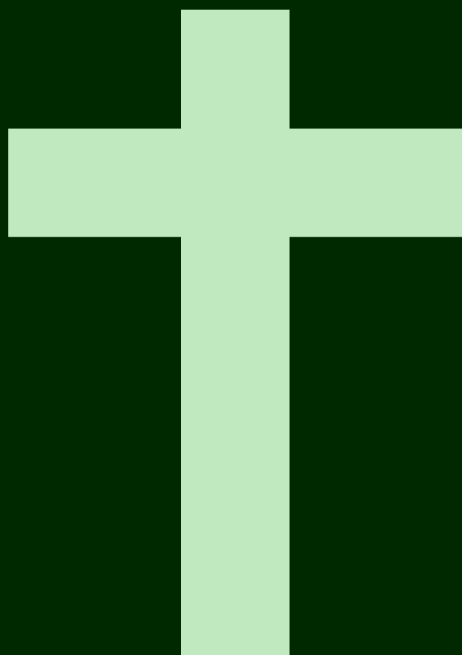

Mbula-Bwazza

Portions of the Holy Bible in the Mbula-Bwazza language of
Nigeria

Mbula-Bwazza
Portions of the Holy Bible in the Mbula-Bwazza language of Nigeria

copyright © 2022 The Seed Company

Language: Mbula (Mbula-Bwazza)

Contributor: The Seed Company

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0. You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2025-07-12

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Mar 2026 from source files dated 12 Jul 2025

dc693218-7e0b-5547-ab57-2e0275b90e93

Contents

TITE MƏNCAU

Lulləu mənəia ama *Tite* ka bāləi nda <<tita gir.>> Mənəia yì maləmce mala *Tite* ka kə bangcau amur pusə banza, puro mala bwapəndəa, kutio mala caubikea andə tanni mana a banza ka, andə njar mənəia Bakuli kə pangnə abwapəndəa ka. Maləmce mala *Tite* ka à nè gandə gauwi arə abani bari: (1) Kùré 1-11; Pusə banza andə cau amur do mala share-nza mala bwapəndəa a nggea dəmbe. Aba mənəia ka à bang cau mala Adamu andə Hawawu, Kayinu andə Habila, Nuhu andə Mùr-gùla, sə nggea-là ndà-kulí mə'dāhre mala Babila. (2) Kùré 12-50; Cau bara-bara mala akáu mala amə Isərayila a nggea dəmbe. Kau malea mədəmbe ka nda Ibərayim, mənəia à sùrəi pepè ace pəbamuru andə okiru male aban Bakuli ka. Acau mənəia à yì kpata mənəo ka, à nda ka acau-doyiləmu mala muni Ishaku, andə mala məkè Yakupu (mənəia à tunəki ama Isərayila) ka, andə mala amuna-burana lum-nong-bari mala Yakupu, mənəia à yì duk atárrú mala atau lum-nong-bari mala amə Isərayila ka. À twal nggeamurəm cau amur mwashat atə amuna-burana male, Yisəfu, andə agir mənəia à yì kumban sə Yakupu andə amuna-burana male andə amə'bala malea yiu ace do a nzali Masar ka. Kat andə amani ama maləmce mənəia ka kə bang kəbicau amur abwana ka, gir mənəia Bakuli pē ka, nda cau mēgule andə mədəmbe kat. Cenī tite nə cau pu'nzəm ama Bakuli na pusə banza ka, sə masələi nə pacau ama Bakuli nə lidəmbe nə ləmdə denyinəban male ace abwana male. Aba maləmce mənəia kat ka, mūgula bwa ka nda Bakuli, mənəia kə pak bashi sə kwarkir abwana mana à kə pak məbane ka, kə gingnə abwana male sə kə bwalia wia kəm, kə tsəia a njar aba do banza malea, twal a tite aban ká masələte. Mənəia yì maləmce share-banza ka à gıləi ace kum caugiləa amur pəbamuru mala abwana, ace mənəia bəà tsəi tətək ace pə sələe amur agirkumban mənəia à kutina ka, andə kwakita tər gir mənəia à nə earnəi ama məsəcau na, sə anggo ka bə tsək mənəo yì pəbamuru aban Bakuli ka bə dum nəyiləmu.

Agir mənəia a bāləi ka

Pusə banza andə bwapəndəa 1:1–2:25

Kutio mala caubikea andə tanni 3:1-24

Twal aban Adamu a ban ká aban Nuhu 4:1--5:32

Nuhu andə Mùr-gùla 6:1--10:32

Nggea-là ndà-kulí mə'dāhre mala Babila 11:1-9

Twal aban Shem a ban ká aban Ibərayim 11:10-32

Akáu: Ibərayim, Ishaku, Yakupu 12:1--35:29

Amə'kà Isəwa 36:1-43

Yisəfu andə amə'eambi 37:1--45:28

Amə Isərayila a Masar 46:1--50:26

Ani sə Bakuli pusə agir kat

Bakuli pusə kùli andə nzali

¹ A tite ka Bakuli pusə kùli andə nzali.*

² Nzali ka pur kəgír dāng, nda kam anggo dulkəm. Pəndəa gir mur mùr məlime. Sə Bangno mala Bakuli ka camarə gādi amur mùr.

Bakuli pak tálaban

³ Sə Bakuli na ama, <<Bə tálaban pusə rəi.>> Pələa tálaban puro.†

⁴ Bakuli səni ka tálaban boaro, pələa tsək nzong anre tálaban andə pəndəa.

* **1:1 1:1** Balli gbal aba: Ang 90:2. † **1:3 1:3** Balli gbal aba: 2Kor 4:6 .

⁵ Bakuli tunə tälaban ama, <<pwari>> sə pəndəa ka tunəi ama, <<dù.>> Pwari kya kpa, sə ban yi kwaro; mənə nda nongño mədəmbe.

Bakuli pak bumkuli, andə nza, andə nggeamùr

⁶ Sə Bakuli bang ama, <<Bè nreban gau mùr mana a kùli andə mana a nzali ka.>>

⁷ Anggo sə pa. Bakuli tsək mənəi yì nreban ngga yì nongño anre mùr mana a nzali andə mana a kùli ka.

⁸ Bakuli tunə mənəi yì nreban ngga ama, <<bumkuli.>> Pwari kya kpa, sə ban yi kwaro; mənə nda bəria nongño.

⁹ Bakuli na ama, <<Bè mùr mənəna abata bumkuli ka, dapi a banbwáná, sə bə nza sa.>> Anggo sə pa.

¹⁰ Bakuli tunə nza ama, <<kwàrban>> sə ramba mala mùr ka tunəi ama, <<nggeamùr.>> Bakuli səni ka boaro.

Bakuli pak abondo andə anggun

¹¹ Bakuli na ama, <<Bè nzali pusə agirpwala: abondo andə mbúgir mənəna à nè pusə məsəia ka, andə anggun mənəna à nè pusə bəlea nə aməsəia abaləia ka. Koməyenani le ka bə pusə ulang male yì beali.>> Anggo sə pa.

¹² Nzali pusə agirpwala: abondo andə ambúgir mənəna à kə pusə məsəia ulangya, andə anggun mənəna à kə pusə bəlea nə aməsəia abaləia ka ulangya. Bakuli səni ka boaro.

¹³ Pwari kya kpa, sə ban yi kwaro; mənə nda tàruià nongño.

Bakuli pak pwari andə zongño

¹⁴ Pələa Bakuli na ama, <<Bè atälaban pusə rəia a bumkuli, bəà gau nre pwari andə du. Bəà duk agir-ləmdə ace ləmdə anongño, andə apələa, andə akúni.

¹⁵ Sə amənəi yì atälaban ngga bəà tá a bumkuli amur banza.>> Anggo sə pa.

¹⁶ Nda Bakuli pak atälaban məgulke bəri. Məgule mala bə, yì pwari ka, bə kə tá nə pwari, sə məkyauwe, yì zongño ka, bə kə tá nə du. Bakuli nyar dəm ngga pusə anlero.‡

¹⁷ Bakuli tsək amənəi yì atälaban ngga a bumkuli bəà kə tá amúr banza.

¹⁸ Bəà kə yálmúr pwari andə du, sə bəà gau nre tälaban andə pəndəa. Sə Bakuli səni ka boaro.

¹⁹ Pwari kya kpa, sə ban yi kwaro. Mənə nda inea nongño.

Bakuli pak agirkusəu andə anji andə anyal

²⁰ Bakuli na ama, <<Bè mùr lùmsə nə anji andə acili agir məyiləmui mənəna a mùr ka. Bè bumkuli lùmsə nə koya ulang nyal.>>

²¹ Nda Bakuli pusəki agirkusəu məgulke mənəna a nggeamùr, andə koya gír mənəna nəyiləmu kə gíng mbəl-mbəl a mùr ka, andə koya ulang nyal. Bakuli səni ka boaro.§

²² Sə Bakuli tsəkia wia bù, na ama, <<Wu bəla, wu hatəki, wu aki nggeamùr, sə bə anyal hatəki banza.>>

²³ Pwari kya kpa, sə ban yi kwaro; mənə ka nda tongnoia nongño.

²⁴ Bakuli nyare na ama, <<Bè nzali pusə koya ulang gír mənəna nəyiləmu ka: agirkusəu andə agir-nzali mənəna à kə púrəki nə múrbumia a nzali ka, andə koya ulang nyam-bondo andə nyam-bala.>> Anggo sə pa.

²⁵ Bakuli pusə koya ulang girkusəu, anyam-bala andə anyam-bondo, andə koya gír mənəna kə kudəki a nzali ka. Bakuli səni ka boaro.

Bakuli pak bwabura andə bwama

‡ 1:16 1:16 Balli gbal aba: Nggur 4:19; Ang 136:7-9. § 1:21 1:21 Balli gbal aba: Ang 104:25.

²⁶ Pələa Bakuli na ama, <<Bə səm pək bwapəndəa* bə pa kəla səm, bə pur səm, ace mənana bə yálmúr anji mənana aba nggeamúr, andə anyal mənana a bumkuli ka, agir-nzali andə agirkusəu mənana kat à kə gāli a nzəm-nzali, andə banza kat, andə agiryləmu mənana kat à kə pūrəki nə múrbumia a nzali ka.>>

²⁷ Nda Bakuli pusə bwapəndəa kəla yì.

Aba purban male yì Bakuli sə pusəi.

Pək bwapəndəa bwabura andə bwama.

²⁸ Bakuli tsəkia wia bű sə nea wia ama, <<Wu bəla, wu hatəki; wu lűmsə banza. Wu akí banza sə wu bunní.† Wu yálmúr anji mənana a mūr andə anyal mənana a bumkuli, andə koya gír mənana ndanə yiləmu kə gya a nzəm-nzali ka.>>

²⁹ Pələa Bakuli nea wia ama, <<Ən pana wun koya mbúgír andə bondo mənana kə pusə beali a nzəm-nzali kat ka, andə koya nggun mənana kə pusə bəle nə məsəi abaləi ka. À nda ace gírlina ma'wun.

³⁰ Ən pana koya ulang mbúgír andə koya gírpwala, nda gírlina mala anyam-bondo mənana a banza, andə anyal mənana a bumkuli, andə anyama mənana à kə pūrə nə múrbumia a nzali ka, andə koya gír mənana ndanə yiləmu ka.>> Anggo sə pa.

³¹ Bakuli sən gír mənana pè kat ka, boar kərkər. Pwari kya kpa, sə ban yì kwaro; mənə nda tongno-nong-mwashatia nongjo.

2

Bakuli usələi atúró male

¹ Anggo sə pusə kùli andə nzali andə agir mənana abaləia kat ka yiu a masələate.

² A tongno-nong-baria nongjo ka, Bakuli maləna túró male mənana pək ka, sə usələo.*

³ Bakuli tsəkbu amúr tongno-nong-baria pwari, sə nyesəi duk pwari məfele, acemənana nda pwari mənana usələ nəi arə atúró male mənana kat pa, mala pusəki agir ka.†

Baban Iden

⁴ Anggo sə à pusə kùli andə nzali.

Lang Mətalabangjo Bakuli pusəna kùli andə nzali ka,

⁵ bekə gírpwala pa kàm a banza dāng, sə bekə məsəbeale to gbal a nzali dāng. Gírní pa anggo acemənana Mətalabangjo Bakuli malaká nya mbulo bə liu nzali dāng, sə kə bwapəndəa pa kàm nə rik nzali dāng.

⁶ Amadí na mənana à kə tu mūr a nzali ace liu ban ngga.

Bakuli tsək bu amur bwabura andə bwama mədəmbe

⁷ Pələa Mətalabangjo Bakuli bək bwa‡ nə muku nzali,§ sə pyaupi wi n-yali mala yiləmu aba lùlləi, sə yì bwa ka pak nəyiləmu.*

⁸ Mətalabangjo Bakuli pələa tsək baban a Iden nə njar-takuli sə pandəki anggun kàm; a kàm sə tsək bwa mənana pè ka.

⁹ Mətalabangjo Bakuli tsək anggun dāngdāng bəà to a babanì: anggun məboarsəne andə aməboarli. A tsúrú mala babanì ka anggun nakam bari, nggun-yiləmu andə nggun mala pà sələe mala gír məboarne andə məbane.

¹⁰ Bə nggeasala pur a Iden kə pa mūr a babanì; lo kano ka kya gauwa arə amyalmúr ine.

* **1:26 1:26** bwapəndəa nə kún Ibəru ka nda adamu. † **1:28 1:28** wu bunní ko <<wu yálmúrí.>> * **2:2 2:2** Balli gbal aba: Pur 20:8-11; 31:17; Nggur 5:12-14; Ib 4:4. ‡ **2:3 2:3** Balli gbal aba: Pur 20:11; 31:17. § **2:7 2:7** bwa nə kún Ibəru ka nda adamu. § **2:7 2:7** nzali nə kún Ibəru ka nda adamah. * **2:7 2:7** Balli gbal aba: Ang 103:14; Ham 12:7; 1Kor 15:47.

¹¹ Mədəmbe ka à tunəi ama Pishon; bangña pələki arə abân aba nzali Havila, nzali mana à kə kum bolo-njengəlan kam ngga.

¹² (Bolo-njengəlan mala nzali mənə ka məboarne na; akàm dəm ngga à kə kum myang mə'rəmboarne andə atali gəna.)

¹³ Baria myalmúr ka nda Gihon; bangña pələki arə abân aba nzali Kush.

¹⁴ Tàruia myalmúr ka nda Tigris; bangña pələ nə bantakuli mala nzali Assuriya. Inea myalmúr ka nda Yiufəretis.

¹⁵ Mətalabangño Bakuli tsək bwabura man a baban mala anggun a Iden, bə kə paktúró abaləi, sə bə kə yállí.

¹⁶ Mətalabangño Bakuli nunkiri yì bwabura ama, <<A earə̀nò ama wu li bəla koya nggun a mənía yì baban mala anggun ngga.

¹⁷ Səama kəa na ama awu nə li bəlanggun mala pà sələe mala gír məboarne andə məbane dāng. A pwari mana a li ka, bafo, awu nə wũ.>>†

¹⁸ Pələa Mətalabangño Bakuli na ama, <<Boaro bə bwabura mənía ka bə do nəmurəi dāng. Mə nə pakki wi məbwali wi, mənana karə arəi ka.>>‡

¹⁹ Mətalabangño Bakuli ka, pāngñənà túró nə muku-nzali bangñəna anyama mənana à kə gya a kwàrbān, andə anyal mənana à kə yal a bumkuli ka. Yinəia a ban mənía yì bwa ka, nə səni lang sə nə tunəia. Bə mana sə mənía yì bwabura tunəna koya gír mənana ndanə yiləmu nəi ka, duməna lùlləi.

²⁰ Bwabura man tsəki agirkusəu kat lulləu: anyal mənana kat à kə yal a bumkuli, andə anyam-bala kat, andə anyam-bondo kat.

Sə male yì bwabura ka, à kumbi wi kə gbasha mənana karə arəi ka dāng.

²¹ Pələa Mətalabangño Bakuli tsək bwabura bə koa nggea ntulo məlime. Ndarə nong ntulo ka, Mətalabangño Bakuli pusə mu nkanggari bwabure mwashat sə lúmsə banì nə nyama.

²² Pələa Mətalabangño Bakuli pak bwama nə mənía yì mu pusəi a nkanggari bwabura ka, sə yinəi aban bwaburè. §

²³ Bwabura man na ama,
<<Mənía adyan ngga mũ na
à pusəi abalə amuem;
sə nyama na mala nyamam!

À nə tunəi ama, <bwama>
acemənana à pusəi arə bwabura.>>*

²⁴ Nda gír mana tsəa sə bwabura nə dēki tárrí andə ngge, sə nə lanzəa arə māmí, sə yia kəm ngga à duməna nyama mwashat.†

²⁵ Anggo ka, yì bwabura andə māmí ka, à ndanə bətea, sə kəsəkea pakkia wia dāng.

3

Adamu andə Hawawu mgbiki Bakuli kiru

¹ Atà anyam-bondo mənana Mətalabangño Bakuli pusəia ka, n'yau na mənana kútiä kat nə kutan ngga. Bə kə pwari ka, n'yau dī bwama ama, <<Mbək-kàngkàng Bakuli bang ama, <Wu kəa li kə bəlanggun mənana a baban mala anggun ngga dāng le?> >>*

² Bwama eari n'yau ama, <<Səm nə gandə li abəlanggun mənana a baban mala anggun ngga.

† **2:17 2:17** Balli gbal aba: Nggur 30:15,19-20; Rom 6:23; 1Tim 5:6; Jem 1:15. ‡ **2:18 2:18** Balli gbal aba: 1Kor 11:9; 1Tim 2:13. § **2:22 2:22** Balli gbal aba: 1Kor 11:8,12 * **2:23 2:23** Balli gbal aba: Afi 5:28-30. † **2:24 2:24** Balli gbal aba: Mal 2:15; Mat 19:5; Mar 10:7-8; 1Kor 6:16; Afi 5:31. * **3:1 3:1** Balli gbal aba: Mat 10:16; 2Kor 11:3; Sən 12:9; 20:2.

³ Səama Bakuli bangga səm ama, kə bəlanggun mənana came a babaləu mala baban mala anggun ngga, nda pà səm nə je, ko səm nə li raka; bə səm je, ko bə səm li ka, səm nə wú.>>

⁴ N'yau eari bwama ama, <<Məsəcau ka pà wun nə wu dāng.†

⁵ Acemənana Bakuli sələna ama, bə wu li bəlanggun man ngga, aməsə wun nə mənna, sə wun nə do kəla Bakuli, wun nə sūrə məboarne andə məbane.>>

⁶ Lang bwama səna bəla-ngguni ndanə boaro ace girlina, sə boarsəna, dəm ngga sən boaro mala sələ mənana nə kùmô arəi, a babumi ka, kara tù atà abəla-ngguni li. Sə pè burí, pələa yì ka li gbal.‡

⁷ Anggo kara məsəia yia kəm mənna, kəsəkea bwalia acemənana à yì sələa ama à nda nə bətea. Pələa à bungi ambú nggun vwari à gbərəna bətea nəi.

Bakuli bashi Adamu andə Hawawu andə N'yau

⁸ Nə pwarikpəra mənə ka, bwaburè andə māmí ok gəshi kusə Mətalabangŋo Bakuli aban gya a baban mala anggun. Kara à bangŋa à səmbərəi Mətalabangŋo Bakuli abalə anggun mənana a baban ngga.

⁹ Pələa Mətalabangŋo Bakuli tunəban dī bwaburè ama, <<A nda ke lè?>>

¹⁰ Yì ka eare ama, <<Ən ok gəshi kusəo aban gya a baban mala anggun, bangciu pakkam, nda sə ən səmbərə ka, acemənana mə nda nə batam.>>

¹¹ Mətalabangŋo Bakuli dī ama, <<Yana nō ama a nda nə bato? Ko a lina bəlanggun mənana ən nō nəma wu kəa li raka lè?>>

¹² Pələa bwaburè ne Mətalabangŋo Bakuli ama, <<Bwama mənana a pam bə səm duk səni ka, nda pam bəlanggun sə ən li ka.>>

¹³ Mətalabangŋo Bakuli pələa dī bwama ama, <<Mana mənna a pak ka?>> Bwama eare ama, <<N'yau swarkiam, nda gír mana tsəa sə ən li ka.>>§

¹⁴ Pələa Mətalabangŋo Bakuli ne n'yau ama, <<Acemənana a pángŋənà mənna ka, <<Súban na amuro mənana kúti
mala koya girkusəu ka:
anyam-bala andə anyam-bondo.

Awu nə pūrəki nə múrbumo,
awu nə li nzali a do-yiləmu mô kat.

¹⁵ Mə nə tsək do-bibura a nre wun,
wunə bwama man,
amunio andə amə'keò nə duk
bibura mala amuni andə aməkè.
We ka, awu nə kwar məkè a nkpalkusəi,
sə yì ka, nə ar bamuro.>>*

¹⁶ Bwama ka Bakuli ne wi ama,
<<Mə nə hatəki kwanban mô
aba bəlmuna;
aba kwanban sə awu nə gbáshí muna.

Kat andə amani ka, nzal burio nə aki baləo,
sə yì ka nə duk murəm amuro.>>†

¹⁷ Mala bwabura ka, Bakuli ne wi ama, <<Acemənana a kwakikiro arə māmó, sə a lina bəlanggun mənana ən nunkiro‡ nəma wu kəa li raka,
<<Nzali twaləna súban amurí
akə cau mò.

Do mô bà, a nə tanni aba túró məcandəe

† 3:4 3:4 Balli gbal aba: Yoh 4:44. ‡ 3:6 3:6 Balli gbal aba: 1Tim 2:14; Jem 1:14-15; 1Yoh 2:16. § 3:13 3:13 Balli gbal aba: Rom 7:11; 2Kor 11:3; 1Tim 2:14. * 3:15 3:15 Balli gbal aba: Ib 2:14; 1Yoh 3:8. † 3:16 3:16 Balli gbal aba: Yoh 16:21; 1Tim 2:15. ‡ 3:17 3:17 nunkiro ko tsəko nzongcau.

sə a nə kum girlina. §

18 Nzali nə pusəô azwe
andə aməzwezwe,
sə kat andə amani ka, awu nə li
bəla abondo mənana nzali
nə pusə ka.*

19 Nə piban a nggun-muro
sə awu nə kum girlina,
mana a nə li ka,
bà pwari mənana awu nə wũ
a nə nyare a nzali ka;
acemənana nə tú-nzali sə à peo.

We ka a nda nzali,
sə a nzali sə a nə nyare a nə o.>>†

20 Bwabura, yì Adamu ka, tsəkî māmí lulləu ama Hawawu,‡ acemənana yì na nə duk
nggea ka bwapəndəa kat mana à ndanə yiləmu ka.

21 Mətalabangŋo Bakuli pakki Adamu andə māmí agirkùrarəu nə nggû, bəà gbàrəna
rəia nēi.

Bakuli pər Adamu andə Hawawu a baban

22 Sə Mətalabangŋo Bakuli na ama, <<Bwapəndəa adyan ngga duməna kəla səm,
súrənà rə məboarne andə məbane. Bə səm eari wi ləmdə bui sə tù bəlanggun mala
nggun-yiləmu gbal, sə li ka, nə duk bà, pà nə wù dāng.>>§

23 Acemani ka Mətalabangŋo Bakuli pəri pusəi a Iden, yì baban mala anggun, ama bə
kyane bə kya rik nzali mənana à pusəi kām ngga.

24 Anzəm mənana pərna bwapure pusəni ka, Mətalabangŋo Bakuli pələa tamsə
acerup, akanggərang amə'yál ban mala Bakuli, nə njar-takuli a baban mala anggun a
Iden, sə tsək nggeabyau mənana kə eari nə lasə-bəsa sə kə pələki a koya bui ka, bəà
kə yál njargula ká aban nggun-yiləmu.

4

Kayinu andə Habila

1 Adamu nongnə māmí Hawawu, pələa muna kpa a bum māmí, sə bəl Kayinu. Pələa
Hawawu bang ama, <<Nə bwamuru mala Mətalabangŋo ka, ən bələna
muna-bwabura.>>

2 Nənzəmò ka yì bəl mə'eambi, tsəki wi lulləu ama Habila.

Habila twal túró yál agirkusəu, sə Kayinu twal túró rya.

3 Lang kún pwan gir-baban karna ka, Kayinu yinəi Mətalabangŋo boro mala abəla
agir-baban.*

4 Sə Habila ka yinə boro male mala agirkusəu, atə amə'nyange mənana à bəlia a
dəmba a domwan male ka. Mətalabangŋo earnə Habila andə boro male.†

5 Sə mala Kayinu andə boro male ka, Mətalabangŋo earnəia dāng. Mənia ka tsək
Kayinu bumi lul kərkər, kara rəmsə dəmbi.

6 Pələa Mətalabangŋo dī Kayinu ama, <<Palang sə bumo lúllô? Palang sə a rəmsə
dəmbò?

§ 3:17 3:17 Balli gbal aba: Rom 8:20-22. * 3:18 3:18 Balli gbal aba: Ib 6:8. † 3:19 3:19 Balli gbal aba: Ang 90:3;
104:29; Ham 12:7. ‡ 3:20 3:20 Hawawu nə kún Ibəru ka nda Eve sə bələi nda abwana mə'yiləmui. § 3:22 3:22
Balli gbal aba: Sən 2:7. * 4:3 4:3 Balli gbal aba: Pur 23:19; 34:26; Nehe 10:35. † 4:4 4:4 Balli gbal aba: Pur 13:12;
Bal 18:17; Pas 3:9; Ib 11:4.

⁷ Bè a pak gír mənana məboarne na ka, à pà nè eo re? Sə bə a pàk məbane ka, caubikea na kùmsəó a kunbala kə alte nə parǝ abate ka, səama duməna púp wu limurəm amurí.>>

⁸ Bè kə pwari ka Kayinu ne mə'eambi Habila ama, <<Tsəktam a babondo.>> Lang à nda babondo ka, Kayinu kara lo bwal mə'eambi Habila wali wú.‡

⁹ Mətalabangño dī Kayinu ama, <<Mə'eambo, Habila ka, nda kəshe?>> Kara pələi Mətalabangño ama, <<Ən sūrə banì dāng. Nggeari ka, mə nda mə'yál mə'eambam le?>>

¹⁰ Mətalabangño ne wi ama, <<Mana man a pak ka? Kwakikiro! Nkila mə'kyauweo ka ndya kə bua abanam a nzali ka!§

¹¹ Adyan ngga, súban na amuro, sə à pərəno a nzali mənana mən kúni kə nu nkila mə'eambo mənana a sukki ka.

¹² <<Bə a rik mənía yì nzali ka, pà nè pusəo kə gírlina məboarne dāng. A duməna məgya-kusəu, mənana pà nè do aban mə mwashati a banza raka.>>

¹³ Pələa Kayinu ne Mətalabangño ama, <<Tanni mala caubikea mem man kúti rəcandəa mem.*

¹⁴ Yalung ngga a ndarə pəram mə purí nzali mənía ka mə nying bədəmbo; mə nə duk məgya-kusəu a banza, ban-usələo pa kəm a buam dāng, sə bwa mənana kat kumam ngga nə wal-luem.>>

¹⁵ Sə Mətalabangño banggi wi ama, <<Pà nè pa anggo dāng; bə kə bwa wal-luio ka, mə nə wal atə abwana male tongno-nong-bari.>> Pələa Mətalabangño tsəki Kayinu nyouləa ace mənana bə kə bwa kumi ka, bə kəa wal-luí raka.

¹⁶ Nda Kayinu nying bədəm Mətalabangño o kya do a nzali Nod, nə njar-takuli mala Iden ngga.

Bwapəndəa tita do la

¹⁷ Kayinu nong nə māmí, sə muna kpa a bumi sə bəl Inok. Kayinu ka nda aban bək nggea-lə, sə lə ka tunəi nə lullə muna-bwabura male Inok.

¹⁸ Inok bəl muna-bwabura à tunəi ama Irad. Irad yi bəl muna-bwabura lùlləi ama Mehujayel. Mehujayel yi duk tár Metushayel, sə Metushayel ka nda tár Lamek.

¹⁹ Lamek al amaməna bari; māmí mədəmbe ka nda Ada, sə baria nda Zila.

²⁰ Ada bəl Jabal, mənana nda tár amə'do abalə agumli andə amə'yál agir ka.

²¹ Lullə mə'eambi nda Jubal, mənana nda tár amə'wal zangjan andə amə'twang ntetu ka.

²² Zila gbal ka bəl muna à tunəi ama Tubal-Kayinu, mənana yi pələ mə'ntùl kə tulki ambalang agirtúró nə bolo-bángňá andə bolo-candəa ka. Mə'kyauwa Tubal-Kayinu muna-bwama nda Naama.

²³ Lamek banggi amāmí ama,
<<Ada andə Zila, wu kwakikir wun arəàm;
wun amālá Lamek, wu ok cau mem.
Ən walna-lú acemənana bwe tsəkam penye ka,
Lagga bwa na ən wal-luí
acemənana tulam ngga.

²⁴ Bə ayiləmu tongno-nong-bari na à nə dwayi
ace wal-lú Kayinu ka,
ayiləmu lumi-tongno-nong-bari
bwamdə tongno-nong-bari (77) na
à nə dwayi ace wal-luem ngga.>>

‡ **4:8 4:8** Balli gbal aba: Mat 23:35; Luk 11:51; 1Yoh 3:12-15; Yahu 11. § **4:10 4:10** Balli gbal aba: Bal 35:33; Nggur 21:1-9; Ib 12:24; Sən 6:9-10. * **4:13 4:13** Tanni mala caubikea mem man kúti rəcandəa mem. Ko <<Girkwanban man kúti mana mə nə gəndə twaltwale ka.>>

À bəl Set

²⁵ Adamu nyare nongnə māmí, pələa bəli wi bə muna-bwabura dəm. Māmí tsəki muna lulləu ama Set. Ne bəmúri ama, <<Bakuli panam muna-bwabura a kun Habila mana Kayinu wal-luí ka.>>[†]

²⁶ Set gbal ka bəl muna-bwabura, pələa tsəki wi lulləu ama Enosh.

A kə nzê mənə ka sə abwapəndəa tita tunə lullə Mətalabangŋo aba peri.[‡]

5

Nggurkwar mala Set

¹ Mənia ka nda tsadi mala atəu mənana à pur aba Adamu, kəla mənana à giləi bara-bara ka. Bakuli pusə bwapəndəa* ka, peə a purban male yì Bakuli.

² Pusəia bwabura andə bwama; lang pusəia ka, tsəkia wia bə sə tunəia ama <<bwapəndəa.>>

³ Lang Adamu pàngŋənà pələa gbəman-mwashat nə lumi-tàrú (130) a banza ka, yi bəl muna-bwabura kəla yì, a purban male, sə pe wi lulləu ama Set.

⁴ Anzəm bəl Set ka, Adamu pak abea apələa gbəman-tongno-nong-tàrú (800) a banza; sə yi duk tár abea amuna-burana andə amuna-maməna.

⁵ Apələa do banza mala Adamu kat ka nda gbəman-tongno-nong-ine nə lumi-tàrú (930). Anzəm mənə ka yi wu.

⁶ Lang Set pàngŋənà pələa gbəman-mwashat nə məsəi tongno (105) a banza ka, yi bəl muna-bwabura, lulləi ama Enosh.

⁷ Anzəm bəl Enosh ka, Set pak abea apələa gbəman-tongno-nong-tàrú nə məsəi tongno-nong-bari (807) a banza; bəlki abea amuna-burana andə amuna-maməna.

⁸ Apələa do banza mala Set kat ka nda gbəman-tongno-nong-ine nə lum-nong-bari (912), sə yi wu.

⁹ Lang Enosh pàngŋənà apələa lumi-tongno-nong-ine (90) a banza ka, yi bəl muna-bwabura, lulləi ama Kenan.

¹⁰ Anzəm bəl Kenan ngga, Enosh pakki abea pələa gbəman-tongno-nong-tàrú nə lum-nong-tongno (815) a banza; bəlki abea amuna-burana andə amuna-maməna.

¹¹ Do banza mala Enosh kat ka apələa gbəman-tongno-nong-ine məsəi tongno (905) na, sə yi wú.

¹² Lang Kenan pàngŋənà apələa lumi-tongno-nong-bari (70) ka, yi bəl muna-bwabura, lulləi ama Mahalale.

¹³ Kenan pək abea apələa gbəman-tongno-nong-tàrú nə lumi-ine (840) a banza anzəm bəl Mahalale. Sə yi bəlki abea amuna-burana andə amuna-maməna.

¹⁴ Do banza mala Kenan kat ka, pək apələa gbəman-tongno-nong-ine nə lum (910), sə yi wú.

¹⁵ Lang Mahalale pàngŋənà apələa lumi-tongno-nong-mwashat nə məsəi tongno (65) ka, yi bəl muna-bwabura lulləi ama Jared.

¹⁶ Anzəm bəl Jared ka, Mahalale pək abea apələa gbəman-tongno-nong-tàrú nə lumi-tàrú (830) a banza. Sə bəlki abea amuna-burana andə amuna-maməna.

¹⁷ Do banza mala Mahalale kat ka apələa gbəman-tongno-nong-tàrú nə lumi-tongno-nong-ine nə məsəi tongno (895) na, sə yi wu.

¹⁸ Lang Jared pàngŋənà apələa gbəman-mwashat nə lumi-tongno-nong-mwashat nə məsəi bari (162) ka, yi bəl muna-bwabura, lulləi ama Inok.

¹⁹ Anzəm bəl Inok ka, Jared pək abea apələa gbəman-tongno-nong-tàrú (800) a banza. Sə bəlki abea amuna-burana andə amuna-maməna.

[†] 4:25 4:25 Set nə kún Ibəru ka bələi nda *Pana*. [‡] 4:26 4:26 Balli gbal aba: Tite 12:8; 26:25; 1Amur 18:24; Ang 116:17; Jol 2:32; Zaf 3:9; 1Kor 1:2. * 5:1 5:1 *bwapəndəa* nə kún Ibəru ka nda *adamu*.

²⁰ Do banza mala Jared kat ka apələa gbəman-tongno-nong-ine nə lumi-tongno-nong-mwashat nə məsəi bari (962) na, sə yi wú.

²¹ Lang Inok pàngnənà apələa lumi-tongno-nong mwashat nə məsəi tongno (65) ka, yi bəl muna-bwabura, lùlləi ama Metusela.

²² Anzəm bəl Metusela ka, Inok kpata njar mala Bakuli arə apələa gbəman-tàrú (300) a do banza male. Sə bəlki abea amuna-burana andə amuna-maməna.

²³ Do banza mala Inok kat ka apələa gbəman-tàrú nə lumi-tongno-nong-mwashat nə məsəi tongno (365) na.

²⁴ Aba do banza male kat ka, Inok kpata njar mala Bakuli. A bə fara ka Bakuli yi twal Inok umnəi, à nyare à sənì dəm dāng.

²⁵ Lang Metusela pàngnənà apələa gbəman-mwashat nə lumi-tongno-nong-tàrú nə məsəi tongno-nong-bari (187) ka, yi bəl muna-bwabura, lùlləi ama Lamek.

²⁶ Anzəm bəl Lamek ka, Metusela pàk abea apələa gbəman-tongno-nong-bari nə lumi-tongno-nong-tàrú nə məsəi bari (782) a banza. Sə bəlki abea amuna-burana andə amuna-maməna.

²⁷ Do banza mala Metusela kat ka, apələa gbəman-tongno-nong-ine nə lumi-tongno-nong-mwashat nə məsəi tongno-nong-ine (969) na, sə yi wú.

²⁸ Lang Lamek pàngnənà apələa gbəman-mwashat nə lumi-tongno-nong-tàrú nə məsəi bari (182) ka, yi bəl muna-bwabura.

²⁹ Lamek tsəki muni muna-bwabura lulləu ama Nuhu,[†] sə na ama, <<Nè yina səm nə girikiban abalə atanni andə atúró rikrya ma'səm a nzali mənana Mətalabangŋo sulə súban amurí ka.>>

³⁰ Anzəm bəl Nuhu ka, Lamek pàk abea apələa gbəman-tongno nə lumi-tongno-nong-ine nə məsəi tongno (595) a banza. Sə bəlki abea amuna-burana andə amuna-maməna.

³¹ Do banza mala Lamek kat ka, apələa gbəman-tongno-nong-bari nə lumi-tongno-nong-bari nə məsəi tongno-nong-bari (777) na, sə yi wú.

Nggurkwar mala Nuhu

³² Lang Nuhu pàngnənà apələa gbəman-tongno (500) ka, yi bəl amuna-burana tàrú, lulləia ama Shem andə Ham andə Jafet.

6

Yiu mala mùr-gùla

¹ Lang bwapəndəa tinata làkki a banza sə à bəlki amuna-maməna ka,

² amuna mala Bakuli* sən boarkinsari mala amuna-maməna mala abwapəndəa, nda à yiu à yi twalki amana à earkicea ateà ka, bəà duk amālea.[†]

³ Pələa Mətalabangŋo bang ama, <<Bangŋo mem pà nè lidəmba nə do aba bwapəndəa do mana málá male pà kàm raka dāng,[‡] acemənana yì ka nè nggá wũ. \$ Sauwa mala do banza male pà nè kúti apələa gbəman-mwashat nə lumi-bari (120) dāng.>>*

[†] 5:29 5:29 Lulləu mənəia ama *Nuhu* ka nda kəla cau nə kún Ibəru ama *kum usəleo ko kum girikiban*. * 6:2 6:2 amuna mala *Bakuli* ka à kə sənì kəla aməturonjar mala *Bakuli* na, ko abangŋo na mənana à twal nggūrə abwapəndəa ka, ko abea amurəma na a pwarian mənana à twal bamuria ama à nda ka abakuli ka. † 6:2 6:2 Balli aba: Ayu 1:6; 2:1; 38:7; 1Bit 3:19-20; Yahu 6. ‡ 6:3 6:3 pà nè lidəmba nə do aba bwapəndəa do mana málá male pà kàm raka dāng ko: pà nè lidəmba nə núngrəu andə bwapəndəa bə dāng. \$ 6:3 6:3 nè nggá wũ ko: kidikina a njar male. * 6:3 6:3 Balli gbal aba: Gal 5:16-17.

⁴ A bàkú mēno sē a nzēmi ka, akwatēman-bwa, yia Nefilim[†] ngga, à ndakam a banza, sē lang amuna mala Bakuli nongnē amuna-mamēna mala abwapēndēa ka à bēlki amunia. À nda ka akanggērang abwana, amē'lwa mēnana lullēia zēkí dīdyal ka.

Bakuli tsēki Nuhu b̀̀

⁵ Mētalabangno pelēki bikipa mala bealbīkea mala bwapēndēa a banza, sē sēni ka koya denyicau mala babum bwapēndēa ka mēbīke na koya pwari.[‡]

⁶ Mētalabangno pak bēnsēlēma nē pusē bwapēndēa aba banza. Gīrnī bungī babumi kērker.[§]

⁷ Sē Mētalabangno bang ama, <<Mē nē esēki bwapēndēa mēnana ēn pē ka a banza; mē nē kidīkia atārēia andē agirkusēu mēgulke, andē amēkēke mēnana à kē bang amur nzali, andē anyal mēnana a bumkuli ka. ēn pak bēnsēlēma nē pēa.>>

⁸ Sē mala Nuhu ka, kum earmúrú aban Mētalabangno.*

Bakuli ne Nuhu b̀̀ gballi nggea-waru

⁹ Mēnia ka nda cau mēnana à gilēi amur Nuhu andē bala male ka. Nuhu ka nggea mēbealboarna na aban Bakuli; atā abwana mēnana a nza male ka, kē yī na do male pāk jik ka. Nuhu kpata njar mala Bakuli.

¹⁰ Nuhu ka ndanē amuna-burana tārú. Lullēia ma: Shēm, sē Ham, andē Jafet.

¹¹ Bakuli sēni adyan ngga banza ka kē caubīkea nda mūrú hasēa mala bwapēndēa, nyare lūmsē nē caukpaka.[†]

¹² Bakuli pelēki ka, caubīkea marēkina banza kàngkàng, acemēnana koyan a banza ka anjar male kidīkina nē bealbīkea.[‡]

¹³ Bakuli pēlēa ne Nuhu ama, <<Mē ndo mē nē twalta bwapēndēa kat, acemēnana banza lūmsē nē caukpaka. Mēsēcau ka, mē nē kidīki bwapēndēa andē banza.

¹⁴ We ka gballī bamur rēd nggea-waru nē nggun gofa, sē wu lanzē bālēi andē nzēmi nē myang mēcandēe mēnana mūr pā nē sūr kām raka. Kasēki akurēm abalēi.

¹⁵ Anī sē awu nē gballi warunī: Sauwa male ka, kusēu gbēman-ine nē lumi-tongno (450). Tangja male ka kusēu lumi-tongno-nong-bari bwamdē tongno (75). Sē dāh'rya male ka, kusēu lumi-ine bwamdē-tongno na (45).

¹⁶ Gballi mūrī, sē wu nying nreban mēnana tangja male ka bakusēu mwashat na nē tsūrú abata mūrī sē arē agīrēi, bē kārīban kat. Gballi bá warunī bē pangnē abalē akurēm a nzali, a balēu, sē a kuli, sē wu tsēk kun waru a nkanggari.

¹⁷ Sēni! Mē ndo mē nē yinē nggea mūr-gūla a banza mēnana nē yia twalta gīr mana kat ndanē yilēmu ka. Koman a banza kē lin'ueo ka nē wú.[§]

¹⁸ Sēama we ka, mē nē tamsē kūrcau mem a nre sēm, sēm nē we. Awu nē kúti aba waru, we sē māmó, sē amunio andē amālia.*

¹⁹ Awu nē yinē koya ulang girkusēu bari-bari: jamne andē mē'nggaule, atō a waru, acē mēnana wu amsēia ka.

²⁰ Koya ulang nyal ka, awu nē oasē bari-bari a waru, sē koya ulang girkusēu ka, awu nē oasē bari-bari a waru, andē koya ulang gīr mēyilēmui mēnana kē bang a nzali ka bari-bari, bēā yiu atō aba waru.

²¹ Awu nē ram koya ulang gīrlina ma'wun, sē mala agirkusēu, mana nē karēban kat ka.>>

²² Nuhu pāk koya gīr ka a nggūnī kēla mēnana Bakuli ne wī ka.[†]

[†] **6:4 6:4** Nefilim ngga yakēla à nda ka amē'turonjar mala Bakuli mana à kpāna ka. (1Bit 3:20). [‡] **6:5 6:5** Balli gbal aba: Tite 8:21; Ang 14:1-3; Pas 6:18; Mat 15:19; Rom 1:28-32. [§] **6:6 6:6** Balli gbal aba: Bal 23:19; 1Sam 15:11,29; 2Sam 24:16; Jol 2:13. * **6:8 6:8** Balli gbal aba: Tite 19:19; Pur 33:17; Luk 1:30. [†] **6:11 6:11** caukpaka ko bealbīkea. [‡] **6:12 6:12** Balli gbal aba Ayu 22:15-17; Ang 14:2-3; 53:2-3. [§] **6:17 6:17** Balli gbal aba: Tite 7:4; 2Bit 2:5. * **6:18 6:18** Balli gbal aba: Tite 9:9-16; 17:7. [†] **6:22 6:22** Balli gbal aba: Tite 7:5.

7

Bakuli tasə mùr-gùla bə̀ yi aki banza

¹ Mətalabangŋo ne Nuhu ama, <<Yiu kùtí aba nggea-warú, we wunə amə'bala mò kat, acemənanə a nda kə bwa mənana ən sənə mə'bealboarna abalə abwana mana à ndanə yiləmu ado ka.*

² Twal koya girkusəu mənana məboarne† na ace gírlina ka, jamne tongno-nong-bari sə maməne tongno-nong-bari, wu yinəia atò aba nggea-warú. Dəm ngga twal bari-bari atà koya girkusəu mənana gír'beami na ace gírlina ka, koməye ka jamne andə maməna, bə̀ kùtí atò a waru.

³ Twal atò dəm koya nyal mənana kə yal a kùli ka tongno-nong-bari, koməyenani ka jamne andə maməne. Pək mənəia ka ace mənana atà koya ulang girkusəu andə koya ulang nyal ka, bə̀ kum amənana à nə pangnə yiləmu ace bəla malea a banza dəm ngga.

⁴ Anzəm nongŋo tongno-nong-bari, tite ado ka, mə ndo mə nə nya mbulo mənana nə nggə nya dù lumi-ine andə pwari lumi-ine. Aba pə anggo ka, mə nə twalta koya gír mana nəyiləmu ən pə a banza ka.>>

⁵ Nuhu pək koya gír mənana kat Mətalabangŋo banggi wi bə̀ pək ka.‡

⁶ Nuhu ka ndanə apələa gbəman-tongno-nong-mwashat (600) sə mùr-gùla yi aki banza.

⁷ Yì andə māmí, andə amuni andə amālia, à kùtí aba nggea-warú ace apí mùr-gùla.

⁸ Koya ulang girkusəu andə koya ulang nyal, yia bari-bari; amənana Bakuli bang ama aməboarne na ace gírlina, andə amənana bang ama agir'beami na ka. Kpapi andə amənana à kə bang a kwār nzali ka. Koməye ateà ka,

⁹ jamne andə maməne, à yiu aban Nuhu à yì kùtí aba nggea-warú, kəla mənana Bakuli banggi Nuhu bə̀ pək ka.

¹⁰ Anzəm nongŋo tongno-nong-bari ka, mùr-gùla yi aki banza.

Bakuli amsə Nuhu andə bala male

¹¹ Aba pələa mənana Nuhu lùmsənà pələa gbəman-tongno-nong-mwashat (600) nəi a banza, a lum bwamdə tongno-nong-baria pwari mala baria zongŋo ka, akun atùli-mùr mənana atà nzali kat ka à məngia, sə mbulo bun nə bumkuli kpana-kpana.

¹² Mbulo nya aba banza twal nongŋo lumi-ine, du andə pwari.

¹³ Akə mənə yì pwari mbulo tinata nya nəi ka, Nuhu andə amuna-burana male tàrú, Shem, andə Ham, sə Jafet, à kùtí aba waru atārəia andə mālá Nuhu andə amālá amuna-burana male mənə tàrú ka.

¹⁴ À oasə akoya girkusəu ateà a waru: anyam-bondo andə anyam-bala, aməgulke andə aməkəke, andə koya ulang nyal.

¹⁵ Gírbunda man kat kə lin'ueo ka, à yiu bari-bari à yì kùtí atà Nuhu a waru.

¹⁶ Agirkusəu mana à kùtí ka, jamne andə mənnggaule mala koya ulang gír-yiləmu na, kəla mənana Bakuli ne wi yì Nuhu ka. Pələa Mətalabangŋo gír kun waru nə Nuhu abaləi.

¹⁷ Mùr-gùla camarə yiu sə kə lime a banza kya bwal nongŋo lumi-ine. Mùr lo gul kərkér, kara loasə waru a kùli. Waru kya purri mùr banza piku-piku.

¹⁸ Mùr long nə lo ana kpana-kpana amúr banza kat, waru kə kyal nəmurəi amúr mùr.

¹⁹ Mùr camarə lo gandəa kya kongsə ankono mə'dāh'rike kat mala koya ban a banza.

²⁰ A masələate ka, mùr kya lim kərkér yələ ankono mana à kutiban kat nə dāh'rya ka, mùr kongsə múrià nə lime bəkusəu lumi-bari nə məsəi bari (22).

* **7:1 7:1** Balli gbal aba: Mat 24:38-39; Luk 17:26-27; Ib 11:7. † **7:2 7:2** Balli gbal aba: Tite 8:20; Pəris 11:1-31; Nggur 14:3-20. ‡ **7:5 7:5** Balli gbal aba: Tite 6:22.

²¹ Koya gír nani mana ndanə yiləmu ka, wù kat: anyal, anyam-bala andə anyam-bondo, amuna-nyama məkèke mənana à kə kuðəki a kwàr nzali, andə bwapəndəa kat, wu pupup.

²² Koya gír mana kə lin'ueo sə do a banza man ngga, tè twal kat.

²³ Mətalabangŋo twalta koya gír mana kə lin'ueo a banza man ngga: abwana, agirkusəu, agiryiləmu məkèke mənana à kə bang a kwàr nzali, andə anyal mənana a bumkuli ka, twaltea kat a banza. Kə abwana mana à au ka, à nda ka Nuhu andə abwana mənana atè aba waru ka. §

²⁴ Mùr aki banza pàk nongŋo gbəman-mwashat nə lumi-tongno (150).

8

Masələata mùr-gùla

¹ Sə cau mala Nuhu andə anyam-babondo andə anyam-bala mana atè aba waru ka nda a babum Bakuli.* Nda tasə gung bə bua amur banza, mùr pələa tita sonzəo.

² Amádí-mùr mana a tà-nzali ka à tākya, bunno mala mùr mana nə bumkuli kpana-kpana ka amsəa, sə mbulo tukio.

³ Mùr pələa tita nyar bukɓuk aban sonzəo a banza. Lang yi lùmsənà anongŋo gbəman nə lumi-tongno (150) ka, mùr sonzəna adyan pepè.

⁴ Aba lum bwamdə-tongno-nong-baria pwari mala tongno-nong-baria zongŋo ka, nggea-waru yi came amúr bə nkono abalə ankono mala nzali Ararat.

⁵ Mùr lidəmba nə nyar nə te yi pur a lumia zongŋo. Aba pwari mədəmbe mala lumia zongŋo ka, bong ankono sa a nza.

⁶ Anzəm anongŋo lumi-ine ka, Nuhu mən fongəran mənana pè arə nggea-waru ka,

⁷ pələa tasə gang'lang bə puro. Gang'langnì camarə gāli, nə ká sə nə nyare bà ime mala mùr a nzəm-nzali.

⁸ Anzəm mənə bəti ka, Nuhu tasə kutu bə kya səni ko mùr sonzəna, nza sangna.

⁹ Kutu gandə kum ban suləo dāng acemənana mùr nakam più, akban kat a banza. Kutu pələa nyare aban Nuhu a waru. Nuhu ləmdə bui a fongəran, ak kutu, sə nyesəi aba nggea-waru.

¹⁰ Anzəm nongŋo tongno-nong-bari ka, Nuhu nyare tasə kutu dəm bə puro.

¹¹ Lang pwari nə ká kpa ka, kutu nyare yiu, sə Nuhu səni ka, mbú nggun-olif məpwale na a kúni. Nda Nuhu sələa ama mùr-gùla nyarna nə te.

¹² Nuhu kundə dəm abea nongŋo tongno-nong-bari, sə nyare tasə kutu bə kyane. Lang kutu umna ka nyare yiu dəm dāng.

¹³ Adyan ngga, Nuhu ndanə apələa a banza gbəman-tongno-nong-mwashat nə məsəi mwashat (601). A pwari mədəmbe mala zongŋo mədəmbe mala mənə yì pələa ka, mùr sonzəni banza. Nuhu pələa loasə gír mənana kùmsə múr waru ka. Lang nə sənban ngga nzali iməna.

¹⁴ Aba lumi-bari bwamdə tongno-nong baria (27) pwari mala baria zongŋo ka, banza iməna kat!

Bəsa tite

¹⁵ Pələa Bakuli ne Nuhu ama,

¹⁶ <<Wu pùrrî bá waru, we sə māmó, sə amunio andə amālia.

¹⁷ Pusə koya gír-yiləmu mana atə a waru ka: anyal, andə agirkusəu andə amənana àkə kuðəki a kwàr nzali ka: ace mənana bəà yi bəla, bəà hatəki, bəà aki banza ka.>>

¹⁸ Nda Nuhu pùrrî bá waru, yì andə māmí andə amuni andə amālia.

¹⁹ Sə koya girkusəu, koya gír mana kə pūrəki nə múrbumi a nzali, andə koya nyal, andə koya gír mana kə gya a banza ka, à pùrrí bá waru kat, koya mbalangni a bínalea.

Pàcau mala Bakuli aban Nuhu

²⁰ Pələa Nuhu bakkí Mətalabangño gyangñan; twal atà koya girkusəu andə nyal mənana aməboarne na ace gírlina ka, pana gír'nkila mala pisəe kəring nəia amur gyangñan.

²¹ Mətalabangño ka banboari wi nə ok rəm mənə yì boro ka. Ne bamúri ama, <<Pà mə nə sú nzali dəm ace cau mala bwapəndəa dāng, ko kat andə amani ama koya denyicau malea lumsəo nə bealbikea twal a lo-bwa malea ka. Pa mə nə nyar dəm mə nə kídiki gír mənana ən pe, mana ndanə yiləmu ka dāng.

²² Bə mbak sə banza na kam ngga, pwari beale, sə pwari cane, kundwal andə gungpi, mbulo sə kunte, pwari andə du, à pà nə ue dāng.>>†

9

Bakuli kùrcəu nə Nuhu

¹ Bakuli tsəki Nuhu andə amuni bu sə nea wia ama:

Wu bəla, wu hatəki, wu lumsə banza.*

² Koya nyam-bondo, sə koya nyal a bumkuli, andə koya gír mənana kə kudəki a nzəm-nzali, andə anji kat a nggeamùr, à nə nggə bangga wun sə múrià nə kària arə wun. Ən pana wunia kat a bu wun.

³ Koya gír mənana kə gya sə ndanə yiləmu ka, nə duk gírlina ma'wun. Kəla mənana ən pa wun agirpwala bəa duk gírlina ma'wun ngga, ən pana wun gírbunda kat.

⁴ Kəgír mənana pa wu nə li raka nda nyama mənana yiləmi na aba nyami più ka, mənana nda nkile ka.†

⁵ Bwa mənana twal yiləmi bwa ka, mə nə díce mənə yì yiləmu ka a bu kə bwe. Sə bə girkusəu na gbal sə wal-lú bwa ka, girkusəuni gbal ka bəa wali bə wú.‡

⁶ Bə yana sə twal yiləmi bwa ka,
yì gbal ka à nə twal yiləmi,
acemənana Bakuli pak bwapəndəa
aba purban male.§

⁷ Wun ngga, wu bəla, wu hatəki, wu akiban a banza.

⁸ Pələa Bakuli ne Nuhu andə amuni ama,

⁹ <<Mə ndya ən nggə tamsə kùrcəu mem sənəa wun andə amuna wun andə aməkà wun,

¹⁰ sə nə koya girkusəu mənana kutio atà wun aba waru ka; anyal, andə anyam-bala andə nyam-bondo; andə koya gír nani mənana ndanə yiləmu a banza ka.

¹¹ Mə ndya ən nggə tamsə kusə kùrcəu mem nə wun ngga: Mùr-gùla pa nə nyar dəm nə twalta yiləmu dāng. À pà nə kídiki banza dəm nə nggea mùr-gùla dāng.>>*

¹² Bakuli nyare na ama, <<Mənia ka nda gír'ləmdəa mala kùrcəu mənəia ən nggə kùrì a nrem səm sənəa wun andə koya gír mana nəyiləmu atà wun ngga, kùrcəu mana nda ace anza mənana à kə yiu peatu ka:

¹³ Ən tsəngñənà npəring abalə apərbang. Nda gír'ləmdəa mem mala kùrcəu a nrem andə banza ka.

¹⁴ Bə nda aya pwari sə ən sulə apərbang amur banza, sə npəring pusərai abalə apərbang ngga,

† 8:22 8:22 Balli gbal aba: Ir 33:20-21,25-26. * 9:1 9:1 Balli gbal aba: Tite 1:28; 8:17; 9:7; 35:11. † 9:4 9:4 Balli gbal aba: Pəris 3:17; 7:20; 17:10-16; 19:26; Nggur 12:16,23; 15:23; 1Sam 14:34; Atúró 15:20,29. ‡ 9:5 9:5 Balli gbal aba: Pur 20:13; 21:28. § 9:6 9:6 Balli gbal aba: Pur 21:12-14; Pəris 24:17; Bal 35:33; Mat 26:52. * 9:11 9:11 Balli gbal aba: Isha 54:9-10.

¹⁵ mə nə denyi nə kùrcau mem mənìa ən pangnə wun andə koya ambalang agir mənana à ndanə yiləmu ka. Nggea mùr-gùla pa nə nyare nə twalta yiləmu dəm dāng.†

¹⁶ Bè aya pwari sə npāring pusərei abalə apərbang ngga, mə nə sənì, sə baləam nə kasəa arə kùrcau mana málá male pà kàm raka, mənana a nre Bakuli andə yiləmu kat a banza ka.>>

¹⁷ Pələa Bakuli ne Nuhu ama, <<Mənia yì npāring ngga, nda gír'ləmdəa mala kùrcau mənana ən tsəi a nrem andə yiləmu kat a banza ka.>>

Nuhu nu mùr anap sə wali

¹⁸ Amuna-burana mala Nuhu mana à purì bá waru ka à nda ka Shem, andə Ham sə Jafet. Ham bəl muna-bwabura lùlləi ama Kan'ana.

¹⁹ Amənia yì amuna-burana mala Nuhu tàrú ka, à nda à yì bəl bwapəndəa kat mana à mesə a koya ban a banza ka.

²⁰ Nuhu ka mərya na sə nda tita tsək baban mala anggun-anap ka.

²¹ A bè pwari ka, Nuhu nu mùr-bəlanggun anap məhangnə kərkər, mùr anap wàli, pələa kpa nong nə bate aba tara male.

²² Ham, tár Kan'ana ka sən tárrì aban nongnə nə bate. Pələa puro wari a nza kya banggi amə'eambi mənìa bari ka.

²³ Sə Shem andə Jafet ka, à twal lagir à mənì a nzəmia sə à ging nə nzəm à yì kùmsəi tárrìà amurì, gír bate. À pələ məsəia nə be ban dāng, à sən bata tárrìà dāng.

²⁴ Lang dəm Nuhu kwarna ka, yì sələce gír mənana Ham, muni məkyauwe pakki wi ka.

²⁵ Bang ama,

<<Súban bə yiu amúr Kan'ana!

Yì ka nə duk guro mala aguro

aban amə'eambi.

²⁶ Bwangsəban bə pa aban Mətalabangnə, Bakuli mala Shem!

Kan'ana nə duk guro mala Shem.

²⁷ Bakuli bə tangsə nzong-nzali mala Jafet!

Amuna male andə aməkè nə do atārəia andə abwana mala Shem!

Kan'ana nə duk guro mala Jafet.>>

²⁸ Anzəm pa mala mùr-gùla ka, Nuhu pàk abea pələa gbəman-tàrú nə lumi-tongno (350).

²⁹ Do banza mala Nuhu kat ka pələa gbəman-tongno-nong-ine nə lumi-tongno na (950). Anzəm mənə ka sə yì wú.

10

Amuna andə aməkau a tàu mala Nuhu

¹ Amənia ka à nda ka amuna andə aməkau a tàu mala Shem, andə Ham, andə Jafet, yì amuna-burana mala Nuhu. Yia mənìa tàrú ka à bəlki amuna anzəm málá mala mùr-gùla.

Tau mala Jafet

² Amuna-burana mala Jafet* ka à nda ka:

Goma†, Magog, Madai‡, Javan§, Tubal, Meshek* andə Tiras†.

³ Amuna andə aməkà Goma ka à nda ka:

Amə Asəkena, amə Rifat andə amə Togama.

† 9:15 9:15 Balli gbal aba: Pəris 26:42,45; Nggur 7:9; 1Amur 8:23; Ezək 16:60. * 10:2 10:2 Jafet ka nda tár amə Gərik. † 10:2 10:2 Goma ka nda tár amə Cimмери. ‡ 10:2 10:2 Madai ka nda tár amə Medes a nzali Assuriya. § 10:2 10:2 Javan ngga nda tár amə Hellen. * 10:2 10:2 Meshek ka nda tár amə Musku. † 10:2 10:2 Tiras ka nda tár amə nzali Təres.

⁴ Amuna andə aməkà Javan ngga à nda ka bwapəndəa mala anzali:

Elisha, Tarshi, ‡ Kitim, § andə Rodanim*.

⁵ (A tərta abwana mənìa ka sə abwapəndəa mənana à duki arə aluran aba nggeamùr andə akún nggeamùr ka à puro. À nda ka aməkà Jafet mənana à mesəe arə anzali dāngdāng, sə koyan atəa ka à sùrəi nə kún male, sə tàu male, andə nzali male mənana pàk kàm ngga.)

Tau mala Ham

⁶ Amuna-burana mala Ham ngga à nda ka:

Kush†, Mizərem‡, Put§ andə Kan'ana.

⁷ Amuna mala Kush ka à nda ka

Seba,* Havila,† Sapta,‡ Raama,§ andə Sapteka.*

Amuna mala Raama ka à nda ka

Sheba† andə Dedan.‡

⁸ Bè bwa atà aməkà Kush ka nda Nimro. Yì Nimro ka nda bwa mənana tita duk bwa məcəndəe a banza ka.

⁹ Nə pà gbashà mala Mətalabangŋo ka, yi duk nggeà kanggərang mən'ta. Acemani ka abwana kə na ama, <<Bè Mətalabangŋo tsəo wu duk kanggərang mən'ta kəla Nimro!>>

¹⁰ Anggea-là mənana à boaro à kutiban kat abata nzali-murəm mala Nimro a nzali Shinar§ ka à nda ka Babila, Erek, Akat andə Kalne.

¹¹ Nimro puro a nzali Shinar sə o a nzali Assuriya kya bəkia anggea-là Nineva, Rehobot-Ir, Kalne*

¹² andə Resen kàm. Resen ngga nggea-là na a nre Nineva andə nggea-là məgule Kalne.

¹³ Mizərem† ngga nda tár a Lud,‡ Anam, Lehap, Naftu,

¹⁴ Patəru, Kasəlu, andə Kafto.§ Arə abān mənìa ka sə amə Filisti puro à yiu.

¹⁵ Muna-bwabura məkyauwe mala Ham yì Kan'ana ka nda yi duk tár Sidon andə amə'Hitti ka.

¹⁶ Kan'ana dəm ngga nda kàka amə'Jebus, amə'Amor, amə'Girgash,

¹⁷ amə'Hivi, amə'Arkit, amə'Səni,

¹⁸ amə'Arəvad, amə'Zema, andə amə'Hamat.

Nə nzəmò ka abwapəndəa mənìa à pùr a tàu mala Kan'ana ka, à yi mesəke.

¹⁹ Acemani ka nzong-nzali mala amə'Kan'ana tangŋa tite a ban nggea-là Sidon sə suləo yi puro aban là Gera, pələa twalo a là Gaza sə sáré aban ká arə alá Sodom, Gomora, Adəma andə Zeboyim, sə kya masələa a Lasha.

²⁰ Aməno yì abwana kat ka, à pur a tàu mala Ham. Koyan atəa ka à sùrəi nə tàu male, sə kún male, sə bu-nzali male, andə nzali male mənana pàk kàm ngga.

‡ **10:4 10:4** *Tarshi* ka nda nzali Səpen. § **10:4 10:4** *Kitim* ngga nda nzali Sayipərus. * **10:4 10:4** *Rodanim* ngga nda nzali luran Rodis. † **10:6 10:6** Amə *Kush* ka nda nzali Nubiya, Itiyopiya andə Sudan. ‡ **10:6 10:6** Aməkà *Mizərem* na à do a nzali Masar ka. § **10:6 10:6** Aməkà *Put* kya do a nzali Libiya. * **10:7 10:7** Amə *Seba* ka à do a nzali Masar. † **10:7 10:7** Amə *Havila* ka à do a takuli mala nzali Arabiya. ‡ **10:7 10:7** Amə *Sapta* ka à do a bu njar-nzali mala kún nggeamùr mala amə Pashia. § **10:7 10:7** Amə *Raama* ka à do nre njar kún mūr andə njar-nzali a nzali Arabiya. * **10:7 10:7** Amə *Sapteka* ka à do a Samudeka a kún nggeamùr mala amə Pashia. † **10:7 10:7** Amə *Sheba* ka à nda ka amə nzali njar kún mūr mala nzali Arabiya. ‡ **10:7 10:7** *Dedan* ngga à nda ka amə nzali njar-nza mala nzali Arabiya. § **10:10 10:10** *Shinar* ka nda nzali-murəm mala Babiloniya a njar-kúnmur aba nzali-gula Mesopotamiya a pwarian bara-bara; Amə nzali Babiloniya limurəm a lwa amur amə nzali Isərayila kəla pələa gbəman tongno-nong-mwashat, kaniama bə Kərəsti yiu (600 BC). À pwan amə Isərayila à umnəia a do bəri-nzali a nggea-là Babila (ban mənana Daniyel kya duk məpà kwarkiru aban murəm kam, sə Ezəkiyel kum səna aba bangŋo kam ngga). * **10:11 10:11** Balli gbal aba: Mik 5:6. † **10:13 10:13** *Mizərem* nda lullə nzali Masar nə kún Ibəru. ‡ **10:13 10:13** *Lud* ka nda yi duk nzali Lidiya ka. § **10:14 10:14** *Kafto* ka nda luran Kəreti.

Tau mala Shem

²¹ Shem mənana nda mægula Jafet ka à bəli wi amuna-burana gbal. Shem ngga nda kàka Eba andə amuni andə aməkè kat.

²² Amuna-burana mala Shem ngga à nda ka:

Elam, Asshur, Arfakza, Lud andə Aram.

²³ Abwapəndəa mənana a tau mala Aram ngga à nda ka:

Amə'Uz, amə'Hul, amə'Geta andə amə'Meshek.

²⁴ Arfakza ka nda tár Shela, sə Shela ka nda tár Eba.

²⁵ À bəli Eba amuna-burana bari.

Bè man mwashat ka à tunəi ama Pele,* acemənana a nza male sə abwapəndəa mesəe arə abān aba banza; mə'eambi nda Joktan.

²⁶ Joktan ngga nda tár a

Almoda, Shelep, Hazamave, Jera,

²⁷ Hadoram, Uzal, Dikəla,

²⁸ Obal, Abimayel, Sheba,

²⁹ Ofir, Havila, andə amə'Jobap. Yia mənəia kat ka, à nda ka aməkà Joktan.

³⁰ Nzali-do mala abwana mənəia kat ka, tite a Mesha sə sarəa kya puro a Sefar, nzali mūr ankono a njar-takuli.

³¹ Aməno ka, à nda ka amuna andə aməkà Shem. Koyan ateà ka à sūrəi nə tau male, sə kún male, sə bu-nzali male, andə nzali male mənana pàk kàm ngga.

³² Abwapəndəa mənə kat ka à nda ka amuna andə aməkau mala amuna-burana mala Nuhu, koyan ngga nə nggurkwar mala tau male, abalə anzali malea. Twalo abania sə abwapəndəa mesəe arə aban aba banza kat, anzəm mūr-gùla.†

11*Bakuli mesəki abwana arə aban pas*

¹ Anggo ka kə kún məmwashati na bwapəndəa nakiyi a banza kat ka, sə acau məmwashati na gbal à kə puro a kunia ka.

² Lang bwapəndəa tita türki arə abān nə bù takuli ka, à kya kum bə bawanban a Shinar* pələa à duk kam. †

³ Sə à nea rəia ama, <<Bè səm bək atobali, sə bə səm twania a bəsa pepè.>> À paktúró nə dəbang dūrəkya a kúni tali, sə kwalta do nda shiminti malea.

⁴ Pələa à na ama, <<Wu fani, bə səm bəngnəni nggea-là nə ndà-kulí nggea mə'dāhre mənana bə u bong-bong a kùli ka, ace mənana bə səm kumbi bamur rə səm lulləu, sə bə səm kəa mesəki tarə səm aba banza raka.>>

⁵ Sə Mətalabangno suləo yiu sən nggea-là andə nggeaba məbong-bongni mənana abwapəndəa bakkiyi ka.

⁶ Mətalabangno na ama, <<Bə kəla abwana mwashat, sə kún məmwashati na à nakiyi ka, sə à tita pàk gír kəla mənəia ka, kəgír pà kàm mənana à kùr kunarəia à nə pè sə nə gandəia ka dāng.

⁷ Wu yiu səm nə sùlənì, bə səm kya zurəkini kunia, ace mənana bəà kəa bwalta acau mənana à nakiyi arəarəia ka dāng.>>

⁸ Nda Mətalabangno mesəkia akanó arə aban aba banza, kara à tamsə bək mənəo yì nggea-là ka.

* **10:25 10:25** *Pele* ka bəli nda <<mesəe.>> † **10:32 10:32** Balli gbal aba: Tite 9:19. * **11:2 11:2** *Shinar* ka nda nzali Babila. † **11:2 11:2** Balli gbal aba: Tite 10:10.

⁹ Nda gírñí sà à tsəki banì lulləu ama, Babel, acemənanana akə banì sà Mətalabangŋo zurəki kún mala banza kat. A kàm dəm sà Mətalabangŋo mesəki abwana a bum banza kat.

Tau mala Shem

¹⁰ Mənia ka nda cau mənana à giləi amur Shem andə abwana mana a tau male ka. Shem ngga ndanə pələa gbəman-mwashat (100) sà bəl Arfakza; bəli a baria pələa anzəm yiu mala mùr-gùla.

¹¹ Anzəm bəl Arfakza ka, Shem nyare pək abea pələa gbəman-tongno (500) a banza sà bəlki abea amuna-burana andə amuna-maməna.

¹² Lang Arfakza pàngŋənà pələa lumi-tàrú bwamdə tongno (35) ka, yi bəl Shela.

¹³ Anzəm bəl Shela ka, Arfakza pək abea pələa gbəman-ine nə məsəi tàrú (403) a banza. Abalə apələa mənə ka, bəlki abea amuna-burana andə amuna-maməna.

¹⁴ Lang Shela pàngŋənà pələa lumi-tàrú (30) ka, yi bəl Eba

¹⁵ Anzəm bəl Eba ka, Shela pək abea pələa gbəman-ine nə məsəi tàrú (403) a banza. Abalə apələa mənə ka, bəlki abea amuna-burana andə amuna-maməna.

¹⁶ Lang Eba pàngŋənà pələa lumi-tàrú nə məsəi ine (34) ka, yi bəl Pele.

¹⁷ Anzəm bəl Pele ka, Eba pək abea pələa gbəman-ine nə lumi-tàrú (430) a banza. Abalə apələa mənə ka, bəlki abea amuna-burana andə amuna-maməna.

¹⁸ Lang Pele pàngŋənà pələa lumi-tàrú (30) ka, yi bəl Reyu.

¹⁹ Anzəm bəl Reyu ka, Pele pək abea pələa gbəman-bari bwamdə tongno-nong-ine (209) a banza. Abalə apələa mənə ka, bəlki abea amuna-burana andə amuna-maməna.

²⁰ Lang Reyu pàngŋənà pələa lumi-tàrú nə məsəi bari (32) ka, yi bəl Seru.

²¹ Anzəm bəl Seru ka, Reyu pək abea pələa gbəman-bari bwamdə tongno-nong-bari (207) a banza. Abalə apələa mənə ka, bəlki abea amuna-burana andə amuna-maməna.

²² Lang Seru pàngŋənà pələa lumi-tàrú (30) ka, yi bəl Naho.

²³ Anzəm bəl Naho ka, Seru pək abea pələa gbəman-bari (200) a banza. Abalə apələa mənə ka, bəlki abea amuna-burana andə amuna-maməna.

²⁴ Lang Naho pàngŋənà pələa lumi-bari bwamdə tongno-nong-ine (29) ka, yi bəl Tera.

²⁵ Anzəm bəl Tera ka, Naho pək abea pələa gbəman-mwashat nə lum bwamdə tongno-nong-ine (119) a banza. Abalə apələa mənə ka, bəlki abea amuna-burana andə amuna-maməna.

²⁶ Anzəm mana Tera pàngŋənà pələa lumi-tongno-nong-bari (70) ka, yi bəl a Ibəram, andə Naho sà Haran.

²⁷ Mənia ka nda cau mənana à giləi amur Tera andə abwana mana a tau male ka.

Tera bəl a Ibəram, andə Naho sà Haran. Haran yi bəl Lotu.

²⁸ Haran aki tárí damba paklú a nggea-là Ur a nzali mala amə Chaldi, ban mənana à bəli kàm ngga.

²⁹ Ibəram andə Naho yia kəm à alki amaməna. Málá Ibəram nda Sarayi, sà málá Naho nda Milka. Milka andə məkyauwe muna-bwama Iska ka, à nda ka amuna-maməna mala Haran.

³⁰ Sarayi ka nkombi na, bəl muna dāng.

³¹ Tera turlà nying Ur nə o a nzali Kan'ana. Twal muni Ibəram andə məkè Lotu, muna mala Haran, andə nkili Sarayi yì málá Ibəram atè. Amur njar aban ká ka, à yi cam a nggea-là Haran, pələa à duk kano.

³² Lang Tera lùmsəna pələa gbəman-bari bwamdə tongno (205) ka, paklú kanó a Haran.

12

Bakuli tunə Ibəram

¹ Mətalabangŋo ne Ibəram ama, <<Purî nzali ma'wun, puro nying abwana mô, andə bala mala tárró. O a nzali mənana mə nə ləmdəo wi ka.*

² <<Mə nə tsəo awu nə duk nzali mala abwapəndəa mə'làkke.

Mə nə tsəko bù,

mə nə tsəa lulləo nə zəkya,

sə awu nə duk mægulo kərkər.

Nəbano sə abwana nə kum tsəkbu.

³ Abwana mənana à tsəko bù ka,

mə nə tsəkia wia bù

sə abwana mənana à suio ka, mə nə suia.

Sə atəu mala abwapəndəa kat a banza ka,

à nə kum tsəkbu nəbano.>>†

⁴ Ibəram bwal njargula o kəla mənana Mətalabangŋo banggi wi ka; Lotu gbal ka o atə. Ibəram nə nying nzali Haran ngga, ndanə apələa lumi-tongno-nong-bari nə məsəi tongno (75).

⁵ Ibəram twal māmí Sarayi andə məkine Lotu andə gəna malea mənana kat à ram ngga, andə abwapəndəa mənana à ndanəi a Haran ngga, sə à bwal njargula aban o a nzali Kan'ana.

Lang à bingŋəna ka,

⁶ Ibəram gya arə aban aba nzali Kan'ana yi bwal Shekem. A baní ka tsək gumli a tər be nggun mægule mana à tunəki ama nggun Moreh ka. A mənəo yì bàkú ka amə'Kan'ana nakam nədo a nzalinì.

⁷ Mətalabangŋo pusərəi aban Ibəram, sə ne wi ama, <<Nzali mənəia a səngiyi ka, mə nə pè amunio andə amə'keò.>> Pələa Ibəram bak gyangŋan kəm ace Mətalabangŋo, mənana pusərəi a baní ka.

⁸ Ibəram loapi Shekem, twal gya o a nzali mūr ankono a takuli mala là Betel. Kya tsək gumli male a bə ban mənana Betel na a bui mala njar-nzali, sə là Ai ka nda a bui mala njar-takuli ka. A ban mənəo ka Ibəram nyare bak gyangŋan ace Mətalabangŋo, sə peri aban Mətalabangŋo.

⁹ Ibəram nyare lo lidəmba nə gya, kə turki arə abān bəti-bəti, tsək mūrí nə ká a Negev.

Ibəram andə Sarayi a Masar

¹⁰ Nzala yi kpa aba nzali Kan'ana. Nzalè biki pa kərkər nda Ibəram lo nə o a nzali Masar nə nggá duk kam bəti.

¹¹ Lang malanə kùtí a Masar ka, banggi māmí Sarayi ama, <<Səni pé, ən sələna ama a nda bwama nggea məboarnsari.

¹² Bə abwana mənana a Masar səno ka, à nə na ama a nda māmám; pələa à nə wal-luem ace mənana à nə twalo wu duk malea ka.

¹³ Acemani ka, ida, banggia wia ama a nda məkyauwem; sə atəcau mò ka à nə dekiām nə yiləmu sə à nə pakkam məboarne.>>

¹⁴ Lang Ibəram yina aba nzali Masar ka, amə Masar sən Sarayi ka bwama nggea məboarnsari na.

¹⁵ Lang amə tamurəm Masar səni ka, à kya bang cau mala boarnsari male aban Firona, murəm malea. Nda à yiu à yi twal Sarayi à umnəi a bala-murəm.

¹⁶ Murəm pakki Ibəram məboarne atəcau mala Sarayi; pè Ibəram anzur, andá, adambəritso jamne andə amaməne, amə'túró-bala aburana andə amaməna, andə akalakadambi.

¹⁷ Sə acemənana murəm Firona twal Sarayi, mālá Ibəram ngga, Mətalabangŋo tasə nggea kwánó məbike amur murəm Firona andə aməbala male.

* **12:1 12:1** Balli gbal aba: Tite 15:7; Atúró 7:3; Ib 11:8. † **12:3 12:3** Balli gbal aba: Tite 18:18; 26:4; 28:14; Atúró 3:25; Gal 3:8.

¹⁸ Acemani ka, murəm Firona túrbán à tunə Ibəram, sə banggi wi ama, <<Mana mənía a pakkam ngga? Mana tsəa sə a binə banggàm ama yi ka māmó na.

¹⁹ Palang sə a bang ama yi ka mə'kyauweo na, sə mənó ka tsəa ən twali bə duk māmám? Ado ka māmó nya ka. Twali sə wu o!>>

²⁰ Pələa murəm Firona tasə aburana male nə cau amur Ibəram, sə à kya pusəi puri bá nzali Masar, yi andə māmí andə koman mana kat male na ka.

13

Ibəram andə Lotu gappi tarəia

¹ Aceməno ka, Ibəram loapi Nzali Masar sə nyare a Negev. Twal māmí andə agirkuma male kat atə. Lotu gbal ka o atə.

² Ibəram ngga məkume na kərkər. Ndanə adomwan mala agirkusəu, andə azərfa andə bolo-njengəlan.

³ Twal gya kə turkio arə aban bəti-bəti, lo a Negev yi pur a Betel. Yi bik ban mənana tsək gumli male sə duk kəm a tadəmbe a nre Betel andə Ai ka.

⁴ Mənía ka nda ban mənana Ibəram bək gyangŋan kəm a nggea dəmbe, sə peri aban Mətalabangŋo ka.

⁵ Lotu mənana o atə Ibəram ngga, ndanə anzur andə ambulpəndəa, andə agumli.

⁶ Sə acemənana à ndanə agirkusəu kərkər ka, nzali yál agir karəia mənana yia bari à nə do abanarəia ka dāng.

⁷ Nda kúnbuàna lo a nre ka ayálgír mala Ibəram andəa mala Lotu ka. (A mənó yi bàkú ka, amə'Kan'ana andə amə'Periz na kam gbal a kə nzali mənó nədo.)

⁸ Pələa Ibəram ne Lotu ama, <<Ən nggə zəmbô, kúnbuana bə kəa lo a nre səm, ko a nre ka ayálgír mò andə amem dāng, acemənana səm nda mwashat.

⁹ Nggea nzali mənía kat ka pà mbak a bədəmbo? Ida, bə səm gapita rə səm. Twal bui mənana a earce ka, bə səm gauwa. Bə a o nə bu mə'nggare ka, mə nə um nə bu məli, sə bə a nə u gbal nə bu məli ka, mə nə o nə bu mə'nggare.>>

¹⁰ Lotu loasə məsəi sən nzali mana kəri bangŋaban kún Mur Jodan kya pur a Zowar, sə səni ka, nzali na mənana kə kum mür pepə ka, kəla nzali baban mala anggun mala Mətalabangŋo, ko kəla nzali Masar. (Anggo ka Mətalabangŋo malaká kidiki Sodom andə Gomora dāng.)

¹¹ Pələa Lotu twal bangŋaban nzali kún Mur Jodan ace bamúri, sə bwal njargula o nə njar-takuli. Anggo sə Lotu gapitarəia andə kine Ibəram.

¹² Ibəram do a kə nzali Kan'ana, sə Lotu ka turo kya do abalə anggea-là mala dulum, tsək agumli male duk kam a nkanggari Sodom.

¹³ Sə amə Sodom ngga, amə'bealbikea na kərkər (à kə pakki Mətalabangŋo caubikea ko aya pwari.)

¹⁴ Anzəm mana Lotu nyingŋənə Ibəram ngga, Mətalabangŋo ne Ibəram ama, <<Loasə məsəo pé a kə ban mana a cam kam ngga, sənban kərihan; sən njar-nza, sən njar-kunmur, sən njar-takuli, sə wu sən njar-nzali.

¹⁵ Nzali mənana kat məsəo gandə sənə ka, mə nə po wi, we wunə amunio andə amə'keò bə, málá male pà kəm dāng.*

¹⁶ Mə nə tsək amunio andə amə'keò à nə làkkì kəla məsəsala mənana a nzali ka. Bə kə bwa nə gandə bal làkkì mala məsəsala mənana a nzali ka, bwe nə gandə bal amunio andə amə'keò.†

¹⁷ Lo, gya afa sauwa mala nzali andə tangŋa male, acemənana mə nə po wi.>>

* 13:15 13:15 Balli gbal afa: Tite 12:7; 15:18; 17:8; 24:7; 26:4; 28:13; 35:12; Nggur 34:4; 2Kpa 20:7; Atúró 7:5. † 13:16 13:16 Balli gbal afa: Tite 16:10; 28:14; Bal 23:10.

¹⁸ Pələa Ibəram o kya tsək agumli male do aban anggun mægulke mala Maməre, mənana a Hebəron ngga. Akanó sə kya bakki Mətalabangŋo gyangŋan.

14

Ibəram amsə Lotu

¹ A bākú mənó ka lwa yi lo a nre ka nzali mala buban mənó. Amrafel murəm nzali Shinar, Ariyok murəm nzali Elasa, Kedolaoma murəm nzali Elam, andə Tidal murəm nzali Goyim

² à dapi à oa munəo arə Bera murəm nzali Sodom, Birsha murəm nzali Gomora, Shinap murəm nzali Adəma, Shemeba murəm nzali Zeboyim, andə murəm nzali Bela (mana à tunəi ama nzali Zowar ka).

³ Amurəma mənía tongno nənzmò andə amə'lwa malea ka à yi ramba a Dulum mala Sidim (mana à tunəi ama Nggeamùr Tubamur ka).*

⁴ Amənia yi amurəma ka à pak pələa lum-nong-bari à nda bata parban mala Murəm Kedolaoma, səama a lum-nong-tàruia pələa ka à mgbicau arəi.

⁵ A lum-nong-inea pələa ka Murəm Kedolaoma andə amurəma mənana atè ka, à yiu nə amə'lwa malea à yi soa munəo arə amə'Refa mala nzali Ashterot-Karnem, amə'Zuz mala nzali Ham, amə'Emit mala nzali Shave-Kiriatem,

⁶ andə amə'Hor mala Seyir, nzali mūr ankono, sə à gandəia aban ká dār a El-paran, bə ban a masələata pədanban.

⁷ Pələa à wulio à yiu a nggea-là Kadesh (mana à tunəi ama En-Mishpat ka). À lì nzali mala amə'Amalek kat nə lwa sə à gandə amə'Amor mənana à ndanədo a là Hazazon-Tamar ka.

⁸ Pələa amurəma mala anzali Sodom, Gomora, Adəma, Zebo, andə Bela (mana à tunəi ama Zowar ka) andə amə'lwa malea kat puro à yi ram rəia ace lwa a Dulum mala Sidim.

⁹ À soa munəo arə Kedolaoma murəm nzali Elam, Tidal murəm nzali Goyim, Amrafel murəm nzali Shinar andə Ariyok murəm nzali Elasa, yia andə amə'lwa malea kat. Amurəma ine arə tongno.

¹⁰ Bá Bangŋaban Sidim ngga lumsə nə atūli kwalta pas. Lang amə'lwa mala amurəma mala anzali Sodom andə Gomora banggi munəo ama à nè u ka, à kya kpakia abalə atūli kwalta; acili amurəma tārú andə amə'lwa malea mənía munəo gandəia ka, à bangŋa à kya eaki amur ankono.

¹¹ Amə'lwa mala amurəma man ine à limurəm ngga, à pwan kume mala amə Sodom andə Gomora andə girlina malea kat; pələa à bwal njar à o.

¹² Məkina Ibəram, yi Lotu mənana ndanədo a Sodom ngga, à pwan kume male gbal kat sə à bwali.

¹³ Bè bwa mənana apî kún munəo ka, bangŋa yiu nə cau mənía ka aban Ibəram bwa Ibəru. Ibəram ngga ndanədo a là-gumli male aban anggun mægulke mala Maməre bwa Amor. Maməre andə amə'eambi, yia Eshkol andə Aner ka, à kùrkún arəia andə Ibəram à nè bwalia rəia kàm arə abia-məbura bə munəo lo ka.

¹⁴ Lang Ibəram ok ama məkine Lotu ka à bwaləni ka, ramba aburana amətúró male gbəman-tārú nə lum-bwamdə-tongno-nong-tārú [318] mənana à bəlia a bala male, sə à kania wia lwa ka. Yì andəia kat ka à lo pəta abia-məbura, yia amə'lwa mala Kedolaoma, sə à kya bwaltea kuko a njar-nza a bu-nzali Dan.

¹⁵ A ban mənó ka Ibəram gau amə'lwa male mbop-mbop. Lang dù pəndəna ka Ibəram andə amə'lwa male yasələ abia-məbura nə munəo arə anjar dāng-dāng sə à

* 14:3 14:3 Nggeamùr Tubamur ka nda mənana à tunəi yalung ama Luna Nggeamùr ka.

gandəia. À mesəia sə à pərtea kuko à kya bik Hoba, mənana nda a njar-nza mala nggea-là Damaska ka.

¹⁶ Ibəram ak agir mənana kat abwana mənno pwanía ka, sə nyesə məkine Lotu andə agirkuma male, atārəia andə amaməna andə acili abwana mənana abia-məbura bwalkia ka.

Melkizedek tsəki Ibəram bu

¹⁷ Lang Ibəram nyarni limurəm a lwa amur Kedolaoma andə amurəma mana atè sə nda njar nè o a là ka, murəm Sodom puro wari a kùllè a Bangṇaban Shave (mənana à tunəi gbal ama Bangṇaban mala Murəm ngga).†

¹⁸ Bè murəm mənana à tunəi ama Melkizedek, murəm mala nggea-là Salem, yiu aban Ibəram. Wari nəi Ibəram bəredi andə mūr bəlanggun anap. Yì ka pəris na mala Bakuli Mana Karban Kat nə Gulo ka.

¹⁹ Tsəki Ibəram bu, kə bang ama,
<<Bè bu Bakuli Mana Karban Kat nə Gulo,
yì mana pusə kùli andə nzali ka,
do amur Ibəram!

²⁰ Bwangsəban bə pa aban Bakuli Mana Karban Kat nə Gulo,
mənana po limurəm amur abio aməbura ka.>>

Pələa Ibəram pè Melkizedek kāmbe mala agir mənana kat ea a bu abí-məbura a lwa ka.‡

²¹ Nə nzəmò ka Murəm Sodom banggi Ibəram ama, <<Pam abwana mem mənana a amsəia ka, sə agirkuma ka, umnəia bəà duk amô.>>

²² Sə Ibəram ngga earî murəm Sodom ama, <<Ən loasə buam a kùli ən kánagír aban Mətalabangṇo, Bakuli Mana Karban Kat nə Gulo ka, Mətala kùli andə nzali

²³ ama pà mə nə twal kəgír mənana mona ka dāng, ko bə nkonggúr ko nggúr-nkura na ka. Anggo ka a pà nə gandə bang ama, <Mə nda mənana ən tsəa sə Ibəram pələ məgəna ka> dāng.

²⁴ Pà mə nə ak kəgír ace bāmúrəm dāng she gír mənana amə'lwa mem lì ka. Səama aburana mənana à dapi bāmúria atəm a lwa mənía, yia Aner, Eshkol andə Maməre ka, bəà pea wia kāmbe malea aba girkuma mənana à pwano a ban lwa ka.>>

15

Bakuli kùrcəu nə Ibəram

¹ Anzəm mənía ka, Mətalabangṇo nacau nə Ibəram aba səna ama:

<<Bangciu bə kəa pakko dāng,
Ibəram,
Mə nda ntongṇo mò,
nggea tangnakusəo məgule.>>*

² Sə Ibəram na ama, <<Mətalabangṇo Bakuli, mana nda boaro mala tangnakusəu mò abanam, yì mənana ən panə muna raka, kə muna-bala mem Eliyeza, bwa Damaska na nə libala mem ngga?>>

³ Ibəram na dəm ama, <<A pam amuna dāng; acemani ka, mətúró-bala mənana à bəli a bala mem ngga nda nə libala mem ngga ra.>>

⁴ Pələa cau mala Bakuli yiu a baní ama, <<Mənía yì bwa ka pà nə libala mò dāng. Muna-bwabura mô mənana awu nə bəl ka nda nə libala mò ka.>>

† 14:17 14:17 Balli gbal aba: Ib 7:1-4,10. ‡ 14:20 14:20 Balli gbal aba: Ib 7:4. * 15:1 15:1 Balli gbal aba: Nggur 33:29; 2Sam 22:3,31; Ang 3:3; 7:10.

⁵ Mətalabangŋo pələa pusəi a nza, sə ne wi ama, <<Loasə məsəo a kùli pé, sə bal anlero bə a nə gandəi ka.>> Sə ne wi ama, <<Məno ka nda làkkì mala amunio andə amə'keò.>>†

⁶ Ibəram earnə Mətalabangŋo, sə Mətalabangŋo twali yì ka məbealboarna na.‡

⁷ Nyar dəm Mətalabangŋo ne wi ama, <<Mə nda Yahweh, mana pusəo a purì bá nggea-là Ur a nzali mala amə'Chaldi ace po mənìa yì nzali bə duk girkuma mò ka.>>§

⁸ Sə Ibəram dī ama, <<Mətalabangŋo, Bakuli, lang sə mə nə sələ ama mənìa yì nzali ka nə duk girkuma mem?>>

⁹ Mətalabangŋo nyesəi wi ama, <<Yinəəm nə muna-ndá, andə muna-mbul, andə muna-gam, koməye ka mbule tărú, atārəia andə kutugangyi andə muna-kutumurəm.>>

¹⁰ Ibəram yinə agir mənìa kat a baní, pələa koməye ateà ka zanzəi abaləu bari, sə nongsə abare man a nkanggari arəia. Sə mala anyal ka zanzəia dāng.

¹¹ Adəkəlaki yiu à yì suləo amur alúgir mənìa à nə lia sə Ibəram pəri.

¹² Lang pwari na rə kpa ka, Ibəram ko a nggea ntulo məlime, pələa be pəndəa cikcik məpə bangciunì yì gir mūrì.

¹³ Pələa Mətalabangŋo ne Ibəram ama, <<Sələ fa ama amə'keò nə nggá duk abəri a bə nzali mənana malea na raka. Amə nzali mənəo nə tsəia à nə duk aguro, à nə paria abata tanni arə pələa gbəman-ine (400).*

¹⁴ Səama mə nə ləmdə bashi mem amur mənəo yì nzali nə nggá dumsə abwana mô a guro ka. Nənzəmə ka abwana mô nə purì bá nzali mənəo, à nə pur nə agirkuma mə'làkke a buia.†

¹⁵ Sə we ka, bə a ena ě məboarne mala akapana ka, sə a wúnə wu aba rəpwala. À nə tsəkbaniò atà akeò.‡

¹⁶ A inea nza mala do banza mala amunio andə amə'keò ka, à nə nyare à nə yiu a nzali mənìa dəm. Mənəo ka pà nə pa adyan dāng acemənana caubikea mala amə'Amor§ malaká bik ban mənana nə tsəa mə nə tasə bashi mem amúrià ado ka dāng.>>

¹⁷ Lang pwari kpana sə ban bwalna ka, muna nkenye mana nə nkalang-bəsa abaləi kə loasə yele, andə bukan mana kə earki bəsa ka, à yì puro sə à kùtí a nre ka anyama mənìa à sangia ka.*

¹⁸ A pwari mənəo ka Mətalabangŋo kùrcəu nə Ibəram ama, <<Mə nə pè amunio andə amə'keò nzali mənìa, twal a kún myalmúr mala amə Masar aban ká kún nggeasala mēgule, yì Yiufəretis;†

¹⁹ kat andə nzali mala amə'Ken, andə amə'Keniz, andə amə'Kadəmon,

²⁰ andə amə'Hitti, andə amə'Periz, andə amə'Refa,

²¹ andə amə'Amor, andə amə'Kan'ana, andə amə'Girgash, sə amə'Jebus.>>

16

Hajara andə Ishmayel

† 15:5 15:5 Balli gbal aba: Tite 22:17; 26:4; Pur 32:13; Nggur 1:10; 10:22; 1Kpa 27:23; Rom 4:18; Ib 11:12. ‡ 15:6

15:6 Balli gbal aba: Rom 4:3,9,22; Gal 3:6. § 15:7 15:7 Balli gbal aba: Tite 12:1; Nehe 9:7-8; Atúró 7:2-4. * 15:13

15:13 Balli gbal aba: Pur 12:40; Gal 3:17. † 15:14 15:14 Balli gbal aba: Pur 6:6; 7:4; 12:12. ‡ 15:15 15:15 Balli gbal

aba: Tite 25:8. § 15:16 15:16 caubikea mala amə'Amor Balli aba: 1Amur 21:26; Amo 2:9. * 15:17 15:17 Mənìa ka

nda ləmdə ama Bakuli pana eare male arə kùrcəu male mana pè nə Ibərayim ngga. A nza mənəo ka bə bwa kùrcəu ka, nə ləmdə ama məsəcau na nakiyi ka nə pak gir ani: nə pwan-myal girkusəu, nə bwe sə nə nongsə abare dāngdāng. Nə gya nə kùtí a nre ka bare man sə nə nggə bangcau ama, <<Mənìa yì gir bə kumam bən bwal kùrcəu mənìa raka.>>

† 15:18 15:18 Balli gbal aba: Tite 12:7; 13:15; 17:8; 24:7; 26:4; Bal 34:2; Pur 23:31; Bal 34:1-15; Nggur 1:7-8; 34:4; Jes 21:43; 2Amur 24:7; Nehe 9:8; Atúró 7:5.

¹ Sarayi, mālá Ibəram ngga, bəlī wi kə muna dāng. Səama yì ka ndanə muna-bwama mə'bwali wi túró a bala, bwama Masar na, lùlləi ama, Hajara.

² Acemani ka, Sarayi ne Ibəram ama, <<Səni, Mətalabangŋo gĩnam nə bəlmuna. Ida kyane, kúti atà muna-bala mem, yakəla mə nə kum amuna nə njarbaní.>>

Ibəram pələa ear nə cau mana Sarayi ne wi ka.

³ Anzəm mana Ibəram duməna pələa lum a nzali Kan'ana ka, Sarayi twal Hajara, muna-bala male, bwa Masar, sə pè burí Ibəram, bə duk māmí.

⁴ Ibəram kútí atà Hajara, sə kum muna a bumi.

Lang Hajara səni muna kpana a bumi ka, tita būrəce Sarayi mətala-bala male.

⁵ Sarayi pələa ne Ibəram ama, <<A nda a yinə mənia yì bəsəkiban ən nggə kumi ka amuram. Ən twal muna-bala mem ən po wu pak-bwama nəi, sə lang yì səni kumna muna a bumi ka, kə nyesəcem-bà. Bə Mətalabangŋo pak bashi a nre səm sənə we.>>

⁶ Pələa Ibəram ne wi ama, <<Yì ka mæguro mò na abata rəcandəa mò. Pang nəi kəla mənana a səni nda boaro kutibaní ka.>> Pələa Sarayi kútí a biki Hajara nə patanni, nda Hajara bangŋa o nying bala ka.

⁷ Məturonjar mala Mətalabangŋo kum Hajara tù a ban be mgbede mùr aba pədanban a njenja; mənə ka nda mgbede mùr mənana a gírí njargula ká a Shur ka.

⁸ Ne wi ama, <<Hajara, mæguro mala Sarayi, a pur ake, sə a nə ká ake?>>

Eari wi ama, <<Mə nda aban bangŋa mə nə upi ban Mətala-bala mem, Sarayi.>>

⁹ Pələa Məturonjar mala Mətalabangŋo banggi wi ama, <<Nyare aban mətala-bala mò, kya pa bamuro abata rəcandəa male.>>

¹⁰ Məturonjar mala Mətalabangŋo lidəmba nə cau ama, <<Mə nə hatəki amunio andə amə'keò, yàle làkkì malea ka kə bwa pà nə gandə ballia dāng.>>

¹¹ Məturonjar mala Mətalabangŋo ne wi dəm ama,

<<We ka a ndanə muna a bumə ado,

sə awu nə bəl muna-bwabura.

Awu nə tsəki wi lullə ama Ishmayel,*

acemənana Mətalabangŋo ongŋəna bua andə pələkí nə baləu mô.

¹² Yì ka nə pə kəla mədambərìso bondo;

nə do nə bumbikea arə koya bwa,

sə koya bwa ka nə do nə bumbikea arəi.

Nə bikiđo aban abəla male kat.>>

¹³ Acemani ka Hajara pə Mətalabangŋo man bangcau nəi ka lulləu ama: El Roi; yì ka bang ama, <<Ən sənə Bwa mənana səngiyiam ngga.>>

¹⁴ Nda gír mənana tsəa sə à tunə tūli-mùr mənə ka ama <<Biya-Lahai-Royi.†>> Tūli-mùrní nakam yalung a nre Kadesh andə Bered.

¹⁵ Hajara yì bəlì Ibəram muna-bwabura, sə Ibəram tsəki muna lulləu ama Ishmayel.

¹⁶ Ibəram adyan ngga ndanə apələa lumi-tongno-nong-tàrú bwamdə tongno-nong-mwashat [86] mana Hajara bəlì wi Ishmayel ka.

17

Bakuli kùrcəu nə Ibəram andə amuni andə aməkə

¹ Lang Ibəram bwaləna apələa lumi-tongno-nong-ine bwamdə tongno-nong-ine (99) ka, Mətalabangŋo pusərəi a baní sə ne wi ama, <<Mə nda Bakuli mana Karban Kat ne Gulo ka; kpata njar mem koya pwari, sə wu dukdo dʷanyicəu-arəŋ.

² Mə nə tsək kùrcəu mem mənana a nrem səm nə we ka bə yì lumsəo, sə mə nə po amuna andə aməkəu à nə làkkì pas.>>

* 16:11 16:11 Ishmayel ka bələi nda Bakuli kə ó. † 16:14 16:14 Biya-Lahai-Royi ka bələi ka nda <<Tūli-mùr mala Bwa Məyiləmu mənana Səngiyiam ngga.>>

³ Ibəram kùndəó nə bəməsəi a nzali. Pələa Bakuli ne wi ama,

⁴ <<Mənia ka nda kùrcəu mem mana səm nə we ka: Awu nə duk tár akún pas.

⁵ À pà nə tunəo dəm ama Ibəram* dāng, lùlləò adyan ngga nda Ibərayim,† acemənanə ən tsəngnənó a nda tár akún pas.

⁶ Mə nə tsəo awu nə sa kərkər. Amunio andə amə'keò nə duk akún pas, amurəma nə pur a tau mò.

⁷ Mə nə tsək mənia yì kùrcəu ka nə do bà a nre səm, səm nə we, andə amunio, andə amə'keò, andə amənanə à kə yiu a nzəmia ka. Mə nə duk Bakuli mò andə malea.‡

⁸ Nzali Kan'ana mənana kat ado a ndakam kəla bəri ka, mə nə pò wi, wunə amunio atò, ace mənana bə duk girkuma mala bala mò bà. Mə nə duk Bakuli malea.>>§

⁹ Bakuli pələa ne Ibərayim ama, <<Mò ado ka, nda mənana ama wu kpata mənia yì kùrcəu ka, we wunə amunio andə amə'keò, andə amənanə à malaká bəlia raka.

¹⁰ Mənia ka nda kùrcəu mem sənə we andə amunio andə amə'keò, kùrcəu mənana wun nə kpate ka: Koya bəwabura atà wun ngga à nə kasəi wi bate.

¹¹ Nggu mənana a kun bətau wun ngga, à nə kasəi. Mənia ka nda nə ləmdə ama kùrcəu nakam a nre səm, sənə awun ngga.>>*

¹² Twal ado aban ká arə anza ma'wun mənana kat à nə yiu ka, koya muna-bəwabura mənana à bəli sə bingnəna nongno tongno-nong-tàru ka, duməna púp à nə kasəi wi bate. Mənia yì nzongcau ka pà ace amə'bala mò nəmurəia dāng, nda gbal ace amə'bala mala aguro mənana à bəlia a bala mò, andə mala aguro mənana à kúria nə boalo a bə bwa kúndāngna mənana pà a tau mò raka.

¹³ Koyan kat atəa ka duməna púp à nə kasəi wi bate, ko à bəl bwe a bala mò ko à kúri nə boalo. Kasə-bətau ka nə do nda gír'ləmdəa ngguont a nggūre wun mala kùrcəu mem nə wun, mənana málá male pà kəm raka.

¹⁴ Koya bəwabura mənana à kasəi wi bate dāng, sə bínə kasə bate ka, à pà nə balli abalə abwana mem dəm dāng, acemənanə, yì ka mgbinakiru arə kùrcəu mem.

Bakuli ne Ibərayim ama Sarayi nə bəli wi muna-bəwabura

¹⁵ Bakuli nyare ne Ibərayim ama, <<Mala māmó Sarayi ka, à pà nə nggə tunəi dəm ama Sarayi† dāng. Twal ado aban ká dəmba ka lùlləi nda Saratu.‡

¹⁶ Mə nə tsəki wi bu, sə mə nə pò muna-bəwabura nə kə bui. Mə nə tsəki wi bu, ace mənana bə duk nggeau mala akún pas. Amurəma pas à nə pur nə baní.>>

¹⁷ Pələa Ibərayim kùndəó nə bəməsəi a nzali; oalo sə ne bəmúri ama, <<Bwa mənana ndanə apələa lumi-lum ngga nə bəl muna le? Sə nggearə Saratu ka, nə bəl muna le, yì mənana ndanə apələa lumi-tongno-nong-ine ka?>>§

¹⁸ Ibərayim ne Bakuli ama, <<Mənia yì tsəkbu bə do mala Ishmayel!>>

¹⁹ Pələa Bakuli ne wi ama, <<Awo, nggearə māmó Saratu nə bəlô muna-bəwabura, sə awu nə tsəki wi lulləu ama Ishaku.* Mə nə tamsəkusə kùrcəu mem səm nəi, kùrcəu mənana pà nə mal raka, ace yì andə amuni andə aməkə mana a nzəmi ka.

²⁰ Sə mala Ishmayel gbal ka, ən ongnəno. Bəfo mə nə tsəki wi bu; mə nə tsəi nə bəla, nə hatəki kərkər. Nə duk tár amurəma lum-nong-bari, sə mə nə tsəi nə do nə nzali məgule.†

* **17:5 17:5** *Ibəram* ngga bələi nda <<Tàrrú mənana à gusəli ka.>> † **17:5 17:5** *Ibərayim* ngga bələi nda <<Tár abwabundəa.>> ‡ **17:7 17:7** Balli gbal aba: Pur 6:7; Pəris 11:45; 26:12,45; Nggur 29:13; Ib 11:16; Sən 21:7. § **17:8 17:8** Balli gbal aba: Gal 3:16. * **17:11 17:11** Balli gbal aba: Pur 12:48; Atúró 7:8; Rom 4:11. † **17:15 17:15** *Sarayi* ka bələi nda <<Boarnsarile murəm.>> ‡ **17:15 17:15** *Saratu* ko <<Mā-murəm.>> § **17:17 17:17** Balli gbal aba: Tite 18:12. * **17:19 17:19** *Ishaku* ka bələi nda <<Oalo.>> † **17:20 17:20** Balli gbal aba: Tite 25:13-16.

²¹ Səama kùrcəu mem ngga mə nə tamsəkusəi nə mūr Ishaku, mənana Saratu nə bəlô wi a kúnì ani a pələa məno kə yiu ka.>>

²² Lang Bakuli malna nacau nə Ibərayim ngga, o nying Ibərayim.

²³ Akə məno yì pwari ka, Ibərayim twal muni Ishmayel andə koya bəwabura andə muna-bəwabura mənana à bəli a bala male, andə mənana à kúrí nə boalo ka, sə kasəi koyan ateà ka bəte, kəla mənana Bakuli banggi wi bə pək ka.

²⁴ Ibərayim ngga ndanə pələa lumi-tongno-nong-ine bwamdə tongno-nong-ine (99) sə à kasəi wi bəte.

²⁵ Ishmayel ka ndanə pələa lum-nong-tàrú sə Ibərayim kasəi wi bəte.

²⁶ Ibərayim andə muni Ishmayel yia kəm ngga à kasəia wia bətea akə məno yì pwari məmwashati.

²⁷ Aburana andə amuna-burana a bala mala Ibərayim kat, amənana à bəlia a bala male andə amənana à kúria nə boalo a bù bəri ka, yia kat à kasəia wia bətea atə Ibərayim.

18

Bakuli pa cau mala pè Ibərayim andə Saratu muna-bəwabura

¹ Mətalabangno nyare pusəri aban Ibərayim a là-gumli male mana a ban anggun mēgulke mala Maməre ka. Bə pwari, nə pwarizəkya, Ibərayim na ban do a kún ndà-gumli male.

² Loasə məsəi ka sən aburana tàrú aban came tù a ban məno. Lang sənəi ka, pələa loapi kún ndà-gumli male akaurəa wari abania nə gingsəia. Kündə nə bəməsəi a nzali makkia wia kún.

³ Bang cau nəia ama, <<Wun abwana-məgule, ən nggə zəmba wun, bən kuməna earmúrú a ban wun ngga, ida, wu kəa kutiam wun nə o sə wu kàr a bala mem, mim guro ma'wun dāng pé.

⁴ Ida, wu came mə yinəa wun nə mūr wu lákkí akusə wun, sə wu usələo a tər nggun mənəi ka.

⁵ Dəm ngga mə nə yinəa nə wun girlina bəti bə wu par balə wun nəi* sə wu lidəmbəa nə gya ma'wun. Wu earəm mə pakka wun anggo acemənana wu yina akani abanam ngga.>>

Pələa à nyesəi wi ama, <<Səm pakko yàwá; səm earəna, pa kəla mənana a bang ngga.>>

⁶ Ibərayim pələa bangna kúti aba ndà-gumli male sə banggi Saratu ama, <<Fà rəo, dārə muku məbəlke a muna-kwár tàrú, karkia wia ndəmo.>>

⁷ Anzəm mənana nana anggo ka, pələa bangna wari a domwan kya bwal muna-ndá mənyane, mənana nyame nə bəlki amala shə ka, sə pè bə mətúró-bala male. Pələa mətúró-bala pwan-myali, sàngi nyami sə lambi akaurəa.

⁸ Ibərayim pələa dārə kiura məbwal-bwali andə məbwale sə twal nyam muna-ndá mənana à lambi ka, yinəia aban abəri a tər nggun. Pea wia girlina nə nggearəi bəà li, sə cam abania a tər nggun sə à kə lili.

⁹ Pələa à dī Ibərayim ama, <<Māmó Saratu ka nda ake?>>

Earia wia ama, <<Nda aba gumli.>>

¹⁰ Bwaməgule malea bang cau ama, <<A bàkú mənəi mala pələa mənana kə yiu ka, mə nə nyare mə yiu, sə māmó Saratu ka, nə kum muna-bəwabura.>>

Saratu ka nda a nzəmi a kún gumli aban kwakikiri arə cau.

¹¹ Ibərayim andə Saratu ka à ena kərəkər, sə yələ Saratu ka bumkwana kasəni wi.

* 18:5 18:5 wu par balə wun nəi ko wu li ace mənana bə pə wun rəcandəa.

¹² Nda Saratu oalo a babumi kə ne bamurì ama, <<Mim mənana ən pələna bwagula ka, lang sə mə nə ok banboarna mala nongnəban dəm? Sə mənə ka nda nəmuraì dāng, nggearə mətala-bala mem yì burém ngga ena gbal.>>†

¹³ Pələa Mətalabangŋo dī Ibərayim ama, <<Palang sə Saratu oalo sə bang ama kə səni kəla pà nè gandə bəl muna ado mənana ena ka dāng?

¹⁴ Kəgír kām kwan kərkər mənana Mətalabangŋo pà nè gandə pe raka le? Kəla mənana ən na ka, a kàra mala pələa ka, mə nə nyare mə yiu, sə Saratu ka, nè bəl muna-bwabura.>>

¹⁵ Saratu ka bangciu pakki wi, nda na nyir bang ama, <<Ən oal dāng.>>

Sə Mətalabangŋo na ama, <<E, a oalo.>>

Ibərayim zamba ace Sodom

¹⁶ Pələa aburana mənə lo à nè o. À tsək múrià aban ká a ban mənana à nè gandə dili məsəia kām à nè sən nggea-là Sodom ngga. Ibərayim wari andəia nè tsəkteà a njargula.

¹⁷ Pələa Mətalabangŋo bang ama, <<Mə nə səmbərəi Ibərayim gír mənana ən nggə ká pə ka le?

¹⁸ Abwapəndəa a tau mala Ibərayim ngga mbak-kàngkàng à nè làkkì kərkər, à nè nggá duk nzali mēgule, sə acili anzali banza kat ka à nè kum tsəkbu nə baní.

¹⁹ Ən tarni abalə abwana ace mənana bə tsək amuni andə aməkè kat a njar bəà okam, bəà kasə bashi a njari sə bəà pə aba kpata məsəcau. Anggo ka sə mə nə pakki Ibərayim agir mənana kat ən pacau acea ka.>>

²⁰ Pələa Mətalabangŋo ne Ibərayim ama, <<Ən ongŋəna bua mala abwana arə atúró bealbikea məkərkərnì mala amə Sodom andə amə Gomora. Acaubikea malea bikipa.

²¹ Mə nə nggá səni ko gír mənana à pə ka bīke male kārəa arə bua mala abwana amúrià mənana yiu abanam ngga. Bə pa anggo raka, mə nə sələa.>>

²² Pələa bari atə aburana mənəia bwal njar aban o nə njar ban Sodom, sə Ibərayim ngga ueo aban came a badəm Mətalabangŋo.

²³ Ibərayim pələa sung tù a ban Mətalabangŋo sə dī ama, <<Bafo awu nə dapi amə'bealboarna andə amə'bealbīkea a nə twaltea le?

²⁴ Bə amə'bealboarna nakam lumi-tongno aba nggea-lê ka, a nə kídiki le? A pà nə twalbanì atəcau mala amə'bealboarna mənəia lumi-tongno abaləi ka dāng?

²⁵ Mənə ka bə sappi bano, we murəmbashi amur koyan kat a banza, mənana bəà bang ama awu nə wal-lú amə'bealboarna atə amə'bealbīkea, sə a nə pangnə amə'bealboarna a njar məmwashati kəla mənana awu nə pangnə amə'bealbīkea ka. A pà wunə pə dāng acemənana we mana a nda murəmbashi amur koyan kat a banza ka, a nə pək gír mənana nda a njari ka.>>

²⁶ Mətalabangŋo bang ama, <<Bən kum abwana amə'bealboarna lumi-tongno aba nggea-là Sodom ngga, pà mə nə kídiki dāng.>>

²⁷ Pələa Ibərayim nacau dəm ama, <<Ida twəlām-ban məsəcandəa mem mala lidəmba nə nacau nə we Mətalabangŋo, acemənana mə nda nzali andə tú.

²⁸ Bəà bang ama amə'bealboarna nakam lumi-ine bwamdə tongno aba nggea-là Sodom ngga, awu nə kídiki acemənana kə à ndo lumi-ine bwamdə tongno ka le?>>

Mətalabangŋo eari wi ama, <<Pà mə nə kídiki nggea-lê dāng bən kum amə'bealboarna lumi-ine bwamdə tongno abaləi ka.>>

²⁹ Ibərayim nyare ne wi cau dəm ama, <<Yakəla à nè kum amə'bealboarna lumi-ine abaləi ka, awu nə kídiki le?>> Mətalabangŋo nyesəi wi ama, <<Pà mə nə kídiki dāng atəcau mala amə'bealboarna lumi-ine abaləi.>>

† 18:12 18:12 Balli gbal aba: Tite 17:17.

³⁰ Pələa Ibərayim bang ama, <<Cè bum Mətalabangŋo lúllô arəàm dāng, ida earām mə nacau dəm. Bə amə'bealboarna nakam lumi-tàrú aba nggea-lê ka, awu nə nggađi bumô arə kídíkè le?>>

Mətalabangŋo eare ama, <<Pà mə nə kídíkì dāng bèn kum amə'bealboarna kam lumi-tàrú ka.>>

³¹ Ibərayim bang ama, <<Ida, mənô ado ən pángŋənà nə məsəkang-kangŋa mə nô cau ka, Mətalabangŋo, bə ndo ama lumi-bari na nəmuraì à nè kum kam ngga, mana a nə pa?>>

Mətalabangŋo na ama, <<Pà mə nə kídíkì dāng bèn kum lumi-bari ka.>>

³² Ibərayim bang ama, <<Bə bum Mətalabangŋo bə kəa lúllô arəàm dāng. Ida, earām mə nacau dəm kusə mwashat. Mana awu nə pa bəa kum amə'bealboarna sə kə à ndo lum kam ngga?>>

Mətalabangŋo eari wi ama, <<Pà mə nə kídíkì dāng atəcau mala abwana mənô lum ngga.>>

³³ Ibərayim nyare nacau dəm dāng, sə lang Mətalabangŋo malna nacau nə Ibərayim ngga, pələa o, sə Ibərayim nyare a bala.

19

À kídíkì Sodom andə Gomora

¹ Aməturonjar mənô bari yiu a Sodom nə pwarikpəra. À yi kum Lotu aban do a kún nggea-là. Lang sənia ka, lo akaurəa wari abania, bunno a nzali makkia wia kún.

² Banggia wia ama, <<Wun abwana-məgule, ida wu kàr a bala mem, wu lákkí akusə wun sə wu nongŋo. Bə banfana ka, wun nə gandə bwal njar nə dəmbari díđyal wun nə uki a o ma'wun.>>

À bang ama, <<Awo, səm ngga səm nə nongŋo a ban-kpapí mala nggea-là a kún limo.>>

³ Sə Lotu ka pitea, camarə buaki arəia bəa yi nongŋo a bala male. Pələa à eare à wari atə a bala male. Kya tsək amə'túró-bala male à pakkia wia gírlina məboarne sə à lurəia wia bəredi,* pələa à li.

⁴ Kaniama abəri man nə o a ndà ka, aburana purkio a koya bareban mala nggea-là Sodom, alo-bwa andə abwana-məgule kat, à yì kārì bala mala Lotu.

⁵ À tunə Lotu nə nza sə à diban ama, <<Aburana mənana à yiu à yi suləo a bala mò nə pwarikpəra man yalung ngga, à ndake? Pusəa səmia ace mənana bə səm nongnəia ka.>>

⁶ Lotu puro wari abania a nza pələa gír kunkurəm a nzəmi

⁷ sə banggia wia ama, <<Wun abiam, ən nggə zəmba wun, wu kəa pàk mənəia yì túró məbike ka dāng.

⁸ Wu səni, mə ndanə amunem amuna-maməna bari mənana à malaká súrə bəwabura raka. Ən nggə zəmba wun, wu came mə nə yinəa wun nəia a nza, sə wun nə gandə pangnəia kəla mənana wu earce ka. Sə mala aburana mənəia ka, wu kəa jea dāng, acemənana yia ka, abəri na mənana à yiu abanam, sə à nda abata yálban mala bala mem ngga.>>

⁹ À sà'arəi ama, <<Nyara səm anggo!>> Pələa à bang ama, <<Mənəia yì bwa ka yiu kəla bəri a nzali ma'səm, sə ado ka kə earce ama nə duk bəwaməgule amur səm, nə kania səm gír mənana boaro bə səm pàk ka! Nyingga səm njar, bə ana raka səm nə pakko gír mənana nə bike nə kúti mənana səm nə pangnəia ka.>> Pələa à soa aban yiu arə Lotu, à yi nggiki ama à nə bun kunkurəm.

* **19:3 19:3** *bəredi*: Mənəia ka nda ulang bəredi mana à kə lurəi akaurəa ace abəri ka.

¹⁰ Sə aməturenjar mənə abaləi ka, à mən kunkurəm, à bwal Lotu à nunni, à nyesəi aba bala sə à gır kunkurəm.

¹¹ Pələa à soapi abwana mənə ntedu, alo-bwa andə abwana-məgule kat, yia mənə a kunkurəm a nza nə bala ka. Məsəia gandə sənban mənana à nè sūrè ban mənana kunkurəm nakam ngga dāng.

¹² Aməturenjar mənə banggi Lotu ama, <<Ko a ndanə abea bəla mò, ko amunio amuna-burana ko amuna-maməna, ko ankilo abura amunio, mənana à ndanə do a ban mənəia ka? Yinəia bəà purî bá nggea-là mənəia,

¹³ acemənana səm ndo səm nè kɪdɪkɪ nggea-là mənəia ka. Bua mala bwapəndəa aban Mətalabangŋo amur abwana mala nggea-là mənəia ka gul kərkər, nda tasə səm bə səm yi kɪdɪkɪ ka.>>

¹⁴ Pələa Lotu puro wari aban ankili, aburana mənana à pur'amur amuna-maməna male ka. Banggia wia ama, <<Wu fà rə wun wu purî bá nggea-là mənəia ka, acemənana Mətalabangŋo no nè kɪdɪkɪ ka!>> Sə yia ankili ka, à twali ama ndoro na pàkkiyi ka.

¹⁵ Lang ban na rə ká kwáró ka, aməturenjar pītā Lotu nə cau ama, <<Fà rəo! Twal māmó andə amunio bari amuna-maməna mənana à ndakani a bano ka. Wu puro adyan wu o, bə ana raka wun nè dʷanyi yiləmi wun bə à nè sulə bashi amur nggea-là ka!>>

¹⁶ Lotu dəndi kə pələki rəi, nda aməturenjar kpa garabui, andə garabu māmí, andə agarabu amuni bari amuna-maməna sə à nunnia à pusəia bəà purî bá nggea-là jam. Aməturenjar pak mənə ka acemənana Mətalabangŋo sən məsəswatər mala Lotu andə aməbala male.

¹⁷ Lang aməturenjar pusənia à yina a nzəm nggea-là ka, mwashat atə aməturenjar banggia ama, <<Wu bangŋa ace amsə yiləmi wun! Wu kəa pələ məsə wun anzəm wun, sə wu kəa came àkə ban aba dulum dāng. Wu bang nə mire wu o amúr ankono, bə ana raka wun nè kɪdɪkɪ!>>

¹⁸ Sə Lotu ka bang ama, <<Awo, bʷaməgule, ida kəa tsək səm bə səm pək mənə ka dāng.

¹⁹ Səni, mim guro mò ka, a ləmdə́nəm earmúru kərkər sə a pəngŋə́nəm cauboarna mənana a amsə yiləmem ngga. Səama pə mənə gandə bangŋa aban ká a ban ankono dāng; kaniama mənə bik ka, mənəia yì gır'mur'mwana ka nè kumam a njar, sə mənə wú.

²⁰ Səni, bə là nya kani tù mənana bwa nè gandə bangŋa nè ká kəm ngga. Ida, earām bən kyan nggam. Là məkyauwe na, sə a kəm ngga yiləmem nè kum àwá.>>

²¹ Məturenjar eari wi ama, <<Ən earə́nò, pək gır mənana a zəm ngga. Pə mənə kɪdɪkɪ mənə yì là a bangce ka dāng.

²² Səama fà rəo! Bangŋa! Pə mənə pək kəgır dāng shebə a bingŋəna bəni ka.>>

Acemani ka à tunə lullə lê ama Zowar.†

²³ Lang pwari na rə eau ka sə Lotu andə aməbala male yi bik Zowar.

²⁴ Kara Mətalabangŋo nya məsətali-earbəsa andə bəsa amur anggea-là Sodom andə Gomora. Yì məsətali-earbəsa ka pūr nəban Mətalabangŋo a kùli.

²⁵ Anggo sə Mətalabangŋo kɪdɪkɪ anggea-là mənə andə abān aba mənə yì dulum ngga puppup, sə twalta abwapəndəa mənana kat abalə anggea-lə, andə koya gırpwala mala nzali mənə ka.

²⁶ Sə mālā Lotu mənana nda a nzəm burí ka, pələ məsəi sənban a nzəmi, kara nggun-rəi pələ tali tubamur aban came.

²⁷ Banfa nə dəmbəri dɪdɪyal ka Ibərayim puro wari a ban mənana cam kəm a tadəmbe a bədəm Mətalabangŋo ka.

† 19:22 19:22 Zowar ka bələi nda məkyauwe.

²⁸ Dìli mäsəi sənban nə njar Sodom andə Gomora andə nzali bá mənə yì dulum ngga, sə səni ka, yele na aban lo amur nzali mənə kat kəla bá ndà-bəsa.

²⁹ Lang Bakuli kidiki anggea-là mala dulum mənana Lotu duk kam ngga, denyinə zəmba mala Ibərayim, pələa pusə Lotu bə apî kidikìban mənana yiu amur amənə yì anggea-là ka.

Tarta amə'Mowap andə amə'Amon

³⁰ Lotu ka bangciu pakki wi arə do a Zowar, pələa yì andə amuni bari amuna-maməna à turo à kya do amur ankono, aba bə gumi-ba'tali.

³¹ Bə fara ka, muni mēgule ne məkyauwe ama, <<Tár səm ngga ena, sə kə bwabura pa kəm kaní nə kùtí aban səm, kəla mənana abwana pàkkiyi a koya bān a banza ka dāng.

³² Yiu bə səm pè wi mūr-anap bə nu bə walì, sə səm nə nongnəi ace mənana bə səm kum amuna, bə tau ma'səm nəban tár səm ngga bə kəa kasə raka.>>

³³ A dù mənə ka à tsək tárrià nu mūr-anap kərkər sə walì. Pələa muna mēgule muna-bwama yiu yì nongnə tárri. Sə yì tarri ka sūrə bu-pwari mənana muni yì nongnəi sə lo u ka dāng.

³⁴ Banfa nə dəmbari ka, muna-bwama mēgule banggi məkyauwe ama, <<Aba dù mənə kútí ka, ən warina ən nongnəna nə tár səm. A dù man yalung ngga, bə səm pè wi mūr-anap dəm bə nu bə walì, sə wu kyane wu kya nongnəi. Anggo ka səm nə kum amuna, ace mənana bə tau ma'səm nəban tár səm ngga bə kəa kasə raka.>>

³⁵ Nda à tsək tárrià nu mūr-anap walì a dù mənə gbal, sə muni muna-bwama məkyauwe wario kya nongnəi. Yì dəm ngga sələce yiu mənana muni yì nongnəi sə lo u ka dāng.

³⁶ Anggo sə amunà Lotu amuna-maməna yia kəm à kum muna a bumia nəban tárrià.

³⁷ Muni muna-bwama mēgule bəl muna-bwabura, sə tsəki wi lulləu ama Mowap; yì nda tár amə'Mowap ba yalung.

³⁸ Muni muna-bwama məkyauwe gbal ka bəl muna-bwabura, sə tsəki wi lulləu ama Ben-Ami; yì nda tár amə'Amon ba yalung.

20

Ibərayim swarki Murəm Abimale

¹ Pələa Ibərayim turo nying Maməre umnə Pədanban Negev, sə kya do kəla bəri a bə ban à tunəki ama Gera, a nre Kadesh andə Shur.*

² Ibərayim ne abwana mala là mənə ama māmí Saratu ka, mə'eambi na. Nda Abimale, murəm Gera, túrbān à kya yinəi wì nə Saratu a baní a palta male.†

³ Səama nə dù ka, Bakuli yiu aban Abimale aba lørəo sə ne wi ama, <<A nda lú bwa, acemənana bwama mana a twali ka, mā-ala na.>>

⁴ Sə Abimale ka malaká sungŋo abanì peatu dāng, nda bang ama, <<Bakuli, awu nə twalta abwapəndəa mənana à pək kə caubikea raka lè?

⁵ Ibərayim nə nggearəi banggam ama Saratu ka mə'eambi na, sə yì Saratu gbal ka anggo sə banggam. Ən pak gír mənana ən pak ka nə babum məpwat-pwati andə kunpwasəa.>>

⁶ Pələa Bakuli ne wi aba mənə yì lørəo ka ama, <<E, ən sələnə ama babumo na pwat-pwat, nda gír mənana tsəa sə ən tamsəo arə pakkam caubikea ka; ən dekio wu kúmsəi dāng.

* **20:1 20:1** Balli gbal aba: Tite 26:1,6. † **20:2 20:2** Balli gbal aba: Tite 12:13; 26:7.

⁷ Ado ka, nyesə bwame kyane kya pê burí, acemənanana yì burí ka məbangnəa na. Yì ka nə pakko hiwi sə awu nə dum nəyiləmu. Sə bəa nyesəi wi māmí raka, awu nə sələa ama bafo we wunə amə'balala mò puppup ka, wun nə wũ.>>

⁸ Abimale lo nə dəmbəri dídyal, tunə amə'túró-bala male kat sə nea wia gír mənana kat kumban ngga. Lang à ok cê ka, bangciu bwalia.

⁹ Pələa Abimale túrbən à tunə Ibərayim bə yiu a baní, sə dí ama, <<Mana mənía a pakka səm ani ka? Ya caubikea na ən pakko mənana nə tsəa sə a nə yinə ulang mənía yì gír'mur'mwana amuram andə nzali-murəm mem ngga? A pànggə́nəm gír mənana boaro bwa bə pè raka.>>‡

¹⁰ Osso Abimale dí Ibərayim ama, <<Mana nda denyicau mò sə a pak mənía yì gír ka?>>

¹¹ Ibərayim eari wi ama, <<Ən pê anggo acemənanana denyicau mem ngga nda mana ama, kəbwa pà kəm a ban mənía mənana kə banggi 'Bakuli ka dāng, sə à nə wal-luem ace mənana à nə ak māmám ngga.

¹² Sə bafo ka, yì, yì Saratu ka mə'eambam na. Səm nda eambuta-tárrú səni, nggea səm na pà mwashat raka. Sə ən ali duk māmám.

¹³ Lang 'Bakuli tunəam bən nying bala mala tárrám sə mə nggə gya arə abān ngga, § ən banggi wi nəma, <Mənía ka nda pəməboarne mənana awu nə ləmdəəm ngga: Ban mənana kat səm nə ká kəm ngga, banggi abwana ama mə nda mə'eambo.> >>*

¹⁴ Abimale pələa yinə anzur andə andá, andə aguro aburana andə amaməna, pè Ibərayim. Sə nyesəi Ibərayim māmí, Saratu.

¹⁵ Pələa Abimale ne Ibərayim ama, <<Səni, nzali mem ngga, ndya a bədəmbo ka. Ban mana kat wariò a məsəo ka, duk kəm.>>

¹⁶ Ne Saratu ama, <<Mə ndya ən nggə pè <mə'eambo> agbatali bolo azərfa á-mwashat (1,000) ka. Mənía ka mbweban na a bano ace bəkə məbane mənana yakəla ən pangnò, sə ace ləmdəi abwana mana atò ka ama kə məbane pà kəm a rəò dāng.>>

¹⁷⁻¹⁸ Acemənanana Murəm Abimale twal Saratu, mālá Ibərayim ngga, Mətalabangŋo tamsə bəlmuna mala koya bwama a palta mala Abimale. Nda Ibərayim pək hiwi aban 'Bakuli ace Abimale, sə 'Bakuli sonzəi. Dəm ngga sonzə mālá Abimale andə amā-guro male sə à kum bəlmuna.

21

Saratu bəli Ibərayim muna-bwabura

¹ Mətalabangŋo bwamur Saratu kəla mənana na ka, sə pakkí Saratu kəla mənana pàcau ka.*

² Muna kpa a bum Saratu, bəli Ibərayim muna-bwabura aba ě male. Mənía ka yi lumsəo a kə kúni mənana 'Bakuli na ama à nə bəl munê ka.†

³ Ibərayim pələa tsəki muna-bwabura mənana Saratu bəli wi ka lulləu ama Ishaku.

⁴ Anzəm nongŋo tongno-nong-tàrú mala bəl Ishaku ka, Ibərayim kasəi wi bəte kəla mana 'Bakuli bang ngga.

⁵ Ibərayim ngga, ndanə apələa lumi-lum mənana à bəl Ishaku ka.‡

⁶ Saratu na ama, <<'Bakuli yinənəm nə oalo. 'Bwa mənana kat okce ka nə bwaləm oalo.>>§

⁷ Nyare na dəm ama, <<Yana nə gandə ne Ibərayim ama Saratu nə pe amuna kiura? Sə kat andəa ě male ka, ən bəli wi muna-bwabura!>>

‡ 20:9 20:9 Balli gbal aba: Tite 12:19. § 20:13 20:13 Balli gbal aba: Tite 12:1. * 20:13 20:13 Balli gbal aba: Tite 12:13. * 21:1 21:1 Balli gbal aba: Tite 17:16; 18:10; Gal 4:23. † 21:2 21:2 Balli gbal aba: Tite 17:21; 18:10,14; Ib 11:11. ‡ 21:5 21:5 Balli gbal aba: Tite 17:1,17; 18:10; Rom 4:19. § 21:6 21:6 Balli gbal aba: Tite 18:12-15.

À pèr Hajara andə muni Ishmayel

⁸ Muna, yi Ishaku ka, yi gulo, sə a pwari mənana à nè būrəi ka, Ibərayim tunə dapi ace ligirlina mægule.

⁹ Bè pwari ka Saratu sən Ishmayel, muna mənana Hajara, bwama Masar bəli Ibərayim ngga, aban pak ndoro nè Ishaku, muna-bwabura mala Saratu.

¹⁰ Nda Saratu ne Ibərayim ama, <<Pər mā-guro man andə muni bəà o. Muna-bwabura mala bwama man pà nè libala atà muna-bwabura mem Ishaku dāng.>>

¹¹ Cau mənəi ka zurəi denyicau mala Ibərayim kərker, acemənana Ishmayel gbal ka muni na.

¹² Sə Bakuli banggi Ibərayim ama, <<Cè babumo zurəi amur cau mala muna, ko mala muna-bwama mətúró-bala mò dāng. Pək gír mənana kat Saratu kə banggo ka, acemənana nəban Ishaku sə à nè bal amə'keò.

¹³ Dəm ngga mə nè tsək muna-bwabura mala mā-guro mò nè duk kàka abwapəndəa mala nzali mægule, acemənana yi gbal ka munio na ka.>>

¹⁴ Banfa nə dəmbəri dídyal ka, Ibərayim twal gírlina andə mùr a dù sə pè Hajara. Tsəki wi a múrí sə tasə takwari andə muna bəà o. Hajara andə muna o à kə gāli a babondo mala amə Biyasheba.

¹⁵ Lang à nùnà mùr mana a dù kat ka, Hajara nongsə muna a yiləm mala bə karwan,

¹⁶ sə o kya duk zak kəla sauwa mala ban mənana bəà túr mundi ka nè ká kəm ngga. Bang a denyicau male ama, <<Pà mə nè gandə do sə mə nggə sən munem nè nggə wú dāng.>> Lang kya duməna zak ka, túrkuni a bua, mərəm kə sukkio a məsəi.

¹⁷ Bakuli ok gi muna aban bua. Məturəjar mala Bakuli tunə Hajara nə kuli sə ne wi cau ama, <<Man púr arəò le, Hajara? Cè bangciu pakko dāng; Bakuli ongəəna gi muna a ban mənəo nongəo kə bua kəm ngga.

¹⁸ Lo kyane a baní, loasəi sə wu bwali a buo wu girikì. Mə nə nggá tsək aməkè à nè pələ bwapəndəa mala nzali mægule.>>

¹⁹ Pələa Bakuli mən məsəi sən túli-mùr nə mur abaləi. Nda wario kya lùmsə dù nə mur sə pè muna nu.

²⁰ Bakuli ka nda atà muna bà gulo male. Gulo aba pədanban sə pələ nggea mə'sələ túr mundi.

²¹ Do a pədanban mala nzali Paran. Nggè alì wi bwama nzali Masar.

Kùrcəu a nre Ibərayim andə Abimale a Biyasheba

²² A bàkú mənəo ka murəm Abimale andə Fiko, mə'sàrəban amur amə'lwa male yiu aban Ibərayim, sə ne Ibərayim ama, <<Bakuli na atò aba koman kat a pak ka.

²³ Ado ka kánbàm gír àkə ban mənəi ka, aba lullə Bakuli ama a pà nə swarkiam, ko amuna mem, ko aməkəm dāng. Kəla mənana ən do nə babum-mwashat arəò ka, dumna babum-mwashat arəəm sə arə abwana mənana kat aba nzali mənəi a dukiyi kam ado kəla bəri ka.>>

²⁴ Ibərayim na ama, <<Ən nggə kánbò, mə nə pək anggo.>>

²⁵ Pələa Ibərayim nggwani aban Abimale amur cau mala túli-mùr mənana amətúró mala Abimale e nə rəcandəa a bu amətúró male ka.

²⁶ Sə Abimale bang ama, <<Ən sùrə yana bwe na pək mənəo yi gír ka dāng. A banggəm dāng, sə ən ok kə cau amurí dāng she yalung.>>

²⁷ Pələa Ibərayim yinə abea anzur andə andá male yi pe Abimale, sə yia kəm à kùrkún arəarəia mala dotarəu aba rəpwala.

²⁸ Ibərayim dəm ngga tərki amuna-nzur tongno-nong-bari a domwan male, sə tsəia təràng.

²⁹ Abimale dī Ibərayim ama, <<Amuna-nzur mənīa tongno-nong-ɓari a pusəia aba domwan sə a tsəia tāràng ngga, mana nda tərí?>>

³⁰ Ibərayim eari wi ama, <<Ən nggə earce nəma wu ak amuna-nzur mənīa tongno-nong-ɓari ka a buam, ace ləmdəa a ɓabwa ama a eara tūli-mùr mənīa ka mema acemənana mə nda ən təmi ka.>>

³¹ Acemani ka à tunə ɓanì ama Biyasheba,* acemənana aburana mənīa ɓari ka, à pacau arəarəia nə kángir a ɓanì.

³² Lang à malna pacau arəarəia nə kángir a Biyasheba ka, Abimale andə Fiko, mə'sàrəɓan amur amə'lwa male ka, à nyare à o a nzali malea, nzali mala amə Filisti.

³³ Ibərayim yì pandə nggun zāmba a Biyasheba. A ɓanì ka pàk hiwi aban Mətalabangno, yì Bakuli mənana nda tətək ka.

³⁴ Anggo sə Ibərayim do kəla ɓəri a nzali mala amə Filisti ɓanì sauwa.

22

Bakuli kərəki Ibərayim

¹ Nənzəmò ka, Bakuli kərəki Ibərayim. Ne wi ama, <<Ibərayim!>> Sə Ibərayim eare ama, <<Mə ndya ka.>>

² Pələa Bakuli ne wi ama, <<Kyane twal muna-ɓwabura mô, kə muna mô mwashat ɓərbər, Ishaku, mənana a earikiyi ace raka, sə wu kyan nəi a nzali Moriya. Kyane pana ɓoro nəi kəla gir'nkila mala pisəe kəring, akanó amúr ɓè mə'nkono mənana mə nə kanio rəi ka.>>

³ Nə bu-dəmba dīdya, Ibərayim lo arki nggun-ɓəsa mana nə karə pisə mənə yì pagir mala pisəe kəring ngga, pələa tsəki mədambəriso male twalo a nzəmi. Loasə abea amə'túró-ɓala male ɓari atè, sə muni Ishaku. Pələa à bwal njar aban ká a ɓan mənana Bakuli ne wi cè ka.

⁴ A təruià nongno ka Ibərayim loasə məsəi sən ɓanì kuko.

⁵ Pələa ne amə'túró-ɓala male ama, <<Wu cam kani, wun andə mədambəriso, wu kundə səm. Mīm sənə muna ka, səm nə ká kano a damba. Səm nə nggá peri sə səm nə nyare aban wun.>>

⁶ Ibərayim twal nggun-ɓəsa mala pisə gir'nkila kəring, parì muni Ishaku amurí. Sə yì ka twal ɓəsa andə munabyau a bui. Yia ɓari à bwalna njargula aban o ka,

⁷ Ishaku tunə tərri ama, <<Dàdà?>>

Ibərayim eari wi ama, <<Mana girnì na, munem?>>

Ishaku lidamba ama, <<ɓəsa andə gimsa ka à ndya ka, sə nggearə məgam mala pagir mala pisəe kəring ngga, nda male kəshe?>>

⁸ Ibərayim eari wi ama, <<Bakuli nə nggeari ka nə yinə məgam mala pa gir'nkila ace pisəi kəring, munem.>> Yia kəm ngga pələa à lidəmbəa aban o atārəia.

⁹ Lang à kya bwalna ɓanì mənana Bakuli kani wi ka, Ibərayim ɓak gyangŋan, sə giləki nggun-ɓəsa amurí. Pələa bwal muni Ishaku tà ka abui andə akusəi sə nongsəi amur nggun-ɓəsa mənana amur gyangŋan ngga.

¹⁰ Sə Ibərayim ləmdə bui twal byau nə wal muni.

¹¹ Səama məturonjar mala Mətalabangno tunəi nə kuli ama, <<Ibərayim! Ibərayim!>> Yi ka pələa eare ama, <<Mə ndya ka.>>

¹² Məturonjar ne wi ama, <<Kəa tsək buo arə mənīa yì muna ka dāng. Kəa pakki wi kəgìr dāng. Ən sələnə adyan ama a kə ɓanggi Bakuli, acemənana kə munio mənīa mwashat ɓərbər ka, cè kwánō arəam dāng.>>

* **21:31 21:31** *Biyasheba ka ɓāləi ndatūli-mùr mala tongno-nong-ɓariko tūli-mùr mala kùrkùn a rəu.*

¹³ Ibərayim loasə məsəi nə sənban ngga, kara sən məgam nə anjawe sorəkina aba karwan. Pələa wario kya pusə məgam mənə, sə yi pwanmyali, pana gir'nkila mala pisəe kəring nəi a kúnì muni Ishaku.

¹⁴ Ibərayim pələa tunə banì ama, <<Yahweh Yireh.>> Baləi ama, <<Yahweh nə pa.>> Adyan ngga abwana kə paktúró nəi aba cau pasələe ama, <<Amur nkono mala Yahweh ka, à nə pà gir kàm.>>

¹⁵ Məturəjar mala Mətalabangno tunə Ibərayim nə kuli bəria tunəban,

¹⁶ sə ne wi ama, <<Mənia ka nda cau mənana Mətalabangno na ka: Acemənana a okam, sə a giram nə kə muna-bwabura mò mənə mwashat bərbəer raka, ən kánəna nə bəmúràm ama,

¹⁷ məsəcau ka, mə nə tsəko bù. Mə nə tsək amunio andə amə'keò à nə làkkì pas mənana à pà nə gandə ballia raka. À nə làkkì kəla anlero a bumkuli andə làkkì mala məsəsala a kun nggeamùr. Amunio andə amə'keò ka, à nə limurəm amur abia-məbura, sə à nə ak anggea-là malea nə rəcandəa bəa duk malea.*

¹⁸ Nəban amunio andə amə'keò sə akún mənana a banza kat ka, à nə kum tsəkbu, yia kat, acemənana a okam ngga.>>†

¹⁹ Pələa Ibərayim nyare aban amə'túró-bala male sə à bwal njar atārəia aban nyare a Biyasheba. Ibərayim lidəmba nə do a Biyasheba.

Nggurkwar mala Naho

²⁰ Anzəm agir mənəia ka, à banggi Ibərayim ama Milka, mālā mə'eambi Naho bələni wi amuna-burana.

²¹ Bwa mədəmbe malea ka à tunəi ama Uz, bwa mənana kpá'nzəm mədəmbe ka nda Buz, sə amana à kpá'nzəmia ka à nda ka Kemuyel, yì tár Aram, kàka amə'Aramiya,

²² sə Kesed, andə Hazo, andə Pildash, andə Jilap andə Betuwel.

²³ Betuwel nda tár Rabeka. Milka bəlì Naho, mə'eam Ibərayim amənia yì amuna-burana tongno-nong-tàrú ka. Amúr amənia yì amuna-burana tongno-nong-tàrú nə bu Milka ka,

²⁴ Naho nyare kum abea amuna nə bu mā-twala male mana à tunəi ama Ruma ka. Alullə amuna mala Ruma nda ka: Teba, andə Gaham, andə Tahash, sə Ma'aka.

23

Lú andə tsəkban mala Saratu

¹ Saratu pàk apələa gbəman-mwashat nə lumi-bari bwamdə tongno-nong-bari (127) a banza,

² sə yi wú a Kiriya Arba (là mənana à tunəki ama Hebəron ngga) a nzali Kan'ana; sə Ibərayim kùtì a bala kya bua lú male nə sukki mərəm.

³ Ibərayim pələa loapi ban bua lú māmì sə bangcau nə amə'Hitti ama,

⁴ <<Mə nda bwa kúndàngna, sə ən do abalə wun kəla bəri. Ida, wu pam nzali kani abalə wun ace mənana bèn tsək lú mem kàm bə gəshì bəməsəam ngga.>>

⁵ Amə'Hitti eari wi ama,

⁶ <<Bwaməgule, kwakikiro arə səm, səm nggə sənə nə gulo mala muna murəm Bakuli abalə səm. Tsək lú mò a koya bəmbe-ba-tali mənana a sənì nda boaro ka. Kəbwa pà kàm atà səm nə gironə bəmbe-ba-tali male ama nə tamsəo arə tsək lú mò dāng.>>

⁷ Pələa Ibərayim lo sə bunbì abwana mala là mənə, yì amə'Hitti.

⁸ Sə banggia wia ama, <<Bə wu earənəm mə tsək lú mem, bə gəshì bəməsəam ngga, wu kwakikir wun arəəm: wu zəmbām Efəron muna-bwabura mala Zohar,

* 22:17 22:17 Balli gbal aba: Ib 11:12. † 22:18 22:18 Balli gbal aba: Tite 12:3; 26:4; Atúró 3:25; Gal 3:8.

⁹ ace mənana bə pam gumi-ba'tali mənana nda a baban male a ban mənana à tunəi ama Makpela ka; nda kano a masələata kún baban male. Wu zəmbamì bə makkamì. Mə nə mbwe boale kat a məsə amə'nakún, ace mənana bə duk girkuma mem, kəla ban ace tsək lú.>>

¹⁰ Efəron bwa Hitti nə nggeari ka ndakam aban do abalə acili amə'Hitti. Pələa Efəron bwa Hitti earî Ibərayim cau sə koyan atà abwana-məgule mala là ka, à nda kə kwakikiria ka.

¹¹ Bang ama, <<Awo, bəwaməgule, kwakikiro oəm, baban ngga ən pano wi kat, sə ən pano gumi-ba'tali mənana abaləi ka. Akani a bədəm abwana mem, ən pano wi. Tsək lú mò.>>

¹² Ibərayim nyare bunno a bədəm abwana mala là mənə

¹³ sə bangcau nə Efəron, a kir abwana mala là mənə ka ama, <<Kwakikiro arəəm, bə awu nə ear ka. Mə nə mbweo boalo babanì. Banggam shen nda boale, sə mim ngga mə nə po wi. Ak boale a buam acemənana mə tsək lú mem kəm ngga.>>

¹⁴ Efəron earî Ibərayim ama,

¹⁵ <<Bəwaməgule, kwakikiro arəəm. Baban mənana boale ka gbatali bolo azərfa gbəman-ine na ka, bə kəgìr məgule na a nrem sənə we le? Tsək lú mò.>>

¹⁶ Ibərayim eare nə pà boalo mənə Efəron kasəa sə amə'Hitti oè ka. Pələa Ibərayim kàràì Efəron dəmbərya mala məsəbolo azərfa gbəman-ine, mənana kasəa sə amə'Hitti oè ka; pàktúró nə səkel mala azərfa mənana amə'kúrkúró nə agir a nza mənə kə pàktúró nəi ka.

¹⁷ Anggo sə baban mənana díďyal mala Efəron na a Makpela, nə bu takuli mala Maməre, andə gumi-ba'tali mənana abaləi, andə anggun mənana kat abaləi aban ká nzong kún babanì, andə abàn mənana à kàrì ka, à pələ girkuma mala Ibərayim. *

¹⁸ Amə'Hitti mənana kat à wari kano a ban kpapì mala là a kún nggea-là ka, à eare ama baban andə koman kat abaləi ka, pələna girkuma mala Ibərayim.

¹⁹ Anzəm mənə ka, Ibərayim tsək lú māmí Saratu a gumi-ba'tali mənana a baban a Makpela tù nə nggea-là Maməre, mənana ba yalung à tunəi ama Hebəron, a nzali Kan'ana ka.

²⁰ Anggo sə baban mənə mənana díďyal mala amə'Hitti na, andə gumi-ba'tali mənana abaləi ka, pələ girkuma mala Ibərayim bə duk nzali bembe.

24

Ibərayim túr mətúró-bala male

bə kya kumbì Ishaku bwama

¹ Ibərayim adyan ngga enà pələna jamgula, sə Mətalabangŋo ka tsəngŋəni bù aba koman kat.

² Pwari mwashat Ibərayim bangcau nə bəwaməgule amur acili amə'túró-bala male, mənana koman kat mala Ibərayim ngga nda a bui ka, ama, <<Ida, tsək buo aba byalam sə wu kánbam gír.

³ Kán nə Mətalabangŋo Bakuli, mətala kùli andə nzali ama, a pà nə earî munem bə al bəwama atà amuna-maməna mala amə'Kan'ana, mənana mə ndanə do abaləia ka dāng.

⁴ Kəpəna awu nə o a nzali mem, aban abəla mem, wu kya kumbì munem Ishaku bəwama kəm.>>

⁵ Pələa yì mətúró-bala ka dí ama, <<Bən wario sə ən kum bəwama atà abəla mò, sə yakəla pà nə eare nə nying là male nə twal gya məsauwe nə yiu atəm a nzali man raka; bən twal Ishaku mə nyesəi kano bə kya do abalə abwana mò a là mənana a pur kəm ngga le?>>

⁶ Ibərayim eari wi ama, <<Awo, tsəkiro, cala a twal munem a kyan nəi akano dāng!

* 23:17 23:17 Balli gbal aba: Tite 25:9; 49:29-32; 50:13.

⁷ Mətalabangŋo Bakuli, mətala kùli pùsəám bèn purì bala mala tárrám andə nzali mana à bəlám kam ngga. Yinəam kani sə banggam cau nə kángìr ama, nə pè amunem andə amə'kəm nzali mənìa ka. Yì ka nə tasə məturonjar male bə ako damba ace mənana wu kumbi munem bwama kanó.

⁸ Sə bə bwame binəe ama pà nə yiu atò raka, a purni bata kána mem mənìa ka. Sə cè kəgìr tsəo a twal munem a umnəi kano dāng!>>

⁹ Nda mətúró-bala man tsək bui aba byal Ibərayim mətala-bala male, sə kángìr ama nə kpata cau mənana Ibərayim banggi wi ka.

¹⁰ Pələa mətúró-bala man twal lum abalə akalakadambi mala mətala-bala male, sə gilə twalo a nzəmia mala agir məboarne dāng-dāng mənana mətala-bala male pè wi bə umnəia a bui ace paboro ka. Twal gya aban o a bu-nzali *Aram-Naharayim.† Kutio wari a nggea-là mala a Naho, mə'eam Ibərayim.

¹¹ Lang bingŋənà ka, tsək akalakadambi à bunno amur ankūnəia a ban bə mgbede mūr a nzəm la. Ndanə pwarikpəra nə bu-pwari mana amaməna kə puro ace to mūr ka.

¹² Pək hiwi ama, <<Mətalabangŋo, Bakuli mala mətala-bala mem Ibərayim, ən nggə zəmbo, tsəa bə gya mem kum lumsəo yalung. Ləmdəna doməsəcau mò aban mətala-bala mem Ibərayim.

¹³ Səni, mə ndya ən came a kún mgbede mūr mənìa ka, sə amaməna mala abwana mənana à nda a là mənìa ka, à ndya à kə yiua to mūr ka.

¹⁴ Zəmba mem ngga ndya ani ka: Bèn ne bəbwa atà amuna-maməna ama, <Ida, pàm mūr mana aba bāng mò ka bèn nu,> sə nə bang ama, <Ang nu, sə mə nə pè akalakadambi mô mūr bəà nu gbal> ka, bə do nda muna-bwama mənana a tarrì ace guro mò Ishaku, bə duk māmí ka. Anggo ka sə mə nə sələa ama a ləmdəna doməsəcau aban mətala-bala mem.>>

¹⁵ Malaká mal pək hiwi dāng, Rabeka yi tusəo nə bāng amurí. Yì Rabeka ka muna Betuwel muna-bwabura mala Milka, málá Naho mə'eam Ibərayim na.

¹⁶ Rabeka ka, banggi boarnsari male, sə gulna kārəna dóbala, sə malaká je andə kə bwabura dāng. Yì suləo a kún mgbede mūr, lumsə bāng male nə mūr, pələa eauwe.

¹⁷ Mətúró-bala mala Ibərayim tù nə mire atè, ne wi ama, <<Ida, pàm mūr a bāng mò bèn nu.>>

¹⁸ Ne wi ama, <<Bwaməgule, mūr nia ka nu.>> Pələa sulə bāng akaurəa a myal-bui, sə danggəri kún bāng pè wi mūr nu.

¹⁹ Anzəm mana pàni wi mūr nùnà ka, bang ama, <<Mə nə đarəi akalakadambi mò mūr gbal bəà nu shebè kārənia ka.>>

²⁰ Pələa nyesə cili mūr mənəo a bāng ngga soləi akaurəa aba nkenye-mūr mala agirkusəu, sə nyar nə mire a kún tūli-mūr, sə camarə dārəkì akalakadambi male mūr mana kārəia kat ka.

²¹ Bwabura man came kə səni kúni đəong, kə ndali ko Mətalabangŋo tsəngŋənà gya male kuməna lumsəo.

²² Anzəm mana akalakadambi malna nù mūr ka, bwabura man pusə nyanye‡ andə agirgarabu bari aməboarne kərəkər, mənana à pea nə bolo-njengəlan ngga. Oasəi wi nyanye a lùlləi, sə oasəi wi agirgarabu arə abui.

²³ Pələa đì ama, <<Ən zəmbo, banggam yana nda tárró? Đəm ngga banggam, ban nakam a bala mala tárró mənana mim sənə aburana mənìa atəm ngga səm nə gandə nong kām yalung ngga le?>>

* 24:10 24:10 Balli aba: Nggur 23:4; Akas 3:8. † 24:10 24:10 Aram-Naharayim ngga nda nzali Mesopotamiya.

‡ 24:22 24:22 Dəmbərya male ka 6g na.

²⁴ Rabeka eari wi ama, <<Mə nda muna mala Betuwel. Kâ məbwabure nda Naho, sə kâ məbwame nda Milka.

²⁵ E, səm ndanə ban mənana wun kat wun nə gandə nong kam yalung a bala ma'səm, sə dəm ngga səm ndanə məsəkuri andə dəmo kpəm ace akalakadambi ma'wun.>>

²⁶ Bwabura man ti múrí sə peri aban Mətalabangŋo,

²⁷ bang ama, <<Bwangsəban bə pà aban Mətalabangŋo, yì Bakuli mala mətala-bala mem Ibərayim. Yì ka nying bui arə ləmdə pəməboarne andə kpata pacau male aban mətala-bala mem dāng. Mətalabangŋo gingŋəñà nə mim kporong aban abəla mala mətala-bala mem.>>

²⁸ Nsari man twal mire o aban aməbala mala nggè, sə kya bang cau mala agir mənəia kat.

²⁹ Nsari yì Rabeka ka, ndanə mægula muna-bwabura, lùlləi ama Laban. Laban puro akaurəa aban ká aban mgbede mür nə nggá kum mətúró-bala mala Ibərayim.

³⁰ Lang sən agirgarabu arə abu mə'eambi Rabeka andə nyanye-lulləu, sə ok cau mənana mə'eambi yì na, mənana bwabure banggi wi ka, puro wario sə yì sən bwabure aban came a ban akalakadambi a kún mgbede mür.

³¹ Pələa gingsə bwabure sə ne wi ama, <<Yiu atəm a bala. A nda bwa mənana Mətalabangŋo tsəngŋəñi bə ka. Boaro wu cam kani a nza dāng. Mə ndanə ban aceo a bala mem, sə ban nakam ace akalakadambi mô.>>

³² Nda bwabure, yì mətúró-bala mala Ibərayim o a bala, sə kya sulə atwalo mənana a nzəm akalakadambi ka. À yinə məsəkuri andə dəmo à pè akalakadambi, sə à dərə mür à pè mətúró-bala mala Ibərayim andə aburana mana atè ka bəà lakki akusəia.

³³ Lang à yinəia wia gírlina bəà lɪ ka, mətúró-bala mala Ibərayim bang ama, <<Pà mə nə lili dāng she bən bangŋəñà wun gír mənana yinə mim ngga.>>

Laban bang ama, <<Lidəmba bangga səm.>>

³⁴ Pələa bwabure tite ama, <<Mə nda mətúró-bala mala Ibərayim.

³⁵ Mətala-bala mem ngga Mətalabangŋo tsəki wi bu kərkər, sə tsəi duk mægəna. Bakuli pe wi adomwan mala andá, andə ambulpəndəa, andə anzur; sə pè wi azərfa, andə bolo-njəngələn, andə aguro aburana andə amaməna, andə akalakadambi, andə amədambəriso.

³⁶ Saratu, málá mətala-bala mem ngga bəli wi muna-bwabura a ě male, sə mətala-bala mem pàni wi a bui koman mənana kat male na ka.

³⁷ Mətala-bala mem tsəem ən kánbì wi gír ama mə nə kpata cau male. Bang ama, <Cè a ali munem bwama atà ansarina mala amə'Kan'ana mənana mə ndanə do a nzali malea ka dāng.

³⁸ A kún mani ka, o aban abwana mala tárrám, aban abəla mem, sə wu kya ali bwama kàm.>

³⁹ Sə ən dī mətala-bala mem nəma, <Mana mə nə pa, bən kum bwama mənana nə eare nə yiu atəm raka?>

⁴⁰ Nyesəəm cau ama, <Mətalabangŋo mənana ən kpakiyi atà njar male koya pwari ka, nə tasə məturonjar male atò, nə tsək gya mô bə kum lùmsəo. Awu nə kumbi munem bwama atà abwana mem, a bala mala tárrám.

⁴¹ Səama bəa wari aban abəla mem, sə à binəe ama à pà nə earí bwame bə yiu atò raka, a purni bəta kána mô mənəia ka.>

⁴² <<Lang ən yiu yalung a kún mgbede mür ka, ən pak hiwi ama, <Mətalabangŋo, Bakuli mala mətala-bala mem Ibərayim, ən zəmbo, deki gya mənəia ən twalo sə ən yiu kani ka bə kum lùmsəo.

⁴³ Mə ndya ən came a kún mgbede m̀̀r ka. B̀̀ kə muna-bwama[§] puro yiua to m̀̀r ka, mə nə zəmbi wi b̀̀ pàm m̀̀r a b̀̀ng male b̀̀n nu.

⁴⁴ B̀̀ eare pàm m̀̀r sə bang gbal ama nə ɗarəi akalakadambi mem m̀̀r ka, b̀̀ do ama yì nda bwama mənana a tarni b̀̀ duk mālā muna mala mətala-bala mem ngga.>

⁴⁵ <<Kaniama mə nə mal pàk hiwi mem ngga, Rabeka yì tusəo nə b̀̀ng a m̀̀rì sə kutio suləo a t̀̀li mgbede m̀̀r, ɗarə m̀̀r. Ən banggi wi nəma, <Ida, pàm m̀̀r mə nu.>

⁴⁶ Kara sulə b̀̀ng male a myal bui sə na ama, <Nu, sə mə nə ɗarəi akalakadambi m̀̀ gbal b̀̀a nu.> Nda ən nu, sə kutio kya ɗarəi akalakadambi mem m̀̀r à nu.

⁴⁷ Osso ən ɗi nəma, <Yana nda tárró?> Pələa earām ama, <Tárrám nda Betuwel, muna mala Naho mənana à b̀̀ andə Milka ka.> Pələa ən twal nyanye-lulləu ən oasəi wi, sə ən oasəi wi agirgarabu arə amyál-bui.

⁴⁸ Sə ən bunno ən peri aban Mətalabangŋo. Ən b̀̀wang sə Mətalabangŋo, yì Bakuli mala mətala-bala mem Ibərayim, mənana gingnə mim k̀̀porong aban b̀̀la mala mətala-bala mem, ban mənana ən yì kum boarnsarile b̀̀ duk mālā muna mala mətala-bala mem ngga.

⁴⁹ Ado ka wu banggam, wun nə ləmdə pəməboarne andə doməsəcau aban mətala-bala mem, wun nə pàk g̀̀r mənana ən nggə ɗice ka le? Sə b̀̀ pà wun nə pàk raka, wu banggam gbal, ace mənana mə bwal njar mənana mə nə u kam ngga.>>

⁵⁰ Pələa Laban andə Betuwel eari wi ama, <<G̀̀r mənía ka pur nəban Mətalabangŋo; səm panə kə cau mənana səm nə na ka ɗàng.

⁵¹ Rabeka ka ndya ka; twali wu o. B̀̀ kya duk mālā muna-bwabura mala mətala-bala m̀̀, kəla mənana Mətalabangŋo nə nggeari bang ngga.>>

⁵² Lang mətúró-bala mala Ibərayim ok cau mənía ka, bunno a nzali sə peri aban Mətalabangŋo.

⁵³ Pələa pusə agir-nggũrəu andə agir giləki rəu mənana à pea nə bolo-azərfa andə bolo-njengəlan ngga, sə pə Rabeka. Nyar ɗəm pə mə'eambi andə ngge aboro mana boalea pà bəti raka.

⁵⁴ Pələa mətúró-bala mala Ibərayim andə aburana mana atə ka à lĩ sə à nũ, sə à nong kanó. Lang ban fana nə ɗəmbari ka, mətúró-bala mala Ibərayim bang ama, <<Ən nggə earce nəma b̀̀ wu ɗekiam mə nə nyare aban Mətala-bala mem.>>

⁵⁵ Sə mə'eam Rabeka andə ngge ka à bang ama, <<Đeki Rabeka b̀̀ ue kani atə səm, kəla nongŋo lum; anzəm mənə ka sə nə o.>>

⁵⁶ Sə yì ka na ama, <<Wu kəa tsəm b̀̀n ɗəndi ɗàng. Mətalabangŋo tsəngŋənà gya mem kuməna l̀̀msəo; wu ɗekiam mə nyare aban Mətala-bala mem.>>

⁵⁷ À eari wi ama, <<Cam lâ b̀̀ səm tunə muna-bwama, yì Rabeka, b̀̀ səm ɗi b̀̀ na səm eare mala babumi.>>

⁵⁸ Osso à tunə Rabeka sə à ɗi ama, <<A kə earce wun nə o wunə bwa man le?>> Rabeka eare ama, <<E.>>

⁵⁹ Nda abwana mala Rabeka ɗeki b̀̀ o atārəia andə bwama mənana iuləi ka, andə mətúró-bala mala Ibərayim andə aburana mana atə ka.

⁶⁰ À tsəktə nə mənía yì acau məboarne mala tsəkbu ka ama:

B̀̀ Bakuli tsəo, we mə'eam səm,
wu duk nggea ka amuna nyangsang!

B̀̀ Bakuli tsəa amunio andə amə'keo
b̀̀a lĩ ka nggea-là mala abia-məbura!

⁶¹ Pələa Rabeka andə amuna-maməna amə'túró-bala mənana à pe wi ka, à gilə atwalo malea sə à eaki a nzəm akalakadambi, à nə o andə mətúró-bala mala Ibərayim. Nda à bwal njargula aban o ka.

Ishaku kúllí māmí

⁶² Ishaku nyârî Biya-Lahai-Royi; yì ka ndanə do a nzali Negev.

⁶³ Bè pwarikpəra ka puro kə gya aban pakki adenyicau a banfana a nzəm là-gumli malea. Lang loasə məsəi ka, sən akalakadambi aban yiu.

⁶⁴ Lang Rabeka loasə məsəi gbal sən Ishaku ka, zúrró sùlêi nzəm kalakadambi male

⁶⁵ sə dî mətúró-bala mala Ibərayim ama, <<Yana bwe nda mənə kə gya a banfana kə yiu a kúllí səm ngga?>>

Mətúró-bala mala Ibərayim earî wi ama, <<Mətala-bala mem ma.>> Kara Rabeka gîr mûrí nə nggubyaú-koarəu male.

⁶⁶ Lang à bwalna ka, mətúró-bala mala Ibərayim bəli Ishaku kún-bəri dəḍak.

⁶⁷ Pələa Ishaku kúti nə Rabeka aba gumli mala nggè Saratu. Twal Rabeka sə pələ māmí. Ishaku earce Rabeka. Nda Ishaku kum girikiban anzəm lú mala nggè ka.

25*Nggurkwar mala Ibərayim nə bu Ketura*

¹ * Ibərayim al bə bɔwama lùlləi ama Ketura.

² Bəli wi amuna mənía: Zimran, andə Jokshan, andə Medan, andə Midiyan, andə Ishbak, sə Shua.

³ Jokshan nda tár a Sheba andə Dedan. A tərta Dedan sə amə'Asshurim, andə amə'Letushim, andə amə Leumim yi puro.

⁴ Amuna-burana mala Midiyan ngga, à nda ka Efa, andə Efer, andə Hanok, andə Abida sə Elda. Yìà mənía kat ka, à nda ka amuna andə amə'kau nə bu Ketura.

⁵ Koman mənana kat Ibərayim ndanəi ka nyinggi muni Ishaku bə do nda məlibala male.

⁶ Sə mala amuna-burana mənana acili amāmí bəli wi ka, pākia wia aboro. Sə nda andəa-yiləmu peatu ka, gbara tasəia bəà o a bə nzali a njar-takuli, bəà upi ban muni Ishaku.

Lú mala Ibərayim andə tsəkban male

⁷ Do banza mala Ibərayim kat ka, apələa gbəman-mwashat nə lumi-tongno-nong-bari bwamdə tongno na (175).

⁸ Ibərayim yi wú, lú mala kaɓa-bwa, anzəm do banza məsauwe aba rəpwala pepè. À tsəi atà akê.

⁹ Amuna-burana male, Ishaku andə Ishmayel tsək-luí a gumi-ba'tali a Makpela, tù a ban là Maməre a baban mənana díɗyal ka mala Efəron muna-bwabura mala Zohar, bwa'Hitti na ka.

¹⁰ Məno yì nzali ka nda baban mənana Ibərayim akdamba kúrí a bu amə'Hitti ka. A kàm sə à tsək-lú Ibərayim a nkanggari māmí Saratu.

¹¹ Anzəm lú mala Ibərayim ngga, Bakuli tsəki muni Ishaku bu. Ishaku turo yi do tù aban là mənana à tunəi ama Biya-Lahai-Royi ka.†

*Amuna andə aməkau a nggurkwar mala Ishmayel**(1 Acau Kpa 1:28-31)*

¹² Mənía ka nda tsadya mala amuna andə aməkau a nggurkwar mala Ishmayel, muna mala Ibərayim nə bu Hajara bɔwama Masar sə mətúró-bala mala Saratu.

¹³ Amənía ka à nda ka alullə amuna-burana mala Ishmayel; à ballia kəla mənana à bəlia ka: muna-dəmba mala Ishmayel nda Nebayot. A nzəmi ka à yi bəl Keda, andə Adəbil, andə Mibsam,

¹⁴ andə Mishma, andə Duma, andə Masa,

¹⁵ andə Hadat, andə Tema, andə Jetur, andə Nafish, sə Kedema.‡

* **25:1 25:1** Balli gbal aba: 1Kpa 1:32-33. † **25:11 25:11** Balli gbal aba: Tite 16:14. ‡ **25:15 25:15** Balli gbal aba: Tite 17:20.

¹⁶ Amənia yì amuna-burana lum-nong-ɓari mala Ishmayel ka, à yi duk atár anzali. Ko yan ateà ka à tunə lullə nzali andə bando male nə lulləi.

¹⁷ Do ɓanza mala Ishmayel kat ka, pələa gbəman-mwashat nə lumi-tàrú bwamdə tongno-nong-ɓari (137) na. Do ɓanza male malà pələa wu, sə à tsəkbani atà akê.

¹⁸ Amuni andə aməkè do a bu-nzali mənana nongŋo a nre Havila andə Shur, tù nə nzong-nzali Masar a njar-takuli, ɓè ɓwa nə umnə nzali Asshur§ ka. Tārètè kya dupi abəla male zak.*†

Ishaku andə amuni

¹⁹ Mənia ka nda tàu mala Ishaku muna mala Ibərayim.

Ibərayim nda tár Ishaku.

²⁰ Ishaku ka ndanə apələa lumi-ine sə al Rabeka, muna mala Betuwel, ɓwa'Aram, mənana pùr a nzali Padan Aram ngga.‡ Yì Rabeka ɗəm ngga nda mə'nggaula Laban, ɓwa'Aram.

²¹ Rabeka ka nkombi na, acemani ka Ishaku ɓua aban Mətalabangŋo ace māmí ace mənana ɓè kum muna ka. Mətalabangŋo ok ɓua male pələa muna kpa a bum māmí Rabeka.

²² Amuna man ngga à kə warwara a bum nggea. Rabeka bang ama, <<Man tsəa sə mənania yì gír kə kumam?>> Pələa wario kya ɗíbancau aban Mətalabangŋo.

²³ Mətalabangŋo ne wi ama,
<<Atár anzali ɓari na a bumə.
Aɓwana ɓari mənania a bumə ka,
à nə nggá duk anzali ɓari,
sə à nə duk ɓìbura arəarəia.
Nzali mala ɓwa man mwashat ka,
nə kútì nzali mala ɓi nə rəcandəa.
Aɓwana mala muna-dəmba ka,
à nə nggá duk aguro abata aɓwana mala məkyauwe.>>

²⁴ Lang pwari gbáshí kārəna ka, à səni ka amuna pasa na mənana a bum Rabeka ka.

²⁵ Mədəmbe nə yia pùr ka mə'nggubangŋa na, sə rəi ka nyáng na kat kəla daura mana à tè nə nyáng ngga. Pələa à tsəki wi lulləu ama Isəwa.

²⁶ Anzəmi ka, mə'eambi yì tusə nə bui aban gbami myalkusə Isəwa. Acemani ka, à tsəki wi lulləu ama Yakupu.§ Ishaku ka ndanə apələa lumi-tongno-nong-mwashat (60) mana Rabeka gbáshí apasa man ngga.

Isəwa mak gulo male mala muna-dəmba

²⁷ Lang amuna-burana man gulna ka, Isəwa yì duk mə'sələ pəra ace sələ bombo male. Kə mal apwari male aban gya a njenza. Sə mə'eambi Yakupu ka, məkúndəong na, dukiya male a ɓala.

²⁸ Ishaku ka earce Isəwa acemənana ban kə ɓoari wi arə shak nyam-bondo mənana Isəwa kə walo kə yinəi ka. Sə Rabeka ka kə earce Yakupu.

²⁹ A ɓè fara, Yakupu na ban lam mbú sə Isəwa nyàrí ɓabondo, auləna sə nzala kə wali.

³⁰ Ne Yakupu ama, <<Dàrəâm mbú məbangŋe mò mənə pé, nzala earam ɗàng.>> (Akani sə Isəwa kum lullə mənana ama, Edom* ngga.)

§ 25:18 25:18 Nzali Asshur ka nda nzali Saina. * 25:18 25:18 Tārètè kya dupi abəla male zak ko <<do aba ɓikido aban abəla male.>> † 25:18 25:18 Balli gbal aba: Tite 16:12. ‡ 25:20 25:20 Padan Aram ngga nda nzali Mesopotamiya. § 25:26 25:26 Yakupu ka ɓāləi nda gbami myalkusəu. * 25:30 25:30 Edom ngga ɓāləi nda <<məbangŋe.>>

³¹ Yakupu eari wi ama, <<Mə nə pò, bə awu nə nyinggam bancame mala gulo mò mala muna-dəmba ka.†>>

³² Isəwa ama, <<Mana nda boaro mala gulo mala muna-dəmba abanam mənana nzala no kə earce wal-luem ngga? Mə nə pò wi.>>

³³ Sə Yakupu ne wi ama, <<Kánbàm gír peatu ama awu nə pàmì.>> Nda Isəwa kángìr, makki Yakupu bancame mala gulo male mala muna-dəmba ka.

³⁴ Pələa Yakupu pe Isəwa npan sə ɗarəi wi mbú məsə-nkundìng. Isəwa li sə nugìr atè, pələa lo o.

Anggo sə Isəwa bəsəki gulo male mala muna-dəmba.

26

Mətalabangŋo tsəki Ishaku bù

¹ Nggea nzal-gula kpa aba nzali mənə kəla kə mənana kpa a pwarian, a nza mala Ibərayim ngga. Nda Ishaku turo o aban Abimale, murəm mala amə Filisti, a Gera ka.

² Mətalabangŋo pusərai aban Ishaku sə ne wi ama, <<Kəa suləo aban ká a Masar ɗàng; do a nzali mənana mə nə ləmdəo wu do kam ngga.

³ Do akani a mənə yì nzali ka zuku, mə nda atò, mə nə tsəko bù. Anzali mənə kat ka, mə nə po wia, wunə amunio andə amə'keò, sə mə nə lumsə kùrcəu mem mənana ən kánbì tárró Ibərayim ngga.*

⁴ Mə nə tsəa amunio andə amə'keò nə làkkì kəla anlero a bumkuli, sə mə nə pea wia amənə yì anzali ka. Abwapəndəa mənana a banza kat ka, à nə kum tsəkbu mem nəban amunio andə amə'keò.

⁵ Mə nə pək mənə ka acemənana Ibərayim kwakikiri arəàm, sə kpata anzongcau, andə angguracau, andə anê, andə akwarkiru mem ngga.>>

⁶ Nda Ishaku akrəi duk gbal a Gera ka.

⁷ Lang abwana mənana a ban mənə ɗice māmí Rabeka abani ka, bang ama mə'eambi muna-bwama na. Bangciu pakki wi arə bang ama māmí na acemənana pək ɗenyicau ama, <<Rabeka ka bwama nggea məboarnsari na, sə ace mənə ka, abwana mala ban mənə nə wal-luem ace twal Rabeka.>>

⁸ Anzəm mana Ishaku duməna banì sauna akanó ka, a bə fara ka Abimale Murəm mala amə Filisti peləban a məsəkurəm mala ndà-kulí male, kara səni ka, Ishaku na aban pakkidire-earban andə māmí Rabeka.

⁹ Nda Abimale túrban bəà tunə Ishaku sə ne wi ama, <<Ashe Rabeka ka māmó na! Sə palang sə a bangga səm ama mə'eambo na?>>

Ishaku eari wi ama, <<Bangciu na pakkam ama bən bang nəma māmám na ka, yakəla bəbwa nə wal-luem ace mənana nə twali ka.>>

¹⁰ Pələa Abimale bang ama, <<Mana nda mənə yì gír a pakka səm ngga? Bə bəbwa atə aburana mem nongŋəna nəi. Sə bə pàngŋənà anggo ka, səm duməna amə'caubikea mala bealbikea məgule.>>

¹¹ Pələa Abimale pà nzongcau aban abwana male kat ama: <<Bwa mənana je bwabura man ko māmí ka, à nə wal-luí.>>

Kúnbuana amur atūli-mùr

¹² Ishaku bealbeale a mənə yì nzali ka, sə àkə mənə yì pələa ka, kum gírlina kərkər acemənana Mətalabangŋo tsəkbui amurí.

¹³ Yì ka kum gəna, sə kume male kə lidəmba nə gulo, gandəa kya duk nggea məgəna kərkər.

† 25:31 25:31 bancame mala gulo mò mala muna-dəmba ka: Mənə nda gulo male kəla muna-dəmba, andə do bwaməgule amúr bala andə libala mala tárrí. * 26:3 26:3 Balli gbal aba: Tite 12:2-3.

¹⁴ Ndanə adomwan mala andá andə adomwan mala anzur andə ambul, andə aguro pas, gandəa amə Filisti kə mwári.

¹⁵ (Amə'Filisti ka à yi lúmsəkina atūli-mùr mala Ishaku kat; atūli-mùr mənana amə'túró-bala mala tárrí Ibərayim təmgia díđyal a nza male ka. À lúmsəkia kat nə nzali.)†

¹⁶ A masələate ka Abimale banggi Ishaku ama, <<O nying səm. We adyan ngga a kutina səm nə rəcandəa.>>

¹⁷ Nda Ishaku túro upi ban mənə, kya tsək là-gumli male a Bangnəban mala Gera, sə duk kəm.

¹⁸ Ishaku nyare busələki atūli-mùr mənana à təmgia díđyal a nza mala tárrí Ibərayim ngga, yi atūli-mùr mənana amə Filisti yi lúmsəkia nə nzali anzəm lú mala Ibərayim ngga. Ishaku pè atūli-mùr mənə àkə lulləu mana tárrí akdəmba pea wia díđyal ka.

¹⁹ Amə'túró-bala mala Ishaku təm tūli aba pəđanban, sə à kum mùr məboarnsari kə pur kəm.

²⁰ Sə ayálgír mala amə Gera yiu à yi makgír, sə kunia bua andə ayálgír mala Ishaku ama, <<Tūli-mùr mənə ka ma'səma!>> Nda Ishaku tsəki tūli-mùr mənə ka lulləu ama Esek‡ acemənana kunia bua amurí ka.

²¹ Pələa amə'túró-bala male o à kya təm bè tūli-mùr, sə mənə đəm ngga kunia bua amurí andəia. Nda Ishaku tsəkí tūli-mùrnî lulləu ama Sitnah.§

²² Pələa Ishaku andə amə bala male gəshì ban mənə sə o a bè ban dāng, à kya təm bè tūli-mùr kəm. Kə bwa makgír amur mənə yi tūli-mùr ka dāng. Nda Ishaku tsəki wi lulləu ama Rehobot.* Yì ka bang ama, <<Adyan ngga Mətalabangŋo pana səm ban makrəu, səm nə nyakəti sə túró ma'səm nə kum lidəmba kəm aba nzali mənə ka.>>

²³ Ishaku loapi ban mənə túro o a Biyasheba.

²⁴ A bu du mənə ka, Mətalabangŋo pusərei abani sə bang ama, <<Mə nda Bakuli mala tárró Ibərayim. Bangciu bè kəa pakko dāng, acemənana mə nda atò. Mə nə tsəko bù sə mə nə hatəki amunio andə aməkeo àtəcau mala guro mem Ibərayim.>>

²⁵ Ishaku bak gyangŋan a ban mənə, sə bua aban Mətalabangŋo aba peri. A ban mənə ka tsək là-gumli male, sə amə'túró-bala male təm tūli-mùr.

Ishaku andə Abimale kùrcəu amur do aba rəpwala

²⁶ Aba mənə anggo ka, Abimale andə Ahuzat məpə kwarkiru male, andə Fiko bəwaməgule amur amə'lwa male pur a Gera, sə à yiu aban Ishaku.

²⁷ Ishaku día ama, <<Ace mana sə wu yiu abanam, yi mana díđyal ka wu bìnəməsəəm, wu pakkam məbane, sə wu pəram bən nying nzali ma'wun ngga?>>

²⁸ À eari wi ama, <<Səm səni a banfana ama məsəcau ka, Mətalabangŋo na atò. Nda səm nggə earce ama boaro bè səm kángír səm nə we, kángír mala do aba rəpwala a nre rəarə səm. Earə səm bè səm kùrcəu nə we amur mənə,

²⁹ ace mənana wu kəa yiu nə munəo arə səm dāng, kəla mənana səm ngga səm pakko məbane raka. Do mô a ban səm ngga səm pakkô cauboarna, sə səm yi tasəto a o aba rəpwala. Sə ado ka Mətalabangŋo tsəngŋəno bù.>>

³⁰ Pələa Ishaku tsəa à pàkki agirlina andə agir-núná dāngdāng acea. À li sə à nu atəraia.

³¹ Ban fana nə tadəmbari díđyal ka, aburana man andə Ishaku kánbia rəia gír ama à nə kpata cau mənana à bang ama à nə pək ka. Pələa Ishaku tasəia bəa o; à bwal njargula à o aba rəpwala.

³² A pwari mənə ka amə'túró-bala mala Ishaku yiu à yi banggi wi cau mala bəsa tūli-mùr mənana à mal təmé ka, ama à kum mùr kəm.

† 26:15 26:15 Balli gbal aba: Tite 21:25-32. ‡ 26:20 26:20 Esek ka bāləi nda <<kúnbuàna.>> § 26:21 26:21 Sitnah ka bāləi nda <<bibura.>> * 26:22 26:22 Rehobot ka bāləi nda <<makrəu.>>

³³ Nda tsəki wi lulləu ama Shiba,[†] sə yi pur a yalung ngga lullə la mənə ka, à sùrəi nə Biyasheba.^{‡§}

Isəwa alki amaməna mala amə'Kan'ana

³⁴ Lang Isəwa lùmsənà pələa lumi-ine mala do banza male ka, al amaməna bari amə'Hitti, Judit boarnsarile Beri, andə Basemat boarnsarile Elon.

³⁵ Amaməna mənə bari ka, à yinəi Ishaku andə Rabeka bumkidikea kərkər.

27

Yakupu iu tsəkbə mala Isəwa arəi

¹ Lang Ishaku ènà sə aməsəi kə sənban dəm pepè raka, tunə Isəwa muna-dəmba male ama, <<Isəwa.>>

Pələa Isəwa ear ama, <<Mə ndya ka.>>

² Ishaku ne wi ama, <<Səni, ən ènà, sə ən sùrə pwari lú mem dāng.

³ Ida, twal ntà mò andə kpəliba, kya a bondo kya bombombo walām nyama,

⁴ sə wu lambam gírlina mənana ən earikiyi ace raka pé. Yinəàm nəi mə li, mə tsəko buam, sə mə wú.>>

⁵ Cau mənana Ishaku na aban ne muni ka, Rabeka na aban oe. Lang Isəwa uməna a bombo ka,

⁶ Rabeka pələa tunə muni Yakupu sə ne wi ama, <<Ən ok tárró kə ne mə'eambo Isəwa ama,

⁷ bə kya wali wi nyam bombo, bə yi lambi wi gírlina məboarne nə li, sə nə tsəki wi bù a bədəm Mətalabangno sə bə wú.

⁸ Ado ka, we munem, ida kwakikiro arəàm sə wu pak gír mənana ən no nəma wu pak ka.

⁹ Kya aba domwan wu yinəàm nə amuna-mbùl aməboarne bari, mə nə ya lambi tárró gírlina mənana earikiyce ka.

¹⁰ Awu nə kánəi wu kya pe tárró bə li, bə tsəko bù, sə bə wú.>>

¹¹ Yakupu pələi nggè Rabeka ama, <<A sələna ama Isəwa ka nyáng na arəi, sə mim ngga rəàm na halhal.*

¹² Bə tárrám kya je rəàm ngga mə nə pək lang? Nə na ama ənggə earce bangginəi, sə a kúnì tsəkbə ka nə suem.>>

¹³ Pələa nggè pələi wi ama, <<Munem, bə súbani yiu amuram. We ka pək gír mənana ən no nəma wu pak ka; kyane kya yinəàm nəia.>>

¹⁴ Nda Yakupu o kya yinəi nggè nə ambulni. Rabeka yi lam gírlina məboarne mənana Ishaku kə earce ka.

¹⁵ Pələa Rabeka twal daura məboarne mala Isəwa, mənana nda a bala ka, oasəi Yakupu muni məkyauwe,

¹⁶ sə gír abui andə myali nə nyáng ambulni.

¹⁷ Pələa pè Yakupu ndəmo andə mbú məboarne mənana lam ngga.

¹⁸ Yakupu twal gírlina umnəi aban tárrí sə kya ne wi ama, <<Dədə.>>

Ishaku eari wi ama, <<Woi, munem, a nda yana dē?>>

¹⁹ Yakupu eari wi ama, <<Mə nda Isəwa muna-dəmba mò. Ən pángjə̀nà gír mənana a nam ama bən pak ka. Nyame ndya ka. Ida, lo dumnədo, li gírlina sə wu tsəkam bù.>>

²⁰ Ishaku dī ama, <<A pak lang sə a kaurəa kum nyame anggo tù, munem?>>

Yakupu pələi wi ama, <<Mətalabangno Bakuli mò na tsəa sə ən kumi tù ka.>>

[†] 26:33 26:33 Shiba ka bələi nda <<kángir ko tongno-nong bari.>> [‡] 26:33 26:33 Biyasheba ka bələi nda tūli-mùr mala kángir ko tūli-mùr mala tongno-nong bari. [§] 26:33 26:33 Balli gbal aba: Tite 21:25-30. * 27:11 27:11 Balli gbal aba: Tite 25:25.

²¹ Ishaku pələa ne Yakupu ama, <<Sung abanam pə mə jeo, munem, mə sələa ko məsəcau a nda Isəwa ko a nda dāng.>>

²² Pələa Yakupu sungŋo aban tárrí, sə Ishaku je rəi sə na ama, <<Giu ka mala Yakupu na, sə abú ka à mala Isəwa na.>>

²³ Yì ka bɔwàrki arə sùrè Yakupu, acemənana abuí ka à ndanə nyáng arəia kəla mala Isəwa. Nda Ishaku gilərəi nə tsəki wi bù,

²⁴ sə dī dəm ama, <<Mbak-kàngkàng a nda munem Isəwa le?>>

Isəwa pə wi eare ama, <<È, mə nda.>>

²⁵ Pələa Ishaku ne wi ama, <<Sungsəàmi a banam ace mənana mə li nyam-bondo mala munem mə tsəko bù.>> Nda Yakupu twal gírlina pə tárrí lí, sə pe wi mùr-bəlanggun anap nui.

²⁶ Ishaku ne muni ama, <<Ida, sung abanam kùram a rəo, munem.>>

²⁷ Yakupu pələa sungŋo a baní sə kùrì arəi. Lang Ishaku ok rəm daura rəi ka, tsəki wi bu sə na ama,

<<Rəm munem na kəla rəm bəbondə mənana Mətalabangŋo tsəngŋənì wi bù ka.

²⁸ Bə̀ Bakuli pò ncimna nə kuli andə nzali məboarne mənana nə pusə mǝssa kpəm andə mùr-bəlanggun anap ka.

²⁹ Abwapəndəa pas nə duk amə'túró mô, sə abwapəndəa mala nzali nə bun a bədəmbo.

Awu nə duk bɔwaməgule amur amə'eambo sə amuna mala nggò nə kùndəó a bədəmbo.

Abwana mənana kat à sueo ka, à nə suia, sə abwana mənana à tsəko bù ka, à nə tsəkia wia bù.>>†

³⁰ Lang Ishaku mal tsəki Yakupu bù, sə Yakupu puro nə nggə u ka, nda Isəwa kə nyàrí bombo ka.

³¹ Isəwa lam gírlina məboarne sə twali wari nəi aban tárrí. Pələa ne tárrí ama, <<Dàdá, ida lo dumnədo lì gírlina mem mala nyam-bondo, sə wu tsəkam bù.>>

³² Ishaku dī ama, <<A nda yana?>>

Isəwa pe wi eare ama, <<Mə nda muna-dəmba mò Isəwa.>>

³³ Rə Ishaku kútia bəl rang-rang sə na ama, <<Yana bwe na kya bəmbombo yinəàm nə gírlina? Ən lina gírlinê adyan sə a yiu, sə ən tsəngŋənì wi bu, sə yì tsəkbu ka duməna anggo male na.>>

³⁴ Lang Isəwa ok cau mala tárrí ka, sak zwalo mala bua kwanban, ne tárrí ama, <<Dàdá, tsəkam bù, mim gbal ka tsəkam bù!>>

³⁵ Tárrí ne wi ama, <<Mə'eambo yiu kani yi swarkiam, angŋəna tsəkbu mò.>>

³⁶ Isəwa na ama, <<Bà sə à pə wi lulləu ama Yakupu‡ dāng, bəmbərinām ado kusa bari. Angŋənəm gulo bəlban mem mala muna-dəmba, sə ado dəm ngga angŋənəm tsəkbu mem!>> Pələa dī tárrí ama, <<Kə bə tsəkbu ueo mənana awu nə tsəkam ngga re?>>

³⁷ Ishaku ne wi ama, <<Ən angŋa dəmba ən tsəngŋənì bə do bɔwaməgule amuro, sə ən pana amə'eambi kat bəà duk aguro male. Ən mənəni wi njar mala hatəki a kum mǝssa andə mùr-bəlanggun anap. Man dəm ado mə nə pa aceo le, munem?>>

³⁸ Isəwa lidəmba nə zəmbi tárrí ama, <<Kə bə tsəkbu mwashat pa kəm mənana awu nə tsəkam ngga re, Dàdá? Mim gbal ka tsəkam bù!>> Sə Isəwa loasə gí sak bua.

³⁹ Ishaku nə mən kúní ka ne wi ama,

† 27:29 27:29 Balli gbal aba: Tite 12:3; Bal 24:9. ‡ 27:36 27:36 Yakupu: Lulləu mənəni ka à oè nə kún Ibəru kəla <<bəmbəri.>>

<<Kwakikiro ò .
Nzali-rya mala bando mò ka
nè duk pəðan ban,

sə mbulo pa nè nggə sulə kam dāng.

⁴⁰ Nə nggeabyau mò sə awu nə kúmbi bamúr rəò do.

Awu nə dupi mə'eambo guro.

Səama bə a longna a nə ak garabuo ka,
awu nə purî batè.>>

Yakupu bangŋa o atà Laban

⁴¹ Nda Isəwa binəməsə Yakupu ace gîr mənana Yakupu pè, tsək tárrià pè wi tsəkbu mənana male yî Isəwa na ka. Balbure a babumi ama, <<Pwari doatu ace lú mala tár səm gbàshinà; anzəmi ka, she mə nə wal-lú mə'eambam Yakupu.>>

⁴² Lang bə bwa yi banggi Rabeka gîr mənana muna-dəm̄ba male Isəwa shame nè pè ka, túrbān atà Yakupu yî ne wi ama, <<Mə'eambo Isəwa na kə balburio ama nə wal-lueó ace gîr mənana à pakki wi ka.

⁴³ Ado ka munem, pāk gîr mənana ən nggə banggo ka: Lo bangŋa o aban mə'eambam Laban a Haran.

⁴⁴ Kyane duk kanó a banì she bə bumlulla mala mə'eambo pwaləna ka.

⁴⁵ Ue kano she bə bumlulla male suləna, sə bāləi lorəna gîr mənana a pakki wi ka. Mə nə túrbān atò wu nyare. Ace mana sə mə nə d̄wanyiban wun kəm a pwari mwashat?>>

⁴⁶ Pələa Rabeka ne Ishaku ama, <<Banshirinam, sə ən auləna nə amālā Isəwa amə'Hitti mən̄ia. Bə Yakupu nè al b̄wama a nzali mən̄ia, atà maməna mala amə'Hitti kəla amənia ka, lú nè boaribani abanam.>>§

28

¹ Acemani ka Ishaku tunə Yakupu tsəki wi bù sə banggi wi ama, <<Cè a al kə b̄wama Kan'ana dāng.

² Lo o a nzali Padan Aram, a bala mala keò Betuwel, kya al b̄wama atà amuna-maməna mala kinò Laban.

³ Bə Bakuli Mana Karban Kat nə Gulo* ka tsəko bù! Bə tsəa wu bəla wu hatəki, bə tsəktau mò gulo bə duk ab̄wapəndəa mə'lakke pas.

⁴ Bə Bakuli tsəa tsəkbu mənana tsəki Ibərayim ngga bə suləo amuro wunə ab̄wana mənana a tau mò ka. Bə nzali mənana a nda abaləi ado kəla bəri ka bə duk mò acemənana Bakuli panì Ibərayim nzalinì.>>

⁵ Nda Ishaku pusəbəri Yakupu bə o, sə Yakupu bwal njar aban o a nzali Padan Aram. Wario nə nggá do atà kine Laban, muna mala Betuwel b̄wa'Aram sə mə'eam Rabeka, nggea ka yî Yakupu andə Isəwa.

⁶ Isəwa yî sələ ama, tárri Ishaku tsəngŋəni Yakupu bù sə tasəmate bə o a nzali Padan Aram bə kya al b̄wama kām, sə lang tárri na rə tsəki Yakupu bù ka, nunkiri ama bə kəa al b̄wama Kan'ana dāng.

⁷ Yakupu oki tárri andə ngge sə o a nzali Padan Aram.

⁸ Lang gîrnî yî kpāki Isəwa ama tárri andə ngge earce amaməna mala amə'Kan'ana raka,†

⁹ lo gbal o atà Ishmayel mə'eam tárri kya al bə muna-b̄wama mala Ishmayel, yinəi amur amaməna mənana ndanəia d̄id̄yal ka. Bəsa māmí ka lùlləi nda Mahalat. Yî ka nda mə'kyauwa Nebayot bə muna-b̄wama mala Ishmayel muna Ibərayim.

§ 27:46 27:46 Balli aba: Tite 26:34-35; 28:8. * 28:3 28:3 Bakuli Mana Karban Kat nə Gulo ka nda El-Shaddai nə kún Ibəru. † 28:8 28:8 Balli aba: Tite 24:3; 26:34-35; 27:46.

Loræo mala Yakupu a Betel

¹⁰ Yakupu nying Biyasheba bwal njar aban o a Haran.‡

¹¹ Yi bwal bè ban nê pwarikpêra sê giliki banî nê nong nggam. Twal bè tali a banî loasêna mûrî nêi. Pêlêa ko a ntulo a banî.

¹² Afa lôrêo kara sêni ka, à loasêna njar-eauwe, tærtê lo a nzali sê mûrî kya bwal kûli. Sê sêni ka, amêturenjar mala Bakuli à kê eauwe sê à kê sulêo amurî.

¹³ Nyare sêni amurî a kûli ka, Mêtalabangño na aban came sê na ama, <<Mê nda Yahweh Bakuli mala kêo Ibêrayim, sê Mê nda Bakuli mala tárrô Ishaku. Nzali mênana a nong amurî ka, mê nê po wi wunê amê'kêo.

¹⁴ Tâu mô nê làkkî kêla tú nzali. À nê mesêe arê abuban dângdâng, nê njar-nzali andê njar-takuli, nê njar-nza andê njar-kunmur. Abwapêndêa kat a banza nê kum tsêkbu nêbano sê nêban amunio andê amê'kêo.§

¹⁵ Sêni, mê nda atô, sê mê nê yálo, a koya ban kat a nê ká kam ngga, sê mê nê nggá nyesêo dêm aba mênîa yi nzali ka. Pà mê nê nyio dâng she bèn pángñêñò agir mênana kat ên no nêma mê nê pakko ka.>>

¹⁶ Yakupu loapi ntulo sê na ama, <<Mêsêcau Mêtalabangño na a ban mênîa sê ko ên sêlê dâng!>>

¹⁷ Bangciu pakki wi gbal sê na ama, <<Man yi ban ngga nda biki kârmûrû ka! Kê ban nda man dâng, bala mala Bakuli na; nda kê bankutio mala ká kûli.>>

¹⁸ Ban fanà nê ban'mbul-mbul ka Yakupu lo sê twal tali mênana loasêna mûrî nêi ka, tamsêi sê pêlêa dârêi nê mûrû.

¹⁹ Tsêkî banî lullêu ama Betel,* sê didyal ka à kê tunê banî ama Luz.

²⁰ Yakupu pêlêa pâcau nê-shambum abadêm Bakuli ama: <<Bê awu nê do atâm, a nê yálâm aba mênîa yi gya ên nggê twalo, sê awu nê pâm gîrlina kunam andê agir-nggûrêu mênana mê nê oasêo,

²¹ sê bèn nyar băng a bala mala tárrâm ngga, Mêtalabangño nê duk Bakuli mem.

²² Mênîa yi tali ên tamsêi ka, nê duk bala mala Bakuli, sê mê nê po kâmbê mwashat aba lum mala gîrbunda mênana kat awu nê pâm ngga.>>

29

Yakupu yi bik bala mala Laban

¹ Yakupu lidêmba nê gya male, yi bwal nzali mala abwana mênana a takuli ka.

² Lang loasê mêsêi ka, kara sên tûli-mûr a banfana nê domwan târú mala anzur aban nongño a nkanggari à kê kundê pâmur. Nggea tali mægule gîr kún tûli-mûrnî.

³ (A là mênô ka she bê adomwan yi ramêna kat ka, sê ayálgîr nê ramta tali à nê pea anzur mûr. Sê bêa malêna ka, à nê nyesê tali a kún tûli-mûr.)

⁴ Yakupu wari aban ayálgîrnî sê día ama, <<Wun amê'eambam, wu pur nê kêshe?>> À eari wi ama, <<Sêm pur a Haran.>>

⁵ Pêlêa día ama, <<Wu súrê Laban mê'kà Naho le?>>

À bang ama, <<E, sêm súrêi.>>

⁶ Pêlêa Yakupu día ama, <<Nda băng le?>>

À pè wi eare ama, <<Nda băng. Sêni, munî Rahila nda mênô kê yiu nê anzur male ka.>>

⁷ Yakupu na ama, <<Wu sêni, pwari malaká kârêa à nê nyesê agirkusêu a domwan dâng. Wu pea wia mûr sê wu nyesêia aban likiagir a bondo.>>

‡ 28:10 28:10 Haran ngga nggea-là na a nzali Padan Aram. § 28:14 28:14 Balli gbal aba: Tite 12:3; 13:14-16; 17:4-6; 24:7. * 28:19 28:19 Betel ka bâlêi nda bala mala Bakuli.

⁸ À pələi wi ama, <<Pà səm nə pak mənə ka dāng she bə adomwan yina kat ka; sə səm nə gəshí tali səm nə pè anzur mūr.>>

⁹ Yakupu naban nacau piú sə Rahila yi tusə nə anzur mala tárrí. Yì Rahila ka, nda məyál anzur mala tárrí.

¹⁰ Lang Yakupu sən Rahila, muna mala kine Laban andə domwan mala Laban ngga, wario kya gəshí tali mənana gír kún tūli-mūr ka, pè anzur mala kine mūr.

¹¹ Pələa Yakupu pàkkí Rahila popuro* sə loasə gí aban bua ace banboarnado.

¹² Yakupu banggi Rahila ama, <<Mə nda bəla mala tárró, muna mala Rabeka.>> Rahila pələa bangja o kya ne tárrí.

¹³ Sə lang Laban ok ama məkine Yakupu yina ka, lo nə mire nə nggá kumi. Mən abui kūr Yakupu zəp, gingsəi sə umnəi a bala. Lang Yakupu bələni wí kúni kat ka,

¹⁴ Laban loasə gí na ama, <<Məsəcau, a nda muem andə nyamam.>> Nda Yakupu do atə Laban zongjo mwashat ka.

Yakupu pàktúró ace Rahila andə Liya

¹⁵ Laban ne Yakupu ama, <<A pà wunə pàkkam túró bə acemənana a nda bəla mem ngga dāng. Banggām ya tangnakusəu na a earkice mə po?>>

¹⁶ Laban ngga ndanə amuna-maməna bari; muna mægule ka lùlləi nda Liya, sə məkyauwe ka lùlləi nda Rahila

¹⁷ Liya ka aməsəi boarsəna† sə Rahila ka bəməsəi boarnsari sə ndanə nggunrəu mənana à nə earce ka.

¹⁸ Yakupu ka kə earce Rahila sə ne kine ama, <<Mə nə pàkkô túró mala pələa tongno-nong bari, bə awu nə earām mə al Rahila ka.>>

¹⁹ Laban ne Yakupu ama, <<Pò Rahila ka nə boaram nə kúti mənana mə nə pè bəbwa ka. We ka do atəm pàkkam túró.>>

²⁰ Nda Yakupu pàktúró apələa tongno-nong-bari ace Rahila sə yàle səni a baní kəla anongjo na bəti ace ulang earban mənana ndanəi ace Rahila ka.

²¹ A masələate ka, Yakupu ne Laban ama, <<Apələa mala túró mem lùmsənà. Pam māmám. Ən nggə earce nəma mə nə kutio a baní.>>

²² Pələa Laban tunəki abwana a cengge bəà yiu ace ligirlina mala isəban.

²³ Sə lang ban bwalnà ka, yinə Liya yi pe Yakupu, sə Yakupu kúti a baní.

²⁴ (Laban twal muna-bwama mətúró-bala male Zilpa pè Liya bə duk muna-bala male.)

²⁵ Lang banfana ka Yakupu yi səni ka, ashe Liya na. Pələa dí Laban ama, <<Mana mənəi a pakkām ani ka? Ən pakko túró ace Rahila re? Sə palang sə a bəsəkiam anggo?>>

²⁶ Laban nyesəi wi ama, <<Kuncau ma'səm ear ama muna-bwama məkyauwe bə albura amur mægule dāng.

²⁷ Kúndəô bə limo mala pakkidire isəban mənəi bə kutio, sə səm nə pò məkyauwe gbal, bə awu nə eare awu nə pàktúró mala bə pələa tongno-nong-bari dəm ngga.>>

²⁸ Yakupu pələa eare pè kəla mənana Laban bang ngga. Limo mwashat anzəm pakkidire isəban mala Liya ka, Laban pè wi Rahila bə duk māmí gbal.

²⁹ (Laban pè Rahila guro male Bilha bə duk muna-bala male.)

³⁰ Yakupu kúti aban Rahila gbal, sə earce Rahila kúti mənana earce Liya ka, pələa do pakki Laban túró mala bə pələa tongno-nong-bari dəm.

Amuna mənana Yakupu bəl ka

* 29:11 29:11 pàkkí Rahila popuro ko <<yì je Rahila a nkí nə mburkuni.>> † 29:17 29:17 Cau mənəi à giləi akani nə kún Ibəru ka à bwalte pepè dāng.

³¹ Lang Mətalabangŋo səni Liya ka à eàrì pepè raka, pələa pè wi bəlmuna sə mala Rahila ka, duk nkombi.

³² Liya kum muna a bumi sə bəl muna-bwabura, sə pe wi lulləu ama Ruben.‡ Pələa bang ama, <<Mətalabangŋo səna tanni mem, ado ka burém nè earám.>>

³³ Nyare kum muna a bumi dəm, bəl bə muna-bwabura, sə pè wi lulləu ama Shimiyon.§ Pələa bang ama, <<Mətalabangŋo pam mənía yi muna acemənanana yi ok ama à eàrám dang.>>

³⁴ Nyar dəm kum muna a bumi, bəl bə muna-bwabura, pè wi lulləu ama Lawi.* Pələa bang ama, <<Ado ka burém nè tà arəàm, acemənanana ən bələni wi amuna-burana tarú.>>

³⁵ Nyar dəm kum muna a bumi bəl bə muna-bwabura sə pe wi lulləu ama, Yahuda.† Pələa bang ama, <<Ado ka mə nə bwangsə Mətalabangŋo.>> Sə bəlmuna kasəi wi.

30

¹ Lang Rahila səni pà nè gandə bəlì Yakupu muna raka, kara mbali pakki wi arə mēgule muna-bwama. Pələa zəmbi Yakupu ama, <<Pam amuna, bə ana raka mə nə wú!>>

² Kara bum Yakupu lul kərkər arə Rahila, sə dī ama, <<Mə nda Bakuli le? Yì nda bwa mənana po bəlmuna raka!>>

³ Pələa Rahila banggi wi ama, <<Twal mətúró-bala mem, Bilha, pək-bwama nēi. Yì ka nè bəlām amuna, sə nəbaní sə mə nə kum mem gbal yia aməbala.>>

⁴ Nda Rahila pè Yakupu mətúró-bala male, yì Bilha, bə duk māmí, pələa pàngŋənà-bwama nēi.

⁵ Bilha kum muna a bumi, bəlì Yakupu muna-bwabura.

⁶ Rahila bang ama, <<Bakuli angŋamuram! Ongŋəna bua mem, nda pam muna-bwabura ka.>> Acemani ka tsəki mune lulləu ama Dan.*

⁷ Nyare Bilha kum muna a bumi, bəlì Yakupu bə muna-bwabura.

⁸ Pələa Rahila bang ama, <<Ən warənà wara kərkər mala Bakuli sənə mə'eambam muna-bwama, sə ndo ən nggə limurəm amurí ka!>> Acemani ka tsəki muna lulləu ama Naftali.†

⁹ Lang Liya səni kə kum muna a bumi dəm raka, twal muna-bala male, yì Zilpa, pè Yakupu bə duk māmí.

¹⁰ Zilpa, muna-bala mala Liya bəlì Yakupu muna-bwabura.

¹¹ Liya pələa bang ama, <<Ən kuməna múrboarna!>>‡ Nda tsəki wi lulləu ama, Gad.§

¹² Nyare Zilpa bəlì Yakupu bəria muna-bwabura.

¹³ Pələa Liya bang ama, <<Ən kuməna bumpwasəa kərkər! Adyan ngga acili amaməna nə pək bumpwasəa atəm.>> Nda tsəki muna lulləu ama, Asha.*

¹⁴ A bə pwari, nə kún cangi aməsa, Ruben wari a babondo sə kum dude,† pələa uí sə yinəi nggə Liya wi. Rahila zəmbi Liya ama, <<Ida, pam bəti aba dude mana munio yinəo wi ka.>>

¹⁵ Sə Liya ka nyesəi wi cau ama, <<Karəma re, yi mənana a ak burém arəàm ngga? Ado ka awu nə nyar dəm a nə ak dude mana munem yinəi ka le?>>

‡ 29:32 29:32 Ruben ngga bələi nda <<səna tanni mem.>> § 29:33 29:33 Shimiyon ngga bələi nda <<Ongŋəna.>>

* 29:34 29:34 Lawi ka bələi nda <<Lanzəa a rə.>> † 29:35 29:35 Yahuda ka bələi nda <<Bwangsəban.>> * 30:6 30:6 Dan ngga bələi nda angŋa muram. † 30:8 30:8 Naftali ka bələi nda wara mem. ‡ 30:11 30:11 Ko <<Nggəsan amə'lwā ndya à kə yiu ka!>>

§ 30:11 30:11 Gad ka bələi nda múrboarna. * 30:13 30:13 Asha ka bələi nda bumpwasəa. † 30:14 30:14 dude: girpwala mana amaməna kə shak nlerətə ace mənana bə bwalia wia kəm bəa kum muna-bum ka.

Rahila ama, <<Pam dude bəti mana munio yinəo wi ka, sə Yakupu ka, bə nongnə we a dù man yalung ngga.>>

¹⁶ Lang Yakupu naban nyàrî babondo nə pwarikpana mənə ka, Liya lo wari a kuliè, sə banggi wi ama, <<A bù dù man yalung ngga a nə yiu, awu nə nong atəm, acemənana ən angŋa damba ən mbwena aceo nə dude mənana munem yinəi ka.>> Nda sə Yakupu nongnə Liya a bù mənə yi dù ka.

¹⁷ Bakuli ok hiwi mala Liya; kum muna a bumi dəm sə bəli Yakupu tongnoia muna-bwabura.

¹⁸ Pələa Liya bang ama, <<Bakuli panam tangnakusəam acemənana ən pe burém muna-bala mem bə duk māmí ka.>> Nda tsəki muna lulləu ama Isaka.[‡]

¹⁹ Liya nyare kum muna a bumi dəm, bəli Yakupu tongno-nong-mwashatia muna-bwabura.

²⁰ Liya pələa bang ama, <<Bakuli panam boro məboarne. Adyan ngga burém nə nggə pakkam gir nə gusələban, acemənana ən pani wi amuna-burana tongno-nong-mwashat.>> Nda tsəki muna lulləu ama, Zebulu.[§]

²¹ Nənzəmò ka Liya yi bəl muna-bwama, sə tsəki wi lulləu ama, Dina.

²² Pələa Bakuli denyinə Rahila. Ok bua male, sə pe wi bwamuru mala bəl amuna.

²³ Muna kpa a bumi, bəl muna-bwabura sə bang ama, <<Bakuli pusənam a kəsəkyā mala dō nkombi.

²⁴ Bə Mətalabangŋo kārəəm bə muna-bwabura a bala mem.>> Pələa tsəki muna lulləu ama, Yisəfu.*

Gəna mala Yakupu gamsəa

²⁵ Banì sau dāng, anzəm mənana Rahila bəlna Yisəfu ka, Yakupu banggi Laban ama, <<Nyem bə ən o a là, a nzali mem.

²⁶ Pəm amāmám andə amunəm, mənana ən pakko túró acea ka, sə wu dekiam mə bwal njar mə o. Ko nggearə we nə bamurò ka, a súrənà rə túró məcandəe mənana ən pakko ka.>>[†]

²⁷ Sə Laban ngga pè wi eare ama, <<Ida, bə bumo pwasəo arəəm ngga, duk a kani, acemənana Mim ngga aba sənsəna sə ən yi sələa ama Mətalabangŋo tsəkam bui, àtəcau mò.

²⁸ Banggam, mana nda tangnakusəo; gir mənana kat a earce ka mə nə mbweo.>>

²⁹ Yakupu pà eare ama, <<A sələna rə cê túró məcandəe mənana ən pakko ka, sə a sələna ama adomwan mala agirkusəu mô ka mə nda ən denyi nəia ka. A buəm sə à hatəki.

³⁰ Kaniama mə yiu a bano ka, agirkusəu mô ka à nda bəti, à làkkì dāng. Sə adyan, nə yiu mem ngga, gəna andə kume mò gulna kpəm. Mətalabangŋo tsəngŋəñò bù nə túró mənana kat ən pè ka. Sə ado ka, nə ká aya pwari sə mə nə tita pək gir mala buam ace gulo mala bala mem gbal?>>

³¹ Laban dī dəm ama, <<Shen sə a earce mə mbweo?>>

Yakupu pè wi eare ama, <<Kəa pam kəgìr dāng. Gír mwashat nda mənana awu nə pakkam, sə mə nə lidamba nə denyinə agirkusəu mô ka.

³² Came bən peləki agirkusəu arə adomwan mò yalung, bən pusə koya nzur mənana ndanə abān məpəndəe arəi, andə koya nzur məpəndəe abalə amuna-nzur, andə koya mbulpəndəe mənana ndanə aban məpwasəe arəi, ko amənana mùr rəià na dāng-dāng ngga. Amənia ka à nda ka mənana awu nə pam mia, amala mbweban mem ngga.

³³ A damba ka, bə a yi səngi agirkusəu mənana a pam mala mbweban ngga, a nə sələa ama ən təpərio dāng. Sə bə a kum aba domwan mem ambul-pəndəe mənana à

[‡] 30:18 30:18 Isaka ka bāləi nda tangnakusəu. § 30:20 30:20 Zebulu ka bāləi nda gusələban. Yisəfu ka bāləi nda bə kārəəm bə. † 30:26 30:26 Balli aba: Tite 29:18,20,27; Hos 12:12.

* 30:24 30:24

pànə ban məpwasəke arəia, ko ana raka, anzur mənana aməpəndəe na raka, anggo sə awu nə sələa ama ən iuwia arəd.>>

³⁴ Laban nyesəi wi cau ama, <<E, ən eara bə do anggo, kəla mana a bang ngga.>>

³⁵ Səama nə kə pwari mənə ka, Laban wario kya pusəki ambul-pəndəa kat, ajamne andə amə'nggaule mənana à ndanə abān məpwasəe arəia, sə pusəki anzur mənana aməpəndəe na ka, nyesəia a bu amuna-burana male bəà denyi nəia.

³⁶ Pələa twal gya mala anongŋo tərú nə adomwan man upi ban mənana Yakupu duk kam ngga. Kat andə amənə ka, Yakupu lidəmba nə denyinə cili agirkusəu mala Laban.

³⁷ Yakupu pələa wario kya kasəki agara məpwale mala nggun libəne, andə mala nggun lus, andə mala nggun armon, sə koməye ka fasəki nggwate arə abea ban arəi bə ləmdə abān məpwasəe.

³⁸ Pələa tsəkia a ban ankenye-mür mala agirkusəu, ace mənana amunagara ka bəà pa a bədəmbə agirkusəu bəà nə yiu a nu mur ka. Pə anggo acemənana agirkusəu ka à kə eau rəia bəà yiu a nu mur ka.

³⁹ Lang agirkusəu eau rəia a bədəmbə amunagara mənə à fasəkia a ləmdə abān məpwasəe andə məpəndəe arəia ka, à bəl amunia mana à ndanə abān məpwasəe andə məpəndəe arəia ka.

⁴⁰ Yakupu pusə amənə yì amuna-nzur ka bəà cam dāng, sə bəà kəa pà aba domwan mala Laban dāng. Bə agirkusəu nə eau'eawe ka, Yakupu tsək anzur male mənə bəà sən bəməsəa rəia andə agirkusəu mənana a domwan mala Laban, amana à ndanə abān məpəndəe andə aban məpwasəe arəia ka. Anggo sə Yakupu kum male yì domwan, sə eare kpapia andə agirkusəu mala Laban dāng.

⁴¹ Bə bəkú eau'eawe mala agirkusəu amə'rəcandəe karə ka, Yakupu nə nongso agara mənə fasəki rəia ka a bədəmbə abalə ankenye-mür malea, ace mənana bəà eau rəia a ban agare ka.

⁴² Sə bə agirkusəu mənana à pànə rəcandəa raka à nə eau rəia ka, kə pak mənə ka dāng. Aba pə anggo ka agirkusəu mənana à pànə rəcandəa raka, à nda ka mala Laban, sə amə'rəcandəe ka à nda ka mala Yakupu.

⁴³ Anggo sə Yakupu pələ məkume kərkər. Yi dum nə adomwan mala agirkusəu kpəm, andə amə'túrò-bala aburana andə amaməna, andə akalakadambi andə adambərīto.

31

Yakupu bangŋa o nying ban Laban

¹ Yakupu ok ama amuna mala Laban ngga à nda ban bang ama, <<Yakupu pwana gír mənana kat tár səm ndanəi ka. Gəna male kat ka kumi aba gír mənana mala tár səm na ka.>>

² Sə Yakupu səni dəm ngga bəməsə Laban panzə arəi kəla mənana kə pak dīdɣal ka dāng.

³ Pələa Mətalabangŋo banggi Yakupu ama, <<Lo, nyare o a nzali la mala tárró, nzali mala akeo, andə mala abəla mò, sə mim ngga mə pà atò.>>*

⁴ Nda Yakupu túrbān atà Rahila andə Liya bəà yiu bəà yì kumi a bəbondə a ban mənana kə yál domwan mala ambul male kām ngga.

⁵ Banggia wia ama, <<Ən səni ka tár wun kə twalam dəm nə earmúru kəla mana dīdɣal ka dāng. Səama, Bakuli mala tárrám ngga nda atəm.

⁶ Wun kəm ngga wu sələnə rə ulang túró məkərkərnì mənana ən pakki tár wun nə rəcandəa mem kat ka.

* 31:3 31:3 Balli aba: Tite 28:15; 32:10.

⁷ Kat andə amani ka, bəmbəriam, nggađi mbweban mem kusə lum. Səama Bakuli eari wi pakkam kəgír məbāne dāng.

⁸ Bè bang ama, <Ambul mənana rəia pwasə ka à nè duk mbweban mò> ka, kara domwan kat ka à bəl amuna amə rəpwasəke. Sə bə nggađi bumi sə bang ama, <Ambul mənana amə rə'nyouləke nda mə nə po à nè duk mbweban mò> ka, kara domwan kat ka à bəl amuna mənana amə rə'nyouləke na ka.>>

⁹ Anggo sə Bakuli fwa agirkusəu mala tár wun sə pam mia.

¹⁰ <<A bə pwari, nə kún eau'eawe mala agirkusəu, aba lórəo ən loasə məsəam sə ən səni ka, agbato mənana à kə eau amə'nggaulea a domwan ngga, à nda ka mənana rəia nyouləkyā, andə amənana rəia dok-dok, andə amənana rəia mbulet-mbulet ka.

¹¹ Məturonjar mala Bakuli tunəam aba mənəo yì lórəo ka ama, <Yakupu!> Sə ən eare nəma, <Uong! Mə ndya ka.>

¹² Pələa banggām ama, <Loasə məsəo, səni, agbato mənana à kə eau amə'nggaulea a domwan ngga amənana rəia nyouləkyā, andə amənana rəia dok-dok, andə amənana rəia mbulet-mbulet ka à nda. Mə nda ban pak mənāia ka bə pa anggo acemənana ən sənəna cə gír mənana Laban kə pakko ka.

¹³ Mə nda Bakuli mənana ən pusə rəām a bano a Betel, ban mənana a kwaki nggea tali sə a đārəi nə mūrú, sə a pàcau nə-shambum abanam ngga. Adyan ngga, lo purī nzali mənāia ka, nyare a nzali mō mənana à bəlo kam ngga.> >>†

¹⁴ Rahila andə Liya pè Yakupu eare ama, <<Bè kə kāmbe ko libala ueka səm a bala mala tár səm le?

¹⁵ Yàle yì ka kə pangnə səm kəla səm nda ka amə'kúndāngna. Mak səm, sə gəna mənana à pe wi amur səm ngga, kara lìnì arə səm.

¹⁶ Kume mənāia mənana kat Bakuli fwē a bu tár səm ngga, ma'səma sənə amuna ma'səm. Acemani ka, lidəmba pək gír mənana kat Bakuli banggo ama wu pe ka.>>

¹⁷ Nda Yakupu eamsə amāmí andə amuni anzəm akalakadambi ka.

¹⁸ Pwan agirkusəu male kat andə agirkuma male mənana ramba a Padan Aram ngga. Pələa bwal njar aban o a nzali Kan'ana, nə nyar aban tarri Ishaku.

¹⁹ Aba mənəo anggo ka Laban pà a là dāng. Uməna a ban mənana à kə mwaki wi nyang anzur male ka, sə a nzəmi ka Rahila iu abənzál mala aməbala mala tarri. Pwanāia umnəia a bui.

²⁰ Yakupu bəsəki Laban bwa'Aram, eare bə sələa ama kə umnə o dāng.

²¹ Yakupu pwan agirkuma male kat sə bwal njar aban o akaurəa. Wario kya yàllí Nggeasala Yíufəretis, pələa tsəkmuri aban o a Giləyat, nzali mūr ankono.

Laban bangja ta Yakupu

²² Anzəm nongño tārú ka, à banggi Laban ama Yakupu andə aməbala male bangjəna, à uməna.

²³ Nda pwan aburana male atè sə à lo bangja ta Yakupu. Twalia nongño tongno-nong bari sə à yì bwalte amúr ankono mala nzali Giləyat.

²⁴ A bù dù mənəo ka, Bakuli pusərei aban Laban bwa'Aram aba lórəo, banggi wi ama, <<Nggə nunkiro, kəa na ama awu nə ne Yakupu kə cau, ko məboarne ko məbāne dāng.>>

²⁵ Yakupu ka angja dəmba à tsəkina agumli malea amur bə nkono sə Laban yì kasəmúrí. Sə yì Laban gbal andə abwana male ka, à yì tsəkia malea yì agumli tù aban agumli do mala Yakupu akanó amur nkono a nzali Giləyat.

²⁶ Laban pələa đí Yakupu ama, <<Mana mənana a pak anggo ka? A bəsəkiam, a pwan amuna-maməna mem a bangja a umnəia kəla aguro mana à bwalia a kún lwa ka.

† 31:13 31:13 Balli aba: Tite 28:18-19.

²⁷ Palang sə a pakkam kutan, a swárô a o aba səmbərëa? Palang sə a binə banggàm ama a ndo a nə o, sə anggo ka bə mə nə tsəkto nə banboarnado mala li gírlina pakkidíre, andə nggyal, andə nggwam mənana àkə te nə walki abəm, andə azangñan ngga?

²⁸ A earam mə bwal amunem andə amə'kem mə kùria arəàm mə tsəiandà dāng. We ka, a pángñənà bwabana!

²⁹ Mə ndanə rəcandəa mala pakkô məbane, səama, 'Bakuli mala tárró ləmdə rəi abanam nə bu du mana kúti ka, aban nunkiram ama mə kəa nô kəcau, ko məboarne ko məbane dāng.

³⁰ Ən sələnə nəma a o acemənana babumo kə pi arə earce nyare a bala mala tárró. Sə ace mana sə a iu abənzál mem?>>

³¹ Yakupu pe Laban eare ama, <<Ən o aba səmbərëa acemənana bangciu pakkam. Ən twali nəma a nə ak amuna-maməna mô arəàm nə rəcandəa.

³² Sə cau mala abənzál mô ka, bwa mənana kat a kumi nə agirni a bui ka, à nə wal-luí. A badəm abəla ma'səm akani, səngiaban nə nggearəo ko awu nə kum bə kəgír mənana mò na ka; sə bə a kum ngga, twali.>> Sə Yakupu ka sələ ama, Rahila iuna aməno yì abənzál mala tarri Laban ngga dāng.

³³ Pələa Laban kúti altaban aba gumli mala Yakupu, andə bá gumli mala Liya, andə mala amuna-maməna amə'túró-bala malea, sə ko kum kəgír dāng. A masələate ka, yì kúti aba gumli mala Rahila.

³⁴ Yì Rahila ka angña dəmba twalna abənzálnì oasənia aba luru gyare arə buno-nzəm kalakadambi sə nda aban do amúrià. Laban alta ban aba gumli kat, sə ko kum kəgír dāng.

³⁵ Rahila banggi tarri ama, <<Dâ, ida bumo bə kəa lúllô arəàm acemənana ən gandə lo ən cam nə came a badəmbo ən po gulo raka; mə nda aba bumkwana mem.>> Anggo sə Laban lidəmba nə altaban sə kum aməno yì abənzál ka dāng.

³⁶ Kara Yakupu pək bumlulla, munəki arə Laban ama, <<Ya gír məbane na mənana ən pak ka? Ya caubikea na mənana ən pa, sə a lo atam ngga?

³⁷ Ado mənə a sənginaban abalə agir mem kat ka, ya gír bala mò na a kumô? Tsək gírni kani a badəm abwana mô andə amem, sə yia ka bəà gau cau, bəà kasə cə mənana a nre səm ngga.

³⁸ <<Ən duməna sənə we bwalna pələa lumi-bari adyan. Atà anzur andə ambul-pəndəa mô ka, kə bə suləmuna dāng, sə yələ ən shak ma atà agam a domwan mò dāng.

³⁹ Pwari mana kat nyambikea wal mwashat atə agirkusəu mò, ko bwali san bə bare ka, ən yiu ma nəi a bano ən ləmdəo dāng. Ən twal mənə yì dwayni ka amuram. Bə aya pwari sə à iu mwashat atə agirkusəu mô, ko nə du ko nə pwari ka, a dīce mə mbwe nə bə a kúni abalə agirkusəu mem.

⁴⁰ Ən camarə pakko túró nə tanni aba banpina nə pwari zəkya, aba dwal andə dwayni nong'ntullo nə du.

⁴¹ E, apələa lumi-bari ən pak túró guro a bala mò. Ən pak túró mala apələa lum-nong-ine ace al amuna-maməna mô bari, sə apələa tongno-nong mwashat ace kum anzur andə ambul-pəndəa mənə a pam a domwan mò bəà do nda mbweban mem ngga. Abalə apələa mənə mə nda aban pakko túró ka, a camarə nggadiki mbweban mem kusə lum!‡

⁴² Bə pà ama 'Bakuli mala kəm Ibərayim, yì 'Bakuli mana tárrám Ishaku kə banggi wi ka, pang ma atəm raka, bə a tasənatam nə babuam atàrəl. Səama 'Bakuli sənəna tanni mem andə túró mənana ən pe nə buam ngga. Nda gír mənana tsəa nə bu du mana yilung ngga 'Bakuli pak bashi male, nunkiro ka.>>

‡ 31:41 31:41 Balli aba: Tite 29:27,30.

⁴³ Laban pələa pè wi eare ama, <<Amaməna mənəia ka amunem na, sə amuna ka aməkem na, sə adomwan mala agirkusəu gbal ka, amem na. Yàle agir mənana kat a sənəia kani ka, amem na. Sə mana girni mə nə gandə pa ace amunem andə amunia mənana à bəlki ka?

⁴⁴ Yiu bə səm kùrcəu, mim sə we. Mənəia ka nə ləmdə ama eare nakam a nre səm.>>

⁴⁵ Nda Yakupu twal tali kwákítè bə cam nə came a nzali bə duk tali-kwakya. §

⁴⁶ Sə banggi abwana male, aməbala male, ama, <<Wu pwangi amuna-tali, wu ramgia.>> Pələa à ramgi atali, à eamsəia amur rəarəia. Pələa Yakupu andə Laban dumnədo a ban atali mənana a eamsəia amur rəarəia ka, sə à li gírlina atārəia.

⁴⁷ Laban tunə banì ama, Jegar-Sahaduta, sə Yakupu ka tunəi ama, Galiyet.*

⁴⁸ Pələa Laban ham ama, <<Mənəia yì atali à rambia ka, à nə duk gir nakún mala kùrcəu ma'səm yalung.>> Nda gir mənana tsəa sə tunə banì ama, Galiyet ka.

⁴⁹ Laban dəm ngga bang ama, <<Yahweh bə tsək məsəi arə səm, mim sə we, ace mənana bə səm bwal mənəia yì kùrcəu, anzəm mənana səm gauni tarə səm ngga. Acemani ka tunə banì dəm ama Mizəpa.†

⁵⁰ Bə a pakki amuna-maməna mem gir məbāne, ko a al abea amaməna amúrià sə ko ən sələce raka, denyi ama Bakuli ka nda mənəkún a nre səm sənə we.>>

⁵¹ Laban nyare banggi Yakupu ama, <<Sən atali mənəia à gwalikia ka pepè, sə sən nggea tali mənəia ən kwakì a nrem sənə we ka pepè.

⁵² Mənəia yì atali à gwali ka à duməna gir nakún, sə mənəia yì tali kwaki ka duməna gir nakún. À nə came kəla agir kasəbaləu ama pà mə nə yállì ban mala atali mənəia à gwali ka aban ká a nzali mô ace pakko məbāne dāng, sə we gbal ka a pa wunə yállì mənəia yì nzong, ban mala atali mənəia à gwali andə tali mənəia kwakì ka aban ká a nzali mem ace pakkam məbāne dāng.

⁵³ Ən nggə tunə Bakuli mala keə Ibərayim andə abakuli mala kəm Naho, yia abakuli mala tárrià bəà pək bashi a nre səm.>> Pələa Yakupu pəcau nə kángir aba lullə Bakuli mənana tárri Ishaku kə banggi wi ka.

⁵⁴ Yakupu pwan-myal girkusəu pana gir'nkila nəi a kə banì, amur nkono mənə, sə tunə abwana male bəà yiu bəà yì li gírlina. Lang à lina gírlina ka, à nong kano amur nkono bankwaria.

⁵⁵ Nə bu dəmbari dídyal ka, Laban yì kùr aməkè andə amuni amuna-maməna zəp nə abui, tsəkia wia bə sə tsəiandə, pələa bwal njar nyare o a nzali male.

32

Yakupu gilə rəi ace je andə Isəwa

¹ Lang Yakupu bwaləna njar aban lidəmba nə gya male ka, aməturonjar mala Bakuli yì kumi.

² Lang sənəia ka, bang ama, <<Ban mənəia ka kàttì mala Bakuli na!>> Pələa tunə banì ama, Mahanayim.*

³ Yakupu tasə amə'na-túrbān, à aki wi dəmba à wari aban mə'eambi Isəwa, mənana ndanə do a buban Seyir, a nzali Edom ngga.

⁴ Kwarkiria ama, <<Mənəia ka nda cau mənana wun nə banggi bəwaməgule mem, Isəwa ka: <Guro mò Yakupu kə bang ama, ən o a bəri a ban Laban sə ən kya do atè bə pwari man yalung ngga.

§ 31:45 31:45 *tali-kwakya* ko gir denyi. * 31:47 31:47 Jegar-Sahaduta ka kún Aramayik na, sə Galiyet ka kún Ibəru na. Alulləu mənəia yia kəm ngga bāləi nda <<gwali mala atali nakún.>> † 31:49 31:49 *Mizəpa* ka bāləi nda <<ban tsək məsəu.>> * 32:2 32:2 *Mahanayim* ngga nda <<akatti bari.>>

⁵ Mə ndanə andá, andə adambəritso, andə anzur, andə ambul-pəndəa, andə amə'túró-bala, amaməna andə aburana. Ən nggə tasə cau mənía ka a bano bəwaməgule, ace alta bəwamuru mala kum akban a bano.> >>

⁶ Anzəm mana amə'na-turbanì kya nana kún-turban mənana à túriá nài sə à nyarəna aban Yakupu ka, à yi banggi wi ama, <<Səm wari aban mə'eambo, yi Isəwa, sə bangga səm ama nda a njargula aban yiu a bano, atārəia andə aburana male gbəman-ine atè!>>

⁷ Nə bangciu arəi andə bāləkəsəkya, Yakupu pələa gau abwana mənana atè ka arə abanì bari. Anggo gbal sə gau adomwan mala anzur, andə ambul-pəndəa, andə andá, andə mala akalakadambi.

⁸ Denyicau male ka nda mənana ama, <<Bə Isəwa yiu nə munəo arə banì mwashat mala abwana andə agirkusəu male ka, bə banì man mwashat ka nə gandə bangja nə àwá.>>

⁹ Pələa Yakupu pakhiwi ama, <<We Bakuli mala kəm Ibərayim, sə Bakuli mala tárrám Ishaku, We Mətalabangjo, mənana a banggəm ama, <Nyare o a nzali mô, aban abwana mô, sə mə nə pakko məboarne> ka.[†]

¹⁰ Ən kārəa mə nə kum pəməboarne andə doməsəcau mənana a ləmdəam, yi mim guro mò ka dāng. Acemənana dídyal mana ən nying là, ən yi yàl a nkaring Nggeasala Jodan ngga, kə məgara nda gír mənana mə ndanəi a buam ngga. Sə adyan ngga, mə ndya nə agirkuma à lumsə kàttì bari ka!

¹¹ Ida, amsəam a bu mə'eambam, Isəwa, acemənana bangciu kə pakkam ama, ndo nə yiu nə munəo arəəm, mim sənə anggea ka amuna andə amuna.

¹² A bangjəna ama, <Nə məsəcau, mə nə tsəko bu, mə nə pakko məboarne, aməkeo nə lakkì pas kəla məsəsala mala nggeamùr, mənana à pà nə gandə ballia raka.> >>[‡]

¹³ Yakupu nongjo akə banì mənəo ka a dù mənəo. Pələa tər abea girkusəu ace pəboro aban mə'eambi, Isəwa ani:

¹⁴ Ambul-pəndəa amə'nggaule gbəman-bari sə agbato lumi-bari, anzur amə'nggaule gbəman-bari, andə agam lumi-bari,

¹⁵ akalakadambi amə'nggaule lumi-tàrú andə amunia, andə andá lumi-ine, andə ajamnda lum, andə amədambəriso amə'nggaule lumi-bari, sə amədambəriso ajamne lum.

¹⁶ Pələa gaki agirkusəu mənía ka arə adomwan, sə pà koya domwan a bu amə'túró-bala male dāngdāng. Banggia wia ama, <<Wu akəm dəmba, wu um nə agirkusəu, sə a ká mə'wun ngga, wu kəa gbashi tarə wun dāng. Nreban bə nong zak a nre domwan andə domwan mala agirkusəu.>>

¹⁷ Yakupu pələa kwarkir mətúró-bala mənana nda a dəmba ka ama, <<Bə a yi jena wunə mə'eambam Isəwa, sə dío ama, <A nda mətúró-bala mala yana? Sə a nə ká ke? Sə yana nda mətala agirkusəu mənía a bədəmbo ka?>

¹⁸ Pələa awu nə pe wi eare ama, <Amala guro mò Yakupu na. Boro na túrnaban nài aban bəwaməgule male, Isəwa. Sə yi Yakupu ka nda kə yiu anzəm səm ngga.> >>

¹⁹ Nə kə kwarkiru mənəo ka Yakupu kwarkir baria, andə təruiə, andə acili amə'túró-bala gbal mənana tsəia à kə pər adomwan ngga ama, <<Wun nə banggi Isəwa kə cau mə'mwashati bə wu jena wunəi ka,

²⁰ sə wun nə banggi wi dəm ama, <Səni guro mò Yakupu ka ndya kə yiu anzəm səm ngga.> >> Yakupu pək denyicau ama, <<Mə nə bariki mə nə pwasələ babumi nə agir boro mənana mə nə ak dəmba mə nə tasəi wi ka. Sə nənzəmò, bə ən yiu ən yi kumi ən sən bəməsəi ka, yakəla nə eam nə dotarəu.>>

[†] 32:9 32:9 Balli aba: Tite 31:3,13. [‡] 32:12 32:12 Balli gbal aba: Tite 22:17; 28:13-15.

²¹ Anggo sə aboro ak damba aban ká a badambi, sə yì Yakupu nə bamúri ka, ueo anzámò, nongho aba gumli a ban mənò sulə kam ngga a dù mənò.

Yakupu warwara andə Bakuli

²² Nə bu du mənò ka, Yakupu lo, twal amāmi mənana bari ka, andə amaməna amə'túró-bala male mənana bari ka, andə amuna-burana male yia lum-nong-mwashat, pələa à suləo a Mùr Jabok a ban mənana lim raka sə à eauwe a bè nkaring.

²³ Lang eamsənia à eauna a nkaring Mùr Jabok ka, pələa tasə acili agirkuma male kat à eauwe a nkaring ateà,

²⁴ sə yì ka ueo anzámò, nəmurəi.

Kara be bwa yiu, à warwara andəi bà kwaro mala ban.Š

²⁵ Lang bwe səni gandə mak Yakupu nə wara raka, pələa tül mú nkpakota Yakupu, kara nkpako buni songho.

²⁶ Bweni bang ama, <<Nyem, bə ən o, acemənana ban malanə kwaro!>> Sə Yakupu ka pələi wi ama, <<Pà mə nə dekio wu o dang, she bəa tsəngnənəm bù ka.>>

²⁷ Pələa bweni dī ama, <<Lùlləò de a mana?>>

Pələa pe wi eare ama, <<Yakupu.>>

²⁸ Bweni banggi wi ama, <<À pà nə tunəo dəm ama Yakupu dāng; twal adyan ngga à nə nggə tunəo ama, Isərayila,* acemənana a warwara wunə Bakuli andə abwapəndəa, sə rəcandəa mò amsə dāng.>> †

²⁹ Yakupu na ama, <<banggām lùlləò pé.>>

Pələa bweni dī ama, <<Ace mana sə a kə earce sùrə lulləam?>> Pələa tsəki Yakupu bù abani.

³⁰ Yakupu bang ama, <<Ən səna Bakuli a baməsəi, kat andəa mani ka, yiləmem kum àwá.>> Pələa Yakupu tsəki bani lulləu ama, Penəyel.‡

³¹ Pwari na aban eauwe, yi mana Yakupu nə nggə nying Penəyel aban o ka. Kə zanggədi aban gya, ace npenye mənana kúmò a nkpakote ka.

³² Nda gír mənana tsəa bà yalung amə Isərayila kə li mazo nkpakota koya nyama raka, ace gír mənana kum Yakupu, à tüllì amur mazo nkpakote ka.

33

Yakupu andə Isəwa giləki nrea

¹ Yakupu loasə məsəi sən Isəwa aban yiu, yì andə aburana male gbəman-ine. Pələa gakkia amuna a nre ka Liya, andə Rahila, andə amaməna bari amə'túró-bala male.

² Tsək amaməna amə'túró-bala andə amunia a damba, sə Liya andə amuni kpatea, sə Rahila andə muni Yisəfu masələia wia a nzámò.

³ Sə yì Yakupu nə nggearəi ka akia wia damba aban ká. Lang gbəshinə ban mə'eambi ka, kara bunbī wi kusə tongno-nong-bari a badambi.

⁴ Sə Isəwa ka bangja aban yiu abani, soak abui a myali, kùrì zəp. Yià kəm ngga, à tūr kunia aban bua.

⁵ Lang Isəwa loasə məsəi sən amaməna andə amuna ka, pələa dī Yakupu ama, <<A yana mənəia wu nda wunəia ka?>>

Yakupu pələa pe wi eare ama, <<Amuna na mənana Bakuli bwamur guro mò pe wi ka.>>*

⁶ Pələa amaməna amə'túró-bala andə amunia yiu à yì bun a badambi.

§ 32:24 32:24 Balli gbal aba: Hos 12:3-4. * 32:28 32:28 Isərayila nə kún Ibəru ka à oè kəla ama <<warwara andə Bakuli.>> † 32:28 32:28 Balli gbal aba: Tite 35:10; 2Amur 17:34. ‡ 32:30 32:30 Penəyel/ka nda <<baməsə Bakuli.>>

* 33:5 33:5 Balli gbal aba: Tite 48:9; Ang 127:3; Isha 8:18.

⁷ Anggo sə Liya andə amuni kpatea, à yiu à yi bun a nzali a badəmbi. A masələate ka, Yisəfu, sə Rahila, yia gbal ka, à yiu à yi bun a nzali a badəm Isəwa.

⁸ Isəwa dī Yakupu ama, <<Man nda balə amənia yia girkusəu andə adomwan ən je sənəia aban yiu ka?>>

Yakupu pe wi eare ama, <<Aboro na ən yinəo wia ka, ace kum bwamuru andə akban a bano, we bwaməgule mem.>>

⁹ Sə Isəwa ne wi ama, <<Mə'eambam, mə ndanə agir kpəm mənana à kàrənām ngga. Bwal agir mənana amô na ka.>>

¹⁰ Yakupu binəi wi ama, <<Awo, bə ən kuməna earmúru a bano ka, ida ak mənəia yi boro ka a buam. Acemənana, sənə mənəo ado ən sən baməsəo sə a angənəm ngga, nda kəla ən sənə baməsə Bakuli.

¹¹ Ən nggə zəmbo, ak boro mənəia ən yinəo nəi ka, acemənana Bakuli ka ləmdənəm pəmboarne male kərkər sə pànām koman mənana kat boaro bən pang nəi ka.>> Sə acemənana Yakupu camarə pitə Isəwa ka, a masələate ka, Isəwa eare ak aboronì.

¹² Pələa Isəwa bang ama, <<Ado ka wu fa, bə səm twal gya bə səm o. Mə nə dupa wun a damba.>>

¹³ Sə Yakupu eari wi ama, <<Bwaməgule mem, a sələnə ama, abea amuna atə səm ngga à biki keke, sə adomwan mala ambul andə andə gbal ka à ndanə amunia atə mənana à nda kúnkiura ka. Duməna púp mə nə denyi nəia. Bən pərtea akaurəa, ko bə mala nongrə mwashat na ka, à nə wuki kat.

¹⁴ Nggə zəmbo, bə nə boar ka, bwaməgule mem, ak damba o. Səm nə nggə kpato bukɓuk aban yiu, nə gya mənana pà nə kwanbi agirkusəu andə amuna raka. Mə nə nggə kúmō a Seyir.>>

¹⁵ Isəwa pələa eare ama, <<Ida, deki lâ bən nying abea burana mem atə wun.>>

Yakupu pələi wi ama, <<Awo, shebə a pàngnənə anggo ka dāng. Mim ngga earmúru a bano na ən earkiyice mə kum ngga, bwaməgule mem!>>

¹⁶ Pələa Isəwa nyare a kusəi a kə pwari mənəo aban o a Seyir.

¹⁷ Sə Yakupu ka, o a Sukkot. Akano ka kya pakki bamúri bando, sə təmgi atara ace agirkusəu male. Nda gír mənana tsəa sə à tunə banì ama, Sukkot† ka.

¹⁸ Anzəm mana Yakupu nyìngnənə Padan Aram‡ ngga, yiu jam a nggea-là Shekem, a nzali Kan'ana. Akano sə tsək kàtti nə agumli male, duk kam a nzəm la.

¹⁹ Pələa Yakupu kúr nzali mənəo tsək agumli male kàm ngga; kúri a bù amuna-burana mala Hamo, tár Shekem, a kún məsə bolo-azərfa§ gbəman-mwashat.

²⁰ A kə ban mənəo, Yakupu bak gyangjan, pələa tunəi ama, El Elohe Isərayila.*

34

Mbweban a kúni pě mabane mənana Shekem pak ka

¹ A bə pwari ka, Dina muna-bwama mala Liya, mənana à bəl andə Yakupu ka, lo wari ama nə nggə sən abi ansarina mənana à do a bu-nzali mana à ndakam nə do ka.*

² Lang Shekem, muna-bwabura mala Hamo bwa Hivi, mənana nda murəm mala mənəo yì bu-nzali, nə sən Dina ka, kara bwali nə rəcandəa pàngnənə bwama nəi, kídiki.

³ Sə yì Shekem ngga, cə bwama Dina, muna mala Yakupu boari wi, pələa bariki nə tsəa bə bwama eari; ne wi cau bukɓuk nə kún ləmdə earban, bə nuni arəi.

† 33:17 33:17 Sukkot ka bələi nda <<Atara.>> ‡ 33:18 33:18 Padan Aram nda Njar-nza mala nzali Suriya. § 33:19 33:19 məsə bolo-azərfa ka à kə káré dambərya male sə à nə pa ace kúr gír. * 33:20 33:20 El Elohe Isərayila ka bələi nda <<Bakuli, Bakuli mala Isərayila.>> Ko <<Bakuli mala Isərayila ka Məgulo na.>> * 34:1 34:1 Balli aba: Tite 30:21.

⁴ Pələa Shekem ne tarri Hamo, ama, <<Ən nggə earce nəma wu aləm muna-bwama man bə duk māmām.>>

⁵ Yakupu yi ok ama Shekem kidičina muna-bwama male Dina, sə acemənana amuni amuna-burana à nda a babondo aban yál agir ka, na kə cau dāng. Kúndəô she bəà nyàrnà ka.

⁶ Hamo, tár Shekem, puro wari aban Yakupu nə nggá bangcau nəi amur cenî.

⁷ Anggo ka, amuna-burana mala Yakupu nyàrənî babondo. Lang à onghəna ama à kidiçi mə'eambia muna-bwama ka, gîrni kwanrəia, sə à pək bumlulla kərkər nə man yi gîr Shekem pè, mənana boaro bəà pè raka; nggea gîr pà kəsəkyə arə abwana mala İsərayila na, mənana kidiçi mə'eambia muna-bwama mala Yakupu ka.

⁸ Sə Hamo ka bang cau nə Yakupu andə amuna-burana male. Banggia wia ama, <<Muna-bwabura mem Shekem, nə məsəcau ka, kə earce muna-bwama ma'wun, sə babumi kat uməna arəi. Bə wun nə earka, ida, wu pè wi bə ali.

⁹ Bə səm eare alban bə pà a nre rəarə səm. Wu pà səm amuna-maməna ma'wun, sə səm nə pà wun amuna-maməna ma'səm.

¹⁰ Wun nə gandə do akani abalə səm a nzali ma'səm. Wu do sə wu gya a koya ban wu earce ka, wu pək nggaliki atə səm, wu kúrki anzali sə wu bakki abala bəà duk agirkuma ma'wun.>>

¹¹ Pələa Shekem nacau nə tár Dina andə amə'eam Dina ama, <<Ən nggə zəmba wun, wu ləmdəəm earmúru, wu earəm bən al Dina. Mə nə pa wun gîr mənana kat wu dīce ka.

¹² Ko bə mana nda gəna mənana wun nə kasəa, andə agir mana mə nə mbwe amur bwama ka, mə nə yia mbwe nə banboarnado, bə wun nə pam muna-bwama man bə duk māmām ngga.>>

¹³ Amuna-burana mala Yakupu pa kəla à earəna. À nyesəi Shekem andə tárri Hamo cau nə kún bosəkiban, acemənana kidičina mə'eambia, yi Dina.

¹⁴ À banggia wia ama, <<Pə səm nə eare bə səm al wun dāng, acemənana wun ngga, à kasəa wun bata wun dāng; gîr kəsəkyə na aban səm, bə mə'eam səm muna-bwama al bwa mənana à kasəi wi bəte raka!

¹⁵ Gîr mwashat nda mənana nə tsəa sə səm nə eara wun ngga: bə wun mənana kat wu nda ka aburana, à nə kasəa wun bata wun, kəla mana səm ngga à kasəa səm bata səm ngga.†

¹⁶ Anggo sə səm nə pà wun amuna-maməna ma'səm, sə wun gbal ka, wun nə pà səm amuna-maməna ma'wun. Səm nə do atə wun, sə səm sənəa wun ngga, səm nə duk abwəna amə'mwəshati.

¹⁷ Sə bə pà wun nə eare anggo, à nə kasəa wun bata wun raka, səm nə twal mə'eam səm, səm nə bwal njargula, səm nə o.>>

¹⁸ Acau mənəia ka à boari Hamo andə muna-bwabura male Shekem.

¹⁹ Sə yi lagga Shekem ngga, kidiçi pwari arə pak gîr mənana à earce ama bə pək ka dāng, acemənana kə earce Dina muna-bwama mala Yakupu nə rəbəla, sə dəm ngga yi nda bwa mənana à kə pe wi gulo kúti acili abwana kat a bala mala tárri ka.

²⁰ Pələa Shekem andə tárri Hamo lo à wari aban kpapi-kürcau mala là a kún nggea-là. À kya bang cau nə abwana-məgule mala là malea ama:

²¹ <<Abwana mənəia ka, amə do bə-rəpwala nə abwana na; bə səm earia wia bəà duk kani abalə səm, bəà gya koya ban à earce ká a nzali ma'səm ngga. Nzali ka gul kpəm nə karə səm sənəia. Səm nə al amuna-maməna malea, sə yia gbal ka, à nə al ama'səm yi amuna-maməna.

† 34:15 34:15 Balli aba: Tite 17:23-27.

²² Gîr mwashat mənana à bang ama səm nè pa sə à nè eare à nè do abalə səm, sə səm nè duk abwana mwashat sənəia ka, nda mana ama koya bwabura atə səm ngga, bəà kasəi wi bate, kəla mana yia gbal ka à kasə batea ka.

²³ Bè səm pa anggo ka, adomwan mala andá malea, andə agirkuma malea, andə agirkusəu malea kat nè duk ama'səm. Acemani ka, bə səm eare bə səm pək gîr mənana à earkiyice nè səm bə səm pək ka, sə yia ka à nè eare à nè do abalə səm.>>

²⁴ Abwana mənana kat à puro sə à wari a kún nggea-là ka, à earnə cau mala Hamo andə mala muni Shekem. Koya bwabura andə muna-bwabura mənana à nda kə là mənə ka, à kasəi wi bate.

²⁵ Nongŋo tărú anzəm mənə, lang penye mala kasə-batau nggeangsəkina, sə à nda bá kwanban più ka, bari atə amuna-burana mala Yakupu, yì Shimiyon andə Lawi, amə'eam Dina, twal anggea-byau malea, sə à wario à kya kúti aba nggea-là hamama. Pələa à wal-lú koya bwabura a mənə yì nggea-là ka.

²⁶ À wal-lú Hamo andə muni Shekem gbal nè anggea-byau malea, sə à pusə mə'kyauwea, Dina a bala mala Shekem, sə à puro à o a là-gumli malea.

²⁷ Anzəm mənə ka, acili amuna-burana mala Yakupu yì tusəo. Lang à yì sən alú aburana mənana à walia ka, kara à kutio à pwan kume mala là mənə ka, atəcau mala mə'kyauwea muna-bwama mənana à kidi kà ka.

²⁸ À pwan ambul, andə andá, andə adambəritso malea, mənana à kumia aba nggea-là, andə amənana a nzəm la andə babondo ka.

²⁹ À pwan gəna mala abwana mala là mənə kat, andə agir mənana kat arə abala malea ka. À bwalki amaməna malea kat andə amuna à umnəia.

³⁰ Nənzəmò ka Yakupu ne Shimiyon andə Lawi ama, <<Wu kumənəm cau! Wu tsəngŋənəm abwana mala nzali mənəia nè binəcem, yia amə'Kan'ana andə amə'Periz. Mə nda bəti, ən lakkì dāng; bəà ram rəia sə à yiu nè munəo arəəm ngga, à nè yia twaltam, mim sənə amə'bala mem kat!>>‡

³¹ Sə yia ka à pə eare ama, <<Lang de sə à nè pang nè mə'eam səm muna-bwama kəla mā-gyatarəu?>>

35

Yakupu andə aməbala male nyare a Betel

¹ Bakuli banggi Yakupu ama, <<Lo, o a Betel sə wu do abanì. Bak gyangŋan abanì acem, mim Bakuli mənana ən ləmdə rəəm a bano mana a ndaban bangŋa ace upi ban mə'eambo Isəwa ka.>>*

² Pələa Yakupu banggi amə'bala male andə abwana mana kat à nda atə ka ama, <<Wu pusəki abənzál mala peri aban abəri abakuli mənana à nda bu wun ngga, wu lak rə'wun, sə wu nggadì agir-nggürəu mə'wun.†

³ Bə səm lo səm nè umi a Betel. Akano ka mə nè nggá bakkì Bakuli gyangŋan, yì Bakuli mana ok hiwi mem a pwari tanni mem, sə nda atəm a koya ban ən wari kam ngga.>>‡

⁴ Nda à pè Yakupu abəri bakuli mənana a buia ka kat, andə agirkiru mana a kiria ka. Yakupu lúmsəià a tərta nggun mægule mənana a Shekem ngga.

⁵ Lang à puro à nè o ka, nggea ən'ò mənana pür nəban Bakuli ka suləo amur alá mənana à nda a ban mənə ka. Acemani ka kəbwa lo ama nè pərta amuna mala Yakupu ama nè pakkia wia kəgìr dāng.§

‡ 34:30 34:30 Balli aba: Tite 46:26-27; 1Kpa 16:19; Ang 105:12. * 35:1 35:1 Balli aba: Tite 28:19. † 35:2 35:2 Balli gbal aba: Tite 31:19; Jes 24:23; 1Sam 7:3. ‡ 35:3 35:3 Balli aba: Tite 28:10-22. § 35:5 35:5 Balli gbal aba: Pur 23:27.

⁶ Nda sə Yakupu andə abwana mana atè ka à yi bik Luz (mənana à tunəi gbal ama Betel ka) a nzali Kan'ana.

⁷ Yakupu bak gyangnan kano sə tunə lullə banì ama El Betel,* acemənana Bakuli ləmdə rəi a banì a ban mənəo lang nda rə bangna nè upi ban mə'eambi Isəwa ka.

⁸ Bəti anzəm mənəia ka, Debora,† yì bʷagula mənana dīdʷal nda iulə Rabeka mālā Ishaku a muna ka, paklú. À tsək-luí a tà nggun mægule aba bangnaban mənana a Betel ka. Sə à tsəkì nggunì lulləu ama, <<Nggea-nggun sukkimərəm.‡>>

⁹ Nyare mənəo Yakupu nyàrí Padan Aram ngga, Bakuli ləmdə rəi a banì dəm a Betel. Bakuli tsəkì wi bù

¹⁰ banggi wi ama, <<Lùlləò nda Yakupu, səama à pà nè nggə tunəo dəm ama Yakupu dāng. Twal ado aban ká dəm̄ba ka, lùlləò nda Isərayila.>> Anggo sə Bakuli nggadì wi lulləu ama Isərayila.§

¹¹ Pələa Bakuli banggi wi ama, <<Mə nda Bakuli Mana Karban Kat nə Gulo* ka. Bəl amuna sə wu hatəki! Tau mò nè duk nzali mægule sə nè bəl anzali pas. Abalə amə'keò ka amurəma nè puro!†

¹² Nzali mənana ən pē Ibərayim andə Ishaku ka mə nə po wì, sə mə nə pè amunio andə amə'keo mənana à nè bəliə anzəmo ka.>>‡

¹³ Pələa Bakuli upi ban mənəo nacau nə Yakupu kəm ngga.

¹⁴ A ban mənəo Bakuli nacau nəi ka, Yakupu twal nggea tali sə kwaki, bə cam nə came. Pələa solə mùr-bəlanggun anap amurì kəla paboro aban Bakuli; dəm ngga dārəi nə mùrú olif bə tərì, ban-peri aban Bakuli na.§

¹⁵ Yakupu pələa tsəkì banì mənəia Bakuli na cau nəi kəm ngga lulləu ama Betel.*

Lú mala Rahila

¹⁶ Yakupu andə amə'bala male turo à nying Betel, sə lang à nda njar à malanə bik Efərat ka, Rahila twal gbáshí, sə nda aba kwanban mala gbáshí.

¹⁷ Lang tanni kwanban mala gbáshí male yi bikina ka, bʷama mə'bwal gbáshí ne wi ama, <<Cè bangciu pàkkò dāng, Rahila; a bələnà muna-bʷabura.>>

¹⁸ Sə aba mənəo anggo ka yiləmi na rə purì rəi, sə lang nè tusə masələata lin'ueo male ka, tsəkì muna lulləu ama, Ben-oni.† Sə tár muna ka tunəi ama, Benjami.‡

¹⁹ Lang Rahila wù ka à tsək-luí a nkanggari njargula ká Efərat, là mənana yalung à sùrəi ama Betalami ka.§

²⁰ Yakupu loasə nggea-tali tàmsəi abanì, sə nda ləmdə ban bəmbe mala Rahila ka bà yalung.

²¹ Pələa Isərayila andə amə'bala male lidəm̄ba nə gya à o à kya tsək là-gumli malea a bə buì mala bə ban à tunəi ama, Migdal-Eda.*

Amuna-burana mala Yakupu

(1 Acau Kpa 2:1-2)

²² Lang Isərayila na ban do a nzali mənəo ka, Ruben pək-bʷama nə Bilha, mwashat atə mā-guro mala tárri. Isərayila ok cè.†

‡Amuna-burana mala Yakupu ka à nda lum-nong-bari:

* **35:7 35:7** *El Betel* ka bāləi nda <<Bakuli mala Betel.>> † **35:8 35:8** *Debora* ka a bang cau male a: Tite 24:59.

‡ **35:8 35:8** *Nggea-nggun sukkimərəm* ko Allon Bacuth nə kún Ibəru. § **35:10 35:10** Balli gbal aba: Tite 32:28.

* **35:11 35:11** *Bakuli Mana Karban Kat nə Gulo* nda El-Shaddai nə kún Ibəru. † **35:11 35:11** Balli gbal aba: Tite 17:6,16; 36:31. ‡ **35:12 35:12** Balli aba: Tite 12:7; 13:15; 26:3-4; 28:13; Pur 32:13. § **35:14 35:14** Balli aba: Tite 28:18-19; 31:45. *

35:15 35:15 *Betel* ka bāləi nda <<Bala mala Bakuli.>> † **35:18 35:18** *Ben-oni* ka bāləi nda <<muna bumkiđya mem.>> ‡ **35:18 35:18** *Benjami* ka bāləi nda <<muna bu-məli mem.>> § **35:19 35:19** Balli gbal aba: Mik 5:2; Mat 2:18. *

35:21 35:21 *Migdal-Eda* ka bāləi nda <<Ban mə'dähre ace sən mūr adomwan.>> † **35:22 35:22** Balli gbal aba: Tite 49:3-4. ‡ **35:22 35:22** Balli gbal aba: 1Kpa 2:1-2.

- ²³ Amuna-burana nə bu Liya ka à nda ka Ruben (muna-dəm̄ba mala Yakupu), andə Shimiyon, andə Lawi, andə Yahuda, andə Isaka, sə Zebulu.
²⁴ Amuna-burana nə bu Rahila ka à nda ka Yisəfu andə Benjami.
²⁵ Amuna-burana nə bu Bilha, mətúró-bala mala Rahila ka, à nda ka Dan andə Naftali.
²⁶ Amuna-burana nə bu Zilpa, mətúró-bala mala Liya ka, à nda ka Gad andə Asha.
 Aməno ka à nda ka amuna-burana mənana à bəli Yakupu a Padan Aram ngga.

Lú mala Ishaku

- ²⁷ Nda Yakupu nyare a là aban tárrí Ishaku a Maməre, a Kiriya-Arba mənana à sùrəi yalung ama Hebəron, yì ban mənana Ibərayim andə Ishaku duk kam kəla abəri ka. §
²⁸ Ishaku pək apələa gbəman mwashat nə lumi-tongno-nong-tàrú [180] a banza
²⁹ sə yì wú, lú mala kaba-bwa, sə à tsəkbanì atà akê. Amuna-burana male, Isəwa andə Yakupu, na à tsəi ka.

36

Tau mala Isəwa

- ¹ Mənia ka nda tsadya mala amuna andə amə'kau a tau mala Isəwa (yì Edom) kəla mənana à giləi ka.
² Amálá Isəwa ka alia atà amaməna mala amə'Kan'ana. À nda ka: Ada boarnsarile Elon bwa Hitti, andə Oholibama mənana Anah bəl andə māmí mə'kà Zibiyon bwa Hivi,
³ sə Basəmat muna-bwama mala Ishmayel sə dəm ngga nda mə'kyauwa Nebayot ka.
⁴ Ada bəli Isəwa muna-bwabura à tunəi ama Elifas. Basemat bəl muna-bwabura à tunəi ama Rewel,
⁵ sə Oholibama bəl a Jewus, andə Jalam andə Kora. À bəli Isəwa amənia yì amuna kat ka aba nzali Kan'ana.
⁶ Isəwa pwan amāmí andə amuni amuna-burana andə amuna-maməna andə acili abwana mənana a bala male ka kat, sə pwan adomwan mala andá andə acili agirkusəu male, andə agirkuma mənana kat kúmô aba nzali Kan'ana ka, sə turo o a bə nzali kuko nəban mə'eambi Yakupu.
⁷ Agirkusəu malea làkkì kərkər mənana à pà nə gandə do atārəia a ban məmwashati raka; nzali mənana à ndakam nə do ka karəia yia kəm dāng ace biki làkkì mala andá malea.
⁸ Nda Isəwa (mana à tūnəi gbal ama Edom ngga) wario kya dukla a Seyir, nzali mūr ankono ka.*
⁹ Mənia ka nda tsadya mala abwapəndəa mənana à puro a nggurkwar mala Isəwa, yì tár amə'Edom, mənana à do a Seyir, nzali mūr ankono ka.
¹⁰ Alullə amuna-burana mala Isəwa ka à nda ka:
 Elifas, muna mala Ada málá Isəwa, andə Rewel, muna mala Basemat bə málá Isəwa.
¹¹ Amuna-burana mala Elifas ka à nda ka:
 Teman, andə Omar, andə Zefo, andə Gatam andə Kenas.
¹² Elifas, muna-bwabura mala Isəwa dəm ngga twal bə bwama lulləi ama Timna, mənana bəli wi bə muna-bwabura, yì Amalek. Aməno ka, à nda ka amə'kà Isəwa nə bu māmí Ada.
¹³ Amuna-burana mala Rewel ka à nda ka:
 Nahat, andə Zera, andə Shama andə Miza. À nda ka amə'kà Isəwa nə bu māmí Basemat.

¹⁴ Mālá Isəwa yì Oholibama, mənana muna-bwama mala Anah, sə mə'kà Zibiyon na ka, ɓəlî Isəwa amuna-burana; à nda ka:
Jewus, andə Jalam andə Kora.

Amúr-là a nggurkwar mala Isəwa

¹⁵ Amənia ka à nda ka abwana a nggurkwar mala Isəwa mana à yi duk amúr-là ka: Amuna-burana mala Elifas muna-damba mala Isəwa ka, à nda ka:

Amúr-là Teman, andə Omar, andə Zefo, andə Kenas,

¹⁶ andə Kora, andə Gatam andə Amalek. Yia mənina ka à nda ka amúr-là a tau mala Elifas a nzali Edom; yia ka amə'kà Ada na.

¹⁷ Muna-bwabura mala Isəwa, yì Rewel ka nda tár a:

Amúr-là Nahat, andə Zera, andə Shama andə Miza. Yia mənina ka à nda ka amúr-là a tau mala Rewel a nzali Edom; à nda ka amə'kà Basemat mālá Isəwa.

¹⁸ Amuna-burana mala Isəwa nə bu māmí Oholibama ka, à nda ka:

Amúr-là Jewus, andə Jalam andə Kora. Amənia ka à nda ka amúr-là mənana à puro a tau mala mālá Isəwa, Oholibama muna-bwama mala Anah ka.

¹⁹ Yia mənno kat ka à nda ka abwapəndəa mənana à pur a nggurkwar mala Isəwa, yì Edom ngga.

Amuna andə amə'kà Seyir

(1 Acau Kpa 1:38-42)

²⁰ Akún mənana à nda ka amə nzali Edom ɓara-ɓara ka tərtea pur nəban amənia yì amuna andə amə'kà Seyir bwa Hori ka:

Lotan, andə Shobal, andə Zibiyon, andə Anah,

²¹ andə Dishon, andə Eza, andə Dishan. Koyan ateà ka yi duk múr-là mala bə kún mala amə'Hor, yì abwana a nggurkwar mala Seyir a nzali Edom.

²² Amuna-burana mala Lotan mənana à yi duk tár akún ngga, à nda ka:

Hori andə Homam. Timna ka muna-bwama mə'kyauwa Lotan na.

²³ Amuna-burana mala Shobal mənana à yi duk tár akún ngga, à nda ka:

Alvan, andə Manahat, andə Ebal, andə Shefo andə Onam.

²⁴ Amuna-burana mala Zibiyon mənana à yi duk tár akún ngga, à nda ka:

Ayah andə Anah. Anah mənina ka nda bwa mənana tita kum amgbede mala mùrpina a ɓabondo a ban yál amədambəriso mala tárrí Zibiyon ngga.

²⁵ Anah ka nda tár Dishon; Anah dəm ngga ndanə muna-bwama à tunəi ama Oholibama.

²⁶ Dishon ngga nda yi duk tár akún mala

amə'Hemdan, andə amə'Eshban, andə amə'Itəran, andə amə'Keran.

²⁷ Eza nda tár akún mala

amə'Bilhan, andə amə'Zaavan andə amə'Akan.

²⁸ Dishan nda tár akún mala:

amə'Uz andə amə'Aran.

²⁹ Amənia ka à nda ka amúr-là mala amə'Hor:

Múr-là Lotan, Múr-là Shobal, Múr-là Zibiyon, Múr-là Anah,

³⁰ Múr-là Dishon, Múr-là Eza andə Múr-là Dishan. Yia mənina ka, à nda ka amúr-là mala amə'Hor kəla mənana à gakkia arə aban aɓa nzali Seyir ka.

Amurəma mala nzali Edom

(1 Acau Kpa 1:43-54)

³¹ Kaniama à nə yia kum amurəma a nzali Isərayila ka, amurəma mənina ka à nda mənana à yálmúr abwana a nzali Edom, kəla mənana à kpatarəia ani ka:

³² Bela muna-bwabura mala Beyo bwa nggea-là Dinhaba ka nda murəm Edom.

³³ Anzəm lú mala Bela ka, Jobap muna-bwabura mala Zera bwa nggea-là Bozəra yi eauwe a buno-murəm.

³⁴ Lang Jobap wuna ka, Husham bwa nzali Teman yi duk murəm a kúnì.

³⁵ Lang Husham wuna ka, Hadat muna-bwabura mala Bedat, mənana gandə amə'Midiyan a lwa aba nzali Mowap ka, nda à yi pe wi buno-murəm ngga. Lullə nggea-là male nda Avit.

³⁶ Lang Hadat wuna ka, Samla bwa nggea-là Masəreka yi eauwe a buno-murəm.

³⁷ Lang Samla wuna ka, Shawul bwa nggea-là Rehobot a kún nggeasala, yi eauwe a buno-murəm.

³⁸ Lang Shawul wuna ka, Baal-Hanan muna mala Akbuo yi eauwe a buno-murəm.

³⁹ Lang Baal-Hanan muna mala Akbuo wuna ka, Hadat yi eauwe a buno-murəm. À tunə lullə nggea-là male ama Pau. Lullə māmí ka nda Mehetabel muna-bwama mala Matəred, muna-bwama mala Me-Zahap.

⁴⁰ Amənia ka à nda ka amúr-là mənana à puro a nggurkwar mala Isəwa ka; à tunəia nə alulləia, koyan ngga a kún male andə bu-nzali male:

Timna, andə Alva, andə Jetet,

⁴¹ andə Oholibama, andə Ela, andə Pinon,

⁴² andə Kenas, andə Teman, andə Mibza,

⁴³ andə Magdiel andə Iram.

Yia məno ka à nda ka amúr-là a nzali Edom. Isəwa nda keà mənana à pur a tərtè ka. Koyan ngga nə ban male mənana duk kam aba nzali Edom ngga.

37

Yakupu andə amuna-burana male

¹ Yakupu lidəmba nə do a nzali Kan'ana, nzali mənana tárrí duk kam dídyal ka.

² Mənia ka nda cau amur bala mala Yakupu.

Yisəfu, məlagga aba lum bwamdə tongno-nong-baria pələa male ka, nda ban yál agir andə aməgule. Aməgule mənia ka à nda ka amuna-burana mala Bilha andə Zilpa, amálá tárrí. Yisəfu kə yinəi tárríà cau məbane amúrià.

³ Isərayila, yì Yakupu ka earce Yisəfu kúti acilia amuni kat, acemənana à bəli wi Yisəfu aba e male. Swàrí Yisəfu nggea-aura mə'boarjamni.

⁴ Lang amə'eambi səni tárríà earce kútiā kat ka, pələa à twal binəməsəi. À gandə ne kəcau məbubuki ani dang.

Alorəo mala Yisəfu

⁵ Bè du nakam Yisəfu lørəo, sə lang ne amə'eambi lørəê ka, kara à nyare à binəməsəi kəm kpəm.

⁶ Nea wia ama, <<Wu kwakikir wun arə mənia yì lørəo ən lorə ka, pé:

⁷ Lang ən loasə məsəəm ngga, ən səni, səm nda a baban aban kūrki akúnò məssa, kara kúnò məssa mem lo cam nə came. Sə akúnò ma'wun lo à kàri mem abaləu sə à kúndəi wi.>>*

⁸ Amə'eambi pələa à pələi wi ama, <<A səne mò ka awu nə duk murəm amur səm, ko ana raka awu nə duk gbani ma'səm le?>> Nyare à binəməsəi kəm kpəm ace lørəo male andə acau mənana na ka.

⁹ Nyare lørə dəm, pələa nea amə'eambi ama, <<Bè lørəo nya dəm ən lorə ka, wu kwakikir wun. Mənia yalung ngga, pwari andə zongjo sə anlero lum-nong-mwashat kúndəo a badəmbam.>>

* 37:7 37:7 Balli aba: Tite 42:6,9; 43:26; 44:14.

¹⁰ Mənia ka ne tárrí andə amə'eambi, sə tárrí sà'arəi ama, <<Ya ulang lørəo nda mənə ka? A nda rə na ama nggò, sə mim, sə amə'eambo səm nə yia bungio a nzali a badəmbo?>>

¹¹ Amə'eambi kara à mwar arəi, sə mala tárrí ka bwal cê kə denyi nēi a bumi.†

¹² Bè pwari ka, amə'eam Yisəfu wari a yál adomwan mala agirkusəu mala tárrí a Shekem.

¹³ Yakupu ne Yisəfu ama, <<Amə'eambo na aban yál adomwan mala agirkusəu a Shekem. Yiu mə nə túrō abania.>>

Pələa ne tárrí ama, <<Mə ndya ka.>>

¹⁴ Tárrí ne wi ama, <<Kyan pé, kya səntà amə'gulio, ko yia andə adomwan ngga à nda jam, sə wu nyare wu yi banggàm.>> Nda tárrí tsəkte sə đeki a bangnaban Hebəron, pələa bwal njar aban o.

Lang Yisəfu yi bik Shekem ngga,

¹⁵ Bè bwabura səni nda aban sokkikuni a babondo sə đí ama, <<Mana a alkiyite le?>>

¹⁶ Yisəfu eari wi ama, <<Mə nda rə alta amə'eambam. Ida, ko a nə gandə banggàm ban mənana à kə yál adomwan mala agirkusəu malea kàm ngga?>>

¹⁷ Bwabure ama, <<À nyingəna ban mənə. Ən oea à bang ama à nə o a Dotan.>> Nda Yisəfu nying ban mənə, kutio o nə nggá kum aməgule a Dotan ngga.

Amə'eam Yisəfu me mak guro

¹⁸ Nda kuko aban ká, məsəia kpa arəi. Malaká bwal đang, à kurkunarəia amurí ama à nə wal-luí.

¹⁹ À ne arəia ma, <<Wu səni, mə'lorəki alorəo man ngga ndya kə yiu ka!

²⁰ Bè yiu səm nə yia wal-luí adyan, sə səm nə túr luí aba bè tūli kani. Səm nə na ama nyam-candəa na bwali ka. Səm nə səni ko lang sə lørəo male nə yia lùmsəó.>>

²¹ Ruben ongnəna mənə ka, bariki nə amsəi a babuia. Nea wia ama, <<Bè səm kəa twal yiləmi dāng.

²² Wu kəa sukki nkila dāng. Wu túrí aba tūli-mùr mə'ime mənə kani a babondo ka. Səama wu kəa na ama wun nə tsək bu wun arəi, wun nə tsəki wi npenye dāng.>> Ruben ngga bang anggo ace mənana nə amsə Yisəfu a buia, nə tasə takwari bə nyare aban tárrí ka.

²³ Lang Yisəfu yi bwaləna ban amə'eambi ka, kara à swàrì wi nggea-daure male, yi nggea-daure mə'boarjamni male man arəi ka.

²⁴ Pələa à twali à túrí aba tūli. Tūlini ka bāləi na kpokərok; bāləi ka mə'ime na.

²⁵ À buntea à do à nə lìli, sə lang à loasə məsəia ka, à sən amə'fuli nə akalakadambi malea, à tsadi atərəia aban yiu; amə'Ishmayel na à pur nə Giləyat. Twalo mənana a nzəm akalakadambi malea ka lùmsə nə muku agir mə'rəmboarne, andə mùrú-hasəa mə'rəmboarne, andə myang mala wal rəkwangya andə kwanban. À nda mur njargula à nə kánəia a Masar.

²⁶ Yahuda ne amə'eambi ama, <<Mana səm nə kúmô mənana bə səm wal-lú mə'eam səm, səm səmbərə cè ka?

²⁷ Bè səm makki amə'fuli mala amə'Ishmayel mənə à kə yiu ka. Bè səm kəa tsəki wi npenye dāng; kəla yi ka nkila səm na de andə nyam səm!>> Amə'eambi kara à earcau male.

²⁸ Lang amə'Ishmayel, yia mənana amə'fuli mala nzali Midiyan na, à yiu à nə kútí ka, amə'eam Yisəfu nunni à pusəi aba tūli, sə à makkia wia yi a kun gbatali boalo azərfa‡ lumi-bari. Sə amə'fuli man twal Yisəfu, à umnəi a Masar.

† 37:11 37:11 Balli gbal aba: Atúró 7:9. ‡ 37:28 37:28 gbatali boalo azərfa: boalo mənə ka à kə kárəki dəmbərya nə kərəa.

²⁹ Lang Ruben nyare wari a tūli, sə səni ka Yisəfu pà kàm abaləi raka, kara bwal daura male sannì. §

³⁰ Nyare aban amə'eambi, sə na ama, <<Munê pa kàm a tūli dāng! Lang sə mə nə pa ado?>>

³¹ Pələa à twal nggea-daura mala Yisəfu, à pari aba nkila mala muna-mbul mənana à pwan-myali ka.

³² À twal nggea-daura mə'boarjamni mēnia ka, à wari nēi aban tárrià sə à banggi wi ama, <<Səm kum daura mēnia ka a babondo. Ida, peləki wu səni ko nggea-daura mala munio na.>>

³³ Lang səni ka kara sūrəi sə bang ama, <<Daura mala munem na! Bè nyam-bondo walni shangni! Munem Yisəfu ka nyam-bondo sangini!>>

³⁴ Bumkidíkea atācau mala muni tsək Yakupu bwal daura male sannì, pələa oasə asanginagìr arəi. Twal anongño pas nda ban bua ace muni.

³⁵ Amuni amuna-burana andə amuna-maməna kat yiu abani à nè giriki, sə yì ka binə girikiban. Bang ama, <<Awo, mə nə bua munem mə nə wũ mə o atə a Shewol.*>> Nda lidamba nə bua muni Yisəfu ka.

³⁶ Anggo ka amə'Midiyan amə'Fuli kya mangñəna Yisəfu a Masar aban Potifa, bə məbuno mala Firona, murəm Masar, gbani mala abwana-məgule mala amə'yáltà murəm.

38

Tamar bosəki Yahuda

¹ A bə bākú ka, Yahuda nying amə'eambi pələa kutio o nə nggá do atà bə bwabura bwa Adulam lùlləi ama Hira.

² A ban mənə ka Yahuda je andə bə muna-bwama Kan'ana lùllə tárri ama Shua. Al muna-bwame

³ sə bəli wi muna-bwabura. Tsəkì munê lulləu ama Er.

⁴ Nyare muna kpa a bumi sə bəl bə muna-bwabura tsəki wi lulləu ama Onan.

⁵ Nyar dəm bəl bə muna-bwabura tsəki wi lulləu ama Shela. Mēnia ka a Kezip sə à bəli.

⁶ Lang Er, yì muna-dəmba mala Yahuda gulna ka, tárri alì wi bwama. Lullə bwame ama Tamar.

⁷ Sə Er ka pək gír mənana məbike na aban Mətalabangño ka; nda Mətalabangño wal-luì ka.

⁸ Anzəm lú mala Er ka, Yahuda ne Onan ama, <<Kúti aban mā-lú mala məguleo. Lùmsə túró mô abani kəla mə'eam burì, ace mənana mə'eambo bə kum amuna nəbano.>>

⁹ Sə Onan ngga earnə mənə ka dāng acemənana sələna ama amunè ka à pà nə duk amale dāng. Acemani ka bə nda rə nongnə mā-lú mala mə'eambi ka nə sukki mùr-bwabura a nza. Kə pē anggo ace mənana bwame bə kəa kum muna a bumi bə bəlì mə'eambi raka.

¹⁰ Gír mənə Onan pè ka, gír məbike na aban Mətalabangño; nda Mətalabangño wali wú gbal ka.

¹¹ Yahuda pələa ne nkili Tamar ama, <<Nyare a bala aban tárro kya duk kàm kəla mā-lú shebə munem Shela gulna ka.>> Yahuda bang mənə ka acemənana bangciu pəkki wi ama Shela nə wú kəla mənana amə'eambi wù ka. Nda Tamar o kya do a bala mala tárri ka.

§ 37:29 37:29 kara bwal daura male sannì ko <<kara bumkidíkea bwali kərkər:>> * 37:35 37:35 Shewol ka nda banza mala alú.

¹² Anzəm abea apələa ka mālá Yahuda, muna-bwama mala Shua, wú. Anzəm mana Yahuda kuməna girikiban ngga,* lo wari a Timna, a ban mənana à kə mwaki wi nyang anzur male ka. Gyajam male Hira bwa Adulam wari atè.

¹³ Bè bwa banggi Tamar ama, <<Nkilo na a njar aban o a Timna nè nggá bwali aburana mana à kə mwaki wi nyang anzur male ka.>>

¹⁴ Tamar pələa swár anggūbyau-mā-lú male sə kùmsə nggubyaau-koarəu amurí ace bōsəki rəi. Yì do a kún njarkutio a Enayim, bè là a njargula ká Timna. Yì ka sələna ama muna məkyauwe mala Yahuda, yì Shela ka gulna duməna bwabura, sə Yahuda pàk kəgìr ace yinəi bè yì duk mālá Shela dāng.

¹⁵ Lang Yahuda nè yia kutio sə səni ka, twali ama bè mā-gyatarəu na, acemənana kùmsə bāməsəi.

¹⁶ Yahuda ka gandə sələa ama nkili na dāng, pələa kàra abani a gírí njargula, sə ne wi ama, <<Ida, yiu mə kya kúti a bano.>>

Pələa dí ama, <<Mana awu nə pam ace mənana wu kúti a banam ngga?>>

¹⁷ Bang ama, <<Mə nə túròban nə muna-mbul atà ambul mala domwan mem.>>

Pələa dí ama, <<Sə ya gír'kùrban na awu nə tsəi mə bwali a buam bà a túrnaban nə muna-mbulni ka?>>

¹⁸ Yahuda bang ama, <<Ya ulang gír'kùrban na a earce mə tsək ka?>>

Eari wi ama, <<Pam gírparbu mò andə nggurri mənana gyar arəi a myalo ka, andə gara-gya mò mənana a buo ka.>> Yahuda pè wi agir man.

Pələa kúti a baní, sə muna kpa a bumi.

¹⁹ Tamar lo o a bala, kya swár lagìr koarəu male sə oasə anggūbyau-mā-lú male dəm.

²⁰ Lang Yahuda nyarna a là ka, kya túr gyajam male Hira, bwa Adulam, nə muna-mbul bè kyan nəi bè pè bwame sə bè aki wi agir mənana pà ka. Sə lang Hira wari ka, kya kum bwame dāng.

²¹ Pələa dí ka abwana mənana à do a ban mənə ka ama, <<Mā-gyatarəu mənana dukiyi kani a kún njarkutio a Enayim ngga, nda ake?>>

Sə yia ka à eari wi ama, <<Səm pànə bəkə mā-gyatarəu kani dāng.>>

²² Nda Hira nyare sə banggi Yahuda ama, <<Ən kumi dāng, sə abwana mənana à duk kano ka à bang ama, bəkə mā-gyatarəu pà kàm a banì dāng.>>

²³ Yahuda pələa bang ama, <<Deki bè bwal agirni a bui. Bè səm lidəmba səm nè alte ka, səm nə pələ gír'oalban aban abwana. Mim ngga ən túrni wi ban nə muna-mbul, a warina sə a kumi dāng.>>

²⁴ Anzəm zongño tàrú ka abwana yi banggi Yahuda ama, <<Nkilo Tamar ka kutina gyatarəi, sə ado ka ndanə muna a bumi.>>

Yahuda bang ama, <<Wu pusəi bəà pisəi bè wú!>>

²⁵ Lang abwana wario à nə pusəi ka, Tamar túr bəbwa aban nkili, nə cau ama, <<Bwabura mənana twəlām muna ka nda mətala agir mənə ka. Ida, peləki wu səni ko a nə sùrə yana nda mətala gírparbu andə nggurri andə gara-gya mənə ka.>>

²⁶ Yahuda yi sùrə agirni sə na ama, <<Cau male boaro kúti mem, acemənana ən pak bè kəgìr ace bè yiu a bala aban munem Shela, bè yì duk māmí kəla mənana ən pacau ace ka dāng.>> Yahuda nyare nongnə Tamar dəm dāng.

²⁷ Lang zongño gbáshí binghəna ka, amuna-pasa na mənana a bumi ka.

²⁸ Lang nda rə gbáshí ka, mwashat atə pasa pusə bui a nza; mə'bwal-gbáshí pələa kùrî wi nkonggúr məbangnə a garabui sə bang ama, <<Mənə ka nda tita puro ka.>>

²⁹ Sə lang nyesə bui ka, mə'eambi yi puro. Mə'bwal-gbáshí pələa bang ama, <<Ani sə a yi sanban a puro!>> Nda tsəki wi lulləu ama Perez.†

* 38:12 38:12 Balli gbal aba: Tite 24:67; 37:35. † 38:29 38:29 Perez ka bāləi nda Sanban puro.

³⁰ Nənzəmò ka mə'eambi mənana nə nkonggúr məbangɲe a garabui ka yi puro sə à tsəki wi lulləu ama Zera.†§

39

Bakuli tsəki Yisəfu bù a Masar

¹ Amə'ishmayel yinə Yisəfu a Masar. Potifa ka nda bə məbuno mala Firona, murəm Masar, gbani mala abwana-məgule mala amə'yáltà murəm. Yì nda bwa mənana yi kúmó kúr Yisəfu guro a bu amə'ishmayel ka.

² Mətəlabangɲo na atà Yisəfu. Koman kat pa abalə atúró male kəla guro a bala mala mətəla-bala male, yì bwa Masar ka, kə kum lidəmba.

³ Lang mətəla-bala mala Yisəfu səni bu Mətəlabangɲo na amur Yisəfu, sə dəm ngga Mətəlabangɲo kə pe wi lidəmba arə komana mənana kat nda a bui ka,

⁴ bumi pwasəo arə Yisəfu, pələa nyesəi duk məkwaditè. Tsək Yisəfu duk mədenyi nə bala male, sə nyinggi wi agirkuma male kat a bui.

⁵ Twal a kə pwari mana nyesəna bala male andə agirkuma male kat a babù Yisəfu ka, Mətəlabangɲo tsəki bala mala bwabura Masar bu àkə cè Yisəfu. Tsəkbu mala Mətəlabangɲo mənəia ka do amur komana mənana kat mala Potifa na ka, a bala sə a baban.

⁶ Nda Potifa nying komana kat ndanəi ka a bu Yisəfu bə kə denyi nəia. Potifa nyare tsək bamúrì aba denyi nə be kəgìr dəm dāng. Kə gírlina mənana nə li ka nda nakiyice ka.

Yisəfu ka nda dwat, sə nggunrəi boaro, boarjam pepè.

⁷ Banì sau dāng mālā Potifa tita tsək məsəi arə Yisəfu. A bə pwari ka ne Yisəfu ama, <<Yiu nongnə mim.>>

⁸ Sə Yisəfu ka binəe, ne wi ama, <<Səni, Mətəla-bala mem earnə mim, nying koman kat mana male na ka a buam. Kəgìr oasəi dəm arə kəgìr a bala dāng.

⁹ Kə bwa pà kām atà amətúró a bala man kútiām nə gulo dāng. Mətəla-bala mem gíram nə kəgìr dāng shekə we, acemənana a ndà māmí. Sə ado ka palang sə mə nə pàk mənəia yì túró bealbikea məgule ka, sə mə nə pàk caubikea aban Bakuli?>>

¹⁰ Bwama mənəia lidəmba nə pità Yisəfu nə cau pwari-pwari, sə Yisəfu ka binə oki wi, ginggi wi zak, sə eare gbashì baní dāng.

¹¹ Bə pwari ka, Yisəfu wari a babala ace pàkki atúró male, sə acili amətúró ka kə bwa pà kām atəa a bala dāng.

¹² Bwama man yiu yi gbami daura-múrbì mala Yisəfu, sə ne wi ama, <<Yiu nongnə mim!>> Yisəfu gwamsə rəi swárô nying daura-múrbì male a bu bwame, bangɲa puro nying bala.

¹³ Lang bwama man səni Yisəfu bāngɲənà uməna sə nyingɲəna daura-múrbì male a bui ka,

¹⁴ pələa tunəban, nda amə'túró-bala male bangɲa à yiu. Nea wia ama, <<Wu səni, burəm yinə mənəia yì guro bwa Ibəru akanì ace mana bə yi bangginə səm! Ndyə yiu yi kúti atəm a kurəm ama nə nongnə mim, nda ən mak'zwalo ka.

¹⁵ Lang oem ən loasə giem ən mak'zwalo ka, nda puro bangɲa o nying daura-múrbì male a nkanggariam ngga.>>

¹⁶ Pələa bwama man nyesə daura-múrbì tsəi abani bà nyare mala burí a bala.

¹⁷ Lang burí yina ka, twal cə banggi wi ama, <<Məno yì guro bwa Ibəru a yina səm nəi ka, yi kúti atəm a kurəm ama nə bangginə mim;

¹⁸ sə lang ən loasə giem ən mak'zwalo ka, kara sarəa mire o nying daura-múrbì male abanam, purí bala.>>

† 38:30 38:30 Zera ka bāləi nda bāngɲa mala pwari a tita puro male nə dambari. § 38:30 38:30 Balli gbal aba: Rut 4:12; 1Kpa 2:3-4; Mat 1:3.

¹⁹ Lang mətala-bala male ok cau məniana māmí banggi wi amur gir mənana Yisəfu pè ka, kara bumi lul kèrkér.

²⁰ Mətala-bala mala Yisəfu pələa twal Yisəfu umnəi kya túrí a ndàkurban, a ban mənana à kə tsək apusəna mala murəm kàm ngga. Yisəfu ueo kano a ndàkurban.

²¹ Sə Mətalabangŋo ka nda atè; səntər mala Yisəfu pələa pè wi múrboarna a məsə bwaməgule mala túró yál ndàkurban.

²² Bwaməgule mala túró yál ndàkurban tsək Yisəfu amúr abwana mana kat à kàsəkúnià a ndàkurban ngga bə kə denyinəia, sə nyinggi wi bə kə səntà koya túró mənana kat à kə pè a ban mənə ka.

²³ Bwaməgule mala túró yál ndàkurban nyare tsək bamúri aba denyi nə bə kəgír dəm mənana nyingŋəni Yisəfu a bui ka dāng. Mətalabangŋo ka nda atà Yisəfu sə pè wi lidəmba aba koman mənana kat kə pək ka.

40

Yisəfu mənŋi balə alorəo bari

¹ Anzəmi bəti ka, bwaməgule mə'pa-girnúná, andə bwaməgule mə'lurəgír mala Murəm Firona ka à pək məbane.

² Bum Firona lul kèrkér arə aməbuno man bari, yì a bwaməgule mə'pa-girnúná, andə bwaməgule mə'lurəgír.

³ Pələa tasətea a ndàkurban a bala mala bwaməgule mala amə'yál murəm, àkə ban mənana à oasə Yisəfu kàm ngga.

⁴ Bania sauwa aba ndàkurban, sə bwaməgule mala túró yál ndàkurban tsək Yisəfu bə duk guro mala denyi nə aburana man bari ka.

⁵ Aba du mwashat ka aburana məniana, yia bwaməgule mə'pa-girnúná, andə bwaməgule mə'lurəgír mala murəm Masar, yia kəm à lórəo sə koyan ngga bá lórəo male ka nda dāng.

⁶ Lang Yisəfu wari abania nə dəmbari yì səniana ka, à nda bá bumkidíkea.

⁷ Pələa dī abwana-məgule mala murəm Firona mənana à nda a ndàkurban andəi a bala mala mətala-bala male ka ama, <<Márè wun sə wu kùrbaməsə wun anggo yalung?>>

⁸ À pè wi eare ama, <<Alorəo na səm lórè ka sə kəbwa pà kàm nə mənŋia səm baləia dāng.>>

Yisəfu pələa nea wia ama, <<Mənŋi balə alorəo ka Bakuli na pākiyi ka re? Ida, wu nam alorəe.>>

⁹ Pələa bwaməgule mə'pa-girnúná ne Yisəfu lórəo male ama, <<Aba lórəo mem, ən sənì ka, nggun anap, na a badəmbam;

¹⁰ sə yì nggun anap ka ndanə abui tàrú. Lang ambui nə to ka, pələa sak pwasəe sə adangŋanshi bəle kya bāngŋá.

¹¹ Kap nugír mala murəm ngga nda a buam, pələa ən kasə mwashat atà adangŋanshi bəla anap ən kam mùrì aba kap, sə ən pè murəm a bui.>>

¹² Yisəfu ne wi ama, <<Bá lórəe ndya ka: abu-nggun tàrú ka nongŋo tàrú na.

¹³ Anzəm nongŋo tàrú ka, murəm nə twalôbanì, nə nyesəo a bancame mò mana dídyal ka. A nə nggə pè Murəm kap nugír male a bui kəla mana dídyal a nda mə'pa-girnúná male ka.

¹⁴ Sə ən nggə zəmbô, bə agir boarno ka denyi nə mim. Ida, kya nacem a badəm murəm ace mənana bə pusəam bən purì bá ndàkurban man.

¹⁵ À iuwam nə iuwe a nzali mem, nzali mala amə Ibəru, sə akani a Masar ka, ən pak kəgír mənana tsəa à nə oasəam a ndàkurban ace ka dāng.>>

¹⁶ Lang bʷaməgule mə'lurəgìr səni mənɡi bá lórəo mənə boar ka, pələa ne Yisəfu ama, <<Mim gbal aba lórəo mem ngga, ən səni ka, ən twal azace bəredi tărú abaləarəia amuram.

¹⁷ Aba zace mənana amur abi ka, agirlina nakam dāngdāng mənana à lurəi murəm ngga, sə anyal suləo à kə fwakia amuram à kə lia.>>

¹⁸ Yisəfu ne wi ama, <<Bá lórəo mò ndya ka: azace tărú ka anongŋo tărú na.

¹⁹ Aba nongŋo tărú ka murəm nə kasə bamuro sə nə gyar nggunrəo a nggun, sə anyal nə yiu à nə fwaki nyam rəo.>>

²⁰ A tăruià nongŋo, mənana nda pwari denyinə bəlban mala Firona ka, Firona giləki do mala li gírlina banboarnado ace amə'tè andə amə'túró male kat. Túrbān bəà kya pusə bʷaməgule mə'pa-girñúná, andə bʷaməgule mə'lurəgìr male bəà yinəia a badəm acili amə'tè.

²¹ Nyesə bʷaməgule mə'pa-girñúná a bancame male, ace mənana bə lidəmba nə túró male mala pè murəm girñúná,

²² sə bʷaməgule mə'lurəgìr ka à wal-luí. Agir mənə kat yi pa anggo kəla mənana Yisəfu bang ngga.

²³ Kat andə mani ka, bʷaməgule mə'pa-girñúná ka bələi kasə arə Yisəfu dāng; bələi lorəi.

41

Yisəfu mənɡi balə alorəo mala Firona

¹ Anzəm mana pələa bari lùmsəna ka, Firona murəm Masar lórə ama cam a kún Nggeasala Nayel.

² Aba lórəo male ka, sən andá tongno-nong-bari amə'nyange búlbul, à púr nə mūr sə à kə li bondo məpwale a kún nggeasala.

³ Pələa sən abea andá tongno-nong-bari, aman ngga amə'eamdəke kwakədak na. À púr nə mūr à yi cam a kún nggeasala a nkanggari amə'nyange mənə.

⁴ Kara andá amə'eamdəke kwakədak mənəia shak amə'nyange búlbul mənə. Pələa məsə Firona sapî ntulo.

⁵ Ntulo nyare e, sə lórə dəm; səni ka kuri-məssa mwashat nə amur-məssa tongno-nong-bari aməboarne, aməbəle aban gulo amurí.

⁶ Nənzəmò ka nyare sən abea amur-məssa tongno-nong-bari aməkwetəke mənana gūngpi mala takuli imsəia kaksəkərak ka, à yi to.

⁷ Sə amur-məssa aməkwetəke mənəia ka à yi myal amur-məssa aməboarne, aməbəle mənə. Məsə Firona sak a ntulo sə yi sələ ama lórəo na.

⁸ Ban yi fana ka denyicau mala Firona zurì, nda túrbān bəà tunə amə'pakki agir nggár andə amə'sələe mala nzali Masar. Firona nea wia alorəo male, sə kə bwa atəà gandə mənɡi wi balə alorəo male dāng.

⁹ Pələa bʷaməgule mə'pa-girñúná mala Firona banggi Firona ama, <<Yalung ngga baləam kasəna arə gatti mem.

¹⁰ A bə pwari mana kútí ka, bum Murəm lúllô arə aguro male sə tasəta səm a ndàkurban, mim sənə bʷaməgule mə'lurəgìr, a bala mala bʷaməgule mala amə'yáltà murəm.

¹¹ A bə du mwashat koyan atà səm ngga lórəo, sə balə alorəe ka à nda dāngdāng.

¹² Bə məlagga bwa Ibəru, guro mala bʷaməgule mə'yáltà murəm nakam atà səm. Səm ne wi alorəo mə'səm, sə mənɡia səm baləia.

¹³ Anggo sə yi lùmsəo kəla mənana bangga səm ngga: à nyesəam a bantúró mem, sə mə'lurəgìr ka à gyari a nggun.>>

¹⁴ Pələa Firona túrbān bəà kya pusə Yisəfu aba ndàkurban bəà yinəi tsuk-tsuk. Sə anzəm mana Yisəfu mwana-mwā ka, nggađi agir'ngūrəi sə o a badəm Firona.

¹⁵ Firona ne Yisəfu ama, <<Ən lorə lorəo sə kə bwa gandə mənğiəm bāləi dāng. Sə ən ok ama bəà nò lörəo ka, a kə gandə mənği bāləi.>>

¹⁶ Yisəfu pələi Firona ama, <<Mə nda ən pakkiyi ka dāng, səama Bakuli ka nə mənğiio bā lörəo mō.>>

¹⁷ Firona ne Yisəfu ama, <<Aba lörəo mem, ən səni ka, mə nda aban came a kún Nggeasala Nayel.

¹⁸ Ən sən andá tongno-nong-bari amə'nyange búlbul, à puro a mür sə à tita li bondo məpwale a kún nggeasala.

¹⁹ Nyare ən sən abea andá tongno-nong-bari amə'eamdəke kwakədək. Ən malaká sən ulang andá amə'bikijamni kəla aməno a bə kəban aba nzali Masar dāng.

²⁰ Amənia yì abikina andá tongno-nong-bari amə'eamdəke ka, à shak amə'nyange məno ən sənia a damba ka.

²¹ Sə anzəm mənana à shanğənia ka, kə bwa pà nə sələ ama à shanğəna amə'nyange məno ka dāng, acemənana à ndakam akə banì kwakədək. Pələa məsəam sapî ntulo.

²² <<Aba lörəo mem dəm, ən səni ka, kuri-məssa mwashat pusə amur-məssa tongno-nong-bari amə'boarne mənana à bəl gbatsəkərak ka.

²³ Nyare ən səni dəm ngga abea amur-məssa tongno-nong-bari aməkwtəke yi puro. Amənia ka gūngpi bā pədanban imsənia katsak.

²⁴ Kara amur-məssa aməkwtəke mənia myal aməboarne məno.

<<Ən banggi amə'pakki agir nggár lörəê, sə kə bwa ateà gandə mənğiəm bāləi dāng.>>

²⁵ Pələa Yisəfu ne Firona ama, <<Alorəo mō ka à nda mwashat. Bakuli ləmdənò gır mənana kə earce pē ka.

²⁶ Aməno yì andá amə'nyange tongno-nong-bari ka, apələa tongno-nong-bari na, sə amur-məssa məboarne məno tongno-nong-bari ka, apələa tongno-nong-bari na. Alorəe ka à nda mwashat.

²⁷ Andá amə'eamdəke məno tongno-nong-bari mənana à pur nənzmò, andə amur-məssa aməkwtəke məno gūngpi bā pədanban tsəia à wulì sə imsəia ka, apələa tongno-nong-bari mala nzal-gula na.

²⁸ Kə ndo kəla mənana ən banggo ka, Murəm: Bakuli ləmdənò we Murəm, gır mənana ndo nə pē ka.

²⁹ Apələa tongno-nong-bari mənana Bakuli nə hatəki nzali Masar nə gırlina ka, à nda aban yiu.

³⁰ Sə anzəmi ka, nzal-gula nə kpa aba nzali Masar aba pələa tongno-nong-bari, mənana nə tsəa à nə lorəce kume mala nzali Masar ka. Nzal-gulê nə kidiki nzali Masar.

³¹ Nzal-gulê nə bikiपा mənana nə tsəa à nə lorəce hatəki mala gırlina a Masar.

³² À bəsələò lorəê kusə bari ace ləmdə ama Bakuli kasəna cə ama, məno nda gır mənana zuku ka nə kumban ngga.

³³ <<Acemani ka, bə Murəm tər bwa mwashat, mənana ndanə sələe andə səndəm̄ba ka, bə tsəi amur nzali Masar.

³⁴ Bə tsək abea abwana-məgule mənana à nə nggə ak kāmbe mwashat aba tongno mala agirbaban mənana à nə kum abalə apələa tongno-nong-bari mala kum dəmbo ka.

³⁵ Bə tsəia bəà ram gırlina mənana kat à nə kúmō abalə apələa məboarne mənana àkə yiu ka, sə bə pea wia rəcandəa nə bu Murəm bəà tsək məsəsa arə abah ace kum gırlina a là, sə bəà tsəkir gırlinē.

³⁶ Mənia yì gırlina ka à nə tsəi ace kum gırlina mənana nə karə abwana abalə apələa tongno-nong-bari mala nzal-gula mənana kə yiu amur nzali Masar ka. Anggo sə nzala pa nə twalta abwana dāng.>>

Yisəfu duk nggwamna mala nzali Masar

³⁷ Firona andə amətè kat ka, à earnə cau mənana Yisəfu banggia wia ka.

³⁸ Firona pələa dī amətè ama, <<Yana səm nè kúmô mənana nè kúti bwa man, mənana Bangño mala Bakuli na abaləi ka?>>*

³⁹ Pələa Firona ne Yisəfu ama, <<Bakuli na ləmdəo mənəia yì agir kat ka, kə bwa pà kàm ndanə sələe andə sùrəgir kəla we dāng.

⁴⁰ A nda mana mə nə tsəo amur nzali mem ngga. Cau mənana pur a kuno ka, nda abwana mem nə kpate ka. Kə mim Firona murəm, nda mənana mə nə kútið nə gulo ka.>>

⁴¹ Sə Firona ne Yisəfu ama, <<Ado ka ən tsəngñəñó a nda nggwamna amur nzali Masar kat.>>

⁴² Pələa Firona pusə gbalmo-gulo male mənana a munabuì ka, oasəi Yisəfu a munabuì, sə turì wi daura nggubyaui-linən mə'boarjamni arəi sə oasəi wi nlang bolo-njengəlan a myali.

⁴³ Firona eamsəi aba baria waru-pər mala murəm, sə à kə hamnəi a badəmbi ama, <<Wu bunno amur ankūnə wun!>> Anggo sə tsəi duk nggwamna amur nzali Masar kat.

⁴⁴ Firona ne Yisəfu dəm ama, <<Mə nda murəm, sə kəbwa pà nè loasə bui ko nè twal kusəi a nzali man dāng she nə cau mənana pur a kuno ka.>>

⁴⁵ Pələa Firona tsəki Yisəfu lulləu mala amə Masar ama, Zafənat-Panəya,† sə pè wi Asenat,‡ boarnsarile Potifera, bə pəris mala ndà-peri a nggea-là On, bə duk māmí. Nda abwana zəkice Yisəfu aba nzali Masar kat.

⁴⁶ Yisəfu ka ndanə pələa lumi-tàrú sə tita túró a ban Firona murəm Masar. Firona pè Yisəfu túró a bui, sə pè wi gara bə duk nggwamna amur nzali Masar kat.§

⁴⁷ Abalə apələa tongno-nong-bari mala dəmbo ka, nzali pusə gírlina kərkər.

⁴⁸ Sə abalə aməno yì apələa ka, Yisəfu ram gírlina mənana à rì aba nzali Masar ka. A koya nggea-là ka, à so məsəsa mənana à pusəi arə ababan malea ka abalə abah.

⁴⁹ À gwali məsəsa kəla sala mənana a kún nggeamùr ka, gandəa Yisəfu tamsə kārəki gír mənana abwana kə yinəi ka. Gírlina ramba à gandə ballè dāng.

⁵⁰ Kaniama apələa mala nzala nə yiu ka, Yisəfu kum amuna-burana bari, mənana Asenat nsari mala Potifera, pəris mala On bəli wi ka.

⁵¹ Yisəfu tsəki muna-dəmba male lulləu ama Manasa,* acemənana bang ama, <<Bakuli tsəngñəñà baləam lorəna tanni mem andə bala mala tárrám.>>

⁵² Baria muna-bwabura ka, Yisəfu tsəki wi lulləu ama Ifərem,† acemənana bang ama, <<Bakuli panam amuna a nzali tanni mem.>>

⁵³ Apələa tongno-nong-bari mala hatəki mala gírlina a nzali Masar yiu a masələate,

⁵⁴ sə apələa mala nzal-gula tite, kəla mənana Yisəfu bang ngga. Nzala kpa arə abea anzali kat, sə aba nzali Masar kat ka, gírlina na kam kərkər.

⁵⁵ Lang nzala kúti arə amə Masar ka, à warinə bua malea aban Firona murəm ace gírlina. Firona murəm banggia wia ama, <<Wu kya ban Yisəfu, sə gír mana kat bangga wun ngga, wu pè.>>

⁵⁶ Lang nzala akinaban kat aba nzali ka, pələa Yisəfu məngi abān tsək agírlina kat, sə makki amə Masar gírlina, acemənana nzala bikina aba nzali Masar.

⁵⁷ Abwana arə abān a bum banza kat yiu a Masar ace kúr gírlina aban Yisəfu, acemənana nzala akina banza kat.

* **41:38 41:38** Balli gbal aba: Pur 31:3; 35:31; Akas 6:34; 14:6; 1Sam 10:6; 16:13; Isha 11:2; Dan 5:14. † **41:45 41:45** Zafənat-Panəya ka bələi nda <<Bakuli nacau sə cé pāngnə yiləmu.>> ‡ **41:45 41:45** Asenat ka bələi nda <<Mala Bakuli.>> § **41:46 41:46** Firona pè Yisəfu túró a bui, sə pè wi gara bə duk nggwamna amur nzali Masar kat. Ko Yisəfu pələa nying badəm Murəm sə twal gya mala peləki abān a koya buban mala nzali Masar kat. * **41:51 41:51** Manasa ka bələi nda <<baləam lorəna.>> † **41:52 41:52** Ifərem ngga bələi nda <<do nə bəlmuna.>>

42

Amə'eam Yisəfu yiu a kúr gírlina a Masar

¹ Lang Yakupu ok ama məsəsa na a Masar ka, ne amuni ama, <<Palang sə wu kə səngi rəarə wun?

² Ən ok ama məsəsa kúró na a Masar. Wu o wu kya kúr məsəsa ace mənana bə səm apî nzala, bə ana raka ndo səm nə wukio.>>

³ Pələa amə'gula Yisəfu yia lum, à wari a Masar a kúr məsəsa.

⁴ Sə Yakupu ka earî Benjami, mə'kyauwa Yisəfu bə o ateà dāng, acemənana ən'ò kə pakki tárri cè bə kəgír məbane kum muna dāng.

⁵ Nda amuna-burana mala Yakupu wario andə abea bwana a Masar ace kúr gírlina ka, acemənana nzala kpana gbal a nzali Kan'ana.

⁶ Sə acemənana Yisəfu nda nggwamna mala Masar sə nda mənana makkiyi abwana gírlina ka, amə'eambi wari a baní, à kya bunno a badəmbi nə baməsəia a nzali.

⁷ Lang Yisəfu sən amə'eambi ka, kara súrəia sə pa kəla súrəia dāng, kə nea wia cau nə lúllò. Dia ama, <<Wu pur a ya la?>>

À pe wi eare ama, <<Səm pur a nzali Kan'ana, səm yiu a kúr gírlina.>>

⁸ Yisəfu ka súrə amə'eambi, sə yia ka à súrəi dāng.

⁹ Balə Yisəfu kasə arə alorəo male amúrià apələa pas mana à kutiki ka, sə nea wia ama, <<Wun nda ka amə'shenzə-nzali, wu yiu a sən fě mala nzali ma'səm.>>

¹⁰ Sə à pələi wi ama, <<Awo, bwaməgule, səm yiu kəla aguro mò, gírlina na səm yiu a kúre ka.

¹¹ Səm kat ka səm nda ka amuna mala bwa mwashat, səm nda ka amə'shenzə-nzali dāng bwaməgule, səm nda ka abwana amə'bafoe.>>

¹² Yisəfu pələia wia ama, <<Ən earnə wun dāng! Wu yiu a sən fě mala nzali ma'səm.>>

¹³ Sə à pələi wi ama, <<Bwaməgule, səm aguro mò ka, səm nda ka amuna-burana lum-nong-bari a bù tár səm a nzali Kan'ana. Mətankwang ma'səm ngga nda andə tár səm a là ado, sə bə mə'eam səm mwashat ka wuna.>>

¹⁴ Yisəfu pələia wia ama, <<Kəla mənana ən na ka: Wun ngga wu nda ka amə'shenzə-nzali!

¹⁵ Aní sə mə nə súrə məsəcau: Mbak-kàngkàng Firona nakam ngga, pà wu nə nying Masar dāng shebə wu yina nə mə'kyauwa wun ngga!

¹⁶ Wu túr mwashat abalə wun bə kya yinə mə'kyauwa wun; cili wun ngga mə nə gír wun a ndà, she bə cau mənana wu na ka, yi purna ama məsəcau na ka. Bə ana raka ən kánbà wun nə yiləmi Firona, wun nda ka amə'shenzə-nzali!>>

¹⁷ Pələa gírria a ndà nongho tàrú.

¹⁸ A təruià nongho ka, Yisəfu nea wia ama, <<Mim ngga ən nggə banggi Bakuli. Gír mwashat na wun nə pa sə mə nə nying wun nəyiləmu ka.

¹⁹ Bə wu nda ka abwana amə'bafoe ka, wu tər bwa mwashat abalə wun bə ueo kani a ndàkurban, sə cili wun ngga wu umnə gírlina aban amə'bala ma'wun mənana à nda aba nzala ka.

²⁰ Sə düməna púp wun nə yinə mə'kyauwa wun abanam, ace mənana bən sələ ama mbak-kàngkàng wu nda aban na məsəcau, sə pà mə nə wal-lú wun dāng.>> Sə yia ka à eare ama à nə pa anggo.

²¹ Sə à ne arəia ama, <<Məsəcau gír məbane mənana səm pakki mə'kyauwa səm dídyal ka, nda mənə səm nggə kum tangnakusəu tanni male ka. A bákú mənə ka səm sən tanni mənana nda abaləi, mana kə bua kə zəmba səm, sə səm ginə oě ka; nda gír mənana tsəa sə tanni mənəia suləo amur səm ngga.>>

²² Pələa Ruben nea wia ama, <<Ən bangga wun a pwari mənə nəma wu kəa tsək bə arə muna man ama wun nə pakkı wi caubikea dāng sə wu ginəe! Ado ka duməna púp səm nə mbwe nkila male mənana səm sukki ka.>>

²³ Yia ka à sələ ama Yisəfu kə ok cau mənana à kə na ka dāng, acemənana bə bwa na Yisəfu yinəi kə nyesəia wia cau nə kún malea ka.

²⁴ Yisəfu gəshì bania sə sukki mərəm, pələa imsə məsəi sə nyare abania nea wia cau. Pələa tsəa à bwal Shimiyan à taka abui akə bədəmbia.

Amə'eam Yisəfu nyare a Kan'ana

²⁵ Yisəfu pələa ne amə'túró male bəà lumsəki abuku mala amə'eambi nə məsəsa sə bəà nyesəi koya bwa ka boalo male mənana pə ace kúr məsəsa ka aba buku male, sə bəà pea wia gírlina mənana à nə li aban o a njar ka. Anggo gbal sə à pakkia wia.

²⁶ À tsək abuku məsəsa malea a nzəm amədambəriso malea sə à kpa a njar.

²⁷ Lang à yi bwaləna ban mənana à nə nong kam ngga, bə bwa ateà mən kún buku male nə pə mədambəriso male gírlina, kara səni ka boalo male na a kún buku.

²⁸ Ne amə'eambi ama, <<À nyesənəm boalo mem. Wu səni, ndya aba buku mem ngga!>>

Babumia yasələia, bāngciu pakkia wia pələa à dī rəia ama, <<Ya gír na mənəi 'Bakuli pakka səm ngga?>>

²⁹ Lang à yi bwalna ban tárrià a nzali Kan'ana ka, à twal cau mala gír mənana kumia kat ka à ne wi. À bang ama,

³⁰ <<Bwabura mənana nda nggwamna amur nzali Masar ka na səm cau nə pekiban ama səm nda ka amə'shenzə-nzali malea.

³¹ Səmə ne wi ama, səm nda ka abwana amə'bafoe, səm nda ka amə'shenzə-nzali dāng.

³² Səmə ngga səm nda lum-nong-bari a bu tár səm, mwashat wuna, sə mətankwang ma'səm ngga nda a ban tár səm a nzali Kan'ana.>>

³³ Pələa bwabure mənana nda nggwamna mala nzalinì ka na səm ama, <<Gír mənana wun nə pa sə mə nə earnə wun ngga nda mənana ama, wun nə nying mə'eam wun mwashat abanam, sə cili wun bə umnə gírlina aban amə'bala ma'wun mənana aba nzala ka.

³⁴ Wu kya yinə mətankwang ma'wun abanam. Anggo sə mə nə ear ama wun nda ka abwana amə'bafoe, wu yiua shenzə-nzali dāng. Pələa mə nə panzəà wun mə'eam wun, sə wun nə lidəmba nə kúró a nzali ma'səm.>>

³⁵ Lang koyan ngga ndaban soləki məsəsa mana aba buku male ka, à səni ka, koya bwa ka boalo male mənana pə ace kúr məsəsa ka, nda aba buku male; sə lang à sən boale ka, yia andə tárrià ka babumia tù mùr.

³⁶ Tárrià Yakupu banggia wia ama, <<Wu maləna amuna arəəm. Yisəfu umá; Shimiyan umá; sə ado ka wu kə earce wun nə umnə Benjami dəm. Kə mə nda mənə tanni kə kumam ngga.>>

³⁷ Pələa Ruben ne tárri ama, <<Bən nyesə Benjami a bano raka, wal-lú ka amuna-burana mem bari. Nyi a buam, mim ngga mə nə nyesə wi.>>

³⁸ Sə Yakupu ka nyesəi wi ama, <<Munem pə nə ká atə wun dāng. Mə'eambi wuna, kə yi na ue nəmurəi ka. Bə bə kəgír məbane kumi a njar, a gya mənə wun nə twal ka, wun ndo wun nə tasətam nə mbù amuram a Shewol* nə bumkidikea.>>

43

Baria twalbəri mala amə'eam Yisəfu aban ká a Masar

¹ Adyan ngga nzala bikina kərkər a nzali Kan'ana.

* 42:38 42:38 Shewol ka nda banza mala alú.

² Lang Yakupu andə amə'fala male lina mäsəsa mənana à kùró a Masar ka, Yakupu banggia wia ama, <<Wu nyare a Masar wu kya kùrà səm mäsəsa dəm.>>

³ Yahuda banggi wi ama, <<Bwabura mənana makka səm mäsəsa ka, nunkir səm nə pekiban ama, <Pà mə nə eara wun, wun nə kùtí abanam ace sənəm dāng, she bə wu yina nə mə'eam wun atà wun ngga.>

⁴ Bə awu nə eare a nə tasə mə'kyauwa səm atà səm ngga, səm nə o a Masar ace kúr mäsəsa.

⁵ Sə bə a pà nə tasəi raka, pà səm nə ká akanó dāng, acemənana bwabure bangjəná ama, <Pà wun nə sən bəməsəm dāng she bə mə'kyauwa wun na atà wun ngga.> >>

⁶ Isərayila, yì Yakupu díā ama, <<Palang sə wu yinəm nə tanni mənía amuram nə banggi bwabure ama wu ndanə be mə'eam wun le?>>

⁷ À earí wi ama, <<Bwabure díki səm pepè amur bamur rə səm andə bala ma'səm ama, <Tár wun nakam nəyiləmu piú le? Wu ndanə be mə'eambu le?> Duməna púp səm nə pe wi eare amur adíkiban mənana díki səm ngga. Lang sə səm nə sələa ama nə bang ama, <Wu yinə mə'kyauwa wun atà wun?> >>

⁸ Pələa Yahuda banggi tárrí Isərayila ama, <<Nyinggam yì muna a buam sə səm nə lo səm nə o, ace mənana səm sənə we, andə amuna məkèke ma'səm gbal ka, bə səm àwá, bə səm ngga wukî nzala dāng.

⁹ Muna ka, mə nda rə kánbò, mim nə nggearəam, mə nə yállí. Bə ən nyesəi ən yinəi a bano ən yi tamsəi a badəmbo raka, bə cə pà amuram bà.

¹⁰ Bə səm kídíkima pwari raka, bə adyan ngga səm warina sə nyarna kusə bari.>>

¹¹ Pələa tárrí banggia wia ama, <<Bə bekə njar pà kàm səm nə purí bá mənía yì cau raka, wu pàk gír mənía ka: wu twal atà abea agir məboarne mala nzali mənía ka abalə abuku ma'wun, wu kyan nəia kəla boro aban bwabure; wu dáré myang bəti, andə mür-nyí bəti, andə mürú-hasəa andə mukugír mə'rəmboarne, andə mäsəbyara, sə bəla-ngbamso, wu kya pe wi.

¹² Wu twal boalo mana kàr boalo kúr mäsəsae kusə bari ka, ace mənana bə wu kya nyesə aboalo mana wu kumia a kún abuku ma'wun ngga. Yakəla à bwarki nə bwarkio sə à tsəka wunia abalə abuku ma'wun.

¹³ Wu twal mə'eam wun atà wun, wu bwal njar wu nyare aban bwabure.

¹⁴ Bə Bakuli mana Karban Kat nə Gulo ka tsəa bə bwabure sən mäsəswatər ma'wun ace mənana bə nying Shimiyon andə Benjami bə wu nyar wunəia. Ma mem ngga bə duməna púp ama mə dwanyí amuna mem ngga, mə nə dwanyia.>>

¹⁵ Nda amuna mala Yakupu kùr aboro mana tárrí pà ka, à twal boalo mana karə kúr mäsəsa mənə kusə bari ka, sə dəm ngga à twal Benjami ateà, sə à bwal njargula à o a Masar. Wario malea ka, à kya kutio à cam a badəm Yisəfu.

¹⁶ Lang Yisəfu sən Benjami ateà ka, banggi bwaməgule mala amə'túró-bala male ama, <<Kyan nə aburana mənía ka a bala mem. Yia ka à nə lì gírlina-pwari atəm yalung. O kya pwan-myal girkusəu sə bəà lam gírlina.>>

¹⁷ Mə'túró-bala man pa kəla mənana à banggi wi ka, wari nə amə'eam Yisəfu a bala mala Yisəfu.

¹⁸ Amə'eam Yisəfu ka bangciu bwalia kərkér lang à sənì à nda rə umnəia a bala mala Yisəfu ka. À bangji arəarəia ama, <<Yi ka nda rə kánə səm ace aboalo mənana səm kumia abalə abuku ma'səm, a yiu ma'səm mədəmbe ka. Nda rə alta njar arə səm ace mənana nə kum səm nə cau, ace bwalki səm bə səm duk aguro sə nə ak amədambəriso ma'səm arə səm ngga.>>

¹⁹ Lang à bingjəná kún bala ka, à sungjə aban mə'túró-bala mana amúr bala mala Yisəfu ka

²⁰ sə à bang cau nài ama, <<Bwaməgule, Ida, kwakikiro arə səm. Səm yina kani didyal ace kúr gírlina.

²¹ A njar aban o a là ka, səm suləo a bè ban ace usələo, sə səm mənghi abuku ma'səm, kara koyan atà səm ngga sən boalo male mənana kat pà ace kúr məsəsa ka, a kún buku male. Yiu ma'səm mənna ka, ndya səm nyesə aboale ka.

²² Abea boalo nya gbal səm yinəia a bù səm ace kúr məsəsa dəm ngga. Səm sùrə bwa mənana tsəka səm aboalo mənəo abalə abuku ma'səm ngga dāng.>>

²³ Mətúró-bala man banggia wia ama, <<Wu nongsə balə wun. Cè bangciu pàkka wun dāng. Bakuli ma'wun, yì Bakuli mala tár wun, nda mənana tsəka wun mənna yì gəna abalə abuku ma'wun ngga, acemənana boalo mana wu mbwe a pwari mənəo ace kúr məsəsa ka, mənəo nda ən ak boale ka.>> Sə kutio wario kya panzə Shimiyon a ndakurban, pusəi yinəi abania.

²⁴ Mətúró-bala man pələa kútinəia a bala mala Yisəfu. Pea wia mùr bəà lakki akusəia sə peà amədambərīso malea gírlina.

²⁵ Banggia wia ama bə pwari eauna a bonghu ka, à nè lì gírlina atārəia andə Yisəfu. Nda à gíləkice aboro mana à nè pè Yisəfu bə yina ka.

²⁶ Lang Yisəfu yina a bala ka, à pè wi aboro mənana à yinəi wi ka, pələa à bunno a nzali a badəmbi.

²⁷ Anzəm mana manghənià-kún ngga, dīban ama, <<Lang tár wun, yì jamgula mənana wu banggam cau male a pwari mənəo ka? Ndakam più andəaməsəi le?>>

²⁸ À eari wi ama, <<E, tár səm, yì guro mò ka ndakam più andəaməsəi, sə nda bāng.>> Nyare à bunno a nzali a badəmbi.

²⁹ Lang Yisəfu loasə məsəi sən mə'eambi Benjami, mənana à nda nggeau mwashat ka, día ama, <<Mənna nda mək'kyauwa wun mənana wu banggam cau male ka le? Bə Bakuli tsəko bù, munem.>>

³⁰ Kara Yisəfu lo a kaurəa nying banià, acemənana mərəm yì lùmsə məsəi, ue bəti bə sangna a bua; earcearəu məkərkərnì ace mək'kyauwe na yì lùmsə bumi ka. Wario kya kúti a kurəm male sə bua kəm.

³¹ Anzəm mənəo ka, lak baməsəi sə puro yiu abania dəm, iməsə məsəi. Banggi amətúró-bala male ama bəà gau gírlina.

³² Yisəfu do a banli male nəmuri, sə amə'eambi ka à tsəkia wia amalea yì akwar gírlina a ban malea dāng. Amə Masar do a malea yì banli tarang, acemənana amə Masar kə lìli a kwar mwashat andə amə Ibəru dāng; mənəo ka gír beami na aban amə Masar.

³³ Amə'eam Yisəfu do a banli malea à kə sən baməsə arəia andə Yisəfu. À dumsəia nə kpata pələa mala bəban malea, tite aban muna-dəmba aban ká aban mətankwang malea. Lang à sən do mənəo à dumsəia ka, à səngi rəarəia nə ndali.

³⁴ Gírlina ka a badəm Yisəfu sə à dərəi à pè koyan ngga. À dərəi Benjami male kpəm kusə tongno kúti mənana à dərəi koyan atà acili amə'eambi ka. Nda à lì gírlina sə à nu gírnúnà atārəia andə Yisəfu, sə à makrəia nə banboarnado ka.

44

Yisəfu kārəki amə'eambi kārəkiban mə'nzəmoè

¹ Lang amə'eambi gílənarəia à nè o ka, Yisəfu banggi bwaməgule amur amətúró-bala male ama, <<Lùmsə abuku mala aburana man nə məsəsa kəla mana à nè gandə twale ka, sə nyesəi koyan atəà ka boalo male; oasəkia wia a kún abuku malea.

² Sə oasə kap azərfa mala nugír mem aba buku mala mətankwang malea, atārəia andə boalo male mənana pà ace kúr məsəsa ka.>> Mətúró-bala man pà kəla mənana Yisəfu banggi wi ka.

³ Ban fana nə dəmbəri dīdyaal ka, amə'túró-bala mala Yisəfu tsəktea bəà o, pələa à bwal njar aban o nə amədambəriso malea.

⁴ Lang à purni nzəm la sə à malaká o dār raka, Yisəfu banggi bwaməgule amur amə'túró-bala male ama, <<Lo pyangnəata aburana mənó! Bə a kya bwalnateà ka, bang ama, <Ace mana sə wu mbweban nə məbāne a kún məboarne?

⁵ Ace mana sə wu iu kap nugir mala mətala-bala mem? Nugir na nəmuri mənana mətala-bala mem kə nu aba mənó yì kap ka dāng, abaləi gbal sə kə bangnə-bangnəa. Gir mənana wu pè ka nggea məbāne na!> >>

⁶ Lang mətúró-bala man kya bwalteà ka, bəsələ amənia yì acau ka.

⁷ À eari wi ama, <<Mana girni na a nakiyicau amurí, bwaməgule, nə bang ulang mənia yì cau ka? Kpekpe pà səm nə pək kəgír kəla mənó ka dāng.

⁸ We ka a sələnə ama aboalo mənana səm kya kumia a kún abuku ma'səm akanó a nzali Kan'ana ka, səm nyesəō wia. Sə ace mana sə səm nə kùtí a iu azərfa ko bolo-njengələn a bala mala mətala-bala mò?

⁹ Bwaməgule, bə a kum mənia yì kap a bù kə bwa atà səm ngga, bəà wal-luí, sə cili səm ngga səm nə duk aguro mò.>>

¹⁰ Bwabure bang ama, <<E, ən eara, mə nə pək gir mənana wu bang ngga. Səama bwa mənana twal mənia yì kap ka nda mənana nə duk guro mem ngga, sə cili wun ngga wun nə o atà rə wun.>>

¹¹ Pələa koyan ateà ka sulə buku mənana a nzəm mədambəriso male ka, sə mən kún buku.

¹² Pələa mətúró-bala man kùtí a alta kap man aba koya buku ka. Tite nə buku mala muna-dəmba sə yì masələi nə buku mala mətankwang malea. Yi kum kapni aba buku mala Benjami.

¹³ Lang amə'eambu man sən gir man ngga, yia kat ka à sangi anggea-daure malea ace bumkidikea. Pələa koya bwa ka eamsə twalo a nzəm mədambəriso male, sə à nyare a nggea-là.

¹⁴ Yisəfu ka nda a bala male più sə Yahuda andə amə'eambi nyare à yiu. À yì kpa a nzali a bədəmbi.

¹⁵ Yisəfu díā ama, <<Mana mənia wu pək ka? Wu sələ mbak ama bwa kəla mim ngga nə gandə sùrə gir mənana nda aba səmbərəa ka nə bangnə-bangnəa?>>

¹⁶ Yahuda eari wi ama, <<Ya cau səm ndanəi səm nə na, mətala-bala mem? Lang sə səm nə bəlkun səm? Mana səm nə gandə pa ace lakbamur rə'səm? Bakuli pusənata caubikea mala aguro mò. Səm kat sənə bwa mənana à kumi nə kapni ka, səm pələna aguro mò.>>

¹⁷ Yisəfu bang ama, <<Awo, pà anggo dāng! Pà mə nə pək gir kəla mənó ka dāng. Bwa mənana à kumi nə kap ka, yì nəmuri nda nə duk guro mem ngga. Cili wun ngga wu nyare wu o a là nə rəpwala aban tár wun.>>

¹⁸ Yahuda sung tù aban Yisəfu sə bang ama, <<Bwaməgule, ida, earām mə nacau nə we. Cè bumo lúllō arəām, mim guro mò dāng, acəmənana rəcandəa mò ka nda mwashat andə mala murəm.

¹⁹ <<Bwaməgule mem, a dī səm ko tár səm ngga ndakam più nəyiləmu, sə dəm ngga we ama ko səm ndanə bə mə'eambu.

²⁰ Səm earō bwaməgule ama, <E, tár səm ngga ndakam nəyiləmu, səama ena kərkər. Yì tár səm ngga ndanə muna-bwabura məkyauwe mənana à bəli wi a ě male ka. Muni mənia ka ndanə məgule mənana wuna ka, sə ado ka yì nda kə muna mala nggè mənana ueo nəyiləmu ka; tárrí kə earce kərkər.>

²¹ <<A bangga səm ama, <Wu yinə mənó yì mə'kyauwa wun ngga akani ace mənana mə sənəi nə aməsəām ngga.>

²² Sə səm banggo bʷaməgule ama, <Mune ka pà səm nè gandə pusəi bə nying tárrí dāng; bə nying tárrí ka, tárrí nè wũ.>

²³ Sə a bangga səm ama, <Bə wu nyare wu yiu sə mə'kyauwa wun mənə pà atà wun raka, pà mə nè eara wun bə wu sən bəməsəam dəm dāng.>

²⁴ <<Lang səm nyare a là aban tár səm guro mò ka, səm kya banggi wi acau mənana we bʷaməgule a bangga səm ngga.

²⁵ <<Nənzəmò ka tár səm yi bangga səm ama bə səm nyare a Masar ace kúr girlina.

²⁶ Səm banggi wi ama, <Pà səm nè gandə nyare səm nè ká a Masar dāng she bə mə'kyauwa səm na atà səm ngga. À pà nè eara səm bə səm sən bəməsə bʷabura mənə a Masar ka dāng, she bə mə'kyauwa səm ngga nda atà səm ngga.>

²⁷ <<Pələa tár səm, guro mò bangga səm ama, <Wu sələnə ama māmám Rahila bəlām amuna-burana bari.

²⁸ Bə man mwashat ka ən dʷanyini. Anyam-candəa sangina nyami a babondo, acemənana ən nyare ən səni dəm dāng lang uməna ka.

²⁹ Bə wu twal mənə arəm ado sə bə kəgír kya kuməni ka, wun nè tàsəám, mim məjamgula a Shewol* nè bumkidikea.>

³⁰ <<Ado ka bə ən nyare sə ən o aban tár səm, yì guro mò, sə yì tár səm mənana yiləmi muna nda yiləmi ka,

³¹ yì səni muna ka pà atəm raka, nè kasəa nè wú. Sə səm aguro mò ka, səm nè duk amə'caubikea mala tasəta məjamgula ma'səm, yì guro mò, nè mbù amurí a Shewol aba bumkidikea.

³² Ən kánbi tár səm gír ama mə nə nyesə mune a là jam. Sə ado bən nyesəi wi muna raka, mə nə twal twalo mala do nə cau arəm a bədəm tárrám aba cili do mem kat.

³³ <<Acemani ka, ida, dēki bən ue kani kəla guro mò a kúnì mətankwang ma'səm, sə dēki yì muna ka bə o a là atārəia andə acili aməgule.

³⁴ Lang sə mə nə nyare mə nə ká aban tár səm sə yì muna ka pà kəm atəm dāng? Pà mə nə gandə came mə nə sən gír'mur'mwana mənana nè suləo amur tárrám ngga dāng.>>

45

Yisəfu ləmdə bamúri aban amə'eambi

¹ Yisəfu ka gandə bʷal babumi a bədəmba amətè kat dāng, nda loasə gí bang ama, <<Wu tsək koyan ngga bəà purí banam.>> Kəbwa pà kam atà Yisəfu dāng lang banggi amə'eambi yan nda yì ka.*

² Sə loasə gí sak a búa nə tusəki bāləi gandə amə Masar mənana a nza ka à oè, sə cə ak bá palta mala murəm.

³ Yisəfu banggi amə'eambi ama, <<Mə nda Yisəfu! Tár səm nakam nəyiləmu più le?>> Amə'eambi gandə nyesəi wi kə cau dāng, acemənana nggea bangciu bʷalia kərəkər a bədəmbi.

⁴ Yisəfu ne amə'eambi ama, <<Ida, wu yiu abanam tù.>>

Pələa à sungŋə abani, sə na ama, <<Mə nda Yisəfu, mə'eam wun, mənana wu mé sə à yinəi a Masar ka.†

⁵ Sə ado ka, wu kəa pək bumkidikea dāng, sə cə bum wun lúllô arə bamur rə wun ama wu mém sə à yinə mim kani ka dāng. Bakuli ka nda ak dəmba tasəam mə akà wun dəmba yiu kani ace amsə yiləmi abwana.‡

* 44:29 44:29 Shewol ka nda banza mala alú. * 45:1 45:1 Balli gbal aba: Atúró 7:13. † 45:4 45:4 Balli aba: Tite 37:18-36. ‡ 45:5 45:5 Balli gbal aba: Tite 50:20; Ang 105:17.

⁶ Mənia nda bəria pələa mala nzala aba nzali mənia ka; apələa tongno nakam più mənana nzala man nə lidəmba, sə abaləia ka rya pa kəm dāng, sə pwan gərbaban pa kəm dāng.

⁷ Bakuli tasəam mə akà wun dəmba ace tsəkcè atsəktau a banza ace wun, sə bəà amsə ayiləmi wun nə mənia yì kaba amsəban ngga.

⁸ Ace mənə ka, wun nda wu tasəam kani ka dāng, Bakuli na. Pànām bancame kani mə do məkwarkiru aban murəm, kəla bəwaməgule amur bala male kat, sə mə'yálmúr nzali Masar kat.

⁹ <<Ado ka wu nyare aban tárrám akaurəa, wu banggi wi ama, <Mənia ka nda cau mana munio Yisəfu na ka: Bakuli tsəngəhənám mə nda nggwamna amur nzali Masar kat. Acemani ka, yiu a nzali Masar; kəa dəndi dāng!

¹⁰ Awu nə ya do a bu-nzali Goshen; awu nə do abanam tù, we wunə amunio andə aməkeo, andə adomwan mala andá, andə mbulpəndəa, andə anzur mô, andə koman mənana kat a ndanəi ka.

¹¹ A ban mənə ka mə nə pà wun gírlina acemənana apələa tongno mala nzala nakam più; sə ən earce nəma we wunə amə'bala mò andə agirkusəu mô bə wu kútí a do tapwasəa ka dāng.> >>§

¹² <<Wun nə nggearə wun ngga, wun ndo wu kə səni nə aməsə wun, sə mə'eambam Benjami gbal ka ndo kə səni nə məsəi ama, mə nda ən nggə na wun cau nə kunam ngga.

¹³ Wu banggi tárrám cau mala gulo mənana kat à pàm a Masar andə koman mənana kat wu səni ka. Sə wu yinə tárrám akani akaurəa!>>*

¹⁴ Pələa Yisəfu mən abui kùr mə'eambi Benjami a myali sə búa sukki mərəm; Benjami gbal kə búa sə bwali arəi.

¹⁵ Nə búa a kúni più, Yisəfu mən abui kùr acili amə'eambi mwashat-mwashat, koyan ngga atəa. Anzəm mənə ka, amə'eambi nacau nəi.

¹⁶ Lang cau yì məsəe aban ká a palta mala murəm ama amə'eam Yisəfu yina ka, Murəm Firona andə amə'tè ka banboaria wia.

¹⁷ Firona ne Yisəfu ama, <<Banggi amə'eambo ama: <Wu tsək twalo a nzəm amədambəriso ma'wun wu nyare a nzali Kan'ana.

¹⁸ Bə wu warina ka, wu kya yinə tár wun andə amə'bala male bəà tūr kani a Masar. Mə nə pà wun bu-nzali yál agir mənana boaro kutibanì kat a Masar ka, sə wun nə li gír məboarne mala nzalinì.>

¹⁹ <<Dəm ngga banggi amə'eambo ama: <Wu twal abea waru-pər mala Masar atə wun ace pwan amuna ma'wun, andə amālá wun, andə tár wun, wu yiu wunəia kani akaurəa.†

²⁰ Wu kəa pè bamur rə wun tanni arə pwan agir bala ma'wun dāng. Acemənana koya məboarne aba nzali Masar kat ka nə duk ma'wun.> >>

²¹ Anggo sə amuna mala Yakupu pa kəla mənana à banggia wia ka. Yisəfu peà wia awaru-pər andə gírlina mənana à nə li a njar, kəla mənana murəm Firona bang ngga.

²² Dəm ngga pè koyan atəa ka bəsa anggea-daura; sə mala Benjami ka pè wi boalo azərfa məsəi gbəman-tàrú andə bəsa anggea-daura tongno.

²³ Sə tárrí ka túriwiban nə amədambəriso lum ajamne nə atwalo mala agir məboarne mala nzali Masar a nzəmia, sə amədambəriso lum amə'nggaule nə atwalo mala məsəsa, andə agírlina, andə agírshake, ace gya male aban yiu a Masar.

²⁴ Pələa Yisəfu tasə amə'eambi bəà o, sə lang à bwal njar aban o ka, banggia wia ama, <<Cè wu munə a njar fa!>>

²⁵ Nda à nying Masar sə à nyare aban tárríà Yakupu a nzali Kan'ana.

§ 45:11 45:11 Balli gbal aba: Tite 47:12; 50:21. * 45:13 45:13 Balli gbal aba: Atúró 7:14. † 45:19 45:19 Balli gbal aba: Tite 46:5.

²⁶ À kya banggi tárrià ama, <<Yisəfu nakam nəyiləmu! Yàle yì nda nggwamna mala nzali Masar kat!>> Cau mənəia yipì Yakupu nə yasələban, sə túrí aba dəmpəndəa; earnəi ama cê ka məsəcau na dāng.

²⁷ Səama lang à banggi wi acau mənana kat Yisəfu banggia wia, sə lang sən awaru-pər mənana Yisəfu tasəia bəà yi twali nəia bəà kyan nəi a Masar ka, kara dəmbi kwaro.

²⁸ Bang ama, <<Cau mənana wu bang ngga karəna, ən earənà nəi. Munem Yisəfu ka ndakam nəyiləmu. Mə nə ká səni sə mə wú!>>

46

Yakupu andə amə'bala male tūr a Masar

¹ Nda Isərayila, yì Yakupu tita gya male, pwan gír mənana kat ndanəi ka. Lang yi bik Biyasheba ka, pà agir'nkila aban Bakuli mala tárri Ishaku.

² Bakuli tunə Isərayila aba sənə nə du, sə ne wi cau ama, <<Yakupu, Yakupu!>>

Pələa eare ama, <<Mə ndya ka.>>

³ Bakuli bang ama, <<Mə nda Bakuli, yì Bakuli mala tárro. Cè bangciu pakko arə ká a Masar dāng, acemənana mə nə tsəa tau mò nə hatəki, awu nə duk aḡwana mala nzali mēgule akanó.

⁴ Mə nə ká atò a Masar, sə nənzmò ka, mim nə nggearəam, mə nə nyesə tau mò à nə nyare a nzali mənəia dēm. We ka a nə wú a Masar, sə Yisəfu nə pà a nkanggario a lú mò.>>*†

⁵ Pələa Yakupu loapi Biyasheba nə o a Masar. Nda amuna mala Isərayila twal tárrià yì Yakupu, sə à tsəi aba waru-pər mənana Firona Murəm Masar túrìwìban nəi ka, sə à tsək amuna malea, andə amālia abalə acili awaru-pər.

⁶ À pwan agirkusəu malea, andə agirkuma malea mənana à kúmô aba nzali Kan'ana ka, sə à o a Masar. Yakupu twal amə'bala male kat atè:

⁷ yia amuna-burana male andə aməkè amuna-burana, andə amuna-maməna male andə aməkè amuna-maməna; yì tau male kat oa tè.

⁸ ‡Amənia ka, à nda ka alullə amuna-burana mala Isərayila, yì Yakupu, mənana à pwan rəia sə à wari andəi a Masar ka:

Ruben yì muna-dəmba male ka,

⁹ pwan amuna-burana male:

à nda ka Hanok, andə Palu, Hezəron andə Karmi.

¹⁰ Muni Shimiyan pwan amuna-burana male:

à nda ka Jemuyel, andə Jamin, andə Ohat, andə Jakin, andə Zohar, sə Shawul mənana nggè ka ḡwama Kan'ana na ka.

¹¹ Lawi pwan amuna-burana male:

à nda ka Gashon, andə Kohat, andə Merari.

¹² Yahuda pwan amuna-burana male:

à nda ka Shela, andə Perez andə Zera. (Amuna-burana mala Yahuda, yia Er andə Onan ngga, à akdəmba à wú a nzali Kan'ana.)

Perez pwan amuna-burana male:

À nda ka Hezəron andə Hamul.

¹³ Isaka pwan amuna-burana male:

à nda ka Tola, andə Puwa, andə Jashup, andə Shimiron.

¹⁴ Zebulu pwan amuna-burana male:

à nda ka Seret, andə Elon andə Jali.

* 46:4 46:4 sə Yisəfu nə pà a nkanggario a lú mò. Ko <<sə Yisəfu nə kùmsə aməsəo.>> † 46:4 46:4 Balli gbal aba: Tite 50:1. ‡ 46:8 46:8 Balli gbal aba: Pur 1:1-5.

¹⁵ Aməno ka à nda ka amuna-burana mənana Liya bəli Yakupu a Padan Aram ngga, sə boarnsarile Dina. Làkkì mala amuna andə aməkà Yakupu amuna-burana nə bu Liya ka, à nda lumi-tàrú-nong-tàrú (33).

¹⁶ Muna-bwabura male Gad pwan amuna-burana male:

à nda ka Zefon, andə Hagi, andə Shuni, andə Ezəbon, andə Eri, andə Arodi andə Areli.

¹⁷ Asha pwan amuna-burana male:

à nda ka Iməna, andə Ishva, andə Ishvi andə Beriya.

Məkyauwea muna-bwama Sera ka nda ateà.

Beriya gbal ka pwan amuna-burana male:

À nda ka Heba andə Malkiyel.

¹⁸ Aməno ka à nda ka amuna andə aməkau mənana à bəli Yakupu nə bu Zilpa, yì muna-bwama mətúró-bala mala Laban mənana twali pè muni muna-bwama Liya, bə duk muna-bala male ka. Yia kat ka à nda lum bwamdə tongno-nong-mwashat.

¹⁹ Amuna-burana mala Yakupu mənana à bəl andə māmí Rahila ka à nda ka:

Yisəfu andə Benjami.

²⁰ Yisəfu ka ak damba nda a Masar, ban mənana à bəli wi amuna-burana bari:

À nda ka Manasa andə Ifərem. Nggea nda Asenat, boarnsarile Potifera, bə pəris a On, yì Heliyopolis.Š

²¹ Benjami pwan amuna-burana male gbal:

À nda ka Bela, andə Becha, andə Ashbel, andə Gera, andə Naaman, andə Ehi, andə Rosh, andə Mupim, andə Hupim, andə Arəd.

²² Aməno ka à nda ka amuna-burana mala Rahila andə aməkè, mənana bəli Yakupu ka. Yia kat ka à nda lum nong ine.

²³ Muna-bwabura male Dan twal muni:

Hushim.

²⁴ Muna-bwabura male Naftali pwan amuna-burana male:

à nda ka Jaziyel, andə Guni, andə Jeza andə Shilem.

²⁵ Aməno ka à nda ka amuna andə aməkau mənana à bəli Yakupu nə bu Bilha, yì muna-bwama mətúró-bala mala Laban mənana twali pè muni muna-bwama Rahila, bə duk muna-bala male ka. Yia kat à nda tongno-nong-bari.

²⁶ Amuna andə aməkà Yakupu mənana à wari a Masar andəi ka làkkì malea kat ka nda lumi-tongno-nong-mwashat nə məsəi tongno-nong-mwashat (66). Amālá amuni ka à ballia dāng.

²⁷ Kpapi andə amuna-burana mala Yisəfu mənana à bəli wi a Masar ka, làkkì mala amə'bala mala Yakupu, yia kat a nzali Masar ka lumi-tongno-nong-bari na (70).*

Yakupu andə amə'bala male bik Masar

²⁸ Lang à gbàshinà Masar ka, Yakupu tasə Yahuda bə aki wi damba ká aban Yisəfu, bə banggi wi ama bə kumia a Goshen. Lang Yakupu andə amə'bala male yì binghəna ka,

²⁹ Yisəfu kùtí aba waru-pər male sə o a Goshen nə nggá je andə tárrí, Isərayila. Lang à yì je ka, Yisəfu mən abui yì kùr tárrí a myali sə bua banì sauwa.

³⁰ Isərayila, Yakupu ne Yisəfu ama, <<Ado ka mə nə gandə wú, acemənana ən sənəno sə ən sələna ama a ndakam più nəyiləmu ka.>>†

³¹ Pələa Yisəfu banggi amə'eambi andə acili amə'bala mala tárrí ama, <<Duməna púp mə kyane mə kya banggi Firona murəm ama amə'eambam andə amə'bala mala tárrám kat, mənana à do a nzali Kan'ana ka, à yina abanam.

Š 46:20 46:20 Heliyopolis ka nda nggea-là <<On.>> * 46:27 46:27 Balli gbal aba: Pur 1:5; Nggur 10:22; Atúró 7:14.

† 46:30 46:30 Balli gbal aba: Luk 2:29-30.

³² Mə nə banggi wi ama wun ngga wu nda ka ayálgír, amə denyi nə agirkusəu, sə wu yina nə adomwan mala anzur, andə ambulpəndəa, andə andá ma'wun, andə komaŋ mənana kat ma'wun na ka.

³³ Bə Firona murəm tunə wun sə dí wun ama, mana nda túró ma'wun ngga,

³⁴ wu ne wi ama, <Səm nda ka ayálgír. Denyinə agirkusəu nda túró ma'səm a do ma'səm kat, kəla mənana aká səm pək ka.> Anggo ka nə eara wun bə wu do a bu-nzali Goshen.>> Yisəfu bang mənía ka acemənana koya yálgír mala anzur ka gír'beamí na aban amə Masar.

47

Yakupu tsəki Murəm Masar bu

¹ Pələa Yisəfu kútí a ban Murəm Firona sə banggi wi ama, <<Tárrám andə amə'eambam puro a nzali Kan'ana, à yi suləna. À yinə anzur, andə ambulpəndəa, andə andá malea, andə koya gír mənana malea na ka. Ado ka à nda a bu-nzali Goshen.>>

² Pələa Yisəfu twal tongno atà amə'eambi, kútí nəia sə ləmdəia aban Firona.

³ Firona dí amə'eam Yisəfu ama, <<Mana nda túró ma'wun?>>

À eari wi ama, <<Səm aguro mò ka, səm nda ka amə yál agir, kəla mənana aká səm pək ka.>>

⁴ Nyare à banggi Firona murəm ama, <<Səm yíua do bəti a nzali mənía, acemənana a nzali Kan'ana ka nzala bikina, sə ko kə gírlina ko bondo pa kəm agirkusəu ma'səm nə lì dāng. Səm nggə zəmbô, eara səm bə səm do a bu-nzali Goshen.>>

⁵ Pələa Firona banggi Yisəfu ama, <<Tárró andə amə'eambo yina a bano.

⁶ Nzali Masar ka nda a badəmbo. Dumsəia a ban məboarne kat-kat mala nzali man. Awu nə gandə kánəia bəà do a bu-nzali Goshen. Bə akə abwana nakam ateà məsəia kàngkàng ngga, tsəia bəà kə yáləm agirkusəu mem.>>

⁷ Pələa Yisəfu yinə tárrí Yakupu aban Murəm Firona, sə Yakupu tsəkí Firona bù.

⁸ Firona dí ama, <<Apələa mô shen a banza?>>

⁹ Yakupu eari wi ama, <<Do-yiləmu mem mala gya arə abân kəla bəri ka, apələa gbəman-mwashat nə lumi-tàrú na (130). Aməno yì apələa ka à nda bəti sə à kwano; à bik lakki mala apələa mala akəm aba gya-bəri malea dāng.>>

¹⁰ Pələa Yakupu tsəki Firona bu dəm sə purí badəm Firona.

¹¹ Nda Yisəfu kumbi tárrí andə amə'eambi bando. Kasəia wia bân bə duk girkuma malea a bu-nzali məboarne mala nzali Masar, tù aban nggea-là Ramisi, kəla mənana Firona bang ngga.

¹² Sə Yisəfu pè tárrí, andə amə'eambi, andə acili amə'bala mala tárrí gírlina; koyan ngga pè wi gírlina mənana kārəa arə lakki mala amuni ka.

Gingnəban mala Yisəfu a bakú nzala

¹³ Nzala yi biki kam kpəm, gírlina malâ a koya ban aba nzali Masar andə bá nzali Kan'ana, sə abwana kútí a tanni kərəkər, atəcau mala dʷanyi gírlina.

¹⁴ Nda Yisəfu kútí a makki abwana məsəsa mənana à soe abalə abah ka, bəà kúrô. Anggo sə ak boalo mana kat aba nzali Masar andə nzali Kan'ana ka, sə tsəi a ndaboalo mala Firona, Murəm.

¹⁵ Lang boalo yi malnì bù abwana a Masar andə Kan'ana ka, amə Masar pur kat, à yiu aban Yisəfu sə à bang ama, <<Pà səm gírlina. Ace mana sə səm nə wuki kani a məsəo? Boalo ma'səm maləna kat.>>

¹⁶ Pələa Yisəfu earia wia ma, <<Bə wu pənə boalo raka, wu pəm agirkusəu ma'wun sə mə nə pà wun gírlina a kúnì agirkusəu.>>

¹⁷ Nda à yinə agirkusəu malea aban Yisəfu, sə Yisəfu pea wia gírlina a kúnì apər, andə anzur, andə ambul, andə andá, andə amədambərísó malea ka. Aba pələa mənó ka, pea wia gírlina a kúnì agirkusəu malea.

¹⁸ Lang pələa mənó kutina ka, à yiu abani a b̄aria pələa sə à ne wi ama, <<Pà səm nè səmbərəó wi d̄ang, we mətala-bala ma'səm, ama, boalo ma'səm malna, sə agirkusəu ma'səm ngga amona. Kəgír ueo mənana səm nè po ka d̄ang, shekə bamur rə səm andə ababan ma'səm.

¹⁹ Kəa deki səm bə səm wukio, sə ababan ma'səm k̄id̄ik̄i d̄ang. Pà səm gírlina mənana səm nè li sə səm nè dum n̄əyiləmu ka, andə məsəbeale mənana səm nè beal ka, ace mənana ababan ma'səm bəà kəa duk pədanban raka. Kúr səm sənə ababan ma'səm a kúnì gírlina. Səm nè duk aguro mala Firona Murəm.>>

²⁰ Anggo sə Yisəfu kúr ababan mənana kat a Masar ka à duk ababan mala Firona Murəm. Amə Masar kat makki wi ababan malea acemənana nzala b̄ikipa; sə nzali kat yi duk girkuma mala Firona Murəm.

²¹ Yisəfu yi nyesə abwana kat à pələ aguro mala Firona, tite a nzong-nzali aban ká bə nzong-nzali mala Masar.

²² Kə anzali mənana kúria raka à nda ka nzali mala apəris. Apəris mak anzali malea d̄ang acemənana gírlina malea ka, kə pur nə bala mala Firona Murəm, sə mənó ka kə kārəia.

²³ Pələa Yisəfu banggi amə Masar ama, <<Ado mənana ən kúrnà wun wunə ababan ma'wun ace Firona ka, mə nə pà wun məsəbeale wu kya beali arə ababanì.

²⁴ Bə pwari pwan ḡirbaban kārəna ka, wun nə pè Firona banì mwashat aba gauwe tongno mala ḡir mənana wu kum ngga. Cili ka ma'wun na ace məsəbeale, sə ace gírlina mala amuna ma'wun andə acili amə'bala ma'wun.>>

²⁵ À pà eare ama, <<Bwaməgule, a ámsənà ayiləmi səm! Səm kuməna earmúru a bano, sə səm eara səm nè duk aguro mala Firona.>>

²⁶ Nda Yisəfu tsəi duməna nzongcau mənana à kúrì a nzali Masar, sə bà yalung ngga ndakam, ama banì mwashat aba gauwe tongno mala ḡirbaban ngga, mala Firona na. Kə ababan mala apəris na à pələ mala Firona raka.

²⁷ Isərayila andə amə'bala male yi dukla a Masar, a bu-nzali Goshen. A ban mənó ka, yi sau d̄ang à kum gəna, sə à bəlki amuna, à hatəki kər̄kər̄.

Yakupu tsək Yisəfu kángir pà nè tsək-luí a Masar d̄ang

²⁸ Yakupu pàk apələa lum bwamdə tongno-nong-bari a Masar anzəm yiu male. Acemani ka, apələa mala do banza mala Yakupu kat ka gbəman mwashat nə lumi-ine bwamdə tongno-nong-bari na (147).

²⁹ Lang pwari lú mala Isərayila gbàshinà ka, túrbān à tunə muna-bwabura male Yisəfu, sə ne wi ama, <<Bə bumó pwasəo arəəm ngga, ida, tsək buo aba byalam sə wu kángir ama awu nə ləmdəəm pəməboarne sə a pà nə mém arə ḡir mənana mə nə banggo ado ka d̄ang: Kəa tsək luem a Masar d̄ang.

³⁰ Bə ən wuna, ən uməna atà akēm ngga, twal luem, pur n̄əi aba Masar sə kya tsəm a ban mənana à tsəia kām ngga.*>>

Pələa Yisəfu pà eare ama, <<Mə nə pà kəla mənana a bang ngga.>>

³¹ Yakupu ama, <<Kánbàm.>> Nda Yisəfu kánbì wi ka. Pələa Yakupu pələ rəi amur gyangnan-nongno male† sə peri.‡

* 47:30 47:30 Balli aba: Tite 23:17-19; 25:9; 35:29; 49:29-32. † 47:31 47:31 pələ rəi amur gyangnan-nongno male sə peri ko <<kündəó arə gara male sə peri.>> ‡ 47:31 47:31 Balli gbal aba: Ib 11:21.

48

Yakupu tsəki Ifərem andə Manasa bù

¹ A bè pwari, anzəm mən̄ia ka, bəbwa banggi Yisəfu ama, <<Tárró ka rəi eari wi dāng.>> Nda Yisəfu wari a sən tárrí, atārəia andə amuna-burana male bari, Manasa andə Ifərem.

² Lang Yisəfu yi bwaləna ka, bəbwa banggi Yakupu ama, <<Muna-bwabura mō Yisəfu ndya yiua səno ka.>> Pələa Yakupu candəki aməsəi lo, do a kún gyangŋan-nongŋo male.

³ Yakupu banggi Yisəfu ama, <<Bakuli mana Karban nə Gulo Kat ka, pusərəi abanam a Luz, a nzali Kan'ana, tsəkam bù.*

⁴ Banggam ama, <Mə nə tsəo, awu nə bəl amuna pas, sə awu nə hatəki. Mə nə tsək tau mò nə gulo nə pələ abwapəndəa mala anzali.† Sə mə nə pè tau mò mən̄ia yi nzali Kan'ana ka, bə duk malea, girkuma malea mən̄ana málá male pà kàm raka.>>

⁵ Pələa Yakupu lidəmba nə cau ama, <<Adyan ngga, amuna-burana mō bari, Ifərem andə Manasa, mən̄ana a bəlia kani a nzali Masar ka, à duməna amunem. Yia ka à duməna kəla Ruben andə Shimiyon, amuna-burana mem.

⁶ Səama amuna mana à nə bəlō wia nən̄zəmō ka, à duməna amō; à nə kum libala mala nzali nəban amə'eambia, kəla Ifərem andə Manasa.

⁷ <<A pwarian, mana mə ndarə nyari Padan Aram ngga, nggò Rahila yi wú a nkanggariam a nzali Kan'ana. Səm nda peatu amur njar, sappi Efərat (mən̄ana à tunəi gbal ama Betalami ka) dāng. Nə bumkidikea, sə ən tsək luí a kə ban mən̄ana wù kàm ngga, a nkanggari njargula ká Efərat.>>‡

⁸ Pələa Yakupu pələ məsəi sən amuna-burana mala Yisəfu, sə dī ama, <<Ayana mən̄ia ka?>>

⁹ Yisəfu pè tárrí eare ama, <<Amuna-burana mən̄ana Bakuli pam kani a Masar ka, à nda.>>

Tárrí banggi wi ama, <<Ida, yinəia abanam tù ace mən̄ana bən̄ tsəkia wia bù ka.>>

¹⁰ Yakupu ka, ena, kə sənban pepè dāng. Nda Yisəfu yinə amuna a baní tù, sə Yakupu mən̄ abui, sə kùria arəi bwalia kàngkàng.

¹¹ Yakupu pələa aban Yisəfu sə ne wi ama, <<Ən sələa nəma mə nə sən baməsəo dəm dāng, sə ado ka, Bakuli earən̄am ən sənəna nggearə amunio!>>

¹² Pələa Yisəfu pusə amuna a nre ka ankūnə keā, sə bunno a badəmbi nə baməsəi a nzali.

¹³ Pələa Yisəfu yinə amuna man nə mbup-bàriá tù aban tárrí Isərayila. Bwal muni məkyauwe Ifərem a bui məli sə tsəi atə bu mə'nggare mala Yakupu, sə muni məgule Manasa ka bwali a bui mə'nggare tsəi atə bu məli mala Isərayila.

¹⁴ Sə Yakupu ka, sárə abui a nkābe rəarəia, tsək bui məli a bamur Ifərem, kat andə amani ama yì nda muna məkyauwe ka, sə bui mə'nggare ka tsəi a bamur Manasa, kat andə amani ama Manasa nda muna-dəmba ka.

¹⁵ Pələa tsəki Yisəfu bù nə na ama,
<<Bə Bakuli mən̄ana ká Ibərayim andə tárrám Ishaku
kpata njar male ka, tsəki amuna man bù.

Bə Bakuli mən̄ana yálām aba do mem kat,
bà yalung ngga,
tsəkia wia bù.

¹⁶ Bə məturonjar mən̄ana akmúrám amsəam a babù bealbikea kat ka,
tsəki amuna mən̄ia ka bù.

Bə do ama yia ka à nə kánə lulləàm,

* 48:3 48:3 Balli gbal aba: Tite 28:13,19; 35:6,9. † 48:4 48:4 Balli gbal aba: Tite 17:4,8; 28:3-4; 35:11-12. ‡ 48:7 48:7 Balli gbal aba: Tite 35:16-19.

andə lullə kəm Ibərayim,
andə lullə tárrám Ishaku a damba.
Bə Bakuli pea wia amuna andə aməkau
bəà hatəki bəà pələ əbwabundəa a banza.>>

¹⁷ Yisəfu ka, earce gír mənəo tárrí pè ka dāng, mənana tsək buì mēli amur muni
məkyauwe ka. Nda bəriki nē loasə bù-mēli mala tárrí amur Ifərem nē kánəí amur
Manasa.

¹⁸ Banggi tárrí ama, <<Dàdá, kəa pè anggo dāng. Mənia ka, nda muna-damba. Tsək
buo mēli amurí.>>

¹⁹ Tárrí bīnəe, pələi wi ama, <<Ən sələnə, munem, ən sūrə gir mənana ən pakki ka.
Məsəcau na, Manasa ka, nē nggá duk əbwabundəa mala nzali mēgule. Sə ko bə lang le
ka, məkyauwe Ifərem ngga, nē kúti nē gulo. Acemənana aməkə nē nggá duk
əbwabundəa mala anzali.>>

²⁰ Nda Yakupu tsəki amuna-burana mənəo bù a pwari mənəo, kə na ama,
<<Amə Isərayila nē paktúró nē alullə wun,
bə à nē tsəki əbwana bù ka. À nē bang ama,
<Bə Bakuli tsək wun wu dum nē kume mala lidamba, kəla mala Ifərem andə Manasa.>
>>

Anggo sə Yakupu tsək Ifərem amur Manasa.

²¹ Pələa Isərayila yì Yakupu ne Yisəfu ama, <<Səni, málá mə nē wǔ, sə Bakuli ka nda
atə wun. Yì ka nē nyesə wun a nzali mala aká wun, yì nzali Kan'ana.

²² Sə we mənana a nda amur amə'eambo ka, mə nda ban po nzali məboarne mala
pal nkono mənana a Shekem ngga.Š Nzali mənəo ka ən é nē â arə amə'Amor a lwa nē
nggeabyau mem andə nta mem.>>

49

Yakupu tsəki amuni bù

¹ Yakupu pələa tunə amuna-burana male sə bang ama, <<Wu yiu wu yì ramba
abanam mə bangga wun gír mənana nē yia kum wun arə anza mənana à nē yiu ka.

² <<Wu yì ramba wu ő,
wun amuna-burana mala Yakupu;
wu kwakikir wun
arə tár wun Isərayila.

³ <<We Ruben, a nda muna-damba mem,
ən bəló aba rəcandəa mala lo-bwa mem;
arəò sə tita əwabura-bwa mem ləmdəa.
Aba gulo ka a nda mədamba mala amunem,
a kútiä kat nē rəcandəa.

⁴ Sə acemənana a dwayi bwal bamuro,
a songnəo kəla nggeamur ka,
a pà nē duk mədamba dəm dāng.
Acemənana a kutio a nda-nongnəo mala tárró,
a nongnə māmí.
We, a eauwe a gyangnəan-nongnəo mem
a pəndəki! *

⁵ <<Shimiyon andə Lawi ka,
njar malea mwashat aba bealbikea.

Anggea-byau malea ka,
agirbura mala lúllô na. †

6 Yiləmem, kəa kúti aba kùrkún ba-səmbərəa malea dāng,
bangŋo mem, kəa oasə bamuro aba dapi malea dāng,
acemənanə à wal-lú aba bumlulla malea.

À gbakəri ajamnda ace pakkidire.

7 Bumlulla malea ka mala b̄ikibura na;

b̄ə súban suləo amurí.

Bumkpəmna malea ka mala pàkkiagir d̄wanyì sən məsəswatər na.

Mə nə mesəkia aba nzali Isərayila.

Mə nə mesəkia abalə abwana mala Yakupu. ‡

8 <<Yahuda, amə'eambo nə b̄wangsəo;

buo nə kpa myal abio aməbura;

amuna-burana mala tárró nə bun a nzali a badəmbo.

9 Munem Yahuda, a nd̄a muna-im,

mənana nə banḡatà nyama nə wali

sə nə nyare a mp̄u male ka.

Kəla im awu nə sarəa a nə nongŋo,

kəla nggeəbwaná im,

yana b̄we nə kum babumcandəa nə zorəŋ?

10 Gara-murəm pà nə purí b̄u Yahuda dāng,

yálmúr abwana ka nə pà a tàu male

bà yiu mala b̄wa mənana garè ka male na ka,

sə ab̄wapəndəa ka à nə bun a badəm̄bi,

à nə oki wi.

11 Nə kùr mədambəriso male arə nggun-anap,

muna-mədambəriso male ka nə kùrì

arə bu nggun-anap məboarne mala ab̄i;

nə lákkí adaura male aba mùr-bəlanggun anap,

adaura-múr̄b̄i male ka nə lákkia

nə mùr-bəlanggun anap məbanḡe.

12 Aməsəi nə bang b̄ing-b̄ing ace nu mùr-bəlanggun anap,

aminəi nə pwasə pwat-pwat ace nu kiura.

13 <<Zebulu ka nə do a kún nggeamùr

sə ban male nə duk ban kpasha mala awaru-mur;

nzong-nzali male nə bik nggea-là Sidon.

14 <<Isaka ka dambəritso mə'biki twal twalo na.

Nə nongŋo a nzali ace ak twalo mədəmbəre a nzəmi.

15 B̄ə sən boaro mala ban usələo male,

sə b̄ə nzali-do male pwasəbumi ka,

nə eare nə twalki atwalo mədəmbəre a kwàrì.

Nə eare nə pak túró guro.

16 <<Dan ngga nə duk mə'bashi mə'məsəcaunì

amur abwana male kəla mana acili atau mala Isərayila nə pàk ka.

† 49:5 49:5 Balli aba: Tite 34:25,30. ‡ 49:7 49:7 Balli gbal aba: Tite 32:28.

17 Dan nè do kəla n'yau a nkanggari njargula,
kəla n'yau-barya aban nongŋo a gírí njarkusəu.

Nè kwar pər mana kə kútí ka a kusəi
sə məkwak pər nè puro nè kpa nə nzəmi.

18 <<We Mətalabangŋo, ən nggə soa məsəam arəð
ace kum amsəban mò.

19 <<Amə'iuban nə agirbura a buià à nè eau amúr Gad həkkit nə kidíkiban,
sə yì ka nè pələ arəia nə munəo nè pərtea.

20 <<Asha ka nè lìli, lì mala agirlina məboarne,
sə nè pusə girlina mənana ndanə boaro ace amurəma ka.

21 <<Naftali ka nda kəla mbamba mənana nda atarəi ka;
nè bangŋa aban ká a ban mənana bumi earce ka.
Nè bəlki amuna aməboarsəne.

22 <<Yisəfu ka nggun anap mə'pa bəle na,
mənana à pandəi a kún mgbede mūr ka;
abui to à eauwe amur sheran.

23 Amə binəməsəi soa munəo arəi nə lúllô məkərkərnì.
À pərte nə anta andə amundi malea.

24 Səama nta male ue bandang,
anggwarbui cam kàngkàng,
atàcau mala bu Mə'rəcandəa mala Yakupu,
atàcau mala Yálgír, Tali mala Isərayila,

25 atàcau mala Bakuli mala tárró,
yì Bakuli mənana bwalkiyio kàm ngga.

Bakuli mənana Kàrbān Kat nə Gulo ka nè tsəko bù mala nya mbulo nə kuli;
nè tsəko bù nə pô mūr a tà-nzali;
nè tsəko bù mənana we wunə agirkusəu mô ka
wun nè bəl nyangsang.

26 Atsəkbu mənana ən earce Bakuli bə pò ka aməgulke na.
À gulo à kútì atsəkbu mala tárrám andə mala kəm;
à kútì atsəkbu mala ankono share banza;
à kútì agəna mala amgbang-ban mana à nda tətək ka.

Yia kat bəà suləo amuro, we Yisəfu,
acemənana a nda murəm abalə amə'eambo.

27 <<Benjami ka nvwa-bondo mə'biki pak-nzal nyam-pəra na;
nə dəmbari ka nè wal nyam-pəra male,
nə pwarikpəra ka nè sàngi nyami.>>

28 Amənia kat ka à nda ka tau lum-nong-bari mala amə Isərayila, sə amənia yì acau
ka à nda ka cau mənana tárrià banggia wia mana ndarə tsəkia wia bù, kə pè koyan
ateà ka tsəkbu mənana kārəa arəi ka.

Lú mala Yakupu andə tsəkban male

²⁹ Pələa Yakupu pè amuni amənia yì akwarkiru ka ama: <<Mə ndo mə nə wũ mə nə o atə akēm mənana à akām damba à wuna ka. Wu tsək luem a ban mənana à tsək abea akēm kām, a gumi-ba'tali a baban mənana didyal ka mala Efəron bwa Hitti na ka.

³⁰ Məno yì gumi-ba'tali a baban a Makpela, tù nəban là Maməre, a nzali Kan'ana ka, Ibərayim kúrí atārəia andə babani a bu Efəron bwa Hitti, bə do nda ban tsək alú male.Š

³¹ A bani sə à tsək lú Ibərayim andə lú māmí Saratu; a bani sə à tsək lú Ishaku andə lú māmí Rabeka, sə a bani sə ən tsək lú Liya.

³² Babani andə gumi-ba'tali mana abaləi ka à kúrí a bu amə'Hitti.>>

³³ Lang Yakupu malna pa amənia yì akwarkiru aban amuni amuna-burana ka, nyare sarəa akusəi amur gyangňan-nongňo, lin'ueo male kasəa, à kpapì atə akē.

50

À umnə lú Yakupu a Kan'ana ace tsəkban

¹ Yisəfu lo kùmsə amur tárrí, kùrrí zəp nə abui sə kə bua aceì.

² Pələa banggi amətúró male, yì amə'buri ama bəa giləki lú tárrí Yakupu ace tsəie. Anggo gbal sə à pa.

³ Túré twalia anongňo lumi-ine, acemənana məno ka nda làkkì mala anonggio mala mal túró giləki lú sə à nə tsəì. Amə Masar bua lú Yakupu anongňo lumi-tongno-nong-bari (70).

⁴ Lang anonggio mala bua-lú kutina ka, Yisəfu banggi amə'tamurəm Firona ama, <<Bə bum wun pwasə arəəm ngga, ida wu kyan nə mənəia yì càu ka a kuniəm aban Firona Murəm. Wu banggi wi ama,

⁵ <Mənana Tárrám malanə wu ka, tsəem bən kángìr ama mə nə tsək luí a bembə mənana təmbì bamúrí a nzali Kan'ana ka. Acemani ka, ən nggə zəmbô pé, dekiam bən kyane mə tsək lú tárrám a Kan'ana, sə mə nyare.> >*

⁶ Firona Murəm nyesəi wi càu ama, <<Kyane kya tsək lú tárró kəla mənana tsəo a kánbì wi ama awu nə pàk ka.>>

⁷ Nda Yisəfu lo oa tsək-lú tárrí ka. Abwana-məgule kat mala Firona Murəm, andə amə'pè murəm kwarkiru, andə abwana-məgule kat mala nzali Masar o atè.

⁸ Aməbala mala Yisəfu, andə amə'eambi, andə acili aməbala mala tárrí yia kat à o atè. Kə amuna-məkèke malea, andə adomwan mala anzur, andə ambul andə andá malea na à dekia a bu-nzali Goshen ngga.

⁹ Abwana abalə awaru-pər sə a nzəm apər gbal ka à o atè. Nggea ramba mala bəwabundəa na kərkər.

¹⁰ Lang à yì bingňəna katəra mala Atat, a nkaring Nggeasala Jodan ngga, à lo keban andə bua lú Yakupu kām kərkər. Akanó ka, Yisəfu twal anonggio tongno-nong-bari aban dokúnbembə andə bua-lú tárrí.

¹¹ Lang amə'Kan'ana mənana à do a nzali məno səniə aban bua andə keban a katəra mala Atat ka, à bang ama, <<Mənia ka bua-lú məkərkərnì mala amə Masar na.>> Nda gír mənana tsəa sə à tunə bani ama Abel-Mizərem ngga;† nda kano a nkaring Mùr Jodan.

¹² Anggo sə amuna-burana mala Yakupu pa kəla mənana banggia wia ka.‡

¹³ À twal lú tárrìà à umnəi a nzali Kan'ana. À kya tsəi a gumi-ba'tali a baban a Makpela, tù nəban là Maməre. Məno yì baban ngga nda mana Ibərayim kúrí a bu Efəron bwa Hitti, bə do nda ban tsək alú male ka.Š

Š 49:30 49:30 Balli aba: Tite 23:3-20. * 50:5 50:5 Balli aba: Tite 47:29-31. † 50:11 50:11 Abel-Mizərem ngga nda <<bua-lú məkərkərnì mala amə Masar.>> ‡ 50:12 50:12 Balli aba: Tite 47:30; 49:29-32. Š 50:13 50:13 Balli aba: Tite 23:17-20; 25:9; 35:29.

¹⁴ Anzəm mana Yisəfu tsəngɾənà lú tárrí ka, nyare a Masar, atārəia andə amə'eambi andə acili abwana mənana kat à o atè ace tsəkban mala tárrí ka.

Yisəfu nongsə babum amə'eambi

¹⁵ Lang amə'eam Yisəfu səni tárrìà wuna ka, à bang ama, <<Yakəla Yisəfu ndanə bumlulla mala agir məbike mənana kat səm pakki wi ka più a bumi, nə yia mbwe səm nə məbike gbal.>>*

¹⁶ Nda à túrbān bəà banggi Yisəfu mənīa yi càu ka ama, <<Kaniama tárró nə wù ka, bangga səm càu mənīa ka, ama:

¹⁷ <Wu banggi Yisəfu ida bə twali amə'eambi ban acaubikea andə agir məbane mənana à pea, mala tanni mənana à pe wi dídɣal a njar mana boar raka.> Nda səm nggə zəmbo, twali aguro mala 'Bakuli mala tárró banì.>> Lang cau mənīa yina a baní ka, Yisəfu bua sukki mərəm.

¹⁸ Amə'eambi gbal ka à yiu à yi kpa a nzali a bədəmbi; à bang ama, <<Səm ndya ka; səm nda ka aguro mò.>>

¹⁹ Sə Yisəfu ka nea wia ama, <<Bangciu bə kəa pakka wun dāng. Mə nda 'Bakuli le?

²⁰ Mala wun ngga, wu sham a babum wun ama wun nə pàkkam gír mana nə kwanrəəm ngga, sə 'Bakuli ka kànì ama gír məboarne na nə pur abaləi ka, ace mənana bəà amsə ayiləmi abwana pas, kəla mənə yalung səm nggə səni kə pək ka.†

²¹ Acemani ka, bangciu bə kəa pakka wun dāng. Mə nə denyinə wun andə amuna ma'wun.>> Pələa bak babumia sə nea wia acau məboarne.

Məsəlaata anonggio andə lú mala Yisəfu

²² Yisəfu do a Masar andə bala mala tárrí kat. Dǒ lùmsə apələa lumi-lum nə məsəi lum (110).

²³ Mənana Yisəfu ka nda andəaməsəi ka, sən amuna andə aməkà Ifərem. Dəm ngga à bəl amuna mala Makir, muna mala Manasa a məsəi; amuna mənīa ka Yisəfu ea amuni na.

²⁴ Yisəfu pələa nea amə'eambi ama, <<Málá mə nə wǔ, sə bafo ka 'Bakuli nə yia bwala wun nggəm. Nə pusə wun a nzali man, nə nyesə wun a nzali mənana kánbì Ibərayim, sə Ishaku, sə Yakupu, ama nə pea wia ka.>>

²⁵ Pələa Yisəfu tsək amuna mala Isərayila à kánbì wi ama, <<Mbək-kàngkàng 'Bakuli ka nə yiu aban wun, sə wun nə pwan amuem akani.>>

²⁶ Nda Yisəfu yi wú mana apələa male bingɾəna gbəman-mwashat nə lum (110) ngga. Lang à giləkina lú ka, à nongsəi aba kpamgbang tsək-lú a Masar.

* 50:15 50:15 Balli aba: Tite 37:28; 42:21-22. † 50:20 50:20 Balli gbal aba: Tite 47:5; Rom 8:28.

Puro MƏNCAU

Lulləu mənia ama *Puro* ka bələi nda <<Upi ban,>> sə ndarə bangcau amur gır-kumban mægule aba cau-bara-bara mala Isərayila, mənana à bangce aba mənia yì maləmce ka; yì cau mala puro mala amə Isərayila mənana à nying Masar, ban mənana à nda kam didyal kəla aguro ka. Maləmcenî ka ndanə abare mægulke ine: (1) Panzəban mala amə'lbəru aba doguro; (2) Gya malea aban ká a Nkono Saina; (3) Kùrcəu mala Bakuli nə abwana male a Saina, mənana pea wia anggurcau mala do-bealboarna, andə dotarəu nə abwana, andə dokpata Bakuli, mənana à nə dum nəi ka; (4) Pək ban peri andə giləki bələi nə agir peri ace amə Isərayila, andə anggurcau ace apəris andə peri aban Bakuli.

Mugulacəu aba maləmce mənia ka nda cau mala gır mənana Bakuli pē, lang panzəna abwana male mənana à kùria aba doguro, sə nyesəia à duk nzali mala abwapəndəa mana à ndanə tsəkbaləu ace dəmba ka.

Mugula bwa aba maləmce mənia ka nda Musa, yì bwabura mənana Bakuli tarri bə gingnə amə Isərayila a njar bəà purî Masar ka. Bare cau bá maləmce mənia, mənana bangula abwana sùrəi ka, nda ka Anzongcau Lum mənana Bakuli pa ka (Pur 20:1-17).

Agir mənana a bələi ka

Panzəban mala amə Isərayila aba doguro a Masar 1:1--15:21

1. Aguro a Masar 1:1-22

2. Bəlbən mala Musa andə tita do male 2:1--4:31

3. Musa andə Haruna soa arə murəm Masar 5:1--11:10

4. Lamsan mala Yàlîmurû andə upi Masar 12:1--15:21

Loapi Nggeamûr Nzuno aban ká Nkono Saina 15:22--18:27

Nggurcau andə kùrcəu 19:1--24:18

Tara Məfele andə akwarkiru ace peri 25:1--40:38

Làkkì mala amə Isərayila a Masar

¹ Amənia ka à nda ka amuna-burana mala Isərayila mənana à kùtî a Masar andəa tárrià Yakupu ka; koyana ateà ka andə amə'bala male:*

² Ruben, andə Shimiyon, andə Lawi, andə Yahuda,

³ andə Isaka, andə Zebulu, andə Benjami,

⁴ andə Dan, andə Naftali, andə Gad, sə Asha.

⁵ Amuna andə amə'kau mala Yakupu kat ka,† à nda lumi-tongno-nong-bari (70).‡
Yisəfu ka ak dəmba nda a Masar.

⁶ Yisəfu yì wú, sə amə'eambi gbal kat à yì wukio; anggo sə yia kat a nza malea ka teà yì twalo.

⁷ Səama amunia andə aməkea, yia amə Isərayila ka, à yì bəlki amuna andə aməkau pas; à sa à làkkì nyangsang, à bündə kèrkér, à lùmsə bá nzali Masar.

À par amə Isərayila abata tanni

⁸ Anzəm apələa pas ka, bə bəsa murəm mənana sùrə kəgır amúr Yisəfu raka, eau a buno-murəm mala Masar.

⁹ Banggi abwana male ama, <<Wu səni, amə Isərayila adyan ngga à làkkina kèrkér, sə à duməna gır ən'o aban səm!

* **1:1 1:1** Balli gbal aba: Tite 35:23-26. † **1:5 1:5** Balli aba: Tite 46:2-7,26-27. ‡ **1:5 1:5** Bè nyesəe mana bara-bara ka bang ama làkkì malea nalumi-tongno-nong-bari nə məsəi tongno (Sən Atúró 7:14).

¹⁰ Wu yiu, sëm nè alta kutan mala tamsə lidəmba mala làkkì malea. Bè ana raka, bə lwa lo ka, yangəla à nè krapibu andə abisəm aməbura, à nè o a munəo arə sëm, sə à nè nying nzali ma'səm.>>

¹¹ Nda amə Masar tsək amə-pərta aguro amúrià, bəà bungì bangño malea nə paria wia akanggərang atúró məkwanə amúrià ka. À tsəia púp à bakkia anggea-là Pitom andə Ramisi, anggea-là ramgìr mala Firona,§ Murəm.

¹² Sə kat andə pàtanni mənana amə Masar kə par amə Isərayila nēi ka, kara amə Isərayila kə lidəmba nə li aban làkkì andə mesəe aba nzali. Nda bangciu yi pakki amə Masar arəia,

¹³ sə à tsək amə Isərayila púp aba túró-guro məbike, sən məsəswatər pà kəm dāng.

¹⁴ Amə Masar tsək amə Isərayila do bikia wia nə tsəia púp bəà kə bakkì amə Masar atobali andə pak koya túró-baban. Amə Masar parì amə Isərayila atúró məcandəe mənāia ka kat amúrià, sə à tsəia púp bəà peā, sən məsəswatər pà kəm dāng.

¹⁵ Pələa murəm mala Masar bang cau nə Shifəra andə Puwa, yì amə'bwal-gbáshí mala amə Ibəru* ama,

¹⁶ <<Lang wu ndarə bwali amālā amə Ibəru gbáshí, sə wu sənì muna-bwabura na à bəl ka, wu wal-luí, sə bə muna-bwama na ka, wu deki bə àwá.>>

¹⁷ Səama amə'bwal-gbáshí man ngga amə banggi Bakuli na, acemani ka à eare à pàk gìr mənana Murəm Masar banggia wia ka dāng; à deki amuna-burana à àwá.

¹⁸ Murəm Masar pələa túrbān bəà tunə amə'bwal-gbáshí man sə díā ama, <<Mana tsəa sə wu pàk gìr man? Palang sə wu kə nying abangna amuna-burana nəyiləmu?>>

¹⁹ Amə'bwal-gbáshí eari wi ama, <<Amālā amə Ibəru ka à pà kəla amālā amə Masar dāng; amālā amə Ibəru ka à nda dwat nə məsəkàngkàngŋa; kaniama mə'bwal-gbáshí nè ká a bania ka, à angŋa dəmba à gbashina.>>

²⁰ Anggo sə Bakuli ləmdə earmúru male aban amə'bwal-gbáshí, sə amə Ibəru lidəmba nə hatəki andə gulo nə rəcandəa kəm kpəm.

²¹ Sə acemənana amə'bwal-gbáshí banggi Bakuli ka, pea wia malea yìā amuna.

²² Pələa Firona Murəm, tsəki abwana male kat amə Masar nzongcau ama: <<Koya muna-bwabura mənana kat bwa Ibəru loa bəle ka, bəà túrí aba Nggeasala Nayel. Sə amuna-maməna kat ka, bəà dekia nəyiləmu.>>

2

À bəl Musa

¹ A bàkú mənə ka, bə bwabura a tào mala Lawi al bwama a tào male.

² Bwama mənāia kum muna a bumi, sə bəl muna-bwabura. Sənì ka mune boarbwa kərkar, sə pələa səmbərəi zongño tàru.

³ Lang yì sənì pà nè gandə lidəmba nə səmbərəe raka, pələa twal məgó mənana à tè nə bondo papiros ka, lanzə bāləi nə myang andə muku kùrrí. Pələa nongsə muna abaləi sə tsəi abalə anzuno a kún múr mala Nggeasala Nayel.

⁴ Mə'nggaula mune pələa cam zak aban yálè nè sən koman nè kum muna.

⁵ Zuku ka, boarnsarile Firona Murəm yiu a sussəo a kún nggeasala, sə amə'tè amuna-nsarina mana a tè ka à kùtí aban gya a kún nggeasala. Məsəi kpa arə məgó mənə abalə anzuno ka, sə ne mətè muna-bwama ama bə kya twali wi.

⁶ Lang muna Murəm loasə kún məgó ka, kara sən bangna muna-bwabura. Nda aban bua, kara məsəswatər male bwali, sə na ama, <<Muna man ngga mwashat abalə amuna mala amə Ibəru na.>>

§ 1:11 1:11 Firona ka nda lulləu gulo mana à tunəkina amurəma mala amə Masar nēi a pwarian ngga. * 1:15 1:15 amə Ibəru ka nda lulləu mana amə Masar kə tunəna amə Isərayila nēi ka.

⁷ Sə mə'nggaula muna sung tù aban boarnsarile murəm, osso dī ama, <<Bə ən kya yinə mwashat atà amaməna mala amə Ibəru ace mənana bə iuləō munē ka le?>>

⁸ Boarnsarile murəm eari wi ama, <<E, kyane kya yinəam nāi.>>

Pələa mə'nggaula muna tù a mire kya tunə nggea mune.

⁹ Boarnsarile murəm ne nggea muna ama, <<Twal muna mənā ka umnāi a bala, kya iuləami, mə nə nggá mbweo tangnakusəo.>> Pələa twal mune umnāi kya iuləi.

¹⁰ Nənzəmò, lang mune yi gulna ka, nyesəi wari nāi kya pē boarnsarile murəm, sə pələ muni. Tsəki wi lulləu ama Musa,* nda ban bang ama, <<Acemənana ən twali amúr mùr>> ka.

Musa bariki ama nə bwali abwana male kām

¹¹ Mənana Musa gulna karəna-bwa ka, puro wario nə nggá sən abwana male amə Ibəru, sə kya sən nggea tanni mənana à nda abaləi ka. Sən bwa Masar aban walki mwashat atà amə'eambi, bwa Ibəru.

¹² Lang Musa peləkiban sə sənī kəbwa pà kām aban sənə raka, kara wal-lú bwa Masar sə səmbərəi a sala.

¹³ Ban nə fa ka, Musa purna dəm nə ká aban abwana male. Kya kum amə Ibəru bari aban munəo. Sə dī bwa mənana tita altacau ka ama, <<Palang sə a kə walki mə'eambo?>>

¹⁴ Bwa mənəo pələa nyesəi wi cau ama, <<Yana tsəo murəm andə mə'bashī amur səm? A ndarə earce awu nə wal-luem kəla mənana a wal-lú bwa Masar yilung ngga le?>> Kara bangciu bwal Musa, nda kútí a denyicau ama, <<Gir mənəo ən pē ka abwana sələnace.>>

¹⁵ Lang Firona Murəm okce ka, alta Musa nə wal-luí. Sə Musa ka bangña apí Firona, o kya do a nzali Midiyan, a nkanggari be tūli-mùr.

¹⁶ Bè pəris mala amə Midiyan, ndanə amuni amuna-maməna tongno-nong-bari. Amuna-maməna mənā yiu, à tò mùr a tūli, à lùmsəki ankenye-mùr, à nə pē anzur mala domwan mala tárrià.

¹⁷ Abea ayálgír aburana yiu, à pər amuna-maməna mənā ama bəà o. Sə Musa ka lo camata amuna-maməna mənā ka, bwalia wia kām à pē domwan mala anzur malea mùr.

¹⁸ Lang amuna-maməna man nyarna a bala aban tárrià Rewel† ka, díā ama, <<Lang sə wu nyar tù yalung a bala?>>

¹⁹ À eari wi ama, <<Bè bwabura Masar na amsə səm a bu ayálgír aburana ka, sə yàle toka səm mùr a tūli sə pē agirkusəu ma'səm à nū.>>

²⁰ Tárrià díā ama, <<Sə bwabure ka, nda ke? Palang sə wu o wu deki? Wu kyane wu kya tunəi bə yiu bə yi lìli atà səm!>>

²¹ Musa eare duk kano atà Rewel, pələa Rewel twal bə muni muna-bwama, Zipora sə pē Musa bə duk māmí.

²² Zipora bəli Musa muna-bwabura. Musa bang ama, <<Mə nda bwa-kúndàngna a nzali mədàngne, acemani ka mə nə tsəki wi lùlləu ama Gashom.‡>>

Bakuli ok bua mala amə Isərayila

²³ Anzəm apələa pas ka murəm Masar paklú. Sə amə Isərayila ka à kə imge ace tanni abata túró guro mənana à nda abaləi ka. À bua kərkər, sə bua malea eauwe aban Bakuli.

²⁴ Pələa Bakuli ok imge malea sə bāləi kasəa arə kùrcəu male mənana pangnə Ibərayim,§ nə Ishaku, sə nə Yakupu* ka.

* 2:10 2:10 Musa ka bāləi nda <<twali amúr mùr.>> † 2:18 2:18 Rewel ka mə'eam ko eambu-tárrú mala Jetəro na.

‡ 2:22 2:22 Gashom ngga bāləi nda <<Bəri.>> § 2:24 2:24 Sənī aba: Tite 15:14. * 2:24 2:24 Sənī aba: Tite 46:4.

²⁵ Pələa Bakuli sən amə Isərayila,[†] sə yi sələa ama pwari kārəna ace amsəia.

3

Bakuli nacau nə Musa

¹ A bə pwari ka, Musa na arə yál domwan mala ambul andə anzur mala nkili Jetəro, bəwaməgule pəris mala amə Midiyan, sə Musa umnəia kuko a babondo yi pur a ban mənana à tunəki ama Horep, nkono mala Bakuli ka.

² Akano ka, kara sən məturonjar mala Yahweh* pusərəi kəla bəsa mə'earke aba mə'nkwardi. Kə sən earke mala lasə bəsa amur nkwardi, sə ko nkwardi pì dāng.

³ Pələa Musa bang ama, <<Mə nə ká mə nggá sən mənəia yì gír'ndali, mənana bəsa kə earke sə nkwardi pì raka.>>

⁴ Lang Yahweh səna Musa pələna rəi ace sənban pepè ka, pələa tunə Musa nə bá mə'nkwardi ama, <<Musa! Musa!>>

Sə Musa pa eare ama, <<Mə ndya ka.>>

⁵ Pələa ne Musa ama, <<Kəa sung kani dāng! Swár ankura mənana a kusəo ka, acemənana ban mana a cam kam ngga, nzali məfele na.>>

⁶ Dəm ngga banggi wi ama, <<Mə nda Bakuli mala keò, Bakuli mala Ibərayim, Bakuli mala Ishaku, sə Bakuli mala Yakupu.>>

Lang Musa ok cau man ngga, kùmsə bəməsəi, acemənana bangciu pakki wi arə sən Bakuli a bəməsəi.

⁷ Sə Mətalabangjo banggi wi ama, <<Məsəcau ən sənəna tanni məkərkərnì mala abwana mem mənana aba Masar ka, sə ən ongəna bua malea atəcau mala amə pea wia tanni abata túró guro. Ən sələnace nutanni malea.

⁸ Acemani ka, ən suləo ace amsəia a babù amə Masar, mə nə pusəia bəà purì bá nzali mənə, sə mə nə kánəia a nzali məboarne, andə nzali məgule, nzali mənana kiura andə mur'nyi kə bang kəm ngga; nzali mənana amə'Kan'ana, andə amə'Hitti, andə amə'Amor, andə amə'Periz, andə amə'Hivi, andə amə'Jebus duk kam ngga.

⁹ Adyan ngga, bua mala amə Isərayila bwaləna banam, sə ən sənəna twalo mədəmbəre mənana amə Masar paria wia amúrià ka.

¹⁰ Yiu, mə nə túrò aban Firona, Murəm Masar, ace mənana wu pusə abwana mem, amə Isərayila, bəà purì bá Masar ka.>>

¹¹ Pələa Musa buaki Bakuli ama, <<Mə nda yana mana mə nə kúti abadəm Firona ka? Mə nda yana mənana mə nə pusə amə Isərayila aba Masar ka?>>

¹² Pələa Bakuli ne wi ama, <<Mə nda atò, sə mənəia ka nda gír mana nə ləmdə ama mə nə túrrò ka: Lang a pusəna amə Isərayila à purnəi bá Masar ka, we wunəia, wun nə yia peri abanam amur nkono mənəia ka.>>

¹³ Pələa Musa ne Bakuli ama, <<Bə ən wari aban amə Isərayila, sə ən nea wia ama, <Bakuli mala aká wun nə túrəm aban wun,> sə à diem ama, <Mana nda lùlləi ka?> Mana mə nə banggia wia?>>

¹⁴ Bakuli pē Musa eare ama, <<MƏ NDA MƏNANA MƏ NDA KA. Mənəia ka nda cau mana awu nə ne amə Isərayila ka: <MƏ NDA[†] nə túrəm aban wun.> >>

¹⁵ Bakuli nyar dəm ne Musa ama, <<Banggi amə Isərayila mənəia yì cau ka ama: <Yahweh, Bakuli mala aká wun, yì Bakuli mala Ibərayim, Bakuli mala Ishaku, sə Bakuli mala Yakupu, nda túrəm aban wun ngga.> Mənəia ka nda lùlləəm mənana málá male pà kəm raka, kə lùlləú mənana à nə dənəinə mim nəi arə anza kat ka.

[†] 2:25 2:25 sən amə Isərayila ko <<sən bealu mənana amə Isərayila abaləi ka>> * 3:2 3:2 Yahweh ka nda lulləu mana Bakuli pe bəmúri ka. † 3:14 3:14 Lulləu mənəia ama: MƏ NDA MƏNANA MƏ NDA KA ko MƏ NDA nə kún Ibəru ka, nda <<Yahweh.>> Aba nyesəcau mənəia nə kún Mbula ka, səm tunəi ama <<Mətalabangjo.>>

¹⁶ <<Kyane, kya ramba abwana-məgule mala amə Isərayila a banbwáná sə wu banggia wia ama <Yahweh, Bakuli mala aká wun, 'Bakuli mala Ibərayim, 'Bakuli mala Ishaku, sə 'Bakuli mala Yakupu, pusərai abanam, sə na ama, <<Ən soana məsəəm kyap-kyap arə wun, andə gir‡ mənana à kə pakka wun a Masar ka.

¹⁷ Sə mə ndarə pacau ama mə nə pusə wun bə wu purî bá parban mala tanni məbike mala Masar, sə mə nə kánəia a nzali mənana kiura andə mur'nyi kə bang kəm ngga; nzali mənana amə'Kan'ana, andə amə'Hitti, andə amə'Amor, andə amə'Periz, andə amə'Hivi, andə amə'Jebus duk kam ngga.>> >

¹⁸ <<Abwana-məgule mala Isərayila nə kwakikiria a rəò. Pələa we wunə abwana-məgule ka wun nə ká aban murəm Masar sə wun nə banggi wi ama, <Yahweh, 'Bakuli mala amə Ibəru ləmdəna rəi aban səm. Ado ka, ida eara səm bə səm twal gya mala nongŋo tărú aban ká njenza aba pədanban ace pà gir'nkila aban Yahweh, 'Bakuli ma'səm.>

¹⁹ Səama ən sələna ama murəm Masar pà nə nying wun bə wu u dāng, she bə kaba bə tsəngŋəni púp bə pè ka.

²⁰ Acemani ka, mə nə loasə buam mə nə wal Masar, nə agir-ndələki amə kərmurui mənana kat mə nə peə abaləi ka. Anzəm mənə ka nə nying wun bə wu o.

²¹ Mə nə tsəa abwana man nə kum earmúrú aban amə Masar, sə bə yina o, wun nə nying Masar ka, pà wun nə umnə babù wun bə dāng.

²² Koya bwama Isərayila ka nə nggá zəmbî abî amə'murkala amaməna Masar andə koya bwama Masar mənana ndanə do a atə ka, bəà pè wi agir-nggūrəu andə agir azərfa andə bolo-njengəlan. Wun nə oasəi amuna ma'wun amuna-burana andə amuna-maməna amənia yì agir ka arəia. Anggo sə wun nə pwan kume mala amə Masar arəia.>>

4

Bakuli pè Musa rəcandəa mala pàkki agirndələki

¹ Sə Musa ka pè Yahweh eare ama, <<Sə amə Isərayila ka, à pà nə earnə mim, ko à nə ok cau mem dāng; à nə bang ama, we Yahweh ka a ləmdə rəò abanam dāng.>>

² Nda Yahweh dī ama, <<Mana mənə a buo ka?>>

Musa eari wi ama, <<Gara na.>>

³ Yahweh ne wi ama, <<Túrî a nzali.>>

Pələa Musa túr gara mana a bui ka a nzali, kara garè pələ n'yau. Musa nyar nə te cambi wi zak.

⁴ Sə Yahweh ne wi ama, <<Ləmdə buo bwali a nggilate.>>

Pələa Musa ləmdə bui bwali a nggilate, kara nyare pələ gara dəm.

⁵ Yahweh pələa na ama, <<Mənia ka nda ace mənana bəà ear ama, Mim, Yahweh, yì 'Bakuli mala akeā, 'Bakuli mala Ibərayim, 'Bakuli mala Ishaku, sə 'Bakuli mala Yakupu ka, ən ləmdəna rəəm a bano.>>

⁶ Pələa Yahweh ne Musa dəm ama, <<Ado ka oasə buo aba daura mô.>> Pələa Musa oasə bui aba daura male, sə lang pusə bui dəm ngga, kwánó nggû* angŋa bui pwasəna pwapwat kəla talimbulo.

⁷ Nyare Yahweh banggi wi ama, <<Nyesə buo aba daura mô.>> Pələa Musa nyesə bui aba daura male, sə lang pusə bui ka, bui nyarna pələna məboarne kəla cili rəi.

⁸ Yahweh banggi Musa ama, <<'Bə amə Isərayila ginə earnə we ko à tsəkir gir'ndali mənana a dəmba raka, à nə earnə gir'ndali mənəia nənzmò ka.

‡ 3:16 3:16 Ən soana məsəəm kyap-kyap arə wun, andə gir ko <<Ən yina aban wun, sə ən sənəna gir>> kwánó nggû ko bə kwánó məbike mala nggû rəu mana kə akrə bwa ka.

* 4:6 4:6

⁹ Bèà ginə earnə we ko à ok cau mò raka, kat andə amani ama a ləmdəia wia amənia yì agir'ndali bari ka, dərə mur a Nggeasala Nayel sə wu soləi a nzali. Murnî nè pələ nkila a nzali.>>

¹⁰ Pələa Musa banggi Yahweh, ama, <<Ida Mətalem, ən sələ nacau dāng. Kaniama awu nə nacau nə mim ngga, mə nda mə'sələ nacau dāng, sə ko ado mənə a nanacau nə mim guro mò ka ən gandəi dāng. Acemənana ən nggə dəndi nacau, sə lasəəm kə twal cau tù dāng.>>

¹¹ Pələa Yahweh dī Musa ama, <<Yana pak kún bwa də? Sə yana tsəkiyi bwa bə do mətalasə-bunna, ko məkir'ara, ko mə sənban, ko nte? Mim Yahweh ka, mə nda re?

¹² Ado ka kyane, Mə nə bwalo kəm, awu nə nacau pepè, sə mə nə kanio cau mənana awu nə na ka.>>

¹³ Sə Musa nyar dəm zəmba ama, <<Mətalem, ida, túr bəbwa dāng.>>

¹⁴ Kara bum Yahweh lúllô arə Musa, pələa banggi wi ama, <<Mə'eambo Haruna, mə'kà Lawi ka pà kəm re? Ən sələ nəma yì ka sələ nacau. Ko ado ka nda kə yiua kúllió ka, sə bə yi sənə ka, ban nə boari wi.

¹⁵ We ka awu nə ne wi cau, awu nə tsəki wi cau a kúni. Mə nə dupô gbasha arə nacau, sə mə nə dupi wi gbasha arə nacau, sə mə nə kania wun gír mənana wun nə pak ka.

¹⁶ Haruna nə duk mə'nacau a kunio aban abwana, yì ka nə duk mə'bəlkúnó, sə we ka awu nə do kəla Bakuli a baní.

¹⁷ Sə awu nə twal gara mò mənəia ka a buo, acemənana kə garè na awu nə pàkki agir'ndali nəi ka.>>

Musa nyare a Masar

¹⁸ Pələa Musa nyare aban nkili Jetəro sə banggi wi ama, <<Ida, earām bən o mə nyare aban abwana mem a Masar. Nəma mə nə nggá sənəia ko à ndakam nəyiləmu più.>>

Jetəro pələa banggi wi ama, <<Kya bá rəpwala.>>

¹⁹ Musa ka nda kano a nzali Midiyan più sə Yahweh banggi wi ama, <<Nyare o a Masar, acemənana abwana mənana à kə alta yiləmo ama à nə wal-luio ka à wukina kat.>>

²⁰ Nda Musa twal māmí andə amuni tsəia a nzəm mədambəriso, sə bwal njar andəia aban o a nzali Masar ka. Musa twal gara male mənana Bakuli banggi wi ama bə bwali a bui ka.

²¹ Yahweh nyare nacau nə Musa ama, <<Lang a bingjəna Masar ka, kya ban Firona kya pàkki agir'ndali mənana ən pō rəcandəa mala pàkkia ka, a bədəmbi. Sə mim ngga, mə nə tər babumi, sə yì ka pà nə eari amə Isərayila bəà u dāng.

²² Pələa awu nə banggi wi ama Mim, Yahweh ka, ən nggə na nəma, <Isərayila nda muna-dəmba mem.

²³ Ən bangjəno nəma wu nying munem bə o, ace mənana bə kya peri abanam ngga, sə a ginə eari wi bə o. Acemani ka, mə nə wal-lú muna-dəmba muna-bwabura mô.>>

²⁴ A bə bansuləo a njar aban ká Masar ka, Yahweh yiu yi je andə Musa sə earce ama nə wal-lú Musa.

²⁵ Pələa Zipora, málá Musa twal tali mə'kún-cauwe kasə nggú kún bəta muni nəi kpat. Twal nggú kún bəta muna mənana kasəi ka, wario kya je ka kusə Musa nəi sə bang ama, <<A nda bura mala nkila abanam.>>

²⁶ Cau mənə bang ama, A nda bura mala nkila ka, nda ace kasə-batau mənə kasəi muna sə nkila sukki ka. Nda Yahweh dēki Musa wal-luí raka.

²⁷ Yahweh ka naní Haruna ama, <<Puro kyane a njenza aba pədanban kya kum Musa.>> Nda Haruna puro wario kya kum Musa a Nkono mala Bakuli ka; sə lang à je ka, mən abui kùrì zəp, pàkki'nzalè.

²⁸ Musa pələa banggi Haruna agir mənana kat Yahweh túrí ama bə kya nâ, andə agir-ləmdəa mənana banggi wi ama bə kya peə ka.

²⁹ Nda sə Musa andə Haruna nyare a Masar à kya tunə dapi mala abwana-məgule mala amə Isərayila kat ka.

³⁰ Haruna pələa banggia wia cau mənana kat Yahweh banggi Musa ka, sə Musa pək agir-ndali mənana 'Bakuli ləmdəi wi ka, a baməsə abwana.

³¹ Pələa abwana eare ama Yahweh na túr Musa ka, sə lang à ok ama Yahweh denyina nə Isərayila sə sənəna nggea tanni məkərkərnì mənana à kə nu ka, à bun a nzali à peri aban Yahweh.

5

Musa andə Haruna nacau nə Firona

¹ Anzəm mani ka, Musa andə Haruna kùtí aban Firona, Murəm Masar, à ne wi ama, <<Mənia ka nda cau mənana Yahweh, 'Bakuli mala amə Isərayila bang ngga, <Nying abwana mem bəà o, ace mənana bəà kya pak Lamsan mala gusələ lùlləàm a babondo.>>

² Sə Firona nyesəia wia ama, <<Yana nda Yahweh, mənana mə nə oki wi sə mə nying Isərayila bə u ka? Ən sùrə Yahweh dāng, sə pà mə nə nying Isərayila bə u dāng.>>

³ Pələa Haruna andə Musa bang ama, <<'Bakuli mala amə Ibəru ləmdəna rəi aban səm. Acemani ka, ida, nying səm bə səm twal gya mala nongɲo tàrú aban ká a babondo, ace mənana bə səm kya pa gir'nkila aban Yahweh 'Bakuli ma'səm ngga. Bə səm pa anggo raka, nə wal-lú səm nə kwánó ko nə lwa.>>

⁴ Firona, Murəm Masar banggia wia ama, <<We Musa wunə Haruna, palang sə wu kə tamsə abwana man arə túró malea le? Wu nyar a túró guro ma'wun!>>

⁵ Pələa Firona Murəm na ama, <<Wu səni, amə Ibəru adyan ngga à làkkina aba nzali Masar sə ndo wu kə tamsəia arə túró malea mana nda púp à nə pè ka!>>

⁶ A kə pwari mənə ka, Firona túrban à tunə abwana male, yia amə-pərta aguro andə abea amə Isərayila mana à twalia ace səntà túró ka, sə banggia wia ama:

⁷ <<Twal ado aban ká dəmba ka, wu kəa nyare wu pè amə Isərayila lusung-pwasəa ace yau dəbang bak tobali dəm dāng; yia nə nggearəia bəà kyane bəà kya pwan lusung-pwasəa malea.

⁸ Sə wu kəa na ama wun nə amsə làkkì mala atobali mənana à nə bak aba pwari mwashat ka dāng ko bəti. Sə dəm ngga duməna púp à nə lùmsəkún túró malea bə pà kəla mana ndakam díɖyal ka. Dwanyi túró nə tsəia sə à kə bua ama bən dekia à nə o, à nə ká pà gir'nkila aban 'Bakuli malea ka.

⁹ Wu paria wia túró amúrià mənana nə tsəia à nə do aba túró məkərkərnì koya pwari ka. Anggo ka à pà nə kwakikiria arə nyir mənana à kə banggia wia ka dāng!>>

¹⁰ Nda amə-pərta aguro andə abwana mana à tsəia ace səntà túró ka, à puro à kya ramba amə Isərayila sə à banggia wia ama, <<Mənia ka nda cau mənana Firona Murəm Masar bang ngga: <À pà nə nyare à nə pà wun lusung-pwasəa ace yau dəbang dəm dāng.

¹¹ Wun nə nggearə wun wu kyane wu kya alta lusung-pwasəa ma'wun a ban mənana wun nə kumi kām ngga, sə kat andə aməno ka à pà nə amsə wun túró ma'wun dāng ko bəti.>>

¹² Nda amə Isərayila puro à mesəe aba nzali Masar kat, aban alta kwa arə ababan à nə pangna túró nəi a kúnì lusung-pwasəa ka.

¹³ Amə-pərta aguro camarə pitea ama, <<Wu masələ túró mana à kasəa wun mala koya pwari, kəla pè mana díɖyal à kə pa wun lusung-pwasəa ka!>>

¹⁴ Amə-pə̀rta aguro mala Firona kok amə Isərayila mana twalia ace səntà túró ka nə nkamso, sə à díǎ ama, <<Mana tsəa sə aguro mana à tsək wun amúrià ka à mal túró bak toballi mənana kat à kasəia wia yilung andə yalung, kəla mana díǎyal ka dǎng?>>

¹⁵ Amə Isərayila mənina à twalia ace səntà túró ka, à wari aban Firona nə bua malea ama, <<Palang sə a pakka səm ani, səm aguro mò?

¹⁶ À tamsəna pà səm lusung-pwasəa ace yau dəbang, sə kat andə mənə ka, à camarə pītà səm ama bə səm bak toballi. Ado ka à kutina kok səm. Abwana mô amə Masar na mənana à pək pepè raka.>>

¹⁷ Sə Firona nyesəia wia ama, <<Wu nda ka amə'dobana, wu earce pək túró dǎng! Nda gir mənana tsəa sə wu kə nam ama bən deki wun, wun nə o a pà gir'nkila aban Yahweh 'Bakuli ma'wun ngga.

¹⁸ Ado ka, wu nyare a kún túró! À pà nə pà wun lusung-pwasəa dǎng, sə duməna púp wun nə bak làkkì mala atobali mənana à kasəa wun ngga.>>

¹⁹ Amə Isərayila mənana à tsəia səntà túró, səni ka, à nda bá tanni məkwane lang à ok ama à pà nə amsəia wia làkkì mala atobali mənana à nə bak aba pwari mwashat raka.

²⁰ Lang à puri badəm Firona ka, à kum Musa andə Haruna aban came, à nda rə kúndəia.

²¹ À banggi Musa andə Haruna ama, <<Bə Yahweh sən gir mənana wu pək ka, sə bə basha wun, acemənana wu tsəngnə̀nà, səm pələna abwana mənana à nə binəməsəia a sənə mala murəm andə amə'túró male ka, sə wu pània wia gara wal səm.>>

Yahweh ne Musa andə Haruna ama nə pusə abwana a doguro

²² Pələa Musa nyare aban Yahweh sə banggi wi ama, <<We Yahweh, palang ado sə a yinə tanni amur abwana mənina? Ace mana sə a túrǎm?

²³ Twala a pwari mənana ən wari nəi aban Firona ace ne wi cau mò mənana a túrǎm nəi ka, kara kə lidəmba nə li aban pea abwana mô tanni, sə ko a pak kəgír mənana awu nə pusəia aba tanni ka dǎng!>>

6

¹ Pələa Yahweh ne Musa ama, <<Ado ka, awu nə sən gir mənana mə nə pakkì Firona ka: Mə ndo mə nə tsəi nə rəcandəa mem bə nying abwana mem bəà o. Yàle yì ka, nə pəria nə pəra, bəà upi nzali male.>>

² Nyare 'Bakuli ne Musa cau ama, <<Mə nda Yahweh.*

³ Ən ləmdə rəəm aban Ibərayim, aban Ishaku, sə aban Yakupu, ama, Mə nda 'Bakuli mənana Kar Ban Kat nə Gulo ka.† Səama lùlləəm mənana ama Yahweh ka, ən ləmdəia wia à sùrəəm nəi dǎng.

⁴ Dəm ngga ən kúti aba kùrcau sənəia ama, mə nə pea wia nzali Kan'ana, yì nzali mənana à duk kam kəla abəri ka.

⁵ Sə adyan ngga, ən ongəna imge mala amə Isərayila mənana amə Masar tsəia aguro ka, sə baləam kasəna arə kùrcau mem.

⁶ <<Acemani ka, kyane banggi amə Isərayila ama, <Mə nda Yahweh. Mə nə amsə wun bə wu puri bá nggea kanggərang tanni mənana amə Masar tsək wun abaləi ka. Mə nə pusə wun abata doguro abatea, sə mə nə akmúr wun nə kaba rəcandəa mem andə ləmdə atúró məgule mala bashi amur amə Masar.

* **6:2 6:2** Lùlləú mənina ama *Yahweh* ka nda gbal à kə tunəi ama, <<Jehovah.>> Aba nyesə cau mənina ka à tunəi ama <<Mətalabangjo.>> † **6:3 6:3** *Bakuli mənana Kar Ban Kat* nə kún Ibəru ka nda <<El-Shaddai.>>

⁷ Mə nə ak wun, wun nə duk abwana mem, sə mə nə duk Bakuli ma'wun. Sə wun nə sələ ama Mə nda Yahweh, Bakuli ma'wun, mənana pusə wun wu purî bá nggea kanggarang tanni mənana amə Masar tsək wun abaləi ka.

⁸ Sə mə nə yinə wun a nzali mana ən kángir nəma mə nə pè Ibərayim, andə Ishaku, andə Yakupu ka. Mə nə pà wuni bə duk girkuma ma'wun. Mə nda Yahweh!> >>

⁹ Anggo sə Musa nea amə Isərayila cau, sə yia ka à kwakikiria arəi dāng, ace bungio mana babumia bungu ka andə tanni məcandəe mənana à nu abata túró-guro məbike ka.

¹⁰ Pələa Yahweh banggi Musa ama,

¹¹ <<Nyare, kyane aban Firona, murəm Masar, kya ne wi ama, bə nying amə Isərayila bəa purî bá nzali male.>>

¹² Sə Musa ka nyesəi Yahweh cau ama, <<Nggearə amə Isərayila, yì abwana mem ngga à kwakikiria arəm rakâ, sə lang sə Firona nə kwakikiri arəm, mim mənana ən nggə gandə nacau pepè raka?>>

¹³ Yahweh nacau nə Musa andə Haruna sə tasəia nə cau aban amə Isərayila, sə aban Firona murəm Masar, bəa panzə amə Isərayila bəa purî bá nzali Masar.

Tár tau mala Musa andə Haruna

¹⁴ Amənia ka à nda ka kau mala atau a nggurkwar mala Musa andə Haruna: Amuna-burana mala Ruben, muna-dəmba mala Isərayila ka à nda ka:

Hanok, andə Palu, andə Hezəron, sə Karmi. À nda ka kau a nggurkwar mala Ruben.

¹⁵ Amuna-burana mala Shimiyaon ngga à nda ka:

Jemuyel, andə Jamin, andə Ohat, andə Jakin, andə Zohar, sə Shawul muna mala bwama Kan'ana. À nda ka kau a nggurkwar mala Shimiyaon.

¹⁶ Amənia ka, à nda ka lullə amuna andə aməkau mala Lawi, arə abala malea, sə arə anza malea:

Gashon, andə Kohat, sə Merari. Sauwa mala do banza mala Lawi ka, apələa gbəman mwashat nə lumi-tàrú nə məsəi tongno-nong bari na (137).

¹⁷ Amuna-burana mala Gashon ngga à nda ka:

Libəni andə Shimeyi, koyan ngga a nggurkwar male.

¹⁸ Amuna-burana mala Kohat ka à nda ka:

Amram, andə Izəhar, andə Hebəron, sə Uziyel. Sauwa mala do banza mala Kohat ka apələa gbəman mwashat nə lumi-tàrú nə məsəi tārú na (133).

¹⁹ Amuna-burana mala Merari ka, à nda ka:

Mali andə Mushi.

Abwana mənə kat à tsadi lulləia ka à pur a tau mala Lawi; à tsadia arə anza malea.

²⁰ Amram al Jochebet məkyauwa tárrí, sə bəli wi amuna-burana bari:

Haruna andə Musa. Sauwa mala do banza mala Amram ngga pələa gbəman mwashat nə lumi-tàrú nə məsəi tongno-nong bari na [137].

²¹ Amuna-burana mala Izəhar ka à nda ka:

Kora, andə Nefeg, sə Zəkiri.

²² Amuna-burana mala Uziyel ka à nda ka:

Mishayel, andə Elzafan, sə Sitəri.

²³ Haruna al Elisheba, nsarile Aminadap sə mə'eam Nashon. Elisheba bəli wi amuna-burana, à nda ka:

Nadap, andə Abihu, andə Eleaza, sə Itamar.

²⁴ Amuna-burana mala Kora ka à nda ka:

Asir, andə Elkana, sə Abiyasaf. À nda ka kau a nggurkwar mala Kora.

²⁵ Eleaza muna-bwabura mala Haruna ka yi al mwashat atə ansarina mala Putiyel, sə bəli wi muna-bwabura male:

Finehas.

Aməno ka à nda ka aká abwana andə aməbala malea a tàu mala Lawi, koyan ngga a nggurkwar male.

²⁶ Haruna andə Musa mənana à tunə lulləia a tsadya mala alulləu kani ka, à nda mənana Yahweh bangcau nəia ka ama, <<Wu pusə amə Isərayila bəà purî bá nzali Masar, koya tàu ka a nggəsan malea a nzəmarəia.>>

²⁷ Kə yia, Musa andə Haruna mənia ka, à nda ka abwana mana à bangcau nə Firona, murəm Masar ace pusə amə Isərayila bəà purî Masar ka.

Yahweh bangcau nə Musa andə Haruna

²⁸ A pwari mana Yahweh bangcau nə Musa a nzali Masar ka,

²⁹ Yahweh ne wi ama, <<Mə nda Yahweh. Banggi Firona murəm Masar gir mana kat ən banggo ka.>>

³⁰ Sə Musa ka na a bədəm Yahweh ama, <<Səni, ən sələ nacau dāng; lang sə Firona nə kwakikiri arəəm?>>

7

¹ Pələa Yahweh banggi Musa ama, <<Səni, ən nyəsəno a duməna kəla Bakuli aban Firona, sə mə'eambo Haruna ka nə do nda məbangnəa mō.

² Awu nə bang cau mana kat ən banggo ka, sə mə'eambo Haruna ka nə banggi Firona ama duməna púp bə panzə amə Isərayila bəà purî nzali male.

³ Səama, mə nə candəmúr Firona, sə ko bə ən hatəki pàkkì agir-ləmdəa, andə agir-ndələki a nzali Masar ka,

⁴ Firona pà nə oka wun dāng. Pələa mə nə nongsə buam amur Masar, sə mə nə pàkkì agir məgulke mala bashi mem, mə nə pusə atau mala abwana mem, amə Isərayila, à nə purî bá nzali Masar.

⁵ Nda wuni amə Masar nə sələ ama mə nda Yahweh, a pwari mana bən ləmdəna buam arə Masar, mə nə pusə amə Isərayila bəà purî baləia ka.>>

⁶ Musa andə Haruna pàk gir mənana Yahweh banggia wia ama bəà pàk ka.

⁷ A bàkú mana à waria banggi Firona cau ka, apələa mala Musa ka, lumi-tongno-nong-tàrú na (80), sə mala Haruna ka, lumi-tongno-nong-tàrú nə məsə tàrú na (83).

Yahweh ləmdəi Firona rəcandəa male

⁸ Pələa Yahweh ne Musa andə Haruna ama,

⁹ <<Bə Firona bangga wun ama bə wu pàk gir'ndələki ka, ne Haruna bə twal gara male bə túrí a bədəm Firona, garè nə pələ n'yau.>>

¹⁰ Pələa Musa andə Haruna wari aban Firona Murəm, à kya pa kəla mənana Yahweh banggia wia ka. Haruna túr gara male a bədəm Firona andə aməgulo male, sə garè kara pələ n'yau.

¹¹ Pələa Firona tunə amə'sələe andə amə'monzəo; sə yia gbal, amə'pakki anggár mala Masar ka, à paktúró nə monzəo malea à pak gbal kəla mənana Musa pak ka.

¹² À túrki agara malea a nzali, sə agara pələ an'yau. Səama gara mala Haruna myal agara malea.

¹³ Kat andə amani ka, Firona candəmúrí. Sə kəla mənana Yahweh bang ngga, anggo sə pa, ko Firona kwakikiri arə Musa andə Haruna dāng.

Yahweh tasəta agir'mur'mwana amur amə Masar

Mùr Nggeasala Nayel pələ nkila

¹⁴ Pələa Yahweh ne Musa ama, <<Firona ka múrí-candəna, sə binəna pà nə nying amə Isərayila bəà u dāng.

¹⁵ Acemani ka, kyane kya kumi nè dəmbari lang purna nè ká a nggeasala ka. Came a kún Nggeasala Nayel wu kundəi ace mənana wun nè je wunəi ka. Twal gara mò mənə pələ n'yau ka a buo.

¹⁶ Banggi wi ama, <Yahweh, yì Bakuli mala amə'lbəru tasəam bèn banggo ama, <<Nying abwana mem bəà o, ace mənana bəà kya peri abanam a babondo ka.>> Sə bə ado ka a kwakikiri dāng.

¹⁷ Ado ka, Yahweh kə bang ama, <<Nə mənəi ka, sə awu nə sələ ama, mə nda Yahweh.>> Səni, nə gara mənəi a buam ngga, mə nə wal mūr Nggeasala Nayel, sə mūrī ka nə pələ nkila.

¹⁸ Nji mənana kat a Nggeasala Nayel ka nə wú, sə rəmban məbāne nə ak mūr, sə amə Masar nə ginəki nu mūrni. > >

¹⁹ Yahweh ne Musa ama, <<Banggi Haruna bə twal gara male a bui sə bə sárəi amur amúr mala nzali Masar, amur anggeasala malea, andə amyalmúr malea, andə aguguri malea, andə tūli-mūr malea, ace mənana bəà pələ nkila ka. Nkila nə ak bá nzali Masar kat, yələ kat andə balə adù-mūr andə abàng-mūr.>>

²⁰ Nda Musa andə Haruna pak kəla mənana Yahweh banggia wia ka. A məsə Firona andə amətúró male, Haruna loasə gara male wal mūr Nggeasala Nayel nəi, sə mūr nggeasala kat ka, pələ nkila.

²¹ Nji mənana a nggeasala kat ka wú rəmbô, sə rəmban məbike ak mūr kat, gandəa amə Masar gandə nue dāng. Koya ban abā Masar ka nkila na.

²² Sə amə'pakki agir nggár mala Firona gbal ka, à pàktúró nə monzəo malea, à nyesə mūr pələ nkila. Sə kəla mənana Yahweh na ka, Firona tər babumi, binə kwakikiri arə Musa andə Haruna.

²³ Kara wulio, bwal njar o a palta male, falə nəia dāng.

²⁴ Pələa amə Masar kat kùtí a təm sala a kún Nggeasala Nayel aban alta mūr-núná, acemənana à pà nə gandə nu mūr mala nggeasalê dāng.

²⁵ Anonggió tongno-nong-bari yi kutio anzəm mana Yahweh tsək mūr Nggeasala Nayel pələ nkila ka.

8

Gir'mur'mwana mala andwalung

¹ Pələa Yahweh ne Musa ama, <<Kyane aban Firona murəm Masar, sə wu ne wi ama: Yahweh na kə banggo ama, <Nying abwana mem bəà o, ace mənana bəà kya peri a banam ngga.

² Bə a binə nyia bəà u ka, səni mə nə tsəa nzali mô kat nə lumsə nə andwalung.

³ Nggearə Nggeasala Nayel ka nə lumsə nə andwalung, yələ à nə nggá ara abā palta mô, andə ndà-nongŋo mô, andə gyangŋan-nongŋo mô, andə abala mala amətúró mô, andə amala abwana mô kat. Ko nggearə andá-lurəgír andə atasau-sùrəgír ma'wun ngga à nə lumsə nə andwalung.

⁴ Andwalung nə eauwe amuro, andə mūr abwana mô, andə mūr amətúró mô kat.> >

⁵ Pələa Yahweh banggi Musa ama, <<Banggi Haruna bə ləmdə gara male mənana a bui ka amur anggeasala, andə amyalmúr, andə aguguri, bə tsək andwalung bəà eauwe bəà kya gir nzəm-nzali Masar kat.>>

⁶ Pələa Haruna ləmdə gara male mana a bui ka amur amúr mala Masar, sə andwalung eapi mūr à kya lumsə bá nzali Masar.

⁷ Sə amə'pakki agir nggár pak gir məmwashati nə túró kutan malea, à tsək andwalung à yiu amur nzali Masar.

⁸ Pələa Firona Murəm tunə Musa andə Haruna, sə banggia wia ama, <<Wu pak hiwi aban Yahweh bə twālām amənia yì andwalung ngga bəà nying səm sənə abwana mem, sə mə nə nying abwana mô bəà o ace mənana bəà kya pa agir'nkila aban Yahweh ka.>>

⁹ Musa pe wi eare ama, <<Ən nggə pò gulo mala nyinggo tsək pwari mənana bən pak hiwi nəi aceo, sə ace amə'túró mô, andə abwana mô, ace mənana andwalung bəà nying wun andə abala ma'wun ngga, she akə mana a Nggeasala Nayel ka.>>

¹⁰ Firona banggi wi ama, <<Pè lí.>>

Pələa Musa banggi wi ama, <<Mə nə pè kəla mənana a bang ngga, sə awu nə sələ ama kə bə bakuli pa kəm kəla Yahweh Bakuli ma'səm dāng.

¹¹ Andwalung nə upi ban wun, andə abala ma'wun, andə mala amə'túró mô, andə mala abwana mô. Kə amənana à nə ue ka à nda ka mana a Nggeasala Nayel ka.>>

¹² Pələa Musa andə Haruna nying badəm Firona Murəm, sə Musa bua aban Yahweh ama, bə pər andwalung mənana yinəia amur Firona, murəm Masar ka.

¹³ Yahweh pak kəla mənana Musa zəm ngga. Andwalung mana arə abala, andə amənana a palta, andə amənana arə abanfana ka, à wukio.

¹⁴ Amə Masar ramgia amur rəarəia gum-gum, sə nggea rəmban məbike ak nzali Masar.

¹⁵ Lang Firona Murəm səni kuməna usələo bəti ka, kara candəmúrí dəm, binə kwakikiri arə Musa andə Haruna, kəla mənana Yahweh bang ngga.

Gir'mur'mwana mala agirlanduno

¹⁶ Nda Yahweh banggi Musa ama, <<Ne Haruna bə loosə gara male bə wal nzali nəi sə tú ka nə pələ agirlanduno a koya ban aba nzali Masar kat.>>

¹⁷ Anggo sə à pa. Haruna loosə gara male wal nzali, kara tú nzali Masar pələ agirlanduno, mənana à akrə abwana andə agirkusəu ka; tú nzali kat pələ agirlanduno a koya ban aba nzali Masar kat.

¹⁸ Amə'pakki agir nggár mala Firona bariki à nə pàktúró nə monzəo bə agirlanduno puro, sə ko à gandəi dāng. Sə agirlanduno uəo arə abwana andə agirkusəu.

¹⁹ Amə'pakki agir nggár banggi Firona ama, <<Mənia ka, túró mala Bakuli na!>>

Sə kəla mənana Yahweh bang ngga, Firona candəmúrí, binə kwakikiri arə Musa andə Haruna.

Gir'mur'mwana mala sə mala anggi

²⁰ Yahweh ne Musa ama, <<Lo nə dəmbari dídýal sə wu kya kasəkun Firona bə purna nə o a nggeasala ka. Banggi wi ama, Yahweh kə bang ama, <Nying abwana mem bəà o, ace mənana bəà kya peri a banam ngga.

²¹ Bə a binə nying abwana mem bəà u ka, mə nə tasə anggi nggəm-nggəm amuro, amur amə'túró mô, sə amur acili abwana mô. À nə kutikio arə abala ma'wun. Abala mala amə Masar nə lumsə nə anggi nggəm-nggəm, sə à nə gír múr nzali mənana à duk kam ngga.

²² << Səama a pwari mənə ka, mə nə yál bu-nzali Goshen, ban mənana abwana mem nakam nə do ka; kə anggi pa nə pək kəm dāng, ace mənana wu sələ ama, Mim, Yahweh ka, mə ndakam aba nzali mənəia ka.

²³ Mə nə gau nre abwana mem andə abwana mô. Mənia yì gír'ləmdəa ka nə kumban li.> >>

²⁴ Yahweh pè anggo; Yahweh tasə anggi nggəm-nggəm, à yì ak bá palta mala Firona Murəm, andə abala mala amə'túró male. Bá nzali Masar kat kídiki nə anggi.

²⁵ Pələa Firona túrban bəà tunə Musa andə Haruna sə bang ama, <<Wu kyane, wu kya pa gír'nkila aban Bakuli ma'wun aba nzali Masar kani.>>

²⁶ Sə Musa banggi wi ama, <<Məno ka pà nè boaro bə səm pè anggo dāng. Apagir mala gir'nkila mənana səm nè pà aban Yahweh 'Bakuli ma'səm ngga, gir'beami na aban amə Masar. Sə bə səm pà agir'nkila mənana gir'beami na a məsəia ka, à pà nè bukki səm nè atali re?

²⁷ Duməna púp səm nè twal gya mala nongjo tàrú aban o a babondo, sə səm nè pà gir'nkila aban Yahweh 'Bakuli ma'səm, kəla mənana bangga səm ngga.>>

²⁸ Firona bang ama, <<Mə nə nying wun bə wu kyane wu kya pa gir'nkila aban Yahweh 'Bakuli ma'wun a babondo, səama wu kəa u kuko dāng. Ado ka, wu pakkam hiwi.>>

²⁹ Musa eari wi ama, <<Mə ndo mə nə puri badəmbo, mə nə pək hiwi aban Yahweh, sə li ka, anggi nə nyio wunə amə'túró mô, andə acili abwana mô. Səama cə a nyare a swarki səm dəm, a tamsə abwana arə o a pà gir'nkila aban Yahweh dāng.>>

³⁰ Nda Musa puro nying palta mala Firona sə zəmba aban Yahweh bə pər anggi kat bəà u ka.

³¹ Sə Yahweh pak kəla mənana Musa zəmbi wi ka; sə tsək nggea lakkì mala anggi man à ndərmì ban Firona, andə amə'túró male andə acili abwana male. Kə nggi ueo ko mwashat dāng.

³² Sə kat andə məno ka Firona Murəm candəmúrí, nyare binə nying abwe bəà o.

9

Gir'mur'mwana mala lú mala agirkusəu

¹ Pələa Yahweh ne Musa ama, <<Nyare o aban Firona kya ne wi ama, <Yahweh, 'Bakuli mala amə Ibəru kə bang ama: Nying abwana mem bəà o, ace mənana bəà kya peri abanam ngga.

² Bə a ginəna dəm a pa wunə nyia bəà u raka,

³ buam, Mim Yahweh nə sulə gir'mur'mwana məbike kərkər amur agirkusəu ma'wun mənana a patal ka; apər ma'wun andə amədambərìso ma'wun, andə akalakadambi ma'wun, andə andá ma'wun, andə anzur ma'wun, andə ambul-pəndəa ma'wun.

⁴ Səama mə nə gakkita agirkusəu mala amə Isərayila andə mala amə Masar; kə agirkusəu mala amə Isərayila na à pà nè wù raka.

⁵ Mim Yahweh ka ən tsəngnənà lí bə duk pwari mana mə nə pək mənəia yì gir ka.> >>

⁶ Ban yi fana ka, Yahweh pək gir mənana na ama nə pək ka; agirkusəu mala amə Masar kat wukio, sə agirkusəu mala amə Isərayila ka, kə bə wù dāng.

⁷ Firona diban, sə à ne wi gir mənana kumban ngga, ama kə girkusəu mala amə Isərayila wù dāng. Sə yì ka, nying bui arə murcandəa male dāng; ginə nying amə Isərayila bəà o.

Gir'mur'mwana mala ceakúmsəām

⁸ Yahweh ne Musa andə Haruna ama, <<Wu pwan tú bá ndà-ntul arə ababu wun; Musa bə mesəi aba gung a badəm Firona.

⁹ Tú məno nə mesəe kəla kəkəri amur nzali Masar kat, sə nə yinə ceakúmsəām, sə yì ceakúmsəām ngga à nè pələ ampengje gula arə bwapəndəa andə agirkusəu aba nzali Masar kat.>>

¹⁰ Nda à pwan tú a ndà-ntul sə à o à kya came a badəm Firona; Musa mesə tú aba gung, kara ceakúmsəām mənana pələ ampengje gula ka à sàkkyə arə bwapəndəa andə agirkusəu.

¹¹ Nggearə amə pəkki agir nggár ka à gandə came a badəm Musa dāng atəcau mala ceakúmsəām, acəmənana rəia kat ka, ceakúmsəām e kəla mənana ak rə amə Masar kat ka.

¹² Sə Yahweh ka candə babum Firona, binə okia Musa andə Haruna, kəla mənana Yahweh ne Musa ka.

Gir'mur'mwana mala talimbulo

¹³ Pələa Yahweh ne Musa ama, <<Lo nə bari didyal kyane ləmdə bamurò a badəm Firona, sə wu ne wi ama, <Yahweh, Bakuli mala amə Ibəru kə na ama: Nying abwana mem bəà o ace mənana bəà kya peri abanam ngga.

¹⁴ Sə bə a ginə ka, mənə adyan ngga mə nə tasə gir'mur'mwana mənana kùti amana didyal ka amuro, nggearə we, sə amur amətúró mô, sə amur abwana a là ma'wun kat. Sə wun nə sələ ama, aba banza kat ka bekə bwa pà kàm kəla mim dāng.

¹⁵ Bən ear ka bə adyan ngga ən loasəna buam ən kongnəno wunə abwana mô nə nggea kwánó məbike, mənana bə twalnata wun a bum banza kat ka.

¹⁶ Sə mim ngga ən nyio nəyiləmu ace mənana bən ləmdəo rəcandəa mem, sə bə lulləam zəkí a banza kat.

¹⁷ Sə kat andə aməno ka, a kə twalkirəo amur abwana mem più, sə a binə dekia bəà o.

¹⁸ Səni, lí, a bu-pwari mənə ka, mə nə sulə talimbulo məkərkərnì mənana nzali Masar malaká sən ulangnì raka, twal a pwari mana à kwambi nəi ka, yi pur ado.

¹⁹ Ado ka, túrbən bəà nyesə agirkusəu mô andə koya gir mənana nda a patal ka, bəà kùtí abata tara. Bə bwa, sə bə girkusəu na mənana kat talimbulo man kumi a nza ka, nə wù kat.> >>

²⁰ Abwana-məgule mala Firona Murəm mana bangciu pakkia wia arə cau mənana Yahweh na ka, à nyesə aguro andə agirkusəu malea akaurəa bəà yi kùti arə abala ace kum àwá.

²¹ Sə abwana mənana à tsəkir cau mala Yahweh raka, à nying aguro andə agirkusəu malea a patal.

²² Pələa Yahweh ne Musa ama, <<Sáré buo a kùli, ace mənana talimbulo bə suləo amur nzali Masar kat; amur bwapəndəa, amur agirkusəu, andə agirpwala mənana a babən aba nzali Masar ka.>>

²³ Nda Musa loasə gara male a kùli, sə Yahweh tasə sàkkya mala mgbarangce andə nya mala talimbulo; sə mgbarangce sulə nə bəsa amur nzali. Anggo sə Yahweh tasə talimbulo yi rak kpana-kpana amur nzali Masar kat.

²⁴ Lang talimbulo na arə nya ka, bəsa camarə liki'nzama abaləi. À nya talimbulo kərkər ulang mənana a do mala Masar kəla nzali ka, à nya ulang mənə raka.

²⁵ Talimbulo mənə kidiki koya gir mənana kumi a nza aba nzali Masar ka, kat andə bwapəndəa andə agirkusəu. Agirpwala mənana a babən ngga, talimbulo koea rangsəia a nzali kat, sə makki anggun mənana kat a patal ka, bungia gucik-gucik.

²⁶ Kə ban mənana uəo talimbulo je raka, nda bu-nzali mala Goshen, ban mənana amə Isərayila duk kam ngga.

²⁷ Firona Murəm túrbən bəà tunə Musa andə Haruna sə banggia wia ama, <<Adyan ngga, ən pāngnənə caubikea! Yahweh ka məbealboarna na, sə mim sənə abwana mem ngga, səm bwarkina.

²⁸ Ida, wu zəmbi Yahweh! Sàkkya mala mgbarangce andə nya mala talimbulo mala Bakuli ka, kārəna anggo. Mə nə nying wun wu o; boaro wu duk kani dəm dāng.>>

²⁹ Musa ne wi ama, <<Ən nggə purí bá nggea-là ani ka, mə nə loasə buam a kùli aban Yahweh. Talimbulo andə mgbarangce nə came, sə awu nə sələ ama banza ka mala Yahweh na.

³⁰ Sə ən sələna ama we wunə abwana-məgule mò ka, wu malaká banggi Yahweh Bakuli peatu dāng.>>

³¹ (Aba mənə anggo ka zāng andə məssa mala bālì ka à kidikina, acemənana bālì ka bələna sə zāng ngga nda rə sak pwasəe.

³² Səama məssa alkama andə mutsəkəm ngga à kidiki dāng, acemənana à yi bəl nənzmò.)

³³ Musa nying palta mala Firona Murəm, puri nggea-là sə kya loasə abui aban Yahweh; sàkkyā mala mgbarangce andə kpā mala talimbulo, andə nya mala mbulo a nzali ka à came.

³⁴ Lang Firona Murəm səni sàkkyā mala mgbarangce, andə kpā mala talimbulo, andə nya mala mbulo caməna ka, nyare pāk caubikea dəm. Yi andə abwana-məgule male candəmurià.

³⁵ Anggo sə Firona tər babumi, binə nying amə Isərayila bəà o, kəla mənana Yahweh bangni nə kún Musa ka.

10

Gir'mur'mwana mala sə mala doshi

¹ Pələa Yahweh ne Musa ama, <<Nyare aban Firona Murəm. Ən tsəngnənə murcandəa a babumi andə babum abwana-məgule male, ace mənana mə ləmdə agir'ndali mem abaləia ka.

² Mə nə pāk mənəo yi gir ka ace mənana bə wu banggi amuna wun andə amə'kà wun, ulang bangginəban mənana ən bangginə amə Masar,* andə agir-ləmdəa mənana ən pea, ace mənana bə wu sələ ama mə nda Yahweh ka.>>

³ Nda Musa andə Haruna wari aban Firona Murəm à kya banggi wi ama, <<Yahweh Bakuli mala amə Ibəru kə na ama, <Nə sau lang sə awu nə ginə nongsəmuro abanam? Nying abwana mem bəà o, ace mənana bəà kya peri abanam ngga.

⁴ Sə bə a binə nying abwana mem bəà u ka, loasə məsəo, lí ka mə ndo mə nə sulə doshi amur nzali ma'wun.

⁵ À nə gir mūr nzali ma'wun, yələ pà wu nə gandə sən nzmə nzali dāng ace biki lakki malea. À nə lì gir mənana kat talimbulo nyi kidiki raka, sə à nə kpəri koya nggun mənana ueo kə gulo aba nzali ma'wun ngga.

⁶ À nə yia lumsə palta mô, andə abala mala amətúró mô, andə mala abwana mala nzali Masar kat. Bike malea nə kərmúr gir kat, mənana atár wun andə aká wun bara-bara səni, twal a do malea a nzali mənəia yi puro a yalung ngga.> > Sə Musa wulio, upi badəm Firona.

⁷ Abwana-məgule mala Firona yiu à yi banggi wi ama, <<Nə sau lang sə bwabura man nə nggə pá səm tanni anggo? Nying abwana mənəo bəà o, ace mənana bəà kya peri aban Yahweh Bakuli malea! A sələ mbak ama, Masar kidikina?>>

⁸ Nda à nyesə Musa andə Haruna a badəm Firona, sə yi banggia wia ama, <<Wu kyane, wu kya peri aban Yahweh Bakuli ma'wun! Sə nggeari ká, ayana dē abalə wun mənana à nə u ka?>>

⁹ Musa pələi wi ama, <<Səm kat sə səm nə o, alo-bwa andə akapana, amuna-burana ma'səm, andə amuna-maməna ma'səm, anzur ma'səm, andə ambul-pəndəa ma'səm, andə andá ma'səm. Duməna púp səm kat səm nə nggə pāk lamsan ace gusələ Yahweh.>>

¹⁰ Pələa Firona nea wia ama, <<She bə Yahweh nə bwala wun kəm aba kəne ma'wun mənə ka, səama pà mə nə nying wun, wun nə umnə amaməna andə amuna ma'wun dāng! Acemənana ən səni ka, wu nda rə pak kutan mala mgbicau.

¹¹ Pà mə nə eara wun anggo dāng. Kə aburana na à nə ká peri aban Yahweh ka, acemənana mənəo nda gir mənana wu zəmba cə ka.>> Firona pələa pər Musa andə Haruna bəà nying badəmbi.

* 10:2 10:2 ulang bangginəban mənana ən bangginə amə Masar ko pa mənana ən pangnə amə Masar hakərak

¹² Pələa Yahweh ne Musa ama, <<Sáré buo amur nzali Masar bə doshi suləo amurí bə lí koya girpwala andə gir mənana kat talimbulo nyí ka.>>

¹³ Nda Musa ləmdə gara male amur nzali Masar, sə Yahweh loasə gung nə takuli yi bua amur nzali. Pwari andə du kat gung na ban bua. Lang bān nə kwar ka, gung takuli yina nə adoshi.

¹⁴ Doshi yiu amur nzali Masar kat, yi suləo aki bá nzali Masar kat. Suləo mala doshi nggəm-nggəm mənə ka, à malaká sən ulangni dāng, sə à pà nə nyare à nə sən ulangni dəm dāng.

¹⁵ À gír nzəm-nzali kat, gandəa nzali pələ məpəndəe. À lí girpwala mənana a bondo ka kat, andə abəla anggun mənana talimbulo kúmsəia raka. Kə mbúgir məpwale ue dəm amur anggun andə bondo aba nzali Masar dāng.

¹⁶ Firona pələa túrban akaurəa bəa tunə Musa andə Haruna sə na ama, <<Ən pángnənə Yahweh 'Bakuli ma'wun caubikea, sə ən pángnənə wun caubikea.

¹⁷ Ado ka, wu twəlām-ban caubikea mem dəm, sə wu zəmbí Yahweh 'Bakuli ma'wun bə twəlām-ban mənəia yí lú ka.>>

¹⁸ Musa pələa nying ban Firona Murəm sə kya pakhiwi aban Yahweh.

¹⁹ Pələa Yahweh bua gung məcandəe tò nə njar-nzali, pwan doshi umnəi a Nggeamür Nzuno. Kə doshi mwashat ueo dəm a koya ban aba nzali Masar dāng.

²⁰ Sə Yahweh ka tsək murəm mürí candə dəm, ginə nying amə Isərayila bəa o.

Gir'mur'mwana mala pəndəa

²¹ Yahweh ne Musa ama, <<Loasə buo a kùli ace mənana pəndəa məcıkıkı, mənana à nə gandə ue nə bu ka, bə gír mur nzali Masar.>>

²² Musa pələa loasə bui a kùli sə pəndəa məcıkıkı kara ak nzali Masar kat nongnə tərú.

²³ Kə bwa gandə sən bə atə amə Masar dāng, sə kə bwa gandə nying bala male abalə aməno yí apwari ka dāng. Səama a bu bando mala amə Isərayila ka, tálaban nakam.

²⁴ Pələa Firona Murəm tunə Musa ne wi ama, <<Wu o, wu kya peri aban Yahweh; amaməna andə amuna ma'wun bəa kyane. Səama anzur ma'wun, andə ambul-pəndəa ma'wun, andə andá ma'wun ngga bəa ueo kani.>>

²⁵ Sə Musa ka nyesəi wi ama, <<Duməna púp awu nə nying səm bə səm umnə agirkusəu andə apagir mala pisəe kəring a bə səm, mənana səm nə nggá pà aban Yahweh 'Bakuli ma'səm ngga.

²⁶ Agirkusəu ma'səm nə o atə səm. Pa səm nə nying kə nkaulakusə girkusəu anzəmə dāng. Abaləia sə səm nə twal amənana səm nə nggá pana gir'nkila nəia aban Yahweh ka. Sə pà səm nə súrə ya girkusəu na səm nə pana gir'nkila nəi ka dāng, she bə səm bwaləna ka.>>

²⁷ Yahweh nyare candə mür Firona, ginə nying amə Isərayila bəa o.

²⁸ Firona ne Musa ama, <<Puro nying bədəmbam! Cə a nyare a yiu ama awu nə sənam dəm dāng! Pwari mənana a sən bəməsəam dəm ngga, awu nə wú!>>

²⁹ Musa ne wi ama, <<Cau mənana a ne ka, nda jik, pà mə nə sən bəməsəo dəm dāng.>>

11

Masələata gir'mur'mwana

¹ Pələa Yahweh ne Musa ama, <<Mə ndanə bə gir'mur'mwana mwashat maña mə nə tasəte amur Firona murəm Masar andə abwana male ka. Anzəm mənə ka, nə nying wun bə wu o. Yələ, nə pər wun nə pəra kat bə wu nying ban mənəia ka.

² Ado ka, bangcau nə amə Isərayila ama, aburana andə amaməna bəà zəmbî abia mə'murkala bəà pea wia agir bolo-njengəlan andə bolo-azərfa.>>

³ Yahweh tsəa amə Isərayila kum earmúru aban amə Masar. Sə Musa ka, bwa na amə Masar andə abwana-məgule mala Firona twali nə gulo kərkər.

⁴ Musa wari aban Firona Murəm sə banggi wi ama, <<Mənia ka nda cau mənana Yahweh kə nô ka, <Nə badu yalung ngga, mə nə gya aba nzali Masar.

⁵ Koya muna-dəmba aba nzali Masar ka nə wú, twal amur muna-dəmba mala Firona Murəm, kya puro aban muna-dəmba mala guro bwama mana kə go məsəsa ka, andə muna-dəmba mala agirkusəu-bala kat.

⁶ À nə ok bua məcandəe aba Masar kat, yàle ulang buanî ka à malaká oè àkə pwari dāng, sə à pà nə bəsələ ok ulangnì dām dāng.

⁷ Sə a bui mala amə Isərayila ka, ban nə pwal dəong, ko nva pà nə gim bwa ko girkusəu dāng. Sə anggo sə wun nə sələ ama Mim Yahweh ka, Ən gau nre ka amə Masar andə amə Isərayila.>

⁸ Sə abwana-məgule mò mənía kat ka, à nə bangja à nə yiu abanam, à nə yia bunno a nzali a badəmbam. À nə zəmbam ama, <Ida, wu o, we wunə abwana mənana kat à kə kpato ka!> Sə anzəm mənó ka mə nə o.>> Pələa Musa puro o nə bumlulla, nying Firona.

⁹ Pələa Yahweh ne Musa ama, <<Murəm Masar pà nə kwakikiri arəò dāng. Sə aba mənó anggo ka, mə nə pàkki abea agir'ndali aməgulke kām aba nzali Masar.>>

¹⁰ Musa andə Haruna pàkki aməno yì agir'ndali ka a badəm Firona Murəm. Sə Yahweh ka tsək Firona múrí candəe, eare nying amə Isərayila bəà puro bəà nying nzali male dāng.

12

Yàlímurû

¹ Mənana amə Isərayila na aba nzali Masar piú ka, Yahweh pè Musa andə Haruna amənia yì akwarkiru ka, ama:

² <<Zongjo mənía aban wun ngga nda nə duk zongjo mədəmbe mala pələa ka.

³ Banggi binala amə Isərayila kat, ama, <A lumia nongjo mala zongjo mənía ka, duməna púp koya mətala-bala ka nə twal muna-nzur ko muna-mbul ace amə'bala male, mwashat ace koya bala.

⁴ Sə bə bala ka kypí muna-nzur ko muna-mbul mwashat ka, yì andə bi mə'murkala ka bəà twal mana nə karə amə'bala malea ka; bəà gauwi aba kpata làkki mala abwana mənana à nə lì ka.

⁵ Muna-nzur ko muna-mbul mənana wun nə twal ka, bə pàk jamne mənana mbule mwashat ka, mənana kə npenye pà arəi raka.*

⁶ Koya bala ka à nə denyinə muna-mbul ko muna-nzur mənana à twal ka. Nə pwarikpəra mala lum-nong-inea pwari mala zongjo mənía ka, koya bala mala binala amə Isərayila kat ka, à nə pwanmyal agirkusəu mənó.

⁷ À nə dārə nkilia sə à nə hasəkia arə anggun-kunabala, arə ankanggari andə murkuli mala kunbala mana à nə shak anyam agirkusəu mənó kam ngga.

⁸ Nə mənó yì bù dù ka, à nə twan nyame amur bəsa, sə à nə shə nə mbúgir mə'lülle andə bəredi mana à tsəki wi yis raka.

⁹ Wu kəa shak nyame andapwale ko mənana à lambi nə mùr ka dāng. Nyame ka wu twani nə twano kat sə wu shə. Wu twani andəa bamúrí, andə akusəi, andə alungjè.

¹⁰ Wu kəa nying kə cili nyame bə bankwari dāng. Bə cili ue ka wu pisəi.

* 12:5 12:5 Balli gbal aba: Pəris 22:19-21; Nggur 17:1; Mal 1:8,14; Ib 9:14.

¹¹ Lang wun nè shak nyame ka, wun nè gilə rə wun ace lo bəri, nə ankura a kusə wun, andə agara ma'wun a bù wun. Wu lì girline akaurea, acemənanə mənəia ka Lamsan Yàlímurû na ace gusələ lulləam, Mim Yahweh.

¹² << <Aba kə bù dù mənə ka, mə nə gya aba nzali Masar, mə nə wal-lú ka amuna-dəmba mala bwapəndəa andə agirkusəu aba nzali Masar. Sə mə nə yinə abashi mem amur abakuli mənəna amə Masar kə peri a bania ka. Mə nda Yahweh.

¹³ Nkila mənəna arə anggun-kunabala ma'wun ngga nə duk gír'ləmdəa mənəna tər bala mana wu duk kam ngga. Sə bə ən sən nkila ka, mə nə yállî mur wun, pa mə nə pàkka wun məbane dāng. Mənəia yì gír wal-lú ka pà nə je wun dāng, yì mana mə nda rə wal nzali Masar nə gír'mur'mwana ka.

¹⁴ << <Mənəia yì pwari ka nə dupa wun pwari mala kasəbaləu aban wun arə gír mənəna Yahweh pàk ka, sə wun nə nggə denyi nəi kəla lamsan a baní. Duməna nggurcau tətək, ama arə anza ma'wun kat ka, wun nə nggə pagulo arə pwari mənəia ka nə pak lamsan male.

¹⁵ << <Wun nə twal anongño tongno-nong-bari wun nə nggə lì bəredi mənəna à pè nə muku yis arəi raka. A pwari mədəmbe mala Lamsan Pakkidire ka, wun nə pusə yis kat arə abala ma'wun. Abalə anonggio tongno-nong-bari mənə ka, bə kə bwa lì bəredi mənəna à pè nə muku yis ka, à pà nə bal bwe abalə abwana mem Isərayila dəm dāng.[†]

¹⁶ A pwari mədəmbe andə tongno-nong-barià pwari ka, wun nə yia ramba a banbwaná ace peri abanam, Mim Yahweh. Abalə apwari mənə bari ka, pà wun nə pàk kə túró dāng, she kə túró lam gírlina mana wun nə lì ka.

¹⁷ << <Wu pàk Lamsan mala Bəredi mənəna Yis pa arəi raka, koya pələa, ace denyinə pwari mənəia ən pusə atau ma'wun wu purî bá nzali Masar nəi ka. Acemani ka, wun nə pagulo arə pwari mənəia, arə anza ma'wun kat, kəla nggurcau tətək.

¹⁸ Aba zongño mədəmbe ka wun nə lì bəredi mənəna yis pà arəi raka, tite a pwarikpəra mala lum-nong-inea pwari aban ká pwarikpəra mala lumi-bari-nong-mwashatia pwari.

¹⁹ Abalə anonggio mənə tongno-nong-bari ka, bəà kəà kum yis ko bə kəgír kəla yis arə abala ma'wun dāng ko bəti. Sə bwa mənəna kat lì bə kəgír nə yis abaləi ka, à nə kasəi, bə dwayi pa aba binado mala abwana mala Isərayila, ko bə bwe ka à bəli bwa Isərayila na, ko yì ka bwa-kúndāngna na ka.

²⁰ Abalə anonggio mənə tongno-nong-bari ka, pà wun nə lì kəgír nə yis arəi dāng. A rə aban mənəna kat wu duk kam ngga, bəredi mənəna yis pà arəi raka nda wun nə lì ka.> >>

²¹ Musa pələa tunə abwana-məgule mala amə Isərayila kat sə banggia wia ama, <<Koyan atà wun ngga bə kyane bə kya tər muna-nzur ko muna-mbul ace aməbala male, sə bə pwan-myali kəla muna-nzur mala Yàlímurû.

²² Wu ak nkile aba tasau. Wu twal esəe-kùtùrù, wu oasə kúni aba nkile sə wu hasəki arə anggun-kunabala, arə ankanggari andə murkuli mala kunbala ma'wun. Anzəm mənə ka, koyan ngga bə do a bala bə kəa pùro a nza dāng, she bə ban kwarna ka.

²³ Nə du mənə ka, Yahweh nə ya kúti aba Masar, sə nə wal-lú amə'Masar. Lang Yahweh sən nkila mənəna wu hasəi arə ankanggari andə murkuli mala anggun-kunabala ka, nə yállî mur bala mənə. Pà nə earî Məturonjar mala Lú bə kùtí arə abala ma'wun bə wal-lú wun dāng.

²⁴ <<Amənia yì akwarkiru ka, wun wunə amuna ma'wun, wun nə kpatea bà.

[†] 12:15 12:15 Balli gbal aba: Tite 17:14; Bal 9:13.

²⁵ Lang wu kutina a nzali mənana Yahweh pa wun cau ace ama nê pà wun ngga, wun nê lidamba nê pak mēnia yì nàtā ka, bē duk pakkidīre mala Yālīmurû koya pələa.

²⁶ Lang amuna ma'wun dī wun ama, <Mana nda bá mēnia yì nàtā ka?>

²⁷ Wun nê earia wia ama, <Mēnia nda pà gir'nkila mala Yālīmurû aban Yahweh, acemənana Yahweh yālī mūr abala mala amə Isərayila a Masar, lang wal-lú amuna-damba mala amə Masar ka, səama səm ngga je səm arə abala ma'səm dāng.> >>

Lang Musa malna nacau ka, amə Isərayila kat bunno amur ankūnəia a nzali, à peri aban Yahweh.

Amuna-damba mala amə Masar wú

²⁸ Sə amə Isərayila wario à kya pak kəla mənana Yahweh tsək Musa andə Haruna banggia wia ama bəà pək ka.

²⁹ Nə bədu gum, Yahweh twalta amuna-damba mala nzali Masar kàng. Twal a ban muna-damba mala Firona Murəm, mənana nda nê aki tárrí buno-murəm ngga, kya bwal ban muna-damba mala koya pursəna mənana nda a ndəkurban ngga, andə amuna-damba mala agirkusəu kat ka, à wal-luia.

³⁰ A mənə yì dù ka, Firona Murəm andə amətúró male, andə acilia amə Masar ka, məsəia sak kat. Kara bua məcandəe twal bá Masar kat, acemənana kə bala pà kəm mənana bwa wù kəm raka dāng.

³¹ A kə mənə yì bu dù ka, Firona Murəm túrban atə Musa andə Haruna bəà yiu, sə nea wia ama, <<Wu lo! Wu purí balə abwana mem, wun wunə amə Isərayila! Wu kyane, wu kya peri aban Yahweh kəla mənana wu bang ngga!

³² Wu twal anzur, andə ambul-pəndəa, andə andá ma'wun, kəla mənana wu na ka, wu kyane! Sə wu tsəkam bù gbal!>>

³³ Amə Masar camarə pîta amə Isərayila ama bəà fà rəia bəà nying nzali malea. À banggia wia ama, <<Bə wu u raka, səm ndo səm nê wuki kat.>>

³⁴ Nda amə Isərayila pwan atasau malea mənana à kə karki dyar bəredi abaləia ka, andə dyar bəredi mənana à malaká tsəki wi yis raka, à kària abalə alagir sə à gyarkia arə ankpamtaria.

³⁵ Yìà amə Isərayila ka à angŋa damba à pàngŋə̀nà gir mənana Musa banggia wia ama bəà pək ka. À warina aban abia mə'murkala mənana amə Masar na ka, sə à zəmənəia wia agir-nggū̀rəu andə agir bolo-njengəlan andə azərfa.

³⁶ Yahweh tsəa amə Isərayila kum earmúru aban amə Masar sə à pea wia agir mənana kat à zəm ngga. Anggo sə amə Isərayila pwan gəna mala amə Masar.

Amə Isərayila nying Masar

³⁷ Amə Isərayila lo gya a nggea-là Rameses aban ká nggea-là Sukkot nê kusəia. Làkkì malea ka aburana á-gbəman-tongno-nong-mwashat na [600,000], sə amaməna andə amuna ka à ballia dāng.

³⁸ Nggea bəwabundəa mə'làkke mala akún dāngdāng, andə anzur, andə ambul-pəndəa, andə andá, o ateà gbal.

³⁹ Amə Isərayila lurə agbatali dyar bəredi mənana yis pà arəi raka, mənana à pūr nēi a buia a Masar ka. À lurə bəredi anggo yis pà rēi dāng acemənana nē mire sə à loasətea à puro à nying Masar, à kum dambu mala pək kə girlina dāng she kə dyar bəredi mənə yis pà arəi raka.

⁴⁰ Làkkì mala apələa mənana amə Isərayila pǎ aba nzali Masar ka, apələa gbəman-ine nē lumi-tàru na [430].

⁴¹ Akə dù mənana apələa gbəman-ine nē lumi-tàru mala do malea a Masar lumsə nēi ka, atau mala abwana mala Yahweh kat nying Masar.

⁴² Aḃa dù mənno ka, Yahweh tsək məsəi amur aḃwana male ace pusəia bəa purî nzali Masar. Acemani ka, mənna yî dù ka, nè duk dù mana amə Isərayila kat nè do andə aməsəia ka, ace gusələ Yahweh, sə à nè ḃenyi nēi koya pələa arə anza malea kat ka.

Anzongcau ace Lamsan Yàlîmurû

⁴³ Yahweh pè Musa andə Haruna amənna yî anzongcau ace lamsan mala Yàlîmurû ka, ama:

Kə amə Isərayila nəmuraia, nda à nè lì gîrlina Yàlîmurû ka. Bwa-kúndàngna pa nè lì dāng.

⁴⁴ Aguro ma'wun mənana wu kúria nə boalo ka, à nè gandə li bəa kasənia wia batea ka.

⁴⁵ Bwa mənana bəri na, ko à twali a túró sə yîua do bəti abalə wun ngga pà nè lì dāng.

⁴⁶ Gîrlina Yàlîmurû ka à nè lì kat a bala mənana à lambi kām ngga; pà wun nè twal kə bare nyame wun nè kánəi a nza dāng.

Pà wun nè bun kə mú mala muna-nzur ko muna-mbul mənana à pwan-myali ace gîrlina Yàlîmurû ka dāng.‡

⁴⁷ Isərayila kat a binaləa ka duməna púp à nè pāk lamsan mala Yàlîmurû.

⁴⁸ Bə bwa ka bwa Isərayila na dāng, sə ndanə do abalə wun, sə kə earce ama nè pāk lamsan mala Yàlîmurû atə wun ace gusələ Yahweh ka, duməna púp koya bwabura andə muna-bwabura a bala male ka, à nè kasəia wia batea; sə bə yîu bə gbəshî ban aḃwana ace pāk lamsan mala Yàlîmurû; yî ka, à nè twali ama bwa mala nzali Isərayila na a bəlbən. Səama bwabura mənana à kasəi wi bəte raka, à pà nè eari wi bə lì gîrlina Yàlîmurû dāng.

⁴⁹ Amənna yî anzongcau ka à nda ace aḃwana kat, kobə bwa ka à bəli bwa Isərayila na, ko bwa-kúndàngna na yîu sə yî do abalə wun ngga.

⁵⁰ Nda amə Isərayila kat ka, à okiru, à kpata gîr mənana Yahweh tsəkia Musa andə Haruna ama bəa pak ka.

⁵¹ Àkə pwari mənno ka, Yahweh pusə amə Isərayila à nying nzali Masar, koya tàu ka a nggəsan malea a nžəmarəia.

13

Tàr Muna-dəmba ace Bakuli

¹ Yahweh banggi Musa ama,

² <<Koya muna-dəmba muna-bwabura ka, wu tàrî bə duk mem. Muna-bwabura mənana tita puro a bum ngge, ko jamna girkusəu mənana tita puro a bum ngge, abalə amə Isərayila ka, memma.>>

Lamsan mala bəredi mənana yis pà a rəi raka

³ Musa banggi bwapəndəa ama, <<Wu ḃenyinə pwari mənna ka; yî pwari mənana abaləi sə wu purî Masar, yî nzali mənana à dumsə wun a guro kām ngga. Mənna ka nda pwari mənana Yahweh pusə wun nə rəcandəa male mēgule wu purî ban mənno ka. A pwari mənna ka wu kəa lì kə gîrlina mənana à pè nə yis arəi ka dāng.

⁴ A pwari mənna yalung, nə kún bəla mala məssa, aḃa zongŋo Abip ka, à panžəna wun, wun ndya wu kə purî Masar ka.

⁵ Yahweh pàcau nə kána aban aká wun ama nè pà wun nzali mala amə'Kan'ana, andə amə'Hitti, andə amə'Amor, andə amə'Hivi, andə amə'Jebus, bə duk nzali ma'wun. Bə Yahweh yina nə wun aḃa mənno yî nzali, mənana kiura andə mur'nyi kə bang kām

‡ 12:46 12:46 Balli gbal aba: Bal 9:12; Yoh 19:36.

ngga,* duməna púp wun nə pàk lamsan mala mənía yì nàtà ka, aba zongŋo mənía ka, a koya pələ.

⁶ Wun nə twal anongŋo tongno-nong-bari wun nə li gírlina mənana yis pà arəi raka, sə a tongno-nong baria pwari ka, wun nə pàk lamsan ace gusələ Yahweh.

⁷ Abalə anonggio tongno-nong-bari mənə ka, pà wun nə lì kə bəredi mənana à pè nə yis arəi ka dāng. Yələ gírlina yis ko bekə yis ka bəà kəa kumi aba nzali ma'wun abalə anonggio mənə ka dāng.

⁸ <<Abalə anongŋo mənə ka wun nə bəli amuna ma'wun ama, wu kə pak agir mənía ka ace gír mənana Yahweh pè ace səm, mənana səm nda rə puri bá Masar ka.

⁹ Mənía yì lamsan ngga nə dupa wun kəla gír'ləmdəa mənana wun nə kùrì a garabu wun, ko a kúndəm wun ace kasəbalə wun ama Yahweh pusə aká wun à puri Masar nə rəcandəa male mægule. Nə kasəbalə wun dəm ace mənana bə kanigir mala Yahweh bə ueo a kún wun ngga.

¹⁰ Pakkidíre mala mənía yì lamsan ngga, wun nə nggə pé bə pwari male kārə ka, a koya pələ.

¹¹ <<Anzəm mənana Yahweh yina nə wun, wu kutina aba nzali mala amə'Kan'ana, kəla mənana kánba wun, wunə aká wun, sə pana wun nəi ka,

¹² koya muna-dəmba muna-bwabura mənana tita puro a bum ngge ka, wun nə tàrì dāng bə duk mala Yahweh. Amuna-dəmba mala agirkusəu ma'wun mənana kat ajamne na ka, à nə duk amala Yahweh.

¹³ Səama koya jamna mədambəriso mənana nda tita puro a bum ngge ka, awu nə akmúrí a bu Yahweh bə nyare bə duk mô nə pà muna-nzur a kunì. Bə a pà wu nə akmúrí bə nyare bə duk mô raka, duməna púp awu nə bùn myali. Dəm ngga duməna púp atà amuna mô, koya muna-bwabura mənana muna-dəmba na ka, awu nə akmúrí a bu Yahweh bə nyare bə duk mô nə pà muna-nzur a kunì.†

¹⁴ A dəmba ka, bə kə muna mô dío ama, <Mana nda bá pàkki amənia yì agir ka?> Awu nə eari wi ama, <Yahweh pàktúró nə rəcandəa male mægule amsə səm a do guro a Masar.

¹⁵ Lang Firona murəm Masar mgbikiru, binəe ama pà nə nying səm bə səm u raka, Yahweh wal-lú koya muna-bwabura mənana muna-dəmba na, andə koya jamna girkusəu mənana muna-dəmba na ka a Masar. Nda gír mənana tsəa sə səm nggə pà gír'nkila nə girkusəu jamne mənana à tita bəlea ka aban Yahweh, sə koya muna-bwabura ma'səm mənana muna-dəmba na ka, səm nə akmúrí a bu Yahweh nə pà muna-nzur a kunì, ace mənana bə nyare bə duk ma'səm ngga.> >>

¹⁶ Pələ Musa lidəmba nə banggi abwana cau ama, <<Mənía yì nàtà ka nə dupa wun kəla gír'ləmdəa mənana wun nə kùrì a garabu wun andə kúndəm wun ace kasəbalə wun ama Yahweh pusə wun a Masar nə rəcandəa male mægule ka.>>

Amə Isərayila puri bá nzali Masar

¹⁷ Lang Firona murəm Masar nyingŋəna amə Isərayila bəà u ka, Bakuli pələ nəia bəà kəa kàr nə njargula kún nggeamúr mənana kútí nə bá nzali mala amə Filisti ka dāng, kat andə amani ama mənə ka nda njar mənana kasə tù aban ká a nzali Kan'ana ka. Bakuli denyi ama, <<Pà mə nə earce abwana mem nggadí babumia ace nyar a Masar, bə lwa kasə a kunia a njar ka dāng.>>

¹⁸ A kún mani ka, Bakuli gingnəia à pələ a njar mənana gumbəliban nə bá pədanban kya puro a ban Nggeamúr Nzuno ka. Anggo sə amə Isərayila nying Masar, nə gilərəu nə agirbura ace lwa.

* 13:5 13:5 Balli gbal aba: Pur 3:8. † 13:13 13:13 Balli gbal aba: Bal 3:45-48; 18:15-16.

¹⁹ Pələa Musa twal amú lú Yisəfu a bui, kəla mənana Yisəfu tsək amə Isərayila à kána ama à nè pàk ka.† Yisəfu angŋa damba bangŋənia wia ama: <<Mbək-kàngkàng, Bakuli ka nè yia bwala wun kàm, sə wun nè twal amuem a bu wun, bə wun nè purî nzali mənəia ka.>>

²⁰ Amə Isərayila nying Sukkot sə à twal gya aban ká, à yi came à tsək agumli malea a Etam, a nkanggari pədanban.

²¹ Mənana à purna aban o ka, Yahweh dupia wia a damba aba pərbang mənana cam pərapəra ka nə pwari, ace ləmdəia wia njar, sə nə dú ka kúti a bədəmbia aba lasə bəsa mənana cam pərapəra ka ace pea wia tálaban. Mənəia ka tsəa à nè gandə gya, ko nə pwari ko du aban o.

²² Mənəia yì pərbang mənana cam pərapəra ka ue kam a bədəmba abwana nə pwari, sə yì lasə bəsa gbal mənana cam pərapəra ka ndakam a bədəmbia nə du aban gya.

14

Yàfi Nggeamùr Nzuno

¹ Yahweh banggi Musa ama,

² <<Banggi ama Isərayila bəà pələ nə nzəmia bəà kya tsək agumli malea a bədəm Pi-Hahiro, a nre Migdol andə Nggeamùr Nzuno, tù aban Ba'al-Zefon.

³ Firona nè twali ama, <Amə Isərayila na arə gāli aban sokkikunia aba nzali, pədanban gumbəlinia.>

⁴ Mə ndo mə nə tsəi nè candəmúrí, sə nə lo bangŋatà wun, sə limurəm mem amurí andə amə'lwa male ka nə yinəəm nə gulo. Anggo sə amə Masar nə sələ ama Mə nda Yahweh.>> Anggo sə à pa.

⁵ Lang à bangŋəni Firona murəm Masar ama amə Isərayila auna à uməna ka, kara yì andə amətúró male nggadi babumia arə amə Isərayila, sə à na ama, <<Mana nda gír mənəia səm pàk ka, mənana səm nyìngŋənà amə Isərayila à uməna, à pà nè duk aguro ma'səm dəm raka?>>

⁶ Murəm pələa tsəa à yì kur apər arə waru-pər lwa male, sə tunə amə'lwa male bəà do aba gilerəu.

⁷ Pwan awaru-pər male aməboarne mana lakkì malea ka, nda gbəman tongno-nong-mwashat (600) ka, atārəia andə acili awaru-pər mala Masar kat. Pwania kat andə aməgulo-lwa aba koya waru-pər, atè.

⁸ Acemənana Yahweh tsək murəm Masar múrí candə ka, nda lo pyangnəata amə Isərayila mənana à nyìngŋəna là à nda rə o nə məsəkang-kangŋa ka.

⁹ Amə'lwa mala amə Masar, andə apər, andə awaru-pər mala Firona andə amə'koea ka, à bangŋatà amə Isərayila, à kya bwal teà a ban mənana à yì came à tsək agumli malea kàm a kún Nggeamùr Nzuno, tù aban Pi-Hahiro andə Ba'al-Zefon ngga.

¹⁰ Lang Firona gbəshìna banià ka, amə Isərayila loasə məsəia, à sən Firona andə amə'lwa male aban yiu amúrià. Bangciu pakki amə Isərayila, sə à bua, à tunə Yahweh bə amsəia.

¹¹ Pələa à ne Musa ama, <<Palang sə a yinə səm akani bə səm yi wukio a babondo? Abembe pà kàm a Masar mənana à nè tsək lú səm kàm ngga re? Sən gír mənana ado a pakka səm, nə pusə səm aba Masar ka!

¹² Mənana səm nda kano a Masar più ka, səm banggo ama gír man nə yia kum səm re? Səm no ama wu nying səm, bə səm lidamba nə doguro ma'səm a bu amə Masar. Nə boaribani bə səm duk aguro a bu amə Masar amur mənana səm nə wukio a babondo mənəia ka.>>

† 13:19 13:19 Balli aba: Tite 50:25; Jes 24:32; Ib 11:22; Atúró 7:16.

¹³ Sə Musa pələia wia ama, <<Cè bangciu pakka wun dāng! Wu cam kàngkàng, wun nè sən gír mənana Yahweh nè pa, nè amsəna wun nēi yalung ngga. Amə Masar mēnia wu kə sēnia ado ka, pà wun nè nyare wun nè sēnia dēm dāng.

¹⁴ Yahweh nè lwa-lwa ace wun. Acemani ka, wu cam più.>>

¹⁵ Pələa Yahweh banggi Musa ama, <<Palang sə a kə bua abanam ama mə bwala wun nggām? Banggi amə Isərayila ama bəà kya damba.

¹⁶ Loasə gara mò sə wu ləmdəí amur nggeamùr. Mùr ka nè gauwa ace mənana amə Isərayila bəà kútí nè bá nggeamùr, bəà gya amur nzali-ima.

¹⁷ Mə nə tsək amə Masar múrià nè candəe, sə à nè soa nè mire aban ká atà amə Isərayila. Sə mə nə kumbi bamúràm gulo nè limurəm mənana mə nə lì amur Firona, andə amə'lwa male, andə awaru-pər male, andə amə kok awaru-pər male ka.

¹⁸ Bən gandəna Firona andə awaru-pər male andə amə kok awaru-pər male ka, mə nə kumbi bamúràm gulo, sə acili amə Masar kat nè sələ ama Mə nda Yahweh.>>

¹⁹ Məturonjar mala Bakuli mənana akiyidamba a badamba amə'lwa mala amə Isərayila ka, nyare a nzəmia; sə pərbang mənana cam pərapəra ka, loapi badambia sə nyare a nzəmia.

²⁰ Yi came a nre ka amə'lwa mala amə Masar andə amə'lwa amə Isərayila. Yi pərbang ngga pè amə Isərayila tǎlaban, sə amə Masar ka túrià wia pəndəa, mənana tsəa aba dù mənə kat ka, amə Masar andə amə Isərayila ka à gandə sungŋə à gbàshì banarəia dāng.

²¹ Pələa Musa ləmdə bui amur nggeamùr, kara Yahweh tasə gung-takuli məcandəe, mənana bua dùkkù-dúkkù, ramta nggeamùr nyar nè te sə gau bari abaləu, nying ban-ima a ban mana mùr nong kam ngga.

²² Kara amə Isərayila gya aba nggeamùr a ban-ima, mùr dupia wia sheran a buia-məli andə buia-mə'nggare.

²³ Sə amə Masar zùppi aban ká ateà aba tsùrú mala nggeamùr nè apər, andə awaru-pər mala Firona andə amə koea kat.

²⁴ Sə lang ban malanə ori ka, Yahweh dili múrí aba bəsa andə pərbang mana kə gya amur amə Isərayila ka, sən amə'lwa mala Masar, sə túrià wia múrzùrəkya.

²⁵ Yahweh tsək kusə awaru-pər malea cam kingging, sə mire dupia wia nè kwano. Kara amə Masar ne arəarəia ama, <<Yahweh na ban lwa-lwa ace amə Isərayila arə səm! Wu bangŋa bə səm dəki pyangnəata amə Isərayila!>>

²⁶ Pələa Yahweh ne Musa ama, <<Ləmdə buo dēm amur nggeamùr, ace mənana bə mùr nyare bə gír amur amə Masar andə awaru-pər malea, andə amə koea ka.>>

²⁷ Nda Musa ləmdə bui amur nggeamùr, sə lang ban na rə kwaro ka, kara mùr nyare a kusəi a lime male. Amə Masar bəriki ama à nè bangŋa à nè apí mùr mana kə yíua zùppi amúrià ka, sə Yahweh ka tsəa mùr yì pwanía umnəia a tsùrú mala nggeamùr.

²⁸ Mùr nyar a kusəi, sə gír múr awaru-pər, andə amə koea, andə amə'lwa mala Firona kat mana à kə zùppi atà amə Isərayila aba nggeamùr ka; ko kəbwa abaləia au dāng.

²⁹ Sə amə Isərayila ka, à gya a nzəm nzali à kútí a babaləu mala nggeamùr, mana dupia wia kəla sheran a buia məli andə mə'nggare ka.

³⁰ A pwari mənə ka Yahweh amsə amə Isərayila a babù amə Masar, sə amə Isərayila sən alú ka amə Masar aban nonggio a kún nggeamùr.

³¹ Lang amə Isərayila sənəna nggea rəcandəa mægule mana Yahweh twalənata amə Masar nēi ka, gírni pea wia ndali andə bangciu arə Yahweh. Mənia yì gír ka tsəia à earnə Yahweh andə guro male yì Musa.

15

Bwangsəban aban Bakuli

- ¹ Pələa Musa andə amə Isərayila tükî Yahweh mənıa yî nggyal ka, ama:
 <Mə nə tükî Yahweh nggyal,
 acemənana linamurəm,
 nggea limurəm mægule.
 Apər andə amə'koea ka,
 kongsənia aba nggeamùr.
- ² Yahweh ka nda rəcandəa
 andə nggyal mem.
 Yî nda bwa mənana amsəam ngga.
 Yî nda Bakuli mem,
 mə nə bwanğsəki,
 Bakuli mala tárrám,
 mə nə tu-nggyal ace gulo male!
- ³ Yahweh ka mə'lwa na;
 Yahweh nda lùlləi.
- ⁴ <<Awaru-lwa andə amə'lwa mala Firona ka
 ramnateà aba nggeamùr.
 Akangğərang amə'sàrəban mala amə'lwa male ka à kongsənia aba Nggeamùr Nzuno
- ⁵ Mùr-lima kongsəna mურიà;
 à kò a tàmùr kəla tali.
- ⁶ We Yahweh, buo məli ka ndanə rəcandəa mægule.
 Nə buo məli, we Yahweh sə a arki bıməbura,
 a mesəki mwashat-mwashat.
- ⁷ Aba gulo mala boarəbwa mò sə a makki abwana mana à mgbicau arəò ka.
 A so bumlulla mò mə'earke,
 pisəia n'həun kəla pı mala lusung.
- ⁸ Aba bumlulla mò a loasə gung mənana tsək mùr yî ramgi amurəarəia gum-gum ngga;
 mùr-gùla cam pərapəra kəla sheran;
 mùr-lima shiuri a təban aba nggeamùr,
- ⁹ sə bıməbura na ama, <Mə nə pərtea, mə nə nggá kasəmurià.
 Mə nə gau gəna malea, sə mə twal gır mənana ən earkiıice ka;
 mə nə kwetə nggeabyau mem, sə buam nə twaltea.>
- ¹⁰ We Yahweh, bumo lùllô, a tsək gung mò bua,
 sə amə Masar ko kat a mùr;
 à kò kəla bolo-dànə a gbəlwan mùr.
- ¹¹ Yana bwe kəla we, We Yahweh, abalə abakuli kat?
 Yana bwe kəla we mənana ndanə boarəbwa aba fele,
 andə gulo mə'kàrmuruî,
 sə kə pa ndali aba túró ka?
- ¹² A loasə buo məli
 sə nzali myal abisəm aməbura.
- ¹³ <<Aba earcearəu mô mənana kə nggadı raka,
 a gingnə abwana mô mənana a amsəia ka.
 Aba rəcandəa mò, a kàrnəia
 aban ká nzali mô məfele.
- ¹⁴ Anzali banza okce gır man,
 sə rəia bəl nə bangciu.
 Abwana mənana à do a nzali Filisti ka,
 ən'ò bwalia.
- ¹⁵ Amurəma mala nzali Edom ngga,
 à gəggəli.

Akanggərang aburana mala nzali Mowap ka,
 babumia tù mùr.

Amə Kan'ana ka yiləmia o ace bangciu;

¹⁶ ən'ò andə kàrmúrú suləo amuria.

À sən rəcandəa mò, we Yahweh

sə à cam yak nə bangciu,

shebè abwana mô gingnəna à yi kutina ka,

yì abwana mô mənana a akmuria à purî do guro ka.

¹⁷ Awu nə yinəia, sə awu nə dumsəia amur nkono mənana girkuma mò na ka,

yì ban mənana we Yahweh,

a tārî bə do nda bando mô ka,

yì Tara-məfele mənana we nə nggearəo a loasəi ka.

¹⁸ We Yahweh a nda murəm,

málá male pà kàm dāng.>>

¹⁹ Amə Isərayila gya à kùtî nə bá nggeamùr amur nzali mə'ime. Sə lang awaru-pər andə apər mala amə Masar andə amə'koea kùtî aba nggeamùr ka, Yahweh nyesə mùr nə te yì kongsə mūrîa.

²⁰ Miriyam mābangnəa, muna-bwama mə'eam Haruna, twal karata-bu male sə puro a damba sə amaməna kat kpate à kə wal akarata-bu malea nə ta'nggwam.

²¹ Miriyam loasəia wia nggyal ama:

<<Wu tükî Yahweh nggyal bwangsəban,

ace limurəm male mägule!

Apər andə amə'koea ka,

túrnia aba nggeamùr.>>

Mùr mə'lülle pələ məboarne

²² Amə Isərayila loapi ban Nggeamùr Nzuno sə Musa gingnəia aban o aba Pədanban Shur. À gya nongnə tārú aba pədanban sə ko à kum kə mùr dāng.

²³ Pələ à yì bik bə ban gabakan à tunəi ama Mara, sə mùr mənana a banî ka lúllô à gandə nue dāng. Nda gir mənana tsəa sə à tunəi ama Mara* ka.

²⁴ Abwana nggwanî Musa ama, <<Mana ado səm nə nu?>>

²⁵ Nda Musa bua aban Yahweh bə bwalî wi kàm. Yahweh ləmdəi wi bə gbəlang nggun, sə Musa twali túrí aba murnî; sə murnî pələ məboarne, à nə gandə nuî.

Akanó a Mara sə Yahweh pea abwana male abea nggurcau andə akanigir mənana à nə gingnə do malea ka; akanó gbal sə mwamia.

²⁶ Bang ama, <<Bə wun nə kpata cau mala Yahweh Bakuli ma'wun nə babum wun kat, sə wun nə pək gir mənana nda pepè a səne male, sə wun nə kwakikir wun arə anzongcau male, sə wun nə bwal anggurcau male kat ka, akwánó mənana kat ən yinəia amur amə Masar ka, pà mə nə yinəia amur wun dāng, acemənana Mim, Yahweh ka, Mə nda mə'twalban akwánó ma'wun.>>

²⁷ Anzəm mənana à nyingnənà Mara ka, amə Isərayila gya à yi bik gabakan Elim, ban mənana à kum amádî-mùr lum-nong-bari andə anggun nkangga lumi-tongno-nong-bari (70) ka; à came à tsək agumli malea kàm.

16

Bakuli pea abwana male girlina a babondo

* 15:23 15:23 Mara nə kún Ibəru ka bāləi nda lúllô.

¹ Amə Isərayila a binalea kat ka à nying Elim, sə à gya à kya puro aba pədanban mala Sin, mənana nda a nre Elim andə Saina ka. À kya bwal banì a lum-nong-tongnoia pwari mala baria zongno mana à nyìngnènnà nzali Masar nài ka.

² Akanó aba pədanban ngga, amə Isərayila a binalea kat ka, à nggwanî Musa andə Haruna dəm.

³ À nea wia ama, <<Bəà bang ama Yahweh walna-lú səm aba nzali Masar ka bə boarna. Acemənana akanó ka, səm nè gandə dumnədo, səm nè shak nyama andə acili agirlina kəla mana səm earce ka. Sə adyan ngga, wu yinanə səm aba pədanban mənìa ace wal-lú səm a binala səm kat nè nzala.>>

⁴ Yahweh banggi Musa ama, <<Ado ka, mə ndo mə nè soapa wun girlina nè kuli kəla nya mala mbulo. Banggi abwana bəà puro koya pwari ka bəà kya ram gír mənana nè kārəia mala pwari mwashat ka. Anggo sə mə nè sələa ko yia ka à nè kpata kwarkiru mem.

⁵ A tongno-nong-mwashatia pwari mala koya limo ka, wun nè ram gír mənana wu kə ram pwari-pwari ka kusə bari.>>

⁶ Nda Musa andə Haruna banggi amə Isərayila kat ama, <<A pwarikpəra mala pwari man yalung ngga, wun nè sələ ama Yahweh na pusə wun wu purî bá nzali Masar ka.

⁷ Nə dəmbari ka wun nè sən gulo mala Yahweh nè pusərai nè tálaban. Yì ka ongnəna nggwani mənana wu kə nggwanî wi ka, səm nda wu nggwanìa səm ngga dāng. Səm nda ka yana gbal mənana wun nè nggwanìa səm ngga?>>

⁸ Musa banggia wia dəm ama, <<Yahweh nè pà wun nyama wun nè li nè pwarikpəra ka, dəm ngga nè pà wun girlina mənana nè kārə wun ngga nè dəmbari, acemənana ongnəna nggwani ma'wun mənana wu nggwanî wi ka. Sə səm ngga səm nda ka yana? Nggwani ma'wun ngga pà arə səm dāng, nda arə Yahweh.>>

⁹ Musa banggi Haruna ama, <<Banggi amə Isərayila a binala kat ama, <Wu yiu wu yi came a badəm Yahweh, acemənana ongnəna nggwani ma'wun.> >>

¹⁰ Sə lang Haruna naban nacaui nè binala amə Isərayila kat ka, à pələ məsəia nəban pədanban, kara à sən tálaban mənana kə twalməsəu ka, mala Yahweh, puro aba pərbang.

¹¹ Pələa Yahweh ne Musa cau ama,

¹² <<Ən ongnəna nggwani mala amə Isərayila; ado ka, banggia wia ama, <Koya pwarikpəra ka, wun nè kum nyama wun nè she, sə koya dəmbari ka, wun nè kum girlina mana nè dəmsə wun ngga. Anggo sə wun nè sələa ama Mə nda Yahweh, Bakuli ma'wun.> >>

¹³ Nə pwarikpəra mənə ka, ankwar mə'làkke kərkər yiu à yi suləo à lumsə bá kàtti mala amə Isərayila. Sə nə dəmbari ka, bá kàtti liuwe nè ncimna mana kpa ka.

¹⁴ Anzəm mana ncimna iməna ka, kara à sən agir kəla a'imna nggwato-ba'nkwarding, mənana boarsəna kəla talimbulo ka, à yi lumsə nzəm-nzali.

¹⁵ Lang amə Isərayila nè sənì ka, à điki rəarəia ama, <<Mana man?>> Acemənana à sùrə mana nda mənə yi gír ka dāng.

Pələa Musa nea wia ama, <<Mənìa ka nda girlina mənana Yahweh pa wun bə wu lì ka.

¹⁶ Mənìa ka nda nzongcau mala Yahweh aban wun: <Koyan atà wun ngga bə ram gír mənana nè gandə lié ka, munakwar-karəgír bari ace koya bwa a bala male.> >>

¹⁷ Amə Isərayila pàk mənə ka anggo; abea bwanə pwan kpəm, sə abea ka à pwan bəti.

¹⁸ Sə lang à yi kārəki ka, abwana mənana à pwan kpəm ngga malea woribani dāng, sə abwana mənana à pwan bəti ka malea shingnə dāng. Koyan ngga kum gír mənana kārə arəi sə nè gandə li ka.

¹⁹ Musa banggia wia ama, <<Kə bwa bə kəa tsək cili bə nongŋo bankwari dāng.>>

²⁰ Sə abea bwana ka à mgbikî Musa kiru, à tsək cili nongŋo. Lang bankwarna ka, à yi kumi ka sàngŋənà mäsə'nggwaso sə rəm̄bi məb̄ike kə puro. Bum Musa lúllô arəia.

²¹ Koya dəm̄bari ka koyan ngga pwan gîr mənana nè kārəi ka; sə bə pwari pì ka, gîr mənana ueo a nzali ka panzəa.

²² Nə dəm̄bari mala tongno-nong-mwashatia pwari ka, à pwan gîrlina mənana à nè li abə pwari bari ka; koya bwa ka pwan munakwar-karəgîr ine. Abwana-məgule amur binala abwana wario à kya banggi Musa cê,

²³ sə banggia wia ama, <<Mənia ka nda cau mənana Yahweh na ka: <Lí ka, pwari mala usələo na, pwari məfele mənana à tārì ace pagulo abanam Mim Yahweh ka nda. Acemani ka, gîr mənana kat wu earce lurəè ka, wu lurəi yalung; gîr mənana kat wu earce lambe ka, wu lambi yalung, sə wu tsək cili gîrlina mənana nè kārə wun lí ka.> >>

²⁴ Abwana okiru à kpate kəla mənana Musa bang ngga; à tsək cili gîrlina mənana ue ka bə bə dəm̄bari; kidiki dāng sə sak nggwaso dāng.

²⁵ Musa na ama, <<Wu lì gîrlina mən̄ia ka yalung, acemənana yalung nda pwari Sabbat, pwari usələo mənana à tārì ace Yahweh ka; kə gîrlina pa kām wun nè kúmô wun nè pwano a nzali yalung dāng.

²⁶ Gîrlina ka, wun nè kumi a nzali wun nè pwano abə nongŋo tongno-nong-mwashat. Sə tongno-nong-baria pwari ka, pwari Sabbat na. Pà wun nè kum kə gîrlina a nzali a pwari mən̄o ka dāng.>>

²⁷ Abea bwana puro a tongno-nong-baria pwari à nè nggá pwan gîrlina, sə lang à wari ka, à kya kum kəgîr dāng.

²⁸ Pələa Yahweh dī Musa ama, <<Nə sau lang sə abwana mən̄ia nè bìnə kpata anzongcau andə akwarkiru mem?

²⁹ Wu sən̄i! Mim Yahweh ka, mə nda ən pa wun Sabbat, yì pwari usələo ka. Nda gîr mənana tsəa sə a tongno-nong-mwashatia pwari ka, ən pa wun gîrlina mənana nè kārə wun mala nongŋo bari ka. Koyan ngga bə do a bala bə usələo, kə bwa bəkəa na ama nè purî bala male a pwari Sabbat dāng.>>

³⁰ Nda abwana usələo, à pàk kə túró a pwari Sabbat raka.

³¹ Amə Isərayila tunə girline ama Manna.* Pwasəo sə nda kəla kyak mələpati mənana a pè nə mäsə mbulara ba-mbyau ka, sə a lasəu ka, nda pəlpəl kəla mùr-nyì.

³² Musa na ama, <<Mənia ka, nda cau mənana Yahweh bang ngga: <Wu dārə munakwar-karəgîr bari mala gîrlina Manna sə bəà tsəì ace anza mala abwana mənana à nè yiu ka, ace mənana bəà sən gîrlina, mənana ən linə wun nəi a babondo, lang ən pusə wun wu purî bá nzali Masar ka.> >>

³³ Musa banggi Haruna ama, <<Twal muna-nkwaring, tsək munakwar-karəgîr bari mala gîrlina Manna abaləi, sə kya tamsəi a badəm Yahweh abə ban məfele ace anza mənana à kə yiu ka bəà sən̄i.>>

³⁴ Kəla mənana Yahweh banggi Musa ka, Haruna tsək muna-nkwaring nə gîrlina Manna abaləi, a badəm Acau-nakûn,† yì Akwati Kùrcau ace mənana bə kəgîr bə kəa kúmsəi raka.

³⁵ Abalə apələa lumi-ine mənana à yi kútí ka, Manna nda gîrlina mənana amə Isərayila lì ka bə yiu malea a nzong-nzali mala nzali Kan'ana, ban mənana abwana duk kam ngga.

* **16:31 16:31Manna** nə kún Ibəru ka nda mwashat andə díban nə kún la səm ama, <<Mana; ko Mana wo, ko Mana man?>> † **16:34 16:34 Acau-nakûn** ngga à nda ka akpamgbəlang tali bari mənana à gilə anzongcau mala kùrcau amúrià ka. Amənia yì akpamgbəlang tali bari, mənana à nda abə Akwati Kùrcau ka, à tunəia ama Acau-nakûn; à nda ka acau-nakûn mala kùrcau mənana à giləia ka, yì acau mala kùrcau a nre Bakuli andə abwana male.

³⁶ Tasau mənana à kə kārəki Manna abaləi ka nda oma ko lita lumi-bari.

17

Yahweh pusə mūr aba tali

¹ Amə Isərayila a binalea kat nying pədanban mala Sin, à lo gya malea bəti-bəti, à nè suləo a kàtti man sə à nè tūr a bə, kəla mənana Yahweh banggia wia ka. À kya suləo a Rifidim, sə banì ka mūr-nùnà pa kàm dāng.

² Nda à tita nggwani Musa, aban ne wi ama: <<Pà səm mūr səm nè nú!>>

Musa pea wia eare ama, <<Mana tsəa sə wu kə nggwaniàm? Mana tsəa sə wu kə mwam Yahweh?>>

³ Abwana ka məsamūr wallia kərəkər, osso à lidəmba nə nggwani Musa. À kə bang ama, <<Ace mana sə a pusə səm aba Masar? A pusə səm ace mənana awu nə yia wal-lú səm nə məsamūr, sənə amuna səm andə agirkusəu ma'səm le?>>

⁴ Pələa Musa bua aban Yahweh, bang ama, <<Mana mə nə pang nə abwana man? Pà nè sau dāng à ndo à nè kùti a bukkiam nə atali ka.>>

⁵ Yahweh pələa ne Musa ama, <<Twal abea abwana-məgule mala amə Isərayila atò, sə wu aki abwana dəmba. Twal gara mana a waləna mūr Nggeasala Nayel nēi ka a buo, sə wù kyane.

⁶ Wun nə yia kumam aban kundə wun akanó a ban be tali amur Nkono Saina, a Horep.* Wal mənə yì tali ka nə gara, mūr nə pur abaləi, mənana abwana nə nu ka.>> Anggo sə Musa pa a badəmbə abwana-məgule mala amə Isərayila.

⁷ Musa pè ban mənə lulləu ama Massa sə Meriba,† acemənana amə Isərayila nggwani sə à mwam Yahweh nə dīban ama, <<Mbək-kàngkàng Yahweh na abalə səm le?>>

Amə Isərayila gandə amə Amalek nə lwa

⁸ Amə'amalek yiu nə lwa arə amə Isərayila a Rifidim.

⁹ Nda Musa banggi Jesəwa ama, <<Tarki abea aburana bəà puro sə bəà oa munəo arə amə Amalek. Lí ka mə nə nggá came a bong nkono nə gara mala Bakuli a buam.>>

¹⁰ Jesəwa pa kəla mənana Musa banggi wi ka, pur nə amə'lwa sə à o à kya je munəo arə amə'Amalek, sə Musa andə Haruna andə Hur ka à eauwe à kya came a bong nkono.

¹¹ Lang Musa loasə abui a kùli ka, bù amə Isərayila kə twalki arə amə'Amalek a munəo, sə lang sulə abui a nzali ka, bù amə Amalek kə twalki arə amə Isərayila.

¹² Lang banì sau ka, abú Musa auləa aban loasəe a kùli. Nda Haruna andə Hur twal tali, à tsəki wi abate bə do amurí, sə yia ka à came arə ankanggari sə à mbali abui a kuli; anggo sə abui cam kàngkàng bà kpa mala pwari.

¹³ Anggo sə Jesəwa andə amə'lwa male gandə amə Amalek nə nggeabyau.

¹⁴ Anzəm mənə yì limurəm ngga, Yahweh banggi Musa ama, <<Gilə cau mala limurəm mənəia ka a maləmce ace mənana bə duk gir tsəa a denyicau koya pwari, sə wu balli bə Jesəwa oè bə sələ ama mə nə twalta amə'Amalek, abwana pà nə sələ cau malea a banza dəm dāng.>>

¹⁵ Pələa Musa bak gyangŋan sə tsəki wi lulləu ama Yahweh-Nissi.‡

¹⁶ Bang ama, <<Ən loasə tútə mala Yahweh a kùli. Acemani ka, arə anza mənana à kə yiu ka, Yahweh nə lwa-lwa arə amə'Amalek bà masələate.>>

* 17:6 17:6 Nkono Saina ka nda abalə ankono Horep. † 17:7 17:7 Massa sə Meriba: Lulləu mənəia nə kún Ibəru ka baləia nda <<mwamban andə nggwani.>> ‡ 17:15 17:15 Yahweh-Nissi ka baləi ka nda <<Mətalabangŋo ka nda tútə mana à nè sūrə səm nēi ka.>>

18

Jetəro yiu sən Musa

¹ Jetəro,* nkil Musa məbwabure, pəris mala amə Midiyan ok cau mala agir mənana kat Bakuli pakki Musa andə amə Isərayila, andə pusəo mənana püsəiá à purî bá nzali Masar ka.

² Nda lo yiu aban Musa ka. Musa ka akdəmba tasəna māmí andə amuni bari bəà kya aban Jetəro, sə yì Jetəro ka ea à do a baní. Lang yiu ka, yiu atārəia andə mālá Musa, yì Zipora,†

³ andə amuna-burana mala Musa bari. À bəlî Musa amuna-burana mənía bari ka a bākú mənana yì ka bəri na peatu a nzali Midiyan ngga. Acemani ka, tsəki muna-dəmba male lùlləú ama Gashom.‡

⁴ Lang à bəli wi baria muni ka, tsəki wi lùlləú ama Eliyeza,§ acemənana bang ama, <<Bakuli mana akâ peri a baní ka, bwalam nggam sə amsəam a bu Firona, murəm Masar, mənana bə walna-luem ngga.>>

⁵ Yì Jetəro, nkil Musa, atārəia andə mālá Musa andə amuna-burana mala Musa ka, à yiu a babondo aban Musa, a ban mənana Musa andə amə Isərayila tsək là-gumli kàm, tù aban Nkono mala Bakuli ka.

⁶ Kaniama Jetəro nə yiu ka, akdəmba tasəi Musa cau bəà banggi wi ama, <<Mim, Jetəro nkilo, mə ndya ən nggə ká a bano atarə səm sənə māmó andə amunio amuna-burana bari ka.>>

⁷ Lang à yì bingəna ka, Musa puro yì bunno a badəm Jetəro sə kùrì zəp, gingsəi. Pələa Musa kútí nə Jetəro aba gumli male.

⁸ Musa twal cau banggi wi koman kat mala gír mənana Yahweh pangnə Firona, Murəm andə amə Masar ace amsə amə Isərayila ka. Dəm ngga banggi wi cau mala tanni mənana yiu amuria a njar aban yiu, andə amsəa mənana Yahweh amsə abwana male abalə atanni malea ka.

⁹ Lang Jetəro ok acau mənía ka, banboari wi ace agir məboarne mənana Yahweh pea ace amə Isərayila, nə amsəa mana amsəia a bu amə Masar ka.

¹⁰ Sə bang ama, <<Bwangsəban bə pa aban Yahweh mənana amsə wun a bù Firona Murəm sə a bù amə Masar ka! Bəà bwangsə Yahweh mənana amsə abwana male a bata parban mala amə Masar ka!

¹¹ Adyan ngga ən sələna ama Yahweh ka, nda Bakuli mana kàrmúr abakuli kat ka, acemənana amsə abwana male a bata parban mala amə Masar, amə twàlbamúruì.>>

¹² Pələa Jetəro, nkil Musa yinə boro mala pisəe kəring, andə agir shawudiban, ace pəgír aban Bakuli; sə Haruna andə abwana-məgule kat mala Isərayila yiu à yì li gírlina atārəia andə Jetəro akanó a badəm Bakuli.

À twal amə'bashì

¹³ Ban fana ka, Musa puro yì do a ban bashì abwana. Abwana yì ramba à kàrì Musa abaləu twal a dəmbari aban ká kpa mala pwari.

¹⁴ Lang Jetəro, nkil Musa sən gír mənana kat Musa kə pè ace abwana ka, dī ama, <<Mana mənía a kə pè ace abwana ani ka? Palang sə a dum nəmurəo [aban pak bashì], sə abwana kat came à kàrio abaləu twal a dəmbari aban ká kpa mala pwari?>>

¹⁵ Musa eari wi ama, <<Nda acemənana abwana kə yiu abanam ace dībancau aban Bakuli ka.

¹⁶ Pwari mənana kat kúnbuàna lo a nre abwana bari ka, à kə yiu abanam, sə mə nə kasə-bashì amur yana ateà ndanə məsəcau, sə mə nə kania wia anzongcau andə anggurcau mala Bakuli.>>

* **18:1 18:1** *Jetəro* Balli aba: Pur 2:16-21; 3:1,18; 18:1-12; Bal 10:29. † **18:2 18:2** *Zipora* Balli gbal aba: Pur 2:21-22; 4:20,24-25. ‡ **18:3 18:3** *Gashom* nə kún Ibəru ka bələi nda <<bəri kano.>> § **18:4 18:4** *Eliyeza* nə kún Ibəru ka bələi nda <<Bakuli nda mə'bwaləm nggam.>>

¹⁷ Pələa Jetəro, nkil Musa banggi wi ama, <<Pě mana anggo ka boar dāng.

¹⁸ We wunə abwana mənana à kə yiu a bano ka, baní pà nè sau dāng wun nè yauwí. Túró mēnia ka biki gulò; a pà nè gandə pe nəmūrəo dāng.

¹⁹ Kwakikiro arəəm sə mə nə po abea cau kwarkiru, sə Bakuli ka nè pà atò. Awu nə do mə'came a nre ka abwana andə Bakuli, ace yinə acau mala akúnbuàna malea a baní.

²⁰ Awu nə kània wia anê andə anggurcau mala Bakuli, wu bəlia wia lang sə do malea boaro bə pa, andə gir mənana à nè pàk ka.

²¹ Tsəa amur mənə ka, boaro wu tārki abwana mənana məsəia kàngkàng, amə banggi Bakuli, abwana mənana à nè earnəia, sə à nda ka amə binəce ak pàbunənzali ka. Tsəia bəà duk abwana-məgule amur abwana: amə'yálmúr abwana á, amə'yálmúr abwana gbəman, amə'yálmúr abwana lumi-tongno, sə amə'yálmúr abwana lum.

²² Tsəia bəà do à nda ka amə'bashí koya pwari amur abwana. Bə bekə cau məkwane nakam mənana gandəia ka, nda à nè yinəi a bano ka, səama koya cau mana kwan raka, à nè giləki nə nggearəia. Anggo ka agir pà nè kwanbo dāng, acemənana yia mənə ka, à nè amsəò dəmbərya mala túrò.

²³ Bə a kpata kwarkiru mēnia, sə bə Bakuli tsəko wi ama wu pē anggo ka, awu nə gandə twal gandəa nə acau, sə abwana mēnia kat ka, à nè nyar a bala aba rəpwala.>>

²⁴ Musa kpata kwarkiru mala nkili, sə pàk gir mənana kat banggi wi ka;

²⁵ tārki abwana mənana məsəia kàngkàng ngga abalə amə Isərayila kat sə tsəia à duk abwana-məgule amur abwana: amə'yálmúr abwana á, amə'yálmúr abwana gbəman, amə'yálmúr abwana lumi-tongno, sə amə'yálmúr abwana lum.

²⁶ À duk amə'bashí amur abwana a koya pwari. Bə bekə cau məkwane yiu mənana gandəia ka, à wari nəi a baní. Acili acau məkəke ka, à səngi bāləia nə nggearəia.

²⁷ Bəti anzəm mənə ka, pwari o mala Jetəro nkil Musa yi pa, pələa Musa tsəiandə, sə bwal njar nyare o a nzali male.

19

Amə Isərayila yiu a Nkono Saina

¹ A pwari mədəmbe mala təruià zongho anzəm mənana amə Isərayila purnəi bá nzali Masar ka, à yi bik pədanban mala Saina aba mənə yi pwari ka.

² Lang à loapi Rifidim ngga à twal gya sə à yi bik pədanban mala Saina. Akanó ka amə Isərayila tsək là-gumli malea a kusə Nkono Saina.

³ Pələa Musa eau amur nkono aban Bakuli, sə Yahweh tunəi nə mūr nkono, ne wi ama, <<Ne amə bala mala Yakupu, amə Isərayila ama:

⁴ <Wu sənəna gir mənana ən pakki amə Masar, andə lang sə ən twal wun kəla mana nkwang kə twal muni arə ankpamtari ka, sə ən yinə wun akani abanam.

⁵ Adyan ngga bə wun nə okam, sə wun nə lumsə kūrcau mem ngga, abalə anzali kat ka, wun nə duk abwana mənana ən təría à duməna mem ngga, kat andə amani ama banza kat ka memma ka.

⁶ Wun nə duk domurəm mala apəris abanam, abwana aməfele mem.> Amənia ka à nda ka acau mənana awu nə ne amə Isərayila ka.>>

⁷ Pələa Musa sùlêi mūr nkono, sə tunə abwana-məgule mala abwana kat, sə banggia wia cau mana kat Yahweh tsəi ama bə banggia wia ka.

⁸ Osso abwana ear gəu ama, <<Səm nə kpata cau mənana kat Yahweh bang ngga.>> Sə Musa nyesə cau mala abwana kya ne Yahweh.

⁹ Yahweh banggi Musa ama, <<Mə ndya mə nə yiu a bano aba pərbang məbiktiki, ace mənana bə abwana ok giem aban nacau nə we ka. Anggo ka à nè earnə we a koya pwari.>>

Anzəm mana Musa nyesəna cau mənana abwana bang ngga, kya nani Yahweh ka,

¹⁰ Yahweh banggi Musa ama, <<Kyane, aban abwana, kya nea wia bəà twal pwari mala yalung andə lí bəà giləki rəia aba boarnsari ace yiu a peri. Nea wia bəà lákkí agir-nggūrəu malea

¹¹ sə bəà gilərəia a təruià pwari. A pwari mənə ka mə nə suləo, mə nə yiu amur Nkono Saina, a ban mənana abwana kat nə sənəm ngga.

¹² Tsək nzong bə kàri nkono ace mənana abwana bəà kəa yàllí wi dāng, sə banggia wia ama bəà kəa eauwe a nkono dāng, yàle bəà kəa na ama à nè gbàshì baní dāng. Bə kəbwa tsək kusəi amur nkono ka, bəà wali bə wu;

¹³ bəà bukki nə atali, ko bəà tāki nə amundi; sə bù kəbwa bə kəa na ama nə je mənə yì bwa ka dāng. Ko bə girkusəu na sə je nkono mənəia ka, duməna púp à nè wali bə wú. Səama abwana nə gandə ká tù a kusə nkono anzəm mənana bəà ok twang njawe bua tè sau dār ka.>>

¹⁴ Pələa Musa sùləi múr nkono yiu aban abwana, sə banggi abwana bəà gilərəia ace peri. Nda à lákkí agir-nggūrəu malea ka,

¹⁵ sə Musa banggia wia ama, <<Wu gilə rə wun ace təruià pwari, tite a pwari mala yalung. Wu kəa gbàshì ban amālá wun dāng.>>

¹⁶ A təruià nongho nə dəmbari ka, mgbarangce sàkkya, tálaban liki'nzama pəlilip, pərbang məgule yì zuppi amur nkono, sə à ok giu məcandəe mala njawe aban bua, sə koyan a kàttì ka rəi bəl nə bangciu.

¹⁷ Pələa Musa ak dəmba sə abwana kpatè, pusəia à nying kàttì, aban ká je andə Bakuli. À yiu à yì came a kusə nkono.

¹⁸ Sə Nkono Saina ka lùmsə nə yele, acemənana Yahweh angna dəmba yì suləna amurí aba bəsa mə'earke, sə yele male kə lo a kùli kəla yele tūli bəsa, sə nkono kat ka kə gəggəli nə rəcandəa.

¹⁹ Lang gì njawe nə nggə bua kəm kpəm bāng-bāng ngga, Musa pələa nacau, sə Bakuli nyesəi wi cau nə giu mala mgbarangce.

²⁰ Yahweh yì suləo a bong Nkono Saina sə tunə Musa bə eauwe bə kyane a bong nkono. Musa eauwe wario,

²¹ sə Yahweh banggi wi ama, <<Suləo kyane kya nunkir abwana ama bəà kəa yàllí nzong ama à nè bunno aban yiu aban Yahweh ace sənban dāng. Bə à pàk anggo ka, pas atəà à nè wukio.

²² Ko nggearə apəris mənana à kə yiu à kə gbashi banam pwari-pwari ka, duməna púp à nè tər bamuria aba doməfele, bə ana raka mə nə sulə bumlulla mem amuria, mə nə twaltea.>>

²³ Musa ne Yahweh ama, <<Abwana pà nə eauwe aban yiu aban nkono dāng, acemənana à earia wia bəà yiu dāng; we nə nggearəo ka, a bangjəna səm ama bə səm tsək nzong bə kàri nkono ace mənana bə tərì, duməna ban məfele ka.>>

²⁴ Yahweh nyesəi wi ama, <<Suləo kyane sə wu kya yiu wunə Haruna akani. Sə apəris andə acili abwana ka, bəà kəa bunno ama à nə yiu abanam dāng, bə ana raka mə nə sulə bumlulla mem amuria, mə nə twaltea.>>

²⁵ Pələa Musa suləo wari aban abwana sə nea wia gír mənana Yahweh bang ngga.

¹ Bakuli bang amənia yì acau ka, ama:

² Mim Yahweh ka, mə nda Bakuli mô, mənana amsəo a nzali Masar, a purî bala guro ka.*

³ A pà wu nə pàngnə abea abakuli dāng she kə mim.†

⁴ A pà wunə pakkî bamurò kə bənzál mənana à shàrrì, ko bə gîr mənana kat kə pur bə kəgîr akanó a kùli, ko akani a nzali, ko a təta mùr a tà-nzali ka dāng.

⁵ Duməna púp a pà wu nə bun a badəmbia, ko awu nə peri abania dāng. Aceməna Mim Yahweh Bakuli mô ka, mə nda Bakuli mə'mbali.‡ Ən nggə yinə bashi ace acaubikea mala atárrú amur amunia andə amə'keà, aban ká tàruia andə inea nza mala abwana mənana à kə binəcem ngga.

⁶ Səama ən nggə ləmdə earcearəu mem mənana malkiyi raka, amur abwana mənana à kə earcem sə à kə bwal anzongcau mem ngga. Earcearəu mem nə gya amuria andə amunia andə amə'keà aban ká arə anza á-pas malea.

⁷ A pà wunə paktúró nə lullə Yahweh Bakuli mô ace pakkiağir bana dāng; aceməna Yahweh pa nə nying bashi bwa mənana kə nyesə lulləi bə ka dāng.§

⁸ Denyinə Pwari Sabbat, pwari usələo; awu nə tàrì dāng bə duk məfele, pwari ace Bakuli.*

⁹ Arə apwari tongno-nong mwashat sə awu nə pək túró, a nə mal atúró mô kat.

¹⁰ Səama tongno-nong-baria nongño ka, pwari Sabbat na abanam Yahweh. Abaləi ka, a pà wu nə pək kə túró dāng, ko we, ko muna-bwabura mô, ko muna-bwama mô, ko muna-bwabura mətúró-bala mô, ko muna-bwama mətúró-bala mô, ko agirkusəu mô, ko abəri-abwana mənana à do atə wun a là ka.

¹¹ Aceməna abalə anongño tongno-nong-mwashat sə Yahweh pusə kùli andə nzali, sə nggeamùr, andə agir mənana kat abaləia ka, sə usələo a tongno-nong-baria pwari. Nda gîr mənana tsəa sə Yahweh tsəki pwari Sabbat bù, bə do məfele na ka.

¹² Gusələ tárró andə nggo,† ace mənana anongño mala do banza mô mənana Yahweh Bakuli mô po ka, bəà làkkì.

¹³ A pà wu nə wal-lú dāng.‡

¹⁴ A pà wunə nongnə kə bwa mənana wu al rə wun wunəi raka dāng.§

¹⁵ A pà wunə iun'í dāng.*

¹⁶ A pà wunə nakún nyir arə bio mə'murkala dāng.†

¹⁷ A pà wu nə sham bala mala bio mə'murkala dāng. A pà wu nə sham málá bio mə'murkala, ko mətúró-bala male bwabura ko bwama, ko jamnda, ko dambəritso male, sə koya gîr mənana kat mala bio mə'murkala na ka dāng.‡

Bangciu pakkî bwapəndəa (Bəs Nggur 5:23-33)

¹⁸ Lang bwapəndəa kat nə ok sàkkyā mala mgbarangce, andə gi njawe, sə à sən liki'nzama mala tálaban, andə yele mənana kə lo amur nkono ka, bangciu pakkia wia, rəia kə bəla, sə à cam kuko.

¹⁹ À banggi Musa ama, <<We ka bangga səm cau, səm nə ǒ, səama Bakuli bəkəa na səm cau nə nggeari dāng, bə ana raka səm nə wukio.>>

* **20:2 20:2** Balli aba: Pur 13:3; Hos 13:4. † **20:3 20:3** Balli gbal aba: Nggur 6:14; Ir 35:15. ‡ **20:5 20:5** *Bakuli mə'mbali* Balli aba: Tite 34:14; Nggur 4:24; 6:15; Jes 24:19; Nah 1:2. § **20:7 20:7** Balli gbal aba: Pəris 19:12; Mat 5:33.

* **20:8 20:8** Səni aba: Pur 31:13-16; Pəris 19:3,30; 26:2. † **20:12 20:12** Balli gbal aba: Pəris 19:3; Mat 15:4; Mar 7:10; Luk 18:20; Afi 6:2. ‡ **20:13 20:13** Balli gbal aba: Mat 5:21; Rom 13:9. § **20:14 20:14** Balli gbal aba: Nggur 5:18; Mat 5:27. * **20:15 20:15** Balli gbal aba: Pəris 19:11; Mat 19:18. † **20:16 20:16** Balli gbal aba: Pur 23:1. ‡ **20:17 20:17** Balli gbal aba: Nggur 5:21; Mat 5:28; Luk 12:15; Rom 7:7; 13:9; Afi 5:3,5; Ib 13:5

²⁰ Musa pea wia eare ama, <<Bangciu bə kəa pakka wun dāng. Bakuli yiu nə yia mwam wun, ace mənana bə wu do nə banggi wi, wu kəa pək caubikea raka.>>

²¹ Abwana ueo aban came zak; Musa na nəmurəi sungŋo wari aban pəndəa məcīkiki, a ban mənana Bakuli nakam ngga.

Anggurcau amur agyangŋan

²² Yahweh banggi Musa ama, <<Nea amə Isərayila cau mənā ka ama: <Wu sənəni nə nggearə wun ama ən bangga wun cau nə kuli.

²³ Pə wun nə alita bamur rə wun bekə nkul mənana à pè nə bolo-azərfa ko bolo-njengəlan ama wun nə peri abania sə wun nə kpapiam sənəia ka dāng.

²⁴ << <Wu bak gyangŋan nə dəbang-nzali acem, sə wu pāki agir'nkila nə anzur andə andá ma'wun mənana à nə pisəia kəring ngga, andə pākiagir mala dotarəu, amurí. A koya ban mənana ən tārī ace mənana bə wu yi peri abanam kām ngga, mə nə yiu aban wun mə nə tsəka wun bə.

²⁵ Bə wun nə bak gyangŋan nə atali acem ngga, wu kəa bə nə atali mənana à bunnia nə bunno ka dāng. Bə wu paktúró nə tali mənana à bunni ko à giləki rəi nə girtúró sə à bak gyangŋan nəi ka, gyangŋani pənə boaro abanam ace peri dāng.

²⁶ Wu kəa bakkam gyangŋan mənana ndanə aban-eauwe arəi ka dāng, ace mənana bə a ndaban eauwe aban ká amurí ka, wu kə alí rəò dāng.>

21

¹ <<Amənia ka, à nda ka akwarkiru mənana awu nə pè amə Isərayila ka.

Pangnə aguro amə Ibəru

(Bəs Nggur 15:12-18)

² <<Bə a kúr guro bwa Ibəru ka, nə pakkô túró guro apələa tongno-nong-mwashat. Sə aba tongno-nong-baria pələa ka, awu nə nyi bə kum bamurí, bə kəa mbweo kəgir ace dāng.

³ Bə nda nəmurəi, pənə bwama dāng, sə a kúrí ka, yi nəmurəi na awu nə panzəi bə u ka. Sə bə ndanə bwama sə yi duk guro mò ka, nə twal māmí à nə o andəi.

⁴ Bə mətala-bala male na pè wi bwama, sə bwame bəli wi amuna ka, nə um nəmurəi, bwama andə amuna ka amala mətala-bala male na.

⁵ Sə bə mənə yi guro ne bwāng ama, <Ən nggə earce mətala-bala mem, andə māmám andə amunem,> sə earce ama bəə panzəi nə o nə nyia raka,

⁶ mətala-bala male nə kənəi a bədəm Bakuli. Akanó ka nə nggá tamsəi a kunkurəm ko arə k pangbang kunkurəm, sə mətala-bala male nə tusə kiri nə nlerəman, sə yi ka nə duk guro mala mətala-bala male bà lú male.

⁷ <<Bə bwa mak nsarile bə duk guro məturo-bala ka, à pə nə panzəi bə o kəla mala guro muna-bwabura dāng.

⁸ Bə guro muna-bwame mənā ka, mətala-bala male yinəi sə yi tārī ace bamurí bə duk māmí, səama nənzəmò ka guro muna-bwame pwasəbumi raka, duməni mətala-bala mənā ka púp bə dəki bəə akmúr muna-bwame.* Njar pə kām a bu mətala-bala mənā ama nə makki amə'kúndāngna mənā yi guro muna-bwama ka dāng, acemənana bungina tsəkbaləu mala muna-bwame.

⁹ Bə bwa kúr mā-guro ace mənana bə duk mālā munì ka, nə twali kəla munì.

* **21:8 21:8** bəə akmúr muna-bwame ko <<bə tār muna-bwame ko bəbwa bə nyare bə kúr muna-bwame dəm a bu mətala-bala male bə nyesəi>> ko muna-bwame bə akmúr bamurí bə nə gandəi ka.

10 <<Bè mətala-bala al ɓaria ɓwama ka, duməna púp nè lidamba nè pè ɓwama mədəmbe gírlina andə gír'nggūrəu bə kārəí, sə nè lidamba nè pakki wí gír mənana ɓoaro bə ɓwabura pakki māmí ka.

11 Sə bə gínə lùmsə amənia yì atúró male kəla ɓwabura aban ɓwame ka, duməna púp nè nyì bə purí bala male, sə bə kəa mbwe kəgír dāng.

Anggurcau amur ɓikibura

12 <<Bwa mənana kat wal bə ɓwa, ɓwe wù ka, à nè wal-luí gbal.

13 Səama bə turtúró nè túró arəì, hamce nè wal-lui raka, sə kat andə amani ka Bakuli eare gírni kumban ngga, mə nè tsək bə ban-auwa mənana ɓwê nè gandə ɓangɗa nè ká kàm ngga.†

14 Sə bə ɓwa kàni a ɓabumi sə wal-lú kpakpak ka, ko bə ɓangɗa sə kya auwa arə gyangɗan mem ngga, wu nungi wu pusəì, wu wal-luí.

15 <<Bwa mənana kat walki tárrí ko walki ngge ka, duməna ama à nè wal-luí.

16 <<Bwa mənana iu bə ɓwa kya mé ko à kumi a bui ka, duməna ama à nè wal-luí.

17 <<Bwa mənana kat sanggi tárrí ko sanggi nggè ka, duməna ama à nè wal-luí.‡

18 <<Bə ndo ama aɓwana ɓari à nda aban pələkirəia, sə bə ɓwa wal bì nè tali ko tulli nè bui sə wù dāng, səama kum penye mənana nongsəi a kala,

19 sə bə nənzmò ka ɓwê yi longɗəna nè nggə ging nè gara a nza ka, ɓwa mənə walban ngga auna, səama nè mbwe apwari mənana kidiki wi ka, sə dəm ngga nè tsəkiri sə nè mbwe boalo agir'sonzəo male she bə rəi malna kat ka.

20 <<Bə mətala-bala walki guro male, ɓwama ko ɓwabura nè gara, sə wal-luí a kún bui ka, duməna púp à nè ɓashì wi nè wal-luí.

21 Sə bə gurè wù dāng, rəi malā aba nongɗo mwashat ko ɓari ka, à pà nè pakki mətala-bala male kəgír dāng acemənana guro ka girkuma male na.

22 <<Bə aɓwana ɓari na aban munəo, sə bə ɓwa ateà tül ɓwama nè muna a bumi, muna-sulə'arəì, sə kum ɓekə npenye raka, ɓwa mənana tul ɓwamè ka burí nè kasəi wi boalo mənana nè mbwe ka, sə amə'ɓashi nè səngi gir mənana ɓoaro bə mbwe ka.

23 Sə bə bə kəgír kum ɓwamè ka, à nè mbwe yiləmu nè yiləmu,

24 məsəu ace məsəu, minəu ace minəu, bù ace bù, kusəu ace kusəu,

25 pisəban ace pisəban, npenye ace npenye, kokban ace kokban.

26 <<Bə ɓwa wal guro male, ɓwabura ko ɓwama, sə ar məsəi ka, duməna púp bə nying guro mənə bə o atàrəì. Mənə ka nè do nda mbweban ace məsəi.

27 Sə bə ɓun minə guro male ɓwabura ko ɓwama ka, duməna púp bə nying guro mənə bə o a do-ɓamurì ace minəi.

Akwarkiru amur agirkuma

28 <<Bə ndă soa ɓwabura ko ɓwama nè njawe sə wal-luí ka, duməna púp à nè ɓukki mənə yì ndă ka nè atali sə à pà nè shak nyami dāng; sə mətala ndă ka à pà nè pakki wi kəgír dāng.

29 Sə bə ndă mənə ka à sùrəi kə soaban, sə mətale ka à nunakiri sə oasəi aba nkāndan raka, bə wal-lú ka, à nè ɓukki mənə yì ndă ka, sə mətale gbal ka à nè wal-luí.

30 Səama ɓəà kasəi wi gír mənana nè mbwe ace amsə yiləmi ka, duməna púp nè mbwe gír mənana kat à kasəi wi ka.

31 Sə bə mənə yì ndă ka tül muntulo ɓwama ko ɓwabura ka, kə ɓashi məmwashati kəla mənə na à nè kasə ka.

† 21:13 21:13 Balli aba: Bal 35:11,22-25; Nggur 19:2-5; Jes 20:2-9; 1Sam 24:4,10,18 ‡ 21:17 21:17 Balli gbal aba: Pur 20:12; Pəris 20:9; Nggur 5:16; Mat 15:4.

³² Bè mənə yì ndă ka, soa guro b̄wama ko b̄wabura ka, à nè mbwe mətala guro məsəbolo azərfa lumi-tàrú sə yì ndă ka, à nè bukki b̄è wú.

³³ <<Bè b̄wa busələ tūli, ko təm tūli sə lúmsəí raka, b̄è ndă ko mədambər̄iso kpa abaləi ka,

³⁴ mətala tūli ka nè mbwe mətala girkusəu boalè, sə lú girkusəu ka nè duk male.

³⁵ <<Bè ndă mala b̄wa soa ndă mala b̄è b̄wa, wal-luí ka, yì abwana mən̄ia b̄ari ka à nè mak ndă mənana n̄əyiləmu ka, à nè gau boalè sə nyam lú ndă gbal ka à nè gauwi.

³⁶ <<Sə b̄è ndo ama mənə yì ndă ka à sūr̄əi n̄ə tulkiban d̄id̄yal sə mətale tsəkiri oasəi ab̄a nkāndan raka, mətala nd̄e nè mbwe b̄è ndă a kún̄i lú ndă, sə nè twal lú ndă b̄è duk male.

22

Akwarkiru ace mbwegir a kún̄i

¹ <<Bè b̄wa iu ndă ko nzur, sə pwanmyali ko mé ka, duməna púp b̄we nè mbwe andá tongno a kún̄i ndă mwashat, sə nè mbwe anzur ine a kún̄i nzur mwashat.

² <<Bè à bwal mən'í ab̄a bala n̄ə dú aban ən'í sə à wal-luí ka, b̄wa mənə wal-lú mən'í ka à pà nè bwali n̄ə kúmc̄au mala wal-lú d̄ang;

³ s̄əama b̄è nda n̄ə pwari sə ḡir̄n̄i kumban ngga, b̄wa mənana wal-luí ka, à nè d̄ice nkila mən'í a bui.

<<Mən'í ka, duməna púp nè mbwe ḡir mənana kat iu ka. B̄è gandə mbwe raka, b̄əà mé k̄əla guro ace mbwe ḡir mənana iu ka.

⁴ <<Bè b̄wa iu ndă, ko mədambər̄iso, ko nzur sə à kumi a bui ka, duməna púp nè mbwe b̄ari a kún̄i mwashat mala ḡir mənana iu ka.

⁵ <<Bè b̄wa nying agirkusəu à kùt̄i a b̄aban mala b̄eb̄wa sə à lì m̄əssa ko ab̄əlanggun anap ka, duməna púp mətala agirkusəu nè pwan m̄əssa ko b̄əlanggun anap m̄əboarne kat-kat abalə agirb̄aban male b̄è mbwe mətala b̄aban ḡir mənana kat agirkusəu kidiki wi ka.

⁶ <<Bè b̄wa soa b̄əsa aban p̄is̄əki azwe sə b̄əsh̄è àwá p̄is̄ə m̄əssa mənana nda aban came, ko mənana à w̄aln̄i, ko mənana à ram̄əni a b̄aban mala b̄eb̄wa ka, b̄w̄e ka nè mbwe mətala b̄aban ḡir mənana kat b̄əsa p̄is̄əi ka.

⁷ <<Bè b̄wa p̄è b̄i m̄ə'murkala boalo, ko b̄è girkuma b̄è ts̄əki wi, sə à yì iuwi ar̄əi a bala, sə b̄è à yì bwal mən'í ka, duməna púp mən'í nè mbwe ḡir mənana iu ka kusə b̄ari.

⁸ Sə b̄è à bwal mən'í raka, b̄wa mənana à p̄è wi ts̄ək boalo ko girkuma ka, à nè k̄án̄əi aban am̄ə'bashi a b̄ad̄əm 'Bakuli. Akanó ka b̄əà k̄ya s̄əngi c̄ə ko yì na oasə bui ar̄ə girkuma mala b̄i m̄ə'murkala ka.

⁹ <<Bè makgir lo a nre ka abwana b̄ari amur ndă, ko mədambər̄iso, ko nzur, ko b̄è girkuma, ko ḡir'nggūr̄əu, ko b̄è ḡir mənana b̄waro sə koyan ngga k̄ə na ama male na ka, à nè k̄án̄ə c̄ə malea m̄ənia yia k̄əm ngga aban am̄ə'bashi ab̄ad̄əm 'Bakuli, sə b̄wa mənana am̄ə'bashi bwali nda m̄ə'nyir ka, nè mbwe ḡir̄n̄i kusə b̄ari.

¹⁰ <<Bè b̄wa eare nè bwal mədambər̄iso, ko ndă, ko nzur, ko b̄ək̄ə girkusəu ace mənana nè tsəkiri ace b̄i m̄ə'murkala, sə yì girkusəu ka w̄ũ, ko kum np̄enye, ko b̄waro sə k̄əb̄wa s̄əni raka,

¹¹ b̄wa mənana à p̄è wi ts̄əkir̄gir ka, duməna púp nè k̄ánḡir a b̄ad̄əm Yahweh ama, iu-ma girkusəu mala b̄i m̄ə'murkala d̄ang; sə mətala girkusəu ka nè earnə mənə, sə à pà nè d̄ice k̄ə mbweban d̄ang.

¹² Sə bə məno yì girkusəu ka à iuwi nə iuwe ka, bwa mənana iuwi ka, nə mbwe mətale.

¹³ Bə məno yì girkusəu ka nyambikea na bwali ka, bəà yinə abare luí aban mətale; mbweban pa kàm ace girkusəu mənana nyambikea bwali ko sàngi ka dāng.

¹⁴ <<Bə bwa ak girkusəu a bù bi ace mənana nə pàngɣənà túró nɛi, sə bə kəgír məbāne kumi, ko wũ, sə pà a məsə mətale raka, bwa mənana ak girkusəunì ka, nə mbwe mətale a kúnì.

¹⁵ Səama bə mətala girkusəunì nakam a banì ka, boaro bə bəwē mbwe dāng. Bə yì girkusəu ka à é nə â nə boalo ka, boalè nda boalo murí.

Anggurcau mala kpata Bakuli andə do nə abwana

¹⁶ <<Bə bwabura swár nsari mənana à malaká pur'amuri raka, sə nongnəi ka, duməna púp nə mbwe gəna murí, à nə do andəi bə duk māmí.

¹⁷ Sə bə tár mənía yì nsari bìnə pà muni bə bwabure ali ka, kat andə amani ka, duməna púp bwabure nə mbwe boalo mənana kārə arə gəna múr nsari ka.

¹⁸ <<Bwama mənana kə pakkiagir nggár ka, kəa deki bə dumnə yiləmu dāng.*

¹⁹ <<Bwa mənana kat nongnə girkusəu ka, duməna púp à nə wal-luí.

²⁰ <<Bwa mənana kat pa gir'nkila aban bekə bakuli sə Yahweh na raka, à nə tàrri aban Bakuli bə kídíkì.†

²¹ <<Cè wu nyesəce bwa-kúndàngna bə ko wu biki wi dāng. Wu denyi ama wun gbal dídyal ka, wun nda ka amə'kúndàngna a nzali Masar.

²² <<Wu kəa pàkkí mā-lú ko káwá məbāne dāng.

²³ Bə a bəmbəria a koya bui, sə bə à bua abanam ngga, duməna ama mə nə ok bua malea,

²⁴ sə bumlulla mem nə earki amur wun, mə nə wal-lú wun nə nggeabyau. Sə amālá wun nə duk amā-lú, amuna wun nə duk akáwá.

²⁵ <<Bə a pē kəbwa atə abwana mem mənana à nda aba təle ka, tangna boalo ka, cə a na ama awu nə é nə mur amurí kəla pē mala amə'pa tangna dāng.‡

²⁶ Bə a ak nggubyaú kùmsəó mala bio mə'murkala a kún kəgír mənana ak a buo ka, duməna púp, kaniama pwari nə kpa ka, awu nə nyesəi wi,

²⁷ acemənanə nə gandə do ama, məno nda kə nggubyaú kùmsəó male. Lang sə nə nong'ntullo yì mənana gir'kùmsəó pa a bui raka? Bə a nyesəi wi raka, sə bə bua abanam ngga, mə nə ok bua male acemənanə mə nda mə'sən məsəswatər.

²⁸ <<Cə a na məbāne amur Bakuli, ko a tsək kuno arə mə'yálmúr wun dāng.

²⁹ <<Cə a dəndi arə pam boro mala bəlagir mədəmbe mala baban mô, ko mala mùr-anap mô, ko mala mùrú-olif mô, mənana a tita kàmbe ka dāng.

<<Amuna-dəmba, amuna-burana ma'wun ngga, wun nə pam mia.

³⁰ Sə amuna-dəmba jamne mala andá, andə anzur, andə ambul-pəndəa ma'wun ngga wun nə pam mia. Bə jamna muna girkusəu pàngɣənà nongɣo tongno-nong-bari atə nggè ka, wun nə pam mi aba tongno-nong-tàruia nongɣo.

³¹ <<Wun ngga wun nə duk abwana mem mənana à tària ka. Wu kəa li nyam girkusəu mənana nyambawan wal-luí ka dāng; wu túrì anvwa wì bəà shè.

23

Pàk bashi mə'məsəcaunì

* 22:18 22:18 Balli gbal aba: Pəris 20:27; Nggur 18:11; 1Sam 28:3. † 22:20 22:20 à nə tàrri aban Bakuli bə kídíkì ko <<duməna púp à nə wal-luí.>> ‡ 22:25 22:25 Balli gbal aba: Pəris 25:35-38; Nggur 15:7-11; 23:19-20.

¹ <<Cè a mesə acau na'ongɲale mə'nyirni dāng, sə cè a pu a nzəm məbealbikea nə nakún nyir dāng.

² <<Kəa pu atà bangula bʷabundəa ace pak gɪr mənana məbike na ka dāng. Bə à tunəo a nakún a bədəm bashi ka, kəa nakún nyir ace pu a nzəm bangula bʷabundəa, wun nə pūrə bashi a mgbasho dāng.

³ Sə kəa pu a nzəm mə'tər a ban bashi acemənana yì ka mə'tər na ka dāng.

⁴ <<Bə a yaki arə jamnda ko mədambərɪso mala bioməbura aban gya atà rəi ka, bwali nyesəi wi.

⁵ <<Bə a sən mədambərɪso mala bʷa, twalo gandəi sə kpa ka, kəa dekɪ dāng, bwali wi kām bə lo, ko bə ndo ama mətale kə binəməsəo ka.

⁶ <<A pà wunə dekɪ kpata məsəcau aba pək bashi mala amə'tər mò dāng.

⁷ Kəa tsəki kə bʷa cau arəi amur nyir dāng. Kəa kasə bashi-lú amur mə'kunpwasəa ko məbealboarna dāng, acemənana bashi mem ngga nə suləo amur bʷa mənana pək mənəo yì bealbikea ka.

⁸ <<Cè a ak pàbunənzali dāng, acemənana pàbunənzali ka, kə tsək bʷa pà nə falənə məsəcau mənana kə səni a banfana ka dāng; sə dəm ngga kə tsək amə'bashi bəà pūrə bashi a mgbasho.

⁹ <<Wu kəa nyesəce bʷa-kúndāngna bà, wu ləmdəi wi rəcandəa mala parban dāng; wun nə nggearə wun ngga wu sùrənà mana nda do kəla bʷa-kúndāngna, acemənana didyal ka wu nda ka amə'kúndāngna a nzali Masar.

Anggurcau mala Sabbath andə Alamsan

¹⁰ <<Abalə apələa tongno-nong-mwashat ka, bealbeale a baban mô sə wu pwan gɪr mənana baban pusə ka.

¹¹ Səama a tongno-nong-baria pələa ka, dekɪ baban bə usələo sə bə nong búlɪ, sə kəa pwan kəgɪr mənana gulo sə bəl kām abaləi ka dāng; amə'tər mənana abalə wun ngga, bəà lì gɪr mənana bəl a nkwalə ka; sə cili mənana à nyì ka, bə anyam-bondo bəà lì. Anggo sə awu nə pangnə ababan nggun-anap andə ababan nggun-olif mò.

¹² <<Awu nə pəkki atúró mô abalə anongɲo tongno-nong-mwashat, sə tongno-nong-baria pwari ka, awu nə usələi atúró mô; andá mô andə amədambərɪso mò gbal ka, bəà usələo; kat andə aguro mô andə abəri mənana à pəkkiyio túró ka, bə rəia pwalo.

¹³ <<Párkiro arə acau mənana Mim Yahweh ən banggo kat ka. Cè a pak hiwi aban kə bə bakuli dāng; yələ bəà kəa ok lulləia a kuno dāng.

Alamsan məgulke tàrú

(Puro 34:18-26; Ace Apəris 23:1-44; Bal 28:1--29:40; Bəs Nggur 16:1-17)

¹⁴ <<A koya pələa ka, wun nə pəkkiɖire mala alamsan tàrú ace gusələ lulləàm.*

¹⁵ Atà dəmbe ka, wun nə pək Lamsan mala Bəredi mənana Yis pà arəi raka. Wu pè a njar mənana ən tsəka wun nəma bə wu pè ka. Wun nə twal anongɲo tongno-nong-bari a nzəmarəia mənana abaləia ka, pà wu nə shak bəredi mənana à pè nə yis arəi ka dāng. Koya pələa ka wun nə nggə pak mənəia yì lamsan ngga a pwari mənana ən kanì ka, aba zongɲo Abip, zongɲo mənana wu nyìngɲənà Masar nəi ka.

<<Kə bʷa bəkəa yiu a peri abanam nə babui atarəi dāng.

¹⁶ <<Baria ka, wu pəkkiɖire Lamsan mala Pwan Gɪrbaban;† wu pè nə paboro mala abəlajir mədəmbe mala beale mənana wu beal a baban ma'wun ngga.

* 23:14 23:14 Balli gbal aba: Pur 34:23; Nggur 16:16. † 23:16 23:16 Lamsan mala Pwan Gɪrbaban ngga à tunəi ama <<Lamsan mala Alimo>> sə à sùrəi aba Kùrcəu Məbəshe ama Pentikos.

<<A masələate ka, wu pakkidire Lamsan mala Pwan Gîrbaban Kat-kat[‡] aban yinə a bala a masələata koya pələa.§

¹⁷ <<Koya pələa, bə apwari mala amənia yì alamsan kārə ka, aburana ma'wun kat ka, à nè yiu púp ace peri a badəmbam, Mim Yahweh Bakuli.

¹⁸ <<Wu kəa pà nkila mala gir'nkila abanam nə bəredi mənana à pè nə yis arəi ka dāng. Sə mūrú-nyam girkusəu mənana wu yinəi à pàna gir'nkila nəi ka, bə kəa nongŋo ban bə kwari dāng.

¹⁹ <<Koya pələa ka, awu nə yinə banboárné mala abəlagir mədəmbe mala baban mô a bala mala Yahweh Bakuli mô.

<<Cə a lam muna-mbul nə kiura nggè dāng.>>

Apacau andə akwarkiru

Yahweh lidəmba nə bang cau ama:

²⁰ <<Mə ndo mə nə tasə məturonjar a dəm wun bə yál wun a njar aban ká, sə bə kyan nə wun a ban mənana ən giləkice ace wun ngga.

²¹ Wu kwakikir wun arəi sə wu kpata akwarkiru male. Wu kəa mgbiki wi cau dāng, acemənana mə nda ən tasəi ka, sə yì ka pà nè twalban mgbikuru dāng.

²² Sə bə wun nə kwakikir wun pepè, wun nə kpata gi, sə wun nə pàk gir mənana kat ən bang ngga, mə nə duk bibura mala abiwun aməbura, sə mə nə bìnəməsə amə bìnəməsə wun.

²³ Məturonjar mem nə ká a dəm wun, sə nə kánə wun a nzali mala amə'Amor, andə amə'Hitti, andə amə'Periz, andə amə'Kan'ana, andə amə'Hivi, andə amə'Jebus, ace mənana bə wu kya duk kam ngga. Mə nə twaltea kat-kat.

²⁴ Wu kəa bunno a nzali a badəm abakuli malea, ko wun nə peri abania dāng. Wu kəa kpata anjar mala pàkki agir kúncau malea dāng. Wu kídiki abakuli malea kat, wu arki akúnamúrú malea.

²⁵ <<Kə Mim Yahweh Bakuli ma'wun, nda wun nə peri abanam ngga! Mə nə tsəka wun bù arə girlina ma'wun andə mūr-núná ma'wun, sə mə nə twalban rəkwana abalə wun.

²⁶ Muna pà nə suləo arə kə bwama, ko à nə kum nkombi aba nzali ma'wun dāng. Mə nə pà wun sauwa mala yiləmu andə lumsəo male.

²⁷ <<Mə nə tasə bangciu mem a badəm wun, sə abwana mənana wun nə kùtí a nzali malea ka, mə nə yinə zùrəki abaləia. Mə nə tsək abiwun aməbura bəà pələa wun nzəmia nə mire.

²⁸ Mə nə tasə amə'ta-nta a badəm wun mənana à nə pər amə'Hivi, andə amə'Kan'ana, andə amə'Hitti, aba ká ma'wun ngga.

²⁹ Pà mə nə pəria aba pələa mwashat dāng, bə ana raka nzali nə nong atarəi, anyambawan nə hatəki, à nə pələa wun gir bangciu.

³⁰ Bəti-bəti sə mə nə nggə pəria, shebè wu làkkina wu akina nzali ka.

³¹ Mə nə tsək nzong-nzali ma'wun nə twal a Nggeamùr mala Nzuno aban ká Nggeamùr mala amə Filisti, sə nə twal a pədanban aban ká Nggeasala Yiufəretis. Mə nə pà wun rəcandəa amur abwapəndəa mənana à do a nzali mənə ka, sə wun nə pəria a badəm wun.

³² Wu kəa kùr kə cau wunəia, ko nə abakuli malea dāng.

³³ Wu kəa dekia bəà do a nzali ma'wun dāng; bə wu dekia ka, à nə dupa wun nggea gbəlí mənana nə tsək wun, wun nə pàkkam caubikea, sə wun nə peri aban abakuli malea ka.>>

[‡] 23:16 23:16 Lamsan mala Pwan Gîrbaban Kat-kat ka à tunəi gbal ama <<Lamsan mala Do abalə Agumli.>> Nda lamsan mənana à kə pè nə kún bəla mala agirbaban, mənana amə'rya kə tsək agumli ace yál agirbaban malea ka.

§ 23:16 23:16 Balli gbal aba: Pur 34:22; Pəris 23:39; Nggur 16:13.

24

Amə Isərayila ak Kùrcau mala Matalabangŋo

¹ Yahweh banggi Musa ama, <<Yiu abanam amur nkono, we wunə Haruna, andə Nadap, andə Abihu, sə abwana-məgule lumi-tongno-nong-ɓari mala amə Isərayila. Bə wu nda aban yiu zak ka, wu bunno a nzali aba peri abanam.

² We nəmurəo ɓərbər, na a nə yiu awu nə gbashì banam tù ka. Cili abwana ka, ɓəà cam zak. Acili amə Isərayila ka ɓəà kəa na ama à nè eauwe a nkono dāng.>>

³ Lang Musa wario kya nea abwana acau mala Yahweh kat, andə anggurcauni ka, abwana ak cau gəu ama, <<Səm nè kpata koya cau mana Yahweh na ka.>>

⁴ Pələa Musa gilə acau mala Yahweh kat. Ban nə fa nə dəmbari dīdɣal ka, lo ɓak gyanŋan a kusə nkono, sə loasə akúnamúrú lum-nong-ɓari, mənana koya tali mwashat ka kə cam a kúni koya tau lum-nong-ɓari mala amə Isərayila ka.

⁵ Pələa tasə alaggana mala amə Isərayila, à kya pākiagir mala pisəe kəring, sə à pà gir'nkila nə ajamnda ace apagir mala dotarəu aban Yahweh.

⁶ Musa twal gauwa-tsúrú mala nkila mala agirkusəu mənana à dārəia ka, soləi abalə ankenye, sə cili ka watsəki amur gyanŋan.

⁷ Pələa twal Maləmce Kùrcau sə balli abwana wi ɓəà oè. Sə abwana pà eare ama, <<Səm nè kpata cau mənana kat Yahweh na ka, səm nè oki wi.>>

⁸ Musa pələa twal nkila mana abalə ankenye ka, sə watsəki abwana arəia, sə bang ama, <<Wu səni, kùrcau mənana Yahweh pang nə wun, mana pà wun amənia yi anzongcau ka, ndya kə kùrri nə nkila mənia ka.>>

⁹ Musa andə Haruna, andə Nadap, andə Abihu, sə abwana-məgule lumi-tongno-nong-ɓari mala amə Isərayila, à eauwe amur nkono,

¹⁰ sə à sən Bakuli mala amə Isərayila. Abata akusəi ka, bə kəgìr kəla múrbân mala tali-gəna mala safir; kwár gəradəu kəla ɓaməsə kuli.

¹¹ Kat andə amani ama amənia yi abwana-məgule mala amə Isərayila sən Bakuli ka, loasə bui arəia dāng. Yàle à lili sə à nugìr atārəia a ɓadəmbi.

Musa amur Nkono Saina

¹² Yahweh banggi Musa ama, <<Eauwe yiu abanam amur nkono sə wu duk kani. Mə nə po akpamgbəlang tali ɓari mənana ən gilə nggurcau andə anzongcau mem amuria ace mənana wu kanì abwana mem ngga.>>

¹³ Nda Musa lo atārəia andə Jesəwa məbwali wi túró, sə Musa eauwe o amur nkono mala Bakuli.

¹⁴ Musa ka angŋa dəmba bangŋəni abwana-məgule ama, <<Wu kundə səm a ban mənia ka shebè səm nyarna aban wun ngga. Haruna andə Hur ka à ndya kani atà wun ngga. Bwa mənana kat ndanə bekə cau wuliban, anzəm mənana səm uməna ka, bə kyan nə cə a bania.>>

¹⁵ Pələa Musa eauwe o a kùli amur Nkono Saina, kara pərbang yi gir múr nkono.

¹⁶ Tələban məboarbwe mala Yahweh yi suləo amur Nkono Saina, sə pərbang gír múrí anongŋo tongno-nong-mwashat. A tongno-nong-ɓaria pwari ka, Yahweh tunə Musa nə ɓa pərbang.

¹⁷ A ban amə Isərayila a kusə nkono ka, à sən tə mala ɓoarbwa mala Yahweh ka nda kəla ɓəsə mə'earke mənana kə lì gir ka, a ɓong nkono

¹⁸ Pələa Musa eau aban ká amur nkono sə kya kúti aba pərbang. Akanó sə kya do pàk pwari lumi-ine andə du lumi-ine.

25

Pāki aboro ace Tara Məfele (Puro 35:4-9)

- ¹ Yahweh banggi Musa ama,
² <<Ne amə Isərayila amə bəà yinə aboro bəà yi pa abanam. Ak gír mənana bwa twalo a babumi sə yinəi nə pà acem ngga.
³ Amənia ka à nda ka aboro mənana awu nə ak a buia ka: bolo-njengəlan, bolo-azərfa, andə bolo-bángnǎ;
⁴ nkonggúr dà'ndíng məlùre, məwanye, andə məbangnɛ; nkonggúr-linən məbəlke mana à pyauwì ka, andə nggubyaú nyang-mbulpəndəa;
⁵ nggú gam mənana à bəngsəí ka; nggú məbəlke mala ambulpəndəa; kpamgbang mala nggun-akasiya;
⁶ mǔrú olif ace tsək bəsa arə pítəla; amuku-gír mə'kuskushi mənana à nə kpapi andə mǔrú olif ace dārəâ, sə ace krapè andə muku-gír loasə yele mə'rəmboarne ka;
⁷ amunatali-onis,* andə aməsətali-gəna ace giləkice rə efot† andə ləpan-dambaləu male.

Bakuli bang ama nə do abalə amə Isərayila

- ⁸ <<Tsək amə Isərayila bəà pək Tara-məfele acem, ace mənana bə ən do abaləia ka.
⁹ Pək mənəia yì Tara-məfele ka andə agir bələi kat aba kpate a nzongni gərgər, kəla karikè mala Taragula mənana mə nə ləmdəò ka.

Akwati Kùrcəu
(Puro 37:1-9)

- ¹⁰ <<Tsək abwana bəà gbàllì Akwati Kùrcəu nə kpamgbang mala nggun-akasiya. Sauwa male bə pək bakusəu tǎrú nə incì tongno-nong-ine, tangnə male bə pək bakusəu bari nə incì tǎrú, sə dāh'rya male bə pək bakusəu bari nə incì tǎrú.
¹¹ Gír rəi kat nə bolo-njengəlan məboarne, bələi andə nzəmi; bak bolo-njengəlan bə kàrì kúni kat.
¹² Tùl agbalmò ine mala bolo-njengəlan aceì, sə kpapi mwashat arə nkanggariban mala koya kusə akwati.
¹³ Shàr agara mala nggun-akasiya, sə wu gír rəia kat nə bolo-njengəlan.
¹⁴ Oasə agare abalə agbalmò arə ankanggariban mala akwati ace twale.
¹⁵ Amənia yì agara ace twal akwati ka bəà dekia kàm abalə agbalmò arə akwati; bəà kəa pusəia dāng.
¹⁶ Awu nə tsək Acau-nakûn‡ mənana mə nə po ka aba mənəia yì akwati ka.
¹⁷ <<Awu nə pàkkì Akwati girkúni male, mənana nda buno səntər§ ka, nə bolo-njengəlan məboarne kat. Sauwa male bə pək bakusəu tǎrú nə incì tongno-nong-ine, tangnə male bə pək bakusəu bari nə incì tǎrú.
¹⁸ Awu nə tǔl abənzál mala acerup bari nə bolo-njengəlan mənana à walki ka, bəà came arə akún-bân bari amur girkúni, mənana nda buno səntər ka.
¹⁹ Tsək bə cerup bə came a bə kún-bân amur girkún Akwati sə bə cerup ka tsəi a nkābè bì a kún-bân. Bolo-njengəlan mənana à nə peǎ nəi ka bə kpapi arə bolo-njengəlan mənana à nə pàngnə̀nà girkún Akwati nəi ka, ace mənana bəà duk mwashat.

* **25:7 25:7** *amunatali-onis* ka à nda ka amunatali-pwasə məboarsəne. † **25:7 25:7** *efot* ka nda muna daura-múrbi məfele mala Pəris Məgule. ‡ **25:16 25:16** *Acau-nakûn* ngga à nda ka akpamgbəlang tali bari mənana à gilə anzongcau mala kùrcəu amúrià ka. Amənia yì akpamgbəlang tali bari, mənana à nda aba Akwati Kùrcəu ka, à tunəia ama Acau-nakûn; à nda ka acau-nakûn mala kùrcəu mənana à giləia ka, yì acau mala kùrcəu a nre Bakuli andə abwana male § **25:17 25:17** *buno səntər* ka nda ban pa gír ace twalban caubikea; ban watsəki nkila a kusə buno-murəm mala Bakuli, yì ban mənana Bakuli nə gír mǔr caubikea, ko nə twalban caubikea mala abwana ka.

²⁰ Acerup ka tsəia, koməye ka baməsəi bə pələ nəban baməsə bi. Baməsəia bəà kə sən mūr girkún Akwati, sə abuia mənana à mən a kùli ka bəà kùmsəó amur girkún Akwati, yì buno səntər.

²¹ Acau-nakûn* mənana mə nə pò ka, awu nə tsəia aba Akwati, sə awu nə kùmsə girkún Akwati amúrià.

²² Mə nə nggə je sənə we kano, a nre ka bənzál acerup bari, mənana à nda amur girkún Akwati,† yì buno səntər ka, sə mə nə banggo cau nə kuli, acau mala nzongcau mana kat ən nggə pò ace amə Isərayila ka.

Kpamgbang ace tsək Bəredi
(Puro 37:10-16)

²³ <<Awu nə gballi kpamgbang mala nggun-akasiya, ace tsək agir amurí; sauwa male bə pək bakusəu tărú, tangña male bə pək bakusəu mwashat nə incì tongno-nong-mwashat, sə dāh'rya male ka bə pək bakusəu bari nə incì tărú.

²⁴ Awu nə gír rəi kat nə bolo-njengəlan məboarne, sə a nə bak kúní bə kàri nə bolo-njengəlan.

²⁵ Mūr kpamgbang mana sárə ka, awu nə pəkki wi mə-nzong mənana nyane male ka incì tărú na ka bə kàri kúní kat, sə wu bak bolo-njengəlan bə kàri mə-nzong nì.

²⁶ Awu nə tül agbalmò ine nə bolo-njengəlan acei, sə awu nə kpapia arə abankara male ine, arə akusəi ine.

²⁷ Agbalmò mənia mana à nda ace bwal agara mənana à nə nggə twalna kpamgbang-tsək-agir nəia ka, tsəia arə akusə kpamgbang bəà gbashì ban nzong kúni.

²⁸ Awu nə pək agara twal kpamgbang-tsək-agir nə nggun-akasiya, sə awu nə gír rəia kat nə bolo-njengəlan.

²⁹ Awu nə pək aparanti male, andə acembe male, andə amuna-nkenye male, andə amuna-bàng male ace solə pəgír mala gírñuná; awu ne pea nə bolo-njengəlan məboarne.

³⁰ Awu nə tsək Bəredi mala Bədəm Yahweh, mənana à pànà boro nəi abanam ngga amur kpamgbang a badəmbam koya pwari.

Gír tàmsə apitəla
(Puro 37:17-24)

³¹ <<Awu nə pək gír tàmsə apitəla nə bolo-njengəlan məboarne. Kusə gír tàmsə apitəla, andə garè mənana cam a babaləu, andə nyouləa rəi mənana kəla tō mala fufe nə pwasəe andə tər-fufe ka, awu nə pè kat nə gumtəli bolo-njengəlan mwashat mənana à walki ka.

³² Pək garè bə pàngnə abui tongno-nong-mwashat mənana à san arə ankənggari ka; tărú a nkənggari man sə tărú a bə nkənggari.

³³ Koməye atà abui tongno-nong-mwashat ka, bak rəi bə ləmdə nyouləa tō mala afufe tărú mala nggun-almon, sə koya fufe ka bə pàngnə pwasəe andə tər-fufe male.

³⁴ Bak rə gír tàmsə apitəla bə ləmdə nyouləa mala afufe ine mala nggun-almon nə apwasəe andə atər-fufe malea.

³⁵ Nyouləa tər-fufe mwashat ka nə pa a ban-kpapi mala bari atà abu gír tamsə apitəla; baria nyouləa tər-fufe ka nə pa a ban-kpapi mala abea abui bari, sə təruià nyouləa tər-fufe ka nə pa a ban-kpapi mala masələata abui bari, mənana yia kat à sana arə gara gír tàmsə apitəla ka; anggo sə gír tàmsə apitəla ka nə pàngnə abui tongno-nong-mwashat mənana à san arə garè ka.

* 25:21 25:21 Acau-nakûn yì akpamgbəlang-tali bari mənana à nyoulə anzongcau mala kùrcəu amúrià ka † 25:22 25:22 Akwati kùrcəu mənana à tsək akpamgbəlang-tali bari mana à nyoulə anzongcau mala kùrcəu amúrià ka.

³⁶ Yì gír tàmsə apitəla andə nyouləa rəi mala afufe andə apwasəe andə atər-fufe ka, à nè pea kat nə gumtəli bolo-njengəlan məboarne mwashat mənana à walki ka.

³⁷ <<Awu nə pək apitəla tongno-nong-bari ace gír tàmsə apitəla, sə wu tamsəkia [amur garè andə abui tongno-nong-mwashat], ace mənana bəà pa tǎlaban a banfana mana a bədəmbi ka.

³⁸ Aməmyal (mala kətəriki tú kún bǔgír-bəsa) andə atasau-bəsa ka, bəà peǎ nə bolo-njengəlan məboarne.

³⁹ Pəktúró nə bolo-njengəlan məboarne mənana dəmbərya male ka tyang lumi-tàrú-bwamdə-tongno [35] na ka sə wu pək gír tàmsə apitəla andə agirtúró male kat.

⁴⁰ <<Tsəkiro wu pak agir man kat aba kpate a nzongni kəla mənana ən ləmdəò amur nkono ka.

26

Taragula mala Mətalabangho (Puro 36:8-38)

¹ <<Sə Taragula mənana awu nə pək ka, pək bāləi nə alagír lum mənana à teǎ nə nkonggúr-linən mana à pyauwì ka andə nkonggúr dǎ'ndíng mǎlǔre, mǎwanyə, andə məbanghe. Mə'sələ pakkiagir bə peǎ sə bə tǎ pǎ mala acerup bəà ləmdəa arəia.

² Amənia yì alagír lum ngga, bəà kārəa; sauwa malea bə pək bəkusəu lumi-ine nə məsəi bari, sə tangɲa malea ka bə pək bəkusəu tongno-nong-mwashat.

³ Tongno atə alagír mənəia ka, awu nə kpapia sə awu nə swària a kunarəia bəà duk lagír məsauwe mwashat. Anggo gbal sə awu nə pangnə acilia mənəo tongno ka.

⁴ Awu nə pakkì atəkrək nə nkonggúr dǎ'ndíng mǎlǔre sə awu nə dúrkia a nkanggari arəia a gírí-kún koməye atə alagír məsake mənəo ka.

⁵ Awu nə dúrki atəkrək nkonggúr lumi-tongno a gírí-kún mwashat atə alagír aməsake mənəo ka; anggo gbal bə man mwashat ka dúrkì wì atəkrək nkonggúr male lumi-tongno mənana à nè cam a nkābe gərgər andə aməno à dúrkia arə gírí-kún lagír mǎdəmbe ka.

⁶ Awu nə pək anlǐ-bwalkúngir lumi-tongno nə bolo-njengəlan. Bwalki atəkrək gírí-kún lagír məsauwe man mwashat ka, wu kpapia a kúnarə atəkrək gírí-kún bə lagír məsauwe mənəo ka nə anlǐ-bwalkúngir, ace mənana yì alagír məsake ka bəà duk mwashat. Anggo sə nè do ama Taragula ka, lagír mwashat na à pè nǎi ka.

⁷ <<Awu nə pək alagír-nggû nə anggu-mbulpəndəa lum-nong-mwashat ace kùmsə múr Taragula.

⁸ Amənia yì anggu-mbulpəndəa lum-nong-mwashat ka bəà kārəa; sauwa mala koməye ka bə pək bəkusəu lumi-ine bwamdə tongno, sə tangɲa mala koməye ka bə pək bəkusəu tongno-nong-mwashat.

⁹ Tongno atəa ka awu nə kpapia sə awu nə swària a kunarəia bəà duk lagír-nggû məsauwe mwashat, sə aman tongno-nong-mwashat ka swària gbal a kunarəia bəà duk bəria lagír-nggû məsauwe mwashat. Tongno-nong-mwashatia nggu-mbulpəndəa mənana masələi abí a kún lagír-nggû mənəia ka, kǎrri abaləarəia bari bə gyare a bədəm Tara-məfele.

¹⁰ Awu nə dúrki atəkrək nkonggúr lumi-tongno a nkanggari arəia a gírí-kún koməye atə alagír-nggû aməsake mənəia ka.

¹¹ Awu nə pək anlǐ-bwalkúngir nə bolo-bángɲá, yia lumi-tongno. Awu nə oasəkia abalə atəkrək gírí-kún alagír-nggû aməsake mənəia bari ka, sə awu nə kpapia a kúnarəia bəà duk lagír-nggû nggea mǎgule mwashat, ace mənana bəà gírna múr Tara-məfele nǎi ka.

¹² Cili lagír-nggû mənana ueo sə à lǎpì ka, bəà nyesəi bə gyare a nzəm Taragula.

¹³ Cili sauwa mala lagir-nggû, bakusəu mwashat nə inci tongno-nong-mwashat mənana uəo sə sùlêi mûr Taragula a koya bumban male ka, nyia bəa gyare arə abumban, ace mənana bəa gîr mûr Taragula kat-kat.

¹⁴ <<Awu nə pək abea lagir-nggû kəm bari dəm ace kumsə mûr Taragula. Man mwashat ka pə nə nggû ka gam mənana à bangsəi ka, sə bə man, mənana nə masələi abî nə sarəa amúrià a kùli ka, pə nə nggû məbəlke mala ambulpəndəa.

Anggun mala Taragula

¹⁵ <<Awu nə pək anggun-tara ace Taragula nə akpamgbang mala nggun-akasiya mənana à sárə pərapəra ka.

¹⁶ Koya nggun-tara ka dāh'rya male bə duk bakusəu lum-bwamdə-tongno, sə tangña male ka, bə duk bakusəu bari nə inci tărú.

¹⁷ Akpamgbang bari nə kúnià kəla ankpako na awu nə kpapia a nkanggari rəarəia bəa pək nggun-tara mwashat ka. Anggo sə awu nə pək anggun-tara mala Taragula kat.

¹⁸ Awu nə pək anggun-tara lumi-bari ace bumban mala Taragula mənana sən njar-kunmur ka.

¹⁹ Awu nə pək agumtəli-tərtə anggun-tara lumi-ine nə bolo-azərfa. Agumtəli-tərtə bari, koməye ka nə tūli male arəi, à nə pə abata koya nggun-tara, ace bwal akusə akpamgbang amə pyalpyalni bari mala nggun-tara.

²⁰ A bumban mala Taragula mənana sən njar-nza ka, awu nə tsək anggun-tara lumi-bari,

²¹ abalə agumtəli-tərtə mənana à pea nə bolo-azərfa ka lumi-ine, bari a kusə koya nggun-tara.

²² Sə a nzəm Taragula, yì bumban male mənana sən njar-nzali ka, awu nə tsək anggun-tara kam tongno-nong-mwashat.

²³ Awu nə pək abea nggun-tara bari dəm ace koya bankara a nzəm Taragula.

²⁴ Anggun-tara bari-bari mənana à nə cam a koya bankara a nzəm Taragula ka, awu nə kpapi tərtea bəa cam a ban mə'mwashati, sə múrià ka kùria nə gbalmo kàngkàng bəa duk mwashat. Yì anggun-tara arə abankara mənə bari ka anggo sə awu nə pangnəia.

²⁵ Ləmdə ama bəa kpapia kat ka, nzəm Taragula nə pangnə anggun-tara tongno-nong-tărú aban came abalə agumtəli-tərtə lum-bwamdə-tongno-nong-mwashat, mənana à peə nə bolo-azərfa ka; koya nggun-tara ka, kusəi nə pə abalə agumtəli-tərtə bari.

²⁶ <<Awu nə pək anggun-gangndea lum-bwamdə-tongno nə akpamgbang mala nggun-akasiya ace kpapiki anggun-tara. Tsək tongno bəa kpapi anggun-tara mala Taragula a bumban male mənana sən njar-nza ka,

²⁷ tongno bəa kpapi anggun-tara a bumban mala Taragula mənana sən njar-kunmur ka, sə tongno ka bəa kpapi anggun-tara a bumban mala Taragula a nzəmi, yì bumban mənana sən njar-nzali ka.

²⁸ Nggun-gangndea mənana nə gangndəi a tsùrú mala anggun-tara ka, nə tite arə nggun-tara mənana nda a masələata kún-bân, sə nə sarəa aban ká bə masələata kún-bân mala Taragula ka.

²⁹ Anggun-tara ka awu nə tasə rəia nə bolo-njengələn, sə awu nə kùrkia wia agbalmò bolo-njengələn ace bwal anggun-gangndea mənana à nə oasəkia abaləia ka. Yìà anggun-gangndea ka awu nə tasə rəia gbal nə bolo-njengələn.

³⁰ Awu nə loasə mənə yì Taragula ka a pə mənana ən ləmdəo amúr nkono ka.>>

*Lagìr-kasəbân aba Taragula**(Puro 36:35-38)**Matalabangŋo bang ama:*

³¹ <<Awu nə pàk lagìr-kasəbân nə nggubyaŋu-linən ace gau bá Taragula. Bwa mə'sələ pakkiagìr bə pàktúró nə nkonggúr dà'ndíng, mələre, məwanye, andə məbangŋe andə mala nkonggúr-linən məbəlke mana à pyauwì ka, bə tagìr mala acerup bəà ləmdə arəi.

³² Awu nə gyar mənia yì lagìr-kasəbân ngga, nə anlì-gyargìr mala bolo-njengəlan, a kún anggun-bələu ine mala kpamgbang-akasiya, mənana à tasə rəia nə bolo-njengəlan, sə à camgi abalə agumtəli-tərtəa mala bolo-azərfa ka.

³³ Awu nə bwalki kún lagìr-kasəbân mənia ka nə anlì-bwalkúngìr bə gyare a kùli arə múr Taragula, sə awu nə tsək Akwati mala Acau-nakún abaləi nə nzəm lagìr-kasəbân, mənana gau Ban Məfele andə Ban Nggea Məfele ka.

³⁴ Awu nə tsək girkún Akwati mala Acau-nakún, mənana nda buno səntər ka, amur Akwati Kùrcəu sə awu nə tamsəi aba Ban Nggea Məfele.

³⁵ A nza nə Ban Nggea Məfele aba Taragula ka, awu nə tsək kpamgbang mala tsək bəredi bə came a nkanggariban nə njar-nza; sə a nkābe male nə njar-kunmur ka, awu nə tsək gír tamsə apitəla.

³⁶ <<Awu nə pàk lagìr-gbarban ace bankutio aba məno yì tara ka. Pè nə nkonggúr linən məbəlke mənana à pyauwì ka. Bwa mə'sələ tagìr nə bù bə nbákí rəi nə ankonggúr dà'ndíng mələre, məwanye, andə məbangŋe.

³⁷ Awu nə pàk anggun-bələu nə kpamgbang-akasiya aməsake tongno, sə awu nə tasə rəia nə bolo-njengəlan. Awu nə tamsə koməye ka aba gumtəli-tərtə mənana à pè nə bolo-bángŋá ka, sə awu nə gyar mənia yì lagìr-gbarban ngga arəia nə anlì-gyargìr mala bolo-njengəlan.

27*Gyangŋan pàgìr mala pisəe kəring**(Puro 38:1-7)*

¹ <<Awu nə pàk gyangŋan nə nggun-akasiya. Sauwa male nə duk bəkusəu tongno-nong-bəri nə gauwa-tsùrú, tangŋa male, bəkusəu tongno-nong-bəri nə gauwa-tsùrú, sə dāh'rya male ka bəkusəu ine nə gauwa-tsùrú.

² Sə awu nə pàkki wi anjawe arə agirikúní ine. Yì gyangŋan andə anjawe ka shària nə nggun məmwashati, sə wu gír rəi kat nə bolo-bángŋá.

³ Awu nə pàk ankwareng-bolo ace pwan tú male, andə ashebəl, andə ankenye, andə ashokali-nyama, andə atasau-bəsa. Amənia yì agirtúró kat ka, awu nə peə nə bolo-bángŋá.

⁴ Awu nə pàk bəndà nə waya mala bolo-bángŋá, sə awu nə tsəki wi agbalmò bolo-bángŋá ine arə abankara male a kúní ace bwale.

⁵ Awu nə tsək məno yì bəndà ka aba gyangŋan, a bumi nə bələu.

⁶ Awu nə pàk agara bəri nə nggun-akasiya, sə wu gír rəia nə bolo-bángŋá.

⁷ Koməye ka oasəi abalə atūli gbalmo bəri a ban ankanggari gyangŋan, ace twale.

⁸ Yì gyangŋan ngga pè nə akpamgbang; nying bələi bə nong horondong. Pè kəla mənana à ləmdəò amur nkono ka.

*Patal mala Taragula**(Puro 38:9-20)*

⁹ <<Awu nə kasə patal bə kàrì Taragula. A bumban male mana sən njar-kunmur ka, gyarki wì alagìr mənana à teə nə nkonggúr linən məbəlke mana à pyauwì ka; sauwa malea bə pàk bəkusəu gbəman-mwashat nə lumi-tongno (150), sə bəà gyarki arə

¹⁰ anggun-kala male lumi-bari aban camge abalə agumtəli-tərtəə lumi-bari, mana à peǎ kat nə bolo-bángǎ ka; sə anggun-kala andə ankò malea, andə anlí-gyargìr mana à bwal alagìr ka, bəà peǎ nə bolo-azərfa.

¹¹ Anggo gbal, a bumban mənana sən njar-nza ka, à nè gyarki alagìr mənana sauwa malea ka bakusəu gbəman-mwashat nə lumi-tongno na (150) ka, arə anggun-kala lumi-bari, aban camge abalə agumtəli-tərtəə, mənana yìà kat ka, bolo-bángǎ na à peǎ nǎia ka. Anlí-gyargìr mana à bwal alagìr, arə anggun-kala andə ankò malea ka, bəà peǎ nə bolo-azərfa.

¹² <<Bumban mala patal a bui mənana nə njar-nzali ka, awu nə gyarki alagìr mana sauwa malea ka, bakusəu lumi-tongno-nong-bari bwamdə tongno (75) na ka, arə anggun-kala male lum mənana à camgi abalə agumtəli-tərtəə lum ngga.

¹³ Bumban mənana nə njartakuli, ban kutio a patal mala Taragula ka, sauwa male gbal ka bə pàk bakusəu lumi-tongno-nong-bari bwamdə tongno.

¹⁴ Lagìr mənana nè gyar a bui mǎli mala kunbala ka, tangǎa male bə pàk bakusəu lumi-bari-nong-bari nə gauwa-tsùrú, sə bə gyare arə anggun-kala tàrú aban came abalə agumtəli-tərtəə tàrú.

¹⁵ Lagìr mənana nè gyar a bui mǎ'nggare ka, tangǎa male bə pàk bakusəu lumi-bari nong-bari nə gauwa-tsùrú, sə bə gyar arə anggun-kala tàrú aban came abalə agumtəli-tərtəə tàrú.

¹⁶ <<Bankutio aba patal ka, kumbi wi lagìr gbare mənana tangǎa male ka bə pak bakusəu lumi-tàrú. Bəà tè nə nkonggúr linən mǎbəlke mənana à pyauwì ka, sə bəà nyoulə rǎi aba sələ tagìr mǎboarsəne nə nkonggúr dà'ndíng mǎlùre, mǎwanye, andə mǎbangǎe. Gyari arə anggun-kala ine mənana à came abalə agumtəli-tərtəə ine ka.

¹⁷ Anggun-kala mənana kat à kàrì patal ka, bəà camgi abalə agumtəli-tərtəə mala bolo-bángǎ. Gangndəki agara bolo-azərfa amur anggun-kala kat sə wu kùrkia arəarəia. Tsəkia wia anlí-gyargìr malea mənana à peǎ nə bolo-azərfa ka.

¹⁸ Yì patal kat ka, sauwa male bə pak bakusəu gbəman nə lumi-tongno (150), sə tangǎa male ka bakusəu lumi-tongno-nong-bari nə mǎsəi tongno (75). Dǎh'rya mala alagìr male mənana à nè gìr ban ngga, bə pàk bakusəu tongno-nong-bari nə gauwa-tsùrú (7.5). Bəà peǎ nə nkonggúr linən mǎbəlke mənana à pyauwì ka. Agumtəl-tərtə anggun-kala ka, bəà peǎ nə bolo-bángǎ.

¹⁹ Agìr mənana kat à nè pàngǎnə túró nǎia ace túró bá Taragula, ko bə mǎye nda túró malea ka, andə ankpako male, andə ankpako mala anggun-kal patal ka, duməna púp à nè peǎ nə bolo-bángǎ.

Tsəkir pitəla

²⁰ <<Banggi amə Isərayila bəà yinəo nə mùrú olif mǎboarne mənana à kambi nə kamba ka ace soe aba pitəla, ace mənana abəsa male ka bəà kə earke koya pwari.

²¹ Haruna andə amuni, na à nè tamsə pitəla a badəmbam aba Tara Ban-peri, anzəm lagìr-kasəbān mənana gbār Akwati mala Acau-nakūn ngga, sə à nè nggə tsəkir pitəla ace mənana abəsa male bəà kə earke a badəmbam, twal a koya pwarikpəra bā kwaro mala ban. Mənia yì nzongcau ka, duməna púp amə Isərayila andə amə'keà arə anza malea kat à nè kpate.

¹ <<Túrban bə mə'eambo Haruna andə amuna-burana male, Nadap, andə Abihu, andə Eleaza, sə Itamar atè, bəà yiu a bano. Pusəia a nggəsanì abalə amə Isərayila. Tsəia bəà duk apəris ace pakkam túró.

² <<Awu nə swàrí mə'eambo Haruna adaura məfele mala apəris, amə'boarbwe andə amə'boarsəne.

³ Awu nə nacau ne abwana mənana kat amə'sələ pakkiagir na ka, abwana mənana ən pania wia sələe a babumia ka, bəà pakkì Haruna agir-nggūrəu, ace tàre bə duk pəris aba túró mem.>>

⁴ Amənia ka à nda ka agir-nggūrəu mənana à nə swària ka: ləpan-dambaləu, andə efot,* andə daura-tsuru məsauwe mala efot, andə daura-babaləu məlime mənana à nyoulə rəi nə tagir məboarsəne ka, andə nggubyaub mububi mūrû, sə bugir mārə tabunu. Bəà pək amənia yì adaura məfele ka ace mə'eambo Haruna andə amuni amuna-burana, ace mənana bəà nyesəia bəà duk apəris ace pakkam túró ka.

⁵ Amə'túro amə'sələ pakkiagir bəà ak nkonggúr dà'ndíng məlùre, məwanye, andə məbangje, andə mala bolo-njengələn, sə nkonggúr linən məbəlke mənana à pyauwì nə pyauweka, ace pək adaura mənə.

Efot, muna daura-múrbì məfele

⁶ <<Muna daura-múrbì məfele, yì efot ka bwa mə'sələ pakkiagir bə tè nə nkonggúr linən məbəlke mənana à pyauwì nə pyauwe ka; bə tà gir məboarsəne arəi nə nkonggúr dà'ndíng məlùre, məwanye, andə məbangje, andə mala bolo-njengələn.

⁷ Yì efot ka bəà swàrí wi anggúr-nkpmataru bari mənana à nə kpapi badəmbi andə nzəmi ka.

⁸ Bugir mārə tabunu ace kpapè arə efot ka, bəà tè kəla mala efot, nə ankonggúr mala bolo-njengələn, andə mala dà'ndíng məlùre, məwanye, andə məbangje, sə nkonggúr linən məbəlke mana à pyauwì nə pyauweka, sə bəà swàrí arə efot ace mənana bəà duk mwashat ka.

⁹ <<Twal amunatali-onis bari sə wu nyoulə lullə amuna-burana lum-nong-bari mala Isərayila amuria.

¹⁰ Nyoulə alulləu tongno-nong-mwashat amur koya munatali-onis; tsadi alulləia kəla mənana à bəlia ka.

¹¹ Bəà nyoulə aməno yì alullə amuna-burana mala Isərayila ka, amur amunatali-onis mənə bari, kəla mənana mə'pək-njengələn nə nyoulə gir amur bamur gbalmo-parbù ka. Koya munatali-onis ka oasəi aba təkək-wayə male mənana bolo-njengələn na ka,

¹² sə wu dambia arə anggúr-nkpmataru mala efot. À nə duk atali denyinəban mala amuna-burana mala Isərayila. Haruna nə nggə gyar alulləia a myali a badəm Yahweh ace denyinəia.

¹³ Awu nə pək atəkək-wayə mala bolo-njengələn ace amunatali-onis mənə bari ka.

¹⁴ Pək amuna-nsolo bamyalu nə bolo-njengələn məboarne; boləia bəà pa kəla nggur, sə wu kpapia arə atəkək wayə bolo-njengələn mala amunatali-onis mənə bari ka, bəà gyare arəia.

Ləpan dambaləu (Puro 39:8-21)

¹⁵ <<Awu nə pək ləpan-dambaləu ace sùrə nē mala Bakuli. Bəà tè aba sələ tagir ulang mala efot, nə ankonggúr bolo-njengələn, andə dà'ndíng məlùre, məwanye, andə məbangje, andə linən məbəlke mana à pyauwì nə pyauwe ka.

* 28:4 28:4 efot ka nda muna daura-múrbì məfele.

¹⁶ Bəà pè nè kasəna lagìr mənana à kàrrì bari sə kúní ləpi amur bə sə pàk ləpan ngga. Sauwa male bə pàk mwashat andə tangña male, incì tongno-nong-ine.

¹⁷ Awu nə gyari wi arə amuna tali-gəna tārú-tārú a nzəmarəia arə asangbəlang ine; a sangbəlang mədəmbe ka, bəà lanzəi wi atali-gəna rubi, tofas, andə beril;

¹⁸ a baria sangbəlang ngga bəà lanzəi wi amuna tali-gəna mala emeral, safir, andə daimon;

¹⁹ a tārúia sangbəlang ngga bəà lanzəi wi amuna tali-gəna jasinta, aget, andə amitis;

²⁰ a inea sangbəlang ngga bəà lanzəi wi amuna tali-gəna kərisolat, onis, andə jaspa; koməye ka bə pa aba təkək-wayə bolo-njengəlan mənana à boləi ka.

²¹ Yia kat ka amuna tali-gəna lum-nong-bari na; koməye ateà ka bəà nyouləi wi mwashat atə alullə amuna-burana lum-nong-bari mala Yakupu amurí, bəà cam a kúní atəu mala amə Isərayila. Bəà nyoulə alulləia kəla mana à nə nyoulə gir amur gbalmo parbu ka.

²² <<Amuna-nsolo mənə à peə nə bolo-njengəlan sə à pyauwia kəla nggur ka, à nda ace kurre arə ləpan-dambəlu.

²³ Awu nə pàk agbalmò bari nə bolo-njengəlan sə wu oasəia arə ləpan-dambəlu a ban akúní mənana à pələ nə kuli ka.

²⁴ Awu nə kùr amuna-nsolo mənə bari ka arə agbalmò mənəia bari a kún bankara mala ləpan-dambəlu ka.

²⁵ Kún ansolo mənə bari ka, awu nə kùria arə atəkək-wayə mala amunatali-onis mənə bari ka. Anggo sə ləpan-dambəlu ka nə gyare a badəmbu arə anggúr-nkpamtaru mala efot.

²⁶ Awu nə pàk agbalmò bolo-njengəlan bari sə awu nə oasəia arə ləpan-dambəlu a ban akúni mənana a nzali ka nə baləu, bəà nong amur efot.

²⁷ Awu nə pàk abea agbalmò bolo-njengəlan bari dəm, sə awu nə kpapia a kún anggúr-nkpamtaru mana à pələ nə nzali ka a badəm efot, tū a ban-kpapyə male amur bugìr mārə tabunu mənəbaké mala efot.

²⁸ Awu nə kùr agbalmò mala ləpan-dambəlu arə agbalmò mala efot nə nggur məlùre, ace mənana ləpan-dambəlu ka bə nongño amur bugìr mārə tabunu mənəbaké mala efot, sə ace mənana bə bwal kàngkàng arə efot ka.

²⁹ <<Bə Haruna nə kùtí aba Ban Məfele ka, nə oasə mənəia yì ləpan-dambəlu mala sùrə nè mala Bakuli, mana à nyouləi wi alullə atəu mala amə Isərayila amurí ka a myali; bə gyare a dambəlei, yì ban babumi, ace mənana Mim, Yahweh ka, mənə nggə dēnyinə abwana mem a koya pwari.

³⁰ †Awu nə oasə a Urim andə Thummim‡ aba ləpan-dambəlu ace mənana bəà pà amur babum Haruna a koya pwari nə kùtí a badəmbam aba Ban Məfele ka. Anggo sə amənə yì agir ka à nə nongño amur babum Haruna ace sùrə nè mem amur amə Isərayila a badəmbam, Mim Yahweh koya pwari.

Abea daura pəris mənana à ué ka

(Puro 39:22-31)

³¹ <<Daura-tsuru məsauwe mala efot ka bəà tē kat nə dā'ndíng məlùre.

³² Bəà nying ban fonggərang a myali ace oasə bamuru, sə bəà tà myali nə nkonggúr məcandəe bə gumbəli kat, ace mənana bə kəa sən raka.

³³ Awu nə kàrì kún daure nə agir kəla abəla mbəring mənana à teə nə nkonggúr dā'ndíng məlùre, məwanyə, andə məbangnje ka, sə wu gyarki amuna gwaroji bolo-njengəlan a nrea.

† 28:30 28:30 Bal cə aba: Bal 27:21; Nggur 33:8; Ezr 2:63; Nehe 7:65. ‡ 28:30 28:30 Urim andə Thummim ngga agir na bari Pəris Məgule kə pàngnjənə túró nəia ace sùrə nè mala Bakuli amur acəu.

³⁴ Amuna gwaroji bolo-njengəlan andə abəla mbəring ngga bəə gabi-baləarəia camge a kún daure, bəə gumbəli.

³⁵ Duməna púp Haruna nə oasə mənəia yì daura ka arəi bə ndarə pàk túró mala pəris ka. Bə ndarə kutio nə yiu a badəmbam aba Ban Məfele, ko bə ndarə púrì wi nə u ka, à nə ok bua mala amuna gwaroji mənəia ka, ace mənana bəkəa wù raka.

³⁶ <<Pàk baji məkyauewe nə bolo-njengəlan məboarne sə wu nyoulə cau mənəia ka amurí ama: Məfele na aban Yahweh.

³⁷ Kùrri nə nkonggúr mələre arə nggubyaue mbugi múrú mala Haruna nə ban badəmbi.

³⁸ Haruna nə nggə mārəi a kúndəmbi koya pwari. Mənəia ka nda ace ləmdə ama bə amə Isərayila pà agir'nkila abanam kəla pəboro məfele malea, sə à pè nə bwarkio abaləi ka, Haruna nə twal atanni mənana à nə yiu atəcau mala aməno yì abwarkio ka amurí, ace mənana, Mim, Yahweh ka, mə ak apəboro mənana kat à yinəia abanam ngga.

³⁹ <<Awu nə tà daura-babaləu məlime ace Haruna, andə nggubyaue mbugi múrú male, nə nkonggúr-linən məbəlke. Sə awu nə pàkki wi bugir mārə tabunu mənana à nbákí rəi nə tagir məboarsəne ka.

⁴⁰ <<Awu nə pàk adaura túró-pəris, andə abugir mārə tabunu, andə asukuru, ace amuna-burana mala Haruna, ace mənana bə abwana sənəia nə boarbwa andə gulo.

⁴¹ Awu nə oasəi Haruna andə amuna-burana male amənəia yì agir-nggūrəu ka arəia. Sə awu nə dārəia nə mūrú olif ace kùria wia gulo, sə ace tària mala pàkkam túró kəla apəris.

⁴² Awu nə swàrì Haruna andə koyan atə amuna-burana male ka ashiwan mala nggubyaue linən. Shiwan ngga à nə oasəi a tabunu sə akusəi nə suləo aban yiu amur abyalu, ace mənana bata bwa bə kəa uəo a nza raka.

⁴³ Duməna púp Haruna andə amuna-burana male ka à nə oasə agirbadəmbu atəa a pwari mana kat à nə kùtí a badəmbam aba Tara Ban-peri, ko à nə gbashì ban gyanğnan ace pàk túró pəris aba Ban Məfele ka. Mənəia ka nda ace mənana bəə kəa nunbi bamuria caubikea sə à nə wù ka dāng. Mənəia yì nggurcau ka nda ace Haruna andə amuni andə aməkə tətək.

29

Akwarkiru ace pà gara túró pəris

¹ <<Mənəia ka nda nàtə mənana awu nə kpate ace tər Haruna andə amuna-burana male bəə duk apəris aba túró mem ngga: Twal lo jamnda mwashat andə agam bari mənana à pənə bə kəgír məbane arəia raka.

² Pàktúró nə muku məssa-alkama məbəlke mana yis pà arəi raka sə wu pak agbatali bəredi. Kpapi mukui andə mūrú olif sə wu pak agbatali kyak, pələa pàk abiskit sə wu hasəkia wia mūrú olif.

³ Awu nə tsəia kat aba ndakade məmwashati, sə awu nə yinəia abanam atārəia andə aməno yì lo jamnda andə agam bari ka.

⁴ <<Awu nə kyan nə Haruna andə amuna-burana male a kún Tara Ban-peri, sə awu nə lakkia wia rəia nə mūr.

⁵ Pələa awu nə twal adaura-pəris sə awu nə oasəi Haruna daura-babaləu məlime, andə daura-tsuru məsauwe mala efot, andə efot, andə ləpan-dambaləu; sə awu nə mārəi wi a tabuni, bugir mārə tabunu mənana à tè nə ankonggúr məboarsəne ulang mala efot ka.

⁶ Mārəi wi nggubyaue mbugi múrú amurí, sə wu kùri wi baji male məfele mənana à nyoulə cau amurí ama: <Məfele ace Yahweh> ka.

⁷ Anzəm mənə ka, pè wi gara mala tərban ace túró pəris nə soləi wi mǔrú olif amurí.

⁸ <<Kəla mənə gbal, awu nə yinə amuna-burana male, sə awu nə oasəia wia adaura túró-pəris arəia.

⁹ Awu nə mārəia wia abugír mārə tabunu, sə awu nə mbubia wia mǔrià nə anggubiau mbubi mǔrú. Anggo sə dobuno-pəris ka nə duk mala Haruna andə amuna-burana male andə amə'keà tətək. Anggo sə awu nə kǔrǐ Haruna andə amuna-burana male túró pəris.

¹⁰ <<Awu nə yinə lo jamnda mənə ka a bədəmbam, a kún Tara Ban-peri, sə awu nə banggi Haruna andə amuna-burana male, bəà tsək abuia a bəmúrí.

¹¹ Awu nə pwanmyal mənəia yi lo jamnda ka a bədəmbam, Mim Yahweh, a kún Tara Ban-peri.

¹² Awu nə dārə nkile bəti sə wu hasəki amur anjawe gyangŋan nə muna-buo. Cili nkila ka, soləi a kusə gyangŋan.

¹³ Mǔrú nyama mənəia gír mǔr alungŋo jamnda, andə bare məsauwe mala nkundingŋi, andə amuna-gbè bari, andə mǔrú nyama mənəia amuria ka, pwanəia kat sə wu pisəia a bəsa amur gyangŋan.

¹⁴ Səama, cili nyam jamnda, andə ngguí, andə ciute ka, awu nə pisəia a nzəm là-gumli; mənəia ka pàgír ace acaubikea na.*

¹⁵ <<Dəm ngga awu nə twal mwashat atə agam mənə bari ka sə wu banggi Haruna andə amuna-burana male bəà tsək abuia a bəmúrí.

¹⁶ Sə awu nə pwanmyal gamnì, sə nkile ka awu nə watsəki arə gyangŋan bə gumbəli.

¹⁷ Awu nə kasəki nyam gamnì bəti-bəti; awu nə lak agir-bumi, andə akusəi, sə awu nə tsəia amur bəmúrí andə nyami mənəia à kasəki bəti-bəti ka.

¹⁸ Pisə abare gam mənəia ka kat a bəsa amur gyangŋan. Mənəia ka pàgír mala pisəe kəring abanam Yahweh na; pàgír na nə bəsa abanam Yahweh, ace pa rəmban məboarne mana kə pwasəbumam ngga.

¹⁹ <<Awu nə twal bə gam mənə ue ka, sə awu nə tunə Haruna andə amuna-burana male bəà tsək abuia a bəmúrí.

²⁰ Pələa awu nə pwan-myal gamnì, sə awu nə dārə bəti aba nkile wu hasəki Haruna andə amuna-burana male arə amburkiria mǔli, andə amuna-buia məbure mǔli, sə arə amuna-kusəia məbure mǔli. Cili ka watsəki arə gyangŋan bə kàrǐ kat.

²¹ Awu nə dārə aba nkila mənəia amur gyangŋan ngga, sə wu zurəi andə mǔrú olif mənəia nda ace dārəà ka, sə wu watsəki amur Haruna sə amur amuna-burana male, andə adaura malea. Anggo, sə yia andə adaura malea ka awu nə tària, aməfele na.

²² <<Mənəia yi gam ngga nda ace nàtà mala pè Haruna andə amuna-burana male gara ace túró pəris. Acemani ka, pusəki mǔrú rə nyam gamnì, andə mǔrú nyam nggilate, andə mǔrú nyama mənəia gír mǔr agir-bumi ka; sə wu pusə ban məboarne mala nkundingŋi, andə amuna-gbè bari, andə mǔrú nyama mənəia gír mǔrià ka, andə byal kusəi mǔli.

²³ Aba ndakade mənə à yinəi ace pà boro nəi abanam ngga, twal gbatali bəredi mwashat, gbatali kyak mwashat mana à pè nə mǔrú ka, sə biskit mwashat;

²⁴ tsəia andə abare nyama mənəia ka a bəbù a Haruna andə bəbu amuna-burana male, bəà loasəia a kǔli, bə duk pàgír na mənəia à loasəi a kǔli a bədəm Yahweh ka.

²⁵ Anzəm mənəia ka, awu nə ak gbatali bəredi, andə gbatali kyak, andə biskit, andə abare nyama kat a buia, awu nə tsəia amur abare nyam gam mədəmbe mənəia nda aban pi amur gyangŋan ngga, sə awu nə pisəia kəring a bədəmbam Yahweh. Pàgír nə bəsa na abanam Yahweh.

* 29:14 29:14 pàgír ace acaubikea na ko <<pàgír mala lakban arə caubikea na>>; anggo gbal a məsəi 36.

²⁶ <<Sə awu nə twal kikil gam mənana à pwanmyali ace nàtà mala tàr Haruna ace túró pəris ka, sə awu nə loasəi a kùli a badəmbam, bə do pəgir na mənana à loasəi a kùli abanam Yahweh ka. Mənia yì bare girkusəu ka nda nə duk kāmbe mò ka.

²⁷ <<Bə à nə tàr bwa ace túró pəris ka, kikil andə byal gam mənana à pwan-myali ace nàtà mala mənə yì tàrban, mənana à loasəia a kùli kəla pəboro mana à loasəi a kùli ka, duməna boro mənana à tàrni, nda kāmbe mala apəris, yì a Haruna andə amuni andə aməkè ka.

²⁸ Mənia ka nə duk kāmbe mənana amə Isərayila nə nggə pə apəris, yì a Haruna andə amuni andə aməkè mana a nzəmi ka, nggadè pà kām dāng tətək. Mənia ka nə duk kāmbe mala boro mala amə Isərayila abanam, Mim Yahweh, mana à twali abalə apəgir ace dotarəu ka.

²⁹ <<Adaura-pəris mala Haruna ka, à nə tsəia ace amuni andə aməkè mana à nə yia lidəmba nə túró pəris anzəm lú male ka. À nə oasəia arəia bə à nə kùria wia túró pəris nə dārəbān nə mùrú olif amúrià mala tàrban ace túró pəris ka.

³⁰ Muna-bwabura mala Haruna mənana nə twal bancame male a túró pəris ka, nə oasə adaura-pəris mənə ka arəi sə nə nggə kúti a badəmbam aba Tara Ban-peri ace paktúró aba Ban Məfele, nongŋo tongno-nong-bari.

³¹ <<Awu nə twal cili abare nyam gam mana à pàngŋənà túró nəi ace nàtà mala tàr Haruna andə amuna-burana male ace túró pəris ka, sə wu lam nyamì nə mùr a bə ban mənana à tàr ace pàkkì atúró məfele ka.

³² Haruna andə amuna-burana male nə shak nyama mənə ka atārəia andə agbatali bəredi mənana à ueo aba ndakade ka, a kún Tara Ban-peri.

³³ À nə shak mənə yì nyama andə bəredi mənana à pàngŋənà túró nəi ace shawudíban aba nàtà mala kùria wia gulo andə tàrban malea aba túró pəris ka. Kə yia apəris nəmurəia na à nə lì mənə yì gírlina ka, acemənana gírlina məfele na.

³⁴ Sə bə cili mənə yì nyama ko bəredi ueo, kya bwal bu dəmbari ka, duməna púp à nə súkkì a bəsa bə pì; kə bwa bə kəa lì dāng, acemənana məfele na.

³⁵ <<Anggo sə awu nə kùrì Haruna andə amuna-burana male túró pəris, kəla mana ən tsəko nəma wu pə ka; mənə yì nàtà mala kùrì bwa túró pəris ka, à nə pə abalə apwari tongno-nong-bari.

³⁶ Aba koya pwari ka, duməna púp awu nə pwan-myal lo-jamnda kəla pəgir mala shawudíban ace caubikea. Dəm ngga bə a nda rə shawudí gyangŋan ngga, awu nə dārəi nə mùrú olif ace tàr ace Bakuli.

³⁷ Awu nə pàk amənə yì anàtà mala shawudíban ngga koya pwari arə anongŋo tongno-nong-bari, ace tàr gyangŋan bə duk məfele kat-kat. Anggo sə gyangŋan nə duk məfele, sə gír mənana kat je gyangŋan ngga nə duk məfele.

Pāki agir'nkila mala koya pwari

(Bal 28:1-6)

³⁸ <<Amənə ka, à nda ka agir'nkila mənana awu nə pànà boro nəia amur gyangŋan-pəboro koya pwari arə apwari kat ka: Aməgam bari, koməye ka mbule mwashat.

³⁹ Məgam mənə mwashat ka, awu nə pànà boro nəi kəla gir'nkila nə dəmbari, sə bə ka awu nə pana boro nəi kəla gir'nkila nə pwarikpəra.

⁴⁰ Məgam mədəmbe mənana awu nə pànà boro mala gir'nkila nəi ka, kpapi andə tasau mwashat† mala məssa-alkama məbəlke mana à soapi wi mùrú olif məboarne mənana bə kəgír dāng pà kām arəi raka, dù-lita mwashat. Sə wu so dù-lita mwashat mala mùr-anap amurì, bə do nda pəgir mala gírnúná.

† 29:40 29:40 tasau mwashat ko tyang mwashat.

⁴¹ Baria mēgam ngga awu nē pàná boro mala gir'nkila nēi nē pwarikpəra; awu nē giləki atārəia andə pəgir mala məsəsa, andə pəgir mala girnúná male, kəla mana a pē nē dēmbari ka. Pəgir nē bəsa na abanam Yahweh, mala pà rēmban mēboarne mənana kə pwasəbumam ngga.

⁴² <<Arə anza mənana kat à nē yiu ka, à nē nggə pak mēnia yì pàboro mala pisə gir a bəsa ka koya pwari, a bədəmbam, Mim Yahweh, a kún Tara Ban-peri. A mēnia yì ban a kún Tara Ban-peri ka, sə mē nē nggə je sənə abwana mem, sə mē nē nggə nō cau.

⁴³ A kə banì sə mē nē nggə je sənə amə Isərayila, sə tálaban mala boarbwa mem nē tsək banì nē duk mēfele.

⁴⁴ <<Anggo sə mē nē tsək Tara Ban-peri andə gyangŋan-pàboro bəà duk amēfele, sə Haruna andə amuna-burana male ka, mē nē tària ace bāmúrām mana à nē nggə pakkam túró kəla apəris ka.

⁴⁵ Sə mē nē do abalə amə Isərayila, mē nē duk Bakuli malea.

⁴⁶ Sə à nē sələ ama, Mə nda Yahweh Bakuli malea. Mə nda bwa mənana pusəia aba nzali Masar ace mənana bə ən do abaləia ka. Mə nda Yahweh Bakuli malea.

30

Gyangŋan mala loasə yele mərəmboarne (Puro 37:25-28)

¹ <<Awu nē bak bē gyangŋan nē akpamgbang mala nggun-akasiya, mənana à nē nggə pisə muku-gir loasə yele mərəmboarne amurí ka.

² Tangŋa male andə sauwa male bəà kārəa, koməye ka bakusəu mwashat nē gauwa-tsùrú, sə dāh'rya male bə pək bakusəu tārú. A koya nkanggari ka awu nē tsəki wi njawe nē ulang kə nggun mənana à pē nēi ka, bəà duk mwashat.

³ Awu nē gir rēi kat nē bolo-njengəlan mēboarne: mūrí, andə ankanggari, andə anjawe. Sə awu nē bak bolo-njengəlan bə kārí kúni kat.

⁴ Sə awu nē pəkki wi agbalmò bolo-njengəlan bari-bari arə ankanggari; tsəia bəà suləi ban kúní bəti sə bəà came a nkābe rəarəia. Amēnia yì agbalmò ka à nda ace oasə agara mənana à nē nggə twal gyangŋanì nēia ka.

⁵ Awu nē pək agara twale nē nggun-akasiya, sə wu gir rəia nē bolo-njengəlan.

⁶ Awu nē tsək mēnia yì gyangŋan loasə yele mərəmboarne ka anzəm lagir-kasəbān mana gyare a bədəm Akwati mala Acau-nakūn ngga. Yì Akwati mala Acau-nakūn andə girkúni ka, bə pa a bədəm gyangŋan loasə yele. Girkún Akwati ka nda buno səntər, sə nda ban mənana Mə nē nggə je sənə we kam ngga.

⁷ Duməna púp Haruna nē nggə pisə muku-gir loasə yele mərəmboarne amur mēnia yì gyangŋan ngga. Koya dēmbari bə warina nē giliki apitəla ka, nē pisəi.

⁸ Koya pwarikpəra bə warina nē tsək bəsa arə apitəla ka, nē pisəi. Mēnia yì pəgir mala pisə muku-gir loasə yele mərəmboarne a bədəm Yahweh ka, nē lidəmba anggo, tamsəe pà kām dāng, arə anza kat.

⁹ Pà wunə pàboro mala loasə yele nē bekə muku-gir loasə yele mərəmboarne mənana ən earnəi raka amur mēnia yì gyangŋan ngga dāng; wu kəa na ama wun nē pà gir'nkila mala pisəe kəring, ko wun nē pəgir mala məsəsa amurí dāng; sə wu kəa na ama wun nē pəgir mala so mùr-bəlanggun anap amurí dāng.

¹⁰ Kusə mwashat a koya pələa ka Haruna nē pək nàtà mala shawudfiban amur anjawe male. Nē hasəki wi nkila arə anjawe, yì nkila mənana à dərəi arə girkusəu mala pəgir ace caubikea,* mənana à pwan-myali kəla gir'nkila ace shawudf

* 30:10 30:10 pəgir ace caubikea ko <<pəgir ace lakban arə caubikea.>>

abwapəndəa ka. Anggo sə à nè lidəmba nè pe a koya pələa, arə anza kat. Mənia yì gyangŋan loasə yele ka nè duk nggea məfele abanam Yahweh.>>

Boalo-cemi ace Tara Məfele

¹¹ Pələa Yahweh ne Musa ama,

¹² <<Bə awu nè bal amə Isərayila ace sùrə làkkì malea ka, koya bwa mənana à balli kat ka, nè mbwegìr abanam, Mim Yahweh ace amsə yiləmi. À nè mbwe ace mənana bə gír'mur'mwana bə kəa kumia bə à nda rə balban ngga dāng.

¹³ Bwa mənana kat à balli a mənìa yì balban ngga, nè mbwe boalo, gauwa-tsùrú mala shekel, yì məsəbolo-azərfa mənana à kārə dəmbərya male sə à earna amurí a Tara-məfele ka. (Shekel mwashat ka mətyang lum-nong-bari na.) Koya bwa ka nè mbwe boalo mənìa kəla boro abanam, Mim Yahweh.

¹⁴ Abwana mana kat pələa bəlbə malea bwaləna lumi-bari ka, à nè pà mənìa yì boro ka abanam, Mim Yahweh.

¹⁵ Bə wun nè yinə mənìa yì boro ace shawudí ayiləmi wun, abanam, Mim Yahweh ka, məkume pà nè pà gír mənana kùtì boalo mənana à kasə ka dāng, sə mət'ər pà nè pà gír mənana gattì boalo mənana à kasə ka dāng.

¹⁶ Awu nè ak mənìa yì boalo shawudíban ngga a bu amə Isərayila, sə awu nè pāngŋənà túró nēi ace tsəkir Tara Ban-peri; ace mənana baləam bə kasəa arə yália ka.>>

Nkenye bolo-bángŋá ace lákkí agir (Puro 38:8)

¹⁷ Pələa Yahweh banggi Musa ama,

¹⁸ <<Awu nè pàk nkenye nè bolo-bángŋá ace lákkí arəu, sə girtəmsəe ka pè gbal nè bolo-bángŋá. Tsəi bə came a nre Tara Ban-peri andə gyangŋan-pəboro, sə wu so mùr abaləi.

¹⁹ Haruna andə amuna-burana male nè pàktúró nè mùrní ace lákkí abuia andə akusəia.

²⁰ Kaniama à nè kùtì aba Tara Ban-peri, ko à nè gbəshì ban gyangŋan ace pàk túró-pəris, à nè pà boro mala pisə gir a bəsa amurí ace loasə yele mərəmbəarne abanam Mim Yahweh ka, duməna púp, à nè lákkí arəia nè mùr. Bəa pàk anggo raka à nè wú.

²¹ Duməna púp à nè lákkí abuia andə akusəia, ace mənana bəa kəa wú raka. Mənìa ka nzongcau na mənana yì, andə amuni, andə amə'kəà nè kpatè arə anza malea kat ka.>>

Mùrú dārəbān (Puro 37:29)

²² Yahweh ne Musa ama,

²³ <<Twal amənìa yì amuku agir-mə'kuskushi ka: tyang tongno-nong-mwashat mala muku mər, sə tyang tàrú mala muku nggwato-nggun sinamon mərəmbəarne, andə tyang tàrú mala muku kəkar-bondo mərəmbəarne,

²⁴ sə tyang tongno-nong-mwashat mala muku nggwato-nggun kasiya mərəmbəarne. Yia kat ka, bəa kārəia nè kārəgír mənana à earna amurí a Tara-məfele ka. Soapi wia lita ine mala mùrú olif.

²⁵ Nə mənìa yì amuku agir ka sə awu nè pàk mùrú məfele ace dārəbān; bəa pè kəla mənana məsələ pakki agir pà rəmban məboarne kə pè ka; mənìa yì mùrú ka nè duk mùrú-dārəbān məfele.

²⁶ Pàktúró nè mənìa yì mùrú ka wu hasəki arə Tara Ban-peri sə arə Akwati mala Acau-nakûn,

²⁷ sə wu hasəki arə kpamgbang-tsək-agir andə agirtúró male, andə gir tamsə pitəla andə agirtúró male kat, andə gyangŋan mala pisə muku-gir loasə yele mə'rəmboarne,

²⁸ andə gyangŋan pəgir mala pisəe kəring andə agirtúró male kat, sə nkenye lákkí arəu andə girtəmsəe.

²⁹ Awu nə dārəia nə mǔrú-dārəbân anggo ace mənana bəà duk agir məfele kat-kat. Bwa ko gir mənana kat jea ka, nə duk məfele.

³⁰ Awu nə dārə Haruna andə amuna-burana male gbal nə mǔrú dārəbân, sə wu kǔria wia gulo mala pəris bəà duk amə pakkam túró kəla apəris.

³¹ Sə awu nə banggi amə Isərayila ama, <Mənia yì mǔrú-dārəbân məfele ka, nda ace túró mem arə anza kat.

³² A pà nə pàngŋənà túró nəi kəla mǔrú-hasəa arə abwana dāng, sə wu kəa pək bəkə mǔrú nə agir kpapè ulang male dāng. Mənia yì mǔrú-dārəbân ngga məfele na, sə anggo sə wun nə twali məfele na.

³³ Bə kəbwa pək kə ulangnì, ko dārəna kəbwa nəi mənana pəris na raka, nə purì balə abwana mem.†> >>

Myang andə muku-gir loasə yele mə'rəmboarne

³⁴ Yahweh ne Musa ama, <<Kpapike amənia yì agir məpà rəmban məboarne ka: mərəm nggun, andə nkpoulo nkombo, andə myang nggun, andə myang-kwarra məboarne; (koməye ka dəmbərya male bə kārəa andə mala abî).

³⁵ Nə mənia yì agir ka sə awu nə pək muku-gir loasə yele mə'rəmboarne; pè kəla mənana mə'sələ pakki agir pà rəmban məboarne kə pè ka. Awu nə zǔrəi amənia yì agir ka, sə awu nə kúnəki wi tubamur bə pək məboarnsari sə məfele.

³⁶ Dārə bəti aba kpapè mənə, goe bə bəlki ləkət-ləkət sə wu tsəi a bədəm Akwati mala Acau-nakūn, a ban mənana səm nə nggə je sənə we kam aba Tara Ban-peri ka. Mənia yì muku-gir loasə yele mə'rəmboarne ka, twali gir nggea məfele na.

³⁷ Mənia yì muku-gir loasə yele mə'rəmboarne ka duməna məfele, wu kəa pakkî bamur rə wun ulangnì dāng.

³⁸ Bwa mənana kat pək ulang mənia yì gir loasə yele mə'rəmboarne ace bamurì ka, nə purì balə abwana mem.‡> >>

31

Mətalabangŋo twal Beza-El andə Oholiyap

ace túró pək Taragula

(Puro 35:30--36:1)

¹ Yahweh bangcau nə Musa ama,

² <<Səni, ən twalna Beza-El muna-bwabura mala Uri, məkà Hur, a tàu mala Yahuda sə

³ ən lúmsənì nə bangŋo mala Bakuli.* Ən panì wi kwárô aba dənycəu, andə súrəgir, andə sələe mala pək koya ulang túróbù;

⁴ nə sələ nyoulə pǎ mala agir məboarsəne dāng-dāng, andə tǔlki agir nə bolo-njengəlan, bolo-azərfa, andə bolo-bángŋá;

⁵ ndanə sələpe mala kpaliki rə atali-gəna ace oasəkia abalə agir-bwalia, andə mala shər nggun, andə mala pək koya ulang túróbù.

⁶ Dəm ngga ən twalna Oholiyap, muna-bwabura mala Ahisamak, a tàu mala Dan, bəà paktúró andəi. Nyare ən panì acili abwana mənana kat amə pakkiaagir túróbù na ka

† 30:33 30:33 Balli gbal aba: Tite 17:14; Pur 30:38. ‡ 30:38 30:38 Balli gbal aba: Tite 17:14; Pur 30:33. * 31:3 31:3 bangŋo mala Bakuli ko bangŋo mem.

sələpe ace mənana bəà pàk koya gır kat gərgər kəla mənana ən banggo nəma bəà pè ka amur cau mala:

⁷ Tara Ban-peri, andə Akwati mala Acau-nakûn andə girkûni amurí, mənana nda bunə səntər ka, andə acili agir mana kat à nè tsəia aba Tara Ban-peri ka,

⁸ andə kpamgbang-tsək-agir andə agirtúró male amurí, andə gır tamsə apitəla, andə agirtúró male kat, andə gyangŋan ace loasə yele mə'rəmboarne,

⁹ andə gyangŋan mala pagir mala pisə kəring andə agirtúró male kat, andə nkenye andə girtəmsəe,

¹⁰ andə adaura-pəris amə'boarbwe, yi adaura məfele ace Haruna pəris mēgule andə adaura ace amuna-burana male, mənana à nè oasə arəia bə à nè pàk túró pəris ka,

¹¹ andə mürú-dārəbân, andə muku-agir loasə yele mə'rəmboarne ace Ban Məfele. Aba pàkki amənia yi agir kat ka, bəà peă gərgər kəla mənana ən banggo ka.>>

Nggurcau amur Pwari Sabbat

¹² Pələa Yahweh bangcau nə Musa ama,

¹³ <<Ne amə Isərayila ama, <Duməna wun púp wun nè kpata nzongcau mala Pwari Sabbat, pwari usələo mem. Acemənana Pwari Sabbat ka nda gır'ləmdəa a nrem sənəa wun aban ká arə anza mənana kat à kə yiu ka, ace mənana bə wu sələ ama, Mim Yahweh ka, ən tárnə wun bə wu duk abwana mem.

¹⁴ Duməna púp wun nè kpata nzongcau mala Pwari Sabbat, acemənana pwari məfele na aban wun. Bwa mənana pəndəkice ka, duməna púp à nè wali bə wú. Bwa mənana pàk túró a pwari mənə ka, à nè pusəi, pà nè pa abalə abwana male dāng.†

¹⁵ Wu ndanə anongŋo tongno-nong-mwashat mala pàkki atúró, səama tongno-nong-baria pwari ka, nda pwari Sabbat mala usələo, pwari məfele mana à tərì ace Yahweh ka. Bwa mənana bwal túró a Pwari Sabbat ka, duməna púp à nè wali bə wú.

¹⁶ Acemani ka, amə Isərayila nè pà gulo arə Pwari Sabbat, à nè kpata nzongcau male arə anza mənana kat à kə yiu ka, kəla kùrcəu mana málá male pà kəm raka.

¹⁷ Mənia yi pwari ka, nè do gır'ləmdəa na tətək a nrem sənə amə Isərayila ama, Mim Yahweh ka, ən pusə kùli andə nzali aba nongŋo tongno-nong-mwashat, sə a tongno-nong-baria pwari ka, ən nying buam arə túró, ən usələo.‡>>

¹⁸ Lang Bakuli malna nacau nə Musa amur Nkono Saina ka, pələa pè wi akpamgbəlang tali bari mala Acau-nakûn, yi akpamgbəlang Acau-nakûn mənana Bakuli nyouləia nə munabui ka.

32

Abwana bak bənzál mala lo-jamnda nə bolo-njengəlan (Bəs Nggur 9:6-29)

¹ Lang abwana sənəna sauwa mənana ban Musa sauwa amur nkono ka, kara à ramba aban Haruna, à ne wi ama, <<Lo, pakka səm bakuli,* bə dupa səm a dəmba. Acemənana səm sùrə gir mana kum mənəia yi bwa, yi Musa mənana pusə səm aba Masar ka dāng.>>

² Pələa Haruna nea wia ama, <<Wu pusəki agirkiru bolo-njengəlan mala amálá wun, andə mala amuna-burana andə amuna-maməna ma'wun, wu yinəəm nəia.>>

³ Kara bəwabundəa kat pusəki agir bolo-njengəlan mana a kiria ka, à yinəi Haruna nəia.

† 31:14 31:14 Balli gbal aba: Bal 15:35. ‡ 31:17 31:17 ən nying buam arə túró, ən usələo ko <<ən usələo, ən tusəbaləam.>> * 32:1 32:1 bakuli ko <<bənzál mala bə bakuli.>>

⁴ Pələa Haruna ak agir bolo-njengəlan mənıa, tsəia a bəsa, à panzəa. Pələa bakia wia bənzál lo-jamnda nēi, konggi rəi sə koləi pepè nē agirtúró. Lang bwapəndəa səni ka, à na ama, <<Mənıa ka nda bakuli ma'wun, wun amə Isərayila, mana pusə wun aba nzali Masar ka!>>[†]

⁵ Lang Haruna sən mənıa ka, kara bak gyangŋan-dārəâ a badəm bənzál lo-jamnda. Pələa hambı abwana cau ama, <<Li ka, Lamsan nakam ace pagulo aban Yahweh!>>

⁶ Abwana lo nē dəmbarı dıdɣal, à pākia agir'nkila mala pisəe kəring a bəsa aban bənzál mənə, sə à yinə aboro mala pəgir ace dotarəu. Anzəm mənə ka, à do sə à kùtí a likia agir, andə nukia agir. Pələa à lo à pakkidire.[‡]

⁷ Yahweh ne Musa ama, <<Sùləi mur nkono akaurəa! Abwana mō mana a pusəia a Masar ka, à kɨdıkina bamuria.

⁸ À kaurə kyanggi njar, yì njar mənana ən tsəkia wia nzongcau bəa kpate ka! À pəngŋəni bamuria bənzál mala lo-jamnda nē bolo-njengəlan. À bunəna a badəmbi, sə à dārəna gir'nkila a banı, à kə na ama, <Mənıa ka nda bakuli ma'wun, wun amə Isərayila, mana pusə wun aba nzali Masar ka.> >>

⁹ Pələa Yahweh banggi Musa ama, <<Ən sənəni ama abwana mənıa ka amə'murcandəa na.

¹⁰ Ado ka dekıām ace mənana bumlulla mem bə earke amúrià, mē nē twəltea kat. Sə we ka mē nē tsək təu mō bə pələ bwapəndəa mala nzali məgule.>>

¹¹ Sə Musa ka bariki nē pwasələbum Yahweh Bakuli male, na ama:

<<We Yahweh, man tsəa sə bumlulla mō nē earke anggo amur abwana mō, yia mənana a pusəia à purı bá nzali Masar nē kanggərang rəcandəa andə kaba bə ka?

¹² Bə a pak anggo ka amə Masar nē kum kún nacau ama, <Nə bumbikea sə Bakuli malea pusəia bəa purı bá nzali Masar, ace mənana nē nggá wal-luia amur ankono, sə nē twaltea dədak bəa malı banza ka.> Nying bumlulla mō mə'earke; nggadı denyicau mō, sə kəa yinə mənıa yì gir'mur'mwana ka amur abwana mō dāng.

¹³ <<Baləo bə kasəa arə pacau mō aban aguro mō, Ibərayim andə Ishaku sə Isərayila, mənana a kánbia wia gir nē bamurə ama: <Mə nē hatəki wun, amuna andə aməkə wun nē làkkı kəla làkkı mala anlero a bumkuli, sə nzali mənıa kat ən pacau ace ka, mē nē pē amuna ma'wun andə aməkə wun bə duk gir'libala malea tətək.> >>[§]

¹⁴ Nda Yahweh nggadı denyicau male arə gir'mur'mwana mənana bang ama nē yinəi amúr abwana male ka.

¹⁵ Musa pələa, sə suləi múr nkono nē akpamgbəlang tali bari mala Acau-nakún a bui, yì akpamgbəlang tali mənana Bakuli gilə cau mala kùrcau kəm amúrià bələi andə nzəmi ka.

¹⁶ Akpamgbəlang atali ka Bakuli nē bunnia, sə giləgir mənana amúrià ka Bakuli nē giləi, nyouləi amúrià.

¹⁷ Lang Jesəwa ok loəsəban mala abwana aban sakkiban ngga, banggi Musa ama, <<Ən nggə ok gəshi lwa a kàtì.>>

¹⁸ Musa pē wi eare ama, <<Loəsəban mənə ən nggə oè ka, mala buà-gāwàn mala kum limurəm, ko mak'zwalo mala kum kpa a lwa na dāng. Gi abwana aban tu-nggyal na ən nggə oè ka.>>

¹⁹ Lang Musa yì gbashi ban kàtì sə sən bənzál mala lo-jamnda andə abwana aban ta'nggwam ngga, kara bumlulla male pì kùlkùl. Akpamgbəlang tali mənana a bui ka sukkia, à kya arki a nzali a kusə nkono.

[†] 32:4 32:4 Ballı gbal aba: 1Amur 12:28. [‡] 32:6 32:6 Ballı gbal aba: 1Kor 10:7; Ang 106:19-20. [§] 32:13 32:13 Ballı gbal aba: Tite 12:7; 13:15; 15:7,18; 17:8; 22:16-17; 26:4; 35:11-12.

²⁰ Pələa twal bənzál mala lo-jamnda mənana à pè ka, túrí a bəsa panzəa; goe pələ mukui sə soé a mūr. Pələa tsəia, yì abwana mala Isərayila bəà nuì.

²¹ Musa dí Haruna ama, <<Mana girnì na abwana mənìa pakko mənana tsəa sə a yinəi mənìa yì caubikea mægule amúrià ka?>>

²² Haruna pà eare ama, <<Bwamægule mem, cè bumo lúllô arəàm dāng; a súrənà rə candəkicau mala abwana man arə pak məbike.

²³ Yià na à banggam ama, <Pakka səm bakuli, bə dupa səm a dəmba ka. Acemənana səm súrè gir mana kum mənìa yì bwa, yì Musa mənana pusə səm aba Masar ka dāng.>

²⁴ Pələa ən banggia wia nəma, <Koyan mana kat ndanə girkiru mala bolo-njengəlan a kiri ka, bə pusəi bə yinəi. Nda à pusəkia, à yinəia abanam, sə ən soea a bəsa ka. Abaləi sə mənìa yì bənzál mala lo-jamnda ka puro.> >>

²⁵ Musa səni ka abwana man nyārinà kətsəu, sə Haruna na đekia atārəia à kə pàkki agir anggo kətsəu, mənana tsəa à duk gir oalo aban abiaməbura ka.

²⁶ Pələa Musa yì came a kún kàtti sə hama ama, <<Bwa mənana kat nda a bui mala Yahweh ka, bə puro bə yiu abanam!>>

Aburana mənana kat à nda a tau mala Lawi ka, à puro à yì ramba a baní.

²⁷ Pələa banggia wia ama, <<Yahweh Bakuli mala Isərayila kə na ama, <Koyan atə wun ngga bə kūr rəi nə nggeabyau male! Wu kya kutikio arə abān aba kàtti kat, aba koya gumli, sə koyan ngga bə wal-lú abəla, andə agyajam, andə abi amə'múrkala.> >>

²⁸ Anggo sə aburana mənə a tau mala Lawi ka pà kəla mənana Musa banggia wia ama bəà pàk ka. A pwari mənə ka à wal-lú ka abwana kəla á-tàrú (3,000).

²⁹ Musa banggi aburana mənə a tau mala Lawi ka cau ama, <<Yalung ngga à tàrnà wun ace Yahweh, wun nə pàkki wi túrô, sə mənə ka warinə wun a wal-lú amuna wun andə amə'eam wun, ace mənana bə Yahweh tsəka wun bui a pwari man ngga.>>

³⁰ Lang ban fana ka, Musa banggi abwana ama, <<Wu pàngnənà nggea caubikea mægule. Səama ado ka mə ndo mə nə nyare mə nə eauwe aban Yahweh; yakəla mə nə nggá gandə shawudí wun ace caubikea ma'wun.>>

³¹ Nda Musa nyare o amur Nkono aban Yahweh sə banggi wi ama, <<Caukwanban, abwana man pàngnənà nggea caubikea. À bangnəni bamuria bakuli nə bolo-njengəlan.

³² Səama, ən nggə zəmbô twalia wia baní. Sə bə a pà nə twaliabaní raka, ida, esəki lulləəm aba maləmce mò mənana a gilə lullə abwana mô kàm ngga.>>*

³³ Sə Yahweh ka banggi Musa ama, <<Bwa mənana pàkkam caubikea ka, nda mənana mə nə esəki lulləi aba maləmce mem ngga.

³⁴ Səama ado ka, nyare, kyan nə abwana mənìa a ban mənana ən banggo cə ka. Baləo bə kasəa ama Məturəjar mem nə ká dəm wun; nə ləmdəa wun njar. Sə bə pwari mana ən tsəa mə nə pur'ata abwana man ngga yina ka, mə nə ká arə caubikea malea amúrià.†>>

³⁵ Nənzəmò ka Yahweh tasə gir'mur'mwana mala kwánó məbike mənana mesə amúrià kat ace gir mənana à pàk nə bənzál lo-jamnda mala bolo-njengəlan mənana à tsək Haruna bakia wia ka.

33

Matalabanggo banggi amə Isərayila bəà nying Nkono Saina

¹ Yahweh banggi Musa ama, <<Wu loapi ban mənìa ka, we wunə abwana mənana a pusəia à purí bá nzali Masar ka. Wu bwal njar aban ká a nzali mənana ən pacau ace

* 32:32 32:32 Balli gbal aba: Ang 69:28; Sən 3:5. † 32:34 32:34 mə nə ká arə caubikea malea amúrià ko mə nə pàkkia wia bəndà pepè mənana à nə oè arəia ace caubikea malea ka.

nə kángìr aban Ibərayim, andə Ishaku, andə Yakupu ama, <Mə nə pè amunio andə amə'keo ka.>

² Mə nə tasə məturonjar a badəmbo, sə mə nə pèr amə'Kan'ana, andə amə'Amor, andə amə'Hitti, andə amə'Periz, andə amə'Hivi, andə amə'Jebus.

³ Wun ndo wun nə ká a nzali məboarne, mənana kiura andə mur'nyi kə bang kàm ngga. Səama pà mə nə ká atà wun dāng, acemənana mə nə nggá twáltà wun a njargula raka; wun ngga wun nda ka amə'mgbicau.>>

⁴ Lang abwana ok mənía yì cau zunggəli babum ngga, à tíkínə múrià ace bumkidíkea məlime, sə à tamsə oasəki agir giləkirəu andə agir-nggūréu məboarne arəia.

⁵ Yahweh ka angja damba nanì Musa bə banggi amə Isərayila ama, <<Wun nda ka amə'bamurcandəa; bən bang nəma mə nə o atà wun zuku ka, mə nə twalta wun. Ado ka wu swárki agir giləkirəu ma'wun mənana arə wun ngga, sə mə nə bəlkibabumam amur gir mənana mə nə pangnə wun ngga.>>

⁶ Nda amə Isərayila swárki agir giləkirəu malea mənana arəia ka, sə twal a bàkú mənə à nying Nkono Saina, yì Horep aban ká damba ka, à nyare à oasəia dəm dāng.

Tara Ban-peri aban Yahweh abalə amə Isərayila

⁷ Bə aya pwari sə amə Isərayila bwal ban mənana à nè duk kàttì kam ngga, pàkka Musa nə twal agir tsək tara sə nə purì kàttì, nè nggá təm tara zak nə kàttì. Yì tara ka tunəi ama tara ban-peri. Koyan sə earce nè sùrə bəkə cau aban Yahweh ka, nè puro nə ká kàm a mənə yì tara ban-peri mənana purì kàttì ka.

⁸ Pwari mana kat Musa puro nə ká a mənə yì Tara ka, abwana kat nè lo à nè cam nə came a kún agumli malea aban sən Musa shebè kya kutina abaləi ka.

⁹ Anzəm mənana Musa kutina aba yì tara ka, pərbang nè suləo nè yia cam pərapəra a kún mənə yì tara ka, sə Yahweh nə nacau nə Musa.

¹⁰ Sə lang abwana sən pərbang aban came pərapəra a kún mənə yì tara ka, koyan atà abwana kat ka, nè lo sə nè bunno a nzali a kún male yì gumli, sə nè peri.

¹¹ Anggo ka Yahweh nə nacau nə Musa baməsəu andə baməsəu, kəla mənana bwa kə nacau andə gyajam male ka. Pələa Musa nə nyare a kàttì, sə məlagga mənana kə bwali wi túró, yì Jesəwa, muna-bwabura mala Nun ngga, uekiyi kano, pà nè nying ban mənə yì tara ka dāng.

Musa zəmbi Yahweh bə ləmdəi wi boarbwa male

¹² Musa ne Yahweh ama, <<A bangnənəm ama, mə ging nə abwana mənía ka; sə a banggam yana mənana awu nə tasəi atəm ngga dāng. Nyare a nam ama, a sùrəəm nə lulləam, sə dəm ngga bumə kə pwasə arəəm.

¹³ Bən kuməna earmúru a bano ka, kaniam anjar mò, ace mənana bən bwaltò pepè, sə bən lidəmba aba kum earmúru mô. Denyi ama abwana mənía ka abwana mô na.>>

¹⁴ Pələa Yahweh nyesəi wi ama, <<Mim nə nggearəam mə nə o atò, sə mə nə tsək bələo bə kum usələo.>>

¹⁵ Musa pələa ne wi ama, <<Bə a pà wunə ká atà səm raka, cə a eara səm bə səm nying ban mənía dāng.

¹⁶ Lang sə bwa nə sələa ama mim sənə abwana mô ka səm kuməna earmúru mô, yì mənana a o atà səm raka? Do mô abalə səm ngga, nda nè tsək səm bə səm pak dāngnə acilia abwana kat aba banza ka.>>

¹⁷ Oso Yahweh ne Musa ama, <<Mə nə kpata cau mana a na ka, acemənana a kuməna earmúru abanam, sə ən sùrənə rəò nə lúlləò.>>

¹⁸ Musa pələa na ama, <<Mə nda ban zəmbo, ləmdəam rəò aba boarbwa mò.>>

¹⁹ Sə Yahweh ne Musa ama, <<Mə nə tsək boarbwa mem kat bə yi kúti a badəmbo, sə mə nə hambô lulləam mana à tunəki ama <Yahweh> ka. Mə nə ləmdə bwamuru aban bwa mənana mə nə ləmdəi wi bwamuru ka, sə mə nə sən məsəswatər mala bwa mənana mə nə sən məsəswatər male ka.

²⁰ Sə baməsəam ngga, a pà nə gandə səne dāng, acemənana kəbwa pà kām mənana nə sənəm sə nə au ka dāng.>>

²¹ Pələa Yahweh lidəm̄ba, ne wi ama, <<Səni, cam kani a banam amur mbisong man.

²² Bə boarbwa mem na rə kúti ka, mə nə oasəŋ aba sà-tali, mə nə gír muro nə buam, she bən kutinŋ ka.

²³ Sə mə nə twal buam, ace mənana wu sən nzəmam ngga. Sə baməsəam ngga, kəbwa pà nə səni dāng.>>

34

Musa bun bəsa akpamgbəlang tali mala kùrc̄au

¹ Pələa Yahweh banggi Musa ama, <<Bun abea akpamgbəlang tali bari kəla atali amədəmbe. Mə nə gilə gir amuria, kə akə cau mənana à nda amur akpamgbəlang tali mənana a arkia ka.

² Gilərəð ace dəm̄bari mala lí, awu nə eauwe amur Nkono Saina, awu nə ləmdə rəð abanam a bəng nkono.

³ Bə kəbwa bəkəa yiu atò dāng; sə bəà kəa sən bə kəbwa a bum ban mala mən̄ia yi nkono ka dāng; ko anzur, ko andá ka, bəà kəa sən̄ia aban likiagir a kusə nkono dāng.>>

⁴ Musa pələa bun akpamgbəlang tali bari, kəla amana a dəm̄be ka. Twalia a bui nə dəm̄bari dídyal sə kya eau nəia amur Nkono Saina, kəla mənana Yahweh tsəa ama bə pək ka.

⁵ Yahweh yiu suləo aba pərbang, yi cam kanó a ban Musa, sə tunə lulləu mana ama, Yahweh ka.

⁶ Yahweh pələa gya kúti a badəm Musa, sə hama ama, <<Mə nda Yahweh! Nggearə Yahweh! Mə nda Bakuli mana lumsə nə məsəswatər andə bwamuru ka! Bumam kə kaurəa lúllô dāng, sə ən lumsə nə earcearəu mana kə gatti raka, andə doməsəcau.

⁷ Ən nggə bwal earcearəu mem nə məsəcau aban abwana arə anza á-pas. Ən nggə twalban bealbikea, andə mgbikiru, andə caubikea; səama, pà mə nə nying bwa mənana à kumi nə bealbikea ka, bə o atarəi bə dāng. Ən nggə yinə bashi ace acaubikea mala atárrú amur amunia andə amə'keà, aban ká tər̄uia andə inea nza malea.>>

⁸ Kara Musa bunno amur ankūnəi a nzali akaurəa, sə peri.

⁹ Pələa na ama, <<Yahweh, bən kuməna earmúrú a bano ado ka, ida, We Yahweh do atə səm aba o ma'səm. Abwana mən̄ia ka, amə bamúr-candəa na. Səama, twala-səm-ban bealbikea andə caubikea ma'səm. Ak səm kəla agirkuma mò.>>

À loasə Kùrc̄au a bəs̄he dəm̄

(Puro 23:14-19; Bəs̄ Nggur 7:1-5; 16:1-17)

¹⁰ Yahweh pələa ear̄i Musa ama:

Adyan ngga, mə ndya ən nggə kùrc̄au nə amə Isərayila ka. A baməsəia kat, mə nə pakki agir-ndələki mənana à malaká pea aba banza ko a bəkə nzali raka. Sə abwana mənana kat wu do abaləia ka, à nə sən túró mem, Mim Yahweh, acemənana gír'ndali na mə nə pāngnə wun ngga.

¹¹ Wu kpata anzongcau mana ən nggə pà wun ado ka. Səni, mə ndya mə nə pər amə'Amor, andə amə'Kan'ana, andə amə'Hitti, andə amə'Periz, andə amə'Hivi, andə amə'Jebus, a badəm wun ngga.

¹² Wu tsəkir wun, wu kəa na ama wun nə kúti aba bəkə kùrc̄au wunə abwapəndəa mənana à do a nzali mənana ado wun nə ká kām ngga dāng. Bə wu pək anggo ka, wun nə kpa abalə agir-tamban malea.

¹³ A kún mani ka, wun nè bəbbəriki agyangŋan malea, wun nè kidikia. Wun nè arki akúnamúru malea, sə wun nè kasəki anggun peri mala Ashera, yì mā-bakuli malea.

¹⁴ Wu kəa na ama wun nè bunno a nzali, wun nè peri aban bekə bakuli dāng, acemana Mim Yahweh, mənana lulləəm nda Mbali ka, mə nda Bakuli mə'mbali.

¹⁵ Wu tsəkir wun, wu kəa kúti aba bekə kùrcəu wunə abwana mana à do a nzali mənəia ka dāng. Acemənana yia ka, bə à nè peri aban abakuli malea, sə à nè dārə́ agir'nkila aban abakuli malea ka, à nè tunə wun ama wu kya ateà, sə wun nè liki agirlina mala gir'nkila malea.

¹⁶ Sə amuna-burana ma'wun nè alki amuna-maməna malea mənana à kə peri aban abakuli malea ka. Sə yia ka, à nè swár amuna-burana ma'wun bəà pək caubikea arəəm nə kpata abakuli malea.

¹⁷ A pà wu nə pakkī bamúro bekə bakuli mənana à túlli nə bolo-ntúl ka dāng.

¹⁸ Awu nə bwal Lamsan mala Bəredi mənana Yis pà arəi raka, nə pakkidire male. Kəla mənana ən bangga wun ngga, wun nè twal anongŋo tongno-nong-bari a nzəmarəia mənana abaləia ka, pà wu nə shak bəredi mənana à pè nə yis arəi ka dāng. Koya pələa ka, wun nè nggə pak mənəia yì lamsan ngga a pwari mənana ən kani ka, aba zongŋo Abip; acemənana aba zongŋo Abip sə wu nying Masar.

¹⁹ Koya muna-dəmba muna-bwabura mənana tita puro a bum ngge ka mem na; kat andə ajamna muna-ndá, andə ajamna muna-nzur, andə ajamna muna-mbul, mənana à tita puro a bum anggea ka.

²⁰ Jamna muna mədambəriso mənana tita puro a bum ngge ka, awu nə akmúrí [a buam, Mim Yahweh, bə nyare bə duk mô] nə pà muna-nzur a kuni. Bə a pà wu nə akmúrí raka, awu nə bün myali. Dəm ngga duməna púp atə amuna mô ka, koya muna-bwabura mənana muna-dəmba na ka, awu nə akmúrí nə pà muna-nzur a kuni.

Kəbwa bə kəa yiua peri abanam nə babui atarəi dāng.

²¹ Wun nè pək túró aba nongŋo tongno-nong-mwashat, sə aba tongno-nong-baria pwari ka, wun nè usələo; ko bə nda nə kún rya ko nə kún pwan-girbaban ngga, she wun nè usələo.

²² Duməna púp, wun nè nggə pakkidire Lamsan mala Alimo* nə paboro mala məssa mənana wu tita pwane a baban ngga, andə pakkidire mala Lamsan mala Pwan-Girbaban Kat-kat † aban yinəe a bala a masələata pələa.

²³ Kusə tarú a koya pələa ka, aburana kat à nè yiua peri a bədəmbam, Mim Yahweh, yì Bakuli mala amə Isərayila.

²⁴ Mə nə pər abwana mala abea nzali a bədəm wun, sə mə nə tangsə anzong-nzali ma'wun; kəbwa pà kəm nə sham nzali ma'wun dāng, mana bə wu yiu a peri abanam, Mim Yahweh, koya pələa arə abu-pələa mala alamsan mənə tarú ka.

²⁵ Bə wun nè pà nkila mala gir'nkila abanam ngga, pà wun nè pè nə bəredi mənana à tsəki wi yis arəi ka dāng. A pwari pakkidire mala Lamsan mala Yàlimurú ka, wu kəa nying bekə nyam girkusəu mənana à pana gir'nkila nəi ka bə ueo bə bankwari dāng.

²⁶ Koya pələa ka, wun nè twal ban məboarne kat-kat mala abəlagir mədəmbe mənana wu pwano arə ababan ma'wun ngga, wu yinəi a bala mem, Mim Yahweh, Bakuli ma'wun.

A pà wunə lam muna-mbul ko muna-nzur nə mür'kiura nggè dāng.

* **34:22 34:22** *Lamsan mala Alimo* ka nda Lamsan mala Tita Pwan-Girbaban, sə à sùrəi aba Kùrcəu Məbəshe ama Pentikos. † **34:22 34:22** *Lamsan mala Pwan-Girbaban Kat-kat* ka nda Lamsan mala Do abalə Agumli, mənana à kə pè nə kún bəla mala agirbaban; amə'rya kə tsək gumli a baban ace yál agirbaban malea ka.

²⁷ Yahweh pələa banggi Musa ama, <<Gilə amənia yì acau ka, acemənanana nə acau mənə ka, sə ən kùrcəu sənə we andə amə Isərayila.>>

²⁸ Musa ka nda kanó andə Yahweh amur nkono dù lumi-ine andə pwari lumi-ine; abalə anongño mənə anggo ka, ko li gírlina dāng sə nù mùr gbal dāng. Sə Yahweh gilə acau mala mənə yì kùrcəu mənəna pè andə abwana male ka, yì Anzongcau Lum, amur akpamgbəlang tali mənə.

Tà'nzama mala baməsə Musa

²⁹ Lang Musa suləi múr Nkono Saina, nə akpamgbəlang tali mənə bari a bui, yì akpamgbəlang tali Acau-nakûn ngga, ko sələ ama baməsəi kə tà'nzama dāng; baməsəi kə tà'nzama ace nacau mana à na andə Yahweh ka.

³⁰ Haruna andə amə Isərayila kat pələ məsəia à sən Musa, sə à sənə ka, nggú baməsəi kə tà'nzama, sə bangciu pakkia wia arə gbashi baní.

³¹ Pələa Musa tunəia, sə Haruna andə abwana-məgule kat mala binala amə Isərayila nyare a baní, sə Musa nacau nəia.

³² Anzəm mani ka, amə Isərayila kat, sungño a baní tù, sə banggia wia anggurcau mana Yahweh banggi wi amur Nkono Saina ka.

³³ Sə lang Musa maləna nacau nəia ka, pələa gír baməsəi nə lagir.

³⁴ Sə pwari mana kat Musa wari a badəm Yahweh ace nacau nəi ka, nə pusə lagir mənə gírna baməsəi nəi ka, shebè purni badəm Yahweh ka. Sə bə nyarəna yina aban amə Isərayila ka, nə banggia wia gír mana Yahweh banggi wi ka.

³⁵ Amə Isərayila sən Musa ka, nggú baməsəi kə tà'nzama gbəang. Pələa yì gbal ka, nə gír baməsəi nə lagir, bə pwari mənəna nə ká nacau nə Yahweh ka.

35

Anggurcau mala Sabbat (Puro 31:14-18)

¹ Musa ram binala amə Isərayila kat, sə banggia wia ama, <<Amənia ka à nda ka nggurcau mənəna Yahweh tsəka wun ama bə wu kpatea ka ama:

² <<Wun ndanə anonggio tongno-nong-mwashat mənəna abaləia ka, wun nə pàkki atúró ma'wun. Səama tongno-nong-baria pwari ka, nə do pwari məfele na ace wun; pwari Sabbat na à tàri aban Yahweh ace usələo. Bwa mənəna pàk túró a mənə yì pwari ka, à nə wal-luí.

³ Yàle wu kəa bwal kə bəsa arə abala ma'wun a pwari Sabbat dāng.>>

Pàboro ace agir loasə Taragula (Puro 25:1-9)

⁴ Musa lidəmba bang cau nə binala amə Isərayila kat ama, <<Mənə ka nda nggurcau mana Yahweh pa ka, ama:

⁵ <<Wu twal abalə agirkuma ma'wun, wu pa boro aban Yahweh. Bwa mənəna kat eara a babumi ka, bə yinəi Yahweh boro atà amənia yì agir ka:

bolo-njengəlan, andə bolo-azərfa, andə bolo-bángnǎ;

⁶ nkonggúr dà'ndíng mələre, məwanyə, andə məbangne;

nkonggúr-linən məbəlke mana à pyauwì ka, andə nggubyaú nyang-mbulpəndəa;

⁷ nggú gam mənəna à bəngsəi ka;

nggú məbəlke mala ambulpəndəa;

kpamgbang mala nggun-akasiya;

⁸ mùrú olif ace pitəla;

amuku-agir mə'kuskushi ace mùrú dārəâ, sə ace muku-gír loasə yele mə'rəmboarne;

⁹ amunatali-onis, andə aməsətali-gəna ace giləkice rə efot,* andə ləpan-dambələu male.

¹⁰ <<Koya bwa abalə wun mənana mə'sələ pakkiagir na ka, bə yiu bəà yi pak amənia yì agir mənana kat Yahweh tsəa ama bəà peà ka:

¹¹ Taragula, andə alagir mana à kàrì, andə lagir-nggû ace kùmsə múr Taragula; andə anlì-gyargìr, andə anggun-tara, andə anggun-gangndea; andə anggun-bələu andə agumtəli-tərtəà;

¹² andə Akwati Kùrcəu, andə agara twale, andə girkúni mənana nda buno səntər ka, andə lagir-kasəbān mənana nə gbàrì ka;

¹³ andə kpamgbang-tsək-agir andə agara twale, andə akwar male, andə bəredi mala bədəm Yahweh;

¹⁴ andə gír tamsə apitəla ace pà táləban andə agirtúró male kat; andə apitəla andə mùrú olif ace tsək bəsa malea;

¹⁵ andə gyangŋan mala pisə muku-gír loasə yele mə'rəmboarne, andə agara twale; andə mùrú-dārəbān, andə muku-gír loasə yele mə'rəmboarne; andə lagir-gyare a kún bankutio aba Taragula;

¹⁶ andə gyangŋan mala pagír ace pisəe kəring andə bāndà bolo-bángŋá male, andə agara twale andə agirtúró male kat; andə nkenye lákkí arəu andə girtəmsəe;

¹⁷ andə alagir ace gumbəli patal mala Taragula, andə anggun-kala male andə agumtəli-tərtəà mana à nə camgi abaləia bəà kàrì patal ka; andə lagir ace gbar kún patal;

¹⁸ andə ankpako mala anggúr Taragula andə mala anggun-kal patal;

¹⁹ andə adaura-pəris mənana à teà pepè ace peri, yì adaura məfele ace Haruna pəris məgule, andə adaura mala amuna-burana male, mənana à nə oasə arəia bə à nə pək túró pəris aba Ban Məfele ka.>>

²⁰ Nda binala amə Isərayila kat purì bədəm Musa.

²¹ Koya bwa mənana twalcəu a bumi nə pək bə gír, andə koyan mənana bangŋo male loasəi ka, à puro à yinəi Yahweh boro mala abea agir ace loasə Tara Ban-peri, ace pəkki atúró kat abaləi, sə ace adaura məfele mala apəris.

²² Abwana kat, aburana andə amaməna, mənana à ndanə babum mala earce pà gír ka, à yinə aboro mala agirgiləki-rəu, agirkiru, agirmunabu, agirgarabu, andə agir dāngdāng mənana à peà nə bolo-njengəlan ngga; koyan ngga pà gír bolo-njengəlan male, boro na aban Yahweh.

²³ Koyan mənana ndanə nkonggúr dā'ndíng mələre, məwanyə, andə məbangŋe, andə nggubyaú-linən məbəlke, andə nyang mbulpəndəa, andə nggú nzur mənana à bāngsəi, ko nggú məbəlke mala ambulpəndəa ka, à yinəia.

²⁴ Bwa mana kat ndanə bolo-azəfa ko bolo-bángŋá ka, yinəi yi pana boro nəi aban Yahweh, sə bwa mana kat ndanə nggun-akasiya mənana à nə pāngŋənà túró nəi ace koya ulang túró ka, yinəi.

²⁵ Amaməna mana kat à sələ túróbù ka, à pyau nkonggúr nə bu, sə à yinə ankonggúr linən məbəlke andə ankonggúr dā'ndíng mələre, məwanyə, andə məbangŋe mənana à pyau ka.

²⁶ Sə amaməna mana kat à sùrə túró pyau nyang mbul, sə babumia loasəia ka, à pək túrè.

²⁷ Amə'yálmúrú yinə amunatali-onis, andə aməsətali-gəna mətə'nzame ace giləkice rə efot, andə ləpan-dambələu male.

* 35:9 35:9 Bal cau amur efot aba: Pur 28:6-30.

²⁸ Abea gir dɛm mana à yinəia ka, à nda ka amuku-agir mə'kuskushi ace loasə ye le mə'rəmboarne, andə mùrú olif ace dārəâ, sə ace tsək bəsa a pitəla.

²⁹ Amə Isərayila kat, aburana andə amaməna, mənana babumia eare à nè yinə koman kat ace túró mana Yahweh banghəni Musa ama bəà pè ka, à yinəia à yi pana boro nəia aban Yahweh, kəla mana babumia twal ka.

Túró kpapiki Taragula a bu Bezal-El andə Oholiyap

³⁰ Pələa Musa banggi amə Isərayila ama, <<Wu səni, Yahweh tunəna sə twalna Bezal-El, muna-bwabura mala Uri, məkà Hur, a tàu mala Yahuda;

³¹ sə lùmsəni nə Bangho mala Bakuli, pani wi kwárô aba denyicau, andə sələe, andə bwaltagir, andə sùrə pàk koya ulang gir nə bu;

³² nè gandə nyoulə pà mala anggaman gir aməboarsəne dāng-dāng andə tülki agir nə bolo-njengəlan, bolo-azərfa, andə bolo-bāngnǎ;

³³ ndanə sələpe mala kpaliki rə atali-gəna ace oasəkia abalə agir-bwalia, andə mala shər nggun, ace pusə anggaman gir dāng-dāng.

³⁴ Yahweh pani wi andə Oholiyap, muna-bwabura mala Ahisamak, a tàu mala Dan, sələe mala kànī abwana túróbù malea.

³⁵ Lùmsənia nə sələpe mala pàkki atúróbù kat mala mə'nyoulə pa mala agir; andə mala mə'mbàki gir məboarsəne arə nggubyaú nə nkonggúr məlùre, məwanye, andə məbanghe, andə nkonggúr linən məbəlke; andə mala mə'tà-nggubyaú. Yale à nè gandə pak koya ulang nggaman túróbù.

36

¹ <<Bez-al-El, andə Oholiyap, andə acili amə'túróbù mənana kat Yahweh pania wia sələe andə bwaltagir, yia mənana à sùrə lang sə à nè pàk koya túró mala pàk Tara-məfele ka, à nè pàk túrè aba kpata gir mənana kat Yahweh tsək ama bəà pè ka.>>

² Nda Musa túrban à tunə a Bezal-El andə Oholiyap andə koya mə'sələ pakkiagir, yia mənana Yahweh pania wia sələpe a babumia, koyan ateà mənana babumi loasəi ka, bəà yiu bəà pàk túrè.

³ Musa pea wia aboro mənana kat amə Isərayila yinəia ace pàk túró mala Tara-məfele ka. Sə kat andə aməno ka, abwana lidəmba nə yinəi Musa aboro malea mənana à pa nə eare mala babumia ka koya dəmbari.

⁴ Nda amə'túróbù mənāia kat, yia mana à kə pàkki atúró dāngdāng mala Tara-məfele ka, koyan ngga nying bui arə túró mənana pàkkiyi ka.

⁵ À lo à wari aban Musa sə à banggi wi ama, <<Abwana pàna gir mənana kùti mana kārəna ace mal túró mənana Yahweh tsəka səm ama bə səm pè ka, sə à nda rə yinə agir più!>>

⁶ Pələa Musa tasəban bəà hamnə cau aban abwana arə abān kat aba là-gumli ama, <<Abwana bəà tàmsə pagir ace túró mala Tara-məfele, kārəna anggo.>> Nda abwana came, à yinə bekə boro dɛm ace túró Tara-məfele raka.

⁷ Agir mənana abwana angnə dəmba à pàna ka, à kùti mana à nè earce ace pàk túrè kat ka.

Túró pàk Taragula mala Yahweh (Puro 26:1-37)

⁸ Amə'sələ pakkiagir mənana kat abalə amə'túró mənāia ka, à pàk alagir mətangge lum ace kùmsə mūr tara mala Taragula. Yi alagir ka, à peà nə anggubyaú linən məbəlke mana à tè məsəi kèki ka. Mə'sələ tagir tà abənzál mala acerup arəia nə ankonggúr dà'ndíng məlùre, məwanye, andə məbanghe mənana à pyauwì ka.

⁹ Yi alagìr ka gulo malea kārēa; komāye ka sauwa male na bakusəu lumi-ine nong bari (42), sə tangŋa malea ka bakusəu tongno-nong-mwashat na.

¹⁰ Tongno atà alagìr man ngga à swària a kunarəia à duk lagìr məsauwe mwashat, sə acilia man tongno gbal ka à swària a kunarəia à duk bè lagìr məsauwe mwashat.

¹¹ À pàk atəkrək nə nkonggúr dā'ndíng mələre, sə à dúrkia a nkanggari arəia a kún alagìr məsake mən̄ia bari ka.

¹² À dúrki atəkrək nkonggúr lumi-tongno a kún bè lagìr məsauwe man mwashat ka, sə à dúrki lumi-tongno a kún b̄aria lagìr məsauwe. Atəkrək mala bè lagìr ka à came a nkābe gərgər nə atəkrək mala b̄i lagìr.

¹³ À pàk anl̄i-bwalkúngir lumi-tongno nə bolo-njengəlan. À bwalki atəkrək kún bè lagìr məsauwe man mwashat ka, sə à kpapia a kúnarə atəkrək kún be lagìr məsauwe mən̄o ka, nə anl̄i-bwalkúngir, sə alagìr məsake mən̄ia bari ka à duk mwashat. Anggo sə do ama tara mala Taragula ka, lagìr mwashat na à kùmsəi n̄i ka.

¹⁴ À pàk alagìr lum-nong-mwashat nə anggu-mbulpəndəa ace kùmsə múr tara mala Taragula.

¹⁵ Amən̄ia yì alagìr lum-nong-mwashat ka à kārēa; sauwa mala komāye ka nda bakusəu lumi-ine bwamdə tongno, sə tangŋa mala komāye ka bakusəu tongno-nong-mwashat na.

¹⁶ Tongno ateà ka à kpapia sə à swària a kunarəia à duk lagìr-nggú məsauwe mwashat, sə aman tongno-nong-mwashat ka à swària gbal a kunarəia à duk b̄aria lagìr-nggú məsauwe.

¹⁷ À dúrki atəkrək nkonggúr lumi-tongno a nkanggari arəia a gírí-kún be lagìr-nggú məsauwe mən̄ia, sə à dúrki lumi-tongno a nkanggari arəia a gírí-kún b̄i lagìr-nggú məsauwe man mwashat, mən̄ana à n̄e kpapia a kunarəia ka.

¹⁸ À pàk anl̄i-bwalkúngir nə bolo-bángŋá, yia lumi-tongno. À oasəkia abalə atəkrək gírí-kún alagìr-nggú aməsake mən̄ia bari ka, sə à kpapia a kúnarəia à duk lagìr-nggú nggea mægule mwashat, mən̄ana à gírna múr Taragula n̄i ka.

¹⁹ À pàk abea lagìr-nggú kàm bari d̄əm ace kùmsə múr Taragula. Man mwashat ka à p̄e nə anggú ka gam mən̄ana à bangsəi ka, sə bè man, mən̄ana masələi ab̄i n̄e sarəa amúrià a kùli ka, à p̄e nə nggú məbəlke mala ambulpəndəa.

²⁰ À pàk anggun-tara mə'sàré ace Taragula nə akpamgbang mala nggun-akasiya.

²¹ Dāh'rya mala koya nggun-tara ka bakusəu lum-bwamdə-tongno na, sə tangŋa mala komāye ka, bakusəu bari nə incì t̄arú na.

²² Akpamgbang bari mala koya nggun-tara ka, à kārə kunia gərgər sə à shària pyalpyal. Anggo sə à pàk anggun-tara mala Taragula kat.

²³ À pàk anggun-tara mala Taragula kəla mən̄o ka, sə à tamsəkia ani: lumi-bari ka à tsəia a bumban mən̄ana sən njar-kunmur ka.

²⁴ À pàk agumtəli-tərtà anggun-tara nə bolo-azərfa yia lumi-ine ace bwal akusə anggun-tara lumi-bari; agumtəli-tərtə bari, komāye ka nə t̄uli male arəi, na a kusə koya nggun-tara, ace bwal akusə akpamgbang amə'pyalpyalni bari mala nggun-tara.

²⁵ A bumban mala Taragula mən̄ana sən njar-nza ka, à tsək anggun-tara lumi-bari,

²⁶ nə agumtəli-tərtə mən̄ana à pea nə bolo-azərfa ka lumi-ine, bari a kusə koya nggun-tara.

²⁷ Sə ace nzəm Taragula, yì bumban mən̄ana sən njar-nzali ka, à tsək anggun-tara tongno-nong-mwashat.

²⁸ À tsək abea anggun-tara bari d̄əm, mwashat ace koya bankara a nzəm Taragula.

²⁹ Anggun-tara bari-bari arə abankara bari ka, à kpapi tərtea a ban mə'mwashati, sə múrià ka à kùria nə gbalmo kàngkàng à duk mwashat a koya bankara. Yì anggun-tara arə abankara mənə bari ka anggo sə à pangnəia.

³⁰ Ləmdə ama à kpapia kat ka, nzəm Taragula na nə anggun-tara tongno-nong-tàrú aban came abalə agumtəli-tərtəà lum-bwamdə-tongno-nong-mwashat, mənana à peə nə bolo-azərfa ka; koya nggun-tara ka, akusəi cam abalə agumtəli-tərtə bari.

³¹ À pàk anggun-gangndea lum-bwamdə-tongno mala nggun-akasiya ace kpapiki anggun-tara. À tsək anggun-gangndea tongno à kpapiki anggun-tara mala Taragula a bumban mənana sən njar-nza ka,

³² tongno a bumban male mənana sən njar-kunmur ka, sə tongno a nzəmi, yì bumban mənana sən njar-nzali ka.

³³ A koya bumban mala Taragula ka, à tsək nggun-gangndea mənana à bwalki anggun-tara a tsùrú malea ka; tite arə nggun-tara mənana nda a masələata ban ngga aban ká bə masələata ban mala Taragula.

³⁴ Anggun-tara ka à tasərəia nə bolo-njengələn, sə à kùrkia wia agbalmò bolo-njengələn ace bwal anggun-gangndea mənana à nə oasəkia abaləia ka. Yìà anggun-gangndea ka à tasərəia gbal nə bolo-njengələn.

³⁵ À pàk lagir-kasəbân ace gau bá Taragula nə nggubyaui-linən məboarne mənana à tē məsəi kèkì ka. Mə'sələ pakkiagir paktúró nə nkonggúr dā'ndíng məlùre, məwanye, andə məbangnə sə tà pǎ mala acerup à ləmdəa arəl.

³⁶ Ace gyar mənəia yì lagir-kasəbân ngga, à kasə anggun-baləu mala kpamgbang-akasiya aməsake ine mənana à tasərəia nə bolo-njengələn ngga. Koməye ka à pàk wi gumtəli-tərtə nə bolo-azərfa ace tamsəe abaləi, sə à pàk anlī-gyargir malea nə bolo-njengələn.

³⁷ Ace gbar bankutio aba Taragula ka, à pàk lagir-gbarban nə nkonggúr linən məbəlke mənana à pūrəki arəarəia ka. Mə'sələ tagir nə bù, mbákí rəi nə tagir məboarsəne, nə ankonggúr dā'ndíng məlùre, məwanye, andə məbangnə.

³⁸ À pàk anggun-baləu məsake tongno andə anlī-gyargir malea. À tasə rə anggun-baləu mənəia andə ankò malea nə bolo-njengələn, sə agumtəli-tərtəà ka bolo-bángnǎ na.

37

Pàk Akwati Kùrcau (Puro 25:10-22)

¹ Bezal-El gbàllì Akwati Kùrcau nə kpamgbang mala nggun-akasiya; sauwa male ka bakusəu tàrú nə incì tongno-nong-ine na, tangnə male ka bakusəu bari nə incì tàrú, sə dāh'rya male ka bakusəu bari nə incì tàrú na.

² Gír rəi kat nə bolo-njengələn məboarne, bāləi andə nzəmi, sə bak bolo-njengələn kàrì kúni kat.

³ Tùl agbalmò ine mala bolo-njengələn ace, sə koməye ka kpapì arə nkanggariban mala mwashat atà akusə akwati.

⁴ Shàr agara mala nggun-akasiya sə tasə rəia nə bolo-njengələn,

⁵ sə oasə agare abalə agbalmò mana arə ankanggariban mala Akwati ka ace twale.

⁶ Pələa pàk girkún Akwati nə bolo-njengələn məboarne kat, bə do nda buno səntər.* Sauwa male ka bakusəu tàrú nə incì tongno-nong-ine na, sə tangnə male ka bakusəu bari nə incì tàrú na.

* **37:6 37:6** *buno səntər* ka nda ban shawudíban ace caubikea; ban watsəki nkila a kusə buno-murəm mala Bakuli, yì ban mənana Bakuli nə girmúr caubikea, ko nə twalban caubikea mala abwana ka. Balli aba: Pur 25:17-18,22; Ib 9:5.

⁷ Tùl abènzál mala acerup bari nà bolo-njengəlan mənana à walki ka, sə tsəia arə akún-bân bari amur girkún Akwati, yì girkúni mənana nda buno səntər ka.

⁸ Tsək cerup man mwashat ka a bə kún-bân, sə bə cerup ka tsəi a nkābe bi a bə kún-bân amur girkún Akwati. Bolo-njengəlan mənana à pàk acerup nəi ka kpapì arə bolo-njengəlan mənana à pàngnənà girkún Akwati nəi ka, ace mənana bəà duk mwashat ka.

⁹ Tsək acerup, koməye ka baməsəi pələ nəban baməsə bi. Baməsəia kə sən mūr girkún Akwati, yì buno səntər, sə abuia mənana à mən a kùli ka, à kùmsəó amur girkúni, yì buno səntər.

Kpamgbang ace tsək Baredi Məfele (Puro 25:23-30)

¹⁰ Bezal-El andə abî amətúró pələa à gbàllì kpamgbang mala nggun-akasiya, ace tsək agir amurì; sauwa male ka bakusəu tàrú na, tangnə male ka bakusəu mwashat nə incì tongno-nong mwashat, sə dāh'rya male ka bakusəu bari nə incì tàrú na.

¹¹ À gír rəi kat nə bolo-njengəlan məboarne, sə à bak kúní kàrì nə bolo-njengəlan.

¹² Mūr kpamgbang mana sárə ka, pàkki wi mə-nzong mənana nyane male ka incì tàrú na ka, kàrì kúní kat, sə bak bolo-njengəlan kàrì mə-nzongnì.

¹³ À tùl agbalmò ine nə bolo-njengəlan sə à tsəkia arə abankara ine arə akusə kpamgbang ine.

¹⁴ Yia agbalmò ine ka à tsəia à gbàshìban nzong kún kpamgbang mala tsək agir arə akusəi, ace bwal agara mənana à nə nggə twali nəia ka.

¹⁵ Yì agara ace twale ka à pea nə nggun-akasiya sə à gír rəia kat nə bolo-njengəlan.

¹⁶ À pàk atanggəla mala mūr kpamgbang nə bolo-njengəlan məboarne; yì aparanti male, andə atasau male ace loasə yele mə'rəmboarne, andə amuna-nkenye male, andə amuna-bàng male mala a pàgír mala gírnúná.

Gír tàmsə apitəla (Puro 25:31-40)

¹⁷ À pàk gír tàmsə apitəla nə bolo-njengəlan məboarne. Kusəi andə garè mənana nə cam a babaləu, andə nyouləa rəi mənana kəla tǒ mala fufe, andə apwasəe andə atér-fufe ka, à pea kat nə gumtəli bolo-njengəlan mwashat mənana à walki ka.

¹⁸ À pè nə abui tongno-nong-mwashat mənana à san arə garè mana a babaləu ka; tàrú a nkanggari man sə tàrú a bə nkanggari.

¹⁹ Koməye atà abui tongno-nong-mwashat ka à bak rəi ləmdə tǒ mala afufe tàrú mala nggun-almon, andə apwasəia andə atér-fufe malea.

²⁰ Garè mənana a babaləu ka à bak rəi ləmdə pa mala afufe ine mala nggun-almon nə apwasəia andə atér-fufe malea.

²¹ Tér-fufe mwashat ka nda a koya ban-kpapi mala abui bari-bari banì tàrú arə garè.

²² Yì gír tamsə apitəla andə nyouləa rəi mala fufe andə apwasəe andə atér-fufe ka, à pè kat nə gumtəli bolo-njengəlan məboarne mwashat mənana à walki ka.

²³ À pàk apitəla male tongno-nong-bari, andə aməmyal† male, andə atasau-bəsa‡ male nə bolo-njengəlan məboarne.

²⁴ À pàktúró nə bolo-njengəlan məboarne mənana dəmbərya male ka tyang lumi-tàrú-bwamdə-tongno [35] na ka, sə à pàk yì gír tamsə apitəla andə agirtúró male kat.

† 37:23 37:23 aməmyal ace kətəriki tú kún lagwani ‡ 37:23 37:23 atasau-bəsa ace pwan tú mala pitəla.

*Pàk gyangŋan mala loasə yele mə'rəmboarne
(Puro 30:1-5)*

²⁵ À pàk gyangŋan mala pisə muku-gìr loasə yele mə'rəmboarne nə nggun akasiya. Tangŋa male andə sauwa male ka à kārəa, koməye ka bakusəu mwashat nə gauwa-tsùrú, sə dāh'rya male ka bakusəu tārú na. Koya nkanggari ka à tsəki wi njawe nə ulang kə nggun mənana à pè nēi ka, à duk mwashat.

²⁶ À gír rēi kat nə bolo-njengəlan məboarne: múrí, andə ankanggari, andə anjawe. À bak bolo-njengəlan kàri kúni kat.

²⁷ À tsəki wi agbalmò bolo-njengəlan bari arə ankanggari; à tsəia à suləi ban kúni mana à bē ka bəti, sə à came a nkābe rəarəia. Agbalmò ka à nda ace oasə agara mənana à nē nggə twali nēia ka.

²⁸ Agara twale ka à peə nə nggun-akasiya sə à tasə rəia nə bolo-njengəlan.

²⁹ À pàk mùrú məfele ace dārəbān sə à kpapiki amuku-agir məboarne ace loasə yele mə'rəmboarne; à pè kəla mənana mə'sələ pakki agir pà rəmban məboarne nē pè ka. §

38

*Gyangŋan ace pàboro mala pisəe kəring
(Puro 27:1-8)*

¹ Pələa Bezal-El pàk gyangŋan nə nggun-akasiya ace pàgir mala pisəe kəring; sauwa male ka bakusəu tongno-nong-bari nə gauwa-tsùrú, tangŋa male ka, bakusəu tongno-nong-bari nə gauwa-tsùrú, sə dāh'rya male ka, bakusəu ine nə gauwa-tsùrú na.

² Pələa pàk anjawe male arə abankara ine amurí. Yì gyangŋan andə anjawe ka à shària nə nggun məmwashati, sə à gír rēi kat nə bolo-bángŋá.

³ Sə pàk agirtúró male kat: ankwarding-bolo, andə ashebəl, andə ankenye, andə ashokali-soagír, andə atasau-bəsa. Amənia yì agirtúró kat ka, à peə nə bolo-bángŋá.

⁴ Pələa pakkí gyangŋan bāndà male nə waya bolo-bángŋá mənana à tè abaləarəia kəla ndəambu ka; à oasəi aba gyangŋan, suləi kúni, yì came a baləu.

⁵ Tùl agbalmò ine arə abankara a kún bāndà bolo-bángŋá ace oasə agara twale.

⁶ Pàk agare bari nə nggun-akasiya, sə tasə rəia nə bolo-bángŋá.

⁷ Sə oasə agara mənə abalə atūli gbal mò arə ankanggari gyangŋan ace twale. Shàr gyangŋan mənəia ka nə akpamgbang, nying bāləi nong horondong.

*À pàk nkenye lákkí arəu
(Puro 30:18-21)*

⁸ Bezal-El pàk nkenye nə bolo-bángŋá ace lákkí arəu, sə girtəmsəe ka à pè gbal nə bolo-bángŋá; pè nə atapwari-bolobangŋá mala amaməna mana à kə pàktúró a kún Tara Ban-peri ka.*

*Kàri patal mala Tara Ban-peri
(Puro 27:9-19)*

⁹ Pələa kasə patal ace Taragula. A bumban male mənana sən njar-kunmur ka gyarki alagír nggubyaui-linən mana à teə pepè ka; sauwa malea ka, bakusəu gbəman-mwashat nə lumi-tongno na (150).

¹⁰ Gyarkia arə anggun-kala lumi-bari aban camge abalə agumtəli-tərtəa lumi-bari, mana à peə kat nə bolo-bángŋá ka; sə anlī-gyargír mala anggun-kala andə ankò malea ka, bolo-azərfa na à peə nēi ka.

¹¹ Sə ace bumban mənana sən njar-nza ka, à gyarki alagír male mənana sauwa malea ka bakusəu gbəman-mwashat nə lumi-tongno na (150) ka. Anggun-kala

§ 37:29 37:29 Balli aba: Pur 30:22-28. * 38:8 38:8 Balli gbal aba: Pur 30:18; 1Sam 2:22.

lumi-ɓari andə agumtəli-tərtəà lumi-ɓari ka, à peã kat nə bolo-bángɲá; sə anlĩ-gyargìr mala anggun-kala andə ankò malea ka, bolo-azərfa na à peã nəi ka.

¹² Sə ace bumban mənana sən njar-nzali ka, sauwa mala alagìr male ka ɓakusəu lumi-tongno-nong-ɓari bwamdə tongno na (75). À gyarkia arə anggun-kala lum aban camge abaləa agumtəli-tərtəà lum; anlĩ-gyargìr mala anggun-kala andə ankò malea ka, bolo-azərfa na à peã nəi ka.

¹³ A bumban mənana sən eauwe mala pwari a njartakuli, a bankutio aba patal mala Taragula ka, sauwa mala lagìr male ka ɓakusəu lumi-tongno-nong-ɓari bwamdə tongno na (75).

¹⁴ Koya bui mala bankutio a patal mala Taragula ka, ndanə lagìr male. Sauwa mala lagìr mənana a bu-məli mala kun patal ka, ɓakusəu lumi-ɓari-nong-ɓari nə gauwa-tsùrú na (22.5). À gyari arə anggun-kala tàrú aban came abalə agumtəli-tərtəà tàrú.

¹⁵ Anggo gbal sə pa a bu-mənggare. Sauwa mala lagìr male ka ɓakusəu lumi-ɓari-nong-ɓari nə gauwa-tsùrú na (22.5). À gyari arə anggun-kala tàrú aban came abalə agumtəli-tərtəà tàrú.

¹⁶ Alagìr mənana kat à gumbəli patal ka, à peã nə nggubyaui linən məbəlke mənana à tè məsəi kèkì ka.

¹⁷ Agumtəli-tərtə anggun-kala ka à peã nə bolo-bángɲá; sə anlĩ-gyargìr mala anggun-kala andə ankò malea ka, à peã nə bolo-azərfa. Anggun-kala ka à tasə ɓongɲia nə bolo-azərfa. Anggun-kala mənana kat à kàrì patal ka, à pàkkia wia ankò mala bolo-azərfa.

¹⁸ Lagìr mala gbar kunɓala ka, à pè nə nggubyaui linən məboarne mənana à nyoulə rəi aba sələ tagìr məboarsəne nə nkonggúr dà'ndíng məlùre, məwanyə, andə məbangɲe ka. Sauwa male ka, ɓakusəu lumi-tàrú na (30), sə dāh'rya male ka ɓakusəu tongno-nong-ɓari nə gauwa-tsùrú na (7.5), kəla mənana alagìr mala patal pàk ka.

¹⁹ À tsəki wi anggun-kala male ine mənana à camgi abalə agumtəli-tərtəà mala bolo-bángɲá ine ka. Anlĩ-gyargìr malea ka, à peã nə bolo-azərfa. À tasə ɓongɲia sə à pàk ankò malea nə bolo-azərfa.

²⁰ Ankpako mala Taragula andə mala anggun-kala mana à kàrì patal kat ka, à peã nə bolo-bángɲá.

Agirtúró ace pàk Taragula

²¹ Mənia ka nda tsadɣa mala agirtúró ace pàk Taragula, yì Taragula mala Acau-nakûn. Aburana a tàu mala Lawi na à gilə agir mənia aba maləmce kəla mənana Musa banggia wia ka. Itamar, muna-ɓwabura mala Haruna, Pəris Məgule, nda ɓwaməgule məgiləgìr amur acili amətúró mənia ka.

²² Bezal-El muna-ɓwabura mala Uri, məkà Hur, a tàu mala Yahuda, nda ɓwa mənana pak agir kat pepè kəla mənana Yahweh pè Musa nzongcau ama ɓəà kpate ka.

²³ Nda atārəia andə ɓi məɓwali wi túró, yì Oholiyap, muna-ɓwabura mala Ahisamak, a tàu mala Dan, mənana yì gbal ka məsələ pàkki atúròbù mala nyouləgìr arə tali, andə pusə pa mala koya ulang gìr, andə tà gìr məboarsəne arə nggubyaui nə nkonggúr dà'ndíng məlùre, məwanyə, andə məbangɲe, andə nkonggúr linən məbəlke mənana à pyauwì ka.

²⁴ Bolo-njengəlan mənana kat abwana yì pa kəla ɓoro ace pàk Tara-məfele ka, dəmbərya male ka tyang á-mwashat na (1,000). À kpata kārə dəmbərya mala gìr, mənana à ear amurì a Tara-məfele ka.

²⁵ Bolo-azərfa mana à kum a bu ɓwabundəa mənana à ballia ka, dəmbərya male na tyang á-tàrú, nə gbəman ine nə lumi-tàrú (3,430). À kpata kārə dəmbərya mala gìr, mənana à ear amurì a Tara-məfele ka.

²⁶ Mənia yi bolo-azərfa ka à kumi aba cemi abwana mana à gilə alulləia a maləmce aban balban ngga. Koyan ngga pà gír mənana à kasə ka, mətyang tongno nə gauwa-tsùrú; à kpata kārə dəmbərya mala gír, mənana à ear amurí a Tara-məfele ka. Làkki mala aburana mana à ballia, amənana pələ balban malea bingənà lumi-bari andə mana kùtì ka, á-gbəman-tongno-nong-mwashat-nə-tàrú nə gbəman-tongno nə lumi-tongno na (603,550).

²⁷ À pàktúró nə tyang lumi-tàrú nə məsəi ine (34) mala bolo-azərfa sə à bakki agumtəli-tərtà anggun-tara mala Tara-məfele andə anggun-baləu mana à bwal lagír-kasəbān aba Tara-məfele ka; làkki mala agumtəli-tərtà anggun-tara andə amala anggun-kala kat ka gbəman mwashat na.

²⁸ Cili bolo-azərfa mənana ueo, tyang lumi-tàrú ka, à pàngnənà-túró nəi ace pàk anlī-gyargír ace anggun-baləu andə tasə múr anggun-baləu, andə pak ankò malea.

²⁹ Bolo-bángnǎ mənana abwana pànà boro nəi aban Bakuli ka dəmbərya male ka tyang á-bari, nə gbəman-ine nə lumi-bari bwamdə-tongno na [2,425].

³⁰ À pàktúró nə mənía ka sə à pàk agumtəli-tərtà anggun-kúnkurəm mala bankutio aba Taragula, yi Tara Ban-peri, andə gyangnən bolo-bángnǎ, andə bāndà ace twangír, andə agirtúró mala mənía yi gyangnən ngga kat.

³¹ Dəm ngga nə cili mənó yi bolo-bángnǎ ka sə à pàk agumtəli-tərtà anggun-kala mənana à gumbəli patal, andə agumtəli-tərtà anggun kún patal, andə ankpako mala Taragula kat, andə ankpako mala anggun-kala mana à kàrì patal ka.

39

À swàr adaura pəris (Puro 28:1-14)

¹ À pàktúró nə dà'ndíng məlùre, məwanye andə məbangnə sə à tà adaura aməboarne mənana apəris nə nggə oasəo arəia bəà nə pàk túró pəris aba Ban Məfele ka. Dəm ngga à swàr adaura aməfele ace Haruna, kəla mənana Yahweh pè Musa nzongcau ama bə pè ka.

Efot, muna daura-múrbi məfele

² À Pàk efot nə nkonggúr bolo-njengələn andə mala dà'ndíng məlùre, məwanye, andə məbangnə mənana à tè abaləarəia andə nkonggúr linən məbəlke mana à pyauwì ka.

³ À walki bolo-njengələn lapat-lapat, à kasəki ganggərang-ganggərang, sə à tè abaləarəia andə ankonggúr dà'ndíng məlùre, məwanye, andə məbangnə, andə mala linən məbəlke mənana à pyauwì ka, sə à tà efot nəi, nə sələ tagír.

⁴ À swàrì efot anggúr-nkpamtaru bari mənana à kpapi arə kúní a bədəmbi andə nzəmi ka.

⁵ À tà bugír mārə tabunu nə nkonggúr məmwashati ulang mala efot aba sələ pak gír məboarsəne sə à swàrì arə efot; à tè nə ankonggúr mala bolo-njengələn andə mala dà'ndíng məlùre, məwanye, andə məbangnə, andə mala linən məbəlke mənana à pyauwì ka. À pè kəla mənana Yahweh banggi Musa ama bəà pè ka.

⁶ À giləki amunatali-onis mənó bari ka, sə à nyoulə alullə amuna-burana lum-nong-bari mala Isərayila amuria; à nyouləia kəla mana à kə nyoulə gír a bamur gbalmo-parbù ka, sə à oasəia abalə atəkrək-wayə mala bolo-njengələn.

⁷ À tsəia arə anggúr-nkpamtaru mala efot. À duk atali denyinəban mala amuna-burana mala Isərayila, kəla mənana Yahweh banggi Musa ama bəà pè ka.

Ləpan-dambaləu (Puro 28:15-30)

⁸ À pàk ləpan-dambaləu aba sələpe mala tagir. À tè kəla pə mala efot, nə nkonggúr bolo-njengələn andə mala dā'ndíng məlùre, məwanye, andə məbangɲe, andə mala linən məbəlke mənana à pyauwì ka.

⁹ À pè sauwa male kārəa andə tangɲa male, inci tongno-nong-ine, sə à kàrrì bari, kúnì ləpi amur bì.

¹⁰ À lanzəi wi amuna tali-gəna tərú-tərú arəi a nzəmarəia arə asangbələng ine; a sangbələng mədəmbe ka à lanzəi wi atali-gəna mala rubi, tofas, andə beril;

¹¹ a bəria sangbələng ngga à lanzəi wi atali-gəna mala emeral, safir, andə daimon;

¹² a tərúia sangbələng ngga à lanzəi wi atali-gəna mala jasinta, aget, andə amitis;

¹³ sə a inea sangbələng ngga à lanzəi wi atali-gəna mala kərisolat, onis, andə jaspə. Yia amuna tali-gəna mənə kat ka à oasəkia abalə atəkrək-wayə mala bolo-njengələn.

¹⁴ Amuna tali-gəna mənə ka à nda lum-nong-bari; koməye atəa ka nda ace mwashat atə amuna-burana lum-nong-bari mala Isərayila, sə koməye atəa ka à nyouləi wi mwashat atə alullə atəu mala amə Isərayila amurì; à nda kəla abamur gbalmo-parbù.

¹⁵ Sə à pàk amuna-nsolo bamyalu nə bolo-njengələn məboarne; à boləia abaləarəia, à pa kəla nggur.

¹⁶ À pàk atəkrək-wayə mala bolo-njengələn bari sə à pàk agbalmò bolo-njengələn bari, sə à oasəkia agbalmò mənə ka arə ləpan-dambaləu a ban akúnì bari.

¹⁷ Amuna-nsolo bolo-njengələn mənə bari à boləia ka à dúrkia arə agbalmò mana arə akún ləpan-dambaləu ka.

¹⁸ Akún amuna-nsolo bari mana à ue ka à dúrkia arə atəkrək-wayə mənə bari ka, sə à kpapia arə anggúr-nkpamtaru mala efot, a bədəmbi.

¹⁹ À pàk agbalmò bolo-njengələn bari sə à oasəia arə ləpan-dambaləu aban akúnì bari mana à pələ nəbaləu, tù aban efot ka.

²⁰ Pələ à pàk abea gbalmo bolo-njengələn bari dəm, sə à kpapia a kún anggúr-nkpamtaru mana à pələ nə'nzali ka a bədəm efot, tù amur bugir mārə tabunu mən'nbaké mala efot.

²¹ Pələ à kùrki agbalmò mala ləpan-dambaləu arə agbalmò mala efot, nə nkonggúr məlùre, ace mənana ləpan-dambaləu ka bə nongɲo amur bugir mārə tabunu mən'nbaké, sə bə bwal kàngkàng arə efot, kəla mənana Yahweh tsəki Musa ama bə pè ka.

²² Dəm ngga à tà daura-tsuru məsauwe mala efot; à tè kat nə dā'ndíng məlùre.

²³ À nying ban fonggərang a myali, kəla mala nggea-daura, ace oasə bamuru, sə à tà myali nə nkonggúr məcandəe gumbəli kat, ace mənana bə kəa sən raka.

²⁴ À kàrì kún daure a nzali nə agir kəla abəla mbəring mənana à teə nə nkonggúr dā'ndíng məlùre, məwanye, andə məbangɲe, andə mala linən məbəlke mana à pyauwì ka.

²⁵ Dəm ngga à pàk amuna gwəroji bolo-njengələn sə à gyarkia à camgi a nre ka bəla mbəring à kàrì kún daure kat.

²⁶ Abəla mbəring andə amuna gwəroji gabi-baləarəia camge à kàrì kún daure mənana Haruna nə oasəo arəi bə nə pàk túró pəris ka, kəla mənana Yahweh banggi Musa ama bə pè ka.

Abəa daura ace apəris (Puro 28:31-43)

²⁷ Dəm ngga à swàrì a Haruna andə amuna-burana male adaura túró-pəris mənana à teə nə nkonggúr linən məboarne ka,

²⁸ sə à pak anggubyaub mububi mūrù mala linən məbəlke, andə asukuru linən, andə ashiwan mala nggubyaub linən mənana à tè məsəi kəkì ka.

²⁹ Bugìr mārē tabunu ka, à tè nè nkonggúr linən mæbəlke mənana à pyauwì ka, andə ankonggúr dà'ndíng mælùre, məwanye, andə mæbanghe, nè tagìr mæboarsəne, kəla mənana Yahweh banggi Musa ama bə pè ka.

³⁰ À walki bolo-njengəlan mæboarne pàk lapat ace mənana bə duk muna baji mæfele ka, sə à nyoulə cau amurí kəla mənana à nè nyoulə gir a bamur gbalmo-parbù ka ama, <<Mæfele ace Yahweh.>>

³¹ À kùrri nè nkonggúr mælùre arə nggubyaau mbufi mūrû mala Haruna nəban badəmbi, kəla mənana Yahweh banggi Musa ama bə pè ka.

À masələ túró Taragula

(Puro 35:10-19)

³² Anggo sə túró mala loasə Taragula, yì Tara Ban-peri ka à yì masələi kat. Amə Isərayila pàk gírbunda kat kəla mənana Yahweh banggi Musa ama bə pè ka.

³³ À yinə Taragula aban Musa:

yì agìr mala loasə Tara andə agirtúró bāləi;
anlì-gyargìr male, andə anggun-tara male, andə nggun-gangndea male;
andə anggun-baləu male andə agumtəli-tərtəà;

³⁴ andə anggú-bánggá amətangge, andə nggú mæbəlke mala ambulpəndəa,
andə lagìr-kasəbân,

³⁵ andə Akwati mala Acau-nakûn andə agara twale, andə girkúni mənana nda buno səntər ka;

³⁶ andə kpamgbang-tsək-agir, andə agir mənana kat amurí ka, andə bəredi mala badəm Yahweh;

³⁷ andə gír tamsə apitəla mənana à pè nè bolo-njengəlan mæboarne ka, andə apitəla male mənana à tsəkinia abalə abancame malea amurí ka;
andə agirtúró kat mala apitəla andə mùrú olif ace tsək bəsa malea;

³⁸ andə gyangŋan mənana à gír rəi kat nè bolo-njengəlan ngga;
andə mùrú-dārəbân, andə muku-gír loasə yele mərəmbəarne;
andə lagìr gyare a kún bankutio aba Tara;

³⁹ andə gyangŋan bolo-bánggá, andə bəndà male mala waya bolo-bánggá,
andə agara twale, andə agirtúró male kat;
andə nkenye lákkí arəu andə girtəmsə;

⁴⁰ andə alagìr ace gumbəli patal,
andə anggun-kala male, andə agumtəli-tərtəà;
andə lagìr-gbarban kún patal;
andə anggur andə ankpako male;

andə agir mənana kat à nè paktúró nəia aba Taragula, yì Tara Ban-peri ka;

⁴¹ andə adaura aməboarne mənana apəris nè nggə oasəo arəia bə à nè pàk túró-pəris aba Ban Mæfele ka,

sə adaura mæfele ace Haruna pəris mægule, andə adaura mala amuna-burana male,
mənana à nè oasə arəia bə à nè pàk túró-pəris ka.

⁴² Amə Isərayila pàk atùrè kat aba kpata agir kat kəla mənana Yahweh ak damba bangŋəni Musa ama bə pè ka.

⁴³ Musa peləki atùrè pepè sə səni ka, à pàngŋəni kəla mənana Yahweh bang ama bəà pè ka; à pè gərgər, sə Musa tsəkia wia bù.

40

Loasə Taragula mala Yahweh

¹ Pələa Yahweh bangcau nè Musa ama,

² <<A pwari mädembe mala zongño mädembe ka, awu nə loosə Taragula, yì Tara Ban-peri.

³ Awu nə twal Akwati mala Acau-nakûn, awu nə tsəi aba Taragula, sə awu nə gyar lagir-kasəbân a badəmbi bə gbàri aba Ban Nggea Məfele.

⁴ Awu nə yinə kpamgbang-tsək-agir, awu nə tamsəi, sə awu nə tsəki agir male amurí. Awu nə yinə gir-təmsə apitəla wu yi tsəi, sə wu tsəki wi apitəla male amurí.

⁵ Sə awu nə tsək gyangñan bolo-njengəlan ace loosə yele mə'rəmboarne, bə came a badəm Akwati mala Acau-nakûn, sə wu gyar lagir mala gbàr bankutio aba Taragula.

⁶ <<Awu nə tsək gyangñan mala pəgir mala pisəe kəring bə came a nza, a kún Taragula, yì Tara Ban-peri.

⁷ Sə awu nə tsək nkenye lákkí arəu a nre Tara Ban-peri andə gyangñan mənía ka, sə wu lúmsəi nə mür.

⁸ Awu nə kasə patal, bə kàri Taragula. Gumbəli nə alagir sə wu gyar lagir mənana nə gbàr kún patal ka.

⁹ <<Pələa awu nə twal mürú dārəbân sə awu nə dārə Taragula andə agir mənana abaləi ka kat, sə awu nə tàri andə agirtúró-baləi ace 'Bakuli, ace mənana bə duk məfele ka.

¹⁰ Sə dəm ngga awu nə dārə gyangñan mala pəgir ace pisəe kəring, atārəia andə agirtúró male kat, nə mürú olif. Yì gyangñan ngga awu nə tàri ace 'Bakuli sə nə duk gyangñan nggea məfele kat-kat.

¹¹ Dəm ngga awu nə dārə nkenye lákkí arəu andə girtəmsəe, nə mürú olif, sə awu nə tàri ace 'Bakuli.

¹² <<*Pələa awu nə yinə Haruna andə amuna-burana male a kún Tara Ban-peri, awu nə lákkià wia rəia nə mür.

¹³ Awu nə oasəi Haruna adaura məfele mala pəris arəi, sə awu nə dārəi nə mürú olif; awu nə tàri bə duk mə'pəkkam túró kəla pəris.

¹⁴ Dəm ngga, awu nə yinə amuna-burana male, awu nə oasəkia wia adaura-múrbi arəia,

¹⁵ sə awu nə dārəia nə mürú olif, kəla mənana à dārə tárrià ka, ace mənana bəà pəkkam túró kəla apəris ka. Sə dārəbân malea ka nə yinəia a dobuno-pəris mana tè pà nə mal raka, arə anza malea kat.>>

¹⁶ Musa pək koman kat kəla mənana Yahweh banggi wi ka.

Musa təm Taragula

¹⁷ Taragula ka à təmi a pwari mädembe mala zongño mädembe a baria pələa anzəm mənana amə Isərayila nyingñəna Masar ka.

¹⁸ Lang Musa nə loosə Taragula ka, tsəki agumtəli-tərtə a nzali sə tamsəki akusə anggun-tara abaləia, sə nongsəki anggun-gangndea sə kùrkia. Anzəm mənə ka pələa loosə anggun-baləu mana à nə mbali mür Taragula ka.

¹⁹ Pələa sárə lagir nggu-bangña mətangñe male, kùmsə mür anggun-tara yi sulə a nzali arə abumban mala Taragula, sə kùmsəi wi lagir-murí məgule [mala nggu ambulpəndəa] amurí nə'nza. Pək koman kat kəla mana Yahweh tsəki wi nzongcau ama bə pək ka.

²⁰ Twal akpamgbəlang tali bari mala Acau-nakûn, tsəia aba Akwati, sə twal agara mənana à kə twaləna yì Akwati nəia ka, oasəki abalə atūli gbalmò arə Akwati, sə twal girkún Akwati, mənana do nda buno səntər ka, tsəi amur Akwatiní.

* 40:12 40:12 Balli gbal aba: Pəris 8:1-36.

²¹ Pələa twal Akwatinî kútí nêi aba Taragula, pələa gyar lagîr-kasəbân mənana nê gau bá Taragula ka, gbàr Akwati mala Acau-nakûn, kəla mana Yahweh tsəki wi, yì Musa ka.

²² Musa tsək kpamgbang-tsək-agir aba Tara Ban-peri, abaləi mədəmbe, a badəm lagîr-kasəbân, nê bumban mala Taragula mənana sən njar-nza ka.

²³ Pələa tsək bəredi amur kpamgbang-tsək-agir a badəm Yahweh, kəla mana Yahweh banggi wi, yì Musa bə pək ka.

²⁴ Pələa tsək gîr tamsə apitəla aba Tara Ban-peri, a nkābe kpamgbang-tsək-agir, nê bui mala Taragula mənana sən njar-kunmur ka.

²⁵ Pələa tamsəki apitəla a badəm Yahweh, kəla mana Yahweh tsəki wi nzongcau, yì Musa bə pək ka.

²⁶ Musa pələa tsək gyangŋan bolo-njengəlan aba Tara Ban-peri, a badəm lagîr-kasəbân,

²⁷ sə pisə muku-gîr loasə yele mərəmboarne amúr gyangŋan, kəla mana Yahweh tsəki wi nzongcau bə pək ka.

²⁸ Sə yì gyar lagîr-gbarban a kún ban mənana à nê kútí nêi aba Taragula ka.

²⁹ A badəm mənə yì lagîr-gbarban a kún Taragula, yì Tara Ban-peri ka, Musa tsək gyangŋan mala pəgîr ace pisəe kəring, sə pagîr mala pisəe kəring amurí, andə pa boro mala məsəsa, kəla mənana Yahweh tsəki wi nzongcau bə pək ka.

³⁰ Musa tamsə nkenye a nre Tara Ban-peri andə gyangŋan mənə, sə so mür abaləi ace lákkí arəu,

³¹ A kəm sə Musa andə Haruna, andə amuna-burana mala Haruna à nê nggə lákkí abuia andə akusəia.

³² Koya pwari sə à nê kútí aba Tara Ban-peri, ko à nê ká a ban gyangŋan ngga, à nê lakki abuia andə akusəia sə à nê kútí a banì, kəla mənana Yahweh tsəki Musa nzongcau ka.

³³ Pələa Musa kasə patal bə kàrì Taragula, tsək nkāndan bə gumbəliban, túr Taragula andə gyangŋan a baləu. Pələa gyarki alagîr-gbarban ace kàrì rə nkāndan kat, sə ace gbar kún patal. Anggo sə Musa mal túró.

Boarbwa mala Yahweh

³⁴ Kara pərbang yì gir mür Tara Ban-peri, sə boarbwa mala Yahweh yì lumsə bá Taragula.

³⁵ Musa ka gandə kútí aba Tara Ban-peri dang, acemənana pərbang yì suləna amurí, sə boarbwa mala Yahweh lumsə bá Taragula.

³⁶ Aba gya mala amə Isərayila kat ka, koya pwari sə pərbang loapì mür Taragula ka, à nê lo gya aban ká atə.

³⁷ Sə bə pərbang lo raka, yìà gbal ka à pà nê lo dang, she pwari mana pərbang longŋəna ka.

³⁸ Né pwari ka pərbang mala Yahweh nê gîr mür Taragula, sə nê dú ka, bəsa nê pa aba pərbangnî, a məsə amə Isərayila kat. Anggo sə pa arə aban mənana kat amə Isərayila kə türki kam a gya malea ka.

Ace Apəris MƏNCAU

Ace Apəris ka ndanə angguracau ace peri andə anətə mala kpata Bakuli a baləi, mala do'nza mala amə Isərayila bara-bara; dəm ngga ndanə angguracau ace apəris mənana túró malea na bəə pək agir mənana angguracau mənə bang ngga.

Múrcau mægule mala maləmcenî nda doməfele mala Bakuli andə anjar mənana abwana male nə kpatea ace peri sə à nə dukdo mənana nə yinə lidəmba mala dotarəu malea andəi ka.

Acau mənana abwana súrəia pepè aba maləmcə mənəia ka à nda ka amənana Yesu tunəia ama baria nzongcau mægule ka: <<Awu nə earce bio mə'murkala kəla mana a earce bamurò ka.>> (19:18)

Agir mənana a baləi ka

Anggurcau amur pāki aboro andə agir'nkila 1:1--7:38

Kürî Haruna andə amuna-burana male túró-pəris 8:1--10:20

Anggurcau amur pəkkiagir mala doboarnsari andə do-beami 11:1--15:33

Pwari Shawudîban 16:1-34

Anggurcau amur doməfele aba do andə peri 17:1--27:34

¹ Yahweh tunə Musa, sə nacau nəi nə bá Tara Ban-peri, ama,

² <<Nacau nə amə Isərayila, sə wu banggia wia ama: Pwari mana koyan atə wun nə yinə girkusəu ace pagir abanam Yahweh ka, bə bwe twal atə andə ko anzur ko ambul mala domwan male, sə bə yinəi kəla pəgir male.

Anggurcau mala pəgir ace pisəe kəring

³ <<Bə pəgir mala bwa ka, ndə na twal a domwan nə pə, ace pəgir mala pisəe kəring ngga, bə yinə jamnda mənana kəgîr məbane pə kəm arəi raka. Bə yinəi a bankutio aba Tara Ban-peri, ace mənana bə duk gir'a a badəm Yahweh ka.

⁴ Yî ka nə tsək bui a bamur jamnda mana yinəi nə pa ace pəgir mala pisəe kəring ngga, sə à nə é a kûnî, ace shawudəe.

⁵ Pələa yî ka nə pwan-myal jamnda mənə ka a badəm Yahweh, sə amuna-burana mala Haruna, yia apəris ka, à nə yinə nkile sə à nə tàkki arə abumban mala gyangŋan mənana a bankutio aba Tara Ban-peri ka.

⁶ Pələa nə bwā jamnda mənə, mala pəgir ace pisəe kəring ngga, sə nə sàngi,

⁷ sə amuna-burana mala Haruna, yia apəris ka, à nə ram gimsa amur gyangŋan, à nə tsək bəsa bə tita earke.

⁸ Pələa amuna-burana mala Haruna, yia apəris ka à nə nongsəki nyama mana à kasəki ka, andə bamúrí, andə mùruí, amur gimsa mənana a bəsa amur gyangŋan ngga;

⁹ sə agir-bumi andə akusəi ka, bwê nə lea nə mùr. Sə pəris nə pisəia puppup a bəsa amur gyangŋan, bə duk pəgir mala pisəe kəring; pəgir nə bəsa na, mala pa rəmban məboarne mana kə pwasəbumam Yahweh ka.

¹⁰ <<Bə pəgir mala bwa ka, nzur ko mbul na twal a domwan nə pə, kəla pəgir ace pisəe kəring ngga, bə yinə gam ko gbato mənana kəgîr məbane pə kəm arəi raka.

¹¹ Bə bwê pwan-myali a bù gyangŋan mənana sən njar-nza ka, a badəm Yahweh. Sə amuna-burana mala Haruna, yia apəris ka, à nə tàkki nkile arə abumban mala gyangŋan.

¹²⁻¹³ Bwê nə sàngi nyami, sə agir-bumi andə akusəi ka, nə lea nə mùr, sə nə kpapia andə bamúrí, andə mùruí. Sə pəris nə nongsəki abare nyama man amur gimsa mana

kə earki nə bəsa amur gyangñan ngga; nə pà gir'nkila nəia puppup, sə nə pisəia amur gyangñan; pàgir mala pisəe kəring na; pàgir nə bəsa na abanam Yahweh ace pa rəmban məboarne mana kə pwasəbumam ngga.

¹⁴ <<Bə pàgir mala bwa abanam Yahweh ka, anyal na ace pàgir mala pisəia kəring ngga, bə yinə pàgir abalə akutumurəm ko akutugangyi.

¹⁵ Sə pəris ka nə kənəi amur gyangñan, nə pūrə myali bə kasə kpat, nə dārə nkile arə bum gyangñan, sə nə pisə bəmúrí a bəsa amur gyangñan.

¹⁶ Nə pusə bumi sə nə sukki agir mana abaləi ka a nkanggari gyangñan, a bə gyangñan mana sən njar-takuli ka, a ban mənana à kə so tú kàm ngga.

¹⁷ Pələa nə sən nyalni, nə mənəi a ban ankpamtari, səama pà nə gau rəi kat dāng. Sə pəris nə pisəi amur gyangñan, amur gimsa mənana kə earki nə bəsa ka. Pàgir mala pisəe kəring na; pàgir nə bəsa na abanam Yahweh ace pa rəmban məboarne mana kə pwasəbumam ngga.>>

2

Anggurcau ace pàgir mala məsəsa

¹ <<Lang koyan nə yinə pàgir mala məsəsa ace pàgir abanam Yahweh ka, pàgir male bə duk muku məbəlke. Bə soapi wi mūrú olif, sə bə tsək myang-kwarra amurí,

² sə bə yinəi aban amuna-burana mala Haruna, yia apəris. Pəris nə dārə muku məbəlke mənə andə mūrú olif mana à soapi wi ka bə lumsə babui, sə bə twal myang-kwarra mənə à yinəi ka kat, pələa bə soea a bəsa bəà pi amur gyangñan. Mənia ka nda kāmbe mala kasəbaləu;* pàgir nə bəsa na, mala pa rəmban məboarne mana kə pwasəbumam Yahweh ka.†

³ Cili pàgir mala məsəsa mənəia uəo à pisəi raka, nə duk mala Haruna andə amuna-burana male; mənə ka nda kāmbe nggea məfele mala pàgir mala girlina abanam Yahweh.

⁴ <<Lang awu nə yinə pàgir mala məsəsa mənana à lurəi aba ovù, ace pàgir ka, she bə duk agbatali kyak mənana à pè nə muku məsəsa məbəlke mana à zurəi andə mūrú olif ka, səama à pà nə tsəki wi yis arəi dāng, ko bə duk biskit mana à pè nə yis arəi raka, sə à hasəki wi mūrú olif arəi ka.

⁵ <<Bə pàgir mala məsəsa mò ka gír na à kàngñi aba nkenye kàng gír ka, she à nə pè nə muku məsəsa məbəlke mana à zurəi andə mūrú olif ka, səama à pà nə tsəki wi yis dāng.

⁶ Awu nə bwangi bəti-bəti, sə awu nə watsəki wi mūrú olif arəi. Mənə ka nda pàgir mò mala məsəsa.

⁷ <<Bə pàgir mò ka pàgir mala məsəsa na à lambi aba tasau ka, she à nə pè nə muku məsəsa məbəlke mana à zurəi andə mūrú olif ka.

⁸ Sə awu nə yinə pàgir mala məsəsa mò abanam Yahweh, sə bə məye na à pè kəla amənə à bəlbəlaia ka; awu nə pè pəris, sə yì ka nə kənəi amur gyangñan.

⁹ Pəris nə twal kāmbe mala kasəbaləu aba pàgir nə məsəsa man, sə nə pisəi amur gyangñan; pàgir nə bəsa na ace pa rəmban məboarne mana kə pwasəbumam Yahweh ka.

¹⁰ Cili pàgir mala məsəsa mənəia uəo à pisəi raka, duməna mala Haruna andə amuna-burana male; pàgir nggea məfele na acemənana à twali abalə apagir mala girlina mana à pà abanam Yahweh ka.

* **2:2 2:2** kāmbe mala kasəbaləuko pàgir mənə kat à pà ka, eauna aban Bakuli ace kasəbaləi arə bwa mana pà ka; anggo gbal a məsəi 9 andə 16 aba kūrə mənəia. † **2:2 2:2** Balli gbal aba: Pəris 2:9,16; 5:12; 24:7; Bal 5:26.

¹¹ <<Koya pàgir mala məsəsa mənana wun nè yinəi abanam Yahweh ka, à pà nè pè nè yis arəi dāng; acemənana pà wun nè pisə kə yis, ko mūr-nyì a bəsa, kəla pàgir nè bəsa abanam Yahweh dāng.

¹² Abəlagir-mədəmbe ma'wun ngga, wun nè gandə yinəia abanam Yahweh, səama à pà nè pà boro nəia amur gyangŋan ace pà rəmban məboarne mala pwasəbum dāng.

¹³ Koya pàgir mala məsəsa ka, awu nè kúnəkì wi tubamur amurí. A pà nè eare bə tubamur mala kùrcəu wunə 'Bakuli ma'wun bə dʋwanyi pa aba pàgir mala məsəsa dāng; apagir mô kat ka awu nè pa nè tubamur arəia.

¹⁴ <<Bə awu nè pàgir mala məsəsa mala abəlagir-mədəmbe, abanam Yahweh ka, awu nè pà mana mūr məsə ka, à loa cane sə à nyé ka. Mūr məsə ka awu nè dandəi amur bəsa bə wùlì, sə awu nè hārəi.

¹⁵ Awu nè tsəki wi mūrú olif arəi, sə awu nè soapi wi myang-kwarra amurí. Məno ka nda pàgir mala məsəsa.

¹⁶ Pəris nè dārə aba məsəsa məno mana à hārəi sə à zurəi andə mūrú olif ka, sə nè kpapi andə myang-kwarra məno kat, sə nè pisəia, bə duk kāmbe mala kasəbaləu. Məno ka pàgir nè bəsa na abanam Yahweh.

3

Anggurcau mala pàgir ace dotarəu

¹ <<Bə pàgir mala bwa ka girkusəu na nè twal a domwan male ace pàgir mala dotarəu ka, bə bwe pà jamne ko mə'nggaule, mənana bə kəgìr məbane pà kām arəi raka, a bədəm Yahweh.

² Bwe nè nongsə bui a bəmúr girkusəu mənana nè pànə boro nəi ka, sə nè pwan-myali a bankutio aba Tara Ban-peri; sə amuna-burana mala Haruna, yia apəris ka, à nè tàkki nkile arə abumban mala gyangŋan.

³ Aba pà gìr'nkila mala dotarəu mənana yì ka nè pa, bə duk pàgir nè bəsa abanam Yahweh ka, bwe nè pà mūrú-nyama mənana kat gìr mūr agir-bum, andə mana lanzə arə agir-bum ngga,

⁴ andə amuna-gbè bari andə mūrú-nyama mana lanzə arəia, tù a ban bunì ka, andə ban məboarne mala nkundingŋi mənana à pusəi atārəia andə amuna-gbè ka.

⁵ Amuna-burana mala Haruna nè pisə abare nyama mənia ka amur gyangŋan, atārəia andə acili abare girkusəu mana à nda amur nggun a bəsa ka. Mənia ka pàgir nè bəsa na abanam Yahweh ace pa rəmban məboarne mana kə pwasəbumam ngga.

⁶ <<Bə pàgir mala bwa ka girkusəu na twal a domwan male, jamne ko mə'nggaule, bə duk pàgir mala dotarəu abanam Yahweh ka, bə bwe pà mənana bə kəgìr məbane pà kām arəi raka.

⁷ Bə nzur nda pàgir mala bwa ka, duməna púp nè yinəi abadəmbam Yahweh.

⁸ Yì ka nè tsək bui a bəmúr girkusəu male, sə nè pwan-myali a bankutio aba Tara Ban-peri, sə amuna-burana mala Haruna ka, à nè tàkki nkile arə abumban mala gyangŋan.

⁹ Pələa aba gìr'nkila mala pàgir ace dotarəu ka, nè yinə pàgir nè bəsa abanam Yahweh nè pa mūrú, andə mūrú-nyama kat mala nggilate, mana à kasəi tù a ban mù'nzəmi ka, andə mūrú-nyama mana nong amúr agir-bumi, andə mūrú-nyama mana lanzə arə agir-bumi ka,

¹⁰ andə amuna-gbè bari andə mūrú-nyama mana lanzə arəia, tù a ban bunì ka, andə ban məboarne mala nkundingŋi mənana nè pusəi atārəia andə amuna-gbè ka.

¹¹ Sə pəris nè pisəi a bəsa, amur gyangŋan bə duk pàgir nè bəsa na abanam Yahweh.

¹² <<Bə pàgir mala bwa ka mbul na ka, duməna púp nè yinəi abadəm Yahweh,

¹³ sə nə tsək bui a bəmúr mbulnî, sə nə pwan-myali a bədəm Tara Ban-peri, sə amuna-burana mala Haruna ka, à nə tàkki nkile arə abumban mala gyangñan.

¹⁴ Pələa aba paboro mənía ka nə yinə pəgír male mala pəgír nə bəsa* abanam Yahweh nə pa mürú-nyama mana kat nong amúr agir-bumi, andə mana lanzə arə agir-bumi ka,

¹⁵ andə amuna-gbè bari andə mürú-nyama mana lanzə arəia, tù a ban buni ka, andə ban məboarne mala nkundingñi mənana nə pusəi atārəia andə amuna-gbè ka.

¹⁶ Sə pəris nə pisəia a bəsa amur gyangñan, bə duk pəgír mala girlina ace pə rəmban məboarne mana kə pwasəbumam ngga. Mürú-nyama kat ka mem Yahweh na.†

¹⁷ Acemani ka, wun wunə amuna ma'wun, andə amə'kà wun ngga, pə wun nə lì kə mürú-nyama ko nkila dāng, arə abando ma'wun kat. Mənía ka nə dupa wun nggurcau mana nggađe pə kəm raka arə anza ma'wun kat tətək.>>

4

Anggurcau mala apagir ace lak caubikea (Ace Apəris 6:24-30)

¹ Yahweh ne Musa ama,

² Nacau nə amə Isərayila, sə wu banggia wia ama: Mənía ka nda gír mənana à nə pək ka bə bwa pək caubikea aba bwarkio, mala yállí mwashat atə anzongcau mala Yahweh mənana à pə amur agir mənana à pərbān arəia, sə kya pək mwashat atə ka.

³ Bə Pəris Məgule na pək caubikea ka, caubikea male nə mesə amur koyan ngga. Acemani ka, duməna púp ama yì ka nə pəgír ace caubikea* mənana pək ka; nə twal jamnda mənana bəkə gír məbane pə kəm arəi raka, a domwan, sə nə pa abanam Yahweh, bə duk pəgír ace lak caubikea.

⁴ Nə yinə jamnda mənía ka a bankutio aba Tara Ban-peri, a bədəm Yahweh, sə nə nongsə bui a bəmúr jamnda, sə nə pwan-myali a bədəm Yahweh.

⁵ Sə yì Pəris Məgule ka, nə dārə aba nkila mala jamnda, nə kùtí nēi aba Tara Ban-peri,

⁶ nə oasə munabui aba nkila sə nə watsəki kusə tongno-nong-bari, a bədəm Yahweh, a kusə lagír-kasəbān mala Ban-məfele.

⁷ Sə yì pəris ka nə dārə aba nkila, nə hasəki arə anjawe gyangñan mala pisə muku-gír loasə yele mə'rəmbəarne a bədəm Yahweh, mənana nda aba Tara Ban-peri ka. Cili nkila jamnda mənana ue ka, duməna púp nə soləi kat a kusə gyangñan mala pagír mala pisəe kəring, mənana nda a bankutio aba Tara Ban-peri ka.

⁸ Sə mürú-nyam jamnda mala pəgír ace caubikea ka nə pusəki kat; yì mürú-nyama mana nong amúr agir-bum, andə mürú-nyama mana kat lanzə arə agir-bum jamnda,

⁹ andə amuna-gbè bari andə mürú-nyama mana lanzə arəia, tù a ban buni ka, andə ban məboarne mala nkundingñi mənana à nə pusəi atārəia andə amuna-gbè ka,

¹⁰ (kəla mana à pusəki amənia arə ndă mana à pànə gír'nkila nēi kəla pəgír ace dotarəu ka.) Sə pəris nə pisəia amur gyangñan mala pəgír mala pisəe kəring a bəsa.

¹¹ Sə nggú jamnda andə nyami kat, atārəia andə bəmúrí, andə akusəi, andə alungñe, andə ciute,

¹² yì acilí abare jamnda kat ka, duməna púp nə kánəia anzəm kàttì, a ban məboarnsari, a gígí ban so tú, sə nə pisəi kəring aba bəsa mala nggun. Duməna púp nə pisəi kəring amur gígí ban so tú.

* **3:14 3:14** *pəgír male mala pəgír nə bəsa* ko <<pəgír mala girlina>> † **3:16 3:16** Balli gbal aba: Pəris 7:23-25; 1Sam 2:15; Ezək 44:7,15. * **4:3 4:3** *pəgír ace caubikea* ko <<pəgír ace lakban arə caubikea>>; akani sə arə aban kat aba kùré mənía.

¹³ Bə amə Isərayila na kat a binalea à pàk caubikea aba bwarkio, mala pak koməyenani na mwashat atà agir mənana anzongcau mala Yahweh pərban arəia ama bəà kəa peə dāng, sə caubikê ka səmbərə rəi a məsə bwabundəa, sə nənzəmə ka à yì sələce ama à pàngnənà caubikea;

¹⁴ lang caubikê mana à pè ka à yì súrənà rəi ka, yì abwana a binalea ka, à nə pà jamnda mwashat a domwan ace pàgir ace lak caubikea, sə à nə yinəi a badəm Tara Ban-peri.

¹⁵ Sə abwana-məgule amur bwabundəa ka, duməna púp à nə nongsə abuia a bamúr jamnda man, a badəm Yahweh, sə à nə pwanmyali a badəm Yahweh.

¹⁶ Pələa Pəris Məgule ka, nə dărə aba nkila mala jamnda man, nə kùtí nəi aba Tara Ban-peri,

¹⁷ sə pəris nə oasə munabui aba nkile sə nə watsəki kusə tongno-nong-bari, a badəm Yahweh, a kusə lagir-kasəbân mala Ban-məfele.

¹⁸ Sə yì pəris ka, nə dărə bəti aba nkila, nə hasəki arə anjawe gyangnan mənana nda aba Tara Ban-peri, a badəm Yahweh ka. Cili nkila mənana ue ka, duməna púp nə soləi kat a kusə gyangnan mala pàgir mala pisəe kəring, mənana nda a bankutio aba Tara Ban-peri ka.

¹⁹ Sə nə pusəki mürú-nyama mala jamnda kat, nə pisəi amur gyangnan.

²⁰ Aməno ka à nda ka gir mənana nə pàngnə mənə yì jamnda ka. Kəla mənana pàngnə jamnda mala pàgir ace caubikea ka, anggo sə nə pàngnə mənəia. Sə yì pəris ka nə shawudía, sə à nə twaliabanì.

²¹ Sə nə twal acili bare jamnda man, nə kánəia anzəm kàtti, sə nə pisəi kəla mana pisə jamnda mədəmbe ka; mənəia ka pàgir ace caubikea mala abwana a binalea na.

²² Lang bwaməgule amur tau mala abwana, nda pàk caubikea aba bwarkio, mala pàk koməyenani atà agir mənana anzongcau mala Yahweh, Bakuli male, bang ama bəà kəa pè raka, sə yì sələ ama pàngnənà caubikea,

²³ ko ana raka, à yì ləmdəi wi caubikea mənana yì ka pàk ka, duməna púp nə yinə gbato mənana bə kə gir məbane pà kəm arəi raka, bə duk pàgir male

²⁴ sə yì ka, nə nongsə bui a bamur gbato, sə nə pwan-myali a ban mənana à kə pwanmyal agir'nkila mala pisəia kəring ngga, a badəm Yahweh; mənəia ka pàgir ace caubikea na.

²⁵ Pələa pəris nə dărə aba nkila mala pàgir ace lak caubikea sə nə hasəki nə munabui arə anjawe gyangnan mala pàgir ace pisəe kəring, sə nə solə cili nkile a kusə gyangnan mala pàgir ace pisəe kəring.

²⁶ Sə mürú-nyama male kat ka, duməna púp nə pisəi amur gyangnan, kəla mana à pàngnə mürú-nyama mala apagir mala gir'nkila ace dotarəu ka. Anggo sə pəris nə shawudí bwa mənə ace caubikea male, sə à nə twalibanì.

²⁷ Bə koyan atà amə'tər na pàk caubikea aba bwarkio, mala pàk koməyenani atà agir mənana anzongcau mala Yahweh bang ama bəà kəa pè raka, sə yì sələ ama pàngnənà caubikea,

²⁸ ko ana raka, à yì ləmdəi wi caubikea mənana yì ka pàk ka, duməna púp nə yinə pàgir male, mbul mənnggaule mənana bə kə gir məbane pà kəm arəi raka, ace caubikea male mənana pàk ka.

²⁹ Sə yì ka nə nongsə bui a bamúr pàgir man ace caubikea ka, sə nə pwan-myali a ban mənana à kə pàgir mala pisəe kəring ngga.

³⁰ Sə pəris nə dărə aba nkile, nə hasəki nə munabui arə anjawe gyangnan mala pàgir mala pisəe kəring, sə nə solə cili nkile a kusə gyangnan.

³¹ Sə mürú-nyama male kat ka, nə pusəki, kəla mana à pusəki mürú-nyama mala apagir ace dotarəu ka, sə pəris nə pisəi amur gyangŋan ace pa rəmban məboarne mana nə pwasəbumam Yahweh ka. Sə pəris nə shawudfi bwê, sə à nə twalîbanî.

³² Bə muna-nzur na yî ka nə yinəi kəla pəgir male ace caubikea ka, duməna púp nə yinə mə'nggaule mənana bə kə gîr məbane pà kəm arəi raka;

³³ yî ka nə nongsə bui a bəmúr mənîa yî pəgir ace caubikea ka, sə nə pwan-myali bə duk pəgir ace caubikea a ban mənana à kə pwan-myal girkusəu mana à pà ace pisəe kəring ngga.

³⁴ Pələa pəris nə dərə aba nkila mala mənîa yî pəgir ace caubikea ka, nə hasəki nə munabui arə anjawe gyangŋan mala pəgir mala pisəe kəring ngga, sə nə solə cili nkile a kusə gyangŋan.

³⁵ Sə mürú-nyama male kat ka, nə pusəki, kəla mana à pusəki mürú-nyama arə nzur mala gîr'nkila mala apagir ace dotarəu ka, sə pəris nə pisəi amur gyangŋan, amur apagir mala gîrlina† abanam Yahweh. Sə pəris nə shawudfi, ace caubikea mana pàk ka, sə à nə twalîbanî.

5

¹ <<Bwa pàngŋənà caubikea bə kùtî aba koməyenani atà amənîa yî acau ka:

Bə túrban yiu aban bwa ama bə yî nakuni a ndàbashi amur bə gîr mənana kumban a bədəmbi, ko səni, ko mənana sùrə cau amurî, sə yî ka binəe, pà nə bang gîr mənana sùrəi ka, raka, bafe mala caubikea male nə do amurî.

² Ko ana raka, bə bwa je bekə gîr mənana gîr'beami na, ko lugir nyam-babondo məbeami na, ko lugir nyam-bala məbeami na, ko lú gîryiləmu məbeami mənana kə kudəki a nzali ka nda ka, sə ko bə yî ka sələce raka, nggearə yî ka pələna gîr'beami. Sə mənə ka nunbənəi wi caubikea amurî.

³ Ko ana raka, bə bwa je bekə gîr'beami mənana kə pur arə bwapəndəa, ko bə ya ulang gîr'beami na mənana nə tsək bwa bə duk gîr'beami, sə pà nə sələe male raka, lang bə yî sələce ka, nunbənəi wi caubikea amurî.

⁴ Ko ana raka, bə bwa kaurə a pàcau nə kángîr ama nə pàk bekə gîr, ko məboarne ko məbane, sə pàk denyicau amurî dāng, ko bə ya pacau na mənana abwana kə pe a kaurəa nə kángîr, sə ko pə aba dʷanyî sələe, sə nənzmò ka yî sələce ka, nunbənəi bəmúrî caubikea.

⁵ Bə bwa yî sələce caubikea male amur koməyenani atà acau mənə, sə earnə caubikea mənana pàk ka,

⁶ duməna púp nə bwal nzur ko mbul mə'nggaule a domwan, sə nə yinəi abanam Yahweh, bə duk mbwegîr ace caubikea mənana pàk ka. Sə pəris nə shawudfi ace caubikea male.

⁷ <<Səama bə bwe ka, kume male bik mənana nə gandə pà nzur ko mbul raka, bə yinə akutugangyi bari ko akutumurəm bari abanam Yahweh. Mənə ka nə duk pəgir male mala mbwegîr ace caubikea mənana pàk ka. Man mwashat ka nda ace pəgir ace caubikea, sə bə man mwashat ka nda ace pəgir mala pisəe kəring.

⁸ Yî ka nə yinəia aban pəris, sə pəris nə pà mədəmbe bə duk pəgir ace caubikea. Nə pūrə myali səama pà nə kasəi kpat dāng,

⁹ sə nə watsəki bəti aba nkila mala mənîa yî pəgir ace caubikea ka arə abumban mala gyangŋan, sə cili nkile ka nə soləi a kusə gyangŋan. Pəgir ace caubikea na.

† 4:35 4:35 apagir mala gîrlina ko apagir mana à nə pisəia a bəsa ka.

¹⁰ Pələa nə pà baria bə duk pəgír mala pisəe kəring, kəla mana nzongcau kasə ka. Sə pəris nə shawudí, ace caubikea mana pək ka, sə à nə twalíbanì.

¹¹ <<Sə bə kume male bik mənana nə gandə pà akutugangyi bari ko akutumurəm bari raka,* duməna púp nə yinə tasau mwashat† mala muku məbəlke, kəla pəgír male ace caubikea mənana pək ka, bə duk pəgír ace caubikea. Pà nə so kə mürú olif amurí dāng, sə pà nə tsək kə myang-kwarra amurí dāng, acemənana pəgír ace caubikea na.

¹² Sə yì ka nə yinəi aban pəris, sə pəris nə dārə mukuì bə lùmsə babui, mənana do kəla kāmbe mala kasəbaləu,‡ mana à twal aba pəgír mənə ka, sə nə soe a bəsa, bə pi amur gyangñan atārəia andə apagír mala gírlina§ abanam Yahweh; pəgír ace caubikea na.

¹³ Anggo sə pəris nə shawudí, ace caubikea mənana pək ka, ko bə məyenani atə amənə yì acau ka, sə à nə twalíbanì. Sə cili muku ka nə duk mala pəris, kəla mana à pà a pəgír mala məsəsa ka.>>

Anggurcau mala pəgír mala mbwegír ace kumcau

¹⁴ Yahweh nacau nə Musa ama,

¹⁵ <<Bə bwa yəl-nzong aba dʷanyì-sələe sə pək caubikea mala kyanggí anggurcau mala pəgír abanam Yahweh, atə agir mənana à tərnia ace mənana bəà pam ngga, duməna púp bwe nə bwal gam a domwan male, mənana bekə gír məbane pà kəm arəi raka, sə kúrè ka shekel mala bolo-azərfa na, kəla mana à ear amurí aba Tara-məfele ka, sə nə yinəi abanam Yahweh, bə duk pəgír mala mbwegír ace kumcau.

¹⁶ Sə bə mana gírnì na bwe gatti pa abalə agir mana amala Yahweh na ka, duməna púp nə nyesə gír mənə ka, sə nə tsək mwashat aba gauwe tongno mala gírnì amurí, sə nə pè pəris. Sə pəris nə shawudí nə mənə yì gam, mala pəgír mala mbwegír ace kumcau ka, sə à nə twalíbanì.

¹⁷ <<Bə koyan sə pək caubikea mala yəl koməyenani atə anzongcau mala Yahweh, amur agir mənana à bang ama bəà kəa peə raka, kat andə amani ama bʷê pè aba dʷanyì-sələe, sə nə nzəmò ka yì sələ ama pàngñənà caubikea ka, bafe mala caubikea male nə do amurí.

¹⁸ Duməna púp nə yinəi pəris gam mənana bekə gír məbane pà kəm arəi raka, a domwan male, ko nə pe wi boalo shekel mala bolo-azərfa ace gam, mala pəgír mala mbwegír ace kumcau, sə pəris nə shawudí bʷê, ace bʷarkio male mənana pè aba dʷanyì-sələe ka, sə à nə twalíbanì.

¹⁹ Pəgír mala mbwegír ace kumcau na, ace gəshi caubikea mənana bʷê pəkkí Yahweh ka.>>

6

Yəl-nzong nə swarkiban andə kángír amur nyir (Bal 5:5-10)

¹ Yahweh nacau nə Musa ama:

² Bə kəbwa atə wun pək caubikea mala yəl nzongcau mala Yahweh, nə ləmdə dʷanyì doməsəcau aban bi mə'murkala amur cau mala gír mənana à tsəi abani bə tsəkiri sə lì, ko ak gír a bù bi sə binə nyesəi wi, ko mala fwà gír arə bi nə rəcandəa, ko bə bəmbəri bi mə'murkala;

³ ko mala kum bekə gír mala bi mənana bʷaro sə təmce; andə mala koya ulang caubikea na mənana bwa pè sə kángír aba nyir amurí ka;

* **5:11 5:11** Balli aba: Luk 2:24. † **5:11 5:11** tasau mwashat ko tyang mwashat. ‡ **5:12 5:12** kāmbe mala kasəbaləu ko <<pəgír mənə kat à pà ka, eauna aban 'Bakuli ace kasəbaləi arə bwa mana pà ka.>> § **5:12 5:12** apagír mala gírlina ko apagír mala pisəe a bəsa.

⁴ Bə à kum bwa nə caubikea atə agir mənəia ka, duməna púp nə nyesə gir mana fwè nə rəcandəa, ko gir mənəia kumi aba bəmbəriban, ko gir mənəia à tsəi abani, ko gir mənəia bwaro sə kumi ka.

⁵ Sə gírni na nəmuri nə nyesəi mətale ka dāng, duməna púp nə tsək mwashat aba gauwe tongno mala kúré amurí. Duməna púp nə mbwe mətale anggo bə yi sələnace caubikea male ka.

⁶ Sə nə bwal gam a domwan male, mənəia bəkə gir məbane pà kəm arəi raka, sə nə yinəi aban pəris, ko nə pe wi boalo shekel mala bolo-azərfa ace gam, ace pəgir abanam Yahweh, mala pəgir mala mbwegir ace kumcau.

⁷ Sə pəris nə shawudí a bədəm Yahweh, sə à nə twalíban koyagir nani mənəia kumcau arəi ka.

Akwarkiru aban apəris amur

pāki agir'nkila andə apagir mala koya pwari
(Puro 29:38-43; Bal 28:1-8)

Agir'nkila mana à nə pisəia kəring ngga

⁸ Yahweh nacau nə Musa, ama,

⁹ <<Banggi Haruna andə amuna-burana male ama, <Amənia ka à nda ka anggurcau mala pāki agir'nkila mala pisəe kəring. Gir'nkila mala pisəe kəring ngga nə ueo a bəsa amur gyangŋan aba dù kat ba kwaro mala bān, sə bəsa amur gyangŋan ngga duməna púp bə lidəmba nə earke koya pwari.

¹⁰ Pələa pəris ka nə oasə shiwan male mala nggubyaú linən atə, sə nə túr adaura-pəris male mana à peə nə nggubyaú linən ngga arəi; sə nə pwan tú pəgir mala pisəe kəring, mənəia bəsa lí amur gyangŋan ngga, sə nə tsəi a nkanggari gyangŋan.

¹¹ Pələa nə swár adaura-pəris mana arəi ka, nə nggadía nə abea agir-nggūrəu, sə nə twal tú mənəia ka nə nggá soé a ban məboarnsari anzəm kàtti.

¹² Duməna púp bəsa mənəia amur gyangŋan ngga à nə tsəi bə kə earke; bə kəa limgi dāng. Koya dəmbari ka pəris nə tsək nggun a bəsa, nə nongsə pəgir mala pisəe kəring amurí, sə nə pisə mūrú-nyama mala apagir ace dotarəu amurí.

¹³ Bəsa ka nə lidəmba nə earke amur gyangŋan bə; à pà nə deki bə limgi dāng.

Apagir mala məsəsa

¹⁴ << <Amənia ka à nda ka anggurcau mala apagir mala məsəsa. Amuna-burana mala Haruna nə pəgir mala məsəsa mənəia abanam Yahweh a bədəm gyangŋan.

¹⁵ Bəbwa atəà nə dārə muku məbəlke mala pəgir mala məsəsa mənəia à zurəi andə mūrú olif ka bə lumsə babui, sə atārəia andə myang-kwarra mana amurí ka kat, nə pisəi amur gyangŋan. Mukui mənəo a babu ka nda kāmbe mala kasəbaləu* aba pəgir mənəo kat à pà abanam Yahweh ka; sə rəmbi məboarne mana lo aba pī male a bəsa ka nə pwasəbumam.

¹⁶ Sə cili mana ue ka Haruna andə amuna-burana male nə lí. À nə lí sə pà nə yis arəi dāng a ban məfele, aba patal mala Tara Ban-peri.

¹⁷ À pà nə lurəi nə yis arəi dāng. Ən pania wia bə duk kāmbe malea aba pəgir mala gírlina† mem. Pəgir nggea məfele na, kəla pəgir ace caubikea‡ andə pəgir mala mbwegir ace kumcau.

* **6:15 6:15** *kāmbe mala kasəbaləu* ko <<pəgir mənəo kat à pà ka, eauna aban Bakuli ace kasəbaləi arə bwa mana pà ka.>> † **6:17 6:17** *pəgir mala gírlina* ko pəgir mala pisəe a bəsa. ‡ **6:17 6:17** *pəgir ace caubikea* ko <<pəgir ace lakban arə caubikea>>; akani sə arə abān kat aba kúré mənəia.

¹⁸ Arə anza mənana kat à kə yiu ka, koya muna-bwabura a tau mala Haruna ka nə li aba mənəia yì pàgir mana à pà abanam Yahweh, nə pisəe a bəsa ka. Mənəia ka kāmbe malea na tātək.> >>

Pàgir nə məsəsa mana apəris nə pà ka

¹⁹ Yahweh nacau nə Musa, ama,

²⁰ <<Mənəia ka nda pàgir mana Haruna andə amuna-burana male nə pà abanam Yahweh, a pwari mana à nə dārəi wi mūrú olif amurí ace tārə bə duk pəris ka: tasau mwashat§ mala muku məbəlke, kəla mana à kə panagir nēi koya pwari ka, gauwa-tsùrú male nə dəmbəri sə gauwa-tsùrú male nə pwarikpəra.

²¹ À nə zurəi andə mūrú olif pepè sə à nə lurəi aba nkenye kàng gír. Awu nə bʷangi bəti-bəti sə a nə yinəi, awu nə panagir mala məsəsa nēi a bəsa, ace pà rəmban məboarne abanam Yahweh mana kə pwasəbumam ngga.

²² Anggo sə koyan atə amuna ko aməkau aburana a tau mala Haruna, mana à tərì bə ak bancame male kəla pəris məgule ka, nə pà mənəia yì pàgir ka. Nzongcau na mənana à nə kpate ka bà. Duməna púp à nə pisəi kəring.

²³ Koya pàgir mala məsəsa na mana pəris pà ka, à nə pisəi kat; à pà nə lì dāng.>>

Pàgir ace caubikea

²⁴ Yahweh nacau nə Musa, ama,

²⁵ <<Banggi Haruna andə amuna-burana male ama, <Mənəia ka nda nggurcau mala pàgir ace caubikea. A ban mənana à kə pwan-myal girkusəu mala pàgir ace pisəe kəring ngga, kəm sə à nə pwan-myal girkusəu mala pàgir ace caubikea, a bədəm Yahweh. Pàgir mənəia ka nggea məfele na.

²⁶ Pəris mənana pəkki agir mala pàgir ace caubikea ka nda nə lì ka, a ban məfele, aba patal mala Tara Ban-peri.

²⁷ Bəyabwa na sə koyagir na mənana je nyam pàgir mənəia ka, nə duk məfele, sə bə nkile tau arə daura ka, duməna púp awu nə lak mənəo yì daura ka a ban məfele.

²⁸ Koya nkwareng dəbang na à lam nyama mənəia abaləi ka, duməna púp à nə arki, sə bə nkwareng bolo na ka, duməna púp à nə gosəki baləi sə à nə sheli nə mūr.

²⁹ Koya bʷabura a tau mala apəris ka nə gandə li. Pàgir mənəia ka nggea məfele na.

³⁰ Səama nyam girkusəu mənana à pà ace caubikea, sə nkile ka à yinəi aba Tara Ban-peri, ace shawudí, aba Ban Məfele ka, à pà nə lì dāng; duməna púp à nə pisəi kəring a bəsa.

7

Agir'nkila mala mbwegir ace kumcau

¹ << <Mənəia ka nda nggurcau mala pàgir mala mbwegir ace kumcau. Pàgir mənəia ka nggea məfele na.

² Girkusəu mala pàgir mala mbwegir ace kumcau ka, à nə pwan-myal a ban mənana à kə pwan-myal agirkusəu mala pàgir mala pisəe kəring ngga, sə nkile ka à nə watsəki arə abumban mala gyangŋan.

³ Mūrú-nyama male kat ka, à nə pusəki sə à nə pàgir nēi amur gyangŋan, yì mūrú-nyama mala nggilate andə mūrú-nyama mana nong amur agir-bumi,

⁴ andə amuna-gbè bari andə mūrú-nyama mana lanzə arəia tū a ban bunì ka, andə ban məboarne mala nkundingŋi mənana à nə pusəi atārəia andə amuna-gbè ka.

⁵ Pəris nə pisəia amur gyangŋan bə duk pàgir nə bəsa na abanam Yahweh; pàgir mala mbwegir ace kumcau na.

⁶ Koya muna-bwabura a tau mala Haruna ka nə li aba mənəia yi pəgiri a pa ka. A nə li a ban məfele. Pəgiri nggea məfele na.

⁷ Nggurcau mala pəgiri mala mbwegiri ace kumcau ka nda mwashat andə nggurcau mala pəgiri ace caubikea.* Nyame ka nə duk mala pəris mana shawudiban ngga.

Kāmbə ace apəris abalə apa agir'nkila andə apagiri mala məsəsa

⁸ << <Nggū girkusəu mana koya bwa pa ace pəgiri mala pisəe kəring ngga, nə duk mala pəris mana shawudiban nə giri'nkilə ka.

⁹ Sə koya pəgiri mala məsəsa mənana a lurəi a ovū, ko a kəngnəi aba nkenye kəng giri ka, mala pəris na mənana wari nəi aban Bakuli ka.

¹⁰ Sə koya pəgiri mala məsəsa, mana a zurəi andə mūrū olif, ko mana nda andəa ime ka, a nə gapi amuna-burana mala Haruna, koyan ngga bə kumo kəla mala bi.

Apagiri mala dotarəu

¹¹ << <Mənəia ka nda nggurcau mala pa giri'nkila ace apagiri mala dotarəu, mana bwa nə yinəia abanam Yahweh ka.

¹² Bə bwa yinə pəgiri mənəia ace pək-yəwə ka, duməna púp ama, atərəia andə giri'nkila mala pək-yəwə ka, nə pa agbatali bəredi mana peə nə muku mana a zurəi andə mūrū olif, sə yis pa arəi raka, andə abiskit mana a peə nə yis raka, sə a hasəkia wia mūrū olif arəia ka, andə agbatali bəredi mana a peə nə muku məbəlke mana a zurəi pepə andə mūrū olif ka.

¹³ Atərəia andə giri'nkila mala apagiri ace dotarəu mana bwa nə pa ace pək-yəwə ka, duməna púp nə yinəi andə agbatali bəredi mana yis pa arəi raka.

¹⁴ Yi ka nə twal kāmbə mwashat aba koya ulang bəredi ace pəgiri abanam Yahweh; a nə pə pəris mana twal nkila mala girkusəu mana a pa ace dotarəu, sə watsəki arə gyangnan ngga, bə duk male.

¹⁵ Sə nyam giri'nkila mala apagiri mala bwa ace dotarəu, mana pa ace pək-yəwə ka, duməna púp a nə li a pwari mala pəgiri male. A pa nə deki bekə bare bə bik dəmbari dāng.

¹⁶ << <Səama bə pəgiri mala bwa ka giri'nkila na pa ace lumsə pacau male mana pə nə shambum, ko pəgiri mala eare mala babumi na ka, a nə li giri'nkilə a kə pwari mənə, sə bə cili ueo bə bə pwari mana kpata mənə ka, a nə li.

¹⁷ Səama giri mənəia ueo aba nyam giri'nkila mənəia sə yi bik təruiə pwari ka, a nə pisəi kəring a bəsa.

¹⁸ Bə a li cili nyam giri'nkila mala pəgiri male ace dotarəu a təruiə pwari ka, Bakuli pa nə ak pəgiri mala bwe dāng, sə bwe pa nə kum kə tsəkbu abaləi dāng. A nə nyesəi giri'beamī na, sə bwa mənəia li ka, bafe mala caubikea male nə do amurī.

¹⁹ << <Bə nyame je bekə giri'beamī ka a pa nə li dāng. A nə pisəi a bəsa kəring.

<< <Koya bwa mənəia pəndəki rəi raka, nə gandə li nyame [mala pəgiri ace dotarəu],

²⁰ səama bwa mənəia li nyam giri'nkila mala apagiri ace dotarəu, mana a pa abanam Yahweh, sə nda aba do-beamī ka, mənəia yi bwa ka a pa nə balli abalə abwana male dāng.†

²¹ Bə bwa je giri mənəia giri'beamī na (kəla giri'beamī mana kə pur arə bwapəndəa, ko girkusəu məbeamī, ko bə giryləmu məbeamī mana a binəce), sə li aba nyam giri'nkila

* 7:7 7:7 pəgiri ace caubikea ko <<pəgiri ace lakban arə caubikea>>; akani sə a məsəi 37. † 7:20 7:20 Balli gbal aba: Tite 17:14; Pəris 7:27; 19:8; Bal 9:13.

mala apagir ace dotarəu mana mala Yahweh na ka, à pà nè bal bwe abalə abwana male dāng.‡> >>

Mùrú-nyama andə nkila mənana à pərban arəi ka

²² Yahweh nacau nə Musa, ama,

²³ <<Banggi amə Isərayila ama, <Pà wu nè lì kə mùrú-nyama mala ndă ko nzur ko mbulpəndəa dāng.

²⁴ Mùrú-nyama mala girkusəu mənana à kumi wuna, ko anyambikea sàngi ka, à nè gandə paktúró nēi ace bē gír, səama pà wun nè lì dāng.

²⁵ Bə ya bwa atà wun sə lì mùrú-nyama mala girkusəu mənana à nè pàgír nə bəsa nēi abanam Yahweh ka, bwe mənəo lì ka à pà nè balli abalə abwana male dāng.

²⁶ Dəm ngga pà wu nè lì nkila dāng, ko bē məye nani ka, ko mala nyal ko girkusəu, arə abān mənana kat wu duk kam ngga.

²⁷ Bwa mənana kat lì nkila ka, à pà nè balli abalə abwana male dāng.> >>

Kāmbə ace apəris aba pàgír ace dotarəu

²⁸ Yahweh nacau nə Musa, ama,

²⁹ <<Banggi amə Isərayila ama, <Bwa mənana kat nè pà gír'nkila mala apagir male ace dotarəu abanam Yahweh ka, duməna púp nè twal kāmbə pagír male aba gír'nkila mala apagir male ace dotarəu nè yinēi abanam Yahweh.

³⁰ Yi ka nè yinə apagir mala gírlina mana mala Yahweh na ka, nə bui. Nè yinə mùrú-nyama mala girkusəuni andə kikili, sə nè loasə kikili a kùli, bē duk pàgír na mənana à loasəi a kùli a bədəm Yahweh ka.

³¹ Pəris nə pisə mùrú-nyama mēnia amur gyangŋan, sə kikili ka nè duk mala Haruna andə amuna-burana male.

³² Sə byalu mēli mala girkusəu mēnia ka, à nè pè pəris kəla kāmbə male aba gír'nkila mala apagir ma'wun ace dotarəu.

³³ Bə yana atà amuna-burana mala Haruna nda pà nkila mala apagir ace dotarəu andə mùrú-nyama male ka, nda à nè pè wi byalu mēli bē duk kāmbə male ka.

³⁴ Kikil girkusəu mēnia à loasəi a kùli, sə byalu mēli mənana à pà kāmbə nēi abanam, Mim Yahweh ka, ən twaləni a bu amə Isərayila, abalə agir'nkila mala apagir malea ace dotarəu, sə ən paní pəris Haruna andə amuni andə aməkə amuna-burana. Mēnia ka duməna púp nda gír mənana amə Isərayila nè nggə pē apəris arə anza mənana kat à kə yiu ka.> >>

³⁵ Mēnia ka nda kāmbə mala Haruna andə mala amuna-burana male aba pàgír mala gírlina abanam Yahweh, twal a pwari mənana à tària ace túró kəla apəris mala Yahweh ka.

³⁶ Yahweh pà nzongcau mēnia ka a pwari mənəo à tària ka ama bē amə Isərayila bəà kə pea wia mēnia yì kāmbə mala pàgír ka. Nggurcau na, mənana duməna púp amə Isərayila nè kpatè arə anza mənana kat à kə yiu ka.

*Kàsəetù mala akwarkiru amur pāki agir'nkila
aba Apəris 6:8--7:36*

³⁷ Aməno ka à nda ka nggurcau mala pàgír ace pisəe kəring, pàgír mala məsəsa, pàgír ace caubikea, pàgír mala mbwegír ace kumcau, pàgír mala tərban ace túró pəris, andə pàgír mala dotarəu.

³⁸ Akano amur Nkono Saina, a pədanban, Yahweh pè Musa anzongcau mēnia a pwari mana banggi amə Isərayila bəà yinə apagir malea aban Yahweh ka.

‡ **7:21 7:21** à pà nè bal bwe abalə abwana male dāng ko <<à nè wal-luí,>> ko <<à nè pəri arə kúti aba tara məfele ace peri,>> ko <<pà nè kum aba gír məboarne mana nda ace abwana male ka dāng,>> ko <<Bakuli nè twalta bəlá-nggúr-kwár male.>>

8

*À tàr Haruna andə amuna-burana male ace túró pəris
(Puro 29:1-3; 40:12-15)*

¹ Yahweh nacau nə Musa ama,

² <<Yinə Haruna andə amuna-burana male atè, andə adaura-pəris, andə mùrú dārəbân, andə jamnda mala pàgir ace caubikea,* andə agam bari, sə zace mana nə bəredi mənana yis pà arəi raka,

³ sə wu ram bəwabundəa kat a kún Tara Ban-peri.>>

⁴ Musa kpata gír mənana Yahweh tsəki wi ka; bəwabundəa yiu ramba a kún Tara Ban-peri.

⁵ Musa ne bəwabundəa ama, <<Mənia ka ndà gír mənana Yahweh tsəa ama bəà pè ka.>>

⁶ Pələa Musa yinə Haruna andə amuna-burana male a dəmba, sə lakkia wia rəia nə mur.

⁷ Yi oasəi Haruna daura-bəbaləu məlime, kùri wi nggur-bunu a tabuni, túri wi daura-tsuru məsauwe sə oasəi wi efot arəi. Dəm ngga mārəi wi bugír mārə tabunu mə'nbaké mala efot sə kùri.

⁸ Gyari wi ləpan-dəmbəlu a myali, sə aba ləpan-dəmbəlu ka tsəki wi Urim andə Tummim.†

⁹ Pələa mārəi wi nggubyaub mububi mūrū amurí, sə tsəki wi baji bolo-njengəlan, yi jeko məfele, amur nggubyaub mububi mūrū, nə kúndəmbi, kəla mana Yahweh banggi Musa ka.

¹⁰ Pələa Musa twal mùrú dārəbân sə dārə Taragula andə agir mana abaləi ka kat, sə taria ace Yahweh.

¹¹ Sə dārə aba mùrúni, watsəki amur gyangŋan kusə tongno-nong-bari, sə dārə gyangŋan andə agirtúró male kat, andə nkenye andə girtəmsə; taria ace Yahweh.

¹² Pələa Musa dārə aba mùrú dārəbāni, soləi Haruna amurí, dārəi, ace täre bə duk mala Yahweh.

¹³ Sə Musa pusə amuna-burana mala Haruna a dəmba ə oasəkia wia adaura-pəris arəia, sə kurkia wia anggur-bunu a tabunia, sə mārəkia wia anggubyaub mububi mūrū amurí, kəla mana Yahweh ne Musa ka.

¹⁴ Osso yinə jamnda mala pàgir ace caubikea, sə Haruna andə amuna-burana male tsək abuia a bəmur jamnda mala pàgir ace caubikea.

¹⁵ Osso Musa pwan-myal jamndə, ak nkile, sə hasəki nə munabuì arə anjawe gyangŋan kat ace mənana bə tsəi bə dumnə boarnsari ka. Cili nkile ka soləi a kusə gyangŋan. Anggo sə tàri ace Bakuli ace mənana bə shawudí ka.

¹⁶ Musa pələa twal mùrú-nyama mana kat lanzə arə agir-bum jamnda ka, andə ban məboarne mala nkundingŋi, andə amuna-gbè bari andə mùruia, sə pisəia amur gyangŋan.

¹⁷ Sə cili jamnda, andə ngguí, andə nyami, andə ciute ka, à pisəia a nzəm kàtti, kəla mana Yahweh banggi Musa ka.

¹⁸ Pələa Musa warinə gam mala pàgir ace pisəe kəring, sə Haruna andə amuna-burana male nongsə abuia a bəmur gamni.

¹⁹ Osso Musa pwan-myal gamni, sə tàkki nkile arə abumban mala gyangŋan.

²⁰⁻²¹ Osso sàngi gamni, sə lak agir-bumi andə akusəi. Pələa nongsə bəmurí, andə mùruí, andə acili bare gam kəring amur gyangŋan. Pàgir mala pisəe kəring na mala pà rəmban məboarne ace pwasəbum Yahweh; pàgir nə bəsa na ace Yahweh, kəla mana Yahweh banggi Musa ka.

* **8:2 8:2** pàgir ace caubikea ko <<pàgir ace lakban arə caubikea>>; akani sə a məsəi 14. † **8:8 8:8** Urim andə Tummim ngga agir na mənana pəris kə paktúró nəia ace sùrə gir mənana Yahweh kə earce abwana male bəà pà ka.

²² Nyar dəm Musa yinə bəria gam, yì gam mala kùrî bwa túró pəris, sə Haruna andə amuna-burana male nongsə abuia a bəmür gamnì.

²³ Osso Musa pwan-myal gamnì sə dārə nkile, hasəi Haruna a mburkiri məli, andə munabui məbure məli, andə muna-kusəi məbure məli.

²⁴ Dəm ngga, Musa yinə amuna-burana mala Haruna a dəm̄ba, sə hasəkia wia nkila gbal a mburkiri məli, andə amuna-buia məbure məli andə amuna-kusəia məbure məli. Pələa təkki cili nkile arə abumban mala gyangnan.

²⁵ Anzəm mənə ka, yi twal mürü-nyama mala gamnì, andə mürü nggilate, andə mürü mana nong amur agir-bumi ka, andə ban məboarne mala nkundingni, andə amuna-gbè bari andə mürü mana lanzə arəia ka, andə byali məli.

²⁶ Sə aba zace mala bəredi mənana yis pà arəi raka, mana a bədəm Yahweh ka, kya twal gbatali bəredi mwashat, andə gbatali kyak mwashat mana nə mürü olif arəi ka, andə biskit mwashat, sə tsəia amur abare mürü andə byalu məli.

²⁷ Sə tsək amənia yi agir kat ka a babu Haruna andə babu amuna-burana male, sə à loasəia a kùli, bə duk pəgir na mənana à loasəi a kùli a bədəm Yahweh ka.

²⁸ Sə Musa ea a buia, sə pisəia amur gyangnan atārəia andə pəgir mala pisəe kəring. Mənia ndə pəgir mala tərban ace túró pəris; pəgir nə bəsa na, mala pà rəmban məboarne, mana kə pwasəbum, mənana à pà aban Yahweh ka.

²⁹ Musa twal dambaləi, mənana ndə kəmbe male aba gam mala tərban ace túró pəris ka, sə loasəi a kùli, bə duk pəgir na mənana à loasəi a kùli a bədəm Yahweh, kəla mana Yahweh ne Musa ka.

³⁰ Pələa Musa dārə aba mürü dārəbān sə aba nkila mana amur gyangnan ngga sə watsəki amur Haruna andə mur adaura-pəris male, sə amur amuna-burana male andə adaura-pəris malea gbal. Anggo sə tər Haruna ace túró pəris, yì andə adaura-pəris male, andə amuna-burana male, andə adaura-pəris malea.

³¹ Musa pələa ne Haruna andə amuna-burana male ama, <<Wu lam nyame a bankutio aba Tara Ban-peri, sə akə banì wu she atārəia andə bəredi mana aba zace mala pəgir mala tərban ace túró pəris ka, kəla mana ən bang ama, <Haruna andə amuna-burana male na à nə she ka.>

³² GİR mana kat ueo mala nyama andə bəredi ka wun nə pisəi a bəsa.

³³ Pà wunə purî bankutio aba Tara Ban-peri dang bə nongno tongno-nong-bari, she bə anongno mala tərban ma'wun lumsəna ka, acemana tərban ma'wun nə twal anongno tongno-nong-bari.

³⁴ GİR mənana à pè a pwari mənəia yalung ngga, Yahweh nə tsəa ama bəà pè ace shawudì wun.

³⁵ Duməna púp wun nə ueo a bankutio aba Tara Ban-peri du andə pwari, bə anongno tongno-nong-bari, sə wun nə camarə pakki atúró mana Yahweh na ama bə wu pea ka, ace mənana bə wu kəa wù raka; mənə ka ndə gİR mənana Yahweh banggam ama bən bangga wun ngga.>>

³⁶ Acemani ka, Haruna andə amuna-burana male pək agir mana kat Yahweh ne nəban Musa ka.

9

Yahweh ak pəgir mədəmbe mala Haruna

¹ A tongno-nong-tàruia pwari ka, Musa tunə Haruna andə amuna-burana male andə abwana-məgule mala amə Isərayila,

² sə ne Haruna ama, <<Twali bamúro lo-jamnda ace pàgir ace caubikea,* andə gam ace pàgir mala pisəe kəring; yia kəm ngga bəà kəa kum bəkə gír məbane arəia dāng, sə wu yinəia a badəm Yahweh.

³ Sə wu ne amə Isərayila ama, <Wu twal gbato ace pàgir ace caubikea, andə lo-jamnda andə məgam, mənana yia kəm ngga mbulea mwashat, sə yia kəm ngga kəgír məbane pà kəm arəia raka, ace pàgir mala pisəe kəring;

⁴ dəm ngga wu twal ndă andə gam ace apagir mala dotarəu, mana wun nə pà gír'nkila nəia a badəm Yahweh ka, atārəia andə pàgir mala məsəsa mana à zurəi nə mùrú olif ka, acemana yalung ngga Yahweh nə ləmdə rəi aban wun.> >>

⁵ Pələa à yinə agir mənana Musa nea wia ama bəà yinəia ka, a badəm Tara Ban-peri, sə bwabundəa kat sung tù à yi came a badəm Yahweh.

⁶ Musa osso bang ama, <<Mənia ka ndă gír mənana Yahweh na wun ama bə wu pàk ka, ace mana bə boarbwa mala Yahweh bə ləmdə rəi aban wun ngga.>>

⁷ Pələa Musa ne Haruna ama, <<Sung tù aban gyangŋan sə wu pàgir mò ace caubikea, andə pàgir mò mala pisəe kəring, ace shawudí bamuro sə ace shawudí abwana;† sə wu yinə pàgir mala abwana, wu shawudia, kəla mənana Yahweh bang ngga.>>

⁸ Ndă sə Haruna sung tù aban gyangŋan, yi pwan-myal lo-jamnda mala pàgir ace caubikea, mənana nda ace bamúri ka.

⁹ Osso amuna-burana male, yi Haruna ka à pe wi nkile, sə oasə munabui abaləi sə hasəki arə anjawe gyangŋan; cili nkile ka soləi a kusə gyangŋan.

¹⁰ Sə mùruí, andə amuna-gbè, andə ban məboarne mala nkundingyi mana à pusəia arə lo-jamnda mala pàgir ace caubikea ka, pisəia amur gyangŋan, kəla mana Yahweh banggi Musa ka.

¹¹ Nyame andə ngguí ka pisəia anzəm kàtti.

¹² Pələa Haruna pwan-myal gam mala pàgir ace pisəe kəring, sə amuna-burana male yinəi wi nkile, sə tàkki arə abumban mala gyangŋan.

¹³ Sə à pè wi bamúr gam mala pàgir mala pisəe kəring, andə abare mwashat-mwashat, sə pisəia amur gyangŋan.

¹⁴ Sə lak agir-bumi andə akusəi sə pisəia amur gyangŋan atārəia andə acili bare gam mala pisəe kəring.

¹⁵ Pələa yinə agirkusəu mana abwana pà ace pàgir ka, sə twal gbato mənana nda ace pàgir ace caubikea mala abwana ka, sə pwan-myal, sə pàgir ace caubikea nəi, kəla mana pangnə mədəmbe ka.

¹⁶ Sə yinə lo-jamnda andə məgam mana à nda ace pàgir mala pisəe kəring ngga, yi panagir nəia kəla mana nggurcau kasə ka.

¹⁷ Dəm ngga yinə pàgir mala məsəsa, dārəa lumsə babui, sə pisəi amur gyangŋan tsəa amur pàgir mana à pisəi kəring nə dəmbari ka.

¹⁸ Pələa pwan-myal ndă andə gam, yi agir'nkila ace apagir mala dotarəu mənana à nda ace abwana ka. Sə amuna-burana male yi Haruna pe wi nkila sə tàkki arə abumban mala gyangŋan.

¹⁹ Səama mùrú-nyama mana arə abare ndă andə gam, yi mùrú mana arə a anggilatea, andə mana lanzə arə agir-bumia ka, à pusəia atārəia andə amuna-gbea, andə abān məboarne mala ankundingia;

²⁰ à nongsəki abare mùrú-nyama mənəia ka amur akikil agirkusəu mənə, sə Haruna pisə abare mùrú-nyama man amur gyangŋan;

²¹ sə akikilu andə byalu məli ka Haruna loasəia a kùli, bə duk pàgir na, mənana à loasəi a kùli a badəm Yahweh, kəla mana Musa tsək ka.

* 9:2 9:2 pàgir ace caubikea ko <<pàgir ace lakban arə caubikea>>; akani sə arə aban kat aba kùré mənə. † 9:7 9:7 Balli gbal aba: Ib 5:1-3; 7:26-27

²² Lang Haruna malna pākia pàgir ace caufikea, andə pàgir ace pisəe kəring, andə apagir ace dotarəu ka, pələa loasə abui sə sārəia amur abwana sə tsəkia wia b̀̀, pələa s̀̀ləi m̀̀r gyangn̄an.

²³ Pələa Musa andə Haruna k̀̀t̀i aba Tara Ban-peri. Lang à pur a nza ka, à tsəki abwana b̀̀, sə boarbwa mala Yahweh pusərəi aban abwana kat à sən̄i.

²⁴ Pələa bəsa pur nəban Yahweh, yi li pàgir mala pisəe kəring mən̄o ka andə abare m̀̀r̀́ mana amur gyangn̄an ngga.‡ Lang abwana kat sən̄i ka, à mak'zwalo, sə à sārə́ nə bəməsəia a nzali.

10

Lú mala Nadap andə Abihu

¹ A b̀̀e fara ka, amuna-burana mala Haruna, yia Nadap andə Abihu, koyan atəa ka twal tasau-bəsa* male, d̀̀arə́ nkalang bəsa abaləi sə so muku-gir loasə yele mərəmboarne amur̄i, sə pàgir nə bəsa mana mala Bakuli na raka a b̀̀dəm Yahweh.†‡

² Kara bəsa pur nəban Yahweh, pisəia kəring, sə à w̄ a b̀̀dəm Yahweh.

³ Musa osso ne Haruna ama, <<Mənia ka ndà gir mana Yahweh banggice lang na ama,
<<Mə nə ləmdə bəm̀̀r̀́am mə nda m̀̀fele
aban abwana mana à nda t̀̀ abanam ngga,
sə mə nə kum gulo
a b̀̀dəmbə abwana kat.> >>
Haruna duk k̀̀ni d̄əong.

⁴ Musa t̀̀rban b̀̀ə tunə Mishayel andə Elzafan, amuna-burana mala Uziyel, kina Haruna, sə nea wia ama, <<Wu yiu kani wu pwan abəla ma'wun b̀̀ə nying b̀̀dəm ban m̀̀fele, wu umnəia anzəm k̀̀t̀i.>>

⁵ Ndà à wario à kya pwan aluia, mana à nda abalə adaura-pəris malea piu ka; à umnəia anzəm k̀̀t̀i, kəla mana Musa bang ngga.

⁶ Pələa Musa ne Haruna, sə Eleaza andə Itamar, amuna-burana male ama, <<Cè wu ləmdə bumkidikea ma'wun nə nying nyang m̀̀r wun zuli, ko wu s̄angi adaura ma'wun d̄ang, ace mənana wu kəa w̄ raka, sə bumlulla mala Yahweh bəkəa suləo amur b̄wabundəa kat raka. Səama amə'eam wun, amə Isərayila pupup ka, à earnia wia b̀̀ə bua mən̄ia yì alú at̄acau mala bəsa mana Yahweh tasə ka.

⁷ Sə wu kəa pur̄i bankutio aba Tara Ban-peri d̄ang, b̀̀ə ana raka wun nə wukio, acemənana m̀̀r̀́ d̄arə́b̄an mala Yahweh ka nda amur wun.>> Nda sə à pa kəla mana Musa na ka.

⁸ Pələa Yahweh nacau nə Haruna ama,

⁹ <<A pà wunə nu m̀̀r-anap ko mba d̄ang, we wunə amuna-burana m̄, b̀̀ə wun nə k̀̀t̀i aba Tara Ban-peri ka, ace mənana wu kəa w̄ raka. Mənia ka nə duk nggurcau arə anza ma'wun kat t̄atək.

¹⁰ Mənia ka nda ace mənana b̀̀ə wu gau nre gir m̀̀fele andə mana m̀̀fele na raka, sə wu gau nre gir'beam̄i andə mənana m̄boarnsari na ka.

¹¹ Sə duməna p̀̀p awu nə kan̄i abwana mala Isərayila kat angguracau mənana Mim Yahweh, ən banggia wia nəban Musa ka.>>

¹² Pələa Musa ne Haruna cau andə Eleaza andə Itamar, amuna-burana male mana à ue nə yiləmu ka ama, <<Wu twal cili pàgir mala məsəsa mənana ueo aba pàgir mala girlina§ mana à pà abanam Yahweh ka, wu li, səama bəkəa p̄angnə yis arəi d̄ang; wu li a nkanggari gyangn̄an, acemənana pàgir nggea m̀̀fele na.

‡ 9:24 9:24 Balli gbal aba: 1Amur 18:38-39; 2Kpa 7:1. * 10:1 10:1 tasau-bəsa: tasau mana à kə pisə muku-gir abaləi ace loasə yele mərəmboarne ka. † 10:1 10:1 Balli gbal aba: Nggur 4:24; 2Sam 6:7. ‡ 10:1 10:1 Balli gbal aba: Pur 30:9; Bal 3:4; 26:61. § 10:12 10:12 pàgir mala girlina ko pàgir mala pisəe a bəsa; anggo gbal a məsəi 13, 15.

¹³ Duməna púp wun nə li a ban məfele, acemənana kāmbe mò na sə kāmbe mala amuna-burana mô na aba pàgir mala gírlina mənana à pà abanam Yahweh ka; acemənana anggo sə à nam.

¹⁴ Səama kikilu mana à loasəi a kùli andə byali mana à pà kəla kāmbe ka, wun nə li a ban məboarnsari, we, wunə amuna-burana mô, andə amuna-maməna mô atò, acemana à pana wunəia kəla kāmbe mò sə kāmbe mala amuna-burana mô abalə agir'nkila mala apagir ace dotarəu mala amə Isərayila.

¹⁵ Byalu mana à pà kāmbe nəi andə kikilu mana à loasəi a kùli ka à nə yinəia atārəia andə abare mùrú-nyama mala pàgir mala gírlina, ace loasəe a kùli bə duk pàgir na mənana à loasəi a kùli a bədəm Yahweh ka. Mənia ka nə duk kāmbe mò andə mala amuna-burana mô atò tətək, kəla mana Yahweh bang ngga.>>

¹⁶ Musa díce gbato mala pàgir ace caubikea,* sə yi sələa ama à angɾa dəmba à pisəni. Bumi-lullo arə Eleaza andə Itamar, yì amuna-burana mala Haruna mana à ue ka, sə día ama,

¹⁷ <<Ace mana sə nyam pàgir ace caubikea ka wu li aba patal mala ban məfele dāng? Mənia yì pàgir ka nggea məfele na, sə Yahweh pana wuni ace mənana bə wu twal twalo mala caubikea mala bəwabundəa, bə wu shawudía a bədəm Yahweh ka.

¹⁸ Nkile ka, à kùtí nəi aba ban məfele abaləi dāng. Boaro male ka yale bə wu lina gír'nkilə aba ban məfele, kəla mana ən na wun ngga.>>

¹⁹ Pələa Haruna pè Musa eare ama, <<Yalung sə yia ka à pàgir malea ace caubikea sə à pàgir malea mala pisəe kəring a bədəm Yahweh. Sə səni, nə ulang agir kəla mənəo à kumam ngga, Yahweh nə earam bən li mənia yì pàgir ace caubikea ka le?>>

²⁰ Lang Musa ok cau mənəo ka, cə kpaki wi pələa earnəi.

11

Anyama aməboarne andə aməbeami

¹ Sə Yahweh nacau nə Musa andə Haruna ama,

² <<Wu banggi amə Isərayila acau mənia ka ama: Atə agirkusəu mənana à kə gya a nzəm-nzali ka, amənia ka à nda ka mana wun nə gandə lia ka:

³ Koya girkusəu mənana nkaulakusəi na bulkət sə gauwa, sə kə bəsələshe ka, wun nə gandə nə li.

⁴ <<Səama, atə agirkusəu mana à kə bəsələshe ko kusəia na bulkət sə gau ka, pà wun nə li amənia ka dāng:

Kalakadambi, acemənana kə bəsələshe səama kusəi gau dāng; ace mani ka, gír'beami na aban wun.

⁵ Sə mpkalang, acemənana kə bəsələshe səama kusəi gau dāng; ace mani ka, gír'beami na aban wun.

⁶ Sə nsong, acemənana kə bəsələshe səama kusəi gau dāng; ace mani ka, gír'beami na aban wun.

⁷ Sə təmbərəm, acemənana nkaulakusəi na bulkət sə gauwa, səama kə bəsələshe dāng; ace mani ka, gír'beami na aban wun.

⁸ Duməna púp pà wun nə li kə nyamia dāng, sə pà wun nə je luia dāng; agir'beami na aban wun.

⁹ <<Atə agir məyiləmui mənana à nda mùr ka, wun nə gandə li amənia ka. Koya gír mənana nda a nggeamùr ko nggeasala, sə ndanə abú-omùr andə nggwate ka, wun nə gandə li.

* 10:16 10:16 pàgir ace caubikea ko <<pàgir ace lakban arə caubikea>>; akani sə a məsəi 17 andə 19.

¹⁰ Səama agir məyiləmui mana a nggeamùr, andə amana a nggeasala, atə agir məyiləmui mana à kə ging mbəl-mbəl a mùr, mənana à pənə abú-omùr andə nggwatea raka, agir beakəno na aban wun.

¹¹ Wun nə twalia agir beakəno na; pə wun nə lì kə nyamia dāng, sə wun nə binəce aluia.

¹² Gır mənana kat nda a mùr, sə pənə abú-omùr andə nggwate raka, gır beakəno na aban wun.

¹³ <<Amənia ka, à nda ka anyal mənana wun nə binəcea ka; pə wu nə lia dāng; agir'beami na: nyal-nkeli, andə baula, andə dəkəlaki,

¹⁴ kùnggúm, andə koya ulang gır'wanji,

¹⁵ andə koya ulang gang'lang,

¹⁶ andə ndaù, andə gihi, andə nyal-nggeamùr, andə koya nyal mənana nda kəla mən'zəkarka ka,

¹⁷ andə gihi məkyauwe, andə npyauwar, andə gihi mægule,

¹⁸ andə gihi məpwasəe, andə kùnggúm pədanban, andə kàrkà,

¹⁹ andə nyal-la, andə koya ulang mə'garakusəsakya, andə nzaɓako, andə məkyengkyeng.

²⁰ <<Ankūngga mənana kat à ndanə mburu sə à kə gya amur akusəia ine ka agir beakəno na aban wun.

²¹ Səama, atə ankūngga mənana à ndanə mburu sə à kə gya amur akusəia ine ka, wun nə gandə li amana à ndanə agbata a garakusəia mənana à kə zurki nəia amur bakusəia a nzali ka.

²² Abaləia ka wun nə gandə li amənia: koya ulang doshi, andə koya ulang doshi-sú'nzali, andə koya ulang nshire.

²³ Səama acili ankūngga mənana à ndanə mburu andə akusəia ine ka, agir beakəno na aban wun.

²⁴ <<Aməno ka à nda ka agir mənana à nə tsək wun a do-beami ka. Bwa mana kat je lú ka aməno yì agir ka, nə duk gır'beami ba kpa mala pwari.

²⁵ Sə bwa mana kat twal kə bare lú ka agir mənə ka, duməna púp nə lakki anggubyaú male, sə kat andə amani ka nda aba do-beami ba pwarikpəra.

²⁶ <<Koya girkusəu mənana nkaulakusəi na bulkət sə gauwa səama gau kat dāng, ko kə bəsələshe raka, gır'beami na aban wun; bwa mənana kat jea ka nə duk məbeami.

²⁷ Agirkusəu mana kat à kə gya amur akusəia ine, sə à ndanə amuna-kusəia nə ankaulakusəia ka, agir'beami na aban wun; bwa mana kat je luia ka, nə duk məbeami ba pwarikpəra.

²⁸ Sə bwa mənana kat twal luia ka, duməna púp nə lak anggubyaú male, sə kat andə amani ka nda aba do-beami ba pwarikpəra. Agir'beami na aban wun.

²⁹ <<Atə agiryiləmu mənana à kə kuɖəki a nzali ka, amənia ka, à nə duk gır'beami aban wun: butəle, andə nkwa, andə koya ulang kalakuso mægule,

³⁰ andə shishar, andə tsarang, andə kasənazana, andə dàrá, andə kalankunding.

³¹ Aməno ka agir'beami na aban wun atə agir mənana à kə kuɖəki a nzali ka. Bwa mana kat je luia ka, nə duk gır'beami ba pwarikpəra.

³² Yale gır mana kat luia kpa amurí ka, girni nə duk gır'beami, ko gır mənana à pè nə nggun ngga nda, ko gır'nggūrəu na, ko nggú na, ko záng na, ko koya girtúró na ka. Duməna púp à nə oasəi a mùr, sə kat andə amani ka nda aba do-beami ba pwarikpəra.

³³ Sə koməye na atəa mana kpa aba bekə nkwareng-dəbang ngga, agir mənana abaləi kat ka à nə duk agir'beami, sə duməna púp à nə arki.

³⁴ Koya gírlina na mana boaro à nè lì, sə liuwe aba mùr mana nda aba mənə yì nkwareng ngga, nè duk gír'beami, sə koya gírnúná mənana nda aba mənə yì nkwareng ngga nè duk gír'beami.

³⁵ Sə koya gír na mənana kat koya bare lú mənə yì girkusəu ka kpa amurí ka, nè duk gír'beami. Ko bə ovù ko pira na sə bekə bare lugir mənə kpa amurí ka duməna púp à nè arki gučík-gučík. À duməna gír'beami sə à nè duk gír'beami aban wun.

³⁶ Kat andə amani ka, mùr a mgbede ko mùr a tūli ka nè dum nə boarnsari ko bə lú koməye na atə amənə yì agirkusəu sə kpa abaləi ka, səama bwa mənana kat je luia ka nè duk məbeami.

³⁷ Bə mwashat abalə alúgir mənə kpa amur bekə məsəbeale mana à nè ká beale ka, mənə yì məsəbeale ka nè pək məboarnsari.

³⁸ Səama bə məsəbeale ka à liuni a mùr, sə bekə bare alúgir mənə kpa amurí ka, duməna gír'beami aban wun.

³⁹ <<Bə mwashat atə agirkusəu mana məboarne na ace gírlina sə wǔ ka, bwa mənana kat je lú ka nè duk məbeami ba pwarikpəra.

⁴⁰ Bwa mənana kat lì nyam mənə yì lugir ka, duməna púp nè lak anggubəyau male, sə kat andə amani ka nda aba do-beami ba pwarikpəra. Sə bwa mana kat twal lugir mənə ka, duməna púp nè lak anggubəyau male, sə kat andə amani ka nda aba do-beami ba pwarikpəra.

⁴¹ <<Gíryiləmu mənana kat kə kudəki a nzali ka, gír beakəno na; à pà nè lì dāng.

⁴² Gír mənana kat kə bāngnə múrbumi, andə gír mənana kat kə kudəki a nzali nə akusəi ine ko akusəi pas ka, pà wun nè lia dāng, acemənana agir beakəno na.

⁴³ Wú kəa pəndəki bamurə wun nə kəbè gíryiləmu mənana kə kudəki ka, sə anggo ka wun nè duk aməbeami nəbania ka dāng.

⁴⁴ Mə nda Yahweh, 'Bakuli ma'wun; wu tər bamurə wun acem, wu duk doməfele, acemənana mim ngga, mə nda məfele ka. Pà wun nə pəndəki bamurə wun nə kəbè gír mənana kə kudəki a nzali ka dāng.

⁴⁵ Mə nda Yahweh, mana ən pusə wun, wu purí bá Masar ka, ace mənana mə do, mə nda 'Bakuli ma'wun ngga. Acemani ka, wu duk aməfele, acemana mim ngga mə nda məfele ka.>>

⁴⁶ Mənə ka nda nggurcau amur agirkusəu, andə anyal, andə koya gíryiləmu mana kə gya a mùr, andə koya gíryiləmu mana kə kudəki a nzali ka,

⁴⁷ ace mənana bə wu gau nre gír'beami andə gír məboarnsari, sə bə wu súrə gíryiləmu mənana à nè lì andə mana à pà nè lì raka.

12

Lakrəu mala bwama anzəm gbashi

¹ Yahweh bangcau nə Musa ama,

² <<Banggi amə Isərayila, ama, <Bwama mana kum muna-bum, sə gbáshí muna-bwabura ka, mənə yì bwama ka nè duk gír'beami ba anongño tongno-nong-bari, kəla mana məbeami na a bumkwana male ka.

³ Sə a tongno-nong-tàruia pwari ka, à nè kasəi muna bate.

⁴ Sə bwame ka, duməna púp nè lidəmba nə lakrəu arə sukkio mala nkila gbáshí male anongño lumi-tàru nong tərú (33). Abalə anongño mala lakrəu mənə ka, duməna púp pà nè je kəgir mənana à tərì məfele na ka dāng. Sə duməna púp pà nè kútí aba ban məfele dāng, shebə anongño male, mala lakrəu yì lumsəna ka.

⁵ Sə bə bwame ka muna-bwama na gbáshí ka, do-beami male ka anongño mala limo bari na, kəla mana məbeami na a bumkwana male ka. Duməna púp nə lidəmba aba lakrəu arə sukkio mala nkila gbáshí male anongño lumi-tongno-nong-mwashat bwamdə tongno-nong-mwashat (66).

⁶ << Sə bə anongño mala lakrəu male arə sukkio mala nkila gbáshí muna-bwabura, ko muna-bwama lumsəna ka, nə kánə muna-nzur mana mbule mwashat ka nə pà aban pəris a bankutio aba Tara Ban-peri, ace pàgir mala pisəe kəring, andə kutugangyi mwashat ko kutumurəm mwashat ace pàgir ace caubikea.*

⁷ Sə pəris ka nə yinəia a bədəm Yahweh, nə shawudí bwame nəia. Anzəm mənə ka, sə bwame nə kum boarnsari arə bunno mala nkila male. Mənə ka, nda nggurcau mana bwama mənana loa gbáshí muna-bwabura, ko muna-bwama ka, nə kpate ka.

⁸ Səama, bə bwame pà nə gandə pà muna-nzur raka, bə twal akutugangyi bari, ko akutumurəm bari.† Mwashat ka, nda ace pàgir mala pisəe kəring, sə bə man ngga nda ace pàgir ace caubikea. Sə pəris nə shawudí nəia, sə bwame nə kum boarnsari.> >

13

Anggurcau amur kwánó nggû

¹ Yahweh nacau nə Musa andə Haruna ama,

² <<Lang bə ban a nggû rə bwa kum gír-mwara, ko bándà, ko ngguí terikì, mənana yakəla nə nggá pələ kwánó nggû* a nggû rəi ka, duməna púp à nə yinə bwe aban Haruna, yì pəris, ko aban mwashat atə amuna-burana male, mana pəris na ka.

³ Sə pəris ka, nə peləki ban mənana kwánó sak kam a nggû rə bwe ka. Sə bə nyang mala ban mənana kwánó sak kam a nggû rə bwe ka, pələna məpwasəe, sə kwane ka, ləmdəa kəla limna aba ngguí ka, mənəia ka kwánó nggû na bwali ka. Anzəm mana pəris peləkina bwe ka, pələa nə bang bwāng ama, mənəia yì bwa ka, duməna məbeami.

⁴ Səama bə ban mana terikì a nggû rə bwe ka pwasəo, sə ləmdə ama lime kúti ngguí dāng, sə nyang banì ka pələ məpwasəe raka, pəris nə kasəkun bwe a kurəm ba anongño tongno-nong-bari.

⁵ Sə a tongno-nong-baria pwari ka, pəris nə peləki rə bwe dəm. Sə bə səni ama kwane ka ndakam piu sə ak nggû rə bwe raka, pəris nə kasəkun bwe, bə pək abea nongño tongno-nong-bari dəm.

⁶ Sə pəris nə peləkì dəm a tongno-nong-baria pwari, sə bə ban mənə mana kum kwánó ka pələna mbərəm-mbərəm, sə kwane ka ak nggû rə bwe raka, pələa pəris nə bang bwāng ama, bwe boarnansari; kə bándà na kumi ka. Sə bwe ka nə lakki anggubəu male, sə nə boarnsari.

⁷ Səama, bə bándà aki nggû rə bwe, anzəm mana bwe ləmdəna bamúri aban pəris ace lakban male ka, duməna púp, bwe nə nyare nə nggá ləmdə bamúri aban pəris dəm.

⁸ Sə pəris nə nyare nə səngi rə mənə yì bwa ka, sə bə səni ama bándà ka akina nggû rə bwe ka, pəris nə bang bwāng ama, bwe duməna məbeami; kwánó nggû na bwali ka.

⁹ <<Lang bwa bwal kwánó nggû ka, duməna púp à nə yinəi aban pəris.

¹⁰ Sə pəris nə səngi nggūrə bwe. Bə gír-mwara məpwasəe, nakam a nggû rəi, mana tsəngñəna nyang nggû rəi pələna məpwasəe, sə npenye loa mənə a ban mənana mwar a nggû rəi ka,

* **12:6 12:6** pàgir ace caubikea ko <<pàgir ace lakban arə caubikea>>; akani sə a məsəi 8. † **12:8 12:8** Səni aba: Luk

2:24. * **13:2 13:2** kwánó nggû ko bə kwánó məbike mala nggû rəu mana kə akrə bwa ka.

¹¹ mənía ka, kwánó nggû nggea məbike na a nggû rəi. Sə pəris nə bang bwāng ama, bwe ka, duməna məbeami. Pə nə boaro bə pəris kasəkun bwe dāng acemənana pələna məbeami.

¹² Sə bə mənía yì kwánó nggû ka ak nggû rə man yì bwa kwánó bwali ka kat, twal a bamúrí yì puro arə akusəi, andə abān mənana arəi kat pəris nə gandə səni ka,

¹³ pələa pəris nə peləki dəm. Bə kwánó nggû akina nggūrə bwe kat ka, pəris nə bang bwāng ama, bwe ka boarnansari. Acemənana nggû rə bwe pələna məpwasəe kat-kat ka, bwe boarnansari.

¹⁴ Səama a pwari mana kat à sən bəsa npenye puro arə bwe ka, bwe nə duk məbeami.

¹⁵ Sə pəris nə peləki bəsa npenye mənə arə bwe ka, sə nə bang bwāng ama, bwe ka duməna məbeami. Sak mala bəsa npenye ka gír'beami na, sə ləmdə ama, bwe ka ndanə kwánó nggû.

¹⁶ Sə bə bəsa npenye sonzəo sə pələ məpwasəe dəm ngga, duməna púp bwe nə yiu aban pəris.

¹⁷ Pəris nə peləki nggūrə bwe, sə bə kwane pələna məpwasəe ka, pəris nə bang bwāng ama, bwe ka boarnansari. Anggo, sə à nə sələ ama, bwe boarnansari.

¹⁸ <<Lang ceakúmsəām puro a nggû rə bwa sə yì sonzəo,

¹⁹ sə bə ban mənana ceakúmsəām pak kam ngga, mwaro sə pwasəo ko terikì, pələ məbangye sə kə tanzama ka, duməna púp à nə ləmdəi aban pəris.

²⁰ Pəris nə peləki, sə bə ban mənana terikì ka lime kútì ngguí, sə nyang mənana abaləi ka pələna məpwasəe ka, pəris nə bang bwāng ama, bwe ka, duməna məbeami. Mənía ka kwánó nggû na sak aba ceakúmsəām ngga.

²¹ Səama, bə pəris peləki sə səni ama nyang məpwasəe pə kām abaləi dāng, sə lime kútì cili nggû rə bwe raka, sə nda mbərəm-mbərəm ngga, pəris nə kasəkun bwe bə pək anongŋo tongno-nong-bari.

²² Sə bə kwane ka nda aban aki rə bwe ka, pəris nə bangŋi bwāng ama, bwe duməna məbeami; kwánó na.

²³ Səama, bə ban mənana terikì ka ueo a ban məmwashati, mesə raka, ləmdə ama, npenye maləna; kə yale-npenye na ue ka. Pəris nə gandə bangŋi bwāng ama, bwe boarnansari.

²⁴ <<Lang bəsa pisə bwa a nggû rəi, sə nyam banì terikì pələ məbangye sə pwasə ka,

²⁵ pəris nə peləki, sə bə nyang mana a ban mənana terikì ka pələna məpwasəe, sə ləmdə ama npenye lime kutini ngguí ka, mənə ka kwánó nggû na pusərəi a ban mənə bəsa pisəi kam ngga. Pəris ka, nə na bwāng ama, bwe duməna məbeami; kwánó nggû bwaləni.

²⁶ Səama bə pəris peləki, sə sən kə nyang pwasəo a ban mənana terikì ka dāng, sə npenye ka lime kútì ngguí raka, sə nda mbərəm-mbərəm ngga, pəris nə kasəkuni she bə pàkkina anongŋo tongno-nong-bari ka.

²⁷ A tongno-nong-baria pwari ka, pəris nə peləki dəm, sə bə nda ban mesəe nə ak rəi ka, pəris nə bang bwāng ama, bwe duməna məbeami; ndanə kwánó nggû.

²⁸ Səama bə ban mənana terikì ka ueo a ban məmwashati, məsəe a nggūrəi dāng, sə nda mbərəm-mbərəm ngga, gír-mwara na pusərəi a ban mənə bəsa pisəi kam ngga. Pəris ka, nə bang bwāng ama, bwe ka boarnansari; yale-npenye mala pisəban mala bəsa na.

²⁹ <<Lang bwabura, ko bwama, kum kwánó a bamúrí, ko a mgbatakuni ka,

³⁰ pəris nə peləki kwane. Sə bə səni ama lime kútì ngguí dāng, sə nyang mənana abaləi ka mə'gwalani na sə nda watsəkərak ka, pəris nə bang bwāng ama, bwe duməna

məbeami. Mənia ka, nzwari na; kwánó nggû mana kə puro a bamur, ko a mgbatakun bwa ka nda.

³¹ Sə bə pəris peləki kwánó nzwarinì sə səni ama lime kùtì ngguí dāng, sə nyang-pəndəa pà kām a banì raka, pələa pəris nə kasəkun bwe mana nə kwánó nzwari ka, she bə pakkina anongŋo tongno-nong-bari ka.

³² Sə a tongno-nong-baria pwari ka, pəris nə peləki kwane. Bə nzwarinì malaká mesə dāng, sə bə nyang mə'gwalani pà kām abaləi dāng, sə nzwarinì lime kùtì nggū rə bwē raka,

³³ bwē nə mwa nyang bamúrí, səama pà nə mwa ban mənana nzwari nakam ngga dāng; sə pəris nə kasəkun bwe mənə kwánó nzwari bwali ka ba anongŋo tongno-nong-bari.

³⁴ Sə a tongno-nong-baria pwari ka, pəris nə peləki nzwarinì, sə bə səni ama nzwarinì mesə a nggūrə bwe dāng, sə bə ləmdə ama lime kùtì ngguí raka, pələa pəris nə bang bwāng ama, bwē boarnansari. Sə yì ka nə lakki anggubya male, sə nə boarnsari.

³⁵ Səama bə nzwarinì mesəe aki nggūrə bwe, anzəm lakban male ka,

³⁶ pəris nə peləki bwe dəm. Bə nzwarinì akina nggūrə bwe ka, pəris pà nə alta kə nyang mə'gwalani aba npenye dāng; bwē duməna məbeami.

³⁷ Səama bə pəris səni ama nzwarinì nggađi dāng, sə nyang-pəndəa gulna abaləi ka, ləmdə ama nzwarinì sonzəna, sə bwe boarnansari, sə pəris nə bang bwāng ama bwe boarnansari.

³⁸ <<Lang bwabura ko bwama, ndanə abān a nggū rəi mənana à terikì sə à pwasə ka,

³⁹ pəris nə səngi, sə bə abān mənə terikì a nggū rə bwe, à pwasə mbərəm-mbərəm ngga, rə'ueakya na pur a nggū rəi ka; bwē ka ndanə boarnsari.

⁴⁰ <<Lang nyang bamur bwa rak ka, bwē pələna məbamur-swara, səama ndanə boarnsari.

⁴¹ Sə bə nyang kúndəm bwa rak ka, bwē nə pāngnə bamur-swara a kúndəmbi, səama ndanə boarnsari.

⁴² Səama bə bə ban a bamur-swara ko kúndəm-swara mala bwa kum kwánó, sə banì pələ məbanye sə pwasə ka, kwánó nggū na sak a bamur-swara male ko kúndəm-swara male ka.

⁴³ Pələa pəris nə peləki, sə bə səni kwánó mwárkya mənə sak a bamur-swara ko kúndəm-swara mala bwē ka, pələna məbanye sə pwasəo, kəla puro mala kwánó nggū a nggū rəi ka,

⁴⁴ bwē bwalna nə kwánó nggū. Ace mani ka duməna məbeami. Pəris nə bang bwāng ama, bwē duməna məbeami; kwánó male ka nda a bamúrí.

⁴⁵ <<Bwa mənana ndanə kwánó nggū ka, duməna púp nə oasə agir-nggūrəu məsange arəi, sə nə nying nyang bamúrí zuli. Sə bwē nə gir ban mburkuni sə nə nggə hama ama, <Məbeami! Məbeami!>

⁴⁶ Bwē ka nə ueo anggo məbeami na abalə anongŋo mala do nə kwánó mənə arəi ka kat. Duməna məbeami. Bwē nə dum nəmurəi; †nə duk zak anzəm la.

Kwánó nggū aba gir'nggūrəu

⁴⁷ <<‡Lang kwàpì sak arə gir'nggūrəu, mənana à tè nə dà'ndíng ko linən,

⁴⁸ ko nda arə nkonggúr ko bugir mala linən ko dà'ndíng, ko nda arə nggūgir, ko arə bə kəgír mənana à pè nə nggū ka,

† 13:46 13:46 Balli aba: Bal 5:2; 12:14,15; 2Amur 7:3; 15:5; 2Kpa 26:21; Luk 17:12-13. ‡ 13:47 13:47 Balli gbal aba: Pəris 14:55

⁴⁹ Bə ban mənana kwàpì ka ləmdə mùrì məpwale ko məbangne arə gîr'nggūrəuĩ, ko arə nggūgîrnî, ko arə nkonggúrî, ko arə bugîrnî, ko arə bə kəgîr mana à pè nè nggū ka, kwàpì mala kwánó nggū na, sə duməna púp à nè ləmdəi pəris.

⁵⁰ Anzəm mana pəris peləkini ka, nè tsəa ama bəà tsəi zak, ba anongno tongno-nong-bari.

⁵¹ Pələa a tongno-nong-baria pwari ka, pəris nè peləki. Bə səni ama kwàpì mənə akina rə gîr'nggūrəuĩ, ko nkonggúrî, ko bugîrnî, ko nggūgîrnî, koməye nda túró mana à kə pangnəi ka, kwàpì mala yinə kwánó nggū məbinə malâ na; gîr'beamî na.

⁵² Sə yì ka nè pisə mənə yì gîr'nggūrəu mala nkonggúr dā'ndíng ko linən, andə koya gîr na mənana à pè nè nggū, mana kwánó aki rəi ka; kwàpì mənə ka mala yinə kwánó nggū məbinə malâ na. Duməna púp à nè pisəi a bəsa.

⁵³ <<Sə bə pəris peləki sə səni ama kwane aki rə gîr'nggūrəuĩ, ko nkonggúrî, ko bugîrnî, ko koya gîr na mənana à pè nè nggū ka, raka,

⁵⁴ pələa pəris nè tsəa ama bəà lé sə bəà tsəi zak nə abwana ba anongno tongno-nong-bari.

⁵⁵ Sə pəris nè peləki mənə yì gîr mana kwàpì ka dəm. Sə bə səni ama ban mənana kwàpì ka nggadi mùrì dāng, anzəm mana à langnəni ka, sə ko bə kwàpì mesə raka, gîrnî duməna məbeamî. Duməna púp à nè pisəi a bəsa, kobə ban mana kwàpì lì arə nggubyauni ka nda abaləi ko a nza ka.

⁵⁶ <<Səama bə pəris peləki, sə səni ama ban mənana kwàpì ka nda mbəram-mbəram, anzəm mana à langnəni ka, nè kasəi arə gîr'nggūrəuĩ, ko nggūgîrnî, ko nkonggúrî, ko bugîrnî.

⁵⁷ Bə kwàpì nyare pusərai dəm arə gîr'nggūrəuĩ, ko arə nkonggúrî, ko arə bugîrnî, ko arə koya gîr na mənana à pè nè nggū ka, ləmdə ama kwàpîni na arə akiban; duməna púp à nè pisə koya gîr mənana ndanə kwàpîni arəi ka a bəsa.

⁵⁸ Səama bə kwàpîni ndərmini rə gîr'nggūrəuĩ, ko nkonggúrî, ko bugîrnî, ko koya gîr na mənana à pè nè nggū ka, anzəm mana à langnəni ka, duməna púp à nè bəsələ lê, sə nè boarnsari.>>

⁵⁹ Mənia ka nda nggurcau mənana à nè kpate bə kwàpì pusərai arə gîr'nggūrəu mana à swàri nə nkonggúr ko bugîr mala linən ko dā'ndíng ngga, ko arə bə kəgîr mənana à pè nè nggū ka, ace kasəcau ama boarnansari ko duməna məbeamî ka.

14

Anzongcau ace lak məkwánó nggū

¹ Yahweh banggi Musa cau ama,

² <<Mənia ka nda nggurcau ace məkwánó nggū, a pwari mala lakban male. À nè yinəi a bədəm pəris.

³ Sə pəris nè púr anzəm lá nè ngga peləki kwane. Bə pəris səni rə bəwə mana ndanə kwánó nggū ka maləna ka,

⁴ pəris nè tsəa ama bəà yinə amuna-nyal məboarne bari nə yiləmia, andə munagara nggun-seda, andə bugîr məbangne, andə bondo-hisop, ace bəwa mana à nè lé ka.

⁵ Pələa pəris nè tsəa ama bəà pwan-myəl mwashat atə amuna-nyal mənə ka amúr mùr mgbede* aba nkwarîng-dəbang.

⁶ Sə pəris ka, nè twal nyal mana nəyiləmu ka, atārəia andə munagara nggun-seda, andə bugîr məbangne, andə bondo-hisop, sə nè oasəia aba nkila mala nyal mana à pwan-myəli amúr mùr mgbede ka.

* **14:5 14:5** *mùr mgbede* ko <<mùr bangna mana à loa toě ka.>> Anggo gbal a məsəi 6, 50, 51, 52.

⁷ Sə nə watsəki kusə tongno-nong-ɓari amur ɓwa mənana à kə lé arə kwánó nggû ka. Pələa nə bang bwāng ama ɓwê boarnansari, sə nə nying muna-nyal mana nə yiləmu ka ɓè o a bondo.

⁸ Sə ɓwa mana à kə lé ka, nə lakki agir'nggūrəi, nə swár nyang múrí kat, nə sussəo a mūr, sə yì ka nə boarnsari. Sə anzəm məno ka, ɓwê nə gandə yiu abalə abwana a bando malea, səama pà nə kùtí aba gumli male dāng, ba nongŋo tongno-nong-ɓari.

⁹ A tongno-nong-ɓaria pwari ka, duməna púp ɓwê nə swár nyang rəi dəm, andə mbotokuni, andə nyang múrməsəi. Nə swár nyang rəi kat, nə lakki agir'nggūrəi kat, nə sussəo a mūr, sə yì ka nə boarnsari.

¹⁰ <<Sə a tongno-nong-tàruia nongŋo ka, ɓwê nə yinə amuna-gam ɓari mənana bekə gír məbane pà kàm arəia raka, andə nsari nzur mənana mbule mwashat sə bekə gír məbane pà kàm arəi raka, andə tasau tàrú† mala muku məbəlke, mənana à kpapi andə mùrú olif ace pàgír mala məsəsa ka, andə mùrú olif banì mwashat aba gauwe tàrú mala du lita.

¹¹ Sə pəris mana kə lé ka, nə tamsə ɓwa mənana à kə lé ka, andə amənia yì agir ka a ɓadəm Yahweh, a bankutio aba Tara Ban-peri.

¹² Pələa pəris nə twal mwashat abalə amuna-gam, nə pàgír mala mbwegír ace kumcau nəi, atārəia andə mùrú olif banì mwashat aba gauwe tàrú mala du lita, sə nə loasəia a kùli, ɓè duk pàgír na mənana à loasəi a kùli a ɓadəm Yahweh ka.

¹³ Sə pəris nə pwan-myal mənia yì nzur ka, a ban mənana à kə pwan-myal agirkusəu mala pàgír ace caubikea‡ andə pàgír mala pisəe kəring ngga, a ban məfele. Pàgír mana à pà mala mbwegír ace kumcau, kəla pàgír mana à pà ace caubikea ka, amala pəris na; nggea məfele na.

¹⁴ Pəris ka, nə dārəa aba mənia yì nkila mala pàgír ace kumcau ka, nə dwakədi a gyare mburkiru məli mala ɓwa mənana à kə lé ka, sə amur munabui məbure məli, sə amur muna-kusəi məbure məli.

¹⁵ Sə pəris ka, nə dārəa aba banì mwashat mala gauwe tàrú mala du lita mala mùrú olif, sə nə soləi a ɓabui mə'nggare,

¹⁶ sə pəris nə oasə munabui məli aba mùrú mana a ɓabui mə'nggare ka, sə nə watsəki nə munabui kusə tongno-nong-ɓari a ɓadəm Yahweh.

¹⁷ Sə aba mùrú mana ueo a ɓabui ka, pəris nə dwakədi ɓəti a gyare mburkiru məli mala ɓwa mənana à kə lé ka, sə arə munabui məbure məli, sə arə muna-kusəi məbure məli, amur nkila mala pàgír mala mbwegír ace kumcau.

¹⁸ Sə cili mùrú mana a ɓabu pəris ka, nə soləi a ɓamur ɓwa mənana à kə lé ka. Pələa pəris nə shawudí a ɓadəm Yahweh.

¹⁹ Pəris nə pà pàgír ace caubikea ace shawudí ɓwa mənana à kə lé ɓè purí ɓá do-beami male ka. Anzəm məno ka, nə pwan-myal girkusəu mala pàgír mala pisəe kəring.

²⁰ Sə nə pà gir'nkila mala pàgír mala pisəe kəring, atārəia andə pàgír mala məsəsa, amur gyangŋan. Anggo sə pəris nə shawudí ɓwê, sə ɓwê nə boarnsari.

²¹ <<Səama ɓè ɓwê ka mətər na, mana pà nə gandə pà amənia yì apagir raka,§ duməna púp nə yinə məgam ace pàgír mala mbwegír ace kumcau, à nə loasəi a kùli ace shawudí. Dəm ngga ɓwê nə yinə tasau mwashat* mala muku məbəlke, mənana à kpapi andə mùrú olif ka ace pàgír mala məsəsa, andə mùrú olif banì mwashat aba gauwe tàrú mala du lita.

† 14:10 14:10 tasau tàrú ko tyang tàrú. ‡ 14:13 14:13 pàgír ace caubikea ko <<pàgír ace lakban arə caubikea>>; akani sə a məsəi 19, 22 andə 31. § 14:21 14:21 Balli gbal aba: Pəris 5:7-13; 12:8. * 14:21 14:21 tasau mwashat ko tyang mwashat.

²² Dəm ngga, bwe nə yinə akutumurəm bari, ko akutugangyi bari, kəla mana ndanəi nə pə ka. Mwashat ka, nda ace pəgir ace caubikea, sə bə man ngga nda ace pəgir mala pisəe kəring.

²³ A tongno-nong-tàruia nongŋo ka, duməna púp bwe nə yinə agirni aban pəris ace lakban male, a bankutio aba Tara Ban-peri, a badəm Yahweh.

²⁴ Sə pəris nə twal məgam mənə, mala pəgir mala mbwegir ace kumcau, atārəia andə mürú olif mənə banì mwashat aba gauwe tərú mala du lita ka. Sə pəris nə loasəia a kùli, bə duk pəgir na mənana à loasəi a kùli a badəm Yahweh ka.

²⁵ Sə pəris nə pwan-myal məgam mala pəgir mala mbwegir ace kumcau. Pələa pəris nə dārəa aba kə nkila mala pəgir mala mbwegir ace kumcau, sə nə dwakədi a gyare mburkiru məli mala bwa mənana à kə lé ka, sə arə munabui məbure məli, sə arə muna-kusəi məbure məli.

²⁶ Pələa pəris nə dārəa aba mürúnì, sə nə soləi a babui mə'nggare,

²⁷ sə nə tərú mürú mana a babui mə'nggare ka nə munabui məli, sə nə watsəki kusə tongno-nong-bari a badəm Yahweh.

²⁸ Sə aba mürú mana a babui ka, pəris nə dwakədi bəti a gyare mburkiru məli mala bwa mənana à kə lé ka, sə a munabui məbure məli, sə a muna-kusəi məbure məli, arə abān mənana à dwakədi nkila mala pəgir mala mbwegir ace kumcau kam ngga.

²⁹ Sə cili mürú mana uəo a babu pəris ka, nə soləi a bamur bwa mənana à kə lé ka, ace shawudə a badəm Yahweh.

³⁰ Sə pəris ka nə pa gir'nkila nə akutugangyi ko akutumurəm mənə, mana atea bwe gandə pa ka;

³¹ mwashat ka, nda ace pəgir ace caubikea, sə bə ka, nda ace pəgir mala pisəe kəring, atārəia andə pəgir mala məsəsa. Pələa pəris nə shawudi bwa mənana à kə lé ka, a badəm Yahweh.

³² Mənia ka nda nggurcau ace bwa mana kat ndanə kwánó nggú, sə kume male bik mana nə gandə yinə apagir ace lakban male raka.>>

Anggurcau ace lak abala

³³ Yahweh banggi Musa andə Haruna ama,

³⁴ <<Lang wun nə kùti aba nzali Kan'ana, mənana ən nggə pə wun bə duk girkuma ma'wun, sə ən tsək kwàpì mala kwánó nggú a bə bala aba nzali girkuma ma'wun ngga,

³⁵ duməna púp mətala bale nə nggá banggi pəris, ama, <Ən səni kəla kwàpì ka nda kam a bala mem.>

³⁶ Sə kaniama pəris nə ká ace peləki kwanə ka, duməna púp nə tsəa ama bəa pusəki agir mənana a bale kat ka a nza, ace mənana bəa kəa tunəi koman kat a balanì məbeamì dāng. Anzəm mənə ka pəris nə ká ace sən bale.

³⁷ Pəris nə kutio nə peləki kwàpì mana arə abumkurəm ngga. Bə abān mənana à kwàpì arə bumkurəm ngga à ləmdə mürì məpwale ko məbangŋe, sə bə pəris səni ama kwàpì ka ndarə li aba bumkurəm ngga,

³⁸ pəris nə puro a nza a kunbala, sə nə gir kun mənə yì bala ka, ba nongŋo tongno-nong-bari.

³⁹ A tongno-nong-baria pwari ka, pəris nə yiu dəm nə peləki bá mənə yì bala ka. Sə bə kwane akinaban arə abumkurəm ngga,

⁴⁰ pəris nə tsəa ama atali mana à bangŋaba nəia, sə ado ka à ndanə kwánó arəia ka, bəa pusəkia; à nə sukkia a ban məbeamì anzəm la.

⁴¹ Sə pəris nə tsəa, à nə konggi rə abumkurəm kat, sə tú mana à konggi ka, à nə ngga soləi a ban məbeamì anzəm la.

⁴² Pələa à nè twal abea atali à nè oasəkia a kuni aməno à pusəkia ka, sə à nè tasə abumkurəmi nə bəsa biddəman.

⁴³ <<Sə bə kwàpì mənə mana yikinə kwánó ka, nyare pusərai dəm a bale, anzəm mana à pusəkina atali mana à ndanə kwánó arəia, sə à konggina abumkurəmi, à tasəna rəia ka,

⁴⁴ pəris nə ká, nə səni dəm pepe; sə bə kwàpì akinaban a bale ka, kwàpì mala yinə kwánó nggū məbinə malá na; gír'beami na.

⁴⁵ Duməna púp bale ka, à nè arki, sə atali male andə anggun male, andə tú male ka, à nè pwanía kat, à nè umnəia anzəm la, a ban məbeamí.

⁴⁶ Sə koyana kat, mana kúti a mənə yì bala, anzəm mənana à girəna kún bale ka, bəwê nè duk məbeami ba pwarikpəra.

⁴⁷ Bwa mana kat nongŋo a bale, ko li girlina kam ngga, duməna púp nə lakki agir'nggūrəi.

⁴⁸ <<Səama, bə pəris yiu, sə səni ama kwane mesəe akiban a bale dāng, anzəm tasə abumkurəmi ka, pəris nə bang bəwāng ama bale ka boarnansari; kwane uməna.

⁴⁹ Sə ace lak bale ka, pəris nə twal amuna-nyal bari, andə munagara nggun-seda, andə bugir məbangŋe andə bondo-hisop,

⁵⁰ sə nə pwan-myal mwashat atà amuna-nyal mənə ka amúr mūr mgbede aba nkwarding-dəbang.

⁵¹ Pələa nə twal munagara nggun-seda andə bondo-hisop andə bugir məbangŋe, atārəia andə muna-nyal mana nə yiləmu ka, sə nə oasəia aba nkila mala muna-nyal mana à pwan-myalí ka, sə aba mūr mgbede mənə ka, sə nə watsəki bale kusə tongno-nong-bari.

⁵² Anggo sə pəris nə lak bale nə nkila mala muna-nyal, sə nə mūr mgbede, sə nə muna-nyal mana nə yiləmu ka, sə nə munagara nggun-seda, andə bondo-hisop, andə bugir məbangŋe.

⁵³ Pələa pəris nə nying muna-nyal bə o bə purí bá nggea-là aban ká a bondo. Anggo sə pəris nə shawudí bala mənə, sə nə boarnsari.>>

⁵⁴ Mənia ka nda nggurcau amur cau mala koya kwánó nggū: ace nzwari,

⁵⁵ †ace sa mala kwàpì arə gír'nggūrəu ko arə bala,

⁵⁶ sə ace gír-mwara, ko bāndà, ko terikí mala nggū,

⁵⁷ ace kasəcau ama gír ko bwa ka məbeami na ko boarnansari. Mənia ka nda nggurcau amur kwánó nggū andə kwàpì.

15

Nggurcau amur puro mala mùrgir məbeami a bata bwa

¹ Yahweh bangcau nə Musa andə Haruna, ama,

² <<Ne amə Isərayila ama, Lang bwa na nə kwánó arəi sə bate kə pur mùrgir ka, puro mala mùrgir male ka gírbeami na.

³ Sə mənia ka nda nggurcau amur do-beami atəcau mala puro mala mùrgir male: ko bate kə pur mùrgir, ko puro mala mùrgir male gír kún bate, mənə ka do-beami na a baní.

⁴ <<Koya gír-nongŋo na mana bwa mənə mùrgir kə puro a bate, sə nongŋo amurí ka, gír-nongŋe nə duk məbeami. Yale gír mana kat bəwê do amurí ka, nə duk məbeami.

⁵ Sə bwa mana kat je gír-nongŋo male ka, duməna púp bəwê nə lak agir'nggūrəi, sə nə sussəo a mūr, sə kat andə amani ka nda aba do-beami ba pwarikpəra.

† 14:55 14:55 Balli aba: Pəris 13:47.

⁶ Sə koya bwa na kat do amur koyagir na mənə yì mə pùr murgir a bəte duk kam ngga, duməna púp bwe nə lakki agir'nggürəi, sə nə sussəo a mür, sə kat andə amani ka nda aba do-beami ba pwarikpəra.

⁷ Bwa mana kat je rə bwa mənana ndanə puro mala murgir a bəte ka, duməna púp bwe nə lakki agir'nggürəi, sə nə sussəo a mür, sə kat andə amani ka nda aba do-beami ba pwarikpəra.

⁸ Sə bə mənə yì bwa mana ndanə puro mala murgir a bəte, sə tau'ntāra arə abwana mana aməboarnsari na ka, duməna púp à nə lakki agir'nggürəia, sə à nə sussəo a mür, sə kat andə amani ka à nda aba do-beami ba pwarikpəra.

⁹ Sə koya gir-do-anzəm girkusəu mana mənə yì mə pùr murgir a bəte do amurí ka, yì gir-do-anzəm girkusəu ka nə duk məbeami.

¹⁰ Sə bwa mana kat je koyagir mana mənə yì bwa duməna amurí ka, nə duk məbeami ba pwarikpəra. Sə bwa mana kat twal mənə yì gir ka, duməna púp bwe nə lakki agir'nggürəi, sə nə sussəo a mür, sə kat andə amani ka nda aba do-beami ba pwarikpəra.

¹¹ Bə bwa mənana ndanə puro mala murgir a bəte ka je bəbwa sə ak tadəmba shələ abui a mür raka, mənə yì bwa à je ka duməna púp nə lakki agir'nggürəi, sə nə sussəo a mür, sə kat andə amani ka nda aba do-beami ba pwarikpəra.

¹² Sə bə bwa mana murgir kə puro a bəte ka je koya nkwareng dəbang ngga, duməna púp à nə arki nkwarengni, sə koya kwar mana à shərri nə nggun sə bwe je ka, duməna púp à nə shələi a mür.

¹³ <<Lang bwa mənana murgir kə puro a bəte ka kuməna lakban arə puro mala murgir a bəte ka, nə twal anongno tongno-nong-bari mala lakban male, nə kündəō, pələa nə lakki agir'nggürəi, sə nə sussəo aba mür mgbede, sə yì ka nə boarnsari.

¹⁴ Sə a tongno-nong-tàruia nongno ka, duməna púp nə yinə akutugangyi bari ko akutumurəm bari a badəm Yahweh, a bankutio aba Tara Ban-peri, sə nə pè pəris.

¹⁵ Pələa pəris nə pəboro nəia; mwashat ka mala pəgir ace caubikea* na, sə man mwashat ka, mala pəgir mala pisəe kəring na. Sə pəris nə shawudí bwe a badəm Yahweh, ace puro mala murgir male a bəte.

¹⁶ <<Bə bwabura sukkimür arəi ka, duməna púp nə lak rəi kat a mür sə kat andə amani ka nə ueo aba do-beami ba pwarikpəra.

¹⁷ Sə koya daura andə koya nggugir mana mürtauní sùr amurí ka duməna púp à nə lé nə mür, sə kat andə amani ka, nə ueo aba do-beami ba pwarikpəra.

¹⁸ Bə bwabura nongnə bwama sə sukkimür ka, duməna púp yia kəm ngga à nə sussəo a mür, sə kat andə amani ka, à nə ueo aba do-beami ba pwarikpəra.

¹⁹ <<Lang murgir kə puro a bəta bwama, sə murgirni ka nkila na ka, duməna púp nə ueo aba pəndəkya mala bumkwana male nongno tongno-nong-bari, sə bwa mənana kat je bwame ka, nə duk məbeami ba pwarikpəra.

²⁰ Gir mana kat bwame nongno amurí aba pəndəkya mala bumkwana male ka, girni nə duk məbeami. Dəm ngga gir mənana kat yì ka do amurí ka nə duk gir-beami.

²¹ <<Sə bwa mənana kat je gir-nongno mala bwame ka, duməna púp bwe nə lakki agir'nggürəi, sə nə sussəo a mür, sə kat andə amani ka bwe nə ueo aba do-beami ba pwarikpəra.

* 15:15 15:15 pəgir ace caubikea ko <<pəgir ace lakban arə caubikea>>; akani sə a məsəi 30.

²² Sə bwa mənana kat je koyagir mana mənıa yì b̄wama do amurí ka, duməna púp n̄ lakki agir'nggūrəi, sə n̄ sussəo a mūr, sə kat andə amani ka n̄ ueo aba do-beami ba pwarikpəra.

²³ Ko b̄ə ḡir-nonḡo na, andə koyagir nani mənana b̄wame duməna amurí, sə bwa je ka, b̄wē n̄ duk məbeami ba pwarikpəra.

²⁴ Sə b̄ə koya b̄wabura nongnə man yì b̄wama, sə nkila mala bumkwana mala b̄wame sulə arəi ka, b̄wabure n̄ duk məbeami anonḡo tongno-nong-bari. Sə koya ḡir-nonḡo mənana b̄wabure nong amurí ka n̄ duk ḡir'beami.

²⁵ <<B̄ə nkila kə bunno arə b̄wama sə twal anonḡo pas, sə pà aba pəndəkya bumkwana male raka, ko ana raka, b̄ə bunno mala nkila yàl̄i anonḡo mala pəndəkya bumkwana male ka, duməna púp n̄ lidəmba aba do-beami abalə anonḡo mala bunno mala nkila mənə ka kat. Yì ka, n̄ duk məbeami kəla mana məbeami na aba pəndəkya bumkwana male ka.

²⁶ Koya ḡir-nonḡo mənana b̄wame nong amurí, abalə anonḡo mala bunno mala nkila male ka, n̄ dupi wi kəla ḡir-nonḡo mala pəndəkya bumkwana male. Sə komana kat do amurí ka n̄ duk məbeamî, kəla mana nda aba do-beami mala pəndəkya bumkwana male ka.

²⁷ Bwa mənana kat je amənıa yì agir ka, n̄ duk məbeamî, sə duməna púp n̄ lakki agir'nggūrəi, sə n̄ sussəo a mūr, sə kat andə amani ka n̄ ueo aba do-beami ba pwarikpəra.

²⁸ B̄ə b̄wame kuməna lakban arə bunno mala nkila male ka, n̄ twal anonḡo tongno-nong-bari n̄ kùndəô, sə anzəm mənə ka n̄ boarnsari.

²⁹ Sə a tongno-nong-tàruia nonḡo ka, duməna púp n̄ twal akutugangyi bari ko akutumurəm bari sə n̄ yinəia aban pəris a bankutio aba Tara Ban-peri.

³⁰ Pələ pəris n̄ pəboro nəia; mwashat ka ace pəgir mala gəshi caubikea, sə man mwashat ka, ace pəgir mala pisəe kəring. Sə pəris n̄ shawudî b̄wame a b̄adəm Yahweh, ace bunno mala nkila beami male.

³¹ <<Anggo sə awu n̄ nunkir amə Isərayila b̄ə yál rəia arə do-beami malea, b̄ə ana raka à n̄ wú aba do-beami malea, acemənana do-beami malea n̄ pəndəki Taragula mem mana nda abaləia ka.>>

³² Mənıa ka nda nggurcau ace b̄wabura mənana murḡir kə puro a b̄ate, sə ace b̄wabura mana sukkimūr arəi, mənana tsəi pələ məbeami ka;

³³ đəm ngga nda ace b̄wama mana kum rəkwana n̄ bumkwana male ka, sə ace koyan, b̄wabura ko b̄wama, mana murḡir kə puro a b̄ate ka, sə ace b̄wabura mənana nongnə b̄wama mana məbeami na ka.

16

Pwari mægule mala shawudiban

¹ Anzəm lú mala amuna-burana bari mala Haruna, mana à wũ acemənana à gbàshi ban Yahweh* sə Yahweh wal-luia ka,

² Yahweh nacau n̄ Musa ama, <<Banggi mə'eambo Haruna ama bəkəa na ama n̄ nggə yiu b̄abà ace kùtí aba ban məfele mana à gbàrì n̄ lagir, a b̄adəm bunə s̄əntər mənana amur Akwati ka, đang, ace mənana bəkəa wũ raka. Mənıa ka nda acemənana mə n̄ ləmdə rəəm aba pərbang amur bunə s̄əntər.

* **16:1 16:1** à gbàshi ban Yahweh ko <<à pisə ḡir-mə'rəmboarne a b̄adəm Yahweh, sə à kpatè kəla mana Yahweh tsəkia wia ka đang.>>

³ <<Ani sə Haruna nə kùtí aba ban məfele:† Nə yinə jamnda a domwan ace pəgir ace caubikea,‡ andə gam ace pəgir mala pisəe kəring.

⁴ Nə sussəo a mūr sə nə oasə amənia yì adaura məfele ka; nə oasə shiwan male mala nggubyaui linən atè, nə tūr daura-babaləu məlime mala linən arəi, nə kūr bugir mārə tabunu mala linən, sə nə mārə nggubyaui mbuɓi mūrū mala linən a mūrī.

⁵ Sə nə ak agbato bari a bu binala amə Isərayila, ace pəgir ace caubikea, sə gam mwashat ace pəgir mala pisəe kəring.

⁶ <<Haruna nə pà gír'nkila nə jamnda mənía ka bə duk pəgir ace caubikea mala bamúri, nə shawudí bamúri sə nə shawudí bala male.

⁷ Pələa nə twal agbato mənía bari ka, nə tamsəia a badəm Yahweh a bankutio aba Tara Ban-peri.

⁸ Sə Haruna nə bwal-shishar amur agbato man bari ka ace sūrə məye na ateà nda ace Yahweh sə məye na ace Azazel.§

⁹ Haruna nə yinə gbato mana bwal-shishar ləmdə ama nda ace Yahweh ka, sə nə pà gír'nkila nəi bə duk pəgir ace caubikea.

¹⁰ Sə gbato mənana bwal-shishar ləmdə ama nda ace Azazel ka, à nə yinəi andəaməsəi a badəm Yahweh ace shawudíban amurí, ace mənana à nə tasəte bə o a njenza a Azazel ka.

¹¹ <<Haruna nə pà gír'nkila nə jamnda mənía ka bə duk pəgir ace caubikea ace bamúri, nə shawudí bamúri, sə nə shawudí bala male. Nə pwan-myal jamnda mənía ka bə duk pəgir ace caubikea ace bamúri.

¹² Sə nə twal tasau-bəsa, nə lumsəi nə nkalang bəsa mana dārə atə gyangŋan mana came a badəm Yahweh ka. Sə nə dārə muku-gir loasə yele mərəmboarne mənana à goe ləkət-ləkət ka, bə lumsə babui bari, sə nə kùtí nəi aba Ban Nggea Məfele anzəm lagir.

¹³ Yì ka nə so mənía yì muku-gir loasə yele mərəmboarne ka a bəsa a badəm Yahweh, ace mənana bə pərɓang mala yele muku-gir mərəmboarne bə gír mūr buno səntər mana amur Akwati mala Acau-nakûn ngga. Bə pè anggo raka nə wú àkə banì.

¹⁴ Sə nə dārəa aba nkila mala jamnda, nə watsəki nə munabuì amúr buno səntər, a buì mənana sən njar-takuli ka; sə nə dārə nkile dəm nə watsəki nə munabuì a badəm buno səntər kusə tongno-nong-bari.

¹⁵ <<Pələa nə pwan-myal gbato mala pəgir ace acaubikea mana nda ace abwana ka, sə nə kùtí nə nkile aba Ban Nggea Məfele anzəm lagir. Akano ka nə dārəa aba nkile sə nə watsəki amur buno səntər sə a badəmɓi, kəla mənana pàngnə nkila mala jamnda ka.

¹⁶ Anggo sə nə shawudí Ban Məfele, atəcau mala do-beami mala amə Isərayila, sə ace akpəpak andə acaubikea malea kat. Anggo gbal sə nə pà ace Tara Ban-peri, mənana ndakam abaləia aba do-beami malea ka.

¹⁷ Kəbwa pà nə pək kàm aba Tara Ban-peri twal a bu-pwari mana Haruna kùtí nəi ace shawudíban aba Ban Nggea Məfele ka dāng ba puro male; she bə maləna shawudíban ace bamúri, sə ace bala male, sə ace bəwabundəa mala Isərayila kat mana ram ngga.

¹⁸ Sə nə puro aban gyangŋan mana nda a badəm Yahweh ka, nə shawudí, sə nə dārə aba nkila mala jamnda, sə aba nkila mala gbato mənəo ka, nə hasəki arə anjawe mala gyangŋan a koya buban.

† 16:3 16:3 Balli aba: Ib 9:7,24-25. ‡ 16:3 16:3 pəgir ace caubikea ko <<pəgir ace lakban arə caubikea>>; akani sə arə aban kat aba kùré mənía. § 16:8 16:8 Azazel ka nda <<mbul məmúrɓikea>>, ko <<mbul mana nə o a njenza a ban məkwanə andə mala tanni>>, ko <<kukwar-mbul>>; anggo gbal a məsəi 10, 26.

¹⁹ Sə nə dārə aba nkila mənə, nə watsəki amur gyangnan nə munabui kusə tongno-nong-bari; anggo ka nə lé sə nə tərì arə ado-beami mala amə Isərayila.

²⁰ <<Anzəm mənana Haruna maləna shawudiban ace Ban Məfele, andə Tara Ban-peri, andə gyangnan ngga, nə yinə gbato mənana nəyiləmu ka.

²¹ Sə yì ka nə nongsə abui kəm a bamúr gbato man nəyiləmu ka, sə nə bang abealbikea mala amə Isərayila kat amurì, andə akpakpak malea kat, andə acaubikea malea kat. Anggo sə nə tsək acaubikea mala amə Isərayila a bamúr gbato man, sə nə tasəte bə o, sə bebwa mənana à twali ace tūrè ka, nə pərte aban ká a njenza.

²² Gbato man nə twal twalo mala abealbikea mala amə Isərayila kat a mūrì, nə kánəia kuko a ban mənana là pà kəm tù raka, sə bwa mənə ka nə deki bə o atārè a bondo.

²³ <<Pələa Haruna nə kùtì aba Tara Ban-peri, nə swár adaura nggubiau linən mənana oasə arəi lang kùtì a Ban Məfele ka, sə nə dekia kano.

²⁴ Sə yì ka nə sussəo nə mur a ban məfele, sə nə oasə agir-nggūrəu male; pələa nə puro sə nə pà pəgir mala pisəe kəring ace bamúrì, sə nə pà mana nda ace abwana ka; nə shawudì bamúrì sə nə shawudì abwana.

²⁵ Sə nə pisə mūrú-nyama mala pəgir mala pisəe kəring amur gyangnan.

²⁶ Sə bwa mənə nying gbato mənə bə o aban Azazel ka nə lákkí agir'nggūrèi, sə nə sussə nə mūr, sə anzəm mənə ka nə gandə yiu aba kàttì.

²⁷ Sə jamnda andə gbato mana à pàna gír'nkila nəia kəla pəgir ace caubikea, mənana nkilea ka, à yinəi ace shawudiban aba Ban Məfele ka, à nə kánəia anzəm kàttì. Nyamia, andə nggūia, andə ciutea ka, à nə pisəia nə bəsa.

²⁸ Sə bwa mənana pisəia ka, nə lak agir'nggūrèi, sə nə sussə nə mūr, sə nənzmò ka nə gandə kùtì aba kàttì.

²⁹ <<Mənia ka nə duk nggurcau aban wun tətək, ama a lumia pwari mala tongno-nong-baria zongno ka, duməna púp ama amə Isərayila andə abəri mana à ndanədo abaləia ka, à nə gilmūr sə à pà nə pək kə tūró dang.

³⁰ A man yì pwari ka, à nə shawudì wun ace lak wun. À nə lak wun arə acaubikea ma'wun kat ace mənana bə wu boarnsari a badəm Yahweh ka.

³¹ Mənia yì pwari ka, pwari mala usələo na kat-kat aban wun kəla pwari Sabbath, sə abaləi ka, wun nə ginəi bamur rə wun agir; nggurcau na tətək.

³² Sə pəris mənana à dārəi sə à tərì bə duk pəris a kunì tárrì ka, nda mənana nə shawudiban ngga. Nə oasə adaura məfele mala nggubiau linən arəi.

³³ Nə shawudì Ban Nggea Məfele, andə Tara Ban-peri, andə gyangnan, sə nə shawudì apəris andə bwabundəa mana ram ngga kat.

³⁴ Mənia ka nə duk nggurcau ace wun tətək, ama à nə shawudì amə Isərayila kusə mwashat a pələa, atəcau mala acaubikea malea kat.>>
Sə Haruna pə kəla mana Yahweh banggi Musa ka.

17

Pà gír'nkila a ban mana à pərban arəi ka

¹ Yahweh nacau nə Musa ama,

² <<Banggi Haruna andə amuna-burana male, andə amə Isərayila kat, ama, Mənia ka nda nzongcau mana Yahweh pà ka.

³ Bə kəbwa a təu mala Isərayila wal ndă, ko nzur, ko mbulpəndəa aba kàttì, ko pwan-myali anzəm kàttì,

⁴ sə yinəi a bankutio aba Tara Ban-peri nə pà boro nəi abanam Yahweh, a badəm Taragula mem Yahweh raka, bafe mala sukki'nkila nə suləo amur bōwê. Man yi bwa ka sukkina nkila, sə bōwê ka, à pà nə balli abalə abwana male dāng.

⁵ Tər mənəia yì nzungcau ka nda mənana ama, agir'nkila mala amə Isərayila mana à kə pana gîr'nkila nəia a patal ka, bəà yinəia abanam Yahweh, aban pəris a bankutio aba Tara Ban-peri, sə bəà pà gîr'nkila nəia kəla agir'nkila mala apagir ace dotarəu abanam Yahweh.

⁶ Sə pəris nə təkki nkile amur gyangŋan mem Yahweh a bankutio aba Tara Ban-peri, sə nə pisə mürui ace pà rəmban məboarne mana nə pwasəbumam Yahweh ka.

⁷ Anggo ka, à pà nə nyare à nə pà agir'nkila malea dəm aban akukwar-mbul dāng, akukwar-mbul mənana à kutina aba nongginə-rəarəu andəia ka.* Mənəia ka nə duk nggurcau tətək acea arə ado'nza malea kat.

⁸ <<Sə wu nea wia ama, koya bwa a təu mala Isərayila, ko atə abəri mənana à ndanədo abaləia, mənana pəgîr mala pisəe kəring, ko pà gîr'nkila,

⁹ sə yinəi a bankutio aba Tara Ban-peri, ace pagîr nəi abanam Yahweh raka, man yi bwa ka, à pà nə balli abalə abwana male dāng.

Nggurcau mala pərbān arə lî nkila

¹⁰ <<Bə kəbwa a təu mala Isərayila, ko atə abəri mənana à ndanədo abaləia, lî koya nkila ka, Mim Yahweh ka, mə nə twalî man yi bwa ka bəməsəam, sə à pà nə balli abalə abwana male dāng.

¹¹ Mənəia ka nda acemənana yiləmi koya gîr mana ndanə yiləmu ka, nda aba nkila. Sə ən pana wun nkila mala agirkusəu ace shawudî ayiləmi wun amur gyangŋan. Nkila ka yiləmu na, sə kə lak caubikea.†‡

¹² Acemani ka, ən bāngŋənî amə Isərayila nəma, kəbwa pà kām atə wun, ko bəkə bəri mana ndanədo abalə wun, mana nə lî nkila ka dāng.

¹³ <<Sə koya bwa Isərayila, ko bəri mana ndanədo abaləia, mənana pur bombo, sə bwal nyama ko nyal, mənana məboarne na à nə lî ka, duməna púp nə dārə nkile sə nə gîrî nə nzali.

¹⁴ Yiləmi koya gîr mana ndanə yiləmu ka, nda aba nkile: nkile nda yiləmi. Acemani ka, ən bāngŋənî amə Isərayila nəma, Pə wu nə lî nkila mala bəkə gîryiləmu dāng, acemənana yiləmi koya gîryiləmu ka, nda nkile. Bwa mənana kat lî nkila ka, à pà nə balli abalə abwana male dāng.

¹⁵ Sə koya bwa Isərayila ko bəri, mənana lî girkusəu mənana wuna atərəi ko anyambikea wal-lui ka, duməna púp nə lakki agir'nggūrəi, sə nə sussəo a mür, sə kat andə amani ka, nda aba do-beami ba kpa mala pwari.

¹⁶ Sə bə lakkia dāng, ko sussə rəi raka, nə twal twalo mala bealbikea male.>>

18

Nongnəban mənana à pərbān arəi ka

¹ Yahweh nacau nə Musa ama,

² <<Banggi amə Isərayila ama, <Mə nda Yahweh Bakuli ma'wun.

³ Pə wun nə pək kəla mənana à pəkkiyi a nzali Masar, ban mana wu duk kam dīdŋal ka dāng, sə pə wun nə pək kəla mənana à pəkkiyi a nzali Kan'ana, mənana ado mə nə kənə wun kām ngga dāng. Pə wun nə kpata akúncau malea dāng.*

* 17:7 17:7 nongginə-rəarəu andəia ka ko <<pək caubikea arəam nə kpata abakuli malea.>> † 17:11 17:11 Nkila ka yiləmu na, sə kə lak caubikea ko <<Nkila, kəla yiləmu ka, nda mənana kə shawudîban ngga.>> ‡ 17:11 17:11 Balli gbal aba: Mat 26:28; Mar 14:24; Rom 3:25; 5:9; Afi 1:7; Kol 1:14,20; Ib 13:12; 1Yoh 1:7; Sən 1:5. * 18:3 18:3 Balli gbal aba: Nggur 18:9-12.

⁴ Wun ngga, wun nə kpata anzongcau mem sə wun nə bwal anê mem. Mə nda Yahweh 'Bakuli ma'wun.

⁵ Wu bwal anê andə anzongcau mem; bə bwa kə peə ka, nə kum auwa nə bania. Mə nda Yahweh.

⁶ << <Kəbwa atə wun bəkəa gbəshəban bəkə bəla male ama nə nongnəi dāng. Mə nda Yahweh.

⁷ Kəa pə tərro kəsəkya nə nongnə nggo dāng; yì ka nggo na, acemani ka, a pə wunə pe wì kəsəkya dāng.

⁸ A pə wunə nongnə mālā tərro dāng; anggo ka a panì tərro kəsəkya.

⁹ A pə wunə nongnə mə'nggauleo, nsarile tərro ko nsarile nggò dāng, ko yì ka gul a bala ma'wun ko a bə bala.

¹⁰ A pə wunə nongnə nsari mala muna-bwabura mô ko nsari mala muna-bwama mô dāng, acemənanə yì ka aməbala mò na.

¹¹ A pə wunə nongnə nsari mala mālā tərro, mana gul a bala mala tərro ka dāng, acemənanə yì ka mə'nggauleo na.

¹² A pə wunə nongnə mə'nggaula tərro dāng; yì ka bəla mala tərro na.

¹³ A pə wunə nongnə mə'nggaula nggò dāng, acemənanə yì ka bəla mala nggò na.

¹⁴ A pə wunə pe mə'eam tərro kəsəkya nə gbəshəban māmí ama awu nə nongnəi dāng; yì ka nggò na.

¹⁵ A pə wunə nongnə nkilo muna-bwama dāng;† yì ka mālā munio na.

¹⁶ A pə wunə nongnə mālā mə'eambo dāng, acemənanə yì ka nda a bala mala mə'eambo.

¹⁷ A pə wunə nongnə bwama andə muna-bwama male dāng; sə a pə nə al məkə muna-bwama dāng, acemənanə yì ka abəla na; pə mənə anggo ka bealbana na.

¹⁸ Sə a pə wunə twal bwama bə duk bimama mala mə'eambi, a nə nongnəi sə yì mə'eambi ka ndakam nəyiləmi dāng.

¹⁹ << <A pə wunə nongnə bwama sə mana nda aba pəndəkya mala bumkwana male ka dāng.

²⁰ Sə a pə wunə nongnə mālā bio mə'murkala, wu pəndəki bamurò nəi dāng.

²¹ << <A pə wunə pa koməye na atə amunio kəla pagir aban Molek dāng.‡ Kəa pəndəkice lullə 'Bakuli mô dāng; Mə nda Yahweh.

²² Bwabura andə bwabura pa nə nongnə rəarəia kəla mana bwabura nə nongnə bwama ka dāng;§ mənə ka gír'beami na.

²³ A pə wunə nongnə girkusəu, wu pəndəki bamúrò nəi dāng, sə kə bwama bəkəa pə bamúrì aban girkusəu bə eauwi dāng; mənə ka pələmúr-gir na.

²⁴ << <Wu kəa pəndəki bamur rə wun nə kə məye atə pakkiagir mənə ka dāng, acemənanə abwapəndəa mala anzali mənəna ən nggə pəria bəà nyingga wun ban ngga, à pəndəkina bamuria nə pakki agir beami mənə ka.

²⁵ Sə acemənanə nzali kat pəndəkina ka,* mə nə yinə bashi amur caubikea male, sə nzali ka nə ukki abwana mənəna abaləi ka.

²⁶ Səama wun ngga, wun nə kpata anggurcau andə anê mem, sə pə wun nə pək koməye atə aməno yì agir beami ka dāng, ko bwa mənəna à bəli bwa Isərayila na ko bwa kúndāngna na ka.

²⁷ (Abwana mənəna à akdəmba do a nzali mənəna mə nə kánə wun kəm ngga, anggo sə à pəkki aməno yì agir beami kat ka, sə nzalinì pəndəkya).

† 18:15 18:15 Balli gbal abaTite 38:16; Pəris 20:12; Ezək 22:11. ‡ 18:21 18:21 Balli gbal aba: Pəris 20:2-5; Nggur 18:10; 1Amur 11:7; 2Amur 23:10; Ir 32:35; Atúró 7:43. § 18:22 18:22 Balli gbal aba: Tite 19:5; Pəris 20:13; Nggur 23:18; Rom 1:26-27; 1Kor 6:9-11; Gal 5:21; 1Tim 1:10; Sən 21:8. * 18:25 18:25 Balli gbal aba: Bal 35:33-34; Nggur 9:4; Ezr 9:11; Isha 24:5-6; Ir 2:7.

²⁸ Acemani ka, wu kəa pəndəki nzalinì mənana nè tsəa nè ukki wun kəla mana ukki abwana mənana à ndanədo kəm ado ka dāng.

²⁹ Bwa mənana kat pək koməye na atə agir'beami mənə ka, à pà nè balli abalə abwana male dāng.

³⁰ Acemani ka, wu bwal kwarkiru mem, wu kəa kúti a pək kəbè atə agirbana mala akúncau malea mənana à pəkkiyi a badəm wun ngga dāng, sə wu kəa eare wu pəndəki bamur rə wun nəia dāng: Mə nda Yahweh Bakuli ma'wun.> >>

19

Anggurcau mala doməfele andə bashi-məsəcau

¹ Yahweh nacau nə Musa ama,

² <<Banggi amə Isərayila kat a binalea ama, <Duməna púp wun nè dukdo məfele, acemənana Mim Yahweh Bakuli ma'wun ngga mə nda məfele.

³ << <Koyan atə wun ngga nè pà gulo aban nggé andə tárri, sə wun nè kpata nzongcau mala Pwari Sabbat, pwari usələo mem: Mə nda Yahweh Bakuli ma'wun.

⁴ << <Cè wu pələa aban kpata ankúl, ko wu pəkkí bamur rə wun bəkə bakuli mənana à tulli nə bolo-ntúl ka dāng: Mə nda Yahweh Bakuli ma'wun.

⁵ << <Lang wun nè pà gír'nkila mala apagir ace dotarəu abanam Yahweh ka, wu pè pepè ace mənana bə wu kum â aban Bakuli ka.

⁶ Duməna púp ama mənəia yì gír'nkila ka, wun nè lì a pwari mənana à pànəboro nəi ka, ko bə pwari mana kpate ka, sə bə bəkə gír ueo abaləi, bà tàruia pwari ka, duməna púp wun nè pisəi kəring a bəsa.

⁷ Bə wu lì bəkə bare gír'nkilè a tàruia pwari ka, pəndəkina; pà nè kum â aban Bakuli dəm dāng.

⁸ Bwa mənana kat lì ka, bafe mala caubikea male nè do amurí, acemənana pəndəkinace gír mənana à pànì abanam, Mim Yahweh ka, sə mənə yì bwa ka à pà nè balli abalə abwana male dāng.

⁹ << <Lang wun nè pwàn agirbaban mənana à bəl aba nzali ma'wun ngga, wu kəa pwàn gír kat-kat bə kya bwal masələata kún ababan ma'wun dāng, sə pà wu nè nyar aban ká alta bakurikuri anzəm pwan-girbaban dāng.

¹⁰ Pà wu nè tuki abəlanggun anap kat arə ababan mala anggun-anap ma'wun dāng, sə pà wu nè tərki amənana à sukki a nzali ka dāng; wu nyia ace amətər andə abəri: Mə nda Yahweh Bakuli ma'wun.

¹¹ << <Pà wu nè iun'i dāng; pà wu nè pəkgír aba bosəkiban dāng; pà wu nè ne arəwun nyir dāng.

¹² Pà wu nè kángír nə lulləàm aba nyir dāng, mənana nè tsəa wun nè pəndəkice lullə Bakuli ma'wun ngga.* Mə nda Yahweh.

¹³ << <A pà wu nə təpəri bio mə'murkala, ko awu nə ak gír male arəi dāng. Tangnakusəu mala amətúró-boalo ka, a pà wu nə bwali a buo aba dù kat bà kwaro mala ban dāng.†

¹⁴ A pà wu nə ság məkír'ara, ko awu nə tsək gír-annda a badəm nte dāng. Banggí Bakuli mô: Mə nda Yahweh.

¹⁵ << <Dum nə bafo andə kpata məsəcau aba pək bashi: a pà wunə ləmdə tàrbân arə mətər, ko pagulo arə məkume dāng. Duməna púp awu nə pək bashi mala abio abwana mala nzali ma'wun nə bealboarna.

* 19:12 19:12 Balli gbal aba: Pur 20:7; Pəris 18:21; 20:3; Mal 3:5; Jem 5:12. † 19:13 19:13 Balli gbal aba: Mal 3:5; Jem 5:4.

16 A pà wunə duk bwa mə ká andə nyare abalə abwana mô nə acau kidiki bwa dāng. ‡Kəa cam đəong sə yiləmi bio mə'murkala na aba ká-məbane mala lú dāng: Mə nda Yahweh.

17 << <A pà wu nə binəməsə mə'eambo a babumo dāng. Awu nə gim bio mə'murkala a bəməsəi nə banggi wi məsəcau, bə ana raka awu nə nunbi bəmurò bafe mala caubikea male.

18 Kəa nyesəi bwa gír məbane a kúnì məbane dāng, § sə a pà wunə bwal bumlulla a bumò arə kəbwa a binado mala abwana ma'wun dāng; a kún mani ka awu nə earce bio mə'murkala kəla manə a earce bəmurò ka: * Mə nda Yahweh.

19 Duməna púp wun nə bwal anê mem. Wu kəa tsək agirkusəu ma'wun, mənana à pà bəle mwashat raka bəà eau rəia dāng; a pà wu nə beal a'ulang aməsəbeale bari a baban mô dāng; a pà wu nə oasə daura mənana à tè nə ankonggúr ulangni bari ka dāng.

20 << <Bə kə bwabura nongnə bwama guro mənana bəbwa purnamurí nə ali, sə à malaká akmurí ko à nyi bə kum bəmurí raka, duməna púp ama bwabura man nə mbwegír. Səama à pà nə kasə bashi mala wal-luia dāng acemənana yì bwama guro ka, malaká kum panzəban male dāng.

21 Səama duməna púp bwabure nə yinə gam ace pagír male mala mbwegír ace kumcau, abanam Yahweh, a bankutio aba Tara Ban-peri.

22 Sə pəris nə shawudí nə gam mala pagír male mala mbwegír ace kumcau, a bədəm Yahweh, ace caubikea male mana pək ka, sə à nə twalíbanì.

23 << <Lang wu yina aba nzali Kan'ana sə wu pandəna koya ulang nggun ace girlina ka, duməna púp ama bəla-ngguni ka wun nə nyesəi kəla gír na mənana à pəban arəi ka; wun nə twal apələa tərú, nə dupa wun gír'beami na; pà wu nə lì dāng.

24 A inea pələa ka, wun nə tər abəla-ngguni kat bəà duk pəboro aban 'Bakuli, ace ləmdə yəwá ma'wun abanam, † Mim Yahweh.

25 A tongnoia pələa ka, wun nə gandə lì bəla-ngguni. Bə wu kpata nzongcau mənə anggo ka, pəbəle mala angguni nə hatəki ace wun: Mə nda Yahweh 'Bakuli ma'wun.

26 << <Cə wu lì kə nyama nə nkile arəi dāng.

<< <Pà wun nə kùtí a pəkkiagir mala bəngnə' bəngna ko mala sələbəla dāng. ‡

27 << <Pà wun nə kasəki nyang a takir wun, ko wun nə mwa mbotokun wun dāng.

28 << <Wu kəa cangi rə wun ace alú, ko wun nə tsək nyouləa arə wun dāng: Mə nda Yahweh.

29 << <Wu kəa pəndəkice amuna-maməna ma'wun nə tasəia bəà duk amā-gyatarəu § dāng, bə ana raka nzali ma'wun nə kpa aba gyatarəu* sə nə lumsə nə kidi kì. †

30 << <Wu bwal nzongcau mala Sabbat, yì pwari usələo mem, sə wu ləmdə pagulo arə Tara-məfele mem.

31 << <Cə wu pələa wu kùtí a pəkkiagir mala amə'đikalú ko mala amə'nggár dāng; wu kəa kùtí a altea dāng. Bə wu pək ka, à nə dupa wun gír mənana nə tsəa wun nə pəndəki ka: Mə nda Yahweh 'Bakuli ma'wun.

32 << <Wu gusələ akapana, wu pagulo aban abwana-məgule, sə wu banggí 'Bakuli ma'wun: Mə nda Yahweh.

33 << <Lang bəri yiu sə yì do atə wun aba nzali ma'wun ngga, wu kəa pəkce-bà dāng.

‡ 19:16 19:16 Ko Kəa nakun mə'nyiri amur bio bwa Isərayila, mənana nə tsəa à nə kasəi wi bashi-lú a ndəbashi ka dāng

. § 19:18 19:18 Balli gbal aba: Nggur 32:35,41; Pas 20:22; Rom 12:17,19; Ib 10:30; Sən 19:2. * 19:18 19:18 Balli gbal aba: Pas 17:17; Mat 5:43-45; 22:39; Mar 12:31; Luk 10:27; Rom 13:9; Gal 5:14; Jem 2:8. † 19:24 19:24 ace ləmdə yəwá ma'wun abanam ko <<ace bəwang səam.>> ‡ 19:26 19:26 Balli gbal aba: Nggur 18:10,14; 2Amur 21:6; 2Kpa

33:6; Isha 2:6; 57:3; Ir 27:9. § 19:29 19:29 amā-gyatarəu abalə anda-peri. * 19:29 19:29 gyatarəu ko <<đwanyì doməsəcau aban 'Bakuli.>> † 19:29 19:29 kidiki ko <<bealbikea.>>

³⁴ Wu pàngnə bəri mənana yiu a do abalə wun ngga kəla mana wun nə pàngnə bwa mənana à bəli a nzali ma'wun ngga, sə awu nə earce kəla mana a earce bamurò ka. Mənia ka nda acemənana wun ngga wu nda ka abəri dīdʔyal a nzali Masar;‡ Mə nda Yahweh 'Bakuli ma'wun.

³⁵ << <Kəa bəmbəri kəbwa aba kārəki gír dāng; ko aba sauwa mala gír na, ko aba dəmbərya mala gír na, ko aba mwaro mala gír nī na.

³⁶ Duməna púp ama səkel mò, ko tyang mò, ko tasau mô, mala kārəkigir ka bə do mə'məsəcauni na. Mə nda Yahweh 'Bakuli ma'wun mənana pusə wun, wu purî bá nzali Masar ka.

³⁷ Wu kpata anggurcau mem kat andə anzongcau mem kat, sə wu pea. Mə nda Yahweh.> >>

20

Pàtanni ace pà gír'nkila nə muna

¹ Yahweh nacau nə Musa ama,

² <<Awu nə banggi amə Isərayila ama, <Bwa mənana kat atə amə Isərayila ko atə abəri mana à do a nzali Isərayila sə pà koməye na atə amuni aban Molek ka, duməna púp à nə wal-luí; abwana mala binalê nə bukki púp nə atali.

³ Mim nə nggearəam ngga mə nə pələ arəi, mə nə pusəi bə purî balə abwana male, acemənana pànə mwashat atə amuni aban Molek, mənana tsəa ban-məfele mem duk gír-beami sə pəndəkice lulləam məfele ka.

⁴ Sə bə abwana mala mənə yì nzali, gír məsəia, à deki mənə yì bwa mənana pà muni aban Molek, sə à wal-luí raka,

⁵ mə nə pələ arəi andə tàu male, mə nə kasəia, bəà purî balə abwana malea. Mənia ka nda gír mana nə kum bwa mənə, andə koya bwa mənana kutia *gyatarəu aban kpata Molek ka.

Pərban arə ká dīka alú

⁶ << <Bwa mənana pələa kəla məgyatarəu nə ká atə amə'dīkalú andə amə'nggár ka, mə nə pələ arəi sə mə nə kasəi bə purî balə abwana male.

⁷ Wu tər bamur rə wun aba doməfele, acemənana Mə nda Yahweh 'Bakuli ma'wun.

⁸ Wu parkir wun wu kpata anē mem acemənana Mə nda Yahweh mana ən tər wun bə wu duk abwana mem ngga.

Anzongcau mala do mala abwana a bala

⁹ << <Bə bwa sáng tárrí ko nggè ka duməna púp à nə wal-luí.† 'Bwa kəla mənə ka duməna púp bəà wal-luí acemənana sángnə́nà tárrí andə nggè; ‡nkila male na amurí.

¹⁰ << <Bə bwabura pək caubikea mala nongnə málá bi mə'murkala ka, duməna púp bwabure andə bwame mana à pək caubikea mala nongnə rəarəia, yìà kəm ngga à nə wal-luia.

¹¹ Bə bwa nongnə málá tárrí ka, pànī tárrí kəsəkya. Duməna púp yì andə bwame yìà kəm ngga à nə wal-luia; nkila malea na amuríà.

¹² Bə bwabura nongnə nkili málá muni ka, duməna púp bwabure andə nkili yìà kəm ngga à nə wal-luia; à pàngnə́nà gír-beami; nkila malea na amuríà.

¹³ Bə bwabura nongnə bi bwabura, kəla mana bwabura nə nongnə bwama ka, à pàngnə́nà gír-beami. Duməna púp yia kəm ngga à nə wal-luia; nkila malea na amuríà.

‡ 19:34 19:34 Balli gbal aba: Pur 23:9; Pəris 18:3; Nggur 10:19; 23:7. * 20:5 20:5 Balli aba: Pur 34:15-16. † 20:9 20:9 Balli gbal aba: Pur 20:12; 21:17; Nggur 5:16; Mat 15:4. ‡ 20:9 20:9 Balli aba: 2Sam 1:16; 1Amur 2:32,33,37.

¹⁴ Bə bwabura pak-bwama nə bwama andə nggeà bwame yia kəm ngga,§ bealbikea na. Duməna púp yia kat ka, à nə pisəia a bəsa, ace mənana bealbikea bə kəa pək kəm abalə wun raka.

¹⁵ Bwabura mənana pək caubikea mala eau girkusəu ka, duməna púp à nə wal-luí, sə girkusəu gbal ka bəà wal-luí.*

¹⁶ Bwama mənana pà bamúri aban girkusəu ace mənana bə eauwi ka, duməna púp à nə wal-luí andə girkusəuni.

¹⁷ << <Bə bwabura twal mə'nggaule, muna-bwama mala tárrí ko muna-bwama mala nggè, sə à nongnə rəarəia ka,† gír kəsəkya na. À nə pəria a məsə abwana bəà purí balə abwana malea. Yì ka kídíkìna mə'nggaule, sə bafe mala caubikea male nə do amurí.

¹⁸ ‡Bə bwabura nong andə bwama mənana nda aba bumkwana male, sə pak-bwama nəi ka, ndəlina tər bunno mala nkila male, sə yì gbal ka nyingna tər bunno mala nkila male kwas. Yia kəm ngga à pà nə ballia abalə abəla malea dāng.

¹⁹ << <A pà wunə nongnə mə'eam nggò ko mə'eam tárró dāng. Bwa mənana pè ka, ndarə pè abəla male kəsəkya; yì andə bwame ka bafe mala caubikea malea nə do amúrià.

²⁰ Bə bwabura nongnə málá kine ka, pàní kine kəsəkya; bafe mala caubikea male andə mala bwame nə do amúrià, sə à nə wú à pà nə kum muna dāng.

²¹ Bə bwabura nongnə málá mə'eambi ka, pāngnənà gír'beami sə pàní mə'eambi kəsəkya. Yì andə bwame ka à nə wú à pà nə kum muna dāng.

Do məfele aba nzali

²² << <Duməna púp wun nə bwal anê mem kat andə anggurcau mem kat sə wun nə pea, ace mənana nzali mana ən nggə yinə wun bə wu do abaləi ka, bəkəa u wun dāng.

²³ Sə pà wu nə kpata akúncau mala nzali mala abwana mənana ən nggə pəria a badəm wun ngga dāng; acemənana yia ka à pəkki agir mənə ka, nda tsəa sə ən binəcea ka.

²⁴ Səama wun ngga ən pana cau mem aban wun ama: Wun nə ak nzali malea arəia. Mə nə pà wuni bə duk girkuma ma'wun, nzali mənana kiura andə mur'nyi kə bang kəm ngga. Mə nda Yahweh Bakuli ma'wun mana tər wun bə wu duk dāng nə abwana mala acili anzali ka.

²⁵ Acemani ka, wun nə gau nre girkusəu mənana məboarne§ na ace gírlina andə mana gír'beami na ka, sə anre nyal mənana gír'beami na andə mana məboarne na ace gírlina ka. Wu kəa pəndəki bamur rə wun nə bəkə girkusəu ko nyal andə koman mənana kat kə pūrə nə múrbumi a nzali, amənana ən tární bə wu nyesəia agir'beami na ka dāng.

²⁶ Duməna púp wun nə aməfele abanam, acemənana Mim Yahweh ka mə nda məfele, sə ən tarna wun abalə acili abwana bə wu duk mem.

Pərban arə bangyo mala alú andə mala pakkiagir nggár

²⁷ << <Bwabura ko bwama mənana mədikalú na ko mə'nggár na ka, duməna púp à nə wal-luí. Bəà bukkia nə atali; nkila malea nə pa amúrià.> >>

21

Do məfele mala apəris

§ 20:14 20:14 Balli aba: Pəris 18:17; Nggur 27:23. * 20:15 20:15 Balli gbal aba: Pur 22:19; Pəris 18:23; Nggur 27:21
† 20:17 20:17 à nongnə rəarəia ka ko <<yì ka sən bəta mə'nggaule, sə mə'nggaule sən bəte ka.>> ‡ 20:18 20:18 Balli gbal aba: Pəris 18:19. § 20:25 20:25 Balli gbal aba: Tite 8:20; Pəris 11:1-31; Nggur 14:3-20.

¹ Yahweh ne Musa ama, <<Nacau nə apəris, andə amuna-burana mala Haruna, sə wu banggia wia ama, bə kəbwa ateà bəkəa pəndəki rəi nə oasə bəmúri abalə anàtà mala tsəkban mala bəbwa atà abəla male mana wù ka dāng,

² she bə bələ ka nda tù abani, ko nggè na, ko tárrí na, ko muna-bwabura male na, ko boarnsarile, ko mə'eambi na,

³ ko mə'nggaule nsari (mənana dupi wi acemənana malaká albura raka) nda ka; amənia ka nda yakəla nə pəndəki rəi acea ka.

⁴ Pəris pà nə pəndəki rəi acemənana yì ka nda múr abwana a tàu male, sə anggo ka nə duk gír'beami ka dāng.

⁵ Duməna púp pəris pà nə mwa kə ban a bəmúri bə duk kongəlang dāng, pà nə mwaki ankanggari mbotokuni dāng, sə pà nə cangi nyouləa arəi dāng.

⁶ Apəris nə duk aməfele aban 'Bakuli malea sə à pà nə pəndəkice lullə 'Bakuli malea dāng. Yia ka à nda ka abwana mənana à pākiyi Yahweh apagir mala pisəe a bəsa, yì gírlina mala 'Bakuli malea ka; acemani ka, duməna púp à nə duk aməfele.

⁷ Pəris pà nə al mā-gung, ko bɔwama mənana à kídíkìni ka dāng, sə pà nə al bɔwama mənana purí burí ka dāng, acemənana pəris ka məfele na aban 'Bakuli male.

⁸ Pəris ka duməna púp abwana nə twali məfele na acemənana yì na kə pàgir mala gírlina* abanam, 'Bakuli ma'wun ngga. Yì ka nə duk məfele aban wun, acemənana Mim, Yahweh, mana ən tar wun ace bəmúràm ngga, Mə nda məfele.

⁹ Sə bə boarnsarile koya pəris pəndəki rəi nə gyatarəu ka, ndarə pəndəkice tárrí; duməna púp à nə pisəi a bəsa.

¹⁰ <<Pəris mənana nda muna-dəmba abalə amə'eambi, mənana à dārəni nə mùrú dārəbān, sə à tàrnì bə oasə adaura-pəris arəi ka, duməna púp pà nə nying nyang bəmúri zuli dāng, sə pà nə san agir'nggūrəi dāng.

¹¹ Pà nə kùtí amur koya lú dāng; pà nə pəndəki bəmúri dāng, ko bə lú tárrí ko nggè na ka,

¹² sə pà nə purí ban məfele mala 'Bakuli male nə ká a nza dāng,† ace mənana bəkəa pəndəkice ban məfele raka; tàrbān mala mùrú dārəbān mala 'Bakuli ka nda amurí: Mə nda Yahweh.

¹³ Sə pà nə al bɔwama mənana súrənà bwabura ka dāng.

¹⁴ Pà nə al mā-lú ko bɔwama mənana purí ta burí, ko bɔwama mənana à gbárí, ko mā-gung na ka dāng. Nsari na nə al abalə abwana male ka,

¹⁵ acemənana bə pək ka, amuna mənana nə yia bəlia nənzmò ka à pəndəkina abalə abwana male.‡ Mə nda Yahweh mana ən nggə tàr pəris bə duk məfele ka.>>

¹⁶ Sə Yahweh ne Musa ama,

¹⁷ <<Nacau nə Haruna, banggi wi ama, kə muna ko məkau pá kàm a nggurkwar ma'wun, mənana bəkə bare shingnəe, ko dɔwanyì bəkə bare rəi ka, nə sung tù aban gyangŋan ama nə pà boro gírlina mala 'Bakuli male ka dāng.

¹⁸ Bə ya bwa na sə ndanə kə məbane a bə bare ka, bəkəa sung tù aban gyangŋan ama nə pàgir dāng: nte ko gbakəre, ko bwa mənana nggun-lulləi sana, ko bə kusəi ko bui sauwa kúti bì,

¹⁹ ko bwa mənana bə kusəi ko bui bunno,

²⁰ ko mə'nzongtong, ko nkpandal-candəa, ko bwa mana ndanə bɔwá a məsəi, ko ndanə kwánó oakiban, ko kwánó kwàmbi, ko bɔwé ka bedəran na ka.

* 21:8 21:8 pàgir mala gírlina ko pàgir mala pisəe a bəsa. † 21:12 21:12 sə pà nə purí ban məfele mala 'Bakuli male nə ká a nza dāng, ko pà nə nying túró male a ban məfele mala 'Bakuli male ace bəkə gír a nza dāng ‡ 21:15 21:15 à pəndəkina abalə abwana male ko <<à pà nə ea bəà duk apəris abalə abwana male dāng.>>

²¹ Kəbwa pà kàm atà amuna andə aməkau a tào mala Haruna pəris, mənana bə bare rəi ka ndanə kə məbane, nə sung tū aban gyangŋan ama nə pà aboro mənana à nə pisəia a bəsa abanam, Mim Bakuli male ka dāng.

²² Kat andə amani ka, nə gandə li girlina mala Bakuli male, yì girlina mala apagir məfele andə apagir nggea məfele.

²³ Səama pà nə kùtí nə bá lagir, ko nə gbàshìban gyangŋan dāng, acemənana ndanə məbane a bə bare rəi, sə ace mənana abān məfele mem bəà kəa duk məbeami dāng. Mə nda Yahweh, mənana ən nggə tār abān mənīa bəà duk aməfele ka.>>

²⁴ Anggo sə Musa nacau nə Haruna andə amuni, andə amə Isərayila kat.

22

Apəris andə agirlina malea

¹ Sə Yahweh banggi Musa cau ama,

² <<Nacau nə Haruna andə amuni, ama bəà dum nə tsəkiru arə apagir məfele mala amə Isərayila, mənana à taria acem ngga, ace mənana bəà kəa pəndəkice lulləām məfele raka: Mə nda Yahweh.

³ Banggia wia ama, <Arə anza ma'wun mənana kat à kə yiu ka, bə kə bwa atà amuna andə aməkau ma'wun, gbàshìban ko je agir məfele mala amə Isərayila, mənana à taria acem Mim Yahweh, sə nda aba do-beami ka, mənə yì bwa ka, à nə kasəi, bə puri badəmbam: Mə nda Yahweh.

⁴ Bə bə kəbwa kàm a tào mala Haruna, ndanə kwánó nggū, ko murgir kə sur a bate ka, pà nə li atà agir məfele dāng, she bə langŋa rəi boarnansari ka. Koya pəris mənana kat je bə kəgir mənana je rə lú, ko yì ka sukkimūr arəi ka, nə pələ məbeami,

⁵ sə bə yì ka je bekə gir mənana kə kudəki a nzali, mana nə gandə tsəi bə duk məbeami, ko bə je bekə bwa mənana nə gandə tsəi bə duk məbeami, ko bə mana nda do-beami mala bwe ka.

⁶ Koya pəris mənana je ulang aməno yì agir ka, nə duk məbeami ba pwarikpəra, sə pà nə li atà apagir məfele dāng she bə sussəna a mūr ka.

⁷ Lang pwari kpana ka, nə boarnsari, sə anzəm mənə ka, nə gandə li atà agir məfele, acemənana girlina male na.

⁸ Pəris ka pà nə li nyam girkusəu mənana à kumi wuna atərəi ko anyambura wal-luí ka dāng,* acemənana nə tsəi nə duk məbeami: Mə nda Yahweh.>

⁹ Acemani ka, duməna púp bəà kpata kwarkiru mem, bə ana raka à nə twaltwalo mala caubikea amúrià sə à nə wũ atəcau male bə à pəndəkice ka: Mə nda Yahweh, mənana ən nggə tār apəris bəà duk aməfele ka.

¹⁰ <<Bwapwasəa ka pà nə li aba gir məfele dāng; kə bə bəri bwa-kúndāngna mala pəris, ko bwa mənana à twali ace túró-boalo ka, pà nə li aba gir məfele dāng.†

¹¹ Səama bə pəris kúr guro nə boalo, duk girkuma male ka, gurə nə gandə li, sə koya bwa mənana à bəli a bala male ka, à earəni wi bə li aba girlina male.

¹² Bə nsarile pəris al bwapwasəa ka, nsarile mənə pà nə li abalə agir məfele mənana à pāki ka dāng.

¹³ Səama bə nsarile pəris ka duk mā-lú ko dobala male gauwa pənə muna dāng, sə nyare a bala mala tarri, kəla mana pá a lo-bwa male ka, à nə eari wi bə li aba girlina mala tarri; bə mənə na raka, kə bwapwasəa pà nə li girlinə dāng.

* 22:8 22:8 Balli gbal aba: Pur 22:31; Pəris 7:24; 17:15; Ezək 44:31. † 22:10 22:10 Balli gbal aba: Pur 29:33; Bal 3:10; 18:4,7.

¹⁴ Sə bə bwa kəla mənə li gir məfele aba dʒwanyi-sələe ka, duməna púp bʒwê nə mbwe gírlina mənə li ka, sə nə tsək mwashat aba gauwe tongno mala kúrè amurí, sə nə pè pəris mənía yì gir məfele ka.

¹⁵ Agir məfele mala amə Isərayila mənana à kə yinəia ace pè Yahweh ka, apəris bəà kəa pəndəkicea

¹⁶ nə nying abwana mana apəris na raka bəà li dāng. Bə à pàk ka à nə twaltwalo mala caubikea andə bafe amúrià: Mə nda Yahweh, mənana ən nggə tər apəris bəà duk aməfele ka.>>

Apagir mənana à nə ea ka

¹⁷ Sə Yahweh banggi Musa ama,

¹⁸ <<Bangcau nə Haruna andə amuna-burana male, andə amə Isərayila ama, Lang bəbwa a t̄au mala amə Isərayila, ko at̄a amə'kúndāngna mənana à ndanədo a nzali Isərayila, yinə boro nə pa, ko mala lumsə koməye na at̄a ap̄acau nə-shambum male, ko p̄agir mala eare mala bumi na, mənana à nə p̄agir mala pisəe kəring n̄ei abanam Yahweh ka,

¹⁹ bə do ama à nə é ka, duməna púp bə pa jamnda ko gbato, ko gam a domwan male, mənana bəkə gír məb̄ane p̄a k̄am ar̄ei raka.

²⁰ Wu kəa p̄a bəkə gír mənana ndanə bəkə məb̄ane ar̄ei ka dāng, acemənana Yahweh p̄a nə é a kúnì wun dāng.

²¹ Sə bə bwa nə pè Yahweh gír'nkila mala p̄agir mala dotarəu ace lumsə p̄acau nə-shambum male, ko p̄agir mala eare mala b̄abumi na, at̄a and̄a ko ambul a domwan ngga, bə à nə é ka, duməna púp nə duk mənana lumsə puppup, bəkə gír məb̄ane p̄a k̄am ar̄ei raka.

²² P̄a wun nə p̄a bəkə girkusəu mənana nte na, ko gbak̄eri, ko mənana kúm-penye, ko mənana bəkə murgír kə pur ar̄ei, ko ndanə nzwari ko kw̄amb̄i ka abanam Yahweh dāng, ko wun nə pam, Mim Yahweh, bə duk p̄agir na nə bəsa amur gyangŋan ngga dāng.

²³ Awu nə gandə pa jamnda ko nzur mənana bə bare sauwa kútì b̄i, ko gattì b̄i ka, ace p̄agir mala eare mala b̄abum, səama bə p̄agir na ace lumsə p̄acau nə-shambum ngga, à p̄a nə é dāng.

²⁴ Girkusəu mənana kat kúm-penye a nkyari, ko à arki ankyari, ko nkyari sanā, ko kasə ka, à p̄a nə panagir n̄ei abanam Yahweh dāng; p̄a wu nə p̄ak mənə ka aba nzali ma'wun dāng,

²⁵ sə p̄a wu nə ak ulang agirkusəu mənía ka a bu bwa-kúndāngna ama wun nə pa gír'nkila n̄ei kəla p̄agir mala gírlina‡ mala 'Bakuli ma'wun dāng. 'Bakuli ka p̄a nə ak a'ulang agirkusəu mənə ka a kúnì wun dāng, acemənana məb̄ane nakam ar̄eia at̄acau mala kúm-penye malea.>>

²⁶ Sə Yahweh ne Musa ama,

²⁷ <<Lang à bəl jamnda, ko nzur ka, à nə nyi at̄a nggè nongŋo tongno-nong-b̄ari, sə twal a tongno-nong-t̄aruià pwari aban k̄a d̄emba ka, à nə gandə é bə duk p̄agir nə bəsa abanam Yahweh.

²⁸ Səama p̄a wun nə wal nd̄a ko nzur, a pwari mə'mwashati andə muni dāng.

²⁹ Sə bə wun nə pwan-myal girkusəu ace pa gír'nkila ace p̄ak-yàwá abanam Yahweh ka, duməna púp wun nə pè aba kpata njari ace mənana bə wu kum ā ka.

³⁰ Wun nə li a kə pwari mə'mwashati; p̄a wun nə nying kə cili bə bankwari dāng: Mə nda Yahweh.

³¹ <<Anggo sə wun nə kpata anzongcau mem sə wun nə peā: Mə nda Yahweh.

‡ 22:25 22:25 p̄agir mala gírlina ko p̄agir mala pisəe a bəsa; anggo gbal a m̄əs̄ei 27.

³² Sə pà wu nè pəndəkice lulləam məfele dāng, ace mənana bə abwana səni ama mə nda məfele abalə amə Isərayila ka. Mə nda Yahweh mənana ən nggə tər wun bə wu duk abwana mem,

³³ Mim mənana ən pusə wun wu puri bá nzali Masar ace mənana mə duk Bakuli ma'wun ngga: Mə nda Yahweh.>>

23

Alamsan mala Yahweh

¹ Yahweh banggi Musa ama,

² <<Bangcau nə amə Isərayila, nea wia ama, Amənia ka, à nda ka alamsan mem mənana à kwakia, ama duməna púp bə wu hamnəia kəla aramba-banbwáná məfele ka; alamsan mem mənana ən kwakia ka à nda.

Pwari Sabbat

³ <<Aba nongŋo tongno-nong-mwashat wun nè pàktúró, səama tongno-nong-ɓaria pwari ka, nè duk pwari Sabbat, pwari usələo kat-kat, mala ramba-banbwáná məfele. Pà wu nè pàk kə túró abaləi dāng. Sabbat na acem Yahweh arə abando ma'wun kat.*

Yàlímurú

⁴ <<Amənia ka à nda ka alamsan mem Yahweh mənana ən kwakia ka, yì aramba-banbwáná məfele mənana wun nè hamnəia bə apwari malea mənana à tsəkia wia ka à yì kārə ka.

⁵ Aba lum-nong-inea nongŋo mala zongŋo mədəmbe, nə pwari-ká-ndwent ka, wun nè pà gir'nkila mala Yàlímurú abanam Yahweh.

⁶ Sə a lum-bwamdə-tongnoia pwari mala kə zongŋe ka, nda tita Lamsan mala Bəredi mana Yis pà arəi raka acem Yahweh; wun nè twal anongŋo tongno-nong-ɓari mənana abaləia ka, wun nè li Bəredi mənana yis pà arəi raka.

⁷ A pwari mədəmbe ka, wun nè yiu ace ramba-banbwáná məfele; a pwari mənia ka, pà wu nè pàk kə túró mala koya pwari dāng.

⁸ Səama a koya pwari mala aməno yì anongŋo tongno-nong-ɓari ka, wun nè yinə pàgir nə bəsa abanam Yahweh. A tongno-nong-ɓaria pwari ka, nda pwari mala ramba-banbwáná məfele; a pwari mənia ka, pà wu nè pàk kə túró mala koya pwari dāng.>>

Lamsan mala abəlagir mədəmbe

⁹ Pələa Yahweh bangcau nə Musa ama,

¹⁰ <<Bangcau nə amə Isərayila, nea wia ama, Lang wu yina a nzali mana ən nggə pà wun, sə wu pwàn girɓaban male ka, duməna púp wun nè yinə kùnò mala abəlagir mədəmbe mala agirɓaban ma'wun aban pəris,

¹¹ sə wun nè loasə kùnòê a kuli a ɓadəmbam Yahweh, ace mənana bə wu kum â ka. A pwari mənana anzəm Sabbat ka sə pəris nə loasəi a kuli.

¹² A pwari mənana à nè loasə mənəno yì kùnò ka, duməna púp awu nə pà muna-gam mənana mbule mwashat, sə ɓekə gir məɓane pà kàm arəi raka, bə duk pàgir mala pisəe kəring abanam Yahweh.

¹³ Sə atārəia andə mənəno ka awu nə pà tyang ɓari mala muku məɓəlke mana à zurəi andə mùrú olif ka, bə duk pàgir mala məsəsa male; pàgir nə bəsa na, mala pa rəmban məɓoarne mana kə pwasəbumam Yahweh ka. Sə atārəia andə mənəno dəm ngga awu nə pà lita mwashat mala mùr-anap, bə duk pàgir mala girnùná.

* 23:3 23:3 Balli gbal aba: Pur 31:15; 35:2; Pəris 16:31; 23:32; 25:4.

¹⁴ Pà wu nè lì kəbè bəsa məsəsa dāng, ko pwale, ko ime, ko mənana à lurəi pələ bəredi ka, shebè wu yina nè pàgir mənəia aban 'Bakuli ma'wun ngga. Mənəia ka nggurcau na tətək arə anza ma'wun kat, arə abān mənana kat wu duk kam ngga.

Lamsan mala alimô

¹⁵ <<Twal a pwari mənana yiu anzəm Sabbath, yì pwari mana wu yinə kùnò mala abəlagir nēi, ace pàgir mala loasəe a kuli a bədəmbam Yahweh ka, wun nè bal alimo tongno-nong-bari.†

¹⁶ A lumi-tongnoia pwari, yì masələata pwari mala tongno-nong-baria limo ka, wun nè yinə bē pàgir mala məsəsa nè bəsa məsəsa abanam Yahweh.

¹⁷ Arə abala ma'wun ngga, duməna púp wun nè yinə agbatali bəredi bari, ace pàgir mala loasəe a kuli; koya gbatali bəredi ka, à nè pè nè tyang bari mala muku məbəlke, à nè lurəi nè yis arəi, sə à nè yinəi à nè ya pam Yahweh kəla bəlagir mədəmbe.

¹⁸ Atārəia andə agbatali bəredi mənə ka, duməna púp wun nè pa amuna-nzur tongno-nong-bari mənana mbulea mwashat-mwashat, sə kə məbane pà kām arəia raka, andə lo-jamnda mwashat, andə agam bari. À nè duk pàgir mala pisəe kəring abanam Yahweh atārəia andə pàgir mala məsəsa malea, andə apagir mala girnùná; pàgir nè bəsa na mala pà rəmban məboarne mana kə pwasəbumam Yahweh ka.

¹⁹ Sə wun nè pagir nè gbato mwashat bē duk pàgir ace caubikea,‡ sə amuna-gam bari mənana mbulea mwashat-mwashat ka kəla gir'nkila mala apagir ace dotarəu.

²⁰ Sə pəris nè loasə agam mənəia bari ka a kuli atārəia andə bəredi mala bəlagir-mədəmbe, kəla pàgir mənana à nè loasəi a kuli a bədəmbam Yahweh ka. À nè duk məfele abanam Yahweh, ace pəris.

²¹ <<A pwari mənə ka wun nè hama ama pwari məgule na ace ramba mala abwana; ramba-banbwáná məfele na ace wun. Pà wu nè pək kə túró mala koya pwari dāng. Nggurcau na tətək arə anza ma'wun kat, arə abān mənana kat wu duk kam ngga.

²² <<Sə lang wu yina pwàn abəlagir mala nzali ma'wun ngga, pà wu nè pwanəia aban ká arə nzong baban ma'wun dāng,§ sə pà wu nè alta bakurikuri ma'wun anzəm pwan-girbaban dāng. Wu nyinggi amə'tər andə abəri mənana à do abalə wun ngga: Mə nda Yahweh 'Bakuli ma'wun.>>

Lamsan mala twang Anjawe

²³ Sə Yahweh ne Musa ama,

²⁴ <<Banggi amə Isərayila ama, Pwari mədəmbe mala tongno-nong-baria zongŋo ka, wun nè twali pwari na à tsəi ace usələo kat-kat; pwari məfele ace ramba-banbwáná, mənana à nè hamnə pakkidire male mala kasəbaləu nè bua-njawe məcandəe mala anjawe* ka.

²⁵ Pà wu nè pəkki atúró ma'wun abaləi dāng. A kún mani ka, wun nè pəboro nè bəsa abanam Yahweh.>>

Pwari Shawudíban

²⁶ Yahweh ne Musa ama,

²⁷ <<Lumia pwari mala mənəia yì tongno-nong-baria zongŋo ka nda Pwari mala Shawudíban.† Nè dupa wun pwari ramba-banbwáná məfele. Wun nè binəi bamur rə wun agir sə wun nè pàgir nè bəsa abanam Yahweh.

† 23:15 23:15 Balli gbal aba: Pur 34:22; Bal 28:26; Nggur 16:10; Atúró 2:1. ‡ 23:19 23:19 pàgir ace caubikea ko <<pàgir ace lakban arə caubikea.>> § 23:22 23:22 Balli gbal aba: Pəris 19:9-10. * 23:24 23:24 bua-njawe məcandəe mala anjawe ko buà-gāwàn, ko mak-yalang. † 23:27 23:27 Balli gbal aba: Pur 30:10; Pəris 16:29-30; 25:9; Bal 29:7-11.

²⁸ Sə pà wu nè pàk kə túró mala koya pwari a mənə yì pwari ka dāng, acemənana Pwari mala Shawudīban na, ace shawudī wun a bādəmbam Yahweh 'Bakuli ma'wun.

²⁹ Bwa mənana gilmur a mənə yì pwari raka, à pà nè balli abalə abwana male dāng.

³⁰ Sə bwa mənana kat pàk kə túró a mənə yì pwari ka, mə nə kidiki abalə abwana male.

³¹ Pà wu nè pàk kə túró dāng kpéképé. Duməna nggurcau tətək abalə anza ma'wun kat, arə abando ma'wun kat.

³² Nè dupa wun Sabbath mala usələo kat-kat, sə wun nè binəi bamur rə wun agir. A tongno-nong-inea pwari mala zongje, nə pwarikpəra, lo a pwarikpəra aban ká bə pwarikpəra ka, wun nè pagulo arə Sabbath ma'wun.>>

Lamsan mala Do abalə Agumli

³³ Sə Yahweh ne Musa ama,

³⁴ <<Banggi amə Isərayila ama: Lamsan mala Do abalə Agumli[‡] ka, nə tite a lum-bwamdə-tongnoia pwari mala mənə yì tongno-nong-baria zongjo ka, sə nə lidəmba arə anongjo tongno-nong-bari ace pagulo abanam Yahweh.

³⁵ Pwari mədəmbe ka nə duk mala ramba-banbwaná məfele; pà wu nè pàk kə túró mala koya pwari abaləi dāng.

³⁶ Wun nè twal anongjo tongno-nong-bari, sə a koya pwari ka, wun nè pəgir nə bəsa abanam Yahweh. A tongno-nong-tàruia pwari ka, wun nè yiu ace ramba-banbwaná məfele, sə wun nè pəboro mala girlina abanam Yahweh. Dápí ace peri na; pà wu nè pàk kə túró mala koya pwari abaləi dāng.

³⁷ <<Amənia ka, à nda ka alamsan mem Yahweh mənana à kwakia, mənana duməna púp bə wu hamnəia kəla aramba-banbwaná məfele, ace pà aboro mala girlina abanam Yahweh, apagir mala pisəe kəring andə apagir mala məsəsa, agir'nkila, andə apagir mala girnúná, koməye ka a pwari male mənana kārə nəi ka.

³⁸ Acilia alamsan mana à kwakia ka à nda ka, Sabbath mala Yahweh, andə aboro ma'wun, andə apagir mala lumsə apacau nə-shambum ma'wun, andə apagir ma'wun mala eare mala babum wun, mənana wun nə pam Mim Yahweh ka.

³⁹ <<A lum-bwamdə-tongnoia pwari mala tongno-nong-baria zongjo, lang wu pwanəna agirbaban mala nzali ma'wun ngga, wun nè pakkidire lamsan mem Yahweh aba nongjo tongno-nong-bari. A pwari mədəmbe ka, wun nè twal usələo kat-kat, sə a tongno-nong-tàruia nongjo ka nə duk pwari usələo dəm kat-kat.

⁴⁰ A mənə yì pwari mədəmbe ka, wun nè tù abəla anggun məboarsəne andə abú nggun nkangga, andə abú nggun mənana nə ambui kpəm arəi ka, andə ambú girpwala mana à kə gul a kún myalmúr ka, sə wu pakkidire nə banboarnado a bədəm Yahweh 'Bakuli ma'wun aba nongjo tongno-nong-bari.

⁴¹ Wun nè pakkidire male kəla lamsan abanam Yahweh aba nongjo tongno-nong-bari aba pələa. Duməna nggurcau tətək arə anza ma'wun kat; wun nə pakkidire male a tongno-nong-baria zongjo.

⁴² Wun nè do abalə agumli aba nongjo tongno-nong-bari. Abwana mənana kat à bəlia amə Isərayila na ka, duməna púp à nə do abalə agumli,

⁴³ ace mənana anza ma'wun bəà sələ ama ən tsək amə Isərayila à do abalə agumli lang ən pusəia à purî bá nzali Masar ka: Mə nda Yahweh 'Bakuli ma'wun.>>

⁴⁴ Anggo sə Musa hama amə Isərayila alamsan mana Yahweh kwakia ka.

[‡] 23:34 23:34 Balli aba: Pur 23:16; Yoh 7:37.

24

Denyina apitəla mala Taragula

¹ Yahweh ne Musa ama,

² <<Tsək amə Isərayila bəà yinəo nə mürú məkware mənana à kambı arə abəla-olif ka ace apitəla, ace mənana abəsa malea bəà lidəmba nə earke koya pwari.

³ A nza nə lagir* mala Akwati mala Acau-nakûn, aba Tara Ban-peri ka, Haruna nə tsək bəsa mala apitəla koya pwarikpəra ace mənana bəà kə earke a badəm Yahweh ba dəmbari, koya pwari ka. Nə duk nggurcau tətək arə anza ma'wun kat.

⁴ Duməna púp nə kətərəki apitəla mənıa sə nə tamsəkia amur gır-tamsəia mənana à pè nə bolo-njengəlan ngga, ace mənana bəà kə earke a badəm Yahweh koya pwari ka.

Bəredi ace Taragula

⁵ <<Awu nə dārə muku məbəlke sə wu pək agbatalı bəredi lum-nong-bari nəi, koməye ka dəmbərya male bə pək tyang bari.

⁶ Sə awu nə yinəia a badəm Yahweh, awu nə gwalikia amur rəarəia arə abanı bari, tongno-nong-mwashat aba koya gwali amur kpamgbang-tsək-agir mənana à pè nə bolo-njengəlan ngga.

⁷ Sə awu nə tsək myang-kwarra a nkanggari koya gwali, ace mənana atārəia andə bəredi ka, bə duk kāmbe mala kasəbaləu;† pəgır nə bəsa na abanam Yahweh.

⁸ Koya pwari Sabbat ka, Haruna nə gilikicia a badəm Yahweh, pə nə ue dāng; gır na mənana duməna púp amə Isərayila nə nggə pə kəla kūrcau tətək ka.

⁹ Sə bəredi mənə ka mala Haruna na andə amuni andə aməkə; à nə shè aba ban məfele, acemənana kāmbe nggea məfele male na abalə apagır nə bəsa abanam Yahweh; duməna male, à nə nggə pə wi málá male pə kām dāng.>>

Girkani amur patanni mə'məsəcauni

¹⁰ A bə pwari ka, bə muna-bwabura mənana nggə ka bwama Isərayila na sə tárrı ka bwa Masar na ka, wari abalə amə Isərayila. Muna-bwabura mala bwama Isərayila mənıa munə andə bwa Isərayila aba kàttı,

¹¹ sə muna-bwabura mala bwama Isərayila ka pəkce lullə Yahweh bə nə suban.‡ Pələa à wari nəi aban Musa. Lullə ngge ndà Shelomit muna-bwama mala Dibəri, a tâu mala Dan.

¹² Sə à oasəi a ndà, à nə kundə sūrə kàne mala Yahweh amurı.

¹³ Pələa Yahweh banggi Musa ama,

¹⁴ <<Wu pusə mənə yı bwa bə purı bá kàttı, sə abwana mənana kat à oè ka, bəà tsək buia amurı, sə bwabundəa kat bəà bukki nə atalı.

¹⁵ Sə wu nunkir amə Isərayila ama bwa mənana kat tsək kúni arə Bakuli male ka, bafe mala caubikea male nə do amurı.

¹⁶ Bwa mənana kat na məbane amur lullə Yahweh ka, duməna púp à nə wal-luí. Bwabundəa kat nə bukki. Ko bə bwa-kúndāngna na ko bwa Isərayila na, sə na məbane amur lullə Yahweh ka, à nə wal-luí.

Məsəu ace məsəu

¹⁷ <<Bwa mənana wal-lú bı ka, à nə wal-luí.

¹⁸ Bwa mənana wal-lú girkusəu ka, nə mbwe girkusəu.

¹⁹ ŠBə bwa tsəkı bı npenye ka, gır mənana pakkı bı ka, nda à nə pakkı wi ka.

* **24:3 24:3** Ballı gbal aba: Mar 15:38; Ib 6:19. † **24:7 24:7** *kāmbe mala kasəbaləu* ko <<pəgır mənə kat à pə ka, eauna aban Bakuli ace kasəbaləi arə bwa mana pə ka.>> ‡ **24:11 24:11** Ballı aba: Pur 20:7; Pəris 24:16; Bal 15:30; 1Sam 3:13; Nehe 9:18. § **24:19 24:19** Ballı gbal aba: Pur 21:24; Nggur 19:19-21; Mat 5:38-39; 7:12.

²⁰ À nè bun mü ace bun mü, məsəu ace məsəu, minəu ace minəu; gır mənana kat bwa pakkî bî ka, kə nda à nè pakkî wi ka.

²¹ Bwa mənana kat wal girkusəu ka, nè mbwe girkusəu, sə bwa mənana wal-lú bwa ka à nè wal-luí.*

²² Kə nzongcau məmwashati na amur bwa-kúndàngna ko bwa Isərayila, acemənana mə nda Yahweh Bakuli ma'wun.>>

²³ Pələa Musa banggi amə Isərayila, sə à pusə bwa mənə naməbāne ka anzəm kàttì, sə à bukki nè atali. Anggo sə amə Isərayila pə kəla mənana Yahweh ne Musa ka.

25

Pələa mana Sabbat na ka

¹ Yahweh banggi Musa cau amur Nkono Saina ama,

² <<Nacau nè amə Isərayila sə wu banggia wia ama, lang wu yina aba nzali mənana ən pà wun ngga, wu nying nzalî bə kum usələo mala Sabbat abanam Yahweh.

³ Wun nè bealbeale arə ababan ma'wun aba pələa tongno-nong-mwashat, sə wun nè kpaliki anggun anap ma'wun sə wun nè pwan bəlea aba pələa tongno-nong-mwashat,

⁴ səama tongno-nong-baria pələa ka, nè duk Sabbat mala usələo kat-kat ace nzalî abanam Yahweh.* Abaləi ka pà wu nè bealbeale a baban ko wun nè kpaliki anggun anap ma'wun dāng.

⁵ Pà wu nè pwan gır mənana gul a nkwalo anzəm ram gırbaban ma'wun ngga dāng, sə pà wu nè tūki abəla nggun-anap mənana wu kpaliki abui raka dāng. Pələe ka nè duk mala usələo kat-kat ace nzalî.

⁶ Pələa mala Sabbat mala nzali ka nè pusə gırlina ace wun, ace aguro ma'wun andə amə'túró-boalo ma'wun aburana andə amaməna, andə abəri mənana à do abalə wun ngga,

⁷ sə ace anyam-ləsəa ma'wun andə anyam-babondo mənana a nzali ma'wun ngga: gır mənana kat nzali nè pusə ka gırlina na.

Pələa mala Pàkkidire-banboarnado

⁸ <<Wun nè bal alimo Sabbat mala apələa, apələa tongno-nong-bari kusə tongno-nong-bari, ace mənana anonggio mala alimo Sabbat mala apələa ka, à nè pà wun apələa lumi-ine bwamdə tongno-nong-ine (49).

⁹ Sə a lumia pwari mala tongno-nong-baria zongɲo,† mənana nda Pwari mala Shawudíban ngga, wun nè twang njawe bə bua bua-məcandəe. Duməna púp amənia yì Pwari ka wun nè twang njawe aba nzali ma'wun kat.

¹⁰ Wun nè tər mənania yì lumi-tongnoia pələa ka, sə wun nè hamnə kumbamuru aba nzali kat ace abwana andə agir mənana kat à ndanədo abaləi ka. Nə duk pələa mala pàkkidire-banboarnado ace wun. Aba pələa mənania ka, koya nzali mənana kat à me ka, à nè nyesəi bə nyare a bə mətale mana atadəmbe ka ko a bə aməke, sə koyan mənana kat à me kəla guro ka nè nyare aban aməbala male.

¹¹ Məno yì lumi-tongnoia pələa ka, nè duk pələa mala pàkkidire-banboarnado ace wun. Abaləi ka pà wu nè bealbeale dāng, pà wu nè pwan kə məssa mənana gul a nkwalo ka dāng, sə pà wu nè tūki abəla nggun-anap mənana wu kpaliki abui raka dāng.

¹² Məno yì pələa ka, mala pàkkidire-banboarnado na. Nə duk pələa məfele aban wun. Kə gır mənana bəl atərəi a baban ngga nda wun nè lî ka.

* 24:21 24:21 Balli gbal aba: Bal 35:30-33. * 25:4 25:4 Balli gbal aba: Pəris 16:31. † 25:9 25:9 a lumia pwari mala tongno-nong-baria zongɲo mala lumi-tongnoia pələa

¹³ <<A mənə yì pələa mala pàkkidire-banboarnado ka, koya nzali mənana kat à me ka, à nè nyesəi bə nyare a bù mətale mana atadəmbe ka ko a bù aməke, sə koyan mənana kat à me kəla guro ka nè nyare aban aməbala male.

¹⁴ Sə bə a makkì bio mə'murkala kəgìr, ko a kúr kəgìr a bù bio mə'murkala ka, cə a təpəri dāng.

¹⁵ Bə a kúr nzali a bù bio mə'murkala ka, kùrè ka nè kārəa arə lakkì mala apələa mana à kutikio anzəm pàkkidire-banboarnado mə'nzəmoè ka. Sə yì ka nè makko wi amur làkkì mala apələa mənana à ueo sə bə pàkkidire-banboarnado yiu ka.

¹⁶ Bə apələe na pas ka, awu nə eamsə kùrè, sə bə à nda kpokyak ka, awu nə sulə kùrè, acemənana làkkì mala apələa mala pwan gərbaban na kə makkò ka.

¹⁷ Pà wu nə təpəri rəarə wun dāng; wun nə bānggi 'Bakuli ma'wun, acemənana Mə nda Yahweh 'Bakuli ma'wun.

¹⁸ <<Bə wu earce do jam aba nzali ka, duməna púp wun nə bwal ané mem, sə wun nə kpata acau mem, sə wun nə peă.

¹⁹ Nzali ka nə pà bəle, sə wun nə lì, wun nə dəmbo, sə wun nə duk jam.

²⁰ Sə bə wu na ama, <Mana səm nè lì aba tongno-nong-baria pələa, yì mənana səm bealbeale ko səm pwan gərbaban raka?>

²¹ Mə nə tsəkì nzali buam aba tongno-nong-mwashatia pələa, wun nə pwan gírlina mənana nè linə wun, abalə apələa tărú ka.

²² Sə lang wu bealbeale a tongno-nong-tăruià pələa ka, wun nə pwan gírlina, mənana nə yia kum mə'e mana wu pwan a tongno-nong-mwashatia pələa ka, sə wun nə kum kpəm mənana wun nə lì nè kánə wun a tongno-nong-inea pələa, a bākú mala pwan gərbaban male ka.

Akmúr girkuma

²³ <<Pà wu nə mak nzali bə duk mala bwa tətək dāng, acemənana nzali ka mema. Wun ngga, wu nda ka abəri, sə wu yiu a dola atəm.‡

²⁴ Sə aba nzali mənana kat nda a bù wun ngga, duməna púp wu sələ ama bə bwa makkò bə bare nzali ka ndanə njar nə nyare nə kúrí dəm a buo, bə earce ka.

²⁵ <<Bə tər tsək bio bwa Isərayila sə mak bare nzali male ka, bwa mənana bəla li-gìr-lú male na ka bə akmúr gír mənana mə'eambi mangɣəni ka.

²⁶ Sə bə bwe panə kəbwa mənana nə akmúr nzalinì raka, sə nənzəmo ka yì kumbu sə kum gír mənana kārəa nə kúrí nəi ka, bə nyare bə akmúrí.

²⁷ Bə bal apələa, twal a pwari mana mangɣəna nzalì nəi ka, sə bə mbwe cili boalo ace apələa mənana ueo aban ká bə pàkkidire-banboarnado ka, aban bwa mana kúrí ka, sə bə nyesə girkuma male.

²⁸ Sə bə panə boalo mana kārəa nə akmúr nzalì raka, bə nyi a bu bwa mənana kúrí ka she bə pələa mala pàkkidire-banboarnado karna ka. Aba pələa mala pàkkidire-banboarnado ka, à nè nyinggi wi girkuma male bə nyar a bui.

²⁹ <<Bə bwa mak bala-do male, aba nggea-là mənana à kàrì nə sheran ngga, nə gandə nyare nə akmúrí aba kə pələa mana mé nəi ka. Aba pələa kat ka, ndanə njar mala nyare nə akmúr girkuma male.

³⁰ Bə à gandə akmúr balae aba lumsəo mala pələa mwashat raka, balae aba nggea-là mana à kàrì nə sheran ngga, nə duk mala bwa mənana kúrí ka andə amuni andə aməkè tətək; à pà nə akmúrí aba pələa mala pàkkidire-banboarnado dāng.

‡ 25:23 25:23 Balli gbal aba: 1Kpa 29:15; Ib 11:13.

³¹ Sə abala mənana à nda arə amuna-là mənana à kàriá nə sheran raka, à nə twalia à nda mwashat andə ababan mala nzalinì. À nə gandə akmúria, sə à nə gandə nyesəia aba pələ mala pàkkidíre-banboarnado.

³² Səama Amə'Lawi ka à ndanə njar koya pwari à nə akmúr abala malea abalə anggea-là mənana à tsəia kàm ngga.

³³ Sə bə ya bala aba mwashat atà anggea-là mənía Bwa-lawi me sə à akmúr raka, duməna púp à nə nyesəi aba pələ mala pàkkidíre-banboarnado, acemənana abala mənana amala Amə'Lawi na abalə anggea-là ka, agirkuma malea na abalə amə Isərayila.

³⁴ Amur mani ka, anzali yál-agir mala anggea-là malea ka, duməna púp à pà nə mea dāng acemənana girkuma malea na tətək.

Péməboarne aban mə'eambu mana mə'tər na ka

³⁵ <<Bə bekə bwa atà amə'eam wun duk mətər sə gandə pàkki bamúrì gbasha raka, duməna púp wun nə pe wi gbasha kəla mənana wun nə pàkkí bəri, sə bwa kúndāngna mana yiu a dola abalə wun ngga.

³⁶ Wu kəa ligir arəi dāng, sə wu kəa ak kə mür amúr tangna mənana wu pe wi ka dāng. A kún mani ka wu bānggi 'Bakuli ma'wun, ace mənana mə'eam wun ngga bə do a nkānggari wun.

³⁷ Kəa pe wi tangna boalo nə alta mür amurì dāng, sə kəa pe wi gírlina ace kum ligir arəi dāng.

³⁸ Mə nda Yahweh, 'Bakuli ma'wun, mənana pusə wun aba nzali Masar, ace pà wun nzali Kan'ana, sə mə duk 'Bakuli ma'wun ngga.

³⁹ <<Bə mə'eambo duk mə'tər a nkānggario, sə makko bamúrì ka, kəa tsəi bə pàkkô túró kəla guro dāng.

⁴⁰ Səama bə do kəla mə'túró-boalo atò, sə kəla bəri mana yiu ace dola ka. Nə pàktúró atò ba pələ mala Pàkkidíre-banboarnado.

⁴¹ Sə yì andə amuni ka, à nə purì bala mò, à nə nyare aban abwana male, a tàu male, sə a nzali mala akè.

⁴² Yia ka aguro mema, mənana ən pusəia à purì bá nzali Masar ka; à pà nə mea bəà o a guro dāng.

⁴³ Pà wu nə yálmuria nə dwayi sən məsəswatər dāng, wu bānggi 'Bakuli ma'wun.

⁴⁴ Aguro mò aburana andə amaməna mənana awu nə pāngḡənəia ka, awu nə kúria arə anzali mənana à kàri wun ngga.

⁴⁵ Awu nə gandə kúr gbal atà amə'kúndāngna mənana à yiu a dola atà wun ngga, sə aməbala malea mənana à nda atà wun, mənana à bəlia a nzali ma'wun ngga, à nə duk agirkuma ma'wun.

⁴⁶ Wun nə gandə nyinggi amuna ma'wun kəla agirkuma malea, mənana à nə duk aguro a buia tətək ka. Səama mala amə'eam wun, amə Isərayila ka, kəbwa pà nə yálmúr bə nə bikido dāng.

Akmúr mə'tər

⁴⁷ <<Bə bəri ko bwa-kúndāngna mənana nda dola abalə wun, pələ məkume, sə mə'eam wun mənana a nkānggari ka pələ mə'tər sə mak bamúrì aban bəri ko bwa-kúndāngna mənía mana ndanədo abalə wun ngga, ko aban bəbwa a tàu mala bəri mənía ka,

⁴⁸ nə do ama, anzəm mana mangḡəna bamúrì ka, ndanə njar a bui nə akmúr bamúrì. Mwashat atà amə'eambi nə gandə akmúrì,

⁴⁹ ko kine ko muna mala kine ka nə gandə akmúrí, ko beḃwa atà acili aḃəla-nggurkwar ko aməbala male nə gandə akmúrí; ko bə yì ka yì kum gírbu ka, nə gandə akmúr ḃamúrí.

⁵⁰ Yì ka nə tàḃala andə ḃwa mənana kúrí ka amur kúró kum-ḃamúrû male twal a pələa mənana mangḃəna ḃamúrí nēi ka aban ká a pələa mala Pàkkidíre-banboarnado, sə kúré ka nə pa kəla mana làkkì mala apələe pàk ka. Kúró mala kumḃamuru male ka, à nə kārēi arə tangnakusəu mana à kə mbwe mə'túró-boalo nēi ka.

⁵¹ Bə apələa nakam pas piu mana à ue ka, boalo mana nə mbwe ace akmúr ḃamúrí ka nə pàk kpəm.

⁵² Sə bə apələe ue kpokyak sə pələa mala Pàkkidíre-banboarnado nə yiu ka, boalo mana nə mbwe ace akmúr ḃamúrí ka nə pàk bəti.

⁵³ Yì bəri ka duməna púp nə pàngnēi kəla mətúró mana à twali a túró-boalo sə à kə mbwe a masələata koya pələa ka. Pà nə yálmúrí nə ḃwanyi sən məsəswatər dāng.

⁵⁴ Sə bə à akmúrí nə mənə yì anjar raka, yì andə amuni ka, à nə panzəia aḃa pələa mala Pàkkidíre-banboarnado.

⁵⁵ Mə nda mənana amə Isərayila nda ka aguro abanam ngga. À nda ka aguro mem mənana ən pusəia à purí bá nzali Masar ka: Mə nda Yahweh 'Bakuli ma'wun.

26

Tangnakusəu mala okiru

Yahweh bang ama:

¹ <<Pà wun nə pàkkì ḃamur rə wun beḃə nkul dāng,* sə pà wun nə shàr beḃə ḃənzál, ko wun nə tamsə beḃə nggun ko tali, ko wun nə tsək kə kúnamúrí a nzali ma'wun ace mənana wun nə peri abania ka dāng. Mim Yahweh ka, mə nda 'Bakuli ma'wun.

² Duməna púp wun nə kpata nzongcau mala Sabbath, yì pwari usələo, sə wun nə dum nə pagulo arə Ban Məfele mem: Mə nda Yahweh.

³ <<Bə wu bwal anggurcau mem, sə wu kpata anzongcau mem, wu pea ka,

⁴ mə nə tsəa mbulo ma'wun nə nggə nyaka wun a kúnì male, sə nzali ma'wun nə pusəa wun bəle, sə anggun ḃaban ma'wun nə pà bəlea.

⁵ Kúnì mala nyamessa nə sauwa nə ká a kúnì mala pwan bəlanggun anap, sə kúnì mala pwan bəlanggun anap ka, nə sauwa nə ká a kúnì mala bealbeale; anggo ka wun nə li gírlina shebə wu dəmna ka; wun nə do aḃa rəpwala, kə məḃane pà nə yiu arə wun dāng.

⁶ Mə nə pà wun dorəpwala aḃa nzali ma'wun, wun nə nongnə-nongḃə sə kə ḃwa pà nə yipa wun nə beḃə gír pà bangciu dāng; mə nə pər anyambikea bəà upi nzali ma'wun, sə nggeabyau mala biu-məbura pa nə kútí a nzali ma'wun dāng.†

⁷ Wun nə pərta abiwun aməbura, sə nggeabyau ma'wun nə gandəia, à nə kpaki a ḃadəm wun.

⁸ Abwana ma'wun tongno nə loasətà abwana gbəman, sə abwana ma'wun gbəman nə loasətà abwana á-lum, sə nggeabyau ma'wun nə gandə abiwun aməbura, à nə sukkio a nzali a ḃadəm wun.‡

⁹ Earmúrí mem nə suləo amur wun, sə mə nə tsək wun, wun nə bəla, wun nə hatəki; mə nə bwal kùrcəu mem mənana ən pē nə wun ngga.

¹⁰ Wun nə nggə li məssa mənana wu soe a bah aḃa pələa mənana kútí ka, gandəa wun nə pusə məssa mə'e a bah ace mənana wun nə so bəshe ka.

* 26:1 26:1 Balli gbal aḃa: Pur 20:3-4; Ang 81:9. † 26:6 26:6 Balli gbal aḃa: Ir 30:10; Ezək 34:25,28; Mik 4:4. ‡ 26:8 26:8 Balli gbal aḃa: Nggur 3:22; 32:30; Jes 10:19; 23:3,10.

11 Mə nə tsək Taragula mem, yì bando mem§ abalə wun sə pà mə nə binəki wun dāng.

12 Mə nə gya abalə wun sə mə nə duk Bakuli ma'wun, sə wun ngga, wun nə duk abwana mem.*

13 Mə nda Yahweh Bakuli ma'wun, mənana pusə wun, wu purî bá nzali Masar, ace mənana wu kəa duk aguro malea raka. †Ən bungi agara-bolo mala nggun-rya malea a myal wun, sə ən tsək wun, wu ging pərapəra.

Kwarkiru ace dʷanyî okî Yahweh

Yahweh bang ama:

14 <<Səama bə wu mgbikamkiru, wu ginə bwal anzongcau mem mənîa kat,

15 sə bə wu ginə anê mem, sə yiləmi wun nə binəce anggurcau mem, mənana à nə kánə wun a dʷanyî kpata atsəkcau mem, sə wun nə panzəki kùrcəu mem ngga,

16 Mim a bui mem ngga mə nə pàkka wun agir mənîa ka: Mə nə tasə gîr'mur'mwana‡ hərkit amur wun, mə nə kwak wun nə kwánó mənana pà nə mal dāng, andə bauwa mənana nə dumsə wun a nte§ andə do-tikimúru ka. Wun nə beal məsəbeale ma'wun bə acemənana abiwun-aməbura nə ya lì gîr mənana bəl ka.

17 Mə nə pələa wun nzəmam,* mə nə deki †abiwun-aməbura bəa gandə wun. ‡Abwana mənana à binəməsə wun ngga, à nə duk amə'yálmúru wun. Wun nə bangŋa ko bə ndo ama kəbwa pà kəm kə pəta wun raka.

18 Sə kat andə amənîa yì agir, bə wu ginə okam ngga, mə nə lidəmba nə pakka wun gîrkwanban dəm mənana kàrmúru acaubikea ma'wun kusə tongno-nong-bari ka.

19 Nggori andə murcandəa ma'wun ngga mə nə bunni. Mə nə tsək baməsə kùli ma'wun nə pək gbərantang kəla bolo-candəa, sə nzali ma'wun nə candə kanggərang kəla bolo-bángŋa.

20 Rəcandəa ma'wun nə malā sə wu pək kə túró dāng: nzali ma'wun pà nə pusəa wun kə gîrbaban dāng, sə anggun mənana aba nzali ma'wun ngga à pà nə pà bəlea dāng.

21 <<Sə bə wu candəcau arəəm, wu binə okam ngga, mə nə hatəki tanni mənana kàrmúru acaubikea ma'wun kusə tongno-nong-bari ka.

22 Mə nə tasə anyam-candəa arə wun, à nə yia wala wun amuna ma'wun, sə à nə kidikia wun agirkusəu mana wu kə yáli ka. Abwana bəti abalə wun na à nə ueo nəyiləmu ka. Mənîa ka nə tsəa abwana kpokyak na à nə nggə gya amur anjargula mala nzali ma'wun ngga.

23 <<Sə kat andə amənîa yì agirkwanban, bə wu ginə nyare abanam, wu lidəmba nə mgbicau arəəm ngga,

24 mim gbal ka mə nə camba wun a nggaro; mim nə nggearəam mə nə kwak wun nə tanni mana kàrmúru acaubikea ma'wun kusə tongno-nong-bari ka.

25 Mə nə yinə lwa amur wun mənana nə mbwe wun a kúnî məbane mana wu pè, mala yàl anzongcau mana ən tsəka wun aba kùrcəu mana ən pangnə wun ngga. Ko bə wu bangŋa wu kutiki abalə anggea-là ma'wun ngga, mə nə tasə rəkwana mək'idikibanî abalə wun, sə wun nə kpa a babù abiwun-aməbura.

§ 26:11 26:11 Balli gbal aba: Pur 25:8; 29:45-46; Pəris 26:44; 1Amur 6:13. * 26:12 26:12 Balli gbal aba: Ir 7:23; Luk 1:68; 2Kor 6:16; Sən 21:3. † 26:13 26:13 Ko Ən bungi rəcandəa malea mənana par wun ngga, sə ən panzə wun, ən tsək wun bə wu gya aba makrəu bangciu pà kəm dāng. ‡ 26:16 26:16 Balli gbal aba: Ang 78:33; Ir 15:8. § 26:16 26:16 Balli aba: Nggur 28:21. * 26:17 26:17 KoMə nə pələ baməsəam arə wun. † 26:17 26:17 Balli aba: Nggur 28:25; Akas 2:14; Ir 19:7. ‡ 26:17 26:17 Balli aba: Ang 106:41.

²⁶ Mə nə tamsə kum girlina ma'wun, sə mənəia ka nə tsəa ovù mwashat na amaməna lum nə lurə bəredi mənana kat à ndanəi ka. Bə à nə gakki bəredi ka, bwingine na koyan nə kum ngga. Wun nə li, sə pà nə kārə wun dāng.

²⁷ <<Sə kat andə mənəia ka, bə pà wun nə ok cau mem dāng, wu lidəmba nə mgbicau arəəm ngga,

²⁸ mə nə gingga wun a ngbasho aba nusəban mala bumlulla məbike, sə mim nə nggearəam mə nə pakka wun girkwanban mənana karmúr acaubikea ma'wun kusə tongno-nong-bari ka.

²⁹ Wun nə li nyam amuna-burana andə amuna-maməna ma'wun. §

³⁰ Mə nə kidiki amgbangban ndaka-lú ma'wun, mə nə kwarki agyangnan mala pisə muku-gir loosə yele mə'rəmbəarne ma'wun, mə nə eamsəki alú wun amúr alú ka nkúl ma'wun, sə yiləmem ngga nə binəce wun.

³¹ Mə nə tsək *anggea-là ma'wun bəə pələ barwan, sə andaka-ankúl ma'wun bəə pak kèlàngkèlàng, sə mə nə binəce rəmba aboro mə'rəmbəarne ma'wun.

³² Mə nə pək nzali ma'wun kèlàngkèlàng, gandəa abiwun-aməbura mənana à yi e a do abaləi ka, nə †karmúrià bə à səni ka.

³³ Mə nə mesəki wun arə anzali, mə nə kwetə nggeabyau mem a ndè mə nə pərta wun, nzali ma'wun nə pələ barwan, sə anggea-là ma'wun nə pələ gígí.

³⁴ <<Nda wuni nzali ma'wun nə ok banboarnado mala apələa Sabbath‡ male abalə nonggio mənana kat nong barwan, sə wun ngga wu nda a nzali mala abiwun aməbura ka; pələa nzali ma'wun nə usələo, sə nə ok banboarnado mala apələa mala Sabbath male.

³⁵ Abalə anonggio mənana kat nə nong barwan ngga, nzalinì nə usələo, usələo mənana kumi raka abalə apələa mala Sabbath mana wu nda aban do abaləi ka.

³⁶ Sə abwana atə wun mənana à au ka, mə nə tasəia wia babum-bungya aba denyicau malea arə abən mənana à umnəia kəm abalə anzali mala abia-məbura ka. Gi dəurəo mala mbu-nggun nə loosətea nə mire, sə à nə bangña kəla bwa mənana à kə pərte a lwa ka, sə à nə nggá kpa, ko bə-ndo ama kəbwa pà kəm kə pərtea raka.

³⁷ À nə anndəki arəarəia, kəla abwana mana à kə bangña ace apî nggeabyau ka, ko bə-ndo ama kəbwa pà kəm kə pərtea raka. Sə pà wun nə gandə came a badəmbə abiwun aməbura dāng.

³⁸ Wun nə wukio arə abəri-nzali; nzali mala abiwun aməbura nə twalta wun.

³⁹ Sə cili wun mənana à ue nəyiləmu arə anzali mala abiwun aməbura ka, à nə twal eamdəe atəcau mala bealbikea malea, sə atəcau mala abealbikea mala akeâ. §

⁴⁰ <<Səama, bə à bang bealbikea malea, andə bealbikea mala atərià andə mala akeâ, mənana à pè nə dʷanyì doməsəcau malea abanam, andə pələa mənana à pələ arəəm,

⁴¹ sə tsəa ən pələ arəia, sə ən tasəia a bəri-nzali, aba nzali mala abia-məbura, sə bə babumia nə nying candəcau malea à nə nongsəmúrià, sə à nə mbwegir ace bealbikea malea ka,*

⁴² pələa mim ngga mə nə denyinə kùrcəu mem mənana ən pè nə Yakupu, sə mə nə denyinə kùrcəu mem mənana ən pè nə Ishaku, andə kùrcəu mem mənana ən pè nə Ibərayim ngga. Mə nə denyinə gir mənana ən pacəu-ace amur nzali man ngga,

⁴³ sə mə nə deki bə ok banboarnado mala apələa mala Sabbath male arə apələa mənana nə nong barwan acemənana à pà kəm aba nzalinì raka, à umna a bəri-nzali

§ 26:29 26:29 Balli aba: Nggur 28:53; Ezək 5:10; 2Amur 6:29; Keb 4:10. * 26:31 26:31 Balli aba: Nehe 2:3; Ir 4:7; 2Amur 25:4-10. † 26:32 26:32 Balli aba: Nggur 28:37; 1Amur 9:8; Ir 18:16; 19:8; Ezək 5:15. ‡ 26:34 26:34 apələa Sabbath Ko <<apələa mala usələo.>>

§ 26:39 26:39 Balli aba: Nggur 28:65; Ezək 4:17; 24:23; 33:10. * 26:41 26:41 sə à nə mbwegir ace bealbikea malea ka Ko <<à nə ear ama à pàngjənà caubikea ka.>>

aban mbwegir ace bealbikea malea acemənanana à ginəki acau mem, sə yiləmia binəce anê mem ngga.

⁴⁴ Kat andə aməno ka, bə à nda kano a nzali mala abia-məbura ka, pà mə nə ginəkia dāng, sə pà mə nə binəcea mənana nê tsəa mə nə twaltea ka dāng. Pà mə nə nggadikunam arə kùrcəu mem† sənəia dāng, acemənanana mə nda Yahweh Bakuli malea.

⁴⁵ Atəcau malea ka baləam nê kasəa arə kùrcəu mənana ən pangnə akeā, mana ən pusəia à puri bá nzali Masar, a məsə abwapəndəa mala anzali kat, ace mənana bə ən duk Bakuli malea ka. Mə nda Yahweh.>>

⁴⁶ Aməno ka à nda ka anê, andə akanigir andə anggurcau mana Yahweh pa anre andə amə Isərayila nə bu Musa amur Nkono Saina ka.

27

Pàcau aban Yahweh

¹ Yahweh nacau nə Musa ama,

² <<Nacau nə amə Isərayila sə wu banggia wia ama, <Lang à pàna bwa ace lumsə pàcau nə-shambum mənana bebwə pà abanam, Mim Yahweh ka, bwa mənə à pà ka, à nê gandə panzəe nə mbwe boalo mənana à kasə ka.

³ Boalo mənana à kasəa à nê mbwe ka bəa kārəi arə shekel, yì məsəbolo-azərfa mənana à kārə dəmbərya male sə à eara amurí a Tara-məfele ka:

shekel lumi-tongno (50) a kúni bwabura mana pələa bəlban male ka nda lumi-bari aban ká lumi-tongno-nong-mwashat ka;

⁴ shekel lumi-tàrú (30) a kúni bwama mana pələa bəlban male ka nda lumi-bari aban ká lumi-tongno-nong-mwashat ka;

⁵ shekel lumi-bari (20) a kúni lagga mana pələa bəlban male ka nda tongno aban ká lumi-bari ka;

shekel lum (10) a kúni nsari mana pələa bəlban male ka nda tongno aban ká lumi-bari ka;

⁶ shekel tongno (5) a kúni muna-bwabura mana pələa bəlban male ka nda zongno mwashat aban ká tongno ka;

shekel tàrú (3) a kúni muna-bwama mana pələa bəlban male ka nda zongno mwashat aban ká tongno ka;

⁷ shekel lum-nong-tongno (15) a kúni bwabura mənana pələa bəlban male ka kutini lumi-tongno-nong-mwashat (60) ka;

shekel lum (10) a kúni bwama mənana pələa bəlban male ka kutini lumi-tongno-nong-mwashat (60) ka.

⁸ << <Bə bwa ka tər male bikipa mənana pà nê gandə mbwe boalo mana à kasəa ace panzə bwa bə puri pàcau mənana pà ka raka, yì ka bə yinə bamúri a badəm pəris, sə pəris nê kasə boalo mənana sənəi bwē mana pàcau ka nê gandə mbwe ka.

⁹ << <Bə pàcau mala bwa ka girkusəu na mənana à nê pa kəla pəgir abanam Yahweh ka, mənə yì girkusəu à pà ka pələna məfele.

¹⁰ Bwē pà nê nggadī, ko nê yinə be a kúni dāng, ko məboarne a kúni məbane, ko məbane a kúni məboarne; sə yale bə bwē nggadī kə girkusəu a kúni bə ka, girkusəuni andə mənə à nggadī ka, yia kəm à pələna məfele.

¹¹ Sə bə girkusəuni ka məbeami* na mənana à pà nê pànaəboro nəi abanam, Mim Yahweh raka, bwē nê tamsə girkusəuni a badəm pəris,

† 26:44 26:44 nggadikunam arə kùrcəu mem ko <<panzəki kùrcəu mem>> * 27:11 27:11 məbeami ka nda gir mənana Bakuli pà nê é abani ko ace pà gir'nkila raka, ko mənana Bakuli pəban arə li ka.

¹² sə yì pəris ka nə sən mana boaro ko bike arə girkusəuni sə nə kasə kùrè; gìr mənana kat pəris kasəa ama nda kùrè ka anggo sə nə pa.

¹³ Sə bə b̄wē earce ama nə akmúr girkusəu mana pànà ka, duməna púp ama nə mbwe boale sə nə tsək banì mwashat aba gauwe tongno mala boale amurí.

¹⁴ << <Lang b̄wa tār bala male sə pà kəla pàgìr məfele abanam Yahweh ka, pəris nə ká nə sən mana boaro ko bike arə balanì sə nə kasə kùrè; gìr mənana kat pəris kasəa ama nda kùrè ka anggo sə nə p̄a.

¹⁵ Sə bə b̄wē earce ama nə akmúr bala mana pànà ka, duməna púp ama nə mbwe boale sə nə tsək banì mwashat aba gauwe tongno mala boale amurí.

¹⁶ << <Bə b̄wa tār bə bare nzali mənana girkuma male na sə pàmì bə duk mem, Mim Yahweh ka, pəris nə karə boale arə gulo mala məsəbeale mənana à nə beali abaləi ka. Tyang lumi-bari (20) mala məsə məssa bālì ka shekel lumi-tongno (50) mala məsəbolo-azərfa na.

¹⁷ Bə b̄wē tār nzali mənā aba pələa mala pàkkidīre-banboarnado ka, boalo mənana pəris kasəa ama nda kùrè ka camna anggo.

¹⁸ Sə bə nda anzəm pələa mala pàkkidīre-banboarnado sə b̄wē tār nzali male ka, pəris nə kasə boale aba kpata làkkì mala apələa mənana à ueo sə à nə bik bə pələa mala pàkkidīre-banboarnado ka, sə à nə amsə begìr aba boale.

¹⁹ Sə bə b̄wa mənana tār nzalinì earce ama nə akmúr ka, duməna púp ama nə mbwe boale andə banì mwashat aba gauwe tongno mala boale, sə nzalinì nə nyar male dəm.

²⁰ Səama bə b̄wē earce ama nə akmúr nzalinì raka, ko bə mangḡəni bəb̄wa ka, à pà nə eari wi bə akmúr dəm dāng.

²¹ Lang pələa mala pàkkidīre-banboarnado nə kār ka, nzalinì nə duk pagìr məfele, kəla nzali mana à tārni acem, Mim Yahweh ka. Nə duk girkuma mala apəris.

²² << <Bə nzali ka b̄wa kúrì nə kúró, pà aba gìr'libala male dāng, sə tārì acem, Mim Yahweh ka,

²³ pəris nə kasə boale aba kpata làkkì mala apələa mənana à ueo sə à nə bik bə pələa mala pàkkidīre-banboarnado ka, sə b̄wē nə mbwe boale, kəla boro məfele abanam, Mim Yahweh, a pwari mənə.

²⁴ Sə bə pələa mala pàkkidīre-banboarnado kārna ka, nzalinì nə nyare a bù b̄wa mənana à kúrì a bui ka bə duk girkuma male dəm, yì b̄wa mənana nzalinì ka gìr'libala male na dīdyal ka.

²⁵ Koya boalo na à pà ka bəà kārēi arə shekel, yì məsəbolo-azərfa mənana à kārē dəmbərya male sə à eare amurí a Tara-məfele ka: Shekel mwashat ka mətyang lum-nong-bari na.

²⁶ << <Sə amuna-dəmba mala agirkusəu ka cè kəb̄wa tārìa dāng, acemənana bəlban malea kəla amuna-dəmba ka à tārni amema, Mim Yahweh; ko bə ndā na, ko nzur na, ko mbul na ka, mema, Mim Yahweh.†

²⁷ Səama bə girkusəuni ka məbeami na ka, b̄wē nə kúrì nə boalo mənana à kasəa arəi ka ace mənana bə nyare a bui, sə nə tsək banì mwashat aba gauwe tongno mala boale amurí; bə à akmúr girkusəuni raka, à nə me a kún boalo mənana à kasəa amurí ka.

²⁸ << <Kat andə amani ka koyagìr mənana b̄wa tārni kat-kat abanam, Mim Yahweh ka, ko b̄wa na, ko girkusəu na, ko nzali male mana à pe wi libala ka nda ka, à pà nə me ko à nə akmúr dāng; koya gìr mənana à tārni kat-kat abanam, Mim Yahweh ka, pələna nggea məfele abanam, Mim Yahweh.

† 27:26 27:26 Balli gbal aba: Pur 13:2,15; 34:19; Bal 18:15.

²⁹ Bwapəndəa mənana kat à tàrni abalə abwana ace ká kídikè ka, ê pà kàm a kún kə boalo dāng; yì ka duməna púp bəà wal-luí.

³⁰ << <Koya kāmbe mala nzali mənana à sannì, ko mala məssa mənana à pwan a baban, ko mala abəla-nggun ngga, mema Mim Yahweh; duməna məfele na abanam Mim Yahweh.

³¹ Bə bwa earce ama nè kúr bə bare kāmbe mwashat aba gauwe lum mala kume male ka, duməna púp nè mbwe boale mana pəris nè kasə ka, sə nè tsək banì mwashat aba gauwe tongno mala boale amurí.

³² Akāmbe mwashat aba gauwe lum mala adomwan mala andá, andə mala anzur, andə mala ambul kat, koya mwashat aba lum ateà mənana kúti nə bata gara mala yálgír ka, nə duk məfele abanam, Mim Yahweh.

³³ Mətala agirkusəunì pà nè peləkia ace tàrki aməboarne abalə aməbane dāng, sə pà nè nggađi kəbè dāng. Bə nggađi kə girkusəu a kúnì bə ka, girkusəunì andə mana à nggađi nəi, yìà kəm ngga à duməna aməfele; à pà nè gandə akmúria dāng.> >>

³⁴ Aməno ka à nda ka anzongcau mənana Yahweh pə Musa bə banggi amə Isərayila a Nkono Saina ka.

Balban MƏNCAU

Maləmce mala *Balban* ngga kə bang cau mala amə Isərayila tite a bəkú mənana à nying Nkono Saina bà yiu malea a njar-takuli mala nzong-nzali mala nzali mənana Bakuli akdəmba pàcau ama nè pea wia ka. Lulləu mənəia à pè mənəia yì maləmce ka, nda amur mugula gir mənana a baləi ka, yì balban mənana Musa bal làkkì mala amə Isərayila a Nkono Saina sə à lo aban o ka; andə balban mənana à ballia a Mowap, a njar-takuli mala Jodan, anzəm nza mwashat mana yi kútí ka. Afa bákú mənana a nre ka amənəia yì abalban bari ka, amə Isərayila wari a Kadesh Baniya, a njar-nzali mala nzong-nzali Kan'ana, səama à gandə kúti aba nzali pacauni dāng. Anzəm mənana à malna apələkia pas a ban mənəo ka, à wari a bu-nzali mənana a njartakuli mala Nggeasala Jodan ngga, a ban mənana bare abwana malea duk kam, sə cilia gilərəia ace yàl-nkaring nggeasala ace kutio aba Kan'ana ka.

Maləmce mala *Balban* ngga bəlbacau na amur abwana mənana à kum babum-bungya kusə pas sə à ləmdə bangciu lang à kútí aba məkwanə ka, sə à mgbicau arə Bakuli, sə arə Musa, yì bwa mənana Bakuli twali bə gingnəia ka. Kəbicau na amur doməsəcau mala Bakuli andə denyinəban male mənana camarə ləmdəi abwana male, kat andə rəbungya andə mgbikiru malea ka. Dəm ngga nda amur pabamuru mala Musa aban Bakuli andə abwana male, andə dʋanyi dəurəo male arə acau, kat andə amani ama bə fara ka ndanə dʋanyi munyi ka.

Agir mənana a baləi ka

Amə'Isərayila gilərəia ace nying Nkono Saina 1:1--9:23

1. Balban mədəmbe 1:1--4:49
2. Anggurcau andə anzongcau dāngdāng 5:1--8:26
3. Baria Lamsan Yəlīmurū 9:1-23

Lo a Nkono Saina aban ká Mowap 10:1--21:35

Agir mənana à kumban a Mowap ka 22:1--32:42

Kàrkún acau mala gya, twal a Masar aban ká Mowap 33:1-49

Akwarkiru ace yàl-nkaring Nggeasala Jodan 33:50--36:13

À bal amə'lwa mala amə Isərayila

¹ Yahweh nacau nə Musa afa Tara Ban-peri,* a babondo Saina,† a pwari mədəmbe mala baria zongŋo, a baria pələa, anzəm mana amə Isərayila purni bá nzali Masar ka, ama,

² <<Bal binala amə Isərayila kat; ballia arə atəu, arə abala-kàu malea; gilə lullə koya mwashat abalə aburana,

³ twal a pələa lumi-bari aban ká dəmbe, mala koya bʋabura mənana nə gandə ká lwa a Isərayila ka; we wunə Haruna ka wun nə gilə làkkì mala amə'lwa malea.

⁴ Wu twal bʋa mwashat a koya tàu, mənana bʋaməgule na a bala-kàu male ka, atə wun, bə dupa wun gbasha.

⁵ Amənəia ka à nda ka alullə aburana mənana à nə dupa wun gbasha ka:

Elizur muna-bʋabura mala Shedeur a tàu mala Ruben;

⁶ Shelumiyel muna-bʋabura mala Zurishaddai a tàu mala Shimiyan;

⁷ Nashon muna-bʋabura mala Aminadap a tàu mala Yahuda;

⁸ Netanel muna-bʋabura mala Zuar a tàu mala Isaka;

⁹ Eliyap muna-bʋabura mala Helon a tàu mala Zebulu;

* 1:1 1:1 Balli aba: Pur 27:21; 40:2,6-7. † 1:1 1:1 Balli aba: Pur 19:1; Bal 33:16.

- ¹⁰ atà aməkà Yisəfu ka:
Elishama muna-ɓwabura mala Ammihud a tàu mala Ifərem, sə
Gamaliyel muna-ɓwabura mala Pedazur a tàu mala Manasa;
- ¹¹ Abidan muna-ɓwabura mala Gidiyoni a tàu mala Benjami;
- ¹² Ahieza muna-ɓwabura mala Amishaddai a tàu mala Dan;
- ¹³ Pagiyel muna-ɓwabura mala Okran a tàu mala Asha;
- ¹⁴ Eliyasaf muna-ɓwabura mala Dewel a tàu mala Gad;
- ¹⁵ sə Ahira muna-ɓwabura mala Enan a tàu mala Naftali.
- ¹⁶ Amənia ka à nda ka aburana mənana à tària aba ɓwabundəa ace túró ka; à nda ka amúrú amur atau mala akeâ; à nda ka aɓwana-məgule amur abala mala amə Isərayila.>>
- ¹⁷ Nda Musa andə Haruna twal aburana mənia à tunə alulləia ka,
- ¹⁸ sə à tunə ramba mala ɓwabundəa kat a banɓwáná, a pwari mədəmbe mala ɓaria zongɲo. Pələa à gilə làkkì mala aɓwana kat arə atau sə arə abala-kàu malea, koya ɓwabura mənana pələa male bingɲəna lumi-ɓari aban ká damba ka à gilə lulləi,
- ¹⁹ kəla mana Yahweh banggi Musa ka. Anggo sə gilə làkkì malea a ɓabondo Saina.
- ²⁰ Tite nə aməkà Ruben, muna-damba mala Isərayila, à gilə lullə koya mwashat atà aburana arə atau, arə abala-kàu malea, kəla mənana làkkì mala alulləia pàk ka mwashat-mwashat, koya ɓwabura mənana pələa male bingɲəna lumi-ɓari aban ká damba, mənana nə gandə ká lwa ka;
- ²¹ à kum làkkì mala aburana a tàu mala Ruben ɓwa á-lumi-ine-bwamdə-tongno-nong-mwashat nə gbəman-tongno (46,500).
- ²² Atà aməkà Shimiyan ngga, à gilə lullə koya mwashat atà aburana arə atau, arə abala-kàu malea, kəla mənana làkkì mala alulləia pàk ka mwashat-mwashat, koya ɓwabura mənana pələa male bingɲəna lumi-ɓari aban ká damba, mənana nə gandə ká lwa ka;
- ²³ à kum làkkì mala aburana a tàu mala Shimiyan, ɓwa á-lumi-tongno-bwamdə-tongno-nong-ine nə gbəman-tàrú (59,300).
- ²⁴ Atà aməkà Gad ka, à gilə lullə koya mwashat atà aburana arə atau, arə abala-kàu malea, kəla mənana làkkì mala alulləia pàk ka mwashat-mwashat, koya ɓwabura mənana pələa male bingɲəna lumi-ɓari aban ká damba, mənana nə gandə ká lwa ka;
- ²⁵ à kum làkkì mala aburana a tàu mala Gad ɓwa á-lumi-ine-bwamdə-tongno nə gbəman-tongno-nong-mwashat nə lumi-tongno (45,650).
- ²⁶ Atà aməkà Yahuda ka, à gilə lullə koya mwashat atà aburana arə atau, arə abala-kàu malea, kəla mənana làkkì mala alulləia pàk ka mwashat-mwashat, koya ɓwabura mənana pələa male bingɲəna lumi-ɓari aban ká damba, mənana nə gandə ká lwa ka;
- ²⁷ à kum làkkì mala aburana a tàu mala Yahuda ɓwa á-lumi-tongno-nong-ɓari-bwamdə-ine nə gbəman-tongno-nong-mwashat (74,600).
- ²⁸ Atà aməkà Isaka ka, à gilə lullə koya mwashat atà aburana arə atau, arə abala-kàu malea, kəla mənana làkkì mala alulləia pàk ka mwashat-mwashat, koya ɓwabura mənana pələa male bingɲəna lumi-ɓari aban ká damba, mənana nə gandə ká lwa ka;
- ²⁹ à kum làkkì mala aburana a tàu mala Isaka ɓwa á-lumi-tongno-bwamdə-ine nə gbəman-ine (54,400).
- ³⁰ Atà aməkà Zebulu ka, à gilə lullə koya mwashat atà aburana arə atau, arə abala-kàu malea, kəla mənana làkkì mala alulləia pàk ka mwashat-mwashat, koya ɓwabura mənana pələa male bingɲəna lumi-ɓari aban ká damba, mənana nə gandə ká lwa ka;
- ³¹ à kum làkkì mala aburana a tàu mala Zebulu ɓwa á-lumi-tongno-bwamdə-tongno-nong-ɓari nə gbəman-ine (57,400).

³² Atà aməkà Yisəfu, nəban muna-bwabura male Ifərem ngga, à gilə lullə koya mwashat atà aburana arə atəu, arə abala-kàu malea, kəla mənana lakkì mala alulləia pàk ka mwashat-mwashat, koya bwabura mənana pələa male bingjəna lumi-bari aban ká damba, mənana nə gandə ká lwa ka;

³³ à kum lakkì mala aburana a tào mala Ifərem bwa á-lumi-ine nə gbəman-tongno (40,500).

³⁴ Sə nəban muna-bwabura male Manasa ka, à gilə lullə koya mwashat atà aburana arə atəu, arə abala-kàu malea, kəla mənana lakkì mala alulləia pàk ka mwashat-mwashat, koya bwabura mənana pələa male bingjəna lumi-bari aban ká damba, mənana nə gandə ká lwa ka;

³⁵ à kum lakkì mala aburana a tào mala Manasa bwa á-lumi-tàrú-nong-bari nə gbəman-bari (32,200).

³⁶ Atà aməkà Benjami ka, à gilə lullə koya mwashat atà aburana arə atəu, arə abala-kàu malea, kəla mənana lakkì mala alulləia pàk ka mwashat-mwashat, koya bwabura mənana pələa male bingjəna lumi-bari aban ká damba, mənana nə gandə ká lwa ka;

³⁷ à kum lakkì mala aburana a tào mala Benjami bwa á-lumi-tàrú-bwamdə-tongno nə gbəman-ine (35,400).

³⁸ Atà aməkà Dan ngga, à gilə lullə koya mwashat atà aburana arə atəu, arə abala-kàu malea, kəla mənana lakkì mala alulləia pàk ka mwashat-mwashat, koya bwabura mənana pələa male bingjəna lumi-bari aban ká damba, mənana nə gandə ká lwa ka;

³⁹ à kum lakkì mala aburana a tào mala Dan bwa á-lumi-tongno-nong-mwashat-nong-bari nə gbəman-tongno-nong-bari (62,700).

⁴⁰ Atà aməkà Asha ka, à gilə lullə koya mwashat atà aburana arə atəu, arə abala-kàu malea, kəla mənana lakkì mala alulləia pàk ka mwashat-mwashat, koya bwabura mənana pələa male bingjəna lumi-bari aban ká damba, mənana nə gandə ká lwa ka;

⁴¹ à kum lakkì mala aburana a tào mala Asha bwa á-lumi-ine-nong-mwashat nə gbəman-tongno (41,500).

⁴² Atà aməkà Naftali ka, à gilə lullə koya mwashat atà aburana arə atəu, arə abala-kàu malea, kəla mənana lakkì mala alulləia pàk ka mwashat-mwashat, koya bwabura mənana pələa male bingjəna lumi-bari aban ká damba, mənana nə gandə ká lwa ka;

⁴³ à kum lakkì mala aburana a tào mala Naftali bwa á-lumi-tongno-bwamdə-á-tàrú nə gbəman-ine (53,400).

⁴⁴ Mənia ka nda lakkì mala aburana mənana Musa andə Haruna ballia ka, atārəia andə aburana lum-nong-bari, abwana-məgule amur amə Isərayila mənana koyan ngga nda ace bala-kàu male ka.

⁴⁵ Amə Isərayila mənana kat pələa malea bingjəna lumi-bari aban ká damba, mənana à nə gandə ká lwa a Isərayila ka, à ballia kəla mana à pa arə abala-kàu malea ka.

⁴⁶ Lakkì malea kat-kat ka nda á-gbəman-tongno-nong-mwashat-bwamdə-tàrú nə gbəman-tongno nə lumi-tongno (603,550).

⁴⁷ Səama Amə'Lawi‡ a tào mala akeâ ka, à ballia atə abwana dāng.

⁴⁸ Nda acemənana Yahweh bangjəni Musa cau ama,

⁴⁹ <<She kə tào mala Lawi nda mənana a pà nə balli raka, sə a pà nə gilə lakkì malea atə amə Isərayila dāng.

‡ 1:47 1:47 Balli aba: Tite 34:25,30; 49:5-7; Pur 32:26-29; Bal 3:6,12-13,40-43; 8:16-19; 18:1; Nggur 10:8-9; 18:1-2; 21:5; Jes 13:14,33.

⁵⁰ A kún mani ka awu nè twal Amə'Lawi bəà duk amə'tsəkir Taragula mala Acau-nakûn, andə agirtúró male kat, andə agir mənana kat à nda ace ka. À nda à nè nggə twal Taragula andə agirtúró male kat ka; à nda à nè denyinəi sə à nè tsəki agumli malea bəà kàri a tsùrú mala kàtti ka.

⁵¹ A pwari mənana kat à nè panzə Taragula ace tūr là-gumli ka, Amə'Lawi na à nè panzəki ka, sə a ban mənana kat à nè kwaki Taragula kàm ngga, Amə'Lawi na à nè pàk tūrè ka. Bə bwa-dàng§ gbashi banì ka bəà wal-luí.

⁵² Amə Isərayila nè tsək agumli malea, koya tau ka a kàtti male, sə koya bwa ka a ban tútà mala tau male, arə anggəsan mala amə'lwa malea.

⁵³ Sə Amə'Lawi ka, à nè tsəki agumli malea bəà kàri Taragula mala Acau-nakûn a tsùrú, ace mənana bumlulla mem bəkəa suləo amur binado mala amə Isərayila raka. Amə'Lawi ka à nda mənana túró yál Taragula mala Acau-nakûn na amúrià ka.>>

⁵⁴ Amə Isərayila pàk koya gír kəla mana Yahweh banggi Musa ka.

2

Came mala agumli arə akatti mala amə Isərayila

¹ Yahweh banggi Musa andə Haruna ama:

² <<Amə Isərayila bəà tsəki agumli arə akatti malea zak nè ban Tara Ban-peri, koya gumli a kàtti ka bə bəməsəi pələ nəban Tara Ban-peri a koya bui; koyan ngga a ban tútà nè baji mala bala-kàu malea.

³ Amə Isərayila mənana à nè tsək agumli malea a njar-takuli, a bui mala eauwe mala pwari ka, à nda ka anggəsan mala amə'lwa abata tútà mala kàtti mala Yahuda. Bwa mənana nè duk bəwaməgule amur aməkà Yahuda ka nda Nashon, muna-bwabura mala Aminadap;

⁴ amə'lwa mənana à ballia a nggəsan male ka, làkkì malea na á-lumi-tongno-nong-ɓari-bwamdə-ine nè gbəman-tongno-nong-mwashat (74,600).

⁵ Amənana à nè tsək agumli malea a nkanggaria ka nda tau mala Isaka, sə bəwaməgule amur aməkà Isaka ka nda Netanel, muna-bwabura mala Zuar;

⁶ amə'lwa mənana à ballia a nggəsan male ka, làkkì malea na á-lumi-tongno nè á-ine nè gbəman-ine (54,400).

⁷ Pələ tau mala Zebulu nè kpa; bəwaməgule amur aməkà Zebulu ka nda Eliyap, muna-bwabura mala Helon,

⁸ sə amə'lwa mənana à ballia a nggəsan male ka, làkkì malea na á-lumi-tongno nè á-tongno-nong-ɓari nè gbəman-ine (57,400).

⁹ Yia mənə kat à ballia arə anggəsan mala amə'lwa malea a kàtti mala Yahuda ka, làkkì malea na á-gbəman-mwashat nè á-lumi-tongno-nong-tàrú nè á-tongno-nong-mwashat nè gbəman-ine (186,400). Yia na à nè tita lo gya ka.

¹⁰ <<Amə Isərayila mənana a njar-kunmur ka, à nda ka anggəsan mala amə'lwa mala kàtti mala Ruben abata tútà malea; bəwaməgule amur aməkà Ruben ngga nda Elizur, muna-bwabura mala Shedeur;

¹¹ amə'lwa mənana à ballia a nggəsan male ka, làkkì malea na á-lumi-ine nè á-tongno-nong-mwashat nè gbəman-tongno (46,500).

¹² Sə abwana mənana à nè tsək agumli malea a nkanggaria ka nda tau mala Shimiyon; bəwaməgule amur aməkà Shimiyon ngga nda Shelumiyel, muna-bwabura mala Zurishaddai;

¹³ amə'lwa mənana à ballia a nggəsan male ka, làkkì malea na á-lumi-tongno nè á-tongno-nong-ine nè gbəman-tàrú (59,300).

¹⁴ Pələa təu mala Gad nə kpa, sə bʷaməgule amur aməkà Gad ka nda Eliyasaf, muna-bʷabura mala Rewel;

¹⁵ amə'lwa mənana à ballia a nggəsan male ka, làkkì malea na á-lumi-ine nə á-tongno nə gbəman-tongno-nong-mwashat nə lumi-tongno (45,650).

¹⁶ Yìà mənə kat à ballia arə anggəsan mala amə'lwa malea a kàttì mala Ruben ngga, làkkì malea na á-gbəman-mwashat nə á-lumi-tongno nə á-mwashat nə gbəman-ine nə lumi-tongno (151,450). À nda ka bəria abwana aba lo gya.

¹⁷ <<Anzəm Ruben ngga Amə'Lawi nə agir mala Tara Ban-peri a buia ka, à nə lo gya a tsùrú mala akattì; à nə lo gya kəla mana à tsəi ace bwal kàttì ka, koyan ngga a ban male abata tútà male.

¹⁸ <<Amə Isərayila mənana à nə pa a njar-nzali ka, à nda ka anggəsan mala amə'lwa mala kàttì mala Ifərem abata tútà malea; bʷaməgule amur aməkà Ifərem ngga nda Elishama, muna-bʷabura mala Ammihud;

¹⁹ amə'lwa mənana à ballia a nggəsan male ka, làkkì malea na á-lumi-ine nə gbəman-tongno (40,500).

²⁰ Abwana mənana a nkanggaria ka nda təu mala Manasa; bʷaməgule amur aməkà Manasa ka nda Gamaliyel, muna-bʷabura mala Pedazur;

²¹ amə'lwa mənana à ballia a nggəsan male ka, làkkì malea na á-lumi-tàrú nə á-bari nə gbəman-bari (32,200).

²² Pələa təu mala Benjami nə kpa, sə bʷaməgule amur aməkà Benjami ka nda Abidan, muna-bʷabura mala Gidiyoni;

²³ amə'lwa mənana à ballia a nggəsan male ka, làkkì malea na á-lumi-tàrú nə á-tongno nə gbəman-ine (35,400).

²⁴ Yìà mənə kat à ballia arə anggəsan mala amə'lwa malea a kàttì mala Ifərem ngga, làkkì malea na á-gbəman-mwashat nə á-tongno-nong-tàrú nə gbəman-mwashat (108,100). À nda ka tàruia abwana aba lo gya.

²⁵ <<Amə Isərayila mənana à nə pà a njar-nza ka, à nda ka anggəsan mala amə'lwa mala kàttì mala Dan abata tútà malea; bʷaməgule amur aməkà Dan ngga nda Ahieza, muna-bʷabura mala Amishaddai;

²⁶ amə'lwa mənana à ballia a nggəsan male ka, làkkì malea na á-lumi-tongno-nong-mwashat nə á-bari nə gbəman-tongno-nong-bari (62,700).

²⁷ Abwana mənana à nə tsək agumli malea a nkanggaria ka nda təu mala Asha; bʷaməgule amur aməkà Asha ka nda Pagiye, muna-bʷabura mala Okran;

²⁸ amə'lwa mənana à ballia a nggəsan male ka, làkkì malea na á-lumi-ine nə á-mwashat nə gbəman-tongno (41,500).

²⁹ Pələa təu mala Naftali nə kpa, sə bʷaməgule amur aməkà Naftali ka nda Ahira, muna-bʷabura mala Enan;

³⁰ amə'lwa mənana à ballia a nggəsan male ka, làkkì malea na á-lumi-tongno nə á-tàrú nə gbəman-ine (53,400).

³¹ Yìà mənə kat à ballia a kàttì mala Dan ngga, làkkì malea na á-gbəman-mwashat nə á-lumi-tongno nə á-tongno-nong-bari nə gbəman-tongno-nong-mwashat (157,600). À nda ka amə'tànkwàng aba lo gya.>>

³² Amənia ka à nda ka amə Isərayila mana à ballia arə abala-kàu malea ka. Yìà mənə kat à ballia arə akattì malea, arə anggəsan mala amə'lwa malea ka, làkkì malea na á-gbəman-tongno-nong-mwashat nə á-tàrú nə gbəman-tongno nə lumi-tongno (603,550).

³³ Səama Amə'Lawi ka à ballia atà amə Isərayila dāng, kəla mana Yahweh banggi Musa ka.

³⁴ Anggo sə amə Isərayila pa. À kpata cau mənana kat Yahweh banggi Musa ka, sə anggo sə à duk kàttì abata atútà malea, sə anggo gbal sə à puro aban ká, koyan ngga a tàu andə bala-kàu male.

3

Amuna-burana mala Haruna

¹ Amənia ka à nda ka amuna andə aməkà Haruna andə Musa mənana à giləia a bàkú mana Yahweh bangcau nə Musa a Nkono Saina ka.

² Amuna-burana mala Haruna ka à nda ka Nadap muna-dəm̄ba, andə Abihu, andə Eleaza sə Itamar.

³ Amənia ka à nda ka alullə amuna-burana mala Haruna mənana à dārəia sə à kùria wia túró-pəris ka.

⁴ Səama Nadap andə Abihu ka à wũ a badəm Yahweh acemənana à pàgir nə bəsa mənana mala Bakuli na raka, a badəm Yahweh a babondo Saina,* sə à pànə amuna dāng. Acemani ka, kə Eleaza andə Itamar na à pàk túró-pəris atà tárrià Haruna ka.

⁵ Pələa Yahweh nacau nə Musa ama,

⁶ <<Yinə tàu mala Lawi bəà sung tù sə bəà yi came a badəm Haruna pəris, ace mənana bəà pàkki wi gbasha aba túró ka.

⁷ À nə pàkki atúró mənana amale na ka, sə à nə pàkkì amə Isərayila atúró mənana à nda cea a binalea ka, a badəm Tara Ban-peri, a ban pàk túró aba Taragula.

⁸ Yìà na à nə yál agir mənana aba Tara Ban-peri ka, sə à nə pàk atúró mənana nda ace amə Isərayila, a ban túró aba Taragula ka.

⁹ Twal Amə'Lawi, pè Haruna andə amuna-burana male; ən tarnia abalə amə Isərayila kat ace bwali wi túró.

¹⁰ Awu nə twal Haruna andə amuna-burana male bəà bwal dobuno-pəris malea. Sə bə bekə bwa-dāng gbàshiban ban-məfele ka, duməna púp à nə wal-luí.>>

¹¹ Dəm ngga Yahweh bangcau nə Musa ama,

¹² <<Səni, ən twaləna Amə'Lawi abalə amə Isərayila a kúnì koya muna-dəm̄ba mənana nda tita puro a bum nggé atà amə Isərayila ka. Amə'Lawi nə duk amem,

¹³ acemənana amuna-dəm̄ba kat ka amem na. A pwari mənə ən wal amuna-dəm̄ba kat aba nzali Masar ka,† ən tārì bamúràm amuna-dəm̄ba kat a Isərayila, amala abwapəndəa andə amala agirkusəu kəm. À nə duk amem: Mə nda Yahweh.>>

¹⁴ Yahweh nacau nə Musa a babondo Saina, ama,

¹⁵ <<Bal amuna-burana mala Lawi arə abala-kàu malea sə arə anggurkwar malea; koya muna-bwabura mənana à bəli pāngnə̀nà zongno mwashat aban ká dəm̄ba ka awu nə balli.>>

¹⁶ Nda Musa ballia kəla mana Yahweh banggi wi ka.

¹⁷ Sə amənia ka à nda ka alullə amuna-burana mala Lawi: Gashon andə Kohat andə Merari.

¹⁸ Sə amənia ka à nda ka amuna-burana mala Gashon: Libəni andə Shimeyi; koyan ngga a nggurkwar male.

¹⁹ Sə amuna-burana mala Kohat ka à nda ka: Amram, andə Izəhar, andə Hebəron, andə Uziyel; koyan ngga a nggurkwar male.

²⁰ Amuna-burana mala Merari ka, à nda ka: Mali andə Mushi; koyan ngga a nggurkwar male. Amənia ka, à nda ka anggurkwar mala Amə'Lawi, arə abala-kàu malea.

²¹ Abwana a nggurkwar mala Amə'Libəni andə nggurkwar mala Amə'Shimeyi ka à nda ka aməbala mala Gashon. À nda ka amə'Gashon arə anggurkwar malea.

* 3:4 3:4 Balli aba: Pəris 10:1-2. † 3:13 3:13 Balli aba: Pur 13:15-16.

²² Amuna-burana mənana à bəlia, à pàngnənà zongno mwashat aban ká damba, mənana à ballia ka, làkkì malea na á-tongno-nong-bari nə gbəman-tongno (7,500).

²³ Abwana mana arə anggurkwar mala amə'Gashon ngga à nə tsək kàttì malea anzəm Taragula a njar-nzali,

²⁴ sə Eliyasaf, muna-bwabura mala Layel ka nda nə duk mūrû amur bala-kàu mala amə'Gashon ngga.

²⁵ Túró mala amuna-burana mala Gashon ngga nda yál Taragula, andə Tara məfele andə alagìr male mana à gìrì ka, andə lagìr gbar bankutio male,

²⁶ andə alagìr mənana à kàrì patal ka, andə lagìr mala gbar bankutio aba patal mənana kàrì Taragula andə gyangnan ngga, andə anggur, andə agirtúró mənana kat à kə pangnənà túró nəia ka.

²⁷ Aməkà Kohat ka, à nda ka nggurkwar mala Amə'Amram, andə nggurkwar mala Amə'izəhar, andə nggurkwar mala Amə'Hebəron, andə nggurkwar mala Amə'Uziyel; yia mənina ka à nda ka anggurkwar mala amə'Kohat.

²⁸ Aba bal koya muna-bwabura mənana à bəli pàngnənà zongno mwashat aban ká damba ka, à kum làkkì malea á-tongno-nong-tàrú nə gbəman-tongno-nong-mwashat (8,600). Túró yál ban-məfele ka nda a buia.

²⁹ Anggurkwar mala amuna andə aməkà Kohat nə tsək kàttì malea a bui mala Taragula mənana sən njar-kunmur ka,

³⁰ sə Elizafan, muna-bwabura mala Uziyel na nə duk bwaməgule amur abala-kàu mala anggurkwar mala amə'Kohat ka.

³¹ Túró malea nda yál Akwati, andə kpamgbang-tsək-agir, andə gìr-tàmsə pitəla, andə agyangnan, andə agirtúró mənana apəris kə pangnənà túró nəia a ban-məfele ka, andə lagìr-kasəbân;‡ koya túró mənana kat je amənia yì agir ka, à nə pè.

³² Sə Eleaza muna-bwabura mala Haruna, yì pəris ka nda nə duk mūrû amur abwana-məgule mala Amə'Lawi, sə nə tsək-məsəi arə abwana mənana kat à kə pàkki atúró aba ban-məfele ka.

³³ Aməkà Merari ka, à nda ka nggurkwar mala Amə'Mali, andə nggurkwar mala Amə'Mushi: Amənia ka à nda ka anggurkwar mala Merari.

³⁴ Abwana mənana à ballia, yì amuna-burana mənana kat bəlia ka, à pàngnənà zongno mwashat aban ká damba ka, à kum làkkì malea á-tongno-nong-mwashat nə gbəman-bari (6,200).

³⁵ Sə bwaməgule amur bala-kàu mala anggurkwar mala Merari ka nda Zuriyel, muna-bwabura mala Abihel. À nda à nə tsək kàttì malea a bui mala Taragula mənana sən njar-nza ka.

³⁶ Sə túró mənana à kəsəi amuna-burana mala Merari ka nda tsəkir anggun-tara mala Taragula, andə anggun-gangndea, andə anggun-baləu, andə agumtəli-tərtəa, andə agirtúró male kat; koya túró mənana kat je amənia yì agir ka, à nə pè;

³⁷ dəm ngga à nə tsəkir anggun-kala mənana à kàrì patal ka, andə agumtəli-tərtəa, andə ankpako tara, andə anggúr malea.

³⁸ Abwana mənana à nə tsək kàttì malea abadəm Taragula a bui mənana sən njar-takuli, abadəm Tara Ban-peri a bui mala eauwe mala pwari ka, à nda ka Musa andə Haruna andə amuna-burana male. Tsəkir Taragula andə yalè ka nda a buia ace lumsə atúró mənana à nə peă ace amə Isərayila ka. Sə bə bekə bwa-dàng gbəshibani ka à nə wal-luí

‡ 3:31 3:31 lagìr-kasəbân mənana gau nre ban nggea-məfele andə ban-məfele ka.

³⁹ Làkkì mala Amə'Lawi mənana Yahweh banggi Musa andə Haruna ama bəà ballia arə anggurkwar malea, koya muna-bwabura mənana à bəli pàngnənà zongɲo mwashat aban ká damba ka, nda á-lumi-bari-nong-bari (22,000).

Akmúr muna-damba

⁴⁰ Sə Yahweh banggi Musa ama, <<Bal amuna-damba amuna-burana mala amə Isərayila kat, amənana bəlia ka, à pàngnənà zongɲo mwashat aban ká damba ka, sə wu gilə alulləia.

⁴¹ Ak Amə'Lawi bəà duk amem, a kúnì amuna-damba kat atà amə Isərayila, sə agirkusəu mala Amə'Lawi a kúnì amuna-damba kat mala agirkusəu mala amə Isərayila. Mə nda Yahweh.>>

⁴² Nda Musa bal amuna-damba kat mala amə Isərayila, kəla mana Yahweh banggi wi ka.

⁴³ Làkkì mala amuna-damba amuna-burana kat-kat, mənana bəlia ka à pàngnənà zongɲo mwashat aban ká damba, kəla mana à gilə alulləia ka, à nda á-lumi-bari-nong-bari nə gbəman-bari nə lumi-tongno-nong-bari nə məsəi tărú (22,273).

⁴⁴ Sə Yahweh bangcau nə Musa, ama,

⁴⁵ <<Ak Amə'Lawi a kúnì amuna-damba mala amə Isərayila kat, sə agirkusəu mala Amə'Lawi a kúnì amalea. Amə'Lawi nə duk amem. Mə nda Yahweh.

⁴⁶ Sə ace mbwe boalo akmúr amuna-damba mənəia gbəman-bari nə lumi-tongno-nong-bari nə məsəi tărú (273) mana làkkì malea eauwe amur làkkì mala Amə'Lawi ka,

⁴⁷ awu nə ak shekelš tongno a kúnì koyan ateà; ak boale aba kpata dambərya mala shekel, yì məsəbolo-azərfa mənana à kārə dambərya male sə à earna amurí a Tara-məfele ka.

⁴⁸ Pə Haruna andə amuna-burana male boalo mala akmúr amə Isərayila mənəia mana làkkì malea eau ka.>>

⁴⁹ Nda Musa ak boalo mala akmúrú mənəia ka a bu abwana mana làkkì malea eapi mala abwana mana Amə'Lawi akmúria ka.

⁵⁰ A bu amuna-damba mala amə Isərayila ka, ak boalo shekel á-mwashat nə gbəman-tărú nə lumi-tongno-nong-mwashat nə məsəi tongno (1,365); À kpata shekel mala Tara-məfele.

⁵¹ Sə Musa pə Haruna andə amuna-burana male boalo mala akmúrú mənəia ka, kəla mana Yahweh banggi wi ka.

4

Atúró mala amə'Kohat

¹ Yahweh bangcau nə Musa andə Haruna, ama,

² <<Bal làkkì mala amuna-burana mala Kohat abalə Amə'Lawi, arə anggurkwar malea sə arə abala-kəu malea.

³ Bal aburana mənana kat pələa malea na lumi-tărú aban ká lumi-tongno, mənana à kārəna à nə pək túró aba Tara Ban-peri ka.

⁴ <<Túró mala amə'Kohat aba Tara Ban-peri ka nda tsəkir agir nggea-məfele andə yália.

⁵ Lang kàttì nə lo ace o ka, Haruna andə amuna-burana male nə kútí aba Ban Nggea Məfele, sə à nə sulə lagir-kasəbən sə à nə gir Akwati mala Acau-nakún nəi.

§ 3:47 3:47 *shekel* ka nda məsəbolo-azərfa mənana à kārə dambərya male sə à earna amurí a Tara-məfele ka. (Shekel mwashat ka mətəyang lum-nong-bari na.)

⁶ Pələa à nè kùmsəi wi nggu-mbulpəndəa* amurí, sə à nè sáré nggubyaui mənana mür-rəi ka mələre na kat ka amurí, sə à nè oasəi wi agare.

⁷ <<À nè sáré nggubyaui mələre amúr kpamgbang mala Bəredi Badəm Yahweh.† Amur nggubyaui man ngga, à nè tsək aparanti, andə atasau (ace muku-gir loasə yele mə'rəmboarne), andə amuna-nkenye, andə amuna-bàng ace pəgir mala girnùná; sə bəredi mana ndakam koya pwari ka,‡ nè pək kəm gbal.

⁸ Pələa à nè sáré nggubyaui məbangye amúrià, à nè kùmsə múrià nè nggu-mbulpəndəa, sə à nè oasəi wi agare.

⁹ <<À nè twal nggubyaui mələre sə à nè girna gir-təmsə pitəla mana nda ace pà təlaban ngga, atārəia andə apitəla male, andə aməmyal§ male, andə atasau-bəsa, andə adú male kat mala mürú olif mənana à kə soapi wi ka.

¹⁰ Sə à nè kàrrì andə agirtúró male kat aba girkàrre mala nggu-mbulpəndəa, sə à nè tsəi amur gambəlam* twal gir.

¹¹ <<Gyangŋan bolo-njengəlan ngga à nè sáré nggubyaui mələre amurí bə girì, à nè kùmsəi wi nggu-mbulpəndəa, sə à nè oasəi wi agare.

¹² Sə agirtúró kat mala túróperi aba ban-məfele ka, à nè pwanía sə à nè kàrria aba nggubyaui mələre, à nè kùmsəia wia girkùmsəo mala nggu-mbulpəndəa amúrià, sə à nè tsəia amur gambəlam twal gir.

¹³ <<À nè pwan tú mana aba gyangŋan bolo-bángŋá ka sə à nè sárəi wi nggubyaui məwanyə amurí.

¹⁴ Pələa à nè tsək agirtúró mala gyangŋanì kat amurí: atasau-bəsa, andə ashokali-soagir, andə ashebəl, andə ankenye, yì agirtúró kat mala gyangŋan; à nè sáré girkùmsəo mala nggu-mbulpəndəa amurí sə à nè oasəi wi agare a ban malea.

¹⁵ <<Anzəm mənana Haruna andə amuna-burana male malna girki agir məfele andə agirtúró kat mala ban-məfele ka, sə lang kàttì gilənarəi nè lo gya ka, amə'Kohat nè yiu ace twal agirni. Səama à pà nè jeka agir məfele dāng, bə ana raka à nè wũ. Amə'Kohat na à nè pwan agir mənana aba Tara Ban-peri ka.

¹⁶ <<Túró mala Eleaza muna-bwabura mala Haruna pəris ka, nda tsəkir mürú ace pà təlaban, andə muku-gir loasə yele mə'rəmboarne, andə pəgir mala məsəsa mana à pəkiyi pwari-pwari ka, andə mürú-dārəbān. Dəm ngga yì na nè nggə tsək-məsəi arə Taragula andə agir mənana kat abaləi ka, kat andə ban-məfele andə agirtúró baləi.>>

¹⁷ Yahweh banggi Musa andə Haruna ama,

¹⁸ <<Wu kəa dəki amuna andə aməkau mənana abalə amə'Lawi a nggurkwat mala Kohat ka tea bə twal dāng.

¹⁹ Ace amsəia, bəa kəa wuki raka, lang à nè sung tù a ban agir nggea-məfele ka, pək mənía ka acea: Haruna andə amuna-burana male bəa kùtì aba ban-məfele, sə bəa pè koyan atea ka túró male andə gir mənana nè twal ka.

²⁰ Səama amə'Kohat pà nè kùtì ace sən agir məfele dāng ko bəti, bə ana raka à nè wũ.>>

Atúró mala amə'Gashon

²¹ Yahweh nacau nə Musa ama,

²² <<Bal làkkì mala amuna-burana mala Gashon gbal, arə abala-kàu sə arə anggurkwat malea.

* **4:6 4:6** nggu-mbulpəndəa ko nggu məbəlke. † **4:7 4:7** Balli aba: Pur 25:30; Pəris 24:5-7. ‡ **4:7 4:7** Balli aba: Pur 25:30; Pəris 24:5-9. § **4:9 4:9** aməmyal ace kətariki tú kún bəgìr-bəsa. * **4:10 4:10** gambəlam ko <<gabəlang>>

²³ Bal aburana mənana kat pələa malea na lumi-tàrú aban ká lumi-tongno, mənana à kārəna à nè pàk túró aba Tara Ban-peri ka.

²⁴ Mənia ka nda túró mana amuna andə amə'kàu arə anggurkwar mala amə'Gashon nè pàk ka, aba túró andə twaltwalo ka:

²⁵ Yìà na à nè twal alagì† mala Taragula, sə Tara Ban-peri andə lagìr-murì, andə nggu-mbulpəndəa mənana gìr mūrìà ka, andə lagìr gbar bankutio aba Tara Ban-peri,

²⁶ andə alagìr mənana à kàrì patal, andə lagìr ace gbar kún patal mana kàrì Taragula andə gyangnjan ngga, andə anggur malea, andə agirtúró ace túró malea kat. Amə'Gashon na à nè pàk gìr mənana kat boaro bəà pè nè amənia yì agìr ka.

²⁷ Atúró mənana kat amuna-burana mala amə'Gashon nè pè, ko mala twaltwalo, ko abea atúró ka, à nè pè abata gingnəban mala Haruna andə amuna-burana male. Sə awu nə pea wia agìr mənana kat à nè twal ka, bə duk túró malea.

²⁸ Mənia ka nda túró mənana nda ace amuna andə aməkà Gashon, aba Tara Ban-peri ka. Sə túró mana à nè pea wia ka, nda abata gingnəban mala Itamar muna-bwabura mala Haruna pəris.

Atúró mala amə'Merari

²⁹ <<Bal làkkì mala aməkà Merari arə anggurkwar malea sə arə abala-kàu malea.

³⁰ Bal aburana mənana kat pələa malea na lumi-tàrú aban ká lumi-tongno, mənana à kārəna à nè pàk túró aba Tara Ban-peri ka.

³¹ Túró malea aba Tara Ban-peri, aba túró mənana kat à nè pè ka, nda twal anggun-tara mala Taragula, andə anggun-gangndea male, andə anggun-bələu male, andə agumtəli-tərtəà,

³² kat andə anggun-kala mana à kàrì patal ka, andə agumtəli-tərtəà, andə ankpako malea, andə anggúr malea, andə agirtúró malea kat, andə acili agìr mənana kat à nè pà gbasha arə túró ka.

³³ Mənia ka nda túró mənana nda ace amuna andə aməkà Merari, aba Tara Ban-peri ka. Sə túró mana à nè pea wia ka, nda abata gingnəban mala Itamar muna-bwabura mala Haruna pəris.>>

Kəsəetù

³⁴ Nda Musa andə Haruna andə abwana-məgule mala bwabundəa bal amuna andə aməkà Kohat arə anggurkwar, sə arə abala-kàu malea ka.

³⁵ À bal aburana mənana kat pələa malea na lumi-tàrú aban ká lumi-tongno, mənana à kārəna à nè pàk túró aba Tara Ban-peri ka;

³⁶ sə yìà mənana à ballia arə anggurkwar mala Kohat ka, à nda á-bari nə gbəman-tongno-nong-bari nə lumi-tongno (2,750).

³⁷ Amənia ka nda làkkì mala abwana mənana à ballia arə anggurkwar mala amə'Kohat, yìà mənana kat à pàktúró aba Tara Ban-peri, mana Musa andə Haruna ballia, kəla mana Yahweh bangnì nə kún Musa ka.

³⁸ À bal amuna andə aməkà Gashon, arə anggurkwar, sə arə abala-kàu malea,

³⁹ twal a ban bwa mənana pələa male na lumi-tàrú aban ká lumi-tongno, mənana kārəna nè pàk túró aba Tara Ban-peri ka;

⁴⁰ yìà mənana à ballia arə anggurkwar malea, sə arə abala-kàu malea ka à nda á-bari nə gbəman-tongno-nong-mwashat nə lumi-tàrú (2,630).

⁴¹ Mənia ka nda làkkì mala amuna andə aməkau a nggurkwar mala Gashon, mənana à kārəna à nè pàk túró aba Tara Ban-peri, mana Musa andə Haruna ballia kəla mana Yahweh bang ngga.

† 4:25 4:25 Balli aba: Pur 26:1-13; 36:8-17.

⁴² Aburana mənana à ballia arə anggurkwar mala amuna andə aməkà Merari, sə arə abala-kàu malea,

⁴³ twal a ban bwa mənana pələa male na lumi-tàrú aban ká lumi-tongno, mənana kārəna nə pàk túró aba Tara Ban-peri ka,

⁴⁴ yia mənə à ballia arə anggurkwar malea ka, à nda á-tàrú nə gbəman-bari (3,200).

⁴⁵ Mənia ka nda làkkì mala amuna andə aməkau a nggurkwar mala Merari, mana Musa andə Haruna ballia kəla mana Yahweh bangɲi nə kún Musa ka.

⁴⁶ Nda Musa andə Haruna andə abwana-məgule mala Isərayila bal Amə'Lawi arə anggurkwar sə arə abala-kàu malea ka.

⁴⁷ Abwana mənana kat pələa malea na lumi-tàrú aban ká lumi-tongno, mənana à kārəna à nə pàk túró andə twaltwalo mala agir mala Tara Ban-peri ka,

⁴⁸ làkkì malea na á-tongno-nong-tàrú nə gbəman-tongno nə lumi-tongno-nong-tàrú (8,580).

⁴⁹ À ballia aba kpata nzongcau mala Yahweh nə kún Musa, koyan ngga nə túró male mənana nə pàk ka ko gír mənana nə twal ka. Anggo sə à ballia kəla mana Yahweh banggi Musa ka.

5

À pusəki aməbeami a kàttì

¹ Yahweh nacau nə Musa, ama,

² <<Banggi amə Isərayila ama bəà pusə koyan mənana ndanə kwánó nggû,* andə koyan mənana murgir kə pur arəi, andə koyan mənana pəndəki rəi nə je lú ka, bəà puri bá kàttì;

³ ko bwabura ko bwama na ka, wun nə pusəia, bəà puri bá kàttì, ace mənana bəà kəa pəndəki akàttì malea, mənana mə ndakam nədo abaləia ka dāng.>>

⁴ Amə Isərayila pàk mənə; à pusəkia à puri bá kàttì. Kəla mana Yahweh banggi Musa ka, anggo sə amə Isərayila pǎ.

Bang-caubikea andə mbwegir-akúni

⁵ Sə Yahweh nacau nə Musa, ama,

⁶ <<Banggi amə Isərayila ama: Lang bwabura ko bwama yàl nzongcau mala Yahweh nə pakki bi məbane a koya bui, sə bwé yì ear caubikea male ka,

⁷ duməna púp bwé nə bang caubikea male mənana pàk ka. Sə duməna púp nə mbwegir puppup a kúni gír mənana kat kidíki ka, sə nə tsək banì mwashat aba gauwe tongno mala gírni amurí, sə nə pè bwa mənə pàkki wi məbane ka.

⁸ Sə bə bwé pənə kə məlibala mənana à nə kánə mənə yì mbwegir-akúni ka abani raka, yì mbwegir-akúni ka pələna mala Yahweh sə duməna púp à nə pè pəris, atārəia andə gam mala shawudíban mənana à nə shawudí bwé nēi ace məbane mənana pàk ka.

⁹ Sə koya boro mala apagir məfele mala amə Isərayila, mənana à kə yinəia aban pəris ka, à nə duk mala pəris.

¹⁰ Agir məfele mala koya bwa ka amale na, sə bə mana kat bwa pè pəris ka mala pəris na.>>

Bwama mana burí tsəki wi cau arəi ka

¹¹ Yahweh nacau nə Musa, ama,

¹²⁻¹⁴ <<Banggi amə Isərayila ama: Bə bwabura tsəki māmí cau arəi, mala kyanggí njar, ama māmí ləmdəna dʷanyi-doməsəcau a baní, nə nongɲo-nda andə bə bwabura, sə burí sələce dāng, sə kə bwa sələce raka (acəmənana kə bwa səni ko bwali aban pe

* 5:2 5:2 Balli aba: Pəris 13.

raka), sê bə burí pàk mbali, sê nusə māmí nê pəndəki rəi, ko mbali bwali sê nusə māmí, kat andə amani ama māmí pəndəki rəi raka,

¹⁵ bə kyan nê māmí aban pəris. Sə dəm ngga bə yinə pagir amur māmí: tyang mwashat mala muku məssa-báli; səama pà nê so kə mùrú amurí dāng, sə pà nê kpapi wi myang-kwarra abaləi dāng, acemənana pəgir məsəsa na mala nusəban-mbali, sə pəgir na ace kasəbaləu, mala nyesə dēnyicau arə pē-məbane mala bwa.

¹⁶ <<Sə Pəris nê yinəi bəwame bə yi came abadəm Yahweh.

¹⁷ Pələa pəris nê so mùr məfele aba nkwareng dəbang sə nê dārə tú a nzali aba Taragula sə nê soe aba mùr mənía.

¹⁸ Sə pəris nê tamsə bəwame abadəm Yahweh, nê panzəki nyang mūr bəwame, sə nê tsəki wi pəgir məsəsa mala kasəbaləu, mənana nda pəgir məsəsa mala nusəban-mbali ka, a babui, sə yi pəris ka nê twal mùr məlulle mənana kə yinə suban ngga a bui.

¹⁹ Pələa pəris nê tsək bəwame bə kángir, nê ne bəwame ama, <Bə bekə bwabura mənana burio na raka nongnə we dāng, sə a pələmì njar a kútímá a beami, kəla bəwama abata burí raka, bə suban mənana mənía yi mùr məlulle kə yinəi ka bə yállí muro.

²⁰ Səama bə a kyanghəni njar, mənana a nda abata burio, a pəndəkina bamurò, sə bə bwabura mənana burio na raka nonghəna nê we ka,

²¹ suban mənía ka nê suləo amuro.> Pələa pəris ka nê tsək bəwame bə kána, kángir mala suban, sə pəris nê banggi bəwame ama, <Bə abwana mô sələ ama suban mala Yahweh na amuro, lang Yahweh tsənghənà abyalo kwetəna, sə tabumo mwarna ka;

²² bə mùr mənía mənana kə yinə suban ngga, bə kùtí a bumò, bə tsək tabumo bə mwaro sə abyalo bəà eamdəe.>

<<Pələa bəwame ka nê ear ama, <Amin, Bə do anggo.>

²³ <<Pələa pəris ka nê gilə asuban mənía ka aba mbu-maləmce, sə nê lea nê mùr, bəà soləo aba mùr məlulle mənò.

²⁴ Sə nê tsək bəwame bə nu mùr məlulle mənía mana kə yinə suban ngga, sə yi mùr ka nê kùtí a bumi sə nê yinəi wi nê tanni məlulle.

²⁵ Sə pəris nê ak pəgir məsəsa mala nusəban-mbali a bu bəwame, sə nê ləmdəi a kuli abadəm Yahweh, sə nê yinəi aban gyanghən.

²⁶ Sə pəris nê dārə aba pəgir məsəsa mənò ka, bə lùmsə babui, bə duk kāmbe male mala kasəbaləu, sə nê pisəi amur gyanghən; anzəm mənò ka, nê tsək bəwame bə nu mùr mənò.

²⁷ <<Anzəm mana tsənghənà bəwame nuna mùrní, sə bə do ama bəwame pəndəkina bamurì, ləmdəna dʷanyì-doməsəcau aban burí ka, mùr mala yinə suban ngga nê kùtí a bumi, sə nê yinəi wi nê tanni məlulle, sə tabumi nê mwaro, sə abyali nê kpami, sə bəwame nê pələ gír suban abalə abwana male.

²⁸ Səama bə bəwame ka pəndəki bamurì dāng, nda aba boarnsari ka, nê pà atàrəi, kəgír məbane pà nê kumi dāng, sə nê kum bəlmuna.

²⁹ <<Mənía ka nda nggurcau mənana à nê kpate amur mbali ka, lang bəwama mənana ndanə bura amurí ka kyanggì njar, sə kya pəndəki bamurì,

³⁰ ko a pwari mana bwabura ka mbali bwali sə pàk mbali ace māmí ka. Yi ka nê yinə māmí abadəm Yahweh sə pəris nê kpata acau mala nggurcau mənía amur bəwame.

³¹ Yi bura bəwama ka, à pà nê səni nê caubikea dāng,† sə bəwama ka, bafe mala caubikea male mənana pàk ka nê do amurí.>>

† 5:31 5:31 à pà nê səni nê caubikea dāng ko <<à pà nê tsəkícau arəi ama pənghəni māmí gír məbane dāng>>

6

Pacau mala Bwa-nazir

¹ Yahweh nacau nə Musa, ama,

² <<Nacau nə amə Isərayila sə wu banggia wia ama: Lang bʷabura ko bʷama nə twal kanggarang pàcau nə-shambum, mala duk bʷa-nazir, ace tər bəmuri aban Yahweh ka,

³ duməna púp nə yál bəmuri arə nu mür-anap andə mba. Duməna púp pà nə nu bekə mür-hangŋa mənana à pè nə mür-anap, ko mür-hangŋa mana à pè nə mba ka dāng; sə pà nə nu bekə girnúná mənana à kambi arə bəla-anap ka dāng; sə pà nə li bəla-anap, pwàlè ko imè dāng.

⁴ Abalə anonggio kat mala tàrbamuru male ka, pà nə li bekə gir mənana kat pùro arə nggun-anap, ko aməsəi na ko nggwate na ka dāng.

⁵ <<Abalə anonggio mala pàcau nə-shambum mala tàrbamuru male kat ka, bekə nkembu pa nə je bəmuri dāng, she pwari mənana anonggio mala do male kəla bʷa-nazir aban Yahweh lùmsəna ka. Yì ka nə duk məfele sə nə nying nyang bəmuri bə dāh'rya.

⁶ <<Abalə anonggio kat mala tàrbamuru male aban Yahweh ka, duməna púp pà nə ká amur lú dāng.

⁷ Duməna púp, pà nə pəndəki bəmuri dāng ko bə nda ace lú mala tárri, ko nggè, ko mə'eambi-bʷabura, ko mə'eambi-bʷama ka dāng. Mənia ka nda acemənana nyang mənana a muri, mana ləmdə tàrbamuru male aban Bakuli ka, nda a bəmuri.

⁸ Abalə anonggio mala tàrbamuru male kat ka, nə duk məfele aban Yahweh.

⁹ <<Bə kə bʷa kasəa wũ aba yasələban a nkanggari, mənana nə tsəa nyang bəmuri mala tàrbamuru male nə pəndəki ka, duməna púp nə mwa nyang bəmuri a pwari lakban male; nə mwe a tongno-nong-baria pwari.

¹⁰ A tongno-nong-tàruia pwari ka nə yinə akutugangyi bari ko amuna-kutumurəm bari aban pəris, a bankutio aba Tara Ban-peri.

¹¹ Pəris nə pà mwashat kəla pàgir ace caubikea, sə bə ka ace pàgir mala pisəe kəring, sə nə shawudì, acemənana lú mənə wũ a nkanggari tù ka, nunbi wi caubikea amuri, sə duməna púp amə àkə pwari mənə ka nə tsək bəmuri bə duk məfele dəm.

¹² Duməna púp nə tər bəmuri dəm ace anonggio male, mala do bʷa-nazir aban Yahweh, sə nə yinə muna-gam mənana mbule mwashat ka ace pàgir mala kumcau. Sə anonggio mədídyalni ka, à nə uebà acemənana tàrbamuru male pəndəkina.

¹³ <<Mənia ka nda nggurcau mənana à nə kpate ace bʷa-nazir, lang anonggio mala tàrbamuru male lùmsəna ka: à nə yinə a bankutio aba Tara Ban-peri;

¹⁴ sə yì ka nə yinə pàgir male aban Yahweh ani: muna-gam mənana mbule mwashat, sə bə kəgìr məbane pà kàm arəi raka, ace pàgir mala pisəe kəring, andə muna-nzur mənana mbule mwashat ka, ace pàgir mala gəshi caubikea, andə gam mana bə kəgìr məbane pà kàm arəi raka, ace pàgir mala dotarəu,

¹⁵ atārəia andə apagir mala məsəsa andə apagir mala girnúná malea, andə zace mala agbatali bəredi mana yis pà arəi raka, mana à pea nə muku məbəlke mana à zurì nə mùrú olif ka, andə abiskit mana à pea nə yis raka, sə à hasəkia wia mùrú olif arəia ka.

¹⁶ <<Sə pəris nə yinə agir mənia kat ka tù abadəm Yahweh, sə nə pà gir'nkila mala pàgir mala gəshi caubikea male, yì bʷa-nazir, andə pàgir male ace pisəe kəring.

¹⁷ Pələa nə pà gir'nkila nə gam mala pàgir ace dotarəu aban Yahweh, atārəia andə bəredi mana yis pà arəi raka, mənana nda aba zace ka; sə a masələate ka nə pàgir mala məsəsa atārəia andə pàgir mala girnúná.

¹⁸ <<Anzəm mənə ka, yì bwa-nazir ka nè mwa bamúrí mala tàrbamuru male, a bankutio aba Tara Ban-peri, sə nyang bamúrí mala tàrbamuru male ka, nè twali sə nè tsəi amur bəsa mənana nda abata gir'nkila mala apagir mala dotarəu ka.

¹⁹ Anzəm mana bwa-nazir mwana nyang mala tàrbamuru male ka, pələa pəris nè twal bù gam, mənana à lamni ka, sə nè twal gbatali bəredi mwashat mənana yis pà arəi raka, andə biskit mwashat mana yis pà arəi raka, amənana aba zace ka, sə nè tsəia arə abú bwa-nazir.

²⁰ Pələa pəris nè loasəia a kuli, bə duk pəgir mənana à loasəi a kuli abadəm Yahweh ka. Akāmbə məfele na ace pəris, atārəia andə kikil gam mana à loasəi a kuli, andə byali mana à pàna boro nəi ka.* Anzəm mənə ka, yì bwa-nazir ka à earəni wi bə nu mür-anap.

²¹ <<Mənia ka nda nggurcau amur bwa-nazir mənana pàcau nə-shambum, sə amur pəgir male mənana nè pà aban Yahweh ace tàrbamuru male ka. Duməna púp nè yinə pəgir mənia ka, sə bə nè gandəi ka, bə yinə abea amur mənə, aba kpata nggurcau mala tàrbamuru male.>>

Tsəkbu mala apəris amur abwana

²² Yahweh ne Musa ama,

²³ <<Banggi Haruna andə amuna-burana male ama: Ani sə wun nè tsəki amə Isərayila bù. Wun nè banggia wia ama,

²⁴ << Bə Yahweh tsəka wun bù,
bə yál wun;

²⁵ Bə Yahweh tsəa baməsəi bə tá amur wun,
bə ləmdəa wun bwamuru;

²⁶ Bə Yahweh sən məsəswatər ma'wun,
bə pa wun dorəpwala.>

²⁷ <<Anggo ka à nè tsək lulləam amur amə Isərayila, sə mə nə tsəkia wia bù.>>

7

Apagir ace tàr Taragula

¹ Lang Musa maləna loasə Taragula ka,* pələa dārəi sə tàrì andə agirtúró male kat. Dəm ngga dārə gyanğan sə tàrì andə agirtúró male kat.

² Sə à yinə abwana-məgule mala Isərayila, amúru amur abala-kəu malea, mənana à nda ka amədəmba mala atəu ka. Yia na mənana à tsəia amur abwana mənana à ballia ka; à yiu sə à cam tù,

³ sə à yinə apagir malea abadəm Yahweh: akeke-ndá tongno-nong-mwashat andə ajamnda lum-nong-bari; keke-ndá mwashat ace bari atə amúru mala atəu, sə jamnda mwashat ace koyan atəa. À yinəia a badəm Taragula.

⁴ Pələa Yahweh ne Musa ama,

⁵ <<Ak agir mənia ka a buia, sə wu pe amə'Lawi ace túró twal agir məfele mala Tara Ban-peri, koyan atəa ka kəla mana túró male nè pək ka.>>

⁶ Nda Musa ak akeke-ndá andə ajamnda mənə sə pə amə'Lawi ka.

⁷ Pə amə'Gashon akeke-ndá bari andə ajamnda ine, kəla mana kún túró malea pək ka.

⁸ Pə amə'Merari akeke-ndá ine andə ajamnda tongno-nong-tàru, kəla mana kún túró malea pà abata gingnəban mala Itamar muna-bwabura mala Haruna pəris ka.

⁹ Sə amə'Kohat ka Musa pea wia kəgìr dāng acəmənana túró malea ka nda tsəkir agir bá ban-məfele, mənana a kwàru sə à nè twalia ka.

* **6:20 6:20** Balli gbal aba: Pur 29:27-28; Pəris 7:14,32,34. * **7:1 7:1** Balli aba: Pur 40:17,18.

¹⁰ A pwari mənana à nè dārē gyangŋan ngga, amúrū mala atau pāki apagir ace tārē; à yinē apagir malea a bādēm gyangŋanì.

¹¹ Yahweh banggi Musa ama, <<Aba pwari mwashat ka bwaməgule mwashat na nè yinē pàgir male ace tār gyangŋan ngga.>>

¹² Bwaməgule mənana yinē pàgir male a pwari mədəmbe ka nda Nashon muna-bwabura mala Aminadap, a tào mala Yahuda.

¹³ Sə pàgir male ka paranti na mənana à pè nè bolo-azərfa sə dəmbərya male ka shekel gbəman-mwashat nè lumi-tàrú na (130), andə tasau mənana à pè nè bolo-azərfa sə dəmbərya male ka shekel lumi-tongno-nong-bari na ka (70); à kpata shekel mənana à ear amurí a ban-məfele ka. Yìà kəm ngga à lùmsəia nè muku məbəlke mənana à zurì nè mùrú olif ace pàgir mala məsəsa ka.

¹⁴ Dəm ngga yinē muna-nkenye mənana à pè nè bolo-njengələn sə dəmbərya male ka shekel lum na ka, sə à lùmsəi nè muku-gìr loasə yele mə'rəmboarne;

¹⁵ andə lo-jamnda, andə gam, andə muna-gam mənana mbule mwashat ka, ace pàgir mala pisəe kəring;

¹⁶ andə gbato ace pàgir mala gəshi caubikea;

¹⁷ sə ace gir'nkila mala apagir mala dotarəu† ka yinē andá bari, agam tongno, agbato tongno, andə amuna-gam tongno mənana mbulea mwashat-mwashat ka. Mənia ka nda pàgir mala Nashon muna-bwabura mala Aminadap.

¹⁸ A bəria pwari ka Netanel muna-bwabura mala Zuar, mūr-là mala Isaka, yinē pàgir male.

¹⁹ Pàgir male mənana pà ka paranti na mənana à pè nè bolo-azərfa sə dəmbərya male ka shekel gbəman-mwashat nè lumi-tàrú na (130), andə tasau mənana à pè nè bolo-azərfa sə dəmbərya male ka shekel lumi-tongno-nong-bari na ka (70); à kpata shekel mənana à ear amurí a ban-məfele ka. Yìà kəm ngga à lùmsəia nè muku məbəlke mənana à zurì nè mùrú olif ace pàgir mala məsəsa ka.

²⁰ Dəm ngga yinē muna-nkenye mənana à pè nè bolo-njengələn sə dəmbərya male ka shekel lum na, sə à lùmsəi nè muku-gìr loasə yele mə'rəmboarne ka;

²¹ andə lo-jamnda, andə gam, andə muna-gam mənana mbule mwashat ka, ace pàgir mala pisəe kəring;

²² andə gbato ace pàgir mala gəshi caubikea;

²³ sə ace gir'nkila mala apagir mala dotarəu ka yinē andá bari, agam tongno, agbato tongno, andə amuna-gam tongno mənana mbulea mwashat-mwashat ka. Mənia ka nda pàgir mala Netanel muna-bwabura mala Zuar.

²⁴ A təruià pwari ka Eliyap muna-bwabura mala Helon, mūr-là mala aməkà Zebulu yinē pàgir male.

²⁵ Pàgir male ka paranti na mənana à pè nè bolo-azərfa sə dəmbərya male ka shekel gbəman-mwashat nè lumi-tàrú na (130), andə tasau mənana à pè nè bolo-azərfa sə dəmbərya male ka shekel lumi-tongno-nong-bari na ka (70); à kpata shekel mənana à ear amurí a ban-məfele ka. Yìà kəm ngga à lùmsəia nè muku məbəlke mənana à zurì nè mùrú olif ace pàgir mala məsəsa ka.

²⁶ Dəm ngga yinē muna-nkenye mənana à pè nè bolo-njengələn sə dəmbərya male ka shekel lum na, sə à lùmsəi nè muku-gìr loasə yele mə'rəmboarne ka;

²⁷ andə lo-jamnda, andə gam, andə muna-gam mənana mbule mwashat-mwashat na ka ace pàgir mala pisəe kəring;

²⁸ andə gbato ace pàgir mala gəshi caubikea;

²⁹ sə ace gir'nkila mala apagir mala dotarəu ka yinē andá bari, agam tongno, agbato tongno, andə amuna-gam tongno mənana mbulea mwashat-mwashat ka. Mənia ka nda pàgir mala Eliyap muna-bwabura mala Helon.

† 7:17 7:17 Balli aba: Pəris 3:1.

³⁰ A inea pwari ka Elizur muna-ɓwabura mala Shedeur, múr-là mala aməkà Ruben yinè pàgir male.

³¹ Pàgir male ka paranti na mənana à pè nè bolo-azərfa sə dəmbərya male ka shekel gbəman-mwashat nè lumi-tàrú na (130), andə tasau mənana à pè nè bolo-azərfa sə dəmbərya male ka shekel lumi-tongno-nong-bari na ka (70); à kpata shekel mənana à ear amurí a ban-məfele ka. Yià kəm ngga à lùmsəia nè muku məbəlke mənana à zurì nè mùrú olif ace pàgir mala məsəsa ka.

³² Dəm ngga yinè muna-nkenye mənana à pè nè bolo-njengəlan sə dəmbərya male ka shekel lum na, sə à lùmsəi nè muku-gìr loasə yele mə'rəmboarne ka;

³³ andə lo-jamnda, andə gam, andə muna-gam mənana mbule mwashat ka, ace pàgir mala pisəe kəring;

³⁴ andə gbato ace pàgir mala gəshi caubikea;

³⁵ sə ace gir'nkila mala apagir mala dotarəu ka yinè andá bari, agam tongno, agbato tongno, andə amuna-gam tongno mənana mbulea mwashat-mwashat ka. Mənia ka nda pàgir mala Elizur muna-ɓwabura mala Shedeur.

³⁶ A tongnoia pwari ka Shelumiyel muna-ɓwabura mala Zurishaddai, múr-là mala aməkà Shimiyon yinè pàgir male.

³⁷ Pàgir male ka paranti na mənana à pè nè bolo-azərfa sə dəmbərya male ka shekel gbəman-mwashat nè lumi-tàrú na (130), andə tasau mənana à pè nè bolo-azərfa sə dəmbərya male ka shekel lumi-tongno-nong-bari na ka (70); à kpata shekel mənana à ear amurí a ban-məfele ka. Yià kəm ngga à lùmsəia nè muku məbəlke mənana à zurì nè mùrú olif ace pàgir mala məsəsa ka.

³⁸ Dəm ngga yinè muna-nkenye mənana à pè nè bolo-njengəlan sə dəmbərya male ka shekel lum na, sə à lùmsəi nè muku-gìr loasə yele mə'rəmboarne ka;

³⁹ andə lo-jamnda a domwan, andə gam, andə muna-gam mənana mbule mwashat ka, ace pàgir mala pisəe kəring;

⁴⁰ andə gbato ace pàgir mala gəshi caubikea;

⁴¹ sə ace gir'nkila mala apagir mala dotarəu ka yinè andá bari, agam tongno, agbato tongno, andə amuna-gam tongno mənana mbulea mwashat-mwashat ka. Mənia ka nda pàgir mala Shelumiyel muna-ɓwabura mala Zurishaddai.

⁴² A tongno-nong-mwashatia pwari ka Eliyasaf muna-ɓwabura mala Dewel, múr-là mala aməkà Gad yinè pàgir male.

⁴³ Pàgir male ka paranti na mənana à pè nè bolo-azərfa sə dəmbərya male ka shekel gbəman-mwashat nè lumi-tàrú na (130), andə tasau mənana à pè nè bolo-azərfa sə dəmbərya male ka shekel lumi-tongno-nong-bari na ka (70); à kpata shekel mənana à ear amurí a ban-məfele ka. Yià kəm ngga à lùmsəia nè muku məbəlke mənana à zurì nè mùrú olif ace pàgir mala məsəsa ka.

⁴⁴ Dəm ngga yinè muna-nkenye mənana à pè nè bolo-njengəlan sə dəmbərya male ka shekel lum na, sə à lùmsəi nè muku-gìr loasə yele mə'rəmboarne ka;

⁴⁵ andə lo-jamnda, andə gam, andə muna-gam mənana mbule mwashat ka, ace pàgir mala pisəe kəring;

⁴⁶ andə gbato ace pàgir mala gəshi caubikea;

⁴⁷ sə ace gir'nkila mala apagir mala dotarəu ka yinè andá bari, agam tongno, agbato tongno, andə amuna-gam tongno mənana mbulea mwashat-mwashat ka. Mənia ka nda pàgir mala Eliyasaf muna-ɓwabura mala Dewel.

⁴⁸ A tongno-nong-baria pwari ka Elishama muna-ɓwabura mala Ammihud, múr-là mala aməkà Ifərem yinè pàgir male.

⁴⁹ Pàgir male ka paranti na mənana à pè nè bolo-azərfa sə dəmbərya male ka shekel gbəman-mwashat nè lumi-tàrú na (130), andə tasau mənana à pè nè bolo-azərfa sə dəmbərya male ka shekel lumi-tongno-nong-bari na ka (70); à kpata shekel mənana

à ear amurí a ban-məfele ka. Yià kəm ngga à lùmsəia nə muku məbəlke mənana à zuri nə mürú olif ace pàgir mala məsəsa ka.

⁵⁰ Dəm ngga yinə muna-nkenye mənana à pè nə bolo-njengəlan sə dəmbərya male ka shekel lum na, sə à lùmsəi nə muku-gir loasə yele mə'rəmboarne ka;

⁵¹ andə lo-jamnda, andə gam, andə muna-gam mənana mbule mwashat ka, ace pàgir mala pisəe kəring;

⁵² andə gbato ace pàgir mala gəshi caubikea;

⁵³ sə ace gir'nkila mala apagir mala dotarəu ka yinə andá bari, agam tongno, agbato tongno, andə amuna-gam tongno mənana mbulea mwashat-mwashat ka. Mənia ka nda pàgir mala Elishama muna-əwabura mala Ammihud.

⁵⁴ A tongno-nong-tàruia pwari ka Gamaliyel muna-əwabura mala Pedazur, mür-là mala aməkà Manasa, yinə pàgir male.

⁵⁵ Pàgir male mənana pà ka paranti na mənana à pè nə bolo-azərfa sə dəmbərya male ka shekel gbəman-mwashat nə lumi-tàru na (130), andə tasau mənana à pè nə bolo-azərfa sə dəmbərya male ka shekel lumi-tongno-nong-əbari na ka (70); à kpata shekel mənana à ear amurí a ban-məfele ka. Yià kəm ngga à lùmsəia nə muku məbəlke mənana à zuri nə mürú olif ace pàgir mala məsəsa ka.

⁵⁶ Dəm ngga yinə muna-nkenye mənana à pè nə bolo-njengəlan sə dəmbərya male ka shekel lum na, sə à lùmsəi nə muku-gir loasə yele mə'rəmboarne ka;

⁵⁷ andə lo-jamnda, andə gam, andə muna-gam mənana mbule mwashat ka, ace pàgir mala pisəe kəring;

⁵⁸ andə gbato ace pàgir mala gəshi caubikea;

⁵⁹ sə ace gir'nkila mala apagir mala dotarəu ka yinə andá bari, agam tongno, agbato tongno, andə amuna-gam tongno mənana mbulea mwashat-mwashat ka. Məno ka nda pàgir mala Gamaliyel muna-əwabura mala Pedazur.

⁶⁰ A tongno-nong-inea pwari ka Abidan muna-əwabura mala Gidiyoni, mür-là mala aməkà Benjami yinə pàgir male.

⁶¹ Pàgir male ka paranti na mənana à pè nə bolo-azərfa sə dəmbərya male ka shekel gbəman-mwashat nə lumi-tàru na (130), andə tasau mənana à pè nə bolo-azərfa sə dəmbərya male ka shekel lumi-tongno-nong-əbari na ka (70); à kpata shekel mənana à ear amurí a ban-məfele ka. Yià kəm ngga à lùmsəia nə muku məbəlke mənana à zuri nə mürú olif ace pàgir mala məsəsa ka.

⁶² Dəm ngga yinə muna-nkenye mənana à pè nə bolo-njengəlan sə dəmbərya male ka shekel lum na, sə à lùmsəi nə muku-gir loasə yele mə'rəmboarne ka;

⁶³ andə lo-jamnda, andə gam, andə muna-gam mənana mbule mwashat ka ace pàgir mala pisəe kəring;

⁶⁴ andə gbato ace pàgir mala gəshi caubikea;

⁶⁵ sə ace gir'nkila mala apagir mala dotarəu ka yinə andá bari, agam tongno, agbato tongno, andə amuna-gam tongno mənana mbulea mwashat-mwashat ka. Mənia ka nda pàgir mala Abidan muna-əwabura mala Gidiyoni.

⁶⁶ A lumia pwari ka Ahieza muna-əwabura mala Amishaddai, mür-là mala aməkà Dan yinə pàgir male.

⁶⁷ Pàgir male ka paranti na mənana à pè nə bolo-azərfa sə dəmbərya male ka shekel gbəman-mwashat nə lumi-tàru na (130), andə tasau mənana à pè nə bolo-azərfa sə dəmbərya male ka shekel lumi-tongno-nong-əbari na ka (70); à kpata shekel mənana à ear amurí a ban-məfele ka. Yià kəm ngga à lùmsəia nə muku məbəlke mənana à zuri nə mürú olif ace pàgir mala məsəsa ka.

⁶⁸ Dəm ngga yinə muna-nkenye mənana à pè nə bolo-njengəlan sə dəmbərya male ka shekel lum na, sə à lùmsəi nə muku-gir loasə yele mə'rəmboarne ka;

⁶⁹ andə lo-jamnda, andə gam, andə muna-gam mənana mbule mwashat ka, ace pàgir mala pisəe kəring;

⁷⁰ andə gbato ace pàgir mala gəshi caubikea;

⁷¹ sə ace gir'nkila mala apagir mala dotarəu ka yinə andá bari, agam tongno, agbato tongno, andə amuna-gam tongno mənana mbulea mwashat-mwashat ka. Mənia ka nda pàgir mala Ahieza muna-bwabura mala Amishaddai.

⁷² A lum-nong-mwashatia pwari ka Pagiyel muna-bwabura mala Okran, múr-là mala aməkà Asha yinə pàgir male.

⁷³ Pàgir male ka paranti na mənana à pè nè bolo-azərfa sə dəmbərya male ka shekel gbəman-mwashat nè lumi-tàrú na (130), andə tasau mənana à pè nè bolo-azərfa sə dəmbərya male ka shekel lumi-tongno-nong-bari na ka (70); à kpata shekel mənana à ear amurí a ban-məfele ka. Yià kəm ngga à lùmsəia nè muku məbəlke mənana à zurì nè mùrú olif ace pàgir mala məsəsa ka.

⁷⁴ Dəm ngga yinə muna-nkenye mənana à pè nè bolo-njengəlan sə dəmbərya male ka shekel lum na, sə à lùmsəi nè muku-gir loasə yele mə'rəmboarne ka;

⁷⁵ andə lo-jamnda, andə gam, andə muna-gam mənana mbule mwashat ka, ace pàgir mala pisəe kəring;

⁷⁶ andə gbato ace pàgir mala gəshi caubikea;

⁷⁷ sə ace gir'nkila mala apagir mala dotarəu ka yinə andá bari, agam tongno, agbato tongno, andə amuna-gam tongno mənana mbulea mwashat-mwashat ka. Mənia ka nda pàgir mala Pagiyel muna-bwabura mala Okran.

⁷⁸ A lum-nong-baria pwari ka Ahira muna-bwabura mala Enan, múr-là mala aməkà Naftali yinə pàgir male.

⁷⁹ Pàgir male ka paranti na mənana à pè nè bolo-azərfa sə dəmbərya male ka shekel gbəman-mwashat nè lumi-tàrú na (130), andə tasau mənana à pè nè bolo-azərfa sə dəmbərya male ka shekel lumi-tongno-nong-bari na ka (70); à kpata shekel mənana à ear amurí a ban-məfele ka. Yià kəm ngga à lùmsəia nè muku məbəlke mənana à zurì nè mùrú olif ace pàgir mala məsəsa ka.

⁸⁰ Dəm ngga yinə muna-nkenye mənana à pè nè bolo-njengəlan sə dəmbərya male ka shekel lum na, sə à lùmsəi nè muku-gir loasə yele mə'rəmboarne ka;

⁸¹ andə lo-jamnda, andə gam, andə muna-gam mənana mbule mwashat ka, ace pàgir mala pisəe kəring;

⁸² andə gbato ace pàgir mala gəshi caubikea;

⁸³ sə ace gir'nkila mala apagir mala dotarəu ka yinə andá bari, agam tongno, agbato tongno, andə amuna-gam tongno mənana mbulea mwashat-mwashat ka. Mənia ka nda pàgir mala Ahira muna-bwabura mala Enan.

⁸⁴ Amənia ka à nda ka apagir mala amúrú mala atau mala Isərayila ace tàr gyangjan lang à dārəi ka: aparanti bolo-azərfa lum-nong-bari, atasau bolo-azərfa lum-nong-bari, amuna-nkenye bolo-njengəlan lum-nong-bari,

⁸⁵ koya paranti bolo-azərfa ka dəmbərya male ka shekel gbəman-mwashat nè lumi-tàrú na (130), sə koya tasau bolo-azərfa ka dəmbərya male na shekel lumi-tongno-nong-bari (70). Dəmbərya kat-kat mala atanggəla bolo-azərfa ka shekel á-bari nè gbəman-ine na (2,400); à kpata shekel mənana à ear amurí a Tara-məfele ka.

⁸⁶ Koməye atà amuna-nkenye bolo-njengəlan lum-nong-bari mənana à lùmsəia nè muku-gir loasə yele mə'rəmboarne ka, dəmbərya male na shekel lum; à kpata shekel mənana à ear amurí a ban-məfele ka. Yià amuna-nkenye bolo-njengəlan kat ka dəmbərya malea na shekel gbəman-mwashat nè lumi-bari (120).

⁸⁷ Agirkusəu mənana kat à yinəia ace pàgir mala pisəe kəring ngga à nda ka: ajamnda lum-nong-bari, agam lum-nong-bari, amuna-gam mənana mbulea

mwashat-mwashat ka lum-nong-bari, atārēia andə pàgir mala mēsəsa malea; andə agbato lum-nong-bari ace pàgir mala gəshi caubikea.

⁸⁸ Làkki mala agirkusəu kat-kat ace pà gir'nkila mala pàgir mala dotarəu ka à nda ka: ajamnda lumi-bari-nong-ine, agam lumi-tongno-nong-mwashat, agbato lumi-tongno-nong-mwashat, amuna-gam lumi-tongno-nong-mwashat mənana mbulea mwashat-mwashat ka. Amənia ka à nda ka apagir ace tər gyangŋan anzəm dārəè.

⁸⁹ A koya pwari sə Musa kúti aba Tara Ban-peri nə nacau nə Yahweh ka, kə ok gi Yahweh aban ne wi cau a nre ka acerup bari mənana à mən abuia a kùli amur buno səntər, mənana nda amur Akwati mala Acau-nakûn ngga; anggo sə Yahweh kə ne wi cau.

8

Tsəki apitəla

¹ Yahweh ne Musa cau, ama,

² <<Nacau nə Haruna sə wu banggi wi ama, <Lang awu nə tamsəki apitəla ka, tsəia a njar mənana à nə nggə pa tǎlaban a bədəm gír-tamsəia ka.> >>

³ Anggo sə Haruna pǎ; tsəki apitəla à pələ nə bədəm gír-tamsəia, kəla mənana Yahweh banggi Musa ka.

⁴ Ani sə à pàk gír-təmsə apitəla: à pè nə bolo-njengəlan mənana à walki ka, twal a kusəi aban ká arə nyouləa rəi mala tǒ mala afufe. Anggo sə pè kəla mənana Yahweh ləmdəi Musa ka.

Lak amə'Lawi andə tǎria

⁵ Yahweh banggi Musa ama:

⁶ <<Pusə amə'Lawi abaləa amə Isərayila sə wu leǎ.

⁷ Ace leǎ ka pàk mənəia: Watsəkia wia mùr lakban amúrià; sə wu tsəia bəà mwa nyang mənana a rəia ka kat, sə bəà lakki agir'nggūrəia. Anggo sə à nə lak bamuria.

⁸ Anzəm mənə ka bəà yinə jamnda, atārəia andə pàgir mala mēsəsa male, mənana muku məbəlke na à zurì nə mùrú olif ka; sə awu nə twal bə jamnda a domwan ace pàgir mala gəshi caubikea.*

⁹ Pələa awu nə yinə amə'Lawi abadəm Tara Ban-peri, sə wu ram binala amə Isərayila kat.

¹⁰ Lang a yinanə amə'Lawi abadəm Yahweh ka, pələa abwana-məgule mala amə Isərayila nə nongsə abuia amur amə'Lawi.

¹¹ Pələa Haruna nə yinə amə'Lawi abadəm Yahweh, bəà do kəla pàgir mana à loasəi a kuli mənana amə Isərayila pa, ace mənana bəà do nə gilərəu ace pak túró mala Yahweh ka.

¹² <<Pələa amə'Lawi ka bəà nongsə abuia a bamur ajamnda, mənana mwashat ka nda ace pàgir aban Yahweh mala gəshi caubikea, sə bə ka nda ace pàgir mala pisəe kəring, ace shawudi amə'Lawi.

¹³ Awu nə tsək amə'Lawi bəà came abadəm Haruna andə amuna-burana male, sə awu nə tǎria bəà duk pàgir mənana à loasəi a kuli aban Yahweh ka.

¹⁴ Anggo sə awu nə pusə amə'Lawi abaləa amə Isərayila, sə amə'Lawi ka à nə duk amem.

¹⁵ <<Anzəm mənana a langŋəna amə'Lawi sə a tarnia kəla pàgir mana à nə loasəi a kuli ka, à nə ká ace pàktúró a Tara Ban-peri.

* 8:8 8:8 pàgir mala gəshi caubikea ko pàgir mala lakban;anggo gbal a mēsəi 12

¹⁶ À nda ka amə Isərayila mənana à panamia kəring ngga. Ən twalnia bəà duk amem a kúnì abwana mənana kat à tita puro a bum ngga, yì amuna-dəm̃ba aburana mala amə Isərayila kat.

¹⁷ Koya muna-dəm̃ba muna-bwabura a Isərayila, bwapəndəa ko girkusəu ka, mem na. Lang ən wal amuna-dəm̃ba kat a Masar ka, ən taria ace bəmúrām.

¹⁸ Sə ən twalna amə'Lawi a kúnì amuna-dəm̃ba amuna-burana kat a Isərayila.

¹⁹ Abaləa amə Isərayila kat ka, ən pana amə'Lawi kəla boro aban Haruna andə amuna-burana male ace pàktúró a Tara ban-peri a kúnì amə Isərayila, sə bəà shawudía, ace mənana bə bəkə gír'mur'mwana bəkəa wal amə Isərayila dāng lang à nə gbəshìban ban-məfele ka.>>

²⁰ Musa, andə Haruna andə binala amə Isərayila kat pāngnə amə'Lawi kəla mana Yahweh banggi Musa ka.

²¹ Amə'Lawi lak bəmuria sə à lakki agir'nggūrəia. Pələa Haruna tària kəla pàgir mənana à loasəi a kuli abadəm Yahweh ka, sə shawudía ace leă.

²² Anzəm mənə ka amə'Lawi wari ace pàktúró malea aba Tara Ban-peri abata gingnəban mala Haruna andə amuna-burana male. À pāngnə amə'Lawi kəla cau mana Yahweh banggi Musa ka.

²³ Yahweh banggi Musa ama,

²⁴ <<Cau mənə ka nda arə amə'Lawi: Bwabura mənana pələa male na lumi-bari-bwamdə-tongno andə mana kúti ka nə yiu ace pàk túró aba Tara Ban-peri.

²⁵ Sə lang bwabura bingnənə pələa lumi-tongno ka, nə nyingbui arə túró mənana pàkiyi pwari-pwari ka, sə pà nə pàk túró dəm dāng.

²⁶ Yì ka nə gandə bwali amə'eambi arə pakki atúró malea aba Tara Ban-peri, səama pà nə pàk túrè nə nggearəi dāng. Anggo sə awu nə pàkkì amə'Lawi aba kasəia wia atúró mənana nda acea ka.>>

9

Lamsan Yàlímurû

¹ Yahweh nacau nə Musa a pədanban Saina, a zongño mədəmbe mala baria pələa anzəm mana amə Isərayila purni nzali Masar ka, ama,

² <<Amə Isərayila bəà kə pak lamsan mala Yàlímurû a kə pwari mənana à tsəi ace ka.

³ Wu pàk lamsan male a kə pwari mənana à tsək ka, nə pwarikpəra a lum-nong-inea pwari mala mənə yì zongño ka; duməna púp wun nə pàk lamsan male nə kpata angguracau male kat, andə anē male kat.>>

⁴ Nda Musa banggi amə Isərayila bəà pak lamsan mala Yàlímurû ka.

⁵ Sə yia ka à pak lamsan Yàlímurû a lum-nong-inea pwari mala zongño mədəmbe, nə pwarikpəra a pədanban mala Saina. Amə Isərayila pàk koman kat kəla mənana Yahweh banggi Musa ka.

⁶ Sə càu kumban ama abea aburana pələ gír'beami atàcau mala je lú bebwa, sə gírni tsəa à gandə pak lamsan mala Yàlímurû aməno yì pwari ka dāng. Aburana mənə yiu abadəm Musa andə Haruna aməno yì pwari.

⁷ À ne Musa ama, <<Məsəcau səm pələna gír'beami atàcau mala je lú bebwa. Səama palang sə mənə ka tsəa à tamsə səm arə yinə pagir mala Yahweh atà amə Isərayila a pwari mənana à tsəi ace ka?>>

⁸ Musa earia wia ama, <<Wu kúndəô, mə ok cau mənana Yahweh nə bang ace wun ngga.>>

⁹ Pələa Yahweh bangcau nə Musa ama,

¹⁰ <<Banggi amə Isərayila ama: Bè kəbwa abalə wun, ko atà amə'kà wun pələ gír'beamí atəcau mala je lú, ko twal bəri məsauwe ka, bəwē nə gandə pak lamsan mala Yəlímurú abanam Yahweh.

¹¹ Səama à nə pè a lum-nong-inea pwari mala baria zongño nə pwarikpəra. À nə shak nyam muna-gam mala Yəlímurú nə bəredi mana yis pà arəi raka nə mbúgír mə'lülle* atè.

¹² Duməna púp à pà nə nying kə cili bə ueo ba dəmbari dāng, sə à pà nə bun kə mui dāng;† sə duməna púp à nə pək lamsani nə kpata angguracau mala Yəlímurú kat.

¹³ Səama bə bwa ka məboarnsari na, sə twal bəri dāng, sə gatti pək lamsan mala Yəlímurú ka, mənə yì bwa ka à nə pusə lulləi abalə abwana male, acemənana yinə pagír acem Yahweh a pwari mana à tsək ka dāng; mənə yì bwa ka bafe mala caubikea male nə ueo amurí.

¹⁴ <<Bə bwa-kúndāngna do abalə wun, sə earce nə pək lamsan mala Yəlímurú abanam Yahweh ka, duməna púp nə kpata angguracau andə ané mala Yəlímurú. Kə nggurcau məmwashati na ace bwa-kúndāngna andə bwa Isərayila.>>

Pərbang amur Taragula

¹⁵ A pwari mənana à loasə Taragula ka, pərbangnî yì gír múr Taragula, yì Tara mala Acau-nakûn,‡ sə à səni kəla bəsa amur Taragula, twal a pwarikpəra aban ká dəmbari.

¹⁶ Anggo sə pà koya pwari: pərbangnî gír múr Taragula, sə nə du ka, à səni kəla bəsa.

¹⁷ Sə bə aya pwari sə pərbangnî loapi múr tara ka, zuku ka amə Isərayila nə lo gya, sə ban mənana kat pərbangnî kya cam kam ngga, a banì sə amə Isərayila nə duk kàtti.§

¹⁸ Amə Isərayila kə lo gya kəla mana Yahweh na ka, sə à kə duk kàtti kəla mana na ka. Bə lang sə pərbangnî ka banì sauwa aban ueo amur Taragula ka, anggo sə à nə ueo a kàtti.

¹⁹ Ko bə pərbangnî lidəmba nə came amur Taragula arə anongño pas ka, amə Isərayila nə okí Yahweh, à pà nə lo gya dāng.

²⁰ Abea bákú ka, pərbangnî nə twal anongño bəti aban ueo amur Taragula. Sə kəla mana Yahweh bang ngga, à nə ueo aba kàtti, sə kəla mana Yahweh bang ngga, à nə lo gya.

²¹ Sə arə abea apwari ka, pərbangnî ueo, twal a pwarikpəra aban ká dəmbari, sə lang pərbangnî lo nə bari ka, à lo gya. Ko nda nə pwari ko nə dú, pwari mənana kat pərbangnî lo ka, à lo gya.

²² Ko bə pərbangnî twal nongño bari, ko zongño, ko banì sauwa nda piu amur Taragula ka, amə Isərayila ueo aba kàtti, à lo gya dāng; sə lang longnəna ka, à lo gya.

²³ Aba nē mala Yahweh ka, à tsək kàtti, sə aba nē mala Yahweh ka, à lo gya. À kpata kwarkiru mala Yahweh; sə cau mənana kat Yahweh banggi Musa ama bəà pək ka, à pè.

10

Anjawe bolo-azərfa

¹ Yahweh bangcau nə Musa ama,

² <<Wu tül anjawe bolo-azərfa bari. Wun nə pàngñənà-túró nəia ace tunə ramba mala bəwabundəa, sə ace loapi kàtti.

³ Lang à twang anjawe mənəia kəm ngga, bəwabundəa puppup nə ramba a bano a bankutio mala Tara Ban-peri.

* **9:11 9:11** Balli gbal aba: Pur 12:8,15; Nggur 16:3-4,8.

† **9:12 9:12** Səni gbal aba: Pur 12:10,46; Ang 34:20; Yoh 19:36.

‡ **9:15 9:15** Balli gbal aba: Pur 40:17,34; Bal 7:1.

§ **9:17 9:17** Balli gbal aba: Pur 40:36-38; Bal 10:11,33-34.

⁴ Sə bə njawe mədəmbe na à twang ngga, amúrû, yì amədəmbe mala atau mala amə Isərayila na mənana à nè ram rəia a bano ka.

⁵ Sə lang wu bua njawe-lwa ka, akàtti mənana à tsək agumli malea a takuli ka, à nè lo gya.

⁶ Sə lang wu bua baria njawe-lwa ka, akàtti mənana à tsək agumli malea a njar-kunmur ka, à nè lo gya. Bə aya pwari sə à nè lo gya ka, à nè bua njawe-lwa.

⁷ Sə lang wun nè ram bwabundəa a banbwáná ka, wun nè twang njawe tè bə sauwa, səama pà wun nè bua njawe-lwa dāng.

⁸ Sə amuna-burana mala Haruna, yìà apəris ka, à nda à nè nggə twang anjawe ka. Twang-njawe ka nè dupa wun nggurcau mənana wun nè nggə pē arə anza ma'wun kat ka.

⁹ Lang wun nè o a lwa aba nzali ma'wun arə abiwun aməbura mənana à kə yinə munəo arə wun ngga, wu bua njawe-lwa, ace mənana Yahweh Bakuli ma'wun bə denyinə wun, sə bə amsə wun a babù abiwun aməbura.

¹⁰ A pwari bumpwasəa ma'wun gbal, sə a kúnì mala alamsan, andə apakkidire mala bəsa azongho ma'wun ngga, wun nè twang anjawe amur apagir ma'wun mənana à nè pisəia kəring ngga, sə amur agir'nkila mala apagir ma'wun ace dotarəu. À nè duk gir kasəbalə Bakuli arə wun; Mə nda Yahweh Bakuli ma'wun.>>

Amə Isərayila nying Nkono Saina

¹¹ A lumi-baria nongho mala baria zongho mala baria pələa ka, pərbangnî loapì mūr Taragula mala Acau-nakûn,

¹² sə amə Isərayila lo gya, à nying pədanban Saina, à kə turki bəti-bəti arə abân. Sə pərbangnî yì came a pədanban Paran.

¹³ Mənia ka nda tadəmbe mənana Yahweh banggi Musa cau ama bə tsək amə Isərayila bəà lo gya ka.

¹⁴ Anggəsan mala amə'lwa abata tútà mala kàtti mala Yahuda ka, à nda à tita lo gya ka, sə bwaməgule amur anggəsan mala amə'lwa malea ka, nda Nashon, muna-bwabura mala Aminadap.

¹⁵ Netanel, muna-bwabura mala Zuar ka, nda bwaməgule amur nggəsan mala tàu mala aməkà Isaka.

¹⁶ Sə bwa mənana nda bwaməgule amur nggəsan mala tàu mala aməkà Zebulu ka, nda Eliyap muna-bwabura mala Helon.

¹⁷ Sə lang à panzəkina Taragula à suləni ka, aməkà Gashon, andə aməkà Merari, mənana à twal agir mala Taragula ka, à lo gya.

¹⁸ Abwana mənana à kpatea ka à nda ka anggəsan mala amə'lwa mala kàtti mala Ruben, abata tútà malea, sə bwaməgule amur anggəsan malea ka, nda Elizur muna-bwabura mala Shedeur.

¹⁹ Sə Shelumiyel muna-bwabura mala Zurishaddai ka, nda bwaməgule amur nggəsan mala tàu mala aməkà Shimiyon.

²⁰ Sə bwaməgule amur nggəsan mala tàu mala aməkà Gad ka, nda Eliyasaf muna-bwabura mala Duwel.

²¹ Pələa amə'Kohat lo gya, nə agir məfele a buia; sə kaniama à nè bwal ka, à (aməkà Gashon andə aməkà Merari) loasəna Taragula.

²² Sə anggəsan mala amə'lwa a kàtti mala aməkà Ifərem, abata tútà malea kpatea, sə bwaməgule amur anggəsan malea ka, nda Elishama muna-bwabura mala Ammihud.

²³ Gamaliyel muna-bwabura mala Pedazur ka, nda bwaməgule amur nggəsan mala tàu mala aməkà Manasa,

²⁴ sə Abidan muna-bwabura mala Gidiyoni nda bwaməgule amur nggəsan mala tàu mala aməkà Benjami.

²⁵ Sə tútà mala kàttì mala aməkà Dan mənana do kəla mə'yal-nzəm akàttì kat ka, à lo gya arə anggəsan mala amə'lwa malea, sə bʷaməgule amur nggəsan mala amə'lwa malea ka, nda Ahieza muna-bʷabura mala Amishaddai.

²⁶ Sə bʷaməgule amur nggəsan mala amə'lwa mala tâu mala aməkà Asha ka, nda Pagiyel muna-bʷabura mala Okran.

²⁷ Sə Ahira muna-bʷabura mala Enan ngga, nda bʷaməgule amur nggəsan mala amə'lwa mala tâu mala aməkà Naftali.

²⁸ Mənia ka nda, tsadì mala lo gya mala amə Isərayila arə anggəsan mala amə'lwa malea lang à tūr kàttì ka.

²⁹ Sə Musa ne Hobap muna-bʷabura mala Rewel bʷa Midiyan, nkil Musa ama, <<Səm nda aban lo o a ban mənana Yahweh bang ama, <Mə nə pa wuni ka.> Yiu atà səm, sə səm nə pàkkô məboarne, acemənana Yahweh panacau mala agir məboarne ace Isərayila.>>

³⁰ Sə yì ka bang ama, <<Pa mə nə ká dāng. Mə nə nyar a nzali mem, aban abwana mem.>>

³¹ Sə Musa ne wi ama, <<Ida, cè a nying səm dāng, acemənana we ka, a súrənà rə ban mənana boaro səm nə duk kàttì kam aba pədanban ngga, sə awu nə do kəla məsəu ahan səm.

³² Sə bə a o atà səm ngga, gír məboarne mənana Yahweh nə pàkka səm ngga, nda səm nə pàkkô ka.>>

³³ Nda à loapi nkono mala Yahweh, à twal gya mala nongŋo tàrú. Akwati Kùrcau mala Yahweh akia wia damba aban ká abalə anongŋo tàrú mənə ace kúmbia wia ban usələo.

³⁴ Sə pərbang mala Yahweh ueo amúrià nə pwari, a koya pwari mənana à loapi kàttì ka.

³⁵ Sə koya pwari mənana à tita gya nə Akwati ka, Musa nə na ama:

<<Lo, Yahweh, sə bə abio-aməbura bəà təlli, sə abwana mənana à binəməsəo ka, bəà bangŋa a badəmbo.>>

³⁶ Sə lang à kya caməna ka, nə na ama:

<<Nyare, Yahweh, aban á-mələkke mala amə Isərayila mənana à pà nə gandə ballia raka.>>

11

Amə Isərayila nggwani

¹ Lang Yahweh ok nggwani mənana abwe kə pè ace tanni malea ka, bumlulla male pì kərkər arəia,* bəsa mala Yahweh lo earke abaləia, sə pisə abea ankanggariban mala kàttì.

² Pələa bʷabundəa bua aban Musa, sə Musa bua aban Yahweh, sə bəsa limge.

³ Nda sə à pè banì lulləu ama, Tabera ka, acemənana bəsa mala Yahweh earke abaləia.

⁴ Sə amə'kúndàngna† mənana abalə amə Isərayila ka, à lo pàk suno‡ mala abea agirlina. Sə amə Isərayila bua dəm à kə na ama, <<Yana nə pà səm nyama mənana səm nə lì ka!

⁵ Balə səm kasəa arə nji mənana səm lì a Masar,§ səm nggə mbwe kəgir ace raka, andə ambwario, ajiri, abui, ahatəm, andə hangale.

⁶ Sə ado ka, rəcandəa maləni rə səm,* sə kəgir pà kàm səm sən dāng shekə mənə yì manna ka.>>

* **11:1 11:1** Balli aba: Pur 22:24; 32:10-11; Nggur 6:15. † **11:4 11:4** Balli aba: Pur 12:38. ‡ **11:4 11:4** Balli gbal aba: Ang 78:29-31; 106:14-15; 1Kor 10:5-6. § **11:5 11:5** Balli gbal aba: Pur 16:3. * **11:6 11:6** rəcandəa maləni rə səm, ko <<təmyal səm iməna>>

⁷ (Manna ka, nda kəla məsə mbulana-ba-mbyau, sə pǎ male na kəla myang nggun.

⁸ Abwe kə pur pwane sə à kə goe a taligo ko à kə soe a nkinggiring sə à nə lambi a nkwaring, à nə pàngnənà kyak nēi. Lang à oe ka nda kəla kyak mənana à pè nə mùrú ka.

⁹ Lang ncimna kpa a kàttì nə du ka, manna kə sulə andəi.)

¹⁰ Musa ok abwana aban bua a koya ban arə atau malea, koya bua ka a kún gumli male. Bumlulla mala Yahweh earki nggər-nggər, sə Musa ka banbiki wi.

¹¹ Musa ne Yahweh ama, <<Ace mana sə a pakkì guro mò məbane anggo? Sə man tsəa sə a ginə ləmdəam murboarna, yimana a tsəkam twalo mala abwana man kat amuram ngga?

¹² Mə nda ən twal abwana man kat a bumam ngga le? Mə nda ən bəlia ka le, sə awu nə nam ama, <Twalia a kikilo, kəla mənana mə'iulo kə twal bangna-muna ka,> aban ká a nzali mənana a kán ama, awu nə pè atárrià ka?

¹³ Ake sə mə nə kum nyama mənana mə nə pè abwana mənina kat ka? Acemənana à kə buakam ama, <Pà səm nyama, bə səm lì.>

¹⁴ Pà mə nə gandə twal abwana mənina kat ka nəmurəam dāng; twalē dəmbəriam kərker.

¹⁵ Bə nda anggo sə awu nə pàngnə mim ngga, ida, wal-luem ado, bə mə ndanə murboarna a bano ka, ace mənana mə nggá sən tàpura mem dāng.>>

À twal abwana-məgule bəà pakkì Musa gbasha

¹⁶ Pələa Yahweh ne Musa ama, <<Rambam abwana-məgule mala Isərayila lumi-tongno-nong-bari, mənana a sūrəia à nda ka abwana-məgule amur abwana, sə à nda ka aməbuno amúrià ka, sə wu yinəa a bankutio aba Tara Ban-peri, bəà cam kano atò.

¹⁷ Sə mə nə suləo mə nə bangcau nə we kano. Sə mə nə twal aba Bangno mənana amuro ka, mə nə tsəi amúrià; sə à nə bwalo twal dəmbərya mala abwana, ace mənana bəkəa do amuro nəmurəo dāng.

¹⁸ <<Ne abwe ama, <Wu tər bamur rə wun, ace lí, wun nə shak nyama, acemənana bua ma'wun warina a kir Yahweh, ama, <<Yana nə pà səm nyama mənana səm nə shak ka? Acemənana do ma'səm a Masar ka boaribanì.>> Acemani ka, Yahweh nə pa wun nyama, sə wun nə shè.

¹⁹ Pà aba nongno mwashat, ko anongno bari, ko anongno tongno, ko anongno lum, ko anongno lumi-bari na wun nə shè ka dāng,

²⁰ wun nə shè aba zongno kat, shebè ce'shirina wun, pələna wun gir'beakəno ka, acemənana wu ginəkina Yahweh mənana nda abalə wun ngga, sə wu buanî wi ama, <<Mana tsəa sə səm nying Masar?>> > >>†

²¹ Sə Musa na ama, <<Abwana mənana mə nda abaləia ka, amə'lwa á-gbəman-tongno-nong-mwashat na, nə kusəia, sə a bang ama, <Mə nə pea wia nyama, mənana à nə shè aba zongno kat ka!>

²² Adomwan mala ambul andə mala andá na à nə wallia wia sə nə karəia ka le, ko ana raka à nə rambia wia nji mənana a nggeamur kat ka, sə nə karəia le?>>

²³ Sə Yahweh ne Musa ama, <<Bù Yahweh gatti le? Ado ka awu nə sənì ko cau mem nə purməsəi a bano ko pà nə purməsəi dāng.>>

²⁴ Pələa Musa puro kya ne abwe acau mənana Yahweh bang ngga. Sə yi ramba aburana lumi-tongno-nong-bari mala abwana-məgule mala abwe, sə yi tsəia à came à kàri Tara.

† 11:20 11:20 Balli aba: Pur 17:3.

²⁵ Pələa Yahweh suləo aba pərɓang yi bangcau nɛi, sə twal aba Bangɲo mənana nda amurí ka, sə tsəi amur abwana-məgule mənəo lumi-tongno-nong-ɓari ka. Sə lang Bangɲo suləo amúrià ka, à bangnə-bangnəa. Səama à lidəmɓa aban pé dāng.

²⁶ Aba mənəo anggo ka, abwana nakam ɓari à ueo aba kàttì, mwashat ka, à tunəi ama, Eldat, sə bè ka, à tunə ama, Medat; Bangɲo suləo amúrià. À nda abalə abwana mənana à gilə alulləia ka, səama à puro à wari a Tara dāng; à bangnəa aba kàttì.

²⁷ Sə bè lagga bangɲa kya ne Musa ama, <<Eldat andə Medat ka, à nda aban bangnə-bangnəa aba kàttì.>>

²⁸ Sə Jesəwa muna-ɓwabura mala Nun, mənana twal a lo-ɓwa male ka, nda kə pakkí Musa gbasha ka, na ama, <<Mətalem Musa, tamsəia.>>

²⁹ Sə Musa banggi wi ama, <<A ndarə pak mbali acem le? Eare mem ngga, ɓə abwana mala Yahweh kat ka à duməna amə'bangnəa, ɓə Yahweh nɛ tsək Bangɲo male amúrià!>>

³⁰ Pələa Musa andə abwana-məgule mala amə Isərayila nyare a kàttì.

Yahweh tasə ankwar

³¹ Pələa gung mənana pur nəban Yahweh ka, lo ɓua; loasə ankwar a ban nggeamùr, sə yinəia, à yi sukkio a nzali a gírí kàttì; à gumbəli a koya bui, o dār kəla gya mala pwari mwashat. Gwali malea amur rəarəia a nzali ka dāh'rya bik kəla ɓakusəu tārú.

³² Sə aba pwari andə du mənəo kat aban ká ɓaria pwari kat ka, abwana lo sə à camarə pwan nkwar. Abwana mənana à pwan ɓəti ka, à nda mana à pwan zace lum ngga; à anzəia à gumbəlina kàttì nɛi.

³³ Nyama na a kunia à nə nggə shè, à malaká mal raka, bumlulla mala Yahweh lo earke arəia, sə Yahweh kwak abwana a nzali, nə nggea gir'mur'mwana məgule.

³⁴ Nda sə à tunə banì ama, Kibərot-hatava, acemənana a banì sə à tsək amə'suno a bembe.

³⁵ À loapi Kibərot-hatava aban ká Hazerot, sə à kya ueo a Hazerot.

12

Miriyam andə Haruna nacau amur Musa

¹ Miriyam andə Haruna nacau amur Musa ace ɓwama Kush mənana Musa al ka, acemənana Musa ka, al ɓwama Kush.

² Sə à na ama, <<Nggeari ka Musa na nəmurəi Yahweh kə nacau nɛi ka le? Kə nacau nə səm gbal re?>> Cau mənana à ne ka Yahweh oè.

³ (Musa ka nda ɓukɓuk, kúti abwana mənana a ɓanza kat ka nə ɓukɓuka.)

⁴ Àkə banì Yahweh ne Musa andə Haruna andə Miriyam ama, <<Wu puro wun tārú, wu kya bankutio aba Tara Ban-peri.>> Sə yia tārú ka à puro.

⁵ Pələa Yahweh suləo aba pərɓang mana pərapəra ka, yi came a bankutio aba Tara sə tunə Haruna andə Miriyam yia kəm, sə à puro.

⁶ Sə bang ama, <<Wu ok cau mem:

<<Bə bekə məbangnəa nakam abalə wun ngga,
Mim Yahweh ka, ən nggə ləmdə ɓamúràm a baní aba sənə;
ən nggə ne wi cau aba lórəo.

⁷ Pa anggo nə guro mem Musa dāng.

Yi ka ndanə doməsəcau aba ɓala mem kat.

⁸ Ən nggə nacau nɛi ɓwāng,

kún andə kún, pà aba caubəbe dāng,

sə yi ka kə sən pà mem Mim Yahweh.

Mana tsəa sə wu ginə banggi nacau amur guro mem Musa?>>

⁹ Nda bumlulla mala Yahweh earke arəia sə nying bania.

¹⁰ Sə lang pərɓang longɲəni mūr Tara ka, kara Miriyam bwal nə kwánó nggû, pwasəo kəla talimbulo. Sə Haruna pələa aban Miriyam, sə səni ka, kwánó nggû bwaləni.

¹¹ Sə Haruna ne Musa ama, <<Ida, mətalem, cè a pa səm tanni dāng, acemənana səm pāngɲənà gír ɓwabana, sə səm pāngɲənà caubikea.

¹² Ən nggə zəmbə, cè a eare bə pǎ kəla lú bangna-muna, mənana lang purî bum ngge ka, ngguí kpattíkínà ka dāng.>>

¹³ Sə Musa ɓua aban Yahweh ama, <<We Bakuli, ida sonzəi, ən nggə zəmbô.>>

¹⁴ Səama Yahweh ne Musa ama, <<Bə tárrí tappi wi ntara a ɓaməsəi ka, pà nə do aba kirsakya anongɲo tongno-nong-ɓari re? Bəa pusəi anzəm kàttì* bə ue kano ba anongɲo tongno-nong-ɓari, sə anzəm mənə ka, wu nyesəi aba kàttì dəm.>>

¹⁵ Anggo sə à pusə Miriyam anzəm kàttì sə ue kano ba anongɲo tongno-nong-ɓari, sə abwe ka, à lo gya dāng she lang à nyesəna Miriyam aba kàttì dəm ngga.

¹⁶ Anzəm mənə ka, abwe lo à nying Hazerot, sə à yi duk kàttì a pədanban Paran.

13

À tasə amə'shenzəban a Kan'ana

¹ Yahweh bangcau nə Musa ama,

² <<Tasə aburana bəa kya shenzə nzali Kan'ana, mənana ən nggə pè amə Isərayila ka. Aba koya tǎu mala akeâ ka, à nə tasə ɓwa mwashat mənana mūrû na abaləia ka.>>

³ Pələa Musa tasəia, à lo a pədanban Paran, kəla mənana Yahweh bang ngga, yia kat ka, amūrû mala amə Isərayila na.

⁴ Alulləia nia ka: A tǎu mala Ruben ngga, nda Shamuwa muna-ɓwabura mala Zakkur;

⁵ a tǎu mala Shimiyon ngga, nda Shafat muna-ɓwabura mala Hori;

⁶ a tǎu mala Yahuda ka, nda Kalip muna-ɓwabura mala Jefune;

⁷ a tǎu mala Isaka ka, nda Igal muna-ɓwabura mala Yisəfu;

⁸ a tǎu mala Ifərem ngga, nda Hoshiya* muna-ɓwabura mala Nun;

⁹ a tǎu mala Benjami ka, nda Palti muna-ɓwabura mala Rafu;

¹⁰ a tǎu mala Zebulu ka, nda Gadiyel muna-ɓwabura mala Sodi;

¹¹ a tǎu mala Manasa (mənana a tǎu mala Yisəfu ka), nda Gaddi muna-ɓwabura mala Susi;

¹² a tǎu mala Dan ngga, nda Amiyel muna-ɓwabura mala Gemalli;

¹³ a tǎu mala Asha ka, nda Setur muna-ɓwabura mala Makel;

¹⁴ a tǎu mala Naftali ka, nda Nabi muna-ɓwabura mala Vopsi;

¹⁵ a tǎu mala Gad ka, nda Gewel muna-ɓwabura mala Maci.

¹⁶ Amənia ka à nda ka alullə aburana mənana Musa tasəia bəa shenzə nzalî ka. Sə Musa pè Hoshiya muna-ɓwabura mala Nun lulləu ama Jesəwa.

¹⁷ Musa tasəia bəa shenzə nzali Kan'ana sə nea wia ama, <<Wu eauwe, wu kàr nə Negev, sə wu kya eauwe a nzali mūr ankono,

¹⁸ sə wu sən ko lang sə nzalî pa, sə ko abwana mənana à do abaləi ka à ndanə rəcandəa ko amə'rəwukea na, ko à nda kpokyak ko à bundəo,

¹⁹ sə ko nzali mana à do abaləi ka məboarne na ko məbane na, sə ko anggea-là mənana à do abaləia ka, akàttì na ko akanggərang ala na,

²⁰ sə ko nzali gəna na ko nzali tǎle na, sə ko anggun na abaləi ko à pà kàm dāng. Wu dumnə məsə'kang'kangɲa wu yinə abea abəla-nggun mala nzalî.>> Ado ka nda kún tita bangɲa mala abəla-anap.

* 12:14 12:14 Balli aba: Pəris 13:46; Bal 5:1-4; 2Amur 15:5.

* 13:8 13:8 Hoshiya mənəia ka nda Musa nggadi wi

lulləu ama Jesəwa ka.

²¹ Pələa à eauwe à wario à kya shenzə nzalî nə bu pədanban Zin aban ká Rehop, tù nə Lebo Hamat.

²² À eauwe à o a Negev sə à yiu a Hebəron. Abwana mala atau mala Ahiman, Sheshai, andə Talmai, aməkà Anak ka, à nda kano. (Hebəron ngga à bə, apələa tongno-nong-bari sə à yi bak Zowan a Masar.)

²³ Sə lang à yiu a Bangnaban Eshkol ka, à kasə bu-nggun nə dangnanshi bəla-anap, sə abwana bari twali arə gara; dəm ngga à yinə abəla mbəring andə vwari.

²⁴ Məno yì ban ngga à tunəi ama Bangnaban Eshkol, ace dangnanshi bəla-anap mənana amə Isərayila kasə kano ka.

Balkun mala amə'shenzəban

²⁵ A masələata anongno lumi-ine ka, à nyarî shenzə nzalî.

²⁶ Sə à yiu aban Musa andə Haruna andə bwabundəa mala amə Isərayila a pədanban Paran a Kadesh. À yinə cau sə à yi bəli Musa andə Haruna kunia andə bwabundəa kat, sə à ləmdəia wia abəla-nggun mala nzalî.

²⁷ Sə à ne Musa ama, <<Səm warina a nzali mana a tūr səm kam ngga. Mur-nyi andə kiura kə bang kam, sə mənəia ka nda bəlanggun male.

²⁸ Səama abwana mənana à do a nzalî ka, amə'candəe na, sə anggea-là ka, à gulkio sə à kària nə asheran. Sə dəm ngga, səm sən aməkà Anak kàm.

²⁹ Amə'Amalek ka, à ndanədo a Negev. Amə'Hiti andə amə'Jebus, andə amə'Amor ka, à do a nzali mūr ankono. Sə amə'Kan'ana ka, à do a kún nggeamūr, sə a nkanggari Jodan.>>

³⁰ Pələa Kalip pwasələ abwana a badəm Musa, sə bang ama, <<Bə səm lo ado bə səm kya ak nzalî, acemənana səm ndanə rəcandəa pepè mala limurəm amurî!>>

³¹ Sə abwana mənana à wari andəia ka, à na ama, <<Pà səm nə gandə ká a munəo arə aməno yì abwana ka dāng, acemənana à kūtì səm nə rəcandəa!>>

³² Anggo sə à yinəi amə Isərayila cau məbane amur nzali mana à kya shenzəi ka, ama, <<Nzali mana səm wari abaləi a shenzəe ka, nzali na mənana kə shak abwana mənana à do abaləi ka, sə abwana mana kat səm sənəia abaləi ka, à dāh'riki mwat-mwat.

³³ Akano ka, səm sən akwatəman-abwana,† amə'kà Anak, mənana pur a tau mala akwatəman-abwana ka.‡ Səm sən bamúr rə səm abania kəla adoshi, sə anggo gbal sə à sən səm.>>

14

Abwe mgbicau

¹ Pələa bwabundəa loasə gia à sobua, à bua aba dù mənəo.

² Sə amə Isərayila kat nggwanî Musa andə Haruna.* Bwabundəa puppup banggia wia ama, <<Eare ma'səm ngga, bə səm wukina a nzali Masar, ko aba mənəia yì pədanban ngga!

³ Mana tsəa sə Yahweh kə yinə səm a nzali man bəa wal-lu səm nə nggeabyau? Amālá səm, andə amuna ma'səm ngga à nə pwanəia kəla agirkuma. Pà nə boaribani yì mana bə səm nyare a Masar ka re?>>†

⁴ Pələa à ne a rəia ama, <<Bə səm twal bwa bə dupa səm a damba bə səm nyare a Masar.>>

⁵ Pələa Musa andə Haruna kpa nə baməsəia a nzali a badəm bwabundəa mala binala amə Isərayila.

⁶ Sə Jesəwa muna-bwabura mala Nun, andə Kalip muna-bwabura mala Jefune, yia mana à nda abalə amə'shenzə nzali ka, à sàngi adaura malea,

† 13:33 13:33 Balli aba: Tite 6:4. ‡ 13:33 13:33 Balli aba: Nggur 2:10-11,20-21. * 14:2 14:2 Balli gbal aba: Pur 16:2,7-8; 17:3; Bal 14:27; 16:11,41; Ang 59:15. † 14:3 14:3 Balli gbal aba: Bal 11:5; Nggur 17:16; Nehe 9:17; Atúró 7:39.

⁷ sə à banggi bʷabundəa mala amə Isərayila kat ama, <<Nzali mənana səm kùtí nə baləi ace shenzəe ka, nggea nzali məboarne na kərəkər.

⁸ Bə bum Yahweh pwasə arə səm ngga, nə yinə səm a nzali man, sə nə pasəmi, yì nzali mənana mùr-nyì andə kiura à kə bang kam ngga.‡

⁹ Wu kəa na ama wun nə mgbikí Yahweh cau dāng, sə bangciu bəkəa pākka wun arə abwana mənana à do a nzalí ka dāng. Agirlina na aban səm. Yalban pā a buia dāng, sə Yahweh na atà səm; bangciu bəkəa pākka wun arəia dāng.>>

¹⁰ Pələa bʷabundəa lo ama à nə bukkia nə atali. Səama boarbwa mala Yahweh ləmdərəi aba Tara Ban-peri, aban amə Isərayila kat.

¹¹ Sə Yahweh banggi Musa ama, <<Nə sau lang sə abwana mənəia nə nyesəcem-bà? Sə nə sau lang sə à nə ginə earnə mim, kat andə agir'ləmdəa mana kat ən pea abaləia ka?§

¹² Mə nə koea nə kwánó-bikea, mə nə vwakibuam arəia, sə mə nə pusə nzali mənana mēgule na sə candəe kútiā ka, nə we.>>

Musa pwanzali ace abwe

¹³ Səama Musa ne Yahweh ama, <<Pələa amə Masar ka à nə okce; acemənana a pusə abwana man abaləia nə rəcandəa mò,

¹⁴ sə à nə bangce aban abwana mənana a nzali man ngga. Yia ka à onghəna ama we Yahweh ka, a nda abalə amənia yì abwana ka. We Yahweh ka abwana man sənəno bəməsəu andə bəməsəu, sə pərbang mò kə cam amúriā, sə a kə gya a bədəmbia nə pwari aba pərbang mənana cam pərapəra ka, sə nə du ka aba bəsa mənana cam pərapəra ka.*

¹⁵ Ado ka bə a wal-lú ka abwana mənəia, a twaltea ka, anzali mala abwapəndəa mənana à okce zəkí mala lulləo ka, à nə na ama,

¹⁶ <Nda acemənana Yahweh gandə yinə abwana mənəia ka a nzali mana kángìr ama nə pea wia ka† raka, nda tsəa sə wal-luia aba pədanban ngga.>

¹⁷ Sə ado ka, ida, dəki rəcandəa mala Mətala səm bə dumnə gulo kəla mana a pacau, ama,

¹⁸ <Yahweh kə kaurəa pak bumlulla dāng, sə pəməboarne aba earcearəu male mana kə dəurə raka nda nyangsang, kə twalban caubikea andə mgbikiru; səama pà nə nying bwa mənana kumcau ka bə ukbà dāng; kə yinə bashi ace acaubikea mala atárrú amur amunia andə amə'keà, aban ká təruià andə inea nza.>‡

¹⁹ Ida, twalban caubikea mala amənia yì abwana ka, atəcau mala gulo mala pəməboarne aba earcearəu mô mana kə dəurə raka, kəla mana a twali amənia yì abwana banì aba Masar ba ado ka.>>

Bakuli pacau mala bashi

²⁰ Pələa Yahweh bang ama, <<Ən twalənabanì, kəla mənana a bang ngga.

²¹ Səama aba məsəcau, mbak-kàngkàng mə ndanə yiləmu sə banza lumsə nə gulo mem ngga,§

²² kəbwa pà kàm atà abwana mənəia mənana à sən gulo mem andə agir-ləmdəa, mana ən pea a Masar andə bá pədanban, sə kat andə amani ka, à karəkiam kusə lum man, sə à kwakikiria arə giem raka,

²³ mənana à nə sən nzali mana ən kánbì atárrìā ace ka dāng. Sə kəbwa pà kàm atà abwana mənəia nə nyesəcem-bà ka,* nə səni dāng.

‡ 14:8 14:8 Balli gbal aba: Pur 3:8; Pəris 20:24; Bal 13:17; 16:13-14. § 14:11 14:11 Balli aba: Pur 4:1--12:31; 14:11,21-22; Bal 14:22. * 14:14 14:14 Balli aba: Pur 13:21-22; Bal 9:16-17; Nggur 1:33. † 14:16 14:16 Balli aba: Tite 12:7; 13:14-17; 15:7; Atúró 7:5. ‡ 14:18 14:18 Balli gbal aba: Pur 20:5; 34:6-7; Nggur 5:9; Ir 32:18. § 14:21 14:21 Balli gbal aba: Ang 72:19; Hab 2:14. * 14:23 14:23 Balli aba: Bal 14:11; Nggur 31:20.

²⁴ Səama guro mem Kaleb, acemənanana bangŋo male na dāng, sə kpatam kat-kat ka, mə nə yinəi a nzali mənana wari kam ngga, sə nə duk girkuma mala amuni andə aməkè.[†]

²⁵ Ado ka, acemənanana amə Amalek andə amə'Kan'ana na kam nə do arə abangŋaban ngga, lí ka wu pələa wu dəshi pədanban nə njar Nggeamür Nzuno.>>

²⁶ Sə Yahweh bangcau nə Musa andə Haruna ama,

²⁷ <<Nə sau lang sə mə nə twalgəndəá nə mənía yì bwabundəa məbealbike mənana à camarə nggwaniam ngga? Ən onŋəna nggwani mana amə Isərayila kə nggwaniam ngga.[‡]

²⁸ Banggia wia ama, <Ən kán nə yiləmem, mim Yahweh ama, gír mənana wu ne sə ən oē ka, nda mə nə pàkka wun ngga:

²⁹ alú wun nə bwamdə a mənía yì pədanban ngga; sə atə aburana mənana kat à ballia a balban, twal aban bwa mənana apələa malea na lumi-bari andə mana kùtì ka, mənana à nggwaniam ngga,

³⁰ kə mwashat atea pà kàm mənana nə kùtì aba nzali mana ən kángir§ ama mə nə dumsə wun kàm ngga dāng, she Kaleb muna-bwabura mala Jefune andə Jesəwa muna-bwabura mala Nun.

³¹ Səama amuna məkeke ma'wun, mənana wu na ama à nə bwalkia ko à nə wal-luia ka, mə nə yinəia abaləi, sə à nə sùrə* nzali mənana wu ginəce ka.

³² Sə wun ngga, alú wun nə bwamdə aba pədanban mənía ka.

³³ Amuna ma'wun nə duk ayalgir a pədanban apələa lumi-ine, sə à nə tanni àtàcau mala dʋanyì-doməsəcau ma'wun, shebə masələata alú wun bwamdəna a pədanban ngga.

³⁴ Kəla làkki mala anongŋo mənana wu pa aban shenzə nzali, anongŋo lumi-ine ka, anggo sə wun nə nutanni mala acaubikea ma'wun apələa lumi-ine, koya pələa mwashat ka a kùnì nongŋo mwashat,[†] sə wun nə sùrə bumkidikea mem.>

³⁵ Mim Yahweh ka, ən bangŋəni. Mənía yì gír ka, ən kána mə nə pàkki mənía yì bwabundəa puppup məbealbike, mənana à kpapikunia arəəm ngga:[‡] àkə bá pədanban man sə masələatea nə yiu kat-kat, sə a banì sə à nə wukio.>>

³⁶ Aburana mana Musa túriá bəa shenzə nzali, mənana à nyare à yì tsək bwabundəa à nggwanì wi nə yinə cau məbane amur nzalì,

³⁷ yì aburana mənə à yì mesə cau məbane amur nzalì ka, gír'mur'mwana wal-luia a badəm Yahweh.

³⁸ Abalə aburana mənə à wari a shenzə nzali ka, kə Jesəwa muna-bwabura mala Nun andə Kaleb muna-bwabura mala Jefune na à ue nəyiləmu ka.

À lì amə Isərayila a lwa

³⁹ Lang Musa banggi amə Isərayila kat amənía yì acau ka, abwe pak bumkidikea kərkər.

⁴⁰ Sə à lo nə dəmbari dídʋyal, à eauwe amur ankono mala nzalì, sə à na ama, <<Səm ndya ka, məsəcau səm pəngŋənə caubikea, səama səm nə eauwe ace ká a ban mənana Yahweh pacau ace ka.>>§

⁴¹ Sə Musa ka bang ama, <<Palang ado sə wu kə yàl nzongcau mala Yahweh, yima pə mənə anggo ka pà nə yinə limurəm raka?

[†] **14:24 14:24** Balli gbal aba: Jes 14:6-15; Akas 1:10-12,20. [‡] **14:27 14:27** Balli aba: Pur 16:2,7-8; 17:3; Bal 14:29,36; 16:11,41; Nggur 1:27. § **14:30 14:30** kángir ko <<ən loasə buam a kuli>> * **14:31 14:31** sùrə ko <<ok banboarnado mala>> [†] **14:34 14:34** Balli gbal aba: Bal 13:25; 32:13; Nggur 2:14; Ang 95:10; Ezək 4:6. [‡] **14:35 14:35** Balli aba: Bal 16:11; 27:3. § **14:40 14:40** Balli aba: Nggur 1:41-44.

⁴² Wu kəa ká dāng, acemənana Yahweh pà abalə wun dāng; bə ana raka abiwun aməbura nə lì wun.

⁴³ Amə'Amalek andə amə'Kan'ana ka à nda kana, à nə dəshi wun, sə à nə gandə wun nə nggeabyau. Acemənana wu pələna nzəm wun arə kpata Yahweh ka, Yahweh pà nə pa atà wun dāng.>>

⁴⁴ Sə yia ka à twalkicau ama à nə eauwe amur ankono mala nzalì, kat andə amani ama Musa andə Akwati Kùrcau nying kàtti raka.

⁴⁵ Pələa amə'Amalek andə amə'Kan'ana mənana à do arə ala amur ankono ka, à sulə ateà, à yi gandəia, à pərtea aban ká Horma.

15

Anggurcau amur pāki agir'nkila

¹ Yahweh bangcau nə Musa ama,

² <<Bangcau nə amə Isərayila, nea wia ama, <Lang wu yina aba nzali mənana ən nggə pa wun, wun nə duk kam,

³ sə wun nə pàgir nə bəsa aban Yahweh ka, wu pà jamnda ko gam ko gbato. Wu panagir nəi kəla pàgir mala pisəe kəring, ko mala gir'nkila ace lumsə pàcau nə-shambum,* ko mala eare mala babum, ko mənana wu kə pa pwari-pwari ace alamsan ma'wun ngga, ace pa rəmban məboarne mənana kə pwasəbumam Yahweh ka.

⁴ Bwa mənana kə yinə pàgir male aban Yahweh ka, duməna púp nə yinəi atārəia andə pàgir mala məsəsa, muku məbəlke tyang mwashat, mənana à zuri nə mùrú olif, dù-lita mwashat ka.

⁵ Lang wun nə pà muna-gam ace pagir mala pisəe kəring ko gir'nkila nəi ka, duməna púp awu nə yinəi atārəia andə dù-lita mwashat mala mùr-anap ace pàgir mala girnùná.

⁶ << <Bə gam na ka, duməna púp awu nə yinə tyang bari mala muku məbəlke mənana à zuri nə dù-lita mwashat nə gauwa-tsùrú mala mùrú olif ka, ace pàgir mala məsəsa;

⁷ dəm ngga awu nə pàgir mala girnùná, dù-lita mwashat nə gauwa-tsùrú mala mùr-anap, ace pà rəmban məboarne mənana kə pwasəbumam Yahweh ka.

⁸ << <Lang jamnda na awu nə pa kəla pàgir mala pisəe kəring ko gir'nkila, ace lumsə pàcau nə-shambum, ko kəla pàgir mala dotarəu aban Yahweh ka,

⁹ duməna púp awu nə pà mənə yi jamnda ka andə tyang tărú mala muku məbəlke mənana à zuri nə dù-lita bari mala mùrú olif ka;

¹⁰ dəm ngga duməna púp awu nə pa dù-lita bari mala mùr-anap kəla pàgir mala girnùná. Pàgir na nə bəsa, mala pa rəmban məboarne mana kə pwasəbumam Yahweh ka.

¹¹ Anggo sə à nə giləkice koya jamnda ko gam, koya muna-gam ko muna-gbato.

¹² Duməna púp ama, awu nə pàk mənəia ka ace koməye atea, kəla mana làkkì malea pàk ka.

¹³ << <Koya bwa mənana kat à bəli bwa Isərayila na ka, duməna púp nə pàk agir mənəia ka anggo lang nə yinə pàgir nə bəsa, ace pa rəmban məboarne mana kə pwasəbumam Yahweh ka.

¹⁴ Arə anza mənana kat à kə yiu ka, bə bwa-kúndàngna yiu a do bəti atà wun, sə ko bə yana mənana ndanədo abalə wun sə earce ama nə yinə pàgir nə bəsa, ace pa rəmban məboarne mana kə pwasəbumam Yahweh ka, duməna púp nə pə a pə ma'wun.

* 15:3 15:3 Səni aba: Pəris 22:21; 27:2; Bal 15:8.

¹⁵ Nggurcau mēmwashati na ace b̄wabundēa kat, ace wun andē b̄wa-kúndàngna mana ndanēdo abalē wun ngga; nē na mēnana pà nē nggadi raka arē anza ma'wun kat. Wun, sē yia aməkúndàngna ka, wu nda mwashat a b̄adēm Yahweh.

¹⁶ Anggurcau andē akwarkiru mēmwashati na ace wun sē ace b̄wa-kúndàngna mana do abalē wun ngga.> >>

¹⁷ Yahweh nacau nē Musa ama,

¹⁸ <<Bangcau nē amē Isērayila sē wu nea wia ama, <Lang wu kutina aba nzali mēnana ēn nggē yinē wun kam ngga,

¹⁹ nē yia do ama, lang wu lina girlina mala nzalī ka, dumēna púp wun nē yinē pàgir mala loasē a kuli abanam Yahweh.†

²⁰ Wun nē yinē kyak mēnana à pē nē muku mana wu goe a dēmba ka, sē wun nē tārī bē duk pàgir mēnana à loasē a kuli aban Yahweh ka, kēla mana wu kē pangnē mēsēsa mēdēmbē mana pur a katēra ka.

²¹ Dumēna púp ama koya pēlēa, arē anza ma'wun kat ka, wun nē nggē pē Yahweh pàgir mana à loasē a kuli ka aba muku mēdēmbē mēnana wu goe ka.

Anggurcau amur acaubikea mana à pea aba bwarkio ka

²² << <Lang wu bwarkio, wu gatti kpata anzongcau man mēnana kat Yahweh banggi Musa ka,

²³ nggearē agir mana kat Yahweh na wun nē kún Musa, twal a pwari mana Yahweh pana nzongcau nēi aban ká dēmba, arē anza ma'wun kat ka,

²⁴ sē bē mēnia ka wu pē kpakpak d̄ang, sē pà a mēsē b̄wabundēa raka, b̄wabundēa kat nē pà lo-jamnda, kēla pàgir mala pisē kēring, ace pà rēmban mēboarne mēnana kē pwasēbumam Yahweh ka, atārēia andē pàgir mala girlina andē pàgir mala girnūná male, kēla mana nggurcau kanī ka, andē gbato mwashat ace pàgir mala gēshi caubikea.

²⁵ Pēris nē shawudī b̄wabundēa mala amē Isērayila sē à nē twalia wia banī, acemēnana bwarkio na, sē dēm ngga à yinanē pàgir malea, yī pàgir nē bēsa aban Yahweh andē pàgir mala gēshi caubikea malea aban Yahweh, ace bwarkio malea.

²⁶ Sē b̄wabundēa mala amē Isērayila kat ka, à nē twalia wia banī, yia andē aməkúndàngna mēnana à do abalēia ka, acemēnana mēno yī gir à pē ka kum abwana kat aba d̄wanyī-sēlēe.

²⁷ << <Bē b̄wa mwashat pāk caubikea aba d̄wanyī-sēlēe ka, dumēna púp ama nē pà gir'nkila nē mamēna mbul mēnana mbule mwashat ka, kēla pàgir mala gēshi caubikea.

²⁸ Sē b̄wa mēno bwarkio, lang pāk caubikea aba d̄wanyī-sēlēe ka, pēris nē shawudī a b̄adēm Yahweh. Nē shawudī sē à nē twali wi banī.

²⁹ Nggurcau na mwashat ace b̄wa mēnana pāk caubikea aba d̄wanyī-sēlēe ka, ko b̄wē ka à bēli b̄wa Isērayila na, ko b̄wa-kúndàngna na, mēnana do abalē wun ngga.

³⁰ << <Sē b̄wa mēnana pāk gir kpakpak ka, ko b̄wa Isērayila na ko b̄wa-kúndàngna na ka, ndarē bēsēki Yahweh. Mēno yī b̄wa ka à nē pusēi abalē abwana male.

³¹ Acemēnana nyesēna cau mala Yahweh bā, sē yālñi nzongcau male ka, mēno yī b̄wa ka, à nē kasēi abalē abwana male kat-kat. Bafē male nē ueo amurī.> >>

À wal-lú bebwa ace yàl nzongcau mala Sabbat

³² Lang amē Isērayila na aba pēdanban ngga, à kum bebwa aban tarki gimsa a pwari Sabbat.‡

³³ Abwana mēnana à kumi aban tarki gimsa ka, à warinēi aban Musa andē Haruna, andē b̄wabundēa kat.

† 15:19 15:19 yinē pàgir mala loasē a kuli abanam Yahweh ko <<san bē bare ace pàgir mēnana à tārī acem Yahweh ka.>> ‡ 15:32 15:32 Sēni aba: Pur 35:2-3.

³⁴ À gírì a ndà, acemənanana à malaká kasəcau amur gír mənana à nè pàngnəi ka dāng.

³⁵ Yahweh banggi Musa ama, <<Məno yì bwa ka, duməna púp à nè wal-luí; bʷabundəa bəà bukkí nə atali zak nə kàttì.>>

³⁶ Nda bʷabundəa puppup pusəi zak nə kàttì, sə à bukki nə atali wǔ, kəla mənana Yahweh banggi Musa ka.

³⁷ Yahweh bang cau nə Musa ama,

³⁸ <<Nacau nə amə Isərayila, sə wu banggia wia ama, <Arə anza malea kat ka, bəà bolə ankonggúr ace dúrkia arə abankara mala kún anggea-daure malea, sə arə koya boləo-nkonggúr ka, à nè tsəki wi nkonggúr məlùre.

³⁹ Nè duk boləo-nkonggúr ace wun, ace mənana bə wu səni, sə balə wun bə kasəa arə anzongcau mala Yahweh kat, sə wu kpatea, sə wu kəa gya atà babum wun andə məsə wun, mənana nə kánə wun a gyatarəu atà abea abakuli ka dāng.

⁴⁰ Anggo sə wun nə denyinə, sə wun nə kpata anzongcau mem kat, sə wun nə duk aməfele aban Bakuli ma'wun.

⁴¹ Mə nda Yahweh Bakuli ma'wun, mənana pusə wun aba nzali Masar ace duk Bakuli ma'wun ngga. Mə nda Yahweh Bakuli ma'wun.> >>

16

Mgbicau mala Kora

¹ A be pwari ka, Kora muna-bʷabura mala Iza, muna-bʷabura mala Kohat, muna-bʷabura mala Lawi, twal Datan andə Abiram, amuna-burana mala Eliyap, andə On muna-bʷabura mala Pele, aməkà Ruben, atè.

² Sə à lo arə Musa, atārəia andə abea aburana gbəman-bari nə lumi-tongno, mənana à sūrəia pepè, sə amə Isərayila twalia bəà duk abwana-məgule amur bʷabundəa ka.

³ À kya ram rəia a banbʷáná arə Musa andə Haruna sə à banggia wia ama, <<Wu umá dār! Koyan aba bʷabundəa mənəia kat ka məfele na, sə Yahweh ka nda abaləia! Sə palang sə wu kə loosə bamur rə wun amur bʷabundəa mala Yahweh?>>

⁴ Lang Musa ok cau man ngga, kara kpa nə baməsəi a nzali,

⁵ sə ne Kora andə abwana mənana kat atè ka, ama, <<Nə dəmbəri ka, Yahweh nə ləmdə yana nda male, sə yana nda məfele andə bwa mənana nə yinəi tù a baní ka. Bwa mənana Yahweh nə twal ka, nə yinəi tù a baní.

⁶ We Kora wunə abwana mô kat, wu pàk mənəia ka: wu twal atasau-bəsa,*

⁷ lí ka, wu tsək bəsa abaləia, sə wu so muku-gír loosə yele mə'rəmboarne amúrià abadəm Yahweh.† Bwa mənana Yahweh nə twal ka, nə duk bwa mənana məfele na ka. Wun amuna-burana mala Lawi ka, wu umá dār!>>

⁸ Pələa Musa ne Kora ama, <<Wu ǒ, wun amuna-burana mala Lawi:

⁹ Wu kə səni ama gír məkyauwe na, mənana Bakuli mala amə Isərayila tàr wun aba bʷabundəa mala Isərayila, ace yinə wun tù a baní, bə wu pàk túró a Taragula mala Yahweh, sə bə wu came a badəm bʷabundəa ace pakkia wia túró ka,

¹⁰ sə dəm ngga yinanə wun tù a baní, wun kat andə amə'eam wun amuna-burana mala Lawi ka le? Wu ndarə alta dobuno-pəris gbal le?

¹¹ Acemani ka, nda arə Yahweh sə wun, wunə amə kpata wun ngga, wu ram rəwun! Yana nda Haruna mənana wu kə nggwani wi ka?>>

¹² Sə Musa túrban bəà tunə Datan andə Abiram, amuna-burana mala Eliyap bəà yiu; sə à bang ama, <<Pà səm nə ká dāng!

* 16:6 16:6 Balli aba: Pur 27:3; 38:3; Bal 4:9,14; 16:17,37-39. † 16:7 16:7 Balli gbal aba: Pəris 10:1-2; 16:12.

¹³ A kə səni kəla gír məkyauwe na mənana a pusə səm, səm purî bá nzali mənana mur-nyi andə kiura kə bang kàm ngga, ace wal-lú səm aba pədanban ngga, sə ado ka a kə earce ləmdə do-bwaməgule amur səm gbal le?

¹⁴ Sə yale a malaká yinə səm a nzali mənana mur'nyi andə kiura kə bang kàm ngga dāng, sə a pa səm ababan-məssa andə ababan-anap bəà duk agirkuma ma'səm dāng. A kə səni kəla səm pənə denyicau re? Awo, pà səm nə ká dāng!>>

¹⁵ Bum Musa lul kərkər, sə ne Yahweh ama, <<Cè a ak apagir malea dāng. Ən ak kə mədambəriso a bu kəbwa ateà dāng, sə ən pakki kəbwa ateà kəgír məbane dāng.>>

¹⁶ Sə Musa ne Kora ama, <<Lí ka, we wunə amə'tò kat, wu kya bədəm Yahweh; we, yia sə Haruna.

¹⁷ Koyan atə wun ngga bə twal tasau-bəsa male, sə bə so muku-gír loasə yele mə'rəmboarne abaləi, sə koyan ngga bə yinə tasau-bəsa male abadəm Yahweh, atasau-bəsa gbəman-bari nə lumi-tongno; we gbal, sə Haruna, koyan nə tasau-bəsa male.>>

¹⁸ Koyan ateà ka, twal tasau-bəsa male, tsək bəsa abaləi, sə so muku-gír loasə yele mə'rəmboarne amurí, sə came a bankutio aba Tara Ban-peri, atārəia andə Musa andə Haruna.

¹⁹ Kora ram bwabundəa arəia a bankutio aba Tara Ban-peri.

Boarbwa mala Yahweh pusərəi aban bwabundəa kat.

²⁰ Yahweh ne Musa andə Haruna ama,

²¹ <<Wu gəshəban binala abwana mənəia ka, ace mənana mə twaltea akə dyadyan!>>

²² Səama Musa andə Haruna kpa nə bəməsəia, sə à bang ama, <<We 'Bakuli, Bakuli mala abangno mala abwapəndəa kat, bwa mwashat nə pək caubikea sə awu nə pak-bumlulla nə bwabundəa kat le?>>

²³ Pələa Yahweh nacau nə Musa, ama,

²⁴ <<Banggi bwabundəa ama, <Wu gəshəban agumli mala Kora, Datan andə Abiram!> >>

²⁵ Pələa Musa lo wari aban Datan andə Abiram; sə abwana-məgule mala Isərayila o atə.

²⁶ Sə banggi bwabundəa ama, <<Ida, wu upi ban agumli mala aburana aməbealbike man, sə wu kəa je kəgír malea dāng, bə ana raka à nə twalta wun abalə acaubikea malea kat!>>

²⁷ Nda à gəshəban agumli mala Kora, Datan andə Abiram, a koya bui. Datan andə Abiram puro à cam a kún agumli malea andə amālea, amuna-burana malea andə amuna məkəke malea.

²⁸ Musa bang ama, <<Nə mənəia ka sə wun nə sələa ama Yahweh túrām bən pakki atúró mənəia ka; à pur aba denyicau mem dāng.

²⁹ Bə abwana mənəia wú kəla mana abwana kat kə wú ka, ko ana raka, bə gír mənana kumgiyi abwana nda mana nə kumia ka, Yahweh nə túrām dāng.

³⁰ Səama bə Yahweh pək gír məbəsəhe, sə nzali mən kúni myalia kat andə agir mana amalea na, sə à kúti nəməsəia a Shewol ka, sə wun nə sələa ama aburana man bəsəkina Yahweh.>>

³¹ Lang maləna naki acau mənəia ka, kara nzali mənana à cam amurí ka gauwa mənna.

³² Nzali mən kúni, sə myalia andə aməbala malea, abwana mala Kora kat, andə agirkuma malea.

³³ Anggo sə yia, andə agirkuma malea kat ka, à ko nəməsəia a Shewol; sə nzali gír amúrià, tea-twali bá bwabundəa.

³⁴ Makki'zwalo malea tsək amə Isərayila mənana kat à kàribania ka à lo nə mire; à bang ama, <<Cè nzali myal səm dāng!>>

³⁵ Bəsa sulə nəban Yahweh, pisə abwana mənə gbəman-bari nə lumi-tongno mənana à pàgir mala loasə yele mə'rəmboarne ka.

³⁶ Yahweh bangcau nə Musa ama,

³⁷ <<Banggi Eleaza muna-bwabura mala Haruna yi pəris, ama bə pwangi atasau-bəsa aba pibəsa, acemənana aməfele na. Sə bə mesəki ankalang-bəsani kuko nə kàtti.

³⁸ Atasau-bəsa mala abwana mənə à pàk caubikea sə warinəia à dʷanyī yiləmia ka, bəà walkia lapat-lapat, ace gîr-rə gyangŋan nəia, acemənana à panagir nəia aban Yahweh. Acemani ka aməfele na. À nə duk gîr'ləmdəa aban amə Isərayila.>>

³⁹ Nda Eleaza yi pəris twal amənia yi atasau-bəsa mala bolo-bángŋá, mənana abwana mana à pisəia ka, à panagir nəia ka, sə walkia lapat-lapat, à pələ gîr gîr-rə gyangŋan,

⁴⁰ kəla mana Yahweh banggi wi nə kún Musa ka. Məno ka nə duk gir kasəbaləu aban amə Isərayila ama kə bwa-dàng pà kàm, mənana pur a tau mala Haruna raka, nə sung tù ama nə pàgir mala pisə muku-gîr loasə yele mə'rəmboarne abadəm Yahweh ka dāng, ace mənana bə kəa pa kəla Kora andə amətə ka dāng.

⁴¹ Səama lang ban yi fana ka, bwabundəa mala amə Isərayila nggwanî Musa andə Haruna ama, <<Wu walna-lú abwana mala Yahweh!>>

⁴² Sə lang bwabundəa yi ramba arə Musa andə Haruna ka, à pələ məsəia nəban Tara Ban-peri. Kara à sənī ka pərbang girna murí, sə boarbwa mala Yahweh pusərei.

⁴³ Pələ Musa andə Haruna yiu a bankutio aba Tara Ban-peri,

⁴⁴ Yahweh nacau nə Musa ama,

⁴⁵ <<Wu gəshiban bwabundəa mənə ka, ace mənana bən twaltea adyan.>> Səama à kpa nə baməsəia a nzali.

⁴⁶ Sə Musa ne Haruna ama, <<Twal tasau-bəsa mò, dārə nkalang-bəsa mana nda amur gyangŋan ngga abaləi, sə wu so muku-gîr loasə yele mə'rəmboarne amurí. Kyane akaurəa aban bwabundəa sə wu shawudí, acemənana bumlulla suləna nəban Yahweh! Kwánó-bikea tinate.>>

⁴⁷ Nda Haruna pa kəla mana Musa banggi wi ka; twal tasau-bəsa male, sə bangŋa wari a tsùrú mala bwabundəa, sə sənī ka kwánó-bikea tinate abalə abwana. Pələ so muku-gîr loasə yele mə'rəmboarne, sə shawudí abwe.

⁴⁸ Yi came a nre ka alú andə aməyiləmu, sə à tamsə kwánó-bikea, lidəmba dāng.

⁴⁹ Làkkì mala abwana mənana à wù atəcau mala kwánó-bikea mənə ka, à nda á-lum-nong-ine nə gbəman-tongno-nong-bari (14,700), amur aməno à wu a gîr-kumban mala Kora ka.

⁵⁰ Anzəm mənana à tàmsəna kwánó-bikea ka, Haruna nyar aban Musa a bankutio aba Tara Ban-peri.

17

Gara mala Haruna tò-mbuí

¹ Yahweh banggi Musa ama,

² <<Nacau nə amə Isərayila, sə wu ak agara lum-nong-bari a buia, mwashat ace koya bala-kàu,* a bu amúrû kat arə abala-kàu malea. Gilə lullə koya múrû arə gara male,

³ sə wu gilə lullə Haruna amur gara mala Lawi. Koya múrû mala koya bala-kàu ka nə pāngnə gara mwashat.

⁴ Tsək agara mənə ka aba Tara Ban Peri, abadəm Akwati mala Acau-nakûn, ban mənana ən nggə je sənə we kam ngga.

* 17:2 17:2 *bala-kàu* ko tau

⁵ Sə gara mala bwa mənana ən twal ka nə tò-mbuí. Anggo sə mə nə tamsə nggwani mala amə Isərayila mənana à kə yinəi tūtù amuro ka.>>

⁶ Nda Musa nacau nə amə Isərayila ka; sə koyan atà amúrû malea pe wi gara, mwashat ace koya múrû mala koya bala-kàu, agara lum-nong-bari, sə gara mala Haruna ka nda abalə amalea.

⁷ Musa pələa tsək agara mənia ka, abadəm Yahweh, aba Tara mala Acau-nakûn.

⁸ Lang ban fana ka, Musa kúti aba Tara mala Acau-nakûn, kara səni ka, gara mala Haruna, mana nda ace tau mala Lawi ka, tonghəna sə pusəna mbuí arəi, sàngghəna pwasəe, sə pusəna abəla-almon mənana à banghəna ka.

⁹ Musa pələa pusə agara mənə a badəm Yahweh, yinəia aban amə Isərayila kat. Pələa à sənggi agare kat, sə koya múrû ka twal gara male.

¹⁰ Sə Yahweh banggi Musa ama, <<Nyesə gara mala Haruna tsəi abadəm Akwati mala Acau-nakûn,† ace mənana bə duk gir'ləmdəa aban amə'mgbicau. Mənia ka nə tamsə nggwani malea arəam, bə ana raka à nə wukio.>>‡

¹¹ Anggo sə Musa pa, kəla mənana Yahweh pe wi nzongcau ama bə pək ka.

¹² Sə amə Isərayila banggi Musa ama, <<Səni, ma'səm maləna! Səm wukina! Səm kidikina!

¹³ Koyan mənana sung tù, mənana gbəshì ban Taragula mala Yahweh ka, nə wũ. Səm kat ka, səm nə wuki le?>>

18

Atúró mala Apəris andə Amə'Lawi

¹ Yahweh banggi Haruna ama, <<We, wunə amuna-burana mô andə bala-kàu mò atò ka wun nda à nə tsəka wun cau arə wun mala koya gír məbane mənana kum agir mənana à nda aba Tara-məfele ka. Sə we wunə amuna-burana mô atò ka, wun nda à nə tsəka wun cau arə wun bə apəris dʷanyì kpata nggurcau mala túró pəris ma'wun ngga.

² Dəm ngga, amə'eambo a tau mala Lawi, yì tau mala akeô ka, awu nə yinəia ace mənana bəà pəkkô gbasha; sə we wunə amuna-burana mô mana atò ka, wun nə pa abadəm Tara mala Acau-nakûn.*

³ Yia ka, à nə kpata cau mò andə bwal túró mənana à nə nggə pa aba Taragula kat ka. Səama, duməna púp, à pà nə yiu tù aban agirtúró mala Ban-məfele ko gyanghən dāng, bə ana raka à nə wũ, sə awu nə wũ.

⁴ Yia ka, duməna púp à nə kpapibu nə we ace tsəkir Tara Ban-peri andə pakki atúró mala Tara Ban-peri kat. Bwa-dāng pà nə gbəshìban wun dāng.

⁵ <<Wun nda wu nə nggə pakki atúró mala Tara-məfele andə atúró mala gyanghən ngga, ace mənana bumlulla mala Yahweh bəkəa suləo amur amə Isərayila dəm raka.†

⁶ Səni, Mim nə bamúrām ngga, ən tarna amə'eambo Amə'Lawi, abalə amə Isərayila. À nda ka boro a bano, mana à pānī Yahweh, ace pək túró mala Tara Ban-peri ka.

⁷ Səama, we wunə amuna-burana mô ka, wun nə pək túró-dopəris ma'wun ace koman kat mala gyanghən andə gír mənana à nə pe aba Ban Nggea Məfele ka. Wun nə pək túró-pəris. Mə ndaban pa wun túró-dopəris kəla boro ace túró. Sə bwa-dāng mənana yiu tù aban Tara-məfele ka, duməna púp à nə wal-lui.>>

Pàgír ace Apəris andə Amə'Lawi

† 17:10 17:10 Balli gbal aba: Ib 9:4. ‡ 17:10 17:10 Balli gbal aba: Pur 28:35; 30:20-21; Pəris 8:35; 10:6,9; 15:31; 16:2,13; Bal 4:19; 18:3,32. * 18:2 18:2 Balli aba: Bal 8:5-26. † 18:5 18:5 Balli aba: Bal 1:53; 16; 17:12-13.

⁸ Pələa Yahweh banggi Haruna ama, <<Səni, Mim nə bāmúràm, ən tsəngnənó amur apagir mana à yinəia abanam ngga, yì aboro məfele mana kat amə Isərayila pa abanam ngga. We wunə amuna-burana mô andə amə'keo ka wun nə kum kāmbe mana à pusəi abalə aboro məfele mənəia ka; duməna nê mana à nə kpate ka tətək.

⁹ Kāmbe abalə apagir nggea məfele mana à pisəia kəring raka, koməye atə apagir malea mənana à pà abanam, koya pàgir mala məsəsa, andə koya pàgir mala gəshi caubikea, andə koya pàgir mala kumcau, mənana à nə pà abanam ngga, à nə duk nggea məfele aceo sə ace amunio andə amə'keò.

¹⁰ Wun nə lì a ban nggea məfele. Koya muna-bwabura ka nə gandə li. Nə duk gır məfele aban wun.

¹¹ <<Mənia gbal ka, mona: kāmbe mənana à twal aba pàgir mala aboro malea, yì apagir mənana kat amə Isərayila pà abanam nə loasəe a kuli ka. Ən pano wia, we wunə amuna-burana andə amuna-maməna mô atò. Duməna nê mana à nə kpate ka tətək. Koya bwa mənana nda aba boarnsari a bala mò ka, nə gandə li.

¹² <<Mùrú olif kat nggea-məboarne mənana à tita kāmbe, andə mùr-anap kat nggea-məboarne mənana à tita kāmbe, andə məsəsa nggea-məboarne mənana à tita pwane, yì abəlagir mədəmbe malea mənana à kə yinəia ace pè abanam Mim Yahweh ka, ən pano wia.

¹³ Abəlagir mədəmbe mala koman kat, mənana nda aba nzali malea, mənana à kə yinəia aban Yahweh ka, amona. Koya bwa mənana nda aba boarnsari a bala mò ka, nə gandə li.

¹⁴ <<Koya gır a Isərayila, mana à tərni acem Yahweh ka, duməna mona.

¹⁵ Koya muna-dəmba mala agir mənana nəyiləmu, mana tita puro a bum ngge, ko bwapəndəa ko girkusəu na, mana à kə panagir nēi abanam Yahweh ka, mona. Səama, duməna púp, abwana nə akmúr muna-dəmba mala bwapəndəa,‡ sə à nə akmúr muna-dəmba mala girkusəu məbeami.

¹⁶ Akmúria lang à lumsənà zongno mwashat anzəm bəlia ka. Boalo akmúria ka shekel tongno mala məsəbolo-azərfa na. Kpata shekel mənana à kārə dəmbərya male sə à eara amurí a Tara-məfele (mənana shekel mwashat ka mətyang lum-nong-bari na ka).

¹⁷ <<Səama muna-dəmba mala ndă, ko muna-dəmba mala nzur, ko muna-dəmba mala mbulpəndəa ka, à pà nə akmúria dāng; aməfele na. Awu nə watsəki nkilea amur gyangnan, sə awu nə pisə mùrú-nyama malea kəla pàgir nə bəsa mənana kə pa rəmban məboarne mana kə pwasəbumam Yahweh ka.

¹⁸ Nyam agirkusəu mənəia ka, duməna mona, kəla mana nyam kikel girkusəu andə byali məli mana à pàgir nēi nə loasəe a kuli ka, amona ka.

¹⁹ Apagir məfele mana amə Isərayila kə yinəia ace pè Yahweh ka, ən pano, we wunə amuna-burana andə amuna-maməna mô atò, kəla nê mana à nə kpate ka tətək. Mənia ka duməna kùrcau mala tubamur,§ mana pà nə mal raka, abadəm Yahweh, aceo andə amə'keò atò.>>

²⁰ Pələa Yahweh banggi Haruna ama, <<Wun apəris ka pà wu nə kum kə nzali ace libala atə amə Isərayila dāng, sə pà wu nə kum kə kāmbe ama ma'wun na ateà dāng. Mə nda kāmbe mana wun nə kum ngga andə gır libala ma'wun abalə amə Isərayila.

²¹ <<Səni, ən panì Amə'Lawi banì-mwashat-aba-lum mala agirkuma kat a Isərayila* bə duk gır libala malea, a kúnì túró mənana à kə pak ka, yì túró mala Tara Ban-peri.

‡ 18:15 18:15 Balli aba: Pur 13:11-16. § 18:19 18:19 kùrcau mala tubamur ko <<pacau mənana nggade pà kàm raka>> * 18:21 18:21 Balli aba: Nggur 26:12; 2Kpa 31:12; Nehe 10:37-38; Ib 7:5.

²² Amə Isərayila pà nè gbàshìban Tara Ban-peri dəm dāng, bə ana raka à nè twal caubikea amúrià, sə à nè wũ.

²³ Amə'Lawi na mənana à earia wia bəà pak túró mala Tara Ban-peri ka, sə à nè twal bafe mala caubikea malea amúrià. Mənia ka nggurcau na mənana nggade pà kàm raka arə anza ma'wun kat. Amə'Lawi pənə kə nzali ace libala atà amə Isərayila dāng;†

²⁴ Pàgir mala banì-mwashat-aba-lum mənana amə Isərayila kə yinəi ace pàgir aban Yahweh ka, ən pania wia bə duk gír libala malea. Acemani ka, ən banggia wia nəma à pənə kə nzali ace libala atà amə Isərayila dāng.>>

²⁵ Pələa Yahweh banggi Musa ama,

²⁶ <<Nacau nə Amə'Lawi sə wu banggia wia ama: <Lang wu angja banì-mwashat-aba-lum mala agirkuma a bu amə Isərayila, mana ən pana wuni bə duk gír libala ma'wun ngga, duməna púp wun nè pusə banì-mwashat-aba-lum male, wun nè panagir nəi aban Yahweh; mənia ka nda banì-mwashat-aba-lum mala banì-mwashat-aba-lum.

²⁷ Mənia yì pàgir ma'wun ngga Yahweh nè denyinəi kəla weama pàgir na mənana puro arə ababan ma'wun, mala bəsa məsəsa mənana à nyé a katəra, andə mala mùr-anap mana à kambì arə bəle məbangje ka, sə nè bəwangsə wun acei.

²⁸ Acemani ka, duməna púp wun nè yinə pàgir gbal aban Yahweh. Aba koya banì-mwashat-aba-lum mənana wu ak a bu amə Isərayila ka, wun nè pusə kāmbe mənana nda ace pàgir aban Yahweh ka, wun nè pè Haruna, yì pəris.

²⁹ Aba koya boro mənana abwe pà wun ngga, duməna púp wun nè pusə kāmbe mənana nda acem Yahweh ka; kāmbe nggea-məboarne mala koməye ka, nda wun nè tàri acem Yahweh ka.>

³⁰ <<Banggi Amə'Lawi ama, <Lang wu pana kāmbe nggea-məboarne mala banì-mwashat-aba-lum ngga, à nè bəwangsə wun, wun Amə'Lawi acei, kəla weama wu pusə abəlagiri a katəra andə ban-kam-anap.

³¹ Sə wun Amə'Lawi, andə amə'bala ma'wun ngga, wun nè gandə li girline a koya ban mənana wu earce ka. Mənia ka, nda tangnakusə wun ace túró mana wu kə pa aba Tara Ban-peri ka.

³² À pà nè na ama, wu pàngjə̀nà gír məbane nə twal banì-mwashat-aba-lum mala Yahweh dāng,‡ bə wu pànì apəris kāmbe nggea-məboarne malea ka. Səama, wu tsəkir wun, wu kəa nyesə apagir məfele mala amə Isərayila, kəla gír məkyauwe dāng. Bə wu pàk anggo ka, wun nè wũ.> >>§

19

Anggurcau mala lakban arə je lú

¹ Yahweh nacau nə Musa andə Haruna ama,

² <<Mənia ka nda nə mala nggurcau mənana Yahweh tsək ka: Banggi amə Isərayila bəà yinəo nə muna-ndá məbangje, mənana pənə bekə doak arəi dāng, pənə bekə gír məbane arəi dāng, sə à malaká tsəki wi nggun-rya a myali a kə fara raka.

³ Awu nə pè Eleaza, pəris; sə yì ka nə kənəi anzəm kàtti, sə à nè pwanmeali a badəmbi.

⁴ Pələa Eleaza pəris nə dārə aba nkile nə munabui, sə nè watsəki kusə tongno-nong-bari, nə njar badəm Tara Ban-peri.

⁵ Pələa à nè pisə muna-ndá man a məsəi; ngguí, andə nyami, andə nkile andə ciute ka, à nè pisəia a bəsa.

† 18:23 18:23 Balli aba: Nggur 10:8-9; 18:1-2; Jes 13:14,33. ‡ 18:32 18:32 Balli aba: Pəris 19:8; 22:16. § 18:32 18:32 Balli gbal aba: Pəris 22:2,15.

⁶ Sə pəris ka, nə twal nggun-seda andə bondo-hisop andə bugir məbangŋe, sə nə túríá aba bəsa mənana muna-ndá kə pi abaləi ka.

⁷ Pələa pəris ka, duməna púp nə lakki agir'nggūrəi, sə nə sussəo; anzəm mənə ka, nə gandə kutio a kàttì, sə kat andə amani ka, nə ueo aba do-beami ba pwarikpəra.

⁸ Sə bwa mana pisə mənə yì muna-ndá ka, duməna púp yì gbal ka nə lakki agir'nggūrəi, sə nə sussəo; sə kat andə amani ka nə ueo aba do-beami ba pwarikpəra.

⁹ <<Bwa mənana məboarnsari na ka, nə ram tú muna-ndá mənía ka, sə nə soe a ban məboarnsari anzəm kàttì. Nə duk gir mənana bʷabundəa mala amə Isərayila nə tsəkce ka, ace mənana à nə zurì a mùr ace lak bwa mənana kpa aba beami ka. Pàgir na ace lak caubikea.*

¹⁰ Sə bwa mənana ram tú muna-ndá ka, duməna púp nə lakki agir'nggūrəi, sə kat andə amani ka nə ueo aba do-beami ba pwarikpəra. Mənía ka, nə duk nggurcau mənana málá male pà kàm raka aban amə Isərayila, sə aban amə'kúndàngna mana à do abaləia ka.

¹¹ <<Bwa mənana je lú bʷapəndəa ka, nə duk məbeami ba nongŋo tongno-nong-bari.

¹² Yì ka, duməni wi púp nə lak bəmuri arə do-beami male nə mùr a tàruia pwari andə tongno-nong-baria pwari, sə nə boarnsari; sə bə lak bəmuri a tàruia pwari andə tongno-nong-baria pwari raka, pà nə boarnsari dāng.

¹³ Bwa mənana kat je rə bwa mənana wuna, sə lak rəi raka, nə tsək Taragula mala Yahweh nə pəndəkya; sə mənə yì bwa ka à nə kasəi a Isərayila. Yì ka, nə ueo aba do-beami acemənana à watsəki wi mùr lakban amurí dāng. Do-beami male ka nda arəi piu.

¹⁴ <<Mənía ka nda nggurcau mana à nə kpate bə bwa wũ aba gumli ka: bwa mənana kat kúti aba gumli mənía andə koyan mənana kat nda aba gumli mənía ka, nə pa aba do-beami mala anongŋo tongno-nong-bari.

¹⁵ Sə koya kwár aba gumli mənía, mənana nda atarəi, à kumsəi wi girkúni raka, duməna məbeami.

¹⁶ <<Sə bwa mana kat, nda a bawanban, sə je rə bwa mana à wal-luí nə nggeabyau, ko mənana wũ atarəi ka, ko je mũ bʷapəndəa, ko bəmbe ka, nə pà aba do-beami mala anongŋo tongno-nong-bari.

¹⁷ <<Ace lak bwa mənana məbeami na ka, à nə dárə aba tú mala pàgir ace gəshi caubikea, mənana à pisəi kəring ngga, à nə soé a dù, sə à nə soapi wi mùr mana kə bang ngga amurí.

¹⁸ Bwa mənana məboarnsari na ka, nə twal bondo-hisop, nə oasəi a mùrì, sə nə watsəki arə gumli mənía bwa wũ kam ngga, sə arə agir mənana abaləi ka, andə abwana mənana à ndakam ngga. Yì dəm ngga, nə watsəki arə bwa mənana kat je mũ bʷapəndəa, ko bəmbe, ko je rə bwa mana wũ atarəi, ko bwa mana à wal-luí ka.

¹⁹ <<Sə bwa mənana məboarnsari na ka, nə watsəki bwa mana məbeami na ka a tàruia pwari andə tongno-nong-baria pwari; sə a tongno-nong-baria pwari ka nə lé arə do-beami male. Sə bwa mənana à kə lé ka, duməna púp nə lakki agir'nggūrəi, sə nə sussəo, sə nə pwarikpəra ka, nə duk məboarnsari.

²⁰ Səama bə bwa ka duk məbeami, sə binə lak rəi arə do-beami male ka, mənə yì bwa ka à pà nə eari wi bə do aba bʷabundəa mala Isərayila dāng, acemənana pəndəkina Ban-məfele mala Yahweh.† Acemənana à watsəki wi mùr lakban arə do-beami amurí raka, məbeami na.

* 19:9 19:9 Balli aba: Pəris 4. † 19:20 19:20 Balli gbal aba: 1Kor 6:19-20.

²¹ Mənia ka, nə duk nggurcau mənana málá male pà kàm raka acea. Sə bwa mənana watsəkiyi mür lakban ngga, duməna púp, yi gbal ka, nə lakki agir'nggūrəi, sə bwa mənana kat je mənıa yi mür lakban arə do-beami ka, nə ueo aba do-beami ba pwarikpəra.

²² Gır mənana kat bwa məbeami je ka, gırnı nə duk məbeami; sə bwa mənana kat je gırnı ka, nə duk məbeami ba pwarikpəra.>>

20

Mür bün aba tali

¹ Sə bwabundəa mala amə Isərayila puppup yiu aba pədanban Zin, a zongho mədəmbe. Abwe yi tsək là-gumli a Kadesh. Miriyam paklú kano, sə à tsəkluí kano.

² A ban mənə ka mür pà kàm ace bwabundəa dāng; pələa à ram rəia sə à mgbicau arə Musa, sə arə Haruna.

³ Kún abwe bua arə Musa ama, <<Bə səm wukina atà amə'eam səm a pwari mənə à wuki a badəm Yahweh ka, bə nə boaribani!

⁴ Palang sə a yinə bwabundəa mala Yahweh a babondo man? A yinə səm ace mənana səm, sənə agirkusəu ma'səm ngga, bə səm yi wuki kani ka le?

⁵ Palang sə a pusə səm, səm puri nzali Masar? A pusə səm ace yinə səm a ban məbike mənıa ka le? Ban mənana kə məsəsa, ko nggun-bwari, ko nggun-anap, ko nggun-mbəring pà kàm dāng, sə kə mür pà kàm mana səm nə nu ka raka!>>

⁶ Pələa Musa andə Haruna, nying badəm bwabundəa, à yiu a bankutio aba Tara Ban-peri, sə à kpa, nə baməsəia a nzali. Kara boarbwa mala Yahweh pusərəi abania.

⁷ Yahweh banggi Musa ama,

⁸ <<Twal garè* a buo, sə we wunə mə'eambo Haruna ka, wu ram bwabundəa, sə wu ne tali mənə cau a məsəia, bə pusə mür male bə soləo. Anggo sə awu nə pusəia wia mür nə bá talinı, sə awu nə pə bwabundəa andə agirkusəu malea mür bəà nū.>>

⁹ Anggo, sə Musa twal garè a badəm Yahweh, kəla mana banggi wi ka.

¹⁰ Yi andə Haruna ka à ram bwabundəa a banbwáná a badəm talinı, sə Musa banggia wia ama, <<Wu kwaki kir wun ado, wun amə'mgbicau! Duməna púp ama səm nə pusəa wun mür aba tali mənıa ka le?>>

¹¹ Pələa Musa loasə bui, wal talinı nə gara male kusə bari. Kara mür pur abaləi kpəm, sə bwabundəa andə agirkusəu malea nū.

¹² Səama, Yahweh banggi Musa andə Haruna ama, <<Acemənana wu earnə mim, mənana wun nə pam gulo kəla məfele abadəm amə Isərayila raka, pà wu nə kánə bwabundəa mənıa a nzali mənana ən pania wia ka dāng.>>

¹³ Mür mənə ka à tunəi ama mür mala Meriba,† acemənana nda ban mənana kún amə Isərayila bua arə Yahweh kam ngga, sə yi ka ləmdə bamuri məfele na abaləia.

Edom ginə nyinggi Isərayila njar bə kutio

¹⁴ Pələa Musa tasə amə'na-túrbân, à lo a Kadesh aban ká aban murəm Edom nə cau ama: <<Mənıa ka, nda cau mənana mə'eambo Isərayila kə bang ngga: A súrənà rə gır mana kat kum səm, yi tanni mənana yiu amur səm,

¹⁵ lang aká səm suləo, à wari a nzali Masar, sə səm duk kano arə apələa pas, sə amə Masar pakka səm məbike, səm sənə atár səm andə aká səm ngga.

¹⁶ Səama, lang səm yinə bua ma'səm aban Yahweh ka, yi ka, ok gi səm, pələa tasə məturonjar, mana yi pusə səm aba nzali Masar ka. Adyan ngga, səm ndya a Kadesh, yi là mənana a nzong-nzali mô ka.

* 20:8 20:8 garè ko <<gara mala mə'eambo Haruna.>> † 20:13 20:13 Meriba ka baləi nda <<kúnbuana.>>

¹⁷ Ida, deki sëm, bə sëm kùtí nəba nzali mô. Pà sëm nè kùtí a baban-məssa ko baban-anap dăng; yale pà sëm nè nu mùr a kə tūli-mùr dăng. Sëm nè ging cat amur njar-məgule mala murəm, aban o; pà sëm nè kyang a bu-məli ko bu-mənggare dăng, shebè sëm kya kutina, sëm purni bu-nzali mô ka.>>

¹⁸ Səama, Edom pe wi eare ama, <<Pà wun nè kùtí aba nzali man dăng, sə bə wu binə ama wun nè kùtí kani ka, mə nə kánə amə'lwa mem arə wun.>>

¹⁹ Amə Isərayila eari wi ama, <<Səm ngga, sëm nè o cat amur njargula-məgule, sə bə sëm, ko agirkusəu ma'səm nu mùr ma'wun ngga, sëm nè mbwe boale. Eara sëm, kutio na nəmuraì sëm nè kùtí ka, nə kusə sëm; pà sëm nè pak bekə gir mana nda dăng ngga dăng, ko bəti.>>

²⁰ Murəm Edom nyesə cau ama, <<Pà wun nè kùtí kani dăng.>> Pələa pur nə akanggərang amə'lwa pas nə agirbura məcandəe a buia, ace kánə munəo arə amə Isərayila.

²¹ Anggo sə Edom binə nyinggi Isərayila njar bə kùtí nəba bu-nzali male; nda Isərayila wulimúrí, nying kutio nəba nzalinì ka.

Lú mala Haruna

²² Pələa bəwabundəa mala amə Isərayila puppup loapi Kadesh sə à twal gya, à yiu a Nkono Hor.

²³ Yahweh nacau nə Musa andə Haruna a Nkono Hor, a nzong-nzali Edom, ama,

²⁴ <<Haruna ka ndo nè o atà abwana male. Pà nè kùtí a nzali mana ən nggə pè amə Isərayila ka dăng, acemənana wun kəm ngga, wu okam dăng, wu kpata zongcau mem a ban mur Meriba dăng.

²⁵ Twal Haruna andə muna-bwabura male, Eleaza, wu eau wunəia, amur Nkono Hor.

²⁶ Akano ka swári Haruna adaura-pəris male, sə wu oasəia arə muna-bwabura male, Eleaza. Haruna ka nè o atà abwana male; nè nggá wǔ kano.>>

²⁷ Nda Musa pa, kəla mənana Yahweh banggi wi ka. À eauwe amur Nkono Hor, a məsə bəwabundəa kat.

²⁸ Musa pələa swári Haruna adaura-pəris male, sə oasəi Eleaza, muna-bwabura male. Sə Haruna paklú kano a bəng nkono. Pələa Musa andə Eleaza suləi mur nkono.

²⁹ Lang bəwabundəa səni ama Haruna wuna ka, bala mala Isərayila kat, pak anonggio lumi-tàrú aban bua-luí.

21

À gandə murəm Arat a lwa

¹ Lang bwa Kan'ana, murəm Arat, mana ndanədo a Negev, ok ama, amə Isərayila na aban yiu nə njargula Atarim ngga, kara yinə munəo arəia, bwalki abea bwana atà amə Isərayila.

² Pələa amə Isərayila pàcau nə-shambum aban Yahweh, ama, <<Bə mbak-kàngkàng awu nə tsək abwana mənəia bəà kpa aba bù səm ngga, sëm nè tària aban Yahweh ace twalta alá malea kat-kat.>>

³ Yahweh ok zəmba mala amə Isərayila, pələa pà amə'Kan'ana abata rəcandəa malea, sə à twalteka kat, à kidiki alá malea. À tunə lullə banì ama, Horma.*

N'yau mana à pè nə bolo-bánggá ka

⁴ Pələa à lo gya, twal a Nkono Hor, nə njargula mala Nggeamùr Nzuno, à kàriban arə nzong-nzali mala amə'Edom. Səama, abwe gandə twalgəndəá nə gyê dăng.

* **21:3 21:3** *Horma* ka baləi nda <<mənana à kidiki ka.>>

⁵ À na mēbane arē Bakuli andē Musa, ama, <<Palang sē a pusē sēm a nzali Masar, ace mēnana bē sēm yi wukio a babondo ka? Girlina pa kām dāng! Mūr pa kām dāng! Sē sēm aulēna nē girlina mēbike man!>>

⁶ Pēlēa Yahweh tasē an'yau barya abalē abwe; an'yau kwarkia, gandēa pas atā amē Isērayila wukio.

⁷ Nda abwe yiu aban Musa, sē à bang ama, <<Sēm pangŋa caubikea, mēnana sēm na mēbane amur Yahweh, sē sēm na mēbane amuro ka. Pāk hiwi aban Yahweh ama bē pēr an'yau mēnia ka, bēà upiban sēm.>> Anggo, sē Musa pāk hiwi ace abwe.

⁸ Yahweh pēlēa banggi Musa, ama, <<Pāk bēnzāl mala n'yau barya, sē wu loasēi a kuli, amur tondong. Bwa mēnana kat n'yau kwari, sē loasē mēsēi, sēni ka, nē auwa.>>†

⁹ Anggo sē Musa pāk n'yau nē bolo-bángŋá, pēlēa tsēi amur tondong, sē loasēi tamsēi. Bē n'yau kwarna kēbwa, sē lang loasē mēsēi sēn n'yau mala bolo-bángŋá man ngga, bōwē nē auwa.

Gya mala amē Isērayila aban ká a Mowap

¹⁰ Amē Isērayila lo gya à yi tsək kàttì a Obot.

¹¹ À loapi Obot ka, à kya tsək kàttì a Iye-abarim, a babondo mana kē sēn bāmēsēarēia andē Mowap, nē njartakuli ka.

¹² À loapi ban mēno ka, à yi tsək kàttì a Bangŋaban Zeret.

¹³ À loapi ban mēno ka, à lo gya à kya tsək kàttì a bē nkaring mala Nggeasala Arnon, mana nda a babondo mēnana pur nē nzong-nzali mala amē'Amor ka. Nggeasala Arnon ngga nda a nzong-nzali mala Mowap, a nre Mowap andē nzali Amor.

¹⁴ Nda gir mēnana tsēa sē Malēmce mala Alwa mala Yahweh, bang ama, <<Wahep aba Sufa, andē amuna-mūr mala Nggeasala Arnon,

¹⁵ andē bum abangŋaban mēnana sārē aban ká a là Ar, sē eangnē arē nzong-nzali Mowap ka.>>

¹⁶ Twal a ban mēno ka, à lidēmba, aban ká Biya,‡ yì tūli-mūr mēnana Yahweh banggi Musa cau amurí, ama, <<Ramba abwana abanbwaná, ace mēnana bēn pea wia mūr ka.>>

¹⁷ Pēlēa amē Isērayila tū mēnia yì nggyal ka, ama:

<<Tū mūr, we tūli-mūr!

Tùkì wi nggyal,

¹⁸ yì tūli-mūr mēnana amēgulo tēmi ka;
mēnana abwana-mēgule mala abwana busēlēi
nē gara-gulo andē agara-gya malea ka.>>

Pēlēa à nying babondo mēno à o a Matana.

¹⁹ À nying Matana ka, à o a Nahaliyel. À nying Nahaliyel ka, à o a Bamot.

²⁰ À nying Bamot ka, à o a bangŋaban mēnana nda aba nzali Mowap, tū a ban amgbangban Pisga, mēnana à cam bōng-bōng amur pēdanban ngga.

Limurēm amur Sihon andē Og

²¹ Isērayila tasē amē'na-túrbân bēà kya ne Sihon, murēm mala amē'Amor,§ ama,

²² <<Eara sēm bē sēm kùtí nēba nzali mō. Pà sēm nē kùtí a baban-mēssa ko baban-anap dāng. Pà sēm nē nu mūr a kē tūli-mūr dāng. Sēm nē ging cat, amur njar-mēgule mala murēm, ba purí bá nzali mō.>>

† 21:8 21:8 Balli gbal aba: 2Amur 18:4; Yoh 3:14-15. ‡ 21:16 21:16 Biya ka balēi nda <<tūli-mūr.>> § 21:21 21:21 Sihon, murēm mala amē'Amor: Balli gbal aba: Bal 32:33; Nggur 1:4; 2:24-4:46.

²³ Səama, Sihon eare bə Isərayila kùtí aba nzali male dāng. A kún mani ka, ramba amə'lwa male puppup, sə à puro à nè ká nə munəo arə Isərayila aba pədanban. Lang à yina a Jahaz ka, à soa munəo arə amə Isərayila.

²⁴ Amə Isərayila gandəia nə kún nggeabyau, sə à ak nzali malea arəia, twal a ban Nggeasala Arnon kya bik Nggeasala Jabok, səama à kya go a nzong-nzali mala amə'Amon; acemənana nzong-nzali mala amə'Amon ngga məcandəe na.

²⁵ Isərayila ak alá mala amə'Amor kat, sə duk kam abaləia, kat andə nggea-là Heshbon, andə amuna-là mənana à nda abate ka.

²⁶ Heshbon ngga, nda nggea-là mala Sihon, murəm mala amə'Amor, mana dídyał munəo andə murəm Mowap, sə ak nzali male arəi kat, kya bwal ban Nggeasala Arnon ngga.

²⁷ Nda gír mənana tsəa, sə amə'nggyal bang ama,
<<Yiu a Heshbon, ace mənana bəà bə ka;
nggea-là mala Sihon ngga bəà bə, kusəi bə cam kàngkàng.

²⁸ Bəsa pur aba Heshbon,
lasə-bəsa pur a nggea-là mala Sihon.
Bəshe yi li Ar, là mala nzali Mowap,
yi twalta amətala amgbangban ndàka-lú a kún nggeasala Arnon.

²⁹ Caukwanban nə we Mowap!
Ma'wun malna, wun abwana mala Kemosh!
Kemosh pàna amuna-burana male bəà umnəia a bəri-nzali,
sə amuna-maməna male ka à umna nəia a guro
aban murəm Sihon bwa Amor.

³⁰ Səm gandəna Mowap kat-kat;
Heshbon ngga, à kidikini yi pur a Dibon.
Səm yinə kidikiban arəi yi pur a Nofa,
mənana kya go a Medeba ka.>>

³¹ Nda Isərayila do a nzali mala amə'Amor ka.

³² Anzəm mana Musa tasəna amə'shenzəban a Jaza ka, amə Isərayila kya aki amuna-là mənana à kàribanì ka, sə à pər amə'Amor mana à duk kam ngga.

³³ Pələa amə Isərayila wulio, à um nə njargula ká Bashan, sə Og, murəm Bashan, andə amə'lwa male puppup, wari nə munəo arəia a Edəri.

³⁴ Yahweh banggi Musa ama, <<Kəa banggi wi dāng, acemana ən pano wi, yì andə abwana male kat, andə nzali male. Pàkki wi kəla mana a pàkki Sihon, murəm mala amə'Amor ka, mana do a Heshbon ngga.>>

³⁵ Anggo sə à wal-luí, yì andə amuna-burana male, andə abwana male kat, yale kəbwa au atəa dāng, sə amə Isərayila ak nzali male pələ malea.

22

Balak túrban ata Bil'am

¹ Pələa amə Isərayila gya, à wario à kya tsək kàttì a bəwanban mala Mowap, a nkanggari Nggeasala Jodan a nkaring mala Jeriko.

² Balak* murəm mala amə'Mowap, muna-bwabura mala Zippor, sən gír mənana kat Isərayila pàkkì amə'Amor ka.†

³ Sə amə'Mowap ka, nggea ən'o bwalia arə amə Isərayila acemənana à làkkì kərkər. Amə'Mowap ka à lùmsə nə bangciu atəcau mala amə Isərayila.

* 22:2 22:2 Balak: Bal cau male aba: Jes 24:9-10; Akas 11:25; Mik 6:5; Sən 2:14. † 22:2 22:2 Balli aba: Nggur 4:46; Jes 10:12.

⁴ Nda amə'Mowap banggi abwana-məgule mala amə Midiyan ama, <<Nggea bʷabundəa mən̄ia ka à n̄ə ya mal səm kəla mana jamnda kə murə bondo bá garang ngga.>>

Sə Balak, muna-bʷabura mala Zippor, mənana nda murəm Mowap a nza mən̄o ka, ⁵ tasə amə'na-túrbân, aban Bil'am,[‡] muna-bʷabura mala Beyo, mənana ndanədo a Peto, a kún Nggeasala a nzali mala abwana male ka, ama bəà tunəi bə yiu, n̄ə cau ama, <<Səni, abwana mala bə kún nya à yiu, mana à purî bá Masar ka; à aki mūr nzali kat, sə ndya à do a nkanggariam ngga.

⁶ Yiu adyan, ida sukàm amən̄ia yì abwana ka, acemənana rəcandəa malea kúti mem kərkər. Yakəla, mə n̄ə gandə limurəm amúrià sə mə n̄ə pəria, bəà upi nzali man. Mən̄ia ka nda acemənana, ən sələnə n̄əma, abwana mana kat a tsəkbuo amúrià ka, à kuməna tsəkbu, sə abwana mənana kat a suia ka, suban duməna amúrià.>>

⁷ Nda abwana-məgule mala amə'Mowap, andə amala amə Midiyan lo, sə à bwal-njar aban ká, n̄ə boalo a buia, mana à n̄ə nggá mbwena Bil'am n̄əi ace túró bəngnə-bəngnəa male ka. Lang à yina aban Bil'am ngga, à banggi wi cau mənana Balak bang ngga.

⁸ Sə Bil'am bang ama, <<Wu nong kani yalung, mə n̄ə yia na wun cau mana Yahweh n̄ə banggam ngga.>> Anggo sə amən̄ia yì aməgulo mala Mowap ka, à ueo atà Bil'am.

⁹ Pələa Bakuli yiu aban Bil'am, sə dī ama, <<Ayana nda ka aburana mən̄ia atò ka?>>

¹⁰ Bil'am banggi Bakuli ama, <<Balak, muna-bʷabura mala Zippor, murəm Mowap, nda tasəia abanam n̄ə mən̄ia yì cau ka, ama,

¹¹ <Səni, abwana mala bə kún nya à yiu, mana à purî bá Masar ka; à aki mūr nzali kat. Yiu adyan, tsəkam suban amúrià. Yakəla, mə n̄ə gandəia a lwa sə mə n̄ə pəria bəà puro.>>

¹² Sə Bakuli banggi Bil'am ama, <<Kəa na ama, awu n̄ə ká atəà dāng; sə a pà n̄ə súka abwana mən̄ia dāng, acemənana à ndanə tsəkbu mem amúrià.>>

¹³ Ban fana ka, Bil'am lo, sə banggi aməgulo mala Balak ama, <<Wu nyare a nzali ma'wun, acemənana Yahweh b̄inəna, ama mə nggá ká ata wun dāng.>>

¹⁴ Nda aməgulo mala Mowap lo à nyare aban Balak, sə à banggi wi ama, <<Bil'am, b̄inəna yiu atà səm.>>

¹⁵ Balak tasə aməgulo d̄əm, mənana à kúti amana à wari a tadəmbe ka n̄ə lakkì andə gulo ka.

¹⁶ À wari aban Bil'am, sə à ne wi ama, <<Mən̄ia ka nda cau mənana Balak, muna-bʷabura mala Zippor bang ngga: <Ida, kəa eare kəgìr bə tàm̄səo arə yiu abanam dāng;

¹⁷ nda acemənana mə n̄ə loasəo wu kum gulo kərkər, sə ḡir mənana kat awu n̄ə banggam ngga mə n̄ə pè. Yiu, sukàm amən̄ia yì abwana ka.>>

¹⁸ Səama Bil'am nyesəcau sə banggi amətúró mala Balak ama, <<Ko bə Balak n̄ə pam palta male, lumsə n̄ə bolo-azərfa andə bolo-njengəlan ngga, pà mə n̄ə pàk bə kəgìr məgule ko mək̄yauwe, mana nda dāng'andə nzongcau mala Yahweh, Bakuli mem ngga dāng.

¹⁹ Acemani ka, ida, wu nong kani, kəla mana abwana mənana à yiu a dəmbe, à pàk ka, ace mənana mə súrə mana d̄əm Yahweh n̄ə banggam.>>

²⁰ Bakuli yiu aban Bil'am sə banggi wi ama, <<Acemənana aburana man yina ace tunəo ka, lo kyan wunəia. Səama, shekə ḡir mənana ən banggo ka nda awu n̄ə pàk ka.>>

Bil'am andə mādambəriso male

[‡] 22:5 22:5 Bil'am: Bal cau male aba: Nggur 23:3-5; Jes 24:9-10; Mik 6:5; 2Bit 2:15-16; Yahu 11; Sən 2:14

²¹ Pələa Bil'am, lo nə dəmbəri, tsək gír-do-anzəm mədambəriso male, sə o andə aməgulo mala Mowap.

²² Sə 'Bakuli ka, bumi lul kərkər, acemənana Bil'am na rə ká ka, nda sə məturonjar mala Yahweh, yi came a njar ace mənana nə bínəi wi ka. Bil'am ngga, nda a nzəm mədambəriso male aban ká, sə amə'túró-bala male bəri na atè.

²³ Lang mədambəriso sən məturonjar mala Yahweh aban came a njar nə nggeabyau mana kwetəni, a bui ka, kara kyanggí njar kúti a bondo. Bil'am wal mədambəriso, ace mənana nə tsəi bə nyar amur njar ka.

²⁴ Pələa məturonjar mala Yahweh wario kya came amur njar məbweari a nre ka ababan-anap bəri, nə sheran tali a koya bui.

²⁵ Lang mədambəriso sən məturonjar mala Yahweh ka, nggiki rəi arə sheran, gandəa gosə kusə Bil'am arə sheran. Sə Bil'am wal mədambəriso dəm.

²⁶ Pələa məturonjar mala Yahweh o a damba amur njar, sə kya came a ban mana nda bwear, mənana kə ban pələa pà kàm ko a bu-məli ko a bu-mənggare raka.

²⁷ Lang mədambəriso sən məturonjar mala Yahweh ka, kara nong a nzali abata Bil'am. Sə yì ka, bumi lúllô, wal mədambəriso nə gara male.

²⁸ Pələa Yahweh mən kún mədambəriso, sə mədambəriso banggi Bil'am cau, ama, <<Mana ən pakko, mana tsəa sə a walam kusə tărú mənəi ka?>>

²⁹ Bil'am, pələa pè mədambəriso eare ama, <<Nda acemənana a bangginə mim ngga! Bə mə ndanə nggeabyau a buam ngga, mə nə wal-luio ado!>>

³⁰ Pələa mədambəriso banggi Bil'am ama, <<Mə nda mədambəriso mənana a kwakiyi a do mô kat ba yalung ngga re? Mə ndanə bealu mala pakkô ani le?>>

Pələa Bil'am ne wi ama, <<Awo.>>

³¹ Pələa Yahweh mən aməsə Bil'am, sə sən məturonjar mala Yahweh aban came amur njar, nə nggeabyau male, mana kwetəni ka, a bui. Bil'am pələa ti múrí, sə bunno, nə bəməsəi a nzali.

³² Pələa məturonjar mala Yahweh dí ama, <<Ace mana sə a wal mədambəriso mò kusə tărú mənəi? Səni, ən yipo kəla bíməbura, acemənana ká mo mənəi ka, məbike na abanam.

³³ Mədambəriso sənəm, sə kyanggam kusə tărú mənəi ka. Bə mədambəriso kyangmam raka, məsəcau, bə ado ka ən waləna-luio, sə ən amsəna yiləmi.>>

³⁴ Bil'am banggi məturonjar mala Yahweh ama, <<Ən pangja caubikea. Acemənana ən sələa nəma a nda ban came a njar, ace bínəəm dāng. Sə adyan ngga, bə mənəi yì gír ka pwasəbumo raka, mə nə nyare.>>

³⁵ Pələa məturonjar mala Yahweh, banggi Bil'am ama, <<Kyan wunə aburane, səama, kə cau mənana ən banggo ka, nda awu nə na ka.>>

Nda Bil'am kutio wario andə aməgulo mala Balak ka.

³⁶ Lang Balak ok ama, Bil'am na aban yiu ka, puro ace mənana nə nggá kulli a nggea-là mala amə'Mowap a kún Nggeasala Arnon mənana nda a nzong-nzali male ka.

³⁷ Balak, pələa banggi Bil'am ama, <<Ən túrbən atò tsuk-tsuk nəma bəà tunəo re? Palang sə a bínə yiu abanam? Mbak-kàngkàng, mim ngga, pa mə nə gandə loasəo wu kum gulo re?>>

³⁸ Sə Bil'am nyesəi wi ama, <<Ndya ən yiu a bano ka! Səama, mə ndanə rəcandəa mala na kə cau mənana mə nə gandə ne ka le? Duməna púp, cau mənana 'Bakuli nə tsəkam a kunam ngga, nda mə nə na ka.>>

³⁹ Pələa Bil'am wari atə Balak, a Kiriyat Huzot.Š

⁴⁰ Sə Balak pə gir'nkila nə andá, andə anzur, sə abea ka, pè Bil'am andə aməgulo mana à nda atè ka.

⁴¹ Ban fana, nə dəmbəri ka, Balak twal Bil'am sə à eauwe andəi a Bamot Ba'al.*
Akano sə sən bare amə Isərayila.

23

Bil'am tsəki Isərayila bû

¹ Bil'am pələa bang ama, <<Bakkam agyangnan tongno-nong-bari kani; yinəam nə ajamnda tongno-nong-bari, andə agam tongno-nong-bari, sə wu gilikiamia.>>

² Balak pa kəla mana Bil'am bang ngga; sə amur koya gyangnan ngga, Balak andə Bil'am pəgiri nə jamnda mwashat andə gam mwashat.

³ Pələa Bil'am banggi Balak ama, <<Came a ban pəgiri mala pisəe kəring mò, sə mə nə o. Yakəla Yahweh nə yiu abanam, sə giri mənana kat ləmdəam ngga, mə nə banggo.>> Pələa Bil'am o amur bə kpakan mgbangban.

⁴ Bakuli yiu aban Bil'am, sə Bil'am banggi wi ama, <<Ən gilikina agyangnan tongno-nong-bari, sə amur koya gyangnan ngga, ən panagiri nə jamnda andə gam.>>

⁵ Pələa Yahweh tsək cau a kun Bil'am, sə na ama, <<Nyare kya aban Balak, ne wi mənəi yì cau ka.>>

⁶ Anggo, sə Bil'am nyare, wario kya kum Balak aban came a nkanggari pəgiri mala pisəe kəring male, andə aməgulo mala Mowap.

⁷ Sə Bil'am ar cau-pasələe male, ama:
<<Balak, murəm Mowap yinə mim, ən pur a Aram
abələ ankono mənana nə takuli ka.
Banggam ama, <Yiu, sūam Yakupu,
yiu, na məbike arə Isərayila!>

⁸ Lang sə mə nə gandə sù bwa mənana Bakuli suí raka?
Lang sə mə nə gandə na məbike arə bwa mənana Yahweh na məbike arəi raka?

⁹ A bong atali ən nggə sənia,
amur amgbangban ən nggə peləkia.
Ən nggə sən nggəsəni abwana mana à tər bamúrià,
sə à bal bamúrià abələ anzali raka.

¹⁰ Yana nə gandə bal tú-nzali mala Yakupu,
ko nə sùrə inea bare làkkì mala Isərayila?
Dekiam bən wú, ulang lú mala məbealboarna.

Bə masələata do mem pə kəla male!>>

¹¹ Pələa Balak banggi Bil'am ama, <<Mana mənəi a pakkam anggo ka? Ən twalo ace mənana wu sù abiam-məbura, sə ndya, yale tsəkbu na a tsəkia wia ka!>>

¹² Pələa Bil'am, pa eare ama, <<Giri mənana Yahweh tsəkam a kunam ngga nda duməna púp, mə nə tsəkiram arəi, mə nə bangji ka re?>>

Baria cau-pasələe mala Bil'am nəban Bakuli

¹³ Pələa Balak banggi Bil'am ama, <<Ida, yiu atəm, səm nə ká a bə ban, ban mənana awu nə sənia kam ngga. Akano ka awu nə sən barebania, a pə nə sənia kat dāng. Sə wu sūkamia.>>

¹⁴ Nda Balak twal Bil'am, um nəi a banfana mala Zofim, a bong Nkono Pisga. Bak agyangnan tongno-nong-bari kam, sə pəgiri nə jamnda andə gam amur koya gyangnan.

¹⁵ Pələa Bil'am banggi Balak ama, <<Cam kani a nkanggari pəgiri mala pisəe kəring mò, sə mim ngga mə nə ká akano ace gasə sənə Yahweh.>>

¹⁶ Pələa Yahweh yiu aban Bil'am, sə tsəki wi cau a kúni, sə banggi wi ama, <<Nyare aban Balak sə wu bang mənəi yì cau ka.>>

* 22:41 22:41 Bamot Ba'al ka bələi nda <<Amgbangban ndəka-lú mala Ba'al.>>

¹⁷ Pələa Bil'am nyar aban Balak, sə yi kumi ka nda aban came a nkanggari pàgir mala pisəe kəring male, sə aməgulo mala Mowap ka à nda baní. Sə Balak dí Bil'am ama, <<Mana nda gír mənana Yahweh na ka?>>

¹⁸ Pələa Bil'am ar cau-pasələe male sə na ama,
<<Lo, Balak, sə wu ó!

Kwakikiro arəəm, we muna-bwabura mala Zippor;

¹⁹ Bakuli ka, bwapəndəa na dāng, mənana nə na nyir ka,
sə yi ka, muna mala bwa na dāng, mənana nə nggadi kúni ka;
Nanacau, sə pà nə pè re?

Ko ana raka, bangnəa cau, sə pà nə lumsəi re?

²⁰ Səni, mim ngga à tsəkam nzongcau bən tsəkbu;
Yi ka tsəngnəabu, sə pà mə nə gandə nggadi dāng.

²¹ Kə gír múrbikea pà kām à peləi aba Yakupu dāng,
À sənma kə gír bumkidikea aba Isərayila dāng.

Yahweh, Bakuli malea na ateà;

Gawan murəm na abaləia.

²² Bakuli pusəia aba Masar;

Yi ka nda kəla anjawe ndwakan abania.

²³ Kə buri pà kām nə li arə Yakupu dāng,
kə dí kām arə Isərayila dāng.

Adyan ngga à nə banggi Yakupu, sə à nə banggi Isərayila
gír mənana Bakuli pangnənəi ka!

²⁴ Səni, à nda ka abwana mana à kə lo kəla nggeəbwaná-im
aba giləu nə kánə munəo;
kəla mana im kə loasə rəi ka,
sə pà nə nongnə-nongnə dāng shebə shanənə nyama,
sə nuna nkila mala nyama mənana wal ka.>>

²⁵ Pələa Balak banggi Bil'am ama, <<Bə a pà wu nə sua raka, ko bəti, kəa tsəkia wia bu dāng!>>

²⁶ Pələa Bil'am pe Balak eare ama, <<Nggearəi ka, ən banggo mbak nəma, kəgir mənana Yahweh banggam ngga, nda mə nə pək ka, re?>>

Tàruia cau-pasələe mala Bil'am naban Bakuli

²⁷ Pələa Balak banggi Bil'am ama, <<Yiu atəm, mə nə kánə we, a bə ban mwashat dəm. Ear ka, nə pwasəbum Bakuli, ace mənana bə earə wu sua acem, akano ka.>>

²⁸ Pələa Balak twal Bil'am, sə à eau andəi amur Nkono Piyor, mana səngiyi pədanban ngga.

²⁹ Pələa Bil'am bang ama, <<Bakkam agyangnən, tongno-nong-bari, sə wu gilikiam jamnda tongno-nong-bari, andə agam tongno-nong-bari.>>

³⁰ Pələa Balak pa, kəla mana Bil'am bang ama bəa pè ka. Pələa pàgir nə jamnda andə gam, amur koya gyangnən.

24

¹ Adyan ngga, lang Bil'am sənəni ama, girī pwasəbum Yahweh, acemənana tsəki amə Isərayila bù ka, nyare wario kəla mana dídyal ka nə nggá bangnə-bangnəa dāng. A kún mənə ka, pələ bəməsəi nə njar babondo.

² Lang Bil'am loasə məsəi sə sən amə Isərayila, aban do a kàtti, arə atau malea ka, Bangnə mala Bakuli suləo amurí,

³ sə ar cau-pasələe male, ama:
<<Cau-pasələe mala Bil'am, muna-bwabura mala Beyo,

- cau mala bwa mənana məsəi kə sən agir pepè ka;
⁴ yì cau mala bwa mənana kə ok gi 'Bakuli;
 yì bwa mənana kə sən sənə nəban Mə'kàrmúr-gulo kat;
 yì bwa mənana kə sáré nə múrbumi a nzali, sə aməsəi na mənna ka:
⁵ Wu sən boarsəna mala agumli ma'wun, We Yakupu,
 nggearə abando ma'wun, We Isərayila!
⁶ À sarəa kəla abangṇaban,
 kəla ababan-girpwala a kún nggeasala,
 kəla agwalan mənana Yahweh nə pandəia ka,
 kəla anggun-seda a kún amúr.
⁷ Wun wunə aməkà wun ngga wun nə lidəmba kəla baban-girpwala a myalmúr;
 Murəm malea nə dumnə gulo mana kúti gulo mala Agag ka;
 sə domurəm malea ka nə kum loasəbân a kuli.
⁸ 'Bakuli pusəia, à purî nzali Masar;
 yia ka, à ndanə rəcandəa mala ndwakan;
 à nə lika anzali mənana abia-məbura na ka;
 à nə arki amuia raka-rakas;
 à nə tākī abia-məbura nə amundi malea.
⁹ Kəla im, à nə bun amur ankūnəia aban nongṇo,
 kəla nggeəbwana-im, yana bwe kārəa nə zorəia?
 Abwana mana à tsəka wun bù ka, bəà kum tsəkbu,
 sə abwana mana à sú wun ngga, bəà kum suban!>>
¹⁰ Kara bumlulla mala Balak earbəsa arə Bil'am. Balak wal abui abaləarəia, sə
 banggi Bil'am ama, <<Ən tunəo nəma, wu sukəm abiam-məbura, sə ndya ka a
 tsəngṇəniabu kusə tărú mənəia.
¹¹ Ado ka, nying ban mənəia ka tsuk-tsuk, o a là! Ən bang nəma mə nə mbweo pepè,
 səama Yahweh tsəngṇənó a đwanyini mbweban mana bə awu nə kum ngga.>>
¹² Pələa Bil'am pè Balak eare ama, <<Ən bangmì amə'na-túrbân mana a túriá
 abanam ngga re?
¹³ Ən nana nəma, ko bə Balak nə pam palta male, lumsə nə bolo-azərfa andə
 bolo-njengələn ngga, pà mə nə pàk bə kəgir mala bamúrəm, ko məboarne ko məbane,
 mənana yālī nzongcau mala Yahweh ka dāng; Dumənam púp, mə nə bang kə gir
 mənana Yahweh kə na ka.
¹⁴ Adyan ngga, mə ndya mə nə nyare, mə nə o aban abwana mem. Səama, came mə
 nunkiro amur gir mənana abwana mənəia, nə yia pàkkī abwana mō arə apwari mana
 à kə yiu ka.>>

Inea cau-pasələe mala Bil'am nəban 'Bakuli

- ¹⁵ Pələa Bil'am ar cau-pasələe male ama:
 <<Cau-pasələe mala Bil'am, muna-bwabura mala Beyo,
 cau mala bwa mənana məsəi kə sən agir pepè ka;
¹⁶ yì cau mala bwa mənana kə ok gi 'Bakuli,
 yì bwa mənana ndanə sùrəgir nəban Mə'Karban Kat ka,
 yì bwa mənana kə kum sənə nəban Mə'rəcandəa kat ka;
 yì bwa mənana kə sáré nə múrbumi a nzali, sə aməsəi na mənna ka:
¹⁷ Ən nggə səni, səama pà ado dāng;
 Ən nggə peləki, səama pà abanam tù dāng.
 Nlero nə puro aba Yakupu;
 gara-murəm nə yia lo aba Isərayila,

sə nə yia arki akundamba amə'Mowap,
yì ankpoulo-bamur amuna-burana mala Shet.

18 Edom ngga, à nè lì nè lwa;

Seyir, biməbura malea ka, à nè lì nè lwa,
səama Isərayila ka, nə gulo nə dumnə rəcandəa.

19 Mə'yálmúrû nə pur aba Yakupu,
sə nə yia kidiki acili abwana mala nggea-lê.>>

Məsələata cau-pasələe mala Bil'am

20 Pələa Bil'am sən amə Amalek, sə ar cau-pasələe male ama:
<<Amalek ka, nda mədamba abalə anzali,

səama, à nè kidiki kat a məsələate.>>

21 Pələa sən amə Ken, sə ar cau male ama:

<<Bando ma'wun ngga, nda abata gbasha,
sə mpù ma'wun ngga, à kwakite aba tali;

22 kat andə amani ka, wun amə Ken ngga, à nè kidiki wun,
lang Asshur nə yia bwal wun aguro ka.>>

23 Pələa nyare ar cau-pasələe male ama:

<<Oi, sə yana nə auwa, lang Bakuli nə pàk mənəia ka?

24 Awaru-mur nə puro arə akunto mala Kitim;

à nè yia gandə Asshur andə Eba,

sə yia gbal ka, à nè kidikya.>>

25 Pələa Bil'am lo sə nyare a là, sə Balak ka o a o male.

25

Amə Isərayila peri aban Ba'al a Piyor

1 Mana amə Isərayila na a bando a Shitim ngga, aburana mala amə Isərayila kùtí a nongginə amaməna mala amə'Mowap.

2 Pələa amaməna mənəia tunə aburana man bəà kyane aban apa'girnčila mala abakuli malea. Pələa amənia yì aburana ka, à lì girlina dārəâ, sə à peri aban abakuli mala amə'Mowap.

3 Anggo, sə amə Isərayila kùtí a peri aban Ba'al Piyor, sə bum Yahweh pi arəia kèrkər.

4 Sə Yahweh ne Musa ama, <<Twal abwana-məgule mala mənəia yì abwana mənana à pàk gír man ngga, sə wu wal-luia nə gyarban a pwari, abadəmbam Yahweh, ace mənana nggea bumlulla mem Yahweh ka bə suləî mūr Isərayila.>>

5 Pələa Musa banggi amə'bashì mala amə Isərayila ama, <<Koyan atà wun ngga, bə wal-lú abwana male mana à oasə mურიà aba peri aban Ba'al Piyor ka.>>

6 Sə mwashat atà amə Isərayila yinə bə bwama Midiyan* aban abwana male, a məsə Musa ngguont, sə a məsə amə Isərayila puppup, yì mana à nda ban bua a bankutio aba Tara Ban-peri ka.

7 Lang Finehas muna-bwabura mala Eleaza, muna-bwabura mala Haruna, pəris, səni ka, lo nying bwabundəa, kya twal nzo a bui,

8 pələa o atà bwa Isərayila mənəo aba gumli male. Kara zubiya yia kəm, yì bwabure, bwa Isərayila andə bwame, kya sa a bum bwame. Kara kwánó-bikea mana nda amur amə Isərayila ka came.

* 25:6 25:6 *Midiyan*: À pàktúró nài akani kəla lulləu mana kpapi akûn mala abwapəndəa dāngdāng mənana à do a takuli mala Nggeasala Jodan ngga. Abea atà abwapəndəa man ngga yakəla bwa Mowap nda murəm amურიà; səni a Tite 36:35; Bal 31:8; Jes 13:21.

⁹ Səama abwana mana à wũ aba kwánó-bikea mənía ka à nda á-lumi-ḡari-nong-ine (24,000).

Babumpina mala Finehas

¹⁰ Sə Yahweh ne Musa ama,

¹¹ <<Finehas muna-ḡwabura mala Eleaza, muna-ḡwabura mala Haruna, pəris ka, pwasələna nggea bumlulla mem arə amə Isərayila, acemənana yì ka, ndanə ulang bumpina mem abaləi. Acemani ka, Ən twalta amə Isərayila aba bumpina mem dāng.

¹² Acemani ka, ne wi ama, <Mə ndaban kùrcəu nəi mala dorəpwala mem.

¹³ Sə yì andə amə'ke atè ka, ən kurnacəu mala lidəmba malea aba dobuno-pəris, acemənana pək bumpina ace Bakuli male, sə shawudī amə Isərayila.> >>

¹⁴ Lullə ḡwa Isərayila mana à wal-lui andə ḡwama Midiyan ngga, nda Zəmri, muna-ḡwabura mala Salu, ḡwaməgule a ḡala-kàu a tâu mala Shimiyon.

¹⁵ Sə lullə ḡwama Midiyan mana à wal-lui ka nda Kosbi muna-ḡwama mala Zur, ḡwaməgule amur ḡala-kau mala bè tau mala amə Midiyan.

¹⁶ Pələa Yahweh nacəu nə Musa ama,

¹⁷ <<Kyan nə munəo arə amə'Midiyan, kəla abiwun-aməbura, wu walia.

¹⁸ Acemənana à pàngnə wun kəla abia-məbura nə swarkiban mənana à swarki wun a cau mala Piyor, sə a cau mala Kosbi, nsarile ḡwaməgule mala amə Midiyan, mə'eambia muna-ḡwama mana à wal-lui a pwari mala kwánó-bikea atəcau mala Piyor ka.>>

26

Baria balban

¹ Anzəm mana kwánó-bikea maləna ka, Yahweh bangcau nə Musa andə Eleaza muna-ḡwabura mala Haruna, yì pəris ama,

² <<Wu ḡal ləkki mala abwana arə atəu mala amə Isərayila a ḡinalea kat, koya ḡwabura mənəna pələa-ḡəlban male bingḡəna lumi-ḡari aban ká dəmba ka; mənana karəna-ḡwa nə gandə ká lwa ka.>>

³ Pələa Musa andə Eleaza pəris bangcau nə abwana mənía ka, aba ḡawanban mala Mowap, a nkaring Nggeasala Jodan, a Jeriko, ama,

⁴ <<Wu ḡal ləkki mala aburana mana pələa-ḡəlban malea bingḡəna lumi-ḡari aban ká dəmba,>> kəla mana Yahweh banggi Musa ka.

Amənia ka à nda ka amə Isərayila mənana à purî bá nzali Masar ka.

Tâu mala Ruben

⁵ Aməkà Ruben, muna-dəmba mala Yakupu, arə anggurkwar malea ka à nda ka: Amə'Hanok a nggurkwar mala muni Hanok;

Amə'Palu a nggurkwar mala muni Palu;

⁶ Amə'Hezəron a nggurkwar mala muni Hezəron, sə

Amə'Karmi a nggurkwar mala muni Karmi.

⁷ Amənia ka à nda ka abala mala amuna andə aməkà Ruben kəla mana à ḡallia ka, aburana á-lumi-ine-bwamdə-á-tàrú nə ḡbəman-tongno-nong-ḡari nə lumi-tàrú (43,730).

⁸ Palu nda tár Eliyap,

⁹ sə amuna-burana mala Eliyap ka à nda ka Nemuyel, andə Datən sə Abiram. Amənia ka à nda ka kə Datən andə Abiram mənana ḡwabundəa twalia bəà duk aməgulo amur abwana, sə à yì mgbicəu arə Musa andə Haruna ka; dəm ngga à nda atə abwana mənana à kpata Kora à yì mgbicəu arə Yahweh ka;*

* 26:9 26:9 Balli aba: Bal 16:1-3.

¹⁰ sə nzali mən kúni myalia kat, atārēia andə Kora, mənana amətè wǔ, lang bəsa yi twalta aburana gbəman-ɓari nə lumi-tongno ka (250).† Məno ka yi duk gir nunkiru aban acili amə Isərayila kat.

¹¹ Səama amuna-burana mala Kora ka à wù dāng.

Tàu mala Shimiyaon

¹² Aməkà Shimiyaon arə anggurkwar malea ka à nda ka:

Amə'Nemuyel a nggurkwar mala muni Nemuyel;

Amə'Jamin a nggurkwar mala muni Jamin;

Amə'Jakin a nggurkwar mala muni Jakin;

¹³ Amə'Zera a nggurkwar mala muni Zera, sə

Amə'Shawul a nggurkwar mala muni Shawul.

¹⁴ Amənia ka à nda ka abala mala amuna andə aməkà Shimiyaon kəla mana à ballia ka, aburana á-lumi-ɓari-bwamdə-á-ɓari nə gbəman-ɓari (22,200).

Tàu mala Gad

¹⁵ Aməkà Gad arə anggurkwar malea ka à nda ka:

Amə'Zefon a nggurkwar mala muni Zefon;

Amə'Hagi a nggurkwar mala muni Hagi

Amə'Shuni a nggurkwar mala muni Shuni;

¹⁶ Amə'Ozəni a nggurkwar mala muni Ozəni;

Amə'Eri a nggurkwar mala muni Eri;

¹⁷ Amə'Arodi a nggurkwar mala muni Arodi, sə

Amə'Arelī a nggurkwar mala muni Arelī.

¹⁸ Amənia ka, à nda ka abala mala amuna andə aməkà Gad kəla mana à ballia ka, aburana á-lumi-ine nə gbəman-tongno (40,500).

Tàu mala Yahuda

¹⁹ Amuna-burana mala Yahuda ka à nda ka Er andə Onan, sə yia ka à wǔ aba nzali Kan'ana.‡

²⁰ Aməkà Yahuda arə anggurkwar malea ka à nda ka:

Amə'Shela a nggurkwar mala muni Shela;

Amə'Perez a nggurkwar mala muni Perez;

Amə'Zera a nggurkwar mala muni Zera.

²¹ Aməkà Perez ka à nda ka:

Amə'Hezəron a nggurkwar mala muni Hezəron, sə

Amə'Hamul a nggurkwar mala muni Hamul.

²² Amənia ka, à nda ka abala mala amuna andə aməkà Yahuda kəla mana à ballia ka, aburana á-lumi-tongno-nong-ɓari-bwamdə-tongno-nong-mwashat nə gbəman-tongno (76,500).

Tàu mala Isaka

²³ Aməkà Isaka arə anggurkwar malea ka à nda ka:

Amə'Tola a nggurkwar mala muni Tola;

Amə'Puwa a nggurkwar mala muni Puwa;

²⁴ Amə'Jashup a nggurkwar mala muni Jashup, sə

Amə'Shimiron a nggurkwar mala muni Shimiron.

²⁵ Amənia ka, à nda ka abala mala amuna andə aməkà Isaka kəla mana à ballia ka, aburana á-lumi-tongno-nong-mwashat-bwamdə-á-ine nə gbəman-tàrú (64,300).

Tàu mala Zebulu

²⁶ Aməkà Zebulu arə anggurkwar malea ka à nda ka:

Amə'Seret a nggurkwar mala muni Seret;

† 26:10 26:10 Balli aba Bal 16:31-35. ‡ 26:19 26:19 Balli aba: Tite 38:3-4,6-11.

Amə'Elon a nggurkwar mala muni Elon, sə

Amə'Jali a nggurkwar mala muni Jali.

²⁷ Amənia ka, à nda ka abala mala amuna andə aməkà Zebulu kəla mana à ballia ka, aburana á-lumi-tongno-nong-mwashat nə gbəman-tongno (60,500).

Tàu mala Manasa

²⁸ Aməkà Yisəfu arə anggurkwar malea nəban amuna-burana male Manasa andə Ifərem ngga à nda ka:

²⁹ Aməkà Manasa:

a nggurkwar mala muni Makir ka à nda ka Amə'Makir; sə Makir ka nda tár

Giləyat;

Amə'kau a nggurkwar mala Giləyat ka à nda ka Amə'Giləya.

³⁰ Sə aməkà Giləyat ka à nda ka:

Amə'lyeza a nggurkwar mala muni Iyeza;

Amə'Helek a nggurkwar mala muni Helek;

³¹ Amə'Asəriyel a nggurkwar mala muni Asəriyel;

Amə'Shekem a nggurkwar mala muni Shekem;

³² Amə'Shemida a nggurkwar mala muni Shemida, andə

Amə'Hefa a nggurkwar mala muni Hefa.

³³ Zelofihat, muna-bwabura mala Hefa ka, kum kə muna-bwabura dāng; amuni ka amuna-maməna na, sə alulləia ka à nda ka Mahla, andə Noha, andə Hogəla, andə Milka, sə Tərza.

³⁴ Amənia ka, à nda ka abala mala amuna andə aməkà Manasa kəla mana à ballia ka, aburana á-lumi-tongno-bwamdə-á-bari nə gbəman-tongno-nong-bari (52,700).

Tàu mala Ifərem

³⁵ Aməkà Ifərem ngga à nda ka:

Amə'Shutela a nggurkwar mala muni Shutela;

Amə'Beka a nggurkwar mala muni Beka, andə

Amə'Tahan a nggurkwar mala muni Tahan.

³⁶ Aməkà Shutela ka à nda ka:

Amə'Eran a nggurkwar mala muni Eran;

³⁷ Amənia ka, à nda ka abala mala amuna andə aməkà Ifərem kəla mana à ballia ka, aburana á-lumi-tàrú-bwamdə-á-bari nə gbəman-tongno (32,500). Yìà mənia ka, à nda ka aməkà Yisəfu arə anggurkwar malea.

Tàu mala Benjami

³⁸ Aməkà Benjami arə anggurkwar malea ka à nda ka:

Amə'Bela a nggurkwar mala muni Bela;

Amə'Ashbel a nggurkwar mala muni Ashbel;

Amə'Ahiram a nggurkwar mala muni Ahiram;

³⁹ Amə'Shufam a nggurkwar mala muni Shefufam, andə

Amə'Hufam a nggurkwar mala muni Hufam.

⁴⁰ Aməkà Bela nəban amuni Arəd andə Naaman ngga à nda ka:

Amə'Arəd a nggurkwar mala Arəd, andə

Amə'Naaman a nggurkwar mala Naaman.

⁴¹ Amənia ka, à nda ka abala mala amuna andə aməkà Benjami kəla mana à ballia ka, aburana á-lumi-ine-bwamdə-á-tongno nə gbəman-tongno-nong-mwashat (45,600).

Tàu mala Dan

⁴² Aməkà Dan arə anggurkwar malea ka à nda ka:

Amə'Shuham a nggurkwar mala muni Shuham.

Amənia ka, à nda ka abala mala muna andə aməkà Dan arə anggurkwar malea.

⁴³ Amə'Shuham kat arə anggurkwar malea, kəla mana à ballia ka, aburana á-lumi-tongno-nong-mwashat-bwamdə-á-ine nə gbəman-ine na (64,400).

Tàu mala Asha

⁴⁴ Aməkà Asha arə anggurkwar malea ka à nda ka:

Amə'Iməna a nggurkwar mala muni Iməna;

Amə'Ishvi a nggurkwar mala muni Ishvi, andə

Amə'Beriya a nggurkwar mala muni Beriya.

⁴⁵ Beriya ka aməkè nda ka:

Amə'Heba a nggurkwar mala muni Heba, andə

Amə'Malkiyel a nggurkwar mala muni Malkiyel.

⁴⁶ Asha ka ndanə muna-bwama, à tunəki ama Sera.

⁴⁷ Amənia ka, à nda ka abala mala amuna andə aməkà Asha kəla mana à ballia ka, aburana á-lumi-tongno-bwamdə-á-tàrú nə gbəman-ine (53,400).

Tàu mala Naftali

⁴⁸ Aməkà Naftali arə anggurkwar malea ka à nda ka:

Amə'Jazil a nggurkwar mala muni Jazil;

Amə'Guni a nggurkwar mala muni Guni;

⁴⁹ Amə'Jeza a nggurkwar mala muni Jeza, andə

Amə'Shilem a nggurkwar mala muni Shilem.

⁵⁰ Amənia ka, à nda ka abala mala amuna andə aməkà Naftali kəla mana à ballia ka, aburana á-lumi-ine nə á-tongno nə gbəman-ine (45,400).

Làkkì malea kat-kat andə gau nzali

⁵¹ Làkkì mala aburana mala amə Isərayila kat-kat ka, á-gbəman-tongno-nong-mwashat nə á-mwashat nə gbəman-tongno-nong-bari nə lumi-tàrú na (601,730).

⁵² Yahweh banggi Musa ama,

⁵³ <<Awu nə gau nzali amur amənia ka, bə duk girkuma malea, nə kpata làkkì mala alullə abwana mənana à ballia ka.

⁵⁴ Tàu mənana gul ka, kasəia wia nzali libala kpəm, sə tàu mənana kyau ka, kasəia wia nzali libala bəti; koya tàu ka bə kum nzali kəla mana làkkì mala abwana mana à ballia, pək ka.

⁵⁵ Səama duməna púp ama nzali ka à nə gakki nə bwal-shishar. Nzali libala mənana koya tàu nə kum ngga awu nə kərəi arə làkkì mala alullə abwana abaləi.

⁵⁶ Gau nzali libala amur atau məgulke andə atau məkəke ka, awu nə kpate nə bwal-shishar.>>§

Tàu mala Lawi

⁵⁷ Abwana mənana à ballia arə anggurkwar malea a tàu mala Lawi ka, à nda ka:

Amə'Gashon a nggurkwar mala muni Gashon;

Amə'Kohat a nggurkwar mala muni Kohat, sə

Amə'Merari a nggurkwar mala muni Merari.

⁵⁸ Anggurkwar mala Lawi ka, à nda ka:

Nggurkwar mala Amə'Libəni;

Nggurkwar mala Amə'Hebəron;

Nggurkwar mala Amə'Mali;

Nggurkwar mala Amə'Mushi, sə

Nggurkwar mala Amə'Kora.*

Kohat ka, nda kà Amram.†

§ 26:56 26:56 Balli gbal aba: Bal 33:53-54; 34:13; 36:2; Jes 14:2; 18:6-11; 19:51; 21:4-8; 1Kpa 6:61,63,65; Ang 78:55; Ezək 45:1. * 26:58 26:58 Balli gbal aba: Pur 6:21,24; Bal 3:17-20. † 26:58 26:58 Balli gbal aba: Pur 6:18-20.

⁵⁹ Mālā Amram ngga, nda Jochebet, məkà Lawi, mənana à bəli Lawi a Masar ka. Jochebet bəli Amram amuna mənina ka: Haruna andə Musa sə Miriyam mə'eambia muna-bwama.

⁶⁰ À bəli Haruna amuna-burana mənina ka: Nadap andə Abihu, andə Eleaza sə Itamar.[‡]

⁶¹ Səama Nadap andə Abihu ka à yi wú lang à pàgir nə bəsa mənana à earnəi raka abadəm Yahweh.[§]

⁶² Aburana mala Amə'Lawi mana à ballia, yia mənana twal a bəlban malea ka à bingŋəná zongŋo mwashat aban ká damba ka, à nda á-lumi-bari-bwamdə-tàrí (23,000). Yia ka à ballia atà abia amə Isərayila dāng acemənana à pea wia kə nzali libala dāng.

⁶³ Amənia ka à nda ka abwana mana Musa andə Eleaza pəris ballia, lang à nda aban bal amə Isərayila a bawanban Mowap a kún Nggeasala Jodan a Jeriko ka.

⁶⁴ Səama abalə amənia yì abwana ka, kəbwa pà kām atà abwana mala nza mənana Musa andə Haruna pəris bal amə Isərayila a pədanban Saina ka dāng.*

⁶⁵ Mənia ka nda acemənana Yahweh bāngŋənià aməno yì amə Isərayila ama à nə wukio a babondo, sə kəbwa pà kām mana à nyi ka dāng, she Kalip muna-bwabura mala Jefune andə Jesəwa muna-bwabura mala Nun.[†]

27

À pè amuna-maməna mala Zelofihat nzali

¹ Pələa aboarnsarile Zelofihat sungŋo a damba; Zelofihat ka nda muna-bwabura mala Hefa, muna-bwabura mala Giləyat, muna-bwabura mala Makir, muna-bwabura mala Manasa, mana nda a bala-kəu mala Manasa muna-bwabura mala Yisəfu ka. Alullə aboarnsarile ka à nda ka: Mahla, andə Noha, andə Hogəla, andə Milka, sə Tərza.

² À came abadəm Musa, andə Eleaza pəris, andə abwana-məgule, andə bwabundəa kat, a bankutio aba Tara Ban-peri, sə à bang ama,

³ <<Tár səm wú a babondo. Yì ka pà abalə abwana mala Kora, mana à ram rəia arə Yahweh ka dāng; wú ace caubikea male, sə pənə kə muna-bwabura dāng.

⁴ Ace mana sə lullə tar səm nə ndərmi anggo aba tau male acemənana pənə muna-bwabura raka? Wu pà səm gír libala atà amə'eam tár səm.>>

⁵ Pələa Musa yinə cau malea abadəm Yahweh,

⁶ sə Yahweh ne wi ama,

⁷ <<Cau mana aboarnsarile Zelofihat na ka nda jik. Duməna púp awu nə pea wia kāmbe malea mala nzali maŋa bə tárrìà nə kumo atà amə'eambi ka.

⁸ Ne amə Isərayila ama, <Bə bwa wú sə pənə muna-bwabura raka, muna-bwama male bə libala male.

⁹ Bə pənə muna-bwama raka, amə'eambi aburana bəà libala male.

¹⁰ Sə bə pənə amə'eambu aburana raka, awu nə pè amə'eam tárrì aburana kāmbe mala libala male.

¹¹ Bə tárrì pənə mə'eambu bwabura raka, awu nə pè bəla male mana nda tù abani a tau male ka, bə li nzali male.> Mənia ka nə duk nē andə nggurcau aban amə Isərayila, kəla mana Mim Yahweh ən banggo ka.>>

À twal Jesəwa bə duk bwaməgule amur amə Isərayila

¹² Yahweh ne Musa ama, <<Eauwe amur nkono mənina ka, Nkono Abarim, sə wu sən nzali mənana ən pani amə Isərayila ka.

[‡] 26:60 26:60 Balli gbal aba: Pur 6:23; 24:1,9; 28:1; Bal 3:2,4; 1Kpa 6:3. § 26:61 26:61 Balli gbal aba: Pəris 10:1-7;

1Kpa 24:1-2. * 26:64 26:64 Balli aba: Bal 1:17-54; 3:39. † 26:65 26:65 Balli aba: Bal 14:26-35.

¹³ Anzəm mana a sənəni ka, awu nə wũ kəla mala mə'eambo Haruna,
¹⁴ acemənana wun kəm ngga, wu ginə kpata cau mem aba pədanban Zin. Lang
 bʷabundəa mgbicau arəəm ngga, wu binə pam gulo kəla məfele a məsəia a ban
 mūr.>> (Mūr mənə ka nda mūr Meriba a Kadesh aba pədanban Zin.)

¹⁵ Musa ne Yahweh ama,

¹⁶ <<Bə Yahweh, Bakuli mala abangŋo mala abwana kat, twal bebwa amur
 bʷabundəa man,

¹⁷ mənana nə dupia wia a damba, nə gingnəia abalə acau kat ka, ace mənana
 abwana mala Yahweh bəà kəa pa kəla anzur mana à dʷanyī yalu ka dāng.>>

¹⁸ Oso Yahweh ne Musa ama, <<Twal Jesəwa muna-bʷabura mala Nun, bwa
 mənana Bangŋo na abaləi ka, tsək buo amurí.

¹⁹ Kyan nəi kya tamsəi abadəm Eleaza pəris sə a bədəm bʷabundəa puppup, sə wu
 pe wi *gara mala paktúró a məsəia.

²⁰ Awu nə pe wi gara mala bancame mô, ace mənana bʷabundəa mala amə
 Isərayila kat bəà oki wi ka.

²¹ Ace sūrə nə mem ngga Jesəwa nə cam abadəm Eleaza pəris, mənana nə paktúró nə
 Urim abadəm Yahweh ace dībancau acei abanam ngga. Nə sà'arəban male sə yī andə
 bʷabundəa mala amə Isərayila puppup ka à nə puro, sə nə sà'arəban male sə à nə
 nyare.>>

²² Musa pa kəla mana Yahweh banggi wi ka. Warinə Jesəwa sə kya tamsəi abadəm
 Eleaza pəris, sə a bədəm bʷabundəa puppup.

²³ Pələa tsəki wi bui amurí sə tsəi a túró, kəla mana Yahweh ne wi ka.

28

Apagir mala koya pwari

¹ Yahweh banggi Musa ama,

² <<Nacau nə amə Isərayila sə wu banggia wia ama, <Wu sələa ma, wun nə pà
 boro mem, yī pàgir mala girlina mem, mənana à pè nə bəsa, mala pà rəmban
 məboarne mənana kə pwasəbumam ngga; wun nə pè a pwari mənana ən tsək ka.>

³ Awu nə banggia wia ama, <Mənia ka nda pàgir nə bəsa mənana wun nə yinəi
 abanam Yahweh ka:* amuna-gam bari mənana mbulea mwashat-mwashat sə kəgìr
 məbane pà kàm arəia raka, kəla pàgir mala pisəe kəring mana wun nə nggə pa ba koya
 pwari ka.

⁴ Wun nə pà muna-gam mwashat nə dəmbari, sə bə ka nə pwarikpəra,

⁵ atārəia andə pàgir mala məsəsa, tyang mwashat mala muku məbəlke mənana à
 zurì nə dù-lita mwashat mala mùrú olif ka.

⁶ Mənia nda pàgir mala pisəe kəring mənana à nə nggə pa pwari-pwari, mənana à
 kwakite a Nkono Saina ka. Pàgir na nə bəsa abanam Yahweh ace pà rəmban
 məboarne mənana kə pwasəbumam ngga.

⁷ A masələate ka, koməye atà apa'girnčila mənia yia kəm ngga, wun nə so dù-lita
 mwashat mala mùr-anap amur gyangŋan, bə duk pàgir mala girnùná məcandə
 abanam Yahweh a ban-məfele.

⁸ Pàgir nə bəria muna-gam ngga, bəà pè nə pwarikpəra atārəia andə pàgir mala
 məsəsa andə pàgir mala girnùná məmwashati andə mənana wu pà nə dəmbari ka.
 Mənia ka pàgir na nə bəsa abanam Yahweh ace pà rəmban məboarne mənana kə
 pwasəbumam ngga.

Apagir mala Sabbat

* 27:19 27:19 Balli gbal aba: Nggur 3:28; 31:7,8. * 28:3 28:3 Balli gbal aba: Pur 29:38-41.

⁹ << <A pwari Sabbat ka, wun nè pà amuna-gam bari mənana mbulea mwashat-mwashat sə bə kəgír məbane pà kàm arəia raka, andə pàgír mala məsəsa, tyang bari mala muku məbəlke mana à zuri nè mùrú olif ka, andə pàgír mala girnúná male:

¹⁰ Mənia ka nda pàgír mala pisəe kəring a koya pwari Sabbat, tsəa-amur pàgír mala pisəe kəring mənana à pākiyi pwari-pwari ka, atārəia andə pàgír mala girnúná male.

Apagir mala koya zongño

¹¹ << <A pwari mədəmbe mala koya zongño ka, wun nè yinə pàgír mala pisəe kəring abanam Yahweh: ajamnda bari, andə gam mwashat, andə amuna-gam tongno-nong-bari mana mbulea mwashat-mwashat sə bə kəgír məbane pà kàm arəia raka.

¹² Atà koya jamnda ka wun nè pà tyang tărú mala muku məbəlke mana à zuri nè mùrú olif ka, bə duk pàgír mala məsəsa male; atà gam ngga wun nè pà tyang bari mala muku məbəlke mana à zuri nè mùrú olif ka, bə duk pàgír mala məsəsa male;

¹³ sə atà koya muna-gam ngga, wun nè pà tyang mwashat mala muku məbəlke mana à zuri nè mùrú olif ka, bə duk pàgír mala məsəsa male. Mənia ka nda ace pàgír mala pisəe kəring, pàgír na nè bəsa mala pà rəmban məboarne abanam Yahweh mənana kə pwasəbumam ngga.

¹⁴ Wun nè pà boro mala girnúná, dù-lita bari mala mùr-anap atà koya jamnda, dù-lita mwashat nə gauwa-tsùrú male atà gam, sə dù-lita mwashat atà koya muna-gam. Mənia ka nda pàgír mala pisəe kəring, mala koya zongño abalə azongño mala pələa.

¹⁵ Dəm ngga wun nè pà gbato mwashat abanam Yahweh bə duk pàgír mala gəshi caubikea; wun nè pà mənə yì pàgír ka bə tsəa-amur pàgír mala pisəe kəring mənana à pākiyi pwari-pwari ka, atārəia andə pàgír mala girnúná male.

Apagir mala Lamsan mala bəredi mana yis pà arəi raka

¹⁶ << <Lum-nong-inea pwari mala zongño mədəmbe ka, nda pwari Yàlîmurú ace gusələam Yahweh.

¹⁷ A lum-bwamdə-tongnoia pwari mala mənə yì zongño ka, à nè tita lamsan; wun nè twal anongño tongno-nong-bari, bəredi mana yis pà arəi raka nda wun nè lì ka.

¹⁸ A pwari mədəmbe ka, wun nè yiu ace ramba-banbwáná məfele; pà wu nè pàk kə túró mənana wu pākiyi pwari-pwari ka dāng.

¹⁹ A kún mani ka, wu pà boro mala pisəe kəring, yì pàgír nə bəsa abanam Yahweh: ajamnda bari, gam mwashat, sə amuna-gam tongno-nong-bari mana mbulea mwashat-mwashat, sə bə kəgír məbane pà kàm arəia raka.

²⁰ Atà koya jamnda ka wu pà tyang tărú mala muku məbəlke mana à zuri nè mùrú olif ka, bə duk pàgír mala məsəsa male; atà gam ngga wu pà tyang bari;

²¹ sə atà koya mwashat atà amuna-gam tongno-nong-bari ka, wu pà tyang mwashat.

²² Dəm ngga wun nè pà gbato mwashat bə duk pàgír mala gəshi caubikea, ace shawudi wun.

²³ Wun nè pà amənə ka bəà tsəa-amur pàgír mala pisəe kəring mənana wu pākiyi pwari-pwari nə dəmbari ka.

²⁴ Anì sə wun nè pà girlina mala pàgír nə bəsa koya pwari arə anongño tongno-nong-bari, ace pà rəmban məboarne abanam Yahweh. Wun nè pà amənə ka bəà tsəa-amur pàgír mala pisəe kəring, mənana wu pākiyi pwari-pwari atārəia andə pàgír mala girnúná male ka.

²⁵ A tongno-nong-baria pwari ka, wun nè yiu ace ramba-banbwáná məfele, sə pà wu nè pàk kə túró mənana wu pākiyi pwari-pwari ka dāng.

Apagir ace lamsan mala Alimo

²⁶ << <Lang wun nè pàgir mala bəsa məsəsa a pwari mala abəlagir-mədəmbe abanam Yahweh, a tita lamsan mala alimo ka, wun nè yiu ace ramba-banbwáná məfele, sə pà wu nè pàk kə túró mənana wu pàkiyi pwari-pwari ka dāng.

²⁷ A kún mani ka, wun nè pàgir mala pisəe kəring, mala pa rəmban məboarne abanam Yahweh: ajamnda bari, gam mwashat, sə amuna-gam tongno-nong-bari mana mbulea mwashat-mwashat ka;

²⁸ Atà koya jamnda ka wun nè pà tyang tărú mala muku məbəlke mana à zuri nè mùrú olif ka, bə duk pàgir mala məsəsa male; atà gam ngga wu pà tyang bari;

²⁹ sə atà koya mwashat atà amuna-gam tongno-nong-bari ka, wu pà tyang mwashat.

³⁰ Dəm ngga wun nè pà gbato mwashat ace shawudi wun.

³¹ Wu pà amənia ka atārəia andə apagir mala girnúná malea, bəà tsəa-amur pàgir mala pisəe kəring mənana wu pàkiyi pwari-pwari ka atārəia andə pàgir mala məsəsa male. Wu tsəkir wun ama agirkusəu mənia ka bəà kəa pāngnə bə kəgir məbane arəia dāng.

29

Apagir mala Lamsan mala twanggi Anjawe

¹ << <A pwari mədəmbe mala tongno-nong-baria zongno ka, wun nè yiu ace ramba-banbwáná məfele. Pà wun nè pàk kə túró mənana wu pàkkiyi pwari-pwari ka dāng. Nə dupa wun pwari twanggi anjawe.

² Wun nè yinə pàgir mala pisəe kəring abanam Yahweh ace pà rəmban məboarne mənana kə pwasəbumam ngga: jamnda mwashat, gam mwashat, sə amuna-gam tongno-nong-bari mana mbulea mwashat-mwashat, sə bəkə gır məbane pà kām arəia raka.

³ Sə pàgir mala məsəsa malea ka, nə duk muku məbəlke mənana à zuri nè mùrú olif ka: tyang tărú ace jamnda, tyang bari ace gam,

⁴ sə tyang mwashat ace koya mwashat atà muna-gam tongno-nong-bari.

⁵ Dəm ngga wun nè pà gbato mwashat bə duk pàgir mala gəshi caubikea, ace shawudi wun;

⁶ apagir mənia ka à nə tsəa-amur pàgir mala pisəe kəring mənana wu pàkiyi a koya zongno andə pàgir mala məsəsa male ka, andə pàgir mala pisəe kəring mənana à kə pà pwari-pwari ka, nə malea yì pàgir mala məsəsa andə pàgir mala girnúná malea kəla mana nggurcau malea kani ka; pàgir na nə bəsa abanam Yahweh, mala pà rəmban məboarne mənana kə pwasəbumam ngga.

Agir'nkila a Pwari Məgule mala Twalban caubikea

⁷ << <A lumia pwari mala mənia yì tongno-nong-baria zongno ka, wun nè yiu ace ramba-banbwáná məfele, sə wun nè ginəi bamur rə wun agir. Pà wun nè pàk kə túró abaləi dāng.

⁸ A kún mani ka, wun nè yinə pàgir mala pisəe kəring abanam Yahweh, ace pà rəmban məboarne mənana kə pwasəbumam ngga: jamnda mwashat, gam mwashat, sə amuna-gam tongno-nong-bari mana mbulea mwashat-mwashat sə bəkə gır məbane pà kām arəia raka.

⁹ Sə pàgir mala məsəsa malea ka, nə duk muku məbəlke mana à zuri nè mùrú olif ka: tyang tărú ace jamnda, tyang bari ace gam,

¹⁰ sə tyang mwashat ace koya mwashat atà muna-gam tongno-nong-bari.

¹¹ Dəm ngga wun nè pà gbato mwashat ace pàgir mala gəshi caubikea, bə tsəa-amur pàgir mala gəshi caubikea ace shawudiban, andə pàgir mala pisəe kəring mənana à kə pa pwari-pwari ka, andə pàgir mala məsəsa male, andə apagir mala girnùná malea.

Pàgir ace Lamsan mala Do abalə Agumli

¹² << <A lum-bwamdə-tongnoia pwari mala tongno-nong-ɓaria zongɲo ka, wun nè yiu ace ramba-banbwáná məfele, sə pà wun nè pàk kə túró mənana wu pàkkiyi pwari-pwari ka dāng. Wun nè pàk lamsan mala nongɲo tongno-nong-ɓari abanam Yahweh.

¹³ Sə wun nè yinə pàgir mala pisəe kəring, pàgir nə bəsa, mala pà rəmban məboarne abanam Yahweh, mənana kə pwasəbumam ngga: ajamnda lum-nong-tàrú, agam ɓari, amuna-gam lum-nong-ine, mənana mbulea mwashat-mwashat, sə bekə gír məbane pà kàm arəia raka;

¹⁴ sə pàgir mala məsəsa malea ka, nè duk muku məbəlke mana à zuri nə mùrú olif ka: tyang tàrú ace koməye atà ajamnda tongno-nong-tàrú, tyang ɓari ace koməye atà agam ɓari,

¹⁵ sə tyang mwashat ace koya mwashat atà amuna-gam lum-nong-ine;

¹⁶ sə gbato mwashat ace pàgir mala gəshi caubikea, bə tsəa-amur pàgir mala pisəe kəring mana à pàkkiyi pwari-pwari, andə pàgir mala məsəsa male, andə pàgir mala girnùná male.

¹⁷ << <A ɓaria pwari ka wun nè pàgir nə ajamnda lum-nong-ɓari, agam ɓari, sə amuna-gam lum-nong-ine mənana mbulea mwashat-mwashat, sə bekə gír məbane pà kàm arəia raka;

¹⁸ atārəia andə pàgir mala məsəsa andə apagir mala girnùná ace ajamnda, ace agam, sə ace amuna-gam mənəia ka, bəà karəa arə làkkì malea kəla mana nggurcau kanì ka;

¹⁹ sə gbato mwashat ace pagir mala caubikea, bə tsəa-amur pàgir mala pisəe kəring mənana à pàkkiyi pwari-pwari, andə pàgir mala məsəsa male andə apagir mala girnùná malea.

²⁰ << <A tàruià pwari ka, wun nè pà ajamnda lum-nong-mwashat, agam ɓari, sə amuna-gam lum-nong-ine mənana mbulea mwashat-mwashat sə bekə gír məbane pà kàm arəia raka;

²¹ atārəia andə pàgir mala məsəsa andə apagir mala girnùná ace ajamnda, ace agam, sə ace amuna-gam mənəia ka, bəà karəa arə làkkì malea kəla mana nggurcau kanì ka;

²² andə gbato mwashat ace pàgir mala gəshi caubikea, bə tsəa-amur pàgir mala pisəe kəring mənana à pàkkiyi pwari-pwari, andə pàgir mala məsəsa male andə pàgir mala girnùná male.

²³ << <A inea pwari ka, wun nè pà ajamnda lum, agam ɓari, sə amuna-gam lum-nong-ine mənana mbulea mwashat-mwashat sə bekə gír məbane pà kàm arəia raka;

²⁴ atārəia andə pàgir mala məsəsa andə apagir mala girnùná ace ajamnda, ace agam, sə ace amuna-gam mənəia ka, bəà karəa arə làkkì malea kəla mana nggurcau kanì ka;

²⁵ andə gbato mwashat ace pàgir mala gəshi caubikea, bə tsəa-amur pàgir mala pisəe kəring mənana à pàkkiyi pwari-pwari ka, andə pàgir mala məsəsa male andə pàgir mala girnùná male.

²⁶ <<<A tongnoia pwari ka, wun nè pà ajamnda tongno-nong-ine, agam ɓari, sə amuna-gam lum-nong-ine mənana mbulea mwashat-mwashat sə bekə gír məbane pà kàm arəia raka;

²⁷ atārēia andə pàgir mala mēsəsa andə apagir mala girnùná ace ajamnda, ace agam, sə ace amuna-gam mēnia ka, bəà karəa arə làkki malea kəla mana nggurcau kanì ka;

²⁸ andə gbato mwashat ace pàgir mala gəshi caubikea, bə tsəa-amur pàgir mala pisəe kəring mənana à pākiyi pwari-pwari, andə pàgir mala mēsəsa male andə pàgir mala girnùná male.

²⁹ << <A tongno-nong-mwashatia pwari ka, wun nə pà ajamnda tongno-nong-tàrú, agam bari, sə amuna-gam lum-nong-ine mənana mbulea mwashat-mwashat sə bekə gír məbane pà kàm arəia raka;

³⁰ atārēia andə pàgir mala mēsəsa andə apagir mala girnùná ace ajamnda, ace agam, sə ace amuna-gam mēnia ka, bəà karəa arə làkki malea kəla mana nggurcau kanì ka;

³¹ andə gbato mwashat ace pàgir mala gəshi caubikea, bə tsəa-amur pàgir mala pisəe kəring mənana à pākiyi pwari-pwari, andə pàgir mala mēsəsa male andə pàgir mala girnùná male.

³² <<<A tongno-nong-ḡaria pwari ka, wun nə pà ajamnda tongno-nong-ḡari, agam ḡari, sə amuna-gam lum-nong-ine mənana mbulea mwashat-mwashat sə bekə gír məbane pà kàm arəia raka;

³³ atārēia andə pàgir mala mēsəsa andə apagir mala girnùná ace ajamnda, ace agam, sə ace amuna-gam mēnia ka, bəà karəa arə làkki malea kəla mana nggurcau kanì ka;

³⁴ andə gbato mwashat ace pàgir mala gəshi caubikea, bə tsəa-amur pàgir mala pisəe kəring mənana à pākiyi pwari-pwari, andə pàgir mala mēsəsa male andə pàgir mala girnùná male.

³⁵ << <A tongno-nong-tàruià pwari ka, wun nə ramba abanḡwáná ace peri. Pà wun nə pàk kə túró mənana wu pàkkiyi pwari-pwari ka ḡang;

³⁶ a kún mani ka, wun nə pàgir mala pisəe kəring, pàgir nə bəsa abanam Yahweh, ace pà rəmban məboarne mənana kə pwasəbumam ngga: jamnda mwashat, gam mwashat, sə amuna-gam tongno-nong-ḡari mənana mbulea mwashat-mwashat sə bekə gír məbane pà kàm arəia raka;

³⁷ atārēia andə pàgir mala mēsəsa andə apagir mala girnùná ace jamnda, ace gam, sə ace amuna-gam mēnia ka, bəà karəa arə làkki malea kəla mana nggurcau kanì ka;

³⁸ andə gbato mwashat ace pàgir mala gəshi caubikea, bə tsəa-amur pàgir mala pisəe kəring mənana à pākiyi pwari-pwari, andə pàgir mala mēsəsa male andə pàgir mala girnùná male.

³⁹ << <Wun nə yinə apagir mēnia ka abanam Yahweh arə apwari mala alamsan mənana à tsək ka, bəà tsəa-amur apagir mala pàcau nə-shambum ma'wun, andə apagir mala eare mala ḡabum wun, ace apagir mala pisəe kəring ma'wun, sə ace apagir mala mēsəsa ma'wun, sə ace apagir mala girnùná ma'wun, sə ace apagir mala dotarəu ma'wun.> >>

⁴⁰ Musa bangcau nə amə Isərayila amur agir mənana kat Yahweh banggi wi ka.

30

Anggurcau mala pàcau aban Yahweh

¹ Musa bangcau nə amúrú mala atəu mala amə Isərayila ama, <<Mēnia ka nda cau mənəḡa Yahweh na ka.

² Bə ḡwa pàcau nə-shambum abanam Yahweh, ko kúr ḡamurì nə kána ama nə pàk gír ka, ḡwe ḡəkəa nggaḡi kúni ḡang; bə pàk gír mənana kat pur a kúni ka.

³ <<Bè bwama kəla lo-bwa, mənana nda a bala mala tárri, pàcau nə-shambum abanam Yahweh sə kùr bamurì nə kána amur bè gír,

⁴ sə tárri ok pàcau nə-shambum male andə kána mənana kùrna bamurì nēi, sə ne bwame kə cau raka, duməna púp ama bwame nə lùmsə apacau male andə koya kána mənana kùrna bamurì nēi ka.

⁵ Səama bè tárri binəi wi a pwari mənana okce ka, bwame purni bwalban mala pàcau nə-shambum male, ko kána mənana kùrna bamurì nēi ka. Sə Mim Yahweh ka, mə nə twali-wi-bani, acemənana tárri binəi wi ka.

⁶ <<Bè bwama mənana malaká albura dāng pàcau nə-shambum, ko mburkuni kaurəa pàcau mənana kùr bamurì nēi, sə nənzmò ka, yi albura,

⁷ sə burì okce ka; sə lang burì okce ka ne wi kə cau amurì raka, duməna púp bwame nə lùmsə pàcau nə-shambum male andə kána mənana kùrna bamurì nēi ka.

⁸ Səama bè burì binəi wi, lang okce ka, burì nə panzəi bè purì mənəo yi pàcau nə-shambum amurì, andə cau mənana mburkuni bangji aba kaurəa sə kùrna bamurì nēi ka. Sə Mim Yahweh ka, mə nə twali-wi-bani.

⁹ <<Səama mā-lú ko bwama mana à gauwuna dobala ka, duməna púp nə bwal koya pàcau nə-shambum mənana twal andə kána mənana kùrna bamurì nēi ka.

¹⁰ <<Sə bè bwama mənana nda a bala mala burì pàcau nə-shambum, ko kùr bamurì nə kána,

¹¹ sə burì okce sə na kə cau dāng, sə binəi wi raka, duməna púp bwame nə lùmsə gír mənana kat pàcau ace nə-shambum, ko kána mənana kùrna bamurì nēi ka.

¹² Səama bè burì pərki arə lùmsə mənəo yi pàcau nə-shambum, a pwari mənana okce ka, gír mənana kat pur a kún bwame amur pàcau nə-shambum male, ko amur kána mənana kùrna bamurì nēi ka, pà nə cam dāng. Sə Mim Yahweh ka, mə nə twali-wi-bani, acemənana burì binəi wi ka.

¹³ Bura bwama nə gandə eari wi, sə nə gandə binəi wi arə koya pàcau nə-shambum ko kána mənana twalo nə ginəi bamurì gír ka.

¹⁴ Səama bè burì na kə cau dāng, nongjo anzəm nongjo ka, ləmdə ama eara nə apacau nə-shambum kat andə akána mənana kat amur māmí ka. Dwanyi na kə cau male aban māmí lang ok acē ka ləmdə ama eara nəia.

¹⁵ Səama bè tamsə māmí arə lùmsə amənəo yi apacau ko akána, anzəm mənana okce ka, duməna púp bafe mala caubikea mala māmí nə pà amurì.>>

¹⁶ Amənia ka à nda ka anggurcau mana Yahweh pe Musa amur cau mala bwabura andə māmí, sə amur cau mala tárri andə nsarile mənana lo-bwa na piu a bala mala tárri ka.

31

Mbweban-tanni amur amə Midiyan

¹ Sə Yahweh nacau nə Musa, ama,

² <<Kyan nə mbweban-tanni amur amə Midiyan ace gír mənana à pàkkí amə Isərayila ka.* Anzəm mana a pāngjə̀nà mənəo ka, sə awu nə wũ a nə o atà akeô.>>†

³ Pələa Musa bangcau nə abwana ama, <<Wu twal aburana abalə wun bəà mārə rəia ace kánə lwa arə amə Midiyan, ace pa mbweban-tanni mala Yahweh‡ amur amə Midiyan.

⁴ Aburana á-mwashat bəà puro a koya tàu mala Isərayila sə wun nə tasəia aban ká lwa.>>

* **31:2 31:2** amə Midiyan ace gír mənana à pàkkí amə Isərayila ka; balli aba: Bal 25:1-18. † **31:2 31:2** Balli gbal aba: Bal 20:24-26; 27:13; Nggur 32:50. ‡ **31:3 31:3** Balli aba: Ang 18:47; 79:10; 94:1; Ir 11:20.

⁵ Nda à tàrki aburana á-lum-nong-bari (12,000) mənana à marəna rəia ace lwa ka, aburana á-mwashat a koya tau mala amə Isərayila.

⁶ Sə Musa tasəia bəa kya lwa-lwa, amə'lwa á-mwashat a koya tau, atārəia andə Finehas muna-bwabura mala Eleaza pəris, mənana twal atanggəla mala ban-məfele, andə anjawə tunəban ace lwa ka, a bui.

⁷ À lwa-lwa arə amə Midiyan, kəla mana Yahweh banggi Musa ka, sə à wal-lú koya bwabura.

⁸ Atà acili abwana mənana à walia ka, à wal amurəma mala amə Midiyan: Evi, andə Rekem, andə Zur, andə Hur, andə Reba, yia ka amurəma na tongno mala amə Midiyan. § Sə Bil'am muna-bwabura mala Beyo* gbal ka à wal-lui nə nggeabyau.

⁹ Amə Isərayila bwalki amaməna andə amuna məkeke mala amə Midiyan. À pwan adomwan mala andə andə anzur andə ambul malea, andə agirkuma malea kat kəla gəna-lwa.

¹⁰ À pisəki alá andə abān mənana kat amə Midiyan duk kam ngga, kat andə akətti malea.

¹¹ À pwan gəna-lwa kat andə aguro-lwa kat, mala abwapəndəa andə agirkusəu, à umnəia.

¹² À yinə abwana mənana à bwalia kəla aguro-lwa ka, andə akume-lwa aban Musa andə Eleaza pəris, andə bwabundəa mala amə Isərayila, a là-gumli a bəwanban mala nzali Mowap, a nkanggari nggeasala Jodan a nkaring Jeriko.

¹³ Musa andə Eleaza pəris, andə abwana-məgule mala bwabundəa puro ace ká kullia anzəm là-gumli.

¹⁴ Sə Musa ka pak-bumlulla nə aməgulo mala amə'lwa, andə aburana mənana à nda ka amə'sàrəban amur á-á mala amə'lwa andə amana amur gbəman-gbəman mala amə'lwa, mənana à nyàri lwa ka.

¹⁵ Dia ama, <<Ace mana sə wu nying amaməna mənəia ka kat nəyiləmu?

¹⁶ Kə à nda mənana à kpata kanigir mala Bil'am†§ sə à tsək amə Isərayila à dumnə dʷanyi-məsəcau arə Yahweh atəcau mala Piyor ka re? Yia na à tsəa sə kwánó-twàl-là wal bwabundəa mala Yahweh ka. §

¹⁷ Adyan ngga, wu wal-lú amuna aburana. Sə wu wal-lú koya bwama mənana súrənə bwabura ka.

¹⁸ Sə amuna maməna mənana à malaká súrə bwabura raka, wu dekia nəyiləmu ace bəmurə wun.*

¹⁹ Koyan atà wun mənana wal-lú kəbwa ko je lú ka, duməna púp nə do anzəm kətti ba nongno tongno-nong-bari. A təruiə nongno andə tongno-nong-baria nongno ka, duməna púp wun nə lak bəmur rə wun andə aguro-bwa ma'wun.

²⁰ Sə koya gír'nggūrəu ma'wun gbal ka wun nə le, kat andə koya gír mənana à pè nə nggú, andə koya gír mənana à pè nə nyang mbul, andə koya gír mənana à pè nə nggun ngga.>>

²¹ Pələa Eleaza pəris banggi amə'lwa mənana à wari a lwa ka, ama, <<Mənəia ka nda nē mala nggurcau mənana Yahweh pè Musa ka:

²²⁻²³ Koya gír mənana nə gandə cambi bəsa, kəla bolo-njengəlan, andə bolo-azərfa, andə bolo-bángnə, andə bolo-candəa, andə bolo-gwan'gwang, andə bolo-dànə ka, wun nə oasəi a bəsa, sə nə boarnsari. Səama duməna púp wun nə lé nə mūr lakban gbal. Sə gír mənana kat pà nə gandə cambi bəsa raka, wun nə lé nə mūr mənə.

§ 31:8 31:8 Balli gbal aba: Jes 13:21-22. * 31:8 31:8 Balli aba: Bal 22:5--24:25. † 31:16 31:16 kanigir mala Bil'am Balli gbal aba: Bal 24:14; 2Bit 2:15; Sən 2:14. ‡ 31:16 31:16 Balli aba: Bal 25:1-9. § 31:16 31:16 Balli aba: Bal 25; Nggur 20:18; 2Bit 2:15; Sən 2:14. * 31:18 31:18 Balli gbal aba: Nggur 21:10-14.

²⁴ A tongno-nong-baria pwari ka, wun nè lakki agir-nggūrəu ma'wun, sə wun nə boarnsari. Anzəm mənə ka wun nə gandə kùtí a kàttì.>>

Gau gəna-lwa

²⁵ Yahweh banggi Musa ama,

²⁶ <<We wunə Eleaza pəris, wunə abwana-məgule amur abala-kàu mala bʷabundəa, wu gilə koman mənana kat à pwani arə amə Midiyan ngga, kat andə abʷapəndəa andə agirkusəu,

²⁷ sə wu gau gəna-lwa arə abanì bari; banì mwashat ace amə'lwa mənana à wari a munəo ka, sə bə banì ka ace cili bʷabundəa.

²⁸ Aba gir mənana mala amə'lwa na ka, wu pusə mwashat aba koya gbəman-tongno mala aguro-bʷa, andə mwashat aba koya gbəman-tongno mala andá, andə mala amədambəriso, andə mala anzur, andə mala ambul, sə wu tsəia dāng ace pà cemi aban Yahweh.

²⁹ Twal agir cemi mənəia mənana à pusəi aba kāmbe mala amə'lwa ka sə wu pe Eleaza pəris, bə duk gir pà aban Yahweh.

³⁰ Aba kāmbe mənana nda ace amə Isərayila ka, twal mwashat aba koya lumi-tongno mala aguro-bʷa, andə mala andá, andə mala amədambəriso, andə mala anzur, andə mala ambul, yì anyam-ləsəa kat, sə wu pə Amə'Lawi mənana à pàkkiyi túró bá Taragula mala Yahweh ka.>>

³¹ Nda Musa andə Eleaza pəris pàk kəla mənana Yahweh banggi Musa ka.

³² Cili gir mənana ueo aba gəna-lwa mənana amə'lwa pwan ngga nda: anzur á-gbəman-tongno-nong-mwashat nə á-lumi-tongno-nong-ɓari nə á-tongno (675,000),

³³ andá á-lumi-tongno-nong-ɓari nə á-ɓari (72,000),

³⁴ amədambəriso á-lumi-tongno-nong-mwashat nə á-mwashat (61,000),

³⁵ ansarina mənana à malaká sūrə bʷabura raka á-lumi-tàrú nə á-ɓari (32,000).

³⁶ Sə kāmbe mənana kùtí a bu amə'lwa ka:

anzur á-gbəman-tàrú nə á-lumi-tàrú-bwamdə-tongno-nong-ɓari nə gbəman-tongno (337,500) na,

³⁷ sə cemi mala anzur ace Yahweh ka gbəman-tongno-nong-mwashat nə lumi-tongno-nong-ɓari nə məsəi tongno (675) na.

³⁸ Andá ka á-lumi-tàrú-bwamdə-tongno-nong-mwashat na (36,000), sə abaləia ka à pusə cemi, andá á-tongno-nong-ɓari nə məsəi ɓari (72) ace Yahweh.

³⁹ Amədambəriso ka á-lumi-tàrú nə gbəman-tongno na (30,500), sə abaləia ka à pusə cemi, amədambəriso lumi-tongno-nong-mwashat nə məsəi mwashat (61) ace Yahweh.

⁴⁰ Aguro-bʷa ka, á-lum-bwamdə-tongno-nong-mwashat na (16,000),

sə abaləia ka à pusə cemi, aguro-bʷa lumi-tàrú nə məsəi ɓari (32) ace Yahweh.

⁴¹ Pələa Musa pə Eleaza pəris cemi mənəia bə duk pəgir aban Yahweh, kəla mənana Yahweh banggi Musa ka.

⁴² Kāmbe mənana nda ace amə Isərayila, mənana Musa tàrì tsəi dāng nə mala amə'lwa mana à wari a munəo,

⁴³ yì kāmbe mala bʷabundəa ka nda ani:

anzur á-gbəman-tàrú nə á-lumi-tàrú-bwamdə-tongno-nong-ɓari nə gbəman-tongno (337,500),

⁴⁴ andá á-lumi-tàrú-bwamdə-tongno-nong-mwashat (36,000),

⁴⁵ amədambəriso á-lumi-tàrú nə gbəman-tongno (30,500),

⁴⁶ ansarina á-lum-bwamdə-tongno-nong-mwashat (16,000).

⁴⁷ Afa kāmbe mala amə Isərayila ka Musa tārki mwashat-mwashat aba koya lumi-tongno mala ansarina andə mala agirkusəu, sə kəla mənana Yahweh banggi wi ka, pə Amə'Lawi mənana à kə tsəkir Taragula mala Yahweh ka.

⁴⁸ Pələa aməgulo mala amə'lwa andə amə'sàrəban mənana amur amə'lwa á-á, andə amə'sàrəban amur amə'lwa gbəman-gbəman ngga à yiu aban Musa.

⁴⁹ À banggi wi ama, <<Səm aguro mò ka səm balna amə'lwa mənana à wari a munəo abata səm ngga, sə kəbwa pà kām mənana bwar abalə səm ngga dāng.

⁵⁰ Sə ndya səm yinəi Yahweh boro mala agir njengəlan mənana koyan atə səm pwan ngga; ambaga, andə agirgarabu, andə agirmunabu, andə agirkiru, sə anlang-bamyalu. Mənia ka nda ace shawudī ayiləmi səm abadəm Yahweh.>>

⁵¹ Sə Musa andə Eleaza pəris ak agir mənə kat à tūllia nə bolo-njengəlan ngga a buia.

⁵² Dəmbərya mala bolo-njengəlan mənana amə'sàrəban amur amə'lwa á-á, andə amə'sàrəban amur amə'lwa gbəman-gbəman yinəi sə à pà boro nəi aban Yahweh kat-kat ka, shekel á-lum-bwamdə-tongno-nong-mwashat nə gbəman-tongno-nong-bari nə lumi-tongno na (16,750).

⁵³ Koya mə'lwa ka pwan gəna-lwa ace bamurì.

⁵⁴ Sə Musa andə Eleaza pəris ka à ak bolo-njengəlan mənə a bu amə'sàrəban amur amə'lwa á-á, andə amə'sàrəban amur amə'lwa gbəman-gbəman, sə à yinəi aba Tara Ban-peri, ace mənana bə duk gır kasəbaləu† abadəm Yahweh ka.

32

Atau a njartakuli mala Nggeasala Jodan

¹ Abwana a tau mala Ruben andə tau mala Gad ka à ndanə agirkusəu kərkər mənana à kə yália ka. Lang à səni ama nzali Jaza andə nzali Giləyat ka abān məboarne na ace yál agirkusəu ka,

² à wari aban Musa andə Eleaza pəris, sə aban abwana-məgule mala bwabundəa, sə à bang ama,

³ <<Bu-nzali mala alá Atarot, Dibon, andə Jaza, andə Nimra, andə Heshbon, andə Eleyale, andə Sebam, andə Nebo, sə Beyon,

⁴ yì nzali mənana Yahweh lì nə lwa abadəm bwabundəa mala amə Isərayila ka, nzali məboarne na ace yál agirkusəu, sə səm aguro mò ka, səm ndanə andá, andə ambulpəndəa andə anzur pas.

⁵ Ida, pà səm nzali man bə duk girkuma ma'səm. Kəa kyan nə səm a nkaring Nggeasala Jodan dāng.>>

⁶ Sə Musa earī aburana mala tau mala Gad andə aburana mala tau mala Ruben, ama, <<Wu kə earce ama wun nə duk kani sə cili amə'eam wun amə Isərayila ka bəà o a lwa le?

⁷ Ace mana sə wun nə bungi babum amə Isərayila arə eauwe a nkaring aban ká aba nzali mənana Yahweh pania wia ka?

⁸ Mənia nda gır mənana aká wun pǎ lang ən turia a Kadesh-Baniya bəà kya sən nzalī ka.

⁹ Lang à warina a bangnaban Eshkol sə à səna nzalī ka, à bungi babuma amə Isərayila arə ká aba nzali mənana Yahweh angnə dəmba pània wia ka.

¹⁰ Nda bumlulla mala Yahweh earke a pwari mənə, sə kángir ama,

¹¹ <Acemənana aburana mənə à pur a Masar, mənana pələa malea lumi-bari aban ká dəmba, mənana à kpatam nə babumia kat raka, məsəcau kəbwa pà kām atəa mənana nə sən nzali mana ən kángir ama mə nə pə Ibərayim, sə Ishaku, sə Yakupu ka dāng,

† 31:54 31:54 Balli gbal aba: Pur 30:16.

¹² she Kalip muna-bwabura mala Jefune bwa-Keniz, andə Jesəwa muna-bwabura mala Nun; kə yia nəmurəia à nda mənana à kpatam nə babumia mwashat ka.>

¹³ Nda bumlulla mala Yahweh earbəsa arə Isərayila, tsəa à camarə gali a babondo apələa lumi-ine, she lang nza mala abwana mənana à pək bealbikea a baməsə Yahweh ka, teà twalna ka.

¹⁴ Sə ado ka, wun yì bəsa nza mala amə'caubikea ka, ndya wu longɲənà a kusə aká wun, ace tsək bumlulla kàm piu amur bumlulla mə'earke mala Yahweh arə Isərayila ka!

¹⁵ Bə wu pələ nzəm wun arə kpate ka, nə vwakibui dəm arə abwana mənəia ka a babondo, sə à nə bwal wun nə cau mala yinə kidiki malea.>>

¹⁶ Pələa à sungɲo a baní sə à na ama, <<Səm nə bakki ankāndan ace agirkusəu ma'səm akani, sə səm nə gumbəli anggea-là nə asheran ace amuna məkeke ma'səm;

¹⁷ sə səm ngga, səm nə kùr rə səm aba gilərau ace ká lwa, sə səm nə akì acili atau mala Isərayila damba aban kánə munəo shebè səm yina nəia à duməna a ban mənana nə duk malea ka. Anggo ka amuna məkeke ma'səm nə do abalə anggea-là mənana səm gumbəlinia nə asheran ngga ace yália arə abwana mala nzali man.

¹⁸ Səm ngga, pà səm nə nyare arə abala ma'səm dāng, she pwari mənana koya bwa Isərayila kuməna nzali libala male ka.

¹⁹ Səm ngga, pà səm nə twal kə nzali libala sənəia a nkaring Nggeasala Jodan andə ban mənana o a damba ka dāng, acemənana səm angɲa damba səm kuməna nzali libala ma'səm a mənəia yì bui mala Nggeasala Jodan a njartakuli ka.>>

²⁰ Pələa Musa banggia wia ama, <<Bə mbak wun nə pək mənəia ka, akani abadəm Yahweh, wu kùr rə wun ace ká lwa.

²¹ Wun aburana mənana wu kurna rə wun ngga, wun nə yàlì nggeasala Jodan abadəm Yahweh, ace kánə munəo arə abiməbura bà pwari mənana Yahweh linamurəm amúrià,

²² sə nzalí ka à yinanəi abata rəcandəa mala Yahweh ka. Anzəm mənəo ka wun nə gandə nyare wun nə o, acemənana anggo ka wu lumsənà túró ma'wun aban Yahweh, sə aban Isərayila. Sə nzali mənəia ka nə duk girkuma ma'wun abadəm Yahweh.

²³ Səama bə pà wun nə pək anggo raka, məsəcau wu pāngɲənì Yahweh caubikea, sə bə wu sələa ama caubikea ma'wun nə pusəta wun.

²⁴ Wu gumbəlì amuna məkeke ma'wun anggea-là nə asheran, sə wu bakki agirkusəu ma'wun ankāndan, sə wu pək gír mənana wu pəcau ama wun nə pək ka.>>

²⁵ Pələa aburana mala tàu mala Gad andə aburana mala tàu mala Ruben banggi Musa ama, <<Səm aguro mò ka, səm nə pa kəla mənana we bwaməgule ma'səm a bang ngga.

²⁶ Amuna ma'səm, andə amālá səm, andə anzur andə ambul ma'səm, andə andá ma'səm kat ka, à nə ue kani abalə anggea-là mala Giləyat;

²⁷ sə səm aguro mò, koya bwabura mənana kurna rəi ace lwa ka, nə yàl a nkaring Jodan ace ká munəo abadəm Yahweh, kəla mənana we bwaməgule ma'səm a bang ngga.>>

²⁸ Pələa Musa bangcau nə Eleaza pəris, andə Jesəwa muna-bwabura mala Nun, andə abwana-məgule amur abala-kau mala atau mala amə Isərayila, amúr cau mala aburana mənəo ka.

²⁹ Musa banggia wia ama, <<Bə aburana mala tàu mala Gad andə aburana mala tàu mala Ruben, koyan mənana kurna rəi ace ká lwa ka, nə yàlì Jodan atarə wun wunəia abadəm Yahweh, sə à nə bwala wun nggam shebè nzalí nyarna abata wun ngga, wun nə pea wia nzali Giləyat bə duk girkuma malea.

³⁰ Sə bə à yàlî Jodan atà wun aba kùrrəu raka, duməna púp à nè pea wia kāmbe mala girkuma aba nzali Kan'ana, kəla mana wun nè kum ngga.>>

³¹ Pələa aburana mala tàu mala Gad andə aburana mala tàu mala Ruben, ear ama, <<Gir mənana Yahweh bangga səm, səm aguro mò ka, nda gir mənana səm nè pàk ka.

³² Səm nè yàlî Jodan nə agirbura abadəm Yahweh ace ká munəo aba nzali Kan'ana. Səama nzali mənana nə duk girkuma ma'səm ace libala ka, nè pàk kani a nkaring Jodan.>>

³³ Nda Musa pè aburana mala tàu mala Gad, andə aburana mala tàu mala Ruben, andə aburana mala gauwa-tsùrú mala tàu mala Manasa, muna-bwabura mala Yisəfu, bu-nzali andə anggea-là andə abân mənana à kària ka, mənana díďyal ka à nda abata domurəm mala Sihon, murəm mala amə'Amor ka, andə bu-nzali andə anggea-là andə abân mənana à kària, mənana díďyal ka à nda abata domurəm mala Og murəm Bashan ngga. Pea wia nzali mənə kat, andə anggea-là mənana abaləi ka andə abân mənana kat à kària ka.

³⁴ Pələa aburana a tàu mala Gad bəsələ bək alá Dibon, andə Atarot, andə Aruwa,

³⁵ andə Atərot-Shofan, andə Jaza, andə Jogbeha,

³⁶ andə Bet-Nimra andə Bet-Haran. À bəkki asheran à gumbəli anggea-lê, sə à bəkki ankāndan ace tsək ambul andə anzur malea.

³⁷ Aburana a tàu mala Ruben bəsələ bək alá Heshbon, andə Eleyale, andə Kiriyašem,

³⁸ andə Nebo, andə Baal-Meyon, andə Sipma. Lang à bəsələ bək Nebo andə Baal-Meyon ngga, à nggađi anggea-là mənəia alulləia.

³⁹ Sə aməkà Makir muna-bwabura mala Manasa ka, à o a Giləyat, à kya ak nzalinì arə amə'Amor mənana à do abaləi ka.

⁴⁰ Nda Musa pè aməkà Makir bu-nzali Giləyat, sə à do abaləi ka.

⁴¹ Sə Jayir a tàu mala Manasa wario kya ak amuna-là a bu-nzali mənə sə pea wia bəsa lulləu ama Havot-Jayir.*

⁴² Noba gbal ka wario sə kya ak là Kenat andə amuna-là mənana abanì ka, sə pè wi lulləu ama Noba.

33

Bəlbə gya mala amə Isərayila twal a Masar aban ká Jodan

¹ Amənia ka à nda ka alullə abân mənana amə Isərayila wari kam aba gya malea, lang à purî bá nzali Masar arə atəu malea abata gingnəban mala Musa andə Haruna ka.

² Kəla mənana Yahweh tsəki wi nzongcau ka, Musa gilə alullə abân mala agya malea lo a bə bân aban ká bə. Mənəia ka nda gya malea njak-njak:

³ Amə Isərayila lo a Rameses a lum-bwamdə-tongnoia pwari mala zongŋo mədəmbe, yì pwari mana kpata Yàlímurû ka. À puro aban o nə jali, a məsə amə Masar kat.

⁴ Lang à ndarə o ka, amə Masar na aban tsək alú amuna-dəmbe malea mənana kat Yahweh wal-luia abaləia ka. Dəm ngga Yahweh yinə bashi amur abakuli malea.

⁵ Amə Isərayila lo gya a Rameses, sə à yì tsək kàtti a Sukkot.

⁶ À loapi Sukkot ka à twal gya sə à yì tsək kàtti a Etam, mənana nda a gírí pəďanban ngga.

⁷ À loapi Etam ngga à nyare aban ká Pi-Hahiroš mənana nda a njar-takuli mala Ba'al-Zefon ngga, sə à tsək kàtti abadəm Migdol.

⁸ Pələa à loapi Hahiroš sə à kùtì nə tsùrú mala nggeamùr, à kya pur aba pəďanban; sə à twal gya mala nongŋo tàrú aba Pəďanban Etam, sə à yì tsək kàtti a Mara.

* 32:41 32:41 Havot-Jayir: ko <<amuna-là mala Jayir>>

⁹ À loapi Mara ka à twal gya à yiu a Elim; a Elim ngga amádí-mùr nakam lum-nong-ɓari andə anggun nkangga lumi-tongno-nong-ɓari (70), sə à tsək kàttì abanì.

¹⁰ À loapi Elim ngga à twal gya sə à yi tsək kàttì a kún Nggeamùr Nzuno.

¹¹ À loapi Nggeamùr Nzuno ka à twal gya sə à yi tsək kàttì aba Pəɗanban Sin.

¹² À loapi Pəɗanban Sin ngga à twal gya sə à yi tsək kàttì a Dofka.

¹³ À loapi Dofka ka à twal gya sə à yi tsək kàttì a Alush.

¹⁴ À loapi Alush ka à twal gya sə à yi tsək kàttì a Rifidim, ban mənana murnuna pa kàm ace abwe raka.

¹⁵ À loapi Rifidim ngga à twal gya sə à yi tsək kàttì a Pəɗanban Saina.

¹⁶ À loapi Pəɗanban Saina ka à twal gya sə à yi tsək kàttì a Kibərot-hatava.

¹⁷ À loapi Kibərot-hatava ka à twal gya sə à yi tsək kàttì a Hazerot.

¹⁸ À loapi Hazerot ka à twal gya sə à yi tsək kàttì a Ritma.

¹⁹ À loapi Ritma ka à twal gya sə à yi tsək kàttì a Rimon-perez.

²⁰ À loapi Rimon-perez ka à twal gya sə à yi tsək kàttì a Libna.

²¹ À loapi Libna ka à twal gya sə à yi tsək kàttì a Rissa.

²² À loapi Rissa ka à twal gya sə à yi tsək kàttì a Kehelata.

²³ À loapi Kehelata ka à twal gya sə à yi tsək kàttì a Nkono Shefer.

²⁴ À loapi Nkono Shefer ka à twal gya sə à yi tsək kàttì a Harada.

²⁵ À loapi Harada ka à twal gya sə à yi tsək kàttì a Makelot.

²⁶ À loapi Makelot ka à twal gya sə à yi tsək kàttì a Tahat.

²⁷ À loapi Tahat ka à twal gya sə à yi tsək kàttì a Tera.

²⁸ À loapi Tera ka à twal gya sə à yi tsək kàttì a Mitka.

²⁹ À loapi Mitka ka à twal gya sə à yi tsək kàttì a Hashmona.

³⁰ À loapi Hashmona ka à twal gya sə à yi tsək kàttì a Mosera.

³¹ À loapi Mosera ka à twal gya sə à yi tsək kàttì a Bene-Jaakan.

³² À loapi Bene-Jaakan ngga à twal gya sə à yi tsək kàttì a Hor-haggidgad.

³³ À loapi Hor-haggidgad ka à twal gya sə à yi tsək kàttì a Jotbata.

³⁴ À loapi Jotbata ka à twal gya sə à yi tsək kàttì a Abrona.

³⁵ À loapi Abrona ka à twal gya sə à yi tsək kàttì a Eziyon-Geba.

³⁶ À loapi Eziyon-Geba ka à twal gya sə à yi tsək kàttì a Kadesh, a ɓabondo Zin.

³⁷ À loapi Kadesh ka, à twal gya sə à yi tsək kàttì a Nkono Hor, a nzong-nzali Edom.

³⁸ Pələa Yahweh bangcau ama bə Haruna pəris bə eau a Nkono Hor; kàm sə Haruna kya wú, a pwari mədəmbe mala tongnoia zongno mala lumi-inea pələa, anzəm puro mala amə Isərayila a nzali Masar.*

³⁹ Haruna ka ndanə apələa gbəman-mwashat nə lumi-ɓari nə məsəi tàrú sə wú amur Nkono Hor.

⁴⁰ Murəm Arat, ɓwa Kan'ana mənana ndanədo a Negev a nzali Kan'ana ka ok cau mala yiu mala amə Isərayila.

⁴¹ Amə Isərayila loapi Nkono Hor ka, à twal gya sə à yi tsək kàttì a Zalmona.

⁴² À loapi Zalmona ka, à twal gya sə à yi tsək kàttì a Punon.

⁴³ À loapi Punon ngga, à twal gya sə à yi tsək kàttì a Oboh.

⁴⁴ À loapi Oboh ka, à twal gya sə à yi tsək kàttì a Iye-abarim, a nzong-nzali Mowap.

⁴⁵ À loapi Iye-abarim ngga, à twal gya sə à yi tsək kàttì a Dibon-gad.

* 33:38 33:38 Balli aba: Bal 20:23-29.

⁴⁶ À loapi Dibon-gad ka, à twal gya sə à yi tsək kàttì a Almon-diblatayim.

⁴⁷ À loapi Almon-diblatayim ngga, à twal gya sə à yi tsək kàttì abalə ankono Abarim tù aban Nebo.

⁴⁸ À loapi balə ankono Abarim ngga, à twal gya sə à yi tsək kàttì a bawanban mala nzali Mowap, a kún Nggeasala Jodan a Jeriko.

⁴⁹ À tsək là-gumli a kún Nggeasala Jodan, twal a Beth-jeshimot kya pur a Abel-shittim, a bawanban mala Mowap.

Nzongcau mala Yahweh bəà ak nzali Kan'ana nə lwa

⁵⁰ Pələa Yahweh nacau nə Musa a bawanban mala nzali Mowap a kún Nggeasala Jodan, a Jeriko, ama,

⁵¹ <<Bangcau nə amə Isərayila ama, <Lang wu yàlnà a nkaring Nggeasala Jodan, aba nzali Kan'ana ka,

⁵² duməna púp wun nə pər abwapəndəa† mənana à dukiyi kam ngga bəà o. Wu arki abənzál tali malea kat, wu kidiki abənzál bolo malea, sə wu bəbbəriki amgbangban ndàka-lú malea.

⁵³ Sə wun nə ak nzalì kat bə duk girkuma ma'wun, wu duk kam abaləi; ən pana wun nzalinì bə duk ma'wun.

⁵⁴ Wun nə gau nzalinì amur atau ma'wun nə bwal-shishar. Tàu mənana mægule na ka, wu kasəia wia nzali kpəm, sə tàu mənana məkyauwe na ka, wu pea wia nzali bəti. Nzali libala mənana bwa kumo nə bwal-shishar ka, nda nə duk male ka. Wun nə gau nzalinì amur atau mala aká wun.

⁵⁵ << <Səama bə wu pər abwana mənana à do a nzalinì, wu ak nzali arəia raka, yia mənə wu dekia sə à ue ka, à nə dupa wun kəla kwa a məsə wun, sə kəla azwe a nkanggari wun; à nə zunggəli wun aba nzali mənana wun nə duk kam ngga.

⁵⁶ Sə kəla mana ən kanì mənə nə pangnəia ka, anggo sə mənə nə pàngnə wun.> >>

34

Kasəki anzong-nzali a nzali Kan'ana

¹ Yahweh bangcau nə Musa, ama,

² <<Nacau nə amə Isərayila sə wu banggia wia ama, <Wun ndo wun nə kùtí aba nzali Kan'ana, nzali mənana nə duk ma'wun ace libala ka. Amənia ka à nda ka anzong bá nzalinì, yì nzali Kan'ana:

³ << <Nzong-nzali mənana a njar-kunmur ka, nə nongŋo a bare pədanban Zin mənana sárə arə nzong-nzali mala nzali Edom ngga. Nə tite nə takuli a masələata Nggeamùr Tubamur a bui mənana nə njar-kunmur ka.

⁴ Nə lo kano ka nə sárə aban ká Eauwe Akrabbim, nə lidəmba nə ká aba Pədanban Zin, sə nə nggá go a Kadesh-Baniya nə njar-kunmur. Nə lo kano ka, nə sarəa aban ká Hazar-addar, sə nə bik Azəmon.

⁵ Lo a Azəmon ngga nzong-nzalinì nə kàr aban ká bangnaban nzong-nzali Masar, sə nə masələa a Nggeamùr Mediterani.

⁶ << <Nzong-nzali mənana a njar-nzali ka, nda kún Nggeamùr Mediterani. Mənə ka nə duk nzong mala nzali ma'wun a njar-nzali.

⁷ << <Nzong-nzali ma'wun a njar-nza ka nə lo a kún Nggeamùr Mediterani aban ká Nkono Hor.

⁸ Twal kano ka nə sarəa aban ká Lebo-Hamat. Nə lidəmba aban ká a Zedat,

⁹ sə aban ká Zifəron, sə nə masələa a Hazar-enan. Mənia ka nda nzong-nzali ma'wun a njar-nza.

† 33:52 33:52 abwapəndəa Balli aba: Pur 23:23-24,31-33; 34:12-13; Nggur 7:1-5; 12:2-3.

¹⁰ << <Nzong-nzali ma'wun a njar-takuli ka, nè tite a Hazar-enan aban o a Shefam.

¹¹ Nè twal a Shefam sə nè sarəa aban ká Ribəla a njar-takuli mala Ayin. Pələa nè lidəmba a kusə ankono mənana a njar-takuli mala Nggeamùr Galili ka.

¹² Nzong-nzali man nè suləo nè yia pələa a kún Nggeasala Jodan sə nè nggá masələa a Nggeamùr Tufamur.

<< <Mənia ka nda nè duk nzali ma'wun, nə anzong-nzali male a koya bui ka.> >>

¹³ Pələa Musa banggi amə Isərayila ama, <<Mənia nda nzali mənana wun nè gauwi nə bwal-shishar ka, yi nzali mana Yahweh pà nzongcau ama bəà pè atau tongno-nong-ine nə gauwa-tsùrú mala tàu ka.

¹⁴ Aməkà Ruben a tàu malea, andə aməkà Gad a tàu malea, andə gauwa-tsùrú mala aməkà Manasa a tàu malea ka, à anghəna dəmba à kuməna nzali libala malea.

¹⁵ Yi atau bari andə gauwa-tsùrú mala tàu mənina ka, à pania wia nzali libala malea a nkaring Nggeasala Jodan a nkābe Jeriko.>>

Abwana-məgule mənana à nè gau nzali ka

¹⁶ Yahweh bangcau nə Musa ama,

¹⁷ <<Amənia ka, à nda ka alullə aburana mənana à nè gapa wun nzali ace libala ka: Eleaza pəris andə Jesəwa muna-əwabura mala Nun.

¹⁸ Sə awu nə twal mūrū mwashat aba koya tàu ace bwalia wia arə túró gau nzali libala.

¹⁹ Amənia ka à nda ka alullə aburane:

<<A tàu mala Yahuda ka, Kalip muna-əwabura mala Jefune;

²⁰ <<A tàu mala aməkà Shimiyan ngga, Shemuyel muna-əwabura mala Ammihud;

²¹ <<A tàu mala Benjami ka, Elidad muna-əwabura mala Chislon;

²² <<A tàu mala aməkà Dan ngga, əwaməgule Bukki, muna-əwabura mala Jogəli;

²³ <<Atə amuna-burana mala Yisəfu:

<<A tàu mala aməkà Manasa ka, əwaməgule Haniyel, muna-əwabura mala Efot;

²⁴ <<A tàu mala aməkà Ifərem ngga, əwaməgule Kemuyel, muna-əwabura mala Shiftan;

²⁵ <<A tàu mala aməkà Zebulu ka, əwaməgule Elizafan, muna-əwabura mala Parnach;

²⁶ <<A tàu mala aməkà Isaka ka, əwaməgule Paltiyel, muna-əwabura mala Azzan;

²⁷ <<A tàu mala aməkà Asha ka, əwaməgule Ahihud, muna-əwabura mala Shelomi;

²⁸ <<A tàu mala aməkà Naftali ka, əwaməgule Pedahel, muna-əwabura mala Ammihud.>>

²⁹ Amənia ka à nda ka abwana mənana Yahweh tsəa ama bəà gau nzali libala amur amə Isərayila aba nzali Kan'ana ka.

35

Anggea-là ace Amə'Lawi

¹ Yahweh bangcau nə Musa a bawanban mala nzali Mowap a nkanggari Nggeasala Jodan a nkaring Jeriko ama,

² <<Banggi amə Isərayila ama: Aba libala mala nzali mənana girkuma malea na ka, bəà pè Amə'Lawi abea anggea-là mənana à nè duk kam ngga, andə nzali-yəlgir tù aban anggea-lê.

³ Anggea-lê nè duk mala Amə'Lawi ace do malea, sə abawanban malea ace yál agir ka, à nè pà ace andá, andə anzur, andə ambul, andə acili agirkusəu malea.

⁴ <<Ban-yálgir mala nggea-là, mənana wun nə pè Amə'Lawi ka, duməna púp tangŋa male, twal arə asheran mala nggea-lê ka, bə̀ pàk mita gbəman-ine nə lumi-tongno (450) a koya bui.

⁵ Dəm ngga wun nə kasə banfana mənana tangŋa male ka mita gbəman-tongno-nong-ine (900) na ka, zak nə nggea-là a koya bui, a njar-takuli, a njar-kunmur, a njar-nzali sə a njar-nza, bə̀ tsək nggea-là a tsùrú. Banfana mənəia ka nə duk ban-yálgir ace anggea-là.*

Anggea-là mala kum-àwá

⁶ <<Tongno-nong-mwashat atə anggea-là mənana wun nə pè Amə'Lawi ka, à nə duk anggea-là mala kum-àwá,† mənana bə̀ bwa wal-lú ka nə gandə bangŋa nə ká kàm ngga.

⁷ Anggea-là kat-kat mənana duməna púp wun nə pè Amə'Lawi, atārəia andə abân-yálgir malea ka, à nə pàk lumi-ine bwamdə tongno-nong-tàrú (48).

⁸ Làkki mala anggea-là mənana amə Isərayila nə pè Amə'Lawi abalə girkuma malea ka, à nə kārəi arə gulo mala gir'libala mənana koya tau kum ngga: Tau mənana ndanə anggea-là pas ka, à nə pà pas, sə tau mənana ndanəia bəti ka, à nə pà bəti.>>

⁹ Pələa Yahweh banggi Musa ama:

¹⁰ <<Nacau nə amə Isərayila sə wu banggia wia ama: Anzəm mana wu yalni Nggeasala Jodan sə wu duməna a nzali Kan'ana ka,

¹¹ wu tər abea anggea-là bə̀ duk anggea-là mala kum-àwá, mənana bə̀ bwa wal-lú aba turturo ka nə bangŋa nə ká kàm ngga.

¹² Anggea-lê nə duk abân-auwa ace mə'wal-lú bə̀ apí balbura mala bəla mala bwa mənana à wal-lui ka, ace mənana mə'wal-lú ka bə̀ kəa wũ dāng she cə ka abwana-məgule duməna-bashi male ka.

¹³ Anggea-là mənəo tongno-nong-mwashat wun nə pà ka, à nə duk anggea-là mə'wun mala kum-àwá.

¹⁴ Wun nə pà anggea-là tərú a nkaring Jodan sə anggea-là tərú aba nzali Kan'ana; à nə duk anggea-là mala kum-àwá.

¹⁵ Anggea-là mənəo tongno-nong-mwashat ka, à nə duk abân-auwa ace amə Isərayila andə amə'kúndāngna mənana à ndanədo abalə wun ngga, ace mənana koyan mana wal-lú bwa aba-turturo ka, nə gandə bangŋa nə ká kàm.

¹⁶ << Bə̀ bwa tül bebwə nə gir bolo-candəa sə lú pür-abaləi ka, bwe duməna mə'wal-lú, sə yì mə'wal-lú ka duməna púp à nə wal-luí.

¹⁷ A bə̀ njar ka, bə̀ bwa nanə tali a bui sə bə̀ bebwə nəi, gandəa wal-luí ka, bwe duməna mə'wal-lú, sə yì mə'wal-lú ka duməna púp à nə wal-luí.

¹⁸ A bə̀ njar dəm ngga, bə̀ bwa nanə girtúró mala nggun a bui, mənana nə gandə wal-lú, sə walna bebwə nəi, gandəa wal-luí ka, bwe ka duməna mə'wal-lú, sə yì mə'wal-lú ka duməna púp à nə wal-luí.

¹⁹ Bəla mala bwa mənəo à wal-luí ka nda bwa mənana nə wal-lú mə'wal-lú ka. Lang kuməni ka bə̀ wal-luí.

²⁰ Anggo gbal, bə̀ bwa nanə bumkpəmna sə jambərə bebwə, ko kùmsəi wi sə bui nə bekəgír gandəa wal-luí,

²¹ ko tüllì nə bui aba binəməsəu, sə wal-luí ka, bwe ka duməna púp à nə wal-luí; yì ka mə'wal-lú na. Bə̀ bəla mala bwa mənəo à wal-luí ka bə̀ wal-lú bwe a pwari mana à je ka.

* 35:5 35:5 anggea-là ko acilia anggea-là † 35:6 35:6 Balli gbal aba: Pur 21:12-14; Nggur 4:41-43; 19:1-13; Jes 20:2-9.

²² << <Səama bə bwa jambərə bebwə həkkit sə bumkpəmna pà kàm abaləi dāng, ko túr bekəgír arə bebwə, sə shambi nə kə məbane dāng,

²³ ko bwa twal tali mədəmbərə a bui mənana nə gandə wal-lú, sə tsək-məsəi dāng, pələa nying bui arə tali sə yi kpa amur bebwə sə wal-luí, sə bwe ka à pà aba bike andəi dāng, sə yi ka pà aban alte nə tsəki wi npenye raka,

²⁴ abwana a nggea-là bəà kùtí aba cə bəà pəkəbashi anre mə'túrtúro andə bəla mala lú mənana kə balbure ka; bashinì ka bəà pè nə kpata anzongcau mənà ka:

²⁵ Duməna púp abwana a nggea-là nə amsə mə'túrtúro a bù bəla mala lú mənana kə balbure ka, sə à nə tsəkte bə nyare a nggea-là mala kum-àwá mənana bangəa wari kam ngga. Duməna púp nə ue kano ba lú mala Pəris Məgule.

²⁶ Səama bə mə'túrtúro, a koya pwari, sə purí bá nggea-là mala kum-àwá mana bangəa wari kam,

²⁷ sə bəla mala lú mana kə balbure ka kumi a nza nə nggea-là mala kum-àwá ka, bəla mala lú mənana kə balbure ka nə gandə wal-luí, sə à pà nə səni nə caubikea mala wal-lú dāng.

²⁸ Duməna púp mə'túrtúro ka nə ueo aba nggea-là mala kum-àwá ba lú mala Pəris Məgule. Anzəm lú mala Pəris Məgule ka, mə'túrtúro nə nyare a nzali mala libala male.

²⁹ << <Agir mənà ka à nə duk ané andə acáu mənana duməna púp wun nə kpatea arə anza mənana kat à kə yiu ka, a koya ban mana wu duk kam ngga.

³⁰ Bə kəbwa wal-lú bebwə ka, à nə wal-luí, bə à kum amə'nakún bari ka; səama à pà nə wal-lú kəbwa amur nakun mala bwa mwashat dāng.

³¹ << <Pà wun nə ak kə mbweban ace akmúr yiləmi bwa mənana pāngəənà caubikea mala wal-lú ka dāng; duməna púp bwe ka à nə wal-luí.

³² << <Pà wun nə ak kə mbweban ace earí bwa mənana bangəəna warina a nggea-là male mala kum-àwá ka ama nə nyare a là ace do a nzali male sə Pəris Məgule malaká wu raka.

³³ << <Wu kəa tsək nzali ma'wun mənana wu do abaləi ka bə duk gír'beami dāng; súkkí-nkila ka kə tsək nzali bə duk gír'beami, sə kə shawudíban pà kàm à nə pè ace nzali mənana à sukki nkila amurí ka dāng, she nə nkila mala bwa mənana súkkí nkile ka.

³⁴ Aceməni ka nzali mənana wu do abaləi, mənana mə ndakam nədo gbal abaləi ka, pà wun nə pəndəki dāng. Mim Yahweh ka mə ndanədo abalə amə Isərayila.> >>

36

Nzali ace amuna-maməna mala Zəlofihat

¹ Amúrú amur abala-kàu mala anggurkwar mala aməkà Giləyat, muna-bwabura mala Makir, muna-bwabura mala Manasa, mənana à purki arə anggurkwar mala aməkà Yisəfu ka, à sung tù sə à nacau abadəm Musa sə badəm abwana-məgule, yi amúrú amur abala-kàu mala amə Isərayila.

² À bang ama, <<Lang Yahweh po cau, we bwaməgule ma'səm, ama bə wu gaki atau mala amə Isərayila nzali libala acea nə bwal-shishar ka, banggo ama wu pa nzali libala mənana nda ace mə'eam səm Zəlofihat ka aban amuna-maməna male.*

³ Sə bə yi do ama amuna-maməna male alki aburana abalə abea atau mala amə Isərayila ka, nzali libala acea ka pà nə duk mala tàu ma'səm dəm dāng. Nə duk kàbé amur nzali libala mala tàu mənə à albura kam ngga. Anggo ka nzali mənana nda ace tàu ma'səm ngga nə amsəa.

* 36:2 36:2 Balli aba: Bal 26:33; 27:1-11; Jes 17:3; 1Kpa 7:15.

⁴ Sə lang pələa mala pàkkidire-banboarnado^{†‡} mala amə Isərayila nə kàr ka, pà səm nə kum nzali mala Zelofihat bə nyare a bù səm dāng; nə duk mala tau mənana amuna-maməna male albura kam ngga.>>

⁵ Pələa Musa pà nzongcau mənā mənana pur nəban Yahweh ka aban amə Isərayila ama, <<Cau mala aməkau a tau mala Yisəfu ka nda a njarì.

⁶ Mənā ka nda cau mənana Yahweh bang amur amuna-maməna mala Zelofihat ka ama, <Wu dekia bəà al aburana mənana bumia twal ka; səama à nə albura a tau mala tárriā.>

⁷ Anggo ka nzali mənana mala amə Isərayila na ka pà nə purì bù bə tau aban ká bù bə tau dāng. Koya bwa Isərayila ka nə bwal nzali mala akê a tau male.

⁸ Koya muna-bwama mənana kum libala mala nzali a koya tau mala Isərayila ka duməna púp nə albura a tau mala tárri, ace mənana koya bwa Isərayila ka bə bwal nzali mənana mała akê na ka.

⁹ Kə nzali pa nə purì bù kəbwa a bə tau aban ká bə dāng, ace mənana koya tau mala Isərayila ka bə bwal nzali mənana kumo a bù akê ka.>>

¹⁰⁻¹¹ Nda amuna-maməna mala Zelofihat, yia Mahla, andə Tərza, andə Hogəla, andə Milka, sə Noha ka, à pà kəla mana Yahweh banggi Musa ka; à alki aburana atə amuna-burana mala akinea.

¹² Aburana mənana à alia ka à nda arə anggurkwar mala aməkə Manasa muna-bwabura mala Yisəfu. Nda anzali malea ueo aba nggurkwar andə tau mala tárriā ka.

¹³ Amənia ka à nda ka anzongcau andə acáu mənana Yahweh pə amə Isərayila nə kún Musa, a bawanban Mowap a nkangari Nggeasala Jodan a nkaring Jeriko ka.

[†] **36:4 36:4** *pələa mala pàkkidire-banboarnado*: pələa mənana à nə nyesə anzali mənana à mea ka a bù amətale mana a nggea dəmbe ka, sə aguro kat ka à nə panzəa bəà kum kumbamuru. [‡] **36:4 36:4** Balli aba: Pəris 25:8-55.

Bəsələki Nggurcau MƏNCAU

Maləmce mala *Bəsələki Nggurcau* ka tsad̄ya mala masələata acau mala Musa na mənana banggi amə Isərayila a nzali Mowap ka, yì ban mənana à yì cam kam a masələata gya məsauwe malea aba pədanban, sə à malanè kutio à nè ak nzali Kan'ana ka.

Abea mugulacau mənana à giləia aba maləmcenî ka à nda ka: (1) Musa nyesə denyicau arə acau-kumban mēgulke mala apələa lumi-ine mənana à kùtí ka. Zəmbi abwe bəà denyinə gingnəban mənana Bakuli gingnəia aba pədanban ngga, sə bəà dumnə okiru andə doməsəcau aban Bakuli. (2) Musa nyare banggia wia Anzongcau Lum sə bəsələki bəlia wia gîr mənana Nzongcau Mədəmbe nakiyi ka, ace mənana bəà sələ ama pabamuru malea bə pà aban Yahweh nəmuri. Pələa bəsələ bəlia wia acau mala anggurcau dāngdāng mənana à nè yālmūr do-yiləmu mala Isərayila a nzali pacau ka. (3) Musa kasəbalə abwe arə bá kùrcau mala Bakuli mənana pangnəia ka, sə ndarə banggia wia ama bwal acau mala kùrcau mənəia andə kùr bamuru arə kpatea, mənana duməna púp à nè peə ka, bəà pələi bə duk bəshe. (4) À pè Jesəwa gara mala bwal túró do bwaməgule amur abwe ace twal bancame mala Musa. Anzəm mana Musa tuna nggyal mala bwangsəki doməsəcau mala Bakuli, sə nana tsəkbu male amur atəu mala amə Isərayila ka, pələa wú a Mowap, a takuli mala Nggeasala Jodan.

Múrcau mēgule mala maləmce mənəia ka nda mənana ama Bakuli amsəna abwana male mənana taria ka, sə tsəngnənià-bù, yì abwana male mənana earcea ka. Abwana male ka bəà denyinə mənəia, bəà earce sə bəà oki wi, ace mənana bəà kum yiləmu andə lidəmba mala tsəkbu.

Acau mənana abwana sùrəia pepè aba maləmce mənəia ka à nda ka amənana Yesu tunəia ama nzongcau mēgule mala anzongcau kat, mənana ama: <<Wu earce Yahweh Bakuli ma'wun nə babum wun kat, andə yiləmi wun kat, andə koman ma'wun kat.>> 6:4-6

Agir mənana a baləi ka

Nacau'ha mədəmbe mala Musa 1:1--4:49

Baria nacau'ha mala Musa 5:1--26:19

1. Anzongcau Lum 5:1--10:22

2. Angguracau, andə atsəkcau andə anunkiru 11:1--26:19

Acau mala sələe ace kùtí a nzali Kan'ana 27:1--28:68

Kwakita kùrcau dəm a bəshe 29:1--30:20

Məsələata acau mala Musa 31:1--33:29

Lú mala Musa 34:1-12

Musa tita masələata bangcau male

¹ Amənəia ka à nda ka acau mənana Musa banggi amə Isərayila kat, a nkaring takuli mala Nggeasala Jodan, a njenja, aba Araba* a mgbasho nə Suf, anre Paran, andə Tofel, andə Laban Hazerot, andə Dizahap ka.

² Twal a Horep, nə njar Nkono Seyir, aban ká Kadesh-Baniya ka, gya mala nongŋo lum-nong-mwashat na.

* 1:1 1:1 Araba ka nda bəwanban aba pədanban.

³ Nda a pwari mädəmbe mala lum-nong-mwashatia zongno aba lumi-inea pələa,[†] anzəm mana amə Isərayila nyingənəna Masar ka sə Musa nacau nə amə Isərayila, banggia wia gir mənana kat Yahweh banggi wi ama bə banggia wia púp ka.

⁴ Anggo ka, Musa angənəna dəmba linamurəm amur Sihon Murəm mala amə'Amor, mənana do a Heshbon ngga, andə Og Murəm mala amə Bashan, mənana do a Ashtarot a Edəri ka.

⁵ A njartakuli mala nkaring Nggeasala Jodan, aba nzali mala amə'Mowap, sə Musa mængiba mənəia yì nggurcau ka ama:‡

⁶ Yahweh Bakuli ma'səm bangga səm cau, mənana səm nda a Horep ka, ama: Wun ngga, wu duməna a ban nkono man banì sauwuna, karəna anggo.

⁷ Wu pələa, wu twal gya ma'wun, sə wu o a nzali mūr ankono mala amə'Amor, andə abu-nzali mənana kat à nda a murkala andəia a Araba, aba nzali mūr ankono, andə Negev, andə dulum a kún nggeamūr, aban ká nzali mala amə'Kan'ana, andə mala amə Lebano, kya bwal a kún Nggeasala Məgule, yì Yiufəretis ka.

⁸ Wu səni, ən pana wun mənəia yì nzali ka. Wu kùtí abaləi, wu kya e bə duk ma'wun. Mim Yahweh ka, ən kánaqir ama mə nə pè aká wun, yia Ibərayim, andə Ishaku, andə Yakupu, mənəia yì nzali ka, andə amə'keà kat mana à nə yia bəlia nənzmò ka.

À twal abwana-məgule

(Puro 18:13-27)

Musa lidəmbe nə cau ama:

⁹ Ən bangga wun cau, a bəkú mənə, ama:

Pa mə nə gandə lidəmbe nə twal twalo mala duk bəwaməgule amur wun nəmürəm dāng.

¹⁰ Acemənəna Yahweh Bakuli ma'wun, hatəkina làkkì ma'wun, yalung ngga wu làkkina kəla làkkì mala anlero a bumkuli.

¹¹ Bə Yahweh, yì Bakuli mala aká wun, tsəa, bə wu làkkì kəm kusə pas, sə bə tsəka wun bui, kəla mana bang ama nə pakka wun ngga!

¹² Lang sə mim nəmürəm ngga, mə nə gandə twal atanni ma'wun, andə dəmbərya ma'wun andə aloasəkiaban ma'wun a rəarə wun?

¹³ Wu twal abwana abalə wun, a koya tàu, abwana mana à kwarô, sə à ndanə sələe, à kə pea wia gulo ka. Amənəia yì abwana ka, à nda mə nə tsəia à nə duk abwana-məgule amur wun ngga.

¹⁴ Sə wun ngga, wu pam eare, ama, <<Gir mənana kat a bang ama awu nə pè ka, məboarne na.>>

¹⁵ Nda sə ən twal abwana-məgule amur atau ma'wun, abwana mana à kwarô sə à kə pea wia gulo ka. Ən tsəia bəà duk abwana-məgule amur wun: amə'sàrəban mana à nə denyinə anggəsan mala abwana á-mwashat, andə mala abwana gbəman-mwashat, andə mala abwana lumi-tongno, andə mala abwana lum, kəla amə'buno-gulo amur atau ma'wun.

¹⁶ Sə ən pe amə'bashì ma'wun mənəia yì kwarkiru, a mənə yì pwari ka, ama:

Wu ok acau mənana à nda a nre ka amə'eam wun ngga, sə wu pək bashi aba məsəcau a nre bwa andə mə'eambi, sə a nre bwa andə bəri mənana ndanədo abaləia ka.

¹⁷ Wu kəa ləmdə tərban aba pək bashi dāng;§ wu ok cau mala koya bwa, ko məkyauwe, ko məgule. Wu kəa banggi bəməsə kəbwa dāng, acemənəna bashi ka, mala Bakuli na.

[†] **1:3 1:3** *lumi-inea pələa*: Akani ka amə Isərayila malanə kùtí aba nzali Kan'ana, səama bə à kutina dídýal apələa lumi-ine mənə à kùtí ka, twal a Kadesh-Baniya, bə pà ace mgbicau mənana à mgbikí Yahweh raka. ‡ **1:5 1:5** Balli gbal aba: Bal 21:21-35. § **1:17 1:17** Səni gbal aba: Pəris 19:15; Nggur 16:19; Pas 24:23.

Cau mənana kat gandə wun ngga, wu yinəi abanam, mə nə yia oə.

¹⁸ Sə a bəkú mənə ka, ən kwarkir wun amur gir mənana kat wun nə pək ka.*

À tasə aburana bəə kya shenzə nzali mūr ankono

(Bal 13:1-33)

Musa lidamba nə nacau aban amə Isərayila ama:

¹⁹ Pələa səm nying Horep, səm kútí nəba nggea pədanban mənə kat məpə bangciunì, mənana wu səni a njar aban ká a nzali mūr ankono mala amə'Amor, kəla mənana Yahweh tsəa ama bə səm pək ka. Lang səm yi bwalna Kadesh-Baniya ka,

²⁰ ən bangga wun nəma: <<Wu bwaləna nzali mūr ankono mala amə'Amor, yì nzali mənana Yahweh Bakuli ma'səm kə pə səm ngga.

²¹ Wu səni, Yahweh Bakuli ma'wun tsəngənə wun mənə yì nzali ka a bədam wun. Wu kyane, wu kya e bə duk ma'wun, kəla mənana Yahweh, yì Bakuli mala aká wun, bangga wun ngga. Bangciu bə kəa pəkka wun, ko wun nə gəggəli dāng.>>

²² Pələa wun kat ka, wu yiu abanam, wu bang ama, <<Came bə səm tūr aburana bəə akdəmba, bəə kya shenzə bā nzalinì, sə bəə yina səm nə cau amur njar mənana səm nə eau nəi, andə alá mənana səm nə ká kəm ngga.>>

²³ Cə boaram, nda sə ən twal abwana lum-nong-bari, bwa mwashat aba koya tau ka.

²⁴ Aməno yì abwana ka, à pələa à eauwe aban ká aba nzali mūr ankono. À wari a bu Bangnaban mala Eshkol, à kya shenzəi, à sən bā nzalinì kat.

²⁵ Sə à twal abea bəlanggun mala nzalinì, à bwal a buia, à yinəia aban səm. À yi bangga səm ama, <<Nzali ka, məboarne na, mənana Yahweh Bakuli ma'səm kə pə səmi ka.>>

Mgbikiru a Kadesh-Baniya

(Bal 14:1-10)

Sə Musa lidamba nə cau ama:

²⁶ Sə wun ngga, wu ear ama wun nə eauwe, wun nə ká dāng; wu mgbicau arə nzongcau mala Yahweh Bakuli ma'wun.

²⁷ Wu nggwani abalə agumli ma'wun, sə wu bang ama, <<Acemana Yahweh binəməsə səm ngga, pusə səm aba nzali Masar ace mənana bə yì tasə səm a bə amə'Amor bəə twalta səm.

²⁸ A ya ban sə səm nə eauwe? Amə'eam səm bungina babum səm nə cau mənana à bangga səm ama, <Abwana mənə ka, à gulkio sə à dāh'rikya à kútì səm. Anggea-là malea ka, aməgulke na, à gumbəlia nə asheran mənana à dāh'rya à bwal kùli ka. Yàle səm sən akwatəman-bwa kəm, abwana mənana à tunəkia ama amə'kà Anak ka!> >>

²⁹ Pələa ən bangga wun nəma, <<Cə wu gəggəli dāng; ən'ò bə kəa pəkka wun arəia dāng!

³⁰ Yahweh Bakuli ma'wun, mana kə ká dəm wun ngga, nə munə ace wun nə nggearəi, kəla mana pək ace wun a Masar, məsə wun səni ka,

³¹ sə aba pədanban, ban mənana wu sənəna twalo mana Yahweh Bakuli ma'wun twal wun, kəla mana tárrú kə twal muni, a njargula mənana kat wu ging kam, sə wu yiu a ban mənə ka.>>

³² Kat aba mənə ka, wu earnə Yahweh Bakuli ma'wun dāng;

³³ yì mana akà wun dəmba, aban ká ace ala wun tà ban mana wun nə duk kàttì ma'wun kəm, nə bəsa a kùli nə bu-dù, sə nə pərbang nə pwari ace ləmdəa wun njar mənana wun nə pələ kam ngga.

Bashi a Kadesh-Baniya

³⁴ Yahweh ok gi acau ma'wun, bumi lúllô. Nda sə kángir ama:

* **1:18 1:18** Balli aba: Pur 18:13-26.

³⁵ Kəbwa pà kam a nza məbike man, mənana nə sən nzali məboarne mənana ən kángir nəma mə nə pè aká wun ngga, dāng.

³⁶ She kə Kalip, yì muna-bwabura mala Jefune. Yì ka, nə səni, sə mə nə pè wi nzali mənana kusəi parəni ka, andə aməkè, acemənana yì ka, kpata cau mem, Mim Yahweh, nə babumi kat ka.

³⁷ Nda gbal, atācau ma'wun ngga, bum Yahweh lul arəəm, sə banggam ama, <<We gbal ka, a pà wu nə kútí kam dāng.

³⁸ Səama məbwalo kúntúró yì Jesəwa, muna-bwabura mala Nun ngga, nə kútí kam. Bakbabumi, acemənana yì na nə kánə amə Isərayila bəà kya ak nzalinì bə duk nzali libala malea ka.>>

³⁹ Pələa Yahweh bangga səm kat ama:

Sə nggearə amuna məkèke ma'wun, mana wu bang ama à nə pwanía arə wun, andə amuna-burana ma'wun mənana yalung ngga à sùrə məboarne andə məbane raka, à nə kútí kam; mə nə pea wia mənia yì nzali ka, nə duk girkuma malea.

⁴⁰ Səama wun adyan ngga, wu pələa, wu twal gya ma'wun aban ká aba pədanban nə njargula ká Nggeamùr Nzuno.

⁴¹ Pələa wu bang ama, <<Səm pàngnəni Yahweh caubikea, səm nə eauwe səm nə ká munəo, kəla mənana Yahweh Bakuli ma'səm sà'arə səm ngga.>> Nda sə koyan atà wun ngga gyar agirbura male arəi, acemənana aba denyicau ma'wun ngga, wu kə səni kəla eau a nzali amúr ankono ka, pà nə kwan dāng.

⁴² Sə Yahweh banggam ama, <<Banggia wia, bəà kəa na ama à nə eau dāng, sə bəà kəa munə dāng, acemənana pà mə nə pà atà wun dāng, bə ana raka abiwun aməbura nə nggá gandə wun.>>

⁴³ Nda sə ən bangga wun, səama wun ngga, wu tsəkir cê dāng. Wu mgbicau arə sà'arəban mala Yahweh, sə wu lo aba twalkicau, wu eau a nzali múr ankono.

⁴⁴ Sə lang amə'Amor mənana à do a mənə yì nzali múr ankono, puro sə à yiu arə wun ngga, à pər wun kəla məsənyi, à mesəki wun a Seyir yì pur a Horma.

⁴⁵ Sə wu nyare wu yì bua a badəm Yahweh, sə Yahweh ka binə ok bua ma'wun, kwakikiri arə wun dāng.

⁴⁶ Nda gir mana tsəa sə wu ueo a Kadesh wu pakkì anonggio pas kəm ngga.

2

Purì gya-gāli a babondo

Musa lidamba nə cau ama:

¹ Pələa səm pələ nənəm səm, səm twal gya aba pədanban, a njargula ká Nggeamùr Nzuno, kəla mana Yahweh banggam ngga. Səm twal anongno pas səm ndaban gumbəli nzali múr ankono mala Seyir.

² Pələa Yahweh banggam ama:

³ Bani sauwuna mana wu camarə gumbəli ban mənia yì nzali múr ankono ka, kārəna anggo. Adyan ngga, wu pələ múr wun nə njar-nza.

⁴ Bangcau nə abwe, pea wia mənia yì nzongcau ka, ama, <<Wun ndo wun nə kútí nəba nzong-nzali mala abəla ma'wun, yì amə'Edom, aməkà Isəwa, mana à ndanədo a Seyir ka. Yia ka bangciu nə pakkia wia arə wun. Ace mani ka, wu tsəkir wun.

⁵ Wu kəa na ama wun nə altacau, wun nə munəo arəia dāng, acemənana pà mə nə pà wun bəkə ban aba nzali malea dāng, ko bə nda bəti kəla tangnə mala bakusəu mwashat ka. Acemənana ən panì Isəwa mənia yì nzali múr ankono mala Seyir ka, duməna male.

⁶ Wun ngga, wun nə kúr girlina mənana wun nə lí, andə mür mana wun nə nu ka a buia nə bolo-azərfa.>>

⁷ Yahweh Bakuli ma'wun ngga tsəngnə́nà wun bù amur túró mana kat wu tsək abu wun amurí ka. Yì ka sələnace gya ma'wun nəba nggea pədanban mənía ka. Abalə apələa mənə lumi-ine (40) ka, Yahweh Bakuli ma'wun na atə wun bà; yələ ko wu dʷanyì kəgír dāng.*

⁸ Ace mənə ka, səm yì kùtì nzong-nzali mala abəla ma'səm, aməkà Isəwa mana à ndanədo a Seyir ka, səm mgbàllì njargula Araba a bə̀ bù səm bə̀ bwa pur a Elat andə Eziyon-Geba ka. Səm twal gya aban ká a pədanban mala amə'Mowap.

⁹ Pələa Yahweh banggam ama, <<Wu kəa na ama wun nə altacau arə amə'Mowap ama wun nə kánə lwa arəia dāng, acemənana pà mə nə pà wun bəkə ban aba nzali malea ama ma'wun na ka dāng. Mənía ka nda acemənana ən panì aməkà Lotu nzali Ar, duməna girkuma malea.>>

¹⁰ (Amə'Emit nda mənana à duk kam dídʷyal ka. Yìà amə Emit ka, à làkkì sə à ndanə rəcandəa. Abwana amə'dāh'rike na, kəla amə'Anak.

¹¹ Amə'Emit andə amə'Anak kəm ngga abwana súrəia ama amə'Refa, səama amə'Mowap kə tunəia ama amə'Emit.

¹² Dídʷyal ka, amə'Hor nda mana à do a nzali Seyir ka, sə aməkà Isəwa mana à tunəia ama amə'Edom ngga, à yì pəria, à wal-luia sə à ak nzalinì arəia, à duk kam, kəla mana amə Isərayila pangnə abwana a nzali mənana Yahweh pea wia bə̀ duk malea ka.)

Musa lidamba nə banggi amə Isərayila cau ama:

¹³ Sə Yahweh bangga səm ama, <<Adyan ngga wu lo, wu yəlì myalmúr Zeret.>>

Anggo gbal səm lo, səm yəlì myalmúr Zeret.

¹⁴ Lo ma'səm mana səm nying Kadesh-Baniya, səm twal gya sə səm yì yəlì myalmúr Zeret ka, twal səm apələa lumi-tàrú bwamdə tongno-nong-tàrú (38). Aba mənə anggo ka aburana mənana kat à nda ka amə'lwa a nza mənə ka, à wukina puppup, kəla mana Yahweh Bakuli kángir ama nə twaltea ka.

¹⁵ Yələ bu Yahweh Bakuli nə nggearəi, nda mana pələ arəia nə málíä, she bə̀ teà twalna ka.†

¹⁶ Lang aburana, amə'lwa kat, teà twalna, sə à wukina abalə abwana ka,

¹⁷ Yahweh banggam ama,

¹⁸ <<Yalung ngga, wun nə kàr nə nzong-nzali mala amə'Mowap a Ar.

¹⁹ Səama lang wu gbəshìnà nzong-nzali mala aməkà Amon ngga, wu kəa na ama wun nə lulbumia, ko wun nə altacau arəia, mənana nə tsəia bə̀ lo munəo arə wun ngga dāng. Mənía ka nda acemənana pà mə nə pà wun kə ban aba nzali mala amə'Amon bə̀ duk ma'wun ngga dāng. Ən panì aməkà Lotu nzalinì, duməna malea na.>>

²⁰ (Mənía yì nzali dídʷyal ka, amə'Refa, mənana amə'Amon tunəia ama amə'Zamzum ngga, à nda ka abwana mana à duk kam ngga.

²¹ Yìà gbal ka abwana aməcandəe na, à làkkì pas, sə à dāh'rikya kəla amə'Anak. Səama Yahweh bwali amə'Amon kəm, à wal-luia pas, sə à tsək acilia à nying nzalì. Nda sə amə'Amon ak nzali pələ malea, sə à duk kam ngga.

²² Kəgír məmwashati na Yahweh pə ace amə'Edom, yì aməkà Isəwa, mana à ndanədo a Seyir ka. Yahweh bwali amə'Edom kəm, à wal-lú amə'Hor pas, acilia ka à pəria, à ak nzali arəia, sə à duk kam bà yalung.

²³ Ma mala amə'Avit mana à duki arə amuna-là, tū aban nggea-là Gaza ka, amə'Kafto mənana à pur a Kafto ka, à nda à yì twaltea, sə à yì do a nzali malea ka.)

Musa lidamba nə cau ama:

²⁴ Yahweh bangga səm ama:

* 2:7 2:7 Balli gbal aba: Nggur 8:2-4; 29:5; Nehe 9:21. † 2:15 2:15 Balli gbal aba: 1Kor 10:1-5; Yahu 5.

Wu lo, wu bwal-njar! Wu yàllî bangɲaban Arnon. Wu sɛni, ɛn pana wun Sihon, bwa'Amor, Murəm Heshbon andə nzali male. Wu kyarəi nə lwa, wu ak nzali male bə duk ma'wun.

²⁵ Twal a yalung ngga, mə nə tsək abwana a banza kat, bəà dum nə bangciu sə múra bə kàrria arə wun. Acemana à nè okce wun, ɛn'ò nə bwalia sə rəia nə bəla nə bangciu ace wun.

À gandə Sihon murəm Heshbon a lwa

(Bal 21:21-30)

Musa lidamba nə ne amə Isərayila cau ama:

²⁶ Nda ɛn loasə amə'na-túrbân a pədanban Kedemot, bəà kya aban Murəm Sihon, bwa Heshbon nə mənɪa yì cau do-rəpwala ka, ama:

²⁷ Eara səm, bə səm kútí nəba nzali mô. Səm nə kútí kporong amur njargula. Pà səm nə kyanggî múr njargula dāng.

²⁸ Wu makka səm girlina mana səm nə li, andə mūr mana səm nə nu ka; səm nə kúria nə bolo-azərfa ma'səm. Kəgír mənana səm earkiyice ka, nda mənana ama wu eara səm bə səm kútí nəba nzali mô nə kusə səm,

²⁹ kəla mana aməkà Isəwa, mənana à do a Seyir, andə amə'Mowap mənana à do a Ar, à eara səm, səm kútí nəba nzali malea ka. Səm nə kutio she səm kat ka səm yàlənì Nggeasala Jodan, səm kutina a nzali mənana Yahweh Bakuli ma'səm kə pà səmi ka.

³⁰ Sə Murəm Sihon, bwa Heshbon ngga binəe; ko eara səm bə səm kútí nəba nzali male dāng. Mənɪa ka nda acemənana Yahweh Bakuli ma'wun tərna babumi sə múra candəna ace mənana bə tasəi a babù wun, bə wu gandəi a munəo, kəla mənəo yalung pək ka.

³¹ Pələa Yahweh banggam ama:

Səni, ɛn tinatà pà Murəm Sihon andə nzali male a bù wun. Wu tita kyan nə lwa arəi wu li nzali male, sə wu e bə duk ma'wun!

³² Pələa Murəm Sihon andə amə'lwa male puro ace yinə munəo arə səm a Jahaz.

³³ Sə Yahweh Bakuli ma'səm tasəia a babù səm, nda səm gandəi andə amuna-burana male, səm kidiki andə abwana male kat.

³⁴ A bákui mənəo ka, səm ak alá male, səm kidikia kat, sə səm twalta abwana kat, aburana andə amaməna, andə amuna məkəke. Ko səm nying kəbwa nəyiləmu dāng.

³⁵ Kə agirkusəu na səm gbəwia kəla kume-lwa ace bamur rə səm, andə gəna-lwa mana səm pwan arə alá mana səm ea ka.

³⁶ Tite amur nggea-là Aruwa, mana nda a kún Bangɲaban Arnon, andə là mənana aba bangɲaban aban ká nzong-nzali mala amə Giləyat ka, səm limurəm amúra nə lwa. Bəkə nggea-là pà kām mənana gandə səm a lwa ka dāng; Yahweh Bakuli ma'səm tasəia a babù səm.

³⁷ Kə nzali mala amə'Amon nda mana səm gbəshì banià raka, yì kún Nggeasala Jabok, andə anggea-là mala nzali múr ankono andə abân mənana kat Yahweh Bakuli ma'səm tsəka səm nzongcau ama, bə səm nyia, bə səm kəa jea raka.

3

Isərayila li Og Murəm mala amə Bashan nə munəo

(Bal 21:31-35)

Musa banggi amə Isərayila ama:

¹ Anzəm mənəo ka, səm pələa sə səm eau a njargula ká nzali Bashan. Og, yì murəm Bashan ngga, puro ace mənana nə munə arə səm a Edəri; yì sə abwana male mənana à pur munəo ka, à soa səm.

² Pələa Yahweh banggam ama:

Cè bangciu pakkô arəi dāng. Ən angŋa dəmba ən pano wi a babuo, yì andə aḃwana male kat andə nzali male. We ka, awu nə pakkî wi kəla mənana a pakkî Sihon murəm mala amə'Amor, mənana do a Heshbon ngga.

³ Anggo sə yì pa, Yahweh Bakuli ma'səm ngga yì pà Og murəm Bashan gbal a babù səm, yì andə aḃwana male kat. Səm wal-luia kat ko kəḃwa ueo a banì dāng.

⁴ A bàkú mənə ka, səm lì ka anggea-là male kat; kə nggea-là pà kəm mana səm e arəia raka; anggea-là lumi-tongno-nong-mwashat aba bu-nzali Argop, aba nzali-murəm mala Og a Bashan.

⁵ Anggea-là mənə kat ka à kàriá nə asheran amə'dāh'rike, sə akúnla ka à peə nə anggun məcandəe ace gíría; dəm ngga à ndanə amuna-là mənana à kàriá nə asheran raka.

⁶ Səm kidíki* puppup kəla mana səm pakkî Sihon murəm Heshbon ngga; səm twalta aburana, andə maməna, andə amuna aba koya nggea-là.

⁷ Səama agirkusəu andə agirkuma mala anggea-là mənə ka, səm pwanía kəla gəna-lwa, à pələ ma'səm.

⁸ A bàkú mənə ka, səm ak anzali a bù amurəma bari mala amə'Amor, mənana à nda a nkaring Nggeasala Jodan ngga, twal a Bangḡaban Arnon aban ká Nkono Hamon.

⁹ (Amə'Sidon tunə nkono Hamon ama Siriyon, sə amə'Amor ka à tunəi ama Senir.)

¹⁰ Səm ak anggea-là kat aba nzali-murəm mala Og a Bashan; anggea-là male mənana a bawan-mgbangban, andə bu-nzali Giləyat kat, andə bu-nzali Bashan kat, yì puro a Saleka andə Edəri.

¹¹ (Og murəm Bashan ngga, nda masələata bwa'Refa mənana ue nəmurəi atə acili amə'Refa ka. Gyangḡan-nongḡo male ka à pè nə bolo-candəa. Nda kam più a Rabba, là mala amə'Amon. Sauwa mala mənía yì gyangḡan-nongḡo ka bakusə lum-nong-tàrú nə gauwa-tsùrú na, sə tangḡa male ka bakusəu tongno-nong-mwashat na.)

Gaki nzali

(Bal 32:1-42)

Musa banggi amə Isərayila ama:

¹² Lang səm ak nzali mənía sə pələ ma'səm a bàkú mənə ka, ən pè atəu mala Ruben andə Gad bu-nzali mənana tite a là Aruwa, mənana nda a kún Bangḡaban Arnon ngga, andə gauwa-tsùrú mala Giləyat, nzali mūr ankono andə alá mənana abaləi ka.

¹³ Cili nzali Giləyat, andə nzali Bashan kat, yì nzali-murəm mala Og, mənana nda a bu-nzali Argop kat ka, ən pè gauwa-tsùrú mala tàu mala Manasa. (Bu-nzali mənə kat aba Bashan ngga, à kə tunəi dídya ama nzali mala amə'Refa.

¹⁴ Sə bè bwa mana à tunəi ama Jayar, a tàu mala Manasa ka, lì mənə yì bu-nzali Argop kat aba Bashan ngga nə lwa yì pur a nzong-nzali mala amə'Geshur andə amə'Ma'aka. Pələa yì Jayar ka, nggadì lullə Bashan, tunəi nə lulləi ama Havot Jayar.† Yalung ngga anggo sə à kə tunə banì.)

¹⁵ Nzali Giləyat ka ən pè amə'kà Makir.

¹⁶ Bu-nzali mənana tite a Giləyat sə sarəa aban ká Bangḡaban Arnon ngga, ən pè tàu mala Ruben andə tàu mala Gad. Tsùrú mala bangḡaban man ngga nda nzong-nzali malea mənana kutio kya go a kún Nggeasala Jabok, mənana nda nzong-nzali mala amə'Amon ngga.

¹⁷ Dəm ngga ən pea wia Araba sarəa yì go a kún Nggeasala Jodan kəla nzong-nzali, sə lo a kún Nggeamūr Chineret sarəa aban yiu a kún nggeamūr mala Araba, mana à kə tunəi gbal ama Nggeamūr Tubamur ka, a kusə abum Nkono Pisga a bù-njartakuli.

¹⁸ A bàkú mənə ka ən kwarkir wun ani nəma:

* **3:6 3:6** *kidíki*: À tària kəla pàgir aban Yahweh nə twalte a kàng. † **3:14 3:14** *Havot Jayar* ka baləi nda <<Alá mala Jayar.>>

Kat andə amani ama Yahweh Bakuli ma'wun pana wun mənə yì nzali ama bə wu duk kam ngga, duməna púp wun mənəna kat wu nda ka aburana, amə'lwa ma'wun ngga, wun nə aki amə'eam wun amə Isərayila dəmba, à nə yàlì nkaring Nggeasala Jodan, aba kùrrəu andə gilərəu ace bwalia wia kàm.

¹⁹ Səama amālā wun, andə amuna ma'wun, andə agirkusəu ma'wun (mənəna ən sələnə ama à nda pas ka), à nə gandə ue kani abalə anggea-là mənəna ən pana wun ngga.

²⁰ Duməna púp wun nə lidəmba nə lwa-lwa shebə Yahweh pànì amə'eam wun amə Isərayila limurəm, kəla mənəna pà wun ngga, bəà ak nzali mənəna Yahweh Bakuli ma'wun kə pea wia a nkaring Nggeasala Jodan nə njar-nzali ka, bəà duk kam. Anzəm mənə ka sə wun nə nyare aba nzali ma'wun mənəna ən pana wun ngga.

²¹ A bákui mənə ka, ən banggi Jesəwa nəma, <<We nə nggearəo ka a sənəna agir mənəna kat Yahweh Bakuli ma'wun pàngnə Murəm Sihon andə Murəm Og ka. Anggo sə yì ka nə pàngnə anzali-murəm kat mənə wun nə yàlì nkaring Nggeasala Jodan nə njar-nzali, wun nə ká kàm ngga.

²² Cə bangciu pàkka wun arəia dāng, Yahweh Bakuli ma'wun ngga, nə munə ace wun.>>

*Bakuli binəi Musa kutio a Nzali Kan'ana
Musa lidəmba nə banggi amə Isərayila cau ama:*

²³ Akə bákui mənə dəm ngga, Ən buaki arə Yahweh nəma,

²⁴ <<Yahweh Bakuli, ado ka a tinata ləmdəəm, mim guro mò, gulo mô andə rəcandəa mò; ya bakuli nani a kùli ko a nzali, mənəna nə gandə pakkì agir andə atúrò məgúlke kəla mò ka?

²⁵ Ən nggə zəmbô, earəm bən yàlì Nggeasala Jodan, ace mənəna mə kya sən nzali məboarne mənə a nkaring, yì nzali múr ankono məboarne andə Lebano ka.>>

²⁶ Sə Yahweh ka bumi lúllô arəəm atəcau ma'wun sə eare nə kwakikiri arəəm dāng. A kún mani ka, banggam ama, <<Cau mənə ka kārəna! Kəa nyare a banggam kə cau dəm amur cau mənə ka dāng.

²⁷ Səama eau a bong Nkono Pisga, sə wu sənban nə njar-nzali, andə njar-nza, andə njar-kunmur, andə njar-takuli. Peləban wu sən nzalinì nə məsəo, acemənəna we ka, a pà nə yàlì Nggeasala Jodan mənəna ace ká a nzali mənə ka dāng.

²⁸ Jesəwa ka, nda bwa mənəna nə kánə amə Isərayila bəà yàlì Nggeasala Jodan bəà kya ak mənə yì nzali awu nə səni ka. Acemani ka, bakbabumi bə dum nə rəcandəa andə məsəkāng-kāngja, sə wu banggi wi gír mənəna nə pək ka.>>

²⁹ Anzəm mənə ka səm ue kanó aba bangjaban mənəna a nkābe Bet-Piyor‡ ka.

4

*Musa bakbabum amə Isərayila bəà oki Bakuli
Musa bang ama:*

¹ Wun amə Isərayila, wu kwakikir wun arə amənia yì anē andə akasəcau mana mə ndo mə nə kània wun ngga. Wu kpatea ace mənəna bə wu dum nəyiləmu, sə bə wu kutio wu kya ak nzali mənəna Yahweh, yì Bakuli mala aká wun, kə pà wun bə duk ma'wun ngga.

² Wu kəa tsək kəgír amur gír mənəna ən tsəka wun nzongcau arəi ka dāng, sə wu kəa əmsə kəgír abaləi dāng. Wun ngga wu kpata anzongcau mala Yahweh Bakuli ma'wun, amənia ən nggə bangga wun cau malea ka.

‡ 3:29 3:29 Bet-Piyor bə ban tù aban Nkono Pisga, mənəna yakəla a kàm sə Bil'am bariki nə sú amə Isərayila ka (Bal 23:28). Amə'Moap gbal ka à peri aban Ba'al abani nə lulləu mənəna ama <<Ba'al [mala] Piyor>> ka (Bal 25:1-5.)

³ Wun ngga, məsə wun, sənəna gır mənana Yahweh pè a Ba'al-Piyor,* mana Yahweh Bakuli ma'wun twalta abwana kat abalə wun mənana à peri aban Ba'al, yì bakuli mala Piyor ka.

⁴ Səama wun mənana kat wu dumnə məsəcau aban Yahweh Bakuli ma'wun ngga, wu ndakam più nəyiləmu ba yalung.

⁵ Wu səni, ən kanina wun anê andə akasəcau kəla mana Yahweh tsəkam nzongcau ama bən pè, ace mənana bə wu kpatea aba nzali mənana wun ndo wun nə kútí kam ace e bə duk ma'wun ngga.

⁶ Wu tsəkir wun wu kpatea acemənana pè ma'wun anggo ka nə ləmdə kwaro andə bwaltagir ma'wun aban abwapəndəa mənana à kàri wun ngga. Yià ka à nə ok cau mala amənia yì anê ka, sə à nə bang ama:

Məsəcau mənəia yì nzali məgule ka, nzali mala amə'kwaro andə amə'bwaltagir na.

⁷ Yəle ya bə nzali məgule kəm mənana ndanə bekə bakuli abani tù kəla Yahweh Bakuli ma'səm, mana nda aban səm tù koya pwari lang səm bua a baní ka?

⁸ Sə ya bə nzali məgule kəm mənana ndanə anê andə akasəcau aməboarne ulang mala anggurcau mənəia kat ən nggə nongsəa wunia a badəm wun yalung ngga?

Kasəbaləu arə kùrcəu mana à kùrì a Horep ka (Puro 20:18-21)

⁹ Səama wu tsəkir wun arə bamurə wun, sə wu yál bamurə wun pepè, ace mənana balə wun bə kəa lórə agir mənana aməsə wun sənənia, gandəa wun nə bürəcea aba do-yiləmu ma'wun kat ka dāng. Wu kə bang cau malea aban amuna ma'wun andə amə'kə wun.

¹⁰ A pwari mənə wu cam a badəm Yahweh Bakuli ma'wun a Horep ka, Yahweh banggam ama, <<Ramba abwe abanam, ace mənana bən tsəia bəa ok acau mem, ace mənana bəa kəni banggam abalə anonggio mala do-yiləmu malea kat aba nzali man, sə dəm ngga bəa kəni amuna malea anggo.>>

¹¹ Sə wu sung tù wu yì came a kusə nkono, sə nkono kə earki nə bəsa aban ká kùli. Pərbang məpəndəe andə pəndəa məcikciki yì zuppi amur nkono.

¹² Pələa Yahweh bangcau nə wun nə bá bəsa. Wu ok gı acau, səama wu sən pə male dāng.

¹³ Sə Yahweh hamba wun kùrcəu male sə bangga wun ama bə wu kpata Anzongcau Lum mənana ləmdəa wun ngga. Yahweh gilə amənia yì Anzongcau ka amur akpamgbəlang tali bari.

¹⁴ A bəkú mənə ka Yahweh banggam ama mə kania wun anê andə akasəcau mənana wun nə kpatea aba nzali mana ado wun nə yállí Nggeasala Jodan wun nə nggá e bə duk ma'wun ngga.

À pərbə arə peri atə ankul Musa banggi amə Isərayila ama:

¹⁵ A pwari mənə Yahweh bangcau nə wun nə bá bəsa a Horep ka, wu sən pə male dāng. Acemani ka, wu yál rə wun pepè,

¹⁶ wu tsəkir wun cə wu pək caubikea mala shàrì bamurə wun bekə bənzál mənana pür bekə gır, ko bwapəndəa bwabura ko bwama,

¹⁷ ko koya ulang girkusəu mənana kə gya a nzali, ko nyal mənana kə yal a kùli,

¹⁸ ko bekə giryləmu mənana kə ging nə múrbumi a nzali, ko bekə nji mənana a tàmür ka dāng.

¹⁹ Lang wu loasə məsə wun a kùli sə wu sən pwari, andə zongjo, andə anlero, andə acili agir mənana a kùli ka, cə bekə gır swarki wun ama wun nə bunno a nzali aba

* 4:3 4:3 Səni aba: Bal 25:1-9.

peri abania, ko wun nə kpata acau malea dāng. Yahweh tsəia akanó ace abwana kat a koya ban a banza.

²⁰ Sə wun ngga, Yahweh twalna wun sə pusəna wun wu purni bá nzali Masar, mənə yì ndà-bəsa mala panzə bolo-candəa ka,[†] ace mənana bə wu duk abwana mala libala male, kəla mənana wu pək yalung ngga.

²¹ Bum Yahweh lúllô arəəm atəcau ma'wun. Nda bangcau nə kángir ama pà mə nə yállí Nggeasala Jodan dāng, sə pà mə nə kúti aba nzali məboarne mənana Yahweh Bakuli ma'wun kə pà wun bə duk girkuma ma'wun ngga dāng.

²² Acemani ka, mə nə wù akaní aba nzali mənia; pà mə nə yállí Nggeasala Jodan dāng; sə wun ngga, wun ndo wun nə yállí Nggeasala Jodan, wun nə nggá ak nzali məboarne mənə bə duk ma'wun.

²³ Wu tsəkir wun cə balə wun lórə kùrcəu mala Yahweh Bakuli ma'wun mənana kùr nə wun ngga dāng. Sə wu kəa shàrí bamur rə wun bəkə bənzál mala bə bakuli, mənana ndanə purban mala bəkə gír, kobə məye nani le ka dāng, acemənana Yahweh Bakuli ma'wun pərna wun arə pak gír kəla mənə.

²⁴ Mənia ka nda acemənana Yahweh Bakuli ma'wun ngga bəsa mətwalta gír na,[‡] sə yì ka Bakuli mə'nəbali na. §

²⁵ Anzəm mana wu bəlkina amuna andə amə'kau, sə ban wun sauna nə do aba nzali Kan'ana ka, bə wu kidiki bamur rə wun nə kutia pək bəkə bənzál mala bə bakuli mana pùr koya ulang gír nani le ka, sə wu pək gír mənana məbike na aban Yahweh Bakuli ma'wun, mənana nə loasə bumlulla male ka,

²⁶ mə ndya ən nggə tunə kùli andə nzali bəa duk amə'nakún arə wun yalung ama, məsəcau wun nə kidiki akaurəa, tə wun nə twalı bá nzali mənə wun ndo wun nə yállí Nggeasala Jodan wun nə ká é bə duk ma'wun ngga. Do ma'wun pà nə sau a banì dāng, tə wun nə twal kàng.

²⁷ Yahweh nə mesəki wun abalə anzali mala abwapəndəa, sə làkkì ma'wun nə ueo kpokyak abalə anzali mənana Yahweh nə pər wun, wun nə u kam ngga.

²⁸ Akano ka wun nə duk amə kpata abakuli mənana abwana pea nə abuia, nə nggun andə tali ka, ankúl mənana à kə sənban dāng, à kə okban dāng, à kə lili dāng, sə à kə ok rəmban raka.

²⁹ Səama bə wu alta Yahweh Bakuli ma'wun a ban mənə ka, wun nə kumi, bə wu alte nə babum wun kat sə nə yiləmi wun kat ka.*

³⁰ Lang wu kutina abata parban mala tanni a məsələata apwari,[†] sə amənia yì agir kat à yina mūr wun ngga, wun nə nyare aban Yahweh Bakuli ma'wun sə wun nə kwakikir wun arə gi.

³¹ Mənia ka nda acemənana Yahweh Bakuli ma'wun ngga Bakuli mə'sən məsəswatər na.[‡] Pà nə vwakibuì arə wun dāng, sə pà nə kidiki wun, ko bāləi nə lórə kùrcəu mənana pə nə kángir aban aká wun ngga dāng.

³² Wu díban amur anza mana bara-bara, tite a pwari mənana Bakuli pusə bwapəndəa a banza ka, sə wu díban tite a bə nzong kuli aban ká bə nzong kuli: Bəkə gír kəm gulo bwalta mənia kumban ngga le, ko kəbwa ongəna cə bəkə gír kəla manì le?

³³ Kə bə nzali mala abwapəndəa ok gí Bakuli a kə fara aban banggia wia cau nə bá bəsa, kəla mənana wun ngga wu o, sə wu ndakam più nəyiləmu ka le?

³⁴ Ko bə mənə na raka, bəkə bakuli mwami a kə fara ama nə ká sə nə ak abwapəndəa mala bə nzali nə pusəia bəa purí bá bə nzali, nə nyesəia bəa duk amale,

[†] 4:20 4:20 Balli gbal aba: 1Amur 8:51; Ir 11:4. [‡] 4:24 4:24 Səni aba: Pur 24:17; Nggur 9:3; Isha 29:6; Ib 12:29.

§ 4:24 4:24 Səni aba: Pur 20:5; 34:14; Nggur 5:9; 6:15; Jes 24:19. * 4:29 4:29 Səni gbal aba: Ir 29:13. [†] 4:30 4:30 a məsələata apwari ko <<nənzəmò>> [‡] 4:31 4:31 Səni aba: Pur 34:6.

kəla mənana Yahweh Bakuli ma'wun pakka wun a Masar ka le? Nə nggearə məsə wun sə wu səni paktúró nə kaba rəcandəa male andə mazo mala nggwarbui; sulə bashi male andə lwa, sə pakkı agir-ləmdəa, agir-gyambəliban andə agir karmúrû məgulke.

³⁵ À ləmdəa wun amənia yì agir ka ace mənana bə wu sələa ama Yahweh ka nda Bakuli. Kə bə pà kəm dāng she kə yì.

³⁶ Eara wun bə wu ok gı nə kuli ace mənana nə kwarkir wun ngga; sə akani a nzali ka eara wun wu sən bəsa male məgule, sə wu ok acau male nə bá bəsa mənə.

³⁷ Ace earcearəu mənana ndanəi arə aká wun ngga, tər wun, wun amə'keà mənana à bəl wun anzəmia ka. Yì nə nggearəi ka paktúró nə rəcandəa male məgule sə pusə wun bə wu purî bá nzali Masar.

³⁸ Aba ká ma'wun ngga, loasətà abwapəndəa abalə anzali mənana à kúti wun nə gulo andə rəcandəa ka, ace mənana nə yinə wun bə wu yì kúti aba nzali malea sə nə pà wuni bə duk ma'wun, kəla mənə yalung nzalinì duməna ma'wun ngga.

³⁹ Acemani ka, wu sələ yalung, sə wu tsəi a babum wun ama Yahweh ka, nda Bakuli a kùli sə a nzali. Bə kə bakuli pà kəm dāng.

⁴⁰ Wu kpata anggurcau andə anzongcau male, mənana ən nggə pà wun yalung ngga, ace mənana wun wunə amuna ma'wun andə amə'kà wun ngga, agir bəa upa wun a kəkəri aba lidəmba. Sə dəm ngga ace mənana bə wu lidəmba nə do a nzali mənana Yahweh Bakuli ma'wun kə pà wun, málá male pà kəm raka.

Anggea-là mala kum-àwá

⁴¹ Pələa Musa tər anggea-là tərú, dāng a njartakuli mala Nggeasala Jodan,

⁴² ace mənana bə bwa wal-lú bi məmurkala sə pà kpakpak dāng, sə bekə binəməsəu pà kəm a nrea dídyal raka, bwe nə gandə bangɲa nə kúti aba mwashat atə amənia yì anggea-là ka, sə nə amsə yiləmi.

⁴³ Anggea-lə ka à nda ka Beza, a bawan-mgbangban a babondo, ace abwana a tər mala Ruben; Ramot a nzali Giləyat ace abwana a tər mala Gad; sə Golan aba nzali Bashan ace abwana a tər mala Manasa.

Isərayila a Bet-Piyor

⁴⁴ Mənia ka nda nggurcau mənana Musa pə amə Isərayila ka.

⁴⁵ Musa hambî amə Isərayila amənia yì anzongcau, andə anê andə akwarkiru, lang à purni bá nzali Masar,

⁴⁶ sə à yina a nkaring a bangɲaban mala Nggeasala Jodan, ban mənana à kə sən bəməsarəia andə Bet-Piyor ka. Nzali mənia dídyal ka mala Sihon murəm mala amə'Amor mənana do a Heshbon ngga nda. Səama Musa andə amə Isərayila gandəi a lwa lang à purî nzali Masar ka.

⁴⁷ À ak nzali mənia ka arəi andə nzali mala Og, murəm mala Bashan. Amənia yì amurəma bari mala amə'Amor ka, à yálmúr abwana a nzali mana a nkaring Nggeasala Jodan a takuli ka.

⁴⁸ Amə Isərayila ak nzali arəia, tite a Aruwa mənana nda a nkanggari bangɲaban Arnon ngga aban ká a Nkono Siriyon (mana à tunəi gbal ama Hamon ngga),

⁴⁹ andə Araba kat, mənana nong a bù takuli mala Nggeasala Jodan aban ká a kún Nggeamúr mala yì Araba, a kusə abum Nkono Pisga ka.

5

Anzongcau Lum (Puro 20:1-17)

¹ Pələa Musa tunə amə Isərayila kat, sə nea wia ama: Wun amə Isərayila, wu ok anzongcau andə angguracau mana ən nggə hamnəia yalung aban wun ngga. Wu kània sə wu tsəkir wun arə kpatea.

² Yahweh 'Bakuli ma'səm kùrcau nə səm a Horep, yì Nkono Saina.

³ Mənia yì kùrcau ka Yahweh kùrì nə aká-səm dāng. Səm nda mənana kùrcau nə səm, səm mənana səm nda kani ado səm ndanə yiləmu yalung ngga.

⁴ Yahweh nacau nə wun nə bəmúrí aba bəsa amur nkono.

⁵ A pwari mənə ka, mə nda ban came a nre wun wunəa Yahweh bən bangga wun cau male yì Yahweh, acemənana bangciu pàkka wun arə bəsa, sə wu eau a nkono dāng. Sə bang ama:

⁶ Mə nda Yahweh 'Bakuli mô, mana pusəo a nzali Masar, a purì bala doguro ka.*

⁷ A pà wunə pàngnə kə bə bəkulì dāng she mim.

⁸ A pà wunə pàkkì bəmúró bəkə bənzál mana pur koya gír mənana nda a kùlì kano bong-bong, ko mənana nda a banza kani a nzali, ko mənana nda a mür a tà-nzali ka dāng.

⁹ A pà wunə bun a nzali abania, ko awu nə eare bəà swárō wu kpata acau malea dāng; mənə ka nda acemənana Mim, Yahweh 'Bakuli mô ka, mə nda 'Bakuli mə'mbali. Ən nggə díce caubikea mala atárrú amur amunia, andə amə'keà aban ká təruià andə inea nza mala abwana mənana à bìnəməsəəm ngga.†

¹⁰ Səama ən nggə ləmdə earcearəu mənana kə gəshi raka aban ká arə anza á-pas mala abwana mənana à earcem sə à kə kpata anzongcau mem ngga.

¹¹ A pà wunə paktúró nə lullə Yahweh 'Bakuli mô aba pàkkiagir bəna dāng, acemənana Yahweh pà nə nying bwa mənana paktúró nə lulləi aba pàkkiagir bəna ka bə o anggo atərəi dāng.‡

¹² Tsəkiro wu denyinə pwari Sabbath, wu tərì ace Yahweh, kəla mənana Yahweh 'Bakuli mô tsəko ka.

¹³ Abalə anongno tongno-nong-mwashat ka awu nə pak atúró mô,

¹⁴ sə tongno-nong-bəria nongno ka pwari mem na Mim Yahweh 'Bakuli mô. Abaləi ka a pà wunə pək kə túró dāng, we sə amunio, andə aguro-bala mò, andə andá mò, andə amədambəriso mò, ko koməye atə agir-ləsəa mò, ko bəri mô mənana do atə a lá mò ka. Mənə ka nda ace mənana aguro ma'wun bəà usələo kəla wun ngga.

¹⁵ Denyi ama dídyal ka a nda guro a nzali Masar, sə Mim Yahweh 'Bakuli mô ka, ən amsəo nə kaba rəcandəa andə mazo mala nggwarbu. Nda gír mənana tsəa sə Ən banggo nəma wu tsəkiro arə pwari Sabbath ka.

¹⁶ Pə tárró andə nggo gulo, kəla mana Mim Yahweh 'Bakuli mô Ən tsəka wun ngga, ace mənana bə yiləmo bə sauwa a banza sə bə banboaro a nzali mana Mim Yahweh 'Bakuli mô ən nggə po ka.§

¹⁷ A pà wunə wal-lú dāng.*

¹⁸ A pà wunə nongnə bwa mənana wu pa alban wunəi raka dāng.†

¹⁹ A pà wunə iun'í dāng.

²⁰ A pà wunə nakún nyir arə bio məmurkala dāng.‡

²¹ A pà wunə sham málá bio məmurkala dāng, sə a pà wunə earce ak bala mala bio məmurkala, ko nzali male, ko guro male, ko ndă male, ko mədambəriso male, andə koya gír mənana mala bio məmurkala na ka arəi dāng.§

* **5:6 5:6** Balli gbal aba: Pur 20:2-17; Nggur 8:14. † **5:9 5:9** Balli gbal aba: Pur 34:7; Bal 14:18; Nggur 7:10. ‡ **5:11 5:11** Balli gbal aba: Pur 3:13; 6:3; 33:19. § **5:16 5:16** Balli gbal aba: Mat 15:4; Mar 7:10; Afi 6:2-3. * **5:17 5:17** Balli gbal aba: Mat 5:21; Jem 2:11. † **5:18 5:18** Balli gbal aba: Pur 20:14; Mat 5:27. ‡ **5:20 5:20** Balli gbal aba: Pas 25:18. § **5:21 5:21** Balli gbal aba: Mat 19:18-19; Mar 10:19; Luk 18:20; Rom 13:9.

*Pà eare mala abwe**Musa ne amə Isərayila ama:*

²² Yahweh bangga wun amənia yì anzongcau ka a ban ramba ma'wun kat a banbwáná. Na wun cau nə giu məcandəe aba bəsa andə bá pərbang andə bá pəndəa məcikciki amúr nkono; bang amənia yì anzongcau ka sə tsək kə be amurí dāng. Osso giləia amur akpamgbəlang tali bari sə pamia.

²³ Lang wu ok giu pur nə bá pəndəa, sə bəsa na arə earke amur nkono ka, wun amúr-là andə abwana-məgule ma'wun kat wu yiu abanam.

²⁴ Wu bang ama:

Səni, Yahweh 'Bakuli ma'səm ləmdəna səm boarbwa andə gulo male, sə səm onghəna gi pur nə bá bəsa. Yalung ngga səm sənəni ama 'Bakuli kə nacau nə abwapəndəa sə à nə dum nəyiləmu.

²⁵ Sə ado ka, ace mana sə səm nə wũ le? Mənia yì nggea bəsa ka nə lì səm, sə səm nə wukio bə səm lidəmba nə ok gi Yahweh 'Bakuli ma'səm ngga.

²⁶ Yana bwe kəm abalə abwapəndəa mənana kat ok gi 'Bakuli mə'yiləmui aban nacau nə bá bəsa, kəla mənana səm oè, sə bwe au ka?

²⁷ Musa, kyane gbashì ban Yahweh 'Bakuli ma'səm, sə kwakikiro arə cau mənana kat nə bang ngga. Sə wu yiu wu, wu bangga səm; səm nə kwakikir səm sə səm nə kpate.

²⁸ Lang Yahweh ok cau mənə wu banggam ngga, banggam ama:

Ən onghəna cau mana abwana mənə nō ka. Cau mənana kat à na ka nda pepè.

²⁹ Bə duk wuni ama à ndanə ulang babum kəla mənə ka abaləia, mənana à nə banggam sə à nə kpata anzongcau mem kat koya pwari, ace mənana yì andə amuna malea ka bəà kum banboarnado mala do-yiləmu mana málá male pà kəm raka.

³⁰ Kyane sə wu nea wia ama, <<Koyan ngga bə nyare aba ndə-gumli male.>>

³¹ Sə we Musa ka cam kani atəm, mə nə po anzongcau puppup, andə angguracau, andə akwarkiru mənana awu nə kània wia, ace mənana bəà kpatea aba nzali mənana Mə nda ban pea wia bə duk malea ka.

Musa bang ama:

³² Acemani ka, wu tsəkir wun wu pək gır kəla mana Yahweh 'Bakuli ma'wun bangga wun ngga. Cə wu kyanggi wi atə bù wun məli ko mə'nggare dāng.

³³ Wu kpata acau mənana kat Yahweh 'Bakuli ma'wun bangga wun ngga, ace mənana bə wu dum nəyiləmu, sə ace mənana agir bəà gingga wun a kəkəri, sə bə yiləmi wun sauwa aba nzali mənana wun nə ká ê bə duk ma'wun ngga.

6*Musa banggi amə Isərayila ama:*

¹ Ado ka amənia ka à nda ka anzongcau andə anê andə angguracau mənana Yahweh 'Bakuli ma'wun banggam ama bən kania wun, ace mənana bə wu kpatea aba nzali mana wun nda rə ká kúti kam, wun nə é bə duk ma'wun ngga,

² ace mənana bə wu banggi Yahweh 'Bakuli ma'wun, wu kpata angguracau andə anzongcau male mənana ən nggə pa wun, wunə amuna wun andə aməkà wun kat abalə anonggio mala do yiləmu ma'wun kat ka, sə bə yiləmi wun bə sauwa.

³ Wu kwakikir wun, wun amə Isərayila, sə wu tsəkir wun wu kpatea. Mənia ka nə tsək agir à nə camba wun a kəkəri, sə wun nə bündə kərkər a nzali mənana kiura andə mur'nyi kə bang kəm, kəla mana Yahweh 'Bakuli mala aká wun pà wun cau ace ka.

⁴ Wu ǒ, wun amə Isərayila: Yahweh 'Bakuli ma'səm ngga, Yahweh na mwashat.

⁵ Wu earce Yahweh 'Bakuli ma'wun nə babum wun kat, andə yiləmi wun kat, andə koman ma'wun kat.

⁶ Amənia yì anzongcau mana ən nggə hamba wun nəia yalung ngga, duməna púp wun nə tsəia a babum wun.

⁷ Wu kənī amuna ma'wun nə tsəkiru. Wun nə nggə bangcau amúrià lang wu dumnədo a bala, sə aban gya amur njar, sə a ban nongho ma'wun, sə lang wu loapi ntulo ka.

⁸ Wu kùria a myalbu wun kəla gír'ləmdəa, sə a kúndəm wun a nre ka aməsə wun.

⁹ Wu giləia amur anggun-kúnakurəm mala abala ma'wun sə arə akunbala ma'wun.

Nunkiru amur dwanyi okiru

Musa lidamba nə ne amə Isərayila cau ama:

¹⁰ Lang Yahweh 'Bakuli ma'wun warinanə wun a nzali mənana kánbì aká wun, aban Ibərayim, aban Ishaku, sə aban Yakupu ama nə pa wun; yì nzali mənana ndanə alá məgulke, aməboarkijamì mənana wun nda mənana wu beə raka,

¹¹ andə abala mana à lumsə nə koya gír məboarne mənana wun nda wu tsəia raka, andə atūli-mür mənana wun nda wu təmia ka dāng, andə ababan-anap andə anggun olif mana wun nda wu pandəia raka, sə lang wu li sə wu dəməna ka,

¹² wu tsəkir wun cə wu lórə Yahweh mana pusə wun a nzali Masar, nzali guro ka dāng.

¹³ Wu banggi Yahweh 'Bakuli ma'wun; kə yì na nəmurəi wun nə kpate ka, sə nə lulləi sə wun nə kángir.

¹⁴ Wu kəa kpata abea abakuli, yì abakuli mala abwana mana à gumbəli wun ngga dāng.

¹⁵ Mənia ka nda acəmənana Yahweh 'Bakuli mana abalə wun ngga 'Bakuli mə'mbali na;* bə ana raka bumlulla mala Yahweh 'Bakuli ma'wun nə earke amur wun, sə nə twalta wun dədak aba banza.

¹⁶ Wu kəa kārəki Yahweh 'Bakuli ma'wun, kəla mana wu kārəki a Massa ka dāng.†

¹⁷ Wun nə bwal anzongcau mala Yahweh 'Bakuli ma'wun nə tsəkiru, andə anē andə angguracau mənana tsəka wun ngga.

¹⁸ Duməna púp ama wun nə pək gír mənana nda jik sə məboarne na a məsə Yahweh ka, ace mənana agir bəa kyanba wun pepè, sə ace mənana bə wu kyane wu kya ak nzali məboarne bə duk ma'wun, yì nzali mana Yahweh kánbì aká wun ama nə pea wia,

¹⁹ ama nə pər abiwun aməbura kat a bədəm wun, kəla mana yì Yahweh bang ngga.

²⁰ Bə a dəmba sə amuna ma'wun nə dī wun ama, <<Mana nda balə anē, andə angguracau andə anzongcau mənana Yahweh 'Bakuli ma'səm tsəka wunia ka?>>

²¹ Pələa wun nə nea wia ama:

Didyal ka səm nda ka aguro mala Firona a nzali Masar, sə Yahweh pusə səm, səm purī bá nzali Masar nə rəcandəa məgule.

²² A məsə səm ngguont sə Yahweh tasə agir-ləmdəa aməpa'ndali, andə agir-gyambəliban məgulke andə aməbike amur amə Masar, sə amur Firona murəm malea andə aməbala male pupup.

²³ Sə səm ngga pusə səm kano ace mənana bə yinə səm aba nzali mənəia mənana kángir ama nə pə aká səm ngga, ace pə səmi.

²⁴ Yahweh tsək səm ama bə səm kpata angguracau mənəia ka, sə bə səm banggi Yahweh 'Bakuli ma'səm, a koya pwari, ace yal do ma'səm nəyiləmu, kəla mana səm ndanəi yalung ngga.

²⁵ Bə səm tsəkir səm arə kpata anzongcau mənəia kat abadəm Yahweh 'Bakuli ma'səm, kəla mana tsəka səmi ka, nə dupa səm cauboarna.

* 6:15 6:15 Balli aba: Pur 20:5. † 6:16 6:16 Səni aba: Pur 17:1-7; Nggur 9:22; 33:8; Ang 95:8-9.

7

*Abwana mala Bakuli**Musa banggi amə Isərayila cau ama:*

¹ Yahweh Bakuli ma'wun nə kánə wun aba nzali mənə wun ndo wun nə ká é bə duk ma'wun ngga. Yahweh nə pər abwapəndəa mala anzali pas bəə nyingga wun ban; nə pər amə'Hitti, andə amə'Girgash, andə amə'Amor, andə amə'Kan'ana, andə amə'Periz, andə amə'Hivi, andə amə'Jebus; anzali tongno-nong-bari mənana à lakkì à kúti wun, sə à kúti wun nə rəcandəa ka.

² Sə lang Yahweh Bakuli ma'wun pənə abwana man a babù wun, sə wu linamurəm amúrià ka, wu taria aban Yahweh ace twaltea kat-kat.* Wu kəa kùrcəu wunəia, ko wun nə ləmdəia wia məsəswatər dāng.

³ Wu kəa kúti a alban wunəia dāng. Wu kəa pə amuna-maməna ma'wun bəə al amuna-burana malea dāng, sə wu kəa eare bə amuna-burana ma'wun al atə amuna-maməna malea dāng,

⁴ acemənana à nə pwan babum amuna ma'wun arə kpata Yahweh ace peri aban abea abakuli. Sə bə pa anggo ka, bumlulla mala Yahweh nə earke amur wun, nə kidiki wun akaurəa.

⁵ Acemani ka, mənə nda gír mənana wun nə pang nəia ka: Wu bəbbərīki agyangŋan malea, wu arki akúnamúru malea, wu tsauwiki atondong mala Ashera,† sə wu pisə abənzál malea a bəsa.

⁶ Wu pək mənə yì gír ka acemənana wu nda ka abwana aməfele aban Yahweh Bakuli ma'wun. Yahweh Bakuli ma'wun ngga tər wun abalə abwapəndəa mənana kat a banza ka bə wu duk girkuma male mənana earikiy acea raka.

*Tər tərban mala amə Isərayila**Musa lidamba nə nacau ama:*

⁷ Earban mana Yahweh earmúr wun sə tər wun ngga, pə acemənana wu lakkì wu kúti acili abwapəndəa ka dāng; yələ wun nda kə nzali mənana lakkì ma'wun gatti acili anzali kat ka.

⁸ Səama Yahweh ka tər wun acemənana earce wun; sə ace doməsəcau male arə pacau mənana pə aban aká wun nə kángir ka, pusə wun nə rəcandəa məgule, akmúr wun a bala guro, a babù rəcandəa mala Firona murəm Masar.

⁹ Acemani ka, wu sələa ama Yahweh Bakuli ma'wun ngga nda Bakuli. Yì ka nda Bakuli mə'doməsəcaunì mənana kə kpata kùrcəu male, sə kə ləmdə earcearəu male mənana kə gəshi raka aban abwana mənana à kə earce, sə à kə bwal anzongcau male ka, aban ká arə anza malea á-pas.

¹⁰ Səama abwana mənana à binəməsəi ka, nə mbwea akə məsəia nə twaltea; amə binəməsəi ka, pə nə dəndi arə mbwea akə məsəia nə gír mənana karə arəia ka dāng.

¹¹ Acemani ka, wu tsəkir wun arə kpata anzongcau, andə anê, andə angguracau mənana ən nggə pa wun yalung ngga.

*Tsəkbə mənana kə gyata okiru ka**(Bəs Nggur 28:1-14; Ace Apəris 26:3-13)**Musa lidamba nə cau aban amə Isərayila ama:*

¹² Bə wu kwakikir wun arə amənia yì anggurcau sə wu kpatea nə məsəcau ka, Yahweh Bakuli ma'wun nə lidamba nə bwal kùrcəu mala earcearəu male mənana kə gəshi raka aban wun, kəla mənana kánbì aká wun ngga.

* 7:2 7:2 Səni gbal aba: Nggur 20:17; Pur 22:20; Pəris 27:29; Bal 21:2-3 † 7:5 7:5 atondong mala Ashera: anggun məsəke mənana à shəria ace pángŋənà-túro nəia lang à nə peri aban Ashera, yì mā-bakuli malea ka.

¹³ Yì ka nè earce wun, nè tsəka wun bù, sə nè hatəki wun. Dəm ngga nè tsəka wun bù mala bəl amuna pas, sə mala kum gırlina kpəm a nzali ma'wun; wun nè kum məsəsa, andə mùr-anap, andə mùrú olif arə ababan ma'wun; amuna-ndá andə amuna-mbùl arə adomwan ma'wun nè lakki aba nzali mənana kánbì aká wun nè pà wun ngga.

¹⁴ Kə nzali mala abwapəndəa pa kàm a banza nè kum ulang tsəkbu ma'wun dāng. Kə bwa pa atà wun, ko bwabura ko bwama, ko kə girkusəu ma'wun nè duk nkombi dāng.

¹⁵ Yahweh nè yál wun arə akwánó kat, sə pà nè nying kə kwánó-bikea mala Masar, mənana wu sùrəia ka bə yiu amúr wun dāng; a kún mani ka, nè suləia amúr abwana mənana kat à kə binəməsə wun ngga.

*Wu kidiki anzali andə abakuli malea
Musa banggi amə Isərayila ama:*

¹⁶ Wu twalta abwapəndəa mala anzali mənana kat Yahweh Bakuli ma'wun pàna wunia a babù wun ngga. Wu kəa sən məsəswatər malea dāng. Wu kəa kpata acau mala abakuli malea dāng, acemənana mənə ka nè dupa wun gbəlì.

¹⁷ Wu kəa ne a babum wun ama, <<Abwapəndəa man kútì səm, lang sə səm nè gandə pəria, səm nè ak nzali arəia?>>

¹⁸ Wu kəa banggia wia dāng. Wu denyinə gir mənana Yahweh Bakuli ma'wun pakkì Firona andə abwana mala nzali Masar kat ka.

¹⁹ Məsə wun sənəna anggea gir'mur'mwana, yì agir-ləmdəa, andə agir-ndələki, mənana Yahweh Bakuli ma'wun peə nè rəcandəa male andə mazo mala nggwarbui sə pusə wun a nzali Masar ka. Anggo sə Yahweh Bakuli ma'wun nè pakkì abwapəndəa mənana kat wu kə banggia wia ka.

²⁰ Dəm ngga, acilia mənana à ueo sə à bangja à səmbərəki ka, Yahweh Bakuli ma'wun nè tasəia wia amə'ta-nta abaləia bəà tàkia, bəà twalteka kat.

²¹ Acemani ka, mūr wun bəkəa kār wún arə abwana mənəia ka dāng, acemənana Yahweh Bakuli ma'wun, yì Bakuli mægule, məpandali ka, nda atà wun.

²² Yahweh Bakuli ma'wun nè nggə pər abwapəndəa mala anzali mənəia ka bəti-bəti. Pà nè eara wun bə wu twalteka atārəia kat dāng; bə eara wun ngga, anyam-bondo nè biki lakkia wun.

²³ Yahweh nè tasə abiwun aməbura a babù wun; nè túriá aba zùrəki mægule, she bəà kidikiŋa ka.

²⁴ Nə tasə amurəma malea a babù wun. Lulləia pà nè nyare nè pà a denyicau mala abwana a banza dəm dāng. Kə bwa pà kàm nè gandə came a kún wun dāng; wun nè kidikia kat.

²⁵ Wu pisə abənzál mala abakuli malea mana à shària ka, a bəsa. Wu kəa sham bolo-azərfa ko bolo-njengəlan mənana à gırna rə abənzál mala abakuli malea nəi ka dāng, sə kəbwa atà wun bə kəa earce ama nè twali bə pələ male dāng. Bə wu pək ka, nè nggá pələa wun gbəlì, acemənana bwal gir mala abea abakuli ka, gir na mənana Yahweh Bakuli ma'wun binəce ka.

²⁶ Wu kəa yinə bekə gir'beamı arə abala ma'wun dāng, bə ana raka wun nè duk gir mənana à tərni ace kidike ka, kəla gırnı. Wu binəkia sə wu ginəkicea, acemənana agir na mənana à tərnia ace kidikia ka.

8

*Wu denyinə Yahweh Bakuli ma'wun
Musa banggi amə Isərayila cau ama:*

¹ Anzongcau mənəia ən nggə pà wun yalung puppup ka, wu kpatea nə məsəcau, ace mənana bə wu dum nəyiləmu sə wu hatəki, sə ace mənana bə wu kutio wu kya ak nzali mənana Yahweh kánbì aká wun ama nə pea wia ka.

² Wu denyinə njar mənana kat Yahweh Bakuli ma'wun gingnə wun kàm a babondo abalə apələa lumi-ine, sə yinə wun akaní ace kània wun nongsəmúrû ka. Mwam wun ace sùrə gir mənana a babum wun ngga, ko wun nə kpata anzongcau male, ko pà wun nə kpatea dāng.

³ Kània wun nongsəmúrû nə tsək nzala bə wal wun, sə yì pa wun manna wu lì; yì girlina mənana wun, wunə aká wun ngga wu sùrəi raka, ace kània wun ama pà nə girlina nəmurəi sə bwa nə dum nəyiləmu dāng; nda andə koya cau mənana kə pur a kún Yahweh ka.*

⁴ Abalə apələa lumi-ine man ngga, agir-nggūrəu ma'wun tsəuri dāng, sə akusə wun mwarki gbal dāng.

⁵ Wu tsək man a denyicau ma'wun ama, Yahweh Bakuli ma'wun kə kwarkir wun ace tsək wun a njar, kəla mənana tár muna kə kwarkiri ace tsəie a njar ka.

⁶ Acemani ka, wu bwal anzongcau mala Yahweh Bakuli ma'wun, wu gya atə angguracau male sə wu banggi wi.

⁷ Yahweh Bakuli ma'wun ngga nə kánə wun aba nzali məboarne, yì nzali mənana ndanə amyalmúr, andə amádí-mùr, andə amgbede mənana mùr malea kə bangja abalə abangjaban andə mùr ankono ka;

⁸ nzali na mənana kə pusə məssa-alkama andə məssa-báli, andə abəla-anggun anap, andə vwari, andə mbəring, andə mùrú olif, andə mùr-nyì ka;

⁹ nzali na mənana pà wu nə pak təla girlina mənana wun nə li ka dāng, sə pà wun nə dʷanyi kəgir kàm dāng; nzali na mənana à kə kum bolo-candəa abalə atali male, sə à kə təm bolo-bángjə amúr ankono male ka.

Cè wu lórə Yahweh dāng

Musa banggi amə Isərayila ama:

¹⁰ Lang wu lina girlina sə wu dəmənə ka, wu bʷangsə Yahweh Bakuli ma'wun ace nzali məboarne mənana pà wun ngga.

¹¹ Wu parkir wun, cə wu lórə Yahweh Bakuli ma'wun, wu ginə kpata anzongcau, andə akwarkiru, andə angguracau male mənana ən nggə pà wun yalung ngga dāng;

¹² bə ana raka, lang wu lina sə wu dəmgina, sə wu bakkina abala aməboarne, wu dumənə abaləia,

¹³ sə lang andə andə ambul ma'wun hatəkina, sə bolo-azərfa, andə bolo-njengəlan, andə agir mənana kat wu ndanəia ka, à hatəkina ka,

¹⁴ wu tsəkir wun, wu kəa dum nə twəlbamúrû, sə wun nə lorə Yahweh Bakuli ma'wun mənana amsə wun a Masar, wu purî nzali guro ka dāng.

¹⁵ Yì nda mənana gingnə wun nəba nggea babondo məpə bangciunì, mənana nə an'yau barya andə agenyə abaləi ka, sə nəba nzali-ima mənana mùr pà kàm raka, sə tsək mùr pur aba tali məcandəe ace wun ngga.

¹⁶ Yì nda mənana pà wun manna wu li a babondo ka, yì girlina mənana aká wun sùrəi raka, ace kània wun nongsəmúrû sə bə mwam wun, ace mənana a masələate ka nə pəkka wun məboarne ka.

¹⁷ Wu parkir wun, cə wu ne a babum wun ama, <<Rəcandəa mem andə gandəpe mala buam nda mənana kumbam man yì gəna ka>> dāng.

¹⁸ A kún mani ka, wun nə denyinə Yahweh Bakuli ma'wun, acemənana yì nda bwa mənana pəkiyia wun rəcandəa mala kum gəna ka. Kə pak mənəia ka anggo ace ləmdə

* 8:3 8:3 Səni gbal aba: Mat 4:4; Luk 4:4.

ama doməsəcau male arə kùrcau male mənana pang nə aká wun nə kángir ka, ndakam piu.

¹⁹ Sə bə yi do ama a koya bàkú wu lórə Yahweh 'Bakuli ma'wun, sə wun nə pələa atə abea abakuli ace kpata acau malea, sə wun nə bun a bədəmbia ka, mə nda aban nunkir wun yalung ama mbak-kàngkàng wun nə kidiiki.

²⁰ Kəla mənana Yahweh malanə kidiiki anzali mənə wun nə kánə munəo arəia ka, anggo sə wun nə kidiiki, kəla bafe mala dʷanyɪ kwakikiru arə gi Yahweh 'Bakuli ma'wun.

9

Gir mənana tsəa sə 'Bakuli nə bwali amə Isərayila bəà limurəm ngga

(Puro 32:1-35)

Musa bang ama:

¹ Wu ǒ, wun amə Isərayila! Yalung ngga wun nda wun nə yəlɪ Nggeasala Jodan wun nə ká ak nzali arə abwapəndəa mala anzali mənana à kùti wun nə gulo andə rəcandəa ka, sə anggea-là malea ka aməgulke na sə à kàriá nə asheran mə'dāh'rike a kùli.

² Abwana mala anzalinì ka akaɓa abwana na, amə'dāh'rike, amuna-burana mala amə'Anak, mana wu sùrəia sə wu onghəna cau amúrià ama, <<Yana bwe nə gandə came a kún amə'Anak>> ka?

³ Səama yalung ngga wu sələa ama bwa mənana nə aka wun damba aban ká dəm wun kəla bəsa mə'earke ka nda Yahweh 'Bakuli ma'wun. Yì ka nə gandəia, sə nə kidikia abadəm wun. Anggo sə wun nə pəria sə wun nə twalteə akaurəa, kəla mana Yahweh pà wun cau ace ka.

⁴ Anzəm mənana Yahweh 'Bakuli ma'wun pənia abadəm wun ngga, cə wu na aba dənɪcau ma'wun ama, <<Nda ace cauɓoarna ma'səm sə Yahweh yinə səm aba nzali mənəia ace ê bə duk ma'səm>> ngga dāng. Məsəcau ka nda mənana ama nda ace bealbikea mala abwapəndəa mala anzali mənəia ka sə Yahweh kə pəria abadəm wun.

⁵ Pà ace bealboarna ma'wun ko pepə mala babum wun sə wun nə kutio wun nə ak nzali malea bə pələ girkuma ma'wun ngga dāng. Nda acəmənana abwapəndəa mala aməno yì anzali ka amə'bealbikea na ka, sə Yahweh 'Bakuli ma'wun kə pəria abadəm wun, sə ace mənana bə lùmsə pacau male mənana kánbi aká wun, yia Ibərayim, andə Ishaku, sə Yakupu ka.

⁶ Acemani ka, wu sələa ama Yahweh 'Bakuli ma'wun pà aban pa wun nzali məboarne man bə duk girkuma ma'wun ace bealboarna ma'wun dāng; wun ngga wu nda ka amə'murcandəa.

⁷ Wu dənɪ sə balə wun bəkəa lórə lúllô mana wu lulbum Yahweh 'Bakuli ma'wun a babondo ka dāng. Lo a pwari mana wu nyìngghənà nzali Masar nəi, bà yiu ma'wun a ban mənəia ka, wu camarə mgbicau arə Yahweh.

⁸ Ko a Horep ka, wu tsək Yahweh pək bumlulla. Bumi-lullo arə wun, ue bəti nə twalta wun.

⁹ Lang ən eau amur nkono ace ká ak akpamgbəlang tali mənana Yahweh nyoulə kùrcau male amúrià, yì kùrcau mənana pang nə wun ngga, ən ue kano amur nkono nonggho lumi-ine, du andə pwari; ən li kə girlina dāng sə ən nu mùr dāng.

¹⁰ Pələa Yahweh pam akpamgbəlang tali bari mənana nyoulə cau amúrià nə munabuì ka. Acau mənə nyouləia ka à nda ka cau mənana kat Yahweh hamba wunia nəba bəsa amur nkono, a pwari ramba ma'wun abanbwaná ka.

¹¹ A masələata anonggho mənə lumi-ine, du andə pwari ka, Yahweh pam aməno yì akpamgbəlang tali bari mənana nyouləna kùrcau amúrià ka.

¹² Osso Yahweh banggam cau ama:

Lo, suləo a nzali akaurəa, acemənana abwana mô mana a pusəia a Masar ka, à kidi kinà rəia. À kyanggini njar akaurəa, à nyìngnənà nzongcau mana ən tsəkia wia ka; à bəngnənì bamuria bənzəl nə bolo.

Muna-jamnda bolo-njengəlan

¹³ Dəm ngga Yahweh bang ama:

Ən sənəni, abwana mənəia ka amə'murcandəa na.

¹⁴ Dekiam, mə nə twaltea, mə esəki lulləia dədək aba banza. Sə mə nə nyesəo awu nə duk nzali mənana kútiä nə lakki andə rəcandəa ka.

Sə Musa bang ama:

¹⁵ Pələa ən wúliö ən suləi múr nkono sə nkonoə ka nda piü aban earke nə lasə bəsa; akpamgbəlang tali bari mala kùrcəu ka à nda arə abuan bari.

¹⁶ Lang ən sənəi ka, bəfo wu pəngnənì Yahweh 'Bakuli ma'wun caubikea; wu bəngnənì bamurə wun bənzəl mala muna-ndá. Wu pələna nžəm wun akaurəa arə njar mana Yahweh tsəka wun ngga.

¹⁷ Akə məsə sə wun ən nyesə akpamgbəlang tali mənəo bari arə abuan ngga ən sukkia, à arkya.

¹⁸ Osso ən sárə amur bumam abadəm Yahweh kəla mana a dəmba ka, nongho lumi-ine, du andə pwari, ən li kəgir dāng sə ən nu mür dāng. Ən pak mənəia ka ace caubikea mana kat wu pə, nə pak bealbikea abadəm Yahweh sə wu tsəi bumi lul ka.

¹⁹ Bangciu pakkam arə lúllö mənana bum Yahweh lul nə bumlulla məpine mənana tāsəi arə wun nə twalta wun ngga. Səama Yahweh ok bua mem a pwari mənəo.

²⁰ Bum Yahweh lul arə Haruna kərkər bə nə kidiki. Səama ən pakhiwi ace Haruna gbal akə bu-pwarinì.

²¹ Pələa ən twal mənəo yì gir caubikea, yì muna-ndá wu pə ka, ən pisəi a bəsa sə ən goe pələ mukui ləkət-ləkət kəla tú, sə tuí ka ən sukki a myalmúr mənana süləi mür nkono ka.

²² Dəm ngga wu lulbum Yahweh 'Bakuli ma'wun a Tabera,* sə a Massa,† sə a Kibərot-hatava.‡

²³ Sə lang wu nda a Kadesh Bania ka, Yahweh tasə wun sə bangga wun ama, <<Wu eauwe wu kya ak nzali mənana ən pana wun bə duk girkuma ma'wun ngga.>> Sə wun ngga wu mgbicau arə nzongcau mala Yahweh 'Bakuli ma'wun. Wu earnəi dāng, sə wu oki wi dāng.

²⁴ Twal a pwari mədəmbe mana ən sùrə wun nəi ka, wun nda ka aməgbikuru arə Yahweh.

²⁵ Ən sárə amur bumam pərapəra a nzali abadəm Yahweh abalə anonggio mənəo lumi-ine ka du andə pwari, acemənana Yahweh bəngnəna ama nə twalta wun.

²⁶ Ən pakhiwi aban Yahweh, ama:

Yahweh 'Bakuli, kəa twalta abwana mô dāng, yì girkuma mò mana a akmúria nə gulo mô, sə a pusəia à puri bá nzali Masar nə nggea buo mə'rəcandəe ka.

²⁷ Denyinə aguro mò, a Ibərayim, andə Ishaku, andə Yakupu. Kəa pa hakkilo mô arə murcandəa mala abwana mənəia ka dāng, ko bealbikea malea, ko caubikea malea dāng.

²⁸ Bə ana raka abwana mala nzali mana a pusə səm, səm puri baləia ka à nə na ama, <<Yahweh gandə warinəia a nzali mana pəcau ace abania ka dāng, sə acemənana binəməsəia ka, nda pusəia sə kya wal-luia a babondo ka.>>

²⁹ Kat andə amani ka, yia ka abwana mô na, girkuma mò mana a pusəia à puri bá nzali Masar nə kaba rəcandəa mò andə mazo mala nggwarbuo ka.

* 9:22 9:22 Balli aba: 'Bal 11:1-3. † 9:22 9:22 Balli aba: Pur 17:7. ‡ 9:22 9:22 Balli aba: 'Bal 11:34.

10

Bəsa akpamgbəlang tali ace anzongcau dəm

(Puro 34:1-10)

Musa lidamba nə banggi amə Isərayila cau ama:

¹ A bəkú mənə ka, Yahweh banggam ama, <<Bun akpamgbəlang tali bari kəla mana a dəmbe ka, sə wu eauwe wu yinəia abanam amur nkono. Dəm ngga gbəlli akwati nggun ace tsəia.

² Acau mənana amur akpamgbəlang tali mədəmbe mana a arkia ka mə nə giləia amur akpamgbəlang tali mənəia ka, sə awu nə tsəia aba akwatini.>>

³ Nda ən gbəlli akwati nə nggun-akasiya, sə ən bun akpamgbəlang tali bari kəla mana a dəmbe ka, sə ən eau nə akpamgbəlang tali bari mənəia ka a buam amur nkono.*

⁴ Pələa Yahweh gilə acau amur akpamgbəlang tali mənəia ka, kə acau mənana giləia didyal a tadəmbe ka, yì anzongcau lum mənana Yahweh pa wun nə nacau amur nkono aba bəsa, a pwari mənə wu ramba abani ka. Yahweh pam akpamgbəlang talini,

⁵ pələa ən wulio ən sùlèi mùr nkono, sə ən yi tsəia aba akwati mana ən gbəlli ka; à ndakam abaləi kəla mənana Yahweh banggam ngga.

Lú mala Haruna andə atúró mala apəris

(Bal 20:22-29)

⁶ (Amə Isərayila loapi ban Beerot Bene-Jaakan,[†] sə à twal gya à yi suləo a Mosera. Abani sə Haruna paklú sə à tsəi kəm. Muna-bwabura male Eleaza ak bancame male aba túró pəris.[‡]

⁷ Amə Isərayila lo gya dəm ngga, à yi suləo a Gudgoda; à loapi Gudgoda ka à yi suləo a Jotbata, ban mala amyalmúr.[§]

⁸ A bəkú mənə ka Yahweh tər tau mala Lawi bəà duk amə twal akwati kùrcəu mala Yahweh, bəà kə came abadəm Yahweh ace pək túró pəris a ban peri, sə bəà kə bang tsəkbu male amur acili atəu nə lulləi, kəla mənana ndakam bə yalung ngga.

⁹ Acemani ka, abwana mənana a təu mala Lawi ka, à pənə bekə nzali libala ko kə bare atə acili atəu mala amə Isərayila dāng. Yahweh nda gir libala malea, kəla mənana yì Yahweh Bakuli ma'wun banggia wia ka.)*

Yahweh ok ahiwi mala Musa

(Puro 34:9,10,27-29)

Musa lidamba nə cau aban amə Isərayila ama:

¹⁰ Sə mim ngga ən ueo amur nkono nongno lumi-ine du andə pwari, kəla mənana ən pak atadəmbe ka. A bəkú mənə ka Yahweh ok hiwi mem gbal; earce ama nə twalta wun dāng.

¹¹ Pələa Yahweh banggam ama, <<Lo, bwal njar akì abwana dəmbe ace mənana bəà kya ak nzali mənana ən kánbi akeə ama mə nə pea wia ka.>>

Gir mənana Yahweh earkiyice ka

Musa ne amə Isərayila ama:

¹² Ado ka wun amə Isərayila, gir mənana Yahweh Bakuli ma'wun earkiyice nə wun ngga, nda mənana wu banggi Yahweh Bakuli ma'wun, wu duk amə gya arə anjar male kat, wu earcei, sə wu kpata Yahweh Bakuli ma'wun nə babum wun kat andə bápā ma'wun kat,

¹³ sə wu bwal anzongcau andə anê mala Yahweh, mənana ən nggə pà wun yalung ngga, ace mənana agir bəà kyanba wun pepè.

* **10:3 10:3** Balli aba: Pur 25:10; 37:1. [†] **10:6 10:6** Beerot Bene-Jaakan: Ko <<atūli-mùr mala amə Jaakan.>> [‡] **10:6**

10:6 Balli gbal aba: Bal 20:22-29. [§] **10:7 10:7** Balli aba: Bal 33:31-33. * **10:9 10:9** Balli aba: Pəris 25:32-34; Bal 18:20; 26:62; Nggur 18:1-2; Jes 13:14,33; Ezək 44:28-30 .

¹⁴ Wu səni, Yahweh 'Bakuli ma'wun ngga nda mətala kùli andə kùli mənana amur kùli ka, sə nzali gbal andə agir mənana kat abaləi ka amale na.

¹⁵ Sə kat andə amani ka, aká wun nəmurəia na ləmdəia wia earmúru, sə tər wun, wun amə'keà amur acili abwapəndəa, kəla mənə wu nda ka abwana male mənana tərta piú ka.

¹⁶ Acemani ka, wu lak babum wun, sə wu vwakibu wun arə pak bamúr-candəa.

¹⁷ Acemənana Yahweh 'Bakuli ma'wun ngga, nda 'Bakuli mana kərmúr acili abakuli kat, sə nda Murəm amur amə'tala anzali kat ka. Yi nda 'Bakuli mægulo, mərəcandəa, andə məpa'ndali, mana ləmdəkiyi tərban raka, sə kə ak pəbunənzali dāng.

¹⁸ Kə camata akáwá andə amā-lú aba pak bashi mə'məsəcaunì. Kə denyinə abəri, kə pea wia gírlina andə agir-nggürəu.

¹⁹ Nda gir mana tsəa sə duməna púp wun nə earce abəri, acemənana dídyal ka wun nda ka abəri aba nzali Masar.

²⁰ Wu banggí Yahweh 'Bakuli ma'wun. Wu kpata acau male, wu lanzə arəi, sə apacau ma'wun ngga wu pea nə lulləi.

²¹ Yi nda nggori ma'wun, sə nda 'Bakuli ma'wun mana pakka wun amənia yì atúró mægulke, andə agir kərmúrú mənana aməsə wun sənia ka.

²² Aká wun mənana à wari a Masar ka, à nda lumi-tongno-nong-bari yia kat. Sə adyan ngga, Yahweh 'Bakuli ma'wun tsəngjənà wun wu làkkina pas kəla anlero mana a kùli ka.

11

Wu earce Yahweh sə wu kpata cau male

Musa lidəmba nə ne amə Isərayila cau ama:

¹ Acemani ka, wun nə earce Yahweh 'Bakuli ma'wun, sə wun nə kpata akwarkiru male; wu bwal anē andə anggurcau, andə anzongcau male koya pwari.

² Bə balə wun kasə yalung ama, ən pa aban nacau nə amuna ma'wun mənana à sùrə ko à sən anunkiru mala Yahweh 'Bakuli ma'wun raka dāng. Wun, nda mənana wu sùrənà rə gulo male, andə kəba rəcandəa male andə mazo mala nggwarbui,

³ yì agir-ləmdəa andə atúró male mənana peà aba Masar, arə Firona murəm Masar andə nzali male kat ka;

⁴ andə gir mənana pakkì amə'lwa mala Masar, andə apər andə awaru-pər malea, andə nyesəe mana nyesə Nggeamúr Nzuno yi kongsə múrià lang à nda rə pərta wun, sə Yahweh kidikia ba yalung ngga,

⁵ andə gir mənana pakka wun a babondo ba yiu ma'wun kani ka;

⁶ andə gir mənana Yahweh pakkì Datan andə Abiram, amuna-burana mala Eliyap a tào mala Ruben, mənana nzali mən kúnì sə myalia, yì andə amə'balə malea, agumli malea, andə agir mənana kat à ndanə yiləmu sə à kpatea, abalə amə Isərayila kat ka.

⁷ Mə ndarə nacau nə wun mənana məsə wun sən agir mægule mənəia Yahweh peà ka.

Atsəkbu mala nzali mənana 'Bakuli pacau ace ka

⁸ Acemani ka, wu tsəkir wun, wu bwal anzongcau puppup mənana ən nggə pə wun yalung ngga. Ace mənana bə wu dum nə rəcandəa, sə wu kutio ace ak mənə yì nzali wun nə yàlì nkaring ace ê bə duk girkuma ma'wun ngga;

⁹ sə dəm ngga ace mənana anonggio ma'wun bəa sauwa aba mənə yì nzali mənana Yahweh ak dəmba kəngir aban aká wun ama nə pea wia andə amə'keà, yì nzali mənana kiura andə mur'nyi kə bang kəm ngga.

¹⁰ Nzali mana wu kə ká ê bə duk ma'wun ngga, pə kəla nzali Masar mənana wu purì baləi ka dāng, mənana abaləi ka wu beal beale sə wu kə gyate wu kə pə mùr nə bu wun, kəla mana à kə pə a baban ambukagir ka dāng.

¹¹ Səama, nzali mənə wun nə yalı nkaring wun nə nggá ê ka, nzali mala ankono na andə abangnaban, mənana mür-mbulo kə sulə nə kuli, kə pe wi mür ka.

¹² Nzali na mənana Yahweh Bakuli ma'wun kə denyinəi ka. Aməsə Yahweh Bakuli ma'wun na arəi koya pwari, twal a tita pələa aban ká masələata pələa.

¹³ Nə do ama, bə wun nə kpata anzongcau mənana ən nggə pə wun yalung nə məsəcau, ace earce Yahweh Bakuli ma'wun, sə wun nə kpate nə babum wun kat, andə yiləmi ma'wun kat ka,

¹⁴ yì ka panacau male ama, <<Mə nə tasəa wun mbulo a nzali ma'wun a kúnì male, yì mbulo mədəmbe andə masələata mbulo, ace mənana bə wu pwan gərbaban mala məsəsa, andə bəsa mür-anap, andə mürú ma'wun.

¹⁵ Mə nə pə wun bondo a nzali ace agirkusəu ma'wun. Wun nə lì gírlina wun nə dəmbo.>>

¹⁶ Wu tsəkir wun, cə babum wun swarki wun, mənana wun nə pələ atə abea abakuli, wun nə kpata acau malea sə wun nə peri abania ka dāng.

¹⁷ Bə wu pək anggo ka, bumlulla mala Yahweh nə earbəsa amur wun, sə nə gír kuli, mbulo pə nə nya dāng, sə nzali pə nə pə gərbaban dāng; anggo ka, wun nə kídíkì akaurəa, wun nə malì bá nzali məboarne mənana Yahweh kə pə wun ngga.

¹⁸ Acemani ka, wun nə bwal acau mənə ka a babum wun, sə a yiləmi wun. Wun nə kúria arə abu wun kəla gír'ləmdəa, sə wun nə gyaria a kúndəm wun.

¹⁹ Wu kənī amuna ma'wun acé. Wu bang cau malea aban do arə abala ma'wun, sə aban gya amur njargula, sə aban nongŋo nə du, andə lo ma'wun nə bari.

²⁰ Wu giləi arə anggun-kúnakurəm andə akúnbala ma'wun,

²¹ ace mana anonggio ma'wun, andə mala amuna wun, bəa hatəki kəla anonggio mala kuli amur banza, aba nzali mənana Yahweh kánbì aká wun ama nə pea wia ka.

²² Bə wun nə tsəkir wun, wun nə bwal anzongcau mənə kat ən nggə pə wun bə wu kpatea, sə wun nə earce Yahweh Bakuli ma'wun, wun nə gya abalə anjar male kat, sə wun nə lanzə arəi ka,

²³ Yahweh nə pər abwapəndəa mala anzali mənə kat ka a dəm wun, sə wun nə ak nzali arə abwapəndəa mənana à kútì wun nə gulo andə rəcandəa ka.

²⁴ Ban mənana kat wu tsək kusə wun kəm ngga nə duk ma'wun; nzong-nzali ma'wun nə twal a pədanban aban ká Lebano, sə nə twal a nggeasala, yì Nggeasala Yüfəretis a njar-takuli aban ká a kún Nggeamür nə njar-nzali.

²⁵ Kə bwa pə nə gandə cam a kún wun dāng. Yahweh Bakuli ma'wun nə tsək bangciu ma'wun amur anzali, sə nə gəggəli anzali mana kat wu tsək kusə wun kəm ngga, kəla mənana bangga wun ngga.

Tsəkbu andə súban

²⁶ Wu səni, yalung abadəm wun ngga, mə ndaban tsək, tsəkbu andə súban:

²⁷ wun nə kum tsəkbu bə wu kpata anzongcau mala Yahweh Bakuli ma'wun, amənana ən nggə pə wunia yalung ngga;

²⁸ sə súban nə sulə amur wun, bə wu binə kpata anzongcau mala Yahweh Bakuli ma'wun, sə wu pələa wu kyanggí njar mənə ən nggə tsəka wunì yalung, sə wu kútì a kpata abea abakuli mənana wu súrəia raka.

²⁹ Nə yia do ama, lang Yahweh Bakuli ma'wun yinanə wun aba nzali mənə wun ndo wun nə kutio wun nə é bə duk ma'wun ngga, wun nə ham atsəkbu amur Nkono Gerizim, sə wun nə ham asúban amur Nkono Ebal.

³⁰ Kəla mana wu sələ ka, ankono mənəia bari ka à nda a nkaring Nggeasala Jodan, nə njar-nzali a bu kpa mala pwari, aba bu-nzali mala amə'Kan'ana mənə à do a Araba, a mgbasho nə Gilgal, a nkanggari anggun məgulke mala More ka.

³¹ Wu málá wun nə yállí Nggeasala Jodan, wun nə kùtí ace ak nzali mənana Yahweh Bakuli ma'wun kə pà wun ngga. Lang wu angñəni wu duməna abaləi ka,

³² wu tsəkir wun wu kpata anê andə angguracau mənana ən nggə tsəka wunia abadəm wun yalung ngga.

12

Ban mwashat mala peri

Musa lidamba nə ne amə Isərayila cau ama:

¹ Mənəia ka à nda ka anê andə akasəcau mənana duməna púp wun nə tsəkir wun, wun nə kpatea a do ma'wun aba nzali mənana Yahweh Bakuli mala aká wun pana wun bə duk ma'wun ba do ma'wun a banza ka.

² Abwapəndəa mala anzali mənana wun nə ak nzali arəia ka, wu kidiki abān mana à kə peri kām aban abakuli malea ka, amúr ankono andə amgbangban, andə tərta koya anggun məpwale.

³ Wu kwarki agyangñan malea. Wu arki akúnamúru malea, sə wu pisə atondong peri aban Ashera,* a bəsa. Wu tsauwiki abənzál mala abakuli malea mənana à shària ka, sə wu esəki lulləia bəà kəa dənyinəia dəm arə abān mənəo dāng.

⁴ Pà wun nə peri aban Yahweh Bakuli ma'wun ulang pə malea dāng.

⁵ Wu alta ban mənana Yahweh Bakuli ma'wun nə tàrrì abalə atau ma'wun kat, ace mənana bə tsək lulləi kām bə duk bando male ka; a banì sə wun nə ká.

⁶ A banì sə wun nə kánə apagir ma'wun mala pisəe kəring andə agir'nkila ma'wun, akāmbə mwashat aba lum mala akume ma'wun, andə akāmbə mala aboro mənana wun nə pa, andə apagir mala lumsə apacau nə-shambum ma'wun, andə apagir ma'wun mala eare mala babum wun, andə amuna-dəmba mala andá andə mala ambul andə mala anzur ma'wun.

⁷ Akanó abadəm Yahweh Bakuli ma'wun, wun wunə aməbala ma'wun, wun nə lì girlina, sə wun nə pək banboarnado arə atúró mala bù wun, acemənana Yahweh Bakuli ma'wun tsəngñənà wun bù.

⁸ Pà wu nə pə kəla mənana kat səm nggə pak kani yalung ngga dāng. Yalung ngga koya bwa ka kə pak gír mənana boari wí a məsəi ka.

⁹ Mənəia ka nda acemənana wu malaká kútí peatu a ban mənana wun nə usələ kam, andə ban libala mənana Yahweh Bakuli ma'wun kə pà wun ngga dāng.

¹⁰ Səama lang wu yalnì nkaring Nggeasala Jodan, sə wu duməna a nzali mənana Yahweh Bakuli ma'wun kə pà wun ace libala, sə lang pàna wun usələo aban abiwun aməbura mənana kat à kàrì wun, ace mənana bə wu do aba rəpwala ka,

¹¹ Yahweh Bakuli ma'wun nə tàr bando ace lulləi. A banì sə wun nə yinə agir mənana kat ən bangga wun cau acea ama bə wu yinəia ka: apagir ma'wun mala pisəe kəring andə agir'nkila ma'wun, akāmbə mwashat aba lum mala akume ma'wun, andə aboro mənana wu tària wun nə pa, andə agir nggea-məboarne mənana kat wu pàcau nə-shambum ama wun nə pə Yahweh ka.

¹² Sə a banì sə wun nə pək banboarnado abadəm Yahweh Bakuli ma'wun, wun wunə amuna ma'wun aburana andə amaməna, andə amə'túró-bala ma'wun aburana andə amaməna; wun nə pə atarə wun wunə amə'kà Lawi mənana à do arə alá

* **12:3 12:3** atondong peri aban Ashera: anggun məsake mənana à shària ace pángñənà-túró nəia lang à nə peri aban Ashera, yì mā-bakuli malea ka.

ma'wun ngga, acemənana yia ka à pànə kə nzali ace libala ko kə bare ace bamuria kəla wun dāng.

¹³ Wu tsəkir wun wu kəa pà apagir ma'wun mala pisəe kəring a koya ban mənana wu sən ngga dāng.

¹⁴ Ban mənana Yahweh nə tərì aba nzali mala bè tau ma'wun ngga, akanó sə wun nə pà apagir ma'wun mala pisəe kəring, sə akanó sə wun nə pak agir mənana kat ən bangga wun ngga.

¹⁵ Kat andə amani ka, wun nə gandə pwanmyal agirkusəu ma'wun sə wun nə shak nyamia aba koməye atə alá ma'wun, kəla mana kat wu earkiyice, sə kəla mana Yahweh 'Bakuli ma'wun nə tsəka wun bù arə alá ma'wun kat ka. Kobə bwa ka nda aba beami ko aba boarnsari ka, nə gandə shak nyame, kəla mana wun nə shak nyam bwacembe ko keran ngga.

¹⁶ Səama wu kəa li nkila dāng; wu dārəi a nzali kəla mür.

¹⁷ Pà wun nə li kāmbe mwashat aba gauwe lum mala məssa ma'wun, ko mala bəsa mür-anap ma'wun, ko mala mürú olif ma'wun abalə alá ma'wun dāng. Anggo gbal, koya ndə ko mbul ma'wun mənana tita puro a bum ngge, ko koya gir mana kat wu pəcau ace nə-shambum ama wun nə pə Yahweh, ko aboro mala eare mala babum wun, ko amənana wu tərìa wun nə pà gbal ka, wu kəa li dāng.

¹⁸ Aməno yì aboro kat ka, abadəm Yahweh 'Bakuli ma'wun sə wun nə li, a ban mənana Yahweh 'Bakuli ma'wun nə tərì bamuri ka. A kəm sə wun, wunə amuna ma'wun aburana andə amaməna, andə amə'túró-bala ma'wun aburana andə amaməna, andə amə'kà Lawi mənana arə alá ma'wun ngga, wun nə li. Akə ban mənə wun nə pək banboarnado abadəm Yahweh 'Bakuli ma'wun nə koya gir mana kat túró ma'wun kumba wun ngga.

¹⁹ Wu tsəkir wun, wu kəa dwayi falə nə amə'kà Lawi a do ma'wun kat aba nzali ma'wun dāng.

²⁰ Lang Yahweh 'Bakuli ma'wun tangsəna nzong-nzali ma'wun, kəla mana pəcau ama nə pə, sə nzal nyama wal wun, wu na ama wu earce shak nyama ka, wun nə gandə shak nyama kəla mana kat wu earce shə ka.

²¹ Bə ban mənana Yahweh 'Bakuli ma'wun nə tərì ace tsək lülləi ka, biki sappi ban mənana wu ndakam ngga, wun nə gandə wal ndə ko mbul mənana Yahweh pà wun ngga, kəla mənana ən bangga wun ngga, sə wu shak nyame a là ma'wun a pwari mənana kat wu earce ka.

²² Kəla mana wun nə shak nyam bwacembe ko keran ngga, anggo sə wun nə shak nyame. Kobə bwa ka nda aba beami ko aba boarnsari ka, yia kəm à nə gandə shak nyame.

²³ Sə wu tsəkir wun wu kəa li nkila dāng, acemənana yiləmu ka nda aba nkila sə duməna ama, pà wu nə shak nyama andə yiləmu dāng.

²⁴ Wu kəa li nkila dāng; wu dārəi a nzali kəla mür.

²⁵ Pà wun nə li nkile dāng, ace mənana wun wunə amuna ma'wun ngga, bə agir kat boara wun, sə anggo gbal ka wu pàngjənə gir mənana nda jik ka, abadəm Yahweh.

²⁶ Səama agir mənana wu tərìa ace 'Bakuli andə agir mənana wu pəcau acea nə-shambum ama wun nə pə Yahweh ka, wu umnəia a ban mənana Yahweh nə tərì ka.

²⁷ Wu pà apagir ma'wun mala pisəe kəring, nyama andə nkila kəm, amur gyangjan mala Yahweh 'Bakuli ma'wun. Nkila mala agir'nkila ma'wun ngga wun nə soləi amúr gyangjan mala Yahweh 'Bakuli ma'wun, səama nyame ka, wun nə gandə shə.

²⁸ Wu tsəkir wun, wu kpata mənə yì angguracau ən nggə pà wun ngga. Lang wu pək mənə ka, wun nda aban pak gir mənana nda jik abadəm Yahweh 'Bakuli ma'wun

ngga. Sə anggo ka wun wunə amuna ma'wun andə aməkə wun ngga agir nə kyanba wun pepè tətək.

Nunkiru arə peri atə ankúl

Musa ne amə Isərayila ama:

²⁹ Yahweh 'Bakuli ma'wun ngga nə kídiki abwapəndəa mala anzali mənana wun nda aban ká ak nzali arəia ka. Sə lang wu pərnía, wu duməna a nzali malea ka,

³⁰ wu tsəkir wun wu kəa kpa aba gbəlî mala kànì anjar malea, anzəm mana à kídikinia ka dāng. Wu kəa kútiá dībancau amur abakuli malea ama, <<Lang sə abwapəndəa man kə kpata abakuli malea, ace mənana səm nə pək ulang malea ka>> dāng.

³¹ Wu kəa peri aban Yahweh 'Bakuli ma'wun kəla mana à kə peri aban abakuli malea ka dāng, acemənana koya gír'beami mənana Yahweh binəce ka nda à pàkkiyi aban peri aban abakuli malea ka. Yià ka à kə gandə pisə amunia a bəsa ace pà gír'nkila aban abakuli malea.

³² Wu kpata anzongcau andə akanigir mənana kat ən nggə pà wun ngga, sə wu peə nə tsəkiru; cə wu tsək bə amurí ko wu amsə bə abaləi dāng.

13

Nunkiru arə peri aban abənzál

¹ Bə bekə məbangnəa, ko mə'lorəki alorəo amur gír mənana nə kumban ngga, lo abalə wun sə ləmdəa wun bekə gír'ləmdəa ko bekə gír'ndali,

² sə bangga wun ama, <<Wu yiu bə səm kpata abea abakuli sə bə səm peri abania,>> abakuli mənana wu súrəia raka, sə ko bə mənə yì gír'ləmdəa ko gír'ndali hamce ka yì lumsə ka,

³ wu kəa kwakikir wun arə acau mala mənə yì məbangnəa ko mə'lorəki alorəo ka dāng! Yahweh 'Bakuli ma'wun ngga ndarə mwam wun nə sənì ko wun nə earce Yahweh 'Bakuli ma'wun nə babum wun kat andə yiləmi wun kat.

⁴ Yahweh 'Bakuli ma'wun nəmurəi nda mənana wun nə kpatè sə wun nə banggi wi ka. Wu bwal anzongcau male sə wu oki wi. Wu peri a baní sə wu lanzə arəi kàngkàng.

⁵ Sə duməna púp mənə yì məbangnəa ko mə'lorəki alorəo ka bəa wal-luí, acemənana hamna mgbicau arə Yahweh 'Bakuli ma'wun mənana pusə wun aba nzali Masar, sə akmúr wun a bəta doguro ka; yì ka bərikina nə swár wun bə wu kyanggî njar mana Yahweh 'Bakuli ma'wun pà wun nzongcau ace ama bə wu kpatè ka. Anggo sə wun nə esəki bəalbikea bə malì balə wun.

⁶ Bə mə'eambo, muna-bwabura mala nggo, ko laggaleo ko boarnsarileo, ko māmó mənana a earkiyi ace raka, ko gyajam-ndà mò swáro zàng ama, <<Fá səm nggá peri aban abea abakuli>> ka, kəa ear dāng. Acemənana amənə yì abakuli ka, we ko akeô ka wu súrəia dāng.

⁷ À nda ka abakuli mala abwana mala anzali mənana à gumbəli wun ngga, amənana tū aban wun, andə amənana à nda zak nə wun, lo a bə bum banza aban ká bə bum banza ka.

⁸ Kəa ear nə mənə yì bwa, ko awu nə kwakikiro arəi dāng. Kəa sən məsəswatər male dāng. Kəa nyì bə àwá ko awu nə kùmsəte dāng.

⁹ Duməna púp ama a nda mənana awu nə tita lo arəi ace wal-luí, sə nənzəmò ka bu abwana kat nə yiu atò ka.

¹⁰ Wun nə bukki nə atali bə wú, acemənana yì ka alte nə pələô, ama wu nying kpata Yahweh 'Bakuli mô, mənana pusəo aba nzali Masar sə a puri bala guro ka.

¹¹ Sə amə Isərayila kat nə okce, bangciu nə bwalia, sə kə bwa abalə wun pà nə nyare nə pək ulang mənə yì bealbikea ka dāng.

¹² Bè wu ok bekə cau nggür-nggür amur mwashat atà alá mənana Yahweh Bakuli ma'wun kə pà wun bè wu duk kam,

¹³ ama amə'bealbikea longñənà abalə abwana ma'wun, sə à bəsəkina abwana mala là malea nə nea wia ama, <<Wu fa səm nə ká ace peri aban abea abakuli,>> abakuli mənana wu súrəia dīdŷal raka,

¹⁴ duməna púp wun nə dīkìban, wun nə bəlkiḃa cê bukbuk, wu súrə məsəcau male pepè. Bè cê ka məsəcau na, sə à bwalatè mbak-kàngkàng ama mənəia yì gír'beami ka à pàngnənì abalə abwana ma'wun ngga,

¹⁵ duməna púp wun nə wal-lú abwana mənana kat à do a mənə yì là ka. Wu kidiki lě kat-kat; wu kəa nying kə bwa ko agirkusəu mana abaləi ka dāng.

¹⁶ Wu ramba agirkuma mala lě kat a patal; sə wu pisə lě andə agirkume kat-kat a bəsa, kəla pəgír mana à pìsəi kəring ace Yahweh Bakuli ma'wun ngga. Mənə yì là ka bəà nyi bè ue anggo gígí tətək, bəà kəa nyare bəà bè dəm dāng.

¹⁷ Kəbè pà kəm atà amənə yì agir mana à kasəna bəshi amúrià bəà kidikia ka, à nə kumi a bu wun dāng, ace mənana Yahweh bè nying bumlulla məpìne male, sə bè ləmdəa wun bəwamuru ka. Yì ka nə sən məsəswatər ma'wun, sə nə hatəki wun, kəla mənana kánbì aká wun ngga,

¹⁸ bè wu nə oki Yahweh Bakuli ma'wun, wun nə kpata anzongcau male mənana kat ən nggə pà wun yalung ngga, sə wun nə pək gír mana nda jik a məsə Yahweh Bakuli ma'wun ngga.

14

*Agir mənana Bakuli earnəia andə amana pərban arəia ka
Musa bang ama:*

¹ Wun nda ka amuna mala Yahweh Bakuli ma'wun. Pà wu nə cangi nggürə wun, ko wun nə mwa nyang kúndəm wun ace bua lú dāng.

² Wun ngga wu nda ka abwana aməfele aban Yahweh Bakuli ma'wun, sə Yahweh tərna wun bè wu duk abwana male, mənana kə twal wun nə dəmbərya amur acili abwana kat əpa bəanza ka.

³ Pà wun nə lì kəgír mənana à bìnəce ka dāng.

⁴ Amənəia ka, à nda ka nyama mənana wun nə lì ka:

ndă, andə nzur, andə mbulpəndəa,

⁵ andə keran, andə mbamba, andə lùrú,

andə mbul-ba'nkono, andə bwachembe, andə lyaran,

sə nzur-ba'nkono.

⁶ Koya girkusəu mənana ndanə nkaulakusəi bulkət sə gau bari, sə kə bəsələshe ka, nə pà atà agirkusəu mənana wun nə lì ka.

⁷ Sə bè girkusəu panə amənəia yì agir kəm raka, wu kəa lì dāng. Acemani ka wu kəa lì: kalakadambi, ko mpkalang, ko nsong dāng. Kat andə amani ama à kə bəsələshe ka, à panə nkaulakusəu bulkət mana gau bari ka dāng. Agir'beami na aban wun.

⁸ Anggo gbal, pà wun nə lì təmbərəm dāng. Kat andə amani ama ndanə nkaulakusəu bulkət mana gau bari ka, kə bəsələshe dāng. Gír'beami na aban wun.

⁹ Atà agir mənana à nda a tàmür ka, amənəia ka à nda ka mənana wun nə lì ka: gír mənana kat ndanə abú-omür andə nggwate ka.

¹⁰ Gír mənana panə abú-omür andə nggwate raka, wu kəa lì dāng; gír'beami na aban wun.

- 11 Wun nə gandə li koya nyal mənana nggurcau ear ama məboarne na bəà li ka,
 12 səama amənia ka à nda ka mənana pà wun nə lia raka:
 nkwang, andə baula, andə dəkəlaki,
 13 andə kùnggúm, andə mə'nzəkarka, andə koya ulang gırftwanji,
 14 andə koya ulang gang'lang,
 15 andə ndaù, andə gihi, andə nyal-nggeamùr, andə koya nyal mənana nda kəla
 mə'nzəkarka ka,
 16 gihi məkyauwe, andə gihi mægule, andə gihi məpwasəe,
 17 andə gir-nkeli, andə kungum, andə npyauwar,
 18 andə nyal-la, andə koya ulang nyal mə'garakusəsakya,
 andə nzabako sə məkyengkyeng.
- 19 Ankūngga mənana kat nə mburu ka agir'beamı na aban wun. Pà wu nə liä dāng.
- 20 Wun nə gandə li koya nyal mənana nggurcau ear ama məboarne na bəà li ka.
- 21 Wun ngga wu nda ka aməfele aban Yahweh Bakuli ma'wun. Pà wun nə li nyam
 gir mənana kasəa wũ atarəi ka dāng. Wun nə gandə pē abəri mənana à yiua do bəti
 arə alá ma'wun ngga, sə à nə gandə li, ko awu nə makkı bwa-kúndāngna.
- A pà wu nə lam muna-mbul aba kiura nggè dāng.

*Kāmbə mwashat aba gauwe lum
 mala agirbaban ace Yahweh*

- 22 Gırbaban mənana kat pür aba məsəbeale mənana a beal a ababan mō koya pələa
 ka, duməna púp awu nə pà kāmbe mwashat aba lum male.
- 23 A wu nə yinə kāmbe mala məsəsa mò, andə mala bəsa mür-anap mò, andə mala
 mürú olif mò, andə mala amuna-dəmba mala andá, andə ambul, andə anzur mō,
 abadəm Yahweh Bakuli mō, a ban mənana nə tərı, nə tsək lülləi kām bə duk bando
 male ka; akanó sə awu nə li ka akāmbe man abadəm Yahweh, ace mənana wu kani
 banggi Yahweh Bakuli mō koya pwari.
- 24 Lang Yahweh Bakuli mō tsənggəñò bù, à kuməna gırbaban kərker, sə a pà nə
 gandə twal kāmbe male wu kyan nəi a ban mənana Yahweh nə tərı ace tsək lülləi kām
 raka, acemənana bani biki sappı ban là mò ka,
- 25 awu nə gandə me a kún bolo-azərfa. Sə wu twal boale a buo, wu kyan nəi a ban
 mənana Yahweh Bakuli ma'wun nə tərı ka.
- 26 A wu nə gandə kasə boale ace kúr komana kat bumo earce ka: ndă, ko nzur, ko
 mbul, ko mür-anap, ko bekə gırnúná məhanggə, andə koya gır mənana kat a pək nzalè
 ka. Pələa we wunə aməbala mò, wun nə li gırlina akanó abadəm Yahweh Bakuli
 ma'wun, sə wun nə pək banboarnado.
- 27 Sə awu nə denyinə bwa'Lawi mənana do a là mò ka, acemənana yı ka pənə bekə
 nzali libala ko kə bare atə wun dāng.
- 28 A masələata koya təruiə pələa ka, koya gır mənana kat a pwan a baban mō a pələa
 mənə ka, awu nə yinə kāmbe mwashat aba lum malea wu yı tsəi aba ndə ram gırlina
 mənana a là ma'wun ngga.
- 29 Mənia ka nda acemənana bwa'Lawi, mana pənə bekə nzali libala ko kə bare atə
 wun raka, andə abəri mana à do abalə wun, andə akáwá, andə amā-lú, mənana arə
 alá ma'wun ngga, bəà yiu bəà kum gırlina a mənia yı ndə ram gırlina ka, bəà li bəà
 dəmbo. Sə anggo ka Yahweh Bakuli ma'wun nə tsəka wun bù arə atúrú ma'wun
 mənana kat wu kə peə ka.

15

Twalban atangna

¹ A masələata koya tongno-nong-baria pələa ka, duməna púp awu nə twalban atangna mənana a kə kpata abwana ka.

² Ani sə wun nə pè: bwa mənana kat pè mə'eambi ko bwa Isərayila tangna ka, nə twalbanì. Bè kəa na ama nə tsəa bəà mbwè púp dāng, acemənana à haməna nə pwari mala Yahweh ace twalban tangna.

³ Mənia yì nzongcau mala twalban tangna ka nda ace amə Isərayila nəmurəia. Bə bwa ka bwa-kúndāngna na ka, nə mbwè tangna mənana amurí ka.

⁴ Yələ kəbwa pà atà wun nə duk mə'tər dāng, acemənana Yahweh 'Bakuli ma'wun ngga, nə tsəka wun bù a nzali mənana kə pà wun bə wu duk kam ace libala ka.

⁵ A wu nə kum mənia yì tsəkbu ka, yì mana bə a tsəkiro pepè a kpata anzongcau mənia mənana kat ən nggə pà wun yalung ngga.

⁶ Yahweh 'Bakuli ma'wun ngga nə tsəka wun bù kəla mənana pàcau ama nə pè ka. Wun nə pà tangna aban anzali pas, sə wun ngga, pà wun nə ak tangna a bù kəbwa dāng; wun nə duk amə'yálmúr anzali pas, sə kə nzali pà nə duk mə'yálmúr wun dāng.

⁷ Bə kə mə'tər nakam abalə amə'eam wun aba bəkə là, aba nzali mənana Yahweh 'Bakuli ma'wun kə pà wun ngga, wu kəa dumnə babumtəra, ko wun nə kùr bu wun arə mə'eam wun mətər dāng.

⁸ Awu nə mən buo a baní, awu pè wi tangna mala gír mənana nə karə təle male ka, kobə mana gir na ka.

⁹ Wu tsəkir wun wu kəa twal babum bika mənana wun nə na ama, <<Tongno-nong-baria pələa, yì pələa mala twalban atangna ka gbəshinə,>> gandəa nə tsəo, wu ləmdə bika arə mə'eambo mənana nda aba təle, sə awu nə gírìnə tangna ka. Sə yì ka, nə bua nə we aban Yahweh, sə anggo ka awu nə kúmcəu mala pək məbane aban 'Bakuli.

¹⁰ Awu nə pe wi nə nyingbù, nə eare mala babum, nggwani pà atə dāng, acemənana nda ace mənə ka sə Yahweh 'Bakuli ma'wun nə tsəko bù arə atúró mô kat andə agir mənana kat a tsəa a dəmbo, awu nə peə ka.

¹¹ A koya pwari ka, à pà nə dʷanyì kum amə'tər aba nzali ma'wun dāng; nda gír mənana tsəa sə ən nggə na wun ama, wu mən bù wun aban amə'eam wun, andə amə'tər andə amə'tələ aba nzali ma'wun.

Pè aguro kumbamuru

(Puro 21:1-11)

Musa lidamba nə nê amə Isərayila cau ama:

¹² Bə biò bwa Isərayila, bʷama ko bʷabura, makkò bamúri, ko à makkò wi bə duk guro mò, sə pàkkò túró pələa tongno-nong-mwashat ka, a tongno-nong-baria pələa ka, awu nə nying buo arəi bə kum bamúri.

¹³ Sə lang a panzəni ka, kəa tasəte bə o anggo nə babui bə dāng.

¹⁴ Pè wi gír kpəm nə mən bù atə agirkusəu mala domwan mò, sə aba məsəsa andə mùr-anap mò. Pè wi kəla mana Yahweh 'Bakuli mô tsəko bù ka.

¹⁵ Bə baləo kasəa ama we gbal dídʷal ka, a nda guro a nzali Masar, sə Yahweh 'Bakuli mô akmuro. Nda gír mənana tsəa sə ən tsəko mənia yì nzongcau yalung ngga.

¹⁶ Səama yakəla bə guro, mətúró-bala mò, nə banggo ama earce nə o nə nyio dāng, acemənana kə earceo wunə amə'bala mò ka, sə we gbal ka a səni ka do male a bano ka boarəno.

¹⁷ Twal mudi sə wu tusə mburkiri arə kunkurəm; mənə ka nə ləmdə ama nə duk guro mò bə lú male. Kə gír mə'mwashati na awu nə pāngnəi ko yì guro ka bʷabura ko bʷama na ka.

¹⁸ Lang awu nə panzə guro bə kum bamúri ka, cê bəkəa dupô nə kwánó dang, acemənana túró male mana pakkô aba pələa tongno-nong-mwashat, bə túró-boalo na ka, awu nə mbwe boale kusə bari. Pè anggo sə Yahweh Bakuli mô nə tsəkô bù arə agir mənana kat a pakkıyi ka.

Pè Bakuli gır mənana boaro kutibanı ka

(Ace Apəris 27:26,27; Bal 18:15-18)

Musa banggi amə Isərayila ama:

¹⁹ Bə ndă, ko nzur, ko mbulpəndəa mô bəl jamne a dəmba ka, mənə yì jamgir ka duməna mala Yahweh Bakuli mô. Nďă mənana à bəli a dəmba ka, bəa kəa tsəi bə duk ndă-rya dang, sə bəa kəa mwa nyang rə nzur mənana à bəli a dəmba ka dang.

²⁰ Koya pələa ka, we wunə amə'bala mô ka, wun nə shak nyamia abadəm Yahweh Bakuli ma'wun a ban mənana Yahweh nə tərı ka.

²¹ Səama bə girkusəuni ka ndanə bəkə gır məbane arəi, gbakəre na, ko nte na, ko ndanə koya ulang gır-bənə arəi ka, kəa pana gir'nkila nəi aban Yahweh Bakuli mô dang.

²² Wu li a là mənana wu ndakam ngga. Ko bwa ka nda aba beami ko boarnsari ka, nə gandə li nyame, kəla mana à nə li nyam bwachembe ko keran ngga.

²³ Səama wu kəa li nkile dang; wu dərəi a nzali kəla mür.

16

Lamsan Yəlîmurû

(Puro 12:1-20; Ace Apəris 23:4-8; Bal 28:16-25)

Musa lidəmba nə nacau ama:

¹ Wu tər zongŋo Abip, * mənana abaləi ka wun nə pək Lamsan Yəlîmurû ace pè Yahweh Bakuli ma'wun gulo ka, acemənana aba zongŋo Abip sə Yahweh Bakuli ma'wun pusə wun aba Masar nə dú.†

² Duməna púp wun nə pə gir'nkila mala Yəlîmurû aban Yahweh, Bakuli ma'wun, atə girkusəu mənana a ‡domwan mala andá, ko anzur, ko ambulpəndəa ka, a ban mənana Yahweh nə tərı ace tsək lùlləi bə duk kam ngga.

³ Wu kəa li gırlina mala Yəlîmurû nə bəredı mənana à pè nə burè ka dang. Wun nə twal anongŋo tongno-nong-bari, wun nə nggə li gırlıne nə bəredı mənana pənə burè arəi raka; mənə yì ulang bəredı mana wu li lang wu nda aba tanni kəla aguro a Masar, sə kəla mana wu li, lang wu ndarə puro wun nə apı nzali Masar akaurəa ka.§ Wu kə pak mənıa yì gır ka, ace mənana aba cili do-yıləmu ma'wun ngga, bə wu kə denyinə pwari mənana wu nyingŋənə nzali Masar nəi ka.

⁴ Bəa kəa kum kə bura mala kəgır ko bəti aba nzali ma'wun abalə nongŋo tongno-nong-bari mənə ka dang, sə pə wu nə nying kə nyam girkusəu mənana wu pana gir'nkila nəi a pwarıkpəra mala pwari mədəmbe mala Yəlîmurû ka, bə nongŋo ban bə kwarı dang.

⁵ Wu kəa pə gir'nkila mala Yəlîmurû a koya là mənana Yahweh Bakuli ma'wun kə pə wun bə wu duk kam ngga dang.

⁶ Ban mənana Yahweh Bakuli ma'wun nə tərı, ace tsək lùlləi bə duk kam ngga, a kəm sə wun nə pə gir'nkila mala Yəlîmurû, nə pwarıkpəra, a pwari-ká-ndwent, a kə bù-pwari mənana wu nyingŋənə Masar nəi ka.

* **16:1 16:1** zongŋo Abip: (mana à tunəi dəm ama zongŋo Nisan ngga) nda zongŋo mədəmbe a pələa aba tsadya mala azongŋo mala amə İbərı. Nda a kún gungpı; Nehe 2:1; Est 3:7 † **16:1 16:1** Ballı aba: Pur 13:4; 23:15; 34:18.

‡ **16:2 16:2** Ballı aba: Bal 28:19. § **16:3 16:3** Səni a: Pur 12:11.

⁷ Nyame ka wu lambi, wu shè akə ban mənana Yahweh 'Bakuli ma'wun nè tàrì ka. Sə lang banfana ka wu nyare arə agumli ma'wun.

⁸ Abalə anongŋo tongno-nong-mwashat ka, wun nè li bəredi mənana à pe nè burè raka. Tongno-nong-baria pwari ka, nda pwari mənana wun nè ramba a banbwáná ace perì aban Yahweh 'Bakuli ma'wun ngga; wu kəa pək kə túró a mənə yì pwari ka dāng.

Lamsan mala Pwan Gírbaban

Musa lidəmba nə ne amə Isərayila cau ama:

⁹ Wu bəl alimo tongno-nong-bari, twal a pwari mənana wu tinata wal-məsa nəi ka.

¹⁰ Sə wun nè pak lamsan mala Alimo aban Yahweh 'Bakuli ma'wun nə pagir mənana wu twalì bamur rəwun wun nè pá, sə karə arə tsəkbu mana wu kúmô a ban Yahweh 'Bakuli ma'wun ngga.

¹¹ Sə wun nè pək banboarnado abadəm Yahweh 'Bakuli ma'wun atarə wun wunə amuna-burana andə amuna-maməna ma'wun, amə'túró-bala ma'wun aburana andə amaməna. Sə amə'kà Lawi mənana arə alá ma'wun, andə amə'kúndāngna, andə akáwá andə amā-lú mənana abalə wun ngga, bəa pək banboarnado atə wun a mənə yì lamsan, a ban mənana Yahweh 'Bakuli ma'wun nè tàrì ace tsək lùlləi bə duk kam ngga.

¹² Bələ wun bə kasə ama, wu nda ka aguro dídyal a Masar, acemani ka wu tsəkir wun, wu kpata amənia yì angguracau ka.

Lamsan mala Do abalə Agumli

Musa lidəmba nə nacau ama:

¹³ Wun nə pak Lamsan mala Do abalə Agumli aba nongŋo tongno-nong-bari, anzəm mənana wu nyána məssa sə wu kəmna bəlanggun anap, yì agírbaban ma'wun mənana wu kum ngga.

¹⁴ Wun nə pak banboarnado aba lamsan ma'wun, wun wunə amuna-burana andə amuna-maməna ma'wun, andə amə'túró-bala ma'wun aburana andə amaməna, andə amə'kà Lawi, andə amə'kúndāngna, andə akáwá andə amā-lú mənana abalə wun ngga.

¹⁵ Wun nə pak mənə yì lamsan ngga ace Yahweh 'Bakuli ma'wun aba nongŋo tongno-nong-bari a ban mənana Yahweh nè tàrì ka. Yahweh 'Bakuli ma'wun ngga nè tsəka wun bə aba kum gírbaban ma'wun kat, sə abalə atúró abú wun kat, sə banboarnado ma'wun ngga nè lùmsəo.

¹⁶ Kusə tərú a koya pələa, aburana ma'wun kat nə yiu púp abadəm Yahweh, yì 'Bakuli ma'wun, a ban mənana nè tàrì ka; à nə yiu ace Lamsan mala Bəredi mənana Yis pə arəi raka, ace Lamsan mala Alimo, sə ace Lamsan mala Do abalə Agumli. Kəbwa bəkəa yiua abadəm Yahweh nə babui atarəi dāng.

¹⁷ Koyan atə wun ngga, duməna púp nə pə gír mənana nè gandəi ka, kəla mana karəa arə tsəkbu mala Yahweh 'Bakuli ma'wun mənana pə wun ngga.

Ləmdə məsəcau aba do wunə abwana

Musa ne amə Isərayila cau ama:

¹⁸ Wun nə twal amə'bashi andə aməbuno aba koya là ma'wun mənana Yahweh 'Bakuli ma'wun kə pə wun ngga, sə yì ka bəa kə bashi abwana nə bashi mə'məsəcauni.

¹⁹ Pə wu nè pūrə bashi dāng. Pə wu nè ləmdə tərban dāng. Pə wu nè ak pəbunənzali dāng, acemənana pəbunənzali ka, kə gír məsə amə'sələe, sə kə pūrə acau mala amə'bealboarna.

²⁰ Wu bəngjatə pək gír mənana kat nə məsəcau ka, ace mənana bə wu dum nəyiləmu, sə wu lidəmba nə do aba nzali libala mənana Yahweh 'Bakuli ma'wun kə pə wun ngga.

Peri mənana 'Bakuli pərban arəi ka

²¹ Wu kəa pandəi bamur rə wun kə nggun kəla tondong mala Ashera,* a nkanggari gyangnan mala Yahweh Bakuli ma'wun, mənana wun nə bakkî bamur rə wun ngga dāng.

²² Sə wu kəa tsək kə kúnamúru ace peri dāng! Yahweh ka kə ginəce agir kəla mənia.

17

*Apa'girkila mənana Bakuli binəcea ka
Musa pələa banggi amə Isərayila ama:*

¹ Pə wu nə pə gir'nkila aban Yahweh Bakuli ma'wun, nə jamnda, ko nzur mana kum kə məbane arəi ko bə bare rəi kidiki ka dāng; mənə ka gir'beami na aban Yahweh Bakuli ma'wun.*

² Bə à kum bwabura ko bwama abalə wun a là mana Yahweh Bakuli ma'wun kə pə wun, aban pak gir məbike a səne mala Yahweh Bakuli ma'wun, sə bunce Kùrcəu male,†

³ sə bwe warina a kpata abea abakuli andə peri aban pwari, andə zongho, ko anlero a bumkuli, mana ən pərban nəma bəà kəa pè dāng,‡

⁴ sə wu okce, ko à bangga wun ama bebwə pak ulang amənia yì agir ka, wu bəlki balə acé pepè. Bə do ama məsəcau na, sə mbak-kàngkàng à pàngnənà ulang gir beami kəla mənə a Isərayila ka,

⁵ wu twal bwabure, ko bwame, mənana pak mənə yì túró-bikea ka, wu pusəi a kun-nggealà, wu bukki nə atali, bə wū.

⁶ Bwa mənana à kasə wi bashi-lú ka, à nə wal-luí bə abwana bari ko tərú nakun amur cə ama anggo sə gírni pak ka; səama à pə nə wal-lú bwa aba kpata nakun mala bwa mwashat dāng.

⁷ Amə'nakún ngga à nda mənana à nə tita bukki mənə yì bwa ka ace wal-luí, sə nənzmò ka acili abwana kat nə dapi andəia aban bukki, ace wal-luí. Anggo sə wun nə pusə bealbikea bə puri balə wun.

*Acau məkwane
Musa banggi amə Isərayila ama:*

⁸ Bə bə cau lo mənana kasə bashi male kwanba wun, kəla cau wal-lú mənana à gandə gaute ama à pè kpakpak ko à pè sə pə nə eare mala bwa dāng; ko mala kasə bashi a nre ka abwana bari amur yana ateà mwashat nda mətala bə gir mana koyan ateà kə na ama male na; ko cau mala tsək npenye na sə kasə bashi mala cə kwanba wun ama ko turturo na ko à pè kpakpak ka, wu lo wu kyan nəi a ban mənana Yahweh Bakuli ma'wun nə bang ama bə wu kyan nəi kəm ngga.

⁹ Akano ka wun nə nggá nongsə cə aban apəris, amə'kà Lawi, sə aban bwa mənana nda murəm-bashi a bəkú mənə ka. Yia na à nə ok bá cə, sə à nə kasə bashi ka.

¹⁰ Duməna púp wun nə pak nggearə gir mənana bashi kasə a ban mənana Yahweh tsək ama, bəà pak bashi kəm ngga. Sə wun nə dum nə tsəkiru arə kpata cau mana kat à kània wun ngga.

¹¹ Wu pak koman ka amur gir mənana à kània wun, ko à ear amurí, à kasəcau ama bəà pè ka. Wu kəa na ama, wun nə nggadí kasə-bashi mənana à hamba wun ngga a koya njar ka dāng.

* **16:21 16:21** Balli aba: Pur 34:13; Akas 6:25; 1Amur 14:15; 16:33; 2Amur 13:6; 17:16; 2Kpa 33:3. * **17:1 17:1** Balli gbal aba: Pəris 3:1,6; 9:2-3; 21:17-23; 22:17-25; 23:12; Bal 19:2; Nggur 15:21; Mal 1:8; Ib 9:14; 1Bit 1:19; 2Bit 3:14. † **17:2 17:2** Balli gbal aba: Nggur 31:16. ‡ **17:3 17:3** Balli gbal aba: Nggur 4:19; 2Amur 23:5; Ayu 31:26-28; Ang 148:3-6.

¹² Bwa mənana kat ləmdə mürəndə, bənə oki pəris mana kə cam aban pak turo ace abwana abadəm Yahweh Bakuli ma'wun ngga, duməna púp bəə wal bwe bə wū. Anggo sə wun nə pusə gir bealbikea abalə amə Isərayila.

¹³ Anggo sə koyana mənana kat okce mənia yì gir ka, bangciu nə pəkki wi sə pà nə ləmdə mürəndə dāng.

Anzongcau mala twal murəm

Musa pələ banggia wia ama:

¹⁴ Lang wu kutina aba nzali mana Yahweh Bakuli ma'wun kə pà wun, wu angənəni pələna ma'wun, sə wu duməna kəm, sə wu pək denyicau ama, <<Səm nə twal bwa bə duk murəm amur səm, kəla mana anzali mənana kat à kəri səm à pəkkiyi ka,>>

¹⁵ Yahweh Bakuli ma'wun nə eara wun bə wu kum murəm, səama wu sələ ama, bwa mənana Yahweh Bakuli ma'wun nə twal ka, nda wun nə tsəi bə duk murəm amur wun ngga. Bwa mənana wun nə tsəi bə duk murəm amur wun ngga nə duk mwashat atə amə'eam wun, bwa Isərayila. Wu kəa twal bəri-bwa mənana bwa Isərayila na raka bə duk murəm amur wun dāng.

¹⁶ Sə bə do ama, murəm ngga pà nə ramba apər pas ace bamuri, ko nə tasə abwana bəə nyar a Masar bəə kya yinə apər pas kəm dāng. Yahweh ka bangənə wun ama, <<Wu kəa na ama, wun nə nyar a njar mənə dəm dāng.>>

¹⁷ Sə yì murəm ngga, bəkəa na ama, nə alita bamuri amaməna pas dāng. Acemənana, alki amaməna pas ka nə twal babumi, nə nying oki Yahweh. Sə bəkəa na gbal ama, nə rambì bamuri gəna kpəm mala bolo-zənariya andə bolo-njengəlan dāng.

¹⁸ Sə lang murəm yi eauna, duməna amur buno mala domurəm male ka, nə tsəa bəə pwan cau mala mənia yì Nggurcau mana nda a bu apəris aməkə Lawi ka, bəə giləi wi aba maləmce, bə duk male.

¹⁹ Nə pà a baní sə nə nggə balli a koya pwari, bə masələata do male nəyiləmu, ace mənana bə kəri banggi Yahweh Bakuli male, bə kpata acau mala mənia yì nggurcau andə anzongcau ka, sə bə kə peə;

²⁰ anggo ka pà nə dum nə gusələmuru, ko nə twal bamuri kəla kúti acili abwana male dāng, sə pà nə nying kpata anzongcau mala Bakuli aba koya njar dāng, ace mənana yì andə aməkə ka bəə lidəmba nə yálban kəla amurəma arə anza pas aba Isərayila.

18

Apagir ace apəris andə amə'lawi

(Bal 18:8-32)

Musa banggi amə Isərayila ama:

¹ Apəris, mana yia kat à nda a tau mala Lawi ka, à pənə kum bekə nzali libala ko kə bare mana à kasəia wia bə duk girkuma malea aba Isərayila ka dāng. Yia ka à nə li apagir girlina mənana abwana yinəia ace Yahweh ka.

² À pà nə kum bə kəgiri libala atə amə'eambia dāng. Yahweh ka nda giri libala malea, kəla mana bangənəia wia ka.

³ Lang abwana yinə agir'nkila kəla jamnda, ko nzur andə mbulpəndə ka, abare nyama mənana nda ace apəris ka, à nda ka: nkamtari, andə atakiri bari, andə agir-bumi.

⁴ Abəlagiri mədəmbe mala məssa ma'wun, andə bəsa mür-anap ma'wun, andə bəsa mürú olif ma'wun, andə nyang nzur mana wu tita mwe arə anzur ma'wun ngga, wun nə pə pəris.

⁵ Yahweh 'Bakuli ma'wun ngga tarna Lawi, andə amuni, andə aməkə abalə atau mala amə Isərayila kat, ace mənana bəə duk amə'lidəmba nə abwana a ban-peri, aba lullə Yahweh a koya pwari ka.

⁶ Bə 'Bwa'Lawi nying là male abalə alá mana aba Isərayila, sə earce nə ká a koya là mənana kat Yahweh nə tər ka,

⁷ yì ka nə gandə pak túróperi aba lullə Yahweh 'Bakuli male, kəla mana abí amə'Lawi mənana akano à kə pak túróperi abadəm Yahweh ka.

⁸ Yì dəm ngga, nə gandə kum kāmbe məmwashati atə abí, mala gír mənana nə lì ka, kat andə amani ama kuməna boalo aba makki agirkuma mala tárria ka.

Nunkiru arə pakkiagir mala amə'kpata-alú

Musa pələa banggi amə Isərayila ama:

⁹ Lang wu yina, wu kutina a nzali mana Yahweh 'Bakuli ma'wun kə pà wun ngga, pà wun nə kàni pàkkiagir beami mala abwapəndəa mala anzali mənə ka dāng.

¹⁰ Bəə kəa kum kəbwa abalə wun mana nə kánə muni muna-bwabura ko muna-bwama bəə pisəi a bəsa ace pagír, ko mə'bánɡnə-bánɡna, ko mə'səna nə bangho mala akukwar, ko mə'na gír mənana nə kumban ngga, ko mə'pàkki agir nggár,

¹¹ ko mə'pàkki aburi, ko mə'tunə akukwar, ko mə'monzəo, ko mə'fikálú ka dāng.

¹² Bwa mənana kat kə pak amənia yì agir ka, bwe duməna gír'beami aban Yahweh. Nda atəcau mala pàkki amənia yì agir'beami malea ka, sə Yahweh 'Bakuli ma'wun nə bwala wun kām, wun nə pər abwapəndəa mənə ka, à nə nyingga wun nzali.

¹³ Səama, duməna púp wun nə duk amə'dwanyicau arəu aban Yahweh 'Bakuli ma'wun.

¹⁴ Abwapəndəa mənana wun nə ak nzali arəia ka, à kə kpata acau mala amə'pakki agir nggár, andə bánɡnə-bánɡna. Səama wun ngga, Yahweh 'Bakuli ma'wun eara wun ama bə wu pək anggo dāng.

Bəsa məbangnəa kəla Musa

¹⁵ Yahweh 'Bakuli ma'wun nə loasə bwa abalə wun, bə məbangnəa kəla mim, akə balə abwana ma'wun, amə Isərayila. Duməna púp wun nə oki wi.

¹⁶ Mənia ka nda gír mənana wu díce aban Yahweh 'Bakuli ma'wun, a Horep ka, a pwari ramba abanbwáná lang wu bang ama, <<Bə səm kəa ok gi Yahweh 'Bakuli ma'səm dəm, ko bə səm bəsələ sən nggea bəsa mənia dəm dāng, bə ana raka səm nə wũ.>>

¹⁷ Pələa Yahweh banggam ama, <<Cau mənə à ne ka, ceni ka boaro.

¹⁸ Mə nə loasəia wia məbangnəa kəla we, àkə balə abwana malea, yia amə Isərayila, sə mə nə tsək acau mem a kúni, sə nə banggia wia gír mənana kat mə nə ne wi nəma, bə banggi wia ka.

¹⁹ Bwa mənana kat binə kpata acau mem mənana məbangnəa man nə bang aba lulləəm ngga, mim nə nggearəam, mə nə tsəi bə banggam tər binə okiru male.

²⁰ Səama, məbangnəa mənana twalí bamúri nə nacau aba lulləəm, cau mana mə nda ən tasəi bə ne raka, ko nacau aba lullə abea abakuli ka, mənə yì məbangnəa ka duməna púp bəə wal-luí.>>

Musa pələa banggi amə Isərayila ama:

²¹ Yakəla wun nə dí bamur rə wun ama, <<Lang sə səm nə sələ ama, cau mana məbangnəa na ka, pur nəban Yahweh dāng?>>

²² Bə məbangnəa nacau aba lullə Yahweh, sə ceni yiu yì lumsə dāng, ko duk məsəcau raka, wun nə sələa ma Yahweh, nama kə cau anggo dāng. Ləmdə ama, mənə

yì cau məbangnəa na ka twalkicau mala bamúri na, acemani ka, wu kəa banggi wi dāng.

19

Alá mala ban àwá

Musa ne amə Isərayila ama:

¹ Anzəm mana Yahweh 'Bakuli ma'wun kidfikina abwapəndəa mənana malanə pà wun nzali malea, sə lang wu angrəni arəia, wu duməna abalə alá andə abala malea ka,

² duməna púp wun nə tàrrí bamur rə wun alá tàrú aba nzali mənana Yahweh 'Bakuli ma'wun kə pà wun bə wu duk kam ngga.

³ Duməna ama wun nə tsək anjargula ace bamurə wun, sə wu gau nzali mənana Yahweh 'Bakuli ma'wun pa wun bə duk girkuma ma'wun ngga, arə abanì tàrú, ace mənana bə kəbwa turturo arə bí sə wal-luí ka, bə bangja bə dəshi ban mənana nda tù a baní ka, ace àwá male.

⁴ Mənia yì nzongcau ka nda ace koya bwa mənana pè kpak sə wal-lú bi raka, sə binəməsəi nə binəe dídyal gbal dāng; bwe ka nə gandə bangja nə ká aba mwashat atà alá mənəia ka nə nggá duk kam ace amsə yiləmi.

⁵ Nda kəla ani, bə bwa warì andə bì, a nda-nggun à nə nggá kasəki anggun, sə lang loasə bero nə kwar nggun ngga, məsə bero puro arə garè sə bù bì wal-luí. Bwə bə bangja bə kùtí aba mwashat atà alá mənəo ka bə amsə yiləmi.

⁶ Bə ana raka bəla mala bwa mənəo à wal-luí ka, nə lo aba pì mala bumlulla nə pəta bwa mənəo wal-lu ka. Sə bə njargula sau kərkər ka, nə nggá kasəmúrí nə wal-luí, kat andə amani ama boaro bəa wal-luí raka, acemənana yì ka binəməsə bi dídyal dāng.

⁷ Nda gir mənana tsəa sə ən bangga wun nəma bə wu tàrrí bamur rə wun alá tàrú ka.

⁸ Sə bə Yahweh 'Bakuli ma'wun tangsəna nzong-nzali ma'wun guləna, kəla mənana kánbì aká wun, sə pàna wun nzali mana kat pàcau aban aká wun ama nə pea wia,

⁹ sə bə wu kpanatà anzongcau mənəia kat ən nggə pà wun yalung, wun nə earce Yahweh 'Bakuli ma'wun, wun nə nggə kpata anjar male ka, wun nə tàr abea alá àwá kam dəm tàrú amur amənəo tàrú ka.

¹⁰ Anggo ka, nkila mala mə'kunpwasəa pà nə sukki a nzali mənana Yahweh 'Bakuli ma'wun kə pà wun bə duk ma'wun ngga dāng, sə nkila mala amə'kunpwasəa ka à pà nə díce a bu kəbwa atà wun dāng.

¹¹ Sə bə do ama nda ace binəməsəu sə bwa kùmsəi bì, pələa lo arəi wal-luí, sə lo nə mire o a mwashat atà alá àwá mənəia ka,

¹² abwana-məgule mala là mala mənəia yì mə'wal-lú ka, bəa tasə abwana bəa kya bwali bəa pusəi a ban mənəo, bəa yì ramtə a bu abəla mala bwa mənana à wal-luí ka; yia gbal ka bəa wal-luí.

¹³ Wu kəa sən məsəswatər male dāng. Duməna púp wun nə lak nzali Isərayila bə purí bá kúmcəu mala sukki nkila mala amə'kunpwasəa, ace mənana bə agir kyanba wun pepè.

Nunkiru arə gəshi nzong

Musa banggi amə Isərayila ama:

¹⁴ Lang wu kutina a nzali mənana Yahweh 'Bakuli ma'wun kə pà wun bə duk ma'wun ngga, a pà wunə tusə nzong mala nzali mala bio məmurkala dāng, yì nzong mənana aká wun akdəmba à pandəni ace ləmdə ban nzali libala mənana à kasəia wia ka.

Nggurcau amur amə'nakún

¹⁵ Nakún mala bwa mwashat kārəa à nè pàktúró nēi ace kum bekə bwa nə pàk məbike dāng, ko bə ya caubikea na bwe pàk ka. Kaniama à nè bwal bwa ama pàk məbike ka, duməna púp ama amə'nakún nakam bari ko tārú.

¹⁶ Bə mə'bumkrəmna yiu nə nakún mala tsəki bwa cau arəi ama pàk məbane ka,

¹⁷ abwana mənəia mana makgír kútí a nrea ka, yia kəm à nè cam abadəm Yahweh, abadəm apəris andə amə'bashí mənana à nda a buno-túró a bàkú mənə ka.

¹⁸ Amə'bashí bəa gya atə kusə cē pepè, sə bə à bwal mə'nakún ama mə'nyir na, sə yina nə nakún nyir amur mə'eambi ka,

¹⁹ wu pàkki wí gír mənana tsəa a bumi ama bəa pàkkí bwa mənə tsəki wí cau arəi ka. Anggo sə wun nə esəki bealbikea abalə wun.

²⁰ Acili abwana nə okce, sə bangciu nə pàkkia wia, sə à pà nə nyare à nə pàk ulang mənə yì bealbikea ka abalə wun dəm dāng.

²¹ Aba ulang cau kəla mənəia ka, wu kəa ləmdə məsəswatər dāng: yiləmu a kúnì yiləmu, məsəu a kúnì məsəu, minəu a kúnì minəu, bu a kúnì bu, sə kusəu a kúnì kusəu.

20

Anggurcau mala lwa

Musa ne amə Isərayila ama:

¹ Lang wu puro wun nə o a lwa arə abiwun aməbura, sə wu sən apər, andə awaru-pər, andə amə'lwa mənana à lakki à kútí ma'wun ngga, cə bangciu pàkka wun arəia dāng; acemənana Yahweh 'Bakuli ma'wun mana pusə wun wu purí bá Masar ka, nda atə wun.

² Kaniama wun nə o a munəo ka, pəris nə puro nə cam abadəm amə'lwa sə nə banggia wia cau.

³ Nə bang ama, <<Wu kwakikir wun, wun amə Isərayila, yalung ngga wu nda wu kə sung aban ká munəo arə abiwun aməbura ka; cə babum wun bungi dāng, bangciu bə kəa pàkka wun dāng, sə wu kəa dəurəo ko múr wun kər wun acea dāng.

⁴ Yahweh 'Bakuli ma'wun ngga, nda mana nda atə wun nə munəo ace wun arə abiwun aməbura, ace pà wun limurəm ngga.>>

⁵ Pələa amə'pagara mala amə'lwa nə banggi amə'lwa cau ama:

Bə kəbwa kəm abalə wun bak bəsa bala sə malaká pè 'Bakuli a bui raka, bwe bə nyare bə o a là. Pà nə boaro wu wú sə bebwə bə yì kútí aba bəsa bala mò dāng.

⁶ Bə kəbwa pandə anggun anap sə malaká lì bəle raka, bə nyare bə o a là, ace mana bəkəa wú a kún munəo sə bebwə nə yia lì bəle ka dāng.

⁷ Bə kəbwa purna'amur bwama sə malaká isəi raka, bə nyare bə o a là, ace mana bəkəa wú a kún munəo sə bebwə nə yia twali ka dāng.

⁸ Amə'pagara mala amə'lwa nə lidəmba nə banggi amə'lwa cau ama:

Bə bangciu kə pàkki kəbwa ko babumi bungi ka, bə bwe nyare bə o a là, ace mənana bəkəa bungi babum acili amə'lwa kəla male dāng.

⁹ Lang amə'pagara mala amə'lwa malna ne amə'lwa amənia yì acau ka, pələa à nə twal amə'sàrəban mənana à nə dupí amə'lwa a dəmba ka.

¹⁰ Lang wu bwalna là mənana wu kə oa munəo arəi ka, wu tite nə tasəia wia cau bəa nongsəmúrià abata wun ace dotarəu.

¹¹ Bə à eare à nongsəmúrià abata wun sə à məmba wun kún nggea-là malea ka, abwana mənana kat a lə ka, à nə duk aguro ma'wun.

¹² Sə bə à ginə nongsəmúrià abata wun aba dotarəu, sə a kún mani ka à nə lo ace yiu arə wun a munəo ka, wu gumbəli mənə yì nggea-là ka nə amə'lwa ma'wun.

¹³ Sə lang Yahweh Bakuli ma'wun pana wun mənə yì nggea-là a babù wun, wu anghənì ka, wu wal-lú koya bʷabura mənana abaləi ka.

¹⁴ Səama amaməna, andə amuna məkeke, andə agirkusəu, andə agir mənana kat aba mənə yì nggea-là ka, wu pwanía bəà duk kume-lwa ace bamur wun. Wu ok ta banboarnado mala gəna-lwa mənana wu pwani arə abiwun aməbura ka. Yahweh Bakuli ma'wun pana wunì.

¹⁵ Anggo sə wun nə pangnə anggea-là mənana kat à nda kuko nə wun, à pà abalə anggea-là mala abwapəndəa mana akani raka.

¹⁶ Sə mala anggea-là mala abwana mənía mana Yahweh Bakuli ma'wun kə pa wunia bəà duk gir libala ma'wun ngga, pà wun nə đeki bə kəgir mənana kə lin'ueo ka bə au dāng;

¹⁷ wu taria ace twaltea kat-kat: amə'Hitti, andə amə'Amor, andə amə'Kan'ana, andə amə'Periz, andə amə'Hivi, andə amə'Jebus, kəla mana Yahweh Bakuli ma'wun tsəka wun ama bə wu pə ka.

¹⁸ Bə wu đekia nəyiləmu ka, à nə kania wun kpata agir beami mənana kat à kə pe aba peri aban abakuli malea ka; sə anggo ka wun nə pak caubikea aban Yahweh Bakuli ma'wun.

¹⁹ Lang wu gumbəli nggea-là nə munəo, sə ko bə sau lang wu nda aban munəo arə nggea-lə ace mana wun nə é ka, wu kəa kúti arə anggun mala nggea-lə nə abero aban kasəkia dāng. Wun nə gandə tūki abəla anggunì ace lia, səama, wu kəa makkia dāng. Anggun aba patal ka abwapəndəa na le, mana wun nə ká arəia nə gumbəliban mala lwa ka?

²⁰ Anggun mənana wu sələ ama à kə pa bəlea dāng sə à kə lia raka, kə à nda wun nə gandə kasəkia ace gballi anggun-eauwe andə abancame mə'dāhre ace eauwe amur sheran mala nggea-là mənana wu gumbəli nə lwa sə kə munə arə wun ngga, she bə kpana ka.

21

*Lú mənana à sùrə mə'wàlé raka
Musa banggi amə Isərayila ama:*

¹ Bə ndo ama à wal-lú bwa sə à yì kum luí aban nongho a patal, aba nzali mənana Yahweh Bakuli ma'wun pà wun, sə kəbwa sùrə ya bwe nani wal-luí raka,

² abwana-məgule andə amə'bashì ma'wun bəà yì kārəki bəà sənì, ya là na tù nə ban mənana à kum mənə yì lú kəm ngga.

³ Abwana-məgule mala là mənana nda tù nə ban mənana à kum lú kəm ngga, bəà bwal mə'jamnda mənana à malaká pāngghənà túró nəi a rya ko à kùri wi nggun-rya raka,

⁴ bəà kyan nəi a bangghaban mənana mùr kə bang kəm, sə à rikrya kam ko à bealbeale kam raka, sə bəà bun myali kəm a mənə yì bangghaban.

⁵ Sə apəris, amuna-burana aməkà Lawi bəà yiu a dəmba, acemənana à nda ka abwana mənana Yahweh Bakuli ma'wun tàrnia bəà pàkki wi túró sə bəà tsəkbu aba lulla Yahweh ka, sə bəà bashì abwana amur acau mala loasəkiaban andə walkiban ngga.

⁶ Sə abwana-məgule kat mala là mənana nda tù a ban mənə à kum luí kam ngga, à nə lak abuia amur mə'jamnda mənana à bun myali a bangghaban ngga,

⁷ sə à nə na ama, <<Bù səm nə sukki mənía yì nkila ka dāng, sə məsə səm sən bwa mənana sukki nkile ka dāng.

⁸ We Yahweh, ak mənía yì shawudìban ngga a bù abwana mô, amə Isərayila, yia mənana a ak múria ka; kəa tsək bafe mala sukki nkila mala mə'kunpwasəa mənía ka, bə

ueo abalə abwana mô, amə Isərayila dāng.>> Anggo sə sukki nkila mənəia ka à nè shawudî.

⁹ Aba pak gîr mənana nda jik a sənə mala Yahweh ka, à nè lak wun, wun nè gəshi bafe mala sukki nkila mala mə'kunpwasəa.

Anzongcau amur amaməna mənana à bwalia a kún munəo ka

Musa banggi amə Isərayila ama:

¹⁰ Lang Yahweh 'Bakuli ma'wun pàna wun limurəm amúr abiwun aməbura mənana wu wari a munəo arəia sə wu bwalkia kəla aguro,

¹¹ sə we ka, a sən bwama məboarnsari mənana cəi boarô sə a earce ama awu nə twali bə duk māmó ka,

¹² twali umnəi a bala mò; səama bwame ka à nè mwaki wi nyang bamúrí, à nè kasəki wi ankaulabui andə ankaulakusəi,

¹³ sə agir-nggūrəu mənana à nda arəi lang à bwali ka, bə swária. Yì ka nè ueo a bala mò, nè bua-lú tárrí andə nggé zongho mwashat; anzəm mənəo ka sə awu nə kúti abani kəla buri, sə yi ka nè duk māmó.

¹⁴ Sə bə nənəzmò cəi yi shirio ka, dəki bə o a ban mənana earkiyice ka. Səama a pà wunə mé ace kum boalo dāng, sə a pà wunə pāngnəi kəla guro dāng, acemənana a súrənà rəi kəla bwama.

Gara mənana muna-dəmba muna-bwabura ndanəi ka

Musa banggi amə Isərayila ama:

¹⁵ Bə bwabura ka ndanə amaməna bari, man mwashat ka kə earce, sə bə man ngga kə earce raka, sə yia kəm ngga à bələnəi wi amuna, sə bə muna-dəmba muna-bwabura ka nda mala mā-gírí ka,

¹⁶ a pwari mana bwabure longnəna nə gapi amuni agirkuma male ace mənana koyan ateà ka bə kum gîr'libala ka, bə kəa na ama nə ləmdə tərban nə twal kəmbe mənana mala muna-dəmba na ka nə pə muna mala mā-eare, a kún mənana muna mala mā-gírí na nə pə wi ka, dāng, acemənana nda muna-dəmba.

¹⁷ Duməna púp nə ak muna mala mā-gírí, kəla muna-dəmba male, bə pə wi kəmbe bari mala agirkuma male kat. Məno yì muna ka nda tita ləmdə rəcandəa mala kārə-bwa mala tárrí ka. Gîr mənana mala muna-dəmba na ka male na.

Muna mənana kə mgbicau ka

Musa banggi amə Isərayila ama:

¹⁸ Bə bwa ka ndanə muna mə'murcandəe, mə'mgbicau mənana kə okî tárrí andə ngge dāng, sə ko bə à kwarkiri ka kə falənəia raka,

¹⁹ tárrí andə ngge bəà bwali, bəà kyan nəi aban abwana-məgule mala là malea, a kún nggea-là, ban dapi mala là mənana ndakam nədo ka.

²⁰ À nè ne abwana-məgule mala là male ama, <<Mənəia yì muna ma'səm ngga mə'murcandəa na, sə mə'mgbicau na; kə oaka səm dāng. Mə'līgula na, sə mə'walo-mba na.>>

²¹ Sə aburana kat mala là male nə bukki nə atali bə wú. Anggo sə wun nə pusə bealbikea a balə wun, sə amə Isərayila kat nə ǝ, à nè dumnə bangciu.

Bwa mənana à gyari a nggun ngga à súni

Musa banggi amə Isərayila ama:

²² Bə bwa pak caubikea mənana kārəa bəà wal-luí, sə à wal-luí, sə wu gyari a nggun ngga,

²³ wu kəa dəki luí bə ueo a nggun ba kwaro mala ban dāng. Duməna púp wun nə tsəi akə mənəo yi pwari ka, acemənana bwa mana à gyari a nggun ngga ndanə suban

mala 'Bakuli amurí. Wu lùmsə mənə yì lú ka, ace mənana nzali ma'wun mənana Yahweh 'Bakuli ma'wun pà wun ngga bəkəa duk gír'beamí dāng.

22

Abea anzongcau

Musa banggi amə Isərayila ama:

¹ Bə a sən ndá, ko mbul, ko nzur mala bio bwaro kə u ka, cə a burice dāng, bwali nyesəi mətale.

² Bə mətale pà a bano tù dāng, ko a sùrə mətale raka, bwal girkusəuni, yinəi a bala mò, kya kùrì a bano wu kə denyinəi. Lang mətale yina aban alte ka, nyesəi pè wi.

³ Anggo gbal sə awu nə pangnə mədambəriso, ko gír'nggūrəu, andə koya gír mala bio mənana bwar arəi sə a kumi ka. Kəa binə pək gír mənana boaro wu pak ka dāng.

⁴ Bə a sən mədambəriso ko ndá mala bio kpa a njargula ka, cə a burice dāng. Bwali wì wu loasəi amúr akusəi.

⁵ Bwama bəkəa oasə gír'nggūrəu mala bwabura dāng, sə bwabura gbal ka bəkəa oasə gír'nggūrəu mala bwama dāng; mənəi yì gír ka gír'beamí na aban Yahweh 'Bakuli ma'wun.

⁶ Bə a yakiarə ndà-nyal amúr nggun, ko a nzali, nə amuni ko ankí abaləi, andə nggeə aban nongŋo amúrià ka, a pà wunə san nggeə andə amuni dāng;

⁷ awu nə gandə san amuna ace bamurò, səama deki nggeə bə o, ace mənana bə agir kyanbo kporong sə bə yiləmo sauwa a banza ka.*

⁸ Lang a bak bəsa kurəm ngga, duməna púp awu nə bak sheran məgbatoki wu kàrì múrì, ace mənana wu kəa yinə bafe mala sukkio mala nkila amúr bala mò, bə bwa puro amurí sə kpa a nzali ka dāng.

⁹ A pà wunə beal baban-anap mò nə ambalang aməsəbeale bari dāng; bə a pa anggo ka, gír mənana kat a pwano aba mənə yì məsəbeale a beali, andə bəla-anap mənana a kumo a babanì ka, à pələna gír'beamí.

¹⁰ A pà wunə tsəkì mədambəriso andə jamnda nggun-rya a myalia bəà rikrya atārəia dāng.

¹¹ A pà wunə oasə daura mana à kpapi nkonggúr dā'nding andə nkonggúr linən sə à tè nəia ka dāng.

¹² Awu nə bolə ankonggúr bəà gyarke a nzali arə akunban ine mala nggea-daura mò.

Anzongcau mala do boarnsari arə nongŋo-nda

¹³ Bə bwabura al bwama, à nong andəi, sə binəce,

¹⁴ tsəkì wi acau kəsəkya arəi, yinəi wi nə lulləu məbāne, kə bang ama, <<Ən al bwama man sə lang ən kúti abanì ka, ən kumi ka à tusəna tè>> ka,

¹⁵ tár muna-bwame andə nggé bəà twal lagir-pwasəa mana à sárəi sə muna-bwama malea tita nongŋo-nda male andə bwabure ka, mənana dé-nkila na arəi più ka, bəà yinəi aban abwana-məgule a kún nggea-là bəà yì ləmdəi.

¹⁶ Tár muna-bwame bə ne abwana-məgule ama, <<Ən twal boarnsarilem ən pè mənəi yì bwabura ka bə duk māmí, sə yì bwabura ka binəməsəi.

¹⁷ Ado ka ndya kə tsəkì boarnsarilem acau kəsəkya arəi kə na ama, yì kumi ka nsari na dāng. Sə lagir-pwasəa mənana à tita nongŋo-nda malea amurí ka ndya ka, nə dé-nkila arəi più, mənana ləmdə ama boarnsarilem ngga nsari na ka.>> Sə tár muna-bwama ka nə sárə lagir nongŋo-ndə abadəm abwana-məgule mala nggea-lə.

* 22:7 22:7 Səni aba: Nggur 4:40.

¹⁸ Sə abwana-məgule mala nggea-là mənə ka bəà bwal mənə yì bwabura ka bəà koè nə nkamso.

¹⁹ Bəà cemi məsə bolo-azərfa, shekel gbəman-mwashat; sə boale ka bəà pè tár muna-bwame acemənana kidikini nsari Isərayila lulləu. Duməna púp nə lidəmba nə do andə bwama man kəla māmí; bəà kəa eari wi bə nyì ama nə pusəi a bala male dāng a do-yiləmu male kat.

²⁰ Səama bə cau mənana bwabure na ka məsəcau na, sə bekə gír pà kəm nə ləmdə ama muna-bwame ka nsari na raka,

²¹ bəà bwal muna-bwame, bəà umnəi a kún bala mala tárrí, sə bə aburana mala nggea-lê bukki nə atali bə wú. Mənə yì muna-bwama ka, pàngnənə gír kəsəkyə a Isərayila, yì mənana nongnə bura sə nda piu a bala mala tárrí ka. Anggo sə wun nə esəki bealbikea a balə wun.

²² Bəà kum bwabura aban nongnə bwama mənana málá bebwə na ka, wu wal-luia yia kəm, yì bwabura mənana nongnə bwame andə bwame ka. Anggo sə wun nə esəki bealbikea a Isərayila.

²³ Bə nsari nakam a nggea-là, mənana bwabura purna amurí, sə bə bwabura kumi sə nongnəi ka,

²⁴ wu kyan nəia yia kəm a nza a kún nggea-là, sə wu bukkia nə atali bəà wu; nsarini ka nda acemənana mak'zwalo dāng, kat andəa mani ama nda aba là. Sə bwabura ka nda ace nongnə málá bwa. Anggo sə wun nə esəki bealbikea a balə wun.

²⁵ Sə bə nda a bondo anzəm là sə bwabura kum nsari mənana à purna amurí sə gbárí ka, bwabura mənə nongnəi ka nda nəmurəi à nə wal-luí ka;

²⁶ sə mala nsari ka à pà nə pakki wi kəgír dāng, acemənana pək kəgír mənəna à nə wal-luí ace ka dāng. Mənə yì cau male ka nda kəla bwabura mana lo arə bi wal-luí ka.

²⁷ Bwabura man gbárí nsari mənəna à purnamurí ka anzəm la, sə kat andəa mani ama nsarini mak'zwalo bə abwana bangja abani ka, kəbwa pà kəm nə amsəi dāng.

²⁸ Bə kə bwabura kum nsari mənəna à malaká purnamurí dāng sə bwali gbárí, sə à yì kumia aba pə ka,

²⁹ bwabura mənəna mənəna gbárí nsarini ka à nə tsəi bə mbwe tár muna-bwame məsə bolo-azərfa lumi-tongno, kəla gəna mūrí, sə muna-bwame ka nə duk māmí, acemənana bwali nə rəcandəa nongnəi. À pà nə eari wi bə nyì ama nə pusəi a bala male dāng a do-yiləmu male kat.

³⁰ Bwabura pà nə al málá tárrí dāng, ace mənəna bəkəa dwayi pè tárrí gulo nə nongnə málá tárrí ka dāng.

23

Abwana mənəna à pà nə ballia abalə

abwana mala Yahweh raka

Musa banggi amə Isərayila ama:

¹ Bwa mənəna kat à nyaki nkyari, ko à um sə bate à kasəi ka, pà nə kúti a ban-kpapí mala abwana mala Yahweh dāng.

² Bwa mənəna à bəli muna-twalá na ka pà nə kúti a ban-kpapí mala abwana mala Yahweh dāng; anggo gbal sə amuni andə aməkə anzəmi aban ká arə anza lum.

³ Bwa mənəna bwa'Amon na ko bwa'Mowap na ka, pà nə kúti a ban-kpapí mala abwana mala Yahweh dāng; anggo gbal sə amuni andə aməkə anzəmi aban ká arə anza lum.

⁴ Mənia ka nda acemənana à binə yiu kúllí wun nə gírlina andə mǝrnuna a njar, lang wu purí Masar aban yiu ka; nyar dəm ngga à kya kúr Bil'am muna mala Beyo bwa Peto, a nzali Aram-Naharayim, bə yiu arə wun bə yi sú wun.

⁵ Kat andə amani ka, Yahweh Bakuli ma'wun kwakikiri arə Bil'am dāng; Yahweh Bakuli ma'wun yi tsək mənə yì suban ngga pələ tsəkbu ace wun, ace ulang earceban mənana Yahweh Bakuli ma'wun ndanəi ace wun ngga.

⁶ Arə anza mənana kat à kə yiu ka, wu kəa na ama wun nə pək kəgír ace yinə dərəpwala ko kume malea dāng.

⁷ Wu kəa bəsəki bwa'Edom dāng, acemənana yia ka amə'eam wun na, sə wu kəa bəsəki bwa'Masar dāng, acemənana wu duməna a nzali malea kəla abəri.

⁸ Aməkea mənana à bəlia tite a təruiə nza malea aban ká dəmba ka, à nə gandə ea bəà kùtí aba kpapí mala abwana mala Yahweh.

Tsək kàttì mala amə'lwa bə do nə boarnsari

⁹ Lang wu purna ká lwa arə abiwun aməbura sə wu yi tsəngənə agumli a kàttì ka, wu yál rəwun arə koya gír mənana kat məbike na ka.

¹⁰ Bə bwa atə wun ngga rəi pəndəkya acemənana súkkímùr arəi nə du aban nongho ka, bə purí bá kàttì, bə kya duk kano a nza. Bə kəa na ama nə nyar aba kàttì dāng.

¹¹ Səama nə pwarikpəra ka, bə lak rəi nə mur, sə bə pwari kpana ka nə gandə nyare aba kàttì.

¹² Wun nə kasə ban anzəm kàttì mənana nə do nda ban doagung ma'wun ngga.

¹³ Atə agirtúró mô ka, twal gír gwam tūli, ace mənana bə a doagung ngga, awu nə gwam tūli nəi ace lumsə ciuto.

¹⁴ Yahweh Bakuli ma'wun ngga kə gya abalə wun a kàttì ma'wun, ace mənana bə amsə wun sə bə pə abiwun aməbura a babù wun. Acemani ka, kàttì ma'wun nə duk məfele, ace mənana Yahweh bə kəa sən kə pəndəkya abalə wun, sə nə pələ nzəmi arə wun ngga dāng.

Pək gír mənana nda a njari ka

Musa bang ama:

¹⁵ Guro mənana bangna nying mətala-bala male sə yiu ace kum əwá a bano ka, kəa nyesəi bə nyar aban mətala-bala male dāng.

¹⁶ Deki bə do atə, abalə wun, aba bə là ma'wun mənana earce nə duk kam ngga; wu kəa ləmdəi wi bealbana dāng.

¹⁷ Bəà kəa kum bwa Isərayila, bwama ko bwabura mənana kə mak rəi bə duk mə'nongginə-rəarəu aba ndàka-lú ka dāng.

¹⁸ Boalo mənana à kum arə bwama ko bwabura mə'nongginəban ngga, bəà kəa yinəi a bala mala Yahweh Bakuli ma'wun ace mbwe gír mənana bwa pəcau nə-shambum abadəm Bakuli ama nə pə ka dāng. Amənia yì agir kəm ngga Yahweh Bakuli ma'wun kə binəceə.

¹⁹ Bə a pə bio bwa Isərayila tangna boalo, ko gírlina, ko bekə gír ka, kəa kasəi wi kə mur bə mbweo amúr boalo, ko gírlina, ko bekə gír mənana a pa tangna male ka dāng.

²⁰ Bə wu pə bwa-kúndāngna tangna ka, wun nə gandə tsəi bə mbweka wuni nə mur amurí; sə bə mə'eam wun bwa Isərayila na ka, pə wun nə ak kəgír amurí dāng, ace mənana Yahweh Bakuli ma'wun bə tsəka wun bu arə gír mənana kat wu tsək bu wun arəia ama wun nə pəa a nzali mənana wu kə kutio wun nə é bə duk girkuma ma'wun ngga.

²¹ Bə a pəcau nə-shambum aban Yahweh ka, kəa dəndi arə lumsə dāng, acemənana Yahweh Bakuli mô ka bafo nə dīce a buo; sə nə dupô caubikea.

²² Səama bə a bwalrəð arə pàcau nə-shambum ngga, pà nə dupô caubikea dāng.

²³ Cau mənana mburkuno bangji ka duməna púp awu nə tsəkiro wu pē, acemənana nə eare mô sə a pàcau mò nə-shambum aban Yahweh Bakuli mô nə kuno.

²⁴ Bə a kúti a baban-anap mala bio məmurkala ka, li bəla-anap mənana nə karəo ka, səama a pà wunə tsək kəbē a luru mô dāng.

²⁵ Bə a kúti a baban məssa mala bio məmurkala ka, awu nə gandə harki kir məssa nə buo, wu shē, səama a pà wunə tsək byau ace kasə bekə múr məssa mana nda aban came a baban mala bio məmurkala ka dāng.

24

Anggurcau mala gau dobala

Musa banggi amə Isərayila ama:

¹ Lang bwabura twal bwama sə ali, sə nənzəmò ka cè bwame boari wi dəm dāng, acemənana kum bwame nə bekə məbane,* sə giləi wi takada mala gau dobala, pè wi, sə pəri bə puri bala male,

² sə yì bwame ka puro o sə kya duk mālā bə bwabura dāng,

³ sə bə burí mənía mana ali nənzəmò ka binəce, giləi wi takada gau dobala, tsəki wi a babui, sə tasə takwari bə puri bala male ka, ko ana raka mənía yì burí mana ali nənzəmò ka wù ka,

⁴ burí mədəmbe, mənana pəri ka, pà nə twali bə duk māmí dəm anzəm mənana pəndəkina ka dāng; mənə ka gír'beami na aban Yahweh. Sə pà wun nə yinə mənə yì caubikea ka amur nzali mənana Yahweh Bakuli ma'wun kə pa wun bə duk nzali libala ma'wun ngga dāng.

Bwabura mana loa al-bwama ka

⁵ Bwabura mənana loa al-bwama ka, à pà nə tasəi bə kya lwa, ko à nə pè wi bekə túró dāng. Bəà nyi atarəi bə do a bala pələa mwashat ace mənana māmí mana ali ka bə kum banboarnado andəi.

Ak gír a kún tangna

⁶ Bwa bəkəa na ama nə ak nggea-taligo ko muna-taligo arə bebwa a kúni tangna mənana bwe ak a bui ka dāng, acemənana mənə ka nə do kəla twal yiləmi bwa ace tangna.

Iu bwapəndəa

⁷ Bə à kum kəbwa aban iu bi bwa Isərayila, kə pángjənà túró guro nəi ko kə kurkuro nəi ka, mənə yì mən'í ka bəà wal-luí. Anggo sə wun nə esəki bealbikea abalə wun.

Kwánó nggú

⁸ Bə kwánó nggú sak abalə wun ngga, wu yál rə'wun nə kpata cau kat gərgər kəla mənana apəris a tau mala Lawi nə kània wun ngga. Kəla mənana ən banggia wia ka, anggo gbal sə wun nə pa nə tsəkiru.

⁹ Wu denyinə gír mənana Yahweh Bakuli ma'wun pakkí Miriyam a njar, mana wu ndarə puri bá Masar ka.

Pà tangna

¹⁰ Lang a pè bio məmurkala koya ulang tangna ka, a pà wunə ká a bala male ace ak kəgír a bui, awu nə tsəi a bano, ama anzəm mana mbwena tangne ka, sə awu nə nyesəi wi gír male dāng;

* 24:1 24:1 məbane: bealu ko gír mana à pà nə earce ko à nə é raka; ko gír kəsəkya mənana tè yì pur ka.

¹¹ kundəi a nza, bə kutio bə kya twal gır mənana wu ear amurí ka nə nggearəi bə yinəi a bano.

¹² Bə bwe ka mətər na ka, a pà wunə bwal girkùmsəo male mənana po ace tangna mənana ak ka, bə nongño a bano ban bə fè dāng.

¹³ Nə pwarikpəra ka, nyesəi wi girkùmsəo male ace mənana bio məmurkala bə nongño aba girkùmsəo male, sə yì ka nə zəmbi Bakuli bə tsəko bu. Məno ka nə dupô cauboarna abadəm Yahweh Bakuli mô.

Mbwe amə'tər tangnakusəia

¹⁴ Bə a twal bwa mana mətər na ko mətələ na bə pakkô túró-boalo ka, kəa pakcè-əa, a nə ginə mbwe tangnakusəi dāng, ko bwe ka nda mwashat atə amə'eambo amə Isərayila, ko nda mwashat atə amə'kúndāngna mənana à ndanədo a bə la a nzali ma'wun ngga.

¹⁵ Koya pwari ka, mbwe bwe boalo-túró male sə bəkəa ká kpa mala pwari dāng, acemənana yì ka mətər na, sə baləi na arəi ace gírlina kúni, bə ana raka, nə bua nə we aban Yahweh, sə məno ka nə dupô caubikea.

¹⁶ À pà nə wal-lú atárrú atəcau mala amuna malea dāng, sə amuna gbal ka à pà nə wal-luia atəcau mala atárrí dāng. Bə yan sə pak caubikea ka, bwe na à nə wal-luí ka.

¹⁷ A pà wunə pūrə bashi-məsəcau mənana nda ace bwa-kúndāngna mənana do abalə wun, ko mənana nda ace káwá, ko awu nə ak gir'nggurəu mala mā-lú a kúni tangna dāng.

¹⁸ Wu denyi ama wun nda ka aguro dídyal a nzali Masar, sə Yahweh Bakuli ma'wun akmúr wun akano; ace mani ka, ən nggə pà wun mənəia yì nzongcau ama wu kpate.

¹⁹ Lang wu nda aban pwan məssa ma'wun a baban ma'wun, sə wu lórə kùnə a baban ngga, cə wu na ama wun nə nyare ace ká twale dāng; wu nyi ace abəri mənana à do abalə wun ngga, andə akáwá andə amā-lú, ace mənana Yahweh Bakuli ma'wun bə tsəka wun bù amur atúró ma'wun kat.

²⁰ Lang wun nda rə kok bəlanggun arə anggun olif ma'wun ngga, wu kəa na ama wun nə basə koə arə abu-ngguni dəm dāng; gır mənana ue ka nda ace abəri mənana à do abalə wun ngga, andə akáwá andə amā-lú.

²¹ Lang wu nda aban pwan bəla-anap a baban-anap ma'wun ngga, wu kəa nyar ama wun nə tərki acili mana à ue ka dāng; gır mənana ue ka nda ace abəri mənana à do abalə wun ngga, andə akáwá andə amā-lú.

²² Wu denyi ama wun nda ka aguro dídyal a nzali Masar; acemani ka, ən nggə pà wun mənəia yì nzongcau ama wu kpate.

25

Kokban nə nkamso amur gır məbike mana bwa pè ka Musa banggi amə Isərayila ama:

¹ Bə abwana bari warinə rəia a ban bashi, amur cau mana makgir na amurí ka, mə'bashí na nə kasəcau ama, bwa mənəia ka, nda mə'məsəcau, sə bə bwa məno ka, nda pənə məsəcau raka.

² Bwa mənana bashi me, sə à kasə ama bəa koə nə nkamso ka, mə'bashí nə tsəi púp, bə nongño a nzali a bədəmbi, sə à nə koə làkkì mala kwakban mana karə arə cau mana bashi kasəi wi ka.

³ Səama, làkkì mala kokban nə nkamso, bəkəa kúti lumi-ine dāng. Acemana, bə kokban nə nkamso kúti kusə lumi-ine ka, mə'eam wun bwa Isərayila məno à koə ka, nə kum kyauwikiban a məsə bwabundəa.

Kəa mārə kún jamnda dāng

⁴ A pà wunə mārə kún jamnda, lang a ndaban paktúró nēi aban nya mēssa ka dāng.*

Túró mala bwabura aban mā-lú mala mē'eambi

⁵ Bə amuna-burana, amə'eamrəarəu do atārəia, sə mwashat abaləia paklú, pənə muna-bwabura mana nyi raka, mā-lú male ka, pà nē al bekə bwabura a nza dāng. Mə'eam burí muna-bwabura na nē kútí a baní nē twali bə duk māmí, bə pàkki wi gír mənana nda túró mala bura, kəla mē'eam burí ka.

⁶ Muna-bwabura mēdəmbe mana à bəli ka, nda mənana nē lidəmbe nē lullə mē'eam tárri mana paklú ka, ace mənana bəà kəa lórə lulləi a nzali Isərayila dāng.

⁷ Sə bə do ama, man yì bwabura, mē'eam lú, earce nē twal mā-lú mala mē'eambi raka, bwame nē gandə ká aban abwana-məgule a kún nggea-là, nē nggá bang ama, <<Mə'eam burém binəna lidəmbe nē lullə mē'eambi a nzali Isərayila. Yi ka, ear ama nē lumsə túró mala bura kəla mē'eam burém, mana nē pakkam ngga dāng.>>

⁸ Sə abwana-məgule mala nggea-là male nē tunəi, à nē ne wi cau. Sə bə lidəmbe nē binəcau, aban bang ama, yì ka earce nē twali bə duk māmí raka,

⁹ mālá mē'eambi, yì mā-lú ka, nē ká abani a bəməsə abwana-məgule, nē pusə nkura mwashat a kusə bwabure, nē tappi wi ntara a bəməsəi, sə nē bang ama, <<Mənia ka nda gír mana à kə pakkí bwabura mana pà nē eare nē kumbi mē'eambi amuna andə amə'kau raka.>>

¹⁰ Bala mala mənəia yì bwabura ka à nē súrəi aba nzali Isərayila kat ama, <<Bala mala bwa mənana à pusə nkura a kusəi ka.>>

*Munəo a nre ka abwana bari**Musa banggi amə Isərayila ama:*

¹¹ Bə aburana bari narə munəo, sə mālá bwa man mwashat ka, yiu ama nē bwali burí kām, nē amsəi a bu bwabura mənəo kə walki ka, sə kara sárə bui gbami bata bwabura mana à munəkiyi andə burí ka,

¹² wu kasə bui kpat. Wu kəa sən məsəswatər male dāng.

Pàk məsəcau aba nggaliki

¹³ A pà wunə pāngnə agir kārəki dəmbərya mala gír ulangnì bari: məgule andə məkyauwe, aba luru mô dāng.

¹⁴ A pà wunə pāngnə atasau kārəkigir ulangnì bari: məgule andə məkyauwe, a bala mò dāng.

¹⁵ Gír kārəki dəmbərya mala gír mò andə tasau kārəkigir mò ka, bəà do amə'bafoe andə mē'məsəcauni. Mənia ka nda ace mənana yiləmo bə sauwa aba nzali mana Yahweh 'Bakuli ma'wun kə pà wun ngga.

¹⁶ Abwana mənana kat à kə pak agir ulang mənəia, mala dʷanyì pàk məsəcau ka, agir'beami na aban Yahweh 'Bakuli ma'wun.

Wu twalta amə Amalek

¹⁷ Wu dēnyinə gír mana amə'Amalek pàkka wun amur njargula, lang wu purí Masar aban yiu ka.

¹⁸ A pwari mənəo wu nda aba auləa andə ganda mala gya ka, à pur anzəm wun sə à yinə munəo arə abwana ma'wun mana à pənə rəcandəa ra, sə à ueo anzəmò à kə yiu atà wun bukʷuk ka. Ləmdə ama, yia amə'Amalek ka à kə banggi 'Bakuli dāng.

¹⁹ Acemani ka, anzəm mana Yahweh 'Bakuli ma'wun, pana wun usələo, wu gandəna abiwun aməbura kat a koya bui, aba nzali mana Yahweh 'Bakuli ma'wun kə pà wun bə

* 25:4 25:4 Balli gbal aba: 1Kor 9:9; 1Tim 5:18.

duk nzali libala ma'wun andə girkuma ma'wun ngga, wun nə twalta amə'Amalek kat, mana abwana pə nə denyinəia dəm a banza raka.† Cala balə wun lórə dāng!

26

*Pè Bakuli bəlagir mədəmbe andə
kāmbe mwashat aba lum mala kume mò
Musa banggi amə Isərayila ama:*

¹ Anzəm mana wu kutina aba nzali mənana Yahweh Bakuli ma'wun kə pə wun bə duk gír'libala ma'wun, sə wu angənəni pələna girkuma ma'wun, wu duməna abaləi ka, ² koyan atə wun ngga nə tù aba koya bəlagir mənana tita bəla sə bwe pwan a baban male aba nzali mana Yahweh Bakuli ma'wun kə pə wun ngga, bə tsəi aba ndakade, sə bə kyan nəi a ban mənana Yahweh Bakuli ma'wun nə tərì, nə tsək lùlləi bə duk kam ngga.

³ Sə wun nə ká aban pəris mana nda a buno-pəris a bəkú mənə ka, sə wun nə banggi wi ama, <<Mə nda rə ne bwāng yalung abadəm Yahweh Bakuli mem ama, ən yina aba* nzali mənana Yahweh kángir aban aká səm ama nə pa səm ngga.>>

⁴ Sə pəris ka nə ak ndakade mənə a buo ka, nə tsəi abadəm gyangjan mala Yahweh Bakuli ma'wun.

⁵ Sə awu nə na bwāng abadəm Yahweh Bakuli mô ama, <<Kâ, yì Yakupu ka, bwa'Aram, mə'gya arə abān na, sə wari a Masar kya duk kam kəla bəri-bwa. Aməbala male mana à yiu andəi a Masar ka à nda kpokyak, səama akano ka, à yì duk nzali mala bwapəndəa mægule, mərəcandəe andə məl'läkke.

⁶ Səama amə Masar pəkka səm girkwanban, à tsək səm a tanni, sə à para səm atúró məkwanə amur səm.

⁷ Pələa səm bua aban Yahweh, yì Bakuli mala aká səm. Yahweh ok bua ma'səm, sən bīke mala do ma'səm, andə kasə piban mana səm nda abaləi, andə parban mana səm nda abate ka.

⁸ Nda sə Yahweh pusə səm, səm purî bá Masar nə kaba rəcandəa male andə mazo mala nggwarbui, nə anggea gir-pabangciu, andə agir-ləmdəa, andə agir-gyambəliban.

⁹ Pələa yinə səm a ban mənəia, sə pa səm mənəia yì nzali, yì nzali mənəia kiura andə mur'nyi kə bang abaləi ka.

¹⁰ Sə adyan ngga, ndya ən yinə abəlagir mədəmbe mənəia ən pwan a baban aba nzali mana we, Yahweh a pami ka.>>

Sə awu nə tamsə ndakadeni abadəm Yahweh Bakuli mô, sə awu nə bun amur ankünəo abadəmbi.

¹¹ Anggo sə we, atarə wun wunə amə'Lawi, andə amə'kúndàngna mana à ndanə do abalə wun ngga, wun nə pək banboarnado nə agir məboarne mana kat Yahweh Bakuli mô pə sə pə aməbala mò ka.

¹² Lang wu malna pusəki kāmbe mwashat aba lum mala akume kat mala ababan ma'wun a təruiə pələa, mənəia nda pələa mala pə kāmbe aba lum ngga, wun nə pə amə'Lawi, andə amə'kúndàngna mənəia à do abalə wun ngga, andə akáwá, andə amā-lú, ace mənəia bəà kum gírlina, bəà li, bəà dəmbo abalə ala ma'wun.

¹³ Pələa awu nə bang abadəm Yahweh Bakuli mô ama, <<Mim ngga ən pusəna kāmbe gír məfele† a bala mem, sə ən paní amə'Lawi, andə amə'kúndàngna mənəia à do abalə səm ngga, andə akáwá, andə amā-lú, kəla mana a tsəkam nzongcau ama bən pə ka. Ən yáli bəkə nzongcau mò dāng, sə baləam lórəiä dāng.

† 25:19 25:19 Səni aba: Pur 17:8-14. * 26:3 26:3 ən yina aba ko: ən pwani aba. † 26:13 26:13 məfele ko mana mala Bakuli na ka.

¹⁴ Ən li ma kə kāmbe gır məfele lang mə ndarə bua-lú ka dāng; ən pusə ma kəbə bare abaləi lang mə nda aba do-beami ka dāng, sə ən pa kəbə bare ace alú dāng. Ən oako we Yahweh Bakuli mem, ən pāngnənə gır mənana kat a tsəkam nzongcau ama bə ən pē ka.

¹⁵ Adyan ngga dili məsəo a ban do mò məfele mana a kùli ka, sə wu tsəki abwana mò amə Isərayila bə, andə nzali mana a pana səm, kəla mənana a kánbì aká səm ngga, yi nzali mana kiura andə mur'nyi kə bang kəm ngga.>>

*Məsələata acau kwarkiru
Musa banggi amə Isərayila ama:*

¹⁶ Yalung ngga Yahweh Bakuli ma'wun kə tsəka wun nzongcau, ama bə wu kpata amənia yì anē andə akasəcau ka. Acemani ka, wu kpatea nə bəbum wun kat sə nə yiləmi wun kat.

¹⁷ Yalung ngga, wu nana bwāng ama, Yahweh nda Bakuli ma'wun, sə wun nə gya abalə anjar male, wun nə kpata anē male, andə anzongcau male, andə anggurcau male, sə wun nə oki wi.

¹⁸ Sə yalung ngga, Yahweh bangnəna bwāng ama, angnəna wun, wun nda ka abwana male, agirkuma male mənana earkiyi acea raka, kəla mana nani aba kùrcəu ka, sə dəm ngga ama, bə wu bwal anzongcau male kat.

¹⁹ Bangnəna bwāng ama, nə loasə wun a kùli bə wu kum bəwangsəban, andə lulləu, andə gulo amur acilia anzali mana kat pea ka, sə dəm ngga bə wu duk abwana aməfele a baní, yi Yahweh Bakuli ma'wun, kəla mana bang aba kùrcəu male ka.

27

Gyangnən mənana amur Nkono Ebal ka

¹ Musa andə abwana-məgule mala amə Isərayila banggi abwe ama, <<Wu bwal anzongcau mənana kat ən nggə pə wun yalung ngga.

² * Nə do ama pwari mənana wu yələnì nkaring Nggeasala Jodan aban ká a nzali mənana Yahweh Bakuli ma'wun kə pə wun ngga, wun nə tamsəki bəmurə wun atali məgulke sə wun nə tasə rəia nə nshime-pwasəa.

³ Wun nə gilə acau mala mənəia yì nggurcau kat ka amúrià, lang wu yələnə a nkaring ace ká kutio aba nzali mənana Yahweh Bakuli ma'wun kə pa wun ngga, yì nzali mana kiura andə mur'nyi kə bang kəm, kəla mənana Yahweh, yì Bakuli mala aká wun pa wun cau ace ka.

⁴ Sə lang wu yələnə a nkaring Jodan ngga, wun nə tamsəki amənia yì atali, mana ən nggə pə wun nzongcau amúrià yalung ngga, amúr Nkono Ebal, sə wun nə tasə rəia nə nshime-pwasəa.

⁵ †Abanì ka wun nə bakkî Yahweh Bakuli ma'wun gyangnən, gyangnən mənana à pè nə atali ka. Pə wun nə paktúró nə tali mənana à bunnì ko à giləki rəi nə girtúró mala bolo-candəa ace bək gyangnənì dāng.

⁶ Wun nə bək gyangnən mala Yahweh Bakuli ma'wun nə atali mənana à bunnia nə bunno ko à giləki rəia raka, sə wun nə pə boro mənana à nə pisəi kəring a bəsa ka amurí aban Yahweh Bakuli ma'wun.

⁷ Wun nə pa aboro mala gir'nkila ace dotarəu, wun nə lì, sə wun nə pak bumpwasəa abadəm Yahweh Bakuli ma'wun.

⁸ Sə wun nə gilə acau mala nggurcau mənəia kat ka bəa pur pepè amúr amənia yì atali ka.>>

* 27:2 27:2 Balli gbal aba: Jes 8:30-32. † 27:5 27:5 Balli gbal aba: Pur 20:25

⁹ Pələa Musa andə apəris aməkə Lawi bangcau nə amə Isərayila kat ama, <<Wu duk dəong sə wu kwakikir wun, wun amə Isərayila! Yalung ngga wu duməna abwana mala Yahweh Bakuli ma'wun.

¹⁰ Acemani ka, wun nə ok gi Yahweh Bakuli ma'wun sə wun nə kpata anzongcau male andə nggurcau male, mənana ən nggə pa wun yalung ngga.>>

Asúban a Nkono Ebal

¹¹ A kə pwari mənə, Musa kwarkir abwe ama,

¹² <<Anzəm mana wu yələnì Nggeasala Jodan ngga, atau mala Shimiyan, andə Lawi, andə Yahuda, andə Isaka, andə Yisəfu, andə Benjami ngga à nè cam amur Nkono Gerizim, sə à nè ham atsəkbu mala Yahweh amur abwana.‡

¹³ Sə atau mala Ruben, andə Gad, andə Asha, andə Zebulu andə Dan andə Naftali na à nè cam amur Nkono Ebal à nə kwakikiria arə asúban mana à nè hambia ka.

¹⁴ Sə aburana a tau mala Lawi nə loasə gia a kùli à nə banggi amə Isərayila ama:

¹⁵ <<Suban na amur bwa mənana pək bəkə bənzál nə tali, ko nggun, ko bolo-ntùl, nə túróbù mala amə'sələ pakkiagir, mana gír'beamí na aban Yahweh, sə tsəi kə peri abani aba səmbərəq ka.§

<<Sə abwe kat nə ear ama, <Bə do anggo!>

¹⁶ <<Suban na amur bwa mənana pé tárrí andə nggé gulo raka.*

<<Sə abwe kat nə ear ama, <Bə do anggo!>

¹⁷ <<Suban na amur bwa mənana tusə nzong-nzali mala bì məmurkala ka.†

<<Sə abwe kat nə ear ama, <Bə do anggo!>

¹⁸ <<Suban na amur bwa mənana bəsəkikusə nte bə kyanggî njar ka.‡

<<Sə abwe kat nə ear ama, <Bə do anggo!>

¹⁹ <<Suban na amur bwa mənana pürə bashi-məsəcau mala bəri, ko mala káwá, ko mala mā-lú ka.§

<<Sə abwe kat nə ear ama, <Bə do anggo!>

²⁰ <<Suban na amur bwa mənana nongnə mālá tárrí ka; acemənana gusələce ban-nongŋo mala tárrí dāng.*

<<Sə abwe kat nə ear ama, <Bə do anggo!>

²¹ <<Suban na amur bwa mənana eau girkusəu ka.†

<<Sə abwe kat nə ear ama, <Bə do anggo!>

²² <<Suban na amur bwa mənana nongnə mə'nggaule mənana tárrí nə bəli ko nggè nə bəli ka.‡

<<Sə abwe kat nə ear ama, <Bə do anggo!>

²³ <<Suban na amur bwa mənana nongnə nkili-məbwame ka.§

<<Sə abwe kat nə ear ama, <Bə do anggo!>

²⁴ <<Suban na amur bwa mənana wal-lú bì məmurkala aba səmbərəa ka.

<<Sə abwe kat nə ear ama, <Bə do anggo!>

²⁵ <<Suban na amur bwa mənana eare ak pəbunənzali ace wal-lú mə'kunpwasəa ka.

<<Sə abwe kat nə ear ama, <Bə do anggo!>

²⁶ <<Suban na amur bwa mənana ginəe pə nə kpata acau mala mənə yì nggurcau nə pea raka.*

‡ 27:12 27:12 Balli gbal aba: Nggur 11:29; Jes 8:33-35. § 27:15 27:15 Balli gbal aba: Pur 20:4; 34:17; Pəris 19:4; 26:1; Nggur 4:15-18; 5:8. * 27:16 27:16 Balli gbal aba: Pur 20:12; Nggur 5:16. † 27:17 27:17 Balli gbal aba: Nggur 19:14. ‡ 27:18 27:18 Balli gbal aba: Pəris 19:14. § 27:19 27:19 Balli gbal aba: Pur 22:21; 23:9; Pəris 19:33-34; Nggur 24:17-18. * 27:20 27:20 Balli gbal aba: Pəris 18:8; 20:11; Nggur 22:30. † 27:21 27:21 Balli gbal aba: Pur 22:19; Pəris 18:23; 20:15. ‡ 27:22 27:22 Balli gbal aba: Pəris 18:9; 20:17. § 27:23 27:23 Balli gbal aba: Pəris 18:17; 20:14. * 27:26 27:26 Balli gbal aba: Gal 3:10

<<Sə abwe kat nə ear ama, <Bə do anggo!> >>

28

Atsəkbu mala okiru

(Ace Apəris 26:3-13; Bəs Nggur 7:12-24)

Musa banggi amə Isərayila ama:

¹ Nə do ama, bə wun nə kwakikir wun pepè, wun nə oki Yahweh Bakuli ma'wun, sə wun nə kpata anzongcau male mənana ən nggə pa wun yalung ace mənana bə wu peə ka, Yahweh Bakuli ma'wun nə loasə wun a kùli amur anzali mala banza kat.

² Bə wun nə kpata gi Yahweh Bakuli ma'wun ngga, amənia yi atsəkbu kat ka à nə yiu amur wun, à nə yia akà wun damba.

³ Wun nə kum tsəkbu aba là, sə wun nə kum tsəkbu a baban.

⁴ Wun nə kum tsəkbu mala bəl amuna pas, andə kum girbaban kpəm, andə bəla mala agirkusəu ma'wun nyangsang; andə ma'wun, andə ambul ma'wun, andə anzur ma'wun nə hatəki nə bəl amunia,

⁵ Ndakade mò, andə tasau sùrə gir mò nə kum tsəkbu.

⁶ Puro mô andə kutio mô ka, nə dum nə tsəkbu.

⁷ Yahweh nə tsək abiwun aməbura mənana à kə lo arə wun ngga bəà kpa abadəm wun. Yia ka à nə pur aban yiu arə wun a njar mwashat, sə à nə bangja abadəm wun arə anjar tongno-nong-bari.

⁸ Yahweh nə tasə tsəkbu amur abah ma'wun, andə gir mənana kat wu tsək bù wun amurí ka; yi ka nə tsəka wun bù aba nzali mənana yi Yahweh Bakuli ma'wun kə pa wun ngga.

⁹ Bə wu bwal anzongcau mala Yahweh Bakuli ma'wun, sə wu kpata anjar male ka, Yahweh nə pa wun kusəu came kəla abwana aməfele male, kəla mənana pàcau nə kángir aban aká wun ama nə pàk ka.

¹⁰ Sə abwapəndəa mala anzali a banza kat nə səni ama, à kə tunə wun nə lullə Yahweh, sə yia ka à nə bangga wun.

¹¹ Yahweh nə tsəa kume ma'wun nə hatəki kərkər aba nzali mənana kánbì aká wun, ama nə pà wun ngga; wun nə bəl amuna pas, agirkusəu ma'wun nə hatəki, sə nzali ma'wun nə pusəa wun agir-baban kpəm.

¹² Yahweh nə mənba wun ndà mala ram girboarna male a kùli, nə pa wun mbulo a nzali ma'wun a kùni male, sə nə tsəka wun bù arə atúró mənana kat wu tsək bù wun arəia ka. Wun nə pè anzali pas tangna, sə pà wu nə ak tangna dāng.

¹³ Bə wun nə kpata anzongcau mala Yahweh Bakuli ma'wun, mənana ən nggə tsəka wuni yalung, sə wun nə tsəkir wun, wun nə peə ka, Yahweh Bakuli ma'wun nə tsək wun, wun nə duk múrû, pà wun nə duk nggilatau dāng.*

¹⁴ Cè wu kyanggi kəbè atà anzongcau mənana ən nggə pà wun yalung ngga, a bu-məli ko a bu-mənggare, aban kpata abea abakuli andə peri abania dāng.

Tangnakusəu mala mgbikiru

Musa lidamba nə banggi amə Isərayila cau ama:

¹⁵ Səama bə wu binə oki Yahweh Bakuli ma'wun, sə pà wun nə bwal anzongcau andə angguracau male mənana ən nggə tsəka wun yalung nə babum wun kat raka, amənia yi asuban kat ka, à nə sulə amur wun, sə à nə akà wun damba.

¹⁶ Suban nə do amur wun aba là, sə suban nə do amur wun a baban.

* **28:13 28:13** wun nə duk múrû, pà wun nə duk nggilatau dāng ko <<wun nə duk mədəmba amúr anzali, pà wun nə duk rítău abatea dāng.>>

17 Suban nə do amur ndakade andə tasau sùrə gir mò.

18 Suban nə sulə amur bəl amuna ma'wun, andə bəlagir mala nzali ma'wun, sə amur domwan mala amuna-ndá, andə amuna-mbùl andə amuna-nzur ma'wun.

19 Aba puro mô andə kutio mô ka suban nə yiu amuro.

20 Yahweh nə bamúri, nə tasəa wun asuban, andə múrzurəkya, andə dʷanyí kum lùmsəo mala kàné ma'wun aba gir mənana kat wu tsək bù wun arəi ama wun nə pè ka, she bə wu kidikina, tà wun twalna akaurəa ka, atəcau mala atúró məbike ma'wun mənana à tsəa wu pələ nzəm wun arə Yahweh, wu ginəki ka.

21 Yahweh nə tasəa wun akwánó-twàl-là amə'wal-luí, mənana à nə lanzə arə wun, she bəa twalnata wun aba nzali mənana wu kə kutio ace é bə duk ma'wun ngga.

22 Yahweh nə kok wun nə akwánó mal-bwa, andə bauwa, andə bəndà, andə biki pi mala bān, andə təla-mbulo,[†] andə kidiki mala agirbaban nə nyàdàng andə kwàpi; amənia yì agir'mur'mwana ka à nə pərta wun she bəa twalnata wun ngga.

23 Bəməsə kuli mənana amur wun ngga nə pək kəla bolo-bángnǵá, sə nzali mənana abata kusə wun ngga nə candəe kəla bolo-candəa.

24 Yahweh nə tsək mbulo mala nzali ma'wun bə pələ kəkəri. Kəkəri nə suləo amur wun nə kuli she bə wu kidikina ka.

25 Yahweh nə tsək abiwun aməbura bəa gandə wun. Wun nə pur aban ká arə abiwun aməbura a njar mwashat, sə wun nə mesə nə mire a bədəmbia arə anjargula tongno-nong-bari. Wun nə duk gir kàrmúrû aban anzali-murəm mala banza.

26 Alú wun nə duk girlina ace koya nyal a bumkuli, andə anyam-babondo, sə kəbwa pà kàm nə pəria dàng.

27 Yahweh nə kok wun nə ceakúmsəām mala Masar, nə rəu-mwarkya andə npenye-gula, andə kwa'nzwari andə kwánó oakiban, mənana à pà nə gandə sonzəia raka.

28 Yahweh nə kok wun nə bamúr-pələa, andə do-nte, andə zurəi mala dənyicau.

29 Nə pwari a kùli, wun nə nggə harəkiban kəla nte mənana kə harəkiban aba pəndəa ka. Pà wun nə kum lidəmba aba koyagir mənana wu pè ka dàng. Kə parban andə kum bəmbəriban na wun nə do abate koya pwari ka, sə kəbwa pà kàm nə amsə wun dàng.

30 Awu nə pur'amur bʷama sə bəbwa nə yia gbári. Awu nə bək bala sə a pà wunə do abaləi dàng. Awu nə pandə anggun-anap sə a pà wunə lì bəlea dàng.

31 Abio aməbura nə wàl ndá mô a məsəo, sə a pà wunə ok nyame a kuno dàng. À nə umnə mədambəriso mò a məsəo nə rəcandəa, sə à pà nə nyesəo wi dàng. Abio aməbura nə pwan domwan mala anzur mô, sə kəbwa pà kàm nə amsəo dàng.

32 A məsəo, sə à nə bwalki amunio amuna-burana andə amuna-maməna, à nə umnəia a nzali mala abea bʷana; awu nə soaməšəo nə nzal kullimuria pwari anzəm pwari, sə rəcandəa pà kàm a buo mala pək kəgir dàng.

33 Abwana mala bə nzali mənana wu sùrəia raka à nə lì bəlagir mənana nzali ma'wun pusə ka, andə mala koya gir mənana wu paktúró ace kərkər ka. Pà wu nə kum kəgir dàng shekə parban andə gir'kwanrəu koya pwari.

34 Gir mənana aməšəo nə sən ngga nə tsəo a múrpələa.

35 Yahweh nə kok wun arə ankūnə wun andə akusə wun nə ceakúmsəām məbike, mənana à pà nə gandə sonzəe raka; à nə aki rə wun kat, twal a bəkusə wun aban ká a bong wun.

[†] 28:22 28:22 *təla-mbulo* ko <<nggeabyau ko lwa>>

³⁶ Yahweh nə umnə wun andə murəm ma'wun mənana wun nə tsəa amur wun ngga a bə nzali mənana wu sùrəi dāng, sə aká wun gbal ka à sùrəi raka. Akano ka wun nə peri aban abea bakuli mana à peǎ nə nggun andə tali ka.

³⁷ Wun nə duk agir kàrmúrû, andə oalban, andə bangginəban abalə abwana mənana kat Yahweh nə tsəa à nə umnə wun kàm ngga.

³⁸ Wun nə bealbeale kpəm a baban ma'wun, sə wun nə pwan bəti acemənana doshi nə ya lì.

³⁹ Wun nə pandəki anggun-anap sə wun nə bünzəia, səama pà wu nə nu mùr abəla-ngguni, ko wun nə tūki abəlea dāng, acemənana anggwaso nə lia.

⁴⁰ Anggun-olif nə to a koya ban aba nzali ma'wun, səama pà wu nə hasə mùruí arə wun dāng acemənana abəla-olif nə rá.

⁴¹ Wun nə bəl amuna-burana andə amuna-maməna sə à pà nə duk ama'wun dāng, acemənana abiwun aməbura nə pwanía à nə umnəia a nzali guro.

⁴² Adoshi nə li anggun ma'wun kat andə agirbaban mala nzali ma'wun.

⁴³ Amə'kúndāngna mənana à do abalə wun ngga, à nə nggə loapa wun a kùli aba kum lidəmba, sə wun ngga, wun nə nggə nyar a nzali aba ká tər.

⁴⁴ Yià ka à nə nggə pa wun tangna, sə pà wun nə kumô wun nə pea wia tangna dāng. A masələate ka à nə duk múrû, sə wun nə duk nggilatau.‡

⁴⁵ Amənia yì asuban kat ka à nə yiu amur wun. À nə pərta wun, sə à nə yia kasəmúr wun, shebə kidikina ka, acemənana wu okî Yahweh Bakuli ma'wun dāng, sə wu bwal anzongcau male andə anê male mənana pa wun ngga dāng.

⁴⁶ Amənia yì asuban ngga, à nə duk gir'ləmdəa, andə gir-gyambəliban, aban wun wunə amə'kà wun tātək.

⁴⁷ Mənia ka nda acemənana wu kpata cau mala Yahweh Bakuli ma'wun nə banboarnado andə babumpwasəa raka, kat andə amani ama yì ka pa wun agir kat nyangsang ngga.

⁴⁸ Acemani ka, abiwun aməbura mənana Yahweh nə tasəia arə wun ngga, wun nə pàkkia wia túró kəla aguro, aba nzala, andə məsəmur, andə đwanyì gir'nggürəu, andə təla agir kat. Yahweh nə gangndəia wun nggun-rya mala bolo-candəa a myal wun, she bə kidikina wun ngga.

⁴⁹ Yahweh nə yinə abwana mala bə nzali kuko a masələata banza arə wun; à nə yia zuppi amur wun kəla nkwang; abwana mala nzali na mənana pà wun nə bwalta lasəia raka;

⁵⁰ abwana na nə dəm-ndwakan, mənana à kə ləmdə pagulo aban ajamgula dāng, sə à kə sən məsəswatər mala amuna raka.

⁵¹ À nə lì agirkusəu ma'wun andə agirbaban ma'wun, shebə wu kidikina ka. À pà nə nyingga wun kə məsəsa, ko bəsa mùr bəla-anap, ko mùrú olif, ko kə muna-ndá, ko kə muna-mbul, ko kə muna-nzur dāng, shebə à tsəngnəna wun wu uenabà ka.

⁵² À nə gumbəli wun nə lwa a koya là ma'wun shebə akanggərang sheran amə'dāh'rike mənana wu gūli arəia ka, à kpakina kat arə alá ma'wun aba nzali mənana Yahweh Bakuli ma'wun pà wun ngga.

⁵³ Wun nə shak nyam amuna ma'wun amuna-burana andə amuna-maməna mənana Yahweh Bakuli ma'wun pà wun ngga,§ atəcau mala gumbəliban nə lwa andə tanni məkərkərnì mənana abiwun aməbura nə túr wun abaləi ka.

‡ 28:44 28:44 à nə duk múrû, sə wun nə duk nggilatau ko <<à nə duk mədəmba amúr wun, sə wun nə duk rítău abatea.>> § 28:53 28:53 Balli aba: Pəris 26:29; 2Amur 6:25-29; Ir 19:9; Keb 2:20; 4:10; Ezək 5:10

⁵⁴ Nggearə bʷabura mənana mə'bukbuka na sə mə'sən-məsəswatər na abalə wun ngga, pà nê earî mə'eambi, ko māmî mənana earkiyice ka, ko acili amuni mana à ue ka bəà lî gîrlina atè dāng;

⁵⁵ pà nê eare nê pè kəbwa ateà nyam amuni mana kè shak ka dāng, acemənana kəgîr ueki wi dāng, atəcau mala gumbəliban nê lwa andə tanni məkərkərnî mala təla gîrlina mənana abiwun aməbura nê yinəi amur wun arə alá ma'wun kat ka.

⁵⁶ Bwama mənana mə'bukbuka na sə mə'sən-məsəswatər na abalə wun, mana pà nê eare bəkusəi bə je nzali raka, ace bukbuka male andə tsəkiru male ka, nê dumnə bike aban burî mənana earkiyice ka, andə muni muna-bʷabura, andə muni muna-bʷama;

⁵⁷ yale gó mənana pur arəi, andə bangna-muna male mənana loa bəle ka, nê shè aba səmbərəa, ace təla koyagîr aba gumbəliban nê lwa andə tanni məkərkərnî mana abiwun aməbura nê yinəi amur wun arə alá ma'wun kat ka.

Mgbikuru kə yinə kidikiban

Musa banggi amə Isərayila ama:

⁵⁸ Bə pà wun nê tsəkir wun, wun nê kpata acau mala nggurcau mənəia kat, mənana à gîləia aba mənəia yî maləmce, ace mənana wun nê banggî mənəia yî lulləu məboarbwe andə məkərmurui mala Yahweh Bəkuli ma'wun raka,

⁵⁹ Yahweh nê tasəa wun wunə amuna ma'wun andə aməkə wun akwánó-twəl-là amə'wal-luî, andə arəkwana məbike mənana à kə gandə sonzəia dāng, andə arəpangŋa mənana tea pà nê mal raka.

⁶⁰ Nê yinə akwánó mala Masar dəm amur wun, akwánó mənana wu banggia wia ka; à nê lanzə arə wun.

⁶¹ Dəm ngga, Yahweh nê yinə arəpangŋa andə koya gîr'mur'mwana amur wun mənana à bang cau malea aba mənəia yî Maləmce mala nggurcau raka, she bəà kidikina wun ngga.

⁶² Wun mənana wu lakkî kəla anlero mənana a bumkuli ka, abwana kpokyak na à nê ue ka, acemənana wu okî Yahweh Bəkuli ma'wun raka.

⁶³ Kəla mənana Yahweh pək banboarnado amur wun ace pakka wun məboarne, sə ace hatəki wun ngga, anggo gbal sə Yahweh nê pək banboarnado amur wun ace kidiki wun andə twalta wun. À nê ukki nlerə wun a nzali mənana wun ndo wu kə ká è bə duk ma'wun ngga.

⁶⁴ Yahweh nê mesəki wun arə anzali kat, twal a bə kún banza aban ká bə kúni. Akəm sə wun nê nggá kpata abea abakuli mənana à peə nê nggun andə tali ka, abakuli mənana wun wunə aká wun ngga wu kə peri abania didyal raka.*

⁶⁵ Abalə anzali mənə ka pà wun nê kum makrəu dāng, sə ban usələo pa kəm ace bəkusə wun dāng; Yahweh nê pa wun bəbum gəggəlyə andə məsəkialəkyə andə bəbum bungia.

⁶⁶ Yiləmi wun nê gyar aba bumtutya a bədəm wun. Wun nê do aba bangciu du andə pwari, sə pà wun nê kum makbaləu mala əwá mala yiləmi wun dāng.

⁶⁷ Nə dəmbəri ka wun nê bang ama, <<Bə pwarikpana,>> sə nə pwarikpəra ka, wun nê bang ama, <<Bə dəmbəri na>> ace ən'o mala bəbum mənana wun nê oè, andə agîr mənana aməsə wun nê sənəia ka.

⁶⁸ Yahweh nê nyesə wun a Masar abalə awaru-bəsa, nə njar mənana ən bang nəma pà wun nê sənəi dəm raka. Akano ka wun nê pà bəmurə wun kəla aguro aburana andə amaməna aban abiwun aməbura, sə kəbwa pà nê kúr wun dāng.

* 28:64 28:64 Balli gbal aba: Pəris 26:33; Nggur 4:27; Nehe 1:8; Ezək 22:15.

29

¹ Aməno ka à nda ka acau mala kùrcau mənana Yahweh banggi Musa ama bə pè nə amə Isərayila aba nzali Mowap, kpapi andə kùrcau mənana angja dəmba kùrni nəia a Horep ka.

Bəsələ kùrcau bə duk bəshe

² Sə Musa tunə amə Isərayila kat, banggia wia ama: <<Wu sənəna gır mənana Yahweh pè a məsə wun aba nzali Masar ka, yì gır mənana pàkkî Firona andə amə'túró male kat, andə nzali male kat ka.

³ Aməsə wun sən aməno yì anggea tanni, andə agir-ləmdəa andə agir-gyambəliban məgulke ka.

⁴ Səama ba yalung ngga Yahweh pə wun babum mana wun nə bwalte, ko aməsəu mana wun nə səni, ko akiru mana wun nə ok gır mana wu kùtí abaləi ka dāng.

⁵ Apələa lumi-ine ən gingnə wun aba pədanban. Adaura ma'wun andə ankura ma'wun tsəuriki dāng.

⁶ Wu kum girlina mana wun nə li, ko mür-anap ko mba mana wun nə nu ka dāng, ace mənana bə kania wun ama Yahweh ka nda 'Bakuli ma'wun.

⁷ Sə lang wu bwalna man yì ban ngga, Sihon murəm Heshbon, andə Og, murəm Bashan, à puro ace yinə munəo arə səm, səama səm liä.

⁸ Səm ak nzali malea sə səm gapi aməkà Ruben andə aməkà Gad andə gauwa-tsùrú mala aməkà Manasa bə duk nzali libala malea.

⁹ Acemani ka, wu bwal acau mala kùrcau mənəia ka sə wu peä, ace mənana bə wu kum lidəmba aba koya gır mana wun nə pək ka.

¹⁰ <<Yalung ngga wu ndya wu cam kat abadəm Yahweh 'Bakuli ma'wun ngga; amúru mala atəu ma'wun, andə abwana-məgule ma'wun, andə aməgulo ma'wun, andə aburana mala amə Isərayila kat,

¹¹ amuna məkeke ma'wun, andə amālā wun, andə abəri mənana à nda atə wun a kätti, twal a ban bwa mənana kə kasəa wun nggun aban ká aban bwa mənana kə dārəa wun mür ka.

¹² Wun nda kani yalung, ace mənana wun nə kùtí aba kùrcau mala Yahweh 'Bakuli ma'wun, mənana kùrì nə kángir, mənana yì, Yahweh, 'Bakuli ma'wun kə pè nə wun yalung,

¹³ ace mənana nə kwakita wun bə wu duk abwana male yalung, sə dəm ngga bə duk 'Bakuli ma'wun, kəla mənana pəcau aban wun, sə kəla mənana kánbì aká wun, aban Ibərayim, aban Ishaku, sə aban Yakupu ka.

¹⁴ Wun nda nə nəmurə wun ən nggə pək man yì kùrcau andə man yì kángir ka dāng,

¹⁵ nda nə koya bwa mənana kat nda kani atə səm yalung aban came abadəm Yahweh 'Bakuli ma'səm, andə bwa mənana kat pə kani atə səm yalung raka.

¹⁶ <<Wun ngga wu sələnace do ma'səm a nzali Masar, andə kutio ma'səm nəbalə anzali mənana səm kutiki nəbaləia a njar aban yiu ka.

¹⁷ Sə wu sənəna agir'beami malea, yì ankúl mənana à peä nə nggun, andə tali, andə bolo-azərfa, andə bolo-njengəlan, mənana à nda abaləia ka.

¹⁸ Wu yál rə wun cə kə bwabura, ko bwama, ko bekə tau ko bala abalə wun yalung mənana babumi na rə dekì kpata Yahweh 'Bakuli ma'wun ace ká kpata abakuli mala anzali mənə ka dāng. Wu tsəkir wun cə à kum kəbwa abalə wun mənana nə duk nlerə pusə bəle mala barya andə mə'lulle ka dāng.*

¹⁹ Lang bwa kəla mənə ok acau mala mənəia yì kùrcau mənana à pè nə kángir, sə twalì bamurì ama ndanə tsəkbu, sə pək dənyicau a babumi ama, <Ko bə ən gya aba

* 29:18 29:18 Balli gbal aba: Ib 12:15.

bamurcandəa mem ngga, kəgír məbane pà kàm nè kumam dāng.> Mənia ka nè yinə kídiki mala məpwale atà mə'ime.

²⁰ Yahweh pà nè eare nè twalibani dāng, a kún mani ka bumlulla məpine mala Yahweh nè earke amur man yì bwa ka, sə asuban mənana kat à giləia aba maləmce mənia ka à nè sulə amurí, sə Yahweh nè esəki lùlləi a banza.

²¹ Sə Yahweh nè tārri abalə atau mala amə Isərayila kat ace kum gir'mur'mwana, aba kpata asuban kat mala kùrcəu mənana à giləia aba mənia yì Maləmce Nggurcau ka.

²² <<Anza mala amuna ma'wun mənana à nè lo anzəm wun, andə abəri mana à nè purki arə anzali bansauwa sə à nè yiu ka, à nè sən agir'mur'mwana mənana kuməna mənə yì nzali, andə akwánó mənana Yahweh soapi wi sə túrí aba rəkwana ka.

²³ Nzalinì puppup nè pì kəring nə atali-earbəsa, sə nə pələ kpapanban tubamur mənana kəgír pà kàm à nè beali abaləi nə soa ko nə gul ka dāng, sə kə bondo pa nə tò kam dāng; nzali ma'wun nə pa kəla anggea-là Sodom andə Gomora, andə Adəma andə Zeboyim, mənana Yahweh kídikia aba bumlulla male məbike ka.

²⁴ Abwapəndəa kat nə diban ama, <Ace mana sə Yahweh pakkí nzali man gir mənia anggo? Mana yinə pi mala mənia yì nggea bumlulla ka?>

²⁵ Sə abwe nə pà eare ama, <Nda acemənana à vwakibuia arə kùrcəu mala Yahweh, Bakuli mala akeə, mənana pangnəia lang pusəia à purí bá nzali Masar ka.

²⁶ À kútí a kpata abea abakuli sə à peri abania, abakuli mənana à sùrəia didyal raka, abakuli mənana Yahweh na pea wia raka.

²⁷ Acemani ka, bumlulla mala Yahweh pi arə man yì nzali, sə yinə koya suban mənana à giləi a mənia yì maləmce ka amurí.

²⁸ Aba bumlulla məkərkərnì andə bum-ukkia məgule, uia aba nzali malea, sə ramtea aba bə nzali, kəla mənana à pək yalung ngga.>

²⁹ <<Agir ba-səmbərəa ka, amala Yahweh 'Bakuli ma'səma, sə agir mənana à ləmdəia ka, ama'səma sə mala amuna ma'səma tətək, ace mənana bə səm kpata acau mala nggurcau mənia ka.>>

30

Pwanzali andə Twalbani Musa banggi amə Isərayila ama:

¹ Lang agir mənia kat nə yiu amur wun, yì atsəkbu andə asuban, mənana ən tsəka wunia abadəm wun, sə balə wun yì kasəa arəia abalə anzali mənana kat Yahweh 'Bakuli ma'wun mesəkina wun kàm,

² sə lang wun wunə amuna ma'wun wun nə nyar aban Yahweh 'Bakuli ma'wun, wun nə oki wi nə babum wun kat andə yiləmi wun kat, wun nə kpata acau mənana kat ən nggə pà wun yalung ngga,

³ nda wuni Yahweh 'Bakuli ma'wun nə panzəki wun bə wu nyarí bwalban-aguro ka. Nə sən məsəswatər ma'wun, sə nə ramgi wun arə anzali mənana kat yì Yahweh 'Bakuli ma'wun mesəkina wun kàm ngga.*

⁴ Sə ko bə à mesəki wun arə abān kuko aba banza ka, Yahweh 'Bakuli ma'wun nə ramgi wun kano, sə nə nyesə wun.

⁵ Yahweh 'Bakuli ma'wun nə yinə wun aba nzali mənana aká wun é pələ malea ka, ace mənana bə wu é bə duk ma'wun ngga. Sə yì ka nə tsəa bə wu kum lidəmba sə bə wu hatəki wu kútì aká wun.

* 30:3 30:3 Balli gbal aba: Pəris 26:40-45; 1Amur 8:46-50; Ir 29:14; Ezək 16:53; Zaf 3:20.

⁶ Sə Yahweh Bakuli ma'wun ngga nə gau wun wunəa babum-candəcau ma'wun andə babum candəcau mala amuna ma'wun, ace mənana bə wu earce Yahweh Bakuli ma'wun nə babum mwashat andə yiləmi wun kat, sə bə wu auwa.

⁷ Yahweh Bakuli ma'wun nə tsək asuban mənəia kat ka amur abiwun-aməbura mənana à kə binəmúr wun sə à kə bikia wun ngga.

⁸ Sə wun nə okî Yahweh dəm, sə wun nə bwal anzongcau male mənana kat ən tsəka wun yalung ngga.

⁹ Yahweh Bakuli ma'wun nə tsəa wun nə nyakəti aba kum lidəmba abalə atúró mala abu wun kat, aba bəl amuna, aba bəla mala agirkusəu mala adomwan ma'wun, sə aba kum abəlagir baban. Bum Yahweh nə nyare nə pwasə arə wun kəla mənana bumi pwasə arə aká wun ngga,

¹⁰ lang wu okî Yahweh Bakuli ma'wun, wu bwal anzongcau, andə akasəcau mənana à nda a gile aba Maləmce mala Nggurcau man, sə wu pələa aban Yahweh Bakuli ma'wun nə babum wun kat andə yiləmi wun kat ka.

Twal do nəyiləmu ko lú

Musa banggi amə Isərayila ama:

¹¹ Nzongcau mənəia ən nggə tsəka wun yalung ngga, kúti rəcandəa ma'wun dāng, dəm ngga pə kuko nə wun dāng.

¹² Pə a kùli, mənana wun nə na ama, <<Yana nə eapa səm a kùli, sə nə suləi aban səm ace mənana bə səm oə sə bə səm pə ka?>>

¹³ Dəm ngga pə a nkaring nggeamúr, mənana wun nə na ama, <<Yana nə kákà səm a nkaring nggeamúr sə nə yinəi aban səm ace mənana bə səm oə sə bə səm pə ka?>>

¹⁴ Səama cə ka nda a nkanggari wun tù. Nda aba kún wun andə babum wun, ace mənana wun nə gandə kpate ka.[†]

Məsələata cau mala Musa

¹⁵ Wu kwakikir wun! Yalung ngga, mə nda ban pa wun njar, bə wu twal mwashat atə amənəia ka: yiləmu andə məboarne, ko lú andə məbike.

¹⁶ Mə nda ban tsəka wun nzongcau yalung ama, wu earce Yahweh Bakuli ma'wun, wu bwal anzongcau, andə akasəcau, andə anggurcau, sə wu gya aba njar male. Bə wu pək mənəia ka, wun nə dum nəyiləmu, wun nə bundəo. Sə Yahweh Bakuli ma'wun ngga nə tsəka wun bə aba nzali mənana wun nə kútí kam, wun nə é bə duk ma'wun ngga.

¹⁷ Səama bə babum wun pələa, sə wu binə kwakikir wun, wu pələ rə wun aban peri aban abea bakuli andə kpatea ka,

¹⁸ mə nda ban nunkir wun ado ama, məsəcau wun nə uebà. Sə yiləmi wun pə nə sauwa aba nzali mənana wun nə yállí Nggeasala Jodan, wun nə ká é bə duk ma'wun ngga dāng.

¹⁹ Yalung ngga ən nggə tunə kuli andə nzali bəa duk amə'nakún arə wun ama, ən tsəngnənə yiləmu andə lú, tsəkbu andə súban abadəm wun. Acemani ka, wu twal yiləmu, ace mənana wun, wunə amuna-wun, andə aməká-wun ngga bə wu do nəyiləmu.

²⁰ Wun nə gandə twal earce Yahweh Bakuli ma'wun, wun nə oki wi, sə wun nə pa bamur wun kat-kat abani. Mənəia ka nda kunkurəm mala yiləmu aban wun. Yiləmi wun nə sauwa aba nzali mənana Yahweh kánbi aká-wun, aban Ibərayim, aban Ishaku, sə aban Yakupu, ama nə pea wia ka.

[†] 30:14 30:14 Balli gbal aba: Rom 10:6-8.

31

À twal Jesəwa bə duk bwaməgule amur amə Isərayila

¹ Pələa Musa wario kya ne amə Isərayila kat, amənia yì acau ka,

² ama:

Mim adyan ngga, apələa mem lùmsənà gbəman-mwashat nə lumi-bari; pà mə nə gandə lidəmba nə dupa wun bwaməgule dəm dāng. Yahweh banghənəm ama, <<We ka, a pà wunə yàllî nkaring Jodan mənīa ka dāng.>>

³ Səama Yahweh 'Bakuli ma'wun nə nggearəi ka nə aka wun dəmba nə yàl a nkaring. Nə nggá kidiki nzali mala abwapəndəa mənīa ka abadəm wun, ace mənana bə wu ak nzalinì arəia bə duk girkuma ma'wun ngga. Jesəwa nda bwa mənana nə dupa wun a dəmba lang wun nə yàl a nkaring ngga, kəla mana Yahweh bang ngga.

⁴ Sə Yahweh ka nə pakkia wia gîr, kəla mana pakkî Sihon andə Og, yì amurəma mala amə'Amor, sə kəla mana pakkî nzali malea, lang yì twaltea kat ka.

⁵ Yahweh nə tasəia a babù wun, sə duməna púp wun nə pakkia wia agir mana kat ən tsəka wun nzongcau nəma bə wu pakkia wia ka.

⁶ Wu dum nə rəcandəa, sə wu pangnə məsəkàng-kàngŋa. Bə bangciu bəkəa pakka wun, ko ən'ò pakka wun arəia dāng. Yahweh 'Bakuli ma'wun ngga, nda atə wun; pà nə mak wun, ko nə deki wun dāng.

⁷ Musa pələa tunə Jesəwa, sə banggi wi abadəm amə Isərayila kat ama:

Dum nə rəcandəa, sə wu pangnə məsəkàng-kàngŋa, acemənana a nda awu nə kánə abwana mənīa ka aba nzali mənana Yahweh kánbi akeâ ama, nə pea wia ka.* Sə duməna púp, awu nə gakia wia nzalinì kat, bə duk gîr'libala malea.

⁸ Yahweh nənggearəi nə kákò a dəmba; nə pà atò; pà nə nyio ko nə vwakibuì arəò dāng. Cə bangciu pakkò ko babumo bungì dāng.

Bal Nggurcau mala 'Bakuli bwāng aban abwana

⁹ Pələa Musa gilə mənīa yì nggurcau ka, sə pè apəris, yìà aməkà Lawi, yìà mana à twalkiyi akwati kùrcau mala Yahweh ka, atārəia andə abwana-məgule kat mala amə Isərayila.

¹⁰ Pələa Musa tsəkia wia nzongcau ama:

A masələata koya tongno-nong-baria pələa, a pwari mana à tsəi ace twalban tangna, aba Lamsan mala Do abalə Agumli,†

¹¹ a kúnì mana amə Isərayila kat kə yiu nēi à nə ramba abadəm Yahweh 'Bakuli ma'wun, a ban mənana nə tārri ka, wun nə bal mənīa yì nggurcau ka a badəmba amə Isərayila kat, bəà oè nə kiria.

¹² Wu ramba abwe, aburana, andə amaməna andə amuna, andə abəri mana à ndanədo abalə wun arə alá ma'wun ngga, ace mənana bəà kwakikiria, bəà kànì banggi Yahweh 'Bakuli ma'wun, andə kpata acau mala nggurcau mənīa ka pepè.

¹³ Anggo ka amuna malea, mana à sùrə mənīa yì nggurcau raka, duməna púp à nə oè, à nə kànì banggi Yahweh 'Bakuli ma'wun, aba do ma'wun kat a nzali mana wun ndo wun nə yàllî Nggeasala Jodan wun nə ká ê bə duk ma'wun ngga.

Masələata kwarkiru mana Yahweh pè Musa ka

¹⁴ Yahweh banggi Musa ama, <<Adyan ngga, pwari lú mò gbəshìnà. Tunə Jesəwa, wu yiu kəm, wu ləmdə bamúr rə wun abanam aba Tara Ban-peri, ace mənana mə pè wi gara mala pàktúró ka.>>

Anggo sə Musa andə Jesəwa wario, à kya ləmdə bamuria aba Tara Ban-peri.

* **31:7 31:7** Balli aba: Nggur 1:8,35; 8:1; 11:9,21; 31:20; Ezək 20:42. † **31:10 31:10** Balli aba: Pəris 23:34; Nggur 16:13. ‡ **31:14 31:14** Balli gbal aba: 'Bal 27:19.

15 Pələa Yahweh pusərai a ban Tara aba pərbəng mana cam pərapəra ka, sə pərbəngni yi came amúr bankutio aba Tara.Ş

16 Pələa Yahweh banggi Musa ama:

A ndo awu nə o, a nə nggá usələo atə akeo,* sə abwana mənía ka, bəni pə nə sau dāng, à nə kùtí aba pàkki atúró gyatarəu aban kpata abəri bakuli mala nzali mənə à malanə ká kàm abaləia ka. Yia ka, à nə vwakibuia arəəm, à nə panzəki kùrcəu mənana ən kùrì sənəia ka.

17 Səama a pwari mənə ka, bumlulla mem nə pi amúrià; mə nə túrià wia nzəmam, sə mə nə səmbəria wia bəməsəəm, sə à nə uebà; agir'mur'mwana pas andə atanni nə yia sulə amúrià. A pwari mənə ka, à nə díban ama, <<Amənia yì agir'mur'mwana ka, à yi kum səm anggo acemənana Bakuli ma'səm ngga, nyìngnənà səm, pa atə səm dəm raka le?>>

18 Mbak-kàngkàng, mə nə səmbəria wia bəməsəəm a pwari mənə ka, ace bəalbikea mənana kat à pè, mana à pələ amək'pata abea bakuli ka.

19 Acemani ka, gilə mənía yì nggyal ka, sə wu kànì amə Isərayila; tsəia bəà kə tū nggyalni, ace mənana bə duk girnəkun mem arəia ka.

20 Lang ən yinanəia a nzali mana ən pacau nə kángir aban akeà nəma mə nə pea wia, yì nzali mana kiura andə mur'nyi kə bəng kàm, sə anzəm mənana à lina agir, à dəmginə sə à nyangina ka, pələa à nə pələa aban abea abakuli, à nə kpatea, à nə nyesəcem-bà, sə à nə panzəki kùrcəu mem.

21 Sə lang agir'mur'mwana pas andə atanni yina amúrià ka, mənía yì nggyal ka, nə nakun arəia; acemana balə amək'keà ka, pə nə lórə nggyalni dāng. Ko kaniama mə yinəia a nzali mana ən pacau nə kángir nəma mə nə pea wia ka, ən súrənà rə gír mənana dənycəu malea nə kənəia pə ka.

22 Anggo, sə Musa gilə mənía yì nggyal ka† a pwari mənə, sə kànì amə Isərayila nggyalni.

23 Pələa Yahweh ka, pè Jesəwa, yì muna-bwabura mala Nun, nzongcau ama, <<We ka, dum nə rəcandəa sə wu pak məsəkàng-kàngja, acemana awu nə kənə amə Isərayila a nzali mana ən pacau nə kángir nəma mə nə pea wia ka. Sə mim nə bəmúrəm ngga, mə nə pə atə.>>

24 Anzəm mana Musa maləna gilə acəu mala mənía yì nggurcau a maləmce, twal a tite, kya bwal a masələte ka,

25 pələa Musa pə amə'Lawi, yia mana à twalkiyi akwati kùrcəu mala Yahweh ka, mənía yì nzongcau ka, ama:

26 Wu twal mənía yì Maləmce mala Kùrcəu ka, wu tsəi aba Akwati Kùrcəu mala Yahweh Bakuli ma'wun. Mənía ka nə do kəla girnəkun mem arə wun.

27 Acemənana ən súrənəcè mgbikiru andə murcandəa ma'wun. (Bə yalung mana mə nda andəaməsəəm più sə wu lidəmba nə mgbikiru arə Yahweh ka, mgbikiru ma'wun nə bikipa lang ən wuna ka.)

28 Wu ramba abwana-məgule mala atəu ma'wun andə amə'pagara ma'wun kat, ace mana bə ən banggia wia amənia yì acəu ka a kiria, bəà oè sə mə tunə kuli andə nzali bəà duk girnəkun arəia.

29 Mənía ka nda acemənana ən sələnə nəma, anzəm lú mem ngga, mbak-kàngkàng wun nə duk amək'idiki kərəkər, wun nə nying njargula mana ən tsəka wun nzongcau nəma bə wu kpate ka. Sə apwari na à nə yiu ka, abaləia ka gír'mur'mwana na nə nggá

Ş 31:15 31:15 Balli gbal aba: Bal 12:5. * 31:16 31:16 Balli gbal aba: Tite 47:30; 2Sam 7:12; 1Amur 2:10; 11:43; 14:20,31. † 31:22 31:22 mənía yì nggyal ka Səni a 32:1-43.

sulə amúr wun, acemənana wun nə pàk gír mana məbıke na ka abadəm Yahweh, wun nə loasə bumlulla male, nə agir mana abú wun peǎ ka.

Nggyal mala Musa

³⁰ Pələa Musa bang acau mala mənia yì nggyal ka, twal a tite yi bwal a masələate, sə amə Isərayıla mana à yi ram kat ka, à kə oè.

32

¹ Kwakikıro we kùli, sə mə nə nacau;

banza bə ok acau mana à kə pur a kunam ngga.

² Came bə kanıgir mem kpa kəla mbulo,

sə acau mem bəà suləo kəla ncimna dəmbarı,
kəla rakya mala məsə-mbulo amur lolloapı bondu,
kəla nya mala mbulo-gula amur agırpwala.

³ Mim ngga, mə nə hamnə lullə Yahweh.

Bəà pə Bakuı ma'səm gusələban!

⁴ Yi ka, nda Tali,

túró male lúmsə-puppup,

sə anjar male kat ka, à nda pepè.

Yi ka nda Bakuı mə'doməsəcaunı,

mana kə ləmdə tərbən raka;

mə'bealboarna na sə kə pak gír mana nda pepè ka.

⁵ Kat andə amani ka, abwana male ləmdəi wi dwayı doməsəcau,

à nda ka amuna male dəm dāng acemənana à kumia nə məbane.

Nza mala amə dwayı kpata gır a njarı na

andə amə kídiki.

⁶ Anı sə wun nə mbwe Yahweh le,

yì wun amə'gəmi andə amə'banggia?

Sə yi ka, nda Tár wun, mana pusə wun ngga re?

Yi nə pàk wun sə nda mana dumsə wun ngga re?

⁷ Bə balə wun kasəa arə apwari do mana dıdyal ka;

wu denyinə apələkia mala anza mana à kutikina ka.

Wu dı tár wun, sə yi ka nə ləmdəa wun;

wu dıka abwana-məgule ma'wun,

sə yia ka à nə bangga wun.

⁸ Lang Bakuı mana Karban Kat nə Gulo

pə abwapəndəa anzali do malea,

sə yi gakita abwapəndəa dāng-dāng,

sə yi tsəki anzong-nzali mala abwapəndəa ka,

pə aba kpata làkki mala amə Isərayıla.*

⁹ Sə kāmbe mala Yahweh ka,

à nda ka abwana male,

Yakupu nda girkuma mana pə bamurı ka.

¹⁰ Kumi aba pədanban,

a kpakanban mala bua mala gung babondo

pələa dupı wi ntongno,

yáli kəla mana nə yál məsəi ka.

* **32:8 32:8 làkki mala amə Isərayıla:** Bə tərı ka ama <<làkki mala amuna mala Bakuı,>> sə bə nyesəe ka ama <<tsəki koməye atea məturonjar ace yálmurı.>>

11 Kəla nkwang mana kə kwak abuí amur amuni ace mənana bəà mesəi bá nde,
sə kə gāđi amúrià,

kə mən abuí nə ea,

sə nə twalia a nzəm amburi ka,†

12 Yahweh nəmurəi na gingnəi ka,
bəkə bəri bəkuli pa kəm atè dāng.

13 Yàl nəi amúr amgbang-ban mala nzalinì,
sə pè wi abəlagir mala bondo bə li.

Linəi nə mūr-nyì mənana pūr aba tali ka,

andə mūrú mana pūr aba kanggərang-tali ka;

14 andə mūrú-kiura mala domwan mala andá,

andə kiura mala domwan mala anzur,

andə mala ambulpəndəa,

andə mūrú-nyama mala amuna-nzur,

andə nyam agam mala amə Bashan,

andə mala ambulpəndəa,

andə məssa-alkama məboarne kat-kat;

sə a nu mūr-anap mala bəla-anap məboarne.

15 Lang Jesərun‡ nyan ngga,
pələa mgbicau arə Bakuli.

Lang lumsə nə girlina,
nyane,

nggūrəi dəmbərya sə bəlki ka,

pələa vwakibui arə Bakuli mana pè ka,

sə binəki Tali mana nda Amsəban male ka.

16 À tsək Yahweh pək mbali
atəcau mala abəri bəkuli;
à lulbumi nə agir'beami.

17 À pà gir'nkila aban ankúl mana akukwar na,
Bakuli na raka;
abakuli mana à súrəia dídʒyal raka,
yì abəri bəkuli mana à loa yiu ka,
abakuli mana yàle aká wun bənggia wia raka.

18 Tali mana nda tár wun ngga wu burice;
wu lorə Bakuli mana bəl wun ngga.

19 Lang Yahweh sən gir man ngga, bəsəkia;
amuni amuna-burana andə amuna-maməna male lulbumi.

20 Pələa bang ama, <<Mə nə səmbərəia wia bəməsəam,

mə nə sən lang sə masələatea nə pa;

acemana yia ka, nza mala aməkpata njar kídiki

andə amə dwanyi doməsəcau na.

21 À tsəem ən pak mbali nə gir mənana kə bəkuli na raka,
sə à lulbumam nə ankul malea.

Acemani ka, mə nə tsəia à nə pak mbali arə abwana mana yàle, à kə abwana na raka.

Mə nə lulbumia nə abwana mala bə nzali,

mana agəm-abwana na ka.

22 Bumlulla mem longɲa earke nə bəsa,

† 32:11 32:11 Balli gbal aba: Pur 19:4; Ang 91:4. ‡ 32:15 32:15 Jesərun ngga baləi ndabwa məboarne, mənana nda Isərayila.

sə nə pisə nzali andə agirbaban malea.
 Nə earke nə nggá bwal ban banza mala alú a tà-nzali.
 Nə pisə akusə ankono.

- 23 <<Mə ndo mə nə gwaliki agir'mur'mwana amúrià,
 mə nə mal amundi mem amúrià.
 24 Mə nə tasə nzala amúrià, mana nə li rəcandəa malea,
 sə kwánó-bikea mənana nə lia ka,
 andə kwánó-twàl-là mə'wal-luî;
 mə nə tasə anyambikea amə'nəmgiban arəia,
 andə an'yau barya bəà kwarkia.
 25 Amur anjarbala ka, abia-məbura nə wal-luia nə nggeabyau,
 sə arə abala malea ka, à nə do aba bangciu.
 Abia-məbura nə wal-lú alaggana andə ansarina malea,
 sə abangna-muna andə abwana mana à ena,
 sə à ndanə mbù amúrià ka, à pà nə au dāng.
 26 Ən bang nəma bə mə nə mesəkia kuko,
 mə nə tsəa abwapəndəa nə lórəiä,
 cau malea pà nə pa aba denyicau mala abwapəndəa dəm dāng.
 27 Səama ən banggi lulbum mana biüməbura nə yinəi ka,
 acemənana yakəla amə'binəmuria nə bwarkio aba denyicau malea
 sə à nə na ama, <Bù səm, nda mənana pà səm limurəm ngga;
 Yahweh nda mana pək mənəia yì agir kat ka dāng.> >>
 28 Yia ka, à nda ka abwana mala nzali mana à pənə denyicau raka,
 à kə gandə bwaltagìr dāng.
 29 Bə à ndanə kwaro ka, à nə bwaltagìr man;
 à nə sən gìr mana nə nggá kumia a masələate ka!
 30 Lang sə gìrnî nə pǎ
 ama bwa mwashat nə gandə pər abwana á-mwashat,
 ko ana raka, abwana bari
 nə loasətà abwana á-lum ngga?
 She bə duməna ama,
 Tali malea angɲa damba mangɲənia,
 ko ana raka, Yahweh angɲa damba
 vwakinabui arəia ka!
 31 Acemənana <<tali>> malea ka, pa kəla Tali ma'səm dāng;
 ko abisəm aməbura nə nggearəia ka
 à earəna ama anggo sə pa.
 32 Nggun-anap malea ka, pur nəban nggun-anap mala amə Sodom,
 sə arə ababan-anap mala amə Gomora.
 Abəla-anap malea ka, à lumsə nə barya,
 sə adangɲanshi bəla-anap malea ka, amə'lülle na.
 33 Mùr-anap malea ka, barya mala an'yau na,
 yì barya mə'wal-luî mala abamba.
 34 Yahweh na ama, <<Gìr mənana ən kanì mə nə pè ka,
 pà kàm aban ramba abanam a bah,
 ən girkuni atà agir-boarna mem re?
 35 Mbweban a kùnì gìr ka, mem na;

Mə nə mbwe.Ş
 Lang pwari male yina ka,
 kusəia nə gbətəri;
 pwari gîr'mur'mwana mana nə kumia ka, gbàshìnà,
 sə pwari kîdîkî malea ka
 ndo kə yiu amúrià a kaurəa ka.>>

36 Bakuli ka nə lak abwana male a bashi,
 nə sən məsəswatər mala aguro male,
 lang nə səni ama rəcandəa malea maləna,
 sə kə bwa pà kàm mana ue dāng,
 ko guro ko bwa mana guro na raka.

37 Pələa Yahweh nə dîban ama,
 <<Abakuli malea ka à ndake,
 yî <tali> mana à alta àwá abani ka,
 38 yî abakuli mana à lì mùrú-nyama mala agir'nkila malea,
 sə à nu mùr-anap
 mala apagir mala gîrnúná malea ka?
 Yàle bəà lo, bəà bwala wun nggam!
 Bəà pa wun ban-auwa!

39 <<Sə adyan ngga, wu səni,
 kə mim nəmürəam mə nda!
 Bè kə bakuli pa kàm dāng,
 she kə mim!*

Ən nggə wal-lú bwa,
 sə ən nggə tsək bwa bə dum nəyiləmu.
 Ən nggə tsək penye,
 sə ən nggə sonzə penye,
 sə kəbwa pà kam nə gandə amsə bwa
 a babuam dāng.

40 Ən loasə buam a kùli,
 sə ən kángîr nəma:
 Kəla mana mə ndakam nə yiləmu tətək ka,
 41 pwari mana mə nə koləkún kafe mem məlinzame,
 sə mə nə bwali a buam ace pak bashi ka,
 mə nə pakkî abiam aməbura gîr arəia
 a kúnî mənana à pè ka,
 sə mə nə mbwe ka abwana mana
 à binəmuram ngga.
 42 Mə nə tsək amundi mem bəà nu nkila
 sə bəà wal-wale,
 sə nggeabyau mem ngga,
 nə li nyama andəa nkile;
 yî nyam abwana mana à wal-luia,
 andə amana à bwalia-guro ka,
 sə nə kasə bamur abwana-məgule mala abibura.>>

43 Wun abwana, arə anzali,

Ş 32:35 32:35 Balli gbal aba: 1Sam 24:12; 2Sam 22:48; Ir 11:20; 51:36; Nah 1:2; Rom 12:19; Ib 10:30.
 Balli gbal aba: Isha 40:25; 43:11-13; 46:9; Ezək 36:23

* 32:39 32:39

wu pak banboarnado wunə abwana male,
 acemənana yì ka nə mbweban nə məbane
 a kúnì nkila mala aguro male;
 nə mbwe ka abi-məbura
 a kúnì məbane mana à pàk ka;
 nə pàk gír mala mbwe ka abwana
 mana à binəməsəi ka,
 sə nə shawudì nzali andə abwana male.

⁴⁴ Pələa Musa yiu andə Jesəwa, muna-bwabura mala Nun, sə bang acau mala mənía
 yì nggyal ka kat, sə abwana kwakikiria aban oe.

⁴⁵ Lang Musa maləna naki amənia yì acau aban amə Isərayila kat ka,

⁴⁶ pələa banggia wia ama, <<Wu bwal amənia yì acau mana kat ən bangga wun
 yalung ngga, nə babum wun kat, ace mənana bə wu pè amuna ma'wun bə duk
 nzongcau abania, bəà kpatea nə tsəkiru sə bəà pàk acau mala mənía yì nggurcau ka.

⁴⁷ Amənia yì acau aban wun ngga, acau na anggo hapəlu ka dāng, acau yiləmi wun
 na. Nə amənia yì acau, sə yiləmi wun nə sauwa aba nzali mana ado wun nə yālì
 Nggeasala Jodan, wun nə nggá e bə duk ma'wun ngga.>>

À bangce lú mala Musa

⁴⁸ A kə pwari mənə ka, Yahweh banggi Musa ama,

⁴⁹ <<Kyane aban tsadya mala ankono Abarim a bu-nzali Mowap, a nkaring Jeriko.
 Kya eau amur Nkono Nebo sə wu peləban nə njar-nzali wu sən nzali Kan'ana, yì nzali
 mana ən nggə pè amə Isərayila, bə duk girkuma malea ka.

⁵⁰ Amur mənə yì nkono a eau ka sə awu nə wũ, a nə ká atà akeô, kəla mana
 mə'eambo Haruna wũ amur Nkono Hor, sə o atà akê ka.

⁵¹ Mənía ka nda acemənana, wun kəm ngga, wu mēm, a badəmba amə Isərayila, a
 ban mādí-mür mala Meriba, mana a Kadesh, a pədanban mala Zin ngga. Wu gandə
 ləmdə gulo məfele mem abalə amə Isərayila dāng.†

⁵² Acemani ka, awu nə sən nzalinì aban sauwa, səama, a pa wu nə ká kàm a nzalinì,
 mənana ən nggə pè amə Isərayila ka dāng.>>

33

Tsəkbu mala Musa amur Isərayila

¹ Mənía ka, nda tsəkbu mana Musa, yì bwa mala Bakuli, bang amur amə Isərayila sə
 paklú ka.

² Bang ama:

Yahweh pur nəban Saina;
 lo kəla pwari amur Edom,
 sə tǎ amur abwana male nə njarban Nkono Paran;
 aməturonjar á-lum yiu atè,
 nə bəsa mə'earke atà buì mǎli.

³ Nə məsəcau, Yahweh kə ləmdəi abwana male earcearəu;
 aməfele male kat ka à nda a babuì.

Acemani ka, yia kat à kə twalkusəo,
 sə nəbano sə à kə kum kanigir,

⁴ yì nggurcau mana Musa pà səm,
 mənana nda girkuma mala bwabundəa mala Yakupu ka.

⁵ Yahweh yì duk murəm amur Jesərun,*

† 32:51 32:51 Balli aba: Bal 20:1-13. * 33:5 33:5 Jesərun ko abwana male, amə Isərayila.

lang abwana-məgule andə atəu mala Isərayila kat
yi ram rəia abanbwaná ka.

⁶ Nying təu mala Ruben bə auwa, bə kəa wù dāng, səama aburana male bəa ue
kpokyak.[†]

⁷ Sə amur təu mala Yahuda ka bang ama:

We Yahweh, ok bua mala Yahuda, sə wu yinəi bə kùtí abalə abwana male.

Kat andə amani ama, nə abui sə kə munəo ace bəmúrí ka,

awu nə bwali wi kām arə abiməbura!

⁸ Amur təu mala Lawi ka, bang ama:

Tummim mò andə Urim mò[‡] ka, amala Lawi, bwa məbafoe mò na,
mənana a mwami a Massa,

a nungirəu wunəi a mādí-mùr mala Meriba ka.[§]

⁹ Yi ka nacau amur tárri andə ngge ama,

<<Yàle, ən dəmbəricea dāng.>>

Pələa ləmdə ama, sùrə amə'eambi dāng, sə amuna male ka, bürəcea.

Səama, bwal cau mò,
sə tsəkiri arə yál kùrcəu mò.

¹⁰ Yi ka, nə kanî Yakupu anzongcau mò,

sə nə kanî amə Isərayila anggurcau mò.

Nə yinə pəgír mala pisə muku-gír loasə yele mə'rəmbəarne a bədəmbo,

andə apagír mala pisəe kəring amur gyangjan mò.

¹¹ We Yahweh, tsəkbuo amur sələpe male,

sə wu ak túróbù male.

Bungi ankpakota abiməbura andə mala amə'binəmúrí

ace mənana bəa kəa gandə lo dəm raka.

¹² Amur təu mala Benjami ka, bang ama:

Bwa mənana Yahweh earikiyi ace raka, bə do a nkanggari abata yalban male.

Acemənana Yahweh kə pu amurí koya bu-pwari ka,

a nkpamtar Yahweh sə kə usələo.

¹³ Amur təu mala Yisəfu ka, bang ama:

Bə Yahweh tsəki nzali male bù nə aboro məboarne kat-kat mala kùli,
mala ncimna, andə mala amúr məlime mənana à nong atə nzali ka;

¹⁴ andə mala aboro məboarne kat-kat mənana pwari yikiyinəi ka, yì abəlagir,

andə mala aboro məboarne kat-kat mənana koya zongjo kə pusə ka;

¹⁵ andə agir məboarne kat-kat mala ankono share-banza,

andə mala boro məboarne kat-kat mala amgbang-ban mala anza bara-bara;^{*}

¹⁶ andə mala aboro məboarne kat-kat mala nzali,

andə agir mənana kat abaləi ka;

andə dəmcauwa mala bwa mənana ndanədo[†] aba nkwarki[‡] ka.

Agir mənəia kat ka, bəa yiu amur Yisəfu,

a kún-múr bwa mənana à tàrì-dāng abalə amə'eambi ka.

¹⁷ Aba boarbwa ka, nda kəla muna-dəmba jamnda;

anjawe ka, anjawe ndwakan na.

Nə amənia yì anjawe ka, nə tulki abwapəndəa mala anzali, yia kat,

sə nə ramtea aban ká arə masələata abān mala banza.

[†] **33:6 33:6** Səni aba: Tite 49:3-4; Akas 5:15-16. [‡] **33:8 33:8** Tummim mò andə Urim mò ka nda dobuno-pəris, ko
agir mənana apəris pāngjənà-túró nəia ace kum eare mana à alte aban Bakuli ka. [§] **33:8 33:8** Balli aba: Pur 17:1-7;
Bal 20:2-13; Nggur 6:16; 9:22; Ang 95:8. ^{*} **33:15 33:15** Balli gbal aba: Tite 49:26; Hab 3:6. [†] **33:16 33:16** ndanədo
ko pusərai [‡] **33:16 33:16** nkwarki: nkwarki mana kə eariki bəsa à bangce aba Pur 3:3-4 ka.

Mənia ka, nda tsəkbu mem amur abwabundəa mala Ifərem
andə á-pas mala abwana mala Manasa.

¹⁸ Amur təu mala Zebulu ka, bang ama:

Pak banboarnado, we Zebulu, aba purgya mô,
sə we Isaka ka, abalə agumli mô.

¹⁹ À nè tunə abwapəndəa bəà yiu a nkono malea;

akano ka, à nè pà agir'nkila mala docauboarna;
à nè nun gəna nəba nyakəti mənana abalə anggeamùr ka,
andə agir-boarna mənana à səmbərəa aba sala ka.Ş

²⁰ Amur təu mala Gad ka, bang ama:

Bwangsəban bə pa aban Bakuli mana kə tangsə nzong-nzali mala Gad ka!
Gad kə kumsəo kəla im,
ace san bù andə nggu-bamuru.

²¹ Tàr nzali nggea-məboarne ace bamùrì.

Sə lang abwana-məgule mala atəu mala Isərayila yi ram ngga,
à ear ama kāmbe nzali mənana nda ace məyál-múrú ka,
bəà tərì bə duk mala təu mala Gad.

Təu mala Gad ka kpata nzongcau mala Yahweh
sə pak agir mənana Yahweh kasəa ama amə Isərayila bəà pea ka.

²² Amur təu mala Dan ngga, bang ama:

Dan ngga, muna im na,
mana kə yalki nəba Bashan ngga.

²³ Amur təu mala Naftali ka, bang ama:

Naftali ka, ndanə kume kərkər mala earmúrú mala Yahweh,
sə lumsə nə tsəkbu male;
yi ka, nə kum libala mala ban njar-nzali andə njar-kunmur.

²⁴ Sə amur təu mala Asha ka, bang ama:

Bwa mənana kúti amuna-burana kat nə tsəkbu ka, nda Asha;
wu dəki bə kum dəmcəuwa aban amə'eambi,
sə bəà dəki bə lim kusəi aba mùrú.

²⁵ Kún nggea-là male ka bəà yalí nə bolo-candəa andə bolo-bángnǝ,
sə kəla mana anonggio mala yiləmi pak ka,
anggo sə rəcandəa male bə pa.

²⁶ Kə bwa pa kam kəla Bakuli mala Jesərun dāng,
mana kə san bumkuli ace yiu a bwalo kām,
sə kə yàl amur apərbang aba boarbwa male ka.

²⁷ Bakuli mala share-banza ka, nda npù mò.

Sə anggwərbui mana à ndakam tətək ka, à nè mbalio.

Yi ka, nə pər abio aməbura a bədəmbo,
sə nə nggə bang ama, <<Wu twaltea!>>

²⁸ Anggo sə Isərayila nə do aba rəpwala;

sə Yakupu ka, nə do kəbwa pà nə zunggəli dāng,
aba nzali mala məsəsa andə bəsa mùr-anap,
yi ban mənana bumkuli kə nya ncimna ka.

²⁹ Bumpwasəa mô ka nda kpəm, We Isərayila!

Yan də kəla we, wun abwana mana Yahweh amsə wun ngga?
Yi ka, nda ntwangnǝ mana kə pa wun gbasha,

andə nggeabyau mala jali ma'wun.
 Abiwun-aməbura nə bun abadəm wun,
 sə wun nə parkia a nzəmia.

34

Lú mala Musa

¹ Musa loapi bawanban mala nzali Mowap, wari a Nkono Nebo, sə kya eau a bong Nkono Pisga, mənana nda a njar-takuli mala Jeriko ka; abani sə Yahweh ləmdəi wi bá nzali Giləyat kat yi puro a njar-nza a nggea-là Dan;

² ləmdəi wi kat andə nzali Naftali, nzali Ifərem, andə nzali Manasa; puppup andəa nzali Yahuda, kya puro a kún Nggeamùr a njar-nzali,

³ andə bu-nzali mala Negev, tite a bawanban mana a bangnaban mala amə Jeriko, yi Nggea-là mala anggun nkangga, yi pur a Zoar.

⁴ Pələa Yahweh banggi Musa ama, <<Mənia ka nda nzali mənana ən pacau ace nə kángir aban Ibərayim, andə Ishaku, sə Yakupu ama mə nə pè amə'keà ka. Ən dekio wu səni nə məsəo, səama a pà nə yəllí Nggeasala Jodan, awu nə kúti kam dāng.>>

⁵ Nda Musa, mətúró mala Yahweh, paklú akano a nzali Mowap, kəla mənana Yahweh bang ngga.

⁶ Yahweh tsək-luí a bə bangnaban a nzali Mowap, tù aban là Bet-Piyor, sə ko yalung ngga kəbwa sùrə məsəra ban mənana bəmbe male pək kəm ngga dāng.

⁷ Musa ka ndanə apələa gbəman-mwashat nə lumi-bari lang paklú ka, sə kat aba ẽ male mənə anggo ka, aməsəi ka à nda gəradəu, sə rəcandəa mala nggürəi ka amsə dāng.

⁸ Amə Isərayila twal anongño lumi-tàrú à ndarə bua-lú Musa aba bawanban mala nzali Mowap. Anzəm mənə ka anonggio mala bumkidikea andə bua-lú Musa ka à yi malā.

Cau nzəm lú mala Musa

⁹ Kaniama Musa nə wù ka, Yahweh lùmsənə Jesəwa muna-bwabura mala Nun nə bangño mala sələe, acemənana Musa ka angña dəmba tsəngnənə abui amur Jesəwa. Acemani ka amə Isərayila oki Jesəwa sə à pà kəla mənana Yahweh tsəki Musa ama bəa pək ka.

¹⁰ Twal a bákú mənə ka, à bəsələ kum bəkə məbangnəa aba Isərayila kəla Musa dāng, mənana Yahweh bangcau nəi bəməsəu andə bəməsəu ka.

¹¹ Kəbwa pà kəm kəla yi, mənana pək agir-ləmdəa məpa'ndali andə agir-gyambəliban mənana Yahweh tasəi sə kya peə aba nzali Masar, amur Firona andə amətúró male kat, andə nzali male puppup ka dāng.

¹² Nə rəcandəa məgule Musa pəkki atúró pà bangciu a badəm amə Isərayila kat.*

* 34:12 34:12 Balli gbal aba: Pur 6:22.

Jesəwa MƏNCAU

Maləmce mala *Jesəwa* ka kəbicaú na amur kutio mala amə Isərayila a nzali Kan'ana andə â mənana à ê a bàkú mana Jesəwa nda bəwaməgule malea, mənana akì Musa ka. Agirkumban mənana à twal hakkilo aba mənina yì maləmce ka, à nda ka yàl nkaring Nggeasala Jodan, andə kpa mala Jeriko, andə munəo a Ai, andə kwakita kùrcəu abəshe anre Bakuli andə abwana male. Cau məgule aba maləmce mənina mənana abwana sùrəi pepè ka nda mənana ama, <<Wu twal yalung, bwa mənana wun nə kpate ka. Mim sənə amə'balə mem ngga, səm nə kpata Yahweh.>> (Jes 24:15)

Agir mənana a baləi ka

Li nzali Kan'ana 1:1--12:24

Gakki nzalinì 13:1--21:45

1. Nzali mənana a takuli mala Nggeasala Jodan ngga 13:1-33

2. Nzali mənana a njar-nzali mala Nggeasala Jodan ngga 14:1--19:51

3. Anggea-là ban àwá 20:1-9

4. Anggea-là mala amə'Lawi 21:1-45

Atau mala takuli nyar a bu-nzali malea 22:1-34

Cau tsəkban-andə mala Jesəwa 23:1-16

Kwakita kùrcəu abəshe a Shekem 24:1-33

Bakuli pē Jesəwa gara mala li nzali Kan'ana

¹ Anzəm lú mala Musa guro mala Yahweh ka, Yahweh nacau nə Jesəwa muna-bwabura mala Nun, yì məpe Musa gbashə, ama,

² <<Guro mem Musa, pangnənalú. Acemani ka, lo, we wunə abwana man kat, wu yàlle a nkaring Nggeasala Jodan man, aban ká a nzali mənana mə nə pea wia, yìà amə Isərayila ka.

³ Kəla mənana ən ne Musa ka, ban mənana kat a tsək bəkusəo kəm ngga, ən pano wi.*

⁴ Nzong-nzali mənana nə duk mə'wun ngga,† nə twal a bəbondo a njar-kúnmur, sə nə ká a ban Ankono Lebano mənina a njar-nza ka. Sarəa male nə lo a kún nggeasala məgule, yì Nggeasala Yiufəretis a njar-takuli, andə nzali mala amə'Hitti kat, kya puro a bui mala kpa mala pwari a kún ‡Nggeamùr Məgule.

⁵ <<Kəbwa pà kəm kārəa nə cam a kúnó dāng aba do mô kat.§ Kəla mənana mə nda atà Musa ka, anggo sə mə nə pà atò. Pà mə nə pələò nzəmam dāng, pà mə nə nyio dāng.

⁶ <<Cam kàngkàng, sə bə məsəo candəe, acemənana a nda awu nə dupi amənia yì abwana ka a dəmba, bəà li nzali mana ən kánbì akeà mə nə pea wia ka.

⁷ Cam kàngkàng, sə bə məsəo candə pepè. Tsəkiro wu pak gír mənana kat nda kam aba nggurcau mana guro mem, yì Musa pò ka. Kəa kyanggi wi, ko atà buo mə'nggare, ko buo məli dāng. Anggo sə awu nə kum lidəmba a ban mənana kat awu nə ká kəm ngga.

⁸ Mənia yì Maləmce mala Nggurcau ka,* bə kəa nying kuno dāng. Awu nə nggə ndalì amurì a bəbumo, du andə pwari,† ace mənana wu tsəkiro, wu kpata agir mənana

* 1:3 1:3 Balli aba: Nggur 11:24-25. † 1:4 1:4 Balli aba: Tite 15:18; Pur 23:31; Bal 34:3-12. ‡ 1:4 1:4 Nggeamùr Məgule ko Nggeamùr Mediterani. § 1:5 1:5 Balli aba: Nggur 7:24. * 1:8 1:8 Balli aba: Nggur 31:10-13; Jes 8:32; 24:26-28. † 1:8 1:8 Balli gbal aba: Ang 1:2; 119:15.

kat à giləia abaləi ka. Anggo sə awu nə hangəli aba gîr mənana kat a pakkiyi ka, sə awu nə kum lidəmba pepè.

⁹ Mənia ka nda nzongcau mem, cam kàngkàng, sə bə məsəo candəe! Cè bangciu pakko, ko bə babumo bungî dang. Acemənana Yahweh Bakuli mô ka nda atò, a koya ban na awu nə ká kàm ngga.>>

¹⁰ Pələa Jesəwa banggi amə'sàrəban mala abwe ama:

¹¹ <<Wu kùtî aba kàttî, sə wu banggi abwana ama, <Wu alita bamur rə wun kwarbəri mənana wun nə bwalô a bu wun ngga. Aba nongŋo tărú, tite a yalung ngga, wun nə yállî Nggeasala Jodan kani, wun nə ká ace ak nzali mənana Yahweh Bakuli ma'wun kə pà wun bə duk girkuma ma'wun ngga.> >>

¹² Sə amə'tàu mala Ruben, andə amə'tàu mala Gad, andə gauwa-tsùrú mala amə'tàu mala Manasa ka, Jesəwa banggia wia ama,

¹³ <<Bə balə wun kasəa arə nzongcau mənana Musa, yî guro mala Yahweh pà wun ama: <Yahweh Bakuli ma'wun nə pà wun usələo, sə nə pà wun nzali mənia ka.>

¹⁴ Amálá wun, andə amuna məkeke ma'wun, andə agirkusəu ma'wun nə ue kani aba nzali mənana Musa pà wun a nkaring Nggeasala Jodan a njartakuli ka, səama aburana amə'lwa ma'wun mənana à marəna rəia ace lwa ka, duməna púp à nə aki amə'eam wun dəmba, à nə yállî Nggeasala Jodan, ace bwalia wia kàm,

¹⁵ shebə Yahweh pànî amə'eam wun usələo kəla mənana pà wun ngga, sə yia gbal ka à angŋa nzali mənana Yahweh Bakuli malea kə pea wia bə duk girkuma malea ka. Anzəm mənə ka sə wun nə nyare, wun nə yia do a nzali ma'wun mənana Musa, guro mala Yahweh pà wun a nkaring mala Nggeasala Jodan a njar-takuli ka.>>

¹⁶ Pələa à earî Jesəwa ama, <<Cau mənana kat a bangga səm ngga, səm nə pè, sə ban mənana kat a túr səm kàm ngga səm nə ká.

¹⁷ Kəla mənana səm okî Musa abalə agir kat ka, anggo sə səm nə okô. Eare ma'səm ngga nda mənana ama, bə Yahweh Bakuli mô pà atò kəla mənana pà atà Musa ka!

¹⁸ Bwa mənana kat mgbicau arə nzongcau mò sə binə kpata acau mò ka, à nə wal-luí. We ka cam kàngkàng, sə bə məsəo candəe.>>

2

Jesəwa tasə amə'shenzə-nzali a Jeriko

¹ Pələa Jesəwa muna-bwabura mala Nun tasə aburana bari, amə'shenzə-nzali, aba səmbərəa a Shitim. Sə pea wia cau ama, <<Wu kyane, wu kya shenzə nzalinî, andə Jeriko.>> Pələa à wario sə à yî kùtî a bala mala bə bwama mənana nda atarəi, lùlləi ama Rahap ka, sə à sulə abanî.

² Cau wari aban murəm Jeriko, ama, <<Səni, abea amə Isərayila yina kani yalung nə du man ace shenzə nzali mənia ka.>>

³ Pələa murəm Jeriko tasəban nə mənia yî cau ka aban Rahap, ama, <<Pusə aburana mənana à yiu a bano, sə à yî kùtî a bala mò ka, acemənana à yiu ace shenzə nzali man kat.>>

⁴ Səama bwame ka warinanə aburana mənia bari ka kya səmbərənia. Pələa na ama, <<Məsəcau, aburane yiu a banam, sə mim ngga ən sùrə ban mənana à pur kàm ngga dang.

⁵ Lang malanə bik bu-pwari mənana à nə gîr kún nggea-là nəi nə du ka, aburane puro. Ən sùrə ya bù-ban na à twalo sə à u ka dang. Wu pyangnə atea akaurəa, wun nə bwaltea!>>

⁶ (Sə yî ka angŋa dəmba eamsənia a múr-kurəm sə səmbərənia a tərta akurri záng mənana anzəia a múr-kurəm ngga.)

⁷ Nda aburana man puro aban ká pyangnəata amə'shenzə-nzali man a njargula ká a Nggeasala Jodan a ban yáli nkaring mūr. Lang amə'pyangnəatau uməna ani ka, kún nggea-là ka à gírì.

⁸ Kaniama aburana man nè o a ntulo ka Rahap eau abania a mūr-kurəm,

⁹ sə banggia wia ama, <<Ən sələna ama Yahweh pana wun mənía yì nzali ka, sə nggea bangciu ma'wun bwaləna səm, sə dəm ngga abwana mənana à ndanədo aba nzali mənía ka yiləmia o ace bangga wun.

¹⁰ Səm ongñəna cè sonzəo mala Nggeamūr Nzuno mənana Yahweh sonzəi abadəm wun lang wu purî bá nzali Masar, andə gir mənana wu pàkkî amurəma bari mala amə'Amor, yia Sihon andə Og a nkaring Nggeasala Jodan, mənana wu kiðikia kat-kat ka.

¹¹ Lang səm okce ka, bum səm tükimur, sə koyan ngga babumi bungio atəcau ma'wun. Acemənana Yahweh Bakuli ma'wun ngga, nda Bakuli mana nda a kuli a murû, sə nda mana a banza a nzali ka.

¹² Ado ka, ida wu kánbàm nə lullə Yahweh ama, kəla mənana ən ləmdəa wun pəməboarne ka, wun gbal ka wun nə ləmdə pəməboarne arə bala mala tárrám. Wu pam gir'ləmdəa məbafoe

¹³ ama, wun nə amsə yiləmi tárrám andə nggem andə amə'eambam, andə abwana mənana amalea na kat ka, sə wun nə akmūr səm a bù lú.>>

¹⁴ Sə aburane banggi wi ama, <<Bə a arce tər yiu ma'səm raka, səm nə ləmdəo pəməboarne andə doməsəcau lang Yahweh nə yia pà nzali mənía a babù səm ngga. Bə kə bwa wal-lueó ko amə'bala mò ka, səm gbal ka bə səm wũ.>>

¹⁵ Nda Rahap suləia a nzali nə nggur a məsəkurəm ngga. (Bala male mənana duk kam ngga à bə arə sheran mala nggea-là.)

¹⁶ Sə banggia wia ama, <<Wu dəshi ban ankono, ace mənana amə'pyangnəata wun bəà kəa kum wun dāng. Wu səmbərə kano nongño tărú she bəà nyarna ka. Nənzəmò ka wun nə gandə bwal njar ma'wun wun nə o.>>

¹⁷ Aburane ne wi ama, <<Kána mənía a tsək səm, səm kánbo ka, pà nə bwal səm dāng, shebə a lumsəna amənia yì acautsəa ka:

¹⁸ Lang səm yina nə rəcandəa mala lwa arə nzali ma'wun ngga, kūr mənía yì nggur məbangñe ka arə məsəkurəm mənana a sulə səm kam a nzali ka, sə wu ramba à tárró, andə nggo, andə amə'eambo, andə abwana mənana kat à ndanədo a bala mala tárró ka, abanbwaná a bala mò.

¹⁹ Bwa mənana nying bala mò ka, yì na mənana wal bamurì ka. À pà nə tsəka səm cau arə səm aba mənò ka dāng! Sə bə bwa ka nda atò a bala sə məbane kumi ka, nkile na amúr səm.

²⁰ Səama bə a pusəta səm, a ne abwana gír mənana səm yiu ace ka, kána mô mənía a tsək səm, səm kánbo ka, pà nə bwal səm dāng.>>

²¹ Pələa Rahap bang ama, <<Kəla mana cau ma'wun bang ngga, bə do anggo.>> Nda tasəia bəà u ka, sə à bwal njar à o. Pələa kūr nggur məbangñe arə məsəkurəm.

²² Lang à longña ka, à o amur ankono sə à kya ue kam nongño tărú she lang amə'pyangnəatea nyarna ka. Amə'pyangnəatea altea arə abān kat a njargula sə à kumia dāng.

²³ Pələa aburana mənía bari ka à nyare. À suləi mūr ankono, à yì yàl a nkaring nggeasala sə à yiu aban Jesəwa muna-bwabura mala Nun. À banggi wi gír mənana kat kumia ka.

²⁴ À ne Jesəwa ama, <<Bafo Yahweh pana nzali mənía kat ka a babù səm! Abwana mənana à do a nzalinì kat ka yiləmia na aba ən'o ace bangga səm!>>

3

Yàllí Mùr Jodan

¹ Nə dəmbəri didyal ka, Jesəwa andə amə Isərayila nying Shitim, sə à yiu a Nggeasala Jodan, ban mənana à tsək kàttì sə nənzmò ka à nè yàl a nkaring ngga.

² Anzəm anongŋo tàrú ka, abwana-məgule gya aba kàttì kat,

³ aban pe abwana nzongcau ama: <<Lang wu sənəna Akwati Kùrcau mala Yahweh, Bakuli ma'wun, andə apəris, andə amə'Lawi na aban twale ka, wun nè nying ban mənana wu ndakam ngga, wun nè kpate.

⁴ Anggo, sə wun nè sùrè njar mənana wun nè ká ka, acemənana, wu pələma a mənía yì njar a kə fara dāng. Səama, wu cam zak, bə nre wun andə Akwati bə pa kəla, sauwa mala bakusəu á-tàrú; cè wu na ama, wun nè gbàshìbani tù dāng.>>

⁵ Pələa Jesəwa banggi abwana ama, <<Wu tər bamur rə wun aba doməfele, acemənana lí ka, Yahweh nè pàkki agir-ndələki abalə wun.>>

⁶ Jesəwa pələa banggi apəris ama, <<Wu twal Akwati mala Kùrcau, wu akì abwe damba aban ká nēi.>> Nda à twal Akwati mala Kùrcau aban ká nēi abadəm abwe ka.

⁷ Pələa Yahweh banggi Jesəwa ama, <<Yalung ngga, mə nə tita tsəo, wu dum nə gulo a məsə amə Isərayila kat, ace mənana bəà sələ ama, kəla mana ən pa atà Musa ka, anggo sə mə nə pa atò.

⁸ Banggi apəris mana à twalkiyi Akwati Kùrcau ka, ama: <Lang wu bwaləna kun-gwanyì mala Nggeasala Jodan ngga, wu kùtí a mùr, sə wu cam nggam piu.> >>

⁹ Pələa Jesəwa banggi amə Isərayila ama, <<Wu yiu kani, wu kwakikir wun arə cau mala Yahweh, Bakuli ma'wun.

¹⁰ <<Ani sə wun nè sələ ama, Bakuli məyiləmui ka, nda abalə wun, sə dəm ngga, nə məsəcau, nə pər amə'Kan'ana, andə amə'Hitti, andə amə'Hivi, andə amə'Periz, andə amə'Girgash, andə amə'Amor, andə amə'Jebus, abadəm wun.

¹¹ Wu sənì, Akwati Kùrcau mala Mətala banza kat ka, ndo nè aka wun damba, nè kùtí aba Nggeasala Jodan.

¹² Ado ka, wu twal aburana lum-nong-bari abalə atəu mala amə Isərayila, bwa mwashat a koya tàu.

¹³ Sə lang apəris mənana à kə twal Akwati mala Yahweh, Mətala banza kat, nè tsək kusəia a mùr mala Jodan ani ka, mùr mala Jodan mana kə bangŋa aban yiu ka, nè kasəa, pà nè nggə bang dāng sə nè ram gum-gum.>>

¹⁴ Lang abwe nyìngŋənà kàttì, ace ká yàllí mùr Jodan ngga, apəris mana à twalkiyi Akwati Kùrcau ka, à akì abwe damba aban o.

¹⁵ A kùni pwangiagir-baban kəla man adyan ngga, nda bàkú mana mùr-longŋa mala Nggeasala Jodan kə lumsəna ban nēi ka. Kat andə amani anggo ka, lang apəris mana à twalkiyi Akwati, à yi bwaləna Nggeasala Jodan, sə kusəia jena kún mùr ani ka,

¹⁶⁻¹⁷ mùr mana kə bang aban yiu nəbania ka, kara came, kə bang dāng. Ram gum-gum a bansauwa a bə nggea-là mana à tunəki ama, Adam, tù a ban Zaretan ngga. Sə mùr mana kə bangŋa aban o nə'nzali, aban ká Nggeamùr mala Araba (mana à tunəki ama, Nggeamùr Tubamur* ka), kasə kat-kat. Sə apəris mana à twal Akwati Kùrcau mala Yahweh ka, à cam kàngkàng amur nzali mə'ime, a tsùrú mala Nggeasala Jodan. Amə Isərayila kat ka, à gya, à kùtí amúr nzali mə'ime, ba eauwe mala abwe puppup a nkaring. Anggo, sə abwana yàl a nkaring a ban mana à kə sən bəməsəarəia andə Jeriko ka.

* 3:16-17 3:16-17 Nggeamùr Tubamur ko Luna Nggeamùr.

4

Atali lum-nong-bari mala kasəbaləu

¹ Lang bwapəndəa puppup maləna yàlî nkaring Nggeasala Jodan ngga, Yahweh bangcau nə Jesəwa ama,

² <<Tàr aburana lum-nong-bari abalə abwe, bwa mwashat a koya tàu,

³ sə wu banggia wia ama, <Wu imsəki atali lum-nong-bari aba tsùrú mala Nggeasala Jodan, a ban mənana akusə apəris cam kam kàngkàng ngga; wu eamsəia atà wun wu kya tamsəkia a ban mənana wun nə tsək kàttì kam a dù man yalung ngga.> >>

⁴ Pələa Jesəwa tunə aburana lum-nong-bari mənana à tària abalə amə Isərayila ka, mwashat a koya tàu.

⁵ Jesəwa banggia wia ama, <<Wu kutio wu kyane a tsùrú mala Nggeasala Jodan, a badəm Akwati mala Yahweh Bakuli ma'wun, sə koyan atà wun ngga bə loasə tali mwashat bə twali a nkpamtari; atali lum-nong-bari kat-kat kəla mana làkkì mala atau mala amə Isərayila pàk ka.

⁶ Atali mənəia ka, à nə duk gir'ləmdəa abalə wun. Lang amuna ma'wun nə dī wun a damba ama, <Mana nda balə amənia yì atali aban wun?>

⁷ Pələa wun nə banggia wia ama, <Nda acemənana mùr Nggeasala Jodan kasəa, lang Akwati Kùrcəu mala Yahweh bik kún mur ka. Lang Akwatinī yàlî Nggeasala Jodan ngga, mùr Jodan kasəa.> Acemani ka, amənia yì atali ka, à nə duk gir kasəbaləu aban amə Isərayila tətək.>>

⁸ Amə Isərayila pà kəla mənana Jesəwa banggia wia ama bəà pàk ka. Kəla mənana Yahweh banggi Jesəwa ka, à twalki atali lum-nong-bari aba tsùrú mala Nggeasala Jodan, mwashat ace koya tàu mala amə Isərayila. À eamsəia atəa aban ká kàttì sə à kya tsəia kàm.

⁹ Dəm ngga Jesəwa tamsəki atali lum-nong-bari a tsùrú mala Nggeasala Jodan, a ban mənana akusə apəris mana à twal Akwati Kùrcəu cam kam ngga. Sə à ndakam a banì ba yalung.

¹⁰ Apəris mana à twal Akwati ka, à cam aba tsùrú mala Nggeasala Jodan ba masələata koyagir mənana Yahweh tsəkì Jesəwa nzongcau bə banggi amə Isərayila ka; à kpata gir mənana kat Musa tsəki Jesəwa nzongcau arəia ka. Sə abwe yàl a nkaring akaurəa.

¹¹ Sə lang bwapəndəa kat malna eauwe ka, Akwati mala Yahweh andə apəris eauwe a baməsə abwe.

¹² Aburana mala tàu mala Ruben, andə tàu mala Gad, andə gauwa-tsùrú mala tàu mala Manasa ka, à eau aba kùrrəu a badəm amə Isərayila, kəla mana Musa banggia wia ka.

¹³ Abwana kəla á-lumi-ine aba kùrrəu eauwe a badəm Yahweh ace ká lwa a bawanban mala Jeriko.

¹⁴ A mənə yì pwari ka, Yahweh gusələce Jesəwa a baməsə amə Isərayila kat; sə à banggi wi kəla mana à banggi Musa ka, aba do-yiləmu male kat.

¹⁵ Yahweh ne Jesəwa ama,

¹⁶ <<Banggi apəris mənana à twal Akwati Kùrcəu ka, bəà eapi Nggeasala Jodan.>>

¹⁷ Sə Jesəwa sà'arə apəris ama, <<Wu eapi Nggeasala Jodan!>>

¹⁸ Lang apəris mənana à twal Akwati Kùrcəu mala Yahweh eapənì tsùrú mala Nggeasala Jodan sə bakusə apəris eauna a nza ka, mùr Nggeasala Jodan nyar a banì, sə ali a kun-gwanyì, kəla mənana dīdyal ka.

¹⁹ Abwe eapi Nggeasala Jodan a lumia nongŋo mala zongŋo mədəmbe, sə à kya duk kàttì a Gilgal, a nkanggari Jeriko a buì mala takuli.

²⁰ Jesəwa tamsəki aməno yi atali lum-nong-bari mənana à pwanía aba Nggeasala Jodan ngga, a Gilgal.

²¹ Sə banggi amə Isərayila ama, <<Lang amuna ma'wun nè diki atárríà a damba ama, <Mana ndà balə amənia yi atali ka?>

²² Pələa wun nè banggi amuna ma'wun ama, <Isərayila yàl nkaring Nggeasala Jodan mənía amúr nzali ima.>

²³ Acemənana Yahweh Bakuli ma'wun imsə mūr mala Nggeasala Jodan abadəm wun she lang wu eauna a nkaring ngga. Nda kəla mana Yahweh Bakuli ma'wun pakkí Nggeamūr Nzuno, mənana imsəi abadəm səm she lang səm eauna a nkaring ngga.

²⁴ Pək mənía ka ace mənana abwapəndəa mala anzali banza kat ka bəà sələ ama, bu Yahweh ka ndanə rəcandəa, sə bə wu banggi Yahweh Bakuli ma'wun tətək.>>

5

Kasə-batau a Gilgal

¹ Lang amurəma kat mala nzali Amor mənana a njar-nzali mala Nggeasala Jodan, andə amurəma mala nzali Kan'ana mənana à do a kún nggeamūr ok cau mala sonzəo mala mūr nggeasala mana Yahweh sonzəi abadəm amə Isərayila bà yàlle malea a nkaring ngga, babumia tùmūr sə yiləmia o atəcau mala bangciu mana bwalia arə amə Isərayila ka.

² A bəkú mənə ka Yahweh banggi Jesəwa ama, <<Pək abyau mə'kún-cauwe nə tali-candəa, sə wu kasəi amuna-burana mala amə Isərayila bətea, bəria kasə-batau mala amə Isərayila.>>

³ Nda Jesəwa pək abyau mə'kún-cauwe nə tali-candəa sə kasəi amuna-burana mala amə Isərayila bətea a Gibiyat-haralot* ka.

⁴ Sə mənía ka nda gír mənana tsəa sə Jesəwa kasəia wia bətea ka: abwana mənana kat à purí Masar, mənana aburana na ka, yia aburana mənana à nda ka amə'lwa ka, à wuki kat a babondo a njar, anzəm mənana à purni Masar ka.

⁵ Kat andə amani ama abwana mənana kat à purí Masar ka à kasəia wia bətea ka, amuna mənana à bəlia a babondo a njar, lang à purí Masar ka, à kasəi wia bətea dāng.

⁶ Amə Isərayila gāli aba pədanban bà apələa lumi-ine, gandəa amə'lwa malea mənana à purí Masar ka à wuki kat, acemənana à kwakikiria arə gi Yahweh raka. Yahweh kánbia wia ama pà nè earia wia bəà sən nzali mənana akdamba kánbi akeā ama nè pà səm ngga dāng, yi nzali mənana kiura andə mur'nyi kə bang kəm ngga.

⁷ Amunia mənana loasəia à yi ak bancame malea ka, à nda mənana Jesəwa kasəia wia bətea ka. Yia ka à kum kasə-batau dāng acemənana à kasəia wia bətea a njar dāng.

⁸ Lang à maləna kasəi aburana mala Isərayila bətea puppup ka, à ueo a ban mənana à ndakam a kàtti ka, ba sonzəo mala anpenye.

⁹ Yahweh banggi Jesəwa ama, <<Yalung ngga ən denggəlina kəsəkea mala Masar mana amúr wun ngga, uməna.>> Nda à tunə banì ama †Gilgal ba yalung.

Lamsan Yàlímurû mədəmbe a Kan'ana

¹⁰ Lang amə Isərayila na a là-gumli a Gilgal, a bawanban mala Jeriko ka, à pək lamsan mala Yàlímurû nə pwarikpəra a lum-nong-inea pwari mala zongjoni.

¹¹ Lang à malna lamsan Yàlímurû sə bankwarna ka, à tita lì gírlina mənana à rì a nzali Kan'ana ka; a mənə yi pwari ka, à lì məsəsa mənana à dandəi ka, andə bəredi mənana à pè burè pà arəi raka.

* 5:3 5:3 Gibiyat-haralot ka nda <<Nkono nggú-batau.>> † 5:9 5:9 Gilgal nə lasə Ibəru ka nda <<gəshì.>>

¹² Kpa mala manna kasəa anzəm pwari mənana à lina gírlina mana à rì a nzalini ka; amə Isərayila nyare à kum manna dəm dāng. Twal a bàkú mənə ka à lì gírlina mənana à rì a nzali Kan'ana ka.

Mə'sàrəban mala amə'lwa mala Yahweh pusərəi aban Jesəwa

¹³ Lang Jesəwa na tù aban Jeriko ka, loasə məsəi kara sən bəbwa aban came nə nggeabyau mana kwetəni ka a bui. Jesəwa wari abani sə dī ama, <<A nda atà səm le, ko a nda atà abisəm aməbura?>>

¹⁴ Pələa bwe ear ama, <<Awo; Mə nda mə'sàrəban mala amə'lwa mala Yahweh.>>

Kara Jesəwa bunno, sə sárə nə bəməsəi a nzali sə bang ama, <<Mə nda guro mò, bwaməgule. Mana gírni na a earce mə pa?>>

¹⁵ Mə'sàrəban mala amə'lwa mala Yahweh banggi Jesəwa ama, <<Swár ankura mənana a kusəo ka, acemana ban mənana a cam amurí ka nzali məfele na.>>‡ Pələa Jesəwa pàk anggo.

6

Kpa mala Jeriko

¹ Amə Jeriko ka à gírki akún nggea-là malea kàngkàng ace bangciu mənana à ndanəi arə amə Isərayila ka. À earí kəbwa bə kutio ko bə purí bá nggea-là dāng.

² Sə Yahweh banggi Jesəwa ama, <<Səni, ən pana Jeriko, andə murəm malea, andə akanggərang amə'lwa malea a babuo.

³ We wunə amə'lwa mô kat ka, wu gya wu kàrì nggea-là. Wu pàk anggo kusə mwashat koya pwari arə anongno tongno-nong-mwashat.

⁴ Tsək apəris tongno-nong-bari, koyan atəa ka bə twal njawe gam a bui, bəa kə gya a badəm Akwati Kùrcəu. A tongno-nong-baria pwari ka, wu gya wu kàrì nggea-là kusə tongno-nong-bari, sə apəris bəa kə twang njawe.

⁵ Lang à nə bua njawe, bua məcandəe mala njawe gam, sə tù anzəm mana wu ongəna bua mala mənə yì njawe ka, pələa abwe kat bəa loasə già, bəa mak-gāwàn bāng-bāng; anggo ka sheran mala nggea-là nə kpa a nzali. Sə amə'lwa mô adyan ngga, koyan atəa ka, bə soa aban ká aba nggea-là.>>

⁶ Nda Jesəwa muna-bwabura mala Nun tunə apəris sə banggia wia cau ama, <<Wu twal Akwati Kùrcəu mala Yahweh, sə apəris tongno-nong-bari abalə wun, bəa kyane a badəmbi, koyan atəa ka bə bwal njawe gam a bui.>>

⁷ Pələa Jesəwa banggi abwana ama, <<Wu kutio wu fa. Wu gya wu kàrì nggea-là. Amə'lwa bəa kúti a badəm Akwati Kùrcəu mala Yahweh.>>

⁸ Sə kəla mənana Jesəwa pàní abwe nzongcau ka, apəris tongno-nong-bari kúti a dəmba, koyan atəa ka nə njawe gam a bui, abadəm Yahweh; à kə twang anjawe, sə Akwati Kùrcəu mala Yahweh ka kpatea.

⁹ Amə'lwa kə gya a badəm apəris mənana à kə twang anjawe ka, sə amə'yal-nzəm kpa, à kə gya anzəm Akwati Kùrcəu, sə apəris camarə twang anjawe.

¹⁰ Sə Jesəwa ka tsəki abwana nzongcau ama, <<Wu pà wun nə mak-gāwàn ko wun nə loasə gi wun bəa oè dāng, sə kə cau pà nə pur a kún wun gbal dāng, she pwari mənana mə nə bangga wun ama bə wu mak-gāwàn ngga. Pələa wun nə mak-gāwàn.>>

¹¹ Nda Jesəwa tsəa, à gya à kàrì nggea-là nə Akwati Kùrcəu mala Yahweh; à gya à kàrì kusə mwashat. Pələa à nyare, à kya nong a kàtti.

¹² Pələa Jesəwa lo nə dəmbari dídyal, sə apəris twal Akwati Kùrcəu mala Yahweh.

¹³ Sə apəris tongno-nong-bari, mənana nə anjawe gam a buia, a badəm Akwati Kùrcəu mala Yahweh ka, gya aban ká, sə à camarə twang anjawe. Amə'lwa kə gya a

‡ 5:15 5:15 Balli gbal aba: Pur 3:5; Atúró 7:33.

badəmbəia, sə amə'yal-nzəm kə gya anzəm Akwati Kùrcəu mala Yahweh; sə anjawe camarə bua sə à kə ká.

¹⁴ Sə a baria nongŋo ka, à gya à kàri nggea-là kusə mwashat, sə à nyar a kàtti. Anggo sə à pǎ arə anongŋo tongno-nong-mwashat.

¹⁵ A tongno-nong-baria pwari ka, à lo nə dəmbəri dídɣal nə ban'mbul-mbul, sə à gya à kàri nggea-là kəla mənana à pakkiyi ka, kusə tongno-nong-bari. Nda a pwari mənə nəmuraì sə à gya à kàri nggea-là kusə tongno-nong-bari.

¹⁶ A tongno-nong-baria kàri nggea-là ka, apəris bua njawe, bua məcandəe. Pələ Jesəwa banggi abwana ama, <<Wu mak-gāwàn, acemənana Yahweh pana wun nggea-lê!

¹⁷ Sə nggea-lê andə agir mənana kat abaləi ka, duməna púp wun nə tària aban Yahweh ace kidíkia.* Kə Rahap, yì bɔwama mana do atarəi andə abwana mənana kat atə a bala ka, nda wun nə nyia nəyiləmu ka, acemənana səmbərə amə'shenzə-nzali mənana səm túriá ace shenzə nggea-là ka.

¹⁸ Səama wun ngga wu bwal bamur wun arə agir mənana à tària ace kidíkia ka, acemana bə wu twal abalə agir mənana à tària ace Yahweh ka, wun nə tsək kàtti mala Isərayila nə pələ gír mənana à nə kidiki ka, sə wun nə yinə tanni amurí.

¹⁹ Bolo-azərfa andə bolo-njengələn kat, sə koya gír mənana à pè nə bolo-bángŋá, andə bolo-candəa ka, aməfele na aban Yahweh; duməna púp à nə o aba ndaboalo mala Yahweh.>>

²⁰ Lang à bua-njawe, bua məcandəe mala anjawe, sə lang abwana ongŋəna gi mənə yì bua-njawe ka, à loasə già à mak-gāwàn bəng-bəng; kara sheran mala nggea-là kpa a nzali.† Nda abwe kùtí aba nggea-là, koya bwa ka dəshi badəmbi aban ká, sə à ak nggea-lê.

²¹ Pələa à twalta koya gír mənana kat kə lin'ueo ka aba nggea-lê nə kún nggeabyau; aburana andə amaməna, muna andə bɔwaməgule, andá, anzur andə ambul, andə amədambəriso.

²² Pələa Jesəwa banggi aburana bari mənana à waria shenzə nzalinì ka ama, <<Wu kùtí a bala mala Rahap, yì bɔwama mənana do atarəi ka, sə wu pusə bɔwame andə abwana male kat, kəla mənana wu kánbi wi ka.>>

²³ Nda alaggana mənana à wari a shenzə nzali ka à kutio, sə à pusə Rahap andə tárri, andə nggè, andə amə'eambi amuna-burana, andə abwana male kat. À pusə amə'bala male kat sə à tsəia zak nə kàtti mala Isərayila.

²⁴ Sə nggea-là andə agir mənana kat abaləi ka, à pisəia nə bəsa. Kə bolo-azərfa andə bolo-njengələn, andə agir mana à pea nə bolo-bángŋá, andə bolo-candəa ka, nda à tsəia aba ndaboalo mala bala mala Yahweh ka.

²⁵ Nda Jesəwa amsə yiləmi Rahap, yì bɔwama mənana do atarəi ka, andə amə'bala mala tárri, andə abwana male kat. Sə Rahap do aba Isərayila§ bà yalung, acemənana səmbərə amə'shenzəban mana Jesəwa túriá ace shenzə Jeriko ka.

²⁶ A bàkú mənə ka Jesəwa tsəia à twal kána ama:

<<Suban mala Yahweh bə suləo amúr bwa mənana nə lo ama nə bak mənəia yì nggea-là, Jeriko dəm ngga.*

A kúnì muna-dəmba male sə nə kwakita kusəbǎ, sə a kúnì muna-bwabura mətankwang male

sə nə kwaki akun-nggealê.>>

²⁷ Yahweh na atə Jesəwa, sə lùlləi buà aba nzalinì kat.

* **6:17 6:17** wun nə tària aban Yahweh ace kidíkia ko wun nə tària kəla pàgír aban Yahweh (ace kidíkia). † **6:20 6:20** sheran mala nggea-là kpa a nzali ko Sheran kanggia kpa a nzali, ko bəbbəriki nong líp a nzali. ‡ **6:20 6:20** Balli gbal aba: Ib 11:30. § **6:25 6:25** Sə Rahap do aba Isərayila Balli gbal aba: Mat 1:5. * **6:26 6:26** Balli gbal aba: 1Amur 16:34.

7

À gandə amə Isərayila nə lwa a Ai

¹ Səama amə Isərayila ka, à ləmdə dʷany-i-doməsəcau arə cau mala agir mənana à tària ka, acemənana Akan muna-bwabura mala Karmi,* muna-bwabura mala Zabdi, muna-bwabura mala Zera, a tau mala Yahuda, twal abalə agir mənana à tària ka. Sə bumlulla mala Yahweh earke amúr amə Isərayila.

² Jesəwa túr aburana, à lo a Jeriko aban ká Ai, mənana nda tù aban Bet-aven nə njar-takuli mala Betel ka, sə nea wia ama, <<Wu kyane wu kya shenzə nzalı.>> Sə aburane wario à kya shenzə Ai.

³ Sə à nyar aban Jesəwa à yi banggi wi ama, <<Kəa nying abwana kat bəà kyan kano dāng; tasə aburana kəla á-bari ko á-tàrú bəà kyan nə lwa a Ai. Kəa tsək abwana kat aba tanni aban ká ban mənə dāng, acemənana à nda kpokyak.>>

⁴ Acemani ka, aburana kəla á-tàrú ateà na, à wari a lwa ka, səama amə Ai kya loasətea nə mire.†

⁵ Aburana mala amə Ai wəl lú aburana mala amə Isərayila kəla lumi-tàrú bwamdə tongno-nong-mwashat (36); à pəria lo a kún nggea-là aban ká dār a Shebarim, sə à kya gandəia a bun a bangʷaban. Sə babum abwe tùmúr.

⁶ Pələa Jesəwa sən agir-nggūrəu male sə sarəa a nzali nə bəməsəi abadəm Akwati mala Yahweh bə pwarikpəra, yi andə abwana-məgule mala amə Isərayila. Sə à so tú a bəmuria.

⁷ Sə Jesəwa pakhiwi ama, <<Oi Mətalabangʷo Bakuli, palang sə a yinə səm a nkaring Jodan, ace túr səm a babù amə'Amor, bəà kidíkì səm le? Kəpəna səm uena a takuli mala Jodan!

⁸ We Mətalabangʷo, mana mə nə gandənə na ado, yi mənana amə Isərayila pələna nzəmia arə abia-məbura ka!

⁹ Acemənana amə'Kan'ana andə acili abwana mana kat à do a nzalinì ka, à nə okce sə à nə yia gumbəli səm, à nə esəki lullə səm aba banza. Sə mana awu nə pa ace lùlləú zəkya mò?>>

¹⁰ Yahweh banggi Jesəwa ama, <<Lo! Mana tsəa sə a sarəa a nzali nə bəməsəo anggo?

¹¹ Amə Isərayila pangʷa caubikea; à yələnì kùrcəu mem mana ən pea wia ka; à twalna abalə agir mənana à tària ka; à iu abalə agir mənana à tària ka sə à tsəia abalə agir malea, sə à nana'nyir.

¹² Acemani ka, amə Isərayila pà nə gandə came abadəm abia-məbura dāng.‡ À pələ nzəmia abadəm abia-məbura, acemənana à tàrnia ace kidíkiban.§ Pà Mə nə pa atà wun dəm dāng, shebə wu kidíkina agir mənana à tària ace kidíkiban abalə wun ngga.

¹³ Lo! Tàr abwana sə wu nea wia ama, <Wu tàr bəmur wun ace lí; acemənana Yahweh Bakuli mala amə Isərayila bang ama, <<Abea agir nakam abalə wun, mənana à tàrnia ace kidíkia ka, wun amə Isərayila. Pà wu nə gandənə came a kún abiwun-aməbura dāng shebə wu pusəna agirnì abalə wun mənana à tàrnia ace kidíkia ka.>>>

¹⁴ Acemani ka, li nə dəmbari, atəu ma'wun kat nə yia ramba ace ləmdə bəmur rə wun abadəm Yahweh, tau anzəm tau. Sə tau mənana Yahweh ləmdə ama nda kumcau ka, nə yiu tù arə anggurkwar malea. Sə nggurkwar mənana Yahweh ləmdə ama nda kumcau ka, nə yiu tù arə abala malea. Sə bala mənana Yahweh ləmdə ama nda kumcau ka, aburana mana a balae ka à nə yiu tù abadəm Yahweh mwashat-mwashat.

* **7:1 7:1** Akan muna-bwabura mala Karmi Balli gbal aba: 1Kpa 2:6-7. † **7:4 7:4** Balli gbal aba: Pəris 26:17; Nggur 28:25. ‡ **7:12 7:12** Balli gbal aba: Bal 14:45; Akas 2:14. § **7:12 7:12** à tàrnia ace kidíkiban ko à tàrnia kəla pəgir aban Yahweh (ace kidíkia).

¹⁵ Sə bwa mana à kumi nda twal agir mənana à tària ace kidikia ka, bəà pisəi nə bəsa, yì andə agir mənana kat bwe ndanəi ka, acemənana bwe yàlənì kùrcəu mala Yahweh, sə acemənana yì ka, pàngnənà nggea gir kəsəkya a Isərayila.>>

¹⁶ Nda Jesəwa lo nə dəmbəri dīdyal sə yinə koya tàu mala amə Isərayila tù abadəm Yahweh mwashat-mwashat; sə Yahweh ləmdə ama tàu mala Yahuda na kumcau ka.

¹⁷ Sə Jesəwa yinə anggurkwar mala tàu mala Yahuda tù abadəm Yahweh mwashat-mwashat, sə Yahweh ləmdə ama nggurkwar mala Zera na kumcau ka. Sə yinə abwana-məgule mala koya bala a nggurkwar mala Zera tù abadəm Yahweh mwashat-mwashat, sə Yahweh ləmdə ama bala mala Zabdi na kumcau ka.

¹⁸ A masələate ka Jesəwa yinə koya bəwabura mana a bala mala Zabdi ka tù abadəm Yahweh mwashat-mwashat, sə Yahweh ləmdə ama Akan muna-bəwabura mala Karmi, muna-bəwabura mala Zabdi, muna-bəwabura mala Zera, a tàu mala Yahuda na kumcau ka.

¹⁹ Pələa Jesəwa banggi Akan ama, <<Munem pè Yahweh, Bakuli mala amə Isərayila gulo sə wu pusəta bamuro. Sə wu banggam adyan gir mənana a pək ka; kəa səmbərəmi dāng.>>

²⁰ Sə Akan pè Jesəwa eare ama, <<Məsəcaua, ən pàngnənì Yahweh Bakuli mala amə Isərayila caubikea, sə mənəi ka nda gir mənana ən pē ka:

²¹ Lang ən sən nggea-aura məboarjami mala amə Shinar* abalə agəna-lwa, andə bolo-azərfa shekel gbəman-bəri (200), andə gbəlang bolo-njengəlan mənana dəmbərya male na shekel lumi-tongno (50) ka, pələa ən pək nzumon malea sə ən twalia. Ən təm tūli a nzali aba gumli mem, ən səmbərəia kam andə bolo-azərfa a tərte a nzali.>>

²² Nda Jesəwa tasə amə'na-tərbān, sə à bangnə à wari a gumli mala Akan; sə lang à wari ka, à kya kum agirnì à səmbərənəi aba gumli male nə bolo-azərfa a tərtea a nzali.

²³ Sə à pusəia aba gumli, à yinəia aban Jesəwa sə aban amə Isərayila kat. Sə à tsəia a nzali abadəm Yahweh.

²⁴ Sə Jesəwa andə amə Isərayila kat twal Akan muna-bəwabura mala Zera, andə bolo-azərfa, andə nggea-aura, andə bolo-njengəlan, andə amuna-burana, andə amuna-maməna male, andə andá male, andə amədambərīso andə anzur male, andə gumli male andə agir mənana kat ndanəia ka. Sə à yinəia a Bangnəban mala Ako.†

²⁵ Sə Jesəwa bang ama, <<Mana tsəa sə a yinə mənəi yì tanni ka amúr səm? Yahweh nə yinə tanni amuro yalung.>> Sə amə Isərayila kat bukki nə atali à wal-lui; dəm ngga à bukki aməbala male nə atali sə à pisəia a bəsa andə agirkuma male.

²⁶ Sə à ram atali amurì gum-gum mənana ndakam bà pwari man yalung ngga. Pələa Yahweh pələ nzəmi arə bumlulla male. Acemani ka, bà pwari man yalung ngga, à kə tunə lùllə bənì ama Bangnəban mala Ako.‡

8

À kidiki Ai

¹ Pələa Yahweh banggi Jesəwa ama, <<Cè bangciu pakko ko babumo bungi dāng.* Pwan amə'lwa kat atò, sə wu lo wu kyan nə munəo arə nggea-là Ai. Səni, ən pana wun murəm Ai, andə abwana male, andə nggea-là male, andə nzali male a babù wun.

² Wu pangnə Ai andə murəm male kəla mənana wu pangnə Jeriko andə murəm male ka; kə agirkuma malea andə agirkusəu malea na wun nə gbəwia ace bamurə wun ngga. Wu kùmsəi nggea-lê anzəmi.>>

³ Nda Jesəwa andə amə'lwa kat puro ace kánə munəo arə Ai ka. Jesəwa tərki akanggərang aburana amə'babum-candəa á-lumi-tàrú, sə tasəia nə du bəà kyane.

* **7:21 7:21** Shinar Bè lullə Shinar ka nda Babila. † **7:24 7:24** Bangnəban mala Ako Balli gbal aba: Jes 15:7; Isha 65:10; Hos 2:15. ‡ **7:26 7:26** Ako ka baləi nda <<tanni.>> * **8:1 8:1** Balli gbal aba Nggur 1:21; 7:18; 31:8; Jes 1:9; 10:25.

⁴ Banggia wia ama, <<Wu səni, wun nə kùmsəi nggea-là Ai anzəmi, a ban mənana sappi wi raka, sə wun kat ka wu do aba gilərou mala ká arəi.

⁵ Mim sənə abwana mənana atəm ngga, səm nə gbəshəban nggea-lê. Sə lang aburana mala Ai purna aban yiu arə səm, kəla mənana à pè atadəmbe ka, səm nə wulio, səm nə bangja a badəmbia.

⁶ Sə à nə pərta səm, shebə səm swərənia à upini nggea-là ka. Yia ka à nə bang ama, <À ndarə bangga səm kəla mana à pè a tadəmbə ka.> Sə lang səm ndarə bangja a badəmbia ka,

⁷ wun nə loapi ban kùmsəó, sə wun nə ak nggea-lê, acemənana Yahweh Bakuli ma'wun nə pà wuni a babu wun.

⁸ Tù anzəm mana wu angjəna nggea-lê ka, wu soaki wi bəsa. Wun nə pək gir mənana cau mala Yahweh bang ngga. Wu səni, ən pana wun nzongcau.>>

⁹ Pələa Jesəwa tasəia, sə à puro à wari a ban mənana à nə kùmsə kam ngga, sə à kundə kam, anre Betel andə Ai, a bu njar-nzali mala Ai; sə Jesəwa ka ueo atə abwana a kàtti a dù mənə.

¹⁰ Lang banfana ka, Jesəwa lo nə dəmbari didyal sə ramba amə'lwa male abanbwaná, pələa yì andə abwana-məgule mala amə Isərayila ka à ak dəmba, nə amə'lwa atə aban ká a Ai.

¹¹ Amə'lwa mənana atə puppup ka, à wario à gbəshəban kún nggea-là Ai, sə à kya tsək kàtti nə njar-nza mala Ai, a ban mənana bangjəban nakam anrea andə nggea-lê ka.

¹² Jesəwa twal aburana á-tongno sə tasəia bəa kya kùmsəó anre Betel andə Ai, a bu njar-nzali mala nggea-lê.

¹³ Anggo sə à tamsə amə'lwa ace munəo; bangulea mənana a kàtti ka à tamsəia nə njar-nza mala nggea-lê, sə amə'yál-nzəmia ka nə njar-nzali. Nə du mənə ka Jesəwa suləo aba bangjəbanì.

¹⁴ Lang murəm Ai sən gir mənəia ka, yì andə aburana male mənana a nggea-lê ka, à lo tsuk-tsuk nə dəmbari didyal ace ká je-munəo andə amə Isərayila a ban-je mənana a badəm bawanban Araba ka. Sə yì ka sələ ama à kùmsəni wi anzəm nggea-là dāng.

¹⁵ Jesəwa andə amə Isərayila bəsəkiriəia kəla amə Ai gandənia, sə à bangja a badəmbia aban o nə njarban babondo.

¹⁶ Nda à tunə abwana mənana kat aba nggea-là ka bəa puro ace pərtea, sə aba pərta Jesəwa anggo ka à swəriä à upi nggea-là.

¹⁷ Kə bwabura ueo aba Ai ko Betel mənana pur aban ká pərta Isərayila raka dāng. À nying nggea-là atarəi sə à oa pərta Isərayila.

¹⁸ Pələa Yahweh banggi Jesəwa ama, <<Loasə nkongjo mənana a buo ka sə wu ləmdəi nə njarban Ai, acemənana mə nə pà mənəia yì nggea-là ka a babuo.>> Nda Jesəwa loasə nkongjo mənana a bui ka sə ləmdəi nə njarban nggea-lê.

¹⁹ Tù anzəm mənana Jesəwa loasəna bui a kuli ka, kara aburana mənana à kùmsə a bondo ka à loapi ban kùmsəó malea akaurəa, à twal-mire à kùtí aba nggea-lê à é. Pələa à fərəia à soaki nggea-lê bəsa.

²⁰ Sə lang aburana mala Ai pələ məsəia nənzəmia ka, à sən yele mala nggea-lê aban lo a kuli, sə kə njar pà kəm à nə bangja ace əwá a bui man ko a bui mənə ka dāng. Amə Isərayila mana à nda aban bangja aban ká nə babondo ka, à wuli nənzəmia aban yiu arə amə'pərtea.

²¹ Sə lang Jesəwa andə amə Isərayila kat səni ama aburana mənana à kùmsə a bondo ka à angja nggea-lê, sə yele mala nggea-lê na aban lo a kuli ka, pələa à wulio sə à tita wal aburana mala Ai.

²² Amə Isərayila mənə à kutio aba nggea-là ka, à puro ace yiu arə aburana mala Ai; nda aburana mala Ai kum bamuria à gbəlina a tsurú mala amə Isərayila; abea a bui

man sə abea a bui mənə. Amə Isərayila camarə wal-luia ba, ko kəbwa atea ueo nəyiləmu ko apia wia dāng.

²³ Murəm Ai nəmurəi, nda à bwali andəaməsəi sə à yinəi aban Jesəwa ka.

²⁴ Lang amə Isərayila malna wal-lú aburana mala Ai kat a bawanban a babondo, a ban mənana à pərtea kām, sə yia kat bà masələata bwa ka à walna-lui nə kún nggeabyau ka, amə Isərayila kat nyare a Ai sə à wal-lú abwana mənana abaləi ka nə kún nggeabyau.

²⁵ Abwana mənana kat à wal-luia, aburana andə amaməna, a pwari mənə ka, à nda á-lum-nong-bari (12,000), abwana mala Ai kat.

²⁶ Sə Jesəwa ka nyesə bui mənana ləmdəna nkongŋo nəi ka dāng she lang à twalnata amə Ai kat-kat ka.

²⁷ Kə agirkusəu andə akume-lwa mala nggea-lê na mənana amə Isərayila pwano kəla gəna-lwa ace bamuria ka, kəla mənana Yahweh tsəki Jesəwa nzongcau ka.

²⁸ Nda Jesəwa pisə Ai sə tsəi pələ gígí tətək, kəla mənana barwan na bà yalung ngga.

²⁹ Gyar† murəm Ai a nggun sə dekí kām bà pwarikpəra. Nə pwari-ká-ndwent ka, Jesəwa tsəa ama bəa sulə lui a nggun, bəa túrí a kún nggea-lê. Sə à ramggi wi atali amurí gum-gum, mənana ndakam bà yalung ngga.

Jesəwa nyare kwakita Kùrcəu abəshe a Nkono Ebal

³⁰ A bākú mənə ka Jesəwa bakkí Yahweh, Bakuli mala amə Isərayila gyangŋan ‡amúr Nkono Ebal.

³¹ Bè kəla mənana Musa, guro mala Yahweh akdəmba tsəki amə Isərayila nzongcau ka, kəla mənana à giləi a Maləmce Nggurcau mala Musa ama: <<Wu bakkām gyangŋan mala atali mənana à bunnia nə bunno dāng, sə à paktúró nə bekə girtúró mala bolo-candəa ace giləki rəia raka.>>§ Sə à pagir mala pisəe kəring amurí aban Yahweh, andə pagir mala dotarəu.

³² Nggurcau mala Musa mənana akdəmba giləni ka, Jesəwa bəsələ giləe dəm amúr amənia yí atali ka, a badəmba amə Isərayila.

³³ Isərayila kat, abəri andə amə'là, koyan kat, atārəia andə abwana-məgule, andə aməgulo, andə amə'bashi malea, à gau arə abanì bari sə à cam a koya bui mala Akwati Kùrcəu mala Yahweh, mənana cam abaləu, a badəmba amə twale, yí apəris aməkà Lawi* ka. Gauwa-tsùrú mala abwana ka à cam abadəm Nkono Gerizim, sə bè gauwa-tsùrú ka abadəm Nkono Ebal. À pək mənəia kat aba kpata nzongcau mənana Musa guro mala Yahweh akdəmba pania wia a tadəmbe, ace tsəki amə Isərayila bù ka.

³⁴ Anzəm mənə ka, Jesəwa balli abwana acəu mənana kat aba nggurcau ka, kat andə atsəkbu andə asuban, kəla mənana à giləia aba Maləmce mala Nggurcau ka.†

³⁵ Koməye atà acəu kat mala nzongcau mənana Musa pə ka, Jesəwa ballia abadəm ramba mala Isərayila puppup, kat andə amaməna, andə amuna, andə abəri mənana à do abaləia ka.

9

Kùrkún mala amurəma andə swarkiban mala amə'Gibiyon

¹ Lang cau mala limurəm mala Jesəwa bik ban amurəma mana kat à nda a njar-nzali mala Nggeasala Jodan, yia amurəma mala amə'Hitti, andə mala amə'Amor, andə mala amə'Kan'ana, andə mala amə'Periz, andə mala amə'Hivi, andə mala amə'Jebus, mənana à do aba nzali múr-ankono, andə bá nzali kusə-ankono, andə kún Nggeamúr Məgule aban ká nəban badəmba ankono Lebano ka,

² à ram rəia abanbwáná sə à kpapikunia à nə kánə munəo arə Jesəwa andə Isərayila.

† 8:29 8:29 Gyar: À wal-lui nə kún nggeabyau, à zubi a bumi nə nggun, sə à loasəi gyar a kuli. ‡ 8:30 8:30 Balli gbal aba: Pur 20:24,25; Nggur 27:4-6. § 8:31 8:31 Balli aba: Nggur 27:4-6. * 8:33 8:33 Səni aba: Nggur 31:9,25.

† 8:34 8:34 Səni aba: Nggur 28:2-68; 30:19.

³ Səama lang abwana mənana à do a Gibiyon okce gir mənana Jesəwa pangnə amə Jeriko andə amə Ai ka,

⁴ à twalî bamuria à nè feri, sə abea abwana malea bosəkia rəia kəla à nda ka amə'pwantu mənana à pur a bə nzali kuko ka. À twal agirlina sə à tsəki a'eakəna buku a nzəm amədambəriso malea, sə à twal asambəram mə'e mana à arkya sə à kpakəria ka, a buia.

⁵ À oasəki a'eakəna ankura mənana à kasəkyə sə à swària ka, a kusəia, sə à oasə agir-nggūrəu mənana à tsəurina ka, arəia. Dəm ngga bəredi mənana kat à twal ace girlina malea ka, a'iməne andə abwangine na.

⁶ Pələa à wari a kàtti mala amə Isərayila a Gilgal, sə à ne Jesəwa andə aburana mala Isərayila ama, <<Səm pur a bə nzali kuko. Ida, wu kùrcəu nə səm.>>

⁷ Sə aburana mala Isərayila dika amə'Hivi, ama, <<Yakəla wu ndanədo abalə səm ngga, lang sə səm nə kùrcəu nə wun?>>

⁸ À banggi Jesəwa ama. <<Səm ngga, səm nda ka aguro ma'wun.*>> Sə Jesəwa dia ama, <<Wun nda ka ayana? Sə wu pur nə kəshe?>>

⁹ À eari wi ama, <<Səm aguro mò ka, səm pur a bə nzali bansauwa kuko sə səm yiu, ace lullə Yahweh Bakuli ma'wun. Səm onghəna zəkí mala lulləi, andə gir mənana kat pə a Masar,

¹⁰ andə gir mənana kat pàkkî amurəma bari mala amə'Amor a takuli mala Jodan, yia Sihon murəm mala Heshbon, andə Og murəm mala Bashan, mana do a Ashtarot ka.

¹¹ Abwana-məgule ma'səm andə abwana mənana kat à ndanədo a nzali ma'səm ngga, à bangga səm ama, <Wu twal agirlina mənana nə kánə wun ace bəri mənəia wun nə twal ka. Wu kyane wu kumia sə wu banggia wia ama, <<Səm nda ka aguro ma'wun. Ado ka, wu kùrcəu nə səm.>> >

¹² A pwari mənana səm nying là sə səm lo ace ká aban wun ngga, səm twal bəredi ma'səm mənəia ka andəa pi male, ace girlina ma'səm mənana səm nə li a njar aban yiu ka. Sə ado ka, wu səni! Iməna sə bəwangina.

¹³ Asambəram mənəia ka, abəshe na lang səm lùmsəkia ka, sə adyan ngga wu səni! À arkina. Agir-nggūrəu andə ankura ma'səm ena atəcau mala gya nggea məsauwe mənana səm twal ka.>>

¹⁴ Aburana mala amə Isərayila man eare à li atə abea agirlina mala abwana man, sə à alta nə a kún Yahweh dāng.

¹⁵ Anggo sə Jesəwa kùtí aba eare mala do aba rəpwala nə abwana man, sə kùrcəu nəia, ace dēki abwana malea bəà auwa. Abwana-məgule amur bəwabundəa mala amə Isərayila kángir ama Isərayila nə bwal mənəia yì pàcau ka.

¹⁶ Anongho tàrú anzəm mana amə Isərayila kutina aba kùrcəu andə amə'Gibiyon ngga, amə Isərayila yì ok ama yia ka, abia amə'múrkala na, mənana à ndanədo tù abania ka.

¹⁷ Nda amə Isərayila lo aban ká, sə a tàruia nongho ka, à bik ban anggea-là malea: Gibiyon, andə Shifəra, andə Beerot, sə Kiriāt-Jarim.

¹⁸ Səama amə Isərayila soa munəo arəia dāng, acemənana abwana-məgule amur bəwabundəa angħa dəmba kánbinia wia nə lullə Yahweh, Bakuli mala amə Isərayila. Pələa bəwabundəa kat nggwani arə abwana-məgule malea.

¹⁹ Sə abwana-məgule kat banggi bəwabundəa ama, <<Səm angħa dəmba səm kánbinia wia nə lullə Yahweh, Bakuli mala amə Isərayila, pa səm nə jea dāng.

²⁰ Gir mənana səm nə pangnəia ka, ndya ka: səm nə nyia bəà dum nəyiləmu, ace mənana bumlulla mala Bakuli bəkəa suləo amur səm atəcau mala kána mana səm kánbia wia ka dāng.

* 9:8 9:8 səm nda ka aguro ma'wun ko <<səm eara səm nə duk aguro ma'wun.>>

²¹ Bə səm dekia bəà auwa, səama à nè duk amə'túró kasə nggun andə amə to mūr ace bʷabundəa kat.>> Məno ka nda cau mənana abwana-məgule banggia wia ka.

²² Osso Jesəwa tunə amə'Gibiyon sə dīa ama, <<Palang sə wu swarki səm, wu na səm ama, wu ndanədo kuko, sə yale wu ndanədo kani abalə səm?

²³ Acemani ka, wun nda abata suban: wun nè duk aguro tətək andə amə'túró kasə nggun, andə darəki mur ace bala mala Bakuli mem.>>

²⁴ À earī Jesəwa ama, <<Cau yiu aban səm, aguro mò, ama mbak-kàngkàng Yahweh, Bakuli ma'wun bangjənī guro male Musa ama bə pà wun nzali mənīa ka puppup sə bəà tʷalta abwana mənana à ndanədo abaləi ka kat aba ká ma'wun. Məno ka tsəa ən'o bwal səm kərkər arə wun, ace ayiləmi səm, sə səm pək mənīa yī gīr ka.

²⁵ Səm adyan ngga, səm nda a babu wun. Wu pəkka səm gīr mənana wu səni nda məboarne sə nda pepə a məsə wun ngga.>>

²⁶ Nda Jesəwa pək mənīa ka acea: amsəia a babu amə Isərayila, sə à wal-luia dāng.

²⁷ Səama a pwari mənō ka, Jesəwa tsək amə'Gibiyon à duk amə'túró kasə nggun andə to mur ace bʷabundəa, sə ace gyangjan mala Yahweh, a ban mənana Yahweh nè tārī ka. Sə mənō ka nda gīr mənana à lidəmba nə pe ka bə yalung.

10

Pwari cam piu

¹ Adyan ngga, Adoni-zedek, murəm Urəshalima ok ama, Jesəwa angjəna Ai, kidikini kat-kat, sə pāngjənā nəi kəla mənana pangnə Jeriko andə murəm male ka. Sə lang ok dəm ama, amə'Gibiyon ngga, à alənata do-rəpwala andə Isərayila, sə à nda aban do abaləia ka,

² bangciu bwali kərkər, acemənana Gibiyon ngga, nggea-là məgule na, kəla mwashat atə anggealə-murəm; gulo-kuti Ai, sə aburana male kat ka akanggərang amə'lwa na.

³ Nda sə Adoni-zedek, murəm Urəshalima, túrbān atə Hoham, murəm Hebəron, andə Pīram, murəm Jarmut, andə Jafiya, murəm Lakish, andə Debir, murəm Egəlon ngga, ama:

⁴ <<Wu yiu atam, wu pakkam gbasha. Bə səm kyan nə munəo arə Gibiyon; acemənana yīà ka, à alənata do-rəpwala nə Jesəwa andə amə Isərayila.>>

⁵ Nda amurəma mənīa tongno mala amə'Amor (murəm mala Urəshalima, andə murəm mala Hebəron, andə murəm mala Jarmut, andə murəm mala Lakish, andə murəm mala Egəlon) à ram rəia abanbʷáná sə à eauwe, yīà andə amə'lwa malea, à yī tsək kàtti ace ká arə Gibiyon, sə à warinə munəo arəi.

⁶ Pələa amə'Gibiyon túrbān atə Jesəwa aba kàtti a Gilgal, ama: <<Kəa vwakibu arə aguro mò dāng! Yiu aban səm akaurəa, wu amsə səm! Wu bwala səm nggam, acemənana amurəma mala amə'Amor kat, mənana à ndanədo a nzali mūr-ankono ka, à raməna rəia abanbʷáná arə səm.>>

⁷ Nda Jesəwa lo a Gilgal andə amə'lwa male puppup atə, andə akanggərang aburana kat amə'babum-candəa aban ká.

⁸ Pələa Yahweh banggi Jesəwa, ama, <<Cə bangciu pakko arəia dāng, acemənana ən pano wia a babuo. Ko kə bwa mwashat atea, pà nə gandə came a kuno dāng.>>

⁹ Anzəm mana Jesəwa andə amə'lwa male longjənī Gilgal ka, à gya à mal du sə à yī eau-amur amə'Amor aba yasələban hərkit.

¹⁰ Sə Yahweh túriā aba zurəki abadəm Isərayila, sə Jesəwa andə amə Isərayila limurəm amúriā nə wal-luia, nggea walban a Gibiyon. Amə Isərayila pərtea amur njargula mana eauwe aban ká Bet-Horon ngga; sə à camarə wal-luia a njar kat aban ká dār a Azeka andə Makkeda.

¹¹ Lang amə'Amor nə nggə bangja abadəm amə Isərayila, sə lang à bingjənā bunno mala Bet-Horon ngga, Yahweh túriā wia atali məgulke amúriā nə kuli, amúr njar kat

aban ká Azeka, sə à wukio. Abwana mənana à wũ nə bukkiban mala talimbulo ka, lakkì malea kùti mala abwana mana amə Isərayila wal-luia nə kún nggeabyau ka.

¹² A pwari mənana Yahweh tasəna amə'Amor nēi a babu amə Isərayila ka, Jesəwa bangcau nə Yahweh abadəm amə Isərayila ama:

<<Pwari, cam piu amur Gibiyon,
sə we zongno ka, came, amur Bangṇaban mala Aijalon.>>

¹³ Anggo, sə pwari cam piu, sə zongno gbal ka, came,
bà Isərayila maləna kánə mbweban-akúnì amur abia-məbura ka.

Mənia yì cau ka ndakam a giləe aba maləmce mala Jashar. Pwari came, a bongṇu a bumkuli, sə kpa dāng ba sauwa mala nongno mwashat.

¹⁴ Kə bē pwari pà kām kəla mənə ka dāng, ko a dəmbi ko a nzəmi, mənana Yahweh, kwakikiri oakī bwapəndəa ka. Yahweh ka, munə ace Isərayila.

¹⁵ Pələa Jesəwa nyare andə amə Isərayila kat atè, a kàtti mana a Gilgal ka.

À wal-lú amurəma tongno mala amə'Amor

¹⁶ Aməno yì amurəma tongno ka, à bangṇa à kya səmbərə aba npu, a Makkeda.

¹⁷ Lang à banggi Jesəwa ama, amurəma mənəia tongno ka, à kumənia aban səmbərəa aba npu a Makkeda ka,

¹⁸ Jesəwa bang ama, <<Wu jambərəki atali mēgulke, bəà gír kún npunì, sə wu tasə amə'yalban, bəà kə yal kún mənə yì npu ka.

¹⁹ <<Səama wun nə nggearə wun ngga, wu kəa cam abanì dāng, wu pərta abiwun aməbura! Wu kyan nə munəo arə amə'yál nzəmia. Wu kəa earia wia bəà kutikio abalə anggea-là malea dāng, acemənana Yahweh, Bakuli ma'wun ngga, pana wunia a babu wun.>>

²⁰ Anggo sə yì pa, tù anzəm mana Jesəwa andə amə Isərayila gandənia nə walban məkərkərnì, ue bəti tea-twalna, sə acilia mana à uəo abaləia ka, à kutikina abalə anggea-là mana à kària nə akanggərang sheran ngga,

²¹ pələa amə'lwa mala amə Isərayila puppup nyar aban Jesəwa a kàtti, a Makkeda aba rəpwala. Kəbwa nacau məbane amur amə Isərayila dāng.

²² Pələa Jesəwa na ama, <<Wu mən kún npunì, wu pusə aməno yì amurəma tongno ka, wu yinəia abanam.>>

²³ Anggo sə à pǎ, à pusə aməno yì amurəma tongno, aba npu ka, à yinəia abani; yìà murəm mala Urəshalima, andə murəm mala Hebəron, andə murəm mala Jarmut, andə murəm mala Lakish, andə murəm mala Egəlon.

²⁴ Lang à yinanə amurəma mənəia aban Jesəwa ka, Jesəwa tunə aburana mala amə Isərayila kat, sə banggi amə'sàrəban mala amə'lwa male mənana à wari atè ka, ama: <<Wu sung tù. Wu tsək akusə wun a myal amurəma mənəia ka.>>

Pələa à sung tù sə à tsək akusəia a myalia.

²⁵ Sə Jesəwa banggia wia ama, <<Cè bangciu pàkka wun dāng; sə babum wun bəkəa bungì dāng. Wu cam kàngkàng, sə məsə wun bə candəe.* Ani sə Yahweh nə pangnə abiwun aməbura, mana wu kə kánə lwa arəia ka.>>

²⁶ Nənzəmò ka Jesəwa kwarkia, wal-luia, sə gyarki aluia amur anggun tongno. Anggo sə à nying aluia aban gyare amur anggun, ba kpa mala pwari.

²⁷ Lang pwari kə ká kpa ka, Jesəwa bangcau sə à sulə aluia arə anggun, à túriá aba npu mənana à səmbərə kam dídyal ka, sə à tsəki atali mēgulke a kún npu mənə, mənana à ndakam ba yalung ngga.

²⁸ A kə pwari mənə ka, Jesəwa lì Makkeda. Wal-lú koya bwa a nggea-lə ka andə murəm male nə kún nggeabyau. Kidiki kat-kat andə abwapəndəa mana abaləi ka.

* 10:25 10:25 Səni gbal aba: Nggur 31:7; Jes 1:6-7,9,18.

Nying kəbwa ueo nəyiləmu dāng. Pàkkî murəm mala Makkeda, kəla mana pàkkî murəm mala Jeriko ka.

Limurəm amur anggea-là a njar-kunmur mala Kan'ana

²⁹ Pələa Jesəwa andə amə Isərayila kat lo a Makkeda sə à kutio aban ká a Libna, sə à kya soa munəo arə Libna.

³⁰ Yahweh tasə Libna andə murəm male a babù amə Isərayila. Amə Isərayila gandə nggea-lê andə koya bwa mənana abaləi ka nə kún nggeabyau. À nying kə bwa kàm au dāng. Kəla mənana pangnə murəm Jeriko ka, anggo sə pangnə murəm Libna.

³¹ Pələa Jesəwa andə amə Isərayila kat, nying Libna aban ká Lakish; à kya gumbəli, puro pà kàm dāng, sə kutio pà kàm dāng; sə à wari nə lwa arəi.

³² Pələa Yahweh pà Lakish a babu Isərayila, sə à é a baria nongho. À wal-lú abwana mana à do abaləi ka kat nə kún nggeabyau, kəla mənana à pangnə Libna ka.

³³ Pələa Horam, murəm mala Geza, eauwe yiu ama nə bwali Lakish kàm. Səama Jesəwa gandəi andə amə'lwa male nə munəo, yale nying kə bwa ateà ueo nəyiləmu dāng.

³⁴ Pələa Jesəwa andə amə Isərayila kat, nying Lakish sə à kùtí aban ká a Egəlon. À kya gumbəli, puro pa kàm dāng sə kutio pa kàm dāng, sə à soa munəo arəi.

³⁵ Akə pwari mənəo ka à ak nggea-lê, à wal-lú abwana kat, mənana abaləi ka nə kún nggeabyau, sə à kidiki koya bwa kàm kat-kat, kəla mənana pangnə Lakish ka.

³⁶ Pələa Jesəwa, atārəia andə amə Isərayila kat, à loapi Egəlon, sə à wari nə lwa arə Hebəron.

³⁷ À ak nggea-lê, sə à wal-lú murəm male nə kún nggeabyau, andə abwana mana abaləi ka kat, andə amənana kat abalə anggea-là mana à kàri ka. Nying kəbwa bə au dāng, kəla mənana pangnə Egəlon ngga; tər nggea-lê ace kidikiban kat-kat andə koya bwa mənana abaləi ka.

³⁸ Pələa Jesəwa andə amə Isərayila kat, pələ nənəzəmia, à wari nə munəo arə Debir.

³⁹ À ak nggea-lê andə murəm male andə anggea-là mənana à kàri ka. À walia nə kún nggeabyau. Koya bwa mənana abaləi ka à kidiki kat-kat; yale nying kəbwa bə au dāng. Kəla mana pangnə Hebəron, sə kəla mənana pangnə Libna ka, anggo sə pangnə Debir andə murəm male.

⁴⁰ Anggo sə Jesəwa limurəm nə lwa amur bu-nzali mənəo ka, kya bwal ban nzali mūr-ankono, andə bui mala Negev, andə dulum, andə abunnoban, andə amurəma malea kat. Yale Jesəwa nying kəbwa arə abanì nəyiləmu dāng. Gír mənana kat kə lin'ueo ka twalte kat-kat, kəla mana Yahweh, 'Bakuli mala amə Isərayila, tsəki wi nzongcau ka.

⁴¹ Jesəwa walia, twal a Kadesh-Baniya kya bwal a Gaza, andə bu-nzali Goshen kat, sə sarəa aban ká a Gibiyon.

⁴² Amənia yì amurəma kat andə anzali malea ka, Jesəwa limurəm amúrià aba pur ká lwa kusə mwashat, acemənana Yahweh, 'Bakuli mala amə Isərayila munə ace Isərayila ka.

⁴³ Pələa Jesəwa andə amə Isərayila kat nyare a kàtti, a Gilgal.

11

Limurəm amur anzali mala njar-nza mala Kan'ana

¹ Lang Jabin murəm mala Hazo ok cau mala agir mənəia ka, túrban atà Jobap murəm mala Madon, andə murəm mala Shimron, andə murəm mala Akshaf,

² sə atà amurəma mala nzali mūr-ankono a njar-nza, andə amana a Araba a Chineret nə njar-kúnmur, andə amana a nzali kusə-ankono, andə amana arə amgbangban mala Dor nə njar-nzali,

³ sə atà amə'Kan'ana a njar-takuli andə njar-nzali, andə amə'Amor, andə amə'Hitti, andə amə'Periz, andə amə'Jebus aba nzali mūr-ankono, andə amə'Hivi a kusə nkono Hamon a nzali Mizpa.

⁴ À pur kat andə amə'lwa malea atea, bʷabundəa wurutu kəla məsəsala a kún nggeamūr, nə apər andə awaru-pər nggea mə'lakke.

⁵ Amurəma mənía kat ram rəia sə à yiu, à tsək kàttì abanbʷáná a kún myalmūr Merom, ace kánə lwa arə Isərayila.

⁶ Yahweh banggi Jesəwa ama, <<Cè bangciu pàkkô arəia dāng; lí a bu-pwari mənía ka, mə nə tasəia a babu Isərayila bə wal-luia puppup. Wun nə kasəki amazo kusə apər malea, sə wun nə pisə awaru-pər malea a bəsa.>>

⁷ Nda Jesəwa andə amə'lwa male kat yiu aba yasələban, sə à eau amúrià nə munəo, a myalmūr Merom.

⁸ Sə Yahweh turia a babu Isərayila. À gandəia sə à pərtea kya bwal ban Sidon Məgule, andə Misrefot-Mayim, andə Bangnaban mala Mizpa a njar-takuli. À camarə walía gandəa kəbwa atea ueo mənana au ka dāng.

⁹ Jesəwa pàkkia wia kəla mənana Yahweh tsəki wi nzongcau ama bə pək ka: kasəki amazo kusə apər malea sə pisə awaru-pər malea nə bəsa.

¹⁰ Pələa Jesəwa wuli nənzəmi a bəkú mənə, sə kya lí Hazo, sə wal murəm malea nə kún nggeabyau; Hazo dídyal ka nda là-murəm mala aməno yì anzali-murəm ngga.

¹¹ À twalta koya bwa mənana abaləi ka nə kún nggeabyau, à kidíkia kat-kat; kəbwa pà kàm nə lin'ueo mənana à nyì ka dāng. Sə pisə Hazo nə bəsa.

¹² Jesəwa lì anggea-là kat mala amurəma mənə, andə amurəma malea kat, sə twalte a nə kún nggeabyau, kidíkia kat-kat, kəla mənana Musa guro* mala Yahweh akdəmba tsəki wi nzongcau ka.

¹³ Səama Isərayila pisə bekə nggea-là mənana amúr mgbangban ngga dāng, shekə Hazo nəmurəi nda mənana Jesəwa pisəi ka.

¹⁴ Akume-lwa mala anggea-là mənía kat, andə agirkusəu ka, amə Isərayila gbəwia kəla gəna-lwa. Sə abwapəndəa ka à twalte a puppup nə kún nggeabyau, à nying kəbwa mənana kə lin'ueo ka, bə au dāng.

¹⁵ Kəla mənana Yahweh banggi Musa guro male ka, nda Musa banggi Jesəwa anggo ka, sə Jesəwa pà kəla mənə. Nying bekə gír mənana Yahweh akdəmba tsəki Musa nzongcau ama bə peə ka dāng.

¹⁶ Anggo sə Jesəwa lì mənə yì nzali ka puppup, yì nzali mūr-ankono andə Negev kat, andə nzali Goshen kat, andə nzali kusə-ankono, andə Araba, andə nzali mūr-ankono mala Isərayila andə dulum male,

¹⁷ tite a Nkono Halak sə lo aban ká a Seyir, kya pur a Ba'al-Gat aba Bangnaban mala ankono Lebano a kusə Nkono Hamon. Gandə amurəma malea kat, bwalkia sə wal-luia.

¹⁸ Jesəwa lwa-lwa arə amurəma mənə kat abalə anonggio pas.

¹⁹ Bekə nggea-là pà kàm mənana alta do-rəpwala nə Isərayila ka dāng, she amə'Hivi mənana à ndanədo a Gibiyon ngga. Acilia kat ka à liə a lwa.

²⁰ Yahweh nda mənana tsəia sə à tər bumia ama she à nə yiu arə amə Isərayila nə munəo, ace mənana bəà tària ace kidíkiban, sə bəà kəa kum sən-məsəswatər raka; a kún mani ka bəà kidíkia kəla mənana Yahweh tsəki Musa nzongcau ka.

²¹ A bəkú mənə ka Jesəwa warinə munəo arə aməkà Anak mənana à ndanədo a nzali mūr-ankono ka, sə twalte: a Hebəron, andə Debir, andə Anap, andə abān mənana kat à ndakam aba nzali mūr-ankono mala Yahuda andə nzali mūr-ankono mala Isərayila ka. Jesəwa kidíkia kat-kat andə anggea-là malea.

* 11:12 11:12 Balli gbal aba: Nggur 20:16-17.

²² Bekə bwa Anak ue kàm aba nzali mala amə Isərayila dāng. Shekə bá Gaza, andə bá Gat, andə bá Ashdot nda mənana abea ue kam ngga.

²³ Anggo sə Jesəwa ak nzalinì puppup, kəla mənana Yahweh akdəmba banggi Musa ka. Sə Jesəwa pè amə Isərayila bə duk nzali libala malea, sə gakkì, koya tau ka kum kāmbe male.

Nda amə Isərayila usələi lwa ka.

12

Amurəma mənana amə Isərayila lia a munəo ka

¹ Amənia ka à nda ka amurəma mala nzali a takuli mala Jodan, mənana amə Isərayila lia a lwa sə à ak nzali malea arəia, tite a Bangəaban mala Arnon sə sarəa aban ká a Nkono Hamon, andə Araba kat nə njartakuli ka:

² Sihon murəm mala amə'Amor mənana do a Heshbon sə domurəm male twal a Aruwa mənana nda a nzong Bangəaban Arnon, sə twal a tsùrú mala bangəabanì aban ká Nggeasala Jabok, yì nzong-nzali mala amə'Amon; mənana nda gauwa-tsùrú mala Giləyat ka;

³ andə Araba aban ká Nggeamùr Chineret, nə takuli, sə aban ká Nggeamùr mala Araba, yì Nggeamùr Tubamur, nə njartakuli, njar ká a Bet-Jeshimot; sə nə njar-kunmur aban ká bunnoban a kusə Nkono Pisga;

⁴ andə Og, murəm Bashan, mənana nda mwashat abalə acili amə'Refa mənana à do a Ashtarot andə Edəri,

⁵ sə duk-murəm a bù-nzali mənana lo a Nkono Hamon aban ká a Saleka, sə a Bashan kat aban ká a nzong-nzali mala amə'Geshur andə mala amə'Ma'aka ka, andə gauwa-tsùrú mala Giləyat, yì nzong-nzali mala Sihon murəm mala Heshbon.

⁶ Musa, guro mala Yahweh, andə amə Isərayila gandəia. Sə Musa, guro mala Yahweh pè amə'tau mala Ruben, andə amə'tau mala Gad, andə gauwa-tsùrú mala amə'tau mala Manasa bə duk girkuma malea.

Amurəma mənana Jesəwa gandəia ka

⁷ Amənia ka à nda ka amurəma mala nzali mənana Jesəwa andə amə Isərayila gandəia a nkaring Jodan, nə njar-nzali, twal a Ba'al-Gad aba bangəaban Lebano aban ká Nkono Halak, a njar-kúnmur mənana tù aban Seyir ka. Jesəwa pè atau mala amə Isərayila nzali mənia ka bə duk girkuma malea arə anggəsan malea,

⁸ aba nzali múr-ankono, aba dulum, aba Araba, aba bunnoban, aba pədanban, sə aba Negev. Nzali mənia díďyal ka nda nzali-do mala amə'Hitti, andə amə'Amor, andə amə'Kan'ana, andə amə'Periz, andə amə'Hivi, sə amə'Jebus:

⁹ murəm mala Jeriko, mwashat; murəm mala Ai, mənana a nkanggari Betel ka, mwashat;

¹⁰ murəm mala Urəshalima, mwashat; murəm mala Hebəron, mwashat;

¹¹ murəm mala Jarmut mwashat; murəm mala Lakish, mwashat;

¹² murəm mala Egəlon, mwashat; murəm mala Geza, mwashat;

¹³ murəm mala Debir, mwashat; murəm mala Geda mwashat;

¹⁴ murəm mala Horma, mwashat; murəm mala Arat, mwashat;

¹⁵ murəm mala Libna, mwashat; murəm mala Adulam, mwashat;

¹⁶ murəm mala Makkeda, mwashat; murəm mala Betel, mwashat;

¹⁷ murəm mala Tapuwa, mwashat; murəm mala Hefa, mwashat;

¹⁸ murəm mala Afek, mwashat; murəm mala Lasharon, mwashat;

¹⁹ murəm mala Madon, mwashat; murəm mala Hazo, mwashat;

²⁰ murəm mala Shimron-Meron, mwashat; murəm mala Akshaf, mwashat;

²¹ murəm mala Ta'anak, mwashat; murəm mala Megido, mwashat;

²² murəm mala Kadesh, mwashat; murəm mala Jokneyam a Kamel, mwashat;

²³ murəm mala Dor a mgbangban mala Dor, mwashat; murəm mala Goyim a Gilgal, mwashat;
²⁴ sə murəm mala Tərza, mwashat;
 Amurəmanì kat ka, à nda lumi-tàrú-nong-mwashat.

13

Nzali mənana ueo à malaká lì raka

¹ Lang Jesəwa ena kutsuk sə apələa male lakkina ka,* Yahweh banggi wi ama, <<A ena kutsuk sə apələa mò lakkina kər̀kər̀ sə cili nzali nakam kpəm mənana ueo à malaká é raka.

² Mənia ka nda nzali mənana ue ka:

Abu-nzali mala amə Filisti kat, andə abu-nzali mala amə'Geshur kat;

³ (lo a Nggeasala Shihor a njar-takuli mala Masar aban ká nzong-nzali mala Ekəron a njar-nza ka, à kè balli atà anzali mala amə'Kan'ana, kat andə amani ama amurəma tongno mala amə Filisti a Gaza, andə Ashdot, andə Ashkelon, andə Gat, sə Ekəron na à bwali ka); Bu-nzali mala amə'Avit

⁴ a njar-kunmur; nzali mala amə'Kan'ana kat twal a Meara mala amə Sidon aban ká Afek, aban ká nzong-nzali mala amə'Amor;

⁵ andə nzali mala amə Gebal;† andə Lebano kat nə takuli, twal a Ba'al-Gad a kusə Nkono Hamon aban ká Lebo-Hamat.

⁶ Sə mala abwana mənana kat à ndanədo a nzali mūr-ankono, twal a Lebano aban ká Misrefot-Mayim, yia amə Sidon kat ka, Mim nə bamúràm, Mə nə pəria abadəm amə Isərayila. Duməna púp awu nə gakki nzalinì amur amə Isərayila bə duk nzali libala malea, kəla mana Ən banggo ka.

⁷ Ado ka gapi atau tongno-nong-ine andə gauwa-tsùrú mala tàu mala Manasa nzali man, bə duk nzali libala malea.>>

Gau nzali libala a takuli mala Jodan

⁸ Cili gauwa-tsùrú mala amə'tàu mala Manasa, andə amə'tàu mala Ruben, andə amə'tàu mala Gad ka,‡ à kuməna nzali libala malea, mənana Musa pea wia a nkaring mala Nggeasala Jodan a takuli, kəla mənana Musa guro mala Yahweh angja damba pania wia ka.

⁹ Nzong-nzali malea tite a Aruwa (a kún Bangnaban mala Arnon), andə nggea-là mana a tsùrú mala bangnabanì ka, andə bawan-mgbangban mala Medeba pupup aban ká Dibon,

¹⁰ andə anggea-là kat mala Sihon murəm mala amə'Amor, mənana yálmúr abwana a Heshbon, aban ká nzong-nzali mala amə'Amon;

¹¹ kat andə Giləyat, yì bu-nzali mala amə'Geshur andə amə'Ma'aka, andə Nkono Hamon andə Bashan kat, aban ká Saleka,

¹² mənana nda domurəm kat mala Og a Bashan, yì mənana yálmúr abwana díďyal a Ashtarot andə Edəri ka. (Yì Og ka, nda kə bwa Refa mənana ue ka.) Yia mənə kat ka, Musa gandəia a lwa sə ak nzali malea.

¹³ Səama amə Isərayila gandə pər amə'Geshur andə amə'Ma'aka dāng, acemani ka à lidamba nədo abalə amə Isərayila bə yalung.

¹⁴ Kə tàu mala Lawi nəmurəi nda mənana Musa pea wia nzali libala raka;§ gír'libala malea ka, à nda ka aboro mənana abwe yinəia ace pàgír nə bəsa aban Yahweh, Bakuli mala amə Isərayila ka, kəla mənana Yahweh pàcau abania ka.

Bu-nzali mana à pè amə'tàu mala Ruben ngga

* **13:1 13:1** Balli gbal aba: Jes 14:10; 23:1. † **13:5 13:5** Gebal ko Bibəlos ‡ **13:8 13:8** Balli gbal aba: Jes 12:6; Bal 32:33. § **13:14 13:14** Balli gbal aba: Jes 14:3-4; Bal 18:20-32.

¹⁵ Mənia ka nda nzali libala mənana Musa pè amə'tàu mala Ruben arə anggurkwar malea ka:

¹⁶ Bù-nzali malea tite a Aruwa, a kún Bangṇaban Arnon, andə nggea-là mənana a tsùrú mala bangṇaban mənə, andə bawan-mgbangban kat mala Medeba;

¹⁷ Heshbon, andə anggea-là male kat, mənana à kàri aba bawan-mgbangban ngga; Dibon, andə Bamot-Ba'al, andə Bet-Ba'al-Meyon,

¹⁸ andə Jahaz, andə Kedemot, andə Mefaat,

¹⁹ andə Kiriyatem, andə Sipma, andə Zeret-Shahar amúr mgbangban mala bangṇabanì;

²⁰ andə Bet-Piyor, andə bum-nkono Pisga andə Bet-Jeshimot;

²¹ alá mənana kat amur bawan-mgbangban, andə nzali-murəm kat mala Sihon, murəm mala amə'Amor, mənana yálmúr abwana a Heshbon, mənana Musa limurəm amurí andə amúrú mala amə Midiyan, yìà Evi, andə Rekem, andə Zur, andə Hur, andə Reba, amə'tamurəm mana à camata Sihon, sə à ndanədo a nzali mənə ka.

²² Bil'am muna-bwabura mala Beyor mə'bánṅnə-bánṅna gbal ka, nda abalə abwana mana amə Isərayila wal-luia a munəo, nə kún nggeabyau ka.

²³ Nzong-nzali mala amə'tàu mala Ruben ngga, nda kún Nggeasala Jodan. Mənə ka nda nzali libala mala amə'tàu mala Ruben arə anggurkwar malea, nə anggea-là andə amuna-là malea.

Bu-nzali mana à pè amə'tàu mala Gad ka

²⁴ Mənia ka nda nzali libala mənana Musa pè amə'tàu mala Gad arə anggurkwar malea ka.

²⁵ Nzong-nzali malea ka nda Jaza, andə anggea-là mala Giləyat kat, andə gauwa-tsùrú mala nzali Amon, aban ká Aruwa, mənana nda a takuli mala Rabba ka;

²⁶ sə twal a Heshbon aban ká Ramat-Mizpe andə Betonim, sə lo a Mahanayim aban ká bu-nzali Debir;

²⁷ sə aba bangṇaban ngga Bet-Haram, Bet-Nimra, Sukkot andə Zafon, yì cili nzali-murəm mala Sihon, murəm mala Heshbon, bù-nzali mənana a takuli mala Nggeasala Jodan, aban ká masələata kún Nggeamùr Chineret.*

²⁸ Mənə ka nda nzali libala mala amə'tàu mala Gad arə anggurkwar malea, nə anggea-là andə amuna-là malea.

Bù-nzali mana à pè tàu mala Manasa ka

²⁹ Mənia ka nda nzali libala mənana Musa pè gauwa-tsùrú mala amə'tàu mala Manasa arə anggurkwar malea ka.

³⁰ Bù-nzali malea tite a Mahanayim, sə kpapi andə Bashan, nzali-murəm puppup mala Og, murəm mala Bashan, andə anggea-là lumi-tongno-nong-mwashat kat mala Jayir mənana à nda a Bashan ngga;

³¹ andə gauwa-tsùrú mala nzali Giləyat, andə Ashtarot, andə Edəri, yì anggea-là mala nzali-murəm mala Og a Bashan. Abân mənia ka à nda mənana à kasəi abwana mala Makir, muna-bwabura mala Manasa, ace gauwa-tsùrú mala amuna mala Makir arə anggurkwar malea ka.

³² Amənə ka à nda ka nzali libala mənana Musa gaki a bawanban mala nzali Mowap, a nkaring Nggeasala Jodan nə njar-takuli ka.

³³ Səama tàu mala Lawi ka, Musa pea wia kə nzali libala dāng; Yahweh Bakuli mala amə Isərayila ka, nda gír'libala malea, kəla mənana Yahweh banggia wia ka.

* 13:27 13:27 Nggeamùr Chineret ko Nggeamùr Galili.

14

À gau nzali mənana a njar-nzali mala Jodan ngga

¹ Amənia ka à nda ka anzali libala mana amə Isərayila â, a nzali Kan'ana, mənana Eleaza pəris andə Jesəwa muna-bwabura mala Nun, andə abwana-məgule amur abala-kàu mala atau mala amə Isərayila gakia wia bə duk girkuma malea ka.

² Gau nzalinì amur atau tongno-nong-ine nə gauwa-tsùrú ka, à pè nə bwal-shishar, kəla mənana Yahweh tsəki Musa nzongcau ka.

³ Musa ka angəa dəmba panì atau bari nə gauwa-tsùrú, nzali libala malea a takuli mala Jodan, sə amə'Lawi ka pea wia kə nzali libala atə amə Isərayila dāng.

⁴ Aməkà Yisəfu ka atau bari na, Manasa andə Ifərem, sə à pè amə'Lawi kə kāmbe mala nzali libala aba nzalinì dāng. A kún mani ka, à pea wia anggea-là mənana à nə duk kam ngga, andə anzali ace yál agirkusəu malea, sə ace agirkuma malea.

⁵ Amə Isərayila à gaki nzalinì, à kpata nzongcau mənana Yahweh tsəki Musa ka.

Nzali mənana à pè Kalip ka

⁶ Pələa amə'tàu mala Yahuda yiu aban Jesəwa a Gilgal. Sə Kalip muna-bwabura mala Jefune bwa-Keniz ne wi ama, <<A sùrəna rə cau mənana Yahweh banggi Musa, yì bwa mala 'Bakuli, a Kadesh-Baniya, amur səm sənə we ka.

⁷ Mə ndanə apələa lumi-ine lang Musa guro mala Yahweh túrām a Kadesh-Baniya ace shenzə nzalinì ka. Sə ən nyare ən banggi wi cau kəla mənana nda a babumam ngga.

⁸ Səama amə'eambam mənana səm wari sənəia ka, à bungi babum abwe; sə mim ngga ən kpata Yahweh 'Bakuli mem nə babumam kat.

⁹ Acemani ka, Musa kángir a mənə yì pwari ka ama, <Mbək-kàngkàng ban mənana kat a par kusəo kam ngga, nə duk gír'libala mò wunə amunio tətək, acemənana we ka a kpanata Yahweh 'Bakuli mô nə babumo kat.>*

¹⁰ Səni, ado ka, Yahweh nyìngnənam nəyiləmu, kəla mana pàcau ka, abalə apələa lumi-ine bwamdə-tongno mənəia à kùtí ka; Yahweh pàcau mənəia ka aban Musa a bákú mənana Isərayila na aban gya a babondo ka. Sə ado ka, səni, mə ndanə apələa lumi-tongno-nong-tàrú nə məsəi tongno yalung.

¹¹ Mə ndanə rəcandəa piu yalung kəla mənana mə ndanəi a pwari mənə Musa túrām nəi ka; rəcandəa mem dídyal ka, nda rəcandəa mem ado, ace lwa sə ace ká andə nyare.

¹² Ado ka, pam mənəia yì nzali múr-nkono mənana Yahweh bangcau male a pwari mənə ka. We nə nggearəo ka, a ongəəa a pwari mənə ka ama, amə'Anak nakam, sə anggea-là malea ka à gulkio sə à kària nə akanggərang sheran. Earka Yahweh nə pà atam, sə mə nə pəria kəla mənana Yahweh bang ngga.>>

¹³ Pələa Jesəwa tsəki Kalip muna-bwabura mala Jefune bù, sə pe wi Hebəron bə duk gír'libala male.

¹⁴ Acemani ka, Hebəron duk gír'libala mala Kalip muna-bwabura mala Jefune bwa-Keniz bà pwari man acemənana kpata Yahweh, 'Bakuli mala amə Isərayila nə babumi kat ka.

¹⁵ Dídyal ka lullə Hebəron nda Kiriyat-Arba;† (acemana Arba ka, nda bwa mənana kàr amə'Anak kat ka.) Nda sə nzalinì usələi lwa ka.

15

Nzali libala mənana à kasəi tàu mala Yahuda ka

* 14:9 14:9 Balli gbal aba: Bal 14:24; Nggur 1:36. † 14:15 14:15 Kiriyat-Arba ka bələi nda <<nggea-là mala Arba.>>

¹ Nzali mənana à kasəî tau mala Yahuda arə anggurkwar malea ka, kya bik nzong-nzali mala amə'Edom, sə sarəa aban ká a pədanban Zin aba Negev dār nə njar-kunmur.

² Nzong-nzali malea a njar-kunmur ka, tite a masələata kúnban mala Nggeamùr Tubamur a lumgumban mənana sən njar-kunmur ka,

³ sə sarəa wari a njar-kunmur mala Eauwe Akrabbim, sə sarəa aban ká Zin. Kya eau nə njar-kunmur a Kadesh-Baniya, sə lidəmba aban ká Hezəron. Sə eau aban ká a Addar, sə san aban ká nə bui mala Karka.

⁴ Kutio aban ká Azəmon sə sarəa wari arə myalmùr nzong-nzali Masar, sə kya masələa a nggeamùr. Məno ka nda nzong-nzali malea nə njar-kunmur.

⁵ Nzong-nzali malea nə njar-takuli ka, nda Nggeamùr Tubamur aban ká a mádi Nggeasala Jodan.

Nzong-nzali malea nə njar-nza ka, tite a lumgumban mala Nggeamùr Tubamur a ban mádi Nggeasala Jodan,

⁶ eauwe aban ká a Bet-Hogəla, sə sarəa aban ká nə njar-nza mala Bet-Araba, sə kutio aban ká aban Tali mala Bohan, muna-bwabura mala Ruben.

⁷ Nzong-nzalinì lo a Bangəaban mala Akor, eauwe a Debir, sə pələ nə njar-nza aban ká Gilgal (mənana à sən baməsəarəia andə Eauwe Adumim nə bú njar-kunmur mala myalmùr ka). Pələa yì nzong-nzali ka kutio aban ká aban amádi-mùr mala En-Shemesh sə sarəa aban ká En-Rogel.

⁸ Pələa nzong-nzalinì eau nəba Bangəaban mala Ben Hinom aban ká bunnó mala amə'Jebus (mənana nda Urəshalima ka) nə njar-kunmur, pələa eauwe aban ká bong mgbangban mənana sən baməsəarəia andə Bangəaban mala Ben Hinom nə njar-nzali, mənana nda a masələata Bangəaban mala amə'Refa nə njar-nza ka.

⁹ Pələa nzong-nzali mənìa twal a bong mgbangbanì, sə dəshi ban amgbede mùr mala Neftowa, sə lo a ban məno ka, kya pur a ban anggea-là mala Nkono Efəron. Pələa sarəa sə kya pələa aban ká a Ba'ala (mənana gbal à tunəi ama Kiriya-Jarim ngga).

¹⁰ Pələa nzong-nzalinì kàr nə njar-nzali a Ba'ala aban ká a Nkono Seyir. Kya kàrà a bui mala njar-nza aban ká a bunnó mala Nkono Jeyarim (mənana à tunəi ama Chesalon ngga) a njar-nza, sə suləo aban ká Bet-Shemesh. Pələa kúti nə Timna.

¹¹ Nzong-nzali mənìa pələa sarəa aban ká bunnó mala Ekəron nə njar-nza, sə dəshi Shikəron. Pələa san aban ká a Nkono Ba'ala, sə sarəa aban ká a Jabneel. Kya masələa a Nggeamùr Mediterani.

¹² Nzong-nzali malea a njar-nzali ka nda Nggeamùr Mediterani. Aməno ka, à nda ka nzong-nzali mənana à kàrì tau mala Yahuda arə anggurkwar malea ka.

Nzali mənana à pè Kalip ka (Akas 1:12-15)

¹³ Kəla mənana Yahweh tsəki Jesəwa nzongcau ka, Jesəwa pè Kalip, muna-bwabura mala Jefune kəmbe nzali atà abwana mala Yahuda. Pè wi Kiriya-Arba, mənana à tunəi ama Hebəron ngga. (Arba ka nda tár Anak).

¹⁴ Sə Kalip pər atəu tərú mala amə'Anak: Sheshai andə Ahiman andə Talmai, aməkà Anak.*

¹⁵ Pələa lo kano sə warinə munəo arə abwana mənana nədo a Debir ka. Lullə Debir didyal ka nda Kiriya-Sefer.

¹⁶ Pələa Kalip bang ama, <<Bwa mənana kat lì Kiriya-Sefer nə lwa ka, mə nə pè wi boarnsarilem Aksa bə duk māmí.>>

¹⁷ Nda Otəniyel,† muna-bwabura mala Kenaz, mə'kyauwa Kalip lì, sə Kalip pè wi boarnsarile Aksa duk māmí ka.

* 15:14 15:14 Səni aba: Bal 13:22,28,33; Nggur 9:2; Jes 21:11. † 15:17 15:17 Səni aba: Akas 3:8-11.

¹⁸ Lang Aksa yina ka, nacau nə Otəniyel ace mənana bə zəmbi wi tárrí Kalip bə pè wi nzali a liro. Pələa Aksa suləî nzəm mədambəriso male, sə Kalip dī ama, <<Mana a earkice?>>

¹⁹ Pələa eari wi ama, <<Ida, bəwamuram. Nzali mənana a pam ngga nda a Negev,[‡] ado ka pam ban mənana ndanə amgbede mūr ka gbal.>> Nda Kalip pè wi amgbede mūr mana a mgbang-ban andə amgbede mūr mana a tūliban ngga.

Anggea-là mala Yahuda

²⁰ Mənia ka nda nzali libala mənana à kasəî abwana mala tàu mala Yahuda arə anggurkwar malea ka.

²¹ Anggea-là mənana amala abwana mala Yahuda na a masələata kún ban, a njar-kunmur aban ká a nzong-nzali mala amə'Edom ngga à nda ka:

Kabzeel, andə Eda, andə Jagur,

²² andə Kina, andə Dimona, andə Adada,

²³ andə Kedesh, andə Hazo, andə Itənan,

²⁴ andə Zif, andə Telem, andə Beyalot,

²⁵ andə Hazo-Hadata, andə Keriyot-Hezəron (mənana nda Hazo ka),

²⁶ andə Amam, andə Shema, andə Molada,

²⁷ andə Haza-Gada, andə Heshmon, andə Bet-Pelet,

²⁸ andə Haza-Shual, andə Biyasheba, andə Biziyotiya,

²⁹ andə Ba'ala, andə Iyim, andə Ezem,

³⁰ andə Eltolat, andə Chesil, andə Horma,

³¹ andə Zikəlag, andə Madəmana, andə Sansana,

³² andə Lebaot, andə Shilhim, andə Ayin, sə Rimon: yia kat ka anggea-là lumi-bari-bwamdə-tongno-nong-ine na andə amuna-là malea.

³³ Anggea-là mənana à nda a kusə ankono ka à nda ka:

Eshtawol, andə Zora, andə Ashna,

³⁴ andə Zanoa, andə En-Ganim, andə Tapuwa, andə Enam,

³⁵ andə Jarmut, andə Adulam, andə Soko, andə Azeka,

³⁶ andə Sharayim, andə Aditayim, andə Geder, andə Gederotayim: anggea-là lum-nong-ine andə amuna-là malea.

³⁷ Sə Zenan, andə Hadasha, andə Migədal-Gad,

³⁸ andə Dileyan, andə Mizəpe, andə Jokteel,

³⁹ andə Lakish, andə Bozəkat, andə Egəlon,

⁴⁰ andə Kabon, andə Lamam, andə Chitəlish,

⁴¹ andə Gederot, andə Bet-Dagon, Naama sə Makkeda: anggea-là lum-bwamdə-tongno-nong-mwashat andə amuna-là malea.

⁴² Sə Libəna, andə Eta, andə Ashan,

⁴³ andə Ifta, andə Ashna, andə Nezip,

⁴⁴ andə Keyila, andə Akzip, sə Maresha: anggea-là tongno-nong-ine andə amuna-là malea.

⁴⁵ Sə Ekəron andə alá andə amuna-là male;

⁴⁶ sə twal a Ekəron aban ká nggeamūr, yì alá mənana a nkanggari Ashdot ka, andə amuna-là malea.

⁴⁷ Sə Ashdot, andə alá andə amuna-là male; sə Gaza, andə alá andə amuna-là male kya uk dār pur a myalmūr nzong-nzali Masar, andə abān arə gwanyi mala Nggeamūr Mediterani.

⁴⁸ Anggea-là mənana à nda amúr ankono ka, à nda ka:

Shamir, andə Jattir, andə Soko,

⁴⁹ andə Danna, andə Kiriya-Sanna (mənana nda Debir ka),

[‡] 15:19 15:19 Negev ka bu-nzali na a njar-kunmur, ban mənana mbulo kə nya kam bəti ka.

⁵⁰ andə Anap, andə Eshtemo, andə Anim,
⁵¹ andə Goshen, andə Holon, sə Gilo: anggea-là lum-nong-mwashat andə amuna-là malea.
⁵² Sə Arap, andə Duma, andə Eshan,
⁵³ andə Janim, andə Bet-Tapuwa, andə Afeka,
⁵⁴ andə Humta, andə Kiriya-Arba (mənanə nda Hebəron ngga), sə Ziyor: anggea-là tongno-nong-ine andə amuna-là malea.
⁵⁵ Sə Mawon, andə Kamel, andə Zif, andə Jutta,
⁵⁶ andə Jezəril, andə Jokdeyam, andə Zanoa,
⁵⁷ andə Kayin, andə Gibiya, sə Timna: anggea-là lum andə amuna-là malea.
⁵⁸ Sə Halhul, andə Bet-Zur, andə Gedor,
⁵⁹ andə Maarat, andə Bet-Anot, sə Eltekon: anggea-là tongno-nong-mwashat andə amuna-là malea.
⁶⁰ Sə Kiriya-Baal (mənanə nda Kiriya-Jarim ngga), andə Rabba: anggea-là bari andə amuna-là malea.
⁶¹ Anggea-là mənanə à nda aba pədanban ngga à nda ka: Bet-Araba, andə Middin, andə Sekaka,
⁶² andə Nipshan, andə Nggea-là Tubamur, sə Engedi: anggea-là tongno-nong-mwashat andə amuna-là malea.

Amə'Jebus

⁶³ Səama amə'Jebus, yì abwana mənanə à ndanədo a Urəshalima ka, § abwana mala Yahuda gandə pəria dāng. Nda tsəa sə amə'Jebus do atārəia andə abwana mala Yahuda ba yalung ngga.

16

Nzali mana à kasəi atau mala Ifərem andə Manasa ka

¹ Nzali mənanə à kasəi təu mala Yisəfu ka, tite a Nggeasala Jodan, nə takuli mala amgbeade-mùr mala Jeriko, kya kùti nəba pədanban, sə kùti aba nzali mùr-ankono aban ká Betel.
² Lo a Betel kya bwal Luz, sə kutio bik nzong-nzali mala amə'Arkit a Atarot.
³ Pələa dīlì nə njar-nzali aban ká a nzong-nzali mala amə Jafəlet, sə kutio wari a nzong ban Bet-Horon mənanə a bəngnəban ngga, kya bwal Geza, sə kya masələa a kún nggeamùr.
⁴ Aməkà Yisəfu, yì atau mala Manasa andə Ifərem kum nzali man yì duk nzali libala malea.
⁵ Mənia ka nda bu-nzali mənanə à gapì təu mala Ifərem arə anggurkwar malea ka: Nzong mala nzali libala malea nə njar-takuli ka, lo a Atarot-Addar aban ká Bet-Horon mənanə a mgbəngban ngga,
⁶ sə sarəa umnə nggeamùr. Lo a Mikmetat a njar-nza, pələ nə takuli aban ká a Ta'anak-Shilo, pələa kùti a dəmba nəi aban ká Januwa, nə takuli.
⁷ Lo a Januwa kya sulə aban ká Atarot andə Na'ara, kya je Jeriko, sə yì masələa a kún Nggeasala Jodan.
⁸ Lo a Tapuwa ka, nzong-nzalinì kùtì nə njar-nzali aban ká a muna-mùr Kana, sə kya masələa a kún nggeamùr. Mənia ka nda nzali libala mənanə à kasəi təu mala Ifərem arə anggurkwar malea ka,
⁹ kpapi andə anggea-là mənanə à tərìa ace abwana mala Ifərem aba nzali libala mala aməkà Manasa ka; anggea-là mənə kat andə amuna-là malea.

¹⁰ Səama yià ka à pər amə'Kan'ana mənana à ndanədo aba Geza ka dāng; acemani ka, amə'Kan'ana do abalə abwana mala Ifərem ba yalung, səama, à tsəia púp bə à kə pakkia wia atúró məkwanə.

17

Nzali ace tau mala Manasa mənana a njar-nzali ka

¹ Mənia ka, nda nzali mənana à kasəi tau mala Manasa, muna-dəm̄ba mala Yisəfu ka. Aməkà Makir, mənana nda muna-dəm̄ba mala Manasa sə dəm̄ ngga nda tár Giləyat ka, à pea wia abu-nzali Giləyat andə Bashan a takuli mala Jodan, acemənana yià ka, akanggərang amə'lwa na.

² Nzali mənana a njar-nzali mala Jodan ngga, à pè acili abwana mala Manasa arə anggurkwar malea; yì amə'kà Abiyeza, amə'kà Helek, amə'kà Asəriyel, amə'kà Shekem, amə'kà Hefa, andə amə'kà Shemida. Yià mən̄ia ka, à nda ka aburana amə'kà Manasa, muna-bwabura mala Yisəfu, arə anggurkwar malea.

³ Zelofihat, muna-bwabura mala Hefa, muna-bwabura mala Giləyat, muna-bwabura mala Makir, muna-bwabura mala Manasa ka, kum muna-bwabura dāng; amuni ka amuna-maməna na, sə alulləia ka, à nda ka Mala, andə Noha, andə Hogəla, andə Milka, sə Tərza.

⁴ À wari aban Eleaza pəris, andə Jesəwa muna-bwabura mala Nun, andə abwana-məgule sə à bang ama, <<Yahweh banggi Musa ama bə pà səm nzali libala atà amə'eam səm amuna-burana.>> Nda Jesəwa pea wia nzali atà amə'eam tárrià, kəla mana Yahweh bang ngga.

⁵ Acemani ka, tau mala Manasa kum akāmbe lum mala nzali, tsəa amúr abu-nzali Giləyat andə Bashan, mənana à nda a takuli mala Jodan ngga,

⁶ acemənana amuna-maməna mala tau mala Manasa ka, à kum nzali libala atà amuna-burana male. Bù-nzali Giləyat ka, nda mənana à pè acili amə'kà Manasa ka.

⁷ Nzong-nzali mala tau mala Manasa ka, twal a nzong-nzali mala Asha, kya bwal a Mikmetat, mənana nda a badəm Shekem ngga. Sə nzong-nzalinì ka, twal a njar-kunmur, aban ká aban abwana mənana à do a En-Tapuwa* ka.

⁸ (Nzali mənana kàri Tapuwa ka, mala aməkà Manasa na, səama là Tapuwa, mana nda a nzong-nzali mala Manasa ka, mala aməkà Ifərem na.)

⁹ Pələa nzong-nzalinì sulə nə njar-kunmur wari a muna-mùr Kana. Anggea-là mənana a njar-kunmur mala muna-mùrnì ka, amala Ifərem na abalə anggea-là mala Manasa. Nzong-nzali mala Manasa ka, nong arə kún muna-mùrnì nə njar-nza, sə kya masələa a nggeamùr.

¹⁰ Bù-nzali mənana nə njar-kúnmur ka, mala tau mala Ifərem na, sə mənana nə njar-nza ka, nda mala tau mala Manasa. Nggeamùr ka, nda nzong mala bù-nzali Manasa nə njar-nzali, sə bù-nzali malea ka je mala Asha a njar-nza andə mala Isaka a takuli.

¹¹ Aba bù-nzali Isaka andə mala Asha dəm̄ ngga, à pè tau mala Manasa alá mən̄ia ka: Bet-shan andə amuna-là male, Ibəlem andə amuna-là male, andə abwana mana à do a Dor (mənana a mgbangban ngga),† andə En-dor, andə Ta'anak, andə Megido, andə amuna-là malea mənana à kària ka.

¹² Səama aməkà Manasa gandə ak anggea-là mən̄ia ka dāng, acemənana amə'Kan'ana shambumia ama à pà nə nying do aba nzalinì dāng.

¹³ Lang amə Isərayila kuməna rəcandəa kpəm ngga, à tsək amə'Kan'ana púp abata atúró məcandəe, səama à pəri kat-kat, ama bəà purì bá nzalinì dāng.

* **17:7 17:7** En-Tapuwa ko ban mgbeade-mùr mala Tapuwa. † **17:11 17:11** (mənana a mgbangban ngga) bələi nə kún Ibəru ka à bwalte dāng.

¹⁴ Pələa aməkà Yisəfu banggi Jesəwa ama, <<Palang sə a pa səm gauwe mwashat mala nzali, andə kāmbe mwashat bə duk gîr'libala ace səm, kat andə amani ama səm nda nyangsang, acemənana yi pur ado ka, Yahweh tsəngjəná səm bù?>>

¹⁵ Pələa Jesəwa nea wia ama, <<Bə wun ngga wu lakkì pas, sə nzali mūr-ankono mala Ifərem kyapa wun ngga, wu kyan nə nggearə wun aba ndà-nggun, aba nzali mala amə'Periz, andə mala amə'Refa, wu kya wal-nggun ace kumbi bamurə wun ban.>>

¹⁶ Pələa aməkà Yisəfu pa eare ama, <<Nzali mūr-ankono karə səm dāng, sə amə'Kan'ana, mana à ndanədo a dulum ngga, à ndanə awaru-pər mana à pea nə bolo-candəa ka, kəm andə aməno à do a Bet-shan andə amuna-là male ka, andə aməno à do a bangjaban mala Jezəril ka.>>

¹⁷ Pələa Jesəwa banggi bala mala Yisəfu, yia abwana a tau mala Ifərem andə tau mala Manasa ama, <<Wun ngga, wu bundəo, wu lakkì pas, sə wun ndanə rəcandəa kərkər. Kāmbe nzali mwashat bərbər na à nə kasəa wun ngga dāng.

¹⁸ Nzali mūr-ankono puppup nə duk ma'wun. Kat andə amani ama ndà-nggun na ka, wun nə gandə wal nggun, sə abān mala anzong male mənana à tangja aban ká kuko ka, wun nə ea bə duk girkuma ma'wun; acemənana wun nə pər amə'Kan'ana, kat andə awaru-pər mala bolo-candəa malea, sə kat andə amani ama à ndanə rəcandəa ka.>>

18

Gau cili nzali a Shilo

¹ Pələa binala amə Isərayila puppup ramba a Shilo, sə à loasə Tara Ban Peri a banì. Kat andə amani ama à lina nzalinì, sə nda abata rəcandəa malea ka,

² atau tongno-nong-bari mala amə Isərayila malaká kum nzali libala malea dāng.

³ Nda Jesəwa banggi amə Isərayila ama, <<Nə sau lang sə wun nə dəndi arə ká ak nzali mənana Yahweh, 'Bakuli mala aká wun pàna wunì ka?

⁴ Wu twal aburana tărú a koya tau. Mə nə tasəia bəa kyane bəa gya aba nzalinì kat. Bù-nzali mənana à nə earce bə duk nzali libala malea ka, bəa kanikirəi nə pusə nyouləa-nzong mala nzalinì; sə bəa nyare bəa yiu abanam.

⁵ À nə gau nzalinì arə abān tongno-nong-bari; Tau mala Yahuda ka, nə lidəmba nədo a bù-nzali malea a njar-kunmur, sə atau mala Yisəfu ka, a bu-nzali malea a njar-nza.

⁶ Wu pusə nyouləa-nzong mala nzalinì mənana wun nə gauwi arə abu-nzali tongno-nong-bari ka, sə wu yinəi abanam. Mə nə tsək wun, wun nə bwal-shishar akani abadəm Yahweh 'Bakuli ma'wun.

⁷ Amə'Lawi ka, à pənə kə kāmbe mala nzali mənana à kasəia wia atà wun ngga dāng, acemənana dobuno-pəris mala Yahweh ka, nda libala malea. Sə atau mala Gad, andə Ruben, andə gauwa-tsùrú mala tau mala Manasa ka, à angja dəmba à kuməna nzali libala malea, mənana Musa guro mala Yahweh kasənia wia a nkaring takuli mala Nggeasala Jodan ngga.>>

⁸ Nda aburana man lo sə à wario, anzəm mana Jesəwa pània wia mənəia yì kwarkiru ka ama, <<Wu gya aba nzalinì, wu peləpa male, sə wu pusə nyouləa-nzong male. Sə wu nyare wu yiu abanam. Sə akani a Shilo, mə nə tsək wun, wun nə bwal-shishar abadəm Yahweh 'Bakuli ma'wun.>>

⁹ Nda aburana man wario sə à kya gya arə abān aba nzalinì, sə à kanikirəi nə nyoulə nzong male aba mbu-maləmcə.* yì abān mala alá mənana abaləi, andə gakia mənana à gaki arə abu-nzali tongno-nong-bari ka. Pələa à nyare aban Jesəwa aba kàtti a Shilo.

* 18:9 18:9 mbu-maləmcə ka nda nggú giləgijr mana à kə kàrì ka.

¹⁰ Jesəwa pələa tsəia à bwal-shishar abadəm Yahweh a Shilo, sə gau nzalini amur atau mala amə Isərayila mənana à ue ka, nə banggi koya tau ka kāmbe nzali mənana nə kum ngga.

Nzali libala mala tau mala Benjami

¹¹ Bwal-shishar mədəmbe ka, kpa amúr tau mala Benjami andə abwana a nggurkwar male. Bù-nzali malea mənana à kum ngga, nong a nre ka atau mala Yahuda andə Yisəfu.

¹² A njar-nza ka, nzong-nzali malea tite a kún Nggeasala Jodan, sə eauwe aban ká suləo mala mgbang-ban mala Jeriko. Pələa eauwe kúti nəba nzali múr-ankono nə njar-nzali, sə kya pur a pədanban mala Bet-Aven.

¹³ Twal a ban mənə ka, nzong-nzalini san nə njar Luz aban ká mgbang-ban mala Luz (mənana nda Betel ka). Pələa sulə aban ká Atarot-Addar, amúr nkono mənana nda a Bet-Horon nə njar-kunmur ka.

¹⁴ Pələa nzong-nzalini kàr a bù njar-nzali mala nkono mənə mənana nda a Bet-Horon ngga, sə um nə njar-kunmur aban ká Kiriati-Baal (mənana nda Kiriati-Jarim ngga). Là mənə ka mala abwana mala Yahuda na. Məno ka nda nzong-nzalini nə bú njar-nzali.

¹⁵ Nzong-nzali malea a bù njar-kunmur ka, tite a nzəm lá Kiriati-Jarim, sə sarəa um nə njar-nzali aban ká a ban amgbede mūr mala Neftowa.

¹⁶ Pələa nzong-nzalini suləo aban ká a nkanggari nkono mənana sən baməsəarəia andə Bangnaban mala Ben-Hinom, mənana nda a masələata Bangnaban mala Amə'Refa nə njar-nza ka. Pələa lidəmbe suləo aban ká a Bangnaban mala Hinom, nə njar-kunmur mala bunno mala amə'Jebus, sə dilì wari a En-Rogel.

¹⁷ Pələa kàr nə bù njar-nza aban ká a En-Shemesh, sə lo kano ka, wari a Gelilot, mənana à sən baməsəarəia andə Eauwe Adumim ngga. Pələa dilì wari aban Tali mala Bohan muna-bwabura mala Ruben.

¹⁸ Lidəmbe aban ká a bunno mala Bet-Araba nə njar-nza sə dilì wari a Araba.

¹⁹ Pələa nzong-nzali mənə sana o a bunno mala Bet-Hogəla nə njar-nza. Sə kya masələa a lumgumban mala Nggeamúr Tubamur nə njar-kúnmur, a mádi mala Nggeasala Jodan. Məno ka nda nzong-nzalini a bù njar-kunmur.

²⁰ Nggeasala Jodan ngga nda nzong male a bù njar-takuli. Aməno ka à nda ka anzong mala nzali libala mənana à kasəi abwana a tau mala Benjami arə anggurkwar malea ka.

²¹ Anggea-là mənə ka, amala tau mala Benjami arə anggurkwar male na: Jeriko, andə Bet-Hogəla, andə Emek-Keziz,

²² andə Bet-Araba, andə Zemarayim, andə Betel,

²³ andə Avim, andə Para, andə Ofəra,

²⁴ andə Kefar-Amoni, andə Ofəni, sə Geba; anggea-là lum-nong-bari andə amuna-là malea.

²⁵ Sə Gibiyon, andə Rama, andə Beerot,

²⁶ andə Mizpa, andə Kefira, andə Moza,

²⁷ andə Rekem, andə Irpeel, andə Tarala,

²⁸ andə Zela, andə Haelef, nggea-là mala amə'Jebus (mənana nda Urəshalima ka), andə Gibiya, sə Kiriya; anggea-là lum-nong-ine andə amuna-là malea. Məno ka nda nzali libala mənana à kasəi abwana a tau mala Benjami arə anggurkwar malea ka.

19

Nzali libala mala tau mala Shimiyon

¹ Baria bwal-shishar kpa amur tàu mala Shimiyon, amur aməkau a tàu mala Shimiyon arə anggurkwar malea. Nzali libala malea nongŋo aba baləu mala nzali libala mala tàu mala Yahuda.

² Alá malea ka à nda ka: Biyasheba (ko Sheba), andə Molada,

³ andə Haza-Shual, andə Bala, andə Ezem,

⁴ andə Eltolat, andə Bethul, andə Horma,

⁵ andə Zikəlag, andə Bet-Markabot, andə Hazar-Susa,

⁶ andə Bet-Lebawot, sə Sharuhen; anggea-là lum-nong-tàrú andə amuna-là malea.

⁷ Sə Ayin, andə Rimon, andə Eta, sə Ashan; anggea-là ine andə amuna-là malea,

⁸ andə alá mənana kat à kàrì anggea-là mənìa ka kya pur a Baalat-Biya (ko Rama) a Negev. Məno ka nda nzali libala mənana à kasəi abwana a tàu mala Shimiyon arə anggurkwar malea ka.

⁹ Nzali libala mənana à kasəi tàu mala Shimiyon ngga à twali aba mənana à pè tàu mala Yahuda ka, acemənana bù-nzali mala Yahuda biki gulo acea; acemani ka, à kasəi tàu mala Shimiyon nzali libala aba mala Yahuda.

Nzali libala mala tàu mala Zebulu

¹⁰ Tàruia bwal-shishar ka nda mala tàu mala Zebulu arə anggurkwar malea. Bù-nzali malea ka o kya bwal Sarit.

¹¹ Sə twal kano ka um nə njar-nzali kya bik Marala, sə je Dabeshet andə bangŋaban mənana a njar-takuli mala Jokneyam ngga.

¹² Sə lo a Sarit ka, um nə njar-takuli, nə ban eauwe mala pwari a nzong-nzali mala Chislot-Tabo. Lo kano ka o a Daberat, sə eauwe aban ká a Jafiya.

¹³ Lo kano ka, san nə njar-takuli aban ká a Gat-Hefa andə Et-Kazin, sə lang sarəa wari a Rimon ngga, kàr aban ká Neyya.

¹⁴ Pələ nə njar-nza aban ká a Hanaton sə kya masələa a bangŋaban mala Ifta-El.

¹⁵ Alá aba bù-nzali malea ka à nda ka: Kata, andə Nahalal, andə Shimron, andə Idala, sə Betalami; anggea-là lum-nong-bari andə amuna-là malea.

¹⁶ Məno ka nda nzali libala mala tàu mala Zebulu arə anggurkwar malea, kpapi andə anggea-là mənə andə amuna-là malea.

Nzali libala mala tàu mala Isaka

¹⁷ Inea bwal-shishar ka, pur ace tàu mala Isaka arə anggurkwar malea.

¹⁸ Alá aba bù-nzali malea ka, à nda ka: Jezəril, andə Kesulot, andə Shunem,

¹⁹ andə Hafarayim, andə Shiyon, andə Anaharat,

²⁰ andə Rabit, andə Kishiyon, andə Ebez,

²¹ andə Remet, andə En-Ganim, andə En-Hada, andə Bet-Pazez.

²² Nzong-nzalinì gbal ka je Tabo, andə Shahazuma, andə Bet-Shemesh, sə masələa a Nggeasala Jodan; anggea-là lum-bwamdə-tongno-nong-mwashat andə amuna-là malea.

²³ Məno ka nda nzali libala mala tàu mala Isaka arə anggurkwar malea, kpapi andə anggea-là mənə andə amuna-là malea.

Nzali libala mala tàu mala Asha

²⁴ Tongnoia bwal-shishar ka, yi pur ace tàu mala Asha arə anggurkwar malea.

²⁵ Alá aba bù-nzali malea ka, à nda ka: Helkat, andə Hali, andə Beten, andə Akshaf,

²⁶ andə Alamelek, andə Amat, andə Mishal. A njar-nzali ka, je Kamel andə Shiho-Libənat,

²⁷ pələa wuli nə njar-takuli, o a Bet-Dagon sə kya je Zebulu andə bangŋaban mala Iftahel nə njar-nza mala Bet-Emek andə Neyel. Pələa lidəmba nə njar-nza aban ká a Kabul,

²⁸ andə Ebəron, andə Rehob, andə Hammon, andə Kana, sə u dār a Sidon Məgule.

²⁹ Pələa nzong-nzalinì kàr aban ká a Rama, kya bik kanggərang nggea-là mala amə Taya. Kàr aban ká a Hosa, sə kya masələa a Nggeamùr Mediterani tù a ban Mahalap,* andə Akzip,

³⁰ andə Uma, andə Afek, sə Rehop. Anggea-là andə amuna-là malea kat ka à nda lumi-bari-nong-bari.

³¹ Məno ka nda nzali libala mala tàu mala Asha arə anggurkwar malea, kpapi andə anggea-là məno andə amuna-là malea.

Nzali libala mala tàu mala Naftali

³² Tongno-nong-mwashatia bwal-shishar ka yiu pur ace aməkà Naftali, ace aməkà Naftali arə anggurkwar malea.

³³ Nzong-nzali malea ka, tite a Helef andə nggun-məgule mala Zaananim, sə kutio o a Adami-Nekep, andə Jabneel sə lidəmba o a Lakum, sə kya masələa a Nggeasala Jodan.

³⁴ Pələa nzong-nzalinì kàr nə njar-nzali aban ká a Azənot-Tabo, sə lo kano ka, o a Hukok, kya je Zebulu a bù njar-kunmur, Asha a njar-nzali, sə Yahuda a njar-takuli a Nggeasala Jodan.

³⁵ Akanggərang alá malea ka à nda ka: Zidim, andə Zer, andə Hamat, andə Rakat, andə Chineret,

³⁶ andə Adama, andə Rama, andə Hazo,

³⁷ andə Kedesh, andə Edəri, andə En-Hazo,

³⁸ andə Yiron, andə Migdal-El, andə Horem, andə Bet-Anat, sə Bet-Shemesh; anggea-là lum-bwamdə-tongno-ine andə amuna-là malea.

³⁹ Məno ka, nda nzali libala mala tàu mala Naftali arə anggurkwar malea, kpapi andə anggea-là məno andə amuna-là malea.

Nzali libala mala tàu mala Dan

⁴⁰ Tongno-nong-baria bwal-shishar ka, yiu pur ace aməkà Dan arə anggurkwar malea.

⁴¹ Alá aba bù-nzali libala malea ka, à nda ka: Zora, andə Eshtawol, andə Ir-Shemesh,

⁴² andə Shaalabin, andə Aijalon, andə Itəla,

⁴³ andə Elon, andə Timna, andə Ekəron,

⁴⁴ andə Elteke, andə Gibeton, andə Baalat,

⁴⁵ andə Jehut, andə Bene-Berak, andə Gat-Rimon,

⁴⁶ andə Me-Jarkon, andə Rakkon, andə bù-nzali mənana a nkābe Jopa ka.

⁴⁷ Nənzəmò ka, abiubura gandə amə Dan sə à pəria à nying bù-nzali malea. Pələa à warinə munəo arə bè là à tunəi ama Leshem. À lì sə à wal-lú abwana mənana à duk kam ngga nə kún nggeabyau; à é pələ malea, sə à duk kam. À nggađi lullə lê nə lullə keâ Dan.

⁴⁸ Məno ka nda nzali libala mala tàu mala abwana mala Dan arə anggurkwar malea, kpapi andə anggea-là məno andə amuna-là malea.

Nzali libala ace Jesəwa

⁴⁹ Lang à maləna gaki abú-nzali ace libala ka, amə Isərayila pè Jesəwa, muna-bwabura mala Nun, nzali ace libala abaləia.

⁵⁰ Kəla mənana Yahweh tsəkia wia nzongcau ka à pè wi nggea-là mənana earkice ka, yì nggea-là Timnat-Sera a nzali múr-ankono mala Ifərem. Bak nggea-lê sə duk kam.

⁵¹ Aməno ka, à nda ka anzali libala mənana Eleaza pəris, andə Jesəwa muna-bwabura mala Nun, andə abwana-məgule amur abala-kàu mala atəu mala amə Isərayila gakiə nə bwal-shishar a Shilo abadəm Yahweh, a bankutio aba Tara Ban-Peri ka. Anggo sə à yì mal gau nzalinì.

* 19:29 19:29 Mahalap ko <<Mehebel>>

20

Anggea-là àwá

¹ Yahweh banggi Jesəwa ama,

² <<Banggi amə Isərayila ama, <Wu tər anggea-là àwá, mənana ən bangga wun nə kún Musa,

³ ama bwa mənana kat wal-lú bwa sə pà kpakpak raka, ko pè aba dwanyi-sələe ka, bwe nə gandə bangña nə ká kàm ngga. Anggea-lê nə dupa wun ban-auwa ace apí mə'pě-gbal a kúnì nkila mana à sukki ka.

⁴ Nə bangña nə o aba mwashat atà aməno yì anggea-là ka, sə nə nggá cam a bankutio aba patal mala kún nggea-là, sə nə bəlkuni amur gír mənana kumban ngga, abadəm abwana-məgule mala mənəno yì nggea-là ka. Sə à nə kùtí nēi aba nggea-là atèa, sə à nə pe wi bando abaləia.

⁵ Bə mə'pě-gbal a kúnì nkila mana à sukki ka, bangña yiu atè ka, bəà kəa pè wi mə'wal-lú mənəno dāng, acemənana pà nə sələe male sə wal-lú bì dāng, sə binəməsəi gbal dīdīyal dāng.

⁶ Yi ka nə ueo aba nggea-là mənəno ka, she pwari mənana caməna abadəm bwabundəa ace kasə bashi ka, sə ba lú mala pəris məgule mana a buno a bākú mənəno gírñi kumban ngga. Sə mə'wal-lú nə gandə nyare a bala male a là mənana pur kàm sə bangña yiu ka.> >>

⁷ Nda à tər Kadesh a Galili, aba nzali mūr-ankono mala Naftali, andə Shekem aba nzali mūr-ankono mala Ifərem, andə Kiriyat-Arba (mənana à kə tunəi gbal ama Hebəron) ngga, aba nzali mūr-ankono mala Yahuda.

⁸ A nkaring Jodan a takuli mala Jeriko ka, à tər Beza a babondo amur bawan-mgbangban aba bù-nzali mala tər Ruben, andə Ramot a Giləyat, aba bù-nzali mala tər Gad, sə Golan a Bashan aba bù-nzali mala tər Manasa.

⁹ Amənia ka, à nda ka anggea-là mənana à tər ia ace amə Isərayila sə ace abəri mənana à ndanədo abaləia ka, ama bwa mənana kat wal-lú kəbwa aba dwanyi-sələe ka, bə bangña bə u kam ace kum àwá a bù mə'pě-gbal a kúnì nkila mənana à sukki ka, ba pwari mənana caməna abadəm bwabundəa à pāngjəni wi bashi ka.

21

Anggea-là mala amə'Lawi

¹ Pələa abwana-məgule amur abala-kàu mala amə'Lawi sung tər aban Eleaza yì pəris, andə Jesəwa muna-bwabura mala Nun, andə abwana-məgule amur abala-kàu mala atau mala amə Isərayila.

² À bangcau nəia a Shilo a nzali Kan'ana ama, <<Yahweh pà nzongcau nəban Musa ama bəà pà səm anggea-là mənana səm nə do abaləia, atərəia andə anzali-yálgir malea ace agirkusəu ma'səm.>>

³ Nda amə Isərayila pè amə'Lawi amənia yì anggea-là nə anzali-yálgir malea mənana à kasəa abalə anzali libala malea ka, kəla mənana nzongcau mala Yahweh bang ngga.

⁴ Bwal-shishar mədəmbe kpa amur anggurkwar mala amə'Kohat. Nda amə'Lawi mənəia mənana aməkà Haruna na ka, à kum anggea-là lum-nong-tərú a bù atau mala Yahuda, andə Shimiyan andə Benjami, nə bwal-shishar.

⁵ Acili amə'Kohat ka, à kum anggea-là lum a bù tər Ruben, andə tər Dan, andə gauwa-tsùrú mala tər Manasa, nə bwal-shishar.

⁶ Amə'Gashon ngga, à kum anggea-là lum-nong-tərú, nə bwal-shishar, a bù anggurkwar aba tər Isaka, aba tər Asha, aba tər Naftali, sə aba gauwa-tsùrú mala tər Manasa, a Bashan.

⁷ Amə'Merari arə anggurkwar malea ka, à kum anggea-là lum-nong-bari a bù tau mala Ruben, tau mala Gad, andə tau mala Zebulu.

⁸ Amənia yì anggea-là andə anzali-yálgìr malea ka, amə Isərayila pè amə'Lawi, nə bwal-shishar, kəla mənana Yahweh pà nzongcau nəban Musa ka.

Anggea-là ace aməkà Haruna

⁹ Anggea-là mənana à tunə alulləia abalə abu-nzali mala tau mala Yahuda andə mala tau mala Shimiyaon ngga,

¹⁰ à pè aməkà Haruna mənana à pur aba mwashat atə anggurkwar mala amə'Kohat, a tau mala Lawi ka, acemənana bwal-shishar mədəmbe ka, kpa amúrià.

¹¹ À pea wia Kiriyat-Arba, mənana à tunəi nə lullə Arba yì tár Anak, sə adyan ngga à tunəi ama Hebəron ngga, aba nzali múr-ankono mala amə Yahuda, atārəia andə anzali-yálgìr male mənana à kàrì ka.

¹² Səama, ababan andə amuna-là mənana à kàrì nggea-lê ka, à angŋa dəmbe à pànì Kalip, muna-bwabura mala Jefune kəla girkuma male.

¹³ Tsəà amur Hebəron (mənana nda mwashat atə anggea-là àwá ace bwa mənana wal-lú ka) nə anzali-yálgìr male ka, à pè aməkà Haruna Libna nə anzali-yálgìr male,

¹⁴ andə Jatər nə anzali-yálgìr male, andə Eshtemowa nə anzali-yálgìr male,

¹⁵ andə Holon nə anzali-yálgìr male, andə Debir nə anzali-yálgìr male,

¹⁶ andə Ayin nə anzali-yálgìr male, andə Jutta nə anzali-yálgìr male, sə Bet-Shemesh nə anzali-yálgìr male; anggea-là tongno-nong-ine mənana à twalia abalə abú-nzali mala atau man bari ka.

¹⁷⁻¹⁸ Aba bù-nzali mala tau mala Benjami ka, à pea wia amənia yì anggea-là ine, nə anzali-yálgìr malea ka: Gibiyon, andə Geba, andə Anatot, sə Almon.

¹⁹ Anggea-là kat mala aməkà Haruna, yì pəris ka, à nda lum-nong-tàrú nə anzali-yálgìr malea.

²⁰ Acili amə'Kohat arə anggurkwar malea, mənana amə'Lawi na ka, à pea wia anggea-là aba bu-nzali mala tau mala Ifərem.

²¹ À pea wia Shekem, nggea-là àwá ace bwa mənana wal-lú ka, nə anzali-yálgìr male, aba nzali múr-ankono mala Ifərem, andə Geza nə anzali-yálgìr male,

²² andə Kipzeyim nə anzali-yálgìr male, sə Bet-Horon nə anzali-yálgìr male: anggea-là ine.

²³⁻²⁴ Aba bù-nzali mala tau mala Dan ngga, à pea wia anggea-là ine: Elteke, andə Gibeton, andə Aijalon, sə Gat-Rimon; koməye atea ka nə anzali-yálgìr male.

²⁵ Aba bù-nzali mala gauwa-tsùrú mala tau mala Manasa ka, à pea wia Ta'anak nə anzali-yálgìr male, sə Gat-Rimon nə anzali-yálgìr male: anggea-là bari.

²⁶ Acili amə'Kohat arə anggurkwar malea ka à pea wia anggea-là lum, nə anzali-yálgìr malea.

²⁷ Amə'Gashon, bə nggurkwar atə anggurkwar mala amə'Lawi ka, à pea wia anggea-là bari aba bù-nzali mala gauwa-tsùrú mala tau mala Manasa: Golan aba nzali Bashan (nggea-là àwá ace bwa mənana wal-lú ka), sə Beeshtera; koməye atea ka nə anzali-yálgìr male.

²⁸ Aba bù-nzali mala tau mala Isaka ka, à pea wia anggea-là mənana ka: Kishon nə anzali-yálgìr male, Dabarat nə anzali-yálgìr male,

²⁹ Jarmut nə anzali-yálgìr male, sə En-Ganim nə anzali-yálgìr male: anggea-là ine.

³⁰ Aba bù-nzali mala tau mala Asha ka, à pea wia anggea-là mənana ka: Mishal nə anzali-yálgìr male, Abdon nə anzali-yálgìr male,

³¹ Helkat nə anzali-yálgìr male, sə Rehob nə anzali-yálgìr male: anggea-là ine.

³² Aḅa bù-nzali mala tàu mala Naftali ka, à pea wia anggea-là mən̄ia ka: Kedesh a Galili (nggea-là àwá ace ḅwa mən̄ana wal-lú ka) nə anzali-yálgìr male, Hamot-dor nə anzali-yálgìr male, sə Kartan nə anzali-yálgìr male: anggea-là tàrú.

³³ Anggea-là mən̄ana kat amə'Gashon arə anggurkwar malea à kum ngga, anggea-là lum-nong-tàrú na, nə anzali-yálgìr malea.

³⁴ Acili amə'Lawi, yì amə'Merari arə anggurkwar malea ka, à pea wia anggea-là mən̄ia ka aḅa bù-nzali mala tàu mala Zebulu: Jokneyam nə anzali-yálgìr male, Karta nə anzali-yálgìr male,

³⁵ Dimna nə anzali-yálgìr male, sə Nahalal nə anzali-yálgìr male: anggea-là ine.

³⁶ Aḅa bù-nzali mala tàu mala Ruben ngga, à pea wia anggea-là mən̄ia ka: Beza nə anzali-yálgìr male, Jahaz nə anzali-yálgìr male,

³⁷ Kedemot nə anzali-yálgìr male, sə Mefaat nə anzali-yálgìr male: anggea-là ine.

³⁸ Aḅa bù-nzali mala tàu mala Gad ka, à pea wia anggea-là mən̄ia ka: Ramot aḅa Giləyat (nggea-là àwá ace ḅwa mən̄ana wal-lú ka) nə anzali-yálgìr male, Mahanayim nə anzali-yálgìr male,

³⁹ Heshbon nə anzali-yálgìr male, sə Jaza nə anzali-yálgìr male: anggea-là ine na kat-kat.

⁴⁰ Anggea-là mən̄ana kat à pè amə'Merari arə anggurkwar malea, mən̄ana à ueo aḅalə acili anggurkwar mala amə'Lawi ka, à nda lum-nong-ḅari.

⁴¹ Anggea-là mala amə'Lawi kat aḅalə agirkuma mala amə Isərayila ka, anggea-là lumi-ine-bwamdə-tongno-nong-tàrú (48) na nə anzali-yálgìr malea.

⁴² Koməye atà amənia yì anggea-là ka, ndanə anzali-yálgìr male mən̄ana kàrì ka; anggo sə amənia yì anggea-là kat ka à pa.

Yahweh lùmsə pacau male

⁴³ Anggo sə Yahweh pè amə Isərayila nzali mən̄ana kat kán ama nə pè akeâ ka. À é pələ girkuma malea, sə à duk kam.

⁴⁴ Sə Yahweh peà wia usələo a koya buì, kəla mən̄ana kánbì akeâ ka. Kə ḅè atà aḅia-məbura pa kàm mən̄ana cam a kunia ka dāng. Yahweh ka pà aḅia-məbura kat a ḅabuia.

⁴⁵ Ko mwashat pa kàm, aḅalə apacau mən̄ana à pur a kún Yahweh aban ḅala mala Isərayila, mən̄ana kpa a nzali ka dāng. Koya cau bang ngga, yì lumsəo.

22

Atau a takuli nyare a là malea

¹ Pələ Jesəwa tunə amə'tàu mala Ruben, andə amə'tàu mala Gad, andə gauwa-tsùrú mala amə'tàu mala Manasa,

² sə banggia wia ama, <<Wu bwaləna anzongcau mən̄ana kat Musa guro mala Yahweh pà wun ngga, sə wu kpanatà agir mən̄ana kat ən bangga wun ngga.

³ Anonggio pas mən̄ia ba yalung ngga, wu bwakibu wun arə amə'eam wun, amə Isərayila dāng. Wu lùmsənà túró mən̄ana Yahweh Bakuli ma'wun tsəka wun nzongcau arəi ama ḅè wu pè ka.

⁴ Sə adyan ngga Yahweh Bakuli ma'wun pànî amə'eam wun usələo, kəla mən̄ana pàcau abania ka. Acemani ka, wu nyare wu o arə alá ma'wun aḅa nzali mən̄ana Musa, yì guro mala Yahweh pà wun, ḅè duk girkuma ma'wun a nkaring Jodan ngga.

⁵ Səama wu tsəkir wun pepè arə kpata anzongcau andə anggurcau mana Musa, guro mala Yahweh tsəka wun ngga; wu earce Yahweh Bakuli ma'wun, wu gya arə anjar male kat, sə wu kpata anzongcau male; wu bwal Yahweh Bakuli ma'wun pepè, sə wu kpate nə ḅabum wun kat andə yiləmi wun kat.>>*

* 22:5 22:5 Balli gbal aḅa: Jes 23:11; Nggur 6:5; 10:12; 11:1; 11:13; 11:22.

⁶ Nda Jesəwa tsəkia wia bù, sə tasəia à nyare à o arə alá malea ka.

⁷ Musa angŋa dəmba pàní bè gauwa-tsùrú mala amə'tàu mala Manasa nzali libala a Bashan, sə cili gauwa-tsùrú mala amə'tàu mala Manasa ka, Jesəwa pea wia nzali libala a nkanggari nzali mala amə'eambia a njar-nzali mala Jodan. Sə lang Jesəwa tasəia bəà o arə alá malea ka, tsəkia wia bù,

⁸ nea wia ama, <<Wu nyare arə alá ma'wun nə gəna kpəm andə adomwan mægulke mala agirkusəu, nə bolo-azərfa, andə bolo-njengəlan, andə bolo-bángŋá, andə bolo-candəa andə agir-nggūrəu pas. Wu gau agəna-lwa mənana wu pwani arə abiwun-aməbura ka wunə amə'eam wun.>>

⁹ Nda amə'tàu mala Ruben, andə amə'tàu mala Gad, andə gauwa-tsùrú mala amə'tàu mala Manasa nying acili amə Isərayila a Shilo, mənana nda aba nzali Kan'ana ka, sə à bwal njar aban ká ace nyare arə alá malea, a nzali Giləyat, yì nzali girkuma malea mənana à é duk malea nə kpata nzongcau mala Yahweh mənana bangŋi nə kún Musa ka.

Atau a takuli bak gyangŋan mala nakún

¹⁰ Sə lang amə'tàu mala Ruben, andə amə'tàu mala Gad, andə gauwa-tsùrú mala amə'tàu mala Manasa, yì bik Gelilot, mənana nda a bù njar-nzali mala Jodan aba nzali Kan'ana ka, à bak kaba gyangŋan a ban mənə a nkanggari Jodan.

¹¹ Sə acili amə Isərayila ok ama, <<Wu səni, amə'tàu mala Ruben, andə amə'tàu mala Gad, andə gauwa-tsùrú mala amə'tàu mala Manasa bangŋəna gyangŋan a bankutio aba nzali Kan'ana, a Gelilot, a nkanggari Jodan, a bui mənana mala amə Isərayila na ka.>>

¹² Nda binala amə Isərayila puppup ramba a Shilo ace kánə munəo arəia.

¹³ Pələa amə Isərayila túr Finehas muna-bwabura mala Eleaza, yì pəris aban amə'tàu mala Ruben andə amə'tàu mala Gad andə gauwa-tsùrú mala amə'tàu mala Manasa, a nzali Giləyat.

¹⁴ Finehas wari atārəia andə amúrú lum mala amə Isərayila, bwa mwashat a koya tào. Koyan atəa ka bəwaməgule na amur mwashat atə abala-kàu mala Isərayila.

¹⁵ Sə à yiu aban amə'tàu mala Ruben, andə amə'tàu mala Gad, andə gauwa-tsùrú mala amə'tàu mala Manasa, a nzali Giləyat, sə à nea wia ama,

¹⁶ <<Binala puppup mala Yahweh kə bang ama, <Palang sə wu mgbikî Bakuli mala amə Isərayila kiru, mənana yalung ngga wu pələ nzəm wun arə kpata Yahweh ka? Wu bakkî bamurə wun gyangŋan yalung ace mgbicau arə Yahweh.†

¹⁷ ‡Caubikea mənana à pè a Piyor ka, gír məkəyauwe na aban səm le? Yì pur a yalung səm nggə tanni piu atəcau mala mənə yì caubikea ka, kat andə amani ama kwano-twəl-là yiu amur bwabundəa mala Yahweh ka!

¹⁸ Sə ado ka wun ndarə pələi Yahweh nzəm wun le?

<< Bə wu mgbicau arə Yahweh yalung ngga, li ka bumi nə lúllô arə bwabundəa mala Isərayila puppup.

¹⁹ Bə nzali girkuma ma'wun ngga pəndəkina ka, wu yiu a nzali mala Yahweh, ban mənana Taragula male cam kam ngga, wu yì do atə səm. Səama wu kəa mgbicau arə Yahweh, ko arə səm, nə bak bè gyangŋan mana nda dāng andə gyangŋan mala Yahweh Bakuli ma'səm ngga dāng.

²⁰ Lang Akan, məkà Zera, dumnə dʋanyi-məsəcau arə agir mənana à tària ka, §bumlulla mala Yahweh sulə amur bwabundəa mala amə Isərayila kat re? Sə yì na nəmurəi wū atəcau mala caubikea male ka dāng.> >>*

† 22:16 22:16 Balli gbal aba: Jes 22:18-19. ‡ 22:17 22:17 Caubikea mənana à pè a Piyor Balli gbal aba: Bal 25:3; Nggur 4:3; Ang 106:28. § 22:20 22:20 agir mənana à tària ka ko agir mənana à pərbān arəia ka. * 22:20 22:20 Balli aba: Jes 7:1-26.

²¹ Pələa amə'tàu mala Ruben, andə amə'tàu mala Gad, andə gauwa-tsùrú mala amə'tàu mala Manasa nyesəi amúrû mala abala-kàu mala Isərayila cau ama,

²² <<Mə'rəcandəa, Bakuli, nda Yahweh! Mə'rəcandəa, Bakuli, nda Yahweh! Yi ka súrənà rə məsəcau;† sə Isərayila ka bə sələa: Bə mənəia yì gîr səm pè ka, nda ace mgbicau ko mgbikiru aban Bakuli ka, wu kəa nying səm bə səm au yalung dāng!

²³ Bə səm bangnəna gyangnən ace bamurə səm ace mənana səm nè pələ nzəm səm arə kpata Yahweh; ko ace apagir mala pisəe kəring, ko apagir mala məsəsa, ko apagir mala dotarəu, amurî ka, bə Yahweh nə bamurəi mbwe səm akúni.

²⁴ Awo, səm pè ace bangciu ama ear ka a damba ka, amuna ma'wun nè banggi amuna ma'səm ama, <Mana kpapi wun wunəa Yahweh, Bakuli mala amə Isərayila?

²⁵ Acemənana Yahweh tsəngnənà Jodan nda nzong-nzali mana gau nre səm sənəa wun, wun amə'tàu mala Ruben, andə amə'tàu mala Gad. Wu pənə kāmbe aba Yahweh dāng.> Anggo ka, amuna ma'wun nè tsək amuna ma'səm nè nying peri aban Yahweh.

²⁶ Acemani ka səm bang ama, <Bə səm bak gyangnən, sə pà ace pàgir mala pisəe kəring ko pà gîr'nkila dāng,

²⁷ səama nda ace mənana bə duk girnakun anre səm sənəa wun,‡ sə a nre ka anza mənana à kə yiu anzəm səm ngga, ace mənana səm nè peri aban Yahweh a badəmbi nə apagir mala pisəe kəring, andəa pà gîr'nkila andə apagir mala dotarəu. Sə a damba ka amuna ma'wun pà nè gandə ne amuna ma'səm ama, <<Wu pənə kāmbe aba Yahweh dāng.>> >

²⁸ Sə səm pək denyicau ama, <Bə à bangga səm ko à banggi amuna ma'səm a bə pwari anggo ka, səm nè bang ama, <<Wu sən ulang gyangnən mala Yahweh mənana aká səm bə, sə pà ace apagir mala pisəe kəring, ko pà gîr'nkila dāng, səama nda ace mənana bə duk girnakun anre səm sənəa wun ngga.>> >

²⁹ Bə sappi ban səm ama səm nè mgbicau arə Yahweh, sə səm nè nying kpata Yahweh yalung nə bak gyangnən ace pàgir mala pisəe kəring, ko pàgir mala məsəsa, ko pà gîr'nkila ka. Pà səm nè bak bə gyangnən dāng shekə gyangnən mala Yahweh Bakuli ma'səm mənana came abadəm Taragula male ka!>>

³⁰ Lang Finehas pəris andə abwana-məgule mala bwabundəa, yì amúrû mala abala-kàu mala Isərayila mənana à waria atè, ok acau mana amə'tàu mala Ruben, andə amə'tàu mala Gad, andə amə'tàu mala Manasa bang ngga, kara banboaria wia arə cê.

³¹ Pələa Finehas muna-bwabura mala Eleaza, yì pəris, banggi amə'tàu mala Ruben, andə amə'tàu mala Gad andə amə'tàu mala Manasa ama, <<Yalung ngga səm sələna ama Yahweh na abalə səm, acemənana pà ace mgbikî Yahweh kiru sə wu pək man yì gîr ka dāng. Adyan ngga wu amsəna amə Isərayila a babù Yahweh.>>

³² Pələa Finehas muna-bwabura mala Eleaza, pəris, andə abwana-məgule nying amə'tàu mala Ruben, andə amə'tàu mala Gad a nzali Giləyat, sə à nyare a nzali Kan'ana. À yì ne amə Isərayila cau mənana à kya ok ka.

³³ Sə banboaria amə Isərayila arə cau mənana à yì banggia wia ka. Pələa amə Isərayila bwangsə Bakuli, sə à nyare à na cau mala kánə lwa ace kidiki anzali mənana amə'tàu mala Ruben andə amə'tàu mala Gad ndanədo kam ngga dāng.

³⁴ Amə'tàu mala Ruben andə amə'tàu mala Gad tsəki gyangnən lullə ama Nakún, acemənana à bang ama, <<Mənəia ka nakún na anre səm, ama Yahweh ka Bakuli na.>>

23

Masələata cau mala Jesəwa aban amə Isərayila

† 22:22 22:22 súrənà rə məsəcau ko ndanə sələe. ‡ 22:27 22:27 Səni gbal a məsəi 28 andə 34 mala kùré mənəia.

¹ Anzəm mana apələkia pas kutikina, sə Yahweh pàni amə Isərayila usələo arə abia-məbura mənana kat à kàribania, sə Jesəwa ka ena kutsuk ka,

² Jesəwa túrban bəà tunə amə Isərayila kat, andə akapana andə abwana-məgule malea, amə'bashī malea, andə aməgulo sə banggia wiə ama, <<Adyan ngga ən enà sə ən pələna jamgula.

³ Sə wu sənəna agir mənana kat Yahweh 'Bakuli ma'wun pàngnǝ̀nì anzali mənīa kat atàcau ma'wun ngga, acemənana Yahweh 'Bakuli ma'wun, nda mənana munəo ace wun ngga.

⁴ Balə wun bə kasəa ama ən gapini atau ma'wun anzali mənana wu malaká lia nə lwa raka, atārəia andə anzali mənana səm angǝ́a dəm̥ba səm linia ka, bəà duk gǝ́r'libala ma'wun, twal a kún Nggeasala Jodan aban ká kún Nggeamùr Mediterani a njar-nzali.

⁵ Yahweh 'Bakuli ma'wun nə ramtea a badəm wun. Yì ka nə pəria bəà upi baməsə wun, sə wun nə ak nzali malea bə duk girkuma ma'wun, kəla mana Yahweh 'Bakuli ma'wun pàcau aban wun ngga.

⁶ Acemani ka, wu dum nə rəcandəa kərkér arə bwal acau mənana kat à giləia aba Maləmce Nggurcau mala Musa ka, sə wu kpatea. Wu kəa na ama wun nə kyanggi wi ko atà bu-mə̀lì ko atà bu-mə̀nggare dǝ̀ng,

⁷ sə wu kəa kpapi bamur wun wunə abwapəndəa mala anzali mənana à ueo abalə wun ngga dǝ̀ng. Yale wu kəa na ama wun nə tunə lullə abakuli malea, ko wun nə kǝ́ngǝ́r nəia, ko wun nə kpata acau malea, ko wun nə bun a nzali abania dǝ̀ng.

⁸ A kún mani ka, duməna púp wun nə lanzə arə Yahweh 'Bakuli ma'wun, kəla mana wu pè yì pur a yalung ngga.

⁹ <<Yahweh ka pərna abwapəndəa mala anzali məgulke andə amana à kùtì wun nə rəcandəa ka, a badəm wun. Sə wun ngga, kəbwa pà kəm mənana gandə came a badəm wun ngga dǝ̀ng yì pur a pwari man yalung ngga.

¹⁰ 'Bwa mwashat ma'wun nə loasə̀tə abwana á-mwashat acemənana Yahweh 'Bakuli ma'wun nda mənana kə munəo ace wun, kəla mana pàcau ace aban wun ngga.

¹¹ Acemani ka, wu dum nə tsəkiru pepè, wu earce Yahweh 'Bakuli ma'wun.

¹² Acemənana bə wu pələ nzəm wun, sə wu lanzə arə acili abwapəndəa mala anzali mənīa mənana à ueo abalə wun, sə wu kùtì a al rəarə wun wunəia, mənana nə kǝ́nə wun a kpapi bamur wun wunəia, sə yìà andə wun ngga,

¹³ wu sələ ama nə məsətacau Yahweh 'Bakuli ma'wun pà nə nyare nə pər abwapəndəa mala anzali mənīa dəm a badəm wun dǝ̀ng. A kún mani ka, à nə dupa wun gǝ́r'damban andə gbə̀lì. À nə do kəla nkamso mənana nə kok wun a nzəm wun, sə kəla azwe mənana à nə soaki wun a məsə wun ngga, gandəa wun nə kǝ́dǝ́kì, wun nə malì nzali məboarne mənana Yahweh 'Bakuli ma'wun pàna wunì ka.

¹⁴ <<Sə adyan ngga málá mə nə o a njar mənana banza kat ukiyi kam ngga, sə wun kat wu sələna a babum wun andə yiləmi wun ama, atà apacau məboarne mənana Yahweh 'Bakuli ma'wun pà aban wun ngga, kəbè pà kəm mənana kpa ka dǝ̀ng. Yìà kat ka à yì lúmsə̀nà ace wun; ko mwashat atea kpa dǝ̀ng.*

¹⁵ Səama kəla mənana agir məboarne mənana kat Yahweh 'Bakuli ma'wun pacau acea aban wun ngga, à yì lúmsə̀nà ka, anggo gbal sə Yahweh nə yinə agir məbike mənana kat bangcau acea ka amúr wun, shebə kǝ́dǝ́kìnà wun, wu maləni bá nzali mənana Yahweh 'Bakuli ma'wun pana wunì ka,†

¹⁶ bə wu yǝ́lǝ́ kùrcəu mala Yahweh 'Bakuli ma'wun, mənana tsəka wun nzongcau ace ama bə wu bwali, sə wu kùtì a kpata abea abakuli sə wu bun abania ka. Bumlulla

* 23:14 23:14 Balli aba: Jes 21:45. † 23:15 23:15 Balli aba: Pəris 26:14-33; Nggur 28:15.

mala Yahweh nə earbəsa amur wun, sə wun nə kîdîkî akaurea, wun nə malî bá nzali məboarne mənana pana wuni ka.>>

24

À kwakita kùrcaw abəshe a Shekem

¹ Jesəwa ram ataw mala Isərayila kat a Shekem sə tunə abwana-məgule, andə amúrû, andə amə'bashî, andə amə'sàrəban mala Isərayila. Sə à yinə bamuria abadəm Yahweh.

² Sə Jesəwa banggi abwe kat ama, <<Yahweh, 'Bakuli mala Isərayila bang ama, <A pwarian ngga, aká-wun do a nkaring Yiufəretis, sə à kpata abea abakuli. Mwashat atə aməno yì aká-wun ngga nda Tera tár a Ibərayim andə Naho.

³ Pələa ən twal kà wun Ibərayim a nkaring Mùr Yiufəretis sə ən gingnəi aba nzali Kan'ana puppup, sə ən tsək aməkè làkki pas. Ən pe wi Ishaku.

⁴ Sə mala Ishaku ka, ən pe wi Yakupu andə Isəwa. Sə ən pe Isəwa nzali mūr-nkono Seyir bə duk girkuma male, səama Yakupu andə amuni ka, à o a Masar.

⁵ << <Pələa ən túr Musa andə Haruna, sə ən yinə gîr'mur'mwana amúr Masar nə gîr mənana ən pē abaləi ka, sə nənzəmò ka ən pusə wun, wu purî baləi.

⁶ Lang ən pusə aká wun, à purî Masar ka, à yi bik Nggeamùr Nzuno. Sə amə Masar pərta aká-wun nə awaru-pər andə amə'pər, aban ká a Nggeamùr Nzuno.

⁷ Sə lang à bua abanam Mim Yahweh ka, ən tsək pəndəa anrea andə amə Masar. Ən tsək nggeamùr eau amúr amə Masar, sə gîr amúrià; wu səni nə məsə wun yì gîr mənana ən pe a Masar ka. Sə wu do a babondo banî sauwa.

⁸ << <Pələa ən yinə wun a nzali mala amə'Amor, mənana à do a bə nkaring mala Jodan ngga. À munə arə wun, sə ən tasəia a babù wun, sə wu ak nzali malea pələ girkuma ma'wun.

⁹ Pələa Balak muna-bwabura mala Zippor, murəm mala Mowap, loasə munəo arə Isərayila. Sə túrban à tunə Bil'am muna-bwabura mala Beyo acemənana bə sú wun ngga,

¹⁰ səama ən kwakikiram arə Bil'am dāng. Yale yì ka tsəka wun bə. Nda ən amsə wun a babuì.

¹¹ << <Sə wu yàlî Jodan, wu yiu a Jeriko, sə aburana mala Jeriko munə arə wun, sə anggo gbal amə'Amor, andə amə'Periz, andə amə'Kan'ana, andə amə'Hitti, andə amə'Girgash, andə amə'Hivi, andə amə'Jebus. Sə ən tasəia a babù wun.

¹² Aba ká ma'wun ngga, ən tasə amə'ta-nta a badəm wun mənana à pər amurəma bari mala amə'Amor ka; pà nə anggeabyau ko amundi ma'wun sə wu kum mənîa yì limurəm ngga dāng.*

¹³ Ən pa wun nzali mənana wu tanni ace raka, andə anggea-là mənana wun nə beă raka, sə wu do abaləia. Wu lì abəla-nggun mala ababan-anap andə amala ababan olif mənana wun nda wu pandə raka.>

Wu twal bwa mənana wun nə kpate ka

¹⁴ <<Ado ka, wu banggi Yahweh sə wu kpate nə babum mwashat, sə aba məsəcau. Wu sukki abakuli mənana aká-wun kpatea a nkaring Nggeasala Yiufəretis, sə a Masar ka, sə wu kpata Yahweh.

¹⁵ Sə bə kpata Yahweh ka, bealbikea na a məsə wun ngga, wu twal yalung, bwa mənana wun nə kpate ka, ko abakuli mənana aká-wun peri abania a bə-nzali mənana a nkaring Nggeasala Yiufəretis ka, ko abakuli mala amə'Amor, nzali mənana wu ndanədo abaləi ka. Səama mim sənə amə'bala mem ngga, səm nə kpata Yahweh.>>

* 24:12 24:12 Səni aba: Pur 23:28; Nggur 7:20

¹⁶ Pələa abwe ear ama <<Bè sappi ban səm yi mana səm nə deki Yahweh, sə səm nə kpata abea abakuli ka,

¹⁷ acemənana Yahweh Bakuli ma'səm nda mənana pusə səm, sənə aká-səm aba nzali Masar, aba bala mala doguro, sə yi nda mənana pakki aməno yi agir-ləmdəa mægulke ka, a məsə səm. Yál səm arə anjar mənana kat səm wari kam ngga, sə abalə abwapəndəa mənana səm kùtí nəbania ka.

¹⁸ Sə Yahweh pər abwapəndəa kat abadəm səm, yi amə'Amor mənana à do a nzaliní ka. Acemani ka, səm nə kpata Yahweh, acemənana yi ka nda Bakuli ma'səm.>>

¹⁹ Sə Jesəwa banggi abwe ama, <<Wu pà wu nə gandə kpata Yahweh dāng, acemənana yi ka Bakuli məfele na. Bakuli məmbali na; pà nə twala-wun-ban amgbicau ma'wun ko acaubikea ma'wun dāng.†

²⁰ ‡Bè wu deki Yahweh sə wu kpata abəri abakuli ka, yi ka nə pələa arə wun, nə pàkka wun məbane, sə nə kidiki wun, kat andə amani ama didyal ka, pāngnəná wun məboarne ka.>>§

²¹ Sə abwe eari Jesəwa ama <<Awo, səm nə kpata Yahweh.>>

²² Pələa Jesəwa banggi abwe ama <<Wu nda ka amə'nakún arə bamurə wun ama wu twalna Yahweh, wun nə kpate.>> Sə à ear ama, <<E, səm nda ka amə'nakún!>>

²³ Jesəwa na ama, <<Ado ka, wu vwakibu wun arə abəri abakuli mənana abalə wun ngga, sə wu pà babum wun aban Yahweh Bakuli mala Isərayila.>>

²⁴ Sə abwe ne Jesəwa ama, <<Yahweh Bakuli ma'səm na səm nə kpate, sə gí na səm nə oè ka.>>

²⁵ Anggo sə Jesəwa kùrcau nə abwe a pwari mənə, sə tsəkia wia anzongcau andə angguracau a Shekem.

²⁶ Sə Jesəwa gilə amənia yi acau ka aba Maləmce Nggurcau mala Bakuli. Sə twal tali mægule, tamsəi a tərta nggun mægule mənana nda tù nə ban Taragula mala Yahweh ka.

²⁷ Sə Jesəwa ne abwe kat ama, <<Wu səni, mənə yi tali ka, nə duk girnakun arə səm, acemənana ongnəna acau mənana kat Yahweh bangga səm ngga. Acemani ka, nə duk girnakun arə wun, ace mgbàllì wun arə təmce Bakuli ma'wun.>>

²⁸ Pələa Jesəwa mesə abwe bəà o, koyan ngga a nzali libala male.

Jesəwa andə Eleaza wũ

²⁹ Anzəm amənia yi agir ka, Jesəwa muna-bwabura mala Nun, guro mala Yahweh wũ, lang bwaləna pələa gbəman-mwashat nə lum (110) ngga.

³⁰ Sə à tsək luí a nzali libala male a Timnat-Sera, mənana nda a nzali múr-ankono mala Ifərem ngga, nə njar-nza mala Nkono Gash.

³¹ *Amə Isərayila kpata Yahweh aba do-yiləmu mala Jesəwa kat, sə abalə anonggio kat mala abwana-mægule mənana à ueo nəyiləmu anzəm lú mala Jesəwa, sə à sələnace túró mənana kat Yahweh pè ace Isərayila ka.

³² Sə mala amú Yisəfu mənana amə Isərayila pwanía a Masar ka,† à tsəia a Shekem, a baban mənana Yakupu kúró a bù amuna-burana mala Hamo, tár Shekem nə agbatali bolo-azərfa gbəman-mwashat ka (100). Banì duk nzali libala mala aməkà Yisəfu.

³³ Sə Eleaza muna-bwabura mala Haruna wũ, sə à tsəkbani a Gibiya, là mala muna-bwabura male Finehas, mənana à pe wi a nzali múr-ankono mala Ifərem ngga.

† 24:19 24:19 Balli aba: Nggur 29:20; 30:17-18. ‡ 24:20 24:20 Balli gbal aba: 1Kpa 28:9; 2Kpa 15:2; Ezr 8:22; Isha 1:28; 65:11,12; Ir 17:13. § 24:20 24:20 Balli gbal aba: Jes 23:15; Isha 63:10; Atúró 7:42. * 24:31 24:31 Səni gbal aba: Akas 2:7. † 24:32 24:32 Balli aba: Tite 50:25; Pur 13:19.

Akasəla MƏNCAU

Maləmce mala *Akasəla* ka lumsə nə akəbicau mala a nza bara-bara mala do dʷanyi nggurcau mala amə'Isərayila, a nre kutio malea a nzali Kan'ana andə kum murəm malea. Aman yi akəbicau ka à nda amur bʷaburabʷa mala akanggərang abwana mala nzali mənana à tunəki ama akasəla ka; bangulea ka aməgulo soje na, amə'bashi na kəla mana abwana kə twali ka dāng. Mwashat atea mana à sūrəi kərkər ka nda Samsən, mənana atúrō male ka à giləia aba kùré lum-nong-tàrú aban ká lum-bwamdə-tongno-nong-mwashat (13-16) ka. Girkani məgule aba maləmcenî ka nda mana ama, do-yiləmu mala Isərayila ka do amúr nyesəbamuru malea aban Bakuli, sə dʷanyi nyesəbamuru ka kə wanə ban a kidiki pwari-pwari. Sə gír nakam mənana karmur məniala ka: ko bə à na ama, nzalinî dʷanyi oaki Bakuli, sə tanni yiu ka, Bakuli na amur kúndəô koya pwari bə amsə abwana male, yi mana bə à pwanzali sə à nyar a banî dəm ngga.

Agir mənana a baləi ka

Tsadi mala agir mənana à kumban ba lú mala Jesəwa ka 1:1; 2:10

Akasəla mala Isərayila 2:11; 16:31

Agir dāngdāng mənana à kumban ngga 17:1; 21:25

Tàu mala Yahuda akdəmba ká nə munəo arə amə'Kan'ana

¹ Anzəm lú mala Jesəwa ka, amə Isərayila dī Yahweh ama, <<Ya tàu nani nə tita kánə munəo arə amə'Kan'ana?>>

² Yahweh earia wia ama, <<Tàu mala Yahuda na nə tita ká ka. Wu səni, Ən pàna nzalinî a babuia.>>

³ Amə'tàu mala Yahuda ne amə'eambia, amə'tàu mala Shimiyon ama, <<Wu yiu atà səm, wu bwala səm munəo arə amə'Kan'ana ace ak nzali mənana à kasəa səm ngga. Sə səm gbal ka, səm nə ká atà wun ace ak nzali mənana à kasəa wun ngga.>> Pələa amə'tàu mala Shimiyon wari atəa.

⁴ Amə'tàu mala Yahuda warinə munəo, sə Yahweh túr amə'Kan'ana andə amə'Periz a babū amə'tàu mala Yahuda; sə à gandə aburana malea á-lum a Bezek.

⁵ À yi kum Adoni-bezek a Bezek, sə à warinə munəo arəi. À gandə amə'Kan'ana andə amə'Periz.

⁶ Adoni-bezek bangja, à pərte sə à kya bwali. À kasəki amunabui-məbure andə amunakusəi-məbure.

⁷ Pələa Adoni-bezek bang ama, <<Amurəma lumi-tongno-nong-bari nakam mənana à kasəki amunabuia-məbure andə amunakusəia-məbure ka, à kə tarki bʷangina gírlina abata kpamgbang-lí mem; Bakuli mbwenam a kúnì gír mənana ən pakkia wia ka.>> À yinəi a Urəshalima, sə kya wú abanì.

⁸ Amə'tàu mala Yahuda soa munəo arə amə Urəshalima, sə à ak nggea-lê. À gandəia nə kún nggeabyau, sə à soaki nggea-lê bəsa.

⁹ Anzəm mənəo ka, amə'tàu mala Yahuda wario à kya soa munəo arə amə'Kan'ana mənana à ndanədo aba nzali múr-ankono, andə Negev, andə nzali kusə-ankono ka.

¹⁰ Amə'tàu mala Yahuda warinə lwa arə amə'Kan'ana mana nədo a Hebəron ngga (lullə Hebəron dídyal ka nda Kiriāt-Arba.) À gandə *Sheshai andə Ahiman andə Talmi.

¹¹ Anzəm mənəo ka, à warinə lwa arə abwana mənana nədo a Debir ka (lullə Debir dídyal ka nda Kiriāt-Sefer.)

* 1:10 1:10 Balli gbal aba: Bal 13:22; Jes 15:14.

¹² Pələa Kalip bang ama, <<Bwa mənana kat lì Kiriati-Sefer nə lwa ka, mə nə pè wi boarnsarilem Aksa bə duk māmí.>>

¹³ Nda Otəniyel, muna-bwabura mala Kenaz, mə'kyauwa Kalip lì ka, sə Kalip pè wi boarnsarile Aksa duk māmí.

¹⁴ Lang Aksa yina ka, nacau nə Otəniyel ace mənana bə zəmbi wi tárrí Kalip, bə pè wi nzali a liro. Pələa Aksa suləi nzəm mədambəriso male, sə Kalip dī ama, <<Mana a earkice?>>

¹⁵ Pələa eari wi ama, <<Ida, bəwamuram. Nzali mənana a pam ngga, nda a Negev,† ado ka pam ban mənana ndanə amgbede mūr ka gbal.>> Nda Kalip pè wi amgbede mūr mana a mgbang-ban andə amgbede mūr mana a tūliban ngga.

¹⁶ Amə'kà nkil Musa məbwabure, bwa Ken, puro andə amə'tàu mala Yahuda, a nggea-là mala anggun nkangga‡ sə à oa Arat aba pədanban mala Yahuda, mənana nda a Negev ka. A wario à kya do andə amə'Amalek.§

¹⁷ Amə'tàu mala Yahuda wari andə amə'eambia amə'tàu mala Shimiyaon, sə à gandə amə'Kan'ana mənana à ndanədo a Zefat ka, sə à kidiki nggea-lê kat-kat. Adyan ngga abwana kə tunə nggea-lê ama Horma.*

¹⁸ Dəm ngga, amə'tàu mala Yahuda ak Gaza andə Ashkelon andə Ekəron, andə alá mənana à kària ka.

¹⁹ Yahweh ka nda atə amə'tàu mala Yahuda, sə à ak nzali mūr-ankono duk malea, səama à gandə pər abwana mənana à ndanədo a bəwanban ngga dāng, acemənana à ndanə awaru-pər mala bolo-candəa.

²⁰ À pè Kalip Hebəron, kəla mənana Musa bang ngga. Pələa Kalip pər amə'kà Anak mənəo tārú ka à puri bani.

²¹ Səama amə'tàu mala Benjami pər amə'Jebus mənana à ndanədo a Urəshalima ka dāng, acemani ka amə'Jebus do andə amə'tàu mala Benjami a Urəshalima bə yalung.

Anggurkwar mala Ifərem andə Manasa ak Betel

²² Nggurkwar mala Yisəfu warinə munəo arə Betel, sə Yahweh ka nda ateà.

²³ Nggurkwar mala Yisəfu túr amə'shenzə-nzali a Betel (lullə nggea-lê dīdīyal ka nda Luz).

²⁴ Lang amə'shenzə-nzalinì sən bə bwabura aban puri bá nggea-lê ka, à banggi wi ama, <<Ləmdəa səm bankutio aba nggea-lê pə, sə səm nə pakkō məboarne.>>

²⁵ Pələa bwabure ləmdəia wia bankutio aba nggea-lê, sə à wal-lú koya bwa aba nggea-lê nə kún nggeabyau, sə bwabure andə amə'bala male ka, à nyia bəa o.

²⁶ Sə bwabure wari a nzali mala amə'Hitti kya bək nggea-là kəm, sə tunəi ama Luz. Anggo sə à kə tunə nggea-lê bə yalung.

Acili abān mənana amə'Isərayila lia raka

²⁷ Nggurkwar mala Manasa pər abwana mana nədo a Bet-shan andə amuna-là male ka dāng, sə à pər abwana mana nədo a Ta'anak, andə Dor, andə Ibəlem, andə Megido, andə amuna-là malea mana à kària ka dāng, acemənana amə'Kan'ana dārri arə do aba nzali mənəo.

²⁸ Lang amə'Isərayila yi kuməna rəcandəa kpəm ngga, à tsək amə'Kan'ana púp aba túró məcandəe, səama à pəria kat-kat dāng.

²⁹ Nggurkwar mala Ifərem pər amə'Kan'ana mana nədo a Geza ka dāng, nda amə'Kan'ana lidəmba nə do abaləia a Geza ka.

³⁰ Amə'tàu mala Zebulu pər abwana mana nədo a Kitəron, ko abwana mana nədo a Nahalol ka dāng. Nda amə'Kan'ana do abaləia ka, səama à tsək amə'Kan'ana púp aba túró məcandəe.

† 1:15 1:15 Negev ka pədanban na. ‡ 1:16 1:16 Nggea-là mala anggun nkangga ka nda Jeriko. § 1:16 1:16 andə amə'Amalek. Abea mbu-maləmce mana à giləia dīdīyal nə bù ka à giləa ama, <<andə amə'tàu mala Yahuda.>>

* 1:17 1:17 Horma ka bələi nda kidiki kat-kat.

³¹ Amə'tàu mala Asha pər abwana mənana nədo a Akko, ko abwana mana nədo a Sidon, ko mala Alap, ko mala Akzip, ko mala Helba, ko mala Afek, ko mala Rehop ka dāng.

³² Nda amə'tàu mala Asha do abalə amə'Kan'ana, abwana mala nzalinì, acemənana à pər amə'Kan'ana dāng.

³³ Amə'tàu mala Naftali pər abwana mənana nədo a Bet-Shemesh, ko abwana mənana nədo a Bet-Anat ka dāng. Nda à do abalə amə'Kan'ana, abwana mala nzalinì. Kat andə mənə ka, amə'tàu mala Naftali par abwana mala Bet-Shemesh andə Bet-Anat aba túró məcandəe.

³⁴ Amə'Amor nggiki amə'tàu mala Dan, nda à nyar a nzali múr-ankono ka. À earî amə'tàu mala Dan bəà sulə a dulum dāng.

³⁵ Amə'Amor ka, à dàrri arə do amúr Nkono Heres, a Aijalon, sə aba Sha'albin. Səama lang nggurkwar mala Yisəfu yì kuməna rəcandəa kpəm ngga, à tsək amə'Amor púp aba túró məcandəe.

³⁶ Nzong-nzali mala amə'Amor tite a Eauwe Akrabbim, kya pur a Sela sə sárə aban ká damba.

2

Mgbikiru mala amə Isərayila

¹ Məturəjar mala Yahweh lo a Gilgal, sə wari a Bokim a bəkə pwari. Sə nacau ama, <<Ən pusə wun wu purî bá Masar, sə ən yinə wun a nzali mənana ən kángir nəma mə nə pè aká-wun ngga. Ən bang nəma, * <Pà mə nə nggađi kunam arə kùrcəu mem sənəa wun dāng,

² sə wun gbal ka, wu kəa kúti aba bəkə kùrcəu wunə abwana mənana nədo aba nzali man ngga dāng; duməna púp wun nə arki agyangjan malea.> Səama wu okam dāng. Mana mənə wu pak ka?

³ Sə ado ka, mə ndarə na nəma, pà mə nə pəria bəà upi ban wun dāng, a kún mani ka, à nə dupa wun azwe arə ankəngari wun, sə abakuli malea nə dupa wun gbəli.>>

⁴ Lang məturəjar mala Yahweh bangjəna amənia yì acəu aban amə Isərayila kat ka, abwe loasə già à bua.

⁵ Sə à tunə lullə banì ama Bokim.† Sə à pà gír'nkila aban Yahweh abanì.

Lú mala Jesəwa

⁶ Lang Jesəwa mesəna bəwabundəa ka, koyan atà amə Isərayila ka nyar a nzali libala male, ace ak nzalì bə duk girkuma malea.

⁷ Sə amə Isərayila kpata Yahweh aba do-yiləmu mala Jesəwa kat, sə aba do-yiləmu kat mala abwana-məgule mənana à ueo nəyiləmu anzəm lú mala Jesəwa, yìà mənana à sələnace túró məgule mənana kat Yahweh pè ace Isərayila ka.

⁸ Sə Jesəwa muna-bəwabura mala Nun, guro mala Yahweh wű, ndanə apələa gbəman-mwashat nə lum (110).

⁹ Sə à tsəi a nzali libala male a Timnat-heres, mənana nda a nzali múr-ankono mala Ifərem ngga, nə njar-nza mala Nkono Gash.

¹⁰ Sə anzəm mənana abwana mana a nza mənə ka à uməna atà akeâ ka, bə nza lo mənana à sùrə Yahweh, ko túró mənana pàkkî Isərayila raka.

Amə Isərayila deki kpata Yahweh

¹¹ Amə Isərayila pək gír məbane abadəm Yahweh, sə à kpata aBa'al.

* 2:1 2:1 Səni aba: Tite 17:7; Pur 6:4; Nggur 31:16. † 2:5 2:5 Bokim ngga baləi nda <<amə'buə.>>

¹² Sə à ðekibuia arə Yahweh, Bakuli mala akeâ mənana pusəia à purî bá nzali Masar ka. À o atà abea abakuli, abea abakuli mala abwana mənana à kària ka, sə à peri abania. Pələa à tsəa bum Yahweh lúllô.

¹³ À nyingbuia arə Yahweh, sə à kpata aBa'al andə Ashtarot.

¹⁴ Nda bumlulla mala Yahweh earke arə amə Isərayila, sə tasəia a babu amə'təlliban mənana à pwan agirkuma malea kəla pwan gəna-lwa ka. Sə ðəm ngga, mea a babu abia-məbura mənana à kària a koya bui, sə à gandə came a kúnià raka.

¹⁵ Koya ban sə à wari a lwa ka, bù Yahweh na mgbasho nəia ace pàkkia wia məbane, kəla mənana Yahweh akdamba banggia wia, sə kánbia wia ka. Sə anggo ka, à kum bamúrià aba gir'murmwana məbike.

Yahweh loasə akasəla

¹⁶ Pələa Yahweh loasə akasəla, mənana à amsəia a babu abwana mənana à kə bəmbəria ka.

¹⁷ Kat andə mani ka, à okî akasəla malea ðàng; à gyatàrəia aban ká kpata abea abakuli, sə à bun abadəmbia. À kaurə pələ nzəmia arə njar mənana akeâ ging kam ngga. Akeâ kpata anzongcau mala Yahweh, sə yia ka, à pàk anggo ðàng.

¹⁸ A koya bákú sə Yahweh loasə amə Isərayila akasəla ka, Yahweh na atà mənə yì kasəla ka, sə kə amsəia a babu abia-məbura aba do-yiləmu kat mala mənə yì kasəla ka. Mənia ka nda acemənana Yahweh sən məsəswatər malea atəcau mala imge malea a babu abwana mənana à kə pea wia tanni, sə à kə paria ka.

¹⁹ Səama a bákú mənana mənə yì kasəla wuna ka, amə Isərayila nə pələ nzəmia, sə bealia nə bike nə kúti mala akeâ; à nə kúti a kpata abea abakuli, andə peri abania, andə bunno abadəmbia. À pà nə vwakibuia arə pakkiagir malea ko kpata anjar mgbikuru malea ðàng.

²⁰ Pələa bumlulla mala Yahweh earke arə amə Isərayila, sə bang ama, <<Acemənana abwana mənə pak kpakpak arə kùrcəu mem mənana ən tsəki akeâ nzongcau arəi, sə à ginəna ok giem ngga,

²¹ anzali mala abwapəndəa mənana Jesəwa ðekia, liă ðàng lang wù ka, pà mə nə pəria ðəm a badəmbia ðàng.

²² Mə nə pàktúró nəia ace mwam Isərayila, ko à nə tsəkiria arə gya aba njar mem, Mim Yahweh, kəla mana akeâ pàk ka, ko à pà nə pàk ðàng.>>

²³ Nda Yahweh ðeki abwapəndəa mənə bəà ueo, pəria bəà purî bania tù ðàng, sə tsəa anzali mala abwapəndəa mənə kpa a babu Jesəwa, ace mənana nə liă ka ðàng.

3

Abwapəndəa mənana à nyia bəà ueo a nzali Kan'ana ka

¹ Amənia ka, à nda ka abwapəndəa mala anzali mənana Yahweh nyia bəà ueo ace mwam Isərayila nəia ka, yia amə Isərayila mana à lwa kə lwa abalə a'lwa kat mala nzali Kan'ana raka.

² (Kə nda ace kanî anza mala amə Isərayila mənana à sùrə lwa ðiðyal raka, bəà sùrəi.)

³ Amənia ka à nda ka abwapəndəa mala nzalini: amə'yálmurû tongno mala amə'Filisti, andə amə'Kan'ana kat, andə amə'Sidon, andə amə'Hivi mana à ndanədo amur Nkono Lebano, twal a Nkono Ba'al-Hamon, kya bwal Lebo-Hamat ka.

⁴ À nying amənia yì abwana ka, ace mwam Isərayila, ace sələa ko Isərayila nə kpata anzongcau mala Yahweh, mənana pè akeâ nə bu Musa ka.

⁵ Nda amə Isərayila do abalə amə'Kan'ana, andə amə'Hitti, andə amə'Amor, andə amə'Periz, andə amə'Hivi, andə amə'Jebus ka.

⁶ Sə à alki amuna-maməna mala amə'Kan'ana, sə à pà amuna-maməna malea aban amə'Kan'ana, à alia, sə à peri aban abakuli malea.

Otəniyel amsə amə Isərayila

⁷ Amə Isərayila pək gır məbike abadəm Yahweh. Baləia lorə Yahweh, yì Bakuli malea, sə à kùti a peri aban aBa'al andə Ashera.

⁸ Pələa bumlulla mala Yahweh, lo earki-bəsa amur amə Isərayila, sə earî Kushan-Rishatayim,* murəm mala Aram-Naharayim,† bə gandə amə Isərayila sə paria abate, ba apələa tongno-nong-tàrú.

⁹ Səama, lang amə Isərayila bua aban Yahweh ka, Yahweh loasəia wia bwa mənana nə amsəia ka. Lùlləi ama Otəniyel, muna-bwabura mala Kenaz, mə'kyauwa Kalip.

¹⁰ Bangno mala Yahweh yi sulə amurî, sə yi duk kasəla mala Isərayila. Lang pur lwa ka, Yahweh tasə Kushan-Rishatayim, murəm mala Aram, a babuì, sə Otəniyel limurəm nə lwa amurî.

¹¹ Nda nzalinì yi kum usələo mala apələa lumi-ine ka. Pələa Otəniyel, muna-bwabura mala Kenaz yi paklú.

Ehud amsə amə Isərayila a bù amə'Mowap

¹² Amə Isərayila pək gır məbike dəm a məsə Yahweh. Pələa Yahweh pè Egəlon, murəm mala Mowap, rəcandəa amur Isərayila, acemənana Isərayila pàngnənà gır mənana məbike na a məsə Yahweh ka.

¹³ Egəlon ramba amə'Amon andə amə'Amalek bəà camatè, à kya gandə Isərayila a munəo, sə à ak Nggea-là mala Anggun-Nkangga.‡

¹⁴ Sə amə Isərayila do abata Egəlon, murəm Mowap apələa lum-bwamdə-tongno-nong-tàrú (18).

¹⁵ Nyar dəm ngga, amə Isərayila yinə bua malea aban Yahweh, pələa loasəia wia bwa mənana nə akmúria ka. Lulləi nda Ehud, nggaro, muna-bwabura mala Gera, a tàu mala Benjami. Amə Isərayila tasəi nə agir-cemi malea bə kya mbwe aban Egəlon, murəm mala Mowap.

¹⁶ Ehud nə nggearəi pək nggeabyau mana kúni bari, sə sauwa male ka bakusəu mwashat nə tsùrú na ka. Pələa kùrì a bunni nə tabuì məlì, aba nggea-daure male.

¹⁷ Yi pà agir-ceminî aban Egəlon, murəm Mowap, mənana nggea bwa mə'nyane na ka.

¹⁸ Anzəm mana Ehud pana agir-ceminî ka, pələa tasə abwana mana à twal agir-ceminî ka bəà o.

¹⁹ Sə yì ka, lang bingnənà ban abənzál-tali mənana a Gilgal ka, wulio nyar aban Egəlon, sə na ama, <<Murəm, mə ndanə càu ba-səmbərəa aceo.>>

Pələa murəm banggi amətè ama, <<Wu nying səm!>> Pələa yia kat ka, à puro, à nyì.

²⁰ Ehud pələa kutio abani, lang ndaban do nəmurəi, a kurəm-kuli male məpwale ka. Sə Ehud banggi wi ama, <<Mim ngga, mə ndanə cau mana 'Bakuli pam aceo ka.>> Pələa murəm loapi buno male.

²¹ Sə Ehud warinə bui mənggare, kwetə nggeabyau mənana a bunni nə tabuì məlì ka, sə zúbina murəm nəi a bumi.

²² Byau kutio sə kò andə garè, sə sak anzəmi. Sə Ehud ka, pusə nggeabyaunì dāng, kara mùrú yi ta amur nggeabyau; sə ciu yi ar a nza.

²³ Pələa Ehud, purî bá ndà, girki akún kurəm-kuli, sə kumləkia. Pələa kutio o.

²⁴ Anzəm mana Ehud uməna ka, amətúró mala murəm yiu, sə à kum akún kurəm-kuli agire. Sə à bang ama, <<Murəm ngga ndarə usələo aba kurəm babaləu məpwale aba palta.>>

* **3:8 3:8** *Kushan-Rishatayim* ko Kushan mə'bealbikea kusə bari † **3:8 3:8** *Aram-Naharayim* ngga baləi nda <<Aram mala anggeasala bari>> aba nzali Mesopotamiya. ‡ **3:13 3:13** *Nggea-là mala Anggun-Nkangga* ka nda Jeriko.

²⁵ Pələa à kúndôô, ganda kya pakkia wia, sə lang à səni mən kún kurəm-kuli raka, à twal kyî, sə à mængi akún-akurəm. Kara à səni ka, murəm kpana a nzali a ðakurəm, wuna.

²⁶ Lang à dəndi ka, Ehud auna uməna. Yi kútì abənzál-tali, sə auwa o a Seyira.

²⁷ Lang yi bingɲəná Seyira ka, twang njawe aba nzali múr-ankono mala Ifərem. Amə Isərayila suləi nzali múr-ankono andəi, sə yi Ehud ka dupia wia a damba.

²⁸ Banggia wia ama, <<Wu yiu atam, aceməna Yahweh pana abiwun aməbura, yi amə'Mowap, a babu wun!>> Nda à sulə atə sə à kya ak abān yáli nkaring mūr mala Jodan, mana nda a nkābe nzali Mowap ka, sə à eare bə kəbwa yàl aban ká a nkaring dāng.

²⁹ A pwari mənə ka à wal atə amə'Mowap kəla bwa á-lum (10,000), yia kat ka aburana amə'rəcandəe andə amə babumcandəa na; ko bwa mwashat atə au dāng.

³⁰ A pwari mənə ka, Isərayila bən Mowap abatea, sə nzalinì kum usələo apələa lumi-tongno-nong-tàrú (80).

Shamgar

³¹ Anzəm Ehud ka, Shamgar muna-ðwabura mala Anat, wal-lú ka amə'Filisti gbəman-tongno-nong-mwashat (600) nə gara-pərta andá-rya. Yi gbal ka, amsə Isərayila.

4

Debora andə Barak

¹ Amə Isərayila ka à nyar dəm à pək gír mənana məbike na a məsə Yahweh ka, anzəm lú mala Ehud.

² Nda Yahweh túrmuria a babu Jabin murəm mala Kan'ana mana yálkiyi abwana a Hazo ka. Mə'sàrəban mala amə'lwa male ka nda Səsera, mana ndanədo a Haroshet-Hagoyim ngga.

³ Aceməna Səsera ndanə awaru-pər gbəman-tongno-nong-ine (900), mana à peə nə bolo-candəa ka, par amə Isərayila, parban bəna, arə apələa lumi-ðari. Osso amə Isərayila bua aban Yahweh bə bwalia-wia-kam.

⁴ A bàkú mənə ka, Debora, mābangnəa, málá Lapidot, nda məbashi amúr Isərayila.

⁵ Pək-ka nə do a tər nggun-nkangga mala Debora anre Rama andə Betel a nzali múr-ankono mala Ifərem, sə amə Isərayila nə yiu a baní ace bashi.

⁶ Bə fara ka, túrbān atə Barak muna-ðwabura mala Abinowam a Kedesh, aba bə-nzali Naftali, ne wi ama, <<Yahweh, Bakuli mala amə Isərayila, kə tsəko mənə yi nzongcau ka ama: <Pwan amə'lwa á-lum (10,000) a tàu mala Naftali andə tàu mala Zebulu, sə wu kyan nəia a Nkono Tabo.

⁷ Mə nə nun Səsera, mə'sàrəban amúr amə'lwa mala Jabin, andə awaru-pər male, andə amə'lwa male, bəa yiu ace mənana bə wu je-munəo wunəia a Nggeasala Kishon ngga, sə mə nə pò limurəm amurí.> >>

⁸ Sə Barak ka nyesəi wi ama, <<Bə awu nə ká atəm ngga, mə nə ká, sə bə a pa wu nə ká atəm raka, pə mə nə ká dāng.>>

⁹ Sə Debora eari wi ama, <<Mbək-kàngkàng, mə nə ká atə, səama njargula mənə a earce ká kəm ngga, pə nə kánə we aba kum gusələban dāng, aceməna Yahweh nə túrmúr Səsera a babu bwama.>> Pələa Debora lo sə à wari andə Barak a Kedesh.

¹⁰ Barak tunə tàu mala Zebulu andə tàu mala Naftali a Kedesh. Sə aburana á-lum (10,000) o atə, sə Debora o atə gbal.

¹¹ (Adyan ngga Heba bwa'Ken, mə'kà Hobap, nkil Musa ka angɲa-damba túrna nyingɲəna acili amə'Ken, sə tsəngɲəná gumli male zak, a ban nggun-məgule mənəna a Zaananim, tù aban Kedesh ka.)

¹² Lang à banggi Səsera ama Barak muna-bwabura mala Abinowam eauna amur Nkono Tabo ka,

¹³ kara ram awaru-pər male gbəman-tongno-nong-ine (900) kat, mana à peǎ nə bolo-candəa ka, andə aburana mənana kat à nda atè ka abanbwaná, sə à lo a Haroshet-Hagoyim aban ká a Nggeasala Kishon.

¹⁴ Osso Debora ne Barak ama, <<Kyane! Pwari mənía yalung ngga, nda pwari mana Yahweh pana Səsera nəi a babuo ka. Yale Yahweh na aka wun damba kə ká ka.>> Barak pələa suləi mūr Nkono Tabo nə amə'lwa á-lum (10,000) male aban o atè.

¹⁵ Lang Barak andə amə'lwa male soa-munəo nə kún nggeabyau ka, Yahweh túr Səsera andə awaru-pər male kat, andə amə'lwa male kat aba zurəki, abadəm Barak. Səsera suləi waru-pər male sə twal-mire nə kusəi ace auwa.

¹⁶ Sə Barak pərta awaru-pər andə amə'lwa mala Səsera aban ká Haroshet-Hagoyim. À twalta amə'lwa mala Səsera kàng nə kún nggeabyau; kə bwa mwashat ue dang.

¹⁷ Səsera bang nə kusəi wari a gumli mala Jayel, málá Heba bwa'Ken, acemənana dotarəu nakam anre Murəm Jabin mala Hazo andə bala mala Heba bwa'Ken.

¹⁸ Jayel puro nə kúllí Səsera, sə ne wi ama, <<Kàra yiu, bwaməgule mem, kútiô aba gumli mem. Cè bangciu bwalo dang.>> Pələa kúti aba gumli mala Jayel, sə Jayel kumsəi wi kungtung amurí.

¹⁹ Osso Səsera ne wi ama, <<Ida pam mur bətikulyak acemənana məsamur-kə-walam.>> Pələa Jayel mən du kiura, pe wi sə nu, pələa kumsəi wi gír amurí.

²⁰ Sə banggi Jayel ama, <<Cam a kún gumli, bə kəbwa yiu sə dío ama, <Kə bwa kani le ka?> Ne wi ama, <Awo.> >>

²¹ Səsera ka aulə kərkər, nda kò a ntulo məlime ka. Pələa Jayel, málá Heba twal nkpako gumli andə ndolo a bui, sə eamdəki wari amurí sə gballí wi nkpakoní a bamuri, kya təm nzali. Nda wù ka.

²² Zuku ka, Barak yi tusəo, ndarə pyangnə atə Səsera, sə Jayel pur atə kya kumi sə ne wi ama, <<Yiu! Mə nə ləmdəo bwa mənana a alkiyite ka.>> Nda kúti atə aba gumli, sə səni ka Səsera na nong ngga, lú na, nə nkpako a bamuri.

²³ A pwari mənəo ka, Bakuli bungi Jabin murəm Kan'ana abadəm amə Isərayila.

²⁴ Sə bù amə Isərayila lidamba nə candəe amur Jabin murəm mala Kan'ana, sə rəcandəa malea bākì, she lang à kidikini ka.

5

Nggyal mala Debora andə Barak

¹ A pwari mənəo ka, Debora andə Barak, muna-bwabura mala Abinowam, à tù nggyal mənía ka:

² Lang aməgulo mala Isərayila akì abwana damba aban ká ka, abwe eare à pà bamuria.

Wu bwasə Yahweh!

³ Wu ǒ, wun amurəma!

Wu kwakikir wun, wun aməgulo!

Mə nə tükí Yahweh nggyal.

Mə nə tù nggyal bwasəban aban Yahweh,

Bakuli mala Isərayila.

⁴ Yahweh, lang a nying bá Seyir,

lang a puri bá bù-nzali Edom ngga,

nzali gəggəli, sə bumkuli nya mbulo.

E, apərbang rakki məsə mbulo.

⁵ Ankono gəggəli abadəm Yahweh,

- nggearə Saina abadəm Yahweh,
Bakuli mala Isərayila.
- ⁶ Abalə apwari mala Shamgar, muna-bwabura mala Anat,
sə ndya dəm abalə apwari mala Jayel ka,
abwana deki kutio arə anjar-məgule,
sə aməgya kār arə anjar-məkarke a nzəm-la.
- ⁷ Abwana mala amuna-là mala Isərayila yi malâ.
À yi malâ she lang mim, Debora, ən lo;
she lang ən lo kəla nggeau a Isərayila ka.
- ⁸ Lang Isərayila twal kpata bəsa abakuli ka,
munəo kutio a kún nggea-là.
À sən ntwangno ko nkongno kàm
a bù aburana á-lumi-ine mala Isərayila le?
- ⁹ Babumam o arə amə'sàrəban mala Isərayila,
mənana à pà bamúrià nə eare malea abalə abwana ka.
Bəà bwangsə Yahweh.
- ¹⁰ Wu bange, wun mənana wu kə eau a nzəm amədambəriso-pwasəa ka,
wun mənana wu kə do amur agir-do nzəm pər aməbəlke,
sə wu kə gya amur njargula ka.
- ¹¹ Wu kwakikir wun arə gi ka amə'nggyal arə abân to mūr;
akano ka à kə zəkice alimurəm mala Yahweh,
alimurəm mala amə'lwa male a Isərayila.
Pələa abwana mala Yahweh sulə aban ká arə akún nggea-là.
- ¹² Loapi-ntulo, Debora, loapi-ntulo!
Loapi-ntulo, loapi-ntulo, loasə nggyal!
Lo-came, Barak!
Bwalki aguro-lwa mô,
we muna-bwabura mala Abinowam!
- ¹³ Pələa cili abwana-məgule mənana à ue ka,
à suləo à yiu;
abwana mala Yahweh suləo à yiu acei,
arə akanggərang amə'lwa.
- ¹⁴ Abea abwana mala Ifərem,
mana tərtea pur a Amalek ka,
à yiu atò, we Benjami,
wunə amə'lwa mô.
Amə'sàrəban mənana à pur a Makir ka,
à suləo à yiu;
sə amənana à kə ging nə gara mala mə'sàrəban a buia ka,
à pur a Zebulu sə à yiu.
- ¹⁵ Aməgulo mala Isaka ka,
à nda atà Debora,
kəla mana Isaka pàk ka, anggo sə Barak pa;
à gibi aban ká aba bangnaban a npurota kusəi.
Abalə anggəsan mala Ruben ngga, bəlkibabum na kam.
- ¹⁶ Palang sə wu akrə wun atà adomwan mala anzur ma'wun,
ace ok twanggi akarinka ace adomwan le?
Abalə anggəsan mala Ruben ngga, bəlkibabum na kam.
- ¹⁷ Abwana mala Giləyat ka à ueo a nkaring Jodan a takuli;
sə tàu mala Dan ngga, palang sə akrəi atà awaru-bəsa?
Tàu mala Asha ka, duk kano dəong a kún nggeamūr,

akrəi a ban-kpasha mala awaru.

18 Tàu mala Zebulu ka, à nda mənana à twal lú a kún buia ka;
anggo gbal sə tàu mala Naftali pǎ a kun-munəo.

19 Amurəma yiu sə à munəo,
pələa amurəma mala amə'Kan'ana munə a Ta'anak, a kún myalmúr Megido,
sə ko à twal kə gəna-lwa mala bolo-azərfa dāng.

20 Anlero munə nə kuli.
Abalə anjar-gya malea ka,

à munə arə Səsera.

21 Mùrbangŋa mala Kishon yi pwanía,
məno yi mùrbangŋa mala anza bara-bara,
yi mùrbangŋa mala Nggeasala Kishon.

Yiləmem, fa, kya aba rəcandəa!

22 Pələa apər [mala Səsera] yiu nə tswaki,
nkaulakusəia kə təmgì nzali,
nə tswaki mala apər-lwa male.

23 Məturəŋar mala Yahweh bang ama, <<Sú [Là] Meroz.>>
<<Suban, suban amur abwana mənana à ndanədo kam ngga,
acemənana à ginə puro ace yiua bwali Yahweh,
ace yiua bwali wi munəo arə akanggərang amə'lwa.>>

24 Atà amaməna ka, Jayel mālá Heba bwa Ken,
bə kum tsəkbu mənana kutibani ka.

Atà amaməna amə'do abalə agumli ka,
bə kum tsəkbu mənana kutibani ka.

25 Səsera zəmbi wi mùr, sə pe wi kiura;
yinəi wi nə kiura məbwale aba kwar mala aməgulo.

26 Pələa ləmdə bui, twal nkpaiko gumli,
sə bui-məli bwal ndolo mala amə'túrô.

Pələa gballi Səsera, ar mú bamuri;
zubi, tusə nshekiri.

27 Səsera yauwi; kpa a nzali, nong piu;
soləo kpa a nzali a kusəi;
a ban mənana kpa kam ngga,
akəm sə nongŋo, wuna.

28 Nggea Səsera soa məsəi aban sənban a məsəkurəm;
cam a nzəm aferang sə keban ama,
<<Palang sə waru-pər male dəndi arə nyare?
Palang sə gəshi akusə apər mala waru-pər male dəndi?>>

29 Pələa amā-gulo male aməkware pe wi eare;
sə yale yi nə nggearəi ka eari bamúri ama,

30 <<À malaká kum gəna-lwa sə à mal gake re?
Bwama mwashat ko bari ace koya mə'lwa,
anggubyaú məboarsəne atà agəna-lwa ace Səsera,
anggubyaú məboarsəne mənana à teanəta ka,
nggubyaú-koarəu mwashat ko bari,
aməboarsəne mənana à teanəta ka,
abalə agəna-lwa, acem mə kô a myalam?>>

31 Acemani ka, abio-məbura bəà uebà, Yahweh,
sə abwana mana à earceo ka, bəà tă
kəla pwari mana kə eauwe aba rəcandəa male ka.
Anggo sə à kum usəleo aba nzalinì apələa lumi-ine.

6

Amə'Midiyan pè amə'Isərayila tanni

¹ Dəm ngga amə Isərayila pàk gír mənana məbıke na a məsə Yahweh ka, sə Yahweh tasəia a babu amə'Midiyan ba apələa tongno-nong-bari.

² Rəcandəa mala amə'Midiyan bākì mala amə'Isərayila, sə atəcau mala amə'Midiyan ngga, amə'Isərayila alita bamuria abân səmbərəa abalə ampu amur ankono, andə agumi-ba-tali andə akanggərang-ban.

³ A koya bākú mana amə Isərayila bealkina agirbaban malea ka, amə'Midiyan, andə amə'Amalek, andə abwana mala takuli nə yiu arəia.

⁴ À nə tsəki akatti malea ace ká arəia, sə à nə kidiki agirbaban aban ká dār a Gaza. À pà nə nyinggi amə Isərayila kə gír mənana à nə lì ka dāng; à nying kə nzur ko mbul, ko ndă, ko mədambərıso dāng.

⁵ Pàk ka à nə yiu nə agirkusəu malea andə agumli malea. À kə yiu kəla làkkì mala doshi. Yìà andə akalakadambi malea ka, à pà nə gandə ballia dāng. À nə yiu aba nzalinì ace kidikè.

⁶ Amə'Midiyan pàk amə Isərayila bəbá, sə amə Isərayila bua aban Yahweh.

⁷ Lang amə Isərayila bua aban Yahweh atəcau mala parban mala amə'Midiyan ngga,

⁸ Yahweh túr məbangnəa aban amə Isərayila. Sə banggia wia ama, <<Mənia ka nda cau mənana Yahweh, Bakuli mala amə Isərayila bang ngga: Ən pusə wun, wu pùrì bá nzali Masar, sə ən pusə wun, wu pùrì bá bala guro.

⁹ Sə ən amsə wun a babu amə'Masar, sə a babu abwana mənana à par wun ngga. Ən pəria à pùrì badəm wun, sə ən pa wun nzali malea.

¹⁰ Ən na wun nəma, <Mə nda Yahweh, Bakuli ma'wun; wu kəa banggi* abakuli mala amə'Amor, mənana wu do a nzali malea ka dāng.> Sə wun ngga, wu kwakikir wun arəàm dāng.>>

Bakuli tunə Gidiyon

¹¹ Məturonjar mala Yahweh yiu sə do a tərta nggea-nggun mala Johash, bwa nggurkwar mala Abiyeza, mənana a Ofəra ka. Muna-bwabura male Gidiyon ngga nda aban nya məsəa a ban mənana à kə kamggi mùr-anap kəm ngga, ace səmbərəi amə'Midiyan.

¹² Məturonjar mala Yahweh pusərəi a baní sə banggi wi ama, <<Yahweh na atò, we kanggərang mə'lwa.>>

¹³ Sə Gidiyon banggi wi ama, <<Ida, bəwaməgule, bə Yahweh na atə səm ngga, mana tsəa sə amənia yì agir ka à kə kum səm? Agir-ndələki mənana kat aká səm na səm ceə ka, à ndake? À bang ama, <Nggeari ka, Yahweh pusə səm, səm pùrì bá nzali Masar re?> Sə ado ka, Yahweh vwakinabuì arə səm, sə pànà səm a babu amə'Midiyan.>>

¹⁴ Sə Yahweh pələ a baní sə banggi wi ama, <<Kyane aba rəcandəa mò mənia ka, sə wu amsə Isərayila a bə amə'Midiyan. Ən túrə re?>>

¹⁵ Sə Gidiyon banggi wi ama, <<Ida bəwaməgule, lang sə mə nə amsə Isərayila? Səni, nggurkwar mem nda mətankwang a təu mala Manasa, sə mə nda rítəu a bala mala tárrám.>>

¹⁶ Sə Yahweh banggi wi ama, <<Mbək-kàngkàng mə nə pà atò, sə awu nə gandə amə'Midiyan kəla bwa mwashat na.>>

¹⁷ Sə Gidiyon eari wi ama, <<Bə ən kuməna earmúru a məsəo ado ka, ləmdəam gir'ləmdəa mənana nə ləmdəam ama a nda mənana a nakiyam cau ka.

* 6:10 6:10 banggi ko kpata

¹⁸ Ida, cè a nying ban mēnia ka dāng she bən nyarēna a bano, sə ən yinēno nə boro mem, ən yi nongsəno wi a bādəmbəo ka.>> Sə Yahweh banggi wi ama, <<Mə nə kúndəo shebə a nyarēna ka.>>

¹⁹ Nda Gidiyon wario sə kya lam muna mbul, sə pàk agbatali bəredi mənana burè pà arəi raka nə muku lita lumi-bari nə məsəi bari. Tsək nyame aba zace, sə mutui ka soe aba nkwareng, sə yinəi wi nəi a tərta nggea-nggun, sə pe wi.

²⁰ Məturōnjar mala Bakuli banggi wi ama, <<Twal nyame andə bəredi mana burè pà arəi raka, nongsəia amur tali mēnia ka, sə wu solə mutui amúriā.>> Sə Gidiyon pè anggo.

²¹ Pələa məturōnjar mala Yahweh ləmdə kún gara mənana a bui ka, sə je nyame andə bəredi mənana burè pà arəi raka. Kara bəsa pur nə bá tali, sə pisə nyame andə bəredi mənana burè pà arəi raka. Pələa məturōnjar mala Yahweh ndərmi.

²² Lang yi kpani Gidiyon ama məturōnjar mala Yahweh na ka, Gidiyon bang ama, <<Oi, we Yahweh Bakuli! Ado ka ən sənəna məturōnjar mala Yahweh bəməsəu andə bəməsəu!>>

²³ Səama Yahweh banggi wi ama, <<Bə rəo pwalo! Cè bangciu pakko dāng. A pà wu nə wù dāng.>>

²⁴ Pələa Gidiyon bakkî Yahweh gyangŋan abanì, sə pe wi lulləu ama, Yahweh ka dorəpwala na. Ba yalung, gyangŋanì nakam piu a Ofəra mala amə'kà Abiyeza.

Gidiyon arki gyangŋan mala Ba'al

²⁵ Aba du mənə ka, Yahweh banggi wi ama, <<Twal jamnda mənana a domwan mala tárró ka, nggearə baria jamnda, mənana mbule tongno-nong-bari ka. Sə wu arki gyangŋan mala Ba'al mənana mala tárró na ka, sə wu kasəki tondong mala Ashera† mənana a nkanggari ka.

²⁶ Pələa wu bakkî Yahweh Bakuli mô gyangŋan amur mēnia yì kanggərang-ban ngga, a kəkari. Twal baria jamnda mənə sə wu pa gir'nkila mala pisəe kəring nəi, nə tondong mala Ashera mənana awu nə kasəki ka.>>

²⁷ Nda Gidiyon pwan abwana lum atə amətúró male sə kya pak gir mənana Yahweh banggi wi ama bə pè ka. Sə acemənana kə banggi aməbala mala tárrí andə aburana mala là ka, pè nə pwari dāng, nə du sə kya pè.

²⁸ Lang aburana mala là lo nə bari dídyal ka, kara à sən gyangŋan mala Ba'al ka à arkini, sə tondong mala Ashera mənana a nkanggari ka, à kasəkini, sə baria jamnda ka, à pana gir'nkila nəi amur bəsa gyangŋan mənana à bə ka.

²⁹ À dí rəia ama, <<Yana pàk mēnia yì gir ka?>> Sə lang à altaban sə à díkiban ngga, à banggia wia ama, <<Gidiyon muna-bwabura mala Johash na pàk mēnia yì gir ka.>>

³⁰ Pələa aburana mala lě ne Johash ama, <<Yinə muna-bwabura mô a nza ace mana bə wù, acemənana arkina gyangŋan mala Ba'al sə kasəkina tondong mala Ashera mənana a nkanggari ka.>>

³¹ Sə Johash ne abwana mana kat à lo arəi ka ama, <<Wun nə munəo ace Ba'al le? Ko ana raka wun nə amsəi le? Bwa mənana kat nə munəo acei ka, kaniama ban nə kwar ka, à nə wal-lui! Bə yì ka, bakuli na ka, bə munəo ace bəmuri, acemənana bəbwa arkina gyangŋan male ka.>>

³² Acemani, a pwari mənə ka, à tunə Gidiyon ama <<Jerub-ba'al,>> baləi nda, <<Wu nying Ba'al bə munəo ace bəmuri,>> acemənana Gidiyon arki wi gyangŋan male ka.

Gidiyon díce gir'ləmdəa

³³ Amə'Midiyan kat, andə amə'Amalek andə abwana mana a takuli ka, à ram rəia abanbwaná; sə à yàl a nkaring Nggeasala Jodan, sə à yi bwal kàtti a dulum mala Jezəril.

† 6:25 6:25 tondong mala Ashera Mənə ka, bənzál na, gir'ləmdəa mala Ashera, bakuli məbwame; balli gbal a məsəi 26, 28, 30.

³⁴ Sə bangño mala Yahweh sulə amur Gidiyon, sə twang njawe, tunə amə'Abiyeza bəà kpate.

³⁵ Tasə amə'na-túrbân a bù-nzali Manasa, tunəia bəà yiu atè gbal. Sə tasə amə'na-túrbân arə abu-nzali Asha, andə Zebulu, andə Naftali, sə à yiu à yi kumia.

³⁶ Gidiyon ne Bakuli ama, <<Bə awu nə amsə Isərayila nə buam, kəla mənana a bang ngga,

³⁷ səni mə ndo mə nə tsək nggū-nzur a katəra. Bə ncimna nə kpa amur nggū-nzur nəmūrəi, sə nzali kat nə ìm ngga, mə nə sələ ama awu nə amsə Isərayila nə buam, kəla mənana a bang ngga.>>

³⁸ Anggo sə pǎ. Lang lo dídyal nə dəmbari ka, yi par nggū-nzur, sə pūrəi; ncimna mana pur arəi ka lùmsə kwar-numur.

³⁹ Gidiyon ne Bakuli ama, <<Cè bumlulla mò earke amuram dǎng. Mə nə zəmbô kusə mwashat dǎm; ida, nyem bən mwam cê kusə mwashat dǎm nə nggū-nzur. Ado ka bə nggū-nzur ime, sə ncimna bə aki nzali kat.>>

⁴⁰ A mənə yì du ka, Bakuli pē anggo; nggū-nzurni na ìm nəmūrəi ka, sə ncimna aki nzali kat.

7

Gidiyon gandə amə'Midiyan

¹ Nə ban'mbul-mbul ka, Jerub-ba'al (yì Gidiyon) andə abwana mənana atè ka, à lo sə à yi tsək kàtti a nkanggari mgbeade-mùr Harot. Sə kàtti mala amə'Midiyan ngga, nda a njar-nza nə banià aba bangnaban, tù a ban Nkono More.

² Yahweh banggi Gidiyon ama, <<Abwana mənana atò ka, à biki lakkì mənana mə nə pà amə'Midiyan a babuia ka, cè Isərayila nggoriam ama, <Rəcandəa mem nə amsəam.>

³ Ado ka hambì abwana ama, <Bwa mənana kat rəi kə bəl nə bangciu ka, bə wulio bə nying Nkono Giləyat.> >> Nda abwana á-lumi-bari-nong-bari (22,000) nyare à o a là, sə abwana á-lum (10,000) ue ka.

⁴ Yahweh banggi Gidiyon ama, <<Bwapəndəa biki lakkì piu. Kyan nəia a kún mur, sə mə nə mwambo wia kàm. Bə ən nò nəma, <Bwa man, nə ká atò ka,> nə ká atò; sə bə ən nò nəma, <Mənia ka pà nə ká atò raka,> pà nə ká dǎng.>>

⁵ Pələa Gidiyon warinə abwe a kún mur. Sə Yahweh banggi wi ama, <<Koyan mənana tàkki mur nə bui a lasəi kəla nvwa ka, tàrri a bui man; anggo gbal bwa mənana kùndə nə nkūnəi sə nu mùr ka, tàrri a bə bui.>>

⁶ Abwana gbəman-tàrú (300) na mənana à tàkki mur nə buia a kunia ka; acilia kat ka à kùndəo amur ankūnəia sə à nu mùr.

⁷ Yahweh banggi Gidiyon ama, <<Nə abwana mənia gbəman-tàrú (300) mənana à tàkki mur nə buia ka sə mə nə amsəo, sə mə nə pà amə'Midiyan aba buo. Nying acili abwana bəà o, koyan ngga a là male.>>

⁸ Nda Gidiyon ak agirlina andə anjawe gam arə acili amə'lwa mənia sə tasəia bəà o, koyan ngga a gumli male. Sə aburana man gbəman-tàrú (300) ka, banggia wia bəà ueo atè.

Kàtti mala amə'Midiyan ngga nda a bangnaban bə bwa suləi ban kàtti mala Gidiyon ngga.

⁹ Aba du mənə ka, Yahweh banggi Gidiyon ama, <<Lo, suləo kyan nə munəo arə kàtti mala amə'Midiyan acemənana ən pano wi aba buo.

¹⁰ Səama bə bangciu kə pakko arə sulə aban ká ka, wu sulə wunə muna-bala mò Pura.

¹¹ Kwakikiro arə cau mənana à banggiyi ka, sə awu nə kum məsəkang-kangña mala suləo aban ká arə kàtti malea.>> Pələa yì andə Pura muna-bala male ka, à sulə a ban

agumli mala aburana mənana à tamsəia a kúnban ace yál amə'lwa mana à nda aba kurrəu aba kàtti ka.

¹² Amə'Midiyan andə amə'Amalek andə abwana mala takuli suləna a bangnəban mbəl-mbəl kəla adoshi. Akalakadambi malea làkkì kəla məsəsa a kun-nggeamur, bwa pà nə gandə ballia dāng.

¹³ Lang Gidiyon yi bingnəna ka, kara ok bebwə na aban ne bə lorəo ama, <<Səni! Ən lorə ama dūrəo bəredi mənana à pe nə muku məsə-báli ka, dənggəliki aba kàtti mala amə'Midiyan. Yiu aban bə gumli sə tulli nə rəcandəa, ndəli nətəkwari, sə gumlini kpa a nzali mgbəngtāng.>>

¹⁴ Sə bi eari wi ama, <<Mənia ka kəgir na dāng, nggeabyau mala Gidiyon muna-bwabura mala Johash, bwa Isərayila na. Bakuli pani wi amə'Midiyan andə kàtti aba bui kat.>>

¹⁵ Lang Gidiyon ok lorəe andə mənəgi baləi ka, peri aban Bakuli. Pələa nyar a kàtti mala amə Isərayila sə sa'arəia ama, <<Wu lo! Yahweh pana kàtti mala amə'Midiyan aba bui wun.>>

¹⁶ Gau aburana mənə gbəman-tàrú ka arə anggəsan tərú, sə pə koyan ngga njawə-gam andə muna-bəng mana kumsə bukan-bəsa ka.

¹⁷ Nea wia ama, <<Wu tsək məsə wun arəəm, sə wu pa kəla mənana ən pak ka. Lang ən warina a kún kàtti malea ka, kə gir mənana ən pak ka, nda wun nə pə ka.

¹⁸ Lang mim sənə abwana mənana kat atəm səm twangnəna anjawə-gam ma'səm ngga, pələa wun a koya bui mala kàtti ka, wun nə twang anjawə-gam ma'wun gbal. Sə wun nə na nə gi wun a kuli ama, <Ace Yahweh sə ace Gidiyon!> >>

¹⁹ Nda Gidiyon andə aburana gbəman mana atə ka, à yiu a nkanggariban kàtti mala amə'Midiyan tū nə badu, anzəm mana à nggadina amə'yəlbəng ngga. Pələa à twang anjawə-gam malea, sə à arki amuna-bəng mənana a buia ka.

²⁰ Pələa anggəsan mənə tərú ka, à twang anjawə-gam malea, sə à arki amuna-bəng malea. À bwal abukan a buia mənggare sə anjawə-gam mana à twang ngga a buia məli, sə à na bangbang ama, <<Nggeabyau ace Yahweh, sə ace Gidiyon!>>

²¹ Pələa koyan ngga cam a bancame male, à gumbəli kàtti; sə amə'lwa mala amə'Midiyan puppup lo nə mire. À bangnə nə zwalo a kunia.

²² Lang aburana mala Gidiyon twang anjawə-gam gbəman-tàrú ka, Yahweh tsək aburana aba kàtti à pələ arəarəia nə anggeabyau malea. Amə'lwa bang aban ká dār a Bet-Shita; à dəshi Zerera aban ká dār a nzong-nzali mala Abel-Mehola, tū a ban Tabbat.

²³ Aburana mala amə Isərayila a tào mala Naftali, andə Asha, andə Manasa kat ka, à tunəia sə à pyangnəata amə'Midiyan.

²⁴ Pələa Gidiyon tasə amə'na-turbən arə abən aba nzali mūr-ankono mala Ifərem nə cau ama, <<Wu sulə arə amə'Midiyan, sə wu tsək amə'yəlbəng a koya mgbeade-mür, andə myalmür, andə tūli-mür, aban ká dār a Bet-Bara. *Sə wu yál Nggeasala Jodan.>>

Anggo sə à tunə aburana mala tào mala Ifərem kat, sə à yi ak amgbeade-mür, andə amyalmür, andə atūli-mür, aban ká dār a Bet-Bara. Sə à yál Nggeasala Jodan.

²⁵ À bwalki ayálu bari mala amə'Midiyan, Orep andə Zip. À wal-lú Orep amur tali mala Orep, sə Zip ka à wal-luí a ban kam mür-anap mala Zip. À pərta amə'Midiyan sə à yinə abamur Orep andə Zip aban Gidiyon, a nkaring Jodan.

8

¹ Pələa aburana mala tào mala Ifərem dī Gidiyon ama, <<Palang sə a pakka səm anggo? Ace mana sə awu nə o a munəo arə amə'Midiyan ngga a ginə tunə səm?>> À

* 7:24 7:24 wu yál Nggeasala Jodan ko <<wu yál abən yáli nkaring mür mala Jodan.>>

munəki arəi kərker.

² Sə yì ka banggia wia ama, <<Mana ən pa ado mənana à nè kārəi arə wun ngga? Bakurikuri mala abəla-anap mala Ifərem kùtì pwan-gìrbaban mala Abiyeza re?

³ Bakuli pana ayálu mala amə'Midiyan, yia Orep andə Zip a babu wun; sə mana ən gandə pa mənana à nè kārəi arə wun ngga?>> Pələa bumlulla malea arəi suləo lang bang cau mənəia ka.

Gidiyon masələ limurəm amur amə'Midiyan

⁴ Pələa Gidiyon andə aburana male mənəo gbəman-tàrú ka, à yiu a Nggeasala Jodan sə à yàl a nkaring; sə kat andə auləa malea ka, à lidəmba nə pərtau.

⁵ Lang à yiu a Sukkot ka, Gidiyon banggi amə Sukkot ama, <<Ida, wu pè amə'lwa mem gírlina; à gandəna, sə mim ngga mə ndarə pərta Zeba andə Zalmuna, amurəma mala amə'Midiyan piu.>>

⁶ Sə abwana-məgule mala Sukkot bang ama, <<A gbamina Zeba andə Zalmuna a babuo sə səm nè pè amə'lwa mô gírlina le?>>

⁷ Gidiyon bang ama, <<Anzəm mana Yahweh pana Zeba andə Zalmuna a babuam ngga, mə nə yia koàkì wun nə zwe babondo andə galamba.>>

⁸ Gidiyon lo kano ka wari a Penəwel sə zəmbia wia kəla mənəo ka; sə aburana mala Penəwel nyesəi wi kə cau mala amə Sukkot.

⁹ Sə ne amə Penəwel ama, <<Lang ən linamurəm sə ən nyarna ka, mə nə yia arki mənəia yì nda-mə'dāhre ka.>>

¹⁰ Anggo ka, Zeba andə Zalmuna na a Karkor nə amə'lwa malea, aburana kəla á-lum-bwamdə-tongno (15,000). À nda kə aburana mənana à ueo abalə amə'lwa mala abwana mana à yiu nə takuli ka; abwana á-gbəman-mwashat nə á-lumi-bari (120,000) mala amə'lwa malea mənana à bwal nggeabyau ka, à walna-luia.

¹¹ Gidiyon eau nə njargula mala amə'do abalə agumli, nə takuli mala Noba andə Jogbeha, sə yasələ amə'Midiyan a kàttì malea nə munəo lang à nda aba do dʷanyi-tsək'məsəu ka.

¹² Amurəma mala amə'Midiyan bari, Zeba andə Zalmuna, təlì nə mire, sə yì ka pərtea yì bwalia, sə zurimúr amə'lwa malea kat.

¹³ Anzəm mənəo ka, Gidiyon muna-bwabura mala Johash nyarì kun-munəo nə njar eauwe mala Heres.

¹⁴ Yì bwal bè məlagga a Sukkot sə dīkì, sə məlaggè giləi wi alullə aməbuno andə abwana-məgule mala Sukkot, aburana lumi-tongno-nong-bari nə məsəi tongno-nong-bari (77).

¹⁵ Pələa Gidiyon yiu aban aburana mala Sukkot sə banggia wia ama, <<Wu səni, Zeba andə Zalmuna nya ka; yia mənana wu *nam nggaro cau amúrià ama, <A gbamina Zeba andə Zalmuna a babuo, sə səm nè pè amə'lwa mô gírlina le ka?> >>

¹⁶ Pələa Gidiyon bwalki abwana-məgule mala lê, sə kasə zwe babondo andə galamba sə koàkia nē, ace kania amə Sukkot girkànì.

¹⁷ Sə yì arki nda-mə'dāhre mala Penəwel sə wal-lú aburana mala lê.

¹⁸ Sə pələa dī Zeba andə Zalmuna ama, <<Aburana mənana wu wal-luia a Tabo ka, aya ulang aburana na?>> Sə à pa eare ama, <<Aburana na kəla we, à pur amuna murəm.>>

¹⁹ Gidiyon pələia wia ama, <<Amə'eambam, amuna mala nggem na. Mbak-kàngkàng Yahweh nakam ngga, bə wu nyinghənia nəyiləmu ka, bə pà mə nə wal-lú wun dāng.>>

²⁰ Sə pələa aban muna-dəmba male, yì Jeta, sə ne wi ama, <<Lo wal-luia!>> Səama məlagge ka, kwetə nggeabyau male dāng, acemənana yì ka muna na piu, bangciu kə pakkì wi.

* 8:15 8:15 nam nggaro cau ko <<kyauwikiam>>

²¹ Pələa Zeba andə Zalmuna banggi Gidiyon ama, <<Lo wəl səm nə nggearəo; kəla mənana bʷabura pak ka, anggo sə rəcandəa male pǎ.>> Nda Gidiyon lo wal-lú Zeba andə Zalmuna, sə pusəki anjengəlan mənana a myal akalakadambi malea ka.

Gidiyon pak bənzál mala efot

²² Anzəm mənəo ka, amə Isərayila banggi Gidiyon ama, <<Duk murəm amur səm, we wunə munio, andə məkeo gbal, acemənana a amsəna səm a babu amə'Midiyan.>>

²³ Sə Gidiyon banggia wia ama, <<Pǎ mə nə duk murəm amur wun dǎng, sə munem pǎ nə duk murəm amur wun dǎng. Yahweh na nə duk murəm amur wun ngga.>>

²⁴ Səama banggia wia ama, <<Mə ndanə zəmba aban wun; nəma koya bʷa atə wun ngga, bə pam girkiru abalə agəna-lwa mənana wu ea arə abiwun aməbura ka.>> (Abia-məbura ka amə'Ishmayel na, sə à kə oasə agirkiru mala bolo-njengəlan.)

²⁵ À pa eare ama, <<Səm nə po wia nə banboarnado.>> Pələa à sǎré lagir, sə koya bʷanani ka, túr agirkiru mala gəna-lwa male abaləi.

²⁶ Sə dəmbərya mala agirkiru bolo-njengəlan mənana zəm ngga nda, shekel á-mwashat nə gbəman-tongno-nong-bari (1,700), tsəa-amur anjengəlan andə agirbamyalu andə alagir mala amurəma mənana amurəma mala amə'Midiyan oasə arəia ka, andə anlang-bolo mənana a myal akalakadambi malea ka.

²⁷ Gidiyon pǎk efot nəi sə tsəi aba Ofəra nggea-là male. Sə Isərayila kat ka, à kùti a gyatərəia nə kǎ peri a baní kəla nkúl, sə yi dupi Gidiyon andə aməbala male gbəli.

²⁸ Anggo sə amə Isərayila bün amə'Midiyan abatea sə à loasə múrià dəm dǎng. Sə nzali dum nə rəpwala ba pələa lumi-ine a do-yiləmu mala Gidiyon.

Isərayila purî-njar a nzəm lú mala Gidiyon

²⁹ Jerub-ba'al muna-bʷabura mala Johash nyar a là male kya dukam.

³⁰ Gidiyon ngga, ndanə amuna-burana lumi-tongno-nong-bari (70) mənana à bəli wi ka, acemənana ndanə amaməna pas.

³¹ Mā-twala male mənana nda a Shekem ngga bəli wi muna-bʷabura gbal, mənana pe wi lulləu ama, Abimale ka.

³² Sə Gidiyon muna-bʷabura mala Johash ka, è kutsuk sə pǎk-lú, sə à tsəi a bəmbe-ba-tali mala tárrí Johash a Ofəra, là mala nggurkwar mala Abiyeza.

³³ Lú mala Gidiyon nda məkwane, amə Isərayila pələ dəm à kùti a gyatarəu atə aBa'al. À tsək Ba'al-berit duk bǎkuli malea.

³⁴ À dēnyinə Yahweh 'Bakuli malea, mənana amsəia a bù ka abia-məbura a koya bui ka dǎng.

³⁵ Sə à ləmdəi bala mala Jerub-ba'al (yi Gidiyon) pəməboarne ace agir məboarne mənana pakkí Isərayila ka dǎng.

9

Abimale wal-lú amə'eambi

¹ Abimale muna-bʷabura mala *Jerub-ba'al wari a Shekem a bə pware ace sən akíne, sə nacau nəia andə bala-kau mala nggè puppup, ama,

² <<Ida, wu banggi abwana-məgule mala Shekem kat mənəia yi cau ka ama, <Məye nani na boara wun: amuna-burana lumi-tongno-nong-bari mala Jerub-ba'al kat bəà yálmúr wun le, ko bʷa mwashat bə yálmúr wun?> Wu dēnyi ama, mə nda nkila wun andə nyam wun.>>

³ Akína Abimale banggi abwana-məgule mala Shekem kat acau mənana kat Abimale nea wia ka. Babum abwana-məgule man o arə Abimale; acemənana à bang ama, <<Yi ka bəla ma'səm na ka.>>

* **9:1 9:1** Jerub-ba'al ka nda Gidiyon.

⁴ À pe wi agbatali bolo-azərfa shekel lumi-tongno-nong-ɓari mənana à twal aba ndà mala Ba'al-berit ka. Pələa Abimale pàktúró nə boale, sə kya kúrna abwana-məbane andə amə'yàl-nzongcau nɛi, bəà duk aməkpate.

⁵ Wari a ɓala mala tárrí a Ofəra, sə wal-lú amə'eambi, yìà amuna-burana lumi-tongno-nong-ɓari mala Jerub-ba'al, amúr tali mwashat. Kə Jotam, muna-ɓwabura mətankwang mala Jerub-ba'al, nda mənana ueo nəmurəi à wal-lui raka, acemənana ɓangɲa səmbərəa.

⁶ Abwana-məgule mala Shekem kat andə Bet-Millo kat ramba abanɓwáná, sə à pè Abimale murəm, tù aban nggun-məgule mənana cam a Shekem ngga.

Kanicau mala Jotam

⁷ Lang Jotam ok man yì cau ka, wario kya cam a ɓong †Nkono Gerizim, sə loasə gi kpəm nea wia ama:

Wu kwakikir wun arəàm,
wun abwana-məgule mala Shekem,
ace mənana bə Bakuli kwakikiri arə wun ngga.

⁸ Bè pwari nakam mənana anggun ram rəia,
à nə twalí ɓamúrià murəm.

A ɓanggi nggun-olif ama,

<<Duk murəm ma'səm.>>

⁹ Səama nggun-olif nyesəia wia cau ama,

<<Mə nying pusə mùrú mem,

mənana à kə pángɲə̀nà-túró nɛi

ace gusələ Bakuli andə abwapəndəa ka,

ace wuliki amúr anggun le?>>

¹⁰ Pələa anggun ɓanggi nggun-vwari ama,

<<Yiu duk murəm ma'səm.>>

¹¹ Sə nggun-vwari nyesəia wia cau ama,

<<Mə nying pusə ɓəlanggun mem mə'pəlpəlni,

andə ɓəlanggun mem məboarne,

ace wuliki amúr anggun le?>>

¹² Pələa anggun ɓanggi nggun-anap ama,

<<Yiu duk murəm ma'səm.>>

¹³ Sə nggun-anap nyesəia wia cau ama,

<<Mə nying pusə mùr-anap mem,

mənana kə pwasəbum Bakuli andə abwapəndəa ka,

ace wuliki amúr anggun le?>>

¹⁴ Nda anggun kat ɓanggi zwe ama,

<<Yiu duk murəm ma'səm.>>

¹⁵ Zwe eari anggun ama,

<<Bə wu kə earce ama wun nə twalam nə məsəcau,

mə duk murəm ma'wun ngga,

she wun nə yiu abata yiləm mem ace kum-àwá!

Sə bə pà anggo raka, bə bəsa pur aba zwe,

sə bə pisə ‡anggun-seda mala Lebano.>>

¹⁶ <<Ado ka, wun nə gandə na mbak-kàngkàng ama wu ləmdəna doməsəcau andə ɗwanyicau-arəũ nə pe Abimale murəm le? Wu pángɲə̀ni Jerub-ba'al andə ɓala male gir mənana nda pepé ka le? Sə wu mbweni kəla mənana karəa arə atúró male ka le?

¹⁷ Wu ɗenyi ama tárrám twal yiləmi a kún bui ace amsə wun a ɓabù amə'Midiyan.

† 9:7 9:7 Balli gbal aba: Nggur 11:29; 27:12; Jes 8:33; Yoh 4:20. ‡ 9:15 9:15 Balli gbal aba: 1Amur 4:33; 2Amur 14:9; 19:23; Ang 104:16; Isha 2:13; 37:24.

¹⁸ Sə yalung ngga, ndya wu longɲənà arə bala mala tárrám. Wu walna-lú amuna-burana male lumi-tongno-nong-bari amúr tali mwashat, sə wu tsəngɲənà Abimale muna-bwabura mala mā-twala male, bə duk murəm amúr abwana-məgule mala Shekem, acemənana yì ka bəla ma'wun na ka.

¹⁹ Adyan ngga, bə gír mənana wu pàkkí Jerub-ba'al andə bala male yalung ngga, gír məboarne na, sə mə'məsəcauni na ka, bə bum wun pwasə arə Abimale, sə yì gbal ka bə bumi pwasə arə wun.

²⁰ Sə bə pà anggo raka, bə bəsa pùr nəban Abimale bə pisə abwana-məgule mala Shekem andə Bet-Millo! Sə bə bəsa pùr gbal nəban abwana-məgule mala Shekem andə Bet-Millo bə pisə Abimale.>>

²¹ Pələa Jotam bangɲa o a Biya, sə kya do abanì Sàtəcau mala mə'eambi Abimale.

Bakuli lumsə suban mala Jotam

²² Abimale yálmúr amə Isərayila apələa tàrú.

²³ Pələa Bakuli tasə bə bangɲo məbike bə loasə bibura anre Abimale andə abwana-məgule mala Shekem; sə abwana-məgule mala Shekem ləmdə dɠwanyi-doməsəcau arə Abimale.

²⁴ Bakuli pàk mənəia ka ace mənana caukpaka mala bealbikea mənana à pàkkí amuna-burana lumi-tongno-nong-bari mala Jerub-ba'al, andə bafe mala nkilia mana à sukkì ka, bə sulə amur Abimale mə'eambia, sə amur abwana-məgule mala Shekem mənana à bwali wi wal-lú amə'eambi ka.

²⁵ Abwana-məgule mala Shekem mgbicau arə Abimale, sə à tasə aburana bəà kya kùmsəi wi amúr ankono, sə à bəmbəri koyan kat mənana gya pələ nəbania amur njargula mənə ka. Pələa cə yi kpa a kir Abimale.

²⁶ Pələa Ga'al muna-bwabura mala Ebet, yiu andə amə'eambi sə à yi do a Shekem. Abwana-məgule mala Shekem tsəkbələia arə Ga'al.

²⁷ Amə Shekem wari arə ababan-anap malea. À ram bəla-anap sə à kəmgì m̀r̀i ace pàkkidire. Pələa à kùtí a ndà mala bakuli malea sə à lìli, à nu, sə à sú Abimale.

²⁸ Sə Ga'al muna-bwabura mala Ebet nacau ama, <<Yana nda Abimale, sə palang sə səm amə Shekem ngga, səm nə nyesə bamur rə səm abate? Yì ka nda muna-bwabura mala Jerub-ba'al re? Sə Zebul ka nda məkwaditè mənana twal ka re? Wu kpata aməbala mala *Hamo, tár Shekem! Palang sə səm nə kpata Abimale?

²⁹ Bə duk mənì'ama, abwana man ngga, à nda abata rəcandəa mem ngga, bə mə nə pusə Abimale!>> Mə nə ne Abimale ama, <<Kyane kya hatəki amə'lwa mō sə wu pur atəm bə səm munəo!>>

³⁰ Lang Zebul mə'yálmúr nggea-lé ok acau mala Ga'al muna-bwabura mala Ebet ka, bumi lul kərkər.

³¹ Pələa Zebul tasə amə'na-túrbân aban Abimale a Aruma,† nə cau ama, <<Səni, Ga'al muna-bwabura mala Ebet andə amə'eambi yina a Shekem, sə à ndaban soakita abwana mala nggea-là bəà mgbicau arəd.

³² Ado ka, lo wunəa aburana mənana atò ka nə du, wu yi kumsə a babondo anzəm nggea-là.

³³ Nə dəmbəri, a eauwe mala pwari ka, wu ndashi amur nggea-là nə munəo. Sə lang Ga'al nə pur andə aburana mənana atè ace yiu a munəo arəd ka, pàkkia wia gír mənana buo kumi nə pàk ka.>>

³⁴ Nda Abimale andə aburana mənana atè kat ka, à lo nə du sə à kya kumsə anzəm Shekem; à gau rəia arə abanì ine.

§ 9:21 9:21 atəcau mala ko <<ace upi bədəm>>

* 9:28 9:28 Balli aba: Tite 34:2,6.

† 9:31 9:31 Aruma ko <<aba səmbərəa>>

³⁵ Lang Ga'al muna-bwabura mala Ebet puro yi cam a bankutio mala kún nggea-là ka, Abimale andə aburana mənana atè ka à loapi ban mənana à kùmsə kam ngga.

³⁶ Sə lang Ga'al sən aburane ka, ne Zebul ama, <<Səni, aburana naban suləi mūr ankono aban yiu.>> Sə Zebul ne wi ama, <<Yiləmi ankono na a kə sənia kəla abwapəndəa na ka.>>

³⁷ Ga'al nacau dəm ama, <<Səni! Abwana no à kə suləi tsùrú mala nzali man ngga. Sə bə nggəsan no kə yiu nəban njar mala Nggun-məgule mala Mə'nggár ka.>>

³⁸ Pələa Zebul ne wi ama, <<Acau gusələ-mūrú mô na ke? We mənana a bang ama, <Yana nda Abimale mana səm nə kpate ka?> Aburana mənana na a bəsəkia ka re? Pur ado kya munə arəia!>>

³⁹ Nda Ga'al puro sə dupi abwana-məgule mala Shekem a damba, sə à munə arə Abimale.

⁴⁰ Abimale pərta Ga'al sə bang a badəmbi. Amə Shekem pas kpakia, à kum penye a bankutio mala kún nggea-lê.

⁴¹ Abimale nyar a Aruma, sə Zebul pər Ga'al andə amə'eambi à puri bá Shekem.

⁴² Lang bankwarna ka, amə Shekem puro, à o a njenja. Lang Abimale ok cê ka,

⁴³ twal aburana male sə gauwia arə abani tărú, sə à kumsə a babondo. Lang sən abwana kə puri bá nggea-là aban yiu ka, lo sə soa-munəo arəia, wal-luia.

⁴⁴ Pələa Abimale andə nggəsan abwana mana atè ka à bangja à kya cam a bankutio mala kún nggea-là. Sə anggəsan bari mala abwana mala Abimale ka à soa-munəo sə wal-lú abwana mənana kat a njenja ka.

⁴⁵ A pwari mənə kat ka, Abimale munə-munəo arə nggea-là. Ak nggea-lê sə wal-lú abwana mənana kat aba nggea-lê ka. Pələa bəbbəriki nggea-lê sə mesəki tubamur amuri.

⁴⁶ Lang abwana-məgule mala ndà-kulí mə'dāhre mala Shekem ok cê ka, à kùtí aba kanggərang-ban mala ndà mala El-berit.‡

⁴⁷ Cau yi bik ban Abimale ama, abwana-məgule mala ndà-kulí mə'dāhre mala Shekem raməna abanbwaná.

⁴⁸ Nda Abimale andə aburana mənana kat atè ka à eau amúr Nkono §Zalmon. Sə Abimale twal bero a bui sə kasə bu-nggun, loasəi tsəi a kwàri. Sə banggi aburana mənana atè ka ama, <<Gir mənana wu səni ən pē ka, wu fà rə wun, wu pē kəla mənana ən pək ka.>>

⁴⁹ Nda koyan atəa ka kasə bu-nggun gbal, sə à kpata Abimale. À tsək abu-ngguni arə kanggərang-ban mala ndà mala El-berit, sə à soaki wi bəsa. Abwana mənana kat aba ndà-kulí mə'dāhre mala Shekem ngga à wù kat, abwana kəla á-mwashat (1,000), aburana andə amaməna.

⁵⁰ Pələa Abimale wari a Tebez, tsək kàttì kàm, soa-munəo arəi sə é.

⁵¹ Kanggərang ndà-kulí mə'dāhre nakam a tsùrú mala nggea-lê, nda aburana andə amaməna andə abwana-məgule mala nggea-lê bangja, à kutiki abaləi sə à girkún bamuria abaləi. Pələa à eauwe à bik mūr-kurəm.

⁵² Abimale yiu sə soa-munəo arə ndà-kulí mə'dāhreni. Səama lang gbashì kún ndà-kulí mə'dāhreni nə soaki wi bəsa ka,

⁵³ kara bə bwama a mūr-kurəm, túr muna-taligo amur Abimale, ar nkpoula-bamuri.

⁵⁴ Pələa Abimale tunə lagga mə-bwali-wi agirmunəo male akaurəa, sə banggi wi ama, <<Kwetə nggeabyau mô, wal-luem, ace mənana bəà kəa na amuram ama, <Bwama na mənana wal-luí ka> dāng.>>

⁵⁵ Lang amə Isərayila səni Abimale wuna ka, koyanale ka nyar a là male.

⁵⁶ Bakuli nyesəi Abimale məbiki mənana pakkî tárrí, nə wal-lú amə'eambi lumi-tongno-nong-bari ka.

‡ 9:46 9:46 El-berit bə lulləu mala Ba'al-berit § 9:48 9:48 Zalmon Balli gbal aba: Ang 68:14.

⁵⁷ Dəm ngga Bakuli tsək məbīke mənana aburana mala Shekem pè ka bə nyar amúrià, sə suban mənana Jotam muna-bwabura mala Jerub-ba'al ne ka, yi sulə amúrià.

10

Tola andə Jayir

¹ Anzəm lú mala Abimale ka, Tola muna-bwabura mala Puwa, mə'kà Dodo, a tau mala Isaka, lo ace amsə amə Isərayila. Yi Tola ka, do a Shamir aba nzali mūr-ankono mala Ifərem.

² Yi ka, duk kasəla amúr amə Isərayila apələa lumi-bari-nong-tàrú, sə yi wú. À tsəi a Shamir.

³ Anzəm Tola ka, Jayir bwa Giləyat lo, sə duk kasəla amúr amə Isərayila apələa lumi-bari-nong-bari.

⁴ Jayir ndanə amuna-burana lumi-tàrú mənana à kə gya a nzəm amədambəriso lumi-tàrú ka, sə à yálmúr alá lumi-tàrú a Giləyat. À kə tunə aməno yi alá ka ama Havot-Jayir* bà yalung.

⁵ Jayir paklú sə à tsəkbanī a Kamon.

Amə'Amon andə amə'Filisti par amə'Isərayila

⁶ Amə Isərayila pàk gír məbīke dəm, a sənə mala Yahweh.† À peri aban aBa'al andə Ashtarot, abakuli mala amə'Suriya, andə abakuli mala amə'Sidon, andə abakuli mala amə'Mowap, andə abakuli mala amə'Amon, andə abakuli mala amə'Filisti. ‡À vwakibuia arə Yahweh, sə à nying peri abani.

⁷ Nda bumlulla mala Yahweh earke amúr amə Isərayila, sə tasəia a babù amə'Filisti andə amə'Amon§ ngga.

⁸ Amə'Filisti andə amə'Amon par amə Isərayila sə à betia aba pələa mənə. À par amə Isərayila ba apələa lum-bwamdə-tongno-nong-tàrú, yia amə Isərayila mənana kat à ndanədo a takuli mala Jodan, a nzali mala amə'Amor, mənana nda aba Giləyat ka.

⁹ Pələa amə'Amon gbal ka à yàlī Nggeasala Jodan ace kánə munəo arə amə'tau mala Yahuda, andə amə'tau mala Benjami, sə arə bala-kau mala Ifərem. Amə Isərayila tanni kərkər.

¹⁰ Nda amə Isərayila bua aban Yahweh ama: <<Səm pàngnə́nò caubikea. Səm pələna nzəm səm arəd, we 'Bakuli ma'səm, sə səm kpanata aBa'al.>>

¹¹ Sə Yahweh earī amə Isərayila ama, <<Ən amsə wun a babù amə'Masar, andə amə'Amor, andə amə'Amon, andə amə'Filisti re?

¹² Dəm ngga lang amə'Sidon, andə amə'Amalek, andə amə'Mawon* par wun abata tanni, sə wu bua abanam ngga, ən amsə wun a babuia.

¹³ Sə kat andə mənə ka, wu pələ nzəm wun arəàm, wu kpata abea abakuli. Acemani ka, pà Mə nə amsə wun dəm dāng.

¹⁴ Wu kyane, wu kya bua aban abakuli mənana wu twal ka; bəà amsə wun a pwari mənana wu kùtī aba tanni ka.>>

¹⁵ Sə amə Isərayila zəmbī Yahweh ama, <<Səm pàngnə́nà caubikea. Pàk gír mənana kat a kə sənī nda pepè awu nə pangnə səm ngga, səama, ida amsə səm yalung.>>

¹⁶ Nda amə Isərayila pusəki abəri bakuli mənana abaləia ka, à sukkia, sə à peri aban Yahweh ka. A masələate ka, †Yahweh yi aulə nə sən tanni məbīke mənana amə Isərayila kə nu ka.

* **10:4 10:4** Havot-Jayir ko alá abata yálmúrú mala Jayir † **10:6 10:6** Səni gbal aba: Akas 2:11-13. ‡ **10:6 10:6** Balli gbal aba: Nggur 31:16. § **10:7 10:7** Səni gbal aba: Akas 2:14. * **10:12 10:12** amə'Mawon ko <<amə'Midiyan>> † **10:16 10:16** Balli gbal aba: Akas 2:18; Isha 63:9.

¹⁷ Amə'lwa mala amə'Amon ram rəia abanbwaná, sə à kya tsək kàtti malea aba Giləyat; amə Isərayila gbal ka, à ram rəia abanbwaná sə à kya tsək kàtti malea a Mizpa aba Giləyat.

¹⁸ Abwana-məgule amur Giləyat[‡] ne arəarəia ama, <<Bwa mana nè tita kánə munəo arə amə'Amon ngga, bōwê na nè duk mūrû amúr abwana puppup mənana ndanədo a Giləyat ka.>>§

11

Jefta duk Kasəla mala Isərayila

¹ A bàkú mənəo ka, Jefta* bwa Giləyat ka, nggea kanggərang mə'lwa na, səama yi ka, muna mala mā-gyatarəu na. Giləyat nda tár Jefta.

² Mālā Giləyat bəlî Giləyat amuna-burana. Sə lang amuna-burana mala māmî gulkina ka, à pər Jefta, sə à banggi wi ama, <<A pà nè kum libala aba bala mala tár səm dāng, acemənana a nda muna mala bə bōwama dāng.>>

³ Pələa Jefta banggi amə'eambi, sə kya do a nzali Top,[†] sə abwana-məbane na mənana à ram rəia à kə pur gya andəi ka.

⁴ Bə pwari yiu mənana amə'Amon yinə munəo arə Isərayila ka.

⁵ Sə lang amə'Amon soa munəo arə Isərayila ka, abwana-məgule mala Giləyat wari a nzali Top ace yinə Jefta.

⁶ À banggi Jefta ama, <<Yiu yi duk mūr səm, ace mənana bə səm munə arə amə'Amon ngga.>>

⁷ Sə Jefta ne abwana-məgule mala Giləyat ama, <<Wun nda mənana wu ləmdəam binəməsəu, sə wu pəram ən puri bala mala tárrám ngga re? Palang sə wu yiu abanam ado mənana wu kutina aba tanni ka?>>

⁸ Pələa abwana-məgule mala Giləyat earî Jefta ama, <<Nda gîr mənana tsəa sə səm nyar a bano ado ka. Yiu atà səm ace munəo arə amə'Amon, sə awu nè duk mūr səm, səm kat a Giləyat.>>

⁹ Pələa Jefta banggi abwana-məgule mala Giləyat ama, <<Bə wu nyesəam ace munəo arə amə'Amon, sə Yahweh tsəa à kpa a babuam ngga, mə nè duk mūr wun.>>

¹⁰ Sə abwana-məgule mala Giləyat earî Jefta ama, <<Yahweh bə duk mə'nakún anre səm, bə səm pak kəla mənana a na raka.>>

¹¹ Anggo sə Jefta o andə abwana-məgule mala Giləyat, sə à kya tsəi duk mūrû, sə mə'sarəban amúrià. Sə Jefta bəsələ bang acau male kat[‡] abadəm Yahweh a Mizpa.

¹² Pələa Jefta tasə amə'na-túrbân aban murəm mala amə'Amon nə cau ama, <<Mana ən pakko, sə a yiu ama a nə munə arə nzali mem?>>

¹³ Sə murəm mala amə'Amon earî amə'na-túrbân mala Jefta ama, <<Nda acemənana lang Isərayila purî Masar aban yiu ka, ak nzali mem, twal a Nggeasala Arnon, kya bik Nggeasala Jabok, sə sárə aban ká a Nggeasala Jodan; acemani ka, nyesəi aba do-jam.>>

¹⁴ Jefta pələa tasə amə'na-túrbân dəm aban murəm mala amə'Amon,

¹⁵ sə à kya ne wi ama, <<Jefta bang ama: Isərayila ak nzali mala amə'Mowap ko nzali mala amə'Amon dāng.

¹⁶ Lang Isərayila purî Masar ka, kúti nəba pədanban, aban ká a Nggeamùr Nzuno, sə yiu a Kadesh.

¹⁷ Isərayila pələa tasə amə'na-túrbân aban murəm mala amə'Edom, ama <Ida, eara səm bə səm kútí nəba nzali mô.> Sə murəm Edom ngga kwakikiri dāng. Dəm ngga, à

‡ 10:18 10:18 Giləyat ko <<amə Isərayila mənana a bù-nzali Giləyat ka>> § 10:18 10:18 Səni gbal aba: Akas 11:5-6,8,11. * 11:1 11:1 Jefta Balli gbal aba: 1Sam 12:11; Ib 11:32. † 11:3 11:3 Top Balli gbal aba: 2Sam 10:6,8. ‡ 11:11 11:11 acau male kat mala eare mənəia ka

tasə cau aban murəm mala amə'Mowap, sə yi gbal ka wakí cê. Nda Isərayila ueo a Kadesh ka. §

¹⁸ Pələa à twal gya nəba pədanban, sə à kàriban arə nkanggari nzong-nzali mala amə'Edom andə mala amə'Mowap. À kya bik bù takuli mala nzali mala amə'Mowap, sə à yi duk kàtti a nkaring Nggeasala Arnon; à kùtí aba bu-nzali mala amə'Mowap dāng, acemənana myalmur Arnon ngga, nda nzong-nzali mala amə'Mowap.

¹⁹ Isərayila pələa tasə amə'na-túrbân aban Sihon, murəm mala amə'Amor, murəm mala Heshbon, nə cau bəà banggi wi ama, <Ida, eara səm bə səm kùtí nəba nzali mô aban ká a là ma'səm.>

²⁰ Sə Sihon ngga, earnə Isərayila ama bə kùtí nəba nzong-nzali male dāng; nda Sihon ramba abwana male kat abanbwaná, à yi tsək kàtti a Jahaz, sə warinə munəo arə Isərayila ka.

²¹ <<Pələa Yahweh, Bakuli mala Isərayila pà Sihon andə amə'lwa male puppup a babu Isərayila, sə Isərayila gandəia. Anggo sə Isərayila ak nzali Amor kat, arə abwana mənana à dukam didyal ka.

²² Isərayila ak nzalinì twal a Nggeasala Arnon kya bik Nggeasala Jabok, sə twal aba Pədanban, kya bik Nggeasala Jodan.

²³ <<Ado mənana Yahweh, Bakuli mala Isərayila anggəna nzali arə amə'Amor sə pərnía à purni badəmba amə Isərayila, abwana male ka, a ndarə bariki awu nə ak nzalinì arəia le?

²⁴ Bə Kemosh bakuli ma'wun, pà wun gír ka, pà nə duk girkuma ma'wun re? Anggo gbal gír mənana kat Yahweh, Bakuli ma'səm pər abwana sə pà səmi ka, duməna ma'səm.

²⁵ Nggeari ka, a kùtí *Balak muna-bwabura mala Zippor, murəm mala amə'Mowap le? Yi ka, kutia bəkə makgir andə Isərayila a kə fara le? Sə wari nə lwa arəia a kə fara le?

²⁶ Twalna Isərayila apələa gbəman tərú (300) nda ban do a Heshbon andə amuna-là male, sə a Aruwa andə amuna-là male, sə arə anggea-là mənana kat à nda a kún Nggeasala Arnon ngga. Bə mbak-kàngkàng nzalinì ka ma'wun na, wun amə'Amon ngga, palang sə wu ak anggea-lê abalə apələkia mənəo ka dāng?

²⁷ Acemani ka, mim ngga, ən pakko caubikea dāng; a nda mənana a kə pàkkam məbane nə yiu mô arəəm nə munəo ka. Ado ka, bə Yahweh, məbashi,† kasə-bashi yalung anre ka amə Isərayila andə amə'Amon.>>

²⁸ Kat andə mani anggo ka, murəm mala amə'Amon tsəkiri arə acau mənana Jefta túribani ka dāng.

Pàcau mala Jefta mənana yinè wi nə bumkidíkea ka

²⁹ A bàkú mənəo ka, Banggəo mala Yahweh yiu amur Jefta, sə twal gya kùtí nəba Giləyat andə Manasa, sə kya kùtí aban ká a Mizpa mala Giləyat, sə purí Mizpa mala Giləyat ka, kùtí aban ká aban amə'Amon.

³⁰ Pələa Jefta pàcau nə-shambum‡ aban Yahweh, bang ama, <<Bə mbak-kàngkàng awu nə pà amə'Amon a babuam ngga,

³¹ bə-mana pur a kún bala mem aban yiu a kulliām, lang ən nyarəni ban amə'Amon aba limurəm ngga, nə duk mala Yahweh, sə mə nə pana gir'nkila mala pisəe kəring nēi.>>

³² Nda Jefta yàl a nkaring aban o a munəo arə amə'Amon ngga, sə Yahweh tsəa à kpa a babui.

§ 11:17 11:17 Kadesh Balli aba: Bal 20:14-21. * 11:25 11:25 Səni aba: Bal 22:2; Jes 24:9; Mik 6:5 † 11:27 11:27 məbashi Balli gbal aba: Tite 18:25; Ayu 9:15; 23:7; Ang 7:11; 50:6; 75:7; Isha 33:2. ‡ 11:30 11:30 pàcau nə-shambum Balli gbal aba: Tite 28:20; Bal 30:2; 1Sam 1:11.

³³ Sə kidiki anggea-là lumi-ɓari nə kidikiban mægule, twal a Aruwa aban ká dār arə abân mənana à kàrì nggea-là Minit, sə kya bwal dār a ban nggea-là Abel-keramim ngga. Anggo sə amə Isərayila bûnŠ amə'Amon abatea.

³⁴ Pələa Jefta nyar a ɓala male, a Mizpa, sə mənina ka nda gír mənana sən ngga: ɓoarnsarile puro aban ká a kúllè nə wal karata-bu andə ta'nggwam. Yì nda kə muni ɓèrbèr; ɓè yì na raka, panə ɓekə muna-ɓwabura, ko muna-ɓwama dāng.

³⁵ Sə lang səni ka, kara bwal daura male sannì*, sə bang ama, <<Oi ɓoarnsarilem! A bunənam a nzali amúr ankūnəam, sə a duməna tər bumkidíkea mægule abanam. Acemənana ən panacau aban Yahweh, sə pà mə nə nggadí kunam dāng.>>

³⁶ Sə earî wi ama, <<Dâ, ɓè a angŋa-dəmba a panacau aban Yahweh, sə ado mənana Yahweh pano limurəm amur abio-aməbura, amə'Amon ngga, pāngnə mim kəla mənana a pacau ka.>>

³⁷ Pələa banggi tárrí ama, <<Pakkam mənina yì gír ka: dekiam ace mənana mə o a ɓua do-nsari mem sənə abiam, amur ankono, ba azongŋo ɓari.>>

³⁸ Sə tarri earî wi ama, <<Kyane.>>Pələa tasəi ɓè o, yì andə abî, sə à kya ɓua do-nsari male amur ankono ba azongŋo ɓari.

³⁹ Sə a masələata azongŋo ɓari ka, nyar aban tárrí, sə tárrí pāngnəi kəla mana pàcau nə-shambum ngga; sə yì muna-ɓwame ka sùrə kə ɓwabura dāng. Pələa cê duk kuncau a Isərayila

⁴⁰ ama koya pələa ka amuna-maməna mala amə Isərayila nə twal anonggio ine ace o a ɓua ace muna-ɓwama mala Jefta, ɓwa Giləyat.

12

Amə Ifərem munəo arə aburana mala Jefta

¹ Amə Ifərem tunə amə'lwa malea abanɓwáná, sə à yàlì nkaring. À wari a Zafon ace je andə Jefta. À dī Jefta ama, <<Palang sə a wari a lwa arə amə'Amon, sə a tunə səm, ace mənana ɓè səm kyan sənəa wun ngga dāng? Ado ka, səm ndo səm nə pisəo wunə ɓala mò kat.>>

² Pələa Jefta pa eare ama, <<Mim sənə abwana mem ngga, səm kùtí aba makgír mægule sənə amə'Amon. Ən tunə wun ɓè wu yiu ace amsəam a ɓabuia, sə wu yiu dāng.

³ Sə lang ən səni ama, pà wu nə pakkam gbasha raka, ən twal yiləmem a kún buam, sə ən yàl nkaring aban ká arə amə'Amon, sə Yahweh túrmuria a ɓabuam. Sə mana tsəa ado, sə wu yiu yalung nə munəo arəàm?>>

⁴ Sə amə Ifərem bang ama, <<Wun amə Giləyat aba Ifərem ngga, wun nda ka yan? Wun nda ka kə abwana mana wu bangŋa, sə wu yiu ace kum-àwá aba bû-nzali Ifərem andə Manasa ka!>> Nda Jefta ramba aburana mala amə Giləyat, sə à soa munəo arə amə Ifərem. Sə aburana mala Giləyat gandə amə Ifərem.

⁵ Aburana mala Giləyat ak ban yàlì nkaring mùr mala Nggeasala Jodan arə amə Ifərem. Sə lang ɓwa Ifərem mana auna, sə yì bang ama, <<Wu dekiam, ɓən yàl a nkaring ngga,>> aburana mala amə Giləyat nə dī ama, <<A nda ɓwa Ifərem le?>> Sə ɓè pa eare ama, <<Awo ka,>>

⁶ pələa à nə bang ama, <<Bè nda anggo ka, ida, bang ama, <Shibbolet.> >> Sə yì ka nə bang ama, <<Sibbolet,>> acemənana pà nə gandə pusə cau mənəo ka pepè dāng. Pələa à nə gbami, à nə wal-luí a mənəo yì ban yàlì nkaring mùr Jodan ngga. Anggo, sə à wal-lú ka amə Ifərem, á-lumi-ine-nong-ɓari (42,000), a mənəo yì pwari ka.

Š 11:33 11:33 Balli gbal aba: Akas 3:30; 8:28; 1Sam 7:13; 1Kpa 20:4; 2Kpa 13:18; Ang 106:42. * 11:35 11:35 kara bwal daura male sannì ko <<kara bumkidíkea bwali kèrkər>>

⁷ Jefta ka duk kasəla mala amə Isərayila, mala apələa tongno-nong-mwashat. Pələa Jefta, bwa Giləyat paklú sə à tsəi a bembe, a la male aba Giləyat.

Ibzan, andə Elon, andə Abdon duk akasəla mala amə Isərayila

⁸ Anzəm Jefta ka, Ibzan, bwa Betalami, duk kasəla mala Isərayila.

⁹ Yi ka, ndanə amuna-burana lumi-tàrú, andə amuna-maməna lumi-tàrú. Yi pǎ amuna-maməna male à alki aburana mənana à pa a tau male raka. Sə amuna-burana male ka, alki wia amaməna mənana à pa a tau male raka. Ibzan duk kasəla amúr Isərayila apələa tongno-nong-bari.

¹⁰ Pələa Ibzan paklú, sə à tsəi a bembe a Betalami.

¹¹ Anzəm Ibzan ngga, Elon a tau mala Zebulu, duk kasəla amur Isərayila apələa lum.

¹² Pələa Elon bwa tau Zebulu paklú, sə à tsəi a bembe a Aijalon, a bù-nzali Zebulu.

¹³ Anzəmi ka, Abdon muna-bwabura mala Hilel, bwa Piraton, duk kasəla a Isərayila.

¹⁴ Ndanə amuna-burana lumi-ine, andə aməkau-amuna-burana lumi-tàrú, mana à kə kok amədambəriso lumi-tongno-nong-bari ka. Abdon duk kasəla a Isərayila apələa tongno-nong-tàrú.

¹⁵ Pələa Abdon, muna-bwabura mala Hilel bwa Piraton paklú, sə à tsəi a bembe a Piraton, a bù-nzali Ifərem, aba nzali múr-ankono mala amə'Amalek.

13

Bəlbən mala Samsən

¹ Dəm ngga, amə Isərayila pək gír mənana məbike na a məsə Yahweh ka, nda Yahweh tasəia a babù amə'Filisti apələa lumi-ine ka.

² A bākú mənə ka, bə bwabura nakam lùlləi ama Manuwa, bwa Zora a tau mala Dan. Māmí ka bəl muna dāng, acemənana nkombi na.

³ Məturənar mala Yahweh pusərai aban bwame, sə banggi wi ama, <<Səni, a nda nkombi, sə a bəl kə muna dāng, səama awu nə kum muna a bumo, awu nə bəl muna-bwabura.

⁴ Adyan ngga, tsəkiro! A pà wunə nu mūr-anap ko mba dāng, sə a pà wunə li kə gír'beami dāng.*

⁵ Səni, awu nə kum muna a bumo sə awu nə bəl muna-bwabura. †Kə nkembu pa nə je mūrí dāng, acemənana twal a bum ngga, mune nə duk bwa-Nazir aban Bakuli. Sə mune ka nə tita amsə amə Isərayila a babù amə'Filisti.>>

⁶ Pələa mālā Manuwa wario kya ne burí ama, <<Bə bwa mala Bakuli yiu abanam, sə baməsəi ka ndanə boarəwa kərkér kəla baməsə məturənar mala Bakuli. Ən dī ban mənana pur kām ngga dāng, sə banggam lùlləi dāng.

⁷ Banggam ama, <Səni, awu nə kum muna a bumo, sə awu nə bəl muna-bwabura. Adyan ngga, a pà wunə nu mūr-anap ko mba dāng, sə a pà wunə li bəkə gír'beami dāng, acemənana twal a bum ngga, mune nə duk bwa-Nazir ba lú male.> >>

⁸ Pələa Manuwa pakhiwi aban Yahweh ama, <<Ida, Mətəlem, nying bwa mala Bakuli mana a tasəi ka bə nyare bə yiu dəm aban səm, ace mənana bə yi kania səm lang sə səm nə ləsə muna mana à nə bəli ka.>>

⁹ Sə Bakuli ok hiwi mala Manuwa; məturənar mala Bakuli nyare yiu aban mālā Manuwa lang ndaban do a patal ka. Səama burí Manuwa ka pa a baní dāng.

¹⁰ Pələa bang akaurəa kya ne burí ama, <<Yiu akaurəa! Bwabura mana yiu abanam a bə pwari ka, yi pusənarəi dəm abanam!>>

¹¹ Manuwa lo, sə o atə māmí. Lang yi kum bwabure ka dī ama, <<A nda bwabura mana a nacau nə māmám ngga le?>> Pələa bwabure eari wi ama, <<È, mə nda.>>

* 13:4 13:4 Balli gbal aba: Bal 6:2-5; Luk 1:15. † 13:5 13:5 Balli gbal aba: Akas 16:17; 1Sam 1:11.

¹² Manuwa ne wi ama, <<Adyan ngga, bə cau mò yi lúmsənà ka, lang sə səm nə ləsə mune, sə ya túró na mune nə yia pa?>>

¹³ Məturónjar mala Yahweh ne Manuwa ama, <<Māmó bə tsəkiri arə agir mənana kat ən banggi wi ka.

¹⁴ Māmó pà nə li kəgir mana pur arə nggun-anap ka dāng. Pà nə nu mūr-anap ko mba dāng, sə pà nə li kə gír'beamí dāng.† Yì ka, bə kpata agir mənana kat ən banggi wi bə pàk ka.>>

¹⁵ Manuwa ne məturónjar mala Yahweh ama, <<Ida, kundə bəti, ace mana bə səm lambo muna-mbul ka.>>

¹⁶ Məturónjar mala Yahweh banggi wi ama, <<Ko bə a tsəem ən kúndə ka, pà mə nə lì gírlina mô dāng. Səama bə a ndanə gír mənana awu nə pana boro mala pisəe kəring nəi ka, pà aban Yahweh.>> (Manuwa ka sələ ama məturónjar mala Yahweh na dāng.)

¹⁷ Sə Manuwa dī məturónjar mala Yahweh ama, <<Mana nda lulləo, ace mənana bə səm gusələo lang cau mò yi lúmsənà ka?>>

¹⁸ Məturónjar mala Yahweh banggi wi ama, <<Palang sə a diem lulləam? Lulləam ngga gír'ndali na, a pà wu nə bwalte dāng.>>

¹⁹ Nda Manuwa twal muna-mbul sə dārə məsəsa ace pəgir mala məsəsa, sə pana boro nəia amúr tali aban Yahweh. Məturónjar mala Yahweh pàk gír'ndali, lang Manuwa andə māmí na ban sənban ngga.

²⁰ Lang lasə-bəsa lo amúr gyangŋan aban o a kuli ka, kara à sən məturónjar mala Yahweh mənə eau aban o a kuli aba lasə-bəshe. Lang Manuwa andə māmí səni anggo ka, à sarəa a nzali nə bəməsəia.

²¹ Məturónjar mala Yahweh pusərəi aban Manuwa andə māmí dəm dāng. Nda Manuwa yi sələ ama bəwē ka, məturónjar mala Yahweh na.

²² Manuwa ne māmí ama, <<Bafo, səm nda səm nə wù ka, acemənana səm sənəna Bakuli.>>

²³ Səama māmí banggi wi ama, <<Bə Yahweh earce ama nə wal-lú səm ngga, pà nə ak pəgir mala pisəe kəring, andə pagír mala məsəsa a bù səm dāng. Dəm ngga, pà nə ləmdəa səm amənia yì agir kat, ko nə hamba səm agir kəla amənia ka dāng.>>

²⁴ Málá Manuwa bəl muna-bwabura, sə tsəki wi lulləu ama Samsən. Mune gulo sə Yahweh tsəki wi bù.

²⁵ Bangŋo mala Yahweh tita pàktúró nə Samsən a Mahane-Dan, anre ŠZora andə Eshtawol.

14

Dobala mala Samsən

¹ Samsən wari a Timna,* sə kya sən bə muna-bwama mala amə'Filisti a ban mənə.

² Lang nyar a là ka, yi ne tárrí andə nggè ama, <<Ən sən bə muna-bwama mala amə'Filisti a Timna. Ən nggè earce nəma wu alami bə duk māmám.>>

³ Sə tárrí andə nggè banggi wi ama, <<Kə muna-bwama pà kàm atà amuna-maməna mala amə'eambo, ko abalə abwana ma'səm kat re, mənana nə tsəa sə awu nə nggá al bwama abalə amə'Filisti, yia amə dʷanyí kasə-batau ka?>> Səama Samsən ngga banggi tárrí ama, <<Alami, acemənana nda bwama mənana ən səni boaram a məsəəm ngga.>>

⁴ (Tárrí andə nggè ka, à sələ ama Yahweh na mənana kə pàk mənəia yì gír ka dāng, acemənana Yahweh naban alta njar mala munəo arə amə'Filisti. A bákú mənə ka, amə'Filisti na mənana à kə yálmúr amə Isərayila ka.)

† 13:14 13:14 Səni gbal a məsəi 4 andə 7 mala kùré mənəia. § 13:25 13:25 Balli gbal aba: Akas 18:11; Jes 15:33.

* 14:1 14:1 Balli gbal aba: Tite 38:12-13; Jes 15:10; 19:43.

⁵ Samsən wari a Timna atarəia andə tárrí andə nggè. Pələa wari a ban ababan mala anggun-anap mala amə Timna, kara bə muna-im lo arkwar aban yiu arəi.

⁶ †Bangño mala Yahweh sulə amurí nə rəcandəa, sə kat andə amani ama pənə kə girbura a bui raka, bwal muna-imni sàngi, kəla mənana bwa nə sàngi muna-mbul ka. Səama ne tárrí andə nggè gír mənana pàk ka dāng.

⁷ Pələa wario kya nacau nə muna-bwame, sə ceboarí Samsən.

⁸ Anzəm anonggio bəti ka, Samsən nyare wario nə nggá al muna-bwame. Amur njar ka, kyangye ace sən lú muna-im mana wal-luí ka; sə səni ka, məsənyi raməna arəi mbəl-mbəl sə mur-nyi na kam aba lú imni.

⁹ Samsən pələa dārə mur-nyi a babui, sə kə nui aban o. Lang yina aban tárrí andə nggè ka, pea wia aba mur-nyiní, sə à nu. Səama banggia wia ama dārə mənə yì mur-nyi ka aba lú imni dāng.

¹⁰ Pələa tárrí wari a Timna a bala mala muna-bwame. Samsən pàk girlina ace lili-isəban, kəla mənana abura-māfela pàkkiyi ka.

¹¹ Lang amə'Filisti səni Samsən panə abwana atə raka, pələa à yinə alaggana lumi-tàrú ace mənana bəa pà kəla abimədo ka.

¹² Samsən banggia wia ama, <<Mə nə na wun bəkə caubabe. Bə wun nə gandə sūrə mənə yì caubabe aba nongño tongno-nong-bari mala lili-isəban man, sə wun nə banggam baləi ka, mə nə pà wun adaura linən lumi-tàrú andə anggea-aura lumi-tàrú.

¹³ Səama bə wu gandənə nam raka, wun nə pam adaura linən lumi-tàrú andə anggea-aura lumi-tàrú.>>

Amə'Filisti ne wi ama, <<Na səm caubabení bə səm oè.>>

¹⁴ Pələa nea wia ama,

<<Aba məligir, girlina puro;

Aba mə'rəcandəa, gír pəlpəl puro.>>

Nongño tàrú yi kutio, à gandənə na bá caubabe man dāng.

¹⁵ A inea nongño ka, à banggi mālá Samsən ama, <<Borikitakun burio bə na səm bá caubabení, bə ana raka, səm nə pisəo wunə bala mala tárró. Wu tunə səm kani, ace mənana wun nə tsək səm bə səm pələ amə'tər ka le?>>

¹⁶ Nda mālá Samsən bua a badəmbi, sə ne wi ama, <<A kə binəməsəam; a earcem dāng. A nongsəi alaggana mala abwana mem caubabe, sə a nam baləi dāng.>>

Samsən ne wi ama, <<Səni, nggearə tárrám andə nggem ngga, ən malaká nea wia dāng, sə palang sə a kə earce ama mə banggo?>>

¹⁷ Mālá Samsən bua abadəm Samsən abalə anongño tongno-nong-bari mala lili-isəban mənə ka, sə a tongno-nong-baria pwari ka, Samsən ne wi bá caubabení acemənana kurrí mwacang ngga. Mālá Samsən pələa wario kya ne abwana male bá caubabení.

¹⁸ A tongno-nong-baria pwari, kaniama pwari nə kpa ka, aburana mala nggea-lê ne Samsən ama,

Mana pàk-pəlpəl kútì mur-nyi?

Mana pàk-rəcandəa kútì im?

Pələa Samsən nea wia ama,

Bə wu rikma-rya nə maməna muna-ndă mem raka,

wun pà wun nə sūrə bá caubabe mem dāng.

¹⁹ Bangño mala Yahweh sulə amúr Samsən nə rəcandəa, pələa wari a Ashkelon kya wal-lú aburana lumi-tàrú, swárki agir-nggūrəu malea, sə pə aburana mana à na bá caubabe male ka. Bumilul kərkər, sə nyare o a bala aban tarri.

† 14:6 14:6 Balli gbal aba: Akas 14:19; 15:14

²⁰ Nda à twal mālá Samsən à pè mwashat atà abimədo, mənana pàk murəm-gyajam male. a ban lili-isəban ngga.‡

15

Mbweban-akúni mala Samsən amur amə'Filisti

¹ Anzəm anonggio bəti, a kúni mala pwan-məssa alkama ka, Samsən warinə muna-mbul a bui nè nggá sən māmí. Ne nkili-məbwabure ama, <<Ən nggə earce mə nə kúti atà māmám aba kurəm male.>> Sə nkili-məbwabure ka eari wi bə kúti dāng.

² Nkili-məbwabure ne wi ama, <<Ən twali nəma a bəsəki, a binəməsəi, nda ən twali ən pə murəm-gyajam mō ka. Mə'kyauwa māmó ka boarnsari kúti māmó re?* Ida, twali bə duk māmó a kúni.>>

³ Samsən bang ama, <<Man yalung ngga, mə nə duk mə'dwanyicau-arəu, bə ən pakki amə'Filisti gır məbane ka.>>

⁴ Nda Samsən wario kya bwal amə'nzəgban gbəman-tàrú, sə kurkia bari-bari arə anggilatea, sə dúrkia wia bukan, a tsurú mala nggilatea mana kurkia bari-bari ka.

⁵ Pələa tsək bəsa arə abukani, sə nying amə'nzəgbanî à kutiki aba məssa mənana nda ban came abalə ababan mala amə'Filisti ka. Sə kutio soa bəsa, pisə akúno məssa mala amə'Filisti mənana à rambi ka, andə məssa mənana à malaká cani raka. Dəm ngga pisə ababan-anap andə ababan mala anggun-olif malea.

⁶ Pələa amə'Filisti díban ama, <<Yana bəwə pàk mənəia yì gır ka?>> À banggia wia ama, <<Samsən, nkil bwa'Timna na. Samsən pàk mənəo acemənana nkili-məbwabure twal mäfela mala Samsən, sə pə murəm-gyajam mala Samsən.>> Nda amə'Filisti wario à kya pisə bəwame andə tárrí nə bəsa ka.

⁷ Samsən nea wia ama, <<Bə anggo sə wu kə pak ka, ən kána mə nə mbwe wun akúni, anzəm mənəo ka, sə mə nə came.>>

⁸ Nda wal-luia pas, sən məsəswatər pà kəm dāng, nə kaba walban. Pələa wario kya do aba sà-tali mala Etam.

⁹ Pələa amə'lwa mala amə'Filisti yiu nə rəcandəa mala lwa aba bə-nzali Yahuda, à bwal-kàtti anzəm la mənana à tunəi ama Lehi ka, sə à warinə munəo arəi.

¹⁰ Aburana mala tâu mala Yahuda día ama, <<Palang sə wu yiu munəo arə səm?>> Amə'Filisti earia wia ama, <<Səm yiu ace bwal Samsən, ace mənana səm nə pàkki wi kəla mənana pàkka səm ngga.>>

¹¹ Aburana á-tàrú (3,000) mala Yahuda wari a sà-tali mala Etam, sə à ne Samsən ama, <<A sələ mbak ama amə'Filisti na à yálkiyimúr səm ngga? Palang sə a pàkka səm mənəia yì gır ka?>> Samsən pələa earia wia ama, <<Kə gır mənana à pàkkam ngga, nda gbal ən pàkkia wia ka.>>

¹² À banggi wi ama, <<Səm yiu a kùrro, səm nə túrrö a babù amə'Filisti.>> Samsən bang ama, <<Wu kánbām ama pà wun nə wal-luem nənggearə wun dāng.>>

¹³ À banggi wi ama, <<Awo, kə kùrban na nəmurəi səm nə kùrro, sə səm nə túrrö a babuia ka.>> Nda à kùrrí nə abəsa anggur bari, sə à pur nəi aba tali mənəo ka, à umnəi.

¹⁴ Lang Samsən yi bingjəna Lehi ka, amə'Filisti lo aban yiu a baní nə gāwàn. Sə Bangjo mala Yahweh sulə amurí nə rəcandəa. Anggur mana à kùrkina agarabui nəia ka, à pələ kəla zāng mana à pisəi a bəsa ka, à panzəkyə à nying abui.

¹⁵ Kum mu-garakún mədambəriso mənana malaká im raka, pələa ləmdə bui twali sə wal-lú aburana á-mwashat nəi.

¹⁶ Samsən pələa bang ama,
<<Nə mu-garakún mədambəriso,
ən rangia amur rəarəia gum-gum.

‡ 14:20 14:20 Balli gbal aba: Akas 15:2,6. * 15:2 15:2 Balli aba: Akas 14:20.

Né mu-garakún mēdambēriso,

†æn wal-lú aburana á-mwashat.>>

17 Lang malna nacau ka, pələa nyesə mu-garakún mēdambērisōnī mēnana a bui ka tūrī, sə tsəki bānī lulləu ama Ramat Lehi.‡

18 Məsāmūr wali kərkər, nda bua aban Yahweh ama, <<A pana mēnia yī kaba amsəban ngga nə bu guro mò. Sə adyan ngga, mə nə wù ace məsāmūr, mə nə kpa a babù amə'Filisti, amə ḏwanyi kasə-batau le?>>

19 Pələa Bakuli mən bē tūliban a nzali a Lehi, sə mūr pur kām abaləi. Lang nuna ka, kara nyare kum bəsa rəcandəa, sə yiləmi nyar arəi. Ace mēno ka, Samsən tsəki tūli-mūrni lulləu ama En Hakkore.§ Mēno yī tūli-mūr ka, ndakam a Lehi bā yalung.

20 Samsən duk kasəla amūr amə Isərayila ba apələa lumi-bari, a bākú mēnana amə'Filisti kə yālmūr amə Isərayila ka.

16

Samsən andə Delila

1 Samsən wari a Gaza, sə kya sən bē mā-gung abanī, pələa kúti a banī.

2 Cau mesə aban amə Gaza ama, <<Samsən yina kanī!>> Nda à kàri banī, sə à kùmsəi wi, à nə kundəi aba dù kat, a kún nggea-là. Səama nə du ka à nea rəia ama, <<Bə səm ḏeki shebə bankwarna nə dəmbari ka; pələa səm nə wal-lui.>> Nda à duk ḏəong aba dù kat.

3 Sə Samsən ngga nongŋo ba gakkya mala badu. Sə lang badu gakkina ka, pələa lo sə kya gbami agirkún bankutio mala nggea-lə, atarəia andə anggunkúni bari, sə uia, kat andə nggun-gangndea mala mūr bankutioni andə koman kat, sə imsəia a kwàri, pələa umnəia a bəng mgbang-ban mana a dəm Heberon ngga.

4 Anzəm mēno ka, Samsən yī earce bē bwama a Banghaban Sorek. Lullə bwame ama Delila.

5 Abwana-məgule mala amə'Filisti wari aban Delila sə à ne wi ama, <<Swári bə ləmdəo ban mēnana kaba rəcandəa male pək kām ngga, sə lang sə səm nə gandəi, ace mēnana bə səm kūrri, sə səm nə bunni ka; sə koyana atà səm ngga nə po məsə bolo-azərfa á-mwashat nə gbəman-mwashat [1,100.]>>

6 Nda Delila ne Samsən ama, <<Ida, banggam ban mēnana kaba rəcandəa mò pək kām, sə lang sə bwa nə gandə kurkio ace mēnana bə bün rəcandəa mò ka.>>

7 Samsən ne wi ama, <<Bə bwa kùrram nə bəsa amazo tongno-nong-bari mēnana à malaká im raka, mə nə yauwiki, mə nə pa kəla koya bwa ka.>>

8 Pələa abwana-məgule mala amə'Filisti yinəi Delila bəsa amazo tongno-nong-bari, mēnana à malaká im raka, sə kūrki Samsən nəia.

9 Delila ka angŋa-dəmba yinanə abea aburana à ndaban kùmsəó aba bə kurəm-babaləu. Pələa Delila loasə gi na ama, <<Samsən! Amə'Filisti na amuro!>> Samsən kasəki amazo mēno kəla kasəa mala nkonggúr lang bəsa je ka. Acemani ka, fe mala rəcandəa male ka à sūrəi ḏəng.

10 Pələa Delila ne Samsən ama, <<Səni, a swarkiam sə a nam nyir. Ida, nam lang sə bwa nə gandə kūrro.>>

11 Samsən banggi wi ama, <<Bə bwa kùrram nə bəsa anggur mana à malaká paktúró nəia raka, mə nə yauwiki, mə nə pa kəla koya bwa ka.>>

12 Aburana mēno yina à ndaban kùmsəó aba kurəm-babaləu. Pələa Delila twal bəsa anggur, kūrki Samsən nəia, sə loasə gi na ama, <<Samsən! Amə'Filisti na amuro!>> Sə Samsən kara kasəki anggur mana à kūrki nəia arə agarabui ka kəla məsə'nkonggúr.

† 15:16 15:16 Balli gbal aba: Pəris 26:8. ‡ 15:17 15:17 Ramat Lehi ka bāləi nda <<mgbang-ban mala mu-garakún.>>

§ 15:19 15:19 En Hakkoreka bāləi nda <<tūli-mūr mala bwa mēnana bua ka.>>

¹³ Pələa Delila ne Samsən ama, <<Bà adyan a camarə swarkiam, andə nam nyir. Banggam lang sə bwa nè gandə kùrro.>> Pələa Samsən banggi wi ama, <<Bə a tâ nyang-muram mənana à bwalki arə abanì tongno-nong-bari abaləarəia andə nkonggúr-tàgír mana nda arə nggun-tà'nggubyaú, sə a kifi nə gara-tàgír ka, mə nə yauwiki, mə nə pa kəla koya bwa.>>

¹⁴ Sə lang Samsən na a ntulo ka, Delila tà nyang-múr Samsən mənana à bwalki arə abanì tongno-nong-bari ka abaləarəia andə nkonggúr-tàgír mana nda arə nggun-tà'nggubyaú ka, sə kifi nə gara-tàgír. Pələa loasə gí na ama, <<Samsən! Amə'Filisti na amuro!>> Sə Samsən loapi ntulo, gwachi nyang-múrí arə gara-tàgír, andə nggun-tà'nggubyaú, andə nkonggúr-tàgír.

¹⁵ Pələa Delila ne Samsən ama, <<Lang sə awu nə na ama, <Ən nggə earceo,> sə babumo pà arəàm dāng? A bangginanə mim kusə tărú ado, sə a nam ban mənana kaba rəcandəa mò pàk kàm ngga dāng.>>

¹⁶ Delila camarə pisəta Samsən tütü koya pwari nə acau male andə buakiarəu, gandəa lulbum Samsən kəla nə wü.

¹⁷ A masələate ka, Samsən ne wi babumi kat. Banggi wi ama, <<Twal a pwari mənana à bəlam ngga, nkembu je muram a kə pwari dāng, acemənana mə nda bwa-nazir* aban Bakuli twal a bum nggem. Bə bwa mwa nyang bamuram ngga, rəcandəa mem nə nyem, sə mə nə yauwiki, mə nə pa kəla koya bwa ka.>>

¹⁸ Lang Delila səni ama Samsən nani wi babumi kat ka, túrbən bəà tunə abwana-məgule mala amə'Filisti, nə cau ama, <<Wu yiu dəm, acemənana banghənam babumi kat.>> Nda abwana-məgule mala amə'Filisti yiu abani nə boalo a buia.

¹⁹ Delila pələa tsək Samsən koa ntulo a byali, sə tunə bə bwabura yi mwa nyang-múr Samsən mənana à bwalki wi arə abanì tongno-nong-bari ka. Anggo sə Delila tita kyauwiki Samsən, sə rəcandəa male nying rəi.

²⁰ Pələa loasə gí na ama, <<Samsən! Amə'Filisti na amuro!>> Sə Samsən loapi ntulo male, ne bamurəi ama, <<Mə nə puro kəla mənana ən pakkiyi dídýal ka, sə mə nə dəurə rəəm ace panzə bamurəm.>> Sə yi ka sələ ama Yahweh nyinghəni dāng.

²¹ Amə'Filisti gbami, sə à ukki aməsəi à pusəkia. À yinəi a Gaza, sə à kùrri nə ansolo bolo-bānghə. À tsəi pələ məgogô a ndəkurban.

²² Səama nyang-múrí tita to dəm anzəm mana à mwani ka.

Lú andə tsəkban mala Samsən

²³ Abwana-məgule mala amə'Filisti ramba abanbwaná ace pa gír'nkila məgule aban †Dagon, bakuli malea, sə ace pàkkidíre. À na ama, <<bakuli ma'səm pàna Samsən bisəm məbura a babù səm.>>

²⁴ Lang abwe sən Samsən ngga, à bwangsa bakuli malea. À kə na ama, <<bakuli ma'səm pàna bisəm məbura a babù səm,

yi bwa mana kidiki nzali ma'səm sə wal-lú səm pas ka.>>

²⁵ Lang à nda aba banboarnado ka, à bang ama, <<Wu yinəa səm nə Samsən ace mənana bə yi pakgír ace pa səm oalo ka.>> Pələa à pusə Samsən a ndəkurban, sə pàkkia wia gír pà oalo. À tamsəi a nre ka anggun-gbasha.

²⁶ Samsən ne məlagga mənana bwalkiyi wi gara ka ama, <<Kyan nə mim a ban mənana mə nə gandə je anggun-gbasha mana à tamsə ndəməgule man ngga, ace mənana mə eangnə arəia ka.>>

* **16:17 16:17** *bwa-nazir* ko <<bwa mənana à tărri aban Bakuli ka.>> † **16:23 16:23** Balli amurí aba: 1Kpa 10:10; 1Sam 5:1-7.

²⁷ Ndàmægule mæno lumsə nə aburana andə amaməna, andə abwana-mægule mala amə'Filisti. Sə a mūr-kurəm ngga aburana andə amaməna nakam á-tàrú aban sən Samsən kə pək gír pà'oalo.

²⁸ Pələa Samsən pakhiwi aban Yahweh ama, <<We Mətalem, Yahweh, ida denyinə mim! Ida, pam rəcandəa dəm kusə mwashat bərbə; We 'Bakuli, ace mənana mə mbweka amə'Filisti akúni aməsəam bari mənana à pusəkia ka.>>

²⁹ Pələa Samsən tsək abui arə anggun-gbasha bari mənana a tsùrú, mana à tamsə ndàməgulenì ka, sə eangnə arəia nə bui-məli arə man mwashat ka, sə bui-mə'nggare arə bə.

³⁰ Sə Samsən bang ama, <<Bən wú sənə amə'Filisti!>> Pələa mən rəi [ramta anggun-gbasha] nə rəcandəa male kat, kara ndàməgulenì bəbbəriki amúr abwana-mægule sə amur abwe kat mənana abaləi ka. Abwana mana Samsən wal-luia a lú male ka, à kúti mana wal-luia a do-yiləmu male ka.

³¹ Amə'eam Samsən andə abəla male yi twal lui, à umnəi à kya tsəi anre ‡Zora andə Eshtawol, a bembə-ba-tali mala tárrí Manuwa. Samsən duk kasəla amúr amə Isərayila mala apələa lumi-bari.

17

Mika pək ankúl sə twal pəris

¹ Bə bwabura nakam, bwa nzali mūr-ankono mala Ifərem na, lùlləi ama Mika.

² Banggi nggè ama, <<Məsə bolo-azərfa á-mwashat-nə-gbəman-mwashat (1,100) mana à twali arəò, mənana ən oeo a sú bwa mana iu mäsə boale ka, səni, mäsə bolo-azərfe ka nda a buam; mə nda ən twali ka.>> Sə nggè ne wi ama, <<Bə Yahweh tsəko bə, munem!>>

³ Pələa nyesəi nggè mäsə bolo-azərfa á-mwashat-nə-gbəman-mwashat mənə. Sə nggè bang ama, <<Mə ndya ən nggè tər mənəia yi mäsə bolo-azərfa ka nə buam aban Yahweh ace munem, ace pək * nkúl mənana à shàrrì andə † bənzál mana à bə nə bolo-azərfa ka.>>

⁴ Lang nyesəni nggè mäsə bolo-azərfa ka, pələa nggè twal mäsə bolo-azərfa gbəman-bari (200), sə pè mə'ntùl. Sə mə'ntùl pàktúró nə mäsə bolo-azərfa man sə pək bənzál mənana à shàrrì, andə bənzál mala bolo-ntùl. Pələa à tsəi a bala mala Mika.

⁵ Bwabura man, yi Mika ka ndanə ndà-ankúl. Pək ‡efot andə ankúl ace aməbala, sə tər mwashat atà amuna-burana male bə duk pəris male.

⁶ A bàkú mənə ka, amə'Isərayila pənə murəm dāng. Koyana le ka pək gír mənana boari wi a mäsəi ka.

⁷ Bə lagga nakam mənana ndanədo a Betalami, a bu-nzali Yahuda ka. Yi ka, bwa'Lawi na sə yi do kəla bəri abalə amə'tàu mala Yahuda.

⁸ Mənəia yi bwabura ka, nying Betalami a bu-nzali Yahuda, sə o ace alta bə ban mana nə duk kam ngga. Aba gya male ka, yiu a nzali mūr-ankono mala Ifərem, a bala mala Mika.

⁹ Mika dī ama, <<A pūr nə kəshe?>> Pələa eari wi ama, <<Mə nda bwa'Lawi, sə ən pūr a Betalami a bu-nzali Yahuda. Mə nda aban alta ban mənana mə nə duk kam ngga.>>

¹⁰ Mika ne wi ama, <<Do atəm. Duk tárrú andə pəris abanam. Mə nə nggə mbweo mäsə bolo-azərfa lum koya pələa ka, andə agir-nggūrau sə gírlina.>>

¹¹ Nda bwa'Lawi man eare do atà Mika, sə yi laggè ka pələi Mika kəla mwashat atà amuna-burana male.

‡ 16:31 16:31 Balli gbal aba: Akas 13:25. * 17:3 17:3 Balli gbal aba: Pur 20:4. † 17:3 17:3 Balli gbal aba: Pəris 19:4. ‡ 17:5 17:5 Balli gbal aba: Akas 8:14; 17; Pur 28:6-35.

¹² Pələa Mika kùrî bwa'Lawi man pəris, sə yì laggè ka pələ pəris male, sə do a bala mala Mika.

¹³ Sə Mika bang ama, <<Adyan ngga, ən sələna ama Yahweh nə pàkkam məboarne, atàcau mala bwa'Lawi mənəia mənana duk pəris mem ngga.>>

18

Amə'tàu mala Dan alta nzali libala

¹ A bàkú mənə ka, amə'Isərayila pənə murəm dāng. Sə a kə bákui ka, *amə'tàu mala Dan naban alta nzali libala mənana à nè duk kam ngga, acemənana yì pur a bàkú mənə ka, à malaká kum nzali libala malea abalə atau mala amə'Isərayila dāng.

² Nda amə'tàu mala Dan tərki akanggərang aburana tongno, aba tau malea puppup a Zora andə Eshtawol, sə à tasəia ace shenzə nzali mənana à nè duk kam ngga, bəà gya abaləi ace sùrəè pepè. À banggi aburane ama, <<Wu kyane, wu gya aba nzali pacauni wu peləki pepè.>>

Sə à yiu a nzali mūr-ankono mala Ifərem, a bala mala Mika, sə à sulə kam.

³ Lang à yì bik ban bala mala Mika ka, à sùrə gi məlagga bwa'Lawi mənə. Nda à wari abani sə à dī ama, <<Yana yinə we kani? Mana a pakkiyi a ban mənəia? Mana yinə we kani?>>

⁴ Pələa banggia wia gir mənana Mika pàkki wi ka, ama, <<Mika twalama-túró, sə ən duk pəris male.>>†

⁵ Pələa à ne wi ama, <<Ida, dībancau aban 'Bakuli, ace mənana bə səm sələa ko gya ma'səm mənəia ka, səm nə kum puro abaləi ko pà səm nə kum dāng.>>

⁶ Pəris banggia wia ama, <<Wu kyane aba rəpwala. Yahweh na atà wun aba gya ma'wun mənəia.>>

⁷ Pələa aburana man tongno ka à lo, sə à yiu a Layish. À sən abwana mənana à ndanədo kano ka, à nda aba do-jam kəla do mala amə'Sidon, aba rəpwala andə dʷanyì-tsək'məsəu; yìà dəm ngga amə'kume na acemənana à dʷanyì kəgìr aba nzali malea dāng.‡ À nda kuko nə amə'Sidon, sə à pà aba kpapimúrû andə bəkə nzali ace kum gbasha dāng.

⁸ Sə lang aburana man nyarna aban amə'eambia, a Zora andə Eshtawol ka, amə'eambia dīa ama, <<Mana nda kún-bəri ma'wun?>>

⁹ À banggia wia ama, <<Wu lo, bə səm kya arəia nə munəo, acemənana səm peləna bá nzalinì, sə səm səni ka, ndanə boaro kərkər. Sə pà wun nə pàk kəgìr re? Wu kəa dəndi arə ká ak nzalinì bə pələ ma'wun dāng.

¹⁰ Lang wu bingəna nzalinì ka, wun nə kum abwana mana à nda bá do dʷanyì-tsək'məsəu; andə nzali mətangə mənana 'Bakuli pana wuni a babù wun ngga; nzali mənana dʷanyì kəgìr mana nda a banza ka dāng!>>

¹¹ Aburana gbəman-tongno-nong-mwashat a tau mala Dan kùr rəia nə agirbura mala lwa, sə à pur a Zora andə Eshtawol.

¹² Pələa à eauwe à kya tsək kàtti malea a Kiriāt-Jarim a bu-nzali Yahuda. Nda gir mənana tsəa sə ban mənə a njar-nzali mala Kiriāt-Jarim ngga, à tunəi ama Mahane Dan§ bà yalung ngga.

¹³ À lo kano ka, à gya aba nzali mūr-ankono mala Ifərem, sə à yiu a bala mala Mika.

¹⁴ Pələa aburana tongno mana à wari a shenzə nzali Layish ka, à banggi amə'eambəia ama, <<Wu sələ ama atà *abalə mənəia ka, efot, andə ankúl ace bala,

* **18:1 18:1** Balli gbal aba: Akas 1:34; Jes 19:47-48. † **18:4 18:4** Səni aba: Akas 17:10. ‡ **18:7 18:7** yìà dəm ngga amə'kume na acemənana à dʷanyì kəgìr aba nzali malea dāng ko <<à pà abata kəbwa mana limurəm-nə-lwa ko duk-murəm amúrià sə kə paria aba kyauwikiban nə rəcandəa ka dāng.>> § **18:12 18:12** Mahane Dan ngga nda <<Kàtti mala Dan.>> * **18:14 18:14** Səni aba: Akas 17:4,5.

andə bənzál mənana à shàrrì, andə bənzál mala bolo-ntul ka à ndakam? Wu balkibabum wun amúr mana boaro bə wu pa.>>

¹⁵ Pələa à kàr kano, sə à wari a bando mala məlagga bwa'Lawi mənə a bala mala Mika ka, sə à makki-wi-kûn.

¹⁶ Afa mənə anggo ka, aburana mala amə'tàu mala Dan mənə à kùrna rəia nə agirbura ace lwa ka, à cam a bankutio a kúnbala.

¹⁷ Pələa aburana tongno mənana à yina atadəmbe à shenzəna nzalinì ka, à wario sə à kutio sə à twal bənzál mənana à shàrrì ka, andə efot, andə ankúl mala bala, andə bənzál mala bolo-ntul, sə pəris ka ndaban came a bankutio a kúnbala atə aburana gbəman-tongno-nong-mwashat mana à kùrna rəia nə agirbura ace lwa ka.

¹⁸ Lang aburana man kúti a bala mala Mika sə à twal bənzál mənana à shàrrì, andə efot, andə ankúl mala bala, andə bənzál mala bolo-ntul ka, pəris día ama, <<Mana mənə wu pàkkiyi ka?>>

¹⁹ À earì wi ama, <<Duk kúnó piu! Kəa na kə cau dāng. We ka, yiu atə səm, sə wu duk tárrû andə pəris amur səm. Pà nə boaribani wu duk pəris amur bə nggurkwar, andə pəris amur bə tau mala Isərayila puppup, amúr-mana wu duk pəris amúr bala mala bwa mwashat ka re?>>

²⁰ Kara banboari pəris mənə. Nda twal bənzál mənana à shàrrì, andə efot, andə ankúl mala bala, andə bənzál mala bolo-ntul, sə o ateà.

²¹ Pələa à wulio, sə à bwal njar aban o, səama à tsək amuna-məkeke, andə agirkusəu, andə agirkuma malea a damba sə à kə gya anzəmia.

²² Lang à uməna dār nə bala mala Mika ka, amə'murkala mala Mika ramba abanbwáná, sə à o pəta abwana mala Dan.

²³ Lang à loasə gia à tunəia ka, abwana mala Dan pələ baməsəia sə à dí Mika ama, <<Marəò sə wu ram rə wun anggo?>>

²⁴ Mika earia wia ama, <<Wu twalna abakuli mem mənana ən pea ka, andə pəris, sə wu uməna nəia. Mana uekəm dəm? Palang sə wun nə diem ama, <Marəò?> >>

²⁵ Abwana mala Dan banggi wi ama, <<Kəa eare bəà ok gio abalə səm dāng, bə ana raka, abea aburana mə'lulle abalə səm nə kpa amuro, sə awu nə dʷanyi yiləmo andə ayiləmi amə'bala mò.>>

²⁶ Pələa abwana mala Dan ukia'o malea. Sə lang Mika səni ama à kúti nə rəcandəa ka, kara nyare o a bala male.

²⁷ Abwana mala Dan twal agir mənana Mika pea ka, andə pəris male, sə à yiu a Layish, aban abwana mana à nda bá do rəpwala andə dʷanyi-tsək'məsəu ka. À wal-luía nə kún nggeabyau, sə à soaki nggea-lê bəsa.

²⁸ Sə kəbwa yiu ace amsəia dāng, acemənana nggea-lê ka nda kuko nə Sidon, sə dəm ngga, à pà aba kpapimúrû andə bekə nzali ace kum gbasha dāng. Nggea-lê ka, nda aba bangjaban mala Bet-Rehop. Pələa abwana mala Dan bəsələ-bak nggea-lê, sə à duk kam.

²⁹ À tsəkì nggea-lê lulləu ama Dan, mənana nda lulləu keâ, yì Dan mana à bəli Isərayila ka; səama dídyal ka, lulləu nggea-lê nda Layish.

³⁰ Sə tau mala Dan tamsəi bamuria mənə yì bənzál mana à shàrrì ka; sə Jonatan, muna-bwabura mala Gashom, †muna-bwabura mala ‡Musa andə amə'ke ka, à nda ka apəris mala tau mala Dan bà bákú mala bwalban-aguro andə umnəia a bəri-nzali.

³¹ Nda tau mala Dan tamsəi bamuria bənzál mala Mika mana à shàrrì, mənana pè ka, sə uekam arə abákú mənana kat Taragula mala Bakuli nakam a Shilo ka.

19

Bwa'Lawi andə mā-twala male

¹ A bàkú mēno mēnana murəm pà kàm a Isərayila raka,* bə bwa'Lawi nakam mēnana ndanədo kuko a nkanggariban mala nzali mūr-ankono mala Ifərem ngga. Yì ka twalì bamurì mā-twala a Betalami, a bu-nzali Yahuda.

² Sə mā-twala mēnia ka bumi-lullo arə burì, pələa nyì sə o a bala mala tárri a Betalami, a bu-nzali Yahuda. Lang pàngnə̀nà azongno ine a bala mala tárri ka,

³ pələa burì lo wari ace bələ̀; nè nggá bangcau nē, nə tsəkbaləu ama nè nun babumi nè nyesəi. Wari andə guro male atə andə amədambəriso bari. Lang bingnə̀nà ka, mā-twala male kúti nē a bala mala tárri, sə lang nkili sənì ka, gingsəi nə banboarnado.

⁴ Sə nkili, yì tár mā-twala male ka, tsəi duk kano, sə ue kano atə anonggio tərú. Abalə anonggio mēno ka, à lili, sə à nū, sə nong kano atə.

⁵ A inea nongno ka, à lo nə dəmbari nə ban'mbul-mbul, sə bwa'Lawi gilərəi nə o. Səama nkili ne wi ama, <<Kundə bəti, wu lî girlina ace mēnana wu kum rəcandəa ka, sə wu o.>>

⁶ Nda à do yìà kəm, sə à lî girlina sə à nū atārəia; pələa tár muna-bwame banggi bwabure, yì bwa'Lawi ama, <<Ida, eare nong dəm, sə bə banboaro.>>

⁷ Sə lang bwabure, yì bwa'Lawi lo nə u ka, nkili buakiarəi gandəa nong dəm.

⁸ A tongnoia pwari, lo nə dəmbari dīdyal ace mēnana nə o, sə nkili ka ne wi ama, <<Ida, kúndəô wu lî girlina ace kum rəcandəa, shebə rə pwari wuna ka!>> Nda à lili yìà kəm ngga.

⁹ Sə lang bwabure andə mā-twala male andə guro male longnə̀nà à nə u ka, nkili, yì tár muna-bwame banggi wi ama, <<Səni! Pwari malanə kpa! Ida, nongno. Ado mēnana pwari wulina ka, nong kani sə bə babumo kum banboarnado. Lí ka, awu nə lo nə dəmbari dīdyal ace gya mô, sə wu oa là.>>

¹⁰ Səama bwabure ka, ear ama nə nong dəm dāng. Nda tsək agir-do a nzəm amədambəriso male bari. Sə yì andə mā-twala male andə guro male à bwal-njar, sə à gya à yì bik †Jebus (mēnana yalung à tunəi ama Urəshalima ka).

¹¹ Lang à gbəshìban Jebus ka, pwari uməna dār. Sə guro ne mətala-bala male ama, <<Ida, bə səm kār a nggea-là mala amə'Jebus mēnia ka, bə səm nong kam.>>

¹² Səama mətala-bala male banggi wi ama, <<Pà səm nə kār aba nggea-là mala amə'kúndəngna, mēnana amə'Isərayila na raka dāng. Səm nə lidəmba nə gya aban ká Gibiya.>>

¹³ Pələa ne guro male ama, <<Fa, bə səm bariki bə səm bik Gibiya ko Rama, sə səm nə nong aba mwashat atə abān mēnia ka.>>

¹⁴ Nda à lidəmba nə gya, sə pwari yì kpa lang à gbəshìban Gibiya a bu-nzali mala amə'tàu mala Benjami ka.

¹⁵ Pələa à kār abanì ace mēnana à nə kúti ace nongno aba Gibiya ka. À yiu aba nggea-lê sə à do a patal mala nggea-lê, acemēnana kəbwa ea a bala male bəà kya nong kam dāng.

¹⁶ Zuku ka, bə jamgula nia loapi túró a baban male sə kə yiu nə pwarikpəra mēno ka. Bwabure ka bwa nzali mūr-ankono mala Ifərem na; sə yì ka ndanədo a Gibiya kəla bəri-bwa. (Abwana mēnana à ndanədo a là mēno ka, amə'tàu mala Benjami na.)

¹⁷ Lang jamgula man loasə məsəi sə sən bəri a patal mala nggea-lê ka, pələa dī ama, <<A pūr nə kəshe? Sə aya ban awu nə ká?>>

* 19:1 19:1 Balli gbal aba: Akas 17:6; 18:1; 21:25. † 19:10 19:10 Balli gbal aba: Jes 15:8; 15:63.

¹⁸ Bwa'Lawi eari wi ama, <<Səm pùr a Betalami a bu-nzali Yahuda; səm nggə umnə o kuko a nkanggariban mala nzali mūr-ankono mala Ifərem, ban mənana ən pur kəm ngga. Ən wari a Betalami a bu-nzali Yahuda, sə adyan ngga mə ndaban nyare mə nə o a là mem, sə kəbwa pà kəm mənana nə em a bala male ka dāng.

¹⁹ Səm ndanə məsəkuri andə dəmo ace amədambəriso ma'səm, sə səm ndanə girlina andə mūr-anap ace bamur rə səm, səm aguro mò, mim, sə bwama man andə lagga mana atà səm ngga. Səm dwanyì kəgìr dāng.>>

²⁰ Sə jamgule bang ama, <<Bə rə wun pwalo! Mə nə pa wun gìr mənana kat wu earce ka. Səama wu kəa nongŋo a patal dāng.>>

²¹ Nda yinəia a bala male, sə pe amədambəriso dəmo. Sə à lakkia wia akusəia, à lìlì sə à nu.

²² Lang bān na rə boaria wia ka, kara abea aburana aməbealbike mala nggea-lê yi gumbəli balae, sə à camarə walki kúnbala. À banggi jamgula, mətala balae ama, <<Pusəa səm bwabura mana yiu a bala mò ka, ace mənana bə səm sùrəi.>>

²³ Pələa mətala balae puro abania a nza sə nea wia ama, <<Awo, wun amə'eambəam! Wu kəa pàk gìr bealbikea man dāng.‡ Acemənana mənəia yì bwabura ka bəri na a bala mem ngga, wu kəa pàk gìr beakəno man dāng!

²⁴ Wu səni, muna-bwama mem mənana nsari na ka, andə mā-twala mala bwabure ka, à ndya ka. Mə nə pusəia ado; wu gbária sə wu pàk gìr mənana wu earkiyice pangnəia ka. Səama wu kəa pàk mənəia yì gìr kəsəkya ka arə bwabura man dāng.>>§

²⁵ Sə aburane ka à binə kwakikiria arəi. Nda bwa'Lawi gbami mā-twala male sə wari nəi abania a nza. Sə à nongnəi, à kɪdɪkɪ afa du kat bà kwaro mala bān. Sə lang bān tita pàk mbul-mbul ka, à dɛkɪ o.

²⁶ Nə bān'mbul-mbul ka bwame yiu yi kpa a kún bala mala bwabura mənana mətala-bala male nakam ngga bà kwaro mala bān.

²⁷ Lang mətala-bala male lo nə dəmbəri, mən kún bala sə pur a nza ace mənana nə lidəmba nə gya male ka, kara sən mā-twala male aban nongŋo a kún bala nə abui amur bankutio mala kún bala.

²⁸ Pələa ne wi ama, <<Lo, bə səm o!>> Səama okban dəong. Nda twali, tsəi a nzəm mədambəriso, sə bwal njar aban oa là ka.

²⁹ Lang bingŋəna là ka, twal byau sə kasəki abare lú mā-twala male arə abanì lum-nong-bari, sə túrban nə koya bare mwashat ka arə abu-nzali kat mala amə Isərayila.

³⁰ *Sə koyan mənana səni ka, bang ama, <<Gìr kəla mənəia ka kumban, ko à səni a kə fara dāng, twal a pwari mənana amə Isərayila purì bá nzali Masar ka, she yalung! Wu pàk denyicau amurì, wu səngi, sə wu bang gìr mənana boaro bəa pàk ka.>>

20

Lwa mala Isərayila arə tàu mala Benjami

¹ Pələa amə Isərayila puppup puro, twal a bu-nzali Dan aban ká Biya-Sheba, kat andə *nzali Giləyat. Bwabundəa yi ramba kəla bwa mwashat aban Yahweh a Mizpa.

² Abwana-məgule mala abwe kat, andə atəu mala Isərayila kat, à yi twal bancame malea a ban ramba mala abwana mala Bakuli, mənana làkkì malea ka amə'lwa á-gbəman-ine (400,000) na, mənana à nda afa kùrrəu nə anggeabyau ka.

³ Amə'tàu mala Benjami ok ama Isərayila uməna a Mizpa. Sə amə'Isərayila bang ama, <<Wu bəla səm lang sə gìr məbike man kumban?>>

‡ 19:23 19:23 Balli gbal aba: Tite 19:17. § 19:24 19:24 Balli gbal aba: Tite 34:2; Nggur 21:14. * 19:30 19:30 Balli gbal aba: Hos 9:9; 10:9. * 20:1 20:1 nzali Giləyat ka nda bu takuli mala Nggeasala Jodan.

⁴ Pələa Bwa'Lawi, bura bwame mənana à wal-lui ka, ear ama, <<Mim sənə mā-twala mem səm yiu a Gibiya a bu-nzali Benjami, ace mənana səm nə nongŋo abanì ka.

⁵ Aba bu-dù mənə ka, aburana mala Gibiya lo arəəm, à gumbəli bala mana səm sulə kam ngga. À earce ama à nə wal-luem, səama a kún mani ka, à gbárí mā-twala mem, gandəa wũ.

⁶ Ən twal lú mā-twala mem sə ən kasəki arə abare mwashat-mwashat, sə ən túrban nə abare arə abân aba nzali libala kat mala Isərayila, acemənana à pàngŋənà bealbikea andə bwabana mala pa-kəsəkyə a Isərayila.

⁷ Ado ka, wun amə Isərayila kat, wu na mana nda kwarkiru ma'wun andə gír mənana boaro bəà pè amúr cau man ngga.>>

⁸ Pələa abwana kat lo gəu kəla bwa mwashat ama, <<Kəbwa atà səm pà nə o a bala male dāng, sə kəbwa atà səm pà nə nyar a là male dāng!

⁹⁻¹⁰ Mənia ka, nda gír mənana səm nə pàkkî Gibiya ka: aba koya tàu mala Isərayila ka, səm nə twal aburana lum aba gbəman, gbəman-mwashat aba á-mwashat, sə á-mwashat aba á-gbəman-mwashat, bəà yinə girlina ace amə'lwa. Sə səm nə bwal-shishar ace tər aburana mənana à nə ká arə Gibiya a bu-nzali Benjami nə lwa ka. Sə lang à warina ka, bəà mbwe ka amə Gibiya a kúnì bwabana mala pa-kəsəkyə mənana à pè a Isərayila ka.>>

¹¹ Nda aburana mala Isərayila kat ram rəia ace kánə lwa arə nggea-lê, sə à krapimúrià kəla bwa mwashat ka.

¹² Atau mala Isərayila túr aburana arə abân aba bu-nzali mala tàu mala Benjami puppup nə cau ama, <<Mana nda man yì bealbikea mənana kumban abalə wun ngga?†

¹³ Adyan ngga, wu pusəki amə'bealbana mənana abalə wun a Gibiya ka, ace mənana bə səm wal-luia, sə bə səm esəki bealbikea a Isərayila.>> Səama amə'tàu mala Benjami binə kwakikiria arə gi ka amə'eambia, amə Isərayila.

¹⁴ Pələa amə'tàu mala Benjami purki arə anggea-là, sə à yi ram rəia abanbwáná a Gibiya ace oa munəo arə amə Isərayila.

¹⁵⁻¹⁶ A pwari mənə ka, amə'tàu mala Benjami ramba amə'lwa á-lumi-bari nə á-tongno-nong-mwashat (26,000) mənana à purki arə anggea-là malea, sə à kúrna rəia nə anggeabyau ka. Tsəa amur amənia ka, amə'do aba Gibiya tərki aburana gbəman-tongno-nong-bari (700) mana anggaro na ka; koyan atea ka nə gandə túr tali nə ntamso arə məsə nyang mwashat sə pà nə pəti dāng.

¹⁷ Pələa cili aburana mala Isərayila (mana tàu mala Benjami pà abaləia raka) ram rəia, amə'lwa á-gbəman-ine (400,000) mənana à kúrna rəia nə anggeabyau ka; yia kat ka akanggərang amə'lwa na.

¹⁸ Aburana mala Isərayila lo sə à wari a Betel, ‡sə à dī Bakuli ama, <<Ya tàu nani nə aka səm damba kánə munəo arə amə'tàu mala Benjami?>> Sə Yahweh earia wia ama, <<Tàu mala Yahuda na nə tita ká ka.>>§

¹⁹ Pələa amə Isərayila lo nə dəmbəri sə à kya tsək kàttì malea a nkanggari Gibiya.

²⁰ Sə à pur ace soa munəo arə amə'tàu mala Benjami; à tsək amə'lwa malea à cam a nzong ban-je munəo a Gibiya.

²¹ Amə'tàu mala Benjami purì bá Gibiya, sə à yi wal-lú aburana mala amə'Isərayila á-lumi-bari nə á-bari (22,000) a kun-munəo a pwari mənə.

²²⁻²³ Amə'Isərayila wario à kya bua abadəm Yahweh bà pwarikpəra. Pələa à dī Yahweh ama, <<Bə səm kyan dəm nə munəo arə amə'eam səm amə'tàu mala Benjami le?>> Yahweh earia wia ama, <<Wu kya arəia dəm.>>

† 20:12 20:12 Balli aba: Nggur 13:14-15. ‡ 20:18 20:18 Səni gbal aba: Bal 27:21; Akas 18:5; 1Sam 14:37; 1Kpa 14:10

§ 20:18 20:18 Balli gbal aba: Akas 1:1.

Aburana, amə'lwa mala amə'Isərayila kum babumcandəa, sə à kya cam a nzong ban-je munəo, a kə ban mənana à cam kam a dəmbe ka.

²⁴ Anggo sə amə'Isərayila wari arə amə'tàu mala Benjami a baria nongho.

²⁵ Lang amə'lwa mala tau mala Benjami puri bá Gibiya sə à soa munə arə amə'Isərayila, a baria pwari ka, à wal-lú aburana á-lum-bwamdə-tongno-nong-tàrú (18,000) mala amə'Isərayila. Yia mənəo kat ka, aburana amə'lwa nə nggeabyau na.

²⁶ Pələa amə'Isərayila kat, yi amə'lwa malea puppup, à eauwe sə à yiu a Betel, sə à bua. À do abani abadəm Yahweh, sə à gilmur a pwari mənəo ka, bà pwarikpəra. À pagir mala pisəe kəring andə pagir mala dotarəu abadəm Yahweh.

²⁷⁻²⁸ (A bàkú mənəo ka, Akwati Kùrcəu mala Bakuli na kanó, sə Finehas muna-bwabura mala Eleaza, mə'kà Haruna ka, nda mənana pàkkiyi túró-pəris abadəmbi ka.) Amə Isərayila dī Yahweh ama, <<Bə səm kyan nə munəo dəm arə amə'eam səm amə'tàu mala Benjami le, ko bə səm tamsə munəo?>>

Yahweh nea wia ama, <<Wu kyane, acemənana liwi ka, Mə nə pà wunia a babu wun.>>

²⁹ Nda Isərayila tsək aburana à kumsəó, à kàri Gibiya.

³⁰ Pələa Isərayila wari arə amə'tàu mala Benjami a tàruia pwari, sə à twal bancame malea ace soa munəo kəla mana à pè abalə anonggio mana à kutiki ka.

³¹ Pələa aburana mala tau mala Benjami puro ace je-munəo andəia, sə Isərayila nunia à upi nggea-là. Sə kəla mənana à pè arə abea apwari ka, amə'tàu mala Benjami tita walkia sə à wal-lú abea abwana atəa amur anjargula: mana umnə Betel ka andə mana umnə Gibiya ka, sə aba bawan. À wal-lú amə'Isərayila kəla abwana lumi-tàrú.

³² Nda amə'tàu mala Benjami bang ama, <<Səm ndarə gandəia kəla mana atadəmbe ka.>> Sə amə'Isərayila ka, à na ama, <<Bə səm bangna sə bəa pəta səm bə səm nunia bəa upi nggea-là dār amúr anjargula.>>

³³ Sə koya bwabura mala Isərayila ka loapi ban male sə dəshi Ba'al-Tamar, ban mənana à kya ram rəia kəm ngga. Sə aburana mala Isərayila mana à kumsə ka, à purki pat arə aban kumsəó malea a bawan mana kàri Gibiya ka.

³⁴ Nda amə'lwa á-lum, aburana mana à kwar aba lwa ka, puri bá Isərayila kat, sə à dəshi Gibiya, sə munəo yi candə kərkər. Sə amə'tàu mala Benjami ka, à sələ ama gir'murmwana naban yiu amúrià dāng.

³⁵ Sə Yahweh gandə amə'tàu mala Benjami abadəm Isərayila, mənana tsəa amə'Isərayila wal-lú amə'lwa mala tau mala Benjami, abwana á-lumi-bari-bwamdə-tongno nə gbəman-mwashat (25,100), a pwari mənəo, sə yia mənəo kat ka amə'lwa nə nggeabyau na.

³⁶ Nda amə'tàu mala Benjami səni ka amə'Isərayila gandənia.

Amə'Isərayila nyar nətea arə ká arə amə'tàu mala Benjami, acemənana à gūli arə aburana malea mana à tsəngnənia à kumsənà a nkanggari Gibiya ka.

³⁷ Pələa aburana mana à kumsə ka, à latti arə nggea-là Gibiya, sə à mesə amurí; à paktúró nə kún anggeabyau malea sə à wal-lú koyan mənana abaləi ka.

³⁸ Gir'ləmdəa mənana à earna amurí anre ka aburana mala Isərayila andə aburana mana à kumsə ka, nda mənana ama à nə loasə nggea yele aba nggea-là aban o a kuli.

³⁹ Sə lang mənəo pángnənà ka, aburana mala Isərayila nə wulio arə amə'lwa mala tau mala Benjami nə munəo.

Səama kaniama mənəo yi kumban ngga, amə'lwa mala tau mala Benjami walna-lú atə aburana mala Isərayila kəla lumi-tàrú. Sə à nani arəarəia ama, <<Bafo, səm ndarə gandəia kəla mana aba munəo mədəmbe ka.>>

⁴⁰ Sə lang gupi mala yele tita lo aba nggea-là aban o a kuli ka, amə'lwa mala tàu mala Benjami pələ məsəia anzəmia sə à səni ka, yele angŋa nggea-lê puppup aban o a kuli.

⁴¹ Pələa aburana mala Isərayila wulio, sə amə'lwa mala tàu mala Benjami ka, ɓangciu bwalia sə à gəggəli kərkər acemənana à səni ka, gir'murmwana suləna amúrià.

⁴² Acemani ka, à pələ nzəmia arə aburana mala Isərayila sə à tsəkmuria nə njargula ɓabondo, sə kat andə amani ka, à apî munəo ɗang. Amə Isərayila mənana à purki abalə anggea-là ka, à kùtí a wal-luia abaləia.

⁴³ À gumbəli amə'tàu mala Benjami abaləu, sə à pərtea, twal a Noha* sə à yi ɓàkia aban ká ɗār a nkābe Gibiya a bù takuli.

⁴⁴ Amə'lwa á-lum-bwamdə-tongno-nong-tàrú (18,000) mala amə'tàu mala Benjami kpa, sə yia mənəo kat ka, akanggərang amə'lwa na.

⁴⁵ Acilia wulio sə à ɓangŋa aban o nə ɓabondo, à tsəkmuria aban ká tali mala Rimon. Səama amə'Isərayila wal-lú abwana atea á-tongno (5,000) amúr anjargula. À pitea aban ká Gidom, sə à kya wal-lú abea aburana kàm á-ɓari.

⁴⁶ A pwari mənəo ka, tàu mala Benjami ɗwanyi akanggərang amə'lwa á-lumi-ɓari-bwamdə-tongno (25,000) a munəo; sə yia mənəo kat ka amə'lwa nə nggeabyau na.

⁴⁷ Səama aburana gbəman-tongno-nong-mwashat (600) auwa sə à ɓangŋa à umnə ɓabondo aban ká a tali mala Rimon, sə à ue kano a tali mala Rimon zongŋo ine.

⁴⁸ Pələa aburana mala Isərayila nyar arə abwana mala tàu mala Benjami, sə à wal-lú koya ɓwa andə girkusəu mənana à kumi nəyiləmu aba nggea-lê ka puppup. Sə koya là na à kumi ka, à soaki wi ɓəsa.

21

Amaməna ace aburana mala tàu mala Benjami

¹ Aburana mala Isərayila kánagìr a Mizpa ama, <<Kəɓwa pà atà səm nè pà muna-ɓwama male ɓè al ɓwabura a tàu mala Benjami ɗang.>>

² Nda amə Isərayila yiu a Betel, sə à dumnədo abanì a ɓadəm ʔakuli bà kpa mala pwari, sə à loasə già à ɓua, ɓua məkwənbànì.

³ À ɓang ama, <<We Yahweh ʔakuli mala Isərayila, palang sə mənəia yì gìr ka kumban a Isərayila, ama yalung ngga à nè ɗwanyi tàu mwashat a Isərayila?>>

⁴ Lang ɓan fana ka, à lo nə dəmbari ɗiɗyal, sə à ɓak gyangŋan abanì. À pàgìr mala pişəe kəring andə pàgìr mala ɗotarəu.

⁵ Sə à ɓang ama, <<Ya tàu na atà ɗau mala Isərayila yiu a ramba-ɓanɓwáná abadəm Yahweh ɗang?>> Acemənana à kanəna nggea kángìr amúr ɓwa mana yiu a ramba-ɓanɓwáná abadəm Yahweh a Mizpa raka, ama, <<Mbək-kàngkàng à nè wal-lui.>>

⁶ Amə Isərayila pàk bumkidikea nə gìr mənəna kum amə'tàu mala mə'eambia, Benjami ka, sə à ɓang ama, <<Yalung ngga səm ɗwanyini tàu mwashat abalə ɗau mə'səm.

⁷ Lang sə səm nè kum amaməna ace aburana mana à ueo nəyiləmu a tàu mala Benjami ngga? Səm kánagìr aba lulləu Yahweh ama, pà səm nè pea wia amuna-maməna mə'səm ɓəà alia ɗang.>>

⁸ Nda à ɗìban ama, <<Ya tàu na abalə ɗau mala Isərayila mənəna yiu a ramba-ɓanɓwáná abadəm Yahweh a Mizpa raka?*> Sə à yi səni ka, kəɓwa pà kàm a †Jabesh-Giləyat mənəna yiu a kàttì mala ramba-ɓanɓwáná ka ɗang.>>

* 20:43 20:43 twal a Noha ko <<usələo pa kàm ɗang>> 1Sam 11:1; 31:11-13.

* 21:8 21:8 Səni a: Akas 21:5. † 21:8 21:8 Balli gbal aba:

⁹ Lang à balkiban ngga, à yi sèni ka, kə bwa pà kàm atà amə'do a Jabesh-Giləyat a banì dāng.

¹⁰ Nda bʷabundəa tasə akanggərang amə'lwa malea á-lum-nong-bari (12,000) sə à sà'arəia ama, <<Wu kyane wu wal-lú abwana mənana à ndanədo a Jabesh-Giləyat ka nə kún nggeabyau, kat andə amaməna andə amuna-məkeke.

¹¹ Wu pàk mənia ka: koya bʷabura, andə koya bʷama mana súrənà bʷabura ka, wu twaltea kat-kat.>>

¹² Sə à yi kum atà abwana mana à ndanədo a Jabesh-Giləyat ka, alo-bʷa ansarina gbəman-ine, mənana à malaká súrə bʷabura raka; sə à yinəia a kàttì a Shilo, mənana nda aba nzali Kan'ana ka.

¹³ Pələa bʷabundəa puppup túrban nə cau aban amə'tàu mala Benjami mənana à nda a ‡tali mala Rimon ngga, sə à hambia wia dorəpwala.

¹⁴ Nda aburana mala tàu mala Benjami nyare a bákú mənə, sə à pea wia amaməna mənana à amsəia nəyiləmu abalə amaməna mala Jabesh-Giləyat ka. Səama amaməne karəa amúrià dāng.

¹⁵ Abwana mala Isərayila pàk bumkidikea ace gír mənana kum amə'tàu mala Benjami ka; aceməna Yahweh gbakərina atau mala Isərayila.

¹⁶ Nda abwana-məgule amur bʷabundəa bang ama, <<Amaməna mala tàu mala Benjami ka, à twalnatea. Mana ado səm nə pa ace kum amaməna ace acili aburana mana à ue ka?>>

¹⁷ À na ama, <<Duməna púp ama acili abwana mala Benjami mana à au ka, bəà kum malea amə'libala, ace mana bəkə tàu a Isərayila bə kəa bʷar raka.

¹⁸ Səama pà səm nə gandə pea wia amaməna atà aboarnsarile səm dāng, aceməna amə Isərayila kánagír ama, <Bʷa mənana kat pè bʷa'Benjami bʷama ka, bə suban suləo amur bʷe!> >>

¹⁹ Nda à bang ama, <<Wu səni, lamsan mala Yahweh mənana à kə pè koya pələa a Shilo ka malanə yiu.>> (Shilo ka nda a njar-nza mala Betel, a njar-kunmur mala Lebona, sə a takuli mala njargula mənana anre Betel andə Shekem ngga.)

²⁰ À ne amə'tàu mala Benjami ama, <<Wu kyane wu kúmsə abalə ababan-anap,

²¹ sə wun nə tsək məsə wun. Bə wu səni ansarina mala Shilo purna ace tàki-anggwam ngga, pələa wun nə purí balə ababan-anap, sə koya bʷa atà wun ngga bə gbami male yì bʷama ace bamurì abalə ansarina mala Shilo, sə wu o a nzali Benjami.

²² Sə nə ya do ama atárrià ko amə'eambəia nə yiu ace ləmdə bua malea aban səm, sə səm nə banggia wia ama, <Wu bʷamur səm acea, aceməna səm gandənə kúmbi koyan atea ka male yì bʷama a kun-munəo dāng. Sə wun gbal ka, wu pea wia dāng, bə ana raka ado ka wun nə duk amə'kumcau.> >>

²³ Aburana mala tàu mala Benjami pè kəla mənana à banggia wia ka. À twalki amaməna kəla mana làkkì malea pàk ka, abalə amə'tà-nggwam sə à umnəia. Pələa à nyare à o a nzali libala malea, sə à kya bəsələ-bakki alá, sə à do abaləia.

²⁴ Nda amə'Isərayila mesəi ban mənə a pwari mənə; à o arə atau andə anggurkwar malea, sə koya bʷa ka nyar a nzali libala male.

²⁵ A bákú mənə ka, murəm pà kàm a Isərayila dāng. Koyan ngga pàk gír mənana səni boari wi a məsəi ka.Š

Maləmce mala Rut Məncəu

Kəbicau dorəpwala aba Maləmce mala *Rut* ka, pur abalə anza məkwane mənana à bang cau malea aba *Maləmce mala aKasəla* ka. Rut bwama Mowap ka al bwa Isərayila. Lang bwabure wù ka, Rut ləmdə doməsəcau mənana à kə gandə kume bəbà raka aban nkili bwama Isərayila, sə ləmdə pabamuru mægule aban Bakuli mala Isərayila. A masələate ka, kum bəsa bura atə abəla mala burí mənana wuna ka, sə atəcau mala doḃala man sə duk kau mala Dauda, murəm mægule mala Isərayila.

Akəbicau mənana aba maləmce mala *aKasəla* ka, à ləmdə gir'murmwana mənana kə kum abwana mala Bakuli, yi mana bəà pəli Bakuli nzəmia ka.

Maləmce mala *Rut* ka, kə ləmdə tsəkbu mənana yiu amur bwa'kúndàngna mənana pələa aban Bakuli mala Isərayila, sə yi duk mwashat atə abwana amə'məsəcaunì male ka.

Agir mənana a baləi ka

Naomi nyar a Betalami andə Rut 1:1-22

Rut je andə Boaz 2:1--3:18

Boaz al Rut 4:1-22

Elimelek andə bala male o a nzali Mowap

¹ Didyal arə abákú mənana akasəla kə yálmúrû ka, nzal-gula kpa aba nzali Isərayila. Sə bə bwabura bwa Betalami a bu-nzali Yahuda wari a nzali Mowap ace do abanì bəti; wari andə māmí andə amuna-burana male bari.

² Lullə bwabure ama Elimelek, sə lullə māmí ama Naomi; lullə amuna-burana male nda ka Malon andə Kiliyon. Yià ka amə'Efərat* mala Betalami a bu-nzali Yahuda na. Yi ka do a Betalami a bu-nzali Yahuda. À kùtí aba nzali Mowap sə à ue kam.

³ Lang à ndaban do kano ka, Elimelek bura Naomi paklú, sə Naomi ueo andə amuna-burana male bari.

⁴ Malon andə Kiliyon al amaməna mala amə'Mowap. Alullə amālia nda ka Orpa andə Rut. Anzəm apələa kəla lum ngga,

⁵ Malon andə Kiliyon gbal ka à paklú, sə Naomi ue nəmurəi, burí andə amuna-burana male pà kəm dāng.

Naomi andə Rut nyar a Betalami

⁶ Naomi ok a bu-nzali Mowap ama Yahweh yina aban abwana male, yi pania wia gírlina; nda Naomi giləki atwalo male ace mənana yì andə ankili-məbwame ka, à nə nyarí nzali Mowap.

⁷ À bwal njar atārəia andə ankili-məbwame à nə nyar a bu-nzali Yahuda, səama a njar aban o ka,

⁸ Naomi banggi ankili-məbwame ama, <<Wu nyar a là wu kya do wunə anggea wun. Bə Yahweh pàkka wun məboarne kəla mənana wu pàkkam, sə wu pàkkí abwana mənana à wuna ka.

⁹ Sə bə Yahweh tsəa koyan atə wun bə dukbala dəm, sə bə pe wi usələo a bala mala burí.>>

Naomi pələa kùria-zəp sə tsəiandà. Səama à tita bua,

¹⁰ à ne wi ama, <<Awo! Səm nə ká atò, aban abwana mò.>>

* 1:2 1:2 amə'Efərat Balli gbal aba: Tite 35:19; 1Sam 17:12; 1Kpa 4:4; Mik 5:2.

¹¹ Naomi nyesəia wia ama, <<Wu nyare, amuna-maməna mem. Palang sə wu earce ama wun nə yiu atəm? Wu kə səni kəla mə nə gandənə bəla wun amuna-burana dəm mənana à nə al wun ngga le?

¹² Wu nyare a là, amuna-maməna mem, acemənana ən eni dolabura. Ko bə ən twali ama tsəkbaləu na kam piu, sə ən albura yalung, ən kum amuna-burana ka,

¹³ wun nə kúndəia she bəà gulkina ka le? Wun nə ginə albura acea? Awo, amuna-maməna mem, wu sələnə ama mənə ka pà nə pək dāng. Bù Yahweh pələna arəəm, sə mə nda aba bumkidíkea kərkər ace wun.>>

¹⁴ Nyare à kùtí a bua. Pələ Orpa tsək nkili-məbwame andà, sə nyar a là, səama Rut ka lanzə arə Naomi.

¹⁵ Nda Naomi ne Rut ama, <<Səni, bio nyarna uməna aban abwana male andə abakuli male. Wu nyar wunəi a là.>>

¹⁶ Sə Rut earí wi ama, <<Ida, kəa banggam mə nyio dāng! Dekiam mə o atò. Ban mənana kat awu nə kà kam ngga, mə nə ká; ban mənana kat a duk kam ngga, mə nə do. Abwana mô nə duk abwana mem, sə Bakuli mô nə duk Bakuli mem.

¹⁷ Ban mənana a wú ka, akàm sə mə nə wú, sə abanì sə à nə tsək-luem. Bə bashi məkərkərnì mala Yahweh sulə amuram, bə ən nying bəkə gír gau nrem sənə we ka, she lú!>>

¹⁸ Lang Naomi səni ama Rut shamabumi nə o atè ka, nyare ne wi kə cau dəm dāng.

¹⁹ Yìà kəm à lidəmba nə gya ba yiu malea a Betalami. Lang à kùtí aba Betalami ka, là kat cam nə kusəi acea, sə amaməna mənana a lě ka, díban ama, <<Naomi nda mənìa?>>

²⁰ Naomi nyesəia wia ama, <<Wu kəa tunəam dəm ama Naomi† dāng; wu tunəam ama Mara,‡ acemənana Bakuli mana Karban nə Gulo kat ka, tsəngnənà do mem pələna məlulle.

²¹ Lang ən nying ban mənìa ka, mə ndanə agir kpəm, səama Yahweh nyesənam nə babuam atārəi. Palang sə wu tunəam ama Naomi, yi mənana Bakuli mana Karban nə Gulo kat ka tsəngnənám aba tanni, sə yinanə murbíkea amuram ngga?>>

²² Anggo sə Naomi nyarí nzali Mowap andə Rut bwama'Mowap, nkili-məbwame. À yi bik Betalami, a bàkú mənana abwe tita pwan məssa-bálì nēi ka.

2

Rut pàktúró a baban mala Boaz

¹ Naomi ka ndanə bə bəla mala burí, lùlləi ama Boaz. Yì Boaz ka bwaməgule na, sə məkume na a nggurkwar mala Elimelek.

² A bə pwari ka, Rut bwama'Mowap banggi Naomi ama, <<Ida earām mə kya alta bakurikuri mala məssa mənana amə'túró deki arə ababan ngga, atà bwa mənana kat nə earam mə pàktúró atè ka.>>

Naomi earí wi ama, <<Kyane, muna-bwama mem.>>

³ Nda Rut puro wari arə ababan, sə kə gya anzəm amə'túró can məssa, aban alta bakurikuri. Rut yi kum bamúri a baban mala Boaz.

⁴ Zuku ka, Boaz pur a Betalami sə yiu [ace sən amə'túró a baban], sə makkia-wia-kún ama, <<Bə Yahweh pa atà wun.>> À nyesəi wi ama, <<Bə Yahweh tsəko bù.>>

⁵ Pələ Boaz dí mēgulo amur amə'túró male ama, <<Ya lo bwama na mənə?>>

⁶ Bwabure earí wi ama, <<Lo bwama'Mowap mənana yiu atārəia andə Naomi lang nyarí nzali Mowap ka nda.

† 1:20 1:20 Naomi ka bāləi nda mēboarne. ‡ 1:20 1:20 Mara ka bāləi nda məlulle.

⁷ Bwame zəmbam ama mə nyi bə kə gya anzəm amə'túró, ace alta bakurikuri mala məssa. Twal a dəmbəri ka, camarə pàktúró, she adyan tù sə tamsə túró ace usələ bəti a yiləm.>>

⁸ Pələa Boaz ne Rut ama, <<Kwakikiro, muna-bwama mem. Kəa na ama a nə ká alta bakurikuri a bə baban ko awu nə nying baban man dang. Ue kani atà maməna amə'túró mem.

⁹ Tsək-məsəo arə ban mənana aburana kə can məssa kəm ngga, sə wu kpa atəa wun nə amaməna amə'túró mem. Ən nani alaggana mem ama bəa kəa jeo dang. Sə bə məsəmur walo ka, kya dərə mùr abalə adú mənana à lùmsəkia ka, wu nu.>>

¹⁰ Rut kündə nə bəməsəi a nzali, sə ne Boaz ama, <<Palang sə ən kum earmúru a bano anggo? Palang sə a ləmdəi bəribwa pəməboarne anggo kərkər?>>

¹¹ Boaz eari wi ama, <<Ən onghəna cau mala gír mənana kat a pakki nkilo-məbwame, tite a pwari mənana burio pəngghənà-lú nəi ka. À banggam ama a nying tárró andə nggó, andə nzali-la mô, sə a yiu ace do abalə abwana mənana a súrəia didyal raka.

¹² Bə Yahweh mbweo tangnakusəo ace gír mənana a pək ka. Bə Yahweh Bakuli mala Isərayila mənana a yina abani ace kum ban-auwa ka, mbweo tangnakusəo kat!>>

¹³ Rut nyesəi wi ama, <<Bwaməgule, a ləmdənam pəməboarne. A tsəngghənám rəam pwələna dwal nə cau məbukbuki mənana a nam ngga, kat andə amani ama ən pa abalə guro mò raka.>>

¹⁴ Lang pwari li gírlina pəngghənà ka, Boaz ne Rut ama, <<Yiu ak gírlina, lí sə wu nu mùr bəlanggun anap.>> Nda Rut do andə amə'túró can məssa, sə Boaz pe wi məssa mənana à dandəi ka. Rut lili dəmbo, cili gírlina uəo.

¹⁵⁻¹⁶ Lang Rut longghəna nə nyar aban alta bakurikuri ka, Boaz ne alaggana male ama, <<Wu nying Rut bə alta bakurikuri a ban mənana akúnò məssa ram kam ngga. Wu kəa pərki dang. Dəm ngga, wu pusə abea amur-məssa arə akúnò, sə wu nyia ace mənana bə tarkia ka.>>

¹⁷ Nda Rut lidəmba nə ram bakurikuri a baban ba pwarikpəra ka; sə lang nyána məssa mənana ram ngga, kum məsəsa mənana lùmsə nggea-kwar ka.

¹⁸ Pələa twal məsəse umnəi a là, kya ləmdəi nkili-məbwame gulo mala məsəsa mənana ram ngga. Dəm ngga, pə nkili-məbwame gírlina mana lí sə cili ue ka.

¹⁹ Naomi dī ama, <<Nda aya ban, sə a ram məssa mənəia kat yalung? A baban mala yana sə a pàktúró? Bə Bakuli tsəki bwabura mənana ləmdəo earmúru ka bù.>>

Rut ne Naomi ama nda a baban mala bə bwabura lulləi ama Boaz sə ram bakurikuri.

²⁰ Naomi banggi Rut nkili-məbwame ama, <<Bə tsəkbu sulə amurí nəban Yahweh mənana bwal doməsəcau andə pəməboarne male aban abwana mənana nəyiləmu ka andə abwana mana à wuna ka.*>> Pələa Naomi banggi wi ama, <<Bwabura mənəo ka bəla-nggurkwar ma'səma. Yì ka nda mwashat abalə amə'akmúr səm.>>

²¹ Dəm ngga Rut bwama'Mowap na ama, <<Yale bwabure banggam ama, <Ue kani atà amə'túró mem shebə à malna pwan-gírbaban mem kat ka.>>>

²² Naomi ne Rut, nkili-məbwame ama, <<E, muna-bwama mem, nə boaribani wu pàktúró wunə amaməna amə'túró mala Boaz. Bə a o a baban mala bəbwa dang ngga, bəkə gír məbane nə gandənə kumo.>>

²³ Nda Rut pàktúró a nkənggari amaməna amə'túró mala Boaz aban ram bakurikuri atəa, ba masələata pwan-gírbaban mala məssa-báli andə mala məssa-alkama kat. Anzəm mənəo ka, Rut do andə nkili-məbwame.

* **2:20 2:20** *aban abwana mənana nəyiləmu ka andə abwana mana à wuna ka ko <<aban səm mənana səm ndanə yiləmu ka andə abura səm mənana à wukina ka>>*

3

Naomi kumbi Rut bura

¹ A bè pwari ka, Naomi banggi Rut, nkili-məbwame ama, <<Muna-bwama mem, pà nè boaro mə kumbo usələo, ace mənana koman ngga bə kyanbo pepè ka re?*

² Denyi ama mənna yì bwabura, yì Boaz mənana a kə wari a paktúró wunə amaməna amətúró male ka, bəla-nggurkwar ma'səma. Ado ka, kwakikiro. Nə pwarikpəra man ngga, amətúró nè nyaki wi məssa-báli male a katəra.

³ Acemani ka, sussəo, hasə mürú, sə wu oasə agir-nggūrəu mô məboarne-katkat. Pələa wu kya a ban mənana à kə nya məssa kam ngga, səama kəa eari wi bə sələ ama a nda a ban mənno dāng, shebè maləna lĩ andə nu ka.

⁴ Tsəkiro pepè wu sən ban mənana nè nong kam ngga. Anzəm mana konghəna a ntulo ka, kya loasə nggubyaau-kùmsəo male, sə wu nong tù a ban akusəi. Yì ka nè banggo gír mənana awu nə pàk ka.>>

⁵ Rut eari Naomi ama, <<Mə nə pàk gír mənana kat a banggam ama mə pak ka.>>

⁶ Nda Rut wari a ban nya məssa, sə pàk gír mənana kat nkili-məbwame ne wi ama bə pàk ka.

⁷ Lang Boaz maləna lĩ andə nu ka, banboari wi. Sə wari a ban mənana à ramgi akúnò məssa-báli ka, sə nonghəo nè nong'ntullo. Pələa Rut ging zāng, kya loasə nggubyaau-kùmsəo mala Boaz, sə nong tù a ban akusəi.

⁸ Nə badu ka, Boaz lo həkkit, sə lang pələ ka, ndali, sən bə bwama aban nonghəo a ban akusəi!

⁹ Boaz dī ama, <<A nda yana?>>

Pələa bwame ear ama, <<Mə nda guro mò, Rut. Sárə nggubyaau mô amuram, acemənana a nda mə'akmúrú ka.†>>

¹⁰ Boaz ne wi ama, <<Bə Yahweh tsəko bù, muna-bwama mem. Gír mənna a kə pè ado ka, a ndaban ləmdə doməsəcau məgule mənana kúti mana a ləmdəi nkilo-məbwame ka. Bə a uməna alta lagga-bwa məkume ko mə'tər, səama a pak anggo dāng.

¹¹ Ado ka, cè bangciu pakko dāng boarnsarilem. Mə nə pàk gír mənana kat a bang ngga. Acili abwana mənana kat a là ka, à sələna ama a nda bwama məboarne.

¹² Məsəcau na ama mə nda mə'akmúrú, səama bəbwa nakam mənana nda a dəmbanə mim kəla bəla-nggurkwar ka.

¹³ Ue kani a dù man yalung ngga. Sə lí nə dəmbari ka, səm nə dī. Bə eare nè akmuro ka, məboarne na. Sə bə earce nə pàk anggo raka, ən panacau a bano ama, mbak-kàngkàng Yahweh nakam ngga, mə nə akmuro. Ado ka, nong kani shebè bankwarna ka.>>

¹⁴ Nda Rut nong kano nəban akusə Boaz, səama kaniama ban nè kwaro mənana bwa nè gandə sən bì nè súrəi ka, Rut loapi ban mənno. Boaz ka earce ama kəbwa bə sələ ama bə bwama yiu kani a ban nya məssa dāng.

¹⁵ Boaz ne wi ama, <<Yinə nggubyaau-koarəu mô, sə wu sárəi kani.>> Rut pələa pàk anggo, sə Boaz karəki wi məssa-báli tasau tongno-nong-mwashat aba nggubyaau-koarəu, sə tsəki wi amurí. Pələa Rut nyar a là nə məsəsa mənno.

¹⁶ Lang Rut yiu a bala aban Naomi nkili-məbwame ka, Naomi dī ama, <<Muna-bwama mem, wu kya mal lang le?>>

Pələa Rut ne wi gír mənana kat Boaz pàk acei ka.

* **3:1 3:1** pà nè boaro mə kumbo usələo, ace mənana koman ngga bə kyanbo pepè ka re? Ko <<Pà nè boaro mə kumbo bura ace mənana wu kum bala mò ka re?>> † **3:9 3:9** Sárə nggubyaau mô amuram, acemənana a nda mə'akmúrú ka; ko <<Aləm, acemənana a nda bəla-nggurkwar mənana nda a babuo wu denyi nə bwa kəla mim, mənana burém, bəla mô wuna ka.>>

¹⁷ Nyare ne wi dɛm ama, <<Boaz banggam ama mɛ nggá nyar a bano nɛ babuam atàrɛi dɛng, nda pam mɛnia yì mɛssa-bàli kat ka.>>

¹⁸ Pɛlɛa Naomi banggi wi ama, <<Ado ka, kúndô, muna-bwama mem, shebɛ a sɛna gir mɛnana nɛ pur abalɛi ka. Boaz pà nɛ usɛlɛ yalung dɛng, shebɛ malna cɛ ka.>>

4

Boaz akmúr Rut

¹ Boaz warì a [ban ramba mala abwana] a kún là, sɛ dumnɛdo abanì. Pɛlɛa bɛ bɛla-nggurkwar, yì bwabura mɛnana Boaz bangcau male aban Rut ka, yiu kɛ kútiô; sɛ Boaz tunɛi ama, <<Gyajam mem, kàra yiu, yì dumnɛdo kani.>> Bwabure pɛlɛa kàra wario kya dumnɛdo.

² Sɛ Boaz tunɛ abwana-mɛgule lum mala lê, sɛ banggia wia ama bɛà dumnɛdo gbal. Lang à dumɛna ka,

³ Boaz ne bɛla-nggurkwar male ama, <<Ado mɛnana Naomi nyarɛni nzali Mowap ka, kɛ earce ama nɛ mak nzali mala bɛla ma'sɛm Elimelek,

⁴ sɛ ɛn sɛni ka, ndanɛ boaro wu sɛlɛa. Ado ka, bɛ a kɛ earce ka, kúrí abadɛm aburana mɛnia à dumnɛdo kani ka, sɛ abadɛm abwana-mɛgule mala abwana mem. Sɛ bɛ a kɛ earce raka, na kúno mɛ sɛlɛa, acemɛnana a nda bwa mɛnana boaro wu kúrí ka. Anzɛmó ka, mɛ nda.>>

Bwabure ear ama, <<Mɛ nɛ kúrí.>>

⁵ Pɛlɛa Boaz banggi wi ama, <<Ndanɛ boaro, sɛama a pwari mɛnana a nɛ kúr nzalinì a bù Naomi ka, awu nɛ twal Rut yì mǎ-lú bwama'Mowap gbal, ace mɛnana bɛ nzali libalanì uɛo a bù abwana malà lú ka.>>

⁶ Bwabure eari wi ama, <<Bɛ cɛ na anggo ka, pà mɛ nɛ kúr nzalinì dɛm dɛng, acemɛnana nzalinì pà nɛ duk nzali libala mala amunem dɛng. Kúrí, acemɛnana pà mɛ nɛ gandɛ akmúrí dɛng.>>

⁷ A nza mɛno ka, kuncau mala amɛ'Isɛrayila amur cau mala akmúr nzali ko mɛ ka, nda mɛnana ama: bwa mɛnana kɛ mak nzali ka, nɛ pusɛ nkura male a kusɛi, sɛ nɛ pɛ bwa mɛnana nɛ kúr nzalinì ka. Anggo sɛ amɛ Isɛrayila kɛ lɛmdɛ ama cɛ ka dumɛna.

⁸ Acemani ka, lang bwabure ne Boaz ama, <<Kúrí>> ka, pusɛ nkura male pɛ Boaz.

⁹ Pɛlɛa Boaz banggi abwana-mɛgule andɛ acili abwana mɛnana a ban mɛno ka ama, <<Yalung ngga, wu dumɛna amɛ'nakún kat ama, ɛn kúrna gir mɛnana kat mala Elimelek na, andɛ gir mɛnana kat mala amuna-burana male, yia Kiliyon andɛ Malon na ka.

¹⁰ Dɛm ngga, Rut bwama'Mowap, yì mǎ-lú mala Malon, pɛlɛna mǎmám, ace bɛlì lú muna mɛnana nɛ yia libala male ka, ace mɛnana lullɛ lú bɛ kɛa ndɛrmì balɛ abɛla-nggurkwar male andɛ là male raka. Wu nda ka amɛ'nakún, a pwari man yalung ngga.>>

¹¹ Abwana-mɛgule andɛ abwana mɛnana kat à nda a ban ramba a kún lá kà à bang ama, <<E, sɛm nda ka amɛ'nakún. Bɛ Yahweh tsɛk bwama mɛnia kɛ yiu a kútiô a bala mò ka bɛ duk kɛla Rahila andɛ Liya, mɛnana nɛbania yia kɛm sɛ à kum bwapɛndɛa mala bala Isɛrayila ka. Bɛ Yahweh tsɛa wu hangɛli* a Efɛrata, sɛ bɛ lullɛo zɛki a Betalami.

¹² Bɛ Yahweh tsɛa amuna mɛnana nsari man nɛ bɛlô ka, à nɛ tsɛk bala mò bɛ pa kɛla bala mala Perez, muna-bwabura mala Yahuda mɛnana bɛl andɛ Tamar ka.>>

Boaz andɛ nggurkwar male

¹³ Nda Boaz twal Rut pɛlɛ mǎmí ka. Yahweh tsɛki Rut bù, kum muna a bumi sɛ bɛl muna-bwabura.

* 4:11 4:11 wu hangɛli ko <<wu duk mɛgɛna>>

¹⁴ Amaməna mala Betalami ne Naomi ama, <<Bwangsəban bə pà aban Yahweh! Yalung ngga, Yahweh pano mə'kau muna-bwabura ace tsəkiro. Bə Yahweh tsəa bə lullə mune zəki a Isərayila!

¹⁵ Nkilo-məbwame mənana kə earceo, sə pàngɣənò gír mənana kútì mənana amuna-burana tongno-nong-bari nè pàkkô ka. Sə ado ka, bələno mə'kau muna-bwabura mənana nə yinəo nə bəsa yiləmu, sə nə tsəkiro aba è mô ka.>>

¹⁶ Naomi twal mune, nongsəi a byali, sə iuləi.

¹⁷ Amaməna mənana à nda murkala andəia ka, à tsəkî mune lulləu ama Obet. À bang ama, <<À bələni Naomi muna-bwabura!>>
Obet na yi bəl Jeshi, sə Jeshi yi bəl Dauda ka.

¹⁸⁻²² Mənia ka nda nggurkwār mala Perez:

Perez nda tár Hezəron,
Hezəron nda tár Ram,
Ram nda tár Aminadap,
Aminadap nda tár Nashon,
Nashon nda tár Salmon,
Salmon nda tár Boaz,
Boaz nda tár Obet,
Obet nda tár Jeshi,
Sə Jeshi nda tár Dauda.

SAMUYILA MÄDƏMBE MƏNCAU

Maləmce mənıa a tunəi ama **Samuyila mädəmbe** ka bangcau mala nggađi a Isərayila twal a bəkú mala akasəla aban ká mala amurəma. Nggadı mənıa aba do-yiləmu mala nzali Isərayila ka, kàrikì-rəi aban aburana tărú: Samuyila, masələata bwa atà akaba kasəla; Sawul, murəm mädəmbe mala Isərayila; andə Dauda, mənana agya male andə agir mənana kum bamurì abaləia sə yì eauwe a buno-murəm ngga, à tabəli abaləarəia andə acau mala adoyiləmu mala Samuyila andə Sawul.

Múrcau mala maləmce mənıa, kəla mala acili acau-barabara mənana à giləia aba Kùrcau Mə'e ka, nda mənana ama doməsəcau aban Bakuli ka kə yinə lidəmbe, sə mgbikiru ka kə yinə gir'murmwana. Mənıa ka à bangji bwāng aba cau mala Yahweh aban Eli pəris mənana ama: <<Mə nə gusələ abwana mənana à gusələam ngga, sə abwana mənana à bəsəkiam ngga, mə nə pəkcea-ba.>> (1Sam 2:30.)

Aba mənıa yì maləmce ka, à ləmdəa səm anzongcau mala gingnə do ma'səm ani: (1) Bakuli ka pà nə vvakibui arə abwana male dāng; ko bə agir swárkiô, kəla mənana pà a nza mala Eli andə amuna-burana male ka, Bakuli kə yinə tsəkbaləu, kəla mənana pè nə bəl Samuyila ka. (2) Bakuli ka à pà nə gandə tsəie púp, ko à nə swáří aba kutan bə kpata agir mənana səm earkiyice ka dāng, səama yì ka nə bwali abwana mənana à gūli arəi sə à kə alta pək nē male ka. (3) Nggearə peri ma'səm aban Bakuli ka pənə boaro dāng bə səm kpapì andə okiru raka. (4) Ləmdəa mala bwa a nza ka, kəgìr na aban Bakuli dāng; gìr mənana Bakuli earkiyice ka nda babum mənana dārri arə túró male ka. (5) Abwana mənana à đeki mbali bə gingnə do malea ka, à nə pakkì bamúrià məbane mana kúti məbane mənana à nə pakkì bià bwapəndəa ka.

Agir mənana a baləi ka

Lo mala Samuyila kəla kasəla mala Isərayila 1:1--3:1-21

Amə'Filisti bwal Akwati Kùrcau sə à nyesəi 4:1--6:20

Samuyila yálmúr Isərayila sə à díce murəm 7:1--8:22 3

Sawul, murəm mädəmbe mala Isərayila 9:1--11:15

Al'wa mala Sawul andə mgbikiru male 13:1--15:35

Lo mala Dauda kəla murəm Isərayila 16:1--17:58

Sawul pək mbali sə alte nə wal-lú Dauda 18:1--24:22

Lú mala Sawul andə amuni 31:1-13

Elkana andə amə'bala male a Shilo

¹ Bə bwabura nakam lulləi ama Elkana. Tárrí nda Jeroham, kə-məbwabure nda Elihu, sə tár-kə-mə-bwabure ka nda Tohu, a nggurkwar mala Zuf, bwa'Efərat. Yì ka do a Rama, bə nggea-là aba nzali múr ankono mala Ifərem.

² Ndanə amaməna bari, Hana andə Penina. Penina ka ndanə amuna, sə Hana ka pənə kə muna dāng.

³ Bwabura mənıa ka kə pur a nggea-là male koya pələa ace ká peri andə pà gir'nkila aban Yahweh, Mətala Abangjo, a Shilo. Hofni andə Finehas, amuna-burana bari mala Eli ka, à nda ka apəris mala Yahweh kano.

⁴ Koya pwari sə Elkana nə pà gir'nkila ka, kə pē māmí Penina andə koyan atà amuni amuna-burana andə amuna-maməna kāmbe mala nyama.

⁵ Sə Hana ka kə pe wi akāmbe bari,* acemənana kə earce Hana, kat andə amani ama Yahweh pè wi bəlmuna raka.

* 1:5 1:5 akāmbe bari Abea maləmce gilə ama kāmbe mwashat, sə abea ka ama kāmbe məboarne mwashat.

⁶ Pàk ka bimama kə altacau arəi, nə lulbumi acemənana Yahweh pè wi bəlmuna raka.

⁷ Anggo sə gîrnî lidəm̄ba pələa anzəm pələa. Bè kusə shen sə wari a bala mala Yahweh ka, anggo gbal sə bimama nə nggə lulbumi. Acemani ka, Hana nə nggə bua sə pà nə li gîrlina dāng.

⁸ Sə Elkana burí ka banggi wi ama, <<Hana, palang sə a kə bua? Sə palang sə a kə li gîrlina dāng? Sə palang sə a pàk bumkidíkea? Ən kúti amuna-burana lum a bano re?>>

⁹⁻¹⁰ A bè pwari anzəm mana à malna li gîrlina sə à nuna gîr a Shilo ka, Hana lo. Nda aba bumpina məlime, sə pakhiwi aban Yahweh nə sukkimərəm kərkər. Aba mənə anggo ka, Eli pəris ka, nda aban do a buno male a nkanggari kpangbang-kunkurəm mala nda mala Yahweh.

¹¹ Pələa Hana pàcau nə-shambum ama, <<We Yahweh mana a Karban Kat nə Gulo ka,† bə aba məsəcau awu nə sən tanni mem, mim guro mò, sə awu nə denyinə mim, baləo pà nə lorəām, mim guro mò dāng, sə awu nə pām, mim guro mò, muna-bwabura ka, mə nə nyesəi mə nə po wi we Yahweh, abalə anonggio mala do-yiləmu male kat, sə kə nkembu pa nə je múrí dāng.>>

¹² Lang lidəm̄ba nə pakhiwi abadəm Yahweh ka, Eli soa məsəi kə sən kúni.

¹³ Hana na aban nacau a babumi; kə amburkuni na à kə dəurə ka, sə gî ka à oè dāng. Acemani ka, Eli twali ama mba-wali nə walo.

¹⁴ Sə Eli banggi wi ama, <<Nə sau lang sə awu nə ueo aba walo-mba? Nying nu mür-anap mò.>>

¹⁵ Sə Hana ka eari wi ama, <<Awo, bwaməgule mem, Mə nda bwama mənana yiləmem na aba zunggəli ka. Ən nu kə mür-anap ko mba dāng. Mə nda rə ú bumam a badəm Yahweh.

¹⁶ Kəa twalam, mim guro mò kəla bwama məbane dāng; ən mal pwari yi pur ado mə ndaban ləmdə buanəbum andə bumkidíkea məgule mem aba hiwi.>>

¹⁷ Pələa Eli pà eare ama, <<Kyane aba rəpwala, sə bə Bakuli mala Isərayila po zəmba mô mənana a alte a baní ka.>>

¹⁸ Pələa Hana bang ama, <<Bə guro mò kum earmúru a məsəo.>> Pələa bwame oa o male sə kya lili sə baməsəi panzəa.

¹⁹ Pələa à lo nə dəmbari dídyal sə à peri abadəm Yahweh; sə à nyar a bala malea a Rama. Elkana yi sùrə māmí Hana, sə Yahweh denyinə Hana.

²⁰ Lang anonggio yi karna ka, muna kpa a bum Hana sə bəl muna-bwabura, sə tsəki wi lulləu ama Samuyila, acemənana bang ama, <<Ən zəmbi aban Yahweh.>>

Hana pà Samuyila aban Bakuli

²¹ Lang bè bàkú kàrna ka, bwabura man, yì Elkana ka wari andə bala male kat ace pà gîr'nkila mala koya pələa, sə ace lumsə pàcau nə-shambum male aban Yahweh.

²² Səama Hana ka wari dāng. Banggi burí ama, <<Anzəm mənana ən kasəna muna a kiura ka, sə mə nə kənəi, mə nə ləmdəi abadəm Yahweh, sə yì ka nə ue kano ba do-yiləmu male kat.>>‡

²³ Burí Elkana banggi wi ama, <<Pàk gîr mənana boaro kutibani a bano ka; kúndə shebə a kasəni a kiura ka; bə Yahweh tsək cau male bə yi lumsəo.>> Nda bwame ueo sə ləsə muni she lang kasəni a kiura ka.

† 1:11 1:11 Yahweh mana a Karban Kat nə Gulo ka ko <<Yahweh mə'sàrə amə'lwa mala kuli>> ‡ 1:22 1:22 nə ue kano ba do-yiləmu male kat. Amaləmcə-nggú mala amə Ibəru tsəi ama: Ən panì bə duk bwa Nazir abalə anonggio mala do-yiləmu male kat.

²⁴ Sə lang kasəni a kiura ka, twali atè, atārəia andə muna-jamnda mənana mbule tārú ka, andə tyang lum mala muku alkama, andə sambəram mana lùmsəi nə mùr-anap ka. Sə twal Samuyila aba kyauwe male yinəi a bala mala Yahweh a Shilo.

²⁵ Pələa à pwanmyal muna-jamndè, sə à yinə mune aban Eli.

²⁶ Pələa Hana bang ama, <<Ida, b̄waməgule mem, kəla mənana a ndakam nəyiləmu ka, mə nda b̄wama mənana ən cam kani abadəmbo, aban pakhiwi aban Yahweh ka.

²⁷ Ən pakhiwi ace muna mənəia ka, sə Yahweh panam zəmba mem mənana ən warinəi a baní ka.

²⁸ Acemani ka, ən paní Yahweh. Aba do-yiləmu male kat ka, ən nyinghəni Yahweh.>>

Pələa à peri aban Yahweh a baní.

2

Hiwi bwangsəban mala Hana

¹ Sə Hana pakhiwi ama:

Babumam pàk banboarnado kərkər aban Yahweh!

Njawe* mem kuməna loasəbān atəcau mala Yahweh!

Kunam nə nacau nə məsəkàng-kàngŋa arə abiam-məbura, acemənana ən nggə pàk-banboarnado aba amsəban mô.

² Kəbwa pà kàm məfele kəla Yahweh dāng!

Kəbè pà kàm dāng she we!

Sə kə Tali pa kàm kəla 'Bakuli ma'səm dāng.

³ Kəa wu hatəki nacau twàlbamúrú kərkər dāng, sə kəa đeki acau gusələ-múrú pur a kuno dāng!

Acemənana Yahweh ka 'Bakuli mala sələe na, sə nəbani sə à kə karəki atúró mala abwana.

⁴ À bungina anta mala akanggərang-bwa, sə amə'tanggigya ka à marəia nə rəcandəa.

⁵ Abwana mənana à dəm đíďyal ka, à mak bamuria ace ndəmo bətikulyak, sə abwana mana nzala walia ka, à đwanyi dəm dāng.

Nggearə nkombi ka, bəlna amuna tongno-nong-bari, sə b̄wama mənana ndanə amuna pas ka, duməna-pwari'pwari.†

⁶ Yahweh kə wal-lú sə kə pa yiləmu; kə sulə bwa a Shewol‡ sə kə loasə bwa.

⁷ Yahweh kə tsək bwa a tər, sə kə tsək bwa bə duk məkume; kə kyauwiki bwa, sə kə gusələ bwa.

⁸ Kə loasə amə'tər bəà purí bá tú, sə amətapwasəa ka kə pusəia aba gígí, ace tsəia bəà do andə aməgulo, sə bəà kum libala mala bunə boarbwa. Akusəba mala banza ka à mala Yahweh na; amúria sə tamsə banza.

⁹ Kə yál kusə amə'do-məsəcau male, sə amə'bealbikea ka nə tsəa kunia nə pwal aba pəndəa. Pà nə rəcandəa sə bwa nə duk-ɡbani dāng.

* 2:1 2:1 Njawe ko <<Rəcandəa>> † 2:5 2:5 Balli gbal aba: Isha 54:1. ‡ 2:6 2:6 Shewol ko <<bembe, ko ban mala alú>>

10 Amə'binəcau arə Yahweh ka, à nè arkia gućik-gućik;
 nè im arəia a kuli.
 Yahweh nè bařhi banza kat;
 nè pè murəm male rəcandəa;

nə loasə bù bwa male mənana tərì ka.

11 Pələa Elkana nyar a là a Rama. Sə muna ka ueo ace pàkkí Yahweh túró abadəm Eli pəris.

Caubikea mala amuna-burana mala Eli

12 Amuna-burana mala Eli ka, abwana məbane na. À sùrə Yahweh dāng

13 sə à tsəkiria arə anggurcau amur agir mənana boaro apəris nè dīce aban abwana ka dāng. A kún mani ka, lang bwa na aban pà gir'nkila ka, mətúró-bala mala pəris nè yiu nè shokali-soa-nyama. Lang nyama narə bəla a bəsa ka,

14 nè yia zubi shokali-soa-nyama aba nkenye, ko muna-nkwaring, ko kwangiri, ko nggea-nkwaring. Gír mənana kat shokali-soa-nyama loasəi ka, pəris nè twali ace bamurì. Mənia ka nda gír mənana à kə pakki amə'Isərayila mənana kat à yiua pà gír'nkila a Shilo ka.

15 Amur mənə ka, Škaniama à nè pisə mùrú-nyama ka, mətúró-bala mala pəris nè yiu sə nè banggi bwa mənana pàkiyi gir'nkila ka ama, <<Pà nyama mənana à nè twani ace pəris ka, acemənana pà nè ak nyama mənana à lambəni ka dāng she məpwale.>>

16 Sə bə bəwē banggi wi ama, <<Kúndəô bəà pisə mùruí peatu, sə awu nè twal gír mənana a earce ka,>> nè bang ama, <<Awo, duməna púp awu nè pà adyan! Bə a pa raka, mə nə twali nə rəcandəa.>>

17 Mənia yì caubikea mala alaggana mənia ka gul kərkər a məsə Yahweh, acemənana pəgir aban Yahweh ka à pəkce-bà.

Samuyila a Shilo

18 A bàkú mənə ka Samuyila yì muna ka lidəmba nè pàkkí Yahweh túró, kə oasə efot mala nggubyaui linən.*

19 Koya pələa ka nggè nè pàkkí wi muna daura-múrbi sə nè yinəi wi nəi lang yiu atà burì ace pà gir'nkila mala koya pələa ka.

20 Pələa Eli nè tsəki Elkana andə māmí bù sə nè bang ama, <<Bə Yahweh loasəò amuna nə bù bwama man a kúnì mənana zəmba ace aban Yahweh ka.>> Anzəm mənə ka sə à nè o a là.

21 Məsəcau Yahweh bwamur Hana, sə kum bəlmuna sə bəl amuna-burana tərú andə amuna-maməna bari. Sə muna yì Samuyila ka gulo a badəm Yahweh.

Eli nunkir amuna-burana male

22 A bàkú mənə ka Eli ena kutsuk, sə camarə ok cau mala gír mənana kat amuna-burana male kə pakki Isərayila kat, andə mənana ama à kə nongginə amaməna mana à kə yiu a paktúró a kún Tara ban-kpapí ka.

23 Sə banggi amuna-burana male ama, <<Palang sə wu kə pakki agir kəla amənia ka? Ən nggə oe a kún abwana mənia kat acau mala agir məbike mənana wu kə pea ka.

24 Awo, amunem; cau mənana ən nggə oè kə mesəe abalə abwana mala Yahweh ka, məboarne na dāng.

25 Bə bwa pàkkí bì caubikea ka, Bakuli nè kútí anrea ace giləki càu, səama bə bwa pàkkí Yahweh caubikea ka, yana bəwē nə pwanzali acei?>> Sə yia ka, à ginə kwakikiria arə cau mala tárria, acemənana kəne mala Yahweh na nè wal-luia.

§ 2:15 2:15 Balli aba: Pəris 3:5,16; 7:23,25,31 * 2:18 2:18 efot mala nggubyaui linən ko <<adaura pəris>>

²⁶ Aba mēno anggo ka, muna yì Samuyila ka lidamba nē gulo aba nggūrēu, sē aba earmúrú aban Yahweh andə abwana.

²⁷ Pələa bē bwa mala Bakuli yiu aban Eli sē banggi wi ama, <<Mənia ka nda cau mala Yahweh, <Ən ləmdə bamúrām bwāng aban bala mala keò, lang à nda a Masar abata Firona ka re?

²⁸ Ən tārì abalə atau mala Isərayila kat bē duk pəris mem, ace eauwe amur gyangñan mem, ace paboro mala pisə muku-gir loasə yele mə'rəmboarne, sē bē oasə efot abadəmbam ngga re? Ən pē bala mala keò apagir kat mala bəsa, mənana amə Isərayila kə yinəia abanam ngga.

²⁹ Sə palang sē wun kat wu bəsəkice agir'nkila mem andə apagir mem mənana ən tsək nzongcau nəma bəà yinəia a mənia yì bando mem ngga? A gusələce amunio amuram nə earia wia bəà twal aməboarne kat abalə akoya pəgir mənana abwana mem amə Isərayila yinəia ka, ace ləsə bamuria bəà nyange?>

³⁰ <<Acemani ka, Yahweh, Bakuli mala Isərayila kə bang ama: <Ən pacau nəma bala mò andə nggurkwār mò bəà lidamba nē kutio andə puro abadəmbam tətək.> Səama, adyan ngga Yahweh kə na ama: <Pə mə nə dəki bē pək anggo dəm dāng. A kún mani ka, mə nə gusələ abwana mənana à gusələam ngga, sē abwana mənana à bəsəkiam ngga, mə nə pəkcea-ba.

³¹ Kwakikiro, anonggio na kə yiu mənana abaləia ka, mə nə wal-lú koya lo-bwa muna-bwabura a bala mò andə nggurkwār mò, mənana nē tsəa à pə nə kum jamgula dəm a bala mò raka.

³² Sə məsəo nə sən tanni məkwanbanì mala bala peri mem. Məboarne nē yiu amur Isərayila, sē a bala mò ka, kə bwa pə nə bik apələa mala ě dəm dāng, arə anza kat.

³³ Bwa mwashat atə aməkeo mənana mə nə dəki bē lidamba nē túró pəris amur gyangñan mem ngga, nē duk nte sē do male nə pə aba tímúrû. Aməkeo kat nə wũ a lo-bwa malea.

³⁴ Sə mənia yì gir mənana nē kum amuna-burana mô bari, yia Hofni andə Finehas ka, nə dupô gir'ləmdəa: yia kəm à nə wũ aba pwari mə'mwashati.

³⁵ << <Sə mə nə loasəì bamúrām pəris mə'məsəcaunì, mənana nē pək gir kəla mana nda a bumam andə denyicaú mem ngga. Mə nə tamsə bala-pəris male kàngkàng,† sē nə pək túró-pəris abadəm bwa mem mana ən tārì ka tətək.‡

³⁶ Sə bwa mənana kat ueo nəyiləmu a nggurkwār mò ka, nə ká aban pəris mēno ka ace zəmbi wi gbatali bolo-azərfa andə đurəo ndəmo, sē nə bang ama: Ida, twalam a bē bantúró pəris ace mənana mə kum girlina mana mə nə lì ka.> >>

3

Yahweh tunə Samuyila

¹ Adyan ngga muna, yì Samuyila ka, ndarə pakkì Yahweh túró a badəm Eli. *Arə abákú mēno ka, Yahweh kə nacau nə abwana tütù dāng; sē sēna ka làkkì dāng.

² A bē dù, Eli mənana aməsəì kə sənban dəm pepè raka, ndaban nongño a ban mənana nonggiyi kam ngga,

³ sē pitəla mala Bakuli ka,† à malaká limi dāng. Sə Samuyila ka, ndaban nongño a nda mala Yahweh, a ban mənana Akwati mala Bakuli pək kəm ngga.

⁴ Pələa Yahweh tunə Samuyila, sē Samuyila ear ama, <<Mə ndya ka!>>

⁵ Pələa bangña wari aban Eli sē ne wi ama, <<Mə ndya ka, a tunəam.>>

† 2:35 2:35 tamsə bala-pəris male kàngkàng ko <<mə nə eari wi bē kum amuna andə amə'kau mənana à nə duk apəris ka>> ‡ 2:35 2:35 bwa mem mana ən tārì ka tətək; Balli aba: 2Sam 22:51; Ang 18:50; 89:20. * 3:1 3:1 Balli aba: Ang 74:9; Amo 8:11. † 3:3 3:3 Balli aba: Pur 27:21.

Sə Eli banggi wi ama, <<Ən tunəo dāng. Nyare kya nongnə-nongŋo.>> Nda nyare nongnə-nongŋo ka.

⁶ Yahweh nyare tunəban ama, <<Samuyila!>> Sə Samuyila lo wari aban Eli sə ne wi ama, <<Mə ndya ka, a tunəam.>>

Sə Eli banggi wi ama, <<Ən tunəo dāng, munem; nyare kya nongnə-nongŋo.>>

⁷ Samuyila ka sələ ama Yahweh na kə tunəi ka dāng, acemənanə cau mala Yahweh malaká yiu a baní akə fara anggo dāng.

⁸ Pələa Yahweh tunə Samuyila dəm təruiə tunəban. Samuyila lo wari aban Eli sə ne wi ama, <<Mə ndya ka, a tunəam!>>

Nda Eli yi sələa ama Yahweh na kə tunə mune ka.

⁹ Acemani ka, Eli banggi Samuyila ama, <<Nyare kya nongnə-nongŋo, sə bə tunəno dəm ngga, ne wi ama, <Nacau, Yahweh, guro mò na kə ueo ka.> >> Nda Samuyila nyare wario kya nongnə-nongŋo a ban nongŋo male ka.

¹⁰ Sə Yahweh yiu yi came, sə tunəban kəla mana a dəmbe ka, ama, <<Samuyila! Samuyila!>>

Samuyila pələa ear ama, <<Nacau, guro mò na kə ueo ka!>>

¹¹ Pələa Yahweh banggi Samuyila ama, <<Səni, Mə ndo mə nə pək begir a Isərayila; bwa mana kat okce ka, nə gəggəli.

¹² A pwari mənə ka, mə nə lumsə cau mənana ən ne amúr Eli andə bala male ka, twal a tite aban ká masələte.

¹³ Ən bangŋəni wi nəma mə ndo mə nə bəshì bala male tətək, ace caubikea mənana səlce ka, acemənanə amuni ‡bang caukyauiwikiban amur Bakuli, sə gimbia dāng.

¹⁴ Acemani ka, ən kángir aban bala mala Eli ama, <Caubikea mala bala mala Eli ka, à pa nə shawudì nə gír'nkila ko pàboro dāng tətək.> >>

¹⁵ Nda Samuyila nongŋo bà dəmbari. Pələa mənŋi akúnda mala bala mala Yahweh. Sə Samuyila ka bangciu pəkki wi arə ne Eli mənə yì sənə ka.

¹⁶ Sə Eli tunə Samuyila ama, <<Samuyila, munem!>>

Sə Samuyila eari wi ama, <<Mə ndya ka.>>

¹⁷ Eli dī ama, <<Mana Yahweh banggo? Ida, kəa səmbərəàmì dāng. Bakuli nə bəshio kərəkər yi mənana bə a səmbərəàm kəcau mana banggo ka!>>

¹⁸ Nda Samuyila ne wi cə kat ka. Səmbərəi wi kə cau dāng. Eli pələa bang ama, <<Yì nda Yahweh. Bə pək gir mənana səni nda məboarne a məsəi ka.>>

¹⁹ Samuyila lidəmba nə gulo, sə Yahweh na atè. Kə cau male kpa a nzali dāng.

²⁰ Amə Isərayila puppup, twal a Dan aban ká Biyasheba yi sələa ama, Samuyila ka, məbangnəa mala Yahweh na nə məsəcau.

²¹ Yahweh lidəmba nə pusərəi a Shilo; ləmdərəi a Shilo aban Samuyila nə cau male.

4

Amə'Filisti ak Akwati Kùrcəu

¹ Sə cau mala [Yahweh nə kún] Samuyila yiu aban amə Isərayila kat. A bàkú mənə ka, amə'Isərayila wari a munəo arə amə'Filisti. À kya tsək kàttì malea a Ebeneza, sə amə'Filisti tsək kàttì malea a Afek.

² Amə'Filisti tsadi a kúnarəia a nzong ban-je munəo ace ká arə Isərayila. Lang munəo candə ka, amə'Filisti gandə amə'Isərayila, à wal-lú aburana mala amə'Isərayila kəla abwana á-ine a bawan lwa.

³ Lang amə'lwa nyarəna a kàttì ka, abwana-məgule mala Isərayila bang ama, <<Palang sə Yahweh eari amə'Filisti sə à li səm a munəo yalung? Bə səm kyane bə səm

‡ 3:13 3:13 Balli aba: Mat 12:31-32; Luk 12:10.

twal Akwati Kùrcau mala Yahweh a Shilo, bɛ sɛm yinɛi kani, ace mɛnana bɛ pà atà sɛm, sɛ bɛ amsɛ sɛm a babù abisɛm amɛbura.>>

⁴ Nda à tūr aburana a Shilo, sɛ à kya twal Akwati Kùrcau mala Yahweh Mɛtala Abangɲo, mɛnana do a buno-murɛm a nre ka *acerup ka. Amuna-burana bari mala Eli, yia Hofni andɛ Finehas ka, à nda kano atà Akwati Kùrcau mala Bakuli.

⁵ Lang à yinanɛ Akwati Kùrcau mala Yahweh aba kàttì ka, Isɛrayila kat buà-gāwàn mɛcandɛe gandɛa nzali gəggəli.

⁶ Sɛ lang amɛ'Filisti ok gɛ buà-gāwàn ngga, à bang ama, <<Mana nda bá mɛnia yi gāwàn mɛcandɛe aba kàttì mala amɛ'lbɛru ka?>> Lang à yi sɛlɛa ama, Akwati Kùrcau mala Yahweh yina aba kàttì ka,

⁷ bangciu pàkki amɛ'Filisti, acemɛnana à bang ama, <<Abakuli yina a kàttì malea! Caukwanban nɛ sɛm! Kəgɪr kɛla man kum sɛm a kə fara dāng!

⁸ Caukwanban nɛ sɛm! Yana nɛ amsɛ sɛm a babù abakuli mɛ'rɛcandɛe man? Amɛnia ka, à nda ka abakuli mɛnana à wal amɛ'Masar nɛ koya ulang agir'murmwana a babondo ka!

⁹ Wu cam kàngkàng, wu duk aburana,† wun amɛ'Filisti, bɛ ana raka wun nɛ duk aguro mala amɛ'lbɛru, kɛla mana à duk aguro ma'wun ngga! Wu duk aburana sɛ wu munɛo!>>

¹⁰ Nda amɛ'Filisti munɛo, sɛ à gandɛ Isɛrayila, sɛ koya bwabura ka, bangɲa nyare a gumli male. À wal-lú amɛ'Isɛrayila kèrkér: asoje-kusəu á-lumi-tàrú (30,000) wù a kun-munɛo.

¹¹ Akwati Kùrcau mala Bakuli ka, Amɛ'Filisti é à umnɛi, sɛ amuna-burana mala Eli bari, yia Hofni andɛ Finehas ka, à wal-luia.

Lú mala Eli

¹² Akɛ pwari mɛno ka, bɛ bwabura bwa'Benjami bangɲa a kun-munɛo sɛ yiu a Shilo nɛ gɪr'nggūrəu mɛsange arɛi nɛ tú a bamuri.

¹³ Lang yi bik ka, Eli naban do yak, amúr buno male a gírí kun-nda aban sɛn njar, balɛi kə kasəki atəcau mala Akwati Kùrcau mala Bakuli. Lang bwabure kùtí aba nggea-là sɛ bangce gɪr mɛnana kumban ngga, nggea-là kat so bua gəu.

¹⁴ Eli ok bua-woi'woi sɛ díban ama, <<Mana nda bá mɛnia yi zunggəli mala ban ngga?>> Pɛlɛa bwabure larri yiu, sɛ banggi Eli cɛ.

¹⁵ (Eli ka ndanɛ apɛlɛa lumi-tongno-nong-ine-bwamdə-tongno-nong-tàrú (98), sɛ anggur-məsəi wuna, acemani ka kə sɛnban pepɛ dāng.)

¹⁶ Bwabure ne Eli ama, <<Mɛ nda bwa mɛnana ɛn pur a kun-munɛo ka; ɛn bangɲa a kun-munɛo yalung.>>

Eli dí ama, <<Mana kumban, munem?>>

¹⁷ Bwabure eari wi ama, <<Isɛrayila bangɲa a badɛmba amɛ'Filisti, sɛ à wal-lú amɛ Isɛrayila nɛ nggea walban! Amuna-burana mô bari, Hofni andɛ Finehas ka à walnia, sɛ Akwati Kùrcau mala Bakuli ka, amɛ'Filisti angɲɛni!>>

¹⁸ Lang bangcau mala Akwati Kùrcau mala Bakuli ka, kara Eli nyare kpa nɛtakwari amúr buno male a nkanggari bankutio, myali bunno, sɛ wũ, acemɛnana ɛnà sɛ dɛmbərya. Eli ka nda mɛbashi amúr Isɛrayila mala apɛlɛa lumi-ine.

Lú mala málá Finehas

¹⁹ Nkil Eli, málá Finehas ka ndanɛ muna a bumi, sɛ pwari gbashi male gbashina tù. Lang ok cau ama Akwati Kùrcau mala Bakuli ka à angɲɛni, sɛ nkili-mɛbwabure andɛ buri ka à wuna ka, kara kùndə a nzali sɛ gbashi. Sɛama kwanban mala gbashi bākì.‡

* 4:4 4:4 Balli gbal aba: Pur 25:22; 2Sam 6:2; Ang 80:1; 99:1. † 4:9 4:9 wu duk aburana ko <<cam wara kɛla aburana>> ‡ 4:19 4:19 kara kùndə a nzali sɛ gbashi. Sɛama kwanban mala gbashi bākì. ko <<kara kùndə a nzali sɛ gbashi, acemɛnana kwanban mala gbashi bākì.>>

²⁰ Sə lang malanə wù ka, amaməna mənana à ndaban came amurí ka à ne wi ama, <<Cè bangciu pàkkô dāng! A bəlna muna-bwabura!>> Sə yì ka, nyesəia wia kəcau ko tsəkiri dāng.

²¹ Pələa tsəki mune lulləu ama Ikabot, § bāləi ama, <<Boarəwa mala Bakuli nyینگنəna Isərayila.>> Pà mənəia yi lulləu ka acemənana à gbamina Akwati Kùrcəu mala Bakuli arə amə'Isərayila, sə ace lú mala nkili-məbwabure andə burí.

²² Bang ama, <<Boarəwa mala Bakuli nyینگنəna Isərayila, acemənana Akwati Kùrcəu mala Bakuli ka, à gbamini.>>

5

Akwati Kùrcəu mala Bakuli pè amə'Filisti tanni

¹ Anzəm mana amə'Filisti angnəna Akwati Kùrcəu mala Bakuli ka, à twali a Ebeneza sə à warini a Ashdot.

² Pələa amə'Filisti twal Akwati Kùrcəu mala Bakuli sə à yinəi a ndà mala *Dagon, sə à kya tsəi a nkanggari Dagon.

³ Lang banfana ka, amə Ashdot lo nə dəmbəri sə à yi səni ka, Dagon kpana nə bəməsəi a nzali abadəm Akwati Kùrcəu mala Yahweh. Nda à twal Dagon sə à tsəi a bancame male.

⁴ Sə lang banfana dəm ngga, à lo nə dəmbəri sə à yi səni ka, Dagon kpana nə bəməsəi a nzali abadəm Akwati Kùrcəu mala Yahweh, bəmur Dagon andə abui kəm na aban nongnə a bankutio, à bungina. Kə nggunrə Dagon na ue ka.

⁵ Mənəia ka nda gír mənana tsəa sə apəris mala Dagon andə abwana mana kat à kə kúti a ndà mala Dagon a Ashdot ka, à kə tsək kusəia amur bankutio a ndà mala Dagon raka bə yalung.

⁶ Bù Yahweh sulə nə-dəmbərya amúr abwana mana à ndanədo a Ashdot ka, sə yinəia wia gír'mur'mwana amúrià, sə koea nə kwano rəu-mwarkya, nggearə Ashdot andə amuna-là male.

⁷ Lang abwana mala Ashdot sən gír mənana kə kumia ka, à bang ama, <<Akwati Kùrcəu mala Bakuli mala amə'Isərayila bəkəa ue a ban səm dāng, acemənana bui suləna nə gír'mur'mwana kərkər amúr səm sə amúr Dagon, bakuli ma'səm!>>

⁸ Nda à túrbən sə à ramba amə'yálmurú kat mala amə'Filisti abanəwáná, sə à día ama, <<Mana səm nə pang nə Akwati Kùrcəu mala Bakuli mala amə'Isərayila?>> Á ear ama, <<Bə səm yinə Akwati Kùrcəu mala Bakuli mala amə'Isərayila a Gat.>> Nda à yinə Akwati Kùrcəu mala Bakuli mala amə'Isərayila abanə ka.

⁹ Səama lang à warina nəi kano ka, bù Yahweh sulə amúr nggea-là mənə gbal, mənana turia aba nggea kàrmúrú ka. Rəu-mwarkya sakki arə abwana mala nggea-lê, amuna andə abwaməgule kat.

¹⁰ Pələa à tasə Akwati Kùrcəu mala Bakuli a Ekəron. Səama lang Akwati Kùrcəu mala Bakuli bwaləna Ekəron ngga, amə Ekəron túr kunia a bua ama, <<Á yinanə Akwati mala Bakuli mala amə'Isərayila aban səm ace wal-lú səm andə abwana ma'səm!>>

¹¹ Nda à túrbən sə à ramba amə'yálmurú mala amə'Filisti kat abanəwáná sə à bang ama, <<Wu nyesə Akwati mala Bakuli mala amə'Isərayila bə nyar a ban mənana pùr kam ngga, ace mənana bə kəa wal-lú səm andə abwana ma'səm dāng.>> Kàrmúrú mala lú yi sulə amur nggea-là mənə puppup atəcau mala gír'murmwana mana yiu amúrià nə bù Bakuli ka.

¹² Abwana mənana à wù raka, à bwal nə kwano rəu-mwarkya, sə bua mala nggea-lê lo a kuli.

6

Amə'Filisti nyesə Akwati Kùrcau

¹ Lang Akwati Kùrcau mala Yahweh pàngnǝ́nà azongno tongno-nong-bari a nzali mala amə'Filisti ka,

² Amə'Filisti tunə apəris andə amə'bánǵnə-bánǵna sə à día ama, <<Mana səm nə pang nə Akwati Kùrcau mala Yahweh? Wu bangga səm lang sə səm nə nyesə man yì Akwati Kùrcau mala Yahweh a ban mənana pùr kam ngga?>>

³ À ear ama, <<Bè wun nə nyesə Akwati Kùrcau mala Bakuli mala Isərayila ka, wu kəa nyesəi nə bāləi atarəi dǝng; kobè lang le ka wu nyesəi nə *pàgir mala mbwegìr ace kumcau. Anggo ka, sə wun nə kum twalbanì, sə wun nə bwalta gìr mana tsəa sə bui loapi múr wun raka.>>

⁴ Pələa à díban ama, <<Ya ulang pàgir mala mbwegìr ace kumcau na səm nə tasəî wi?>>

Apəris andə amə'bánǵnə-bánǵna nyesəia wia ama, <<Lakkì mala amə'yálmurû mala amə'Filisti ka, à nda tongno. Acemani ka, wu tasə abənzál mala rəu-mwarkya mala bolo-njengəlan tongno andə abənzál mala ankwam mala bolo-njengəlan tongno, acemənana mənə ka, nda mwashat andə gir'murmwana mana kum wun andə amə'yálmurû ma'wun ngga.

⁵ Acemani ka, duməna púp wun nə pak abənzál mala rəu-mwarkya andə abənzál mala ankwam mənana à kidiki nzali ka. Duməna púp wun nə pè Bakuli mala amə'Isərayila gulo. Yakəla bui nə pàk halku amúr wun, sə amúr abakuli ma'wun, andə nzali ma'wun.

⁶ Palang sə wun nə tər babum wun kəla mənana amə'Masar andə Firona tər babumia ka? Anzəm mana pàngnǝ́nia wia gìr'kwanban arəia ka, à nying amə'Isərayila ace mənana bəà u ka re?

⁷ Ado ka, wu kyane, wu pàk bəsa keke-ndá. Wu alta andá bari amə-pakiura, mənana à malaká tsəkia wia nggun-rya a myalia raka. Wu kùrì andá mənia ka keke-ndá arə nggun-rya a myalia, sə wu pər amunia bəà nyare a domwan malea.

⁸ Sə wu twal Akwati Kùrcau mala Yahweh, wu tsəi amúr keke-ndá, sə abənzál mala bolo-njengəlan mənana wun nə tasəia kəla pàgir mala mbwegìr ace kumcau ka, wu tsəia aba bə akwati a nkanggari Akwati Kùrcau. Sə wu tasəta keke-ndá bə ukia o male.

⁹ Səama wu tsəkməsə wun. Bə umnə njar Bet-Shemesh aba nzali male ka, ləmdə ama Bakuli mala amə Isərayila nda mənana pàkka səm mənia yì nggea gìr məbike ka. Sə bə pàk anggo raka, səm nə sələa ama bui nda mənana kok səm ngga dǝng; múbikea na mənana kum səm ngga.>>

¹⁰ Nda aburane pàk kəla mana à banggia wia ka. À twal andá bari amə-pakiura, à tsəkia wia nggun-rya a myalia sə à kùrì arə keke-ndá; osso à kasəkun amunia a là.

¹¹ À tsək Akwati Kùrcau mala Yahweh amúr keke-ndé, sə akwati mənana nə abənzál mala bolo-njengəlan mala ankwam andə rəu-mwarkya malea ka, à tsəi a nkanggari.

¹² Pələa andé lo ò amur njargula ká Bet-Shemesh; à dəshi kporong aban ká nə bua, sə ko à kyang a bu-məli ko bu-mənggare dǝng. Amə'yálmurû mala amə'Filisti gya anzəmia aban ká đār a nzong-nzali mala Bet-Shemesh.

¹³ A bàkú mənə ka abwana mala Bet-Shemesh na aban um məsə-alkama malea a bangnaban ace pwan-girbaban. Lang à loasə məsəia sə à sən Akwati Kùrcau mala Yahweh ka, à pàk-banboarnado nə sənə.

* 6:3 6:3 Səni gbal aba: Pəris 5:15-16.

¹⁴ Keke-ndê yiu a baban mala Jesəwa bwa Bet-Shemesh, sə cam abanì a nkanggari bə tali mägule. Pələa abwana mana abanì ka, à arki akpamgbang mala keke-ndê sə à pàgir mala pisəe kəring nə andê aban Yahweh.

¹⁵ Pələa amə'Lawi twal Akwati Kùrcəu mala Yahweh andə akwati mana a nkanggari, mənana ndanə abənzál mala bolo-njengəlan abaləi ka, sə à tsəia amúr nggea tali mənə. Sə amə Bet-Shemesh pàgir mala pisəe kəring andə apagir mala gir'nkila aban Yahweh a pwari mənə.

¹⁶ Amə'yálmurû tongno mala amə'Filisti came sə à sən gir mənə kat, pələa à nyar a Ekəron akə pwari mənə.

¹⁷ Amənia ka, à nda ka abənzál mala rəu-mwarkya mala bolo-njengəlan, mənana amə'Filisti yinəi kəla pàgir mala mbwegir ace kumcau aban Yahweh ka: mwashat ace caubikea mala Ashdot, mwashat ace caubikea mala Gaza, mwashat ace caubikea mala Ashkelon, mwashat ace caubikea mala Gat, mwashat ace caubikea mala Ekəron;

¹⁸ sə abənzál nkəwam mala bolo-njengəlan ngga, à nda akúni nggea-là mala amúrû tongno mala amə'Filisti, tite arə anggea-là mənana à kària nə akanggərang sheran aban ká arə amuna-là malea mana a patal ka. Nggea tali mənana à tsək Akwati Kùrcəu mala Yahweh amurí ka, ndakam bà yalung a baban mala Jesəwa bwa Bet-Shemesh, ace kasəbaləu arə gir mənana kumban ngga.

¹⁹ Səama Yahweh wal-lú abea aburana mala Bet-Shemesh, acemənana à sən bá Akwati Kùrcəu mala Yahweh ka. Yahweh wal-lú aburana malea lumi-tongno-nong-bari. Amə Bet-Shemesh pak-bumkidikea acemənana Yahweh wal-lú abwana malea nə nggea walban ngga.

²⁰ Pələa amə Bet-Shemesh bang ama, <<Yana nə gandənə came abadəm Yahweh, yì Bakuli məfele? Sə aban ayan sə səm nə tasəi ace mənana bə upi ban səm ngga?>>

²¹ Nda à tasə amə'na-túrbân a Kiriāt-Jarim, nə cau ama, <<Amə'Filisti nyesəna Akwati Kùrcəu mala Yahweh. Wu yiu wu twali, wu umnəi a ban wun.>>

7

¹ Pələa aburana mala Kiriāt-Jarim yiu à yi twal Akwati kùrcəu mala Yahweh; à wari nəi a bala mala Aminadap mənana nda amúr mgbang-ban ngga. À twal muna-bwabura male Eleaza bə do ndà mə'yál Akwati kùrcəu mala Yahweh, bə kə denyinəi.

² Twal a pwari mənə ka Akwati kùrcəu mala Yahweh ue kano a Kiriāt-Jarim banì sau kərkər, pələa lumi-bari. Arə apələkia mənə ka, amə Isərayila bua, bua keban mala alta Yahweh.

Samuyila duk məbashi amur Isərayila

³ Sə Samuyila banggi bala mala Isərayila kat ama, <<Bə wun nə nyar aban Yahweh nə babum wun kat ka, duməna púp wun nə vwakibu wun arə abəri bakuli andə abənzál Ashtarot, bəà pùrî balə wun.* Wu pà bamur rə wun kat-kat aban Yahweh, sə wu peri abani nəmurəi, sə yì ka nə amsə wun a babu amə'Filisti.>>

⁴ Nda amə Isərayila yi pusəki ankúl mala Ba'al andə Ashtarot à sukkia, sə à peri aban Yahweh nəmurəi ka.

⁵ Pələa Samuyila bang ama, <<Wu ram Isərayila kat a Mizəpa sə mə nə pakhiwi aban Yahweh ace wun.>>

⁶ Lang à yi ramna a Mizəpa ka, à tò mür sə à soləi a nzali a badəm Yahweh. A pwari mənə kat ka, à gilmür sə à bang nə kunia ama <<Səm pàngnəni Yahweh caubikea.>> Samuyila yi do nda məbashi amúr Isərayila a Mizəpa.

* 7:3 7:3 Balli gbal aba: Jes 24:23.

⁷ Lang amə'Filisti ok ama amə Isərayila ramna a Mizəpa ka, amurəma mala amə'Filisti lo à yiu ace kánə munəo arəia. Sə lang amə Isərayila okce ka, bangciu pakkia wia arə amə'Filisti.

⁸ Sə amə Isərayila zəmbi Samuyila ama, <<Lidəmba nə bua ace səm aban Yahweh Bakuli ma'səm, ace mənana bə amsə səm a bu amə'Filisti.>>

⁹ Pələa Samuyila twal muna-nzur mana nda a kúnkiura ka, pàná gir'nkila mala pisəi kəring nēi a bəsa aban Yahweh. Sə Samuyila bua aban Yahweh bə bwalì amə Isərayila kàm, sə Yahweh ok bua male.

¹⁰ Lang Samuyila na aban pa gir'nkila mala pisəe a bəsa ka, amə'lwa mala amə'Filisti soa aban yiu nə munəo arə amə Isərayila. Səama a pwari mənəo ka, Yahweh im arə amə'lwa mala amə'Filisti a kùli nə giu məcandəe kəla sa mala mgbarangce. Yahweh túriá aba múrzurəkya, nda à bangɲa a badəmba amə'lwa mala amə Isərayila ka.

¹¹ Sə aburana mala amə Isərayila purì bá Mizəpa nə mire, à pərta amə'Filisti sə à kə wal-luia amur njar aban ká dār a bangɲaban mala Bet-kar.

¹² Anzəm mənəo ka, Samuyila twal nggea-tali sə yi kwaki anre Mizəpa andə Shen, sə tunə lullə banì ama Ebeneza,[†] acemənana bang ama, <<Ba ado ka, Yahweh na pakka səm gbasha ka!>>

¹³ Anggo sə amə'Filisti ka à paria, sə à nyare à kútí dəm a nzong-nzali mala amə Isərayila ama à nə yiu nə lwa dāng. Aba do-yiləmu kat mala Samuyila ka, bù Yahweh bīkī amə'Filisti.

¹⁴ Amə'lwa mala amə Isərayila ak anggea-là mənana amə'Filisti ea arə amə Isərayila ka, à nyesəia a bu amə Isərayila, twal a Ekəron aban ká Gat. Acili abān mana tù nə anggea-là mənana amə'Filisti ea dīdɣal ka, amə'lwa mala amə Isərayila nyesəia a bu amə Isərayila. Dəm ngga do-rəpwala yi pa a nreka amə Isərayila andə amə'Amor.

¹⁵ Samuyila lidəmba nə do məbashi amur amə Isərayila bà lú male.

¹⁶ Koya pələa ka kə twal gya aban ká andə nyare arə anggea-là Betel, andə Gilgal sə Mizəpa. Pàkkī Isərayila bashi arə abān mənəia ka kat.

¹⁷ Anzəm mana malna ka, nə nyar a Rama, ban mənana bala male pàk kàm ngga. A Rama gbal ka nda məbashi, sə bakkī Yahweh gyangɲan kàm.

8

Amə Isərayila alta kum murəm

¹ Lang yi bwalna arə apələkia mala e mala Samuyila ka, tsək amuni bəà duk amə'bashì amur amə Isərayila.

² Lullə muna-dəmba male nda Joyel, sə bəria muni ka, lulləi nda Abija. À duk amə'bashì a Biyasheba.

³ Amuni ka, à twal kusəi dāng, à kyanggī njar ace alta kume, à ak pàbunənzali sə à pūrə bashì.

⁴ Pələa abwana-məgule mala Isərayila kat, ram rəia abanbwáná sə à yiu aban Samuyila a Rama;

⁵ à yi ne wi ama, <<Səni, a ena, sə amunio twalkusəo dāng. Ado ka, tsəka səm murəm mənana nə yálmúr səm kəla mala acili anzali kat ka.>>

⁶ Səama cau mənəia à ne ama, <<Pà səm murəm mənana nə yálmúr səm>> ngga, pwasəbum Samuyila dāng. Nda Samuyila pakhiwi aban Yahweh ka.

⁷ Osso Yahweh banggi Samuyila ama, <<Kpata gi abwana man, pàk gir mənana kat à banggo ka, acemənana a nda mənana à ginəo ka dāng, mə nda mənana à ginəam bən nggá duk murəm amúrià raka.

[†] 7:12 7:12 Ebeneza ka bāləi ka nda <<tali mala gbasha.>>

⁸ Kəla mənana à pa, twal a pwari mənana ən pusəia à purî bá Masar ba yalung ngga, à ginəkiam, sə à peri aban abea abakuli ka, nda kəgír mənana à kə pakko gbal ka.

⁹ Acemani ka, kpata gia; səama awu nə nunkiria pepè, sə awu nə bəlia wia lang sə murəm mənana nə yálmuria ka nə pàngnə́nəia.>>

Nunkiru mala Samuyila arə amurəma

¹⁰ Anggo sə Samuyila bang acau mala Yahweh kat aban abwana mənana à alkiyita murəm a baní ka.

¹¹ Bang ama, <<Ani sə murəm mənana nə yálmúr wun ngga, nə pangnə́ wun: nə twal amuna ma'wun nə tsəia à nə duk aməkok awaru-pər andə apər male mənana à nə nggə ɓang abadəm awaru-pər male ka.

¹² Sə nə tsəkí ɓamurì amə'sà̀rə̀ban amur abwana á-á, andə amə'sà̀rə̀ban amur abwana á-lumi-tongno, sə abea ka à nə duk amə'rya andə amə'pwan-gìrbaban male, andə amə'tulki agirbura mala lwa andə agirtúró mala awaru-pər male.

¹³ Nə twal amuna-maməna ma'wun ɓə̀à pələ amə'pakki agir pà'rəmban-məboarne, andə amə'lamggi agirlina, andə amə'lúragir.

¹⁴ Nə ak ababan məboarne ma'wun andə ababan-anap, andə ababan mala anggun-olif ma'wun sə nə pè amə'túró male.

¹⁵ Nə ak kāmbe mwashat aba lum mala məsəsa andə abəla-anap ma'wun, sə nə pè aməgulo andə amə'túró male.

¹⁶ Nə twal aguro ma'wun aburana andə amaməna, andə alaggana mənana à nda dwat ka, andə amədambəriso ma'wun, sə nə tsəia aba túró male.

¹⁷ Nə ak kāmbe mwashat aba lum mala agirkusəu ma'wun, sə wun nə duk aguro male.

¹⁸ A pwari mənə ka, wun nə ɓua ace kum usələo a bù murəm mənana wu tàrrí ɓamurə wun ngga, sə Yahweh pà nə oka wun aməno yì pwari ka dāng.>>

Yahweh pè amə Isərayila zamba malea

¹⁹ Kat andə maní ka, abwe ginə okí Samuyila. À bang ama, <<Awo, ma'səm ngga səm nggə earce murəm amur səm,

²⁰ ace mənana ɓə̀ səm pa kəla acili anzali kat, sə dəm ngga ɓə̀ murəm ma'səm ɓə̀ kə pakka səm ɓashi sə ɓə̀ dupa səm a damba, sə nə lwa-lwa ma'səm.>>

²¹ Lang Samuyila ongnəna acau mala abwe ka, ɓəsələia ɓə̀ Yahweh oea.

²² Sə Yahweh banggi Samuyila ama, <<Kpata gia sə wu pea wia murəm.>> Samuyila pələa ne aburana mala Isərayila ama, <<Koyan ngga ɓə̀ nyare a nggea-là male.>>

9

À tàr Sawul ɓə̀ duk murəm

¹ Bè ɓwa'Benjami nakam mənana à tunəki ama Kish ka, muna-ɓwabura mala Abiyel, muna-ɓwabura mala Zero, muna-ɓwabura mala Bekorat, muna-ɓwabura mala Afiya, ɓwa'Benjami, məgəna na.

² Ndanə muna-ɓwabura mənana à tunəki ama Sawul ka, lagga məboarjami. Kə ɓwa pà kàm aba Isərayila mənana ɓoarjam kúti ka dāng. Twal a nkɓamtari aban umnə kuli ka, dāh'rya kúti koyan atà abwe.

³ A ɓàkú mənə ka, abea mədambəriso mala Kish, tár Sawul ɓwaro. Nda Kish banggi muni Sawul ama, <<Twal mwashat atà alaggana atò, sə wu lo, wu kya alta amədambəriso.>>

⁴ Sə Sawul kúti nəba nzali múr ankono mala Ifərem sə yì kúti nəba nzali Shalisha, səama à kumia dāng. Sə à kúti nəba nzali Sha'alim, sə à kumia dāng. Pələa à yì kúti nəba nzali Benjami, sə à kumia dāng.

⁵ Lang à yina a nzali Zuf ka, Sawul banggi lagga male mənana nda atè ka ama, <<Yiu səm nè nyare, bə ana raka, tárrám nè nying pàk denyicau amur amədambəriso, nè kùtí a bumpina ace səm.>>

⁶ Sə lagga male ka banggi wi ama, <<Səni, bwa mala Bakuli na a nggea-là man, bwa na à kə gusəlace kərkər; gir mənana kat ne ka kə lumsəo. Ado ka, fa səm nè ká abani, earka nè bangga səm njar mənana səm nè ká kàm ngga.>>

⁷ Pələa Sawul ne guro male ama, <<Bə səm na ama səm nè ká aban bwabure ka, mana səm nè kánəi wi? Bəredi mənana abalə abuku ma'səm ngga maləna. Səm pànə kə boro mənana səm nè kánəi bwa mala Bakuli ka dāng. Mana səm ndani?>>

⁸ Laggè earí Sawul dəm ama, <<Səni, akani ka, mə ndanə gauwe-ine mala shekel mala bolo-azərfa a buam, mə nè nggá pè bwa mala Bakuli bə na səm njar mənana səm nè ká kam ngga.>>

⁹ (Dídyal a Isərayila ka, lang bwa earce díbancau aban Bakuli ka, nè bang ama, <<Yiu, bə səm kya aban mə'səna,>> acemənana <<məbangnəa>> yalung ngga à tunəi dídyal ama mə'səna.)

¹⁰ Sə Sawul banggi lagga male ama, <<Cau mò na jik, fa səm nè ká.>> Nda à wari a nggea-là mənana bwa mala Bakuli na kam ngga.

¹¹ Lang à ndaban eau a mgbangban aban ká a nggea-lê ka, à je andə abea ansarina aban yiu ace ká to mùr, sə à día ama, <<Mə'səna na kani le?>>

¹² À earia wia ama, <<Nda kani; wu səni, nda kə ká a dəm wun ngga. Wu fà rə wun. Ndo kə kùtí nè kutio a nggea-là ka, acemənana abwe nanə pa gír'nkila yalung a ban-mədāhre.

¹³ Lang wu kutina ka, wun nè kumi a kún nggea-là; kə umnə o a ban-mədāhre ace li gírlina. Abwe pà nè lili dāng shebə yina ka, acemənana duməna púp nè tsəkí gír'nkila bu; sə anzəm mənə ka, abəri mənana à tunəia ka, à nè lili. Ado ka, wu eau tu, wun nè nggá kumi.>>

¹⁴ Nda à eau aban ká nggea-lê ka. Lang à nè nggə kùtí aba nggea-là ka, à sən Samuyila dəshinia, nè eau aban ká ban-mədāhre.

¹⁵ Nongŋo mwashat a dəm yiu mala Sawul ka, Yahweh angŋa-dəmba ləmdəni Samuyila ama:

¹⁶ <<Li ani ka, mə nə tasə bəbwa mala nzali Benjami a bano, awu nə dārəi bə duk mūrū mala abwana mem amə Isərayila. Nə amsə abwana mem a bù amə'Filisti. Acemənana ən sənəna tanni mala abwana mem, sə bua malea bwaləna banam.>>

¹⁷ Lang Samuyila sən Sawul ka, Yahweh banggi wi ama, <<Bwa mənana ən nò ce ka ndya ka! Yi nda bwa mənana nè yálmúr abwana mem ngga.>>

¹⁸ Pələa Sawul gbəshəban Samuyila a tsùrú mala bankutio a nggea-là sə na ama, <<Ida banggam, ake sə bala mala mə'səna pa?>>

¹⁹ Samuyila earí wi ama, <<Mə nda mə'sənə. Fa abadəmbam a ban-mədāhre. Wun kəm ngga, wun nè lili atəm yalung, sə lí nə dəmbari ka, mə nə nying wun, wun nè o, sə gír mənana kat a bəbumo ka, mə nə nò.

²⁰ Sə amur cau mala amədambəriso mò mənana à bwaro nongŋo tàrú mənana à kùtí ka, kə tsək baləo arəia dāng, acemənana à kumənia. Sə yana nda bwe mənana Isərayila kat earkiyice kərkər ka? A nda andə bala mala tárró kat re?>>

²¹ Sawul pa eare ama, <<Mə nda bwa'Benjami, aba rítəu mala atəu mala Isərayila re? Sə nggurkwar mem ngga nda məkyauwe abalə anggurkwar mala tàu mala Benjami re? Sə palang sə a nam cau ani?>>

²² Pələa Samuyila warinə Sawul andə lagga male a ndə-ramba sə kya tsəia à do a ban məboarne abalə abwana mənana à tunəia, mənana làkkì malea na kəla lumi-tàrú ka.

²³ Sə Samuyila banggi mələmli ama, <<Yinəàm nə kāmbe nyama mənana ən pō, mənana ən banggo nəma wu tsəi dāng ngga.>>

²⁴ Nda mələmli twal byal nyama andə gir mənana amurí ka, sə tamsəi a badəm Sawul. Sə Samuyila bang ama, <<Səni, gir mənana à tsəi ka, nda à tamsəo wi a badəmbo ka. Li, acemənana à tsəi aceo ace pwari mənania ka, twal a pwari mənana ən bang nəma, <Mə ndanə abəri mənana ən tunəia ka.> >> Nda Sawul lili atà Samuyila a pwari mənə ka.

²⁵ Sə lang à sùlənì ban-mədāhre sə à yina a nggea-là ka, à sárəi Sawul kal-nongño* a múr-kurəm,† sə sarəa nè nong'ntullo.

²⁶ Sə à lo didyal, sə lang ban fana ka, Samuyila tunə Sawul a múr-kurəm ama, <<Lo, bən pusəbəri.>> Nda Sawul lo, sə yia kəm, yì andə Samuyila ka, à pur amur njarbala.

²⁷ Lang à nda aban suləo à nè ká a nzəm-la ka, Samuyila banggi Sawul ama bə banggi lagga male bə kutio bə fa a damba. Sə lang kutina ka, Samuyila bang ama, <<Cam kani bəti, ace mənana bən banggo cau mənana Bakuli bang ngga.>>

10

À dārə Sawul duk murəm

¹ Pələa Samuyila twal du mūrú sə soləi a bamur Sawul, kùrri zəp sə banggi wi ama, <<Yahweh dārəo wu duk yalu amur abwana male Isərayila re?

² Lang a nying banam yalung ngga, awu nə nggá je wunə aburana bari a ban bəmbe mala Rahila aba bù-nzali Benjami a Zelza; sə à nè nō ama, <Amədambəriso mənana a wari altea ka, à kumənia, sə ado ka, cau mala amədambəriso na tárró nakiyice dəm ngga dāng, a nda mənana bumi kə pi aceo, kə na ama, <<Mana mə nə pa ace munem le ka?>> >

³ Pələa awu nə lo a ban mənə ka, awu nə lidamba aban ká shebə a yina aban nggun mēgule mala Tabo ka. Abwana tārú mənana à nda njar aban ká [pà gir'nkila] aban Bakuli a Betel ka, à nè kumō abanì, mwashat ka ndanə amuna-mbùl tārú a bui, bə ka, ndanə agbatali bəredi tārú a bui, sə bə ka, ndanə bāng mūr-anap a bui.

⁴ À nə makkòkun sə à nə po gbatali bəredi bari, mənana awu nə e a buia ka.

⁵ Anzəm mənə ka, awu nə ká a mən'nkono mala Bakuli a Gibiya, ban mənana bə kàtti mala amə'lwa mala amə'Filisti nakam ngga. Kutio mô aba nggea-là ka, awu nə je wunə nggəsan mala aməbangnəa aban sùlèi ban-mədāhre, nə amə'walki azangnan, andə akarata-bu, andə adànà, andə amə'twanggi ankori abadəmbia; sə à nə nggə naki acau bangnəa.

⁶ Pələa Bangño mala Yahweh nə sulə amuro nə rəcandəa, sə awu nə nacau bangnəa atəa, sə awu nə pələ bə bwa dāng.

⁷ Lang amənia yì agir-ləmdəa yi kumō ka, pàk gir mənana buo kumo nə pàk ka, acemənana Bakuli na atò.

⁸ Pələa awu nə akəmdəmba ká a Gilgal. Sə səni, mə ndo mə nə sulə aban ká a bano ace pa agir'nkila mala pisəe kəring andə apagir mala dotarəu ka. Awu nə twal anongño tongno-nong-bari aban kúndəô, she bən yina a bano sə ən nano gir mənana awu nə pàk ka.>>

⁹ Lang Sawul pələna nzəmi nə nying Samuyila ka, Bakuli pe wi, yì Sawul bə babum. Sə amənia yì agir-ləmdəa ka, à yì lumsə kat a pwari mənə.

¹⁰ Lang Sawul andə guro male yi bwaləna Gibiya ka, kara nggəsan mala aməbangnəa yi kumi, sə Bangño mala Bakuli sulə amurí nə rəcandəa, sə nacau bangnə abaləia.

* **9:25 9:25** à sárəi Sawul kal-nongño; bə giləe nə kún Ibəru bang ama nacau nə Sawul. † **9:25 9:25** múr-kurəm balli gbal aba: Nggur 22:8; 2Sam 11:2; 16:22; Nehe 8:16; Mat 24:17; Atúró 10:9.

¹¹ Sə lang abwana mənana à sùrèi didyal, səni aban nacau bangnəa abalə aməbangnəa ka, à diki rəia ama, <<Mana pur arə muna-bwabura mala Kish? Sawul gbal ka nda abalə aməbangnəa le?>>

¹² Sə bə bwabura mənana ndanədo abanì ka bang ama, <<Sə yana nda tárrià?>> Nda pələ caubangna ama, <<Sawul ka nda abalə aməbangnəa gbal le?>>

¹³ Lang maləna nacau bangnəa ka, sə wari a ban-mədāhre.

¹⁴ Kina Sawul dī andə lagga male ama, <<A ke sə wu wario?>> Sə bang ama, <<A ban alta amədambəriso. Sə lang səm kumia raka, səm wari aban Samuyila.>>

¹⁵ Pələa kina Sawul banggia wia ama, <<Ida, wu banggam cau mənana Samuyila bangga wun ngga.>>

¹⁶ Sə Sawul banggi kine ama, <<Bangga səm bwāng ama amədambəriso ka, à kumənia.>> Səama amur cau mala domurəm mənana Samuyila bang cè ka, banggi wi kə cau dāng.

À hamnə cè duk murəm mala Sawul

¹⁷ A bàkú mənə ka, Samuyila tunə abwe abanbwáná aban Yahweh a Mizəpa.

¹⁸ Sə banggia amə Isərayila ama, <<Yahweh, Bakuli mala amə Isərayila bang ama, <Ən pusə wun Isərayila wu purî bá Masar, sə ən amsə wun a babu amə'Masar sə a bu adomurəm mənana kat à kə par wun abatea ka.>

¹⁹ Səama yalung ngga wu ginəkina Bakuli ma'wun, mənana amsəyi wun abalə agir'mur'mwana ma'wun andə agir'zunggəliban ma'wun, sə wu bangnəni wi ama, <Tsəka səm murəm amúr səm.> Acemani ado ka, wu ləmdə rəwun abadəm Yahweh arə atau ma'wun, sə arə anggurkwar ma'wun.>>

²⁰ Pələa Samuyila yinə atau mala Isərayila tù, sə à twal tau mala Benjami nə bwal-shishar.

²¹ Sə yinə tau mala Benjami tù arə anggurkwar male, sə à twal nggurkwar mala Matəri nə bwal-shishar, sə à twal Sawul, muna-bwabura mala Kish nə bwal-shishar. Sə lang à sənbanì ka, à kumi dāng.

²² Sə à dī Yahweh dəm ama, <<Kəbwa na kam piu nə yiu le?>> Sə Yahweh bang ama, <<Wu səni, nda səmbərə bamurì abalə atwalo ka.>>

²³ Pələa à bangna à twali a banì. Sə lang cam abalə abwe ka, dāh'rya-kuti koyan kat abalə abwe, twal a nkəpamtari aban o a kuli.

²⁴ Sə Samuyila banggi abwe kat ama, <<Bwa mənana Yahweh twalo bə duk murəm amur wun ngga ndya ka. Abalə abwe kat ka, kə bwa pà kəla yì dāng.>> Sə abwe kat loasə gia ama, <<Bə yiləmi murəm sauwa!>>

²⁵ Pələa Samuyila bəli abwe agir mənana gulo-murəm nə tsəia púp bəà pè, andə amənana twaló na amúr murəm nə pè ka. Giləia aba nggú-giləgir sə nongsəi abadəm Yahweh. Pələa Samuyila mesə abwe bəà o arə abala malea.

²⁶ Sawul gbal ka, o a là male a Gibiya, sə akanggərang aburana mənana Bakuli je babumia ka, à o atè.

²⁷ Səama abea abwana məbane bang ama, <<Ləng sə bwa man nə gandə amsə səm?>> À nyesəce-bà, sə à ginə yinəi nə kə boro. Səama yi ka, kùr yinggəli.

11

Sawul lì amə'Amon a lwa

¹ Nahash, bwa'Amon eauwe sə kya gumbəli Jabesh-Giləyat, sə aburana mala amə Jabesh kat ne wi ama, <<Kùrcəu nə səm sə səm nə do abato.>>

² Pələa Nahash bwa'Amon ear ama, <<Mə nə kùrcəu nə wun amur cau mwashat, ama mə nə pusəki aməsə wun məli kat, sə anggo ka, nə yinə kirsakya amur Isərayila kat.>>

³ Abwana-məgule mala amə Jabesh ne wi ama, <<Nyingga səm anongŋo tongno-nong-bari ace mənana bə səm tasə amə'na-túrbân arə alá mala amə Isərayila kat. Bə kəbwa pà kàm nè amsə səm raka, sə səm nè pà bamur rə səm abato.>>

⁴ Lang amə'na-túrbân bwalna Gibiya là mala Sawul ka, à kya ne abwana cê à kiria, sə yia kat ka, à túr kunia a bua.

⁵ Kara à sən Sawul kə nyarî baban aban gya atà andá-rya. Sə Sawul díban ama, <<Mana kum abwe sə à kə bua?>> Pələa à ne wi cau mala aburana mala amə Jabesh.

⁶ Lang Sawul okcau malea ka, kara Bangŋo mala Bakuli sulə amurí nè rəcandəa, sə bumlulla male earke-bəsa kərkər.

⁷ Twal andá-rya bari, kasəkia nyak-nyak sə turaban nəia aba nzong-nzali Isərayila dɛdɛk nə bù amə'na-túrbân ama, <<Bwa mənana kat puro yiu atà Sawul andə Samuyila raka, anggo sə à nè pàkkí andá-rya male.>> Pələa bangciu mala Yahweh bwal amə Isərayila, sə à puro kəla bwa mwashat.

⁸ Lang Sawul rambia a Bezek ka, làkkí mala amə Isərayila na á-gbəman-tàrú (300,000) sə amə Yahuda ka à nda á-lumi-tàrú (30,000.)

⁹ Sə à ne amə'na-túrbân mana à yiu ka ama, <<Ani sə wun nè ne amə Jabesh-Giləyat: <Li bə pwari zəkina ka, wun nè kum amsəban ma'wun.> >> Lang amə'na-túrbân yiu sə à banggi aburana mala Jabesh ka, banboaria wia.

¹⁰ Acemani ka, aburana mala Jabesh banggi Nahash ama, <<Li ka, səm nè pur aban wun, sə wun nè gandə pakka səm gír mənana kat wu səni nda boara wun ngga.>>

¹¹ Sə lang ban fana ka, Sawul gau abwe arə anggəsan tārú; sə à yi ar aba tsùrú mala kàttí mala amə'Amon nə ban mbul-mbul, sə à camarə wal amə'Amon ba zəkya mala pwari. Abwana mənana à au ka à mesəki tārəia, yale à kum abwana bari atārəia dāng.

¹² Pələa aburana mala amə Isərayila ne Samuyila ama, <<Ya bwe na bang ama <Sawul nè duk murəm amur səm le ka?> Wu yinə abwe, bə səm wal-luia.>>

¹³ Səama Sawul bang ama, <<À pà nè wal-lú kəbwa a pwari mənəia ka dāng, acəmənana yalung ngga, Yahweh yina nə amsəban a Isərayila.>>

¹⁴ Pələa Samuyila ne abwana ama, <<Wu yiu, səm nè o a Gilgal, səm nè nggá basə domurəm kano.>>

¹⁵ Osso abwe kat wari a Gilgal, akano sə à dumsə Sawul à murəm abadəm Yahweh a Gilgal. Akano sə à pà gir'nkila mala dorəpwala abadəm Yahweh, sə akano sə Sawul andə aburana mala amə Isərayila kat pàk-banboarnado kərkər.

12

Nacau tsəkban-andə mala Samuyila

¹ Pələa Samuyila banggi Isərayila kat ama, <<Wu səni, ən kpanata gí wun abalə agir mənana kat wu nam ngga, sə ən tsəngŋənə wun murəm amur wun.

² Sə adyan ngga, wu ndanə murəm, mənana nda mədəmba ma'wun ngga. Sə mim adyan ngga, ən ena, nə mbù amuram; sə amuna-burana mem ngga, á nda atà wun. Mim ngga, ən duk mədəmba ma'wun, twal a lo-bwa mem, ba yalung.

³ <<Mə ndya ən cam ngga, wu nakun amuram abadəm Yahweh sə badəm bwa male mana twali nda murəm ngga. Jamnda mala yani ən twali? Ko mədambəriso mala yani na, mana ən twali ka? Ko yana, mənana ən bəmbəri ka? Sə yana, mənana ən pari ka? Ko a bù yan sə ən ak pàbunənzali, mana gírki aməsəam ngga? Bə ndakam ama ən pak mwashat atà agir mənəia ka, mə nə nyesəa wuni.>>

⁴ Pələa abwe pa eare ama, <<Awo, a bəmbəri ma, ko a par ma səm, ko a ak ma kəgír a bù kəbwa dāng.>>

⁵ Pələa Samuyila banggia wia ama, <<Yahweh ka, nda mə'nakún amur gir mənana wu pàk ka; anggo gbal, murəm mənana Yahweh twal ka, duməna mə'nakún yalung, ama, wu kum bə kəgir a buam dāng.>> Pələa à ear ama, <<Yahweh nda mə'nakún.>>

⁶ Pələa Samuyila banggi abwe ama, <<Yahweh nda mənana twal Musa andə Haruna, sə pusə aká wun à purî bá nzali Masar ka.

⁷ Acemani ka, wu cam piu, sə mə nə kútí a bashi sənəa wun abadəm Yahweh, amur bealboarna mala Yahweh mənana pàkka wunia, sə pàkkí aká wun ngga.

⁸ Lang Yakupu wari a Masar, sə aká wun wari nə bua malea aban Yahweh ka, Yahweh tasə Musa andə Haruna, mənana à pusə aká wun à purî bá Masar, sə tsəia à yì do a mənia yì ban ngga.

⁹ <<Səama, à lorə Yahweh, Bakuli malea; nda sə Yahweh mea a babu Səsera,* yì mə'sàrəban amur amə'lwa mala Hazo, sə a babu amə'Filisti, sə a babu murəm mala Mowap. Sə à munə-munəo arəia.

¹⁰ Pələa à bua aban Yahweh, aban na ama, <Səm pànggə̀nà caubikea acemənana səm nying Yahweh, səm kpanata aBa'al andə Ashtarot ka. Səama adyan ngga, amsə səm a bù abisəm aməbura, sə səm nə kpato.>

¹¹ Pələa Yahweh tasə Jerub-ba'al, andə Barak, andə Jefta andə Samuyila, sə amsə wun, ak wun a babu abiwun aməbura mana à do, à kàrì wun a baləu ka; nda gir mənana tsəa sə wu duk jam ngga.

¹² <<Sə lang wu sən Nahash, murəm mala amə'Amon, nə nggə yiu nə munəo arə wun ngga, nda wu banggam ama, <Awo, səm nggə earce murəm bə yálmúr səm,> kat andə amani ama, Yahweh Bakuli ma'wun, nda murəm ma'wun ngga.

¹³ Sə adyan ngga, murəm ma'wun mana wu twal ka, ndya ka, yì mana wu zəmbace ka. Wu səni, Yahweh ka, tsənggə̀nà murəm amur wun.

¹⁴ Bə wun nə banggi Yahweh, sə wun nə kpate, wun nə oki wi, sə pà wu nə mgbicau arə nzongcau mala Yahweh raka, bə wun sə murəm mana yálkiyi múr wun, wunia kat, wun nə kpata Yahweh, Bakuli ma'wun ngga, gir məboarne na!

¹⁵ Səama, bə pa wun nə oki Yahweh dāng, gandəa wun nə mgbicau, pà wun nə kpata anzongcau mala Yahweh raka, bù Yahweh nə pələa arə wun, kəla mana bui pələa arə aká wun ngga.

¹⁶ <<Ado ka, wu cam piu, wu sən mənia yì gir mægule, mənana Yahweh nə pè a baməsə wun ngga!

¹⁷ Kún pwan məssa-alkama na ado re? Mə nə nacau nə Yahweh, bə tasə sàkkya mala mgbarangce andə mbulo. Sə wun nə sələa, wun nə səni ama bealbikea ma'wun mənana wu pè a məsə Yahweh, nə zəmba ama bə pa wun murəm ngga, mægule na.>>

¹⁸ Pələa Samuyila zəmbi Yahweh, sə a kə pwari mənəo ka, Yahweh tasə sàkkya mala mgbarangce andə mbulo. Nda abwana kat banggi Yahweh andə Samuyila kərkər ka.

¹⁹ Pələa abwana kat banggi Samuyila ama, <<Pakhiwi aban Yahweh, Bakuli mò, ace aguro mò, ace mənana bə səm nggá wu dāng; səm tsənggə̀nà bə caubikea amur amənana səm peá ka, nə zəmbace murəm ace bamur rə səm.>>

²⁰ Sə Samuyila ear ama, <<Bangciu bə kəa pàkka wun dāng. Məsəcau na ama wu pànggə̀nà mənia yì bealbikea kat ka; səama, wu kəa pələ nzəm wun arə Yahweh dāng, wu kpate nə babum wun kat.

²¹ Wu kəa nyar aban kpata †agirbana mənana à pà nə pusə wun, ko à nə amsə wun raka dāng, acemənana à nda bə.

* 12:9 12:9 Balli aba: Akas 4:1-2. † 12:21 12:21 Balli gbal aba: Ir 16:19; Hab 2:18; 1Kor 8:4.

²² Yahweh ka, pà nè túr nzəm abwana male dāng, atācau mala lùllài mēgule. Acemānana Yahweh ka, bumi kə pwasə arə nyesə wun, bə wu duk abwana male.

²³ Amur mənə ka, bə sappi banam, mənana ama mə nə pakkī Yahweh caubikea nə tamsə pakhiwi ace wun ngga. Səama, mə nə nggə kània wun njar mənana boaro, sə nda pepè ka.

²⁴ Sə a damba nə koman kat ka, wu banggi Yahweh, sə wu kpate nə babum wun mwashat andə mäsəcau. Wu denyinə agir mēgulke mənana peə ace wun ngga.

²⁵ <<Səama, bə wu lidamba nə pak bealbikea ka, wun, wunəa murəm ma'wun ngga, wun nə kidiiki.>>

13

Amə'Isərayila munə andə amə'Filisti

¹ Sawul ndanə apələa lumi-tàrú lang duk murəm ngga, sə yálmúr amə'Isərayila mala apələa lumi-ine-nong-bari.

² Sawul tàr aburana á-tàrú (3,000) mala Isərayila; á-bari (2,000) abaləia ka, à nda atə a Mikmash andə nzali mūr ankono mala Betel, sə á-mwashat ka, à nda atə Jonatan a Gibiya, a bù-nzali mala Benjami. Sə acili abwe (1,000) ka, nyesəia bəà o a là, koyan ngga a bala male.

³ Jonatan gandə kàttì*† mala amə'lwa mala amə'Filisti mənana a Geba ka, sə amə'Filisti ok cè. Pələa Sawul twang njawe aba nzali kat ama, <<Bə amə'lbəru ő.>>

⁴ Sə Isərayila kat oè à bangji ama Sawul gandəna kàttì mala amə'Filisti, sə dəm ngga ama Isərayila pələna gir mənana à nə binəi ka aban amə'Filisti. Nda abwana ok tunəbani sə à puro à kya kpapi bamuria atə Sawul a Gilgal ka.

⁵ Amə'Filisti ram rəia ace kánə munəo arə amə'Isərayila; à ndanə awaru-pər á-lumi-tàrú (30,000), amə'pər á-tongno-nong-mwashat (6,000), sə anggəsan mala amə'lwa mə'lakke kəla lakkì mala məsəsala a kún nggeamúr. À eauwe sə à yi tsək kàttì malea a Mikmash nə takuli mala Bet-Aven

⁶ Lang amə Isərayila səni ama tanni na amúrià, sə amə'lwa malea na aba nggikiban məcandəe ka, à kya səmbərəki rəia abalə agumi andə akarwan, andə bong ankono, andə balə afouroban a tà-nzali, andə balə a'imna tūli-múr.

⁷ Abea abwana atə amə'lbəru ka, à yàl a nkaring Nggeasala Jodan aban ká bu-nzali mala Gad andə Giləyat. Sə Sawul ka nda piu a Gilgal; amə'lwa puppup mənana atə ka, rəia kə bəla nə bangciu.

⁸ Sawul twal anongño tongno-nong-bari, ndaban kúndəô a Gilgal, kəla mənana Samuyila tsəki wi ka, sə Samuyila yiu dāng. Abwana tita mesə arə Sawul.

⁹ Nda Sawul bang ama, <<Wu yinəam nə pəgir mala pisəe kəring andə apagir mala dotarəu.>> Pələa Sawul pà gir'nkila mala pisəe kəring.

¹⁰ Sə lang Sawul nə mal pà gir'nkila mala pisəe kəring ani ka, kara Samuyila yi tusəo. Sawul puro wario nə nggá kumi sə nə gingsəi.

¹¹ Sə Samuyila dī ama, <<Mana a pa?>> Sawul eari wi ama, <<Lang ən səni abwe na arə məsə arəam, sə a yiu abalə anonggio mənana a tsəa ama awu nə yiu nəi raka, sə dəm ngga amə'Filisti raməna rəia a Mikmash ka,

¹² nda ən bang nəma, <Amə'Filisti na à nə sulə aban yiu arəam nə munəo kani a Gilgal, sə ən malaká zəm earmúrú aban Yahweh dāng.> Acemani ka, ən tsək bamúràm púp ən pà gir'nkila mala pisəe kəring.>>

* 13:3 13:3 *gandə kàttì ko wal-lú mə'sàràban* † 13:3 13:3 Balli aba: 1Sam 10:5.

¹³ Samuyila banggi wi ama, <<A pángɲɛ̀nà bwaɓana. A kpata nzongcau mənana Yahweh ʔakuli mô tsəko ka dāng. Bè a kpanatà nzongcau mala Yahweh mənɪ ka, bə Yahweh nə tamsəkusə domurəm mò amur Isərayila tətək!‡

¹⁴ Səama adyan ngga, domurəm mò pà nè lidəmba dāng. Yahweh alənata bwa mənana ndanə ulang babum male ka, sə tsəngɲɛ̀nɪ wi nzongcau bə yálmúr abwana male, acemənana a kpata nzongcau mala Yahweh dāng.>>§

¹⁵ Pələa Samuyila loapi Gilgal ka, wari a Gibiya a bu-nzali Benjami, sə acili abwana ka, à o atà Sawul ace kpapi ɓamuria andə amə'lwa. À loapi Gilgal ka, à wari a Gibiya a bu-nzali Benjami. Pələa Sawul ram abwana mənana à nda atə piu ka, sə ballia. Làkkì malea na kəla gbəman-tongno-nong-mwashat.

¹⁶ Sawul, andə muna-bwabura male Jonatan, andə amə'lwa mənana à nda atə ka, à ue a Geba a bu-nzali mala Benjami; sə amə'Filisti ka à tsək kàttì malea a Mikmash.

¹⁷ Pələa amə'təlliban puri bá kàttì mala amə'Filisti arə anggəsan tərú. Nggəsan mwashat ka, pələ nə Ofəra, aban ká a bu-nzali Shuwal;

¹⁸ bè nggəsan dəshi Bet-Horon; sə bè nggəsan ngga pələ nə nzong-nzali mənana kə sən ɓaməsəarəia andə ʔangɲaban mala Zeboyim andə ɓabondo ka.

¹⁹ A bàkú mənə ka, à kum kə mə'ntùl aba nzali Isərayila kat dāng, acemənana amə'Filisti bangɲəna ama, <<Bə ana raka amə'lbəru nə pàkkì ɓamuria anggeabyau andə ankongɲo.>>

²⁰ Nda koyan a Isərayila ka kə wari aban amə'Filisti ace kolə kún soro-gwam-nzali, andə adá, andə bero, andə nshiri male.

²¹ À mbwe gauwe ɓari aba tərú mala shekel* ace kolə kún asoro-gwam-nzali, andə adá, sə à mbwe mwashat aba gauwe tərú mala shekel ace kolə kún abero, andə kún agir pər anda-rya.

²² Acemani ka, a pwari mala munəo ka, à kum nggeabyau andə nzo a bú kəbwa abalə amə'lwa mənana à nda atə Sawul andə Jonatan ngga dāng; səama Sawul andə muna-bwabura male Jonatan ngga, à ndanəia.

²³ Amə'Filisti tasə bè nggəsan mala amə'lwa malea ace yál njar nre ka ankono mala Mikmash.

14

Jonatan gandə amə'Filisti nə munəo

¹ Bè pwari ka Jonatan, muna-bwabura mala Sawul banggi mə-bwali-wi agirmunəo male ama, <<Yiu bə səm yàl aban ká a kàttì mala amə'Filisti mənana a nkaring ngga.>> Səama yì ka ne tərri dāng.

² Sawul ka, nda a gumli male a tərta nggun mbəring a Migəron, anzəm là Gibiya. Amə'lwa mənana à nda atə ka, à nda kəla bwa gbəman-tongno-nong-mwashat (600).

³ Ahija muna-bwabura mala Ahitup, mə'eam Ikabod, muna-bwabura mala Finehas, məkà Eli, yì pəris mala Yahweh a Shilo ka, ndakam atəà nə efot, *a bui. Abwana sələ ama Jonatan uməna dāng.

⁴ Nreban mənana Jonatan nə kùtì kam aban ká a kàttì mala amə'Filisti ka, atali mə'dāh'rike nakam a koya nkanggari. Bè talì ka, à tunəi ama Bozez, sə bè man ngga à tunəi ama Sene.

⁵ Tali mə'dāhre mana nə njar-nza ka, nda abadəm Mikmash, sə mənana nə njar-kunmur ka, nda abadəm Geba.

‡ 13:13 13:13 Balli aba: 1Sam 15:11.
mala shekel ko məsə bolo-azərfa ɓari.

§ 13:14 13:14 Balli aba: Atúró 13:22.
* 14:3 14:3 a bui ko arəi

* 13:21 13:21 gauwe bari aba tərú

⁶ Jonatan banggi mə-bwali-wi agirmunəo male ama, <<Yiu, bə səm yəl aban ká a kàtì mala amə'dwanyì-kasə-batau man. Earka Yahweh nə pàktúró ace səm; kəgìr pà kàm nə tamsə Yahweh arə amsəban, ko nə abwana pas ko nə abwana kpokyak dāng.>>

⁷ Mə-bwali-wi agirmunəo male ne wi ama, <<Pàk gìr mənana nda a babumo ka. Kyane, sə səni, mə nda atò, kəla mənana babumo twali ka.>>

⁸ Jonatan banggi wi ama, <<Səni, səm nə yələ ace ká a ban amə'Filisti, sə səm nə pusə rə səm bəà sən səm.

⁹ Bə à bangga səm ama, <Wu kúndəò shebə səm yina aban wun ngga,> pələa səm nə cam pikər abanì, pà səm nə ká abania dāng.

¹⁰ Səama bə à bangga səm ama, <Wu yiu aban səm ngga,> pələa səm nə ká, acemənana Yahweh pània a babù səm. Məno ka nda gìr'ləmdəa aban səm ama Yahweh pània a babù səm.>>

¹¹ Lang à ləmdə bamuria yia kəm aban amə'lwa a kàtì mala amə'Filisti ka, amə'Filisti bang ama, <<Wu səni, amə'lbəru nako à kə purki abalə atùli mənana à səmbərəki kam ngga.>>

¹² Pələa à tunə Jonatan andə mə-bwali-wi agirmunəo ama, <<Wu yiu kani, səm nə ləmdəa wun gìr arə wun.>> Pələa Jonatan ne mə-bwali-wi agirmunəo ama, <<Yiu atəm. Yahweh túrnia a babù Isərayila.>>

¹³ Pələa Jonatan kundəkió amur abui andə akusəi, eau aban ká aban amə'Filisti, sə mə-bwali-wi agirmunəo ka nda atè. Jonatan wal-lú amə'Filisti mənana à nda abadəmbi ka, sə mə-bwali-wi agirmunəo gbal ka, wal-lú amana àkə yiu nə nzəmia ka.

¹⁴ Aba je-munəo mədəmbe man ngga, Jonatan andə mə-bwali-wi agirmunəo wal-lú aburana kəla lumi-bari, a patal mənana tangja male na kəla mita lumi-bari ka.

¹⁵ Sə bangciu bwal amə'Filisti mənana kat à nda a kàtì ka, andə amənana à nda a patal ka, andə amə'lwa malea mənana kat à tamsəia ace yalban ngga, andə anggəsan mala amə'təlliban; rəia bəla atəcau mala bangciu, sə nzali gəggəli. Mənia yì bangciu ka pur nəban Bakuli.

¹⁶ Amə'yalban mala Sawul a Gibiya, a bu-nzali Benjami soa-məsəia, sə à səni ka, bwabundəa mala amə'lwa mala amə'Filisti na aban mesəki arə abuban dāngdāng.

¹⁷ Pələa Sawul banggi abwana mənana à nda atè ka ama, <<Wu bal amə'lwa ace mənana bə səm sùrə bwa mənana pa kani raka.>> Lang à bəlkiban ngga, Jonatan andə mə-bwali-wi agirmunəo male ka à pà abanì dāng.

¹⁸ Osso Sawul ne Ahija ama, <<Yinə Akwati Kùrcəu mala Bakuli kani.>> A pwari mənə ka, Akwati Kùrcəu mala Bakuli ka, nda aban amə'Isərayila.†

¹⁹ Lang Sawul na aban nacəu nə pəris ka, zùrəi mənana aba kàtì mala amə'Filisti ka lidəmba arə gulkio. Nda Sawul ne pəris ama, <<Nying buo.>>‡

²⁰ Pələa Sawul andə amə'lwa mənana kat à nda atè ka ramba abanbwaná, sə à pur ace munəo. ŠÀ kya kum amə'Filisti aba zùrəi məgule, aban wal-lú rəarəia nə anggeabyau malea.

²¹ Amə'lbəru mənana à sanna à o atə amə'Filisti a kàtì malea dídyal ka, à nyare à yi kpapi bamúrià atə amə'Isərayila mənana à nda atə Sawul andə Jonatan ngga.

²² Lang amə'Isərayila mənana à səmbərəki rəia aba nzali múr ankono mala Ifərem ok ama amə'Filisti bangja ka, yia gbal ka à lo pərtea nə munəo.

† 14:18 14:18 <<Yinə Akwati Kùrcəu mala Bakuli kani.>> A pwari mənə ka, Akwati Kùrcəu mala Bakuli ka, nda aban amə'Isərayila. Ko Osso Sawul ne Ahija ama, <<Yinə efot, ace díbancau aban Bakuli amur gìr mənana səm nə pàk.>> A pwari mənə ka, Ahija oasəna efot arəi, sə nda aban came abadəm amə'Isərayila. ‡ 14:19 14:19 <<Nying buo.>> Ko <<Nying buo arə efot (Pur 28:6-30.) Kəa lidəmba nə jeki aməsətali-gəna mənana arə efot, yì muna daura-múrbi məfele mala Pəris Məgule ka, ace sùrə nē mala Bakuli dāng.>> § 14:20 14:20 Balli gbal aba: Akas 7:22; 2Kpa 20:23.

²³ Nda Yahweh amsə Isərayila a pwari mənə, sə munəo mesəe kya kúti aban ká damba nə Bet-Aven.

²⁴ Amə'Isərayila kúti aba gandərou a pwari mənə ka, acemənana Sawul tsəngnənə abwe abata kángir ama, <<Bè suban sulə amur bwa mənana lì gírlina yalung bà pwarikpəra ka, she bən mbwena abiam-məbura akúni ka.>>Acemani ka, kə bwa atəa tsək kə gírlina a kúni dāng.

²⁵ Lang amə'lwa puppup yiu aba bè ndà-nggun ngga, à kum mur-nyi kəm arə abān amur nzali.

²⁶ Sə lang à kúti abalə angguni ka, à sən mur-nyi aban surkio, sə kəbwa ləmdə bui je ama nə kənəi a kúni dāng, acemənana abwana banggi súbanì.

²⁷ Jonatan ngga, ok cau mala kángir mənana tárrí tsək abwana à kán ngga dāng. Acemani ka, ləmdə kún gara male mana a bui ka, oasəi aba ntəngnə-nyì, dārə mur-nyi sə lì. Anzəm mana lìnì ka, kum bəsa rəcandəa.

²⁸ Pələa bəbwa atə amə'lwa banggi wi ama, <<Tárró tsək amə'lwa à kángir nə nggea kána məcandəe ama, <Bè suban sulə amur bwa mənana lì gírlina aba pwari man yalung ngga.> Nda gír mənana tsəa sə amə'lwa yawwiki nə nzala ka.>>

²⁹ Jonatan ne wi ama, <<Tárrám tsəngnənə abwana aba tanni. Ida, wu sən rəcandəa mənə nyar arəəm atəcau mala mur-nyi mənəi bəti ən oé a kunam ngga.

³⁰ Bə gírni boarna kutini man bè amə'lwa lina gír mənana nə karəia yalung aba gírlina mana à kum abalə agəna-lwa mala abia-məbura ka. Bə alú mənana à wal atə amə'Filisti ka kutini man.>>

³¹ A pwari mənə ka, amə'Isərayila wal amə'Filisti tite a Mikmash kya pur a Aijalon. Sə à yawwiki kərkər nə nzala.

³² Nda amə'lwa fàkífakya amúr gəna-lwa, sə à bwalki anzur, andə andá, andə amuna-ndá, à pwangi-myalia akə banì sə à *shak nyamia andəapwale.

³³ Pələa bəbwa banggi Sawul ama, <<Səni, abwana nia à kə pàkkí Yahweh caubikea nə shak nyama nə nkila arəi ka.>> Sə Sawul na ama, <<Wun kat wu ləmdəna dʋanyì doməsəcau; wu dənggəlìkì tali məgule kani abanam.>>

³⁴ Pələa nea wia ama, <<Wu mesə abalə abwana, wu banggia wia ama, <Koyan atə wun ngga, wu yinəəmnə andá andə anzur ma'wun kani. Wu pwangi-myalia kani sə wu shea; səama wu kəa pàkkí Yahweh caubikea nə shak nyama nə nkila arəi dāng.>> Nda yia kat à yinə andá andə anzur malea a buia nə dú mənə, sə à pwangi-myalia abanì.

³⁵ Pələa Sawul bakkí Yahweh gyangnən. Mənəi ka nda gyangnən mədəmbe mana bakkí Yahweh ka.

³⁶ Pələa Sawul banggi amə'lwa male ama, <<Bə səm kya loasətə amə'Filisti nə du sə bè səm pwan gəna-lwa ba kwaro mala bān; bè səm wal-luia kat.>> Pələa à eari wi ama, <<Pək gír mənana a səni nda boaro kutibanì ka.>> Səama pəris ne wi ama, <<Came bè səm dī Yahweh peatu.>>

³⁷ Nda Sawul dī Bakuli ama, <<Mə kyan nə munəo arə amə'Filisti le? Awu nə túriá a babu Isərayila le?>> Səama Bakuli pe wi eare a pwari mənə ka dāng.

³⁸ Pələa Sawul banggi amúrú mala amə'lwa ama, <<Wu yiu kani kat, ace mənana bè səm súrə caubikea mənana à pè yalung ngga.

³⁹ Mbak-kàngkàng Yahweh, mə'akmúr Isərayila nakam ngga, bwa mənana kat à kumi nə cau ka, duməna púp nə wú, ko bè muna-bwabura mem Jonatan na ka.>> Səama kəbwa atə abwana kat na kə cau dāng.

* **14:32 14:32** Balli aba: Pəris 3:17.

⁴⁰ Pələa Sawul banggi amə'Isərayila ama, <<Wun kat ka, wu cam kanó sə mim sənə Jonatan ngga, səm nə cam kani.>> À eari wi ama, <<Pàk gír mənana a səni nda boarô ka.>>

⁴¹ Pələa Sawul na ama, <<We Yahweh, Bakuli mala Isərayila, palang sə a pè guro mò eare yalung dāng? †Bè mim ko muna-bwabura mem Jonatan, nda mənana pàk man yì caubikea ka, pa eare nə Urim; sə bè abwana mô, amə'Isərayila na à pàk man yì caubikea ka, pa eare nə Thummim.>> Pələa bwal-shishar kpa amur Sawul andə Jonatan, sə abwana ka à auwa.

⁴² Pələa Sawul bang ama, <<Wu bwal-shishar anrem sənə muna-bwabura mem Jonatan.>> Sə bwal-shishar kpa amur Jonatan.

⁴³ Pələa Sawul dī Jonatan ama, <<Banggam gír mənana a pàk ka!>> Jonatan ne wi ama, <<Ən oasə kún gara mana nda a buam ngga aba mur-nyì sə ən oê a kunam. Mə ndya ka; mə nə wũ.>>

⁴⁴ Pələa Sawul banggi Jonatan ama, <<Bè Bakuli wal-luim, bè à wal-luio raka!>>

⁴⁵ Səama amə'lwa ne Sawul ama, <<Palang sə à nè wal-lú Jonatan, mənana Bakuli paktúró nəi sə səm kum mənəia yì limurəm mægule a Isərayila ka? Pà nè pa anggo dāng! Mbak-kàngkàng Yahweh nakam ngga, ko nyang mwashat a bamur Jonatan pà nè kpa a nzali dāng. Gír mənana pè yalung ngga, Bakuli na mənana bwali wi kam ngga.>> Nda amə'lwa man amsə Jonatan, à wal-luí raka.

⁴⁶ Pələa Sawul nying pərta amə'Filisti, sə amə'Filisti nyar a bu-nzali malea ka.

⁴⁷ Anzəm mənana Sawul duməna murəm mala Isərayila ka, lwa-lwa arə abi-məbura a koya bui: amə'Mowap, andə amə'Amon, andə amə'Edom andə amurəma mala Zoba, andə amə'Filisti. Koya ban na Sawul wari a munəo ka, kə kum limurəm.

⁴⁸ Sawul munə munəo mala bwabura bwa, sə gandə amə'Amalek. Amsə amə'Isərayila a bù abwana mana à yinə munəo arəia ka.

Aməbala mala Sawul

⁴⁹ Amuna-burana mala Sawul ka, à nda ka Jonatan, andə Ishvi, sə Malkishuwa; sə ndanə amuna-maməna bari; mægule atea ka nda Merap, sə məkyauwe nda Mikal.

⁵⁰ Málá Sawul nda Ahinowam, boarnsarile Ahima'az. Mə'sàrəban amur amə'lwa mala Sawul ka, nda Abna muna-bwabura mala Ner, kina Sawul.

⁵¹ Tár Sawul ka nda Kish; sə Ner yì tár Abna ka, nda muna-bwabura mala Abiyel.

⁵² Sawul munə munəo məcandəe arə amə'Filisti aba do-yiləmu male kat. Nda gír mana tsəa sə akoya pwari sə kum bwabura mənana ndanə rəcandəa andə məsəkàng-kàngja ka, nə oasə bwe abalə amə'lwa male.

15

Yahweh binə Sawul

¹ Samuyila banggi Sawul ama, <<*Mə nda bwa mənana Yahweh tasəam bən dārəo ace mənana wu duk murəm amúr abwana male amə'Isərayila ka. Adyan ngga, kwakikiro arə cau mənana Yahweh kə na ka.

² Yahweh mana Karban nə Gulo kat ka, bang ama, <Ən sənəna gír məbane mənana amə'Amalek pàkkî amə Isərayila amur njar, lang amə Isərayila purî nzali Masar ka.

³ Adyan ngga, wu kyane wu kya wal amə'Amalek, sə gír mənana kat à ndanəi ka, wu tàrì ace Bakuli. Wu kəa sən-məsəswatər malea dāng. Wú wal-lú aburana, andə amaməna, andə amuna, andə amuna-məkeke, andə andá, andə anzur, andə akalakadambi, sə amədambəriso.>>

⁴ Pələa Sawul ramba amə'lwa, sə ballia a Telem. Asoje-kusəu na á-gbəman-bari (200,000), sə aburana mala tàu mala Yahuda ka à nda á-lum (10,000).

† 14:41 14:41 Balli gbal aba: Bal 27:21; 1Sam 28:6. * 15:1 15:1 Balli aba: 1Sam 9:16.

⁵ Pələa Sawul andə aburana male wari a nggea-là mala amə'Amalek, sə à kya kumsə a bangṇaban.

⁶ Pələa Sawul banggi amə'Ken† ama, <<Wu o, wu nying amə'Amalek, ace mənana mə nggá kidiki wun wunəia raka. Wun ngga, wu ləmdə pəməboarne aban amə Isərayila kat lang à purî bá nzali Masar ka.>> Nda amə'Ken purî balə amə'Amalek ka.

⁷ Pələa Sawul wal amə'Amalek kat twal a Havila aban ká đār a Shur, mənana nda a takuli mala Masar ka.

⁸ Sə gbami Agag murəm mala amə'Amalek andəaməsəi, sə abwana mala Agag ka, tària nə twaltea kat-kat nə kún nggeabyau.

⁹ Səama, Sawul andə amə'lwa male ka, à nying Agag nəyiləmu, sə à nying aməboarne-katkat atà ambul andə anzur, andə andá, andə amuna-ndá mə'nyange, andə amuna-nzur, andə koya gir mənana məboarne na ka. À earce ama à nə kidiki amənia yì agir ka đàng. Sə acili agirkusəu mənana à bəsəkia sə aməbane na ka, à wal-luia kat.

¹⁰ Pələa cau mala Yahweh yiu aban Samuyila ama:

¹¹ <<Ən pàk-bənsələma ‡ nə tsək Sawul bə duk murəm, acemənana pələna nzəmi arə kpatam, sə binə pàk gir mənana ən tsəki wi nzongcau arəi nəma bə pè ka.>> Bum Samuyila lúllô, sə bua aban Yahweh aba dù mənə kat.

¹² Ban fana ka, Samuyila lo nə dəmbəri ace ká aban Sawul. Səama bəbwa banggi Samuyila ama, <<Sawul wari a Kamel a bān bakkì bamúri gir mana abwana nə nggə dənyinəi ace ka, sə wulina uməna a Gilgal.>>

¹³ Lang Samuyila yina aban Sawul ka, Sawul ne wi ama, <<Bə Yahweh tsəko bù! Ən pəngṇəná gir mənana Yahweh bang ngga.>>

¹⁴ Sə Samuyila đí ama, <<Bə nda anggo ka, sə gi mana ən nggə oè a kiram kəla bua mala anzur andə andá?>>

¹⁵ Sawul ne wi ama, <<Amə'lwa pwanía arə amə'Amalek sə à yinəia; à nying anzur andə andá aməboarne-katkat nəyiləmu ace pà gir'nkila nəia aban Yahweh Bakuli mô; sə acilia ka səm kidikinia kat-kat.>>

¹⁶ Pələa Samuyila banggi Sawul ama, <<Came bən banggo gir mənana Yahweh banggam yilung nə du ka.>> Sawul ne wi ama, <<Banggam.>>

¹⁷ Samuyila banggi wi ama, <<Kat andə mani ama, a sən bamuro ka a pa kún kəgir raka, a nda múrú mala atəu mala Isərayila re? Yahweh đārəo a duk murəm amúr amə'Isərayila.

¹⁸ Yahweh tasəo kya pakki wi túró, banggo ama, <Kyane, tària ace kidikia kat-kat, yia amə'Amalek amə'caubikea mənə, sə wu munə-munəo arəia shebə a twalnatea kang ngga.>

¹⁹ Palang sə a kpata gi Yahweh đàng? Palang sə a rufi atə gəna-lwa, sə a pàk gir mənana məbike na ka, a səne mala Yahweh.>>

²⁰ Pələa Sawul ne Samuyila ama, <<Ən kpanatà gi Yahweh. Ən warina ən pəngṇəná túró mənana Yahweh túrām ace ka. Ən yinanə Agag murəm mala amə'Amalek, sə ən twalnata amə'Amalek kat-kat.

²¹ Səama amə'lwa mem pwan gəna-lwa atə anzur andə andá; yia agir məboarne-katkat abalə amənana à tària ace kidikia ka; à yinəia kani a Gilgal ace pà gir'nkila aban Yahweh, Bakuli mô.>>

²² Samuyila bang ama,

<<Məye nda mənana kə pwasəbum Yahweh ka:

Okiru na le ko apagir mala pisəe kəring andə pà agir'nkila na?

Səni, okiru ka boaro-kuti pà gir'nkila,

† 15:6 15:6 Balli aba: Akas 1:16; 4:11. ‡ 15:11 15:11 pàk-bənsələma Balli aba: Tite 6:6.

sə kwakikiru ka boaro-kuti mùrú agam.Š

²³ Mgbicau ka nda kəla caubikea mala monzəo,
sə twalkicau ka nda kəla bealbikea mala peri atà ankúl.

Acemənanana a binə cau mala Yahweh ka,
Yì gbal ka binəno arə duk murəm.>>

²⁴ Sawul ne Samuyila ama, <<Ən pàngŋə̀nà caubikea, acemənanana ən kpata
nzongcau mala Yahweh andə cau mò dāng. Gír mənana tsək ka bāngciu na pàkkam
arə abwana, sə ən kpata già ka.

²⁵ Səama adyan ngga, ida twàlām-ban caubikea mem, sə wu yiu atam, ace mənana
mə peri aban Yahweh ka.>>

²⁶ Samuyila banggi wi ama, <<Pà mə nə ká atò dāng. A ginə kpata nzongcau mala
Yahweh, sə Yahweh binəno arə duk murəm amúr Isərayila.>>

²⁷ Lang Samuyila wulio nə u ka, Sawul gbami kún nggea-daure male, kara sana.

²⁸ Samuyila ne wi ama, <<Yahweh sanəna domurəm mala Isərayila arəò yalung sə
pànî bio bwa-Isərayila mana boaro kútiō ka.

²⁹ Bakuli məboarbwe mala Isərayila ka, kə na nyir dāng, sə kə nggađi denyicau male
dāng. Yì ka, bwapəndəa na mənana kə nggađi denyicau male ka dāng.>>

³⁰ Pələa Sawul bang ama, <<Ən pàngŋə̀nà caubikea. Səama, ida ləmdəam gulo
abadəm abwana-məgule mala abwana mem sə abadəm amə'Isərayila. Nyare atəm ace
mənana mə peri aban Yahweh Bakuli mô ka.>>

³¹ Nda Samuyila nyar atè, sə Sawul peri aban Yahweh.

³² Pələa Samuyila bang ama, <<Wu yinəam nə Agag, yì murəm mala amə'Amalek
kani.>> Agag pələa yiu abani abalə ansolo, sə kə ne bəmúri ama, <<Məsəcau, lúllō
mala lú ka uməna.>>

³³ Samuyila ne wi ama, <<Kəla mənana nggeabyau mô tsək amaməna à dʷanyì
amuna ka, anggo gbal nggò nə dʷanyì munì.>> Pələa Samuyila kwarki Agag, kasəki
mgbeatuk-mgbeatuk akano a Gilgal abadəm Yahweh.

³⁴ Pələa Samuyila o a Rama, sə Sawul nyar a bala male a Gibiya.

³⁵ Samuyila nyare sən Sawul dəm dāng bà lú male. Səama Samuyila pàk bumkidikea
ace Sawul. Sə Yahweh ka banbiki wi mənana tsək Sawul bə duk murəm amur Isərayila
ka.

16

Samuyila dārá Dauda bə duk murəm

¹ A bə fara ka, Yahweh banggi Samuyila ama, <<Baniò nə sau lang sə awu nə
lidəmba nə pak-bumkidikea ace Sawul. Ən binənce duk murəm male amur amə
Isərayila. Acemani ka, lumsə njawe mò nə mùrú olif sə wu o a Betalami. A mənə yì là
ka, dīce bwa mənana à tunəki ama Jeshi ka, acemənanana ən tarna mwashat abalə
amuna-burana male bə duk murəm mem.>>

² Sə Samuyila bang ama, <<Lang sə mə nə ká? Bə Sawul okce ka, nə wal-luem.>>

Pələa Yahweh banggi wi ama, <<Bwal muna-ndă abuo sə wu bang ama, <Ən yiu ace
pà gír'nkila aban Yahweh.>

³ Tunə Jeshi bə yiu a ban pa gír'nkilè, sə mə nə ləmdəo gír mənana awu nə pàk ka.
Awu nə dārəəm bwa mənana mə nə banggo ka.>>

⁴ Anggo sə Samuyila pa kəla mənana Yahweh ne wi ka. Lang yì bwaləna Betalami
ka, abwana-məgule mala là pur nə rəbəla à yì kúllì. À dī ama, <<Mana kumban le? A
yiu jam le?>>

⁵ Samuyila earia wia ama, <<E, ən yiu aba rəpwala, ace pà gîr'nkila aban Yahweh. Wu lak bamur rə wun sə wu yiu atəm a ban pà gîr'nkilè.>> Pələa Samuyila lak Jeshi andə amuni, sə tunəia bəà yiu gbal ace pà mənəo yì gîr'nkila ka.

⁶ Lang Jeshi andə amuni yi bwaləna ka, Samuyila soa məsəi arə Eliyap sə na ama, <<Bafo, mənəia ka nda kə bwa mənana Yahweh tərì bə duk murəm ngga.>>

⁷ Sə Yahweh ka ne Samuyila ama, <<Cè babumo o arə puro male a nggūrəu ko dāh'rya male dāng. Yì ka ən bìnəni. Yahweh kə səngìr a sənə mala bwapəndəa dāng. Bwapəndəa kə sən pà mala bwa a nggūrəu, sə Yahweh ka babum na səngiyi ka.>>

⁸ Pələa Jeshi ne muni Abinadap bə puro bə gya a badəm Samuyila. Sə Samuyila ka na ama, <<Mənəia nda bwa mənana Yahweh twal ka dāng.>>

⁹ Anzəmi ka Jeshi tasə Shama. Samuyila na ama, <<Mənəia gbal ka, nda bwa mənana Yahweh twal ka dāng.>>

¹⁰ Anggo sə Jeshi ləmdəi Samuyila amuni tongno-nong-bari. Sə Samuyila ne Jeshi ama, <<Yahweh twal kə bwa atə amənəia yì amuna ka dāng.>>

¹¹ Pələa Samuyila dī Jeshi ama, <<Kə amunio nia ka le?>>

Jeshi eari wi ama, <<Mətankwang malea nakam, sə nda a bondo aban yál anzur andə ambul.>>

Samuyila na ama, <<Turban atə adyan bəà kya yinəi; pà səm nə dumnədo dāng shebè yina ka.>>

¹² Jeshi pələa túrban atə sə yiu. Yì məlagga Dauda ka, pəndəa a nggūrəu, boarjam sə aməsəi boar sənə.

Yahweh ne Samuyila ama, <<Mənəia nda bwê; lo dārəi.>>

¹³ Lang Dauda na aban came abalə amə'eambi ka, Samuyila twal mùrú olif mana aba njawe mənana yinəi ka, sə dārə Dauda nēi. Twal aməno yì pwari aban o a damba ka, Bangjo mala Yahweh suləo amur Dauda nə rəcandəa. Samuyila pələa nyare o a Rama.

Dauda walī Sawul zangjan

¹⁴ A bàkú mənəo ka, Bangjo mala Yahweh nyìngjənà Sawul, sə bə bangjo məbìke mənana pur nəban Yahweh ka, yinəi wi nə banbìkea.

¹⁵ Amə'túró male yì Sawul banggi wi ama, <<Səni, bə bangjo məbìke mənana pur nəban Yahweh ka nda mənana kə po banbìkea ka.

¹⁶ Eara səm, bwaməgule, bə səm alota bwa mənana mə'sələ wal zangjan na ka; sə lang yì bangjo məbìke nəban Bakuli yina amuro ka, bwê nə walô zangjan sə hakkilo mô nə nongjo.>>

¹⁷ Nda Sawul banggi amə'túró male ama, <<Wu alamta bwa mənana sələ wal zangjan pepè ka sə wu yinəi abanam.>>

¹⁸ Mwashat atə alaggana male eari wi ama, <<Ən sənəna bə muna-bwabura mala Jeshi bwa Betalami, mənana mə'sələ wal zangjan na ka. Yì dəm ngga bwabura mə'babum-candəa na sə mə'lwa na. Kə nacau pepè sə boarjam. Sə Yahweh na atə.>>

¹⁹ Pələa Sawul tasə amə'na-túrbân aban Jeshi nə cau ama, <<Təsəâm muna-bwabura mô Dauda, mənana nda atə ambul andə anzur ka.>>

²⁰ Pələa Jeshi twal mədambəriso sə tsəki wi twalo mala bəredi andə mùr-anap aba sambəram a nzəmi, andə muna-mbul sə tasəia nə bú Dauda aban Sawul.

²¹ Dauda yiu aban Sawul sə yi duk mətúró male. Sawul earce Dauda kərkər sə twali bə duk mə'twali wi agirmunəo male.

²² Pələa Sawul tasə mə'na-túrbân aban Jeshi nə cau ama, <<Ida, dēki Dauda bə ueo aba túró mem, acemənana kuməna earmúru a məsəm.>>

²³ Twal a pwari mēno, lang yì bangŋo mēbike nēban 'Bakuli yina amur Sawul ka, Dauda nē twal zangŋan male nē wali. Sə yì bangŋo mēbike ka nē o, hakkilo mala Sawul nē nongŋo, sə nē kum rəpwala.

17

Golaya soabum amə'Isərayila

¹ A bàkú mēno ka amə'Filisti ramba amə'lwa malea ace munəo a Soko, bē là a bu-nzali Yahuda; à tsək kàtti malea a ban mənana à tunəi ama Efes-Damim ngga, anre Soko andə Azeka.

² Sawul andə aburana mala Isərayila ramba, sə à tsək kàtti malea a 'Bangŋaban Ela, a ban mənana à gilərəia a nzong ban-je munəo arə amə'Filisti ka.

³ Amə'Filisti cam amur bē mgbangban, sə amə Isərayila cam amur bē mənana soa mēno, sə bangŋaban na gau nrea ka.

⁴ Pələa gbani mala amə'Filisti, purî bá kàtti mala amə'Filisti. Lulləi nda Golaya; bwa nggea-là Gat na. Dāh'rya male bik kəla mita tărú.

⁵ Oasə suku-bolo mala bolo-bángŋá a bamúrí, sə daura-bolo mənana oasə arəi ka, dəmbərya male bik kəla tyang lumi-tongno-bwamdə-tongno-nong-bari (57).

⁶ Yì dəm ngga oasəa oamsəkan mala bolo-bángŋá arə akusəi, sə bwal nkongŋo a mkpamtari.

⁷ Tondong kadā male nyane kəla muna-nggun-so. Dəmbərya mala məsə kadā male mala bolo-candəa ka, tyang tongno-nong-bari na. Bē mə'lwa bwalì wi ntongŋo male sə kə gya a bədəmbi.

⁸ Golaya came sə loasə gì arə amə Isərayila ama, <<Mana tsəa sə wu pur kat ama wun nē munəo? Mə nda bwa'Filisti re, sə wun ngga, wu nda ka aguro mala Sawul re? Wu pusə bwa mwashat abalə wun, ace mənana bə sulə abanam.

⁹ Bē bwe gandə munə arəam sə wal-luem ngga, səm nē duk aguro ma'wun; sə bən gandəi, sə ən wal-lui ka, wun nē duk aguro ma'səm, wun nē pàkka səm tūrú.

¹⁰ Yalung ngga ən bəsəki wun kat, wun amə'lwa mala Isərayila. Wu tasə bwa mwashat bə pur atəm, mənana nē munə arəam ngga.>>

¹¹ Lang Sawul andə Isərayila kat ok amənia yì acau mala bwa'Filisti ka, ən'ò pakkia wia sə à dəurə kərker.

Jeshi túr Dauda a kàtti mala Sawul

¹² A bàkú mēno ka, bē bwabura na kam lulləi ama Jeshi, bwa'Eferat a Betalami, mana nda tár Dauda ka; ndanə amuna-burana tongno-nong-tărú. A nza mala Sawul ka, bwabure enə kutsuk.

¹³ Amuna-burana amədəmbe male tărú ka, à o atà Sawul a munəo. Alulləia nda ka Eliyap muna-dəmbe, andə Aminadap baria, sə təruiā nda Shama.

¹⁴ Dauda ka nda mətankwang. Aməgule mənā tărú ka, à o atà Sawul,

¹⁵ sə Dauda ka camarə ká aban Sawul* sə nē nyare ace dēnyinə ambul andə anzur mala tárri a Betalami.

¹⁶ Twal anongŋo lumi-ine bwa'Filisti mēno camarə puro sə nē yia came a bancame male, dəmbari andə pwarikpəra.

¹⁷ Bē pwari ka, Jeshi banggi muna-bwabura male Dauda ama, <<Kyan nēi amə'eambo buku mēssa mənā à kàngŋi ka, andə agbatali bəredi mənā lum ngga; kyan nēia akaurea aban amə'eambo a kàtti.

* 17:15 17:15 Səni aba: 1Sam 16:21-23.

¹⁸ Sə wu twal adú kiura mənía lum ngga a buo wu kya pē mə'sàrəban amur nggəsan mala amə'lwa á-mwashat malea. Kya səni ko amə'eambu na jam, sə wu yinəam nə †kún-bəri nəbanía mənana nə ləmdə ama mbak-kàngkàng à nda kam ngga.>>

¹⁹ Anggo ka, Sawul andə amə'eambu mənía andə amə'lwa mala Isərayila puppup ka, à nda aba Banghaban Ela, a ban munəo andə amə'Filisti.

²⁰ Nda Dauda lo nə dəmbəri dídyal sə nying ambul andə anzur a bù bəbwa bə tsəkiriá, pələa twal agirlina mənə sə bwal-njar, kəla mənana Jeshi banggi wi ka. Yi bik kàtti lang amə'lwa na arə puro à nə ká nzong ban-je munəo, sə à kə bua gāwàn lwa ka.

²¹ Amə'Isərayila tsadi-akunarəia ace munəo, sə à soa ka amə'Filisti; sə amə'Filisti gbal ka, à tsadi-akunarəia ace munəo, sə à soa ka amə'Isərayila. À came sə à soa baməsəarəia, amə'lwa arə amə'lwa.

²² Pələa Dauda nying atwalo male a bù mət'səkir atwalo, sə bangha wari a nzong ban-je munəo sə makki-amə'eambi-kún.

²³ Lang ndarə nacau nəia ka, kara səni ka, Golaya, gbani mala amə'Filisti, bwa'Gat, purni nzong ban-je munəo mala amə'Filisti. Nacau mə'mwashati kəla mana nakiyi pwari-pwari ka, ‡ sə Dauda oè.

²⁴ Pwari mənana kat aburana mala Isərayila səni ka, yia kat à banggi wi nə bangciu məkərkərnì.

²⁵ À hamnanəi aban aburana mala Isərayila ama, <<Wu sən mənía yì bwabura mənana camarə puro ka re? Kə pur ace nabura§ arə Isərayila. Murəm nə pa gəna mēgule aban bwa mənana nə wal-luì ka; nə pe wi boarnsarile bə duk māmí, sə nə pusə bala mala tárrí arə mbwe boalo-cemi!>>

²⁶ Dauda dí amə'lwa mənana a baní tù ka ama, <<Mana à nə pè bwa mənana wal-lú bwa'Filisti mənía, nə pusə mənía yì gír kəsəkya arə Isərayila ka? Yana de nda mənía yì bwa'Filisti mət'đwanyi kasə-batau, mənana nə sanggi amə'lwa mala 'Bakuli mət'yiləmui ka?>>

²⁷ Pələa aburana mənía eari Dauda nə bəsələi wi cau mənana à nani a damba ka ama, <<E, mənə ka nda gír mənana à nə pè ace bwa mənana wal-lú mənə yì bwabura ka.>>

²⁸ Lang Eliyap, mēgula Dauda ok cau mənə Dauda nakiyi aburana mənə ka, pələa dí Dauda nə bumlulla ama, <<Mana de a yiuá pè kani? Amənə yì anzur kpokyak ka yana a nyinggi wi bə yália a babondo? Ən súrəná rə twàlbamúrú mô andə twalkicau mò. A yiu nə yiu ace sən amə'lwa a kún munəo.>>

²⁹ Dauda díban ama, <<Mana ən pa ado? Mim ngga ən díban nə dí.>>

³⁰ Pələa nying baní kutio o aban abea abwana, sə día kə díban mə'mwashati. À nyesəi wi eare mə'mwashati kəla mənana a damba ka.

³¹ Abea amə'lwa ok cau mənə Dauda nakiyi ka, pələa à warinə díban male aban murəm Sawul. Pələa Sawul túrbán atè bə yiu.

³² Sə Dauda ne Sawul ama, <<Cè babum kəbwa bungi atàcau mala mənía yì bwa'Filisti ka dāng. Mim guro mò, mə nə nggá munə arəi.>>

³³ Sawul ne Dauda ama, <<A pà wunə gandə ká arə bwa'Filisti man ace munəo arəi dāng, acemənana we ka, a nda muntulo, sə yì ka nggea kanggərang mə'lwa na twal a lo male ba yalung.>>

³⁴ Sə Dauda ka banggi Sawul ama, <<Mim guro mò ka mə nda yálgír mala anzur andə ambul mala tárrám. A pwari mənana im ko biya yiu yi bwal atà anzur a domwan nə um nəi ka,

† 17:18 17:18 kún-bəri ko <<cautera>> ‡ 17:23 17:23 Səni a: 17:8. § 17:25 17:25 nabura ko <<soabum,>> ko <<bəsəki>> ko <<sanggi>>

³⁵ ɛn ɓang atè, ɛn wali kum, sɛ ɛn ak nzurni a kúni. Lang pɛlə arəàm ngga, ɛn gbami arə ankpakò-kúni, ɛn walki, sɛ ɛn wal-luí.

³⁶ Ɖn wal im sɛ ɛn wal biya, anggo gbal sɛ mɛ nɛ pang nɛ ɓwa'Filisti mɛnia à kasɛ bate raka, acemɛnana ɓɛsɛki amɛ'lwa mala ʼBakuli mɛyilɛmui.

³⁷ ʼBakuli mɛnana amsɛam aɓalɛ ankaulakusɛ im andɛ ankaulakusɛ biya ka, nɛ amsɛam a bu mɛnia yi ɓwa'Filisti ka!>> Sɛ Sawul banggi Dauda ama, <<Kyane! Yahweh nɛ pà atò!>>

³⁸ Pɛləa Sawul nyesɛ agirmunɛo male pɛ Dauda. Oasɛi wi sukuru mala bolo-bángɲá amurí, sɛ oasɛi wi daura-bolo arɛi.

³⁹ Dauda gyar nggeabyau mala Sawul amur agirmunɛo mɛno arɛi ka, sɛ mwam gya kàriban nɛ sɛn pà malea, acemɛnana yi ka malaká oasɛ a'ulang agir mɛno ka a kɛ pwari dɔ̀ng. Pɛləa Dauda ne Sawul ama, <<Pà mɛ nɛ gandɛ ká aɓalɛ amɛnia yi agir ka dɔ̀ng, acemɛnana ɛn ɓwalta paktúró nɛia dɔ̀ng.>> Dauda pɛləa swáriä.

⁴⁰ Twal gara-yálgír male a bui sɛ kya tàrki amɛsɛtali tongno, amɛnana rɛia bùlbùl ka, a muna-myalmur, oasɛia aɓa sambɛram-yálgír male. Nɛ ntamso male a bui, gya aban ká, gbàshìban ɓwa'Filisti.

Dauda wal-lú Golaya

⁴¹ Golaya pur aban yiu arɛ Dauda, mɛ'ɓwali wi ntongɲo male na a ɓadɛmbi sɛ kɛ gya atè. Gya kɛ sungɲo aban Dauda.

⁴² Lang soa mɛsɛi pɛlə Dauda ka, ɓɛsɛki, acemɛnana sɛn Dauda ka lo-ɓwa na, ɓamɛsɛ muntulo na arɛi, pɛndɛa sɛ ɓoarjam.

⁴³ Ne Dauda ama, <<A yiu arəàm nɛ gara ka, mɛ nda nvwa le?>> Pɛləa sú Dauda aɓa lullɛ ankúl malea yià amɛ'Filisti.

⁴⁴ Ne Dauda ama, <<Yiu kani, mɛ nɛ pɛ anyal andɛ anyam-ɓabondo nyamo.>>

⁴⁵ Dauda ne yi ɓwa'Filisti ama, <<A yiu arəàm nɛ nggeabyau, andɛ kaɗa, andɛ nkongɲo, sɛ mim ngga, mɛ ndarɛ ká arɛò aɓa lullɛ Yahweh Mɛtala Abangɲo, yi ʼBakuli mala amɛ'lwa mala Isɛrayila, mɛnana a nabura arɛi ka.

⁴⁶ A pwari man yalung ngga, Yahweh nɛ tasɛo a ɓabuam! Mɛ nɛ walo sɛ mɛ nɛ kasɛ ɓamuro. Yalung ngga mɛ nɛ pɛ anyal mɛnana a kuli ka, andɛ anyam-ɓabondo mala nzali man alú ka amɛ'lwa mala amɛ'Filisti. Sɛ ɓanza kat nɛ sɛlə ama ʼBakuli na a Isɛrayila.

⁴⁷ Sɛ koya ɓwa mɛnana a ban ramba kani ka, nɛ sɛlə ama pà nɛ nggeabyau ko nkongɲo sɛ Yahweh kɛ amsɛ aɓwana male dɔ̀ng. Lwa mɛnia ka mala Yahweh na, sɛ yi ka nɛ tasɛ wun kat a ɓabù sɛm.>>

⁴⁸ Lang yi ɓwa'Filisti lo kɛ gbàshìban je andɛ Dauda ka, Dauda tù nɛ mire aban ká a nzong ban-je munɛo ace je andɛ ɓwa'Filisti.

⁴⁹ Dauda oasɛ bui aɓa sambɛram male sɛ pusɛ tali mwashat, wúlì aɓa ntamso sɛ ɓungɲɛna ɓwa'Filisti nɛi a kundɛmbi kum! Tali ar mu kundɛmbi kò aɓalɛi, kara kasɛa kpa nɛ ɓamɛsɛi a nzali.

⁵⁰ Anggo sɛ Dauda limurɛm amur ɓwa'Filisti nɛ ntamso andɛ tali; kat andɛ amani ama Dauda pà nɛ kɛ nggeabyau a bui raka, bù ɓwa'Filisti túrí a nzali wali màk.

⁵¹ Pɛləa Dauda ɓangɲa yi cam amur ɓwa'Filisti. Gbami nggeabyau mala ɓwa'Filisti, kwetɛi a ndè, sɛ masɛləi kasɛ ɓamurí. Lang amɛ'Filisti sɛni ama gbani malea wuna ka, à pɛlə nɛ mire aban o.

⁵² Pɛləa aburana mala Isɛrayila lo nɛ gāwàn lwa, sɛ à pɛrta amɛ'Filisti aban ká dār a ɓangɲaban andɛ akún nggea-là Ekəron. Alú ka amɛ'Filisti nonggi amur njargula Sharayim aban ká Gat andɛ Ekəron.

⁵³ Sɛ lang amɛ Isɛrayila nyarí pɛrta amɛ'Filisti ka, à kya pwan gɛna-lwa a kàttì mala amɛ'Filisti.

⁵⁴ Dauda twal bamur Golaya, yì bwa'Filisti sè yinèi a Urəshalima, sè agirmunəo male ka tsəia aba gumli male.

À yinə Dauda abadəm Sawul

⁵⁵ Lang Sawul sən Dauda pur aban ká munəo arə Golaya ka, dī Abna, mə'sàrəban mala amə'lwa ama, <<Abna, muna mala yan nda mənəo yì lagga ka wo?>>

Abna eari wi ama, <<Bè yiləmo sauwa, Murəm, ən sələ dāng.>>

⁵⁶ Sə murəm bang ama, <<Diban, yana nda tár mune.>>

⁵⁷ Lang Dauda nyarəni wal-lú Golaya, bwa'Filisti ka, Abna twali, yinèi abadəm Sawul nə bamur Golaya a bui.

⁵⁸ Sə Sawul dī ama, <<Lagga, a nda muna mala yana?>>

Sə Dauda eari wi ama, <<Mə nda muna mala guro mò, Jeshi bwa'Betalami.>>

18

Gyajam mala Dauda andə Jonatan

¹ Lang Dauda maləna nacau andə Sawul ka, kara babum Jonatan o arə Dauda. Sə Jonatan earce Dauda kəla mənana earce yiləmi ka.*

² Tite a pwari mənəo ka, Sawul twal Dauda bə do atè, sè eari wi nyar a bala mala tárri dāng.

³ Pələa Jonatan kùrcau nə Dauda, acemənana earce Dauda kəla mənana earce yiləmi ka.

⁴ Jonatan swár nggea-daura mana arəi ka, sè pè Dauda, andə nggeabyau male, andə nta male, sè nggur-bunu male.

⁵ Dauda ka, kə kum lidəmba a koya puro male andə amə'lwa aban ká a koya ban mənana kat Sawul túrí kəm ngga; acemani ka, Sawul tsək Dauda a bancame mēgule amur amə'lwa. Sə mənəia ka, pwəsəbum amə'lwa kat andə aməgulo mala Sawul.

Sawul pək mbali arə Dauda

⁶ Lang amə'lwa na aban nyare a là, anzəm mana Dauda walna bwa'Filisti ka, amaməna purki arə alá mala Isərayila kat ace ká kúllí Murəm Sawul nə nggyal andə nggwam. Banboaria wia sè à kə wal akarata-bu andə agir jerang malea.

⁷ Amaməne kə pakkidire, sè à kə tu'nggyal ama, <<Sawul walna aá male,

sə Dauda walna aá lum male!>>

⁸ Mənəia ka tsək Sawul bumi lul kərkər, sè earce mənəo yì nggyal ka dāng. Na ama, <<À bwaŋgsə Dauda nə aá lum, sè mim ngga, kə aá na à bwaŋgsəam nēi ka. Mana ue dēm nə kumô bə domurəm na raka.>>

⁹ Twal a pwari mənəo aban ká dēmba ka, Sawul tsək məsəi arə Dauda nə mbali andə nusəban.

¹⁰ Ban fana ka, bangŋo mēbike pūr nəban Bakuli, sè sulə amúr Sawul nə rəcandəa. Sə kútí a pəkkiagir kəla mēbanggya aba bala male, sè Dauda na aban wal jerang male kəla mana pəkkiyi pwari-pwari ka. Sawul ka ndanə nzo male a bui.

¹¹ Sawul pakdenyicau a bumi ama, <<Mə nə tēm Dauda nə nzo, mə nə laptəi arə bum-sheeran,>> pələa túr nzo arə Dauda. Səama Dauda vwaki, api wi kusə bari.

¹² Sawul banggi Dauda, acemənana Yahweh na atə Dauda, sè Yahweh ka nyìngŋənə Sawul.†

¹³ Acemani ka, Sawul pusə Dauda arə came a badəmbi, sè tsəi pələ mə'sàrəban amúr amə'lwa á-mwashat. Sə Dauda gingnə amə'lwa arə amunəo.

¹⁴ Dauda kum lidəmba aba koya gír mənəna pəkkiyi ka, acemənana Yahweh na atè.

* 18:1 18:1 Balli aba: 1Sam 20:17; Nggur 13:6. † 18:12 18:12 Balli aba: 1Sam 16:18.

¹⁵ Lang Sawul sèni ama Dauda kə kum lidəmba kərkér ka, bangciu pàkki wi arəi kərkér.

¹⁶ Səama Isərayila andə abwana mala Yahuda kat earce Dauda, acemənana yì nda mənana kə cambia wia a dəmba sə kə gingnəia ace pur ká lwa andə nyare ka.

Dauda al Mikal

¹⁷ Pələa Sawul banggi Dauda ama, <<Səni, boarnsarilem, Merap nia ka. Ən nggə earce nəma mə nə po wi wu ali;‡ kə gír mana ən earkiyice nə we ka, nda mana ama wu dum nə məsəkang-kangja acem, sə wu lwa-lwa mala Yahweh.>> Sawul bang anggo acemənana nana a babumi ama, <<Pà mə nə wal-lú Dauda nə nggearam dāng. Bè bù amə'Filisti pàk mənə!>>

¹⁸ Sə Dauda banggi Sawul ama, <<Mə nda yana? Ayana nda ka abəla mem ko nggurkwar mala tárrám a Isərayila, mənana mə nə duk nkil murəm ngga?>>

¹⁹ Lang pwari pànggə́nà mənana à nè pa Merap, boarnsarile Sawul aban Dauda ace mənana bə ali ka, Sawul twal boarnsarile pè Adəriyel bwa Mehola.

²⁰ Adyan ngga, Mikal boarnsarile Sawul kə earce Dauda. Lang à banggi Sawul cə ka, banboari wi.

²¹ Sawul pàk dənycəu ama, <<Mə nə pè Dauda boarnsarilem Mikal, ace mənana bə duk gbəli a baní, sə bə bù amə'Filisti pələa arəi ka.>> Nda Sawul banggi Dauda ama, <<Adyan ngga, a ndanə bəria dəmbu mala duk nkilam.>>

²² Pələa Sawul ne amətúró male ama, <<Wu banggi Dauda aba səmbərəa ama, <Səni, Murəm ngga banboari wi arəò, sə amətúró male kat ka, à kə earceo. Adyan ngga, duk nkil murəm.> >>

²³ Sə amətúró mala Sawul wario à kya ne Dauda amənia yì acəu ka aba səmbərəa. Dauda banggia wia ama, <<Wu kə səni ama gír məkyauwe na bə bwa duk nkil murəm le? Mim ngga, mə nda mətər, sə abwe kə twalam nə gulo dāng!>>

²⁴ Sə amətúró mala Sawul nyare, à yì ne Sawul cau mənana Dauda bang ngga.

²⁵ Pələa Sawul na ama, <<Wu banggi Dauda ama, <Murəm kə earce kə gəna dāng. Gír mana murəm earkiyice ka, nda nggú-bata amə'Filisti gbəman-mwashat, ace mənana bə duk mbweban akúni arə abi-məbura mala murəm.> >> Adyan ngga, Sawul kə twali ama nə gandə wal-lú Dauda nə bù amə'Filisti.

²⁶ Lang amətúró mala Sawul banggi Dauda amənia yì acəu ka, banboari wi, sə ear ama nə duk nkil murəm. Sə kaniama pwari mənana à tsəkí Dauda nə yia bik ka,

²⁷ Dauda lo wario, atārəia andə aburana male, sə à kya wal-lú amə'Filisti gbəman-bari. Dauda yinə aggú-batea, sə yì pè murəm, kəla mana làkkì malea pàk ka, ace mənana nə duk bura boarnsarile murəm ngga. Pələa Sawul twal boarnsarile, yì Mikal, pè Dauda bə duk māmí.

²⁸ Lang Sawul səni sə sələ ama Yahweh na atə Dauda, sə dəm ngga boarnsarile Mikal earce Dauda ka,

²⁹ bangciu mənana Sawul ndanəi arə Dauda ka, yì gul kəm kpəm; sə twal a pwari mənə ka, pələ bibura mala Dauda abalə anonggio kat.

³⁰ Sə amə'sàrəban mala amə'lwa mala amə'Filisti camarə pur lwa arə Isərayila; sə a koya munəo ka, Dauda kum lidəmba kúti acili aməgulo mala amə'lwa mala Sawul kat. Sə mənə ka, tsəa lullə Dauda zəkí.

19

Sawul bariki nə wal-lú Dauda

‡ 18:17 18:17 Balli aba: 1Sam 17:25.

¹ Pələa Sawul banggi muna-bwabura male Jonatan andə amətúró male kat, ama bəə wal-lú Dauda. *Səama Jonatan ngga kə earce Dauda kərkər.

² Sə Jonatan ne Dauda ama, <<Tárrám Sawul kə alte nə wal-luio. Acemani ka, ida tsəkiro liwi nə dəmbari. Alta ban səmbərəa, do a banì.

³ Mə nə puro, sə mə nə cam a nkanggari tárrám a patal, a ban mənana a nda kam ngga. Mə nə banggi tárrám cau amuro. Sə cau mənana kat ən ok ka, mə nə banggo.>>

⁴ Nda Jonatan ne tárrí cau məboarne amúr Dauda ka. Banggi wi ama, <<Bə murəm bəkəa pàkki guro male Dauda caubikea dāng, acemənana pàkkô caubikea dāng. A kún mani ka, agir mənana peə ka à yinanə məboarne a bano.

⁵ Twal yiləmi a kún bui lang wal-lú bwa'Filisti, sə Yahweh pè Isərayila kat nggea limurəm ngga. We nə nggearəo ka a səni sə banboaro. Palang sə awu nə pàk caubikea arə nkila mala mə'kunpwasəa, nə wal-lú Dauda mənana pàkkô kə məbane raka?>>

⁶ Pələa Sawul kwakikiri arə cau mala Jonatan, sə kángir ama, <<Mbak-kàngkàng Yahweh nakam ngga, à pà nə wal-lú Dauda dāng.>>

⁷ Nda Jonatan tunə Dauda sə ne wi acau mənía kat ka. Pələa Jonatan yinə Dauda aban Sawul, sə Dauda lidəmba nə pàkkí Sawul túró kəla mənana a dəmbe ka.

⁸ Munəo lo dām anre ka amə'Filisti andə amə'Isərayila. Sə Dauda puro oa munəo arə amə'Filisti, sə walia nə nggea walban, gandəa amə'Filisti banggi wi.

⁹ Pələa bə bangjo məbike† pùr nəban Yahweh sə sulə amúr Sawul. Sawul naban dumnədo a bala male nə nzo male a bui, sə Dauda ka ndaban wal jerang.

¹⁰ Pələa Sawul bəriki ama nə tēm Dauda nə nzo, nə laptəi arə bumkurəm, səama Dauda vwaki, sə putəli bādəm Sawul, sə nzo wario kya tēm bumkurəm. Nə du mala pwari mənəo ka, Dauda bangja auwa.

¹¹ Sawul tasə amə'na-túrbân a bala mala Dauda ace mənana bəə tsəkməsəia arəi, sə bəə wal-lui nə dəmbari. Pələa Mikal mālá Dauda, banggi wi ama, <<Bə a bangja a amsə yiləmo nə dù man raka, liwi ka, à nə wal-luio!>>

¹² Nda Mikal sulə Dauda a nzali nəban məsəkurəm, pələa bangja o auwa.

¹³ Pələa Mikal twal bənzál,‡ sə nongsəi amúr kpamgbang-nongjo. Sə tsəki wi gír-loasəmúru mala nyang mbul a ban bəmuri, sə kumsəi wi nggubyaui.

¹⁴ Lang Sawul tasə amə'na-túrbân bəə kya bwal Dauda ka, Mikal nea wia ama, <<Dauda pà jam dāng.>>

¹⁵ Pələa Sawul nyesə amə'na-túrbân ama bəə kya sən Dauda nə nggearəia. Banggia wia ama, <<Wu twali wu yinəam nəi amúr kpamgbang-nongjo male, ace mənana mə wal-lui ka.>>

¹⁶ Lang amə'na-túrbân wari ka, à kum bənzál na aban nongjo amúr kpamgbang-nongjo andə gír-loasəmúru mala nyang mbul a ban bəmuri.

¹⁷ Sawul banggi Mikal ama, <<Palang sə a swarkiam anggo, sə a nying biam-məbura bangja o?>> Mikal eari wi ama, <<Dauda banggam ama bən bwali wi puri bala raka, nə wal-luem.>>

¹⁸ Lang Dauda bangjəna sə auna ka, wari aban Samuyila a Rama, sə ne wi gír mənana kat Sawul pàkki wi ka. Pələa yì andə Samuyila o, sə à kya do a Nayot.§

¹⁹ Cau yiu aban Sawul ama, <<Səni, Dauda na a Nayot a Rama.>>

²⁰ Nda Sawul tasə amə'na-túrbân bə à kya bwal Dauda. Səama lang à wari ka, à kya kum nggəsan mala aməbangnəa aban nakiacau bangnəa, sə Samuyila nakam aban came abanì kəla bwaməgule amúrià. Bangjo mala Bakuli sulə amúr amə'na-túrbân mala Sawul mənəo, sə à nacau bangnəa gbal.

* **19:1 19:1** Balli gbal aba kúre 18 mäsəi 1 mala maləmce man. † **19:9 19:9** bangjo məbike Səni gbal aba kúre 16 mäsəi 14 mala maləmce man. ‡ **19:13 19:13** bənzál ko <<nkúl bala>> § **19:18 19:18** Nayot ko muna-là mala aməbangnəa.

²¹ Lang à banggi Sawul gír mənana kum amə'na-túrbân male ka, nyare Sawul tasə abea amə'na-túrbân, sə yia gbal ka à nacaу bangnəa. Sawul tasə tàruia amə'na-túrbân dəm, sə yia gbal ka à kya kúti a nacaу bangnəa.

²² A masələate ka, Sawul lo nə nggearəi wari a Rama. Lang yi binghəna ban tūli-mùr mægule mənana a Seku ka, dīban ama, <<Samuyila andə Dauda na ke?>> À eari wi ama, <<À nda a Nayot, a Rama.>>

²³ Pələa Sawul wari a Nayot a Rama. Bangho mala Bakuli sulə amurí gbal; kə nacaу bangnəa sə kə gya aban ká she lang yina a Nayot a Rama ka.

²⁴ Yale swárki agir-nggūrəi, sə nacaу bangnəa abadəm Samuyila. Sawul nong gbərangtang aba pwari mənə kat andə dù mənə kat. Acemani ka, abwana dīban ama, <<Sawul gbal ka, nda abalə aməbangnəa le?>>

20

Dauda andə Jonatan

¹ Pələa Dauda banghə nying Nayot a Rama. Wari aban Jonatan sə dī ama, <<Mana ən pàk le? Ya caubikea na ən pa? A ya njar sə ən pàkki tárró caubikea mənana tsəa sə ndaban alte ama nə twal yiləmem ngga?>>

² Jonatan eari wi ama, <<Bakuli twalbani; a pà nə wù dāng! Tárrám kə banggam koya gír mənana nə pàk ka, ko mægule ko məkyauwe. Sə palang sə tárrám nə səmbərəəm cau mənə ka? Mənə yi cau ka, pa anggo dāng.>>

³ Sə Dauda na ama: <<Məsətacau ən kánbo, Tárró sələna ama, ən kuməna earmúrú a bano, acemani ka pà nə banggo cê dāng, acemənana bə kəa lulbumo raka. Səama ən nggə banggo, mbak-kàngkàng Yahweh nakam, sə a nda nəyiləmu ka, twalkusəu mwashat na anrem sənə lú!>>

⁴ Jonatan ne Dauda ama, <<Gír mənana a banggam ngga, mə nə pàkkô wi>>

⁵ Dauda banggi wi ama, <<Liwi ka lamsan mala *Bəsa Zongho na, sə dumənam púp mə nə do aban ligirlina atə murəm a kpmangbang-lí male; səama ən nggə earce nəma wu nyem mə kya səmbərə a patal, twal ado aban ká pwarikpəra mala tàruia nongho.

⁶ Bə tárró dīban amuram ngga, awu nə banggi wi ama, <Dauda zəm njar abanam tsuk-tsuk ama mə dēki nə banghə nə ká a nggea-là male a Betalami, acemənana pà gír'nkila mala koya pələa na kam ace amə'balə malea puppup.>

⁷ Bə bang ama, <Məboarne na> ka, ləmdə ama guro mo pà aba ká-məbane dāng. Səama bə bumi lul kərkər ka, sələ ama shamna nə pàkkam məbane.

⁸ Ace mani ka, awu nə ləmdəam, mim guro mò, pəməboarne, acemənana a yina nēi aba kùrcau nə we abadəm Yahweh. Bə mə ndanə caubikea amuram ngga, we nə nggearəo ka wal-luim, kəa kyan nə mim aban tárró dāng.>>

⁹ Jonatan ne wi ama, <<Bə Bakuli twalbani! Bə ən sələ ama tárrám shamna nə wal-luio ka, pà mə nə banggo re?>>

¹⁰ Osso Dauda dī Jonatan ama, <<Yana nə banggam, bə tárró nyesəo cau nə bumlulla ka?>>

¹¹ Jonatan banggi Dauda ama, <<Yiu bə səm o a patal.>>

Lang à warina a patal ka,

¹² Jonatan banggi Dauda ama, <<Yahweh Bakuli mala Isərayila nə duk mə'nakún mem. Liwi nə bu-pwari kəla man ko liawo ka, mə nə nacaу nə tárrám ace sùrə mana nda dēnyicau male amuro. Bə tárrám ngga ndanə babum mala ləmdəo earmúrú ka, mə nə túrbān nə cau bəa banggo.

* 20:5 20:5 Səni aba: Bal 10:10; 28:11.

¹³ Sə bə tárrám nanə babum mala pakko məbane ka, bə Yahweh bashiam, yì mənana bə ən banggo cè, sə ən tasəo a o aba dorəpwala raka. Bə Yahweh pa atò kəla mənana pà atà tárrám ngga.

¹⁴ Ado mənana mə ndanə yiləmu piu ka, ləmdəam pəməboarne aba earcearəu mala Yahweh; sə bə ən wú ka,

¹⁵ a pà wunə tamsə ləmdəi bala mem mənia yì pəməboarne ka dāng tətək; awo, ko anzəm mənana Yahweh twalnata abio-məbura kàng a banza ka, bə lidəmba.>>

¹⁶ Nda Jonatan kùrcəu nə bala mala Dauda, sə bang ama, <<Bə Yahweh sulə bashi male amur abiu-məbura mala Dauda.>>

¹⁷ Jonatan nyare kùrcəu dəm nə Dauda atəcau mala earcearəu mənana ndanəi arəi ka. Yale Jonatan earce Dauda kəla mənana earce yiləmi ka.

¹⁸ Jonatan ne wi ama, <<Liwi ka nda lamsan mala Bəsa Zongho; à nə alto sə à pà nə səno dāng, acemənana bunə mô ka nə nong atərəi.

¹⁹ Liawo ka, awu nə nyar akaurəa awu nə yiu a ban mənana a səmbərə kam, a pwari mənana gír mənia kat ka tite nəi ka. Awu nə səmbərə a nkanggari tali Ezel.†

²⁰ Mə nə túr amundi tărú a ban talí, kəla bə gír na ən nggə earce tè ka.

²¹ Pələa mə nə túr muna bə kya alamta amundini. Bə ən banggi wi ama, <Səni, amundini na kana atà buo man ngga, pwanía, sə wu nyare wu yiu> ka, ndaban ləmdə ama awu nə auwa, sə kəgír məbane pà nə peo dāng, mbak-kàngkàng Yahweh nakam ngga.

²² Səama bə ən banggi muna ama, <Səni, amundini ndako a dəmba nə we> ka, lo o. Məno ka ndaban ləmdə ama Yahweh tasənato wu o.

²³ Amúr cau mənana səm bangji sənə we ka, Yahweh nda mə'nakún anre səm tətək.>>

²⁴ Nda Dauda səmbərə a patal ka. Lang lamsan mala Bəsa Zongho yina ka, murəm yi dumnədo ace ligirlina.

²⁵ Murəm do a bando male mənana dukiyi kam pwari-pwari ka, a ban mənana nda arə bumkurəm sə kə sən bəməsəarəia andə bando mala Jonatan ngga; sə Abna ka nda a bando male a nkanggari Murəm. Səama bando mala Dauda ka, kəbwa pà kàm dāng.

²⁶ Kat andə amani ka, Sawul na kə cau a pwari məno dāng, acemənana pək dənyicəu ama, <<Earka bə gír kumənanə mənana tsəngəhəna Dauda nda aba beami ka, bafo nda aba beami.>>

²⁷ Səama lang ban fana, a bəria nongho mala lamsan mala Bəsa Zongho ka, bando mala Dauda ka ndakam piu atərəi. Sə Sawul dī muna-bwabura male Jonatan ama, <<Mana tsəa sə muna-bwabura mala Jeshi yiu a ligirlina yilung andə yalung dāng?>>

²⁸ Jonatan earí Sawul ama, <<Dauda zəmbam tsuk-tsuk ama mə pe wi njar nə ká Betalami.

²⁹ Banggam ama, <Earām mə kyane, acemənana amə'bala ma'səm ndanə pà gír'nkila a nggea-là ma'səm, sə mə'eambəam buaki arəəm ama mə kyane. Adyan ngga, bə ən kuməna earmúru a bano ka, nyem mə kyane, ace mənana mə kya sən amə'eambəam ngga.> Mənia ka, nda gír mənana tsəa sə Dauda yiu a ligirlina mala murəm raka.>>

³⁰ Bum Sawul lul arə Jonatan, sə ne wi ama, <<We muna mala mā-bwena sə mā-gandəban! Ən sələ mbak ama a twalna pù'atà muna-bwabura mala Jeshi, ace pè nggó andə bamuro kəsəkya re?

³¹ Bə muna-bwabura mala Jeshi lidəmba nədo nəyiləmu a banza ka, a pà wunə duk murəm ko awu nə yálmúr kə domurəm dāng. Ado ka, tasə aburana bəa kya yinəam nəi. Acemənana duməna púp à nə wal-lui!>>

³² Jonatan nyesəi tárrí cau ama, <<Man tsəa sə à nə wal-lui? Mana pək le?>>

† 20:19 20:19 a nkanggari tali Ezel ko <<a ban mənana à ramba atali ka.>>

³³ Pələa Sawul tūr nzo arə Jonatan ama nə təmi. Nda Jonatan sələa ama bafo tárri shamna bumi ama nə wal-lú Dauda ka.

³⁴ Jonatan loapi ban ligirlina nə bumlulla. Li gírlina a baria pwari mala lamsan mala Bəsa Zongno mənəo dāng, acemənana bumikidiki ace gír kəsəkyə mənana tárri pək arə Dauda ka.

³⁵ Nə dəmbəri ka, Jonatan puro andə muna atè, sə à o patal ace je male andə Dauda.

³⁶ Banggi muna ama, <<Bangja, kya alta amundi mənana ən túriá ka.>> Lang muna bangja nə ká ka, Jonatan tūr bə mudi a damba nə mune.

³⁷ Lang muna bingjəna ban mənana Jonatan tūr mudi sə mudi kpa kam ngga, Jonatan loasə gí ne muna ama, <<Mundini pà a damba a badəmbo re?>>

³⁸ Jonatan loasə gí banggi muna ama, <<Farəo! Kya akaurəa! Kəa cam dāng!>> Muna mala Jonatan tārki amundini, sə nyar aban mətala-bala male.

³⁹ (Səama muna sūrə kə cau amur gír mənəia ka dāng. Kə Jonatan andə Dauda na à sūrə gír mana kə u ka.)

⁴⁰ Pələa Jonatan pè muna nta andə amundi male, sə ne wi ama, <<Kyane, nyesə agir mənəia ka a là.>>

⁴¹ Anzəm mənana mune umna ka, Dauda puri ban mənana səmbərə kam a nkənggari ban ramba mala atali ka, kündə nə bəməsəi a nzali, sə timuri kusə tərú. Pələa à kūr rəarəia zəp, sə à bua. Bua mala Dauda kúti mala Jonatan.

⁴² Jonatan banggi Dauda ama, <<O aba dərəpwala, acemənana səm kəm ngga, səm kánağir aba lullə Yahweh ama, <Yahweh nə duk mə'nakún anrem sənə we, sə anre ka amuna səm andə amə'kà səm.>> Pələa Dauda lo o, sə Jonatan nyar a là.

21

Dauda andə bəredi məfele

¹ Pələa Dauda wari aban Ahimale pəris mənana ndanədo a Nop ka. Ahimale pur nə rəbəla ace kum Dauda, sə di ama, <<Mana tsəa sə a nda nəmurəo, sə kəbwa pà atò dāng?>>

² Sə Dauda eari Ahimale, pəris ama, <<Murəm tasəam ace tūrô mənana ama mə pak ka, sə nam ama, <Kəbwa bə kəa sələce kə gír amur tūrô mənana ən tasəo ace, sə ən no wu pak ka dāng. Alaggana mem ngga, ən bangjənia wia ban mənana bəà kyan kəm ngga.>

³ Ado ka, mana à ndanəi a buo? Pam agbatali bəredi tongno, ko gír mənana kat a ndanəi ka.>>

⁴ Pələa pəris pè Dauda eare ama, <<Ən panə bəredi mənana nda ace koyan ngga dāng, shekə bəredi mənana nda ace Bakuli* ka. Mə nə gandə po, bə alaggana mô nong nə amaməna adyan-tù raka.>>

⁵ Dauda eari pəris ama, <<Aba məsəcau, à tamsə səm arə amaməna, abalə anongno tərú mənəia ka, kəla mənana səm pakkiyi ka. A koya pwari sə ən pur ka, alaggana mem kə pəndəki rəia nə amaməna dāng, ko bə twalbəri ma'səm ngga, məfele na raka. Sə mənəia yalung mənana twalbəri ma'səm ngga, mala tūrô məfele na ka, à pà nə pəndəki rəia dāng!>>

⁶ Nda pəris pe wi bəredi məfele ka, acemənana kə bə bəredi pà kəm aban dāng, shekə bəredi mala Badəm Yahweh,† mənana à pusəi a badəm Yahweh, a pwari mənana à twali sə à nggadi nə bəredi mənana bəsa na arəi ka.

⁷ Bə bəwabura abalə aguro mala Sawul na kam a banəi a mənəo yì pwari ka; à kasəkuni abadəm Yahweh. Lùlləi nda Dowe bəwa'Edom. Nda mūr ayəlgír mala Sawul.

* **21:4 21:4** bəredi mənana nda ace Bakuli ko <<bəredi məfele>> † **21:6 21:6** bəredi mala Badəm Yahweh Səni aba: Pəris 24:8,9.

⁸ Dauda banggi Ahimale ama, <<A ndanə nzo ko nggeabyau kani a buo le? Ən yinə nggeabyau mem ko bə kə girbura mem dang, acemənana túrô mənana murəm túrām bən pe ka, kə earce ama bəà pè tsuk-tsuk.>>

⁹ Pələa pəris ear ama, <<Nggeabyau mala Golaya bwa'Filisti mana a wal-luí a Bangnaban Ela ka, ndakani; à marəki nə nggurbyau sə à tsəi anzəm efot. Bə a kə earce ka, twali, acemənana bə kə nggeabyau pa akani dang shekə mənə.>> Sə Dauda bang ama, <<Kə bə pa kəla yì dang, pami.>>

Dauda bangña o a Gat

¹⁰ Pələa Dauda lo, banggi ban Sawul a mənə yi pwari ka. O aban Akish murəm Gat.

¹¹ Amə'túró mala Akish ne wi ama, <<Mənia ka nda Dauda, murəm mala nzalinì re? Yì nda bwa mənana à †tu'nggyal nə akiarəia aba nggwam, à kə na ama:

<<Sawul walna á-á male,

sə Dauda walna á-á lum male ka re?>>

¹² Sə Dauda tsək acau mənə ka a babumi, sə bangciu bwali kərkər arə Akish, murəm Gat.

¹³ Nggađi beali abadəmbia, sə acemənana nda a babuia ka, bosəki rəi kəla məmúrpələa, kə cangi rə akún bankutio, sə nying ntāra kúni kə solə a mbotakuni.

¹⁴ Pələa Akish ne amə'túró male ama, <<Wu səni, bwabure ka banggina! Mana tsəa sə wu yinəi abanam?

¹⁵ Ən dwanyi aməbanggya sə wu yinəam nə mənə yì bwa ka bə kə pakki agir kəla məbanggya abadəmbam le? Duməna púp ama mənə yì bwa ka nə yiu a bala mem le?>>

22

Dauda o a Adulam andə Mizpa

¹ Pələa Dauda nying Gat, sə bangña o a npu mala Adullam. Lang amə'eambi andə amə'bala mala tárrí kat ok cə ka, à wari kano a baní.

² Abwana mana kat à nda abata parban, ko nə tangna amúrià, ko amana bumia pwəsə raka, à wario, à ram rəia a baní, sə duk mə'sàrəban amúrià. Ndanə aburana kəla gbəman-ine atè.

³ Sə Dauda loapi ban mənə ka, o a Mizpa a nzali Mowap. Akano ka, banggi murəm Mowap ama, <<Ida, earām bə ən nying tárrám andə nggem bəà duk kani atò, she bən súrənà rə gir mənana Bakuli nə pa acem ngga.>>

⁴ Nda Dauda nyia à do atà murəm mala Mowap ka; à do atè arə apwari mənana kat Dauda na aban səmbərə a ban-məcandəe ka.

⁵ Pələa məbangnəa mala Bakuli, mana à tunəki ama Gad ka, banggi Dauda ama, <<Kə duk kani a ban-məcandəe dang. Lo o aba nzali Yahuda.>> Nda Dauda nying banì, sə o a ndə-nggun a Heret ka.

Sawul wal-lú apəris a Nop

⁶ Adyan ngga, Sawul yì ok ama, ban mənana Dauda andə abwana male na kam ngga, à kuməni. A pwari mənə ka Sawul na aban dumnədo, nə nkongño a bui, a tər nggun zāmbə, amur bə mgbangban a Gibiya, atārəia andə aməgulo male kat, aban came a nkanggari.

⁷ Pələa Sawul banggia wia ama, <<Wu kwakikir wun, wun aburana mala Benjami! Wu kə səni kəla muna-bwabura mala Jeshi nə pè koyan atà wun ngga ababan-rya andə ababan mala anggun-anap le? Wu kə səni kəla nə tsək wun kat, wun nə duk amədəmba mala abwana á-pas andə amədəmba mala abwana gbəman-pas le?

⁸ Mənia ka, nda gir mənana tsəa sə wu kpapikunarə wun amuram ngga re? Ko kə bwa mwashat banggam, lang muna-bwabura mem kurkunarəia andə muna-bwabura mala Jeshi ka dāng. Yale kə bwa pà kām atà wun mana kə dənyinə mim, ko nə banggam ama, muna-bwabura mem soakita məturo mem bə kùmsə arəàm, amur njar, kəla mana kə pàk yalung ngga dāng.>>

⁹ Pələa Dowe, bwa'Edom, mana nda aban came atà aməgulo mala Sawul ka, bang ama: <<Ən sən muna-bwabura mala Jeshi, yiu aban Ahimale, muna-bwabura mala Ahitup mana a Nop ka.

¹⁰ Pələa Ahimale dī Yahweh ace sūrə gir mənana Dauda nə pàk ka; dəm ngga pè wi gırlina, andə nggeabyau mala Golaya, bwa'Filisti.>>

¹¹ Pələa murəm túrbān bəà tunə pəris Ahimale, muna-bwabura mala Ahitup, andə aburana mənana kat aməbala male na, sə à nda ka apəris a Nop ka. Sə yia kat ka, à yiu aban murəm.

¹² Pələa Sawul bang ama, <<Kwakikiro ado, we muna-bwabura mala Ahitup.>> Pələa yì ka, pa eare ma, <<E, bwaməgule mem.>>

¹³ Sawul banggi wi ama, <<Palang sə wu kpapikunarə wun amuram, we, wunə mənə yì muna-bwabura mala Jeshi ka. A pe wi gırlina andə nggeabyau, sə a dī 'Bakuli acei, mənana tsəa longjəna arəàm ace kùmsəâm, kəla mənə kə pàk yalung ngga?>>

¹⁴ Pələa Ahimale pe murəm eare ama, <<Yana atà amətúró mô kat, mənana ndanə məsəcau kəla Dauda, mana nda nkil murəm, sə nda bwaməgule amur amə'yáltò, sə à kə twali nə gulo a bala mò ka?

¹⁵ Sə mənə yì pwari ka, nda pwari mana ən tita dī 'Bakuli acei ka le? Awo, bə murəm bəkəa tsəki guro male cau arəi ko arə kə bwa atà aməbala mala tárrí dāng. Mim guro mò ka, ən sūrə kəgir amur mənia yì gir kat ka dāng, ko bəti.>>

¹⁶ Sə murəm ngga, bang ama, <<Duməna púp, awu nə wǔ, we Ahimale, andə aməbala mala tárró kat!>>

¹⁷ Osso murəm banggi amə'yáltè mana à cam a nkanggari ka, ama, <<Wu pələ rə wun, wu wal-luia, yia apəris mala Yahweh, acemənana yia gbal ka, buia na atà Dauda! À sələna ama, kə bang nə bangja, sə à banggam dāng.>> Səama, amətúró mala murəm ear ama, à nə loasə buia, à nə wal apəris mala Yahweh dāng.

¹⁸ Pələa murəm banggi Dowe ama, <<Pələ rəo, wal apəris.>> Nda Dowe, bwa'Edom, pələa sə wal apəris. Wal-lú aburana lumi-tongno-nong-tàrú-bwamdə-tongno (85), mana à oasə efot mala nggubyaui linən arəia ka.

¹⁹ Dəm ngga Sawul wal-lú abwana mənana à ndanədo a Nop, nggea-là mala apəris ka, nə kún nggeabyau: aburana andə amaməna, amuna andə abangna-muna, andə andá, andə amədambəriso, andə anzur andə ambul; yia kat ka, wal-luia nə kún nggeabyau.

²⁰ Səama, mwashat atà amuna-burana mala Ahimale, muna-bwabura mala Ahitup mana à tunəki ama Abiyata ka, bangja auwa, o atà Dauda.

²¹ Sə Abiyata kya banggi Dauda ama, Sawul walna-lú apəris mala Yahweh.

²² Pələa Dauda banggi Abiyata ama, <<Lang ən sən Dowe, bwa'Edom, a mənə yì ban a pwari mənə ka, ən sələna nəma mbak-kàngkàng, nə nggá ne Sawul. Ado ka, mə nda ən tsəa, sə à wal-lú abwana kat a bala mala tárró ka.

²³ Duk kani atəm; cə bangciu pàkkò dāng. Bwa mənana kə earce ama nə wal-luio ka, ndaban bəriki nə wal-luəm gbal. We ka, awu nə kum auwa abanam.>>

23

Dauda amsə nggea-là Keyila

¹ Abwana banggi Dauda ama, <<Səni, amə'Filisti naban munəo arə nggea-là Keyila,* sə à ndaban iu məssa arə akatəra.>>

² Nda Dauda di Yahweh ama, <<Mə kya munə arə amə'Filisti le?>> Sə Yahweh ne Dauda ama, <<Kyane, wal amə'Filisti, sə wu amsə Keyila.>>

³ Səama aburana mala Dauda ne wi ama, <<Səni, akani aba Yahuda ka, səm nda aba bangciu. Girmī nə bikipa bə səm o a Keyila nə munəo arə amə'lwa mala amə'Filisti ka!>>

⁴ Pələa Dauda nyar dəm alta nê mala Yahweh amúr cê. Sə Yahweh nyare banggi Dauda ama, <<Lo, kya a Keyila, acemənana Mə nə túr amə'Filisti a babuo.>>

⁵ Nda Dauda andə aburana male wari a Keyila, sə à munə-munəo andə amə'Filisti. Dauda wal amə'Filisti nə walban mēgule, sə à pwan agirkusəu malea. Anggo sə Dauda amsə abwana mana à ndanədo a Keyila ka.

⁶ (Adyan ngga Abiyata muna-bwabura mala Ahimale ka banghəna yina aban Dauda a Keyila; yina nə efot a bui.)

⁷ Abwana banggi Sawul ama Dauda yina a Keyila. Pələa Sawul na ama, <<Bakuli túrni a babuam; acemənana kasənakun bamúri nə kutio male a nggea-là mənana ndanə akúnla mana à peə nə agara-bolo ka.>>

⁸ Acemani ka, Sawul tunə amə'lwa male kat, sə banggia wia ama, bəà kya a Keyila, bəà gumbəli Dauda andə aburana male.

⁹ Lang Dauda ok ama Sawul naban kanì məbike arəi ka, ne Abiyata pəris ama, <<Yinə efot kani!>>

¹⁰ Pələa Dauda pakhiwi ama, <<We Yahweh, Bakuli mala Isərayila, mim guro mò ka, ən onghəna ama mbak-kàngkàng Sawul naban alte nə yiu a Keyila ace kidiki nggea-lê, atəcau mem.

¹¹ Abwana mala Keyila nə túrām a babui le? Sawul nə yiu kəla mana mim guro mò ok ka le? We Yahweh Bakuli mala Isərayila, ida banggam mim guro mò!>> Pələa Yahweh pe wi eare ama, <<Sawul nə yiu.>>

¹² Dauda di Yahweh ama, <<Abwana mala Keyila nə túrām sənə aburana mem a babù Sawul le?>> Pələa Yahweh eari wi ama, <<À nə túr wun a babui.>>

¹³ Nda Dauda andə aburana male mənana lakkì malea na kəla gbəman-tongno-nong-mwashat (600) ka, à lo sə à nying Keyila; à gali arə abān mənana kat à gandə wari kam ngga. Lang à banggi Sawul ama Dauda banghəna nyinghəna Keyila ka, tamsə ká male abani.

¹⁴ Dauda do abalə ampù a babondo, sə ueo aba nzali múr ankono a babondo Zif.† Sawul camarə alta Dauda koya pwari, sə Bakuli ka, túr Dauda a babui dāng.

Sawul pərta Dauda

¹⁵ Lang Dauda na a Horesh a babondo Zif ka, ok ama Sawul purna ace alte nə twal yiləmi.

¹⁶ Sə Jonatan muna-bwabura mala Sawul lo wari aban Dauda a Horesh, sə bakbabum Dauda bə kum rəcandəa nəban Bakuli.‡

¹⁷ Banggi wi ama, <<Bə bangciu bəkəa pakko dāng! Acemənana bù tárrám Sawul pà nə kumo dāng. Awu nə yálmúr Isərayila, sə mə nə duk məkwađito. ŠKo tárrám Sawul nənggearəi ka, sələna mənəia ka.>>

¹⁸ Sə yia mənəia bari ka, à kùrcəu abadəm Yahweh; Dauda ueo a Horesh, sə Jonatan o a là.

¹⁹ Pələa *amə'Zif wari aban Sawul a Gibiya sə à ne wi ama, <<Dauda pà aban səmbərəa abalə səm aba mpù a Horesh, a mgbangban mala Hakila nə njar-kunmur mala Jeshimon re?

* 23:1 23:1 Balli gbal aba: Jes 15:44. † 23:14 23:14 Balli gbal aba: Jes 15:24. ‡ 23:16 23:16 Səni gbal aba: 1Sam 30:6. § 23:17 23:17 Balli gbal aba: 1Sam 24:20. * 23:19 23:19 Səni gbal aba: 1Sam 26:1.

²⁰ Adyan ngga, sulao yiu, we murəm. A pwari mənana kat a earce ka, sulao yiu, sə səm ngga, səm nə pàk gír mənana səm nə pàk ka, səm nə tasəi a babuo.>>

²¹ Sawul nyesəia wia cau ama, <<Bè Yahweh tsəka wun bù, acemənana wu ləmdə̀nəm pəməboarne.

²² Ida, wu kyane, wu bəltacê pepè. Wu sùrə, sə wu sən ban mənana kə wari kam ngga, andə yana səni abanì, acemana à banghə̀nəm ama yì ka, məkutan na kərkər.

²³ Wu səni, sə wu sùrə abân-səmbərəa mənana kat kə səmbərə kam ngga; sə wu nyar abanam nə məsərə cau. Pələa mə nə ká sənəa wun. Bè nda aba bu-nzali man ngga, mə nə bəlkusəi abalə anggurkwar mala Yahuda kat.>>

²⁴ Nda abwana mənə lo, sə à aki Sawul dəmba aban ká a Zif ka. Adyan ngga, Dauda andə aburana male na a babondo Mawon, a bawanban nə njar-kunmur mala Jeshimon.

²⁵ Sawul andə aburana male wari a alta Dauda. Sə lang Dauda okce ka, bunno wari a ban mbisong, sə kya do a babondo Mawon. Lang Sawul ok anggo ka, wari a babondo Mawon ace pərta Dauda.

²⁶ Sawul wari a bui mwashat mala nkono mana Dauda nakam ngga, sə Dauda andə aburana male ka, à nda a bè bui mala nkonoe. Dauda na aban farəi nə apì Sawul, acemənana Sawul andə aburana male ka, à ndaban bəriki à nə gumbəli Dauda andə aburana male, ace mənana à nə bwalia ka.

²⁷ Səama bè mən'a-túrbân yiu aban Sawul ama, <<Yiu akaurəa, acemənana amə'Filisti warina nə munəo arə abwana aba nzali ma'səm!>>

²⁸ Nda Sawul nying pərta Dauda, sə nyare o aban munəo arə amə'Filisti ka. Acemani ka, à tunə ban mənə ama Sela Hamalekot.†

²⁹ Pələa Dauda loapi ban mənə ka, sə o kya do abalə ampù a Engedi.

24

Dauda binə twal yiləmi Sawul

¹ Lang Sawul nyàrə̀nì pərta amə'Filisti a munəo ka, abwana banggi wi ama, <<Səni, Dauda na a babondo Engedi.>>

² Pələa Sawul twal aburana á-tàrú mənana tarkia aba Isərayila kat ka, sə o andə aburana male aban alta Dauda tù a ban atali mala ambul bondo.

³ Amur njar ka, yiu a ban adomwan mala anzur, sə abanì ka, bè gumi-ba'tali nakam. Sawul kuti abaləi ace mənana nə nonghəo ace usələ auləa* ka. Sə a babaləu mala mənə yì gumi-ba'tali ka, Dauda andə aburana male na kam aban səmbərəa.

⁴ Sə aburana mala Dauda ne wi ama, <<Səni, man ngga nda pwari mənana Yahweh banggo ama, <Mə nə tasə bio-məbura a babuo, sə awu nə pàkki wi gír mana a səni nda boarô ka.>> Pələa Dauda lo eamdikiban sə kasə kún nggea-daura mala Sawul.

⁵ Nənzəmò ka, babum Dauda tülì, acemənana kasə kún nggea-daura mala Sawul ka.

⁶ Dauda banggi aburana male ama, <<Bè Yahweh twalbani bè mə nə pàkki bəwaməgule mem, mana Yahweh dārəi ka, mənəia yì gír, ama mə nə loasə buam arəi ka.>>

⁷ Anggo sə Dauda pwanbabum aburana male nə amənia yì acau ka, sə earia wia à lo arə Sawul nə munəo dāng. Pələa Sawul lo, purì gumi-ba'tali mənə, sə bwal njar o.

⁸ Anzəm mənə ka, Dauda lo sə purì gumi-ba'tali. Loasə gí tunə Sawul ama, <<Bəwaməgule mem, murəm!>> Lang Sawul pələ məsəi a nzəmi ka, Dauda bun amúr ankūnəi sə ti múrí a nzali.

† 23:28 23:28 Sela Hamalekot ka nda Mbisong mala Gauwa ko Àwá. <<kùmsə akusəi>> sə baləi ka nda <<doagung.>>

* 24:3 24:3 usələ auləa Ibəru bang ama ace

⁹ Dauda banggi Sawul ama, <<Palang sə a kə kwakikiro arə acau mala abwana ama, <Dauda naban alte nə pakkô məbane?>

¹⁰ A pwari mənía ka, a sənəni nə məsəo ama Yahweh tasəo yalung a babuam a gumi-ba'tali; abea abwana bang ama bèn wal-luio, səama ən nyio nəyiləmu. Ən bang nəma, <Pà mə nə loasə buam arə bwaməgule mem dāng, acemənana yì ka Yahweh dārəi.>

¹¹ Səni, tárrám, kún nggea-daure mô mana ən kasəi ka, ndya a buam ngga! Lang ən kasə kún nggea-daure mô ka, ən wal-luio dāng. Acemani ka, sələa sə bə kpako ama, ən pà aban kanì məbane ko mgbicau dāng. Kat andə amani ama ən pakko caubikea raka, a ndaban kùmsəām ace twal yiləmem.

¹² Bə Yahweh pək bashi anrem sənə we, sə bə Yahweh mbweo akúni aməbane mənana a pakkam ngga, səama mim ngga buam pà nə jeo nə məbane dāng.

¹³ Nda kəla cau pasələe mənana bara-bara ka ama, <Bealbikea kə pur nəban amə'bealbikea.> Səama mim ngga, buam pà nə jeo nə məbane dāng.

¹⁴ Arə yana sə murəm mala amə'Isərayila puro nə ká munəo? Ya bwa na a kə pərte? Atà luna nvwa! Atà nkungga!

¹⁵ Bə Yahweh duk məbashi sə bə kasəcau anrem sənə we. Bə Yahweh səngi bá cau mem sə bə bəlkunam, sə bə amsəam a babuo!>>

¹⁶ Lang Dauda mal ne Sawul acau man ngga, Sawul na ama, <<Gio nda man le, munem Dauda?>> Kara Sawul loasə gí bua.

¹⁷ Sə banggi Dauda ama, <<Cauboarna mô kútí mem, acemənana a pàngnə́nəm məboarne, kat andə amani ama ən pakko məbike ka.

¹⁸ A bangnəna gír məboarne mənana a pakkam a pwari mənía yalung ngga; Yahweh túrām a babuo, səama a wal-luim dāng.

¹⁹ Bə bwa kum bíməbura ka, nə nying bíməbura bə u jam le? Bə Yahweh mbweo akúni nə məboarne ace gír məboarne mənana a pakkam, a pwari man yalung ngga.

²⁰ Səni, adyan ngga ən sələna ama mbak-kàngkàng awu nə duk murəm, sə domurəm mala Isərayila ka, nə kum kusə came pepè a babuo.

²¹ Ado ka, kánbam aba lullə Yahweh ama a pà wu nə wal-lú amunem andə amə'kem dāng, sə a pà wu nə esəki lulləam a bala mala tárrám dāng.>>

²² Nda Dauda kánbì Sawul ka. Pələa Sawul nyare o a là, sə Dauda andə aburana male nyare à o a ban səmbərəa malea, a mpù.

25

Lú mala Samuyila

¹ Samuyila paklú sə Isərayila kat ramba abanbwaná, à pak-bumkidíkea acei, sə à tsəi a bala male a Rama. Pələa Dauda lo wari a babondo Paran.*

Dauda andə Nabal sə Abigiyel

² Bə bwabura nakam a Mawon mənana nggaliki male na a Kamel ka; bwabure ka məgəna na kərkar. Ndanə anzur á-tàrú andə ambul á-mwashat. A bàkú mənə ka ndaban mwa nyang anzur male a Kamel.

³ Lullə bwabure nda Nabal, sə lullə māmí nda Abigiyel. Mənía yì bwama ka kwaro sə boarnsari; sə bwabure ka mə'lullô na sə mə'bealbana na. Yì ka mə'kà Kalip na.

⁴ Dauda ka nda a babondo lang ok ama Nabal naban mwa nyang anzur male ka.

⁵ Pələa tasə alaggana lum, sə banggia wia ama, <<Wu kya a Kamel aban Nabal, sə wu makkikun nə lulləam.

* 25:1 25:1 babondo Paran ngga nda babondo Mawon.

⁶ Pələa wun nə banggi wi ama, <Bə yiləmo sauwa, sə bə dorəpwala pa atò, andə bala mò andə koman mənana kat a ndanəi ka!

⁷ Ən ok ama aburana mò naban mwako nyang anzur mô. Mənana ayálgír mò na atà səm ngga, səm pàkkia wia məbāne dāng, sə abalə anonggio mənana kat à nda a Kamel ka, kəgír malea bwar dāng.

⁸ Dì ka alaggana mô, sə yia ka, à nə banggo. Acemani ka, eare bə alaggana mem kum earmúru a məsəo, acemənana səm yiu a pwari mala lili-banboarnado. Ida, pè aguro mò andə munio Dauda gír mənana a ndanəi ado awu nə gandənə pea wia ka.>>

⁹ Nda alaggana mala Dauda wario, sə à banggi Nabal acau mənā ka, aba lullə Dauda. Pələa à kúndəo.

¹⁰ Sə Nabal eari alaggana mala Dauda ama, <<Yana nda Dauda, sə yana nda mənā yì muna-bwabura mala Jesi ka? Abalə anonggio mənā ka, amuna-bala nakam pas mənana à bangja à nying amətala-bala malea ka.

¹¹ Palang sə mə nə twal bəredi mem, andə mür mem, andə nyama mem mənana ən wal ace amə'mwa nyang nzur mem, sə mə nə pè aburana mənana ən sùrə ban mana à pür kam raka.>>

¹² Nda alaggana mala Dauda wulio, à o sə à nyare à yi banggi wi acau mənā ka kat.

¹³ Pələa Dauda banggi aburana male ama, <<Koya bwabura ka bə kùr rəi nə nggeabyau male!>> Nda sə koya bwabura atəa ka, kùr rəi nə nggeabyau male. Dauda gbal ka kùr rəi nə nggeabyau male. Aburana kəla gbəman-ine o atà Dauda, sə aburana gbəman-bari ue ace denyinə atwalo malea.

¹⁴ Səama mwashat abalə alaggana mala Nabal ne Abigiyel, mālā Nabal ama, <<Dauda tasə amə'na-túrbān mənana à pur a babondo ka ace makki mətala-bala ma'səm kún, sə mətala-bala ma'səm ngga sanggia.

¹⁵ Amənia yì aburana ka, à pàkka səm məboarne kərkər; kəgír məbāne kum səm dāng, sə kəgír ma'səm bwār dāng a bākú mənə kat à nda atà səm a bondo ka.

¹⁶ Dù andə pwari, à dupa səm sheran, a bākú mənə kat səm nda atarə səm sənəia aban yál anzur ka.

¹⁷ Ado ka sələa, sə wu pakdenyicau amur gír mənana nda boaro wu pàk ka, acemənana gir'murmwana nakam amúr mətala-bala ma'səm andə bala male puppup. Sə yì mətala-bala ma'səm ngga, mə'bealbana na, mənana bwa pà nə gandənə nacau nəi raka.>>

¹⁸ Nda Abigiyel farəi, sə twal agbatali bəredi gbəman-bari, andə mür-anap bāng bari, andə nyam anzur tongno mənana à lambi ka, andə məssa mənana à kàngjì ka tasau tongno, andə dangjanshi bəla-anap mə'ime gbəman-mwashat, andə kyak mala bəla vwari gbəman-bari, sə nongsəia a nzəm amədambəriso.

¹⁹ Pələa ne amətúró male ama, <<Wu akām dəmba wu kyane. Mə nə kpata wun.>> Səama banggi burí, Nabal dāng.

²⁰ Lang Abigiyel naban o a nzəm mədambəriso male sə yì sulə a bangjaban anre ka ankono ka, kara sən Dauda andə aburana male ndya à kə sulə aban yiu nəbani ka, sə à yì je.

²¹ Dauda ka bangjəni aburana male ama, <<Məsəcau, nda bə sə ən yál gír mənana kat mala bwabura mənā na ka a babondo. Kəbwa iu kəgír mənana male na ka dāng, sə ado ka, nyesənəm məbike a kúni məboarne.

²² Bə Bakuli bashiam kərkər, mim Dauda, bə li nə dəmbari, ən nying ko bwabura mwashat nəyiləmu piu, atà abwana mənana amale na ka.>>

²³ Lang Abigiyel sən Dauda ka, suləi nzəm mədambəriso akaurəa, sə bunno sə ti mური a nzali abadəm Dauda.

²⁴ Kpa a kusə Dauda, sə bang ama, <<Bwaməgule mem, bə caubikê pa amuram! Səama ida earâm, mim guro mò, mə nacau nə we! Kwakikiro arə cau mem, mim guro mò!

²⁵ Ida, bwaməgule mem, kəa tsəkiro arə mənía yì mə'bealbana, yì Nabal ka dāng, acemənana kəla mənana lùlləi pàk ka, anggo sə yì gbal ka pa. Lùlləi nda Nabal,[†] sə gəm bwa na; səama mim, guro mò ka, ən sən alaggana mənana we bwaməgule mem, a tasə ka dāng.

²⁶ <<Adyan ngga, bwaməgule mem, mbak-kàngkàng Yahweh nakam, sə a nda kam nəyiləmu ka, Yahweh nda mənana tamsəo arə sukki nkila andə mbweban akúni gír mənana à pàkkô ka. Acemani ka, bə abioməbura andə abwana mana à kə alta pàkkô məbane ka, pà kəla Nabal.

²⁷ Adyan ngga, bwaməgule mem, ak mənía yì boro, mim guro mò ən yinəi ka, ace mənana wu pè alaggana mənana à nda atò ka.

²⁸ Ida twalí guro mò ban caubikea male. Mənía ka nda acemənana mbak-kàngkàng Yahweh ka, nə tamsəkusə bala mala bwaməgule mem.[‡] Sə acemənana bwaməgule mem na arə munə amunəo mala Yahweh ka, bəa kəa kum kə məbike abaləo dāng aba do-yiləmu mô kat.

²⁹ Bə kəbwa lo ama nə pəto ace twal yiləmo ka, Yahweh Bakuli mô nə mbubi yiləmo aba luru yiləmu male a baní. Sə yiləmi abioməbura ka, nə túrí kəla túr tali nə ntamso.

³⁰ Sə lang Yahweh pànggəni bwaməgule mem koya gír məboarne mənana pəcau ace amuro, sə twaləno a duməna murəm amúr Isərayila ka,

³¹ bwaməgule mem pà nə kum bumkidikea, ko múr-haləkya ama a sukkinə nkila mala amə'kunpwasəa ko mala mbweban akúni gír mənana à pàkkô ka dāng. Sə lang Yahweh pano limurəm ngga, denyinə guro mò.>>

³² Pələa Dauda ne Abigiyel ama, <<Bwangsəban bə pa aban Yahweh, Bakuli mala Isərayila, mənana tasəo yalung ace mənana bə səm yi je ka!

³³ Tsəkbu bə pa amúr kwaro mò! Sə bə Yahweh tsəko bù, mənana a mgbaliam yalung arə sukki nkila, sə arə nyesə məbane a kúni məbane ka.

³⁴ Bə ana raka, mbak-kàngkàng Yahweh Bakuli mala Isərayila nakam, mənana tamsəam arə pakko məbane ka, bə a yiuma akaurəa raka, bə kaniama ban nə kwar ka, kəbwa pà kəm nə ue nəyiləmu atə aburana mala Nabal dāng.>>

³⁵ Pələa Dauda ak agir mənana Abigiyel yinəi wi ka, sə ne wi ama, <<Nyare o a bala mò aba dorəpwala. Səni, ən ongğəna cau mò, sə ən pano gír mənana a zəm ngga.>>

³⁶ Lang Abigiyel nyar ka, yi kum Nabal ramna abwana a bala male aban lili-banboarnado, ulang lili-banboarnado mala amurəma. Nabal ka babumi na aba pakkidire sə mba-walni kərkər. Acemani ka, Abigiyel ne wi kəcau dāng she lang ban fana ka.

³⁷ Nə dəmbari lang Nabal nyarəna aba hakkilo male ka, māmí Abigiyel banggi wi acau mənía kat; kara babum Nabal tùmùr, yiləmi o, sə shí kəla tali.

³⁸ Anzəm nongğo lum ngga, Yahweh koè, kara wũ.

³⁹ Lang Dauda ongğəna ama Nabal wuna ka, bang ama, <<Bwangsəban ngga bə pa aban Yahweh, mənana bəlnakunam amúr gír-kəsəkya mənana Nabal pàkkam, sə tamsənam, mim guro male, arə məbike ka. Yahweh nyesəni Nabal túró-məbike male a mური.>> Pələa Dauda túrban sə bangcau nə Abigiyel, ace twale bə duk māmí.

⁴⁰ Lang amə'túró mala Dauda yiu aban Abigiyel a Kamel ka, à banggi wi ama, <<Dauda túr səm a bano, ama bə səm kyan nə we a baní, wu pələ māmí.>>

[†] 25:25 25:25 Nabal ka bəla nda gəmi. [‡] 25:28 25:28 nə tamsəkusə bala mala bwaməgule mem ko <<nə yál bwaməgule mem andə amə'bala male tətək>>

⁴¹ Pələa Abigiyel lo, sə bun nə bəməsəi a nzali, sə na ama, <<Mim guro mò ka, mə nda mətúró ace lakki akusə amətúró mala b̄waməgule mem.>>

⁴² Osso Abigiyel lo akaurəa, wario sə kya eau a nzəm mədambəriso, sə tongno atà amuna-maməna amə'túró-bala male o atè. Abigiyel o atà amə'na-túrbân mala Dauda, sə pələ mālá Dauda.

⁴³ Dauda ka angɲa-dəmba alna Ahinowam, b̄wama Jezəril; yia məno kəm ngga, à pələ amālá Dauda.

⁴⁴ (Adyan ngga, Sawul twalna muna-b̄wama male, yì Mikal mənana mālá Dauda na ka, pànî Paltiyel§ muna-b̄wabura mala Layish, b̄wa Gallim.)

26

Dauda binə twal yiləmi Sawul dəm

¹ *Amə'Zif wari aban Sawul a Gibiya, sə à banggi wi ama, <<Dauda pà aban səmbərəa amur muna-nkono Hakila, tù a ban Jeshimon re?>>

² Nda Sawul lo sə suləo wari a b̄abondo Zif nə aburana á-tàrú mala Isərayila atè, ace alta Dauda a b̄abondo Zif.

³ Sawul tsək kàtti male amúr muna-nkono Hakila, mənana nda a nkanggari njargula a takuli mala Jeshimon ngga. Sə Dauda ka ue a b̄abondo. Lang səni ama Sawul yina atè a b̄abondo ace alte ka,

⁴ Dauda tasə amə'shenzəban, sə à wario à kya bwalte ama mbak-kàngkàng Sawul yina.

⁵ Pələa Dauda lo sə wari a ban mənana Sawul bwal kàtti kam ngga; sə Dauda sən ban mənana Sawul andə Abna muna-b̄wabura mala Ner, yì mə'sàrəban mala amə'lwa male nong kàm ngga. Sawul ka nong a tsùrú mala kàtti sə amə'lwa male gumbəli.

⁶ Dauda nacau nə Ahimale b̄wa'Hitti andə Abishai, muna-b̄wabura mala Zeruya, mə'eam Jowap ama, <<Ya b̄wa na atà wun nə ká atəm aban Sawul aba kàtti male?>> Abishai eari wi ama, <<Mə nə ká atò.>>

⁷ Nda Dauda andə Abishai wario sə à kya kúti a kàtti mala Sawul nə du, sə à səni ka, Sawul na a ntulo a tsùrú mala kàtti nə nzo male à kwaki a nzali, tù a ban b̄amuri. Sə Abna andə amə'lwa ka, à nongɲo à gumbəli abaləu.

⁸ Abishai banggi Dauda ama, <<Yalung ngga, Yahweh túrna bioməbura a b̄abuo. Adyan ngga, dekiam mə zubi nə nzo b̄è kya kúti a nzali, nə zubiban mwashat b̄èrb̄èr, sə pà mə nə zubi b̄aria d̄àng.>>

⁹ Səama Dauda ne Abishai ama, <<Kəa wal-lui d̄àng! Yana nə loasə bui arə b̄wa mənana Yahweh tàrni ka, sə b̄we nə d̄wanyi kumcau?>>

¹⁰ Sə Dauda lidəmba nə nacau ama, <<Mbak-kàngkàng Yahweh na kam nəyiləmu ka, Yahweh nənggearəi nə wali, ko ana raka lang pwari male karəna ka nə wũ, ko nə ká munəo sə à nə wal-lui kàm.

¹¹ Sə mim ngga, b̄è Yahweh twalbani mənana mə loasə buam arə b̄wa mana Yahweh tàrni ka! Ado ka, twal nzo male andə du-mùr male, sə b̄è səm o!>>

¹² Nda Dauda twal nzo andə du-mùr mənana à cam a múr Sawul ka, sə à nying ban məno. Kəbwa sənia ko sələce d̄àng, sə kəbwa ateà loapi ntulo d̄àng, acemənana †nggea ntulo məlime nəban Yahweh yi sulə amúrià.

¹³ Pələa Dauda o a b̄è bui sə kya cam zak amúr mgbangban; ban mənana Dauda cam kam ngga tètəràì ban mənana à Sawul nakam ngga.

§ 25:44 25:44 Paltiyel ko Palti. * 26:1 26:1 Balli gbal aba: 1Sam 23:19; Ang 54. † 26:12 26:12 Balli gbal aba: Tite 2:21; 15:12.

¹⁴ Dauda loasə gi sə tunə amə'lwa mala Sawul, sə tunə Abna muna-bwabura mala Ner ama, <<A pà wunə earam re, Abna?>> Pələa Abna ear ama, <<A nda yana le, mənana a kə tunə murəm ngga?>>

¹⁵ Dauda ne Abna ama, <<A nda bwabura re? Sə yana kam kəla we a Isərayila? Palang sə a yál bwaməgule mò, murəm dāng? Acemənana bebwə yiu nè wal murəm, bwaməgule mò.

¹⁶ Gír mənā a pè ka, pànə boaro dāng! Mbak-kàngkàng Yahweh nakam ngga, a karəna bəà wal-luio, acemənana a yál bwaməgule mò mənana Yahweh tārī ka dāng! Ado ka sənban! Nzo andə du-mùr mala murəm mənana à cam a mūrī ka, à nda ke?>>

¹⁷ Lang Sawul bwalta gi Dauda ka, dīban ama, <<Gio nda man le, munem Dauda?>> Dauda eari wi ama, <<E, giem na bwaməgule mem, murəm.>>

¹⁸ Dauda lidəmba nə nacau ama, <<Palang sə bwaməgule mem kə pərtam, mim guro male? Mana ən pà? Ya gír məbane na ən pa?

¹⁹ Adyan ngga, bə bwaməgule mem, yì murəm ok acau mem, mim guro male. Bə Yahweh nda mənana soakito arəàm ngga, bə Yahweh ak pàgir.† Sə bə abwana na ka, bə suban sulə amúria nəban Yahweh; Šacemənana à pənam yalung, ama mə nggá kum nzali libala mala Yahweh dāng, sə à banghənà ama, <O, kya peri aban abea abakuli.>

²⁰ Adyan ngga, kəa eare bəà sukki nkilem a nzali mənana nda kuko nə bədəm Yahweh ka dāng, acemənana murəm mala Isərayila purna ace alta nkungga kəla mana bwa kə alta nyal amúr ankono ka.>>

²¹ Pələa Sawul na ama, <<Ən pānghənà caubikea. Nyare, munem Dauda. Pà mə nə pakko kəgír məbane dāng, acemənana a twal yiləmem nə gulo a pwari man yalung ngga. Ən pānghənà bwabana, sə ən bwarkina kərkər!>>

²² Sə Dauda ear ama, <<Nzo mala murəm nia ka! Tasə mwashat atə alaggana bə eauwe bə yi e.

²³ Bakuli kə mbwe koyanale ka tangnakusəi, ace bealboarna andə doməsəcau male; Yahweh ka, túrō a babuam yalung, sə ən bīnə loasə buam arə bwa mənana Yahweh dārəi ka.

²⁴ Kəla mənana ən pè yiləmo gulo yalung ngga, bə yiləmem kum gulo a məsə Yahweh, sə bə amsəam bən purī bá koya ulang tanni.>>

²⁵ Pələa Sawul banggi Dauda ama, <<Bə Yahweh tsəko bù, munem Dauda! Awu nə pàkki agir məgulke, sə awu nə kum lidəmba aba koməyenani le ka!>> Nda Dauda bwal njar male o, sə Sawul nyar a bala male ka.

27

Dauda banghə wari aban amə'Filisti

¹ Pələa Dauda pakdənyicau a babumi ama, <<Akə fara ka, Sawul na nə kidikiam ngga. Acemani ka, gír mənana boaribani ka, nda mənana ama mə nə banghə mə nə o a nzali mala amə'Filisti.* Anggo ka, Sawul nə auləa arə altam aba bù-nzali mala Isərayila, sə mə nə api babui.>>

² Nda Dauda lo sə wari andə aburana gbəman-tongno-nong-mwashat (600) mənana à nda atə ka, aban Akish muna-bwabura mala Mawok,† murəm Gat.

³ Pələa Dauda kya do a Gat, yì andə aburana male, koyan ngga andə aməbala male atə, sə Dauda gbal ka andə amāmī bari, Ahinowam bwama Jezəril, andə Abigiyel bwama Kamel,‡ yì mā-lú mala Nabal.

‡ 26:19 26:19 pàgir mala pisə muku gír mala pà rəmban məboarne ace pwasəbum Yahweh § 26:19 26:19 Balli gbal aba: 2Sam 14:16; 20:19; 21:3. * 27:1 27:1 Balli gbal aba; 1Sam 26:19. † 27:2 27:2 Balli gbal aba; 1Sam 2:10. ‡ 27:3 27:3 Balli aba; 1Sam 25:42-44.

⁴ Sə lang à banggi Sawul ama Dauda banghəna uməna a Gat ka, Sawul nyare alte dəm dāng.

⁵ Pələa Dauda ne Akish ama, <<Ida, bə ən kuməna earmúru a bano ka, bəa pām bān aba mwashat atà alá mənana a liro ka, ace mənana mə duk kam ngga. Ace mana sə mim guro mò ka mə nə do atò a là-murəm?>>

⁶ Nda Akish pe wi Zikəlag§ akə pwari mənə ka. Acemani ka, Zikəlag na a bu amurəma mala Yahuda bà yalung.

⁷ Anonggio mənana Dauda pa aba do male a nzali mala amə'Filisti ka, pələa mwashat nə azongno ine na.

⁸ Arə anonggio mənə ka, Dauda andə aburana male wario sə à təlli amə'Geshur, andə amə'Girəz, andə amə'Amalek. (Twal arə anza bara-bara abwapəndəa mənə ka à sauna nədo aba nzali mənə, tite a Shur aban ká dār a nzali Masar.)

⁹ A koya pwari Dauda wari nə munəo arə bə bu-nzali ka, pà nə dəki kə bwabura ko bwama nəyiləmu dāng, sə nə gbəwi anzur, andə andá, andə amədambəriso, andə akalakadambi, sə agir-nggūru. Pələa nə nyar aban Akish.

¹⁰ Sə lang Akish nə diban ama, <<A ya ban sə wu wari ace təlliban yalung ngga?>> Dauda nə ear ama, <<A ban njar-kunmur mala Yahuda,>> ko <<A njar-kunmur mala Jerameel,>> ko <<A njar-kunmur mala amə'Ken.>>

¹¹ Dauda dəki kə bwabura ko bwama nəyiləmu mənana nə yinəi a Gat ka dāng, nə denyicau ama, <<Cè à yi oasəkimur səm, ama, <Ani sə Dauda pǎ.> >> Mənə ka nda gír mənana Dauda pakkiyi pwari-pwari, lang ndaban do aba bù-nzali mala amə'Filisti ka.

¹² Anggo sə Akish earnə Dauda, sə kə twali ama, <<Tsəngnənə abwana male amə'Isərayila à binənaməsəi; acemani ka, nə duk mətúro mem tətək.>>

28

Sawul andə mədikalú mala En-dor

¹ Arə anonggio mənə ka, amə'Filisti ram amə'lwa malea ace lwa-lwa arə Isərayila. Pələa Akish ne Dauda ama, <<Sələa ama we wunə aburana mô ka wun nə o atəm atə amə'lwa.>>

² Dauda pələa eari Akish ama, <<E, akəm sə awu nə səni nənggearəo gír mənana guro mò nə gandə pè ka.>> Pələa Akish banggi Dauda ama, <<Acemani ka, mə nə tsəo awu nə duk mə'yáltəm bà.>>

³ Adyan ngga, Samuyila angna-dəmba pəngnənə-lú, sə amə Isərayila kat angna-dəmba à buani sə à tsəngnənə a Rama, yì là male.* Sə Sawul angna-dəmba pərna amə'dikalú andə amə'nggár, à purni bá nzalí.†

⁴ Amə'Filisti ramba sə à yi bwal kàtti a Shunem. Sə Sawul ram Isərayila kat, sə à bwal kàtti a Gilbowa.

⁵ Lang Sawul sən amə'lwa mala amə'Filisti ka, bangciu pàkki wi, sə gəggəli kərkér.

⁶ Sə lang Sawul alta nê mala Yahweh ka, Yahweh pè wi kə eare dāng, ko aba lərəo, ko nəban Urim, ko nəban aməbangnəa.‡

⁷ Pələa Sawul banggi amətúro male ama, <<Wu alamta bwama mənana mədikalú na ka, ace mənana mə kya dibancəu a baní ka.>> Pələa amətúro male eari wi ama, <<Səni, bə mədikalú nakam a En-dor.>>

⁸ Anggo sə Sawul bosəki rəl, oasə abea agir-nggūru dāng, sə wario, yì andə aburana bari atə. À yi bik ban bwame nə du. Sə Sawul bang ama, <<Ida, dīkamban atə alú, sə wu tunəām bwa mənana mə nə banggo lulləi ka, bə ləmdə rəl.>>

§ 27:6 27:6 Zikəlag Balli gbal aba; Jes 15:31; 19:5; Nehe 11:28. * 28:3 28:3 Səni aba: 1Sam 25:1. † 28:3 28:3 Balli gbal aba: Pəris 19:31; 20:27; Nggur 18:10-11. ‡ 28:6 28:6 Balli gbal aba: Pur 28:30; Bal 27:21; 1Amur 3:5.

⁹ Sə b̄wame banggi wi ama, <<B̄afo a sələnace ḡir mənana Sawul p̄ak ka, mənana p̄er amə'd̄ikalú andə amə'nggár à purí là man ngga. Ace mana sə a kə tsəkam gb̄əli mənana n̄ə kánə yiləmem a lú ka?>>

¹⁰ Səama Sawul kánbi wi ama, <<Mb̄ak-kàngkàng Yahweh nakam ngga, kə b̄è patanni pà n̄ə yiu amuro ace ḡir m̄ənia ka d̄àng!>>

¹¹ Pəl̄əa b̄wame d̄i ama, <<Yana mənana m̄ə n̄ə tun̄ə wi ka?>> Sə ne b̄wame ama, <<Tun̄əām Samuyila.>>

¹² Lang b̄wame sən Samuyila ka, sà'bua bang-bang. Sə b̄wame ne Sawul ama, <<Ace mana sə a swarkiam? A nda Sawul!>>

¹³ Murəm pəl̄əa banggi wi ama, <<Bangciu b̄ək̄əa pakko d̄àng. Mana d̄e a s̄əna?>> B̄wame ne Sawul ama, <<Ən sən b̄è lú aban puro n̄ə b̄á nzali.>>

¹⁴ Sawul d̄i ama, <<Lang sə puro male pa?>> Eari wi ama, <<Jamgula na puro kə yiu ka! Mbub̄iki r̄əi ab̄a nggea-d̄aura.Š>>Pəl̄əa Sawul səl̄ə ama Samuyila na, pəl̄əa bunno sə t̄i m̄urí a nzali.

¹⁵ Pəl̄əa Samuyila banggi Sawul ama, <<Mana ts̄əa sə a tannin̄ə mim aban tun̄əam b̄ən yiu?>> Sawul ear ama, <<M̄ə nda ab̄a nggikiban m̄ək̄ərk̄ərn̄i, acem̄ənana amə'Filisti yin̄ə lwa ar̄əām, sə Bakuli ka p̄əl̄ənām nz̄əmi, sə yale kə pam eare d̄əm d̄àng,* ko n̄əban am̄əbangn̄əa ko ab̄a l̄òr̄əo. Acemani ka, ən alte n̄əma b̄əà tun̄əo wu yiu wu banggam ḡir mənana m̄ə n̄ə p̄ak ka.>>

¹⁶ Sə Samuyila banggi Sawul ama, <<Ace mana sə awu n̄ə d̄iem, mənana a səl̄əna ama Yahweh p̄əl̄əno nz̄əmi, sə dum̄əna biom̄əbura ka?

¹⁷ Yahweh p̄àngn̄ən̄ò k̄əla mənana nam sə ən banggo ka; san̄əna domurəm a b̄abuo sə p̄àn̄i bio m̄ə'murkala, ȳi Dauda.†

¹⁸ Acem̄ənana a oki Yahweh d̄àng, sə a lums̄ə nggea bumlulla male m̄ə'earke amur amə'Amalek raka,‡ nda Yahweh p̄àkk̄o ḡir m̄ənia yalung ngga.

¹⁹ Amur mani ka, Yahweh n̄ə tas̄ə Is̄ərayila sə we gbal a b̄ab̄u amə'Filisti! Lí ka, we wun̄ə amuna-burana m̄ò, wun̄ə n̄ə pà at̄əm.Š D̄əm ngga Yahweh n̄ə tas̄ə amə'lwa mala Is̄ərayila a b̄ab̄u amə'Filisti!>>

²⁰ Kara Sawul kpa a nzali sár̄ə p̄ərap̄əra, bangciu pakki wi k̄ərk̄ər ace ac̄au mala Samuyila. R̄əcand̄əa mal̄i r̄əi kat acem̄ənana l̄i k̄əḡir d̄àng, dù kat andə pwari kat.

²¹ Pəl̄əa b̄wame yiu aban Sawul, sə lang sən b̄iki ḡəgḡəlȳa mənana ḡəgḡəli ka, b̄wame banggi wi ama, <<S̄əni, mim guro mò ka ən kpanata cau mò. Ən twal yiləmem a kún buam sə ən pak ḡir mənana a banggam ngga.

²² Ado ka, we gbal ka, kwakik̄iro ar̄əām, mim guro mò. Earam m̄ə yin̄əo n̄ə ḡirlina b̄əti, ace mənana wu li, sə wu kum r̄əcand̄əa mala bwal n̄jar ma'wun aban o ka.>>

²³ Sawul b̄in̄əe, sə bang ama, <<Pà m̄ə n̄ə l̄ili d̄àng.>> Səama aguro male andə b̄wame buak̄iar̄i, pəl̄əa kpata cau malea. Nda loapi nzali sə dumn̄ədo amur gyanḡjan-nonḡjo ka.

²⁴ B̄wama man ngga ndan̄ə muna nd̄á-l̄əs̄əa a bala, pəl̄əa bwali sə pwanmyali akaur̄əa. Sə d̄àr̄ə muku, karki dyar b̄əredi, sə lur̄əi bur̄ə pà ar̄əi d̄àng,

²⁵ sə ts̄əki Sawul andə aguro male ab̄ad̄əmb̄ia, sə à li. Nda à lo sə à o, a kə dù m̄əno ka.

29

Amə'Filisti b̄in̄ə Dauda

¹ Adyan ngga, amə'Filisti anḡja-d̄əmb̄a à ramna amə'lwa malea kat abanb̄wán̄a a Afek,* sə amə'Is̄ərayila ka à ts̄ək k̄àtti malea a nkanḡgari mgbeade-m̄ur mənana nda a

Š 28:14 28:14 S̄əni ab̄a: 1Sam 15:27. * 28:15 28:15 Balli ab̄a: 1Sam 28:6 † 28:17 28:17 Balli ab̄a: 1Sam 15:28.

‡ 28:18 28:18 Balli ab̄a: 1Sam 15:1-9. § 28:19 28:19 S̄əni ab̄a: 1Sam 31:2. * 29:1 29:1 Afek S̄əni ab̄a: 1Sam 4:1; Jes 12:18.

Jezəril ka.

² Lang †amə'yálmúrû mala amə'Filisti gya aban kutio andə aburana malea mənana à gau rəia arə agbəman sə arə aá ka, Dauda andə aburana male gbal ka à gya aban kutio anzəm murəm Akish.

³ Amə'sàrəban mala amə'Filisti dīban ama, <<Mana amə'lbəru man pakkiyi kani?>> Akish earia wia ama, <<Mənia ka nda Dauda, mətúró mala murəm Sawul mala Isərayila. Nda kani nədo atəm kútínì pələa mwashat. Sə twal a pwari mana nying Sawul ba ado ka, ən kumi nə bekə bwarkio dāng.>>

⁴ Səama bum amə'sàrəban mala amə'Filisti lul arə murəm Akish, sə à banggi wi ama, <<Nyesə bwabura mənana ka bə o a ban mənana a pe wi bə duk kām ngga. Yì ka pà nè ká atà səm a kún munəo dāng, ace mənana bəkəa pələ bi'səm məbura a kún munəo raka. Ya njar na de ndakam nè kumo, mənana boaro-kutibanì, mala giləki-nre andə mətala-bala male ka, mənana bə pà nə twal abamur aburana ma'səm raka?

⁵ Mənia ka nda Dauda mbo, mənana abwana tu'nggyal nə nggwam amurì ama, << <Sawul walna aá male,

sə Dauda walna aá lum male ka?> >>†

⁶ Pələa Akish tunə Dauda sə ne wi ama, <<Mbak-kàngkàng Yahweh nakam ngga, a nda mə'bealboarna, sə puro mô andə kutio mô atəm abalə amə'lwa ka ndanə boaro a məsəəm. Ən kumô nə bekə məbike dāng, twal a pwari mənana a yiu nēi abanam ngga, bà yalung. Kat andə amani ka, amə'yálmúrû earnə we dāng.

⁷ Acemani ka, nyar ado, o aba rəpwala, ace mənana wu kəa zurəi babum amə'yálmúrû mala amə'Filisti raka.>>

⁸ Dauda banggi Akish ama, <<Mana ən pa? Mana a kumi arəəm, mim guro mò, twal a pwari mənana ən yiu nēi aba túró mô bà yalung, mənana nə tsəa sə pà mə nə ká munəo arə abiu-məbura mala bwaməgule mem murəm raka?>>

⁹ Akish pa'eare ama, <<Ən sələnə ama a nda bwa mə'məsəcauì a məsəəm kəla məturonjar mala 'Bakuli! Səama amə'yálmúrû mala amə'Filisti bangnəna ama, <Dauda pà nè ká atà səm a munəo dāng.>

¹⁰ Adyan ngga, lo nə dəmbəri dídýal wunə amətúró mala mətala-bala mò mənana à yiu atò ka, sə lang banfana ka, wu bwal njar wu o.>>

¹¹ Nda Dauda andə aburana male lo nə dəmbəri dídýal, sə à bwal njar aban o a nzali mala amə'Filisti ka, sə amə'Filisti ka, à eau aban ká Jezəril.

30

Dauda gandə amə'Amalek nə munəo

¹ Lang Dauda andə aburana male yina a *Zikəlag a tàruia pwari ka, à yi səni ka amə'Amalek yina nə təlliban amur Negev andə Zikəlag. À lina Zikəlag nə munəo, à pisəni nə bəsa,

² sə à bwalkina amaməna andə koyan mənana abaləi ka bwalban-guro, amuna-məkeke andə abwana-məgule. À wal-lú kəbwa ateà dāng, səama à pwanənia, à umá nəia.

³ Lang Dauda andə aburana male yiu a nggea-lê ka, à yi kumi ka à pisəni. Amālia andə amuna-burana malea, andə amuna-maməna malea ka, à pwanənia à uməna nəia.

⁴ Pələa Dauda andə aburana mana atə ka, à bua kərkér she lang rəcandəa malea maləna ka.

⁵ Amālá Dauda kəm ngga à uməna nəia, yia Ahinowam, bwama Jezəril andə Abigiyel, bwama Kamel, mā-lú mala Nabal.

† 29:2 29:2 Balli gbal aba: Jes 13:3. ‡ 29:5 29:5 Balli gbal aba: 1Sam 18:7; 21:11. * 30:1 30:1 Səni aba: 1Sam 27:6; 29:4,11.

⁶ Babum Dauda zurài kàrkér, acemənana aburane kə earce ama à nè bukki nè atali; koya bʷabura ka, bumikidiki kàrkér ace amuna-burana male andə amuna-maməna male. Səama Dauda bakbabumi nəban Yahweh Bakuli male.

⁷ Pələa Dauda banggi pəris Abiyata, muna-bʷabura mala Ahimale ama, <<Yinəam nə efot.>> Nda Abiyata yinə efot aban Dauda ka.

⁸ Dauda dī Yahweh ama, <<Mə pərta amənia yì amə'təlliban ngga le? Mə nə kasəmurià le?>> Yahweh eari wi ama, <<Pərtea, acemənana mbak-kàngkàng awu nə kasəmurià, sə mbak-kàngkàng awu nə amsə abwana, sə awu nə ak agir mana à pwanía kat ka.>>

⁹ Nda Dauda lo aban ká andə aburana gbəman-tongno-nong-mwashat (600) mənana atè ka. Lang à yì binghəna myalmúr Beso ka, abea abwana atea mənana à nda anzəmò ka à ue abanì.

¹⁰ Dauda andə aburana gbəman-ine (400) lidəmba nə pyangnəatau; acili aburana gbəman-bari (200) ka, à biki auləa à gandənə yàli myalmúr Beso dāng, nda à ueo abanì ka.

¹¹ Pələa à kya kum bə bwa'Masar a patal, sə à yinəi aban Dauda. À pè wi bəredi shè, sə à pè wi mùr nu.

¹² Dəm ngga à pè wi agbatali kyak bari mala bəla vwari andə adanghanshi bəla-anap mə'ime bari. Lang linia ka, yiləmi nyar arəi; bʷabure ka pāngghənà anonggio tărú, du andə pwari li kəgír dāng.

¹³ Dauda dī ama, <<Yana nda mətala-bala mò? Sə a pur nə kəshe?>> Pələa ear ama, <<Mə nda lagga bwa'Masar, muna-bala mala bwa'Amalek. Mətala-bala mem o dekiam, acemənana ən nong rəkwana anongho tărú mənía à kùtí ka.

¹⁴ Səm wari a təlliban a njar-kunmur mala bù-nzali mala †amə'Keret, aba nzong-nzali mala Yahuda, andə njar-kunmur mala nzong-nzali Kalip; sə səm pisə Zikəlag nə bəsa.>>

¹⁵ Dauda dī ama, <<Awu nə gandə kánə mim aban nggəsan mala amə'təlliban man le?>> Pələa ear ama, <<Kánbam nə Bakuli ama a pà wunə wal-luem, ko awu nə túrām a babù mətala-bala mem dāng, sə mə nə umnə we aban nggəsan mala amə'təlliban man.>>

¹⁶ Nda warinə Dauda a banì ka, sə à kya kumia à mesəna a koya ban a nzali. À ndaban li andə nu, andə pe bamúrià banboarnado ace nggea gəna-lwa mənana à pwani aba nzali mala amə'Filisti, sə aba bù-nzali Yahuda ka.

¹⁷ Pələa Dauda soa arəia nə munəo, twal a ban-mbul'mbul aban ká pwarikpəra mala bə pwari. Kəbwa atəa au dāng, shekə alaggana gbəman-ine (400) mənana à bangja a nzəm akalakadambi, à au ka.

¹⁸ Dauda ak agir mənana kat amə'Amalek pwanía ka, andə amāmí bari.

¹⁹ Kəgír bʷàr dāng, ko məkyauwe ko mēgule. Ak amuna-burana, andə amuna-maməna, andə gəna-lwa, andə koya gir mənana kat amə'təlliban mənəo pwanía ka; Dauda nyesə agir kat.

²⁰ Dəm ngga Dauda pwan adomwan mala anzur andə ambul, andə mala andá, sə pəriab aban yiu a badəm acili agirkusəu, sə bang ama, <<Mənía ka gəna-lwa mala Dauda na!>>

²¹ Pələa Dauda nyar a ban aburana gbəman-bari mənana auləa tsəia à gandənə o atè raka, yì abwana mana à nyia a myalmúr Beso ka. À pur ace ká kúllí Dauda andə abwana mana atè ka. Lang Dauda binghəna tù abania ka, pələa makkia-wia-kún.

²² Səama amə'bealbikea andə amə'bealbana abalə aburana mənana à o atà Dauda ka, à bang ama, <<Acemənana à o atà səm raka, pà səm nə pè kəbwa atəa kəgír aba gəna-lwa mənana səm nyesəia ka dāng! Kə amālia andə amunia nda səm nə pea wia ka, sə koyan ngga bə bwal amale bəa o.>>

† 30:14 30:14 Səni aba: 2Sam 8:18; 15:18; 20:7; 23; 1Amur 1:38; 1Kpa 18:17.

²³ Səama Dauda na ama, <<Wun amə'eambəam, wu kəa pak anggo nə gîr mənana Yahweh pa səm ngga dāng! Yahweh yál səm sə tasə amə'təlliban mənana à yiu arə səm ngga, a babù səm.

²⁴ Yana nə kwakikiri arə wun amúr cau man? Kāmbə mala bwa mənana wari a munəo ka, nə duk mwashat andə mala bwa mənana ue a ban atwalo ka.>>

²⁵ Twal a pwari mənəo bà yalung ngga, mənəia ka duk nzongcau andə nggurcau aban amə'Isərayila.

²⁶ Lang Dauda binghəna Zikəlag ka, tasə aba gəna-lwa mənana pwan ngga, aban abwana-məgule mala Yahuda, mənana à nda ka agyajam male ka, nə cau ama, <<Boro nia ka ace wun, aba gəna-lwa mənana səm pwan arə abibura mala Yahweh ka!>>

²⁷ Aboronì ka, à nda ace abwana mənəo arə alá mənəia ka: ace amənəo yì abwana a Betel, andə Ramot Negev, andə Jattir ka;

²⁸ ace abwana mənəo a Aruwa, andə Sifmot, andə Eshtemowa,

²⁹ andə Rakal ka; ace abwana mənəo arə anggea-là mala amə'Jerameel andə amə'Ken ngga;

³⁰ ace abwana mənəo a Horma, andə Bor Ashan, andə Atak,

³¹ andə Hebəron ngga; sə ace abwana mənəo arə acili abân mənana kat Dauda andə aburana male ging kam ngga.

31

Lú mala Sawul andə amuna-burana male (1 Acau Kpa 10:1-12)

¹ Adyan ngga amə'Filisti naban munəo arə amə'Isərayila; sə amə'lwa mala Isərayila banghə abadəm amə'Filisti; à wal-lú amə'Isərayila amúr Nkono Gilbowa.

² Amə'Filisti pərtə Sawul andə amuna-burana male, à kya kasəmurià, sə à wal-lú amuna-burana male, yia Jonatan, andə Abinadap, andə Malkishuwa.

³ Munəo yi candə arə Sawul; amə'sələ túr mündi ta Sawul nə mündi, à tsəki wi penye kərkər.

⁴ Sawul ne mə-bwali-wi agirmunəo male ama, <<Pusə nggeabyau mô sə wu zúbiam nēi, bə ana raka, amə dʷanyì kasə-batau man nə yia zúbiam sə à nə bangginə mim.>> Səama mə-bwali-wi agirmunəo male binəe, acemənana bangciu pàkki wi kərkər. Nda Sawul twal nggeabyau male sə kpa amurí ka.

⁵ Lang mə-bwali-wi agirmunəo male səni Sawul wuna ka, kara yì gbal ka kpa amúr nggeabyau male sə wù atà Sawul.

⁶ Anggo sə Sawul andə amuna-burana male tàrú, andə mə-bwali-wi agirmunəo male andə aburana male mənana atè kat ka, à wù akə pwari mə'mwashati.

⁷ Lang amə'Isərayila mənana à nda a buì njar-nza mala Banghəban Jezəril andə amana a takuli mala Nggeasala Jodan səni ama, aburana mala amə'Isərayila banghəna, sə Sawul andə amuna-burana male wukina ka, à banghə à nying alá malea; sə amə'Filisti yiu à yi do abaləia.

⁸ Lang ban fana ka, amə'Filisti yiu ace pwan agirbura mala abwana mana à wuna ka, kara à yi kum lú Sawul andə alú amuna-burana male tàrú amúr Nkono Gilbowa.

⁹ À kasə bamur Sawul, sə à swár agirmunəo male. À tasə amə'na-túrbân aba nzali mala amə'Filisti kat bəà hamnə bəsacê a ndàməgule mala ankúl malea, sə aban abwana malea.

¹⁰ À tsək agirmunəo mala Sawul a ndàməgule mala *Ashterot, sə à gyar lui arə sheran mala Bet Shan.

¹¹ Lang abwana mənana nədo a Jabesh-Giləyat ok gîr mənana amə'Filisti pàkki Sawul ka,

* 31:10 31:10 Səni aba: Akas 16:23-24.

¹² kara akanggərang amə'lwə malea kat lo, sə à gya afa dù mənə kat. À kya twal lú Sawul andə alú amuna-burana male mənana arə sheran mala Bet Shan ngga, sə à yiu a Jabesh, à kya pisəia kàm.

¹³ À pwan amuia, sə à lumsəia a tərta nggun zāmbo a Jabesh; sə à gilmùr anonggio tongno-nong-bari.

BARIA SAMUYILA MŌNCAU

Maləmce **Baria Samuyila** mənana nda kpata Samuyila Mədəmbe ka bangcau amur acau-bara bara mala yálmúrú mala murəm Dauda, tite a bu-nzali Yahuda a njar-kúnmur (akùré 1-4), sə amur nzali pupup, kpapi andə Isərayila mənana a njar-nza ka (akùré 5-24). Mənia ka caugiləa na mənana à giləi kəla mənana kumban ngga, amur wara mənana Dauda war andə abiməbura mana à nda aba nzali male sə andə arəcandəa mala abəri-nzali ka, ace tangsə domurəm male andə tsək bunomurəm male bə pangnə rəcandəa. Dauda ka à ləmdəi bwa na mənana ndanə gūliarəu məlime andə pabamuru aban Bakuli ka, sə dəm ngga bwa na mənana gandənə nun babum abwana male bəà kùr bamuria arə kpate nə babumia mwashat ka. Kat andə amani ka, à ləmdə Dauda kəla bwa mənana a bə pwari ka kə sən məsəswatər dāng, sə kə pàkki acaubikea məbike nə eare male ace mənana nə pàk gír mənana nggūrəi andə bumi earkiyice ka. Səama lang Natan məbangnəa mala Yahweh kumi nə cau mala acaubikea male ka, Dauda ear ama məsəcau pàkki acaubiké, sə ak nunkiru mana Bakuli tasəi ka.

Do-yiləmu mala Dauda andə agir mənana peə ka, boarī amə Isərayila kərkər. Sə mənə tsəa lang nzali malea yi kúti aba tanni arə anza mənana à yiu nənzmò, sə à earce alta bə murəm ngga, à earce bwa mənana <<muna mala Dauda>> na ko <<mə'kà Dauda na>> ka, mənana nda a nggurkwar mala Dauda, sə nə pàk kəla yi ka.

Agir mənana a baləi ka

Dauda yálmúr bu-nzali Yahuda 1:1--4:12

Dauda yálmúr Isərayila kat 5:1--24:25

Apələa mədəmbe 5:1--10:19

Dauda andə Batsheba 11:1--12:25

Azunggəliban andə adoməkwane 12:26--20:26

Apələa mə'nzəmoè 21:1--24:25

Dauda okce lú mala Sawul

¹ Anzəm lú mala Sawul, lang Dauda nyàrəni wal amə'Amalek ka, pələa ueo a Zikəlag nongŋo bari.

² A tàruia nongŋo ka, bə bwabura mənana pur a kàtti mala Sawul ka yiu, nə gír'nggūrəu məsanne arəi nə tú a bamuri. Sə lang bwaləna ban Dauda ka, bunno, kpa nə baməsəi a nzali.

³ Dauda dī ama, <<A pur nə kəshe sə a yiu?>> Sə bwabure pe wi eare ama, <<Ən bwar nə bwaro aba kàtti mala amə Isərayila.>>

⁴ Pələa Dauda dī ama, <<Lang sə gírni pà? Banggam.>> Pələa eari wi ama, <<Abwe bəngŋəni kun-munəo, sə dəm ngga pas atə aburana ka, à wuna, sə Sawul andə muna-bwabura male Jonatan gbal ka, à wuna.>>

⁵ Dauda dī lagga mənə banggiyi wi cau ka ama, <<Lang sə a sələ ama, Sawul andə muna-bwabura male Jonatan ngga à wuna?>>

⁶ Laggə bang ama, <<Mə nda amúr nkono Gilbowa, sə ən yakiarə Sawul aban eangnəe arə nkongŋo male, sə awaru-pər andə amə'pər na tù aban yiu amurí.

⁷ Lang pələ məsəi a nžəmi ka, sənəm, pələa tunəam, sə ən eari wi, nəma, <Mə ndya ka.>

⁸ Sə dīem ama, <A nda yana?> Ən eari wi nəma, <Mə nda bwa'Amalek.>

⁹ Pələa banggam ama, <Yiu cam a nkanggariam sə wu wal-luem, acemənana mə nda aba tanni məkərkərnəi mala lú, sə yiləmem malaká pur dāng.>

¹⁰ Nda ən cam a nkanggari sə ən wal-luí ka, acemənana ən sələna nəma pà nè au dāng anzəm mana bə kpana ka. Sə ən twal mbulan-murəm mənana a bāmúrí ka andə mbaga mənana a nggwarbui ka. À ndya ən yinèi bʷaməgule mem nəia ka.>>

¹¹ Pələa Dauda bwal nggea-daura male sannì,* sə aburana mənana kat à nda atè ka, à pàk anggo gbal.

¹² À pak-bumkidíkea, à bua, sə à gilmur ba pwarikpəra, ace Sawul andə muna-bʷabura male Jonatan, sə ace abwana mala Yahweh andə bala Isərayila, acemənana à wal-luia a kun-munəo ka.

¹³ Pələa Dauda dī lagga mənəo yinèi wi nə cau ka ama, <<A pur a ya ban?>> Pələa eari wi ama, <<Mə nda muna mala bʷa'kúndāngna, bʷa'Amalek.>>

¹⁴ Dauda banggi wi ama, <<Pàk lang sə bangciu pàkkô arə loasə buo ace wal-lú bʷa mənana Yahweh tārì ka dāng?>>

¹⁵ Pələa Dauda tunə mwashat atà alaggana male, sə banggi wi ama, <<Kya wal-luí.>> Nda walì sə wù ka.

¹⁶ Sə Dauda bang ama, <<Bafe mala nkiliò bə ue amuro, acemənana we nə kuno sə a bang ama, <Ən wal-lú bʷa mala Yahweh mənana à dārəi ka.> >>

Nggyal keban mala Dauda ace Sawul andə Jonatan

¹⁷ Sə Dauda tsək mənəia yì nggyal keban ngga, sə keban amur Sawul andə muna-bʷabura male Jonatan.

¹⁸ Sə bang ama, bə à kànî amə'kau mala Yahuda mənəia yì nggyal keban mənana à tunəi ama Nggyal mala Nta ka; nda kam a giləe aba Maləmce mala Jashar:†

¹⁹ We Isərayila, aməgulo mô amə'boarbwe ka, à walna-luia amur ankono mò. Akanggərang aburana kpana!

²⁰ Wu kəa nace a Gat dāng, wu kəa hamnə ce amur anjarbala mala Ashkelon dāng, cè amuna-maməna mala amə'Filisti pàkkidíre, cè amuna-maməna mala amə'dwanyi-kasə-batau pàk-banboarnado.

²¹ Wun ankónó mala Gilbowa, mbulo ko ncimna bəkəa nya amur wun dāng, ko amur ababan ma'wun mala pusə məsəsa ace apaboro dāng. Acemənana akəm sə à bəsəki antongŋo mala akanggərang amə'lwa.

Ntongŋo mala Sawul ka à hasəi wi mùrú dāng.

²² Nta mala Jonatan nyarnə te arə nkila, ko arə mùrú-nyama mala akanggərang amə'lwa mənana wal-luia ka dāng; sə nggeabyau mala Sawul ka nyar bə dāng.

²³ Sawul andə Jonatan ngga, abwana earcea sə à pwasəbum abwana.

Aba yiləmu andə lú ka, à gau dāng.

À kúti ankwang nə kaurəa;

à kúti a'im nə rəcandəa.

²⁴ Wun amuna-maməna mala Isərayila, wu bua ace Sawul, acemənana yì nda bʷa mənana oasəa wun agir-nggūrəu məboarne aməboarsəne, sə giləkirə adaura ma'wun nə agir-njengəlan ngga.

²⁵ Akanggərang aburana kpana a ban lwa! Lú Jonatan na aban nongŋo amur ankono.

²⁶ Mə nda aba bumkidíkea aceo, mə'eambam Jonatan;

A ndanə boaro abanam!

Earcearəu mô abanam ngga gir'ndali na kərəkər,

kúti earban mala bʷama.

* **1:11 1:11** bwal nggea-daura male sannì ko <<bumkidíkea bwali kərəkər:>> † **1:18 1:18** Maləmce mala Jashar: ko Maləmce mala Amə'bealu-pərapəra.

27 Akanggərang aburana kpana,
sə agirbura mala lwa uenabà!

2

À dārə Dauda bə duk murəm mala Yahuda

¹ Anzəm mənía ka, Dauda dī Yahweh ama, <<Mə kya aba mwashat atà alá mala Yahuda le?>> Sə Yahweh banggi wi ama, <<Kyane.>> Dauda diban ama, <<Ake sə mə ká?>> Yahweh banggi wi ama, <<A Hebəron.>>

² Pələa Dauda lo wari abanì andə amāmí gbal, Ahinoam b̄wama Jezəril, andə Abigiyel mā-lú mala Nabal b̄wama Karmi.

³ Sə Dauda yinə aburana mənana à nda atè ka, koyan ngga andə amə'bala male; sə à duki arə alá mənana aba Hebəron ngga.

⁴ Sə aburana mala Yahuda yiu a Hebəron, sə à dārə Dauda bə duk murəm amur bala Yahuda. Lang à banggi Dauda ama, <<Aburana mala Jabesh-Giləyat na à tsəklú Sawul ka,>>

⁵ Dauda tasə amə'na-túrbân nə cau aban aburana mala Jabesh-Giləyat ama, <<Bə Yahweh tsəka wun b̄, ace pēməboarne mənía wu ləmdəi Sawul b̄waməgule ma'wun, nə tsəklú ka.>>

⁶ Ado ka, bə Yahweh ləmdəa wun earcearəu male mənana kə gəshi raka, andə doməsəcau male. Sə mim gbal ka, mə nə pàkka wun məboarne ace ḡr mənana wu pè ka.

⁷ Acemani ka, wu dum nə rəcandəa andə məsəkàngkànḡa, acemənana Sawul mətala-bala ma'wun ngga pànḡn̄à-lú, sə abwana mala Yahuda dārənam mə duk murəm amúria.>>

Kúnbuàna anre bala mala Dauda andə bala mala Sawul

⁸ Səama Abna muna-bwabura mala Ner, mə'sàrəban mala amə'lwa mala Sawul ka, twal Ishboshet muna-bwabura mala Sawul sə yinəi a Mahanayim.

⁹ Tsəi duk murəm amur abu-nzali Giləyat, andə Ashuri, andə Jezəril, andə Ifərem andə Benjami andə Isərayila kat.

¹⁰ Ishboshet muna-bwabura mala Sawul ka, ndanə apələa lumi-ine lang à tsəi duk murəm amur Isərayila ka, sə yì ka pàk apələa bari a bunno-murəm. Sə bala mala Yahuda ka, kpata Dauda.

¹¹ Sauwa mala bàkú mənana Dauda nda murəm a Hebəron amur bala mala Yahuda ka, apələa tongno-nong-bari andə azonḡo tongno-nong-mwashat na.

¹² Abna muna-bwabura mala Ner, atārəia andə aburana mala Ishboshet muna-bwabura mala Sawul ka, à lo a Mahanayim sə à o a Gibiyon.

¹³ Jowap muna-bwabura mala Zeruya* andə aburana mala Dauda puro sə à kya je andəia a guguri mənana a Gibiyon ngga. Nggəsan mwashat do a bui mala guguri man, sə bə nggəsan ngga do a nkaring mala guguri.

¹⁴ Abna banggi Jowap ama, <<Ado ka, bə səm tsək abea alaggana ma'səm bəà pur ace munəo, b̄wa andə b̄wa arəarəia, a b̄adəm səm.>> Sə Jowap bang ama, <<Bə à lo.>>

¹⁵ Nda à lo, à cam-nə-came sə à ballia; aburana lum-nong-bari a bui mala Benjami andə Ishboshet muna-bwabura mala Sawul, sə aburana lum-nong-bari a bui mala Dauda.

¹⁶ Koyanale ka bwal b̄i a b̄amúrí sə zubi nkanggari-bum b̄i nə byau male, sə à kpa nzali à w̄ atārəia. Nda tsəa sə mənə yì ban a Gibiyon ngga, à tunəi ama, Helkat-hazurim ngga.†

* 2:13 2:13 Zeruya ka b̄wama na, mə'nggaula Dauda. † 2:16 2:16 Helkat-hazurim ngga b̄aləi nda <<b̄atuli/nzawara mala akun-byau.>>

¹⁷ Məsə munəo bangja a pwari mənə. Aburana mala Dauda gandə Abna andə aburana mala Isərayila.

¹⁸ Amuna-burana mala Zeruya tərú, à nda abanì: Jowap, andə Abishai, sə Asahel. Asahel ka, məbiki mire na kəla mbamba a bondo.

¹⁹ Asahel pərta Abna, binə kyang atə bui-məli ko mənggare, aban pərte.

²⁰ Pələa Abna pələ məsəi a nzəmi sə na ama, <<A nda le, Asahel?>> Asahel ear ama, <<E, mə nda.>>

²¹ Abna banggi wi ama, <<Kyang atə buo məli ko mənggare; gbami mwashat atə alaggana, sə wu ak agirbura male arəi.>> Sə Asahel ka, dəki pərte dāng.

²² Nyare Abna sà'arə Asahel ama, <<Nying pərtam. Kəa tsəem bən wal-luio dāng. Bə ən wal-luio ka, lang sə mə nə sən mə'eambo Jowap a bəməsəi?>>

²³ Sə Asahel ka, binə kyangye. Nda Abna zubi a bumi nə təta nzo male ka. Nzoe kò kya pur a nzəmi; Asahel kpa a nzali abanì sə wũ a bədəm Abna. Bwa mənana kat yiu a ban mənana Asahel kpa sə wũ kam ngga, bwe cam gəs.

²⁴ Sə Jowap andə Abishai ka à pyangnəata Abna. Lang pwari nə nggə ká kpa ka, à bwal ban mgbangban mala Ammah, tũ a ban Giya, a njar ká babondo Gibiyon.

²⁵ Pələa abwana mala Benjami ram rəia abanbwáná anzəm Abna, sə à cam amur mgbangban.

²⁶ Pələa Abna tunə Jowap sə dī ama, <<Duməna púp səm nə lidəmba nə wal-lú rəarə səm le? A sələ mbak ama nə nggá duk məlulle a masələate? Nə sau lang sə awu nə sà'arə abwana mô bəà nying pərta amə'eambia?>>

²⁷ Jowap eari wi ama, <<Kəla mənana Bakuli na kam nəyiləmu ka, bə a bangma cau man raka, mbak-kàngkàng abwana man pa nə vwakibuia arə pərta amə'eambia dāng ba dəmbari.>>

²⁸ Nda Jowap twang njawe, sə aburane kat go-gəs; à lidəmba nə pərta Isərayila, ko à munə dəm dāng.

²⁹ Osso Abna andə aburana male gya nəba Araba aba dù mənə kat. À yàlì Nggeasala Jodan, sə à lidəmba nə gya aba dəmbari mənə ba à yi bik Mahanayim.

³⁰ Lang Jowap nyarəni pərta Abna ka, ramba amə'lwa male pupup abanbwáná. Səni ka, aburana mala Dauda lum-bwamdə-tongno-nong-ine andə Asahel ka, à pà kàm dāng.

³¹ Səama aburana mala Dauda wal-lú aburana mala Benjami gbəman-tərú nə lumi-tongno-nong-mwashat mənana à nda atə Abna ka.

³² Jowap andə aburana male twal lú Asahel sə à kya tsəi a bəmbe mala tarri a Betalami. Pələa à gya aba dù kat sə à yi bwal Hebəron a kwaro-la-ban.

3

¹ Munəo mənana anre bala mala Sawul andə bala mala Dauda ka, tē sauwa. Làkki mala abwana mənana à nda atə Dauda ka, lidəmba nə gulo kərkər, sə làkki mala abwana mənana à nda atə bala mala Sawul ka, camarə amsəa.

*Amuna-burana mənana à bəli Dauda a Hebəron ngga
(1 Acau Kpa 3:1-4)*

² À bəli Dauda amuna-burana a Hebəron:

Muna-dəmba male nda Amnon, nə bu Ahinoam, bwama Jezəril;

³ bəria muni nda Kileyap, nə bu Abigiyel,* mā-lú mala Nabal, bwama Kamel; təruiə muni nda Absalom, nə bu Ma'aka, boarnsarile Talmai, murəm Geshur;†

⁴ inea muni nda Adonija, nə bu Haggit; tongnoia muni, nda Shefatiya, nə bu Abital;

* 3:3 3:3 Balli aba: 1Sam 25:3-42. † 3:3 3:3 Balli aba: 1Sam 27:8; 2Sam 13:37-38; 14:32; 15:8.

⁵ tongno-nong-mwashatia muni nda Itøreyam, nə bu Eglah, mālā Dauda. Amuna-burana mənīa ka, à bəlī Dauda a Hebəron.

Abna o atà Dauda

⁶ Lang munəo mənana anre bala mala Sawul andə bala mala Dauda lidəm̄ba ka, Abna camarə kumbi bāmūrī rēcandəa kpəm a bala mala Sawul.

⁷ Sawul dīd̄yal ka ndanə mā-twala mənana à tunəki ama Rizpa, muna-bwama mala Ayah ka. Bè fara ka, Ishboshet banggi Abna ama, <<Ace mana, sə a kúti aban mā-twala mala tárrám?>>

⁸ Kara Abna ka, bumi lul kərkər nə cau mənana Ishboshet bang ngga. Pələa nyesəi wi cau ama, <<Mə nda bāmūr n̄w̄a a bui mala Yahuda le?‡ Twal a tite ba yalung, ən ləmdə doməsəcau arə bala mala tarró, Sawul andə abəla, andə agyajam male. Ən tasə wun bə wu kpa a babu Dauda dāng. Kat andə amani ka, a tsəkam-cau-arəəm mala pək caubikea nə bwama mənīa ka!

⁹ Bə Bakuli bāshiam, sə yale bə wal-luem, mim Abna, bə ən pakkī Dauda gīr kəla mənana Yahweh kánbi wi ama nə pakkī wi ka, raka.

¹⁰ Mə nə tusə domurəm bə nying bala mala Sawul, sə mə nə tamsəkusə bunomurəm mala Dauda, amur Isərayila andə Yahuda, twal a Dan aban ká Biyasheba.>>

¹¹ Sə Ishboshet ka, nyare ne Abna kə cau dəm dāng, acemənana bangciu pakkī wi arəi.

¹² Pələa Abna tasəa amə'na-túrbān bəa kyanbi wi aban Dauda nə cau ama, <<Nzali ka, mala yana de? Kúrc̄au nə mim, sə mə nə bwalo kām, ace yinə Isərayila kat a bano.>>

¹³ Pələa Dauda bang ama, <<Yāwá, mə nə kúrc̄au sənə we, səama, ən nggə earce gīr mwashat nə we: A pà wunə sən bāməsəəm dāng shebə we, atə dəmbe ka, a yinanə Mikal, muna-bwama mala Sawul, lang awu nə yiu a sənəm ngga.>>

¹⁴ Pələa Dauda tasə amə'na-túrbān aban Ishboshet, muna-bwabura mala Sawul, bəa banggi wi ama, <<Pam māmám, yī Mikal, mənana ən pur'amuri mə alí nə nggú-bata amə'Filisti gbəman-mwashat ka.>>§

¹⁵ Anggo, Ishboshet túrbān sə à ak Mikal arə burí, Paltiyel, muna-bwabura mala Layish.

¹⁶ Kat andə amani anggo ka, burí o atə, camarə bua acei, amur njar kat aban ká dār a Bahurim. Pələa Abna banggi wi ama, <<Nyare o!>> Sə nyare o.

¹⁷ Pələa Abna nacau nə abwana-məgule mala Isərayila ama, <<Banì sauwuna adyan, mana wu kə earce ama, wun nə tsək Dauda bə duk murəm ma'wun ngga.

¹⁸ Ado ka, wu pə wi, bə duk murəm! Yahweh ka panacau aban Dauda ama, <Nə bu guro mem Dauda, sə mə nə amsə abwana mem, Isərayila, a bù amə'Filisti sə a bù abia-məbura kat.> >>

¹⁹ Pələa Abna nacau nə amə'tàu mala Benjami. Sə wari a Hebəron, ace banggi Dauda gīr mənana kat Isərayila andə bala mala Benjami puppup earənace ama à nə pək ka.

²⁰ Lang Abna andə aburana male lumi-bari atə yiu aban Dauda a Hebəron ngga, Dauda pak girlina-nàtə ace Abna andə aburana mənana à yiu atə ka.

²¹ Pələa Abna banggi Dauda ama, <<Earam, bə ən o mə kya ram Isərayila kat, ace bwaməgule mem, murəm, ace mənana bəa kúrc̄au nə we, sə ace mənana wu yálmúr gīr mənana kat babumo earkice ka.>> Nda Dauda tasə Abna o aba rəpwala ka.

Jowap wal-lú Abna

²² Zuku ka, aburana mala Dauda andə Jowap nyarəni ban mənana à wari kam ace təlliban ngga, sə à yinə gəna-lwa kpəm a buia. Sə Abna ka, pà a ban Dauda a Hebəron dāng, acemənana Dauda tasəni, uməna aba rəpwala.

‡ 3:8 3:8 Ko A twalam kəla mə nda bwa məbane mə nə mak wun a bù Yahuda le. § 3:14 3:14 Səni aba: 1Sam 18:20-25.

²³ Lang Jowap, andə amə'lwa mənana kat atè à yi bwaləna ka, abwana banggi Jowap ama, <<Abna, muna-bwabura mala Ner, yiu aban murəm, sə murəm dekinì bə o, sə uməna aba rəpwala.>>

²⁴ Pələa Jowap wari aban murəm, sə dī ama, <<Mana mənìa a pē ka? Abna yiu a bano! Palang sə a deki o? Sə ado ka nyarəna uməna!

²⁵ We ka, a sūrənà rə Abna, muna-bwabura mala Ner; yiu male ka, nda ace swárkiö, sə bə sūrə puro mô andə nyare mô, sə bə sūrə gir mənana kat a pakkiyi ka.>>

²⁶ Jowap pələa nying ban Dauda, sə tasə amə'na-túrbân atà Abna, ama bəà banggi wi bə nyare. À kya kumi a ban tūli-mùr mənana a Sirah ka, sə à nyesəi à yinəi. (Sə Dauda ka, sələce girnì dāng.)

²⁷ Lang Abna nyarəna yina a Hebəron ngga, Jowap warinəi aba bə muna kurəm a kún nggea-là, kəla nə nacau nəi, kə yia bari. Sə abanì ka, Jowap kara soa Abna nə byau a bumi, wal-luí, ace mbwegir akúni nkila mala mə'eambi Asahel.

²⁸ Nənzəmò, lang Dauda okce mənìa yì gir ka, bang ama, <<Mim sənə nzali domurəm mem, abadəm Yahweh tətək ka, bù səm pà aba cau mala sukki nkila mala Abna muna-bwabura mala Ner dāng.

²⁹ Bə bafe mala nkila male sulə a bamur Jowap sə amur bala mala tárrí kat! Bə bala mala Jowap bəkəa dʷanyi bwa mənana ndanə penye mana mùrgir kə sur kam, ko ndanə kwánó nggû,* ko muna-bwabura mənana nggilung-bwa na, ko mənana à wal-luí nə nggeabyau, ko kə paktəla gírlina ka dāng.>>

³⁰ (Jowap andə mə'eambi Abishai ka, à wal-lú Abna acemənana, yì na mənana wal-lú mə'eambia Asahel, a kun-munəo a Gibiyon ngga.)

Dauda bua-lú Abna

³¹ Pələa Dauda banggi Jowap andə abwana mana kat andəi ka, ama, <<Wu sàngi agir-nggūrəu ma'wun, wu oasə anggubyaú-doatú† arə wun, sə wu bua abadəm Abna.>> Murəm Dauda nə bamurì ka, gya anzəm abwana mana à twal kpamgbang-lú ka.

³² Pələa à tsək-lú Abna a Hebəron; murəm loasə gí bua a bembə mala Abna. Sə abwana kat bua Abna.

³³ Pələa murəm tù mənìa yì nggyal keban ngga, amur Abna, ama: Boaro bə Abna wũ kəla wù mala gəmbwa le?

³⁴ À tà ka abuo dāng,
sə akusəo pà aba nsolo dāng.

Kəla mənana bwabura nə kpa abadəm amə'bealbikea ka, anggo sə a kpa. Abwe kat bua acèi dəm.

³⁵ Pələa abwe yiu aban Dauda, sə à buakiarəi bə lì gírlina sə pwari na piu a kuli. Sə Dauda ka, kángir ama, <<Bə 'Bakuli bəshiam, yale bə wal-luem bə ən tsək gírlina ko bə kəgir a kunam sə pwari kpa ka!>>

³⁶ Sə abwana kat falənə mənìa ka, sə gírnì pwasəbumia. Yale koya gír murəm pè ka, pwasəbum abwe kat.

³⁷ Nda abwana kat andə Isərayila kat yi bwalte, a pwari mənəo ka, ama, murəm ngga, bui pà aba wal-lú Abna, muna-bwabura mala Ner dāng.

³⁸ Pələa murəm banggi amə'túró male ama, <<Wu sələ mbak ama, bwaməgule nggea bwabura məcandəe kpana yalung a Isərayila?

³⁹ Yalung ngga, rəəm-wukina, kat andə amani ama, mə nda murəm mana à dārəi ka. Aburana mənìa, yìà amuna mala Zeruya ka, à dupam nə kwanô kərkər. Bə Yahweh mbwe mətúró-bikea akúni gír mənana kārəa arə bealbikea male ka!>>

* **3:29 3:29** kwánó nggû ko bə kwánó məbika mala nggû rəu mana kə ak rə bwa ka. † **3:31 3:31** anggubyaú-doatú ko <<asanginagir>>

4

À wal-lú Ishboshet

¹ Lang Ishboshet, muna-ɓwabura mala Sawul ongnɔna ama, Abna wuna a Hebɔron ngga, ɓabumi ɓunggio, sɔ Isɔrayila kat ka, múrí-kàrí.

² A bàkú mɛno ka, muna-ɓwabura mala Sawul, yì Ishboshet ka, ndanɛ aburana ɓari mɛnana à nda ka amə'sàrəban amur anggəsan mala amə'lwa ace kánə tɛlliban ngga. Mwashat ateà ka, lulləi ama, Baanah, sɔ bè ka, lulləi ama, Rekap; yia mɛnia ka, amuna-burana mala Rimon, ɓwa Beerot a tàu mala Benjami na. (Beerot ka à ɓalli aba bu-nzali Benjami,

³ acemɛnana aɓwana mala Beerot ka, à ɓangɔa à nying Gittem, sɔ à yì do kəla abəri mɛnana à yiu ace dola ka, sɔ à nda kam ba yalung.)

⁴ Jonatan, muna-ɓwabura mala Sawul ka, ndanɛ muna-ɓwabura, mɛnana gbakəri arə akusəi ka. Yì ka, ndanɛ apələa tongno, sɔ cau pur a Jezəril ama à walna Sawul andə Jonatan a munəo. Mə'iuləe twali ɓangɔa nə umnəi akaurəa, səama lang nda aban ɓangɔa nə o akaurəa ka, kara muna kpa, nda duk gbakəre ka. Lulləi nda Mefiboshet.

⁵ Rekap andə Baanah, amuna-burana mala Rimon, ɓwa Beerot ka, à lo aban ká a ɓala mala Ishboshet. À kya bik banì nə pwarizəkya, lang yì ka, ndaban nongɔo ace usələo mala pwarizəkya ka.

⁶ ɓwama mə'yál kunbala ka nda aban nyauləki mɛssa-alkama; ntulo-ayiki sɔ koa ntulo; nda Rekap andə mə'eambi yì kúti zàng ngga.*

⁷ Lang à kutina aba ɓala ka, à kum Ishboshet, ndaban nongɔo amur gyangɔan-nongɔo aba ndà-nongɔo male. À zubi, à wal-luí, sɔ à kasə ɓamúrí. Pələa à twal ɓamúrí sɔ à gingnəi nə njar Araba dükku-dükku,

⁸ sɔ à yinə ɓamur Ishboshet aban Dauda a Hebɔron. Sɔ à banggi murəm ama, <<ɓamur Ishboshet nia ka, yì muna-ɓwabura mala Sawul, ɓioməbura, mɛnana alta yiləmo ka; Yahweh mbwení ɓwaməgule mem, yì murəm akúni, amur Sawul andə nggurkwar male.>>

⁹ Səama Dauda nyesəi Rekap andə mə'eambi Baanah, amuna-burana mala Rimon cau ama, <<Mbak-kàngkàng Yahweh nakam, mɛnana akmúr yiləmem aba koya tanni mana kumam ngga,

¹⁰ lang ɓəɓwa yiu a Zikəlag sɔ ɓanggam ama, <Sawul wuna ka,> ɓwə twali ama, ndarə yinəàm nə ɓəsacau məboarne. Səama ən ɓwal ɓwení, ən wal-luí. Məno ka, nda tangnakusəu mana ən pe wi ace ɓəsacau male ka!

¹¹ Sə acemɛnana wun aburana aməbealbike, wu walna-lú mə'kunpwasəa a ɓala male, sɔ amur gyangɔan-nongɔo male ka, mə nə pàkka wun gír mɛnana ɓike-kútibanì ka. Pà mə nə díce nkile a bù wun, sɔ mə nə kidiki wun a ɓanza re?>>

¹² Nda Dauda, pè alaggana male nzongcau, sɔ à wal-luia ka. À kasəki abuia andə akusəia, sɔ à gyarkia tù a ɓan guguri mɛnana a Hebɔron ngga. Səama ɓamur Ishboshet ka, à twali à kya tsəi a ɓembe-ɓa-tali mala Abna, a Hebɔron.

5

*Dauda duk murəm Isɔrayila
(1 Acau Kpa 11:1-3)*

¹ Pələa atau mala Isɔrayila kat yiu aban Dauda a Hebɔron, sɔ à ne wi ama, <<Səni, səm nda ka nkiliò andə nyamo.

* 4:6 4:6 Gk: Ib Pələa à kúti aba ɓala, kəla à nə ðàrá mɛssa-alkama, sɔ à zubi a bumi. Pələa Rekap andə mə'eambi Baanah, à ɓangɔa à o.

² Didyal mənana Sawul nda murəm amur səm ngga, a ndà b̄waməgule amur amə'lwa mala Isərayila. Sə Yahweh banggo ama, <Awu nə duk mə'yál abwana mem Isərayila, sə awu nə duk murəm amur Isərayila.> >>

³ Akanó a Hebəron Murəm Dauda kùrc̄au nə abwana-məgule mala Isərayila kat a b̄adəm Yahweh lang à yina aban murəm ngga. À d̄ārə Dauda nə mùrú olif b̄ə duk murəm amur Isərayila.

⁴ Dauda ka, ndanə apələa lumi-tàrú a banza sə tita yálmúrú. Pàk apələa lumi-ine a bunə-murəm.

⁵ A Hebəron ngga pàk apələa tongno-nong-bari nə azongno tongno-nong-mwashat nda murəm amur Yahuda, sə a Urəshalima ka, pàk apələa lumi-tàrú nə məsəi t̄arú nda murəm amur Isərayila kat andə Yahuda.

Dauda li Urəshalima a lwa (1 Acau Kpa 11:4-9; 14:1-2)

⁶ Pələa murəm lo andə aburana male sə à wari a Urəshalima ace kánə lwa arə amə'Jebus, yì abwana mənana à nda à tita do a mənə yì là d̄idyal sə à ndakam ngga. Amə'Jebus sà'arə Dauda ama, <<A pà nə kùtí kani d̄ang! Nggearə ante andə gbakərə ma'səm kārəna à nè mgbalio.>> Yia amə'Jebus ka à kə twali ama Dauda pà nə gandə kùtí kano nə ak là arəia d̄ang, nda tsəa sə à bang anggo ka.

⁷ Sə kat andə amani ka, Dauda ak ban-məcandəe mala Siyona mənana ado à kə tunəi ama Nggea-là mala Dauda ka.

⁸ A pwari mənə ka Dauda bang ama, <<Bwa mənana kat nə kánə munəo arə amə'Jebus ka, duməna púp nə kār nə njar-təta'nzali mala mùr sə nə bik ban amənə yì <agbakərə andə ante,> mənana à nda ka abibura mala Dauda ka.>> Acemani ka, à bang ama, agbakərə andə ante pa nə kùtí a *balae d̄ang.

⁹ Anggo sə Dauda nyesə ban-məcandəe pələ là do male, sə tunəi ama Nggea-là mala Dauda. Sə Dauda b̄akiaba kàrì banì, tite a ban Millo aban ká a baləu.

¹⁰ Anggo sə Dauda lidəmba nə gulo aba rəcandəa mala yálban, acemənana Yahweh B̄akuli mənana Karban kat nə Gulo ka nda atè.

¹¹ Hiram, Murəm mala nzali Taya tasə amə'na-túbân aban Dauda, nə agbəl̄ang nggun-seda, andə amə'túrò shàr-nggun andə gballi-nggun, andə amə'túrò bun-tali ace b̄ak sheran, sə à bakkì Dauda bala.

¹² Nda Dauda yì sələ ama Yahweh dumsəni mbak-kàngkàng yì nda murəm amur Isərayila, sə d̄əm ngga Yahweh hangəlina domurəm male at̄acau mala abwana male Isərayila.

¹³ Anzəm mənana Dauda t̄urənəi Hebəron sə yina a Urəshalima ka, twalki amā-twala sə alki amaməna amur amənana ndanəia ka, sə à b̄əlì Dauda amuna-burana andə amuna-maməna amur amənana ndanəia ka.

¹⁴ Amənia ka à nda ka alullə amuna-burana mala Dauda mənana à b̄əlia a Urəshalima ka: Shamuwa, andə Shobap, andə Natan, andə Solomon,

¹⁵ andə Ibəhar, andə Elishuwa, andə Nefeg, andə Jafiya,

¹⁶ andə Elishama, andə Eliyada, sə Elifelet.

Dauda munəo andə amə'Filisti (1 Acau Kpa 14:8-17)

¹⁷ Lang amə'Filisti ok ama à d̄ārəna Dauda nda murəm amur Isərayila ka, amə'Filisti kat o a alta Dauda ace gbamì. Səama Dauda okce, nda suləo wari aba kanggərang-ban ngga.

¹⁸ Adyan ngga amə'Filisti yiu, sə à mesə aba Bangnaban Refayim.

* 5:8 5:8 balae ko bala mala Yahweh.

¹⁹ Pələa Dauda alta nê mala Yahweh ama, <<Mə kyan nə munəo arə amə'Filisti le? Awu nə tasəia aba buam le?>> Sə Yahweh earî Dauda ama, <<E, kyane. Mbak-kàngkàng mə nə tasə amə'Filisti aba buo.>>

²⁰ Nda Dauda wari a Baal-perazim sə gandə amə'Filisti abanî; sə bang ama, <<Yahweh ar abalə abiam-məbura a badəmbam kəla ara mala mürbangja.>> Acemani ka, tunə lullə banî ama Baal-perazim.[†]

²¹ Amə'Filisti nying abənzál malea a banî, sə Dauda andə aburana male pwania à umnəia.

²² Amə'Filisti yiu dəm, sə à yi mesə aba Bangjaban Refayim.

²³ Sə lang Dauda dibancau a ban Yahweh ka, Yahweh banggi wi ama, <<A pa wunə ká arəia [kporong] dāng. A kún mani ka, kàr nənzmia sə wu yiu arəia nə badəm anggun nkəling-kəling.

²⁴ Sə lang awu nə ok gi gya mala twalkusəu-anzəmarəia ani a bong anggun nkəling-kəling ngga, gbaratè akaurəa, acemənana anggo ka, Yahweh angjəndə-dəmba purna a badəmbo ace ká wəl amə'lwa mala amə'Filisti.>>

²⁵ Nda Dauda pàk girmî kəla mənana Yahweh tsəki wi nzongcau ka, wəl amə'Filisti tite a Gibiyon aban ká dār a Geza.

6

Dauda yinə Akwati Kùrcau a Urəshalima (1 Acau Kpa 13:1-14; 15:1--16:3,43)

¹ Dauda nyare ramba aburana mala Isərayila mənana à tarkia ka kat abanbwaná, abwana á-lumi-tàrú.

² Pələa Dauda lo andə aburana mənana kat à nda atè ka, sə à wari a Baala* aba bu-nzali Yahuda, ace twal Akwati Kùrcau a ban mənə, à nê yinəi, yì Akwati Kùrcau mala Bakuli, mənana à tunəi nə Lulləi, nggearə lullə Yahweh, Mətala Abangjo, mənana do amur bunomurəm a nre ka acerup amur Akwatini ka.

³ À tamsə Akwati Kùrcau mala Bakuli amur bəsa keke-ndá sə à pur nēi a bala mala Aminadap, mənana nda amur mgbangban ngga. Uzza andə Ahiyo, amuna-burana mala Aminadap ka à nda à kə gīngnə bəsa keke-ndē ka.

⁴ À pur nēi nə Akwati Kùrcau mala Bakuli amurí, a bala mala Aminadap, mənana nda amur mgbangban ngga. Ahiyo na aban gya a badəm Akwatini.

⁵ Sə Dauda andə bala Isərayila kat ka, à ndaban pakkidire, à kə yalke abadəm Yahweh, nə nggyal andə walki adànà andə azangjan, andə akarata-bu, andə awassak, andə akpaksha.

⁶ Səama lang à yina a katəra mala Nakon ngga, ndă annda, pələa Uzza ləmdə bui bwal Akwati Kùrcau mala Bakuli [ace mənana bəkəa kpa raka.]

⁷ Kara bumlulla mala Yahweh earke arə Uzza, sə Bakuli koè túrí a nzali a banî atàcau mala mənəia yì yàl-nzong ngga. Nda Uzza wù akə banî a nkanggari Akwati mala Bakuli ka.

⁸ Sə bum Dauda lúllô ace ara mala bumlulla mala Yahweh amur Uzza; nda tunə lullə banî ama Perez Uzza,[†] sə anggo sə à kə tunəi piu ba yalung ngga.

⁹ Bangciu pàkkî Dauda arə Yahweh a pwari mənə ka, sə bang ama, <<Lang sə Akwati mala Yahweh nə yiu abanam?>>

¹⁰ Dauda eare nê yinə Akwati Kùrcau mala Yahweh aba Nggea-là mala Dauda dāng; a kún mani ka kàrnəi a bala mala Obed-Edom bwa'Gitti.

[†] 5:20 5:20 Baal-perazim ngga bələi nda <<Bwaməgule mənana kə ar ban, ko kə san ban ngga.>> Mənia ka bē lulləu na ace Kiriāt-Jarim. [†] 6:8 6:8 Perez Uzza ka bələi nda <<Ara arə Uzza.>>

* 6:2 6:2 Baala

¹¹ Nda Akwati Kùrcau mala Yahweh ue a bala mala Obed-Edom azongño tàrú, sɔ Yahweh tsákì Obed-Edom bù andə amə'ɓala male kat.

¹² Cau yiu aban Dauda ama, <<Yahweh tsəngñəni ɓala mala Obed-Edom bù andə gir mənana kat ndanəi ka, atəcau mala Akwati mala Bakuli.>> Nda Dauda wario kya twal Akwati Kùrcau mala Bakuli a ɓala mala Obed-Edom, sɔ yinəi a Nggea-là mala Dauda nə banboarnado ka.

¹³ Lang aburana mana à kə twal Akwati mala Yahweh twalna kusəia tongno-nong-mwashat ka, Dauda pà gir'nkila nə jamnda andə muna-ndă mə'nyane.

¹⁴ Dauda oasə efot‡ mala nggubyaui linən arəi sɔ ndaban ta'nggwam nə rəcandəa male kat abadəm Yahweh.

¹⁵ Anggo sɔ Dauda andə ɓala Isərayila kat yinə Akwati mala Yahweh, nə buà-gāwàn andə twang anjawe.

¹⁶ Sə lang à ndaban kùti nə Akwati mala Yahweh aba Nggea-là mala Dauda ka, Mikal, boarnsarile Sawul sənban a məsəkurəm. Sə lang sən Murəm Dauda aban yalke sɔ kə ta'nggwam a ɓadəm Yahweh ka, kara ɓəsəki Dauda a ɓabumi.

¹⁷ À kùtì nə Akwati Kùrcau mala Yahweh sɔ à kya tamsəi a ban male, aba tara mənana à loasəi acei ka; sɔ Dauda pāki apagir mala pisəe kəring andə apagir mala dotarəu abadəm Yahweh.

¹⁸ Anzəm mənana Dauda malna pāki apagir mala pisəe kəring andə apagir mala dotarəu ka, tsákì aɓwana bù aba lullə Yahweh, Mətala Abangño.

¹⁹ Sə gaki aɓwe kat, aba ɓwabundəa mala Isərayila puppup, ɓəredi, andə nyama, andə kyak mala dabino, andə kyak mala ɓəla-anap mə'ime; pə koyan ngga kāmbe, aburana andə amaməna kat. Anzəm mənə ka aɓwana mesə kat, sɔ koyan ngga nyar a ɓala male.

²⁰ Pələa Dauda nyare nə ká a ɓala ace tsákì amə'ɓala male bù. Səama [māmí] Mikal muna-ɓwama mala Sawul puro nə nggá kùllì, sɔ bang ama, <<Bafo yalung ngga murəm Isərayila pānì ɓamúrì gulo kpana-kpana, mənana swár agir'nggūrəi sɔ pur nə ɓarəi aba dɔwanyi kəsəkya, a məsə aguro male, aburana andə amaməna, kəla mənana mwashat atə aburana məbane kə pak ka!>>

²¹ Pələa Dauda earì Mikal ama, <<Mə nda [aban ta'nggwam] abadəm Yahweh, mənana nying tárró andə ɓala male kat sɔ twalam, nyesəam mə duk mədamba amur Isərayila aɓwana mala Yahweh ka. Acemani ka, mə nə pakkidire abadəm Yahweh.

²² Mə nə tsək ɓamúràm aba kəsəkya mənana kùtì mənə ka, sɔ mə nə dum nə kyauwikiban a məsəàm. Səama a məsə aguro amaməna mənə a bangcea ka, mə nə dum nə gulo!>>

²³ Nda Mikal, muna-ɓwama mala Sawul ue nkombi na aba do-yiləmu male kat.

7

Yahweh pàcau aban Dauda (1 Acau Kpa 17:1-15)

¹ Murəm Dauda ka, Yahweh pe wi usələo, yállì arə abi-məbura mənana kat à gumbəli ka, sɔ yi do a ɓala male.

² Pələa murəm ne Natan məɓangnəa ama, <<Səni, mə ndya ən do a ɓala mənana à ɓè nə nggun-seda* ka, sɔ Akwati Kùrcau mala Yahweh ka nda kano a gumli.>>

³ Natan earì murəm ama, <<Pàk gir mənana kat a ndanəi a ɓabumo ka, acemənana Yahweh na aɗò.>>

⁴ Səama àkə dù mənə ka Yahweh ne Natan ama:

⁵ <<Kyane kya ne guro mem Dauda ama, <Mənia ka nda cau mala Yahweh: A nda mənana awu nə ɓakkam ɓala mə duk kam ngga le?

‡ 6:14 6:14 efot ka daura-múrbi mala adaura-pəris na. Balli aba: Pur 28:4-28; 1Sam 2:18. * 7:2 7:2 nggun-seda ko nggun məboarjami

⁶ Twal a pwarian mənana ən pusə amə Isərayila a Masar bà yalung ngga, ən duk ma aba bekə bala dāng. Ən nggə turki nə turkio arə abân, aba gumli kəla ban-do mem.

⁷ Arə abân mənana kat ən gingnə amə Isərayila kat kām ngga, ən bua nə kə bwa atə abwana-məgule mənana ən twalia ace yál abwana mem amə Isərayila ka ama, <<Ace mana sə wu bakkam bala nə nggun-seda raka>>le?>

⁸ <<Acemani ka, banggi guro mem Dauda ama: <Mənia ka nda cau mənana Yahweh Mətala Abangño kə bang ngga: Ən twalo a ban yál-agir a bondo, a ban gyata anzur andə ambul, sə ən nyesəo a pələ məgulo amur abwana mem Isərayila.

⁹ Ban mənana kat a wari kam ngga, mə nda atò, sə ən twalta abio-aməbura kat a badəmbo. Ado ka mə nə tsək lulləo nə zəkí kpəm, kəla mala abwana aməgulke mala banza.

¹⁰ Mə nə kumbi abwana mem Isərayila ban-do, sə mə nə dumsəia kām, ace mənana bəà do a nzali mənana malea na ka, sə kə bwa pà nə zorəia dəm dāng. Abwana aməbealbike pà nə paria dəm, kəla mənana à pangnəia didyal,

¹¹ tite arə apələa mənana ən twal akasəla amur abwana mem Isərayila ka dāng. Sə mə nə po usələo arə abio-aməbura. Mim Yahweh ən nggə nô ama, nənggearəam, mə nə tsəo nggurkwar mò bə duk bala-murəm.

¹² Lang a yi wuna, à tsəngnənó atə akeô ka, mə nə loasə mwashat atə aməkeo, mənana nə pùr a tərto ka, bə duk murəm a buno mô, sə mə nə tsək domurəm male bə cam nə rəcandəa.

¹³ Yi nda bwa mənana nə bakkam bala, ace lulləam ngga. Sə buno-murəm mala domurəm male ka, mə nə kwákítè nə cam kàngkàng, málá male pà kām dāng.

¹⁴ Mə nə duk tárrû abaní, sə yi ka nə duk munem. Bə pàk caubikea ka, mə nə giləki, mə nə kwarkiri nə nkamso, kəla mənana koya tárrú nə pangnə muni ka.

¹⁵ Sə pəməboarne aba earcearəu mem mana kə dəurə raka, pà nə nyingte, kəla mənana ən twali arə Sawul ka dāng, yi Sawul mənana ən pusəi ace mənana wu duk murəm ngga.

¹⁶ Bala mò andə domurəm mò ka, à nə lidəmba a badəmbam, tè pà nə mal dāng, sə buno-murəm mò ka, nə cam kàngkàng masələate pà kām dāng.> >>

¹⁷ Natan banggi Dauda acau mənəia ka kat kəla mənana à ləmdəi wi aba sənə mənəia kat ka.

Hiwi yàwá mala Dauda

¹⁸ Pələa Murəm Dauda wario sə kya do abadəm Yahweh, sə bang ama:

<<Mə nda yana, sə mana nda bala mem, mənana We Mətalabangño Bakuli, a pakki agir mənəia kat acem ngga?

¹⁹ Sə kat andə amaní ka, mənəo a məsəo, We Mətalabangño Bakuli ka, gír mə kyauwe na, acemənana a nyare a nacau amur bala mem, mim guro mò, amur gír mənana awu nə pè, arə anza mənana à nə yiu kuko ka. Anggo sə a kə pangnə abwapəndəa kat le, We Mətalabangño Bakuli?

²⁰ Mana dəm mim Dauda, mə nə gandə banggo? A súrənə yan nda mim, guro mò, We Mətalabangño Yahweh.

²¹ Nda atəcau mala pacau mò, sə aba kpata kàne mò sə a pàk mənəia yì gír məgule ka, sə a ləmdəi abanam mim guro mò, ace mənana mə sələce ka.

²² Acemani ka, guro ka mona, We Mətalabangño Yahweh! Kə bwa pà kām kəla we dāng, sə kə Bakuli pà kām dāng she we, kəla mənana səm oè nə kir səm ngga!

²³ Ya nzali mala abwapəndəa na kam mwashat a banza kəla abwana mô Isərayila, mənana We Bakuli malea a pur ace ká akmúria kəla abwana ace bamúró, sə ace kumbi bamúró lulləu ka? A pakki agir məgulke andə agir kàrmúru acea, nə pər anzali mala

abwapændə andə abakuli malea a badəmbia, yia abwana mô mənana a akmúria a Masar ka.†

²⁴ A tsək Isərayila bə duk abwana mô tətək, sə We Yahweh ka a duməna Bakuli malea.‡

²⁵ Sə adyan ngga, We Yahweh Bakuli, cau mənana a nè amuram mim guro mò sə amur bala mem ngga, lùmsəi bə kum came tətək. Pè kəla mənana a ne ka,

²⁶ ace mənana lulləo bə dum nə gulo tətək ka. Sə abwana nə bang ama, <Yahweh, Mətala Abangŋo, nda Bakuli amur Isərayila!> Sə bala mala guro mò, mim Dauda ka bə lidəmba abadəmbo tətək,

²⁷ acemənana We Yahweh mənana a Karban Kat nə Gulo, yì Bakuli mala Isərayila ka, a ləmdəni abanam, mim guro mò ama, awu nə bakkâm bala. § Nda gír mənana tsəa sə mim guro mò ka, ən kum məsəkàngkàngŋa mala pakhiwi a bano ani ka.

²⁸ Ado ka, We Yahweh Bakuli, a nda Bakuli, sə acau mò ka məsəcau na. A panacau mala mənía yì gír məboarne ka abanam, mim guro mò.

²⁹ Acemani ka, bə bumo pwasəo wu tsəki bala mala guro mò bù, ace mənana bə lidəmba tətək abadəmbo. We Yahweh Bakuli ka, a angŋa-dəmba a nanacau, sə nə tsəkbu mò ka, bala mala guro mò nə kum tsəkbu tətək.>>

8

Alimurəm mala Dauda a lwa

¹ *Anzəm mənía ka, Dauda gandə amə'Filisti a lwa, sə yinəia abata rəcandəa male; sə ak nggea-là Meteg Ammah a babù amə'Filisti.

² Dəm ngga, Dauda gandə nzali Mowap a lwa. Pələa tsək amə'Mowap à nonggi a nzali a nkənggari-arəia. Karəki sarəa mala nongŋo malea nə nggúr. Abanì bari aba gauwe tàrú mala abwana mənəo ka, wal-luia, sə nying banì mwashat nəyiləmu. Amə'Mowap duk aguro mala Dauda, sə à yinəi wi nə agir-cemi†.

³ Lang Hadadeza muna-bwabura mala Rehob, murəm Zoba puro ace ká nyesə bu-nzali mənana a ban Nggeasala Yiuřəretis, abata rəcandəa male ka, Dauda gandəi a lwa amur njar.‡

⁴ Dauda gbami aməpər á-mwashat nə gbəman-tongno-nong-bari (1,700) andə asoje-kusəu á-lumi-bari (20,000) arə murəm Zoba. Sə Dauda kasəki amazo kusə apər mənəo kat, səama nying abea dəkəm mənana à nə nggə bangnə awaru-pər gbəman-mwashat ka (100).

⁵ Sə lang amə'Aram mala Damaska yiu ace bwalì Hadadeza murəm Zoba munəo ka, Dauda wal-lú amə'lwa malea á-lumi-bari-nong-bari (22,000).

⁶ Dauda tamsə anggəsan mala amə'lwa abalə amə'Aram a Damaska. Amə'Aram duk aguro mala Dauda, sə à yinəi wi nə agir-cemi. Yahweh pè Dauda limurəm arə abàn mənana kat wari kam ngga.

⁷ Dauda ak atongŋo bolo-njengəlan mənana à nda a bù aməgulo mala Hadadeza ka, sə yinəia a Urəshalima.

⁸ Dəm ngga, Murəm Dauda pwan bolo-bángŋá kpəm a Teba andə Berotai, anggea-là mala Hadadeza.

⁹ Lang Toyi murəm Hamat ok ama Dauda gandəna amə'lwa mala Hadadeza puppup ka,

† 7:23 7:23 Balli gbal aba: Nggur 4:32-38. ‡ 7:24 7:24 Balli gbal aba: Pur 6:7; Nggur 26:18. § 7:27 7:27 awu nə bakkâm bala ko awu nə tsək amunem andə amə'kem à nə duk amurəma. * 8:1 8:1 Balli gbal aba: 1Kpa 18:1-17; Ang 60. † 8:2 8:2 sə à yinəi wi nə agir-cemi ko sə kə cemia. ‡ 8:3 8:3 Ko: Lang Hadadeza muna-bwabura mala Rehob, murəm Zoba puro ace ká nyesə bu-nzali mənana a ban Nggeasala Yiuřəretis, abata rəcandəa male ka, Dauda gandəi a lwa amur njar.

¹⁰ Pələa tasə Joram muna-ɓwabura male aban Murəm Dauda, ɓə kya makki-wi-kûn sə ɓə tsəki wi bù ace limurəm mənana kum a lwa amur Hadadeza ka. Toyi pàk anggo acemənana dídyał ka Hadadeza camarə lwa-lwa andə Toyi tûtù. Joram yinèi murəm Dauda agirtúró mənana à pea nə bolo-azərfa, andə bolo-njengəlan, andə bolo-bángɗá ka a bui.

¹¹ Murəm Dauda tār amənia yì agir ka ace Yahweh, atārəia andə bolo-azərfa andə bolo-njengəlan mana ea arə anzali mənana bunnia ka:

¹² yia anggea-là mala Aram,§ andə Mowap, andə amala amə'Amon, andə amə'Filisti, andə amə'Amalek. Tària kat andə agəna-lwa mənana pwanía arə Hadadeza muna-ɓwabura mala Rehob, murəm Zoba ka.

¹³ Lullə Dauda zəkí, lang nyarəni wal-lú aburana á-lum-bwamdə-tongno-nong-tàrú (18,000) mala amə'Aram* a Bangɗaban Tubamur ka.

¹⁴ Pələa tamsə anggəsan mala amə'lwa male a Edom, sə amə'Edom kat pələ aguro male. Yahweh pè Dauda limurəm arə abân mənana kat wari kam ngga.

Aməgulo mala Dauda

¹⁵ Nda Dauda yálmúr Isərayila kat ka; sə pàkgir aba məsəcau andə bealboarna ace aɓwana male kat.

¹⁶ †Jowap mənana nggè nda Zeruya ka, nda mə'sàrəban amur amə'lwa mala Dauda; Jehoshafat muna-ɓwabura mala Ahilud nda mə'tsəkacau aba maləmce;

¹⁷ Zadok muna-ɓwabura mala Ahitup andə Ahimale muna-ɓwabura mala Abiyata ka, à nda ka apəris;

Serayia ka, məgiləgir mala murəm na;

¹⁸ Benaya muna-ɓwabura mala Jehoyada ka nda ɓwaməgule mala amə'Keret andə amə'Pelet;‡

sə amuna-burana mala Dauda ka, à nda ka apəris.§

9

Dauda ləmdəi Mefiboshet pəməboarne

¹ Pələa Dauda dīban ama, <<Kəɓwa ueo atà amə'ɓala mala Sawul, mənana mə nə ləmdəi wi pəməboarne atəcau mala Jonatan ngga re?>>

² Adyan ngga, ɓè məturo-ɓala nakam a ɓala mala Sawul, lùlləi ama *Ziba. À tunəi, sə yiu abadəm Dauda. Pələa murəm Dauda dī ama, <<A nda Ziba le?>>

Ziba ear ama, <<E, mə nda, mim guro mò.>>

³ Murəm dī ama, <<Kəɓwa pà kàm a ɓala mala Sawul mana ue mə nə ləmdəi wi pəməboarne mala Bakuli ka re?>>

Ziba eari murəm ama, <<Bè muna-ɓwabura mala Jonatan nakam; gbakəre na arə akusəi kəm.>>

⁴ Murəm dīban ama, <<Ndake?>>

Ziba pe wi eare ama, <<Nda a ɓala mala Makir muna-ɓwabura mala Ammiyel a Lo-Debar.>>

⁵ Pələa murəm Dauda túrbān a ɓala mala Makir muna-ɓwabura mala Ammiyel, a Lo-Debar, sə à kya yinə Mefiboshet.

⁶ Lang †Mefiboshet muna-ɓwabura mala Jonatan, mə'kà Sawul yina aban Dauda ka, yi bun a nzali ace pe wi gulo.

Dauda tunəban ama, <<Mefiboshet!>>

Pələa Mefiboshet ear ama, <<Mə ndya ka, mim guro mò.>>

§ 8:12 8:12 Aram ko Edom * 8:13 8:13 amə'Aram ko amə'Edom † 8:16 8:16 Səni gbal aba kùré 20:23-26 mala maləmce mənía ka. ‡ 8:18 8:18 amə'Keret andə amə'Pelet ka à nda ka amə'yáltà murəm. § 8:18 8:18 apəris ko amə'ɓwal-kuntúró mala murəm ko amə'tà murəm. * 9:2 9:2 Balli gbal aba: 2Sam 16:1-4; 19:17; 19:29. † 9:6 9:6 Balli aba: 2Sam 16:4; 19:24; 19:25; 19:30; 21:7.

⁷ Dauda ne wi ama, <<Bangciu bækæa pakko dāng, acemænana mæ næ læmdæo pëmæboarne atācau mala tárró Jonatan. Mæ næ nyesæô anzali mala keò Sawul, sæ awu nè nggæ ligirlina a kpamgbang-lĩ mem.>>

⁸ Nda Mefiboshet nyare bun a nzali sæ bang ama, <<Mæ nda yana mænana awu nè denyinæ mim ngga? Yì mim guro mò mænana ən kútì luna nva nè gulo raka.>>

⁹ Pælæa Dauda tunæ Ziba, mætúró mala Sawul, sæ ne wi ama, <<Ən pani Mefiboshet mækà mætala-bala mò agir mænana kat amala Sawul andæ bala male na ka.

¹⁰ We wunæ amuna-burana mô, sæ amætúró-bala mò ka, wun nè nggæ rikì wi baban male, sæ wun nè nggæ yinæi wi agirbaban male, ace mænana bæ wu kúmbi muna-bwabura mala mætala-bala mò girlina mænana nè lì ka. Sæama Mefiboshet mækà mætala-bala mò ka, nè nggæ ligirlina a kpamgbang-lĩ mem koya pwari.>> (A bàkú mæno ka, Ziba ndanæ amuna-burana lum-bwamdæ-tongno andæ amætúró-bala lumi-bari.)

¹¹ Pælæa Ziba banggi muræm ama, <<Mim guro mò ka, mæ nè pæk gír kat kæla mænana we, mætala-bala mem, yì muræm, a nam ama mæ pak ka.>> Nda Mefiboshet ligirlina a kpamgbang-lĩ mala muræm Dauda, kæla mwashat abalæ amuna-burana mala muræm ngga.

¹² Mefiboshet ndanæ muna-bwabura lo-bwa, lùllæi ama ‡Mika. Sæ abwana mænana kat à ndanædo a bala mala Ziba ka, à duk amætúró mala Mefiboshet.

¹³ Nda Mefiboshet do a Uræshalima, acemænana kæ ligirlina a kpamgbang-lĩ mala muræm koya pwari ka. Yì ka, gbakære na aræ akusæi kæm.

10

*Dauda gandæ amæ'Amon andæ amæ'Aram a munæo
(1 Acau Kpa 19:1-19)*

¹ Anzæm mænía ka, Nahash muræm mala amæ'Amon paklú, sæ Hanun muna-bwabura male eau a buno-muræm.

² Pælæa Dauda bang ama, <<Mæ nè læmdæi Hanun muna-bwabura mala *Nahash pëmæboarne kæla mænana tárrí læmdæam pëmæboarne ka.>> Nda Dauda tasæ abea amætúró male ace giriki Hanun atācau mala lú mala tárrí ka. Lang amætúró mala Dauda yiu a nzali mala amæ'Amon ngga,

³ amægulo mala amæ'Amon banggi Hanun bwamægule malea ama, <<A kæ sæni kæla Dauda naban gusælæ tárró, mænana tasæ amægirikiban a bano ka le? Awo, Dauda tasæia a bano ace shenzæ nggea-là ma'sæm andæ pelæki balæi, ace mænana bæà yinæ kpa-kidiki male ka!>>

⁴ Nda Hanun gbami amætúró mala Dauda, sæ mwaki koyan atea ka gauwa-tsùrú mala mbotokuni. Pælæa kasæki anggea-daura malea abalæu yì sulæ a bunnia, sæ tasæia bæà o.

⁵ Lang à banggi Dauda mænía yì cau ka, tasæ amæ'na-túrbân bæà kya kumia, sæ bæà banggia wia ama, <<Wu ue a Jeriko shebè ambotokun wun twangrænæ ka, sæ wu nyar a là.>> Acemænana gír mæno à pakkia wia ka tsæia aba kæsækya kèrkér.

⁶ Lang amæ'Amon sæni ama à pànggrænà gír mænana tsæa Dauda nè binæmæsæia ka, à túrbân sæ à pà boalo aban amæ'lwa mala abea anzali bæà yì camatea: asoje-kusæu á-lumi-bari (20,000) mala amæ'Aram mala bu-nzali Bet-Rehop andæ amæ'Aram mala bu-nzali Zoba, andæ muræm mala Ma'aka nè aburana á-mwashat (1,000) atè, sæ aburana á-lum-nong-bari (12,000) mala bu-nzali Top.

⁷ Lang Dauda okce ka, tasæ Jowap andæ amæ'lwa puppup, yìà akanggærang aburana, bæà kya munæo aræia.

⁸ Amə'Amon puro, sə à tsadi akunarəia a bankutio mala kún nggea-là [Rabba] ace munəo, sə amə'Aram mala Zoba andə Rehop, andə aburana mala Top andə Ma'aka ka, à twal bancame malea tarang a bawan.

⁹ Lang Jowap səni ama nzong-kún'munəo nakam abadəmbi sə bə nakam a nzəmi, ace yiu arəi ka, tərki abea aburana abalə aburana mənana à boarî acili aburana kat a Isərayila ka, pələa tamsəia aba gilərəu ace tül andə amə'Aram.

¹⁰ Sə acili aburana ka, Jowap nyia a babù mə'eambəi Abishai, sə tamsəia aba gilərəu ace tül andə amə'Amon.

¹¹ Jowap ne Abishai ama, <<Bə amə'Aram kutiam nə rəcandəa ka, awu nə yiu ace bwaləm; sə bə amə'Amon kútiō nə rəcandəa ka, mə nə ká ace bwalò.

¹² Bə məsə səm candəe, sə bə səm munə nə məsəkang-kangja ace abwana ma'səm, sə ace anggea-là mala Bakuli ma'səm! Bə Yahweh pək gir mənana boari wi a məsəi ka.>>

¹³ Nda Jowap andə amə'lwa mənana à nda atè ka, à sung tù ace munəo arə amə'Aram, kara amə'Aram ndəli nə mire abadəmbi.

¹⁴ Sə lang amə'Amon səni ama amə'Aram banghəna ka, yia gbal ka à ndəli nə mire abadəm Abishai, sə à kya kutikio aba nggea-là malea. Pələa Jowap nyarî munəo arə amə'Amon, sə yiu a Urəshalima.

¹⁵ Səama lang amə'Aram sənəni ama amə'Isərayila gandənia ka, à nyare à ram rəia abanbwáná.

¹⁶ Pələa Hadadeza murəm Zoba túrbən nə cau aban amə'Aram mənana à nda a takuli mala Nggeasala Yiuferetis ka; sə à yiu a Helam; sə Shobak mə'sərəban mala amə'lwa mala Hadadeza duk múrià.

¹⁷ Lang Dauda okce ka, ram Isərayila kat abanbwáná, à yàlî Nggeasala Jodan, sə à wari a Helam. Pələa amə'Aram gilərəia a nzong-kún'munəo ace ká je andə Dauda, sə à soa munəo arəi.

¹⁸ Səama amə'Aram ndəli nə mire abadəm Isərayila; sə Dauda wal-lú aməkok awaru-pər gbəman-tongno-nong-bari (700) andə aməpər á-lumi-ine (40,000), sə Shobak mə'sərəban mala amə'lwa malea ka, à kwari, sə wù abanì.

¹⁹ Lang amurəma mənana kat à nda abata Hadadeza səni Isərayila gandənia ka, à alta dorəpwala nə Isərayila, sə à duk aguro malea. Nda bangciu pəkki amə'Aram arə ká bwali amə'Amon dəm ngga.

11

Caubikea məgule mənana Dauda pək ka

¹ Nə kún gbanghən, a bù-pələa mənana amurəma kə umnəi a lwa ka, Dauda tasə Jowap andə amətə andə [amə'lwa mala] Isərayila puppup bəà o a munəo arə amə'Amon. À kya kidiki amə'Amon, sə à kàri Rabba, nggea-là malea a baləu. Sə yì Dauda ka ue a Urəshalima.

² A bə pwarikpəra ka, Dauda loapi ban nongjo sə ndaban gya a múr-kurəm mala palta, kara sən bə bwama aban sussəo. Mənia yì bwama ka boarnsari kèrkér.

³ Pələa Dauda túrbən bəà kya díce yana nda mənə yì bwama ka. Bwa mənana à túrì ka nyare yì banggi wi ama, <<Bwame ka lùlləi nda Basheba muna-bwama mala Eliyam, sə yì nda málá Yuriya bwa'Hitti.>>

⁴ Pələa Dauda túr amə'na-túrbən bəà kya yinəi; sə lang bwame yina a palta ka, Dauda yì nong nəi. (Mənə yì bwama ka ndo kə mal lakbamuru male anzəm sukkio mala nkila bumkwana male ka.) Pələa bwame nyare o a bala male.

⁵ Nənzəmò lang Basheba yì sələ ama muna kpana a bumi ka, túrbən bəà kya banggi Dauda ama zongjo kutini.

⁶ Pələa Dauda túrbân nə cau aban Jowap ama, <<Təsəâm Yuriya bwa'Hitti bə yiu.>> Nda Jowap tasəta Yuriya aban Dauda ka.

⁷ Lang Yuriya yina aban Dauda ka, Dauda di ama, <<Lang Jowap andə amə'lwa? Sə lang ká mala munəo?>>

⁸ Pələa Dauda banggi Yuriya ama, <<Kya a bala mò, sə wu lakki akusəo.>> Nda Yuriya nying palta, sə murəm tasəban nə boro ama bəà pe wi.

⁹ Səama Yuriya ka, o a bala male dāng; nongŋo a kún bala mala murəm atārəia andə amə'túró mala mətala-bala male kat.

¹⁰ Lang à banggi Dauda ama Yuriya o a bala male raka, Dauda di Yuriya ama, <<A nyari gya məsauwe adyan. Palang sə a wari a bala mò dāng?>>

¹¹ Yuriya earî Dauda ama, <<Akwati Kùrcau, andə Isərayila andə Yahuda ka, à ndaban do abalə agumli; sə bəwaməgule mem Jowap andə aburana mala mətala-bala mem ngga, à nda a kàttì a patal. Palang sə ado ka mə nə ká a bala mem, mə li sə mə nu, sə mə nong nə māmám? Ən kanbo nə yiləmo, pà mə nə pàk gír kəla man dāng!>>

¹² Pələa Dauda ne Yuriya ama, <<Kúndə nongŋo mwashat dəm, sə lí ka mə nə nyio wu nyare.>> Nda Yuriya ueo a Urəshalima a pwari mənəo andə pwari mənana anzəm mənəo ka.

¹³ Pələa Dauda tunə Yuriya bə yiu bə lili sə bə nu atè, sə tsək Yuriya mba-wali. Səama nə pwarikpəra ka, Yuriya puro wario kya nongŋo a kala male abalə aguro mala mətala-bala male; wari a bala male dāng.

¹⁴ Banfana nə dəmbari ka, Dauda gilə cauterəa aban ká aban Jowap sə pè Yuriya bə kya pe wi.

¹⁵ Aba mənəo yì cauterəa ka, Dauda narə ne Jowap ama, <<Tasə Yuriya a dəm̄ba a kun-munəo a ban mənana munəo candə kam ngga. Sə wu nyar nə ta wun, wu nying Yuriya ace mənana bəà wali bə wú.>>

¹⁶ Nda lang Jowap yinanə amə'lwa, à kárina nggea-là Rabba ka, tasə Yuriya bə o a bui mənana sələnə ama a kàm sə akanggərang aburana mala abia-məbura pàk ka.

¹⁷ Lang amə'lwa mala abia-məbura mənana aba nggea-là purna sə à soa munəo arə Jowap ka, à wal abea amə'lwa mala Dauda. Yuriya bwa'Hitti ka nda atà abwana mənana à walia ka.

¹⁸ Pələa Jowap tasəban nə cau bəà kya ne Dauda amur gír mənana kat kə kumban a kún lwa ka.

¹⁹ Sə banggi mə'na-túrbân cau ama, <<Anzəm mana a maləna banggi murəm acau mala agir mənana kat à kumban ngga,

²⁰ yakəla bum murəm nə lúllô sə nə điban ama, <Palang sə wu gbəshìban nggea-lê nə munəo? Wu sələ mbo ama à nə túr mudi nə múr sheran?

²¹ Yana wal-lú Abimale muna-bwabura mala Jerubbeshet?* Bwama na mənana túr muna-taligo nə múr sheran amurí, sə wali wù ka re?† Palang sə wu wari tù aban sheran?> Pələa awu nə ne wi ama, <Guro mò, yì Yuriya bwa'Hitti gbal ka wuna.> >>

²² Nda mə'na-túrbân mənəo puro o, sə yì banggi Dauda acau mənana kat Jowap tasəi bə yì nea ka.

²³ Mə'na-túrbân mənəo ne Dauda ama, <<Bù abisəm-məbura twalki arə səm, sə à pur atà səm a patal ace munəo arə səm, səama səm cambia wia kàngkàng aban ká đar a bankutio mala kún nggea-lê.

²⁴ Pələa amə'nta malea túr amundi nə múr sheran arə səm aguro mò, sə abea abwana atà aburana mala murəm wù. Guro mo, yì Yuriya bwa'Hitti gbal ka wuna.>>

²⁵ Pələa Dauda banggi mə'na-túrbân mənəo ama, <<Banggi Jowap mənəia yì cau ka ama, <Kəa đeki mənəia yì gír kumban ngga bə zurəi denyicau mò dāng, acemənana

* 11:21 11:21 Jerubbeshet ka à sùrəi gbal ama Jerub-ba'al (ko Gidiyon) † 11:21 11:21 Balli aba: Akas 9:50-54.

nggeabyau kə tər bwa mənana nè wal ka dāng. Wu lidamba nè nggiki nggea-lê nè munəo, sə wu kidiki.> Bakbabumi nè amənia yì acau ka.>>

²⁶ Lang Basheba, mālá Yuriya ongnəna ama burí wuna ka, keban ace burí.

²⁷ Anzəm mənana Basheba maləna bua burí ka, Dauda twali yinəi a bala male yì duk māmí, sə bəlí wi muna-bwabura. Səama mənəia yì gír Dauda pè ka, kidikibum Yahweh.

12

Bakuli Yahweh gim Murəm Dauda

¹ Yahweh túr Natan məbangnəa aban Dauda. Lang Natan yina aban Dauda ka, bang ama, <<Aburana nakam bari aba bə nggea-lā, mwashat ka məkume na sə bə ka mətər na.

² Məkume ka ndanə andá andə anzur pas,

³ sə mətər ka pənə kəgír dāng she kə mə-nzur mənana kúrrô ləsəi gul andə amuni ka. Mənia yì muna-nzur ka kə lili aba kwar mə'mwashati andə mətale, kə nù mür aba kwar nù mür male, sə pak ka mətale nè nongsəi a byalí. Mənia yì muna-nzur a baní ka nda kəla boarnsarile.

⁴ <<A bə pwari ka, bəri yipì məkume a bala male. Məkume ka earce ama nè wəl mwashat atə agirkusəu male nè pak gírlina ace bəri mənana sulə a baní ka dāng; a kún mani ka, wario kya bwal kə muna-nzur mwashat mala mətər man wəlì, lambəi bəri male.>>

⁵ Bum Dauda lul kèrkər arə məkume man. Kángír aban Natan ama, <<Mbək-kàngkàng Yahweh nakam ngga, bwa mənana pak mənəia yì gír ka boaro bəə wal-luí!

⁶ Duməna púp nè mbwekí mətər man anzur ine a kúnì mwashat, ace mənəia yì gír pè ka, acemənana pənə sən məsəswatər dāng.>>

⁷ Natan ne Dauda ama, <<A nda kə bwe! Yahweh Bakuli mala Isərayila na ama: <Ən dārəo a duk murəm amur Isərayila, sə ən amsəo a babù rəcandəa mala Sawul.

⁸ Ən po bala mala mətala-bala mò andə amāmí abata yálban mò. Ən po bala mala Isərayila andə mala Yahuda. Sə bə mənəia kat ka karəo raka, bən pano mənana kúti ka.

⁹ Ace mana sə a bürəce cau mala Yahweh, ace pək gír mənana məbike na ka a məsəi? A wal-lú Yuriya bwa'Hitti nè nggeabyau mala amə'Amon, sə a twal māmí bə duk mô.

¹⁰ Twal ado aban ká a damba ka, bala mò pà nè usələi lú mala abwana kam mənana à nè walia nè nggeabyau ka dāng, acemənana a bəsəkiam, sə a twal mālá Yuriya bə duk māmó.>

¹¹ <<Yahweh bang ama: <Ace man yì gír a pe ka, Mə nè tsək zunggəliban bə lo arəo a bala mò. Akə məsəo Mə nè twal amāmó Mə nè pe bə bwa mənana nda a bano tù ka; nè nongnəia a babwa bwāng.

¹² A pə aba səmbərəa, sə Mim ngga, Mə nè tsək mənəia yì gír ka bə yì pa nè pwari a kùli, a baməsə amə Isərayila kat.> >>

¹³ Pələa Dauda banggi Natan ama, <<Ən pangnənì Yahweh caubikea.>>

Sə Natan eari wi ama, <<Yahweh twaləno banì. A pà nè wù dāng.

¹⁴ Səama acemənana a pakce Yahweh bə nè mənəo yì gír a pe ka, muna mənana à bəlò ka nè wú.>>

¹⁵ Pələa Natan nyare o a bala male.

Sə Yahweh tsək muna mənana mālá Yuriya bəlí Dauda ka bwal nè rəkwana.

¹⁶ Dauda zəmbi Yahweh ace mune. Gilmür sə kya kuti a bala, mal dù kat ndaban nongno a nzali.

¹⁷ Abwana-məgule mala bala male yiu abani ace loasə bə loapi nzali bə li girlina andəia, səama ginəe.

¹⁸ A tongno-nong-baria nongŋo ka, mune paklú. Bangciu pàkki amə'túró-bala mala Dauda arə banggi wi ama mune pàngŋənà-lú, acemənana à pakdenyicau ama, <<Lang mune ndanə yiləmu piu ka, səm ne wi cau sə kwakikiri arə səm dāng. Lang ado sə səm nə ne wi ama mune wuna? Earka, nə pàkki bamurì gir məbane.>>

¹⁹ Səama lang Dauda sən amə'túró-bala male naban sherəki-acau arəarəia ka, yi sələ ama mune wuna. Nda Dauda dīa ama, <<Mune wuna le?>>

À ear ama, <<E, wuna.>>

²⁰ Pələa Dauda loapi nzali, sə sussəo, hasə mùrú, sə nggadī agir-nggūrəu male. Sə o a bala mala Yahweh kya peri. Osso nyare yiu a bala male sə bang ama bəa pe wi girlina; à yinəi wi nə girlina sə lìli.

²¹ Pələa amə'túró-bala mala Dauda dī ama, <<Mana man a pàk ka? A gilmùr sə a pak-bumkidikea ace munio lang ndanə yiləmu ka, səama lang mune wuna ka, a lo sə a li girlina.>>

²² Dauda ear ama, <<Lang mune na nəyiləmu piu ka, ən gilmùr sə ən pak-bumkidikea acemənana ən pakdenyicau ama, <Yana sələ ko ear ka Yahweh nə bəwamuram, sə nə nying mune nəyiləmu?>

²³ Səama ado ka, mune wuna; palang sə mə nə gilmùr? Mə nə gandənə nyesə mune dəm le? Mə nə ká abaní. Yì ka pà nə nyar abanam dāng.>>

Bəiban mala Solomon

²⁴ Dauda giriki māmí Basheba, sə kúti abani, nong nəi. Basheba bəl muna-bwabura, sə tunəi ama Solomon. Yahweh earce mune,

²⁵ sə tasə cau nəban Natan məbangnəa ama bəa tunə mune ama *Jedidia.

Masələata lwa nə amə'Amon (1 Acau Kpa 20:1-3)

²⁶ Aba mənə anggo ka Jowap narə munə arə Rabba, nggea-là mala amə'Amon, sə anghəna kanggərang-ban mala murəm malea.

²⁷ Jowap pələa tasə amə'na-túrbân aban Dauda nə cau ama, <<Ən munəna arə Rabba, sə ən anghəna mādī-mùr malea arəia.

²⁸ Ado ka, ramba acilia amə'lwa abanbwaná sə wu gumbəli nggea-lê wu e; bə ana raka, mə nə e, sə à nə tunəi nə lulləam.>>

²⁹ Nda Dauda ramba amə'lwa kat abanbwaná, sə wari a Rabba, munə arə nggea-lê sə e ka.

³⁰ Sə ak mbulan-murəm mənana a bamur murəm† malea ka, sə à oasəi Dauda a bamuri. Mbulan-murəmì ka à pè nə bolo-njengəlan sə à nbákí nə aməsə tali-gəna; dəmbərya male na talent mwashat.‡ Dauda pwan gəna-lwa kpəm a nggea-lê.

³¹ Dəm ngga, Dauda pusə abwana mənana aba nggea-lê ka, sə tsəia púp arə atúró məcandəe bəa pea nə byau zanzəki nggun, andə asoro bolo-candəa, andə abero bolo-candəa. Sə tsəia dəm aba túró bək tobali. Pàkkì anggea-là mala amə'Amon amənia yì gir ka kat. Pələa Dauda andə amə'lwa kat nyar a Urəshalima.

13

Amnon gbárí Tamar

* **12:25 12:25** Jedidia ka bələi nda bwa mana Yahweh earce ka. † **12:30 12:30** Ko a bamur Milkom, bakuli mala amə'Amon; Milkom gbal ka à tunəi ama Molek. ‡ **12:30 12:30** talent mwashat ko tyang lumi-tàrú-nong-ine.

¹ Adyan ngga, * Absalom muna-bwabura mala Dauda ka ndanə mə'nggaula məboarnsari, lulləi ama Tamar; sə Amnon muna-bwabura mala Dauda ka earce Tamar.

² Amnon ngga suno mə'nggaule Tamar bākì kèrkér gandəa tsək bamurì bwal nə rəkwana. Səama Amnon kə səni ndanə kwano sə nə pakki wi kəgìr acemənana yì Tamar ka sùrə bwabura dāng.

³ Sə Amnon ngga ndanə gyajam, lulləi ama Jonadap muna-bwabura mala Shimeya,† mə'eam Dauda. Jonadap ka məkutan na kèrkér.

⁴ Jonadap dī Amnon ama, <<Palang sə akə kidiki baməsəo anggo kèrkér koya dəmbari ka, we muna-bwabura mala murəm? A pà nə banggam re?>>

Amnon ne wi ama, <<Ən nggə earce Tamar, mə'nggaula mə'eambəam Absalom.>>

⁵ Jonadap banggi wi ama, <<Nongnə-nongŋo amúr gyangŋan-nongŋo mô, sə wu bosəki rəo kəla a pà jam dāng. Bè tárró yiu ace səno ka, ne wi ama, <Ida, nying mə'nggaulem Tamar bə yì pam bəredi mə shê, sə bə lam gírlina a məsəam, ace mənana mə səni sə mə lí a bui ka.> >>

⁶ Nda Amnon nongnə-nongŋo, sə bosəki rəi kəla pà jam dāng. Lang murəm yiu a səne ka, Amnon banggi murəm ama, <<Ida, nying mə'nggaulem Tamar bə yì pakkam agbatali kyak bari a məsəam, ace mənana mə lí a babui ka.>>

⁷ Pələa Dauda túrban nə cau aban Tamar a bala ama, <<Ida, kya bala mala mə'eambo Amnon ado, kya lambi wi gírlina.>>

⁸ Nda Tamar wari a bala mala mə'eambi Amnon, sə kumi ndaban nongŋo. Pələa Tamar twal dyar bəredi, pək agbatali kyak nəi a məsə Amnon, sə lurəia.

⁹ Pələa yinə agbatali kyak man aba tasau yì tamsəi wi a badəmbi; səama Amnon binə shè.

Amnon bang ama, <<Wu pusə koyana ka bə puri ban mənəia ka.>> Sə koyan ngga puro nyi.

¹⁰ Pələa Amnon banggi Tamar ama, <<Yinə gírlina aba ndə-nongŋo mem, ace mənana mə lí a babuo ka.>> Sə Tamar twal agbatali kyak mənana pea ka, sə yinəi mə'eambi Amnon aba ndə-nongŋo male.

¹¹ Lang yina nəia abaní tù bə lí ka, kara Amnon gbami, sə ne wi ama, <<Mə'nggaulem, yiu mə nongnə we!>>

¹² Tamar ne wi ama, <<Awo, mə'eambəam, kəa kidikiam dāng! Gír kəla mənəia ka, bəa kəa pə a Isərayila dāng.‡ Kəa pək mənəia yì gír-kəsəkya mala bwabana dāng.

¹³ Sə mim ngga, aya bān sə mə tsək muram atəcau mala kəsəkya? Sə we ka, awu nə duk mwashat abalə agəmbwa aməbealbike a Isərayila. Ida, nacau nə murəm; acemənana yì ka pà nə giro nə mim dāng.>>

¹⁴ Sə Amnon ngga binə kwakikiri arəi, sə acemənana kúti nə rəcandəa ka, gbárí, kidiki.

¹⁵ Anzəm mənəo ka, Amnon twal nə nggea binəməsəu məgule arə Tamar. Yale binəməsəu mənəia binəi nəi ka, gulo kúti suno mana oè acei a tadəmbe ka. Amnon ne Tamar ama, <<Lo, puro o!>>

¹⁶ Sə Tamar banggi wi ama, <<Awo, məbane mənəia a kə pə nə pəram ngga, biki kèrkér kúti gír mənəia a pángnénəm ngga.>> Sə yì Amnon ngga, kwakikiri arəi dāng.

¹⁷ Pələa tunə lagga male mətúró-badəmbi sə ne wi ama, <<Usheni, pusə bwama mənəia ka, ramtə a nza adyadyan bə upi badəmbam, sə wu kumli kunkurəm anzəmi.>>

¹⁸ Nda mətúró-badəm Amnon pusə Tamar, ramtə a nza sə kumli kunkurəm anzəmi ka. Tamar ka ndanə daura məlime mənəia bwal ban akusəi nə abui məsəke ka arəi,

* **13:1 13:1** Balli gbal aba: 3:2-3; 1Kpa 3:2,9. † **13:3 13:3** Ko *Shama* kəla mənəia aba: 1Sam 16:9; 17:13; 1Kpa 2:13.

‡ **13:12 13:12** Balli aba: Pəris 18:9,11; 20:17.

acemənana mənía ka nda ulang daura mana amuna-maməna mala murəm mana à malaká sùrè òwabura raka, à kə oasə arəia ka.

¹⁹ Tamar ðàré tú, soe a ðamúrí, sə bwal daura məlime mənana bwal ban akusəi nə abui məsake, mənana arəi ka, sannì. Tsək abui a ðamúrí, sə loasə gí kə bua aban o.

²⁰ Absalom mə'eam Tamar; ði Tamar ama, <<Mə'eambo Amnoé ka tsəo-púp nongnə we le? Ado ka, pwalo kəa bua ðàng, mə'nggaulem; yì ka mə'eambo na, kəa tsək cau mənía ka a ðabumo ðàng.>>Nda Tamar ueo anggo nəmurəi aba bumkidíkea a bala mala mə'eambi Absalom ngga.

²¹ Lang murəm Dauda ok acau mənía kat ka, bumi lul kərəkər.

²² Absalom ne Amnon kə cau, ko məboarne ko məbane ðàng. Absalom ðinəməsə Amnon, acemənana kidikina mə'nggaule Tamar.

Absalom wal-lú Amnon

²³ Anzəm mana apələa ðari kutina ka, Absalom ramba amə'túró male ace mwaki wi nyang anzur male a Ba'al Hazo, là mənana nda tù a nzong-nzali Ifərem ngga. Sə tunə amuna-burana mala murəm bəà yiu atè ace lili-banboarnado abanì.

²⁴ Pələa Absalom wari aban murəm Dauda, sə banggi wi ama, <<Səni, mim guro mò ka ən tunəna amə'mwa-nyang nzur ace mwakam nyang anzur mem. Ida, bə murəm andə amə'túró male yiu ace lili-banboarnado atà səm.>>

²⁵ Səama murəm banggi Absalom ama, <<Awo, munem, pà səm nè ká kat ðàng, ace mənana bə səm nggá dupo twalo raka.>> Kat andə amani ama Absalom buaki arəi ka, ðinəe pà nè ká ðàng, səama tsəki wi bù.

²⁶ Pələa Absalom bang ama, <<Bə a pà wunə ká raka, ida, ðeki mə'eambəam Amnon bə kya atà səm.>>

Murəm ði ama, <<Ace mana sə a kə earce ama bə kya atò?>>

²⁷ Səama Absalom nyare buaki arəi, nda murəm Dauda nying Amnon andə amuna-burana mala murəm kat à o atà Absalom ngga.

²⁸ Absalom tsəki amə'túró male cau ama, <<Wu tsəkməsə wun arə Amnon, lang nda aba banboarna mala walo-mba, sə ən bangga wun nəma, <Wu wali> ka, pələa wun nə wal-lui. Cè bangciu pàkka wun ðàng; mə nda mənana ən bangga wun nəma bə wu pè ka re? Wu cam kàngkàng, sə bə məsə wun candəe.>>

²⁹ Alaggana mala Absalom pàkkì Amnon kəla mənana Absalom banggia wia ka. Nda amuna-burana mala murəm lo, sə koyana ateà ka, eau a nzəm pər-mədambəriso§ male, sə à bangja akaurəa à o.

³⁰ Lang à nda piu a njargula ka, cau yì bik ban Dauda ama, <<Absalom walna amuna-burana mala murəm, sə kəbwa au ateà ðàng.>>

³¹ Pələa murəm lo, san daura male,* sə nongno a nzali; amə'túró male mənana kat à nda ban came abanì ka, à sanggia адаura malea gbal.

³² Jonadap, muna-òwabura mala Shimeya, mə'eam Dauda, na ama, <<Bwaməgule mem bəkəa twali ama amuna-burana male, amuna-murəm na kat à wal-luia ka ðàng; Amnon nəmurəi na wù ka. Mənía ka nda gír mənana Absalom kànì a ðabumi nè pè, twal a pwari mənana Amnon gbárí mə'nggaule Tamar ka.

³³ Acemani ka, bwaməgule mem murəm bəkəa falənə cau mana ama, amuna-burana mala murəm na kat à wù ka ðàng; Amnon na nəmurəi wù ka.>>

³⁴ Sə anggo ka, Absalom bangjəna. Lagga mənana cam yale amur nggea-là ka loasə məsəi sə peləban, kara sən abwana pas aban yiu nə njargula mana a nzəmi ka, a nkanggari mgbangban.

§ 13:29 13:29 pər-mədambəriso Mənía yì ulang pər ka, à kə kumi aba eau'eawe mala pər andə mədambəriso.

* 13:31 13:31 san daura male ace bumkidíkea

³⁵ Jonadap banggi murəm ama, <<Səni, amuna-burana mala murəm nia à kə yiu ka! Nda kəla mənana guro mò ne ka.>>

³⁶ Tù anzəm mənana Jonadap maləna nacau ka, amuna-burana mala murəm yi tusəo, sə à loasə già, à bua. Murəm andə amətúró male kat gbal ka, à bua, nggea bua məkwanbani.

³⁷⁻³⁸ Sə Absalom ngga bangja o aban †Talmai muna-bwabura mala Ammihud, murəm mala ‡Geshur, sə ue kano pələa tàrú. Twal anonggio pas Dauda bua ace muna-bwabura male, Amnon;

³⁹ səama lang murəm Dauda kuməna girikiban amur lú mala Amnon ngga, babumi o arə Absalom, sə pak-nzal səne.

14

Absalom nyar a Urəshalima

¹ Adyan ngga, Jowap muna-bwabura mala Zeruya yi sələ ama, babum murəm nyarəna aban Absalom.

² Pələa Jowap túrbān atà bə bwama mə'sələe, mənana ndanədo a Tekowa ka, sə ne wi ama, <<Bosəki rəo kəla a nda aba bua-lú, sə wu oasə anggubya bua-lú. Kəa hasə mùrú dāng; pà kəla bwama mənana twaləna anonggio pas nda aba bumkidíkea ace bwa male mənana wu ka.

³ Sə wu kya aban murəm, wu ne wi cau mənana mə nə banggo wu na ka.>> Sə Jowap pe wi cau a kúni.

⁴ Lang bwama Tekowa man warina aban murəm ngga, sárə nə baməsəi a nzali nə pagulo, sə na ama, <<Amsəam, murəm.>>

⁵ Sə murəm dí ama, <<Mana gyammo?>> Pələa ear ama, <<Mə nda mā-lú, burém wuna.

⁶ Sə guro mò ka ndanə amuna-burana bari, sə à munəo arəaria a dalang. Kəbwa pà kām nə gauwia dāng; man mwashat ka wal bi, wal-luí.

⁷ Sə adyan ngga, abəla mem kat longjəna amuram, a na ama, <Pà bwa mana wal mə'eambi ka, ace mənana səm nə wal-lui a kún yiləmi mə'eambi mənana wal-lui ka. Bə ən pak mənəia ka à nə kidiki məlībala gbal. Anggo sə à nə limgi nkalang bəsa mem mənana ue ka, sə à pà nə nyinggi burém lulləu ko mə'kau a banza dāng.> >>

⁸ Pələa murəm ne bwama man ama, <<O a bala mò, sə mə nə tsəa à nə tsəkiro.>>

⁹ Osso bwama Tekowa man ne murəm ama, <<Bə abwana kum caubikea aba cau mənəia a twal ace bwalam ngga, bə bafe mala caubike do a muram, bwaməgule mem, murəm, sə bə do amur bala mala tárrám; bə murəm andə bunomurəm male bə dum nə dwanyicau-arəu.>>

¹⁰ Murəm ne wi ama, <<Bə kəbwa na kə cau amuro ka, yinəi abanam, sə pà nə jeo dəm dāng.>>

¹¹ Pələa bwame na ama, <<Ida, bə murəm zəmbi Yahweh Bakuli male ama mə'mbweban-akúnì nkila mana à sukki ka, bəkəa wal-lú dəm dāng, sə bə munem ngga, bəa kəa kidiki dāng.>> Sə murəm bang ama, <<Mbək-kàngkàng Yahweh nakam ngga, nyang mur munio mwashat pà nə kpa a nzali dāng.>>

¹² Pələa bwama man na ama, <<Ida, nying guro mò bə nacau nə bwaməgule mem, yi murəm.>> Sə murəm banggi wi ama, <<Nacau.>>

¹³ Osso bwame na ama, <<Palang sə a twal cau məbane a bumo kəla mənəia ka, arə abwana mala Bakuli? Acemənana twalkusəu mənəia murəm twal amur cau man ngga, kasəni bamúri bashi, mənana binə nyesə muni bə nyar a là ka, muni mana pəri o a bə nzali ka.

† 13:37-38 13:37-38 Balli gbal aba: 3:3; 1Kpa 3:2. ‡ 13:37-38 13:37-38 Balli gbal aba: 14:23; 14:32; 15:8.

14 Səm kat ka duməna púp səm nə nggá wú; sə səm nda kəla mūr mənana à soləi a nzali, sə à pà nə gandə rambi dəm raka. Bakuli ka pà nə twal yiləmu dāng; kə pak njar mala nyesə bwa mənana a pəri a là ka, ace mənana bəkəa ue a nza raka.

15 Sə adyan ngga, ən yiu ace banggi bwaməgule mem murəm mənía yì cau ka, acemənana abwe tsəm bangciu pakkam. Sə mim guro mò ka ən pakdenyicaú ama, mə nə bangcau nə murəm; yakəla nə pè guro male gír mənana zəm ngga.

16 Ən sələna ama murəm nə kwakikiri, sə nə amsəam a babù bwa mana kə alte nə wal-lú munem sə nə kidikiam, sə anggo ka nə twalta səm aba nzali libala mənana Bakuli pè abwana male ka.

17 Sə adyan ngga, mim guro mò, ən nggə na nəma, <Ida, bə cau mala bwaməgule mem murəm yinəəm nə usələo,> acemənana bwaməgule mem murəm ngga, nda kəla məturonjar mala Bakuli mana kə sùrə məboarne andə məbike ka. Bə Yahweh Bakuli mô do atò!>>

18 Pələa murəm earî bwama man ama, <<Cə a səmbərəam kəgír mənana mə nə dío ka dāng.>>Sə bwame na ama, <<Bə bwaməgule mem murəm bə nacau.>>

19 Murəm dí ama, <<Bù Jowap pa aba mənía yì gír a pàkki kat ka dāng?>> Bwama man eare sə na ama, <<Kəla mana a ndakam nəyiləmu ka, bwaməgule mem murəm, bwa pà nə kyang atà bu-məli ko mənggare lang bwaməgule mem murəm diban ngga dāng. E, guro mò Jowap nda mənana banggam ama mə pak gír mənía ka; yì na tsəkam acau mənía kat a kunam ngga.

20 Guro mò Jowap na mənana pək mənía yì gír ka, ace mana bə tsəo wu nggadi denyicaú mò amur gír mənana kə u ka. Səama bwaməgule mem ngga ndanə kwaro kəla kwaro mala məturonjar mala Bakuli ace sùrə agir mənana kat a banza ka.>>

À nyesə Absalom a là

21 Pələa murəm ne Jowap ama, <<Adyan ngga, ən earə̀nò wu pak gír mənana a earkiyice ka. Kyane kya nyesə laggè, yì Absalom.>>

22 Pələa Jowap kpa nə bəməsəi a nzali, pe murəm gulo sə tsəki wi bù. Sə Jowap na ama, <<Yalung sə guro mò sələ ama ən kuməna earmúru a bano, bwaməgule mem murəm, mənana a panam gír mənana ən zəm ngga.>>

23 Nda Jowap lo sə wari a Geshur, sə kya nyesə Absalom a Urəshalima ka.

24 Sə murəm bang ama, <<Bə kya do a bala male zak; bə kəa yiu a bədəmbəam dāng.>> Nda Absalom do a bala male zak, sə yiu abadəm murəm raka.

25 Adyan ngga, kəbwa pà kəm a Isərayila mana abwana bwangsəi ace boarjam male kəla Absalom ngga dāng. Twal a bəkusəi kya pur a kwar bəmuri ka, kə məbāne pà kəm arəi dāng.

26 Kə kasəki nyang múrí a masələata koya pələa; bə dəmbəri wi ka, kə kasəki; bə kārə dəmbərya mala nyang múrí ka, kə bik shekel gbəman-bari, aba kpata shekel mala murəm.

27 A bəli Absalom amuna-burana tərú, sə muna-bwama mwashat mana lulləi ama Tamar ka. Tamar ka bwama məboarnsari na.

28 Absalom ngga do lumsə apələa bari a Urəshalima, kúti abadəm murəm dāng.

29 Pələa Absalom túrban atà Jowap, ace mənana nə túrí aban murəm ngga, sə Jowap ka yiu abaní dāng. Nyare túrban atə bari, sə Jowap ka binə yiu.

30 Pələa Absalom ne amətúró male ama, <<Wu səni, baban mala Jowap ka nda nzong andə mem, sə ndanə məssa-báli kam. Wu kyane, wu soaki wi bəsa.>> Nda amətúró mala Absalom wario sə à soaki baban bəsa ka.

31 Jowap lo sə wari aban Absalom a bala male, sə dí ama, <<Ace mana sə amətúró mô kya soaki baban mem bəsa?>>

³² Absalom pè wi eare ama, <<Nda acemənana ən túrbān atò ama, wu yiu bèn túrǒ aban murəm ngga, sə a bīnə yiu. Ən earce nəma wu kya aban murəm sə wu dīkamì ama, <Ace mana sə ən nying Geshur sə ən yiu kani? Nè boaribani bə mə nda kano piu ka.> Ado ka, ən nggə earce nəma wu pak njar acem bèn kúti abadəm murəm; sə bə kumam nə kə caubikea arəəm ngga, bə wal-luəm.>>

³³ Pələa Jowap wari aban murəm sə ne wi mənīa yì cau ka. Pələa murəm túrbān atà Absalom bə yì kúti abanī. Sə Absalom yiu abadəm murəm, sə kündə nə bāməsəi a nzali abadəm murəm; sə murəm gingsəi kùrì zəp.

15

Absalom kùrkún amur Dauda

¹ Anzəm mənīa ka, Absalom kumbi bāmuri waru-pər andə apər, andə aburana lumi-tongno bəà kə bang a bādəmbi.

² Pàkka, Absalom nè lo nə dəmbari dīdīyal sə nè cam a gírì njargula mala kun-nggealà. Sə lang kə bwa nè yiu a wuliban abadəm murəm ace kasə-bashi ka, Absalom nè tunəi, sə nè dī ama <<A pur aya la?>> Sə bə na ama <<Guro mò pur a bu-nzali mala Isərayila man ko mənō ka,>>

³ Absalom nè banggi wi ama, <<Səni acau mò ka à boaro sə bafo na, səama kəbwa pà kām mənana murəm twali bə oeo ka dāng.>>

⁴ Pələa Absalom nə na ama, <<Səni, bə à na ama mə nda məbashi aba nzali man ngga, bə koyan mana ndanə bekə kúnbuana ko wuliban ngga, nè yinəi abanam, sə mə nə pàk bashi-məsəcau.>>

⁵ Sə koya pwari bwa sung abanī ace pe wi gulo ka, nè sáré abui, nè bwali sə nè kùrrì zəp.

⁶ Anggo sə Absalom kə pakki amə Isərayila mana à yiu aban murəm ace bashi ka. Anī sə Absalom iu bābum aburana mala Isərayila.

⁷ Anzəm apələa ine ka, Absalom ne murəm ama, <<Ida, earam bən kya a Hebəron ace mbwe kángir mem mana ən kánbi Yahweh ka.

⁸ Lang mə nda aban do a Geshur a nzali Aram ngga, ən pacau nə kána, ama, <Məsəcau bə Yahweh nè nyesəam a Urəshalima ka, mə nə nggá peri abanī.> >>*

⁹ Pələa murəm banggi wi ama, <<Kya aba rəpwala.>> Nda lo sə o a Hebəron ngga.

¹⁰ Səama Absalom tasə amə'na-túrbān aban atəu mala Isərayila kat, aba səmbərəa, nə cau ama, <<Lang wu ongəna bua mala njawe ka, tsuk-tsuk wu bang ama, <Absalom nda murəm a Hebəron!> >>

¹¹ Absalom umnə aburana gbəman-bari mənana tunəia à pur a Urəshalima andəi ka, sə à wari aba kunpwəsəa malea, sə à sələ kə cau dāng.

¹² Sə lang Absalom na aban pāki apagir mala gir'nkila ka, túrbān atə Ahitofel bwa'Gilo, məkwarkir Dauda, a Gilo là male. Kùrkún malea candəe, sə abwana mana à nda atə Absalom ngga à lidəmba nə lakki.

Dauda bangəa nying Urəshalima

¹³ Sau dāng bə mə'na-túrbān yiu aban Dauda sə ne wi ama, <<Bābum aburana mala Isərayila uməna atə Absalom.>>

¹⁴ Pələa Dauda ne aguro male mana kat atə a Urəshalima ka ama, <<Wu lo, bə səm bangəa akaurəa, bə ana raka pà səm nə apī Absalom dāng. Wu o akaurəa, cə kasəmúr səm tù, sə yinə məbīke amur səm, sə nə wal-lú koyan mənana nda aba nggea-là ka nə nggeabyau.>>

* 15:8 15:8 Balli gbal aba: Tite 28:20-21; 1Sam 1:11.

15 Aguro mala murəm ne murəm ama, <<Səni, səm aguro mò ka, səm nda aba gilərəu ace pàk gír mənana kat we mətala-bala ma'səm murəm, a twalo awu nə pàk ka.>>

16 Nda murəm pur andə amə'bala male kat atè. Səama murəm nying amā-twala lum bəà ueo ace tsəkir bala.

17 Sə murəm puro, andə abwe kat atè. Sə à yi cam a masələata là.

18 Pələa aməgulo male kat cam a nkanggari, sə amə'Keret andə amə'Pelet† kat gya sə à kùtí a bədəmbi. Sə amə'Gitti kat, yì aburana gbəman-tongno-nong-mwashat mana à kpate a Gat ka, à gya à yi kutio abadəm murəm.

19 Pələa murəm ne Ittai bwa'Gitti ama, <<Palang sə a o atà səm gbal? Nyare, o kya do atà murəm, acemənana we ka, a nda bəri-bwa, sə dəm ngga a nying nzali mô sə a yiu ace àwá. Nyar a bala mò.

20 Kə yilung sə a yiu, sə yalung ngga mə nə tsəo a sokki-kún atà səm le? Yale ən sùrə ban mənana ən kákiyi kam ngga? Nyare o, twal amə'eambo atò. Bè Yahweh ləmdəo earcearəu mənana kə nggadi raka andə doməsəcau.>>

21 Sə Ittai earí murəm ama, <<Mbək-kàngkàng Yahweh nakam, sə bəwaməgule mem murəm na kam nəyiləmu ka, ban mənana kat bəwaməgule mem murəm nə pàk kàm, ko aba lú ko yiləmu ka, a kə baní sə mim guro mò nə pa.>>

22 Pələa Dauda ne Ittai ama, <<Bè nda ana ka, fa.>> Pələa Ittai bwa'Gitti gya kutio, andə aburana male kat, andə amuna məkeke mənana kat atè ka.

23 Sə là kat kpa bua bang-bang lang Dauda andə abwana mənana atè kat nə nggə kúti ka. Sə murəm yàlí bangnaban Kidəron, sə aburana male kpa, sə yia kat à twal njargula o a babondo.

24 Pələa Abiyata yiu, sə Zadok yiu gbal andə amə'Lawi kat, nə Akwati Kùrcəu mala Bakuli a buia. Sə à yi tamsə Akwati Kùrcəu mala Bakuli a nzali she lang abwana kat kutina, à purəni bá nggea-là ka.

25 Pələa murəm ne Zadok ama, <<Wu nyesə Akwati Kùrcəu aba nggea-là. Bè ən kum earmúru a məsə Yahweh ka, nə nyesəam sə nə tsəa bən səni, andə bando male.

26 Sə bə na ama, <Banboaram arəo raka,> mə ndya ka, bə pakkam gír mənana səni nda boari wi ka.>>

27 Murəm banggi Zadok pəris dəm ama, <<A nda mə'səna re? Nyare o aba nggea-là aba rəpwala, we wunə amuna-burana mô bəri, Ahimaz andə Abiyata.

28 Səni, mə nə kúndəo a ban yàlí nkaring mūr nə njar mana umnə babondo ka, she bən angnə cau a bano ka.>>

29 Osso Zadok andə Abiyata twal Akwati Kùrcəu mala Bakuli, à nyesəi a Urəshalima, sə à ue kano.

30 Sə Dauda ka eau a bum Nkono Olif, kə bua aban ká nə bəkusəi, sə gír múrí. Sə abwana mənana kat atè ka, à gír múrià sə à kə eauwe, nə bua a kunia aban ká.

31 Bəbwa ne Dauda ama, <<Ahitofel na abaləa amə'kùrkûn atà Absalom.>> Pələa Dauda pakhiwi ama, <<Yahweh, ida, nyesə kwarkiru mala Ahitofel bə duk cau məbangge.>>

32 Lang Dauda bik bong Nkono Olif, a ban mənana abwana kə peri kàm aban Bakuli ka, Hushai bwa'Arki yiu ace je andəi, nə daura-murbe male mənana à sanní ka, sə tú na a bəmuri.

33 Dauda ne wi ama, <<Bə a o atəm ngga, awu nə dupam twalo.

34 Səama bə a nyar a nggea-là, sə a ne Absalom ama, <Mə nə duk guro mò, murəm; kəla mənana mə nda guro mala tárró dídyal ka, anggo sə mə nə duk guro mò adyan> ngga, anggo sə awu nə gandəâmce kwarkiru mala Ahitofel.

† 15:18 15:18 amə'Keret andə amə'Pelet ka à nda ka amə'yáltà murəm.

³⁵ Zadok andə Abiyata yia apəris ka, à pà atò kano re? Acemani ka, gir mənana kat a oê a bala mala murəm ngga, banggi Zadok andə Abiyata yia apəris.

³⁶ Səni, amuna-burana malea bari, Ahima'az muna-bwabura mala Zadok, andə Jonatan muna-bwabura mala Abiyata ka, à nda kano ateà. Wun nè túriá abanam nè cau mənana kat wu ok ka.>>

³⁷ Nda Hushai, gyajam mala Dauda, yiu aba nggea-là ka; yiu male karə nè kutio mala Absalom aba Urəshalima.

16

Dauda andə Ziba

¹ Lang Dauda kutini bong nkono* ka, Ziba guro† mala Mefiboshet kya kumi nè amədambəriso bari mənana à twal agbatali bəredi gbəman-bari, andə adanghanshi bəla-anap mə'ime gbəman-mwashat, sə bəla-vwari gbəman-mwashat, andə sambəram mana à lumsəi nè mūr-anap ka.

² Pələa murəm dī Ziba ama, <<Ace mana sə a yinə amənia yì agir ka?>> Pələa Ziba eari wi ama, <<Amədambəriso mənina ka à nda ace amə'bala murəm bəà kə eau a nzəmia, sə bəredi andə bəla-vwari ka, à nda ace alaggana bəà shea, sə mūr-anap ka, nda ace abwana mənana à auləa aba pədanban ngga.>>

³ Murəm nyare dī ama, <<Muna-bwabura mala mətala-bala mò ka nda ke?>> Ziba banggi murəm ama, <<Nda a Urəshalima; yì ka bang ama, Yalung ngga bala mala Isərayila nè nyesəi wi domurəm mala tárri.> >>

⁴ Murəm pələa banggi Ziba ama, <<Səni, agir mənana kat à mala Mefiboshet na ka à duməna amô.‡>> Sə Ziba bang ama, <<Ən bun abadəmbo; eare bən kum earmúru a bano, we bwaməgule mem, murəm.>>

Shimeyi sú Dauda

⁵ Lang Murəm Dauda yiu a Bahurim ngga, bə bwabura mənana pur a nggurkwar mala bala mala Sawul, lulləi ama Shimeyi, muna-bwabura mala Gera ka, pur aban yiu, sə lang yina ka, camarə säng Dauda.

⁶ Bukki Dauda nè atali, sə bukki aguro mala murəm Dauda gbal, sə anggo ka, abwana kat andə akanggərang aburana ka à nda a koya bui mala Dauda.

⁷ Sə Shimeyi kə sangban ama, <<Upi ban mənina ka, upi ban mənina ka, we mə'sukki-nkila, we bwa məbane!§

⁸ Yahweh mbweno a kúnì nkila mala amə'bala mala Sawul mənana kat a sukki, sə a ak bunomurəm male ka. Yahweh pana domurəmi a babu munio Absalom. Səni, bealbikea mô yina amuro acemənana a nda mə'sukki-nkila.>>

⁹ Pələa Abishai muna-bwabura mala Zeruya banggi murəm ama, <<Ace mana sə lu-nvwa mənina nè säng bwaməgule mem, yì murəm? Dekiam mə kyane mə kasə bamuri.>>

¹⁰ Səama murəm bang ama, <<Mana kpapi səm sənəa wun le, wun amuna-burana mala Zeruya? Bə nda aban sangban acemənana Yahweh banggi wi ama, <Säng Dauda> ka, yana de nè bang ama, <Palang sə a pak ana?> >>

¹¹ Pələa Dauda ne Abishai andə aguro male kat ama, <<Wu səni, munem mənana ən bəli nè tam ngga, nda aban alta yiləmem; palang sə nè duk gir'ndali nè bwa'Benjami mənina ka? Deki bə sangban, acemənana Yahweh na mənana banggi wi ama bə sangban ngga.

¹² Yakəla Yahweh nè sən məbane mənana à pakkam ngga, sə nè mbwem a kúnì nè məboarne atəcau mala sangban male yalung.>>

* 16:1 16:1 Nkono Olif † 16:1 16:1 Balli gbal aba: 2Sam 9:12. ‡ 16:4 16:4 Balli gbal aba: 2Sam 9:3-11. § 16:7 16:7 Balli gbal aba: Pur 22:28.

¹³ Nda Dauda andə aburana male lidəmba aban o amur njargula, sə Shimeyi kə gya a nkanggari nkono, a nkābe nə Dauda, sə kə sanggi, kə túrki wi atali, sə kə loasəi wi tú.

¹⁴ Lang murəm andə abwana mənana à nda atè, à yi bwal ban Nggeasala Jodan ngga, à auləna. Pələa à usələ abanì.

Absalom kùtí a Urəshalima

¹⁵ Ado ka, Absalom andə abwana kat, yì aburana mala Isərayila, à yiu a Urəshalima, sə Ahitofel ka nda atè.

¹⁶ Sə lang Hushai bwa'Arki, gyajam mala Dauda yiu aban Absalom ngga, yi ne Absalom ama, <<Bè yiləmio sauwa we murəm! Bè yiləmio sauwa we murəm!>>

¹⁷ Pələa Absalom banggi Hushai ama, <<Mənia ka nda earcearəu mənana awu nə ləmdəi gyajam mô le? Ace mana sə a o atà gyajam mô dang?>>

¹⁸ Hushai eari wi ama, <<Awo, bwa mənana Yahweh, andə abwana mənania, andə amə Isərayila kat twal ka, mə nə duk male, sə mə nə ue atè.

¹⁹ Sə dəm ngga, yana mə nə duk guro male? Muni na re? Kəla mənana ən duk guro mala tárró ka, anggo gbal sə mə nə duk guro mô.>>

²⁰ Pələa Absalom ne Ahitofel ama, <<Pà səm kwarkiru mô. Mana bə səm pa?>>

²¹ Ahitofel banggi Absalom ama, <<Kyane kya nongnə amā-twala mala tárró mənana dekia bə à kə tsəkir bala ka, sə Isərayila kat nə okce ama a pani tárró kəsəkya a babwa, sə abwana mənana à nda atò ka, à nə kum məsəkang-kangja.>>*

²² Nda à tsəkì Absalom tara a múr-kurəm, pələa Absalom nongnə amā-twala mala tárrí a məsə amə Isərayila kat ka.

²³ Absalom kpata kwarkiru mala Ahitofel kəla mənana Dauda pək ka. Koya cau mənana pur a kún Ahitofel ka, à kə sən sələe abaləi kəla cau mənana pur a kún Bakuli nənggearəi ka.

17

Hushai amsə Dauda

¹ Ahitofel ne Absalom dəm ama, <<Deki bən twal aburana á-lum-nong-bari, sə mə nə lo mə nə pyangnə atà Dauda a du man yalung ngga.

² Lang auləna sə babumi bungina ka, mə nə eau amurí, sə mə nə pe wi bangciu, sə abwana mənana à nda atè kat ka, à nə bang nə mire. Kə murəm nəmurəi nda mə nə wal-luì ka,

³ sə mə nə nyesəô abwana mənə kat a bano. Kə yiləmi bwa mwashat nda mənana a alkiyite ka, sə abwana kat ka, à nə do aba rəpwala.>>

⁴ Sə mənə yì kwarkiru ka pwasəbum Absalom andə abwana-məgule mala Isərayila kat.

⁵ Pələa Absalom bang ama, <<Wu tunə Hushai bwa'Arki gbal bə səm o cau mənana nə na ka.>>

⁶ Sə lang Hushai yina aban Absalom ngga, Absalom ne wi ama, <<Mənia ka nda cau mənana Ahitofel bang ngga; bə səm pak kəla mənana na ka le? Bə pa anggo raka, we ka bangja.>>

⁷ Pələa Hushai ne Absalom ama, <<Mənia adyan ngga, cau mənana Ahitofel bang ngga, məboarne na dang.>>

⁸ Hushai bang ama, <<A sələna ama tárró andə aburana male ka, akanggərang abwana na, sə à ndanə bumlulla məkərkərnì kəla nyam-candəa mənana à gauwi andə amuni a bawanban ngga.* Ko anggo raka, tárró ka gbani lwa na; pà nə nong atà abwana aba dù dang.

* 16:21 16:21 Səni aba: 2Sam 12:11-12. * 17:8 17:8 Balli gbal aba: Pas 17:12; Hos 13:8.

⁹ Səni, ko ado ka, səmbərəna a bekə tūli, ko a bekə ban. Bè puro sə yiu arə wun nə munəo, sə wal atə aburana mô kpokyak ka, cau nə mesə ama, <À walna abwana mənana à nda atə Absalom ngga.>

¹⁰ Ko nggearə bwabura-bwa mənana babumi na kəla babum im[†] ngga, bangciu nə pakki wi, sə babumi nə tùmùr, acemənana Isərayila kat ka sələna ama tárró ka kanggərang bwabura na, sə abwana mənana à nda atə ka, amə'məsəkàng-kàngɲa na.

¹¹ Səama kwarkiru mem ngga, nda mənana ama Isərayila kat bə ramba a bano abanbwáná, twal a Dan, aban ká a Biyasheba; lakki malea bə pa kəla sala a kún nggeamùr,[‡] sə wu kya a lwa nə nggearəo.

¹² Pələa səm nə ká amurí a bə ban mənana à nə gandə kume kàm ngga, sə səm nə sulə amurí kəla suləo mala ncimna a nzali, sə yì andə aburana mənana à nda atə ka, kəbwa pa nə au dāng.

¹³ Bə nyar nənzəmi sə kúti a bekə nggea-là ka, Isərayila kat ka nə yinə anggur bə kàri nggea-lê, sə səm nə nunni aba bangɲaban, shebə tali mwashat pa kàm mənana nə ue kam raka.>>

¹⁴ Pələa Absalom andə amə Isərayila kat bang ama, <<Kwarkiru mala Hushai bwa'Arki boarí mala Ahitofel.>> (Yahweh ka, angɲəna damba tsəngɲənà§ ama nə kidiki* kwarkiru məboarne mala Ahitofel, ace mənana Yahweh nə yinə gir'murmwana amur Absalom ngga.)

¹⁵ Pələa Hushai banggi Zadok andə Abiyata yì apəris ama, <<Kwarkiru mənana Ahitofel pe Absalom andə abwana-məgule mala amə Isərayila ka, ndya ani ka, sə mim ngga kwarkiru mana ən pa ka, ani sə pa.

¹⁶ Ado ka, túrbān tsuk-tsuk bəa banggi Dauda ama, <Kəa nong a kún nggeasala, ban yàl nkaring mala ká a babondo yalung dāng; bariki yàl a nkaring,> bə ana raka, murəm andə abwana mənana atə kat ka, à nə kidikia.>>

¹⁷ Adyan ngga, Jonatan andə Ahimaz ka, à nda aban kúndəo a En-Rogel. Bə guro muna-bwama na kə wario kə banggia wia, sə yì gbal ka à nə ká à nə banggi Murəm Dauda, ace mənana bəa kəa sənia aban kúti aba nggea-là raka.

¹⁸ Səama bekə lagga sənia sə kya ne Absalom. Anggo sə yì kəm ngga à o tsuk-tsuk, sə à bik bala mala bekə bwabura a Bahurim mənana ndanə tūli-mùr a bala male ka. Sə à sulə aba tūli-mùrnî.

¹⁹ Pələa mālá bwabure twal kál-anzəgir, sárəí a kún tūli-mùrnî sə anzə məsəsa amurí. Kəbwa sələce gir mənana pək ka dāng.

²⁰ Lang aguro mala Absalom yiu aban bwame a bala ka, à dī ama, <<Ahimaz andə Jonatan ngga à ndake?>> Pələa bwame banggia wia ama, <<À yàlnà a nkaring guguri.>> Lang à kya altea sə à gandə kumia raka, à nyar a Urəshalima.

²¹ Anzəm mənana à uməna ka, aburane eapi bá tūli-mùrnî, sə à wario à kya ne Murəm Dauda. À banggi Dauda ama, <<Lo, o tsuk-tsuk kya yàl a nkaring mùr, acemənana Ahitofel pana kwarkiru amuro ani.>>

²² Pələa Dauda lo andə abwana mənana à nda atə ka, sə à kya yàlî Mùr Jodan. Kaniama ban nə fa ka, kə bwa pa kàm mənana malaká yàlî Jodan raka dāng.

²³ Lang Ahitofel səni ama à kpata kwarkiru male raka, sárə gir-do a nzəm mədambəriso male, lo o a nggea-là male. Wario kya tsək bala male a nggùnì sə gyar bamúrì,[†] wũ, sə à tsəi a bembə-ba-tali mala tárrí.

²⁴ Pələa Dauda yiu a Mahanayim. Sə Absalom andə aburana mala Isərayila kat ka, à yàlî Mùr Jodan.

[†] 17:10 17:10 Balli gbal aba: Amo 3:8. [‡] 17:11 17:11 Balli gbal aba: Tite 22:17. § 17:14 17:14 Balli gbal aba: Pas 21:30; 1Kor 1:19. * 17:14 17:14 Balli gbal aba: 2Sam 15:31-34 [†] 17:23 17:23 Balli gbal aba: Mat 27:5.

²⁵ Absalom angɲa-damba tsəngɲənà Amasa‡ amur aməlwā, a kúnì Jowap. Amasa ka muna-bwabura mala bè bwa na, mənana à kə tunəi ama Itəra, bwa'Ishmayel, mənana al Abigiyel muna-bwama mala Nahash,§ mə'eam Zeruya, nggea Jowap ka.

²⁶ Sə Isərayila andə Absalom ngga à tsək kàttì a nzali Giləyat.

²⁷ Lang Dauda yiu a Mahanayim ngga, Shobi muna-bwabura mala Nahash,* bwa'Amon mənana pur a Rabba, andə Makir muna-bwabura mala Amiyel mənana pur a Lo-debar ka,† andə Barzilai bwa'Giləya mənana pur a Rogelim‡ ngga,

²⁸ à yinə akal-nongɲo, andə ankenye, andə ankwarding-dəbang, sə məssa mənana à lurəi ka, andə məssa-alkama, andə məssa-báli, andə muku, andə gwalong, andə məsə-nkundung,

²⁹ andə mur-nyi, sə kiura məbwale, andə anzur, andə kiura-məpange, à pe Dauda andə abwana mənana à nda atè ka bəà li, acemənana à bang ama, <<Abwana mənina ka nzala walənia, à auləna, sə məsamur walənia aba pədanban.>>

18

À gandə Absalom a lwa

¹ Pələa Dauda ramba aburana mənana à nda atè ka, sə tsək amə'sàrəban mala aá andə amə'sàrəban mala agbəman amúrià.

² Pələa Dauda tasə amə'lwa bəà kyane; tsək banì mwashat aba gauwe tàrú malea abata sàrəban mala Jowap, sə bè banì mwashat aba gauwe tàrú ka, nda abata sàrəban mala Abishai muna-bwabura mala Zeruya, mə'eam Jowap, sə tàruia banì mwashat aba gauwe tàrú ka, nda abata sàrəban mala Ittayi bwa'Gitti. Pələa murəm banggi aburane ama, <<Mim nə bamúràm gbal ka, mə nə ká sənəa wun.>>

³ Səama aburane ne wi ama, <<A pà wu nə pur ace ká [munəo] atà səm dāng. Acemənana bè səm bang ngga, à pa nə falənə səm dāng. Sə ko bè gauwa-tsùrú ma'səm wù ka, à pa nə falənə səm dāng. Sə we ka, a nda akúnì lakki mala abwana ma'səm á-lum. Acemani ka, nə boaribani wu tasəa səm gbashə nə bá nggea-là.>>

⁴ Pələa murəm banggia wia ama, <<Koyagir mənana kat, wu sənì nda boaro kutibani ka, mə nə pe.>> Nda murəm cam a nkanggari bankutio [mala Mahanayim], sə aburana male kat ging-gya twalkusəu-anzəmarəia sə à kə kutio aban puro arə anggəsani malea, mala agbəman andə aá.

⁵ Pələa murəm tsəki Jowap andə Abishai andə Ittai nzongcau ama, <<Lagga man, yì Absalom ngga, wu pangnəi bukbuk, acem.>> Sə amə'lwa kat ok cau mənə murəm ne amə'sàrəban, amur Absalom ngga.

⁶ Nda amə'lwa mala Dauda purì bá nggea-là aban ká lwa arə Isərayila. Mənia yì munəo ka, à pe a ndà-nggun mala bu-nzali Ifərem.

⁷ Akano ka, amə'lwa mala Dauda gandə amə'lwa mala Isərayila. Sə abwana mənana à wal-luia ka, à nda kpəm. À wal-lú abwana á-lumi-bari (20,000).

⁸ Kara lwa ara ak bá nzali kat, sə bwabundəa wù kərkər. Yale làkkì mala abwana mənana à wù atəcau mala agir'mur'mwana mənana kum abwe aba ndà-nggun ngga, kùtì làkkì mala abwana mənana à wal-luia nə nggeabyau ka.

Lú mala Absalom

⁹ Lang munəo na arə lidamba ka, Absalom kya jakiarə aburana mala Dauda. Sə yì ka, bariki nə bangɲa a nzəm pər-mədambəriso male ace àwá, səama lang pər-mədambəriso bangɲa kùtì abata bè nggun mēgule mana abu-nggunì na zukətəp ka,

‡ 17:25 17:25 Amasa Balli gbal aba: 2Sam 19:13; 20:9-12; 1Amur 2:5,32. § 17:25 17:25 Nahash Balli gbal aba:

1Kpa 2:13,16. * 17:27 17:27 Nahash Balli gbal aba: 2Sam 10:1-2. † 17:27 17:27 Lo-debar Balli gbal aba: 2Sam 9:4

‡ 17:27 17:27 Rogelim Balli gbal aba: 2Sam 19:31-32; 1Amur 2:7; Ezr 2:61.

kara bamúrí gbāli a nre ka abu-nggunì. Sə pər-mədambərisonî lidamba nə o, deki aban gyare a nre bumkuli andə nzali.

¹⁰ Mwashat abalə aburana mala Dauda sən mənía yì gir ka, sə banggi Jowap ama, <<Ən sən Absalom aban gyare arə bə bu-nggun mægule.>>

¹¹ Jowap pələ dī bwabure ama, <<Mana! A sənì? Palang sə a binə wal-luí, a túrí a nzali akə banì dāng? Yale bən pano aməsə bolo-azərfa shekel lum andə nggur-bunu mala amə'lwa.>>

¹² Sə bwabure eari wi ama, <<Ko bə a pam aməsə bolo-azərfa shekel á-mwashat aba buam ngga, pə mə nə tsək buam arə muna-bwabura mala murəm dāng, acemənana səm kat ka, səm oə nə kir səm, lang murəm tsəko nzongcau wunə Abishai andə Ittai, ama, <Wu tsəkir məlagga, yì Absalom, acem.>

¹³ Sə bən mangjəna murəm, ən walna-lú muna-bwabura male ka, murəm nə yia sələ nənzmə ama, mə nda mənana ən wal-lú muni ka, sə we nə nggearəo ka, awu nə nyem.>>

¹⁴ Pələ Jowap bang ama, <<Mim ngga, pə mə nə kidiki pwari kəla mənía sənə we dāng.>> Pələ Jowap twal ankongjə tərú a bui, wari aban Absalom, mənana nda nəyiləmu piu, aban gyare a bu-nggun mægule ka. Pələ zubiki nə ankongjə mənə ka a kun-bələi.

¹⁵ Pələ lum abalə amə'bwal-agirmunəo mala Jowap, gumbəli Absalom a bələu, à təmnggi, sə à wal-luí.

¹⁶ Pələ Jowap twang njawe, nda amə'lwa male nyarî pərta amə'lwa mala Isərayila, acemənana Jowap tamsəia ka.

¹⁷ À twal Absalom, à túrí aba tūli məlime aba ndà-nggun, sə à ramba atali amurí gum-gum. Sə anggo ka, amə Isərayila kat bangjəna, koyanale ka uməna a bala male.

¹⁸ (Mənana Absalom malaká wù raka, tsəkì bamúrí nggea tali, a Bangjəban mala Murəm, ace mənana bə duk gir'ləməndəa ace lidamba mala lulləi ka. Acemənana pakdenyicau ama, <<Mim ngga, ən panə muna-bwabura mana nə lidamba nə lulləam a banza, mana à nə nggə denyinə mim nəi ka dāng.>> Pələ tunə nggea tali mənə nə lulləi. Anggo sə à kə tunəi ama, <Nggea tali mala Absalom,> ba yalung.)*

Cau mala lú mala Absalom andə bumkidikea mala murəm Dauda

¹⁹ Pələ Ahima'az muna-bwabura mala Zadok bang ama, <<Came, bən bangja, bən kyan nə bəsacau man aban murəm; mə nə nggá ne wi ama Yahweh kasəna-bashi, angjamurí a bə abi-məbura.>>

²⁰ Pələ Jowap ne wi ama, <<A nda mənana awu nə ká nə mənía yì bəsacau yalung ngga dāng. Awu nə gandənə ká nəi wi nə cə a bə pwari, səama duməna púp a pə wu nə ká nə cə yalung dāng, acemənana muna-bwabura mala murəm [yì Absalom] ngga, pàngjənà-lú.>>

²¹ Pələ Jowap ne bə bwa'Kush ama, <<We, kya banggi murəm gir mənana a sənì ka.>> Pələ bwa'Kush bun abadəm Jowap, sə bangja aban o.

²² Pələ Ahima'az, muna-bwabura mala Zadok ne Jowap dəm ama, <<Ko palang le ka, ida, came mə bangja atə bwa'Kush mənə.>> Sə Jowap pe wi eare ama, <<Muna-bwabura mem, ace mana sə a kə earce ama a nə ká? We ka, a panə kə tangnakusəu mənana awu nə kum ace mənía yì bəsacau ka dāng.>>

²³ Pələ Ahima'az bang ama, <<Ko palang le ka, mə nə bangja, mə nə ká.>>

Pələ Jowap bang ama, <<Bangja!>> Pələ Ahima'az bangja, um nə njar bawanban, sə bangja akì bwa'Kush damba.

* **18:18 18:18** Absalom tsək nggea tali mənía ka a bàkú mənana malaká bəl amuna-burana male raka (2Sam 14:27); ko à wukina sə tsək talinì.

²⁴ Lang Dauda na ban do anre kúnbala mana nè baləu andə mana nè nza mala nggea-lê ka, mə'sən mūr nggea-là eau a kuli amur kún nggea-là nè rə sheran. Lang loasə məsəi sənban ngga, kara sən bè bwabura aban bang nəmurəi aban yiu nəbania.

²⁵ Pələa mə'sən mūr nggea-là tunə murəm sə banggi wi gır mənana sən ngga. Murəm pələa bang ama, <<Bè bwe na nəmurəi ka, duməna púp ndanə bəsacau.>> Sə bwe kə gbəshiban tù kə yiu.

²⁶ Pələa mə'sən mūr nggea-là sən bè bwabura aban yiu nə mire, pələa tunə mə'yál kunbala sə bang ama, <<Səni, bè bwabura nia dəm kə yiu nə mire nəmurəi ka!>> Pələa murəm bang ama, <<Yi gbal ka, duməna púp ndaban yinə bəsacau.>>

²⁷ Pələa mə'sən mūr nggea-là na ama, <<Ən nggə səni, bwa mədəmbe ka, kə bangŋa kəla Ahima'az muna-bwabura mala Zadok.>> Murəm pələa bang ama, <<Yi ka, bwa məboarne na. Ndaban yinə bəsacau məboarne.>>

²⁸ Pələa Ahima'az loasə gı tunə murəm sə ne wi ama, <<Koman kat ka, nda pepè!>> Pələa yi ka, bün abadəm murəm nə baməsəi a nzali, sə bang ama, <<Bè bwangsəban pa aban Yahweh Bakuli mô, mənana pàna amə'mgbicau a babuo ka, yià mənana à loasə buia arə bwaməgule mem murəm ngga.>>

²⁹ Pələa murəm dıban ama, <<Nggearə lagga, yi Absalom ngga, nda jam le?>> Pələa Ahima'az pa eare ama, <<Lang Jowap guro mò tasəam ama bən yiu ka, ən sən ban ngga, zurina kərkər. Səama, ən sūrə mana girni na dāng.>>

³⁰ Pələa murəm bang ama, <<Nyar a nkanggariban, kúndəô.>> Nda yi ka, nyar a nkanggariban, sə cam a kə bani.

³¹ Pələa bwa'Kush yi tusəo, sə bang ama, <<Bwaməgule mem, murəm, ok mənıa yi bəsacau məboarne ka! Yahweh amsəno yalung, a babu abwana mənana kat à mgbicau arəò ka.>>

³² Pələa murəm dı bwa'Kush ama, <<Məlagga Absalom ngga, nda jam le?>> Pələa bwa'Kush pa eare ama, <<Bè abi-məbura kat mala bwaməgule mem murəm, andə abwana mənana kat à mgbicau arəi ace bealbıkea ka, bəà pa kəla mənıo yi lagga ka!>>

³³ Pələa murəm ngga, rəi twal bəla. Sə eauwe, wari a kurəm-kuli mana amur kunbala ka, bua kəm. A njar aban ká ka, kə bua kə na ama: <<Oi, muna-bwabura mem Absalom! Muna-bwabura mem, muna-bwabura mem Absalom! Bə pələa ama, mə nda mənana ən wú a kunio ka, bə boarna, oi muna-bwabura mem Absalom, muna-bwabura mem!>>

19

Dauda andə Jowap

¹ Pələa à banggi Jowap ama, <<Səni, murəm ngga, ndaban bua sə kə keban ace Absalom.>>

² Limurəm mənana à kumi a pwari mənıo ka, yi pələia amə'lwa kat bua-lú, acemənana a pwari mənıo ka, abwe ok ama, <<Murəm na ban pak-bumkidıkea ace muni.>>

³ Sə aburane kütı zàng aba nggea-lê [Mahanayim] a pwari mənıo, kəla abwana mənana à bangŋa a kun-munəo, kəsəkea pakkıa wıa, sə à swár zàng à kütı aba nggea-là ka.

⁴ Murəm ngga gır baməsəi, sə sa a bua, kə na ama, <<Oi, muna-bwabura mem Absalom! Oi, Absalom, muna-bwabura mem, muna-bwabura mem!>>

⁵ Pələa Jowap kütı aba bala, aban murəm, sə banggi wi ama, <<Yalung ngga, a panı aburana mô kat kəsəkea, yià abwana mənana à nda à amsə yıləmo andə ayıləmi amuna-burana andə amuna-maməna mô, andə ayıləmi amāmó andə amā-twala mô ka.

⁶ We ka, a kə earce abwana mana à kə binəməsəo ka, sə a kə binəməsə abwana mana à kə earceo ka. Acemənana yalung ngga, a ləmdəni bwāng ama, amə'sàrəban andə aburana mô ka, à nda ka kəgír a bano dāng. Mim ngga, ən sələna ama, ban nə boaro yalung, mənana bə Absalom ngga nda nəyiləmu, sə səm kat ka, səm wukina ka.

⁷ Adyan ngga, puro kya bəkbabum aburana mô. Mim ngga, ən kánagír nə Yahweh, bə a puro, a wari raka, kə bwabura pà kàm mənana nə ue atò, a bu-dù man yalung ngga dāng. Sə mənía yì gír ka, nə duk məbike kərkər, mənana kútì agir'murmwana mənana kat à kumo, twal a lagga mò, ba yalung ngga.>>

⁸ Pələa murəm lo, kya do a ban-do male a kún nggea-là. Lang à banggi abwana ama, <<Murəm na aban do a kún nggea-là ka,>> pələa yia kat ka, à yiu abadəmbi. (Aba mənəo anggo ka, amə Isərayila [mənana à nda atà Absalom ngga] à angŋa-dəmba à bangŋəna, koyan ngga nyarna a bala male.)

Dauda nyar a Urəshalima

⁹ Sə abalə atau mala Isərayila ka, abwana camarə makgír arəarəia, à kə bang ama, <<Murəm ngga, nda mənana akmúr səm a babu abisəm-məbura ka; yì ka, nda bwa mənana amsə səm a babu amə'Filisti ka. Sə adyan ngga, bangŋəna nyingŋəna nzali ace mənana bə apî Absalom ngga;

¹⁰ sə Absalom, mənana səm dārəi, bə duk murəm amur səm ngga, wuna a kun-munəo. Sə palang ado sə wu na kə cau, ace nyesə murəm dāng?>>

¹¹ Pələa Dauda tasə mənía yì cau ka, aban Zadok andə Abiyata, yia apəris, ama: <<Wu dīkām abwana-məgule mala Yahuda ama, <Palang ado, sə wun nda ka abwana mana, she nənzəmò, sə wun nə nyesə murəm a bala male ka, yì mənana gír mana kat à bangŋi aba Isərayila ka, kutina a kir murəm ngga?

¹² Wu nda ka amə'eambəam; wu nda ka nggūrəam andə nkila mem! Sə ace mana sə wun nda ka abwana mənana she nənzəmò sə wun nə nyesə murəm a palta ka?>

¹³ Sə wu ne Amasa ama, <We ka, a nda nggūrəam andə nkila mem re? Bə Bakuli pakkam gír, yale bə wal-luem, yì mana bən twalo a duk mə'sàrəban amur amə'lwa mem, a kúnì Jowap raka.> >>

¹⁴ Nda Amasa pwanbabum aburana mala Yahuda kat, kəla bwa mwashat, sə à tasəi murəm cau ama, <<Nyar aban səm, we wunə aburana mana kat à nda atò ka.>>

¹⁵ Pələa murəm nyare, yiu a Jodan. Adyan ngga, aburana mala Yahuda yina a Gilgal, ace mənana bəa kya kum murəm, sə bəa yinəi a nkaring Mùr Jodan ngga.

¹⁶ Sə Shimeyi, muna-bwabura mala Gera, bwa'Benjami, mana pur a Bahurim ngga, fà rəi akaurəa andə aburana mala Yahuda, à wari a kúllì Murəm Dauda.

¹⁷ Yiu atārəia andə aburana a tau mala Benjami, bwa á-mwashat, andə Ziba, muna-bala mala Sawul, mənana yiu andə amuna-burana male lum-nong-tongno, andə amə'túró-bala male, lumi-bari ka. Yia ka, à fà rəia, à wari a kúllì murəm, a Jodan.

¹⁸ Yia ka, à yàlì mùr Jodan, a ban yàl nkaring, ace eamsəki amə'bala mala murəm a nkaring, ace mənana à nə pwasəbum murəm ngga. Pələa Shimeyi, muna-bwabura mala Gera, bòn amur ankūnəi a nzali, abadəm murəm,

¹⁹ sə banggi wi ama, <<We murəm, bwaməgule mem, ida, twàlām-ban caubikea mem, cə a denyinə gír məbike mənana guro mò pá a pwari mənana bwaməgule mem nying Urəshalima ka dāng. Ida, murəm bəkəa bwal mənía yì gír ka a babumi dāng.

²⁰ Acemənana mim guro mò ka, ən sələna nəma, ən pangŋa caubikea. Nda gír mənana tsəa sə mim, abalə abwana kat, mala bala mala Yisəfu ka, ən ak dəmba, ən yiu, mə nə yia kum murəm, bwaməgule mem ngga.>>

²¹ Pələa Abishai, muna-bwabura mala Zeruya bang ama, <<Boaro Shimeyi ka, bəa wal-luí, acemənana yì ka sú bwa mənana Yahweh dārəi ka re!>>

²² Səama Dauda bang ama, <<Man oasə wun arəəm le, wun amuna-burana mala Zeruya, mənana wun nə dupam kəla bibura a pwari man yalung ngga? Boaro bəə wal-lú kəbwa aba Isərayila a pwari man yalung ngga le? Mim ngga, ən sələ mbak ama, yalung ngga mə nda murəm amur Isərayila re?>>

²³ Pələa murəm banggi Shimeyi ama, <<A pà wu nə wù dāng.>> Anggo sə murəm kánbi wi.

²⁴ Sə Mefiboshet, mə'kà Sawul gbal ka, wario kya kum murəm. Yi ka, lak akusəi dāng, amsə mbotakuni dāng sə yale lak agir-nggūrəu male dāng, twal a pwari mənana murəm nying là, sə uk ka, ba pwari mənana murəm nyar nēi jam ngga.

²⁵ Lang nying Urəshalima, sə yiu aban murəm ngga, murəm dī ama, <<Palang sə a binə ká atəm, Mefiboshet?>>

²⁶ Mefiboshet pa eare ama, <<We bʷaməgule mem, murəm, məturo-bala mem Ziba, nda mənana swarkiam ngga. Mim guro mò ka, mə nda gbakəre, nda ən banggi wi nəma, <Tsəkam gir-do anzəm mədambəriso, ace mənana bən koè bə səm u sənə murəm>ngga.

²⁷ Sə yì ado ka, yi mangŋa guro mò, aban bʷaməgule mem, murəm. Səama, bʷaməgule mem, murəm ngga, nda kəla məturonjar mala 'Bakuli; acemani ka, pàk gir mənana kat pwasəbumo ka.

²⁸ Mim sənə amə'bala mala tárrám ngga, bə a walna səm, səama a kún mani ka, a earam mə li gírlina a ban-li mô. Bʷaməgule mem, murəm, mana dəm ado mə nə zəmba, mənana nə kúti mənə ka?>>

²⁹ Pələa murəm banggi wi ama, <<Cau mana a ne ka, karəna anggo. Mim ngga, ən tsəngŋa nzongcau ama, bəə gau nzali ma'wun, anre wun, wun nə Ziba, a tsùrú.>>

³⁰ Sə Mefiboshet banggi murəm ama, <<Deki bə twal koyagir ka, yi mana yalung ado bʷaməgule mem, murəm nyarəna jam ngga.>>

Dauda ləmdəi Barzilaiyi pəməboarne

³¹ Barzilaiyi, bʷa'Giləya gbal ka, pur a Rogelim, sə wari atə murəm ace tsəkte aban yàlì Nggeasala a Jodan, sə nə tsəiandə aban o a là.

³² Barzilaiyi ka, jamgula na, apələa male na lumi-tongno-nong-tàrú. Yi ka, nda bʷa mənana dēnyinə murəm, linəi, aba do male kat a Mahanayim ngga, acemənana yì ka, məgəna na kərkər.

³³ Pələa murəm banggi Barzilaiyi ama, <<Fa, bə səm yàl a nkaring sənə we, ace mənana wu kya do a banam a Urəshalima ka. Sə mim ngga, mə nə dēnyinə we abanì.>>

³⁴ Pələa Barzilaiyi pe murəm eare ama, <<Apələa uekam shen, mala do nəyiləmu, mənana boaro mə o a Urəshalima sənə murəm ngga?

³⁵ Adyan ngga, mə ndanə apələa lumi-tongno-nong-tàrú a banza. Mə nə gandə gauta gir mənana nə boaram ngga, andə mənana pà nə boaram raka le? Mim guro mò ka, mə nə gandə ok boaro mala gírlina ko gírnúná dəm le? Mə nə gandə ok gí abwana aban tu'nggyal dəm le? Palang ado, sə mim guro mò ka, mə nə duk bə twalo aban bʷaməgule mem, murəm?

³⁶ Ən kārəa mə kum tangnakusəu məgule kəla mənə ka dāng. Mim guro mò ka, mə nə yàlì Jodan atārəia andə murəm aban ká dəmba bəti.

³⁷ Ida, nying guro mò, bə nyare bə o, ace mənana bən kya wú a là mem, tù aban bəmbe mala tárrám andə nggem. Səama, guro mò, yì Kimham ngga, ndya ka. Nyì bə yàl a nkaring atò, bʷaməgule mem, murəm. Pakki wi gir mənana kat, a sənə nda boar a məsəo ka.>>

³⁸ Pələa murəm bang ama, <<Kimham ngga, səm nə yàl a nkaring sənəi, sə mə nə pakki wi gîr mənana kat a sənî nda boar ka. Sə gîr mənana kat a earkiyeice abanam ngga, mə nə pakko wi.>>

³⁹ Pələa abwana kat, yàlî Nggeasala Jodan; sə lang murəm yàlənî nkaring ngga, mən abui kùr Barzilaiyî zəp, tsəki wi bù, sə tsəiandà. Nda Barzilaiyî nyare o a là male ka.

⁴⁰ Pələa murəm kutio wari a Gilgal, sə Kimham o atè. Abwana mala Yahuda kat, andə gauwa-tsùrú mala amə Isərayila, tsəkta murəm amur njar, aban o a là.

Tàu mala Yahuda andə Isərayila makgîr amur murəm

⁴¹ Bani sau dāng, aburana mala Isərayila kat yiu aban murəm, sə à dî ama, <<Palang sə amə'eam səm, aburana mala Yahuda, iuo arə səm sə à eamsə murəm andə amə'balə male, à yàlî Jodan, atārəia andə aburana male kat?>>

⁴² Pələa aburana mala Yahuda pe aburana mala Isərayila eare ama, <<Nda acemənana murəm ngga, bəla-nggurkwar ma'səm na ka. Sə palang ado sə bum wun lúllô amur mənəia yî gîr ka? Ado ka, səm lì bekə gîr mala murəm le? Sə wu sənî səm twal bekə gîr abanî ace bamurə səm le?>>

⁴³ Pələa aburana mala Isərayila, pe aburana mala Yahuda eare ama, <<Səm ngga, səm ndanə atəu lum abə domurəm, acemani ka, rəcandəa mənana səm ndanəi mala bang ama Dauda ka murəm ma'səm na ka kúti ma'wun. Mana tsəa ado sə wu bəsəki səm? Səm nda mənana səm tita nacau mala nyesə murəm ma'səm ngga re?>> Səama nacau mala aburana mala Yahuda nə bumpina ka, kúti mala aburana mala Isərayila.

20

Sheba mgbicau arə Dauda

¹ Bə bwabura *mə'bealbana na kam, lulləi ama Sheba, muna-bwabura mala Bikəri, a tàu mala Benjami. Yî ka, bua njawe sə bang ama, <<Səm pənə kə kāmbe abə Dauda dāng,

Sə səm pənə kə nzali libala abə muna-bwabura mala Jeshi dāng. Isərayila, koyanale ka bə nyar a gumli male!>>

² Nda aburana mala Isərayila kat nying Dauda, sə à kpata Sheba muna-bwabura mala Bikəri ka. Səama aburana mala Yahuda lanzə atə murəm malea, twal a Jodan aban ká Urəshalima.

³ Lang Murəm Dauda nyar a bala male a Urəshalima ka, pwan amā-twala male lum mənana nyia ace denyinə bala ka, tsəia a bə bala, sə tamsə amə'yálban bəà kə yália. Kə pea wia gîr mənana kat à paktəle ka, səama pak-bwama nəia dāng. À kasəkunia a bala ba pwari lú malea, à do kəla amā-lú.

⁴ Pələa murəm banggi †Amasa ama, <<Rambam aburana mala Yahuda abanbwáná abə nongŋo tărú, sə wu yiu wunəia.>>

⁵ Nda Amasa puro ace ká tunə aburana mala Yahuda abanbwáná ka, səama bani sauwa kúti anonggio mənana murəm kasəi wi ka.

⁶ Sə Dauda banggi Abishai ama, <<Adyan ngga, Sheba muna-bwabura mala Bikəri nə pəkka səm gîr məbane nə kúti mənana Absalom pək ka. Twal aburana mem, sə wu bangŋa atè, bə ana raka nə kumbi bamúri akanggərang anggea-là, sə nə bwar arə səm.>>

Jowap wal-lú Amasa

⁷ Nda aburana mala Jowap andə amə'Keret andə amə'Pelet andə akanggərang amə'lwa kat purî bá Urəshalima, abata sàrəban mala Abishai, sə à oa pərta Sheba muna-bwabura mala Bikəri.

* 20:1 20:1 Sənî abə: Nggur 13:13. † 20:4 20:4 Balli gbal abə: 2Sam 17:25; 19:13.

⁸ Lang à yi bik ban tali mægule a Gibiyon ngga, Amasa yi kumia. Jowap ka, ndanə adaura-murəm male mala amə'lwa arəi, nə nggeabyau aba ndè mənana marə nggurri a tabuni ka. Lang Jowap sungŋo nə ká a ban Amasa ka, nggeabyauni swárô kpa a nzali.

⁹ Jowap dī Amasa ama, <<Mə'eambəam, a nda jam le?>> Pələa bwal Amasa a mbotokuni nə bui-məli, ace mənana nə kùrri zəp, mala makkun ngga.

¹⁰ Sə Amasa ka, sən byau mənana a bù Jowap ka dāng. Nda Jowap zubi Amasa nə byau a bumi, sə amuna-lungŋe solə a nzali. Amasa wũ, nə zubiban mwashat bərbə̀r.‡ Pələa Jowap andə mə'eambi Abishai pərta Sheba muna-bwabura mala Bikəri.

¹¹ Mwashat abalə alaggana mala Jowap cam amur lú Amasa, sə loasə gi na ama, <<Bwa mənana kat earmúr Jowap, sə bwa mənana kat nda anzəm Dauda ka, bə kpata Jowap!>>

¹² Amasa nongŋo aban mgbangtəki aba nkila male a tsùrú mala njargula, sə koya mə'lwa mənana yiu a banì ka, go kusəi came. Sə lang lagga man səni ama koyan mənana yiu a ban Amasa ka, cam piu ka, nda sungsəki Amasa bə gəshì mūr njargula, warinəi a bawan, sə kùmsəi wi kungtung amurì ka.

¹³ Lang à gəshina lú Amasa nyingŋənà mūr njargula ka, abwana kat o atà Jowap ace pərta Sheba, muna-bwabura mala Bikəri.

¹⁴ Sheba gya atà atəu mala Isərayila kat yi pur a Abel-Bet-Ma'aka, andə bá bù-nzali mala amə'Beri puppup; à ramba abanbwaná, sə à o atè.

¹⁵ Amə'lwa mala Jowap kat yiu sə à gumbəli nggea-là Abel-Bet-Ma'aka sə Sheba na aba nggea-lê. Pələa à bak mgbangban mənana eau a kuli aban ká arə nggea-lê, sə kya cam nə nza arə kanggarang tali mənana nggea-lê cam amurì ka. Sə abwana mənana kat atà Jowap ka, à kùtì a təmgì kusə sheranì, ace mənana à nə me a nzali ka.

¹⁶ Pələa bə bwama mə'sələe tunəban nəba nggea-lê ama, <<Wu kwakikir wun! Wu kwakikir wun! Ida, wu ne Jowap ama bə yiu kani ace mənana mə bangcau nəi ka.>>

¹⁷ Lang Jowap sung tù aban bwame ka, bwame dī ama, <<A nda Jowap le?>> Jowap ear ama, <<E, mə nda.>>

Pələa ne wi ama, <<Kwakikiro arə cau mənana guro mò nə banggo ka.>>

Jowap eari wi ama, <<Mə nda ən nggə oeo ka.>>

¹⁸ Pələa bwame nacau, ama, <<A pwarian ngga abwana kə bang ama, <Wu alta kwarkiru a Abel,> sə anggo sə à giləki cau.

¹⁹ Səm nda abalə abwana mana à earce dorəpwala andə doməsəcau a Isərayila ka. Wun ndarə alte ama wun nə wal-lú nggea-là mənana nggeau na a Isərayila ka. Palang sə wun nə kidiki nzali libala mənana mala Yahweh na ka?>>

²⁰ Jowap pe wi eare ama, <<Bə sappi banam, bə sappi banam mənana ama mə pisəi ko mə bəbbəriki ka.

²¹ Cə pa anggo dāng. Bə bwabura na ən alkiyite ka, lulləi ama Sheba muna-bwabura mala Bikəri, bwa nzali mūr-ankono mala Ifərem. Yì ka loasə bui aba mgbicau arə murəm, nggearə murəm Dauda. Wu pa mənəia yì bwabura ka, sə mə nə nying nggea-lê.>>

Bwame ne Jowap ama, <<Səni, səm nə túrò bamuri amúr sheran.>>

²² Pələa bwame wari nə kwaro male aban abwana mənana kat aba nggea-lê ka. À kasə bamur Sheba muna-bwabura mala Bikəri, sə à túrì Jowap. Nda Jowap twang njawe, sə aburana male mesəe, à nying nggea-lê, koyan ngga nyar a là male ka. Pələa Jowap nyar a Urəshalima aban murəm.

‡ 20:10 20:10 Səni gbal aba: 1Amur 2:5.

*Aməgulo mala Dauda**(2 Samu 8:15-18; 1 Acau Kpa 18:14-17)*

- ²³ §Jowap nda gbani amur amə'lwa mala Isərayila kat;
Benaya muna-bwabura mala Jehoyada nda mə'sàrəban amur amə'Keret andə
amə'Pelet,*
²⁴ Adoniram nda bwaməgule amur abwana mana à tsəia aba túró púp ka,
sə Jehoshafat muna-bwabura mala Ahilud nda mə'twalcau aba maləmce;
²⁵ Sheva nda məgiləgír,
sə Zadok andə Abiyata ka, à nda ka apəris,
²⁶ sə Ira bwa'Jayir gbal ka, pəris mala Dauda na.

21*Dauda mbwekî amə'Gibiyon a kúni gír
mənana à pàkkia wia ka*

- ¹ A nza mala yálmúrû mala Dauda ka, nzal-gula kpa mənana twal apələa tărú a
nzəmarəia ka, nda Dauda alta baməsə Yahweh ka. Sə Yahweh bang ama, <<Mənia ka
nda atəcau mala Sawul andə bala-nkila male, acemənana wal-lú amə'Gibiyon.>>
² Nda murəm Dauda tunə amə'Gibiyon sə nacau nəia ka. (Amə'Gibiyon ngga à pur a
nggurkwar mala Isərayila dāng; à nda ka amə'Amor mənana à ueo, mana amə Isərayila
kánbia wia ama à nè dekia nəyiləmu ka;* səama Sawul alte nè twalte a ba bumpina
male ace abwana mala Isərayila andə Yahuda).
³ Sə Dauda dī amə'Gibiyon ama, <<Mana bən pa ace wun? Sə mana bən pa a kúni
məbane mənana à pàkka wun, mənana nè tsəa wun nè tsəki abwana mala Yahweh bù
ka?>>
⁴ Pələa amə'Gibiyon earî wi ama, <<Cau mənana anre səm sənəa Sawul andə bala
male ka, bolo-zənariya ko bolo-njengəlan pà nè giləki dāng; sə pà aba rəcandəa ma'səm
bè səm wal-lú kəbwa a Isərayila dāng.>> Sə Dauda dīa ama, <<Sə mana ado wu kə
earce ama mə pa ace wun?>>
⁵ À earî murəm ama, <<Bwa mənana wal-lú səm, sə hamce ama nè twalta səm, ace
mənana kəbwa atə səm bəkəa ue nəyiləmu a bəkə ban aba nzong-nzali mala Isərayila
raka,
⁶ bəà pa səm abwana tongno-nong-bari atə amuna-burana male, sə səm nè gyaria
abadəm Yahweh a Gibiya, là mala Sawul, yì bwa mənana Yahweh tərì ka.>>
Sə murəm bang ama, <<Mə nə pa wunia.>>
⁷ Səama ace kána mənana anre Dauda andə Jonatan a badəm Yahweh ka,† murəm
nying Mefiboshet muna-bwabura mala Jonatan mə'kà Sawul bə auwa.
⁸ Pələa murəm twal amuna-burana bari, Armoni andə Mefiboshet, amuna mala
Rizpa boarnsarile Aiya mənana bəlî Sawul ka, andə amuna-burana tongno, mənana
Merap boarnsarile Sawul bəlî Adəriyel muna-bwabura mala Barzilayi bwa Mehola ka.
⁹ Dauda tasə amuna-burana mənania ka a babu amə'Gibiyon, sə à gyaria amur bə
muna-nkono abadəm Yahweh; yìà mənə tongno-nong-bari ka à wù atārəia. À wal-luia
abalə anonggio mədəmbe mala pwan-girbaban, a bəkú tita pwan məssa-bálì.
¹⁰ Pələa Rizpa boarnsarile Aiya twal lagir-doatu,‡ sə sárəi ace bamúrì amur tali, a
bəkú tita pwan-girbaban ba kpa mala mbulo nə kuli amur aluí. Sə earî anyal a
bumkuli bəà sulə amuria nə pwari, ko anyam-bondo nə du dāng.

§ 20:23 20:23 Səni aba: 2Sam 8:16-18; 1Amur 4:3-6. * 20:23 20:23 amə'Keret andə amə'Pelet ka à nda ka amə'yáltà
murəm. * 21:2 21:2 Səni aba: Jes 9:3-17. † 21:7 21:7 Səni aba: 1Sam 18:3; 20:12-17; 23:18; 2Sam 9:1-7. ‡ 21:10
21:10 lagir-doatu ko <<sangina-lagir>>

¹¹ Abwana yi banggi Dauda gir mənana Rizpa boarnsarile Aiya, mā-twala mala Sawul pāk ka.

¹² Pələa Dauda wario kya pwan amú Sawul andə amú muna-bwabura male Jonatan a ban aburana mala Jabesh-Giləyat. Amə Jabesh-Giləyat ka à akdəmba à kya iu amuia a nzawara mala Bet-shan, ban mənana amə'Filisti gyaria kam, a pwari mənana amə'Filisti wal-lú Sawul amur Nkono Gilbowa ka.

¹³ Dauda twal amú Sawul andə amú muni Jonatan a ban mənə sə yinəia. Dəm ngga à ramba amú aburana mənə mənana à gyaria ka.

¹⁴ À lumsə amú Sawul andə amú muni Jonatan a bembə-ba-tali mala tárri Kish a Zela aba bu-nzali Benjami. Koman kat ka à pè kəla mənana murəm bang ngga. Anzəm mənə ka, sə Bakuli ok hiwi ace nzalî.

*Munəki-amunəo arə akábá-bwa mala amə'Filisti
(1 Acau Kpa 20:4-8)*

¹⁵ Bè fara ka, munəo lo dəm a nre ka amə'Filisti andə amə'Isərayila. Dauda andə aburana male atə wari a mənə yì munəo ka, sə lang à nda aba munəo arə amə'Filisti ka, Dauda auləa.

¹⁶ Pələa Isəbibenop, bwa'Filisti, mwashat atə amə'kau mala akábá-bwa, mənana dəmbərya mala kada male ka, tyang tərú nə gauwa-tsùrú na (3.5), sə kùr rəi nə bəsa nggeabyau ka, bang ama nə wal-lú Dauda.

¹⁷ Səama, Abishai muna-bwabura mala Zeruya, yiu yi bwali Dauda kàm, sə wal-lú bwa'Filistinî. Pələa aburana mala Dauda kánbi wi ama, <<A pà wunə yiu a lwa dəm atə səm dāng, ace mənana wu kəa limgi tálaban mala Isərayila raka.>>

¹⁸ Anzəm mənə ka bè munəo lo dəm andə amə'Filisti a Gop. A bàkú mənə ka, Sibekai bwa Husha, wal-lú Saf, mwashat atə amə'kau mala akábá-bwa.

¹⁹ A bè munəo dəm andə amə'Filisti a Gop ka, Elhanan muna-bwabura mala Jaare-oregim, bwa'Betalami, wal-lú mə'eam Golaya bwa'Gitti, mənana tondong kada male nyane kəla muna-nggun-so ka.š

²⁰ Bè munəo lo dəm a Gat. A banî ka bè bwabura nakam kaba nggurung mənana a koya bui ka, ndanə amuna-bu tongno-nong-mwashat, sə amuna-kusəu tongno-nong-mwashat a koya kusəi; kpapi kat ka à nda lumi-bari-nong-ine; yì gbal ka mə'kau mala akábá-bwa na.

²¹ Sə lang bəsəki Isərayila ka, Jonatan muna-bwabura mala Shimeyi, mə'eam Dauda wal-lui.

²² Akábá-bwa mənəia ine ka, amə'kau mala akábá-bwa mala Gat na, sə à wù nə bù Dauda andə aburana male.

22

Dauda tükî Yahweh nggyal

¹ Sə Dauda bang acau mala nggyal mənəia ka aban Yahweh, a bàkú mənana amsəi a bù abi-məbura kat, sə a bù Sawul ka

² ama,
<<Yahweh nda tali mem,
ban-səmbərəa mem
andə mə'amsəam;

³ We Bakuli, tali mem,
mənana abaləo sə ən nggə kum ban-auwa ka;
ntongno mem andə rəcandəa mala amsəban mem,
kanggərang-ban andə ban-auwa mem;
mə'amsəam a bəbù biki-bura.

⁴ Ən bua aban Yahweh, yì mənana kārəna bəà bəwangəi ka;

Anggo sə mə nə kum amsəban a babù abiam-məbura.

⁵ Lú gumbəliam kəla eaki-nkono mala mūr;
mùrbangŋa mala kidíkiban bakiam;

⁶ Anggur mala Shewol tabəlikiam;
agbəli mala lú puratam.

⁷ Aba nggikiban mem ngga, ən bua aban Yahweh,
ən bua aban Bakuli mem.

Ok giem aba ndà male;
sə bua mem ace gbasha kúti a kiri.

⁸ Pələa banza dəurəo sə gəggəli,
akusəba mala kuli bəl-ryak'ryak
sə à dəurəkio;
à gəggəli acemənanana bumi-lullo.

⁹ Yele pur a bá lulləi;
bəsa mə'earke pur a bá kúni,
nkalang mənana nggangsə ka ear-bəsa nə baní.

¹⁰ Dìli kuli sə suləo,
pəndəa məcickiki na abata akusəi.

¹¹ Eau a nzəm cerup sə yalé;
e, à səni a nkpamtari gung.*

¹² Tsək pəndəa mənana gumbəli ka, pələ tara male,
pərbang mana lùmsə nə mur ka kàrì.†

¹³ Tələban mana abadəmbi ka,
tsək nkalang bəsa lo earke.

¹⁴ Yahweh sa a kuli kəla mgbarangce.
Bakuli mana Karban Kat nə Gulo ka loasə gè.‡

¹⁵ Túr amundi sə mesə abi-məbura,
liki'nzama male zurimúria.

¹⁶ Abān-məlime mala nggeamūr ndəlya,
akusəba mala banza nong kwas,
lang Yahweh gimban,
sə pyau n'yali a bá lulləi ka.

¹⁷ Sárə bui nə kuli sə twalam;
eamsəam a ban-məlime aba nggeamūr.

¹⁸ Amsəam a babù biam-məbura mə'rəcandəe,
a babù abwana mana à binəməsəəm ngga, acemənanana rəcandəa malea bākì mem.

¹⁹ À sulə amuram a pwari murbikea mem,
səama Yahweh pam gbasha.

²⁰ Sə dəm ngga pusəam, yinə mim aba dalang.
Amsəam, acemənanana bumipwasə arəàm.

²¹ Yahweh pàngnə mim kəla mənana karə arə bealboarna mem ngga;
pam tangnakusə dʷanyicau-arəũ mem.

²² Ən kpanata anjargula mala Yahweh,
sə ən kyanggi Bakuli mem aban ká pàk bealbikea dāng.

²³ Anggurcau male kat ka, à nda abadəmbam,
sə ən kyanggi anê male dāng.

²⁴ Mə nda jik abadəmbi.
Ən bwal bamúràm arə caubikea.

* 22:11 22:11 Balli gbal aba Ang 18:10. † 22:12 22:12 Balli gbal aba Ang 18:11. ‡ 22:14 22:14 Balli gbal aba: Ayu 37:4.

- 25 Acemani ka Yahweh panam tangnakusəu kəla mana karə arə bealboarna mem ngga,
kəla mana karə arə doboarnsari mem abadəmbi ka.
- 26 Aban amə ləmdə məsəswatər ka, awu nə ləmdə məsəswatər,
aban amə'dwanyicau-arəu ka, awu nə ləmdə bamúrò, a nda mə'dwanyicau-arəu.
- 27 Aban amə'doboarnsari ka, awu nə ləmdə bamúrò mə'doboarnsari,
aban amə'kidiki ka, awu nə ləmdə bamúrò məbikido.
- 28 Awu nə amsə abwana mənana à paria ka,
səama aməsəo na arə amətwəlbamúrû, ace nyesəia a nzali.
- 29 A nda pitəla mem, Yahweh.
Yahweh kə tâ aba pəndəa mem.
- 30 Nə we ka, mə nə gandə loasətə amə'təlliban,
nə pagbasha mala 'Bakuli mem ngga, mə nə yəlî mūr sheran.
- 31 Mala 'Bakuli ka, njar male na jik.
Cau mala Yahweh ka à mwaməni.
- Yi ka, ntongŋo na
aban abwana mənana à kùmsə a baní ka.
- 32 Yana nda 'Bakuli, bə Yahweh na raka?
Sə yana nda tali, bə 'Bakuli na raka?
- 33 'Bakuli nda ban-auwa məcandəe mem,
sə kə tsək njar mem bə duk jik.
- 34 Tsək akusəam bəa soa nzali kəla mala mbamba,
sə tamsəam amur aban mə'dähre.
- 35 Kə kanì abuam munəo,
ace mənana bə anggarbuam gandə kar nta mala bolo-bángŋá.
- 36 Sə dəm ngga à panam ntongŋo mala amsəban mô;
sə pagbasha mô dumsənam a gulo.
- 37 A tangsəna njar ace akusəam,
ace mənana akusəam bəa kəa shambərə raka.
- 38 Ən pərnata abiam-məbura, sə ən kidikinia.
Ən pələ nzəmam dāng she lang ən malnia ka.
- 39 Ən twalnatea, ən zúbikia sə à gandə lo dāng.
E, à kpaki a nzali a kusəam.
- 40 A mārənam nə rəcandəa ace munəo;
Abwana mənana à lo arəam ngga, a bunginia abatam.
- 41 A tsəngŋənà abiam-məbura à pələam nzəmia,
ace mənana bən kidiki abwana mənana à binəməsəam ngga.
- 42 À pələban, sə kəbwa pà kàm nə amsəia dāng;
à bua aban Yahweh, sə okia wia dāng.
- 43 Pələa ən goea kəla muku nzali.
Ən nyakia sə ən parkia kəla dəbang a njarbala, sə ən mesəkia.
- 44 A amsənam aba kúnbuàna sənə abwana mem.
A tsəngŋənám ən duməna mūrû amur anzali.
- Abwana mana ən sūrəia raka, à pək túróbadəmbu abadəmbam.
- 45 Aməkúndāngna nə pəbamuria abanam,
Lang à ok cau nə o ani amuram ngga, à nə oakam.
- 46 Babum aməkúndāngna nə bungio,
à nə purkî balə aban-səmbərəa malea,
sə à nə yiu nə rəbəla.
- 47 Yahweh na nə yiləmu!

Bwangšəban bə pa aban Tali mem!
 Gulo ka mala Bakuli na,
 Tali mala amsəban mem.
⁴⁸ Yi nda Bakuli mənana mbwekiyam akúni,
 mənana kə yinə abwapəndəa abatam,
⁴⁹ mənana pusəam ən puri bə abiam-məbura ka.
 E, a kə loasəam mə kúti abwana mənana à kə lo arəam ngga.
 A kə amsəam a bə bwa məbikibura.
⁵⁰ Acemani ka, mə nə po yàwá, we Yahweh, abalə anzali,
 sə mə nə tuki anggyal bʷangšəki lulləo.
⁵¹ Pè murəm male amsəban məgule,
 sə kə ləmdəi bwa male mana dārəi ka, earcearəu mənana kə gəshi raka,
 aban Dauda andə aməbala male tətək.>>

23

Məsələata acau mala Dauda

¹ Amənia ka, à nda ka məsələata acau mala Dauda:
 Acau mənana à pur a kún Dauda muna-bʷabura mala Jeshi;
 acau mala bwa mənana à loasəi a buno gulo,
 yì bwa mənana Bakuli mala Yakupu dārəi ka,
 yì mə'ngyal boarna mala Isərayila:
² Bangjo mala Yahweh bangcau nə kunam,
 cau male na a lasəam.
³ Bakuli mala Isərayila nanacau,
 Tali mala Isərayila nanəm ama,
 <<Bwa mənana kə yálmúr abwana nə bealboarna,
 mənana kə yálmúrú nə banggi Bakuli ka,
⁴ nə pa kəla táləban mala dəmbəri, lang pwari nə nggə eau ka,
 dəmbəri mənana pənə apərəbang raka,
 lang lolloapì bondo nə nggə to a nzali,
 aba tā-pwari anzəm nya mala mbulo ka.
⁵ Aba məsəcau ka, anggo sə bala mem pa aban Bakuli re?
 Yi ka kutina aba kùrcəu nə mim,
 pəcau mənana málá male pə kəm raka,
 kùrcəu mənana giləkice aba koyagir, sə kwakite kàngkàng ngga.
 Məno nda amsəban mem kat,
 andə suño mem kat.
 Pə nə tsəi bə gul re?
⁶ Səama amə'bealbikea ka, à nda kəla azwe mənana à nə sukkia ka,
 acəmənana kəbwa pa nə jea nə bui dāng.
⁷ Bwa mənana nə jea ka,
 duməna púp nə kùr rəi nə gara-bolo ko gara nzo.
 Sə à nə pisəia a bəsa kàng a kə banì.>>

Akanggərang aburana mala Dauda

⁸ Amənia ka, à nda ka alullə akanggərang abwana mənana Dauda ndanəia ka:
 Joshep-Basshebet bwa Tachemon, nda mədəmba mala aməgulo-lwa, sə à tunəi dəm
 ama Adino, bwa Ezni; wal-lú abwana gbəman-tongno-nong-tàrú (800) aba lwa
 mwashat.

⁹ Bwa mənana kpate ka, nda Eleaza muna-bʷabura mala Dodo, muna-bʷabura
 mala Ahohi; nda mwashat atə akanggərang amə'lwa tàrú mana atə Dauda, lang à cam

kàngkàng a kún amə'Filisti mənana à yi ramba abanbwaná ace lwa, sə aburana mala Isərayila nyar nətea ka.

¹⁰ Yi ka, lo sə wal amə'Filisti ba auləa pàkki wi, gandəa bui shiuri arə nggeabyau; sə a mənə yì pwari ka, Yahweh yinə limurəm mægule; sə lang amə'lwa nyare à yiu anzəmi ka, kə gír mənana à pàk ka, nda pwan gəna-lwa mala abiu-məbura mənana à wal-luia ka.

¹¹ Sə Shamma muna-bwabura mala Agi bwa Harar kpa. Lang amə'Filisti ram rəia abanbwaná a Lehi a ban bə baban mənana lumsə nə gwalong ngga, acili amə'lwa mala Isərayila banggi amə'Filisti.

¹² Səama yì Shamma ka cam a tsurú mala babanì, munə ace, sə wal amə'Filisti, sə Yahweh yinə Isərayila limurəm mægule.

¹³ Pələa akanggərang amə'lwa mənəia tərú abalə aməgulo lumi-tərú mala amə'lwa ka, à suləo sə à yiu aban Dauda a gumi-ba'tali mənana a Adulam ngga nə kún pwan-gərbaban, a bəkú mənana amə'lwa mala amə'Filisti duk-katti a bangnaban Refayim ngga.

¹⁴ A mənə yì bəkú ka, Dauda na a kanggərang-ban, sə amə'Filisti ka, à angŋa Betalami sə à tamsəna bə nggəsan mala amə'lwa malea abanì.

¹⁵ Sə Dauda bua məsamur kərəkər; na ama, <<Məsamur mala mùr tūli-mùr mənana a kún là mala Betalami ka, walnam kərəkər. Mə nə earce, bə bəbwa nə dərəa nə pəm ngga!>>

¹⁶ Akanggərang amə'lwa man tərú ka, à ar nəbalə amə'lwa mənana aba kàtti mala amə'Filisti ka, à kya dərə mùr a tūli-mùr mənana a kún là mala Betalami ka, sə à twali à yinəi Dauda. Səama binə nuie; soləi a nzali abadəm Yahweh.

¹⁷ Bang ama, <<Bə sappi banam, Yahweh, mənana bən nu mùr man ngga! Mənəia ka nkila mala aburana na mənana à twal yiləmia a kún buia ka re?>> Acemani ka, Dauda nu mùrnì dāng. Akanggərang aburana man tərú ka, à na à pàk amənia yì agir ka.

¹⁸ Abishai, mə'eam Jowap, muna-bwabura mala Zeruya nda bwaməgule amur amə'lwa mənəo lumi-tərú ka. Pàktúró nə kəda male a munəo arə aburana gbəman-tərú (300), sə wal-luia, sə kum lulləu atə akanggərang amə'lwa mənəo tərú ka.

¹⁹ Yi na mənana lulləi zəkí kúti mala abwana man lumi-tərú ka, acemani ka, à twali pələ mə'sàrəban amuria; səama, à balli abalə amə'lwa man tərú ka dāng.

²⁰ Benaya muna-bwabura mala Jehoyada ka, kanggərang bwa na mənana pur a Kabzil ka; pàkki agir gyambəliban məgulke. Yi na mənana wal amuna-burana bari mala Ariyel bwa Mowap ka. Dəm ngga, a pwari mana talimbulo kpani ka, sulə atə im aba tūli, sə wal-luí kàm.

²¹ Wal-lú bə bwa'Masar, kaba bwa. Bwa'Masar mənəo ka, ndanə nkongŋo a bui, səama Benaya sulə atə nə gara-kwalta, ak nkongŋo a bu bwa'Masarnì, sə wal-luí nəi.

²² Amənəo ka, à nda ka agir mənana Benaya muna-bwabura mala Jehoyada pea ka, sə kumbi bamúri lulləu atə akanggərang amə'lwa mənəo tərú ka.

²³ Lulləi zəkí kúti mala abwana man lumi-tərú ka, səama bwalta amənəo tərú ka dāng. Sə Dauda twali tsəi, duk bwaməgule amur amə'yáltè.

²⁴ Abea abwana abalə abwana mənəo lumi-tərú ka, à nda ka:

Asahel mə'eam Jowap;

Elhanan muna-bwabura mala Dodo bwa Betalami;

²⁵ Shamma bwa Harot,

Elika bwa Harot;

²⁶ Helez bwa Palti;

Ira muna-bwabura mala Ikkesh bwa Tekowa;

²⁷ Abiyeza bwa Anatot;

Mebunayi bwa Hushati;

- ²⁸ Zalmon bwa Ahohi;
 Maharayi bwa Netofa;
²⁹ Helep muna-bwabura mala Baana bwa Netofa;
 Ittayi muna-bwabura mala Ribayi bwa Gibiya mala bu-nzali Benjami;
³⁰ Benaya bwa Piraton;
 Hiddayi bwa mala amealmur Gaash;
³¹ Abi-albon bwa Arbati;
 Azəməvet bwa Barhum;
³² Eliyaba bwa Shaalboni;
 amuna-burana mala Jashen;
 sə Jonatan;
³³ Shamma bwa Harar;
 Ayiyam muna-bwabura mala Sharar bwa Arar;
³⁴ Elifelet muna-bwabura mala Ahasbayi, muna-bwabura mala bwa Ma'aka;
 Eliyam muna-bwabura mala Ahitofel bwa Gilo;
³⁵ Hezəro bwa Kamel;
 Pa'arayi bwa Arbi;
³⁶ Igal muna-bwabura mala Natan bwa Zoba;
 Bani bwa Gad;
³⁷ Zelek bwa Amon;
 Naharayi bwa Beerot, mə-bwal-agirmunəo mala Jowap muna-bwabura mala Zuriya;
³⁸ Ira bwa Itəri;
 Garep bwa Itəri;
³⁹ sə Yuriya bwa Hitti. Yià kat ka, à nda lumi-tàrú bwamdə tongno-nong-bari (37).

24

Dauda bal amə'lwa

- ¹ Dəm ngga bumlulla mala Yahweh earki amur Isərayila, soakita Dauda arəia bə
 banggia wia ama, <<Wu kyane wu bal amə Isərayila andə amə Yahuda.>>
² Pələa murəm banggi Jowap mə'sàrəban mala amə'lwa mənana atè ka ama, <<Wu
 kya abalə atəu mala Isərayila tite a Dan aban ká Biyasheba, sə wu pwan alullə
 amə'lwa, ace mənana bən sùrə lakki malea.>>
³ Sə Jowap ne wi ama, <<Bə Yahweh 'Bakuli mô hatəki abwana kusə gbəman, sə bə
 məsə bwaməgule mem murəm bə səni. Səama mana tsəa sə bwaməgule mem murəm
 earce nə pək mənəia yì gír ka?>>
⁴ Kat andə mani ka, cau mala murəm par mala Jowap andə aməsà'arə amə'lwa,
 pələa à nying bədəm murəm, à o a pwan alullə amə'lwa mala Isərayila.
⁵ À yàl nkaring Jodan, à kya tsək kàttì a Aruwa, a njar-kunmur mala nggea-là
 mənana a tsùrú mala bangnəban, a bu-nzali Gad ka. À lo kano ka, à wari a Jaza.
⁶ Pələa à yiu a Giləyat, andə bu-nzali mala Tatim-Hodshi, sə à yiu a Dan-jaan, sə à
 pələa aban ká a Sidon;
⁷ sə à yiu a kanggərang-ban mala Taya andə anggea-là mala amə'Hivi andə mala
 amə'Kan'ana kat; sə à pur aban ká nə [Negev], njar-kunmur mala Yahuda a Biyasheba.
⁸ Sə lang à gingnəna aba nzalì kat ka, à yi bik Urəshalima a masələata zongno
 tongno-nong-ine nə anongno lumi-bari.
⁹ Jowap pe murəm lakki mala abwana mənana à ballia ka: aba Isərayila ka,
 akanggərang abwana mənana à kə bwal nggeabyau ka, à nda
 á-gbəman-tongno-nong-tàrú (800,000), sə amə Yahuda ka, à nda á-gbəman-tongno
 (500,000).

Bashi mala Yahweh arə caubikea mala Dauda

¹⁰ Babum Dauda tē anzəm mana balləna abwana ka. Sə Dauda ne Yahweh ama, <<Ən pàngnənà caubikea mægule nə gír mənana ən pək ka. Səama ado ka, ida, Yahweh twalí guro mò ban məbane mənana pək ka, acemənana ən pàngnənà gír bwaɓana.>>

¹¹ Sə lang Dauda lo nə dəmbəri ka, cau mala Yahweh yiu aban məbangnəa Gad, mə'səna mala Dauda ama,

¹² <<Kya banggi Dauda ama, <Yahweh kə na ama, mə nda rə po agir tărú. Twal mwashat atea, mənana Mə nə yinəi amuro ka.> >>

¹³ Nda Gad yiu aban Dauda sə banggi wi cê ama, <<Bè nzal-gula mala pələa tărú yipo aba nzali mô le, ko awu nə bang a badəmba abio-məbura sə à nè nggə pərto mala azongnəo tărú le, ko bə kwánó-twəl-là sulə aba nzali mô mala nongnəo tărú? Ado ka, bəlkibabumo sə wu nam, ya pa'eare na babumo twalo, ace mənana mə kya banggi bwa mənana tūrām ngga.>>

¹⁴ Pələa Dauda banggi Gad ama, <<Mə nda aba nggikiban kərəkər. Nə boaribani bə səm kpa a babù Yahweh, acemənana məsəswatər male gulo; pà mə nə eare bə səm kpa a babù bwapəndəa dāng.>>

¹⁵ Nda Yahweh tasə kwánó-twəl-là amur Isərayila, twal a dəmbəri mənəo aban ká masələata anonggio mənana à kasə ka. Sə aburana á-lumi-tongno-nong-bəri (70,000) wũ, twal a Dan aban ká a Biyasheba.

¹⁶ Lang məturonjar mala Yahweh sárə bui sə ləmdəi nəban Urəshalima ace kidike ka, Yahweh nggadi denyicau male arə mənəo yi gir'murmwana ka, sə ne məturonjar mənana kə kidiki abwana ka ama, <<Karəna! Ado ka nyesə buo.>> Sə məturonjar mala Yahweh ka, nda a katəra mala Arauna bwa'Jebus.

¹⁷ Dauda sən məturonjar mənana kə kidiki abwana ka. Pələa ne Yahweh ama, <<Səni, mə nda mənana ən pak caubikea ka; mə nda mənana ən pak məbike ka. Sə anzur mənəia ka, mana à pa? Ida, dəki buo bə pələ arəəm sənə bala mala tárrám.>>

Dauda bak gyangnən

¹⁸ Gad yiu aban Dauda a mənəo yì pwari ka, sə banggi wi ama, <<Eauwe, kya bakkì Yahweh gyangnən a katəra mala Arauna bwa'Jebus.>>

¹⁹ Nda Dauda lo aba kpata cau mala Gad kəla mənana Yahweh na ka.

²⁰ Lang Arauna dili məsəi sə sən murəm andə amətúró male dəshini aban yiu ka, pələa wario kya bun a badəm murəm nə bəməsəi a nzali.

²¹ Sə Arauna bang ama, <<Mana yinə bwa mægule mem murəm abanam, mim guro male?>>

Dauda banggi wi ama, <<Ace kúr katəra a buo, ace mənana mə bakkì Yahweh gyangnən, ace tamsə mənəia yì kwánó-bikea ka, bə nying abwe.>>

²² Arauna ne Dauda ama, <<Bə bwa mægule mem murəm twali sə bə pəboro mala gír mənana boari wi ka. Səni, ajamnda mem nia ka, twalia ace pəboro mala pisəe kəring. Sə agara nyagir andə anggun-rya malea nia ka ace gimsa.

²³ Agir mənəia kat ka, we murəm, mim Arauna ən panì murəm.>> Sə Arauna banggi murəm dəm ama, <<Bə Yahweh Bakuli mô ak boro mô.>>

²⁴ Səama murəm ne Arauna ama, <<Awo; mə nə kúrí nə kúró. Pà mə nə pəboro mala pisəe kəring aban Yahweh Bakuli mem sə ən mbwe kəgír ace raka dāng.>> Nda Dauda kúr katəranì andə ajamndə a kún məsəboalo shekel lumi-tongno ka.

²⁵ Dauda bakkì Yahweh gyangnən abanì, sə pa agir'nkila mala pisəe kəring andə apəboro mala dotarəu. Pələa Yahweh ok hiwi male amur nzalinì, sə twalì Isərayila kwánó-bikê.

Cau Amsəban a nê mala

MATIU Məncəu

Cau Amsəban a nê mala Matiu ka kə na səm cau məboarne mənana ama Yesu nda Mə'amsəban mana Bakuli pàcau ace, sə dəm ngga ama yì nda bwa mənana nəbani sə Bakuli lùmsə apàcau male mənana pea abwana male mana a nza mala Kùrcəu Mə'e ka. Mənia yì bəsa cau məboarne mənana yiu nə amsəban ngga pa ace amə Yahudi, abwana mənana à bəl Yesu sə gul abaləia ka, nəmurəia dang, nda gbal ace banza puppup.

Acau bá maləmce mala Matiu ka à nongsəia nə tsəkiru pepe aba sələpe. Tite nə bəlban mala Yesu, yì bangce batisəma andə kārəkiban male, pələa yì twal acau mala túró hama, andə kanigir, andə twalban rəkwana mala abwana a Galili. Anzəm mənia ka *Cau Amsəban mala Matiu* ka nyoulə cau mala gya mala Yesu twal a Galili aban ká a Urəshalima, andə mala agir mənana à kumban aba limo mə'nzəmoè mala Yesu, sə yì masələi arə cau mala gballe a nggun andə loapi bəmbe male.

Mənia yì Cau Amsəban ngga nda ban ləmdə ama Yesu ka nggea Məkanigir mägule na, mənana ndanə rəcandəa mala mənigi bá Nggurcau mala Bakuli, andə kanigir amur Domurəm mala Bakuli ka.

Agir mənana abaləi ka

Tau andə bəlban mala Yesu Kərəsti1:1--2:23

Túró mala Yohana Məbatisəma3:1--12:50

Bətisəma andə kārəkiban mala Yesu3:13--4:11

Túró mala Yesu a ban abwana a Galili4:12--18:35

Gya mala Yesu twal a Galili aban ká Urəshalima19:1--20:34

Limo mə'nzəmoè mala Yesu tù nəban Urəshalima21:1--27:66

Loapi bəmbe andə ləmdərəu mala Mətalabangno28:1-20

Tau mala Yesu (Luka 3:23-38)

¹ Aba maləmce ka tau mənana Yesu Kərəsti, Məkà Dauda, Məkà Ibərayim, pùr kàm ngga ndya ka:

² Ibərayim bəl Ishaku,

Ishaku bəl Yakupu,

Yakupu bəl a Yahuda

andə amə'eambi,

³ Yahuda bəl Parisa

andə Zera.

Nggea nda Tamar.

Parisa nda tár Hezəron,

Hezəron bəl Ram,

⁴ Ram bəl Aminadap,

Aminadap bəl Nashon,

Nashon bəl Salmon,

⁵ Salmon bəl Boaza.

Ngge nda Rahap.

Boaza bəl Obet.

Nggea Obet nda Rut.

Obet bəl Jeshi,

⁶ Sə Jeshi yì bəl murəm

Dauda.

Dauda bəl Solomon.

Nggea Solomon didyal ka
mā-lú mala Yuriya na.*

⁷ Solomon bəl Riabwam.
Riabwam bəl Abija.
Abija bəl Asa.

⁸ Asa bəl Jehoshafat.
Jehoshafat bəl Joram.
Joram bəl Uzziya.

⁹ Uzziya bəl Jotam.
Jotam bəl Ahas.

Ahas bəl Hezekiya,
¹⁰ Hezekiya bəl Manasa.
Manasa bəl Amon.

Amon bəl Josiya,
¹¹ sə Josiya yi bəl Jekonaya

andə amə'eambi
(a bākú mana a bwal amə
Isərayila a nzali malea
à um nəia guro
a nzali Babila ka).†

¹² A nzəm mana à umna nəia
a Babila ka

Jekonaya bəl Shaltiyel.
Shaltiyel bəl Jerubabel.

¹³ Jerubabel bəl Abiuda.
Abiuda bəl Iliyakim.

Iliyakim bəl Azura.
¹⁴ Azura bəl Zadok.

Zadok bəl Akim.
Akim bəl Eliyu.

¹⁵ Eliyu bəl Eleaza.
Eleaza bəl Matan.

Matan bəl Yakupu.
¹⁶ Sə Yakupu yi bəl Yisəfu,

bura Maryamu.

Maryamu nda yi bəl Yesu,
mana à tunəki ama Kərəsti ka.

¹⁷ Ləmdə ama tite arə Ibərayim yi bwal ban Dauda ka anza lum-nong-ine na. Sə lo a
ban Dauda yi bwal bākú mala pwanban aban o a Babila ka anza lum-nong-ine na. Sə
lo a bākú mala pwanban aban o a Babila yi bwal ban Kərəsti ka anza lum-nong-ine na.

*Bəlban mala Yesu Kərəsti
(Luka 2:1-17)*

¹⁸ Anì sə bəl Yesu Kərəsti pa. Nggè, yì Maryamu ka Yisəfu pùr amurí nè ali.
Maryamu ka malaká yiu a bala mala Yisəfu peatu dāng, sə muna kpa a bumi nè kanì
mala Bangŋo Məfele.

¹⁹ Burì Yisəfu, acemənanana yì ka, bwa məboarne na ka, eare ama nè pè wi kirsakya a
məsə abwana dāng. Yì ka, pàk denyicau ama à nè gauwa aba səmbərəa.

²⁰ Lang nda mur mənìa yì denyicau ka, məturonjar mala Mətalabangŋo yì pusərəi a
banì a lörəo. Məturonjar banggi wi ama, <<Yisəfu Məkà Dauda, bangciu bə kəa pakko

* **1:6 1:6** Balli gbal aba: Rut 4:18-22; 1Kpa 2:1-15. † **1:11 1:11** Balli gbal aba: 2Amur 24:14,15; 2Kpa 36:10; Ir 27:19-21.

arə twal Maryamu bə duk māmó dāng. Acemənanana muna mana a bumi ka pə mala Bangño Məfele na.

²¹ Yì ka, nè bəl muna-bwabura, sə awu nə tsəki wi lulləu ama Yesu, acemənanana nə yia amsə abwana male abalə acaubikea malea ka.>>

²² Agir mənía kat ka à yì pa anggo ace mənana bəà lùmsə cau mala Mətalabangño mana puro a kún məbangnəa male ama:

²³ <<Nsari nə kum muna-bum,
nə bəl muna-bwabura,
à nə tunəi ama Immanuyel,>>‡
bāləi ama,

<<Bakuli nda atà səm.>>

²⁴ Lang Yisəfu loapi ntulo ka, pək gír mana məturonjar mala Mətalabangño banggi wi ka; twal Maryamu bə duk māmí.

²⁵ Sə yì ka, pak bwama nəi dāng yì pur a gbáshí muna-bwabura male, pələa tsəki muna lulləu ama Yesu.

2

Amə'sələe amur anlero yiua sən Yesu

¹ À bəl Yesu a Betalami, a nzali Yahudi, a bàkú mənana Hirədus nda murəm ngga. Tù anzəm bəl Yesu ka, amə'sələe amur anlero pur nə takuli sə à yiu a Urəshalima,

² à yì diban ama, <<Murəm mala amə Yahudi mənana à loa bəle ka, nda ake? Səm sən nlero mala bəle a takuli, nda səm yiua peri a baní ka.>>

³ Lang murəm Hirədus ok mənía yì cau ka, ban biki wi andə abwana kat a Urəshalima mənana à ok ce ka.

⁴ Pələa tunə agbaní pəris andə amə'kànì Nggurcau rambia, sə día cè ban mənana à nè bəl Kərəsti kàm ngga.

⁵ Sə à ne wi ama, <<A Betalami a bu-nzali Yahudi. Mənía ka nda cau mənana məbangnəa mala 'Bakuli gilə ka:

⁶ << <We Betalami,
a nzali Yahudi,
a gatti pale dāng
atà amurəma
mala nzali Yahudi.
Acemənanana a bāləo
sə murəm nə puro,
mənana nə yál
abwana mem
amə Isərayila ka.>*>>

⁷ Hirədus pələa tunə amə'sələgír mənía ka aba səmbərəa sə día pepè pwari mana à sənə nleroe nəi ka.

⁸ Pələa nea wia ama, <<Wu kyane a Betalami wu kya alta ban muné bukbuk, bə wu kuməni ka, wu nyare wu yì banggàm, mim gbal ka mə nə ká peri a baní.>>

⁹ Lang à onghəna cau mala murəm ngga, à pələa à bwal njar malea aban o. Sə à nda rə o ka, kara à sən nlero mənana à səni didyal a takuli ka, puro akia wia damba aban ká, sə yì came amur ban mənana muné pək kàm ngga.

¹⁰ Banboaria wia kərkər arə sən mənía yì nlero ka.

‡ 1:23 1:23 Balli gbal aba: Isha 7:14. * 2:6 2:6 Balli gbal aba: Mik 5:2.

¹¹ À nè kutio a bala ka, à sən muna andə ngge Maryamu, sə à bunno a badəmbi, à peri. Pələa à panzəki agəna malea sə à pè wi aboro mala bolo-njengəlan, andə myang-kwarra andə mər.

¹² Bakuli nunkiria a lörəo ama bəà kəa nyare a ban Hirədus dāng. Pələa à twal bə njargula dāng à nyare a nzali malea.

À bang nə Yesu à um nəi a nzali Masar

¹³ Lang amə'sələe amur anlero umna ka, məturonjar mala Mətalabangno pusərəi a ban Yisəfu a lörəo sə banggi wi ama, <<Lo twal muna andə ngge wu bangna wu o a nzali Masar. Wu duk kano she bən bangnəno ama wu nyar ka, acemənana Hirədus ka nda nè nggá alta muna ama nè wal-luí.>>

¹⁴ Sə Yisəfu lo twal muna andə ngge àkə bu dui sə à o a nzali Masar.

¹⁵ Akanó sə kya do bà lú mala Hirədus. Mənia ka yi lumsə cau mala Mətalabangno mana pur a kun məbangnəa male ama,

<<Aba nzali Masar sə ən tunə munem.>>†

Hirədus wal amuna-burana aməkəke a Betalami

¹⁶ Lang Hirədus yi sələ ama aməno yì amə'sələgir bəsəkini ka, bumi lul kərkər. Pələa tasə asoje a Betalami andə alá mana a nkanggari ka à wal-lú amuna-burana məkəke mənana kat pələa malea bari andə a mənana à bwal raka, kārəí arə pwari mənana ongənəa cə nəi a kun amə'sələgir ka.

¹⁷ Aba mənəo anggo ka sə cau mənana pur a kun Irimiya məbangnəa ka yi lumsəo, mana ama:

¹⁸ <<À ok buà mala
bəbwa a Rama,
buà keban andə
bumkidikea mə'kərkər nì.
Rahila na kə buà
ace amuni ka.
Binə girikiban,
acemənana à wukina kat.>>‡

Yisəfu andə Maryamu twal Yesu a nyare a Nazarat

¹⁹ A nzəm lú mala Hirədus ka, məturonjar mala Mətalabangno pusərəi a ban Yisəfu a lörəo a nzali Masar.

²⁰ Məturonjar ne wi ama, <<Lo twal muna andə ngge, nyare a nzali Isərayila, ace mənana Hirədus andə abwana mana à alkiyita yiləmi muna ka à wukina.>>

²¹ Pələa Yisəfu lo twal muna andə ngge, sə à nyare a nzali Isərayila.

²² Sə lang Yisəfu ok ama Arkilawus nda duk murəm Yahudi a nzəm lú mala tárri Hirədus ka, bangciu pakki wi arə ká a Yahudi. Sə məturonjar nunkiri a lörəo ka, pələa o a bui mala amə Galili.

²³ Nda à wario à kya do a bəkə là mənana à tunəki ama Nazarat ka. Mənia ka nda lumsə cau mala amə'bangnəa mala Bakuli mana ama, <<À nè tunəi ama bwa Nazarat.>>

3

Yohana Məbatisəma giləki njar ace Yesu (Markus 1:1-8; Luka 3:1-18; Yohana 1:19-28)

† 2:15 2:15 Balli gbal aba: Hos 11:1. ‡ 2:18 2:18 Balli gbal aba: Ir 31:15.

¹ Arə abákú mənə ka, Yohana Məbatisəma yiu kə hamnə cau aba pədanban a njenza a bu-nzali Yahudi

² kə na ama, <<Wu pwanzali wu pələ nzəm wun arə acaubikea ma'wun, ace mənana Domurəm mala kùli gbashina.>>

³ Yohana Məbatisəma ka nda bwa mənana Ishaya məbangnəa mala Bakuli bang ce ama:

<<Bè bwa kə hama
nə giu məcandə
aba pədanban a njenza kə na ama,

<Wu giləki tanjar
mala Mətalabangno.

Wu tamsə anjarkusəu ace
pərapəra.> >*

⁴ Agir-nggūrəu mala Yohana mana oasə ka à tea nə nyang kalakadambi. Nggur-bunu male ka nggú na. Girlina male ka doshi na andə nyi-pu.†

⁵ Bwapəndəa pur aba nggea-là Urəshalima, andə abea la a bu-nzali Yahudi kat, andə bareban mala Nggeasala Jodan kat, à o a baní.

⁶ À bang acaubikea malea, sə pakkia wia batisəma a Nggeasala Jodan.

⁷ Sə lang Yohana sən amə Farisi andə amə Saduki à nè nggə yiu pas a baní ace mənana bəà pakkia wia batisəma ka, nea wia ama, <<Wun amuna an'you barya! Yan nun kir wun ama bə wu banggi bashi mala Bakuli mənana kə yiu ka?‡

⁸ Wu pak agir mənana à nè ləmdə ama wu pwana'nzali, wu dekina acaubikea ma'wun ngga.

⁹ Sə wu kəa sən kəla denyicau ma'wun mənana ama Ibərayim ngga kə wun na ka, nè amsə wun dāng. Ən nggə bangga wun, Bakuli nè gandə loasə atali mənə à nè pələi Ibərayim aməkau.

¹⁰ Ko ado ka Bakuli kwakina kun bero a tər anggun. Nggun mənana kat pusə bəle məboarne raka, à nè kwarí à nè túrí a bəsa.

¹¹ <<Ən nggə pakka wun batisəma nə mur mənana nè ləmdə ama wu nyینگهنə acaubikea ma'wun. Nənzəmò ka, bəbwa nda nè nggá yiu mənana kútiām nə bangno ka, mənana yəle nkura kusəi ka ən kārəa mə bwali a buam dāng. Yì ka, nè yia pakka wun batisəma nə Bangno Məfele andə bəsa.

¹² Kwar sarəgir male nda a bui, nè yia pusə kwá arə məsəsa a katəra, nè so məsəsa a bə, sə kwá ka nè pisəi a bəsa mənana pə nè lingi raka.>>

Yohana pakki Yesu batisəma (Markus 1:9-11; Luka 3:21-22)

¹³ Abalə anonggio mənə ka, Yesu pur a Galili sə yiu a Nggeasala Jodan ace mənana Yohana bə yi pakki wi batisəma ka.

¹⁴ Sə Yohana ka bəriki ama nə binəi wi. Ne wi ama, <<Mim bwan mə nə ká a bano ace batisəma ka a nyare a yiu a banam mə pakko batisəma!>>

¹⁵ Sə Yesu pa eare ka ne wi ama, <<**Deki bə pa ana adyan. Anggo ka sə səm nə lumsə agir mənana kat Bakuli earkicea ka.**>> Pələa Yohana eare pakki wi batisəma.

¹⁶ Lang Yohana maləna pakkí Yesu batisəma, sə Yesu eapi mur ani ka, kara kùli mənna sə sən Bangno mala Bakuli aban suləo kəla kutu, yì do amurí.

¹⁷ Abwana ok gi Bakuli nacau a kùli ama, <<Mənə ka nda Munem, mənana ən earkiyice, mənana bumam kə pwasəa rəi kərkər ka.>>

* 3:3 3:3 Balli gbal aba: Isha 40:3. † 3:4 3:4 Balli gbal aba: 2Amur 1:8. ‡ 3:7 3:7 Balli gbal aba: Mat 12:34; 23:33.

4

Shetan kārēki Yesu
(Markus 1:12-13; Luka 4:1-13)

¹ Pələa Bangño Məfele loasə Yesu um nəi aba pədanban a babondo ace mənana Shaitan bə kya kārēki ka.*

² Sə lang Yesu gilnamur pwari lumi-ine andə du lumi-ine ka, nzala wali kərəkər.

³ Məkārəkiban pələa yiu a baní sə ne wi ama, <<Bə a nda muna mala Bakuli ka, banggi atali mənía bəà pələ ndəmo.>>

⁴ Sə Yesu nyesəi wi ama, <<À gilə a Maləmce mala Bakuli ama:
<< <Girлина nda nəmurəi
tsəkiyi bwa sə nə dum
nə yiləmu ka dāng.
Nda andə cau mənana
kat kə pur a kun Bakuli ka.>† >>

⁵ Pələa Shetan wari nə Yesu aba Urəshalima nggea-là məfele, sə kya tamsəi a bong Ndāməgule mala Bakuli,

⁶ sə ne wi ama, <<Bə a nda Muna mala Bakuli ka ta zurro a nzali! Acemənana à gilə aba Maləmce mala Bakuli ama,
<< <Bakuli nə tsək aməturonjar
male bəa tsəkiro.

À nə eo a babuia,
ace mənana wu kəa
tul kusəo arə tali raka.>‡ >>

⁷ Sə Yesu pələi wi ama, <<Maləmce mala Bakuli bang gbal ama,
<< <Ce a kārēki Mətalabangño
Bakuli mo dāng.>§ >>

⁸ Shetan nyar dəm wari nə Yesu a bong bekə nkono nggea mə'dähre, pələa ləmdəki wi ala-murəm mənana kat a banza ka andə gulo andə gəna mənana abaləia ka kat.

⁹ Sə ne wi ama, <<Bə awu nə bun a badəmbam sə a nə peri a banam ngga, mə nə po amənia yì agir ka kat.>>

¹⁰ Yesu ne wi ama, <<Shetan, upi banam! Maləmce mala Bakuli ka na ama,
<< <Peri a ban Mətalabangño
Bakuli mo,
Kə yì mwashat bərbəər na
a nə kpate ka.> >>*

¹¹ Nda sə Shetan dekina Yesu ka, sə aməturonjar yiu à yì bwali wi kàm.

Tita túró mala Yesu a Galili
(Markus 1:14-15; Luka 4:14-15)

¹² Lang Yesu onghəna ama murəm Hirədus Antipas kurna Yohana a ndəkurban ngga, lo dekí nzali Yahudi o a bu-nzali Galili.

¹³ Baní sau a Nazarat dāng, túro kya do a Kapanahum, a kun Garang Galili a bui mala amə Zebulu andə amə Naftali.

¹⁴ Mənia ka pa anggo ace mənana bəà lùmsə cau mana pur a kun Ishaya məbangnəa mala Bakuli ka ama:

¹⁵ <<Wu kwaki kir wun,
wun amə nzali Zebulu
andə Naftali.

Wun abwana mənana

* 4:1 4:1 Balli gbal aba: Ib 2:18; 4:15. † 4:4 4:4 Balli gbal aba: Nggur 8:3. ‡ 4:6 4:6 Balli gbal aba: Ang 91:11,12.

§ 4:7 4:7 Balli gbal aba: Nggur 6:16. * 4:10 4:10 Balli gbal aba: Nggur 6:13.

wu do amur njargula ká
 a kun Garang,
 a nkaring Mur Jodan ngga.
 Wu kwaki kir wun,
 wun amə Galili,
 la mala abwana mana
 amə Yahudi na raka.
¹⁶ Abwana mənana
 à do a pəndəa ka,
 à səna təlaban mægule.

Yi abwana mənana
 à do a yinggəli lú ka,
 təlaban suləna a bania.>>[†]

¹⁷ Lo a bákú mənə ka Yesu tita hamnə cau, kə na ama, <<Wu pwanzali, wu pələ
 nzəm wun arə acaubikea ma'wun, acemənana Domurəm mala kùli gbashìnà.>>

Yesu tunə aməkpate amədəmbe
(Markus 1:16-20; Luka 5:1-11)

¹⁸ Yesu na ban gya a kun Garang Galili, sə məsəi kpa arə abwana bari amə'eambəu,
 Shiman mənana à tunəki ama Bitərus ka andə mə'eambi Andəru. À nda ban taula nə
 ndám bú aba Garang ace mənana yia ka bwal-nji nda túró malea.

¹⁹ Yesu nea wia ama, <<Wu yiu a tam, mə nə tsək wun, wu nə pələ amə oari
 abwana acem.>>

²⁰ À lo tù à nying andám bú malea sə à o atè.

²¹ Yesu nggə ká a damba ka, yi sən abea amə'eambəu bari dəm, Jemis muna mala
 Zabadi andə mə'eambi Yohana. À nda bá waru andə tárrià Zabadi. À nda ban taliki
 andám bú malea. Pələ Yesu tunəia.

²² À lo à fwa rəia à nying waru andə tárrià sə à o atè.

Yesu kanigir sə twali
abwana ban rəkwana
(Luka 6:17-19)

²³ Yesu gya aba nzali Galili kat kə kanigir abalə andakpapi mala amə Yahudi, sə kə
 hamnə Cau Amsəban mala Domurəm mala Bakuli amur abwana. Twali abwana ban
 ambalang arəpangja andə akwánó kat.

²⁴ Cau male gya akiban aba bu-nzali Suriya kat. À yinəi wi nə aməkwánó dāngdāng:
 a mənana à nda bá rəkwana kərkər, andə a mənana akukwar kutia rəia, andə a
 mənana à ndanə kwánó wukiaban, andə a mənana bekə barea wu ka, yi twalia wia
 ban akwánó malea kat.

²⁵ Bwabunda pas mənana à pur a bu-nzali Galili, andə Dekapolis[‡] ka, à pu atà Yesu.
 Abəa gbal ka à purkio arə anggea-là Urəshalima, andə mala acili abu-nzali mala amə
 Yahudi andə aban mənana a nkaring Nggeasala Jodan ngga, kat à o atè.

5

Yesu equ amur nkono
sə kanigir
(Luka 6:20-23)

¹ Lang Yesu sən lakkì mala bwabundəa ka, kya eauwe do a bum nkono. Alaggana
 male yiu a baní,

² sə tita kania wia gír ama:

³ Abwana mənana à sələ ama
 yia ka amə'tər na

[†] 4:16 4:16 Balli gbal aba: Isha 9:1,2. [‡] 4:25 4:25 Dekapolis: Ko <<ala lum.>>

aba bangɲo ka,
à ndanə tsəkbu mala Bakuli,
acemana Domurəm mala
kùli ka malea na.

⁴ Amə bumkidíkea ka
à ndanə tsəkbu mala Bakuli,
acemənana à nè kum
girikiban.*

⁵ Amə nongsəmúrû ka
à ndanə tsəkbu mala Bakuli,
acemənana à nè li banza.†

⁶ Abwana mənana à
dum nə nzala
andə məsəmur mala
cauboarna a bumia ka,
à ndanə tsəkbu mala Bakuli,
acemənana à nè kum
dəmsəban.‡

⁷ Amə sən məsəswatər ka
à ndanə tsəkbu mala Bakuli,
acemənana à nè sən
məsəswatər malea.

⁸ Amə babum məboarnsari ka
à ndanə tsəkbu mala Bakuli,
acemənana à nè sən Bakuli.§

⁹ Amə giləki dotarəu ka
à ndanə tsəkbu mala Bakuli,
acemənana à nè duk
amuna mala Bakuli.

¹⁰ Abwana mənana à kə
pea wia tanni

ace cauboarna ka,
à ndanə tsəkbu mala Bakuli,
acemənana Domurəm
mala kùli ka malea na.

¹¹ Wu ndanə tsəkbu mala Bakuli yi mənana abwana kə sáŋg wun, à kə pa wun
tanni, à kə tsəka wun acau məbike dāngdāng arə wun aba nyir, acemənana wu nda
ka aməkpatam ngga.

¹² Wu pak bumpwasəa, ban bə boara wun, acemənana tangnakusə wun ngga
məgule na a kùli. Anggo sə à pe amə'bangnəa mala Bakuli mənana à akà wun dəmba
ka tanni.*

*Tubamur andə tɔlaban
mala banza*

(Markus 9:50; Luka 14:34-35)

¹³ Wu nda ka tubamur mala banza. Sə bə tubamur dɔwanyi cyauwe male ka mana
gir ni nè tsəi sə nè cyau dəm? Panə boaro dəm dāng; à nè sukki abwana nè parki a
bakusəia.†

¹⁴ Wu nda ka tɔlaban mala banza. Nggea-là mənana à bə amur tali ka pà nè
səmbərə dāng.‡

* **5:4 5:4** Balli gbal aba: Isha 61:2. † **5:5 5:5** Balli gbal aba: Ang 37:11. ‡ **5:6 5:6** Balli gbal aba: Isha 55:1,2. § **5:8 5:8** Balli gbal aba: Ang 24:3,4. * **5:12 5:12** Balli gbal aba: 2Kpa 36:16; Mat 23:37; Atúró 7:52; 1Tas 2:15; Jem 5:10. † **5:13 5:13** Balli gbal aba: Mar 9:50; Luk 14:34,35. ‡ **5:14 5:14** Balli gbal aba: Yoh 8:12; 9:5.

¹⁵ À pà nè tsək bəsa a pitəla sə à nè kùmsəi wi nkenye amurí dāng. A kun mani ka à nè tamsəi amur gir-tamsə pitəla, a ban mənana nè pa tálaban a ban abwana kat a bala ka. §

¹⁶ Anggo sə wun nè nying tálaban ma'wun bə ta a badəmbə abwana ace mənana bəà sən atúró boarna ma'wun, sə bəà gusələ Tár wun mana a kùli ka. *

Nggurcau mala Musa

¹⁷ Wu kəa twali ama ən yiu ace tamsə Nggurcau mala Musa andə kanigir mala amə'bangnəa mala Bakuli dāng; ən yiu ace tamsəia dāng. Nda ace lùmsəia.

¹⁸ Ən nggə na wun məsəcau, bə kùli andə nzali ka tea mal raka, kə muna-cau pà kəm, sə bə kəgír bəti pà kəm aba Nggurcau mala Musa mənana nè ndərmi ka dāng, she bə nè mələa kat lùmsənà ka. †

¹⁹ Bə yana kat sə yállí nzong məkyauwe mwashat abalə amənia yì anzongcau, sə kə kani abwana ama bəà pa kəla yì ka, nè nggá duk rítău aba Domurəm mala kùli. Sə bwa mənana kə kpata amənia yì anzongcau, sə kə kani abwana ama bəà pa kəla yì ka, nè nggá duk bwaməgule a Domurəm mala kùli.

²⁰ Ən nggə na wun ama bə bealboarna ma'wun kúti mala amə Farisi andə aməkani Nggurcau mala Musa raka, ‡ wu pà wu nè kum kutio aba Domurəm mala kùli dāng ko bəti.

Yesu kanigir amur bumlulla (Luka 12:57-59)

²¹ Wu onghəna à banggi abwana mənana a pwarian ngga ama, <<A pà wu nó wal-lú dāng; bwa mənana wal-lú ka à nè pakki wi bashi.>> §

²² Sə mim ngga ən nggə na wun ama bwa mənana bumi lúllô arə bi ka à nè pakki wi bashi. Sə dəm ngga à bang ama bwa mənana tunəi bi bwabana ka à nè kənəi aban amə'bashí. Sə mim ngga ən nggə na wun ama bə a ne bwa ama <<We bwazaləa>> ka, a nda bá ká tanni mala bashi lú-bəsa.

²³ Bə a ndarə pa boro mo a ban gyangŋan-peri sə bāləo kasəa ama bə kəbwa na kam ndanə cau a bumi arəò ka,

²⁴ nying boro mô abadəm gyangŋan, nyare kya giləki cê wunə bwe peatu, sə wu yi pa boro mô.

²⁵ Bə kəbwa wulio ka, gbara giləki nre wun wunəi a njar aban ká ndabashi. Bə a na raka, nè nggá kpapio wunə mə'bashí, sə mə'bashí ka nè tasəo a bu amə'munagara, sə à nè nggá oasəo a ndəkurban.

²⁶ Ən nggə no məsəcau a pa nə purî nggúr dāng shebə a mbwena gir mənana kat à kəsəò ka.

Kànigir mala Yesu amur *caubikea nongnəban mənana pa aba alban raka*

²⁷ Wu onghəna à bang ama <<A pà wunə nongnə bwa mənana wu al rə wun wunəi raka dāng.>> *

²⁸ Sə mim ngga ən nggə na wun ama bwa mənana kat sən bwama nə sənban nshawari ka, angghəna dəmba nongghəna nəi a babumi.

§ 5:15 5:15 Balli gbal aba: Mar 4:21; Luk 8:18; 11:33. * 5:16 5:16 Balli gbal aba: Ang 2:12. † 5:18 5:18 Balli gbal aba: Luk 16:17. ‡ 5:20 5:20 bə bealboarna ma'wun kúti mala amə Farisi andə aməkani Nggurcau mala Musa raka: Ko <<bə do məsəcau ma'wun aba kpata gir mənana Bakuli earikiyi ce ka kúti mala amə Farisi andə aməkani Nggurcau mala Musa raka.>> § 5:21 5:21 Balli gbal aba: Pur 20:13; Nggur 5:17. * 5:27 5:27 Balli gbal aba: Pur 20:14; Nggur 5:18.

²⁹ Bè mäsəo məli kə tsəo a kə pak caubikea ka, pusəi túrí. Kəpəna wu dʋanyí bəkə bareo mwashat amur mənana bəà túr nggūrəo kat aba tūli-bəsa ka.†

³⁰ Sə bə buo məli kə tsəo a kə pak caubikea ka, kasəi túrí. Kəpəna wu dʋanyí bəkə bareo mwashat amur mənana bəà túr nggūrəo kat aba tūli-bəsa ka.‡

*Yesu kanigir amur
gau dobala*

(Matiu 19:9; Markus 10:11-12; Luka 16:18)

³¹ Dəm ngga à bang ama, <<Bə bwa nə gau andə māmí ka, duməna púp nə pè wi takada gauwa.>>§

³² Sə mím ngga ən nggə na wun ama bwa mənana pər māmí, sə pa ace caubikea mala nongnəban a nza nə dobala raka, ndarə tsəie aba caubikea mala mənongginəban nə abea aburana a nza nə dobala. Sə bwa mənana al mənía yí bʋama mənana burí pəri ka, ndarə pak caubikea mala nongnə málá bəbwa.

*Kànigir mala Yesu
amur Kángir*

³³ Sə dəm ngga wu onghəna à banggi abwana mənana a pwarian ngga ama, <<A pà nə kángir aba nyir dāng. She awu nə lumsə agir mənana a kána a bədəm Mətalabangho ama a nə pea ka.>>*

³⁴ Sə mím ngga ən nggə na wun ama, wu kəa kángir dāng. Wu kəa kángir nə kùli dāng, acemənana nda buno-murəm mala Bakuli.†

³⁵ Sə pa wu nə kángir gbal nə nzali dāng, acemənana nda buno'tsək-kusəu male. Sə wu kəa kán gbal nə Urəshalima dāng, acemənana nda nggea-là mala Murəm Məgule kat.‡

³⁶ Sə kəa kán nə bāmuro dāng, acemənana a pà nə gandə pələ nyang muro mwashat bə pwasəo ko bə pəndə ka dāng.

³⁷ Deki <<E>> mò bə duk <<E>> sə <<Awo>> mò bə duk <<Awo>>; bə wori mənía ka pur nə ban Məbealbikea.

*Yesu kanigir amur pě-gbal
(Luka 6:29-30)*

³⁸ Wu onghəna à bang ama, <<Ar məsəu a kún ar məsəu, sə bun minəu a kún bun minəu.>>§

³⁹ Sə mím ngga ən nggə na wun ama, kəa nyesə məbāne a kún məbāne mənana à pakko ka dāng. Bə bwa kweo a takiro məli ka, pələi wi bə takiro.

⁴⁰ Bə bwa na ama nə nggá wulio nə ako daura mò ka, pe wi andə nggea-daura mò gbal.

⁴¹ Bə bwa tsəo púp ama bə wu o wunəi mel mwashat ka, wu kyan wunəi mel bari.

⁴² Bə bwa zəmbo ka, pe wi, sə bwa mənana yiua ak tangna a buo ka, ce a giri nēi dāng.

*Yesu kanigir amur
earce abio aməbura
(Luka 6:27-28,32-36)*

⁴³ Wu onghəna à bang ama, <<Earce bio mə'murkala,>>* sə wu binə bioməbura.

† 5:29 5:29 Balli gbal aba: Mat 18:9; Mar 9:47. ‡ 5:30 5:30 Balli gbal aba: Mat 18:8; Mar 9:43,44. § 5:31 5:31 Balli gbal aba: Nggur 24:1-4; Mat 19:7; Mar 10:4. * 5:33 5:33 Balli gbal aba: Pəris 19:12; Bal 30:2; Nggur 23:21. † 5:34 5:34 Balli gbal aba: Jem 5:12; Isha 66:1; Mat 23:22. ‡ 5:35 5:35 Balli gbal aba: Isha 66:1; Ang 48:2. § 5:38 5:38 Balli gbal aba: Pur 21:24; Pəris 24:20; Nggur 19:19-21. * 5:43 5:43 Balli gbal aba: Pəris 19:18.

⁴⁴ Sə mim ngga ən nggə na wun ama: Wu earce abi wun aməbura sə wu kə pakhiwi ace abwana mənana à binəməsə wun sə à kə pa wun tanni ka.

⁴⁵ Bè wu pak anggo ka wun nè duk amuna mala Tár wun mənana a kùli ka. Acemənana yì ka, kə tsək pwari male kə ta amur abwana aməbane andə aməboarne, sə kə nya mbulo amur amə pək cauboarna andə amə pək bealbikea.

⁴⁶ Bè earcearəu ma'wun ngga nda ace amə'earce wun nəmurəia ka, ya tangnakusəu na wu ndanəi? Nggearə amə'caubikea ka anggo sə à pakkiya.

⁴⁷ Sə bə amə'eam wun na nəmurəia wu makkiya kún ngga, nə man sə wu kùti acili abwana mənana aməkpatam na raka? Nggearə aməbanza ka anggo sə à pakkiya.

⁴⁸ Ace mənə ka, wu lùmsə nə cauboarna kəla mənana Tár wun mana a kùli ka lùmsə nə cauboarna ka.†

6

Yesu kanigir amur pe amətəle boro

¹ Wu tsəkir wun, wu kəa pakki atúró-boarna ma'wun a bəməsə abwana ace mənana bəà sən wun ngga dāng. Bè wu kə pa anggo ka, pə wu nè kum bekə tangnakusəu a ban Tár wun mana a kùli ka dāng.*

² Bè wun nè pè amətəle boro ka, wu kəa ham nə ce, kəla pə mala amə'kúnbárina abalə andəkpapi mala amə Yahudi andə mur anjarbala ka dāng. À kə pa anggo ace mənana bə abwana sən atúró-boarna malea bəà bəwangsəia. Ən nggə bangga wun məsəcau, à anghəna tangnakusəia puppup.

³ Bè awu nə pè amətəle boro ka, ce a eare bə kəbwa sələce gír mənana a pakkiyi ka dāng,

⁴ ace mənana bə pagír mò ka bə pa aba səmbərəa. Sə Tárró mana kə sən gír mənana a kə pè aba səmbərəa ka nə po tangnakusəo.

Kànigir mala Yesu amur Hiwi (Luka 11:2-4)

⁵ Bè wun nè pakhiwi ka, wu kəa pe a pə mala amə'kúnbárina dāng, mənana à kə earce camgi abalə andəkpapi andə agauwata anjarbala sə à nè pakhiwi, ace mənana bə abwana sənəia ka. Ən nggə bangga wun məsəcau à anghəna damba à kuməna tangnakusəia.†

⁶ Sə we ka, bə awu nə pakhiwi ka, kutio aba ndà mò, gír kun-nda sə pakhiwi aban Tárró mənana à səngiyi raka. Sə Tárró mana kə sən gír mənana a kə pe aba səmbərəa ka, nə po tangnakusəo.

⁷ Sə bə a nda ban pakhiwi ka, kəa camarə bəsələki acau mana baləia pə kəm raka, kəla pə mala amə'kpatalú ka dāng. À kə sən kəla bəsələki acau malea ka nə tsəa 'Bakuli nè oea.

⁸ Wu kəa pa kəla yia dāng, acemənana kaniama wun nè zəm ngga, Tár wun anghəna damba súrənà rə gír mənana wu earkiyice ka.

⁹ Ani ka, sə wun nè pakhiwi:
<<We Tár səm mənana a kùli ka,
bè lùlləo kum gulo.

¹⁰ Domurəm mò bə yiu.
Gír mənana a earkiyice ka,
bè səm pe a banza,

† 5:48 5:48 Balli gbal aba: Pəris 19:2. * 6:1 6:1 Balli gbal aba: Mat 23:5. † 6:5 6:5 Balli gbal aba: Luk 18:10-14.

kəla mənana à kə pe

a kùli ka.

11 Pa səm gírlina mala yalung.

12 Twala səm ban

acaubikea ma'səm,

kəla mənana səm

nggə twali abwana

mana à kə pakka səm

caubikea ka.

13 Bwala səm bə səm kəa kutio

aba kārəkiban dang,

amsə səm a bu Məbealbikea.

[Domurəm, andə rəcandəa,

andə gulo ka amo na kat,

mana masələate pà kàm raka,

Bə do anggo.]>>

14 Bə wu twali abwana ban acaubikea mana à kə pakka wun ngga, Tár wun mənana a kùli ka nè twala wun banì gbal.‡

15 Sə bə wu twali abwana ban acaubikea mana à kə pakka wun raka, Tár wun gbal ka pà nè twala wun ban acaubikea ma'wun dang.

Yesu kanigir amur Gilmur

16 Bə awu nə gilmur ka, cè a kur baməsəo kəla pə mala amə'kúnbárína dang. Pak ka à kə kidiki baməsəia ace mənana bəà ləmdəi abwana ama à ndarə gilmur ka. Ən nggə na wun məsəcau à angja dəmba à kuməna tangnakusəia.

17 Sə we ka, bə awu nə gilmur ka, lak baməsəo sə wu hasə mürú.

18 Anggo ka abwana pà nè sələ ama a ndarə gilmur dang, she kə Tárró mənana à səngiyi raka. Sə Tárró mənana kə sən gír mana a kə pe aba səmbərəa ka nè po tangnakusəo.

Kànigir mala Yesu amur

tsək gəna a kùli

(Luka 12:33-34)

19 Wu kəa rambi bamur rə wun gəna a kani a banza dang, yi ban mənana a kàm ngga nkungga andə sàsà nè kidiki, sə amən'í nè bun kam à nè kutio à nè pwani ka. §

20 Ndikəna wu tsək gəna ma'wun a kùli, a ban mənana nkungga andə sàsà pà nè kidiki raka, sə ban na mənana amən'í pa nè gandə kutio à nè iun'í kam raka.

21 Ban mənana gəna mô pək kàm ngga, a kàm sə babumo nè pa gbal.

22 Məsəu ka nda kəla pitəla mənana kə pe bwa təlaban ngga. Bə aməsə bwa ka aməboarne na ka, nè sən gír mana pakkiyi ka pepè.

23 Sə bə aməsə bwa ka aməbane na ka, pà nè sən gír mana pakki ka dang. Sə bə bwa kə sən gír mana pakki ka pepè raka, ləmdə ama pəndəa mənana nda bələi ka məgule na kərkər.

24 Bwa pà nè gandə duk guro mala amətala bala bari atārəia dang. She bweni nè binə mwashat ateà sə nè earce bəi, ko nè pa bamúri a ban bwa mwashat sə nè bəsəki bəi. Wu pà nè gandə kpata Bakuli andə boalo atārəia dang.

Yesu kanigir amur

gūli arə Bakuli

(Luka 12:22-34)

‡ 6:14 6:14 Balli gbal aba: Mar 11:25,26. § 6:19 6:19 Balli gbal aba: Jem 5:2,3.

²⁵ Nda ən nggə na wun ama, wu kəa pe rə wun tanni nə denyicau bangciu amur do ma'wun, ace gîr mənana wun nè li andə mənana wun nè nu ka dāng; ko ace gîr mənana wun nè oasəo arə wun ngga. Nggearəi ka, yiləmu kúti gírlina re, sə nggūrəu kúti agir-nggūrəu re?*

²⁶ Wu sən anyal a kùli; à kə beal dāng, à kə can dāng sə à kə rambəa a bà dāng. Sə Tár wun mənana a kùli ka kə linəia. Wun ngga wu kúti anyal re?

²⁷ Yana atə wun nè gandə tsək anonggio mala yiləmi bəə yəl kām bəti nə pe rəi tanni aba denyicau?

²⁸ Palang sə wu kə pe rə wun tanni bə ace agir-nggūrəu? Wu sən to mala apwasəo-bondo mənana a təkuri ka. À kə pak kə túró dāng, sə à kə swàrî bamuria agir-nggūrəu dāng.

²⁹ Sə ən nggə na wun ama nggearə Murəm Solomon aba gulo andə kume male ka oasə agir mə'boarjamni kəla apwasəo-bondo mənana ka dāng.†

³⁰ Bə Bakuli kə pakki abondo agir-nggūrəu anggo ka, mənana à ndakam yalung sə li ka à pisənia a bəsa ka, pə nè pakka wun agir-nggūrəu mənana kúti mənə ka re? Ma'wun ngga gūliarəu mana wu ndanəi a ban Bakuli ka nda biki kyauwe ka!‡

³¹ Cə wu kəa buanəbum wun ama, <<Mana səm nè li, ko mana səm nè nu, ko mana səm nè oasəo>> ka dāng.

³² Amənia ka à nda ka gîr mənana aməbanza alkiyitea ka. Tár wun mənana a kùli ka, sələnə ama wu kə paktəle amənia yì agir ka.

³³ Wu tsək alta Domurəm mala Bakuli andə pakki agir mənana earkiyice ka a damba, sə amənia yì agir kat ka, à nè pa wun nia.

³⁴ Balə wun bə kəa kasəkya amur cau mala lí dāng, acemənana pwari mala lí ka ndanə amale yì tanni. Koya pwari ka ndanə atanni male mənana à kārəa rəi ka.§

7

Kəa pakki abwana bashi dāng
(Luka 6:37-38,41-42)

¹ Wu kəa pakki abwana bashi dāng, ace mənana Bakuli bə kəa pakka wun bashi raka.

² Kəla mənana wu kə bashia abwana ka, anggo sə Bakuli nè bashia wun; sə kəla mənana wu kə pang nə abwana ka, anggo sə Bakuli nè pang nə wun.*

³ Ace mana sə a kə sən kəkar mənana a məsə bio ka, sə a sən gbəlanggun mənana aba mò yì məsəu ka dāng?

⁴ Bə a na raka, lang sə a nə ne bio ama came mə pusə kəkar a məsəo, sə we ka nggea gbəlanggun na gaurə a məsəo ka?

⁵ We mə'kunbarina, pusə gbəlanggun mənana a məsəo ka peatu, sə awu nə sənban pepè mənana a nə pusəi bio kəkar mana a məsəi ka.

⁶ Gîr mənana à tarrì ace Bakuli ka wu kəa pə anvwa dāng. Bə wu pa anggo ka, à nè kàrra à nè nəmnggi wun. Wu kəa túrì atəmbərəm-bala agir məboarne ma'wun dāng. Bə wu pa anggo ka, à nè parkia a bakusəia.

Yesu kanigir amur
zəmba a ban Bakuli
(Luka 11:9-13)

* 6:25 6:25 Balli gbal aba: Filp 4:6; 1Bit 5:7. † 6:29 6:29 Balli gbal aba: 1Amur 10:4-7; 2Kpa 9:3-6. ‡ 6:30 6:30 Balli gbal aba: Mat 8:26; 14:31; 16:8. § 6:34 6:34 Balli gbal aba: Mat 19:28; Mar 10:29-30; Luk 18:29-30. * 7:2 7:2 Balli gbal aba: Mar 4:24.

⁷ Wu zəmba a ban Bakuli, nè pà wun; wu alte a bu Bakuli, wun nè kùmô; wu wali Bakuli kunkurəm, nè mənba wun.

⁸ Bwa mənana kat zəm ngga à nè pe wi; bwa mənana alte ka nè kùmô; sə bwa mənana wal kunkurəm ngga, à nè mənbi wi.

⁹ Yana atà wun mənana bə muni zəmbi wi ndəmo ka, nè pe wi tali?

¹⁰ Ko bə zəmbi wi nji ka, nè pe wi n'you ka?

¹¹ Kat andə bealbikea ma'wun ngga wu sələ pe amuna ma'wun aboro məboarne, sə nə Tár wun mənana a kùli ka? Ndanə babum mana boaro kutibanì ka nè pe abwana mənana à zəmbi wi ka, agir məboarne!

¹² Afa gír kat ka, pakki abwana agir mənana a earkiyice ama bəà pakko ka. Mənia ka nda bá Nggurcau mala Musa andə kanigir mala amə'bangnəa mala Bakuli.†

*Kunbala ká Kùli andə
kunbala ká Lú-bəsa
(Luka 13:24)*

¹³ Wu kútí nè kunbala məbweari, acemənana kunbala ká lú-bəsa ka mətanghe na, sə tanjarnì ka kwan dāng. Abwana pas sə à kə kútí a njarnì.

¹⁴ Sə kunbala ká yiləmu ka məbweari na, sə tanjarnì ka məkwane na. Abwana mənana à kə kumi ka, à làkki dāng.

*Abwana andə atúró malea
(Luka 6:43-44; 13:25-27)*

¹⁵ Wu tsəkir wun arə amə'bangnəa mə'nyirì. Pak ka à kə bosəki rəia kəla anzur, sə məsəreia ka anvwa bondo mə'lülle na.

¹⁶ Wun nè sùreia arə atúró malea. Zwe pa nè pusə bəla anap dāng. Sə imdi pa nè bəl vwari dāng.

¹⁷ Anggo gbal koya nggun məboarne ka kə pusə bəle məboarne, sə nggun məbane ka kə pusə bəle məbane.

¹⁸ Nggun məboarne pa nè pusə bəle məbane dāng, sə nggun məbane pa nè pusə bəle məboarne dāng.

¹⁹ Nggun mənana kat pusə bəle məboarne raka à nè kasəi à nè túrí a bəsa.‡

²⁰ Anggo sə wun nè sùrə amə'bangnəa mə'nyir nì arə atúró malea.§

²¹ Abwana na mənana kat à kə tunəam ama, <<Mətalabangno, Mətalabangno>> ka, sə à nè kutio a Domurəm mala kùli ka dāng, she bwa mənana kə pak gír mana Tárrám mana a kùli ka earkiyice ka.

²² A masələata apwari ka abwana pas nè yiu à nè nam ama, <<Mətalabangno, Mətalabangno, nè lùlləò sə səm hamnə cau re, sə nè lùlləò sə səm pusəki akukwar, səm pakki agir-ndələki pas re?>>

²³ Pələa mə nè banggia wia ama, <<Ən sùrə wun pale dāng. Wu upi banam, wun amə'bealbikea!>>*

*Kwakita kusəba mala Mə'sələe
andə mala Gəmbwa
(Luka 6:47-49)*

²⁴ Ace mani ka, bwa mana kat kə ok amənia yì acau mem sə kə kpatea kə pea ka, à nè kàni rəi arə bwa məsələ mənana bak bala male amur tali ka.

²⁵ Mbulo nya, mur lo akiban, gung-mbulo bua wal arə mənəia yì bala ka. Sə balae kpa dāng, acemənana kusəba ka à kwákítè amur tali.

²⁶ Sə bwa mana kat kə ok amənia yì acau mem sə kə kpatea raka à nè kàni rəi arə gəmbwa mənana bak bala male amur sala ka.

† 7:12 7:12 Balli gbal aba: Luk 6:31. ‡ 7:19 7:19 Balli gbal aba: Mar 3:10; Luk 3:9. § 7:20 7:20 Balli gbal aba: Mat 12:33. * 7:23 7:23 Balli gbal aba: Ang 6:8.

²⁷ Mbulo nya, mur lo akiban, gung-mbulo bua wal arə mən̄ia yì bala ka. Sə balae kpa, nggea kpa məcandəe!

²⁸ Lang Yesu maləna naki amən̄ia yì acau ka, abwabundəa pak ndali arə kanigir male,

²⁹ acemənana kanigir male ka ndanə rəcandəa. Pa kəla mala aməkani Nggurcau malea dāng.†

8

Yesu twali bebwa ban

rəkwana male

(Markus 1:40-45; Luka 5:12-16)

¹ Lang Yesu sùlən̄i mūr nkono ka, bwabundəa pas kana atè.

² Bè mədakali yiu a baní yì bunno a badəm̄bi sə na ama, <<Bwaməgule, bə a nə ear ka, a nə twəlām-ban rəkwana man bə rəam boarnsari.>>

³ Sə Yesu ləmdə bui je bwabure sə na ama, <<Ən earəna, bə rəo boarnsari.>> Àkə baní kara kwánó dakali nying rəi.

⁴ Sə Yesu ne wi ama, <<Kəa ne kəbwa dāng. We ka, kyane kya ləmdə rəo a ban pəris, sə wu pa boro mən̄ana Musa bang ama bəə pə ka, mən̄ana nə ləmdə twalban rəkwana mo a bania ka.>>*

Gūliarəu mala bə

Bwaməgule soje

(Luka 7:1-10; Yohana 4:43-54)

⁵ Kutio mala Yesu aba nggea-là Kapanahum ka, bə bwaməgule mala asoje yiu a baní kə zəm̄bi wi

⁶ ama, <<Bwaməgule, muna-bala mem na ban nongŋo a bala nə kwánó rəwuna, nda aba tanni kərkər.>>

⁷ Yesu ne wi ama, <<Mə nə ká mə nə twali wi ban rəkwane.>>

⁸ Bwaməgule soje pələa eari wi ama, <<Bwaməgule, ən kārəa wu yiu a bala mem dāng. Ne kwane cau, sə muna-bala mem ngga rəi nə mala.

⁹ Nggearə mim ngga mə nda abata bebwa sə mə ndanə asoje a batam. Kani bə ən ne mən̄ia ama, <Kyane> ka, nə ká; sə bə ən ne mən̄o ama, <Yiu> ka, nə yiu. Bə ən ne guro mem ama, <Pak ani> ka, nə pa.>>

¹⁰ Lang Yesu ok cau mən̄ia ka, ce n̄i pe wi ndali. Sə pələa ne aməkpate ama, <<Ən nggə na wun məsəcau, ən malaká kum kəbwa aba nzali Isərayila nə gūliarəu məgule kəla man dāng.

¹¹ Mə ndarə bangga wun, a bwana pas nə purkio arə aban dāngdāng a bum banza à nə yia do a Domurəm mala kùli, à nə lili banboarnado ată Ibərayim, andə Ishaku, andə Yakupu.†

¹² Sə abwana mana bə à nda à nə duk amə'bala-murəm ngga à nə ramtea a nza aba pəndəa. À nə bua à nə nəmnggi munabuia.>>

¹³ Yesu pələa ne bwaməgule soje ama, <<O a bala. Kəla mən̄ana a pa babumo arəi ka, anggo sə nə pa.>>

Akə bá nacau mən̄o ka rə munê mala.

Yesu twali abwana pas

ban rəkwana

(Markus 1:29-34; Luka 4:38-41)

† 7:29 7:29 Balli gbal aba: Mar 1:22; Luk 4:32. Luk 13:29.

* 8:4 8:4 Balli gbal aba: Pəris 14:1-32. † 8:11 8:11 Balli gbal aba:

¹⁴ Yesu wari a bala mala Biterus. Yi kum nkil Biterus məbwame aban nongɔ nə kwánó bauwa.

¹⁵ Sə Yesu je a garabui, kara bauwa mali rəi. Pələa lo pe Yesu girlina.

¹⁶ Nə pwarikpəra mənə ka à yiu nə abwana pas a baní, amənana nə akukwar a rəia ka. Pusə akukwar mənə nə cau. Sə aməkwánó ka twalia wia ban arəkwana malea kat.

¹⁷ Yesu pak mənía yì gír ka ace mənana bəà lumsə bangnəa mala Ishaya mənana ama:

<<Yi ak arəpangɔa ma'səm
sə twal akwánó ma'səm.>>‡

*Gir mənana aba
kpata Yesu ka
(Luka 9:57-62)*

¹⁸ Lang Yesu sən làkki mala abwana mənana à yiu a baní ka, tsək alaggana male bəà yàle a bə nkaring Garang.

¹⁹ Bə məkani Nggurcau yiu a baní sə ne wi ama, <<Maləm, mə nə ká atò ko aya ban a nə ká kam ngga.>>

²⁰ Yesu ne wi ama, <<Amə'nzəgban ndanə atūli, sə amuna-nyal mana à kə gya kùli ka, à ndanə andea, sə Muna mala Bwa ka, pànə ban mənana nə nong kam ngga dāng.>>

²¹ Bə məkpatə yi ne wi ama, <<Bwaməgule, nyem bə ən kyane mə kya tsək lú tárrám peatu sə mə nyare mə nə yia kpatə.>>

²² Sə Yesu ne wi ama, <<Nying alú bəà tsək alú malea, sə we ka kpatam.>>

*Yesu tamsə gung məcandəe
(Markus 4:35-41; Luka 8:22-25)*

²³ Pələa Yesu kutio aba waru sə alaggana male eauwe atə.

²⁴ Puro malea aba nggeamùr ka, kara nggea gung məcandəe loarəia, mur kə ali aba waru. Sə Yesu ka nda a ntulo.

²⁵ Alaggana male wario à kya loasəi sə à ne wi ama, <<Bwaməgule, amsə səm, səm nda səm nə limge!>>

²⁶ Sə nea wia ama, <<Wun ngga, gūli ma'wun arə Bakuli kyau fat. Palang sə bangciu pakka wun?>> Pələa lo sà arə gung andə eaki-nkono mala nggeamùr. Kara ban pwal atəà dəong.

²⁷ Sə abwana mənía ka à ndali sə à na ama, <<Ya ulang bwa nda mənía, mənana gung andə eaki-nkono mala nggeamùr à kə oki wi ka?>>

*Yesu pusə akukwar
arə aburana bari
(Markus 5:1-20; Luka 8:26-39)*

²⁸ Lang Yesu yi eauna a nkaring garang, a bu-nzali mala amə Gadara ka, yi je andə aburana bari mənana à ndanə akukwar a rəia ka. À pur abalə abembe sə à kə yiu a baní. Biki lúllô malea tsəa kəbwa kə kar a njargula mənə dāng.

²⁹ À loasə già arə Yesu ama, <<Mana a alkiyite arə səm, we Muna mala Bakuli? A yiua pa səm tanni sə pwari malaká karə dāng le?>>

³⁰ Abania tù ka atəmbərəm-bala nia pas à kə lili a domwan malea ka.

³¹ Akukwar nì pələa à zəmbi Yesu ama, <<Bə a nə pusə səm ngga, tasə səm aba domwan mala atəmbərəm-bala.>>

³² Yesu nea wia ama, <<Wu kyane!>> Sə akukwar nì puro, à kya kutio arə atəmbərəm-bala. Pələa domwan mənía kat ka tù atārəia nə mire, à kya bunno a kun gwanyi, a sukkio a mùr à wukio.

‡ 8:17 8:17 Balli gbal aba: Isha 53:4.

³³ Amə'yál atəmbərəm-bala twal mire aban o a là. À kya bang gír mənana kum atəmbərəm-bala ka andə cau mala aburana bari mənana à pusə akukwar arəia ka.

³⁴ Sə là pur kat, à yiu aban Yesu. À nə yia sən Yesu ka, à buakia rəi bə nying bu-nzali malea.

9

*Yesu twali bə mərəwuna
rəkwana male*

(Markus 2:1-12; Luka 5:17-26)

¹ Yesu pələa eauwe a waru, yàl a nkaring o a la male.

² Abea abwana yinəi wi nə bə mərəwuna a kala. Lang Yesu sən gūliarəu malea ka, ne məkwanó ama, <<Nwangsə babumo, munem, à twaləno ban acaubikea mò.>>

³ Abea aməkani Nggurcau nea rəia ama, <<Bwa mənəia kə twal bamúri ama yì ka, Bakuli na!>>

⁴ Acemənana Yesu súrənà rə denyicau malea ka, banggia wia ama, <<Palang sə wu kə pak denyicau məbane a babum wun anggo?

⁵ Mə ye na kwano kúti bə: bəà na ama, <À twaləno ban acaubikea mô> le, ko bəà na ama, <Lo gya?>

⁶ Sə ace mənana bə wu sələ ama Muna mala Bwa ka ndanə rəcandəa a banza nə twalban acaubikea ka, mə nə ləmdəa wun.>> Pələa Yesu pələa aban mərəwuna sə ne wi ama, <<Lo kar kala mô o a bala mò.>>

⁷ Sə bwabure par bui lo o a bala.

⁸ Abwana mana à ram ngga, bangciu pakkia wia arə gir mana à sən ngga. À bwangsə Bakuli mənana pə abwana-məpəndəe ulang man yì rəcandəa ka.

Yesu tunə Matiu bə kpate

(Markus 2:13-17; Luka 5:27-32)

⁹ Yesu puro nə kúti ka yì sən bəbwa mana à tunəki ama Matiu mə'ak boalo-cemi, aban do aba tara ak boalo-cemi. Yesu ne wi ama, <<Yiu atəm.>> Kara lo o atə Yesu.

¹⁰ Lang Yesu na ban li a bala ka, amə'aki aboalo-cemi pas andə abea abwana mana amə Farisi twalia amə'caubikea na ka, à yì do atə Yesu andə alaggana male a ban li.

¹¹ Sə amə Farisi sən Yesu aban li andə abwana mənəia ka, à dī alaggana male ama, <<Ace man sə bwaməgule ma'wun kə lili andə amə'ak boalo-cemi andə amə'caubikea?>>*

¹² Yesu nə ok man yì cau ka pələa earia wia ama, <<Abwana mənana rəia bang ngga kəgír oasəia arə məsonzəo dāng; aməkwanó na à alkiyita məpaburi ka.

¹³ Wu kyane wu kya bəl bá mənəia yì nggurcau mana ama: <Sən məsəswatər na ən earkiyice ka, pə gír'nkila na dāng.> Ən yiu ace tunə amə'cauboarna dāng, nda ace amə'caubikea.>>†

Abwana dī Yesu amur gilmùr

(Markus 2:18-22; Luka 5:33-39)

¹⁴ Àkə pwari mənə ka alaggana mala Yohana Məbatisəma yiu a ban Yesu sə à dī ama, <<Man tsəa sə səm sənə amə Farisi ka, səm nggə gilmùr sə alaggana mo ka à kə gilmùr dāng?>>

¹⁵ Yesu nyesəia wia ama:

Lang sə agyajam mala bura-māfela nə pak bumkidíkea mənana nda a bania peatu ka? Pwari nə nggá yiu à nə yia twal bura-māfela a rəia; a pwari sə à nə gilmùr.

* 9:11 9:11 Balli gbal aba: Luk 15:1,2. † 9:13 9:13 Balli gbal aba: Mat 12:7; Hos 6:6.

¹⁶ Kə bwa pà nè kpakəri eakəna daura nè kasəna nggubyaau mabəshe dāng. Bəa pa anggo ka kasəne mabəshe nè yia tsək eakəna daurae nè san kpəm nè wori man didyal ka.

¹⁷ Sə dəm ngga, kəbwa pà nè so bəsa mūr-anap abalə asambəram mə'e dāng. Bə soe ka asambərami nè arkia, sə mūr-anap ni nè sukkio, sə asambərami nè uebà. Bəsa mūr-anap ka à kə soe abalə asambəram mabəshe. Anggo sə yia kəm ngga à nè àwá.

*Yesu loasə lú sə twalban rəkwana
(Markus 5:21-43; Luka 8:40-56)*

¹⁸ Lang Yesu na ban nea wia amənia yì acau ka, bə bəwaməgule ndakpapi mala amə Yahudi yiu yì kũ`ndəó a bədəmbi, ne wi ama, <<Boarnsarilem wu àkə dyadyan. Yiu tsək buo arəi, sə məsəi nè sa nè pak yiləmu.>>

¹⁹ Yesu pələa lo o atè, andə alaggana male.

²⁰ Nè nggə ká ka, bə bəwama mənana nkila kə kángí arəi apələkia lum-nong-bari ka, kar a nzəmi yì je kun daura male.

²¹ Ne bəmúri ama, <<Bə mə nè kumô mə je daura male ka, rəam nè málá.>>

²² Yesu pələ rəi səni, sə ne wi ama, <<Bwama, bangciu bə kəa pakko dāng! Gūliarəu mo arəəm twaləno ban kwánó mo.>> Àkə banì mənə sə rə bəwame málá.

²³ Kutio mala Yesu a bala mala mənə yì bəwaməgule ka, yì sən amə'twang ntetu andə abwana mana à ramba à kə bua ka.

²⁴ Pələa nea wia ama, <<Wu məsəe! Boarnsarile wu nè wú dāng. Nda a ntulo.>> Kara à oali nə oalo,

²⁵ Lang à tsəngnənə abwana à purna a nza ka, Yesu kutio bwal boarnsarile a garabui, sə lo dumnədo.

²⁶ Mənia yì cau ka akiban kat aba mənə yì bu-nzali ka.

Yesu mən məsə ante

²⁷ Yesu purni ban mənə nè nggə o ka, abea ante bari lo aban ká atè. À loasə già ama, <<Muna mala Dauda‡, bəwamur səm!>>

²⁸ Lang Yesu kutina a bala ka, ante mənə yiu a baní, sə día ama, <<Wu earəna nəi ama mə nè gandə mən aməsə wun le?>>

À eare ama, <<E, Mətalabangno!>>

²⁹ Pələa je məsəia sə na ama, <<Kəla mənana wu earəna nəi ka bə dupa wun anggo.>>

³⁰ Àkə banì, məsəia mənə. Sə Yesu nunkiria pepè ama, <<Wu kəa ne kəbwa ce dāng.>>

³¹ Səa ma à puro à kya mesə ce Yesu a bu-nzali mənə kat.

Yesu tsək mətalasə-bunna nacau

³² À nda ban puro à nè o ka, abea bəwana yiu nə bəbwa mənana kukwar kutia rəi sə kə gandə nacau raka aban Yesu.

³³ Yesu pusə kukwar mənana arəi ka, àkə banì bəwa mənana kə gandə nacau didyal raka, tita nacau. Bəwabunda ndali sə à na ama, <<Səm malaká sən kəgìr kəla man aba Isərayila dāng.>>

³⁴ Sə amə Farisi ka à yì bang ama nə murəm mala akukwar sə Yesu kə pusəki akukwar.Š

*Yesu sən məsəswatər
mala abwana*

‡ 9:27 9:27 Muna mala Dauda: Ko <<Məka Dauda.>> § 9:34 9:34 Balli gbal aba: Mat 10:25; 12:24; Mar 3:22; Luk 11:15.

³⁵ Yesu gya arə anggea-là andə amuna-là kat, aban kanigir abalə andakpapi mala amə Yahudi, kə hamnə Cau Amsəban mala Domurəm mala Bakuli, sə kə twalban akwánó andə arəpangŋa kat.*

³⁶ Lang yi sən làkkì mala abwabundəa ka, məsəswatər malea pakki wi, acemənana à nda aba tanni. Kə məpyauməsəu pa amúrià dāng, kəla anzur mənana yalu pa amúrià raka.†

³⁷ Pələa ne alaggana male ama, <<Túró Wal-məsa ka nda kpəm, sə amətúró làkkì dāng.

³⁸ Wu zəmbi Mətala-baban bə tasə amətúró bəà yiu a baban male.>>‡

10

*Yesu túr Alaggana male
lum-nong-bari*

(Markus 3:13-19; 6:7-13; Luka 6:12-16; 9:1-6)

¹ Yesu tunə alaggana male lum-nong-bari sə pea wia rəcandəa bəà pusə abangŋo məbāne sə bəà twalban koya kwánó andə rəpangŋa.

² Amənia ka à nda ka lullə amə'mishan lum-nong-bari: A dəmba ka nda Shiman (mənana à tunəki ama Bitərus ka) andə mə'eambi Andəru; Jemis andə mə'eambi Yohana (amuna mala Zabadi);

³ Filip andə Batalomi; Toma, andə Matiu (mə'ak boalo-cemi); Jemis (muna mala Alfiyus), andə Tadawus;

⁴ Shiman (mə'earce came ace là male), sə Yahuda Iskariyoti (mənana mak Yesu ka).

⁵ Yia mənā lum-nong-bari ka Yesu tasəia sə nea wia ama:

Wu kəa ká a ban abwana mənana amə Yahudi na raka dāng. Wu kəa kàr a bəkə la mala amə Samariya dāng.

⁶ Wu dəshi anzur mala amə Isərayila mənana à bəwarki ka.

⁷ Ká ma'wun ngga, kə cau mənā ka nda wun nə hamnəi ka: <<Domurəm mala kùli gbashina.>>

⁸ Wu twalban rəkwana, wu loasə alú, wu sonzə amədakali, wu pusəki akukwar. Bə sə à pà wun. Wu pè abwana gbal bə.

⁹ Wu kəa twal kə boalo a bu wun ko a ləpan dāng, koya ulangnì nani ka.

¹⁰ Wu kəa twal kə luru ko daura andə nkura nggadya, ko gara-gya a bu wun dāng. Məturo ka bəà pè wi gír mənana boaro bə kum ngga.

¹¹ Bə ya nggea-là ko muna-là wu kúti kam ngga, wu alta bwa məboarne mənana nə ak wun ngga, wu suləo a baní bə pwari mənana wun nə nyìngŋənà lê nəi ka.

¹² Bala mənana wun nə kúti kam ngga, wu nea wia ama bə rə wun pwalo.

¹³ Bə aməbalae ak wun ngga, bə dorəpwala ma'wun do ateà, sə bəà ak wun raka, bə dorəpwala ma'wun nyare atà wun.

¹⁴ Bə ya bala ko là mənana gingsə wun ko kwakikiri arə cau ma'wun raka, bə wun nə nying banì ka, wu kətəriki tú là malea mənana a kusə wun ngga.*

¹⁵ Ən nggə na wun məsəcau, a pwari bashi ka, amə Sodom andə amə Gomora ka, bashi malea nə boari mala ala mənə.

*Tanni mana kə yiu amur
aməkpata Yesu ka*

(Markus 13:9-13; Luka 21:12-17)

* **9:35 9:35** Balli gbal aba: Mat 4:23; Mar 1:39; Luk 4:44. † **9:36 9:36** Balli gbal aba: Bal 27:17; 1Amur 22:17; 2Kpa 18:16; Ezək 34:5; Mar 6:34. ‡ **9:38 9:38** Balli gbal aba: Luk 10:2. * **10:14 10:14** Balli gbal aba: Atúró 13:51.

16 Mə ndya ən nggə túr wun kəla anzur abalə anvwa bondo. Ace mani ka, wu dum nə kwaro kəla an'yau, sə wu duk amə'dwanyicau arəu kəla akutu.†

17 Wu par kir wun nə abwana. À nè kánə wun aban amə'bashi. À nè kok wun abalə andakpapi malea.‡

18 À nè kánə wun a badəmbə amurəma andə amətala nzali ace cau mem, ace mənana bə wu bang Cau Amsəban mem abania sə aban abwana mənana amə Yahudi na raka.

19 Sə bə à yì bwalkina wun ngga, balə wun bə kəa kasəkia arə cau mənana wun nə na ko lang sə wun nə na ce ka dāng. Àkə pwari mənəo Bangjo mala Bakuli nə pà wun cau mənana wun nə na ka.

20 Acemənana wu nda wun nə nacau ka dāng, Bangjo mala Tár wun na nə nacau nə kún wun ngga.

21 Mə'eambu nə mak mə'eambi bəà wali. Tárrú nə mak muni bəà wali. Amuna nə pələa arə atárrìà andə anggea sə à nè tsəa bəà walia.§

22 Abwana kat à nè binəməsə wun acem; sə bwa mənana cam kàngkàng aban ká masələate ka nə àwá.*

23 Bəà pà wun tanni a bə la ka, wu bangja wu kya bə. Ən nggə na wun məsəcau kaniama wun nə mal gya arə alá mala amə Isərayila kat ka, Muna mala Bwa nyarəna yina.

24 Mə'eauləkigir kúti məkani wi gír dāng. Sə muna-bala kúti mətala-bala male dāng.†

25 Mə'eauləkigir ka bə alte bə kum do kəla maləm male, sə muna-bala ka bə alte bə kum do kəla mətala-bala male. Bə mətala-bala ka à tunəi ama Murəm mala akukwar‡ka, acili aməbala ka lulləu mana à nè tunəia nəi ka nə bike nə kutibanì!§

*Bwa mənana wun nə
banggi wi ka
(Luka 12:2-7)*

26 Ace mani ka bangciu bə kəa pakka wun arə abwana dāng. Gír mənana à mbuḃḃəki tè ado ka tè nè nggá puro, sə kəgír pà kàm mənana səmbərəa sə à pà nə sələce raka.*

27 Acau mənəia ən nggə na wun a pəndəa ka, wu kya nea a banfana. Cau mənana ən sherəa wun a kir wun ngga, wu hamnə ce amur akurəm.

28 Wu kəa banggi abwana mənana à kə wal nggūrəu ka dāng; à pà nə gandə je yiləmu dāng. Bwa mənana wun nə banggi wi ka nda kə Bakuli mwashat, mənana nə kidiki nggūrəu andə yiləmu a lú-bəsa ka.

29 Amuna-nyal bari ka à kə mea kwapo mwashat re? Sə anggo ka kə bə pà kàm mwashat nə kpa a nzali nə wú sə pà nə sələe mala Tár wun raka.

30 Nggearə anyiaun-bamur wun ngga à balnia.

31 Ace mani ka bangciu bə kəa pakka wun dāng. Wu kúti amuna-nyal kusə pas.

*Bang Pabamuru mô
a dəmbə abwana
(Luka 12:8-9)*

32 Bwa mənana bang pabamuru male arəàm a dəmbə abwana ka, mə nə twalce gbal ama yì ka, memna a badəm Tárrám mənana a kùli ka.

† 10:16 10:16 Balli gbal aba: Luk 10:3. ‡ 10:17 10:17 Balli gbal aba: Mar 13:9-11; Luk 12:11,12; 21:12-15. § 10:21

10:21 Balli gbal aba: Mar 13:12; Luk 21:16. * 10:22 10:22 Balli gbal aba: Mat 24:9,13; Mar 13:13; Luk 21:17.

† 10:24 10:24 Balli gbal aba: Luk 6:40; Yoh 13:16; 15:20. ‡ 10:25 10:25 Murəm mala akukwar ko Be'elzebul ko

Be'elzebul § 10:25 10:25 Balli gbal aba: Mar 9:34; 12:24; Mar 3:22; Luk 11:15. * 10:26 10:26 Balli gbal aba: Mar 4:22; Luk 8:17.

³³ Sə bwa mənana makgìr sùrààm a dəmbə abwana ka, mim gbal ka mə nə makgìr sùràè a bədəm Tárrám mənana a kùli ka.†

Kpata Yesu nə yiu nə gapitarəu
(Luka 12:51-53; 14:26,27)

³⁴ Wu kəa twali ama ən yiua yinəi banza dotarəu. Awo, ən yiua yinə dotarəu dāng, ən yiua yinə nggeabyau.‡

³⁵ Ən yiua pələ
<<Bwabura arə tárrí,
muna-bwama arə ngge,

sə bwama arə
nkili-məbwame;

³⁶ abwana mana a bala
mala bwa ka,

à nda à nə pələ

abi-məbura ka.>>§

³⁷ Bwa mənana earce tárrí ko nggè kútiām ngga, kārəa nə duk məkpatam dāng.
Bwa mənana earce muni məbwabure ko məbwame kútiām ngga, kārəa nə duk məkpatam dāng.

³⁸ Bwa mənana twal nggun-gangndəi male sə yiu atəm raka, kārəa nə duk məkpatam dāng.*

³⁹ Bwa mənana kə yál yiləmi ace amsəe ka nə nggá dwanyibani, sə bwa mana túrtà yiləmi acem ngga, nə nggá kumi.†

Atangnakusəu
(Markus 9:41)

⁴⁰ Bwa mənana ak wun ngga mə nda akiyiam ngga. Sə bwa mana em ngga ndarə ak bwa mənana tasəam ngga.‡

⁴¹ Bwa mana ak məbangnəa mala Bakuli acemənana ama yì ka, bwa mala Bakuli na ka, nə kum tangnakusəu mala məbangnəa. Sə bwa mənana ak mə'cauboarna ace mənana ama yì ka, mə'cauboarna na ka à nə pe wi tangnakusəu mala mə'cauboarna.

⁴² Ko bə mùr pwala na a kwap sə koya bwa pè mwashat atà aməkèke mənəia, acemənana ama məkpatam na ka, bafo nə kum tangnakusəi.

11

Diban mala Yohana
Məbatisəma a ban Yesu
(Luka 7:18-35)

¹ Anzəm mana Yesu yi maləna ne alaggana male lum-nong-bari amənia yì akwarkiru ka, pələa nying ban mənə kutio o nə nggá kanigir andə hamnə cau arə alá mala amə Galili.

² Yohana Məbatisəma ka nda a ndəkurban sə ok cè agir mana Kərəsti kə pea ka, pələa túr alaggana male

³ bəà kya dī ama, <<A nda Mə'amsəban mənana səm kundəkiyi múrí ka le, ko bə səm tsək məsə səm arə bebwa dāng?>>

⁴ Yesu nyesəia wia ama, <<Wu nyare wu kya ban Yohana wu kya banggi wi cau mala agir mana wu kə sənəia sə wu kə oea ka.

† 10:33 10:33 Balli gbal aba: 2Tim 2:12. ‡ 10:34 10:34 nggeabyau: Ko <<gapitarəu ko lwa ko wal-lú.>> § 10:36 10:36 Balli gbal aba: Mik 7:6. * 10:38 10:38 Balli gbal aba: Mat 16:24; Mar 8:34; Luk 9:23. † 10:39 10:39 Balli gbal aba: Luk 17:33; Yoh 12:25. ‡ 10:40 10:40 Balli gbal aba: Luk 9:48; 10:16; Yoh 13:20; Mar 10:37.

⁵ Ante kə sənban, agbakəre kə gya, à kə twali amədakali ban a akwánó-bəsa malea, aməkir'ara kə okban, à kə loasə alú, sə à kə hamnə Cau Amsəban a ban amə'tèr.*

⁶ Tsəkbu mala Bakuli na amur abwana mənana kum bə kəgír annda arəàm raka.†>>

⁷ Lang alaggana mala Yohana purna à nè nggə o ka, Yesu tita ne abwana cau amur Yohana ama:

Mənana wu puro wu wari aba pədanban a njenza aban Yohana ka, mana de wu wari a səne? Wu wari a sən ndərdangja mənana gung kə dəurəki ka le?

⁸ Bə pa ana raka, mana wu puro wu wari a səne? Wu wari a sən bwa mana oasə agir-nggūrəu məboarne arəi ka le? Awo, abwana mənana à oasəkiyi agir-nggūrəu məboarne arəia ka à nda abalə apalta mala amurəma.

⁹ Sə mana de wu wari a səne? Məbangnəa na le? E, ən nggə bangga wun, yì ka kùti məbangnəa.

¹⁰ Yì nda bwa mənana à gilə mənəia yì cau amurí ka ama:

<<Mə nə túr məturonjar
mem a badəmbo,
mənana nə yia giləkiyo njar
ace yiu mô ka.>>‡

¹¹ Ən nggə na wun məsəcau: Atə bwapəndəa kat ka à malaká bəl kəbwa a banza man mənana kum gulo kùti mala Yohana Məbatisəma ka dāng; səama bwa məkəyauwe kat a Domurəm mala kùli ka, kùti Yohana nə gulo.

¹² Lo a nza mala Yohana Məbatisəma yi bwal a dyan ngga, Domurəm mala Kùli ka kə nutanni kərkər a bu abwana, sə amə bumpina ka à kə é nə rəcandəa.

¹³ Amə'bangnəa mala Bakuli kat andə maləmce Nggurcau mala Musa ka, à hamna nə cau amur Domurəm mala Bakuli yi pur a pwari mala Yohana.§

¹⁴ Sə bə wun nə eare wun nə ak cau mənəia ka, Yohana ka nda Iliya mənana à bang ama nə yiu ka.*

¹⁵ Bwa mənana kat ndanə akiru okban ngga bə ok cau.

¹⁶ Arə mana sə mə nə kànì amə'nza man? À nda kəla amuna mana à do aba limo sə à kə akiarəia tunəkiban nə cau ama:

¹⁷ <<Səm twangga wun ntetu,
sə wu ta'nggwam dāng;
səm tuka wun nggyal bua lú,
sə wu bua dāng.>>

¹⁸ Yohana yiu, liki kəgír dāng, sə nuki kəgír gbal dāng. À yi bang ama, <<Ndanə kukwar arəi.>>

¹⁹ Muna mala Bwa yiu kə li sə kə nu, à yi bang ama, <<Məligula na sə mə'biki nu mur anap na, gyajam mala amə'aki aboalo-cemi andə acilia amə'caubikea ka.>> Sə sələe mala Bakuli ka à kə sùrəi arə túró male.

*Yesu bəsəki aməbinə pwanzali
(Luka 10:13-15)*

²⁰ Yesu kùti a naki acau nə bumkidikea amur alá mana kya pakki agir-ndali kàm kùti acili abān kat ka, acemənana à binə pwanzali bəà nying acaubikea malea ka. Na ama:

²¹ Wun amə Korazin, ban nə bikea wun! Wun amə Beseda, ban nə bikea wun! Bə ama agir-ndali mənana ən pea abalə alá ma'wun ngga à nda ən pea arə alá mala

* **11:5 11:5** Balli gbal aba: Isha 35:5,6; 61:1. † **11:6 11:6** à kum bə kəgír annda arəàm raka: Ko <<kum bə kəgír arəàm mənana nə tsəi nə bwakibui arə earnə mim ngga raka.>> ‡ **11:10 11:10** Balli gbal aba: Mal 3:1. § **11:13 11:13** Balli gbal aba: Luk 16:16. * **11:14 11:14** Balli gbal aba: Mal 4:5-6; Mat 17:10-13; Mar 9:11-13.

amə Taya andə amə Sidon ngga, bə à oasəkina asanginagìr arəia sə à songhəna tú amúrià díđyal mana nè ləmdə ama à nyìngnə̀nà acaubikea malea ka.†

²² Sə mim ngga ən nggə na wun ama gír mənana nè kum wun a pwari bashi ka, nè bike nè kúti gír mana nè kum amə Taya andə amə Sidon ngga.

²³ Sə we Kapanahum ngga, ama à nè loasəo a kùli le? Awo, a nggearə nzali a tūli-lú sə à nè yinə we. Bə ama agir-ndali mana ən pakkia a bāləo ka ən panghənia a Sodom ngga bə yalung ngga ndakam più.‡

²⁴ Sə ən nggə no ama, gír mənana nè kúmō a pwari bashi ka, nè bike nè kúti gír mənana nè kum nzali Sodom ngga.§

Yesu kə pe abwana male usələo
(Luka 10:21-22)

²⁵ A pwari mənə ka Yesu na ama:

Ən nggə bəwangsəo, we Dâ, mətala kùli andə nzali, ace mənana a səmbərə agir mənəia ka arə amə'sələgír andə amə sələcau, sə a ləmdəia a banfana aban amə'dwanyi-sələe.

²⁶ E, Dâ, anggo sə boarô ama bə pa.

²⁷ Tárrám Bakuli panam agir kat a babuam. Kə bwa súrəəm yì Muni dāng, she kə yì Bakuli Tárrám; sə kəbwa súrə Bakuli yì Tárrám dāng, she kə mim Muni andə abwana mana ən tarkia mə nə ləmdə Bakuli Tárrám abania ka.*

²⁸ Wu yiu abanam, wun mənana kat wu kə tanni sə twalo dəmbərya wun ngga, mə nə pà wun usələo.

²⁹ Wu pa bamur rə wun abata nzongcau mem, kəla mana nda-rya kə pa bamúri abata nggun-rya ka. Acemənana mə nda bukuk, nə nwangsamuru a babum ngga, wu kànì arəəm, sə yiləmi wun nè kum usələo.†

³⁰ Nggun-rya mem ngga nda halku, sə twalo mem ngga nda hapəlam.

12

Mətala Sabbat
(Markus 2:23-28; Luka 6:1-5)

¹ Anzəm aməno yì acau ka, a bə pwari Sabbat Yesu andə alaggana male na aban gya nə ban ababan məssa. Alaggana male ka nzala walia sə à kùtí a harki kir məssa, à kə she.*

² Amə Farisi nè yia sənəia ka, à banggi Yesu ama, <<Səni, gír mənəia alaggana mō kə pè a pwari Sabbat ka, yàl Nggurcau ma'səm na.>>

³ Sə pələia wia ama:

Wu bal gír mənana Dauda pak a pwari mana yì andə bəwana male ka nzala walia ka re?

⁴ Yì kutio a Ndà mala Bakuli sə yì andə abwana mana atə ka, à kya shak bəredi mənana à tàrì bə duk məfele ka, mana boaro bəà li ka dāng, ace mənana bəredinì ka, nda ace apəris nəmureia.†

⁵ Ko wu bal mbo aba Nggurcau mala Musa ama, koya pwari Sabbat a Ndàməgule mala Bakuli ka apəris kə yàl nzongcau mala Sabbat sə à sənəia nə caubikea raka?‡

⁶ Ən nggə na wun ama, bwa mənana kúti Ndàməgule mala Bakuli nə gulo ka nda kani.

† 11:21 11:21 Balli gbal aba: Isha 23:1-18; Ezək 26:1-28:26; Jol 3:4-8; Amo 1:9,10; Zak 9:2-4. ‡ 11:23 11:23 Balli gbal aba: Isha 14:13-15; Tite 19:24-28. § 11:24 11:24 Balli gbal aba: Isha 14:13-15; Tite 19:24-28. * 11:27 11:27 Balli gbal aba: Yoh 1:18; 3:35; 10:15. † 11:29 11:29 Balli gbal aba: Ir 6:16. * 12:1 12:1 Balli gbal aba: Nggur 23:25. † 12:4 12:4 Balli gbal aba: 1Sam 21:1-6; Pəris 24:9. ‡ 12:5 12:5 Balli gbal aba: Bal 28:9,10.

⁷ Bè wu sùrénà rə bá mənía yì cau mənana ama, <<Məsəswatər na ən earkeyice ka, pà gir'nkila na raka,>> bə pa wun nè bəsəki abwana mana à panə cau arəia raka dāng. §

⁸ Mim, Muna mala Bwa ka Mə nda Mətala Sabbat.

⁹ Yesu nying ban mənə ka, yì kutio aba ndakpapi malea.

¹⁰ Bè bwabura mənana bè bui wu ka ndakam abanì. Amə Farisi ka, à ndarə alta njar à nè kum məbane mənana à nè na arə Yesu ka. Pələa à dī ama, <<Nggearəi ka, Nggurcau ma'səm eare ama bəà twalban rəkwana a pwari Sabbat le?>>

¹¹ Pələa earia wia ama, <<Bè bè kəbwa atə wun ndanə nzur male, sə nżurni yì kpa a tūli, a pwari Sabbat ka, bwe pà nè nggá bwali nè eamsəi re?*>>

¹² Bwapəndəa ka kúti nzur. Acemani ka Nggurcau eare ama bəà amsə bwa mana nda aba tanni ka a pwari Sabbat.>>

¹³ Pələa banggi bwabure ama, <<Sárə buò.>> Bwabure pələa sárə bui, sə bui nyare pak pepe kəla bi.

¹⁴ Amə Farisi pələa à puro a nza à kya kurkunarəia amur njar mənana à nè kùmô à nè wal Yesu ka.

*Yesu nda Guro mala Bakuli
mana tàrri ka*

¹⁵ Yesu yì sələia wia ka, pələa nying banì. Abwana pas o atè. Aməkwánó mənana abaləia ka, Yesu yì twalia wia ban arəkwana malea kat.

¹⁶ Yì nunkiria bəà kəa ne kəbwa yan nda yì dāng.

¹⁷ Mənia ka nda lūmsə cau mala Ishaya məbangnəa mala Bakuli ka. Na ama:

¹⁸ <<Guro mem mənana
ən tarri ka ndya ka,
mənana ən nggə earce
sə bumam kə pwasəa rəi ka.

Mə nə tsəki wi Bangho
mem amurí,
sə yì ka nè hamnə bashi

mem mə'məsəcauni
aban abwana a banza
ama à nè kum amsəban
a buàm.

¹⁹ Pà nè pələki rəi andə kəbwa,
ko nè loàsəban dāng;

kəbwa pà nè ok gi
abalə abwana dāng.

²⁰ Yì ka, nda bukuk
aban abwana mənana
à pənə rəcandəa raka,

sə nə sən məsəswatər
mala abwana mənana
à nda bá tanni ka,

nə bwalia wia kam. †
Nə lidəmba nə pa rəcandəa
arə pe anggo

she bə tsəngjənà

§ 12:7 12:7 Balli gbal aba: Mat 9:13; Hos 6:6. * 12:11 12:11 Balli gbal aba: Luk 14:5. † 12:20 12:20 Yì ka, nda bukuk aban abwana mənana à pənə rəcandəa raka, sə nə sən məsəswatər mala abwana mənana à nda bá tanni ka, nə bwalia wia kam. Ko: Nzuno mənana à pari bun ngga pà nè kasəi dāng, sə bəsa mənana kə bariki nè lo earke arə kəkar ka pà nè limi dāng.

kpata-məsəcau
linamurəm ngga.

²¹ Arəi sə abwāna kat
a banza nə tsəkbaləia.>>‡

Yesu kuti Murəm mala Akukwar
(Markus 3:23-24; Luka 11:17-22; 12:10)

²² Pələa abea bwana yinə bè nte mənana kukwar na arəi sə mətalasə-bunna na ka, aban Yesu. Yesu twali wi ban kwánó male, sə bwe tita nacau sə kə sənban.

²³ Bwabunda kat ndali sə à dīban ama, <<Ko Yesu ka nda Muna mala Dauda,§ Mə'amsəban mənana səm kundəkiyi yiu male ka le?>>

²⁴ Sə amə Farisi ka, lang à ok mənīa yì cau ka à bang ama, pa bà dāng, nə rəcandəa mala Be'elzebul, Murəm mala akukwar sə kə pusəki akukwar.*

²⁵ Yesu sūrə denyicau malea pələa nea wia ama:

Nzali mana kat abwana male kə munəo arəarəia ka†domurəm malea nə kīdīkī. Là ko bala mənana gau ka pà nə cam dāng.

²⁶ Bè Shetan kə pusə Shetan ngga, bala gauna arəi. Lang sə domurəm male nə came?

²⁷ Bè ən nggə pusə akukwar nə rəcandəa mala Be'elzebul ka, nə mana sə abwana ma'wun kə pusəia? Yia na à nə bashia wun ngga.

²⁸ Sə bə nə Bangño mala Bakuli sə ən nggə pusə akukwar ka, ləmdə ama Domurəm mala Bakuli yina abalə wun.

²⁹ Sə dəm ngga, lang sə bwa nə kutio a bala mala bwabura-bwa nə pwan agirkuma male, sə ak damba taka abú yì bwabura-bwa dāng? Bè pa anggo raka pà nə gandə pwan agirkuma male dāng.

³⁰ Bwa mənana pà atəm raka nda a bibura nə mim, sə bwa mənana kə bwalàm ramgi gír raka, ndarə mesəke.‡

³¹ Ace mani ka ən nggə na wun ama, koya caubikea andə na caukyauwikiban mənana abwana ne amur Bakuli ka, à nə twalbani, sə bwa mənana na caukyauwikiban amur Bangño mala Bakuli ka, à pà nə twali wi banì dāng.

³² Bwa mənana na caukyauwikiban amur Muna mala Bwa ka, à nə twali wi banì, sə bwa mənana na caukyauwikiban amur Bangño Məfele ka, à pà nə twali wi banì dāng, a banza mənīa andə banza mənana nə yiu ka.§

Nggun andə abəle
(Luka 6:43-45)

³³ Bè nggun boar ka bəle gbal ka nə boaro, sə bə nggun ngga məbane na ka, bəle gbal ka nə duk məbane; nggun ka à surəki arə bəle.*

³⁴ Wun amuna baffu, lang sə cau məboarne nə pur a kun wun, yì mənana wu nda ka amə'bealbikea ka? Gír mənana nda a babum ngga, nda kún banggiyi ka.†

³⁵ Bwa məboarne kə pusə aba cau məboarne mənana ramba a babumi ka, sə bwa məbane gbal ka, kə pusə aba məbane mənana ramba a babumi ka.

³⁶ Sə ən nggə na wun ama a pwari bashi ka, abwana nə bəlki bá koya cau məbane na pur a kunia ka.

‡ 12:21 12:21 Balli gbal aba: Isha 42:1-4. § 12:23 12:23 Muna mala Dauda: Ko <<Məkà Dauda.>> * 12:24 12:24 Balli gbal aba: Mat 9:24; 10:25. † 12:25 12:25 Nzali mana kat abwana male kə munəo arəarəia ka: Ko <<Bè kún murəm kə bua andə amətè ka>> ‡ 12:30 12:30 Balli gbal aba: Mar 9:40. § 12:32 12:32 Balli gbal aba: Luk 12:10.
* 12:33 12:33 Balli gbal aba: Mat 7:20; Luk 6:44. † 12:34 12:34 Balli gbal aba: Mat 3:7; 15:18; 23:33; Luk 3:7; 6:45.

³⁷ Acau mənana à pur a kuno ka, à nda à nè pakko bashi nəia ka. À nè amsəo ko à nè kùró.

Abwana alta gir'ləmdəa nə kuli
(Markus 8:11-12; Luka 11:29-32)

³⁸ Abea amə Farisi andə aməkani Nggurcau ne wi ama, <<Maləm, səm nggə earce sən bə kəgìr mēgule mənana nè ləmdəa səm ama rəcandəa mò ka pur nəban Bakuli.>>‡

³⁹ Sə nyesəia wia ama:

Kə nza mala amə'bealbikea andə amə'dwanyi sùrə Bakuli na à nè alta sən gir'ndali ka. Sə bekə gir'ndali pà kàm à nè ləmdəa wun dāng shekə mala məbangnəa Yunana. §

⁴⁰ Kəla mənana Yunana pak pwari tàrú andə du tàrú a bum nggea nji ka, anggo gbal sə Muna mala Bwa nè pak pwari tàrú andə du tàrú aba nzali.*

⁴¹ A pwari bashi ka amə Nineva nè lo à nè mak wun amə nza mənəia. Acemənana à nying acaubikea malea lang à oangna hama mala Yunana ka, sə bwa mənana kùti Yunana ka ndakani.†

⁴² A pwari bashi ka Mā-murəm mala amə Sheba nè lo nè mak amə nza man; acemənana pur a nzali male kuko a njar-kunmur sə yiu ace ok sələe mala Solomon; sə bwa mənana kùti Solomon ngga ndakani.‡

Nyare mala bangño məbane

⁴³ Bə bangño məbane puri rə bwa ka, pak ka kə gāli arə aban mə'ime ace alta ban usələo, sə bə kum raka,

⁴⁴ pələa nè na ama, <<Mə nə nyare a bala mənana ən pur kàm ngga.>> Sə bə nyare yi kum bala na atarəi, à esəkini sə à giləkini ka,

⁴⁵ pələa nè o nè nggá yinə abea bangño tongno-nong-bari mənana à kùti nə bealbikea ka, sə à nè yia kutio à nè do abaləi. Masələata mənəia yì bwa ka nè bike nè kùti mədəmbe. Anggo sə nè pang nə nza məbealbike mənəia.

Nggea Yesu andə Amə'eambi
(Markus 3:31-35; Luka 8:19-21)

⁴⁶ Yesu na mur banggi bwabundəa cau sə nggè andə amə'eambi yiu à yi came a nza. À kə earce ama à nè bang cau nēi.

⁴⁷ Bə bwa banggi wi ama, <<Səni, nggò andə amə'eambo nia came a nza ka, ama à nè no cau.>>

⁴⁸ Pələa Yesu pələi wi ama, <<Yana nda nggèm, sə ayana à nda ka amə'eambam?>>

⁴⁹ Pələa ləmdə bui arə alaggana male sə bang ama, <<Amənia ka, à nda ka nggem andə amə'eambam.

⁵⁰ Bwa mənana kat kə pak gir mənana Tárrám mana a kùli ka earkiyice ka, nda mə'eambam, andə mə'nggaulem, andə nggem.>>

13

Kanicau arə Məbeale
(Markus 4:1-9; Luka 8:4-8)

¹ Àkə pwari mənəo ka Yesu puro nying bala sə kya do a kún Garang.

² Abwabundəa mana à yì ramba a banì ka à làkkì kèrkér gandəa eauwe do aba muna-waru, sə abwana kat came a kún mur.*

³ Pələa banggia wia agir pas nə kanicau. Na ama:

‡ 12:38 12:38 Balli gbal aba: Mat 16:1; Mar 8:11; Luk 11:16. § 12:39 12:39 Balli gbal aba: Mat 16:4; Mar 8:12.

* 12:40 12:40 Balli gbal aba: Yun 1:17. † 12:41 12:41 Balli gbal aba: Yun 3:5. ‡ 12:42 12:42 Balli gbal aba: 1Amur 10:1-10; 2Kpa 9:1-12. * 13:2 13:2 Balli gbal aba: Luk 5:1-3.

Mə'rya puro wari a beale.

⁴ Lang ndarə kwak məsəbeale ka abea sukkio amur njargula, sə amuna-nyal suləo à yì tarkia.

⁵ Ahea kpa a məsətali, a ban mənana nzali pa akàm pepè raka. Zuku ka à yì sangna acemənana nzali banì lim dāng.

⁶ Lang pwari camta ka, kara à wulì. À ime acemənana nlerəia bwal nzali pepè dāng.

⁷ Ahea məsəbeale kpa abalə azwe. Azwe gulo à sorəkia.

⁸ Ahea məsəbeale kpa amur nzali məboarne, à yì bəl pas à kùtì məsəbeale kusə gbəman, abea ka kusə lumi-tongno-nong-mwashat, sə abea ka kusə lumi-tàrú.

⁹ Bwa mənana ndanə akiru ka bə o.

Tər bangcau mala Yesu

nə akanicau

(Markus 4:10-12; Luka 8:9-10)

¹⁰ Alaggana male yiu a banì à dī ama, <<Ace mana sə a kə ne abwana cau nə kanicau?>>

¹¹ Yesu earia wia ama:

Súrə gir-basəmbərəa mala Domurəm mala kùlì ka à pana wuni, sə yia ka à pea wia dāng.

¹² Abwana mana à kə kwakikiria arə kanigir mem ngga à nè pea wia bə sələ amur mənana à ndanəi ka, sə à nè kum sùrəgir kpəm. Sə abwana mana à kə kwaki kiria raka, kə mənana à ndanəi ka à nè é a rəia.[†]

¹³ Mənia ka nda gir mana tsəa sə ən nggə nea wia cau nə kanicau ka.

À ndanə aməsəu,
sə à kə sənban dāng;

À ndanə akiru,
sə à kə ok cau
kpakia wia dāng.

¹⁴ Abania ka bangnəa mala Ishaya yi lùmsəó, mana ama:

<<Wun nə nggə o,
sə pà nə kpaka wun dāng.

Wun nə nggə səna,
sə pà wu nə bwalte dāng.

¹⁵ Babum abwana mənəia ka
jimgbərina;
à kə gandə okban
nə akiria dāng,
sə yia ka à girkina aməsəia.

Bə ana raka məsəia nə sənban,
à nə okban nə akiria,
à nə bwalta bacau
nə babumia,
sə à nə pələa,

à nə nyare abanam,
sə mə nə sonzəia.>>[‡]

¹⁶ Ma'wun she ka múr wun boaro. Acemənana aməsə wun kə sənban, sə akir wun kə okban.

[†] 13:12 13:12 Balli gbal aba: Mat 25:29; Mar 4:25; Luk 8:18; 19:26. [‡] 13:15 13:15 Balli gbal aba: Isha 6:9,10.

¹⁷ Æn nggə bangga wun mäsəcau, amə'bangnəa mala Bakuli andə abwana mala Bakuli pas pək nzał sən gır mana wu kə sən ngga, sə à kumô à sən dāng. À earəna ce oě, sə à kumô à ok dāng.

*Yesu bəlki bá kanicau
arə məbeale*

(Markus 4:13-20; Luka 8:11-15)

¹⁸ Wu kwaki kir wun wu ok bá kanicau mala məbeale:

¹⁹ Bə bwa ok cau məboarne amur Domurəm mala kùli, § sə cə kpāki wi raka, nda kəla mäsəbeale mana kpa a tanjargula ka. Məbealbikea kə yiu kə fwa gır mana à beali a babumi ka.

²⁰ Məsəbeale mənana kpa amur taliban ngga cam a kún bwa mənana ok cə sə é tù nə bumpwasəa.

²¹ Sə acemənana nlerəi ko a nzali raka, gandə came banì sau dāng. Pwari mənana tanni yipì wi acemənana pabamuri arə cau mala Bakuli ka, nə kaurə a kpa.

²² Məsəbeale mənana kpa abalə azwe ka, nda cam a kún bwa mana kə ok cə, sə bumpina arə alta agir mala banza mənina andə swarkiban mala kume à yì marəki sə à tsəi pusə bəle dāng.

²³ Sə mənana kpa amur nzali məboarne ka cam a kún bwa mənana ok cau mala Bakuli sə kpāki wi ka. A bui mənina ka pà bəle gbəman, a bə bui ka pà bəle lumi-tongno-nong-mwashat, sə a bə ka lumi-tàrú.

*Kanicau amur məssa
andə nkwangŋan*

²⁴ Yesu nea wia bə kanicau dəm ama:

À nə kàni Domurəm mala kùli arə bebwə mənana beal mäsəbeale məboarne a baban male ka.

²⁵ Lang abwana nda ntulo kat ka, biməbura yiu yi beal nkwangŋan aba məssa, sə pələa o.

²⁶ Məssa tita bwalo, sə nkwangŋan pusərəi.

²⁷ Aguro mala mətala babanì yiu a banì sə à dī ama, <<Bwaməgule, mäsəbeale məboarne na a beal a baban mō ka re? Sə ankwangŋan pur nə kəshe?>>

²⁸ Sə na ama, <<Biam-məbura nə pak gır man.>>

Sə aguro dī ama, <<A earce ama bə səm kya ukkia le?>>

²⁹ Sə earia wia ama, <<Awo, acemənana bə wu ndarə ukki ankwangŋan ngga, wun nə gandə ukkia andəa məssa.

³⁰ Wu dekia bəà gulo atārəia. Pwari wale ka mə nə ne amətúró bəà tàr nkwangŋan bəà kùrkia sə bəà pisəia. Sə məssa ka bəà soapi mi a bà.>>

*Kanicau arə məsə musta
(Markus 4:30-32; Luka 13:18-21)*

³¹ Yesu banggia wia bə kanicau dəm ama:

À nə kàni Domurəm mana a kùli ka arə məsə musta, mənana bebwə twali sə beali a baban male ka.

³² Ata aməsəbeale kat ka nda məsəi kəke kútìban ngga, sə bə yi gulna ka kə gulo kə kútì acili agirpwala, sə kə pələ nggun mənana amuna-nyal mana a kùli ka à kə bwal nda arə abui ka.

*Kanicau arə yist
(Luka 13:20-21)*

³³ Yesu nea wia bə kanicau dəm ama:

§ 13:19 13:19 Domurəm mala kùli: Ko <<Domurəm mala Bakuli amur abwana.>>

Domurəm mala kùli ka nda kəla yist mənana bè ɓwama twali sə sùrèi andə muku tasau tàrú, sə yi aki bá muku tsəi vwali.

³⁴ Yesu ne aɓwana acau mənɪa ka kat nə akanicau. Kə cau pà kàm mənana banggia wia mana kanicau pà kàm raka.

³⁵ Pak mənɪa ka ace mənana ɓəà lùmsə cau mana məɓangnəa mala ʔakuli bang ama, <<Mə nə mən kunam
nə kanicau,
Mə nə arkia wia ɓalə agir
mana à nda aɓa səmbərəa
pur a tita banza ka.>>*

*Yesu ɓəlki bá kanigir
amur nkwangɲan*

³⁶ Yesu deki ɓwabundəa a nza pələa kutio a ɓala. Alaggana male kutio atè à yì ne wi ama, <<Bəla səm bá kanicau mana amur nkwangɲan a ɓaban ngga.>>

³⁷ Sə Yesu pələia wia ama:

ʔwa mənana beal məsəbeale məɓoarne ka nda Muna mala ʔwa.

³⁸ ʔaban ngga nda banza, sə aməsəbeale məɓoarne ka à nda ka muna mala ʔakuli a Domurəm male. Sə ankwangɲan ngga à nda ka muna mala Məbealbikea.

³⁹ ʔibura mənana beal nkwangɲan ngga nda Shetan. Wal-məsa ka nda masələata banza, sə amə'walməsa ka à nda ka aməturonjar mala ʔakuli.

⁴⁰ Kəla mənana à kə ram nkwangɲan sə à nə pisəi a ɓəsa ka, anggo sə nə pa a masələata banza gbal.

⁴¹ Muna mala ʔwa nə túr aməturonjar male, ɓəà yi pusə koya gír mənana kat kə yiu nə caubikea, andə aɓwana mənana kat à kə pak gír məɓane aɓa Domurəm male ka.

⁴² À nə ramtea aɓa ɓəsa mənana pi kərkər ka. A ban mənə ka à nə nggə ɓua sə à nə nggə nəmggi munabuia.

⁴³ Sə amə'bealɓoarna ka à nə tá kəla pwari aɓa Domurəm mala Tárrià. ʔwa mənana ndanə kir okban ngga, ɓə ǝ.

*Kanicau arə gəna
mənana səmbərə ka*

⁴⁴ Domurəm mala kùli ka nda kəla gəna mənana səmbərəa a bè ɓaban ngga. Bè ɓwa kumi sə səmbərəi. ʔanɓoarnado tsəi makki agirkuma male kat, yi kúr mənə yi ɓaban ngga.

⁴⁵ ʔəm ngga Domurəm mala kùli ka nda kəla mə'nggaliki mənana kə alta nzali ka.

⁴⁶ Lang yi kuməna məɓoarne ka, pələa nyare o kya makki agir male kat sə yi kúrí.

Kànigir arə ndámɓú

⁴⁷ ʔəm ngga, Domurəm mana a kùli ka nda kəla ndámɓú məgule mənana à túrí a nggeamùr sə ɓwal koya ulang nji kat ka.

⁴⁸ Lang ndámɓú lùmsənà ka, aməkpakya sunyi à yinəi a nza. À yì do à tàrki anji məɓoarne aɓalə azace, sə aməɓane ka à sukkia.

⁴⁹ Anggo sə nə pa a masələata banza. Aməturonjar mala ʔakuli nə yiu à nə yia pusəki amə'bealbikea aɓalə amə'bealɓoarna

⁵⁰ sə à nə ramta amə'bealbikea aɓa ndà-ɓəsa. Akàm ngga à nə ɓua à nə nggə nəmggi munabuia.

⁵¹ Yesu día ama, <<Wu ɓwaləna ta amənia yì acau ka le?>>

À ear ama, <<E, kpana səm.>>

* 13:35 13:35 Balli gbal aɓa: Ang 78:2.

⁵² Pələa nea wia ama <<Ace mani ka, mə'eauləki Nggurcau mala Musa mənana à kani wi gır, kum kwar-rəŭ ace Domurəm mala kùli ka, nda kəla mətala-bala mənana kə pusə gəna məbəshe andə amə'e aba bah male ka.>>

*Amə Nazarat binə Yesu
(Markus 6:1-6; Luka 4:16-30)*

⁵³ Lang Yesu maləna naki amənia yì akanicau ka, pələa loapi banì.

⁵⁴ Nyare a là male a Nazarat. Tita kànî abwana gır aba ndakpapi malea. Bwapəndəa ndali sə à diban ama, <<Ake sə mənía yì bwa ka kum mənía yì sələe andə bangño mala pakki agir-ndələki ka?

⁵⁵ Mənia ka muna mala kapinta na re? Nggè nda Maryamu sə amə'eambi nda ka Jemis, Yisəfu, Shiman andə Yahuda re?

⁵⁶ Sə amə'nggaule kat ka à pà atà səm akani re? Sə ake sə bwe man kum mənía yì agir kat ka?>>

⁵⁷ Bumia lúllô arəi, à ginə earnəi.

Pələa Yesu nea wia ama, <<Məbangnəa a koya ban ngga, là kə pe wi gulo, səama a là male abalə abwana male ka, à pākiyi wi gulo dāng.>>†

⁵⁸ Pakki agir-ndələki pas a là male dāng ace dʷanyì earnəbwa malea.

14

*Lú mala Yohana Məbatisəma
(Markus 6:14-29; Luka 9:7-9)*

¹ Abalə anonggio mənə ka Hirədus murəm mala bu-nzali Galili ok cau amur Yesu.

² Ne amətə ama, <<Mənia ka Yohana Məbatisəma na loapi bəmbe ka! Nda gır mana tsəa sə ndanə bangño mala pakki agir-ndali ka.>>

³ Hirədus angñəna dəmba bwaləna Yohana kurni sə oasəni a ndəkurban. Kurni ace Hirədiya mala Filip mə'eambi yì Hirədus.*

⁴ Nda ace mana Yohana camarə banggi wi dídʷal ama: <<Boaro wu do wunə bʷame dāng.>>

⁵ Eare male yì Hirədus ka nə wal-lú Yohana, sə bangciu pakki wi ama abwana nə loasə munəo, acemənana koyan ngga twal Yohana məbangnəa mala Bakuli na.

⁶ A pwari pakkidire bəlban mala Hirədus ka, nsari mala Hirədiya ta'nggwam mənana tsək Hirədus banboari wi kərkər,

⁷ gandəa kánmbi wi gır ama nə pe wi ko mana zəm ngga.

⁸ Yì muna ka nggè soakite bə na ama, <<Bəa pam bamur Yohana Məbatisəma aba tasau akani adyan.>>

⁹ Murəm ngga bumi kídíkì, sə ace kángir andə abəri mana atə a ban li ka, gandəa tsəa bəà pè muna-bʷame gır mənana zəm ngga;

¹⁰ pələa tasə abwana à kya kasə bamur Yohana a ndəkurban.

¹¹ À yiu nə bamur Yohana aba tasau, sə à pè muna-bʷame; pələa twali kya pè nggè.

¹² Alaggana mala Yohana yiu à yì twal lui à tsəkbanì, sə à kutio à kya banggi Yesu.

*Yesu linə abwana á-tongno
(Markus 6:32-44; Luka 9:10-17; Yohana 6:1-14)*

¹³ Lang Yesu yì ok mənía yì cau ka, pələa eauwe a waru à samsəa à o a ban mənana kəbwa pà kàm raka. Abwana nə yia ok ama Yesu eauna a waru umna ka, à purkio arə alá malea à o atə nə kusəia.

¹⁴ Yesu yì kpashi, nə eapi waru ka sən bʷabundəa kərkər aban rambəa. Məsəswatər malea pakki wi pələa twalia aməkʷánó mana abaləia ka ban arəkwana malea.

† 13:57 13:57 Balli gbal aba: Yoh 4:43,44. * 14:3 14:3 Balli gbal aba: Luk 3:19,20; Pəris 18:16; 20:21.

¹⁵ Pwari nè yia kpa ka, alaggana male yiu a baní à yì ne wi ama, <<Ban mēnia ka babondo na, sē pwari kpana, nying bwabundēa bēa o arē amuna-là bēa kya kūrì bamuria gírlina.>>

¹⁶ Yesu nea wia ama, <<Bēa ka o anggo dāng, wu pea wia gírlina bēa li.>>

¹⁷ Sē à ne wi ama, <<Kē bēredi tongno nè amēnji bari nda mēnana sēm ndanēi a bu sēm ngga.>>

¹⁸ Sē na ama, <<Wu yinēām nēia akani.>>

¹⁹ Pēlēa tsək abwana bēa do amur munabondo. Sē twal abēredi mēnia tongno andē anji bari ka, loasē mēsēi a kūrì pakki Bakuli yāwá, sē bwanggia, pēlēa pe alaggana male, sē yia gbal ka à gakkia abwana.

²⁰ Yia kat à li à dēmbēo. Sē alaggana male ramgi abwangine mana ue ka, à lūmsē azace lum-nong-bari.

²¹ Lakki mala abwana mana à lili ka, aburana á-tongno na. Amamēna andē amuna ka à ballia dāng.

Yesu gya amur mùr

(Markus 6:45-52; Yohana 6:15-21)

²² Tù anzēm man ngga Yesu ne alaggana male bēa eauwe a waru bēa aki dēmba aban o a nkaring, sē yì ka, ueo ace nea abwana bēa o a la.

²³ Lang Yesu mesēna bwapēndēa ka, pēlēa eauwe amur nkono nēmūrēi ace pakhiwi. Ban yi bwalo nda akanó nēmūrēi.

²⁴ Anggo ka waru nyinghēnà kún gwangyi umna dār aba mùr, sē nggea gung longhēna nè nggē pea wia tanni.

²⁵ Nē tadēmbari mbul-mbul ka Yesu puro kē gya amur mùr aban yiu abania.

²⁶ Lang alaggana male nè sēni aban gya amur mùr ka, bangciu pakki wia. À mak'zwalo, à na ama, <<Kukwar na!>>

²⁷ Anggo ka kara Yesu nea wia cau ama, <<Wu cam kàngkàng! Mē nda. Wu kēa bang dāng.>>

²⁸ Pēlēa Bitērus ne wi ama, <<Mētalabanghō, bē a nda ka, banggām bēn gya amur mùr bēn kyane a bano.>>

²⁹ Yesu ne wi ama, <<Yiu.>>

Bitērus pēlēa sūlēi bá waru sē gya amur mùr aban ká a ban Yesu.

³⁰ Lang sēn eaki-nkono mala mùr ka, bangciu pakki wi, kara tita ko a mùr. Mak zwalo ama, <<Mētālem, amsēam!>>

³¹ Kara Yesu lēmdē bui bwali sē ne wi ama, <<We ka, gūliarēu mo arēām kyau fat, palang sē a tuti a babumo?>>

³² Lang à eauna aba waru ka kara gung kūrō.

³³ Abwana mēnana aba waru ka à peri a baní, à na ama, <<Bafo, à nda Muna mala Bakuli.>>

Yesu twali abwana pas

ban rēkwana

(Markus 6:53-56)

³⁴ À samsēa à yì kpashi a nkaring mala amē Jēnasaret.

³⁵ Lang amē-le nè yia sēlē ama Yesu na ka, à turkiban arē abwana abalē amuna-là mana a ban mēno ka. Abwana yiu nè amēkwánó malea kat a baní.

³⁶ À zēmbi wi ace mēnana bē amē rēkwana bēa je kun daura male ka. Sē abwana mana à je kat ka rēkwana malea malā.

15

Kàniḡir mala abwana-məgule
(Markus 7:1-13)

¹ Anzəm mani ka abea amə Farisi andə aməkani Nggurcau mala Musa pur a Urəshalima, à yiu a ban Yesu sə à dī ama,

² <<Mana tsəa sə alaggana mo kə yàl nzongcau mala aká səm? À kè lak buia sə à nè lili dāng!>>

³ Yesu pələia wia ama:

Sə ace man dē sə wu kə yàl nzongcau mala Bakuli ace pakki akanḡir ma'wun?

⁴ Bakuli ka bang ama, <<Pè tárró andə nggo gulo, sə bwa mənana sáng tárrí ko nggè ka, duməna púp à nè wali bə wú.>>*

⁵ Sə wun ngga wu bang ama bə bwa ne tárrí ko nggè ama, <<Gir mənana bə a wú nə kúmó a buam ace po gbasha ka, ən pani Bakuli ka,>>†

⁶ bwe nə gandə ginə pe tárrí ko nggè gulo nēi. Anggo ka wu nyesəna cau mala Bakuli bə ace pàkkiagir ma'wun.

⁷ Wun amə'kúnbárína! Bangna mala Ishaya amur wun ngga nda a njari, mənana bang ama:

⁸ <<Abwana mənía ka

à kə pam gulo

nə mburkunia,

sə babumia ka

nda kuko nə mim.

⁹ Peri malea abanam ngga

məbane na;

akanḡir malea ka

anzongcau mala

bwapəndəa na

à kaniki ka.>>‡

Agir mana à kə tsək bwa

sə kə pəndəki ka

(Markus 7:14-23)

¹⁰ Yesu tunə bwabundəa sə banggia wia ama, <<Wu kwaki kir wun bə cau kpaka wun.

¹¹ Gir mana kə kutio a kun bwa ka nda kə pəndəki ka dāng, cau mana purkiyi a kúni ka, nda mana kə tsəi sə kə pəndəki ka.>>

¹² Alaggana male pələa à yiu a baní sə à dī ama, <<A sələ ama bum amə Farisi lúllô arə cau mana a ne ka?>>

¹³ Sə Yesu pələia wia ama, <<Bə ya girpwala nani à pandəi mənana Tárrám mana a kùli ka nə pandəi raka, à nè ui.

¹⁴ Wu dekia; yia ka à nda ka ante mana à kə bwali ante gara ka. Bə nte bwali nte gara ka, yia kəm ngga à nè kpa tūli.>>§

¹⁵ Bitərus ne wi ama, <<Bəla səm bá kanicau mana ama girlina na kə tsək bwa sə kə pəndəki raka.>>

¹⁶ Yesu nea wia ama:

Wun gbal ka cau kə kpaka wun re?

* 15:4 15:4 Balli gbal aba: Pur 20:12; 21:17; Pəris 20:9; Nggur 5:16. † 15:5 15:5 ən pani Bakuli: Aba kpata kúncau mala amə Yahudi ka, bə bwa bang ama gir ka pani Bakuli ka, mənə yì gir ka duməna mala Bakuli, bwe pà nə nyare nə pàngjənà túró nēi ace bəmúri, ko nə pe nggè ko tárrí ka dāng. ‡ 15:9 15:9 Balli gbal aba: Isha 29:13. § 15:14 15:14 Balli gbal aba: Luk 6:39.

¹⁷ Wu sələ mbo ama gir mana kat kutio a kun bwa ka kə o a bumi, sə nə nggá pur a nza?

¹⁸ Sə agir mənana à kə pur a kun bwa ka à kə yiu nə babumi, sə à nda ka mənana à nə tsək bwa nə do nə pəndəkya ka.

¹⁹ Àkə babum bwa sə adenyicau məbane kə puro; wal-lú, nongnəban a nza nə dobala, gyagung, ən'í, kùmsəkûn, sə zaləban.

²⁰ Amənia ka à nda ka gir mənana à nə tsək bwa nə pəndəki ka. Lili nə abu mənana à lea raka pà nə tsək bwa nə pəndəki dāng.

Pabamuru mala bwama Kan'ana
(Markus 7:24-30)

²¹ Yesu nying ban mənə sə o a nzali mala amə Taya andə amə Sidon.

²² Bè bwama Kan'ana* mənana do a mənə yì bu ban ngga, yiu a baní nə bua ama, <<Mətalabangŋo, Muna mala Dauda†, sən məsəswatər mem! Boarnsarilem ngga nda aba tanni kèrkər a babù kukwar mənana kutia rəi ka.>>

²³ Yesu pələi wi kə cau dāng. Alaggana male yiu a baní sə à zəmbi wi ama, <<Sənbi bwama mənə ka bacau male bə o. Ace mənana camarə gya atə sən nə bua.>>

²⁴ Yesu pələia wia ama, <<Kə anzur mala amə Isərayila mana à bwarki ka nda à tūrām abania ka.>>

²⁵ Bwame yiu yì kù`ndəó a badəmbi, sə na ama, <<Mətalabangŋo, bwalàm kàm!>>

²⁶ Yesu pələi wi ama, <<Boaro bəà twal gírlina mala amuna bəà pè anvwa dāng.>>

²⁷ Bwame eare ama, <<E, Mətalabangŋo, nggearə anvwa ka à kə tarki abwangina gírlina mənana à kə kpaki a nzali a ban-li mala amətalea ka.>>

²⁸ Yesu pələa ne wi ama, <<Bwama, pabamuru mô ka nggea mægule na! Zəmba mô ka à onŋəni.>> Kara àkə baní rə muni malâ.

Yesu linə abwana á-ine
(Markus 8:1-10)

²⁹ Yesu nying ban mənə sə gya a kun Garang mala amə Galili. Kya eauwe a bum bə nkono do akàm.

³⁰ Bwabunda pas yiu a baní. À yiu nə abwana mana à su ka, ante, a gbakəre, amə'talasəubunna andə acilia pas, à yì nongsəia a badəmbi; sə twalia wia ban akwánó malea.

³¹ Bwapəndəa ndali lang à sən amə'talasəubunna aban nacau, abwan à su ka à lo tak, agbakəre lo à kə gya, sə ante kə sənban. Pələa à bwangsəki Bakuli mala amə Isərayila.

³² Yesu tunə alaggana male a baní sə nea wia ama, <<Ən nggə sən məsəswatər mala abwana mənə ka, acemənana à ndakani atəm nongŋo tărú a dyan, andəa nzala. Bəa kəa o anggo dāng, ace məsəpəndəa makkia a njar.>>

³³ Pələa alaggana male ne wi ama, <<Ake sə sən nə kum gírlina a bondo mənə ka, mənana sən nə linə abwana mənə pas ka?>>

³⁴ Yesu día ama, <<Agbatali bəredi shen a bu wun də?>>

À ear ama, <<À nda tongno-nong-bari andə amənji bəti.>>

³⁵ Pələa Yesu ne bwabundəa bəa do a nzali.

³⁶ Sə twal abəredi tongno nong-bari andə anji, lang pangŋəni Bakuli yàwá ka, pələa bwanggia sə pe alaggana male. Sə yia gbal ka, à gaki abwana.

³⁷ Bwabunda man kat ka lili dəmbəo, nying cili. Alaggana male ramgi cili mana ueo ka, à pwano arə azace tongno-nong-bari.

³⁸ Lakki mala abwana mana à lili ka, aburana á-ine na. Amaməna andə muna mana atəa ka à ballia dāng.

* 15:22 15:22 bwama Kan'ana: Amə Kan'ana ka amə Isərayila na dāng. † 15:22 15:22 Muna mala Dauda: <<Ko Məkà Dauda.>>

³⁹ Yesu pələa ne abwabundəa bəà o a la, sə kutio a waru o a bu-nzali Magadan.

16

Abwana alta gir'ləmdəa

a ban Yesu

(Markus 8:11-13; Luka 12:54-56)

¹ Amə Farisi andə amə Saduki yiu a ban Yesu à nè kārəki. À zəmbi wi ama bə ləmdəia wia bekə gir'ndali mana nè ləmdə ama yì ka, pur nəban Bakuli.*

² Yesu pələia wia ama:

Nə pwarikpəra ka bə wu sən kùli bang ngga wu kə na ama, <<Ban no nè boaro.>>

³ Sə nə budəmbəri bə wu sən kùli bangna sə ban pəndə ka, wu na ama, <<Mbulo no nè nya yalung.>> Wu kə gandə bang bá pa mala bumkuli, sə agir mana à kə ləmdə pa mala nza man ngga wu bwaltea dāng.

⁴ Nza mala amə bealbikea andə amə dʷanyì banggi Bakuli na à alkiyita gir mana à nè sən ngga. Sə à pà nè ləmdəia bekə gir'ləmdəa dāng, shekə mala Yunana.†

Yesu pələa nyia o.

Yist mala amə Farisi

andə amə Saduki

(Markus 8:14-21)

⁵ Lang alaggana mala Yesu eauwe a bə nkaring nggeamùr ka, à səni ka baləia lorəo à twal bəredi a buia dāng.

⁶ Yesu nea wia ama, <<Wu par kir wun, wu yál bamur rə wun arə yist mala amə Farisi andə amə Saduki.>>‡

⁷ Pələa alaggana male kùtí a nacau arəarəia ama, <<Bang anggo acemənanana səm yiu nə bəredi raka.>>

⁸ Yesu yì sələia wia nə cau mənə à nakiyi ka sə día ama, <<Palang sə wu kə nacau arəarə wun amur dʷanyì bəredi? Gūliarəu ma'wun kyau fat!

⁹ Wun ado ka wu kə gandə bwalta cau mbo? Balə wun lorəna ce abəredi tongno mənana ən linə abwana á-tongno nəi ka? Azace shen sə wu lumsəia nə abwangine?§

¹⁰ Sə lang arə abəredi tongno-nong-bəri mənana ən linə abwana á-ine nəi ka? Azace shen sə wu lumsəia nə abwangine mənana a ueo ka?*

¹¹ Palang sə wu gandə sələ ama ən pa arə nacau amur bəredi raka? Mə nda arə na ama wu par kir wun ce wu earnə yist mala amə Farisi andə amə Saduki dāng.>>

¹² Nda sə cē kpania wia ama pa arə nunkiria amur yist mana à tsəkiyi arə bəredi ka dāng. Nda arə nacau amur kanigir nyir mala amə Farisi andə amə Saduki.

Bitərus bang ama

Yesu nda Kərəsti

(Markus 8:27-30; Luka 9:18-21)

¹³ Lang Yesu yina a nzali Kaisariya Filipi ka, dí alaggana male ama, <<Yana de abwana kə na ama nda mim Muna mala Bwa?>>

¹⁴ Sə à pa eare ama, <<Abea abwana kə na ama a nda Yohana Məbatisəma; abea ka à kə na ama, Iliya; sə abea gbal ka ama Irimiya ko mwashat abalə amə bangnəa mala Bakuli.>>†

¹⁵ Pələa Yesu día ma, <<Sə wun ngga, wu kə na ama mə nda yan?>>

¹⁶ Shiman Bitərus pa eare ama, <<A nda Kərəsti, Muna mala Bakuli məyiləmuì.>>‡

¹⁷ Yesu ne wi ama:

* **16:1 16:1** Balli gbal aba: Mat 12:38; Luk 11:16. † **16:4 16:4** Balli gbal aba: Mat 12:39; Luk 11:29. ‡ **16:6 16:6** Balli gbal aba: Luk 12:1. § **16:9 16:9** Balli gbal aba: Mat 14:17-21. * **16:10 16:10** Balli gbal aba: Mat 15:34-38. † **16:14 16:14** Balli gbal aba: Mat 14:1,2; Mar 6:14,15; Luk 9:7,8. ‡ **16:16 16:16** Balli gbal aba: Yoh 6:68,69.

Tsəkbu na muro, we Shiman muna mala Yunana, acemənana sùrèè mala òwapəndəa na ləmdəo məniana yì gír ka dāng. Tárrám mənana a kùli ka nda.

¹⁸ Sə we Bitərus ka a nda tali, sə amur tali məniana ka mə nə bək Ikəlisiya mem, sə rəcandəa mala Lú pa nə gandəi dāng.

¹⁹ Mə nə po akyî mala Domurəm mənana a kùli ka; gír mənana kat à kùrri a banza ka, anggo sə à nə kùrri a kùli, sə gír mənana kat a panzəi a banza ka, anggo sə à nə panzəi a kùli. §

²⁰ Pələa nunkir alaggana male ama bəa kəa ne kəbwa ama yì nda Kərəsti dāng.

Yesu bang cau amur lú male

(Markus 8:31–9:1; Luka 9:22-27)

²¹ Twal a pwari mənəo ka Yesu tita mənɔ̀gì alaggana male bá cau ama, <<Duməna púp mə nə ká a Urəshalima, mə nə ká nu tanni kərkər a bu əbwana-məgule, agbani pəris andə aməkani nggurcau. À nə wal-luem, səama a təruià nongɔ ka mə nə loapi bembe nə yiləmu.>>

²² Bitərus pələa tunəi zak sə pərki nə ce a kúni ama, <<Pà nə pək dāng, Mətalabangɔ. Kəgír pa nə kúmō anggo dāng!>>

²³ Yesu pələa arə Bitərus sə ne wi ama, <<Nyàrām anggo, Shetan! A kə earce tsəem mə annda, acemənana denyicau mo ka mala Bakuli na dāng, mala òwapəndəa na.>>

²⁴ Pələa Yesu banggi alaggana male ama:

Bwa mənana kat earce ama nə yiu atəm nə duk məkpatam ngga, duməna púp nə nying denyicau bəmúri, nə twal nggun-gangndəi male sə nə kpatam.*

²⁵ Bwa mana kat kə sənì nə amsə yiləmi ka nə nggá dʋanyibani, sə bwa mənana kə turta yiləmi acem ngga, nə nggá kumi.†

²⁶ Bə bwa kum koya gír a banza man kat, sə dʋanyì yiləmu mənana málá male pa kàm raka, ləmdə ama pa nə kəgír dāng. Sə bə dʋanyini yiləmu mənana málá male pa kàm raka, pa nə kəgír mənana nə pa sə nə kumi dəm ngga dāng.

²⁷ Acemənana Muna mala Bwa ka nə nggá yiu aba gulo mala Tárrí, andə aməturonjar male atè, sə nə yia pè koyan ngga tangnakusəi, ace gír mənana pək ka.‡

²⁸ Ən nggə na wun aba məsəcau ama, abea bʋana na kani aban came mənana à pa nə wù dāng shebə à səna yiu mala Muna mala Bwa a Domurəm male ka.

17

Yesu ləmdə boarbwa male

(Markus 9:2-13; Luka 9:28-36)

¹ Anzəm nongɔ tongno-nong-mwashat ka Yesu twal Bitərus, Jemis andə Yohana mə'eam Jemis, sə à o amur bə nkono mə'dāhre. À nda kano nəmurəia ka,

² kara rə Yesu twalo nggadì a bəməsəia. Bəməsəi ta kəla pwari, agir-nggūrəi pələ aməpwasəe pwapwat.

³ Kara Musa andə Iliya puro à came, à kə nacau nə Yesu.

⁴ Pələa Bitərus ne Yesu ama, <<Mətalabangɔ, ndanə boaro mənana səm nda kani ka. Bə a nə ear ka, mə nə gilə agumli tərú; mwashat aceo, mwashat ace Musa sə mwashat ace Iliya.>>

§ 16:19 16:19 Balli gbal aba: Mat 18:18; Yoh 20:23. * 16:24 16:24 Balli gbal aba: Mat 10:38; Luk 14:27. † 16:25 16:25 Balli gbal aba: Mat 10:39; Luk 17:33; Yoh 12:25. ‡ 16:27 16:27 Balli gbal aba: Mat 25:31; Ang 62:12; Rom 2:6.

⁵ Ndarə nacau più ka, kara pər̀bang məpwasəe pwapwat yi gir múrià, sə giu pur aba pər̀bang na ama, <<Mənia ka nda Munem mənana ən earkiye ace raka; mənana ban kə boaram arəi pepè ka. Wu ok cau male!>>*

⁶ Lang alaggana male ok mənía yì giu ka, ən'ò pakkia wia kər̀kər, pələa à kpa à kùmsə baməsəia a nzali.

⁷ Sə Yesu yiu yi tsək bui a rəia, sə nea wia ama, <<Wu lo, bangciu bə kəa pakka wun dāng.>>

⁸ A nə loasə məsəia ka, Yesu na kara à səni nəmurià ka.

⁹ Lang à ndaban sùlèi mur nkono ka, Yesu kwarkiria ama, <<Wu kəa ne kəbwa ce gir mənana wu sən ngga dāng she bəà loasəna Muna mala Bwa a bembé ka.>>

¹⁰ Alaggana male pələa à dī ama, <<Sə bə nda anggo ka, palang sə aməkani nggurcau kə na ama she bə Iliya angnəna damba yina ka sə Kərəsti nə yiu?>>†

¹¹ Pələa Yesu eare ama, <<Məsəcau na à bang ngga, Iliya nə ak tadamba nə yiu, nə yia giləki agir kat.

¹² Sə ən nggə na wun ama Iliya ka yina, sə à sələ ama yì na dāng, sə à pāngnənì wi gir mənana bumia earkiye ka. Anggo gbal sə Muna mala Bwa nə nu tanni a buia.>>‡

¹³ Nda sə alaggana male yì sələ ama ndarə bang cau amur Yohana Məbatisəma ka.

Yesu pusə kukwar arə bə muna
(Markus 9:14-29; Luka 9:37-43a)

¹⁴ Lang à sùlənì mur nkono à yina a ban bəwabundəa a nzali ka, bəbwa yi kù`ndəó a badəm Yesu

¹⁵ sə na ama, <<Mətalabangnə, ən nggə zəmbô, sən məsəswatər mala laggalem. Ndanə kwánó wukiaban mənana kə pe wi tanni kər̀kər ka. Kusə pas bə loapi wi ka, kə kpa aba bəsa ko mur.

¹⁶ Ən yinəi aban alaggana mō, sə à gandə twalban kwanè dāng.>>

¹⁷ Yesu pələa na ama, <<Wun abwana mala nza mala kùdiki andə amə'dwanyi pabamuru aban Bakuli! Nə ngga ká a ya pwari sə mə nə do atà wun sə wun nə kàni pək bə kəgìr? Nə ngga ká a ya pwari sə mə nggə twal gandərou nə dwanyi earnə cau ma'wun arəam? Wu yinə munə abanam.>>

¹⁸ Yesu pələa sà arə kukwar mənana arə muna ka. Pələa kukwar puri rəi. Akə banì rə munə mla.

¹⁹ Nənzəmō ka alaggana mala Yesu yiu a banì nəmurià sə à dī ama, <<Mana tsəa sə səm gandə pusə kukwarni dāng?>>

²⁰ Yesu nea wia ama:

Nda acemənana pabamuru ma'wun ngga gatti. Səama ən nggə na wun məsəcau, bəà bang ama wu earnə Bakuli bəti kəla kyauwe mala məsə musta ka, wun nə gandə ne mənía yì nkono ka ama, <<Turì ban mənía, o kano>> sə yì ka, nə turó. Bə kəgìr pà kàm nə gandə wun dāng.

²¹ [Səama ulang mənía yì kukwar ka, kə ear puro dāng she nə hiwi andə gilmur.]§

Yesu nacau dəm amur Lú male
(Markus 9:30-32; Luka 9:43b-45)

²² Lang alaggana male yì raməna kat a Galili ka, Yesu nea wia ama, <<Bə bwa ndo nə nggá mak Muna mala Bwa a ban abwana,

²³ sə à nə nggá wal-luí. A tàruia nongnə ka nə lo nəyiləmu.>> Kara ban biki alaggana male kər̀kər.

* 17:5 17:5 Balli gbal aba: 2Bit 1:17,18; Tite 22:2; Isha 42:1; Mat 3:17; 12:18; Mar 1:11; Luk 3:22; Nggur 18:15.

† 17:10 17:10 Balli gbal aba: Mal 4:5. ‡ 17:12 17:12 Balli gbal aba: Mat 11:14. § 17:21 17:21 Balli gbal aba: Mat 21:21; Mar 11:23; 1Kor 13:2.

Yesu mbwe boalo cemi

²⁴ Lang Yesu andə alaggana male bwaləna Kapanahum ngga, amə'cemi bá Ndàməgule mala Bakuli yiu aban Bitərus sə à dī ama, <<Mətala-bala ma'wun ngga kə mbwe boalo cemi mala Ndàməgule re?>>*

²⁵ Bitərus earia wia ama, <<E, kə mbwe.>>

Pələa kutio a bala nə nggá ne Yesu cè. Malaká loasə kúni dāng Yesu ak damba dī ama, <<Sə we Shiman ngga, lang sə a səni? A bu a yana sə amurəm banza akiyi boalo-cemi? A bu amətala là lè, ko a bu abəri?>>

²⁶ Bitərus eari wi ama, <<A bu abəri.>>

Pələa Yesu ne wi ama, <<Ləmdə ama amətala là ka, à pa aba mbwe dāng.

²⁷ Sə ace mənana bə səm ngga lulbumia raka, kyane a kun nggeamùr kya túr nli. Nji mənana awu nə tita bwale ka, mən kúni, a nə kum boalo kam. Twali kya mbwena boalo-cemi ma'səm nài, mem andə mô.>>

18*Yana nda bwaməgule kat?*

(Markus 9:33-37; Luka 9:46-48)

¹ A nzəm mənə bəti ka alaggana mala Yesu yiu a baní sə à dī ama, <<Yana gulo kútiban kat a Domurəm mala kùli?>>*

² Yesu pələa tunə bə muna məkyauwe sə tamsəi abaləia.

³ Sə na ama:

Məsəcau, ən nggə bangga wun, bə wu nggadya wu do kəla amuna məkèke raka, pà wu nə kutio a Domurəm mala kùli dāng.†

⁴ Sə bwa mənana kat nwangəsə bamúri kəla muna məkyauwe man ngga nda bwaməgule kat a Domurəm mala kùli.

⁵ Koya bwa sə ak muna məkyauwe kəla mənəia acem ngga, Mə nda akiyam ngga.

Tamban arə caubikea

(Markus 9:42-48; Luka 7:1-2)

⁶ Bə kəbwa tsək mwashat atə amuna məkèke mənəia mənana à earnə mim sə pak caubikea ka, kəpəna bəà đurri bwe taligo a meali sə bəa túrí aba nggeamùr məlime.

⁷ Caukwanban na nə banza ace agir mənana à kə tsək abwana bəà pak caubikea ka! Agir tamban ngga à nə yiu púp. Səama caukwanban na nə bwa mənana à kə pur nəbani ka!

⁸ Bə buo ko kusəo kə tsəo a kə pak caubikea ka, kasəi túrí. Kəpəna wu kutio a yiləmu nə bu-kasəa ko kusəu-kasəa amur mənana wu dum nə abuo bari ko akusəo bari sə bəà túrō aba bəsa mənana pà nə limgi raka.

⁹ Bə məsəo kə tsəo a kə pak caubikea ka, ui túrí. Kəpəna wu kutio a yiləmu nə məsəu mwashat amur mənana wu dum nə aməsəo bari sə bəà túrō a lú-bəsa ka.‡

Kanicau arə nzur mənana bwàr ka

(Luka 15:3-7)

¹⁰ Wu tsəkir wun, wu kəa bürəce mwashat atə amuna məkèke mənəia ka dāng. Ən nggə na wun məsəcau aməturəjar malea a koya pwari ka, à nda abadəm Tárrám mənana a kùli ka.

¹¹ [Muna mala Bwa yiu ace amsə abwana mənana à bwarki tanjar ka.]§

¹² Lang sə wu səni, bə bwa nanə anzur gbəman sə mwashat bwarki ta bi ka, pà nə nying amənəia lumi-tongno-nong-ine bwamdə tongno-nong-ine ka amur nkono sə nə oa alta mənana bwàr ka re?

* **17:24 17:24** Balli gbal aba: Pur 30:13-15; 38:26. * **18:1 18:1** Balli gbal aba: Luk 22:24. † **18:3 18:3** Balli gbal aba: Mar 10:15; Luk 18:17. ‡ **18:9 18:9** Balli gbal aba: Mat 5:29,30. § **18:11 18:11** Balli gbal aba: Luk 19:10.

¹³ Sə bə yi kuməni ka, ən nggə na wun mäsəcau ban nə boari wi ace nzur mənina mwashat ka nə kùtì mənana ndanəi ace acili aməno à bwarki raka.

¹⁴ Anggo gbal sə Tár wun mənana a kùli ka eare ama bə mwashat atà aməkèke mənina ka bə bwàr raka.

Mə'eambəu mənana pakko caubikea
(Luka 17:3)

¹⁵ Bə mə'eambo pakko caubikea ka, kya bani nəmuro ləmdəi wi caubikea male, a nre wun bari. Bə oako ka, a nyesəna mə'eambo a tanjar.*

¹⁶ Sə bə pà nə oako raka, tunə atò bwa mwashat ko bari a baní. Acemənana mäsəcau ka à kə oe a kun abwana bari ko tərú.

¹⁷ Bə ginə ok ka, kyan nəi a ban Ikəlisiya. Sə bə ginə okí Ikəlisiya ka, nyesəi kəla mə dwanyì sùrə Bakuli ko mə'caubikea.

¹⁸ Ən nggə na wun mäsəcau gír mənana kat wu kùrrì a banza ka, à nə kùrrì a kùli, sə gír mənana kat wu panzəi a banza ka, à nə panzəi a kùli.†

¹⁹ Sə ən nggə na wun mäsəcau ama, bə abwana bari atà wun akani a banza à nə eare amur koya gír mənana wu nə zəm ngga, Tərrám mənana a kùli ka nə pakka wuni.

²⁰ Bə aya ban sə abwana bari ko tərú dapi aba lulləam ngga, Mə nda abaləia.

Kànigír arə guro məginə twalbani

²¹ Pələa Bitərus yiu a ban Yesu sə dí ama, <<Mətalabangno, kusə shen sə bə mə'eambam camarə pakkam caubikea ka bə ən twali wi bani? Kusə tongno-nong-bari na le?>>

²² Yesu eari wi ama:

Awo, kusə tongno-nong-bari na dang, lumi tongno-nong-bari kusə tongno-nong-bari na!‡

²³ Ace cau mənina ka à nə kàni Domurəm mala kùli arə bə murəm mənana earce nə bəlki kusə agəna male mənana a bu amə'túró-bala male ka.

²⁴ Lang tinata bəlki kusə agəne ka à kya yiu nə bə bwabura a badəmbi, mənana li tangna boalo kərker.

²⁵ Sə ace mənana bwabure gandə mbwe raka, bwaməgule male tsəa bəa me, yì andə māmí andə amuni andə agirkuma male kat, bəà mbwe tangnə nəi.

²⁶ Mə'túró-bala man pələa bun amur ankūnəi a badəmbi sə zəmba ama, <<Bwaməgule, pakkam munyi, mə nə mbweko boalo mo kat.>>

²⁷ Murəm yi sən mäsəswatər mala mə'túró-bala man nda sə twaliban tangne sə nyi bə o.

²⁸ Lang mə'túró-bala man purna a nza ka, yi kum bi mə'túró-bala mənana kə kpate tangna boalo bəti ka. Pələa kpe a mäsə'meali kàngkàng ne wi ama, <<Mbwem gír mənana ən nggə kpato ka.>>

²⁹ Bi mə'túró-bala bun amur ankūnəi sə zəmbi wi ama, <<Pakkam munyi, mə nə mbweo.>>

³⁰ Bwabure binəe. O kya tsəa a oasə bi a ndəkurban ama she bə mbwena tangna mənana kə kpate ka.

³¹ Abi amə'túró sən gír man ngga bumia kídíkì, pələa à kya banggi bwaməgule malea ce kat.

³² Bwaməgule tunəi ne wi ama, <<We məbealbikea, ən twalo ban tangna mo acemənana a zəmbam ngga.

³³ Boaro wu sən mäsəswatər mala bio mə'túró kəla mənana ən sən mo ka re?>>

* 18:15 18:15 Balli gbal aba: Luk 17:3. † 18:18 18:18 Balli gbal aba: Mat 16:19; Yoh 20:23. ‡ 18:22 18:22 Balli gbal aba: Luk 17:3,4; Tite 4:24.

³⁴ Bum b̄waməgule lul kàrkàr, pələa tasə te a ndàkurban bəa pe tanni, she b̄ mbwena tangna mənana amurí kat ka.

³⁵ Anggo gbal sə Tárrám mənana a kùli ka n̄ pang n̄ ko yana ka abalə wun, yi mənana b̄ wu twali amə'eam wun ban acaubikea malea n̄ babum wun mwashat raka.

19

Kànigir amur gau dobala

(Markus 10:1-12)

¹ Lang Yesu maləna banggi acau mən̄ia ka, nying bu-nzali Galili sə o a bui mala amə Yahudi a nkaring Nggeasala Jodan.

² Bwabunda pas o atè, sə amə rəkwana mana abaləia ka twalia wia ban akwánó malea akanó.

³ Abea amə Farisi yiu aban Yesu, à yiu tambe. À yì dī ama, <<Nggearəi ka, Nggurcau eari b̄wa b̄ pər māmí ace ko man ngga le?>>

⁴ Sə pələia wia ama, <<Wu balli mbo aba Maləmce ama, <A tite ka Məpusə-banza pak b̄wabura andə b̄wama,>*

⁵ sə bang ama, <Ace mən̄ia ka b̄wabura n̄ nying tárrí andə ngge sə n̄ lanzə arə māmí. Yì andə māmí ka à duməna b̄wa mwashat?>†

⁶ Ləmdə ama yia ka à pa bari d̄əm d̄ang, à nda mwashat. Ace mani ka abwana mana Bakuli kpapinia ka kəbwa b̄ kəa gauwia d̄ang.>>

⁷ Pələa à dī ama, <<B̄ nda anggo ka, mana tsəa sə Musa bang ama b̄wabura n̄ gandə pe māmí takada gau dobala sə n̄ pəri b̄ o?>>‡

⁸ Yesu pələia wia ama, <<Musa eare b̄ wu pər amālā wun ace bamúr-candəa ma'wun. Sə a share banza ka, gĩrñi pa anggo d̄ang.

⁹ Sə ən nggə na wun ama, ko yana mənana pər māmí sə pa ace nongnəban a nza n̄ dobala raka, sə kya al b̄ b̄wama ka, nda arə pak caubikea mala nongnəban a nza n̄ dobala§.>>*

¹⁰ Alaggana male pələa à ne wi ama, <<B̄ ce na anggo a nre b̄wabura andə b̄wama ka, kəpəna b̄ b̄wa b̄ kəa al-b̄wama d̄ang.>>

¹¹ Pələa Yesu nyesəia wia ama, <<Koyan sə n̄ ak mən̄ia yì kanigir ka d̄ang, she abwana mənana Bakuli pa ce n̄ acea ka.

¹² Abea b̄wana ka à pà n̄ gandə al b̄wama d̄ang acemənana à bəlia ka abaran na; abea ka abwana n̄ tsəia sə à pələ abaran, sə abea ka à twalī bamuria à n̄ do anggo ace pàkkiagir mala Domurəm mala Bakuli nəmūrəi. B̄wa mənana n̄ gandə ak mən̄ia yì kanigir ka b̄ é.>>

Yesu tsəkb̄u amur amuna

(Markus 10:13-16; Luka 18:15-17)

¹³ Abea b̄wana yiu n̄ amuna a ban Yesu ace mənana b̄ tsəkb̄u amúrià sə b̄ pakkia wia hiwi ka. Pələa alaggana mala Yesu lo, à sà arə abwana mən̄o à yiu n̄ amuna ka.

¹⁴ Sə Yesu na ama, <<Wu nying amuna aməkəke b̄a yiu abanam, wu kəa pərkaia d̄ang, acemənana Domurəm mala kùli ka nda ace abwana kəla amuna mən̄ia ka.>>

¹⁵ Lang Yesu tsəngn̄ənà bu amur amuna ka, pələa upi banì.

Lagga məkume dī Yesu

(Markus 10:17-31; Luka 18:18-30)

* **19:4 19:4** Balli gbal aba: Tite 1:27; 5:1,2. † **19:5 19:5** Balli gbal aba: Tite 2:24. ‡ **19:7 19:7** Balli gbal aba: Nggur 24:1-4; Mat 5:31. § **19:9 19:9** nongnəban a nza n̄ dobala: ko <<ɖwanyi do n̄ məsəcau arə dobala.>> * **19:9 19:9** Balli gbal aba: Mat 5:32; 1Kor 7:10,11.

¹⁶ Bè bwa yiu a ban Yesu sə dī ama, <<Maləm, ya gīr məboarne na mə nə pa sə mə kum yiləmu mənana málá male pà kàm raka?>>

¹⁷ Yesu nyesəi wi ama, <<Ace mana sə a kə diem amur gīr mənana məboarne na ka. Kə Bakuli nəmurəi nda məboarne. Sə bəa earce a nə kum yiləmu mənana málá male pà kàm raka, duməna púp a nə kpata anzongcau male.>>

¹⁸ Bwabure dī ama, <<Amə ye na?>>

Yesu eari wi ama, <<Kəa wal-lú dāng, bwal rəo arə amaməna, kəa iun'í dāng, kəa na nyir amur abwana dāng,†

¹⁹ pe tárró andə nggo gulo, sə earce bio məkunbala kəla bamúrò.>>‡

²⁰ Lagga mənə ne wi ama, <<Ən kpāna ta anzongcau mənā kat. Mana ueo dəm?>>

²¹ Yesu nyesəi wi ama, <<Bə a nə lumsə nə cauboarna ka, o kya makki agirkuma mò, boale ka pè amə'tər, awu nə kum gəna a kùli. Sə wu yiu wu yi kpatam.>>

²² Lang lagga ok cau mənā ka, nyare o nə bumkidíkea, acemənana yì ka, məkume na kərker.

²³ Pələa Yesu ne alaggana male ama, <<Ən nggə na wun məsəcau, ndanə kwano bə məkume bə pa bamúri bə kutio a Domurəm mala kùli.

²⁴ Ən nggə bangga wun dəm, pa bamuru mala məkume abata yálmúrú mala Bakuli ka, kwano kúti kutio mala kalakadambi a tūli nlerəman.>>

²⁵ Lang alaggana male ok mənā yì cau ka, à ndali kərker sə à dī ama, <<Bə nda anggo ka, yana bwe na nə àwá?>>

²⁶ Yesu sənā kyap-kyap sə na ama, <<Aban bwapəndəa ka mənā ka pà nə pak dāng, sə a ban Bakuli ka koya gīr ka nə gandə pa.>>

²⁷ Pələa Bitərus nyesəi wi ama, <<Səm nyìngnənə agir kat səm nda ban kpato, mana ado səm nə kùmô?>>

²⁸ Yesu nea wia ama:

Ən nggə na wun məsəcau, a pwari mana bəsa banza nə yiu ka, Muna mala Bwa nə do a bunə-murəm məboarbwe male. Sə wun mənana wu kə kpatam ngga, wu nə do amur abunə-murəm lum-nong-bari gbal. Wu nə pakki atəu mala amə Isərayila lum-nong-bari bashi.§

²⁹ Sə bwa mənana kat nying bala ko amə'eambu andə amə'nggaula, ko tárrú, ko nggeau, ko amuna, ko anzali, ace lulləam ngga, nə kumia kusə gbəman. Sə nə kum yiləmu mənana málá male pà kàm raka.

³⁰ Səama abwana pas mana abwana kə twalia tyang-tyang ngga, à nə nggá pələ amana à bürəcea ka, sə abwana pas mana à kə bürəcea ka à nə nggá duk abwana mana à nə twalia tyang-tyang ngga.*

20

Kanicau arə amətúró baban

¹ Yesu lidəmba nə kanigir male ama:

À nə kànì Domurəm mala kùli arə bə mətala baban mənana pur nə dəmbari dídyal ace alta amətúró bəa kya pakki wi túró a baban male ka.

² Yì ka, eare nə pea wia dinari mwashat ace túró pwari mwashat. Pələa tasəia a baban male.

³ A bu-pwari tongno-nong-ine nə dəmbari ka, yi kum abea abwana aban came bə a kún limo.

† 19:18 19:18 Balli gbal aba: Pur 20:13-16; Nggur 5:20. ‡ 19:19 19:19 Balli gbal aba: Pur 20:12; Nggur 5:16; Pəris 19:18. § 19:28 19:28 Balli gbal aba: Mat 25:31; Luk 22:30. * 19:30 19:30 Balli gbal aba: Mat 20:16; Luk 13:30.

⁴ Pələa nea wia ama, <<Wun gbal ka wu kya túró a baban mem, mə nə mbwe wun gír mənana kat nda boaro bəə pa wun ngga.>>

⁵ Pələa à bwal njar à wario.

Nyare pur dəm nə pwarizəkya andə wulio mala pwari kya pwan abea amə'túró.

⁶ A bu-pwari tongno mala pwarikpəra ka, nyare puro kya kum abea abwana dəm aban came à kə pak kəgír dāng. Sə día ama, <<Mana tsəa sə pwari kpa wun kani aban came bə wu kə pak kəgír dāng?>>

⁷ À eari wi ama, <<Kə bwa pà səm túró mənana səm nə pak ka dāng.>>

Pələa nea wia ama, <<Wu kyan gbal a túró a baban mem.>>

⁸ Lang pwari kpana ka, mətala baban ne bwa mənana tsəi bə kə sənbi wi baban ngga ama, <<Tunə amə'túró, mbwea tangnakusəia. Tite amur amə'nzémò sə wu kya mur amədəmba.>>*

⁹ Abwana mana à twalia a bu-pwari tongno mala pwarikpəra ka, ko yana ka à mbwe dinari mwashat.

¹⁰ Amana à twalia nə dəmbari ka à yiu nə tsəkbaləu ama malea nə kúti mala abwana mənə ka. Sə kə boalo mə'mwashati na à pea wia ka.

¹¹ Lang à anghəna boalo ka, à tita nggwani arə mətala baban.

¹² À bang ama, <<Abwana mənana à twalia túró nənzémò ka, à pak túró bu-pwari mwashat, kə ndo ka, sə à mbwe səm, səm karə sənəia, səm mənana pwari wal səm málá amur səm aban túró ka.>>

¹³ Pələa eari bəbwa mwashat ateà ama, <<Biam, ən lio dāng. A ear amur dinari mwashat re?

¹⁴ Twal gír mənana à mbweo ka o. Nə eare mem sə ən mbweo kəla mana ən mbwe ka amə'nzémò ka.

¹⁵ Pa mə nə gandə pak gír mana ən earce ka nə boalo mem re? A kə pak mbali ace boaro mem le?>>

¹⁶ Anggo sə amə'nzémò à nə pələ amədəmba, sə amədəmba nə pələ amə'nzémò.†

Yesu bang cau dəm amur lú male

(Markus 10:32-34; Luka 18:31-34)

¹⁷ Lang Yesu nda aban o a Urəshalima ka, tunə alaggana male lum-nong-bari a giriban, sə nea wia ama:

¹⁸ Səm ndo səm nggə eauwe aban ká a Urəshalima ka, sə Muna mala Bwa ka à nə nggá me a ban agbani pəris andə aməkani Nggurcau. À nə pakki wi bashi mənana nə ká nəi a lú ka.

¹⁹ À nə tasəi a bu abwana mənana amə Yahudi na raka‡mənana à nə bəsəki, à nə koè, sə à nə gbàllì a nggun-gangndəi ka. A təruià nongno ka nə lo nə yiləmu!

Zəmba mala nggea ka

Yohana andə Jemis

(Markus 10:35-45)

²⁰ Nggea ka muna mala Zabadi yiu a ban Yesu nə amuni Yohana andə Jemis, sə yi kù'ndəò a nzali sə zəm bwamuru.

²¹ Yesu dí ama, <<Mana a earkiye?>>

Pələa na ama, <<Mə nda aban zəmba ama alaggalem mənəia bari ka, wu tsək mwashat bə do a buo məlì, sə bə mənəia ka a buo mə'nggare a Domurəm mò.>>

²² Yesu nyesəia wia ama, <<Wu sùrə gír mənana wu zəmgì ka dāng. Wu nə gandə nu tanni mənana ado mə nə nu ka le?>>

* **20:8 20:8** Balli gbal aba: Pəris 19:13; Nggur 24:15. † **20:16 20:16** Balli gbal aba: Mat 19:30; Mar 10:31; Luk 13:30.

‡ **20:19 20:19** abwana mənana amə Yahudi na raka: A mənəia ka à nda ka amə Roma mana a bàkú mənə ka amə Isərayila na abata nggwamnati malea ka.

À ear ama, <<E, sëm nè gandæi.>>

²³ Yesu nea wia ama, <<Bafo, wu nè gandæ nu tanni mænana mæ nè nu ka, sëama pa ban-do a buam-mæli ko mæ'nggare ka pà aba ræcandæa mem dang. Amønïa yì aban ngga, à nda ace abwana mænana Tárrám gilækia wia ka.>>

²⁴ Lang acili alaggana mala Yesu mænïa lum ok ce ka, bumia lúllô aræ amø'eambu mænïa bari ka.

²⁵ Yesu pølæa tunæia abanaræia sæ na ama, <<Wu sælæa ama amuræma mala mænïa yì banza ka à kæ læmdæ gulo amur abwana malea, sæ abwana-mægule malea kæ læmdæia wia ræcandæa.

²⁶ Sæ ma'wun ngga, anggo sæ nè pak dang. Bè ya bwa na earce nè duk bwaamægule atà wun ngga, dumænïa púp nè nyesæ bamúrì nda muna-bala a ban wun. §

²⁷ Sæ bwa mænana earce nè duk muræm ngga, dumænïa púp nè duk guro ma'wun.

²⁸ Nda kælïa Muna mala Bwa, mænana yiu ace dumsæ abwana aguro raka. Yiu ace duk guro sæ nè pa yilæmi ace amsæ* abwana pas.>>

Ante bari kum sänban

(Markus 10:46-52; Luka 18:35-43)

²⁹ Lang Yesu andæ alaggana male na ræ purrì bá là Jeriko ka, abwana pas kana atæa.

³⁰ Ante bari na ban do a giræi njargula. Lang à ok ama Yesu na kæ kútí ka, à loasæ già ama, <<Mætälabangño, Muna mala Dauda,† sæn mæsæswatær ma'säm!>>

³¹ Bwabunda sæ aræia ama bæa duk kunia piü. Sæ à binæe, à loasæ già bång-bång ama, <<Mætälabangño, Muna mala Dauda, sæn mæsæswatær ma'säm!>>

³² Yesu pølæa came sæ díïa ama, <<Mana wu earkiyice bæn pakka wun?>>

³³ À banggi wi ama, <<Bwaamægule, sëm nggæ earce bæ mæsæ sëm sänban.>>

³⁴ Yesu sæn mæsæswatær malea sæ tsæk bui a mæsæia. Kara mæsæia mænna àkè banì, pølæa a o atè.

21

Yesu kutio a Uræshalima

(Markus 11:1-11; Luka 19:28-38; Yohana 12:12-19)

¹ Lang Yesu andæ alaggana male gbàshinà Uræshalima ka à yì kara a muna-là mænana à tunæi ama Betafaji, mana amur Nkono mala anggun Olif ka. Yesu túr alaggana male bari.

² Banggia wia ama, <<Wu kyane a muna-là mana a bædæm wun ngga. Wun nè kútí ani ka, wun nè nggá kum mædambæriso à kurni nè muni atè. Wu panzæi wu yinæàm næi.

³ Bæ kæbwa na wun kæ cau ka, wu ne wi ama, Mætälabangño kæ earcea. Nè ðekia wunia tù.>>

⁴ Mænïa ka pa anggo ace mænana bæa lümsæ bangnæa mala Zakariya mænana ama:

⁵ <<Wu ne amø Uræshalima ama,
Wu sæni, muræm ma'wun
ndya kæ yiu a ban wun ngga!

Yì ka, mæ'nwangsa-muru na,
kæ yiu a nzæm dambæritso.

A nzæm muna-dambæritso
sæ kæ gya.>>*

⁶ Pølæa alaggana man wario à kya pak gir mænana Yesu túriá ace ka.

⁷ À kya yiu nè dambæritso andæ muni. À makkia anggubya malea a nzæmia, pølæa Yesu eauwe do.

§ 20:26 20:26 Balli gbal aba: Mat 23:11; Mar 9:35; Luk 22:26. * 20:28 20:28 amsæ: Ko <<akmúr>> † 20:30 20:30 Muna mala Dauda: Ko <<Mækà Dauda.>> * 21:5 21:5 Balli gbal aba: Mat 23:11; Mar 9:35; Luk 22:26.

⁸ Bwabunda kàrkàr sàréki anggubiyau malea a tanjargula, acilia man ngga à kasàki abu-nggun à nongsàkia a tanjargula.

⁹ Abwabundèa mənana a bādəmbi andə amana a nẓəmi ka à loasə già ama, <<Wu b̄wangsə Mə̀kà Dauda!

Tsəkbu mala Bakuli
nda muri,

yì b̄wa mənana kə yiu
aba lullə Mə̀talabanḡɲo ka!

Bə̀a b̄wangsəki Bakuli
akanó a kùli!>>†

¹⁰ Lang Yesu kutina a Urəshalima ka, nggea-là kat lo came amur kusəi. Bwapəndəa diban ama, <<Yana b̄we nda man le?>>

¹¹ Abwabundèa ear ama, <<Mə̀nia ka Yesu na, Mə̀bangnəa mala Bakuli mənana pur a Nazarat, a bu-nzali Galili ka.>>

Yesu pər amə kúrkúró aba Ndàməgule

(Markus 11:15-19; Luka 19:45-48; Yohana 2:13-22)

¹² Lang Yesu kutio aba Ndàməgule mala Bakuli ka, pər amə'kúrkúró andə amə makkiagir, ramgita atebəl mala amə nggađi boalo, sukkia, andə abuno mala amə makki akutumurəm.

¹³ Nea wia ama, <<Maləmce mala Bakuli bang ama,

<< <Bala mem ngga

à nə tunəi ama

ndà ace pak hiwi,>‡

sə wu nyesəi duk mpu

mala amə'bəmbəriban!>>§

¹⁴ Ante andə agbakəre yiu a baní aba Ndàməgule mala Bakuli, yì twalia wia ban akwánó malea.

¹⁵ Lang agbani pəris andə aməkani Nggurcau sən agir-ndali mənana peă, andə amuna mana à kə pak banboarnado aba Ndàməgule mala Bakuli ama, <<Bwangsəkiban ngga duməna mala Muna mala Dauda>> ka, bumia lúllô.

¹⁶ Pələa à đì Yesu ama, <<A nə nggə ok cau mənana amuna mənía kə ne ka?>>

Earia wia ama, <<E, Mə̀ nda ən nggə oea ka, sə wun ngga wu balli mbo aba Maləmce mala Bakuli ama,

<< <À tsək b̄wangsəkiban

a kún amuna məkèke

andə abangna-muna?>* >>

¹⁷ Pələa nyia purì bá nggea-là o a Betani, a kàm sə kya nonḡɲo.

Yesu su nggun vwari

(Markus 11:12-14,20-24)

¹⁸ Nə dəmbari đíđyal Yesu nyàrí Betani, nda ban ká a Urəshalima ka, nzala wali.

¹⁹ Məsəi kpa arə nggun vwari a girəi njargula, pələa sana wari a tərí. Sə kya kum kə bəle dāng, mbui na nəmurəi. Pələa ne nggun ama, <<A pà nə bəl đəm dāng!>> Àkə banì kara nggunì ime.

²⁰ Alaggana nə yia səni ka gír nì pakkia wia gir'ndali gandəa à đìban ama, <<Lang sə nggun vwari man kaurə ime anggo?>>

²¹ Yesu nea wia ama, <<Bafo, ən nggə na wun, bə̀ wu ndanə pabamuru sə wu tuti aba denyicau raka, mənía yì gír à pakki nggun ngga nda mana nəmurəi wun nə gandə

† 21:9 21:9 Balli gbal aba: Ang 118:25,26. ‡ 21:13 21:13 Balli gbal aba: Isha 56:7. § 21:13 21:13 Balli gbal aba:

Ir 7:11. * 21:16 21:16 Balli gbal aba: Ang 8:2.

pe ka dāng. Bè wun nè ne mēnia yì nkono ama, <Lo, kya kpa aba nggeamùr> ka, anggo sè nè pa.†

22 Gír mēnana kat wu zēmba aba hiwi nè pabamuru ka, wun nè kumi.>>

*Amā Farisi dī Yesu amur
bangño male*

(Markus 11:27-33; Luka 20:1-8)

23 Yesu kutio aba Ndāmēgule mala Bakuli; lang nda ban kanigir ka agbani pēris andə abwana-mēgule mala amə Yahudi yiu a baní sè à dī ama, <<Nə yà bangño sè a kə pakki amēnia yì agir ka, sè yana po bangño mala pakki agir nì?>>

24 Yesu pələa earia wia ama, <<Mə nè dī wun cau gbal mwashat, bə wu panam eare ka sè mə nè bangga wun ko nè ya bangño sè ən nggə pakki amēnia yì agir ka.

25 Batisəma mala Yohana ka, pur nè kəshe? Pur nè ban Bakuli le ko pur nè ban bwapəndəa?>>

À kùtí a pələki ce arəarəia ama, <<Bə səm na ama, <Pur nè ban Bakuli> ka, nè bangga səm ama, <Sə palang sè wu ginə earnəi?>

26 Sə bə səm bang gbal ama, <Pur nè ban bwapəndəa> ka bangciu kə pakka səm arə abwana, acemənana bwapəndəa kat sələna ama Yohana ka məbangnəa mala Bakuli na.>>

27 Ace mani ka à ne wi ama, <<Səm sələ dāng.>>

Yesu pələa nea wia ama, <<Mim gbal ka pà mə nè na wun ko nè ya bangño sè ən nggə pakki amēnia yì agir ka dāng.

Kanicau arə amuna bari

28 <<Sə mana nda denyicau ma'wun amur mēnia yì cau mə nè bangga wun ngga? Bə bwa nakam nè amuna-burana bari. Wario a ban muna-dəmba sè ne wi ama, <Munem, kya baban kya paktúró kam yalung.>

29 <<Muna pələa ne tárrí ama, <Pa mə nè ká dāng.> Səa ma nənzmò ka balki babumi pələa wario.

30 <<Tár amuna pələa kutio a ban baria muni sè kya ne wi kəcau mə'mwashati. Yì ka, earí tárrí ama nè ká, sè wari dāng.

31 <<Abalə amuna mēnia bari ka yana pak gír mēnana tárrí earce ka?>>

Pələa à earí Yesu ama mədəmba na.

Yesu pələa nea wia ama:

Ən nggə bangga wun məsəcau, amə'aki aboalo-cemi andə amā-gung à nè akà wun dəmba kutio a Domurəm mala Bakuli.

32 Yohana Məbatisəma yiu yì kania wun tanjar məbafoe, sè wu earnəi dāng; sè amə'aki aboalo-cemi aba andə amā-gung earnəi. Kat andə mēnana wu sən mēnia ka, wu nggadi denyicau ma'wun wu earnəi dāng.‡

Kanicau arə amətúró mana

à tsəia sən baban ngga

(Markus 12:1-12; Luka 20:9-19)

33 Wu kwaki kir wun arə bə kanicau. Bə mə'rya tsək baban anap, kàrì nè nkāndan, təm tūli kamggi anap abaləi sè bak ban mə'dähre ace mə'yale. Nyinggi abea amə'rya a buia bəà kə sənbi wi, pələa o a bəri.§

34 Kunbəla mala anap yì karna ka, túr abea amuna-bala male bəà kya aki wi bəla anap a bu amə'yál baban.

35 Amə'rya yì bwal amuna-bala man. Mwashat ka à walki, bə ka à wali wú, sè bə man ngga à bukki nè atali.

† 21:21 21:21 Balli gbal aba: Mat 17:20; 1Kor 13:2. ‡ 21:32 21:32 Balli gbal aba: Luk 3:12; 7:29,30. § 21:33 21:33 Balli gbal aba: Isha 5:1,2.

³⁶ Mətala-baban nyare tasə abea amuna-bala mana à làkkì à kúti amədəm̄ba ka. Kəgìr məm̄washati na amə'rya man yi pakkia wia ka.

³⁷ A masələate ka, pələa túr muni a bania. A nê male ka à nê pè muni gulo.

³⁸ Lang amə'rya man nə yia sən muni ka, à nea rəia ama, <<Məlibala nya kə yiu ka. Səm nə yia wal-luí ace mənana bə baban duk ma'səm!>>

³⁹ Pələa à yì bwali à túrí a nzəm nkāndan baban sə à wali wú.

⁴⁰ Sə bə mətala baban yiu ado ka, mana gir nì na nə yia pangnə amə'rya mən̄ia ka?

⁴¹ Agbani pəris andə abwana-məgule earí wi ama, <<Nə yia wal-lú amə'rya amə'bealbikea man, sə nə ak baban nə pea amə'rya mənana à nə pè wi bəlanggun baban bə kunbəle karna ka.>>

⁴² Yesu pələa nea wia ama, <<Wu bal cau mana Maləmce mala Bakuli bang ngga re? Mənana ama,

<< <Tali mana aməba ginəi ka, nda yi pələ məboarne kat-kat ka.

Mən̄ia ka pé mala Bakuli na;

Gìr ndali na a ban səm.>*

⁴³ <<Sə ən nggə na wun ama Domurəm mala Bakuli ka, à nə é arə wun à nə pè abwana mənana à nə pak gír mana Bakuli earkiyice ka.

⁴⁴ Bwa man kat kpa amur tali man ngga nə bungio. Sə bwa mana tali man kpa amurí ka nə betəki.>>

⁴⁵ Lang agbani pəris andə amə Farisi yi ok akanicau mala Yesu, sə à yì sələ ama nda arə bangcau amúrià ka,

⁴⁶ à alte ama à nə bwali, sə bangciu pakkia wia arə abwana, acemənana bwapəndəa pas earəna ama Yesu ka məbangnəa na.

22

*Kanicau arə Pakkidire Isə bwama
(Luka 14:15-24)*

¹ Yesu ne abwana cau dəm nə akanicau ama:

² Domurəm mala Bakuli ka à nə kàni arə pakkidire mana bə murəm tunəo ace isə mālá muni ka.

³ Túr amuna-bala male bəà kya ne abwana mənana à tunəia ka bəà yiua pakkidire isəban. À ginə yiu.

⁴ Nyare túr abea amuna-bala male bəà kya ne abwana mənana à tunəia ka ama, <<Ən maləna pak girlina kat. Ən waləna ajamnda andə alo-nda amə'nyange mem. Gírbunda kat ka à maləna pe. Wu yiua pakkidire isəban!>>

⁵ Amən̄ia yì abwana à tunəia ka à tsək kiria dāng, à kúti a pakkia agir malea mana boaria wia ka. Bə bwa ka o a baban male, sə bəbwa ka o a ban kúrkúró male.

⁶ Acilia man ngga à bwal amuna-bala male à pakkia wia məbane sə à wal-luia.

⁷ Bum murəm man lul kərkər; tasə asoje male à yì wal aməwalkialu man, sə à pisə la malea.

⁸ Pələa tunə amuna-bala male sə nea wia ama, <<Gírbunda kat mala pakkidire isəban ngga à maləna pe. Sə abwana mənana ən tunəia ka à kārəa à nə yiu a ban isəban dāng.

⁹ Ado ka wu kyane amur agauwata anjarbala sə wu tunə abwana mənana kat wu kumia a kām ngga, bəà yiua pakkidire.>>

¹⁰ Nda amuna-bala man puro à o arə agauwata anjarbala sə à tunəki abwana mənana kat à kum ngga, aməbane andə aməboarne. À yì lumsə bala isəban.

* 21:42 21:42 Balli gbal aba: Ang 118:22,23.

¹¹ Lang murəm kutio nè sən abəri ka, mäsəi kpa arə bebwə na kam mana túr daura isəban arəi raka.

¹² Pələa murəm dī ama, <<Biam, a kar lang sə a yiu kani daura isəban pa a rəo dāng?>> Yì ka, kum cau mənana nè na ka dāng.

¹³ Murəm ne amuna-bala ama, <<Wu taka bui andə akusəi, wu túrí a nza aba pəndəa. Akanó sə nè bua nè nggə nəmnggi munabuì.>>*

¹⁴ Bakuli tunə abwana pas sə bəti na à dum nè mäsəcau bə Bakuli tària ka.

Amə Farisi dī Yesu

amur mbwe boalo-cemi

(Markus 12:13-17; Luka 20:20-26)

¹⁵ Amə Farisi o à kya kurkunarəia amur njargula mənana à nè bwali nēi kām aba nacau ka.

¹⁶ Pələa à túr amuna-bala malea andə abea bwana mala Hirədus a baní. À na ama, <<Maləm, səm sələnə ama we ka a nda bwa məbafoe, dəm ngga a kə kani tanjar mala Bakuli nè mäsəcau. A kə tàr bwa dāng, acemənana abwana kat a bano ka à nda mwashat.

¹⁷ Bangga səm, a səne mo ka, boaro bə səm pè Kaisar, Murəm mala amə Roma boalo-cemi le ko boar dāng?>>

¹⁸ Yesu súrənà rə denyicau malea məbane kat pələa dīa ama, <<Wun amə'kúnbárína, ace mana sə wu kə earce tambam?

¹⁹ Wu ləmdəam mäsəboalo mana à mbwekina boalo cemi nēi ka!>>

À pələa à pè wì mäsəboale.

²⁰ Sə dīa ma, <<Lullə yana andə foto mala yana arə mäsəboalo mənəia ka?>>

²¹ À eari wì ama, <<Mala Kaisar na.>>

Pələa nea wia ama, <<Gìr mənana mala Kaisar na ka wu pè Kaisar, sə mənana mala Bakuli na ka wu pè Bakuli.>>

²² Lang à oè anggo ka, à ndali; kara à dēki à bwal njar malea à o.

Amə Saduki dī Yesu

amur loapi bembe

(Markus 12:18-27; Luka 20:27-40)

²³ Àkə pwari mənə ka amə Saduki mənana à nakiyi ama loapi bembe pà kām raka à yiu a ban Yesu à yì dī ama,†

²⁴ <<Maləm, Musa bang ama bə bwa wu pànə muna raka mə'eambi bə al māmí bə bəli lú amuna.

²⁵ A ban səm dīdīyal ka abea abwana tongno-nong-bari à nda amə'eambu. Mədəmba malea al bwama sə wu ko kum muna andəi dāng. Bwa mənana kpa a nzəmi ka pələa twal bwame.

²⁶ Anggo gbal sə kum baria andə tàruia, kya bwal bu tongno-nong-baria.

²⁷ A nzəm lú malea kat ka, pələa bwame wu.

²⁸ Sə ado ka, a pwari loapi bembe ka, yana abaləia nda bura bwama, yì mana yia kat ka à duməna nēi ka?>>

²⁹ Yesu pələa earia wia ama, <<Wu bwarkio ace dīwanyì súrə Maləmcə andə rəcandəa mala Bakuli.

³⁰ A pwari loapi bembe ka alban pà kām dəm dāng. Ko yana le ka nè do kəla aməturənjər mana a kùli ka.

³¹ Sə amur loapi bembe ka, wu bal cau mana Bakuli bangga wun ngga re? Na ama,

³² <Mə nda Bakuli mala Ibərayim, mala Ishaku, andə mala Yakupu.> Bakuli ka mala alú na dāng, mala abwana mana nəyiləmu ka nda.>>‡

* 22:13 22:13 Balli gbal aba: Mat 8:12; 25:30; Luk 13:28. † 22:23 22:23 Balli gbal aba: Atúró 23:8. ‡ 22:32 22:32 Balli gbal aba: Pur 3:6.

³³ Lang abwabundëa ok mani ka, à ndali nè kanigir male.

Nzongcau mana kàrmúr abi ka
(Markus 12:28-34; Luka 10:25-28)

³⁴ Lang amə Farisi onghəna ama Yesu gandəna amə Saduki ka, à ram rəia à yiu.

³⁵ Bè bwa abaləia mənana sùrè Maləmcə mala Musa pepè ka, dī ama,

³⁶ <<Maləm, atà anzongcau mənana aba Nggurcau mala Musa ka, mə yani na kúti abea?>>

³⁷ Yesu ne wi ama:

<<Earce Mətalabangho, Bakuli mô nè babumo mwashat, nè yiləmo kat andə denyicau mò kat.>>§

³⁸ Mənia ka nda nzongcau mədəmbe andə məgule mənana kúti abea kat ka.

³⁹ Mənana kpate ka nda kəla yì, ama: <<Earce bio məkunbala kəla mənana a earce bamúro ka.>>*

⁴⁰ Nggurcau kat andə Akanigir mala amə'bangnəa mala Bakuli ka, à gyare arə anzongcau mənina bari ka.

Yesu dī amə Farisi amur Mezaya
(Markus 12:35-37; Luka 20:41-45)

⁴¹ Lang amə Farisi raməna a banbwáná ka, Yesu dīa ama,

⁴² <<Mana nda denyicau ma'wun amur Mezaya?†Muna mala yana?>>

À eare ama, <<Muna mala Dauda‡ na.>>

⁴³ Yesu nea wia ama, <<Bè muna mala Dauda na ka, palang sə Dauda, nə kanì mala Bangho mala Bakuli a bumi ka, tunəi ama <Mətalem?> Acemənana yì Dauda ka bang ama,

⁴⁴ << <Mətalabangho ne

Mətalem ama:

Do a buam məli,

she bə ən tsəngənə

abio-aməbura abata

kuxəo ka.>>§

⁴⁵ Sə bə Dauda tunə Mezaya ama <Mətalem> ngga, palang sə Mezaya nə pələ muni?>>

⁴⁶ Kəbwa gandə nyesəi wi cau dāng, sə àkè pwarinì ka, kəbwa nyare dī dəm dāng.

23

Yesu bəsəki aməkani Nggurcau
andə amə Farisi

(Markus 12:38-39; Luka 11:43,46; 20:45-47)

¹ Pələa Yesu ne abwabundəa andə alaggana male cau ama:

² Amaləm Nggurcau mala Musa andə amə Farisi ka à ndà kə abwana mənana à ndanə rəcandəa mala bəlki abwana bá Nggurcau mala Musa ka.

³ Ace mani ka wu kpata gir mana kat à kania wun ngga, dəm ngga wu pak gir mana à bangga wun ama bə wu pak ka. Səa ma wu kəa kpata atúró malea dāng, acemənana gir mana à kə kani ka à kə pe dāng.

⁴ Pak ka à kə yiu nè acau məkwanə sə à nè tsək abwana ama bəa pea. Sə yia nè nggearəia ka à pà nè pak ko mwashat atà mənəo yì agir ka dāng.

⁵ Ko man à kə pak le ka à kə ləmdəki bə abwana səni. Pak ka amuna-luru malea mala tsək amə'mbu-maləmcə mala cau mala Bakuli ka à kə pea bəa tanggì mala acili

§ 22:37 22:37 Balli gbal aba: Nggur 6:5. * 22:39 22:39 Balli gbal aba: Pəris 19:18. † 22:42 22:42 Mezaya: Ko <<Kərəsti>> ‡ 22:42 22:42 Muna mala Dauda: Ko <<Məkà Dauda.>> § 22:44 22:44 Balli gbal aba: Ang 110:1.

abwana sə à nè kùrkia a kundəmbəia andə amelbuia. Ankonggúr kun adaura malea ka aməsake na.* 6 Bè abwana rambəa a ban pakkidire ka à kə earce bəa pea wia aban-do məboarne. Bè nda aba Ndakpapi ka, à earce abuno mənana à tsəia ace abwana-məgule ka.

7 À earce bə abwana makkiakun nə pagulo aba limo, sə bəa kə tunəia ama, <<Maləm.>>

8 Wu kəa eare bəa tunə wun ama <<Maləm>> dang. Wu nda ka amə'eamrəarəu kat. Maləm ma'wun ngga nda mwashat bərbə̀r.

9 Sə wu kəa tunə kəbwa akani a banza ama <<Tarrú>> dang, acemənana kə Tár wun na mwashat bərbə̀r a kùli.

10 Sə bəa kəa tunə wun gbal ama <<Bwaməgule>> dang acemənana kə bwaməgule ma'wun nda Kərəsti.

11 Bwa mənana gulo kùti abi abalə wun ngga nda bwa mənana nə duk muna-bala ma'wun ngga.†

12 Bwa mənana gusələ bamúri ka, à nə kyauwiki, sə bwa mənana kyamsə bamúri ka à nə gusələi.‡

Yesu binəce túró mala

amə'kúnbárina

(Markus 12:40; Luka 11:39-42,44,52; 20:47)

13 Caukwanban nə wun amə Farisi andə aməkani Nggurcau mala Musa, wun amə'kúnbárina! Wu gír kun njar kutio a Domurəm mala kùli arə abwana. Wun nə bamur rə wun ngga wu kùti dang, sə abwana mənana à earce ama à nə kùti ka wu earia wia dang.

14 [Caukwanban nə wun amə Farisi andə aməkani Nggurcau mala Musa, wun amə'kúnbárina! Wu kə ləmdə rə wun kəla wu nda ka amə'bealboarne nə pakki ahiwi məsauwe, sə bafo ka wu nda mana wu kə kùmsəkun amā-lú wu kə liki agirkuma malea arə bala malea ka. Acemani ka, Bakuli nə pa wun tanni mana kutibanì ka kərkər.]

15 Caukwanban nə wun amə Farisi andə aməkani Nggurcau mala Musa, wun amə'kúnbárina! Wu kə twal gya məsauwe arə anzali andə mur anggeamúr ace yinə bwa mwashat a tanjar ma'wun. Sə bə wu yina nəi ka pələa wu nyesəi duk bwa-ká-lubəsa kùti wun kusə bari.

16 Caukwanban nə wun, wu nda ka ante mana à kə bwali ante gara ka! Wu kə kani abwana ama: <<Bə bwa kán nə Ndàməgule mala Bakuli ka, kángirni pà nə bwali dang; səama bə bwa kán nə bolo-njengəlan mana aba Ndàməgule ka, kángirni nə bwali.>>

17 Wun agəm, ante! Bolo-njengəlan andə Ndàməgule mənana tsək bolo-njengəlan sə pak məfele ka, məyenani kùti bi?

18 Nyar dəm ngga wu na ama, <<Bə bwa kán nə gyangŋan paboro ka kángirni pà nə bwali dang; sə bə bwa kán nə boro mana amúr gyangŋan ngga nə bwali.>> 19 Wun ante! Məyani gulo kùti bi: boro mana amur gyangŋan ngga le, ko gyangŋan mana tsək boro sə pak məfele ka?

20 Bwa mana kán nə gyangŋan ngga, kánəna nəi andə gir mana amurí ka.

21 Bwa mana kán nə Ndàməgule mala Bakuli ka, kánəna nəi andə Bakuli mana do abaləi ka.

22 Bə bwa kán nə kùli ka kánəna nə buno-murəm mala Bakuli andə Bakuli mana do amur buno-murəm ngga.§

* 23:5 23:5 Balli gbal aba: Bal 15:38; Nggur 6:8; Mat 6:1. † 23:11 23:11 Balli gbal aba: Mat 20:26,27; Mar 9:35; 10:43,44; Luk 22:26. ‡ 23:12 23:12 Balli gbal aba: Luk 14:11; 18:14. § 23:22 23:22 Balli gbal aba: Isha 66:1; Mat 5:34.

²³ Caukwanban nə wun amə Farisi andə aməkani Nggurcau mala Musa, wun amə'kúnbárína! Wu kə pe Bakuli gauwe mwashat abalə agauwe lum mala agir məkèke kəla ambukagir baban ma'wun, sə wu bürəce agir məboarne mənana nggurcau kàni ka, kəla bang məsəcau, andə bwamuru, andə pak məboarne. Amənia ka à nda ka gir mənana boaro bə wu kə pea atārəia andə acilia mənə ka.*

²⁴ Wu nda ka ante mana à kə bwalì ante gara ka! Wu tsək bamur rə wun wu kə kpata amuna nzongcau mala Nggurcau mana à bwal kə ban pepè raka, sə anzongcau aməgulke mala Nggurcau ka, wu bürəcea sə wu sələ dang.

²⁵ Caukwanban nə wun amə Farisi andə aməkani Nggurcau mala Musa, wun amə'kúnbárína! Wu nda kəla akwar andə atasau mana à lak nzəmia pepè ka, sə balə wun ngga lumsə nə atúró bealbikea andə mbali.

²⁶ We ntei bwa Farisi! Tsəkiro arə giləki babumo bə duk nə boarnsari, sə abwana nə sən atúró boarna mō, à nə earnəia.

²⁷ Caukwanban nə wun amə Farisi andə aməkani Nggurcau mala Musa, wun amə'kúnbárína! Wu nda kəla abembe mana à tasə nzəmia nə pyanti məpwasəe ka; à boarsəna nə nza, sə baləia ka lumsə nə amú mala alú andə agir byakəno.†

²⁸ Ana gbal, a nza ka, abwana kə sən wun kəla wu nda ka amə'bealboarna, sə a babum wun ngga, wu lumsə nə swarkiban andə bealbikea.

*Yesu na cè tanni mala
amə'kúnbárína
(Luka 11:47-51)*

²⁹ Caukwanban nə wun amə Farisi andə aməkani Nggurcau mala Musa, wun amə'kúnbárína! Wu kə bak abembe mala amə'bangnəa mana aká wun wal-luia, sə wu kə giləkice mala amə'cauboarna mana aká wun wal-luia ka.

³⁰ Sə pak ka wu kə na ama, <<Bə səm ndanə do mala aká səm a pwarian ngga, bə pà səm nə pu nzəm gir mənana aká səm pakki amə'bangnəa, à wal-luia ka dang.>>

³¹ Banghe ma'wun mənana ana ka ləmdə ama wu nda ka aməkau mala abwana mənana à wal amə'bangnəa ka.

³² Wu lidəmba wu masələ kun caubikea mana aká wun tite ka!

³³ Wun an'yau, wun amuna baffu! Lang sə wun nə apî bashi ká lú-bəsa?‡

³⁴ Acemani ka, mə ndo mə nə tura wun ban nə amə'bangnəa, andə amə'sələe, andə aməkànigir. Abea ateà ka wun nə walia, wun nə gbəllia a nggun; sə acilia ka wun nə koea abalə andakpapi sə wun nə pərtea arə alá, wun nə pea wia tanni.

³⁵ Acemani ka, tangnakusəu məbane ace sukki nkila mala amə'bealboarna kat mana à walia a banza ka, nə nyare amur wun, tite arə Habila yí bwal ban Zakariya, muna mala Berikiya, mana wu wali a nre ban məfele andə gyangjan ngga.§

³⁶ Məsəcau, amənia yì atanni kat ka, à nə kum abwana mana a nza man ngga.

*Yesu keban amur amə Urəshalima
(Luka 13:34-35)*

³⁷ Oi amə Urəshalima, amə Urəshalima, wun amə'wal-lú amə'bangnəa mala Bakuli, wun amə'bukki abwana mənana Bakuli túriá a ban wun ngga. Kusə shen Mə nda arə earce mə mən abuam amur wun kəla mənana nggū kə mənghi ankpamtari amur amuni ka, sə wu ginə nkang!

³⁸ Adyan ngga, Ndàməgule ma'wun ngga à ginəkina wuni, uena atàrèi.*

³⁹ Ən nggə na wun, twal a yalung ngga pa wu nə sən məsəam dəm dang, she pwari mənana wun nə na ama,

* **23:23 23:23** Balli gbal aba: Pəris 27:30. † **23:27 23:27** Balli gbal aba: Atúró 23:3. ‡ **23:33 23:33** Balli gbal aba: Mat 3:7; 12:34; Luk 3:7. § **23:35 23:35** Balli gbal aba: Tite 4:8; 2Kpa 24:20-22. * **23:38 23:38** Balli gbal aba: Ir 22:5.

<<Tsəkbu mala Bakuli na
amur yì bwa mənana
kə yiu aba lullə
Mətalabangno ka.>>†

24

*Yesu nacau amur masələata banza
(Markus 13:1-13; Luka 21:5-19)*

¹ Lang Yesu nyìngnə̀nà bá Ndàməgule mala Bakuli sə nda ban o ka, alaggana male yiu a baní sə à ne wi ama bə sən a'ulang abah mala Ndàməgule mala Bakuli.

² Pələa nea wia ama, <<Wu sən abah mənía ka re? Ən nggə na wun məsəcau à nè yia arkia à nè sukkia a nzali, kə tali pa nè ueo aban came amur bi dāng.>>

³ Nə nzəmò ka Yesu yì do amur Nkono mala anggun Olif. Alaggana male yiu a baní nəmürəi sə à ne wi ama, <<Səm ama wu bangga səm, a ya pwari sə agir mənía ka nè yia pa, sə mana nda gír mənana nè ləmdə yiu mo andə masələata banza ka?>>

⁴ Yesu pələia wia ama:

Wu tsəkir wun, wu kəa eare bə kəbwa bəsəki wun dāng.

⁵ Acemənana abwana pas nè nggá yiu aba lulləam à nè na ama à nda ka Kərəsti, sə à nè bəsəki abwana pas.

⁶ Wu nè ok ce a'lwa andə gəshi a'lwa, cala bangciu pakka wun dāng. Amənia yì agir ka à nè yia pa púp, sə masələata banza ka nda più.

⁷ Nzali nə ká lwa arə be nzali. Murəm nə ká lwa arə be murəm. Nzala, andə akwánó twəl-là, andə dəurəo mala nzali nə pa arə aban dāngdāng aba banza.

⁸ Amənia yì agir kat ka à nda ka tita tanni mənana kə yiu ka.

⁹ À nè yia bwalki wun, à nè ká nə wun a ban abwana mənana à nè pa wun tanni sə à nè wal-lú wun ngga. Abwana arə anzali kat à nè binə məsə wun acemənana wu nda ka amə kpatam ngga.

¹⁰ Abalə aməno yì apwari ka abwana pas nè nying pabamuru malea arəəm, à nè oasəkimúr rəarəia sə à nè binəməsə rəarəia.

¹¹ Amə'bangnəa mə'nyiri pas nə yia puro à nè bəsəki abwana pas.

¹² Sə acemənana bealbikea nè yia làkkì ka, earcearəu mala bangula abwana arəarəia ka nè amsəa,

¹³ səama bwa mənana cam kàngkàng aba pabamuru aban ká masələate ka, nè àwá.

¹⁴ Sə mənía yì Cau Amsəban* mala Domurəm mala kùli ka, à nè hamnəi aba banza kat ace mənana abwana arə anzali kat bəa o. A nzəm mənəo ka sə masələata banza nè yiu.

¹⁵ Wu nè yia sən yì <<Gír beami mənana kə tsəa Bakuli nè nying ban-do male abalə abwana,>>†mana Daniyel məbangnəa mala Bakuli bang ce, caməna a ban məfele aba Ndàməgule mala Bakuli. Sə bə wu sənəni ka, bwa mənana kə bal mənía yì cau ka bə sùrə bāləi.

¹⁶ Sə abwana mənana a nzali Yahudi ka bəà bangnə bəà o abalə ankono.

¹⁷ Bwa mənana nda amur kurəm ngga bə kəa na ama nè suləo nè twəl kəgír a bala dāng.

¹⁸ Bwa mənana nda a baban ngga bə kəa na ama nè nyare nè nggá twəl daura male dāng.

† 23:39 23:39 Balli gbal aba: Ang 118:26. * 24:14 24:14 Cau Amsəban ko Bəsa Cau Məboarne † 24:15 24:15 Balli gbal aba: Dan 9:27; 11:31; 12:11.

19 Abalə aməno yì apwari ka nè duk gir òangciu kèrkér nè amə'munabum andə amə'nggeamur!

20 Wu zəmba bə òangja ma'wun bə kəa pa a kundwal ko a pwari Sabbat dāng.

21 Acemənanə nggea tanni mēgule nè lo, mənana a puro mala banza yì bwal ado ka, à malaká sən ulang yì dāng, sə à nzəmi ka à pà nè sən ulang yì dəm dāng.

22 Yàle bə Bakuli amsə ma anonggio mala tanni mənə raka, kəbwa pà kām nè au dāng, səama ace abwana mənana Bakuli tarkia ka nè amsə anonggio mənə.

23 Bə kəbwa puro sə na wun ama, <<Kərəsti nia ka,>> ko <<Ndako ka,>> wu kəa eare ama məsəcau na dāng.

24 Acemənanə akərəsti mən'nyirì andə amə'òangnəa mən'nyirì à nè puro sə à nè pakki agir-ləmdəa mēgulke andə agir-ndali ace swarki abwana, yàle bəà nè gandəi ka, nggearə abwana mənana Bakuli tarkia ka, à nè bəsəkia.

25 Wu tsəkir wun, ən gbara ən bangjəna wun adyan.

26 Bə kəbwa na wun ama, <<Wu səni, Kərəsti ndako a babondo ka,>> ce wu kyan dāng; ko bəà na ama, <<Ndya səmbərəa a bakurəm ngga,>> wu kəa earnəi dāng.

27 Yiu mala Muna mala Bwa ka nè pa kəla mənana təlaban kə li'nzama nè takuli sə abwana a njar-nzali kə səni ka.

28 Ban mənana lugir nong kam ngga, abanì sə adəkəlaki nè rambəa.

Nyare mala Muna mala Bwa

(Markus 13:24-27; Luka 21:25-28)

29 Tù àkè nzəm tanni mənana abalə aməno yì anonggio ka,

<<Pəndəa nè gír

baməsə pwari,

sə zongjə ka

pà nè ta dəm dāng;

anlero nè purì kùli

à nè kpa,

sə arəcandəa mənana

a bumkuli ka

à nè dəurəkio.>>‡

30 Sə anggo ka, gír mənana nè ləmdə ama Muna mala Bwa na kə yiu ka nè pusərəi a kùli. Bwabunda man kat a banza ka nè bua. À nè sən Muna mala Bwa aban yiu abalə apərbang a bumkuli, nə rəcandəa andə boarbwa mēgule.

31 Sə nè tasə aməturənjər male nə tunəban gi njawe mēgule, à nè dapikia abwana male mənana à tarkia ka arə aban kat aba banza.

Yesu Kàniğir nə nggun vwari

(Markus 13:28-31; Luka 21:29-33)

32 Wu kànì mənìa yì gír ka arə nggun vwari; bə tinata to sə nda ban pusə mbui ka, wu sələ ama mbulo gbashina.

33 Ana gbal, bə wu səna amənìa yì agir ka, wu sələ ama pwari gbashina, nda kun bala tù.

34 Bafo, ən nggə bangga wun, nza man pa nè kútí bə dāng she bə amənìa yì agir ka à pàngjənə ka.

35 Agir mənana a bumkuli andəa mənana a nzali ka teà nè malâ, sə cau mem ngga tè pà nè mal dāng.

‡ 24:29 24:29 Balli gbal aba: Isha 13:10; 34:4; Jol 2:10,15,31; Ezək 32:7; Sən 6:12,13.

*Kə bwa sùrə nongho
andə bu-pwari dāng
(Markus 13:32-37; Luka 17:26-30,34-36)*

³⁶ Kə bwa sùrə pwari ko bu-pwari mənana Muna mala Bwa nè yiu nēi ka dāng. Aməturenjar mənana a kùli ka à sùrəi dāng, ko nggearə Muna mala Bakuli ka sùrəi dāng, she kə Bakuli nəmurəi.

³⁷ Kəla mənana yi pa a nza mala Nuhu ka, anggo sə yiu mala Muna mala Bwa nè pa.

³⁸ A nza mənana mùr-gùla malaká yiu peatu raka, bwapəndəa kə lili, kə nu, sə à kə al rəarəia, yi bwal pwari kutio mala Nuhu aba nggea-waru.

³⁹ À sələ ama bè kəgìr nè yia kumia dāng, kara mùr-gùla yi pwanía kat. Anggo sə yiu mala Muna mala Bwa nè pa.

⁴⁰ A pwari mənə ka, à nè kum aburana bari atārəia a baban; à nè twal mwashat, à nè deki bè.

⁴¹ À nè kum amaməna bari amur tali aban gogô, à nè twal man mwashat ka, à nè nying bè.

⁴² Ace mani ka, wu tsəkir wun acemənana wu sùrə pwari mənana Mətala wun nè yiu nēi ka dāng.

⁴³ Sə wu sələ ama, bè mətala-bala sùrə bu dù mənana mən'í nè yiu nēi ka, nè dum nè məsəi, pà nè eare bəà yi bun kunbala male dāng.

⁴⁴ Anggo gbal wu dum nè gilərəu, acemənana Muna mala Bwa nè yiu a bu-pwari mənana wu pak denyicau mala yiu male raka.

*Guro mə'məsəcau nì andə
mana pənə məsəcau raka
(Luka 12:35-48)*

⁴⁵ Yana bwe nda guro mə'məsəcau nì andə mə'sələe mənana mətala-bala male twali tsəi amur acili aguro, bè kə pea wia gírlina a bu-pwari mənana kasə ka?

⁴⁶ Mənia yì guro ka ban nè boari wi mənana bè mətala bala male nyare yi kumi nè nggə pak túrə ka.

⁴⁷ Məsəcau ən nggə bangga wun, nè yia tsəi bè kə denyi nè kume male kat.

⁴⁸ Sə bè guro mənə ka məbealbikea na, sə ne bamúri ama, <<Mətala-bala mem pà nè yiu tù dāng.>>

⁴⁹ Sə tita kwaki abi aguro sə kutia li andə nuki agir atà aməwalo mba ka,

⁵⁰ mətala-bala mala mənə yì guro ka nè yiu a pwari mənana tsək bāləi raka, a bu-pwari mənana pənə sələ raka.

⁵¹ Nè yia koè nè kasəki wi anpenye, sə nè ramte atà amə'kúnbárína, abanì sə à nè nggə bua à nè nggə nəmggi munabuia.

25

Kanicau arə ansarina lum,

¹ A bákú mənə ka à nè kànì Domurəm mala kùli arə ansarina lum mənana à twal apitəla malea sə à puro à nè ká kúllímúr bura-māfela ka.*

² Aman tongno atəà ka à kwar dāng, sə aman tongno ka à kwaro.

³ Aman à kwar raka à twal apitəla malea sə à twal bè mùrú a buià dāng.

⁴ Sə aman à kwar ka à twal apitəla malea andə mùrú arə adú a buià.

⁵ Bura-māfela ka banì sauwa yiu tù dāng, nda ntulo aki ansarina man gandəa à koa ntulo kat.

* 25:1 25:1 Balli gbal aba: Luk 12:35.

⁶ Nə bá dù ka à ok tunəban ama, <<Bura-māfela ndya kə yiu ka! Wu puro, wu yi kulli!>>

⁷ Pələa ansarina mənía lo kat sə à kùtí a giləki apitəla malea.

⁸ Ansarina mana à kwar raka à banggi aman à kwar ka ama, <<Wu dārəa səm mùrú ma'wun; apitəla ma'səm ndya à kə wu ka.>>

⁹ Pələa aməkware earia wia ama, <<Awo, mùrú ka pà nè karə səm sənəa wun dāng. Ndikəna wu kya ban aməme wu kúr ma'wun.>>

¹⁰ Lang à nda njar aban ká kúr mùrú ka, bura-māfela yi tusəo. Ansarina mana à do aba gilərəu ka à kutio atà bura-māfela a ban li girlina isəban. Pələa à gir kunbala.

¹¹ Zuku ka acili ansarina nyarəna. À wal kunbala sə à loasə già à na ama, <<Bwaməgule! Bwaməgule! Mənba səm kunbala!>>

¹² Bura-māfela earia wia ama, <<Bafo, ən sùrə wun dāng.>>†

¹³ Pələa Yesu masələ cau ama: Ace mənana bə mənía bə kəa kum wun raka, wu do aba tsək məsə wun, acemənana wu sùrə pwari ko bu-pwari mala yiu mem dāng.

Kanicaú arə amə'túró-bala tàrú

¹⁴ Sə dəm ngga Domurəm mala kùli ka nè yia pa kəla bebwa mana lo nè oa bəri ka, tunə amə'túró-bala male sə nyinggia wia agirkuma male a buià.‡

¹⁵ Man mwashat atà amə'túró-bala male ka pe wi luru məsəboalo tongno, sə bə ka pe wi luru bari, sə bə man ngga pe wi luru mwashat. Kārəí arə rəcandəa mana səni ko yana ateà nè gandə pak nə boale ka. Pələa bwal njar o.

¹⁶ Mə'túró-bala mənana à pe wi luru məsəboalo tongno ka wario kya nggāliki nēi, pələa kum mùr luru tongno amur aməno.

¹⁷ Mə'túró-bala mənana ak luru məsəboalo bari ka wari gbal kya kum mùr luru bari amur aməno.

¹⁸ Mala mənía yì mə'túró-bala ak luru məsəboalo mwashat ka, puro o kya təm nzali, səmbərə boalo mala mətala-bala male kām.

¹⁹ Bwaməgule mala amuna-bala ka bani sauwa a bəri, sə kya nyare yi kúti a bəltə kusə gir mana amə'túró-bala mənə pang nə aboalo male mana a buià ka.

²⁰ Bwabura mana à pe wi luru məsəboalo tongno ka yiu nə abea aluru tongno mana kumô amur aməno ka. Bang ama, <<Bwaməgule, a pam luru məsəboalo tongno, sə ən nggāliki nēi. Səni, ndya ən kum abea tongno amur aməno ka.>>

²¹ Bwaməgule male ne wi ama, <<À pángɣənà pepè, a nda mə'túró-bala məboarne andə mə'məsəcau nì! A ləmdə məsəcau arə agir bəti. Mə nə nyinggo agir pas a buò. Yiu li banboarnado mala mətala-bala mò!>>

²² Bwabura mənana à pè wi luru məsəboalo bari ka yiu gbal sə na ama, <<Bwaməgule, a pam luru məsəboalo bari. Səni, ndya ən kum mùr luru bari amur aməno a pam ngga.>>

²³ Bwaməgule male ne wi ama, <<A pángɣənà pepè, a nda mə'túró-bala məboarne andə mə'məsəcau nì! A ləmdə məsəcau arə agir bəti. Mə nə nyinggo agir pas a buò. Yiu li banboarnado mala mətala-bala mò!>>

²⁴ Mə'túró-bala mana ak luru məsəboalo mwashat ka yiu sə na ama, <<Bwaməgule, ən sùrəo. We ka, a nda bwa məkwane kərəkər. A kə cancane a ban mənana we ka a beal kam raka, a kə ramgya a ban mənana we ka a kwak məsəbeale kam raka.

²⁵ Bangciu pakkam nda ən kya səmbərə boalo mô a nzali ka. Səni, ndya ka, ak gir mò.>>

²⁶ Mətala-bala male eari wi ama, <<We mə'túró məbealbike, mənkindər nì! A sələna she ama ən nggə cancane a ban mənana ən beal kam raka, sə ən nggə ramgya a ban mənana ən kwak məsəbeale kam raka?

† 25:12 25:12 Balli gbal aba: Luk 13:25. ‡ 25:14 25:14 Balli gbal aba: Luk 19:11-27.

27 Sə bə̃ nda anggo ka, boaro male ka a tsə́ngɾə̀nà boalo mem a ban amə́banki, sə nyare mem kə́la man ngga bə̃ ə́n kumə́na boalo mem nə múr amurí.>>

28 Pələa mətala-bala bang ama, <<Wu ak luru məsəboalo mənə ka arə̀i, wu pè bwa mənana ndanə aluru lum ngga.

29 Bwa mana ndanəi ka à nè tsə́ki wi bə̃ amurí, sə nə kum kpəm. Sə bwa mana pənəi raka, nggearə mənana a bui bə́ti ka à nè é arə̀i. §

30 Sə wu ramta mənəi yì mətúró-bala mə́bane ka a nza aba pə́ndəa, a ban mana nə nggá bua sə nə nggə nə́nggi amunabui ka.>>*

Masələata Bashi

31 A pwari mana Muna mala Bwa nə yiu aba gulo male, andə amə́turonjar kat atə́ ka, nə yia do amur buno-murəm male.†

32 Bwapə́ndəa man kat a banza ka nə ramba a badə́mbi, sə nə gau abwana abalə abwana kə́la mana yalgir kə́ gau anzur abalə ambul-pə́ndəa ka.

33 Nə tsək anzur atə́ bui mə́li, sə ambul-pə́ndəa ka atə́ bui mə́nggare.

34 Sə Murəm nə ne aman a bui mə́li ka ama, <<Wu yiu, wun abwana mana tsəkbu mala Tárrám nda múr wun ngga. Wu yi ak Domurəm mana à gilə́ki ace wun pur a tita banza ka.

35 Acemənana nzala walam, wu pam girlina. Məsamur walam, wu pam mùr-nùná. Mə nda bəri, wu em a bala.

36 Mə ndanə batam, wu pam agir-nggū́rəu. Mə nda aba rəkwana, wu tsəkiram. Mə nda aba ndəkurban, wu yiuə makkam kún.>>

37 Sə amə́bealboarna nə eari wi ama, <<Mə́talabangɾə, a ya pwari sə səm sənə nə nzala sə səm po girlina, ko nə mə́samur sə səm po mùr-nùná?

38 A ya pwari sə səm kumə́ a nda bəri sə səm yinə́ a bala, ko nə bato sə səm po agir-nggū́rəu?

39 A ya pwari sə səm kumə́ nə rəkwana ko aba ndəkurban sə səm yiuə sənə?>>

40 Pələa Murəm nə nyesə́ia wia ama, <<Bafo, ə́n nggə bangga wun, gír mana kat wu pakki mwashat atə́ abwana mem, ko nggearə mənana à kə́ səni nda bwa mə́kyauwe mala abí ka, Mə nda wu pakkam ngga.>>

41 Pələa nə ne abwana mana a bui mə́nggare ka ama, <<Wu upi banam, wun mənana Bakuli su wun ngga! Wu kya bá bə́sa mənana li male pà nè mal raka, mənana à pè ace Shetan andə amə́turonjar male ka.

42 Acemənana nzala walam, wu pam girlina dāng. Məsamur walam, wu pam mùr-nùná dāng.

43 Mə nda bəri, wu em a bala dāng. Mə ndanə batam, wu pam agir-nggū́rəu dāng. Mə nda aba rəkwana, dām ngga mə́ nda aba ndəkurban, wu yi makkam kún dāng.>>

44 Sə yia gbal ka à nè ear ama, <<Mə́talabangɾə, a ya pwari sə səm kumə́ aba nzala, ko aba mə́samur, ko a nda bəri, ko a ndanə bato, ko a nda aba rəkwana, ko aba ndəkurban, sə səm ginə́ denyi nə we?>>

45 Yi ka, nə earia wia ama, <<Bafo, ə́n nggə bangga wun, gír mana kat wu ginə́ pakki mwashat atə́ abwana mem, ko nggearə mənana à kə́ səni nda bwa mə́kyauwe mala abí ka, Mə nda wu ginə́ pakkam ngga.>>

46 Pələa amə́nia ka à nə tasə́ia bə́a kùtí aba tanni mana málá male pà kām raka, sə amə́cauboarna ka à nə kùtí aba yilə́mu mana masələate pà kām raka.‡

§ 25:29 25:29 Balli gbal aba: Mat 13:12; Mar 4:25; Luk 8:18. * 25:30 25:30 Balli gbal aba: Mat 8:12; 22:13; Luk 13:28. † 25:31 25:31 Balli gbal aba: Mat 16:27; 19:28. ‡ 25:46 25:46 Balli gbal aba: Dan 12:2.

26

Abwana-mægule dapi

kunarəia à nè wal Yesu

(Markus 14:1-2; Luka 22:1-2; Yohana 11:45-53)

¹ Lang Yesu maləna banggi abwana amənia yì acau kat ka, pələa ne alaggana male ama,

² <<Wu sələna ama ueo nongŋo bari sə Lamsan Yàlîmurû nè tite. Abalə aməno yì apwari mala Lamsan ngga sə bebwə nè nggá mak Muna mala Bwa, a bu abi-məbura, sə à nè nggá gbàlli a nggun-gangndəi.>>*

³ A bàkú mənə ka agbani pəris andə abwana-mægule mala amə Yahudi yì rambəa a palta mala pəris mægule mana à tunəki ama Kayafas ka,

⁴ sə à kurkunarəia ama à nè bwal Yesu a səmbərəa à nè wal-luí.

⁵ Pələa à nea rəia ama, <<Bə səm ká pak gír man a pwari Lamsan Yàlîmurû dāng, bə səm pa anggo ka abwana nè loosə munəo a la.>>

Bè bwama soapi Yesu

mùrú amurí

(Markus 14:3-9; Yohana 12:1-8)

⁶ Aba mənə anggo ka Yesu na a Betani a bala mala mədakali man yì Shiman ngga.

⁷ Duməna aban lili, pələa bə bwama yiu a baní nè mùrú mərəmboarne, mana boale pa bəti raka, aba muna-du mənana à bə nè bekə tali mana à tunəki ama alabasta ka, yì soləi Yesu a bamúrí.

⁸ Lang alaggana mala Yesu sən mənə yì gír ka bumia kidíki, à na ama, <<Palang sə bwama man kidíki mùrú man ʔni?

⁹ Boaro male ka bə à mangŋəni amur boalo mægule, sə boale ka à nè pè amə'tər.>>

¹⁰ Yesu sələnə cau mənə kat pələa nea wia ama:

Palang sə wu kə zurəi bum bwama man? Yì ka, pàngŋə'nəm gír mana məboarne na ka.

¹¹ Wu nda atarə wun wunə amə'tər ko a ya pwari ka, sə mim ngga pa mə nə pa atə wun ko a ya pwari ka dāng.†

¹² Mùrú mənə bwama man soapam a rəəm ngga, soe ace giləki tsək luem.

¹³ Bafo ʔn nggə bangga wun, ko a ya ban aba banza kat à nè hamnə Cau Amsəban man kam ngga, à nè bang ce gír mənə bwama man pe ka, ace denyi nəi.

Yahuda eare nè mak Yesu

(Markus 14:10-11; Luka 22:3-6)

¹⁴ Pələa bə bwa mwashat atə alaggana male mənə lum-nong-bari, mənana à tunəki ama Yahuda Iskariyoti ka, puro wari a ban agbani pəris

¹⁵ sə día ama, <<Mana wu nè eare wu nè pam mana bə ʔn pa wun Yesu a bu wun ngga?>> Pələa à bal boalo zənariya məsəi lumi-tàrú sə à pe wí.

¹⁶ Lo àkə pwari mənə ka Yahuda kùtí a alta njar mana nè pana Yesu nəi a buia ka.

Yesu li girlina Lamsan

Yàlîmurû andə

alaggana male

(Markus 14:12-21; Luka 22:7-13,21-23; Yohana 13:21-30)

¹⁷ A pwari mana à tinata pakkidíre mala Bəredi Mana à Tsəki Yist raka, alaggana mala Yesu yiu a baní sə à dí ama, <<A ya ban sə a kə earce bə səm giləki gírlina Lamsan Yàlîmurû?>>

* 26:2 26:2 Balli gbal aba: Pur 12:1-27. † 26:11 26:11 Balli gbal aba: Nggur 15:11.

¹⁸ Pələa nea wia ama, <<Wu kya bá nggea-là a ban bebwa nda kam, wu ne wi ama, <Maləm ama pwari mana Bakuli tsəki wi ka gbashinà, nè li girlina Lamsan Yàlîmurû a bala mo andə alaggana male.> >>

¹⁹ Alaggana mala Yesu o à kya pa kəla mana banggia wia ka, à kya lam girlina Lamsan Yàlîmurû.

²⁰ Lang adyan pwari kpana ka, yi do a ban li andə alaggana male lum-nong-bari.

²¹ À nda a ban li ka, pələa nea wia ama, <<Bafo ən nggə bangga wun, bebwa abalə wun nè nggá mem.>>

²² Babumia zuriki kərkər sə ko yana ka tita die ama, <<Mə nda le Mətalabangŋo?>>

²³ Yesu nè ear ka na ama, <<Bwa mana oasə bui a kwar atəm ngga, bwe na nè nggá mem ngga.‡

²⁴ Muna mala Bwa ka nè wú kəla mənana à giləi amurí ka. Səama caukwanban na nè bwa mana nè mak Muna mala Bwa ka! Kəpəna mənəia yì bwa ka à bəli raka.>>

²⁵ Pələa Yahuda, mana nda nè nggá me ka dī ama, <<Maləm, Mə nda le?>>

Yesu eari wi ama, <<E, a nda.>>

²⁶ À nda ban li girlina ka, Yesu twal bəredi, pak yàwá pələa bwani, pè alaggana male sə nea wia ama, <<Wu ang, wu li; mənəia ka nggūrəam na.>>

²⁷ Pələa twal kwap mala mùr anap, pak yàwá sə pea wia, na ama, <<Wu nu abaləi, wun kat.

²⁸ Mənəia ka nda nkílèm mala kùrcəu məbəshe, mənana à sukki ace twalban acaubikea mala abwana pas ka.§

²⁹ Ən nggə bangga wun, pa mə nə nu mənəia yì mùr-bəlanggun anap ka dəm dāng she a mənəo yì pwari mənana mə nə nui bəshe sənəa wun a Domurəm mala Tárrám ka.>>

³⁰ Lang à tuna nggyal ka, à puro à o a nkono mala anggun Olif.

Yesu bang ama Bitərus nə təmce

(Markus 14:27-31; Luka 22:31-34; Yohana 13:36-38)

³¹ Lang à nda amur nkono Olif ka, Yesu pələa ne alaggana male ama, <<A bá dù man yalung ngga, wun kat wun nè məsəe, wun nè dekiam. Mənəia ka nda acemənana aba Maləmce ka Bakuli bang ama:

<< <Mə nə wal yalir, sə anzur mana a domwan ngga

à nè mesəke.>*

³² Sə a nžəm lo mem a bəmbe ka, mə nə akà wun dəmba aban ká a Galili.>>

³³ Bitərus eari wi ama, <<Ko bə abwana kat bangŋa à dekio ka, mim ngga pà mə nə bang dāng.>>

³⁴ Yesu nyesəi wi ama, <<Məsəcau, ən nggə banggo, àkə bu dù mənəia ka, kaniama nggũ nè bua ka awu nə təmcem kusə tərú.>>

³⁵ Bitərus bang ama, <<Ko bə mə nə wu sənə we ka, pà mə nə binəo dāng.>> Sə acili alaggana gbal ka à bang anggo.

Yesu pak hiwi a Gefsemani

(Markus 14:32-42; Luka 22:39-46)

³⁶ Pələa Yesu andə alaggana male o a bə ban mana à tunəki ama Gefsemani ka, sə nea wia ama, <<Wu duk kani, mim ngga mə nə ká akanó mə nə pak hiwi.>>

³⁷ Tunə Bitərus andə amuna mala Zabadi bari, Yohana andə Jemis atè, sə tita pak bumkidikea, sə babumi zuriki.

‡ 26:23 26:23 Balli gbal aba: Ang 41:9. § 26:28 26:28 Balli gbal aba: Pur 24:8; Ir 31:31-34. * 26:31 26:31 Balli gbal aba: Zak 13:7.

³⁸ Pələa nea wia ama, <<Bumkidikea mənana a yiləmem ngga gul kərəkər kəla nə wal luem. Wu duk kani, wu dum nə aməsə wun atəm.>>

³⁹ Tùr a damba bəti ka, kya kùmsə nə bəməsəi a nzali, pak hiwi ama, <<Dâ, bə awu nə ear ka, twâlâm mənیا yì tanni ka. Səama mani ka gír mənana bumo kàni ka nda, mem na dāng.>>

⁴⁰ Nyare yiu a ban alaggana male yi kumia ka à nda ntulo. Ne Bitərus ama, <<Pà wu nə gandə do atəm nə məsə wun bu-pwari mwashat dāng mbo?

⁴¹ Wu duk nə aməsə wun, sə wu pak hiwi, ace mənana wu kəa kutio aba kārəkiban raka. Bangjo ma'wun kə earce nə pak gír məboarne sə nggūrau ka pà né rəcandəa dāng.>>

⁴² Nyar dəm o kya pak bəria hiwi ama, <<Dâ, bə mənیا yì tanni ka a pà né twalami raka, she bə ən nuni ka, kàni mò bə pa.>>

⁴³ Nyare yiu abania, yi kumia dəm ngga à nda ntulo; amburməsəia dəmbərikina.

⁴⁴ Pələa nyia o kya pak təruià hiwi; bəsələ kə cau mə'mwashati.

⁴⁵ Nyare yiu a ban alaggana male sə banggia wia ama, <<Wu nda a ntulo piū aban usələo? Wu səni, bu-pwari yina à ndo à nə pà Muna mala Bwa a bu amə'caubikea.

⁴⁶ Wu lo, səm nə umi! Bwa mənana mak Muna mala Bwa ka ndya kə yiu ka!>>

À bwal Yesu

(Markus 14:43-50; Luka 22:47-53; Yohana 18:3-12)

⁴⁷ Nda bá nacau piū, Yahuda mənana nda abalə alaggana male man lum-nong-bari ka, yi tusəo. Yiu andə abwana pas nə anggea-byau andə agara a buia. Agbani pəris andə abwana-məgule mala amə Yahudi nə tasəia.

⁴⁸ Yì bwa mənana mé ka angja damba kàni nià wia gír mənana nə pa sə à nə sùrəi ka ama, <<Bwa mənana mə nə makkikun, mə nə kùrri ka, bwe na, wu bwali.>>

⁴⁹ Yahuda gya yi kùti kporong a ban Yesu, ne wi ama, <<Maləm, ən nggə makkòkun.>> Pələa yi mən abui kùr Yesu zəp.

⁵⁰ Yesu banggi wi ama, <<Biam, pàk gír mənana yinə we ka.>>

Pələa abwana mənə yi gbami Yesu, à bwali kàngkàng.

⁵¹ Anggo ka, bəbwa abalə abwana mənana atà Yesu ka, kwetə nggeabyau male kwarəna bə guro mala pəris məgule nēi, kasə mburkiri kpat.

⁵² Yesu ne wi ama, <<Nyesə nggeabyau mò oasəi a ndè, acemənana bwa kat mana kə munə nə nggeabyau ka, nə nggeabyau sə à nə wali.

⁵³ Wu kə səni kəla pà mə nə gandə zəmbi Tárrám, sə nə tasəam aməturonjar pas àkə dyadyan à nə yia munəo acem re?

⁵⁴ Sə bə ən pa anggo ka, lang sə cau mənana Maləmce mala Bakuli bangji ama nə pa ana ka nə lùmsəo?>>

⁵⁵ Yesu ne bwabundəa mənana yiuə bwale ka ama, <<Wu yiu nə anggea-byau andə agara ace bwalam kəla mə nda məyàl-nzongcau? Ko aya pwari ka ən nggə do aba Ndàməgule mala Bakuli aban kanigir, sə wu bwalam dāng.†

⁵⁶ Sə mənیا kat ka pà ace lùmsə cau mənana amə'bangnəa mala Bakuli giləa a Maləmce male ka.>>

Nda alaggana male kat bangja à dēki nəmūrəi ka.

À wari nə Yesu a badəmbə amə'bashi

(Markus 14:53-65; Luka 22:54-55, 63-71; Yohana 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Abwana mənə à bwal Yesu ka à um nēi a ban pəris məgule, yì Kayafas. Akanó sə aməkani Nggurcau mala Musa andə abwana-məgule yi dapia.

† 26:55 26:55 Balli gbal aba: Luk 19:47; 21:37.

⁵⁸ Bitərus ka kpata Yesu a nzəmò kuko aban ká a bala mala Pəris Məgule. Yi kutio sə do atà amə'yálban nɛ sən gír mana à nɛ pakki Yesu ka.

⁵⁹ Yia agbani pəris andə acili abwana-məgule ka à ndarə alte à nɛ kum cau nyir amur Yesu mənana à nɛ kùmô à nɛ wal-luí nɛi ka,

⁶⁰ sə kat andə mani ama abwana pas puro à banggi acau nyir amurí ka, à kum ko mwashat dāng.

A masələate ka abea bwana bari puro.

⁶¹ À na ama, <<Mənia yì bwa ka bang ama yì ka, nɛ gandə arki Ndàməgule mala Bakuli sə nɛ nyare nɛ bɛ aba nongɲo tàrú.>>‡

⁶² Pəris məgule pələa lo cam nɛ came sə ne Yesu ama, <<A panə cau mənana awu nɛ bang amur mənə yì cau ka re? Mana nda bá mənia yì cau à kə ne a muro ka?>>

⁶³ Yesu duk kúni più.

Pəris məgule ne wi ama, <<Ən nggə kpapio wunə Bakuli Məyiləmuì wu bangga səm ko a nda Kərəsti, Muna mala Bakuli?>>

⁶⁴ Yesu eare ama, <<E, kə nda a bang ngga, sə ən nggə bangga wun kat, << <A damba ka wun nɛ sən
Muna mala Bwa duməna
atà bù-məli mala
Bakuli Mətalabangɲo,
aban yiu abalə apərbang
a bumkuli.>§>>

⁶⁵ Kara Pəris məgule bwal daura male sannì* sə na ama, <<Nyesəna bamúri kəla Bakuli! Ya cau nani səm alkiyite amurí nɛ kútí mənia? Wu onghəna cau bəsəki Bakuli mənana pur a kúni ka.

⁶⁶ Mana nda denyicau ma'wun?>>

À pələa à eari wi ama, <<Kərəna bəà wali bə wú.>>†

⁶⁷ Pələa à tàkki ntāra a baməsəi sə à tulki nɛ abuia. Abea bwana ka à kwaki a takiri‡

⁶⁸ sə à na ama, <<Bangga səm, we Kərəsti, yana nda bwa mənana walo ka?>>

Bitərus bang ama sùrə

Yesu dāng

(Markus 14:66-72; Luka 22:56-62; Yohana 18:15-18,25-27)

⁶⁹ Anggo ka Bitərus nda nɛ nza aban do aba palta. Bè muna-bwama mətúró-bala yiu a baní, ne wi ama, <<We gbal ka wu nda tarə wun wunə Yesu, Bwa Galili.>>

⁷⁰ Sə Bitərus ka makgír a badəmbə abwana kat ama, <<Awo, ən sùrə gir mənana a banggiyi cau amurí ka dāng.>>

⁷¹ Pələa puro a kun palta. Bè muna-bwama dāng səni pələa ne abwana mənana a baní ka ama, <<Bwa man dídɣal ka nda atà Yesu Bwa Nazarat.>>

⁷² Bitərus nyare makgír dəm nɛ kána ama: <<Awo, ən sùrə bwe mənə dāng!>>

⁷³ Zuku ka abwana mənə à nda ban came a baní ka à sungɲo a ban Bitərus sə à ne wi ama, <<Məsəcau, we ka a nda abaləia, acəmənana lasəo ləmdə ama a nda bwa Galili.>>

⁷⁴ Pələa Bitərus kángír sə na ama, <<Bə Bakuli bə kidíkiām mənana bəà na ama ən sùrə mənia yì bwa ka!>>

Anggo ka kara nggù bua.

‡ 26:61 26:61 Balli gbal aba: Yoh 2:19. § 26:64 26:64 Balli gbal aba: Dan 7:13. * 26:65 26:65 bwal daura male sannì ace ləmdə bumkidíkea məkərkərnì. † 26:66 26:66 Balli gbal aba: Pəris 24:15,16. ‡ 26:67 26:67 Balli gbal aba: Isha 50:6.

⁷⁵ Nda balə Bitərus kasəa arə cau mənana Yesu banggi wi ka ama, <<Kaniama nggũ nə bua ka, a nə na kusə tărú ama a súrəàm dāng.>> Pələa puro a nza kya bua, bua məkwanbanì.

27

À umnə Yesu a badəm Bilatus

(Markus 15:1; Luka 23:1-2; Yohana 18:28-32)

¹ Lang ban kwarna adyan ngga, agbani pəris kat andə abwana-məgule à yì dapi à kurkunarəia amur Yesu à nè wal-luí.

² À taka bui sə à um nəi a ban Bilatus bwa Roma, nggwamna mala bu-nzali Yahudi.

Yahuda gyar bamúri

(Amə Mishan 1:18-19)

³ Lang Yahuda mana mak Yesu səni à kasəna bashi à nè wal Yesu ka, pak bumkidikea, pələa nyesəi agbani pəris andə abwana-məgule məsəboalo zənariya lumi-tărú mana ak a buia ka.*

⁴ Nea wia ama, <<Ən pāngjənà caubikea, mana ən mak bwa mənana pək bekə caubikea raka.>>

À pələa à ne wi ama, <<Man oasə səm aba mənə ka? Māna ka mona nəmurəo.>>

⁵ Pələa Yahuda twal boale ka sukki a nzali aba Ndāməgule mala Bakuli, sə puro o kya dūr nggúr a myali gyar bamur rəi.

⁶ Agbani pəris pwan boale sə à na ama, <<Nggurcau bang ama boaro bəà tsək ulang mənəia yì boalo ka aba ndaboalo mala Ndāməgule mala Bakuli dāng, acemənana boalo nkila na.>>

⁷ À naki acau amur boale, sə à masələate ka à na ama à nè kurəna nzali mala məbaki-ankwaring nəi bə duk bəmbe tsək abəri.

⁸ Nda gir mənana tsəa sə à kə tunə banì yalung ama, <<Nzali Nkila>> ka.

⁹ Mənəia ka nda lümsə bangnəa mala Irimiya mənana ama,

À twal boalo zənariya

məsəi lumi-tărú,

boalo mənana amə Isərayila

kasəa à nè pa amurí ka,

¹⁰ nda à kurəna nzali mala

məbaki-ankwaring nəi ka,

kəla mənana Mətalabangno

bang ngga.†

Bilatus diki Yesu acau

(Markus 15:2-5; Luka 23:3-5; Yohana 18:33-38)

¹¹ Yesu yi came a badəm Bilatus bwa Roma, nggwamna amur bu-nzali Yahudi. Nggwamna dī ama, <<A nda murəm mala amə Yahudi le?>>

Yesu eari wi ama, <<E, nda kəla mənana a bang ngga.>>

¹² Lang agbani pəris andə abwana-məgule yi banggi acau à tsəki Yesu arəi ka, duk kúni piü.

¹³ Bilatus pələa dī ama, <<A ok acau mana abwana man kə na a muro ama a pak ka re?>>

¹⁴ Sə Yesu loasə kúni amur ko kə cau mwashat dāng. Gir nī pakki nggwamna gir'ndali.

À kasəi Yesu bashi-lú

(Markus 15:6-15; Luka 23:13-26; Yohana 18:39--19:16)

* 27:3 27:3 Balli gbal aba: Atúró 1:18,19. † 27:10 27:10 Balli gbal aba: Zak 11:12-13.

¹⁵ Ko a ya pwari Lamsan Yàlîmurû ka pàk ka nggwamna kə panzə mwashat atà apursəna mana abwabundəa earce ka.

¹⁶ A bakú mənə ka bə pursəna ndakam lùlləi ama Barabbas.‡ Abwana sùrəi pepè nggea kanggarang məyàl-nzongcau na.

¹⁷ Lang bəwabundəa yi raməna ka, Bilatus dīa ama, <<Yana mwashat wu earce bə ən panzəa wuni: Barabbas na le ko Yesu mana à tunəki ama Kərəsti ka?>>

¹⁸ Yi ka, sələnə ama mbali na tsək abwana-məgule sə à yiu nə Yesu a baní bə pakki wi bashi ka.

¹⁹ Lang Bilatus na ban do amur buno bashi ka, māmí túriban nə cau ama, <<Pusəki abuo, nying bwa mənə andəa kunpwasəa male, acemənana ən tanni a lərəo kərkər yalung atəcau male.>>

²⁰ Agbani pəris andə abwana-məgule ka à borikitakun abwabundəa ama bəa ear ama Barabbas na bəa nyi, sə Yesu ka bəa wal-luí.

²¹ Bilatus nyare dī bəwabundəa dəm ama, <<Atə abwana man bari ka yana mə nyi bə o le?>>

À ear ama, <<Barabbas!>>

²² Bilatus pələa dīa ama, <<Sə Yesu mana à tunəki ama Kərəsti ka, mana bə ən pang nəi?>>

À loasə già kat ama, <<Bəa gbàllì a nggun!>>

²³ Bilatus dīa ama, <<Ace mana? Ya caubikea nani pa?>>

Sə bəwabundəa loasə già kərkər ama, <<Bəa gbàllì a nggun!>>

²⁴ Lang Bilatus səni pà nə gandə pak kəgìr raka, sə dəm ngga abwana ndo à nə loasə munəo a kusə ce ka, twal mùr lákkí abui a bəməsə abwabundəa. Na ama, <<Buam pa afa nkila mala mənəia yi bwa ka dāng. Māna ka ma'wun na!>>§

²⁵ Bəwabunda kat ear ama, <<Bə nkile do amur səm sənə amuna ma'səm!>>

²⁶ Bilatus pələa panzəia wia Barabbas, sə Yesu ka tsəa bəa koè, pələa tasəi a buia bəa kya gbàllì a nggun.

Asoje bangginə Yesu

(Markus 15:16-20; Yohana 19:2-3)

²⁷ Asoje mala nggwamna twal Yesu a um nəi a bantúró məgule malea sə à kya rambə acili asoje a kārì a baləu.

²⁸ À swárki wi adaura rəi sə à túrì wi daura-murəm məbangne.

²⁹ À alta zwe à tana jeko nəi sə à oasəi wi a bəmúrí. À pè wi gara a bui məlì sə à bun a badəmbi à kə bangginəi ama, <<Bə rəo pwalo, Murəm mala amə Yahudi!>>

³⁰ À tàkki ntāra arəi, pələa à ak gara mana a bui ka à walki nəi a bəmúrí.

³¹ Lang à banggina nəi ka pələa à swárì wi daura-murəm mana à túrì wi ka, sə à nyesə amale à túrì wi arəi. À kútí nəi aban ká gbàlle.

À gbàllì Yesu a nggun-gangndəi

(Markus 15:22-32; Luka 23:27-43; Yohana 19:17-27)

³² Lang à purni bá nggea-là ka, à kya je andə bəbwa mala nggea-là Sayirin, lùlləi ama Shiman. À tsəi púp bə aki Yesu twal nggun-gangndəi.

³³ À yì bik ban mənana à tunəki ama Golgota ka (ban mala nkpoula bəmuru).

³⁴ Akanó à pè Yesu mùr-anap mana à zurəi andə be murgìr mə'lùlle ama bə nui. Lang oè a kúni ka, binəi.*

‡ 27:16 27:16 Abea maləmce mana à giləia nə bu ka à tsəa ama lùlləi nda Yesu Barabbas; anggo gbal a 27:17.

§ 27:24 27:24 Balli gbal aba: Nggur 21:6-9. * 27:34 27:34 Balli gbal aba: Ang 69:21.

³⁵ Asoje pələa à gballi Yesu a nggun-gangndəi sə à kocàca amur adaura male, à gakkia rəia.†

³⁶ Pələa à kya dum nə do a banì à yalí.

³⁷ À gilə cau mana à bashì wi nēi ka sə à gbàllì arə nggun amurí, ama: BWA MƏNIA KA NDA YESU, MURƏM MALA AMƏ YAHUDI.

³⁸ À gbàllì Yesu andə abea abwana bari amə-akiagir mala abwana nə mazo, arə anggun-gangndi malea, mwashat a buì mēlì sə bē a buì mē'nggare.

³⁹ Abwana mana à kə kútí a njargula ka à sanggì, à pikimuria a mala oalban‡

⁴⁰ à kə na ama, <<We bwan a nə arki Ndàməgule mala Bakuli sə a nə bē aba nongno-tàrú ka, amsə bamuro wuni ra. Bə a nda Muna mala Bakuli ka, sùləî mur nggun-gangndəi mana ka.>>§

⁴¹ Agbani pəris andə amaləm nggurcau andə abwana-məgule gbal ka à bangginəi anggo.

⁴² A na ama, <<Yì ka, amsə abea bwana sə gandə amsə bamur rəi dāng! Bə yì nda Murəm mala amə Isərayila ka, bə sùləî mūr nggun-gangndəi man ado, sə səm nə earnəi.

⁴³ Yì ka, gūlì arə Bakuli, sə na ama yì ka, Muna mala Bakuli na. Bə Bakuli earce nə amsəi ka, bə amsəi ado səm nə sənì.>>*

⁴⁴ Amə-akiagir mala abwana nə mazo man à gbàllia andəi ka à ne wi acau məbane gbal.

Lú mala Yesu

(Markus 15:33-41; Luka 23:44-49; Yohana 19:28-30)

⁴⁵ Nə bu-pwari lum-nong-bari mala pwari a kùlì ka, kara pəndəa yì gir ban, yì pur a bu-pwari tàrú.

⁴⁶ Lang à ndarə gbashi bu-pwari tàrú mənə ka, Yesu loasə gí kpəm na ama, <<Eli, Eli, lama sabatani?>> Bāləi ama, <<Bakuli mem, Bakuli mem, palang sə a pələàm nzəmó?>>†

⁴⁷ Lang abea bwana mana à came a banì à ok Yesu ka, à na ama, <<Ndarə tunə Iliya.>>

⁴⁸ Bə bwa abaləia bang tsuk-tsuk kya twal soso, parri aba mūr-anap məhangne pələa oasəi a kun gara ləmdəi wi ama bə nu.‡

⁴⁹ Acilì abwana mənə ka a na ama, <<Came səm nə sənì ko yakəla Iliya nə yiu nə yia amsəi.>>

⁵⁰ Yesu nyar dəm loasə gí bua nə rəcandəa, pələa yiləmi purî rəi.

⁵¹ Aba mənə anggo ka kara lagir mənəna à kasəna ban məfele nēi aba Ndàməgule mala Bakuli ka san a kùlì kya bwal nzali, gau a baləu bari. Nzali dəurəo, atali arkia.§

⁵² Abembe məngya, sə abwana mala Bakuli mənəna à wu díďyal ka, à lo nə yiləmu.

⁵³ À purkî balə abembe. Anzəm lo mala Yesu a bembe ka, à yì kutio aba nggea-là məfele, à ləmdə rəia aban abwana pas.

⁵⁴ Lang bwaməgule mala asoje andə asoje mənə à tamsəia yál Yesu sən dəurəo mala nzali andə agir mana à kumban kat ka, bangciu pakkia wia kərkər, sə à na ama, <<Bafo, bwa man ngga Muna mala Bakuli na.>>

⁵⁵ Amaməna nda a banì pas mana à pur a Galili sə à yiu atə Yesu ace dən̄yi nēi ka. À cam zak à kə sən gír mənəna kə kumban kat ka.*

⁵⁶ Maryamu Bwa Magdala, sə Maryamu nggea ka Jemis andə Yisəfu, andə nggea ka amuna mala Zabadi, à ndakam abalə amaməne.

† 27:35 27:35 Balli gbal aba: Ang 22:18. ‡ 27:39 27:39 Balli gbal aba: Ang 22:7; 109:25. § 27:40 27:40 Balli gbal aba: Mat 26:61; Yoh 2:19. * 27:43 27:43 Balli gbal aba: Ang 22:8. † 27:46 27:46 Balli gbal aba: Ang 22:1. ‡ 27:48 27:48 Balli gbal aba: Ang 69:21. § 27:51 27:51 Balli gbal aba: Pur 26:31-33. * 27:55 27:55 Balli gbal aba: Luk 8:2,3.

*Tsəkban Yesu**(Markus 15:42-47; Luka 23:50-56; Yohana 19:38-42)*

⁵⁷ Lang pwari kpana ka, bè məkume, bwa Arimatiya yiu. Lùllèi ama Yisəfu. Yì gbal ka məkpatà Yesu na.

⁵⁸ Kutio o a ban Bilatus kya zəmba bəà pè wi lú Yesu. Bilatus pələa bang ama bəà pè wi.

⁵⁹ Yisəfu ka twal lú Yesu sə marəki aba lagir məpwasəe məboarnsari

⁶⁰ pələa tsəi a bembə male məbəshe mana tēmi a nsoro tali ka. Ramgita nggea tali mətangne girna kun bembə nēi pələa kutio o.

⁶¹ Maryamu Bwa Magdala andə be Maryamu à yì do akanó a bədəm bembə.

*À tsək asoje à yál**bembə mala Yesu*

⁶² Lang ban fa ka, nda pwari Sabbat, agbani pəris andə amə Farisi yi ramba a bədəm Bilatus.

⁶³ À ne wi ama, <<Bwaməgule, balə səm kasəa ama mana mənə yì mə'swarki abwana ndanə yiləmu ka, bang ama nongnjo tărú a nzəm lú male ka, nè loapi bembə.†

⁶⁴ Nda səm ama wu tsəa bəà kə yál bembə she bə anongnjo tărú lumsəna ka. Bə ana raka yakəla alaggana male nə yia iu lui sə à nè banggi abwana ama long nə lo a bembə. Sə mənəia yì swarkiban nənzmò ka nè kúti mədəmbe nə bike.>>

⁶⁵ Bilatus banggia wia ama, <<Wu kya tsək asoje bəà yál bembə pepè aba njar mənana kat wu nè gandə pe ka.>>

⁶⁶ Pələa à o à kya tsək parbu mala murəm amur bembə ace mənana bə bwa je ka à nè sələa, sə à tamsə asoje bəà yál banì.

28*Bakuli loasə Yesu nə yiləmu**(Markus 16:1-8; Luka 24:1-12; Yohana 20:1-10)*

¹ A nzəm pwari Sabbat, nə dəmbari didyal a pwari Ladi ka, Maryamu Bwa Magdala andə be Maryamu waria sən bembə.

² Lang ngga, kara nzali dəurəo kərəkər. Məturəonjar mala Mətalabangnjo pur a kùli yi suləo, ramta tali mana à girna kun bembə nēi ka, pələa do amurì.

³ Rəi kə ta gbəang kəla li'nzama mala mbulo; anggubyaui male pwasə pwapwat kəla buke.

⁴ Amə'yál bembə sənì ka, rəia bəla nə nggea bangciu, sə à kya kpa nzali kəla abwana mana à wuna ka.

⁵ Məturəonjar ne amaməne ama, <<Bangciu bə kəa pakka wun dāng. Ən sələnə ama wu nda ban alta Yesu mana à gbàllì a nggun ka.

⁶ Pa akani dāng; Bakuli loasəni nə yiləmu, kəla mənana bangga wun ngga. Wu yiu wu yi sən ban mana nong kam ngga.

⁷ Sə wu nyare a kaurəa wu kya ne alaggana male ama, <Longnəna nə yiləmu, dəm ngga nda akà wun dəmba kə ká a Galili ka. Wun nə nggá sənì akanó.> Balə wun bə kasəa ama ən bangnəna wun ngga.>>

⁸ Amaməna man nying bembə tsuk-tsuk. Bangciu pakkia wia sə bumia pwasə kərəkər. À bangnə à nə nggá banggi alaggana male ce.

⁹ À nda njar aban ká ka, kara Yesu yi kasəa a dəmbia, nea wia ama, <<Ən nggə **makka wun kun.**>> À pələa à yiu a banì tū, à yì kurri zəp arə akusəi, sə à peri.

† 27:63 27:63 Balli gbal aba: Mat 16:21; 17:23; 20:19; Mar 8:31; 9:31; 10:33,34; Luk 9:22; 18:31-33.

¹⁰ Yesu pələa nea wia ama, <<Bangciu bə kəa pakka wun dāng. Wu kyane wu kya ne amə'eambam bəà o a Galili, à nè nggá sənəm kam.>>

Cau mana amə'yál bembe bang ngga

¹¹ Lang amaməna man nda ban o ka, abea amə'yálban mənana à cia yál bembe ka, à o aba nggea-là à kya banggi agbani pəris ce gír mənana kumban kat ka.

¹² Agbani pəris andə abwana-məgule ramba à kurkunarəia. À twal nggea boalo məgule à pea soje.

¹³ À nea wia ama, <<Wu bang ama wu nda ntulo nə du sə alaggana male yiu à yì iuwi à um nēi.

¹⁴ Ko bə nggwamna* ok ce ka, səm nə nggá oasəki cau arəi pà nè pakka wun kəgír dāng.>>

¹⁵ Pələa asoje ak boalo sə à kpata cau man gbal à banggia wia ka. Mənia yì cau ka aki kún amə Yahudi yì pur a yalung.

Túró məgule mana Yesu pè

alaggana male ka

(Markus 16:14-16; Luka 24:36-49; Yohana 20:19-23; Amə Mishan 1:6-8)

¹⁶ Alaggana man lum-nong-mwashat ka à kutio à o a Galili, amur nkono mana Yesu banggia wia ama bəà kyan kam ngga.†

¹⁷ Lang à səni ka, à bun a badəmbi à peri; səama abea abwana ateà ka à ear ama Yesu na dāng.

¹⁸ Yesu pələa yiu a bania sə na ama:

<<Rəcandəa mənana a kùli andə mana a banza kat ka Bakuli panami!

¹⁹ Ace mənə ka, wu kyane a ban bwapəndəa arə anzali kat, wu yinəia bəà pələ aməkpatam. Wu pakkia wia batisəma aba lullə Bakuli Tárrû, andə mala Muni, andə mala Bangjo Məfele.‡

²⁰ Wu kania wia bəà kpata agir mana kat ən bangga wun ngga. Mə nda atà wun kàngkàng a koya pwari ka, bà masələata banza.>>

* 28:14 28:14 nggwamna: Buntu Bilatus † 28:16 28:16 Balli gbal aba: Mat 26:32; Mar 14:28. ‡ 28:19 28:19 Balli gbal aba: Atúró 1:8.

Cau amsəban a nê mala MARKUS Məncəu

Cau Amsəban a nê mala Markus ka nda <<Bəsa Cau məboarne amur Yesu Kərəsti, Muna mala Bakuli.>> Yesu ka à ləmdəi kəla bwa mənana bə bangcau ka nê lumsəi, sə yì dəm ngga ndanə gara. Gara male ka à səni arə kanigir male, andə rəcandəa male amur akukwar, andə twalban caubikea mala abwana. Yesu tunə bamúri ama yì nda Muna mala Bwa, mənana yiu ace mana nê yia pa bamúri ace pusə abwana male abalə acaubikea.

Markus nacau amur agir mana Yesu pea, andə acau mana nea, andə akanigir male. Bang cau bəti amur Yohana Məbatisəma, andə batisəma mala Yesu, andə kārəkiban male ka, pələ kutio aban bangcau amur túró mala Yesu mala twalban rəkwana andə kanigir. Aban ká masələate ka *Markus* bangcau amur agir mənana à kum Yesu a masələata do yiləmu male aba banza, nggeamurəmi ka gbaliban male amur nggun-gangndəi, andə lo male a bembə.

Agir mənana abaləi ka

Tita mənə yì Bəsa Cau Məboarne ka1:1-13

Túró mala Yesu bwāng aba Galili1:14--9:50

Lo a Galili aban ká Urəshalima10:1-52

Masələata limo, aba Urəshalima sə arə aban tù nə Urəshalima11:1--15:47

Lo mala Yesu a bembə16:1-8

Pusərəu andə eauwe mala Mətalabangŋo mənana nə yiləmu ka aban ká a kùli16:9-20

Hama mala Yohana Məbatisəma

(*Matiu 3:1-12; Luka 3:1-18; Yohana 1:19-28*)

¹ Ani sə Cau Amsəban mala Yesu Kərəsti, Muna mala Bakuli tite.

² Kəla mana à giləi aba maləmce mala Ishaya, məbangnəa mala Bakuli ka, Bakuli bang ama:

<<Mə ndya ən nggə túr
məturonjar mem

bə ako dəmba,

bə yì giləkio tanjargula.>>*

³ <<Giu mala bəbwa
kə tunəban a njenja ama,

<Wu giləki tanjar
ace Mətalabangŋo!

Wu tamsəi wi atanjar pərapəra

bə ging nggam!> >>†

⁴ Mənə yì məturonjar ka nda Yohana Məbatisəma. Puro yiu kə hamnə Cau Amsəban a ban abwana aba pədanban a njenja ama, <<Wu pwanzali wu deki bu wun arə acaubikea ma'wun, Bakuli nê twala wun bania, sə duməna púp bəa pakka wun batisəma.>>

⁵ Bwabunda puro arə acilia alá aba nzali Yahudi, andə bá Urəshalima aban yiu a sənə sə à nê ok hama male. À kə bang acaubikea malea, sə Yohana kə pakkia wia batisəma a kún Nggeasala Jodan.

* 1:2 1:2 Balli gbal aba: Pur 23:20; Mal 3:1. † 1:3 1:3 Balli gbal aba: Isha 40:3.

⁶ Agir-nggūrəu male yì Yohana ka, à pea nə nggu kalakadambi, sə nggur-bunu male ka nggú-bāngḡá na. Gírlina male ka doshi na andə mur'nyi mənana kúmó bun kano a babondo ka.‡

⁷ Kə hama, kə bang ama, <<Bè bwa nda kə yiu a nzəmam ngga. Gulo kútiām kərəkər, ko anggur nkura kusəi ka ən kārəa mə nə kũ`ndəó mə nə panzəia dāng.

⁸ Nə mur sə ən nggə pakka wun batisəma, sə yì ka, nə pakka wun batisəma nə Bangḡo Məfele!>>

Batisəma andə kārəkiban mala Yesu
(*Matiu 3:13-17; Luka 3:21-22*)

⁹ Abalə aməno yì anonggio ka, Yesu pur a Nazarat, a bu-nzali Galili. Yohana yi pakki wi batisəma a Nggeasala Jodan.

¹⁰ Yesu na aban eapi mūr ani ka, kara sən kùli mənə. Bangḡo Məfele suləo aban yiu amurì kəla kutu.

¹¹ Gì Bakuli pur nə kuli na ama, <<A nda Munem mənana ən earkiye ace raka; ban kə boaram a rəo kərəkər.>>§

¹² Zuku ka, Bangḡo loasə Yesu aban ká aba pədanban a njenza.

¹³ Nda kano aba pədanban a njenza, nongḡo lumi-ine, Shetan na aban karəke. Yesu ka nda nəmurəi andə anyam babondo mana a banì ka. Aməturonjar mala Bakuli yiu à yì bwalì wi kām.

Yesu tita tunə amə kpate
(*Matiu 4:12-22; Luka 4:14; 5:1-11*)

¹⁴ Anzəm mana à bwaləna Yohana à oasəni a ndəkurban ngga, Yesu o a nzali Galili, kə hamnə Cau Amsəban mala Bakuli.

¹⁵ Kə bang ama, <<Pwari kārəna! Domurəm mala Bakuli gbashìnà tù! Wu pwanzali wu deki bu wun arə acaubikea ma'wun, wu earnə Cau Amsəban wu é!>>*

¹⁶ Lang Yesu nda ban gya a kun Nggeamūr Galili ka, məsəi kpa arə Shiman andə mə'eambi Andəru, aban taula nə andámbú, acemənana yia ka aməbwalki anji na.

¹⁷ Yesu nea wia ama, <<Wu yiu atəm, mə nə tsək wun wu nə duk aməbwalki abwana.>>

¹⁸ Àkə banì kara à deki andámbú malea, à kpate.

¹⁹ Nə tūr a dəmba bəti anggo ka, nyare sən Jemis, muna mala Zabadi atārəia andə mə'eambi Yohana. Yia ka à nda aba waru aban giləki andámbú malea.

²⁰ Yesu tunəia. Pələa à deki tárrià yì Zabadi aba waru andə abwana mənana à twalia ace nun ndāmbú ka, à o atè.

Yesu pusə kukwar arə bwa
(*Luka 4:31-37*)

²¹ Yesu andə alaggana male wari a Kapanahum. Pwari Sabbath karna ka Yesu kutio a ndakpapi, tita kanigir kam.

²² Kānigir male pakkia wia ndali, acemənana kə kania wia gír nə sələe andə rəcandəa, pa kəla mala amaləm Nggurcau dāng.†

²³ Àkə banì mənə ka, bəbwa ndakam nə bangḡo məbane arəi aba ndakpapi, lo mak'zwalo, kə na ama,

²⁴ <<We Yesu bwa Nazarat, mana a earkiye arə səm? A yiua kidiki səm, a nə mal səm le? Ən sūrəo, a nda Bwa Məfele mala Bakuli!>>

²⁵ Yesu sà arə kukwar, ne wi ama, <<Duk kuno più, purî rə bwa man!>>

²⁶ Bangḡo məbane dəkərəki nə rəcandəa, mak'zwalo, pələa purî rəi.

‡ 1:6 1:6 Balli gbal aba: 2Amur 1:8. § 1:11 1:11 Balli gbal aba: Tite 22:2; Ang 2:7; Isha 42:1; Mat 3:17; Mar 9:7; Luk 3:22. * 1:15 1:15 Balli gbal aba: Mat 3:2. † 1:22 1:22 Balli gbal aba: Mat 7:28,29.

²⁷ Bwapəndəa ndali kərkər gandəa à kə diki rəarəia ama, <<Mana aman? Bè kə bəsa kanigir na nə rəcandəa! Nggearə abangŋo məbane ka, kə sārəia sə à kə oki wi.>>

²⁸ Àkè dyadyan cau male akiban a bu-nzali Galili kat.

Yesu twali abwana pas

ban rəkwana

(Matiu 8:14-25; Luka 4:38-41)

²⁹ Yesu nè purî bá ndakpapi ani ka, yì, andə Jemis andə Yohana, à kutio a bala mala Shiman andə Andəru.

³⁰ Nkil Shiman məbwame ka nda aban nongŋo, bauwa eari wi dāng, pələa à banggi Yesu cau mala rəkwana male.

³¹ Yesu kutio a baní kya bwali a garabui loasəi. Bauwa purî rəi, pələa lo pea wia girlina.

³² Lang pwari kpana ka, amə lě yiu nə aməkwánó, andə abwana mənana à ndanə akukwar aba nyamia ka, a baní.

³³ Bwapəndəa mana a là kat ka à dapi a kunbala.

³⁴ Yesu twalban arəkwana dāngdāng arə abwana sə pusəki akukwar pas. Sə acemənana akukwar sūrənà rəi ama yì nda Muna mala Bakuli ka, earia wia bəà nacau dāng.

Yesu o a pak hiwi nəmurəi

(Luka 4:42-44)

³⁵ Nə dəmbari dīdyal, ban malaká fa pepe dāng, Yesu purî bá là o a ban mənana kəbwa pà kām raka, kya pak hiwi.

³⁶ Shiman andə abi à puro aban alte.

³⁷ Lang à kya kuməni ka, à ne wi ama, <<Koyana le ka nda ban alto!>>

³⁸ Yesu earia wia ama, <<Wu fa səm nə káni arə acili amuna-là mana akani tù ka. Mə nə nggá hamnə Cau Amsəban kam gbal, acemənana nda kəgìr mənana yinə mim ngga.>>

³⁹ Pələa gya aba nzali Galili kat, kutio arə andakpapi malea aban hamnə Cau Amsəban, sə kə pusə akukwar arə abwana.‡

Yesu twali mədakali

ban rəkwana

(Matiu 8:1-4; Luka 5:12-16)

⁴⁰ Bè bwa mədakali yiu yì kū ndəó a badəm Yesu, zəmbi wi ama, <<Bè a nə ear ka, a nə gandə twəlām-ban mənəia yì kwánó ka bə rəām boarnsari.>>

⁴¹ Məsəswatər bwal Yesu kərkər, pələa ləmdə bui jena rəi nəi, ne wi ama, <<Ən earəna, bə rəò malâ!>>

⁴² Àkə baní kara dakali maləna, rəi boarnansari.

⁴³ Yesu ne wi cau nunkiri, pələa tasəi bə o.

⁴⁴ Ne wi ama, <<Kəa ne kəbwa ce dāng. A kún mani ka, kutio kya ləmdə bamuro a ban pəris bə peləki. Sə ace mənana bə koyan ngga bə sələ ama rəò maləna ka, kyane kya pa boro-bu a Ndāməgule kəla mənana Musa kasəa ace sonzəo mala rəò ka.>>§

⁴⁵ Səama lang purna ka, kara tita mesə ce a koya ban ngga. Gìr nî tsəa Yesu gandə kutio a bekə là a baməsə abwana dāng, ak rəi arə aban mənana kəbwa pà kām raka. Kat andə amani ka, bwapəndəa puro a koya ban ngga aban yiu a baní.

‡ 1:39 1:39 Balli gbal aba: Mat 4:23; 9:35. § 1:44 1:44 Balli gbal aba: Pəris 14:1-32.

2

Yesu twalban kwánó rəwuna
(*Matiu 9:1-8; Luka 5:15-26*)

¹ Anzəm anongŋo bəti ka, Yesu nyare a Kapanahum. Ceì akiban ama nyarəna nda a bala.

² Zuku ka bʷabundəa yiu yi lumsəna ban kàngkàng, yi pur a kun bala, ko kə ban oasə kusəu pa kàm dāng. Lang Yesu na aban hambia wia nə cau mala Bakuli ka,

³ abea abwana, yia ine, à twal be mərəkwana mənana sú arə abui andə akusəi ka, aba kala, à yiu nɛi aban Yesu.

⁴ Sə acemənana bʷapəndəa làkkì kərəkər, à kum njargula kútí nɛi a bədəmbi raka, à pələa à eau nə múr kurəm, à mən njar kam, sə à sulə mərəkwana aba kala, nə anggúr, a bədəm Yesu.

⁵ Lang Yesu sən gūliarəu malea arəi ka, pələa ne mərəkwana ama, <<Laggalem, à twaləno ban acaubikea mô.>>

⁶ Ahea maləm Nggurcau ndakam aban do, à kə pakki adenyicau arəarəia ama,

⁷ <<Palang sə mənɛia yì bʷa ka bang ulang cau man? Nyesə bəmúri kəla nda Bakuli! Kə Bakuli raka, yana bʷe nə gandə twalban caubikea?>>

⁸ Anggo ka kara Yesu sələ dɛnyicau mənana a bəbumia ka, sə día ama, <<Palang sə wu kə ndali amur mənɛia yì agir ka a bəbum wun?

⁹ Məye na kwano kutibanì, yi mənana bəà ne məkʷánó ama, <À twaləno ban acaubikea mô> ka le, ko bəà na ama, <Lo, twal kala mô, sə wu gya> ka?

¹⁰ Sə ace mənana bə wu sələ ama Muna mala Bʷa ka, ndanə rəcandəa akani a banza, mala twalban caubikea ka, mə ndo mə nə ləmdəa wun ngga.>> Pələa ne məkʷánó ama,

¹¹ <<Mə nə banggo, lo, twal kala mô, o a bala!>>

¹² Pələa məkʷánó lo, twal kala male, àkə bəməsəia kat, aban o. Koyan ngga gír nì pakki wi ndali, à gusələ Bakuli à kə bang ama, <<Səm malaká sən ulang mənɛia yì gír ka dāng!>>

Yesu tunə Lawi
(*Matiu 9:9-13; Luka 5:27-32*)

¹³ Yesu nyare puro o a kun Nggeamùr Galili. Bwabunda puro aban ká a baní, pələa kania wia gír.

¹⁴ Nda ban kutio ka, məsəi kpa arə Lawi, muna mala Alfiyus, duməna aban ak boalo-cemi, aba mədanki cemi. Yesu ne wi ama, <<Yiu atəm.>> Pələa Lawi lo o atè.

¹⁵ Anzəm mənə ka Yesu do aban li gírlina a bala mala Lawi. Aməcemi pas andə amənana abwana twalia ama amə'caubikea na ka, à yì do à kə lili andə Yesu andə alaggana male. Abwana ulang amənɛia ka à ndakam pas mənana à kə gya atà Yesu ka.

¹⁶ Lang amaləm Nggurcau mala Musa mənana amə Farisi na, à sən Yesu aban lili andə amə'caubikea andə aməcemi ka, à dí ka laggana male ama, <<Palang sə kə lili andə aməcemi andə amə'caubikea?>>

¹⁷ Yesu nə oè ka, nea wia ama, <<Abwana mənana rəia băng ngga, à kə alta məsonzəo dāng, she aməkʷánó. Ən yiu ace tunə abwana mənana à kə sənɛi kəla amə'cauboarna na ka dāng, ən yiu ace tunə amə'caubikea.>>

Diban amur gilmùr
(*Matiu 9:14-17; Luka 5:33-39*)

¹⁸ Bə pʷari nakam alaggana mala Yohana Məbatisəma andə amə Farisi à nda ban gilmùr. Ahea bʷana yiu aban Yesu à yì dí ama, <<Palang sə alaggana mala Yohana andə mala amə Farisi ka, à kə gilmùr, sə alaggana mò ka à kə gil dāng?>>

¹⁹ Yesu nea wia ama, <<Lang sə agyajam mala bura-māfela nè gilmùr yi mənana nda abania peatu ka? Bəà nda atārəia andə bura-māfela ka, à pà nè gilmùr dāng.

²⁰ Pwari mənana à twaləna bura-māfela a rəia ka, akàm sə yia ka à nè gilmùr.

²¹ <<Kəbwa pà nè twal nggubya məbəshe sə nè mbàkinà mə'e nēi ka dāng. Bə pè anggo ka, nggubya məbəshe nè kpami, nè san nggubya mə'e, nggea sana mægule.

²² Sə kəbwa pà nè solə mùr-bəlanggun anap məbəshe aba eakəna sambəram mala mùr-bəlanggun anap dāng. Bə pa anggo ka, mùr-bəlanggun anap nè vwali nè ar luru, sə mùr-bəlanggun anap andə sambəram kəm ngga à nè uebà. Mùr bəlanggun anap məbəshe ka a sambəram məbəshe sə à nè soe.>>

Bwaməgule amur Sabbat (Matiu 12:1-8; Luka 6:1-5)

²³ A bə pwari Sabbat, pwari usələo mala amə Yahudi, Yesu andə alaggana male gya à kə kùtí nəban abea ababan məssa. À nè nggə ká ka, alaggana male kùtí a harki kir məssa à kə she.*

²⁴ Pələa amə Farisi ne wi ama, <<Səni, palang sə alaggana mo kə yàl Nggurcau, à kə pak túró kasəki məssa a pwari Sabbat?>>

²⁵ Pələa Yesu nea wia ama, <<Wu bal gír mənana Dauda pak ka re, yi mənana yi andə amətè ka, nzala walia sə à kùtí a alta gírlina ka?

²⁶ Yiu yi kutio aba Nda mala Bakuli (a bàkì mənana Abiyata nda pəris mægule ka), yàl Nggurcau, shak bəredi mənana à tarri ace Bakuli, mənana apəris na nəmuraia boaro bəa shak ka. Pələa pe abwana mənana atè ka gbal, à she.>>†

²⁷ Pələa Yesu nea wia ama, <<Sabbat, pwari usələo mala amə Yahudi ka, à pè ace bwapəndəa, à pak bwapəndəa ace Sabbat dāng.

²⁸ Ace mani ka, mim Muna mala Bwa ka, mə nda Mətalabangŋo sə mə nda mətala Sabbat gbal.>>

3

Yesu twalban rəkwana a pwari Sabbat (Matiu 12:9-14; Luka 6:6-11)

¹ A bəkə pwari ka Yesu nyare kutio a ndakpapi. Bə bwa nakam bui wu.

² Amə Farisi ka, məsəia ue arəi à nè səni ko nè twalban rəkwana a pwari Sabbat, pwari usələo mala amə Yahudi. Ace mənana à nè kum cau mənana, à nè bwali nēi ka.

³ Yesu ne bwa mənana bui wu ka ama, <<Lo, yiu yi cam kani a bədəm abwana.>>

⁴ Yesu pələa dī abwana ama, <<Mə ye na nggurcau eare bəà pè a pwari Sabbat, bəà pak məboarne le ko bəà pak məbane? Bəà amsə yiləmu le ko bəà kídiki?>> Kara à duk kunia più.

⁵ Pələ rəi anggo sənia nə bumlulla, nə bumkidikea kərkər arə murcandəa malea, pələa ne məkwanó ama, <<Sárə buo.>> Lang mərəkwana sárə bui ka, kara rəi mala, bui nyarəna pāngŋənà pepè!

⁶ Kara amə Farisi puro a nza, à kya kum abwana mala Hirədus, à kùrkún arəarəia andəia, amur wal-lú Yesu.

Bwabunda o atə Yesu

⁷ Yesu lo andə alaggana male à nyare a kun nggeamùr. Bwabunda pas puro o atè. À pur arə aban aba Galili, andə Yahudi,

* 2:23 2:23 Balli gbal aba: Nggur 23:25. † 2:26 2:26 Balli gbal aba: 1Sam 21:1-6; Pəris 24:9.

⁸ andə Urəshalima, andə bu-nzali Idumiya, andə nkaring Nggeasala Jodan; sə abea ka à pur kuko nə abu-nzali mala amə Taya andə Sidon, à yiu atè. Cau mala agir-ndali mana kat kə pakki ka məsəe akiban, nda bʷabundəa pas puro yiu səne ka.

⁹ Ace biki lakkì mala bʷapəndəa ka, pələa ne alaggana male ama bəa alta muna-waru nə eau kam, bə bʷapəndəa bə kəa nggiki dāng.

¹⁰ A mənə yì pwari ka tʷaləni abwana pas ban arəkwana malea, nda abea aməkwánó dāngdāng kə ramgiban aban ká damba à nə je rəi.

¹¹ Bə abwana mənana nə akukwar aba nyamia səni nə səna ani ka, à yì sukki nə sukkio a bədəmbi nə zwalo a kunia, à kə na ama, <<A nda Muna mala Bakuli!>>

¹² Sə yì ka, nunkir akukwar nì kərəkər ama bəa kəa na yan nda yì dāng.

Yesu tərki amə Mishan

lum nong-bari

(Matiu 10:1-4; Luka 6:12-16)

¹³ Yesu eauwe amur nkono, sə tunə abwana mənana earki cea ka, pələa à eauwe atè.

¹⁴ Kya tarki abwana lum nong-bari sə pea wia lulləu ama amə'mishan. Yia ka à nə do atè, sə nə nggə tasəia bəa kya hamnə Cau Amsəban,

¹⁵ sə pea wia rəcandəa mala pər akukwar bəa purkì rə abwana.

¹⁶ Atə abwana lum nong-bari mənana tarkia ka Shiman ndakam (yì mənana tsəki wi lulləu ama Bitərus ka).

¹⁷ Jemis muna mala Zabadi, andə mə'eambi Yohana (mana tsəkia wia lulləu ama Boanajis: bāləi ama, Amuna mala Mgbarangce) ka, à ndakam atəa.

¹⁸ Andəru,
andə Filip,
andə Batalomi,
andə Matiu,
andə Toma,

sə Jemis muna mala Alfiyus,
sə Tadawus ka, à ndakam gbal atəa.

Acilia ka à nda ka Shiman yì bwa mənana earki yì ace là male raka,

¹⁹ sə Yahuda Iskariyoti mənana me ka.

Yesu ka kuti murəm mala akukwar

(Matiu 12:22-32; Luka 11:14-23)

²⁰ Yesu kutio a bə bala. Bwabunda yiu yì ram dəm, mənana tsəa yì andə alaggana male ka à gandə li girlina raka.

²¹ Lang amə bala male nə ok ce ka, à puro à wari ama à nə nggá bwali, à nə um nəi, acemənana a nē malea ka, <<Múrí pələna.>>

²² Sə amaləm Nggurcau mala Musa mənana à pur nə Urəshalima ka, à kə na ama, <<Be'elzebul, murəm mala akukwar kutio arəi. Nda gir mənana tsəa sə ndanə rəcandəa mala pər akukwar bəa pur ka.>>*

²³ Pələa Yesu tunəia sə nea wia cau nə kanicau ama, <<Palang sə Shetan nə pər Shetan?

²⁴ Nzali murəm mənana abwana male gakkia à kə munəo arəarəia ka, pà nə cam dāng.

²⁵ Sə bə bala gau rəi aban munəo arəarəia ka, mənə yì balae gbal ka, pà nə cam dāng.

²⁶ Anggo gbal, bə Shetan lo arə bamur rəi sə gau ka, pà nə cam dāng, male maləna.

²⁷ Məsəcau ka, bwa pa nə gandə kutio a bala mala candəna bwa nə pwan girkuma male dāng, she bə angəna damba tana abui andə akusəi ka, sə nə gandə pwan girbala male.

* 3:22 3:22 Balli gbal aba: Mat 9:34; 10:25.

²⁸ <<Ən nggə na wun mäsəcau, koya caubikea ka à nè twalî muna bwapəndəa bani andə koya cau kyauwikiban mənana pur a kunia ka.

²⁹ Səama caubikea nacau kyauwikiban arə Bangjo Məfele ka, à pà nè twalbani dāng, caubikea na mənana nè um nə bwa a lú mənana málá male pà kàm raka.>>†

³⁰ Yesu nea wia mənıa yì cau ka, acemənana à kə na ama, <<Yì ka, ndanə kukwar atè.>>

*Nggea Yesu andə amə'eambi
(Matiu 13:1-9; Luka 8:4-8)*

³¹ Anggo ka nggeà Yesu andə amə'eambi à yina à yì cam a nza, sə à túrban ama bəà tunəi.

³² Bwabunda ndya à ramba à kàri abaləu ka, pələa bebwə ne wi ama, <<Nggò andə amə'eambo à nda a nza à kə dıceò ka.>>

³³ Yesu nə ear ka nea wia ama, <<Yana nda nggəm sə ayana à nda ka amə'eambam?>>

³⁴ Pələ mäsəi arə abwana mənana à ramba à kàri abaləu ka, sə na ama, <<Anggem andə amə'eambam ndya ka!

³⁵ Bwa mənana kat kə pak kàne mala Bakuli ka, nda mə'eambam, sə nggəm.>>

4

*Kanicau arə məbeale
(Matiu 13:1-9; Luka 8:4-8)*

¹ Yesu tita kanigir dəm a kún nggeamùr. Bwabunda ramba rəi kərkər, gandəa eauwe do a waru amur nggeamùr, sə bwapəndəa cam a kunmur.*

² Kania wia agir pas nə kanicau. Aba kanigir male ka nea wia ama,

³ <<Wu kwaki kir wun! Mə'rya puro o aban beale.

⁴ Lang nda aban kok mäsəbeale ka, abea sukkio amur njargula, amuna-nyal yiu à yì tarkia kat.

⁵ Abea sukkio amur mäsətali, aban mənana nzali pà kàm pepè raka. Bani sau dāng, kara mäsəa puro, acemana nzali bani lim dāng.

⁶ Lang pwari ta bāng-bāng ngga, kara à wuli, à ime, acemənana nlerəia bwal nzali pepè dāng.

⁷ Aman ngga à sukkio aba mäsə zwe, azwe lo gulo, kara à sorəki amuna mäsəa kat, ko à bəl dāng.

⁸ Abea ka, à sukkio a nzəm nzali məboarne. À gulo, à mən rəia, à bəl nggangsang, aman kusə lumi-tàrú, sə aman lumi tongno-nong-mwashat, nggearə aman ngga lumi-lum mala gir mənana à beal ka.>>

⁹ Pələa Yesu nea wia ama, <<Bwa mənana ndanə akiru okban ngga, bə ǝ sə bə kpāki wi.>>

*Yesu bəl bá kanicau arə məbeale
(Matiu 13:10-23; Luka 8:9-10,11-15)*

¹⁰ Lang Yesu nda nəmurəi ka, abea bwana mənana à ok kanigir ka à yiu a banı atārəia andə alaggana male sə à dı bə bəlia wia bələ akanicau nı.

¹¹ Nea wia ama:

Ma'wun ngga gir'səmbərəa aba domurəm mala Bakuli ka à pana wuni bə wu sùrəi.

Səama abwana mana à pa abalə wun raka, koya gir ka à nè banggia wia nə kanicau.

¹² Acemənana,
<<Bə mala sənban nə
mäsəu na ka,

† 3:29 3:29 Balli gbal aba: Luk 12:10. * 4:1 4:1 Balli gbal aba: Luk 5:1-3.

à nè səna,
sə à pà nè bwalte dāng.

Bè okban na nè kiru ka,

à nè o,
sə à pà nè sùrèi dāng.

Bè ana raka à nè nyare abanam

sə à nè twalia wia banì!>>†

¹³ Pələa Yesu nea wia ama:

Bè wu bwalta bá mənía yì kanicaú raka, lang sə wun nè bwalta bá bèkə kanicaú?

¹⁴ Mə'rya ka cau mala Bakuli na beal ka.

¹⁵ Abea abwana ka à nda kəla məsəbeale mənana kpa amur njargula ka. Lang à ok cau ka, Shetan gya kaurəa yì tarki cau mana à beali a babumia ka.

¹⁶ Abea abwana ka à nda kəla məsəbeale mənana à sukki amur məsətali ka. À ok cau mala Bakuli ka, a é àkə dyadyan nè bumpwasəa.

¹⁷ Sə acemənana à pənə nlerəia raka, bania sau dāng. Bè tanni ko mursana lo atà ce ka, àkə dyadyan à nying buia.

¹⁸ Abea gbal ka à nda kəla məsəbeale mənana sukkio aba məsə zwe ka. Yia ka à ok cau mala Bakuli,

¹⁹ səama bumpina mala pərta gír banza andə earce kume, andə suno ace acili agir dāngdāng, à shak ce kat, ko kə kina pusə bəle dāng.

²⁰ Abea ka à nda kəla məsəbeale mənana à beali a nzali məboarne ka, à ok cau, à é, bəla a babumia; aman banì lumi-tàrú, aman lumi-tongno-nong-mwashat, aman ngga lumi-lum mala gír mənana à beal ka.

Tamsə pitəla aban tamsə

(Luka 8:16-18)

²¹ Yesu nea wia ama:

À nè tsək bəsa a pitəla sə à nè kùmsəi kərəm amurí ko à nè oasəi abata gado le?

Amur gír tamsə sə à nè tsəi re?‡

²² Anggo gbal gír kat mala cau mala Bakuli, mənana səmbərəa abwana bwalte raka, à nè nggá pusəi a banfana, bə abwana sùrèi. §

²³ Bè bwa ndanə kir okban ngga, bə o.

²⁴ Nyare lidəmba nè cau ama:

Wu parkir wun arə gír mana wu kə ok ka. Sələe mənana Bakuli nè pa wun ngga nè kārəi arə kwakikiru ma'wun arə cau. Yàle nè pa wun sələe mənana kutibanì ka, bə wu duk amə kwakikiru pepè ka.*

²⁵ Abwana mənana à kə kwakikiria arə kanigir mem ngga, Bakuli nè tsəkia wia bə sələe kam amur mənana à ndanəi ka, sə abwana mənana à kə ginə kwakikiria arə kanigir mem ngga, ko nggearə bəti mənana à ndanəi ka, à nè é a rəia.†

Kanicaú arə beale mənana kə soa ka

²⁶ Yesu nyare nea wia ama:

Domurəm mala Bakuli ka, nda kəla bwa mana kok məsəbeale a nzəm-nzali ka.

²⁷ Dù andə pwari, ko nong ntulo ko lo, beale man kə soa. Puro male andə gulo male ka, yì mə'rya nè bamúri ka bwalte dāng.

²⁸ Nzali nè nggearəi kə bəl məssa, tite ka məsəbeale soa, yì gulo, pusə múrí, anzəm man ngga pusə bəle.

† 4:12 4:12 Balli gbal aba: Isha 6:9,10. ‡ 4:21 4:21 Balli gbal aba: Mat 5:15; Luk 11:33. § 4:22 4:22 Balli gbal aba: Mat 10:26; Luk 12:2. * 4:24 4:24 Balli gbal aba: Mat 7:2; Luk 6:38. † 4:25 4:25 Balli gbal aba: Mat 13:12; 25:29; Luk 19:26.

²⁹ Lang bə məssa bəlna ka, mə'rya nə túr amətúró nə abyau bəà cani, acemənanana pwari cane karna.‡

Kanicaú arə mäsə musta
(*Matiu 13:30-32; Luka 13:18-19*)

³⁰ Dəm ngga Yesu bang ama:

Domurəm mala Bakuli ka səm nə kàni arə mana? Ya ulang kanicaú nani səm nə kàni arəi?

³¹ Nda kəla mäsə musta mənana nda kyauwe kúti acili aməsəbeale kat, à twali à beali a nzali ka.

³² Sə bəà bealni ka, kə gulo kə kúti acili agirbaban kat; kə mənghi abui kərkér mana anyal mənana a bum kúli ka, à kə gandə bwal ndà amurí.

³³ Yesu yiu nə abea kanicaú pas ulang amənia ka, aban kani abwana gír a njargula mənana à nə bwaləna ta kanigir male nēi ka.

³⁴ Nea wia kə cau mana pà nə kanicaú raka dāng. Səa ma bəà nda nəmuraia andə alaggana male ka, kə tarkya aba ko man ngga.

Yesu tamsə gung-mbulo
(*Matiu 8:23-27; Luka 8:22-25*)

³⁵ A kə pwari mənə nə pwarikpəra ka, Yesu ne alaggana male ama, <<Wu fa səm nə yàle a bə nkaring garang.>>

³⁶ Pələa à twal Yesu a muna waru nəmuraì, à đeki bwabundəa a nzəmia. Abea waru kpate.

³⁷ Kara nggea gung-mbulo məcandəe lo bua kərkér, kə wal mùr kə ali aba waru, ue bəti waru nə ko.

³⁸ Yesu ka nda a ntulo a tərtə waru, amúr gír-loasəmúrû. Alaggana loasəi, à ne wi ama, <<Maləm, kəgír oasəo dāng bə səm limnggi ko?>>

³⁹ Yesu par bui lo, pələa sà arə gung bwam, sə ne mùr ama, <<Bə ban pwalo atò!>> Kara gung nyare kùr kəkəs, ban pwal dəong.

⁴⁰ Pələa día ama, <<Palang sə bangciu pakka wun? Wu nda aba đwanyi gūli a rəàm più le?>>

⁴¹ Bangciu bwalia kərkér, pələa à dí rəarəia ama, <<Ya ulang bwa nda mənəia ka? Gung andə mùr à kə oki wi!>>

5

Yesu pusə kukwar arə
bwa a Garasa
(*Matiu 8:28-34; Luka 8:26-39*)

¹ Yesu andə alaggana male yi eauwe a nkaring nggeamùr, a bu-nzali mala amə Gerasin.

² Yesu nə eapi waru ani ka, bebwə nə kukwar aba nyami pur nə balə abembe, yi kasəa kúni.

³ Mənia yì bwa ka, akiyi rəi a nre ka abembe. Kə bwa gandə bwale kùrri dumsəi aban mə'mwashati dāng, ko bə a nsolo sə à oasəi ka.

⁴ Kusə pas pək ka à nə taka abui andə akusəi nə nsolo andə anko, səama nə bungia gucik-gucik. Kə bwa pà kàm nə rəcandəa bwale dāng.

⁵ Du andə pwari ndaban gāli a nre ka abembe andə mur ankono, kə makki'zwalo, sə kə cangi rəi nə atali.

⁶ Lang mäsəi nə kpa arə Yesu kuko ka, kara sarəa a mire, kya kù'ndəó amur ankūnəi a badəmbi.

‡ 4:29 4:29 Balli gbal aba: Jol 3:13.

⁷ Mak'zwalo bàng-bàng na ama, <<Yesu, Muna mala Bakuli mana Karban Kat ka! Mana a kə earce pak nə mim? Ən zəmbo nə lullə Bakuli ama kəa pam tanni dāng!>>*

⁸ Bang anggo acemənana Yesu angŋa-dəm̄ba nani wi ama, <<We bangŋo məb̄ane, purî bá rə b̄wa mən̄ia ka.>>

⁹ Pələa Yesu dī bangŋo ama, <<Lùlləò a mana?>>

Eare ama, <<Lulləam nda pas, acemənana səm nda pas aba rə b̄wa mən̄ia ka!>>

¹⁰ Pələa abangŋo məb̄ane mən̄ana arə b̄wabure ka à camarə buaki arə Yesu ama bə kəa pəria bəà dēki mən̄o yì bu-nzali ka dāng.

¹¹ Àkə bania tù a pal nkono ka, atəmbərəm-bala nda kam pas aban likiali.

¹² Abangŋo məb̄ane zəm̄bi Yesu ama, <<Eara səm bə səm kutio arə atəmbərəm-bala.>>

¹³ Yesu eari wia bəà kyane. Pələa abangŋo məb̄ane man purri rə b̄wabure, à kya kutio aba nyam atəmbərəm-bala. Sə kara atəmbərəm-bala yia kat, mən̄ana làkkì malea nda á-bari ka, à gĩbi nə mire a pal nkono à kya bunno a kun gwanyi mə'dāhre, à sukkio aba nggeamùr, à ko kat abanì.

¹⁴ Amə'yál atəmbərəm-bala bangŋa à kya na ce a la andə amuna-là aba bu-nzali banì. Bwabunda puro yiu a sən gĩr mən̄ana kumban ngga.

¹⁵ Lang à yina aban Yesu ka, à yì kum b̄wa mən̄ana nə akukwar a ba'nyami dīd̄yal ka duməna nə agir-nggūrəu arəi, nyarəna aba dēnyicau male pepe. Gĩr nī pea wia bangciu kat.

¹⁶ Abwana mən̄ana à sən gĩr nī mana kumban ngga, à kanì abwana ce puro mala akukwar andə gĩr mana kum atəmbərəm-bala ka.

¹⁷ Pələa abwana tita buaki arə Yesu bə purî bu-nzali malea.

¹⁸ Lang Yesu na aban eauwe a waru ka, b̄wa mən̄ana a pusəi wi akukwar arəi ka yiu yì zəm̄bi wi ama nə o atè.

¹⁹ Yesu eari wi dāng, ne wi ama, <<O a bala, aban abwana mo, kya banggia wia ce túró mægule mən̄ana Mətalabangŋo pakko, andə b̄wamuru mən̄ana ləmdəo ka.>>

²⁰ Pələa b̄wabure kutio o, kə hamnə ce nggea túró mægule mən̄ana Yesu pakki wi ka, arə alá lum mən̄ana à tunəkia ama Dekapolis ka. Bwapəndəa mən̄ana ok mən̄ia yì cau ka, a ndali.

Muna-bwama mala Jarus

andə bwama mərəkwana

(Matiu 9:18-26; Luka 8:40-56)

²¹ Yesu andə alaggana male eauwe a waru a nyare a bə nkaring nggeamùr. Lang à yì kpashi ka, b̄wabundəa yì ramba à kàrì, a kun nggeamùr.

²² Bə b̄wamægule mala ndakpapi, lùlləi ama Jarus, yiu a banì. Nə yia sən Yesu ka, pələa kpa a b̄adəm̄bi,†

²³ buakia rəi kər̄kər̄ ama, <<Muna-bwama mem ngga rəi eari wi dāng, mala nə wu. Ən nggə zəmbəo, yiu yì tsək buo arəi; twali wi ban rəkwana male, bə àwá!>>‡

²⁴ Yesu pələa warì atè. Bwapəndəa pas kana aban ká atà Yesu, gandəa à kə nggiki.

²⁵ Bə b̄wama nda kam abalə abwana, mən̄ana apələkia lum-nong-bari nkila na aban sukkio arəi.

²⁶ Kat andə amani ama amə sonzəo pas pe wi buri, mal gəna male kat atà buri ka, ko rəi mal dāng; kara rəpangŋa male kə kánəká a dəm̄ba nə b̄ike.

²⁷ Lang ongŋəna ce Yesu ka, pələa yiu yì kar nə nzəmi abalə abwana sə je daura male,

²⁸ nə dēnyicau a b̄abumi ama, <<Ko bə daura male na ən je ka, rəam nə malâ.>>

* 5:7 5:7 Balli gbal aba: Atúró 16:17; Ib 7:1; Mar 1:24. † 5:22 5:22 Balli gbal aba: Luk 13:14; Atúró 13:15; 18:8,17

‡ 5:23 5:23 Balli gbal aba: Mar 6:7; 7:32; 8:23; Atúró 9:17; 28:8.

²⁹ Àkè banì kara sukkio mala nkila male kasæa. Sæ oè gbal arèi ama rèi malæna, à panzèni aba tanni.

³⁰ Anggo ka kara Yesu sèlæ ama ræcandæa purna arèi. Pælæ rèi aban ðwabundæa, sæ ðiban ama, <<Yana je daura mem?>>

³¹ Alaggana male eari wi ama, <<A kè sèn ðwapændæa mana kè nggikio ka, a nyare a ðiban ama, <Yana jem le?> >>

³² Yesu lidæmba nè sènbàn ðwa mænana pak mænìa yì gir ka.

³³ ðwama man sèlæna ræ gir mænana kumi ka, puro yiu nè ðangciu yi kpa a ðadæmbi, nè ræbæla, béli wi mæsæcau kat.

³⁴ Yesu ne wi ama, <<Munem, gūliaræu mô a ræàm twalæno ban rækwana. O aba ræpwala. Tanni mò malæna.>>§

³⁵ Kun Yesu malaká pwal dæng, abea ðwana mænana à pur nè bala mala Jarus, ðwamægule mala ndakpapi ka, à nè yia tusæo. À yì ne wi ama, <<Munio pàngnænà lú, kèa pe Malèm tanni bà dæng.>>

³⁶ Yesu tsækia wia kir ce dæng, pælæa ne ðwamægule ndakpapi ama, <<Cala ðangciu pakko dæng. Makbalæo a ræàm.>>

³⁷ Pælæa Yesu tamsæ ðwabundæa. Eari kèbwa bè kya atè dæng, she Bitærus, andæ Jemis sæ Yohana, mæ'eam Jemis.

³⁸ Lang à bingnæna bala mala Jarus, yì ðwamægule ndakpapi ka, Yesu kya kum ban ngga zurina kèrkér nè loàsèban mala ðwapændæa aban bua andæ makki'zwalo.

³⁹ Yi kutio a bala, pælæa dia ama, <<Mana pur aræ wun sæ wu kè bua, wu mesæke ani watsak? Muna ka wu dæng, nda a ntulo!>>

⁴⁰ Kara à oali nè oalo. Yesu pælæa pæria pusæia a nza kat, sæ tunæ tár muna andæ ngge, andæ alaggana male mænana atè ka, à kutio aba nda aban mænana muna nong kam ngga.

⁴¹ Kya bwali a garabui sæ ne wi ama, <<Talita kum!>> Bælæi ama, <<Muna-ðwama, lo!>>*

⁴² Kara mænìa yì muna-ðwama, mænana apælæa male na lum-nong-ðari ka, lo sæ tita gya! Ko yan ngga ndali kèrkér.

⁴³ Yesu tsækia wia nzongcau mæcandæe ama bæa kèa ne kèbwa ce dæng. Pælæa banggia wia bæa pe muna-ðwame girlina bè li.†

6

À ginæ Yesu a Nazarat

(Matu 13:53-58; Luka 4:26-30)

¹ Yesu pælæa nying mæno yì bu-nzali ka, nyare andæ alaggana male a Nazarat, la male.

² A pwari Sabbat mænana kar ka, yì pwari usælæo mala amæ Yahudi, Yesu tita kanigir aba ndakpapi. Abwana mænana kat à oe ka, à ndali kèrkér, pælæa à ðiban ama, <<Ake sæ mænìa yì ðwa ka kum mænìa yì sèlæe andæ ræcandæa mala pakkia ulang amænìa yì agir-ndali ka?

³ Kafinta man na mbak? Yì nda muna mala Maryamu mbo, sæ amæ'eambi Jemis, Yisæfu, Yahuda andæ Shiman, andæ amæ'eambi amuna mamæna pa kani aban sèm re?>> Kara bumia kidiki arèi, à ginæ earnæi.

⁴ Yesu pælæa nea wia ama, <<Mæbangnæa mala Bakuli ka, à kè pe wi gulo a koya ban ngga, she àkè la male, abalæ abwana male, a nggearæ kè amæ bala male.>>*

§ 5:34 5:34 Balli gbal aba: Luk 7:50; Mar 10:52. * 5:41 5:41 Balli gbal aba: Luk 7:14; Atúró 9:40. † 5:43 5:43 Balli gbal aba: Mar 1:43-44; 7:36. * 6:4 6:4 Balli gbal aba: Yoh 4:43,44.

⁵ Ace ðwanyi earnəban malea arəi ka gandə pakkia kə túró mægulke ðang, kə aməkwánó şheŋ à nda ka mənana tsəkbu amúrià sə twalia wia ban rəkwana ka.

⁶ Ndali kərkər nə ðwanyi pa bamuru malea a baní. Pələ kutio arə amuna-là kə kanigir kam.

*Yesu tasə alaggana mana
lum-nong-bari ka*

(Matiu 10:5-15; Luka 9:1-6)

⁷ Yesu tunə alaggana male mana lum-nong-bari ka, tasəia bari-bari, pea wia rəcandəa amur akukwar.

⁸ Kwarkiria ani: <<Wu kəa twal kəgír ace gya ðang, ko gírlina, ko luru, ko boalo a ləpan. Kə gara gya nda wu nə twal ka.†

⁹ Wu oasə ankura, wu kəa twal daura bari ðang.>>

¹⁰ Nyare banggia wia ama, <<Bè ya bala na wu kúti kam sə à ak wun ngga, wu do a balae she pwari mənana wun nə nying le ka.

¹¹ Sə bè wu wari àkə ban sə à binə ak wun ko à ginə cau ma'wun ngga, wu kətəriki tú mənana a kusə wun ngga, bè wun nə nying baní ka. Bè dupia wia gir'ləmdəa ama, bu wun pa aba bashi mənana nə yiu amúrià ka ðang!>>‡

¹² Pələ alaggane puro, à kə hambí abwana ama bəa pwanzali bəa deki buia arə acaufikea malea.

¹³ À pusəki akukwar arə abwana pas, à hasə mùrú amur amə rəkwana pas, sə à twalia wia ban arəkwana.§

Lú mala Yohana Məbatisəma
(Matiu 14:1-12; Luka 9:7-9)

¹⁴ *Murəm Hirədus Antipas ok ce amənia yì agir ka, acemənana lullə Yesu akiban. Abea abwana kə na ama, <<Yohana Məbatisəma na loapi bəmbe ka! Nda gír nî sə kum mənəia yì rəcandəa pakki agir-ndali ka.>>

¹⁵ Abea abwana ama, <<Iliya na.>> Sə abea abwana ka à bang ama, <<Bè kə məbangnəa mala Bakuli ulang amənana a pwarian ngga nda.>>

¹⁶ Lang Hirədus ok ce ka, na ama, <<Yohana Məbatisəma mənana ən kasə meali ka, nda loapi bəmbe ka!>>

¹⁷ †Hirədus nə nggearəi ka tasəna abwana à kya bwaləna Yohana, à oasəni a ndəkurban. Pak mənəia ka ace Hirədiya, mala mə'eambi Filip, mənana yì, yì Hirədus ali atə ka.

¹⁸ Nda acemənana Yohana Məbatisəma ka, camarə ne Hirədus ama, <<Nggurcau ear ama wu dum nə mala mə'eambo ðang!>>

¹⁹ Nda gír nî sə Hirədiya bwal Yohana a bumi, kə earce wal-luí ka, sə bè pà né eare mala Hirədus raka, pà nə gandə pakki wi kəgír ðang.

²⁰ Hirədus ka, kə banggi Yohana; sə acemənana sələna ama Yohana ka bwa məboarne na, dəm ngga bwa mala Bakuli na ka, kə yállí, eare ama kəgír je ðang. A koya pwari sə bè Yohana bangcau andə Hirədus ka, ban kə biki Hirədus kərkər. Sə kat andə amani ka, kə earce kwakikiri arə Yohana.

²¹ A masələate ka Hirədiya kum dəmbəu, a pwari pakkidire bəlban mala Hirədus. À lamgi agirlina, à turkiban arə amətə, andə akasəla, andə abwana-məgule mənana a bu-nzali Galili ka.

† 6:8 6:8 Balli gbal aba: Luk 10:4-11. ‡ 6:11 6:11 Balli gbal aba: Atúró 13:51. § 6:13 6:13 Balli gbal aba: Jem 5:14.

* 6:14 6:14 Balli gbal aba: Mat 16:14; Mar 8:28; Luk 9:19. † 6:17 6:17 Balli gbal aba: Luk 3:19,20.

²² Muna-bwama mala Hirədiya puro aba tūli sə ta'nggwam nə ta ana, ban boari Hirəduş andə abəri mənana tunəia li ka. Gandəa Murəm banggi muna-bwama ama, <<Zəm ko mana gir nî kat a earke ce ka, mə nə po wi.>>

²³ Murəm pe wi cau ama, <<Gir mənana kat a zəmbam ngga, ko bə mə nə gau nzali domurəm mem a baləu ka, mə nə po wi.>>

²⁴ Kara muna-bwama man nyare aban ngge, dî ama, <<Mana ado mə nə zəm le?>> Ngge ne wi ama, <<Ne wi ama bəa po bamur Yohana Məbatisəma.>>

²⁵ Kara nyare a kaurəa aban murəm sə ne wi ama, <<Ən nggə earce nəma wu pam bamur Yohana Məbatisəma aba tasau àkə dyadyan!>>

²⁶ Babum murəm kidiki kərkər, sə ace kána mənana kána a baməsə abəri male ka, gandə ginəi wi dāng.

²⁷ Àkə banî sə murəm tasə məwalki alú, ne wi ama bə kyane a ndəkurban, bə kasə bamur Yohana sə bə yinəi. Bwabure pələa wario kya kasə bamur Yohana a ndəkurban

²⁸ sə yinəi aba tasau yi pe muna-bwame. Yi gbal ka kutio kya pe nggè.

²⁹ Lang alaggana mala Yohana ok ce ka, à wario à kya twal lui à yì tsəi a bembə.

Yesu linə abwana á-tongno

(Matiu 14:13-21; Luka 9:10-17; Yohana 6:1-14)

³⁰ Amə'mishan mala Yesu nyàrî túró hama sə à yiu a banî, à naki wi ce agir mənana kat à pakki ka andə agir mənana à kànî ka.

³¹ Yesu pələa na ama, <<Wu fani səm nè sunyi aban mənana kəbwa pà kàm raka, wu kya usələo.>> Bang anggo acemənana bwapəndəa pas camarə yiu sə à kə o, ko à kum njar à lili dāng.

³² Nda à eauwe a waru aban ká aban mənana kəbwa pà kàm raka, yia na nəmuraia.

³³ Bwapəndəa pas mənana à sənia aban o ka, à sùrəia, pələa à bangja a kun nggeamur aban ká. Bwapəndəa puro à koya la ka nə kusəia, à kya kasə múrià.

³⁴ Lang Yesu nə eapi waru ka, sən làkki mala bwapəndəa, məsəswatər malea bwali kərkər, acemənana à nda kəla anzur mənana yalgir pa ateà raka. Pələa tita kania wia agir pas.‡

³⁵ Anggo ka pwari na arə ká kpa, alaggana male yiu a banî à yì ne wi ama, <<Ban mənania ka kəbwa pà kàm dāng, dəm ngga pwari kpāna.

³⁶ Boaro male ka, deki abwana bəa o arə amuna-là aban mənana à nè kum girlina kam ngga.>>

³⁷ Sə Yesu nea wia ama, <<Wu pea wia bə kəgìr bəa li.>> À dî ama, <<Səm nè kum ake? Səm nè nggá pak túró boalo mala zongjo tongno-nong-tàrú sə səm nè kur girlina mənana nè karə amənia yia abwana ka le?>>

³⁸ Pələa Yesu día ama, <<Bəredi na shen a bu wun? Wu kyane wu sənban.>> À kya sənban sə à yì ne wi ama, <<Səm ndanə bəredi tongno nə nji bari.>>

³⁹ Yesu pələa nea wia ama bəa tsək abwana kat bəa do mbop-mbop amur bondo məpwale.

⁴⁰ Pələa à do mbop-mbop. Abea abwana ka à do gbəman-gbəman, sə abea ka, à do lumi tongno-tongno.

⁴¹ Pələa Yesu twal agbatali bəredi mənania tongno andə anji bari ka a bui. Loasə məsəi a kùli, pak hiwi amúrià. Pələa bwanggi agbatali bəredi, pe alaggana male bəa gakkia abwana. Dəm ngga bwanggi anji mənania bari ka pea wia, ace mənana koyan ngga bə kùmô.

⁴² Bwapəndəa man kat ka à lili à dəmbəo.

‡ 6:34 6:34Balli gbal aba: Bal 27:17; 1Amur 22:17; 2Kpa 18:16; Ezək 34:5; Mat 9:36.

⁴³ Alaggana ram cili bʋwangine bəredi andə nji mənana ue ka, à lùmsə azace lum nong-bəri.

⁴⁴ Aburana nəmuriəia mənana à lili ka, bʋa á-tongno na.

Yesu gya amur mùr

(Matiu 14:22-31; Yohana 6:16-21)

⁴⁵ Tù anzəm mənə ka, Yesu tsək alaggana male ama bəà eauwe a waru, bəà aki damba bəà o a Beseda, sə yì ka, kúndəô nè ne abwabundəa bəà o a la.

⁴⁶ Anzəm mənana tsəngnənà abwana a ndà ka, pələa eauwe o a pak hiwi amur nkono.

⁴⁷ Lang ban bwaləna ka, alaggana male ka à nda aba waru aba gauwa mala nggeamùr, sə Yesu ka nda nəmuriə a nza.

⁴⁸ Sən alaggana male ka à nè nggə tanniki nə samsəa kərkər arə gung andə eaki-nkono mala mùr, acemənana gung soea. Nə du anzəm bəria bʋa mala nggu ka, Yesu yì gbashi bənia, kə gya amur mùr. Yì pa kəla nè kutia.

⁴⁹ À nè səni aban gya amur nggeamùr ka, à twali ama kukwar na. À mak'zwalo bəng-bəng,

⁵⁰ acemənana yia kat ka à səni, sə ən'ò pakkia wia kərkər. Anggo ka, Yesu sà'arəia ama, <<Wu candə məsə wun! Mə nda. Bangciu bə kəa pakka wun dāng!>>

⁵¹ Pələa yiu eauwe atəa a waru, gung nyare kur kəs-kəs. Yia ka à ndali kərkər, nə gya male amur mùr,

⁵² sə dəm ngga, acemənana yia ka à bwalta bá gir'ndali mala liné abwana á-tongno nə bəredi ka dāng, dənycəu malea shilina, à gandə é dāng.

Yesu sonzə aməkwánó a Jenasaret

(Matiu 14:34-36)

⁵³ Lang à eauna ka, à kya kpashi nə bu-nzali Jenasaret, à kùr waru akanó a kunto.

⁵⁴ Lang à nè eapi waru ani ka, bʋapəndəa kara sələ ama Yesu na.

⁵⁵ Pələa à purkiə nə mire, à pwan aməkwánó amur alesə, à warinəia aban mənana à ok gəshì kam ngga.

⁵⁶ Koya ban Yesu kar kam ngga: abalə amuna-là, andə alaməgule, andə anzəm alá ka, à nongsə amə rəkwana a kun alimo. À zəmbi wi ama ko bə kun daura male na ka, à nə je; sə abwana mənana kat à je ka, à kum sonzəban.

7

Kànigir amur kpata akúncau mala akáu

(Matiu 15:1-9)

¹ A bə pwari ka abea amə Farisi andə abea maləm Nggurcau mala Musa mənana à pur nə Urəshalima ka, à yì ram rəia a ban Yesu.

² À sən abea alaggana mala Yesu ka, à kə lili nə abu mə pəndəke. Ləmdə ama à lak abuia dāng.

³ (Amə Farisi andə acili amə Yahudi kat bə à nè lili ka, she à nè lákkí abuia kəla mənana kúncau kànì ka; à bwal kúncau mənana à kumó a bu akeá ka.

⁴ Bə à nyàrí limo ka, à pà nə li kəgír dāng, she bəà lákkína a rəia nə mùr ka. À kə kpata abea akúncau kəm pas, kəla pàkkiagir mala lákkí akwar, andə ankwarding, andə ankenye bolo, andə abuno-banli.)

⁵ Nda amə Farisi andə amaləm Nggurcau mala Musa dí Yesu ama, <<Palang sə alaggana mô ka à kə kpata kúncau mana aká səm nyingga səm ngga dāng? À kə lili nə abu mə pəndəke.>>

⁶ Pələa Yesu earia wia ama:

Wun amə'kúnbárína, bangnəa mala Ishaya amur wun ngga, məsəcau na, yi
 mənana giləa ama:
 <<Amənia yi abwana ka
 à kə pam gulo
 nə mburkunia,
 sə babumia ka,
 nda kuko nə mim.
 7 À kə peri a banam aba nyir,
 akanigir malea ka,
 anggurcau mala
 bwapəndəa na!>>*

8 Wu fa ka anzongcau mala Bakuli wu sukkia, sə wu karə akúncau mala bwapəndəa
 wu bwalia kàngkàng.

9 Nyare nea wia ama:

Wu twali ama wu ndanə kutan mənana wu ginəki anzongcau mala Bakuli, ace
 mənana wun nə bwali a ma'wun akúncau ka!

10 Musa ka bangga wun mbo ama, <<Pè tárró andə nggo gulo,>> sə dəm ngga bang
 ama, <<Bə bwa sanggi tárrí ko sanggi nggè ka, bəà wal-luí>> re?†

11 Sə wun ngga, wu na ama bə bwa ndanə be kəgír mənana nə pe tárrí ko nggè ace
 bwalia wia kəm, sə ginə pea wia, bang ama, <<Mənia ka ən pani Bakuli>> ka, biki dāng.

12 Məno ka wu ndarə ne bwe bə kəa dēnyi nə tárrí ko nggè nə gir mənana à
 d̄wanyí ka dāng.

13 Anggo sə kanigir mənana wu ak a bu aká wun sə wu kə pea abwana ka, kə twali
 bancame mala cau mala Bakuli, kə nyesəi bə. Abea gir nda kam pas kəla aməno
 mənana wu kə pea ka.

*Gir mənana kə pəndəki bwa
 a ban Bakuli ka
 (Matu 15:10-20)*

14 Yesu nyare tunə b̄wabundəa a bani tù bəà okcau. Nea wia ama, <<Wu kwaki kir
 wun kat wu o, sə wu b̄ariki wu bwalta tər mənā yì cau ka.

15 Gír mənana nə nza sə kə kutio a bum b̄wa ka, nda mənana kə pəndəki b̄we a
 b̄adəm Bakuli ka dāng; gír mənana kə puro a babum b̄wa ka, nda mənana nə pəndəki
 b̄wa ka.

16 (B̄wa mənana ndanə kiru okban ngga, bə o.>>)

17 Anzəm mana Yesu nyìngn̄ənà b̄wapəndəa sə kutina a bala ka, alaggana male yiu
 a bani à yì d̄í bá mənā yì kanicau ka.

18 Pələa Yesu día ama, <<Wun gbal ka b̄amur wun dəmbəri le? Wu sələ mbo ama
 gírlina mənana nə nza sə b̄wa li sə kutio arəl ka, pà nə gandə tsəi nə pəndəki dāng?

19 Gírlina ka kə kutio a babum b̄wa dāng; aba munalungye a bumi sə kə kutio sə nə
 nggá pur a nza.>> (Mənia yì cau Yesu ne ka, ləmdə ama koya gírlina ka məboarnsari
 na a ban Bakuli.)

20 Lidəmba na ama:

Gír mənana kə pur nə babum b̄wa ka, nda gír mənana pəndəkiyi b̄wa ka.

21 Acemənana nda nə baləu, a babum b̄wa, sə adenyicau məbāne kə puro, k̄id̄iki
 mala nongginəban, ən'í, walki alú, panzəzana,

22 n̄zumon, bwali b̄wa a bum, swarkiban, shamgir mala b̄wa, twali lulləu,
 gusələ-múrú andə b̄wabana.

* 7:7 7:7 Balli gbal aba: Isha 29:13. † 7:10 7:10 Balli gbal aba: Pur 20:12; 21:17; Nggur 5:16; Pəris 20:9.

²³ Amənia yì agir məbāne kat ka, à kə pur aba dənyicau mala bwa; à nda ka gir mənana à kə pəndəki bwa ka.

*Gūliarəu mala be bwama
(Matiu 15:21-28)*

²⁴ Yesu nying bu-nzali Galili, o a bu-nzali Taya andə Sidon. Kutio a bə bala, sə eare ama bə kəbwa bə sələ ce dāng; kat andə amani ka, abwana sələa.

²⁵ Sau dāng, bə bwama nda kam mənana muni muna-bwama ka ndanə kukwar məbiki a ba'nyami ka, ok ce Yesu, kara yiu yi kpa a bədəmbi.

²⁶ Bwame ka bwa Yahudi na dāng, bwa Gərik na, à bəli a bərəban Fonishiya aba bu-nzali Suriya. Yi zəmbi Yesu bə pusə kukwar mənana arə muni ka.

²⁷ Yesu ne wi ama, <<Bə amuna, aməbala mem, amə Yahudi, bəà li bəà dəmbi peatu. Acemənana boaro bəà twal girlina mala amuna bəà túrì anvwa, abwana mənana amə Yahudi na raka dāng.>>

²⁸ Pələa bwame ne Yesu ama, <<Məna ka məsəcau na, Bwaməgule, səama ko a ban li ka anvwa kə kumò à kə li bwangine mala girlina mala amuna mənana kə sukkio a nzali ka.>>

²⁹ Yesu ne wi ama, <<Ace cau mò mənə a bangji ka, kyane, kukwar purni rə munio!>>

³⁰ Pələa bwame nyare a bala kya kum muni aban nongjo dəong aba kala, kukwar purni ba'nyami.

*Yesu twalī mə talasəbunna
rəkwana male*

³¹ Yesu pələa nying bu-nzali Taya, ara a Sidon, kya puro a kún nggeamùr Galili, aba bu-nzali Dekapolis.

³² Abea abwana yinəi wi nə bəbwa mənana məkir'ara na sə mətalasə-bunna na. À zəmbi wi bə tsək bu amur bwe bə sonzəi.

³³ Yesu pusə bwe zak à purì balə abwabundəa, sə oasə amunabui aba kir bwabure, pələa tau ntāra arə amunabui sə tsəki bwe a lasəi.

³⁴ Yesu pələa loasə məsəi a kùli, tusə bāləi nə məsəswatər, sə na ama, <<Efata!>> Təri ama, <<Mənnā!>>

³⁵ Kara akir bwabure mənnā, sə tita okban. Talasəi panzəa, kə nacau pepe.

³⁶ Yesu pələa ne bwabundəa ama bəà kəa ne kəbwa ce dāng. Kəla à tsəkta abwana nə tsəa, ama bəà ar cə, à kutio aban bang cə.

³⁷ Gır nı pea wia ndali kərkər, à camarə bəsələki ce ama, <<Koya gır mana kə pè ka məboarne na!>> À nyare à na ama, <<Nggearə amə kir'ara ka kə tsəia à kə okban, sə amə talasəbunna ka, pea wia nacau!>>

8

*Yesu linə abwana á-ine
(Matiu 15:32-39)*

¹ Abalə aməno yia apwari ka, bwabundəa yi ram kərkər. Girlina pa kəm à nə li dāng. Yesu pələa tunə alaggana male sə nea wia ama,

² <<Məsəswatər mala bwapəndəa man bwalam kərkər. À ndakani atəm nongjo tərú yalung, sə ko kəgır pà kəm à nə li dāng.

³ Bə ən tasətea ama bəa o nə nzala ka, məsəpəndəa nə mea a njargula, acemənana abea abwana ateà ka a puro aban sauwa.>>

⁴ Alaggana male pələi wi ama, <<A ya ban a babondo man sə səm nə kum girlina mana nə linə bwapəndəa man ngga?>>

⁵ Yesu dia ama, <<Agbatali bəredi shen a bu wun də?>>

À eare ama, <<Tongno-nong-bari.>>

⁶ Nda Yesu ne ðwabundëa ama bæa dum nè do a nzali. Së twal agbatali bæredi mana tongno-nong-bari ka, oaso pakki Bakuli yàwá, së ðwanggia. Pea alaggana male bæa gaki abwabundëa, së à gaki gbal.

⁷ À ndanë amë nji a buia bæti. Yesu pëlëa pak yàwá amúrià gbal, së banggia wia ama bæa gaki abwana.

⁸ Bwapëndëa lili, à dëmbëo. Anzëm man ngga, alaggana male tàrki cili abwangina gírlina mënana à ueo ka, à lümsë azace mëgulke tongno-nong-bari.

⁹ Aburana këla á-ine à nda abalë abwabundëa aban nì. Pëlëa Yesu ne ðwabundëa ama bæa mësëe, bæa o a là.

¹⁰ Lang tsëngnënà abwana a ndà ka, yi eauwe a waru andë alaggana male, pëlëa à nyare a bu-nzali mala ban mënana à tunëki ama Dalmanuta ka.

Amë Farisi earce sën gir'lëmdëa

¹¹ Lang amë Farisi ongnëna ama Yesu yina ka, à yiu à yì tita makgìr andëi. À nè kārëki ka, à ði ama bè lëmdëia wia gir'lëmdëa nè ban Bakuli, mënana nè lëmdë rëcandëa male ka.*

¹² Pëlëa Yesu tusë bälëi kpëm abä bangnë male, së na ama, <<Palang së abwana mënana a nza man kë earce sën gir'lëmdëa më'pa ndali? Èn nggë na wun mësäcau, pa më nè pe abwana mënana a nza man kë gir'lëmdëa ðang.>>†

¹³ Pëlëa ðëkia, eauwe a waru, nyare a kusëi o a bè nkaring nggeamür.

Yis mala amë Farisi andë mala Hirëdus (Matiu 16:5-12)

¹⁴ Alaggana ka balëia lorëo à yiu nè gírlina abuia ðang, kë gbatali bæredi mwashat na à ndanëi abä waru ka.

¹⁵ Lang à ndarë o abä waru ka, Yesu nun kiria ama, <<Wu parkir wun arë yis mala amë Farisi andë mala Hirëdus.>>‡

¹⁶ À tita naki ce arëarëia ama bang anggo acemënana à yinë bæredi a buia raka.

¹⁷ Yesu sëlëna rë cau mënana à nakiyi ka, pëlëa ðia ama, <<Palang së wu kë naki acau arëarë wun ama wu twal bæredi a bu wun ðang? Nggearë wun ngga, wu kë gandë sürë gir ko wu bwalta gír mbo? Babum wun na piü abä candëe, kë gandë twal cau ðang?

¹⁸ Amësë wun andë akir wun gírki le? Balë wun kasë arë kë cau re?§

¹⁹ Mënana ën liné abwana á-tongno nè agbatali bæredi tongno ka, cili mënana ueo, wu tàrki ka, wu pwano arë azace shen ðe?>>

À ear ama, <<Lum nong-bari.>>

²⁰ Yesu nyare ðia ama, <<Së mënana ðëm ën liné abwana á-ine nè agbatali bæredi tongno-nong-bari ka, cili mënana ueo, wu tàrki ka, wu pwan arë azace shen?>> À eare ama, <<Tongno-nong-bari.>>

²¹ Pëlëa ðia ama, <<Ado ka wu sürë gir mënana ën banggi cau amurí ka re?>>

Yesu mënbi nte mësäi a Beseda

²² À yì bik Beseda. Abëa abwana yiu nè bë nte. À yì zëmbi Yesu ama bè tsäk bui arëi, bè mënbi wi mësäi.

²³ Yesu bwal nte a garabui pusëi anzëm la. Pëlëa tappî ntära a mësäi së tsäk bui a murí, së ði ama, <<A kë sën këgír ado le?>>

* 8:11 8:11 Balli gbal abä: Mat 12:38; Luk 11:16. † 8:12 8:12 Balli gbal abä: Mat 12:39; Luk 11:29. ‡ 8:15 8:15 Balli gbal abä: Luk 12:1. § 8:18 8:18 Balli gbal abä: Ir 5:21; Ezäk 12:2; Mar 4:12.

²⁴ Pələa nte man loasə múrí a kùli, na ama, <<E, ən nggə sən abwana, sə ən nggə sənia pepe dāng. À nda kəla anggun mənana à kə ging ngga.>>

²⁵ Yesu nyare tsək abui a məsə nte mənə dəm, kara aməsəi mən gamama, kə sənban gəradau.

²⁶ Yesu tasə te ama bə o a la, ne wi ama, <<Ce a kar nə bá mənía yì muna-là ka dāng, bə awu nə o ka.>>

Cau mana pur a kun Bitərus

amur Yesu ka

(Matiu 16:18-20; Luka 9:18-21)

²⁷ Yesu lo andə alaggana male à nying bu-nzali Galili, à o arə amuna-là tù nə ban nggea-là Kaisariya Filipi. Amur njar ka, Yesu díā ama <<Abwana kə bang ama mə nda yana?>>

²⁸ À eari wi ama, <<Abea bwana kə na ama, a nda Yohana Məbatisəma, abea bwana ka ama, a nda Iliya, sə abea bwana ka ama a nda bekə məbangnəa mala Bakuli.>>*

²⁹ Pələa díā ama, <<Sə wun ngga, wu na ama mə nda yana?>>

Bitərus eare ama, <<A nda Kərəsti, Mə'amsəban.>>†

³⁰ Yesu nunkiria ama bəa kəa ne kəbwa cau amurí dāng.

Yesu nacau amur lú male

(Matiu 16:21-28; Luka 9:2-27)

³¹ Pələa tita banggia wia gir mənana nə kumi ka. Na ama, <<Muna mala Bwa ka nə nu tanni dāngdāng. Abwana-məgule andə agbani pəris, andə amaləm Nggurcau mala Musa nə binə məsəi, à nə wal-luí. Sə a təruià nongjo ka, nə lo nə yiləmu.>>

³² Banggia wia mənía yì cau ka bwāng. Pələa Bitərus tunəi a nkanggariban, gimbi arə cau mənana ne ka.

³³ Yesu pələ rəi sən alaggana male, pələa sà arə Bitərus ama, <<Gəshi banam, we Shetan! Denyicau mo ka mala Bakuli na dāng, mala bwapəndəa na!>>

³⁴ Pələa tunə bəwabundəa, andə alaggana male, nea wia ama:

Bə bwa twal ama nə duk məkpatam ngga, duməna púp bwe nə nying kpata agir mala bamúri. Bwe nə twal takusəam aba ganderəu mala nutanni andə lú ulang mem amur nggun-gangndəi, sə nə yiu atəm arə aban mənana kat mə nə ká akəm ngga.‡

³⁵ Acemənana bwa mana kə earce amsə yiləmi ka, nə dʷanyibanì, sə bwa mənana turta yiləmi acem andə ce Cau Amsəban ngga, nə kumi.§

³⁶ Mana nə purí bwa yì mənana bə kum girbunda mala banza kat, sə turta yiləmi ka?

³⁷ Mana gir nì na bwa na nēi nə pe Bakuli ace mənana bə kum yiləmu mənana málá male pà kàm raka?

³⁸ Bwa mənana kat kəsəkyā kə pakki wi arəəm sə arə cau mem aba mənía yì banza mə dʷanyì do nə məsəcau aban Bakuli, andə mənana lùmsə nə caubikea ka, mim Muna mala Bwa ka, kəsəkyā nə pàkkam gbal arəi a pwari mənana mə nə nyar nēi aba boarbwa mala Tárrám, andə aməturonjar məfele male ka.*

9

¹ Yesu lidəmba nə nacau ama:

Bafo, ən nggə bangga wun, abalə wun mənía wu cam ngga, abea abwana nakam mənana à pà nə wu raka, she bəa səna Domurəm mala Bakuli yina nə rəcandəa ka.

* 8:28 8:28 Balli gbal aba: Mar 6:14,15; Luk 9:7,8. † 8:29 8:29 Balli gbal aba: Yoh 6:68,69. ‡ 8:34 8:34 Balli gbal aba: Mat 10:38; Luk 14:27. § 8:35 8:35 Balli gbal aba: Mat 10:39; Luk 17:33; Yoh 12:25. * 8:38 8:38 Balli gbal aba: Luk 9:26.

Nggurə Yesu nggadi
(*Matiu 17:1-13; Luka 9:28-36*)

² Anzəm nongŋo tongno-nong-mwashat ka, Yesu tunə Bitərus, sə Jemis, sə Yohana. Pələa um nəia amur nkono mə'dāhre, nəmurəia. Akanó ka rə Yesu twalo nggadi àkə bəməsəia.*

³ Anggubyaau rəi pwasə tyal-tyal mənana kəbwa pà kàm a banza mənina ka nè gandə lak gir nè fa anggo raka.

⁴ Kara Iliya, andə Musa, à pusərəia à kə nacau nə Yesu.

⁵ Bitərus ne Yesu ama, <<Maləm, yàwá, mənana ado səm ndakani ka. Səm nè kar gumli tărú, mwashat ka nda aceo, mwashat ka nda ace Musa, sə man mwashat ka nda ace Iliya.>>

⁶ Yì andə abi ka bangciu bwalia kərkər, yàle sùrə gir mənana nakiyi cau amurí ka dang.

⁷ Pələa pərbang puro yi gir múrià. Gi Bakuli pur nə bá pərbang ama, <<Mənia ka nda Munem mənana ən earkiyi ace raka. Wu oki wi.>>†

⁸ À nè loasə məsəia ka, ko à sən kəbwa dang, kə Yesu na nəmurəi.

⁹ À nda aban sùləi mur nkono ka, Yesu nunkiria nea wia ama, <<Wu kəa ne kəbwa ce gir mənana wu sən ngga dang, she bə Muna mala Bwa longŋəni bembə ka.>>

¹⁰ Pələa à bwal ce gbal àkə rəarəia, à kutio amur naki acau amur, <<Loapi bembə ka bələi nda mana?>>

¹¹ Pələa à dī Yesu ama, <<Palang sə amaləm Nggurcau mala Musa bang ama, Iliya nè aki Kərəsti dəmba yiu?>>‡

¹² Yesu earia wia ama, <<E, Iliya nè yiu a dəmba, nè yia giləki agir kat bəà duk pepè. Sə Malənce ka, na gbal mbo ama, Muna mala Bwa ka nè tanni kərkər sə à nè binəi?

¹³ Səa ma ən nggə bangga wun, Iliya angŋəna dəmba yina, sə à pangŋəni koya gir mənana yia ka à earce ka, kəla mənana à giləi amurí ka.>>

Yesu pusə kukwar arə muna
(*Matiu 17:14-21; Luka 9:37-49*)

¹⁴ Lang à nyarəna aban acili alaggana ka, à sən bwapəndəa kərkər rambəa a rəia, sə abea amaləm Nggurcau mala Musa na aban makgir andəia.

¹⁵ Lang bwapəndəa nè sən Yesu ka, à ndali kərkər, sə à swár a mire à yì makki wi kun.

¹⁶ Yesu dī ka laggana male ama, <<Mana gir ni wu makkiyigir wunəia amurí?>>

¹⁷ Bə bwa aba bwapəndəa kasəa ama, <<Maləm, ən yiu nə munem a bano ace mənana wu twali ban rəkwana ka. Ndanə kukwar arəi, mənana kə eari wi nacau raka.

¹⁸ Bə loarəi ka, nè me a nzali, ntāra nè gupī a kúni, nè nggə go minəi, sə nè shiuri kwanggong. Nda ən ne alaggana mo nəma bəa pusəi sə à gandəi dang.>>

¹⁹ Yesu nea wia ama, <<Wun amə dʋwanyi earnə Bakuli! Banem nè sau lang atə wun sə wu nè kani earnə cau? Banem nè sau lang aban twal gandəa nə wun? Wu yinəàm nə munə!>>

²⁰ À pələa à yiu nə muna. Lang kukwar nè sən Yesu ka, kara kər muna dəkərəki kərkər, túrí a nzali. Muna camarə dənggəliki, ntāra kə gupī a kúni.

²¹ Yesu dī tár muna ama, <<Aya pwari sə mənina yì gir ka tiki tè?>>

Pələa eare ama, <<Tiki tè a muntulo.

²² A bə pwari ka kə me a bəsa ko a mūr, ama nè wal-luí. Səa ma bə a nə gandəi ka, sən məsəswatər ma'səm, bwala səm nggam!>>

* 9:2 9:2 Balli gbal aba: 2Bit 1:17,18. † 9:7 9:7 Balli gbal aba: Mat 3:17; Mar 1:11; Luk 3:22. ‡ 9:11 9:11 Balli gbal aba: Mal 4:5; Mat 11:14.

²³ Yesu dī ama, <<Ace mana sə a na ama, <bə a nə gandəi ka?> Ko man ngga nə gandə pa a ban bwa mənana earnə cau mala Bakuli nə babumi kat ka.>>

²⁴ Tár muna ear nə rəbəla ama, <<Ən earəna ən pana bamúràm, bwalàm nggàm bə ən limurəm amur dʋanyɪ pabamuru mem!>>

²⁵ Lang Yesu sən bwapəndəa nə nggə kana aban yiu ka, kara sà arə kukwar ama, <<We kukwar mala kir ara andə mala talasəbunna, ən nggə banggo nəma, purrì rəi, cea nyare a kúti kam dəm dāng!>>

²⁶ Kukwar mak'zwalo, pūrəki muna wak, sə purî nyami. Muna nong kpoklyak, kəla wu nə wú, gandəa abea abwana bang ama, <<Wuna!>>

²⁷ Yesu bwali a garabui, loasəi amur akusəi, pələa lo came.

²⁸ Anzəm mana Yesu nyarəna a bala ka, alaggana male dī a səmbərəa, ama, <<Palang sə səm gandə pusə mənə yì kukwar ka dāng?>>

²⁹ Yesu nea wia ama, <<Ulang mənə yì kukwar ka, kə hiwi andə gilmür nda nə pusəi ka.>>

Yesu bangce lú male

(Matiu 17:22-23; Luka 9:43-45)

³⁰ À dēki ban mənə à ara aba bu-nzali Galili. Yesu ear ama bə kəbwa sūrə ban mənana à ndakam ngga dāng,

³¹ acemənana nda aban kani alaggana male gír. Nea wia ama, <<Muna mala Bwa ka, à nə kurakuro nəi a ban abwana. À nə wal-luí, sə a təruià nongɲo ka nə lo nə yiləmu.>>

³² Sə ko à bwalta gír mənana banggiyi ka dāng, sə bangciu pakkia wia bəà dī amurí.

Yana gulo kútiban kat?

(Matiu 18:1-5; Luka 9:40-48)

³³ Pələa à yiu a Kapanahum. Yi duməna a bala ka, Yesu dī ka laggana male ama, <<Mana wu makkiyigír amurí a tanjar aban yiu?>>

³⁴ Pələa à do kunia dəong, acemənana a njargula ka, à makgír amur ko yana abaləia nda bʋaməgule kat.Š

³⁵ Lang Yesu duməna nə do ka, pələa tunə alaggana male lum nong-bari, nea wia ama, <<Bə bwa earce duk mədəmba ka, duməna púp bwe nə duk mə'nzəmò, sə nə duk guro mala abi kat.>>*

³⁶ Pələa loasə muna məkyauwe tamsəi a bədəmbia. Núnní a nkanggari rəi, sə nea wia ama,

³⁷ <<Bwa mənana ak muna kəla mənə aba lulləam ngga, Mə nda akiyiam ngga. Sə bwa mənana em ngga, Mə nda akiyiam nəmurəam ngga dāng, nda ban ak Tárrám mənana tasəam ngga.>>

Bwa mənana binə səm raka

nda atə səm

(Luka 9:49-50)

³⁸ Yohana ne wi ama, <<Maləm, səm sən bə bʋabura aban pusəki akukwar aba lulləò, sə səm pərki, acemənana yì ka, pa abalə səm dāng.>>

³⁹ Yesu ne wi ama:

Ce wu pərki dāng. Kəbwa pà kàm nə pak gír'ndali aba lulləam, sə nyar tù nə bang məbāne a muram dāng.

⁴⁰ Bwa mənana kat binə ce səm raka, nda atə səm.†

Š 9:34 9:34 Balli gbal aba: Luk 22:24. * 9:35 9:35 Balli gbal aba: Mat 20:26,27; 23:11; Mar 10:43,44; Luk 22:26.

† 9:40 9:40 Balli gbal aba: Mat 12:30; Luk 11:23.

⁴¹ Bafo ən nggə bangga wun, bə koyana sə pà wun mùr-nùná aba lulləam, acemənana wu nda ka mala Kərəsti ka, pà nè đwanyi tangnakusəi dāng.‡

Tsək bwa bə pak caubikea
(*Matiu 18:9-10; Luka 19:1-2*)

⁴² Bə koyana sə tsək mwashat abalə amuna mənana à earnə mim, sə pàk caubikea ka, nè boaribani bəà đurri wi nggea taligo a meali, sə bəà túrí aba nggeamùr.

⁴³⁻⁴⁴ § Ace mani ka, bə buo kə cio a kə pak caubikea ka, kasəi kpat. Nè boaribani wu kutio a yiləmu mana málá male pà kàm raka nè bu mwashat, amur mana a nè dum nè abuo bari sə à nè túrđ aba lú-bəsa, aban mənana bəsa male kə limgi raka.*

⁴⁵⁻⁴⁶ Bə kusəo nda kə cio a kə pak caubikea ka, kasəi kpat. Nè boaribani wu kutio a yiləmu mana málá male pà kàm raka nè kusəu-kasəa, amur mana a nè dum nè akusəu bari sə à nè túrđ aba lú-bəsa ka.†

⁴⁷ Sə bə məsəo nda kə cio a kə pak caubikea, pusəi túrí! Nè boaribani wu kutio a domurəm mala Bakuli nè məsəu mwashat, amur mana a nè dum nè aməsəu bari sə à nè túrđ aba lú-bəsa ka.‡

⁴⁸ Akanó ka <<nggwaso mana nè nggə lia ka, pà nè wu dāng, sə bəsa mana nè nggə pisəkia ka, pà nè limgi dāng.>>§

⁴⁹ Koyan ngga nè bəsa sə à nè tsəi nè boarnsari.

⁵⁰ Tubamur ka boaro, sə bə cyauwe male purrínì wi ka, nè mana sə à nè tsəi nè cyàu dəm? Wu dum nè bealu kəla tubamur arəarə wun, wu dum nè dorəpwala arəarə wun.*

10

Kànigìr amur gau dobala
(*Matiu 19:1-2; Luka 16:8-20*)

¹ Yesu deki Kapanahum, wari a bu-nzali Yahudi, a nkaring Mùr Jodan. Bwabunda yi ram dəm a bani à kàrì abaləu, pələa kania wia gìr kəla mənana pàkkiyi ka.

² Abea amə Farisi yiu à yì kārəki nè đìban ama, <<Nggurcau eare ama bə bwa bə pər māmí le?>>

³ Yesu pələa earia wia nè đìban ama, <<Mana de Musa bang aba nggurcau amur gau-dobala?>>

⁴ À nyesəi wi ama, <<Musa eare ama, bə bwa bə giləi bwama takada gau dobala, sə bə tasə takwari bə o.>>*

⁵ Yesu nea wia ama, <<Nda ace murcandəa ma'wun sə Musa giləa wun mənəi yì nggurcau ka.

⁶ Sə mənəo ka nda njar mala Bakuli dāng. A tita pusə banza ka, <Bakuli pusə bwapəndəa, bwabura andə bwama,> kəla mana Maləmce na ka.†

⁷ <Ace mani ka, bwabura nè nying tārri andə ngge, nè yia lanzəa arə māmí.‡

⁸ Yia bari ka à duməna nggūrəu mə'mwashati.> À pa dəm bari dāng, à nda mwashat.

⁹ Ace mani ka, gìr mənəna Bakuli kpapi ka, bwa bə kəa gauwi dāng.>>

¹⁰ Lang à nyarəna a bala ka, alaggana mala Yesu đì amur mənəi yì cau ka.

‡ **9:41 9:41** Balli gbal aba: Mat 10:42. § **9:43-44 9:43-44** Balli gbal aba: Mat 5:30. * **9:43-44 9:43-44** aban mənəna bəsa male kə limgi raka: Abea maləmce mənəna à giləi nè bu ka à tsəa amurí ama, <<Aban mənəna anggwaso male kə wu dāng, sə bəsa male kə limgi gbal raka.>> † **9:45-46 9:45-46** Abea maləmce mənəna à giləia nè bu ka à tsəa amurí ama, <<Aban mənəna nggwaso male pà nè wu dāng, sə bəsa male pà nè limgi gbal raka.>> ‡ **9:47 9:47** Balli gbal aba: Mat 5:29. § **9:48 9:48** Balli gbal aba: Isha 66:24. * **9:50 9:50** Balli gbal aba: Mat 5:13; Luk 14:34,35.

* **10:4 10:4** Balli gbal aba: Nggur 24:1-4; Mat 5:31. † **10:6 10:6** Balli gbal aba: Tite 1:27; 5:1,2. ‡ **10:7 10:7** Balli gbal aba: Tite 2:24.

¹¹ Pələa nea wia ama, <<Bə koyana sə pər māmí sə al be bwama ka, nda rə pakki bwama mədəmbe caubikea mala nongnəban a nza nə dobala nə baria bwama.§

¹² Sə bə bwama nda gbal nying burí, sə kya al be bwabura ka, nda rə pak caubikea mala nongnəban a nza nə dobala.>>

Yesu tsəki amuna bu

(Matiu 19:13-15; Luka 18:15-17)

¹³ Abea bwana yiu nə amuna aban Yesu bə tsəkia bu, pələa alaggana male lo à sà a rəia.

¹⁴ Lang Yesu nə sən mənía yì gir ka, bumi lúllô arə alaggana male. Pələa nea wia ama, <<Wu dekia amuna bəa yiu abanam, wu kəa pəria dang. Acemənana domurəm mala Bakuli ka, nda ace abwana mənana à nda kəla amənia yia amuna ka.

¹⁵ Ən nggə bangga wun bafo, bwa mənana pà nə ak domurəm mala Bakuli kəla muna məkyauwe raka, pà nə kútí kam dang.>>

¹⁶ Pələa twal amuna a kikili, sə tsək bui a bamur koyan ateà ka, sə tsəkia wia bu.

Lagga məkume

(Matiu 19:16-30; Luka 18:18-30)

¹⁷ Lang Yesu longhəna nə o ka, bebwa banghə atə kya kũ`ndəó a badəmbi, sə zəmbi wi ama, <<Maləm məboarne, mana gir ni mə nə pa sə mə nə kum yiləmu mənana málá male pà kəm raka?>>

¹⁸ Yesu dí ama, <<Palang sə a tunəam ama Maləm məboarne? Kəbwa pà kəm məboarne na dang, kə Bakuli na nəmurəi bərbər.

¹⁹ A súrə anzongcau mənía ka: <Kəa wal-lú dang, kəa pak caubikea nongnəban a nza nə dobala dang, kəa iun'í dang, kəa na nyir dang, kəa bəmbəriban dang, gusələ tárró andə nggo.> >>*

²⁰ Pələa bwabure na ama, <<Maləm, yàle mə nda muna sə ən bwal amənia yì anzongcau ka.>>

²¹ Yesu səni sənban earcearəu, pələa ne wi ama, <<Gir mwashat sə a dwanyi, o, kya mak girkuma mo kat, sə wu gaki amə'tər boale, awu nə kum gəna a kùli. Sə wu yiu wu yì kpatam.>>

²² Lang nə ok mənía yì cau ka, nun nggúr a dəmbəi. Pələ rəi o nə babumkidíkea, acemənana yì ka, ndanə kume kərkər.

²³ Yesu pələ rəi sənban, pələa ne alaggana male ama, <<Aməkume ka, nə kwanbia wia sə à nə kutio a domurəm mala Bakuli!>>

²⁴ Cau male pakki alaggana male ndali. Pələa Yesu nea wia ama, <<Wun amuna, kutio a domurəm mala Bakuli ka kwano na a gir nì dang fa!

²⁵ Kutio mala məkume aba domurəm mala Bakuli ka kwano kútì kutio mala kalakadambi a tūli nlerəman.>>

²⁶ Alaggana ndali kərkər. À diki rəarəia ama, <<Sə yana ado nə au le?>>

²⁷ Yesu sənia kyap-kyap, sə na ama, <<Bə mala bwapəndəa na ka, mə gandəe pà kəm dang, səama pa anggo aban Bakuli dang. Aban Bakuli ka koman ngga nə gandə pa.>>

²⁸ Bitərus pələa kasəi ama, <<Səni, səm dekina koyagir ka, səm yiu a kpatò!>>

²⁹ Yesu pələi wi ama, <<Bafo na, ən nggə na wun ngga, bə bwa dekí bala, ko amə'eambi amuna-burana, andə amuna-maməna, ko nggè ko tárrí, ko amuna, ko ababan acem andə ce hamnə Cau Amsəban ngga,

³⁰ nə kum tangnakusəi. A banza mənía ka, nə kum abala, amə'eambu aburana andə amaməna, anggeau, amuna, andə ababan; amənana làkkì malea nə ká kusə gbəman

§ 10:11 10:11 Balli gbal aba: Mat 5:32; 1Kor 7:10,11. * 10:19 10:19 Balli gbal aba: Pur 20:12-16; Nggur 5:16-20.

mala amənana ðekia ka. Nè kumia atārəia andə nutanni gbal. Sə a banza mənana kə yiu ka nè kum yiləmu mənana málá male pà kàm raka.

³¹ Abwana pas mənana à nda tyang-tyang ado ka, à nè nggá būrəcea, sə amənana à būrəcea ado ka, à nè nggá duk tyang-tyang.>>†

*Yesu nacau ðəm amur lú male
(Matiu 20:17-19; Luka 18:30-32)*

³² À nda aban o a Urəshalima ka, Yesu ak damba kə ká sə alaggana male na atè. Alaggana male ndali kèrkér; sə acili abwana mənana à kə yiu atèa ka bangciu pakkia wia, acemənana a Urəshalima ka, abwana nda kam pas mənana à binəməsəi ka. Pələa Yesu tunə alaggana male lum-nong-ðari a giriban, sə banggia wia koyagir mənana nè nggá kumi ka.

³³ Nea wia ama, <<Səm ndya səm kə eauwe aban o a Urəshalima ka. Muna mala Bwa ka à nè nggá kurnà kúró nēi, a ban agbani pəris andə aməkani Nggurcau mala Musa. À nè kasəi wi ðashi lú, sə à nè tasəi a bu abwana mənana amə Yahudi na raka.

³⁴ Yia ka à nè oali, à nè tapí ntāra arəi, à nè koè, sə à nè wal-luí. Səa ma anzəm anongŋo tārú ka nè lo nə yiləmu.>>

*Zamba mala Jemis andə Yohana
(Matiu 20:20-28)*

³⁵ À nè nggə ká a njar ka, Jemis andə Yohana, amuna-burana mala Zabadi, à yiu a baní tù à yì ne wi ama, <<Maləm, səm nggə earce ama wu pakka səm gir mənana səm nè zəmbo wu pak ka!>>

³⁶ Yesu pələa ðia ama, <<Mana wu earkiyice mə pakka wun?>>

³⁷ À eari wi ama, <<Pwari mənana a nə do a buno-murəm məboarbwe mò ka, bə mwashat atə səm bə do a buo məlì, sə bebwə bə do a buo mə'nggare aba boarbwa mò.>>

³⁸ Yesu earia wia ama, <<Wu sùrə gir mənana wu zəmgiyi ka ðàng. Wun nè gandə nu aba kwap mala tanni mənana málá mə nə nu kàm ngga, ko wun nè gandə ak batisəma mala walban lú kəla mənana dumənam púp à nè wal luem ngga le?>>‡

³⁹ À pələa à eare ama, <<Səm nè gandəi.>> Yesu nea wia ama, <<Bafo na wun nè nu aba kwap mənana dupənam púp mə nə nu kàm ngga, sə à nè pakka wun batisəma mənana dumənam púp à nè pakkam ngga.

⁴⁰ Səa ma, pa aba buam bən tsək bwa bə do atə buam məlì, ko a buam mə'nggare ka ðàng. Bakuil giləki aməno yì aban ngga ace abwana mənana tarkia ka.>>

⁴¹ Lang acilia alaggana mana lum nè ok gir mənə Jemis andə Yohana alkite ka, bumia lúllô.

⁴² Pələa Yesu tunəia à yì ramba, sə nea wia ama, <<Kəla mana wu sələ ka, abwana mənana à sùrəia ama à nda ka murəma, ko à nda ka bwana-məgule a banza man ngga, à kə ləmdə rəcandəa amur abwana mana à nda abatea ka.

⁴³ Səa ma atə wun ngga, pà nè pa anggo ðàng. Bwa mənana kə earce nè duk bwaməgule atə wun ngga, duməna púp nè duk rítəu mala acilia.§

⁴⁴ Sə bwa mənana earce ama nè duk mə damba*ka, duməna púp nè duk guro mala abi kat.

⁴⁵ Ko nggearə Muna mala Bwa ka yiu ace mənana nə do sə bə abwana pakki wi túró ka ðàng. Yì ka, yiu ace mənana nè pakki abwana túró, sə bə pà yiləmi ace amsə†bwabundəa pas.>>

† 10:31 10:31 Balli gbal aba: Mat 20:16; Luk 13:30. ‡ 10:38 10:38 Balli gbal aba: Luk 12:50. § 10:43 10:43 Balli gbal aba: Luk 22:25,26. * 10:44 10:44 mə damba Ko <<gbani>> † 10:45 10:45 amsə: Ko <<akmúr>>

Nte Bartimawus kum sɛnban
(*Matiu 20:29-34; Luka 18:35-43*)

⁴⁶ Yesu andə alaggana male yi bik Jeriko. Lang a nda aban purrì bá Jeriko ka, abwana pas kana ateà. Bè nte nda kam lùlləi ama Bartimawus, muna mala Timawus, duməna a girəi njargula aban zəmgi agir.

⁴⁷ Lang nè ok ama Yesu Bwa Nazarat nda kə kúti ka, tita loasə gi kə na ama, <<Yesu, Məkà Dauda, sən məsəswatər mem!>>

⁴⁸ Abwana pas loarəi, à pyau wi bə pwalo. Kara nyare loasə gi kəm kpəm ama, <<Məkà Dauda, sən məsəswatər mem!>>

⁴⁹ Lang Yesu oè ka, pələ rəi sə came, na ama, <<Wu tunəi bə yiu.>> Pələ à tunəi yi nte, à ne wi ama, <<Bə banboaro, lo, nda kə tunəo ka.>>

⁵⁰ Kara túr girkúmsəo male anggo, lo pərpər yiu a ban Yesu.

⁵¹ Yesu dī ama, <<Mana a earce ama mə pakko?>> Nte man pələ ne wi ama, <<Maləm, ən nggə earce sənban!>>

⁵² Yesu ne wi ama, <<Kyane, gūliarəu mo arə Bakuli twaləno ban rəkwana.>> Àkə banì kara sənban, pələ kpata Yesu aban o a njargula.

11

Abwana gingsə Yesu nə
bwangsəban a Urəshalima
(*Matiu 21:1-11; Luka 19:28-40; Yohana 12:12-19*)

¹ Lang Yesu andə alaggana male mala à nə bik Urəshalima ka, à yi bwal ban alá Betafaji andə Betani, amur Nkono mala anggun Olif. Yesu tasə bari abalə alaggana male,

² nea wia ama, <<Wu kyane a muna-là mənana a dəm wun ngga. Wun nə kúti kam ani ka, wun nə kum mədambəriso mənana kəbwa malaká eau a nzəmi raka. Wu panzəi wu yiu nəi kani.

³ Bə kəbwa dī wun ama palang sə wu kə panzəi le ka, wu ne wi ama, <Bwaməgule ma'səm kə earce. Banì pà nə sau dāng nə nyesəi.> >>

⁴ Pələ alaggana mənìa bari ka à wario à kya kum mədambəriso à kurni a kun bala a girəi njargula.

⁵ À nda ban panzəe ka, abea abwana mənana à ndakam aban came ka, à dīban ama, <<Mana wu pakkiyia, wu nda ban panzə mədambəriso mənə?>>

⁶ Pələ à nyesəia wia cau kəla mənana Yesu nea wia ka. Pələ à nyinggia wia mədambəriso, à um nəi.

⁷ Lang à yina nə mədambəriso aban Yesu ka, à makki adaura malea a nzəmi, pələ Yesu eauwe do amurí.

⁸ Abwana pas atà bwabundəa sárəki adaura malea a tanjargula, sə abea bwana ka, malea ka ambú ka nggun nda à kasəkya, à sarəkia a tanjargula ka.

⁹ Abwana mənana a badəm Yesu andə abwana mənana a nzəmi aban ká ka, à loasə già ama,

<<Wu bwangsə Bakuli!

Tsəkbu bə do amur bwa

mana kə yiu aba

lullə Mətalabangŋo ka!*

¹⁰ Bə tsəkbu do amur domurəm mana kə yiu,

mala kà-səm Dauda ka!

Bwangsəban a ban Bakuli

* 11:9 11:9 Balli gbal aba: Ang 118:25,26.

kano a kùli!>>

¹¹ Anggo sà Yesu kutio aba Urəshalima, pələa wari aba Ndàməgule mala Bakuli. Loasə məsəi sən koman ngga, sà acemənana pwari kutina ka, pələ kusəi puro, o a Betani andə alaggana male mana lum nong-bari ka.

Yesu sú nggun vwari

(Matiu 21:18-22)

¹² Ban fa ka, à nying Betani à nyare a Urəshalima. Yesu ka ok nzala.

¹³ Lang nè sən nggun vwari a badəmbi nə ambuī ka, kyangye aban ká a baní ama yakəla nə kum bəle kàm. Yiu ka yi kum kəgír dāng, kə mbuī na nəmūrəi, acemənana kunbəla mala vwari malaká karə dāng.

¹⁴ Pələa Yesu ne ngguni ama, <<Kə bwa pà nè li bəleo dām dāng!>> Alaggana male ok mənía yì cau ne ka.

Yesu pər abwana aba Ndàməgule

(Matiu 21:12-17; Luka 19:45-48; Yohana 2:18-22)

¹⁵ Anzəm mana Yesu andə alaggana male yi bwaləna Urəshalima ka, pələa kutio aba Ndàməgule mala Bakuli, kara tita pər abwana mənana à kə kúrkúró andə makki agirkúró aba Ndàməgule ka. Ramgi ta atebəl mala amə nggađi boalo andə abenci mala amə makki akutumurəm.

¹⁶ Sə eare bə kəbwa kúti nə girkúró aba Ndàməgule mala Bakuli dāng.

¹⁷ Pələa tita kania wia gír. Nea wia ama, <<À gilə mbo a Maləmce ama, <Bala mem ngga, à nè tunəi ama bala hiwi ace abwana arə anzali kat,> sə wu ngga, wu nyesəi pələ npu mala amə'bəmbəriban!>>†

¹⁸ Agbani pəris andə amaləm Nggurcau mala Musa ok mənía yì cau ka. Pələa à tita alta njar mənana à nè wal-luī nəi ka. Sə yia ka, bangciu kə pakkia wia arəi, acemənana bwapəndəa kat ka ndali nə kanigir male.

¹⁹ Lang pwari kpana ka, Yesu andə alaggana male purri bá nggea-là.

Nggun vwari wuli

(Matiu 21:20-22)

²⁰ Ban fana nə dəmbari à nè nggə kúti nə ban nggun vwari mənana Yesu suí ka, kara à səni ka iməna, yi bwal a nlerəe.

²¹ Balə Bitərus kasəa arə cau mənana Yesu banggi ngguni ka, pələa ne Yesu ama, <<Maləm, səni! Nggun vwari mənana a suí ka iməna!>>

²² Yesu ear ama, <<Wu pà babum wun arə earnə Bakuli.

²³ Ən nggə bangga wun məsəcau, koyana sə ne nkono man ama, <Lo o, kya kpa aba nggeamur> sə bə earnəi a yiləmi, sə babumi tuti amur cau mənana bang ngga raka, cau mənana bang ngga nə yia pa.‡

²⁴ Ace mani ka ən nggə bangga wun, bə mana wu zəmba aba hiwi ka, wu ear ama wu kuməni. Anggo ka sə nè duk ma'wun.

²⁵ <<Bə wu came aban pak hiwi, sə wu ndanə kəgír a bum wun arə kəbwa ka, wu twalbani, ace mənana Tár wun mənana a kùli ka bə twala wun ban acaubikea ma'wun.§

²⁶ Sə bə wu twalbani raka, anggo sə Tár wun mənana a kùli ka, pà nè twala wun ban acaubikea ma'wun dāng.>>

Diban amur rəcandəa mala Yesu

(Matiu 21:23-29; Luka 20:1-8)

† 11:17 11:17 Balli gbal aba: Isha 56:7; Ir 7:11. ‡ 11:23 11:23 Balli gbal aba: Mat 17:20; 1Kor 13:2. § 11:25 11:25 Balli gbal aba: Mat 6:14,15.

²⁷ Sə à nyare à yiu dɛm a Urəshalima. Lang Yesu nda aban gya aba Ndàməgule mala Bakuli ka, agbani pəris andə amaləm Nggurcau mala Musa, andə abwana-məgule yiu a baní.

²⁸ À yì dī ama, <<Né ya rəcandəa nani sə a kə pakki amənia yì agir ka, sə yana mənana po rəcandəa mala pakkia ka?>>

²⁹ Yesu eari wia ama, <<Mə nə dī wun, dīban mwashat. Bè wu banghənəm gír mənana ən dī wun ngga, sə mə nə bangga wun rə bwa mənana pam mənania yì rəcandəa sə ən nggə pakki amənia yì agir ka.

³⁰ Wu banggàm, batisəma mala Yohana ka, pur nə kuli le ko nə ban bwapəndəa?>>

³¹ À pələki ce arəarəia ama, <<Bè səm bang ama, pur nə kuli ka, nə dī səm mana tsəa sə səm ginə earnə Yohana.

³² Sə pa səm nə na gbal ama pur nə ban bwapəndəa dāng.>> Bangciu pakkia wia arə bang anggo, acemənana koyan ngga twali ama Yohana ka məbangnəa mala Bakuli məbafoe na.

³³ Pələa à nyesəi Yesu cau ama, <<Səm sùrəi dāng.>>

Yesu nea wia ama, <<Mim gbal ka pà mə nə na wun rə bwa mənana pam mənania yì rəcandəa ən nggə pakkina agir nēi ka dāng.>>

12

Kanicau arə amə'rya məbealbike
(Matu 21:33-46; Luka 20:9-19)

¹ Yesu tita kania wia gír nə kanicau ama:

Bè bwa tsək baban nggun anap. Kàrì nə nkāndan, sə təm tūli aba tali ace kambə mur bəlanggun anap. Bak ban mə'dāhre mənana à nə nggə cam amurí aban yál baban ngga. Pələa nyesə baban nì pana haya nēi a bu amə'rya, sə kutio o a bəri a bə nzali.*

² Kunbəla mala anap karna ka, pələa tasə be mətúró bala male aban amə'rya bəa kya aki wi bəla anap a baban.

³ Sə amə'rya bwal mətúró bala man, à walki, sə a tasə takwari o nə babui.

⁴ Nyare mətala baban tasə be mətúró bala abania. À yì wali à tsəki wi penye a bamúrí, à pe wi kəsəkya kərəkər.

⁵ Nyar dɛm tù tasə be mətúró bala. Mənia ka à yì wal-luí. Pələa tasə abea amətúró bala pas, aman ngga à kwea, acilia ka à wal-luia.

⁶ Kə bwa mwashat mənana ueo mətala baban nə túr ka, muna male mana earkiyyi ace raka nda. Túrí a nggea tankwang kat, ne bamúri ama, <<À nə pè munem gulo.>>

⁷ Kara amə'rya ne a rəia ama, <<Muna mala mətala baban, mənana nə libala ka nda man. Wu dēki bə yiu, səm nə yia wal-luí, sə mənania yì baban ngga nə duk ma'səm!>>

⁸ Pələa à bwali à wali wú, à twali à túrí anzəm baban.

⁹ Sə mana ado mətala baban nə pa? Nə yiu nə yia wal-lú ka amə'rya mənə ka, sə nə nyesə baban nə pea abea abwana.

¹⁰ Wun ngga wu bal mənania yì ban ngga mbo aba Maləmcə, mənana ama:
<<Tali mənana aməba binəi ka,
nda dɛm yì bwal kusəba
kàngkàng ngga.

¹¹ Mənia yì gír ka
Mətalabanghə na pe ka,
sə gír ndali na aban səm?†>>

* 12:1 12:1 Balli gbal aba: Isha 5:1,2. † 12:11 12:11 Balli gbal aba: Ang 118:22,23.

¹² Pələa abwana-məgule mala amə Yahudi alta njargula mənana à nè bwali nēi ka, acemənana à sələnə ama bang mənəi yì kanicau ka a rəia. Səa ma acemənana àkə banggi bʷabundəa ka, à ðeki à pələ rəia, à o.

Mbwe boalo-cemi aban Kaisar
(*Matiu 22:15-22; Luka 20:20-25*)

¹³ Anzəm man ngga, à tasəi Yesu abea amə Farisi andə abwana mala Hirədus ace mənəna bəà bwali aba nacau male ka.

¹⁴ A yiu a baní à yì na ama, <<Maləm, səm sələnə ama we ka a kə came amur məsəcau. Kəbwa pà kàm nè púrəð atà bui male ka dāng, acemənana bʷapəndəa kat a bano ka à twalia à nda mwashat. A kə kani njargula mala Bakuli nè məsəcau. Səm nggə earce wu bangga səm; nggurcau eare ama bə səm mbwe boalo-cemi a ban Kaisar, yì murəm məgule mala amə Roma le, ko pà a njari dāng?

¹⁵ Bə səm mbwe le ko bə səm ngga mbwe dāng?>>

Yesu ka sələnə kutan malea, pələa dīa ama, <<Palang sə wu kə earce tambam? Wu yinəəm nə məsəboalo ma'wun mə səni!>>

¹⁶ À pələa à yinəi wi nə məsəboalo, sə dīa ama, <<Foto baməsə yana mənəi, sə parbu mala yana mana amurí ka?>> À eari wi ama, <<Mala Kaisar na.>>

¹⁷ Pələa Yesu nea wia ama, <<Wu pe Kaisar gir mənəna mala Kaisar na ka, sə wu pe Bakuli gir mənəna mala Bakuli na ka.>>

Kara yia ka à ndali kərkər nə nyesəcau male.

Diban amur dobala andə
loapi bembe nə yiləmu

(*Matiu 22:23-33; Luka 20:27-40*)

¹⁸ Pələa amə Saduki, mənəna à bang ama loapi bembe pa kàm raka, à yiu a baní nə diban.‡

¹⁹ À na ama, <<Maləm, Musa giləa səm ama bə mə'eam bʷa wu sə ðeki māmí amuna pa a bui raka, bʷa mənə ka dupi wi púp bə twal mālá lú, bə bəli mə'eambi amuna.§

²⁰ Abea amə'eambu nakam tongno-nong-bari. Mədəmbe al bʷama, sə wu, ðeki kə muna dāng.

²¹ Bʷa mənəna kpa nzəmi ka twal mālá lú, a do andə yi. Yì gbal ka yi wú, ðeki kə muna dāng. Anggo gbal nə tàruia.

²² Yi mal mūrīa kat, yia mənəi tongno-nong-bari ka, ko kəbwa kum muna dāng. A masələate ka bʷame yi wu gbal.

²³ Ado ka, à pwari mənəna abwana nè loapi bembe nēi ka, bʷame ka nè duk mālá yana abaləia, yi mənəna yia kat à dum nēi ka?>>

²⁴ Yesu earia wia ama:

Bʷarkio ma'wun ngga nda mənəna ama wu sūrə Maləmce andə rəcandəa mala Bakuli dāng.

²⁵ A pwari lo mala alú a bembe ka, alban pà kàm dāng. Abwana nè do kəla aməturənjər a kuli.

²⁶ Sə amur cau mala lo mala alú ka, wu bal mbo aba maləmce mala Musa, amur mən'nkʷarki mənəna kə earke bəsa ka? Nda anzəm mənəna a Ibərayim andə Ishaku andə Yakupu wukina, sə apələkia pas yi kutikina ka, sə Bakuli yi bangcau nə Musa ama, <<Mə nda Bakuli mala Ibərayim, andə Bakuli mala Ishaku, andə Bakuli mala Yakupu.>>*

²⁷ Mənəi ka ləmdə ama yì ka, Bakuli mala alú na dāng; mala abwana mənəna nə yiləmu ka nda. Wun ngga, wu bʷarki kərkər!

‡ 12:18 12:18 Balli gbal aba: Atúró 23:8. § 12:19 12:19 Balli gbal aba: Nggur 25:5,6. * 12:26 12:26 Balli gbal aba: Pur 3:6.

*Nzongcau mægule kat**(Matiu 22:34-40; Luka 10:25-28)*

²⁸ †Bè maləm Nggurcau mala Musa nda aban came a banì kə ok cau mənə amə Saduki kə makgír amurí andə Yesu ka. Lang səni Yesu nyesənia wia cau pepe ka, pələa dī Yesu ama, <<Abalə anzongcau kat ka, məyenani nda kúti abea kat?>>

²⁹ Yesu eare ama, <<Mægule mənana kútiban kat ka nda mənia ka: <Wu kwaki kir wun, wun amə Isərayila, Mətalabangŋo 'Bakuli ma'səm ngga, nda mwashat.

³⁰ Earce Mətalabangŋo 'Bakuli mo nə babumo kat, andə yiləmo kat, andə denyicau mo kat, andə rəcandəa mo kat.>‡

³¹ Baria nda mənia: <Earce bio mə'murkala kəla mənana a earce bamuro ka.> Kə bè nzongcau pà kàm kúti amənia ka dāng.>§

³² Maləm Nggurcau mala Musa eari Yesu ama, <<Kə ndo a bangŋi ka, Maləm! A bwarki dang, yi mana a na ama, 'Bakuli ka nda mwashat, kə be pà kàm dāng. Kə Yì na nəmūrəi.*

³³ Bə ən earce nə babumam kat, nə sələe mem kat, nə rəcandəa mem kat, sə bə ən earce biam mə'murkala kəla mənana ən earce bamúrəm ngga. Mənia ka kə pwasəbum 'Bakuli kúti apagir mala pisəe kəring andə pāki agir'nkila kat.>>†

³⁴ Lang Yesu səni bwabure nyesəna cau aba sələe ka, pələa ne wi ama, <<We ka, a pa kuko nə ban domurəm mala 'Bakuli dāng.>>

Anzəm mənə ka, kəbwa nyare dī bekə cau dāng.

*Yesu Kərəsti ka muna mala yana?**(Matiu 22:41-46; Luka 20:41-44)*

³⁵ Lang Yesu na aban kanigir a Ndàməgule mala 'Bakuli ka, diban ama, <<Palang sə amaləm Nggurcau mala Musa kə bang ama Kərəsti ka muna mala Dauda‡na?

³⁶ Dauda nə nggearəi ka, nacau aba Bangŋo Məfele ama:

<<Mətalabangŋo ne

Mətalem ama,

<Do a buno gulo,

aṭə buam məli

she bə ən nyesəna abio-məbura

a bakusəo ka.>§

³⁷ Yi mənana Dauda nə bamúrì tunə Kərəsti ama, <Mətalem> ngga, lang sə Kərəsti nə duk muni?>>

Bwabunda kwaki kiria arəi nə banboarnado.

*Yesu pusəta aməkani**Nggurcau mala Musa**(Matiu 23:1-36; Luka 11:37-54; Luka 20:45-47)*

³⁸ Yesu aba kanigir male ka, nea wia ama:

Wu parkir wun arə aməkani Nggurcau mala Musa! Acemənana yia ka, à earce gya abalə anggea daura aban ak makkun aba limo.

³⁹ Yia ka, à kə earce ban-do məboarne abalə andakpapi andə aban-pakkidire.

⁴⁰ Yia nda à kə bəmbəri amā-lú arə agirkuma malea, sə à nə bosəki abwana nə pakki ahiwi məsauwe mala ləmdə bamuria ama yia ka amə fele na. Ace mənə ka bashi malea nə gul kərkər.

*Pa boro mala be mā-lú**(Luka 21:1-4)*

† 12:28 12:28 Balli gbal aba: Luk 10:25-28. ‡ 12:30 12:30 Balli gbal aba: Nggur 6:4,5. § 12:31 12:31 Balli gbal aba: Pəris 19:18. * 12:32 12:32 Balli gbal aba: Nggur 4:35,36. † 12:33 12:33 Balli gbal aba: Hos 6:6. ‡ 12:35 12:35 muna mala Dauda: Ko <<Məkà Dauda.>> § 12:36 12:36 Balli gbal aba: Ang 110:1.

⁴¹ Yesu na aba Ndàmégule mala Bakuli, do nə ban mana à kə turki boalo kam ngga. Məsəi ueo arə bwapəndəa mənana kə turki boalo aba kwar ak boalo ka. Aməkume pas turki aboalo kpəm.

⁴² Bè mət'ər mā-lú yiu yi tsək anini bari, mənana bwalta kwapo mwashat raka.

⁴³ Yesu tunə alaggana male a baní, sə nea wia ama, <<Ən nggə na wun bafo, mənia yì mā-lú mət'ər man ngga, nda túr gír mana kútiban kat aba kwar ak boalo ka.

⁴⁴ Acemənana acili abwana kat ka, à tù nə tú aba kume malea, sə yì ka, kəgír mana ueo nə linali nəi ka, nda yì túrí kat ka.>>

13

Agir-ndali mala masələata

dobanza andə tanni

(Matü 24:1-14; Luka 21:5-19)

¹ Lang Yesu na aban purri bá Ndàmégule mala Bakuli ka, bebwa atə alaggana male ne wi ama, <<Maləm, sən səlécame andə gulo mala bah mənia! Sən boarjam mala anggea tali mənana à be nəi ka!>>

² Yesu ear ama, <<Wu sən abah mēgulke mənia ka re? À nə yia arkia kat à nə sukkia a nzali. Kə be tali pà kàm mənana nə nongɲo amur bi ka dāng!>>

³ Nə nzəmò , lang Yesu duməna amur Nkono Olif, mənana bangɲaban na gau nrea andə Ndàmégule mala Bakuli ka, Bitərus, andə Jemis, andə Yohana, sə Andəru, à yiu a baní nəmurəi sə à dī cau.

⁴ À na ama, <<Bangga səm, aya pwari sə amənia yì agir ka à nə pa? Sə mana nda gir'ləmdəa ama amənia yia agir kat ka à malá à nə lùmsəo?>>

⁵ Yesu nea wia amə:

Wu tsəkir wun bə kəbwa bə kəa bosəki wun dāng.

⁶ Abwana pas nə yiu à nə nggə bang ama, <<Mə nda Kərəsti.>> À nə pak túró nə lulləam à nə bosəki abwana pas.

⁷ Bə wu ok ce a'lwa ko na'ongɲale amur cau mala a'lwa ka, bə balə wun bə kəa kasəki dāng. Amənia yì agir ka duməna púp à nə pa, sə masələata banza ka nda peatu, nə yiu.

⁸ Bə kun nə lo nə lwa arə be kun, sə nzalimurəm nə lo nə lwa arə be nzalimurəm. Dəurəo mala nzali nə pa arə aban dāngdāng aba banza, sə nzala gbal ka nə kpa. Səa ma, amənia ka tita gir'mur'mwana na peatu.

⁹ Wu do nə yál bamur rə wun! À nə oasəki mur wun aban amə bashi, à nə kwak wun arə andakpapi. Sə acemənana wu nda ka amə kpatam ngga, à nə kánə wun a bashi a badəmba anggwamna andə amurəma. Aba mənəo anggo ka wun nə kùmô wun nə duk amə'nakunam abania.

¹⁰ Sə Cau Amsəban ngga, nda gír mana duməna púp à nə hamnəi atadəmbe arə anzali kat ka.

¹¹ Sə bəa bwal wun, à warinə wun aba bashi ka, bə balə wun bə kəa akdamba kasəkyə arə cau mənana wun nə na ka dāng. Kə cau mənana à nə pa wun a babum wun àkə baní ka, nda wun nə na ka. Acemənana wun nda wun nə na ce ka dāng, Bangɲo Məfele na.*

¹² Mə'eambəu nə pà mə'eambi bəa wal-luí. Tárrú nə pà muni. Amuna nə lo arə atárríà andə anggea à nə tsəa bəa wal-luia mak.

* 13:11 13:11 Balli gbal aba: Mat 10:17-20; Luk 12:11,12.

¹³ Bwapëndëa kat nè binëmësə wun acemənana wu nda ka amə kpatam ngga, sə bwa mana shak minəi kàngkàng, aba gùli arəàm aban ká a masələate ka, bwe nə àwá.[†]

Nggea tanni mægule

(Matiu 24:15-18; Luka 21:20-24)

¹⁴ A pwari mənə ka bə wu sənə <<yì gír mbeami mənana nə yiu nə pëndəkea mala Ndàperi, sə nə tsəa abwana nə ginəki kutio kam,>>[‡]yi kutina caməna aban məfele, ban mana boaro bə came abanì raka, mə balgír ka bə sələa! Abwana mana à do a nzali Yahudi ka, bəa bangña bəa o amur ankono.

¹⁵ Bwa mənana amur kurəm male ka, bə sulə ka, bə kəa na ama nə kúti a bala nə twal kəgír sə nə bang dāng.

¹⁶ Bwa mənana nda a babondo ka, bə kəa nyare ama nə twal nggea-daure male dāng.[§]

¹⁷ Caukwanban na, abalə anonggio mənə, nə amaməna mana nə amuna a bumia andə amənana nə amuna a kun kiura ka!

¹⁸ Wu pak hiwi ama amənia yia agir ka bəa kəa pak nə kún mbulo dāng.

¹⁹ Acemənana aməno yia anongge ka, a mala tanni na kərkər, mənana ulangni pà kàm àkə bákú raka, twalo a shareta banza mənana Bakuli pusəna banza ka, yi bwal ado mənə ka, sə à pà nə kum ulangni gbal a damba dāng.

²⁰ Bə Mətalabangño kasə ma acilia nonggeo mənə raka, kəbwa pà kàm nə au dāng. Sə ace abwana male mənana tarkia nə nggearəi ka, amsəna acili anongge.

²¹ Abalə aməno yia apwari ka, bə bwa bangga wun ama, <<Wu sənì, Kərəsti ndya ka!>> Ko, <<Wu sənì, ndako ka!>> Wu kəa ear dāng.

²² Acemənana akərəsti mə'nyirni andə amə'bangnəa mə'nyirni à nə purkio, à nə pakki agir-ləmdəa andə agir-ndələki dāngdāng, ace bosəki abwana mənana Bakuli tarkia ka, bə à nə gandəi ka.

²³ Ace mani ka, wu tsəkir wun, ən angña damba ən bangñəa wun kaniama bəa pa.

Nyare yiu mala Muna mala Bwa

(Matiu 24:29-35; Luka 21:25-38)

²⁴ Abalə aməno yia anonggio anzəm nggea tanni ka,

À nə kongsə pwari aba pəndəa.

Sə zongño ka pà nə ta dāng.*

²⁵ Anlerə nə pur a kùli

à nə sukkio.

Agir mægulke mənana a kùli ka,[†]

à nə dəurəkyə.[‡]

²⁶ A nzəm mənə ka sə bwapəndəa nə sən Muna mala Bwa aban yiu abalə apərəbang nə rəcandəa mægule andə boarbwa.[§]

²⁷ Sə nə tasə aməturonjar male bəa yi ramgi abwana male mənana tarkia ka aba banza kat; nə takuli, nə njar-nzali, nə njar-kúnmur, sə nə njar-nza, arə aban kat, aban ká arə akúnbân mala banza andə akúnbân mala kùli.

Kanicau arə nggun vwari

(Matiu 24:32-35; Luka 21:29-33)

[†] 13:13 13:13 Balli gbal aba: Mat 10:22. [‡] 13:14 13:14 Balli gbal aba: Dan 9:27; 11:31; 12:11. [§] 13:16 13:16 Balli gbal aba: Luk 17:31. * 13:24 13:24 Balli gbal aba: Isha 13:10; Ezək 32:7; Jol 2:10,31; 3:15; Sən 6:12. [†] 13:25 13:25 Agir mægulke mənana a kùli ka: A nza mana a pwarian ngga abwana twali ama anlerə mana a kùli ka à ndanə abangño mana à kə ləmdə rəcandəa amur agir mana à kə kumban a banza ka. [‡] 13:25 13:25 Balli gbal aba: Isha 34:4; Sən 6:13; Jol 2:10. [§] 13:26 13:26 Balli gbal aba: Dan 7:13; Sən 1:7.

28 Wu kàni gír arə nggun vwari. Bè ambui tinata pələ pwale sə à nè nggə to lolloapi ambui ka, wu sələ ama mbulo malanə suləo.

29 Ana gbal bə wu sən amənia yia agir à nè nggə pakki ka, wu sələ ama yiu mem gbàshinà, nda a nggearə kunbala.

30 Ən nggə bangga wun bafo, nza man ngga, pà nè kútí dāng, she bə amənia yia agir pāngnənà ka.

31 Nzali andə kùli ka tea nè malâ, sə cau mem ngga tè pà nè mal dāng.

Wu dum nə giləkirəu

(Matü 24:36-44; Luka 21:26-34)

32 Kə bwa sùrə pwari ko bu-pwari mənana agir mənia nè nggá pang nēi ka dāng. Aməturonjar mənana a kùli gbal ka, à sùrəi dāng. Nggearə mim Muna mala Bakuli ka, ən sùrəi dāng. Kə Tárrám nəmürəi nda mana sələ ka.*

33 Wu do aba gilərəu, wu dum nə məsə wun; acemənana wu sùrə pwari mənana bu-pwari mənə nē yiu nēi ka dāng.

34 Yiu mala Muna mala Bwa ka à nè kàni arə bwa mənana lo nè o a bəri ka. Nə dekí bala ka, nying túró a bu aguro male, koyan ngga nè túró mənana nè nggə pak ka. Sə ne mə'yál kunbala bə kundəmur nyare male.†

35 Ace mani ka, wu do nə məsə wun aba gilərəu, acemənana wu sùrə pwari mənana Mətala bala nə nyar nēi ka dāng; ko nə pwarikpana, ko nə bədu, ko nə bua mala nggü, ko nə dəmbəri.

36 Sə bə yiu nə gya yasələban ngga, bə kəa kum wun a ntulo dāng.

37 Mə ndarə na wun cau mana ən nggə ne koyana le ka, wu dum nə məsə wun aba gilərəu!

14

À soapi Yesu mùrú a Betani

(Matü 26:6-13; Yohana 12:1-8)

1 Anongho bari a dəm Lamsan mala Yàlímurú andə Lamsan mala Bəredi mənana Yis pa arəi raka, agbani pəris andə amaləm Nggurcau mala Musa ka, à nda ban alta njar aba səmbərəa, mənana à nè bwaləna Yesu nēi à nè wal-luí ka.*

2 À eare ama, <<Bə kəa pa a pwari pakkidire dāng, bə ana raka bwapəndəa nè lo arə səm.>>

3 Aba mənə anggo ka Yesu na aba Betani, nda aban lili a bala mala Shiman mənana mədakali na didyal ka. Bə bwama kutio nə muna-bang mənana à be nə tali alabasta ka, nə mùrú mərəmboarne abaləi, mənana boale pa bəti raka. Mùruí ka nard† na nəmürəi, à zurəi andə kəgír dāng. Bwama man yi bun girkun muna-bang pələa soləi Yesu mùruí a bamúrí.‡

4 Abea abwana mənana atə Yesu aban li ka, bumia kidiki, à ne arəarəia ama, <<Ace mana sə à kidiki mùrú mənəi ka anggo?

5 Acemənana mənəi yì mùrú ka à nè gandə me amur gír mənana kúti boalo dinari gbəman tărú, sə boale ka à nè gakkia amə'tər!>> À munəki arə bwama mənə kərkər.

6 Sə Yesu ka na ama:

Wu dekí bwama man dəong. Ace mana sə wu kə peki le? Yì ka, pāngnənəm gír məboarne.

* 13:32 13:32 Balli gbal aba: Mat 24:36. † 13:34 13:34 Balli gbal aba: Luk 12:36-38. * 14:1 14:1 Balli gbal aba: Pur 12:1-27. † 14:3 14:3 nard ka be mùrú na abwana a pwarian kə kambəi arə nlerə ta be bondo nzali mala amə Indiya ace pà rəmban məboarne. ‡ 14:3 14:3 Balli gbal aba: Luk 7:37,38.

⁷ Wu nda a tarə wun wunə amə'tər pwari-pwari. Wu nə gandə pakkia wia pepe ko aya pwari bum wun kàni ka. Sə mim ngga, pà wu nə kumam ko aya pwari ka dang. §

⁸ Yì ka, pàngnənà gir mənana gandəi ka, ak damba soapam mùrú a nggūrəam, acau mala cem a bembe.

⁹ Bafo, ən nggə bangga wun, bə aya ban a banza mənana kat à nə hamnə Cau Amsəban nggam ngga, gir mənana mənəi yì bəwama pe ka, à nə denyi nēi, à nə na ce.

Yahuda mak Yesu

(Matiu 20:14-16; Luka 22:3-6)

¹⁰ Pələa Yahuda Iskariyoti, mwashat abalə alaggana mana lum-nong-bari ka, puro wari aban agbani pəris, nə nggá mak Yesu.

¹¹ Banboaria agbani pəris nə ok mənəi yì cau ka, pələa à eare ama à nə pe wi boalo. Yì gbal ka tita alta njar mənana nə pea wia Yesu nēi ka.

Yesu li girlina Paska

andə alaggana male

(Matiu 26:17-25; Luka 22:14-23; Yohana 13:21-30)

¹² Nda a pwari mənana à tinata Lamsan mala Bəredi mana Yis pa arəi raka, kə pwari mənana à kasəkiyi meal məgam mala Lamsan Yàlímurú nēi ka. Alaggana mala Yesu dī ama, <<Aya ban sə a kə earce bə səm nggea giləkio ban ace li girlina Yàlímurú?>>

¹³ Pələa tasə abea alaggana male bari, nea wia ama, <<Wu kyane a nggea-là, bə wun nə nggá kútí ka, wun nə gāsə wunə bə bəwabura nə bəng-mùr a kwari, wu kya atè.

¹⁴ Bə aya bala sə kútí ka, wu ne mətala balae ama, <Maləm kə diban ama, kurəm mala abəri mənana mə nə li girlina Yàlímurú kam sənəa alaggana mem ngga ndake?>

¹⁵ Nə ləmdəa wun kurəm kùli məgule, mana à giləkina bāləi pepè ka. Wu kya pakka səm girlina kam.>>

¹⁶ Pələa alaggane o, à kya kutio a nggeale, sə à kya kum agir kəla mənana Yesu nea wia ka, sə à pak girlina Yàlímurú kam.

¹⁷ Nə pwari kpəra ka, Yesu yiu andə alaggana male mana lum-nong-bari ka.*

¹⁸ Lang à yì duməna aban li ka, Yesu na ama, <<Bafo, ən nggə bangga wun, bəa mwashat abalə wun aban li atəm, nə nggá mem.>>

¹⁹ Bumia kidiki, sə koyan abaləia ka dī ama, <<Mə nda le?>>

²⁰ Yì ka, earia wia ama, <<Mwashat abalə wun lum-nong-bari, mənana kə oasə bui atəm ado a kwar ka, nda.

²¹ Muna mala Bwa ka nə wu púp, kəla mana à giləi amurí aba Maləmcə ka. Səama, caukwanban na nə bwa mənana nə mak Muna mala Bwa ka! Nə boaribanì, yì mənana mənəi yì bwa ka à bəli raka!>>

Nu jibi mala Matalabangho

(Matiu 26:26-30; Luka 22:14-23; 1 Amə Korinti 11:23-25)

²² Lang à nda amur li girlina ka, Yesu twal bəredi, sə pak yàwá, sə bəwani, pea alaggana male, nea wia ama, <<Wu é wu she, nggūrəam ma.>>

²³ Pələa twal kwap, pak yàwá, sə pea wia, à nu àkə bāləi yia kat.

²⁴ Pələa nea wia ama, <<Mənəi ka nda nkílèm mana à sukki ace abwana pas ka. Nda nkila mana tsəkiyi bəsa kùrcəu mənana Bakuli pa aban abwana male, aba túró ka.†

²⁵ Ən nggə na wun bafo, pa mə nə nu mùr-bəlanggun anap man dəm dāng, she a pwari mənəi, mə nə nui bəshe a domurəm mala Bakuli ka.>>

§ 14:7 14:7 Balli gbal aba: Nggur 15:1. * 14:17 14:17 Balli gbal aba: Ang 41:9. † 14:24 14:24 Balli gbal aba: Pur 24:8; Ir 31:31-34.

²⁶ Anzəm mana à tuna nggyal ka, à puro à o a Nkono Olif.

Yesu bang ama Bitərus

nə təmce sūrə

(Matiu 26:31-35; Luka 22:31-34; Yohana 13:36-38)

²⁷ A njar aban o ka Yesu nea wia ama, <<Wun kat wu nə bangna wu nə nyem, acemənana à giləa a muram aba Maləmce ama, << <Bakuli nə wal yalgír,

sə anzur ka à nə mesəke.>‡

²⁸ Səa ma anzəm mənana ən longnəni bembə nə yiləmu ka, mə nə akà wun damba aban ká a Galili, səm nə nggá je kam.>>§

²⁹ Bitərus pələi wi ama, <<Ko bəa abwana kat à nə bangna à nə nyio ka, mem ngga pà mə nə bang dang!>>

³⁰ Yesu ne wi ama, <<Bafo, ən nggə no ama, yalung, nə bu du mənía ka, kaniama bə nggu bua kúni bari ka, we nə nggearəo a nə makgirem kusə tàrú ama, a sūrəəm dang.>>

³¹ Bitərus binəcau kpékpé ama, <<Ko bəa na ama dupənam púp ama mə wu sənə we ka, pà mə nə makgír sūrəo dang.>> Acilia alaggana kat gbal ka à na kə cau mə'mwashati.

Yesu pak hiwi a Gefsemani

(Matiu 26:36-46; Luka 22:39-46)

³² Pələa Yesu andə alaggana male o a bekə ban ndakam à tunəki ama Gefsemani abalə anggun olif. Yesu ne alaggana male ama, <<Wu duk kani, mə nə nggá pak hiwi.>>

³³ Twal Bitərus, andə Jemis, andə Yohana atè, sə tita bumkidikea kərkər, ban pakki wi bə.

³⁴ Pələa nea wia ama, <<Yiləmem ngga nda aba tanni kəla bə purî rəəm. Wu duk kani nə məsə wun atəm.>>

³⁵ Kutio o a damba anggo, kya kpa nzali, sə pak hiwi ama bə nə gandənə pa ka, pwari tanni mənana kə yiu ka bə sharibani.

³⁶ Na ama, <<Dâ*, gír kat a bano ka kə gandə pa. Ən nggə zəmbô, gəsham mənía yì kwap mala tanni ka. Kat andə amani ka, bə kànì mala babumo bə pa, mem na dang.>>

³⁷ Pələa nyare yiu aban alaggana male yì kumia ka à nda a ntulo. Ne Bitərus ama, <<Shiman, a nda ntulo le? A pà nə gandə do nə məsəo atəm ko bu-pwari mwashat dang re?

³⁸ Wu dum nə məsə wun, wu pak hiwi, ace mənana bə wu kəa kutio aba kārəkiban dang. Bangno ka earəna, sə nggūrəu ka, yauwiki.>>

³⁹ Yesu nyar dəm a kusəi, o kya pak hiwi; bəsələ kə cau mə'mwashati.

⁴⁰ Lang nyare yiu aban alaggana male ka, yì kumia dəm a ntulo, acemənana məsəia dəmbərikina. À sūrə cau mənana à nə ne wi ka dang.

⁴¹ Lang nyar abania tàruià ka, banggia wia ama, <<Wu nda a ntulo più aban usələo le? Kārəna! Pwari pàngnə̀nà! Wu sənì, Muna mala Bwa ka à mangnə̀nì a ban amə'caubikea.

⁴² Wu lo, bə səm o! Mə'mem ngga, ndya kə yiu ka!>>

À bwal Yesu

(Matiu 26:47-56; Luka 22:47-53; Yohana 18:3-12)

‡ 14:27 14:27 Balli gbal aba: Zak 13:7. § 14:28 14:28 Balli gbal aba: Mat 28:16. * 14:36 14:36 Dâ: Mənía nə kún Aramayik ka nda <<Abba.>>

⁴³ Anggo kun Yesu malaká pwal dāng, Yahuda, mwashat abalə aman lum-nong-bari ka nə yia tusəo. Ndanə abwana atə pas nə akafe andə agbəlang gara abuia, abwana mana agbani pəris, andə amaləm Nggurcau mala Musa andə abwana-məgule tasəia ka.

⁴⁴ Bwa mənana me, yì Yahuda ka, angja damba kàniinià wia ama, <<Bwa mənana mə nə kùrrì zəp ka, nda kə bwe. Wu bwali, wu tà bui kàngkàng, wu um nài.>>

⁴⁵ Yiu mala Yahuda ka yi kútí nə kutio aban Yesu, ne wi ama, <<Maləm!>> Sə kùrrì zəp.

⁴⁶ Pələa acilia abwana mənə yiu à gbami Yesu à bwali taptap.

⁴⁷ Sə bebwə mwashat abalə abwana mənana atə Yesu ka, kwetə kafe male, kwarəna guro mala pəris məgule nài, kasə kiri kpat.

⁴⁸ Pələa Yesu nea wia ama, <<Wu yiu nə akafe andə agbəlang gara ace bwalam kəla mə nda məbəmbəriban?

⁴⁹ Ko aya pwari ka mə nda sənəa wun, aban kanigir aba Ndàməgule mala Bakuli. Mana tsəa sə wu bwalam dāng? Səama mənəia ka pa anggo acemənana bəà lùmsə cau mala Maləmce.>>†

⁵⁰ Pələa alaggana male bangja, à dēki.

⁵¹ Bè lagga ndakam kə kpa atəa a nzəmò , yì ka, daura pa arəi dāng, she kə girkùmsəo nda mənana arəi ka. Aburana mənəo bariki ama à nə bwali,

⁵² kara panzə lagir, bangja, um nə bate.

À warinə Yesu a ban bashi

(Matiu 26:57-68; Luka 22:54-55; Yohana 18:13-24)

⁵³ À warinə Yesu a bala mala pəris məgule, ban mənana agbani apəris, andə akapana, andə amaləm Nggurcau mala Musa, yì ram kam ngga.

⁵⁴ Bitərus ka kpate kuko, kya kutio chatchat aba bala mala Pəris Məgule. A kəm ngga, kya do atə amə'yálban aban dandə rəi a kun bəsa.

⁵⁵ Akanó abaləi ka, agbani pəris andə amə'bashì mala amə Yahudi kat, à nda aban alta cau mənana nə pur a kun Yesu mənana à nə pàngghənà túró nài ace wal-luí ka, sə ko à kum dāng.

⁵⁶ Abwana pas yì naki anyir amurí, sə kat andə amani ka, kunia yiu mwashat dāng.

⁵⁷ A masələate ka, abea abwana lo a came, a na mənəia yì nyir ka amur Yesu, ama,

⁵⁸ <<Səm oè bang ama, <Mə nə arki Ndàməgule mala Bakuli mənana à bə nə bu ka, sə anzəm nonggho tàrú ka, mə nə bək bə mənana à bə nə bu raka.> >>‡

⁵⁹ Ko a nggearə bá manì mənəo ka, kunia yiu dāngdāng.

⁶⁰ Pələa pəris məgule lo came amúrià, sə dī Yesu ama, <<A pà nə bəl kuno re? A panə cau mana awu nə na amur acau mənana abwana mənəia kə na amuro ka re?>>

⁶¹ Sə Yesu ka duk kúni più, na kə cau dāng. Nyare pəris məgule dī ama, <<A nda Kərəsti, yì Muna mala Bakuli le?>>

⁶² Yesu ear ama, <<Mə nda!

<<Sə pà nə sau dāng wun nə sən

Muna mala Bwa aban do,

a bunə mala rəcandəa,

a bù-məli mala Bakuli,

aban yiu abalə apərəbang

nə kuli.>>§

⁶³ Pəris məgule kara bwal daura male sannì kər, ace ləmdə kàrmúrû male, sə dīban ama, <<À yá ulang amə'nakún dəm səm alkiyitea?

⁶⁴ Wu ongghəna caubana mənana ne amur Bakuli ka, sə mana wu na?>>

† 14:49 14:49 Balli gbal aba: Luk 19:47; 21:37. ‡ 14:58 14:58 Balli gbal aba: Yoh 2:19. § 14:62 14:62 Balli gbal aba: Dan 7:13.

Yia kat ka à kasəi wi bashi lú, ama kārəna bə wú.*

⁶⁵ Abea abwana ateà à tita tàkki wi ntāra arəi, à kur aməsəi, sə à tulki nə abuiā, à na ama, <<Bangga səm, ko yana walo!>> Sə amə'yálban bwali à kə kwaki a takiri, aban umnəe.

Bitərus təmce sūrə Yesu

(*Matiu 26:67-75; Luka 22:56-62; Yohana 18:15-18,26-27*)

⁶⁶ Bitərus ka nda piū nə nzali a banfana aba bala. Bə muna bwama, muna-bala mala pəris məgule, yiu.

⁶⁷ Lang nə sən Bitərus aban do a kun bəsa ka, səni kyap-kyap, sə ne wi ama, <<We gbal ka a nda atà Yesu Bwa Nazarat!>>

⁶⁸ Bitərus pələa təmce, na ama, <<Ən sūrə gir mənana a nakiyi cau amurí ka dāng.>> Pələ kusəi ka puro nə kunbala. Kara nggu bua.

⁶⁹ Lang muna bwama, muna-bala səni kano ka, ne abwana mənana à cam a baní ka ama, <<Mənia yì bwa ka, nda ateà!>>

⁷⁰ Bitərus nyare təmce dəm.

Zuku ka abwana mənana à cam a baní ka, à ne Bitərus ama, <<Məsəcau, a nda abaləia, acemənana a nda bwa Galili!>>

⁷¹ Bitərus ka kutia kángir ama, <<Bə súbān yiu a muram bə nyir na ən nakiyi ka; mənā yì bwa wu nakiyi ce ka ən sūrəi dāng!>>

⁷² Baní sau dāng, nggu bua bāria kúni. Kara balə Bitərus kasə arə cau mənana Yesu ne wi ama, <<**Kaniama bə nggu bua kúni bari ka, a nə bang kusə tārú ama a sūrəām dāng.>>** Sə Bitərus kpa bua.

15

À yiu nə Yesu a badəm Bilatus

(*Matiu 27:1-2,11-19; Luka 23:1-5; Yohana 18:20-38*)

¹ Nə dəmbāri dídyal ka, agbani pəris andə akapana, andə amaləm Nggurcau mala Musa, andə amə'bashí kat, à yì ear amur cau mwashat. À ta bu Yesu, à um nəi aban Bilatus.

² Bilatus dí Yesu ama, <<A nda murəm mala amə Yahudi le?>>

Yesu eari wi ama, <<**E, kə ndo a ne ka.>>**

³ Agbani pəris yiu nə acau dāngdāng amurí.

⁴ Pələa Bilatus nyare dí ama, <<A pa wu nə na kuno re? Mana awu nə na amur mənā yì acau dāngdāng à kə nea a muro ka!>>

⁵ Yesu nyare loasə kúni dəm dāng. Gir nì pè Bilatus ndali.

À kasəi Yesu bashi lú

(*Matiu 27:15-27; Luka 23:13-25; Yohana 18:39--19:16*)

⁶ A koya Lamsan Yàlímurū ka, Bilatus kə panzə pursəna mwashat mənana abwana zəmba ace ka.

⁷ Bə pursəna nakam lùlləi ama Barabbas, à kùrrì acemənana yì andə abea amə'candəmúrū ka, à wal-lú a pwari zunggəli mala là.

⁸ Bwabunda kutio aban Bilatus, à yì zəmbi wi ama, bə pək gir mənana pakkiyia wia ka.

⁹ Bilatus díban ama, <<Wu earce mə panzəa wun Murəm mala amə Yahudi le?>>

¹⁰ Yì ka, sələna ama, ace mwararəu sə agbani pəris yiu nə Yesu a baní.

¹¹ Sə agbani pəris soakita bwapəndəa ama bəà ne Bilatus bə panzə Barabbas a kun Yesu.

¹² Bilatus pələa día ama, <<Sə mana ado mə pakki man yì bwa wu tunəki ama murəm mala amə Yahudi ka?>>

* **14:64 14:64** Balli gbal aba: Pəris 24:15,16.

¹³ A lo gəu ama, <<Gballi a nggun-gangndəi!>>

¹⁴ Bilatus dia ama, <<Ace mana? Ya caubikea na pàk le?>>

À nyare à loasə già kàrkər ama, <<Gballi a nggun-gangndəi!>>

¹⁵ Sə acemənana Bilatus earce ama nə pwasəbumia ka, pələa panzəia wia Barabbas. Tsəa à kwak Yesu, pələa pea asoje mala amə Roma bəà kya gbàlli a nggun-gangndəi.

Asoje oal Yesu

(Matiu 27:27-31; Yohana 19:2-3)

¹⁶ Asoje umnə Yesu a palta a ban-məgule mala nggwamna, pələa à yì rambə acili asoje kat.

¹⁷ À makki wi daura murəm arəi, à mārə mbulan nə zwe, à oasəi wi a bamúrí.

¹⁸ Pələa à tita tunəki ama, <<Bè rəo pwalo, murəm mala amə Yahudi!>>

¹⁹ À walki a bamúrí nə gara. À tappi ntāra, à kũ`ndəó amur ankũnəia kəla à nda ban pe wi gulo.

²⁰ Anzəm mənana à pangnəni wi amənia yì agir oalban ngga, à swár daura murəm mana à oasəi wi ka, pələa à túrì wi amale yì adaura. Sə à pusəi aban ká gbàlle.

À gbàlli Yesu

(Matiu 27:32-44; Luka 23:26-43; Yohana 19:17-27)

²¹ Bè bwa Sayirin nda ban kutio, lùlləi ama Shiman, tár a Alizanda andə Rufus,* pur nə muna-là aban yiu a nggea-là. Asoje tsəi púp bə twal nggun-gangndəi mala Yesu.

²² À warinə Yesu a ban mənana à tunəki ama Golgota, bāləi ama, <<Ban mənana nda kəla nkpoula Bamuru>> ka.

²³ À pe wi mür-anap mana à zurəi andə mər† ka ama bə nu, sə ginəki.

²⁴ Pələa à gbàlli amur nggun-gangndəi. À kocàca, à gaki agir-nggürəu male.‡

²⁵ A bu-pwari tongno-nong-ine mala dəmbari sə à gbàlli.

²⁶ Caubikea mana à bang ama pak ka, à giləi a kùli amurí arə nggun-gangndəi ama: <<MURƏM MALA AMƏ YAHUDI>>

²⁷⁻²⁸ À gbàlli atārəia andə amə'bəmbəriban bari, man a bui məli sə man a bui mə'nggare.§*

²⁹ Abwana, aməgya kutio kə sanggì, à kə piki mურიà, à kə na ama, <<Kui! We bwa mənana a nə arki Ndəməgule mala Bakuli, sə a nə bə aba nongnə tərú ka.†

³⁰ Sùləi mur nggun-gangndəi, amsə bamur rəò!>>

³¹ Ana gbal sə agbani pəris andə amaləm Nggurcau mala Musa, à kə naki acau arəia nə akún oalban arə Yesu ama, <<Amsə abwana, sə gandə amsə bamur rəi dāng!

³² Bə yì nda Kərəsti, Murəm mala amə Isərayila ka, bə sùləi mür nggun-gangndəi adyan! Bə səm səni, sə səm nə pabamur səm a baní!>>

Abwana mənana à gbàllia a nggun andəi ka, yia gbal ka à sanggì.

Lú mala Yesu

(Matiu 27:45-56; Luka 23:44-49; Yohana 19:28-30)

³³ Lang pwari zəkina ka, pəndəa yì gir ban kat bwal bu-pwari tərú mala pwarikpəra.

³⁴ Nə bu-pwari tərú mala pwarikpəra ka, Yesu mən kúni bang ama, <<Eloi, Eloi, lama sabatani?>> Bāləi ama, <<Bakuli mem, Bakuli mem, palang sə a túrà̀m n̄zəmó?>>‡

* **15:21 15:21** Balli gbal aba: Rom 16:13. † **15:23 15:23** mər ka myang rə bə nggun na à kə pāngnənà buri wal rəkwangya n̄i. ‡ **15:24 15:24** Balli gbal aba: Ang 22:18. § **15:27-28 15:27-28** Abea maləmce mənana à giləia nə bu ka à tsək məsəi 28 ama, <<Anggo ka lumsə cau bá Maləmce mənana ama, <À oasəi abalə amə'caubikea> ka.>>

* **15:27-28 15:27-28** Balli gbal aba: Isha 53:12. † **15:29 15:29** Balli gbal aba: Ang 22:7; 109:25; Mar 14:58; Yoh 2:19.

‡ **15:34 15:34** Balli gbal aba: Ang 22:1.

³⁵ Lang abea abwana mana à cam a banì, à oè ka, à na ama, <<Wu oè, nda ban tunèki Iliya.>>

³⁶ Bè bwa bangña kya par soso aba mùr-anap mēhangñe, sè tsèi a kun tondong, pələa ləmdəi Yesu ama bə nu. Pələa bwe bang ama, <<Deki, səm nè səni, yakəla Iliya nè yiu nè yia sùlèi.>>§

³⁷ Yesu mak'zwalo bàng-bàng, pələa yiləmi puro.

³⁸ Kara lagir mətangñe mənana à kasəna ban məfele nēi, mana aba Ndāməgule mala Bakuli ka, san abaləu bari, twal a kùli yi zur a nzali.*

³⁹ Bwaməgule mala asoje mənana came pələ bəməsəi nè ban Yesu ka, lang ok bua mala Yesu, sè sən wu male ka, bang ama, <<Bafo, mənəi yì bwa ka, Muna mala Bakuli na!>>

⁴⁰ Ahea amaməna cam a banì zak, à kə sənban. Maryamu Bwa Magdala, Maryamu nggea Jemis məkəyauwe andə Yisəfu, sè Salomi à nda abalə amaməne.†

⁴¹ A Galili ka, amənia yia amaməna ka, à nda à pàkkì Yesu gbasha ka. Ahea amaməna mənana à yiu atārəia a Urəshalima ka à ndakam gbal.

Tsəkban mala Yesu

(Matiu 27:57-61; Luka 23:50-56; Yohana 19:38-42)

⁴² Agir mənəi ka, à yì pa a pwari Jumma, mənana nda pwari gilərəu ace pwari Sabbat, pwari usələo ka, nè pwarikpəre.

⁴³ Yisəfu bwa Arimatiya, mana nda abalə aməkùrcəu mala amə Yahudi, sè yì nè bəmùrì ka, ndaban kundə yiu mala domurəm mala Bakuli ka, wario nè məsəkang-kangña a ban Bilatus, kya zəm lú Yesu.

⁴⁴ Lang Bilatus ongnəna ama Yesu wuna ka, gír nî pe wi ndali. Pələa tunə bwaməgule mala asoje dī ko Yesu wuna.

⁴⁵ Lang ongnəna a kun bwaməgule mala asoje ama Yesu wuna ka, pələa pè Yisəfu lú Yesu.

⁴⁶ Yisəfu pələa kúr anggurbəyau tsəkban, yiu yi sulə lú, marəki nè anggurbəyau, sè tsəi a bəmbe mənana à təmi a bum tali ka. Ramta tali girna kúni nēi.

⁴⁷ Maryamu Bwa Magdala andə Maryamu nggea Yisəfu sən ban mənana à tsəi kam ngga.

16

Yesu loapi bəmbe

(Matiu 28:1-10; Luka 24:1-12; Yohana 20:1-10)

¹ Lang Sabbat, pwari usələo kutina ka, Maryamu Bwa Magdala, andə Maryamu nggea Jemis, andə Salomi, à kúr amuku agir-mə'kuskushi mala pà rəmban məboarne ace mənana à nè ká à nè hasəi lú Yesu ka.

² Nə dəmbəri dídýal a pwari Ladi, pwari nè eau ani ka, à bwaləna njargula aban ká a bəmbe.

³ Pələa à kə diki rəarəia ama, <<Yana nè gəsha səm tali mənana a girna kun bəmbe nēi ka?>>

⁴ Lang à nè loasə məsəia ka, kara à sən nggea tali məgule man ngga à gəshini.

⁵ À nè kutio a bəmbe ka, à sən be lagga nè daura məpwasəe duməna atà b̀m-əli. Bangciu pakkia wia.

⁶ Pələa nea wia ama, <<Wu kəa bang d̀ang. Wu nda ban sənban Yesu Bwa Nazarat, mənana à gbàllì ka. Longnəna! Pa kani d̀ang. Wu sən ban mənana à nongsəi kàm ngga.

⁷ Ado ka wu kyane wu kya ne alaggana male andə Bitərus ama nda nè akà wun dəmba ká a bu-nzali Galili. Akanó ka wun nè nggá səni, kəla mənana na wun ngga.>>*

§ 15:36 15:36 Balli gbal aba: Ang 69:21. * 15:38 15:38 Balli gbal aba: Pur 26:31-33. † 15:40 15:40 Balli gbal aba: Luk 8:2,3. * 16:7 16:7 Balli gbal aba: Mat 26:32; Mar 14:28.

⁸ Amaməna man puro à nying bembə nə mire aban o nə rəbəla, ban pakkia wia bə. À ne kəbwa ce dāng, acemənana bangciu pakkia wia.

*Yesu pusərəi a ban Maryamu
bwa Magdala*

(Matiu 28:9-10; Yohana 20:11-18)

⁹ [Lang Yesu longŋəna nə yiləmu a pwari Ladi ka, yi pusərəi a ban Maryamu Bwa Magdala mənana pusə akukwar tongno-nong-bari arəi ka.

¹⁰ Pələa wario kya ne alaggana male mana à nda andəi dīdɣal ka. À nda ban bua, à nda rə pak bumkidikea.

¹¹ Sə lang à ok ama Yesu ndanə yiləmu, sə yì, yì Maryamu bwa Magdala sənəni ka, à ear dāng.

*Yesu pusərəi a ban
alaggana bari*

(Luka 24:13-35)

¹² Anzəm man ngga, Yesu yi pusərəi a ban abea alaggana male bari nə baməsəu mənana à sūrəi nəi raka, lang à nda njar aban ká a nzəm nggea-là ka.

¹³ À nyare à yì ne abia, sə yia gbal ka à eare ama məsəcau na dāng.

*Yesu pusərəi a ban
alaggana male*

lum-nong-mwashat

(Matiu 28:16-20; Luka 24:36-49; Yohana 20:19-23)

¹⁴ Nə nzəmò ka Yesu yi pusərəi a ban alaggana man lum-nong-mwashat ka aban li girlina atārəia. Pələa nunkiria ace dɣanyi earnə cau andə murcandəa malea mənana à binə akcau mala abwana mənana à sənəi anzəm loapi bembə male ka.

¹⁵ Pələa nea wia ama:

Wu kyane aba banza kat, wu hamnə Cau Amsəban a ban bwapəndəa kat.†

¹⁶ Bwa mənana ak Cau Amsəban, pabamuri, sə à pakki wi batisəma ka, nə àwá, sə bwa mənana binə ak Cau Amsəban, pabamuri raka, bashi nə sulə amurí.

¹⁷ Abwana mənana à pabamuria a banam ngga, amənia yia agir-ləmdəa ka à nə kpatea: Aba lulləam à nə pusə akukwar, à nə nakia cau nə abəsa kún.

¹⁸ À nə kpa an'you nə buia, sə bəà nu barya ka, pà nə pakkia wia kəgìr dāng. À nə tsək buia amur aməkwánó, sə aməkwánó ka rəia nə kum rəcandəa.

À twal Yesu aban ká kùli

(Luka 24:50-53; Amə Mishan 1:9-11)

¹⁹ Anzəm mənana Mətalabangŋo Yesu nania cau ka, kara à twali à um nəi a kùli, kya do a bù-məlì mala Bakuli.‡

²⁰ Pələa alaggana male puro à oa hamnə cau a koya ban ngga. Mətalabangŋo pak túró nəia sə tsəa abwana earnə cau malea nə agir-ndali mənana à kə gyata ce ka.]

† 16:15 16:15 Balli gbal aba: Atúró 1:8. ‡ 16:19 16:19 Balli gbal aba: Atúró 1:9-11.

Cau amsəban a nê mala

LUKA Məncəu

Cau Amsəban a nê mala Luka ka ləmdəi ama Yesu ka nda Mə'amsəban mənana à pacau ace aban amə Isərayila ka, sə dəm ngga nda Mə'amsəban mala bəwəpəndəa kat. *Luka* giləa ama Yesu ka Bangho mala Bakuli tunəi ace mənana bə <<yiu nə Cau Amsəban aban amə'tər.>> Ləmdəa mala banboarnado ka à səni pepè aba *Luka*, nggeamurəmi ka abalə akùré mədəmbe mənana à hamnə yiu mala Yesu, sə dəm ngga aban ká masələate, aban mənana Yesu nyarni aban o a kùli ka.

Aban nda kam bari (kùré 1--2 andə 9--19) mənana abaləia ka, gir nakam kpəm mana she àkə bá mənəia yì Cau Amsəban ngga sə à nê kumia; aməno yì agir ka à nda ka nggyal mala aməturənjər, andə yiu mala ayálgír a sən Yesu mana à loa bəlle ka, andə Yesu aba Ndəməgule mala Bakuli a muntulo, andə akanicau mala Bwa məboarne bwa Samariya, andə mala Muna-bwabura mənana bwar ka. Abalə aban aba yì Cau Amsəban ngga, cau cam nə rəcandəa amur hiwi, andə Bangho Məfele, andə banì mala amaməna aba túró mala Yesu, andə twalbani mala Bakuli ace acaubikea.

Agir mənana a bāləi ka

Məncəu1:1-4

Bəlbə andə lo mala Yohana Məbatisəma andə mala Yesu1:5--2:52

Túró mala Yohana Məbatisəma mana Bakuli tunəi ace ka3:1-20

Batisəma andə kārəkiban mala Yesu3:21--4:13

Túró mala Yesu mana Bakuli tunəi ace ka aban abwana4:14--9:50

Twal a Galili aban ká a Urəshalima9:51--19:27

Məsələata limo a dobanza mala Yesu aba Urəshalima andə aban mənana à kàri ka19:28--23:56

Lo bəmbe mala Mətalabangho, ləmdərau male, andə eauwe male aban ká a kùli24:1-53

Tita cau

¹ Abwana pas twalì bamuria à nê gilə cau amur agir mənana Bakuli pea abalə səm ngga.

² Cau mənana à gilə ka nda kə mənana à oe a kún abwana mənana à sən agirni nə məsəia a nggea dəmbe, sə à hamnə cê ka.

³ Ace mani ka, we Bwaməgule Tiyoifulus, ən bəl atər acê pepe, sə ən səni ka boaro bə ən giləo wia kəla mənana à kwadi rəia ka.

⁴ Ən pak mənəia ka ace mənana wu sùrə məsəcau mala agir mənana à kanio ka.

Məturənjər bangcau amur

bəl Yohana Məbatisəma

⁵ A do'nza mala Hirədus, murəm mala bu-nzali Yahudi ka, bə pəris nakam lùlləi ama Zakariya a bui mala Abija. Māmí ka lùlləi ama Alisabatu; yì gbal ka nda a tau mala Haruna.

⁶ Yia kəm ngga amə'bealboarna na abadəm Bakuli. À kə kpata anzongcau andə angguracau mala Mətalabangho, à eare ama à nê bwarkio a kəbè dāng.

⁷ Sə yia ka ko à pənə muna dāng, acemənana Alisabatu ka nkombi na, sə yia kəm ngga à ena.

⁸ A bə pwari mwashat Zakariya nda ban pak túró male mala Pəris abadəm Bakuli, abalə anonggio mənana tau malea ndanə túró ka.

⁹ A kàné mala kúncau mala túró pəris ka, Zakariya nda bwa mana twalban kpa amurí nè kutio aba Ndàməgule mala Bakuli nè pisə muku-gìr mala loasə yele mə'rəmboarne, ace pəboro aban Bakuli ka.

¹⁰ Lang pwari loasə yele mə'rəmboarne ace pəboro aban Bakuli kārəna ka, bwapəndəa ramba a nza aban pak hiwi.

¹¹ Məturənar mala Bakuli yi pusərai a baní, cam nə bù-məli mala *gyangŋan mala myang-loasə-yele mə'rəmboarne.

¹² Lang Zakariya loasə məsəi səni ka, bangciu pakki wi, yəl hərkit.

¹³ Pələa məturənar ne wi ama:

<<Zakariya, ce a bang dāng! Ahiwi mò ka Bakuli onŋənia, māmó Alisabatu nə bəlô muna sə awu nə pè wi lulləu ama Yohana.

¹⁴ Bumo nə pwasəo, a nə dum nə banboarnado, sə abwana pas ka bumia nə pakkidire ace bəle.

¹⁵ Mənia yi muna ka, nə duk bəwaməgule a bədəm Mətalabangŋo. Bè kəa nu mba ko bè kəgìr mənana nə walban ngga dāng. Yi ka, nə lumsə nə Bangŋo mala Bakuli, a bum ngge.†

¹⁶ Nə tsək amə Isərayila pas à nə nyare aban Mətalabangŋo Bakuli malea.

¹⁷ Nə aki Mətalabangŋo dəmba, nə pak túró aba bangŋo andə rəcandəa, ulang mala Iliya məbangnəa mala Bakuli. Nə yinə dotarəu mala atárrú andə amunia. Nə nyesə amə'mgbikuru bəà kum sələe mala amə bəalboarna, ace tsək abwana bəà gilərəia ace yiu mala Mətalabangŋo.>>

¹⁸ Pələa Zakariya dī məturənar ama, <<Lang sə mə nə sələ ama gìr mənana a bang ngga anggo sə nə pa? Acemənana mim ngga ən ena, sə māmám gbal ka ena.>>

¹⁹ Məturənar eari wi ama, <<Mə nda Jibərayilu mənana camgiyi a bədəm Bakuli ka. Bakuli tasəam bè ən yi banggo mənia yi cau məboarne ka.‡

²⁰ Sə ado ka, acemənana a earnə cau mem raka, mənana nə yia duk məsəcau a pwari male ka, kuno girna; a pà wu nə nacau dāng, she pwari mənana amənia yi agir duməna məsəia ka.>>

²¹ Anggo ka, bwapəndəa nda arə kundə Zakariya, à kə ndali, lang sə banì sauwa anggo kərəkər aba Ndàməgule mala Bakuli.

²² Lang purna ka, gandə nea wia cau dāng. Kara à sələ ama sənəna gìr aba bangŋo, aba Ndàməgule mala Bakuli. Acemənana camarə ləmdəkia wia cau nə bui, sə ko gandə mən kúni na kə cau dāng.

²³ Lang anonggio mala túró mala Zakariya maləna ka, pələa nyare a bala.

²⁴ Anzəm man ngga māmí Alisabatu kum muna a bumi. Zongŋo tongno ko sən nza dāng, kə na ama,

²⁵ <<Mətalabangŋo nə pakkam mənia ka. Abalə anonggio man ngga ləmdənəm bəwamuru male, sə twalənəmban kəsəkyə abalə abwana.>>

Məturənar bang cau mala bəl Yesu

²⁶ Aba tongno-nong-mwashatia zongŋo mala kum muna-bum mala Alisabatu ka, Bakuli túr məturənar Jibərayilu a bè là aba nzali Galili mənana à tunəki ama, Nazarat ka.

²⁷ Turi nə cau aban bè nsari lùlləi ama Maryamu, mənana bəbwa lùlləi ama Yisəfu, Məkà Dauda pur amurí nè ali ka.§

²⁸ Məturənar kutia bani ne wi ama, <<Bè rəo pwalo! We mənana a ndanə bəwamuru mala Bakuli ka, Mətalabangŋo na to.>>

* **1:11 1:11** Balli aba: Pur 30:1-10; 40:26,27. † **1:15 1:15** Balli gbal aba: Bal 6:3. ‡ **1:19 1:19** Balli gbal aba: Dan 8:16; 9:21. § **1:27 1:27** Balli gbal aba: Mat 1:18.

²⁹ Mənia yì cau məturonjar ne ka, pè Maryamu denyicau kərkər, kara kutia ndali ama, ya ulang makkun nda man.

³⁰ Pələa məturonjar ne wi ama, <<Maryamu, bangciu bə kəa pakko dāng, a kuməna earmúrú aban Bakuli.

³¹ Awu nə kum muna a bumo, a nə bəl muna-bwabura, sə a nə tsəki wi lulləu ama Yesu.

³² Nə duk bwaməgule, sə à nə tunəi ama Muna mala Bakuli mana Karban nə Gulo kat ka. Mətalabangŋo Bakuli nə pe wi buno-murəm mala kè Dauda.*

³³ Nə duk gbani amur amə Isərayila tətək, sə domurəm male ka masələate pà kəm dāng.>>†

³⁴ Pələa Maryamu ne məturonjar ama, <<Lang sə mənia ka nə pǎ, yi mənana mə nda nsari, ən sūrə bwabura raka?>>

³⁵ Məturonjar eari wi ama, <<Bangŋo mala Bakuli nə suləo amuro. Rəcandəa mala Bakuli mana Karban nə Gulo kat ka, nə yia zuppi amuro, sə Muna Məfele mənana a nə bəli ka, à nə tunəi ama, Muna mala Bakuli.

³⁶ Nggearə bəla mô Alisabatu ka, ndanə muna a bumi afa ẽ male. Yì mənana nkombi na ka, gongŋəna nə azongŋo tongno-nong-mwashat.

³⁷ Kəgír pà kəm mənana Bakuli pa nə pè raka.>>‡

³⁸ Maryamu eari wi ama, <<Mə nda guro mala Mətalabangŋo. Bə ce do kəla mənana a na ka.>> Məturonjar pələa o deki.

Maryamu waria sən Alisabatu

³⁹ Anzəm anonggio bəti ka Maryamu lo tsuk-tsuk aban o a bə là a bu-nzali mūr ankono mala nzali Yahudi.

⁴⁰ Kya kutio a bala mala Zakariya, pələa makki Alisabatu kun.

⁴¹ Lang Alisabatu ok makkun mala Maryamu ka, muna mənana a bumi ka yàl həkkit, sə Alisabatu lumsə nə Bangŋo Məfele.

⁴² Sə loasə gi kərkər, banboarnado tsəi na ama:

<<A ndanə tsəkbu mala Bakuli abalə amaməna, sə muna mənana a nə bəl ka, ndanə tsəkbu mala Bakuli gbal!

⁴³ Lang sə mūrboarna mem yipəm anggo, yi mənana nggeau mala Mətalem yiu a banam ngga?

⁴⁴ Lang ən ok makkun mô ka, muna mənana a bumam ngga yàl nə banboarnado.

⁴⁵ A ndanə tsəkbu mala Bakuli, ace eare mənana a ear ama, cau mala Mətalabangŋo a bano ka, nə yia lumsəo.>>

Nggyal mala Maryamu mala bwangsəki Bakuli

⁴⁶ Maryamu na ama:

<<ŠYiləmem ngga kə bwangsəki
Mətalabangŋo;

⁴⁷ sə babumam kə pak
banboarnado atəcau
mala Bakuli Mə'amsəam,

⁴⁸ acemənana yì ka,
denyina nə mim,
guro male

kat andə amani ama
ən pa a kun kəgír raka!

* 1:32 1:32 Balli gbal aba: 2Sam 7:12,13,16; Isha 9:7. † 1:33 1:33 Balli gbal aba: Isha 9:6; Dan 7:14. ‡ 1:37 1:37 Balli gbal aba: Tite 18:14. § 1:46 1:46-55 Balli gbal aba: 1Sam 2:1-10.

Twal ado aban o a damba ka,
 abwana arə anza kat
 à nə tunəam ama mə'kúm
 tsəkbu mala Bakuli.

49 Acemənaṇa Bakuli mana
 Karban kat ka,

pàngṇə́nàm agir mægulke.

Lùllə̀i ka nda Bwa Məfele.

50 Kə ləmdə məsəswatər
 male aban abwana mənana
 à kə banggi wi ka,

twal a do'nza aban ká bə.

51 Pangṇəna atúró mægulke nə murbui,
 sə mesəkina amə gusələ-múrû
 andə adenyicau malea kat.

52 Yi suləna amurəma amur
 abuno-murəm malea,

sə loasəna amə nyesəmúrû.*

53 Amə'nzala ka dəmsənia
 nə agir məboarne,

sə aməkume ka tasəna
 takwaria bəà o nə babuiə.

54 Bwaləni guro male Isərayila kəm,
 aba denyinə məsəswatər male,

55 kəla mənana pəcau aban aká səm,
 a Ibərayim andə aməkə,
 málá male pà kəm dāng!>>†

56 Maryamu do atə Alisabatu zongṇo tərú, nda sə nyarəna umna a là ka.

À bəl Yohana mə Batisəma

57 Lang pwari gbáshí muna mala Alisabatu kārəna ka, yi bəl muna-bwabura.

58 Abi aməkunbala, andə abəla ok ama, Mətalabangṇo ləmdəni Alisabatu bəwamuru
 məgule, bəlna muna ka, à yì bwali wi pək banboarnado.

59 A tongno-nong-tàruia nongṇo ka, à yiu ace kasəi muna bəte.‡ À earce ama à nə
 tsəki wi lullə tárri Zakariya.§

60 Sə nggè kasəa ama, <<Awo, bəà tunəi ama, Yohana.>>

61 Sə à ne wi ama, <<Kəbwa pà kəm abalə abəla ma'wun nə mənə yì lulləu ka
 dāng.>>

62 Pələa à ne tár muna cau nə bu, bə na koya lulləu na nə tunəna muna nəi.

63 Sə zəmba ama, bəà yinəi wi nə kpamgbang giləgir. Koyan ngga ndali, mənana gilə
 ama <<Lùllə̀i nda Yohana>> ka.

64 Anggo ka, kara kún Zakariya mənna, lasəi panzəa, pələa tita nacau, kə bəwangsəki
 Bakuli.

65 Aməkunbala kat ka múrià kàrria. Sə abwana mənana arə alá a bu-nzali múr
 ankono mala nzali Yahudi ka, à camarə naki cau mala amənia yì agir ka.

66 Bwa mənana kat ok ce ka, ndali sə diban a denyicau male ama, <<Mənia yì muna
 ka, nə yia duk ya ulangni nani? Acemənaṇa bu Bakuli na muri.>>

Zakariya bəwangsəki Bakuli

67 Zakariya, yì tár Yohana ka lùmsə nə Bangṇo Məfele. Pələa bangnəa, bangcau
 mala Bakuli, ama:

* 1:52 1:52 Balli gbal aba: Ayu 5:11; 12:19. † 1:55 1:55 Balli gbal aba: Tite 17:7; Mik 7:20. ‡ 1:59 1:59 Kasəi muna
 bəte: Mənia ka nda ləmdə ama muna ka dūməna mala Bakuli. § 1:59 1:59 Balli gbal aba: Pəris 12:3.

68 Nokiban ngga duməna
 mala Mətalabangŋo 'Bakuli
 mala amə Isərayila.
 Acemənana yina ace bwali
 abwana male kām,
 sə angŋəna mŋrià,
 pusənia a gung.
 69 Yi pa səm Mə'amsəban
 mənana ndanə rəcandəa ka,
 a tau-murəm mala
 guro male Dauda.
 70 Pè kəla mənana bang
 a kún amə'bangnəa male
 məfele bara-bara ka.
 71 Pe anggo ace mənana
 bə amsə səm
 a bu abisəm aməbura,
 andə abwana mənana kat
 à binəməsə səm ngga.
 72 Pək mənəia ka ace ləmdəi
 atár səm məsəswatər,
 sə bə denyinə
 kŋrcəu male məfele.
 73-74 Nə mənəia yì kŋrcəu ka,
 kánbi tár səm Ibərayim
 ama nə amsə səm a bu
 abisəm aməbura,
 ace mənana bə səm pak túró
 male nə məsəkang-kangŋa,
 75 aba do məfele
 andə bealboarna
 a badəmbi a do yiləmu
 ma'səm kat.
 76 Sə we munem ngga,
 à nə tunəo ama
 məbangnəa mala 'Bakuli
 mana Karban nə Gulo kat ka.
 Awu nə akì Mətalabangŋo dəmba,
 ace giləki wi atanjar male,*
 77 ace pe abwana male
 sŋrə amsəban
 nə njar mala kum twalbanì
 mala acaubikea malea.
 78 Ace məsəswatər andə
 bŋbbuka mala 'Bakuli
 ma'səm ngga,
 nə tsək kwaro mala ban
 bə mənna amur səm nə kuli,
 79 ace pà tálaban aban
 abwana mənana à do
 aba pəndəa andə
 yinggəli lú ka,

* 1:76 1:76 Balli gbal aba: Luk 1:17; Isha 40:3; Mal 3:1.

ace yál kusə səm
 aba ká tanjar mala
 dorəpwala.†

⁸⁰ Muna, yì Yohana ka, camarə gulo sə dumnə rəcandəa aba bangho. Do male ka nda aba pədanban a njenja, kya bwal a pwari pusərai aban amə Isərayila.

2

Balban mala Yesu

¹ Abalə aməno yì anonggio ka, Kaisar* Agusta pa nzongcau ama, bəa bal abwana mənana aba nzali Roma ka kat bəa gilə lulləia.

² Mənia ka nda tita balban arə abákú mənana Karniyus nda nggwamna mala bu-nzali Suriya ka.

³ Sə koyan ngga o a là male, ace mənana bəa kya gilə lulləi ka.

⁴ Yisəfu ka, lo a Nazarat bə là a bu-nzali Galili, aban ká a bu-nzali Yahudi, a là mala Dauda mana à tunəki ama Betalami ka, acemənana yì Yisəfu ka muna lá na, a tàu mala Dauda.

⁵ O kano andə Maryamu mā-nsari male mənana gonghəna ka, ace mənana bəa kya gilə lulləia.

⁶ À nda kano più a Betalami ka, pwari gbáshí male yì kārəa.

⁷ Pələa gbáshí muna damba male, muna-bwabura. Mbúbəkì aba nggubyaú sə nongsəi aba kpamgbang-girlina mala agirkusəu, acemənana à pənə ban nongho aba nda a ban-suləo dang.

Ayalgir andə məturonjar

⁸ Tù nə bania aba mənia yì bu-nzali ka, abea yalgir do a takuri aban yál agirkusəu malea nə du.

⁹ Pələa bə məturonjar mala Mətalabangho pusərai a bania, boarbwa mala Mətalabangho ta gumbəia. Bangciu bwalia kərkər. ¹⁰ Məturonjar banggia wia ama, <<Bangciu bə kəa pakka wun dang. Wu səni, ən ndya yina wun nə bəsa Cau Məboarne mə'pwasə babumi kərkər mənana nda ace bwapəndəa kat ka.

¹¹ Yalung aba nggea-là mala Dauda ka, à bələna wun Mə'amsəban; yì nda Kərəsti† Mətalabangho.

¹² Gír mənana nə ləmdə ama mənia yì cau ka məsəcau na ka ndya ka. Wun nə nggá kum bangna-muna à mbubəkini aba nggubyaú sə à nongsəi aba kpamgbang-girlina mala agirkusəu.>>‡

¹³ Anggo ka kara abea aməturonjar pas sulə nə kuli a ban məturonjar mana yiu a dəmbe ka. À kə bwasə Bakuli à kə na ama:

¹⁴ <<Nokiban a ban Bakuli
 akanó a kùli,
 sə a banza ka dorəpwala
 a ban abwana mənana
 à kə pwasə babumi ka!>>

¹⁵ Lang aməturonjar nyinghənia à nyarəna à umna kùli ka, ayálgír mənə nea rəia ama, <<Wu fani səm nə ká a Betalami, səm nə nggá sən mənia yì gír mana kumban, mənana Mətalabangho na səm ce ka.>>

† 1:79 1:79 Balli gbal aba: Isha 9:2. * 2:1 2:1 Kaisar: ka nda lullə murəm mägule mala amə Roma. † 2:11 2:11 Kərəsti: Ko Mezaya: Ko <<Kərəsti>> nə kun mala amə Gərik andə <<Mezaya>> nə kun mala amə Ibəru ka bələi nda <<Bwa mənana à dərəi wi mùrú olif amurí mana ləmdə ama Bakuli tarni (soani mburu amurí) ace túró male>> ka; anggo gbal a məsəi 26. ‡ 2:12 2:12 Balli gbal aba: Isha 7:14.

¹⁶ Pələa à lo a kaurəa à kya kum Maryamu andə Yisəfu sə bangna-muna aban nongŋo aba kpamgbang-girlina mala agirkusəu.

¹⁷ Lang à sənəni ka, pələa à mesə cau mənana məturonjar banggia wia amur mənəni yì muna ka.

¹⁸ Aḃwana mənana kat à ok ka à ndali nə cau mənana ayálgír banggia wia ka.

¹⁹ Sə Maryamu ka bwal amənəni yì acau, kə denyi amúrià nə babumi.

²⁰ Ayalgír nyare à kə gusələ Bakuli, à kə ḃwangsaḃi ace agir mənana kat à o sə à sənəni, kəla mənana à banggia wia ka.

*À tsəki Yesu lulləu sə
à wari nəi a Ndàməgule
mala Bakuli*

²¹ A tongno-nong-tàruia nongŋo, pwari mənana à nə kasəi wi bəte ka, à tsəki wi lulləu ama Yesu, lulləu mənana məturonjar pe wi sə yì kpa a bum ngge ka. §

²² Lang apwari mala lak rəia aba boarnsari a ḃadəm Bakuli yì lumsəna, kəla mənana Nggurcau mala Musa na ka, Yisəfu andə Maryamu twal Yesu à um nəi a Urəshalima ace mənana ḃəa kyan nəi a ḃadəm Mətalabangŋo ka.

²³ Nggurcau mala Mətalabangŋo na ama, <<Koya muna-dəmba mənana muna-ḃwabura na ka, à nə ká nəi ḃə duk mala Mətalabangŋo.>>*

²⁴ À wari gbal ace pà gir'nkila kəla mənana Nggurcau mala Mətalabangŋo bang ama ḃəa pà ka: <<akutugangyi ḃari, ko amuna-kutumurəm ḃari.>>†

²⁵ A bàkú mənəni ka ḃəḃwa ndakam nə do a Urəshalima lulləi ama Shimiyon. Yì ka, mə ḃealboarna, mə banggi Bakuli na. Nda ban kundə amsəban mala amə Isərayila, sə Bangŋo Məfele na amuri.

²⁶ Bangŋo Məfele ləmdəni wi ama pà nə wu dāng, she ḃə sənəna Kərəsti Mə'amsəban mənana Mətalabangŋo turi ka.

²⁷ Bangŋo mala Bakuli loasəi wari nəi a Ndàməgule mala Bakuli. Maryamu andə Yisəfu yiu nə Yesu a Ndàməgule mala Bakuli, ace mənana ḃəa pakki wi gir mənana Nggurcau mala Musa kani ka.

²⁸ Shimiyon yì ak muna a bui sə ḃwangsaḃi Bakuli na ama:

²⁹ <<A dyan ngga we
Mətalabangŋo
mənana a Karban kat ka,
nying guro mò ḃə o
aba rəpwala,
kəla mana a bang ngga.

³⁰ Acemənana aməsəam
sənəna amsəban mô,

³¹ mana a giləkice
a ḃaməsə aḃwana
mala anzali kat ka.

³² ‡Tələban na ace
mən məsə aḃwana
mala acili anzali,
sə aban aḃwana mô
amə Isərayila ka
gulo na.>>

³³ Tār muna andə ngge ka à ndali nə cau mənana à bang amurí ka.

§ 2:21 2:21 Balli gbal aba: Pəris 12:3; Luk 1:31. * 2:23 2:23 Balli gbal aba: Pur 13:2,12. † 2:24 2:24 Balli gbal aba: Pəris 12:8. ‡ 2:32 2:32 Balli gbal aba: Isha 42:6; 49:6; 52:10.

³⁴ Pələa Shimiyon tsəkia wia bu sə ne nggè Maryamu ama, <<Kwakikiro pepè: Mənia yì Muna ka Bakuli tsəngnəni ama nə duk tər kpa andə lo mala bwapəndəa pas a Isərayila. Yì ka, nə duk gir'ləmdəa mənana pur nəban Bakuli, mənana abwana pas nə na məpane amurí ka.

³⁵ Nə pusəta denyicau babum mala abwana pas. Sə we ka, kpakpak məkwanbani mənana abwana nə pakki wi ka nə soa babumo kəla soaban mala nggeabyau.>>

Anna bangcau amur muna

³⁶ Bè bʷagula məbangnəa mala Bakuli nakam gbal lùlləi ama, Anna, muna mala Fanuwel, a tâu mala Asha. Anzəm isəban ngga, à do andə burí pələa tongno-nong-bari sə burí wu.

³⁷ Anggo sə do mā-lú apələa lumi-tongno-nong-tàrú nə məsəi ine. Gapiyi tārəia andə Ndàməgule mala Bakuli dāng, du andə pwari nda aban peri aban Bakuli nə gilmür andə hiwi.

³⁸ A kə bu-pwari mənə Shimiyon nda ban nacau nə Yisəfu andə Maryamu ka, yiu pələa kutia pakki Bakuli yàwá andə bangcau amur muna a ban abwana mənana à kə kundə akmúrú mala Urəshalima ka.

Yisəfu andə Maryamu nyare a la malea a Nazarat

³⁹ Lang Yisəfu andə Maryamu maləna gir mənana kat Nggurcau mala Mətalabangno kani ka, à nyare a nzali Galili, a la malea a Nazarat.Š

⁴⁰ Muna gulo, kum rəcandəa, lùmsə nə sələe, dəm ngga bʷamuru mala Bakuli na amurí.

Yesu, a muntulo aba Ndàməgule mala Bakuli

⁴¹ *Koya pələa nani ka tár Yesu andə ngge kə o a Urəshalima ace Lamsan Yàlímurû†.

⁴² Lang Yesu lùmsənà apələa lum-nong-bari ka à wari a Lamsan Yàlímurû, kəla mənana à pakkiyi ka.

⁴³ Lang Lamsan Yàlímurû maləna sə tárrí andə ngge na aban nyare à nə o a la ka, Muna yì Yesu ka akrəi a Urəshalima, sə yia ka à sələ dāng.

⁴⁴ À twali ama nda abalə acilia abwana mənana à twal gya andəia ka, nda à gya aban o bà pwarikpəra. Nə nzəmò ka à tita alte a ban abəla malea andə agyajam.

⁴⁵ Lang à səni raka, à nyare a kusəia aban ká Urəshalima à nə nggá sənbaní.

⁴⁶ Anzəm nongno tārú ka à kya kumi a Ndàməgule mala Bakuli aban do atà aməkànigir, nda rə kwakikiri aban oea, sə kə díkia acau.

⁴⁷ Bwa man kat oe ka, ndali kərkər nə sələgir male andə acau mənana kə nyesəia wia aba pa eare ka.

⁴⁸ Lang a tárrí andə ngge səni ka, à ndali. Sə nggè dí ama, <<Munem, palang sə a pakka səm ani? Mim sənə tárró səm came arə alto nə rəbəla.>>

⁴⁹ Yesu díia ama, <<Ace mana sə wu altam? Wu sələ mbak ama dumənam púp mə pa a bala mala Tárrám a kun túró male?>>

⁵⁰ Sə yia ka à bwalta mənəia yì cau nea wia ka dāng.

⁵¹ Pələa lo atəà à nyare aban o a Nazarat. Kə okia wia. Sə nggè ka bwal amənia yì acau ka a babumi.

⁵² Yesu gulo aba sələe andə nggunrəu, nə earmúrú a ban Bakuli, andə abwana.‡

Š 2:39 2:39 Balli gbal aba: Mat 2:23. * 2:41 2:41 Balli gbal aba: Pur 12:1-27; Nggur 16:1-8. † 2:41 2:41 Lamsan Yàlímurû: Mənia ka nda pakkiđire ace dēnyi nə baku mənana Bakuli pusə amə Isərayila aba nzali Masar ka. ‡ 2:52 2:52 Balli gbal aba: 1Sam 2:26; Pas 3:4.

3

Hama mala Yohana Məbatisəma

¹ Nda aba lum-nong-tongnoia pələa mala do murəm mala Kaisar Tiberiya, murəm mægule mala amə Roma; Buntu Bilatus nda nggwamna mala bu-nzali Yahudi, Hirəduş nda murəm mala bu-nzali Galili, sə mə'eambi Filip nda murəm mala abu-nzali Ituriya andə Tərakonitis; Lisaniyas nda murəm mala bu-nzali Abilini,

² sə Annas andə Kayafas ka à nda ka apəris mægule.

A bəkú mənə ka cau mala Bakuli yiu a ban Yohana muna mala Zakariya aba pədanban a njenja.

³ Yohana ka kutio arə alá mənana a kun Nggeasala Jodan ngga, kə hamnə cau ama, <<Wu pwanzali, wu deki bu wun arə acaubikea ma'wun, bəà pakka wun batisəma, ace mənana Bakuli bə twala wun ban acaubikea ma'wun ngga.>>

⁴ Kəla mənana à giləi aba Maləmce mala Ishaya məbangnəa mala Bakuli dīdyal ama:

<<Gi bəbwa kə tunəban
aba pədanban a njenja ama,

<Wu giləki tanjar mala
Mətalabangno;
Wu tsək atanjar bəà cam
pərapəra ace.

⁵ Koya batūliban ngga
à nə lumsəi,
koya nkono andə muna
nkono ka à nə bəbbəriki.
Atanjar məkarke ka
à nə sārəia,
aban mana gwangding-
gwangding ngga à nə
giləkia bəà nong pəling.

⁶ Sə bwapəndəa kat ka
nə sən amsəban
mala Bakuli!> >>*

⁷ Yohana ne abwabundəa mənana à kə yiu a banı bə pakkia wia batisəma ka ama, <<Wun amuna baffu, yan sangsə kir wun ama bə wu banggi nggea bumlulla mala Bakuli mənana kə yiu ka?†

⁸ Wu pusə bealu mənana nə ləmdə ama wu pwanəna'nzali, wu nyìngnənə acaubikea ma'wun ngga. Wu kəa twali ama do ma'wun kəla aməkau mala Ibərayim ngga nə amsə wun dāng. Ən nggə na wun ama abalə atali man ngga, Bakuli nə gandə loasəi Ibərayim aməkau.‡

⁹ Ko ado ka kun bero na a tərta anggun. Koya nggun mənana pə nə pusə bəle məboarne raka à nə kasəi à nə turi a bəsa.>>§

¹⁰ Bwabunda pələa dī Yohana ama, <<Sə mana ado səm nə pa?>>

¹¹ Yohana earia wia ama, <<Bwa mənana kat ndanə adaura bari ka, bə nyesə be bə pə bwa mənana pa nəi raka. Bwa mənana nə girlina ka, bə pə abwana mənana à pa nəi raka.>>

¹² Amə'ak boalo-cemi gbal ka à yiu ama bəà pakkia wia batisəma. Pələa à dī ama, <<Maləm, mana səm nə pa?>>*

* 3:6 3:6 Balli gbal aba: Isha 40:3-5. † 3:7 3:7 Balli gbal aba: Mat 12:34; 23:33. ‡ 3:8 3:8 Balli gbal aba: Yoh 8:33.

§ 3:9 3:9 Balli gbal aba: Mat 7:19. * 3:12 3:12 Balli gbal aba: Luk 7:29.

¹³ Yohana pələa nea wia ama, <<Wu kəa ak gır mənana kútì mana à kasəa wun ngga dāng.>>

¹⁴ Abea soje dī ama, <<Sə səm ngga, mana səm nə pa?>>

Pələa nea wia ama, <<Wu kəa kùmsəkun kəbwa dāng, wu kəa bunbî kəbwa cau bə arəi dāng. Wu do amur kə boalo zongno ma'wun.>>

¹⁵ Bwapəndəa kwaki kiria, nə tsəkbaləu, à kə ndali nə babumia ko Yohana nda Kərəstī† Mə'amsəban.

¹⁶ Pələa Yohana earia wia kat ama, <<Ən nggə pakka wun batisəma nə mur. Sə bebwə ndakam kútiām nə gulo, nda nə yiu ka. Anggur-nkura male ka, ən kārəa mə nə panzəia dāng. Yì ka, nə yia pakka wun batisəma nə Bangno Məfele andə bəsa.

¹⁷ Kwar sarəgir male nda bui. Nə yia esəki katəra, nə ram məsəsa a bə male, sə kwá ka nə pisəi nə bəsa mənana pà nə limgi raka.>>

¹⁸ Anggo nə abea cau pas sə Yohana kwarkir bwapəndəa sə hamnə Cau Amsəban abania.

¹⁹ Sə lang Yohana gim murəm Hirədus ace twal Hirədiya, mala mə'eambi, andə acilia bealbikea mənana pakkia ka,

²⁰ Hirədus tsəa à bwal Yohana à oasəi a ndəkurban. Məno ka bə caubikea na Hirədus pa amur amənana angno dəmba pangnənia ka.‡

À pakki Yesu Batisəma

²¹ Lang à ndarə pakki abwabundəa kat batisəma, sə Yesu gbal ka à pangnəni wi batisəma, sə nda ban pak hiwi ka, kara kùli mənna,

²² Bangno Məfele sulə amurí nə nggunrəu kəla kutu. Gi Bakuli pur nə kùli na ama, <<A nda Munem mənana ən nggə earceo ka, ban kə boaram a rəo kərkér.>>§

Tau mənana Yesu pur kam ngga

²³ Yesu ka ndanə pələa kəla lumi-tàrú sə tita túró mala Bakuli. Abwana twali ama yì ka, nda muna mala Yisəfu.

Yisəfu ka nda muna mala Heli,

²⁴ Heli nda muna mala Matat,

Matat nda muna mala Lawi,

Lawi nda muna mala Melki,

Melki nda muna mala Janayi,

Janayi nda muna mala Yisəfu.

²⁵ Yisəfu nda muna mala Matatiyas,

Matatiyas nda muna mala Amos,

Amos nda muna mala Nahum,

Nahum nda muna mala Esəli,

Esəli nda muna mala Naggai.

²⁶ Naggai nda muna mala Ma'at,

Ma'at nda muna mala Matatiyas,

Matatiyas nda muna mala Semeyi,

Semeyi nda muna mala Yosek,

Yosek nda muna mala Yahuda.

²⁷ Yahuda nda muna mala Yoanan,

Yoanan nda muna mala Resa,

Resa nda muna mala Jerubabel,

Jerubabel nda muna mala Shaltiyel,

Shaltiyel nda muna mala Neri.

²⁸ Neri nda muna mala Melki,

† 3:15 3:15 Kərəstī: Ko <<Mezaya>> ‡ 3:20 3:20 Balli gbal aba: Mat 14:3,4; Mar 6:17,18. § 3:22 3:22 Balli gbal aba: Tite 22:2; Ang 2:7; Isha 42:1; Mar 3:17; Luk 9:35.

Melki nda muna mala Addi,
Addi nda muna mala Kosam,
Kosam nda muna mala Elmadam,
Elmadam nda muna mala Er.
²⁹ Er nda muna mala Jesəwa.
Jesəwa nda muna mala Eliyeza.
Eliyeza nda muna mala Jorim.
Jorim nda muna mala Matat.
Matat nda muna mala Lawi.
³⁰ Lawi nda muna mala Shimiyaon.
Shimiyaon nda muna mala Yahuda.
Yahuda nda muna mala Yisəfu.
Yisəfu nda muna mala Yonam.
Yonam nda muna mala Iliyakim.
³¹ Eliyakim nda muna mala Meliya.
Meliya nda muna mala Menna.
Menna nda muna mala Matata.
Matata nda muna mala Natan.
Natan nda muna mala Dauda.
³² Dauda nda muna mala Jeshi.
Jeshi nda muna mala Obet.
Obet nda muna mala Boaza.
Boaza nda muna mala Salmon.
Salmon nda muna mala Nashon.
³³ Nashon nda muna mala Aminadap.
Aminadap nda muna mala Adəmin.
Adəmin nda muna mala Arni.
Arni nda muna mala Hezəron.
Hezəron nda muna mala Parisa.
Parisa nda muna mala Yahuda.
³⁴ Yahuda nda muna mala Yakupu.
Yakupu nda muna mala Ishaku.
Ishaku nda muna mala Ibərayim.
Ibərayim nda muna mala Tera.
Tera nda muna mala Naho.
³⁵ Naho nda muna mala Seru.
Seru nda muna mala Reyu.
Reyu nda muna mala Pele,
Pele nda muna mala Eba.
Eba nda muna mala Shela.
³⁶ Shela nda muna mala Kenan.
Kenan nda muna mala Arfakza.
Arfakza nda muna mala Shem,
Shem nda muna mala Nuhu.
Nuhu nda muna mala Lamek.
³⁷ Lamek nda muna mala Metusela.
Metusela nda muna mala Inok.
Inok nda muna mala Jared.
Jared nda muna mala Mahalale.
Mahalale nda muna mala Kenan.
³⁸ Kenan nda muna mala Enosh.
Enosh nda muna mala Set.
Set nda muna mala Adamu,
sə Adamu nda muna mala Bakuli.

4

Shetan kāraki Yesu

¹ Yesu lùmsə nə Bangño Məfele, nyàrî Nggeasala Jodan ngga, Bangño mala Bakuli um nēi a pədanban a njenza.

² Akanó ka Shetan camarə karəki nongño lumi-ine. Abalə aməno yì anonggio ka li kəgìr dāng. A masələata anongge ka nzala wali.

³ Shetan ne wi ama, <<Bə a nda Muna mala Bakuli ka, ne mənīa yì tali ka bə pələ ndəmo.>>

⁴ Yesu nyesəi wi ama, <<À gilə a Maləmce mala Bakuli ama, <Bwa pà nè au nə gírlina nəmūrəi dāng.>*>>

⁵ Shetan loasəi um nēi a nggea ban mə'dāhre, sə ləmdəi wi anzali-murəm mala banza kat aba kubiməsəu.

⁶ Pələa Shetan ne wi ama, <<Mə nə po arəcandəa malea andə boarbwa malea kat, acemənana à panamia. Mə nə gandə pe koyan mənana ən earce pe wi ka.

⁷ Sə bəa kù`ndəó, a gusələam ngga, agir man nə duk amo yia kat.>>

⁸ Yesu nyesəi wi ama, <<À gilə a Maləmce mala Bakuli ama,

<< <Peri aban Mətalabangño

Bakuli mo,
sə wu kpate yì nəmūrəi.>†>>

⁹ Shetan nyare loasəi um nēi a Urəshalima, kya tamsəi a bong Ndàməgule mala Bakuli, sə ne wi ama, <<Bə a nda Muna mala Bakuli ka, ta zurro a nzali.

¹⁰⁻¹¹ Acemənana Maləmce mala Bakuli bang ama,

<< <Bakuli nə tsək
aməturonjar male aceo
bəa yalo caca;
à nə mbaləkió a babuia
ace mənana wu kəa
tul kusəo arə tali raka.>‡ >>

¹² Yesu nyesəi wi ama, <<À gilə aba Maləmce mala Bakuli ama, <Ce a kāraki Mətalabangño Bakuli mo dāng.>§ >>

¹³ Lang Shetan maləna kāraki Yesu ka, pələa gəshì banì zuku.

¹⁴ Yesu nyare a Galili aba rəcandəa mala Bangño mala Bakuli. Cau male akiban kat aba nzali mənə.

¹⁵ Kànigìr arə andakpapi malea, sə koyan ngga bəwangsəki.

À binə Yesu a Nazarat

¹⁶ Yesu kutio a Nazarat la mənana gul kam ngga. A pwari Sabbat, pwari usələo mala amə Yahudi ka, Yesu kutio a ndakpapi kəla mənana pakki ka. Lo came nə bal cau aba Maləmce.

¹⁷ Pələa à pe wi Maləmce mala Ishaya Məbangnəa mala Bakuli. Lang mənni ka pələa kum ban mənana à giləa ama,

¹⁸ <<Bangño mala Mətalabangño

nda a muram,

acemənana tàrnám
bən hamnə Cau Məboarne
a ban amə'tər.

Tasəam bən yi hamnə

cau mala panzəban

a ban abwana mənana

* 4:4 4:4 Balli gbal aba: Nggur 8:3. † 4:8 4:8 Balli gbal aba: Nggur 6:13. ‡ 4:10-11 4:10-11 Balli gbal aba: Ang 91:11-12. § 4:12 4:12 Balli gbal aba: Nggur 6:16.

à kùria ka.
 Bèà nyesèi ante
 mèsəu sənban,
 sə bəà pusə abwana
 mənana à nda abata
 parban ngga a gung.

19 Bən hama ama
 pwari mana Bakuli nè
 amsə abwana male
 nēi ka yina.>>*

20 Pələa kar Maləmce pè mē denyi nēia, bunte do. Məsə bwapəndəa mənana a ndakpapi ka kār arəi kat.

21 Pələa tita nea wia ama, <<Mənia yì cau bá Maləmce mala Bakuli kir wun oè ka, lùmsənà yalung.>>

22 Ko yan ngga bang cau mēboarne amurí, sə à pak ndali arə sələ nacau male mēbubfuki. Pələa à diban ama, <<Nggearəi ka, muna mala Yisəfu nda man re?>>

23 Yesu nea wia ama:

Bafo ka wun nè nam mēnia yì kun-nacau ka, ama, <<Məsonzəo, sonzə bamuro!>>
 Dəm ngga wun nè nam ama, <<Agir mənana sēm ok ama a pakkia a Kapanahum ngga, pea kani a là mo.>>

24 Ən nggə bangga wun mēsəcau, kə mēbangnəa mala Bakuli pà kām mənana à earnəi a là male ka dāng.†

25 Ən nggə na wun mēsəcau ama, amā-lú ndakam pas a nzali Isərayila a nza mala Iliya mēbangnəa mala Bakuli a bākú mənana mbulo came pələa tārú nə tsùrú, sə nggea nzal-gula kpa a nzali kat ka.‡

26 Kat anggo ka Bakuli tasə Iliya a ban kəbwa ateà dāng, she a ban bē mā-lú a Zarefat, a bu-nzali Sidon kano kuko.§

27 Amədakali ndakam pas a nzali Isərayila a nza mala Elisha mēbangnəa mala Bakuli, kat anggo ka Bakuli sonzə kəbwa ateà dāng, she kə Naaman, bəri bwa Suriya.*

28 Abwana mənana kat a ndakpapi ka bumia lúllô lang à ok amēnia yì acau ka.

29 Pələa à lo à ramgi ta Yesu, à pusəi anzəm la, à um nēi amur muna-nkono mənana la malea cam amurí ka, ama à nə ramte bə kpa.

30 Kara gya kutio a nre bwapəndəa, bwal njar male aban o.

Yesu pusə akukwar

31 Pələa Yesu suləo aban ká Kapanahum, bē la aba bu-nzali Galili. A pwari usələo ka tita kani abwana gír.

32 À ndali nə kanigír male acemənana cau male ka ndanə rəcandəa.†

33 Aba ndakpapi ka, bēbwa ndakam nə kukwar arəi. Lo mak'zwalo bāng-bāng kə na ama,

34 <<Oi! Mana a alkite arə sēm, we Yesu Bwa Nazarat. A yiu ace wal sēm le? Ən sūrənà rəo, a nda Bwa Məfele mala Bakuli.>>

35 Yesu sà arəi ama, <<Gír kuno più! Purî rəi!>> Pələa kukwar loasəi me a nzali a bādəm bwapəndəa kat, pələa purî rəi, tsəki wi penye dāng.

36 Bwapəndəa kat ndali, à kə nea rəia ama, <<Ulang ya kanigír nda man? Nə nacau sà'arəban andə rəcandəa mēgule sə kə pusə akukwar!>>

37 Kara cau mala Yesu akiban kat a bu-nzali malea.

* 4:19 4:19 Balli gbal aba: Isha 61:1-2. † 4:24 4:24 Balli gbal aba: Yoh 4:43,44. ‡ 4:25 4:25 Balli gbal aba: 1Amur 17:1. § 4:26 4:26 Balli gbal aba: 1Amur 17:8-16. * 4:27 4:27 Balli gbal aba: 2Amur 5:1-14. † 4:32 4:32 Balli gbal aba: Mat 7:28,29.

*Yesu twalia abwana pas
ban rəkwana*

³⁸ Yesu pələa purî bá Ndakpapi kutio a bala mala Shiman. Nkil Shiman ngga bauwa gandəi nongsəi. Pələa à zəmbi Yesu bə sonzəi.

³⁹ Yesu kũ`ndəó amurí sə gim bauwa, pələa bauwa sùlêi rəi. Kara long nə lo àkə banì pea wia gírlina.

⁴⁰ Lang pwari nda rə kpa ka, bwapəndəa yiu nə aməkwánó dāngdāng, pələa tsək bui amur koyan abaləia ka, twalia wia ban rəkwana kat.

⁴¹ Dəm ngga akukwar purî rə abwana pas, à kə loasə già ama, <<A nda Muna mala Bakuli.>> Yesu gimbia, eare ama bəà na kə cau dāng, acemənana à sələna ama yì ka, nda Kərəstî Mə'amsəban.

*Yesu hamnə cau mala Bakuli
arə andakpapi*

⁴² Nə tadəmbari ka Yesu lo o a ban mənana kəbwa pà kàm raka. Bwapəndəa camarə alte. Lang à kuməni ka, à bariki à nə kəsəkúni acemənana bə kəa nyia dāng.

⁴³ Pələa nea wia ama, <<Dumənam púp mə hamnə Cau Amsəban mala Domurəm mala Bakuli arə abea lá gbal, acemənana àkə ce sə à túrām.>>

⁴⁴ Pələa kutio aban hamnə cau arə andakpapi, a nzali Yahudi.

5

*Yesu tunə alaggana mədəmbe male
(Matiu 4:18-22; Markus 1:16-20)*

¹ * Bè pwari mwashat Yesu naban came a kun Garang Jenasaret, bwapəndəa nggiki kàri abaləu aban ok cau mala Bakuli.

² Məsəi kpa arə awaru bari a kun mur. Amətalea kpashia, à ndaban lákkí andámbú malea.

³ Pələa Yesu eauwe aba waru man mwashat ka, mala Shiman. Ne wi ama bə tasə ta waru a bá mür bəti nə kunmur. Pələa dum nə do a waru sə kə kanì abwana gir.

⁴ Lang maləna cau ka, pələa ne Shiman ama, <<Soa waru bə kya ban məlime a mür, sə wu túr ndámbú ace bwal nji.>>

⁵ Shiman eari wi ama, <<Bwaməgule, səm mal dù aban tanni, sə ko səm bwal kəgír dāng. Sə acemənana awu nə na ka, mə nə túr ndámbú.>>

⁶ Lang à túrna ndámbú ka, à bwal nji lumsə ndámbú, gandəa ndámbú tita sana.

⁷ Pələa à tunə abia mənana aba bə waru ka, bəà yì bwalia wia. À yì lumsə amənia yì awaru bari ka nə nji, gandəa awaru tita ko a mür.

⁸ Lang Shiman Bitərus sən mənəia yì gir ka, kpa a badəm Yesu sə na ama, <<Mə nda yan sə awu nə came abanam, Mətalabangŋo, mim ngga mə nda mə'caubikea.>>

⁹ Yì andə abi ka à ndali nə làkkì mala nji mənana à bwal ka.

¹⁰ Anggo gbal sə abi amətúró mala Shiman, yia Jemis andə Yohana, amuna mala Zabadi ndali.

Yesu pələa ne Shiman ama, <<Bangciu bə kəa pakko dāng, twal ado ka, abwana na a nə nggə bwalia bəa yiu abanam ngga, anji na dāng.>>

¹¹ Pələa à yì kpashi awaru a nza, sə à nying koya gir ka, à o atə Yesu.

*Yesu twali mədakali ban
kwano male*

(Matiu 8:1-4; Markus 1:40-45)

‡ 4:41 4:41 Kərəstî: Ko <<Mezaya.>> * 5:1 5:1 Balli gbal aba: Mat 13:1,2; Mar 3:9,10; 4:1.

¹² A bekə pwari ka Yesu nda a bè là. Bè bwa mənana ndanə kwánó dakali ka yiu a banì. Lang sən Yesu ka, kara yi bunno a badəmbi, sə zəmbi wi ama, <<Bwaməgule, bè a nə ear ka, a nə gandə twàlām-ban dakali mənìa a rəəm ngga, bən boarnsari.>>

¹³ Yesu ləmdə bui je, ne wi ama, <<Ən earəna, dakali mo ka à langhəni, bè rəo malā.>> Àkə banì kara dakali malā.

¹⁴ Yesu pələa ne wi ama, <<Kəa ne kəbwa ce dāng, bwal njar kyane a ban pəris bə peləki; sə wu pa boro mənana Musa tsəa ama bəa pə ka, ace mənana koyan ngga bə sələ ama rəo sonzəna.>>†

¹⁵ Kat andə amani ka cau amur Yesu akiban, gandəa bəwabundəa yiu ace ok cau male andə kum twalban akwánó mənana a rəia ka.

¹⁶ Sə pak ka Yesu kə o arə ban mənana kəbwa pə kəm raka ace pak hiwi.

Yesu twali bebwa ban rəkwana mala rəwuna

¹⁷ Bə pwari mwashat Yesu ka nda ban kanigir, amə Farisi andə amaləm Nggurcau mala Musa mənana à purkio arə amuna-là dāngdāng abalə abu-nzali Galili andə Yahudi, andə Urəshalima ka, à ndakam aban do. Sə Banghəo mala Bakuli ka nda te ace sonzə amə rəkwana.

¹⁸ Abea bəwana yiu nə məkwánó rəwuna, à twali a kala. À bəriki à nə kúti nəi a bala, à nə nggá nongsəi a badəm Yesu.

¹⁹ Lang à kum njar mənana à nə kúti nəi raka, ace làkkì mala bəwabundəa ka, à pələa à eauwe amur kurəm, à mən ban, sə à sùləi andə kala male a badəm Yesu abalə abəwana.

²⁰ Lang Yesu sən gūliarəu malea ka, pələa ne məkwánó ama, <<Biam, à twaləno ban acaubikea mo.>>

²¹ Amaləm Nggurcau andə amə Farisi tita ndali nə babumia ama, <<Yana mənìa yi bwa kə ak bancame mala Bakuli ka! Bə Bakuli nəmurəi raka, yana nə twalban caubikea!>>

²² Yesu sùrə denyicau malea pələa dīa ma, <<Ace mana sə wu kə dikiban a babum wun amur man yi cau ka?

²³ Mə ye nda kwano kúti bə, bəa na ama, <À twaləno ban acaubikea mò le> ko bəa na ama, <Lo, wu gya?>

²⁴ Sə ace mənana bə wu sələ ama Muna mala Bwa ka ndanə rəcandəa amur banza nə twalban caubikea ka, mə nə ləmdəa wun.>> Pələa ne məkwánó rəwuna ama, <<Lo, twal kala mò o a bala!>>

²⁵ Anggo ka kara lo cam nə came a badəmbia, twal kala mənana nonghəo amurí ka, o a bala, kə bəwangsəki Bakuli.

²⁶ Koyan ngga ndali, sə à kə bəwangsəki Bakuli. Muria kàrria kərkər, à na ama, <<Səm sənəna agir gyamiban yalung.>>

Yesu tunə Lawi

²⁷ Anzəm man ngga Yesu puro pələa sən mə'ak boalo-cemi, lùlləi ama Lawi, duməna abə mədanki cemi. Yesu ne wi ama, <<Lo, yiu atəm.>>

²⁸ Lawi par bui lo, nying girbunda kat o atə.

²⁹ Pələa Lawi tunə pakkidire məgule mala li girlina ace Yesu a bala male. Sə pas abalə abəwabundəa mənana aban li atəa ka amə'ak boalo-cemi na.

³⁰ Sə abea amə Farisi andə amaləm Nggurcau malea nggwani aban alaggana mala Yesu ama, <<Palang sə wu kə lili, wu kə nuki agir wunə amə'ak boalo-cemi andə amə'caubikea, abəwana mənana à kə kpata Nggurcau mala Musa raka.>>‡

³¹ Yesu earia wia ama, <<Abəwana mənana rəia bang ngga à alkiyita məsonzəo dāng, amə rəkwana na à alkiyita məsonzəo ka.

† 5:14 5:14 Balli gbal abə: Pəris 14:1-13. ‡ 5:30 5:30 Balli gbal abə: Luk 15:1,2.

³² Æn yiu ace tunə amə'cauboarna dāng, æn yiu ace amə'caubikea bæa nyare aban Bakuli.>>

*Amə Farisi andə
amaləm Nggurcau
dī Yesu amur gilmūr*

(Matiu 9:14-17; Markus 2:18-22)

³³ Abea bwana ne Yesu ama, <<Alaggana mala Yohana ka à kə gilmūr, sə à kə pak hiwi tūtù. Anggo gbal sə alaggana mala amə Farisi kə pa. Sə amo yì alaggana ka à came arə li sə à kə nu.>>

³⁴ Yesu earia wia ama, <<Wu nə tsək agyajam mala bura-māfela bæa gilmūr yì mənana nda tea piū ka le?

³⁵ Pwari na kə yiu ka, mənana à nə twal bura-māfela a rəia ka. Aməno yì pwari ka sə à nə gilmūr.>>

³⁶ Pələa nea wia mənā yì kanicau ka, ama:

Kəbwa pà nə san kun nggubya məbəshe, sə nə mbàkìnà mə'e nēi dāng. Bè pè anggo ka, sanəna nggubya məbəshe, sə mbàkì mana sannì arə nggubya məbəshe ka pà nə ak rəarəia andə mə'e dāng.

³⁷ Sə kəbwa pà nə so mur anap məbəshe aba du mə'e nə funyi kúni dāng. Bè pè anggo ka mūr-anap məbəshe mənə ka nə ar du, nə sukkio, sə du ka nə uebà.

³⁸ Mūr-anap məbəshe ka aba du məbəshe sə à nə soé.

³⁹ Sə kəbwa pà nə nu mur anap mə'e, sə nə earce məbəshe dāng. Acemənana nə na ama, <<Mə'e boaro kúti məbəshe.>>

6

Diban amur pwari Sabbat

(Matiu 12:1-8; Markus 2:23-28)

¹ A be pwari Sabbat, pwari usələo mala amə Yahudi, Yesu ar abalə ababan-məsa. Alaggana male kə harki kir məssa sə à kə bik a babuia à kə she.*

² Abea amə Farisi bang ama, <<Palang sə wu kə pak gir mənana boaro bæa pe a pwari usələo raka?>>

³ Yesu earia wia ma, <<Wu malaká bal gir mənana murəm Dauda pe, yì mənana yì andə abwana mana atè nzala walia ka re?

⁴ Mənana Dauda kutio a Nda mala Bakuli, twal bəredi məfele, mənana nzongcau tsəa ama kə apəris na nəmūrəia à nə li ka, pələa li sə pe abwana mənana atè ka à li.>>†

⁵ Pələa Yesu nea wia ama, <<Muna mala Bwa ka Mətalabangjo na amur Pwari Sabbat.>>

Bwa mənana bui wu ka

(Matiu 12:9-14; Markus 3:1-6)

⁶ A be pwari Sabbat dəm ngga Yesu kutio a Ndakpapi aban kanigir. Bè bwa nakam mənana bui mēli wu ka.

⁷ Amə Farisi andə amaləm Nggurcau mala Musa camarə alta cau mənana à nə tsəki Yesu arəi ka. À tsəki wi məsəu à nə səni ko nə twalban rəkwana a pwari Sabbat, pwari usələo.

⁸ Sə Yesu ka sūrənà rə denyicau malea, pələa ne məbuwuna ama, <<Lo, yiu cam a badəm bwapəndəa kat.>> Nda lo came abanì.

⁹ Pələa Yesu nea wia ma, <<Æn nggə dī wun, mə ye na Nggurcau mala Musa eara səm bə səm pè a pwari Sabbat? Bəa pak məboarne le ko bəa pak məbane, bəa amsə yiləmu le ko bəa kidiki?>>

* 6:1 6:1 Balli gbal aba: Nggur 23:25. † 6:4 6:4 Balli gbal aba: 1Sam 21:1-6; Pəris 24:9.

¹⁰ Pələa sənia kàriban kat sə ne məbuwuna ama, <<Sáré buo.>> Pələa sáré bui, kara bui sonzə àkè banì.

¹¹ Səama amə Farisi andə amaləm Nggurcau mala Musa ka bumia lul kèrkér, à tita banggia rəia gír mənana à nə pak nə Yesu ka.

Yesu tàr alaggana lum-nong-bari

¹² Abalə anonggio mənə ka, Yesu o a bum nkono nə ká pak hiwi. Bankwari aban hiwi a ban Bakuli.

¹³ Ban fana ka tunə alaggana male rambia pələa tàr lum-nong-bari mənana tunəia ama amə'mishan ngga.

¹⁴ À nda ka
Shiman (mənana tsəki wi lulləu ama Bitərus ka),
andə Andəru (mə'eam Bitərus),
andə Jemis,
andə Yohana,
andə Filip,
andə Batalomi,

¹⁵ andə Matiu,
andə Toma,
andə Jemis (muna mala Alfiyus),
andə Shiman (mənana à tunəki ama bwa mana earkiyi ace la male raka),

¹⁶ andə Yahuda (muna mala Jemis),
sə Yahuda Iskariyoti (mənana yi kúrkúró nə Yesu ka).

Abwana ok cau mala Yesu sə twalia wia ban arəkwana. (Matiu 4:23-25)

¹⁷ Lang à sùlənì múr nkono ka, Yesu yi came a bə palban. Abea alaggana male ndakam pas aban rambəa. Abwabundəa pas mənana à purkio aba nzali Yahudi, andə Urəshalima andəa mənana a bu-nzali mala amə Taya andə Sidon mana a kun nggeamúr ka, à ndakam gbal.

¹⁸ À yiu ace ok cau male andə kum sonzəban mala arəkwana malea. Amənana gbal akukwar kə pea wia tanni ka, akukwar purí rəia kat.

¹⁹ Abwana kat bəriki ama à nə je rəi, acemənana rəcandəa kə puro arəi kə sonzəia kat.

Tsəkbu andə caukwanban (Matiu 5:1-12)

²⁰ Yesu loasə məsəi sən amətè sə nea wia ama:

Wu ndanə tsəkbu
mala Bakuli
wun amə'tər,
acemənana Domurəm
mala Bakuli ka
mə'wun na.

²¹ Wu ndanə tsəkbu
mala Bakuli,
yi wun mənana wu
kə ok nzala ado ka,
acemənana à nə
dəmsə wun.
Wu ndanə tsəkbu
mala Bakuli,
wun man wu kə
bua ado ka,

acemənanana wun nə
ngga oalo.

²² Wu ndanə tsəkbu
mala Bakuli,
wun mana bwapəndəa
kə binə məsə wun,
à kə tar wun
kəla aməbane,
à kə sanggi wun,
à kə tunəa wun
bealbikea, atəcau
mem ngga!‡

²³ Wu pak bumpwasəa a mənə yì pwari ka, wu yalke nə banboarnado,
acemənanana a kùli ka tangnakusə wun ngga mēgule na. Anggo sə atárrìa pakki
amə'bangnəa mala Bakuli. §

²⁴ Səa ma caukwanban
na nə wun,
wun aməkume,
acemənanana wu angja
dəmba wu kuməna
ma'wun yì girikiban!

²⁵ Caukwanban na nə wun
mənana wu dəmna ado ka,
acemənanana nzala
nə wal wun.

Caukwanban na nə wun
mana wu kə oal ado ka,
acemənanana wu nə keban,
wu nə bua.

²⁶ Caukwanban na nə wun
mənana koyan ngga
kə bwangsa wun ngga,
acemənanana anggo sə akeâ
a pwarian bwangsa
amə'bangnəa mə'nyir nì.

*Wu earce abi wun aməbura
(Matiu 5:38-48; 7:12a)*

²⁷ Səama ən nggə bangga wun, wun mənana wu kə oem ngga: Wu earce abiwun
aməbura, abwana mənana à kə binəməsə wun ngga, wu pakkia wia məboarne.

²⁸ Abwana mənana à kə su wun ngga, wu tsəkia wia bu. Abwana mənana ce wun
kə shiria ka, wu pakkia wia hiwi.

²⁹ Bə bwa kweo a takiro ka, pələi wi be takiro gbal. Sə bə bwa ak nggea daura mo
a rəo ka, ce a ginəi wi bə twal muna-daura mo dāng.

³⁰ Bwa mənana kat zəmbəo ka, pe wi. Sə bə koyan twalgir mənana mona ka, kəa
na ama a nə é dāng.

³¹ Pakki abwana gir mənana a kə earce ama bəa pakko ka.*

³² Sə bəà abwana mənana à kə earce wun, à nda wu earki cea ka, ya tsəkbu nda
wun nə kùmô abaləi? Ko nggearə <<amə'caubikea>> ka à kə earce abwana mənana
amə'earcea na ka.

‡ 6:22 6:22 Balli gbal aba: 1Bit 4:14. § 6:23 6:23 Balli gbal aba: 2Kpa 36:16; Atúró 7:52. * 6:31 6:31 Balli gbal
aba: Mat 7:12.

³³ Sə bə̀ kə abwana mənana à kə pakka wun pepè, à nda wun nè pakkia wia məboarne ka, ya tsəkbu nda wun nè kùmô abaləi? Ko nggearə <<amə'caubikea>> ka anggo sə à kə pa.

³⁴ Sə bə̀ abwana mənana wu pākia wia tangna ka, à nda kə amənana wu kə tsəkbalə wun arəia ama à nda à nè gandə mbwe wun tangnê ka, ya tsəkbu nda wun nè kùmô abaləi? Ko nggearə <<amə'caubikea>> ka à kə peâ <<amə'caubikea>> tangna acemənana bə̀a yi mbwea kat gír mənana à pa ka.

³⁵ Wun ngga, wu earce abiwun aməbura, wu pakkia wia məboarne. Wu peə wia tangna, sə wu kəa tsəkbaləu ama à nè mbwe wun dāng. Sə tangnakusə wun nè gulo, sə wun nè duk amuna mala Tár wun Bakuli mənana Karban nə Gulo kat ka. Acemənana yi ka, kə ləmdə bwamuru male, ko aban amətəmbu andə amə'bealbikea.

³⁶ Wu duk amə sən məsəswatər, kəla mənana Tár wun ngga ndanə məsəswatər ka.

*Wu kəa tsəki kəbwa cau
arəi dāng*

(Matiu 7:1-5)

³⁷ Wu kəa wu sən caubikea mala abwana dāng, sə wun gbal ka à pà nè sən caubikea ma'wun dāng. Wu kəa bashi abwana dāng, sə à pà nè bashia wun gbal dāng. Wu twalbani, sə à nè twala wun bani.

³⁸ Wu pǎ, sə à nè pà wun gbal. Kārè məboarne mənana à pàrrí, sə à dəkəri kə sukki ka, nda à nè soləa wun ngga. Acemənana tasau mana wu kārəia abwana nəi ka, kə nda à nè kārəa wun nəi ka.

³⁹ Yesu nyare nea wia mənía yi kanicau ka:

Nte nè gandə bwalí nte gara le? Yia kəm ngga à pà nè kpa a tūli re?†

⁴⁰ Mə'eauləki gír ka kútí maləm male dāng. Sə bwa mənana à kanəni wi gír pepè ka, nə pa kəla maləm male.‡

⁴¹ Palang sə məsəo ueo arə kəkar mənana a məsə bio ka, sə a tsəkiro arə gbəlang nggun mənana a mò yi məsəu ka dāng?

⁴² Palang sə awu nə ne mə'eambo ama, <<Mə'eambəam, came mə pyaupo kəkar mənana a məsəo ka,>> yi mənana a gandə sən gbəlang nggun mana a mò yi məsəu raka? We mə'swarki bamuru! Pusə gbəlang nggun mənana a məsəo ka peatu, sə a nə gandə sənban pepè mənana a nə pyau kəkar mənana a məsə bio ka.

À kə sūrə nggun arə bəle

(Matiu 7:16-20; 12:33-35)

⁴³ Nggun məboarne pà nè pusə bəle məbane dāng. Sə nggun məbane pà nè pusə bəle məboarne gbal dāng.

⁴⁴ Koya nggun ngga à kə sūrəi arə bəle. Abwana kə tūki bəla-vwari arə nggun-zwe dāng, ko bəla-nbaw abaləa ankwarki dāng.

⁴⁵ Bwa məboarne ka, məboarne mənana lumsə babumi ka, nda kə puro a kúni ka. Sə bwa məbane ka kə pusə məbane mənana lumsə babumi ka. Gír mənana lumsə babum bwa ka, nda kə pur a kúni ka.§

Kanicau arə aməba bari

(Matiu 7:24-27)

⁴⁶ Ace mana sə wu kə tunəam ama, <<Mətalabangjo, Mətalabangjo,>> sə wu kə pak gír mənana ən bangga wun ngga dāng?

⁴⁷ Bwa mənana kə yiu abanam, kə kwakikiri arə cau mem, sə kə tsəi aba túró ka, mə nə ləmdəa wun lang sə bwe pa.

† 6:39 6:39 Balli gbal aba: Mat 15:14. ‡ 6:40 6:40 Balli gbal aba: Mat 10:24,25; Yoh 13:16; 15:20. § 6:45 6:45 Balli gbal aba: Mat 12:33,34.

⁴⁸ Yì ka, nda kɛla bwa mənana nə bak bala male ka, təm tūli məlime, sə kwakita kusəbǎ amur tali. Lang mūr longŋa yiu akiban ngga, mūrɓangŋa yi wal bǎ man, sə ko dəurə ɗang, acemənana à kwákítè amur tali.

⁴⁹ Sə bwa mənana ok cau mem sə tsəi aba túró raka, nda kɛla bwa mənana bak bala amur sala, ko təm kusəi raka. Lang mūrɓangŋa yi wal mənɪa yi bala ka, kara bala kanggia kpa gbərərəm.

7

Gūliarəu mala bwaməgule soje (Matiu 8:5-13)

¹ Lang Yesu maləna banggi abwana amənia yì acau ka, pələa kutio o a Kapanahum.

² Aba mənɪa yì la ka guro mala bə bwaməgule soje mala amə Roma, mənana earikiyi ace raka, nongkwánó yì bwal kun-lú.

³ Sə lang bwaməgule soje man ok ce Yesu, túr abwana-məgule mala amə Yahudi a baní, bəà zəmbi wi bə yiu bə yi twali guro male ban rəkwana.

⁴ À yiu a ban Yesu à yì zəmbi wi nə babumia mwashat ama, <<Mənɪa yì bwa ka boaro wu bwali wi kām!

⁵ Yì ka, kə earce nzali ma'səm, ɗəm ngga bakka səm Ndakpapi.>>

⁶ Yesu pələa bwal njargula aban ká andəia.

Gbàshinà ban bala ka, bwaməgule soje man túr agyajam male bəà ne Yesu ama, <<Mətalabangŋo, kəa pè bamuro tanni ɗang, acemənana ən kārəa wu kutio a bala mem ɗang.

⁷ Sə ən səni ka ən kārəa mə nə ká a bano ɗang. Bangcau àkə ban mənana a ndakam ngga, sə guro mem nə kum rəcandəa.

⁸ Acemənana mim nə bamúràm ngga, mə nda abata bwa, nə asoje a batam. Bə ən ne man ama, <O> ka, nə ká, sə bə ən ne bwa mənəo ama, <Yiu> ka, nə yiu gbal. Bə ən ne guro mem ama, <Pak mənɪa ka> nə pè.>>

⁹ Lang Yesu ok man yì cau ka, ndali kərkər, pələ rəi aban bwabundəa mənana à kə yiu atè ka, nea wia ama, <<Ən nggə na wun, ən malaká kum gūliarəu məgule ulang man aba nzali Isərayila ɗang!>>

¹⁰ Lang abwana mənana à túriá à nyarəna a bala ka, à kya kum guro man, rəi bǎng.

Yesu loasə lú-muna mala mā-lú

¹¹ A nzəmi bəti ka, Yesu o a la mənana à tunəki ama Nayi ka. Alaggana male andə abwabundəa kərkər o atè.

¹² Lang gbàshinà kun la ka, à je andə abea bwana mənana à twaləna lú-məlagga à nə nggə purni ka. Yì lú ka ndà kə muna-bwabura mwashat a bu nggè. Sə nggè ka mā-lú na. Bwabunda pas mənana a le ka à puro atè.

¹³ Lang Mətalabangŋo sən bwama man ngga, məsəswatər male bwali, pələa ne wi ama, <<Ce a bua ɗang!>>

¹⁴ Pələa kutio tsək bui arə kal-lú. Amə twal lú pələa à cam gəs. Sə Yesu na ama, <<Lagga, ən nggə no ama wu lo!>>

¹⁵ Lú kara lo dum nə do, tita nacau, pələa Yesu nyesəi pe nggè.

¹⁶ Ko yan ngga gir nī karmuri, pələa à bwangsə Bakuli, à kə na ama, <<Bə məbangnəa məgule pusəna rəi aban səm. Bakuli yina ace amsə abwana male!>>

¹⁷ Cau mala gir mənɪa Yesu pe ka, akiban aba nzali Yahudi andə acili alá mənana à kàri banì ka.

Yohana Məbatisəma turban atə Yesu (Matiu 11:2-19)

¹⁸ Alaggana mala Yohana yi banggi wi agir mənana kat Yesu pea ka. Pələa Yohana tunə abwana bari ateà,

¹⁹ sə tasəia aban Mətalabangŋo bəa kya dī ama, <<A nda Kərəsti Mə'amsəban, mənana səm nggə kundə ka le, ko bə səm kundə bəbwa dāng?>>

²⁰ Lang abwana man yina aban Yesu ka, à yì na ama, <<Yohana Məbatisəma túr səm a bano, bə səm yì dío ama, <A nda Kərəsti Mə'amsəban mənana səm nggə kundə ka le, ko bə səm kundə bəbwa dāng?> >>

²¹ Àkè banì Yesu twalia abwana pas ban akwánó andə arəpangŋa malea, pusəki akukwar arə abwana, sə mən məsə ante.

²² Pələa ne abwana mənana Yohana túriá ka ama, <<Wu nyare wu kya banggi Yohana agir mənana wu sən andə mənana wu ok ka. Ante kə sənban, aman à gbakəri a kusəia ka à lo à kə gya, aməkwánó-dakali ka à kə twalia wia ban dakali malea, aməkir'ara kə okban, à kə loasə alú, sə Cau Amsəban ngga à kə hamnəi a ban amə'tər.*

²³ Bwa mənana makgír cau mem raka ndanə tsəkbu mala Bakuli!>>

²⁴ Anzəm o mala abwana mənana Yohana túriá ka, Yesu tita nea bwapəndəa acau amur Yohana ama, <<Lang wu puro wu wari a ban Yohana aba pəfanban a njenza ka, mana gir nì nda wu waria sənə? Ndərdangŋa mənana gung kə dəurəki ka nda le? Awo!

²⁵ Sə bə nda raka, mana wu waria sənə? Bə bwa na mənana makki adaura məboarne arəi ka le? Awo! Abwana mənana à makkiyi adaura məboarne sə à nda aba banboarna mala kume ka, à nda malea a palta.

²⁶ Sə mana wu waria sənə? Məbangnəa mala Bakuli na le? E, ən nggə na wun, yì ka, kúti məbangnəa mala Bakuli.

²⁷ Yohana nda bwa mənana Maləmce bangcau amurí ama:

<< Mə nə tasə məturonjar mem

bə ako damba,

mənana nə giləki njargula

sə a nə yiu ka.>†

²⁸ Ən nggə na wun, abalə abwana mənana kat à bəlia a banza man ngga, kəbwa pà kàm kúti Yohana nə gulo dāng. Səama bwa mənana nda məkyauwe kat abata Domurəm mala Bakuli ka ndanə gulo kúti.>>

²⁹ Bwapəndəa kat, ko nggearə amə'ak boalo-cemi, lang à oangŋa cau mala Yesu ka, à ear kat ama, njargula mala Bakuli ka məboarne na, acemənana Yohana nə pakkia wia batisəma.

³⁰ Sə amə Farisi andə amaləm nggurcau ka à ginə kàné mala Bakuli mənana acea ka, acemənana à binə ama bə Yohana bə kəa pakkia wia batisəma dāng.‡

³¹ Yesu lidamba nə cau ama:

Arə man sə mə nə kànì abwana mənana a nza man ngga? À nda kəla mana?

³² À nda kəla amuna mənana à do a kun limo, à kə akia rəia cau ama:

<<Səm twangga wun ntetu,

sə wu ta'nggwam dāng;

səm tuka wun nggyal bua-lú,

sə wu bua dāng!>>

³³ Yohana Məbatisəma ka yiu kə li ndəmo dāng, kə nu mūr-anap dāng. Sə wu na ama, <<Ndanə kukwar atə.>>

³⁴ Muna mala Bwa yiu kə li, kə nu, nyare wu na ama, <<Wu sən nggea mə'līgula, mə nukigir, gyajam mala amə'ak boalo-cemi andə <amə'caubikea.> >>

* 7:22 7:22 Balli gbal aba: Isha 35:5,6; 61:1. † 7:27 7:27 Balli gbal aba: Mal 3:1. ‡ 7:30 7:29-30 Balli gbal aba: Mat 21:32; Luk 3:12.

³⁵ Kat andə amani ka səlæe mala Bakuli ka, yi ləmdə rəi məsəcau na abalə atúró mala abwana mənana à é ka.

*Yesu a bala mala Shiman
bwa Farisi*

³⁶ Bè bwa abalə amə Farisi tunə Yesu arə girlina pwarikpəra. Pələa Yesu wari a bala mala bwa Farisi man kya do aban li.

³⁷ A là mənə ka bè bwama nda kam mənana à sùrəi nə do aba caubikea, mā-gyatarəu na ka. Lang ok ama Yesu nda ban li a bala mala bwa Farisi ka, yiu nə muna-dù mə'boarjamni mana à lumsəi nə mùrú mə'rəmboarne, mana kùrè candə ka.

³⁸ Yiu yi kùndə nə ban akusə Yesu a nzəmi, sə kə bua; liu anzəm kusə Yesu nə mərəm, esəkia nə nyang mūrí, sə kùria arəi nə abui; camarə jeki akusə Yesu tütü nə mburkuni, sə kə hasəia nə mùrú mə'rəmboarne.Š

³⁹ Bwa Farisi mənana tunə Yesu arə girlina ka sən mənəia ka. Pələa na nə babumi ama, <<Bè bwa man ngga məbangnəa mala Bakuli na ka, bə sùrənà rə bwa mənana jekiyi rəi, sə koya ulang bwama nda man ngga, acemənana mə'caubikea na.>>

⁴⁰ Yesu eari wi ama, <<Shiman, mə ndanə cau mənana mə nə no ka.>>

Pələa pe eare ama, <<Nam ce, Maləm.>>

⁴¹ Yesu ne wi ama, <<Bè bwa kə kpata abwana bari tangna. Bwa mwashat ka ak məsəboalo gbəman-tongno, sə bebwa ka lumi-tongno nda ak ka.

⁴² Yia kəm ngga à gandə mbwe ka tangna man dang. Məpa-tangna pələa twalia wia ban mənə yi atangna ka. Sə ado ka yana abaləia nə earce nə kutibani?>>

⁴³ Shiman eari wi ama, <<A sənə mem ngga bwa mənana tangna male kpəm sə à twali wi bani ka.>>

Yesu ne wi ama, <<Yàwá! A nani pepè.>>

⁴⁴ Pələa pələ rəi a ban bwama man, sə ne Shiman ama, <<A sən mənəia yi bwama ka? Ən kutio a bala mo, a pam mur lákkí akusəu dang. Sə bwama man ngga liupam akusəam nə mərəm male. Sə kə esəkia nə nyang muri.

⁴⁵ A gingsəam nə nu kunam dāng, sə mənəia yi bwama ka, kutio mem mənəi dār ka, ko auləa tū kúni arə nu ka kusəam dāng.

⁴⁶ A hasəam mùrú a bamuram dāng, sə yi ka, hasəam mùrú mə'rəmboarne arə akusəam.

⁴⁷ Ace mani ka, ən nggə banggo, earcearəu male mana gul kpəm ngga, ləmdə ama, acaubikea mägule male ka à twaləni wi bania kat. Sə bwa mənana à twali wi bani bəti ka, earcearəu male gbal ka nda bəti.>>

⁴⁸ Yesu pələa ne bwama mənə ka ama, <<À twaləno ban acaubikea mo.>>

⁴⁹ Acili abwana mənana a ban li ka, a tita nea rəia ama, <<Man yi bwa ka nda yana, mənana kə gandə twalban caubikea ka?>>

⁵⁰ Pələa Yesu ne bwama mənə ama, <<Pabamuru mô amsəno; o atà dorəpwala mô.>>

8

*Amaməna mana à pe Yesu
gbasha ka*

¹ Tū anzəm man ngga Yesu gya arə alá mägulke andə amuna-là dāngdāng aban hamnə Cau Amsəban mala Domurəm mala Bakuli. Alaggana male man lum-nong-bari ka, à nda atè.

² * Abea maməna mənana à pusə akukwar arəia sə à twalia wia ban arəkwana ka, à nda gbal atè. Amənəia yi amaməna ka à nda ka Maryamu (mənana à tunəki ama Bwa Magdala), mana à pusə akukwar tongno-nong-bari arəi ka,

Š 7:38 7:38 Balli gbal aba: Mat 26:7; Mar 14:3; Yoh 12:3. * 8:2 8:2 Balli gbal aba: Mat 27:55,56; Mar 15:40,41; Luk 23:49.

³ andə Joana mālá Kuza, mənana kə denyi nə bala mala Murəm Hirəduş ka, sə Suzana andə acilia pas. À kə pakki Yesu andə alaggana male gbasha nə agirkuma malea.

Kanicau arə məbeale
(Matiu 13:1-9)

⁴ Lang bʷabundəa na arə ramba sə abwana na rə purkio arə alá dāngdāng aban yiu aban Yesu ka, Yesu pələa nea wia mənəia yì kanicau ka:

⁵ Bè mə'rya wari a beale. Nda ban kok məsəbeale ka, abea sukkio amur njargula. Abwana parkia a bəkusəia sə amuna-nyal mana a kùli ka à yì tarkia.

⁶ Ahea sukkio amur tali, lang à purna ka kara à ime, acemənana à kum banpwala dang.

⁷ Aman sukkio abalə azwe, sə à gulo andəia ka, kara zwe sorəkia.

⁸ Sə aman ngga à sukkio amur nzali məboarne. À puro, à gulo, à kya bəla, koməyenani ka pusə bəle kùtì mənana à beali ka kusə gbəman.

Yesu banghəna mənəia yì cau ka, pələa loasə gi na ama, <<Bwa mənana ndanə kir okban ngga bə ő.>>

Yesu mənəi bá kanicau mala məbeale
(Matiu 13:10-12,18-23; Markus 4:13-20; 13:18-23)

⁹ Alaggana mala Yesu dī ama, mana nda bá mənəia yì kanicau ka.

¹⁰ Pələa nea wia ama:

Wun ngga à pana wun sùrə gir bá səmbərəa mala Domurəm mala Bakuli. Sə mala acili abwana ka, ən nggə nea wia nə kanicau ace mənana bəà lùmsə cau bá Maləmce mənana ama:

<<A nə soa məsəia,

sə à pà nə sən kəgìr dāng;

À nə kwaki kiria aban okban,

sə ce pà nə kpakia wia dāng.>>†

¹¹ Mənəia ka nda bá man yì kanicau: Məsəbeale ka nda cau mala Bakuli.

¹² Aməsəbeale mənana à kpa mur njargula ka, à nda ka abwana mənana à ő, sə Shetan yiu yì pwan cau mənana a bəbumia ka, ace mənana bəà kəa pà bəmuria bəà kum àwá ka dāng.

¹³ Amənana à kpa amur tali ka, à nda ka abwana mənana à ok cau ka, à é nə bumpwasəa, sə cau kum kutio a bəbumia dāng. Pəbamuru malea ka bəni sau dāng, pwari kārəkiban yiu ka kara à kpa.

¹⁴ Aməsəbeale mənana à kpa abalə azwe ka, à nda ka abwana mənana à ak cau mala Bakuli, sə nənzəmò ka adenyicau mala doanza andə alta kume, sə bumpina arə kum banboarnado mala gìr banza, yì tsəia ko à bəl dāng.

¹⁵ Sə aməsəbeale mənana a nzali məboarne ka, à nda ka abwana mənana à ok cau sə à bwali nə bəbum məboarne məbafoe ka. À lidəmba aba gandərəu, sə cau pusə bealu məboarne abaləia.

Kanicau arə pitəla
(Markus 4:21-25)

¹⁶ Bwa pà nə tsək bəsa a pitəla sə nə kùmsəi wi nkenye amurí, ko nə oasəi a tətə gado dāng. Nə gyari a kùli ace abwana mənana à nə kùtì ka bəà sən təlaban.‡

¹⁷ Kəgìr pà kàm a səmbərəa mənana à pà nə pusə ce raka, sə kəgìr pà kàm mənana à nə gir ce, mənana à pà nə sùrəi ko tè pà nə pur raka.§

† 8:10 8:10 Balli gbal aba: Isha 6:9. ‡ 8:16 8:16 Balli gbal aba: Mat 5:15; Luk 11:33. § 8:17 8:17 Balli gbal aba: Mat 10:26; Luk 12:2.

18 Wu tsəkiru arə gir mənana wu kə ok ka. Bwa mənana ndanəi ka, à nè tsəki wi bə amurí. Sə bwa mənana pənəi raka, ko mənana kə sənəi kəla ndanəi ka, à nè é arəi.*

Nggea Yesu andə amə'eambi
(*Matiu 12:46-50; Markus 3:31-35*)

19 Pələa nggea Yesu andə amə'eambi yiu a baní, sə ace làkkì mala abwana ka à bwal bani dāng.

20 Pələa bebwa ne Yesu ama, <<Nggo andə amə'eambo ka, à nda ban came a nza, à kə earce sənəi.>>

21 Yesu nea wia ama, <<Nggem andə amə'eambam ngga, à nda ka bwana mənana à kə ok cau mala Bakuli sə à kə tsəi aba túró ka.>>

Yesu tamsə nggea gung
(*Matiu 8:23-27; Markus 4:35-41*)

22 A bə pwari mwashat Yesu ne alaggana male ama, <<Wu fani səm nè eauwe a bə nkaring nggeamùr.>> Pələa à eauwe a waru aban ká.

23 À nda rə o ka, Yesu koa ntulo. Kara nggea gung məcandəe longhəna bua a nggeamùr, bə kongsəna waru. Yia ka à nda aba nggea tanni məgule.

24 Alaggana wario à kya loasəki a ntulo ama, <<Bwaməgule, Bwaməgule, səm ndo səm nè ko!>>

Yesu lo pələa sà arə gung andə mur mənana gung kə loasəki ka. Kara gung kur kəkəs, ban nyare pwal dəong.

25 Yesu pələa dī alaggana male ama, <<Gūliarəui ma'wun nda ke?>>

Bangciu pakkia wia, à ndali pələa à dī rəarəia ama, <<Ya bwa nda man, mənana sa arə gung andə mur, pələa à oki wi ka!>>

Yesu pusə kukwar arə bebwa
(*Matiu 8:28-34; Markus 5:1-20*)

26 Yesu andə alaggana male samsəa à yállí nggeamùr Galili à kya kpasha a bu-nzali mala amə Gerasin.

27 Lang Yesu nè eauwe a nza ka, kara bə bwabura ndya, mənana ndanə akukwar arəi ka. Bwabure pur aməno yì la ka. Bwabure ka banì sauwuna oasə agir-nggūrəu arəi dāng, sə dukiyi a bala dāng, akiyi rəi abalə abembe.

28 Lang nè sən Yesu ka, kara mak'zwalo bāng-bāng, yì kpa a badəmbi, loasə gi kərkər ama, <<Mana ən pakko, Yesu, Muna mala Bakuli mana Karban kat ka? Ən nggə zəmbo, kəa pam tanni dāng!>>

29 Ne anggo acemənana Yesu angəhəna dəmba sàrənà amənia yì akukwar ka bəa purí rə mənəia yì bwa ka. Kusə pas ka abanghə məbane man kə lo arəi. Sə kat andə amani ama abwana nè taka akusəi andə abui nè anko andə ansolo, sə à nè tamsə abwana bəa yállí ka, nè kasəki ansolo, nè bungia anko. Pələa akukwar nè um nəi a babondo.

30 Yesu dī ama, <<Lùlləò a mana?>>

Pələa eare ama, <<Lulləam nda Pas.>> Bang anggo acemənana akukwar pas sə à kùtí a rəi.

31 Akukwar nì camarə zəmbi Yesu ama bə kəa tasəia aba tūli-tàtəkətè†, yì tūli-bəsa dāng.

32 A girəi bania anggo ka, nggea domwan mala atəmbərəm-bala ndakam, aban likiali a bum-nkono. Akukwar nì zəmbi Yesu ama bə earia wia bəa kya kutio arə atəmbərəm-bala mənə, pələa earia wia bəa kyane.

* **8:18 8:18** Balli gbal aba: Mat 25:29; Luk 19:26. † **8:31 8:31** tūli-tàtəkətè: Tūli mənana lime male ka masələate pà kàm dāng. Nda ban mənana à kə kasə kun akukwar kam à kə pea wia tanni ka.

³³ Lang akukwar purî rə mənía yì bwa ka, à kya kutio arə atəmbərəm-bala. Kara domwan man kat gîbî nə mire a pal nkono à kya bunno a kun gwanyi mə'dāhre, à sukkio aba anggeamùr, à ko kat à wu mbətəp.

³⁴ Lang amə'yál atəmbərəm-bala sən gir mənana kumban ngga, à sarəa mire aban o, à kya bangce a la andə acilia ban aba bu-nzali mənə.

³⁵ Bwabunda puro aban ká sən gir mənana kumban ngga. Lang à yina a ban Yesu ka, à yì kum mənía yì bwa mənana akukwar purî rəi ka, aban do a badəm Yesu nə agir-nggūrəu arəi, denyicau male nyarəna arəi, sə bangciu pakkia wia.

³⁶ Abwana mənə à sən gir nî nə məsəia ka, à kanî abwana ce pusəo mənana à pusə akukwar arə mənía yì bwa ka.

³⁷ Bwabunda mənana kat a bu-nzali mənə mala amə Gerasin ngga, à zəmbi Yesu ama bə upi nzali malea, acemənana bangciu pakkia wia kərkər.

Lang Yesu eauwe a waru, nə nyare nə o ka,

³⁸ bwa mənana akukwar purî rəi ka zəmbi wi ama, nə o atə. Sə Yesu binəe, ne wi ama,

³⁹ <<Nyare a la ma'wun kya na ce nggea gir mægule mənana Bakuli pakko wi ka.>>

Pələa mənía yì bwa ka nyare o a la malea, camarə bang ce gir mənana Yesu pakki wi ka.

Muna Jarus andə bwama

mə rəkwana

(Matiu 9:18-26; Markus 5:21-43)

⁴⁰ Lang Yesu nyarəna ka, bwabundəa gingsəi, acemənana à nda ban kundəe.

⁴¹ Pələa bəbwa, lùlləi ama Jarus, bwaməgule mala Ndakpapi, yiu yi kpa a badəm Yesu, kə buakia rəi ama bə yiu atə a bala male,

⁴² acemənana kə məboarnsarile mwashat bərbər, mənana ndanə apələa lum-nong-bari ka, kúni malanə kùmsəó.

Yesu bwaləna njargula aban ká, bwabundəa mənana lo atə ka nggiki kərkər.

⁴³ Bə bwama nda abaləia, mənana pak apələa lum-nong-bari nkila na aban sukkio arəi. Mal girkuma male a ban amə'sonzəo, sə kəbwa gandə sonzəe dāng.

⁴⁴ Bwama man kar nə nzəm Yesu, je kun daura male, anggo ka kara sukkio mala nkila male came.

⁴⁵ Yesu diban ama, <<Yana bwe jem?>>

Koyan ngga na ama ndə dāng. Pələa Bitərus na ama, <<Bwaməgule, bwabundəa kārəio abaləu, sə à kə ramgio, sə a kə diban ama, <Yana bwe jem?> >>

⁴⁶ Sə Yesu ka bang ama, <<Bə bwa jenam, ən sələa, acemənana ən ok rəcandəa puro arəàm.>>

⁴⁷ Lang bwama man sənəni te ndo nə pur ka, puro rəi kə bəla, yi kpa a badəm Yesu. A bəməsə bwabundəa kat, bang tər gir mana tsəi sə je Yesu, andə kú mó mənana kum rəpwala àkə banì ka.

⁴⁸ Sə Yesu ne wi ama, <<Boarnsarilem, gūliarəu mô arəàm twaləno ban rəkwana mò, o aba rəpwala.>>

⁴⁹ Yesu na arə nacau più ka, bəbwa pur nə bala mala Jarus, yì bwaməgule mala Ndakpapi. Yi ne Jarus ama, <<Boarnsarileo pangjəna lú. Kəa pe Maləm tanni bə dāng.>>

⁵⁰ Lang Yesu ok ce ka, ne Jarus ama, <<Bangciu bə kəa pakko dāng, we ka tamsə babumo, rə munio nə malā.>>

⁵¹ Lang à yì bwaləna bala mala Jarus ka, Yesu eari kəbwa kutio atə dāng, she kə Bitərus, sə Yohana andə Jemis, sə tár muna andə ngge.

⁵² Anggo ka bwapəndəa kat à nda rə bua sə à kə keban ace. Yesu nea wia ama, <<Wu kəa bua dāng, muna ka wu dāng, nda a ntulo!>>

⁵³ Kara à oali oalo kyauwikiban, acemənanana à sələna ama muna ka wuna.

⁵⁴ Pələa Yesu bwal muna a garabui, sə na ama, <<Munem, lo!>>

⁵⁵ Yiləmi muna kara nyare, sə par bui lo cam nə came. Yesu pələa nea wia ama, bəà pe wi girlina bə li.

⁵⁶ Atár muna andə ngge ndali kərkər. Pələa Yesu nunkiria, ama bəà kəa ne kəbwa ce gír mənana kumban ngga dāng.

9

*Yesu túr alaggana male
lum-nong-bari*

(Matiu 10:5-15; Markus 6:7-13)

¹ Yesu tunə amə'mishan male mənana lum-nong-bari ka, sə pea wia rəcandəa andə gara amur akukwar kat sə bəa twalban rəkwana.

² Pələa tasəia bəa kya hamnə ce Domurəm mala Bakuli, sə bəa twali abwana ban rəkwana.

³ * Nea wia ama, <<Wu kəa twal kəgír a bu wun ace gya ma'wun dāng. Wu kəa twal gara-gya, ko luru, ko girlina, ko boalo, ko abea agir-nggūrəu dāng.

⁴ Koya bala wu sulə kam ngga, wu kəa dekí balae dāng, she bə wu nyìngnə̀nà le ka.

⁵ Sə bə abwana ak wun raka, bə wun nə nying le ka wu kətəri tú mənana a kusə wun ngga, acemənanana bə nakún wun amúrià.>>

⁶ Pələa à lo à ara arə amuna-là aban hamnə Cau Amsəban andə twali abwana ban rəkwana a koya ban.

*Hirədus ndali nə acau
mana oki ka*

(Matiu 14:1-12; Markus 6:14-29)

⁷ Hirədus, murəm Galili ok ce agir mənana à kə pak kat ka, muri zurəi, acemənanana abea abwana kə na ama, Yohana nda à loasəi a bembə ka.

⁸ Abea bəwana ka à kə na ama Iliya məbangnəa mala Bakuli nda yi pusərəi ka, nyare abea ka ama, bekə məbangnəa mala Bakuli mənana a pwarian ngga nda long nə yiləmu ka.

⁹ Hirədus ka bang ama, <<Yohana ka ən tsəa à kasə meali, sə yana bwe nda mənía dəm ən nggə oki amənia yia acau amurí ka?>> Pələa alta sən Yesu.

Yesu li nə abwana á-tongno

(Matiu 14:13-21; Markus 6:30-44; Yohana 6:1-14)

¹⁰ Lang amə'mishan nyarəna ka, à yi banggi Yesu agir mənana kat à pak ka. Pələa umia, yia nəmurəia, a bə la mənana à kə tunəi ama Beseda ka.

¹¹ Bwabunda ok ce, kara à pwan rəia à o atè. Yesu gingsəia, sə nea wia cau amur Domurəm mala Bakuli, sə abwana mənana à yiu sə à nda aba rəkwana ka, twalia wia ban arəkwana malea.

¹² Lang pwari mala nə kpa ka, alaggana mala Yesu man lum-nong-bari ka, à sungnə a baní à yi ne wi ama, <<Deki bəwabundəa bəa o arə amuna-là, bəa kya alta girlina andə ban nongnə, acemənanana ban mənía səm ndakam ngga babondo na.>>

¹³ Sə Yesu ka nea wia ama, <<Wu pea wia girlina bəa li.>>

Pələa à ne Yesu ama, <<Kəgír mənana səm ndanəi ka, kə bəredi tongno nda andə amənji bari. She bə do ama bə səm kya kur girlina ace bəwabundəa man kat ka.>>

¹⁴ Aburana mənana a baní ka à bwal á-tongno.

Pələa Yesu ne alaggana male ama, <<Wu tsəia bəa do mbop-mbop lumi-tongno-tongno.>>

* 9:3 9:3 Balli gbal aba: Luk 10:4-11; Atúró 13:51.

¹⁵ Anggo sə alaggana tsəia, koyana le ka dum nə do.

¹⁶ Yesu twal abəredi mənía tongno andə anji bari ka, pələa loasə múrí a kùli pak yàwá, sə bʷanggia, pè alaggana male bəà gaki bʷabundəa.

¹⁷ Yia kat à li à dəmngya. Alaggana pwan cili abwəngine mənana à ueo ka arə azace lum-nong-bari.

*Cau mənana Bitərus na
amur Yesu ka*

(Matiu 16:13-19; Markus 8:27-29)

¹⁸ Bè pwari ndakam Yesu ka nda ban pak hiwi nəmurəi, sə alaggana male yiu atè, pələa día ama, <<Bʷabunda kə na ama, Mə nda yana?>>

¹⁹ À eari wi ama, <<Abea bʷana ama a nda Yohana Məbatisəma, abea ka ama a nda Iliya, məbangnəa mala ʼBakuli, sə abea ka ama a nda bè məbangnəa mala ʼBakuli atà mənana a pwarian ngga, mənana nyare yiu nə yiləmu ka.>>†

²⁰ Yesu nyare día ama, <<Sə wun, a bangɲe ma'wun ngga, mə nda yana?>>

Bitərus eare ama, <<A nda Kərəsti‡ Mə'amsəban mənana ʼBakuli turi ka.>>§

Yesu na ce tanni andə lú male

(Matiu 16:20-28; Markus 8:30–9:1)

²¹ Yesu nunkiria nə rəcandəa ama, bəa kəa ne kəbwa dāng.

²² Pələa na ama, <<Duməna púp Muna mala ʼBwa nə kum tanni arə agir pas, sə akapana, andə agbani pəris, andə amaləm Nggurcau ka à nə binəi. À nə wal-luí, sə aba təruià nongɲo ka nə lo nə yiləmu.>>

²³ Pələa nea abwana kat ama, <<ʼBwa mənana kat kə earce yiu atəm ngga, nə binə bamúri, *nə twal nggun-gangndəi male ko aya pwari ka nə kpatam.

²⁴ ʼBwa mənana kə earce amsə yiləmi ka, nə dʷanyibani, sə bʷa mənana turta yiləmi acem ngga, nə amsəi.†

²⁵ Mana gir nì nə purí bʷa yi mənana bə kum banza kat, sə dʷanyi yiləmi ko yiləmi kidiki ka?

²⁶ Bə kəsəkya kə pakki bʷa arəəm sə arə cau mem ngga, kəsəkya nə pakki Muna mala ʼBwa arəi, a pwari mənana nə yiu nēi, aba boarbʷa male andə boarbʷa mala Tárrí andə mala aməturonjar məfele ka.‡

²⁷ Ən nggə bangga wun məsəcau, abea bʷana mənana à nda ban came kani ka, à pà nə wu dāng, she bəà sənəna Domurəm mala ʼBakuli ka.>>

Nggadírəu mala Yesu

(Matiu 17:1-8; Markus 9:2-8)

²⁸ § Kəla anzəm nongɲo tongno-nong-tàrú, mənana Yesu nakiyi acau man ngga, tunə Bitərus andə Yohana andə Jemis, pələa à eauwe amur be nkono ace pak hiwi.

²⁹ Lang nda rə pak hiwi ka, baməsəi twalo nggadí, sə agir-nggūrəu male ka à pwəsə tyal-tyal, kəla linzama mala tálaban.

³⁰ Kara abwana bari, Musa andə Iliya yiu, à kə nacau nēi.

³¹ À pusə rəia aba boarbʷa mala kùli, aban nacau andə Yesu. À bang cau amur lú male, mənana nə yia lùmsəo a Urəshalima ka.

³² Sə Bitərus andə abi ka à kongɲa malea a nggea ntulo. Lang məsəia nə sa ka, à sən boarbʷa mala Yesu andə abwana mənía bari aban came andəi ka.

† 9:19 9:19 Balli gbal aba: Mat 14:1,2; Mar 6:14,15; Luk 9:7-8. ‡ 9:20 9:20 Kərəsti: Ko <<Mezaya.>> § 9:20 9:20 Balli gbal aba: Yoh 6:68,69. * 9:23 9:23 nə binə bamúri: Ko <<nə būrəce bamúri.>> † 9:24 9:24 Balli gbal aba: Mat 10:39; Luk 17:33; Yoh 12:25. ‡ 9:26 9:26 Balli gbal aba: Mar 8:38. § 9:28 9:28 Balli gbal aba: 2Bit 1:17,18.

³³ Lang amənia yì abwana nda ban nying Yesu à nè o ka, Bitərus pələa ne wi ama, <<Bwaməgule, ndanə boaro mənana səm nda kani ka. Səm nè gilə agumli tàrú, mwashat ka nda aceo, mwashat ace Musa, sə mənina mwashat ka nda ace Iliya.>> Sə yì ka, sùrè cau mənana nakiyi ka dāng.

³⁴ Nda aban nacau più ka, pərɓang suləo gír múra, pələa bangciu pakkia wia mənana pərɓang yì gír múra ka.

³⁵ Gí Bakuli pur nə bá pərɓang na ama, <<Mənia ka Munem na, nda mənana ən tarri ka, wu kwaki kir wun arəi.>>*

³⁶ Lang giu nanacau ka, kara à sən Yesu nəmurəi. Alaggana man bwal ce arəarəia, à ne kəbwa ce gir mənana à sən abalə anongge ka dāng.

Yesu pusə kukwar arə muna

(Matiu 17:14-18; Markus 9:14-27)

³⁷ Ban fana ka, lang Yesu andə alaggana mənina tàrú sùlənì múr nkono ka, bwabundəa yiu rambəa a ban Yesu.

³⁸ Bè bwa aba bwabundəa loasə gí ama, <<Maləm! Ən nggə zəmbo, bwamur munem, nda kə munem mwashat!

³⁹ Bè bangɲo məbane kə lo à rəi, sə kə tsəi kə yasələban nə mak'zwalo bāng-bāng. Kə turi aba dəurəki rəi wak gandəa ntāra nə gupì a kúni. Kani lo arəi anggo, pà nè eare nə nyi dāng she bə sokkina te pà nī tanni kərkər ka.

⁴⁰ Ən zəmbi alaggana mō bəa pusəi, sə à gandəi dāng.>>

⁴¹ Sə Yesu pələia wia ama, <<Wun a nza man ngga wu nda wu pak murcandəa sə wu dwanyi pabamuru a ban Bakuli ka! Banem nə sau lang aban do sənəa wun sə wun nə kàni pak bə kəgír? Nə ngga ká a ya pwari sə mə nə nggə twal gandərau nə wun?>> Pələa ne bwabure ama, <<Yinə munio kani.>>

⁴² Lang muna longɲəna aban yiu ka, kara kukwar loasəi gwarri a nzali, turi aba məbulbul mə'kərkər nì. Pələa Yesu pyau kukwar, kukwar purì rə muna, sə Yesu nyesəi pè tárrí.

⁴³ Yia kat ka à ndali nə gulo mala rəcandəa mala Bakuli.

Yesu na ce lú male dəm

(Matiu 17:22-23; Markus 9:30-32)

Lang bwabundəa kat nda rə ndali nə agir mənana Yesu pè ka, ne alaggana male ama,

⁴⁴ <<Wu kwaki kir wun arə cau mənana mə nə bangga wun ado ka: Muna mala Bwa ka à ndo à nè me a ɓabù abwana aməbinə məsəi.>>

⁴⁵ Sə alaggana ka à sùrə bá mənina yì cau ka dāng. Cèi səmbərəia wia à gandə bwalte dāng, sə bangciu pakkia wia bəa dī amurì.

Yana nda bwaməgule kat?

(Matiu 18:1-5; Markus 9:33-37)

⁴⁶ Makgír lo abalə alaggana mala Yesu amur koyana abaləia nda bwaməgule kat.

⁴⁷ Yesu sùrənà denyicau malea, pələa loasə bə muna tamsəi a nkanggari,†

⁴⁸ sə nea wia ama, <<Koyana sə bə ak muna kəla mənina ace lulləam ngga, angɲənam, sə bwa mənana em ngga, angɲəna Tárrám mənana tasəam ngga. Bwa mənana kutibanì kat a nongsəmúrú abalə wun ngga, nda bwaməgule ma'wun kat.>>

Bwa mana cambia wun a

nggaro raka ma'wun na

(Markus 9:38-40)

* 9:35 9:35 Balli gbal aba: Isha 42:1; Mat 3:17; 12:18; Mar 1:11; Luk 3:22. † 9:47 9:47 Balli gbal aba: Mat 10:40; Luk 10:16; Yoh 13:20.

⁴⁹ Pələa Yohana ne wi ama, <<Bwaməgule, səm sən bebwə aban pusə akukwar nə lùlləò sə səm ne wi bə came, bə kəa pè dāng, acemənana pà abalə səm dāng.>>

⁵⁰ Yesu ne wi ama, <<Wu kəa tamsəi dāng, bwa mənana pà a nggaro nə wun raka, ma'wun na.>>

Amə Samariya binə ak Yesu

⁵¹ Lang pwari mənana Yesu nə nyarni aban o a kùli gbashìnà ka, Yesu tsək muri aban ká a Urəshalima.

⁵² Pələa tasə amə'na-túrbân à aki damba aban ká a bə muna-là mala amə Samariya bəà kya giləki ban-suləo.

⁵³ Sə abwana mala mənəo yì muna-là ka à gingsəi dāng, acemənana yì ka, tsək muri aban ká nə Urəshalima.

⁵⁴ Alaggana male, Jemis andə Yohana, à sən anggo ka pələa à diban ama, <<Mətalabangño, bə səm tunə bəsa a kùli bə yì pisə abwana mənəia ka le?>>‡

⁵⁵ Yesu pələ rəi sà arə Jemis andə Yohana.

⁵⁶ Pələa à kutio à o a bə muna-là.

Aməkpata Yesu nə mburkun (Markus 8:19-22)

⁵⁷ À nda ban ká a njargula ka, bebwə ne Yesu ama, <<Mə nə kpato ko ayaban a nə ká kəm ngga.>>

⁵⁸ Yesu ne wi ama, <<Amə'nzəgban ngga à ndanə atūli malea, sə amuna-nyal mənana a kùli ka à ndanə anda, sə Muna mala Bwa ka pənə ban mənana nə usələ kam ngga dāng.>>

⁵⁹ Pələa ne bebwə ama, <<Yiu atəm.>> Sə bwe ne wi ama, <<Mətalabangño, cam peatu, mə kya tsəkban tárrám.>>

⁶⁰ Yesu ne wi ama, <<Deki alú bəa tsək alú malea, sə we ka kyane kya hamnə Domurəm mala Bakuli.>>

⁶¹ Nyare bebwə bang ama, <<Mə nə kpato, Mətalabangño, səama cam peatu mə nyare mə kya tsək aməbala mem a ndà.>>§

⁶² Yesu ne wi ama, <<Bwa mənana nda ban rya nə andá, sə kə kar məsəi a nzəmi ka, kərəa nə kum Domurəm mala Bakuli dāng.>>

10

Yesu túr aməkpate lumi tongno-nong-bari nə məsəi bari

¹ Anzəm mənəia ka, Mətalabangño twal abea bwana lumi-tongno-nong-bari nə məsəi bari atə aməkpate, sə tasəia bari-bari bəa aki damba o arə alá andə aban mənana yì ka, nə ká kam ngga.

² Nea wia ama:

Túró pwan gir baban ngga ndakam kərkér, sə amətúró ka à làkkì dāng. Ace mani ka, wu zəmbi Mətala baban bə tasə amətúró a baban.*

³ Wu kyane! Ən nggə tasə wun kəla amuna-nzur abalə anvwa-bondo.†

⁴ ‡Wu kəa twal boalo, ko luru gya, ko ankura, a bu wun dāng, sə wu kəa makki kəbwə kún a njargula dāng.

⁵ Ko ya bala na wu kútí kam ngga, wu tite nə na ama, <<Bə dorəpwala suləo a bala man.>>

‡ 9:54 9:54 Balli gbal aba: 2Amur 1:9-16. § 9:61 9:61 Balli gbal aba: 1Amur 19:20. * 10:2 10:2 Balli gbal aba: Mat 9:37. † 10:3 10:3 Balli gbal aba: Mat 10:16. ‡ 10:4 10:4 Balli gbal aba: Mat 10:7-14; Mar 6:8-11; Luk 9:3-5.

⁶ Bè mæ'earce dorəpwala na a balae ka, makkun ma'wun bə do amurí. Sə bə pà kàm raka, makkun ma'wun bə nyare atà wun.

⁷ Wu do a balae, wu li, wu nu koya gir à pà wun kam ngga, acemənanana mətúró ka boaro bə kum tangnakusəi. Wu kəa wu turkio arə abala ɗang. §

⁸ Bə ya là wu kúti kam, sə à ak wun ngga, wu li komana à pà wun ngga.

⁹ Wu twalia wia ban arəkwana mənana abani ka, sə wu nea wia ama, <<Domurəm mala Bakuli yina aban wun tù.>>

¹⁰ * La mənana wu kúti kam, sə à ak wun raka, wu puro arə akula malea wu na ama,

¹¹ <<Ko nggearə tú la ma'wun mənana a kusə səm ngga, səm nggə kətərikia wuni. Sə wu sələ ama: Domurəm mala Bakuli ka yina aban wun tù!>>

¹² Ən nggə na wun, a pwari bashi ka, bashi mala Bakuli amur mənə yì la ka nə candəe nə kúti mala amə Sodom. †

*Ala mana à earnə
Cau Amsəban raka
(Matiu 11:20-24)*

¹³ Caukwanban nə we, Korazin! Caukwanban ne we gbal Beseda! Bəa agir-ndələki mənana à pakkia abalə wun, à pangnənia a Taya andə Sidon ngga, bə à pwanəna nzali ɗiɗyal, à makkina anggubyaubau keban a rəia, nə tɔpi aba tú. ‡

¹⁴ Gir'kwanrəu mana nə yiu amur wun a pwari bashi ka, nə bike nə kúti mənana nə yiu amur amə Taya andə amə Sidon ngga.

¹⁵ Sə we Kapanahum ngga! A ké sənì kəla à nə loasəo aban ká kùli le? Awo! À nə túrə a nzali àkə bá tūli-lú! §

¹⁶ Wun amə kpatam, bwa mənana kwakikiri arə wun ngga, nda ban kwakikiri a rəam, bwa mənana ginə wun ngga, ginənam, sə bwa mənana ginəam ngga, ginəna Tárrám mənana tasəam ngga.

*Nyare mala amə kpata Yesu
mana túriá ka*

¹⁷ Aməkpata Yesu mənana lumi-tongno-nong-bari məsəi bari ka à nyar nə bumpwasəa à yiu à yì na ama, <<Mətalabangnə, nggearə akukwar ka à kə oka səm aba lùlləò!>>

¹⁸ Pələa Yesu pea wia eare ama, <<Ən sən Shetan pur a kùli aban kpa kəla li'nzama mala mbulo.

¹⁹ Ən pana wun rəcandəa wu parki an'yau andə agenye sə wu limurəm amur bangnə mala bi'wun məbura, kəgír pà nə kum wun ɗang.*

²⁰ Sə ban bə kəa boara wun ama akukwar kə oka wun ɗang, wu pak bumpwasəa ama alullə wun ngga à gilənia a kùli.>>

*Bum Yesu pwasəo
(Matiu 11:25-27; 13:16-17)*

²¹ Aməno yì pwari ka, Yesu lùmsə nə bumpwasəa aba Bangnə Məfele sə bang ama, <<Ən bəwangsəkio we Dâ, Mətala kùli andə nzali, acemənanana a səmbərə amənia yì agir ka arə amə'sələe andə amə'súrəe, sə a ləmdəia aban amuna məkəke. E, Dâ, mənəia ka nda gir mənana pwasəo bumə ka.>>

§ 10:7 10:7 Balli gbal aba: 1Kor 9:14; 1Tim 5:18. * 10:10 10:10 Balli gbal aba: 1Kor 9:14; 1Tim 5:18. † 10:12 10:12 Balli gbal aba: Tite 19:24-28; Mat 11:24; 10:15. ‡ 10:13 10:13 Balli gbal aba: Isha 23:1-8; Ezək 26:1-28:26; Jol 3:4-8; Zak 9:2-4. § 10:15 10:15 Balli gbal aba: Isha 14:13-15. * 10:19 10:19 Balli gbal aba: Ang 91:13.

22 <<Girbunda kat ka Tárrám nyìngnànám mia a buam. Kəbwa sùrè koyan nda Muna dang, she kə Bakuli Tárrú nəmuri, sə kəbwa pà kàm sùrè koyan nda Tárrú dang, she kə Muni, andə abwana mənana Muni tarkia ama nè ləmdəi abania bəa sùrèi ka.>>†

23 Pələa pələ rəi a ban alaggana male, nea wia zàng ama, <<Aməsəu mənana à kə sən gir mənana wu kə səni ka, à ndanə earmúru a ban Bakuli!

24 Ən nggə na wun ama, amə'bangnəa mala Bakuli andə amurəma ka, à kə earce ama à nè sən gir mənana wu kə səni ka, sə à kùmô à səni dang. À kə earce ok cau mənana wu kə oe ka, sə à kùmô à oè dang!>>

Kanicau arə bwa Samariya

bwa məboarne

25 ‡ A bekə pwari ka, bə mə'sələ Nggurcau mala Musa lo nè kārəki Yesu. Pələa dī ama, <<Maləm, mana mə nə pa sə mə nə kum yiləmu mənana málá male pà kàm raka?>>

26 Yesu eari wi ama, <<Mana de à giləa aba Nggurcau? Lang sə a kə balli?>>

27 Bwe eare ama, << Earce Bakuli mô nə babumo kat, nə yiləmo kat, nə rəcandəa mô kat, nə denyicau mô kat>§; sə wu <earce bio məkunbala kəla mənana a earce bamúro ka.>* >>

28 Yesu eari wi ama, <<A bangnəa məsəcau. We ka, pək anggo, awu nə auwa.>>†

29 Sə yì ka, earce nè ləmdə ama bwarki raka, pələa dī Yesu ama, <<Yana nda biam?>>

30 Yesu ne wi ama:

Bə bwa lo a Urəshalima aban ká Jeriko, kara amə'bəmbəriban kasə a kúni. À swárki wi agir-nggürəi, à walki ue bəti bə wuna, sə à o à deki.

31 Anggo ka bə Pəris twaləna kə njargule aban ká. Məsəi nè yia kpa arəi ka, kara kyanggi wi o a o male.

32 Sə anggo gbal ka bəbwa Lawi‡twal kə njarni, lang yiu yi bik bəni ka məsəi kpa arəi, kara twal bə njar dang.

33 §Bə bwa-kúndəngna, bwa Samariya kar àkə njargule, nè yia sən bwa man ngga, məsəswatər bwali.

34 Pələa kyang a baní, soapi wi mùrú andə mùr-anap amur anpenye, sə marəki wi anpenye nə bugir. Twali tsəi anzəm dambəritso male. Wari nəi a ban-suləo kya denyinəi.

35 Ban fana ka pusə boalo, dinari* bari pə mədenyi nə ban-suləo, ne wi ama, <<Denyi nə mənə yì məkwánó ka. Gir mənana kat a kasəi amurí kúti mənə ka mə nə yia mbweo bən nyarna ka.>>

36 A masələate ka Yesu dī ama, <<Ata abwana mənə tərú ka, yana a denyicau mò, nda ləmdə dokunbala arə bwa mənana kpa a bu amə'bəmbəriban ngga?>>

37 Mə'sələ Nggurcau eare ama, <<Bwa mənana ləmdəi wi bwamuru ka.>>

Yesu ne wi ama, <<Kyane kya pa anggo.>>

Yesu wari a bala mala Marta

andə Maryamu

38 † Lang Yesu andə alaggana male bwalna njar ka, à yì bik bə muna-là a ban mənana bə bwama, lùlləi ama Marta, gingsəia, ea a bala male ka.

39 Marta ka ndanə mə'eambi muna-bwama lùlləi ama Maryamu, yi do a bədəm Mətalabangno Yesu aban ok kànigir male.

† 10:22 10:22 Balli gbal aba: Yoh 3:35; 10:15. ‡ 10:25 10:25 Balli gbal aba: Mat 22:35-40; Mar 12:28-34. § 10:27

10:27 Balli gbal aba: Nggur 6:5; Pəris 19:18. * 10:27 10:27 Balli gbal aba: Pəris 19:18. † 10:28 10:28 Balli gbal

aba: Pəris 18:5. ‡ 10:32 10:32 bwa Lawi: Amə Lawi ka à nda ka pəris, amə pak túró aba Ndəməgule mala Bakuli.

§ 10:33 10:33 Balli gbal aba: 2Kpa 28:15. * 10:35 10:35 dinari: Dinari nda məsə bolo-azərfa. † 10:38 10:38 Balli

gbal aba: Yoh 11:12.

⁴⁰ Sə Marta ka nyesə denyicau male arə atúró mənana boaro bəà pea ka. Pələa yiu a ban Yesu yi dī ama, <<Mətalabangŋo, kəgír oasəo arə atúró mənana mə'eambam nyinggam a kikilam ngga re? Ne wi bə bwalàm.>>

⁴¹ Mətalabangŋo Yesu ne wi ama, <<Marta, Marta, babumo pi sə a kə pe rəo tanni arə agir pas.

⁴² Sə kəgír mwashat nda à earikiyi ce ka, ndà kə məboarne mənina Maryamu twali ka, sə kəbwa pà nè é arəi dāng.>>

11

Kànigír mala Yesu amur hiwi
(Matiu 6:9-13; 7:7-11)

¹ Bè pwari mwashat Yesu na ban pak hiwi a be ban. Lang maləna ka, bəbwa atà alaggana male ne wi ama, <<Mətalabangŋo, kania səm pak hiwi, kəla mənana Yohana kani alaggana male ka.>>

² Yesu nea wia ama, <<Bə wu nə pak hiwi ka, wu na ama:

<< <We Tár səm
mənana a kùli ka,
lùlləò ka bəà gusəli,
Domurəm mò bə yiu.

³ Pà səm gírlina mala
yalung andə mala
koya pwari ka.

⁴ Twala səm ban
acaubikea ma'səm,
kəla mana səm gbal
ka səm nggə twali
abwana mənana
à kə pakka səm
caubikea, banì ka.
Kəa ká nə səm aba
kārəkiban dāng.> >>

⁵ Pələa Yesu nea wia ama:

Bəà bang ama bəbwa atà wun ngga ndanə gyajam, sə wari a baní nə bədu kya ne wi ama, <<Beam, pam tangna bəredi tărú.

⁶ Bə gyajam mem twal bəri yiu abanam, sə ən panə kəgír mə nə pe wi dāng.>>

⁷ Sə gyajam male eari wi nə bəkurəm ama, <<Kəa tākí kiram dāng! Kunkurəm ngga à gírni, sə mim sənə amunem ngga, səm nongŋa nə nongŋo, pà mə nə gandə lo mə nə po kəgír dāng.>>

⁸ Ən nggə na wun ama, ko bə pà nə gandə lo nə pe wi bəredi, acemənana yì ka, gyajam male na ka, raka, sə ace pitau mala bwa mənə ka, nə lo nə pe wi gir mənana kat paktəle ka.

⁹ Ace mani ka ən nggə na wun ama: Wu zəmba, à nə pa wun. Wu alte, wu nə kùmô. Wu wal kunkurəm, à nə mənba wuni.

¹⁰ Acemənana bwa mana kat zəm ngga, à nə pe wi, bwa mana alte ka, nə kùmô. Sə bwa mənana gbal kat wal kunkurəm ngga, à nə mənbi wi.

¹¹ Wun abwana mənana wu nda ka tárrú ka, yana abalə wun mənana bə muni zəmbi wi nji, nə pe wi n'yau ka?

¹² Ko ana raka, bə zəmbi wi nki-nggu ka, kara nə pe wi genye?

13 Sə bə wun, amə'bealbikea, wu sələ pe amuna ma'wun aboro məboarne ka, sə koshi Tār wun mana a kùli ka! Yì ka, aba njar mənana wori mənə ka nə pea abwana mənana à zəmbi wi ka, Bangjo Məfele!

*Rəcandəa mala Yesu ka
pur nə kəshe?*

(Matiu 12:22-30; Markus 3:20-27)

14 A bekə pwari ka, Yesu na rə pusə kukwar arə bebwə mənana kə gandə nacau raka. Lang kukwar nì purna ka, bwa mənana kə nacau raka, kara nacau, bwabundəa ndali.

15 Sə abea abwana abaləia na ama, <<Kwei, yi mənana gbal nə Be'elzebul, murəm mala akukwar sə kə pusə akukwar ka.>>*

16 Abea bwana kə earce tambi Yesu gbəli, pələa à ne wi ama bə ləmdəia wia gir'ndali mənana nə ləmdə ama yì ka, pur nə ban Bakuli ka.†

17 Sə Yesu sələnə rə denyicau malea, pələa nea wia ama:

Nzali murəm mənana kat gaki ka, pà nə cam dāng, sə bala mənana gaki ka, pà nə cam dāng.

18 Sə bə Shetan gau rəi ka, palang sə domurəm male nə came? Ən bang anggo, acemənana wu na ama nə Be'elzebul sə ən nggə pusə akukwar.

19 Sə bə ən nggə pusə akukwar nə Be'elzebul ka, aməkpata wun ngga, nə mana sə à kə pusəia? Bə nda ana ka, à duməna wun amə'bashì nə bamuria.

20 Sə bə nə rəcandəa mala Bakuli sə ən nggə pusə akukwar ka, Domurəm mala Bakuli yina aban wun.

21 Bə bwabura-bwa mənana kurna rəi nə girbura sə nda kə yál bala male ka, bala male nə duk dwal, kəgìr pà nə je dāng.

22 Sə bə bebwə mənana kùti nə rəcandəa yiu arəi, yi gandəi ka, nə ak agirbura mənana gulikiyi a rəia ka, sə nə pwan girkuma arəi.

23 Bwa mənana pà atəm raka, biam-məbura na, sə bwa mənana bwalàm ramge raka, nda aban mesəki.‡

24 Bə kukwar puri rə bwa ka, kə gāli arə aban-ima, ace alta ban usələo. Sə bə kum raka, nə ne bamuri ama, <<Mə nə nyare a bala mənana ən deki ka.>>

25 Sə bə yi kumi à esəkini, boarnansari gəradəu ka,

26 pələa nə nyare nə nggá yiu nə abea kukwar tongno-nong-bari mənana à kùti nə bealbikea ka, à nə yia kutio à nə dukam. Do mala bwe adyan ngga nə biki kərkər nə kùti mədəmbe.

27 Yesu na rə naki amənia yì acau ka, kara be bwama aba bwabundəa loasə gi ama, <<Tsəkbu mala Bakuli na amur nggeau mənana bəlo sə a nu kiure ka!>>

28 Yesu pa eare ama, <<E, bafo, səama, tsəkbu pwala mala Bakuli ka nda amur abwana mənana à kə ok cau male, sə à kə kpate ka!>>

*Gir'ləmdəa məpandali
mala Yunana*

(Matiu 12:38-42; Markus 8:12)

29 Lang bwabundəa nə nggə lakkì ka, Yesu na ama:

Nza mənəia ka məbealbike na, kə earce sən gir'ndali. Sə kə gir'ləmdəa məpandali pà kəm à nə pe wi dāng she kə gir'ləmdəa mala Yunana.§

* **11:15 11:15** Balli gbal aba: Mat 9:34; 10:25. † **11:16 11:16** Balli gbal aba: Mat 12:38; 16:1; Mar 8:11. ‡ **11:23 11:23** Balli gbal aba: Mar 9:40. § **11:29 11:29** Balli gbal aba: Mat 16:4; Mar 8:12.

³⁰ Kəla mənana Yunana duk gir'ləmdəa aban amə Nineva ka, anggo sə Muna mala Bwa nə do aban mənə yì nza ka.*

³¹ A pwari bashi ka, mā-murəm mala amə Sheba nə came andə abwana mənana a nza man ngga, sə nə yinə kasə-bashi amúrià, acemənana yì ka, lo a masələata nzali banza kuko sə yiu ace ok sələe mala Solomon. Sə ado ka Bwa mənana kúti Solomon ngga ndya ka.†

³² A pwari bashi mala Bakuli ka amə Nineva nə came andə abwana mənana a nza man ngga, sə à nə yinə kasə-bashi amúrià. Acemənana yia amə Nineva ka à pwanzali à deki buia arə acaubikea malea, nə hama mala Yunana, sə ado ka Bwa mənana kúti Yunana ka ndya ka!‡

Alta təlaban mə'məsəcauni
(Matiu 5:15; 6:22-23)

³³ Bwa pà nə tsək bəsa a pitəla sə nə səmbərəi, ko nə kùmsəi wi nkenye dāng. She nə gyari a kùli, ace mənana abwana mənana à kə kutio a bala ka bəà sən təlaban.

³⁴ Məsəo nda pitəla mala rəò. Bə məsəo nda bāng ngga, rəò kat ka nə lùmsə nə təlaban. Sə bə aməsəo boar raka, rəò kat ka lùmsənà nə pəndəa.

³⁵ Sə we ka, tsəkiro, bə təlaban mô bə kəa duk pəndəa dāng.

³⁶ Sə bə rəò kat ka lùmsə nə təlaban, kə pəndəa pa kəm ko bəti raka, nə ta kat kəla mənana pitəla kə po təlaban ngga.

Yesu pusəta abwana-məgule
mala amə Yahudi
(Matiu 23:1-36; Markus 12:38-40)

³⁷ Anzəm mənana Yesu maləna naki acau ka, bəbwa Farisi tunəi arə girlina. Pələa Yesu wario kya do nə li girlina.

³⁸ Lang bwa Farisi sən Yesu tita li girlina sə lak bui kəla mənana nggurcau malea bang raka, kara ndali kərkər nə mani.

³⁹ Pələa Mətalabangjo ne wi ama:

Wun amə Farisi ka wu kə lak nzəm kwar andə nzəm tasau, sə babum wun ngga lùmsə nə mbali andə bealbikea.

⁴⁰ Wun amə dʋanyì sələe! Nggearə Bakuli mənana pak bāləi ka nə pak nzəmi mbo?

⁴¹ Wu pè amə'tər agir mənana wu ndanəia ka nə babum wun mwashat, sə ko mana ma'wun kat ka nə dupa wun nə boarnsari.

⁴² Caukwanban nə wun, amə Farisi! Acemənana wu kə pa mwashat aba lum mala ambuzang andə ambulara andə acilia agirpwala, sə wu bürəce kpata gír aba məsəcau andə earce Bakuli. Amənia ka à nda ka agir mənana wu nə pa rəcandəa a rəia ka, sə acili agir mənə ka wu nə pea gbal.§

⁴³ Caukwanban nə wun, amə Farisi! Acemənana wu kə earce aban-do məboarne abalə andakpapi andə makkun abalə alimo.

⁴⁴ Caukwanban nə wun! Acemənana wu nda kəla abembe mənana à bəà raka, gandəa abwana kə gya amúrià, à kə pəndəkea, aba dʋanyì sələe.

⁴⁵ Bə bwa abalə amə'sələgir Nggurcau mala Musa eari wi ama, <<Maləm, bə a bang ana ka, a sangja səm gbal!>>

⁴⁶ Yesu pa eare ama:

* **11:30 11:30** Balli gbal aba: Yun 3:4. † **11:31 11:31** Balli gbal aba: 1Amur 10:1-10; 2Kpa 9:1-12. ‡ **11:32 11:32** Balli gbal aba: Yun 3:5. § **11:42 11:42** Balli gbal aba: Pəris 27:30.

Wun aməsúrè Nggurcau mala Musa, caukwanban nə wun! Acemənanə wu kə parì abwana twalo mənana à pà nè gandə twale raka, sə wun nə bamurə wun ngga, ko munabu wun mwashat ka wu pà nè loasəi ama wu nè tsəkia wia dāng.

⁴⁷ Caukwanban nə wun! Acemənanə wu giləki ce abembe mala amə'bangnəa mala Bakuli, sə aká wun na à wal-luia.

⁴⁸ Anggo ka wu earəna nə gir mənana aká wun pè ka. Yia na à wal-lú amə'bangnəa mala Bakuli ka, sə wu nda wu giləki bak abembe malea ka.

⁴⁹ Mənia ka nda cau mənana Bakuli bang amur wun ngga, <<Mə nə tura wun ban nə amə'bangnəa andə amə'mishan, abea ka wun nə wal-luia sə acilia ka wun nə pea wia tanni.>>

⁵⁰ Ace mani ka, nkila mala amə'bangnəa mala Bakuli mənana à sukki didyal, twal a tita banza ka, à nè díce a bu abwana mənana a nza man ngga.

⁵¹ Tite nə nkila mala Habila yi bwal ban nkila mala Zakariya, mənana à wal-lui a nre gyangjan andə Ban Məfele ka. Bafo ən nggə bangga wun, à nè bashia abwana mənana a nza man ngga acea kat!*

⁵² Caukwanban nə wun, wun amaləm Nggurcau! Wu ak kunbala mala sələgir. Wun nə bamur rə wun ngga wu kútí dāng, sə wu kasəkun abwana mənana à kə earce kutio ka!

⁵³ Lang Yesu nyìngnə̀nà banì ka, amə Farisi andə amaləm Nggurcau mala Musa tita binə məsəi kərkə́r, à cam arəi nə díke amur acau pas.

⁵⁴ À kə alta bwale aba cau mənana nə pur a kúni ka.

12

Nunkiru andə bakbabum (Matu 10:26-31)

¹ Anggo ka, lang bwabundəa mənana làkkì malea nda á-pas à yì raməna a ban Yesu, gandəa à kə parki rəarəia ka, Yesu tita nacau peatu nə alaggana male ama:

Wu parkir wun arə yis* mala amə Farisi. Mə nda ban nacau amur kúnbárína malea.†

² Kə gir pà kàm mənana gire sə à pà nè ndəli raka, sə koya gir'səmbərəa ka à nè pusə ce.‡

³ Ace mani ka, cau mənana wu ne a pəndəa ka, à nè ok ce bwāng, sə mənana wu sheri aba kiru aba ndà-nongno ka, à nè hamnə ce amur akurəm.

⁴ Ən nggə na wun, wun agyajam mem, wu kəa banggi abwana mənana à nè wal-lú bwa, sə anzəmi ka à pənə kəgìr mənana à nè pək ka dāng.

⁵ Mə nə ləmdəa wun rə bwa mənana wun nə banggi wi ka. Wu banggi Bakuli, mənana bə walna bwa ka, ndanə rəcandəa mənana nə ramta bwa a lú-bəsa ka. Bafo, ən nggə na wun, wu banggi wi!

⁶ Nggearəi ka aməpuđəng tongno mbo sə à kə kúria kwapo bari? Kat andə amani ka kə bə pà kàm mənana Bakuli lorəi ka dāng.

⁷ Wu səni! Ko nggearə anyang bamuru wun ngga à balnia kat. Ace mani ka, bangciu bə kəa pakka wun dāng, wu kútí aməpuđəng kat nə boarbwa.

Bang pabamuru mô amur Yesu a badəm bwapəndəa (Matu 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

* 11:51 11:51 Balli gbal aba: Tite 4:8; 2Kpa 24:20-22. * 12:1 12:1 yis: Mənia ka nda kanigir mala swarkiban ko bəmbəri abwana. † 12:1 12:1 Balli gbal aba: Mat 16:6; Mar 8:15. ‡ 12:2 12:2 Balli gbal aba: Mar 4:22; Luk 8:17.

⁸ Òn nggè bangga wun, òwa mənana kat bang pabamuru male arəəm a badəmbə abwana ka, mim Muna mala Bwa ka mə nə bangce gbal ama yì ka, mem na a badəmbə aməturenjar mala Bakuli.

⁹ Sə òwa mənana kat makgìr sùrəəm a badəm òwapəndəa ka, mə nə makgìr sùrə gbal a badəm aməturenjar mala Bakuli.

¹⁰ Bwa mənana kat bangcau məbane amur Muna mala Bwa ka, à nə twali wi banì, sə òwa mənana na caukyaauwikiban amur Bangño Məfele ka, à pà nə twalbani dāng. §

¹¹ * Bəà wari nə wun abalə andakpapi, a badəmbə amə'bashì andə amurəma ka, bə balə wun bə kəa kasəkia arə pələcau, ko mana wun nə na ka dāng.

¹² Acemənana àkè banì, Bangño Məfele nə kania wun cau mənana wun nə na ka.

Kanicau arə məkume mə òwanyi sələ

¹³ Bè òwa abə òwabundəa ne Yesu ama, <<Maləm, ne mə'eambam bə səm gau gəna mənana tár səm nyingga səm ngga.>>

¹⁴ Yesu pələi wi ama, <<Bwabura, yana ciem mə'bashì ko məgaugìr anre wun?>>

¹⁵ Pələa ne òwabundəa ama, <<Wu parkir wun, wu yál rə wun arə koya ulang kikil ka, acemənana làkkì mala agirkuma mala òwa ka, nda yiləmi dāng.>>

¹⁶ Pələa nea wia mənəia yì kanicau ka ama:

Baban mala bə məkume pusə gírlina kərkər.

¹⁷ Pələa ne bamúri ama, <<Mana ado mə nə pa? Òn panə ban mənana mə nə ram gírlina mem kəm ngga dāng.

¹⁸ <<Mənəia ka nda gír mənana mə nə pək ka, mə nə arki abá mem sə mə nə bakki aməgulke, mə nə so gírlina andə acili agirkuma mem kəm.

¹⁹ Sə mə nə ne yiləmem ama, <A ndanə gəna kərkər aban ramba mənana nə twalki apələa pas ka, panzə rəd, lìli, nu, sə wu pak banboarnado.> >>

²⁰ Sə Bakuli ne wi ama, <<We gəm òwa! Àkè bu du mənəia ka, à nə twal yiləmio a rəd. Sə agirbunda mənəia a rambi bamuro ka, à nə duk mala yana?>>

²¹ A masələate ka Yesu bang ama, <<Anggo sə nə kum òwa mənana rambi bamúri gəna, sə yì ka, mə'tər na aban Bakuli ka.>>

Babum wun bə kəa kidiki dāng wu gūli arə Bakuli (Matiu 6:25-34)

²² Yesu pələa ne alaggana male ama:

Òn nggè na wun ama babum wun bə kəa pi ace gír mənana wun nə li ace do nə yiləmu, andə mənana wun nə oasəo arə wun ngga dāng.

²³ Acemənana yiləmu ka kúti gírlina, sə nggūrəu gbal ka kúti agir-nggūrəu.

²⁴ Wu səna arə agang'lang pé! À kə bealbeale dāng, à kə ram gírbaban dāng, ko nggearə ban tsək gírlina ko bà ka à pənəi dāng. Kat andə amani ka Bakuli kə linəia. Sə boarbwa ma'wun aban Bakuli ka kúti mala amuna-nyal!

²⁵ Sə yana abalə wun de mənana denyicau mala òwanyi nə tsək yiləmi nə sauwa a banza nə bu-pwari mwashat ka? Kəbwa pà kəm dāng.

²⁶ Sə bə pà wu nə gandə pak gír məkyauwe kəla mənəia raka, palang sə wu kə pisə balə wun arə acilia?

§ 12:10 12:10 Balli gbal abə: Mat 12:31,32; Mar 3:29. * 12:11 12:11 Balli gbal abə: Mat 10:19,20; Mar 13:11; Luk 21:14,15.

²⁷ Wu səni, lang sə apwasəo-bondo kə gulo! À kə pak túró ko à kə pyau nkonggúr dāng. Sə ən nggə na wun ama, nggearə Murəm Solomon aba kume andə gulo male kat ka oasə agir-nggūrəu kəla malea dāng.[†]

²⁸ Sə bə anggo sə Bakuli kə denyi nə abondo mənana à ndya à kə sənia yalung, sə li ka à turnia a bəsa ka, sə nə wun? Pà nə pakka wun mənana kúti malea ka re? Gūliarəu ma'wun kyau fat!

²⁹ Bə babum wun bə kəa pi ace agir mənana wun nə li, ko wun nə nu ka dāng, wu kəa pak denyicau amurí dāng.

³⁰ Aməbanza ka à kə bangja atə amənia yì agir kat ka. Sə Tár wun sələna ama wu kə pak-təla amənia yì agir ka.

³¹ Wu alta Domurəm mala Bakuli a damba nə ko man ngga, sə amənia yì agir ka à nə pà wunia gbal.

Kume aba bangjo
(Matiu 6:19-21)

³² Domwan məkyauwe, bangciu bə kəa pakka wun dāng, acemənana Tár wun ngga ban kə boari wi bə pà wun agir məboarne mala Domurəm male.

³³ Wu makki agirkuma ma'wun, wu pè amə'tər boale. Wu kumbi bamur rə wun andaboalo mənana à kə sangi raka, sə wu tsək kume ma'wun a kùli aban mənana pà nə amsəa, sə amən'í pa nə gbashì, ko tatəmdi nə kidfiki raka.

³⁴ Acemənana ban mana kume mò ndakam ngga, akəm sə babumo nə pa.

Amuna-bala mənana à
dum nə tsəkiru ka
(Matiu 24:45-51)

³⁵ Wu kur rəwun ace túró, apitəla ma'wun bəà kə ta.[‡]

³⁶ Kəla abwana mənana à kə kundəmur mətala-bala malea bə nyàrí ban pakkidfire isəban ngga. Acemənana bə nyarəna sə yì walkina kunbala ka, à nə lo a kaurəa, à nə mənbi wi.[§]

³⁷ Ban nə boari aməno yia amuna-bala ka, yì mənana bə mətala-bala yiu yì kumia andə aməsəia ka. Ən nggə na wun bafo, nə kur rəl, nə nea wia bəà do, sə nə pea wia girlina.

³⁸ Ban nə boari aməno yì amuna-bala ka, yì mana mətala-bala malea yì kumia aba gilərəu ka, ko bə yiu nə badu, ko bə nggu mala nə bua ka.

³⁹ *Wu sələ ama, bə mətala-bala sələna rə bu-pwari mənana mən'í nə yiu nəi ka, pà nə eare mən'í nə kutio a bala male dāng.

⁴⁰ Sə wun gbal ka, wu do nə kur-rəu, acemənana Muna mala Bwa nə yiu a bu-pwari mənana wu tsək baləu ama nə yiu nəi raka.

Muna-bala mə'məsəcau ni andə
mana pənə məsəcau raka
(Matiu 24:45-51)

⁴¹ Bitərus diban ama, <<Mətalabangjo, səm nda a nakiya səm mənəia yì kanicau ka le ko a ndaban ne abwana kat?>>

⁴² Mətalabangjo Yesu eare ama:

Yana nda muna-bala mənana məsəle na, à nə earnəi ka? Yì ka, nda bwa mənana mətala-bala male nyinggi wi bala a bui, bə pè acilia amuna-bala girlina bə pwari malea pangjəna ka.

[†] 12:27 12:27 Balli gbal aba: 1Amur 10:4-7; 2Kpa 9:3-6. [‡] 12:35 12:35 Balli gbal aba: Mat 25:1-13. [§] 12:36 12:36 Balli gbal aba: Mat 13:34-36. * 12:39 12:39 Balli gbal aba: Mat 24:43,44.

⁴³ Məno yi muna-bala ka ndanə banboarnado yi mənana bə mətala-bala male nyare yi kumi ndaban pak túró mənana à pe wi ka.

⁴⁴ Ən nggə na wun ɓafo, mətala-bala male nə yia tsəi amur girkuma male kat.

⁴⁵ Sə bə muna-bala ne ɓamúri ama, <<Mətala-bala mem ngga pà nə nyar tù dāng.>> Sə bə kùti a wal amuna-bala, aburana andə amaməna, kə li, kə nu, sə kə wal-wale ka,

⁴⁶ mətala-bala mala məno yi muna-bala ka, nə nyare a bu-pwari mənana muna-balae tsəkbum raka, a pwari mənana pənə sələe raka. Nə yia koè, nə kasəki wi anpenye, sə nə nyesəi abalə amə'dwanyi kpata məsəcau.

⁴⁷ Muna-bala mənana sùrə kani mala mətala-bala male, sə kur rəi ace, ko pak kəgìr ace raka, à nə koè kərkər.

⁴⁸ Sə ɓwa mənana sələ dāng sə pak gír mənana ɓoaro ɓəà koè ace ka, à nə koè ɓəti. ɓwa mənana à pè wi kpəm ngga, à nə alte a bui kpəm. Sə ɓwa mənana à pè wi kàm kpəm ngga, à nə ɗice a bui gbal kàm kpəm.

Yesu nda tər gakkya
(*Matiu 10:34-36*)

⁴⁹ Ən yiu ace soa ɓəsa a ɓanza. Eare mem ngga ɓó ɓəshe ka ndaban earke!

⁵⁰ Mə ndanə batisəma mala tanni mənana à nə pakkam ngga, ado ka ndaban pišəam a ɓaləam, she ɓəà pāngɗənì ka.†

⁵¹ Wu kə səni kəla ən yiu ace yinə dorəpwala a ɓanza le? Awo! Ən nggə na wun, gakkya na ən yiu nəi ka.

⁵² A damba ka, àkə ɓala mə'mwashati mənana abwana kàm tongno ka, à nə gakkì rəia. Aman tàrú ka à nə ɓinəməsə aman ɓari ka, amənana ɓari ka à nə ɓinəməsə amənana tàrú ka.

⁵³ Tárrú nə ɓinəməsə muna-ɓwabura male, sə muna-ɓwabura gbal ka nə ɓinəməsə tárrí. Nggeau nə ɓinəməsə muna-ɓwama male, sə muna-ɓwama gbal ka nə ɓinəməsə ngge. Nggeau nə ɓinəməsə málá muni, sə ɓwama nə ɓinəməsə nggea burí.‡

Sùrə agir-ləmdəa mala
masələata apwari
(*Matiu 16:2-3*)

⁵⁴ Yesu ne ɓwabundəa ama:

ɓə wu sən pərbang aban eauwe, nə njar-nzali ka, wu kə na ama, <<Mbulo ndo nə nya,>> sə nə nya gbal.

⁵⁵ Sə bə gung njar-kunmur ɓua ka, wu na ama <<Ban ndo nə pi yalung,>> sə ban nə pi gbal.

⁵⁶ Wun amə'kúnɓárína! Wu sùrə kusəpa mala agir mənana a nzali andə bumkuli ka, sə palang sə wu gandə sùrə kusəpa mala agir-ləmdəa mala nza ma'səm man dāng?

Giləki nre wun wunə beoməbura
(*Matiu 5:25-26*)

⁵⁷ Palang sə wu gandə gakkita məboarne andə məɓane dāng?

⁵⁸ ɓə a ndaban o a ndabashi wunə ɓwa mənana wulio ka, ɓariki wu giləki cau wunəi amur njargula, ɓə ana raka nə nungio aban ká a ban mə'ɓashi, sə mə'ɓashi nə tasə takwaro a ban amə'munagara, sə yia ka à nə ramto a ndàkurban.

⁵⁹ Ən nggə na wun, a pà wu nə purí ban məno ka dāng, she ɓəà kpərina tà ləpan mò ka.

† 12:50 12:50 Balli gbal aba: Mar 10:38. ‡ 12:53 12:53 Balli gbal aba: Mik 7:6.

13

Pələ nzámó arə caubikea ko wu kidíki

¹ A pwari mənə ka, abea bwana nakam àkə banì, à ne Yesu cau mala amə Galili mənana à ndarə pa gir'nkila aban Bakuli sə Bilatus tsəa à wal-luia ka.

² Pələa Yesu nea wia ama:

Wu kə səni kəla amənia yì amə Galili à walia ka à nda ka amənana à kútí acili amə Galili nə caubikea ka le?

³ Awo! Ən nggə na wun, bə wu nying pakki acaubikea, wu nyare aban Bakuli raka, wu nə wú kat gbal.

⁴ Ko abwana mənana lum-bwamdə-tongno-nong-tàrú mənana ndà-kulí mə'dähre kpa a múrià à wú a Silowam ngga, wu kə səni kəla à kútiban nə caubikea a Urəshalima kat le?

⁵ Awo! Ən nggə na wun, bə wu nying pakki acaubikea wu nyare aban Bakuli raka, wu nə wú kat gbal.

Kanicau arə vwari mana kə bəl raka

⁶ Pələa Yesu nea wia mənə yì kanicau ka ama:

Bə bwa ndanə nggun vwari a baban male. Waria alta bəle sə ko kya kum dāng.

⁷ Sə ne bwa mənana kə yál baban ngga ama, <<Pələa tàrú yalung mə ndarə nyarki kani ace alta bəla vwari mənə ka, sə ko ən kum dāng. Kasəi turi! Ace mana sə nə nggə kidíki nzali bà?>>

⁸ Sə mə'yál baban ne wi ama, <<Mətala-bala, deki bə pələa mənə ka bə malâ, mə nə kwarki nzali mənana a tətə ka, sə mə nə soapi wi ciunda.

⁹ Bə pusə bəle aba pələa mənana kə yiu ka, yàwá! Bə bəl dəm raka, sə wu kasəi.>>

Yesu twalban rəkwana a pwari Sabbat

¹⁰ A pwari usələo mala amə Yahudi ka, Yesu na aban kani abwana gir aba be ndakpapi.

¹¹ Bə bwama nakam kukwar gbakəri pələa lum-bwamdə-tongno-nong-tàrú. Kàrrì kàngkàng, gandə sáré rəi dāng ko bəti.

¹² Lang Yesu nə səni ka, pələa tunəi ama bə yiu a damba, sə ne wi ama, <<Bwama, à panzəno a bu mənə yì kwánó mo ka.>>

¹³ Pələa tsək abui arəi, anggo ka, kara sáré pərapəra, kə bwangsəki Bakuli.

¹⁴ Sə bwaməgule ndakpapi ka bumi lúllô, acemənana Yesu twalban rəkwana a pwari usələo ka. Ne abwana mana à ram ngga ama, <<Anongno ndakam tongno-nong-mwashat ace túró. Wu yiu bəà twala wun ban arəkwana ma'wun abalə aməno yì apwari ka, wu kəa yiu a pwari usələo dāng.>>*

¹⁵ Mətalabangno pələi wi ama, <<Wun amə'kúnbárina! Ko yan abalə wun ngga kə panzə jamnda ko dambəritso male a domwan kə um nəi a pe wi mùr a pwari usələo re?

¹⁶ Sə ado ka, mənə yì bwama, Məkà Ibərayim, mənana Shetan kùrrì pələa lum-bwamdə-tongno-nong-tàrú ka, à pà nə panzəi a pwari usələo re?>>

¹⁷ Lang bangnəna anggo ka, kara kəsəkyə pakki abi-məbura. Sə abwana ka banboaria wia nə agir-ndələki mənana pea ka.

*Kanicau arə məsə musta andə yis
(Matíu 13:31-33; Markú 4:30-32)*

¹⁸ Pələa Yesu díban ama, <<Domurəm mala Bakuli ka nda kəla mana? Mə nə kàni arə mana?

* 13:14 13:14 Balli gbal aba: Pur 20:9,10; Nggur 5:13,14.

¹⁹ Nda kəla məsə musta mənana ndya mənī bəti, mənana bebwə twali kya beali a baban male ka. Gulo kya pələa nggun sə amuna-nyal mana a kuli ka à yì bwal ndà arə abui.>>

²⁰ Nyare diban ama, <<Arə mana sə mə nə kani Domurəm mala Bakuli?

²¹ Nda kəla yis mənana bè bwama twal bəti, sùrəi andə muku məsəbondo alkama tasau tərú, pələa loakio aki bāləi kat ka.>>

*Kunkurəm məbweari
(Matiu 7:13-14,21-23)*

²² Yesu kutio arə alá andə amuna-là aban kani abwana gir, dəshi muri aban ká Urəshalima.

²³ Pələa bebwə dī ama, <<Mətalabangŋo, abwana bəti na à nə amsəia ka le?>>

Yesu nea wia ama:

²⁴ Wu bariki wu kutio a kunkurəm mənana bwəar ka, ən nggə na wun, acemənana abwana pas à nə bariki ama à nə kutio, sə à pà nə gandəi dāng.

²⁵ Sə bè mətala-bala longŋəna sə girəna kunbala ka, wun nə cam nə nza sə wun nə nggə walki kunbala aban zəmba ama, <<Bwaməgule, mənba səm kunbala!>>

Sə yì ka, nə eare ama, <<Ən sùrə wun dāng, sə ən sùrə ban mənana wu pur kam ngga dāng!>>

²⁶ Sə wun nə na ama, <<Səm li, sə səm nu, sənəa wun, sə a kani abwana gir arə anrebala ma'səm.>>

²⁷ Sə nə eara wun ama, <<Ən sùrə wun dāng, sə ən sùrə ban mənana wu pur kam ngga dāng. Wu upi banam, wun amə'bealbikea!>>†

²⁸ ‡Akəm wun nə nggə bua nə nəmnggi munabu wun, bè wu sənə Ibərayim, andə Ishaku andə Yakupu andə amə'bangnəa mala Bakuli kat aba Domurəm mala Bakuli, sə wun ngga à dekina wun nə nza ka.

²⁹ Bwapəndəa nə pur nə njar-takuli, nə njar-nzali, nə njar-nza andə njar-kunmur, à nə yia do aban lili banboarnado a Domurəm mala Bakuli. §

³⁰ A pwari mənə ka, abea abwana mənana à kə gusələ cea ado ka à nə kyauwikia, sə abea abwana mənana à kə kyauwikia ado ka à nə gusəlia.*

*Yesu pak bumkidikea amur Urəshalima
(Matiu 23:37-39)*

³¹ Anggo ka abea amə Farisi yiu aban Yesu à yì ne wi ama, <<Nying ban mənəia ka, o a be ban dāng. Hirədus kə earce wal-luio.>>

³² Pələa Yesu nea wia ama:

Wu kyane wu kya ne mənə yì mə'nyamshaminu ka ama, <<Mə nə pusə akukwar, mə nə twali abwana ban rəkwana yalung andə li, sə a təruià nongŋo ka, mə nə masələta túró mem.

³³ Kat andə amani ka, mə nda amur gya yalung andə li sə liawo. Məsəcau ka à nə wal-lú kə məbangnəa mala Bakuli sə pà aba Urəshalima dāng re!>>

³⁴ Wun amə Urəshalima! Wun amə Urəshalima! Wun mənana wu kə wal-lú amə'bangnəa mala Bakuli ka. Abwana mənana à túriá aban wun ngga wu kə bukkia nə atali, bəa wú. Kusə shen Mə nda ban earce ram wun aban mə'mwashati, kəla mənana nggu kə ramgi amuni abata ankpamtari ka, sə wu ear dāng.

³⁵ Wu sənəi, Ndəməgule ma'wun ngga, Bakuli ginəkina wuni, nongŋəna atərəi. Ən nggə na wun, pà wu nə nyare wun nə sənəm dəm dāng. She pwari mənana wun nə bang ama, <<Bwangsəban mala Bakuli na amur bwa mənana kə yiu aba lullə Mətalabangŋo ka!>>†

† 13:27 13:27 Balli gbal aba: Ang 6:8. ‡ 13:28 13:28 Balli gbal aba: Mat 22:13; 25:30. § 13:29 13:29 Balli gbal aba: Mat 8:11,12. * 13:30 13:30 Balli gbal aba: Mat 19:30; 20:16; Mar 10:31. † 13:35 13:35 Balli gbal aba: Ang 118:26.

14

Yesu twalban rəkwana a pwari Sabbat

¹ A bə Sabbat, pwari usəleo mala amə Yahudi ka, Yesu kutio aban lili a bala mala bə bəwaməgule Farisi. Kara abwana tsəki wi məsəu.

² Àkə bədəmbi ka bəbwa ndakam, nə kwánó tú.

³ Yesu dī amə Farisi andə amə sūrə Nggurcau ama, <<Nggurcau mala Musa eare ama bəà twalban rəkwana a pwari Sabbat le, ko bəà kəa twal dāng?>>

⁴ Ban pwalo ateà dəong. Pələa Yesu tsək bui arə bəwabure, twali wi ban rəkwana, sə tasəi bə o.

⁵ Pələa dia ama, <<Yan abalə wun mənana bə muni ko jamnda male kpa a tūli a pwari Sabbat ka, pà nə pusəi a kaurəa raka?>>*

⁶ Sə yia ka ko à kum cau na amur mənəia ka dāng.

Kànigir amur nongsəmúru

⁷ Lang Yesu sən abea abəri mənana à tunəia a ban li gírlina à nə nggə alta ban-do məboarne ka, pələa nea wia mənəia yì kanicau ka. Bangña ama:

⁸ † Bə bwa tunəo a lili isəban ngga, kəa alta bunəo məboarne dāng, acemənana yakəla à tunəna bəbwa mənana kutio nə boarbwa ka.

⁹ Sə bə nda anggo ka, bwa mənana tunə wun kəm ngga nə yia nō ama, <<Lo, nyinggi mənəia yì bwa ka ban.>> Nə kəsəkya sə awu nə nyare aban yiu a ban-do mənana a nzəmò ka.

¹⁰ Bəà tunəo a lili məgule ka, kya do a bunəo mənana a nzəmò ka. Bwa mənana tunəo ka bə yiu sə bə yì nō ama, <<Gyajam, lo kya dəmba.>> Anggo ka a nə kum gulo a ban abeo abəri mənana à tunə wun wunəia ka.

¹¹ Mənəia nda acemənana koya bwa na mana twal bamur rəi ka, à nə nyesəi bə, sə bwa mənana nongsə bamur rəi ka, à nə gusəlei.‡

¹² Yesu pələa ne bwa mənana tunəban ngga ama:

Bə a tunəban ace ligirlina banboarnado ko pakkidire ka, ce a tunə agyajam mô, ko amə'eambo, ko abəla mô, ko abeo amə murkala amə kume dāng. Bə a pa anggo ka, yia ka à nə tunəo gbal a malea, sə anggo ka ləmdəna ama à mbweno a kunì.

¹³ Bə a nə tunəban ace ligirlina banboarnado ka, tunə amə'tər, aməkusəu-wuna, agbakəre, andə ante.

¹⁴ Anggo sə a nə kum tsəkbu mala Bakuli. Acemənana à pà nə gandə mbweo raka, a nə nggá kum mbweban mô a pwari mənana amə'bealboarna nə loapi bəmbe nəi ka.

Kanicau arə dapi mala ligirlina banboarnado məgule (Matiu 22:1-10)

¹⁵ Lang bəbwa mənana atə Yesu aban lili nə ok ana ka, ne Yesu ama, <<Bwa mənana nə ligirlina lī məgule a Domurəm mala Bakuli ka, ndanə tsəkbu!>>

¹⁶ Yesu eari wi ama:

Bə bwa ndakam pak gírlina banboarnado məgule. Turkiban arə abwana pas.

¹⁷ Lang pwari ligirlina kārəna ka, tasə guro male bə kya ne abwana mana à tunəia lī ka ama, bəa yiu, ko mana le ka à maləna pe.

¹⁸ Sə yia kat ka à alkita anjar puro. Mədəmba na ama, <<Ən nggə loa kur baban, mə nə ká sənə. Pà mə nə bwal dāng, pakkam munyi.>>

* 14:5 14:5 Balli gbal aba: Mat 12:11. † 14:8 14:8 Balli gbal aba: Pas 25:6,7. ‡ 14:11 14:11 Balli gbal aba: Mat 23:12; Luk 18:14.

¹⁹ Bè bwa ka na ama, <<Ən kúr anda-rya lum, ən nggə um nə o a mwamia, pà mə nə bwal dāng, ida pàkkam munyi.>>

²⁰ Bè bwa na dəm ama, <<Ən loa isə bwama, pà mə nə gandə ká dāng.>>

²¹ Guro nyare yi ne mətala-bala male acau mənə kat. Mətala-bala ka bumi lúllô, pələa banggi guro male ama, <<Nyare o amur anjargula andə anrebala, kyane kya tunəki amə'tər, amə kusə-wuna, ante andə agbakəre.>>

²² Pələa guro nyare yi ne wi ama, <<Bwaməgule, gir mənana a na ce ka à pangənəni, sə cili ban ndakam.>>

²³ Pələa mətala-bala ne guro ama, <<Puro o amur anjargula məgulke andə aməkəke, kya buaki arə abwana bəa yiu, ace mənana bala mem bə yi lümsə ka.

²⁴ Ən nggə na wun, abwana mənana à túrià ban ngga, kəbwa pà kām ateà nə ok girlina mem a kúni dāng!>>

Kwanrəu mala do kpata Yesu

(Matiu 10:37-38)

²⁵ Abwabundəa pas nda ban ká andəa Yesu, sə pələ rəi nea wia ama:

²⁶ Bwa mənana kat kə earce kpatam, sə ginə tárrí andə ngge, andə māmí, andə amuni, andə amə'eambi aburana andə amaməna raka, pà nə gandə duk məkpatam dāng. E, bwa pà nə duk məkpatam dāng bə bwe ginə ce nggearə yiləmi acem raka. §

²⁷ Sə bə bwa twal nggun-gangndəi male yiu atəm raka, pà nə gandə duk məkpatam dāng.*

²⁸ Yana atə wun mənana earce nə bak ndà-kulí mə'dāhre, sə pà nə do peatu nə balbumi nə səni ko ndanə boalo mənana nə maləna mənə yì túró nəi ka dāng?

²⁹ Bə pa anggo raka sə kwakina tà kusəbă, sə gandə masələe raka, ko yana sə səni ka, nə oali.

³⁰ À nə nggə bang ama, <<Mənia yì bwa ka tita bă sə gandə male dāng.>>

³¹ Ya murəm nani nə asoje á-lum, nə ká lwa arə bə murəm mənana nə asoje á-lumi-bari ka, sə pà nə do peatu nə balbumi nə səni ko nə gandə came a kún bi, mənana nə asoje á-lumi-bari ka dāng?

³² Sə bə pà nə gandəi raka, bə bi nda kuko ka, nə gbara nə turban bəa zəmba ace giləki cau.

³³ Anggo gbal bə koyan abalə wun sə nying girbunda male kat raka, pà nə gandə duk məkpatam dāng.

³⁴ Tubamur ka gir məboarne na, sə bə cyauwe male purrínì rəi ka, mana nə tsəi sə nə cyàu dəm?

³⁵ Pà nə boaro ko a baban ko a gígí dāng; ueo sukkio mənana à nə sukki ka.

Bwa mənana ndanə kir okban ngga, bə o!

15

Kanicau arə nzur mana bwàr ka

(Matiu 12:1-14)

¹ Ape fara ka aməcemi andə amə'caubikea na aban rambəa kat à nə kwaki kiria arə Yesu.*

² Sə amə Farisi andə amaləm Nggurcau mala Musa ka à kə nggwani ama, <<Mənia yì bwa ka kə do atə amə'caubikea, kə lili andəia.>>

³ Pələa Yesu nea wia mənəia yì kanicau ka:

§ 14:26 14:26 Balli gbal aba: Mat 10:37. * 14:27 14:27 Balli gbal aba: Mat 10:37. * 15:1 15:1 Balli gbal aba: Luk 5:29-30.

⁴ Bëa twali ama be kəbwa abalə wun ndanə anzur gbəman. Bə mwashat atəa bwar ka, bwe pà nə deki amənia lumi-tongno-nong-ine nə məsəi tongno-nong-ine ka aban likiali nə ká alta mənə mwashat bwar ka, she bə kuməni ka re?

⁵ Sə bə kuməni ka, nə banboarnado sə nə twali a kwari,

⁶ aban o a la. Nə tunə agyajam male andə aməkunbala, sə nə nea wia ama, <<Wu bwaləm pak banboarnado, ən kuməna nzur mem mənana bwar ka!>>

⁷ Ən nggə na wun ama, anggo gbal a kuli ka bumpwasəa nda kam kərkər ace mə'caubikea mwashat mənana nying acaubikea male nyare aban Bakuli ka. Məno yì bumpwasəa ka kùtì mana ndakam amur amə'cauboarna mənana lumi-tongno-nong-ine nə məsəi tongno-nong-ine mana à bwarki tanjar raka.

Kanicau arə məsəboalo mana bwar ka

⁸ Ko bəa twali ama be bwama na nə aməsə-boalo lum, sə bə mənə mwashat bwar arəi ka, pà nə tsək bəsa a pitəla nə esəki bala, sə nə alban pepe she bə kuməni ka re?

⁹ Sə bə kuməni ka, nə tunə agyansari male andə aməkunbala nə nea wia ama, <<Wu bwaləm pak banboarnado! Ən kuməna boalo mem mənana bwar ka.>>

¹⁰ Ən nggə na wun ama anggo gbal, bumpwasəa nakam aban aməturenjar mala Bakuli ace mə'caubikea mwashat mənana ginəki acaubikea male, nyare aban Bakuli ka.

*Kanicau arə muna-bwabura
mana bwar ka*

¹¹ Pələa Yesu lidəmba aban na ama:

Bə bwabura nakam nə amuna-burana bari.

¹² Məkyauwe mala bi ne tárrí ama, <<Dâ, pam kāmbe mem mala kume mo.>>

Pələa tárrí gapia wia kume male abaləu.

¹³ Anzəm anonggio shen ngga, bwa məkyauwe kùr twalo male kat, kara twal bəri o a be la a bansauwa. Akanó ka kya kasə kume male aba do məbane.

¹⁴ Anzəm mənana kidikina kume male kat ka, nggea nzala yi kpa a mənə yì nzali ka, kara kutio aba tər məcandəe.

¹⁵ Pələa o kya alta túró aban bəbwa a la mənə ka. Sə bwa mənə ka tasəi a domwan mala agirkusəu male bə kə pea atəmbərəm-bala gírlina.

¹⁶ Rəi bəl pərpər arə ngguni gírlina mənana atəmbərəm-bala kə li ka ama nə li, sə kəbwa pe wi dāng.

¹⁷ Yi nyare a dənycəu male ka na ama, <<Amətúró mənana à kə li a bəbù tárrám ka gírlina gandəia bə, sə mə ndya nzala kə wal-luem ngga!

¹⁸ Mə nə nyare, mə nə o aban tárrám, mə nə ne wi ama, <Dâ, ən pangnəni Bakuli caubikea sə ən pangnəno caubikea.

¹⁹ Ən kārəa bəa tunəam ama mə nda munio dəm dāng, nyesəam kəla be mətúró-bala mo.> >>

²⁰ Pələa lo nyare aban o aban tárrí.

Nda kuko malaká bik ban tárrí dāng, məsə tárrí kpa arəi, kara məsəswatər male bwali. Lo nə mire aban ká aban muni, kya kurri zəp.

²¹ Muni ne wi ama, <<Dâ, ən pangnəni Bakuli caubikea, sə ən pangnəno. Ən kārəa bəa tunəam ama munio dəm dāng.>>†

²² Sə tárrí ka ne amətúró-bala male ama, <<Wu yinəi wi nə daura mə'boarjamni mənana kùtì a bi ka, wu turi wi arəi. Wu oasəi wi girmunabu, wu oasəi wi ankura a kusəi.

²³ Wu bwal lo-jamnda mə'nyane, wu wali. Səm nə lìli, səm nə pangnəni banboarnado.

† 15:21 15:21 Ən kārəa bəa tunəam ama munio dəm dāng: Abea maləmcə mənana à giləia nə bu ka à bang mənə ama: Nyesəam mə duk mwashat atə aguro mo.

²⁴ Acemənana mənıa yì muna-bwabura mem ngga wú, sə lo; bwaro, sə à kumi.>>
Pələa à tita pakkidire.

²⁵ Anggo ka, muni mægule na a babondo. Nyarna nə yia gbashi rə bala ka, ok walki anggwam andə nggyal andə tāki'anggwam.

²⁶ Pələa tunə be mətúró-bala dī, mana à pakkiya.

²⁷ Mətúró-bala eari wi ama, <<Mə'kyauweo na yiu ka, nda tárró wal jamnda mə'nyane, acemənana nyarəna yina bāng, yi kuməni.>>

²⁸ Sə muna mægule ka bumi lúllô, ginə kutia bala. Tárrí puro yi kumi, camarə buakia rəi.

²⁹ Sə ne tárrí ama, <<Sən apələa mənıa pas mə nda ban pakko túró kəla guro, ko ən mgbikio kiru arə cau mo àkə pwari dāng. Kat andə amani anggo ka, ko kə muna-mbul mənana a nə pam ama bə ən twani bə səm pakkidire sənə agyajam mem ngga, pà kām dāng!

³⁰ Lang munio mənıa nyarəna, a nzəm mana kidikina gəna mo arə amā-gyatarəu ka, a yi wali wi muna jamnda mə'nyane!>>

³¹ Pələa tárrí ne wi ama, <<Munem, səm nda a tarə səm sənə we, sə gir mənana kat mem na ka, mo na.

³² Boaro bə səm pak banboarnado andə bumpwasəa, acemənana mənıa yì mə'kyauweo ka wú, sə adyan ngga longhəna nə aməsəi; bwaro, sə à kuməni.>>

16

Kanicau arə mədenyi nə agirkuma makutani

¹ Yesu ne alaggana male be kanicau dəm ama:

<<Bə məkume ndanə bwa mənana kə denyi nə agirkuma male ka. À kya oasəki muri ama mənıa yì bwa ka kə kidiki kume male.

² Pələa tunəi dī ama, <Ya cau nda man ən nggə o a muro ka? Bəlam bá túró mo, acemənana a pà nə duk mədenyi nə agirkuma mem dəm dāng.>

³ <<Mədenyi nə agirkuma pak denyicau ama, <Mana ado mə nə pa? Mətala-bala mem ndo nə pəram arə túró. Ən panə rəcandəa mə nə rikrya dāng, sə kəsəkya kə pakkam arə zəmgı agir.

⁴ Ado ka, ən súrənə rə gir mənana mə nə pak ka, ace mənana bəa pənam arə túró ka, abwana nə em arə abala malea ka.>

⁵ <<Pələa tunə amətangna mala mətala-bala male mwashat-mwashat. Di mədəmba ama, <Shen nda mətala-bala mem kə kpato?>

⁶ <<Pələa eari wi ama, <Du mürú gbəman tongno-nong-tàrú na.>

<<Mədenyi nə agirkuma ne wi ama, <Twal maləmce tangnê, do a kaurəa gilə gbəman ine.>

⁷ <<Pələa dī baria ama, <Shen sə à kə kpato?>

<<Yi ka, eare ama, <Məssa tasau á-mwashat.>

<<Oaso ne wi ama, <Twal maləmce tangnê, nyesəi gilə gbəman-tongno-nong-tàrú.>

⁸ <<Mətala-bala bwangsə mədenyi nə agirkuma mə'dwanyi məsəcau nì mənə ace kutan male. Acemənana abwana aməkpata banza mənıa ka à ndanə kutan aba do malea arəarəia à kútì abwana mənana aməkpata Bakuli na ka.>>

⁹ Yesu lidəmba nə cau ama:

<<Ən nggə bāngga wun, wu pak túró nə gəna mala banza, wu bwal agyajam nəi, ace mənana bə gəne umna ka, Bakuli nə ak wun gbal arə abala mənana à pà nə kidiki raka.

10 <<Bwa mənana à gandə earnəi arə gir məkyauwe ka à nè earnəi arə mægule gbal. Sə bwa mənana pənə məsəcau arə məkyauwe raka, pà nè dum nè məsəcau arə mægule gbal dāng.

11 Sə bəà pà nè earnə wun nè bwal gəna banza raka, yana nè earnə wun arə gəna məbafoe?

12 Sə bəà earnə wun nè kume mala bebwə raka, yana nè pà wun kume mənana ma'wun na ka?

13 <<Kə muna-bala pà nè pakki amətala-bala bari turobala dāng. Ko nè ginəməsə man mwashat ka sə nè earce be, ko ana raka, nè pa bamúri abata bwa man mwashat ka, sə nè būrəce be. Pa wu nè pa bamur wun aban Bakuli andə boalo yia kəm dāng.*>>

14 Sə yia amə Farisi mənana amə earce boalo na ka, à nè ok mənəi yì acau ka, à sonzəki Yesu nggē.

15 Pələa Yesu nea wia ama:

<<Wu nda ka abwana mənana wu kə ləmdəi acili abwana ama wu nda ka aməboarne, sə Bakuli ka sūrənə babum wun. Gir mənana bwapəndəa gusələi kərkər ka məbeami na a ban Bakuli.

Abea kanigir mala Yesu (Matiu 11:12-13; 5:31-32)

16 <<Kaniama Yohana Məbatisəma nè tita hama ka, anggurcau mala Musa andə acau bá maləmce mala amə'bangnəa mala Bakuli nda à kə ləmdəa wun njar ka. Sə adyan ngga Bəsa Cau Məboarne mala Domurəm mala Bakuli ndya à kə hamnəi ka, sə koyan ngga kə bariki kərkər nè kutio kam.†

17 Sə mənəi ka ləmdə ama Nggurcau mala Musa dʋwanyini rəcandəa male dāng, ko aba bə kəcau ndok. Ndərmya mala kùli andə nzali ka, nda halku amur mənana bə kəcau ndok bə ndərmi aba Nggurcau mala Musa ka.‡

18 <<Bwa mənana pər māmí sə al bə ka nda rə pak caubikea nongnəban a nza nè dobala, sə bwa mənana al bwama mana à pəri ka nda rə pak caubikea nongnəban a nza nè dobala.§

Məkume andə Liazarə

19 <<Bə məkume ndakam mənana agir-nggūrəu male ka boalea candə kərkər, sə koya pwari ka kə do aba rəpwala.

20 À kə nongsə be mətər a kunbala male, lùlləi ama Liazarə, mənana npenye aki rəi kat ka.

21 Rəi kə bəla arə li gir mənana bwano kpa a badəm məkume ka. Nggearə anvwa dəm à yiu à kə lenzəki anpenye male.

22 <<A masələate ka mətər man yì wú, aməturənjər mala Bakuli yì twali à um nəi a ban Ibərayim. Məkume gbal ka wú pələa à tsəkbani.

23 Yiləmi o a banza mala alú,* a ban mana kya kutio aba kwanban mala tanni məkərkər nì ka, loasə məsəi sən Ibərayim kuko andə Liazarə a nkəngari.

24 Pələa tunə Ibərayim ama, <Dā Ibərayim, sən məsəswatər mem sə wu tasə Liazarə bə oasə munabui a mūr bə lipam ta'mealam nəi, acemənana mə nda aba tanni kərkər aba bəsa mənəi!>

25 <<Sə Ibərayim eari wi ama, <Munem, dənəi ama do mo a banza ka a kum agir mo aməboarne, sə Liazarə ka kum agir məbane, sə ado ka ndya kum banboarnado kani ka, sə we ka a nda aba tanni məkwanbanì kərkər.

* 16:13 16:13 Balli gbal aba: Mat 6:24. † 16:16 16:16 Balli gbal aba: Mat 11:12,13. ‡ 16:17 16:17 Balli gbal aba: Mat 5:18. § 16:18 16:18 Balli gbal aba: Mat 5:32; 1Kor 7:10,11. * 16:23 16:23 banza mala alú: Ko <<Hades, ban mana alú kə uekəm aban kundə bashi ka.>>

²⁶ Ko bɛ̀ cɛ̀ mɛ̀nia nda raka, nre sɛ̀m sɛ̀nɛ̀a wun ngga nggea tũli ndakam, acemɛ̀nana abwana mana à earce lo kani à nè ká a ban wun ngga, bɛ̀a kɛ̀a gandɛ̀i dɛ̀ang. Sɛ̀ abwana mana gbal à nè lo kano aban yiu a ban sɛ̀m ngga bɛ̀a kɛ̀a gandɛ̀i dɛ̀ang.>

²⁷ <<Mɛ̀kume na ama, <Sɛ̀ bɛ̀ nda na ka ɛ̀n nggɛ̀ zɛ̀mbɛ̀o, Dâ, túr Liazaro a bala mala tárrám,

²⁸ akanó ka mɛ̀ ndanɛ̀ amɛ̀'eambu tongno. Bɛ̀ kya nunkiria, ace mɛ̀nana yia gbal ka bɛ̀a kɛ̀a yiu a mɛ̀nia yì ban tanni nggea mɛ̀bike ka dɛ̀ang.>

²⁹ <<Ibɛ̀rayim eari wi ama, <A Musa andɛ̀ amɛ̀'bangnɛ̀a mala Bakuli† nda kano a bania, bɛ̀a kwaki kiria a rɛ̀ia.>

³⁰ <<Mɛ̀kume ne wi ama, <Awo, Dâ Ibɛ̀rayim, bɛ̀ bwa lo a bɛ̀mbe sɛ̀ wari a bania ka, à nè pwanzali, à nè dɛ̀ki buia arɛ̀ acaubikea malea.>

³¹ <<Pɛ̀lɛ̀a Ibɛ̀rayim ne wi ama, <Bɛ̀a ok à Musa andɛ̀ amɛ̀'bangnɛ̀a mala Bakuli raka, ko bɛ̀ bwa lo a bɛ̀mbe ka à pà nè oè dɛ̀ang!> >>

17

*Yesu nacau amur twalban caubikea
(Matiu 18:6-7,21-22; Markus 9:42)*

¹ Yesu ne alaggana male ama:

Agir mɛ̀nana à nè tsɛ̀k abwana à nè kpa aba caubikea ka dumɛ̀na púp à nè yiu. Sɛ̀a ma caukwanban nè bwa mɛ̀nana amɛ̀nia yì agir à pur nè bani ka.

² Bɛ̀ bwa nè tsɛ̀k mwashat atà amɛ̀nia yì amuna bɛ̀ pak caubikea ka, kɛ̀pɛ̀na bɛ̀a dɛ̀urri bwe taligo a meali sɛ̀ bɛ̀a ramte aba nggeamùr.

³ Ace mani ka wu tsɛ̀kir wun.

Bɛ̀ mɛ̀'eambo pakko caubikea ka, gimbi, sɛ̀ bɛ̀ vwaki bui arɛ̀ acaubikea male pwanzali ka, twali wi banì.*

⁴ Ko bɛ̀ pakko caubikea kusɛ̀ tongno-nong-bari aba pwari mɛ̀'mwashati, sɛ̀ nyar kusɛ̀ tongno-nong-bari a bano yì pwanmbo nzali ka, twali wi banì.

⁵ Pɛ̀lɛ̀a Amɛ̀'mishan ne Mɛ̀talabangɲo ama, <<Tsɛ̀k pabamuru ma'sɛ̀m bɛ̀ gulo.>>

⁶ Mɛ̀talabangɲo pea wia eare ama:

Ko bɛ̀ gũliarɛ̀u ma'wun kyauwe kɛ̀la mɛ̀sɛ̀ musta ka, wun nè gandɛ̀ banggi nggea nggun mɛ̀nia ka ama, <<U, kya kpa aba nggeamùr!>> Sɛ̀ yì ka, nè kpata cau ma'wun.

⁷ Bɛ̀a twali ama bɛ̀bwa nda kam abalɛ̀ wun mana ndanɛ̀ muna-bala mɛ̀nana wari a rya a baban ko a yál anzur ka. Bɛ̀ mɛ̀nia yì muna-bala ka ndo kɛ̀ nyàrí babondo nè nyare ka, mɛ̀tala-bala male nè ne wi ama, <<Farɛ̀o, yiu do lili le?>>

⁸ Pa nè ne wi ama, <<Pakkam girlina peatu, wu yì tsɛ̀kami a badɛ̀mbam, bɛ̀ ɛ̀n linali sɛ̀ ɛ̀n nunà mùr ka, sɛ̀ awu nè lili, awu nè nu mùr re?>>

⁹ Nè pàkkì muna-bala man yàwá, acemɛ̀nana kpata cau mana ne wi bɛ̀ pè ka le?

¹⁰ Anggo gbal sɛ̀ nè pang nè wun: bɛ̀ wu pangɲɛ̀na agir mɛ̀nana kat à bangga wun ama bɛ̀ wu pea ka, wun nè na ama, <<Sɛ̀m nda ka mɛ̀túró-bala mɛ̀nana sɛ̀m pà a kun kɛ̀gìr raka. Kɛ̀ túró ma'sɛ̀m nda sɛ̀m pak ka.>>

*Yesu twali amɛ̀ dakali lum
ban kwánó malea*

¹¹ Yesu nè o a Urɛ̀shalima ka, kar nè nzong-nzali mala amɛ̀ Samariya andɛ̀ amɛ̀ Galili.

† 16:29 16:29 A Musa andɛ̀ amɛ̀'bangnɛ̀a mala Bakuli Ko: Akanigìr andɛ̀ amalɛ̀mce mala Musa andɛ̀ amɛ̀'bangnɛ̀a mala Bakuli. * 17:3 17:3 Balli gbal aba: Mat 18:15.

¹² Nda ban kutio aba bè muna-là ka, abea burana lum amədakali na, à yì kasə a kúni. À cam zak,

¹³ sə à loasə già à tunəban ama, <<Bwaməgule! Yesu! Sən məsəswatər ma'səm!>>

¹⁴ Yesu pələ məsəi sənia sə nea wia ama, <<Wu kyane, wu kya ləmdə rə wun aban apəris.>>†

À nda ban o ka, kara dakali mali rəia.

¹⁵ Lang bwa mwashat abaləia səni rəi maləna ka, kara soabunu nyare aban yiu, loasə gi, kə bʷangsəki Bakuli.

¹⁶ Yi kpa a bədəm Yesu aban pakki wi yàwá. Sə yì ka, bwa Samariya na.

¹⁷ Yesu diban ama, <<Abwana lum mbo sə à twalia wia ban dakali? Aman tongno-nong-ine ka à nda malea ake?

¹⁸ Kə bwa pà kàm ateà nè nyare nè bʷangsə Bakuli ka dāng, she kə bwa-kúndāngna mənəia ka?>>

¹⁹ Pələa ne wi ama, <<Lo o, gūliarəu mo a rəam amsəno.>>

Yiu mala Domurəm mala Bakuli (Matiu 24:23-28,37-41)

²⁰ Amə Farisi dī Yesu ama, <<A ya pwari sə Domurəm mala Bakuli nè yiu?>> Yesu earia wia ama, <<Yiu mala Domurəm mala Bakuli ka gír na mənana à nè səni nə məsəu ka dāng.

²¹ Kəbwa pà nè na ama, <Ndya ka, wu səni!> Ko ana raka, <Ndako ka> dāng. Acemənana Domurəm mala Bakuli ka nda àkə balə wun.>>

²² Pələa ne alaggana male ama:

Pwari na kə yiu ka yi mənana rə wun nè bəla arə sən pwari mwashat abalə apwari mala Muna Mala Bwa ka, sə pà wun nè səni dāng.

²³ Bwapəndəa nè na wun ama, <<Ndako ka!>> Ko ana raka, <<Ndya ka!>> Wu kəa bāngja ateà dāng.

²⁴ Kəla mənana bə mbulo li'nzama pəlilip ka, nè tá amur banza a bui man nè nggá bwal be bui ka, anggo sə Muna Mala Bwa nè pa a pwari nyare male.

²⁵ Səa ma peatu ka, Muna mala Bwa nè nu tanni kərkər arə agir pas, sə abwana mənana a nza man ngga à nè binə məsəi.

²⁶ Kəla mənana kumban a nza mala Nuhu ka, anggo sə nè pa abalə anonggio mənana Muna Mala Bwa nè nyare nè yiu nēi ka.‡

²⁷ Bwapəndəa kə lili, kə nu, à kə al rəarəia, à kə isə amunia bà pwari mənana Nuhu kútí nēi a nggea-waru ka. Pələa mùr-gùla yiu yi twaltea kat.§

²⁸ * Kə nda anggo a nza mala Lotu. Bwapəndəa kə li, à kə nu, à kə kúrkúró, à kə makkiagir, à kə rikrya, à kə bakki abah.

²⁹ A pwari mənana Lotu puri bá Sodom ngga, bəsa andə aməsətali bəsa nya nə kuli amur amə Sodom twaltea kat.

³⁰ Anggo sə nè kumban a pwari mənana Muna Mala Bwa nè yia pusəna rəi nēi ka.

³¹ A mənə yì pwari ka, bwa mənana nda amur kurəm male sə agirkuma male ka à nda aba kurəm ngga, bə kəa na ama nè sulə púp nè nggá pwanía dāng. Anggo sə bwa mənana nda a babondo ka, bə kəa nyare a bala ace twal kəgír dāng.†

³² Wu dēnyi nə mālá Lotu!‡

† 17:14 17:14 Balli gbal aba: Pəris 14:1-32. ‡ 17:26 17:26 Balli gbal aba: Tite 6:5-8. § 17:27 17:27 Balli gbal aba: Tite 7:5-24. * 17:28 17:28 Balli gbal aba: Tite 18:20-19:25. † 17:31 17:31 Balli gbal aba: Mat 24:17-18; Mar 13:15,16. ‡ 17:32 17:32 Balli gbal aba: Tite 19:26.

³³ Bwa mənana kə earce nə amsə yiləmi ka nə turte. Sə bwa mənana kə turta yiləmi ka nə tsəkcè. §

³⁴ Ən nggə na wun, a mənə yì du ka, abwana bari nə pa aban nongŋo a kala mə'mwashati, à nə twal man mwashat ka, à nə nying be.

³⁵ À nə kum amaməna bari aban go aban mə'mwashati, à nə twal mwashat à nə nying man mwashat ka.

³⁶ [À nə kum aburana bari a baban, à nə twal man mwashat ka, à nə nying be.]

³⁷ Pələa alaggana male dī ama, <<Aya ban le, Mətalabangŋo?>>

Yesu earia wia ama, <<Ban mənana lugir pak kam ngga, abanì sə adəkəlaki nə rambəa.>>

18

Kanicau arə hiwi

¹ Yesu ne alaggana male bekə kanicau mənana nə ləmdə ama yia ka bəa kə pak hiwi cala rəia wuki dāng.

² Na ama:

A bekə là, bə murəm-bashi nakam mənana kə banggi Bakuli dāng, sə kəgìr oasəi arə kəbwa raka.

³ Sə bə mā-lú nakam àkə lě, mənana camarə nyarke aban mə'bashi man nə bua ama, <<Kutio anre səm sənə məbinə muram.>>

⁴ Ata dəmbe ka ginəe. Nə nzəmò ka ne bamúri ama, <<Ko kat andə amani ama ən nggə banggi Bakuli dāng, sə kəgìr oasəkiam arə kəbwa raka,

⁵ mə nə pak bashi mə'məsəcau nì ace mənìa yì mā-lú mənana kùrram mwacang ngga. Acemənana bən pak raka, nə yauwam nə nyarke male tütù abanam!>>

⁶ Pələa Yesu Mətalabangŋo na ama:

Wu ok cau mənana murəm-bashi mə'dwanyi məsəcau man na ka!

⁷ Wu kə sənì kəla Bakuli ka pà nə pak bashi mə'məsəcau nì ace abwana male mənana tària, mənana à kə bua a badəmbi, dù andə pwari ka re? Nə dəndi arə bwalia wia kam le?

⁸ Ən nggə na wun ama, nə pea wia gìr mənana malea na ka a kaurəa. Səa ma bə Muna Mala Bwa yiu ka, nə yia kum pabamuru a banza le?*

Kanicau arə bwa Farisi andə məcemi

⁹ Yesu na mənìa yì kanicau ka arə abwana mənana à twalì bamuria ama yia ka à nda ka amə'cauboarna, sə à bəsəki acili abwana à nyesəia amə'caubikea na ka, ama:

¹⁰ Abwana bari à wari a Ndàməgule mala Bakuli ace pak hiwi. Mwashat ka bwa Farisi na, sə bə ka məcemi na.

¹¹ Pələa bwa Farisi lo came pak hiwi amur bamúri. Na ama, <<Bakuli, ən pakko yàwá, acemənana mə nda mə'caubikea kəla acili abwana dāng. Ən pa kəla amə'bəmbəriban, amə dwanyi do amur məsəcau, amə'nongginəban a nza nə dobala, ko kəla mənìa yì məcemi ka dāng.

¹² Ən nggə gilmür kusə bari a nre-limo mwashat, sə ən nggə pe Bakuli kāmbe mwashat aba lum mala koya girkuma mem.>>

¹³ Sə mala məcemi ka cam kuko. Eare ama nə loasə mური a kùli dāng, wal kikili na ama, <<Bakuli, sən məsəswatər mem, mim ngga mə nda mə'caubikea!>>

§ 17:33 17:33 Balli gbal aba: Mat 10:39; 16:25; Mar 8:35; Yoh 12:25. * 18:8 18:8 nə yia kum pabamuru a banza le? Ko: nə yia kum abwana kam piu mənana à nda rə gùli arəi bə pakkia wia bashi mə'məsəcauni ka le?

¹⁴ Æn nggə na wun ama, mənɪa yì bwa ka, nyare aban o bala male ka, mæ'cauboarda na a bədəm 'Bakuli, pa kəla mala bwa Farisi dāng. Koyana kat sə kə twalbamuri ka, à nè kyauwiki, sə bwa mənana kə nongsə bamúri ka, à nè gusəlɛi.†

Yesu tsəkbə amur amuna
(*Matiu 19:13-15; Markus 10:13-16*)

¹⁵ Bè fara ka abea bwana yiu nə amuna aban Yesu ama bə yi tsəkia wia bu. Alaggana male səni anggo ka, à lo à sà a rəia.

¹⁶ Sə Yesu ka tunə amuna a baní oaso na ama, <<Wu dɛki amuna bəa yiu abanam, wu kəa pərkiə dāng, acemənana Domurəm mala 'Bakuli ka nda ace a ulang amənia ka.

¹⁷ Æn nggə na wun məsəcau ama koyana sə pà nè ak Domurəm mala 'Bakuli kəla muna məkyauwe raka, pà nè gandə kútí kam dāng.>>

Bə bwaməgule mala
amə Yahudi məkume
(*Matiu 19:16-30; Markus 10:17-31*)

¹⁸ Bə bwaməgule mala amə Yahudi məkume dɪ Yesu ama, <<Maləm məboarne, mana gir ni na mə nə pa sə mə nə kum yiləmu mənana málá male pà kàm raka?>>

¹⁹ Yesu eari wi ama, <<A bang ama mə nda bwa məboarne? Kə bwapəndəa pa kàm məboarne na dāng, she 'Bakuli nəmurəi.

²⁰ We ka, à súrənà rə anzongcau mala 'Bakuli mənana ama: <Kəa kútí aba caufikea mala nongnə bwa mənana wu al rə wun wunəi raka, kəa wal-lú dāng, kəa iun'í dāng, kəa bun-nyir amur bwa dāng, pe tárró andə nggo gulo.> >>‡

²¹ Pələa bwe na ama, <<Amənia ka, yàle mə nda muntulo sə ən bwalia.>>

²² Lang Yesu ok mənɪa ka, ne wi ama, <<Bə gir mwashat na a dɔwanyi ka. Makki agir mənana kat a ndanəia ka, gaki amə'tər, awu nə kum gəna a kùli, sə wu yiu, wu yi kpatam.>>

²³ Lang nə o ana ka bumi kidiki, acemənana yì ka, məkume na kərəkər.

²⁴ Yesu səni kyap-kyap, sə na ama, <<Nə kwano sə mægəna nə kutio a Domurəm mala 'Bakuli!

²⁵ Bafo ka, kutio mala mægəna a Domurəm mala 'Bakuli ka kwano kútí kutio mala kalakadambi a tətə nlerəman.>>

²⁶ Abwana mənana à ok mənɪa ka à dɪban ama, <<Sə yana ado nə àwá?>>

²⁷ Yesu eare ama, <<Gir mənana pà nè gandə pa aban bwapəndəa raka, nè gandə pa aban 'Bakuli.>>

²⁸ Pələa Bitərus ne wi ama, <<Səni, səm nyìngnɛnə agirkuma ma'səm kat səm yiu a kpatol!>>

²⁹ Yesu nea wia ama, <<Æn nggə na wun məsəcau, kəbwa pà kàm mənana dɛki bala, ko bwama, ko amə'eambu, ko tárrú andə nggeau, ko amuna ace Domurəm mala 'Bakuli,

³⁰ sə nè dɔwanyi kum agir kərəkər a nza mənɪa ka. Sə dəm ngga a nza mənə kə yiu ka, nè kum yiləmu mənana málá male pà kàm raka.>>

Yesu nyare nacau amur lú male
(*Matiu 20:17-19; Markus 10:32-34*)

³¹ Yesu tunə alaggana male, aman lum-nong-bari ka a giriban, sə nea wia ama:

Wu səni səm ndo səm nə ká a Urəshalima, sə agir mənana kat amə'bangnəa mala 'Bakuli giləi amur Muna Mala 'Bwa ka à nè lùmsəo.

³² À nè nyesəi à nè pea abwana mənana amə Yahudi na raka, à nè oali, oalban zaləkiban, à nè sanggì, à nè tappi wi ntāra, à nè koè, sə à nè wali nə wu,

† 18:14 18:14 Balli gbal aba: Mat 23:12; Luk 14:11. ‡ 18:20 18:20 Balli gbal aba: Pur 20:12-16; Nggur 5:16-20.

³³ sə a tāruià nongño ka, nè loapi bembé.

³⁴ Sə ko alaggana male bwalta kəgír aba mənía yì acau ka dāng. À səmbəreia wia bāləi, ko à sūrè gir mənana kə nacau amurí ka dāng.

Yesu mən mäsə nte mæzəmggi agir nì

(Matiu 20:29-34; Markus 10:46-52)

³⁵ Yesu gbàshìna Jeriko ka, bə nte nakam aban do a girəi njargula aban zəmggi agir.

³⁶ Lang nè ok gəshi bwabundəa mənana kə kútí ka, díban ama, mana kumban le?

³⁷ À pələa à ne wi ama, <<Yesu bwa Nazarat nda kə kútí ka.>>

³⁸ Pələa tunəban bāng-bāng ama, <<Yesu! Muna mala DaudaŠ! Sən məsəswatər mem!>>

³⁹ Abwana mənana à ak damba ka à sà arəi bwam, ama bə duk kúni dəong. Sə yì ka, kara loasə gi kpəm ama, <<Muna Mala Dauda, sən məsəswatər mem!>>

⁴⁰ Yesu go kusəi came, sə na ama, bəa yinəi a baní. Lang yina a baní tù ka, Yesu dí ama,

⁴¹ <<Mana a earce mə pakko?>> Pələa nte man eare ama, <<Mətalabangño, ən nggə earce sənban.>>

⁴² Yesu ne wi ama, <<Kum sənban! Pabamuru mo amsəno.>>

⁴³ Àkə baní gbal kara kum sənban, sə kpa atà Yesu aban o, kə bʷangsəki Bakuli. Lang bʷapəndəa mənana kat sənì ka, yia gbal ka à bʷangsə Bakuli.

19

Zaka kum sən Yesu

¹ Yesu ara aba nggea-là Jeriko, ndaban kútí abaləi.

² Bə bwa ndakam lùlləi ama Zaka, bʷaməgule mala aməcemi na sə yì ka, məkume na.

³ Yì ka, bariki nè sənì ko yana nda Yesu. Bwabunda nda kam pas mənana yia gbal ka à kə earce sən Yesu ka. Sə yì Zaka, acemənana nkpandal na ka, gandə sənban aba bwabundəa dāng.

⁴ Pələa bāngña, ak damba, kya eauwe a nggun vwari nè sənì, acemənana àkə banì sə Yesu nè pələa.

⁵ Lang Yesu yì bwaləna banì ka, loasə məsəi a kùli sə ne wi ama, <<**Zaka, fa rəo sùləi nggun! Yalung ngga, she mə nə sulə a bala mo.**>>

⁶ Pələa suləo a kaurəa gingsə Yesu nə bumpwasəa.

⁷ Bʷapəndəa mənana kat sən mənía ka, tita nggwani ama, <<Bwabura man ngga kya suləna a bala mala mə'caubikea!>>

⁸ Zaka pələa lo sə ne Mətalabangño ama, <<Mətalabangño, sənì, mə nə gau girkuma mem abaləu, mə nə pè amə'tər kāmbe mwashat, sə bə ən mbərina kəbwa ka, mə nə nyesəi bwe gír nì kusə ine.>>

⁹ Pələa Yesu ne wi ama, <<**Yalung ngga amsəban yina a bala mənía ka, acemənana mənía yì bwa gbal ka mə'kà Ibərayim na.***>>

¹⁰ **Muna mala Bwa ka, yiu àkə ce alta gir mənana bʷàr ka, nə amsəi.>>†**

Kanicau arə pak túró nə boalo

(Matiu 25:14-30)

§ **18:38 18:38** Muna mala Dauda: Amə Yahudi ka à tsəkbaləia ama Mezaya ko Kərəsti ka nè pur a tau mala Murəm Dauda sə ace mani ka à kə tunəi ama <<Muna mala Dauda,>> ko <<Ko Məkà Dauda.>> * **19:9 19:9** acemənana mənía yì bwa gbal ka mə'kà Ibərayim na. Ko <<acemənana a ləmdəna a nda mə'kà Ibərayim məbafoe.>> † **19:10 19:10** Balli gbal aba: Mat 18:10,11.

11 ‡ Lang à nè nggè kwaki kiria arə mənía yì acau ka, Yesu lidəmba nè nea wia be kanicaú, acemənana anggo ka à gbàshìná ban Urəshalima, sə à kə sənì kəla Domurəm mala Bakuli ka ndo nè yiu àkè dyadyan mənò ka.

12 Pələa na ama:

Bè mətəumurəm wari a be nzali məsəuwe nè nggá ak gara-murəm, sə nè nyare.

13 Kaniama nè o ka tunə atà amətúró male lum, gakkia wia məsəboalo zənariya luru lum sə nea wia ama, <<Boalo mənía ka wu kə nggālikì nēi, she bən nyarəna ka.>>

14 Sə abwana male ka à binəi, pələa à tasə abea abwana atè bəà kya na ama, <<Səm earce mənía yì bwa ka bə duk murəm ma'səm dāng.>>

15 Kat andə amani ka, mənía yì bwa ka à kya pe wi gara-murəm, sə nyare a kusəi yiu. Pələa turban atà amətúró-bala mənana pākia wia boalo ka, acemənana nè sūrə gir mana à kum aba nggālikì ka.

16 Mədəmba yiu yì na ama, <<Bwaməgule, luru məsəboalo mô ka, ən kuməna luru lum amurì.>>

17 Pələa mətala-bala male ne wi ama, <<Yàwá, mətúró mem məboarne! Acemənana a ləmdə məsəcau amur mənía bəti ka, a nə duk mələ amur anggea-là lum.>>

18 Baria bwa yiu yì na ama, <<Bwaməgule, luru məsəboalo mo ka, ən kuməna luru tongno amurì.>>

19 Mətala-bala male ne wi ama, <<We ka, a nə bwal anggea-là tongno.>>

20 Pələa be guro yiu yì na ama, <<Bwaməgule, luru məsəboalo mo nia ka, ən karri aba bugir ən səmbərəi pepe.

21 Bangciu pakkam a rəo, acemənana we ka cau mò kwano na dāng. A kə twal gir mənana awu nè tsək raka, sə a kə pwan gir baban mənana awu nè beal raka.>>

22 Mətala-bala male eari wi ama, <<Mə nə kūrro nə acau mənana à pur a kuno ka, we mətúró-bala məbealbike! A sələna she ama cau mem kwano na dāng, ən nggə twal gir mənana mə nè tsək raka, sə ən nggə pwan gir baban mənana mə nè beal raka?

23 Sə palang sə a binə ká tsəkam boalo mem a banki, ace mənana bən nyare yiu ka, mə nə yia é nə mur amurì?>>

24 Pələa nea abwana mana à came abanì ka ama, <<Wu ak luru məsəboalo mənana a bui ka, wu pè bwa mənana ndanə luru lum ngga.>>

25 Sə à ne wi ama, <<Bwaməgule, yì ka, ndanə male yì luru lum mala məsəboalo zənariya!>>

26 Pələa eare ama, <<Ən nggə na wun ama, bwa mənana ndanəi ka, à nè tsəki bi amurì, sə bwa mənana pà nēi raka, nggearə mənò bəti a bui ka à nè é arəi. §

27 Sə amənò yì aməbinə muram mənana à ear ama mə duk murəm amúrià raka, wu yinəia kani, wu yì wal-luia a bədəmbam!>>

Abwana zəkice kutio mala Yesu

a Urəshalima

(Matiu 21:1-11; Markus 11:1-11; Yohana 12:12-19)

28 Anzəm mana Yesu banghəna mənía yì acau ka, pələa dupia wia a dəmba aban ká a Urəshalima.

29 Lang gbàshìná Betafaji andə Betani aban nkono Olif ka, pələa tasə abea alaggana male bari.

30 Nea wia ama, <<Wu kya a muna-là mənana a dəm wun ngga. Kutio ma'wun ngga wun nè kum mədəmbərìso à kūrni, mənana kəbwa malaká eauwe a nzəmi raka. Wu panzəi, wu yinəi.

31 Bə kəbwa dī wun ama ace mana sə wu kə panzəi le ka, wun nə ne wi ama Bwaməgule ma'səm* kə earce.>>

32 Yia mənana à túriá ka à wario à kya kumi kəla mənana Yesu nea wia ka.

33 À ndarə panzə mədambəriso ka, amətale díá ama, <<Ace mana sə wu kə panzə mədambəriso?>>

34 À eare ama, <<Mətalabangŋo† kə earce.>>

35 À yiu nə mədambəriso aban Yesu. À makki agir-koarəu malea a nzəmi, pələa à eamsə Yesu amurí.

36 Nda ban o ka, bwapəndəa sárəki agir-koarəu malea amur njargula.

37 Lang yi bwaləna ban mənana njargula dili kam aban ká Nkono Olif ka, bundəo mala aməkpate mənía ka, à tita loasə già nə bumpwasəa aban bʷangsəki Bakuli, ace agir-ndələki mənana à sən ngga.

38 À kə bang ama,
<<Bʷangsəban bə pa
aban Murəm mənana
kə yiu aba lullə

Mətalabangŋo ka!>>‡

<<Dorəpwala nda kam a kùli
sə gulo ka aban Bakuli!>>

39 Abea amə Farisi mənana aba bʷabundəa ka à ne Yesu ama, <<Maləm, sà arə alaggana mo bəa pwalo!>>

40 Yesu nea wia ama, <<Ən nggə bangga wun, bəà duk dʰəong ngga, atali nə akia wia bʷangsəkiban.>>

Yesu bua ace Urəshalima

41 Lang Yesu yi gbashìna Urəshalima məsəi nə kpa arəi ka, kara túr kúni a bua ace,

42 na ama, <<Eare mem ngga, we Urəshalima, yalung ngga a súrənà rə gir mənana nə yipò nə dorəpwala ka. Sə ado ka à səmbərəni, məsəo pà nə gandə səne dāng.

43 Abea pwari nda à kə yiu, mənana abio aməbura nə yia bək nggea zəkì məcandəe, à nə gumbəlio abaləu, sə à nə gir amuro a koya bui ka.

44 À nə yia arkio, à nə sukkio a nzali, we wunə abwana mənana a bāləo ka. À pà nə deki kə tali aban came amur bə dāng, acemənana we ka a súrə pwari mənana Bakuli yiu nəi ace amsəo ka dāng.>>

45 Pələa Yesu kutio, pər amə'kúrkúró a Ndàməgule mala Bakuli.

46 Nea wia ama, <<À giləni ama, <Bala mem ngga nə duk bala hiwi>§; <sə wun ngga wu nyesəi duk npu mala amə'bəmbərìban!>* >>

47 Ko aya pwari ka Yesu na aban kanigir aba Ndàməgule mala Bakuli. Agbani Pəris andə amaləm Nggurcau mala Musa sə akapana mənana aba bʷapəndəa ka, à kə alte à nə wal-luí.†

48 Sə à kumbi ban dāng, acemənana acau male pwan denyicau mala bʷapəndəa kat.

20

*À diban amur Bangŋo mala Yesu
(Matiu 21:23-27; Markus 11:27-33)*

1 A bəkə pwari Yesu ndaban kani abwana gír a Ndàməgule mala Bakuli, sə kə hamnə Cau Amsəban, agbani pəris, andə amaləm Nggurcau mala Musa, andə akapana yia kat à yiu a baní.

* 19:31 19:31 Bwaməgule ma'səm: Ko <<Mətala mədambəriso.>> † 19:34 19:34 Mətalabangŋo: Ko <<Mətale>>

‡ 19:38 19:38 Balli gbal aba: Ang 118:26. § 19:46 19:46 Balli gbal aba: Isha 56:7. * 19:46 19:46 Balli gbal aba: Ir 7:11. † 19:47 19:47 Balli gbal aba: Luk 21:37.

² À yì ne wi ama, <<Bangga sëm, nè ya rəcandəa sə a kə pakki amənia yì agir, sə yana po mənia yì gara mala pea ka?>>

³ Yesu pələia wia ama, <<Mə nè dī wun gbal. Wu banggàm,

⁴ batisəma mala Yohana ka, pur nè kuli le, ko pur nè ban bwapəndəa?>>

⁵ Pələa à pələki ce arəarəia ama, <<Bè sëm bang ama <Pur nè kuli ka,> nè dī sëm ama, <Sə palang sə wu pa bamur wun arəi dāng?>

⁶ Sə bə sëm na ama, <Pur nè ban bwapəndəa ka, abwana mənia kat ka à nè bukki sëm, acemənana yia ka à eàrnà ama Yohana ka məbangnəa mala Bakuli na.> >>

⁷ Pələa à eare ama, <<Səm sūrə ban mənana pur kam ngga dāng.>>

⁸ Pələa Yesu nea wia ama, <<Mim gbal ka pa mə nè bangga wun nè koya rəcandəa sə ən nggə pakki amənia yì agir ka dāng.>>

Kanicau arə denyi nə baban

(Matiu 21:33-46; Markus 12:1-12)

⁹ Yesu lidəmba aban ne abwana mənia yì kanicau ka ama:

Bè bwa tsək baban nggun anap, sə nyesəi pè abea amətúró rya, sə kutio o a bəri banì kya sau kam.*

¹⁰ Kún pwan bəlanggun anap karəna adyan ngga, pələa túr bə mətúró-bala male a ban amətúró bəa kya aki wi bəlanggun. Kara amətúró yì walki mətúró-bala man, sə à pəri um nə babui.

¹¹ Nyare túr bə mətúró-bala; yì gbal ka à walki à ləmdəi wi gír kəsəkya sə à pəri um nə babui.

¹² Nyar dəm túr təruià; à yì tsəki wi anpenye à ramte à túri nə nza.

¹³ Pələa mətala baban na ama, <<Mana ado mə nə pa? Mə nə tasə munem mənana ən earkiyi ace raka, yakəla à nè pe wi gulo!>>

¹⁴ Lang amətúró nè yia səni ka, à kur kunarəia amurí ama, <<Yauwa! Mənia ka nda məlībala. Səm nè wal-luí, sə baban ngga nè duk ma'səm!>>

¹⁵ Pələa à yasəlai à túri nə nzəm nkāndan, sə à kar atè à kya wali wu.

Pələa Yesu dīban ama, <<Mana ado wu kə səni mənia yì mətala baban ngga nè yia pakkia wia?

¹⁶ Nè yiu nè yia wal-lú amətúró mənia sə nè nyesə baban nè pe abea abwana!>>

Lang bwapəndəa nè ok mənia ka à na ama, <<Bə Bakuli twalban mani!>>

¹⁷ Pələa Yesu sənia kyap-kyap sə na ama, <<Sə mana dē nda tərcau mənana maləmce bangni ama:

<< <Tali mənana aməba binəi ka,

nda à nyesəi yì bwal

bă kàngkàng ngga.>†

¹⁸ Bwa mənana kat sə kpa amur mənə yì tali ka nè arkya nè mesəke mwashat-mwashat, sə bwa mənana tali man kpa amurí ka, nè betəki.>>

¹⁹ Amaləm Nggurcau mala Musa andə agbani Pəris alta njargula mənana à nè bwali nēi tsuk-tsuk ka, acemənana à sələnə ama mənia yì kanicau ka nda a rəia. Səa ma bangciu kə pakkia wia arə abwana.

À bariki à nè tsəki Yesu gbəli

(Matiu 22:15-22; Markus 12:13-17)

²⁰ Abi-məbura tsəki wi məsəu, pələa à tasə amə'iucəu, mənana à ləmdəa kəla amə'məsəcau na ka. A dēnyicəu malea ka à nè bwal Yesu aba cau mənana pur a kúni ka, sə à nè ká nēi a bəbù mətala-nzali, yì nggwamna mala amə Roma.

* 20:9 20:9 Balli gbal aba: Isha 5:1. † 20:17 20:17 Balli gbal aba: Ang 118:22.

²¹ Pələa amə'iucəu dī Yesu ama, <<Maləm, səm sələ ama cau mo andə kanigir mo ka məsəcau na kat. Abwana kat a bano ka amə'mwashati na. A kə kani njargula mala Bakuli nə məsəcau.

²² Nggearəi ka boaro bə səm mbwe Kaisar, murəm mægule mala amə nzali Roma boalo-cemi le, ko bə səm ká pe wi dāng?>>

²³ Yi ka, sūrənà bá kutan malea pələa nea wia ama,

²⁴ <<Wu ləmdəam məsəboalo dinari. Baməsə bwa andə gir mənana à giləa rəi ka mala yana?>>

À eari wi ama, <<Mala Kaisar na.>>

²⁵ Pələa nea wia ma, <<Wu pè Kaisar gir mənana mala Kaisar na ka, sə Bakuli ka wu pè wi gir mənana male na ka.>>

²⁶ À gandə kume nə bwarkio aba cau male a badəm bwapəndəa dāng. À ndali nə cau male, kara à do kunia dəong.

Diban amur loapi bembe

(Matiu 22:23-33; Markus 12:18-27)

²⁷ Sə abea amə Saduki, mənana à na ama abwana pà nè lo anzəm lú raka, à yiu a ban Yesu nə diban.

²⁸ À na ama:

Maləm, Musa giləa səm ama, <<Bə mə'eam bwa wú sə deki māmí amuna pà kəm raka, bwe ka nə al mā-lú ace mənana bə bəli mə'eambi amuna.>>‡

²⁹ Sə a pwarian ngga abea abwana ndakam yia tongno-nong-bari à nda amə'eambu. Mədəmba al bwama yi wu à pənə muna dāng.

³⁰ Sə baria ka anggo gbal, al bwame sə yi wu pənə muna dāng.

³¹ Tàruia gbal ka yi twal bwame, anggo sə yia mənəia tongno-nong-bari ka à yi wúkiò à deki bwama, ko kə muna pa kəm dāng.

³² A masələate ka, bwama gbal ka yi wu.

³³ Sə ado ka, a pwari loapi bembe ka nə duk mālá yana ateà le, acemənana yia mənəia tongno-nong-bari ka à duməna nəi?

³⁴ Yesu earia wia ama:

Abwana mənana a banza man ngga à kə al rəia sə à kə isə amunia.

³⁵ Sə abwana mənana à sənəia à kārəna à nè lo a bembe sə à nè kum kutio a banza mənə kə yiu ka, à pà nə al rəia ko à nə isə amunia dāng.

³⁶ Sə à pà nə wu dəm dāng, acemənana à nda kəla aməturəjar. Amuna mala Bakuli na. Yia ka à nda ka bwana mənana à loapi bembe ka.

³⁷ Sə amur cau mala loapi bembe ka, nggearə Musa ka ləmdə ama alú nə loapi bembe. Aba cau mənana à giləe amur mə'nkwardi mənana kə earki bəsa ka, bang ama Mətalabangjo ka nda, <<Bakuli mala Ibərayim, Bakuli mala Ishaku, sə Bakuli mala Yakupu.>>§

³⁸ Yi ka, Bakuli mala alú na dāng, nda Bakuli mala abwana mənana nə yiləmu ka, acemənana sələnə ama yia kat ka à ndanə yiləmu.

³⁹ Abea amaləm Nggurcau mala Musa pələi wi ama, <<Maləm, cau mo ka məsəcau na!>>

⁴⁰ Anggo ka kəbwa nyare loasə kúni ama nə dī bekə cau dəm dāng.

Kərəsti, Mə'amsəban ngga

muna mala yana na?

(Matiu 22:41-46; Markus 12:35-37)

‡ 20:28 20:28 Balli gbal aba: Nggur 25:5,6. § 20:37 20:37 Balli gbal aba: Pur 3:6.

⁴¹ Yesu pələa turia wia bè diban ama, <<Mana tsəa sə à kə na ama Kərəsti* ka Muna mala Dauda†na?

⁴² Dauda nə nggearəi ka bang aba maləmce mala Anggyal ama,

<< <Bakuli Mətalabangjo,

ne Mətalem ama,

Do a buam məli

⁴³ she bən nyesəna

abio-məbura à pələna

muna-buno tsək kusəu

a bakusəo ka.>‡

⁴⁴ Dauda ka tunə Kərəsti ama <Mətalem.> Sə palang ado sə Kərəsti duk muni dəm?>>

Yesu nunkir amətə arə

amaləm Nggurcau mala Musa

(Matiu 23:1-36; Markus 12:38-40; Luka 11:37-54)

⁴⁵ Lang abwana kat nda arə kwaki kiria à nè nggə oè ka, Yesu pələa ne alaggana male ama,

⁴⁶ <<Wu tsəkir wun arə amaləm Nggurcau mala Musa. À earce gya nə anggea-daure, sə à earce bəà kə makkia wia kun abalə alimo, à earce aban-do məboarne arə andakpapi andə abuno mala abwana-məgule arə aban pakkidfire lili.

⁴⁷ À kə bəmbəri amā-lú arə agirkuma malea, sə à kə bəsəki abwana nə pakki ahiwi mə'sake. A ulang yia ka à nè pakkia wia bashi məcandəe.>>

21

Mā-lú mana pa gir

mana ndanəi kat ka

(Markus 12:41-44)

¹ Lang Yesu loasə məsəi ka, sən amə kume à nda rə turki aboro malea aba akwati boalo mənana aba Ndàməgule mala Bakuli ka.

² Dəm ngga məsəi kpa arə be mā-lú, mə'tər, aban túr aməsə-boalo məkəke bari.

³ Pələa Yesu na ama, <<Məsəcau, ən nggə bangga wun ama mənəia yì mā-lú mətapwasəa ka, nda túr gír mənana kútì malea ka kat.

⁴ Acemənana abwana mənəia kat ka à tù aba kume malea mənana kpəm ngga, sə yì ka, aba tər male sə pa gír mənana kat ndanəi ace do male ka.>>

Agir-ləmdəa mala masələata banza

(Matiu 24:1-2; Markus 13:1-2)

⁵ Abea alaggana male na aban naki acau amur boarjam mala Ndàməgule mala Bakuli mənana à giləki nə atali məboarkijami, andə aboro mənana à tària ace pe Bakuli ka. Pələa Yesu na ama,

⁶ <<Bə mala agir mənana wu kə sənəia à nda ka, bè pwari nə yiu mənana kə bè tali pa kàm à nè dəki aban came amur bè ka dāng. Koməyenani ka à nè rambi à nè turi a nzali.>>

Nunkiru amur atanni mana à kə yiu ka

(Matiu 24:3-14; Markus 13:3-13)

⁷ Pələa à dī Yesu ama, <<Maləm, amənəia yì agir ka a ya pwari sə à nè kumban? Dəm ngga mana gírni na nè ləmdə ama à mala à nè kumban?>>

⁸ Sə Yesu pələia wia ama:

* 20:41 20:41 Kərəsti: Ko <<Mezaya>> † 20:41 20:41 Muna mala Dauda: Ko <<Ko Məkà Dauda.>> ‡ 20:43 20:43 Balli gbal aba: Ang 110:1.

Wu parkir wun bəà kəa swárki wun dāng. Acemənanana abwana pas à nè yiu aba lulləam, à nè nggə bang ama, yia ka à nda ka Kərəsti, dəm ngga à nè na ama, <<Pwari gbàshinà!>> Wu kəa kpata cau malea dāng.

⁹ Bè wu ok cau mala a'lwa andə amunəo ka, cala bangciu pakka wun dāng. Amənia yì agir ka duməna púp à nè ak damba kumban, sə masələata banza malaká yiu peatu dāng.

¹⁰ Pələa liḍəmba aban nea wia ama:

Nzali nè lo nè lwa arə be nzali, sə domurəm nè lo arə be domurəm.

¹¹ Agəggəli məcandəe mala nzali nè kumban, nzala nè kpa, akwánó banza dāngdāng nè puro arə aban pas. Agir kàrmúrú andə agir-ləmdəa məgulke à nè pur nè kuli.

¹² Sə kaniama amənia yì agir nè kumban ngga, à nè bwalki wun, à nè pà wun tanni. À nè ká nè wun a bashi arə andakpapi, à nè kùr wun arə andakùrban, à nè kánə wun aban amurəma andə anggwamna, acemənanana wu nda ka amə kpatam ngga.

¹³ Mənia ka nè pa wun dambu hamnə Cau Amsəban mem.

¹⁴ *Wu twali a babum wun ama, pa wu nè do nè baləkəsəkyə arə cau mənana wun nè na aban bashi ka dāng.

¹⁵ Acemənanana mə nə pà wun acau andə sələe mənana kəbwa pà kàm atà amə binəmúr wun mənana nè gandə cam a kún wun, ko nè makgír cau ma'wun ngga dāng.

¹⁶ Nggearə abwana mənana à bəl wun, andə amə'eam wun, abəla andə agyajam ma'wun ngga, à nè pà wun nzəmia, à nè wal-lú ka abea bwana abalə wun.

¹⁷ Abwana kat nè binəməsə wun acemənanana wu nda ka aməkpatam ngga.

¹⁸ Sə ko nyang múr wun mwashat ka pà nè kpa a nzali dāng.

¹⁹ Məsəkang-kangja ma'wun na nè amsə wun, nè pa wun yiləmu mənana málá male pà kàm raka.

Yesu bangcau ama à nè

kidikí Urəshalima

(Matíu 24:15-28; Markus 13:14-23)

²⁰ Bə wu sənəna asoje à yì karina Urəshalima ka, wu sələ ama kpa male gbàshinà.

²¹ Sə anggo ka abwana mənana a nzali Yahudi ka, bəà bangja bəà eauwe amur ankono, abwana mənana aba là ka bəà puro, sə abwana mənana a bondo ka bəà kəa kutio aba là dāng.

²² Acemənanana mənia yì pwari ka mala mbweban nutanni na, ace lùmsə agir mənana kat à giləi aba Maləmce mala Bakuli ka.[†]

²³ Abalə apwari mənəo ka, gír məsəswatər na nə amaməna mənana nə amuna a bumia, andəa mənana à kə pea amuna kiura ka! Nggea tanni kərkér nè yiu amur mənia yì nzali, sə bumlulla mala Bakuli nè suləo amur amənia yì abwana ka.

²⁴ À nè wal-lú abea bwana atəa nə nggeabyau, sə abea bwana ka à nè bwalia guro à nè umnəia arə anzali kat mala banza. Abwana mana amə Isərayila na raka, à nè parki Urəshalima abata rəcandəa malea, à nè pəkce acau male bə, bə lùmsəo mala apwari mana Bakuli kasəa acea, yia abwana mana amə Isərayila na raka.^{‡§}

* **21:14 21:14** Balli gbal aba: Luk 12:11,12. † **21:22 21:22** Balli gbal aba: Hos 9:7. ‡ **21:24 21:24** lùmsəo mala apwari mana Bakuli kasəa acea. Mənia ka nda lùmsəo mala apwari mana Bakuli tsəngnənà ace yinə abwana mala acili anzali banza aba kane male, anzəm ginəe mana ginəki amə Isərayila (ace mgbikiru malea), sə ado ka nə nyesəia dəm bəa pa a babaləu ace bwal anggúr túró aba kàne male ka; ko she málá mala apwari mana Bakuli kasəni abwana mana à sùrəl raka, bəà yálmúr nggea-là Urəshalima ka. § **21:24 21:24** Balli gbal aba: Zak 12:3; Isha 63:18; Sən 11:2.

Baria yiu mala Muna Mala Bwa
(*Matiu 24:29-31; Markus 13:24-27*)

²⁵ Agir-ləmdəa nə purkio aba pwari, andə zongŋo andə anlero. A banza ka, bwapəndəa kat nə do nə baləkəsəkyə andə gakkya mala denyicau, à nə pələ nə baləia bə nə bangciu arə songnəo mala nggeamūr andə eaki-nkono male.*

²⁶ Bwapəndəa nə wukiaban ace bangciu, baləia nə kasəkyə arə gir mənana nə suləo amur banza ka, acemənana à nə dəurəki anggea gir mægulke mənana a kùli ka.

²⁷ Anggo ka à nə sən Muna Mala Bwa aban yiu aba pərbang nə rəcandəa andə boarbwa mægule.†

²⁸ Bə amənia yì agir tinata kumban ngga, wu lo, wu loasə mūr wun a kùli, acemənana pwari akmūr wun gbəshinə.

Kanicau arə nggun vwari
(*Matiu 24:32-35; Markus 13:28-31*)

²⁹ Pələa Yesu nea wia mənəia yì kanicau ka:

Wu sən nggun vwari andə acili anggun kat.

³⁰ Bəa tinata to mbuia ka, wun nə bamur rə wun ngga, wun nə səni sə wun nə sələ ama mbulo gbəshinə.

³¹ Anggo gbal, bə wu sənəna amənia yì agir à ndaban pakki ka, wu sələ ama Domurəm mala Bakuli ka gbəshinə.

³² Ən nggə na wun məsəcau ama, tà mənəia yì nza ka pà nə mal dāng she bə amənia yì agir kat ka à kumənaban ngga.

³³ Kùli andə nzali ka tea nə malā, sə Cau mem ngga tè pà nə mal dāng ko bəti.

³⁴ Wu parkir wun wu kəa eare bə denyicau ma'wun lùmsə nə likiagir, wal-wale andə pisəbaləu arə alta agir banza, gandəa mənəo yì pwari ka nə yia yasələ wun ngga dāng.

³⁵ Kəla gbəlī, nə yiu amur abwana mənana a banza kat ka.

³⁶ Wu dum nə məsə wun ko aya pwari, nə pak hiwi ace mənana bə wu apī amənia yì agir mana à mala à nə kumban, sə dəm ngga bə wu kum kusəu came a badəm Muna mala Bwa ka.

³⁷ Ko aya pwari ka Yesu nda aban kanigir aba Ndàməgule mala Bakuli, sə nə pwarikpana ka nə o a mūr mən'nkono mənana à tunəki ama Nkono Olif ka nə nggá nong kam.‡

³⁸ Sə nə bu dəmbəri ka abwana kat kə yia ok kanigir male a Ndàməgule mala Bakuli.

22

Abwana aməgule kurkunarəia
à nə wal Yesu

(*Matiu 26:1-5; Markus 14:1-2; Yohana 11:45-53*)

¹ Ado ka, pwari Dire mala Bəredi mana kə lo raka, mənana à tunəki ama <<Dire Yəlīmūrū>> ka gbəshinə.*

² Agbani pəris andə amaləm Nggurcau mala Musa came arə alta njargula mənana à nə wal Yesu nəi aba səmbərəa ka, acemənana bangciu kə pakkia wia arə abwana malea.

³ Pələa Shetan kutio arə Yahuda mənana à tunəki ama Iskariyoti ka. Yì ka, nda abalə alaggana mala Yesu mana lum-nong-bəri ka.

* **21:25 21:25** Balli gbal aba: Isha 13:10; Ezək 32:7; Jol 2:31; Sən 6:12,13. † **21:27 21:27** Balli gbal aba: Dan 7:13; Sən 1:7. ‡ **21:37 21:37** Balli gbal aba: Luk 19:47. * **22:1 22:1** Balli gbal aba: Pur 12:1-27.

⁴ Yahuda wari aban agbani përis andə abwana-məgule mala amə yál Ndàməgule mala Bakuli, à nacau andəia, amur njar mənana nè pa Yesu nēi a buia ka.

⁵ Banboaria wia, kara à eare ama à nè pe wi boalo.

⁶ Yì ka, eare, pələa kútí a alta njar mənana nè kùmô sə nè pea wia Yesu nēi a pwari mənana b̄wabundəa pà kàm raka.

*Masələata li gírlina mala Yesu
andə alaggana male*

(Matiu 26:17-25; Markus 14:12-21; Yohana 13:21-30)

⁷ Lang Lamsan mala Bəredi mana kə lo raka tinate, a pwari walki anzur mala Dire Yàlímurū ka,

⁸ Yesu tasə Bitərus andə Yohana, nea wia ama, <<Wu kyane wu kya giləkia səm gírlina mala Dire Yàlímurū mənana səm nè li ka.>>

⁹ À dí ama, <<A ya ban sə bə səm kya pak túró gírlina?>>

¹⁰ Nea wia ama, <<Kutio ma'wun a nggea-là ani ka, wun nè je wunə bə b̄wabura nə b̄àng-mùr amurí. Wu kya atə a bala mənana nè kútí kam ngga.

¹¹ Wu ne mətala-balae ama, <Maləm nè túr səm bə səm dío ama: Bansuləo mənana nè li gírlina Dire Yàlímurū kam andə alaggana male ka, nda a ya ban?>

¹² Nè ləmdəa wun rə bə ndà-kulí məgule, à giləkina bāləi. A kam sə wun nè pak túró gírlina.>>

¹³ Pələa à wario à kya kum gírbunda kəla mənana Yesu nea wia ka. Pələa à pak túró gírlina Dire Yàlímurū.

Gírlina pwarikpəra mala Mətalabangho

(Matiu 26:26-30; Markus 14:22-26; 1 Amə Korinti 11:23-25)

¹⁴ Lang pwari kārəna ka, Yesu andə amə'mishan male do aban li gírlina.

¹⁵ Pələa nea amə'mishan male ama, <<Ən earəna ce li gírlina Dire Yàlímurū mənəia ka kərkər sənəa wun, sə bən kutio a tanni!

¹⁶ Sə ən nggə na wun, pa mə nə li dəm d̄àng, she pwari mana bə kya lumsəna a Domurəm mala Bakuli ka.>>

¹⁷ Pələa Yesu twal kwap mala mùr-bəlanggun anap, sə pakki Bakuli yàwá, sə na ama, <<Wu ak mənəia ka, wu gakkia rə wun.

¹⁸ Ən nggə na wun ama, twal ado ka pà mə nə nu mùr-bəlanggun anap dəm d̄àng, she bə Domurəm mala Bakuli yina ka.>>

¹⁹ Pələa twal bəredi, pakki Bakuli yàwá, b̄wani, sə pea wia, nea wia ama, <<Mənəia ka nda nggūrəam, mənana ən pa ace wun ngga, wu kə pak mənəia ka, ace d̄enyi nə mim.>>

²⁰ Anzəm gírlina ka, twal bə kwap mala mùr-bəlanggun anap a bui, sə na ama, <<Kwap mənəia ka, nda bəsa kùrcəu a nre Bakuli andə abwana male, mənana à kurri nə nkíləm mana à sukki ace wun ngga. †

²¹ Sə wu sənəi! B̄wa mənana nə kùrkúró nə mim ngga nda abalə səm aban li kani atəm!‡

²² Lú mala Muna mala B̄wa ka nə pa kəla mənana Bakuli kani ka, sə caukwanban na nə b̄wa mənana me ka!>>

²³ Alaggana tita díki rəarəia ko yana b̄we na abaləia mənana nə pak mənəia yì gir ka.

Makgir amur gulo

²⁴ Makgir pələa lo a nrea amur ko yana abaləia nda b̄waməgule malea kat.§

²⁵ * Yesu nea wia ama:

† 22:20 22:20 Balli gbal aba: Ir 31:31-34. ‡ 22:21 22:21 Balli gbal aba: Ang 41:9. § 22:24 22:24 Balli gbal aba: Mat 18:1; Mar 9:34; Luk 9:46. * 22:25 22:25 Balli gbal aba: Mat 20:25-27; Mar 10:42-44.

Amurəma mala aməbanza ka à kə ləmdə rəcandəa amur abwana, sə amə'ləmdə gulo amur abwana ka à kə tunə bamuria ama, <<agyajam mala bwapəndəa.>>

²⁶ Sə wun ngga, anggo sə wun nə pak dāng. Ma'wun ngga, bwa mənana gula wun kat ka nda nə dupa wun kəla muna kat ka, gbani gbal ka nda rītāu.†

²⁷ Yana nda bʷaməgule, bwa mənana do a ban-li ka le, ko bwa mənana kə gaki girlina ka? Nda bwa mənana do a ban-li ka re? Sə mim ngga ən do abalə wun kəla mə gau girlina.‡

²⁸ Wu nda ka abwana mənana wu came a nzəmam aba kārəkiban mənana kumam ngga.

²⁹ Ace mani ka, ən pana wun gara-murəm, kəla mənana Tárrám pam ngga.

³⁰ Wun nə li, sə wun nə nu atəm a Domurəm mem, sə wun nə do amur abuno-murəm aban bəshia atau mala Amə Isərayila mənə lum-nong-bari ka.§

Yesu bang ama Shiman

nə yia təmce sūrə

(Matiu 26:31-35; Markus 14:27-31; Yohana 13:36-38)

³¹ Yesu banggi Bitərus ama, <<Shiman, Shiman! Kwaki kiro! Shetan kə alte ama nə sárəki wun kəla sárə məsəsa.

³² Sə mim ngga ən pangña hiwi aceo we Shiman, ace mənana pabamuru mo bə kəa kpa dāng. Sə bəa longña ka, bək bəbum amə'eambo.>>

³³ Bitərus eari wi ama, <<Mətalem, ən shamna bumam mə nə o atə a ndəkurban, sə mə nə wu atə!>>

³⁴ Yesu pələi wi ama, <<Ən nggə no we Bitərus, yalung mənə ka kaniama nggu nə bua ka, a nə təmce kəsə tərú ama a sūrəam dāng!>>

Wu alita bamur rə wun ndaboalo

andə luru andə nggeabyau

³⁵ Yesu pələa dī alaggana male ama, <<A pwari mənə ən tūr wun wu kya hamnə cau mem, sə wu pənə ndaboalo, ko luru-gya, ko ankura raka, wu dʷanyi kəgír le?>>

À eare ama <<Awo!>>*

³⁶ Pələa nea wia ama, <<Sə ado ka, koyana sə ndanə ndaboalo ko luru ka, bə twali. Sə bwa mənana pənə nggeabyau raka, bə mak daura-múrbi male bə kúrô.

³⁷ Mə ndaban bangga wun ama cau mənana à giləi aba Maləmce ama, <À oasəi atə amə'caubikea>†ka, nə lumsəo a muram pup. E, gír mənana à giləi a muram ngga nda kə yiu a lumsəo ka.>>

³⁸ Pələa alaggana male ne wi ama, <<Mətalabangño! Səni! Anggea-byau ndya bari ka.>>

Pələa Yesu banggia wia ama, <<Kārəna ana!>>

Yesu pak hiwi amur Nkono Olif

(Matiu 26:36-46; Markus 14:32-42)

³⁹ Yesu lo o amur Nkono Olif kəla mənana pakkiyi pwari-pwari ka. Pələa alaggana male o atə.

⁴⁰ À kya bwaləna banì ka, Yesu nea wia ama, <<Wu pak hiwi, ace mənana bə wu kəa kpa aba kārəkiban raka.>>

⁴¹ Pələa upia wia zak, kya kũ`ndəó pak hiwi,

⁴² ama, <<Dā, bə awu nə ear ka, twəlām mənə yì kwap mala tanni ka: sə mənə ka nə mem ma dāng, bə do ama nə mò na.>>

⁴³ Kara məturonjar suləo a baní, bək bəbumi.

† 22:26 22:26 Balli gbal aba: Mat 23:11; Mar 9:35. ‡ 22:27 22:27 Balli gbal aba: Yoh 13:12-15. § 22:30 22:30 Balli gbal aba: Mat 19:28. * 22:35 22:35 Balli gbal aba: Mat 10:9,10; Mar 6:8,9; Luk 9:3; 10:4. † 22:37 22:37 Balli gbal aba: Isha 53:12.

⁴⁴ Sə acemənana nda aba bumkidikea mægule ka, kutio arə hiwi nə rəcandəa. Piban mənana pur arəi ka kə surkio a nzali kəla nkila.

⁴⁵ Lang Yesu loapi ban hiwi ka, nyare a ban alaggana male kya kumia a ntulo, acemənana à nda aba bumkidikea, mənana bungi rəia ka.

⁴⁶ Pələa nea wia ama, <<Mana tsəa sə wu kùtí a nong'ntullo? Wu lo, wu pak hiwi, ace mənana bə wu kəa kpa aba kārəkiban dāng.>>

⁴⁷ Kúni malaká pwal arə cau dāng, kara bwabundəa yi tusəna. Yahuda, mwashat abalə alaggana Lum-nong-bari ka, nə yinəia. Pələa sung a ban Yesu, mən abui kùrri arəi.

⁴⁸ Yesu pələa dī ama, <<Yahuda, a ndarə kúrkúró nə Muna Mala Bwa nə nuban a nkiu?>>

⁴⁹ Lang alaggana mala Yesu mənana atə sən gír mənə nə kumban ngga, pələa à dī ama, <<Bə səm paktúró nə anggea-byau ma'səm le, Mətalabangŋo?>>

⁵⁰ Kara mwashat abalə alaggana mala Yesu kwetə nggeabyau male, kwar guro mala Pəris Mægule, kasə kiri məli kpat.

⁵¹ Pələa Yesu na ama, <<Bə go anggo!>> Pələa je kir bwabure, sonzəi.

⁵² Yesu pələa ne agbani pəris andə abwana-mægule mala amə'yál Ndàmægule mala Bakuli, mənana à yiu arəi ka ama, <<Wu yiu a rəəm nə anggea-byau andə agara-kwalta kəla mə nda bwamægule mala amə'soakitau?

⁵³ Ko aya pwari ka mə nda atə wun aba Ndàmægule mala Bakuli, sə wu loasə kun wun a rəəm dāng. Sə bu-pwari man she ka ma'wun na, andə mala rəcandəa mala pəndəa.>>‡

Bitərus təmce sùrə Yesu

(Matiu 26:57-58,69-75; Markus 14:53-54,66-72; Yohana 18:12-18,25-27)

⁵⁴ À bwal Yesu, sə à dəshina bala mala Pəris Mægule nəi. Sə Bitərus ka, tārətə kə o atəa.

⁵⁵ Amə'yál palta ka à bwaləna bəsa a cengge à duməna a kúni. Pələa Bitərus yi do atəa.

⁵⁶ Bə muna-bwama, mətúró-bala səni aban do a kun bəsa. Səni kyap-kyap sə na ama, <<Mənia yi bwa ka, nda atə.>>

⁵⁷ Bitərus pələa təmce ama, <<Bwama, ən sùrə bwe dāng!>>

⁵⁸ Zuku ka, bəbwa sən Bitərus sə na ama, <<We ka, a nda tea!>>

Bitərus eare ama, <<Bwabura! Mə nda dāng!>>

⁵⁹ Anzəm kəla bu-pwari mwashat ka, bəbwa cam kingging ama, <<Bafo, mənia yi bwa ka nda atə, acemənana yi gbal ka bwa Galili na.>>

⁶⁰ Bitərus ama, <<Bwabura! Ən sùrə cau mənana a banggiyi ka dāng!>> Kúni malaká pwal dāng, kara nggu bua.

⁶¹ Mətalabangŋo pələ məsəi sən Bitərus. Balə Bitərus kasəa arə cau mənana Mətalabangŋo ne wi ama: <<Kaniama nggu nə bua a bu du man yalung ngga, a nə təmce sùrəəm kusə tărú.>>

⁶² Pələa puro a nza kya bua kərəkər.

Amə'yálban oal Yesu, sə a walki

(Matiu 26:67-68; Markus 14:65)

⁶³ Abwana mənana à cia bəa yál Yesu ka, à oali, oalban kyauwikiban sə à walki.

⁶⁴ À kùr aməsəi; pələa à koè a takiri sə à dī ama, <<Na səm, yana bwe na walo ka, we məbangnəa?>>

⁶⁵ À naki wi acau məkwanrui sə à kə sanggi.

‡ 22:53 22:53 Balli gbal aba: Luk 19:47; 21:37.

À warinā Yesu a badambā aməkùrcāu
(*Matiu 26:59-66; Markus 14:55-64; Yohana 18:19-24*)

⁶⁶ Lang ban fana ka, abwana-məgule, aməkùrcāu mala amə Yahudi, agbani pəris andə amaləm Nggurcau mala Musa, yi ramba, pələa à yinə Yesu a badambia.

⁶⁷ À ne wi ama, <<Bè a nda Kərəsti, Š Mə'amsəban mənana Bakuli turi ka, na səm.>>

Yesu earia wia ama, <<Bè ən bangga wun ngga, pà wun nè earnə mim dāng.

⁶⁸ Sə bən dī wun ngga, pà wu nè pam eare dāng.

⁶⁹ Twal ado aban ká ka, Muna Mala Bwa nè do a bù-məli mala Bakuli mənana Karmur gulo kat ka.>>

⁷⁰ Pələa yia kat ka à sà'arəi ama, <<A ndarə bang ama a nda Muna mala Bakuli le?>>

Pələa pea wia eare ama, <<Kə ndo wu na ka, Mə nda.>>

⁷¹ Pələa à na ama, <<Ya cau dəm səm alta oe? Səm ongṇəni àkə mburkuni!>>

23

A warinā Yesu a badəm
nggwamna Bilatus bwa Roma
(*Matiu 27:1-2,11-14; Markus 15:1-5; Yohana 18:28-38*)

¹ Yia kat ka à lo à warinā Yesu a badəm Bilatus.

² Pələa à tita tsəki wi acau arəi ama, <<Səm kum mənā yì bwa ka aban soakita abwana, ama bəà kəa pè Kaisar, murəm məgule mala amə Roma, boalo-cemi dāng. Dəm ngga kə na ama, yì ka, nda Kərəsti*, Mə'amsəban mənana Bakuli túrī ka, sə kə ne rəi ama murəm na.>>

³ Pələa Bilatus dī Yesu ama, <<A nda murəm mala amə Yahudi le?>>

Yesu eare ama, <<Nda kəla mənana à na ka.>>

⁴ Pələa Bilatus ne agbani pəris andə abwana ama, <<Ən kum kəgìr məbāne arə mənā yì bwa ka dāng.>>

⁵ Pələa à ginə kpékpé ama, <<Kànìgìr male aba nzali Yahudi kə tsək abwana bəà loasə munəo arə amə'talanzi Roma. Tita mənā yì gir ka a Galili, ndya yì bwaləna ban man kat.>>

⁶ Lang Bilatus nè ok anggo ka, pələa dīban ama, <<Bwe ka bwa Galili na le?>>

⁷ Lang sələna ama Yesu ka puro a nzali mənana abata yálban mala murəm Hirədus ka, pələa tasəi a ban Hirədus, mənana yì gbal ka nda a Urəshalima àkə balə anongge mənə ka.

⁸ Lang Hirədus sən Yesu ka, banboari wi kərəkər, acemənana banì sauwuna nda ban alta sən Yesu. Aba cau mənana ok amurí ka, tsəkbumi ama nè sən Yesu aban pak gir'ndali.

⁹ Pələa diki nə adiban pas, sə kə do mala Yesu kúni più.

¹⁰ Agbani pəris andə amaləm Nggurcau mala Musa mənana abanì ka, à lo nə rəcandəa aban tsəki Yesu acau arəi dāngdāng.

¹¹ Hirədus andə asoje male pak cèi bə, à nyesəi gir oalo na. À makki wi adaura murəm arəi pələa à nyesəi a ban Bilatus.

¹² Àkə bu-pwari mənə ka Hirədus andə Bilatus ka à duk agyajam, acemənana didyal ka à earkiyi məsəarəia dāng.

À kasəi Yesu bashi lú
(*Matiu 27:5-26; Markus 15:6-15; Yohana 18:39--19:16*)

¹³ Bilatus tunə agbani pəris, andə abwana-məgule, andə acilia abwana.

¹⁴ Nea wia ama, <<Wu yiu nə mənía yì bwa ka a banam, wu na ama kə soakita abwana bəà lo munəo. Ən diki akani aməsə wun, sə abalə acau mənana wu bang amurí ka, ən kum ko kəcau mwashat mənana məsəcau na ka dāng.

¹⁵ Hirədus gbal ka kumi nə kə caubikea dāng, ndya nyesəi a ban səm ngga. Kəla mənana ado wu kə səni ka, kə bə gír pà kàm pè mənana boro bəà wal-luí ace ka dāng.

¹⁶ Ace mani ka mə nə koè sə mə nə deki bə o.>>

¹⁷ [A koya Pwari Lamsan Yəlîmurû ka, duməna púp Bilatus nə panzəia wia bwa mwashat atà abwana mənana à kùrria ka.]

¹⁸ Bwabunda kat loasə già ama, <<Wal-lú mənía yì bwa ka! Panzəa səm Barabbas!>>

¹⁹ (Barabbas ka bəbwa na à oasəi a ndàkurban ace loasə munəo mənana kumban aba Urəshalima, sə ace wal-lú dəm.)

²⁰ Bilatus ka kə earce ama nə nying Yesu bə o, nda sə nyare zəmbia wia.

²¹ Kara à came arə loasə già ama, <<Bəà gballi a nggun! Bəà gballi a nggun!>>

²² Bilatus nyar təruià ka nea wia ama, <<Ace mana le? Ya caubikea nda mənía yì bwa ka pa? Ən kum kə məbane mənana bəà wal-luí ace ka dāng. Ace mani ka mə nə koè sə mə nə nyi bə o.>>

²³ Kara à loasə già kərkər ama she bəà gballi Yesu a nggun, gandəa cau malea kya parban.

²⁴ Bilatus gandəa eare ama bəà pakkia wia gír mənana bumia kàni ka.

²⁵ Panzəia wia bwa mənana à earce ka bə o, yì bwa mana à túrí a ndàkurban ace loasə munəo andə wal-lú ka. Sə twal Yesu pea wia bəà pakki wi gír mənana bumia kàni ka.

À gbàllì Yesu amur nggun-gangndəi

(Matiu 27:32-44; Markus 15:21-32; Yohana 19:17-27)

²⁶ Lang à nungina Yesu aban o ka, à kya kum Shiman bwa Sayirin, pur nə babondo nə ká aba nggea-là. À bwali à parri wi nggun-gangndəi amurí, sə à tsəi bə twali, bə kpa nəi atà Yesu.

²⁷ Bwabunda kərkər kpate aban o andə amaməna mənana à kə bua, à kə keban ace ka.

²⁸ Yesu pələ rəi nea wia ama:

Wun amaməna mala amə Urəshalima, wu kəa bua acem dāng, wu bua ace bamur rə wun andə amuna ma'wun.

²⁹ Aceməna abea apwari nə nggá yiu mənana wun nə na ama, <<Tsəkbu nda amur amaməna mənana à nkombi na, mənana à bəl àkə muna raka, andə akiura mənana kə muna nuia àkə pwari raka!>>

³⁰ A pwari mənə ka,

<<Abwana nə ne ankono
mədārike cau ama,
<Wu kpa amur səm!>

Sə à nə ne amuna-nkono ama,

<Wu kùmsəó amur səm!> >>†

³¹ Bə bwapəndəa kə pak amənia yì agir, mənana nggun nda andəa pwale ka, lang sə nə pa, yì mənana bə iməna ka?

³² Abea abwana bari, yia kəm ngga amə'bealbikea na, à warinəia à nə nggá wal-luia andə Yesu.

³³ Lang à yì bwaləna ban mənana à tunəki ama, Nkpoula Bamuru ka, pələa à gbàllì Yesu kàm amur nggun-gangndəi, atārəia andə amə'bealbikea mənía bari ka, mwashat atà bui məli, sə man mwashat ka, atà bui mə'nggare.

† 23:30 23:30 Balli gbal aba: Hos 10:8.

³⁴ Pələa Yesu na ama, <<Dâ, twalia wia bani, acemənana à sùrè gir mana à pakkiyi ka dāng.>>

Pələa asoje kocàca amur agir-nggūrəu male, à gakkia rəia.

³⁵ Bwapəndəa came aban sənban, sə abwana-məgule oali, ama, <<Kə amsə abea abwana, bə amsə bamur rəi, bə yì ka, nda Kərəsti, Mə'amsəban mənana Bakuli tarri ka!>>

³⁶ Nggearə asoje gbal ka, à oali, sə à lo à yì pe wi mùr-bəlanggun anap məhangŋe.

³⁷ Sə à na ama, <<Bə a nda murəm mala amə Yahudi ka, amsə bamur rəò.>>

³⁸ A mūrì a kùlì arə kpamgbang ngga, à gilə amənia yì acau ka:

<<BWA MƏNIA KA NDA MURƏM MALA AMƏ YAHUDI.>>

³⁹ Mwashat atà amə'bealbikea mənana à gbàllia akanó ka, ne Yesu cau kyauwikiban gbal ama, <<A nda Kərəsti mbak? Amsə bamur rəò sə wu amsə səm!>>

⁴⁰ Bì məbealbikea gimbi ne wi ama, <<We ka, a banggi Bakuli re, yì mənana kə bashi mə'mwashati mala lú nda à kəsəò ka?

⁴¹ Ma'səm ngga à kasəa səm bashi amur məsəcau gir mənana səm pè ka. Sə mənania yì bwa ka pàk kə məbane dāng.>>

⁴² Pələa na ama, <<Yesu, denyi nə mim bəà kutina a Domurəm mò ka.>>

⁴³ Yesu earì wi ama, <<Bafo na ən nggə nô ka, yalung ngga a nda atəm a là do banboarna mala Bakuli.>>‡

Lú mala Yesu

(Matiu 27:45-46; Markus 15:33-41; Yohana 19:28-30)

⁴⁴ Lang pwari bwaləna bong mūrú ka, pəndəa yì gir ban, bà bu-pwari tàrú mala pwarikpəra.

⁴⁵ Lagir mənana à kasəna Ban Məfele nēi a Ndāməgule mala Bakuli ka, kara zanzəa a baləu.

⁴⁶ Pələa Yesu loasə gì bāng-bāng ama, <<Dâ! A babuo sə ən nggə pa bangŋo mem!>> Lang bangŋəna anggo ka, kara yiləmi pùró. §

⁴⁷ Bwaməgule soje sən gir mənana kumban ngga, bwaŋsə Bakuli, na ama, <<Bafo na, mənania yì Bwa ka Məbealboarna na.>>

⁴⁸ Lang bwabundəa mənana ramba ace sən gbàllì Yesu, sən gir mənana kumban ngga, à wal kikilia, à pələ nzəmia à o nə bumkidikea.

⁴⁹ Sə abwana mənana à sùrə Yesu, andə amaməna mənana à pur andəi a Galili ka, à cam zak, sə à kə sən amənia yì agir ka.*

Tsəkban mala Yesu

(Matiu 27:57-61; Markus 15:42-47; Yohana 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Bə bwa nakam lùlləi ama, Yisəfu, bwa Arimatiya mala nzali Yahudi. Yì ka, nda abalə amə kùrcəu mala amə Yahudi, mə'bealboarne na. Yì ka, gir mənana abwana-məgule mala amə Yahudi pàk ka, earnə kə bə ateà dāng. Yì ka, ndarə kundə yiu mala Domurəm mala Bakuli.

⁵² Yì nda mana wari a ban Bilatus kya zəm lú Yesu ka.

⁵³ Pələa kya sulə lú, marəki aba nggurbyau pwəsəa, sə tsəi a bembə mənana à tēmi aba tali, yì mənana à malaká tsək kəbwa kəm raka.

⁵⁴ Pwari mənə ka nda pwari gilərou† ace Sabbat, mənana malanə tite ka.

⁵⁵ Amaməna mana à yiu andə Yesu nə Galili ka à o atà Yisəfu, à kya sən bembə andə nongəsə mənana à nongəsə lú a bembə ka.

‡ 23:43 23:43 là do banboarna mala Bakuli: Ko <<Paradayis.>> § 23:46 23:46 Balli gbal aba: Ang 31:5. * 23:49 23:49 Balli gbal aba: Luk 8:2,3. † 23:54 23:54 pwari gilərou ka nda pwari mana pwari Sabbat kpate ka, sə aməno yì pwari ka duməna pup à nè mal ko man kat boaro bəà pè ka sə bə pwari Sabbat yiu, acemənana a pwari Sabbat ka amə Yahudi pà nè pàk kə túró dāng. Pwari na ace usələo.

⁵⁶ Pələa à nyare à o a là, à kya alta amùrú andə amuku agir mə'rəmboarne. Sə à usələo a Pwari Sabbat, acemənana bəà kpata Nzongcau ka.‡

24

Yesu loapi bembe

(*Matiu 28:1-10; Markus 16:1-8; Yohana 20:1-10*)

¹ A pwari Ladi, pwari mədəmbe anzəm pwari Sabbat nə budəmbari dídýal, amaməna twal muku agir mə'rəmboarne mənana à giləkicea ka, sə à o a bembe.

² À kya kum tali ka à gəshini a kun bembe.

³ Sə lang à kútí ka, à kum lú Mətalabangŋo Yesu dāng.

⁴ À ndaban ndali nə mənía yì gír ka, kara abwana bari nə agir-nggūrəu mənana à kə tà'nzama pəlilip ka, à came a bania.

⁵ Nə bangciu a rəia amaməna man ti múrià a nzali. Sə abwana mənə nea wia ama, <<Ace mana sə wu kə alta bwa mənana nə yiləmu ka abalə alú?

⁶ * Pa kani dāng, longŋəna! Wu denyi nə cau mənana bangga wun yì mana nda a Galili ka

⁷ ama, <À nə pà Muna mala Bwa a bu amə'caubikea, à nə gbàllì a nggun, sə a tàruià nongŋo ka nə lo nə yiləmu.> >>

⁸ Pələa balə amaməna man kasəa arə acau male.

⁹ Lang à nyàrəni bembe ba-tali ka, à kya ne alaggana mana lum-nong-mwashat ka andə acili aməkpate kat.

¹⁰ A Maryamu Bwa Magdala, andə Joana, andə Maryamu nggea Jemis, andə abea amaməna, à nda à yì banggi amə'mishan male cê ka.

¹¹ Sə yia ka à earnə cau mala amaməne dāng, a bania ka cau məbane na à banggi ka.

¹² Sə Bitərus ka lo bangŋa aban ká bembe; kya kù`ndəó sə kə anggurbəyau múr lú nda sən aban nongŋo ka. Pələa nyare aban o kə ndali nə gir mənana kumban ngga.

Yesu ləmdə rəi amur

njargula ká Imawus

(*Markus 16:12-13*)

¹³ Àkə pwari mənə ka abwana bari atə aməkpata Yesu puro aban ká a muna-là mənana à tunəki ama Imawus, mana nre andə Urəshalima ka mel tongno nong-bari na ka.

¹⁴ À ndarə naki acau amur gir mənana kumban ngga.

¹⁵ Lang à nda aba naki acau andə diki rəarəia amur amənia yì agir ka, Yesu nə nggearəi ka yiu bwal teà sə kə gya andəia aban ká.

¹⁶ À səni, sə ko à gandə sùrəè dāng.

¹⁷ Pələa Yesu día ama, <<Mana gir nì nda wu nakiyia, nə pələki ce arə wun aban ká de?>>

À go kusəia à cam più, baməsəia kídiki.

¹⁸ Bwa mwashat abaləia, lùlləi ama Kəliyopas, dí ama, <<A nda kə bəri nəmurəo a Urəshalima mənana a sələce agir mənana à kumban abalə anonggio mənía ka dāng?>>

¹⁹ Pələa día ma, <<A ya gír nani?>>

À eari wi ama, <<Agir mənana à kum Yesu Bwa Nazarat. Yì ka, məbangnəa mala Bakuli na, sə ndanə rəcandəa aba cau andə túró a badəm Bakuli andə bwapəndəa kat.

²⁰ Agbani pəris andə amurəma ma'səm ramte ama bəà kya kasəi wi bashi lú, pələa à gbàllì a nggun.

‡ 23:56 23:56 Balli gbal aba: Pur 20:10; Nggur 5:14.

* 24:6 24:6 Balli gbal aba: Mat 16:21; 17:22,23; 20:18,19; Mar 8:31; 9:31; 10:33,34; Luk 9:22; 18:31-33.

²¹ Səm ndanə tsəkbaləu ama nda bwa mənana nə yia amsə amə Isərayila ka! Dəm ngga təruià nongño ndya yalung mənana mənə yì agir kumban ngga.

²² Nyar dəm ngga, abea amaməna abalə səm yì na səm cau ndali. Yalung nə dəmbəri ka à wari a bembə,

²³ sə à kya kum lúì dāng. À nyare à yì na səm ama à sən causəna mala aməturonjar, mənana à bang ama ndanə yiləmu ka.

²⁴ Sə abea abwana abalə səm wari a bembə à kya kum gír nî anggo kəla mənana amaməna na ka, sə yì ka, à sənì dāng.>>

²⁵ Pələa Yesu nea wia ama, <<Wu gəmi fat, sə bamur wun dəmbəri arə bwalta acau mənana kat amə'bangnəa mala Bakuli na ka!

²⁶ Wu sələ mbo ama duməna púp Kərəsti ka nə nu tanni nə amənia yì agir ka, sə nə kutio aba gulo male?>>

²⁷ Pələa tite nə Nggurcau mala Musa andə Kànìgír mala amə'bangnəa mala Bakuli kat, bəlkiə wia balə acau mənana à giləia abalə Amaləmcə amurì ka.

²⁸ Lang à gbàshinà ban muna-là mənana à kə ká kàm ngga, Yesu pa kəla nə kutio a dəmbə,

²⁹ sə à ne wi ama, <<Nongño a ban səm, pwari kpana, sə dù malanə pəndəa.>> Pələa o atəa.

³⁰ À yì duməna amur gírlina ka, yì twal bəredi, pàkkî Bakuli yàwá, sə bwani pea wia.

³¹ Anggo ka, kara məsəia mənna sə à sələ ama yì na, kara ndərmi a rəia.

³² Sə à dī rəarəia ama, <<Ashe pa bə sə babum səm kə pi mənana nda ban na səm acau a tanjargula, sə kə bəlkiə səm balə Amaləmcə mala Bakuli ka dāng.>>

³³ Pələa à lo à nyare a kusəia aban ká Urəshalima. À kya kum alaggana male mana lum nong-mwashat ka andə acilia à dapina a banbwáná,

³⁴ aban na ama, <<Məsəcau na! Mətalabangño longñəni bembə nə yiləmu, yì pusərəi a ban Shiman Bitərus!>>

³⁵ Amənia bəri ka à na ce gír mənana kumia a njargula Imawus ka, andə súrəó mənana à yì súrə Yesu anzəm mana bwanəna bəredi ka.

Yesu pusərəi a ban alaggana male

(Matiu 28:16-20; Markus 16:14-18; Yohana 20:19-23; Amə Mishan 1:6-8)

³⁶ Kúnià malaká pwal arə acau mənana à nakiyi ka dāng, kara Yesu pusərəi abaləia, sə nea wia ama, <<Bə rə wun pwalo!>>

³⁷ À ndali, bangciu pakkia wia, à twali kəla lú na à sən ngga.

³⁸ Pələa nea wia ama, <<Palang sə bangciu bwal wun anggo, sə wu do nə tuti a denyicau ma'wun?

³⁹ Wu sən abuam andə akusəam, mə nda nə bamúràm! Wu jem, sə wu sənì, acemənana lú pənə nyama andə amú kəla mənana wu sənì mə ndanəia ka dāng.>>

⁴⁰ Lang nania wia anggo ka, pələa ləmdəia wia abui andə akusəi.

⁴¹ Sə à nda più aba dʷanyi earnə cau a babumia, atəcau mala bumpwasəa andə ndali ka, Yesu pələa dīa ama, <<Wu ndanə kə gírlina kani le?>>

⁴² À twal nji mətwane à pe wi.

⁴³ Pələa é sə she, àkə məsəia.

⁴⁴ Pələa nea wia ama, <<Mənəia ka nda cau mənana ən bangga wun, mana səm nda a tarə səm ngga. Koya gír mənana à giləi a muram aba Nggurcau mala Musa andə amaləmcə mala Amə'bangnəa mala Bakuli andə Anggyal ka, duməna púp à nə lùmsəo.>>

⁴⁵ Pələa mən denyicau malea ace mənana bəà súrə Amaləmcə mala Bakuli.

⁴⁶ Nyare nea wia ama, <<Mənia ka nda gír mənana à gilə ka: Kərəsti Mə'amsəban, nə nu tanni, nə wu, sə nə loapi bembé nə yiləmu, a təruià pwari.

⁴⁷ Sə cau mala pwanzali a mala vwaki bu arə caubikea, andə twalban caubikea ka, à nə hamnəi aba lùlləi, arə anzali kat, à nə tite a Urəshalima.

⁴⁸ Wun nda ka amə'nakún mala mənina yì agir ka a ban abwana.

⁴⁹ Ado ka, mə nə tasəa wun Bangɔ Məfele mənana Tárrám bang ama nə pà wun ngga. Səama wun nə kúndəô a Urəshalima, she bə rəcandəa mənana pur nə kuli suləna amur wun ngga.>>†

À twal Yesu aban ká kùli

(Markus 16:19-20; Amə Mishan 1:9-11)

⁵⁰ Pələa puro andəia à kya bwal Betani. Loasə bui a kùli sə tsəkia wia bù.

⁵¹ Nda rə tsəkia wia bù ka, kara nyia, pələa à twali aban ká a kùli.‡

⁵² À peri a baní, sə à nyare aban ká a Urəshalima nə bumpwasəa kərkər.

⁵³ Koya pwari ka à kə wari aba Ndàməgule mala Bakuli, à kə mal pwari malea kàm aban b̄wangsəki Bakuli.

† 24:49 24:49 Balli gbal aba: Atúró 1:4. ‡ 24:51 24:51 Balli gbal aba: Atúró 1:9-11.

Cau amsəban a nê mala YOHANA Məncəu

Mwashat atà alaggana mala Yesu, yì Yohana ka, nda gilə mənəia yì maləmce ka. À kə səni kəla à gilə mənəia yì Cau Amsəban ngga a pələa 85 anzəm bəlban mala Yesu.

Yì *Cau Amsəban a nê mala Yohana* ka ləmdəa səm ama Yesu nda Cau mala Bakuli, yì Cau mənana te pà nê mal raka, mənana <<yì duk bəwəpəndəe sə do abalə səm ngga.>> (Yoh 1:14) À giləi ace mənana amə ballə ka bəa earnəi ama Yesu nda Mə'amsəban mənana à pacau ace ka, yì Muna mala Bakuli, sə dəm ngga nê pabamuru malea a baní ka bəa kum yiləmu (Yoh 20:31.)

Yohana kə bangji nê rəcandəa ama boro mala yiləmu mənana málá male pà kəm raka à kə kumi nəban Kərəsti, yì boro mənana kə tite ado sə nê ngga yiu aban abwana mənana à earnə Yesu ama nda njargula, andə məsəcau, andə yiləmu ka. *Yohana* pak túró nê agir mala koya pwari mənana abwana súrəia pepe ka ace ləmdə məsəcau mala agir bá bangjo, agir kəla <<mur>>, <<bəredi ko girlina>>, <<tələban>>, <<yalgir andə anzur male>>, <<kun-nda>>, <<njargula>>, <<nggun anap andə abəle>>, sə <<yiləmu.>>

Agir mənana abaləi ka

Tita cau1:1-18

Yohana Məbatisəma andə alaggana mədəmbe mala Yesu1:19-51

Túró mala Yesu a ban abwana2:1--12:50

Məsələata anonggio mala Yesu arə ban mala Urəshalima sə abaləi13:1--19:42

Lo bəmbe mala Mətalabangjo andə ləmdərau male arə anjar dāngdāng20:1-31

Məsələata cau: Yesu ləmdə rəi dəm a Galili21:1-25

Cau duk bwa

¹ Kaniama Bakuli nê
pusə banza ka,
Cau ni nda kam,
sə mənə yì Cau ka
à nda tərəia andə Bakuli;
sə yì, yì Cau ka Bakuli na.

² A tite ka à nda
andə Bakuli.

³ Nə yì sə Bakuli pusə agir kat.
Kəgír pà kəm mwashat
mana à pusəi mənana
nə yì sə à pusəi raka.

⁴ Yì nda tər yiləmu,
sə mənəia yì yiləmu
ka yiu nê təlaban
aban bəwəpəndəa.

⁵ Sə yì təlaban ngga
kə ta abə pəndəa
sə pəndəa ka gandə
bwalte dāng!*

⁶ Bè bwa yiu,

* 1:5 1:5 sə pəndəa ka gandə bwalte dāng: Ko <<sə pəndəa ka pà nê gandə limge dāng.>>

mən'jar mənana
 Bakuli túrí ka,
 lùlləi ama Yohana.[†]
 7 Yiu yi ne bwapəndəa
 cau amur mənā
 yì tǎlaban ngga,
 ace mənana bə
 bwapəndəa kat ok
 mənā yì cau ka, bə é.
 8 Yohana nə bamúri ka
 nda tǎlabani dāng;
 yì ka, yiu ace nacau
 amur tǎlabani.
 9 Tǎlaban məməsəcau nì,
 mənana kə ta aban
 bwapəndəa kat ka,
 ndo kə yiu a banza ka.
 10 Yì Cau ka nda a banza,
 sə kat andə amani ama
 nə yì sə à pusə banza ka,
 banza sùrəi dāng.
 11 Yiu aban abwana
 mənana amale na ka,
 sə amale é dāng.
 12 Sə abwana mənana kat à é,
 à pa bamuria a baní ka,
 pània wia rəcandəa
 bəà duk amuna
 mala Bakuli.
 13 Bəlaban malea ka,
 mala nkila na
 andə nggūrau dāng.
 Pa aba kpapi
 mala bwama andə
 bwabura dāng.
 Mənā ka pe mala Bakuli na.
 14 Mənā yì Cau ka
 yì duk bwaməpəndəe,
 sə yì duk zuku abalə səm.
 Səm səna gulo male,
 gulo mala kə Muna
 mwashat bərbə, mana pur
 nəban Tárrí Bakuli ka,
 lumsəo nə bwamuru
 andə məsəcau.
 15 Yohana ne abwana cau amurí nə giu məcandəe ama, <<Mənā ka nda bwa
 mənana ən na wun cau amurí nəma nda ban yiu a nzəmam ngga, sə yì ka, kútiām nə
 gulo, acemənana yì ka, ndakam dídyal sə à yì bəlám.>>
 16 Aba bwamuru andə mənbu male sə tsəka səm bu kat, kə pa səm agir məboarne a
 nzəmarəia.
 17 Bakuli pa səm Nggurcau nə bu Musa, sə nə bu Yesu Kərəsti sə pa səm bwamuru
 andə məsəcau.

[†] 1:6 1:6 Balli gbal aba: Mat 3:1; Mar 1:4; Luk 3:1,2.

¹⁸ Kə bwa sən ma Bakuli àkè pwari dāng, she kə Muni mənana à nda mwashat andə yi, sə nda a nkangari ka. Yi nda tsəa sə səm sūrə Tárri ka.

Yohana Məbatisəma nda Kərəsti dāng
(*Matiu 3:1-12; Markus 1:1-18; Luka 3:1-18*)

¹⁹ Abwana-məgule mala amə Yahudi mənana a Urəshalima ka à túr apəris andə Amə'Lawi bəà kya dí Yohana ama, yi ka, nda yana le?

²⁰ Yohana səmbərəia wia kəgír dāng, banggia wia məsəcau ama, <<Mə nda Kərəsti‡ dāng.>>

²¹ À dí ama, <<Sə we ka a nda yana? A nda Iliya le?>> § Yohana earia wia ama, <<Awo, mə nda yi dāng.>> Sə à dí ama, <<A nda məbangnəa mala Bakuli mənana səm nggə kundəmuri ka le?>> Earia wia ama, <<Awo.>>

²² A masələate ka à dí ama, <<Na səm cau mənana bə səm nyesəi abwana mənana à túr səm ngga. A kə twali bamuro ama a nda yana?>>

²³ Yohana earia wia nə cau mala Ishaya məbangnəa mala Bakuli ama, <<Mə nda giù mənana kə hama a babondo ka, ama, <Wu tsək njargula bə cam kporong ace Mətalabangno.> >>*

²⁴ Abea amə Farisi mənana à túriá ka,

²⁵ à dí Yohana ama, <<Sə bə a nda Kərəsti,† ko Iliya, ko mənəo yi məbangnəa mala Bakuli raka, palang sə a kə pakki abwana batisəma?>>

²⁶ Yohana earia wia ama, <<Ən nggə pakki abwana batisəma nə mùr, sə bebwə nda came abalə wun mənana wu sūrəi raka,

²⁷ yi ka, nda bwa mənana kə yiu a tam tù ka, ən kārəa mə nə panzə anggur-nkura male ka dāng.>>

²⁸ Mənia yi gir ka à pè a Betani, a nkaring Nggeasala Jodan, àkə ban mənana Yohana pakkiyi batisəma kam ngga.

Yesu nda Məgam mala Bakuli

²⁹ Bə ban fana ka, Yohana sən Yesu aban yiu nə bani, sə pələa na ama, <<Wu sən Məgam mala Bakuli, mənana twalkiyi caubikea mala banza ka!

³⁰ Mənia ka nda bwa mənana ən na ce ama, <Bə bwa nda kə yiu atəm ngga. Yi ka, kútiám nə gulo, acemənana yi ka, ndakam dídyal sə à yi bəlam.>

³¹ Nggearə mim ngga ən sūrəi dídyal dāng, sə tər yiu mem mənana ən nggə pakki abwana batisəma nə mùr ka nda ace mənana bəà ləmdəi amə Isərayila rəi ka.>>

³² Pələa Yohana bang gír mənana sūrəi amurí ka ani: <<Ən sən Bangno mala Bakuli kəla kutu, sulə nə kuli yi do amurí.

³³ Bə pà mə nə sūrəi dāng, bə Bakuli mənana tasəam ama bən yi pakki abwana batisəma nə mùr ka nda nam raka. Nam ama, <Bwa mənana a səni Bangno mem suləo yi do amurí ka, nda bwa mənana nə pakki abwana batisəma nə Bangno Məfele ka.>

³⁴ Ən sənəni sə ən nggə bangcau amurí ama, yi ka, nda Muna mala Bakuli.>>

Alaggana mana Yesu tita tunəia ka

³⁵ Bə ban fana ka, Yohana nda kano dəm andə abea alaggana male bari.

³⁶ Lang nə sən Yesu aban kutio ka, na ama, <<Wu sən Məgam mala Bakuli!>>

³⁷ Lang alaggana mənia bari à ongənəni náná anggo ka, kara à o atə Yesu.

³⁸ Yesu nə pələ rəi ka, kara sənia aban yiu atə, sə día ama, <<Mana wu earki ce?>>

À eare ama, <<Rabbi a ya ban sə a pa?>> (Rabbi ka bələi nda Maləm.)

‡ **1:20 1:20** Kərəsti (nə kún Gərik) ko Mezaya (nə kún Ibəru) ka bələi nda: Bwa mənana à dārəi wi mùrú olif amurí, mənana ləmdə ama Bakuli tsəngənəni a buno-gulo andə rəcandəa ka. § **1:21 1:21** Balli gbal aba: Nggur 18:15; Mal

4:5. * **1:23 1:23** Balli gbal aba: Isha 40:3. † **1:25 1:25** Sən cau amur Kərəsti a 1:20.

³⁹ Yesu earia wia ama, <<Wu yiu wu yi sèni.>>

À pələa à wario à kya sən ban-do male. Sə à kya do atè bà du. Anggo ka bu-pwari ine nə pwarikpəra na.

⁴⁰ Bè bwa mwashat atà mənía yì abwana bari mənana à ok cau mənana Yohana na ka nda Andəru, mə'eam Shiman Bitərus.

⁴¹ Andəru pələa kum mə'eambi Shiman, sə ne wi ama, <<Səm kuməna Mezaya (Tər Mezaya nda Kərəsti, Mə'amsəban mənana Bakuli bang ama nə tasəi ka.)>>

⁴² Sə yiu nə Shiman aban Yesu.

Yesu sən kyap-kyap, sə na ama, <<A nda Shiman muna mala Yohana. À nə tunəo ama, Kefas.>> (Tər Kefas nda Bitərus, bāləi ama, Tali.)

Yesu tunə Filip andə Nataniyel

⁴³ Bè ban fana ka, Yesu twali a babumi ama nə o a Galili. Yi kum Filip sə ne wi ama, <<Yiu atəm.>>

⁴⁴ Filip ka bwa Beseda na, la mala Andəru andə Bitərus.

⁴⁵ Filip alta Nataniyel yi kumi sə ne wi ama, <<Səm kuməna bwa mənana Musa giləgir amurí aba maləmce Nggurcau mala Musa, andə mənana à giləa aba maləmce mala amə'bangnəa mala Bakuli ka, yì Yesu bwa Nazarat, muna mala Yisəfu.>>

⁴⁶ Nataniyel na ama, <<A Nazarat! Kə gir məboarne nə pur a Nazarat gbal?>> Filip ne wi ama, <<Yiu sən.>>

⁴⁷ Lang Yesu sən Nataniyel aban yiu ka, nacau amurí ama, <<Mənía ka bwa Isərayila məbafəe na, mənana pənə nyir arəi raka.>>

⁴⁸ Nataniyel dī Yesu ama, <<A pak lang sə a sūrəəm?>>

Yesu eari wi ama, <<Mənana a nda a tətə nggun vwari ka, ən angŋa damba ən sənə no, sə Filip tunəo.>>

⁴⁹ Pələa Nataniyel ne Yesu ama, <<Rabbi, a nda Muna mala Bakuli! A nda Murəm mala amə Isərayila!>>

⁵⁰ Yesu ne Nataniyel ama, <<A earnə mim acemənana ən banggo nəma, ən sənə a tətə nggun vwari ka le? A nə sən agir məgulke mənana à kúti man ngga.>>

⁵¹ Yesu nyare nea wia ama, <<Ən nggə na wun məsəcau, wun nə sən kùli nə mənna, andə aməturonjar mala Bakuli aban eauwe andə suləo amur Muna mala Bwa.>>‡

2

Yesu tsək mùr pələ mùr-bəlanggun anap

¹ A tàruia nongŋo ka, à ndanə isəban a Kana a nzali Galili, sə nggea Yesu ndakam abanì.

² À tunə Yesu andə alaggana male aban isəbanì.

³ À nda bá pakkidire ka, mùr-bəlanggun anap málá a rəia. Nggea Yesu yi ne wi ama, <<Mùr bəlanggun anap malea maləna.>>

⁴ Pələa Yesu eari wi ama, <<Nnâ, palang sə a oasəam aba ce? Bu-pwari mala ləmdərəu mem malaká karə peatu dāng.>>

⁵ Nggea Yesu ne amə gau girlina ama, <<Wu pàk gír mənana kat bangga wun ngga.>>

⁶ Àkə banì ka, aganggəlang mənana à kwária aba tali ka à ndakam, yia tongno-nong-mwashat; amənana amə Yahudi kə soak mùr abaləia à kə lakkína rəia nēi andə agir ace peri a badəm Bakuli ka. Ko mə ye ka kə twal amunabang-mùr lumi-bari ko lumi-tàrú.

‡ 1:51 1:51 Balli gbal aba: Tite 28:12.

⁷ Yesu ne amə gau gírlina ama, <<Wu to mür wu lumsəki aganggəlang.>> Sə à lumsəkia kat nə mur.

⁸ Sə nea wia ama, <<Adyan ngga wu dārəa wu kya pe bwaməgule mala pakkidire isəban.>> Pələa à dārəa à wari wi nēi.

⁹ Sə bwaməgule mala pakkidire isəban ok mür mənana à nyesəi pələna mür-bəlanggun anap ka. Sə yì ka, sūrə ban mənana à pusə mənəia yì mür-bəlanggun anap kām ngga dāng (sə amə gau gírlina mənana à dārə mür nì ka à sələna). Sə pələa tunə bura-māfela a giriban.

¹⁰ Sə na ama, <<Abwana pak ka à kə yinə mür-bəlanggun anap məboarne a dəmba, bə abəri nūna karənia ka, sə à kə yiu nə mənana twal tē ka; sə mò ka a tsək məboarne a nžəmò!>>

¹¹ Gir'ndəliki mənəia Yesu pè a Kana, a nžali Galili ka, nda mədəmbe mala agir-ndali male mənana ləmdə gulo male ka. Sə alaggana male səni à pa bamuria a baní.

¹² Anžəm man ngga, Yesu andə ngge andə amə'eambi andə alaggana male o a Kapanahum sə à kya nonggi kam zuku.

Yesu pər amə kúrkúró a

Ndàməgule mala Bakuli

(Matiu 21:12-13; Markus 11:15-17; Luka 19:45-46)

¹³ Lang pwari Lamsan Yàlímurû mala amə Yahudi gbashìnà ka, Yesu o a Urəshalima.*

¹⁴ Kya kum amə makki andá, andə anzur andə akutu, andə abwana mənana à duməna nə do aban nggađi boalo ka, aba Ndàməgule mala Bakuli.

¹⁵ Pələa Yesu peau nkamso nə nggúr sə pəria kat, andə anzur, andə andá, bəa purî bá Ndàməgule mala Bakuli. Sə ndələki agir, mesəki aməsə-boalo mala amə nggađi boalo.

¹⁶ Sə ne amə makki akutu ama, <<Wu pusə agir mənəia ka aban man! Wu kəa nyesə Bala mala Tárrám bə duk limo dāng!>>

¹⁷ Sə balə alaggana male kasəa arə cau mənana Maləmce na ama, <<Rəbəla mem arə Bala mo we Bakuli ka, nə earke a baləam kəla bəsa.>>†

¹⁸ Abwana-məgule mala amə Yahudi đi Yesu ama, <<Ya gir'ndələki na ado awu nə pa, mənana nə ləmdəa səm ama, Bakuli pano rəcandəa mala pak mənəia yì gir ka?>>

¹⁹ Yesu earia wia ama, <<Wu arki man yì Ndàməgule mala Bakuli ka, sə aba nongho tărú ka mə nə loasəi dəm.>>‡

²⁰ Pələa amə Yahudi ne wi ama, <<Ndàməgule mala Bakuli mənana twal aməba pələa lumi-ine bwamdə tongno-nong-mwashat sə à bə ka, a na ama awu nə bə aba nongho tărú?>>

²¹ Sə Ndàməgule mala Bakuli mənana Yesu nakiyi ce ka, nda nggūrəi.

²² Anžəm mənana Yesu longhəni bəmbe ka, sə balə alaggana male kasəa ama, Yesu nania wia. Pələa à earnə Maləmce andə acau mənana Yesu nea wia ka.

Yesu sūrə babum bwapəndəa

²³ Mənana Yesu nda a Urəshalima a pwari Lamsan Yàlímurû ka, abwana pas à sən agir-ndələki mənana pea ka, pələa à pa bamuria a baní.

²⁴ Sə Yesu ka earnəia dāng, acemənana sūrənà rə bwapəndəa kat.

²⁵ Yesu pà aban alte bə kəbwa bə ne wi cau amur bwapəndəa dāng, acemənana yì nə bamúrì ka sūrənà rə babum bwapəndəa.

3

Yesu bəli Nikodimus bá baria bəban

* 2:13 2:13 Balli gbal aba: Pur 12:1-27. † 2:17 2:17 Balli gbal aba: Ang 69:9. ‡ 2:19 2:19 Balli gbal aba: Mat 26:61; Mat 27:40; Mar 14:58; Mar 15:29.

¹ Bè bwa ndakam atà abwana-məgule, amə kùrcəu mala amə Yahudi, mənana lùlləi ama Nikodimus ka. Nda abalə amə Farisi.

² Bwabura man yiu aban Yesu nə dú, sə yi ne wi ama, <<Maləm, səm sələna ama a nda məkàniğir mənana Bakuli túrí ka. Kə bwa pà kàm nə gandə pakki agir-ndələki mənana a pakkiyi ka dāng, yi mənana bə Bakuli pa atə raka.>>

³ Yesu eari wi ama, <<Mə nda ban nō məsəcau, bəà bəsələ bəl bwa raka, pà nə kutio aba domurəm mala Bakuli dāng.>>

⁴ Nikodimus diban ama, <<Lang sə à nə bəsələ bəl bwa mənana gulna ka? Nə kútí a bum ngge dəm sə à nə bəsələ bəle lè?>>

⁵ Yesu ne wi ama, <<Mə nda ban nō məsəcau, kəbwa pà nə kutio aba domurəm mala Bakuli dāng, she bəà bələni nə mùr andə Bangño mala Bakuli ka.

⁶ Tárrú andə nggeau à nda à bəlkiyi bwapəndəa ka, sə bəlban bá Bangño ka, túró mala Bangño mala Bakuli na.

⁷ Kəa ndali nə cau mənana ən banggo nəma, <Duməna púp à nə basə bəl wun ngga> dāng.

⁸ Gung kə bua kə o aban mənana earce nə ká kàm ngga. Wu kə ok gəshi, sə wu sùrə ban mənana purkiyi kam andə ban mənana kákiyi kam ngga dāng. Anggo sə bwa mənana à basə bəle aba Bangño mala Bakuli ka pa.>>

⁹ Nikodimus dī ama, <<Lang sə mənía yì bəlban ngga nə gandə pa?>>

¹⁰ Yesu pələa eari wi ama, <<Nggearə we ka a nda bəwaməgule aba kàniğir a nzali Isərayila, sə a sùrə mənía yì gir ka dāng?

¹¹ Mə nda ban nō məsəcau, gir mənana səm sùrəi, andə mənana səm sən ngga, nda səm nakiyia wun ce ka. Kat andə amani ka wu binə ak cau mənana səm nggə na wun ngga.

¹² Ən na wun cau mala agir mənana a banza man ngga, sə wu earnə mim dāng, lang sə wun nə earnə mim yì mənana bə ən na wun cau mala agir mənana a kùli ka?

¹³ Kə bwa malaká eau a kùli dāng, she kə yì mənana sulə nə kuli ka, yì Muna mala Bwa, mənana nda a kùli ka.

¹⁴ <<Kəla mənana Musa loasə n'you amur gara a babondo ka, anggo sə duməna púp à nə loasə Muna mala Bwa a kùli,*

¹⁵ acemənana koya bwa mənana kat pa bəmúri a baní ka bə kəa kídiki dāng, yì ka bə kum yiləmu mənana málá male pà kàm raka.

¹⁶ <<Bakuli ka earce banza kərkər, sə yi pà kə Muna male mwashat ace mənana bwa mana kat pà bəmúri a baní ka bə kəa kídiki bə uebà dāng, bə kum yiləmu mənana málá male pà kàm raka.

¹⁷ Bakuli tasə Muni bə yì bashi banza dāng, tasəi bə yì amsə banza.

¹⁸ <<Bwa mənana kat pà bəmúri aban Muna mala Bakuli ka, pà abata bashi dāng. Sə bwa mənana kat binə pà bəmúri ka, à angña dəmba à kasəna bashi bə suləo amurí, acemənana binə pà bəmúri aban Muna mwashat bərbər mala Bakuli ka.

¹⁹ Tér bashi mala Bakuli ka nda mənana ama, tálaban yiu a banza, sə bwapəndəa earce pəndəa kúti tálaban, acemənana atúró malea ka aməbealbike na.

²⁰ Bwa mənana kat kə pak gir məbike ka, kə ginə tálaban, sə pà nə yiu aban tálaban dāng, ace mənana bə tálaban bə kəa ləmdə atúró bealbikea male dāng.

²¹ Sə bwa mənana kə pak gir aba məsəcau ka, kə yiu aban tálaban, ace mənana bə tálaban ləmdə atúró male, mənana pea nə banggi Bakuli ka.>>

*Cau mana Yohana Məbatisəma
bang amur Yesu ka*

* 3:14 3:14 Balli gbal aba: Bal 21:9.

²² Anzəm man ngga, Yesu andə alaggana male nying Urəshalima sə à o arə ahea muna-là aba bu-nzali Yahudi. À kya pakkia anonggio kam, aban pakki abwana batisəma.

²³ † Yohana gbal ka nda aban pak batisəma a Ainon mənana a ban Salim ngga, acemənana mür nda abanì kpəm. Bwapəndəa camarə yiu a baní, sə kə pakkia wia batisəma.

²⁴ (Anggo ka à malaká oasə Yohana a ndəkurban peatu dāng.)

²⁵ Ahea alaggana mala Yohana andə bebwə Yahudi, à lo makgìr amur kúncau mala lákkí rəu andə lákkí agir ace peri aban Bakuli.

²⁶ Sə alaggana mala Yohana yiu a baní à yì ne wi ama, <<Rabbi, bāləo kasəa arə bwa mənana wu nda wunəi a nkaring Nggeasala Jodan, yì mənana a bangga səm cau amurí ka? Səni, nda kə pàkkí abwana batisəma ka, sə abwana pwanəna rəia kat aban ká a baní.>>

²⁷ Pələa Yohana na ama:

Bakuli ka nda kə pe bwa túró mənana nè pak ka.

²⁸ Wun, nə bamur rə wun ngga, wun nè nakunam mənana ən bang nəma, <<Mə nda Kərəsti, Mə'amsəban dāng. À túrām nə túró bèn aki wi damba yiu.>>

²⁹ Māfela ka málá bura-māfela na; sə murəm gyajam mala bura-māfela mənana cam aban kundəe kə kwakikiri arəi ka, ban kə boari wi arə ok gì bura-māfela. Mim gbal ka, ban kə boaram arə cau mənə wu banggām ngga.

³⁰ Duməna púp ama, nə nggə lidəmba nə gulo, sə mim ngga mə nə nggə amsəa.

Bwa mənana sulə nə kuli ka

³¹ Bwa mənana pur nə kuli ka, nda mənana ndanə gulo kúti acili abwana kat ka. Bwa mənana ndakani a banza ka, mala banza na, sə acau male ka a mala banza na. Sə bwa mənana sulə nə kuli ka, ndanə gulo kúti abwana kat.

³² Yì ka, yiu, yì bəlkuni amur gir mənana səna sə ok ka, sə kəbwa ak cau male dāng.

³³ Sə bwa mənana kat ak cau male ka earəna ama cau mala Bakuli ka məsəcau na.

³⁴ Bwa mənana Bakuli túrí ka, kə na gì Bakuli, acemənana Bakuli soapi wi Bangṇo male puppup.

³⁵ Bakuli earce Muni sə nyinggi wi girbunda kat a buì.‡

³⁶ Koya bwa na sə pà bamúri aban Muna mala Bakuli ka, ndanə yiləmu mənana málá male pà kām raka. Sə bwa mənana kat binə Muna mala Bakuli ka pà nè kum yiləmu dāng, bumlulla mala Bakuli ka nè ueo amurí.

4

Yesu nacau andə be bwama Samariya

¹ Yesu sələ ama amə Farisi onghəna ce ama yì ka, nda arə kum aməkpate pas sə nda arə pakkia wia batisəma kúti mala Yohana.

² (Aba məsəcau ka, Yesu nə bamúri ka pakki kəbwa batisəma dāng, alaggana male na à pakkiyi ka.)

³ Lang Yesu yì sələ ama amə Farisi onghəna ama aməkpate nə nggə làkkí ka, nying bu-nzali Yahudi, nyare o dəm a bu-nzali Galili.

⁴ O male ka duməni wi púp nə ara aba nzali Samariya.

⁵ Lang yina a nzali Samariya ka, pələa yiu a be la mənana à tunəki ama Saika ka; banì sapi nzali mənana Yakupu pe muni Yisəfu a pwarian ngga dāng.*

⁶ Tūli-mür mala Yakupu ka, nda abanì. Yesu auləna nə gya nə pwari zəkya ka, yì do a kun tūli-mürì nə usələo.

† 3:23 3:23 Balli gbal aba: Mat 14:3,4; Mar 6:17,18; Luk 3:19,20. ‡ 3:35 3:35 Balli gbal aba: Mat 11:27; Luk 10:22.

* 4:5 4:5 Balli gbal aba: Tite 33:19; Jes 24:32.

⁷ Bè bwama Samariya yiu a to mùr, sə Yesu ne wi ama, <<Dàrêâm mùr mə nu.>>

⁸ (Anggo ka alaggana male warina a kúr girlina aba là.)

⁹ Sə bwame pələa ne Yesu ama, <<A nda bwa Yahudi, sə mə nda bwa Samariya. Lang sə a nə zəm mùr-nùná a buam yi mənana kəgír kə kpapi amə Yahudi andə amə Samariya raka?>>†‡

¹⁰ Yesu eari wi ama, <<Bə a sùrənà rə boro mənana Bakuli ndanəi aceo, andə bwa mənana zəmggiyo mùr-nùná ka, bə a zəmni wi mùr mənana pākiyi yiləmu ka, sə yì ka, nə po.>>

¹¹ Bwame na ama, <<Bwaməgule, a panə gir nun mur dāng, sə tūli ka məlime na. Ake sə a nə kum mənəi yì mur mənana kə pa yiləmu ka?

¹² A kútì kà səm Yakupu mənana pà səm mənəi yì tūli, mənana yì nə nggearəi, andə amuni, andə agirkusəu malea à nu mur kàm ngga le?>>

¹³ Pələa Yesu ne wi ama, <<Bwa mənana kat nu mùr man ngga nə ok məsamur dəm.

¹⁴ Sə bwa mana kat nə nu mùr mənana mə nə pe wi ka, pà nə ok məsamur dəm dāng. Mùr mənana mə nə pe wi ka, nə duk mgbede mùr a bumi mana nə nggə pe wi yiləmu mənana tè pà nə mal raka.>>

¹⁵ Bwame banggi wi ama, <<Bwaməgule, pam mənəi yì mur ka, ace mənana məsamur bə kəa walam dəm dāng, sə bən ngga nyarki kani aban toki mur raka.>>

¹⁶ Yesu ne wi ama, <<Kyane kya tunə burio wu yiu.>>

¹⁷ Bwame ne Yesu ama, <<Ən panə bura dāng.>>

Yesu banggi wi ama, <<A bangnəna məsəcau yì mənana a na ama, a panə bura raka.

¹⁸ Məsəcau ka nda mənana ama, a duməna nə aburana tongno, sə bwa mənəi ado a nda tè ka burio na dāng. Cau mənana a ne ka məsəcau na.>>

¹⁹ Bwame na ama, <<Bwaməgule, ən nggə səni kəla we ka a nda məbangnəa mala Bakuli.

²⁰ Aká səm peri a ban Bakuli amur nkono Gerizim man, sə wun amə Yahudi ka, wu na ama Urəshalima nda ban mənana duk púp səm nə peri kàm ngga.>>

²¹ Yesu eari wi ama, <<Bwama, earnə cau mənana ən nggə banggo ka. Pwari nda kə yiu ka mənana peri a ban Bakuli ka, pà nə pa amur nkono man ko aba Urəshalima ka dāng.

²² Wun amə Samariya ka, wu kə peri a ban bwa mənana wu sùrəi raka, sə səm, amə Yahudi ka, səm sùrənà rə bwa mənana səm nggə peri a baní ka. Acemənana amsəban ngga pur nəban amə Yahudi.

²³ Sə pwari nda kə yiu ka, yàle pwari nì yina, mənana aməperi mə'məsəcau nì nə nggə peri a ban Bakuli nə babumia kat nə məsəcau. Yia ka à nda ka ulang aməperi mənana Bakuli earikiyi cea ka.

²⁴ Bakuli ka Bangno na, sə aməperi a baní ka, duməna púp, à nə peri nə babumia kat nə məsəcau.>>

²⁵ Pələa bwame ne Yesu ama, <<Ən sələnə ama, Mə'amsəban mənana à kə tunəi ama Kərəsti ka nə yiu. Bə yina ka, nə yia mængia səm balə agir kat.>>

²⁶ Sə Yesu banggi wi ama, <<Mim bwa mənana ado nakiyi cau nə we ka, Mə nda kə yì.>>

²⁷ Anggo ka, alaggana mala Yesu yì tusəo, à ndali mənana à yì kumi aban nacau andə bwama ka. Sə kəbwa dī bwame ama, mana a alkite ka dāng. Sə kəbwa dī gbal ama, ace mana sə a kə nacau nə bwame ka dāng.

²⁸ Sə bwame nying bāng-mùr male nyare o a la kya ne abwana ama,

† 4:9 4:9 Balli gbal aba: Ezr 4:1-5; Nehe 4:1-2. ‡ 4:9 4:9 kəgír kə kpapi amə Yahudi andə amə Samariya raka: Ko <<amə Yahudi nukiyi gir ko à likiyi gir a kwar mwashat andə amə Samariya raka.>>

²⁹ <<Wu yiu, wu yi sən bwa mənana nam koya gír nani ən pa aba do mem ngga! Ko bwa man nda Kərəsti Mə'amsəban le?>>

³⁰ Pələa bwapəndəa purri là à yiu a ban Yesu.

³¹ Anggo ka, alaggana mala Yesu zəmbi wi ama, <<Rabbi, yiu li gírlina.>>

³² Yesu pələa nea wia ama, <<Mə ndanə gírlina mənana wu súrə kəgír amurí raka.>>

³³ Sə alaggana male kutia điki rəia ama, <<Kə bwa yinəi wi nə gírlina le?>>

³⁴ Yesu nea wia ama:

Gírlina mem nda bən pak gír mənana Tárrám mana túrám ngga earikiyi ce, sə bən masələta túró male mənana pam bən pe ka.

³⁵ Wun nə naki mbak ama, ueo zongño ine à nə pwan gírbaban? Sə ən nggə na wun, wu loasə aməsə wun, wu sən agírbaban, à bəlna, à kārəna pwano.

³⁶ Bwa mənana nda ban pwan gírbaban ngga, Bakuli na arə pe wi tangnakusəi, sə ndarə pwan gírbaban mala yiləmu mənana tè pà nə mal raka; ace mani ka məbeale andə mə'pwan gírbaban ngga ban nə boaria wia atərəia.

³⁷ Anggo ka cau mənana à kə ne ama, <<Bə bwa beale, sə beəbwa pwan>> ngga, duməna məsəcau.

³⁸ Ən tasə wun, wu kya pwan gírbaban mənana wu nda wu beal raka; aəba abwana nda à beale, sə wun ngga wu kya kum tangnakusə túró mənana à pak ka.

³⁹ Amə Samariya pas a mənə yì là ka, à pa bamuria a ban Yesu atəcau mala bwama mənana banggia wia ama, <<Nam koya gír nani ən pa aba do mem ngga.>>

⁴⁰ Lang amə Samariyi yiu a ban Yesu ka, à yì zəmbi wi bə do ateà, pələa Yesu do pak nongño bari a bania.

⁴¹ Bwaməpəndəe pas dəm à yì pa bamuria a ban Yesu ace cau male.

⁴² Pələa yia ka à ne mənə yì bwama ka ama, <<Ado ka pa ace cau mo sə səm pà bamur səm a baní ka dāng, nggearə səm ngga səm ongñəni nə kir səm. Səm sələna ama, aba məsəcau ka, yì nda Mə'amsə banza.>>

Yesu twalban rəkwana

mala muna mala

bə mətamurəm

(Matiu 8:5-13; Luka 7:1-10)

⁴³ Anzəm mənana Yesu pāngñənà nongño bari a baní ka, lo o a Galili.

⁴⁴ Yesu nə bamúri ka bangñəna ama, <<À kə pé məbangnəa mala Bakuli gulo a la male dāng.>>§

⁴⁵ Lang yì bwaləna Galili ka, bwapəndəa gingsəi à é nə bu bari, acəmənana yia ka à warina a Urəshalima a ban Lamsan Yàlímurú, sə à sənəna agir mənana Yesu pea a baní kat ka.*

⁴⁶ Aba gya mala Yesu aba nzali Galili ka, kya kútí dəm a Kana, la mənana tsək mùr pələ mùr-bəlanggun anap kām ngga.† Bə mətamurəm nda kam a Kapanahum, muni ka məkwánó na.

⁴⁷ Lang mənə yì bwa ongñəna ama Yesu nyingñənà bu-nzali Yahudi yina a Galili ka, pələa wari a baní kya zəmbi wi bə yiu a Kapanahum bə kya twalban rəkwana mala muni mənana nda kúnlu ka.

⁴⁸ Sə Yesu ne wi ama, <<Bə wu sən gír-gyambəliban andə gír'ndələki raka pà wun nə earnə mim dāng.>>

⁴⁹ Mətamurəm ni pələa ne Yesu ama, <<Bwaməgule, yiu atəm tù, ce munem masələa arəàm dāng.>>

⁵⁰ Yesu ne wi ama, <<Kyane, munio pà nə wu dāng.>> Bwabura man earnə cau mala Yesu, pələa nyare aban o.

§ 4:44 4:44 Balli gbal aba: Mat 13:57; Mar 6:4; Luk 4:24.

* 4:45 4:45 Balli gbal aba: Yoh 2:23.

† 4:46 4:46 Balli gbal aba: Yoh 2:1-11.

⁵¹ Nda ban o ka, amuna-bala male yi kasəi a njar à ne wi ama, <<Munio ka auna, rəi maləna.>>

⁵² Sə día ama, <<Nə ya bu-pwari sə rə muna tita malâ?>> Sə à ne wi ama, <<Nda yilung nə bu-pwari mwashat mala pwari, sə bauwa nyi.>>

⁵³ Pələa balə tár muna kasəa ama, nda aba kə bu-pwari mənana Yesu ne wi nəi ama, <<Kyane, munio pà nə wu dāng.>> Pələa yì andə amə'balə male pà bamuria aban Yesu.

⁵⁴ Mənia ka nda baria gir'ndələki mənana Yesu pè ka. Pè anzəm mənana nyìngɲənà bu-nzali Yahudi yina a Galili ka.

5

Yesu twali gbakəre ban rəkwana

¹ Anzəm man ngga, Yesu wari a Urəshalima a be lamsan mala amə Yahudi.

² Aba Urəshalima ka, be guguri nakam a Kun njar mala anzur mənana à tunəki nə kun mala amə Yahudi ama Beseda ka. À gumbəli nə atara tongno.

³ Abalə amənia yì atara ka sə amə rəkwana pas, ante, andə agbakəre andə abwana mənana abea bareə wu ka, à kə nongɲo [aban kundə zurəi mūr.]

⁴ Acemənana arə abea apwari ka, məturonjar mala Mətalabangɲo kə zurəi mūr. Anzəm zurəi mūr ka, məkwánó mənana ak damba kutio a mūr ka, bə ya ulang kwánó ndanəi ka, nə mal kat.

⁵ Bə bwabura nakam abanì, pàngɲənà apələa lumi-tàrú-bwamdə-tongno-nong-tàrú aban nongɲo nə rəkwana.

⁶ Yesu səni aban nongɲo, sə sələnə ama sauwuna aba rəkwana male, pələa dí ama, <<A ké earce bəa twalo ban rəkwana mo le?>>

⁷ Məkwánó ear ama, <<Bwaməgule, ən panə kəbwa a muram, mənana bəa zurina mūr ka nə ramtam aba guguri ka dāng. Bə mə nda ban bariki mə nə kútí ka, kara bəbwa nə akàm damba.>>

⁸ Yesu ne wi ama, <<Lo, twal kala mo o!>>

⁹ Àkə banì rəkwana male malâ, lo twal kala male aban o.

Pwari mənana à pak mənə yì gir ka pwari Sabbat na, pwari usələo mala amə Yahudi.

¹⁰ Pələa abwana-məgule mala amə Yahudi ne bwa mənana à twali wi ban rəkwana ka ama, <<Yalung ngga pwari usələo na, Nggurcau ma'səm eare ama wu twal kal nongɲo mo a pwari usələo dāng.>>*

¹¹ Pələa nea wia ama, <<Bwa mənana twəlâm-ban rəkwana ka nə nam ama, mə twal kala mem mə o.>>

¹² Sə à dí ama, <<Yana bwe na no ama wu pak mənə yì gir ka?>>

¹³ Bwa mənana à twali wi ban rəkwana ka sùrə yana nda Yesu dāng, acemənana bwapəndəa làkkì pas abanì, sə Yesu kongɲəna abalə abwana.

¹⁴ Anzəm mani ka Yesu kumi aba Ndàməgule mala Bakuli, sə ne wi ama, <<Səni ado ka à twaləno ban rəkwana, nying pàkki acaubikea, bə ana raka gir məbāne mənana kútì mənə ka nə kumö.>>

¹⁵ Pələa bwe o kya ne abwana-məgule mala amə Yahudi ama Yesu nə twali wi ban rəkwana male.

¹⁶ Pələa yia amə Yahudi ka à tsək Yesu a damba, acemənana twalban rəkwana a pwari Sabbat, pwari usələo.

¹⁷ Yesu banggia wia ama, <<Ko aya pwari ka Tárrám nda mur túró, ace mani ka duməna púp ama, mim gbal ka mə nə pak túró.>>

* 5:10 5:10 Balli gbal aba: Nehe 13:19; Ir 17:21.

¹⁸ Ace mani ka, abwana-məgule mala amə Yahudi bariki kərkər ama à nè wal-lú Yesu, acemənana yàl nzongcau mala Sabbath nəmuruì dāng, tunə Bakuli ama Tàrrí. Anggo ka ndaban karə bamúri arə Bakuli.

*Rəcandəa mala Yesu
Muna mala Bakuli*

¹⁹ Yesu earia wia ama:

Ən nggə na wun məsəcau, pà mə nə pak kəgír aba bamúrəm dāng. Kə gír mənana ən sən Tàrrám Bakuli pak ka, nda ən pakkiyi ka. Gír mənana kat Tàrrám pak ka, nda mana ən pakkiyi ka.

²⁰ Bakuli Tàrrú ka kə earcem mim Muni, sə kə ləmdəam agir mənana kat yì nè nggearəì pakkiyi ka. Yàle nè ləmdəam agir məgulke mənana à kútì man ngga, sə wun kat wun nè nggə ndaləki.

²¹ Kəla mənana Bakuli Tàrrám kə loasə alú sə kə pea wia yiləmu ka, anggo sə mim Muni ka mə nə pea abwana mənana ən earce mə nə pea wia ka yiləmu.

²² Tàrrám nə bamúri ka kə bashi kəbwa dāng, panam mim Muni rəcandəa mala bashi kat,

²³ ace mənana bə abwana kat pam gulo kəla mənana à pe Tàrrám Bakuli ka. Bwa mənana kat pam gulo raka, pà aban pē Tàrrám mənana tasəam ngga gulo dāng.

²⁴ Mə nda ban na wun məsəcau, bwa mənana kat kə ok cau mem, sə kə pa bamúri a ban Tàrrám mənana tasəam ngga, ndanə yiləmu mənana masələate pà kəm raka. Bashi pà nè suləo amurí dāng, yì ka, angnəna dəmba yələni lú, kutina a yiləmu.

²⁵ Mə nda ban na wun məsəcau, pwari nda ban yiu, yàle pwari nì pàngnənə, mənana abwana mana alú na ka à nè ok gi Muna mala Bakuli, sə abwana mənana à o ka, à nè long nə yiləmu.

²⁶ Kəla mənana Tàrrám Bakuli nda tər yiləmu ka, anggo gbal panam mim Muni bə ən duk tər yiləmu.

²⁷ Sə dəm ngga panam rəcandəa mala bashi, acemənana mə nda Muna mala Bwa.

²⁸ Wu kəa ndali arə man dāng, pwari nda kə yiu ka, mənana alú mana abalə abembe malea ka, à nè ok gi Muna mala Bwa

²⁹ sə à nè purí balə abembe. Abwana mənana à pak məboarne ka, à nè lo à nè kutia yiləmu, sə abwana mənana à pak məbane ka, à nè lo sə à nè kum bashi.†

³⁰ Pa mə nə pak bə kəgír aba rəcandəa mem dāng. Ən nggə pak bashi mem à pē mənana Bakuli banggəm bən nggə pe ka. Ace mani ka, bashi mem ngga nda amur njari, acemənana ən pa aban bariki mə nə pak gír mənana ən earkiyice ka dāng. Kə nggearə məsərə gír mənana Tàrrám mana túrəm ngga earkiyi ce ka, nda ən nggə pe ka.

³¹ Bə ən nacau amur bamúrəm ngga, cau mem ka, à pà nè é kəla məsəcau dāng.

³² Səa ma bəbwa nda kam mənana kə nakunam ngga, sə ən sələnə ama acau mənana nea a muram ngga məsəcau na.

³³ Yohana Məbatisəma nda bwa mənana wu tasə aməturenjar ma'wun a baní, sə na wun məsəcau a muram ngga.‡

³⁴ Kat andə amani ka, ən pa aban came amur nakún mala bəwaməpəndəe dāng; mə nda ban na anggo ace mənana wun ngga bə wu kum àwá.

³⁵ Yohana ka nda kəla pitəla mana kə earke sə kə ta ka, sə wun ngga wu eare wun nè pak banboarnado zuku arə təlaban male.

† 5:29 5:29 Balli gbal aba: Dan 12:2. ‡ 5:33 5:33 Balli gbal aba: Yoh 1:19-27; 3:27-30.

³⁶ Sə mə ndanə mem yi nakún a muram mənana kútì mana Yohana na a muram ngga. Agir mənana ən nggə pakkia ka, atúró mənana Tárrám pam ama bèn pakkia ka à nda. À kè nakunam, sə à kè ləmdə ama Tárrám nè túrām.

³⁷ Sə Tárrám mənana tasəam ngga náná kunam. Wu malaká ok gí àkè pwari dāng, sə wu malaká sən bəməsəi gbal dāng. §

³⁸ Sə wun ngga nggearə cau male pa a bəbum wun dāng, acemənana wu earnə mim mənana Bakuli tasəi ka dāng.

³⁹ Wu kə balla andə mənɡi bá Maləmce, acemənana wu kə səni kəla abaləi sə wu nè kum yiləmu mənana málá male pà kəm raka, sə aman yi acau wu bəkiyi ka, mə nda à nakiyi cau a muram ngga.

⁴⁰ Kat andə amani ka, wu binə yiu a banam ace kum yiləmu.

⁴¹ Bwangsəban mala bwapəndəa nda ən alkite ka dāng.

⁴² Sə mim ngga ən súrənà rə wun, dəm ngga ən sələna nəma wu pənə earce Bakuli a bəbum wun dāng.

⁴³ Ən yiu aba lullə Tárrám, sə wun ngga wu em dāng, sə bə bəbwa yiu aba rəcandəa male ka wun nè earnəi, wun nə é.

⁴⁴ Lang sə wun nè earnə mim, yi mənana wu kə earce ak bwapəndəa arəarə wun, sə wu kə bəriki ama wun nè kum bwapəndəa a ban bwa mənana yi mwashat nda Bakuli ka, dāng?

⁴⁵ Wu kəa səni kəla mə nda bwa mənana nè oasəkimur wun a ban Tárrám ka dāng. Musa mənana wu tsəkbələ wun arəi ka, nda kə bwa mənana nè oasəki mur wun ngga.

⁴⁶ Bə kəngkəng wu earəna nə Musa ka, bə wu earəna nə mim, acemənana mə nda bwa mənana Musa gilə cau a muram ngga.

⁴⁷ Sə mənana wu ginə earnə gir mənana Musa gilə ka, lang sə wun nè earnə gir mənana ən na ka?

6

Yesu liná abwana á-tongno

(Matiu 14:13-21; Markus 6:30-44; Luka 9:10-17)

¹ A bə pwari anzəm man ngga Yesu eauwe a nkaring Garang Galili, mənana à tunəki gbal ama, Garang Tiberiya ka.

² Bwabunda mə'ləkke o atè, acemənana à sən agir-ndələki mənana twalban rəkwana ka.

³ Yesu pələa eauwe amur nkono sə do andə alaggana male.

⁴ Anggo ka pwari Lamsan Yəlīmurû* mala amə Yahudi gbashinə.

⁵ Lang Yesu loasə muri sən nggea ləkkì mala bwapəndəa aban yiu a baní ka, pələa dī Filip ama, <<Ake sə səm nè kúr gírlina mənana abwabundəa man kat nè lì ka?>>

⁶ Yesu na mənəia yi cau ka nè mwam Filip; aba məsəcau ka súrənà rə gir mənana nè pak ka.

⁷ Filip eari wi ama, <<Ko bə dinari† na à nè walo ace kúr gírlina mənana bə koya bwa nani ka bə lì ka, pà nè karə dāng.>>

⁸ Sə bəbwa mwashat abalə alaggana male, Andəru mə'eam Shiman Bitərus, ne Yesu ama,

⁹ <<Bə məlagga ndya a kani nə agbatali ndəmo muku-bale tongno andə anji bari, sə mənəo ka, nè karə man a ban mənəia yi ləkkì mala bwapundəa ka.>>

§ 5:37 5:37 Balli gbal aba: Mat 3:17; Mar 1:11; Luk 3:22. * 6:4 6:4 Lamsan Yəlīmurû: Pakkidire ace denyi nə pwari puri bá do guro mala amə Isərayila aba nzali Masar. † 6:7 6:7 dinari: Ko <<boalo túró zongno tongno-nong-tàrú.>>

¹⁰ Yesu ne alaggana male ama, <<Wu ne abwana bəà dumnədo.>> Pələa yia kat à do amur munabondo a banì. (Làkkì mala aburana nəmuraia ka bwal á-tongno.)

¹¹ Yesu pələa twal akuro-ndəmo, pakki Bakuli yàwá, sə gaki abwana mənə à dumnədo ka. Anggo sə pang nə anji. Yia mənə kat ka à lìli gírlina kárəia.

¹² Anzəm mənana à dəmgina kat ka, pələa Yesu ne alaggana male ama, <<Wu ramgi acili gírlina mənana à ué ka ace mənana kəgír bə kəa kídíkì dāng.>>

¹³ Pələa à ramgi bəwəngine gírlina mənana bəwəpəndəa li sə à nying cili aba kuro-ndəmo muku-bale tongno ka, à lumsəki andakade lum-nong-bari nəia.

¹⁴ Lang abwana mənə nə sən gir'gyambəliban mənana Yesu pe ka, à na ama, <<Məsəcau, mənə yì bwa ka nda məbāngnəa mala Bakuli mənana səm kundəkiyi yiu male a banza ka!>>

¹⁵ Sə lang Yesu yì sələnə ama, à ndo à nə yia bwali à nə tsəi bə dupia wia murəm púp ka, pələa nyar zāng amur nkono nəmuraì.

Yesu gya amúr mùr

(*Matíu 14:22-33; Markus 6:45-52*)

¹⁶ Lang pwari kpana ka, alaggana mala Yesu kutio aban ká a kun garang.

¹⁷ À kya eauwe aba waru à nə nyare aban o a nkaring garang a Kapanahum. Anggo ka ban bwaləna sə Yesu malaká yiu abania dāng.

¹⁸ Banì sau dāng nggea gung məcandəe lo bua sə nda rə eaki nkono amúr mùr.

¹⁹ Anzəm mənana à samsəna, à bwaləna kəla mel tărú ko ine ka, kara à sən Yesu aban gya amúr mùr, kə yiu nə ban waru, sə yia ka bāngciu pakkia wia kərəkər.

²⁰ Sə Yesu banggia wia ama, <<Mə nda, bə bāngciu bə kəa pakka wun dāng.>>

²¹ Pələa à eare à twali ateà aba waru, sə zuku ka waru yì kpushina a kún mūr aban mənana à tsək múrià kam ngga.

Abwana alta Yesu

²² Ban fana ka, bəwabundəa mənana uəo a nkaring mur mənana Yesu nyi ka, à yì sələ ama, kə waru na mwashat abanì, sə à sələnə ama Yesu eauwe atə alaggana male dāng, sə o malea ka pà ateà dāng.

²³ Abea waru mənana à púr a Tiberiya ka à yiu à kya kpushi tù nə ban mənana Mətalabāngŋo pak yàwá amur gírlina sə pè bəwəpəndəa à li kam ngga.

²⁴ Lang bəwabundəa sənì ka Yesu andə alaggana male pà abanì raka, à kutiki abalə awaru mənə sə à o a Kapanahum, aban alta Yesu.

Yesu nda gírlina mala yiləmu

²⁵ Lang à yì kuməni a bə nkaring garang ngga, à dí ama, <<Rabbi,[‡] a ya pwari sə a yiu kani?>>

²⁶ Yesu earia wia ama, <<Mə nda ban na wun məsəcau, wu pà aban altam acemənana wu sən agir-ndələki ka dāng, nda ace gírlina mənana wu li wu dəmnggi ka.

²⁷ Sə wu kəa wu pak tūrú ace gírlina mənana kə kídíkì ka dāng; wu pak tūrú ace gírlina mənana nə pà wun yiləmu mənana málá male pà kām raka. Mənə ka nda gírlina mənana Muna mala Bwa nə pà wun ngga, acemənana Tárú, yì Bakuli ka, tsəngŋə̀nà buì ama earəna nəi.>>

²⁸ Pələa à dí Yesu ama, <<Mana səm nə pa ace mənana bə səm pək gír mana Bakuli earce ama bə səm pək ka?>>

²⁹ Yesu earia wia ama, <<Gír mənana Bakuli earkiyice ama bə wu pək ka, nda mənana ama, wu pa bamur wun aban bwa mənana tūrú ka.>>

[‡] 6:25 6:25 *Rabbi*: Ko <<Məkanigir, ko Maləm>>

³⁰ À dĩ Yesu ama, <<Sə, ya ulang gír pa-ndələki na a nə pa ace mənana bə səm səni sə bə səm earnə we ka? Mana awu nə pa?

³¹ Aká səm li gírlina mənana à tunəki ama <Manna> ka aba gya malea aba pədanban a njenza. Maləmce na ama, <Musa pea wia gírlina mənana pur nə kuli ka bəà li.> >>§

³² Yesu nea wia ama, <<Mə nda ban bangga wun məsəcau, Musa nə pa wun gírlina mənana pur a kùli ka dāng, Tárrám na pà wun ngga. Sə adyan ngga ndya kə pà wun gírlina mə'məsəcau nì mənana pur a kùli ka.

³³ Gírlina mə'məsəcau nì mənana Bakuli pākiyi ka nda Bwa mənana sulə nə kuli sə kə pè banza yiləmu ka.>>

³⁴ À ne Yesu ama, <<Bwaməgule, wú kə pa səm mənía yì gírlina ka pwari-pwari.>>

³⁵ Pələa Yesu bang ama:

<<Mə nda gírlina mala yiləmu. Bwa mənana kat yiu abanam ngga pà nə ok nzala dəm dāng, sə bwa mənana kat pəbamuri abanam ngga pà nə ok məsəmur dāng ko bəti.

³⁶ Sə ado ka ən bangga wun ama wu sənənam nə aməsə wun sə kat andə amani ka wu earnə mim dāng.

³⁷ Bwa mənana kat Tárrám pam ngga nə yiu abanam, sə bwa mənana kat yiu abanam ngga pà mə nə bínəi dāng.

³⁸ <<Ən sulə nə kuli ace pak gír bəmúrəm dāng, ən yiu ace pak túró mala Tárrám mənana tasəam ngga.

³⁹ Sə mənía ka nda kàni mala Tárrám mənana tasəam ngga, ama mə kəa turta kəbwa abalə abwana mənana pam ngga dāng, sə a kun mani ka bən loasəia kat nə yiləmu a masələata apwari.

⁴⁰ Gír mənana Tárrám earkiyice ka, nda mənana ama bwa mana kat sən Muni sə pəbamuri a baní ka, bə kum yiləmu mənana málá male pà kəm raka, sə mim gbal ka mə nə loasəi nə yiləmu a masələata apwari.>>

⁴¹ Ace mənəo yì cau ka abwana-məgule mala amə Yahudi tita nggwani acemənana Yesu bang ama yì ka, nda gírlina mənana sulə nə kuli ka.

⁴² À bang ama, Yesu ka nda muna mala Yisəfu, mənana à sùrə tárrí andə ngge ka. Sə palang, adyan sə nə na ama, sulə nə kuli?

⁴³ Pələa Yesu earia wia ama:

<<Wu deki nggwani a rəarə wun.

⁴⁴ Kəbwa pà nə yiu abanam, mənana bə Tárrám mana túrəm ngga nə nunni arəəm raka. Sə mim ngga mə nə loasəi nə yiləmu a masələata apwari.

⁴⁵ Kəla mənana à giləi aba Maləmce mala amə'bangnəa ka: <Yia kat ka, Bakuli nda nə kania wia gír ka.>* Ləmdə ama, bwa mənana kat kə kwakikiri arə Bakuli Tárrú sə kə kàni a baní ka, nə yiu a banam.

⁴⁶ <<Mənía ka pa aban ləmdə ama, bekə bəwaməpəndəe ka sənəna Bakuli dāng; kə mim bwa mənana pur nəban Bakuli ka, nda kə mana sən Bakuli Tárrú ka.

⁴⁷ Mə nda ban bangga wun məsəcau, bwa mənana pəbamuri abanam ngga, ndanə yiləmu mənana málá male pà kəm raka.

⁴⁸ <<Mə nda gírlina mala yiləmu.

⁴⁹ Aká wun li gírlina mənana à tunəki ama <Manna> ka aba pədanban a njenza, sə kat andə amani ka à wu.

⁵⁰ Sə gírlina mənana pur nə kuli ka ndya ka. Bwa mənana kat li mənía yì gírlina ka pà nə wu dāng.

§ 6:31 6:31 Balli gbal aba: Pur 16:4; Ang 78:24-25; Nehe 9:15. * 6:45 6:45 Balli gbal aba: Isha 54:13.

⁵¹ Mə nda gírlina mala yiləmu mənana sulə nə kuli ka. Bwa mənana kat li mənía yì gírlina ka nè dumnə yiləmu mənana málá male pà kàm raka. Sə mənía yì gírlina ka nyam nggūrəam na, mənana mə nə pa ace mənana bə banza kum yiləmu ka.>>

⁵² Pələa amə Yahudi kutia makgìr arəarəia, sə à na ama, <<Lang sə bwa man nə pà səm nyam nggūrəi ama bə səm li?>>

⁵³ Yesu banggia wia ama:

<<Mə nda ban bangga wun məsəcau, bə wu li nyam nggūrə Muna mala Bwa sə wu nu nkile raka, wu pənə yiləmu abalə wun dāng.

⁵⁴ Bwa mənana kat li nyamam sə nu nkílèm ngga, ndanə yiləmu mənana málá male pà kàm raka, sə mə nə loasəi nə yiləmu a masələata apwari.

⁵⁵ Acemənana nyam nggūrəam ngga gírlina mə'məsəcau nì na, sə nkílèm ngga gírnùná mə'məsəcau nì na.

⁵⁶ Bwa mənana kat li nyam nggūrəam, sə nu nkílèm ngga, nda aban do a baləam, sə mím gbal mə ndanə do abaləi.

⁵⁷ <<Kəla mənana Tárrám mana nə yiləmu ka túrām, sə àtəcau male sə ən dum nə yiləmu ka, anggo gbal bwa mənana li nyam nggūrəam ngga nə dum nə yiləmu àtəcau mem.

⁵⁸ Mənia ka nda gírlina mənana sulə nə kuli ka. Pà kəla <Manna> mənana aká wun li sə nənzmò ka à yì wuki ka dāng. Sə bwa mənana li nyam nggūrəam ngga pà nə wu dāng, nə kum yiləmu mənana pà nə mal raka.>>

⁵⁹ Yesu banggí amənia yì acau ka, mənana nda aban kanigir aba ndakpapi mala amə Yahudi aba Kapanahum ngga.

Acau Yiləmu mənana málá male pà kàm raka

⁶⁰ Aməkpate pas ok man yì cau ka sə à na ama, <<Man yi kanigir ka kwanəna, yana nə gandə é?>>

⁶¹ Kəbwa ne wi dāng, sə Yesu ka sələna ama alaggana male nda aban nggwani amur man yì kanigir ka, pələa nea wia ama, <<Kànigìr man tsək wun bum wun kidiki le?

⁶² Mana nə duk dənyicau ma'wun yi mənana bə wu sən Muna mala Bwa aban o a kùli aban mənana pur kàm ngga?

⁶³ Bangño mala Bakuli nda pākiyi yiləmu ka; bariiki mala bwapəndəa pa nə pà yiləmu dāng. Acau mənana ən bangga wun ngga a mala bangño na andə yiləmu.

⁶⁴ Sə abea abwana atə wun ngga à earnə cau mem dāng.>> Yesu ka angñəna damba súrənà rə abwana mənana à earnəi raka, andə bwa mənana nə nggá me ka.

⁶⁵ Pələa nea wia ama, <<Mənia ka nda gir mənana tsəa sə ən na wun ama, kəbwa pà nə gandə yiu abanam dāng, she bə Tárrám earəni wi ka.>>

⁶⁶ Ace cau mənana Yesu na ka, twal àkè pwari mənə ka, aməkpate pas nyàrî te, à o à deki.

⁶⁷ Yesu pələ rəi aban alaggana male mana lum-nong-bari ka sə día ama, <<Sə wun ngga, wu nə o gbal le?>>

⁶⁸ Shiman Bitərus eari wi ama, <<Mətala səm, aban yan sə səm nə ká le? A nda mənana nə cau mala pà yiləmu mənana pà nə mal raka.†

⁶⁹ Sə adyan ngga səm pànə bamur səm, sə səm sələna ama a nda kə Məfele mənana pur aban Bakuli ka.>>

⁷⁰ Pələa Yesu pa eare ama, <<Ən tar wun, wun lum-nong-bari. Sə bebwa atə wun ngga shetan na!>>

† 6:68 6:68 Balli gbal aba: Mat 16:16; Mar 8:29; Luk 9:20.

⁷¹ Yahuda muna mala Shiman Iskariyoti, nda bwa mənana Yesu nakiyi cau amurí ka. Kat andə amani ama nda abalə alaggana male mənana lum-nong-bari ka, yì nda bwa mənana nè nggá me ka.

7

Amə'eam Yesu earnəi dāng

¹ Anzəm man ngga, Yesu gya aba nzali Galili; eare kutio aba bu-nzali Yahudi dāng, acemənana abwana-məgule mala amə Yahudi mənana akanó ka, à nda ban alte à nè wal-luí.

² Sə lang Lamsan Do abalə Agumli, mala amə Yahudi gbashìnà ka,*

³ amə'eam Yesu ne wi ama, <<Kyane a bu-nzali Yahudi, ace mənana bə alaggana mò bəà kya sən agir-ndali mənana a kə pea ka.

⁴ Kəbwa pà kām mənana kə earce bə abwana sùrəi, sə nè nggə pakki atúró aba səmbərəa ka dāng. Sə acemənana a kə pakki amənia yì agir ka, puro ləmdə rəò bə banza sùrəo.>>

⁵ Nggearə amə'eam Yesu nə bamuria ka, à earnəi à pabamuria a baní dāng.

⁶ Pələa Yesu nea wia ama, <<Pwari mem mənana mə nə pur nəi a banfana ka, malaká karə peatu dāng, sə ma'wun ngga koya pwari ka ma'wun na.

⁷ Banza pa nə binə məsə wun dāng, sə mim ngga kə binə məsəam, acemənana ən nggə bang abealbikea mənana kə pak ka.

⁸ Wu kyane. Mim ngga pà mə nə ká ado dāng, acemənana pwari mem malaká karə dāng.>>

⁹ Anzəm mənana Yesu banghənia wia cau anggo ka, pələa akrəi zuku a Galili.

Yesu wari a ban Lamsan mala Do abalə Agumli

¹⁰ Anzəm mənana amə'eambi umna a ban Lamsan ka, Yesu gbal ka wari dəong, pusərəi dāng.

¹¹ Abwana-məgule mala amə Yahudi camarə alte a ban Lamsan, à kə đikiban ama, <<Bwe nda ake le?>>

¹² Abwabundəa kə nacau nggùr-nggùr amur Yesu. Abea bwana ama, <<Yì ka, bwa məboarne na.>>

Sə abea bwana gbal ka ama, <<Awo, yì ka, mə'swarkiban na.>>

¹³ Sə kəbwa puro nacau bwāng amurí dāng, acemənana à kə banggi abwana-məgule mala amə Yahudi.

¹⁴ Lang à warina đār aba Lamsan, à gauwuni a tsùrú ka, Yesu kutio aba Ndàməgule mala Bakuli, pələa tita kani abwana gir.

¹⁵ Sə abwana-məgule mala amə Yahudi ka à ndali kərkər, à na ama, <<Lang sə bwa man sùrə gir ani kərkər, yì mənana kəbwa kani wi raka?>>

¹⁶ Pələa Yesu nea wia ama:

Agir mənana ən nggə kania wun ngga à mem na dāng, à puro a ban Bakuli mənana tasəam ngga.

¹⁷ Bwa mənana kat earəna ama nə pak gir mənana Bakuli earkiyi ce ka, nə sələa ko kanigir mem ngga pur nə ban Bakuli, ko mala bamur rəəm nda ən nggə na ka.

¹⁸ Bwa mənana kə nacau aba bamur rəi ka, gulo mala bamur rəi nda alkiyite ka, sə bwa mənana kə pak gir ace gulo mala bwa mənana túrí ka, bwa mə'məsəcau nì na, bə kəgìr nyir pa a bāləi dāng.

¹⁹ Musa nə pà wun Nggurcau re? Sə kəbwa atà wun kpate dāng. Ace mana sə wu kə earce ama wun nə wal-luem?

* 7:2 7:2 Balli cə aba: Pur 23:16; Pəris 23:34; Nggur 16:13.

²⁰ Bwabunda mənana ram ngga ne wi ama, <<We ka, kukwar na a rəò. Yana alkiyito ama nè wal-luio?>>

²¹ Pələa Yesu earia wia ama, <<Ən pak gir'ndələki mwashat bərbər a pwari Sabbat, sə wun kat ka wu pak ndali.

²² Musa pà wun Nggurcau mala kasə-batau, kat andə amani ama yì nè tite raka, aká wun nè tite. Ace mani ka wu kə kasəi muna bəte a pwari Sabbat, pwari usələo.†

²³ Bə pwari mana à tsəa ace kasəi muna-bwabura bəte, kpa a pwari Sabbat, pwari usələo ka, wu kə lidamba nə pe, ace mənana bəà kəa yàl Nggurcau mala Musa raka. Palang sə bum wun lúllô a rəəm acemənana ən twali bwa ban rəkwana a pwari Sabbat ka?

²⁴ Wu kəa wu pak bəshi ace sən bəməsəu dāng. Wu pak bəshi amur gir mənana məsəcau na ka.>>

Yesu ka, nda Kərəsti, Mə'amsəban le?

²⁵ Pələa abea amə Urəshalima na ama, <<Nggearə bwa mənəia nda mbak abwana-məgule mala amə Yahudi alkiyite ama à nè wal-luì ka re?

²⁶ Sə ndya came kə nacau a banfana ka, sə kəbwa loasə kun arəi dāng. Ko abwana-məgule ka, à earəna adyan ama məsəcau yì ka, nda Kərəsti, yì bwa mənana Bakuli tarri ka le?

²⁷ Mələ mənəia yì bwa ka səm sùrənà rə ban mənana pur kəm ngga. Sə bə Kərəsti yiu ka, kəbwa pà nè sùrə ban mənana pur kəm ngga dāng.>>

²⁸ Mənana Yesu nda ban kanigir aba Ndəməgule mala Bakuli ka, loasə gi kpəm na ama, <<Kàngkàng wu sùrəəm andə ban mənana ən pur kəm ngga? Mim ngga ən yiu ace cau mala bəmur rəəm dāng. Tárrám mənana tasəam ngga mə'məsəcau na. Wun ngga wu sùrəi dāng.

²⁹ Mim ngga ən sùrəi, acemənana a baní sə ən puro, sə yì nè túrām.>>

³⁰ Lang Yesu bangəəna cau man anggo ka, abwana-məgule mala amə Yahudi bəriki ama à nè bwali, sə kəbwa tsək bu arəi dāng, acemənana pwari male malaká pak dāng.

³¹ Sə aba mənəo anggo kat ka abwana pas abalə abwana mənana à ram ngga à pà bəmuria a ban Yesu. À kə na ama, <<Bə Kərəsti, yì bwa mənana Bakuli tarri, yiu ka, nè yia pakki agir-ndələki mənana à kúti mana mənəia yì bwa ka pakkia ka le?>>

*À tasə amə yálban bəà
kya bwal Yesu*

³² Amə Farisi ok bwabundəa aban sherə amənəia yì acau ka amur Yesu, pələa yia andə agbanì pəris tasə amə'yál Ndəməgule mala Bakuli ama bəà kya bwali.

³³ Yesu nea wia ama, <<Mə ndakani ado atà wun zuku, sə mə nə nyare mə nə o a ban Tárrám mənana tasəam ngga.

³⁴ Wun nə altam, sə pa wu nə kumam dāng; sə ban mənana mə ndakam ngga pa wu nə gandə ká kəm dāng.>>

³⁵ Sə abwana-məgule mala amə Yahudi nacau arəarəia ama, <<Nggearəi ka, ake sə nə ká le, mənana pà səm nə sənì raka? Ko nə ká a ban abwana ma'səm mənana à mesəkea arə alá mala amə Gərik ka, sə nə nggá kània amə Gərik agir gbal le?

³⁶ Sə bələi aman, yì mənana na ama, səm nə alte sə pà səm nə kumi dāng; sə dəm ngga na ama, ban mənana ndakam ngga pà səm nə gandə ká kəm dāng?>>

Mùr mənana kə pa yiləmu ka

† 7:22 7:22 Balli gbal aba: Tite 17:10; Pəris 12:3.

³⁷ A masələata pwari, mənana ndà pwari mægule mala Lamsan ngga, Yesu lo came sə loasə gı kpəm na ama, <<Bwa mənana kat kə ok məsamur ka bə yiu a banam bə yi nu.[‡]

³⁸ Bwa mənana kat pà bamur rəi a banam ngga, a bumi sə amealmur mala mür mərə yiləmu nə puro, à nə nggə bangña, kəla mənana Maləmce na ka.>>§

³⁹ Yesu ndaban nacau amur kə Bangño mənana abwana mana à pà bamuria a baní ka, à nə nggá kum ngga. Sə a pwari mənəo gbal anggo ka à malaká pà Bangño nì dāng, acemənana Yesu malaká loapi bembə kutia aba gulo male peatu raka.

Kun abwana gaki amur Yesu

⁴⁰ Lang à nə ok cau mənana Yesu na ka, abea bwana na ama, <<Məsəcau na, mənəia yì bwa ka nda Məbangnəa mala Bakuli mənana səm kundəkiyi ka.>>

⁴¹ Sə abea bwana na ama, <<Kə yì nda Kərəsti, Mə'amsəban.>> Abea bwana bang ama, <<Palang sə Kərəsti ka nə pur a Galili?

⁴² Maləmce na ama, Kərəsti Mə'amsəban ngga nə pur a tàu mala Dauda, sə à nə bəli a Betalami, la mənana Dauda dukam ngga.>>*

⁴³ Kara kun abwana gakina amur Yesu.

⁴⁴ Abea abwana ka eare malea ka à nə bwal Yesu, sə kəbwa gandə tsək bu arəi dāng.

Dwanyi pa bamuru mala abwana mægule mala amə Yahudi

⁴⁵ Sə lang amə'yál Ndàmægule nyarəna ka, agbani pəris andə amə Farisi día ama, <<Palang sə wu bwali wu yinəi dāng?>>

⁴⁶ Amə'yálban banggia wia ama, <<Kəbwa pà kàm mənana kə nacau kəla mala mənəia yì bwa ka dāng.>>

⁴⁷ Sə amə Farisi pələa à nea wia ama, <<Wun gbal ka yi bosəkina ta kun wun le?

⁴⁸ Wu ok àkə pwari ama kəbwa abalə abwana-mægule mala amə Yahudi ko amə Farisi, pà bamúri a baní le?

⁴⁹ Sə bwabundəa mənəia à kə gyate ka, à sùrə Nzongcau mala Musa raka, à nda a bata sùban mala Bakuli!>>

⁵⁰ Nikodimus ndakam a baní. Yì ka, nda abalə amə Farisi, amə kùrcəu, sə nda bwamægule mənana wari a ban Yesu dídyal ka. Diban ama,[†]

⁵¹ <<Nggearəi ka, Nggurcau ma'səm eara səm ama bə səm kasə bashi amur bwa mənana à ok kəcau a kúni, sə səm sùrə gir mənana pək la raka le?>>

⁵² Sə à pe wi eare ama, <<Tino, we gbal ka a pur nə Galili le? Kyane kya bəki bá Maləmce bukbuk sə awu nə sələ ama kə məbangnəa pa nə pur a Galili dāng.>>

⁵³ [Sə koyan le ka nyare o a bala male.

8

Yesu twalí bə bwama ban caubikea male

¹ Yesu ka, eau amur Nkono mala anggun Olif.

² Ban fana nə tadəmbəri ka, nyare wari a Ndàmægule mala Bakuli. Sə bwapəndəa yiu ramba a baní, pələa do tita kania wia gir.

³ Amaləm Nggurcau mala Musa andə amə Farisi yiu nə be bwama mənana à bwalia amur rəarəia andə be bwabura ka, sə à yì tamsəi a badəm bwapəndəa.

⁴ À dí Yesu ama, <<Maləm, bwama man ngga à bwali amur rəarəia andə bwabura.

‡ 7:37 7:37 Balli gbal aba: Pəris 23:36. § 7:38 7:38 Balli gbal aba: Ezək 47:1; Zak 14:8. * 7:42 7:42 Balli gbal aba: 2Sam 7:12; Mik 5:2. † 7:50 7:50 Balli gbal aba: Yoh 3:1-2.

⁵ * Nggurcau mala Musa bang ama b̄wama m̄anana p̄ak ulang man yì gír ka, b̄à bukki n̄ atali b̄è wú. S̄a ado ka, mana a na amurí?>>

⁶ Diban m̄ania ab̄wana dī Yesu ka, gb̄lī na à dambi Yesu ka, acem̄anana b̄è na bek̄a cau s̄a à n̄è bwali n̄ai ka.

S̄a Yesu ka k̄ū`nd̄ó k̄a gil̄agir a nzali n̄a munabuì.

⁷ Lang à camar̄a díke ka, p̄al̄a loas̄a m̄urí s̄a nea wia ama, <<B̄wa m̄anana at̄a wun p̄an̄a caubikea raka, b̄è tita túr tali.>>

⁸ S̄a nyare k̄ū`nd̄ó aban gil̄agir a nzali.

⁹ Lang amal̄em nggurcau and̄a am̄a Farisi ongn̄ona cau m̄anana Yesu na ka, kara à purk̄i banì mwashat-mwashat, tite a ban b̄wam̄egule. S̄a à nying Yesu n̄amur̄ai and̄a b̄wame aban came abal̄a ab̄wana.

¹⁰ Yesu lo cam n̄a came, s̄a dī b̄wame ama, <<Ab̄wana m̄anana à yiu n̄a we ka, à nda ke le? K̄əb̄wa p̄a k̄am ateà m̄anana ueo n̄a pakko bashi-lú ka re?>>

¹¹ P̄al̄a eare ama, <<Awo, B̄wam̄egule, k̄əb̄wa p̄a k̄am d̄ang.>>

Yesu banggi wi ama, <<Nggear̄a mim gbal ka ɛn kas̄ò bashi-lú d̄ang. Kyane, s̄a k̄əa pak caubikea d̄em d̄ang.>>]

Yesu nda t̄alaban mala banza

¹² Yesu nyar d̄em banggi ab̄wana ama, <<M̄ə nda t̄alaban mala banza! B̄wa m̄anana kat kpatam ngga, p̄a n̄ə gya aba p̄ənd̄əa d̄ang, n̄ə kum t̄alaban mala yil̄əmu.>>†

¹³ Am̄a Farisi ne wi ama, <<Ado ka a ndaban nakún b̄amuro, cau mò ka à p̄a n̄ə é ama m̄əs̄əcau na ka d̄ang.>>‡

¹⁴ S̄a Yesu nea wia ama:

Ko b̄ə ɛn nakún b̄amúr̄am ngga, cau mem ngga à n̄ə earn̄ai, acem̄anana ɛn s̄ur̄ən̄a r̄ə ban m̄anana ɛn pur k̄am ngga, s̄ə ɛn s̄ur̄ən̄a r̄ə ban m̄anana m̄ə n̄ə k̄a k̄am ngga. S̄ə wun ngga, wu s̄ur̄ə ban m̄anana ɛn pur k̄am, and̄ə ban m̄anana m̄ə n̄ə k̄a k̄am ngga d̄ang.

¹⁵ Wu k̄ə pak bashi aba nggūr̄əu, s̄ə mim ngga ɛn ngḡə bashi k̄əb̄wa d̄ang.

¹⁶ S̄ə b̄əà na ama ɛn ngḡə pak bashi ka, bashi mem ngga m̄əs̄əcau na, acem̄anana ɛn pa n̄amur̄əam at̄a bashi d̄ang, Tárrám m̄anana tas̄əam ngga nda at̄am.

¹⁷ Nggurcau ma'wun bang ama, b̄ə kún ab̄wana b̄ari yiu mwashat amur cau ka, c̄ə ka m̄əs̄əcau na.§

¹⁸ S̄ə mim ngga, ɛn nakún b̄amúr̄am, s̄ə Tárrám m̄anana tas̄əam ngga nakunam gbal.

¹⁹ S̄ə à dī ama, <<Tárró na ake?>>

P̄al̄a Yesu earia wia ama, <<Wu s̄ur̄əm̄ d̄ang, s̄ə wu s̄ur̄ə Tárrám d̄ang. B̄ə wu s̄ur̄ən̄a r̄əam ngga, b̄ə wu s̄ur̄ən̄a r̄ə Tárrám gbal.>>

²⁰ Yesu naki am̄ania yì acau ka m̄anana nda r̄ə kanigir a buban m̄anana à k̄ə tsək boalo kam and̄ə agir m̄əboarne aba Nd̄am̄egule mala B̄akuli ka. S̄ə k̄əb̄wa bwali d̄ang, acem̄anana pwari male malak̄a kar̄ə d̄ang.

²¹ Yesu nea wia d̄em ama, <<M̄ə ndo m̄ə n̄ə o; b̄ən umna ka, wu n̄ə altam, s̄ə wu n̄ə wú abal̄ə acaubikea ma'wun. Pa wu n̄ə gand̄ə k̄a aban m̄anana m̄ə n̄ə k̄a kam ngga d̄ang.>>

²² P̄al̄a ab̄wana-m̄egule mala am̄a Yahudi diban ama, <<Nggear̄ai ka nda ban earce n̄ə wal b̄amúr̄i le? Mana ts̄əa s̄ə na ama, p̄a s̄əm̄ n̄ə gand̄ə k̄a aban m̄anana n̄ə k̄a kam ngga d̄ang?>>

²³ Yesu ear ama, <<T̄əta wun ngga a banza m̄ania a nzali ka s̄ə pa, s̄ə mim ngga ɛn pur n̄ə kuli. Wu nda ka mala banza man, s̄ə mim ngga m̄ə nda mala banza man d̄ang.

* 8:5 8:5 Balli gbal aba: P̄əris 20:10; Nggur 22:22-24. † 8:12 8:12 Balli gbal aba: Mat 5:14; Yoh 9:5. ‡ 8:13 8:13 Balli gbal aba: Yoh 5:31. § 8:17 8:17 Balli gbal aba: Nggur 19:15.

²⁴ Nda gir mənana tsəa sə ən na wun ama wu nə wú abalə acaubikea ma'wun ngga; bə wu earnə mim ama Mə Nda* bwa mənana ən na nəma Mə Nda ka raka, wu nə wú abalə acaubikea ma'wun.>>

²⁵ Pələa à dī Yesu ama, <<A nda yana?>>

Sə Yesu earia wia ama, <<Mə nda kə bwa mənana ən na wun a dəmbe nəma mə nda ka.

²⁶ Mə ndanə acau pas amur wun, mənana mə nə bashia wun nəia ka, sə pa mə nə pè dāng. Tárrám mənana tasəam ngga mə'məsəcau na, sə ən nggə ne banza gir mənana ən ok a kúni ka.>>

²⁷ Sə kəbwa sələa atəa ama Yesu na ban nea wia cau amur Tárrí Bakuli dāng.

²⁸ Ace mənə ka, Yesu nea wia ama, <<A pwari mənana wu loasəna Muna mala Bwa a kúli amur nggun-gangndəi ka, akanó sə wun nə sələ ama Mə Nda bwa mənana ən na wun nəma Mə Nda ka. A pwari mənə sə wun nə sələ gbal ama ən nggə pak kəgír aba rəcandəa mem dāng. Kə gir mənana Tárrám kaniam ngga kə nda ən nggə na ka.

²⁹ Bwa mənana tasəam ngga nda atəm; nyem nəmurəam dāng. Acemənana koya pwari ka ən nggə pak gir mənana kə pwasəbumi ka.>>

³⁰ Pas atə abwana mənana à ok Yesu aban na amənia yì acau ka à pà bamuria a baní.

Kə məsəcau nda nə panzə wun ngga

³¹ Yesu ne abwana mənana à pà bamuria a baní ka ama, <<Bə wu kpata kanigir mem ngga, wu nda ka aməkpatam amə'məsəcau nì.

³² Sə wun nə sūrə məsəcau, sə məsəcau ka nə panzəki wun.>>

³³ Pələa à eari wi ama, <<Səm ngga, səm nda ka aməkau mala Ibərayim, səm duk aguro mala kəbwa àkə pwari dāng. Lang sə a nə na səm ama à nə panzə səm?>>†

³⁴ Yesu nea wia ama:

Mə nda ban na wun məsəcau, bwa mənana kat kə pak caubikea ka, guro mala caubikea na.

³⁵ Guro pà nə do a bala nə ue kam dāng, sə muna ka, mala bala na, do male a bala ka pà nə masələate dāng.

³⁶ Bə Muna mala Bakuli nə panzəo ka, panzəban mò ka mə'məsəcaunì na.

³⁷ Ən sələnə ama wu nda ka aməkau mala Ibərayim, səama wu kə earce walam, acemənana wu eari cau mem bə kum ban-do a babum wun dāng.

³⁸ Mim ngga ən nggə bang gir mənana ən səni aban Tárrám ngga. Sə wun ngga wu kə pak gir mənana tár wun kə na wun ngga.

³⁹ Sə à eare ama, <<Ibərayim nda kà-səm.>>

Yesu nea wia ama, <<Bə kàngkàng wu nda ka aməkau mala Ibərayim ngga, wun nə pak agir mənana Ibərayim pea ka.

⁴⁰ Wu kə earce ama wun nə wal-luem, acemənana ən bangga wun məsəcau mana ən o a kún Bakuli ka. Sə Ibərayim pak kəgír anggo dāng.

⁴¹ Wu nda rə pak gir mənana nggearə tár wun pakkiyi ka.>>

Amə Yahudi ne wi ama, <<Bakuli nda kə Tár səm, səm nda ka muna tà-jam dāng.>>

⁴² Sə Yesu nea wia ama:

Bə tár wun nda Bakuli ka, wun nə earcem, acemənana ən pur aban Bakuli, sə ado ka mə ndakani. Ən yipì bamúràm dāng, Bakuli nə túrəm.

⁴³ Man tsəa sə wu bwalta acau mənana ən nggə na wun ngga dāng? Nda ace mənana wu gandə ok cau mem dāng.

* **8:24 8:24** Mə Nda: Aban amə Yahudi ka lulləu mana karban kat nə fele à tunə Bakuli nəi ka nda <<Yahweh,>> sə bələi ka nda <<Mə nda.>> Arə abea ban aba Cau Amsəban a nê mala Yohana ka, Yesu pak túró nə <<Mə Nda>> ace mənana bə ləmdə ama yì nda bwe. † **8:33 8:33** Balli gbal aba: Mat 3:9; Luk 3:8.

⁴⁴ Wun nda ka muna mala tár wun yì Shetan, sà wu kà earce lumsàì tár wun kún atúró male. Yì ka, tita walki-alú dídyal, sà kà earce mäsəcau dāng, acemənanana mäsəcau pà abaləi dāng. Bè ndarə na nyir ka nda ban ləmdə girbui, acemənanana yì ka, mə nyir na, sà nda tár amə nyir kat.

⁴⁵ Sə acemənanana ən nggə na mäsəcau ka, wu earnə mim dāng.

⁴⁶ Yana atà wun nə ləmdə bui arə kə caubikea mənana ən pē ka? Sə bə mäsəcau na ən nggə bang ngga, mana tsəa sà wu ginə earnə mim?

⁴⁷ Bwa mənana mala Bakuli na ka kə kwakikiri arə cau mala Bakuli. Sə wun ngga wun nda ka mala Bakuli dāng, nda gir mənana tsəa sà wu kə kwaki kir wun arəi raka.

Yesu akì Ibərayim damba

⁴⁸ Sə abwana-məgule mala amə Yahudi dī Yesu ama, <<Cau mənana səm na ama a nda bwa Samariya sà kukwar nda arəò ka mäsəcau na re?>>

⁴⁹ Pələa Yesu nea wia ama, <<Ən panə kukwar arəəm dāng. Ən nggə pē Tərrəm gulo sə wu kə nyesəam bə.

⁵⁰ Ən pa aban alita bəmúrəm gulo dāng. Tərrəm na kə alamta gulo ka, sà yì nda bwa mənana pakkiyi bəshi mə'məsəcau nì ka.

⁵¹ Mə nda ban bangga wun mäsəcau, bwa mənana kə kpata cau mem ngga pà nə wu dāng.>>

⁵² Pələa abwana-məgule mala amə Yahudi ne wi ama, <<Ado sə səm sələa abə mäsəcau ama, a ndanə kukwar arəò! Nggearə Ibərayim ngga wū, sə amə'bangnəa mala Bakuli wú, pələa a nə yia na səm ama, <Bə bwa kpata cau mem ka pà nə wu dāng.>

⁵³ A kúti kà-səm Ibərayim le? Yì ka, wū, sə amə'bangnəa mala Bakuli gbal ka à wū. Sə we ka a kə səni kəla a nda yana?>>

⁵⁴ Yesu earia wia ama, <<Bə ən pē bəmúrəm gulo ka, gulê pà a kún kəgír dāng. Sə Tərrəm mənana wu kə twali ama nda Bakuli ma'wun ngga, nda mənana pākiyam gulo ka.

⁵⁵ Wun ngga wu sùrəi dāng, sə mim ngga ən sùrəi. Bə ən na ama ən sùrəi raka, mə nda mə'nyir kəla wun. Sə mim ngga ən sùrəi, sə ən nggə kpata cau male.

⁵⁶ Kà wun Ibərayim ngga, pak banboarnado ama nə sən pwari yiu mem, pələa səni sə bumi pwasəo.>>

⁵⁷ Pələa amə Yahudi banggi Yesu ama, <<A malaká bwal pələa lumi-tongno dāng, sə lang sə a nə na ama a sən Ibərayim?>>

⁵⁸ Yesu earia wia ama, <<Mə nggə bangga wun mäsəcau, kaniama à nə bəl Ibərayim ngga, <Mə ndakam.>‡>>

⁵⁹ À nə ok mənə yì cau ka, kara à pwan atali ama à nə bukki, sə Yesu gbar rəi, pələa puro nying Ndəməgule mala Bakuli.

9

Yesu mən mäsə bwa mana

à bəli nte na ka

¹ Yesu nda ban kutio pələa sən bəbwa mənana à bəli nte na ka.

² Alaggana male dī ama, <<Maləm, caubikea mala yana tsəa sə à bəl bwa mənə ka nte? Caubikea male na le, ko mala angge na andə tárri?>>*

³ Yesu nea wia ama, <<Pà ace caubikea male, ko mala tárri andə ngge sə à bəli nte na ka dāng. À bəli anggo ace mənana bəa ləmdə túró mala Bakuli amurí.†

‡ 8:58 8:58 Mə ndakam: Mənə yì cau ama <<Mə ndakam>> ko <<Mə nda>> ka ləmdə ama Yesu na arə na ama yì ka, Bakuli na, kəla mana Bakuli tunə bəmúri ama <<Mə nda>> abə maləmce Pur 3:14 ka. * 9:2 9:2 Balli gbal abə: Luk 13:2; Atúró 28:4; Ezək 18:20; Pur 20:5. † 9:3 9:3 Balli gbal abə: Yoh 11:4.

⁴ Ado mənana pwari ndakam ngga, duməna púp səm nə pak túró mala Tárrám mənana tasəam ngga. Dù nda kə yiu, mənana kəbwa pà nə pak túró raka.

⁵ Ado mənana mə nda a banza ka, mə nda tálaban mala banza.>>‡

⁶ Lang Yesu naná cau anggo ka, pələa tau ntāra a nzali sə torəi pələ dəbang, sə hasəi bwabure arə aməsəi.

⁷ Sə ne wi ama, <<Kyane kya lak baməsəo a guguri Silowam.>> (Silowam ngga bāləi nda <<Mənana à tāsəi ka.>>) Pələa bwabure wario, kya lak baməsəi. Nə nyar ka aməsəi longhəna à nə nggə sənban.

⁸ Abi amə njarmurkala andə abwana mənana à súrəi ama mə zəmgi agir na díďyal ka, à dí rəia ama, <<Bwa mənəia ka nda mbo dukiyi kani aban zəmgi agir ka?>>

⁹ Abea bwana na ama, <<Kə nda.>>

Sə abea bwana bang ama, <<Awo, nda dang, à pur rəia nə puro.>>

Bwabure nə bamúri pələa nea wia ama, <<Mə nda kə bwe.>>

¹⁰ Pələa à dí ama, <<Sə kar lang, sə a kə sənban?>>

¹¹ Earia wia ama, <<Bwa mənana à tunəki ama Yesu ka, nda torə dəbang sə hasəami arə aməsəam, sə nam ama, bə ən kya guguri Silowam mə lak baməsəam kam. Pələa ən wario, ən lak məsəam, nda sə ən tita sənban ngga.>>

¹² À dí ama, <<Bwe ka nda a ke?>>

Pələa nea wia ama, <<Ən sələ dang.>>

Amə Farisi bəlkusə twalban rəkwana mala nte

¹³ Pələa à twal bwabura mənəia mənana nte na díďyal ka, à wari nəi a ban amə Farisi,

¹⁴ acemənana pwari mənə Yesu torəna dəbang nəi sə hasəi bwabure arə aməsəi, sə aməsəi mən ngga, pwari Sabbat na, pwari usələo mala amə Yahudi.

¹⁵ Pələa amə Farisi nyare à dí bwabure lang sə kum sənban male. Pələa nea wia ama, <<Hasəam dəbang arə aməsəam, ən lak baməsəam, sə ado ka ən nggə sənban.>>

¹⁶ Abea amə Farisi na ama, <<Mənəia yì bwa yì Yesu ka, pur nə ban 'Bakuli dang, acemənana gusələ Sabbat dang.>>

Sə abea bwana díban ama, <<Lang sə mə'caubikea nə pak a'ulang amənəia yì agir-ndələki ka le?>> Kara adenyicau malea ginggia rəia dāngdāng.

¹⁷ Anzəm man ngga pələa à nyare a ban bwabure à dí dəm ama, <<We ado ka, mana a na amur mənə yì bwa mənana mənbo aməsəo ka?>>

Pələa earia wia ama, <<Yì ka, məbangnəa mala 'Bakuli na.>>

¹⁸ Abwana-məgule mala amə Yahudi ka, à ear ama mənəia yì bwa ka nte na díďyal sə ado ka kə sənban dang. Pələa a túrbə bəa tunə tárrí andə ngge.

¹⁹ Sə à día ama, <<Mənəia yì muna ka wun nə bəlì le? Wu na ama à bəlì ka nte na? Sə kar lang ado sə kə sənban?>>

²⁰ A tárrí andə ngge eare ama, <<Səm sələnə ama muna ka ma'səm na, sə səm sələnə gbal ama səm bəlì ka nte na.

²¹ Sə cau mala sənban male andə bwa mənana mənbi wi aməsəi ka, səm sələ ce dang. Wu dí, kārənə bwa, nə gandə na kúni.>>

²² Atarrí andə ngge ka à na mənəia yì cau anggo acemənana à kə banggi abwana-məgule mala amə Yahudi. Amənəia yì abwana-məgule ka à banghəna a dəmba ama, bwa mənana earnə Yesu ama nda Kərəsti Mə'amsəban ngga, à nə pəri pà nə nggə yiu aba ndakpapi dəm dang.

²³ Nda gír mənana tsəa sə à na ama, <<Wu dí, acemənana yì ka, kārənə bwa>> ka.

‡ 9:5 9:5 Balli gbal aba: Mat 5:14; Yoh 1:4; 8:12; 12:46.

²⁴ Abwana-məgule nyar baria à tunə bwa mənə nte na didyal ka, sə à ne wi ama, <<Pe Bakuli gulo, na səm məsəcau! Səm sələnə ama bwabura mənana mənbo aməsəo ka mə'caubikea na.>>

²⁵ Bwabure earia wia ama, <<Ən sələ dāng ko mə'caubikea na, ko mə'caubikea na dāng. GİR mənana ən sələ ka nda mənana ama, didyal ka mə nda nte, sə ado ka ən nggə sənban.>>

²⁶ Ə dī dəm ama, <<Pakko lang sə mənbo aməsəo?>>

²⁷ Sə earia wia ama, <<Ən nanə wun mənə, sə wu ginə kwaki kir wun. Ace mana sə wu kə earce oe dəm? Wu kə earce wun nə pələ aməkpate gbal le?>>

²⁸ Kara à lo a rəi nə sanggiban, à ne wi ama, <<A nda mənana a kpakiyi atə mənə yī bwa ka, səm ngga səm nda ka aməkpata Musa.

²⁹ Səm sələnə ama, Bakuli nacau nə Musa, sə mala bwabura mənə ka, yələ səm sūrə ban mənana pur kam ngga dāng!>>

³⁰ Sə bwabure banggia wia ama, <<Kúk! Wu okam kəcau. Wu sūrə ban mənana pur kam ngga dāng, sə gandə mənban aməsəam!

³¹ Səm sələnə ama, Bakuli pakkiyi gİR mənana amə'caubikea na ama bə pakkia wia ka dāng; səama bə kəbwa kə pe Bakuli gulo sə kə kpata gİR mənana kə earce ama bəa pe ka, Bakuli nə kwakikiri nə oki wi.

³² Twal a share ta banza ka, səm o əkə pwari ama kəbwa gandə mən məsə kəbwa mənana à bəli nte na ka dāng.

³³ Bə man yī bwa ka pur a ban Bakuli raka, pə nə gandə pe dāng.>>

³⁴ Pələa à ne wi ama, <<We mənana gbal à bəlo aba caubikea, sə à gulo aba caubikea ka, a kə bariki ama, awu nə kania səm gİR?>> Kara à pəri puri bá ndakpapi.

Do nte aba bangjo

³⁵ Lang Yesu ok ce gİR mənana à pakki bwabure ka, kya kum bwabure sə dī ama, <<A earəna nə Muna mala Bwa le?>>

³⁶ Bwabure eari wi ama, <<Bwaməgule, banggām, yana bwe nda Muna mala Bwa, ace mənana bən earnəi bən pə bamúrām a baní?>>

³⁷ Yesu ne wi ama, <<A angja damba a sənəni, mə nda kə bwe mənana ado ən nakiyo cau ka.>>

³⁸ Kara bwabure kú`ndəó a badəm Yesu peri, sə na ama, <<Mətalem, e, ən earəna, ən panə bamúrām a bano.>>

³⁹ Pələa Yesu na ama, <<Ən yiu aba banza man ace bashi, ace mənana bə ante kum sənban, sə abwana mənana à kə sənban ngga, bəa pələ ante.>>§

⁴⁰ Abea amə Farisi mana aban came tū a baní ka, ok cau mənana Yesu na ka, pələa à dī ama, <<A nda ban na ama, səm nda ka nte le?>>

⁴¹ Sə Yesu pələia wia ama, <<Bə wu nda ka nte ka, bə mur wun pə nə haləki wun arə acaubikea mə'wun dāng. Sə mənə ado wun ne nə bamurə wun ama wun nə nggə sənban ngga, ləmdəna ama, caubikea mə'wun ngga nda kam amur wun piü.>>

10

Yálgír məboarne andə anzur male

¹ Yesu na ama:

Mə nda ban bangga wun məsəcau, bwa mənana kútí aba domwan mala anzur nə kun-nda raka, sə kútí nə bekə njar dāng ngga, mən'í na sə məbəmbəriban na.*

² Sə bwa mənana kútí nə kun-nda ka, nda mə'yál anzur.

³ Mətsəkir kun-nda nə mənbi wi kun-nda; anzur nə ok gi mə'yália bə tunəia nə lulləia ka, sə nə kà nəia a nza.

⁴ Anzəm mənana pusəna anzur male kat a nza ka, kə upia wia a damba, sə anzur kə kpate acemənana à sùrənà rə gi.

⁵ Anzur pa nə gya atà bəri-bwa dāng; à nə banggi wi, acemənana à sùrə gi dāng.

⁶ Yesu nea wia man yì cau aba bi, sə yia ka à bwalta gir mənana nakiyi ka dāng.

⁷ Ace mənə ka Yesu bəlia wia bāləi ama:

Mə nda ban na wun məsəcau, mə nda kun-nda mala anzur.

⁸ Acili abwana mənana kat à akām damba à yiu ka, amən'í na andə amə'bəmbəriban. Anzur mə'məsəcau nì okia wia dāng.[†]

⁹ Mə nda kun-nda. Bwa mənana kat kútí nə banam ngga nə kum àwá; nə kutio sə nə puro, sə nə kum girlina.

¹⁰ Mən'í ka kə yiu ace iun'í, ace wal-lú, andə kidiki gir. Sə mim ngga ən yiu ace pea abwana yiləmu, andə do məboarne mənana lùmsəo a koya njari ka.

¹¹ Mə nda yálgír məboarne. Yálgír məboarne ka kə pa yiləmi, nə wu ace anzur male.[‡]

¹² Sə bwa mənana à twali à kə mbwe, ace tsəkir anzur, sə yì ka, yálgír na dāng, sə anzur ka a male na raka, bə sən nvwa-bondo aban yiu ka, nə nying anzur nə bangja, sə nvwa-bondo nə bwal atà anzur sə nə mesəkia.

¹³ Bwa mənana à twali a túró-boalo ace yál agir ka, nə bangja acemənana yì ka, túró-boalo nda pakkiyi ka, kəgír oasəi arə anzur nì dāng.

¹⁴ Mə nda yálgír məboarne; ən sùrə anzur mem, sə yia gbal ka à sùrəàm,

¹⁵ kəla mənana Tárrám sùrəàm, sə ən sùrə Tárrám ka. Ən pa yiləmem ace anzur mem.[§]

¹⁶ Mə ndanə abea anzur mem mənana à pà aba domwan man raka. Duməna púp mə nə yinəia gbal. À nə kwaki kiria à nə ok giem, sə domwan ngga nə duk mwashat, nə yálgír mwashat.^{*}

¹⁷ Tárrám kə earcem acemənana ən eare mə nə pà yiləmem mə nə wu, ace mana bèn é dəm bèn lo nə yiləmu ka.

¹⁸ Kəbwa pà nə twal yiləmem a rəàm dāng. Ən nggə pa yiləmem nə eare mem. Mə ndanə rəcandəa mə nə pà yiləmem, sə mə ndanə rəcandəa mənana mə nə é dəm ngga. Mənia ka nda nzongcau mənana Tárrám pam ama bə ən pak ka.

¹⁹ Lang Yesu banggina acau mənəia ka, kara denyicau mala amə Yahudi a rəi gakyā.

²⁰ Abea abwana pas abaləia à bang ama, <<Yì ka, ndanə kukwar arəi! Pà aba denyicau male dāng! Ace man sə wu kə kwaki kir wun arəi?>>

²¹ Sə acili abwana ka à bang ama, <<Bwa mənana ndanə kukwar arəi ka, pà nə bang amənia yì acau ka dāng! Lang sə kukwar nə mən məsə ante?>>

Abwana-məgule mala amə Yahudi ginəki Yesu

²² Nda nə kundwal, sə yì karə nə kúnì Hanuka, yì Lamsan ace denyi nə bákú mənana à tār Ndàməgule nəi ace Bakuli, aba Urəshalima ka.

²³ Bə pwari ka, Yesu gya kə kutio aba bə bui mala Ndàməgule mala Bakuli, mənana à tunəki ama Tara mala Solomon ngga.[†]

²⁴ Abwana-məgule mala amə Yahudi yì ramba a baní, sə à dí ama, <<Lang sə a nə nying səm anggo aba pəndəa? Bə a nda Kərəsti ka, Pura səm bwāng, bangga səm.>>

[†] 10:8 10:8 Balli gbal aba: Ir 23:1; Ezək 34:2. [‡] 10:11 10:11 Balli gbal aba: Isha 40:11; Ezək 34:11; Ib 13:20; 1Bit 5:4; Sən 7:17; 1Yoh 3:16; Yoh 15:13. [§] 10:15 10:15 Balli gbal aba: Mat 11:24. ^{*} 10:16 10:16 Balli gbal aba: Isha 56:8; Yoh 11:52; 17:20; Afi 2:13-18; 1Bit 2:25. [†] 10:23 10:23 Balli gbal aba: Atúró 3:11; 5:12.

²⁵ Yesu nyesəia wia ama:

Ən angja dəmba ən nanà wun, sə wun ngga, wu earnə mim dang. Atúró mənana ən nggə pea aba rəcandəa mala Tárrám ngga, à nda à ləmdə koyan nda mim ngga.

²⁶ Sə wun ngga wu earnə mim dang, acemənana wu nda ka nzur mem dang.

²⁷ Anzur mem kə ok giem; ən súrəia, sə à kə kpatam.

²⁸ Ən nggə pea wia yiləmu mənana málá male pà kàm raka, sə à pà nè kídiki à nè uebà dang. Kəbwa pà nè fea a buam dang.

²⁹ Tárrám mənana pam mia ka kúti koyan ngga kat nə rəcandəa. Kəbwa pà nè gandə ea arəi dang.

³⁰ Mim sənə Tárrám ka səm nda mwashat.

³¹ Amə Yahudi pwan atali dəm ama à nè bukki.

³² Sə Yesu nea wia ama, <<Ən pakkina agir məboarne pas, a bədəm wun, mənana Tárrám túrəm ama bən pea ka. Nda ace məye mwashat abaləia sə wu kə earce wun nə bukkiam?>>

³³ Pələ à eari wi ama, <<Pà ace kə agir məboarne mənana à pea, sə səm earce ama səm nè bukkio ka dang. Nda ace cau bəsəki Bakuli mənana a na ka. We ka, a nda bəwaməpəndəe sə a kə twal bəmuro a nda Bakuli!>>‡

³⁴ Yesu earia wia ama:

Pà akəm à giləe aba Maləmce Nggurcau ma'wun mbo, mənana Bakuli bang ama,

<<Wu nda ka abakuli>> ka re?§

³⁵ Wu sələnə ama cau mənana Maləmce bang ngga makgír pà arəi dang, caməna anggo pà nè nggadi dang. Sə bəa abwana mənə à ak cau mənə ka, à tunəia ama <<abakuli>> ka,

³⁶ ace mana sə wu twali ama cau bəsəki Bakuli na ən na ka, mənana ən bang nəma <<Mə nda Muna mala Bakuli,>> yì mim mənana Bakuli taram sə tasəam a banza ka?

³⁷ Wu kəa earnə mim dang bə atúró mənana ən pakkiyi ka a mala Tárrám Bakuli na raka.

³⁸ Sə bə atúró male na ən pakkiyi ka, bə pà wu nə earnə mim raka, wu earnə agir-ndali mənana ən pea ka, ace mənana bə wu sələa, sə bə kpaka wun ama, Tárrám ngga nda a baləam, sə mim ngga mə nda aba Tárrám.

³⁹ Nyar dəm ngga, à bəriki ama à nè bwal Yesu, kara puri bəbuia.

⁴⁰ O kya yal a nkaring Mür mala Jodan, yì pur a ban mənana Yohana pakkiyi batisəma kam atə dəmbe ka. Akanó sə kya do.

⁴¹ Abwana pas yiu a baní, à kə bang arəarəia ama, <<Yohana pak kə gir'ndələki dang, səama acau mənana ne amur man yì bwa ka, à yì pur a məsəcau.>>

⁴² Pas atə abwana mənana abanì ka à pà bəmuria aban Yesu.

11

Lo mala Liazarə a bembə

¹ Bə bəwabura nda kam lùlləi ama Liazarə. Rəi pakki wi. Yì andə amə'eambi amuna-maməna bari, Maryamu andə Marta ka, à ndanə do a Betani.*

² Mənia yì Maryamu mə'eambi Liazarə nong nə rəkwana ka, nda kə bəwama mənana nənzəmò yiu soapi Mətalabangno Yesu mürú mə'rəmboarne arə akusəi, sə esəki wi nə nyang-muri ka.†

³ Amə'eambu amaməna mənia bari ka, à túrbəan atə Mətalabangno Yesu bəa ne wi ama, gyajam male, mənana earikiyi ace raka, rəi eari wi dang.

‡ 10:33 10:33 Balli gbal aba: Pəris 24:16; Mar 14:64. § 10:34 10:34 Balli gbal aba: Yoh 8:17; Ang 82:6. * 11:1 11:1 Balli gbal aba: Mar 11:1; Luk 10:38. † 11:2 11:2 Balli gbal aba: Yoh 12:3; Luk 7:38; Mar 14:3.

⁴ Lang Yesu yi ok ce ka, na ama, <<Rəkwana mala Liazaro ka pà nè ká nēi a lú ɗang, nda ace ləmdə gulo mala Bakuli, sə àkè ce gbal sə Muna mala Bakuli nè kum gulo.>>

⁵ Yesu ka earce Marta andə amə'eambi Maryamu andə Liazaro.

⁶ Kat andə a mani ka, lang ok ce rəkwana mala Liazaro ka, akrəi pak abea nongɲo bari aban mənana ndakam ngga.

⁷ Anzəm mani ka pələa banggi alaggana male ama, <<Wu fa səm nè nyare a Yahudi.>>

⁸ Sə alaggana male ne wi ama, <<Maləm, àkè dyan tù, sə amə Yahudi lo ama à nè bukkio nè atali, sə a kə na ama a nə nyar kano ɗəm le?>>

⁹ Pələa Yesu earia wia ama, <<Abúpwari mala tálaban aba pwari mwashat ka à nda lum-nong-bari. Nə pwari ka bwa nè gandə gya pà nè anndə ɗang, acemənana kə sən tálaban mala banza man.>>

¹⁰ Sə nə dú ka, à nè gandə annda, acemənana à pà nə tálaban ɗang.>>

¹¹ Pələa nea wia ama, <<Gyajam ma'səm yì Liazaro ka kongɲəna a ntulo, sə ado ka mə nə ká kām mə nə nggá loasəi.>>

¹² Sə alaggana male na ama, <<Mətalabangɲo, bə nda a ntulo ka, ləmdə ama rəi nè malâ.>>

¹³ Yia ka à twali ama məsərə ntulo na Yesu nakiyi ce ama Liazaro nonggi ka, sə Yesu ka nda arə na ama Liazaro wuna.

¹⁴ Pələa Yesu pùrria wia kwas, banggia wia ama, <<Liazaro ka wuna.>>

¹⁵ Sə ace wun ngga, ban kə boaram mənana ən pa abanì raka, acemənana ado wuni sə wun nè pà bamur wun a banam pepe. Wu lo, səm nè o a baní.>>

¹⁶ Toma (mənana à tunəki ama Pasa ka) ne abi alaggana ama, <<Wu longɲi kat səm nè o atà Maləm, ace mənana bə səm kya wu atè!>>

Yesu nda lo mala lú andə yiləmu

¹⁷ Lang Yesu bwaləna Betani ka, à banggi wi ama, Liazaro pàngɲənà nongɲo ine a bembe.

¹⁸ Betani ka sapi Urəshalima ɗang, nda a baní tù, yàle bwal mel bari ɗang,

¹⁹ sə amə Yahudi pas yiu aban Marta andə Maryamu, à yiu girikia ace lú mala mə'eambia.‡

²⁰ Lang Marta onɲəna ama Yesu na kə yiu ka, puro nè nggá kúllì. Sə Maryamu ka ueo a bala.

²¹ Marta ne Yesu ama, <<Mətalabangɲo, bə pələ ama a ndakani ka, bə mə'eambam pa nə wu ɗang!

²² Sə ən sələna ama, ko ado ka Bakuli nè po gir mənana kat a zəm ngga.>>

²³ Yesu pələa banggi wi ama, <<Mə'eambəo nè lo nə yiləmu ɗəm.>>

²⁴ Marta na ama, <<Ən sələna ama nə lo nə yiləmu a lo mala alú a masələata apwari.>>§

²⁵ Yesu ne wi ama, <<Mə nda lo mala alú sə mə nda yiləmu. Bwa mənana kat pà bamúri a banam ngga, ko bə wù ka, nə lo nə yiləmu.>>

²⁶ Sə bwa mənana kat nda nəməsəi sə pà bamúri a banam ngga, pà nə wù ɗang. A earəna nə cau man le?>>*

²⁷ Pələa Marta eari wi ama, <<E, Mətalabangɲo, ən earəna nə we, ama a nda Kərəsti Mə'amsəban, Muna mala Bakuli, mənana Bakuli bang ama nə yiu a banza ka.>>†

²⁸ Marta pələa nyare kya tunə mə'eambi Maryamu a giriban, sə ne wi ama, <<Maləm yina, sə kə earce səno.>>

²⁹ Lang Maryamu nə ok anggo ka, kara lo a kaurəa, wari a baní.

‡ 11:19 11:19 Balli gbal aba: Ayu 2:11. § 11:24 11:24 Balli gbal aba: Dan 12:2; Yoh 5:28; Atúró 24:15. * 11:26 11:26 Balli gbal aba: Yoh 6:47; 8:51. † 11:27 11:27 Balli gbal aba: Mat 16:16.

³⁰ Yesu ka malaká bwal là peatu dāng, nda àkè ban mənana Marta kumi kām ngga.

³¹ Lang abwana mənana atà Maryamu a bala, aban girike, sēni lo pur tsuk-tsuk ka, à lo atè. À twali ama kə um nə o a bembè nè nggá bua abanì.

³² Maryamu yi bwal ban Yesu. Lang mäsəi nè kpa arə Yesu ka, yi kündəo a badəmbi, kə na ama, <<Mətalabangŋo, bə pələ ama a nda kani ka, bə mə'eambam wu ma dāng!>>

³³ Lang Yesu sēni aban bua, sə sən abwana mənana à yiu atè ka aban bua gbal ka, gír nī je Yesu a babumi kər̀kər.

³⁴ Pələa dia ama, <<Ake de sə wu tsəi?>>

Sə à ne wi ama, <<Mətalabangŋo, yiu sēni.>>

³⁵ Yesu sukki mərəm.

³⁶ Abwana mənana aban came abanì ka à na ama, <<Wu sən bəkə earcearəu mənana ndanəi arəi ka!>>

³⁷ Sə abia abwana na ama, <<Mənia yì bwa ka gandə mən mäsə nte, anggo re? Man tsəa sə gandə tamsə lú mala Liazarò dāng?>>

Yesu loasə Liazarò a bembè

³⁸ Nə cē kùlkùl a babumi più ka, Yesu yi bik ban bembè. Bembè ka à gwami aba tali, sə à gír kùni nə tali.‡

³⁹ Yesu na ama, <<Wu gəshi talì!>>

Sə Marta mə'eam lú ne Yesu ama, <<Mətalabangŋo, lú ka à tsəi pāngŋənà nongŋo ine adyan. Rəmban məbike nè akiban!>>

⁴⁰ Yesu banggi wi ama, <<Ən no nəma bə a earnə mim ngga a nə sən gulo mala Bakuli re?>>

⁴¹ Pələa abea bwanə mənana abanì ka à gəshi talì. Yesu loasə mäsəi a kùli sə na ama, <<We Dā, ən pakko yàwá mənana a ongŋənam ngga.

⁴² Ən sələna nəma ko aya pwari ka a kə oem, sə ado ka ən na mənəi yì cau ka ace abwana man kani ka, ace mənana bəà ear ama a nə túrām.>>

⁴³ Lang bangŋəna anggo ka, sə tunəban nə giu məcandəe, ama, <<Liazarò, puro!>>

⁴⁴ Pələa Liazarò mənana lú na ka puro, abui andə akusəi ka, à mārəkia nə bugir, sə baməsəi ka, à mārəi nə nggubya. Yesu banggia wia ama, <<Wu panzəi, sə wu nyi bə o!>>

Kürkûn amur Yesu

(Matü 26:1-5; Markus 14:1,2; Luka 22:1,2)

⁴⁵ Pas atà abwana mənana à yiuə makki Maryamu kun, sə à sən gír mənəi Yesu pè ka, à pà bamuria a baní.

⁴⁶ Sə abea atəa ka à o aban amə Farisi à kya banggia wia gír mənana Yesu pè ka.

⁴⁷ Pələa amə Farisi andə agbani pəris tunə do mala aməkùrcəu. À dī rəia ama, <<Mana ado səm nə pa? Aba mäsəcau ka, bwa mənəi nda kə pakki agir-ndələki pas ka!

⁴⁸ Bə səm dəki sə lidəmba anggo ka, muna-bwapəndəa kat nə earnəi. Sə amə lwa mala amə Roma nə yia kidiki Ndāməgule mala Bakuli ma'səm andə nzali ma'səm!>>

⁴⁹ Mwashat abaləia, mənana à tunəki ama Kayafas, mənana nda Pəris Məgule a bākú mənə ka, bang ama, <<Wu sùrə cau mənana wu nakiyi ka dāng!

⁵⁰ Wu sələ mbo ama nə boaribanì bə bwa mwashat wu ace abwana, amur mənana amə Roma bəà yi twalta abwana mala nzali Yahudi ma'səm ngga?>>

⁵¹ Mənəi yì cau Kayafas ne ka, bangŋe mala bamùrì na dāng. Acemənana yì nda Pəris Məgule a mənə yì pələa ka, nda bangnə-bangnəa ama, Yesu nə yia wu ace abwana mala nzali Yahudi ka.

‡ 11:38 11:38 Balli gbal aba: Mat 27:60; Mar 15:46; Luk 24:2; Yoh 20:11.

⁵² Sə pà ace amə Yahudi nəmureia dāng, nda gbal ace acilia abwana kat arə anzali aba banza, amənana à nè yia pà bamuria aban Bakuli, sə nè dapi bamuria kat bæa yi duk mwashat ka.

⁵³ Twal aməno yì pwari ka, abwana-məgule mala amə Yahudi kutia alkita anjar mənana à nè wal-lú Yesu ka.

⁵⁴ Ace mani ka Yesu nyare ging dəm bwāng abalə amə Yahudi dāng. Nying Urəshalima sə o a njenja, aba pədanban tù a ban bè muna-là mənana à tunəi ama Ifərem ngga. Akanó sə kya do andə alaggana male.

⁵⁵ Lang pwari Lamsan mala Yàlîmurû gbashinà ka, amə Yahudi pas purkio arə abea aban aba nzali Yahudi sə à o a Urəshalima, ace mənana bæa kya giləki rəia aba peri ace man yì Lamsan ngga.

⁵⁶ À camarə alta Yesu. À yì came aba Ndàməgule mala Bakuli sə à kə diki rəarəia ama, <<Lang sə wu sənì? Nè yiu a man yì Lamsan ngga le?>>

⁵⁷ Anggo ka agbani Pəris andə amə Farisi angɲa damba à haməna ama, bè kəbwa súrənà rə ban mənana Yesu nda kam ngga, bwe bè yì na ce, ace mənana à nè bwali ka.

12

Maryamu soapi Yesu

mùrú mə'rəmboarne

(Matiu 26:6-13; Markus 14:3-9)

¹ Lang Lamsan Yàlîmurû ueo nongɲo tongno-nong-mwashat ka, Yesu wari a Betani, muna-là mala Liazaro, bwa mənana wu, sə Yesu loasəi nə yiləmu ka.*

² À lam girlina mala pwarikpəra ace pè Yesu gulo. Marta nda gaki girlina ka, sə Liazaro ka nda abalə abwana mənana à lì girlina andə Yesu ka.

³ Pələa Maryamu twal muna-dù mùrú mə'rəmboarne, mənana à pè nə nard məboarnsari, sə kùrè pa bəti raka, soe arə akusə Yesu, sə hasəkia nə nyang múrí. Kara rəm mùrú məboarne man aki bala kat.

⁴ Sə Yahuda Iskariyoti, mwashat atà alaggana mənana nə nggá mak Yesu ka, na ama,†

⁵ <<Mana tsəa sə à ginə mak man yì mùrú ka a kún dinari gbəman-tàrú, sə boale ka à pè mia amə'tər dāng?>>

⁶ Yahuda ka bang anggo, pà acemənana kə buàce amə'tər ka dāng, nda acemənana yì ka, mən'í na ka; sə acemənana yì nda məbwal ndaboalo mala alaggana mala Yesu ka, pak ka kə iu aba boale ace bamur rəi.

⁷ Sə Yesu na ama, <<Wu nying bɔwama man zàng! Gír mənana pe ka nda ace giləki luem ace pwari tsəkban mem.

⁸ Wun ngga, wu nda a tarə wun wunə amə'tər ko aya pwari ka, sə mim ngga ən pa atà wun koya pwari dāng.>>

Kùrkûn amur Liazaro à nè wal-luí

⁹ Amə Yahudi pas ongɲəna ama Yesu warina a Betani. Pələa à waria səne andə Liazaro mənana Yesu loasəi nə yiləmu a bəmbe ka.

¹⁰ Pələa agbani Pəris kurkunarəia, à nè wal Liazaro gbal,

¹¹ acemənana nda ace loasəe nə yiləmu a bəmbe sə pas abalə amə Yahudi kə ginəkia, sə à kə pa bamuria a ban Yesu.

Kutio limurəm mala Yesu aba Urəshalima

(Matiu 21:1-11; Markus 11:1-11; Luka 19:28-40)

* 12:1 12:1 Balli gbal aba: Mat 26:6-11; Mar 14:3-9; Luk 7:37-38. † 12:4 12:4 Balli gbal aba: Yoh 6:71; 13:26.

¹² Ban fana ka, abwana pas mənana à yiu ace Lamsan Yàlîmurû ka, à yì ok ama Yesu nda njar aban yiu a Urəshalima.

¹³ Pələa à twalki ambú nkangga a buia sə à puro à nə ká kúllì. À kə mak-gāwàn, à kə na ama,

<<Wu b̄wanḡsəki Bakuli!

Tsəkbu mala Bakuli na
amur b̄wa mənana kə yiu

aba lullə Mətalabanḡjo

Bakuli ka!

Tsəkbu mala Bakuli na
amur Murəm mala

amə Isərayila!>>‡

¹⁴ Yesu kum muna dambəritso sə eauwe do a nzəmi, kəla mənana Maləmce na ka ama,

¹⁵ <<Wun amə Siyona,

bangciu bə kəa

pakka wun dāng!

Murəm ma'wun ndya

kə yiu anzəm muna

dambəritso ka!>>§

¹⁶ A dəmbe ka alaggana mala Yesu bwalta amənia yì agir ka ama lùmsəo mala bangnəa na ka dāng. Anzəm mənana Bakuli loasəna Yesu nə yiləmu a bəmbe, sə Yesu kutina aba boarb̄wa male ka, nda sə baləia kasəna arə gir mənana kumban ngga, sə à yì sələ ama agir mənania kat ka, à nda kam à giləe amur Kərəsti aba Maləmce.

¹⁷ Bwabunda mənana à nda atə Yesu a pwari mənana tunə Liazarə bə purî bəmbe, sə loasəi nə yiləmu ka, à camarə banggia abwana cau mala gir mənana à sən ngga.

¹⁸ Gir mənana tsəa sə bwabundəa puro waria kúllí Yesu ka, nda acemənana à ongnəna ama pak mənania yì gir'ləmdəa ka.

¹⁹ Pələa amə Farisi ne arəarəia ama, <<Wu səni, túró məbāne nda səm pakkiyi ka. Banza pwana rəi kat umna kpate!>>

Yesu nacau amur lú male

²⁰ Abea amə Gərik nda abalə abwana mənana à waria peri a Urəshalima a Lamsan Yàlîmurû ka.

²¹ À yiu a ban Filip, mənana yì gbal ka pur a Beseda aba Galili ka, sə à zəm̄ba ama, <<Bwaməgule, səm nggə earce sən Yesu.>>

²² Pələa Filip wario kya banggi Andəru, sə yia kəm à kutio à kya banggi Yesu.

²³ Yesu nyesəia wia ama:

Ado ka pwari yina, yì mənana Bakuli nə ləmdə gulo mala Muna mala Bwa ka.

²⁴ Mə nda ban bangga wun məsəcau, bə məsə məssa kpa a nzali sə wu raka, nə ueo anggo nəmurəi mwashat. Sə bə wu ka, nə pusə aməsəi pas.

²⁵ Bwa mənana kat kə earce yiləmi ka, nə d̄wanyibani, sə b̄wa mənana ginəki yiləmi a man yì banza ka, nə kum yiləmu mənana málá male pà kām raka.

²⁶ Bwa mənana kat earce nə do a batam ngga, duməna púp nə yiu atəm, ace mənana ban mənana kat mə nda kam ngga, àkə bani sə guro mem nə pa. Sə Tárrám gbal ka nə gusələ b̄wa mənana kat pà bamúri kə pak túró a batam ngga.

²⁷ Ado ka babumam kə pi, sə aman sə mə nə na? Mə nə na nəma, <<Dā, amsəam aba mənania yì tanni ka bə kəa sulə amuram dāng>> le? Awo! Mənania ka nda tər yiu mem, acemənana bən kutio aba mənania yì bu-pwari mala tanni ka.

‡ 12:13 12:13 Balli gbal aba: Ang 118:25,26. § 12:15 12:15 Balli gbal aba: Zak 9:9.

²⁸ **We Dâ, yinë gulo ace lùllòd!**

Kara Bakuli nacau nè kuli ama, <<En angña damba en gusələna lulləam, sə Mə nə gusələi dəm.>>

²⁹ Lang bwabundəa mənana à came a banì à ok man yì giu ka, cilia twali ama mgbarangce na. Abea bwana ka à bang ama, <<Məturonjar mala Bakuli nda ne wi cau ka!>>

³⁰ Pələa Yesu nea wia ama, <<Man yì giu ka pà acem sə yiu dāng, nda ace wun.

³¹ **Pwari mala pakkî mēnia yì banza bashi ka, kārēna; ado sə Bakuli ak murəm arə Shetan, yì murəm mala banza man.**

³² **Sə anzəm mənana à loasənam amur nggun-gangndəi ka, mə nə nun bwapəndəa kat a banam.>>**

³³ Yesu bang anggo acemənana bə ləmdə ulang lú mənana nə wu ka.

³⁴ Bwabunda pələa ne Yesu ama, <<Səm ok aba Nggurcau mala Musa ama, Kərəsti ka nə dum nə yiləmu mənana málá male pà kàm raka.* Sə lang sə a na ama, <Duməna púp, à nə loasə Muna mala Bwa amur nggun-gangndəi?> Yana bwe nda man yì <Muna mala Bwa> ka?>>

³⁵ Yesu earia wia ama, <<Tələban ngga nda a ban wun ado, sə banì pà nə sau dāng. Wu gya aba mēnia yì təlaban ado mənana nda a ban wun ngga, ace mənana bə pəndəa bə kəa gír amur wun dāng. Abwana mənana à kə gya aba pəndəa ka, à kə gandə sən ban mənana à káki kam ngga dāng.

³⁶ **Wu gūlì arə təlabanì ado mənana nda a ban wun ngga, ace mənana bə wu duk amuna mala təlaban.>>**

Anzəm mana Yesu naná man yì cau ka, pələa upia wia, à səni dəm dāng.

³⁷ Kat andə agir-ndələki mənana ləmdə bu Bakuli, mənana Yesu peə a badəmbia ka, à pà bamuria a banì dāng.

³⁸ Mēnia ka, nda ace lùmsə bangnəa mala Ishaya mənana bang ama, <<Mətalabangño,

yana bwe na earnə cau
mənana səm bang ngga,
sə a ban yan sə à
ləmdə rəcandəa mala
Mətalabangño?>>†

³⁹ Ace mani ka à ginə earnə Yesu, acemənana Ishaya angña damba bangñəna ama,

⁴⁰ <<Mətalabangño girkina aməsəia,
dəm ngga girkina babumia.

Girkia ace mənana aməsəia
bəa kəa sənban dāng,
sə babumia bə kəa kum
sələe dāng,

sə à pà nə nyàre a banam
ace mənana bən
sonzəia ka raka.‡>>

⁴¹ Ishaya bang man yì cau ka, acemənana ak damba sən gulo mala Yesu díďyal, sə bangcau amurí.

⁴² Kat andə amani ama pas atə abwana-məgule mala amə Yahudi, pà bamuria a ban Yesu ka, à bang ce a ban abwana bwāng dāng, acemənana à kə banggi amə Farisi bəa kəa pəria aba ndakpapi dāng.

⁴³ Yia ka à kə earce bwangşəban mala bwapəndəa amur bwangşəban mala Bakuli.

* **12:34 12:34** Balli gbal aba: Ang 110:4; Isha 9:7; Ezək 37:24,25; Dan 7:14. † **12:38 12:38** Balli gbal aba: Isha 53:1.

‡ **12:40 12:40** Balli gbal aba: Isha 6:10.

Cau mala Yesu nè bashi abwana

⁴⁴ Pələa Yesu loasə gî kpəm sə na ama:

Bwa mənana kat gūlî arəàm, mə nda gūlikiyi arəàm nəmürəam ngga dāng, ndaban gūlî gbal arə Tàrrám mənana tasəam ngga.

⁴⁵ Bwa mənana kat sənəm ngga səna Tàrrám mənana tasəam ngga.

⁴⁶ Ən yiu kəla təlaban ace pa təlaban aba pəndəa mala banza man, ace mənana bwa mana kat pà bamúri a banam ngga, bə kəa ueo aba pəndəa dāng.

⁴⁷ Bwa mənana kat ok kanigir mem, sə kpate raka, mə nda mə nə bashi wi ka dāng. Pa ace bashi sə ən yiu a banza dāng, ən yiu ace amsə banza.

⁴⁸ Abwana mənana kat à ginəam sə à ginə ak cau mem ngga, à ndanə mə'bashia mənana nə bashia wia ka. Acau mənana ən nea ka, à nə mea a bashi a masələata apwari!

⁴⁹ Agir mənana kat ən nggə kània ka, à pà aba rəcandəa mem dāng, Tàrrám mənana tāsəam ngga, nə pam nzongcau arə mana bèn na sə lang sə mə nə né.

⁵⁰ Sə ən sələnə ama anzongcau male ka à nə kánə bwa aba yiləmu mənana málá male pà kàm raka. Gîr mənana ən naki ka nda gîr mənana kat Tàrrám banggàm mə na ka.

13

Yesu lákkí akusə alaggana male

¹ Ué bəti à nə tita Lamsan Yàlîmurû, sə Yesu sələnə ama bu-pwari male yina mənana nə nying banza nə o aban Tàrrí ka. Yì ka, earnace abwana male mənana à nda a banza man ngga, sə ado ka ləmdəia wia earcearəu mənana malkiyi raka.

² Yesu andə alaggana male ka à nda ban lí nə pwarikpəra. Shetan angŋa dəmba tsəngŋəhəna denyicau mala mak Yesu a babum Yahuda Iskariyoti muna mala Shiman.*

³ Yesu sələnə ama Bakuli Tàrrú pani wi rəcandəa amur agir kat, sə sələnə gbal ama pur nəban Bakuli, sə ndo nə nyare nə o a baní ka.

⁴ Ace mani ka loapi múr girlina, swár nggea-daura male, sə kùr nggubyaau esəki rəŋ a tabuni.

⁵ Pələa solə mùr a nkenye, sə tita lákkí akusə alaggana male sə kə esəkia nə nggubyaau esəki rəŋ mənana a tabuni ka.†

⁶ Lang Yesu yiu a ban Shiman Bitərus ka, Bitərus dî ama, <<Mətalabangŋo, a nda a nə lákkàm akusəam ngga le?>>

⁷ Pələa Yesu eari wi ama, <<A pà nə sùrə gîr mənana ado ən pakkiyi ka dāng, sə nənzmò ka a nə nggá sələa.>>

⁸ Shiman Bitərus banggi wi ama, <<Awo, a pà nə lákkàm akusəam dāng!>>

Sə Yesu ne wi ma, <<Bən lákkò akusəo raka, a pà nə duk məkpatam dəm dāng.>>

⁹ Sə Shiman Bitərus pè wi eare ama, <<Mətalabangŋo, akusəam nda nəmürəia a nə lak ka dāng, lákkàm abuam andə bamuram gbal!>>

¹⁰ Pələa Yesu na ama, <<Bwa mənana sussəna ka, akusəi na à nə bangce lea ka. Sə wu fàna kat, kə bwa mwashat nda ueo atà wun ngga.>>

¹¹ Yesu ka angŋa dəmba sùrəna rə bwa mənana nə nggá me ka. Nda gîr mənana tsəa sə bang ama, <<Wun kat sə wu fà dāng.>>

¹² Anzəm mənana langŋənia wia akusəia ka, pələa nyesə daura male oasəi arəi, sə nyare kya do a ban-do male. Pələa nea wia ama:

Wu sùrə gîr mənəo ado ən pakka wun ngga le?

* 13:2 13:2 Balli gbal aba: Yoh 6:71; Mar 14:10. † 13:5 13:5 Balli gbal aba: Luk 7:44; 22:27.

13 Wu kə tunəam ama Maləm, sə Mətalabangŋo. Sə wu bɔwarki dāng, anggo sə ən pa.

14 Sə mənana mim Mətala wun andə Məkania wun gír, ən lákkà wun akusə wun ngga, wun gbal ka duməna amur wun, wun nə lákkià rə wun akusəu.

15 Ado ka, gír mənana ən pè ka, kusəu na ən tsəka wun ngga, ace mənana bə wu kə pakkia rə wun anggo ka.‡

16 Mə nda ban bangga wun məsəcau, kə guro pà kàm gulo kúti mətala-bala male dāng, sə kə məturonjar pà kàm nə gulo kúti bwa mənana túrí ka dāng.

17 Məno ado wu sùrənà rə mənía yì məsəcau ka, bə wu tsəi aba túró ka Bakuli nə tsəka wun bui!§

18 Ən pa aban nacau amur wun kat dāng, acemənana ən sùrənà rə abwana mənana ən tarkia ka. Sə cau mənana Maləmce mala Bakuli bang ama, <<Kə yì, yì bwa mənana oasə bui atəm a kwar ka nda pələ arəəm ngga,>> duməna púp nə lumsəo.*

19 Mə nda aban na wun man yì cau ka ado sə bə yì lumsəo, ace mənana bə yì lumsəna ka, wun nə earnə mim ama <<Mə Nda kə bwe mənana ən na nəma Mə nda ka.>>

20 Sə mə nda ban bangga wun məsəcau: bwa mana kat ak bwa mənana ən túrí ka, mə nda akiyam gbal ka, sə bwa mana kat em ngga, nda rə ak Tárrám mənana tasəam ngga.†

*Yesu sələna ama Yahuda nə ngga me
(Matiu 26:20-25; Markus 14:17-21; Luka 22:21-23)*

21 Anzəm mana Yesu bangŋəna man yì cau ka, bumkidíkea bākì kərkər aba bangŋo, sə ne bwāng ama, <<Mə nda ban bangga wun məsəcau, bəbwa nda abalə wun nə nggá mem.>>

22 Kara alaggana male səngi rəarəia, à kə ndali ko yana ateà nakiyi cau amurí.

23 Bə lagga mənana Yesu earikiyi ace raka nda a ban-do a nkanggari Yesu.

24 Pələa Shiman Bitərus ləmdəi cau nə bui ama bə dī Yesu, bə na bwa mənana nakiyi cau amurí ka.

25 Pələa lagga məno pələ rəi aban Yesu sə dī ama, <<Mətalabangŋo, yana bwe atə səm a nakiyi cau amurí le?>>

26 Yesu pa eare ama, <<Nda bwa mənana ado mə nə oasə ndəmo a mbú mə nə pè wi ka.>> Pələa Yesu bwan ndəmo, dārə mbú, sə pè Yahuda muna mala Shiman Iskariyoti.

27 Lang Yahuda ak ndəmo she ka, kara Shetan kutia rəi. Sə Yesu ne wi ama, <<Lo tsuk-tsuk, kya pak gír mənana a nə pak ka.>>

28 Sə kəbwa pà kàm ateà a ban-li mənana sùrə gir mənana tsəa sə Yesu ne wi man yì cau ka dāng.

29 Sə acemənana Yahuda nda məbwal boalo malea ka, abea laggana kə səni kəla Yesu nda ban ne wi bə kyane bə kya kúr gír mənana à nə pàngŋənà túró nəi ace Lamsan ngga. Ko a na raka, bə kya pè amə'tər aba boalo mənana a bui ka.

30 Anzəm mana Yahuda shekina ndəmo ka, pələa lo tù puro. Sə du pəndəna.

Bəsa nzongcau

31 Anzəm mana Yahuda nyìngŋənà banì ka, Yesu na ama:

Ado ka pwari kārəna mənana Muna mala Bwa nə kutio aba gulo male ka, sə Bakuli ka, nə kum gulo atə kusəi.

‡ 13:15 13:15 Balli gbal aba: 1Bit 2:21. § 13:17 13:17 Balli gbal aba: Luk 11:28; Jem 1:25. * 13:18 13:18 Balli gbal aba: Ang 41:9. † 13:20 13:20 Balli gbal aba: Mat 10:40; Luk 10:16.

³² Sə acemənana Bakuli nè kum gulo atà kusə Muni ka, banì pà nè sau dāng, Bakuli nè pè Muni gulo.

³³ Wun amunem, mə nda mə nə do atà wun zuku. Wun nè altam, sə kəla mənana ən banggi abwana-məgule mala amə Yahudi ka, ban mənana ən kákiyi kam ngga, pà wu nè gandə ká kàm dāng.

³⁴ Sə ace mənə ka mə ndarə pa wun bəsa nzongcau: Wu earce rəarə wun. Kəla mənana ən earce wun ngga, anggo sə wun nè dum nə earcea rə wun.

³⁵ Bè wu ndanə earcea rə wun ngga, abwana kat nè sələ ama wu nda ka aməkpatam.

Yesu sələnə ama Bitərus nè makgìr sùrə

(Matiu 26:31-35; Markus 14:27-31; Luka 22:31-34)

³⁶ Shiman Bitərus dī Yesu ama, <<Mətalabangŋo, a nə ká a ke le?>>

Yesu eari wi ama, <<Ado ka a pà nè gandə ká atəm aban mənana mə nə ká kàm ngga dāng, sə nənzmò ka a nə gandə yiu atəm.>>

³⁷ Pələa Bitərus dī ama, <<Mətalabangŋo, ace mana sə pà mə nə gandə ká atò ado dāng? Ən earəna mə nə wu aceo.>>

³⁸ Yesu ear ama, <<A na ama a nə pà yiləmio, a nə wu acem bafo? Mə nda ban banggo məsəcau, kaniama nggũ nè bua ka, a nə makgirem kusə tărú ama a sùrəm dāng.>>

14

Yesu nda njargula ká aban Bakuli

¹ <<Babum wun bè kəa kidiki dāng. Wu pà bamur wun aban Bakuli, sə wu pà bamur wun gbal abanam.

² Aba bala mala Tárrám ngga aban-do nda kam pas. Bè pa anggo raka bən bangŋəna wun. Mə ká mə nə nggá giləki ban-do ace wun.

³ Sə bè ən warina ən giləkina wun ban-do ka, mə nə nyare mə nə yia kúllí wun, ace mənana ban mana mə nda kam ngga, abanì sə wun nè pǎ.

⁴ Wu sùrənà rə njargula ká a ban mənana mə nə ká kàm ngga.>>

⁵ Toma ne wi ama, <<Mətalabangŋo, səm sùrə ban mənana a nə ká kàm ngga dāng, sə lang sə səm nè sùrə njar ká a banì le?>>

⁶ Yesu eari wi ama, <<Mə nda njargula, Mə nda məsəcau, sə Mə nda yiləmu; kəbwa pà nè ká aban Bakuli Tárrú dāng she nə banam.

⁷ Bè wu sùrənà rəm ngga, wu sùrənà rə Tárrám. Sə twal ado aban ká a damba ka wu sùrənà rəi, sə wu sənə nēi.>>

⁸ Pələa Filip ne wi ama, <<Mətalabangŋo, ləmdəa səm yì Tárrú; mani ka kārəna səm.>>

⁹ Yesu ne wi ama:

Filip, ən sauwuna nə do atà wun, sə bà ado ka a malaká sùrəm dāng? Bwa mənana sənənam ngga sənəna Tárrám. Sə palang sə a kə na ama mə ləmdəa wun rəi?

¹⁰ A ear mbo ama mə nda aba Tárrám, sə Tárrám ngga nda a baləam? Acau mənana ən nggə na wun ngga à pur nə banam dāng, Tárrám mənana dukiyi a baləam ngga nè pakkiyi túró male nə mim.

¹¹ Wu earnə mim ama mə nda aba Tárrám, sə Tárrám ngga nda a baləam. Sə bè ana raka, wu earnə mim ace atúró mənana wu sənə ən nggə pea ka.

¹² Mə nda ban bangga wun məsəcau, bwa mənana pà bamúri a banam ngga, nè pək agir-ndali kəla amənana ən pea ka. Yàle nè pəkki agir məgulke mənana à kúti amənana ən pea ka, acemənana mə ndo mə nə o aban Tárrám.

13 Sə mə nə pàk gír mənana kat wu zəmba aba lulləam ngga, acemənana Muna ka bə yinəi Tàrrí gulo.*

14 Wu zəm gír mənana kat wu earikiyi ce ka aba lulləam, mə nə pè.

Yesu pàcau mala Bangjo Məfele

15 Bə wu kə earcem ngga, wun nə kpata anzongcau mem.†

16 Sə mə nə zəmbi Tàrrám, sə nə pa wun Məbwala wun nggam, mənana nə yia do atà wun bà málá male ka.

17 Yì nda kə Bangjo mana kə ləmdə məsəcau amur Bakuli ka. Amə'kpata banza pa nə gandə é dāng, acemənana à kə sənì dāng, sə à sùrəi dāng. Sə wun ngga wu sùrəi, acemənana ndanə do atà wun ado, sə nənzmò ka nə nggá do a babum wun.

18 Bə ən umna ka, pà mə nə nying wun kəla akáwá dāng, mə nə yiu a ban wun.

19 Banì pà nə sau dāng, banza pà nə sənam dəm dāng, sə wun ngga wun nə sənam. Sə acemənana mə ndanə yiləmu ka, wun gbal ka wun nə dum nə yiləmu.

20 Bə pwarì mənə yina ka, wun nə sələ ama mə nda aba Tàrrám, sə wun ngga wu nda a baləam, sə mə nda abalə wun.

21 Bwa mənana kat ak anzongcau mem sə kə kpatea ka, nda bwa mənana kə earcem ngga. Sə bwa mənana kə earcem ngga, Tàrrám nə earce bwe, sə mim gbal ka mə nə earce, mə nə ləmdə bamúràm a baní.

22 Pələa Yahuda (mənana nda Yahuda Iskariyoti raka) banggi wi ama, <<Mətalabangjo, mana tsəa sə a nə ləmdə bamuro a ban səm, sə a pà nə ləmdəi banza kat bamuro dāng?>>

23 Yesu eari wi ama:

Bwa mənana kat earcem ngga, nə kpata kanigir mem, Tàrrám nə earce, sə mim sənə Tàrrám ngga, səm nə yiu a baní səm nə do atè.‡

24 Bwa mənana kə earcem raka, pà nə kpata kanigir mem dāng. Sə acau mənə wu kə oea ka, à mem na dāng, à pur nə ban Tàrrám mənana tasəam ngga.

25 Amənia yì acau ka, ən nggə bangga wunia acemənana mə nda aban wun ado.

26 Sə Mə'pa wun gbasha, yì Bangjo Məfele, mənana Tàrrám nə tasəi aba lulləam ngga, nə yia kania wun agirbunda kat, sə nə kasəbalə wun arə agir mənana kat, ən bangga wun ngga.

27 Mə ndya ən nggə nying wun nə dorəpwala ka. Sə mənə yì dorəpwala ən pākiyi ka, banza pənəi nə pà dāng. Acemani ka, babum wun bə kəa kidiki dāng, sə bangciu bə kəa pākka wun dāng.§

28 Wu denyinə cau mənana ən bangga wun ama, mə nə o, sə mə nggá nyar aban wun dəm ngga. Bə məsəcau wu earənacem ngga, ban nə boara wun ace o mem aban Tàrrám, mənana kútiām nə gulo ka.

29 Ən nanà wun ce amənia yì agir ka ado sə bəà yì lumsəo, ace mənana bəà yì lumsəna ka, wun nə ear ama cau mem ngga məsəcau na.

30 Pà mə nə samsə ban cau mənana mə nə na wun ngga dəm dāng, acemənana murəm mala banza man ndya kə yiu ka, sə pənə rəcandəa amuram dāng.

31 Mə nə pak gír mənana Tàrrám banggàm bə ən pak ka, ace mənana koyan a banza ka bə sələ ama ən nggə earce Tàrrám.

Wu lo, bə səm o.

* 14:13 14:13 Balli gbal aba: Mat 7:7; Yoh 15:7,16; 16:23; Jem 1:5. † 14:15 14:15 Balli gbal aba: Yoh 15:10; 1Yoh 5:3; 2Yoh 6. ‡ 14:23 14:23 Balli gbal aba: 1Yoh 2:24; Sən 21:3. § 14:27 14:27 Balli gbal aba: Yoh 16:33; Filp 4:7; Kol 3:15; Yoh 20:19.

15

Yesu nda nggun anap mə'məsəcauni

- ¹ Mə nda nggun anap mə'məsəcauni, sə Tárrám nda mətəkkir baban.*
- ² Ko ya bu-nggun a baləam mənana kə pa bəle raka, kə kasəi kə túrí a nzali, sə abu-nggun mənana à kə pa bəlea ka, kə giləkicea ace mənana bəà boaro bəà pa bəlea kpəm ngga.
- ³ Cau mənana ən kania wun ngga giləkina wun, wu fànà.
- ⁴ Wu do a baləam sə mim ngga mə nə do abalə wun. Kəla mənana bu-nggun anap pà nə gandə pa bəle nəmurəi raka, she bə duməna aba nggea ngguni ka, anggo gbal sə wun ngga pà wù nə gandə pa bəla wun dāng, she bə wu duməna a baləam ngga.†
- ⁵ Mə nda nggun-anap, sə wu nda ka bu-nggun. Bə bwa do a baləam, sə ən do a bāləi ka, nə pusə bəle kpəm. Bə nə mim raka pà wù nə gandə pak bə kəgír dāng.
- ⁶ Bə koya bwa na sə do a baləam raka, nda kəla bu-nggun mənana à túrí sə im ngga; a'ulang abu-nggun mənə ka abwana kə ramgia, à nə soea aba bəsa à nə pisəia.
- ⁷ Sə bə wu do a baləam, sə cau mem do abalə wun ngga, wu zəmbi Bakuli gir mənana kat wu earkiyice ka, sə nə pa wun girnî.‡
- ⁸ Bə wu pusə abəla wun kpəm ngga, nda ləmdə ama wu nda ka laggana mem ngga. Sə mənə gbal ka nda nə yinəi Tárrám nə gulo ka.
- ⁹ Kəla mənana Tárrám kə earcem ngga, anggo sə ən nggə earce wun. Wu do aba earcearəu mem.
- ¹⁰ Bə wu kpata anzongcau mem ngga, wun nə do aba earcearəu mem, kəla mənana ən kpata anzongcau mala Tárrám sə ən do aba earcearəu male ka.
- ¹¹ Ən bangga wun agir mənəia ka, ace mənana bə bumpwasəa mem do abalə wun, sə dəm ngga, bə bumpwasəa ma'wun bə lùmsəo.
- ¹² Mənəia ka nda nzongcau mem: Wu earce rəarə wun kəla mənana ən earce wun ngga.§
- ¹³ Earcearəu məgule mənana kat bwa nə ləmdəi agyajam male ka, nda mənana bə pà yiləmi acea ka.*
- ¹⁴ Bə wu kə pak gir mənana ən bangga wun nəma wu pak ka, wu nda ka gyajam mem.†
- ¹⁵ Pa mə nə tunə wun dəm ama aguro dāng, acemənana guro ka sùrə gir mənana mətala-bala male kə pak ka dāng. Ado ka, wu nda ka gyajam mem, acemənana ən nanə wun gir mana kat ən ok a kún Tárrám ka.
- ¹⁶ Wun nə tàram dāng, mə nda mənana ən târ wun, sə ən pa wun túró nəma wu kya pà bəla wun, ulang bəle mənana pà nə kidiki raka. Anggo ka sə Tárrám nə pa wun gir mənana kat wu zəmbi wi aba lulləam ngga.
- ¹⁷ Mənəia ka nda nzongcau mənana ən pa wun ngga: Wu earce rəarə wun.

Binəməsəu mala banza arə aməkpata Yesu

- ¹⁸ Bə banza binəməsə wun ngga, wu sələ ama, binəna məsəam gbal a dəmba.
- ¹⁹ Bə wu nda ka mala banza ka, banza nə earce wun kəla amale. Sə ado ka wu nda ka mala banza dāng. Acemənana ən tarki wun bə wu purî bá banza ka, nda tsəa sə banza kə binəməsə wun ngga.

* 15:1 15:1 Balli gbal aba: Isha 5:1-7; Ezək 19:10; Mar 12:1-9; Mat 15:13; Rom 11:17. † 15:4 15:4 Balli gbal aba: Yoh 6:56; 1Yoh 2:6. ‡ 15:7 15:7 Balli gbal aba: Yoh 14:13; 16:23; Mat 7:7; Jem 1:5. § 15:12 15:12 Balli gbal aba: Yoh 13:34. * 15:13 15:13 Balli gbal aba: Rom 5:7; Yoh 10:11. † 15:14 15:14 Balli gbal aba: Luk 12:4.

²⁰ Wu denyinə cau mənana ən bangga wun nəma, <<Kə guro pà kàm gulo kùtì mətala-bala male dāng.>>‡Bəà pàm tanni ka, à nè pà wun tanni gbal. Sə bə pələa ama à kpanatà kanigir mem ngga, à nè kpata kanigir ma'wun gbal.

²¹ À nè pakka wun amənia yì agir kat ka atàcau mem, acemənana à sùrè Tárrám mənana tasəam ngga dāng.

²² Bə ən yiu ma ən yì namia cau raka, bə caubikea pa a bamuria dāng. Sə ado ka à pànə kun nacau ace acaubikea malea dāng.

²³ Bwa mənana kat binə məsəam ngga, binəna məsə Tárrám gbal.

²⁴ Bə ən pakki ma agir mənana kəbwa malaká pea abaləia raka, bə à pà nè kumia nə caubikea dāng. Sə ado ka à sənəna amənia yì agir-ndali ən pea ka, sə kat andə mənə ka, à binə məsəam sənə Tárrám.

²⁵ Mənia ka nda yì lùmsə gir mənana à giləi aba Maləmce mala Bakuli ama: <<À binə məsəam bə, tərì pà kàm dāng.>>§

²⁶ Nə nzəmò ka mə nə tasəa wun Məbwali abwana, yì Bangjo mala məsəcau mənana nə pur nəban Tár səm aban yiu a ban wun ngga, nə yia bang kúni kat amuram.

²⁷ Sə wun gbal ka, duməna ama wun nə nakunam a ban abwana, acemənana tita túró mem ngga səm nda a tarə səm sənəa wun.

16

¹ Ən na wun amənia yì acau ka, ace mənana wu kəa vwaki bu wun arə pabamuru ma'wun a banam dāng.

² À nè pər wun arə yiu abalə andakpapi, sə pwari na kə yiu ka, mana bwa mənana wal-lú wun ngga nè twali ama nda ban pakki Bakuli túró.*

³ À nè pakka wun amənia yì agir ka acemənana à malaká sùrè Tárrám dāng, sə à malaká surəam gbal dāng.

⁴ Mə nda arə bangga wun agir mənəia ka ado, ace mənana bə pwari nì yì kārəna, sə à tinata pa wun tanni ka, bə balə wun kasəa ama ən nunna kir wun. Ən bangga wun agir mənəia ka atadəmbe dāng, acemənana banem nə sauwa atà wun.

Túró mala Bangjo mala Bakuli

⁵ Ado ka, mə ndo mə nə nyare a ban Tárrám mənana tasəam ngga, sə kəbwa abalə wun diem ban mənana mə nə ká kam ngga dāng.

⁶ Sə acemənana ən bangga wun ngga, kara wu lùmsə nə bumkidíkea.

⁷ Sə aba məsəcau ka, o mem ngga nda ace boaro ma'wun. Bən o raka, Bwa mənana nə kwarkir wun, yì Bangjo mala Bakuli ka, pà nè yiu dāng. Sə bən o ka, mə nə nggá tasəi bə yiu a ban wun.

⁸ Sə bə yina ka, nə yia pusəta abwana a banza, nə ləmdəia wia bwarkio mala denyicau malea amur caubikea, andə gir mana nda a njari, sə amur bashi mala Bakuli mana kə yiu ka.

⁹ Nə ləmdəi abwana ama caubikea malea ka, nda mənana ama à ginə pa bamuria a banam ngga.

¹⁰ Nə ləmdəia wia bwarkio malea amur gir mənana nda pepè a njari ka, acemənana mə ndo mə nə nyare mə nə o a ban Tárrám, sə pà wu nə sənəm dəm dāng.

¹¹ Dəm ngga nə ləmdəi abwana ama bashi na amúrià acemənana Bakuli angja dəmba kasəna bashi amur Shetan, yì murəm mala Banza mənəia ka.

‡ 15:20 15:20 Balli gbal aba: Mat 10:24; Luk 6:40; Yoh 13:16; 1Kor 4:12; Atúró 4:17; 1Bit 4:14; Sən 2:3. § 15:25 15:25 Balli gbal aba: Ang 35:19; 69:4. * 16:2 16:2 Balli gbal aba: Yoh 9:22; Atúró 26:9-11; Isha 66:5.

¹² Mə ndanə agir kam pas mənana ən earce na wun ngga, sə pà wu nè gandə ea ado dāng.

¹³ Sə bə Bangño, mənana kə ləmdə məsəcau amur Bakuli, yina ka, nè yia kania wun bə wu sūrə məsəcau mənana kat kə pur a ban Bakuli ka. Pà nè bun cau a bamúri dāng, kəgír mənana ok a kun Bakuli ka, kə nda nè bang ngga. Sə nè bangga wun ce agir mənana à malaká yiu peatu raka.

¹⁴ Yi ka, nè yinəəm nə gulo, acemənana nè twal cau mana ən ne ka sə nè məngia wun bāləi.

¹⁵ Agir mənana kat mala Tárrám na ka amem na. Nda gír mana tsəa sə ən na wun nəma, Bangño ni nè twal cau mənana mem na ka sə nè məngia wun bāləi.

¹⁶ Zuku ka pà wu nè sənəm dəm dāng. Sə zuku anzəmi ka wun nè sənəm dəm.

Bumkidikea mala alaggana male

nə pələ bumpwasəa

¹⁷ Abea alaggana male diki rəarəia ama, <<Mana nda bacau male mənana ama, <Zuku ka pà wu nè sənəm dāng, sə zuku anzəmi ka wu nè sənəm.> Sə dəm ngga ama, <Mə ndo mə nə o a ban Tárrám> ka?

¹⁸ Sə <Zuku> mənana nakiyi ce ka, bāləi aman le? Səm sūrə gir mənana nakiyi ka dāng!>>

¹⁹ Yesu sələnə ama à kə earce à nè dī amurí, pələa nea wia ama:

Wu ndarə diki rəarə wun amur man nda bacau mənana ən na nəma, <<Zuku ka pà wu nè sənəm dāng, sə zuku anzəmi ka wun nè sənəm dəm>> ngga le?

²⁰ Mə ndarə na wun məsəcau: Wun nè bua nə mərəm, andə keban, amur gir mənana nè kumam ngga, sə amə banza ka à nè pak bumpwasəa. Wun nè pak bumkidikea, sə bumkidikea ma'wun nè yia pələ bumpwasəa.

²¹ Bə bəwama malanə gbáshí ka kə kutio aba tanni kwanban mala gbáshí acemənana pwari male yina; sə bə yi gbashina ka, bāləi lorəna kwanban mala gbáshí, acemənana ban na ban boari wi né bəl bəsa muna a banza.

²² Anggo sə wu pa: Adyan ngga wu ndanə bumkidikea, sə ən nggə na wun ama, mə nə nggá sən wun dəm, sə babum wun ngga nè pakkidire, ulang bumpwasəa mənana kəbwa pà nè é arə wun raka.

²³ A pwari mənə ka, pà wu nè zəm kəgír dəm a banam dāng. Ən nggə bangga wun məsəcau, Tárrám nè pa wun gir mənana kat wu zəmba aba lulləam ngga.

²⁴ Yələ ado ka wu malaká zəm kəgír aba lulləam dāng: wu zəmba sə à nè pà wun, sə bumpwasəa ma'wun nè lümsəo.

Yesu nə limurəm amur banza

²⁵ Ən na wun amənia yì acau ka nə caubabi, sə pwari na kə yiu ka mənana pà mə nə na wun cau dəm nə caubabi raka. Mə nə pusəa wun cau a banfana amur Tárrám.

²⁶ Sə wun nè zəmba aba lulləam. Ən pa aban na nəma mə nə zəmbi Tárrám amur wun dāng.

²⁷ Tárrám nə bamúri ka kə earce wun kərkər, acemənana wu kə earcem, sə acemənana wu earnə mim ama ən pur nə bani ka.

²⁸ Ən pur a ban Tárrám sə ən yiu a banza, sə ado ka, mə ndo mə nə nying banza mə nə nyare a ban Tárrám.

²⁹ Pələa alaggana male banggi wi ama, <<Ado wuni sə a kə pusəa səm cau a banfana. Caubabe na a banggiyi dəm ngga dāng.

³⁰ Adyan ngga səm sələnə ama we ka a sūrə agir kat, bəwa pà nè na ama nè dío kə cau dāng. Ace mənə ka səm earəna ama we ka a pur nəban Bakuli.>>

³¹ Yesu pələa eare ama:

Ado ka, wu earəna nə mim le?

³² Wu səni, pwari na kə yiu ka, yàle nggearə pwari nì yina, yì mənana wun kat ka, wun nə mesəke, koyan ngga nə bwal njar male, wun nə dekiam nəmurəam. Sə ən pa gbal nəmurəam dāng, acemənana Tárrám nda atām.[†]

³³ Ən bangga wun amənia yì acau ka, acemənana a baləam ngga wun nə kum dorəpwala. Aba mənəia yì banza ka, wun nə kum patanni, səama babum wun bə kəa bungì dāng! Ən linamurəam amur banza![‡]

17

Yesu pək hiwi ace aməkpate

¹ Anzəm mənana Yesu maləna naki acau mənəia ka, pələa loasə məsəi a kùli, sə pək hiwi ama:

Dā, adyan ngga bu-pwarì yina. Gusələ Munio ace mənana bə Munio pò gulo mò ka.

² A panì wi rəcandəa amur banza kat, bə pea abwana mənana a yinəia a banì bəa duk aməkpate ka, yiləmu mənana málá male pà kām raka.

³ Sə mənəia ka nda njar kum yiləmu mənana pà nə mal raka, bəa sùrəo, kə we Bakuli Mə'məsəcau nì, andə Munio Yesu Kərəsti mənana a túrí aba banza ka.

⁴ Ən yinəno nə gulo a banza man, acemənana ən maləna túró mò mana a pam ama bən pə ka.

⁵ Sə ado ka, Dā, nyesəām gulo a badəmbo, gulo mənana mə ndanəi sənə we dīdɣal sə a yì pusə banza ka.

⁶ Ən ləmdəni abwana mənana a pam mia a banza ka rəò. Yia ka amô na. A nə pam mia, sə à kpanatà cau mò.

⁷ Yia adyan ngga à sələnə ama koya gír mə ndanəi ka kə pur nə bano.

⁸ Ən pania wia cau mənana a pam ngga, sə yia gbal ka à angɣəni; à sələnə ama məsəcau na ən pur a bano, sə à earəna ama a nə túrām.

⁹ Hiwi mem ngga, pà ace banza dāng, nda kə cea, abwana mənana a pam ngga, acemənana yia ka amô na.*

¹⁰ Abwana mənana kat mə ndanəia ka amô na, sə a nda a pamia ka, ace mənana bəa ləmdə gulo mem abaləia ka.

¹¹ Ado ka mə ndo mə nə nying banza, mə nə nyare a bano, sə yia ka à ndakani a banza più. Dā Bakuli Məfele! Yália, nə rəcandəa mala lùlləò mənana a pam ngga, acemənana yia ka bəa duk mwashat kəla mənana səm nda mwashat sənə we ka.

¹² A do mem sənəia ka, ən yália, sə ən bwalia nə rəcandəa mala lùlləò mənana a pam ngga. Kə bə bwàr atəa dāng, she kə yì bwa mənana dupi ká kídiki ka, acemənana cau mò mana à giləi aba Maləmce ka, bə lùmsəo.

¹³ Adyan ngga mə ndya ən nggə ká a bano ka. Ən nggə banggia wia amənia yia cau mənana mə ndakani più amənia yì banza ka, acemənana bəa lùmsə nə bumpwasəa mem.

¹⁴ Ən pania wia cau mò, sə banza kə binə məsəia, acemənana yia ka à nda ka mala banza dāng, kəla mənana mim ngga mə nda mala banza raka.

¹⁵ Ən pa aban zəmba nəma wu pusəia, bəa nying banza dāng. Mə nda aban zəmba ama, wu bwalia, bəa kəa kútí a babù Shetan, məbealbikea dāng.

¹⁶ Yia ka à mala banza mənəia na dāng kəla mənana mim ngga mə nda mala banza raka.

[†] 16:32 16:32 Balli gbal aba: Yoh 4:23; Mar 14:27; Zak 13:7. [‡] 16:33 16:33 Balli gbal aba: Yoh 14:27; 15:18; Rom 8:37; 2Kor 2:14; Sən 3:21. * 17:9 17:9 Balli gbal aba: Luk 22:32; Yoh 14:16.

- ¹⁷ Tària bəà duk amô nə məsəcau mò; cau mò ka nda kə məsəcau.
¹⁸ Kəla mənana a túrām aba banza ka, anggo gbal sə ən nggə túriá aba banza.
¹⁹ Sə àkə cea sə ən tàr bamúràm bèn duk mô, acemənana yia gbal ka, bəà tàr bamuria aceo bəà duk amô aba məsəcau.
²⁰ Hiwi mem ngga pà ace alaggana mem mənina nəmuraia dāng, nda gbal ace abwana mənana à nè yia ak Cau Amsəban mənana aməkpatam nè hamnəi a banià ka.
²¹ Ən nggə pak hiwi nəma yia kat ka bəà duk mwashat, kəla mənana mim sənə we, səm nda mwashat ka. Dā, kəla mənana a nda a bələam, sə mə nda a bələo ka, yia gbal ka bəà do abalə səm, ace mənana banza bə eare ama a nè túrām ngga.
²² Ən pania wia gulo mənana a pam ngga, acemənana bəà duk mwashat, kəla mənana mim sənə we səm nda mwashat ka.
²³ Mim sənəia ka səm nda mwashat, sə mim sənə we ka səm nda mwashat. Cia, bəà kum ulang mənina yì dotarəu məboarne ka abaləia, ace mənana aməbanza bəà sələ ama a nè túrām, sə bəà sələ gbal ama a kə earcea kəla mənana a kə earcem ngga.
²⁴ Dā! Ən nggə earce nəma abwana mənana a pamia ka, bəà do atām a ban mənana mə nda kam ngga; sə bəà sən gulo mem mənana a pam, acemənana a kə earcem sə a yì pusə banza ka.†
²⁵ We Dā Mə'cauəbarna! Banza sùrəo dāng, sə mim ngga ən sùrəo, sə amənina yì alaggana mem ngga, à sələna ama a nè túrām.
²⁶ Ən ləmdənia wia rəò, sə mə nə lidəmba nə ləmdəia wia rəò dəm, ace mənana earcearəu mana a ndanəi arəəm ngga bə do abaləia, sə mim ngga mə nə duk gbal abaləia.

18

À bwal Yesu

(Matu 27:47-56; Markus 14:43-50; Luka 22:47-53)

- ¹ Anzəm mənana Yesu maləna hiwi ka, pələa lo andə alaggana male à eauwe a nkaring mala bangrəban Kidəron. À kya kutio a bə baban mala anggun olif.*
² Yahuda, mənana mak Yesu ka, sùrənà rə banì, acemənana kusə pas Yesu kə dapi kam andə alaggana male.
³ Agbani Pəris andə amə Farisi tasə amə'yál Ndəməgule mala Bakuli andə abea soje mala amə Roma, bəa kyane atə Yahuda aban mənana Yesu nakam ngga. À kur rəia nə agirbura, sə à bwal bəsa arə abukan, andə apitəla, pələa à puro à yì tusəo a babanì.†
⁴ Sə Yesu ka anggə dəmba sələna gir mənana nə kumi ka, pələa puro cam a badəmbia, sə dīa ama, <<Yana bwe na wu alkite?>>
⁵ À eare ama, <<Yesu bwa Nazarat.>>
 Banggia wia ama, <<Mə Nda.>>‡
 Yahuda, yì bwa mənana mak Yesu ka, nda aban came atə.
⁶ Lang Yesu banggia wia ama, <<Mə Nda>> ka, kara à nyar nə nzəmia à sukki a nzali.
⁷ Pələa Yesu nyare dīa ama, <<Yana bwe na wu alkiyite le?>>
 À eare ama, <<Yesu Bwa Nazarat.>>
⁸ Yesu eare ama, <<Ən nanà wun nəma Mə Nda. Sə bə mə nda wu alkiyitam ngga, wu dēki alaggana mem mənina ka bəa o.>>

† 17:24 17:24 Balli gbal aba: Yoh 1:14; 17:5; Mat 25:34. * 18:1 18:1 Balli gbal aba: Mat 26:30,36; Mar 14:26,32; Luk 22:39; 2Sam 15:23. † 18:3 18:3 Balli gbal aba: Mat 26:47-56; Mar 14:43-50; Luk 22:47-53. ‡ 18:5 18:5 Balli gbal aba: Pur 3:14.

⁹ Mənia ka pa anggo ace mənana cau mana pur a kúni ka bə̀ lùmsəo, mənana ama, <<Dâ, abalə abwana mənana a pam ngga, ən turta kəbwa mwashat dang.>>§

¹⁰ Shiman Bitərus kwetə nggeabyau, kwarəna guro mala Pəris Məgule nəi, kasə kiri məli kpat. (Lullə mənə yì guro nda Malchus.)

¹¹ Yesu banggi Bitərus ama, <<Nyesə nggeabyau mo oasəi a ndè! A kə səni kəla pa mə nə nu kwap mala tanni mənana Tárrám pam ama bən nu ka re?>>*

Yesu a badəm Annas Pəris Məgule

(Matiu 26:57-58; Markus 14:53-54; Luka 22:54)

¹² Pələa asoje andə mə'sàrəban malea, andə amə munagara mala amə Yahudi, bwal Yesu, sə à taka abui.

¹³ A tadəmbe ka à umnə Yesu a badəm Annas, nkil Kayafas, yì Pəris Məgule a mənə yì pələa ka.

¹⁴ Kə Kayafas mənə nda kwarkir abwana-məgule mala amə Yahudi ama ndanə boaro bə̀ bwa mwashat wú a kún abwana mala amə Yahudi ka.†

Shiman Bitərus makgìr sùrə Yesu

(Matiu 26:69-70; Markus 14:66-68; Luka 22:55-57)

¹⁵ Shiman Bitərus andə be lagga mala Yesu wari a ban mənana à kúti nə Yesu kàm ngga. Mənia yì lagga ka Pəris Məgule sùrəi pepè, nda sə à eari wi kutio aba bala mala Pəris Məgule ka.

¹⁶ Bitərus ka ueo aban came a kunbala nə nza. Sə mənia yì lagga mana pəris məgule sùrəi ka, nyare yiu yì nacau nə muna-bwama mənana à tamsəi ace yál kunbala ka, pələa eari Bitərus bə̀ kutio.

¹⁷ Muna-bwame di Bitərus ama, <<A nda gbal abalə aməkpata bwa mənə à bwali ka le?>>

Bitərus eari wi ama, <<Awo, ən pa abaləia dang.>>

¹⁸ Dwal nda kam kərkər, pələa amətúró palta andə amə munagara bwal bəsa, à kə dandə rəia. Sə Bitərus yiu, yì cam a bania a kun bəsa.

Pəris Məgule diki Yesu

(Matiu 26:59-66; Markus 14:55-64; Luka 22:66-71)

¹⁹ Pələa Pəris Məgule tita diki Yesu amur alaggana male andə kanigir male.

²⁰ Yesu banggi wi ama, <<Acau mem ngga ən nea bwāng a badəm bwapəndəa kat. Sə ko aya pwari ka mə ndaban kanigir arə ndakpapi andə Ndàməgule mala 'Bakuli, ban ramba mala amə Yahudi. Ən na kə cau aba səmbərəa dang.

²¹ Sə ace man sə à kə dikiam? Di ka abwana mənana à ok cau mana ən na ka. Yia ka à sùrənà rə cau mənana ən na ka.>>

²² Lang Yesu bangnəna anggo ka, bebwa abalə amə yál Ndàməgule, mənana came a bani, kwak Yesu a takiri, sə bang ama, <<Anggo sə a nə pələi Pəris Məgule cau?>>

²³ Pələa Yesu ear ama, <<Bə ən nacau mənana məbane na ka, banggàm bá bwarke, sə bə̀ məsəcau na ən na ka, mana nda tər koem a takiram?>>

²⁴ Anggo, andəa kə tà bu mənana à tàkà abu Yesu ka, sə Annas tasəte a ban Kayafas, yì Pəris Məgule.

Barja andə tàruia təmce

sùrə Yesu mala Bitərus

(Matiu 26:71-75; Markus 14:69-72; Luka 22:58-62)

²⁵ Aba mənə anggo ka, Shiman Bitərus nda àkə bancame a kun bəsa, aban dandə rəi. Sə abwana a bani di ama, <<We ka, a pa abalə alaggana mala bwa mənə re?>> Pələa yì ka, təmce, na ama, <<Awo, ən pa abaləia dang.>>

§ 18:9 18:9 Balli gbal aba: Yoh 17:12; 6:39. * 18:11 18:11 Balli gbal aba: Mar 10:38; 14:36. † 18:14 18:14 Balli gbal aba: Yoh 11:49-51.

²⁶ Sə bebwə mwashat abalə aguro mala Pəris Məgule, bəla mala bwa mənana Bitərus kasə kiri ka, nacau ama, <<Ən səno məni atə Yesu akanó a baban re?>>

²⁷ Bitərus nyare təmce, ama, <<Awo mə nda dāng.>> Anggo ka, kara nggu bwa.

A warinə Yesu a badəm Bilatus

(Matiu 27:1-2,11-14; Markus 15:1-5; Luka 23:1-5)

²⁸ Nə dəmbəri didyal ka à pusə Yesu a bala mala Kayafas, à um nēi a banməgule mala Nggwamna, bwa Roma. Sə abwana-məgule mala amə Yahudi, mənana à tsəki Yesu cau atə ka, à binə kutio aba palta mala Nggwamna, acemənana bəà kúti ka, à nə pəndəki bamuria, mənana nə tsəa à pà nə kùmó à nə li gírlina Lamsan Yàlímurú raka.‡

²⁹ Ace mənó ka, Bilatus pur a bania, sə día ama, <<Ya cau na wu yiu nēi amur mēnia yì bwa ka le?>>

³⁰ Pələa à eare ama, <<Bə bwa mēnia ka, mə'bealbikea na raka, bə pa səm nə yiu nēi a bano dāng.>>

³¹ Bilatus pələa banggia wia ama, <<Bə nda anggo ka, wu um nēi, wu kya bashi wi nə nggurcau ma'wun la.>>

Pələa amə Yahudi eare ama, <<Səm pà nē rəcandəa mala kasə bashi-lú amur kəbwa dāng.>>

³² Mēnia ka lúmsə cau mənana Yesu bang amur ulang lú mənana nə wu ka.§

³³ Pələa Bilatus nyare aba palta male sə túrbān bəà kúti nə Yesu a baní. Dì Yesu ama, <<A nda murəm mala amə Yahudi le?>>

³⁴ Yesu eari wi ama, <<Mēnia yì dīban ngga, a twali a mala bamuro le ko abea bwanə na à no cau a muram ngga?>>

³⁵ Bilatus ne wi ama, <<Mim ngga mə nda bwa Yahudi le? Abwana mô andə agbani pəris ma'wun na à yiu nə we a bashi a banam ngga. Mana de a pa?>>

³⁶ Yesu eare ama, <<Domurəm mem ngga mala banza mēnia na dāng. Bə pələ ama mala banza man na ka, bə aməkpatam nə munəo acem, à pà nə eari abwana-məgule mala amə Yahudi bəà bwalam dāng. Awo, domurəm mem ngga mala banza man na dāng.>>

³⁷ Bilatus pələa ne Yesu ama, <<Ashe a nda murəm!>>

Yesu eari wi ama, <<A bang ama mə nda murəm. Ace kə mani sə à bəlám, sə yiu mem a banza ka nda ace na məsəcau, sə bwa mənana kat kə camata məsəcau ka, kə kwakikiri kə ok giem.>>

³⁸ Pələa Bilatus dí ama, <<Mana nda məsəcau?>>

Bilatus pà Yesu bəà wal-luí

(Matiu 27:15-31; Markus 15:6-20; Luka 23:13-25)

Bilatus nyare puro a ban amə Yahudi sə banggia wia ama, <<Mim ngga ən kumi nə bəkə caubikea dāng!

³⁹ Sə wun amə Yahudi ka, ko aya pələa sə bə yì karə nə Lamsan Yàlímurú ka, pàk ka wu kə earce ama bən panzəa wun bwa mwashat atə abwana mənana à kúria a ndàkurban ngga. Ado ka, wu earce bən panzəa wun mēnia yì <Murəm mala amə Yahudi> ka le?>>

⁴⁰ Sə à nyesəi wi nə loasəban ama, <<Awo, bwa mēnia na à nə panzəa səmi ka dāng! Panzəa səm Barabbas!>> (Barabbas ka à bwali acemənana yì ka, mə'mgbicau na.)

19

¹ Bilatus pələa tsəa à kwak Yesu nə kamso.

‡ 18:28 18:28 à nə pəndəki bamuria, mənana nə tsəa à pà nə kùmó à nə li gírlina Lamsan Yàlímurú raka: Amə Yahudi mənana à je abwana mala acilia anzali ko à gbashi bania tù a dəm Lamsan Yàlímurú ka à earia wia bəà li gírlina Lamsan Yàlímurú dāng. § 18:32 18:32 Balli gbal aba: Yoh 3:14; 12:32.

² Asoje marəki zwe kəla mbulan-murəm sə à oasəi Yesu a bamúrí. À túrì wi daura ulang mala amurəma arəi,

³ sə à kə nyarke a badəmbi, à kə ne wi cau banginəban ama, <<Bè rəo pwalo, we murəm mala amə Yahudi!>> Sə à kə koe a baməsəi nə babuia.

⁴ Bilatus pələa pur dəm a ban abwana-məgule mala amə Yahudi sə nea wia ama, <<Wu kwaki kir wun! Mə ndo mə nə pusəi, mə nə yinəi a ban wun, səama wu sələ ama mim ngga ən kumi nə bekə caubikea dāng.>>

⁵ Pələa Yesu pur a bania a nza, nə mbulan zwe a múrí andə daura mala amurəma arəi. Sə Bilatus nea wia ama, <<Bwe ndya ka!>>

⁶ Lang agbani pəris andə amə'yál Ndàməgule nə səni ka, à loasə già a kùli à na ama, <<Gbàllì a nggun-gangndəi! Gbàllì a nggun-gangndəi!>>

Bilatus na ama, <<Wu twali la, wu kya gbàllì a nggun-gangndəi nə bamur rə wun! Acemənanana mim ngga ən kumi nə bekə caubikea dāng.>>

⁷ Pələa abwana-məgule mala amə Yahudi eari wi ama, <<Aba nggurcau ma'səm ngga, boaro bè wú, acemənanana twal bamúrí ama yì ka, Muna mala Bakuli na!>>

⁸ Lang Bilatus nə ok man yì cau ka, gir nì pe wi bangciu kərkər.

⁹ Pələa nyesə Yesu wari nəi aba palta dəm sə dī ama, <<We ka, a pur a ya ban?>>

Sə Yesu ka duk kúni più, pələi wi kə cau dāng.

¹⁰ Bilatus banggi wi ama, <<A pà nə nam cau dāng? A sələ mbak ama mə ndanə rəcandəa mə nə panzəo, ko mə nə tsəa bəà gbàllio a nggun-gangndəi?>>

¹¹ Yesu eari wi ama, <<A pà nə kum rəcandəa a muram dāng, yì mənana bè Bakuli pamo raka. Ace mənə ka, bwa mənana tasəam aba buo ka, caubikea male gulo kúti mò.>>

¹² Lang Bilatus ok mənəia yì cau ka, pələa bariki nə alta njargula mənəia nə pusəna Yesu nəi ka. Sə abwana-məgule mala amə Yahudi ka, à loasə già bāng-bāng ama, <<Bè a panzə bwa mənəia sə au ka, ləmdə ama a nda gyajam mala Kaisar, Mətala nzali dāng! Acemənanana bwa mana kat twal bamúrí ama yì ka, murəm na ka, bwe ka mə'mgbicau na arə Mətala nzali!>>

¹³ Lang Bilatus nə ok cau mənəo ka, pələa pusə Yesu a banfana sə eauwe do amur buno bashi mənəia à kə tunəi ama, <<Ban múr tali>> ka. (Nə kun Ibəru ka à kə tunəi ama, <<Gabbata.>>)

¹⁴ Anggo ka pwarizəkya gbàshìnà a pwari gilərəu ace Lamsan Yàlímurú. Pələa Bilatus banggi amə Yahudi ama, <<Wu səni, murəm ma'wun ndya ka!>>

¹⁵ Kara yia kat à lo arəi gəu ama, <<Wali bè wu! Wali bè wu! Gbàllì a nggun-gangndəi!>>

Bilatus día ama, <<Mana! Wu earce bən gbàllì murəm ma'wun a nggun le?>>

Pələa agbani pəris malea ear ama, <<Kə murəm pa a bu səm dāng, she kə Kaisar, Mətala nzali mala amə Roma!>>

¹⁶ Gandəa Bilatus pea wia Yesu, bəà kya gbàllì amur nggun-gangndəi ka.

Sə à bwal Yesu à um nəi.

*À gbàllì Yesu amur nggun-gangndəi
(Matiu 27:32-44; Markus 15:21-32; Luka 23:26-43)*

¹⁷ À tsəki wi nggun-gangndəi mənəia à nə ká gbàllì amurí ka, a meali, sə pur aban ká a ban mənəia à kə tunəi ama <<Ban kpoulobamuru>> ka. Nə kun Ibəru ka, à tunə banì ama, <<Golgota.>>

¹⁸ Àkə banì sə à gbàllì Yesu amur nggun-gangndəi. À gbàllì abea abwana bari gbal andə Yesu, mwashat atà bui məli sə bè ka atà bui mə'nggare, sə Yesu ka nda aba baləu.

¹⁹ Bilatus giləgir arə gbəlang kpamgbang sə tsəa à gbàllì arə nggun-gangndəi amur Yesu. Cau mənəia gilə ka nda, <<Yesu Bwa Nazarat, Murəm Mala Amə Yahudi.>>

²⁰ Ban mənana à gbàllì Yesu kàm ngga, sau nà là dāng, abwana pas bal mənìa yì gír à gilèi ka, acemənana à gilèi nà kún mala amə Ibəru, andə kún mala amə Latin, andə kún mala amə Gərik.

²¹ Sə agbani pəris wari a ban Bilatus à kya banggi wi ama, <<Kəa gilə ama, <Yì ka, nda Murəm mala amə Yahudi> dāng. Boaro male ka à nè gilə ama, <Bwa mənìa ka bang ama, yì nda Murəm mala amə Yahudi.> >>

²² Bilatus nyesəia wia ama, <<Awo! Gír mənana ən giləna ka duməna anggo.>>

²³ Anzəm mənana asoje gbàllìnà Yesu amur nggun-gangndəi ka, à pwan agir-nggūrəi à gauwia banì ine, sə koya soje ka twal banì mwashat. Sə nggea-daura male mənana à tè nà nggubyaú mwashat, kunkpakəri pa arəi raka, à twali gbal.

²⁴ Pələa à nea rəia ama, <<Bè səm ngga na ama səm nè sàngi daura man dāng, a kun mani ka, bə səm kocàca amurì, bwa mənana lì ka bə twali.>> Mənìa yì gír ka yì pa anggo ace mənana bə lùmsə cau mala Bakuli mənana bang ama, <<À gakkia rəia adaura mem

sə à kocàca ace
nggea-daura mem.>>*

Mənìa ka nda gír mənana asoje pē ka.

²⁵ Nggea Yesu, andə mə'eam ngge məbwame, andə Maryamu mālā Kilobas, andə Maryamu Bwa Magdala ka, à ndaban came tù a ban nggun-gangndəi mənana à gbàllì Yesu amurì ka.

²⁶ Yesu sən nggè andə bə lagga male mənana earikiyi ace raka aban came a banì; pələa banggi nggè ama, <<Nnà, munio ndya ka.>>

²⁷ Sə ne mənìa yì lagga male ka ama, <<We ka, nggo ndya ka.>> Twal a pwari mənò ka, mənìa yì lagga mala Yesu ka, um nà nggea Yesu a bala male.

Lú mala Yesu

(Matiu 27:45-56; Markus 15:33-41; Luka 23:44-49)

²⁸ Yesu sələnà ama ado ka agir mənana kat Bakuli túrí bə yì pea ka, maləna pea, sə ace mənana bə cau mala Maləmce mala Bakuli bə lùmsə ka, bang ama, <<Ən nggə ok məsamur.>>

²⁹ Kwar ndakam a banì, mənana lùmsə nà mür-bəlanggun anap məhangnje ka, pələa asoje par soso abaləi, sə à loasəi a kun gara, à tsəki wi a kúni bə nu.

³⁰ Lang Yesu sonzə mur anap nì ka, na ama, <<Maləna!>>

Pələa dili mური sə pa yiləmi.

À zubi Yesu nà kada a məsənkənggari

³¹ Pwari mənò ka pwari gilərəu na, acemənana bə ban fana ka, pwari Sabbat na. Sə abwana-məgule mala amə Yahudi ka, à pà nè earce bə alú ueo akanó aban gyare amur anggun-gangndi, bəà bwal bə pwari mənò kə yiu ka dāng. Ace mani ka à banggi Bilatus ama, bə earia wia bəà bungi akusə abwana mənana à gbàllia amur anggun-gangndi ka. À earce pe anggo ace mənana bəà wu tù à nè sulə aluia a nzali. À zəmba anggo acemənana mənìa yì pwari Sabbat ka, pwari məfele na a ban amə Yahudi, sə dəm ngga pwari məgule na, acemənana yì karə nà Pwari Lamsan ngga.

³² Asoje pələa à wario à kya bungi akusə abwana mənana à gbàllia a bu məlì andə bu mənggare mala Yesu ka.

³³ Lang à yiu a ban Yesu ka, à səni ka Yesu angja dəmba wuna, sə à deki, à bungi akusəi dāng.

³⁴ Səa ma, mwashat abalə amənìa yì asoje ka, zubi Yesu a nkənggari nà kada, kara nkila andə mür puro aban sukkio.

* 19:24 19:24 Balli gbal aba: Ang 22:18.

³⁵ Bwa mənana sən mənیا yì gîr ka, nda bang ce ka, sə cau mənana na ka məsəcau na, ace mənana wun gbal ka bə wu ak cê, sə bə wu pa bamur wun.

³⁶ Mənia yì gîr ka pa anggo ace mənana bə lumsə cau mala Bakuli mənana à giləi aba Maləmce ama, <<À pà nè bun mu kə bare dāng.>>†

³⁷ Sə bə ban dəm aba Maləmce mala Bakuli bang ama, <<Abwana nè sən bwa mənana à zubi nə kəda ka.>>‡

À tsək Yesu a bembe

(*Matiu 27:57-61; Markus 15:42-47; Luka 23:50-56*)

³⁸ Nə nzəmò ka, Yisəfu, bwa Arimatiya zəmbi Bilatus ama, nè twal lú Yesu. (Yì Yisəfu ka məkpaata Yesu na aba səmbərəa, acemənana kə banggi abwana-məgule mala amə Yahudi.) Bilatus pələa eari wi bə twali. Nda sə Yisəfu wario kya twal lú Yesu um nēi ka.

³⁹ § Nikodimus, bwabura mənana dīdyal yiu a ban Yesu nə du ka, wari atà Yisəfu. Yinə mùrú mə'rəmboarne, a bui, ace hasəi lú. Mùruì ka à pè nə myang nggun mər mana à zurəi andə muku nggun-alus ka. Dəmbərya male na tyang lumi-tàrú.

⁴⁰ Aburana mənیا yia kəm ngga à twal lú Yesu sə à marəki aba nggurbyau pwasəa andə mùrú mə'rəmboarne, kəla mənana amə Yahudi kə pang nə lú sə à nə tsəi ka.

⁴¹ A ban mənana à gbàllì Yesu kəm ngga, bə baban nda kam nə bembə abaləi, mənana à kwari aba sorotali ka, bəshe na, à malaká tsək kəbwa kəm dāng.

⁴² Sə acemənana pwari mənə ka pwari gilərəu na ace Sabbath andə Lamsan Yàlīmuru mala amə Yahudi ka, sə acemənana gbal mənə yì bembə ka nda a bania tù ka, à tsək lú Yesu abaləi.

20

Lo mala Yesu a bembə nə yiləmu

(*Matiu 28:1-8; Markus 16:1-8; Luka 24:1-12*)

¹ Anzəm pwari Sabbath nə tadəmbari dīdyal, ban na mbul-mbul più, Maryamu Bwama Magdala wari a bembə, sə kya səni ka tali mənana à girna kun bembə nēi ka, à gəshini.

² Pələa nyar nə mire aban ká aban Shiman Bitərus andə bə lagga, mənana Yesu kə earce kərəkər ka, sə banggia wia ama, <<À pusəna Mətala səm Yesu a bembə, sə səm sùrə ban mənana à wari nēi kam ngga dāng!>>

³ Pələa Bitərus andə mənə yì bə lagga ka, à puro à dəshi bembə.

⁴ Yia kəm ngga à nda aban ká nə mire, sə mənə yì bə lagga ka bangna aki Bitərus damba yi bik ban bembə.

⁵ Pələa dili muri a kun bembə, sən anggubya-mùr lú aba bembə sə kúti dāng.

⁶ Lang Shiman Bitərus yiu nənzmò ka, kara kúti nə kútiô aba bembə. Yì gbal ka kə anggubya-mùr lú nda sən ngga,

⁷ sə nggurbyau mənana à marəkina bamur Yesu nēi ka, pà aban acili anggubya mənana à tsəngənəban Yesu nēia ka dāng; male ka à kàrrì à nongsəi dāng.

⁸ Sə lagga mənana akdamba bangna yiu a kún bembə ka, kúti gbal aba bembə; sən agir nì kat, sə ear ama məsəcau na, Yesu longnəni bembə.

⁹ Kaniama gîr mənیا ka nè yia kumban ngga, yia ka, à bwalta cau mala Maləmce mala Bakuli mənana bang ama, Yesu nə loapi bembə nə yiləmu ka dāng.

¹⁰ Pələa alaggana mənə nyare à o a la.

† 19:36 19:36 Balli gbal aba: Pur 12:46; Bal 9:12; Ang 34:20. ‡ 19:37 19:37 Balli gbal aba: Zak 12:10; Sən 1:7.

§ 19:39 19:39 Balli gbal aba: Yoh 3:1,2.

¹¹ Sə Maryamu ka came a nza a kún bembé aban buá. Né buá a kúni, sə dilì múrí nè sən bá bembé.

¹² Kara sən aməṭuronjar mala Bakuli bari nə agir-pwasəa arəia, aban do, aban mənana à nongsə lú Yesu kàm díḍyal ka. Mwashat ka do nə ban bamúrí, sə bə mənía mwashat ka nda a bu ban akusəi.

¹³ Sə à dí Maryamu ama, <<Bwama, mana pur arəò sə a kə bua le?>>

Pələa Maryamu earia wia ama, <<Abwana twalna Məṭalem à umna nəi, sə ən sūrə ban mənana à tsəi kàm ngga dāng!>>

¹⁴ Sə pələ rəi, nə u ka, kara sən Yesu aban came a baní, sə sələ ama Yesu na dāng.

¹⁵ Pələa Yesu dí ama, <<Bwama, mana pur arəò sə a kə bua? Yana de a alkite?>>

Maryamu kə səni kəla yì ka, mətala baban na, pələa ne wi ama, <<Bwaməgule, bə a nda a twali ka, banggàm ban mənana a tsəi kàm ngga, ace mənana bən kyane bən kya twali ka.>>

¹⁶ Pələa Yesu tunəi nə lùlləi ama, <<Maryamu!>>

Pələa pələ rəi a baní sə na ama, <<Rabbonai!>> (Mənía nə kun Ibəru ka nda <<Maləm.>>)

¹⁷ Yesu ne wi ama, <<Ce a kúr a rəàm dāng, acemənana ən malaká nyare aban Tárrám a kùli peatu dāng. Ado ka, kyane aban amə'eambəam, alaggana mem, kya banggia wia ama, Mə ndo mə nə nyare aban Tárrám, mənana nda Tárrìa ka, aban Bakuli mem, mənana nda Bakuli malea ka.>>

¹⁸ Anggo sə Maryamu Bwama Magdala wario kya kum alaggana mala Yesu sə banggia wia ama, <<Ən sənəna Məṭalabangŋo Yesu!>> Pələa banggia wia cau mənana Yesu banggi wi ka.

Yesu pusərəi aban alaggana male

(Matiu 28:16-20; Markus 16:14-18; Luka 24:36-49)

¹⁹ Nə pwarikpəra a mənə yì pwari a nzəm pwari Sabbat ka, alaggana mala Yesu nda atārəia aba kurəm. À girki akunkurəm acemənana à kə banggi abwana-məgule mala amə Yahudi. Baləia ama nə kasə ka, kara à sən Yesu purna, caməna abaləia, sə nea wia ama, <<Bə rə wun pwalo.>>

²⁰ Lang bangŋəna anggo ka, pələa ləmdəia wia anpenye mənana arə abui andə nkanggari ka. Alaggane lumsə nə banboarnado acemənana à sənəna Məṭalabangŋo ka.

²¹ Yesu banggia wia dəm ama, <<Bə rə wun pwalo. Kəla mənana Tárrám túrām ngga, anggo gbal sə ən nggə túr wun.>>

²² Pələa pyaupia wia lin'ueo amúrià sə na ama, <<Wu ak Bangŋo Məfele.

²³ Bə wu twali abwana ban acaubikea malea ka, à twalənia wia banì. Sə bə wu twalia wia banì raka, yia ka à twalia wia banì gbal dāng.>>

Yesu ləmdə bamúri aban Toma

²⁴ Toma, mwashat abalə alaggana lum-nong-bari, mənana à kə tunəi ama Pasa ka, pa abaləia, a pwari mənə Yesu yiu abania ka dāng.

²⁵ Pələa abi alaggana banggi wi ama, <<Səm sənəna Məṭalabangŋo!>>

Sə Toma banggia wia ama, <<Mim ngga pà mə nə earnə mənə ka dāng, she bən sənəna akun anpenye mala akūsà mənana arə abui, sə ən jena kun anpenye nə munabuam, sə ən tsəngŋənà buam arə penye mənana a nkanggari ka.>>

²⁶ Anzəm nongŋo tongno-nong-tàrú ka, alaggana nda dəm atārəia a bala andə Toma, sə akunakurəm ngga à girkinia kat; kara Yesu yi cam dəm abaləia sə bang ama, <<Bə rə wun pwalo.>>

²⁷ Pələa ləmdəi Toma abui sə ne wi ama, <<Sən abuam; sə wu tsək muna-buo kani; sárə buo tsəi arə penye mana a məsə nkanggariam ngga. Deki babum tuti mo, earnə cau!>>

²⁸ Toma pələa eari Yesu ama, <<Mətalem andə Bakuli mem!>>

²⁹ Yesu pələa ne wi ama, <<Nda acemənana a sənənam ngga, sə a nə earnə mim le? Abwana mənana à sənənam raka, sə à ak cau mem nə babumia kat ka, à ndanə tsəkbu mala Bakuli!>>

Gir mənana tsəa sə à gilə

mənia yì maləmce ka

³⁰ Yesu pakki abea agir-ndələki pas a məsə alaggana male, mənana à giləia aba maləmce mənia raka.

³¹ Sə amənia à giləia ka, nda ace mənana bə wu earnəi ama Yesu nda Kərəsti, Mə'amsəban, Muna mala Bakuli; sə aba pabamuru ma'wun a baní ka, wu nə kum yiləmu aba rəcandəa mala lùlləi.

21

Yesu pusərəi aban alaggana

male a Galili

¹ Nə nzəmò ka, Yesu nyar dəm pusərəi a ban alaggana male a kun Garang Tiberiya. Ani sə gir nî pa.

² Shiman Bitərus, sə Toma mənana à tunəki ama Pasa ka, andə Nataniyel bwa Kana mala Galili, andə amuna-burana mala Zabadi, andə abea alaggana mala Yesu bari, à nda atārəia kat.

³ Pələa Shiman Bitərus banggi abi ama, <<Mim ngga mə ndo mə nə o a taula.>>

Sə abi banggi wi gbal ama, <<Səm nə ká atò.>> Pələa yia kat à eauwe a waru malea aban ká taula. Sə a bu du mənə ka à bwal kəgír dāng.

⁴ Ban kwarəna, pwari nə nggə eau ka, Yesu yiu yi came a kun mur sə yia alaggana ka à sələ ama Yesu na dāng.

⁵ Pələa tunəban día ama, <<Wun alaggana, wu bwal kə nji le?>>

À ear ama, <<Awo!>>

⁶ Pələa Yesu banggia wia ama, <<Wu túr ndámbú ma'wun atà bu məli mala waru, wu nə bwal nji!>> Pələa à túr ndámbú a mür sə à bwal nji kərkər, yàle à gandə nun ndámbú, à eamsəi aba waru dāng, acemənana anji ləkkì pas aba ndámbú.

⁷ Sə lagga mənana Yesu earkiwi ace raka ne Bitərus ama, <<Mətalabangho na!>> Lang Shiman Bitərus oè ama Mətalabangho na ka, kara twal daura male mənana swárí sə kúti a túró ka, oasəi arəi, tǎ zurro a mür sə oakio aban ká a kún mür.

⁸ Acili alaggana ueo aba waru aban nungi ndámbú mənana lúmsə nə nji ka, aban ká a nza. Ban mənana waru nda kam aba mür ka sau nə nza dāng; sauwa male nda kəla kusəu gbəman-tàrú.

⁹ Lang à nə yia eau a nza ka, à sən nkalang bəsa aban earke nə anji-twana amurí andə bəredi a baní.

¹⁰ Yesu banggia wia ama, <<Wu yiu nə abea anji abalə amənana wu bwal adyan ngga.>>

¹¹ Pələa Shiman Bitərus eauwe aba waru sə kya nun ndámbú eamsəi a kún nza. Ndámbú lúmsə nə anji məgulke gbəman-nə-lumi-tongno nə məsəi tǎrú (153), sə kat andə ləkkì mala anji mənə ka, ko bəti ndámbú san dāng.

¹² Yesu pələa tunəia ama, <<Wu yiu wu lili!>> Sə kəbwa pà kàm atà alaggana male, mənana gandə dí ama, a nda yana le ka dāng, acemənana yia kat ka, à sələna ama Mətalabangho na.

¹³ Pələa Yesu twal bəredi pea wia, anggo gbal sə pang nə anji.

¹⁴ Mənia ka nda tǎruia pusərəu mala Yesu a ban alaggana male anzəm loapi bəmbe male.

Yesu andə Bitərus

¹⁵ Anzəm mənana à lina gírlina ka, Yesu pələa dí Shiman Bitərus ama, <<Shiman muna mala Yohana, a earcem kúti amənia ka le?>>*

Bitərus eare ama, <<E, Mətalabangño, a sələna ama ən nggə earceo.>>

Yesu banggi wi ama, <<Denyi nə amuna-nzur mem.>>

¹⁶ Yesu dí dəm ama, <<Shiman muna mala Yohana, a earcem le?>>

Shiman ama, <<E, Mətalabangño, a sələna ama ən nggə earceo.>>

Yesu ne wi ama, <<Tsəkir anzur mem.>>

¹⁷ Yesu nyare dí Shiman Bitərus tàruia díban dəm ama, <<Shiman muna mala Yohana, a kə earcem le?>>

Bum Bitərus kídiki nə mənia yì tàruia díban ngga. Nda sə ne Yesu ama, <<Mətalabangño, a sùrə agir kat. A sələna ama mim ngga ən nggə earceo!>>

Pələa Yesu banggi wi ama, <<Tsəkir anzur mem.>>

¹⁸ Mə nda ban banggo məsəcau: mənana a kə long-nə-lo ka, a kə gandə oasə agir a rəo sə a kə wari a ban mənana kat a earce a nə ká kàm ngga. Sə bə a enà ka, a nə sárə abuo, sə abea bwana dāng nda à nə oasəo agir a rəò, sə à nə ká nə we, a ban mənana a earce ká kàm raka.>>

¹⁹ Yesu na anggo ace mənana bə ləmdə ulang njar mənana Bitərus nə wù nəi ka, mənana nə gusələ lullə Bakuli ka. Pələa Yesu ne wi ama, <<Yiu atəm.>>

Yesu andə lagga mana earikiyi ce ka

²⁰ Bitərus pələ rəi sə sən lagga mənana Yesu earikiyi ace raka a nzəmia, aban yiu ateà. Yì nda kə lagga mənana eangnə arə Yesu a masələata ligirlina malea, sə díkiyi Yesu ama, <<Mətalabangño, yana bwe na nə meo ka?>>

²¹ Lang Bitərus nə səni ka, pələa dí Yesu ama, <<Mətalabangño, sə lagga man ngga, mana nə kumi?>>

²² Yesu eari wi ama, <<Bə ən eare nəma yì ka, bə do nə yiləmu bà nyare mem ngga, mana oasəo abaləi? We ka, kpatam!>>

²³ Kara cau akban abalə acili aməkpata Yesu ama mənia yì lagga ka, pà nə wu dāng. Sə anggo sə Yesu na dāng. Yesu ka bang nə bang ama, <<Bə ən eare nəma yì ka, bə do nə yiləmu bà nyare mem ngga, mana oasəo?>>

²⁴ Mənia yì lagga ka nda mənana bang cau amur agir mənia, sə giləia aba Maləmce ka. Sə səm sələna ama cau mənana na ka, məsəcau na.

Məsələata cau

²⁵ Abea agir ndakam pas mənana Yesu pea ka, yàle bəà na ama, à nə kpatea mwashat-mwashat à nə giləia kat ka, ən nggə səni nəma banza kat ka, pà nə gandə bwal amaləmce mənana à nə giləia ka dāng.

* 21:15 21:15 a earcem kúti amənia ka le: Ko <<a earcem amur agir mənia ka le?>>

Atúró mala AMƏ MISHAN Məncəu

Cau mana aba *Atúró mala amə Mishan* ka mægile tita ne aba Maləmcə mala *Luka*. Bangcau amur lang sə aməkpata Yesu mədəmbe, aba rəcandəa mala Bangño Məfele ka, à mesə Cau Amsəban a banza malea kat. Bangcau amur atúró, andə agya mishan mala amə'mishan kəla a Bitərus, andə Yohana, andə Jemis, andə Buləs; andə mala acilia abwana-məgule amur ikəlisiya mana dıdɣal ka kəla a Itəfanu, andə Barnabas, andə Pərisəla andə Akila, andə Lidiya. Bang cau amur lang sə Yesu túrban nə Bangño Məfele bə pea aməkpata Yesu rəcandəa mala banggi ko yana le ka, a koya ban Cau Amsəban mala Yesu. Masələi nə yiu mala Buləs nə Cau Amsəban a Roma, yi nggea-là mala Domurəm mala amə Roma. Gır mənana Bangño Məfele andə aməkpata Yesu amə'məsəcau nı pe ka, à giləi ace loasə pabamuru mala abwana bəa kum rəcandəa aba do məkwane.

Agir mənana abaləi ka

Gilərəu ace nakún1:1-26

Məsələata kwarkiru mala Yesu andə pəcau male1:1-14

Mə'ak bantúró mala Yahuda1:15-26

Nakún a Urəshalima2:1--8:3

Nakún a nzali Yahudi andə Samariya8:4--12:25

Túró Mishan mala Buləs13:1--28:31

Gya Mishan mədəmbe13:1--14:28

Do dapi a Urəshalima15:1-35

Baria Gya Mishan15:36--18:22

Tàruia Gya Mishan18:23--21:16

Buləs aba kùrban a Urəshalima, andə Kaisariya, andə Roma21:17--28:31

Cau mala túrban nə Bangño Məfele

¹ We Tiyofulus, aba Maləmcə mem mədəmbe ka, ən angña damba ən giləno agir mənana kat Yesu tita pea andə kane,*

² bə pwari mənana à twali nəi aban ká kùli ka. Sə kaniama nə o a kùli ka, kwarkir amə'mishan male mənana tərkiə ka, nə rəcandəa mala Bangño Məfele.

³ Anzəm tanni andə lú mala Yesu ka, yi long nə yiləmu dəm. Abalə anongño lumi-ine, pusərəi kusə pas aban alaggana male, arə anjar dāngdāng mənana ləmdəia wia ama kàngkàng longñəna ndanə yiləmu ka. À səni nə məsəia sə bangcau nəia amur Domurəm mala Bakuli.

⁴ Sə nda peatu abania ka, banggia wia ama:

Wu kəa nying Urəshalima dāng. Wu kúndəô, she bə Tárrám pana wun Bangño Məfele mənana wu oem ən na nəma, bang ama nə pa wun ngga.

⁵ Yohana ka pakki abwana batisəma nə múr, sə banı pà nə sau dāng abalə anonggio bəti ka, à nə pakka wun batisəma nə Bangño Məfele.†

*À twal Yesu aban o a kùli
(Markus 16:19-20; Luka 24:50-53)*

⁶ Lang amə'mishan yi dapina aban Yesu ka, pələa à dı ama, <<Mətalabangño, ado sə a nə nyesə domurəm aban amə Isərayila le?>>‡

* **1:1 1:1** Balli gbal aba: Luk 1:1-4. † **1:5 1:5** Balli gbal aba: Mat 3:11; Mar 1:8; Luk 3:16; Yoh 1:33. ‡ **1:6 1:6** *Mətalabangño, ado sə a nə nyesə domurəm aban amə Isərayila le:* Ko <<Mətalabangño, ado sə a nə panzə amə Isərayila bəa purı bata amə Roma, a nə nyesəia a domurəm malea le?>>

⁷ Pələa Yesu banggia wia ama, <<Kə Tárrám nda nəmurei mənana ndanə rəcandəa mala tsək aməno yi apwari andə abákú ka, sə à pa ace wun bə wu sùrəia ka dāng.

⁸ Səa ma, wun ngga, wun nə kum rəcandəa, yi mənana bə Bangjo Məfele suləna amur wun ngga. Wun nə duk amə nacau mem a Urəshalima, andə bá nzali Yahudi, andə nzali Samariya, andə banza kat.>>§

⁹ Anzəm mənana Yesu naná cau anggo ka, àkə məsəia à nda rə səne, kara à twali aban ká o a kùli. Kya ko aba pərbaŋg, à gandə səne dəm dāng.*

¹⁰ Lang à nda rə tsək məsəia più a kùli aban sən o male ka, kara abwana bari nə agirkùró məpwasəe, à pusə rəia aban came abania.

¹¹ Sə à bang ama, <<Wun amə Galili, palang sə wu cam kani aban sənban a kùli? Mənia yi Yesu à twali arə wun aban ká kùli ka, nə nggá nyare kəla mənə wu səni aban o a kùli ka.>>

*À twal Matəyes bə ak
ban came mala Yahuda
(Matu 27:3-10)*

¹² Pələa amə'mishan mənia nyàrí Nkono Olif, mənana sauwa mala nrei andə Urəshalima ka, nda kəla mēl mwashat.†

¹³ Lang à bwaləna bala ka, pələa à kutio a kurəm kùli, ban mənana à duki kam ngga. Abwana mənana à nda abanì ka, à nda ka Bitərus, andə Yohana, andə Jemis, andə Andəru, andə Filip, andə Toma, andə Batalomi, andə Matiu, andə Jemis muna mala Alfiyus. À nda atārəia andə Shiman mənana earikiyi ace là male raka, andə Yahuda muna mala Jemis.

¹⁴ Yia a binado malea ka, à uekiyi dapi nə babumia mwashat atārəia a ban pak hiwi dāng, andə amaməna, andə Maryamu nggea Yesu, andə amə'eam Yesu.

¹⁵ Abalə anongjo mənə ka, aməkpata Yesu yiu à yi rambəa a banbwáná, làkkì malea kat ka nda gbəman nə lumi-bari. Pələa Bitərus lo came nacau ama:

¹⁶ Wun amə'eambəam, duməna púp ama à nə lùmsə cau Maləmce mala Bakuli mənana Bangjo Məfele bangji didyal nə kun Murəm Dauda amur Yahuda ka.

Yahuda ka nda bwa mənana ləmdə njar aban ká nə abwana mənana à bwal Yesu ka.

¹⁷ Didyal ka nda abalə səm, sə ndanə kāmbe male gbal mənana à pe wi aba túró mishan ngga.

¹⁸ (Nə boalo mala túró məbāne, sə Yahuda kúr nzali, pələa abaləi sə kpa, sok murí wũ, bumi ara, alungje sukkio a nza.‡

¹⁹ Abwana mənana à do a Urəshalima kat ka, à ok ce, nda tsəa sə à tunə banì nə kun malea ama, Akeldama ka, bāləi nda <<Nzali Nkila.>>)

²⁰ Acemənanə à giləa aba Maləmce mala Anggyal ama,

<<Bala male ka bə do
nə bāləi atarəi,

kəbwa pà nə duk kam
dāng.>>

Dəm ngga à giləa ama:

<<Bə bebwā dāng bə
ak bantúró male.>>§

§ 1:8 1:8 Balli gbal aba: Mat 28:19; Mar 16:15; Luk 24:47,48.

* 1:9 1:9 Balli gbal aba: Mar 16:19; Luk 24:50,51.

† 1:12 1:12 Balli gbal aba: Mat 10:2-4; Mar 3:16; Luk 6:14-16.

‡ 1:18 1:18 Balli gbal aba: Mat 27:3-8.

§ 1:20 1:20

Balli gbal aba: Ang 69:25; 109:8.

²¹ Ado ka duməna púp ama səm nə twal bəbwa bə ak bancame mala Yahuda. Səm nə twal abalə abwana mənana à nda atà səm abalə apələa mənana kat səm nda a tarə səm sənəa Mətalabangŋo Yesu ka.*

²² Bə tite a pwari mənana Yohana pakki Yesu batisəma nēi, yi bwal a pwari mənana à twali nēi arə səm aban o a kùli ka. Bə yana sə à twali ka, nə duk mwashat atà səm aban hamnə cau mala loapi bembə mala Yesu.

²³ Pələa à pa lullə abwana bari: Yisəfu, mənana à kə tunəi ama Barsabas (Sə à sùrəi gbal nə Yustus ka) andə Matəyes.

²⁴ Pələa à pak hiwi ama, <<We Mətalabangŋo, mənana sùrə bəbum koyan kat ka, ləmdəa səm yana a twalo abalə abwana mənəi bari ka,

²⁵ bwa mənana nə twal bantúró mishan a kúnì Yahuda, mənana nying səm o a ban mənana dupi wi ka.>>

²⁶ Pələa à túr məsəboalo a kùli, à nə sən bwa mənana nə li ka, sə yi kpa, ləmdə ama Matəyes na li ka; nda à twal Matəyes yi lumsə kun làkkì mala amə'mishan mala Yesu mənana à ueo lum-nong-mwashat ka.

2

Yiu Mala Bangŋo Məfele

¹ A pwari mala Lamsan mala Pentikos* ka, aməkpata Yesu nda atārəia a ban mə'mwashati.†

² Zuku ka, kara à ok gəshi gír pur a kùli kəla gəshi gung-mbulo məcandəe aban bua. Yi lumsə bala mənana à ndakam aban do ka.

³ Pələa à sən gír mənana nda kəla alasə bəsa, yi sulə amur koyan ateà ka kat.

⁴ Abwana mənana kat abanì ka, à lumsəia nə Bangŋo Məfele, sə à tita nacau nə abea kún dāngdāng, mənana Bangŋo Məfele pea wia rəcandəa mala ne ka.

⁵ A bàkú mənə ka, amə Yahudi mənana amə banggi Bakuli na, mənana à purkio arə anzali mala banza kat sə à yiu ka, à ndakam nə do aba Urəshalima.

⁶ Lang à ok mənəi yì loàsəban ngga, bəwabundəa bangŋa yiu yi rambəa. À ndali acemənana koyan ateà ok aməkpata Yesu aban nacau nə akún malea.

⁷ Gír nī pea wia ndali, sə dupia wia gír-gyambəliban kərkər, sə à kə na ama:

Amənəi yì abwana kat ka, amə Galili na re?

⁸ Sə lang sə səm oea aban nacau nə akún la səm?

⁹ Səm ngga, səm purki arə anzali Pataya, andə Medes, andə Elam, andə Mesopotamiya, andə Yahudi, andə Kapadosiya. Sə abea bəwana atà səm ngga à purki arə anzali Pwantus andə Asiya,

¹⁰ andə Firigiya, andə Pamfiliya, andə Masar, andə abuban mala amə Libiya mənana tù nə Sayirin ngga, andə anzali Roma,

¹¹ andə Kəreti, andə Arabiya. Abea abwana atà səm ngga amə Yahudi na, sə acili səm ngga abwana na mənana à pələ aməkpata peri mala amə Yahudi ka. Səm kat ka, səm ok abwana man aban nacau nə akún la səm amur agír-ndələki mənana Bakuli pea ka!

¹² Yia kat, à cam a banì aban ndaləki, múrià zuriki, à kə diki rəia ama, <<Mana nda bə mənəi yì gír ka?>>

¹³ Sə abea bəwana abalə abwabundəa ka à nyesə ce nī gír oalban na, à kə na ama, <<Mùr-bəlanggun anap nda à nu sə kə walia ka!>>

* **1:21 1:21** Balli gbal aba: Mat 3:16; Mar 1:9; 16:19; Luk 3:21; 24:51. * **2:1 2:1** Lamsan mala Pentikos: Mənəi ka nda bə lamsan mənana amə Yahudi kə pe mala dənəi nə pwari mana à pea wia Nggurcau mala Musa ka. À kə pe nə anongŋo lumi-tongno a nzəm Lamsan Yàlímurú, sə karə arə pakkidire bumpwasəa malea mala pwan məssa a baban. † **2:1 2:1** Balli gbal aba: Pəris 23:15-21; Nggur 16:9-11.

*Bitərus hamnə cau mala Bakuli
a pwari Pentikos*

¹⁴ Pələa Bitərus lo cam nə came andə acilia amə'mishan mala Yesu lum-nong-mwashat gbal atè, loasə gi a kùli bangcau nə bwabundəa ama:

Wun abwana ma'səm, amə Yahudi andə abwana mənana kat à ndanə do akani aba Urəshalima ka! Wu kwaki kir wun pale wu o, wun kat, bə ən bəla wun bá mənəia yì gír ka.

¹⁵ Abalə wun ngga, abea abwana nda ban bang ama, abwana mənəia ka mùr-bəlanggun anap nda à nu, kə walia ka. Ən nggə bangga wun, anggo sə pak dāng. Wu sələ ama, ado ka dəmbəri na. Mùr-bəlanggun anap pà nə wal abwana a bu-pwari tongno-nong-ine mala dəmbəri dāng.

¹⁶ Awo, gír mənəia ado wu səni ka, à angɲa dəmba à naná ce, a pwarian, a kún məbangnəa mala 'Bakuli kəla Joyel, ama:

¹⁷ <<Bakuli bang ama,

a masələata apwari ka,

Mə nə sulə Bangɲo mem

amur bwapəndəa kat.

Amuna-burana andə amuna-

maməna ma'wun,

à nə na gír 'Bakuli.

Alaggana ma'wun nə

sən səna aba bangɲo,

sə abwana-məgule nə

lòrə alorəo.

¹⁸ Arə apwari mənə ka,

mə nə sulə Bangɲo mem

amur aguro mem,

aburana andə amaməna,

sə à nə na gír 'Bakuli.

¹⁹ Mə nə pakki agir-

gyambəliban a kùli

andə agir-ndali a nzali.

À nə sən nkila, andə bəsa,

andə apərbang-yelebəsa.

²⁰ Pwari nə pələ pəndəa,

sə zongɲo nə pələ məbangɲe

kəla nkila,

anzəm mənə sə Pwari Məgule

andə Məboarbwe

mala Mətalabangɲo

nə yia tusəo.

²¹ Sə bwa mənəia kat bwa

a ban Mətalabangɲo ka,

nə kum àwá.>>‡

²² Wun amə Isərayila, wu kwakikir wun, wu ok acau man. Yesu bwa Nazarat ka, bwa na mənəia 'Bakuli earnəi, sə ləmdə ama yì nə túrí, sə pe wi rəcandəa mala pakki agir-ndələki andə agir-gyambəliban, andə agir-ləmdəa aməgulke ka. Wun nə bamur rə wun ngga, wu sələnə, acemənəia akani abalə wun, àkə məsə wun sə pea.

‡ 2:21 2:21 Balli gbal aba: Jol 2:28-32.

²³ Bakuli súrənà rə gir mənana nè kumban ngga, sə nə kani male, sə wu mak Yesu aban abwana mənana amə Yahudi na raka, amə dwanyi kpata Nggurcau, mənana à yì gballi amur nggun-gangndəi, à wal-luí ka.

²⁴ Səama Bakuli panzəi a babu rəcandəa mala lú, pələa loasəi a bembə, acemənana lú kārəa nè bwali a bembə dāng.

²⁵ Dauda bangcau amurí ama:

<<Ən nggə sən

Mətalabangŋo

a koya pwari ka a banam;

bangciu pà nè

pakkam dāng,

acemənana nda a girem.

²⁶ Acemani ka,

babumam nè pakkidfire,

sə lasəam ngga lùmsə

nə bumpwasəa;

sə amur mənə ka,

nggūrəam nə usələo

aba tsəkbaləu.

²⁷ We ka, a pà wunə nying

yiləmem bə ueo

abalə alúš dāng,

sə a pà wu nə nying

guro mò Məfele bə

rəmbəo a bembə dāng.

²⁸ A ləmdə́nəm anjar

mala yiləmu,

sə do mô a banam ngga

ndá nè lùmsəam nə

banboarnado ka.>>*

²⁹ Wun amə'eambəam, mə nə gandə na wun nə rəcandəa ama, kà-səm Dauda ka wú, sə à tsəi a bembə, sə bə yalung, bembə male ndya a ban səm ngga.

³⁰ Sə acemənana yì ka, məbangnəa mala Bakuli na ka, súrənà rə cau mənana Bakuli banggi wi nə kángir ama, nè tsək mwashat atà aməkè bə do a buno-murəm male ka.

³¹ Dauda ka sənəna gir mənana Bakuli nè nggá pa a dəmba ka, nda gir mənana tsəa sə nacau amur loapi bembə mala Kərəsti ka, ama, <<Bakuli nyi a bembə dāng, sə nggūrəi gbal ka rəm dāng.>>

³² Bakuli loasə Yesu a bembə, səm kat ka, səm səni nə məsə səm anzəm lo male.

³³ Ado ka à loasəni, à tsəngŋəni a buno-gulo a bə-məli mala Bakuli Tárrí. Sə Bakuli pani wi Bangŋo Məfele, kəla mənana bang ama nè pà ka. Gir mənana ado wu sənə sə wu ok ka, nda boro male mənana yi soapa səm amur səm ngga.

³⁴ Dauda ka eauwe wari a kùli dāng, ace mani ka pà aban nacau amur bamúri dāng mənana yi na ama:

<<Mətalabangŋo banggi

Mətalem ama:

<Do akani a buam məli,

³⁵ she bən tsəngŋənà

abio aməbura à pələna

§ 2:27 2:27 *abalə alú:* Ko <<a Hades, yì banza mala alú.>> * 2:28 2:28 Balli gbal aba: Ang 16:8-11.

abuno tsək kusəu
a bəkusəo ka.> >>†

³⁶ Ace mani ka, abwana mala amə Isərayila kat, bəə sələa nə məsəcau ama, Yesu mənana wu gbəllə amur nggun-gangndəi ka, nda bwa mənana Bakuli tsəi bə do nda Mətalabangŋo, sə nda Kərəsti, Mə'amsəban ngga!

³⁷ Lang amənia yì abwana ok anggo ka, cau təmia a bəbumia kərkər, sə à ne Bitərus andə acilia amə'mishan ama, <<Amə'eam səm, mana boaro bə səm pa?>>

³⁸ Pələa Bitərus earia wia ama, <<Koyan abalə wun ngga, bə pwanzali bə vwakibui arə caubikea. Bəə pakki wi batisəma abə lullə Yesu Kərəsti, ace mənana bə Bakuli twala wun ban acaubikea ma'wun, sə wun nə kum boro mala Bangŋo Məfele.

³⁹ Mənia yì bəwamuru Bakuli bangce ka, nda ace wun andə amuna ma'wun, andə abwana mənana amə Yahudi na raka, andəa mənana Mətalabangŋo Bakuli ma'səm nə nggá tunəia ka.>>

⁴⁰ Pələa Bitərus banggia wia abea acau pas sə nunkiria ama, <<Wu amsə bamur rə wun abə nza məbike mənəia ka!>>

⁴¹ Abwana mənana à akcau mala Bakuli ka, à pakki wia batisəma. Lakki mala mənəia yì abwana, à tsəa amur làkkì mala aməkpata Yesu a pwari mənəo ka à nda á-tàrú.

⁴² Pələa yia ka à pəbamuria aban ak kanigìr a ban amə'mishan, andə do atārəia, andə li gírlina atārəia, andə pakki ahiwi.

Dotarəu mala aməkpata Yesu

⁴³ Bwapəndəa kat ka do nə banggi Bakuli, acemənana Bakuli kə pakki agir-ndələki, andə agir-gyambəliban nə abu amə'mishan.

⁴⁴ Sə aməkpata Yesu kat ka, à dapi bəmuria, a do atārəia, à kə gau agərbunda malea atārəia.‡

⁴⁵ À makki agirkuma andə agəna malea, sə à pè koya bwa nani ka gír mənana karə arə təle male ka.

⁴⁶ Koya pwari ka, à kə yiu a dapi atārəia, aban peri abə Ndàməgule mala Bakuli. À kə krapiki arə abala malea aban li gírlina. À kə li gírlina atārəia nə banboarnado, nə bəbumia mwashat.

⁴⁷ À camarə bəwangsəki Bakuli, sə abwana kat ka banboaria wia a rəia. Sə koya pwari ka, Bakuli kə tsəa amur làkkì malea nə abwana mənana à kə kum amsəban ngga.

3

À twali gbakəre ban kwánó male

¹ A bə pwari mwashat, Bitərus andə Yohana ka à ndaban eauwe aban ká a Ndàməgule mala Bakuli, a bu-pwari tàrú mala pwari, ace pak hiwi.

² Bə bwa nakam, mənana à bəllə ka gbakəre na. Koya pwari ka à kə twali à kə tsəi a giriban, a kun Ndàməgule mala Bakuli, mənana à tunəki ama, Kunbala Məboarjami, ace mənana bə kə zəmgi agir a bu abwana mana à kə kútí abə Ndàməgule mala Bakuli ka.

³ Lang nə sən Bitərus andə Yohana aban kutio abə Ndàməgule mala Bakuli ka, zəmbia wia boalo.

⁴ Pələa Bitərus andə Yohana soaki wi məsəu, sə Bitərus banggi wi ama, <<Sən səm!>>

⁵ Pələa gbakəre-bwa tsək məsəi arəia, kə səni ama à nə pe wi boro.

⁶ Sə Bitərus banggi wi ama, <<Ən panə boalo* mə nə po dāng. Səama gír mənana mə ndanəi ka nda ən nggə po ka. Abə lullə Yesu Kərəsti bwa Nazarat, lo sə wu gya!>>

† 2:35 2:35 Balli gbal abə: Ang 110:1.

‡ 2:44 2:44 Balli gbal abə: Atúró 4:32-35.

njengəlan.>>

* 3:6 3:6 boalo ko <<azərfa ko

⁷ Pələa Bitərus bwal bui mēli, loasəi tamsəi. Nə pa anggo ka, kara akusə bwabura man andə ankpalkusəi kum rəcandəa,

⁸ sə yəl a kùli came amur akusəi, sə tita gya! Kə gya, kə yəl a kùli, aban bwangsəki Bakuli. Pələa kutio atəa a Ndāməgule mala Bakuli.

⁹ Abwana kat sənī aban gya, sə kə bwangsəki Bakuli.

¹⁰ Lang à yì sùrəi ama, nda kə gbakəre, mə'zəmnnggiagir mənana dukiya a kunbala Məboarjami mala Ndāməgule mala Bakuli ka, à pak ndali kərkər nə gir mənana à pakki wi ka!

*Bitərus hamnə cau aba
Ndāməgule mala Bakuli*

¹¹ Lang mənīa yì bwa na ban kur arə Bitərus andə Yohana aban mənana à tunəki ama, Tara mala Solomon ngga, abwana kat mana aban nì ka, à bangña à yiu à yì came abania aban pak ndaləki nə mənīa yì gir ka.

¹² Lang Bitərus sən bwabundəa yì ram ka pələa banggia wia ama:

Wun amə Isərayila, palang sə wu kə pak ndali, sə palang sə wu kə soa məsə wun arə səm? Wu kə sənī kəla nə rəcandəa ma'səm andə cauboarna ma'səm sə mənīa yì bwa ka kə gya ado le?

¹³ Bakuli mala Ibərayim, andə Ishaku andə Yakupu, Bakuli mala aká səm, nda pè guro male yì Yesu gulo nə mənīa yì gir ka. Sə wun ngga wun nə twali sə wu pea abwana bəa wali. Wu binəki a bədəm Bilatus, anzəm mənana yì Bilatus ka, earəna ama nə panzəi bə o ka.†

¹⁴ Wu ginəki Bwa Məboarne, Guro Məfele mala Bakuli, sə wu banggi Bilatus ama, bə panzəa wun mə'walki-alú.‡

¹⁵ Wu wal-lú bwa mənana nda pākiyi yiləmu ka, səama Bakuli loasəi a bembə. Sə səm ngga səm sənəni nə məsə səm, nda səm nggə nacau male ka.

¹⁶ Nə gūli arə lullə Yesu, sə mənīa yì gbakəre ka kum rəcandəa. Sə wun ngga, wu sələna rə ulang gbakəri male dīdyal. Sə pabamuru aban Yesu nə yinəi wi nə rəcandəa mala nggūrəi, kəla mənəo ado wun kat wu sənī ka.

¹⁷ Ado ka, wun amə'eamrəarəu, ən sələna ama gir mənana wun, wunəa abwana-məgule ma'wun pakki Yesu ka, wu pè aba dʷanyī sələe.§

¹⁸ Sə Bakuli ka, nda ban lūmsə agir mənana bangce nə kun amə'bangnəa male ama, Kərəsti nə nu tanni ka.

¹⁹ Wu pwanzali ado, wu pələ nzəm wun arə acaubikea ma'wun. Wu nyare aban Bakuli, ace mənana bə twala wun ban acaubikea ma'wun.

²⁰ Sə Mətalabangño ka nə pà wun apwari mala kum bəsa rəcandəa, sə nə tasəa wun Kərəsti Yesu, mənana twali tsəi bə duk Mə'amsəban ace wun ngga.

²¹ Duməna púp ama Yesu ka nə ueo kano a kùli, bə pwari mənana Bakuli nə nyesə agir kat bəa pələ bəshe, kəla mənana bangce nə kun amə'bangnəa male aməfele a pwarian ngga.

²² Musa bang ama, <<Mətalabangño Bakuli ma'wun, nə loasə bə məbangnəa, kəla mim abalə abwana ma'wun. Wu tsəkir wun arə agir mənana kat nə bangga wun ngga.

²³ Sə bwa mənana kat pà nə okī mənīa yì məbangnəa mala Bakuli raka, à nə pusəi abalə abwana mala Bakuli bə kidiki.>>*

²⁴ Tite aban Samuyila, amə'bangnəa mala Bakuli kat, amənana Bakuli bang cau nəia ka, à bang cau amur agir mənana à kə kumban yalung ngga.

† 3:13 3:13 Balli gbal aba: Pur 3:14-16. ‡ 3:14 3:14 Balli gbal aba: Mat 27:15-23; Mar 15:6-14; Luk 23:13-23; Yoh 19:12-15. § 3:17 3:17 Balli gbal aba: Luk 23:34; Atúró 13:27 * 3:23 3:23 Balli gbal aba: Nggur 18:15,18,19.

²⁵ Wu nda ka amuna mala aməno yia amə'bangnəa mala Bakuli ka, sə wu nda aba kùrcəu mala Bakuli mənana pakki aká wun ngga. Acemənana Bakuli banggi Ibərayim ama, <<Nə bú mə'keò sə mə nə tsəki abwana a banza kat buam.>>†

²⁶ Lang Bakuli loasəna guro male Yesu ka, tasəi a ban wun, wun amə Isərayila peatu, ace mənana bə tsəka wun bu, a njar mala pələ koyan atə wun ngga, bə nying bealbikea male.

4

Bitərus andə Yohana a badəmbə aməkùrcəu

¹ Bitərus andə Yohana ka, à ndaban nea abwana cau più, sə apəris andə bəwaməgule mala amə'yál Ndəməgule mala Bakuli andə amə Saduki pələ à yì tusəo.

² Yia ka bumia lul kərkər, acemənana Bitərus andə Yohana na ban kani abwana gır sə à kə hamnəi ama, nə ban Yesu ka abwana nə kum lo a bembə, kəla mənana Yesu loapi bembə ka.

³ Pələ à bwal Bitərus andə Yohana à oasəia a ndəkurban, bəa nongho she bə ban fana ka, acemənana pwari kpana.

⁴ Kat andə amani ka, abwana pas mənana à ok cau mala Bakuli ka à pabamuria, sə mənəia ka yì tsək lakkì mala aburana mənana à pabamuria ka, yì bwal á-tongno (5,000).

⁵ Ban fana ka, amətala la, andə abwana-məgule mala amə Yahudi, andə amaləm Nggurcau mala Musa, à yì dapi a Urəshalima.

⁶ Annas Pəris Məgule ka ndakam, andə Kayafas, andə Yohana, andə Alizanda, andə abea abwana amətau mala Pəris Məgule.

⁷ Pələ à yiu nə alaggana mala Yesu mənəia yia bari ka, à came a badəmbia, sə à dīa ama, <<Nə ya rəcandəa, sə aba lullə yana sə wu pak mənəia yì gır ka?>>

⁸ Sə Bitərus ka, lumsə nə Bangho Məfele, pələ nea wia ama:

Wun amətala là andə abwana-məgule ma'səm!

⁹ Ado ka, wu ndaban dī səm ace túró məboarne mənana à pakki gbakəre man ngga le? Wu kə earce wun nə sùrə lang sə yì kum rəcandəa ka le?

¹⁰ Came bə ən bangga wun bwāng, wun, wunəa amə Isərayila kat ama, nda aba lullə Yesu Kərəsti bwa Nazarat, yì bwa mənana wu gballi amur nggun-gangndəi, sə Bakuli loasəi a bembə ka, sə mənəia yì bwa ka kum rəcandəa.

¹¹ Yesu ka nda bwa mənana Maləmce nacau amurí, ama,

<<Tali mənana wun aməba
wu nyesəi bə ka,

nda yì duk kə tali

mənana kútì abea kat

nə boaro ka.>>*

¹² Amsəban ngga à kə kumi aban Yesu nəmurəi, Bakuli pa ma bekə lulləu aba banza, mənana nə yì sə abwana nə kum amsəban ngga dāng.

¹³ Sə abwana-məgule man kat ka, à pak ndaləki nə məsəkang-kangna mala Bitərus andə Yohana, acemənana à sənəia ka abwana na anggo, à kum bekə kanigir aba Maləmce dāng. Pələ gır nī yì kpākia wia ama Bitərus andə Yohana ka à do a tārəia andə Yesu.

¹⁴ Sə abwana-məgule man ngga à pənə cau mənana dəm à nə na ka dāng, acemənana à sən bwa mənana à twali wi ban rəkwana ka, aban came aban Bitərus, andə Yohana aban nì.

¹⁵ Pələ à nea wia ama, bəa nying nda-kpapi bəa pur a nza, sə yia ka à lidəmba nə nacau arəarəia.

† 3:25 3:25 Balli gbal aba: Tite 22:18; Tite 26:4.

* 4:11 4:11 Balli gbal aba: Ang 118:22.

¹⁶ Sə à dī rəarəia ama, <<Lang sə səm nə pang nə aman yia abwana ka? Acemənanana koyan a Urəshalima ka sələnə ama à nda à pak mənəia yì gir'ndələki ka, sə pà səm nə təmce dang.

¹⁷ Sə ace mənana səm nə tamsə mənəia yì cau bə kəa lidəmba nə mesəe abalə abwana dəm raka, bə səm nunkiria, bəa kəa na ama à nə nyare à nə ne kəbwa cau dəm aba lullə Yesu dang.>>

¹⁸ Pələa à tunəia, sə à nea wia ama, bəa kəa na ama à nə nyare à nə nacau, ko à nə kanigir nə lullə Yesu dəm dang.

¹⁹ Sə Bitərus andə Yohana nea wia ama, <<Nggearə wun nə bamur rə wun ngga, wu gau mənəia yì bashi ka a badəm Bakuli, amur mana boaro bəa pa; bəa oka wun le, ko bəa okī Bakuli?

²⁰ Acemənanana pà səm nə tamsə nacau amur gir mənana səm sənī, sə səm ok ka dang.>>

²¹ Pələa abwana-məgule nyare nunkiria nə rəcandəa, sə à nyia à o. Acemənanana à sənī ka, nə kwano sə à nə pea wia tanni, acemənanana bwapəndəa na rə bwardsəki Bakuli, nə gir'ndali mənana à pe ka.

²² Mənəia yì bwa mənana à pakki wi gir'ndələki mala twalban rəkwana ka, apələa male a banza kùtì lumi-ine.

Hiwi mala aməkpata Bakuli ace məsəkanə-kangja

²³ Lang à nyingənəia ka, Bitərus andə Yohana nyar aban abea aməkpata Yesu, sə à yì banggia wia cau mənana agbani pəris andə abwana-məgule mala amə Yahudi na ka.

²⁴ Lang aməkpata Yesu o anggo ka, kara à loasə già atārəia a ban Bakuli aban pak hiwi ama:

We Mətalabangjo mənana Karban kat ka, a nda bwa mənana a pusə kuli, andə nzali, andə nggeamūr, andə agir mənana abaləia kat ka!

²⁵ A bang cau nə Bangjo mò, nə kún kà-səm Dauda, yì guro mò, ama:

†<<Palang sə bum abwana
mala anzali banza kə lúllô,
palang sə abwapəndəa
kə kūr kunarəia bə?

²⁶ Amurəma banza kūr rəia,
sə amə'talanzali ramba,
arə Mətalabangjo Bakuli,
andə Kərəsti male.>>

²⁷ Acemənanana anggo sə Hirədus andə Buntu Bilatus kpapi kunarəia aba mənəia yì là ka. À kpapi kunarəia andə abwana mənana à sūrə Bakuli raka, andə amə Isərayila kat, nə bibura arə Yesu, yì guro mò Məfele, yì bwa mana a tsəi nda Kərəsti Mə'amsəban ngga.‡

²⁸ Sə gir mənana yia à pak kat ka, nda gir mənana we, aba rəcandəa andə kàne mò ka, a tsəa ama anggo sə nə yia pa.

²⁹ Sə adyan ngga, Mətalabangjo, ok cau bunggi babum malea,§ sə wu pa səm, səm aguro mo, rəcandəa mala bang cau mò nə babumcandəa.

³⁰ Ləmdə buo nə rəcandəa mala twalban rəkwana, pakki agir-ndələki andə agir-gyambəliban nə lullə guro mò Məfele yì Yesu.

³¹ Lang à nə mal pak hiwi ani ka, kara ban mənana à ram kam ngga dəurəki. Sə yia kat ka, à lumsə nə Bangjo Məfele, sə à hamnə cau mala Bakuli nə babumcandəa.

† 4:25 4:25 Balli gbal aba: Ang 2:1-2. ‡ 4:27 4:27 Balli gbal aba: Luk 23:1,7-11; Mat 27:1-2; Mar 15:1; Yoh 18:28-29.

§ 4:29 4:29 ok cau bunggi babum malea: Ko <<sən nabura malea arə səm.>>

Aməkpata Yesu gapia rəia agir

³² Aməkpata Yesu kat ka à dum nə babumia andə denyicau malea mwashat. Acemənana kəbwa baləia twal girkuma male ka, male na nəmūrəi raka, à gaki agir kat arəarəia.*

³³ Amə'mishan lidəmba aba rəcandəa nə banggi abwana cau mala loapi bembe mala Mətalabangno Yesu, sə bəwamuru mala Bakuli suləo amúrià kərkər.

³⁴ Kə bwa pà kəm abaləia mənana dʷanyi kəgír ka dāng, acemənana abwana mana à ndanə agirkuma kəla anzali ko abala ka, à mea,

³⁵ sə à yiu nə boale a ban amə'mishan, acemənana bəà pè koyan ngga gír mənana pək təle ka.

³⁶ Səm nə gandə səni arə Yisəfu, mənana amə'mishan pè wi bə lulləu ama Barnabas ka (bə lulləuī nda, Bwa mənana kə bəkbabum abwana ka). Yì ka, bwa təu mala Lawi na, mənana pur a Luran mana à tunəki ama Sayipərus ka.

³⁷ Yì Barnabas ka, yiu yi mak nzali male, pələa yinə boale kat a ban amə'mishan.

5

Hananiya andə Safira

¹ Sə bəbwa nakam lulləi ama Hananiya. Yì andə māmí Safira ka à mak nzali malea.

² Sə nə eare mala māmí, sə san boalo mənana à mangja nzali nēi ka, sə warinə cili aban amə'mishan, kya pea wia.

³ Pələa Bitərus banggi wi ama, <<Hananiya, palang sə a eare Shetan lumsə babumo, gandəa a ne Bangno Məfele nyir, sə a tsək cili boalo mənana a kúmô aba mak nzali ka a pāngjənà mò nēi?>>

⁴ Nzali nī ka, mona sə a me re? Sə anzəm mənana a mangjənī ka, boale kat ka mona a nə pāngjənà gír mana kat a earkiyice ka nēi. Palang sə a pak denyicau mala pak mənā yì gír ka? Sə səm nda mənana a bangga səm nyir ka dāng. Bakuli na mənana a ne wi nyir ka.

⁵ Lang Hananiya nə ok cau mənə ka, kara kpa a nzali, wu. Sə abwana mana kat à ok cau mənā ka, gír nī pea wia bangciu kərkər.

⁶ Pələa alaggana marəki lui, à kya tsəi a tūli.

⁷ A nzəmi kəla abúpwari tərú ka, māmí yiu, pənə sələe mala gír mənana kum burí ka dāng.

⁸ Bitərus pələa dī ama, <<Banggam, mənā ka nda kə boalo mənana kat à pa wun ace nzali mənana wu me ka le?>>

Pələa pa eare ama, <<E, anggo sə səm me.>>

⁹ Pələa Bitərus banggi wi ama, <<Palang sə wun kəm wu eare, wu pak denyicau mala kərəki Bangno mala Bakuli? Səni, kusə alaggana mənana à tsək burio a tūli ka, à nda à cam a kunbala ka, à nə yia twalo gbal!>>

¹⁰ Àkə banī, kpa a bədəm Bitərus wu. Pələa alaggana man kutio, sə lang à yì kumi wuna ka, à twali à kya tsəi abanarəia andə burí.

¹¹ Pələa bangciu mēgule sulə amur ikəlisiya kat, andə abwana mənana kat à ok ce mənā yì gír ka.

Amə'mishan pakkia agir-ndali andə agir-gyambəliban

¹² Amə'mishan pakki agir-ndali andə agir-gyambəliban pas abalə abwana. Sə aməkpata Yesu kat pak ka à kə dapi a Ndāmēgule mala Bakuli a buban mənana à kə tunəi ama Tara mala Solomon ngga.

* 4:32 4:32 Balli gbal aba: Atúró 2:44,45.

¹³ Acili abwana ka, bangciu pakkia wia, à gandə kutio abalə aməkpata Yesu dang, sə abwana kat ka à twal aməkpata Yesu nə gulo kərkər.

¹⁴ Kat andə mənə ka, aburana andə amaməna pas camarə pabamuria aban Mətalabangno. Mənia ka tsəa amur làkkì malea.

¹⁵ Nda gir mənana tsəa, sə abwana pusə aməkwánó à nongsəia a girəi anjar abalə aleso andə akala, ace mənana bə Bitərus nə yia kútí ka, bə yiləmi bə sulə amur abea abwana atəa.

¹⁶ Abwabundəa purki arə amuna-là pas mala Urəshalima, à yiu nə aməkwánó andə abwana mənana akukwar nda a rəia ka. Sə yia kat ka à kum twalban mala akwánó malea.

À pe amə'mishan tanni.

¹⁷ Pələa Pəris mægule andə abwana mənana atə, mənana à nda bui mala amə Saduki ka, à lo nə mbali kərkər arə amə'mishan.

¹⁸ Pələa à bwal amə'mishan, à oasəia a ndəkurban.

¹⁹ Sə nə dú mənə ka, məturonjar mala Mətalabangno mən akún ndəkurban, pusə amə'mishan a nza, sə banggia wia ama,

²⁰ <<Wu kyane, wu kya came a Ndàmægule mala 'Bakuli, wu banggi abwana kat cau mala mənə yì bəsa yiləmu ka.>>

²¹ Pələa amə'mishan onghəna anggo ka, à kutia Ndàmægule mala 'Bakuli nə budəmbari, sə à tita kanigir.

Lang Pəris Mægule andə abwana atə yina ka, à tunə aməkùrcəu mala amə Yahudi a banbwáná, sə à tasəban a Ndəkurban ace mənana bəa kya yiu nə amə'mishan a badəmbia ka.

²² Lang abwana mənana à túriá, à yiu a ndəkurban ngga, à yì kum amə'mishan a ndəkurban dang. Pələa à nyare a ban dapi a kya bangce, ama,

²³ <<Lang səm warina a ndəkurban ngga, səm nggea kum akún ndəkurban ngga à kumlənia, sə à bun kə bə atəa dang. Sə amə'yál ndəkurban gbal ka, à nda aban came malea, sə lang səm loasə kunakurəm ngga, səm kum kəbwa abaləi dang!>>

²⁴ Lang agbani pəris andə bwamægule mala amə'yál Ndàmægule mala 'Bakuli ok anggo ka, gir nì pea wia ndali, nə gir mana kum amə'mishan ngga, andə gir mana nə kpate ka.

²⁵ Pələa bəbwa yiu a bania sə yì banggia wia ama, <<Wu kwaki kir wun! Abwana mənana wu oasəia a ndəkurban ngga, à nda a Ndàmægule mala 'Bakuli aban kani abwana gir!>>

²⁶ Pələa bwamægule mala amə'yál Ndàmægule mala 'Bakuli puro wari andə amətè, à kya yinə amə'mishan. À pakkia wia bə kəgìr nə rəcandəa dang, acemənana bangciu kə pakkia wia ama, abwana nə bukkia nə atali.

²⁷ Pələa à kútí nə amə'mishan à yì tamsəia a badəm aməkùrcəu, sə Pəris Mægule pakkia wia diban,

²⁸ ama, <<Səm nunkir wun nə rəcandəa ama, wu kəa na ama, wun nə kanigir nə lullə bwa man dəm dang. Ado ka wu tsəngnənə kanigir ma'wun akina ban kat aba Urəshalima, nyar dəm ngga, wu kə earce tsəa bəa na ama, səm nda səm wal Yesu ka!>>*

²⁹ Pələa Bitərus andə abea amə'mishan eare ama:

Səm ngga, səm nə okí 'Bakuli, amur mənana səm nə okí bwapəndəa ka.

³⁰ 'Bakuli mala aká səm nda loasə Yesu a bəmbe, anzəm mənana wu gbəlli amur nggun-gangndəi, wu wal-luì ka.

* 5:28 5:28 Balli gbal aba: Mat 27:25.

³¹ Nda Bakuli loasəi, dumsəi a buno mala gulo, a bui mēli, nda sə duk Bwaməgule andə Mə'amsəban ngga. Bakuli pak mēnia yì gir ka ace pè amə Isərayila dambu mala pwanzali bəà pələ nzəmia arə acaubikea malea, sə nə twalia wia banì.

³² Səm nda ka abwana mənana səm səni nə məsə səm, nda səm nggə nakún amənia yì agir ka, sə anggo gbal sə Bangjo Məfele, mənana Bakuli panì abwana mənana à kə kpata cau male ka.

³³ Lang aməkùrcəu kat onghəna mənə yì cau ka, bumia lul kərkər, sə à lo ama, à nə wal-luia.

³⁴ Pələa bəbwa nakam abaləia, bwa Farisi, mənana à tunəki ama Gamaliyel, maləm Nggurcau mala Musa, mənana bwapəndəa kat kə pe wi gulo ka. Lo came abaləia, sə tsəa bə amə'mishan puro a nza bəti.

³⁵ Pələa banggi dapi ama:

Wun amə'eambam, amə Isərayila, wu bal babum wun nə gir mənana wu kə earce pakkì abwana man ngga.

³⁶ Wun nə gandə dənyi ama, bwa kəla Tiudas, pur a pwarian kə na ama, yì ka, bwaməgule na, yì mənana abwana gbəman-ine pələ aməkpate ka. Sə à yì wali wũ, amə kpate gbal ka à mesəke, sə cau male yì wú anggo.

³⁷ A nzəmi ka, Yahuda, bwa Galili yì lo gbal, a bəkú mala balban. Yì nun abwana pas atè, yì gbal ka à yì wali wũ, sə amətè mesəki kat.

³⁸ Ace mani ka, mə ndaban bangga wun, wu kəa na ama, wun nə pakkì abwana man bə kəgìr dāng. Wu nyia anggo! Acemənana gìr mana yia ka à ne, sə à pè ka, bə pè mala bwapəndəa na ka, nə kútì anggo,

³⁹ sə bə pè mala Bakuli na yinə gir man ngga, wun pà nə gandəia dāng, bə ana raka, wun nə nggá kum bamur rə wun aban munəo arə Bakuli!

Pələa dapi kat kpata kwarkiru mala Gamaliyel,

⁴⁰ sə à tunə amə'mishan bəà kutio a bania, sə à nunkiria, à koea. Pələa à nea wia ama, bəà kəa na ama à nə bəsələ nacau nə lullə Yesu dəm dāng. Pələa à nyia bəà o anggo.

⁴¹ Lang amə'mishan nying bania ka, à pak banboarnado, acemənana Bakuli sənənia ama à kārəna nutanni ace lullə Yesu.

⁴² Nda do ama ko aya pwari ka, ko a Ndəməgule mala Bakuli, ko arə abala, amə'mishan ngga, à lidəmba nə kanigir andə hama nə Cau Amsəban ama, Yesu nda Kərəsti, Mə'amsəban.

6

À tàrki amətúró tongno nong-bari

¹ Abalə amənə yì anonggio, lang làkkì mala aməkpata Yesu nə nggə lidəmba ka, nggwani kutio a nre ka amə Yahudi mənana à kə na kún Gərik, andə amana à kə na kún Ibəru ka. Amənana à kə na kún Gərik ka, à na ama à kə tsəkir amā-lú malea aban gau gírlina mala koya pwari ka dāng.

² Pələa amə'mishan mana lum-nong-bari ka, à tunə amə kpata Yesu kat aban dapi, à na ama, <<Pa nə boaro bə səm bwaki bu səm arə túró hamnə cau mala Bakuli, bə səm nyare a gaki gírlina dāng.

³ Ace mani ka, wun amə'eamrəarəu, wu tàrki abwana tongno-nong-bari abalə wun, amənana à kə bwangsəia, dəm ngga à lùmsə nə Bangjo mala Bakuli, andə sələe, mənana səm nə pea wia mēnia yì túró ka.

⁴ Sə səm ngga, səm nə pa rəcandəa ma'səm arə pakki Bakuli túró nə hiwi andə hamnə cau.>>

⁵ Mənia yì cau à bang ngga, banboari koyan ngga arəi. Pələa à twal Itəfanu, bwa mənana lùmsə nə pabamuru aban Bakuli andə Bangño Məfele ka, andə Filip, andə Pərokorus, andə Nikano, andə Timon, andə Pamena, andə Nikolas. Nikolas ka bwa nggea-là Antiyok na, mənana kútí a kpata peri mala amə Yahudi ka.

⁶ Amənia yia abwana ka, nda à yì tamsəia a badəmbə amə'mishan, à pakkia wia hiwi, sə à tsəkia wia bu ka.

⁷ Anggo sə cau mala Bakuli lidəmba kə akiban. Aməkwadi mənana a Urəshalima ka, à lidəmba nə làkkì. Sə apəris pas pabamuria aban kpata Yesu.

À bwal Itəfanu

⁸ Itəfanu ka, lùmsə nə bʷamuru andə rəcandəa mala Bakuli, kə pakki agir-gyambəliban andə agir-ndali məgulke abalə abwana.

⁹ Sə abea amə Yahudi mənana à pur nə anggea-là Sayirin andə Alizandəriya, mənana à nda balə amə ndakpapi mənana à tunəki ama Ndakpapi mala abwana mənana à panzəia ka, à mgbicau a rəi. Yia andə abea mənana à pur arə abu-nzali mala amə Səlisiya andə Asiya ka, à lo nə makgír a rəi.

¹⁰ Sə Bangño mala Bakuli pe Itəfanu sələe mənana bə nacaú ka, kəbwa ateà gandə makgírì dāng.

¹¹ Pələa à soakita abea abwana aba səmbərəa ama bəà na ama, <<Səm oè aban kyauwiki Musa, sə kə nacaú məbane amur Bakuli.>>

¹² Anggo sə à soa bum amə Yahudi andə abwana-məgule andə amaləm Nggurcau mala Musa. À lo à bwal Itəfanu à um nəi aban amə'bashi.

¹³ Pələa à loasə abea abwana bəà na nyir amurí ama, <<Mənia yì bwa ka, koya pwari ka nda mur na məbane amur Ndàməgule mala Bakuli andə Nggurcau mala Musa.

¹⁴ Səm oè bang ama, mənia yì Yesu, Bwa Nazarat ka, nə arki Ndàməgule mala Bakuli, sə nə nggadi akúncau mənana Musa nyingga səm mia ka!>>

¹⁵ Məsə bwapəndəa mənana kat a ndabashi ka, ueo arə Itəfanu aban sənə kyap-kyap. Sə à sən bəməsəi ka, nda kəla mala məturonjar mala Bakuli.

7

Cau mala Itəfanu

¹ Pələa Pəris Məgule dī Itəfanu ama, <<Acau mənia à nea a muro ka, bafo na le?>>

² Itəfanu eare ama:

Wun amə'eambəam andə atarram, wu kwakikir wun a rəàm! Bakuli məboarbwe pusərəi aban ká səm Ibərayim a nzali Mesopotamiya peatu, kaniama bə o a dola a Haran.

³ Sə ne wi ama, <<Deki abwana mô andə nzali ma'wun, o a nzali mənana mə nə ləmdəo wi ka.>>

⁴ Anggo sə Ibərayim dēki Chaldi, nzali malea, kutio o kya do a Haran. Anzəm lú mala tárri ka, Bakuli loasəi aban yiu a nzali mənia wu nda kam ado ka.

⁵ Sə Bakuli ka, pe Ibərayim kə ban aba nzali nì ama libala na ace ka dāng, ko məbakusəu mwashat. Səa ma yì pàcau ama nənzmò ka, nə pe wi nzali nì bə duk male andə aməkè atè, kat andəa mani ama anggo ka Ibərayim malaká kum muna dāng peatu.

⁶ Mənia ka nda cau mana Bakuli ne wi ka: <<Aməkeo nə nggá do kəla abəri a bə nzali mənana malea na raka. Amə nzali mənəo nə cia à nə duk aguro, à nə pea wia tanni arə apələa gbəman-ine.>>*

* 7:6 7:6 Balli gbal aba: Ang 29:3; Tite 11:31; 12:1-5; 15:7,13-15.

⁷ Səa ma Bakuli bang ama, <<Mə nə bashia abwana mala nzali mənə mənana à nè cia a guro ka. A nzəmi ka, à nè purî bá mənə yì nzali ka, à nè yia peri abanam àkè ban mənə ka.>>

⁸ Pələa Bakuli pe Ibərayim kùrcəu mala kasə batau†. Anggo, lang Ibərayim bəlna Ishaku ka, kasəi wi bate a tongno-nong-tàruia nongŋo. Ishaku bəl Yakupu, sə Yakupu yì bəl aká səm mənana lum-nong-bari ka.‡

⁹ Aká səm ngga à mwar arə mə'eambia yì Yisəfu, sə à me, bə kya duk guro a Masar. Sə Bakuli na atè,§

¹⁰ amsəi abalə atanni male. Pe wi mūrboarna andə sələe a bədəm Firona, Murəm Masar, pələa murəm Masar tsək Yisəfu bə duk nggwamna mala nzali Masar, sə amur bala male kat yì Murəm.*

¹¹ Sə nzala yì kpa aba nzali Masar andə nzali Kan'ana kat, mənana yiu nə tanni kərəkər ka. Aká səm gandə kum girlina dāng.†

¹² Sə lang Yakupu yì ok ama məsəsa nda a nzali Masar ka, pələa tūr amuni, yia aká səm. Mənə ka nda tita ká malea a Masar.

¹³ Baria ká malea ka, Yisəfu ləmdə bəmūrî aban amə'eambi, pələa Firona yì sūrə aməbala mala Yisəfu.‡

¹⁴ Anzəm mənə ka, Yisəfu pələa tasəban a ban tárri Yakupu bəà ne wi ama, kə earce yì andə aməbala male mənana bəwaməpəndəe lumi tongno-nong-bari bəwamdə-tongno ka, yia kat bəà yiu a Masar.§

¹⁵ Pələa Yakupu o a Masar, akəm sə yì andə amuni, yia aká səm, à kya wukio.

¹⁶ À pwan aluia à um nəia a Shekem, akanó sə à kya cia a bəmbe mənana Ibərayim kúr a bu amuna mala Hamo nə boalo ka.*

¹⁷ Lang pwari mənana Bakuli nə lumsə gir mənana pəcau ace a ban Ibərayim yì gbashinà ka, abwana ma'səm yì lakkina a Masar kərəkər.†

¹⁸ Pələa bə Murəm mənana sūrə kəgîr amur Yisəfu raka, yì eau a buno-murəm a Masar.

¹⁹ Mənə yì murəm ngga təpəri aká səm, pea wia tanni kərəkər mənana kwanrəia ka. Kə tsəa ama bəà nying abangna-muna malea a nza ace mənana bəà kəa au raka.‡

²⁰ Àkə bá bákú mənə ka, nda à bəlna Musa nəi ka; muna na nə boarbwa kərəkər a məsə Bakuli. À iuləi zongŋo tărú a bala mala tárri.§

²¹ Lang à kya nyingŋəni a nza ka, boarnsari mala Firona twali, yì ləsəi kəla muni.

²² À kanî Musa sələe mala amə Masar kat, pələa dum nə rəcandəa aba nacau andə tūró.

²³ Lang apələa mala Musa lumsəna lumi-ine ka, dənycəu yipî wi a babumi ama bə kyane, bə kya sən abwana male, yia amə Isərayila.

²⁴ Kya sən bə bwa-Masar aban pakki bə bwa-Isərayila gir mənana boar raka, bə. Nda sə lo kya cama ta bwa-Isərayila, ak munəo, pələa wal-lú bwa-Masar.

²⁵ Musa twali ama abwana male, yì amə Isərayila, à nè sələ ama Bakuli nda aban paktúrú nəi bə amsəia, sə ko à sūrə manî dāng.

²⁶ Ban fana ka yì kuməna amə Isərayila bari aban munəo, pələa kutia gakkia. Nea wia ama, <<Wu nda ka amə'eamrəarəu amə Isərayila wun kəm, sə palang sə wu kə

† **7:8 7:8** *Kùrcəu mala kasə batau* ka nda <<cau mənana Bakuli ne Ibərayim ama, yì andə koya muna bəwabura a bala male andə aməkə amuna-burana ka, à nè kasəia wia batea. Mənə ka nè duk gir'ləmdəa ama à nda ka mala Bakuli, sə à nè kpata cau mənana Bakuli banggi Ibərayim bə pak ka.>> ‡ **7:8 7:8** Balli gbal aba: Tite 17:10-14; 21:2-4; 25:26; 29:30-35:18. § **7:9 7:9** Balli gbal aba: Tite 37:11,28; 39:2,3,21. * **7:10 7:10** Balli gbal aba: Tite 41:39-41.

† **7:11 7:11** Balli gbal aba: Tite 42:1,2. ‡ **7:13 7:13** Balli gbal aba: Tite 45:1,16. § **7:14 7:14** Balli gbal aba: Tite 45:9,10,17,18; 46:27. * **7:16 7:16** Balli gbal aba: Tite 23:3-18; 33:19; 50:7-13; Jes 24:32. † **7:17 7:17** Balli gbal aba: Pur 1:7,8. ‡ **7:19 7:19** Balli gbal aba: Pur 1:10,11,22. § **7:20 7:20** Balli gbal aba: Pur 2:2-15.

munəo a rəarə wun?>>

²⁷ Sə bwa mənana kə pè bî tanni ka, jambərə Musa, ne wi ama, <<Yana cio bwa mægule andə mə'bashî amur səm?

²⁸ A kə earce wal-luem kəla mənana a wal-lú be bwa-Masar yilung ngga le?>>

²⁹ Lang Musa nè ok ana ka, kara bangəa o a nzali Midiyan, kya duk bəri-bwa kəm. A banî sə kya bəl amuna-burana bari.*

³⁰ Anzəm apələa lumi-ine ka, məturonjar mala Bakuli pusərəi a ban Musa aba lasəbəsa mənana kə earke aba nkwarki ka, a njenza a ban Nkono Saina.†

³¹ Lang Musa nè sən mənîa yî gir ka, ndali kərəkər nə gir mənana sən ngga. Twal kusəi aban ká, nè nggá peləki pepè, kara ok gi Mətalabangəo ama:

³² <<Mə nda Bakuli mala akeô, Bakuli mala Ibərayim, andə Ishaku, sə Yakupu.>>

Rə Musa twal bəla nə bangciu, gandə loosə məsəi nè sənban dāng.

³³ Pələa Mətalabangəo ne wi ama, <<Swár ankura mənana a kusəo ka, acemənana ban mana a cam kam ngga, nzali məfele na.

³⁴ Bafo na, ən sənəna tanni mala abwana mem a Masar. Ən ongəəna bua malea, sə ən suləo mə nə yia panzəia. Ado ka, Mə nə túrô, nyare, kya Masar.>>

³⁵ Mənîa ka nda kə Musa mənana à binəki, à ne wi ama, <<Yana cio bwa mægule andə mə'bashî amur səm?>> Nda kə bwe mənana Bakuli tasəi, bə duk bwa mægule amúrià andə mə'amsəia, nə bu məturonjar mala Bakuli mənana pusərəi a banî aba lasəbəsa mənana kə earke aba nkwarki ka.‡

³⁶ Yi amsəia à purî bá nzali Masar nə pakki agir-gyambəliban andə agir-ndələki aba nzali Masar, andə Nggeamúr Nzuno, sə abalə apələa lumi-ine a njenza.§

³⁷ Mənîa ka nda kə Musa mənana nea amə Isərayila ama, <<Bakuli nè loosə be məbangnəa male kəla mim àkə balə abwana ma'wun.>>*

³⁸ Yi Musa ka, nda atà amə Isərayila a ban ramba a njenza; ndakam akanó atà aká səm atārəia andə məturonjar mala Bakuli mənana nacau nəi a Nkono Saina, sə ak acau mərəpə yiləmuì, ace yinəia aban səm.†

³⁹ Sə aká səm ngga, à binə okî Musa; à ginəki, sə aba dənycəu malea ka, à earce ama à nə nyare a Masar.

⁴⁰ À ne Haruna ama, <<Pakka səm ankúl mənana à nə dupa səm kəla abakuli, bəà akà səm dəmba aban gya. Acemənana mənîa yî Musa pusə səm a nzali Masar ka, səm súrə gir mənana kumi ka dāng.>>‡

⁴¹ A bəkú mənə ka à bək bənzál kəla muna jamnda. À yinə agirkusəu, à dārə nkilia a banî, sə à pak banboarnado nə mənîa yî gir à pè nə buia ka.§

⁴² Sə Bakuli ka pələia wia nzəmi, nyia bəà kutia peri a ban anlero mənana a kùli ka, kəla mənana à giləi aba Maləmcə mala amə'bangnəa mala Bakuli ama:

*<<Wun amə Isərayila!

Mə nda wu yinəəm

nə agir'nkila

andə apagir abalə

apələa lumi-ine

a njenza ka dāng.

⁴³ Ndàkalú mala bənzál Molek,†

* **7:29 7:29** Balli gbal aba: Pur 18:2-4. † **7:30 7:30** Balli gbal aba: Pur 3:1-10. ‡ **7:35 7:35** Balli gbal aba: Pur 2:14.

§ **7:36 7:36** Balli gbal aba: Pur 7:3,4; 14:21; Bal 14:33. * **7:37 7:37** Balli gbal aba: Nggur 18:15,18. † **7:38 7:38** Balli gbal aba: Pur 19:1-20:17; Nggur 5:1-33. ‡ **7:40 7:40** Balli gbal aba: Pur 32:1-6. § **7:41 7:41** Balli gbal aba: Pur 32:2-6. * **7:42 7:42-43** Balli gbal aba: Amo 5:25-27. † **7:43 7:43** bənzál-Molek: Mənîa ka be kəgír na abwana mala nzali Kan'ana kə twali ama nda bakuli mala bumkuli andə pwari. À kə peri a banî nə pe wi boro nə abangna-muna malea bəa twania a bəsa a badəmbi.

andə nlero mala bənzál
 ma'wun yì Rifan,‡
 à nda wu twalo wu kə
 gingnəia atà wun ngga.
 Amənia ka à nda ka ankúl
 mənana wu pàkkî
 bamur rə wun
 ace peri a bania ka.
 Ace mani ka, mə nə tsəa
 à nə pwan wun,
 à nə umnə wun
 arə anzali kuko,
 a damba nə Babila.>>

44 Aba gya mala aká səm a njenza ka, à ndanə Taragula mala Bakuli mənana
 ləmdə do male ateà ka. Mənia yì Taragula ka à pè kəla mənana Bakuli kani Musa
 ama bə pè ka. §

45 Nə nzəmò ka, aká səm yì ak mənəia yì Taragula ka a bu atárrìa. À yinəi a buia a
 nza mənana Jesəwa yiu nəia a ban mənəia ka. À ak nzali mənəia ka a bu abea akún
 mənana à ndakam dídyal sə Bakuli pəria, aban ká munəo mala aká səm a rəia ka.
 Taragula ka ueo kano a bania bà nza mala murəm Dauda.*

46 Dauda ka kum earmúrú mala Bakuli, pələa zəmbi Bakuli ama, nə bakki wi bala
 abalə abwana male amə Isərayila.†

47 Səa ma Solomon nda yì bakki Bakuli balae ka.‡

48 Kat andə amani ka, Bakuli mana Gulo Karban kat ka, kə do a bala mənana
 bwapəndəa nə bak ka dāng. Kəla mənana məbangnəa mala Bakuli bang ama,

49 <<Mətalabangno na ama,
 <Kuli ka nda buno-murəm
 mem,
 sə banza ka ban tsək
 akusəam na.

Sə ya ulang bala na dəm
 wun nə bakkam?
 Ko ana raka, aya ban nani
 sə wun nə bakkam bala
 mənana nə kārəam ngga?

50 Nə buam sə ən pak kùli
 andə nzali re?> >> §

51 Wun amə murcandəa, andə amə dʋanyì sùrə Bakuli aba denyicau ma'wun! Kir
 wun dəmbəri aban ok cau mala Bakuli fat! Wu nda kəla aká wun gbal, wu camarə
 mgbiki Bangno Məfele kiru!*

52 Kə bə məbangnəa mala Bakuli nakam mənana aká wun pè wi tanni raka le?
 Amə'bangnəa mala Bakuli mana a pwarian à bangce yiu mala Məbealboarna† ka, aká
 wun wal-luia. Sə ado ka wu kúrkúró nəi, nyare wu wali wú,

53 yì wun mənana wu ak Nggurcau mala Bakuli mənana à pa wun nə bu
 aməturonjar, sə wu kpate raka.

À bukki Itəfanu à wali wu

‡ 7:43 7:43 Rifan: Mənia ka bənzál mala bə nlero na amə kpata alú kə peri a baní. § 7:44 7:44 Balli gbal aba: Pur 25:9,40. * 7:45 7:45 Balli gbal aba: Jes 3:14-17. † 7:46 7:46 Balli gbal aba: 2Sam 7:1-16; 1Kpa 17:1-14. ‡ 7:47 7:47 Balli gbal aba: 1Amur 6:1-38; 2Kpa 3:1-17. § 7:50 7:50 Balli gbal aba: Isha 66:1-2. * 7:51 7:51 Balli gbal aba: Isha 63:10. † 7:52 7:52 Məbealboarna ka nda <<Yesu Mə'amsəban.>>

⁵⁴ Lang aməkùrcau nè ok ana ka, kara ce nì lul bumia kèrkér, à nəm munabuia arèi nè bumlulla.

⁵⁵ Sə Itəfanu ka, lùmsə nə Bangŋo Məfele, pələa loasə məsəi a kùli, sən tǎlaban mala boarɓwa mala 'Bakuli, sə sən Yesu aban came a bu mǝli mala 'Bakuli.

⁵⁶ Pələa na ama, <<Wu sən! Ndo ən sən kùli à mənni, sə Muna mala 'Bwa ndo cam nə came a bu mǝli mala 'Bakuli ka!>>

⁵⁷ À nè ok ana ka, kara à girki akiria nə abuia, sə nə zwalo a kunia bàng-bàng, à ndaŋhi aban ká arèi.

⁵⁸ À bwali à nungì, à pusəi anzəm nggea-là, sə à tita bukki nə atali. Anggo ka, abwana mənana à tsəki wi cau arèi ka, à nongsə anggea-daure malea a ban ɓe mǝlagga lùlləi ama Sawul.‡

⁵⁹ Lang à ndarə bukki ka, Itəfanu loasə gi pak hiwi ama, <<Mətalabangŋo Yesu, ak yiləmem!>>

⁶⁰ Pələa bun amur ankūnəi loasə gi nə rəcandəa ama, <<Mətalabangŋo, kəa bwalia nə mənəia yì caubikea ka amúrià dāng.>> Lang bangŋəna anggo ka, kara kúni kùmsəó.

8

Sawul pe aməkpata Yesu tanni

¹ Sawul ka ban boari wi arə wal-lú Itəfanu.

Àkə pwari mənəo ka pàtanni lo arə ikəlisiya mana a Urəshalima ka. Aməkwadi kat à mesəki arə aban dāngdāng aba nzali Yahudi andə Samariya, kə amə'mishan na nəmuraia à ueo aba Urəshalima ka.

² Abea amə'banggi 'Bakuli na à yì tsəkban Itəfanu ka. À bua ace kèrkér.

³ Pələa Sawul lo wuni adyan aban pe ikəlisiya tanni ace mənana nè kidiki ka. Kə kutikio arə abala, kə bwalki aburana andə amaməna, kə um nəia a ndàkurban.*

Filip hamnə cau amsəban a Samariya

⁴ Aməkwadi mənana à mesəki ka, à camarə hamnə Cau Amsəban a koya ban mənana à wari kam ngga.

⁵ Filip ka wari a ɓe nggea-là aba nzali Samariya, kya camarə hamnə cau mala Kərəsti, Mə'amsəban aban abwana.

⁶ Bwabunda kwaki kiria aban ok cau mənana Filip kə na ka nə ɓabumia kat, lang à sən agir-ndələki mənana kə pea ka.

⁷ Abangŋo məbāne kə purkì rə abwana pas, nə zwalo bàng-bàng. Sə abwana mənana ɓe barea wú, andə agbakəre ka, à twalia wia ban akwánó malea.

⁸ Ace mani ka, banboarnado sulə kèrkér a mənəo yì nggea-là ka.

Shiman mǝfikálú

⁹ A mənəo yì nggea-là ka, ɓɓwa nda kam lùlləi ama Shiman, yì ka, mǝfikálú na. Kə pe abwana mənana a Samariya ka ndali. Kə twali ɓamúri ama yì ka, nggea ɓwa mǝcandəe na.

¹⁰ Bwapəndəa kat, muna andə ɓwaməgule kə kwakikiru arèi. À kə bang ama, <<Yì ka, ndanə rəcandəa mala 'Bakuli mənana à tunəki ama <Rəcandəa Məgule> ka.>>

¹¹ Yia ka à nyesə ɗenyicaure malea a baní acemənana baní sauwuna, nda aban pea wia ndali nə kutan male.

¹² Sə lang abwana yì ak cau amsəban mənana Filip kə hamnəi amur Domurəm mala 'Bakuli andə lullə Yesu Kərəsti ka, à kya pakkia wia batisəma, aburana andə amaməna.

‡ 7:58 7:58 Sawul: Sawul ka à sùrəi pepe nə lulləu ama Buləs, mənana yì pələ ɓe kanggarang məkpata Yesu sə abwana sùrəi a koya ban ngga. * 8:3 8:3 Balli gbal aba: Atúró 22:4,5; 26:9-11.

¹³ Sə Shiman nə nggearəi gbal ka, pabamuri, pələa à pakki wi batisəma. Pələa yì ka, akrəi atà Filip, à kə gya andəi a koya ban mənana wari kam ngga. Kə ndali kərkər lang sən agir-ndələki andə agir-gyambəliban məgulke mənana Filip kə pea ka.

¹⁴ Lang amə'mishan mənana a Urəshalima, ongñəna ama amə Samariya angñəna cau mala Bakuli ka, à tasə Bitərus andə Yohana abania.

¹⁵ À yì bwalna ka, pələa à pakkia abwana mənia mənana à loa ak cau mala Bakuli ka hiwi, ace mənana bəa kum Bangño Məfele ka.

¹⁶ Sə Bangño Məfele ka, malaká suləo amur kəbwa ateà dāng peatu; kə batisəma nda nəmurei à pakkia wia aba lullə Mətalabangño Yesu ka.

¹⁷ Pələa Bitərus andə Yohana tsək buia amúrià, sə à kum Bangño Məfele.

¹⁸ Lang Shiman sənəna amə'mishan à tsək buia amur abwana sə à kum Bangño Məfele ka, pələa yinəia wia nə boalo,

¹⁹ sə na ama, <<Wu pam mənia yì rəcandəa gbal, ace mənana koyana ən tsək buam amurí ka, bə kum Bangño Məfele.>>

²⁰ Sə Bitərus banggi wi ama, <<We wunə boalo mo ka, wu kya bəsa, acemənana a kə səni kəla boro mala Bakuli ka, à nə kúri nə boalo!

²¹ Kə gír oasəo aba mənia yì túró ka dāng, acemənana babumo pa pepe a badəm Bakuli dāng.

²² Ado ka, pwanzali, pələ nzəmó arə mənia yì bealbikea ka, sə wu pak hiwi aban Mətalabangño. Ear ka yì ka, nə twalo ban mənia yì denyicau mala bumo ka.

²³ Acemənana ən səni ka a lumsə nə mwararəu məbike kərkər, sə caubikea marəkino.>>

²⁴ Pələa Shiman ear ama, <<Ida, zəmbi Mətalabangño acem, ace mənana bə be kəgír mwashat abalə acau mənana a na ka, bə kəa kumam dāng!>>

²⁵ Anzəm mana Bitərus andə Yohana bangñəna cau mənana à súrəi amur Yesu, sə à haməna nə cau mala Mətalabangño ka, à nyare a Urəshalima. Amur njar aban o ka, à camarə hamnə Cau Amsəban arə amuna-là mala amə Samariya pas.

Filip andə Bwaməgule Itiyopiya

²⁶ Bə məturonjar mala Mətalabangño ne Filip ama, <<Lo, tsək muro nə njar-kunmur, kyane a njargula mənana sulə a Urəshalima aban ká Gaza ka.>> (Mənia yì njargula ka kər nə bá pədanban a njenza.)

²⁷ Nda Filip lo, bwal njargula aban ká. Kya je andə bebwə Itiyopiya, bedəran na. Yì ka, nggea bwaməgule na, mənana bwalkiyi ban tsək boalo mala Kandis, mā-murəm mala amə Itiyopiya ka. Mənia yì bwa ka, wari a peri aban Bakuli a Urəshalima.

²⁸ Sə nda rə nyare aban o a là ka, do aba waru-pər male, sə kə balgír aba maləmce mala Ishaya məbangnəa mala Bakuli.

²⁹ Pələa Bangño mala Bakuli ne Filip ama, <<Kyane, bwalta mənə yì waru ka.>>

³⁰ Filip pələa bangña wario, kya ok mənə yì bwa ka nda aban balgír aba maləmce mala Ishaya məbangnəa mala Bakuli. Sə Filip dí ama, <<A bwalta gír mənana a balkiyi ka le?>>

³¹ Pələa eari Filip ama, <<Lang sə mə nə bwalte, yì mənana kəbwa bəlam bāləi raka?>> Pələa tunə Filip ne wi ama bə eauwe bə do atə a waru.

³² Ban mənana Bedəran balkiyi aba Maləmce ka ndya ka:

<<À nunni kəla nzur aban ká
pwan meali.

Kəla muna-nzur a bu
amə'mwa nyang nzur,
loasə kúni dāng.

³³ À nyesə ce bə,

à gîrî nê məsəcau.
 Yana nê gandə bang cau
 amur aməkè?
 Acemənanə yiləmi
 a banza ka,
 à kasəi mgbeatuk.†>>

³⁴ Pələa bedəran man dî Filip ama, <<Banggam, yana bwe məbangnəa mala Bakuli nakiyi cau amurî, bamur rəi na le, ko bebwə dāng?>>

³⁵ Filip tite nə kə mənəia yî ban aba Maləmce ka, pələa banggi wi Cau Amsəban mala Yesu.

³⁶ A nda ban ká a njargula ka, à yî bwal bə ban mənana nə mur ka. Pələa bedəran na ama, <<Səni! Mur nia ka! Mana nê tsəa sə à pà nê pakkam batisəma dāng?>>

³⁷ [Filip ne wi ama, <<Bə a pabamuro nə babumo mwashat ka, à nê gandə pakko.>> Pələa bedəran eari wi ama, <<Ən eara nəma Yesu Kərəsti ka Muna mala Bakuli na.>>]

³⁸ Pələa bedəran ne məkwak waru ama bə tamsə waru. Filip andə bedəran suləo à kutio a mür, sə Filip pakki wi batisəma.

³⁹ Lang ə eapini mür ka, kara Bangno mala Mətalabangno twal Filip um nêi. Bedəran nyare səni dəm dāng. Səa ma bwal njargula male aban o nə bumpwasəa.

⁴⁰ Sə Filip, nənzəmò ka, kya kum bamurî a bə la mana à tunəki ama Azotus ka. Hamnə Cau Amsəban kam, pələa gya arə alá kat mala ban mənəo ka aban hamnə ce, yî pur a Kaisariya.

9

Sawul pələ məkpatə Yesu *(Amə Mishan 22:6-16; 26:12-18)*

¹ Aba mənəo anggo ka, Sawul nda arə lidəmba nə nabura arə aməkpatə Mətalabangno, kə earce ama nê wal-luia. Wario a ban Pəris Məgule,

² kya zəmbi wi bə pè wi acauterəa aban ká a ban abwana-məgule mala andakpapi mala amə Yahudi, mana a nggea-là Damaska ka. Pa anggo ace mənana bəa eari wi, bə wario sə kum koya bwa, mənana kə kwadî Njar mala Mətalabangno*, ko aburana ko amaməna nda ka, nê bwalkia, nê tākia abuia nê um nəia a Urəshalima.

³ Lang Sawul malanə bwal Damaska ka, kara nggea táləban pur nə kuli yi ta, kàrî abaləu.

⁴ Sawul puro kpa a nzali, pələa ok giu ne wi ama, <<Sawul, Sawul, ace mana sə a kə pam tanni?>>

⁵ Sə Sawul diban ama, <<A nda yana le, bwaməgule?>>

Giu eari wi ama, <<Mə nda Yesu mənana a pākiyi wi tanni ka.

⁶ Sə ado ka lo, kutio a nggea-là, à nê nggá banggo gîr mənana awu nə pak ka.>>

⁷ Abi aməgya mala Sawul ka, à go gəs, nacau pà kəm dāng. A ok gi bwa nacau, sə à sən kəbwa dāng.

⁸ Sawul loapi nzali, lang mən məsəi ka, ko kə sən ban dāng. Pələa à bwali wi gara à kútî nêi a Damaska.

⁹ Nongno tărú sənban dāng, lili dāng, sə nu kəgîr gbal dāng.

¹⁰ Bə məkwadî ndakam a Damaska lülləi ama Hananiya. Mətalabangno tunəi a lərəo ama, <<Hananiya!>>

Pələa eare ama, <<Mə ndya ka, Mətalabangno.>>

† 8:33 8:33 Balli gbal aba: Isha 66:1-2. * 9:2 9:2 mənana kə kwadî Njar mala Mətalabangno: Ko <<mənana pabamuri bə pələ məkpatə Mətalabangno Yesu ka.>>

¹¹ Pələa Mətalabangŋo ne wi ama, <<Kyane a nrebala mənana à tunəki ama Pərapəra ka, dice be bwa Tarsus ndakam a bala mala Yahuda, lùlləi ama Sawul. Ndaban pak hiwi.

¹² Ən ləmdəni wi, aba sənsəna bebwə lùlləi ama Hananiya yiu, yi tsək abui amurí ace mənana bə sənban dəm ngga.>>

¹³ Sə Hananiya eare ama, <<Mətalabangŋo, ən onŋəna cau mala mənə yì bwa ka a kún abwana pas, andə gír'mur'mwana mənana ləmdəia abwana mō mana a Urəshalima ka.

¹⁴ Səni ado, yiu male mana akani ka, agbani pəris nə pè wi rəcandəa bə yi bwalki abwana kat mana à kə peri a bano ka.>>

¹⁵ Mətalabangŋo ne Hananiya ama, <<Kyane, mənə yì bwa ka, ən tarri girtúró mem na, bə kyan nə lulləam a ban abwana arə anzali, andə amurəma, sə ban amə Isərayila.

¹⁶ Mə nə ləmdəi wi agir mənana nə tanni a rəia kat ace lulləam ngga.>>

¹⁷ Pələa Hananiya lo kya kutio a bala mənana Sawul ndakam ngga. Tsək bui amur Sawul, sə na ama, <<Mə'eamrəarəu Sawul, Mətalabangŋo Yesu mana pusərei a bano amur njargula mənana a yiu nəi ka, túrām ace mənana wu kum sənban dəm, sə wu lumsə nə Bangŋo Məfele.>>

¹⁸ Kara anggo ka, bə kəgír kəla anggwato nji puro abalə aməsə Sawul à kpa, kara kə sənban dəm. Pələa lo, à pakki wi batisəma.

¹⁹ Anzəm man ngga, ak gírlina li, nda sə kuməna rəcandəa ka.

Sawul hamnə Cau Amsəban a Damaska

Sawul pakki anonggio bəti atə aməkwađi a Damaska.

²⁰ Anggo kara tita hamnə cau amur Yesu arə andakpapi ama, <<Bafo, Yesu ka muna mala Bakuli na!>>

²¹ Abwana mənana kat à kwaki kiria arəi ka à ndali, gandəa à diban ama, <<Mənə yì bwa ka, nda mana mbak kə ləmdəi aməkpa Yesu gír'mur'mwana a Urəshalima ka? Sə nggearə yiu male akani ka, pə ace mənana nə yia bwalkia nə um nəia a ban agbani pəris a Urəshalima ka re?>>

²² Hama mala Sawul ka dum nə rəcandəa, yàle amə Yahudi mənana a Damaska ka, à gandə makgír məsəcau mənana ləmdəia wia ama Yesu ka nda Kərəsti Mə'amsəban ngga dang.

Sawul nyare a Urəshalima

²³ Anzəm anonggio pas ka, amə Yahudi kùrkún a rəia ama à nə wal-lú Sawul.†

²⁴ À camarə yál kún nggea-là dù andə pwari, ace mənana à nə wal-luí ka. Pələa cə kpa a kir Sawul.

²⁵ Nə du, alaggana male twali aba ndakade, à sùlèi nə nza, a fongəran arə shəran mana kàri nggea-là ka.

²⁶ Lang Sawul yina a Urəshalima ka, bəriki ama nə kutio abalə aməkwađi. Sə yia ka à banggi wi, acemənana à ear ama yì ka, məkwađi mə'məsəcau nì na dang.

²⁷ Pələa Barnabas wari nəi a ban amə'mishan, kya bəlia wia səna mənana Sawul sən Mətalabangŋo Yesu amur njargula, andə cau mənana Mətalabangŋo banggi Sawul ka. Dəm ngga banggia wia ce hamnə Cau Amsəban mənana Sawul hamnəi a Damaska nə rəcandəa aba lullə Yesu ka.

²⁸ Sawul adyan ngga do atə amə'mishan, makrəi abaləia a Urəshalima, kə hamnə Cau Amsəban nə məsəkang-kangŋa aba lullə Mətalabangŋo.

²⁹ Sə dəm ngga kə nacau nə amə Yahudi mənana à kə na kun Gərik ka, à camarə makgír andəia kərkér. Səa ma à kutia alte ama à nə wal-luí.

† 9:23 9:23 Balli gbal aba: 2Kor 11:32,33.

³⁰ Lang ce nè kpa kir amə'eamrəarəu ka, kara à bang nə Sawul à um nēi a Kaisariya, à kya tasə te aban ká Tarsus, a la malea.

³¹ Anggo sə ikəlisiya aba nzali Yahudi kat, andə Galili andə Samariya ka, dum nə rəpwala. Né pǎ gbasha mala Bangño Məfele, aməkwadī kum rəcandəa, sə à kə làkkì, à do nə banggi Mətalabangño.

Bitərus twali Eniyas ban rəkwana a Lida

³² Aba gya mala Bitərus arə alá dāngdāng aban sən ta aməkwadī ka, wari a ban abwana mala Bakuli mənana nə do a Lida ka.

³³ Akanó ka kya kum bəbwa lùlləi ama Eniyas, gbakəre na kə dəurə rəi dāng. Twalna apələa tongno-nong-tàrú nda aban nongño a kala.

³⁴ Bitərus ne wi ama, <<Eniyas, Yesu Kərəsti twaləno ban kwánó mò. Lo, kàr kál-nongño mô.>> Anggo kara Eniyas lo.

³⁵ Abwana mənana kat a Lida andəa mənana a Sharon ngga, à sən Eniyas pələa à pabamuria a ban Mətalabangño Yesu.

Bitərus loasə Tabita nə yiləmu

³⁶ Aba nggea-là Jopa ka, bə bɔwama ndakam, məkwadī na, lùlləi ama Tabita. (Lùlləi nə kun Gərik ka nda Dokas, bāləi nda: mbamba). Yì ka, aulə nə pakki abwana gír məboarne dāng, kə bwali amə'tər kām.

³⁷ Abalə aməno yì anonggio ka, rəi pakki wi pak lú. Lang à sussəna lú ka, pələa à nongsəi aba ndà-kulí.

³⁸ Lida ka nda a ban Jopa tù. Lang aməkwadī ok ama Bitərus yiu, nda a Lida ka, pələa à tasə abwana bari, bəa kya zəmbi wi ama bə bangña a bania a kaurəa.

³⁹ Pələa Bitərus lo o atəa.

À yiu à yì bwaləna ka, à kútí nēi aba ndà-kulí. Amā-lú kat à kàri abaləu à kə bua, sə à kə ləmdəki wi adaura andə acili agir-nggūrəu mənana Dokas pākia wia mana malaká wu raka.

⁴⁰ Bitərus pusəia a nza kat, pələa kū'ndəó amur ankūnəi sə pak hiwi. Pələa pələ rəi a ban lú, sə bang ama, <<Tabita, lo!>> Sə Tabita mən aməsəi, sə lang sən Bitərus ka, par bui lo dum nə do.

⁴¹ Bitərus bwali a garabui, loasəi tamsəi amur akusəi. Pələa tunə aməkwadī andə amā-lú, sə pea wia Tabita nə yiləmu.

⁴² Mənia yì gír ka ceì aki bá Jopa kat, sə bɔwapəndəa pas pa bamuria a ban Mətalabangño.

⁴³ Bitərus pakki anonggio a Jopa pas, a bala mala bə mətúró bangsəki anggú mana à kə tunəi ama Shiman ngga.

10

Karnilus túrbān atə Bitərus

¹ A Kaisariya ka bəbwa ndakam lùlləi ama Karnilus. Yì ka, bɔwaməgule soje na, amur asoje mala amə Roma mana à tunəkia ama, <<Asoje Italiya>> a binaləa ka.

² Yì andə bala male kat à kə peri a ban Bakuli, à kə gusələi, sə mə'banggi Bakuli na. Kə pe amə'tər boro kərkər, sə usələkiyi pak hiwi dāng.

³ Bə kə pwari nakam, a bu-pwari tārú mana pwari pələna ka, səni kəla lərəo, sə lərəo na dāng. Sən məturonjar mala Bakuli aban yiu a baní, yì ne wi ama, <<Karnilus!>>

⁴ Yì ka, pələ məsəi a ban məturonjar nə rəbəla, sə diban ama, <<Mana gír ni na, Bɔwaməgule?>>

Məturenjar ne wi ama, <<Ahiwi mò andə aboro mô mənana a kə pê amə'tər ka, Bakuli angənia*.

⁵ Ado ka, túr abwana a Jopa, bəà kya tunəo bəbwa ndakam lùlləi ama Shiman, mənana à tunəki ama Bitərus ka.

⁶ Yì ka, suləo a bala mala Shiman məbangsə-nggu, bala male nda a kún nggeamùr.>>

⁷ Lang məturenjar mənana ne Karnilus cau umna ka, Karnilus tunə atə amə'túró bala male bari, sə bə soje mwashat məgusələ Bakuli, abalə aməgya atə.

⁸ Anzəm mana bələnia wia bacau mənana kat məturenjar banggi wi ka, sə tasəia a Jopa.

Bitərus o a ban Karnilus a Kaisariya

⁹ Ban fana ka, abwana mana Karnilus tasəia ka, à nda njar aban ká. À gbàshìnà ban lə ka, pwari malanə yiu a bong múrú. Bitərus gbal ka eauna a kurəm murbə nə pak hiwi.

¹⁰ Nzala yi wali, kə earce nə li girlina, sə lang à nda arə pak girlina ka, kara Bakuli mən məsəl.

¹¹ Sən kùli mən bwāng, sə sən bə kəgír kəla nggea lagir mətangŋe à sùlənì aban yiu a nzali nə anggúr arə akuni ine.

¹² Aba mənía yì nggea lagir ka, koya mbalang girkusəu ka, ndakam; amana à kə gya amur kusəia ine ka, andə amana à kə nun bumia a nzali ka, andə anyal mana a bumkuli ka.

¹³ Pələa ok giu aban ne wi ama, <<Bitərus, lo, walo, sə wu she!>>

¹⁴ Pələa Bitərus bang ama, <<Awo, Mətalabangŋo! Ən malaká li kəgír mənana Nggurcau nyesəi məpəndəke na ko gír'beamí na ka dāng.>>

¹⁵ Giu nyar bəria ama, <<Gír mənana Bakuli giləkini boarnansari ka, ce a tunəi ama gír'beamí dāng.>>

¹⁶ Mənía yì gír ka pa anggo kusə tărú, kara à nyesə nggea lagir mənə a kùli.

¹⁷ Lang Bitərus nda aban ndali amur mana nda bá mənía yì gír mənana Bakuli mən məsəl səni ka, abwana mana Karnilus tasəia ka, à yina à đina ce bala mala Shiman, à yì caməna a kunbala.

¹⁸ À pak kou, sə à điban ko Shiman mənana à tunəki ama Bitərus ka, a balae sə suləo.

¹⁹ Sə lang Bitərus nda più aban pak đenyicau amur mənía yì gír Bakuli mən məsəl səni ka, Bangŋo mala Bakuli ne wi ama, <<Shiman, abwana tărú à nda kə sən banio ka.

²⁰ Lo, suləo, wu kyan wunəia, ce a bukibumo dāng, acemənana mé nə tasəia.>>

²¹ Pələa Bitərus suləo kya kumia, sə nea wia ama, <<Mə nda bwa mənana wu səngiyi banì ka. Mana yiu nə wun đe?>>

²² À eare ama, <<Bwaməgule soje, yì Karnilus nə túr səm. Bwa məbafoe na, kə banggi Bakuli. Abwana aba nzali mala amə Yahudi kat kə na məboarne amurí. Məturenjar mala Bakuli ne wi ama bə no wu yiu a bala male, ace mənana bə kya ok cau mənana a nə bang ngga.>>

²³ Bitərus pələa warinəia a bala, à pak abəri male.

Ban fana ka, lo andəia. Abea məkwadi mana a Jopa ka, à lo ateà.

²⁴ Bə ban fana ka, à kya bwal Kaisariya. Karnilus ka nda aban kullimuria, angŋəna dəmba tunəna abəla andə agyajam-ndə male, à yina à yì rəməna.

²⁵ Lang Bitərus nə kutio a bala ani ka, Karnilus kara lo kya kpa kù`ndəó a badəmbi, aban pe wi gulo.

²⁶ Pələa Bitərus loasəi, ne wi ama, <<Lo, mim gbal ka mə nda bwaməpəndəe.>>

²⁷ Bitərus nda amur ne wi cau, sə kutio a bala kum bwapəndəa ramna kərkər.

* 10:4 10:4 Bakuli angənia ko <<à eauna aban Bakuli kəla gír-đenyiban.>>

²⁸ Pələa nea wia ama, <<Wun ngga wu sələna ama, nggurcau ma'səm eare ama bwa Yahudi bə kutio a bala mala abwana mana amə Yahudi na raka, ko bə kəgìr dapia dāng. Sə Bakuli ka ləmdəəm ama, mə ngga tunə kəbwa ama bwa məbane ko məbeami ka dāng.

²⁹ Nda gìr mənana tsəa, sə lang à túrbān atəm ngga, ən yiu, ən binə dāng. Ado ka wu banggām, mana nda bá túrbān atəm?>>

³⁰ Karnilus eare ama:

Nonghjo tārú mənə kútí ka, pwari nda anggo kəla mənə ka, a bu-pwari tārú mala pwarikpəra, mə nda ban pak hiwi a bala mem, kara bəbwa mana oasə agir-nggūrəu məlinzame ka, puro yi came a badəmbam.

³¹ Na ama, <<Karnilus, Bakuli onghəna hiwi mo sə sənəna aboro mənana a kə pe amə'tər ka.

³² Túrbān a Jopa atə Shiman mana à tunəki ama Bitərus ka. Nda a bala mala Shiman məbangsə-nggu, a kún nggeamùr.>>

³³ Nda sə ən gbara ən túrbān a to ka, sə ndya gbal a pē pepè a yiu ka. Ado ka səm ndya kat səm nggə kúndəō a badəm Bakuli, səm nə ak cau mana Mətalabanghjo no ama wu na səm ngga.

Bitərus nacau a bala mala Karnilus

³⁴ Pələa Bitərus tita nacau ama:

Ado ka ən sələna ama bafo na Bakuli ka earce kəbwa kútí bə dāng.†‡

³⁵ A koya kun ngga, kə ak abwana mənana à kə peri a bani, sə à kə pak gìr mana kə pwasə bumi ka.

³⁶ Wu sùrənà cau mənana Bakuli tasənaban nēi aban amə Isərayila, kə nea wia Bəsa Cau Amsəban andə dorəpwala nəban Yesu Kərəsti, yi mənana nda Mətalabanghjo amur agirbunda kat ka.

³⁷ Wu sələna ce gìr mana kumban a nzali Yahudi, tite a nzali Galili a nzəm mana Yohana tinata hamnə cau male mala batisəma ka.

³⁸ Wu sələna dəm ama Bakuli tsək bui amur Yesu Bwa Nazarat nə Banghjo Məfele, andə rəcandəa. Kə gya aban pakki agir məboarne, sə kə twalban rəkwana mala abwana mənana à nda abata rəcandəa mala Shetan ngga, acemənana Bakuli nda atè.

³⁹ Sə səm, amə'mishan ngga, səm nda ka amə'nakún mala agir mana səm sən Yesu pea kat a nzali mala amə Yahudi andə bá Urəshalima ka.

À wal-luí nə gbaliban amur nggun-gangndəi.

⁴⁰ Sə Bakuli loasəi a tāruià nonghjo, sə nyinggi dəmbu bə pusərai bəà sənəi.

⁴¹ Pusərai aban bwapəndəa kat dāng, kə səm mana Bakuli ak dəmba tərki səm ama bə səm duk amə'nakún male, yi səm mana a nzəm loapi bəmbe male, səm lili sənəia, səm nu sənəia ka, səm nda.

⁴² Pələa tsək səm bə səm hamnə Cau Amsəban aban abwana sə bə səm ləmdəia wia ama yi ka, nda bwa mənana Bakuli twali bə do mə'bashī mala abwana mana nə yiləmu andə amana à wuna ka.

⁴³ Yi nda mana amə'bangnəa mala Bakuli kat ka, à nakún ace ama, koyana kat sə pabamuri a baní ka, nə kum twalban caubikea aba lùlləi.

Banghjo mala Bakuli suləo amur abwana mana amə Yahudi na raka

⁴⁴ Kún Bitərus malaká pwal dāng, kara Banghjo Məfele suləo amur abwana mənana kat à kə ok cau mana nakiyi ka.

† 10:34 10:34 Bakuli ka earce kəbwa kútí bə dāng Ko: Bakuli ka kə ləmdə tərban arə abwapəndəa dāng. ‡ 10:34 10:34 Balli gbal aba: Nggur 10:17.

⁴⁵ Amə Yahudi mənana aməkwadī na, mana à yiu andə Bitərus nə Jopa ka, à ndali nə suləo mala Bangño Məfele amur abwana mana amə Yahudi na raka.

⁴⁶ Sə à oea aban naki acau nə abia kún sə à kə bʷangsəki Bakuli.

Bitərus pələa na ama,

⁴⁷ <<Abwana mənīa ka à kuməna Bangño Məfele kəla mana səm kum ngga, kəbwa ndakam nə ginəe ama bəà kəa pakkia wia batisəma aba lullə Yesu raka le?>>

⁴⁸ Pələa tsəa ama bəà pakkia wia batisəma aba lullə Yesu Kərəsti. Sə Karnilus zəmbi wi ama bə pakkī abea anongño a bania.

11

Bitərus bəli aməkpata Yesu

kúni a Urəshalima

¹ Amə'mishan andə abea aməkwadī mana a nzali Yahudi ka à ok ama abwana mana amə Yahudi na raka à angñəna cau mala Bakuli gbal.

² Lang Bitərus wari a Urəshalima ka, amə Yahudi mana a pabamuria a ban Yesu ka à loarəi nə cau ama,

³ <<Palang sə a wari a bala mala abwana mənana amə Yahudi na raka, nyare a li gírlina wunəia!>>

⁴ Pələa Bitərus bəlia wia bá gír mənana kat pak ka, twal a tite, ama:

⁵ Mə nda aba nggea-là Jopa, lang mə nda ban hiwi ka, kara Bakuli mən məsəam, ən sən səna. Ən sən bə kəgír aban suləo a nzali kəla nggubyaú məgule mana à mənni, à kə suləi nə kuli nə abui mana ine ka, pələa yiu yi came a banam.

⁶ Ən sən bələi pepè, kara ən sən ambalang agirkusəu-bala, andə anyam babondo, agir-nzali, andə anyal babondo. ⁷ Pələa ən ok giu banggàm ama, <<Bitərus lo, walo she!>>

⁸ Sə ən na nəma, <<Pà nə pa anggo dāng, Mətalabangño! Acemənana kə gírlina məbeami ko mana Nggurcau nyesəi məpəndəke na ka malaká kutia kunam dāng.>>

⁹ Pələa giu nī nyare nacau dəm nə kuli ama, <<Kəa nyesə gír mənana Bakuli langñəni boarnansari ka ama məpəndəke na dāng.>>

¹⁰ Mənia pa anggo kusə tărú, sə a masələate ka à yì nyesə gír nì a kùli.

¹¹ Aba mənə anggo ka, abwana tărú mənana à pur a Kaisariya, à túriá a banam ngga, à yì tusəna a bala mana mə nda kam nə do ka.

¹² Pələa Bangño banggàm ama mə ngga bukkibumam dāng, bə səm o sənəia. Pələa aməkwadī mənīa tongno-nong-mwashat a Jopa ka à lo atəm aban ká Kaisariya, səm kat səm wari a bala mala Karnilus.

¹³ Pələa banggà səm cau mala məturonjar mala Bakuli mənana sənī aban came a bala male, sə banggi wi ama, <<Tasə bwa a Jopa a ban bwa mana lulləi ama Shiman Bitərus ka.

¹⁴ Yì nda bwa mənana nə banggo cau mana nə amsəo wunə aməbala mò kat ka.>>

¹⁵ Lang ən tinata nacau ka, kara Bangño Məfele suləo amúrià, kəla mənana suləo amur səm a dəmbe ka.

¹⁶ Pələa baləam kasə arə cau mana Mətalabangño bang ama, <<Yohana pək batisəma nə mur, sə ma'wun ngga à nə pəkka wun batisəma nə Bangño Məfele.>>

¹⁷ Sə acemənana Bakuli pea abwana mana amə Yahudi na raka, boro mə'mwashati andə mana pà səm, səm mənana səm pànà bamur rə səm aban Mətalabangño Yesu Kərəsti ka, mə nda yana sə mə nə ginə pə mala Bakuli!

¹⁸ Lang à nə o ana ka, à pànə kún nacau dəm dāng, kara à tita bʷangsəki Bakuli. À na ama, <<Səm sənəni ado, Bakuli panì abwana mənana amə Yahudi na raka gbal njargula mala pwanzali a mala pələ nzəmia arə acaubikea malea, bəà kum yiləmu!>>

Ikəlisiya mana a Antiyok mala amə Suriya ka

¹⁹ Abea aməkwadī mənana pātanni mesəkia a nzəm lú mala Itəfanu ka, à gāli à kya bwal bareban Fonishiya, andə Luran Sayipərus, andə nggea-là Antiyok aba bu-nzali Suriya. À kə hamnə Cau Amsəban, sə kə amə Yahudi nda nəmuraia à hambia wia ka.*

²⁰ Səa ma abea aməkwadī mana à pur nə luran Sayipərus andə nggea-là Sayirin ka, à kutio à wari a Antiyok, à kya tita hamnə Cau Amsəban mala Mətalabangŋo Yesu a ban abwana mala abea anzali.

²¹ Rəcandəa mala Mətalabangŋo ka nda teà, sə abwana mala abea anzali pas à earnə Cau Amsəban à pabamuria a ban Mətalabangŋo.

²² Cau mala mənəia yì gîr ka yì bwal ban aməkwadī a Urəshalima, pələa à tasə Barnabas a Antiyok.

²³ Lang yiu yì bwaləna Antiyok sə sənəna tsəkbu mala Bakuli amur abwana ka, bumi pwasəo, camarə kwarkiria bəà cam kàngkàng aba pabamuru malea sə bəà do nə məsəcau a ban Mətalabangŋo.

²⁴ Barnabas ka bwa məboarne na, lùmsə nə Bangŋo Məfele andə pabamuru. Abwana pas à ak Mətalabangŋo.

²⁵ Pələa Barnabas wari a Tarsus a sənban Sawul.

²⁶ Lang kuməni ka, twali wari nəi a Antiyok. Yia kəm à pak pələa mwashat a ban aməkwadī aban kani abwana pas cau mala Bakuli. Àkə Antiyok sə à tita tunə aməkwadī ama a Kərəsta.

²⁷ Àkə balə anongge mənəo ka abea amə'bangnəa mala Bakuli pur a Urəshalima sə à wari a Antiyok.

²⁸ Mwashat abaləia, à tunəki ama Agabus,† lo came aba rəcandəa mala Bangŋo mala Bakuli bang ama, nzala mægule nda nə yia kpa a bu banza mənəo ka kat. (Anggo sə gîr nî yì lumsəo, nzala kpa a bākú mana Kəlaudiyus nda murəm mægule ka).

²⁹ Pələa aməkwadī nea rəia ama, koyan abaləia ka bə pà boro mana nə gandəi ka, bəà tasəi ace pà gbashə a ban amə'eamrəarəu mana a nzali Yahudi ka.

³⁰ Anggo sə à pa, à tasə boale a ban abwana-mægule mala aməkwadī nə bu Barnabas andə Sawul.

12

À wal-lú Jemis sə a oasə

Bitərus a ndàkurban

¹ A bākú mənəo ka Murəm Hirədus mənana à tunəki ama Agəripa ka tita pè abea aməkwadī aba ikəlisiya tanni.

² Bwal Jemis, mə'eam Yohana, kasə meali nə nggeabyau.

³ Lang sən mənəia yì gîr pè ka pwasə bum abwana-mægule mala amə Yahudi ka, nyartu bwal Bitərus gbal. (Mənəia ka pè a pwari Lamsan mala Bəredī mənana yis pa'arəi raka.)

⁴ Lang bwaləna Bitərus ka pələa tsəa à kya oasəi a ndàkurban. Tamsə asoje arə abanì ine bəà yállí, sə koya banì ka ndanə asoje ine. Kànì mala Hirədus ka nda mənana ama nə pakki Bitərus bashi lú a baməsə bwapəndəa a nzəm Lamsan Yàlímurû.

⁵ Anggo ka, Bitərus nda a ndàkurban, sə aməkwadī ka à camarə pak hiwi nə babumia kat aban Bakuli acei.

Gir'ndəliki nə puro mala Bitərus a ndàkurban

* 11:19 11:19 Balli gbal aba: Atúró 8:1-4. † 11:28 11:28 Balli gbal aba: Atúró 21:10.

⁶ Àkè bu du mənana bə ban fana ka Hirəduş nə pakki Bitəruş bəşhi ka, Bitəruş nda ntulo, abui andə akusəi ka à tākia nə ansolo, sə nda a nre ka asoje bari. Abea asoje came à kə yál kun ndàkurban.

⁷ Baləu ama nə kasə ka, nggea təlaban karara yi angəəna bá ndàkurban, sə məturonjar mala Mətalabangəo puro yi came a bədəm Bitəruş. Pələa dəurəki Bitəruş a nkəpamtari, loasəi a ntulo, sə ne wi ama, <<Lo a kaurəa!>> Kara ansolo purri bu Bitəruş à sukkio a nzali.

⁸ Pələa məturonjar ne wi ama, <<Oasə agir arəò, sə wu oasə ankura.>> Bitəruş pakki anggo kat. Məturonjar ne wi ama, <<Ado ka, mak nggea-daura murbe mò sə yiu atəm.>>

⁹ Bitəruş lo puri bá ndàkurban aban ká atə məturonjar. Aba mənə anggo kat ka, kə twali kəla ləreə na, ko pənə sələe ama məsəcau na dāng.

¹⁰ À kya kúti ban amə'yál kún nda mədəmbe, à kya kúti bərià. À nə nggá bwal nggea kunbala-bolo mənana soa nggea-là ka, kara kunbala-bolo man mənbia wia nə bəmuri. Pələa à puro aban o amur njarməgule, bələi ama nə kasə ka, məturonjar ndərmina.

¹¹ Anzəm man ngga Bitəruş nyare aba sələe male, sə na ama, <<She ado sə kə kpakəm ama məsəcau na! Mətalabangəo tasə məturonjar male bə amsəam a bu Hirəduş sə abalə agir mənana kat abwana-məgule mala amə Yahudi kùr amuram ngga!>>

¹² Lang mənə ka kpani wi ka, kara soa bala mala Maryamu, nggea Yohana Markus. Akəm sə aməkwađi pas ramba aban pak hiwi.

¹³ Pələa Bitəruş wal kunbala, sə muna-bala mənana à tunəki ama Roda ka, yiu a ban loasəi wi kun bala.

¹⁴ Lang onğəəna gi Bitəruş na ka, kara nying mən kunbala, nyar nə mire, nə banboarnado, kya ne koya bwa ka ama Bitəruş nda aban came a nza a kunbala.

¹⁵ À banggi wi ama, <<Bamuro pələ nə pələa!>> Sə lang muna binəe, cam kingging ama Bitəruş na ka, nda à na ama, <<Bə nda na ka, məturonjar mala Bakuli mənana yálkiyi ka nda.>>

¹⁶ Sə Bitəruş camarə walki kunbala. Lang à yi mənəni wi kunbala sə à səni ka, à pak ndali.

¹⁷ Bitəruş pələa nea wia nə bui ama bəà duk kunia più, pələa bəlia wia bələi lang sə Mətalabangəo pusəi, pur nəi a ndàkurban ngga. Nea wia ama, bəà banggi Jemis andə amə'eamrəarəu amənia yi agir ka, pələa nyia kutio o a bə ban.

¹⁸ Nə dəmbəri ka, asoje amə yálban ngga ban twalo zurəi a rəia, à pələ bələia bə amur mana kumban sə Bitəruş ka à səni raka.

¹⁹ Hirəduş tsəa bəà alte, sə à kumi dāng. Pitə asoje amə'yálban nə đikiban, pələa tsəa ama bəà wal-luia. Anzəm man ngga, Hirəduş nying nzali Yahudi kutio o kya do a Kaisariya zuku.

Lú mala Hirəduş

²⁰ Hirəduş ka bumi lúllô arə amə Taya andə amə Sidon, nda sə à wari atārəia a baní à nə nggá giləki cau, acemənana kə gırlina mana a nzali mala Hirəduş ka nda à akiyi kam ngga. Lang à kuməna gbasha a ban Bəlastus, muna-bala mənana murəm earnəi ka, pələa à zəm cau mala dotarəu aba dorəpwala.

²¹ A pwari mənana Hirəduş kasəi à nə dum nəi ka, oasə adaura murəm-bwa male, pələa eauwe do a buno-murəm sə nacau nə abwana mənana à ram ngga.

²² Abwana loasə già à kə noki ama, <<Man ngga gi bekə bakuli na, gi bwapəndəa na dāng!>>

²³ Àkə baní, məturonjar mala Bakuli kwak Hirəduş túri a nzali, acemənana twal gulo Bakuli ka. Anggwaso li, kara wũ.

²⁴ Sə cau mala Bakuli ka camarə lidəmba, bwapəndəa pas pələ aməkwađi.

²⁵ Lang Barnabas andə Sawul maləna túró mishan malea a Urəshalima ka, pələa à nyare atārəia andə Yohana, mana bə lùlləi ama Markus ka.

13

À tasə Barnabas andə Sawul a túró Mishan

¹ Aba Ikəlisiya mənana a Antiyok mala bu-nzali Suriya ka amə'bangnəa mala Bakuli ndakam, andə amə kanigir. À nda ka Barnabas, andə Shimiyon (mənana à tunəki ama Məpəndəe ka), andə Lukiyus (bwa Sayirin), andə Maneyan (mənana lo atārəia andə murəm Hirəduş ka), sə Sawul.

² A bə pwari lang à nè nggə peri aban Mətalabangŋo andə gilmür ka, Bangŋo Məfele na ama, <<Wu tārām Barnabas andə Sawul wu cia dāng ace túró mənana ən tunəia à nè pakkam ngga.>>

³ Anzəm gilmür andə hiwi ka, pələa à tsək abu amúrià sə à tasəia aban o a túró mishan.

Sawul andə Barnabas pak túró mishan a Sayipərus

⁴ Yia kəm mana Bangŋo Məfele túriá ka, à pur a Antiyok sə à wari a Selusiya, la a kun múr. Abanì ka à kutia waru aban ká a nggea-là Salamis aba luran Sayipərus.

⁵ Lang à kya bwaləna Salamis ka, à hamnə cau mala Bakuli arə andakpapi mala amə Yahudi. Yohana Markus wari ateà ace mənana bə bwalia wia túró mishan ngga.

⁶ À gya arə aban pas aba luran, à yì bwal la mana à tunəki ama Pafos ka. Abanì sə à kum bəbwa Yahudi məmonzəe, à tunəki ama Ba-Yesu, mənana twal bamúri aba nyir ama yì ka, məbangnəa mala Bakuli na.

⁷ Yì ka, mətamurəm mala nggwamna, Sajiyos Polus na. Sə nggwamna ka, bwa na ndanə sələe, pələa túrban arə Barnabas andə Sawul acemənana kə earce ok cau mala Bakuli.

⁸ Sə məbangnəa mə nyirì mənə, mana gbal à tunəki ama Elimas ka, camarə zurəi kusəcau, kə bariiki nè tsək nggwamna bə kəa sùrə məsəcau bə pabamuri dāng.

⁹ Sə Sawul, mana à tunəki ama Buləs ka, lùmsə nə Bangŋo Məfele. Soa məsəi sən Elimas kyap-kyap, sə banggi wi ama,

¹⁰ <<We muna mala Shetan! A nda bīməbura mala gír mana kat məboarne na ka! We ka, a lumsə nə abealbikea dāngdāng mala swarkiban andə bosəkia abwana. A pà nə nying buo arə pūrəki məsəcau mala Mətalabangŋo ama bə pələ nyir dāng?

¹¹ Ado ka, ən nggə banggo, bu Mətalabangŋo nə suləo a muro. We ka, a nə duk nte, a nə pakki anonggio pas a pà nə sən tálaban mala pwari dāng.>>

Àkə banì kara aməsə Elimas twal mbərəm-mbərəm, pəndəa suləo amurí, came arə harəkiban aban alta bwa mana nè bwali wi gara ka.

¹² Lang nggwamna nə sən man yì gír kumban ngga, kara pabamuri aban Mətalabangŋo. Yì ka, ndali kərkər nə mənəia yì kanigir amur Mətalabangŋo ka.

Buləs hamnə cau a Antiyok mala bu-nzali Pisidiya

¹³ Buləs andə abwana mana andə yì ka, à nying Pafos, à kutio a waru à samsəa aban ká Parga a bu-nzali Pamfiliya. Yohana Markus dekia kano nyare o a Urəshalima.

¹⁴ À purì Parga, à eauwe a nza aban ká a Antiyok mala bu-nzali Pisidiya. A pwari Sabbat, pwari usələo mala amə Yahudi ka à kutio aban peri a ndakpapi mala amə Yahudi, à kya do.

¹⁵ Anzəm bəlgir aba Nggurcau mala Musa andə maləmce mala amə'bangnəa mala Bakuli ka, abwana-məgule mala ndakpapi tasə cau abania ama, <<Wun amə'eamrəarəu, bə wu ndanə kəcau kwarkiru ace abwana ka, wu yiu, wu yi ne.>>

¹⁶ Buləs pələa lo came, loasə bui ama ban bə pwalo, sə na ama:

Wun amə Isərayila andə abwana mala abea anzali, mana wu kə peri aban Bakuli ka, wu kwaki kir wun wu oem!

¹⁷ Bakuli mala amə Isərayila tərki aká səm, sə cia à làkkì sə à gul nə rəcandəa a nzali Masar. Nə rəcandəa male məgule sə yi pusəia aba do guro mənana a mənəo yì nzali ka.*

¹⁸ Twal ganderəu nə abealu malea abalə apələa lumi-ine mala gya malea a pədanban a njenza.†

¹⁹ Lang à bwal nzali Kan'ana ka, twalta abea kun tongno-nong-bari, pələa ak anzali malea pea amə Isərayila bə pələ girkuma malea.‡

²⁰ Amənia yì agir ka à twal apələa gbəman-ine nə lumi-tongno (450).

Anzəm man ngga, Bakuli pea wia amúrû amúrià bà bàkú mala Samuyila məbangnəa mala Bakuli.§

²¹ Pələa yia abwana nə bamuria ka, à zəmba ama bəa pea wia murəm. Pələa Bakuli pea wia Sawul muna mala Kishi, a tau mala Benjami, mana duk murəm amúrià pələa lumi-ine ka.*

²² Anzəm mana Bakuli suləna Sawul ka, pələa twal Dauda bə dupia wia murəm. Sə bang amur Dauda ama, <<Ən kum muna mala Jeshi yì Dauda ka, bwa na mənana kə pwasə babumam ngga. Kə kpata gir mənana ən earce nəma bə pak ka.>>†

²³ Nəban tau mala Dauda sə Bakuli yì pea amə Isərayila Mə'amsəban, yì Yesu, kəla mana bang ama nə pak ka.

²⁴ Kaniama Yesu bə yiu ka, Yohana Məbatisəma haməna ama amə Isərayila kat bəa pələ nzəmia arə acaubikea, bəa pwanzali, sə bəa pakkia wia batisəma.‡

²⁵ Lang Yohana nda rə mal túró mana Bakuli pe wi bə pak ka, bang ama, <<Wu kə səni kəla mə nda Kərəsti, yì bwa mənana Bakuli tarri ka le? Mim ngga mə nda yì dāng. Yì ka, nda kə yiu atəm tū ka, sə anggúr ankura male ka ən kārəa mə nə panzəia dāng.>>§

²⁶ Ado ka wun amə'eambəam amə Isərayila, amə'kau mala Ibərayim, andə abwana mala acili anzali mənana à kə banggi Bakuli ka, aban səm sə à túrbəan nə mənəia yì cau əmsəban ngga!

²⁷ Abwana, mana nə do a Urəshalima andə abwana-məgule amə'yálban malea ka, à sùrə Yesu ama yì nda Mə'amsəban mənana amə'bangnəa mala Bakuli gilə cau amurí ka dāng. A kun mani ka, à kasəi wi bashi wal-luí, sə aba pə anggo ka à lumsənə acau mala amə'bangnəa mala Bakuli mana à kə balli a koya pwari Sabbath, sə à bwalte raka.

²⁸ Kat andə amani ama à kumi nə caubikea mana à nə wali nəi raka, à ginəe, à ne Bilatus ama bəa wal-luí.*

²⁹ Lang à lumsənə gir mana kat à gilə amurí ama à nə pakki wi ka, pələa à sùləi amur nggun-gangndəi, à kya tsəi a bəmbe.

³⁰ Sə Bakuli ka loasəi nə yiləmu!

³¹ Abalə anongno pas kə pusəri aban abwana mənana à kə gya andəia didyal, a Galili aban ká Urəshalima ka. Yia a dyan ngga, à nda ka amə nakuni aban amə

* **13:17 13:17** Balli gbal aba: Pur 1:7; 12:51. † **13:18 13:18** Balli gbal aba: Bal 14:34; Nggur 1:31. ‡ **13:19 13:19** Balli gbal aba: Nggur 7:1; Jes 14:1. § **13:20 13:20** Balli gbal aba: Akas 2:16; 1Sam 3:20. * **13:21 13:21** Balli gbal aba: 1Sam 8:5; 10:21. † **13:22 13:22** Balli gbal aba: 1Sam 13:14; 16:12; Ang 89:20. ‡ **13:24 13:24** Balli gbal aba: Mar 1:4; Luk 3:3. § **13:25 13:25** Balli gbal aba: Yoh 1:19,20; Mat 3:11; Mar 1:7; Luk 3:16; Yoh 1:27. * **13:28 13:28** Balli gbal aba: Mat 27:22,23,57-61; Mar 15:13,14,42-47; Luk 23:21-23,50-56; Yoh 19:15,38-42.

Isərayila.†

³² Sə ado ka, səm ndya səm yina wun nə mənía yì Cau Amsəban ngga. Mənía ka nda gîr mana 'Bakuli bang ama nə pakki aká səm ngga.

³³ Sə 'Bakuli lumsəna səmi, səm mənana səm nda ka aməkea ka, yì mana loasə Yesu a bembé ka. Mənía ka nda cau mana à bang amur Yesu aba bəria kùré mala Anggyal ama:

<<We ka, a nda Munem;
yalung ngga

ən duməna Tárró.>>‡

³⁴ 'Bakuli ka bangnəna ama nə loasəi, pà nə đeki bə rəmba a tūli dāng. Mənía ka bangnəi aba Maləmce ama:

<<Mə nə po atsəkbu məfele,
amə'məsəcau nì
mənana ən pacau acea

aban Dauda ka.>>§

³⁵ Anggo sə Maləmce mala 'Bakuli bang đəm a bə ban ama:

<<A pà nə eare a nə nying
'Bwa mo Məfele

bə rəmba a tūli dāng.>>*

³⁶ Mənía ka Dauda na à nakiyi cau amurí ka dāng, acemənana anzəm mana Dauda pāngnənà gîr mana kànì mala 'Bakuli na, a nza male ka, pələa wu, à tsəi a bembé atà akê, nggūrəi ka rəmbo.

³⁷ Səama 'Bwa mənana 'Bakuli loasəi a bembé ka, nggūrəi rəm dāng.

³⁸ Ace mani ka, wun amə'eambəam, wu kwakikir wun! Wu sələ ama nə bu Yesu sə wu nə kum twalban caubikea ma'wun.

³⁹ 'Bwa mənana pabamuri a baní ka, à pusəni abata kùrban mala caubikea, mənana Nggurcau mala Musa pà nə gandə pe raka.

⁴⁰ Wu tsəkir wun, ace mənana cau mana amə'bangnəa mala 'Bakuli na ka, bə kəa lùmsə amur wun dāng, mənana ama:

⁴¹ <<Wu səni, wun amə
bangginə cau mala 'Bakuli!

Wu ndali, wu kya lú,

wu uebà!

Acemənana gîr mana ado

ən nggə pe yalung ngga,

gîr na mənana pà wu nə

earnəi raka,

ko bəà bang ama bəbwa

bangga wun ce ka.>>†

⁴² Lang Buləs andə Barnabas à nda ban nying ndakpapi ka, bwapəndəa zəmbia wia ama bəà nyare a pwari Sabbat mana kə yiu ka, bəà nea wia cau đəm amur amənia yì agir ka.

⁴³ Anzəm mana bwapəndəa mesəna ka, amə Yahudi pas andə abwana mana à pabamuru abata kwadì mala amə Yahudi ka, à akrəia atà Buləs andə Barnabas. Sə Buləs andə Barnabas ka, à kwarkiria ama bəà lidəmba nə gūlì arə bwamuru mala 'Bakuli.

Buləs nyare aban abwana mana

amə Yahudi na raka

⁴⁴ Pwari Sabbat yì karna ka, là pur kat à yì ramba aban okcau mala Mətalabangnə.

† 13:31 13:31 Balli gbal aba: Atúró 1:3. ‡ 13:33 13:33 Balli gbal aba: Ang 2:7. § 13:34 13:34 Balli gbal aba: Isha 55:3. * 13:35 13:35 Balli gbal aba: Ang 16:10. † 13:41 13:41 Balli gbal aba: Hab 1:5.

⁴⁵ Lang abwana-məgule mala amə Yahudi nə sən abwabundəa ka, kara mbali pakkia wia, à kə makgîr nə cau mənana kat Buləs bang ngga, à kə sanggî.

⁴⁶ Pələa Buləs andə Barnabas nea wia nə məsəkang-kangja ama:

Wun amə Yahudi, wun nda mənana boaro səm nə bangga wun cau mala Bakuli peatu ka. Sə acemənana wu binəkini, sə wu ləmdəna ama wu gattini kum yiləmu mana málá male pà kàm raka, adyan ngga səm dekina wun, səm nə o aban abwana mana amə Yahudi na raka.

⁴⁷ Acemənana mənía ka nda nzongcau mənana Mətalabangjo tsəka səm ama:

<<Ən tsəngjə̀nà wun,
wun nda ka təlaban
aban abwana a bəanza,
acemənana bə bəanza kat
kum amsəban.>>‡

⁴⁸ Lang abwana mana amə Yahudi na raka nə ok a na ka, kara banboaria wia, à kə bəwangsəki Mətalabangjo ace cau male. Sə abwana mana kat Bakuli taria ace yiləmu mana pà nə mal raka, à pabamuria, à duk aməkwadi.

⁴⁹ Cau mala Mətalabangjo məsəe akiban a nzali mənə.

⁵⁰ Pələa abwana-məgule mala amə Yahudi soakita abwana-məgule mala nggea-là, andə abea amaməna aməgulo mala abwana mənana amə Yahudi na raka, mana à kə peri aban Bakuli ka. A tita pe Buləs andə Barnabas tanni, pələa à pərià à purî bə nzali malea.

⁵¹ Sə yia amə'mishan ngga à kətəri tú kusəia, bə ləmdəia wia ama à pusəkina abuia, bə mana kumia le ka nda amúrià, pələa à kutio aban ká a Ikoniya. §

⁵² Aməkpata Yesu mana a Antiyok ka, à lümsə nə banboarnado andə Bangjo Məfele.

14

Buləs andə Barnabas aba Ikoniya

¹ A nggea-là Ikoniya a bu-nzali Likoniya ka Buləs andə Barnabas kutio aba ndakpapi mala amə Yahudi, kəla mana à pakkiyi ka. À bang cau mala Bakuli kam nə rəcandəa, sə mənía ka tsəa amə Yahudi andə abwana mənana amə Yahudi na raka pas, à pabamuria, à pələ aməkwadi.

² Sə amə Yahudi mana à pabamuria raka, à soakita abwana mana amə Yahudi na raka, bəa pələ arə aməkwadi, bəa binə məsəia.

³ Sə Buləs andə Barnabas ka à akrəia abanì, a sau kam, aban hamnə cau bəwamuru mala Mətalabangjo nə rəcandəa. Bakuli lümsə cau malea, nə pea wia rəcandəa mala pakkia agir-ndələki andə agir-gyambəliban, ləmdəia abwana ama, cau male mana à banggia wia ka, məsəcau na.

⁴ Sə abwana mana a mənía yì nggea-là ka, à gau banì bari: abea bəwana ka à nda ta amə Yahudi, sə acilia ka à nda ta amə'mishan.

⁵ Pələa abea abwana mana amə Yahudi na raka, andə abea amə Yahudi, nə pu'nzəm mala abwana-məgule mala nggea-là ka, à kurkunia amur amə'mishan, à nə pakkia wia məbane, à nə bukkia nə atali.

⁶ Lang ce nə yia kpa a kir amə'mishan ngga, kara à bangja à o arə anggea-là Listəra andə Dabe mala amə Likoniya, andə cili bum-ban mana kəri ban mənə ka.

⁷ Akanó ka, à lidəmba nə hamnə Cau Amsəban.

Buləs andə Barnabas aba Listəra andə Dabe

‡ 13:47 13:47 Balli gbal aba: Isha 42:6; 49:6. § 13:51 13:51 Balli gbal aba: Mat 10:14; Mar 6:11; Luk 9:5; 10:11.

⁸ A Listəra ka, bebwa nakam gbakəri arə akusəi, anggo sə à bəli, mwam gya àkè pwari dang.

⁹ Yi ka, do kə kwakikiri arə cau mana Buləs kə na ka. Buləs səni kyap-kyap, kara sələ ama bwabure ka, ndanə pabamuru mana kārəna bəa twaliban rəkwana ka,

¹⁰ pələa Buləs loasə gi kpəm, ne wi ama, <<Lo cam amur akusəo!>> Anggo, sə bwa man lo yàl a kùli, pələa tita gya.

¹¹ Lang bwabundəa sənəna gír mana Buləs pe ka, kara à tita mak'zwalo nə kun Likoniya malea ama, <<Abakuli pələna abwapəndəa, ndya à suləo aban səm ngga!>>

¹² Pələa à eare ama Barnabas ka nda məbakuli mala amə Gərik mana à tunəki ama Zəyos ka. Sə Buləs ka à pe wi lulləu ama Hamis, acemənana yì nda murəm nacau ka.

¹³ Sə pəris mala Zəyos, mana ndà-peri male nda tù a nzəm la ka, yiu nə ajamnda andə anlang pwasəobondo a kun njar kutio aba nggea-là. Yinəia ace mənana yì andə bwabundəa ka, à kə earce ama à nə pwan-myal ajamnda mənə ka, à nə dārəna amə'mishan nəia.

¹⁴ Lang bá ce yi kpa akir amə'mishan, yì Barnabas andə Buləs ka, kara à sàngi agir-nggūrəu malea, à kutia mire abalə abwabundəa, nə zwalo a kunia ama:

¹⁵ Wun abwana, palang sə wu kə pak mənəia yì gír ka? Səm gbal ka səm nda ka bwapəndəa kəla wun. Səm yina wun nə Bəsa Cau Amsəban mala Bakuli. Cau mənana ama bə wu nying kpata amənəia yì agir məbane mənana à panə yiləmu raka. Wu nyare aban Bakuli mana nə yiləmu, yì bwa mənana pusə kuli, andə nzali, andə nggeamùr andə agir mənana abaləia kat ka.*

¹⁶ A pwarian ngga, dəki abwana a banza bəa pak gír mana bumia kania wia ka,

¹⁷ sə kat andə aməno ka, nying bamùrì aba dwanyì gír mana nə nakuni a ban abwana ama yì ka, ndakam, andə ləmdə pə məboarne male a bania ka dāng. Kə pa wun mbulo andə agir-soro məboarne, bə kunì karna ka. Sə kə pa wun girlina andə babum banboarnado.

¹⁸ Sə kat andə aməno yì acau a Barnabas andə Buləs banggia wia ka, kwanbi bwabundəa sə à nying dārəia.

¹⁹ Abea amə Yahudi pur nə Antiyok (a bu-nzali Pisidiya) andə Ikoniya, à yì nun bwabundəa a bui malea. Pələa à bukki Buləs nə atali, à nungi, à pusəi, à kya túrí anzəm nggea-là, à kə səni kəla wuna.

²⁰ Lang aməkwadì yì kārì abaləu ka, kara par bui lo nyare kutio aba nggea-là. Bə banfana ka, yì andə Barnabas, à lo, à kutio a Dabe.

Amə'mishan nyare aban ka

Antiyok mala Suriya

²¹ Buləs andə Barnabas hamnə Cau Amsəban a Dabe. À kum abwana kam pas mana à pələ aməkpata Yesu ka. Pələa à nyare a Listəra, andə Ikoniya, à kya kutio a Antiyok mana aba bu-nzali Pisidiya ka.

²² À camarə pe aməkwadì rəcandəa, à kə kwarkiria ama, bəa lidəmba nə pabamuru malea. À kə kasə baləia nə mənəia yì cau ka ama, <<Duməna púp səm nə nu tanni dāngdāng, sə səm nə kutio a Domurəm mala Bakuli.>>

²³ Buləs andə Barnabas twal abwana-məgule mənana à cia amur aməkwadì a koya ikəlisiya ka. Nə hiwi andə gilmùr, à tsək abwana-məgule mənəia abata yálban mala Mətalabangjo mana à gūli a rəi ka.

²⁴ Pələa a Buləs andə Barnabas nyar nə nzəmia nə bá bu-nzali Pisidiya, à yì purrì wi à kutio a bu-nzali Pamfiliya.

²⁵ À yì hamnə Cau Amsəban a Parga, pələa à suləo aban ká Ataliya.

* 14:15 14:15 Balli gbal aba: Pur 2:11; Ang 146:6.

²⁶ À nying Ataliya ka, à kutia waru sə à samsəa aban ká a Antiyok mala bu-nzali Suriya, aban mənana à tita gya malea kam ngga, àkə ban mənana à cia abata bʷamuru mala Mətalabangŋo, bəa kya túró mənó ado à kə nyàrí pe ka.

²⁷ Lang à bingŋəna ka, pələa à rambəa aməkwadī a banbʷáná, sə à banggia wia agir mənana kat Bakuli pe nə ta buia, andə njar mala paʷamuru mənana Bakuli mənbi abwana mana amə Yahudi na raka gbal.

²⁸ Pələa à do, bania sau kano atārəia andə aməkwadī.

15

Dokpapi mala aməkùrcau a Urəshalima

¹ Abea aməkwadī pur a nzali Yahudi à yiu a Antiyok, a bu-nzali Suriya. À tita kani aməkwadī ama, <<Bəà kasəa wun bəta wun, kəla mana Nggurcau mala Musa kani raka, pa wu nə kum amsəban dāng.>>*

² Buləs andə Barnabas ka à earnə mənía yì kànìgìr ka dāng, à makgìr kərkér andə aməno yì amə Yahudi ka. A masələate ka, à yì eare ama bəà tasə Buləs, sə Barnabas, andə abea aməkwadī bəa kya Urəshalima bəà kya kum amə'mishan andə abwana-məgule amur ikəlisiya, bəà ok kunia amur mənía yì cau ka.

³ Pələa ikəlisiya, yì aməkwadī tasəia aban ká. À ara abalə abariban Fonishiya andə Samariya à kə nea aməkwadī cau mala pələa mala abwana mənana amə Yahudi na raka a ban Bakuli. Bum aməkwadī pwasəo nə ok mənía yì cau ka.

⁴ Lang à yina a Urəshalima ka, aməkwadī andə amə'mishan andə abwana-məgule amur aməkwadī gingsəia. Pələa yia ka à twal gìr mənana kat Bakuli pak nəia aba gya malea ka, à banggia wia.

⁵ Sə abea aməkwadī amə Yahudi mana à nda bui mala amə Farisi ka, à lo à came, à na ama, <<Abwana mana amə Yahudi na raka, mənana à pələ aməkwadī ka, duməna púp à nə kasəia bətea, sə à nə kpata Nggurcau mala Musa.>>

⁶ Pələa amə'mishan andə abwana-məgule amur aməkwadī yì do ace səngi bá mənía yì cau ka.

⁷ Anzəm naki acau pas ka, Bitərus lo came, sə nea wia ama:

Wun amə'eamrəarəu, wu sələna ama abea apwari mənó à kútí ka, Bakuli twalam abalə wun mə hamnə Cau Amsəban aban abwana mənana amə Yahudi na raka. Bakuli tasəam ace mənana yia gbal ka, bəà ǝ, bəà paʷamuria aban Yesu.†

⁸ Bakuli mana sùrè babum koyan ngga, yì ləmdəna ama, yì ka, anghənia, acemənana pea wia Bangŋo Məfele kəla mana pà səm ngga.‡

⁹ Bakuli ləmdəa səm earmúrú sə bìnəməsəia dāng, twalia wia ban acaubikea malea, lak babumia, acemənana à paʷamuria a baní ka.

¹⁰ Sə palang ado, sə wu kə earce ama wun nə kārəki Bakuli, nə tsəki abwana mənía amə Yahudi na raka sə à pələ aməkwadī ka, twalo mədəmbəre mana nggearə aká səm, ko səm nə bamurə səm ngga, səm gandə twale raka?

¹¹ Mənía ka pà nə pa anggo dāng! Səm pa bamur səm sə Bakuli amsə səm nə bʷamuru mala Mətalabangŋo Yesu, kəla mana yia gbal ka à paʷamuria ka.

¹² Koyana ka duk dəong, lang Barnabas andə Buləs kutia nacau mala agir-ndələki andə agir-gyambəlìban mana Bakuli pea nə buia abalə abwana mana amə Yahudi na raka.

¹³ Lang à maləna nacau ka, JemisŠ pələ cau ama:

Wu kwaki kir wun a banam, wun amə'eamrəarəu!

* 15:1 15:1 Balli gbal aba: Pəris 12:3. † 15:7 15:7 Balli gbal aba: Atúró 10:1-43. ‡ 15:8 15:8 Balli gbal aba: Atúró 2:4; 10:44. Š 15:13 15:13 Jemis: ka nda Mə'eam Mətalabangŋo Yesu.

¹⁴ Shiman Bitərus ndo bəl bá lang sə Bakuli denyi nə abwana mənana amə Yahudi na raka ka, mana ləmdəia wia bəwamuru, twal abwana abaləia bəà duk amale ka.

¹⁵ Mənia yì pabamuru mala abwana mana amə Yahudi na raka, nda kə bangnəa mənana amə'bangnəa mala Bakuli bangnəni ka. Kəla mana à giləi aba Maləmce ama:

¹⁶ <<Anzəm man ngga
mə nə nyare

sə mə nə yia bək bala
mala Dauda mana kpa ka.

Kat andəa mani ama arki ka,
mə nə bə dəm,
mə nə nyesəi a kusəi
kəla mana dīdyal ka,

¹⁷ ace mənana abwana arə
acilia nzali ka,

bəà alta Mətalabangno,
yia abwana mana amə Yahudi
na raka,

mənana ən tunəia bəà
duk amem ngga.

¹⁸ Mənia ka Mətalabangno
nə bangja,

yì bwa mana pusə amənia
yì agir a banfana dīdyal ka.>>*

¹⁹ Jemis lidəmba nə cau, na ama:

A səne mem ngga, bə səm ngga pea abwana mana amə Yahudi na raka, mana à kə pələ a ban Bakuli ka, tanni dāng.

²⁰ Gır mana kutibani ka, səm nə gilə cauterəa, səm nə banggia wia ama bəà kəa li girlina mana à pea alú atə ankúl ka dāng. Bəà puri bá kīdiki mala nongginəban. Bəà kəa li nyam girkusəu mana à pūrə meali nə pūrəo ka dāng, sə bəà kəa li nkila dāng.†

²¹ Bə səm denyi ama twal arə anza mana a pwarian ngga, Nggurcau mala Musa ka, à haməna nəi arə andakpapi mala amə Yahudi a koya nggea-lə ka, a koya Pwari Sabbat.

Cautera aban ká a ban aməkwadi mana amə Yahudi na raka

²² Pələa amə'mishan, andə abwana-məgule amur aməkwadi, andə cili ikəlisiya mana a Urəshalima ka, səni ka boaro bəà twal abwana abaləia bəà tasəia à Antiyok, atārəia andə a Buləs andə Barnabas. À twal abwana bari atə abwana-məgule amur aməkwadi mana aməkwadi kə pea wia gulo ka; bwa kəla Yahuda mana à tunəki ama Barsabas ka, sə Silas.

²³ À tasəia nə mənəia yì cauterəa ka:

Cau mənəia ka puro a ban səm, amə'mishan andə abwana-məgule amur aməkwadi, amə'eam wun. Səm nggə tasə makkun a ban amə'eamrəarəu kat, mana amə Yahudi na raka, mana à ndanə do a Antiyok, andə acilia aban abalə abu-nzali Suriya, andə Səlisiya ka.

²⁴ Səm ok ama abea abwana mana səm nə túriá raka, à pur abalə səm à yiu a ban wun à yì zurəi múr wun, à zunggəli babum wun nə acau mana à bang ngga.

²⁵ Ace mani ka səm yì dapi, sə nə eare ma'səm kat sə səm twal abwana səm túriá a ban wun, atārəia andə Barnabas andə Buləs, yia mana səm earikiyi acea raka.

* **15:18 15:18** Balli gbal aba: Amo 9:11,12. † **15:20 15:20** Balli gbal aba: Pur 34:15-17; Pəris 17:10-16; 18:6-23.

²⁶ Yia ka abwana na mənana à pa yiləmia a cau mala túró mala Mətala səm Yesu Kərəsti ka.

²⁷ Səm ndya səm nggə tasəa wun Yahuda andə Silas, mana à nè bangga wun nə kunia yì cau mala agir mənana kat səm cia aba giləe ka.

²⁸ Nə eare mala Bangño Məfele ka səm səni ka ndanə boaro bə səm ngga tsəka wun twalo amur wun nə anzongcau pas mala amə Yahudi ama bə wu kpatea ka dang. Kə amənia na wu nə denyi nəia ka:

²⁹ Wu kəa li girlina mənana à dārəia alú ka dang; wu kəa li nkila dang; wu kəa li nyam girkusəu mana à pūrə myali nə puro ka dang; wu kəa kutia pəkkiagir kidi ki mala nonggi nə rəarəu dang. Bə wu yál bamur rə wun arə amənia ka, wu pangña məboarne.

Bə rə wun pwalo.

³⁰ Abwana mana à tasəia ka, à wari a Antiyok, à kya rambəa aməkwadi mana abani ka kat, sə à pea wia cauterəa mana à túriá nəi ka.

³¹ Lang à balni ka, aməkwadi lumsə nə banboarnado, nə cau bak babum mana a túriá wia ban nəi ka.

³² Pələa Yahuda andə Silas, yia mənana nə bamuria ka amə'bangnəa mala Bakuli na ka, à sau kam aban kwarkir aməkwadi, à kə bak babumia nə acau pas.

³³ Anzəm mana à pakkina anonggio zuku abania ka, aməkwadi tsəktea aban nyare a Urəshalima, aban abwana mana à tasəia ka, nə rəpwala.

³⁴⁻³⁵ Sə Buləs andə Barnabas ka à akrəia a Antiyok, yia andə abea abwana pas à kania abwana gír sə à hamnə cau mala Mətalabangño.‡

Buləs gapi tārəia andə Barnabas

³⁶ Nə nzəmò ka, Buləs ne Barnabas ama, <<Fa səm nə nyare arə alá mənana səm hamnə Cau Amsəban mala Mətalabangño kam ngga, səm ngga sən lidəmba mala aməkwadi mana à kə loa pabamuria adyan tù ka.>>

³⁷ Barnabas ka earnə ce, sə earce ama à nè o andəa Yohana Markus.

³⁸ Sə Buləs ka, binə ce kpékpé, ama bə kəa ká ateà dang, acemənana Yohana Markus ka dekia, nyare a Pamfiliya, lidəmba nə túró ateà dang. §

³⁹ Kunia bua amur mənəia yì cau kərkər, gandəa à gau njar, à ginggia rəia dāngdāng. Barnabas twal Yohana Markus, a kutio a waru à o a luran Sayipərus.

⁴⁰ Sə Buləs twal Silas à o andəi. Aməkwadi cia abata bwamuru mala Mətalabangño nə hiwi.

⁴¹ Pələa Buləs lidəmba nə gya atārəia andə Silas abalə abu-nzali Suriya andə Səlisiya, kə kwarkir aməkwadi aban pea wia rəcandəa.

16

Timoti o atə Buləs andə Silas

¹ Buləs andə Silas wari a nggea-là Dabe, sə à kya kutio à o a nggea-là Listəra. Abani ka bə məkwađi nda kam lùlləi ama Timoti. Ngge yì Timoti gbal ka məkwađi na, bwa Yahudi, sə tárrí ka bwa Gərik na.

² Aməkwadi mana a Listəra andə Ikoniya ka, à kə bwangsəi yì Timoti.

³ Buləs earce nə o atārəia andə Timoti a ban túró, pələa kasəi wi batè. Pè anggo ace mənana amə Yahudi mana à ndanə do arə abani ka, à sələnə ama tár Timoti ka bwa Gərik na.*

‡ 15:34-35 15:34-35 Amaləmce pas mana díđyal à giləia nə bu ka à panə məsəi 34 dang, mənana bang ama: <<Silas ka ueo abania.>> § 15:38 15:38 Balli gbal aba: Atúró 13:13. * 16:3 16:3 tár Timoti ka bwa Gərik na: Timoti ka, amə Yahudi pà nè eare à nè e dāng she bəa kasəni wi bate ka, sə amə Gərik ka à kə kasəia amuna malea batea dāng.

⁴ Aba gya malea arə alá ka, à kə banggia aməkwadī anzongcau mənana amə'mishan andə abwana-məgule mana a Urəshalima earəna amúrià ace abwana mana amə Yahudi na raka bəà kə kpatea ka.

⁵ Anggo sə aməkwadī kum rəcandəa aba pabamuru malea, sə à kə làkkì koya pwari ka.

Buləs kum sənə aba bangjo ace ká Masədoniya

⁶ Buləs andə abi aməgya à o arə abu-nzali Firigiya andə Galati, acemənana Bangjo Məfele earia wia ama bəà hamnə cau a bu-nzali Asiya dāng.

⁷ Lang à yina a nzong-nzali mala amə Misiya ka, à bəriki ama à nə kutio a bu-nzali Bitiniya, nyare Bangjo mala Yesu binəia wia,

⁸ pələa à ara aba bu-nzali Misiya, à dili aban ká a Təros.

⁹ A bu mənə yì dù ka, Buləs kum sənə aba Bangjo; sən bəbwa mala bu-nzali Masədoniya aban came, aban zəmbi wi ama, <<Yiu a Masədoniya, yiu bwala səm!>>

¹⁰ Pələa səm lo aban ká a Masədoniya, acemənana səm sələnə ama Bakuli na aban tunə səm bə səm hamnə Cau Amsəban aban abwana mana a bu-nzali Masədoniya ka.

A Filipi ka Lidiya ak Yesu

¹¹ Səm nying Təros a waru-mur aban ká a luran Samotəres. Lang ban fana ka, səm yì bwal Niyapolis, là a kun nggeamür.

¹² Akanó ka səm eauwe a nza aban ká a Filipi, bə nggea-là məgule mala bu-nzali Masədoniya aba nzali domurəm mala amə Roma. Səm pakki abea anonggio akanó.

¹³ A pwari Sabbat ka səm purî bá nggea-là, səm wari a kun nggeasala, aban mana səm nggə səni kəla akəm sə amə Yahudi kə dapi ace pak hiwi ka. Abanì sə səm do, səm nacau nə amaməna mənana səm kumia aban ramba abanì ka.

¹⁴ Bə bəwama mwashat abalə amaməna mənana ok səm ngga, lùlləi ama Lidiya, bəwə nggea-là Tiyatəra, mə makki anggubəyau məboarne mana kúrià pà bəti raka. Yì ka, bəwama na mana kə peri aban Bakuli pepè ka. Lang kwakikiri aban ok səm ngga, Mətalabangjo mən bəbumi bə ak cau mana Buləs kə na ka.

¹⁵ Anzəm mana à pànggəni wi batisəma andə amə'bala male ka, pələa tunə səm bə səm yiu a bala male; na ama, <<Bə wu earnə mim ama mə nda məkwadī məbafoe aban Mətalabangjo ka, wu yiu, wu suləo a bala mem.>> Camarə buaki arə səm gandəa səm eare.

Buləs andə Silas aba ndəkurban a Filipi

¹⁶ A bə pwari, səm nda rə o aban pak hiwi ka, səm je sənə bə nsari, guro na. Ndanə kukwar arəi mənana kə pe wi sənə, nə gandə na gür mənana nə kumban a dəmba ka. Yì ka, kə kumbi amətale gəna kərkər nə bangnə-bangnəa.

¹⁷ Nsari man kə gya atə səm sənəa Buləs, kə loasəban, kə na ama, <<Abwana mənəia ka, à nda ka bəwana mala Bakuli mana Karban kat ka! À nda aban hamba wun njar mana wu nə kum əwá nəi ka!>>

¹⁸ Twal anonggio pas camarə nacau mə'mwashati; gandəa bum Buləs lùllô sə pələa arə banggi kukwar mənana arə nsari ka ama, <<Aba lullə Yesu Kərəsti sə ən banggo, purî rə nsari man!>> Kara kukwar purrì rə nsari àkə banì.

¹⁹ Lang amətala guro-nsari man sələnə ama tà kume malea kasəna ka, kara à bwal Buləs andə Silas, à nungia abalə abwana aban ká a ban amə'talənzali a ban-kpapi mala nggea-là.

²⁰ Lang à yina nəia a bədəmbə amə'bashi ka, à kya na ama, <<Abwana man ngga amə Yahudi na, sə à nda à kə yiu nə loəsəban aba là məgule mə'səm ngga!

²¹ À kə kania abwana agir mənana à nda dāng andə anzongcau ma'səm, səm mana səm nda ka amə Roma ka.>>

²² Bwabunda yi raməna a rəia amur Buləs andə Silas aban walkia.

Pələa amə'bashī tsəa à sàngi agir-nggūrəu mənana arə Buləs andə Silas ka, sə à koea nə nkamso.

²³ Anzəm mana à kwangnia kərəkər ka, à kya túriá aba ndàkurban, sə à tsək mə'yál ndàkurban bə tsəkiri arəia pepè.

²⁴ Məyal ndàkurban pa kəla mənana à banggi wi ka, ramtea a tərta ndàkurban, pələa taka akusəia arə agbəla-nggun amədəmbəre.

²⁵ Nə bədu ka Buləs andə Silas camarə pak hiwi, sə à kə tukia anggyal aban Bakuli, sə acili abwana mana à giria andəia ka, à kwakikiria à kə oea.

²⁶ Anggo ka kara, nzali gəggəlīki, tsək kusə ndàkurban dəkəri kərəkər. Akunakurəm mənği kat, sə ansolo mana arə akusə andə abu koyan kat a ndàkurban ngga, à bungio à sukki kat.

²⁷ Məyal ndàkurban lo ndəring, lang nə sənban ngga, akunakurəm kat ka, à mənğina. Aba dənycəu male ka twali ama, abwana mana à giria a nda ka, à banghəna à mesəkina. Nda kwetə nggeabyau nə wal bəmúrī.

²⁸ Sə Buləs sə a rəi bəwam ama, <<Came, kəa wal bəmuro dāng! Səm ndakani kat!>>

²⁹ Məyal ndàkurban tunəban bəa yinəi wi nə bəsa. Pələa banghə kutio aba ndàkurban, kya kpa a bədəm Buləs andə Silas, rəi kə bəla.

³⁰ Pələa pusəia à puro anza, sə dīa ama, <<Abwana-məgule, mana gir nī na mə nə pa sə mə nə kum amsəban?>>

³¹ À eari wi ama, <<Pabəmuro aban Mətalabanghə Yesu, sə awu nə kum amsəban, we wunə abwana mana abala mō ka.>>

³² Pələa Buləs andə Silas ne wi Cau Amsəban mala Mətalabanghə, yī andə abwana mana aba bala male ka.

³³ Akə mənə yī bū dū ka, mə'yál ndàkurban dənği nəia, lakkīa wia anpenye malea; sə yī andə koyana aba bala male ka, à pakkia wia batisəma.

³⁴ Pələa wari nə Buləs andə Silas a bala male, sə yī pea wia girlina. Yī andə amə'bala male kat ka à lūmsə nə bumpwasəa, acemənana yia kat ka à anghəna Bakuli.

³⁵ Ban fana ka, abwana-məgule mala là túr amə'munagara bəa kya banggi mə'yál ndàkurban ama, <<Bəa nying aməno yī abwana ka bəa o.>>

³⁶ Pələa mə'yál ndàkurban ne Buləs ama, <<Abwana-məgule mala là túrban, ama bəa na wun ama, wu o. Ace mani ka wu kyan caca!>>

³⁷ Sə Buləs pələa nea amə'munagara ama, <<À kwak səm a məsə bəwapəndəa bwāng, sə à pakka səm kə bashi dāng, sə à nyare à oasə səm a ndàkurban, səm mənana səm nda ka amə Roma ka! Sə adə ka, à kə earce ama à nə nying səm a səmbərəa? Mənia ka pə nə pək dāng! Bəa yiu nə nggearəia, bəa yī panzə səm!>>

³⁸ Lang amə'munagara kya banggia abwana-məgule mala là mənə yī cau, sə à yī sələ ama Buləs andə Silas ka, amə Roma na ka, bangciu bwalia.

³⁹ Pələa abwana-məgule mala là lo à yiu a ndàkurban nə nggearəia, à yiu a pwanbi Buləs andə Silas nzali. Pələa à pusəia, sə à zəmbia wia ama bəa o, bəa nying nggea-là.

⁴⁰ Lang Buləs andə Silas nyinghənə ndàkurban ngga, à nyare a bala mala Lidiya. A kəm ngga, à kya kum aməkwađi, sə à bək bəbumia. Anzəm man ngga, sə à nying lə.

17

Tanni lo aba Tasalonika

¹ Buləs andə Silas yī gya arə alá Amfipolis andə Apoloniya, à yī bwal Tasalonika, ban mənana bə ndakpapi mala amə Yahudi nakam ngga.

² Kəla mana pakkiyi ka, Buləs pələa kutio a ndakpapi mala amə Yahudi. Abanì ka, twal apwari Sabbat tàrú, à camarə səngi acau aba Maləmce mala Bakuli andə abwana,

³ kə mən̄gi balə acau, kə ləmdəia wia ama, Kərəsti Mə'amsəban ngga duməna púp nē nu tanni sē nē loapi bəmbe nē yiləmu. Bəsəl̄i banggia wia ama, <<Yì Yesu mana ən nggə hamnə ce ka, nda kə Kərəsti Mə'amsəban.>>

⁴ Abea amə Yahudi kum jeban mala Bakuli a babumia pələa à kpapi múrià andəa Buləs andə Silas. Anggo gbal sē abwana-məgule amaməna andə abwana pas amə Gərik, mana à kə peri aban Bakuli ka, à pu atà Buləs andə Silas.

⁵ Səa ma, abea amə Yahudi ka mbali pakkia wia, pələa à kum abwana aməbane aba limo, à rambəia, sē à kutia zunggəliban aba nggea-là. À wari nē munəo a bala mala Jasən, acemənana à nē bwal Buləs andə Silas à nē yinəia a nza aban bwabundəa ka.

⁶ Sə lang à kum Buləs andə Silas raka, à nungi Jasən andə abea aməkpata Yesu, à yiu nēia aban aməkùrcau mala la. À camarə loasəban nē già a kùli ama, <<Abwana mən̄ia ka, à nda à kə yinə zunggəli a bum banza kat ka! À ndya dēm à yiu zurəi nggea-là ma'səm ngga,

⁷ sē Jasən angnənia a bala male. Abwana mən̄ia kat ka à nyesə anzongcau mala Kaisar, yì murəm məgule mala amə Roma bā, à kə na ama bəkə murəm nakam, lùlləi ama Yesu.>>

⁸ Lang amətala nggea-là andə abwabundəa nē ok anggo ka, kara bumia lùllô à lo aban loasəban.

⁹ Amətala nggea-là tsək Jasən andə acili aməkwad̄i à mbwe boalo mana à kasə ace panzəia ka, nda sē à nyingnənia bəa o ka.

Buləs andə Silas a Biriya

¹⁰ Lang du pəndəna ka, aməkpata Yesu tasə ta Buləs andə Silas a Biriya. À yì bwaləna ka, à kutio a ndakpapi mala amə Yahudi.

¹¹ Amə Biriya ka bealəia boaro kùti mala amə Tasalonika, acemənana à akcau nē rəbəla. À kə bəl̄ki bā Maləmce a koya pwari ka, ace mənana à nē sən̄i ko cau mana Buləs bang ngga, nda kə məsəcau.

¹² Abwana pas abalə amə Yahudi akcau mala Bakuli; sē pas atà abwana-məgule, amaməna andə aburana mala amə Gərik gbal ka, à pabamuria à pələ aməkwad̄i.

¹³ Lang amə Yahudi mana a Tasalonika ongnəna ama a Buləs na ban hamnə cau mala Bakuli a Biriya ka, à yiu aban̄i à yì soakita abwana kam pas, à lo loàsəban.

¹⁴ Aməkpata Yesu lo tù, à tasə ta Buləs a kun nggeamùr, sē Silas andə Timoti ka à ueo a Biriya.

¹⁵ Abwana mana à waria tsəkta Buləs ka, à wari nēi a la mana à tunəki ama Atina ka, sē à nyare à yiu a Biriya. Buləs banggia wia bəa ne Silas andə Timoti ama, bəa lo tù, bəa kya kumi a Atina.

Buləs a Atina

¹⁶ Lang Buləs na ban kundə Silas andə Timoti a Atina ka, bumi kidiki kər̄kər̄ arə sən mən̄ia yì nggea-là ka, lùmsə nē ankúl.

¹⁷ Pələa kùti arə andakpapi aban bangcau nē amə Yahudi andə amə Gərik mana amə banggi Bakuli na ka. Sē koya pwari gbal ka, kə bangcau a ban-kpapí mala nggea-là, nē abwana mənana kat à kə yiu aban̄i ka.

¹⁸ Abea amə səlæe mala amə Epikiuriya* andə amə Stoyik† kutia makgîr arə Buləs, acemənana Buləs nea wia Cau Amsəban amur Yesu andə loapi bembə ka.

Abea abwana abaləia à diban ama, <<Mana gir nì na mə'loàsəban mənia kə earce ama nə na le?>>

Sə abea abwana ateà na ama, <<Yi ka, səm nggə səni kəla nda aban hamnə cau amur ankúl mala abea nzali.>>

¹⁹ Pələa à twal Buləs, à yiu nài a badəmbə abwana-məgule, aməkùrcəu mala lě, a ban mana à tunəki ama, Ariyopagus ka, sə à ne wi ama, <<Səm nggə earce ama səm nə sùrə cau mala bəsa kanigir mana a nakiyi cau amurí ka.

²⁰ Abea agir mənana səm oeo a nacau amúrià ka, səm sùrəia dāng. Acei dupa səm abəshe a kir səm, sə səm nggə earce ama səm nə sùrə baləia.>>

²¹ À bang anggo acemənana amə Atina kat andə abəri mana à nda aba mənia yì la ka, à kə mal pwari malea amur naki acəu andə oki abəsa acəu.

²² Buləs pələa lo came a badəmbə abwana-məgule, aməkùrcəu mala là, a Ariyopagus, sə bang ama:

Ən səni ama, wun, amə Atina ka, wu nda ka amə peri kərkər abalə agir kat.

²³ Lang mə ndaban gya aba là ma'wun ngga, ən sən aban-peri ma'wun pas. Ən sən bə gyangnan mana à gilə cau kam arəi ama, <<Mənia ka Nda Ace Pagulo Aban Bakuli Mana Səm Sùrəi Raka.>> Ado ka, mənə yì Bakuli wu kpakiyi atə sə wu sùrəi raka, nda mənana mə nə na wun cau amurí ka.

²⁴ Bakuli mənana pusə banza andə agir mana abaləi kat ka, nda Mətala kùli andə nzali, sə yì ka, dukiyi a nda-peri mana à bə nə bu bwapəndəa ka dāng.‡

²⁵ Sə yì ka, alkiyita kəgîr a bu bwapəndəa mənana à nə pe wi aba pakki wi túró ka dāng, acemənana kə yì nda bwa mənana pakiyi yiləmu, andə lin'ueo, andə agirbunda kat aban abwana ka.

²⁶ Aba bwa mwashat sə pusə abwapəndəa dāngdāng, amana à lùmsə banza kat ka. Kə yì na bara-bara kasə tite andə masələata anza malea, andə abu-banza mana à nə do kam ngga.

²⁷ Bakuli pa anggo, ace mənana bə bwapəndəa alte, nə tsəkbaləu ama aba harəkiban aban alte ka à nə kumi. Kat andə amani ka, Bakuli ka nda tù aban koyan atə səm ngga.

²⁸ Acemənana
<<A bāləi sə səm do
nə yiləmu,
səm nggə gya,
sə səm pa.>>

Kəla mana abea amə'nggyal ma'wun bang ngga ama,

<<Səm gbal ka,
səm nda ka muna
male>> ka.

²⁹ Sə acemənana səm nda ka muna mala Bakuli ka, bə səm ngga səni ama Bakuli ka nda kəla bənzál mana à bəi nə bolo-njengəlan ko azərfa, ko tali, aba nggaman nyoulə gir ko sələpe mala bwapəndəa ka dāng.

* **17:18 17:18** amə Epikiuriya ka, <<à nda ka abwana mənana à kə kpata kanigir mala bə bwapura mənana à tunəki ama Epikiuru, mənana kania abwana ama, kum banboarnado ka nda gir məgule mənana bwa nə tsəa a damba aba do yiləmu male ka.>> † **17:18 17:18** amə Stoyik ka, <<à nda ka amə kpata bə bwapura à tunəki ama Zeno, mənana kania abwana ama, bəa kàni bwal bamuru, sə bəa kə kpata gir mənana denyicau malea ləmdəia ama nda məboarne ka.>> ‡ **17:24 17:24** Balli gbal aba: 1Amur 8:27; Isha 42:5; Atúró 7:48.

³⁰ Adó dʒwanyi sùrè Bakuli mana abwana pa abaləia dɪɖɪal ka, Bakuli tsəkir acê dāng, sə a dyan ngga, kə bang ama tsəngɲənà nzongcau, bəà bwana kat a koya ban, bəà nying acaubikea malea, bəà pwanzali a baní.

³¹ Acemənana yì ka, tsəngɲənà pwari mana nè bashì banza nēi aba məsəcau, nə bu bwa mənana tsəi ka. Ləmdəna mənəia yì bwa ka aban abwana kat, nə loasəo mana loasəi a bembə nə yiləmu ka.

³² Lang à ok Buləs nacau mala loapi bembə nə yiləmu ka, abea abwana abaləia nyesə cau mənana Buləs bang ngga cau oalban na. Acilia ka à na ama, <<Səm nggə earce ama she a bəkə pwari sə wu yì bangga səm cau dəm amur mənəia yì gír ka.>>

³³ Anggo sə Buləs nying baləia, bwal njar nə o,

³⁴ sə abea abwana ka, à o atà Buləs, à pabamuria aban Mətalabangɲo. Abalə amənəia yì abwana à pabamuria ka, mwashat ka nda abalə aməkùrcəu, à kə tunəi ama, Diyonisiyos. Bè bwama nda kam gbal abaləia, lùlləi ama, Damaris, andə abea abwana.

18

Buləs a Korinti

¹ Anzəm mənə ka, Buləs nying Atina pələa wari a Korinti.

² Abanì sə kya kum bəbwa Yahudi à kə tunəi ama Akila, mənana à bəli a bu-nzali Pwantus ka. Yì andə māmí Pərisəla ka, à pur a nggea-là Roma, a nzali Italiya sə à yiu a dyan tù, acemənana Kəlaudyus, yì murəm mægule mala amə Roma, pər amə Yahudi kat bəa nying Roma. Buləs wari a sən a Akila andə Pərisəla.

³ Sə acemənana túróbù malea mala pakkia gumli na mwashat ka, Buləs do andəia, à kutia pakki atúró atārəia.

⁴ A koya pwari Sabbat, pwari usələo mala amə Yahudi ka, Buləs kə wari a ndakpapi kə nacau nə amə Yahudi andə amə Gərik ace mənana nè kùmô nè nunnia bəà sələ ama Yesu ka, nda Mə'amsəban.

⁵ Lang Silas andə Timoti nyìngɲənà bu-nzali Masədoniya, à yì bwaləna ka, Buləs kara pa bəmúri kat ace hamnə cau mala Bakuli. Camarə banggi amə Yahudi ama, Yesu nda Kərəsti Mə'amsəban.

⁶ Amə Yahudi ka à bìnəna à pà nè ak cau mala Buləs dāng. À camarə banggi wi acəu məbane. Buləs pələa kətəri tú mana arə agir-nggūrəu male ka, ace mənana bə ləmdəia wia ama yì ka, pusəkina abui. Sə banggia wia ama, <<Bè nkila ma'wun, ueo amur wun. Bè wu kutio a lú-bəsa ka, wun nè bwa nə bamur rə wun! Mim ngga ən pusəkina abuam. Twal ado aban ká a dəmba ka, mə nə o a hamnə cau aban abwana mana amə Yahudi na raka.>>

⁷ Pələa Buləs nying bá ndakpapi, sə o kya do a bala mala bə məkprata Bakuli, à tunəki ama Titiyus Yustus. Bala male ka sau nə ndakpapi dāng.

⁸ Kərispus, bwaməgule ndakpapi ka, pabamuri aban Mətalabangɲo, yì andə aməbala male kat. Sə abwana pas a Korinti, mənana à ok cau mala Buləs ka, à pabamuria aban Mətalabangɲo, pələa à pakkia wia batisəma.

⁹ A bə fara nə du ka, Mətalabangɲo nacau nə Buləs aba sənə aba Bangɲo ama, <<Bangciu bə kəa pakko dāng, sə kəa na ama a nə nying hamnə cau mala Bakuli dāng,

¹⁰ acemənana mə nda tò. Kə bwa pà kàm nə pakko kəgír dāng. Aba nggea-là mənəia ka, mə ndanə abwana kàm pas mənana à nə pabamuria abanam ngga.>>

¹¹ Nda Buləs lidəmba nə do a Korinti pələa mwashat nə tsùrú, aban kania wia cau mala Bakuli ka.

¹² Lang à tsəngɲənà Galiyo, bwa Roma a Nggwamna mala bu-nzali Akaya ka, abea amə Yahudi mana à ndanə do a banì ka, à kùr kunarəia à bwal Buləs, à wari nēi a badəm Nggwamna ace bashi.

¹³ A na ama, <<Bwabura man ngga ndaban bariki nè pwan bum abwana bəà kpata Bakuli a njar mana nda dāng andə gir mənana nggurcau ma'səm na ka!>>

¹⁴ Buləs nè mən kúni nè nacau ka, kara Galiyo pələ arə amə Yahudi mana à warinə cau ka. Nea wia ama, <<Wun amə Yahudi, bəà pələ ama wu yiu nè bwa mənəia ka ace bəkə cau mala gir məbāne mənana pa, ko nzongcau nda bün ngga, bə boaro mə nè pak munyi, mə nè kwaki kiram arə wun.

¹⁵ Sə acemənana ce ka nda amur adikiaban amur acau, andə alulləu, andə anggurcau ma'wun ngga, wu mal nə ace nə bamur rə wun. Pa mə nə do mə'bashī amur ulang agir kəla amənəia ka dāng!>>

¹⁶ Pələ tsəa à pusəia aba ndabashi.

¹⁷ Sə yia kat ka à pələ amur Sosətins, mə'yál mur ndakpapi, à bwali, à walki àkə kun ndabashi. Sə ko kəgir dəurə Galiyo dāng, ko bəti.

Buləs nyare o a Antiyok mala amə Suriya

¹⁸ Buləs do andə aməkpata Yesu mana aba Korinti ka arə anonggio pas. Pələ nyia, nè o a bu-nzali Suriya. À kpapi gya atərəia andə Pərisəla andə Akila. Lang à yì bingjəna Sənkəriya, la a kun nggeamur ka, Buləs mwa muri ace mənana bə ləmdə ama yì ka, lümsənə nzongcau mala amə Yahudi mənana twalo a bədəm Bakuli nè pè ka. Pələ à kutio a waru-mur aban ká.*

¹⁹ Lang à yì bwal nggea-là Afisu ka, Buləs nying a Pərisəla andə Akila aba waru. Sə kutio wari a ndakpapi aban naki acau andə amə Yahudi.

²⁰ Abea abwana abaləia à zəmbi Buləs, bə pək anonggio pas, sə binəe.

²¹ Ndo nè o ka, pələ nea wia ama, <<Bə Bakuli earəna ka, mə nə nyare mə nə yiu aban wun.>> Anggo sə kutio a waru nying Afisu, aban o.

²² Lang waru yì kpushina a kún mur a Kaisariya ka, Buləs suləo nè kar a Urəshalima aban makki aməkwadī kún. Pələ bwal njar nyare o a Antiyok aba bu-nzali Suriya.

²³ Anzəm anonggio bəti a Antiyok ka, Buləs bwal njar, o arə aban abalə abu-nzali mala amə Galati andə amə Firigiya, kə bək bəbum aməkwadī kat mana arə abanī ka.

²⁴ A bəkú mənə ka, bəbwa Yahudi mana à tunəki ama Apolo, mənana pur nə nggea-là Alizandəriya ka, yiu a Afisu. Yì ka, bwa na ndanə sələ nacau, sə sūrə Maləmce mala Bakuli kərkər.

²⁵ Acemənana yì ka, kum kanigir kərkər aba Njar mala Mətalabangjə ka, nə bəbum pina mēgule sə kə hama andə kani abwana məsərə məsəcau amur Yesu. Sə kat andə a mani ka, kə cau mala pa batisəma mala Yohana nda sūrə ce ka.

²⁶ Pələ Apolo tita nacau nə rəcandəa a ndakpapi. Lang Pərisəla andə Akila ok cau mana kə na ka, à tunəi à o andəi a bala malea, à kya mēngi wi bá njar mala Bakuli pepe.

²⁷ Lang Apolo bangjəna ama nè o a Akaya ka, aməkpata Bakuli bək bəbumi bə kyane. Pələ à gilə cauterəa aban ká aban aməkwadī mənana a Akaya ka, ace mənana bəà ak Apolo pepè ka. Lang bwaləna Akaya ka, kya duk nggea gbasha mēgule a banī, mənana abwana kum bəwamuru mala Bakuli, à pələ aməkpate ka.

²⁸ Yì ka, gandə amə Yahudi mənana à lo makgír nəi ka nə cau, abalə abwana mana à ram kat ka. Kə ləmdəia wia aba Maləmce mala Bakuli ama, Yesu nda Kərəsti Mə'amsəban.

19

Buləs aba Afisu

* 18:18 18:18 Balli gbal aba: Bal 6:18.

¹ Mənanə Apolo na abə Korinti ka, Buləs twal bəri gya arə abuban, kya puro a Afisu. Abanì sə kum abea aməkpata Yesu,

² sə díā ama, <<Mənanə wu pələ amə kpata Yesu ka, wu angəəna Bangəo Məfele le?>>

À pe wi eare ama, <<Awo, yàle səm malaká ok ama Bangəo Məfele ndakam dāng.>>

³ Buləs díā ama, <<Sə ya ulang batisəma nani à pakka wun?>>

À pe wi eare ama, <<Batisəma mala Yohana.>>

⁴ Pələa Buləs banggia wia ama, <<Batisəma mənanə Yohana pak ka nda ace abwana mana à pwanzali, à nying acaubikea malea ka. Sə ne amə Isərayila ama bəà pabamuria aban bwa mənanə kə yiu a nzəmi ka, mənanə à tunəki ama, Yesu ka.>>*

⁵ Lang à ongəəna anggo ka, pələa à pakkia wia batisəma abə lullə Mətalabangəo Yesu.

⁶ Pələa Buləs tsək bui amúrià, kara Bangəo Məfele suləo amúrià, à nacau nə akún-takuli, sə à hamnə cau mala Bakuli.

⁷ Ləkki mala amənia yì abwana ka nda lum-nong-bari.

⁸ Anzəm mənə ka, Buləs twal zongəo tărú kə wari abə ndakpapi, camarə ne abwana cau nə məsəkang-kangəa. Abə nakia cau andə abwana ka, kə bariki nə nyesə babumia arə do murəm mala Bakuli amur abwana.

⁹ Sə abea abwana ka à candəkicaú à binə pabamuria, à kə naki acau məbāne amur Njar kpata Mətalabangəo, a badəmbə abwana. Pələa Buləs dəkia, pwan aməkpata Yesu à o andəia, sə a koya pwari ka kə səngi balə acau andəia abə ndà-kanigir mala Tiranus.

¹⁰ Buləs lidəmba nə kanigir a mənə yì ndà-kanigir ka, kya bwal pələa bari, sə ace mənə ka abwana kat mana nə do a bu-nzali mala Asiya ka, amə Yahudi andə amə Gərik, à ok cau mala Mətalabangəo.

Amuna-burana mala Səkeva

¹¹ Bakuli pak agir-ndələki məgule kərkər nə bu Buləs.

¹² Ko nggearə ahankici andə agir-nggūrəu mənanə à je nggūrə Buləs ka, à twalia à wari nəia aban amə rəkwana, sə akwánó malea kara à mala, sə akukwar purri rəia.

¹³ Abəa amə Yahudi nda kam mənanə à kə gya arə aban, aban pusəkia kukwar arə abwana ka. À bariki gbal ama à nə pak túró nə lullə Yesu à nə pusə akukwar pale, nə nea wia cau ama, <<Ən nggə sa arə wun abə lullə Mətalabangəo Yesu mənanə Buləs kə hamnəi ka, wu puro.>>

¹⁴ Amuna-burana tongno-nong-bari mala Səkeva, Pəris Məgule mala amə Yahudi, à nda à pakki mənə yì gır ka.

¹⁵ Sə a bə fara à nda aban pa anggo, pələa kukwar nea wia ama, <<Ən sūrə Yesu, sə ən sələnə ce Buləs; sə wun ngga, wu nda ka yana?>>

¹⁶ Sə bwa mənanə nə kukwar arəi ka, yàlle kpa kwària, walkia nə walo ana, nə rəcandəa mana kúti malea ka. Kara à túr kusəia a mire à nying bala male, nə anpenye a rəia, nə bārəia.

¹⁷ Abwana mənanə kat à ndanə do a Afisu ka, amə Yahudi andə amə Gərik, à ok ce mənə yì gır ka, kara bangciu bwalia kat, sə lullə Mətalabangəo Yesu kum gulo kərkər.

¹⁸ Pas abalə abwana mana à pabamuria, à pələ aməkpata Yesu ka, à yiu à yì bang ce pakkia gir bealbikea malea kwas.

¹⁹ Abwana pas mənanə didyal ka à kə pakki agir swarkiban nə aburi ka, à yiu nə amaləmce mala agir monzəo malea, à yì pisəia a bəsa a badəmbə abwana kat. Lang abwana yì kpapiki aboalo agir mənə à pisəia kat ka, boale karəa arə məsə bolo-azərfa á-lumi-tongno.

²⁰ Anggo nə rəcandəa sə cau mala Mətalabangəo gulo, akiban kərkər.

* **19:4 19:4** Balli gbal abə: Mat 3:11; Mar 1:4,7,8; Luk 3:4,16; Yoh 1:26,27.

Loasəban aba Afisu

²¹ Anzəm aməno yì agir ka, Buləs kum ðenyicau a babumi ama bə kar abalə abu-nzali Masədoniya andə Akaya sə bə kutio bə kyane a Urəshalima. Na ama, <<Anzəm mana bə ən warina a Urəshalima ka, dumənam púp mə nə kutio, mə ká gbal a Roma.>>

²² Nda gír mana tsəa sə tasə Timoti andə Arasətus a Masədoniya, yia bari abalə abwana mana à kə bwali wi túró ka. Sə yì ka, do a bu-nzali Asiya banì binəe sau zuku.

²³ Àkə balə anonggio mənə ka, nggea loəsəban lo kərkər aba Afisu amur cau mala kpata Njar mala Mətalabangjo.

²⁴ Mənia yì loəsəban ngga tite nə be mə'ntùl mana lùlləi ama Demitəreyus, mə tulki amuna kurəm mana à nda kəla ndà-peri mala mā-bənzál Atimis, nə bolo-ntùl azərfa ka. Mənia yì nggali ka kə yinəia aməturoe boalo kərkər. ²⁵ Pələa Demitəreyus tunə dapi mala abwana mənana kat à nda aba ulang mənə yì túróbù malea ka, sə nea wia ama:

Wun aburana, wu sələ ama kume ma'səm ngga àkə ban mənia yì túró sə səm nggə kumi.

²⁶ A dyan ngga, wu nda wu kə səni sə wu kə oe nə akir wun, gír mənana mənia yì bwa à tunəki ama Buləs kə pè ka. Nda ban na ama agir mənana abwapəndəa pè nə buia sə à kə peri abania ka, agir na à nè peri abania dāng ko bəti, sə nda kə pwan babum bwapəndəa ka. Tsəngnənia à bwarkini tanjar akani aba Afisu andə bu-nzali Asiya kat.

²⁷ Bangciu ma'səm ngga nda mənana ama, limo ma'səm ndo nə kum lulləu məbane. Sə nggearə mənə na nəmurəi dāng, ndà-peri mala mā-bənzál mægulo mənana à kə peri a baní, yì Atimis gbal ka, nə duk gir məbane; sə Atimis, yì mā-bənzál mənana koyan a Asiya andə banza kat kə peri a baní ka, gulo male nə kpa!

²⁸ Lang à ongnəna cau man ngga, kara bumia lul kərkər, à loasə già a kùli à kə na ama, <<Atimis mala amə Afisu ka, mægulo na!>>

²⁹ Zuku ka, loəsəban mənə akinaban, bá nggea-là kat lo cam nə kusəi. Bwabunda nyāri, à pur nə mire aban ká a ban-kpapí mala nggea-là. À bwal aburana bari, Gayus andə Aristakus, abi amə gya mala Buləs, mənana à pur a Masədoniya sə à yiu ka. À nungia à um nəia a ban-kpapí.

³⁰ Buləs nə bamúri ka earce ama nə ká a badəmbə abwabundəa aban dapi nə bangcau nəia, sə aməkpata Bakuli pərki.

³¹ Nggearə abwana-məgule mala là, mana à gyajam mala Buləs na ka, à teri wi cau ama, bə kəa na ama nə kutio aba ban-kpapí dāng.

³² Bwabunda mana ram ngga, à twalo à zurəki nə loəsəban: abea abwana ka à kə nacau bāng-bāng amur be gír, sə abea abwana gbal ka à kə na malea dāng. Yàle bangulea ka à sùrə gir mənana tsəa sə à yiu à yì ram ngga dāng.

³³ Abea amə Yahudi ramta Alizanda a dəmba a badəm bwapundəa bə bəlia wia bá ceì. Pələa Alizanda ləmdəi bwapundəa bu bəa duk kunia più, sə bariki nə na kúni, amur tər gir mana kumban ngga.

³⁴ Lang amə Gərik mənana aba bwapundəa yì sələ ama yì ka, bwa Yahudi na ka, kara à loasə già kpəm kunia mwashat aban nacau mə'mwashati ama: <<Atimis mala amə Afisu ka, mægulo na!>> Twalia bu-pwari bari à ndarə na mənia yì cau ka.

³⁵ A masələate ka, məgiləgir mala nggea-là bariki tsək bwapundəa à do kunia più. Pələa na ama:

Wun amə'la-səm amə Afisu, banza kat ka sələ mbak ama nggea-là mægule Afisu ka nda mə'yál ndà-peri mala Atimis mægule andə tali rəi mənana pur nə kuli sə yì kpa a nzali ka re?

³⁶ Kəbwa pà kàm nè təmce amənia yì agir ka dāng. Ace mani ka, wu nyesə babum wun, wu kəa pak kəgìr amur mire dāng.

³⁷ Wu yina nə amənia yì aburana bari ka akani, kat andə amani ama, à bun kun ndà-peri ma'səm, à iu kəgìr kàm dāng, ko à na məbane amur mā-bənzál ma'səm raka.

³⁸ Bə Demitəryus andə amətúró male ndanə cau mana à nè na amur kəbwa ka, səm ndanə amə'bashì andə apwari do bashi; bəà ndanə bə kəgìr mana kwania arə kəbwa ka, à nè gandə yinə cē.

³⁹ Sə bə bə kəgìr nda kam dāng mənana wu earce wun nè yinəi ka, duməna púp à nè na cē a ban amə bashi, a ban-kpapi mala amúrú kat.

⁴⁰ Kəla mənana nda kam ado ka, mənəia yì gír mənana kumban yalung ngga, tsəngnə̀nà səm aba bāngciu ama, amətala nzali nè gandə tsəka səm cau mala loasə munəo mala bəwabundəa. Acemənana səm pənə kún nacau səm nè na tər gír mana yinə mənəia yì came mala là andə zurəki ka dāng.

⁴¹ Lang məgiləgír mala nggea-là maləna nacau man ngga, pələa mesə abwana mana à ram ngga à o.

20

Gya mala Buləs arə abu-nzali Masədoniya andə Akaya

¹ Anzəm mana loasəkiaban maləna ka, Buləs tunə aməkwadi à yì rambəa abanarəia, pələa bəb babumia nə cau mala Bakuli, pea wia rəcandəa sə cia a ndà. Pələa nying bənì kutio o a bu-nzali Masədoniya.

² Lang gingna arə abumban aba mənəo yì bu-nzali aban bəb babum aməkwadi nə cau mala Bakuli ka, pələa kutio wari a Gəris mənana gbal à tunəki ama bu-nzali Akaya ka.

³ Abanì sə kya do pak azongno tərú.

Lang Buləs mala nè twal gya a waru nè o a Suriya ka, yi ok ama abea amə Yahudi kurna kunia amurí à nè wal-luí a njar. Nda gír mənana tsəa sə nyar a kusəi twal nza, pələ nə njar bá bu-nzali Masədoniya ka.

⁴ Abea burana mənana à pur gya atè ka à nda ka Sopata, muna mala Pirus bwa Biriya, andə Aristakus andə Sekundus amənana à pur nə nggea-là Tasalonika ka; sə Gayus bwa Dabe, andə Tikikus andə Tərofimus, amana à pur a bu-nzali mala Asiya ka, andə Timoti.

⁵ Yia mənəia tongno-nong-bari ka, à akà səm dəmba, mim Luka sənə Buləs, à o a waru-mur à kya kundə səm a Təros.

⁶ Sə səm twal gya nə kwar-nza səm o a nggea-là Filipi. Akanó anzəm Lamsan mala Bəredi mana Yist pa arəi raka, səm nggea kutio a waru-mur aban o a nggea-là Təros. Anzəm anongno tongno ka səm nggea kumia a Təros. Abanì sə səm pak limo mwashat.

Masələata pak bəri mala Buləs aban ká Təros

⁷ Nə pwari kpəra a pwari Ladi ka, səm yì rambəa a tarə səm aban li gírlina. Buləs tita hāmī abwana cau, sə acemənana bə ban kwarəna ka nè bwal njar nè o ka, camarə nacau kya bwal badu.

⁸ Apitəla ndakam pas à kə pa təlaban a ban mənana səm kpapiyi kam a ndà-kulí ka.

⁹ Mə lagga mənana lùlləi ama Yutikus ka, nda ban do a fongəran mala ndà-kulí. Sə lang Buləs camarə nacau bà ka, Yutikus ka ntulo kə aiki, yi kongnəna a ntulo kərkər, nda kara pur kano a fongəran, a bu təruià ndà-kulí mənəo bəng-bəng, yi kpa a nzali. À nè yiu à nè yia twali ka, lú na.

¹⁰ Pələa Buləs sulə a nzali, kya kũ`ndəó amur mə lagga, sə kùrrì arəi nə abui, na ama, <<Ce balə wun zuriki dāng, ndanə yiləmu!>>

¹¹ Pələa Buləs andə acili abwana nyare à o a ndà-kulí dēm. Anzəm mənana à lina gírlina atārəia ka, Buləs lidəmba nə nea wia cau bà kwaro mala ban. Pələa bwal njar kutio o.

¹² Sə à twal mə lagga à um nēi a bala nə banboarnado kər̀kər̀, acemənana yiləmi nyarəna arəi ka.

Buləs lo a Təros aban ká a Miletus

¹³ Pələa səm o amúrià səm kya eauwe a waru səm samsəa aban ká a Asos, aban mənana səm nggea twal Buləs a waru kam ngga. Yì Buləs ka eau atà səm a waru a Təros dāng acemənana earce nə kār nə nza aban ká Asos.

¹⁴ Lang yiu yì kum səm a Asos ka, səm twali a waru səm kutio aban o a Mitəlin.

¹⁵ Səm nying ban mənə səm samsəa aban o. Ba bə ban fana ka, səm yì bwal ban luran Kiyos. Bè ban fana dēm ngga, səm samsəa səm yì pur a luran Samos. Səm nying Samos ka, twal səm pwari mwashat sə səm yì bik là Miletus.

¹⁶ Amur njar aban ká Miletus ka, waru samsəa yì kútí nə ban nggea-là Afisu. Buləs ka anghəna dəmba twaləna a babumi ama pà nə came a Afisu dāng, ace mənana bə kəa kidiki pwari kər̀kər̀ aba bu-nzali Asiya raka. Yì ka, nda mur larri nə nggá bwal Urəshalima, bə nə gandə pa ka bə yì kum pwari Pakkidire Pentikos.

Buləs tsək abwana-məgule mala ikəlisiya a Afisu a ndà.

¹⁷ A Miletus sə Buləs túrbān atà abwana-məgule mala ikəlisiya mana a Afisu bəa yiu bəa yì kumi a Miletus.

¹⁸ Lang à yina ka, pələa nea wi ama:

Wun ngga wu sùrənà ulang do mem andə túró mənana ən pa abalə apwari mənə kat mə nda aban wun ngga, tite àkə pwari mənana ən yiu nēi a bu-nzali Asiya ka.

¹⁹ Nə nyesəbamuru andə mərəm a məsəam sə ən pakki Mətalabangno túró, acemənana mə nda məguro male. Ən do nə gandərəu aba nutanni mala agir mənana à yipəm nə kurkunarəu mala amə Yahudi mənana aməkwadi na raka.

²⁰ Wun ngga wu sələnə ama aba hamnə cau mala Bakuli bwāng, mənana ən pe abalə abwana, andə kanigir arə abala ma'wun ngga, ən nying kəgír mənana boaro bə ən bangga wun, mənana nə bwala wun kām ngga dāng.

²¹ Ən banggi amə Yahudi andə abwana mana amə Yahudi na raka, nə nunkiru nəma, duməna púp bəa nyare aban Bakuli. Bəa pələ nzəmia arə acaubikea malea, bəa pwanzali, sə bəa pabamuria aban Mətalabangno Yesu.

²² Sə ado ka, mə ndo mə nə ká a Urəshalima acemənana Bangno Məfele ləmdə́nəm a banfana ama duməna púp bən kyane. Ən sùrə gir mənana nə nggá kumam akanó ka dāng.

²³ Kə gír mənana ən sələ ka nda mənana ama, a koya nggea-là ən kútí kam ngga, Bangno Məfele kə nunkiram ama oasəban a ndəkurban andə tanni nda à kə kundəam ngga.

²⁴ Sə kəgír pà kām atà agir mənəia ka dəurəam dāng, yàle ən twal yiləmem a kun bə kəgír dāng. Mím ngga, gír mənana ən tsək muram arəi ka nda mənana ama bə ən mal túró mənana Mətalabangno Yesu pam bə ən pe ka, yì túró hamnə Bəsa Cau Amsəban mala bwamuru mala Bakuli.

²⁵ Ən sələnə ama wun mənana ən camarə gya abalə wun, aban hamnə cau mala Domurəm mala Bakuli ka, kəbwa pà kām abalə wun nə sənəm dēm dāng.

²⁶ Ace mani ka, mə nda ban na wun yalung ama, kə nkila mala kəbwa abalə wun pa a muram dāng.

²⁷ Acemənanə kane mənana kat Bakuli ndanəi a babumi, sə kə earce ama bə wu sūrəi ka, ən nyar nə tam arə hamnə ce aban wun dāng.

²⁸ Wu yál bamur rə wun andə abwana mala Bakuli mənana Bangjo Məfele pa wun a bu wun bə wu denyi nəia ka. Wu do kəla ayálgír amur domwan mala Bakuli, yì ikəlisiya male, aməkpate mənana kúria nə nkila mala Muni, mənana sukki amur nggun-gangndəi ace amsəia ka.

²⁹ Ən sələnə ama anzəm mənana ən nyìngnənə ban wun ngga, aməkàngír nyir, kəla anvwa bondo məbealbike, à nə yiu abalə wun, ace mənana à nə kidiki domwan mala Bakuli, aməkwadī ka.

³⁰ Sə a nggearə balə wun ngga, abea abwana nə lo à nə bəsəki kusə məsəcau. À nə kutia kanigir-nyir ace mənana à nə kum abea abwana mənana à nə swárkia bəə pələ aməkpata teà ka.

³¹ Ace mani ka, wu tsəkir wun pepè! Wu denyi ama, nə amərəm a məsəam, du andə pwari, mə nda aban kani koyan atə wun ngga cau mala Bakuli kat bə apələa tərú.

³² Ado ka, ən nggə nying wun a babù Bakuli bə bwal wun sə bə tamsə wun aba pabamuru arə cau mala bwamuru male, mənana nə gandə bak wun, nə pa wun atsəkbu mənana Bakuli ndanəi ace abwana mana twalnia à duməna amale na ka.

³³ Ən sham ma kə boalo mala bwa ko agir-nggürəu male dāng.

³⁴ Sə wun, nə bamur rə wun ngga, wu sələnə ama, nə abuam mənəia ka, sə ən nggə kum gírlina mənana mə nə li sənə abwana mana səm nda sənəia ka.

³⁵ Aba koya gír ən nggə pak ka, mə nda ban ləmdəa wun ama, aba pak túró mənana nkundər pa arəi raka sə səm nə bwalì abwana mana à pənəi raka. Bə səm denyi nə acau mala Mətalabangjo Yesu, mənana na nə bamúri ama, <<Tsəkbu mala Bakuli mana amur amə pa boro ka nda kpəm kúti do kúndəô bəə po.>>

³⁶ Lang Buləs maləna nacau ka, pələa kù`ndəó amur ankūnəi andəia kat, sə à pak hiwi.

³⁷ Yia kat à kutia bua nə mərəm, à mən abuia à kə kùrki Buləs a rəia, sə à kə jeki nki nə kunia aban tsəe a ndà.

³⁸ Gír mənana pea wia babumkidikea kərker ka nda cau mənana Buləs banggia wia ama, à pà nə səni dəm raka. Anggo sə à kya tsəkte a kun-waru mur.

21

Buləs wari a Urəshalima

¹ Anzəm mana səm tsəngnənə abwana-məgule mala amə Afisu à ndà ka, səm twal waru səm sarəa aban ká a luran Kos. Ban fana ka, səm lo kano səm yì bwal luran Rodis, pələa səm yì kutio, səm wari a be la a tunəi ama Patara.

² Abanì sə səm yì kum bə waru, mənana nə ká a bareban Fonishiya, nda səm eau kam aban o ka.

³ Səm nda aban samsəa aba nggeamùr aban o ka, məsə səm yi kpa arə luran mala Sayipərus kuko, səm yi túrí nə bu səm mə'nggare, səm lidəmba aban o. Səm yi kpaishi a kúnmur mala nggea-là Taya, aba bu-nzali Suriya. Abanì sə amətúró ba-waru sulə twalo.

⁴ Səm kya alta aməkwadī mənana abanì ka səm do ateà limo mwashat. Bangjo mala Bakuli ləmdəi aməkwadī mənə ka ama bəa ne Buləs bə kəa na ama nə ká Urəshalima dāng.

⁵ Səama lang pwari o ma'səm yi kārəna ka, səm lo səm bwal njar aban o. Aməkwadī mənə kat, aburana andə amaməna andə amuna malea, à puro à tsəkta səm a kunmur. Akanó sə səm kat, səm kũ`ndəó səm pak hiwi.

⁶ Pələa səm tsək rə səm à ndà. Buləs andə abi səm aməgya ka, səm kutio a waru; sə yia ka à nyare a là.

⁷ Səm loapi Taya ka, səm yì came a nggea-là Tolemayas. Səm makki amə'eamrəarəu kun, sə səm nong-mwashat abanì.

⁸ Ban fana ka, səm lidəmba aban o a nggea-là Kaisariya. Akanó ka, səm yì suləo a bala mala Filip mə hamnə Cau Amsəban. Yì ka, nda mwashat abalə aburana tongno-nong-bari, mənana aməkwadī twalia a Urəshalima ace bwal ban túró gau gírlina ka.*

⁹ Yì ka, ndanə ansarina ine mənana ko yana ateà ka ndanə boro mala bangnəa; à kə bang cau mala Bakuli mənana Bangño Məfele ləmdəia wia ka.

¹⁰ Anzəm mənana səm pakkina anonggio pas akanó a bala mala Filip ka, bə məbangnəa mala Bakuli mənana à tunəki ama Agabus ka, puro a bu-nzali Yahudi yi kum səm.†

¹¹ Yiu sə yi twal nggur-bunu mala Buləs, pələa kùr akusə bamúri andə abui nəi. Pələa bang ama, <<Bangño Məfele nda aban na ama, <Anggo sə amə Yahudi nə nggá kùr mətala nggur-bunu mənəia ka a Urəshalima, sə à nə twali à nə pea abwana mənana amə Yahudi nda raka.> >>

¹² Lang səm ok mənəia yì cau anggo ka, səm mənana kat a banì ka, səm zəmbi Buləs ama bə kəa na ama nə ká a Urəshalima dāng.

¹³ Sə yì ka, bang ama, <<Mana wu pakkiiyì anggo, wu tsək mərəm a məsə wun, wun nə bungi babumam? Yəle kùrban nda ən nakiyi ce ka dāng, ko nggearə lú ka ən earəna mə nə nggá wu, acau mala Mətalabangño Yesu.>>

¹⁴ Lang səm yì sənəni ama pa səm nə gandə tamsəe raka, nda səm dəki, səm na ama, <<Bə kəni mala Mətalabangño bə lumsəo.>>

¹⁵ Anzəm abea anonggio ka, səm pwan atwalo ma'səm aban o a Urəshalima.

¹⁶ Abea aməkwadī mənana à pur a Kaisariya ka, à o atə səm gbal. À yì tsəkta səm a ban mənana səm nə duk kam ngga, a bala mala Manason, bwa Sayipərus. Yì ka, mwashat na abalə aməkwadī amədəmbe.

Buləs wari aban amə'eamrəarəu a Urəshalima

¹⁷ Lang səm yì bwaləna Urəshalima ka, amə'eamrəarəu ak səm nə bumpwasəa.

¹⁸ Ban fana ka, səm sənəa Buləs səm wari a ban Jemis‡, ace nacau nəi. Abwana-məgule mala ikəlisiya kat ka, à nda a banì.

¹⁹ Anzəm makkun ngga, Buləs bəl balə agir mwashat-mwashat, mənana Bakuli pea nə bu túró mishan male abalə abwana mənana amə Yahudi nda raka.

²⁰ À nə ok mənəia yì cau ka, à bwang səki Bakuli. Pələa à ne Buləs ama:

Mə'eam səm Buləs, a sələnə ama amə Yahudi mənana à pànə bamuria à angnəna Yesu ka, làkki malea nda á-pas. Sə aba làkki malea mənə kat ka, à ndanə bumpina arə kpata Nggurcau mala Musa.

²¹ Abea bwana yiu à yì banggi amə Yahudi aməkwadī mənana akani a Urəshalima ka cau amuro. À bang ama, we ka a kə kania amə Yahudi mənana kat a do a nzali mala abwana mənana amə Yahudi na raka, bəa dəki kpata Nggurcau mala Musa. À na ama, weama bəà kəa kasə bata amunia dāng, sə bəà kəa kpata kúncau mala amə Yahudi dāng.

* 21:8 21:8 Balli gbal aba: Atúró 6:5; 8:5. † 21:10 21:10 Balli gbal aba: Atúró 11:28. ‡ 21:18 21:18 Jemis: Mənəia ka nda Jemis mə'eam Mətalabangño Yesu.

²² Mənanana ado à nè yia ok ama a yina ka, mana səm nè pa?

²³ Gır mənanana ado səm nggə earce ama wu pak ka, ndya ani ka. Səm ndanə abwana ine kani mənanana à panacau a badəm Bakuli ka.

²⁴ O ateà aba Ndàməgule, wu kpapi wunəia aban pakki agir mala lak rəŭ, agir mənanana à kána à nè pea ace mənanana bə Bakuli ea ka. Bə pwari dārəâ mənanana à nè pe ace swárià wia murià yina ka, mbwekia wia boalo agir dārəâ mənanana à nè kasəa a bani ka. Anggo sə koyan ngga nè sələ ama cau mənanana yia à ok a muro ka, nyir na. À nè sələa ama nggearə we ka a kə kpata Nggurcau mala Musa.

²⁵ Ma mala abwana mənanana amə Yahudi na raka, sə à pələa aməkpata Yesu ka, səm tasənia wia cauterəa aban banggia wia gır mənanana səm eare amurí ka. Səm bangnəna ama bəà kəa li girlina mənanana à dārəna alú nēi ka dāng, bəà kəa li nkila dāng. Bəà kəa li nyam girkusəu mənanana à wali nə pūrəki meali ka dāng. Dəm ngga bə bwa bə kəa nong nə bwa mənanana à malaká al rəia andəi raka dāng.Š

²⁶ Anggo sə Buləs, ban fana ka, twal aburana mənəo ine ka atə, sə yia atārəia à lak rəia. Anzəm mənəo ka, Buləs kutio aba Ndàməgule mala Bakuli sə banggi apəris mala bá Nda anonggio shen mənanana nə twalia a cau mala giləki rəia ka. Banggia wia pwari mana gbal à nè yia pa boro mala agirkusəu mənanana apəris nə dārəna Bakuli nəia, ace koya bwa nani ateà ka.

À bwal Buləs aba Ndàməgule mala Bakuli

²⁷ Anonggeo tongno nong-bari mala mənəo yì giləki rəia ka à malanə malâ, sə abea amə Yahudi mənanana à pur a bu-nzali Asiya ka, à sən Buləs aba Ndàməgule mala Bakuli. Pələa à swarkita bwabundəa kat, kara à bwal Buləs.

²⁸ À mak gāwàn bāng-bāng aban na ama, <<Wun amə Isərayila! Wu bwala səm! Mənia yì bwa ka nda mənanana kə kania abwana arə aban kat bəà bəsəki amə Isərayila ka. Kə kania wia bəà kəa kpata Nggurcau mala Musa dəm dāng, sə bəà kəa pa gulo arə Ndàməgule mənia ka dəm dāng. Ndya yina nə abwana mənanana amə Yahudi na raka aba Ndàməgule mala Bakuli, yì pəndəkina ce ban məfele mənia ka!>>

²⁹ (Yia ka à bang anggo, acemənanana à sən Tərofimus bwa Afisu atārəia andə Buləs aba nggea-là, nda sə à twali ama Buləs warina nēi aba Ndàməgule mala Bakuli ka.)*

³⁰ Ban zunggəli aba nggea-là kat, sə bwapəndəa purkio nə mire, à yì ramba. À yì gbami Buləs, à nungi à pusəi a nza nə Ndàməgule mala Bakuli, pələa à girki akun-nda a kaurəa.

³¹ Amənia yì abwana ka, à nda ban bariiki à nè wal-lú Buləs, səama cau yì bwal ban mə'sàrəban mala asoje mala amə Roma. À banggi wi ama, Urəshalima kat ka gəggəlina.

³² Kara mə'sàrəban mala asoje lo tù, pwan asoje andə abea abwana-məgule malea, à bangnə à yiu aban bwabundəa. Lang abwana mənia sən mə'sàrəban mala asoje andə asoje mənanana atə ka, kara à came, à nying buia arə walki Buləs.

³³ Mə'sàrəban mala asoje yì bwal Buləs, bang ama bəà ta abui nə ansolo bari. Pələa diban ama, <<Yana nda man, sə mana de pa?>>

³⁴ Ahea bwaana abalə abwabundəa loasə già aban na man, sə abea abwana kə na malea gbal dāng. Sə acemənanana mə'sàrəban mala asoje bwalta kəgır mwashat mənanana Buləs pak raka, pələa na ama bəà um nə Buləs a ban-məcandəe mala asoje.

Š 21:25 21:25 Balli gbal aba: Atúró 15:29. * 21:29 21:29 Balli gbal aba: Atúró 20:4.

³⁵ À yì bwaləna ban-eauwe mənana à nè eau nēi aban ká aba ban-məcandəe ka, bʷabundəa twalo zunggəli kərkər. À san rəia aban ká arə Buləs à nè wali, gandəa asoje imsəi a kwàrú ace amsəe a bù bʷabundəa mana nyāri arəi ama à nè wal-luī ka.

³⁶ Bʷabunda mənəo kpatea nə zwalo, à kə na ama, <<Bəà wali bə wu!>>

Buləs bəl kúni

³⁷ Lang asoje malanə kúti nə Buləs aba ndà a ban-məcandəe malea ka, pələa ne mə'sàrəban mala asoje ama, <<Mə nə gandə kum njar mə nacau nə we le?>>

Sə mə'sàrəban mala asoje dī, nə ndali ama, <<A kə ok kún Gərik le?

³⁸ A nda bʷa Masar mənana mbo lo abalə apwari mənəo nə mgbicau arə nggwamnati, pwan amə walki-alú á-ine atè nə agirbura, um nəia a njenza ka re?>>

³⁹ Buləs na ama, <<Awo, Mim ngga mə nda bʷa Yahudi, à bəlám a Tarsus, nggea-là aba bu-nzali Səlisiya. Mə nda muna nggea-là məboarne. Ən nggə zəmbo nyinggam njar mə nea abwana mənəia ka cau.>>

⁴⁰ Mə'sàrəban mala asoje pələa nyinggi wi njar bə nacau. Buləs pələa came amur ban-eauwe, sə loasəi abʷabundəa bui ama bəà pwalo. Lang ban pwaləna atəa piū ka, Buləs pələa nea wia cau nə kun Ibəru.

22

¹ Buləs na ama, <<Wun amə'eambəam amə Yahudi andə abwana-məgule ma'səm, wu kwakikir wun wu ok cau mem!>>

² Lang à oe aban nacau nə kun malea, kun Ibəru ka, kara ban nyare pwal atəa piū-piū. Sə Buləs lidəmba nə nacau ama:

³ Mim ngga mə nda bʷa Yahudi. À bəlám a nggea-là Tarsus aba bu-nzali Səlisiya, səama ən gulo, sə à kaniam gīr akani a Urəshalima abata Gamaliyel. À kaniam Nggurcau mala aká səm nə kwarkiru pepè, bən kpata anzongcau kat koməye na ka. Ən pa bəmúrəm gbal nə rəbəla məgule ace pè 'Bakuli gulo aba ko mana ən pak ka, kəla mənana wu pa, wun mənana ado kat akani ka.*

⁴ Ən pea amə kpata Njar mala Mətalabangjo† tanni kərkər. Abea atəa ka ən walia à wu tam-tam. Sə abea, aburana andə amaməna ka, ən bwalkia ən túriá aba ndàkurban.‡

⁵ Nggearə Pəris məgule andə abwana male ka à nə earnə mim ama mə ndaban na məsəcau. Acemənana a buia sə ən nggə ak acauterəa aban ká aban abwana-məgule amə là-səm amə Yahudi mənana a Damaska ka. Tər wario mem ngga nda mənana ama, bən bwalki amə kpata Yesu, bən kùrkia nə ansolo, bən yinəia a Urəshalima ace mənana bəà yi pea wia tanni ka.

Buləs bangcau amur je male

andə Yesu andə é

⁶ A bə fara mə nda mur njar aban ká, ən gbashinà nggea-là Damaska, nə pwari zəkya. Kaniama baləam nə kasə ka, kara nggea təlaban karara, pur nə kuli yi tá gumbələem.§ ⁷ Ən kasəa ən kpa a nzali, sə ən ok giu aban nam ama, <<Sawul, Sawul! Ace mana sə a kə pam tanni?>>

⁸ Sə ən dīban nəma, <<A nda yana le, bʷaməgule?>>

Pələa nam ama, <<Mə nda Yesu bʷa Nazarat, mənana a kə pe wi tanni ka.>>

⁹ Abwana mənana atəm ngga, à sən təlaban sə bangciu pàkkia wia, səama à bwalta bá gīr mənana giu nakiyam ngga dāng.

* 22:3 22:3 Balli gbal aba: Atúró 5:34-39. † 22:4 22:4 amə kpata Njar mala Mətalabangjo ka <<à nda ka abwana mənana à pa bəmuria aban Mətalabangjo Yesu à pələ aməkwadi ka.>> ‡ 22:4 22:4 Balli gbal aba: Atúró 8:3; 26:9-11.

§ 22:6 22:6 Balli gbal aba: Dan 10:7; Atúró 9:7.

¹⁰ Sə ən dī ama, <<Mana mə nə pak le Mətalabangŋo?>>

Pələa Mətalabangŋo nam ama, <<Lo, o aba Damaska, akəm sə à nè nggá banggo gir mənana kat awu nə pàk ka.>>

¹¹ Məno yì tálaban ngga kara ciem aməsəam duk nte. Abwana mənana səm nda sənəia ka, à bwalam a buam à warinə mim aba nggea-là Damaska.

¹² Aba mənəo yì laməgule ka, bekə bwabura nda a banì à tunəki ama, Hananiya; mə'banggi Bakuli na, bwal nggurcau mala amə Yahudi nə pabamuru tam-tam. Amə Yahudi mənana a Damaska kat ka, à kə pe wi gulo.

¹³ Yiu yi came a nkanggariam sə nam ama, <<Mə'eambam Sawul, ak sənban mō!>> Anggo àkə banì aməsəam mənna, kara ən sənì.

¹⁴ Pələa na ama, <<Bakuli mala aká səm tàrró ace mənana wu sùrə kàni male.

Tàrno wu sən Bwa male Məbealboarna, yì Mə'amsəban, sə wu ok gi aban nacau.

¹⁵ Kə earce ama we ka, awu nə duk mə'nakuni. Awu nə ne koya bwa ka gir mənana a sənì sə a ok ka.

¹⁶ Sə adyan ngga, mana dəm a kundəkiya? Lo, bəà pakko batisəma, pwanzali a ban Mətalabangŋo bə twalo ban acaubikea mō.>>

*Bakuli tunə Buləs bə hamnə
cau aban abwana arə anzali*

¹⁷ Anzəm man ngga ən nyare a Urəshalima, sə mə nda ban pak hiwi aba Ndəməgule mala Bakuli ka, kara ən sən sənə aba bangŋo.

¹⁸ Ən sən Mətalabangŋo Yesu nda rə banggəm ama, <<Lo, farəo nying Urəshalima, acemənana abwana man kani ka à pà nè ak cau mənana awu nə na a muram ngga dāng.>>

¹⁹ Pələa ən ne wi nəma, <<Mətalabangŋo, kəla yia ka à sələnə ama, a koya ndakpapi ka ən wario ən nggə bwalki amə kpato, ən nggə pea wia tanni.

²⁰ Sə a pwari mənana à wal-lú mə'nakuno yì Itəfanu ka, ən ear nə mənəo yì wal-lú ka pepè. Mə nda kam aban came ən nggə tsəkir anggea-daura mala abwana mənana à bukki à wali wu ka.>>*

²¹ Pələa Mətalabangŋo nam ama, <<Kyane, acemənana mə nə túrǒ kuko aban abwana mənana amə Yahudi na raka.>>

²² Bwapəndəa kwakikiri, yì bwal ban mənana Buləs na mənəia yì cau ka, pələa à lo loəsəban nə giu kpəm aban na ama, <<Wu wali bə wu! Yì ka, kārəa bə dum nə yiləmu dāng!>>

²³ Lang à ndaban makki'zwalo kərkər, à kə yasələki anggea-daura malea a kùli, à kə loasə tú a gung ka,

²⁴ mə'sàrəban mala asoje tsəa à kútí nə Buləs aba ban-məcandəe malea. Pələa bang ama bəà koè ace mənana bəà sùrə tər gir mənana tsəa sə amə Yahudi lo nə zwalo arəi anggo ka.

²⁵ À kùrkina Buləs nə nggúr ama à nè koè. Pələa dī soje məgulo mənana came a banì ka ama, <<Nggearəi ka, nggurcau mala nzali eara wun ama bə wu kok bwa nzali Roma mənana à malaká bashi wi, à kumi nə bekə caubikea raka le?>>

²⁶ Lang soje məgulo man ok man yì cau ka, kara o a ban mə'sàrəban mala asoje, kya dī ama, <<Mana a kə earce ama awu nə pa? Bwa mənəo ka, bwa nzali Roma na!>>

²⁷ Pələa mə'sàrəban mala asoje wari a ban Buləs kya dī ama, <<Nam, we ka, a nda bwa nzali Roma le?>>

Buləs eari wi ama, <<E, mə nda bwa Roma.>>

²⁸ Mə'sàrəban mala asoje banggi wi ama, <<Mim gbal ka, mə nda bwa Roma, ən mbwe boalo kərkər ace.>>

* 22:20 22:20 Balli gbal aba: Atúró 7:58.

Pələa Buləs ne wi ama, <<Sə mem ngga, mə nda bwa Roma a bəlbən.>>

²⁹ Kara asoje mənana àkə earce pè Buləs tanni ka, à gbara à pusəki abuia à nyi. Sə mə'sàrəbən mala asoje ka, bangciu pakki wi lang onghəna ama Buləs ka bwa Roma na, anzəm mənana tsəngghənà à kurni ka.

Aməkùrcəu pakki Buləs bashi

³⁰ Ban fana ka, mə'sàrəbən mala asoje tsəa ama agbani pəris andə aməkùrcəu mala amə Yahudi kat bəà yi dapi. Kə earce sùrə məsəra gir mana tsəa sə à tsəki Buləs cau arəi ka. Ace mani ka, tsəa a panzə nsolo mənana à kurna Buləs nəi ka, sə tamsəi a bədəmbia.

23

¹ Buləs soa məsəi arə aməkùrcəu sə na ama, <<Wun amə'eambəam amə Isərayila! Mim ngga ən lumsəna túró mem aban ká aban Bakuli, nə babumam pwapwat yi puro a yalung.>>

² Kara Pəris Məgule mənana à tunəki ama Hananiya ka, nea abwana mənana à cam tù a ban Buləs ka ama bəà koè a takiri.

³ Pələa Buləs ne wi ama, <<Bakuli nə koeo a takiro, yi we mənana a kə ləmdə bəmurò ama a nda məboarne sə aba məsəcau ka a nda raka! A nda ya ulang mə'bashī nani, mənana à duk kana a kə pakkam bashi amur Nggurcau, sə we nə nggearəo ka a kə yàl Nggurcau nə pa nzongcau ama bəà koem a takiram!>>*

⁴ Abwana mənana à came a ban Buləs tù ka à banggi wi ama, <<A sələ ama a ndaban sáng Pəris Məgule mala Bakuli!>>

⁵ Buləs pələa earia wia ama, <<Ace rəwun, wun amə'eambəam, ən sələ nəma yi ka, Pəris Məgule na dāng. Acemənana Maləmcə na ama, <A pa wu nə na məbane amur murəm mala abwana ma'wun dāng.>†>>

⁶ Lang Buləs yi sələ ama abea abwana atə aməkùrcəu mənəo ka amə Saduki na sə acilia ka amə Farisi na ka, pələa loasə gi a kùli na ama, <<Wun amə'eambəam! Mə nda bwa Farisi, kəla mənana akēm ngga amə Farisi na ka. À kə pakkam bashi yalung acemənana tsəkbaləu mem ngga nda aba lo mala alú nə yiləmu!>>‡

⁷ Lang bangghəna anggo ka, kara amə Farisi andə amə Saduki tita makgìr arəarəia, sə dapi gau bəni bəri.

⁸ Amə Saduki ka à kə na ama bwapəndəa pa nə loapi bəmbe anzəm lú dāng, aməturəjar ko abangghəo gbal ka à pà kām dāng. Sə amə Farisi ka à ear ama aməno kat ka à ndakam.

⁹ Loəsəbən lo kərkər arəarəia, sə abea amaləm nggurcau mənana à nda atə amə Farisi ka, à lo, à kutia makgìr məcandəe. À bang ama: <<Səm sən kəgìr məbane mənana bwa man pe ka dāng! Ear ka bangghəo, ko məturəjar nda ne wi cau ka!>>

¹⁰ Lang mə'sàrəbən mala asoje sən cau kə gulki ka, bangciu bwali, acemənana à kə nungi Buləs, ndo à nə tsəki wi penye. Pələa tsək asoje bəà suləo bəà kya amsəi a babuia nə rəcandəa, bəà nyesəi a ban-məcandəe mala asoje.

¹¹ Àkə bu du mənəo ka, Mətalabangghəo ləmdərəi a ban Buləs sə na ama, <<Bə bangciu bə kəa pakko dāng! Kəla mənana a nacau mem a Urəshalima ka, duməna ama anggo sə awu nə nggá nakunam a Roma gbal.>>

À kùrkún à nə wal-lú Buləs

¹² Ban nə fa ka, abea amə Yahudi yi kùrkunarəia à na ama, à pà nə li girlina ko à nə nu kəgìr dāng, she bəà walna-lú Buləs ka.

¹³ Abwana mənana à kùrkunia ka làkkì malea kùtì lumi-ine.

* 23:3 23:3 Balli gbal aba: Mat 23:27,28. † 23:5 23:5 Balli gbal aba: Pur 22:28. ‡ 23:6 23:6 Balli gbal aba: Atúró 26:4,5; Filp 3:5.

¹⁴ Nda à wari a ban agbani pəris andə abwana-məgule à bang ama, <<Səm kánagìr ama pa sëm nè tsək kəgìr a kun sëm dāng she bə sëm walna-lú Buləs ka.

¹⁵ Ace mani ka, wun andə aməkùrcəu wu túrbān nə cau a ban mə'sàrəbān mala asoje Roma bə yiu nə Buləs a ban wun dəm. Wu ləmdəi wi kəla wu ndaban earce wun nè səngi cau male kām pepe. Sə sëm ngga sëm nè kùmsəi wi a njar sëm nè wal-luí.>>

¹⁶ Lang məkina Buləs ok ce gír mənana à earce à nè pakki Buləs ka, pələa wari a ban-məcandəe mala asoje kya ne Buləs ce.

¹⁷ Buləs pələa tunə be soje mēgulo ne wi ama, <<Kyan nə lagga man aban mə'sàrəbān mala asoje, ndanə be cau mənana nè ne wi ka.>>

¹⁸ Pələa soje mēgulo man twali, sə wari nēi aban mə'sàrəbān malea kat, kya ne wi ama, <<Buləs mənana à kùrri ka, nè nam ama bən yiu nə lagga man a bano, acemənana ndanə be cau mənana boaro bə banggo ka.>>

¹⁹ Mə'sàrəbān mala asoje pələa bwali um nēi a nkanggariban, sə dī ama, <<Mana a kə earce nam dē?>>

²⁰ Məkina Buləs pələa ne wi ama, <<Abwana-məgule mala amə Yahudi kùrna kunarəia, à nè yiu a zəmbəo li ama wu kyan nə Buləs aban aməkùrcəu malea. À nè ləmdəa kəla aməkùrcəu nè nggá dikiacəu kām pepé amurí.

²¹ Cə a ear cau malea dāng, acemənana abwana kùti lumi-ine mənana à nè kùmsəi wi ka. À kánagìr ama à pà nè tsək kəgìr a kunia dāng, she bəa walna-lú Buləs ka. Ado ka, à giləna rəia, eare mo nda ado a kundəki ka.>>

²² Mə'sàrəbān mala asoje pələa ne lagga ama, <<Ce a eare a ne kəbwa ama a na nam man yì cau ka dāng.>> Pələa tasə ta lagga bwal njar o.

À tasəta Buləs a ban Nggwamna Felis

²³ Pələa mə'sàrəbān mala asoje tunə bari atà asoje amēgulo male sə nea wia ama, <<Wu twal asoje gbəman bari mənana à nè o a Kaisariya ka. Wu twal atəa amə'pər lumi-tongno-nong-bari andə aməkusəu gbəman bari nə ankongŋo a buia. Wu nying ban man nə bu-pwari tongno-nong-ine mala bu du man yalung ngga.

²⁴ Wu pè Buləs pər mənana nè eauwe a nzəmi ka. Wu um nēi jam a bədəm Nggwamna Felis.>>

²⁵ Pələa mə'sàrəbān mala asoje gilə man yì cauterəa ka, sə terəi mətala-nzali ama:

²⁶ Makkun pur a buam mim Kəlaudiyus Lisiyas, aban ká a ban mətala-nzali Felis.

²⁷ Amə Yahudi bwal man yì bwa ka, ama à nè wal-luí. Lang ən yì sələa ama yì ka, bwa Roma na ka, pələa ən wari sənəa asoje mem ən nggea əmsəi, ən é a buia.

²⁸ Ən wari nēi a bədəmbə aməkùrcəu malea ace mənana bə ən kya ok gír mənana pakkia wia ka.

²⁹ Sə ən yì sələ ama ce ka, cau mala nggurcau mala kwadī malea na; sə ce ka, kārəa bəa kùr bwa ko à nè wal-lú bwa ace dāng.

³⁰ Lang à yì banggām ama à kùrnakun amurí à nè wal-luí ka, nda ən gbara ən tasəi bə yiu a bano. Ən nani abwana mənana nə cau arəi ka ama bəa yiu nə cau malea a bano.

³¹ Anggo aba du mənə ka asoje kpata nzongcau mənana à pea wia ka, à twal Buləs à um nēi a nggea-là Antipatəris.

³² Ban nə fa ka, asoje nying amə'pər a kutio a um nə Buləs aban ká a Kaisariya, sə yia ka à nyare a ban-məcandəe malea.

³³ Lang amə'pər yì bwaləna Kaisariya ka, à pe Nggwamna cauterəa sə à nyinggi wi Buləs a bui.

³⁴ Nggwamna pələa bal cauterəa sə dī Buləs aya buban sə puro. Lang yì ka, onghəna ama Buləs pur a bu-nzali Səlisiya ka,

³⁵ Nggwamna pələa ne wi ama, <<Mə nə ok cau mo nə nggearəam bəa abwana mənana à ndanə cau a rəo à yina ka.>> Pələa na ama bəa nying Buləs bə do a fadan mala Nggwamna Hirədus.

24

Buləs a badəm Felis

¹ Anzəm nongho tongno ka, Hananiya Pəris Məgule yiu a Kaisariya andə abea abwana-məgule mala amə Yahudi, andə be lauya mənana à tunəki ama Tatulus ka. À yiu a badəm Felis mənana nda Nggwamna ka. À yiu nə acaubashi mənana à ndanəi arə Buləs ka.

² Pələa à tunə Buləs yiu yi kutio, sə Tatulus sárə acau mənana à tsəki Buləs arəi ka, a badəm Felis, ama:

Bə rəo pwalo, Nggwamna! Səndəmba mò aba yálban amur abwana ka nda yina səm, amə Yahudi, nə kum banboarnado məsauwe aba rəpwala yalung ngga. A nyesə agir pas à pələa aməboarne, mənana à yiu nə lidəmba a nzali ma'səm ngga.

³ Səm earəna nə amənia yì agir ka kat, a koya ban sə a koya pwari ka, sə səm nggə walo bu pepè.

⁴ Səama ən earce nəma mə nə po auləa dāng, ace mani ka, ən nggə zəmbəo, twal gandəa nə səm, ok cau mənana səm nə na bəti ka.

⁵ Man yì bwa ka səm kumi ka məzunggəliban na, mənana kə yiu nə loəsəban abalə amə Yahudi aba banza kat ka. Yì nda gbani mala aməkpata Yesu, mənana à tunəkia ama amə Nazarin ngga.

⁶ Yì bariki nə pakki abea agir aba Ndàməgule mala 'Bakuli, nə nyesə ce bə; nda səm bwali ka.

⁷ Bə səm panghəni wi bashi nə nggurcau ma'səm səama Lisiyas, mə'sàrəban mala asoje, yiu yì é a bu səm nə rəcandəa. Pələa tsək səm bə səm yiu nə acau mənana səm ndanəia arə mənəia yì bwa ka, aba ndabashi mò.

⁸ Bə a díkí ka, we nə bamuro a nə gandə súrə məsəcau amur acaubashi mənəia səm nggə yinəia arəi ka.

⁹ Amə Yahudi mənana abanì ka, pələa à ear kat ama anggo sə ce pa.

Buləs na kúni a badəm Felis

¹⁰ Nggwamna pələa ləmdəi Buləs bu bə nacau. Buləs pələa pələ cau ama:

We bəwaməgule, ən sələna nəma arə apələa pas a ndaban pak bashi a nzali man, ace mani ka mə ndanə banboarnado bən bəlkunam a badəmbə.

¹¹ A nə gandə bəta məsəcau nì ama, kúti anongho lum nong-bari mənana à kúti ka dāng, sə ən yiu a Urəshalima ace peri a Ndàməgule mala 'Bakuli.

¹² Abwana man ngga à kumam aban makgìr sənə kəbwa aba Ndàməgule mala 'Bakuli, ko ən tsək bəwabundəa à loəsəban arə andəkpapi ko a bə kəban aba là məgule ka dāng.

¹³ Sə aman yì abwana ka, à pà nə gandə ləmdəo kəgìr mənana nə pà rəcandəa arə agir mənana à kə tsəkam cau a rəia ka dāng.

¹⁴ Ən earəna mbak ama ən nggə kpata 'Bakuli mala aká səm, aba kpata Njar mənana yia ka à twali ama məbafoe na raka. Sə mim ngga ən earnə agir mənana kat à giləa aba Nggurcau mala Musa andəa mənana abaləa Maləmce mala amə'bangnəa mala 'Bakuli ka.

¹⁵ Tsəkbaləu mem arə 'Bakuli ka mə'mwashati na andə mənana abwana man ndanəi arə 'Bakuli ka, ama nə loasə amə cauboarna andə amə caubikea a bəmbe.

¹⁶ Ace mani ka, ən nggə bariki a koya pwari ka ama bèn ngga dum nə bamur haləkya a badəm Bakuli andə abwana dāng.

¹⁷ Anzəm apələa pas mənana ən dekina Urəshalima nēi ka, ən nyare ən wari a baní ace mənana bə ən nggea pe abwana mem aboro ace amə'tər, sə bən pâ gír-dārəa aban Bakuli.*

¹⁸ Mə ndaban pak mēnia ka sə à yì kumam a Ndàməgule mala Bakuli, ən maləna pàkkiagir mala lak rəŭ, kə bwabundəa pa atəm dāng, sə loəsəban pa a baní dāng.

¹⁹ Sə abea amə Yahudi mənana à pur a bu-nzali Asiya ka, à ndakam a baní. Bə boaro à ndakani a badəmbo, mənana bəà ndanə bə kəcau a muram ngga.

²⁰ Ko ana raka, dīkam aman yia abwana ka, bəà nam caubikea mənana aməkùrcəu mala amə Yahudi bwalam nēi ka.

²¹ Kə cau mwashat mənana à nə yiu nēi arəəm ngga nda mənana ama ən loasə giem aba ndabashi aban na ama: <<Mə ndaban cam bashi a badəm wun yalung ace earnə cau mənana mə ndanəi ama alú nə lo a bembə nə yiləmu ka!>>†

²² Pələa Felis, mətala-nzali mənana sələna cau mala kpata Njar mala Yesu ka, gír cau, bang ama, <<Bə mə'sàrəban mala asoje, yì Lisiyas yina ka, sə mə nə kasə cau ma'wun.>>

²³ Pələa Nggwamna tsəa bə soje məgulo bə yál Buləs, bə panzə nsolo mənana à kùrrì nēi ka, bə nyi atarəi, sə bə kəa na ama nə binəi agyajam mala Buləs yiu a baní bəà kə denyi nēi dāng.

²⁴ Anzəm abea anonggio ka Felis nyare yiu andə māmí, Durəsəla mənana bwa Yahudi na ka. Pələa túrbān à tunə Buləs, yì kwakikiri oe nacau amur pabamuru a ban Kərəsti Yesu.

²⁵ Sə lang Buləs kutia nacau amur bealboarna, andə bwalbamuru, andə bashi mala Bakuli mənana nə yiu ka, Felis ka nggea bangciu pakki wi, nda na ama, <<Kārəna anggo, a nə gandə o ado. Mə nə nyare mə nə tunəo dəm bə ən kuməna dəmbəu ka.>>

²⁶ Yì gbal ka tsək bāləi ko Buləs nə pè wi boalo. Nda gír mənana tsəa, pak ka nə tunə Buləs nə yiu à kə nacau andəi.

²⁷ Anzəm mənana apələa bari kutina ka, bə bəsa Nggwamna Posiyos Festus yì aki Felis túró do Nggwamna. Sə acemənana Felis earce pwasəbum amə Yahudi ka, nying Buləs a ndəkurban.

25

Buləs alta kádəmba nə cau aban Kaisar

¹ Anzəm anongjo tărú mənana Festus yiu nēi a bu-nzali Kaisariya sə ak buno mala Nggwamna ka, kutio wari a Urəshalima.

² Akanó ka agbani pəris andə abea abwana-məgule mala amə Yahudi wari a baní nə acaubashi mənana à ndanəi arə Buləs ka.

³ À zəmbi Festus ama bə pakkia wia gír mənana nə pwasəbumia ka, bə eare bəà tusə Buləs a Urəshalima bəà yì pakki wi bashi kām. À earce anggo acemənana yia ka à kùrnakun a rəia à nə wal-lú Buləs amur njargula.

⁴ Pələa Festus nea wia ama, <<Buləs ka nda a ndəkurban a Kaisariya, sə mim ngga baní pà nə sau dāng mə nə nyare abaní.

⁵ Bə nə boar ka, bəà abwana-məgule ma'wun yiu, səm nə o a tarə səm sənəia, bəà kya na gír mənana kwania ka, amur man yì bwa ka.>>

* 24:17 24:17 Balli gbal aba: Atúró 21:17-28. † 24:21 24:21 Balli gbal aba: Atúró 23:6.

⁶ Anzəm mənana Festus pakkina anonggio tongno-nong-tàrú aban ká lum, abania ka, sə kutio wari a Kaisariya. Ban fana ka, pələa do amur buno bashi sə túrbān ama bəə yinə Buləs a badəmbi.

⁷ Lang Buləs yina ka, amə Yahudi mənana à pur a Urəshalima sə à yiu ka, à yì kàrì a bələu. À kə naki acau mala agir məbane amurí kèrkér, a badəm Festus, sə à gandə bang kəgìr mənana nè ləmdə ama acau mənana à nakia amurí ka, məsəcau na ka dāng.

⁸ Pələa Buləs bəl kúni na ama: <<Mim ngga ən pak ma kəgìr məbane arə Nggurcau mala amə Yahudi, ko arə Ndəməgule mala Bakuli, ko arə Nggwamnati mala Roma ka dāng.>>

⁹ Sə acemənana Festus kə earce pwasəbum amə Yahudi ka, pələa dī Buləs ama, <<A nə eare a nə ká a Urəshalima ace mənana bəə kya pakko bashi akanó a badəmbam amur amənia yia acau ka le?>>

¹⁰ Buləs na ama, <<Awo! Mim ngga mə ndya ən came aba ndəbashi mala Murəm mēgule mala amə Roma, ban mənana boaro bəə pakkam bashi kām ngga. We nə bāmuro, a sələnə pepè ama ən pak mi amə Yahudi bə kəgìr məbane dāng.

¹¹ Məni bəə na ama ən parna nggurcau, ən pāngnənə gìr mənana duməna à nə wal-luem ace ka, pà mə nə zəmba ama bəə kəa wal-luem dāng. Sə bə məsəcau pa aba cau mənana a ne a muram raka, kəbwa kārəa nə tasəam a bəbù amənia yia abwana ka dāng. Ado ka, ən nggə alte ama bəə um nə cau mem a dəmba aban Kaisar*.>>

¹² Anzəm mənana Festus ongnəna kun aməkùrcəu male ka, nda sə pa eare ama, <<A zəmna ama bəə kyan nə we aban Kaisar, anggo aban Kaisar sə awu nə ká.>>

Buləs nacau a badəm Murəm Agəripa

¹³ Anzəm anonggio bəti ka, Murəm Agəripa andə Banayis à yiu makki Festus kun a Kaisariya ace gulo mənana kum ka.

¹⁴ Abalə anonggio mənana à nda kano ka, Festus bəl bá cau mala kùrbān mala Buləs aban murəm ama:

Bə bwa na kani mənana Felis nyi a ndəkurban ngga.

¹⁵ Sə lang ən warina a Urəshalima ka, agbani pəris andə abwana-mēgule mala amə Yahudi yiu nə acaubashi amurí. À nam ama bə ən pakki wi bashi mənana nə mé bəə wal-luí ka.

¹⁶ Sə ən nea wia nəma, səm amə Roma ka, səm nggə mak bwa mənana à yiu nə cau amurí ka dāng, she bə səm yì kpapina bəməsəa rəia andə abi aməbura, à pani wi dəmbu náná kúni ka.

¹⁷ Lang à yina kani ka, ən dəndi arə cē dāng. Ban fana ka ən kutio a ndəbashi, ən tsəa à yinə bwe, yì Buləs a badəmbam.

¹⁸ Lang abi aməbura lo à nə nacau ka, ko à na kəcau məbane amurí ulang mənana ən twali nəma nda à nə na ka dāng.

¹⁹ Kəcau mənana à kutio aban ne ka, nda mənana kunia came arə bua amur cau kpata Bakuli malea andə bəbwa mənana à kə tunəi ama Yesu, mənana wuna, sə Buləs kə na ama longnəna ndanə yiləmu.

²⁰ Sə mim ngga ce nì kùr muram, ən dʷanyì njar mənana mə nə kar kam sə mə nə kum agir mənana boaro bən sùrəia amur ce nì ka. Nda gìr mənana tsəa sə ən dī Buləs ko nə eare nə ká a Urəshalima, ace mənana bəə kya pakki wi bashi amur amənia yì acau ka kām.

²¹ Sə Buləs ka bangnəna ama awo, bəə kyan nə cau a dəmba, Kaisar bə kya kasə cau male. Nda sə ən tsəa bəə nyi aba nda a bu asoje bəə kə yállí bà pwari mənana mə nə tasəte aban Kaisar ka.

* 25:11 25:11Kaisar ka nda <<Murəm Mēgule mala amə Roma.>>

²² Agəripa pələa banggi Festus ama, <<Ən nggə earce mə nə ok cau a kún man yì bwa ka nə bəmúràm.>>

Pələa Festus na ama, <<Li ka, awu nə oè.>>

²³ Ban fana ka, Agəripa andə Banayis pür a puro mala amurəma aba ləmdə jali mala gulo, à yiu à yì kutio aba ndà mənana bəwabundəa ram kam ngga, atārəia andə abwana-məgule mala asoje andə abwana-məgule mala nggea-là. Pələa Festus bang ama bəə yinə Buləs.

²⁴ Sə na ama:

Murəm Agəripa andə abwana mənana kat akani atə səm ngga, mənəia yì bwa wu səni ka nda bwa mənana amə Yahudi kat, aman kani andə aman a Urəshalima ka, à yiu nə cau amurí abanam, nə mak'zwalo a kunia. À earce ama, bəə kəa nyi bə əwá bə do nə yiləmu dəm dāng.

²⁵ Sə mim ngga ən kumi nə kə cau məbane mənana à nə bashi wi, bashi lú nəi ka dāng. Sə acemənana yì, nə bəmúrì alta o a dəmba nə cau aban Kaisar, yì murəm məgule ka, ən náná, nəma mə nə tasəte.

²⁶ Sə mim ngga, ən panə bə kəgír mənana mə nə gilə amurí aban ká aban Kaisar ka dāng. Nda gír mənana tsəa sə ən yinəi a badəm wun, a nggearə badəmbo, we Murəm Agəripa ka! Anzəm mənana səm onğəna, à bəlkina bá cau male ka, mə nə gandə kum gír mənana mə nə giləa amurí ka.

²⁷ Nda acemənana pà nə boaro bə ən tasəta pursəna aban ká aban Murəm Məgule a Roma, sə kə cau pà kəm ən giləa, mənana nə ləmdə acaubashi mənana amurí ka dāng.

26

Buləs bəl kúni a badəm Murəm Agəripa

¹ Pələa Agəripa ne Buləs ama, <<À pàno dəmbu wu nakuno.>> Pələa Buləs loasə bui sə kutia ban bəlkuni ama:

² Murəm Agəripa, mə ndanə dəmcauwa kərkér mənana ama nda a badəmbo sə ən came mə nə nakunam yalung, amur agir mənana amə Yahudi tsəkam arəəm ama ən pea ka.

³ Nggeamurəmi atə agir mənana boar nəi ka, nda mənana ama we ka, a súrə akúncau andə akunbuana mala amə Yahudi pepè. Ace mani ka ən nggə zəmbo, kwakikiro oem, nə munyi.

⁴ Amə Yahudi kat ka, à sələna rə do mem, lo a muntulo mem aba nzali mem andə mənana a Urəshalima nənzəmò ka.

⁵ À sùrənà rəəm dídyal, bəə nə na ama à nə na məsəcau ka, ama, a tite dídyal a do mem ngga, mə nda aba bìnə mala amə Farisi, abwana mənana à kə kpata akúncau andə anzongcau mala peri ma'səm kat, nə tsəkiru pepè ka.*

⁶ Sə a dyan ngga, mə ndya ən came à kə bashiam ace tsəkbaləu mənana mə ndanəi arə lumsəo mala cau mala Bakuli mənana banggi aká səm ngga.

⁷ Mənia ka nda kəgír mənana atəu ma'səm lum-nong-bari mala amə Isərayila tsəkbaləia aban kúndəò à nə sən lumsəo male ka. Nda tsəa sə à kə peri a badəm Bakuli du andə pwari nə rəbəla ka. Bə rəo pwalo Murəm, kat andə mənəo ka, à tsəkam acau arəəm, à yinə mim aban bashi ace bwal mənəia yì tsəkbaləu ka!

⁸ Palang sə dupa wun nə kwano, wun abwana mənəia kani ka, mənana wun nə earnəi ama Bakuli nə loasə alú ka?

* 26:5 26:5 Balli gbal aba: Atúró 23:6; Filp 3:5

⁹ Didyal ka mim nə bamúràm, ən nggə səni nəma mə nə pàk agir mənana kat nə tamsə lidəmba mala lullə Yesu, bwa Nazarat ka.

¹⁰ Mənia ka nda gír mənana ən pē a Urəshalima ka. Ən kum rəcandəa aban agbani pəris, ən bwalki abwana mala Bakuli, ən oasəia a ndakurban. Anzəm mənana bəà kasənia wia bashi lú ka, ən pu nzəm amə wal-luia.

¹¹ Kusə pas ən tsəa à pea wia tanni arə andakpapi, ən nggə cia bəà makgír kpata Yesu. Acemənana ən binəməsəia kərkər ka, ən zuppi ateà arə abea anggea-là ace ká pea wia tanni.†

Buləs bangcau mala ak Yesu male
(Amə Mishan 9:1-9; 22:6-16)

¹² Ace kə pak mənə yì túró ka, a bə pwari ən puro mə nə ká a Damaska. Agbani pəris mənana a Urəshalima ka à panam rəcandəa sə à túrəm.

¹³ Amur njargula aban ká, nə pwari zəkya, Bə rəò pwalo Murəm, ən sən tálaban mənana tá male kúti mala pwari ka, pur a kúli yì ta kàriam a baləu sənə abwana mənana səm nda a tarə səm sənəia ka.

¹⁴ Səm kat ka səm kpa a nzali, sə ən ok gi bəbwa aban nam cau nə kun Ibəru ama, <<Sawul, Sawul! Palang sə a kə pam tanni? Walki rəŭ mô arə nkpako ka nda bə.>>

¹⁵ Sə ən diban nəma, <<A nda yan le, bwaməgule?>>

Pələa Mətalabangŋo ear ama, <<Mə nda Yesu, mənana a pākiyi wi tanni ka.

¹⁶ Sə ado ka, lo cam nə came amur akusəo. Ən pusə rəam a bano, acemənana ən twaləno a duməna guro mem, mənəkunam. We ka, a nə nggá ne abwana gír mənana kat a səni, andəa mənana mə nə ləmdəo a damba ka.

¹⁷ Mə nə amsəo a bu amə Isərayila andə abwana mala acili anzali mənana ən nggə túró a bania,

¹⁸ ace mənana wu mənbia wia məsəia, bəà puri bá pəndəa, bəà yiu aba tálaban ngga. Mə ndarə túró a bania ace mənana bəà pələa, bəà puri bata parban mala Shetan, sə bəà yiu aban Bakuli. Anggo ka, à nə twalia wia ban acaubikea malea, sə nə pabamuru malea a banam ngga, à nə kum ban-do abalə abwana mənana Bakuli tària bəà duk amale ka.>>‡

Buləs nacau amur túró male

¹⁹ Anggo, We Murəm Agəripa, ən kpata mənə yì sənə aba Bangŋo ən səni nə kuli ka.

²⁰ A tite ka, ən hamnə cau a Damaska andə Urəshalima andə anzali mala amə Yahudi kat. Sə ən hamnəi gbal abalə abwana mənana amə Isərayila na raka. Ən nea wia nəma bəà pələ nzəmia arə caubikea bəà pwanzali, bəà nyare aban Bakuli, bəà kə pak agir mənana nə ləmdə ama yia ka à nyìngŋənà acaubikea malea ka.§

²¹ Nda ace kə mənə yì gír ka, sə amə Yahudi mənə à bwalam aba Ndàməgule mala Bakuli, à bariki ama à nə wal-luem.

²² Sə bə yalung ngga, Bakuli ka bwalam kàm, nda gír mənana tsəa ado sə ən kúmó ən came akani, ən nggə nakunam aban abwana kat, bwa məkyauwe andə bwaməgule. Sə gír mənə ado ən nggə na ka, nda kəgír mənana amə'bangnəa mala Bakuli andə Musa bang ama nə yia pur ka.

²³ À bang ama Kərəsti, yì bwa mənana Bakuli túrí ka, nə nu tanni sə nda bwa mənana nə tita loapi bembə nə yiləmu ka, nə hamnə cau mənana nə pa tálaban mala amsəban aban amə Yahudi andə abwana arə acilia anzali.*

²⁴ Lang Buləs nda ban bəl kúni anggo ka, kara Festus sà arəi ama, <<Buləs, we ka muro pələna! Balgír mò mə'kərkər nì tsəngŋənó bamuro pələna!>>

† 26:11 26:11 Balli gbal aba: Atúró 8:3; 22:4,5.

§ 26:20 26:20 Balli gbal aba: Atúró 9:20,28,29.

‡ 26:18 26:18 Balli gbal aba: Atúró 20:32; Afi 5:8; Kol 1:13; 1Bit 2:9

* 26:23 26:23 Balli gbal aba: 1Kor 15:20; Isha 42:6; 49:6.

²⁵ Buləs ne wi ama, <<Mim ngga, muram pələ dāng, Bə Rəo Pwalo, mægulo Festus! Kə mäsəcau nda mənə ən nggə na ka.

²⁶ Murəm Agəripa! Mə nə gandə no cau bangciu pa arəəm dāng, acemənana we ka a sūrənə rə cau mala amənia yì agir ka. Mə ndanə sələe kàngkàng ama kə mwashat pà kàm abalə agir mənəia ka, mənana apî sələe mò kà, acemənana à pea a nkanggari ban dāng.

²⁷ Murəm Agəripa, a earnə acau mala amə'bangnəa mala 'Bakuli mənana à gilə ka? Ən sələnə nəma a ear nəia!>>

²⁸ Pələa Agəripa ne Buləs ama, <<Aba do mənəia mgbeatuk ka nda a kə səni kələ a nə núnna m bən duk kərəsta ka le?>>

²⁹ Buləs ne wi ama, <<Ko aba do mgbeatuk ko mäsauwe, hiwi mem aban 'Bakuli ka, nda mənana ama, we andə acili abwana mənana ado à kə oem yalung ngga, wun nə do kələ mim, səama, bə kəa pa andə ansolo man dāng!>>

³⁰ Pələa murəm, sə nggwamna yì Festus, andə Banayis, andə acili abwana kat, à lo à came.

³¹ Sə kaniama à nə purî ban bashi ka, à ne a rəia ama, <<Mənəia yì bwa ka, pak ma kəgîr mənana à nə wal-luî ace, ko à nə kùrrî a ndəkurban ace ka dāng.>>

³² Pələa Agəripa ne Festus ama, <<Bə a pələa ama mənəia yì bwa ka almata ká a damba nə cau aban Kaisar raka, bə à nə panzəi.>>

27

Buləs kutio a waru aban ká a Roma

¹ Cau yì duməna ama səm nə kutio a waru-mur səm nə ká a Italiya. Pələa à pa Buləs andə abea abwana mənana à kùria ka a bù Juliyos, bə soje mægulo amur bə nggəsan mala asoje Roma, à tunəia ama, <<Nggəsan asoje mala Mətala Nzali.>>

² Pələa səm kutio aba waru mənana puro a nggea-là Adərametiyom, sə lo gya nə nggá karkya arə aban-kpasha mala awaru a kún nggeamùr mala bu-nzali Asiya ka. Səm lo gya səm puro aba nggeamùr. Aristakus, yì bwa mənana pur nə nggea-là Tasalonika aba bu-nzali Masədoniya ka, nda atə səm.

³ Ban fana ka, səm kya bwal nggea-là Sidon. Juliyos yì soje mægulo ka, ləmdəi Buləs pē məboarne. Eari wi bə kya sən agyajam male mənana à ndanə do akanó ka, bəa pe wi gîr mənana kat dʋwanyi ka.

⁴ Səm nying ban mənə aban o aba nggeamùr dəm. Sə acemənana bua mala gung soa səm ngga, səm yì kwaki nə kúnmur mala luran Sayipərus, ban mənana nda gbar səm arə bua mala gung məcandəe ka.

⁵ Səm yì kasəa aba nggeamùr, səm mgbàlli kúnmur mala abu-nzali mala amə Səlisiya andə Pamfiliya atə bu səm məli. Waru yì tusəo a kúnmur mala nggea-là Mera, a bu-nzali Lisiya.

⁶ Abanì sə bʋaməgule soje kum waru mənana pur a Alizandəriya nə ká Italiya ka, pələa tsək səm a bāləi.

⁷ Səm pakki anonggio pas, waru kə ging kpəm dāng. Nə tanniki kərəkər sə səm nggea bwal bu la mala amə Kənidus. Lang səm səni gung pà nə eara səm ká kporong a damba raka, kara səm pələ múr-waru səm samsə aba mùr səm yì kùtì Salmone, la a kun mur a luran Kəreti. Səm yì pələa arə kún gwanyì, a bui mala yì luran mənana gbar səm arə bua mala gung ka.

⁸ Səm ging nə waru arə gwanyì, nə tanni məgule sə səm yì bwal ban mənana à kə tunəi ama, Ban Auwa-mùr, mənana nda tù nə bə la à tunəki ama Lasi ka.

⁹ Pwari kúti səm kèrkér, sə ado ka gya amur mür duməna gír bangciu, aceməna anggo ka Pwari Lamsan Twalban Caubikea* kútina. Ace mani ka, Buləs banggi abwana-məgule mala túró bá waru mənía yì cau-səngya ka ama:

¹⁰ <<Wun aburana, ən nggə səni ka, gya mənía səm nggə ká nēi ka, tanni nda kam. Lo mala gung-bá-nggeamür ka, nē yiu nē kidiki arə waru, bangula twalo nē uebà sə earka nē nggá ká-məbane mala dʋwanyi yiləmi səm.>>

¹¹ Sə bʋwaməgule soje ka, kə cau mənana mətala waru andə məkwak waru na ka, kə nda kpate ka, binə cau mala Buləs.

¹² Abanì mənə waru kpashi kam ngga, gung ba-nggeamür məcandəe kə bua kām tūtù nē kundwal. Banì pənə boaro à nē duk kam nē kundwal dāng. Ace mani ka, bangula abwana mənana kat aba waru ka, à na ama, kəpəna bē səm lidəmba nē o aba nggeamür. À tsəkbaləia ama bē nē gandə pa ka, bəà bəriki bəà kya bwal Fonis, ban mənana à nē nggá usələo à nē mal kundwal kam ngga. Fonis ka ban kpasha mala awaru na a luran Kəreti, banì kə sən rəarəia andə bá nggeamür arə anjar bari; nē njar-kúnmur a bui mala njar-nzali andə njar-nza a bui mala takuli, səama gbarì ban mənana gung məcandəe kə yiu nēi ka.

Gung məcandəe aba nggeamür

¹³ Lang gung mə bukbukni tita bua bəti-bəti nē njar-kunmur ka, aburana man kə səni kəla, à nē gandə lidəmba aban o a waru. Pələa à eamsə tali mənana tamsə waru ka aba waru, à loasə shel aban o, à kə samsə tū nē kun gwanyi mala luran Kəreti.

¹⁴ Səama banì sau dāng, nggea gung məcandəe kèrkér mənana pur nē mur-nza mala luran, à tunəki ama <<Gung Njar'nza-Njar'takuli>> ka, kara lo suləo amur səm.

¹⁵ Gung bua kə mgbàllì mur waru nē nyesəi nē te. Sə aceməna səm gandə soa gung raka, kara səm dəki waru, kpata gung aban keale.

¹⁶ Waru keal nē səm nē nggá kúti muna luran mənana à tunəki ama Kauda ka, pələa səm bəriki səm kyang arəi a bui mənana gbar səm arə bua mala gung ngga. Abanì ka səm tanniki kèrkér sə səm nun muna-waru səm amsəi, səm yinəi a ban nggea-waru.

¹⁷ Amə samsə waru eamsəna muna-waru aba nggea-waru ka, pələa à marəki nggea-waru nē anggur-wayə sə à kūrki ace mənana bē kùmô bē bwali kām pepè. Bangciu pakkia wia ama, à ndo à nē nggá gorə a tukio mala Sərtis.† Nda à sulə shel məgule mala abi ace amsə mire mala waru, sə à dəki bē keale atə gung.

¹⁸ Lang gung mə'kèrkér nì lidəmba nē loasəki nggeamür aban walke arə waru, yì puro a bē banfa ka, kara amətúró ba-waru tita amsə atwalo mənana a waru ka, à sukkia aba nggeamür.

¹⁹ A təruià nongɲo mala bua mə'kèrkér nì mala gung ngga, à pwan abea agir samsə waru à sukkia a nggeamür.

²⁰ Twal anonggio pas, ko səm sən pwari ko anlero dāng, sə gung lidəmba nē bua wak, gandəa səm twali ama pà səm nē au dāng.

²¹ Twal anonggio pas kəbwa atə səm a waru li girlina dāng. Nda Buləs lo came a bədəm səm, na ama:

Bə wu ongɲəna cau mənana ən bangga wun ngga, bə wu nying ma luran Kəreti aban yiu dāng. Ləmdə ama bə səm auwuni mənía yì kidikea mala waru andə dʋwanyi agir ka.

* **27:9 27:9** *Pwari Lamsan Twalban Caubikea* ka nda <<bə Lamsan mala amə Yahudi mənana à kə pe mala zəmba aban Bakuli nē gilmür, ace twalban acaubikea malea. À kə pe a masələata tongno-nong-inea zongɲo, zongɲo mala kun mbulo, mənana abaləi ka gung-mbulo kə bua kèrkér:>> † **27:17 27:17** *tukio mala Sərtis*: Sərtis ka lullə bē ban na a mealmur mala nzali mala amə Libiya. Ban nì ka sala na sə tukio na aba nggeamür, awaru kə gbāli kam.

²² Sə ado ka, ən nggə zəmba wun, wu cam kàngkàng! Kə bwa pà abalə wun nê đwanyi yiləmi dàng. Kə waru na à nê đwanyi ka.

²³ A bu du mənəia kútí ka, məturonjar mala Bakuli mem mənana ən nggə peri a baní ka, yiu a banam,

²⁴ na ama, <<Bè bangciu bə kəa pakko dàng, Buləs! Duməna púp a nê came a badəm Kaiser. Sə Bakuli, nê bəwamuru male a bano ka, amsəna yiləmi abwana mənana wu nda wunəia a waru ka.>>

²⁵ Ace mani ka, wu cam kàngkàng, wun aburana! Mim ngga, mə ndanə gūli arə Bakuli ama, nê pə anggo kəla mənana à nam ngga.

²⁶ Kat andə mani ka, duməna púp waru nê nggá wal arə kúnmur mala bə luran nê arkya.

²⁷ A lum-nong-inea du, anzəm mənana gung tinata bua sə nda rə keal nê səm aba nggeamùr Meditaraniya ka, nê badu, amə samsə waru səni ka səm ndarə gbashi ban kun nza.

²⁸ Pələa à túr nggúr məsauwe mənana à kurri wi gír mədəmbəre ka a mūr, à sən lime mala mūr ka bəkusəu gbəman nê lumi-bari na. Baní sau dàng à nyare à túr nggúr dəm, sə à sən lime male ka bəkusəu lumi-tongno-nong-ine na.

²⁹ Amə samsə waru ka bangciu bwalia acemənana à kə səni kəla waru ndo nê nggá tul amur atali kun-gwanyi a tamúr səm nê limge. Nda à sulə atali tamsə waru, yia ine a mūr, nê tərta waru, waru pələa came sə à zəmba bə ban fa.

³⁰ Pələa amə samsə waru bəriki ama à nê bangja, à nê nying waru, à nê o. À sulə muna-waru a mūr, à pə kəla à ndaban sulə abea atali tamsə nggea-waru a mūr.

³¹ Pələa Buləs ne bəwaməgule soje andə asoje ama, <<Bè amə samsə waru nyare à do aba waru raka, wu pa wu nê au dàng.>>

³² Kara asoje kasəki anggúr mənana à bwal muna-waru ka, sə à nyi kpa aba nggeamùr.

³³ Lang ban malanə fa ka, Buləs zəmbia wia ama bəà lì girlina. Na ama, <<Anongjo lum-nong-ine adyan, wu ndaban kúndəô aba bəlakəsəkyə, sə abalə anonggio mənə kat ka, wu lì kəgír dàng.

³⁴ Ən nggə zəmba wun, ado, wu lì girlina, ace kum rəcandəa mala yiləmi wun. Kə bwa pà atə wun nê đwanyi ko nyang bəmúrí mwashat dàng.>>

³⁵ Anzəm mənana Buləs bangjəna cau anggo ka, pələa twal bəredi, sə pak yəwá aban Bakuli a bədəmbia kat, bəwan bəredi, sə tita she.

³⁶ Pələa yia kat ka à kum rəcandəa, ko yana abaləia gbal ka, twal girlina li.

³⁷ Làkki ma'səm kat aba waru ka nda, gbəman-bari nê lumi-tongno-nong-bari nê məsəi tongno-nong-mwashat (276).

³⁸ Lang ko yana ka linali karəni ka, pələa à amsə dəmbərya mala waru, à sukki abuku məsəsa a nggeamùr.

Waru arkya a nggeamùr

³⁹ Lang ban fana ka, amətúró bə-waru sən kúnmur sə ko à súrə baní dàng. Sə a kúnmur nì she ka à sən ban kpashi awaru kam a kún sala, nda à pak denyicau ama, à nê gandə ká, à nê kwak waru arə nza abanì.

⁴⁰ Pələa à kasəkia ansolo mala atali mənana à tamsəna waru nəia ka, à nyia, à ko a tàmur. Atārəia andə mənə ka, à panzəki anggúr mənana à kúrkinə apelapele nəia ka. Pələa à loasə shel mənana à dəm waru ka, ace mənana bə gung twal waru aban ká, a kún nza ka.

⁴¹ Kara waru yi eauwe amur sala a tàmur, cam kikət; múr waru gorəo binə puro, sə eaki-nkono mala nggeamúr mənana gung məcandəe kə loasəki ka, camarə walki tərta waru, arki mesəki mwashat-mwashat.

⁴² Kəne mala asoje ka nda mənana ama, à nè wal-lú apursəna mənana kat aba waru ka, ace mənana bə kəbwa abaləia bə kəa kpa a mūr, bə oakio, bə eau a nza, bə bwaro a rəia ka dāng.

⁴³ Sə bəwaməgule soje ka, kə earce nè amsə Buləs, ace mənana bəa kəa wal-luí raka, pələa tamsə asoje ama bəa kəa pa anggo dāng. Nda sə tsəa ama, ko yana mənana sələmúr ka bə ta bə zurro a nggeamúr, bə oakio bə eauwe a nza.

⁴⁴ Acili abwana ka, bəa damnggia arə akpamgbang, ko arə agbəlang waru mənana à sànggi ka, bəa o a rəia aban ká a nza. Anggo sə koyan ngga àwá, eauwe a nza.

28

Kunmur mala amə Malta

¹ Lang səm eauna jam a nza ka, səm yi sələ ama baní ka luran mənana à tunəki ama Malta ka nda.

² Amə'nzali mala mənəo yi luran ka, amə earce abwana na. À ak səm nə bumpwasəa. Acemənana mbulo tita nya sə dwal nda kam kərkər ka, kara à bwal bəsa sə à tunə səm kat bə səm kya dandə rə səm.

³ Buləs ram məsə'nggun, ndaban cie amur bəsa ka, kara n'yau banggi pi mala bəsa puro marəki a garabui.

⁴ Lang amə luran ni sən n'yau aban gyare a bui ka, pələa à ne a rəia ama, <<Bwa man ngga duməna mə walki alú na, sə <Pepe mala Məsəcau> pà nè đeki bə apí lú bə dāng, kat andə amani ama apí lú a nggeamúr ka.>>

⁵ Sə Buləs ka, kətəri bui, n'yau puro kpa aba bəsa, sə ko kəgír bəti kumi dāng.

⁶ Sə yia ka, à twali ama Buləs nè vwali, ko nè kpa a nzali, mənana nè wu ka. Sə lang à kúndəna zuku sə à sən bə kəgír kumi raka, kara à nggađi đenyicau malea, à na ama, <<Mənia yi bwa ka yakəla bə bəkulí mala amə Gərik na!>>

⁷ Lullə bəwaməgule amur mənəia yi luran ngga nda Pubəliyus. Ndanə abea ababan akanó tù nə ban mənana à bwala səm bəsa kam ngga. Yi ka, ak səm nə bumpwasəa, pa səm ban nongño, səm pakki anonggio tărú a bala male.

⁸ Səm yi ok ama tár Pubəliyus ka nda a kurəm aban nongño nə rəkwana bauwa andə bumbangna. Pələa Buləs kutio a kurəm a baní, pak hiwi, tsək bui amurí, kara twali wi ban rəkwana.

⁹ Lang gír nī pàngñə̀nà anggo ka, kara acili abwana mənana aba luran nə arəkwana gbal ka, à yiu à yi twalia wia ban arəkwana malea.

¹⁰ Abwana mənəo ləmdəa səm gusələban arə anjargula dāngđáng. Səm nè lo o ka, à pākia səm agir mənana kat boaro bə səm pangnəia amur gya ka.

Buləs yi bik Roma

¹¹ Anzəm azongño tărú ka səm lo gya aba nggeamúr a bə waru mənana yi mal kundwal a mənəo yi luran ngga. Waru mala amə Alizandəriya na. Ndanə abənzál bari mala agirperi mala amə Gərik, <<Kasto andə Poluks>> mənana à shərria a kúndəmbi ka.

¹² Səm kya bik bə la ama Sirakiyus, aba luran mala amə Sisili. Səm pak anongño tărú kam.

¹³ Twal abaní ka səm samsəa səm kya bwal ban kpasha mala awaru a Regiyom aba nzali Italiya. Ban fana ka kara bə gung lo bua nə nzəm səm a njar-kunmur. Ace mənəo ka, kə nongño bari nda twal səm sə səm yi bik là mənana à tunəki ama Putiyoli ka.

¹⁴ Akəm ngga, səm yi kum abea amə'eamrəarəu mənana à zəmba səm ama bə səm do a bania limo mwashat ka. Anggo sə səm yiu səm yi bwal Roma.

¹⁵ Aməkwadi mənana a Roma ka, à okce yiu ma'səm, sə à purkio arə aban məsauwe, kəla alá mənana à tunəkia ama Limo mala Apiyus andə Abala Bansuləo Tàrú, à yiu à yì kum səm. Lang Buləs nə sənia ka, kara bəwangsəki Bakuli sə kum rəcandəa.

Buləs a Roma

¹⁶ Lang səm bwaləna Roma ka, à nying Buləs bə do aba bəmúri a bə bala. À tsəki wi bə soje mwashat bə kə yállí.

¹⁷ Anzəm anongŋo tărú ka, Buləs tunə abwana-məgule mala amə Yahudi mənana a ban mənə ka à dapi. Lang à yì rambəna ka, pələa banggia wia ama:

Wun amə'eambəam amə Isərayila, kat andə amani ama ən pak kəgír məbāne aban abwana mem ko arə acau mala do kpata kúncau mala aká səm raka, à bwalam à kùrram a Urəshalima. Sə à yiu nə mim à yì pē amə Roma.

¹⁸ Anzəm mənana amə'bashí mala amə Roma dīkinam amur ace ka, à earəna ce ama à nə dekiam, acemənana à kumam nə kə cau mənana à nə wal-luem ace ka dāng.

¹⁹ Səama lang amə Yahudi bīnəna ama bəa kəa dekiam raka, gír nī ciem ən zəm nəma bəa tusə bashi mem bəa kyan nə mim a bədəm Kaisar,* kat andə amani ama ən panə bekə cau arə abwana mem raka.

²⁰ Nda gír mənana tsəa sə ən na nəma bəa tunə wun mə nə nacau nə wun ngga. Aba məsəcau ka, nda ace gír mənana amə Isərayila tsəkbaləia arəi ka, sə à kùrram nə ansolo man.

²¹ Pələa abwana-məgule nī banggi wi ama, <<Səm ngga səm kum kə cauterəa mənana puro a nzali Yahudi aban yiu aban səm a muro ka dāng. Sə kəbwa pa abalə amə'eam səm mənana pur kano nə bə kə cau məbāne a muro ka dāng.

²² Səa ma səm ngga səm nggə earce sūrə gír mənana a ndanəi a bumo ka, acemənana səm sələnə ama arə aban kat abwana kə naki acau məbāne amur mənəia yì njargula kpata Yesu ka.>>

²³ Pələa à tsək pwari mənana à nə yia dum nēi andəa Buləs ka. Abwana pas yiu a pwari mənə aban mənana Buləs duk kam ngga. Twal a dəmbari yì bwal a pwarikpəra, Buləs bəlia wia bá cau məle amur Domurəm mala Bakuli. Buləs bāriki nə cia bəa pabamuria aban Yesu, nə nun denyicau malea arə acau mənana Nggurcau Mala Musa andə agir mənana amə'bangnəa mala Bakuli gilə ka.

²⁴ Pələa abea abwana abaləia earnə cau male, sə abea ka, à earnəi dāng.

²⁵ Pələa à tita nying banì, nə makgír arəarəia. Buləs ka angŋa dəmba bangŋənia wia mənəia yì cau ka ama:

Bangŋo Məfele banggi aká-wun məsəcau nə kun Ishaya, məbangnəa mala Bakuli.

Nea wia ama:

²⁶ <<Kyane kya nea
abwana man ama,
Wun nə ok cau nə kir wun,
sə cèi pà nə
kpaka wun dāng.

Wun nə sənban,
nyare wun nə sənban,
sə pà wun nə sən
kəgír dāng,

²⁷ acemənana babum
mənəia yì abwana ka
à candəkina,
sə yia ka à girkina akiria

* 28:19 28:19 Kaisar ka nda Murəm Məgule mala amə Roma.

sə à kùmsəkina aməsəia.
 Bə a na raka,
 aməsəia nə sən ban,
 akiria nə ok ban,
 babumia nə kum səlæ,
 sə à nə nyare a banam,
 sə mə nə nyesəia a

bancame məboarne malea.>>†

²⁸⁻²⁹ Pələa Buləs masələ cau ama, <<Ado ka, wu səlæ ama, Cau Amsəban mala Bakuli ka, à tāsənì abwana mənana amə Yahudi na raka. Yia ka à nə kwakikiria à nə ǒ!>>‡

³⁰ Arə apələa bari Buləs bwal bala dukam, abanì sə kə ak abwana mənana à kə yiu a baní a səne ka.

³¹ Kə hamnə cau mala Domurəm mala Bakuli sə kə kanigir amur Mətalabangno Yesu Kərəsti. Kə nacau nə rəcandəa kat, ko bangciu pà arəi dāng. Kə bwa tamsəi dāng.

† 28:27 28:27 Balli gbal aba: Isha 6:9,10. ‡ 28:28-29 28:28-29 Abea amaləmce mana didyal à giləia nə bu ka, à tsək məsəi 29 ani: <<Anzəm mənana Buləs maləna cau ka, kara amə Yahudi bwal njar à kə o, sə à kutio aban makgír arəarəia kərkər:>>

Cauterəa mala Buləs aban ká a ban AMƏ ROMA Məncəu

Cautera mala Buləs aban ká aban amə Roma ka Buləs giləi ace bəlki bá bwaltagir male amur paɓamuru mənana ndakam aba kpata Kərəsti, andə gir mana mənəi yì paɓamuru kə yinəi aba do mala aməkwaɗi ka. Mugulacəu ka nda mənana ama, ɓwapəndəa kat ka à nda aba bealu məbane mala *caubikea* sə àwá pà kàm dāng. Dəm ngga, səm kat ka səm nda ka amə'caubikea abadəm Bakuli, kun nacəu pà kàm a bu səm dāng. Səama Bakuli giləkina njar mala puri bá mənəi yì bealu nggea məbikə andə məpà bangciunì ka, mənana yì túr Muni Yesu bə yì wú ace acaubikea ma'səm ngga. Nə *ɓwamuru* male ka, Bakuli kə twal səm, səm mənana səm pa ɓamuru aban Kərəsti ka, səm nda ka amə'cauɓoarna a baní. Nə paɓamuru ka, dupəna səm púp bə səm ak mənəi yì ɓoro mala Bakuli, sə bə səm tita *dukdo mala amə kpata Kərəsti*. Mənəi yì Cau Amsəban məgule ka duməna púp à nè hamnəi a koya ban, aban aɓwana aba banza kat.

Agir mənana a ɓāləi ka

Aɓwana mənana amə Yahudi na raka andə caubikea1:1-32

Amə Yahudi andə caubikea2:1-29

Njar amsəban mala Bakuli3:1--4:25

Paɓamuru andə nggurcau5:1-21

Bəsa yiləmu aba Kərəsti6:1-21

Bangɲo Məfele aba do mala məkwaɗi8:1-17

Isərayila aba kàni mala Bakuli9:1--11:32

Bealəu mala aməkwaɗi12:1--15:13

Məsələata cau andə makkiakun15:14--16:27

Makkun mala Buləs

¹ Mənəi yì cauterəa ka pur nəban Buləs, guro mala Kərəsti Yesu, mənana Bakuli tunəi bə duk mə'mishan, sə tàrrì ace túró hamnə bəsa Cau Məboarne mala Bakuli ka.

² Bakuli pacəu ace mənəi yì Cau Amsəban ngga, ɓara-ɓara nəban amə'bangnəa male aba Maləmcə Məfele.

³ Cau Amsəban ngga, ndá amur Muni, mənana do banza male ka à ɓəli a tàu mala Dauda.

⁴ Sə à yì ləmdəí, Muna mala Bakuli na, nə loasəo mənana à loasəi a ɓembe nə rəcandəa mala Bangɲo Məfele ka. Yì nda Yesu Kərəsti Mətala səm.

⁵ Nə ban Kərəsti sə Bakuli pa səm ɓwamuru andə ɓoro mala do mə'mishan, bə səm ne aɓwana arə anzali a koya ban ngga, gir mənana Bakuli pa acea ka, ace mənana ɓəa paɓamuria, ɓəa oki wi sə anggo ka lùlləi bə kum gulo.*

⁶ Wun ngga, wu nda aɓalə aɓwana mənana à tunəia ɓəa duk amala Yesu Kərəsti ka.

⁷ Ən nggə giləa wun, wun kat a Roma, mənana Bakuli earce wun sə tunə wun bə wu duk amale ka.

Bə Bakuli Tár səm andə Mətalabangɲo Yesu Kərəsti, pa wun ɓwamuru andə dorəpwala.

Buləs earəna cə ká Roma

⁸ A tite ka, ən nggə pakki Bakuli mem yàwá nəban Yesu Kərəsti ace wun kat, acemənana paɓamuru ma'wun a baní ka, banza kat ongnəna cə.

* 1:5 1:5 Balli gbal aba: Atúró 26:16-18; Rom 15:17; Gal 2:7,9.

⁹ Bakuli mənana ən nggə pakki wi túró nə babumam kat, aba hamnə Cau Amsəban mala Muni ka, nda mə'nakunam ama ən nggə pakhiwi ace wun tütü.

¹⁰ Aba hiwi mem koya pwari ka, ən nggə zəmba bə Bakuli ear ka, ko bə lang ngga bə ən kum njar a masələate bə ən kya aban wun.

¹¹ Mim ngga ən earce kərkər a babumam bə ən kya sən wun, bə ən pa wun aboro bá Bangho mənana nə pa wun rəcandəa ka.

¹² Gır mana ən nakiyi ka nda mana ama, ən nggə earce bak babum wun nə pabamuru mem, sə mim gbal ka mə kum bakbabum nə mə'wun yi pabamuru.

¹³ Wun amə'eambəam, ən nggə earce bə wu sələ ama ən kàni a babumam kusə pas mə nə ká a sən wun, sə ən kum njar dāng, bà ado. Ən nggə earce yinə abwana abalə wun aban Yesu, kəla mənana ən kum abea abwana abalə akún arə abea anzali ka.†

¹⁴ Dumənam púp bə ən pakki amə Gərik andə abwana mənana amə Gərik na raka túró, amə sələe andə amə dʷanyi sələe.

¹⁵ Ace mani ka, babumam kə pi arə ká aban wun gbal, wun mənana aba Roma ka, bə ən kya hamnə Cau Amsəban.

Rəcandəa mala Cau Amsəban mala Bakuli

¹⁶ Mim ngga kəsəkya kə pakkam arə Cau Amsəban mala Kərəsti dāng, acemənana mənəia ka rəcandəa mala Bakuli na ace amsə abwana mana à pabamuria ka, tite nə bwa Yahudi, sə bwa mənana bwa Yahudi na raka.‡

¹⁷ Yi Cau Amsəban ngga, ndá kə ləmdəa səm lang sə Bakuli kə nggađi səm, bə səm pələ abwana aməboarne a badəmbi. Mənəia ka kə pa anggo nə gūli arə Kərəsti, twal a tite kya pur a masələate, kəla mənana Maləmce na ka ama: <<Bwa mənana kuməna akban aban Bakuli ka, nə dumnə yiləmu aba gūli arə Bakuli.Ş>>*

Bumlulla mala Bakuli amur caubikea

¹⁸ Bakuli kə ləmdəa buumlulla male nə kuli amur amə'caubikea andə amə'bealbikea mənana à kə par məsəcau nə abealbikea malea ka,

¹⁹ acemənana gır mana boaro bəa sūrəi amur Bakuli ka, səmbərəia wia dāng. Bakuli ka ləmdənəia wia a banfana.

²⁰ Didyal mənana Bakuli pusə banza ka, bwapəndəa sənəna nzali andə kuli. Nə agir mənana Bakuli pea ka, à sənəna abəalu male bwāng, kəla rəcandəa male mana kə mal raka, andə pā male mala Bakuli. Ace mani ka, à pənə kun nacau ace dʷanyi sūrə Bakuli dāng ko bəti!

²¹ E, à sūrənə Bakuli, sə à binə peri a baní kəla Bakuli, à kə pakki wi yàwá dāng. A kun mani ka, dənycəu malea pələ məbane, sə babumia do a pəndəa.†

²² A nə malea ka, à nda ka amə'sələe, səama yia ka, à kwar dāng.

²³ Amur mənana bəa peri aban Bakuli məboarbwe mənana nə yiləmu málá male pà kəm raka, à kara à kutia peri aban abənzál mənana à pea kəla bwapəndəa andə anyal, andə agirkusəu andə agir-nzali ka.‡

²⁴ Ace mani ka, Bakuli vwaki bui a rəia aba pakkia agir beami malea mala nonggi nə rəarəu, mənana babumia earikiyi ce ka, sə à kutia pakkia agir kəsəkya arəarəia.

²⁵ Yia ka à nggađi məsəcau mala Bakuli nə nyir, sə à kə peri aban agir mənana Bakuli pusəia ka. À deki nggearə Bakuli mənana pusə agir kat, mənana boaro bəa kpate, bəa bʷangsəi bà ka! Bə do anggo.

† **1:13 1:13** Balli gbal aba: Atúró 19:21. ‡ **1:16 1:16** Balli gbal aba: Mar 8:38; 1Kor 1:18,24. § **1:17 1:17** nə dumnə yiləmu aba gūli arə Bakuli: Ko: <<nə dukdo gūli arə Bakuli.>> * **1:17 1:17** Balli gbal aba: Hab 2:4. † **1:21 1:21** Balli gbal aba: Afi 4:17,18. ‡ **1:23 1:23** Balli gbal aba: Nggur 4:16-18; Atúró 17:29.

²⁶ Acemənana à pa anggo ka, nda Bakuli nyia abalə anpel mala agir kəsəkya malea. Nggearə amaməna malea ka à nying dolabura, à kə pak bɔwama nə rəarəia.

²⁷ Anggo gbal sə aburana nying nongŋo nə amālea, à kúti aban nonggi nə rəarəia. Aburana kə pak agir kəsəkya nə rəarəia. Nda gir mənana tsəa sə à nunbi bamuria bashi andə tanni, atəcau mala mənə yì agir məbane mənana à kə pakkia ka.

²⁸ Acemənana aməno yì abwana ka à binə pak túró nə sələe mala Bakuli ka, Bakuli nyia gbal andə adenyicau məbane malea, dekia bəà pakkia agir mənana boaro bəà pea raka.

²⁹ Yia ka, do malea lumsə nə koya ulang túró bealbikea, andə mbali, andə binəmuru andə mwararəu, andə walki-alú, andə munəki-amunəo, andə swarkiban, andə ce'shiria, andə twal lulləú.

³⁰ Yia ka à kə nacau məbane anzəm abwana, aməbinə mur Bakuli na, à kə okban dang, à ndanə twalmuru, andə nggori. Denyicau malea ka nda aba pusəki abəsa njar mala pakkia agir məbane, sə à kə oki aməbəlia dāng.

³¹ À pənə babum dang, à kə lumsə cau malea mənana à ne ka dāng. Yia ka à ləmdəkiyi pəməboarne dāng, sə à pənə məsəswatər arə abwana dāng.

³² À sələnə ama nzongcau mala Bakuli bang ama, abwana mənana à kə pakkia ulang amənia yì agir ka, à nə ká lú. Sə kat andə sələe mənə ka, à go amur pakkia agir nì nəmurəia dāng, à kə earnə abwana mənana à kə pakkia agir nì ka.

2

Bashi məbafoe mala Bakuli amur caubikea

¹ We ka, a kə twali ama a nə pakkia aməno yì abwana ka bashi, sə a nda kəla yia nə bealbikea, a panə kun nacau dang! Bə we ka a na ama yia ka amə'bealbikea na bəa pea wia tanni ka, a ndaban pakkia bamuro bashi, acemənana we mana a kə bashi abea bɔwana ka, kə àkə gir nì na gbal a pakkiiyi ka.*

² Səm sələnə ama Bakuli aba pe male mala kpata məsəcau ka, nə bashi koyana mənana pakkiiyi a'ulang agir mənana ani ka.

³ Mənana a kə bashi abwana ace pakkia amənia yì agir ka, a kə səni kəla a nə api bashi mala Bakuli le, yi mana kə àkə gir nì na a pakkiiyi gbal ka?

⁴ We ka, a sən nggea bɔwamuru, andə twal gandəa, andə munyi mala Bakuli mənana ndanəi a rəo raka re? Mənia ka kəgìr na a bano re? A sələ ado ama bɔwamuru male ka nda ace mənana nə nyesəo wu pwanzali a baní, wu nying buo arə caubikea ka re?

⁵ Sə acemənana we ka a ndanə murcandəa, a binə nying buo arə caubikea ka, a nda rə rambəi bamuro candəna tanni. Acemənana pwari mala bumlulla na kə yiu ka, mənana bashi məbafoe mala Bakuli nə ləmdə rəi ka.

⁶ Bakuli nə bashi koyana le ka amur gir mənana pak ka.†

⁷ Abwana mənana à lidəmba nə pəməboarne sə à kə alta boarbwa, andə gulo, andə do api-lú nəban Bakuli ka, Bakuli nə pea wia yiləmu mənana málá male pà kəm raka.

⁸ Sə bumlulla andə bumpina male ka nə suləo amur amə'earce bamuria, andə aməbinə kpata məsəcau ace gya atə bealbikea.

⁹ Nggea tanni nakam andə rəpina amur abwana mənana à lidəmba nə gya aba bealbikea ka. Nə tite nə bɔwa Yahudi sə bɔwa mənana bɔwa Yahudi na raka.

¹⁰ Sə abwana mənana à kə pak məboarne ka, boarbwa andə gulo andə dorəpwala mala Bakuli nə suləo amúrià. Tite nə bɔwa Yahudi sə bɔwa mənana bɔwa Yahudi na raka.

¹¹ Mənia ka nda acemənana Bakuli ka, kə tərban dang.‡

* **2:1 2:1** Balli gbal aba: Mat 7:1; Luk 6:37. † **2:6 2:6** Balli gbal aba: Ang 62:12; Pas 24:12; Mat 16:27; 1Kor 3:8; 2Kor 5:10; Sən 22:12. ‡ **2:11 2:11** Balli gbal aba: Nggur 10:17; 2Kpa 19:7; Gal 2:6; Afi 2:9; Kol 3:25; 1Bit 1:17.

¹² Abwana mənana amə Yahudi na dāng sə à sùrə Nggurcau mala Bakuli mənana pe Musa raka, bəa pak caubikea ka à nè kidikia. Bashi malea ka, pà nè pang nə Nggurcau mala Bakuli mənana à giləi nə giləe ka dāng. Sə abwana mənana à sùrə Nggurcau ka, à nè bashia wia nə gir mənana Nggurcau na ka. §

¹³ Sə pà ace ok Nggurcau nəmurəi sə bwa nə duk məboarne a ban Bakuli dāng, nda atārəia andə pak agir mənana Nggurcau bang ngga.*

¹⁴ Ko nggearə abwana mənana amə Yahudi na dāng, mənana à pà nə Nggurcau mala Bakuli raka, à kə ləmdəa ama Nggurcau mala Bakuli ndakam a babumia. Acemənana bə denyicau malea ləmdəia wia gir sə à pè, sə karə nə cau mənana Nggurcau bang ngga, yia ka à duməna nggurcau mala bamuria, kat andə amani ama à pənə Nggurcau raka.

¹⁵ À ləmdəi aba pə ama Nggurcau mala Bakuli ka à giləni a babumia, sə babumia andə denyicau malea ka, à kə ləmdəia wia ko à bwarkina, ko à nda ban pak məboarne.

¹⁶ Sə mənəia ka nda Cau Amsəban mənana ən nggə hamnəi ka, ama pwari nda kə yiu ka, mana Bakuli nə bashi abwana amur adenyicau ba-səmbərəa malea nə bu Yesu Kərəsti. †

Amə Yahudi andə Nggurcau mala Musa

¹⁷ We mənana a kə tunə bamuro ama a nda bwa Yahudi, a kə gūli arə Nggurcau sə a kə nggori nə Bakuli.

¹⁸ A sùrənə rəgir mənana Bakuli earkiyi ce ama wu pak ka; a sùrənə rə məsəcau acemənana à kanino anggurcau male.

¹⁹ A ndanə sələe kàngkàng ama a nda məbwalgara mala ante, sə a nda täləban mala abwana mənana à do aba pəndəa ka.

²⁰ A kə sənəi kəla a nə duk məkwarkir amə dʒwanyi sələe andə məkanəia amuna gir aba njar mala Bakuli, acemənana sùrəgir andə məsəcau kat ka ndakam aba Nggurcau ka.

²¹ We mənana a kə kani abwana gir ka, palang sə a pà nə kani bamuro dāng? A banggi abwana ama bəa kəa iun'í dāng, sə we nə bamuro ka, a kə iun'í re?

²² A na ama bəa kəa nongnəban a nza nə dobala dāng, sə we ka a kə pak caubikea nongnəban a nza nə dobala re? A kə binəce peri atə ankúl, səama a kə pak túró nə agir mənana à iuwia nə iuwe a nda mala alú ka re?

²³ A kə nggori ama a sùrənə rə Nggurcau mala Bakuli, səama à kə pe wi gulo dāng, acemənana à kə pár Nggurcau male.

²⁴ Pà bə sə Maləmce bang ama, <<Ace cau ma'wun, wun amə Yahudi sə abwana mənana arə acili anzali ka à kə pak ce Bakuli bə>> ‡ dāng.

²⁵ Kasə-batau ka ndanə gir məboarne atə bə wu kə kpata Nggurcau mala Bakuli ka. Sə bə wu kə pár Nggurcau mala Bakuli ka, wu duməna kəla weama à kasəa wun batau dāng.

²⁶ Sə abwana mənana amə Yahudi na raka, bəa kpata Nggurcau mala Bakuli ka, Bakuli pa nə twalia kəla weama à kasənia wia batau re?

²⁷ Məsəcau ka, nda mənana ama abwana mənana à kasə batea raka, mana à bwal Nggurcau mala Bakuli ka, à nə mak wun nə bashi, wun amə Yahudi mana à kasə bata wun, wu ndanə Nggurcau mala Bakuli, sə wu kə kpate raka.

²⁸ Duk bwa Yahudi məbafoe ka, pà acemənana bwa ka à bəli a tâu mala amə Yahudi, ko acemənana à kasəi wi bate ka dāng.

§ 2:12 2:12 Balli gbal aba: Rom 3:19; 1Kor 9:21. * 2:13 2:13 Balli gbal aba: Jem 1:22-23,25. † 2:16 2:16 Balli gbal aba: Ham 12:14; Rom 16:25; 1Kor 4:5. ‡ 2:24 2:24 Balli gbal aba: Isha 52:5; Ezək 36:22.

²⁹ Awo pa anggo dāng, bwa Yahudi məbafoe ka, nda bwa mənana babumi ka à nggadīni, nrě giləkina andəa Bakuli; sə mənə ka túró mala Bangɔo mala Bakuli na, kpata Nggurcau na dāng. Bwa kəla mənə ka, bʷangsəban male kə pur aban bʷapəndəa dāng, kə pur nəban Bakuli. §

3

Bakuli ka kə nggadī dāng

¹ Nə mana sə duk bwa Yahudi ka kutina ban nəi le? Ko a na raka, kasə-batau ka kəgīr na le?

² E, duk bwa Yahudi ka agir məboarne nakam kpem abaləi! A tite ka Bakuli pea amə Yahudi acau male a buia.

³ Məsəcau ka, abea bʷana abaləia ka à kpata cau mala Bakuli kəla mənana à bang ama à nə pak ka dāng. Sə dʷanyī kpata cau malea kə, nggadī doməsəcau mala Bakuli le?

⁴ Ko bəti! Sə bə koyan ngga mə'nyir na ka, Bakuli ka mə'məsəcau na. Kəla mənana Maləmce bang ngga:

<<À nə kúmǒ nə məsəcau,
aba cau mana a na ka,
sə bəa wulio ka,
a nə li bashi.>>*

⁵ Sə bə bealbikea ma'səm kə ləmdə cauboarna mala Bakuli ka, aman sə səm nə na? Səm nə na ama Bakuli pángɔnəna kpak, yī mənana bə so bumlulla male amur səm ngga le? (Mənia ka nə mala bʷapəndəa na.)

⁶ Ko bəti! Bə Bakuli ka mə'cauboarna na raka, palang sə nə karə pakki banza bashi?

⁷ Sə bə bwa nə gandə na dəm ama, <<Palang sə Bakuli nə bashiam ama mə nda mə'caubikea, yī mənana dʷanyī na məsəcau mema, ləmdə məsəcau male a banfana, sə kárəi wi boarbwa məgule ka?>>

⁸ Pələa abea bʷana tsəka səm cau, ama səm na ama, <<Lidəmba ma'səm aba caubikea ka, nə nggá yinə gir məboarne!>> Abwana mənana à na mənia yī cau ka, boaro bəa kasəia wia bashi mənana karə a rəia ka.

Bʷapəndəa kat ka amə caubikea na

⁹ Səm amə Yahudi ado ka, səm nə ne bamur rə səm ama səm kútī acili abwana le? Awo, səm kútīa dāng ko bəti! Acemənana səm angɔnəna dəmba səm ləmdəna ama bʷapəndəa kat, amə Yahudi andə abwana mənana amə Yahudi na raka, à nda abata rəcandəa mala caubikea.

¹⁰ Kəla mənana Maləmce na ka:
<<Kəbwa pà kàm mana
mə'cauboarna na ka dāng,
ko kəbwa mwashat
pà kàm dāng.

¹¹ Kəbwa pà kàm
nə sələe dāng,
kəbwa pà kàm mwashat
kə alta Bakuli dāng.

¹² Yia kat ka à pələni
Bakuli nzəmia;
yia kat ka à uena bə.
Kəbwa pà kàm mənana kə

pak gîr məboarne ka dāng,
ko bwa mwashat
pà kām dāng.>>†

13 <<Acau malea ka
aməbike na,
kəla rəmban mənana
kə puro aba bembə
mana à gîrî raka.

Lasəia ka lûmsə nə nyir.>>‡

<<Barya mala n'yau
kə surkio a kunia.>>§

14 <<Kunia lûmsə nə
súban andə nggaro-cau.>>*

15 <<À kə kaurəa aban
sukki nkila.

16 Kidiki andə bumkpəmna ka,
nda ateà a koya ban.

17 Yia ka à sùrə njar mala
dorəpwala dāng.>>†

18 <<À pànə bangciu mala
Bakuli dāng, ko bəti.>>‡

19 Səm sələnə ama gîr mənana kat Nggurcau na ka, nda aban ne abwana mənana à nda abata Nggurcau ka, ace mənana bə bwa bə kəa kum kún nacau dāng, sə banza kat ka à nə yinəi a badəm bashi mala Bakuli.

20 Kə bwa pà kām nə duk mə'cauboarna a badəm Bakuli acemənana bwal Nggurcau ka dāng. Gîr mənana Nggurcau pakki ka, nda ləmdəa səm ulang do caubikea ma'səm.§

Kərəsti twaləna atanni ma'səm

21 Sə a dyan ngga Bakuli ləmdəna njargula mənana abwana nə duk aməboarne a baní nəi ka, pa atārəia andə pak gîr mənana Nggurcau bang ngga dāng, kəla mənana Nggurcau mala Musa andə amə'bangnəa mala Bakuli nakún amurí dídyal ka.

22 À nə pələ səm, səm nə duk amə'cauboarna aban Bakuli ace pabamur səm aban Yesu Kərəsti. Mənia ka anggo sə pa nə koyana mənana pabamuri aban Kərəsti ka, tərban pa kām dāng.*

23 Acemənana koyan ngga pàngnənə caubikea, səm kat ka səm gattì doboarbwa mala Bakuli†.

24 Kat andə amani ka, Bakuli nə bəwamuru male‡, nyesə səm, səm duk amə'cauboarna. Yì ka, pak mənia ka nə bu Kərəsti Yesu, mənana akmúr səm ngga.

25 Bakuli pa Yesu bə sukki nkile ace mənana nə mənə ka, abwana nə kum twalban caubikea. Abwana mənana à pabamuria aban Yesu ama pà yiləmi, sukki nkile acea ka, Bakuli nyesənia amə'cauboarna na a baní. Mənia yì nkila à sukki ka, ləmdə ama Bakuli ka mə'cauboarna na, acemənana arə anza mənana dídyal ka, pàk munyi nə abwana, tsəkir ce acaubikea malea dāng.

† 3:12 3:12 Balli gbal aba: Ang 14:1-3; 53:1-3. ‡ 3:13 3:13 Balli gbal aba: Ang 5:9. § 3:13 3:13 Balli gbal aba: Ang 140:3. * 3:14 3:14 Balli gbal aba: Ang 10:7. † 3:17 3:17 Balli gbal aba: Isha 59:7-8. ‡ 3:18 3:18 Balli gbal aba: Ang 36:1. § 3:20 3:20 Balli gbal aba: Ang 143:2; Gal 2:16. * 3:22 3:22 Balli gbal aba: Gal 2:16. † 3:23 3:23 səm gattì doboarbwa mala Bakuli ko <<səm nda kuko nə bancame məboarbwe mala Bakuli mana kasəa ace kum amsəban ngga.>> ‡ 3:24 3:24 Bakuli nə bəwamuru male ko: Bakuli nə bəwamuru male, mənana mbwegir pà arəi raka.

²⁶ Pak mənıa ka ace ləmdə do məsəcau male a nza mənıa adyan ngga, ace mənana yì nə bəmúri ka, bə duk mə məsəcau, sə nə tsək amə'caubikea mənana kat à pà bəmuria aban Yesu ka, bə duk amə'cauboarna a banı.Ş

²⁷ Səm nə nggori ado ama səm pàngnənà kəgır mənana tsəa sə Bakuli ak səm ngga le? Awo, nggori pà kàm dāng! Sə nda ace mana sə Bakuli ak səm? Nda acemənana səm kpata Nggurcau male ka le? Awo! Bakuli ak səm acemənana səm earnəi, səm pa bəmur səm aban Kərəsti ka.

²⁸ Ace mani ka, səm duk amə'cauboarna aban Bakuli acemənana səm pa bəmur səm ngga, pa ace bwal Nggurcau dāng.

²⁹ Sə ana raka, Bakuli ka, mala amə Yahudi na nəmurəia le? Yì ka, Bakuli mala acili anzali na kat gbal re? E, nda acea.

³⁰ Sə acemənana Bakuli ka nda mwashat amur abwana kat ka, kə tsək abwana bə duk pələ amə'cauboarna, yì mana bə duk pà bəmuria aban Kərəsti ka, ko amə Yahudi, ko abwana mənana amə Yahudi na raka.*

³¹ Sə acemənana səm dərri na arə pa bəmuru aban Kərəsti ka, ləmdə ama Nggurcau ka səm turni le? Awo, ko bəti! Aba məsəcau ka, səm puna anzəm Nggurcau.

4

Pabamuru mala Ibərayim

¹ Mana ado səm nə na amur Ibərayim, yì kà-abwana ma'səm aba nggūrəu? Mana gir nì na yì sələa amur cau mala do mə'cauboarna aban Bakuli?

² Bə duk atúró məboarne male, mənana pea ka nda tsəa sə Bakuli é mə'cauboarna na ka, bə ndanə kəgır mənana nə nggori nəi ka. Sə Ibərayim ngga pà nə gāndə nggori aban Bakuli dāng.

³ Acemənana Maləmce bangga səm ama, <<Ibərayim ngga earnə Bakuli, sə Bakuli é mə'cauboarna na ace pabamuru male.>>*

⁴ Bə duk bwa pak túró sə à mbwe ka, boro na à pe wi ka dāng, tangnakusəu túró male na kum ngga.

⁵ Sə Bakuli ka kə twal bwa bə duk do mə'cauboarna na, sə pa ace atúró male dāng, nda ace pabamuru male aban Bakuli, mənana twalkiyiban caubikea mala amə'caubikea ka.

⁶ Dauda nacau amur mənıa gbal. Cau male ləmdə ulang tsəkbu mənana nda amur bwa mana Bakuli nyesəi mə'cauboarna na, kat andə amani ama pak kə túró ace raka. Na ama:

⁷ <<Tsəkbu mala Bakuli na
amur abwana mənana
à twalənia wia ban
amgbikuru malea,
sə à esəkinia wia acaubikea
malea ka.

⁸ E, tsəkbu na amur bwa
mənana acaubikea male ka
Mətalabangjo pà nə
cia a bumi raka.>>†

⁹ Nggearə mənıa yì tsəkbu mənana Dauda nakiyi ce ka, nda ace amə Yahudi nəmurəia le ko nda gbal ace abwana mənana amə Yahudi na raka? Səm bang ama à giləi aba Maləmce ama, <<Ibərayim ngga earnə Bakuli, pà bəmúri a banı, sə Bakuli é mə'cauboarna na.>>

Ş 3:26 3:26 bə duk amə'cauboarna a banı: Ko <<bə duk esəki acaubikea malea mənana à ramba amúriə ka, bə duk kum akban a banı.>> * 3:30 3:30 Balli gbal aba: Nggur 6:4; Gal 3:20. * 4:3 4:3 Balli gbal aba: Tite 15:6; Gal 3:6. † 4:8 4:8 Balli gbal aba: Ang 32:1,2.

¹⁰ Sə lang sə Bakuli é? Bakuli é mə'cauboarna na anzəm mənana à kasəni wi bate‡ ka le, ko Bakuli é anggo sə bəa yi kasəi wi bate? Bakuli ak Ibərayim sə à yi kasəi wi bate nənzmò!

¹¹ Yi kasə-batau mənana à kasəi Ibərayim ngga nda gir mənana ləmdə ama, nə pabamuru male aban Bakuli ka, Bakuli earəna angənəni, ama yi ka, mə'cauboarna na a baní, sə à yi kasəi wi bate. Ace mani ka, Ibərayim nda tár abwana mənana kat à pə bamuria aban Bakuli sə Bakuli kə ea amə'cauboarna na, kat andə amani ama à kasəia wia batea raka.§

¹² Sə Ibərayim dəm ngga, nda tár abwana mənana à kasəia wia batea, yia mənana kasə-batau nda à kasəia wia nəmurəi ka dāng, yia gbal ka à twalkusə ulang pabamuru mala Ibərayim, mənana ndanəi sə nənzmò à yi kasəi wi bate ka.

¹³ Mənana Bakuli pacau aban Ibərayim andə aməkə ama nə tsəkia wia bu sə banza kat nə duk malea ka, pa acemənana Ibərayim bwal Nggurcau mala Bakuli ka dāng. Nda acemənana yi ka, earnə Bakuli, gūli arəi ama nə pak gir mənana bang ngga. Sə ace mənə ka Bakuli é mə'cauboarna na.*

¹⁴ Bə pəcau mala Bakuli ka nda ace abwana mənana à bwal Nggurcau male mana pe Musa ka, ləmdə ama gūli arə Bakuli ace mənana bə nyesə səm bə səm duk amə'cauboarna ka nda bə. Sə dəm ngga nə ləmdə ama gūli arəi gbal ace kum gir mənana pəcau ace ka nda bə.†

¹⁵ Yəl Nggurcau kə nun bumlulla mala Bakuli amur abwana mənana à kə bariki ama à nə bwali ka. Sə bə Nggurcau pə kəm raka, yəl Nggurcau gbal ka, pə kəm dāng!

¹⁶ Ace mani ka, nə gūli arə Bakuli sə bwa nə kum gir mənana Bakuli pəcau ace ka. Bakuli pe anggo ace mənana bəa sələ kəngkəng ama gir mənana pəcau ace ka nə bwamur abwana nəi, yia abwana mənana kat amuna mala Ibərayim na ka. Mənə yi bwamuru ka pa ace amə Yahudi mənana à kpakiyi atə Nggurcau ka nəmurəia dāng, nda gbal ace abwana mənana à earnə Bakuli, à gūli arəi kəla mala Ibərayim ngga. Ibərayim ngga nda tár səm kat.‡

¹⁷ Kəla mənana à giləi abə Maləmce ka, Bakuli ne wi ama, <<Mim ngga ən tsəngənəno a duməna tárrú amur abwana arə anzali pas.>> Mənə ka pa anggo, acemənana Ibərayim earnə Bakuli mana kə loasə alú nə yiləmu sə kə pusə agir məbəshe aban mənana kəgír pə kəm raka.§

¹⁸ Kat andə amani ama kəgír pə kəm mana nə pe Ibərayim tsəkbaləu ama nə kum muna raka, lidəmba nə tsəkbaləu. Pa eare ama nə duk tárrú amur abwana arə anzali pas, acemənana Bakuli bangənəni wi ama, <<Anggo sə làkkì mala amə'keò nə pa.>>*

¹⁹ Ibərayim ngga apələa male málá à nə lumsə gbəman mwashat. Yi sənə ka ena a nggūrəi, mənana à nə twali ama yi ka, lú na. Sə dəm ngga yi sən māmí Saratu ka ena, sə gandə bəli wi muna dāng. Kat andə amənə ka, pabamuru mala Ibərayim aban Bakuli ka, gatti dāng.†

²⁰ Pa eare mala Ibərayim nə gir mənana Bakuli na ama nə pə ka, dəurə dāng. Abə məsəcau ka, pabamuru male aban Bakuli lidəmba nə rəcandəa, andə gusələ Bakuli.

²¹ Yi ka, earəna nəi nə babumi kat ama Bakuli ka ndanə rəcandəa nə lumsə gir mənana bangənəna ama nə pə ka.

²² Sə ace pabamuru male yi Ibərayim ngga, <<Bakuli é mə'cauboarna na.>>

‡ **4:10 4:10** *kasəni wi bate*: Kasə-batau aban amə Yahudi ka nda ləmdə ama bwa ka mala Bakuli na. § **4:11 4:11** Balli gbal abə: Tite 17:10,11. * **4:13 4:13** Balli gbal abə: Tite 17:4-6; 22:17,18; Gal 3:29. † **4:14 4:14** Balli gbal abə: Gal 3:18. ‡ **4:16 4:16** Balli gbal abə: Gal 3:7. § **4:17 4:17** Balli gbal abə: Tite 17:5. * **4:18 4:18** Balli gbal abə: Tite 15:5. † **4:19 4:19** Balli gbal abə: Tite 17:17.

²³ Cau mənə à bangji ama, <<Bakuli é mə'cauboarna na>> ka, pa ace Ibərayim nəmuraì sə à giləi dāng.

²⁴ Nda gbal ace səm sə à giləi, səm mənana 'Bakuli nə ak səm kəla amə'cauboarna, acemənana səm pa bamur səm a baní, yì bwa mana loasə Yesu Mətala səm a bəmbe ka.

²⁵ 'Bakuli pa Yesu bəà wal-luí ace acaubikea ma'səm, sə yì loasəi nəyiləmu ace mənana bəà pələ səm bə səm duk amə'cauboarna aban 'Bakuli.‡§

5

Gūli arə Kərəsti kə yinə

dorəpwala andə banboarnado

¹ Acemənana ado ka səm kuməna akban aban 'Bakuli atəcau mala paɓamuru ka, səm ndanə dorəpwala a nre səm sənəa 'Bakuli nə bu Mətala səm Yesu Kərəsti.

² Ndá àkè cè gūliarəu ma'səm arə Kərəsti sə yinə səm aba bɔwamuru mala 'Bakuli mənana ado səm do abaləi ka. Acemani ka, səm nggə nggori nə tsəkbaləu mənana səm ndanəi mala kùmô atə 'Bakuli yì gulo andə boarɔwa male ka.*

³ Ban kə boara səm gbal, yì mənana bə səm kúti abalə atanni ka. Acemənana səm sələnə ama tanni ka, nə yina səm nə do gandərəu,†

⁴ sə do gandərəu ka, kə yinə bealu məboarne, sə bealu məboarne kə tsəa tsəkbaləu ma'səm mala kum amsəban kə dəurə dāng.

⁵ Sə mənə yì tsəkbaləu ka, pà nə tsəa səm nə nu kəsəkya dāng, acemənana 'Bakuli pana səm boro male, yì Bangjo Məfele, bə lùmsə babum səm nə earcearəu male.

⁶ Mənana səm nda più aba dɔwanyi rəcandəa sə səm pənə ban əwá raka, Kərəsti yì wú ace səm amə'caubikea, a pwari mənana 'Bakuli kànì ka.

⁷ Ndanə kwano aban abwana pas mənana bwa nə wú ace mə'cauboarna ka, earka bwa nə gandə wú ace məpagbasha.

⁸ Sə 'Bakuli ka ləmdəa səm earcearəu male ani: Mənana səm nda ka amə'caubikea più ka, Kərəsti yì wú ace səm.

⁹ Acemənana ado ka à angjəna səm, səm duməna amə'cauboarna aban 'Bakuli nə nkila mala Kərəsti ka, ləmdə ama kàngkàng aba pə mənana kúti mənə ka, səm nə kum əwá a babù bumlulla mala 'Bakuli nə baní!

¹⁰ Kat aba do ma'səm dɔɔyal mənana səm nda ka abibura mala 'Bakuli ka, à yì giləki nre səm sənəa 'Bakuli nə lú mala Muni mana yì wú ace səm ngga. Bə mənə ka yì pa anggo ka, ləmdə ama kàngkàng aba pə mənana kúti mənə ka, səm nə kum əwá, mənana ado ka à yina nə səm aba dotarəu sənəa 'Bakuli ka. Mənə ka nda acemənana yì Muna mala 'Bakuli ka ndakam nə yiləmu.

¹¹ Sə mənə ka nda nəmuraì dāng; səm nda aba banboarnado ace bəsa dotarəu ma'səm sənəa 'Bakuli ace gɪr mənana pə nə bu Mətala səm Yesu Kərəsti ka. Yì Kərəsti ka, nda bwa mənana pələ səm ado, nre səm giləki sənəa 'Bakuli ka.

Gɪr mənana gau Adamu

andə Kərəsti ka

¹² Lang Adamu pàngjənə caubikea ka, kara caubikea kutio a banza. Caubikea mala Adamu ka nda yinə lú, sə lú pələ məsəe amur koyan ngga, acemənana koyan ngga pàngjənə caubikea.‡

‡ 4:25 4:25 bəà pələ səm bə səm duk amə'cauboarna aban 'Bakuli: Ko <<bəà giləki dotarəu ma'səm sənəa 'Bakuli.>>

§ 4:25 4:25 Balli gbal aba: Isha 53:4,5; 2Kor 5:21. * 5:2 5:2 Balli gbal aba: Afi 2:18; 3:12; Ib 10:19-20. † 5:3 5:3 Balli gbal aba: Rom 5:11; 2Kor 12:10; Jem 1:3. ‡ 5:12 5:12 Balli gbal aba: Tite 3:6; 1Kor 15:21-22; Rom 6:23; Jem 1:15.

¹³ Kaniama à nè pa Nggurcau ka, caubikea ndakam dídyal a banza. Sə duk caubikea dang, acemənanə à malaká pa Nggurcau peatu mənana à nè yállí wi ka dāng.

¹⁴ Kat andə amani ka, bwapəndəa kə wú, twal a nza mala Adamu yi bwal a nza mala Musa, kpapi andə nggearə abwana mənana caubikea malea ka yəl nzungcau na kəla mənana Adamu pak ka raka, lú do amúrià kat. Yì Adamu ka gir'ləmdəa na, kə ləmdə Kərəsti mənana nə nggá yiu peatu ka. §

¹⁵ Sə caubikea mala Adamu andə boro mala Bakuli ka, à nda dāngdāng. Acemənanə caubikea mala mənəia yi bwa mwashat, yi Adamu ka, yinə lú amur abwana pas. Sə bʷamuru mala Bakuli ka gulo kúti mənəo kuko, anggo gbal sə boro male mala twalban caubikea aban abwana pas pa, yi boro mana aba bʷamuru mənana yiu nə bu mənəia yi bwa mwashat, yi Yesu Kərəsti ka.

¹⁶ Sə gir mənana bʷamuru mala Bakuli pusə ka, ndá dāng andə gir mənana caubikea mala mənəia yi bwa mwashat, pusə ka. Acemənanə caubikea mala Adamu ka yinəban aba kasə bashi-lú, sə boro mala Bakuli ka kə warinə səm a kum kutio aban Bakuli, ko kat andəa mənana ama səm kpa abalə acaubikea pas ka.

¹⁷ Caubikea mala bwa mwashat, yi Adamu, tsəa lú do amur abwana kat, nə bu mənəo yi bwa ka. Sə gir mənana kərmur mənəo ka nda, kum bʷamuru məgule mala Bakuli andə pa boro mala duk abwana amə'cauboarna nə bu bwa mwashat, yi Yesu Kərəsti. Sə abwana mənana kat à kum mənəia yi bʷamuru andə boro ka, à nə duk amə yálmúru* aba do malea nə bu Yesu Kərəsti. †

¹⁸ Ace mani ka, kəla mənana caubikea mwashat mala Adamu yinə kasə bashi-lú amur abwana kat ka, anggo gbal sə túró cauboarna mwashat mala Kərəsti kə yinə akban a ban Bakuli andə yiləmu ace abwana kat.

¹⁹ Sə kəla mənana nə mgbikiru mala bwa mwashat ka, abwana pas pələ amə'caubikea ka, anggo gbal atəcau mala okiru mala bwa mwashat ka, abwana pas nə duk amə'cauboarna.

²⁰ À pa Nggurcau mala Bakuli, ace mənana bə abwana sən lime andə gulo mala caubikea malea. Sə ban mənana rəcandəa mala caubikea lidəmba kə marəki bwapəndəa kəngkəng ka, bʷamuru mala Bakuli kə gulo kə tūr a dəmba kəm kərkər. ‡

²¹ Sə kəla mana caubikea do amur bwapəndəa kat a njar mala lú ka, anggo gbal bʷamuru mala Bakuli bə duk murəm. Mənəia yi bʷamuru mala Bakuli ka kə yinə abwana bəa kum akban a baní, sə aba mənəo ka bəa kum yiləmu mənana málá male pa kəm raka, nə bu Yesu Kərəsti Mətala səm. §

6

Wuki caubikea andə do nə yiləmu aba Yesu Kərəsti

¹ Mana dəm səm nə na? Səm nə lidəmba aba caubikea, ace mənana bə bʷamuru bə gul ka le?*

² Awo! Bakuli twalbani! Lang sə səm mənana səm angŋa dəmba səm wuní caubikea ka, səm nə lidəmba nə do dəm abaləi le? †

³ Wu sələ mbak ama batisəma mənana à pakka səm aba Yesu Kərəsti ka, ləmdə ama səm duməna mwashat sənəia, aba lú male?

⁴ Səm ngga, səm wú, sə à tsək səm a bəmbe sənəa Kərəsti nə batisəma mənana à pakka səm ngga. Kəla mənana Kərəsti loapi bəmbe nə yiləmu aba rəcandəa mala Bakuli Tárrú ka, səm gbal ka, səm nə dukdo bəsa yiləmu. ‡

§ 5:14 5:14 Balli gbal aba: 1Kor 15:22,45. * 5:17 5:17 amə yálmúru ko <<amurəma.>> † 5:17 5:17 Balli gbal aba: 2Tim 2:12; Sən 22:5. ‡ 5:20 5:20 Balli gbal aba: Rom 7:7-8; Gal 3:19; 1Tim 1:14. § 5:21 5:21 Balli gbal aba: Rom 6:23. * 6:1 6:1 Balli gbal aba: Rom 3:8; 6:15. † 6:2 6:2 Balli gbal aba: Rom 7:4,6; Gal 2:19; 1Bit 2:24. ‡ 6:4 6:4 Balli gbal aba: Kol 2:12.

⁵ Sə acemənana səm duməna mwashat sənəa Kərəsti aba lú male ka, səm gbal ka, səm nə loapi bembə nə yiləmu kəla yì. §

⁶ Səm sələnə ama, beal səm mə'e ka, à gbàllìni amur nggun-gangndəi andəa Kərəsti, ace mənana bə rəcandəa mala kpata bamur rə səm mə'caubike ka bə kidikea, sə anggo ka bə səm ngga duk aguro abata caubikea dəm dāng.*

⁷ Sə bwa mənana wuna andəa Kərəsti ka, à panzəni, caubikea panə rəcandəa amurí dəm dāng. †

⁸ Sə bə səm wuna sənəa Kərəsti ka, səm pana eare ama səm nə dum nə yiləmu sənəia. ‡

⁹ Səm sələnə ama acemənana Kərəsti ka à loasəi a bembə ka, pà nə sən lú dəm dāng; lú panə rəcandəa amurí dəm dāng. §

¹⁰ Lú male mənana wu ka, wuki caubikea kusə mwashat bərbə, sə do male nəyiləmu ka, dupi Bakuli.

¹¹ Anggo gbal, wu sən bamur rə wun ado, wu nda ka alú aban caubikea, sə aban Bakuli ka, wu ndanə yiləmu aba Kərəsti Yesu.*

¹² Ace mani ka wu kəa eari caubikea bə do amur nggūrə wun mənana kə ká nə ká a lú ka, bə tsək wun a kpata anpel male dāng.

¹³ Wu kəa pà abare nggūrə wun aban caubikea bəa duk agirtúró mala bealbikea dāng. A kún mani ka, wu pə Bakuli rəwun, kəla abwana mənana à loasənia a lú, à kuməna yiləmu ka; sə wu pà abare wun aban Bakuli bəa duk agirtúró ace túró cauboarna. †

¹⁴ Caubikea ka pà nə duk gbani amur wun dāng, acemənana wu pà dəm abata Nggurcau dāng, wu nda abata bwamuru mala Bakuli. ‡

Aguro ace cauboarna

¹⁵ Lang sə wu sənì ado dē? Səm nə lidəmba nə pak caubikea, acemənana səm pa abata Nggurcau dāng, səm nda abata bwamuru mala Bakuli ka le? Awo, pà nə pak dāng!

¹⁶ Wu sələ mbak ama, bwa mənana wu pa bamur rə wun, wu kə oki wi kəla aguro ka, wu duməna aguro male, ko mala caubikea na, mənana nə kánə wun a lú, ko mala okiru mənana nə kánə wun a docauboarna ka? §

¹⁷ Bə səm pakki Bakuli yàwá ama, wun mənana didyal, wu nda ka aguro mala caubikea ka, adyan ngga, wu kpana atà məsəcau mənana wu kumi aba kanigir ka, nə babum wun kat.

¹⁸ Adyan ngga, à panzəna wun a bu caubikea, ado ka, wu duməna aguro mala cauboarna.

¹⁹ Ən bangga wun cau nə kanicau arə duk guro aba nggūrəu atəcau mala gattyə mala denyicau ma'wun arə bwalta agir mala bangno. Kəla mənana didyal, wu pà bamur rə wun kəla aguro, wu lidəmba nə lime aba pakki agirbana andə atúró bealbikea ka, anggo gbal ado ka, wun nə pà bamur rə wun kat, wu duk aguro mala cauboarna aban ká do məfele.

²⁰ Mənana didyal wu nda ka aguro mala caubikea ka, kəgír oasə wun arə do cauboarna dāng.

²¹ Sə ya gír məboarne na wu kùmô aba pakki aməno yì agir didyal, mənana adyan ngga à dupa wun agir kəsəkya ka? Masələata mənə yì agir ka, nda lú!

§ 6:5 6:5 Balli gbal aba: 2Kor 4:10; Kol 2:12. * 6:6 6:6 Balli gbal aba: Rom 7:24; Kol 2:13. † 6:7 6:7 Balli gbal aba: 1Bit 4:1. ‡ 6:8 6:8 Balli gbal aba: 2Tim 2:11. § 6:9 6:9 Balli gbal aba: Atúró 2:24; Sən 1:18. * 6:11 6:11 Balli gbal aba: Rom 7:4,6; Gal 2:19; 1Bit 2:24. † 6:13 6:13 Balli gbal aba: Rom 6:19; 7:5; 12:1. ‡ 6:14 6:14 Balli gbal aba: Rom 8:2. § 6:16 6:16 Balli gbal aba: Mat 6:24; Yoh 8:34; Rom 12:1.

²² Sə ado ka, à panzəkina wun a bu caubikea, wu duməna aguro mala Bakuli, gır mənana wun nə kum abaləi ka nda do məfele, sə masələate ka nda yiləmu mənana málá male pà kàm raka.

²³ Tangnakusə caubikea ka, lú na, sə boro mala Bakuli ka, nda yiləmu mənana málá male pà kàm raka, nə bu Kərəsti Yesu Mətala səm.*

7

Cau mənana Nggurcau mala Musa bang amur dobala ka

¹ Sə wun amə'eambəam mənana wu sùrə Nggurcau ka, wu sələ mbak ama Nggurcau ka ndanə rəcandəa amur bwa yi mənana bə bwe ka ndanə yiləmu più ka?

² Wu səni ani: à nê mala Nggurcau ka, bwama pa nə nying burí dāng, yi mana bə burí nanə yiləmu ka. Sə bə burí wu ka, bwame purni mənə yì Nggurcau mala dobala ka.*

³ Ace mani ka, bə mənə yì bwama puro al be bwabura sə burí na nə məsəi ka, nda aba pak caubikea nongnəban a nza nə dobala. Sə bə burí pak lú ka, bwame purni mənə yì Nggurcau ka, nə gandə al be bwabura, sə bə pa anggo ka, pa aba pak caubikea nongnəban a nza nə dobala dāng.

⁴ Anggo gbal, wun amə'eambəam, wun gbal ka wu wunî Nggurcau, acemənana wu nda aba nggūrə Kərəsti a lú male. Ado ka, wu nda ka mala Kərəsti, mana à loasəi a bembə ka, ace mənana bə səm pusə atúró məboarne ace Bakuli.†

⁵ Aba do ma'səm dīdīyal mənana nggūrə səm na kə gingnə səm ngga, anpel mala caubikea mana Nggurcau loasəia aba nyam səm ngga, à ndarə pak túró, sə ko man səm pak kat ka, mala ká lú na.‡

⁶ Sə adyan ngga, səm purni Nggurcau, acemənana səm wuna aban agir mənana dīdīyal à bwal səm a guro ka. Səm ado ka, səm nggə pak túró dəm a njar mə'e mala Nggurcau mana à giləi nə giləa ka dāng; túró ma'səm a dyan ngga, nda a njar məbəshe mala Bangjo.

Nggurcau mala Bakuli kə ləmdə túró caubikea ma'səm

⁷ Sə mana ado səm nə na? Nggearə Nggurcau ka, caubikea na le? Awo! Pa anggo dāng! Bə pà ace Nggurcau raka, bə pà mə nə sùrə caubikea dāng. Bə pa mə nə sələ ce caubikea mala sham gır mala bwa dāng, mənana bə Nggurcau bang ma ama, <<Kəa sham gır raka>> dāng.§

⁸ Sə caubikea ka, paktúró nə mənə yì nzongcau ka, pələa loasə ambalang shamgır dāngdāng a baləam! Sə bə pa ace cau mala nzongcau raka, bə caubikea ka lugir na.

⁹ Mənana ən malaká sələ ce nzongcau raka, mə ndanə yiləmu; sə lang nzongcau yina ka, caubikea long nə yiləmu, sə ən pələ lú.

¹⁰ Nggearə nzongcau mənana boaro bə ləmdəam njargula yiləmu ka, pələa wal-luem.*

¹¹ Caubikea kara kum njar atə nzongcau, pələa swarkiam, sə pak túró nə nzongcau, wal-luem.†

¹² Ace mani ka, Nggurcau ka məfele na, sə nzongcau ka məfele na, sə nda pepè, sə məboarne na.

* **6:23 6:23** Balli gbal aba: Rom 5:12,21; Gal 6:7-8. * **7:2 7:2** Balli gbal aba: 1Kor 7:39. † **7:4 7:4** Balli gbal aba: Rom 6:2,11; Gal 2:19; Kol 1:22. ‡ **7:5 7:5** Balli gbal aba: Rom 6:13,21; 8:8; Jem 1:15. § **7:7 7:7** Balli gbal aba: Pur 20:17; Nggur 5:21. * **7:10 7:10** Balli gbal aba: Pəris 18:5; Rom 10:5. † **7:11 7:11** Balli gbal aba: Tite 3:13.

¹³ Ado ka, gír məboarne yinəàm nə lú le? Awo, pa anggo dăng! Kə caubikea nda paktúró nə gír məboarne, sə yinəàm nə lú, ace mənana caubikea ka, bəà súrəi ama caubikea na. Sə atəcau mala nzongcau ka, caubikea nə ləmdə bike male kərkər.

¹⁴ Səm sələnə ama Nggurcau ka, gír mala Bangño na, sə mim ngga mə nda bwa aba nggūrəu, guro abata caubikea.

¹⁵ Ən bwalta agir mənana ən pakki ka dăng, acemənana gír mənana ən earkiyi ce pe ka nda ən pakkiyi ka dăng. Sə gír mənana ən binəce ka, nda ən pakkiyi ka.[‡]

¹⁶ Sə bə ən nggə pak gír mənana ən earkiyi ce pe raka, ən earəna ama Nggurcau ka, ndanə boaro.

¹⁷ Ace mani ka, mə nda mənana dəm ən pakkiyi mənəi yì gír məbane ka dăng, kə caubikea mənana do a bələam ngga, nda pakkiyi ka.

¹⁸ Ən sələnə nəma kəgír məboarne pa a bələam, aba nggūrəam dăng. Ən nggə earce pak gír mənana pepə ka, sə ən gandə pe dăng.

¹⁹ Ən gandə pak məboarne mənana boaro bə ən pe ka dăng, kə məbike mənana ən earkiyi ce pe raka, nda ən nggə pak ka.

²⁰ Sə bə ən nggə pak gír mənana ən earkiyi ce pe raka, mənəi ka ləmdə ama, mə nda dəm ən pakkiyi mənəi yì gír ka dăng, kə caubikea mənana do a bələam ngga nda pakkiyi gír nì ka.

²¹ Anggo sə yì dupam nggurcau, mənana bə ən earce nəma mə nə pak məboarne ka, ən gandə pe dăng, kara ən kum bəmúrəm aban pak məbike.

²² Aba yiləmem ngga ban kə boaram arə Nggurcau mala Bakuli.

²³ Səama ən nggə sən bekə rəcandəa a bələam aban munəo arə babumam, kə ciem mə duk guro abata nggurcau mala caubikea mənana do a bələam ngga.

²⁴ Ya ulang dotanni nda mem! Yana nə amsəam aba mənəi yì nggūrəu mənana kə kánə mim a lú ka le?

²⁵ Səm pakki Bakuli yàwá, ace amsəban mənana ndakam nə bu Yesu Kərəsti, Mətala səm ngga!

Məno ka nda gír mənana ado mə nda bələi ka: a babumam ngga, ən earnace kpata Nggurcau mala Bakuli, sə nə nggūrəam ngga, mə nda guro mala túró caubikea.

8

Do bá Bangño

¹ Adyan ngga bashi pà kàm dəm amur abwana mənana à nda aba Kərəsti Yesu ka dăng.*

² Acemənana, nggurcau mala Bangño mənana yinə səm yiləmu aba Kərəsti Yesu ka, panzəkina səm a bu nggurcau mala caubikea andə lú.[†]

³ Gír mənana Nggurcau mala Musa gandə pe raka, atəcau mala gatti mala nggūrə bwapəndəa mə'caubike ka, Bakuli yì pe. Yì tasə Muni bə yiu aba nggūrəu mənana nda kəla nggūrə səm abwapəndəa mə'caubike ka, bə yì pa bəmúrì kəla gír'nkila ace twal caubikea.[‡] Aba pə mənəi anggo ka Bakuli yinə kasə-bashi amur caubikea, kidiki rəcandəa male aba məno yì nggūrəu mala bwapəndəa ka.[§]

⁴ Bakuli pe anggo ace mənana nzongcau mala Nggurcau male, arə anjarì kat ka, bə kum lumsəo puppup kəla mana earkiyice ka, abalə səm, səm mənana do ma'səm ngga nggūrəu na səm ginggiyi atə raka, Bangño na ka.*

[‡] 7:15 7:15 Balli gbal aba: Gal 5:17. * 8:1 8:1 Balli gbal aba: Rom 5:16. † 8:2 8:2 Balli gbal aba: 1Kor 15:45; Rom 6:14,18. ‡ 8:3 8:3 twal caubikea ko <<ace panzəki rəcandəa mala caubikea amur səm.>> § 8:3 8:3 Balli gbal aba: Atúr 13:39; Ib 2:14; 7:18; 10:1-2; Filp 2:7. * 8:4 8:4 Balli gbal aba: Rom 3:31; Gal 5:16,25.

⁵ Abwana mənana do malea ka, à kə kpata gir mana nggūrəu kə banggia wia ka, babumia nə pa arə gir mənana nggūrəu earkiyice ka. Sə abwana mənana do malea ka, Bangño na kə gingnəia ka, babumia nə pa arə gir mənana Bangño earkiyice ka.†

⁶ Bə nggūrəu na kə gingnə denyicau ma'wun, masələate ka lú na. Sə bə Bangño na kə gingnə denyicau ma'wun, masələate ka yiləmu na andə dorəpwala.‡

⁷ Ləmdə ama abwana mənana à dum nə babum mala kpata nggūrəu ka, à duməna abibura mala Bakuli; yia ka à kə kpata nzongcau mala Bakuli dāng, sə aba məsəcau ka, à pà nə gandə kpate dāng.

⁸ Abwana mənana nggūrəu na kə gingnəia ka, à pà nə gandə pwasəbum Bakuli dāng.§

⁹ Sə wun ngga, nggūrəu mala caubikea na gingginə wun ngga dāng, Bangño na, bə Bangño mala Bakuli na dukiyi a babum wun ngga. Bwa mənana pənə Bangño mala Kərəsti a babumi raka, bwe ka mālà Kərəsti na dāng.*

¹⁰ Sə bə Kərəsti na a babum wun, kat andə amani ama nggūrə wun ngga lú na atəcau mala caubikea ka, Bangño kə tsəa bə wu dum nə yiləmu, acemənana à giləkina nre wun wunəa Bakuli.†

¹¹ Bə Bangño mala Bakuli mənana loasə Yesu a bembə, nda aban do a babum wun, anggo gbal kəla mənana Bakuli loasə Kərəsti a bembə ka, nə pə nggūrə wun mənana dupi lú ka yiləmu, nə bu Bangño male mənana dukiyi a babum wun ngga.‡

¹² Ace mani ka, wun amə'eambəam, tangna na amur səm, sə tangnə ka nda mənana ama bə səm ngga dukdo kpata gir mənana nggūrəu earkiyice ka dāng.

¹³ Bə wu kə dukdo kpata nə mala nggūrəu ka, wun nə wú. Səama bə aba rəcandəa mala Bangño, wu tamsə pakkia atúró caubikea mala nggūrəu, à wù mak ka, wun nə dum nə yiləmu.§

¹⁴ Abwana mənana Bangño mala Bakuli na kə gingnəia ka, à nda ka muna mala Bakuli.*

¹⁵ Bangño mənana à pà wun ngga, nda mənana nə tsək wun a guro aban ká do bangciu dəm ngga dāng. Bangño mala pələ wun bə wu duk amuna mala Bakuli na. Sə nə rəcandəa mala Bangño ka, koyan atə səm ngga nə bua a ban Bakuli, nə tunəi ama, <<Dàdà!†>>‡

¹⁶ Bangño mala Bakuli nə bamúri ka, kə bangga səm a babum səm ama səm nda ka amuna mala Bakuli.

¹⁷ Sə acemənana səm nda ka amuna male ka, səm nə kum kāmbe ma'səm mala libala male, mənana tsəi ace abwana male ka. Dəm ngga, səm nə kum sənəa Yesu, gir mənana kat Bakuli tsəi ace ka. Bə kàngkàng səm nu tanni atə Kərəsti ulang mənana nu ka, səm nə kum gbal aba male yì gulo.§

Gulo mənana nə yiu ka

¹⁸ Ən nggə səni, atanni mənə səm nggə nu ado ka, à kārəa à nə kārīa arə gulo mənana à nə nggá ləmdəa səmi nənəzmò ka dāng.*

¹⁹ Agirbunda mənana Bakuli pusəia ka, à ndarə kúndəô, nə rəbəla, arə pwari mənə Bakuli nə ləmdə rə amuna male amə'bafoe nəi ka.†

† **8:5 8:5** Balli gbal aba: Gal 5:19-25. ‡ **8:6 8:6** Balli gbal aba: Rom 6:21; 8:13,27; Gal 6:8. § **8:8 8:8** Balli gbal aba: Rom 7:5. * **8:9 8:9** Balli gbal aba: 1Kor 3:16; 6:19; 2Kor 6:16; 2Tim 1:14. † **8:10 8:10** Balli gbal aba: Gal 2:20; Afi 3:17. ‡ **8:11 8:11** Balli gbal aba: Kol 3:16; Yoh 5:21. § **8:13 8:13** Balli gbal aba: Rom 8:6; Kol 3:5. * **8:14 8:14** Balli gbal aba: Gal 5:18. † **8:15 8:15** Dàdà: nə kún Aramayik ka nda <<Abba.>> ‡ **8:15 8:15** Balli gbal aba: Mar 14:36; Rom 9:4; Gal 4:5-7. § **8:17 8:17** Balli gbal aba: Gal 3:29; 4:7; 2Kor 1:5,7; 2Tim 2:12; 1Bit 4:13. * **8:18 8:18** Balli gbal aba: 2Kor 4:17; Kol 3:4; 1Bit 5:1. † **8:19 8:19** Balli gbal aba: 1Bit 1:7,13; 1Yoh 3:2.

²⁰ Girbunda kat mana Bakuli pusəi ka kum bamúri abata do dʋwanyi kum-lùmsəo mala kàne male, kə pələki nə bələi bə. Sə mənəia ka pà acemənana eare male na ka dāng, pə mala Bakuli mana tsəi a bələi ka nda. Kat andə amani ka, tsəkbaləu na kam‡

²¹ ama, banza nə bamúri ka, nə nggá kum amsəban a bu kùrban mala kidiikiŠ male, sə à nè yinəi aba kum-bamúrú məboarbwe mala amuna mala Bakuli.

²² Səm sələnə ama agir mənana à pusəia a banza kat ka, à nda ban imge aba kwanban, kəla bʋwama mənana nda aba kwanban mala gbáshí ka, bə yalung.

²³ Sə yì agir ka, à nda mənana nəmurəia à kə imgi ka dāng; nggearə səm mənana səm kuməna Bangŋo Məfele mana nda mədəmbe mala aboro mənana Bakuli nə pa səm ngga, səm nggə imge aba bələ səm. Sə aba imge anggo ka, səm nggə kúndə arə Bakuli nə rəbəla, bə yinə səm aba kum lùmsəo ma'səm a baní mala duk amuna male, mənana anggūrə səm nə kum panzəban a bu caubikea, andə tanni, andə lú ka.*

²⁴ Àkə bá mənəia yì tsəkbaləu sə səm kum àwá.† Səama tsəkbaləu mənana ado à nè gandə səni nə məsəu ka, à pà nè na ama tsəkbaləu na dāng. Lang sə bʋwa nə tsəkbaləi ado arə gir mənana ndanəi a bui kə səni ka?

²⁵ Sə bə səm ndanə tsəkbaləu arə gir mənana ado səm pà nəi peatu, səm səni raka, səm nə kúndə gir nì nə domunyi.

²⁶ Anggo gbal, Bangŋo ka kə bʋwala səm nggam aba gatti ma'səm. Acemənana səm ngga, səm sùrə lang sə səm nə pak hiwi, kəla mənana boaro bə səm pak ka dāng, səama Bangŋo mala Bakuli nə nggearəi ka, kə pak hiwi ace səm, nə imge mənana à pà nè gandə cie aba cau raka.

²⁷ Sə Bakuli mənana səngiyi babum ngga, sùrənà rə denyicau mala Bangŋo. Acemənana Bangŋo kə zəmba ace abwana mala Bakuli, amur gir mənana nê mala Bakuli na ka.‡

Səm kúti amə limurəm

²⁸ Sə səm sələnə ama Bakuli kə tsək agir kat bəà pang nə boaro, ace lidəmba mala abwana mənana à kə earce ka, abwana male mənana tunəia ace kpata kàne male ka.

²⁹ Abwana mənana Bakuli angŋa dəmba twalənia ka,§ nda gbal tària bəà do kəla Muni, ace mənana bə Muni duk muna-dəmba abalə amə'eambi mənana pas ka.*

³⁰ Sə abwana mənana Bakuli tària ka, à nda ka amənana gbal tunəia ka, sə abwana mənana tunəia ka, angŋənia, à duməna abwana amə'cauboarna a baní, sə abwana mənana angŋənia ka, à nda gbal yinəia aba kum gulo male ka.

Earcearəu mala Bakuli

³¹ Sə mana ado səm nə na, amur amənia yì agir ka? Bə Bakuli ka nda atə səm ngga, yana bʋwe nə lo arə səm?†

³² Bakuli ka girban nə Muni dāng, pà Muni ace səm kat! Sə bə pà Muni ace səm ngga, pà nè gandə pa səm boro nə agir gbal kat re?‡

³³ Yana bʋwe na nə wuli abwana mənana Bakuli tària ka? Kə bʋwa pà kəm dāng! Acemənana Bakuli nə bamúri nə cia sə à duk amə'cauboarna!§

³⁴ Yana bʋwe na ado kasəkiyi bashi amur səm? Yesu Kərəsti na le, yì bʋwa mənana yì wú, sə lo nə yiləmu, nda a b̀u-məli mala Bakuli, kə zəmba ace səm ngga le?

‡ **8:20 8:20** Balli gbal aba: Tite 3:17-19; Ham 1:2. § **8:21 8:21** a bu kùrban mala kidiiki ko <<mala puri bá nsolo mala dupi ká lú andə rəmbo.>> * **8:23 8:23** Balli gbal aba: 2Kor 1:22; 5:2,4; Gal 5:5. † **8:24 8:24** Àkə bá mənəia yì tsəkbaləu sə səm kum àwá. Ko <<À pà səm mənəia yì tsəkbaləu lang à amsə səm ngga.>> ‡ **8:27 8:27** Balli gbal aba:

Ang 139:1-2; Luk 16:15; Sən 2:23; Rom 8:6,34. § **8:29 8:29** angŋa dəmba twalənia ka: Ko <<angŋa dəmba sùrənəia à nda ka male ka.>> * **8:29 8:29** Balli gbal aba: Rom 9:23; 11:2; 1Bit 1:2,20; Afi 1:5,11. † **8:31 8:31** Balli gbal aba: Ang 118:6. ‡ **8:32 8:32** Balli gbal aba: Yoh 3:16; Rom 4:25. § **8:33 8:33** Balli gbal aba: Luk 18:7; Isha 50:8-9.

³⁵ Sə, yana nə gau səm sənəa earcearəu mala Kərəsti? Tanni na nə tsək ka le, ko do məkwanə, ko pətanni, ko nzala na, ko tər na, ko kum bamuru aba ká-məbāne na, ko a na raka, lú na le?

³⁶ Kəla mənana Maləmce na ka,

<<Nda aceò, we

Mətalabangho

sə səm nggə sən tanni,

a koya pwari ka,

mənana nə kánəban a lú ka.

Səm ado ka səm nda

kəla anzur mənana

à nə nggá pwangi

myalia ka.>>*

³⁷ Awo! Abalə amənia yì agir kat ka, səm kútì amə'limurəm, nə bu Kərəsti mənana earce səm ngga!

³⁸ Ən earəna nəi a babumam ama kəgír pà nə gau səm sənəa earcearəu mala Bakuli dāng. Ko bə lú na, ko àwá, ko aməturonjar, ko arəcandəa mala akukwar, ko bə ya rəcandəa nani ka, à kārəa à nə gau səm dāng. Ko bə agir mənana à kə kumban a nza man, ko a nza mənə nə yiu ka,

³⁹ ko agir mənana a kùli, andəa mənana atà nzali ka, à karə dāng. Kəgír pà kəm aba banza man, mənana nə gandə gau səm sənəa earcearəu mala Bakuli, mana aba Kərəsti Yesu Mətala səm ngga dāng.

9

Bakuli andə abwana male

¹ Mim ngga məsəcau nda ən nggə na aba Kərəsti ka. Giu-babumam mənana Bangho Məfele nda ginggiyi nəi ka, kə ləmdəam ama kəngkəng nyir na ən nakiyi ka dāng bən na wun nəma

² mə ndanə bumkidíkea kərəkər andə pi mala babum koya pwari

³ ace abwana mem, amə'eambəam aba nggūrəu ka. Ən earəna bəà suem, ko bəà gau səm sənəa Kərəsti, bə mənə ka nə kánəia bəà kum amsəban ngga.

⁴ Yia ka à nda ka amə'kəu mala Isərayila; Bakuli táría bəà duk amuna male; Bakuli ləmdə gulo male kəla Bakuli a bania. Kùrcəu andəia, sə pea wia Nggurcau male. Pea wia peri mala ba-ndəməgule andə apacəu male.

⁵ A Ibərayim, andə Yakupu, andə Ishaku ka à nda ka kəə mənana nə bania sə təu bəlban aba nggūrəu mala Kərəsti pur ka. Bwangsəban mənana málá male pà kəm raka bəà pè Bakuli mənana nda amur abwana kat ka! Bə do anggo.

⁶ Ado ka mə nda rə na ama Bakuli ka gandə lùmsə pàcau male aban Isərayila dāng le? Awo pa anggo dāng, acəmənana abwana mənana à bəlia a Isərayila ka, kat sə à nda ka bwana mala Bakuli dāng!

⁷ Sə dəm ngga abwana nda mənana kat teà pur nə ban Ibərayim, sə à nda ka amuna mala Bakuli ka dāng. Bakuli ka banghəni Ibərayim ama, <<Aba Ishaku sə amə'keò mənana ən po cau acea ka, à nə puro.>>*

⁸ Mənia ka ləmdə ama amuna mənana à bəlia aba nggūrəu a təu mala Ibərayim ngga, à nda mənana à nda ka muna mala Bakuli ka dāng. Kə amuna mənana à bəlia atəcau mala kùrcəu mala Bakuli ka, à nda ka mənana à sùrəia kəla aməkəu mala Ibərayim ngga.

* 8:36 8:36 Balli gbal aba: Ang 44:22.

* 9:7 9:7 Balli gbal aba: Tite 21:12.

⁹ Ani sə Bakuli bang pàcau male aban Ibərayim: <<Pələa mənə nê yia kàr ka, mə nə nyare, sə Saratu nê bəl muna-bwabura.>>†

¹⁰ Sə mənə nda nəmūrəi dāng, Rabeka gbal ka bəl amuna-burana bari. Sə amənə yì amuna ka tārrià mwashat, yì kà-səm Ishaku.

¹¹⁻¹² Sə lang Rabeka málá nê gbáshí amənə yì apasa ka, Bakuli ne wi ama, <<Muna-dəmba nê do abata bwaməkyauwe.>>‡ Bakuli bang mənə ka kaniama à nê bəlia, sə kaniama à nê sūrə məboarne ko məbane ka. Mənə ka ləmdə ama Bakuli ka, nda rə pak gír mənəna babumi kàni nê pè ka, twal a tite; pa ace bə kəgír mənəna amuna mənə pak ka dāng, nda ace gír mənəna Bakuli earce sə twal ka.

¹³ Kəla mənəna Maləmce na ama, <<Yakupu ka ən earəna ce, sə Isəwa ka ən binəna məsəi.>>§

¹⁴ Sə aman sə səm nê bang amur mənə? Bakuli ka pak məbike le? Awo! Pak məbike dāng!

¹⁵ Acemənəna Bakuli banggi Musa ama, <<Mim ngga, mə nə ləmdə

bwamuru aban bwa mənəna
mə nə ləmdəi wi bwamuru ka.

Sə mə nə sən məsəswatər
mala bwa mənəna kat mə nə
sən məsəswatər male ka.>>*

¹⁶ Ace mani ka, Bakuli na twalkiyi bwa mənəna nê ləmdəi wi bwamuru ka. Sə twalban male ka kə kpata gír mənəna abwana earce ko à bari ki pe ka dāng.

¹⁷ Aba Maləmce ka, Bakuli banggi Murəm mala amə Masar ama, <<Ən dumsəo a buno-murəm, ace ləmdə rəcandəa mem a bələo, sə banza kat bə ok ce lulləam.>>†

¹⁸ Ace mani ka, Bakuli kə ləmdə bwamuru male amur ko yana eare nê ləmdəi bwamuru ka, sə kə candəmúr bwa mənəna eare nê candəmúri ka.

Bumlulla andə bwamuru mala Bakuli

¹⁹ Sə anggo ka, wun nê gandə nam ama, <<Bə ko man kat ka nda a bu Bakuli, sə yì nda gingginəi ka, ace mana sə kə sən məbane arə acaubikea ma'səm più? Yana bwe nda de nê gandə binə kàne male?>>

²⁰ Sə a nda yana, we bwapəndəa, yì mənəna awu nə pələcau a kun Bakuli ka? <<Gír mənəna à pè nə pa ka, nê gandə banggi bwa mənəna pè ka ama, <Palang sə a pem ani> le?>>‡

²¹ Məbaki-ankwaring ngga, pà nə rəcandəa mənəna nê bak nkwareng ace túró məgule andə nkwareng ace koya túró nani ka, aba đuro-dəbang mə'mwashati re?

²² Anggo gbal, bə Bakuli earce ka, nê gandə ukki bumlulla male amur abwana, sə nê ləmdə rəcandəa male. Səa ma yì ka, pak munyi nə ganderəu nə abwana mənəna boaro bə ləmdəia wia bumlulla ka, yia mənəna à dupi ká kidi ki ka.

²³ Pak munyi ace mənəna bə ləmdə kume mənəna ndakam aba gulo male ace abwana mənəna bwamuria ka, yia amənəna akdəmba təriá bəa kum kəmbe mala boarbwa male ka.

²⁴ Səm nda ka mənə yì abwana tər səm ace bwamuru ka, səm mənəna tunə səm abalə amə Yahudi, sə abalə abwana mala acili anzali gbal ka.

²⁵ Kəla mənəna bang aba Maləmce mala Hosiya ama:
<<Abwana mana
amem na raka,

† 9:9 9:9 Balli gbal aba: Tite 18:10. ‡ 9:11-12 9:11-12 Balli gbal aba: Tite 25:23. § 9:13 9:13 Balli gbal aba: Mal 1:2,3. * 9:15 9:15 Balli gbal aba: Pur 33:19. † 9:17 9:17 Balli gbal aba: Pur 9:16. ‡ 9:20 9:20 Balli gbal aba: Isha 29:16; 45:9.

mə nə tunəia ama,
 <Abwana mem.>

Abwana mənana
 ən earcea raka,
 mə nə tunəia ama,
 <Abwana mem mənana
 ən earkiyi acea raka.> >>§

²⁶ Dəm ngga,
 <<Aban mana à banggia wia
 didyal ama,
 <Wun nda ka abwana
 mem raka,>
 àkè banì sè à nè tunəia ama,
 <Amuna mala Bakuli
 məyiləmui.> >>*

²⁷ Ishaya bua ace amə Isərayila ama:
 <<Ko bəà na ama
 làkki mala amə Isərayila
 ka nda kəla sala a kun
 nggeamür ka,
 kə həti abaləia nda
 à nè kum, àwá ka.
²⁸ Bakuli ka nə yia sulə
 bashi male mənana
 kasəni ka puppup amur banza.
 Banì pà nè sau dang,
 nè yia pe tsuk-tsuk.>>†

²⁹ Kəla mənana Ishaya ak dəmba bang ama:
 <<Bə Mətala Abangjo
 nyingma səm aməkau raka,
 bə səm duməna kəla
 amə Sodom,
 bə səm pələna kəla
 amə Gomora.>>‡

*Binə earnə cau mala Isərayila
 arə Cau Amsəban*

³⁰ Sə aman sə səm bangja? Abwana mala acili anzali mənana à kə kpata Nggurcau mala Bakuli raka, Bakuli nyesənia à pələna amə'cauboarna a baní, atəcau mala gūliarəu malea arə Kərəsti.

³¹ Sə amə Isərayila, mənana à bariki kərkər à nè kpata Nggurcau mənana bə nə kánəia aba kum do cauboarna aban Bakuli ka, ko à kumi dāng.

³² Palang ado sə à gandə kume dāng? À gandə kume dāng acemənana à kpate aba gūli arə Bakuli dāng, yia ka à gūli amur bariki malea arə agir mənana à pea ka. Nda gír mənana tsəa sə à annda amur <<Tali annda>> ka.§

³³ Kəla mənana à giləi aba Maləmce ama:
 <<Səni, mə ndya ən nggə
 tsək muna-tali a Siyona,
 mənana nə tsək abwana
 à nè anndə ka,
 andə nggea-tali mənana

§ 9:25 9:25 Balli gbal aba: Hos 2:23.

* 9:26 9:26 Balli gbal aba: Hos 1:10. † 9:28 9:28 Balli gbal aba: Isha 10:22,23.

‡ 9:29 9:29 Balli gbal aba: Isha 1:9.

§ 9:32 9:32 Balli aba: 1Bit 2:6,8.

nə cia à nə kpa ka.
Səa ma bwa mənana é
gūli a rəi ka,
pà nə kum kəsəkya dāng.>>*

10

¹ Wun amə'eambəam, babumam andə zəmba mem aban Bakuli ka, nda ace amə Isərayila bəà kum àwá.

² Mə nda rə nakunia aba məsəcau ama yia ka à ndanə bumpina arə kpata Bakuli, sə bumpina malea ka, pa aba sələe dāng.

³ Acemənana yia ka à bwalta njargula mənana Bakuli akiyina abwana nəi bəà duk amə cauboarna a baní ka dāng, sə dəm ngga à kutia kwakita malea yì njar mala kum akban aban Bakuli, nə bariki malea arə bwal Nggurcau. Ace mani ka, à pa bamuria arə njar mala Bakuli mənana kə pələna abwana nəi bəà duk amə'cauboarna ka dāng.

⁴ Kərəsti ka yi maləna túró mala nê mənana Bakuli pà Nggurcau ace ka. Ace mənə ka abwana mənana kat à earnəi à pabamuria a baní ka, à nyesənia amə'cauboarna na aban Bakuli.

Amsəban ngga nda ace ko yana ka

⁵ Amur njar mala do mə'cauboarna a ban Bakuli, mənana à kumnggiyi nə bwal Nggurcau ka, Musa gilə ama, <<Bwa mənana kat kpata Nggurcau lümsə agir mənana kat nzongcau male na ka, bwe nda nə kum yiləmu ka.>>*

⁶ Sə bwa mənana pabamuru male aba gūli arə Kərəsti nda yinəi wi kum akban aban Bakuli ka, pà nə diban a denyicau male ama, <<Yana nə eau a kùli, ace mənana nə nggá sulə Kərəsti a nzali ka>> dāng?†

⁷ Pà nə diban gbal ama, <<Yana nə suləo a tà-nzali, ace mənana nə nggá loasə Kərəsti a bembə ka>> dāng?‡

⁸ Cau mala Amsəban mənana à nə kumi nə gūli arə Kərəsti, mana nda cau mənana səm nggə hamnəi ka, pà kuko dāng. Yələ Maləmce mala Bakuli ka bang ama: <<Ceì ka nda a bano tù, nda a mburkuno, sə nda a babumo.>>§

⁹ Bè awu nə bang nə kúno ama, <<Yesu ka Mətalabangño na,>> sə a nə earnəi nə məsəcau a babumo ama Bakuli loasəi a bembə ka, a nə kum amsəban.

¹⁰ Acemənana nə babum sə bwa nə eare nə pà bamúri aban Kərəsti, sə aba pə anggo ka Bakuli angñəni mə'cauboarna na; sə dəm ngga nə kùn sə bwa nə bang pabamuru male aban Kərəsti, sə aba pə anggo ka kuməna amsəban.

¹¹ Kəla mənana Maləmce na ka, <<Bwa mənana kat pabamuri a baní ka, pà nə nu kəsəkya dāng.>>*

¹² Aba mənə ka kəgìr gakkita bwa Yahudi andə bwa mənana bwa Yahudi na raka dāng. Yia kat ka, à ndanə Mətalabangño mwashat mənana nda Mətalabangño amur abwana kat, sə atsəkbu male mənana nyangsang ngga kə soapia abwana mənana kat à kə warinə bua malea a baní ka.

¹³ Kəla mənana Maləmce bang ngga: <<Bwa mənana kat kə bua a ban Mətalabangño kə tunə lullə Mətalabangño ka, nə kum amsəban.>>†

¹⁴ Səama lang sə à nə tunəi bə amsəia, yi mənana bəà pa bamuria a baní raka? Sə lang sə à nə pabamuria a baní, yi mənana à malaká ok kəcau amurí raka? Sə lang sə à nə ok cau amurí, yi mənana kəbwa hambia wia ce raka?

* **9:33 9:33** Balli gbal aba: Isha 8:14; 28:16. * **10:5 10:5** Balli gbal aba: Pəris 18:5. † **10:6 10:6** Balli gbal aba: Nggur 30:13. ‡ **10:7 10:7** Balli gbal aba: Nggur 30:13. § **10:8 10:8** Balli gbal aba: Nggur 30:14. * **10:11 10:11** Balli gbal aba: Isha 28:16. † **10:13 10:13** Balli gbal aba: Jol 2:32.

¹⁵ Sə lang sə abwana nə hamnə cau, yi mənana Bakuli túriá raka? Kəla mənana à giləi ka: <<Yiu mala abwana mənana à kə hamnə Cau Amsəban ngga gîr məboarne na kərker!>>†

¹⁶ Səama abwana kat sə ak man yi Cau Amsəban ngga dāng. Acemənana Ishaya, məbangnəa mala Bakuli nə bamur rəi ka, bang ama: <<Mətalabangno, ya bwa na earnə cau mana səm hamnəi ka?>>§

¹⁷ Ace mani ka, pabamuru ka kə yiu aba ok cau mala Bakuli, yi Cau Amsəban mala Kərəsti mənana à hamnəi ka.*

¹⁸ Sə ən dīban nəma: nggearəi ka, à ok ce re? E, à onghəna. Maləmce ka bang ama: <<Cau ka anghəna banza kat, acau malea kutikina arə aban, kya bwal masələata banza.>>†

¹⁹ Sə ən nggə dīban dəm nəma: <<Nggearəi ka, amə Isərayila bwalta ce re? E, à bwalte, acemənana a nza mala Musa ka, Bakuli bang ama, <<Mə nə tsəa,

wun nə pak mbali arə abwana mənana à karə kəgîr raka.

Mə nə tsəa,
bum wun nə lúllô,
arə cili anzali mənana
à sūrə kəgîr raka.>>‡

²⁰ Dəm ngga Ishaya nacau nə rəcandəa ama, <<Abwana mənana à altam raka, à nda à kumam ngga.

Ən ləmdə bamúrəm
aban abwana mənana
à dīcem raka.>>§

²¹ Sə amur amə Isərayila ka, Bakuli na ama, <<Ən mən abuan aba pwari kat ace ak amənia yi amə'mgbikiru andə amə'murcandəa>> ka.*

11

Bwamuru mala Bakuli amur Isərayila

¹ Ən dīban ama, nggearəi ka, Bakuli ginəna abwana male lè? Awo, ginəia dāng! Nggearə mim nə bamur rəəm ngga, mə nda bwa Isərayila, məkà Ibərayim, a tào mala Benjami.

² Awo, ko bəti, Bakuli ginə abwana male mənana tària a tita banza ka dāng. Balə wun kasə mbo arə bua mala İliya aban Bakuli amur amə Isərayila? Na ama,

³ <<Mətalabangno, à walna-lú ka amə'bangnəa mô, sə à arkina aban-peri mò; kə mə nda nəmurəam ən ueo ka, sə à ndo à kə alta yiləmem gbal ka.>>*

⁴ Sə a man sə Bakuli pələ wi də? Ne wi ama, <<Mə ndanə abwana á-tongno-nong-bari (7,000) mənana à bunbî Ba'al† raka.>>‡

‡ 10:15 10:15 Balli gbal aba: Isha 52:7. § 10:16 10:16 Balli gbal aba: Isha 53:1. * 10:17 10:17 Balli aba: Gal 3:2,5.

† 10:18 10:18 Balli gbal aba: Ang 19:4. ‡ 10:19 10:19 Balli gbal aba: Nggur 32:21. § 10:20 10:20 Balli gbal aba: Isha 65:1. * 10:21 10:21 Balli gbal aba: Isha 65:2. * 11:3 11:3 Balli gbal aba: 1Amur 19:10,14. † 11:4 11:4 Ba'al: Mənia ka nda <<bakuli mə'nyiri.>> ‡ 11:4 11:4 Balli gbal aba: 1Amur 19:18.

⁵ Kə nda anggo yalung, abwana nda kam kpokyak mənana bwamuru mala Bakuli taria ka.

⁶ Sə bə nda ace bwamuru mala Bakuli ka, ləmdə ama pà ace atúró-boarna mənana abwana pàk ka dāng. Bə ana raka, bə bwamuru mala Bakuli ka pà nə duk bwamuru bafo dāng.

⁷ Sə ado ka mana səm bang le? Ani sə ce pa, bangula amə Isərayila ka, à kum bwamuru mala Bakuli mənana à alkiyite ka dāng. Abwana abaləia mənana Bakuli taria ka, à nda à kum ngga. Acilia ka babumia təra, à mgbikiru arə tunəban mala Bakuli.

⁸ Kəla mənana Maləmce na ka,
<<Bakuli cia a ntulo
mədəmbəre,

peà wia aməsəu mənana
à pà nə sənban dāng,
andə akiru mənana
à pà nə okban raka,
bà yalung.>>§

⁹ Nyar dəm ngga Dauda na ama,

<<Likiali malea bə
dupia wia gir'swərbən
aban ká kpa aba gbəlī,
bə dupia wia tali annda,
sə bəà kum məbane
mana kārəa rəia ka!

¹⁰ Pəndəa bə gir aməsəia,
ace mənana bəà kəa
sənban dāng,
sə bəà ueo abata
dəmbərya mala
atanni malea,

málá male pà kām dāng.>>*

*Abwana mənana amə
Isərayila na raka
à kum amsəban*

¹¹ Ən diban dəm nəma, nggearə annda mənana amə Isərayila annda sə à kpa ka, à kpana anggo à pà nə lo re? Awo, pà anggo dāng! Atà cau mala caubikea malea ka, amsəban yina aban abwana mala acili anzali mana amə Isərayila na raka, ace mənana yia amə Isərayila ka bəà dum nə mbali arə aməno yia bwana ka.

¹² Pə məbane mala amə Isərayila, mana à ginəki amsəban mana Bakuli yinəia wia nəi ka, yinəi banza kume. Sə abwana arə acili anzali gbal ka à kuməna àwá, atəcau mala kpa malea, yia amə Isərayila ka. Bə nda anggo ka, dənyi nə ulang gulo mala atsəkbu mənana à nə yiu amur banza, ace nyare malea, yia amə Isərayila kat aban Bakuli ka!

¹³ Mə nda rə na wun cau ado, wun abwana mənana amə Yahudi na raka. Acemənana mə nda mə'mishan mana à tasəam aban wun ngga, ən nggə gusələce túró mem.

¹⁴ Aba məno anggo ka, ən nggə earce nəma, bə nə gandə pa ka, mə nə tsək amə Isərayila, abwana mem aba nggürəu, bəà dum nə mbali mala kum gir mana wu ndanəi ka, ace mənana bə ən amsə abwana abaləia.

¹⁵ Bə ginəban mənana Bakuli ginəia ka, yinə amsəban aban acilia abwana a banza ka, lang sə ea nə pa? Nə duk pa yiləmu aban abwana mənana à wuna ka!

¹⁶ Ibərayim andə acilia akáu mana a pwarian ngga, Bakuli tària à duk amale. Anggo gbal sə aməkea nə pa, à nə duk a mala Bakuli. Kəla mənana bə dyar bəredi andəa kəringni ka məfele na ka, bəwannə gbal ka nə do məfele na. Sə bə anlerə nggun ngga aməfele na ka, nggearə abui gbal ka aməfele na.

¹⁷ Bakuli ginəkina pas atə amə Yahudi kəla mənana à kə kpaləki abu nggun ngga. Sə wun abwana mənana amə Yahudi na raka, wun mənana Bakuli angənəna wun ngga, wu nda kəla abu-nggun mürú-bondo mənana à zwabia arə nggun mürú-bala ka. Wu angəna ban came mala abea bu-nggun mənana à kpaləkia arə nggun-mürú-bala ka. Ace mani ka, wu onğənəna banboarna tsəkbu mala Bakuli mənana pa ace Ibərayim andə aməkə ka.

¹⁸ Acemani ka, wu kəa nggori ace zwabi mənana à zwabi wun, wu akban came mala abu-nggun mənana à kpaləkia ka dāng. Wu nda mənana wu bwalkiyi nlerə nggun ngga dāng, nlerə nggun nə bwalkiyi wun.

¹⁹ Sə wun ngga, wun nə na ama, <<E, abu-nggun ngga à kpaləkia ace mənana bəa zwabiām arəi ka.>>

²⁰ E, mənəia ka məsəcau na, à kpaləki abu nggun mənəo ace dwayi pabamuru malea nə məsəcau aban Kərəsti. Sə pələa à zwabi wun acemənana wu pə bamur wun ngga. Sə pabamuru ma'wun bə kəa tsək wun, wu dum nə twəlbamúrū dāng, wu dum nə bānggi Bakuli.

²¹ Sə bə Bakuli ka kpaləki abu nggun mənana a lo andə nggun ngga, sə nə wun mənana à zwabi wun nə zwabio ka le?

²² Wu sən pəməboarne andə binəce məbane mala Bakuli. Bashi male ka nda hakərak arə abwana mənana à pək məbane ka, sə wun ngga kə pakka wun məboarne, bə wu lidəmba aba pəməboarne male ka. Bə ana raka, wun gbal ka nə kpali wun.

²³ Sə bə amə Isərayila nə deki mgbikiru malea, à nə pabamuria ka, à nə nyare à nə zwabia dəm, acemənana Bakuli ka ndanə rəcandəa nə nyesəia, nə lanzəia arə nggun mənana à kasəia arəi ka.

²⁴ A masələate ka, wun abwana mənana amə Isərayila na raka, wu nda kəla abu-nggun mürú-bondo mənana à kasəia, à yì zwabia arə nggun mürú-bala, mənana boaro bəa pə anggo raka. Sə amə Isərayila ka, à nda kəla nggun-mürú-bala; sə pə nə kwanbi Bakuli dāng, mana nə nyesəia, kəla abu-nggun mənana à kasəia ka, nə cia dəm a ban came malea ka.

Bwamuru mala Bakuli amur abwana kat

²⁵ Wun amə'eamrəarəu, Ən nggə earce bə wu sūrə mənəia yì cau mana nda aba səmbərəa dīdyal sə adyan ngga, Bakuli pusəni a banfana ka, ace mənana wu kəa dum nə twəlbamúrū raka. Murcandəa mənəia yipì amə Isərayila ka, nə nggá malâ, bə làkkì mala abwana mənana amə Isərayila na raka, mənana à nə kum amsəban mala Bakuli, yì lúmsənà ka.

²⁶ Sə bə mənəo yì pāngənənə anggo ka, amə Isərayila kat ka à nə kum àwá. Kəla mənana Maləmce na ka:

<<Mə'amsəban ngga,

nə pur a Urəshalima;

nə pələ mūr amə Isərayila

bəa purî bá dwayi

sūrə Bakuli.

²⁷ Sə mənəia ka nə duk

kürcau mem sənəia ama,

mə nə twalia wia ban

acaufikea malea.>>†

²⁸ Acemənana amə Isərayila binəce Cau Amsəban ngga, à duməna abibura mala Bakuli, sə mənə ka, nda ace boaro ma'wun, wun abwana mənana amə Isərayila na raka. Sə atəcau mala twalban mala Bakuli mənana tər akeâ bəà duk abwana male ka, kə earcea più.

²⁹ Bakuli ka, kə nggađi bumi arə aboro male aban abwana, mana nə ea arəia dəm ngga dāng, sə abwana mana tunəia sə tərāia ka, pà nə ginəkia dāng.

³⁰ Didyal ka, wun abwana mənana amə Isərayila na raka, wu nda ka amə mgbikuru aban Bakuli; sə adyan ngga wu kuməna bwamuru, acemənana amə Isərayila ləmdəi Bakuli mgbikuru ka.

³¹ Yia amə Isərayila a dyan ngga, à nda bə mgbikī Bakuli kiru, sə kəla mana Bakuli ləmdəa wun bwamuru ka, yia gbal ka, à nə kum bwamuru.

³² Bakuli ka, tsək abwana kat abata kùrban mala mgbikuru, ace mənana nə ləmdə bwamuru male aban koyana le ka.

Bwangsəban aban Bakuli

³³ E, gulo mala kume mala

Bakuli, andə sələe,
andə sùrəe male ka,
kəgìr pà kàm à nə kàni arəi dāng!‡

Yana nə gandə mənġi balə
anê male!

Yana bwe nə gandə sùrə
anjar male!

³⁴ <<Yana sùrə babum
Mətalabangŋo?

Yana bwe nə gandə
pè wi kwarkiru?>>§

³⁵ <<Sə yana bwe pè
Bakuli kəgìr,
mənana kə earce bə Bakuli
mbwe ka?>>*

³⁶ Agirbunda kat ka,
à pur nə baní,
sə nə rəcandəa male
sə agir kat pa,
sə à nda ace gulo male.
Gulo kat ka,
bə duk male,
masələate pà kàm dāng!
Bə do anggo.

12

*Túró mala aməkwadī aban
Bakuli andə abwana*

¹ Ace mani ka, wun amə'eambəam, ən nggə buakia rə wun, nə bwamuru mala Bakuli, wu pa rəwun aban Bakuli, kəla ġir'nkila məyiləmui, mənana wun nə duk amale, sə nə pwasəbumi ka. Mənia ka nda peri ma'wun məbafoe a baní.*

† 11:27 11:27 Balli gbal aba: Isha 59:20,21; 27:9; Ir 31:33,34. ‡ 11:33 11:33 kəgìr pà kàm à nə kàni arəi dāng! Ko: mađani pà kàm dāng. § 11:34 11:34 Balli gbal aba: Isha 40:13. * 11:35 11:35 Balli gbal aba: Ayu 41:11. * 12:1 12:1 Balli gbal aba: Rom 6:13,16,19; 1Bit 2:5.

² Wu kəa kpata bealu andə kúncau mala məniana yì banza ka dāng. Wu deki Bakuli bə nggadī wun nə tsək denyicau ma'wun bə duk bəshe. Anggo sə wun nə gandə sūrə nē mala Bakuli, mənana məboarne na, andə mənana nə duk gir'a a baní, sə nda pepè ka.

³ Nə bwamuru mənana à pam ngga, ən nggə banggi koyan atə wun ngga, bə kəa twal bamúri kərkər bə kúti bancame male dāng. Bə denyicau mala koya bwa ka, bə karə arə pabamuru male mənana Bakuli pe wi ka.

⁴ Kəla mənana nggūnrəu ka abare nda pas, sə koya bare ka túró male nda dāng ngga,†

⁵ anggo, aba Kərəsti ka, səm mənana səm nda pas ka, səm duməna nggūnrəu mwashat, sə səm nda ace rəarə səm.‡

⁶ Səm ndanə aboro dāngdāng aba bwamuru mənana Bakuli pa səm ngga. Bə mò yì boro nda na gí Bakuli ka, pè a njari mənana karə arə pabamuru mò ka.§

⁷ Bə pakkia abwana túró nda mò yì boro ka, wú kə pè aba məsəcau. Bə mò ka kanigir na ka, wú kə kania abwana gír.

⁸ Bə mò ka bakbabum abwana na ka, wú kə pak túró bakbabum. Bə pàbù nda mò yì boro ka, wú kə pè nə babumo mwashat. Bə mò ka túró lidamba nə abwana na ka, wú kə pè nə babumpina. Sə bə ləmdə bwamuru nda mò ka, wú kə ləmdəi nə banboarnado.

Do mala məkpata Bakuli aba earcearəu

⁹ Earcearəu ka, bəa pè nə məsəcau. Wu ginəki bealbikea, sə wu bwal gír mənana məboarne na ka kàngkàng.

¹⁰ Wu earce rəarə wun nə earceban mə'məsəcau nì. Bə ban boara wun arə pe rəarə wun gulo.

¹¹ Ce wu duk amənkundər, amə'dwanyi rəbəla arə túró dāng, wu duk amə bumpina aba pakki Mətalabangno túró nə babum wun kat.

¹² Wu dum nə banboarnado aba tsəkbaləu ma'wun; wu dum nə munyi aba tanni; wu do aba pak hiwi koya pwari.*

¹³ Wu kə gau gír ma'wun ace bwalia abwana mala Bakuli mənana à nda aba təle ka; wu do nə bealu mala ak abəri.

¹⁴ Wu tsəki abwana mənana à kə pa wun tanni ka bű; wu tsəkia wia bű, ce wu suia dāng.†

¹⁵ Wu pak banboarnado wunə abwana mənana à kə pak banboarnado ka; wu bua wunə abwana mənana à kə bua ka.

¹⁶ Wu do aba dotarəu mala amə'eamrəarəu; wu kəa twal bamur wun dāng; wu dum nə earce kpapi bamuru wunə abwana mənana acili abwana twali à pà kun be kəgír raka. Wu kəa twali kəla wu kúti abwana nə sələe dāng.

¹⁷ Ce wu nyesəi kə bwa bealbikea ace bealbikea dāng. Wu pak gír mənana nə ləmdəi abwana kat pəməboarne ma'wun ngga.‡

¹⁸ Bə nə gandə pa ka, wu do aba dorəpwala wunə abwana kat.§

¹⁹ Wun amə'eambəam mənana ən earkiyicea ka, wu kəa pak məbāne a kun məbāne mənana à pakka wun ngga dāng. Wu nyinggi Bakuli mbwe tangnakusəu aba bashi male. Acemənana Mətalabangno bang aba Maləmce ama,
<<Mbweban a kúnì ka
mem na,

† 12:4 12:4 Balli gbal aba: 1Kor 12:12-14; Afi 4:4,16. ‡ 12:5 12:5 Balli gbal aba: 1Kor 10:17; 12:20,27; Afi 4:25.

§ 12:6 12:6 Balli gbal aba: 1Kor 7:7; 12:4-11; 1Bit 4:10-11. * 12:12 12:12 Balli gbal aba: Atúró 1:14; Rom 5:2; 1Tas.

† 12:14 12:14 Balli gbal aba: Mat 5:44; Luk 6:28. ‡ 12:17 12:17 Balli gbal aba: Pas 20:22; 2Kor 8:21; 1Tas 5:15.

§ 12:18 12:18 Balli gbal aba: Mar 9:50; Rom 14:19.

mə nə mbwe.>>*

²⁰ A kun mani, kəla mana Maləmce na ka,

<<Bə bio-məbura nda

aba nzala ka,

pe wi girlina;

bə məsamur wali ka,

pe wi mür bə nu.

Aba pə anggo ka,

a nə rambi wi

nkalang-bəsa

mə earke a mürí.>>†

²¹ Wu kəa eari bealbikea bə limurəm amur wun dāng, wu limurəm amur bealbikea nə pəməboarne.

13

Pagulo aban abwana mana

a cia amur wun ngga

¹ Ko ya bwa ka bə nyesə bamúrí abata abwana mənana à pea wia gara yálban ngga, acemənana bekə gara-murəm pà kàm mənana pur nə ban Bakuli raka dāng; sə abwana mənana à bwalkiyi gara-murəm ado ka, Bakuli nə cia.*

² Acemani ka, bwa mənana kat mgbicau a rəia ka, ndarə mgbicau arə gir mənana Bakuli nə kwakite ka. Sə abwana mənana kat à mgbicau a rəia ka, à nə nunbi bamuria bashi.

³ Ayálban ngga à cia ace pa bangciu aban abwana mənana à kə pak məboarne ka dāng, she aban amə'bealbikea. Bə a ké earce ama a pà nə dum nə bangciu a rəia raka, pak gir mənana məboarne na ka, sə yia ka à nə bwasəo.

⁴ Amə'yálmúrú ka, abwana na mənana Bakuli nə cia ace pakko gir məboarne ka. Sə bə a ké pak məbane ka, duməna púp bangciu nə pakko, acemənana à pania wia rəcandəa mala pātanni. Yia ka amətúró na mənana Bakuli cia ace pea amə pak məbane tanni ka.

⁵ Ace mani ka, wu pà bamur rə wun abatea. Ko bə pà ace banggi kum pātanni raka, wu pə ace mənana babum wun bə kəa mak wun raka.

⁶ Dəm ngga, nda gir mənana tsəa sə wu kə mbwe boalo-cemi ka, acemənana yia ayálban ngga Bakuli nə cia aba túró, sə boalo ka nda mənana nə bwalia kam bəa pà rəcandəa andə bumia arə túró mənana à pakkiyi kat ka.

⁷ Wu pea abwana kat, agir mənana à kə kpani atà wun ngga: wu pea wia boalo-cemi mala bamur rə wun andə boalo-cemi mala agirkuma ma'wun. Wu kə ləmdəia wia gusələban andə pagulo kat.†

Ləmdəi arəu earcearəu

⁸ Wu kəa eare bə kəbwa kpata wun tangna nə kəgír dāng, she earcearəu mənana duməna púp wun nə ləmdəia rə wun ngga. Bwa mənana kə earce bi mə'murkala ka, lùmsənà Nggurcau mala Bakuli.‡

⁹ Anzongcau mənana ama, <<Kəa nongnə bwa mana wu al rə wun wunəi raka dāng.>> <<Kəa wal-lú dāng.>> <<Kəa iun'í dāng.>> <<Kəa sham gir mala bwa dāng,>>§

* **12:19 12:19** Balli gbal aba: Pəris 19:18; Nggur 32:35; Ib 10:30. † **12:20 12:20** Balli gbal aba: Pas 25:21,22. * **13:1 13:1** Balli gbal aba: Tit 3:1; 1Bit 2:13-14; Pas 8:15; Yoh 19:11. † **13:7 13:7** Balli gbal aba: Mat 22:21; Mar 12:17; Luk 20:25. ‡ **13:8 13:8** Balli gbal aba: Mat 22:39-40; Rom 13:10; Gal 5:14; Kol 3:14; Jem 2:8. § **13:9 13:9** Balli gbal aba: Pur 20:13-15,17; Nggur 5:17-21.

andə abea mənana kat à ndakam ngga, à nda à kpapia aba nzongcau mwashat ama, <<Earce bio mə'murkala kəla mənana a earce bamúrò ka.>>*

¹⁰ Earcearəu pa nə pakki kəbwa məbane dāng. Acemani ka, bwa mənana ndanə earcearəu arə abwana ka, nda rə lumsə anzongcau mənana kat aba Nggurcau mala Bakuli ka.†

¹¹ Duməna púp wun nə pak anggo, acemənana wu sùrənà rə nza mənia səm nda abaləi ka. Pwari pāngnənə mənana wun nə loapi ntulo ka, acemənana amsəban ma'səm yina ado tù, amur mənana səm tita pana bamur səm nəi ka.‡

¹² Dù málá nə malâ; ban málá nə kwaro. Bè səm nying pakki agir mala pəndəa, bə səm oasə agirmunəo mala təlaban.§

¹³ Bə səm dukdo bealu boarnsari kəla abwana mənana à nda aba təlaban mala pwari ka. Pà aba nukigir ko wal wale, andə kidiki mala nonggi nə rəarəu ko alta banboarnado mala pakki agir kəsəkyə, andə munəki-amunəo ko mbali ka dāng.*

¹⁴ A kún mani ka wu oasə Mətalabangŋo Yesu Kərəsti arə wun, sə wu kəa kánə denyicau ma'wun arə alita nggūrəu njar mala loasə anpel male dāng.†

14

Kəa bashi mə'eambo dāng

¹ Məkwadi mənana pənə rəcandəa aba pabamuru male aban Bakuli raka, wu é, sə wu kəa kutia makgír andəi amur agir mənana abwana kat sə à eare amurí raka dāng.

² Pabamuru mala bebwə ka, eari wi bə li gír mənana kat səni girlina na ka, sə bwa mənana gatti aba pabamuru male ka, kə mbúgír na likiyi ka.

³ Bwa mənana kə li koya gír ka, bə kəa bəsəki bwa mənana kə li raka dāng. Sə bwa mənana gbal kə li koya gír raka, bə kəa bəsəki bwa mənana kə li ka dāng; acemənana Bakuli ka, angŋənia yia kəm.*

⁴ Sə a nda yan, mənana a nə bashi mətúró-bala mala bebwə ka? Mətúró-bala ka mətala-bala male na nə kasəi bashi mənana nə ləmdə kpa ko came male ka. Sə yì ka, nə kum kusəu-came, acemənana Mətalabangŋo nə gandə tsəi bə came.

⁵ Dəm ngga, bebwə kə twal bə pwari nə gulo amur acilia apwari, sə bebwə ka kə twal apwari kat ka à nda mwashat. Koyan ngga bə sələ ama ko bə məye na twalo a sənə male ka, bə kpate anggo.

⁶ Abwana mənana à gusələ be pwari ace peri aban Mətalabangŋo ka, à pa anggo ace pe Mətalabangŋo gulo. Abwana mənana à nə gandə li koya ulang girlina nani ka, à pə ace gusələ Mətalabangŋo, acemənana à kə pakki Bakuli yàwá ace girline. Sə abwana mənana à binə li abea girlina ka, à pa anggo gbal, ace pe Mətalabangŋo gulo, andə pak yàwá aban Bakuli.

⁷ Kəbwa pà abalə səm mənana dupi bamúri, ko a na raka, nə wuki bamúri ka dāng.

⁸ Bə səm ndanə yiləmu ka, nda ace gusələ Mətalabangŋo, sə bə səm wu gbal ka, nda ace gusələ Mətalabangŋo. Ləmdə ama, ko səm ndanə yiləmu, sə ko səm wu ka, səm nda ka mala Mətalabangŋo.

⁹ Nda àkə ce mənəia sə Kərəsti wú, sə lo nə yiləmu, acemənana bə duk Mətalabangŋo amur abwana mənana à wuna ka, andə abwana mənana à ndanə yiləmu ka.

¹⁰ Sə we ado ka, palang sə a kə bashi mə'eambo? Palang sə a kə nyesə mə'eambo bə? Səm kat ka, səm nə nggá came a bədəm buno-bashi mala Bakuli.†

* **13:9 13:9** Balli gbal aba: Pəris 19:18. † **13:10 13:10** Balli gbal aba: Mat 22:39-40; Rom 13:8; Gal 5:14; Jem 2:8.

‡ **13:11 13:11** Balli gbal aba: Afi 5:14; 1Tas 5:6. § **13:12 13:12** Balli gbal aba: 1Yoh 2:8; Afi 5:11; 1Tas 5:8. * **13:13**

13:13 Balli gbal aba: 1Tas 4:12; Gal 5:19-21. † **13:14 13:14** Balli gbal aba: Gal 3:27; 5:16. * **14:3 14:3** Balli gbal

aba: Kol 2:16. † **14:10 14:10** Balli gbal aba: Mat 16:27; 2Kor 5:10.

11 Maləmcə bang ama,
 << <Mətalabangŋo kə na ama,
 Kəla mənana kàngkàng
 mə ndakam nə yiləmu ka,>
 <koya nkūnu ka,
 nə bun a badəmbam,
 sə koya lasəu ka
 nə bang ama

Mə nda Bakuli.> >>‡

12 Məno ka ləmdə ama ko yana atə səm ngga, nə bəl kúni nə bamúri aban Bakuli.

*Kəa tsək mə'eambo
 bə annda dang*

13 Ace maní ka, bə səm nying bəshì rəarə səm. Boaro male ka, bə səm twali a babum səm ama pə səm nə pak bə kəgír mənana nə tsəki amə'eamrəarəu gír-annda, ko nə tamsəia aba kwadī malea ka dang.§

14 A dotarəú mem sənə Mətalabangŋo Yesu ka, ən yi sələa, sə ən eara ama, kə gírlina pa kəm mənana məbāne na nə bamúri ka dang; səama bə bwa səni sə na ama gírlina ka boaro bə li raka, a baní ka duməna məbāne.

15 Bə a tsək mə'eambo sə banbiki wi nə gírlina mənana a li ka, ləmdə ama a kə pak gír aba earcearəu dang. Kəa eare gírlina mənana a kə li ka, bə tsək mə'eambo mənana Kərəsti wú ace ka, bə kidiki dang!

16 Kəa nying gír mənana a twali məboarne na ka, bə abwana na məbāne amurí dang.*

17 Acemənana Domurəm mala Bakuli ka, cau mala liki agírlina andə nukí agir na dang. Nda ace do nə cauboarna, andə dorəpwala, andə banboarnado aba Bangŋo Məfele.

18 Bwa mənana kat kə pakki Kərəsti túró nə ulang mənía yì bealu ka, nə kum akban mala Bakuli, sə abwana nə earnəi gbal.

19 Acemani ka, bə səm bariki arə pakki agir mənana à nə yinə dorəpwala andə dotarəu mala bak rəarə səm ngga.†

20 Wu kəa kidiki túró mala Bakuli nə cau mala gírlina dang. Agírlina kat ka aməboarne na, sə boaro bə bwa li gírlina mənana nə tsək bebwə bə kpa aba caubikea ka dang.

21 Nə boaribanì wu nying li nyama ko nu mür-bəlanggun anap, ko pək koya gír nani mənana kat nə tsək mə'eambo nə kpa aba caubikea ka.

22 Ace maní ka, bə ko mana sə nda gír mənana a earnəi amur aməno yì agir ka, bə do anre wun wunə Bakuli. Tsəkbu mala Bakuli na amur bwa mənana panə mür-haləkya arə pak gír mənana sələna ama nda pepè ka dang.

23 Sə bwa mənana denyicau male kə tuti arə li gír, sə kutia li gírni ka, pàngŋənà caubikea, acemənana mənə yì pə male ka, pə nə babum mala kpata gír a njar mala Bakuli dang, sə gír mənana kat bwa pè, sə babumi eari wi ama gírni ka nda pepè a badəm Bakuli raka, caubikea na.

15

Wu pwasəbum abwana

‡ 14:11 14:11 Balli gbal aba: Isha 45:23. § 14:13 14:13 Balli gbal aba: Mat 7:1; 1Kor 8:13.
 gbal aba: 1Kor 10:30. † 14:19 14:19 Balli gbal aba: Mar 9:50; Rom 12:18; 1Tas 5:11.

* 14:16 14:16 Balli

¹ Səm mənana səm ndanə rəcandəa ka, boaro bə səm bwalì abwana mənana à gatti ka,* cè səm ləmdə earce bamuru dang.

² Koyan abalə səm ngga bə kə denyinə bi mə'murkala, sə bə kə pakki wi məboarne mənana nə loasəi aba pabamuru ka.

³ Ko nggearə Kərəsti ka dukdo pwasəbum bamúri dāng. Kəla mənana Maləmce bang ngga, <<Asangban mala abwana mənana à sangno ka, We Bakuli, à suləna amuram.>>†

⁴ Agir mənana à giləia kat aba Maləmce dīdyal ka, à giləia ace kwarkir səm, ace mənana nə gandərou andə bəkbabum mana səm nə kumô aba cau mala Maləmce ka, səm nə dumnə tsəkbaləu.‡

⁵ Sə Bakuli mənana pākiyi gandərou andə girikiban ngga, bə pə wun babum dotarəu arəarə wun, wu kə kpata ulang pe mala Kərəsti Yesu.

⁶ Sə anggo ka, wun atarə wun kat ka, wun nə bəwangsə Bakuli, yì Tár Mətala səm Kərəsti Yesu, nə giu mwashat.

Cau Amsəban ace abwana mala anzali kat

⁷ Acemani ka, wu ak rəarə wun, kəla mənana Kərəsti ak wun ngga, ace mənana mənəia ka, nə yinəi Bakuli gulo.

⁸ Mə nda aban bangga wun ama, túró mala Kərəsti mənana yi pak ka, pə ace amə Yahudi ace ləmdə ama Bakuli ka mə'məsəcau na arə apacau male mənana pa a ban akeə ka.

⁹ Dəm ngga Kərəsti pak túrè ace mənana abwana mala acili anzali ka, à nə bəwangsə Bakuli ace bəwamuru male. Maləmce ka bangnoəna ama,

<<Ace mənəia ka
mə nə bəwangsəo
abalə abwana mala
acili anzali.
Mə nə tūki anggyal
bəwangsə lùlləò.>>§

¹⁰ Maləmce dəm ngga bang ama,

<<Wun abwana mala
acili anzali,
wu pək-banboarnado
atarə wun,
wunə abwana mala Bakuli.>>*

¹¹ Nyar dəm ngga bang ama,

<<Wun abwana mala
acili anzali kat,
wu bəwangsəki Mətalabangno.
Wun abwapəndəa kat,
wu bəwangsəki!>>†

¹² Dəm ngga, Ishaya bang ama,

<<Məkə Jeshi nə yiu;
nə yia duk murəm,
amur abwana mala acili anzali.
Abwana mənana amə Isərayila
na raka,
à nə tsək baləia arəi.>>‡

* **15:1 15:1** boaro bə səm bwalì abwana mənana à gatti ka ko <<bə səm twalgəndəa nə gatti mala amə'dwanyi rəcandəa.>> † **15:3 15:3** Balli gbal aba: Ang 69:9. ‡ **15:4 15:4** Balli gbal aba: Rom 4:23-24; 1Kor 9:10; 2Tim 3:16. § **15:9 15:9** Balli gbal aba: 2Sam 22:50; Ang 18:49. * **15:10 15:10** Balli gbal aba: Nggur 32:43. † **15:11 15:11** Balli gbal aba: Ang 117:1. ‡ **15:12 15:12** Balli gbal aba: Isha 11:10.

¹³ Bə Bakuli məpà tsəkbələu lùmsə wun nə banboarnado, andə dorəpwala aba paɓamuru ma'wun a baní, ace mənana bə wu lùmsə nə tsəkbələu nə bu rəcandəa mala Bangɔ Məfele.

*Túró Mishan mala Buləs
aban abwana arə anzali*

¹⁴ Wun amə'eambəam, mim nə ɓamúràm ngga ən sələna nəma wu lùmsənà nə pe məboarne, wu ndanə sələ kat, wun nə gandə kania rəwun gír.

¹⁵ Mim aba cauterəa mənía ka, ən bangga wun cau bwāng amur abea gír, bangciu pa arəàm dāng, ace kasəbalə wun. Ən gílə mənía ka ace ɓwamuru mala Bakuli mənana ləmdəəm sə twalám

¹⁶ mə duk mətúró mala Kərəsti Yesu aban abwana mala acili anzali ka. Bakuli twalam ace mənana mə paktúró kəla pəris, aban hamnə bəsa Cau Məboarne male. Sə aba mənə anggo ka abwana mala acili anzali ka bəà duk ɓoro mənana gír'a na aban Bakuli, yia abwana mənana Bangɔ Məfele tàrnia ace Bakuli bəà duk amale ka.

¹⁷ Acemani ka, ən nggə nggori nə Kərəsti Yesu aba túró mem aban Bakuli.

¹⁸ Amurí ka, ən nggori nə kəgír dāng, shekə gír mənana Kərəsti pə nə buam aban yinə abwana mala acili anzali, aban okî Bakuli nə cau mənana ən hamnəi andə túró mənana ən pe abaləia ka.

¹⁹ Amur mənə ka, mə nə nggori nə agir-ndələki andə agir-gyambəliban mənana Kərəsti pea aba rəcandəa mala Bangɔ mala Bakuli ka. Anggo sə ən hamnə Cau Amsəban mala Kərəsti puppup aba gya mem kat, twal a Urəshalima kya bwal a Ilirikum.

²⁰ Mənía ka nda cau mənana ən twal a ɓabumam ngga, bə ən hamnə Cau Amsəban mala Kərəsti a ban mənana à malaká oe kam raka, ace mənana mə ngga ɓakɓa amur kusəɓá mala ɓekə ɓwa dāng.

²¹ Sə, kəla mənana à gíləi aba Maləmce ka:

<<Abwana mənana
à malaká banggia wia
cau male raka,
à nə sən məsəcau male,
sə abwana mənana
à malaká ok raka,
à nə bwalte.>>§

²² Bafo ka, ən gandə kum dəmbəu ən yiu aban wun dāng, acemənana mə nda aban hamnə cau arə amənia yì abān ngga.

Buləs tsəa a babumi nə ká a Roma

²³ Adyan ngga, bə kəgír uekəm mənana mə nə pə a bu ka anzali mənía ka dāng. Səama mə ndanə denyi a ɓabumam arə apələa pas nəma mə nə yiu aban wun.

²⁴ Ən kanina mə nə pələa aban wun, bə mə nə kutio aban ká a Səpen ngga. Mə nə sən wun, yələ wun nə tsəktam aban ká a banì, anzəm mənana ən duməna a ban wun zuku ka.

²⁵ Sə ado ka, mə nda amur njar aban ká Urəshalima nə gbasha aban aməkpata Yesu mənana a banì ka.

²⁶ Acemənana aməkpata Bakuli mənana a Masədoniya andə Akaya ka, à pa ɓoro nə banboarnado, bəà kya peá amə'tər mənana à nda abalə aməkpata Bakuli a Urəshalima ka.

²⁷ Banboaria wia nə pā mənía yì ɓoro ka, acemənana à sələna ama dumənia wia kəla tangna mənana à nə mbwe ka. Sə bəà abwana mənana amə Yahudi na raka, à yì kum

kāmbe atà amə Yahudi abalə atsəkbu aba bangño ka, dumənia wia gbal ama bəà pàkki amə Yahudi túró nə agirkuma malea.

²⁸ Bə ən pana mənə yì boalo, ən lumsəna túró məboarne malea, sə bə mə nə ká a Səpen ngga, mə nə kyangye mə nə sən wun peatu.

²⁹ Ən sələnə nəma bə mə nə yiu aban wun ngga, mə nə yinəà wun nə tsəkbu mägule mala Kərəsti.

³⁰ Ən nggə zəmba wun, wun amə'eambam, aba lullə Mətalabangño Yesu Kərəsti sə nə earcearəu mənəna Bangño kə pa ka, wu bwaləm nggəm aba pakhiwi nə babum wun kat aban Bakuli acem.

³¹ Wu pakhiwi ama, bə ən apî túró məbike mala amə mgbikiru aba nzali Yahudi. Wu pakhiwi dəm ama aməkpata Bakuli mənəna a Urəshalima ka, bəà kum babum ak boro mənəna ən nggə kánəia wia nəi ka.

³² Anggo, nə eare mala Bakuli, mə nə yiu aban wun nə banboarnado mägule, sə səm nə do atarə səm kat nə bumpwasəa.

³³ Adyan ngga, yì Bakuli, mətala dorəpwala bə do atà wun. Bə do anggo.

16

Makkiakun

¹ Ən nggə ləmdə mə'nggaula səm Fibi aban wun, acemənəna yì ka, mə bwalturo bə ndahiwi na a Sənkəriya.

² Wu gingsəi, wu é aba lullə Mətalabangño, kəla mənəna boaro bəà pàkki məkpata Bakuli ka. Wu bwalì wi kəm aba gír mənəna kat nə pàktəle ka. Acemənəna yì ka, nggea gbasha mägule na aban bwapəndəa a là, sə nggearə mim ngga pàngnəjàm məboarne.

³ Ən nggə tasə makkun mem a ban Pərisəla andə Akila, abeam amətúró, a ban túró mala Kərəsti Yesu.

⁴ Yia ka à pà yiləmia, bə à wuna acem. Ən pakkia wia yàwá. Nggearə mim nəmurəam dāng, a'ikəlisiya kat mala acili anzali, à kə pakkia wia yàwá.

⁵ Wu makki Ikəlisiya mənəna kə kpapi a bala malea ka kûn.

Wu makki Epenetus, gyajam mem mənəna ən earkiyi ace raka kûn. Yì ka, nda bwa mənəna tita ak Kərəsti a bu-nzali Asiya ka.

⁶ Wu makki Maryamu kûn, yì mənəna pak túró kərkér ace wun ngga.

⁷ Wu makki Andəronikus andə Juniya kûn, abəla mem mənəna səm nda a ndàkurban sənəia ka. Yia ka, amə'mishan súrəia pepè, sə yia ka, à akəm dəmba ak Kərəsti.

⁸ Wu makki Ampəliyatus kûn, bwa mem aba kpata Mətalabangño.

⁹ Wu makki Urəbanus kûn, bi səm mətúró mala Kərəsti, andə Sətakis gyajam mem mägule.

¹⁰ Wu makki Apele kûn, yì bwa mənəna à mwaməni sə à earəna nə pabamuru male aba Kərəsti ka.

Wu makki amə bala mala Aristobulus kûn.

¹¹ Wu makki bəla mem, Hirədiyon kûn.

Wu makki abwana mala Mətalabangño mənəna a bala mala Narkisus ka, kûn.

¹² Wu makki Tərafəna andə Tərafosa, amaməna mənəno à pàkki Mətalabangño túró kərkér ka kûn.

Wu makki Pasis kûn yì biam mənəna ən earkiyi ace raka, sə yì dəm ngga bwama na mənəna pàkki Mətalabangño túró nə rəcandəa male kat ka.

¹³ Wu makki Rufus kûn, yì mənəna Mətalabangño tàrì bə duk male ka. Wu makki nggə kûn, acemənəna yì ka, bwaləm kəla muni gbal.

¹⁴ Wu makki Asənkəritus, andə Filigon, andə Hamis, andə Patrobas, andə Hamas andə amə'eambia mənəna abania ka kûn.

¹⁵ Wu makki Filologus, andə Juliya, andə Nerijs andə mən'nggaule, andə Olimpjas andə acilia aməkpata Bakuli mənana abania ka kûn.

¹⁶ Wu makkia rə wun kûn, nə kur rəarəu mala aməkpata Bakuli.

Aməkwadi mənana arə a'ikəlisiya mala Kərəsti kat à kə makka wun kûn.

Məsələata amakkiakun

mala Buləs

¹⁷ Ən nggə zəmba wun dəm, wun amə'eambəam, wu tsəkməsə wun arə abwana mənana à kə yinə gakkya abalə wun, sə à nə tsək wun a bəwarki tanjar, nə akanigir mənana à nda dāng andə mənana à kania wun ngga. Wu nyia zak, ce wu sung abania dāng!

¹⁸ Acemənana à ulang abwana mənə ka, à pə aban pakki Mətala səm Kərəsti tūrə dāng, tūrə nzal kunia nda à nakiyi ce ka. Nə kunboarna andə nacau məbubuki sə à kə bəsəki dənyicau mala abwana mənana à sūrə kəgiri raka.

¹⁹ Bəwəndəa kat onğəna ce okiru ma'wun, sə ban kə boaram ace mani. Ən nggə earce nəma wu duk amə sələe arə gir mənana məboarne na, sə bə wu dum nə dʒwanyicau-arəu arə gir mənana məbike na ka.

²⁰ Bakuli mə pə dorəpwala ka malanə parki Shetan aba kusə wun.*

Bə bəwamuru mala Yesu Mətala səm do atə wun.

²¹ Timoti, biam mətūrə, kə makka wun kûn. Anggo gbal sə Lukiyus, andə Jasən, andə Sosipata, abəla mem, à kə makka wun kûn.

²² Mim Tatiyus, mənana ən giləi Buləs mənə yə cauterəa aban kə aban wun ngga, ən nggə makka wun kûn, kəla mwashat atə aməkpata Mətalabangjo.

²³ Gayus, bəwa mənana ən suləo a bala male, sə a bala male sə aməkpata Bakuli mana akani kə kpapi ka, kə makka wun kûn.

Arasətus, mə'tsək boalo mala nggea-lə, andə mə'eam səm Kwartus, à kə makka wun kûn.

²⁴ [Bə bəwamuru mala Yesu Kərəsti Mətala səm, do atə wun. Bə do anggo.]†

Məsələata hiwi nə

bəwəngsəkiban

²⁵ Bə səm pə Bakuli gulo! Acemənana nə gandə tsək wun, wu nə cam nə rəcandəa aba pəbāmuru ma'wun, kəla mənana ən nggə hamnəi aba Cau Amsəban ngga. Mənə yə cau amur Yesu Kərəsti ka, yə ləmdə kane mala Bakuli, yə kane male mənana à səmbərə ce bəra-bəra.

²⁶ Sə adyan ngga, mənə yə kane ka, amaləmce mala amə'bangnəa mala Bakuli mənana à giləia ka, à yə pusəna ce a banfana. Ado ka, aba nə mala Bakuli mənana tē malkiyi raka, mənə yə cau ka à yə bələna bələi aban acili akun mala banza kat, à sūrənə, ace mənana yia gbal ka bəə pəbāmuriə, bəə kpate.

²⁷ Aban kə Bakuli nəmurəi, mənana kə yə mwashat nda məsəle kat ka, bə gulo pa, nə bu Yesu Kərəsti, málá male pə kəm dāng! Bə do anggo.

* **16:20 16:20** Balli gbal aba: 1Kor 16:23; 2Kor 13:14; Gal 6:18; Filp 4:23; 1Tas 5:28; 2Tas 3:18; Sən 22:21. † **16:24 16:24** Abəa atə maləmce mənana à giləia nə bu ka à nda à karə mənə ka.

Cauterəa mədəmbe mala Buləs aban ká a ban AMƏ KORINTI Məncəu

Cautera Mədəmbe mala Buləs aban ká a ban Amə Korinti ka, à gıləi ace gıləki bá cau mala agir-yinə-tanni aba do kwadı andə pabamuru, amənana à yì lo aba ikəlisiya mana Buləs angña dəmbe tinate a Korinti ka. A bákú mənə ka, Korinti ka nggea-là mägule mala amə Gərik na sə nda ban-mägule mala bu-nzali Akaya aba nzali Roma.

Nggeamurəmi bumpina mala mə'mishan ngga, nda amur atanni mala do gakitarəu, andə do kidiki mala nonggi nə rəarəu aba ikəlisiya, andə adikiaban amur acəu mala pak-bwama andə dobala, andə acəu mala gir mənana bwa nə sələa a bəbumi ama nda məboarne, andə kpata nzongcau mala ikəlisiya, andə aboro mala Bangjo Məfele, andə ləmdə earcearəu, andə lo a bəmbe. Nə sənə məlime sə yì ka, ləmdə lang sə Cau Amsəban kə nacəu amur amənia yì agir ka.

Amur acəu

Məncəu1:1-9

Do gakitarəu aba ikəlisiya1:10--4:21

Do kidiki mala nonggi nə rəarəu andə dobala andə amuna5:1--7:40

Do mala aməkwadı andə abwana mənana aməkwadı na raka8:1--11:1

Do mala ikəlisiya andə peri a ban 'Bakuli11:2--14:40

Loapi bəmbe mala Kərəsti andə mala aməkwadı15:1-58

Pəboro aban ká a ban aməkwadı mənana a nzali Yahudi ka16:1-4

Acau mala bəmuri, yì məgiləgir andə masələata acəu16:5-24

Makkun andə Bwangsəkiban

¹ Mənia yì cauterəa ka, pur nə ban Buləs, yì bwa mənana nə káni mala 'Bakuli ka, tunəi bə duk mətúró mishan mala Kərəsti Yesu. Yì Buləs andə mə'eam səm Sosətinś nda à kə tasə mənə yì cauterəa ka.

² À tasəi aban ká aban ikəlisiya mala 'Bakuli mana a Korinti, yia abwana mənana à taria bə duk abwana mala 'Bakuli aba Kərəsti Yesu ka. Yia andə abwana kat arə aban mənana kat à kə tunə lullə Mətalabangjo Yesu mənana nda Mətalea andə Mətala səm ngga.*

³ Bə 'Bakuli Tár səm, andə Mətalabangjo Yesu Kərəsti pa wun bwamuru andə dorəpwala.

Kum tsəkbu mala Kərəsti

⁴ A koya pwari ka, ən nggə pakki 'Bakuli mem yàwá ace bwamuru male mana pa wun nə bu Kərəsti Yesu ka.

⁵ Aba kpapi ma'wun wunəa Yesu ka, 'Bakuli pana wun tsəkbu aba koya njari kat, aba nacəu ma'wun andə kum sələe ma'wun kat,

⁶ kəla mənana cau ma'səm amur Kərəsti, yì lumsəna abalə wun ngga.

⁷ Ace mani ka, wu dwayi kum bəkə boro mala Bangjo dāng, aba do ma'wun mala kundə Mətala səm Yesu Kərəsti bə ləmdə rəi.

⁸ Yì ka, nə bwala wun nggam, wun nə dum nə rəcandəa bə masələate, ace mənana bə kə kum wun nə bəkə cau arə wun a pwari yiu mala Mətala səm Yesu Kərəsti dāng.†

⁹ 'Bakuli mənana tunə wun aba dotarəu wunəa Muni Yesu Kərəsti, Mətala səm ngga, mə məsəcau na.‡

* **1:2 1:2** Balli gbal aba: Atúró 18:1. † **1:8 1:8** Balli gbal aba: Luk 17:24; 1Kor 5:5; 2Kor 1:14; Filp 1:6. ‡ **1:9 1:9** Balli gbal aba: Rom 8:28; 1Yoh 1:3.

Do gakitarəu abalə amə kpata Yesu

¹⁰ Ən nggə zəmba wun, wun amə'eambəam, aba lullə Mətalabangŋo Yesu Kərəsti, wu okia rə wun, sə wu kəa dukdo gakitarəu dāng; a kun mani ka wu duk mwashat abalə wun, andə denyicau ma'wun, andə səngi bá cau.

¹¹ Wun amə'eambəam, abea amə bala mala Kuliwi bangŋənəm ama, kúnbuàna nda abalə wun.

¹² Ceì nda mənana ama, koyan abalə wun ngga, kə na gír mənana nda dāng ngga. Bè bwa ka kə na ama, <<Mim ngga Buləs na ən nggə kpate ka.>> Man kə na ama, <<Mim ngga Apolo na ən nggə kpate ka,>> Man ngga ama, <<Mim ngga Bitərus nda ən nggə kpate ka.>> Sə bəbwa ka kə na ama, <<Mim ngga Kərəsti nda ən nggə kpate ka.>>

¹³ Nggearəi ka, Kərəsti kə gau múr abwana le?§ Sə Buləs ka à gbàllì a nggun ace wun le? Sə à pakka wun batisəma aba lullə Buləs le?

¹⁴ Mim ngga, ən pakki Bakuli yàwá, acemənana ən pakki kəbwa atà wun batisəma dāng. Kə Kərispus andə Gayus à nda mənana ən pakkia wia batisəma ka.

¹⁵ Kəbwa pà nè na, ado ama à pakki wi batisəma aba lulləam dāng.

¹⁶ E, nyar dəm ngga, ən pakki Sətifanas andə aməbala male batisəma. Sə kə yia mənə raka, baləam kasə arə kəbwa mənana ən pakki wi batisəma dəm ngga dāng.*

¹⁷ Mim ngga Kərəsti túrām ace pàkki abatisəma dāng. Yì ka, túrām bèn yi hamnə Bəsa Cau Məboarne mala yiləmu. Sə cau mala Bakuli mənana ən nggə hamnəi ka, pà nə sələ'nacau mala bwapəndəa dāng, ace mənana bəà kəa nyesə lú mala Kərəsti amur nggun-gangndəi bà dāng.†

Kərəsti nda kə ləmdə sələe andə rəcandəa mala Bakuli ka

¹⁸ Cau mala lú mala Kərəsti amur nggun-gangndəi ka, cau məbange na aban abwana mənana à kə ká kidíki ka. Sə səm mənana Bakuli nda rə amsə səm ngga, aban səm ngga rəcandəa mala Bakuli na.

¹⁹ Maləmcə bang ama,

<<Mim ngga mə nə kidíki
sələe mala abwana mənana

à twal bamuria ama à nda ka
amə'sələe ka;

sə mə nə tsək súrəgír mala
amə balgír bə uebà.>>‡

²⁰ Sə ake sə amə'sələe pa? Sə aməbalgír ka à nda ke? Amə sələ makgír amur acau mala banza man ngga à nda ke? Bakuli ləmdə ma ama sələe mala banza ka gəmi na re?§

²¹ Bakuli aba sələe male ka, tsəa banza gandə súrəi nə malea yì sələe dāng. Kə cau mənana səm hamnəi, sə abwana nyesəi gəmi na ka, kə nda Bakuli amsəna abwana mənana à pà bamuria a baní nəi ka.

²² Amə Yahudi ka à na ama, she bəà sənəna agir-ndələki à pangŋənia ka sə à nə pa bamuria, sə amə Gərik ka, à kə alte à nə səni ko cə ka sələe na abaləi.

§ 1:13 1:13 Kərəsti kə gau múr abwana le? Ko <<Kərəsti ka gakki le?>> * 1:16 1:16 Balli gbal aba: 1Kor 6:15.

† 1:17 1:17 Balli gbal aba: Yoh 4:2; Atúró 10:48; 1Kor 2:1,4,13. ‡ 1:19 1:19 Balli gbal aba: Isha 29:14. § 1:20 1:20 Balli gbal aba: Ayu 12:17; Isha 19:12; 33:18; 44:25.

²³ Sə ma'səm ngga, səm nggə hamnə Bəsa Cau Amsəban mala Kərəsti mənana à gbàllì a nggun-gangndəi ka. Mənia yì bəsa cau ka tali annda na aban amə Yahudi,* sə cau məbange na aban abwana mala acili anzali.†

²⁴ Sə aban abwana mənana Bakuli tunəia, kəm amə Yahudi andə abwana mənana amə Yahudi na raka, mənia yì cau yiləmu ka Kərəsti na, yì mənana nda rəcandəa andə sələe mala Bakuli ka.

²⁵ Sə gır mənana abwana səni kəla dʷanyì sələe mala Bakuli na ka, nda mənana kúti sələe mala bwapəndəa ka. Sə gır mənana dəm abwana səni rəwukya mala Bakuli na ka, nda rəcandəa mənana kúti mala bwapəndəa ka.

²⁶ Wun amə'eambəam, wu dənyì nə do ma'wun mənana wu duk dídʷyal sə Bakuli yì tunə wun ngga. Pas abalə wun ngga à pənə sələe mala banza dāng; pas abalə wun ngga à pənə gulo mala banza dāng; pas amə tau-murəm na dāng.

²⁷ Nə eare mala Bakuli sə twal abwana mənana banza nyesəia à kwar raka, ace mənana bə pə amə'sələe kəsəkya ka. Dəm ngga, yì twal abwana mənana banza nyesəia à pənə rəcandəa raka, ace mənana bə pə amə rəcandəa kəsəkya ka.‡

²⁸ Bakuli twal agir mənana banza nyesəia bə ka, andə agir mənana à kə bəsəkia ka, andə agir mənana à pə kun be kəgır raka, ace mənana bə nyesə agir mənana banza twalia nə gulo ka bə.§

²⁹ Anggo ka kəbwa bə kəa nggori a badəm Bakuli dāng.

³⁰ Àkə ce gır mənana Bakuli pə ka sə wu kum kpapi wunəa Kərəsti Yesu, yì mənana Bakuli tsəngɲəni nda sələe ma'səm, sə yì nda bwa mənana giləki nre səm andəa Bakuli, sə tər səm, səm duk amale, sə yì akmúr səm abalə acaubikea ma'səm ngga.*

³¹ Ace mani ka, kəla mənana Maləmce na ka, <<Bwa mənana kat nə nggori ka, bə nggori nə Mətalabangɲo.>>†

2

Cau amur Kərəsti andə nggun gangndi

¹ A pwari mənə ən yiu nəi aban wun, wun amə'eambəam, ace hamnə məsəcau bá səmbərəa mala Bakuli mana ləmdəa mi ka, ən paktúró nə sələne andə súrəgır məgule dāng.

² Acemənana ən twal a bumam nəma ən earce súrə be kəgır abalə wun dāng, she kə Yesu Kərəsti, kə yì mənana à gbàllì amur nggun-gangndəi ka.

³ Sə yiu mem a ban wun ngga, nda aba dʷanyì rəcandəa andə do nə bangciu, andə rəbəla mə'kərkər nì.

⁴ Sə kanigır mem andə nacau mala Bakuli mem ngga, pə aba kunboarna andə nacau sələe mala bwapəndəa dāng. Nda aba ləmdə rəcandəa andə Bangɲo mala Bakuli,*

⁵ ace mənana pabamuru ma'wun ngga, bə kəa do amur sələe mala bwapəndəa dāng, bə do amur rəcandəa mala Bakuli.†

* **1:23 1:23** *tali annda na aban amə Yahudi*: Tali annda ka bələi nda gır mana nə tsək bwa bə kpa aba caubikea ka; ko gır mana cambi bwa a njar nə tsəi bə annda ko nə kánəi aba məbāne ka. Dəm ngga, nda gır mənana bwa binəce, ko nə lul bumi ka. Tər cəi ka nda mana ama aban amə Yahudi ka, cau mala lú mala Kərəsti amur nggun-gangndəi ka, cau na à pə nə e ko à nə earnəi ka dāng. Abania ka lú mala bwa amur nggun-gangndəi ka súbān na. À ginəki cəi acemənana à ear ama lú amur nggun-gangndəi ka gır na nə kum Mezaya malea dāng, sə dəm ngga gır mana Kərəsti pə ka nda dāng andə gır mənana à tsəkbaləia a rəi ama nda nə pur nə ban Mezaya ka. † **1:23 1:23** Balli gbal aba: 1Kor 2:2; Gal 3:1; 5:11. ‡ **1:27 1:27** Balli gbal aba: Jem 2:5. § **1:28 1:28** Balli gbal aba: Rom 4:17. * **1:30 1:30** Balli gbal aba: 1Kor 4:15; 6:11; 2Kor 5:21; Rom 8:1; 3:24; Afi 1:7,14; Kol 1:14; 1Tas 5:23. † **1:31 1:31** Balli gbal aba: Ir 9:24. * **2:4 2:4** Balli gbal aba: Rom 15:19; 1Kor 4:20. † **2:5 2:5** Balli gbal aba: 2Kor 4:7; 6:7; 1Kor 12:9.

Sələe mala Bakuli

⁶ Səm ngga, səm nggə hamnə cau mala sələe aban abwana mənana à kārəna bwa aba Bangño ka. Sə mənıa ka sələe mala banza man na dāng, ko sələe mala abwana mənana amurəma na a banza man, amənana rəcandəa malea nda ban mal ka dāng.

⁷ Sələe mənana səm nggə hamnəi ka, sələe mala Bakuli na, mənana səmbərəi dıdɣal sə abwana sələce raka. Sə mənıa yì sələe ka, Bakuli ak tadəmba kūrri, nda nê male twal a share ta banza ace gulo ma'səm.‡

⁸ Kəbwa pà kàm abalə amurəma mala nza man mənana sūrə mənıa yì sələe ka dāng. Bə à pələa ama à sūrəni ka, bə à gbəlli ma Mətalabangño mənana nə gulo kat ka dāng.§

⁹ Kəla mənana Maləmce bang ngga,

<<Kə məsəu malaká sən dāng,

kiru malaká ok dāng,

yələ malaká kutio

aba denyıcau

mala kəbwa dāng,

gir mənana Bakuli giləkini

ace abwana mənana

à kə earce ka.>>*

¹⁰ Sə Bakuli ka, ləmdəna səm mənıa nə Bangño male.

Sə Bangño mala Bakuli ka, nda səngiyi balə agir kat ka, ko nggearə acau məlime mala Bakuli.†

¹¹ Yana sūrə gir mənana nda a babum bwa ka? Kə bangño mala bwa mənana nda abaləi ka, nda sūrə agir male ka re? Anggo gbal, kə Bangño mala Bakuli na sūrə agir male kat ka.

¹² Səm ngga, səm ak bangño mala banza dāng, kə Bangño mala Bakuli mənana turabani ka nda səm ak ka, ace mənana bə səm sūrə agir mənana kat Bakuli pa səm mia bə ka.‡

¹³ Ace mani ka, aba nacau ma'səm ngga, səm nggə paktúró nə gir mənana à kania səm nə sələe mala bwapəndəa ka dāng. Cau ma'səm nda kə mənana Bangño mala Bakuli kania səm ngga. Kə nda səm nggə mənıi bá mənıa yì məsəcau mala Bangño ka, aban abwana mənana gbal à ndanə Bangño mala Bakuli ka.

¹⁴ Sə bwa mənana pənə Bangño mala Bakuli raka, pə nə gandə ak agir mala Bangño mala Bakuli dāng acemənana acau məbange na a bani. Məno yì bwa ka pə nə gandə bwalta amənıa yì agir ka dāng, acemənana agir ka nə bu Bangño mala Bakuli sə à nə kpāki bwa.§

¹⁵ Sə bwa mənana kat ndanə Bangño mala Bakuli ka, duməna ama nə gandə gakkita məboarne andə məbane mala koya gir, sə kəbwa pə kàm nə bashi wi dāng.*

¹⁶ Kəla mənana Maləmce bang ngga,

<<Yana de sūrə denyıcau

mala Mətalabangño?

Yana de nə gandə pe wi cau

nə kwarkiri?>>†

Sə səm ngga, səm ndanə ulang babum mala Kərəsti.

3*Aməturó mala Bakuli*

‡ **2:7 2:7** Balli gbal aba: Rom 8:29-30. § **2:8 2:8** Balli gbal aba: Atúró 7:2; Jem 2:1. * **2:9 2:9** Balli gbal aba: Isha 64:4. † **2:10 2:10** Balli gbal aba: Mat 11:25; 13:11; 16:17; Afi 3:3,5. ‡ **2:12 2:12** Balli gbal aba: Rom 8:15. § **2:14 2:14** Balli gbal aba: 1Kor 1:18; Jem 3:15. * **2:15 2:15** Balli gbal aba: 1Kor 3:1; 14:37; Gal 6:1. † **2:16 2:16** Balli gbal aba: Isha 40:13.

¹ Wun amə'eambəam, aba məsəcau ka, ən gandə na wun cau kəla mənana mə nə ne abwana mana ən sələnə nəma à ndanə Bangɲo mala Bakuli ka dāng. Ən na wun cau kəla mənana mə nə ne aməbanza ka, acemənana wun ngga, wu kə pak gır kəla abangna-muna aba kpata Kərəsti.*

² Nda gır mənana tsəa, kə kiura mala abangna-muna, nda mənana ən pa wun ngga. Ən gandə pa wun gırlina mala abwana mənana à kārəna bwa ka dāng, acemənana wu ləmdə ama wu kārəna bwa dāng. Sə ko ado ka, wu malaká karə dāng,†

³ acemənana gır mana nggürəu earkiyice ka nda wu ginggi atə ka più. Yì mənana mbali nda kam arəarə wun andə bıkido ka, mənə ka ləmdə ama wu nda ka mala banza re? Wu pa aba do ulang do mala aməbanza re?

⁴ Bə bebwə abalə wun kə na ama, <<Mim ngga Buləs nda ən nggə kpate ka,>> sə bebwə ka ama, <<Mim ngga Apolo nda ən nggə kpate ka,>> mənə ka ləmdə ado ama wu pa kəla aməbanza re?‡

⁵ Sə nggearəi ka, yana nda Buləs? Sə yana nda Apolo? Yia ka, kə amətúró mala Bakuli mənana à hamnə cau male sə wu yì é, kəla mənana Bakuli pe koyan ngga túró male mənana nə pak ka re?§

⁶ Mim ngga ən beal məsəbeale, sə Apolo ka mür na pə ka, sə Bakuli nda tsək agir sə à gul ka.*

⁷ Ləmdə ama məbeale andə məpə mür ka à nda à səngiyi ka dāng, kə Bakuli mənana tsəa sə agir gul ka, nda à nə sən ngga.

⁸ Sə məbeale andə məpə mür ka à nda mwashat, sə koyan abaləia ka, Bakuli na nə pe wi tangnakusəi amur gır mənana bwe pak ka.

⁹ Səm ngga səm nda ka amətúró sənəa Bakuli. Sə wun ngga, wu nda ka baban mala Bakuli mənana rikiyi ka. Dəm ngga, wu nda ka bah mala Bakuli mənana bakkiyi ka.†

¹⁰ Nə bəwamuru mala Bakuli mənana ləmdəəm ngga, ən pak túró a pe mala mə'sələ bah, ən tsək kusəbah, sə bebwə yiu kə bakbah amurí. Sə koyan abalə səm ngga bə tsək kiri, bə denyi nə ulang bah mənana kə bak ka.‡

¹¹ Sə kə bə kusəbah pə kəm bekə bwa nə kwákítè mənana nda dāng andə mana à angɲa damba à kwákínàtè ka dāng, mənana nda Yesu Kərəsti ka.Š*

¹² Koya bwa nani sə bakbah amur mənə yì tita kusəbə ka, ko nə zənariya, ko azərfa, ko nə atali-gəna, ko nggun mə'ime, ko oazo, ko kùrí ka,

¹³ túró mala koya bwa ka nə pusərəi, acemənana a Pwari mala Kərəsti ka, teà nə puro. Bəsa na nə pusətea ka. Sə bəsa na nə kārəki koya túró nani bwa pə ka.†

¹⁴ Sə bə túró mala bwa, mənana bak amur yì kusəbah caməna ka, bwe nə kum tangnakusəi.

¹⁵ Sə bə túró mala kəbwa pì ka, bwe nə dʋanyì tangnakusəi, kat andə amani ka, nə kum àwá, kəla bwa mənana pur aba bəsa apì pibəsa ka.‡

¹⁶ Wun ngga wu sələ mbak ama wu nda ka Ndàməgule mala Bakuli, sə Bangɲo mala Bakuli ka ndanə do abalə wun?§

¹⁷ Bə kəbwa kídiki Ndàməgule mala Bakuli ka, Bakuli nə kídiki. Acemənana Ndàməgule mala Bakuli ka nda àkə cə yì, sə wu nda ka Ndàməgule mala Bakuli.

* **3:1 3:1** Balli gbal aba: Rom 7:14; Ib 5:13. † **3:2 3:2** Balli gbal aba: Ib 5:12-13; 1Bit 2:2. ‡ **3:4 3:4** Balli gbal aba: 1Kor 1:12. § **3:5 3:5** Balli gbal aba: 2Kor 6:4; Afi 3:7; Kol 1:25. * **3:6 3:6** Balli gbal aba: Atúró 18:4-11,24-27; 1Kor 1:12. † **3:9 3:9** Balli gbal aba: Isha 61:3; Afi 2:20-22; 1Bit 2:5. ‡ **3:10 3:10** Balli gbal aba: Afi 2:20. § **3:11 3:11** Balli gbal aba: Afi 2:20. * **3:11 3:11** Ko: *Bakuli angɲa damba tsəngɲàndə Yesu Kərəsti duməna kə kusəba mwashat bərbə; sə kə bə pə kəm dəm à nə kwákítè dāng.* † **3:13 3:13** Balli gbal aba: 2Tas 1:7-10. ‡ **3:15 3:15** Balli gbal aba: Ayu 23:10. § **3:16 3:16** Balli gbal aba: 1Kor 6:19; 2Kor 6:16.

¹⁸ Bə kəbwa bəkəa swarki bamúri dāng. Sə bə be kəbwa abalə wun kə səni kəla ndanə sələe mala banza man ngga, yì ka, bə kpata njar mənana aməbanza twali banggea na ka, sə yì ka, nə duk məsəle aba məsəcau.

¹⁹ Acemənana gir mana banza man kə səni kəla nda sələe ka, nda dʷanyì sələe aban Bakuli. Kəla mənana Maləmce bang ngga, <<Bakuli kə bwal amə'sələe aba kutan malea.>>*

²⁰ Sə bə banì cau mala Bakuli bang ama, <<Yì Mətalabangŋo ka, sələna ama adenyicau mala amə'sələe mala banza man ngga, aməbane na.>>†

²¹ Kəbwa pà kàm ado mənana nə nacau nə nggori amur gir mənana bwapəndəa nə gandə pe ka dāng. Aba məsəcau ka, agir kat à duməna a ma'wun.‡

²² Buləs, andə Apolo, andə Bitərus ka, a ma'wun na. Banza mənəia ka, ko aba do nəyiləmu, ko lú, andə agir mənana adyan andə amənana à nə yiu a damba ka, yia kat ka ama'wun na.§

²³ Sə wun ngga, wu nda ka mala Kərəsti, sə Kərəsti ka, mala Bakuli na.

4

Amə'mishan mala Kərəsti

¹ Səm ngga, wu sən səm kəla amətúró mala Kərəsti mana tsək səm, bə səm bəlia abwana bələ agir məsəcau mala Bakuli mənana səmbərə cəa díɸyal sə adyan ngga ləmdənia ka.*

² Sə gir mwashat bərbər mənana à earikiyi cə arə bwa mənana Bakuli nyinggi wi túró a bui ka, nda mənana ama, bəa kumi nə məsəcau.

³ Sə kəgír oasəam ko bəti nə bashi ma'wun, ko mala bwapəndəa a muram dāng. Yələ mim ngga, ən nggə bashi bamúràm dāng.

⁴ Sə mim ngga, ən panə sələe nəma ən pángŋənà bə kəgír məbane dāng, kat andə amani ka ən pa aban bang ama mə nda aban pusə bamúràm raka. Acemənana kə Bakuli na mwashat mənana nə bashiəm ngga.†

⁵ Acemani ka, wu kəa ak damba pakki kəbwa bashi sə pwarinì bwal dāng. Wu kúndə she pwari mənana Mətalabangŋo nə yiu nəi ka. Yì nə nggeari, nə pusə agir mənana abwana kə pakkia aba pəndəa ka a banfana; nə pusəta agir ba-səmbərəa mənana a babum abwana ka.‡ A pwari mənə sə abwana mənana kat à pək məboarne ka, à nə kum bʷangsəban aban Bakuli.§

⁶ Ace boaro ma'wun, wun amə'eambəam, sə ən kanigir arə Apolo andə bamúràm səm bari, ace mənana bə wu kàni arə səm yì bá cau mənana ama, <<Wu kəa twal abwana kpəm bəà kúti gir mənana à gilə ka dāng.>> Anggo ka pà wun nə nggori nə bəbwa sə wu nə bəsəki bəbwa dāng.*

⁷ We ka, a nda dāng andə acili abwana le? Mana gir nì a ndanəi mənana à po nə pa raka? Sə bəà po nə pa ka, man tsəa sə a kə nggori kəla a pak túró ace?

⁸ Ado ka, wu kuməna agir mənana kat wu earikiyi cəa ka! Wu angŋa damba wu duməna aməkume! Wun ngga, wu duməna amurəma sə pà nə pə ma'səm dāng re? E, bə do ama, wun ngga wu duk amurəma, ace mənana səm gbal ka, bə səm duk amurəma atà wun!

* **3:19 3:19** Balli gbal aba: Ayu 5:13. † **3:20 3:20** Balli gbal aba: Ang 94:11. ‡ **3:21 3:21** Balli gbal aba: 1Kor 4:6; Rom 8:32. § **3:22 3:22** Balli gbal aba: 1Kor 1:12; Rom 8:38. * **4:1 4:1** Balli gbal aba: 1Kor 9:17; Rom 11:25; 16:25. † **4:4 4:4** Balli gbal aba: 2Kor 1:12. ‡ **4:5 4:5** agir ba-səmbərəa mənana a babum abwana ka: Ko <<akani mala abwana mana à səmbərəia a babumia ka.>> § **4:5 4:5** Balli gbal aba: Rom 2:16,29; 1Kor 3:13; 2Kor 10:18.

* **4:6 4:6** Balli gbal aba: 1Kor 1:12,19,31; 3:4,19-20.

⁹ Ən nggə səni kəla 'Bakuli tsək səm, səm amə'mishan, a masələata agir kat, səm duk agir səna. Səm do kəla abwana mənana à kasəia wia bashi-lú a baməsə bwapəndəa kat andə aməturonjar ka.†

¹⁰ Ace cau mala Kərəsti ka, səm duməna amə'banggia, sə wun ngga wu twali bamur rə wun ado ama wu ndanə sələe, acemənana wu nda ka mala Kərəsti ka! Səm ngga, səm pənə rəcandəa dāng, sə wun ngga wu ndanə rəcandəa! Səm ngga à nyesə səm bə, sə wun ngga à kə pa wun gulo!‡

¹¹ Ko ado ka, səm dum nə nzala andə məsəmur; kə asanginagır nda səm oasəo arə səm ngga; kusə pas səm nggə kum walban; səm nggə sokki kun səm arə aban dāngdāng.§

¹² Səm pak túró nə bu səm kərkər. Lang abwana säng səm ngga, səm tsəki wia bu; lang à pə səm tanni ka, səm bwal bum səm.*

¹³ Bə abwana tsəka səm cau arə səm ngga, səm nyesəia wia nə cau məbubbukı. Səm ado ka, səm nda ka agir'beamı mala banza, səm nda ka agir mənana à sukkia a gıgı a banza, ko ado ka!

¹⁴ Mım ngga, ən pa aban giləa wun mənıa ka ace mənana bə ən tsək wun, wu kum kəsəkya ka dāng. Ən pa anggo ace mənana bə ən kwarkır wun kəla amuna mem mənana ən earkiyi acea raka.

¹⁵ Sə ko bə wu ndanə abwana aba Kərəsti mənana à kə dənyi nə wun, ləkkı malea bwal á-lum ngga, kat andə amani ka, wu ndanə tárrú mwashat. Acemənana aba do kpata Kərəsti Yesu ma'wun ngga, mə nda kə bwa mənana ən duk tár wun ngga, mənana yina wun nə Cau Məboarne mala Kərəsti Yesu ka.†

¹⁶ Ace manı ka, ən nggə zəmba wun, wu twal kusəam.‡

¹⁷ Nda gır mənana tsəa sə ən tasə Timoti aban wun, yı muna mem aba kpata Mətalabangho, yı munem mana à nə earnəi, sə ən earkiyi ace gbal raka. Yı ka, nə kasə balə wun amur do mem aba Kərəsti mənana nda mwashat andə kanigır mem mənana ən nggə kanı amur Kərəsti, arə a'ikəlisiya mənana kat ən wari kam ngga.

¹⁸ Abea abwana abalə wun ngga à nda à dum nə twal bamuru ka, acemənana à kə səni kəla pə mə nə yiu a sən wun dəm dāng.

¹⁹ Bə Mətalabangho ear ka, banı pə nə sau dāng, mə nə yiu aban wun. Sə mə nə yia sələ cau mənana amə twəlbamúrú mənıa banggiyi ka, andə man nda rəcandəa mənana kəngkəng a ndanəi ka.

²⁰ Sə Domurəm mala 'Bakuli ka, pə ace ne nə kun dāng, nda ace pə nə rəcandəa mala 'Bakuli.

²¹ Mə ye na ado wu earkiyi ce? Bə ən yiu aban wun nə nkamso le, ko bə ən yiu nə earcearəu andə bukbuka?

5

Kıdıkı mala nonggi nə rəarəu abalə amə kpata Yesu

¹ À banghəñəm ce ama məsəcau kídıkı mala nonggi nə rəarəu nda kam abalə wun, ulang mənana ko abwana mənana à súrə Yesu Kərəsti raka, à kə pak ulang gır nı dāng, mənana à bang ama bebwə na abalə wun kə nong nə málá tárrı ka!*

² Sə aba mənə anggo ka wu kə jali, a kun mənana bə wu lümsənə nə bumkidıkea, sə wu pərna bwa mənana pak mənıa yı gır ka, abalə wun.

† **4:9 4:9** Ballı gbal aba: 1Kor 15:31; 2Kor 11:23; Rom 8:36; 1b 10:33. ‡ **4:10 4:10** Ballı gbal aba: 1Kor 1:18; 2:3; 3:18; 2Kor 11:19; 13:9. § **4:11 4:11** Ballı gbal aba: Rom 8:35; 2Kor 11:23-27. * **4:12 4:12** Ballı gbal aba: Atúró 18:3; 1Bit 3:9. † **4:15 4:15** Ballı gbal aba: 1Kor 1:30; Film 10. ‡ **4:16 4:16** Ballı gbal aba: 1Kor 11:1; Filp 3:17. * **5:1 5:1** Ballı gbal aba: Nggur 22:30; 27:20.

³ Sə kat andə amani ama ən pa abalə wun ado raka, denyicau mem na atə wun. Sə nggearə bwa mənana pak gir məbane man ngga, ən kasəna bashi amurī kəla mə nda aban wun ado.

⁴ Aba lullə Yesu Kərəsti, wu tunə kpapi mala aməkwadi, sə mim ngga denyicau mem nakam abalə wun, sə rəcandəa mala Mətalabangjo Yesu gbal ka, nda kam abalə wun. Aban mənəia yì kpapi ka,

⁵ wu pusə mənəia yì bwa ka, wu túrí a babù Shetan, ace mənana bəa kidiki nggūrəi mənana pakkina caubikea nəi ka, sə yiləmi ka bə kum àwá a Pwari nyare yiu mala Mətalabangjo.

⁶ Nggori ma'wun nə mənəia yì gir ka boar dāng! Wu sələ mbak ama mənəia yì caubikea ka nda kəla məsə yis[†] mənana bəti ka, nə aki bá muku nə tsəi bə vwali?[‡]

⁷ Duməna ama wu nə pusə mənəia yì bwa məbane ka abalə wun, ace mənana bə yis mə'e mala caubikea bə kəa pa abalə wun dāng, bə wu do aba boarnsari. Anggo ka, wun nə do kəla bəsa muku pak bəredi mənana yis pa arəi raka, kəla mənana wu pak ka. Acemənana Kərəsti, məgam ma'səm mala Lamsan Yəlīmurū ka, à walni ace səm. §

⁸ Ace mani ka, bə səm pakkidire mala amsəban ma'səm nə bəredi mənana yis pə arəi raka, bəredi məboarnsari andə mə'məsəcau nì. Bə səm ngga pe nə yis mə'e mala ce'shiria andə bealbikea dāng.*

⁹ Aba be cauterəa mem mənana ən giləa wun ngga, ən na wun nəma wu kəa kpapi do a tarə wun wunə abwana mənana à nda aba do kidiki mala nongginə rəarəia ka dāng.

¹⁰ Səa ma ən pa aban nacau amur amə dʷanyì kpata Yesu mənana amə nonggi nə rəarəu na, ko amə sham gir mala bwa na, ko amə bəmbəriban na, ko amə peri aban ankúl na ka dāng. Bə nda anggo ka, ləmdə ama wu nə purī banza.

¹¹ Bá cau mənana ən nggə na ka nda mənəia ka. Wu pa wu nə kpapi do a tarə wun wunə bwa mənana tunə bamūrī ama yì ka, mə kpata Yesu na, sə do aba caubikea nongginə aban, ko do mbali, ko mə kpata alú na ka dāng. Sə pə wu nə kpapi do gbal wunə bwa mənana mə do na'nyir amur abwana na, ko mə walki a walo mba na, ko məbəmbəriban na ka dāng. Wu kəa na ama wu nə do wu nə li girlina a tarə wun wunə ulang mənəia yì bwa ka dāng.

¹² Man oasə səm arə pakki amə banza bashi? Abwana mənana aba ikəlisiya ka nda wu nə pakkia wia bashi ka.

¹³ Bakuli nə pakki abwana mənana amə banza na ka bashi. Sə kəla mənana Maləmce bang ngga, <<Duməna púp wu pər bwa mənana mə bealbikea na ka, bə purī balə wun.>>[†]

6

Wu kəa wúlí rəarə wun dāng

¹ Bə kəbwa abalə wun ndanə gir mənana kutio a nrea andə bi məkpata Yesu ka, palang sə nə kánə cə aban amə'bashì mala banza le? Mana tsəa sə pə nə kánə cə aban aməkpata Kərəsti Yesu dāng?*

[†] 5:6 5:6 yis: Mənəia ka <<muku gir na mənana à kə pe nə bəlamur ko nswanvwa, mənana bəa tsəi bəti aba dyar muku pak bəredi ka nə tsəi bə vwali. Sə nda rə na ama bəa nying bwa mwashat sə lidəmba aba caubikea ka, pə nə sau dāng cili bwapəndəa kat nə kútí aba caubikea.>> [‡] 5:6 5:6 Balli gbal aba: Gal 5:9. § 5:7 5:7 Balli gbal aba: Pur 12:4,5.

* 5:8 5:8 Balli gbal aba: Pur 13:17; Nggur 16:3,4. [†] 5:13 5:13 Balli gbal aba: Nggur 13:5; 17:5-7; 19:19; 21:21; 22:21,24; 24:7.

* 6:1 6:1 Balli gbal aba: Mat 18:17.

² Wun ngga, wu sələ ama abwana mala Bakuli na à nè bashi banza ka re? Sə bə ndo anggo ama wun nda wun nè bashi banza ka, palang ado sə wu gandə pak bashi mala acau məkèke dāng?

³ Wu sələ mbo ama səm nda mənana səm nè pàkkî aməturenjar bashi ka? Sə nə koshi agir mala banza mənə ka!

⁴ Bə ulang acau mənə kum wun ngga, palang sə wun nè nggá twal acei wun nè kánəia a badəmba amə'bashî mənana ikəlisiya kə twalia nə gulo raka?

⁵ Cau kəsəkyə nə wun! Lang ado sə à nè bang ama kəbwa pà kàm abalə wun mwashat mənana ndanə sələe, nè gandə giləki nre ka amə'eamrəarəu raka dāng?

⁶ Sə məkpatə Bakuli pələa twal bi məkpatə Bakuli aban ká aban amə'bashî mala banza!

⁷ Ká ma'wun a ndabashi ace wuli rəarə wun ngga, ləmdə ama wu kpana amur abu wun. Pà nè boaribanî wu li cê arə wun re? Pà nè boaribanî bəà təpəri wun re?†

⁸ Sə wun, nə bamur rə wun ngga, wu kə təpəriban, wu kə pak məbane, sə amə'eam wun na wu pakkīyia wia amənia yî agir ka!

⁹ Wu sələ mbak ama amə'bealbikea pa nè kutio a Domurəm mala Bakuli dāng? Wu kəa swarki bamur rə wun dāng! Abwana mənana à kə dukdo kidîkî mala nongginə-rəarəu, ko à kə peri atà ankúl andə nongginə amālā abea andə abura abea ka, à pà nè kútî a domurəm mala Bakuli dāng. Sə kəbwa pà kàm atà amə kidîkî mala nongginəban, ko aburana arəarəia, ko amaməna gbal arəarəia, mana à nè kum kutio a domurəm mala Bakuli ka dāng.‡

¹⁰ Kat andə amən'î, andə amə'mbali, andə aməwalwalo-mba, andə amə tsəki abwana cau arəia, andə amə'bəmbəriban ngga, à pà nè kutio a Domurəm mala Bakuli dāng.

¹¹ Sə abalə wun ngga, anggo sə abea abwana pək didyal. Sə adyan ngga à langhəna wun, à tarna wun ace Bakuli, wu duməna amə'cauboarna aba lullə Mətalabangno Yesu Kərəsti, sə nə Bangno mala Bakuli ma'səm.§

Nggurə wun ngga nda ace bwangsəki Bakuli

¹² Bə bwa nè na ama, <<Agir kat ka, à earənam bə ən pea.>> Səama agir kat sə à ndanə boaro ace pàkkô gbashə dāng. E, sə ko bəà earənam bə ən pak koya gîr nani ka, pà mə nə eare, mə nə duk guro mala kəgîr dāng.*

¹³ <<Girлина ka nda ace bum, sə bum ngga nda ace girлина.>> Sə yia kəm ngga Bakuli nè kidikia. Nggūrəu ka pà ace do kidîkî mala nongginə-rəarəu dāng, nda ace pakki Mətalabangno túró; sə Mətalabangno ka kə denyinə nggūrəu.

¹⁴ Bakuli loasə Mətalabangno Yesu Kərəsti nəyiləmu a bembə, anggo gbal, sə nə loasə səm nə rəcandəa male.

¹⁵ Wu sələ mbak ama anggūrə wun ngga, abare rə Kərəsti na? Sə ado ka, mə nə twal bare rə nggūrə Kərəsti, mə nə kpapi andə mala məgyatarəu le? Ko bəti, pà nè pa anggo dāng!†

¹⁶ Wun ngga, wu sələ mbak ama, bwa mənana kat nongnə məgyatarəu ka, nggūrəia duməna mwashat andəi? Maləmce bang ama, <<Yia mənana à nda bari ka, à nə duk mwashat.>>‡

¹⁷ Sə bwa mənana à krapini andə Mətalabangno ka, à duməna mwashat andəi a bá bangno.§

† **6:7 6:7** Balli gbal aba: Mat 5:39-40. ‡ **6:9 6:9** Balli gbal aba: 1Kor 15:50. § **6:11 6:11** Balli gbal aba: Atúró 22:16; Rom 8:30. * **6:12 6:12** Balli gbal aba: 1Kor 10:23. † **6:15 6:15** Balli gbal aba: Rom 12:5; 1Kor 12:27. ‡ **6:16 6:16** Balli gbal aba: Tite 2:24; Mat 19:5; Mar 10:8; Afi 5:31. § **6:17 6:17** Balli gbal aba: Yoh 17:21-23; Rom 8:9; Gal 2:20.

¹⁸ Wu banggi atúró mala kídíkì mala nongginə-rəarəu. Acemənana acilia acaubikea mana kat bwa kə pea ka, à kúmsə nggūrəi dāng, sə bwa mənana kat pək caubikea nongginə-rəarəu ka, pāngnəni nggūrəi caubikea.

¹⁹ Sə wun ngga, wu sələ mbak ama nggūrə wun ngga Ndàməgule mala Bangño mala Bakuli na, mənana do a babum wun, mana Bakuli pa wun ngga? Wun ngga, wu dupi bamur rə wun dāng,*

²⁰ Yesu kúr wun nə gəna məkərkərnì. Ace mani ka, wu gusələ Bakuli nə nggūrə wun.†

7

Acau amur cəu mala dobala

¹ A dyan ngga, amur agir mənana wu giləa ama bəa səngi ka. Wu bang ama, <<Ndanə boaro yì mənana bə bwa al bwama raka.>>*

² Sə acemənana a dyan ngga, do-kidíkì angnəna ban ngga, koya bwabura nani ka, bə al male yì bwama, sə koya bwama nani gbal ka, bə al male yì bura.

³ Bwabura ka, duməni wi púp bə lùmsə túró-bwabura male a ban māmí, sə bwama gbal ka, anggo nə lùmsə túró-bwama male a ban burí.

⁴ Sə bwama a dyan ngga, yì nda mətala nggūrəi dāng, burí na. Sə bwabura gbal ka, rəi ka male na dāng, mala māmí na.

⁵ Wu kəa binəia rə wun nongño-nda dāng, she bə do ama nə eare ma'wun arəarə wun, ace mənana bə wu kum dəmbu mala pak hiwi ka. Anzəm mani ka, wun nə nyare a tarə wun. Anggo ka pə wun nə kpa aba kārəkiban mala Shetan ace dʋanyì bwalrəu ma'wun dāng.†

⁶ Ən pa aban tsəka wun nzongcau ama bə wu dukbala dāng. Mə nda ban bangga wun ama, bə bwa earce ka nə gandə dukbala.

⁷ Aba məsəcau ka, ən nggə earce bəa pələa ama, wun kat ka wu nda kəla mim mənana dukbala raka. Səa ma koyan ngga ndanə male yì ulang boro mənana Bakuli pe wi ka; bəbwa ka male yì boro ka ndya ani ka, sə bəbwa gbal ka, ndo anggo ka‡.

⁸ Adyan ngga, mə nda aban nacau nə abwana mənana à malaká dukbala raka, andə amā-lú; ndanə boaro bəa lidəmba nə do nəmurəia kəla mənana ado ən dum nəmurəam ngga.

⁹ Sə bəa pə nə gandə bwal bamuria raka, kəpəna dukbala. Nə boaribanì amur mənana à nə do nə suno nongnəban ngga.§

¹⁰ Sə abwana mənana à duməna bala ka, mə ndanə nzongcau, sə mənəia yì nzongcau ka, mala bamúrəm na dāng, nzongcau mala Mətalabangño na: Duməna púp ama, bwama pə nə nying burí dāng.

¹¹ Sə bə do ama nə nying burí ka, ləmdə ama nə do anggo nəmurəi, ko à nə bəli nə nyare aban burí. Sə bwabura gbal ka, pə nə pər māmí dāng.*

¹² Aban cili wun ngga, ən nggə na wun (mim nə bamúrəm, Mətalabangño nə na dāng) ama, bə bwabura məkwađi ndanə bwama mənana pabamuri aban Mətalabangño raka, sə bwame earəna ama nə do andəi ka, duməna púp yì ka, bə kəa pəri dāng.†

¹³ Sə bwama mənana məkwađi na, sə ndanə bwabura mənana pabamuri aban Mətalabangño raka, sə bwabure earəna ama nə lidəmba nə do andəi ka, duməna púp bə kəa nying bwabure dāng.

* **6:19 6:19** Balli gbal aba: 1Kor 3:16; Yoh 2:21. † **6:20 6:20** Balli gbal aba: Atúró 20:28; Rom 12:1; 1Kor 7:23; 1Bit 1:18-19. * **7:1 7:1** <<Ndanə boaro yì mənana bə bwa al bwama raka.>> Ko <<Ndanə boaro yì mənana bə bwabura nong nə bwama raka.>> † **7:5 7:5** Balli gbal aba: Pur 19:15. ‡ **7:7 7:7** Balli gbal aba: 1Kor 7:8; 9:5. § **7:9 7:9** Balli gbal aba: 1Tim 5:14. * **7:11 7:11** Balli gbal aba: Mat 5:32; 19:9; Mar 10:11,12; Luk 16:18. † **7:12 7:12** Balli gbal aba: 2Kor 11:17.

¹⁴ Acemənana bʷabura mənana məkwadı na raka, pələna bʷa mənana Bakuli nə é ka atəcau mala māmí. Anggo gbal bʷama mənana məkwadı na raka, pələna bʷa mənana Bakuli nə é ka atəcau mala burí. Bè anggo raka, amuna malea ka Bakuli pà nə ea kəla amale dāng. Səa ma ado ka, Bakuli angɣənia à duməna kəla amuna mala aməkwadı.

¹⁵ Sə bə bʷabura ko bʷama mənana məkwadı na raka, earəna ce ama nə nying bi mənana məkwadı na ka, nə gandə o. Aba mənia ka, bʷabura ko bʷama məkwadı ka, à panzəkini, pa aba kùrban dāng. Acemənana Bakuli ka tunə wun, wu yi do aba dorəpwala.

¹⁶ We bʷama ka, a sələa ko earka nə buo sə burio nə kum amsəban? Sə we bʷabura ka, a sələa ko earka nə buo sə māmó nə kum amsəban?‡

Wu do kəla mənana Bakuli tunə wun ngga

¹⁷ Koyan abalə wun ngga, bə duk ulang do mənana Mətalabangɣo tsəki wi ka, sə bə do anggo kəla mənana tunəi amurí ka. Mənia ka nda nzongcau mənana ən tsəi amur a'ikəlisiya kat mala aməkwadı ka.§

¹⁸ Bʷa mənana angɣəna dəmba à kasəni wi bəte sə yi kum tunəban mala Bakuli ka, bə kəa na ama nə səmbərə ce dāng. Sə bʷa mənana gbal à kasəi wi bəte dāng, sə kum tunəban mala Bakuli ka, bə kəa na ama nə alta kasə bətau dāng.*

¹⁹ Acemənana ko à kasəi bʷa bəte, ko à kasəi wi bəte dāng, mənia ka kə ləmdə bə kəgír dāng. Gír mənana à nə na ce ka, nda cau mala bwal anzongcau mala Bakuli.

²⁰ Koyan abalə wun ngga, bə do kəla mənana pak dídɣal, sə tunəban mala Bakuli yi kumi ka.

²¹ A nda guro dídɣal sə a yi kum tunəban le? Mənia yi gír ka bə kəa zunggəli dənɣicau mo dāng. Sə bə a nə kum njargula mənana a nə pusə bəmuro ka, pəngɣənə túró nəi.

²² Denyi ama bə a nda guro dídɣal sə Bakuli tunəo wu duk məkwadı ka, Mətalabangɣo panzəkino aba bu kùrban mala Shetan. Anggo gbal, bə a ndá do-bəmur rəò, sə Bakuli tunəo wu duk mə kwadı ka, a duməna guro mala Kərəsti, sə púp a nə nggə pak gír mənana Kərəsti banggo ka.†

²³ Kərəsti ka kúrnə wun nə boalo məgule; ace mani ka wu kəa duk aguro mala abwəpəndəa dəm dāng.‡

²⁴ Wun amə'eambəam, koyan abalə wun ngga, bə do kəla do mənana nda abaləi dídɣal sə Bakuli tunəi ka.

²⁵ A dyan ngga, mə nə na wun cau amur agir mənana wu giləa amur ansarina mənana à malaká dukbala raka. Ən panə bəkə nzongcau mənana pur nəban Mətalabangɣo ka dāng, she kəgír mənana ən nggə pà ado a twale mem kəla bʷa mənana nə bʷamuru mala Mətalabangɣo, à nə earnəi ka.

²⁶ Aba dotanni mənana ndakam ado ka, ən nggə səni kəpəna bə bʷa do anggo kəla mənana nda abaləi ka.

²⁷ Bə a duməna bala ka, kəa na ama a nə pər māmó dāng. Bə a malaká duk bala raka, kəa na ama a nə al bʷama dāng.

²⁸ Kat andə amani ka, bə a al bʷama a dukbala ka, a pak caubikea dāng. Sə bə nsari al bura ka, pak caubikea dāng. Mim ngga mə ndaban bangga wu anggo, ace mənana bə wu usələi kutio abalə atanni mala acau mala dobala.

‡ 7:16 7:16 Balli gbal aba: 1Bit 3:1. § 7:17 7:17 Balli gbal aba: Rom 12:3; 1Kor 14:33; 2Kor 8:18; 11:28. * 7:18 7:18 Balli gbal aba: Atúró 15:1-8. † 7:22 7:22 Balli gbal aba: Yoh 8:32,36. ‡ 7:23 7:23 Balli gbal aba: 1Kor 6:20.

²⁹ Balə cau mənana ən nggə na wun ngga, wun amə'eambəam, nda mənana ama: pwari ueo dəm kpəm dāng, twal a dyan ngga aburana mənana à duməna bala ka, bəa do kəla abwana mənana à panə amaməna raka.Š

³⁰ Sə abwana mənana à kə buà ado ka, bəa do kəla abwana mana à dum nə bumkidikea raka. Abwana mənana à dum nə oalo ka, bəa do kəla abwana mənana ban kə boaria wia raka. Abwana mənana à ndanə boalo, à kə kurki agir ka, bəa pa kəla abwana mənana agir mana à kur ka, à malea na raka.

³¹ Abwana mənana à nda aba túró mala banza ka, bəa do kəla à pà aba bekə gír andəi dāng. Acemənana banza mənəia ado ka, banì pà nè sau dəm dāng, kə yiu nə yiu a masələate.

³² Ən earce nəma wu kəa wu buanəbum wun amur agir mala do banza dāng. Bwa mənana dukbala raka, denyicau male ka nda amur túró mala Mətalabangŋo, ace mənana bə pwasə bumi ka.

³³ Sə bwa mənana duməna bala ka, denyicau male ka nda amur agir do banza, acemənana kə earce nə pwasə bum māmí ka;

³⁴ mənəia ka tsək denyicau male gakkia. Sə bwama ko nsari mənana malaká dukbala raka, kə tsək bamúri arə túró mala Mətalabangŋo, acemənana kə earce bə do ama, pana rəi andə babumi kat. Sə bwama mənana duməna bala ka, kə denyicau arə agir do banza, acemənana kə earce pwasə bum burí.

³⁵ Ən nggə na mənəia ka ace mənana bə boara wun ngga. Ən pa aban pərki wun dāng. Ən earce bə wu pak gír mənana boaro nda a njari ka, andə pa bamur wun kat aban Mətalabangŋo nəmurəi, pà atārəia andə gakkya mala babum wun dāng.

³⁶ Bə bwabura səni kəla pà nè gandə bwal rəi aba do male andə mansari male raka, sə bwama ka apələa male kə làkkì nə lakkyə ka, kəpəna bə ali, caubikea pa abaləi dāng.*

³⁷ Sə bwa mənana twaləni bamúri, mənana à tsəi nə tsəa púp ama bə pè raka, nə eare male andə bwalrəu, pà nè dukbala andə nsari mana pur amurí raka, pàngŋənà pe məboarne.

³⁸ Ləmdə ama bwa mənana al mansari male ka, pàngŋənà məboarne. Sə bwa mənana pur amur nsari, sə na ama pà nè dukbala raka, pàngŋənà pè məboarne, mənana kúti mənə ka.

³⁹ Bwama ka, nda bata kùrban mala nzongcau mala dobala, bə burí ndanə yiləmu più ka. Sə bə burí pak lú ka, yì ka, nè gandə al bə bwabura mənana kat earkiyice ka. Sə duməna púp, bwa mənana kat nə eare nə ali ka, nə do ama məkwadí na.†

⁴⁰ Sə yì ka, yàle boaribanì mənana bə do anggo ka. Mənəia ka, səne mem na, sə səni, mim gbal ka mə ndanə Bangŋo mala Bakuli.‡

8

Girlina mənana à pe alú ka

Š 7:29 7:29 Balli gbal aba: Rom 13:11-12; 1Kor 7:31. * 7:36 7:36-38 Ko ³⁶ Bə tár nsari kə səni kəla pà aban pakki nsari male gír mənana boaro bə pakki wi raka, sə bə yì nsari ka apələa male na arə làkkì, sə kə səni kəla boaro bəa nyi bə albura ka, bə pa kəla mənana earce ka, caubikea pa abaləi dāng. Bə nying nsari male bə albura. ³⁷ Sə bwa mənana maləna ná ce a babumi, sə kəbwa nda tsəi púp raka, nə male na, sə twaləna a babumi pà nè pà nsari male bə duk bala raka; mənəia yì bwa gbal ka nda ban pak gír mənana nda a njari ka. ³⁸ Ace mani ka, bwa mənana pà nsari male à ali ka, pàngŋənà məboarne, sə bwa mənana pà nsari male a dolabura raka, pè male nda boaribanì ka. † 7:39 7:39 Balli gbal aba: Rom 7:2. ‡ 7:40 7:40 Balli gbal aba: 1Kor 7:25.

¹ A dyan ngga, mə nə nacau amur cau mala gírlina mənana à pe alú atà ankúl ka, kəla mənana wu điban amurí ka. Səm kat ka səm ndanə súrəgír amur mənía yì cau. Səama súrəgír ka kə yinə gusələ bamuru, sə earcearəu ka, nda kə bak bwa ka.*

² Bwa mənana kə səni kəla súrənà rə gír ka, bə sələ ama malaká súrə kəgír kəla mənana boaro bə súrəi ka dāng.†

³ Sə bwa mənana earce Bakuli ka, Bakuli súrənà rəi.‡

⁴ Ace mani ka, amur cau mala li gírlina mənana à đārəna ankúl nəi ka, səm sələna ama kə nkúl pà kəm a banza mənía mənana à nə na mbak-kàngkàng ama ndanə yiləmu ka dāng. Sə Bakuli ka, kə nda mwashat, kə bə pà kəm dāng.

⁵ Agír andə abangŋo nda kam pas mənana abwana kə peri abania ka. Abea ka à nda a bumkuli sə abea ka à nda a nzali.

⁶ Ma'səm ngga, kə Bakuli na mwashat səm nggə peri a baní, yì Tárú mənana a baní sə agír puro, sə àkə ce sə səm pak ka. Mətalabangŋo ka nda mwashat, yì Yesu Kərəsti, mənana nə bui sə agír kat puro, sə nə yì sə səm pa.§

⁷ Sə aməkwadí kat sə à súrə mənía yì məsəcau ka dāng. Abea abwana ka, à lo malea ka, à kə twali ama ankúl ka agír na nə yiləmu. Ace mani ka, bəà li gírlina mənana à đārəna ankúl nəi ka, à kə səni kəla à đārəna ankúl nə nggearəia. Sə acemənana babumia pənə rəcandəa raka, à kə səni kəla à pàngŋənà gír məbane.*

⁸ Sə gírlina ka ndá nə yinə səm tù aban Bakuli ka dāng. Kəgír pà nə amsəa arə səm dāng, yì mənana bə səm lì raka, sə pà səm nə kum bə kəgír gbal dāng, yì mənana bə səm lì ka.†

⁹ Kat andə amani ka, wu tsəkir wun, bə do kum-bamúrú ma'wun, bə kəa tsək abwana mənana à pənə rəcandəa aba pabamuru malea raka, bəà kpa dāng.‡

¹⁰ Bə bwa mənana pənə rəcandəa aba pabamuru raka, səno, we bwa mənana a ndanə súrəgír, a ban li gírlina atà ankúl ka, pà nə kum rəcandəa mala li gírlina mənana à đārəna ankúl nəi ka re?

¹¹ Anggo sə mə'eambo mənana pənə rəcandəa aba pabamuru raka, yì bwa mənana Kərəsti wu acei ka, nə bwarkí njar, atəcau mala <<súrəgír>> mò!§

¹² Aba pakkí amə'eamrəarəu caubikea anggo ka, wu nda ban pakkí Kərəsti caubikea, yì mənana wu cia à pək gír mənana à earəna nəi ama pà a njari raka.*

¹³ Ace mani ka, bə gírlina mənana ən nggə li, nə tsək mə'eambam nə kpa aba caubikea ka, pà mə nə li ulang mənə yì nyama đəm dāng, acemənana mə ngga tsəi bə kpa ka dāng.†

9

Buləs binə paktúró nə bancame male

¹ Mim ngga, ən pa mbak atà rəam mə nə duk ulang do mənana ən earkiyi ce ka? Mim ngga mə nda mə'mishan re? Ən sən ma Yesu Mətala səm nə məsəam re? Do mənana wu duk aməkwadí ka, pà ace túró mem mənana ən pakkí Mətalabangŋo ka re?*

* **8:1 8:1** Balli gbal aba: Rom 15:14. † **8:2 8:2** Balli gbal aba: 1Kor 3:18; 13:8,9,12. ‡ **8:3 8:3** Balli gbal aba: Gal 4:9; Rom 8:29. § **8:6 8:6** Balli gbal aba: Mal 2:10; Yoh 1:3; Rom 11:36; 1Kor 1:2; Afi 4:5,6; Kol 1:16. * **8:7 8:7** Balli gbal aba: 1Kor 8:4-5. † **8:8 8:8** Balli gbal aba: Rom 14:17. ‡ **8:9 8:9** Balli gbal aba: Rom 14:1; 1Kor 8:10-11. § **8:11 8:11** Balli gbal aba: Rom 14:15,20. * **8:12 8:12** Balli gbal aba: Mat 18:6; Rom 14:20. † **8:13 8:13** Balli gbal aba: Rom 14:21. * **9:1 9:1** Balli gbal aba: Atúró 9:3,17; 1Kor 9:19; 15:18; 2Kor 12:12; 1Tas 2:6.

² Ko bə ndo ama abea abwana em ama mə nda mə'mishan raka, duməna ama wun ngga, wun nə em! Acemənanana wun ngga, wu nda ka gir'ləmdəa aba məsəcau mala túró mishan mem aban Mətalabangŋo.

³ Mənia ka nda kunam aban abwana mənana à kə earce súrə rəcandəa mala duk mə'mishan mem ngga.

⁴ Nggearə səm ngga, səm kārəa bəà pà səm gírlina andə gírnùná re?†

⁵ Abea amə'mishan, andə amə'eam Mətalabangŋo andə Bitərus ka, à kə twal amālea ateà aban ká túró. Səm ngga, pà səm nə gandə pa kəla yia re?‡

⁶ Ko mim sənə Barnabas ka, səm nda ka kə abwana mənana duk púp səm nə nggə pak túró ace linə bamur rə səm ngga le?§

⁷ Ya soje nani mənana à kə mbwe aba túró soje male raka? Ya mə'rya nani mənana pà nə li bəlanggun mala baban male raka? Sə ya yálgír nani mənana pà nə nu kiura mala agirkusəu male raka?

⁸ Məno ka nə mala bamúràm na le? Nggearə Nggurcau mala Musa bang anggo re?

⁹ Nda kam à gíləi aba Nggurcau mala Musa ama, <<Kəa na ama awu nə kúr kún nda-rya mənana a kə pàngŋənà túró nəi aban nya məssa ka dāng.>>* Ado ka, wu kə səni kəla Bakuli na aban nacau amur denyinə anda-rya le?†

¹⁰ Pa aban nacau ace səm re? Məsəcau, nda ace səm sə à gilə mənia yì cau ka. Ləmdə ama bwa mənana kat kwár ban-rya, sə bwa mənana nya məssa ka, yia kəm ngga, à tsək bələia à nə li aba mənia yì məssa à pakkiyi túrè ka.

¹¹ Mənana səm bealna məsəbeale cau mala Bakuli a babum wun ngga, boaro bə səm kum gírlina aban wun re?‡

¹² Bə wu pè abea abwana mana à hamnə cau mala Bakuli aban wun ngga gbasha abalə agirkuma ma'wun ngga, səm ngga boaro bə səm kumô bə kútì malea re?

Səama anggo ka, səm paktúró nə mənia yì bancame ka dāng. A kúnì ka, səm bwal rə səm abalə agir kat, acemənanana bə səm ngga pak kəgír mənana nə tsəa bwapəndəa nə dʋwanyi ok Cau Amsəban mala Kərəsti ka dāng.

¹³ Wun ngga, wu sələ mbo ama abwana mənana à kə paktúró aba Ndàməgule mala Bakuli ka, àkə banì sə à nə kum gírlina? Sə abwana mənana à kə paktúró mala dārəà amur gyangŋan nə agir mənana à yinəia ka, àkə bələi sə à nə li re?§

¹⁴ Anggo gbal, Mətalabangŋo tsəngŋənà nzongcau ama abwana mənana à kə hamnə Bəsa Cau Amsəban ngga, àkə bələi sə à nə kum gír dola malea.*

¹⁵ Sə yələ ən paktúró nə kə kina abalə aməno yì agir ka dāng. Sə ən pa aban giləa wun ace mənana bə wu pakkam anggo ado ka dāng. Boaribani bə ən wú, amur mənana bəbwa bə tamsəam arə nggori nə túró hama mənana alta mbweban ace pà kəm raka.†

¹⁶ Kat andə amani ka, pà mə nə jali ace hamnə Cau Amsəban dāng, acemənanana dumə́nəm púp bə ən hamnəi. Bə ən hamnə Cau Amsəban raka, mə nda aba ká gír'mur'mwana!

¹⁷ Bə twale mala bamúràm na sə ən nggə hamnə cau ka, à nə mbwem; sə ən nggə pe, acemənanana gír na mənana Bakuli nə pam ama bə ən pe ka.‡

¹⁸ Mana nda tangnakusəam? Kə gír mənana nda tangnakusəam ngga, nda njar mana Ən kúmô mala hamnə Cau Amsəban mənana pà atārəia andə mbweban raka.

† 9:4 9:4 Balli gbal aba: 1Kor 9:14. ‡ 9:5 9:5 Balli gbal aba: Mat 8:14; 12:46; Yoh 1:42; 1Kor 7:7-8. § 9:6 9:6 Balli gbal aba: Atúró 4:36. * 9:9 9:9 Balli gbal aba: Nggur 25:4; 1Tim 5:18. † 9:9 9:9 Balli gbal aba: 1Tim 5:18 ‡ 9:11 9:11 Balli gbal aba: Rom 15:27. § 9:13 9:13 Balli gbal aba: Nggur 18:1. * 9:14 9:14 Balli gbal aba: Mar 10:10; Luk 10:7. † 9:15 9:15 Balli gbal aba: 2Kor 11:10. ‡ 9:17 9:17 Balli gbal aba: 1Kor 4:1; Gal 2:7.

Nda gir mana tsəa sə pà mə nə alta gir mənana nəma à nè pàkkam ace túró hamnə Cau Amsəban mənana ən nggə pàk ka dāng.Š

¹⁹ Mim ngga mə nda atà rəəm, mə nda guro mala kəbwa dāng. Mə nda mənana ən tsək bəmúràm, ən duk guro mala koyan ngga, ace mənana bə ən yinə abwana pas aban Kərəsti ka.

²⁰ Abalə amə Yahudi ka, ən do kəla bwa Yahudi, ace mənana bə ən yinə amə Yahudi aban Yesu ka. Abalə abwana mənana à nda abata Nggurcau mala Musa ka, ən do kəla yia, kat andə amani ama dupam púp bə ən kpata Nggurcau mala Musa raka. Ən pa anggo ace mənana bə ən yinəia aban Yesu.*

²¹ Anggo gbal, bə mə nda aban paktúró abalə abwana mana à súrə Nggurcau mala Musa raka, ən mgbàlli cau mala Nggurcau a giriban, ən do kəla yia, ace mənana bə ən yinəia aban Yesu. Mənia ka ləmdə ama ən binə kpata Nggurcau mala Musa ka dāng; mim ngga məsəcau, mə nda abata Nggurcau mala Kərəsti.†

²² Abalə abwana mənana à pənə rəcandəa raka, ən do kəla mwashat abaləia, ace mənana bə ən nunnia aban Yesu. A masələate ka ən duk koya gir ka aban abwana kat, ace mənana bə ən amsə abwana abaləia a koya njar mənana nə gandə pak ka.‡

²³ Mim ngga ən pak amənia yia agir kat ka, ace məsərə Bəsa Cau Amsəban, ace mənana bə ən kum kāmbe mem abalə atsəkbu mana à ndakam abaləi ka.

²⁴ Wu sələ mbak ama aba dīre banggi-amire ka, abwana pas sə à nè bangja, sə bwa mwashat nda nè li, nè kum tangnakusəi ka? Wun ngga, wun nè bangja anggo gbal, ace mənana bə wu kum tangnakusə wun.Š

²⁵ Abwana mənana kat à nè kutio aba pakkidīre banggi-amire ka, duməna ama à nè pa rəia ace kwar-rəŭ mala bangmire. Yia ka à kə pa anggo ace mənana à nè kum tangnakusəu mana nə mal ka; sə ma'səm ngga, səm nggə pe ace tangnakusəu mənana pà nə mal raka.*

²⁶ Nda gir mənana tsəa sə ən nggə bangmire nə məsəam jik aban ká masələate ka; mə nda kəla mə'ta dambe mənana kə tāban bə raka.

²⁷ Ən kanì nggūrəam gir, ən tsəi bə tanni ace mənana bə okam; ən nggə pa anggo ace mənana, anzəm mana ən haməni abwana Cau Amsəban ngga, mim nə bəmúràm ngga, bəà kəa ginəam, à giram nə tangnakusəam dāng.†

10

Nunkiru arə peri aban ankúl

¹ Wun amə'eambəam, ən nggə earce nəma bə wu dēnyi ama aká səm kat ka, à gya abata pərbang, sə à kútí kat nə bá Nggeamùr Nzuno.*

² Kutio mənə à kutio aba pərbang andə nggeamùr ka, nda kəla batisəma na à pakkia wia kat à duk aməkpata Musa ka.†

³ Yia kat ka, à li gírlina mə'mwashati mənana Bakuli suləia wia ka,‡

⁴ sə yia kat ka, à nu mùr mə'mwashati mənana Bakuli pea wia ka. À nu mùr mənana Bakuli pusəia wia aba tali ka, sə mənə yì Tali ka, nda Kərəsti mənana gínggiyi atəa ka.Š

Š 9:18 9:18 Balli gbal aba: 2Kor 11:7. * 9:20 9:20 Balli gbal aba: Rom 11:14. † 9:21 9:21 Balli gbal aba: Rom 2:12,14. ‡ 9:22 9:22 Balli gbal aba: Rom 11:14; 15:1; 1Kor 10:33; 2Kor 11:29. Š 9:24 9:24 Balli gbal aba: Ib 12:1.

* 9:25 9:25 Balli gbal aba: 2Tim 2:5; 4:8; Jem 1:12; 1Bit 5:4. † 9:27 9:27 Ko 27 Ən nggə tsək nggūrəam púp abata kwar-rəŭ məkwane ace kpata gir mənana boaro bə pe ka ace mənana, bə kəa do ama, anzəm mənana ən ham nəia abwana nə Cau Amsəban ngga, mim nə bəmúràm ngga mə dwanyi kum amsəban dāng. * 10:1 10:1 Balli gbal aba: Pur 13:21,22; 14:22-29; Rom 1:13. † 10:2 10:2 Balli gbal aba: Rom 6:3; Gal 3:27. ‡ 10:3 10:3 Balli gbal aba: Pur 16:4,35,36. Š 10:4 10:4 Balli gbal aba: Pur 17:6; Bal 20:11.

⁵ Kat andə amani ka, Bakuli ka bumi pwasəo arə bangulea dāng; nda sə à wukio, sə aluia ka à mesəke arə abumban a pədanban a njenza ka.*

⁶ Aməno yì agir mənana kumia ka, à dupəná səm agirkani yalung, ace mənana bəə nun kir səm, bə səm ngga tsək babum arə agir məbike, kəla mənana yia ka à pak ka dāng.†

⁷ Wu kəa duk amə peri aban ankúl, kəla mənana abea bwana abaləia pak ka dāng. Kəla mənana Maləmce bang ngga, <<Aməno yia abwana ka, à do aban lili andə nuki agir, sə à lo aban pakkidire tāki'anggwam walo-mba mala amə banza.>>‡

⁸ Bə səm ngga eare, bə səm kutia pakki acaubikea nongginə rəarəu, kəla mənana abea bwana ateà pak ka dāng; nda gır mənana tsəa sə aba nongho mwashat, abwana abaləia, á-lumi-bari-nong-tàrú, à wu kat ka.§

⁹ Ce səm eare, səm mwam Kərəsti,* kəla mənana abea bwana ateà pa, sə an'yau wal-luia ka dāng.†

¹⁰ Bə səm ngga nggwani, kəla mənana abea abwana ateà pa, sə Məturonjar mala lú, yì twaltea ka dāng.‡

¹¹ Amənia yì agir kumia ka, à dupəná səm agirkani, sə à giləia ace nunkir səm, səm mənana ado masələata anza yina amur səm ngga.

¹² Ace mani ka, bə kəbwa kə səni kəla caməna kəngkəng ngga, bwe bə tsəkiri pepe, ace mənana bə kəa kpa raka!

¹³ Kə kərəkiban pà kəm nə kum wun mənana kə kum bwapəndəa raka. Bakuli ka kə makban dāng, pà nə eare wu kum kərəkiban mənana nə kúti rəcandəa ma'wun ngga dāng. Sə bə kərəkiban kum wun ngga, yì ka, nə pa wun rəcandəa mənana wun nə cambi wi, sə nə mən njargula mana wun nə puri bələi ka.§

Ligirlina atə ankúl andə likwar mala Mətalabangho

¹⁴ Ace mani ka, wun amə'eambəam, wu banggi peri aban ankúl.*

¹⁵ Cau mənə ən nggə ne ka, mə nda arə amə'dəmkwara; wu səngi bələi nə bamur rə wun.

¹⁶ Nggearə kwap mənana səm nggə nu aban likwar mala Mətalabangho, səm nggə pak yəwá ace ká, nda tsəa sə səm duk mwashat aba nkila Kərəsti ka re? Sə bəredi mənana səm nggə bwano səm nggə she a tarə səm nggə, nda tsəa səm duk mwashat aba nggürə Kərəsti ka re?†

¹⁷ Sə kat andə amani ama səm nda pas ka, səm shak kat aba kə bəredi mənəia mwashat ka; mənəia ka nda ləmdə ama səm nda mwashat aba nggürəu mə'mwashati ka.‡

¹⁸ Wu dənyi nə amə Isərayila. Abwana mənana à kə li gir'nkila mənana à pàna boro nəi amur gyangnan ngga, à ndanə kəmbe aba túró mana à pakki Bakuli amur gyangnan ngga.§

¹⁹ Sə mana ado ən nggə earce bangna? Mə nda aban bang ado ama girlina mənana à kə dārəna ankúl nəi ka kəgır na le? Sə nggearə ankúl ka, à kə gır na le?

* **10:5 10:5** Balli gbal aba: Bal 14:29,30. † **10:6 10:6** Balli gbal aba: Bal 11:4,34. ‡ **10:7 10:7** Balli gbal aba: Pur 32:4,6. § **10:8 10:8** Balli gbal aba: Bal 25:1-18. * **10:9 10:9** Kərəsti: *Abea maləmce mənana à giləia nə bu dıdɣal ka à bang ama <<Mətalabangho.>>* † **10:9 10:9** Balli gbal aba: Bal 21:5-6. ‡ **10:10 10:10** Balli gbal aba: Bal 16:41,49. § **10:13 10:13** Balli gbal aba: 1Kor 1:9. * **10:14 10:14** Balli gbal aba: 1Yoh 5:21. † **10:16 10:16** Balli gbal aba: Mat 26:17-28; Atúró 2:42. ‡ **10:17 10:17** Balli gbal aba: Rom 12:5. § **10:18 10:18** Balli gbal aba: Pəris 7:6.

²⁰ Awo! Dārə agir mala abwana mənana à kə kpata Yesu raka, akukwar na à pākiyia wia girlina ka, Bakuli na dāng. Sə mim ngga, ən earce nəma bə wu oasə bu wun aba pākkiagir wunə akukwar dāng.*

²¹ A pà wunə nu kwap mala Mətalabangno sə a nə nggá nu kwap mala akukwar dəm dāng; sə a pà nə li aba kwár mala Mətalabangno sə a nə nggá li aba kwár mala akukwar gbal dāng.

²² Ko səm nggə earce loasəi Mətalabangno mbali le? Səm nggə səni ka, səm kuti nə rəcandəa le?†

Kum bamuru mala amə kpata Bakuli

²³ Abwana kə bang ama, <<À earəná səm bə səm pak koya gir ka.>> Sə agir kat, sə səm nə kum boaro malea dāng. <<Koya gir ka, à earəná səm bə səm pe.>> Sə koya gir na, nə bak bwa ka dāng.

²⁴ Bə bwa bə kəa pak gir ace boaro mala bamúri dāng, bə pè ace boaro mala abea bwana.

²⁵ A nə gandə li gir mənana kat à kə me a limo-nyama ka, kəa na ama a nə díban dāng, ace mənana bə bāləo bə kəa kəsəo dāng.

²⁶ <<Banza andə agir mənana abaləi kat ka, a mala Mətalabangno na.>>‡

²⁷ Bə bwa mənana məkwadī na raka, tunəo arə girlina sə a eara a warina ka, li gir mənana kat à po amə wu li ka, kəa na ama a nə díban dāng, ace bāləo.

²⁸ Sə bə bebwa banggo ama, <<Mənia yì girlina ka à dārəna agir nəi>> ka, kəa li mənəo yì girlina ka dāng. A pa anggo, ace bwa mənana banggo ka, andə ce giu-babum. §

²⁹ Ən pa aban na ce giu-babumo dāng, nda ace giu-babum mala mənəo yì bwa ka.

<<Sə palang sə panzəban mem nə kum bashi ace cau mala giu-babum bebwa le?

³⁰ Bə ən pakki Bakuli yàwá amur girlina sə ən kúti a li ka, palang sə bwa nə bashiam amur girlina mənana ən pak yàwá amur ka?>>

³¹ Sə ko bə girlina na a nə li, ko a nə nu ka, ko bə mana awu nə pək kat ka, pè ace gusələ lullə Bakuli.

³² Kəa duk tər annda mala kəbwa dāng, ko amə Yahudi, ko abwana mənana amə Yahudi na raka, ko ikəlisiya mala Bakuli.*

³³ Wu pa kəla mənana ən nggə pak ka; ən bariki mə nə pwasəbum koya ngga, abalə agir mənana kat ən nggə pak ka. Ən nggə pa ace bamúrəm dāng, ən nggə pa ace abwana kat, ace mənana bəa kum àwá ka.†

11

Gir bamuru aban peri

¹ Wu sən arəəm, kəla mənana ən nggə sən arə Kərəsti ka.*

² Ən nggə bwangsə wun, acemənana wu kə denyi nə mim aba koya gir, sə wu kə kpata gir mənana kat ən kania wun ngga.

³ Ado ka ən nggə earce bə wu sələ ama, múr koya bwabura ka, nda Kərəsti, múr koya bwama ka, nda bwabura, sə múr Kərəsti ka, nda Bakuli.†

⁴ Bə bwabura nə pak hiwi, ko nə hamnə cau mala Bakuli, sə gir bamúri ka, bəsəkina múri.

* **10:20 10:20** Balli gbal aba: Nggur 32:17. † **10:22 10:22** Balli gbal aba: Nggur 32:21; Ham 6:10; Isha 45:9. ‡ **10:26 10:26** Balli gbal aba: Ang 24:1; 50:12. § **10:28 10:28** Balli gbal aba: 1Kor 8:7,10-12. * **10:32 10:32** Balli gbal aba: 1Kor 8:13. † **10:33 10:33** Balli gbal aba: Rom 15:2; 1Kor 9:22; 13:5. * **11:1 11:1** Balli gbal aba: 1Kor 4:16. † **11:3 11:3** Balli gbal aba: Afi 1:22; 4:15; 5:23; Kol 1:8; 2:19.

⁵ Sə b̄wama mənana kə pak hiwi, ko kə hamnə cau mala Bakuli, sə ḡir b̄amúrí raka, b̄əsəkina m̄urí; nda kəla b̄wama mənana swár m̄urí ka.

⁶ Sə b̄ə b̄inəe ama pà n̄ə ḡir b̄amúrí raka, n̄ə kasəki nyang m̄urí. Səama b̄ə ḡir kəsəkya na aban b̄wama b̄ə kasəki nyang m̄urí ka, yì ka, b̄ə p̄əti m̄urí.

⁷ B̄wabura pa n̄ə ḡir b̄amúrí aban peri d̄àng, acemənana à p̄ə pur Bakuli, sə kə ləmdə boarb̄wa mala Bakuli. Sə b̄wama ka, ləmdə boarb̄wa mala b̄wabura.‡

⁸ À pusə b̄wabura arə b̄wama d̄àng. B̄wama na à pusəi arə b̄wabura ka.§

⁹ Sə b̄wabura ka à pusəi ace b̄wama d̄àng, kə b̄wama na mənana à pusəi ace b̄wabura ka.

¹⁰ Àkə ce m̄ənia ka, sə ace am̄əturon̄ar ka, boaro b̄ə b̄wama p̄əti b̄amúrí ace mənana b̄ə ləmdə ama yì ka, nda abata yálban mala burí.

¹¹ Sə aba do ma'səm, səm abwana mala M̄ətalabanḡo ka, b̄wama andə b̄wabura ka à dup̄i r̄əarəia.

¹² Kat andə amani ama b̄wama m̄ədəmbe pur nə rə b̄wabura ka, acilia aburana kat ka b̄wama n̄ə b̄əlia, sə agirbunda kat ka, à pur nə bu Bakuli.*

¹³ Wu kasə m̄ənia yì cau ka nə nggearə wun: Boaro b̄ə b̄wama pak hiwi aban Bakuli nə b̄amúrí atarəi le?

¹⁴ Sə aba s̄əne mala b̄wa ka, b̄ə b̄wabura nying nyang-m̄urí d̄āhri buktuk ka, ḡir kəsəkya na re?

¹⁵ Sə d̄āh'rya mala nyang am̄ur b̄wama ka, ḡir jali na andə boarb̄wa male re? Nyang m̄ə'dāhre ka à p̄ə b̄wama ace ḡir m̄urí.

¹⁶ Sə b̄ə b̄wa na ama n̄ə yinə makḡir amur m̄ənia ka, kəḡir mənana m̄ə nə gandə ne ka nda mənana ama, səm p̄ənə b̄ekə kúncau d̄àng, ko a'ik̄əlisiya mala Bakuli ka, à p̄ənəi gbal d̄àng.

Likwar mala M̄ətalabanḡo

(Mat̄i 26:26-29; Markus 14:22-25; Luka 22:14-20)

¹⁷ Abalə am̄ənia yì akwarkiru ka, pà m̄ə nə b̄wanḡsə wun d̄àng, acemənana akpapíkí ma'wun a tarə wun ngga, à kə kidiki agir kə k̄ut̄i giləke.

¹⁸ A tite ka, ən ok ama b̄ə wu yiu a banarə wun ngga, kún wun kə gakk̄it̄arəia, sə mim ngga, b̄ə m̄ə nə eare ama anggo sə ce pa.

¹⁹ Duməna púp kún wun n̄ə gakkia, ace mənana abwana mənana abalə wun nə m̄əsəcau mala Bakuli ka, b̄əà s̄ur̄əia.

²⁰ Yàle yiu ma'wun a banarə wun ngga, wu p̄ənə d̄enyica u mala likwar mala M̄ətalabanḡo a bum wun d̄àng.

²¹ Acemənana koyan ngga b̄ə yiu ka, kpa nə kpa amur ḡirlina, ko kundərəu pà kàm d̄àng. Ḡir n̄i tsəa, abea b̄wana kə dum nə nzala, sə abea b̄wana ka, à d̄əmḡya, gandəa à kə wal-wale.

²² Wu p̄ənə abala mənana wun n̄ə l̄ili, wun n̄ə nu kàm ngga re? Ko wu kə earce wun n̄ə nyesə ik̄əlisiya mala Bakuli b̄ə, sə wun n̄ə p̄ə am̄ə't̄ər kəsəkya? Mana ado m̄ə nə bangga wun? Wu kə earce ama b̄ə ən b̄wanḡsə wun le? Pà m̄ə nə b̄wanḡsə wun ace m̄ənia ka d̄àng, ko b̄əti!

²³ K̄aniḡir mənana ən ak a bu M̄ətalabanḡo nə nggearəi ka, nda ən kania wun ngga ama:

Àkə bu du mənana à manḡa M̄ətalabanḡo Yesu n̄əi ka, twal b̄əredi,

²⁴ sə pak yàwá aban Bakuli. P̄ələ b̄wani, sə bang ama, <<M̄ənia ka ngḡur̄əam na, mənana à pà ace wun ngga. Wu kə pak m̄ənia ka ace d̄enyi nə mim.>>

‡ 11:7 11:7 Balli gbal aba: Tite 1:26,27. § 11:8 11:8 Balli gbal aba: Tite 2:18-23.

* 11:12 11:12 Balli gbal aba: Rom 11:36.

²⁵ Anggo gbal, anzəm mənana à shangna bəredi ka, pələa twal kwap mala mür-bəlanggun anap, sə bang ama, <<Mənia yì kwap ka nda bəsa kùrcəu a nre Bakuli andə abwana male, mənana à eara nēi nē nkílēm ngga. Ko aya pwari wu nda aban nue ka, wu pè ace denyi nē mim.>>†

²⁶ Mənia ka ləmdə ama, pwari mənana kat wu nda ban shak mənania yì bəredi, sə wu nda aban nu aba mənania yì kwap ka, wu nda ban hamnə ce lú mala Mətalabangño bà nyare yiu male.‡

²⁷ Ace mani ka, bə koyana sə shak mənania yì bəredi, ko nu aba mənania yì kwap aba do kyauwiki Mətalabangño ka, pàngñənà caubikea arə nggūrəu andə nkila mala Mətalabangño.

²⁸ Ace mani ka, bə bwa bə peləki bamúrì peatu, sə bə shak bəredi, bə nu aba mənania yì kwap ka.

²⁹ Bwa mənana kat she sə nu, sə pe nggūrə Kərəsti gulo raka, nda ban nunbi bamúrì bashi.

³⁰ Nda gír mənana tsəa sə abwana pas abalə wun ngga, à nda aba rəwukya andə rəkwana, sə abea wukina ka.

³¹ Sə bə səm peləkina bamur rə səm ngga, pà səm nē kutio abata bashi mala Bakuli dang.

³² Bə Mətalabangño nda basha səm ngga, nunkiru na, ace mənana bə bashi-lú bə kəa suləo amur səm sənə amə banza dāng.

³³ Ace mani ka, wun amə'eamrəarəu, bə wu yiu a dapi aban likwar mala Mətalabangño ka, wu kundə rəarə wun.

³⁴ Bə kəbwa kə ok nzala ka, bə lili a bala, ace mənana bə bashi mala Bakuli bə kəa suləo amur wun aba dapi ma'wun dāng.

Acili acəu ka, bə ən yina ka, mə nə yia bangga wun agir mənana wun nē pak ka.

12

Aboro mala Bangño

¹ Adyan ngga wun amə'eamrəarəu, ən eare nəma bə wu dum nə dʷanyi sələe amur aboro mala Bangño Məfele mənana à pà səm ngga dāng.

² Wun ngga, wu sələnə ama dídʷal mənana wu nda ka abwana aba do dʷanyi súrə Bakuli ka, à bəsəki kusə wun aban peri atà ankúl mənana à kə nacəu raka.

³ Ace mani ka, ən nggə earce nəma bə wu sələ ama, kəbwa pà kəm nə Bangño mala Bakuli arəi, sə nə pur a kúni ama, <<Súbə na amur Yesu>> dāng. Sə kəbwa pà nə na gbal ama, <<Yesu ka Mətalabangño na>> dang she nə Bangño Məfele.

⁴ *Aboro mala bangño nda kam dāngdāng, səama təría ka pur nəban Bangño Məfele.

⁵ Atúró ndakam dāngdāng, sə Mətalabangño amúrià ka nda mwashat.

⁶ Anjargula túró ndakam dāngdāng, sə kə Bakuli mə'mwashati nda kə pak túró nə səm kat ka.

⁷ Sə koyana ka à pàni wi boro mala bangño, ace bwalì acilia abwana kəm.

⁸ Bə bwa ka, Bangño pè wi cau mənana lúmsə nə sələe ka, sə bə bwa ka, Bangño pè wi cau mənana lúmsə nə súrəe ka.

⁹ Kə Bangño mə'mwashati mənania ka, pè bəbwa gūli arə Bakuli, sə bəbwa ka, pè wi boro mala twalban rəkwana.

¹⁰ Bə bwa ka, Bangño pè wi rəcandəa mala pakki agir-ndələki; bə bwa ka, pè wi na gí Bakuli. Bə bwa ka, pè wi sələe mala gau nre bangño məbafəe andə mə'nyirì. Bə bwa

† 11:25 11:25 Balli gbal aba: Pur 24:8; Ir 31:31-34; Luk 22:20; 2Kor 3:6. ‡ 11:26 11:26 Balli gbal aba: 1Kor 4:6.

* 12:4 12:4-11 Balli gbal aba: Rom 12:6-8.

ka, pè wi nacau nə abea akûn, sə bə bwa ka, pè wi səlæe mala mængi balə acau mənana à ne nə abea akûn ngga.

¹¹ Rəcandəa mala amənia yì aboro ka kə pur nə ban Bangño mənia mwashat ka, sə kə Bangño mə'mwashati nda kə gaki amənia yì aboro ka kəla mənana babumi kàni ka, ace mənana koyana ka, bə kum boro mənana kum ngga.

Nggūrəu mwashat sə abare pas

¹² Nggurə bwapəndəa ka ndanə abare pas, sə amənia yì abare pas ka, à yì dapi à duk nggūrəu mə'mwashati. Anggo gbal sə Kərəsti pa.†

¹³ Səm kat ka, à pakka səm batisəma nə Bangño mə'mwashati bə səm duk nggūrəu mwashat, amə Yahudi andə abwana mənana amə Yahudi na raka, aguro sə abwana mənana aguro na raka. Sə səm kat ka, à tsəa səm nu aba Bangño mə'mwashati.

¹⁴ Sə nggūrəu ka, bare mwashat na dāng, abare na pas.

¹⁵ Sə bə kusəu nə bang ama, <<Mə nda bu dāng, acemani ka ən pa aba nggūrəu dāng,>> mənə ka, pà nə tsəi nə puri bá nggūrəu dāng.

¹⁶ Sə bə kiru nə na ama, <<Acemənana mə nda məsəu raka, ən pa gbal aba nggūrəu dāng,>> mənə ka nə tsəi nə puri bá nggūrəu le?

¹⁷ Bə à na ama nggūrəu kat ka məsəu na ka, bwa nə okban nə mana? Ko a na raka, bə nggūrəu kat ka kiru na ka, bwa nə ok rəmban nə mana?

¹⁸ Sə 'Bakuli ka nə eare male sə tsək koya bare bwa aba nggūrəu, a ban mənana bumi earce ka.

¹⁹ Sə bə yia kat ka, bare rəu mwashat na ka, nggūrəu ka nə pa ake?

²⁰ Abarəu ndakam pas, sə nggūrəu ka, nda mwashat bərbər.

²¹ Məsəu pa nə banggi bu ama, <<Kəgìr oasəam a rəò dāng!>> Sə bamuru pa nə ne kusəu gbal ama, <<Kəgìr oasəam a rəò dāng!>>

²² Bafo ka, abea abare nggūrəu mənana à twalia kəla à pa a kun kəgìr raka, bəà pà kəm raka nggūrəu pa nə lumsə túró male dāng.

²³ Abare nggūrəu mənana à twalia ama à karə kəgìr raka, səm nggə tsək kiria kərkər. Sə abare rəu mənana à boarsəna raka, səm nggə denyi nəia pepe.

²⁴ Sə abare rəu mənana amə boarsəne na ka, səm nggə tsək kiria pepe dāng. 'Bakuli ka, tsək abare rəu a banbwáná, acemənana bəà tsəkir abare rəu mənana à gatti ka.

²⁵ Pè anggo ace mənana gakyə bə kəa pa aba nggūrəu dāng, sə abare yì nggūrəu ka à nə nggə denyi nə rəarəia.

²⁶ Bə bə bare rəu mwashat ndanə tanni ka, acili abare rəu ka, à kutina aba tanni gbal kat atə. Sə bə bə mwashat kum gulo ka, abare rəu kat ka, ban nə boaria wia atə.

²⁷ A dyan ngga, wun kat ka, wu nda ka nggūrə Kərəsti, sə koyana atə wun ngga, bare na.

²⁸ Aba ikəlisiya ka 'Bakuli tsəngnə̀nə abwana arə abancame.

A bancame mədəmbe ka amə'mishan na.

A bəria bancame ka, amə'bangnəa mala 'Bakuli na.

A təruià bancame ka, aməkàniğìr na. Acilia mənana à kpatea ka à nda ka amə'pakki agir-ndələki, andə

amənana à pea wia rəcandəa mala twalban rəkwana ka. Abea bwana ka, gandərəu mala bwalì abwana na, andə amənana malea ka

yál abwana na ka, sə abea bwana ka,

amə na akûn-takuli dāngdāng na.‡

²⁹ Yia kat ka, amə'mishan na le? Yia kat ka, amə'bangnəa mala 'Bakuli na le? Yia kat ka, aməkàniğìr na le? Sə yia kat ka, à ndanə rəcandəa mala pakki agir-ndələki le?

† 12:12 12:12 Balli gbal aba: Rom 12:4-5. ‡ 12:28 12:28 Balli gbal aba: Afi 4:11.

³⁰ Yia kat sə à ndanə boro mala twalban rəkwana le? Yia kat sə à kə nacau nə akún-takuli le? Sə yia kat sə à ndanə boro mala bəlki balə akún-takuli le? A nda kat dāng!

³¹ Bə rə wun bəla arə kum aboro mənana à nda damba nə acilia ka.
Sə ado ka mə nə ləmdəa wun njar mənana boaro kutibanì kat ka.

13

Earcearəu

¹ Bə mə gandə nacau nə
akún mənana a banza kat
andə akún mala aməturonjar,
sə ən panə earcearəu raka,
ən duməna gonggwang
mə loàsəbani,
ko ana raka, ən duməna kùli
mala amə'ntùl.

² Bəà bang ama,
mə ndanə boro mala
na babum Bakuli,
ko ən bwalta acau
ba-səmbərəa kat,
sə ən sùrə koya gír ka,
ko mə ndanə gùlì arə Bakuli,
ulang mana nə gandə
gəshi ankono,
sə ən panə earcearəu raka,
mə nda kəgír dāng.*

³ Bə mə nə pè amə'tər
agirkuma mem kat,
mə nə pà nggūrəam
bəà pisəi ace nggori,
sə ən panə earcearəu raka,
mani pà nə puram kəgír dāng.

⁴ Earcearəu ka ndanə
munyi,
andə pe məboarne.
Earcearəu ka kə pak
mbali dāng, kə nggori,
ko gusələ-múrû dāng.

⁵ Earcearəu kə pa
arkikun dāng,
pənə earce-bamuru dāng,
sə kə kaurəa arə pak
bumlulla dāng.
Earcearəu kə bwal bwa
a bum dāng.†

⁶ Ban kə boari wi arə
bealbikea dāng,
ban kə boari wi arə məsəcau.

⁷ Earcearəu kə bwaki bui

* 13:2 13:2 Balli gbal aba: Mat 17:20,21; 21:21; Mar 11:23; 1Kor 14:2. † 13:5 13:5 Balli gbal aba: 1Kor 10:24.

arə bwa dāng.
 Earnəbwa male,
 andə tsəkbaləu male,
 andə gandərəu male
 abalə agir kat ka
 kə kpa dāng.
⁸ Earcearəu ka masələate
 pə kām dāng,
 kə makban dāng.
 Na babum Bakuli ka
 nə nggá came.
 Anakiacau nə
 akún-takuli ka
 à nə nggá came.
 Ko səlæ ka nə nggá kutio.
⁹ Suræ ma'səm ngga
 lumsə dāng,
 sə səm súrə babum
 Bakuli kat dāng.
¹⁰ Səa ma bə gír
 mənana lumsə ka,
 yina ka,
 amənana à lumsə raka,
 à nə ndərmi.
¹¹ Mənana mə nda muna ka,
 ən nggə nacau,
 ən nggə denyicau sə
 ən nggə səngír
 a səne mala amuna.
 Lang adyan ən
 karəna-bwa ka,
 ən bwaki buam
 arə pakkiagir
 mala amuntulo.
¹² Adyan ngga, səm nggə
 sənban mbərəm-mbərəm,
 kəla yiləmi gír aba
 tapwari məpəndəke,
 sə a dəmba ka,
 səm nə sənban
 baməsəu andə baməsəu.
 Ado ka, súrəe mem ngga
 lumsə dāng,
 sə a dəmba ka,
 mə nə súrə koman ngga,
 kəla mənana Bakuli
 súrəəm dəđak ka.
¹³ Ado ka, amənia yì
 agir tərú,
 à nda à ue ka:
 pabamuru, andə tsəkbaləu,
 andə earcearəu;
 sə mægule malea kat ka,

nda earcearəu.

14

Aboro bangcau mala Bakuli andə nacau nə abea akún

¹ Bə earcearəu duk gir mənana nda wun nə bangña atə amur acili agir ka, sə bə rə wun bəla arə kum aboro mala Bangño, nggeamurəmi ka boro mala na gi Bakuli.

² Bə bwa nda arə nacau nə abea akún ngga, cau male ka nda andə Bakuli. Kə bwapəndəa pa nə ok bāləi dāng; yì ka, nda aban nacau mala agir-səmbərəa nə rəcandəa mala Bangño.

³ Sə bwa mənana kat kə na gi Bakuli ka, nda ban ne abwana bəà kum bakban andə rəcandəa andə girikiban.

⁴ Bwa mənana kə nacau nə akún-takuli ka, nda ban bak bamúri, sə bwa mənana kə na gi Bakuli ka, nda ban bak ikəlisiya kat.

⁵ Eare mem ngga, koyan atə wun ngga bə nacau nə akún-takuli; sə gir mana ən earce kutibanì ka, nda mənana ama koyan atə wun ngga bə na gi Bakuli. Acemənana na gi Bakuli ka, kúti nacau nə akún-takuli, she ko bə do ama bəbwa ndakam a banì, mənana nə bəl bá cau mənə à ne nə kún-takuli ka, ace bak ikəlisiya.

⁶ Wun amə'eamrəarəu, bə ən yiu aban wun, sə ən nggə na wun cau nə akún-takuli ka, mana wun nə kúmô abaləi? Sə bə ən yiu nə səne mala Bangño, ko súrəgir, ko na gi Bakuli, ko kanigir ka, amənia ka à nə bwala wun kàm.

⁷ Ko nggearə agir-nggwam mənana à pənə yiləmu raka, kəla antetu ko azangñan, sə bəà twangña ko à walia, sə già warià rəia dāngdāng raka, kəbwa pà nə bwalta boaro mala già dāng.

⁸ Sə bə mətwang njawe-lwa twangñi a nzongni raka, palang sə abwana nə sələ ama njawe-lwa nda à twang ngga?

⁹ Anggo gbal, bə bwa ne abwana cau nə kún mənana à bwalte raka, palang sə à nə súrə cau mənana nakiyi ka? Cau mənə ne ka umna andə gung.

¹⁰ Akún nda kam dāngdāng a banza, sə koməyenani ka bāləi na kam.

¹¹ Sə bə ən bwalta kún mənana à kə ne raka, ən duməna bwa-kúndāngna a ban bwa mənə nakiyi cau ka, sə yì gbal ka duməna bwa-kúndāngna a banam.

¹² Anggo gbal sə pa a ban wun. Acemənana rə wun kə bəla arə kum aboro mənana Bangño nə pākiyi ka, wu bariki wu kwaro abalə amənana à nə bak ikəlisiya kat ka.

¹³ Ace mani ka, bwa mənana kat kə nacau nə abea akún-takuli ka, bə pak hiwi gbal ama bə kum boro mala bəl bacau mənana ne ka.

¹⁴ Sə bə ən pak hiwi nə bə kún mənana ən súrəi raka, bangño mem na pakkiyi hiwi ka, denyicau mem pà aba gir mənana ən nakiyi ka dāng.

¹⁵ Sə ado ka, mana mənə nə pa? Mənə nə pak hiwi nə bangño mem, sə mənə nə pak hiwi nə denyicau mem gbal. Mənə nə tu-nggyal nə bangño mem, sə mənə nə tu-nggyal gbal nə acau mənana ən bwalta bələia ka.

¹⁶ Sə bə a kə bwangsə Bakuli nə bangño nəmurəi ka, lang sə abwana mənana à oeo sə à bwalta cau mò raka à nə ear ama, <<Bə do anggo?>> Palang sə à nə bwalò kam arə pak yàwá yì mənana yia ka à súrə cau mənana a nakiyi raka?

¹⁷ Bafo ka, hiwi bwangsəban mò a ban Bakuli ka ndanə boaro, sə abwana mənana à kə oeo ka, à kum bakban dāng.

¹⁸ Ən pakki Bakuli yàwá, acemənana ən kúti koyana atə wun ngga nə nacau nə akún-takuli.

¹⁹ Səa ama a ban ramba mala ikəlisiya ka, kəpəna mə nacau tongno mənana abwana nə bwalte, à nə kani kəgìr kam ngga, amur mənana mə nə nakia acau á-lum nə akún-takuli ka.

²⁰ Wun amə'eamrəarəu, wu kəa pələ amuntulo aba denyicau ma'wun amur sūrə amənia yì agir ka dāng. Wu duk amuntulo arə bealbikea, sə wu gulo aba denyicau ma'wun.

²¹ Aba Nggurcau mala Musa ka Mətalabangŋo bang ama:

<<Mə nə pàktúró nə amə'kúndāngna
mə nə ne abwana mem cau.

Mə nə nacau nə
mburkun abəri.

Kat andə amani ka,

à pà nə okam dāng.>>*

²² Kə ndo ka, nacau nə akún-takuli ka gir'ləmdəa na ace abwana mənana aməkwadī na raka; pà nə duk gir'ləmdəa a ban aməkwadī dāng. Boaro mala na gì Bakuli ka, nda ace aməkwadī, pà ace abwana mənana aməkwadī na raka dāng.

²³ Bə yì do ama ikəlisiya yì raməna kat, sə koyana ka lo aban nacau nə akún-takuli. Bə abwana mənana à bwalta ce dāng, ko aməkwadī na raka, à yiu atə wun, à yì ok koyana aban nacau nə akún-takuli ka, à pà nə twali ama mūr wun pələ nə pələa re?

²⁴ Bəà na ama koyan ngga nda rə na gì Bakuli, sə abwana mənana aməkwadī na dāng, ko à bwalta ce raka, à yiu atə wun ngga, cau mala Bakuli mənana à ok ka, nə soea a babumia, nə ləmdəia wia acaubikea malea.

²⁵ Bə à ndarə oe ka, adenyicau ba-səmbərəa malea ka, à nə pusərəia a banfana. Sə à nə bunno amur ankūnəia, à nə peri a ban Bakuli, à nə nggə na ama, <<Bafo na, Bakuli ka ndakani abalə wun!>>

Nzongcau mala peri

²⁶ Wun amə'eamrəarəu, bá cau mənana ən nakiyi ka ndya ka. Bə wu yì dapina a banbwáná aban peri ka, abea bwana ka nggyal na à nə tù ka. Abea ka gìr nda à ndanəi à nə kani ikəlisiya ka. Abea bwana man ngga causəna na Bakuli ləmdəia wia aba bangŋo à nə ne ikəlisiya ka. Abea abwana ka à nə bangcau nə akún-takuli. Abea bwana ka à nə bəlki balə acau mənana à nea nə akún-takuli ka. Səa ma koya gìr à pè kat ka, bəà pè ace bak ikəlisiya.

²⁷ Bə abwana bəà kəa kúti bari ko tărú, mənana à nə nacau nə akún-takuli ka dāng. À nə na gbal ka, à nə nggə oasəki a rəia, sə duməna púp ama bebwə ndakam mənana nə bəlki balə ace ka.

²⁸ Sə bə kəbwa pà kàm mənana nə bəl bá cau raka, yì mə'nacau nə kún-takuli ka bə duk kúni dəong a ban kpapi mala ikəlisiya, nacau male bə do a nre andə Bakuli.

²⁹ Abwana bari ko tărú mənana Bakuli pea wia cau male ka, bəà nacau, sə acili bwapəndəa ka bəà peləki bá cau mənana à bangŋi ka.

³⁰ Bə kə bwa aban do, kum bəsa causəna mənana Bakuli ləmdəi wi aba bangŋo, sə bebwə nda ban nacau ka, bwa mənə kə nacau ka bə tamsə nacau male.

³¹ Aba oasəke arəarəia ka abwana mənana à ndanə cau mala Bakuli à nə bang ngga, à nə gandə nacau kat, ace mənana koyan ngga bə kum gìr kania, bəà kum bakban.

³² Abangŋo mala amə'bangnəa mala na gì Bakuli ka à nda abata yálban malea yìà amə'bangnəa.

³³ Acemənana Bakuli ka, Bakuli mala zuriki gìr na dāng, mala nongsə cau atārəia na andə dorəpwala.

* 14:21 14:21 Balli gbal aba: Isha 28:11,12.

Kəla mənana ndakam arə abankpapi mala abwana mala Bakuli ka,
³⁴ amaməna bəà do kunia dəong a ban koya dapi mala ikəlisiya, acemənana à earia wia bəà nacau dāng.† A kúnì ka, bəà do aba nyesəmuru kəla mənana Nggurcau mala Musa kànì ka.‡

³⁵ Bə bə kəgìr ndakam à kə earce sùrəi ka, bəà dī ka aburria a bala, acemənana gír kəsəkyā na bə b̄wama nacau aba ndahiwi.

³⁶ Nggearəi ka, wu kə səni kəla cau mala Bakuli tite a ban wun le? Ko ana raka, wu kə nda mənana cē bwal ban wun nəmurə wun ngga le?

³⁷ Bə kə b̄wa kə səni kəla yì ka, mə na gí Bakuli na, ko ndanə bəkə boro mala Banḡo ka, bə sələ ama cau mən̄ia ən giləa wun ngga, nzongcau na, pur nə ban Mətalabanḡo nə nggearəi.

³⁸ Bə b̄wa b̄urəce mən̄ia ka, yì nə nggearəi ka à nə b̄urəce.

³⁹ Ace mani ka, wun amə'eamrəarəu, bə rə wun bəla arə bang cau mala Bakuli, sə wu kəa pərki amə'nacau nə akún-takuli dāng.

⁴⁰ Wu tsəkir wun ama ko mana le ka, bəà pè pepe a njargula male.

15

Loapi bembe mala Kərəsti

¹ Adyan ngga, wun amə'eamrəarəu, ən nggə kasəbalə wun arə Cau Amsəban mənana ən hamba wunì a dəmba ka. Sə wu anḡəni gbal, wu tamsəna kusə wun amurì kàngkàng.

² Mən̄ia yì Cau Yiləmu ka nda mənana nə amsə wun, bə wu bwal kàngkàng arə cau mənana ən hamba wun ngga, she ko bəa bang ama pabamuru ma'wun pa amur məsəcau raka.

³ Ən pana wun gír mənana kutibani kat ka, yì gír mənana à pāmì gbal ka ama: Kərəsti wu ace acaubikea ma'səm, kəla mana Maləmce na ka.*

⁴ À lumsəi a bembe,
 sə à yì loasəi nə yiləmu
 aba təruiā nonḡo,
 kəla mana Maləmce na ka.†

⁵ Kefas‡ səni nə məsəl,
 sə Alaggana mana
 Lum-nong-bari ka à səni gbal.§

⁶ Anzəm man ngga,
 amə'eamrəarəu* mənana
 làkkì malea kútì
 gbəman-tongno ka,
 à səni àkə tārəia,
 bangulea ka à
 ndanə yiləmu,
 kat andə amani ama
 cilia wukina ka.

⁷ Nyare pusərəi a ban Jemis,
 nənzəmò ka,
 yì pusərəi a ban

† 14:34 14:34 à earia wia bəà nacau dāng Ko <<à earia wia bəà kasə cau a kun b̄wa aban kpapi mala ikəlisiya dāng.>>

‡ 14:34 14:34 Balli gbal aba: 1Tim 2:11-12; 1Bit 3:1. * 15:3 15:3 Balli gbal aba: Isha 53:5-12. † 15:4 15:4 Balli gbal aba: Ang 16:8-10; Mat 12:40; Atúró 2:24-32. ‡ 15:5 15:5 Kefas: Mən̄ia ka nda lullə Bitərus nə kun Gərik. § 15:5 15:5 Balli gbal aba: Luk 24:34-36; Mat 28:16,17; Mar 16:14; Yoh 20:19. * 15:6 15:6 amə'eamrəarəu Ko <<amə kpata Yesu>>

amə'mishan yia kat.

⁸ A masələate ka, mim mənana kəla pwari bələm karə raka sə a bələm ngga, yi pusərəi a banam gbal.†

⁹ Mim ngga, mə nda rıtău abalə amə'mishan. Bafo ka, ən kārəa bəa ballam abalə amə'mishan dāng, ace kə pātanni mənana ən pe ikəlisiya mala Bakuli ka.‡

¹⁰ Bə mana gir nı mə nda ado ka, nda acemənana bwamuru mala Bakuli nə ciem sə ən duk gir nı, sə mənıa yı bwamuru à ləmdəam ngga, yi duk bə dāng. Yələ ən pak tıró ən kúti koyan atə amə'mishan ngga, sə mənıa ka sələpe mem na dāng, ko bəti, bwamuru mala Bakuli mana nda atəm ngga, nə pak mani kat.

¹¹ Sə ace mani ka, ko mə nda ən hamba wun nə cau, ko yia na à hamba wunı ka, kəcau mə'mwashati mənana wu eara nəi ka nda.

Loapi bembe mala alú

¹² Cau mənana səm hamgiyi nəi ka nda mənana ama, Kərəsti ka à loasəi a bembe nə yiləmu, sə palang ado sə abea abwana abalə wun kə na ama lo mala alú a bembe pa kəm dāng?

¹³ Sə bə alú pa nə loapi bembe raka, nggearə Kərəsti gbal ka, à loasə mi a bembe dāng.

¹⁴ Sə bəà loasə ma Kərəsti a bembe raka, hamnə cau ma'səm duməna məbane, sə nggearə pabamuru ma'wun ngga, gir məbane na.

¹⁵ Bə məsəcau na ama alú kə loapi bembe nə yiləmu raka, ləmdə ama, səm kat amə'mishan ngga, səm nda aban na nyir amur Bakuli, yi mənana səm bang ama Bakuli loasə Kərəsti a bembe, sə aba məsəcau ka loasəi raka.

¹⁶ Sə bə loapi bembe mala alú pa kəm raka, ləmdə ama Kərəsti ka à loasəi a bembe dāng.

¹⁷ Sə bə Kərəsti ka à loasəi a bembe nə yiləmu raka, pabamuru ma'wun ngga duməna gir məbane, sə wu nda àkə banı abalə acaubikea ma'wun.

¹⁸ Nyar dəm ngga, nə ləmdə ama abwana mənana à wú aba pabamuru malea a ban Kərəsti ka, à uena malea bə!

¹⁹ Bə tsəkbələu ma'səm arə Kərəsti ka nda àkə ce dobanza mənıa nəmurəi ka, səm nda ka abwana mənana caukwanban ma'səm kúti mala koyan ngga a banza kat.

²⁰ Sə bafo ka, nda mənana ama, à loasəna Kərəsti a bembe nə yiləmu. Ləmdə ama yı nda mədəmba loapi bembe abalə abwana mənana à nonghəna ntulo mala lú, à nə loasəia nə yiləmu ka.§

²¹ Kə ndo ka, kəla mənana lú yiu nə ban bwa ka, loapi bembe ka, tinate gbal ado nə ban bəbwa.

²² Kəla mənana koyana ka kə wú acemənana səm kat ka, səm nda ka mala Adamu ka, anggo gbal bwa mənana mala Kərəsti na ka, nə kum bəsa yiləmu.

²³ Sə mənıa yı loapi bembe nə yiləmu ka, nzongni ndakam, koyan ngga ndanə banı male aba tsadı atarəu: Kərəsti nda mənana a dəmba à tita loasəe ka; sə a pwari nyare yiu male ka, nə loasə abwana mənana amale na ka.

²⁴ Anzəm mənə ka, sə masələate nə yiu; anggo ka, Kərəsti nyesəna domurəm panı Bakuli Tárrú, anzəm mənana kidikina koya yálmúrú, andə koya gara-murəm, andə koya rəcandəa ka.

²⁵ Acemənana duməna púp, Kərəsti nə duk murəm*, she bə Bakuli nyesəna abibura kat a bəkusəi ka.†

† 15:8 15:8 Ballı gbal aba: Atúró 9:3-6. ‡ 15:9 15:9 Ballı gbal aba: Atúró 8:3. § 15:20 15:20 Ko <<Sə bafo ka, nda mana ama, Kərəsti ka à loasəni a bembe nə yiləmu, mənana ləmdə ama anggo sə nə yia pangnə abwana mənana à nonghəna ntulo mala lú, à nə loasəia nə yiləmu ka.>> * 15:25 15:25 nə duk murəm ko <<nə yálmúrú>> † 15:25 15:25 Ballı gbal aba: Ang 110:1.

²⁶ Biməbura mənana à nè masələta limurəm amurí ka nda lú.

²⁷ Acemənana Maləmce bang ama, <<Bakuli tsək girbunda kat a bəkusə Kərəsti.>>‡ Sə bangje mənə ama, <<Girbunda kat>> ka, oasə Bakuli abaləi dāng acemənana Bakuli nə nggearəi nda nyesəkiyi girbunda kat abata Kərəsti ka.

²⁸ Sə bəə nyesəna agir kat abata domurəm mala Kərəsti ka, pələa yì nə nggearəi, yì Muna mala Bakuli ka, nə nyesə bamúri abata Bakuli. Acemənana Bakuli mana pè Muni gara amur girbunda kat ka, nə duk murəm amur girbunda kat sə a koya ban kat.

²⁹ Sə bə alú pa nə lo nə yiləmu raka, mana nda bá pakki abwana batisəma a kúni abwana mənana à wuna ka? Mana tsəa sə à nə pè, yì mənana bə tsəkbaləu pa kəm ama a bəkə pwari ka alú nə loapi bembə nə yiləmu raka?

³⁰ Sə nggearə səm ngga, mana gir nì na tsəa sə səm nggə oasə bamur rə səm aba ká-məbane koya pwari?

³¹ Ən nggə na wun bafo, wun amə'eamrəarəu, koya pwari ka mə nda aba ká lú! Mənia ka makgír pa arəi dāng kəla mənana nggori mem nə gir mənana Kərəsti Yesu Mətala səm pe abalə wun pak ka.

³² Bə munəo mem arə abwana mənə a Afisu, mənana à soem kəla anyam-babondo ka, nda ace alta gír banza ka, mana gir nì na mə nə kúmô abaləi, yì mənana bə loapi bembə nə yiləmu pa kəm raka? Sə bə loapi bembə pa kəm raka:

<<Bə səm fani arə likiali,
andə nukigir,
acemənana lí ka
səm nə wu.>>§

³³ Wu kəa eare bəə swarki wun dāng: <<Gya a tərəu andə amə'bealbikea ka, kə kidiki bealu məboarne.>>

³⁴ Wu nyare aba denyicau ma'wun, sə wu bwaki bu wun arə caubikea. Abea bwana atə wun, à súrə Bakuli dāng. Ən bang mənia ka ace bə wu kum kəsəkyə.

Nggūrəu mənana à nə loapi

bembə nəi ka

³⁵ Sə bəbwa nə díban ama, <<Lang ngga sə à nə loasə alú le? Ya ulang nggūrəu na à nə long nəi?>>

³⁶ A ndə banggi ka! Məsəbeale mənana à oasəi a nzali ka, pə nə pur nə yiləmu dāng, she bə rəmənə peatu ka.

³⁷ Gír mənana à oasəi a nzali ka məsəbeale na; nə do ama məsəbeal yare na, ko məsəbeal be gírpwala na; gírpwala na andəa kəringni à oasə a nzali ka dāng.

³⁸ Bakuli na nə pè mənə yì məsəbeale ka ngguni mənana earce bə gul nəi ka; koya məsəbeale ka, Bakuli tsəki wi ngguni male.

³⁹ Anggo gbal, anggūrəu ka à nda dāngdāng. Nggurə bwapəndəa na dāng, nggūrə agirkusəu na dāng, mala anyal na dāng, sə mala anji na dāng.

⁴⁰ Anggūrəu na kam mala kuli na, sə a mala nzali nakam. Boarbwa mala anggūrəu mənana nə kuli ka, nda dāng andə boarbwa mala anggūrəu mənana a nzali ka.

⁴¹ Pwari ka ndanə male yì boarbwa dāng, sə zongjo ndanə male dāng. Sə anlero gbal ka, à ndanə malea. Abalə anlero ka, koməyenani ka ndanə male yì boarbwa dāng.

⁴² Anggo sə loapi bembə mala alú nə yiləmu nə pa. Nggūrəu mənana à lumsəi ka, mənana nə kidiki ka nda; nggūrəu mənana à loasəi nəyiləmu ka, mənana pə nə kidiki raka nda.

⁴³ À nə lumsəi a tūli ka, nda yaklak sə boar səna dāng; bə à nə loasəi ka, nə pa aba rəcandəa andə boarbwa.

‡ 15:27 15:27 Balli gbal aba: Ang 8:6. § 15:32 15:32 Balli gbal aba: Isha 22:13.

⁴⁴ À nè oasəi a nzali ka, nggūrəu mənana à nè je ka nda; à nè nggá loasəi ka, nggūrəu mala babangŋo nda. Nggūrəu mənana à nè je ka ndakam, sə nggūrəu mala bangŋo nakam gbal.

⁴⁵ Maləmce ka bang ama, <<Bwa mədəmbe yì Adamu ka, yi pələ bwa məyiləmuì.>>*

Sə Adamu mə'nzəmoè, yì Kərəsti ka, Bangŋo na, mənana kə pa yiləmu ka.

⁴⁶ Gír mənana akiyi damba yiu ka, nda nggūrəu mənana à nè je ka, a nzəmi ka, sə nggūrəu mənana a babangŋo ka kə kpate.

⁴⁷ Adamu, bwa mədəmbe ka, pur nə nzali, à pè nə dəbang; Kərəsti, yì baria Bwa ka, sulə nə kuli.

⁴⁸ Abwana mənana à nda ka mala banza ka, à nda kəla bwa mənana pur a nzali ka; sə abwana mənana a mala kùli na ka, à nda kəla Bwa mənana pur nə kuli ka.

⁴⁹ Kəla mənana ado səm nda kəla bwa mənana pur a nzali ka, bə pwari na kə yiu ka, səm nə nggá pa kəla Bwa mənana pur nə kuli ka.

⁵⁰ Wun amə'eamrəarəu, cau mənana ən nakiyi ka bələi nda mənana ama, nggūrəu mənana mala nyama andə nkila ka, pà nè kutio a Domurəm mala Bakuli dāng. Anggo gbal, gír mənana nə wù ka, pà nè libala mala gír mənana pà nè wù raka dāng.

⁵¹ Wu kwakikir wun mə ara wun bə cau ba-səmbərəa: səm kat sə səm nə wù dāng, səama səm kat sə à nè nggadì səm.

⁵² Nə yia pa aba yasələban, a kaurəa kəla kubiməsəu, yì mənana à nè twang masələata njawe ka. Bə masələata njawe man buana ka, abwana mənana à wuna ka, à nè loapi bəmbe, à pà nè wu dəm dāng. Sə səm mənana ado nəyiləmu, sənəia kat ka, à nè nggadì səm.

⁵³ Acemənana nggūrə səm mənana kə rəm ngga, à nè nggadì nə mənana pà nè rəm raka, sə nggūrəu mənana nə wù ka, à nè nggadì nə mənana pà nè wù raka.

⁵⁴ Sə bə nggūrəu mənana nə rəm ngga, à nggadìni nə mənana pà nè rəm raka, sə mənana nə wù ka à nggadìni nə mənana pà nè wù raka, sə mənana yì cau à giləi aba Maləmce ka, nə yia lùmsəo ama:

<<Lú ka à parni

abata limurəm!>>†

⁵⁵ <<We lú, limurəm mò ka
na ke?

We lú, barya mo ka

nda ke?>>‡

⁵⁶ Barya mala lú ka nda caubikea, sə Nggurcau nda mənana kə pe caubikea rəcandəa ka.

⁵⁷ Səa ma səm pakki Bakuli yàwá mənana pākiyiya səm limurəm amur caubikea andə lú nə ban Mətala səm Yesu Kərəsti ka!

⁵⁸ Ace manì ka, wun amə'eambəam, wu cam kàngkàng. Bə kəgír bə kəa gəshi wun dāng. Wu pità túró mala Mətalabangŋo koya pwari ka, acemənana wu sələna ama bekə túró pa kəm wun nə pe ace Mətalabangŋo, sə túrè nda bə ka dāng.

16

Ramnggi boro ace abwana mala Bakuli

¹ Amur cau mala ramgi boro ace bwalì abwana mala Bakuli mənana a Urəshalima ka: Wu pa kəla mənana ən kania a'ikəlisiya mənana a Galati ka.*

* **15:45 15:45** Balli gbal aba: Tite 2:7. † **15:54 15:54** Balli gbal aba: Isha 25:8. ‡ **15:55 15:55** Balli gbal aba: Hos

13:14. * **16:1 16:1** Balli gbal aba: Rom 15:25,26.

² A tita pwari mala koya nre-limo ka, koyan atà wun ngga, bə san nkanggari boalo mənana kúmô sə kārəa arə kume male ka bə tsəi. Wu kəa kúndəô ama she mə yina ka sə wun nə yia ramgi a kun-bu wun dāng.

³ Bə ən yina ka, mə nə yia gilə acauterəa amur abwana mənana wu earnəia ama bəa kyan nə boro ma'wun a Urəshalima ka.

⁴ Sə bə yi duməna ama boaro male ka mə kyan ngga, səm nə ongsə sənəia.

Kàni mənana a babum Buləs ace gya male ka

⁵ Mə nə ká a makka wun kun, anzəm mənana bən karna aba nzali Masədoniya ka. Acemənana kàni mem ngga, nda mənana ama mə nə pələa aba Masədoniya.†

⁶ Earka mə nə duk zuku aban wun, ko yakəla mə nə mal mbulo kat aban wun, anzəm man ngga sə wu nə pusəkwar-muram aban lidəmba nə gya mem.

⁷ Eare mem ngga, nəma pa mə nə sən wun a murkuli dāng, nəma bə banem sauwa aban wun, bə Mətalabangŋo ear ka.

⁸ Sə ado ka, mə nə nggá duk zuku a Afisu she bə Lamsan Pentikos karna ka.‡

⁹ Anjar mala pakki atúró na pas kani, səama abibura gbal ka, à cambam kingging.

¹⁰ Bə Timoti yina ka, wu é nə banboarnado. Yi ka, túró mala Mətalabangŋo na pakkiyi, kəla mənana ən pakkiyi ka.§

¹¹ Wu kəa eare bə kəbwa nyesəi bə dāng. Bə nə nyare aban yiu abanam ngga, wu pusəbəri pepe. Mə nda aban kundəmuri andə amə'eamrəarəu.

¹² Mala mə'eam səm kəla Apolo ka, ən camarə ne wi nəma yi andə abea amə'eamrəarəu ka, bəa kya ban wun. Sə ado ka, kə ear ama nə ká dāng. Nə ká nənzmò bə kuməna dəmbu ka.

¹³ Wu do aba kwaro mala dəm wun. Wu tamsəkusə wun kàngkàng aba pabamuru. Wu pak aburana. Wu dum nə rəcandəa.

¹⁴ Ko man wu nə pak ka wu pe aba earcearəu.

¹⁵ Wu sələna ama Sətifanas andə bala male ka, à nda ka amədəmba ak cau mala Bakuli a nzali Akaya, sə à pana bamuria arə túró ace abwana mala Bakuli. Ən nggə zəmba wun, wun amə'eambəam,

¹⁶ wu okia abwana kəla amənia, andə koya bwa na mənana kə pak túró, sə kə pa rəcandəa aba kpapi atà túró ka.

¹⁷ Banboaram nə yiu mala Sətifanas, sə Fotunatus, sə Akaikus. À yi lumsəna kun túró mənana nongŋo acemənana wu pa kani raka.

¹⁸ Yia ka, à nongsəam babumam andə babum wun gbal. Abwana mənana à kə pak túró mə'məsəcau nì kəla amənia ka, balə wun bə kəa lórəiä dāng.

Məsələata makkun mala Buləs

¹⁹ A'ikəlisiya mənana a bu-nzali Asiya ka, à kə makka wun kun. Akila andə Pərisəla, andə ikəlisiya mənana kpapiyi a bala malea ka, à kə makka wun kun, nə earcearəu mala Mətalabangŋo.

²⁰ Amə'eamrəarəu mənana a kani kat ka, à kə makka wun kun. Wu makkia rə wun kún kat nə earcearəu məfele mala aməkwađi.

²¹ Mim Buləs, mə nda ən giləa wun mənəia yi makkun ngga nə buam.

²² Bə kəbwa kə earce Mətalabangŋo raka, bə súban suləo amur bwe! *Marana tha* - Mətala səm, yiu!

²³ Bə bwamuru mala Mətalabangŋo Yesu, do atà wun.

²⁴ Ən nggə makka wun kun nə earcearəu aba lullə Kərəsti Yesu. Bə do anggo.

† 16:5 16:5 Balli gbal aba: Atúró 19:21. ‡ 16:8 16:8 Balli gbal aba: Pəris 23:15-21; Nggur 16:9-11. § 16:10 16:10 Balli gbal aba: 1Kor 4:17.

Baria cauterəa mala Buləs aban ká a ban AMƏ KORINTI Məncəu

Baria Cautera mala Buləs aban ká a ban Amə Korinti ka à giləi a bákú mənana dotanni ndakam a nre Buləs andə ikəlisiya mənana a Korinti ka. Abalə amənia yì aməkwadì aba nggea-là Korinti ka, abwana nakam mənana à yinə munəo məcandəe bwāng arə Buləs, sə yì ka, nda rə ləmdə ama babumi do aba alte à nè giləki nre-rəarəu, sə nda rə ləmdə banboarnado yì mənana bə gîrnî yì pangnənà anggo ka. A tita mənia yì cauterəa ka, Buləs naban nacau amur gir mənana kpapia andə ikəlisiya mana a Korinti. Məngi bá tər gir mənana tsəa sə nyesə cau hakərak amur bəsəkiban andə mgbicau mənana aba ikəlisiya ka, sə ləmdə banboarnado male ama mənia yì pekiban hakərak ka, yina nəia aba vwaki bu arə caubikea andə pwanzali, andə giləki nre-rəarəu. Pələa zəmbi ikəlisiya bəa pabu nə bumpwasəa ace pa gbasha aban aməkwadì aba nzali Yahudi mənana à nda aba təle ka. Aban ká masələata yì Cautera ka, Buləs bəlkuni aban bang ce tunəban mənana Bakuli tunəi yì duk mə'mishan ngga. Bəlkuni, ace ləmdəi abwana bəti aba Korinti mənana à twali bamuria ama yia ka amə'mishan mə məsəcau nì na, sə à kə na amur Buləs ama yì ka, mə'mishan mə'nyiri na ka, ama à kúti nə kəgîr dāng.

Agir mənana abaləi ka

Məncəu1:1-11

Buləs andə ikəlisiya mənana a Korinti ka1:12--7:16

Pabu mənana à pa acea aməkwadì mənana a nzali Yahudi ka8:1--9:15

Buləs bəl tər rəcandəa mala do mə'mishan male10:1--13:10

Masələata cau13:11-13

Makkun pur nəban Buləs

¹ Mənia yì cauterəa ka, pur nə bu Buləs mənana nə eare mala Bakuli sə tərì, ama bə duk mə'mishan mala Kərəsti Yesu ka, andə mə'eam səm Timoti. Səm nda ban giləi ikəlisiya mala Bakuli mənana a Korinti, andə abwana mala Bakuli mənana kat a nzali Akaya ka.*

² Bə Tár səm Bakuli andə Mətalabangno Yesu Kərəsti pa wun bwamuru andə dorəpwala.

Bakuli ka nda mə girikiban

³ Bwangsəban bə o aban Bakuli mənana nda Tár Yesu Kərəsti Mətala səm ngga, mənana nda Tár səm mə'sən məsəswatər nî, andə mə'pa girikiban kat ka.

⁴ Kə giriki səm abalə atanni ma'səm kat, ace mənana bə səm giriki abea abwana, mənana à nda aba tanni ka, nə ulang girikiban mə'mwashati mənana Bakuli girikina səm nəi ka.

⁵ Sə kəla mənana səm nggə nu tanni kpəm atə Kərəsti ka, anggo gbal sə səm nə kum girikiban kpəm nə bu Kərəsti.

⁶ Ko bə səm kutio abalə atanni mala do məkwane ka, nda àkə ce girikiban andə amsəban mə'wun. Sə bə səm kum girikiban ngga, nda ace mənana bə wu kum girikiban andə rəcandəa mala do nə munyi aba gandərau abalə atanni mə'mwashati mənana səm nggə nu ka.

* **1:1 1:1** Balli gbal aba: Atúró 16:1; 18:1.

⁷ Tsəkbaləu ma'səm arə came ma'wun kàngkàng ngga kə dəurə dāng, acemənana səm sələnə ama, kəla mənana wu kə nu tanni atə səm ngga, anggo gbal sə wu nə kum girikiban atə səm.

⁸ Wun amə'eamrəarəu, səm nggə earce ama, wu kəa dum nə dʷanyɪ sələe amur tanni mənana kum səm a nzali Asiya ka dāng. Acemənana səm kúti abata parban mala tanni mægule mənana kúti rəcandəa ma'səm, yələ kəla pə səm nə au dāng.†

⁹ Bafo ka, lú nda kəgír mənana səm twali ama ueka səm ngga. Sə ma mənə ka pa anggo ace mənana bə səm ngga gūli arə bamur rə səm dāng, bə səm gūli arə Bakuli nəmūrəi, mənana loasəkiyi alú ka.

¹⁰ Amsəna səm abalə amənia yì anggurlú ka, sə nə amsə səm dəm. Tsəkbaləu ma'səm ngga, nda àkə rəi, sə yì ka, nə lidəmba nə amsə səm.

¹¹ Wu kə bwala səm kəm nə hiwi, ace mənana bəa abwana pas pak yàwá a kunì səm ace bwamuru mənana səm kùmô nə hiwi mala abwana pas ka.

Buləs bəl bá ce nggađi akáni male

¹² Nggori ma'səm ngga, nda mənana ama, giu-babum səm kə bangga səm ama aba məsəcau ka səm duməna do banza nə babum boarnsari. Səm duməna gbal nə babum səm mwashat mənana kə pur nəban Bakuli ka, nggeamurəmi ka, mənana ləmdəa aba dotarəu ma'səm sənəa wun ngga. Sə mənə ka səm pə aba kpata sələe mala bwapəndəa dāng, nda nə bwamuru mala Bakuli.

¹³ Gir mənana səm giləa wun ngga nda kə mənana wu nə gandə ballè, wu nə bwalte ka. Sə tsəkbaləu mem ngga nda mənana cəi nə kpaka wun pepe.

¹⁴ Sə kəla mənana ado ka wu sùrənà səm bəti ka, wun nə nggá sùrə səm pepè, ace mənana a pwari yiu mala Mətala səm Yesu ka, wun nə nggori nə səm, kəla mənana səm nə nggá nggori nə wun ngga.

¹⁵ Acemənana mə ndanə makbaləu arə mənə kat ka sə ən yì kani a babumam ama mə nə ká aban wun atadəmbe, ace mənana bə wu yì kum tsəkbu kusə bari.

¹⁶ Kàni mem mənə ka, nda mənana ama bə mu nda njar aban ká a Masədoniya ka, mə nə kàr aban wun. Sə bə mə nə nyàrí Masədoniya ka, mə nə kàr dəm aban wun, ace mənana bə wu pusəkwər-bərem ace gya mem aban ká a nzali Yahudi.‡

¹⁷ Mənə ka nda denyicau mem. Sə lang ən kani mə nə pak anggo ka, ən do kəla ən panə denyicau re? Ko ən nggə twal akani mem kəla pə mala aməbanza ace mənana mə nə na ama, <<E, e>> sə, <<Awo, awo>> atārəia ka le?

¹⁸ Kəla mənana Bakuli nggađikiyi bumi arə cau male raka, cau mem a ban wun ngga, <<E>> andə <<Awo>> na atārəia dāng.

¹⁹ Acemənana Yesu Kərəsti Muna mala Bakuli, mənana mim sənə Silas andə Timoti, səm hamnə cau male a ban wun ngga, <<E>> na andə <<Awo>> atārəia dāng. A bələi ka, <<E>> na, a koya pwari ka.§

²⁰ Acemənana apacau mala Bakuli kat ka à lùmsənà aba Kərəsti nə eare ama <<E.>> Nda gír mənana tsəa sə nə ban Yesu Kərəsti sə səm nggə na ama, <<Bə do anggo>> ace gusələ Bakuli ka.

²¹ Sə ado ka, Bakuli na tsək səm sənəa wun, bə səm kum kusəu-came kàngkàng aba tārəu ma'səm sənəa Kərəsti. Kə yì nda mənana tār səm ngga.

²² Yi canba səm nyouləa male arə səm, mənana ləmdə ama səm nda ka amale ka. Sə mənə yì nyouləa ka nda Bangɲo male mənana tsəka səmi a babum səm, bə ləmdəa aba məsəcau ama nənzmò ka, nə yia pə səm agir mənana bang ama nə pə ka.*

† 1:8 1:8 Balli gbal aba: 1Kor 15:32. ‡ 1:16 1:16 Balli gbal aba: Atúró 19:21. § 1:19 1:19 Balli gbal aba: Atúró

18:5. * 1:22 1:22 Balli gbal aba: Afi 1:13-14; Jol 2:28.

²³ Bakuli nə nakunam ama məsəcau na ən banggiyi ka. Gır mənana tsəa sə ən nyare a Korinti raka, nda àkè ce mənana ama mə ngga yiu mə kpakia rə wun raka.

²⁴ Səm pa aban bəriki ama səm nə tsək wun bə wu kpata gır mənana səm earkiyice amur pabamuru ma'wun ngga dāng; a kun mani ka səm ndarə pak túró sənəa wun ace banboarnado ma'wun. Acemənana pabamuru ma'wun nda tsəa sə wu cam kàngkàng ngga.

2

¹ Ace mənə ka, ən twali a babumam nəma pə mə nə kidiiki babum wun dəm nə kə mem a ban wun dāng.

² Bə ən kidiiki babum wun ngga, sə à yana de à nə pwasə bumam? Kə wun mənana ən kidiiki babum wun ngga, kə wu nda re?

³ Ən giləa wun mənə yì cauterəa ka ace mənana, mə ngga yiu mə pak bumkidikea nə abwana mənana à nda à nə pam bumpwasəa ka dāng. Mə ndanə nzəmcandəa arə wun kat ama bə babumam pwasə ka, wun kat ka babum wun nə pwasə gbal.

⁴ Ən giləa wun mənə yì cauterəa ka aba bumkidikea mēgule andə bumpina nə mərəm a məsəam; sə mənə ka pə ace kidiiki babum wun dāng, nda ace ləmdəa wun earcearəu məlime mənana mə ndanəi ace wun ngga.

Twalbanì ace bwa mənana pak caubikea

⁵ Bə kəbwa yinə bumkidikea ka, mə nda nəmurəam kidiiki babumam ngga dāng, wu nda mənana kat kidiiki babum wun ngga. (Mənə ka dumsəkicau na dāng).

⁶ Tanni mənana bangula wun pe wi ka, kārəna.

⁷ Sə adyan ngga, boaro wu twali wi banì, sə wu giriki, ace mənana bumkidikea bə kəa kùtì rəcandəa male gandəa bə bungì babumi ka dāng.

⁸ Ən nggə zəmba wun, wu ləmdəi wi dəm ama wu ndanə earcearəu arəi.

⁹ Ən giləa wun ace kārəki wun, sə mə sələa ko wu ndanə okiru arə acau mem aba koya gır kat.

¹⁰ Bwa mənana wu twaləni wi banì ka, mim gbal ka, ən twaləni wi banì. Sə gır mənana kat ən twaləna banì (bə bə kəgır ndakam mənana boaro bəa twalbanì ka) ən twaləna banì nə rəcandəa mala Kərəsti ace wun.

¹¹ Ən pak mənə yì gır ka ace mənana Shetan bə kəa kum njar arə səm dāng. Acemənana səm ngga, səm sùrənà rə akutan male.

Bumpina mala Buləs a Təros

¹² Lang ən bingjəna Təros, ace kə hamnə Cau Amsəban mala Kərəsti ka, ən yì səni ka Mətalabangjə angjə dəmba mənənà njar mala túró akanó.*

¹³ Sə ko bumam nong dāng, acemənana ən kum mə'eam səm Titus akanó dāng, nda sə ən tsək abwana mənə ka a ndà, sə ən kutio aban kà a Masədoniya.

¹⁴ Səama bəa pakki Bakuli yàwá! Acemənana ko aya pwari, aba dotarəu ma'səm sənəa Kərəsti ka, kə ging nə səm aba limurəm. Kə paktúró nə səm ace mesə məsəcau mənana nə tsək abwana bəa sùrə Kərəsti a koya ban, kəla rəm muru-mərəmboarne.

¹⁵ Səm ngga səm nda kəla muru-mərəmboarne mənana Kərəsti kə pana boro nəi a ban Bakuli, sə rəmbi kə məsəe abalə abwana mənana à kə kum àwá, sə abalə abwana mənana à nda aba kà kidiikea ka.

¹⁶ A ban abwana mənana à nda aba kà kidiikea ka, rəm mùrú mənə ka məbikə na, mənana nə kà nəia a lú mur'mwana ka; sə a ban abwana mənana à kə kum àwá ka, rəm mùrú mənə ka mala pa yiləmu na. Sə yana bwe kārəa nə pak mənə yì túró ka?

* 2:12 2:12 Balli gbal aba: Atúró 20:1.

¹⁷ Səm pa kəla acilia abwana, mənana à twal cau mala Bakuli gır nggāliki na ka dāng. Səm, aba tārəu ma'səm sənəa Kərəsti ka, səm nggə hamnə cau nə babum səm mwashat a badəm Bakuli, kəla abwana mənana Bakuli nə túriá ka.

3

Amə'túró mala Bəsa Kùrcəu mala Bakuli

¹ Səm nda ban tita bwanğsə bamur rə səm dəm le? Ko duməna ama səm ngga bə səm pang nə acauterəa mənana à nè ləmdə ayana nda səm a ban wun, ko bə səm alte bə wu gilə amənana à nè ne acilia abwana cau amur səm, kəla mənana abea bwana pakkiyi ka le?

² Wun nə bamur rə wun ngga wu nda ka cauterəa ma'səm mala ləmdə ayana nda səm, mənana à giləi a babum səm, mənana koyana le ka, nè gandə ballè, sə nè sùrè atúró ma'səm məboarne abalə wun.

³ Nda a banfana ama, wun nda ka cauterəa mənana Kərəsti nə nggearəi nè giləi ka. Sə yi cauterəa ka nda gır mənana pur aba turo-mishan ma'səm ngga. À giləi nə biro dāng, nda nə Bangjo mala Bakuli məyiləmuì sə à giləi. Pə amur akpamgbəlang tali sə à giləi dāng, nda a babum bwapəndəa.*

⁴ Səm bang mənəia ka, acemənana səm ndanə nzəmcandəa a badəm Bakuli nə ban Kərəsti.

⁵ Səm pa aban bang ama səm kārənə a mala pak mənəia yi túró aba rəcandəa ma'səm dāng. Kārəá ma'səm ngga, pur nəban Bakuli.

⁶ Yi na nyesə səm, səm duk aməturo-mishan mala bəsa kùrcəu ka. Mənəia ka, kùrcəu mala Nggurcau mala Musa mənana à giləi nə giləe ka na dāng, mala Bangjo mala Bakuli na. Kpata kùrcəu mə'e, mənana à giləi nə giləe ka, kə kánəban a lú, sə mala bəsa kùrcəu, mənana kpate nda kpata gi Bangjo ka, nè kánəban a kum yiləmu.†

Gulo mala kùrcəu məbəshe

⁷ Kùrcəu mə'e mana anggurcau male ka Bakuli giləia a nzəm kpamgbang tali sə pe Musa ka, yiu nə pəcau mala lú, kat andə amani ka yiu atārəia andə tá mala boarbwa mala Bakuli. Lang Musa nə yinəi aban abwana ka, boarbwa male tsəa baməsə Musa kə tá karara, amə Isərayila gandə came à nè sən baməsəi dāng, ace biki tá male. Nə nzəmò ka mənəo yi tá ka twal amsəa yi ndərmia.‡

⁸ Bə kùrcəu mə'e kum boarbwa anggo ka, lang sə boarbwa mənana à nè kùmô abata kùrcəu məbəshe ka nə pa, ado mənana Bangjo Məfele kə pa yiləmu ka?

⁹ Bə kùrcəu mə'e, mənana kə kasə bashi-lú amur bwa, ndanə boarbwa anggo ka, boarbwa mala kùrcəu məbəshe, mənana kə pa yiləmu ka, pə nə kútì mənəo kpəm nə gulo re?

¹⁰ Məsəcau, boarbwa mala kùrcəu mə'e mənana ndakam dídɣal ka, adyan ngga boarbwa na dāng ko bəti, bəa kārəi arə boarbwa mala bəsa kùrcəu, mənana karmuri nə gulo ka.

¹¹ Sə bə kùrcəu mə'e mənana tè malna ka, yiu nə boarbwa ka, mala kùrcəu məbəshe mənana tè pə nə mal raka, boarbwa male nə kutibanì kərkər.

¹² Sə acemənana kùrcəu məbəshe kə pa səm ulang mənəo yi tsəkbaləu ka, səm ndanə məsəkang-kangja.

* **3:3 3:3** Balli gbal aba: Pur 24:12; Ir 31:33; Ezək 11:19; 36:26. † **3:6 3:6** Balli gbal aba: Ir 31:31. ‡ **3:7 3:7** Balli gbal aba: Pur 34:29.

¹³ Pà səm nə kùmsə lagir a bəməsə səm kəla mana Musa pak ka dāng. Musa gír bəməsəi nə lagir ace mənana amə Isərayila bəa kəa sən málá mala ta mala boarbwa mənana a bəməsəi ka dāng, kat andə amani ama boarbwe na arə mal ka.Š

¹⁴ Sə amə Isərayila ka babumia girkina, bə yalung ko aya pwari sə à ndarə bal amaləmce mala kùrcəu mə'e ka, mənə yì lagir ka nda kam più a bəməsəia. Yì lagir ka, à kə gandə pusəe dāng, she bə bwa pàna bəmúri aban Kərəsti ka.

¹⁵ E, ko yalung sə bəa bal Nggurcau mala Musa ka, mənə yì lagir ka, girəna babumia, à pà nə bwalte dāng.

¹⁶ Sə bə nda a ya pwari sə bwa pələ rəi aban Mətalabangno ka, mənə yì lagir ka à pusəni!*

¹⁷ Mətalabangno andə Bangno ka à nda mwashat, sə ban mənana Bangno mala Mətalabangno nda kam ngga, panzəban nda kam.

¹⁸ Səm mənana kat səm pàna lagir a bəməsə səm raka, sə səm ndarə ləmdə ta mala boarbwa mala Bakuli ka, à nda rə nggadi səm bə səm pa kəla yì, nə boarbwa mənana kə ká nə ká a dəmba ka. Mənia yì boarbwa ka pur nəban Mətalabangno mənana nda Bangno ka.

4

Agir-boarna mala Bakuli abalə ankwarding dəbang

¹ Sə acemənana Bakuli, aba sən məsəswatər male sə pà səm mənia yì túró mishan ngga, babum səm pà nə bungi dāng.

² Səm nyìngnə̀nà bu səm arə agir kəsəkyə mənana à kə pea aba səmbərəa ka, sə səm ginəce bealu mala swarkiban. Pà səm nə nacau mala Bakuli nə nyir dāng. Səm nə dukdo məsəcau aba táləban a badəm Bakuli, sə səm nə bariki aban ləmdə bamur rə səm a njar məboarne a ban abwana mənana kat à kə gandə gakkita məboarne andə məbane aba denyicau malea ka.

³ Sə bə Cau Amsəban mənana səm nggə hamnəi, səmbərəa anzəm lagir ka, səmbərəi abwana mənana à kə ká kidiki ka.

⁴ Shetan, mənana ginggiyì nə nza man ngga songnə̀nà pəndəa aba denyicau mala amə dwanyì earnə Cau Amsəban, ace mənana bəa kəa kum sən táləban mala Cau Amsəban mala boarbwa mala Kərəsti, mana nda purban mala Bakuli ka, dāng.

⁵ Yì Yesu Kərəsti Mətalabangno ka, nda mana səm nggə hamnəi ka, bamur rə səm nda səm nggə hamnəi ka dāng. Səm ngga, səm nda ka amətúró ma'wun à kə ce Yesu.

⁶ Bakuli mənana bang ama, <<Bə táləban ta aba pəndəa>> ka, tana a babum səm ace pà səm táləban mala sùrə boarbwa mala Bakuli mənana à nə səni a bəməsə Yesu Kərəsti ka.*

Agir-boarna abalə ankwarding dəbang

⁷ Mənia yì túró mishan Bakuli pa səm ngga nda kəla gəna məboarne mana à nə tsəkce pepè ka. Sə nggearə səm mənana à pa səm mənia yì gəna ka, səm nda kəla ankwarding dəbang, ace ləmdəa səm ama rəcandəa məgule mənana kərmúr ban kat ka, pur nəban səm dāng, pur nəban Bakuli.

⁸ À tsək səm aba do məkwane a koya bui ka, sə mənə ka bungi səm dāng. À zurəi babum səm, sə səm pələki nə balə səm dāng.

§ 3:13 3:13 Balli gbal aba: Pur 34:33. * 3:16 3:16 Balli gbal aba: Pur 34:34. * 4:6 4:6 Balli gbal aba: Tite 1:3.

⁹ À pà səm tanni, sə 'Bakuli ka nying səm dāng; à ram səm a nzali, sə səm par bu səm, səm lo.[†]

¹⁰ Səm dukdo mala abwana mənana à wuna aba nggūrəu səm sənəa Yesu ko aya pwari ka, ace mənana do male nə yiləmu gbal ka à nə sənəi aba nggūrə səm.

¹¹ Aba do ma'səm kat ka, səm do aba ká-məbāne mala lú ko aya pwari atācau mala Yesu, ace mənana do male bə ləmdəa aba nggūrə səm mənana dupi ká lú ka.

¹² Mənia ka ləmdə ama səm amə'mishan ngga, səm nda aba wara sənəa lú, səama mənəo ka ndarə yinə wun aba kum yiləmu.

¹³ Maləmce bang ama, <<Ən earəna nəi, ace mani ka ən nacau.>> Nə mənəo yì bangño mala pabamuru ka, səm gbal ka səm earənəi, nda səm nacau ka.[‡]

¹⁴ Səm pa anggo acemənana səm sələnə ama 'Bakuli, mənana loasə Mətalabangño Yesu ka, nə loasə səm gbal sənəa Yesu, sə nə ká nə səm, sənəa wun a bədəmbi.

¹⁵ Mənəo kat ka, nda à kə ce boaro ma'wun, ace mənana bəwamuru mala 'Bakuli mənana nda aban lidəmba aban ká a ban abwana pas ka, nə yinə pak yəwá məgule, sə nə lidəmba nə yinə gulo a ban 'Bakuli.

¹⁶ Ace mani ka, bəbum səm bungi dāng. Ko bə do ama nggūrə səm mənana à kə sənəi nə məsəu, nda ban ká kidi ki ka, bangño ma'səm ngga kə duk bəshe a koya pwari.

¹⁷ Amənia yì atanni ma'səm məkəke mana bania pà nə sau raka, à nda ban giləki səm ace kum boarəwa mənana málá male pà kəm dāng, sə gulo male ka kə bə pà kəm à nə kənəi arəi dāng.

¹⁸ Agir mənana à kə sənəi nə məsəu ka, teà kə sau dāng, sə agir mənana à kə sənəi nə məsəu raka, málá malea pà kəm dāng. Nda gír mənana tsəa sə səm nggə soa məsə səm arə agir mənana à kə gandə sənəi raka.

5

Ban-do ma'səm mənana a kùli ka

¹ Anggūrə səm ngga à nda kəla agumli mənana səm dukiyi abaləia akani a banza. Səa ma bə amənia yì agumli sangina ka, səm sələnə ama 'Bakuli nə pə koyan atə səm ngga bala a kùli, nggūrəu mənana malkiyi raka, mənana 'Bakuli nə nggearəi giləki ace səm, bu bəwəpəndəa nə pə raka.

² Aba mənəi yì gumli ka, səm nggə imge, rə səm kə bəla ace kutio a bala mənana a kùli ka, kəla oasə bəsə agir-nggūrəu.

³ Acemənana bə səm oasənəi ka, pà səm nə duk gbərangtang dāng.

⁴ A do ma'səm aba mənəi yì gumli a banza ka, səm nggə imge abata dəmbərya mala atanni. Imge ma'səm ngga pà acemənana səm nggə earce swar nggūrəu mala banza ka dāng, nda acemənana səm nggə earce oasə nggūrəu mala kùli, ace mənana nggūrə səm mənana kə wu ka, à nə nggadī nə mənana pà nə wu raka.

⁵ 'Bakuli nə nggearəi nda mənana giləki səm ace mənəi yì nggadī ka, sə pà səm Bangño Məfele male acemənana bə ləmdə ama anggo sə nə yia lumsəo.

⁶ Ace mani ka, səm ndanə məsəkang-kangña ko aya pwari, kat andə amani ama səm sələnə ama, bə səm ndakani nə yiləmu aba nggūrəu a banza ka, səm pà là a ban Mətalabangño dāng.

⁷ Do ma'səm ngga, do gūli arə 'Bakuli na, mala sən gír nə məsəu na dāng.

⁸ E, səm ndanə məsəkang-kangña, bə eare ma'səm ngga, bə səm gapi tarə səm sənə mənəi yì nggūrəu mala banza ka, bə səm do a ban Mətalabangño.

[†] 4:9 4:9 à ram səm a nzali, sə səm par bu səm, səm lo ko <<à bə səm a nzali, sə səm arki dāng.>> [‡] 4:13 4:13 Balli gbal aba: Ang 116:10.

⁹ Sə ado ka, tsəkdəmbəu ma'səm ngga, nda mənana bə səm pwasə bumi, ko səm ndakani aba mənıa yı nggürəu, ko səm purrını bāləi.

¹⁰ Acemənana səm kat ka, duməna púp səm nə nggá came, sə do ma'səm nə ləmdə kwas, a bədəm buno pak bashi mala Kərəsti. Ko yan atə səm ngga nə kum gır mana kārəa arə gır mənana pə aba mənıa yı nggürəu a banza ka, ko məboarne ko məbike.*

Səm nda ka amə'pwantu mala Bakuli

¹¹ Səm ngga səm sùrənà rə mana nda banggi Mətalabangno, sə səm nggə bəriki səm nə nun dənyıcau mala abwana a banı. Bakuli ka sùrənà rə səm pepə, sə tsəkbaləu mem ngga nda mənana ama wun ngga wu sùrənà rə səm gbal anggo aba dənyıcau ma'wun.

¹² Səm pə aban bəriki dəm ama səm nə bəwangsə bəmür rə səm a ban wun dāng. Awo, səm nda ban pə wun tər gır mənana wun nə jali nə səm nəi ka, ace mənana bə wu kum cau mənana wun nə ne abwana mana à kə nggori nə puro mala bwa aba nggürəu sə à fali nə bealəia raka.

¹³ Bə ləmdəa kəla dəm səm kwar raka, nda àkə ce gulo mala Bakuli. Sə bə səm kwar nə kwaro ka, nda àkə ce boaro ma'wun.

¹⁴ Bə nda a koya nkəngari ka, earcearəu mala Kərəsti kə yál səm. Acemənana səm pana eare ama, Kərəsti wu ace bəwapəndəa kat ka, səm pana eare gbal ama səm kat ka, səm nda atə aba lú male.

¹⁵ Yi wu ace koyana le ka, ace mənana abwana mana à ak yiləmu məbəshe male ka, bəà kəa dupı bəmürıa dāng, bəà dupı Kərəsti, mənana wu acea sə à loasəi ka.

¹⁶ Ace manı ka, twal adyan aban ká dəmba ka, səm nggə sən bəwapəndəa dəm nə səne mala banza aba nggürəu dāng. Kat andə amani ama dıdyal ka, səm twal Kərəsti aba səne mala nggürəu ka, adyan ngga, anggo sə səm twalı dāng.

¹⁷ Ace manı ka, bwa mənana kat duməna mala Kərəsti ka, pələna bəsa bwa. Do mə'e kutina, do məbəshe tinate.†

¹⁸ Mənıa yı agir kat ka, boro na nəban Bakuli, mənana nyesə səm a dotarəu andəi nə bu Kərəsti, sə pə səm túró bəlban, mala nyesə abwana a banı ka.

¹⁹ Bakuli ka nda aban bəl banza nə nyesəi a banı nə bu Kərəsti, bwal acaubikea malea a bəbumı dāng. Sə yı ka, pana səm a bə səm yı cau bəlban ace nyesə abwana a banı.

²⁰ Ace manı ka, səm nda ka amə'pwantu mala Kərəsti; Bakuli ka nda rə buakia rə wun nə kún səm ama, wu kwaki kir wun arə cau ma'səm. Səm nggə buakia rə wun a kúnı Kərəsti ama, wu giləki nre wun wunəa Bakuli.

²¹ Bakuli tsək Kərəsti, mənana pənə caubikea raka, pələ caubikea ace səm, ace mənana abaləi ka, səm nə pələ amə'cauboarna a ban Bakuli.‡

6

¹ Acemənana səm nda bıturo sənəa Bakuli ka, səm nggə zəmba wun, wu kəa ak bəwamuru mala Bakuli mənana pa wun ngga bə, wu pəngnənà túró nəi dāng.

² Bakuli ka, kə bang ama:

<<Àkə bu-pwari mala
ləmdə earmúrú
mem ngga,
ən oeo.
Lang pwari mala amsəo
yina ka,
ən dupo gbasha.>>*

* 5:10 5:10 Ballı gbal aba: Mat 16:27; Rom 14:10.
Rom 4:25; Ib 4:15; 1Bit 2:22; 1Yoh 3:5; Atúró 3:14.

† 5:17 5:17 Ballı gbal aba: Gal 6:15. ‡ 5:21 5:21 Ballı gbal aba:
* 6:2 6:2 Ballı gbal aba: Isha 49:2.

Səni! Ado mənə ka ndà pwari mənana Bakuli kə ləmdə earmúru male ka; yalung ndà pwari amsəban.

Atanni mala Buləs

³ Səm ngga, səm nggə dukdo a njar mənana bə səm ngga dupi kəbwa tər annda raka, ace mənana kəbwa bə kəa kum məbane aba túró mishan ma'səm dāng.

⁴ A kúni ka, aba koyagir səm pak ka səm nggə ləmdəa ama səm nda ka aməturo-mishan mə'məsəcau ni mala Bakuli. Səm nggə pe nə shakminəu kərkər abalə atanni, aba rəpina, andə doməkwane.

⁵ À walki səm, à ramta səm a ndəkurban, abwabundəa lo arə səm aba bumlulla; səm pak túró aba auləa, səm dum nə gandəru aba dwayi ntulo andə nzala.[†]

⁶ Səm nggə ləmdə bamur rə səm nə doboarnsari, andə sələe, andə munyi, andə pe məboarne, nə bu Bangjo Məfele mənana abalə səm ngga, sə nə earcearəu məbafoe.

⁷ Səm nggə hamnə məsəcau nə babum kat, sə nə rəcandəa mala Bakuli aban pak túró abalə səm. Səm nggə pak túró nə bealboarna ma'səm kəla agirbura a bu səm məli ace ká nə munəo, sə a bu səm mə'nggare ace mgbəlli agirbura.

⁸ Səm nggə pakki Bakuli túró, ko abwana gusələ səm, ko à bürəce səm, ko à twal lullə səm, ko à bwangsə səm. Abwana twal səm kəla amə swarkiban, səama səm nggə pak agir nə babum səm mwashat.

⁹ Səm do kəla à sùrə səm dāng, sə à sùrənà rə səm pepè. Səm do kəla səm nda kun lú, sə səm ndanə yiləmu. À walki səm, sə à wal-lú səm dāng.

¹⁰ Kat andə amani ama à tsək səm aba bumkidikea ka, səm nda aba bumpwasəa ko aya pwari. Ko bə ndo ama səm nda ka amə'tər ka, səm nggə tsək abwana pas à duk amə'kume. Məsəcau na ama səm pənə kəgír dāng, səama gərbunda kat ka ma'səma.

¹¹ Wun abi səm mənana a Korinti ka! Səm səmbərəa wun kəcau dāng, səm na wun a banfana, səm mən babum səm bwāng a ban wun.

¹² Səm ləmdə earcearəu aban ká a ban wun, sə wun ngga, wu pənə earcearəu arə səm dāng.

¹³ Ən nggə na wun cau kəla amunem. Ace earcearəu mənana səm ndanəi arə wun ngga, pa wu nə ləmdəa səm earcearəu gbal re? Wu mən babum wun aban yiu a ban səm.

Andaməgule mala Bakuli məyiləmui

¹⁴ Wu kəa kpapi bamur rə wun[‡] wunə abwana mənana à pa bamuria a ban Kərəsti raka dāng. Mana kpapi bealboarna andə bealbikea? Sə təlaban ngga, lang sə à nə do andə pəndəa?

¹⁵ Sə ya dotarəu na kpapi Kərəsti andə Shetan? Sə mana kpapi məkwadī andə bwa mənana məkwadī na raka?

¹⁶ Sə mana kpapi Ndāməgule mala Bakuli andə nda ka alú? Səm ngga, səm nda ka ndāməgule mala Bakuli Məyiləmui. Kəla mənana Bakuli na ka:

<<Mə nə do abalə
abwana mem,
mə nə gya abaləia,
Mə nə duk Bakuli amúrià,
sə yia ka, à nə duk
abwana mem.>>§

¹⁷ <<Acemani ka, wu puri
balə amə'bealbikea,
wu duk zak!

[†] 6:5 6:5 Balli gbal aba: Atúró 16:33. [‡] 6:14 6:14 Wu kəa kpapi bamur rə wun Ko <<Wu kəa duk biu>> § 6:16 6:16 Balli gbal aba: Pəris 26:11-13; Ir 32:38; Ezək 37:27; Pur 25:8; 29:45; Sən 21:3.

Wu kəa gbashi rəia dāng,
 anggo sə Mətalabangŋo na.
 Wu kəa je kəgìr mənana
 mim 'Bakuli ən ginəce ka dāng,
 sə mə nə gingsə wun.>>*

18 <<Mə nə duk Tār wun,
 sə wun nə duk amunem.
 Mənia ka nda cau
 mənana Mətalabangŋo
 mana Karban kat
 bang ngga.>>†

7

¹ Wun amə'eamrəarəu, acemənana səm ndanə amənia yì apacau ka, bə səm lak
 bamur rə səm arə agir mənana kat à nè ká nə nggūrə səm ko bangŋo* ma'səm aba pə
 mənana 'Bakuli ginəce ka. Bə səm nggə pa anggo ka, səm nə kum lùmsəo nə doməfele
 aba banggi 'Bakuli.

Banboarnado mala Buləs

² Wu ləmdəa səm earcearəu a babum wun. Səm pakki kəbwa məbane dāng; səm tsək
 kəbwa a njargula bwarkio dāng, sə səm bəmbəri kəbwa dāng.

³ Ən pa aban na mənina yì cau ka ace bəsəki wun bə dāng. Sə kəla mənana ən bang a
 dəmba ka, wun ngga wu nda a babum səm, ko aba lú ko aba yiləmu.

⁴ Mə ndanə məsəkang-kangŋa arə wun, sə ən nggə nggori nə wun. Wu bəngnə
 babumam kərkər; abalə atanni ma'səm kat ka ən lumsə nə banboarnado kərkər.

⁵ Lang səm yì bwaləna Masədoniya ka, ko səm kum usələo a nggūrə səm dāng. A koya
 ban səm pələ ka, kə tanni na. Nə nza ka, kúnbuàna na, nə babaləu ka, baləkəsəkya na.†

⁶ Sə 'Bakuli mənana kə giriki amə babum-bungya ka, nda yì giriki səm nə yiu mala
 Titus ka.

⁷ Sən bəməsəi nda pa səm bumpwasəa nəmurəi ka dāng, nda andə cau mənana yì na
 ama, wu bək babumi ka. Yi bangga səm ce rəbəla ma'wun acem, andə bumkidikea
 ma'wun arə gir mənana kumban ngga, andə pu anzəm ma'wun acem; sə mənə ka
 ciem banboaram kərkər.

⁸ Ko bəà na ama ən kidikea wun babum wun nə mənə yì cauterəa ən tasəa wuni ka,
 ən pak bənsələma dāng. Kat andə amani ka, ən yì pak bənsələma, lang ən yì sələ ama
 ce kwan rə wun zuku ka.

⁹ Sə ado ka, ban kə boaram, pa acemənana ama ən kidiki bum wun ngga dāng, nda
 acemənana ama kidiki mala babum wun tsək wun, wu pwanzali, wu nggadì abeal
 wun. Mənə ka nda ulang bumkidikea mənana 'Bakuli earkeyice ama bə abwana male
 bəa kə pak ka. Ace mani ka, səm pakka wun gìr'kwanban dāng.

¹⁰ Ulang bumkidikea mənana 'Bakuli earkeyice bə səm kutio abaləi ka, nda mənana kə
 tsək səm, bə səm nying caubikea, aban ká kum amsəban. Bənsələma pa kəm aba ulang
 mənə yì bumkidikea ka dāng. Səa ma bumkidikea mənana mala banza na ka, pələi
 caubikea nəm pa abaləi dāng, sə kə ká nə bwa a lú.

¹¹ Wu sən gir mənana bumkidikea mala banggi 'Bakuli pusə abalə wun ngga! Tsək
 wun arə kum babumpina mala pə. Tsək wun a ləmdə do kunpwasəa ma'wun. Tsək
 wun a bumlulla arə pə məbane. Tsək wun a baləkəsəkya. Tsək wun a rəubəla ace sən
 bəməsəam. Tsək wun a babumpina arə pakki agir mala 'Bakuli, sə pə wun babum

* 6:17 6:17 Balli gbal aba: Isha 52:11. † 6:18 6:18 Balli gbal aba: 2Sam 7:14; 1Kpa 17:13; Isha 43:6; Ir 31:9. * 7:1
 7:1 bangŋo ko <<denyicau,>> ko <<babum>> † 7:5 7:5 Balli gbal aba: 2Kor 2:13.

mala nunkir amə'caubikea. Wu ləmdəna arə anjar kat ama wu pàngnənà gir mənana kat boaro bəa pe ka.

¹² Tər giləa wun mənə yì cauterəa ka, pa ace bwa mənana pak caubikea, ko bwa mənana à pakki wi caubikea ka dāng. Ən giləa wun ace mənana, a bədəm Bakuli ka, wun nə bamur rə wun ngga, wu nə sən lime mala pu a nzəm ma'wun arə səm.

¹³ Mənia ka bəkbabum səm kərkər.

Kpapi andə mənə yì bəkbabum ngga, banboara səm arə sən bumpwasəa mala Titus ace akban mənana wun kat wu é sə wu tsəi babumi nong ngga.

¹⁴ Ən bangnəni wi nəma, ən nggə nggori nə wun, sə ado ka wu pam kəsəkyə dāng. Sə kələ mənana ko man kat səm bangga wun ngga məsəcau na ka, anggo gbal sə nggori ma'səm aban Titus ka, duməna məsəi!

¹⁵ A dyan ngga earcearəu male aban wun ngga, kúti rəcandəa, yì mana bə dənəni nə okiru ma'wun kat a baní andə akban mənana wu é nə rəbəla andə pagulo ka.

¹⁶ Adyan ngga, mə ndanə banboarnado, acemənana mə ndanə nzəmcandəa arə wun.

8

Wu pà boro nə eare mala babum

¹ *Wun amə'eamrəarəu, səm nggə earce bə wu sùrə gir mənana Bakuli, aba bəwamuru male ka, pə abalə a'ikəlisiya mənana a nzali Masədoniya† ka.

² À kum kārəkiban kərkər nə atanni mənana yiu amúrià ka; səama à lumsə nə banboarnado kərkər mənana yinəia à mən buia kpəm aba pəboro malea, kat andə amani ama, yia ka amətapwasəa na ka.

³ Mə nə gandə bang amúrià ama, à pà gir mənana kume malea bwal ka, yàle à pà gir mənana kúti kume malea ka nə eare mala babumia.

⁴ À camarə buaki arə səm ama bə səm nyinggia wia njar mala pabu ace bwalia abwana mala Bakuli.

⁵ À pak gir mənana dənəyicau ma'səm bwal baní raka. À tite ka, à pà bəmuria aban Mətalabangnə, sə à pà aban səm kələ mənana Bakuli earce ama bəa pak ka.

⁶ Ace maní ka, səm buaki arə Titus, yì māna nda bwa mənana tita bəkbabum wun arə pabu ka, bə nyare aban wun, bə bəkbabum wun, bə wu kyan nə mənə yì túró pabu ka a məsələate.

⁷ Wun ngga wu nda dəmba aba koya gir ka. Wu nda dəmba aba pəbəwamuru, andə sələ nacau, andə sùrəgir, andə rəbəla arə túró, sə earcearəu ma'wun ace səm. Anggo sə ən nggə earce bə wu pa a dəmba gbal aba mənə yì bəwamuru wu ndanəi mala pabu ka.

⁸ Ən pa aban tsək wun púp bə wu pə anggo dāng. Mə nda aban kārəki came nə məsəcau mala earcearəu ma'wun arə bəbumpina mala pə mənana abea ikəlisiya nani ka.

⁹ Wu sələnə nə bəwamuru mala Mətala səm Yesu Kərəsti; mənana kat andə amani ama yì ka, məkume na ka, yì duk mə'tər ace wun, ace mənana wun, aba dotər male ka, bə wu pələa aməkume.

¹⁰ Sə kwarkiru mem nia ka: Nda àkə ce boaro ma'wun bə wu məsələta gir mənana wu tite nə bəān ngga. Nə bəān ngga, wu nda ka amədəmba mənana wu bang ce pe ka, sə kə wun na mənana wu tita pa ka.

¹¹ Ado ka, wu məsələta gir mənana wu tite ka. Rəbəla mənana wu ləmdəi a dəmbə ka, bə pusərəi ado aba pəbu ma'wun. Wu pə bə kārəa arə gir mənana wu ndanəi ka.

* **8:1 8:1** Balli gbal aba: Rom 15:25,26. † **8:1 8:1** a'ikəlisiya mənana a nzali Masədoniya ka: À nda ka ikəlisiya mənana Buləs mənə abalə ala Filipi andə Tasalonika ka.

¹² Boro mənana bwa earəna nə babumi mwashat nə pà ka Bakuli nə é, sə yì paboro ka, bwa bə kārəi arə gir mənana ndanəi ka, pà a kun gir mənana bwa pənəi raka dāng.

¹³ Ən pa aban bang mənəia ka ace mənana bən usələ abea bwana sə wun ngga mə nə para wun tanni amur wun dāng. Eare mem ngga, bə wu karə kat.

¹⁴ Ado ka, kume ma'wun kpəm ngga nə gandə bwalia wia kəm aba təle malea, ace mənana a bə fara ka kume malea kpəm ngga nə gandə bwala wun kəm gbal aba təle ma'wun, sə anggo ka, wun nə karə kat.

¹⁵ Kəla mənana Maləmce bang ngga:

<<Bwa mənana ram

kpəm ngga,

kəgìr eapi wi amurí dāng.

Sə bwa mənana ram

bəti ka,

kəgìr shíngnəi wi dāng.>>‡

À tasə Titus a Korinti

¹⁶ Ən nggə pakki Bakuli yàwá, ace pè Titus babum ulang mənana mə ndanəi ace wun ngga.

¹⁷ Titus ear nə zəmba ma'səm a baní bə kya sən wun dəm. Yàle yì nə nggearəi ka, ndanə rəbəla mala sən wun.

¹⁸ Səm ndya səm nggə tasə bə mə'eamrəarəu atə ka, mə'eamrəarəu mənana a'ikəlisiya mənana kat akani ka, à kə bwangsəi ace túró male aba hamnə Cau Amsəban.

¹⁹ Dəm ngga, aməno yì a'ikəlisiya ka à twaləna mənəia yì mə'eamrəarəu ka bə duk bi səm mətúró aba gya ma'səm. Yì ka, bəà angja dəmba à warina a Korinti ka, səm nə nggə o sənəia a Urəshalima nə boro, ace gusələ Mətalabangho, andə ləmdə pà bamuru ma'səm arə bwaliarəu kam.

²⁰ Səm nə yia o a tarə səm, ace mənana bəà kəa tsəka səm kun, amur njar mənana səm nggə kar nə mənəia yì boro ma'wun ngga dāng.

²¹ Səm ngga, səm nggə earce pak gir mənana nə pwasəbum Mətalabangho ka, andə mənana bwapəndəa nə sənəi nda a nzongji ka. §

²² Dəm ngga, bə mə'eamrəarəu nakani mənana səm nggə túrí aban wun andə abwana mənə bari ka. Aba məsəcau ka, ləmdəna səmi kusə pas ama kə earce nə bwala wun nggam. Sə ado ka, babum mənana ndanəi ace bwala wun ngga, kúti mənana dídyal ka, acemənana yì ka, earnə wun pepè.

²³ Bə kə bwa nə díban amur Titus ka, wu ne wi ama biam na mənana səm nggə pak túró sənəi abalə wun ngga. Sə bə à nə díban amur amə'eamrəarəu mana atə ka, wu nea wia ama, yia ka a'ikəlisiya nə túríá ace gusələ Kərəsti.

²⁴ Ace mani ka, wu ləmdəi abwana man a banfana a bədəmba a'ikəlisiya, earcearəu ma'wun andə tər jali ma'səm nə wun.

9

Pàboro ace aməkwadfi a Urəshalima

¹ Pà nə boaro mə giləa wun cau amur mənəia yì túró bwali aməkwadfi mənana a Urəshalima ka dāng,

² acemənana ən sələna ce rəbəla mənana wu ndanəi a babum wun arə mənəia yì bwaliarəu ka. Ən nggə jali nə wun aban ikəlisiya mənana a Masədoniya ka, ama wun mənana a Akaya ka, nəbəān sə wu gilə rə wun ace paboro. Nggearə babumpina ma'wun nə soa babum abangula aməkwadfi mənana a Masədoniya ka arə paboro.

‡ 8:15 8:15 Balli gbal aba: Pur 16:18. § 8:21 8:21 Balli gbal aba: Pas 3:4.

³ Sə mə nda aban tasə amənia yì amə'eamrəarəu ka aban wun, ace mənana mə dumnə sələe ama wu giləna rə wun, kəla mana ən nea wia ama wu raməna aboro ma'wun a banbwaná ka. Ən earce nəma nggori ma'səm amur wun ngga bə kəa dʷanyì məsəcau abaləi dāng.

⁴ Səm nə kum kəsəkya, sə ma'wun yì kəsəkya ka nə gul kpəm, yì mana bəa abea aməkwađi mənana a Masədoniya, yiu atəm sə à yì kum wun ngga, wu kur rə wun kəla mana ən nea wia nə makbaləu ka, raka.

⁵ Nda gir nì sə boaro mə tasə amənia yì amə'eamrəarəu ka, bəa akəm dəm̄ba, bəa kya sələ ama boro mənana wu eare wu nə pà ka, wu tsəngnəni a banbwaná. Sə eare mem ngga, nəma bə pagir ma'wun bə duk eare mala babum wun, bə kəa do ama, wu pəbu nə nggwani dāng.

Bealbeale nə eare mala babum

⁶ Bə balə wun kasəa arə mən̄ia ka:
Bwa mənana beal məsəbeale
watsəkərak ka,
nə nggá pwan watsəkərak;
sə bwa mənana beal aba
mən̄bu kpəm ngga,
nə pwan gbal kpəm.

⁷ Koyan ngga bə pà gir mənana kasəi a babumi nə pà ka. Wu kəa pà nə bukkibum, ko kəla à tsək wun púp dāng, acemənana Bakuli kə earce bwa mənana kə pabu nə bumpwasəa ka.

⁸ Bakuli ka nə gandə pà wun gir mənana kútì mənana kat wu alkiyite ka, ace mənana a koya pwari ka, wun nə pang nə gir mənana kat wu earkiyice ace bamur rə wun ngga, nə bə kəm kpəm amurì ace pak koya túró məboarne ka.*

⁹ Kəla mənana Maləmce bang ngga:

<<Kə mesə boro a ban amə'tər,
Atúró məboarne male ka,
à pà nə mal dāng.>>†

¹⁰ Bakuli mənana pākíyì mə'rya məsəbeale andə gírlina ka, nə pà wun məsəbeale mənana wu earkiyì ce ka, sə nə gusələ gir mənana wun nə pwano abalə atúró məboarne ma'wun, mənana wu pà nə babum wun mwashat ka.‡

¹¹ Bakuli nə pà wun kume a koya njari ka, acemənana bə wu dum nə mən̄bu aba paboro a koya pwari. Sə bə səm warina nə aboro ma'wun a ban abwana mənana à pa nēi raka, à nə pakki Bakuli yàwá.

¹² Mənia yì túró məboarne wu pə ka nə tsəa təle mala aməkwađi mənana a Urəshalima ka nə malá, sə yàwá nə alí a ban Bakuli nə bumpwasəa.

¹³ Sə ace mən̄ia yì gir məboarne túró ma'wun ləmdəi ka, abwana nə pə Bakuli gulo. Mən̄bu ma'wun aba gaugir wunəia andə acili abwana ka, nə ləmdə pa bamuru ma'wun abata Cau Amsəban mala Kərəsti, mənana wu bangce a badəmbə abwana ka.

¹⁴ Sə à nə pak hiwi ace wun, nə nzal wun a bumia ace bwamuru mə'kərkər nì mənana Bakuli pa wun ngga.

¹⁵ Bəa pakki Bakuli yàwá ace boro male mənana à pà nə gandə bəlbəla raka.

10

Buləs nakuni amur túró mishan male

* 9:8 9:8 Balli gbal aba: Afi 3:20. † 9:9 9:9 Balli gbal aba: Ang 112:9; Hos 10:12. ‡ 9:10 9:10 Balli gbal aba: Isha 55:10.

¹ Mim Buləs ən nggə zəmba wun ace nongsəmúrû andə bukbuka mala Kərəsti. Ən sələna wu kə twali ama, bə mə nda a ban wun ngga, ən loasəkiyi kunam dāng, sə bə mə nda zak ka, ən nggə na wun cau nə rəcandəa abalə acauterəa.

² Ən nggə zəmba wun adyan, wu kəa ciem bən yiu ka, mə yi nacau nə pekiban dāng; acemənana mə nə gandə peki abwana mənana à kə na ama səm nggə pakkia agir a pə mala aməbanza ka.

³ Kat andə amani ama səm do aba banza ka, səm nggə munəo kəla mənana banza munəkiyi ka dāng.

⁴ Agirbura mənana səm munəkiyi nəia ka, agirbura mala banza na dāng*; agirbura ma'səm ngga à ndanə rəcandəa mala Bakuli ace kidiki akanggərang-ban mala adenyicau məbane mala bwapəndəa, andə amakgır mə'nyirni.

⁵ Səm nggə kidiki koya nə mala bwapəndəa aba gusələ-múrû male mənana à kə kasəkun abwana bəa kəa sūrə Bakuli raka. Səm nggə kūrki adenyicau mala mgbikiru, sə səm nggə cia bəa oki Kərəsti.

⁶ Sə anzəm mənana bə okiru ma'wun yi lümsənə ka, səm nə kur rə səm ace kwarkir koya dʋwanyi okiru nə pa tanni.

⁷ Wun ngga, wu kə twal agir a səne mala məsəu. Bə à kə bʋwana kə twali bamuria ama à nda ka mala Kərəsti ka, yia ka bəa bəsələ pak denyicau, acemənana səm gbal ka, səm nda ka mala Kərəsti kəla yia.

⁸ Sə bə ən nggə nggori kərkər nə rəcandəa mənana Mətalabangŋo pa səm ace bak wun, pə ace kidiki wun raka, kəsəkya pa nə pakkam arə nggori dāng.

⁹ Ən pa aban bariki mə nə pə wun bangciu nə acauterəa mem dāng.

¹⁰ Acemənana abea abwana kə na ama, <<Acauterəa mala Buləs dəmbərya sə à ndanə rəcandəa, sə bə nda nə baməsəi a ban səm ngga, mə'rəwukea na sə aba nacau ka sələ tsək acau dāng.>>

¹¹ Aməno yi abwana ka, bəa sələ ama pwari mənana səm warina nə bamur rə səm ngga, səm nə pang nə rəcandəa kəla cau ma'səm mənana səm giləa abalə acauterəa a ban sauwa ka.

¹² Səm ngga, səm kərəa səm nə karə rə səm sənə abwana mənana à kə bʋwangsə bamuria, ko ana raka, səm nə na ama, səm nə twal bamur rə səm mwashat sənəia ka dāng. Sə bəa kə kərəki rəia arəarəia, sə à kə sən purki rəü malea ka, à nda aba dʋwanyi sələe!

¹³ Nggori ma'səm ngga pə nə yalli ban mənana rəcandəa mala túró ma'səm go kam ngga dāng. Səm nə nggori amur agir mənana à kumban aba nzong mala túró mənana Bakuli pə səm, mənana kpapi túró ma'səm abalə wun ngga.

¹⁴ Sə acemənana wu nda aba ban mənana túró man go kam ngga, kə ma'səm a ban wun nə Cau Amsəban mala Kərəsti ka, səm yal nzong dāng,

¹⁵ Sə səm yal nzong gbal nə nggori nə túró mənana abea bʋwana pə ka dāng. Tsəkbaləu ma'səm ngga, nda mənana ama bə pabamuru ma'wun gulo, ace mənana nzong túró ma'səm a ban wun ngga, bə túró a dəmba.

¹⁶ Anggo ka səm nə gandə o arə abea ban mənana à nda a dəmba nə wun, a ban mənana kəbʋwa malaká pak túró kam raka. Səm nə nggá hamnə Cau Amsəban nggam, sə kəcau pə nə lo dəm ama, səm nggə nggori nə túró mana à pə a bantúró mala bə bʋa ka dāng.

¹⁷ Kəla mənana Maləmce na ka, <<Bə kə bʋwa nə nggori ka, bə nggori nə túró mənana Mətalabangŋo pangŋəni ka.>>†

* 10:4 10:4 mala banza na dāng Ko: mala abwapəndəa na dāng † 10:17 10:17 Balli gbal aba: Ir 9:24.

¹⁸ Acemənana bwa mana bwangse bamúri ka nda à nè earnəi ka dāng, she bwa mənana Mətalabangjo bwangse ka.

11

Buləs andə amə'mishan mə'nyiri

¹ Ən nggə earce nəma bə wu twal gandəa nə mim, nə bwabana mem bəti. Ida, wu twal gandəa nə mim!

² Mə ndanə mbali amur wun, ulang mbali mala Bakuli, acemənana, ən pana wun kəla nsari ace alban a ban bwabura mwashat, yi Kərəsti nə bamur rəi.*

³ Səama, bangciu kə pakkam, bə kəa do ama, kəla mənana n'yau bosəki Hawawu nə swarkiban male ka, bə bosəki denyicau ma'wun, gandəa wun nə nying pabamuru ma'wun mə'məsəcau ni andə məboarnsari arə Kərəsti dāng.†

⁴ Ən bang anggo acemənana wun ngga, wu kə kaurəa atə earnə koya bwa na mənana yiu aban wun sə yi hamnə be Yesu mənana nda'dāng andə mənana səm hamnəi ka. Sə dəm ngga, wu kə ak be bangjo andə be cau ama <<cau əmsəban>> na, mənana nda'dāng andə mənana wu angja dəmba wu angjəni ka.

⁵ Sə a səne mem ngga, əbwana mənə wu tunəkia ama, <<akanggərang amə'mishan>> ngga, à kútiəm nə kəgiri dāng!

⁶ Ko bə do ama aba nacau ka, ən sələ tsək acau mem raka, a bui mala sūrəgiri ka, ən gatti dāng; səm ləmdəna wun mənəi ka a banfana a koya pwari aba koya njar.

⁷ Ən bwarkí nə bwarkio, yi mənana ən nyesə muram a nzali, sə ən loasə wun a kuli nə hamba wun bəsa Cau Məboarne mala Bakuli bə, wu mbwem kəgiri raka le?

⁸ Nə gandə do ama mə nda aban bəmbəri abea ikəlisiya yi mana ən ak boalo a buia ace mənana mə pakka wun túró ka!

⁹ Mənana mə nda a ban wun sə mə nda aba tələ ka, ən duk twalo amur kəbwa dāng. Amə'eamrəarəu mənana à pur nə Masədoniya ka, à yinəəm nə giri mənana ən pak tələ ka kat. Ən yəl bamúrəm, ən eare mə duk twalo amur wun aba koya kə njar ka dāng, sə pa mə nə duk dāng.‡

¹⁰ Nə məsəcau mala Kərəsti mana a baləam ngga, kəbwa kərəa aba bu-nzali Akaya kat, mənana nə tamsəam arə mənəi yi nggori ka dāng.

¹¹ Mana tsəa sə ən nggə bang anggo? Nda acemənana ən earce wun raka le? Bakuli ka sələna ama ən earce wun!

¹² Mə nə lidəmba nə pak agir mənana ən pakkiyi ado ka, ace mənana mə tamsə əbwana mənana à ndaban alta njar à nə bang ama túró mishan malea arə agir mana à kə nggori nəia ka mə'mwashati na andə mə'səm ngga.

¹³ Amənəi yi əbwana ka, amə'mishan mə'nyiri na. Yia ka, aməbosəkiban na, mənana à bosəki rəia kəla amə'mishan məbafoe mala Kərəsti ka.

¹⁴ Sə giri'ndali na dāng. Ko nggearə Shetan nə bamúri ka, kə bosəki rəi kəla məturonjar mala təlaban.

¹⁵ Sə pə nə duk giri'ndali dāng, yi mənana bəə aguro male bosəki rəia kəla aguro mala bealboarna ka. A masələate ka, à nə kum tangnakusəu bealbikea malea.

Buləs jali nə atanni male

¹⁶ Mə nə bəsələi dəm ama: bə bwa bəkəa twali kəla ən kwər raka dāng. Sə bə wu twalam anggo ka, wu em kəla mənana wun nə ak bwa mənana dəmbi kwər raka, ace mənana mə kum giri mana mə nə nggori nəi gbal ka.

* 11:2 11:2 Balli gbal aba: Hos 2:19-20; Afi 5:26-27. † 11:3 11:3 Balli gbal aba: Tite 3:1-5,13. ‡ 11:9 11:9 Balli gbal aba: Filp 4:15-18.

¹⁷ Aba mənəia yì ulang nggori ka, ən pa aban nacaу kəla mənana Mətalabangŋo nə na ka dāng. Ən nggə nacaу kəla mə'dwanyi sələe.

¹⁸ Sə acemənana abwana pas kə nggori ulang mala banza ka, mim gbal ka, mə nə nggori.

¹⁹ Wu kə twali bəmur rə wun ama, wu ndanə sələe, səama ban kə boara wun arə twal gandəa nə amə'dwanyi sələe.

²⁰ Bəfo, wu kə twal gandəa nə koya bwa mənana kə pak guro nə wun, kə pwan agir kuma ma'wun, ko kə təpəri wun, ko kə ləmdəa wun ama kúti wun, ko kə pakka wun gir kyauwikiban a babwa ka.

²¹ Kəsəkyə pakkam mə eare ama səm ndanə rəwukya mənana pa səm nə gandə pak mənə raka!

Mə ndo mə nə nacaу kəla dəmbam kwar dāng: Bə bə kəgír nakam mənana bwa nə nggori nəi ka, mə ndanə məsəkang-kangŋa mala nggori nəi gbal.

²² Bə yia ka, amə Ibəru na ka, mim gbal ka mə nda bwa Ibəru. Bə yia ka, amə Isərayila na ka, mim gbal ka mə nda bwa Isərayila. Bəa nda ka aməkau mala Ibərayim ngga, anggo gbal sə ən pa.

²³ Mə nə nacaу kəla dəmbam kwar dāng: Bə yia ka, à nda ka aguro mala Kərəsti, ən boaria wia aba pakki Kərəsti túró məcandəe! Ən kum kúrban kusə pas ən kutia. Ən kum kwakban mənana à pà nə gandə ballə raka. Ən apì lú kusə pas.Š

²⁴ Kusə tongno ən kum kwakban a bu abwana-məgule mala amə Yahudi, sə koya pwari kwakban ngga, nkamso lumi-tàrú nə məsəi tongno-nong-ine na.*

²⁵ Kusə tàrú à walkiam nə agara, à bukkiam nə atali kusə mwashat, ən limge a mùr kusə tàrú, ən pak nongŋo mwashat, du andə pwari, mə nda aban kyalle aba nggeamùr.†

²⁶ Kusə pas mə nda rə twalbəri məsauwe. Sə arə aməno yì agya ka, ən kum bəmúràm aba ká-məbane arə anggeasala a mùr-longŋa, ká-məbane a bu amə'bəmbəriban, ká-məbane a bu abwana mem amə Yahudi andə abwana mənana amə Yahudi na raka. Ən kum bəmúràm aba ká-məbane a bu amə loasə munəo aba nggea-là; bən wuna a babondo; bən wuna aba nggeamùr, sə bən wuna a bu amə'eamrəarəu amə'nyirni.‡

²⁷ Ən do aba pak túró məkwane andə auləa, aba dʒwanyi ntulo arə adú pas, aba nzala andə məsamur. Kusə pas ən do aba təla girlina, aba dʒwal andə təla agir-nggūrəu.

²⁸ Ko bə mala amənia na raka, ko aya pwari ka, baləam kə pi ace denyi mem amur a'ikəlisiya kat.

²⁹ Yana rəi bungio sə mem bungio dāng? Yana kpa aba caubikea, sə cə kwan rəəm raka?

³⁰ Bə mə nə nggori ka, boaro mə nggori nə agir mənana à ləmdə rəwukya mem ngga.

³¹ Yì, yì Bakuli Tár Mətalabangŋo Yesu, mənana bʒwangsəe pà nə mal raka, sələna ama nyir na ən nakiyi ka dāng.

³² Mənana mə nda a Damaska ka, nggwamna mənana abata Murəm Aritas ka, tsək amə'yál là arə akunla ama bəa bʒwalam.

³³ Gír mənana amsəam a babuì ka, nda ən do aba ndakade, sə agyajam mem suləam nə anggúr a fongəran mala shəran mənana à gumbəlina là nəi ka.

12

*Agir mənana Yesu ləmdəi
Buləs aba sənə ka*

Š 11:23 11:23 Balli gbal aba: Atúró 16:23. * 11:24 11:24 Balli gbal aba: Nggur 25:3. † 11:25 11:25 Balli gbal aba: Atúró 14:19; 16:22. ‡ 11:26 11:26 Balli gbal aba: Atúró 9:23; 14:5.

¹ Dumə́nàm ama mə nggori, ko kat andə amani ama pà nè pur kəgìr raka. Sə ado ka, mə nə nacau amur asənsəna andə acausəna mənana Mətalabangŋo ləmdəamia ka.

² Ən sùrə bebwə aba Kərəsti pələ lum-nong-ine mənə kúti ka, mənana à fwè à umnəi a təruià kùli ka. Ko nda aba nggürəu, ko pà aba nggürəu dāng, ən sələ mənə ka dāng, kə Bakuli nda sùrəi ka.

³ Earka nda aba nggürəu, ko pà aba nggürəu dāng. Mim ngga, ən sələ dāng, kə Bakuli nda sələ ka, ama mənəi yì bwa ka,

⁴ à twali à umnəi a paradayis a kùli. Kya ok acau məcandəke, agir mənana bwapəndəa pa nə gandə nea nə kúni raka.

⁵ Mə nə nggori nə mənəi yì bwa ka, pà mə nə nggori nə bamúràm dāng. Mə nə nggori nə rəwukya mem.

⁶ Ko bə ən earce nəma mə nə nggori ka, pà mə nə duk bwašana dāng, acemənana məsəcau nda mə nə na ka. Sə pà mə nə nggori dāng, acemənana ən earce nəma kəbwa bə kəa bwaŋsəam, bə kúti ban gir mənana à səni a baləam, ko à kə oé a kunam ngga dāng.

⁷ Bakuli ləmdəam asənsəna aməpa ndali, sə ace mənana mə kəa pək nə twal bamuru ace raka, à oasəam zwe aba nyamam*, bə do kəla məturonjar mala Shetan, bə kə param.†

⁸ Kusə tərú mə nda ban zəmbi Mətalabangŋo nəma bə pusəami.

⁹ Sə koya zəmba ka, kə earam ama, <<Bwamuru mem nda kəgìr mənana à kə earce ka. Rəcandəa mem kə pak túró pepe aba rəwukya.>> Ace mani ka, ban kə boaram, mə nə nggori nə rəwukya mem ace mənana bə rəcandəa mala Kərəsti bə pak túró nə mim ngga.

¹⁰ ‡Nda gir nì sə ban kə boaram arə rəbungya mem, andə sanggiban, andə doməkwane, andə pətanni, andə atanni mənana ən nggə kutio abaləia ace Kərəsti ka. Acemənana bə mə nda aba rəbungya ka, sə mə nə kum rəcandəa.

Babum Buləs pi ace amə Korinti

¹¹ Ən kutia pəkkiagir kəla bwašana. Sə wu nda wu ciem abaləi ka, a kun mənana bə wun nə nggə bwaŋsəam ngga. Acemənana aməno yì <<akanggərang amə'mishan>> ma'wun ngga, à kútiām nə kəgìr dāng, kat andə amani ama mə nda kəgìr gbal raka.

¹² Mənana mə nda aban wun ngga, wu sənəna agir mənana à ləmdə ama mə nda mə'mishan ngga; agir-ləmdəa, andə agir-gyambəliban, andə agir-ndali mənana à pea aba túró mem abalə wun nə gandəreu ka.

¹³ Mana gir nì na ən pakki acilia a'ikəlisiya sə ən pakka wun dāng? Kəgìr mənana ən pakka wun raka nda mənana ama ən dupa wun twalo a bui mala boalo raka. Ida wu twəlām-ban mənəi yì bwarkio ka!

¹⁴ Ado ka, mə ndo ən nggə na ce təruià ká mem aban wun ngga, sə pà mə nə dupa wun twalo dāng. Agirkuma ma'wun nda ən alkiyite ka dāng. Kə wun nda ən earkiyi ce ka. Ko bə mani nda raka, amuna na à nə rambəi aməbəlia gəna ka dāng, aməbəliban nda à kə rambəi amuna gəna ka.

¹⁵ Ace mani ka, bumam nə pwasəo mə kidiki koya gir nani mə ndanəi ka, andə nggearə bamúràm, ace yiləmi wun. Sə nggearəi ka, acemənana ən earce wun kpəm ngga nda tsəa sə wu earcem bəti ka le?

¹⁶ Abea abwana abalə wun earəna ama mə nda twalo aban wun dāng. Sə abea abwana ka à kə na ama, mə nda nggea-məkutan, ən liməsə wun nə swarkiban.

* 12:7 12:7 à oasəam zwe aba nyamam: Ko <<à oasəam bə kwánó aba nyamam kə kwanam kəla soaban mala zwe>>

† 12:7 12:7 Balli gbal aba: Ayu 2:6. ‡ 12:10 12:10 Balli gbal aba: Rom 5:3; 2Kor 6:4-5.

¹⁷ Sə lang sə mənə ka pa? Abwana mənana ən tasəia aban wun ngga, kə bwa atəə təpəri wun le?

¹⁸ Ən buaki arə Titus bə kyane aban wun, sə ən tasə be mə'eamrəarəu bəə kyane andəi. Titus kya təpəri wun le? Kə bangŋə mə'mwashati nda pak túró nə səm, sə kə njargula mə'mwashati nda səm kpate ka re?§

¹⁹ Yakəla wu kə səni kəla acau mənəia səm nggə nea ka, nda ace pusə bamur rə səm. Awo! Səm nggə bangga wun mənəia ka kəla aguro mala Kərəsti, sə Bakuli nda mə'nakún səm. Koya gir səm pak ka, wun amə'eamrəarəu, nda ace pə wun rəcandəa.

²⁰ Bangciu kə pakkam ama bə ən yiu ka, yakəla mə nə yia kum wun pə kəla mənana mə nə earce bə wu pak ka dāng, sə wun ngga, yakəla wun nə kumam pə kəla mənana wu nə earcem mə pak ka dāng. Bangciu kə pakkam ama, mə nə yia kum kúnbuàna, andə mbali, andə bumlulla, andə earce-bamuru, andə kidikibwa, andə twal-lulləu, andə candəmúrû, andə zuriki nre-rəarəu.*

²¹ E, bangciu kə pakkam ama bə ən yiu aban wun dəm ngga, Bakuli mem nə kyauwikiam a badəm wun. Sə dəm ngga ən nggə bangŋa ama mə nə kum bumkidikea amur abwana pas atə wun. Abwana mənana à malaká nying buia arə acaubikea mə'e malea mala pəndəki rəarəu, andə kidiki mala nongginə-rəarəu, andə do-kidiki mala gyatarəu raka.

13

Məsəbata acau nunkiru

¹ Mənəia nə duk təruià ká mem aban wun. Sə kəla mənana Maləmçe na ka: <<À nə bwalta məsəcau mala koya gir ka, a kún amə'nakún bari ko tərú.>>*

² A bəria yiu mem a ban wun ngga, ən angŋa dəmba ən nunna kir abwana mənana à pak caubikea dídyal ka. Ado ka, ən nggə nunkiria dəm andə acilia abwana, kəla mənana ən pak dídyal ka. Bən yina dəm ngga pə mə nə pərtea nə mbumbu dāng.

³ Agir mənana kat wu earkiyice sūrəə amənana à nə ləmdəa wun ama Kərəsti kə nacau nə mim ngga, mə nə pa wunia. Kərəsti ka, mə'rəwukea na dāng, aba pak túró nə wun. Yì ka, kə ləmdə rəcandəa male abalə wun.

⁴ Kat andə amani ama à gbàllì a nggun-gangndəi aba rəwukya ka, ado ka, ndanə yiləmu nə rəcandəa mala Bakuli. Səm gbal ka, səm ndanə rəwukya, səama aba do ma'səm aba Kərəsti ka, səm ndanə rəcandəa mala Bakuli mənana səm nggə pakka wun túró nəi ka.

⁵ Wu peləki bamur rə wun, wu səni ko wun nda aba pabamuru ma'wun piu. Wu karəki bamur rə wun, wu dum nə sələe ama Yesu Kərəsti ka, nda abalə wun, bə pa ana raka, wu kpana kārəkiban a bui mala pabamuru məbəfoe.

⁶ Tsəkbaləu ma'səm ngga, nda bə wu sələ ama səm ngga, səm gatti a bui mala túró ma'səm dāng.

⁷ Hiwi ma'səm ado a ban Bakuli ka, nda mənana ama wu kəa pak kəgír məbəne dāng. Pə ace mənana səm nə ləmdə bamur rə səm ama səm pāngŋənə pepè ka dāng, nda ace mənana bə wu pak gir mana məboarne na ka, ko bə ndo ama səm ngga səm kpana ka.

⁸ Səm ngga, pə səm nə gandə munəo arə məsəcau dāng. Duməna púp səm nə camata məsəcau.

⁹ Banboara səm, mana bə rə səm bungio sə wu ndanə rəcandəa ka. Hiwi ma'səm ace wun ngga nda bə wu kum lümsəo pepè.

§ 12:18 12:18 Balli gbal aba: 2Kor 2:13; 8:18.
13:1 Balli gbal aba: Nggur 17:5-7; 19:15.

* 12:20 12:20 Balli gbal aba: 2Kor 2:1-4; 1Kor 1:11; 3:3.

* 13:1

¹⁰ Mə nda aban giləa wun amənia yì agir ka, ado mənə ən pà a ban wun raka, nə tsəkbaləu ama bə ən yina ka, pa mə nə yia peki wun dāng. Acemənana rəcandəa mənana Mətalabangŋo pam ngga nda ace bak babum wun, pà ace arki wun dāng.

Masələata makkun

¹¹ A masələate ka, wun amə'eamrəarəu, ən nggə tsək wun a ndà nə amənia yì acau ka: Wu dum nə bumpwasəa. Wu gulo wu kya bwal ban mənana wu kārəna bwa ka. Wu bak babum rəarə wun. Wu earnə rəarə wun. Wu do aba rəpwala. Anggo ka, sə Bakuli mə'earcearəu andə mala dorəpwala ka, nə do atà wun.

¹² Wu makkia rə wun kun nə earcearəu mala abwana mala Bakuli.

¹³⁻¹⁴ Aməkpata Yesu mənana akani kat ka, à kə makka wun kun.

Bə bəwamuru mala Mətalabangŋo Yesu Kərəsti, sə earcearəu mala Bakuli andə dotarəu mala Bangŋo Məfele do atà wun kat.

Cauterəa mala Buləs aban ká a ban AMƏ GALATI Məncəu

Lang amə'mishan tinata hamnə Cau Amsəban amur Yesu Kərəsti, sə abwana mənana amə Yahudi na raka, à nè nggə ak ce ka, diban yi lo ama, ko duməna púp she bə bwa kpana atə Nggurcau mala Musa ka sə nè pələ məkpata Yesu Kərəsti le? Buləs angəa dəmba bələna bələi ama mənəia ka pà kàm anggo dāng. Səa ma abalə a'ikəlisiya abə nggea-là Galati, a bu-nzali mala amə Asiya məkyauwe ka, abea abwana nda kam mənana à lo makgír andə Buləs, à bang ama, duməna púp bwa nè kpata Nzongcau mala Musa ace giləki do male pepe andə Bakuli.

Cauterəa mala Buləs aban ká a ban amə Galati ka à giləi ace mənana bəà nyesə abwana mənana à kúti abə bəsekiban mala mənəia yì kanigír mə'nyirì ka, bəà nyare abə pə andə kpata pabamuru mə'məsəcau nì aban Bakuli. Buləs bang kúni ama yì ka, mətúró mishan mala Yesu Kərəsti na, sə mənəia yì tunəban male mala duk mə'mishan ace kánə Cau Amsəban mala Bakuli aban abwana arə acili anzali ka, pur nə ban Bakuli, bwapəndəa na à twali ka dāng. Ləmdəi ama pabamuru nəmurəi bərbər abə Yesu Kərəsti ka, nda nè tsək abwana sə à nè kum akban aban Bakuli ka. Dəm ngga ləmdəi aməkpata Yesu Kərəsti, ulang bealu mana kə pur abə earcearəu mənana kə yiu nəban pabamuru aban Kərəsti ka. Kum panzəban mə'məsəcau nì kə yiu, bə səm ak boro mala bəwamuru mala Bakuli nə bumpwasəa, sə səm pa bəmur səm abata Bangəo, mənana pusəkiyi abəle abalə səm ngga.

Gakkita acau mənana abaləi ka

Mən cau1:1-10

Rəcandəa mala Buləs mala duk mə'mishan1:11--2:21

Cau Amsəban mala bəwamuru mala Bakuli3:1--4:31

Do bá panzəban mala aməkwadfi andə túró malea5:1--6:10

Məsələata cau6:11-18

¹ Mənəia yì cauterəa ka, pur a banam, mim Buləs mə'mishan.

Twalban mem a túró mishan ngga pur nəban bwapəndəa dāng, pur nə bu Yesu Kərəsti andə Bakuli Tárrú, mana loasəi yì Kərəsti a bəmbe ka.

² Amə'eamrəarəu mənana səm nda kani sənəia ka, səm nggə dapi bu aban tasə mənəia yì cauterəa ka, aban ká aban a'ikəlisiya* mənana a bu-nzali Galati ka.

³ Bə Bakuli Tár səm andə Mətalabangəo Yesu Kərəsti, ləmdəa wun bəwamuru andə dorəpwala.

⁴ Yesu pa yiləmi ace acaubikea ma'səm, kəla mənana Bakuli Tár səm kani ka, ace mənana bə amsə səm, a bu mənəia yì nza məbealbike səm nda abaləi ka.

⁵ Bwangəban kat ka, mala Bakuli na, mənana málá male pà kàm raka! Bə do anggo.

*Cau Amsəban mə'məsəcau nì ka
nda mwashat bərbər*

⁶ Ən nggə ndali nə kaurə ndəli ma'wun arə Bakuli, mənana tunə wun nə bəwamuru mala Kərəsti, sə wu pələa wu kə kpata bəkə cau dāng ngga.

⁷ Wu nda ban kpata bə <<cau amsəban>> mənana a məsə səm ngga, kə cau amsəban na raka. Abəa abwana nda, à kə earce zurəi mur wun, à nè bəsekì ta Cau Amsəban mala Kərəsti ka.

* 1:2 1:2 a'ikəlisiya: Ikəlisiya ka, nda kpapi mala abwana mənana Bakuli tunəia à nda ka məkpata Yesu Kərəsti ka.

⁸ Bə súbán mala Bakuli suləo amur ko bə ya bwa nani, ko bə səm nda, ko bə məturonjar mənana a kùli nda ka, yi mənana bə hamnə be cau amsəban sə pà mwashat andə mənana səm haməna wunì dídýal ka raka.†

⁹ Kəla mənana səm na wun a dəmbe ka, ən nggə bəsələi dəm ama: Bə bwa hamba wun nə bekə cau ama <<cau amsəban>> na, sə nda dāng andə Cau Amsəban mənana wu angənəni ka, bə súbán mala Bakuli suləo amur bwe.

¹⁰ Ado ka, bʷangsəban mala bʷapəndəa nda ən alkiyite ka le, ko mala Bakuli? Bə mə nda ban bəriki mə nə pwasəbum bʷapəndəa ka, bə pà mə nə duk guro mala Kərəsti dāng.‡

Bakuli nda tunə Buləs bə duk mátúró mishan ngga

¹¹ Wun amə'eamrəarəu, ən nggə earce nəma bə wu sələ ama, Cau Amsəban mənəia ən nggə hamnəi ka, dənýicau mala bʷapəndəa na dāng.§

¹² Ən ak cau mem a bu bʷapəndəa dāng, sə kəbwa nə kaniam gbal dāng. Mənəia yi cau ka, Yesu Kərəsti nə mənəbam bələi nə nggearəi.

¹³ Wu sùrənà rə pa mem dídýal, mənana mə nda ban peri, peri mala amə Yahudi ka, yi mənana ən pe ikəlisiya mala Bakuli tanni kərkər, yələ eare mem ngga nəma bəə mesəkea bəə uebà.*

¹⁴ Ən kuti abeam aməlo kat aba peri mala amə Yahudi, sə mə ndanə babumpina kərkər arə kúncau mala aká səm.†

¹⁵ ‡Sə kaniama à nə bəlám ngga, Bakuli taram, sə tunəam abata bʷamuru male. Banboari wi

¹⁶ bə ləmdəam Muni ace mənana bə ən hamnə Cau Amsəban male aban abwana arə abea nzali. Sə mim ngga ən alta kwarkiru mala kəbwa dāng.

¹⁷ Yələ ən wari ma a Urəshalima nəma mə nə nggá ok bə kəcau a kun abwana mənana à akəm dəmbe aba túró mishan ngga dāng. A kun mani ka, ən o kporong aba nzali Arabiya, sə nənzəmò ka, ən nyare a nggea-là Damaska.

¹⁸ Anzəm apələa tărú ka, ən wari a Urəshalima, nəma mə nə nggá sən Bitərus. Ən kya pakki anonggio lum-bwamdə-tongno abanì.§

¹⁹ Ən sən kəbwa atə mə'mishan dāng, she kə Jemis, mə'eam Mətalabangno.

²⁰ Mənəia ka, məsəcau na ən nakiya wun a badəm Bakuli ka, nyir pa abaləi dāng.

²¹ Anzəm mənə ka ən wari arə abea ban abalə abu-nzali Suriya andə Səlisiya.

²² Kat andə amani ka, a'ikəlisiya mənana à nda aba Kərəsti a bu-nzali Yahudi ka, à sùrəəm a bəməsəam dāng.

²³ Kəgír mənana à sùrəi ka nda kə cau mənana abwana kə na ama: <<Bwa mənana dídýal kə pa səm tanni ka, adyan ngga nda kə hamnə ce pabamuru mənana bəriki nə kidiki ka.>>

²⁴ Pələa à bʷangsə Bakuli atəcau mem.

2

Amə'mishan ak Buləs

¹ Anzəm apələa lum-nong-ine ka, ən nyare ən o a Urəshalima dəm sənə Barnabas, səm wari nə Titus atə səm.*

² Ən wari kano, acemənana Bakuli nə ləmdəəm ama bə ən kyane. Akanó ka, səm kya kum do nəmurə səm, sənə abwana mənana à twalia ama à nda ka abwana-məgule

† 1:8 1:8 Balli gbal aba: 2Kor 11:4. ‡ 1:10 1:10 Balli gbal aba: 1Tas 2:4. § 1:11 1:11 Balli gbal aba: Rom 1:16-17.

* 1:13 1:13 Balli gbal aba: Atúró 8:3; 22:4,5; 26:9-11. † 1:14 1:14 Balli gbal aba: Atúró 22:3. ‡ 1:15 1:15 Balli gbal aba: Isha 49:1; Ir 1:5; Atúró 9:3-6; 22:6-10; 26:13-18. § 1:18 1:18 Balli gbal aba: Atúró 9:26-30. * 2:1 2:1 Balli gbal aba: Atúró 11:30; 15:2.

mala Ikəlisiya ka. Pələa ən bəlia wia bá Cau Amsəban mənana ən nggə hamnəi a ban abwana mala acili anzali ka. Eare mem nda mənana kun səm bə duk mwashat, ace mənana bə túró mem mənana ən pangjəni andə mənana ado mə nda rə pe ka, bəà kəa ue bə dang.

³ Sə yia ka, à earnə mim. Titus mənana bwa Gərik na ka, kəbwa tsəi púp ama bəà kasəi wi bate dāng.

⁴ Məno yì cau ka lo, ace abea bwana mənana à na ama à nda ka amə kpata Yesu, sə bafo à nda raka. Yia ka, à kutio abalə səm zāng, à kə shenzəki səm, à kə earce iu panzəban mənana səm ndanəi aba Kərəsti Yesu ka. À kə ear ama à nə nyesə səm bə səm duk guro mala anggurcau mala amə Yahudi.

⁵ Sə səm binə gbal kpékpé, səm nyinggia wia njargula ko bəti dāng. Eare ma'səm ngga, bə səm yál məsəcau mala Cau Amsəban ace wun.[†]

⁶ Sə aməno yì abwana à twaliá ama à nda ka abwana-məgule mala ikəlisiya ka, à pənə kə kàbé cau mənana à nə tsəa amur cau mənana ən nggə hamnəi ka dāng. Kat andə amani ama à nda ka abwana-məgule aba dəmbam ngga, ən eari məno bə ciem bən nying kpata gír mənana Bakuli ləmdəəm ngga dāng, ko bəti, acemənana Bakuli ka, kə ləmdə tərban dāng.[‡]

⁷ Gír mənana ndakam ngga, nda mənana ama, Bakuli panam túró hamnə Cau Amsəban a ban abwana arə abea anzali, kəla mənana Bakuli pə Bitərus hamnə Cau Amsəban a ban amə Isərayila ka.

⁸ Kə Bakuli mə'mwashati, mənana pak túró nə Bitərus, tsəi mə'mishan na aban ká a ban amə Isərayila ka, nda mənana pak túró nə mim, ciem mə'mishan aban ká gbal a ban abwana mala acili anzali ka.

⁹ Bafo, nggearə Jemis, sə Bitərus, sə Yohana, mənana à twalia ama à nda ka atanggea-nggun mala Ikəlisiya ka, à sənəna bwamuru mənana Bakuli pam mala túró mənəi ka; pələa à ak səm sənə Barnabas, səm duk abia amə'túró. À pu nzəm səm aban hamnə cau a ban abwana mala abea anzali, sə yia ka à kutio atə túró a ban amə Isərayila.

¹⁰ Kə cau mənana à tsəka səm a kir səm ngga nda mənana ama bə səm nggə tsəkir amə'tər, sə məno ka, nda kəgír mənana mə ndanə bumpina ace ka.

Buləs binə ce gír mana Bitərus pə

¹¹ Lang Bitərus yina a Antiyok ka, ən loa rəi a baməsə bwapəndəa, acemənana gír mana pə ka boar dāng.[§]

¹² A yiu male a dəmba ka kə lili andə abwana aməkwadī mənana amə Yahudi na raka, abwana mənana kəgír oasəia arə cau mala kasə batau raka. Sə nənzəmə ka, lang abea amə Yahudi, agyajam mala Jemis yina ka, pələa yì, yì Bitərus ka, tamsə li gírlina andə amə'eamrəarəu mana amə Yahudi na raka, tər bamúri zak nə yia. Yì ka, kə banggi amə Yahudi mana à kə na ama bəà kasəi koya məkwadī bate ka.

¹³ Gír nī tsək abea aməkwadī mənana amə Yahudi na ka, à twal kusə ulang bua-kun-bari mala Bitərus, gandəa à bosəki kusə Barnabas nə ulang bealu məno.

¹⁴ Lang ən sənəi à kə kpata bafo mala Cau Amsəban raka, pələa ən ne Bitərus a baməsə bwapəndəa bwāng ama:

We ka, a nda bwa Yahudi, sə a kə duk ulang do mala abwana mənana amə Yahudi na raka. Sə palang adyan, sə a kə earce tsək abwana mənana amə Yahudi na raka, bəà duk ulang do mala amə Yahudi?

[†] 2:5 2:5 Balli gbal aba: Atúró 15:23-29. [‡] 2:6 2:6 Balli gbal aba: Nggur 10:17. [§] 2:11 2:11 Balli gbal aba: Atúró 11:19-26.

*Bwapəndəa kat kə duk amə
cauboarna a ban Bakuli
nə Pabamuru*

¹⁵ Mim sənə we, à bəl səm ngga, səm nda ka amə Isərayila, səm nggə bəsəki nggurcau mala Musa kəla abwana mənana amə Isərayila na raka, yia amə pakki acaubikea ka dāng.

¹⁶ Kat andə amani ka, səm sələnə ama, nə pabamuru nəmürəi a ban Yesu Kərəsti, sə bwa nə duk mə cauboarna aban Bakuli,* pa ace kpata anggurcau dāng. Nggearə səm gbal ka, səm pa bamur səm nə pa a ban Yesu Kərəsti ace duk amə cauboarna a ban Bakuli, a ta cau mala gūli arə Kərəsti. Pa ace kpata nggurcau dāng. Nda acemənana kpata nggurcau ka, pà nə tsək bwa bə duk pepè a badəm Bakuli dāng.†

¹⁷ Sə mənana bəa bang ama səm nda aban alta do məboarne aba Kərəsti, sə à yì kum səm ngga, səm nda ka mə'caubikea ka, mənə ka, nə do ama Kərəsti pu nzəm caubikea le? Awo, pa anggo dāng!

¹⁸ Səa ma bə ən nyare ən kutia kənī abwana njar mala nggurcau mala Musa mənana ən angṇa damba ən nyingni ka, ən duməna mə yəl Nggurcau mala Bakuli.

¹⁹ Bə ən bariki nəma mə nə kpata nggurcau ka, ən yì sənə ka, mənə ka pà nə pwasə bum Bakuli dāng. Pələa ən wuki nggurcau, ən tamsə kpata nggurcau, ace mənana mə dupi Bakuli.

²⁰ À gbəllinam amur nggun-gangndəi sənə Kərəsti. Mə nda mənana dəm nə yiləmu ka dāng, Kərəsti nda mənana ado dukiyi a baləam ngga. Do mem aba nggürəu mala banza ka, ən dum nə pabamuru a ban Muna mala Bakuli mənana earcem, sə pabamuri acem ngga.‡

²¹ Ən bürəce bwamuru mala Bakuli dāng. Acemənana bə kpata nggurcau nə tsək səm, səm nə duk amə cauboarna a ban Bakuli ka, lú mala Kərəsti ka nda bə.

3

*Njar mana bwa nə duk
mə'cauboarna nəi
a badəm Bakuli ka*

¹ Wun amə Galati ka wu gəmi fat! Yana bwe pyauta wun? Nda àkə baməsə wun sə à bəlki ce lú mala Yesu Kərəsti amur nggun-gangndəi.

² Mə dī wun pe: Wu ak Bangṇo Məfele a njar mala kpata Nggurcau mala Musa lè, ko nda acemənana wu pà bamur wun arə cau mənana wu ok amur Kərəsti ka?*

³ Palang sə wu banggea anggo? Anzəm mənana wu tinata do kpata Yesu aba Bangṇo mala Bakuli ka, wu kə earce ado ama wun nə masələte aba nggürəu le?

⁴ Nggea tanni mənana wu nu abalə agir pas aban kpata Yesu ka, nda bə le? Kàngkàng nda bə le?

⁵ Mə nə dī wun dəm ngga, Bangṇo Məfele mənana Bakuli pa wun, sə pəkki agir-ndələki abalə wun ngga, nda acemənana wu kpata Nggurcau mala Musa ka le, ko nda acemənana wu pà bamur wun arə Cau Amsəban mana wu ok amur Kərəsti ka?

⁶ Wu sənə ani arə cau mala Ibərayim. Maləmce mala Bakuli ka bang ama, <<Ibərayim earnə Bakuli, sə atəcau mala mənə yì gūliarəu male arə Bakuli ka, Bakuli nyesəi mə'cauboarna na.>>†

* **2:16 2:16** *bwa nə duk mə cauboarna aban Bakuli*: Ko <<bwa nə kum akban aban Bakuli.>> † **2:16 2:16** Balli gbal aba: Ang 143:2; Rom 3:20. ‡ **2:20 2:20** Balli gbal aba: Gal 1:4; Filp 1:21. * **3:2 3:2** Balli aba: Rom 10:17. † **3:6 3:6** Balli gbal aba: Tite 15:6; Rom 4:3.

⁷ Boaro bə wu sələ ama amuna mala Ibərayim ngga, à nda ka abwana mənana à pà bamuria aban Bakuli, à earnəi ka.†§

⁸ Maləmce ak dəmba bang dídýal ama, Bakuli nə ak abwana mala acili anzali, à nə pələ amə'cauboarna, ace pabamuru malea a baní. Nda sə ak dəmba ne Ibərayim məniana yì bəsa cau məboarne ama, <<Abwana arə anzali kat ka, à nə kum tsəkbu mem nə bano.>>*

⁹ Nda gír mənana tsəa sə abwana mana à pà bamuria aban Kərəsti ka, à kum lùmsəo mala tsəkbu mə'mwashati mənana Ibərayim kùmô, nə pabamuru male aban Bakuli ka.

¹⁰ Sə abwana mənana à makbaləia arə bwal Nggurcau ace kum akban a bədəm Bakuli ka, à nda abata súban. Maləmce ka na ama, <<Súban nda amur bwa mənana kat pà nə kpata anzongcau mənana kat à giləia aba Maləmce Nggurcau mala Bakuli raka.>>†

¹¹ Ado ka, pusəna rəi a banfana ama kəbwa pà nə kum akban a bədəm Bakuli nə bəriki mala bwal Nggurcau dāng. Acemənana Maləmce na ama, <<Bwa mənana duk mə'cauboarna aban Bakuli nə pabamuru a baní ka, nda nə kum yiləmu ka.>>†§

¹² Túró mala Nggurcau ka à kwákítè amur gūliarəu dāng. A kún mani ka, cau male ka na ama, <<Bwa mana bwal Nggurcau, kpata anzongcau male kat-kat ka, nda nə au ka.>>*

¹³ Səa ma do mana Kərəsti yì duk sú-bwa ace səm ngga, angɣəna múr səm a bəbù súban mənana Nggurcau yinəi ka. Acemənana à giləa aba Maləmce ama, <<Súban nda amur koya bwa mənana à gyari a nggun ka.>>†

¹⁴ Kərəsti akmúr səm ace mənana tsəkbu mə'mwashati mənana Bakuli banggi Ibərayim ama nə tsəki wi ka, bə yiu amur abwana arə anzali kat, nə bu Kərəsti Yesu. Acemənana səm mana səm nda ka aməkwađi ka, səm nə gandə ak pəcau mala Bangɣo Məfele nə pabamuru.

Kùrcau mala Bakuli kúti Nggurcau mala Musa

¹⁵ Wun amə'eamrəarəu, mə mənba wun bá məniana yì cau ka arə do mala bəwaməpəndəe: Kəla mana bwa pà nə gandə yál cau mənana à earna amurí, ko nə yiu nə bəkə cau dāng ama nə tsəa amurí nə nggađi raka, anggo sə məniana pa.‡

¹⁶ Bakuli pa cau male aban Ibərayim andə muni. Səni pepè, Maləmce ne ma ama, <<wunə amunio>> dāng, mənana nə ləmdə ama à nda pas ka. Awo, bang ama <<wunə munio>>, mənana ləmdə ama nda aban nacau amur bwa mwashat. Sə bwa mwashat məniana ka, nda Kərəsti.§

¹⁷ Məniana ka nda gír mənana ən nggə earce ne ka: Bakuli kùrcau aban Ibərayim, sə bangɣəna ama cau male ka nə lumsəi. Nggurcau mənana Bakuli yì pa, nə bu Musa anzəm mana apələa gbəman-ine nə lumi-tàrú (430) kutikina ka, pà nə kasə mənəo yì kùrcau, sə nə nyesə pacau mala Bakuli bə duk bə ka dāng.*

‡ **3:7 3:7** *amuna mala Ibərayim*: Bakuli tàr Ibərayim abalə abwapəndəa, sə anggo ka, à earəna nəi ama bwa mənana muna mala Ibərayim na ka, yì gbal ka muna mala Bakuli na (sən cau mənana à giləi a nzali a təta 3:29.) § **3:7**

3:7 Balli gbal aba: Rom 4:16. * **3:8 3:8** Balli gbal aba: Tite 12:3; 18:18; 22:18. † **3:10 3:10** Balli gbal aba: Nggur 27:14-26. ‡ **3:11 3:11** Ko <<Mə'cauboarna ka nə gūli arə Bakuli sə nə àwá.>> Ko <<Mə'cauboarna ka nə pabamuru aban Bakuli sə nə àwá.>> Ko <<Bwa mənana kuməna akban aban Bakuli ka, nə pabamuru male aban Bakuli sə nə àwá.>> § **3:11 3:11** Balli gbal aba: Hab 2:4. * **3:12 3:12** Balli gbal aba: Pəris 18:5. † **3:13 3:13** Balli gbal aba: Nggur 21:23. ‡ **3:15 3:15** Kəla mana bwa pà nə gandə yál cau mənana à earna amurí, ko nə yiu nə bə kə cau dāng ama nə tsəa amurí nə nggađi raka: Ko <<Bə bwa pàna cau mala eare male ka, bəbwa dāng pà nə gandə nggađi ko nə kasəi dāng.>> § **3:16 3:16** Balli gbal aba: Tite 12:7; 13:15; 24:7. * **3:17 3:17** Balli gbal aba: Pur 12:40,41.

¹⁸ Denyi ama bə nda acemənana səm bwal nggurcau mala Bakuli ka sə kə pa səm libala mənana pə cau ace ama nə pa səm ngga, à pə nə bang dəm ama nda acemənana pə cau ka sə nə pa səm libala ka dāng. Sə ma, Bakuli aba bəwamuru male ka, pə Ibərayim mənə yì libala mana pə cau ace ka, acemənana bangəna ama nə pə wi.[†]

¹⁹ Sə mana de nda tər pa Nggurcau? Bakuli pa Nggurcau nənzəmò, ace mənana bə ləmdəi bəwapəndəa acaubikea malea. Sə Nggurcau ka à tsəi ama bə pak túró bə kya bik pwari yiu mala mənə yì muna mala Ibərayim, mənana Bakuli pa cau ace ka. Bakuli pa Nggurcau male nə bu aməturənar aban Musa, mənana do a nre ka abwana andə Bakuli ace banggia wia cau mala Nggurcau ka.

²⁰ Bə abwana bari kùrcəu ka, à kə alta bəwə mənana nə cam a nrea ka. Sə Bakuli mana nda mwəshat ka, alta kəbwa atə aba pəcau male aban Ibərayim dāng.

²¹ Sə ado ka, à nə na ama Nggurcau Mala Musa andə kùrcəu mala Bakuli ka à bìnə rəarəia le? Awo, ko bəti! Bə Nggurcau nə gandə pa səm bəsa yiləmu ka, bə kpatə ka nə nyesə səm, bə səm duk amə'caubəarna aban Bakuli.

²² Sə Maləmce ka, bang ama səm kat ka, səm nda abata kùrbən mala caubikea. Kə njargula mənana səm nə kum panzəban nəi, mənana Bakuli pə cau ace ka, nda mənana ama bə səm pə bamur rə səm aban Yesu Kərəsti ka.

Səm nə duk amuna mala Bakuli nə pəbamuru a baní

²³ Kaniama njargula pəbamuru aban Kərəsti bə yiu aban səm ngga, à bwal səm abata kùrbən mala Nggurcau. À kasə kún səm bə yiu mala yì pəbamuru bə yì ləmdə rəi bə səm sùrəi.

²⁴ Mə nə tsəi a bə njar ani: Nggurcau ka nda bwala səm gara aban ká a ban Kərəsti ka. Yál səm bə pwari mənana à nyesə nre səm yì boar sənəa Bakuli nə gūli arə Kərəsti ka.

²⁵ Sə adyan mənana njar mala gūli arə Kərəsti yina ka, səm pə abata yálban mala Nggurcau dəm dāng.

²⁶ Ace mani ka, wun kat ka, wu nda ka muna mala Bakuli ace gūli ma'wun arə Kərəsti Yesu.

²⁷ Sə abwana mənana kat à kum kpapi andə Kərəsti aba batisəma ka, à túrna Kərəsti a rəia kəla túr bəsa daura a rəi.

²⁸ Kə cau pə kəm dəm ama bəwə man ngga bəwə Isərayila na ko bəwə Isərayila na raka dāng, bəwə man ngga guro na ko guro na raka dāng, bəwə man ngga bəwabura na ko bəwəma na ka dāng. Wun ado ka, wu duməna mwəshat aba Kərəsti Yesu.

²⁹ Sə ado mənana wu duməna a mala Kərəsti ka, wu nda ka amuna məbəfoe mala Ibərayim.[‡] Wu nda ka aməlibala, sə pəcau mala Bakuli aban Ibərayim ngga, duməna ma'wun.[§]

4

¹ Wu səni ani: Bə tárrú wú, sə nyinggi amuni məkəke bala ka, amənə yì amuna ka kəgìr gauwia andə guro-bala dāng. À nda abata bəwə mənana à pə wi yál bala ka, she bəà gulkina ka, kat andə amani ama, à nda ka amətala kume mala tárrià kat ka.

² Dumənia wia púp bəà oki amə'ləsəban, she bəà kya bwaləna pələa mənana tárrià kasə ka.

³ Kaniama Yesu nə yiu ka, anggo gbal sə səm pa. Səm nda kəla amuna, aguro mala abangə mənana ado à bwal banza mənəia ka.

[†] 3:18 3:18 Balli gbal aba: Rom 4:14. [‡] 3:29 3:29 wu nda ka amuna məbəfoe mala Ibərayim: Buləs banggi amə Galati ama pəbamuru aban Yesu Kərəsti ka, nda gír mənana tsəkiyi bəwə bə duk muna məbəfoe mala Ibərayim andə mala Bakuli ka. (Sən cau mənana à giləi a nzali a tətə 3:7.) [§] 3:29 3:29 Balli gbal aba: Rom 4:13.

⁴ Səama, lang pwari nì yi kārəna ka, Bakuli túr Muni, mənana b̄wama n̄ b̄li ka, abata nggurcau mala Musa.

⁵ Bakuli túrí, ace mənana b̄ yi akmúr abwana mənana à nda ka aguro mala nggurcau ka, ace mənana s̄m ngga b̄ s̄m kum bancame mala duk amuna male.*

⁶ Sə acemənana s̄m nda ka amuni ka, Bakuli tasə Bang̃o mala Muni a babum s̄m, mənana kə tsək s̄m, s̄m nggə tunəi ama, <<Dā, Tárrám.>>

⁷ Ado ka, wu nda ka guro d̄əm d̄ang, wu nda ka muna mala Bakuli. Sə acemənana wu nda ka muni ka, Bakuli tsəng̃h̄n̄a wu duməna aməlibala male.

Gir mənana kwan Buləs arə amə Galati ka

⁸ Didyal, mənana wu malaká s̄úr̄ Bakuli raka, wu nda ka aguro mala agir mənana aba m̄s̄əcau ka a Bakuli n̄a raka.

⁹ Sə ado mənana wu s̄úr̄n̄a r̄ Bakuli, ko a na raka, Bakuli s̄úr̄n̄a r̄ wun ngga, palang s̄ə wu kə earce nyar n̄ə ta wun, wun n̄ə duk aguro mala alú andə akukwar mala banza man, mənana à p̄n̄ə kə r̄əcand̄əa raka?

¹⁰ Wu nda aban b̄ariki wun n̄ə alta d̄əmcauwa a ban Bakuli n̄ə kpata p̄akkia alamsan mala abea apwari, ko azong̃o, andə akunaban, andə ap̄əla.

¹¹ Wu kə pam bangciu, b̄əà k̄əa na ama nggea gand̄əa mem mana arə wun ngga nda b̄ə d̄ang.

¹² Wun amə'eamr̄əar̄əu, ən nggə z̄əmba wun, wu do ulang do mem, do gapitar̄əu n̄ə am̄ənia yì agir ka. Nggear̄ə mim ngga, ən p̄əla k̄əla wun, wun abwana mənana wu nda ka amə Is̄ərayila raka, mənana s̄ə p̄ə abata anggurcau raka. A d̄əmbə mənana ən hamn̄ə Cau Ams̄əban a ban wun ngga, wu p̄akkam k̄əḡir m̄əb̄ane d̄ang.

¹³ Wu s̄əla ama, a nggea d̄əmbə m̄əno ən hamn̄ə Cau Ams̄əban a ban wun ngga, m̄ə ndan̄ə r̄əkwana a r̄əəm.

¹⁴ Kat andə gir mənana m̄ə nda abal̄əi aba ngḡur̄əam, b̄ə n̄ə tsək wun, wun n̄ə gin̄əam, wun n̄ə n̄yes̄ə cem b̄ə ka, wu gin̄əam d̄ang. Ȳəle, wu gings̄əam, wu d̄enyi n̄ə mim, k̄əla b̄ə m̄ətur̄onjar mənana sul̄ə n̄ə ban Bakuli ka, s̄ə wu em k̄əla m̄ə nda K̄ər̄əsti Yesu n̄ə nggear̄əi.

¹⁵ Sə bumpwas̄əa mənana wu ndan̄əi didyal ka, nda m̄ə ye le? Ən s̄əla n̄əma b̄ə n̄ə gand̄ə pa ka, b̄ə wun n̄ə pus̄əki am̄əs̄ə wun, wun n̄ə pam mia.

¹⁶ Ado ka, ən p̄əla b̄i wun m̄əbura acemənana ən nggə na wun m̄əs̄əcau ka le?

¹⁷ Am̄əno yì am̄ək̄àn̄iḡir m̄ə'nyir n̄i ka, à ndan̄ə r̄əb̄əla ar̄ə alta babum wun, s̄ə d̄enyicau malea a ban wun ngga, m̄əboarne na d̄ang. À kə b̄ariki ama b̄ə s̄ə m̄ə gau s̄ən̄əa wun, ace mənana k̄ə yia nda b̄ə wu kə okia wia ka.

¹⁸ B̄ə k̄əb̄wa ndan̄ə r̄əb̄əla mala p̄akka wun m̄əboarne ka, boaro na gir n̄i d̄ang, s̄əama b̄əà k̄ə p̄ə pwari-pwari. B̄əà k̄əa na ama, she pwari mənana m̄ə nda a ban wun ngga, s̄ə à n̄ə p̄akka wun d̄ang.

¹⁹ Wun amunem mənana ən ear̄kiyi acea raka! Ən nggə ok kwanban a r̄əəm ace wun, k̄əla b̄wama mənana nda aban gb̄ásh̄i ka, s̄ə m̄əno ka p̄ə n̄ə mal d̄ang she b̄ə K̄ər̄əsti l̄üms̄ən̄ə abal̄ə wun ngga.

²⁰ Ən ear̄ənace n̄əma, b̄ə m̄ə nda aban wun ado, ace mənana m̄ə bunba wun giem. Sə ado ka, ən s̄úr̄ə gir mənana m̄ə n̄ə pa ace wun ngga d̄ang.

Kanicau arə amuna mala Ib̄ərayim mənana yia b̄ari ka

²¹ Wun abwana mənana wu earce do abata Nggurcau mala Musa ka, k̄ənḡk̄ənḡ wu s̄úr̄ə gir mənana Nggurcau nakiyi ka?

* 4:5 4:5 Balli gbal aba: Rom 8:15-17.

²² Maləmce na ama, Ibərayim ngga ndanə amuna bari, man mwashat ka, à bəl andə mā-guro male, sə man mwashat ka, à bəl andə mā-ala male, mənana guro na raka.†

²³ Muni mənana nə bu mā-guro ka, à bəli aba bariki mala bwapəndəa. Sə muni mənana nə bu mā-ala male ka, à bəli kəla lumsəo mala pəcau mala Bakuli.

²⁴ Amənia yì agir ka, à nə twalia kun-ndunocau na. Amaməna mənia bari ka, à do a kun akùrcau mala Bakuli mana bari ka. Bwama mədəmbe yì Haga ka, cam a kùn kùrcau mana à pà a Nkono Saina, mənana kə bəl amuna mənana aguro mala nggurcau na ka.

²⁵ Sə Haga, mənana cam a kunì Nkono Saina a nzali Arabiya ka, nda ləmdə nggea-là Urəshalima mənana ado ka, acemənana yì andə abwana male ka, à nda ka guro, abata nggurcau.

²⁶ Sə bə bwama man yì Saratu ka, nda kəla Urəshalima, mənana a kùli ka. Yì ka, guro na dāng. Sə Urəshalima mənana a kùli ka, nda nggea səm kat.

²⁷ Kəla mənana məbangnəa mala Bakuli yì Ishaya na ama:

<<Pak banboarnado,
we nkombi,
mənana à kə bəl muna raka!
Mak-yalang,
ace bumpwasəa,
we bwan a ok kwanban
mala gbāshí raka!
Acemənana bwama mana
burí ginəki o dēki ka,
adyan ngga ndanə amuna pas,
à kutini mala bwama mana
burí dēki raka.>>‡

²⁸ Sə ado ka, wun amə'eambəam, wu nda ka amuna mala kùrcau, kəla mana Ishaku pək ka.

²⁹ Muna mana à bəli nə bariki mala bwapəndəa ka, pə Ishaku, yì muna mənana à bəli nə rəcandəa mala Bangho mala Bakuli ka, tanni. Anggo gbal yalung ngga, abwana mənana à kə earce ama bə wu kpata nggurcau ka, à kə pa wun tanni.§

³⁰ Sə mana Maləmce na amurí dē? Na ama, <<Pər mā-guro andə muni, acemənana muna mala mā-guro ka, pà nə kpapi atà libala andə muna mala mətala bala dāng.>>*

³¹ Ace mani ka, wun amə'eamrəarəu, səm ngga, səm nda ka amuna mala mā-guro dāng; səm nda ka amuna mala mā-ala mana à bəli aba do bamuru ka.

5

Panzəban aba Kərəsti

¹ Nda acemənana bə səm kum do-bamúrû ka sə Kərəsti panzə səm; ace mani ka, wu cam kàngkàng aba mənia yì panzəban ngga, wu kəa nyesə bamur rə wun dəm a bata nggun-rya mala doguro dāng.

² Wu kwaki kir wun! Mim Buləs ən nggə na wun mənia yì cau ka: Bə wu eare à kasə abata wun ama, nda gír mənana nə tsək bwa bə duk pepè a badəm Bakuli ka, ləmdə ama Kərəsti ka nda bə a ban wun.

³ Ən nggə bəsələa wuni dəm ama, bwa mənana kpata nzongcau mala kasə-batau ka,* duməni wi púp bə kpata anzongcau mala Musa kat.

† 4:22 4:22 Balli gbal aba: Tite 16:15; 21:2-3. ‡ 4:27 4:27 Balli gbal aba: Isha 54:1. § 4:29 4:29 Balli gbal aba: Tite 21:9,10. * 4:30 4:30 Balli gbal aba: Tite 21:10. * 5:3 5:3 bwa mənana kpata nzongcau mala kasə-batau ka, Ko <<bwa mənana kə alta kum akban aban Bakuli nə kpata nzongcau mala kasə-batau ka,>>

⁴ Acemənana bə wu kə bariki ama, wun nə kum akban a ban Bakuli nə kpata Nggurcau ka, wu gauwuni tarə wun wunəi yì Yesu, wu purni bata bʷamuru mala Bakuli.

⁵ Sə səm ngga, ace pabamuru ma'səm a ban Kərəsti ka, səm tsək balə səm, səm nggə kúndəō nə rəbəla bə Bakuli ak səm, bə nyesə səm bə səm duk pepè a bədəmbi nə Bangŋo male.

⁶ Bə bʷa tsəngŋənə pabamuru male a ban Kərəsti Yesu ka, bekə girkuma pà kàm aba kasə-batau, ko dʷanyì kasə-batau dāng. Gír mənana boaro à nə na ce ka nda kə pabamuru mənana kə ləmdə rəi aba earcearəu ka.†

⁷ Wu tite ka, wu nda arə lidəmba pepè. Sə yana yì tamsə wun dəm arə kpata məsəcau?

⁸ Məno yì swarkiban ngga, à pà nə na ama pur nəban Bakuli dāng, acemənana yì nə tunə wun sə yinə wun aba panzəban.

⁹ Kànigir mə'nyir nì ka, nda kəla yist mənana bəti ka, nə aki bá dyar bəredi kat, nə tsəi bə vʷali ka.‡

¹⁰ Mə ndanə makbaləu arə Mətalabangŋo ama pà wun nə binə cau mem, wun nə earnə bekə cau dāng. Bakuli nə bashi məno yì bʷa kə zurəki kusə wun ngga, ko bə yì nda yan ngga.

¹¹ Wun amə'eamrəarəu, bəà bang ama ado məno ka, cau mala kasə-batau nda ən nggə hamnəi più ka, palang sə mə nda aba nutanni a bu amə Yahudi? Sə bə nda anggo ka, hamnə Cau Amsəban mala Kərəsti Yesu mənana ən nggə hamnəi amur lú male a nggun-gangndəi ka, bə pà nə yinə bumkidíkea a ban amə Yahudi dāng.

¹² Yàle eare mem ngga nggearə abwana mənana à kə pa wun tanni, à kə zurəki kusə wun nə cau mala kasə-batau ka, bəà jamsə bamuria, bəà duk abaran nə yia.

¹³ Wun amə'eambəam, à tunə wun ace mənana bə wu yì do aba panzəban. Səama wu kəa na ama wun nə nyesə dopanzəban mənana wu kùmô à panzə wun arə Nggurcau ka, bə dupa wun njargula kpata anpel mala nggūrəu aban pakki acaubíkea ka dāng. A kúnì ka, wu kə pakkia rə wun túró aba earcearəu.

¹⁴ Nggearə anggurcau mənana kat Bakuli pà ka, à tsəi kat aba mənəi yì nzongcau mwashaṭ maṇa ama: <<Earce bio məkunbala kəla mənana a earce bamurə ka.>>§

¹⁵ Sə bə a kúnì ləmdəià rə wun earcearəu, wu camarə munəo andə loəsəban a rəarə wun ngga, wu parkir wun, bə a na raka wun nə kidiki rəarə wun.

Do abata rəcandəa mala Bangŋo

¹⁶ Cau mənana ən nggə bang ngga ndya ani ka: Wu nyinggi Bangŋo Məfele ban bə ging nə yiləmi wun. Anggo ka, pa wu nə nggə pakki agir mala kpata suno mala nggūrəu dāng.

¹⁷ Gír mənana nggūrəu earkiyice ka nda a mgbasho nə gír mənana Bangŋo earkiyice ka. Sə Bangŋo ka, kə tsək səm arə earce agir mənana nggūrəu ginəki cea ka. Amənəi yì agir bari ka, à nda bibura. Yia ka, à kə munəo arəarəia pwari-pwari. Nda gír mənana kə tsək wun sə wu kə gandə pak məboarne mənana wu kə earce pe ka raka.*

¹⁸ Sə bə wu nying Bangŋo mala Bakuli ging nə wun ngga, wu pa abata pe-púp mala Nggurcau mala Musa dəm dāng.

¹⁹ Bə wu kpata gír mənana nggūrə wun mə'caubike earkiyi ce ka, bəlle ka kə pusərəi ani: kidiki mala nongginə rəarəu, andə atúró pəndəki rəu, andə dʷanyì bʷalrəu arə pakkiagir kəsəkyə,†

† 5:6 5:6 Balli gbal aba: 1Kor 7:19; Gal 6:15. ‡ 5:9 5:9 Balli gbal aba: 1Kor 5:6. § 5:14 5:14 Balli gbal aba: Pəris 19:18; Rom 13:8-10. * 5:17 5:17 Balli gbal aba: Rom 7:15-23. † 5:19 5:19 Balli gbal aba: Rom 1:28.

²⁰ andə kpata agir mala alú, andə pakkia agir monzəo, andə binə-məsəarəu, andə munəki arəarəu, andə mbali, andə nggea bumlulla məbane, andə earce bamuru, andə gakitarəu, andə tarki rəarəu,

²¹ andə shamgir mala bwa, andə wal-walo gir, andə ká krapí məbane mala nukiaagir andə nongginəban, andə acili acaubikea kəla amənia ka. Mə bəsələa wuni dəm kəla mənana ən na wun a dəmba ka, ama bwa mənana kat kə do abata a'ulang mənania yì ado ka, pà nè kutio a Domurəm mala Bakuli dāng.

²² Sə bə Bangño Məfele nda gingginə səm ngga, nə pusə amənia yì abealu ka abalə səm: earcearəu, andə bumpwasəa, andə dorəpwala,[‡] andə munyi, andə tsəkir bwa, andə pəməboarne, andə do'amurməsəcau,

²³ andə bukbuka,[§] sə bwalrəu. Bə kə nggurcau pà kəm amur amənia yì agir ka dāng.

²⁴ Abwana mənana à mala Kərəsti Yesu na ka, à gbàllinà bealu mala bwapəndəa mə'caubike andə anpel andə asuno male, amur nggun-gangndəi mala Yesu.

²⁵ Bə səm nda ban do abata Bangño mala Bakuli ka, səm nə kwadī ləməndəbu mala Bangño aba do mə'səm kat.

²⁶ Bə səm ngga gusələ mur səm, ko bə səm nggə altacau arəarə səm, ko bə səm nggə pak mbali arəarə səm dāng.

6

Wu bwalia rə wun twalo

¹ Wun amə'eamrəarəu, bə mə'eamrəarəu na sə à kumi aba bə kəgír məbane ka, wun mənana wu came aba Bangño ka, wu nyesəi amur njargula, nə bealu məbubuki. Sə we bwa mənana a nə pak túró nyesəban ngga, yál bamúró ace mənana wu kəa kpa aba mənəo yì kārəkiban raka.

² Wu bwalia rə wun aba tanni; anggo ka, sə wu nə lùmsə nggurcau mala Kərəsti.

³ Bə kə bwa twalī bamúri ama ndanə gulo, sə pà nə nyesə bamúri nə bwali kə bwa kəm raka, bwe kə swárki bamúri nə swarkio. Yì ka, pà a kún bə kəgír dāng.

⁴ Kárəkí túró mô nə nggearəo wu səni, anggo sə a nə sələa ko túró məboarne na a pak ka, sə anggo ka a pà nə kàni rəd arə kəbwa dāng.

⁵ Denyi ama koyan ngga nə bua nə bamúri nə ulang bealu male.

⁶ Abwana mənana à kə kanià wia cau mala Bakuli ka, boaro bəà kə pakkì amə kànià wià gír, gír mənana nda pepè ka; bəà kə gau agir məboarne malea andəia ace mənana bəà kùmô atəa.

⁷ Bəa kəa bəsəki wun dāng, kəbwa pà nə bangginə Bakuli dāng. Ko bə mana sə bwa beal ka, kəgír nī nda nə càn ngga.

⁸ Abwana mənana do malea ka, kə nda ace lùmsə sune mala nggūrəia mə'caubike ka, kə kidi kə nda mənana à nə càn ngga. Sə abwana mənana do malea ka, kə nda ace pwasəbum Bangño mala Bakuli ka, à nə kum yiləmu mənana málá male pà kəm raka, nəban Bangño.

⁹ Ace mani ka, bə səm ngga aulə nə pak gír mənana məboarne na ka dāng. Bə pwari yì kārəna ka, səm nə nggá kum tangnakusəu məbafoe, yì mənana bə auləa pa ka səm, səm bwaki bu səm raka.

¹⁰ Ace mani ka, bə səm kum dəmbu ka, bə səm pakkí koyana le ka məboarne, nggeamurəmi ka, amə'eamrəarəu mənana səm nda aba pabamuru mə'mwashati sənəia aban Kərəsti ka.

Masələata kwarkiru mala Buləs

[‡] 5:22 5:22 *dorəpwala*, Ko <<dotarəu.>> [§] 5:23 5:23 *bukbuka* Ko <<nongsəmúru.>>

¹¹ WU SƏN ATƏRGILE MƏGULKE MƏNANA ƏN NGGƏ GILƏA WUN MASƏLƏATA ACAU MEM NƏIA, NƏ NGGEARƏ BUAM NGGA.*

¹² Abwana mənana à kə bəriki ama à nə tsək wun púp wu kasə-batau ka, à nda aban earce ama bə abwana sən sələpe malea. À eare ama à nə kum tanni ace nggun-gangndəi mala Kərəsti dāng. Nda gır mənana tsəa sə à kə bınə kànigir mana ama nə gūli arə túró mənana Kərəsti maləna pe amur nggun-gangndəi nəmürəi ka, sə abwana nə kum amsəban ngga.

¹³ Ko nggearə abwana mənana à camgiyi kingging arə cau mala kasə-batau ka, yia nə nggearəia ka, à kə kpata nggurcau kat dāng. Eare malea ka, bəa kasəa wun batau sə à nə nggə nggori nə wun ama à nda à yinə wun aba kwadī mala amə Yahudi ka.

¹⁴ Ma-mem ngga, pa mə nə nggori nə kəgır dāng, she kə nggun-gangndəi mala Mətala səm Yesu Kərəsti. Ace mənə yì nggun-gangndəi ka, kpata banza man, mənana a baləam ngga, à gbàllini wuna, sə nggearə mim gbal a ban banza ka à gbàllinam ən wunà.

¹⁵ Ko à kasəa səm bata səm, ko à kasəa səm raka, kəgır pa abaləi dāng. Gır mənana kutibanì kat ka nda nggadiban mənana ama à nda bəsa bwa ka.

¹⁶ Bə dorəpwala andə bwamuru mala Bakuli do atə abwana mənana à kə kpata mənə yì nzongcau ka. Yia ka, à nda ka amə Isərayila məbəshe mala Bakuli.†

¹⁷ Adyan ngga, kəbwa bə kəa na ama nə soaki babumam nə amənə yì agir ka dāng. Acemənana mə ndanə ayale'npenye a nggūrəam mənana à ləmdə ama mə nda mala Yesu ka.

¹⁸ Wun amə'eamrəarəu, bwamuru mala Mətala səm Yesu Kərəsti bə do atə wun. Bə do anggo.

* 6:11 6:11 Balli gbal aba: 1Kor 16:21. † 6:16 6:16 Balli gbal aba: Ang 125:5.

Cauterəa mala Buləs aban ká a ban AMƏ AFISU Məncəu

Cauterəa mala Buləs aban ká a ban amə Afisu ka, Buləs nə giləi a bákú mana nda a ndákurban a Roma ka. Cau mægule aba mənəia yì cauterəa ka nda mana ama 'Bakuli kanina nə dapi koya gir mənəana a kùli andə nzali kat abata rəcandəa mala Kərəsti. Yì cauterəa ka bəkbabum aməkwadī bəa dukdo a njar mana nə ləmdəa aba məsəcau ama à duməna mwashat, bangje na a mburkun nəmurəi dāng.

Məgiləgir bang cau amur: njargula mənəana 'Bakuli Tàrrú kə tarkina abwana male nəi, kə twalia wia banì, sə kə panzəia abalə acaubikea malea nə bu Yesu Kərəsti, yì Muni, andə pa mənəana pa Bangjo Məfele ace ləmdə ama pacau male mægule mənəana pa ka, məsəcau na nə lumsəi.

Məgiləgir pak túró nə akanicau dāngdāng ace ləmdə dotarəu mə'mwashati mala abwana mala 'Bakuli aba kpapi malea andəa Kərəsti. Ikəlisiya ka nda kəla nggūrau, mənəana Kərəsti do nda bəmuru; sə a bə njari ka, nda kəla bāh, mənəana Kərəsti do nda nggea tali mægule mənəana bwal kusə bāh ka; sə a bə njar dəm ngga Ikəlisiya do kəla bəwama, mənəana Kərəsti do kəla bura bəwama ka.

Agir mənəana a bāləi ka

Mən cau1:1-2

Kərəsti andə Ikəlisiya1:3--3:21

Bəsa yiləmu aba Kərəsti4:1--6:20

Məsələata cau6:21-24

Makkun mala Buləs

¹ Mənəia yì cauterəa ka pur nə bu Buləs, mənəana à tərì, à twali nə eare mala 'Bakuli bə duk mə'mishan mala Kərəsti Yesu ka.

Gilə mənəia yì cau ka aban ká a ban abwana mala 'Bakuli, yì aməkwadī mənəana à pa bəmuria aban Kərəsti Yesu nə məsəcau, a nggea-là Afisu ka.*

² Bə 'Bakuli Tár səm andə Mətalabangjo Yesu Kərəsti ləmdəa wun bəwamuru sə bə pa wun dorəpwala.

'Bakuli tsəngjəná səm bu

kərkər aba Kərəsti

³ Bə səm bəwangsə 'Bakuli, Tár Mətala səm Yesu Kərəsti, mənəana tsəngjəná səm bu nə koya tsəkbu mala Bangjo, mana kə yiu nə kuli ka, aba kpapi ma'səm sənəa Kərəsti.

⁴ Kaniama nə pak banza ka, 'Bakuli ak tadəmba tər səm, bə səm duk amale, aba kpapi ma'səm sənəa Kərəsti, ace mənəana bə səm tər bəmur səm acei, bə səm duk abwana amə dʷanyicau-arəu a baní, sə bə səm dukdo earcearəu.

⁵ 'Bakuli ak dəmba dīdʷal kàni a bumi ama, nə pa səm bancame mala duk amuni nə bu Yesu Kərəsti. Mənəia ka nda earkiyi ce, sə ban kə boari wi arəi ka.

⁶ Ace mani ka, səm nggə bəwangsə 'Bakuli ace bəwamuru male mægule mənəana soapa səm mi amur səm, səm abwana mənəana səm nda ka mala Muni mənəana earkiyi ace raka.

⁷ Yì ka, məsəswatər andə bəwamuru male ka à gul kərkər, nda sə yì kúr panzəban ma'səm nə nkila mala Muni, pələa twala səm ban acaubikea ma'səm ngga.†

⁸ Yì soapa səm pe məboarne male nyangsang amur səm, andə sələe andə sùrəe kat.

* 1:1 1:1 Balli gbal aba: Atúró 18:19-21; 19:1. † 1:7 1:7 Balli gbal aba: Kol 1:14.

⁹ Adyan ngga, Bakuli ləmdəna səm kane male mənana ləmdəi aban kəbwa didyal raka, mənana kani ace lümsə banboarnado male nə bu Kərəsti ka.

¹⁰ Sə mənəia ka nda kəni male: Bə pwarī yī kārəna ka, Bakuli nə dapi koya gīr mənana a kuli andəa mənana a nzali kat ka abata rəcandəa mala Kərəsti.

¹¹ Sə acemənana à dapina səm sənəa Kərəsti ka, səm kuməna libala a bu Bakuli, acemənana ak dəmba tār səm bə səm duk amale aba kpata kane male, sə yī nə nggearəi ka kə tsək koya gīr ka bə pa kəla mənana babumi earkiyice ka.

¹² Kəni mala Bakuli ka nda mənana ama, səm amə Yahudi mana səm nda ka amədəmba pabamuru aban Kərəsti ka, bə səm yinə bəwangsəban andə pagulo aban Bakuli.

¹³ Sə wun abwana mənana amə Yahudi nda raka, wun gbal ka à yī nyesə wun wu pələna abwana mala Bakuli, lang wu yī ok cau məməsəcau nī, yī Cau Amsəban, sə wu pabamur wun a ban Kərəsti ka. Bakuli canba wun nyouləa male arə wun, mənana ləmdə ama anggəna wun kəla amale ka. Sə mənəo yī nyouləa ka nda Banggə Məfele a babum wun, mənana bangce a pwarian ama nə pa ka.‡

¹⁴ Sə yī Banggə Məfele ka nda ləmdəa səm aba məsəcau ama, agir mənana kat Bakuli pəcau acea, ama tsənggənəia nə pə səmia ka, nda anggo à duməna ma'səm, bə pwari akmūr abwana kat mana à nda ka mala Bakuli ka. Pak mənəia ka ace mənana bə səm bəwangsəi, sə bə səm nggə pe wi gulo.§

Buləs pak hiwi ace abwana mala Bakuli bəa kum sələe

¹⁵ Ace mənəia ka, lang ən ongğəna ce pabamuru ma'wun aban Mətalabanggə Yesu andə earcearəu mana wu ndanəi aban abwana mala Bakuli a koya ban ngga,

¹⁶ ko ən usələki pakki Bakuli yəwə ace wun dāng. Ən nggə pak hiwi ace wun pwari-pwari.

¹⁷ Ən nggə zəmbi Bakuli məgulo, yī Tār Mətala səm Yesu Kərəsti, bə pa wun sələe mala Banggə mala Bakuli andə səngir, ace mənana bə wu sūrə Bakuli kam kpəm.

¹⁸ Ən nggə pak hiwi gbal ama, babum wun bə lümsə nə təlaban, ace mənana bə wu sūrə tsəkbaləu mana Bakuli tunə wun abaləi ka. Sə mənəia yī tsəkbaləu mənana nda ace abwana male məfele ka, nda mənana ama, bəa kum agir məboarne kərkər aba libala məgule, mənana Bakuli bang ama nə pea wia ka.

¹⁹ Dəm ngga, ən nggə pak hiwi ama bə wu bwalta gulo mala rəcandəa mala Bakuli mana à pə nə gandə kane arə kə be raka, mənana ndanəi ace səm, səm mənana səm pa bamur səm a banī ka. Mənəia yī rəcandəa mana Bakuli kə pangğənə tūrə nəi abalə səm ngga, nda kə rəcandəa

²⁰ mənana loasəna Kərəsti nəi a bəmbe nə yiləmu, sə dumsəi a buno-gulo, a bə-məli mala Bakuli akanə a kuli ka.*

²¹ A ban mənəo ka, ndanə rəcandəa kərkər amur koya murəma, andə amə'pagara, andə amə'rəcandəa, andə amə'yəlmūrū, andə koya buno gulo nani ka; yələ pa amənəia yī banza nəmurəi dāng, nda kat andə banza mənəo gbal kə yiu ka.

²² Bakuli nyesə koya gīr ka abata rəcandəa mala Kərəsti, sə tsək Kərəsti amur gīrbunda kat, ace boaro mala ikəlisiya, yia aməkpate.†

²³ Kərəsti ka nda Mūr ikəlisiya, sə ikəlisiya, yia aməkpata Kərəsti ka, à nda ka nggūrəi mənana à lümsə nə Kərəsti ka, sə yī nə nggearəi ka akiban lümsə ko man kat ka, a koya njar.‡

‡ 1:13 1:13 Balli gbal aba: Jol 2:28; 2Kor 1:22. § 1:14 1:14 Ko: <<Sə yī Banggə Məfele ka Bakuli pa səmi bə ləmdə ama mbak-kəngkəng libala male ka nda ace səm, ba pwari mənana səm nə yia e duməna ma'səm, sə anggo ka bə yinəi wi bəwangsəban andə gulo.>> * 1:20 1:20 Balli gbal aba: Ang 110:1. † 1:22 1:22 Balli gbal aba: Ang 8:6. ‡ 1:23 1:23 Balli gbal aba: Kol 1:18.

2

Bəsa yiləmu aba Kərəsti

¹ Didyal ka, wu nda ka alú ace mgbikiru andə acaubikea ma'wun.*

² Aməno yia apwari ka, wu kə dukiado ma'wun aba caubikea kəla mənana acili amə banza kə pa, aban kpata Shetan, mana gingginə banza mana à səngiyi raka, sə bangho male nda kə pak túró abalə abwana mənana à kə okí Bakuli raka.

³ Səm kat ka, anggo sə səm duk didyal abaləia aban kpata asuno mala nggürəu andə adenyicau mala bamurə səm, mə earce caubike. Sə mənəia yì bealu ma'səm ngga tsəa səm nda abata bumlulla mala Bakuli kəla mənana bwapəndəa kat pak ka.

⁴ Sə acemənana məsəswatər mala Bakuli gul kpəm, sə earce səm kərkər ka,

⁵ nda gír nì sə kat andə wú mənana səm wu abalə acaubikea ma'səm ngga, yì pa səm yiləmu nə loasəo mənana loasə Kərəsti a bəmbe ka. Kə bwamuru mala Bakuli nda nəmūrəi amsə wun ngga.†

⁶ Bakuli loasə səm a lú a tarə səm sənəa Kərəsti, sə dumsə səm atè akanó a kùli, acemənana səm nda aba kpapi sənəa Kərəsti Yesu ka.

⁷ Bakuli pē anggo ace mənana arə anza mənana à kə yiu a damba ka, nə ləmdə bui arə səm. Nə na ama, səm nda ka túró mala bwamuru andə məsəswatər male mēgule andə məboarne kərkər, mənana ləmdəa səmi atəcau mala gír mənana Kərəsti Yesu pē ka.

⁸ Bwamuru mala Bakuli nda amsə wun ngga, nə pabamuru ma'wun a baní. Mənəia ka, pē ma'wun na dāng, boro mala Bakuli na,‡

⁹ pà ace atúró dāng, ace mani ka, kəbwa bə kəa nggori dāng.

¹⁰ Səm nda ka atúróbù mēgule mala Bakuli. Yì ka, pusə səm abəshe aba kpapi ma'səm sənəa Kərəsti Yesu, ace pakki atúró məboarne mənana ak damba cia ace səm ngga.

*Do'mwashat andə dorəpwala
aba Kərəsti*

¹¹ Ace mani ka, wun abwana mənana à bəl wun ngga, wu nda ka amə Yahudi raka, wu denyi ama didyal ka, wu pa abalə amə Yahudi, abwana mana Bakuli kùrcəu nēia ka dāng. Yia amə Yahudi mənana à kə jali nə kasə batau ka, à kə tunə wun ama, <<amə dwayi kasə batau,>> kat andə amani ama kasə batau malea ka mala nggürəu na, je babumia raka.

¹² Aba doe didyal anggo ka, kəgír kpapi wun wunə Kərəsti dāng. Wu nda ka abəri mənana à pa abalə amə Isərayila, abwana mənana Bakuli tària ka dāng, sə wu pənə kāmbe aba kùrcəu mala Bakuli mana kwákítè amur apàcau male a ban abwana male ka dāng. Wu dukiado ma'wun a banza, wu pənə Bakuli dāng, sə wu pənə tsəkbaləu dāng.

¹³ Sə a dyan ngga, à dapina wun, wunə Kərəsti Yesu. Didyal ka, wu tārì Bakuli tā wun zak, sə adyan ngga, à nyesəna wun a baní tù nə nkila mala Kərəsti.

¹⁴ Kərəsti nə nggearəi ka, yina nə dorəpwala. Aba lú male amur nggun-gangndəi ka, yì dapi amə Yahudi andə abwana mala acili anzali, à duk abwana mə'mwashati. Yì arki shəran mala binə-məsəarəu mənana gau nre səm ngga.

¹⁵ Nə lú andə lo male a bəmbe ka, yì wal nggurcau andə anzongcau, andə akúncau mala amə Yahudi. Yiu nə dorəpwala a nre ka amə Yahudi andə abwana mənana amə Yahudi na raka. Yiu nə abwana mala amənia yì akāmbe bari ka, bəà duk abwana mə'mwashati mala bəsa nzali.§

* 2:1 2:1 Balli gbal aba: Kol 2:13. † 2:5 2:5 Balli gbal aba: 1Bit 1:3; 2Tim 1:9. ‡ 2:8 2:8 Balli gbal aba: Tit 3:5.

§ 2:15 2:15 Balli gbal aba: Kol 2:14.

¹⁶ Né lú male amur nggun-gangndəi ka, Kərəsti yinə dotarəu mala amə Yahudi andə abwana mənana amə Yahudi na raka, aba nggūrəu mwashat andəa Bakuli. Anggo ka, yiu yi kidiki bibura mənana a nre rəia ka.*

¹⁷ Kərəsti yiu yi hamnə mənəia yì cau məboarne mala dorəpwala ka a ban wun, wun abwana mənana amə Yahudi na raka, mənana wu nda kuko nə Bakuli ka, andə səm amə Yahudi mənana a baní tū ka.†

¹⁸ Adyan ngga, səm kat ka, səm nə gandə yiu a ban Bakuli Tárrú aba Bangjo mə'mwashati nə bu Kərəsti.

Bala Məgule ace Mətalabangjo

¹⁹ Sə adyan ngga, wun abwana mənana wu nda ka amə Yahudi raka, wu nda ka abəri andə amə'kündàngna dəm dāng, wu nda ka abwana mala nzali mwashat wunə abwana mala Bakuli. Wu nda abalə aməbala mala Bakuli.

²⁰ Səm dapi kat ka, səm duməna bala male, mənana à bə amur kusəba mala amə'mishan andə amə'bangnəa mala Bakuli ka. Sə nggea tali mənana kùr kusəbā ka, nda Kərəsti Yesu nə nggearəi.

²¹ Kərəsti nda mənana tamsə mənəia yì bā ka kat, bwali arəarəia sə kə tsəi bə gulo bə duk Bala Məgule ace Mətalabangjo.

²² Nda aba kpapi ma'səm sənəa Kərəsti, sə wun, abwana mənana amə Yahudi na raka, à nda rə bak wun gbal wunə acili aməkwadi, amə Yahudi, ace duk ban-do mala Bakuli nə bu Bangjo male.

3

Túró mishan mala Buləs

¹ Ace mənəia, sə mim Buləs ka mə nda a kùrban ace Kərəsti Yesu, ace wun, wun abwana mana wu nda ka amə Yahudi raka.

² Bafo, wu onghəna ama Bakuli, aba bwamuru male ka, panam mənəia yì túró, mə pe ace wun.

³ Kəla mənana ən ak damba ən giləa wun cau amurí mgbeatuk ka, Bakuli nə nggearəi, nə mənghiəm bá kane male mənana nda aba səmbərəa ka.

⁴ Bə wu bal gír mənana ən gilə ka, wun nə gandə bwalta sələe mənana mə ndanəi aba mənəia yì kane amur Kərəsti ka. Yì kane mənana Bakuli səmbərə ce didyal,

⁵ sə à pusəi a banfana aban abwana arə anza mənəo à kutikina ka raka. Səa ma adyan a nza man ngga, yì pusəni a banfana aban amə'mishan andə amə'bangnəa mala Bakuli, nə bu Bangjo male.

⁶ Sə mənəia ka, nda kàni mala Bakuli, mana səmbərə ce didyal ka. Abwana mala acilia anzali andə amə Yahudi, mənana à ak Cau Amsəban nə babumia kat ka, à ndanə kāmbe mə'mwashati aba kum libala nə atsəkbu mənana Bakuli pàcau ace aban amuna male kat ka. Yia kəm ngga, abare nggūrəu mə'mwashati na, sə yia kəm, aba kpapi malea andəa Kərəsti Yesu ka, Bakuli nə pea wia agir mənana bang ama nə pa ka.*

⁷ Paboro mala Bakuli na, atārəia andə bwamuru male sə à yì pələam ən duk mətúró mala mənəia yì Cau Amsəban, nə rəcandəa male mana kə pak túró a baləam ngga.

⁸ Ko kat andə amani ama mə nda rítāu mala abwana mala Bakuli kat ka, yì pam mənəia yì bwamuru mala banggi abwana mənana amə Yahudi na raka cau male. Yì Cau Amsəban amur atsəkbu mənana à pà nə gandə bwal madanyia raka, mənana à malea na aba kpapi malea andəa Kərəsti ka.

⁹ Bakuli mənana pusə agir kat sə cia aba səmbərəa a tite ka, tàram bən bəlkì koya bwa, mənəia yì gír səmbərəa aba kane male ka.

* 2:16 2:16 Balli gbal aba: Kol 1:20. † 2:17 2:17 Balli gbal aba: Isha 57:19. * 3:6 3:6 Balli gbal aba: Kol 1:26,27.

¹⁰ Kàni mala Bakuli aba mənìa kat ka, nda mənana ama, adyan ngga nè pak túró nè ikəlisiya, aməkpata Yesu, nè ləmdə səlæ male mənana ndakam arə anjar dāngdāng ngga, a ban amə yálmúru andə amə-gara aba banza mala abangjo.

¹¹ Mənìa ka nda kàni male bara-bara arə anza kat, mənana yi lumsəi aba Kərəsti Yesu Mətala səm ngga.

¹² Aba kpapi ma'səm sənəa Kərəsti andə pabamuru ma'səm a baní ka, səm nè gandə yiu a badəm Bakuli nè məsəkang-kangja andə nzəmcandəa.

¹³ Ace mani ka, ən nggə zəmba wun, babum wun bə kəa bungio ace tanni mənana mə nda bələi akani ace wun ngga dāng, nda àkə ce gulo ma'wun.

Buləs pak hiwi ace aməkpata

Yesu bəa gulo aba Bangjo

¹⁴ Ace mani ka, ən bun amur ankunam aban hiwi a badəm Bakuli, yi Tárrú

¹⁵ mənana nè baní sə aməbala male kat, amənana a kùli andəa mənana a nzali ka à kum lulləia ka.†

¹⁶ Ən nggə pak hiwi ama, aba kume male məgule kərkər, mənana malkiyi raka, bə pa wun rəcandəa mala babum nè bu Bangjo male.

¹⁷ Anggo ka sə Kərəsti nè do a babum wun, nə pabamuru ma'wun a baní. Sə wun ngga, wun nè cam kəngkəng aba earcearəu male, kəla mənana nlerə nggun kò kpəm aba nzali cam kəngkəng ngga.

¹⁸ Ən nggə pak hiwi dəm ama, bə wu kum rəcandəa wunə acilia bwana mala Bakuli, wu bwalta tangja, andə sauwa, andə dāh'rya, andə lime mala earcearəu mala Kərəsti.

¹⁹ Ən nggə zəmba ama bə wu sùrə earcearəu mala Kərəsti, mənana gul kərkər; à pà nè gandə bwalte kat raka, ace mənana bə wu kum lumsəo pepe nè pa mala Bakuli arə anjar kat.

²⁰ Adyan ngga, gulo kat ka, bəa pə Bakuli, mənana nè gandə pak gır mənana kúti azəmba andə adenyicau ma'səm ngga, nə rəcandəa male mənana kə pak túró abalə səm ngga.

²¹ Gulo ka male na aba ikəlisiya, yia aməkpata Kərəsti Yesu, sə aba kpapi malea andəi, aban ká arə anza kat, masələtea pà kəm dāng. Bə do anggo.

4

Dotarəu abalə aməkpata Kərəsti

¹ Ace mani ka, mim mənana mə nda a kùrban ace túró mala Mətalabangjo Yesu ka, ən nggə zəmba wun bə beal wun, bə kərəa andə do mənana Bakuli earkiyi ce arə abwana mənana taria bəa duk male ka.

² Ko aya pwari ka, wu nyesəmur wun, wu duk bubbuk nə pak munyi nə rəarə wun. Wu ləmdəiə rə wun earcearəu andə do nə gandəarəu.*

³ Wu bariki, wu dapi mır wun mwashat aba Bangjo mala Bakuli, wu kùr rəarə wun a banbwáná nə dorəpwala.

⁴ Səm kat ka səm nda aba nggürəu mə'mwashati, sə Bangjo mala Bakuli ka nda mwashat, kəla mənana à pa wun tsəkbələu mə'mwashati mala tunəban mana Bakuli tunə wun bə wu duk abwana male ka.

⁵ Mətalabangjo na mwashat, pabamuru na mwashat, batisəma na mwashat,

⁶ Bakuli na mwashat sə nda Tár bwapəndəa kat, nda amur gırbunda kat, nda aba gırbunda kat, sə ndanə do abalə səm kat.

† **3:15 3:15** mənana nə baní sə aməbala male kat, amənana a kùli andəa mənana a nzali ka à kum lulləia ka. Ko <<mənana pə koya təu mala abwana mana a kùli andə mala abwapəndəa a banza kat, nggürəia mənana à sùrəia nəi ka,>> Ko <<amur bala nggea məgule, mala abwana mana a kùli andəa mana a banza ka.>> * **4:2 4:2** Balli gbal aba: Kol 3:12,13.

⁷ Sə ko yana abalə səm ngga, à pani wi boro mala bwamuru mənana kārəa arə túró mənana Kərəsti pe wi bə pak ka.

⁸ Nda gir nî sə Maləmce na ama:

<<A pwari mənana eau nəi
aban ká a kùli ka,
nun bwabundəa mənana
limurəm amúrià ka atè,
sə pələa pākī abwana aboro.>>†

⁹ (Mana nda bá mənía yì cau ama, <<eau aban ká a kùli>> ka? Ceì ləmdə ama, dídýal ka Kərəsti suləna a tətə nzali mala banza.

¹⁰ Yì bwa mənana sulə a nzali ka, nda kə bwa mənana eau kano bong-bong amur agirkuli kat ka, ace mənana rəcandəa male bə aki banza andə kuli ka.)

¹¹ Kə yì na mənana pākiyi abwana aboro ka; abea bwana ka pea wia boro mala túró mishan, abea abwana ka amə'bangnəa mala Bakuli, abea bwana ka aməham nə Cau Amsəban, abea bwana ka amə'yál abwana, sə abea bwana ka aməkànigir.

¹² Pāki aməno yia aboro ka, acemənana bə pea abwana male rəcandəa mala túró bak ikəlisiya, yì nggūrə Kərəsti.

¹³ Mənia yì túró ka, nə lidəmba, she bə səm kat, səm kya bwaləna ban-do mə'mwashati aba pabamuru andə sūrə Muna mala Bakuli ka; she bə səm gulna, səm bwaləna bancame andə lùmsəo mala Kərəsti kəla mənana Bakuli earce ka.

¹⁴ Anggo ka, pa səm nə duk amuna dəm dāng. Pa səm nə eare bə səm nggə nggadiki denyicau ma'səm arə gir mənana səm earəna nəi ka, nə koya bəsa kanigir mala abwana amə bosəkiban nə anyir aba kutan, mənana à kùrri aba səmbərəa ace swarkiban ngga dāng.

¹⁵ Ma'səm ngga, səm nə nggə bang məsəcau aba earcearəu, səm nə nggə gulo a koya njar kat, aban ká pa kəla Kərəsti Yesu mana nda bamur nggūrəi, yì aməkpatə ka.

¹⁶ Yì nggūrəu ka, Kərəsti na tsəkiyi bə duk pepe abanarəia ka. Koya bare rəu aba pak male yì túró ka, nda rə bwalì abea abare rəu bəa gulo, ace mənana nggūrəu kat ka, bə kə gulo nə rəcandəa sə bə lùmsə nə earcearəu.‡

¹⁷ Aba rəcandəa mala Mətalabangno sə ən nggə na mənía yì cau ka: Wu kəa nyare wu duk ulang do mala amə dʋanyì sūrə Bakuli, mənana adenyicau malea ka, kəgìr məboarne pa abaləi raka dāng.

¹⁸ Babumia ka lùmsə nə pəndəa; à pa aba yiləmu mənana Bakuli kə pa ka dāng, ace dʋanyì sələe andə murcandəa malea.

¹⁹ À panə kəsəkya dāng. À do ace npel mala nggūrəia, rəia kə bəla arə pak koya gir mbeami ka.

²⁰ Sə mənəo ka, nda gir mənana à kania wun amur Kərəsti ka dāng.

²¹ Bafo wun ngga, wu ongnəna cau amur Yesu Kərəsti, sə wu kanina məsətacau mənana pur nə bani ka.

²² Ace mani ka, wu sukki abealu mə'e ma'wun mala caubikea, sə wu nying ado mə'dídýali ma'wun, mənana à kə kánə wun nə ká aba kùdiki nə swarkiban mala asuno məbane ka.

²³ Wu nyinggi Bangno mala Bakuli njar bə pa wun bəsa adenyicau andə abealu.

²⁴ Wu twal bəsa bealu, mənana à pusəi bə do kəla Bakuli aba docauboarna, andə məsəcau, andə do məfele ka.§

²⁵ Wu deki bu wun arə na nyir. Bə səm nea rə səm məsəcau, acemənana səm kat ka, səm nda mwashat kəla mənana abare nggūrəu bwa pak ka.*

† 4:8 4:8 Balli gbal aba: Ang 68:18. ‡ 4:16 4:16 Balli gbal aba: Kol 2:19. § 4:24 4:24 Balli gbal aba: Kol 3:10; Tite 1:26. * 4:25 4:25 Balli gbal aba: Zak 8:16.

²⁶ Bə bumlulla ma'wun bə kəa kánə wun a caubikea dang. Wu kəa eare bə pwari lime wu ndanə bumlulla piú dang.†

²⁷ Wu kəa nyinggi Shetan njar dang.

²⁸ Bə a ké iun'í dídyal ka, nying buo arəi. Pak túró məboarne nə abuo, ace mənana wu kúmô wu pe abwana mənana à dwanyi ka.

²⁹ Wu kəa eare cau məbane bə pur a kun wun dang. Wu kə nacaú mənana nə bakban ngga, ace mənana bəa amə'oe bəa kum bwamuru abaləi.

³⁰ Wu kəa lul bum Bangño Məfele mala Bakuli dang. Wu sələna ama Bangño na kə ləmdə ama wu nda ka mala Bakuli, sə wu nə kum àwá a pwari amsəban ngga.

³¹ Ace mani ka, wu deki bumkpəmna, andə ukkio mala babum andə bumlulla, andə kidikibwa andə loasəkiaban, andə acili abealu məbike dangdang.

³² Wu ləmdəià rə wun pəməboarne andə bubuka, wu sən məsəswatər mala rəarə wun, wu twalia rə wun banì, kəla mənana Bakuli twala wun banì aba kpapi ma'wun wunəa Kərəsti ka.‡

5

Bealəu mənana boaro aməkpata

Yesu bəa dum nai ka

¹ Acemənana wu nda ka amuna mala Bakuli ka, bə mana wu nə pak ka wu kànì arə Bakuli.

² Do ma'wun ngga, bə lumsə nə earcearəu, kəla mana Kərəsti earce səm, sə pa yiləmi duk gir'nkila ace səm, mənana duk boro məboarne mana pwasəbum Bakuli ka.*

³ Nongginəban, andə koya ulang bə kəgìr məbeamì, ko nzumon ka, bəa kəa kumia abalə wun dang. Acemənana amənia yì agir ka, à kārəa arə do mala abwana mala Bakuli dang.

⁴ Naki acaubwena, andə ndoro məbane, andə banggia cau məbange ka, bə kəa pur a kun wun dang. Kə yàwá na wu nə nggə pakki Bakuli ka.

⁵ Wun nə gandə sələe mbak-kàngkàng ama bwa mana kat mə nongginəban na, ko mə pakki agir'beamì na, ko mə nzumon na ka, pà nə kum kutio a Domurəm mala Kərəsti andə Bakuli dang. Acemənana nzumon ngga, ndá mwashat andə peri a ban agirkúncau.

⁶ Wu kəa eare abwana mənana à kə ne bamuria ama amənia yì acaubikea ka, à kəgìr na raka, bəa swarki wun dang. Acemənana bumlulla mala Bakuli nə suləo amur abwana mənana kat à kə kwadì cau male raka.

⁷ Wu kəa oasəki abu wun abalə agir mənana amənia yì abwana pakkiyi ka dang.

⁸ Dídyal ka, wu nda aba pəndəa, sə a dyan ngga, wu kuməna tálaban a bu Mətalabangño. Acemani ka, wu dukdo mala abwana mənana à nda aba tálaban ngga.

⁹ Acemənana mənia yì tálaban abalə wun ngga, nda nə pusə məboarne, andə mana pepè, andə mənana məsəcau na ka.

¹⁰ Wu tsək dənyicau ma'wun arə pak agir mənana nə pwasə bum Mətalabangño ka.

¹¹ Wu cam zak, wu kəa oasə abu wun abalə atúró məbane andə amə bealbike mənana abwana kə pea aba pəndəa ka dang. A kun mani ka, wu pusətea.

¹² Nggearə gir kəsəkya na bəa nacaú mala agir mənana aməno yì abwana pakkiyi aba səmbərəa ka.

¹³ Sə bə tálaban yi tana amúrià ka, adenyicau malea məbane ka, à nə pusərəia a banfana.

¹⁴ Acemənana tálaban ngga kə pusə koya gir ka a banfana. Nda gírni sə à na ma, <<Loapi ntulo,

† 4:26 4:26 Balli gbal aba: Ang 4:4. ‡ 4:32 4:32 Balli gbal aba: Kol 3:13. * 5:2 5:2 Balli gbal aba: Pur 29:18; Ang 40:6.

we mə'nong-ntulo,
loapi bembé,
sə Kərəsti nə po təlaban.>>

Wu gūli arə rəcandəa mala

Bangho mala Bakuli

aba do ma'wun

¹⁵ Acemani ka, wu tsəkir wun arə do ma'wun, wu kəa dukdo mala agəmbwa dāng, wu dukdo mala aməkwaro.

¹⁶ Wu pak túró nə koya dəmbu mənana wu ndanəi ado ka pepè ace pak gír məboarne, acemənana apwari mana səm nda abaləia ka aməbīke na.†

¹⁷ Wu kəa pak gír mənana wu pak dənyicau amurí raka dāng, wu bwalta kusə gír mənana Mətalabangho earkeyice ama wu pak ka.

¹⁸ Wu kəa wal-walo mūr-anap dāng, acemənana nə kánə wun a do kidíkì. Wu lùmsə nə Bangho mala Bakuli a kúnì.

¹⁹ Wu kə nea rə wun acau mala anggyal bəwangsə Bakuli, andə anggyal gusələki Bakuli, andə anggyal bək abwana aba bangho; wu kə tu-nggyal bəwangsəban andə gusələban nə bəbum wun kat aban Mətalabangho.

²⁰ Wu kə pakki Bakuli Tárrú yəwá amur koya gír, a koya bu-pwari ka, aba lullə Mətala səm Yesu Kərəsti.‡

²¹ Dəm ngga, wu kə nongsə meal wun abata rə wun, ace kə gusələ Kərəsti.

Buləs kə kwarkir amā-bala

andə aburala

²² Wun amaməna, wu nongsə meal wun abata abura wun, kəla mənana wun nə nongsəi Mətalabangho ka.§

²³ Acemənana bəwabura ka, nda mur māmí, kəla mənana Kərəsti ka, nda mur ikəlisiya, yia aməkplate, sə à nda ka nggūrəi, yì mənana nda Mə'amsəia ka.

²⁴ Kəla mənana ikəlisiya nongsə meal abata Kərəsti ka, anggo gbal sə wun amaməna ka, wun nə nongsə meal wun abata abura wun aba koya gír ka.

²⁵ Wun aburana ka, wu earce amālá wun, kəla mənana Kərəsti earce ikəlisiya, yia aməkplate, sə pa yiləmi kat ace ka.*

²⁶ Kərəsti pa yiləmi ace mənana bə tər abwana male, yì ikəlisiya, bəa duk a mala Bakuli, nə nggə lea nə mūr lakban mala cau mala Bakuli.

²⁷ Pak mənəia ka, ace mənana bə yina ace twal ikəlisiya nə pè bəmúri ka, bəa kumi gəradau aba boarnsari, mənana kəgír dung, ko kpami, ko kəgír məpəndəke pà kəm arəi raka; bə kumi aba do tər bəmuru ace Bakuli andə dʋanyicau-arəi.

²⁸ Kəla mənə ka, duməna ama bə aburana bəa earce amālea, kəla mənana à kə earce nggūrəia ka. Nggearə bəwabura mənana earce māmí ka, nda aban ləmdəi bəmúri earcearəu.

²⁹ Bwa pà nə bənəce nggūrəi dāng, she nə dənyinəi, nə linəi, kəla mənana Kərəsti kə dənyinə ikəlisiya, yia aməkplate ka.

³⁰ Sə səm ngga, səm nda ka abare nggūrə Kərəsti.

³¹ Kəla mana Maləmce ne ka,

<<Acemani ka, bəwabura nə
dəki tárrí andə ngge,
sə nə lənzəa arə māmí,
sə yia kəm ngga,
à duməna nggūrəu

† 5:16 5:16 Balli gbal aba: Kol 4:5. ‡ 5:20 5:20 Balli gbal aba: Kol 3:16,17. § 5:22 5:22 Balli gbal aba: Kol 3:18;

1Bit 3:1. * 5:25 5:25 Balli gbal aba: Kol 3:19; 1Bit 3:7.

mwashat.>>†

³² Mənia ka, nggea gir səmbərəa məgule na, mənana à pusə bāləi aban abwana dīdʔyal raka, səama mə ndarə bang ama, mənia yì cau ka, à nda rə kani arə Kərəsti andə ikəlisiya.

³³ Kat andə amani ka, koya bʔwabura ka, duməni wi púp bə earce māmí kəla mənana kə earce bəmúri ka, sə bʔwama gbal ka, duməni wi púp bə pe burí gulo.

6

Buləs kwarkir amuna andə aməbəlia

¹ Wun amuna, wu okî aməbəl wun, acemənana wu nda ka mala ʔakuli ka. Mənia ka nda gir məboarne mənana bəa pe ka.*

² <<Pe tárró andə nggo gulo.>> Mənia ka nda nzongcau mədəmbe mənana ndanə pacau atə ka ama,

³ <<bəa pe tárró andə nggo gulo ka, koya gir ka nə ginggo a kəkari, sə yiləmo nə sau a banza.>>†

⁴ Wun atárrú‡, wu kəa wu pakki amuna ma'wun agir mənana nə cia cau ma'wun nə purí bumia ka dāng, kəpəna wu kə kwarkiria nə kania wia cau mənana kə puro a kun Mətalabangŋo ka.§

Buləs kwarkir aguro andə amətala-bala

⁵ Wun aguro, wu okî amətala-bala ma'wun mənana a banza ka, nə pagulo nə rəbəla. Wu pakkia wia túró nə babum wun mwashat, kəla Kərəsti na wu pakkiyi wi ka.

⁶ Wu kə pwasə bumia a koya pwari ka, wu kəa wu pe acemənana məsəia nda arə wun ngga dāng. Wu kə pe acemənana wu nda ka aguro mala Kərəsti, wun mənana wu kə pwasə bum ʔakuli nə pakki wi túró nə babum wun ngga.

⁷ Wu pak túró nə babum wun mwashat kəla Mətalabangŋo nda wu pakkiyi wi ka, bʔwapəndəa nda wu pakkiyi wi ka dāng.

⁸ Wu sələ ama Mətalabangŋo nə mbwe ko yana le ka tangnakusəi, ace túró məboarne mənana pək ka, ko a nda guro ko a ndanə do-bamur rəò.*

⁹ Wun amətala-bala, wu pakki aguro gbal anggo kəla mənana à banggia wia ama bəà kə pang nə wun ngga. Wu kəa pea wia bangciu dāng. Wu sələ ama wun kat wunəia ka, mətala-bala ma'wun nda a kùli, mənana kə tərban raka.†

Wu kùr rə wun nə agirmunəo mala ʔakuli kat

¹⁰ A masələate ka, wu tamsə kusə wun kàngkàng aba do kpapi ma'wun wunə wunə Mətalabangŋo andə bá rəcandəa male.

¹¹ Wu kùr rə wun nə agirmunəo mənana kat ʔakuli pa wun ngga, ace mənana bə wu tamsə kusə wun kàngkàng arə aswərbəan bá kutan mala Shetan.

¹² Acemənana munəo ma'səm ngga, pa arə bʔwapəndəa dāng. Munəo ma'səm ngga, nda arə amurəma bá bangŋo məbike andə amə'yálmúrú məbike mala banza mənana à səngiyi raka, andə arəcandəa mala abangŋo bá pəndəa mənana à gingginə banza man, andə akukwar məbike mənana nə bumkuli ka.

¹³ Ace maní ka, wu oasə koya girbura mala ʔakuli, ace mənana bə wu cambi bi'səm məbura kàngkàng a pwari məbike. Sə anzəm mana wu pàngŋənə koman kat ka, bə wu tamsə kusə wun aban came kàngkàng.

† 5:31 5:31 Balli gbal aba: Tite 2:24. * 6:1 6:1 Balli gbal aba: Kol 3:20. † 6:3 6:3 Balli gbal aba: Pur 20:12; Nggur 5:16. ‡ 6:4 6:4 Wun atárrú Ko <<Wun atárrú andə anggeau>> § 6:4 6:4 Balli gbal aba: Kol 3:21. * 6:8 6:8 Balli gbal aba: Kol 3:22-25. † 6:9 6:9 Balli gbal aba: Kol 4:1; 3:25; Nggur 10:17.

¹⁴ Ace mani ka, wu cam kàngkàng, wu kpata mäsəcau kəla kùr nggur-bunu a tabunu wun, sə wu yál rə wun nə cauboarna kəla daura-bolo mənana amə'lwa kə oasəo a kikilia ace mgbàlli aməsə-nta ka.‡

¹⁵ Sə do gilərəu ace hamnə Cau Məboarne mala dorəpwala ka, bə do kəla ankura mənana wun nə oasəo a kusə wun ace túró ka.§

¹⁶ Tsəa amur amənia yì agir kat ka, wu twal pabamuru aban Bakuli bə do kəla ntongɲo, mənana wun nə tamsə amundi-bəsa mala Shetan mənana kə tura wun ngga.*

¹⁷ Bə amsəban gir múr wun kəla sukuru-bolo mənana wun nə oasəo ace yál bamúr wun ngga, sə wu pak túró nə cau mala Bakuli, kəla nggeabyau mənana Bangɲo mala Bakuli kə pa wun, wun nə twal a bu wun ace munəo ka.†

¹⁸ Wu pak hiwi aba Bangɲo a koya pwari, nə koya ulang hiwi andə zəmba amur koya gír kat. Wu dum nə tsəkiru, wu lidəmba nə hiwi ace amə kpata Bakuli mənana a koya ban ngga.

¹⁹ Wu pak hiwi acem gbal. Wu zəmbi Bakuli, bə pam cau mənana mə nə na ka, bə ən mən kunam mə nə bəlki bá mäsəcau mənana Bakuli ləmdəa səmi aba Cau Amsəban ngga.

²⁰ Àkə ce mənia yì cau ka sə mə nda a ndəkurban ado, səama ən lidəmba nə hamnə cau, acemənana Bakuli nə túrām kəla mə'pwantu male. Wu pak hiwi acem ama mə camarə nakuni nə məsəkang-kangɲa, kəla mənana boaro bə ən ne ka.

Buləs masələta cau male nə makkun

²¹ Gir mana mə nda bələi ado, túró mənana ən pakkiyi ka, andə rəcandəa mala nggūrəam ngga, Tikikus nə yia bəla wun bələi kat. Yì ka, mə'eamrəarəu na, mənana səm earikiyi ace raka, sə bwa na mənana dum nə mäsəcau aba túró aban Mətalabangɲo ka.

²² Ən tasəi aban wun àkə ce bangga wun cau mala pǎ ma'səm, sə bə bak babum wun.‡

²³ Bə rə wun pwalo, wun amə'eamrəarəu, sə bə Bakuli Tárrú andə Mətalabangɲo Yesu Kərəsti, pà wun babum earcearəu andə doməsəcau.

²⁴ Bə bəwamuru mala Bakuli do atə abwana mənana kat à earce Mətala səm Yesu Kərəsti ka nə earcearəu mənana malkiyi raka.

‡ 6:14 6:14 Balli gbal aba: Isha 11:5; 59:17. § 6:15 6:15 Balli gbal aba: Isha 52:7. * 6:16 6:16 tamsəna amundi-bəsa mala Shetan: Ko <<limnggi amundi-bəsa mala Shetan>> † 6:17 6:17 Balli gbal aba: Isha 59:17. ‡ 6:22 6:22 Balli gbal aba: Atúró 20:4; 2Tim 4:12; Kol 4:7,8.

Cautera mala Buləs aban ká a ban AMƏ FILIPI Məncəu

Cautera mala Buləs aban ká a ban Amə Filipi ka, Buləs nə giləi ace ikəlisiya mana a Filipi, a bəkú mana yì ka, nda aba kùrban ngga. A bəkú mənə ka abea amətúró kwadí mənana à earnə kanigir male raka à nda aban soaki babumi, sə yì ka, nda aba bumkidíkea ace kanigir nyir mənana ndakam aba ikəlisiya a nggea-là Filipi ka. Kat andə aməno ka cau bá cauterəa man ngga, lümsə nə bumpwasəa andə babum candəa mənana kə pabamuru mə'kərkər nì mala Buləs a ban Yesu Kərəsti nda bərbər nə gandə məngge ka.

Buləs tite nə pak yàwá a ban aməkwadí mala amə Filipi ace boro mənana à túrì wi ban nēi bə pakki wi gbasha aba tēle male ka. Kat andə atanni male ka, bak babumia bəa kum məsəkang-kangŋa abalə atanni malea. Buakia rəia bəa kum ulang bealu mala nongsəmúrú mala Yesu, bəa kəa earì babum mala earce bamur rəu andə twəlbamúrú bə gingnəia dāng. Kasə baləia ama do malea aba kpapi andəa Kərəsti Yesu ka, boro mala bwamuru mala Bakuli na abania ace pabamuru malea; pa ace kpata Nggurcau mala amə Yahudi dāng. Gilə cau amur banboarnado andə dorəpwala mənana Bakuli kə pe abwana mənana à kpapi mūrĩa andəa Kərəsti ka.

Agir mənana abaləi ka

Makkun1:1-11

Abealu mənana Buləs kum bamúrì abaləia ka1:12-26

Do aba Kərəsti1:27--2:18

Atúró mənana à ndakam ace Timoti andə Apafuroditus ka2:19-30

Nunkiru arə abibura andə agir mur'mwana3:1--4:9

Buləs andə agyajam male amə Filipi4:10-20

Masələata cau4:21-23

Makkun mala Buləs andə Timoti

¹ Cauterəa mənəia ka, pur nəban Buləs andə Timoti, aguro mala Kərəsti Yesu.

Aban ká a ban abwana amə fele mala Bakuli a Filipi, yia mənana à nda aba dotarəu andəa Kərəsti Yesu ka, kat andə abwana-məgule andə amə'bwalturo bá ndahiwi.*

² Bə Bakuli Tár səm andə Mətalabangŋo Yesu Kərəsti, pa wun bwamuru andə dorəpwala.

Yàwá andə hiwi mala Buləs

³ Bə aya pwari sə ən denyinə wun ngga, ən nggə pakki Bakuli mem yàwá.

⁴ Hiwi mem ace wun kat ko aya pwari ka, ən nggə pé nə bumpwasəa,

⁵ acemənana wu pam gbasha aba hamnə Cau Amsəban mala Kərəsti, twalo a bu-pwari mənana wu tita oe ka, yì puro adyan.

⁶ Mim ngga, mə ndanə makbaləu ama Bakuli mənana tita mənəia yì túró məboarne abalə wun ngga, nə lidəmba nēi aban ká masələe a Pwari mənana Kərəsti Yesu nə nyar nēi ka.†

⁷ Bə ən twal wun kat anggo ka, ən bwarki dāng, acemənana babumam nda arə wun. Wun kat ka wu nda atəm, wu nda arə bwaləm arə mənəia yì túró Bakuli pam aba bwamuru male ka, kat aba kùrban mem, andə bəl bá Cau Amsəban, andə ləmdəi abwana məsəcau mənana abaləi ka.

⁸ Bakuli sūrənə rə lime mala earcearəu mənana mə ndanəi ace wun, andə nzal wun mənana kat ən nggə oe, nə ulang earceban mənana Kərəsti Yesu ndanəi ace wun ngga.

* 1:1 1:1 Balli gbal aba: Atúró 16:12. † 1:6 1:6 Balli gbal aba: 1Kor 1:8.

⁹ Sə hiwi mem ngga, nda mənana ama earcearəu ma'wun bə lidəmba nə gulo, sə bə wu lumsə nə sūrəə andə bwaltagir məlime.

¹⁰ Acemənana ən nggə earce ama, bə wu bwalta gir mənana boaro kutibanì wun nə twal ka, sə anggo ka wun nə dukdo boarnsari andə dwanyicau-arəŭ, ace Pwari nyare mala Kərəsti.

¹¹ Wu lumsə nə abealu mala docauboarna, mənana Yesu Kərəsti pea abalə wun ngga. Mənia ka, nə pè Bakuli gulo andə bwangsəban.

*Banboari Buləs ama à haməna
nə cau mala Yesu*

¹² Ado ka ən nggə earce bə wu sələa, wun amə'eamrəarəu, ama agir mənana à kumam kani ka, à nda à tsək Cau Amsəban akiban ngga.

¹³ Àkə cè sə abwana mənana akani, andə amə'yál palta kat ka, à sələ ama mə nda aba nsolo ace Kərəsti.‡

¹⁴ Sə ace kùro mənana à kùram a ndàkurban ngga, bangula amə'eamrəarəu mənana akani ka, à kum babumcandəa sə à bang cau mala Bakuli nə rəcandəa, bangciu pà kàm dāng.

¹⁵ Məsəcau na ama abea bwana kə hamnə cau mala Kərəsti ace mwararəu andə mbali, sə abea ka, à kə hamnəi nə babum məboarne.

¹⁶ Amənia yia bwana nənzmò ka, à kə hama ace earcearəu mənana à ndanəi arəəm ngga. Acemənana à sələnə ama Mətalabangŋo twalam ace bəl bá Cau Amsəban.

¹⁷ Abee mənə ka, à kə hamnə cau mala Kərəsti nə məsəcau dāng, à kə hamnəi nə mwararəu, à kə səni kəla à nə tsəa bə rəam kwanam aba kùrban mənana mə ndakam ngga.

¹⁸ Sə mənə ka kidiki kəgìr dāng! Ko bə nda aba məsəcau ko aba nyir ka, à haməna nə Kərəsti, sə aba mənə ka ən nggə pak banboarnado.

E, sə mə nə lidəmba nə pak banboarnado,

¹⁹ acemənana ən sələnə ama nə ahiwi ma'wun, andə gbashə mənana Bangŋo mala Yesu Kərəsti pam ngga, agir mənana à kumam ngga, à nə nggá duk panzəban mem.

²⁰ Ən nggə sən dəmba nə tsəkbaləu ama pà mə nə nu kəsəkya dāng ko bəti. A kúni ka mə nə kum məsəkang-kangŋa pepè, acemənana ado, kəla mənana a koya pwari ka, Kərəsti nə kum gulo a baləam, ko nə yiləmu ko aba lú.

²¹ A banam ngga, do nə yiləmu ka nda ace Kərəsti, sə bə ən wu ka, boaro kutibanì. §

²² Səama bə ən dum nəyiləmu a nggūrəu ka, mə nə pak atúró məboarne kpəm ace Kərəsti. Mim ado ka, məsəcau, ən sūrə ko mə ye nda boaro kúti bì ka dāng.

²³ Babumam gau bari: Eare mem ngga, mə nə o mə nə nggá do sənəa Kərəsti, acemənana mənə ka nda nə boaram nə kutibanì ka.

²⁴ Sə ace wun ngga, ndanə boaro bə ən lidəmba nə yiləmu a nggūrəu.

²⁵ Sə acemənana ən earəna nə mənə ka, ən sələnə ama mə nə lidəmba nə do nə yiləmu ace mənana bə ən duk gbashə ma'wun kat, bə wu gulo, sə wu kum banboarnado mala pabamuru.

²⁶ Sə bə ən yina a ban wun dəm ngga, wun nə nggori nə Kərəsti Yesu kərkər ace gir mənana kə pə a baləam ngga.

²⁷ Ado ka, gir mənana boaribanì ka, nda mənana ama wu do kəla abwana mala Kərəsti, nə bwal bamur rə wun aba njar mala Cau Amsəban. Sə ko bə ən yiu dəm a sən wun, ko ən yiu raka, mə nə ok ce came ma'wun kàngkàng aba Bangŋo andə babum mə'mwashati andə bariki a tarə wun ace pabamuru ma'wun arə Cau Amsəban.

‡ 1:13 1:13 Balli gbal aba: Atúró 28:30. § 1:21 1:21 Balli gbal aba: Gal 2:20.

²⁸ Wu kəa dum nə bangciu a badəm abi wun aməbura dāng. Məno ka, nda nə ləmdəia wia ama à nə nggá kidiki, sə wun ngga wu nə àwá. Mənia ka nda pe mala Bakuli.

²⁹ Acemənana dəmbu mana wu kùmô arə pakki Kərəsti túró ka, pà ace pabamuru nəmurəi a baní dāng, nda gbal acemənana ama wu nə nu tanni ace ka.

³⁰ Mənia yì wara ka səm nda atè sənəa wun. Wu sənəa bariki mem, sə wu onghəna ce məno ado mə nda abaləi ka.*

2

Nyesə bamuru kəla mala Kərəsti

¹ Ado ka, bəkbabum nda kam aba Kərəsti, sə girikiban nda kam aba earcearəu male, sə Bangho mala Bakuli ka, kə yinə dotarəu mwashat a rəarəu. Bakuli pana wun sən məsəswatər mala rəarəu andə ləmdə pe məboarne.

² Ace mani ka, wu ciem bə banboarnado mem lumsəo! Wu earnə rəarə wun. Wu ləmdəia rə wun earcearəu. Wu do aba kpapi bamuru aba denyicau ma'wun, kəla wu nda mwashat bərbə.

³ Gir mənana kat wun nə pè ka, wu kəa pe nə earce-bamuru, ko twəlbamúrū dāng; wu nongsə bamur rə wun, wu twal abi wun kəla à kútì wun.

⁴ Wu tsəkir abwana kəla mənana wun nə tsəkir bamur rə wun ngga.*

⁵ Bə babum wun pa kəla mala Kərəsti Yesu:

⁶ Kat andə mani ama nda
mwashat andə Bakuli ka,
twali púp ama nə karə rəi
arə Bakuli dāng.†

⁷ Yəle yì ka, sukki agir kat,
nyesə bamúrì kəla
kəgìr dāng,

sə pa bamúrì kəla guro,
yi pa kəla bwapəndəa
aba nggūrəu.‡

⁸ Sə lang pusəna rəi kəla
bwapəndəa aba nggūrəu ka,
yi nongsə muri
kə oki Bakuli kiru
bə lú, nggearə lú mana
amur nggun-gangndəi§ ka!*

⁹ Ace mani ka,
Bakuli gusələi,
tsəi a bancame mənana kútì
aban kat ka.

Sə pe wi lulləu mana
kərmúr alulləu kat,†

¹⁰ ace mənana nə lullə
Yesu ka, koya nkūnu,
mala agir mana a kùli,
andəa mana a nzali,
andəa mana a tà-nzali ka,

* **1:30 1:30** Balli gbal aba: Atúró 16:19-40. * **2:4 2:4** Balli gbal aba: Rom 12:10; 15:1-2. † **2:6 2:6** Balli gbal aba: Yoh 1:1. ‡ **2:7 2:7** Balli gbal aba: Mat 11:29; 20:28. § **2:8 2:8** lú mana amur nggun-gangndəi: ko <<ulang lú mənana lú súban na ka.>> * **2:8 2:8** Balli gbal aba: 2Kor 8:9; Ib 5:8. † **2:9 2:9** Balli gbal aba: Rom 10:9; 14:9; Afi 1:20-21.

à nè kündəð.‡
 11 Sə koya lasəu ka,
 nə bang bwāng ama,
 <<Yesu Kərəsti ka
 Mətalabangŋo na,>>
 ace gusələ Bakuli Tárrú.

Ləmdə təlaban ace Kərəsti

12 Wun agyajam mem mənana ən earkiyi acea raka, mənana mə ndá aban wun ngga, wu kə ok kiru pwari-pwari. Sə ado mənana ən pā aban wun raka, boaro bə okiru ma'wun bə kúti mənə. Wu pak túró mala amsəban ma'wun nə bangciu andə rəbəla.

13 Bakuli ka, nda rə pak túró abalə wun, bə pā wun rəcandəa andə babum mala pak gír mənana nə pwasəbumi ka.§

14 Wu pusə nggwani andə makgír abalə agir mənana kat wu pakkiyi ka.

15 Anggo ka, wun nə duk amuna mala Bakuli, amə dʷanyicau-arəŭ, amə babum boarnsari, andəa mənana à pā nə kum kə məbane a rəia raka. Wun nə dukdo anggo abalə abwana mala nza mə dʷanyi məsəcau andə mə kpata njar kidiki, mənana wun nə nggə tə abaləi kəla anlero aba banza ka.*

16 Sə aba doe anggo bə wu kə bwal kàngkàng arə cau mənana pākiyi yiləmu ka. Bə wu kə pa anggo ka, a pwari mənana Kərəsti nə nyar nəi ka, mə nə nggori nə wun, sə mə nə sələ gbal ama túró mem andə bariki mem ngga, à pā bə dāng.

17 Paɓamuru andə atúró ma'wun aba kpata Mətalabangŋo ka, à ndə kəla pa boro a baní. Sə ko bə yi do ama à nda rə dārə yiləmem kəla gír-dārəa amur mənəia yì boro mala paɓamuru ma'wun ngga, bumam nə pwasəo, səm nə pak banboarnado a tarə səm kat.

18 Wun gbal ka, ban nə boara wun, wun nə pakkidire atəm.

Buləs bwangsə Timoti andə Apafuroditus

19 Bə Mətalabangŋo Yesu ear ka, mə ndanə tsəkbaləu ama mə nə tasəta Timoti aban wun, adyan tū, ace mənana bən yi kum bəkbabum arə cau mənana mə nə yia oə amur wun ngga.

20 Ən panə kəbwa kəla yì, Timoti, mənana kə tsəkir wun pepe aba məsəcau ka dāng.

21 Koyan ngga, gír mənana babumi earkiyi ce ka nda pakkiyi ka, à tsəkir túró mala Yesu Kərəsti dāng.

22 Sə Timoti ka, wu sələnə ama ləmdənə ɓamúri ama kārəna bwa. Pàngŋənə túró atəm kəla muna andə tárrí. Yì ka, bwalàm nggàm aba túró hamnə Cau Amsəban.

23 Ace mani ka, mə nda rə tsəkbaləam ama bən súrənə rəgír mənana mə nda abaləi ka, mə nə túrí a ban wun.

24 Mə ndanə tsəkbaləu arə Mətalabangŋo ama mim nə nggearəam ngga mə nə ká a ban wun, banì pā nə sau dāng.

25 Ən səni, ndanə boaro bən nyesəa wun Apafuroditus, mə'eambam, ɓiam mətúró andə ɓiam soje. Yì dəm ngga nda bwa mənana wu túrí bə tsəkiram aba dotəle mem ngga.

26 Ado ka, rəi kə bəla ace sən wun. Banboari wi dāng, mənana sələ ama wu onŋəna ce rəkwana male ka.

‡ 2:10 2:10 Balli gbal aba: Isha 45:23; 49:18. § 2:13 2:13 Balli gbal aba: 1Kor 15:10. * 2:15 2:15 Balli gbal aba: Nggur 32:5; Mat 5:45,48.

²⁷ Aba məsəcau ka, rəi kwani kərəkər; yàle ue bəti bə wuna. Sə Bakuli ka, sən məsəswatər male andə mem gbal, sə amsəi, ace mənana bumkidikea mem bə kəa gul kərəkər dāng.

²⁸ Bumam kə pi bən tasəa wun tē dəm, acemənana ən sələnə ama bə wun səni dəm ngga, babum wun nə pakkidire, sə mim gbal ka babumam nə nongho.

²⁹ Wu gingsəi nə earcearəu mala aməkwadi, nə banboarnado pepè, andə pagulo, kəla mənana boaro bəa pea amə pakki Mətalabangho túró ka.

³⁰ Acemənana apī lú bəti aban pakki Kərəsti túró. Twal yiləmi a kun kəgír dāng abə pakkam túró mənana bə wun nda wun nə pakkam ngga.

3

Kəa gūli arə nggūrau dāng

¹ A masələate ka, wun amə'eambəam, bə ban boara wun ama, wu nda ka mala Mətalabangho. Bəsələ gilə agir mənana ən giləa wunia a damba ka, kwan rəam dāng. Nda ace yál pabamuru ma'wun.

² Wu tsəkir wun arə anvwa mənə, amə'bealbikea, mənana à cam kingging nə cau mala kasə-batau ace kum amsəban ngga.

³ Səm mənana səm nggə peri aban Bakuli abə Bangho ka, səm nda ka abwana mənana à kasəa səm batau abə məsəcau ka. Səm ngga, səm nggə nggori nə Kərəsti Yesu, səm gūli arə agir mənana à pə abə nggūrau ka dāng,*

⁴ kat andə amani ama mə nə gandə jali nə aməno yì agir ka.

Bə abwana nakam mənana à kə səni kəla à ndanə agir mənana à nə jali nəia ka, mə ndanəia pas mənana à kúti malea ka.

⁵ Acemənana à kasəam batam a tongno-nong-tàruia nongho anzəm bəlám,† mə nda bwa Isərayila, a tau mala Benjami, bwa Yahudi məbafoe. Sə bə nda ace kpata Nggurcau mala Musa ka, mə nda bwa Farisi, mənana à ndanə bumpina arə kpata Nggurcau ka.‡

⁶ Bə nda a cau mala pakki Bakuli túró nə bumpina ka, bafo ən pe ikəlisiya tanni kərəkər. Sə bə kər a bui mala docauboarna abə kpata Nggurcau ka, ko ən yallì kə bə dāng.§

⁷ Agir mənana didyal ən nggə twalia kəla agirkuma ka, adyan ngga, ən nyesəia bə, ace cau mala Kərəsti.

⁸ Sə kəgír pà kām à nə kànì arə sùrə Kərəsti Yesu Mətalem dāng. Ən nying girbunda kat ace cau male. Ən sukkinia, ən twalia à pà a kun kəgír dāng, ace mənana bə ən kum Kərəsti,

⁹ sə bə səm duk mwashat səni. Ən nggə twal cauborna mala bamúràm mənana à kumgiyi ace kpata Nggurcau ka kəgír na dəm dāng; she kə mənana à kumnggiki nə pabamuru aban Kərəsti ka. Acemənana njar mana Bakuli nə tsək səm, səm nə duk abwana məboarne a kàne male ka, ndă bə səm pa bamur səm aban Kərəsti ka.

¹⁰ Ən nggə earce sùrə Kərəsti andə rəcandəa mənana loasəi a bəmbe ka. Ən earəna mə kum kāmbe mem abə nu tanni atè, mə nə wú a cau male,

¹¹ nə tsəkbaləu ama, ko lang ngga mə nə kum lo a bəmbe.

Bariki aban ká lùmsə túró

* **3:3 3:3** Balli gbal abə: Rom 2:28-29; Gal 6:14-15. † **3:5 3:5** Balli gbal abə: Tite 17:12; Pəris 12:3. ‡ **3:5 3:5** Balli gbal abə: Rom 11:1; Atúró 23:6; 26:4,5. § **3:6 3:6** Balli gbal abə: Atúró 8:3; 22:4; 26:9-11.

¹² Mim ngga ən twali ama ən bwaləna ban came dang, sə ən malaká lùmsə gbal dang. Mə nda aban bariki mə nə kum gır mənana Kərəsti Yesu ciem, ən duk male ace ka.

¹³ Wun amə'eambəam, ən twali kəla ən kuməni dang. Gır mənana mwashat ən nggə pak ka, nda mə lórə gır mənana kutina ka, sə mə soa məsəu atə gır mənana nda a dəmbam ngga.

¹⁴ Ən pa rəcandəa arə bangmire aban ká masələate, ace mənana mə kum tangnakusəu a kùli, mənana Bakuli tunəam ace nə pam aba Kərəsti Yesu ka.

¹⁵ Səm mənana kat səm gulna aba Kərəsti ka, bə səm səni anggo. Sə bə abea bwana atə wun, à ndanə bekə denyicau dang ngga, Bakuli nə məngia wun bāləi.

¹⁶ Səm ngga, bə səm bwal kəngkəng arə bancame mənana səm bingnəna kam ngga.

¹⁷ Wun amə'eambəam, wu twal kusəam, sə wu kàni arə abwana mənana à kə twal kusəu mənana səm ləmdəa wun ngga.*

¹⁸ Kəla mənana ən nunkir wun tütü dıdɣal ka, sə adyan ngga, mə nda ban bəsələa wunü dəm nə mərəm a məsəam, ama abwana pas ka, abia aməbura mala nggun-gangndəi mala Kərəsti† na.

¹⁹ Masələatea ka, kɨdɨkɨ na. Bakuli malea nda bumia, agir kəsəkya à nda ka agir jali malea, sə babumia ka nda amur agir banza.

²⁰ Sə mə'səm ngga, səm nda ka abwana mala kùli. Səm nda ban kundə nyare yiu mala Mə'amsə səm nə kuli, yì Mətalabangŋo Yesu Kərəsti.

²¹ Nə rəcandəa male mala gandə nyesə agir kat abata yálban male ka, nə yia nggadɨ nggürə səm mə ká lui bə pà kəla nggürəi məboarbwe.‡

4

¹ Ace mani ka, wun amə'eambəam, wu cam kəngkəng aba kpata Mətalabangŋo. Wun mənana ən earikiyi earce wun raka, sə babumam kə pi ace sən wun ngga, wu nda ka banboarnado mem andə mbulan-gulo mem.

Buləs bakbabum amə kpata Mətalabangŋo

² Ən nggə buaki arə Yudiya sə ən nggə buaki arə Səntəki, wu earnə rəarə wun, acemənana wun ngga, wu nda ka mala Mətalabangŋo.

³ E, ən nggə zəmbo gbal, we biam mətúró məbafoe. Bwali amaməna mənia ka. Yia ka à pak túró kərkər atəm aban hamnə Cau Amsəban, atarə səm sənəa Kəlemen andə acili abiam amətúró, mənana alulləia ka, à nda aba Maləmce mala Yiləmu ka.

⁴ Wu dum nə banboarnado aba dotarəu ma'wun wunəa Mətalabangŋo, a koya pwari ka. Nyare mə nə na wun dəm: Wu pak banboarnado!

⁵ Bə bwapəndəa sən domunyi ma'wun aba gırbunda kat. Pà nə sau dang, Mətalabangŋo nə yiu.

⁶ Kəgır bə kəa tsək wun a do-tiki nə múrú dang. Aba koya gır ka, wu pakhiwi nə zəmbo, wu ləmdəi Bakuli agir mənana wu earkiyicea ka, sə wu kə pak yəwá.*

⁷ Sə dorəpwala mala Bakuli, mənana kəbwa pà nə bwalte raka, nə bwal babum wun andə denyicau ma'wun aba Kərəsti Yesu.

⁸ A masələate ka, wun amə'eamrəarəu, bə denyicau ma'wun bə do amur gır mənana kat məsəcau na, nə yinə gulo, à nə pə aba kpate a njari, məboarnsari na, məboarne

* **3:17 3:17** Balli gbal aba: 1Kor 4:16; 11:1. † **3:18 3:18** abia aməbura mala nggun-gangndəi mala Kərəsti: Ko <<Abwana mənana à bınəce kanigir amur lú mala Yesu amur nggun-gangndəi ka.>> ‡ **3:21 3:21** Balli gbal aba: 1Kor 15:35-58; Kol 3:4. * **4:6 4:6** Balli gbal aba: Mat 6:25-34.

na, andə mənana à nè earce ka. GİR mənana kat karban nè boaro, sə gİR mənana kat kàrmúr boaro ko nè yinə b̄wangsəban ngga, wu tsək denyicaú ma'wun amúrià.

⁹ AgİR mənana kat wu kanì, wu oè, wu é, sə wu sən arəàm ngga, wu cia aba túró. Sə Bakuli mənana kə pa dorəpwala ka, nè do atà wun.[†]

*Buləs ləmdə yàwá ace
aboro mana à pe wi ka*

¹⁰ Ban kə boaram kèrkér nè Mətalabangño, ama wu ləmdəna denyinəban ma'wun acem dəm. Ən sələna ama wu kə denyinə mim koya pwari, sə banì sauwuna bəti mənana wu kum dəmbu mala bwalàm nggàm raka.

¹¹ Ən pa aban bang mənıa yì cau ka, acemənana mə nda aba təle ka dāng. Mim ngga ən kánına do dəmba nə gİR mənana kat mə ndanəi ka,

¹² Ən súrənà rə do aba təle andə kume. Ən kánına do aba koya gİR; ko aba dəmbəo, ko aba nzala, ko aba kume kpəm, ko aba d̄wanye.

¹³ Mə nə gandə pak koya gİR ka, nə rəcandəa mənana Kərəsti kə pam ngga.

¹⁴ Kat andə aməno ka, gbasha mənana wu pakkam abalə atannı mem ngga, ndanə boaro.

¹⁵ Wun amə Filipi ka, wu sələna ama abalə anonggio mala tita túró hamnə Cau Amsəban mem, lang ən nying Masədoniya ka, kə wun nda kə ikəlisiya mənana bwalàm nggàm, aba paboro ka. Kə bə ikəlisiya pa kàm anggo dāng.[‡]

¹⁶ Ko mənana mə nda a Tasalonika ka, wu túramban nə aboro, ace pakkam gbasha, pà kusə mwashat dāng.[§]

¹⁷ Ən pa aban bang mənıa yì cau ka acemənana mə nda rə alta boro aban wun ngga dāng. Nda ace mənana bə wu kum tangnakusəu mala pəməboarne ma'wun ngga.

¹⁸ Ado ka, ən kuməna agİR mənana kat bən pangnəia ka, yələ nə mur amurı. Ən lumsəna nə agİrbunda kèrkér nə aboro mənana wu tasəamban nəia nə bu Apafuroditus ka. À nda kəla aboro məboarne mənana agİR'a na a ban Bakuli sə à kə pwəsəbumi ka.*

¹⁹ Bakuli mem nə pà wun koya gİR mənana wu kə paktəle ka, aba kume male nggea mə'nyangsangnı[†] nə bu Kərəsti Yesu.

²⁰ Adyan ngga, bə gulo o a ban Bakuli, yì Tár səm, málá male pà kàm dāng. Bə do anggo.

Məsələata makkun

²¹ Wu pà makkun mem a ban aməkpata Kərəsti Yesu. Amə'eamrəarəu mənana səm nda atarə səm ngga, à kə makka wun kún.

²² Abwana mala Bakuli kat kə makka wun kún, nggeamurəmi ka amənana aba bala mala Kəisar[‡] ka.

²³ Bə b̄wamuru mala Mətalabangño Yesu Kərəsti do atà wun kat.

[†] 4:9 4:9 Balli gbal aba: Rom 15:33. [‡] 4:15 4:15 Balli gbal aba: 2Kor 11:9. § 4:16 4:16 Balli gbal aba: Atúró 17:1; 1Tas 2:9. * 4:18 4:18 Balli gbal aba: Pur 29:18. [†] 4:19 4:19 mə'nyangsangnı: ko <<məboarne,>> ko <<məgule,>>
[‡] 4:22 4:22 Kəisar: Mənıa ka nda murəm məgule mala amə Roma.

Cauterəa mala Buləs aban ká a ban AMƏ KOLOSI Məncəu

Cauterəa mala Buləs aban ká a ban Amə Kolosi ka, à giləi aban ká aban ikəlisiya mənana a Kolosi, be nggea-là a nzali Asiya Məkyauwe, mənana dəurəo mala nzali yi kidiki a pələa 60 AD ka. Ikəlisiya mənana a la man ngga Buləs nə mənəni dāng, Abafəras na, sə acemənana nda aba nzong-nzali ban mənana Buləs twalī bamúri nə denyi nēi ka, kə tasə amətúró à kə pur Afisu bəà kyan nggam. Yì Abafəras ka be bwaməgule na amur aməkwađi; à bang cau male kusə pas aba mənana yì cauterəa ka, sə yì ka, à nda atārəia andə Buləs a kùrban a bàkú mənana à gilə mənana yì cauterəa ka.

Agir mana abaləi ka

Makkun1:1-8

Bealəu mala Kərəsti andə túró male1:9--2:19

Bəsa yiləmu aba Kərəsti2:20--4:6

Məsələata cau4:7-18

Makkun mala Buləs

¹ Mim Buləs, mənana mə nda mə'mishan mala Kərəsti Yesu, nə kanì mala 'Bakuli ka, mim sənə mə'eam səm Timoti, səm gilə mənana yì Cautera ka.

² Aban ká aban abwana mala 'Bakuli mənana a nggea-là mala amə Kolosi, yia amə'eamrəarəu aba Kərəsti mənana à dum nə məsəcau aban 'Bakuli ka. Tár səm 'Bakuli bə pà wun bwamuru andə dorəpwala.

Yəwá andə hiwi mala Buləs

³ Aba hiwi ma'səm ace wun koya pwari ka, səm nggə pakki 'Bakuli, Tár Mətala səm Yesu Kərəsti yəwá,

⁴ acemənana səm ongrəna cè pabamuru ma'wun aba Kərəsti Yesu andə earcearəu ma'wun aban abwana mala 'Bakuli kat.

⁵ Məno yì pabamuru andə earcearəu ma'wun ngga, pur aba tsəkbaləu ma'wun arə agir mənana 'Bakuli tsəka wunì a kùli ka, mənana wu okce aba məsəcau mala Cau Amsəban

⁶ mana à yinanəi aban wun ngga. Mənana yì Cau Amsəban ngga, nda ban məsəe a banza kat. Nda ban pusə bealu a koya ban, kə nggađi do mala abwana kəla mənana nggađi do ma'wun, a pwari mənana wu tita o sə wu bwalta məsəcau amur bwamuru mala 'Bakuli ka.

⁷ Abafəras, bi'səm mətúró mənana səm earkiyi ace raka, nda bwa mənana nə baní sə wu kum sələe amur mənana yì bwamuru ka. Yì ka, mətúró mala Kərəsti na nə məsəcau, sə nda mənana kə bwala səm túró ace wun ngga.*

⁸ Yì dəm ngga, yì bangrəna səm cè earcearəu ma'wun mənana Bangjo Məfele pà wun ngga.

⁹ Acemani ka, twal a pwari mənana səm tita okce wun ngga, səm usələkiyi pək hiwi ace wun dāng. Səm nggə zəmbi 'Bakuli bə pà wun sələe mala sùrə gir mənana earkiyice kat ka, sə bə pà wun sələe mala Bangjo andə bwalta kusə agir male kat.

¹⁰ Səm nggə pək hiwi mənana ka ace mənana bə do ma'wun gusələ Mətalabangjo, bə pwasə bumi a koya njar, nə pak koya túró məboarne. Anggo sə wu nə nggə gulo aba sùrə 'Bakuli pepè.

* 1:7 1:7 Balli gbal aba: Kol 4:12; Film 23.

¹¹ Səm nggə pakhiwi dəm ama kusə wun bə candə aba rəcandəa mala gulo male mənana karban kat ka. Anggo sə wun nə kum gandərou abalə agirbunda kat nə munyi, sə wun nə lümsə nə banboarnado.

¹² Ko aya pwari ka wun nə nggə pakki Tár səm Bakuli yəwá. Yì na tsəa sə wu duk abwana mənana wu kārəna wun nə kum kāmbe ma'wun aba libala atə abwana male mənana à do aba tálaban ngga.

¹³ Acemənana amsəna səm abata parban mala Shetan,[†] sə yina nə səm aba Domurəm mala Muni mənana earikiyi ace raka,

¹⁴ mənana akmúr səm sə twalban acaubikea ma'səm ngga.[‡]

Kərəsti gulo karban kat

¹⁵ Kərəsti ka nda bwa mənana à kə səni, mana ləmdə Bakuli mənana à kə səni raka. Kaniama Bakuli nə pusə agirbunda kat ka, yì ka, ndakam atə Bakuli kəla Muna-dəmba male, sə ndanə gulo kərmúr agir mənana kat Bakuli pusəia ka.

¹⁶ Nə baní sə Bakuli pusə koya gír mənana a kùli andəa mənana a nzali ka. Yì nə pusə agir mənana à kə sənia andəa mənana à kə sənia raka; kat andə abuno-murəm, andə adomurəm, andə amə'talanzi, andə amə bwal gara-murəm. Nə yì sə à pusə koya gír ka, sə àkə cè gulo male sə à pusəia.

¹⁷ Kaniama à nə pusə koya gír ka ndakam, sə yì nə bwal agir mənana à pusəia ka a banbwáná.

¹⁸ Kərəsti dəm ngga nda múr aməkpate, yia amənana à nda ka nggürəi ka. Yì ka, nda tər bəsa yiləmu mala aməkpate. Yì nda mədəmba loapi bəmbe, ace mənana aba ko man kat ka bə do nda mənana a dəmba amur agir kat ka.[§]

¹⁹ Acemani ka, Bakuli aba pa male kat ka, banboari wi bə ləmdə rəi aba Muni,^{*}

²⁰ sə nə ban Muni ka bə giləki tərəu mala agirbunda kat andəi. Nə nkila mala Muni mənana sukki amur nggun-gangndəi ka, yina nə dorəpwala, ace mənana agir mana kat a kùli andəa mənana a nzali ka, à nə nyesəia aban Bakuli.[†]

²¹ Didyal ka wu cambi Bakuli zak. Wu duk abiubura mala Bakuli abalə adenyicau ma'wun, mana wu ləmdəi nə atúró bealbikea ma'wun ngga.

²² Sə adyan ngga, Bakuli nyesəna wun aba dotarəu andəi, nə lú mala Kərəsti aba nggürəi mala bwapəndəa. Nyesə wun ace mənana bə pələ wun, bə wu duk abwana ace Bakuli, amə dʋanyicau-arəu a səne male,[‡] abwana mənana à pà nə tsəkia wia kún raka.

²³ Səama duməna púp wun nə lidəmba nə earnə mənə yì məsəcau ka, andə tamsə kusə wun kàngkàng amurí. Wu kəa tusə kusə wun arə tsəkbələu mənana wu oə aba Cau Amsəban ngga dāng. Mənia yì Cau Amsəban ngga à haməna nəi a koya bum-ban a banza, sə àkə cè sə mim Buləs ka, ən duk guro mala Bakuli, ace hamnəi.

Túró mala Buləs ace aməkpata Yesu

²⁴ Sə ado ka ban kə boaram arə tanni mənana ən nggə nu ace wun ngga. Acemənana aba tanni mem a nggürəu ka, mə nda ban bariki mə lümsəkún gír mənana ueo aba tanni mala Kərəsti ace nggürəi, yì aməkpate.

²⁵ Bakuli tsəngnənami a buam bən pakki ikəlisiya, yia aməkpata Yesu túró, mə nggə hamnə cau male kat aban wun.

[†] **1:13 1:13** amsəna səm abata parban mala Shetan Ko: amsəna səm, səm purni rəcandəa mala pəndəa. [‡] **1:14 1:14** Balli gbal aba: Afi 1:7,8. [§] **1:18 1:18** Balli gbal aba: Afi 1:22,23; 4:15. ^{*} **1:19 1:19** Ko: Bakuli ka eare male na bə nying pa male kat kəla Bakuli bə do aba Muni. [†] **1:20 1:20** Balli gbal aba: Afi 2:16. [‡] **1:22 1:22** ace mənana bə pələ wun, bə wu duk abwana ace Bakuli, amə dʋanyicau-arəu a səne male Ko: <<sə earənə wun bə wu came a badəmbi kəla abwana male, amə dʋanyicau-arəu.>>

²⁶ Mənia yì cau ka à səmbərəce arə apələa bara-bara andə anza mənə à kutikina ka, sə adyan ngga à pusəni aban abwana mala Bakuli, bəà sələce.

²⁷ Bakuli earnace bə abwana male sələce gulo andə kume mana aba mənia yì cau-ba-səmbərəa, mənana ndanəi ace abwana mana amə Yahudi na raka. § Sə mənia yì cau-ba-səmbərəa ka nda mənana ama: Kərəsti mənana do abalə wun ngga, nda tsəkbələu ma'wun mala kum kāmbe aba gulo mala Bakuli.

²⁸ Nda gırnī sə səm nggə banggi abwana cau mala Kərəsti, səm nggə nunkir koyan ngga. Sə m nggə kani koyan ngga nə sələce mənana kat Bakuli pa səm ngga. Sə m nggə earce ama səm nə yinəia a bədəm Bakuli kəla abwana mənana à lumsənə aba do malea andə Kərəsti ka.

²⁹ Acemani ka ən nggə paktúró, ən nggə bəriki kərkər, nə gūli arə rəcandəa məgule mala Kərəsti mənana pəkkiyi túró abaləam ngga.

2

¹ Ən nggə earce bə wu súrə ulang tanni mənana ən nggə tanni ace wun, andə aməkpata Yesu mənana a Lawodisi, andə aməkpata Yesu mənana kat à malaká sənəm à súrəəm raka.

² Ən nggə pak mənia ace mənana bəà kum bəkbabum, sə bəà duk mwashat aba earcearəu. Ən nggə earce nəma bəà kum lumsəo mala babumcandəa ama à bwalənata kənə mala Bakuli mana səmbərəce dıfyal ka, yì Kərəsti nə bəmúri.

³ Aba Kərəsti sə gəna mala sələce andə súrəə mala Bakuli kat səmbərəa.

⁴ Ən nggə na wun mənia yì cau ka ace mənana kəbwa bə kəa swarki wun nə kunboarna dāng.

⁵ Ko bə do ama ən pa atə wun aba nggürəu raka, mə nda atə wun aba bangho. Sə ban kə boaram arə gya a tərəu ma'wun, andə came mala pəbamuru ma'wun nə rəcandəa aban Kərəsti.

Kum-bamuru andə bəsa yiləmu aba Kərəsti

⁶ Sə adyan ngga, kəla mənana wu angəəna Kərəsti Yesu, duməna mətala wun ngga, wu lidəmba nə kpate.

⁷ Nlerə wun bə ko aba Kərəsti, sə bə duk kusəba mala do ma'wun. Bə pəbamuru ma'wun kum rəcandəa kəla mənana à kania wun ngga, sə wu lumsə nə pak yəwá.

⁸ Wu kəa eari kəbwa bə swarki wun nə aməkgir amur súrəə male məlime mana bəkə məboarne pə kəm abaləi raka. Ulang mənə yì aməkgir ka à kə pur aba kanigir mana à kumi a bu bwapəndəa, andə abangho mala banza man, mənana mala Kərəsti na raka.

⁹ Acemənana lumsəo mala Bakuli kat aba nggürəu ka, aba Kərəsti sə pa.

¹⁰ Sə wun gbal ka, wu lumsənə ace dotarəu ma'wun wunəa Kərəsti, yì bwa mənana nda amur amə'yəlmúrū andə amə-gara kat ka.

¹¹ Kərəsti gbal ka twaləna wun bealu mala caubikea, kəla mənana kasə-batau pusə nggū arə nggürəu ka.

¹² Wun ngga, à oasəna wun a bəmbe wunəa Kərəsti nə batisəma mənana à pakka wun ngga, sə aba batisəma dəm ngga à loasəna wun aba bəsa yiləmu, nə gūli ma'wun arə rəcandəa mala Bakuli mənana loasə Kərəsti a bəmbe ka.*

¹³ Dıfyal ka, wu wú atəcau mala acaubikea ma'wun, andə abealu mala caubikea ma'wun mənana à gau wun wunəia raka. † Sə adyan ngga Bakuli pana wun yiləmu aba Kərəsti, lang yì twala səm ban acaubikea ma'səm kat ka. ‡

§ 1:27 1:27 abwana mana amə Yahudi na raka. Ko: abwapəndəa mala anzali banza ka. * 2:12 2:12 Balli gbal aba: Rom 6:4. † 2:13 2:13 Dıfyal ka, wu wú atəcau mala acaubikea ma'wun, andə abealu mala caubikea ma'wun mənana à gau wun wunəia raka. Ko: <<Dıfyal ka, wu nda ka lú acemənana wu nda abalə acaubikea, sə wu nda ka bwana mala Bakuli dāng.>> ‡ 2:13 2:13 Balli gbal aba: Afi 2:1-5.

¹⁴ Yi panzəki bashi mənana à giləi amur səm ngga; yi kasəki kat andə anzongcau mala nggurcau mənana à bwal səm nəi ka; twalia umnəia kya gbəllia a nggun-gangndəi. §

¹⁵ Yi ak agirbura mala amurəma andə arəcandəa mala abangno. Pea wia kəsəkyə a banfana bwāng, nə limurəm male amúrià amur nggun-gangndəi.

¹⁶ Acemani ka, wu kəa eari kəbwa bə tsəka wun nzongcau amur agir mənana wun nə li ko wun nə nu ka, ko amur cau mala pakki alamsan mala abea kunacau, ko mala came mala bəsa zongno, ko mala Pwari Sabbat dang.*

¹⁷ Amənia yì agir ka, ayiləmi agir məbafə mənana à nda rə yiu ka nda. Sə Kərəsti nə nggearəi ka nda kə bafə.

¹⁸ Wu kəa eare bə kə bwa mə'earce pəkkiagir nyesəmurə mə'nyiri† andə məperi aban aməturənjər nyesəce wun bə‡ nə nacau gula ama sənə na sən amur amənia yì agir ka dang. Acau mala bwa kəla mənə ka aməbane na, acemənana yì ka, lumsə nə twəlbamúri, sə denyicau male ka, mala earce gir mala bamúri na.

¹⁹ Mənia yì bwa ka pa dəm abə kpapi andə Kərəsti, mənana nda mur nggürəu kat, yia aməkpata Yesu ka dang. Acemənana Kərəsti ka nda kùr mür aməkpate a banbwánə, kəla mənana mazo kpakəri amú ka. Kə linəia, à kə gulo abə rəcandəa mala Bakuli. §

²⁰ Wun ngga, wu wuna wunəa Kərəsti sə à panzəna wun a bu rəcandəa mala abangno mala mənia yì banza ka. Sə ace mana sə wu kə dukdo kəla weama wu nda ka mala banza ka? Man tsəa sə wu kə kpata anzongcau mala aməbanza mənana ama:

²¹ <<Kəa bwal man dang. Kəa ok mənə a lasəo dāng. Kəa je amənia ka dang?>>

²² A'ulang amənia yì anggurcau ka, kə akanigir mala bwapəndəa na amur agir mənana, abə pak túró nəia ka, à pà nə sau dang à nə kidiki ka.

²³ A'ulang anggurcau man ngga à ləmdəa kəla sələe na abaləia, acemənana à kə earce ama bwa bə oasə bamúri abaləia bə peri aban aməturənjər, bə binəi bamúri do abə bəlkya andə banboarnado, sə bə pe nggürəi tanni. Səa ma amənə ka à pà nə tsək bwa nə limurəm amur asuno məbane mala nggürəi dang.

3

Do bəsa yiləmu

¹ Acemənana à loasəna wun nə bəsa yiləmu abə Kərəsti ka, wu tsək babum wun arə agir mənana a kùli, aban mənana Kərəsti dukam abuno gulo a bə-məli mala Bakuli ka.

² Bə denyicau ma'wun bə o amur agir mənana a kùli ka, bə kəa nyare amur agir mənana a nzali ka dang.

³ Acemənana wun ngga, wu wunəi dobanza man, sə məsərə yiləmi wun ngga à səmbərəni atə Kərəsti aban Bakuli.

⁴ Sə bə Kərəsti mənana nda tər bəsa yiləmu ma'wun, yì pusəna rəi aban banza kat ka, wun gbal ka wu nə yia pusə rə wun abə gulo male.

⁵ Ace mani ka, wu wal-lú koya beal wun mala pakki agirbana mala banza. Yì abealu kidiki mala nongginə rəarəu, andə do-pəndəkya, andə nshawari, andə suno məbane, andə shamgir mala bwa (acemənana shamgir mala bwa ka bə njər mala peri atə nkul na).

⁶ Ace amənia yì acaubikea ka sə bumlulla mala Bakuli nə yia suləo amur amə'murcandəa.

§ 2:14 2:14 Balli gbal abə: Afi 2:15. * 2:16 2:16 Balli gbal abə: Rom 14:1-6. † 2:18 2:18 mə'earce pəkkiagir nyesəmurə mə'nyiri: Ko <<bwa mənana cam kingging nə kanigir ama bwa nə kum nyesəmurə nə binəi bamúri do abə bəlkya andə banboarnado ka.>> ‡ 2:18 2:18 Ko <<Wu bürəce abwana mənana à kə na wun ama Bakuli nə basha wun ace mənana wu kə kpata pəkkiagir malea mala nyesəmurə mə'nyiri andə peri aban aməturənjər raka.>> § 2:19 2:19 Balli gbal abə: Afi 4:16.

⁷ Aba do ma'wun mala gyata banza dídyal ka wu pakkina amənia yì agir ka.

⁸ Sə adyan ngga duməna púp wu nə bwaki bu wun arə agir kəla amənia ka: bumlulla, sə bumkpəmna, sə bwasiribe, sə nacau kidiki bwa, andə naki acaubana.

⁹ Wu kəa nea rə wun nyir dang, acemənana wu swárəna beal wun mə'e andə atúró bealbikea male*

¹⁰ sə wu twaləna bealu mala bəsa bwa. Mənia ka nda bəsa bealu, mana 'Bakuli pusəi ka. Yì ka nda rə pak túró nə tsək mənia yì bəsa bealu ma'wun ngga bə lidəmba nə pələ bəshe a koya pwari, ace ká twal ulang male yì bealu, ace mənana bə wu súrəi pepè ka.†

¹¹ Aba mənia yì bəsa yiləmu ka, gakitacau pà kàm dəm dang ama mənia ka bwa Yahudi na, sə mənia ka bwa be nzali na, mənia ka kasə bate, sə mənia ka kasə bate dang. Kə cau pà kàm dəm ama mənia ka súrəgir dang, ko mənia ka bwa kúndangna na, ko man ngga guro na, ko mənə ka ndanə do-bamuri ka dang. Kərəsti ka nda komana le ka, sə nda mənana do a babum səm kat ka.

¹² ‡Sə acemənana 'Bakuli tarnə wun bə wu duk abwana male mənana kə earcea ka, wu twal bealu mala sən məsəswatər, andə pəməboarne, andə nyesəbamuru, andə dohubbuka, sə munyi.

¹³ Wu kə twalban abwarkio mala rəarə wun nə gandərəu, sə wu kə twali koyana mənana pakka wun məbane ka banì. Wu denyi ama Mətalabangjo twala wun banì, sə ace mani ka duməna wun púp wun nə twalia rə wun banì.§

¹⁴ Sə mənana kàrmuria kat ka nda, wu lùmsə nə earcearəu, acemənana earcearəu na kùr komana kat ka arəarəia aba lùmsəo mala dotarəu məboarne.

¹⁵ Sə wu nying dorəpwala mənana pur nəban Kərəsti ka, bə ak babum wun. Acemənana kəla nggūrəu mə'mwashati ka, à tunə wun ace dorəpwala. Koya pwari ka wu kə pak yàwá.

¹⁶ Bə cau mala Kərəsti, nə boaro male kat ka, lùmsə denyicau ma'wun. Wu kə kania rə wun gir sə wu kwarkir rəarə wun, nə sələe mənana kat Kərəsti pa səm ngga. Wu kə tuka anggyal bwasə 'Bakuli, andə anggyal gusələ 'Bakuli, andə anggyal bak abwana aba bangjo, nə babum pak yàwá aban 'Bakuli.*

¹⁷ Sə bə mana kat wun nə pa, ko wun nə na ka, wu pè nə denyicau ama wu nda ban pe kəla amə'nakún Mətalabangjo Yesu, wu kə pakki Tár səm 'Bakuli yàwá nə bani yì Kərəsti.

Anzongcau ace dobala

mala aməkwadi

¹⁸ Wun amā-bala ka, wu nyesə mur wun abata abura wun, kəla mənana boaro aməkwadi Mətalabangjo bəa pak ka.†

¹⁹ Wun aburana, wu earce amālā wun, wu kəa wu pekia dang.‡

²⁰ Wun amuna ka, wu oki aməbəl wun, acemənana mənia ka kə pwasəbum Mətalabangjo.§

²¹ Wun atárrú, wu kəa wu soaki babum amuna wun dang, bəa a na raka wu nə bungì babumia.*

²² †Wun aguro ka, wu oki amətala-bala ma'wun a banza aba koya gir wu nə pak kat ka. Wu bariki wu pak túró mənana nə pwasə bumia koya pwari ka. Wu kəa pe acemənana à nda ban sən wun ngga dang, wu pakkia wia túró nə babum mwashat ace pagulo aban andə banggi Mətalabangjo.

* **3:9 3:9** Balli gbal aba: Afi 4:22. † **3:10 3:10** Balli gbal aba: Tite 1:26; Afi 4:24. ‡ **3:12 3:12** Balli gbal aba: Afi 4:2. § **3:13 3:13** Balli gbal aba: Afi 4:32. * **3:16 3:16** Balli gbal aba: Afi 5:19,20. † **3:18 3:18** Balli gbal aba: Afi 5:22; 1Bit 3:1. ‡ **3:19 3:19** Balli gbal aba: Afi 5:25; 1Bit 3:7. § **3:20 3:20** Balli gbal aba: Afi 6:1. * **3:21 3:21** Balli gbal aba: Afi 6:4. † **3:22 3:22** Balli gbal aba: Afi 6:5-8.

²³ Bə mana wu pakkiyi ka, wu pak túrè nə babum wun kat kəla Mətalabangño na wu pakkiyi wi ka, bwapəndəa na dāng.

²⁴ Wu kə denyi ama tangnakusəu mənana Mətalabangño nə pa wun ngga nda libala, sə mətala-bala mənana wu pakkiyi wi túró ka, Kərəsti na.

²⁵ Sə bə wu kə pak túró bealbikea ka, à nə mbwe wun nə tangnakusəu məkwanbanì. Acemənana bashi mala Bakuli aban abwana kat ka, mə'mwashati na‡.§

4

Akwarkiru

¹ Wun amətala-bala, wu bwal aguro ma'wun nə məsəcau, wu kə pakkia wia məboarne. Wu denyi ama wun gbal ka wu ndanə mətala-bala akanó a kùli.*

² Wu pa bamur rə wun arə pak hiwi, sə aba pe ka wu dum nə kwaro mala dəmbu andə babum mala pak yàwá aban Bakuli.

³ Wu pakka səm hiwi gbal ama bə Bakuli pa səm dəmbəu mala bang cau male, bə səm hamnə cau-ba-səmbərəa male mənana amur Kərəsti ka. Àkə ce mənəia yì cau ka, sə mə nda a ndəkurban ado.

⁴ Wu pak hiwi ama, mə hamnə mənəia yì cau ka puret-puret, kəla mənana boaro mə hamnəi ka.

⁵ Wu dum nə kwaro a do ma'wun abalə abwana mənana à ak Cau Amsəban raka, sə koya dəmbəu mənana wu kum ngga, wu kəa kidiki ce bə dāng.†

⁶ Cau mənana nə puro a kun wun ngga, bə pa aba bubbuka mala denyi nə bwa, sə bə boari bwapəndəa o, ace mənana anggo sə wu nə sùrə lang sə wu nə pələi koyan ngga cau, mana bəa dī wun ngga.

Masələata akwarkiru andə amakkun mala Buləs

⁷ Gyajam məboarne ma'səm Tikikus nə bəla wun ce gır mənana mə nda abaləi ka kat. Yì ka, mə'eamrəarəu məbafoe na aba túró, bwa na mənana à nə gùli arəi ka, sə bi'səm guro na aba túró mala Mətalabangño.‡

⁸ Ən tasəi aban wun, ace mənana bə na wun gır mənana səm nggə pak kani ka, sə bə bak babum wun.

⁹ Ndyə dəm ən nggə tasə Onisəmu ka. Yì gbal ka, mə'eamrəarəu məbafoe na mənana à nə gùli arəi ka, nggearə yì ka, kə bwa ma'wun na. Yì andə Tikikus ka à nə bangga wun gır mənana kat kə kumban kani ka.§

¹⁰ Aristakus mənana nda kani atəm a ndəkurban ngga, kə makka wun kun, anggo gbal sə Markus mənana kəa mwashat andə Barnabas ka, kə makka wun kun. Kəla mənana à bangğəna wun cau amurì yì Markus ka, bə yina ka wu gingsəi caca.*

¹¹ Yesu mənana à tunəki ama Yustus ka, kə makka wun kún gbal. Kə amənəia yì aburana ka, à nda ka amə Yahudi abalə abeam amətúró ace Domurəm mala Bakuli. À bak babumam nə rəcandəa.

¹² Abafəras, mənana bi'wun na aba dotarəu mala amə'eamrəarəu a akana aban wun, sə dəm ngga guro mala Kərəsti Yesu na ka, kə makka wun kún. Ko aya pwarì ka kə pak hiwi ace wun nə məsəcau, kə zəmbi Bakuli bə pa wun rəcandəa, sə bə wu lùmsə nə məsəkang-kangğə, mənana wu nə nggə kpata kani mala Bakuli kat ka.†

¹³ Mə nə gandə na kúni ama kə pak túró kərkər ace wun, sə ace aməkwadi mənana a Lawodisi andə Herapoli ka.

‡ 3:25 3:25 Ko: <<Bakuli ka kə ləmdə tərban dāng.>> § 3:25 3:25 Balli gbal aba: Nggur 10:17; Afi 6:9. * 4:1 4:1 Balli gbal aba: Afi 6:9. † 4:5 4:5 Balli gbal aba: Afi 5:16. ‡ 4:7 4:7 Balli gbal aba: Atúró 20:4; Afi 6:21-22; 2Tim 4:12. § 4:9 4:9 Balli gbal aba: Film 10-12. * 4:10 4:10 Balli gbal aba: Atúró 12:12,25; 13:13; 15:37-39; 19:29; 27:2; Film 24. † 4:12 4:12 Balli gbal aba: Kol 1:7; Film 23.

¹⁴ Luka, məsonzəo mənana səm earkeyi ace raka, andə Dimas, à kə makka wun kún.‡

¹⁵ Wu pa makkun mem aban amə'eamrəarəu mənana a Lawodisi ka, nggeamurəmi ka mə'nggaula səm Nimfa, andə aməkpata Yesu mənana à kə dapi a bala male ka.

¹⁶ Anzəm mənana wu balna mənəia yì cauterəa ka, wu tasəia aməkpata Yesu mənana a Lawodisi ka bəa balli gbal. Sə wun gbal ka wu bal malea mənana ən giləia wia ka.

¹⁷ Sə wu banggi Arkipus mənəia yì cau ka: <<Tsəkiro arə túró mənana Mətalabangŋo po ka, masələte.>>§

¹⁸ Mim Buləs, mə nda ən gilə mənəia yì makkun ngga nə buam.

Wu denyi ama mə nda a ndəkurban.

Bwamuru mala Bakuli bə do atə wun.

‡ 4:14 4:14 Balli gbal aba: 2Tim 4:10,11; Film 24. § 4:17 4:17 Balli gbal aba: Film 2.

Cauterəa mədəmbe mala Buləs aban ká a ban AMƏ TASALONIKA Məncəu

Tasalonika ka, nda nggea-là mægule mala bu-nzali Masədoniya aba nzali Roma. Buləs mən ikəlisiya abanì a nzəm mənana nyینگنəná Filipi ka. Kat andə amani ka, banì sau dāng, binəcau lo nəban Amə Yahudi mənana à pak mbali arə Buləs ace lidəmbe male aba hamnə çau mala Kərəsti abalə abwana mənana amə Yahudi na raka. Pələa à tsək Buləs púp bə nying Tasalonika aban ká Biriya. Nə nzəmò, anzəm mənana yi bwaləna Korinti ka, biməturo andə mægya Timoti giləa pe wi cau amur pa mala agir a ikəlisiya mənana a Tasalonika ka.

Cauterəa mədəmbe mala Buləs aban ká aban Amə Tasalonika ka à giləi ace bəkbəbum aməkwadi mənana abanì ka, andə bwal denyicau malea bəa cam kàngkàng. Yi ka, pak yàwá nə cau məboarne mənana oe amur pabamuru andə earcearəu malea ka. Kasəbaləia arə ulang do mənana dum nəi abaləia, mana à ndatərəia ka, sə nyesəia wia acau amur adikiban mənana lo aba ikəlisiya amur cau mala nyare yiu mala Kərəsti.

Agir mənana a bāləi ka

Tita cau1:1

Pak yàwá andə bəwangsəban1:2--3:13

Bəkbəbum ace bəalu mala do kwadi4:1-12

Kwarkiru amur cau mala yiu mala Kərəsti4:13--5:11

Məsələata acau bəkbəbum5:12-22

Məsələata cau5:23-28

Makkun mala Buləs

¹ Mənia yì cauterəa ka pur nəban Buləs, andə Silas, andə Timoti.

Aban ká a ban ikəlisiya mala amə Tasalonika, abwana mala Bakuli Tárrú, andəa mala Mətalabangno Yesu Kərəsti.*

Bə bəwamuru andə dorəpwala mala Bakuli do atə wun.

Pabamuru mala aməkpata

Yesu a Tasalonika ka

² A koya pwari ka, səm nggə pakki Bakuli yàwá ace wun, sə səm nggə pak hiwi tütü ace wun kat.

³ Aba hiwi ma'səm amur wun a ban Bakuli ma'səm yì Tarrú ka, səm nggə denyi nə pé ma'wun aba pabamuru, andə earcearəu ma'wun mənana tsəa wu pak túró kərkér, andə came mala tsəkbaləu ma'wun arə Mətala səm Yesu Kərəsti.

⁴ Wun amə'eam səm, səm sələnə ama Bakuli earəna ce wun, nda sə tər wun ace mənana bə wu duk abwana male ka.

⁵ Cau Amsəban mənana səm yiu nəi a ban wun ngga, pə aba ne anggo nəmurəi dāng, nda gbal aba rəcandəa mala Bangno Məfele, andə pa'eare məkərkər nì mənana ləmdə ama cau mana səm na ka məsəcau na ka. Wu sələnə rə ulang do mənana səm do abalə wun àkə ce boaro ma'wun ngga.

⁶ Wu yi duk amə twalkusə səm andə mala Mətalabangno; kat andə tanni ma'wun kərkér ka, wu ak cau mala Bakuli nə banboarnado mala Bangno Məfele.†

⁷ Ace mənə ka, wu duməna aməkpata Yesu mənana aməkwadi aba nzali Masədoniya andə Akaya kat, à nə səni arə wun sə à nə twal kusə wun ngga.

* 1:1 1:1 Balli gbal aba: Atúró 17:1. † 1:6 1:6 Balli gbal aba: Atúró 17:5-9.

⁸ Sə ado, cau mala Mətalabangŋo ka, nda rə puro nə ban wun aban ká a ban abwana aba nzali Masədoniya andə Akaya kat. Səa ma mənəo nda nəmurəi dāng, cau mala pabamuru ma'wun gbal a ban Bakuli ka, mesəna a ban abwana a koya ban. Yàle səm pànə cau mənana dəm səm nə nea wia amur pabamuru ma'wun ngga dāng.

⁹ Abwana nə bamuria nda à cama rə nacau mala agir məboarne mənana wu pak kat ace ak səm, mana səm waria sən wun ngga. À bang ce vwakibu ma'wun arə ankúl ace kpata Bakuli mə'məsəcau nì andə məyiləmuì.

¹⁰ Dəm ngga à bang cau mala do kundəmurū ma'wun arə yiu mala Muna mala Bakuli nə kuli, yì muna male mana loasəi a bembə ka. Nda Yesu mana nda mə'amsə səm a bu tanni mala bumlulla məbike mala Bakuli mənana kə yiu ka.

2

Túró mənana Buləs pa a Tasalonika ka

¹ Wun amə'eam səm, wu sələnə ama wario ma'səm a ban wun ngga, yì duk bə dāng.

² A dəmbe ka səm nu tanni sə à pakka səm gír kəsəkya a Filipi,* kəla mənana wu sələ ka. Səa ma Bakuli ma'səm pakka səm gbasha səm dumnə məsəkang-kangŋa aba hamba wun Cau Amsəban male, kat andə amani ama abwana ləmdəa səm binəcau məkərkər nì ka.

³ Cau kwarkiru mənana səm yinəi a ban wun ngga, pur aba bwarkio dāng, ko nə bə abaləi dāng, sə səm pà aban swarki wun gbal dāng.

⁴ Səm ngga, səm nggə nacau kəla abwana mənana Bakuli earnə səm sə nyingga səm túró hamnə Cau Amsəban a bu səm ngga. Sə səm pà aban pe ace mənana bəa bwapəndəa bwangsa səm ngga dāng; səm nggə pē ace pwasə babum Bakuli mənana kə peləki babum səm ngga.

⁵ Sə wu sələnə gbal ama, səm yiu a ban wun nə kúnboarna, ko səm səmbərə bekə bealu mala kunligir nə acau ma'səm dāng. Bakuli ka nda mə'nakún səm amur mani!

⁶ Səm pà aban alta bwangsa a ban bwapəndəa, ko a ban wun, ko a bu kəbwa dāng.

⁷ Səm kəla amətúró mishan mala Kərəsti ka, bə səm pāngŋənà túró nə rəcandəa mənana səm ndanəi ka ace alta gír a ban wun. Səa ma səm ngga, səm duk bukuk abalə wun, kəla mənana nggea ka amuna kə pa ace dənəyi nə amuna male ka.

⁸ Ace earcearəu məkərkər nì mənana səm ndanəi arə wun ngga, rə səm kə bəla arə na wun bəsa Cau Məboarne mala Bakuli nəmurəi dāng, səm ndanə earce gbal səm nə pa yiləmi səm ace wun. Acemənana ce wun kə kwan səm kərkər!

⁹ Wun amə'eamrəarəu, balə wun kasəa arə nggea túró məcandəe mənana səm pè kərkər abalə wun ngga re? Du andə pwari, səm pak túró ace mənana bə səm ngga duk twalo amur kəbwa atə wun, yì mənana səm ndarə hamnə Cau Amsəban mala Bakuli a ban wun ngga dāng.

¹⁰ Sə wun ngga, wu nda ka amə nakún səm, kəla mənana Bakuli kə nakún səm ama, do ma'səm abalə wun, wun abwana mənana wu pana bamur wun ngga, nda aba pa rəu a ban Bakuli, andə pak pepè, andə mala dʋanyicau-arəu.

¹¹ Wun nə nggearə wun ngga wu sələnə ama səm bwal koyan atə wun ngga kəla mənana tár amuna kə bwal amuna male ka.

¹² Səm buakia rə wun, səm bakbabum wun, sə səm kwarkir wun ama, wu duk ulang do mənana ban nə boari Bakuli arəi, yì mana nda bwa mənana tunə wun bə wu yì do abata domurəm andə gulo male ka.

* 2:2 2:2 Balli gbal aba: Atúró 17:17-24; 17:1-9.

¹³ Sə dəm ngga səm nggə pakki Bakuli yàwá tütù. Acemənanana, lang səm yinənà wun nə cau mala Bakuli ka, wu twali kəla cau mala bwapəndəa na dāng. Wu oe, sə wu é cau mala Bakuli na, mə'məsəcau nì mənana ndaban pak túró a babum wun, wun abwana mənana kat wu pa bamur wun a baní ka.

¹⁴ Wun amə'eam səm, gír mənana pur arə aməkwadī mənana arə a'ikəlisiya mala Bakuli mənana a nzali Yahudi, aba Kərəsti Yesu ka, purna arə wun. Acemənanana kə tanni mə'mwashati mənana à nu a bu amə Yahudi ace pà bamuru malea aban Kərəsti Yesu ka, àkè nda wu kùmô a bu abwana mala nzali ma'wun ngga.†

¹⁵ Yia amə Yahudi ka, à nda à wal-lú Mətalabangŋo Yesu andə amə'bangnəa mala Bakuli ka. Yia na à pa səm tanni gbal mənana pər səm ngga. Aba pàkkiagir malea ka à kə kidiki babum Bakuli. Dəm ngga à nda nggaro nə abwapəndəa kat‡

¹⁶ acemənanana à kə bariki ama à nè mgbàllì kun səm, bə səm ngga hamnə cau mala yiləmu a ban abwana arə abea nzali dāng. Yì cau mənana nda nə yinəi abwana amsəban ngga. Sə anggo ka, kara à camarə gwaliki caubikea amur acaubikea malea aban káne a lùmsəo. Sə bumlulla mala Bakuli a masələate ka suləna amúrià!

*Buləs kə earce dām nə
ngga sən aməkpata Yesu
a Tasalonika*

¹⁷ Sə səm ngga, wun amə'eam səm, lang à gauwuna səm zuku sənəa wun ngga (gauwa mənana nda aba nggürəu sə pà aba bangŋo raka) səm bariki kərəkər, nə nzal wun a babum səm ama səm nə yia sən baməsəarə səm dām.

¹⁸ Sə earənace nyare, səm nə yiu a ban wun. Mim Buləs nə bamúràm ngga, ən bariki kusə pas mə nə nyare mə nə yiu a ban wun, sə Shetan mgbàllì kun səm.

¹⁹ Bə mənə na raka, mana də nda tsəkbələu ma'səm, andə banboarnado ma'səm, ko mana nda mbulan mənana səm nə jali nəi a badəm Mətala səm Yesu a pwari yiu male? Kə wun nda re?

²⁰ Wun nda ka gir jali andə banboarnado ma'səm!

3

¹ Nda, lang səm yì sənì pà səm nə gandə twal gandəru dām raka, səm yì denyi ama nə boaro bəa nying səm nəmurə səm bə səm do aba Atina,*

² sə səm tasə Timoti bə kyane bə kya sən wun. Yì ka, mə'eam səm na andə bi'səm mətúró mālā Bakuli aba hamnə Cau Amsəban mala Kərəsti. Səm túrí a ban wun ace mənana bə yì bəkbabum wun, bə dupa wun gbasha aba pabamuru ma'wun a ban Kərəsti.

³ Səm pa anggo, ace mənana bə bəbwa abalə wun, bə kəa dəurəo atəcau mala amənia yì atanni ka dāng. Sə wu sələna ama mənə ka kànì mala Bakuli na ace səm.

⁴ Nda gír mənana tsəa, mana səm nda a ban wun ngga, səm akdəmba səm camarə bangga wun ama səm nə nggá kum pàtanni a bu abwana. Sə ndo gbal, wu sənəni, kəla mənana wu sələ ka.

⁵ Ace mani ka, lang ən sənì, pa mə nə gandə twal gandəa dām raka, nda sə ən tasə Timoti, bə yiu bə yì sən tà wun aba do pabamuru ma'wun a ban Yesu. Bangciu pakkam ama, ce wu earənì məkārəkiban, yì Shetan swarkina wun, wu dekina kpata Yesu, sə túró mala Bakuli mənana səm pe abalə wun ngga, uena bə!

*Timoti yiu nə cau mala do
lidəmba mala aməkpata Yesu
a Tasalonika*

† 2:14 2:14 Balli gbal aba: Atúró 17:5. ‡ 2:15 2:15 Balli gbal aba: Atúró 9:23,29; 13:45,50; 14:2,5,19; 17:5,13; 18:12.

* 3:1 3:1 Balli gbal aba: Atúró 17:15.

⁶ Sə a dyan ngga, Timoti nyarəna yina a ban səm. Yi bangŋəna səm cau məboarne mala pabamuru ma'wun a ban Bakuli andə earcearəu ma'wun. Dəm ngga, bangga səm ama wu kə denyi nə do məboarne ma'səm sənəa wun, wu kə pak nzal sən səm, kəla mənana ado, səm nggə pak nzal sən wun ngga.[†]

⁷ Ace mani ka, wun amə'eamrəarəu, kat andə do məkwane andə pātanni mənana səm nda abaləi ka, səm kum bəkbabum nə cau mənana səm ok amur pabamuru ma'wun a ban Kərəsti ka.

⁸ Adyan ngga mənəi yì gir ka, loasəna səm dəm, acemənana səm sələnə ama wun ngga, wu nda aban came kàngkàng aba dotarəu ma'wun wunəa Mətalabangŋo Yesu.

⁹ Ya ulang yàwá na səm nə pakki Bakuli ace wun! Ata cau ma'wun ngga, səm ndanə banboarnado kərkər a bədəm Bakuli ma'səm!

¹⁰ Du andə pwari, səm nggə pak hiwi nə babum səm kat kərkər aban zəmbi Bakuli, bə pa səm dəmbu dəm, bə səm sən wun, ace mənana bə səm kania wun abea agir mənana boaro bə wu sùrəia aba pabamuru ma'wun a ban Bakuli ka.

¹¹ Ado ka səm nggə zəmba ama bə Bakuli ma'səm, yì Tár səm nə nggearəi, andə Mətala səm Yesu, mənba səm njar ace yiu aban wun!

¹² Səm nggə pak hiwi ama bə Mətalabangŋo tsək earcearəu ma'wun arəarə wun andə abwana kat, bə lidəmba nə gulo sə bə kə aliki, kəla mənana earcearəu ma'səm aban wun kə pak ka.

¹³ Anggo ka nə pà wun rəcandəa mala babum ace do tər bamuru ace Bakuli, andə dʋanyicau-arəu a bədəm Bakuli ma'səm mənana nda Tárrú ka, a pwari mənana yì Mətala səm Yesu nə yiu nəi, andə aməturenjar male kat[‡] ka. Bə do anggo.

4

Do mənana pwasəkiyi babum Bakuli ka

¹ A masələate ka, wun amə'eam səm, wu kuməna kwarkiru nə bu səm amur njar mənana boaro wun nə dukdo sə babum Bakuli nə pwasə arəi ka. Sə ado mənana wu ndarə duk ulang mənəo yì do ka, səm nggə zəmba wun nə kwarkiru məcandəe aba lullə Mətalabangŋo Yesu, wu lidəmba nəi aba pə anggo andə mənana kùtì mənəo ka ko aya pwari, aban kánəè a dəmba.

² Wun ngga, wu sùrənà rə akwarkiru mənana səm pà wun nə rəcandəa mala Mətalabangŋo Yesu ka.

³ Mənəi ka nda kànì mala Bakuli a ban wun, ama bə wu tər bamur rə wun aba do acei, wu banggi bealu mala kídíkì mala nongginə rəarəu.

⁴ Koyan abalə wun ngga, bə sùrə lang sə nə bwal bamúri* aba do tər bamuru ace Bakuli andə do mənana nə yiu nə gusələban ngga.

⁵ Pà aba do nə npel mala nshawari mə'kərkər nì, kəla pe mala aməkpata banza, abwana mənana à sùrə Bakuli raka dāng.

⁶ Aba mənəi yì cau ka kəbwa bə kəa pàkkì bì məkwadì gir məbane ko bə bəmbəri aba kutio arə alta māmí ko burí dāng. Səm nanà wun dídýal nə nunkiru ama, Mətalabangŋo ka kə bashia abwana arə ulang amənəo yì acaubikea ka.

⁷ Bakuli ka, tunə səm ace do bá pəndəkya dāng, tunə səm ace do tər bamuru ace Bakuli.

⁸ Ace mani ka, bwa mənana kat binə mənəi yì kanigir ka, pà aban binə nzongcau mala bwapəndəa dāng, nzongcau mala Bakuli nda binəkiyi ka, yì mənana kə pa wun Bangŋo Məfele male ka.

[†] 3:6 3:6 Balli gbal aba: Atúró 18:5. [‡] 3:13 3:13 aməturenjar male kat: ko <<abwana mənana kat amale na ka.>>

* 4:4 4:4 bwal bamúri: ko <<do andə māmí ko burí>>

⁹ Amur cau mala ləmdəia rə wun earcearəu ka panə boaro mə giləa wun kəgîr dāng. Acemənanə wun nə bamur rə wun ngga, Bakuli kánina wun bə wu earcea rə wun.

¹⁰ Aba məsəcau ka, mənə nda kəgîr mənana wu kə ləmdəi amə'eamrəarəu mənana kat abə nzali Masədoniya ka. Səama, wun amə'eamrəarəu, səm nggə kwarkir wun, wu ləmdəi abə pə mənana kúti mənə ka aban kánəi a damba.

¹¹ Wu bəriki wu soa məsə wun arə dukdo bwalrəu abə bukbuka, wu kə tsək dənyicau arə atúró ma'wun, wu kəa kutiki abalə acəu mala abwana dāng; sə wu kə pak túró nə abu wun, kəla mənana səm bangga wun dídya ka.

¹² Bə wu kə pa anggo ka, nggearə abwana mənana aməkwadi na raka, à nə sən wun pepə nə pagulo. Sə pə wu nə kúndəô arə kəbwa ace kum gîr mənana wu pak təle ka dāng.

Yiu mala Mətalabangjo Yesu

¹³ Wun amə'eamrəarəu, səm nggə earce ama wu kəa dumnə dʒwanyi sələe amur aməkwadi mənana à wuna ka, ko wun nə dumnə bumkidikea, kəla abwana mənana à pənə tsəkbaləu raka dāng.

¹⁴ Səm ngga, səm earəna nəi ama Yesu wú, sə loapi bembə nə yiləmu. Dəm ngga səm earəna nəi ama abwana mənana à wu abə pabamuru malea a ban Yesu Kərəsti ka, Bakuli nə loasəia nə yiləmu, nə yinəia a baní atārəia andə Yesu.

¹⁵ Mənia ka səm nggə bangga wun kəla mənana Mətalabangjo bangga səm ama: səm mənana à nying səm nə yiləmu, bə pwari yiu mala Mətalabangjo ka, pə səm nə aki abwana mənana à wuna ka, damba o a baní dāng.

¹⁶ Acemənanə Mətalabangjo nə nggearəi ka, nə sulə nə kuli, nə giu sà'arəban məcandəe mala gbani mala aməturənar, andə bua mala njawə tunəban mala Bakuli. Sə abwana mənana à wú abə Kərəsti ka, à nda à nə tita loapi bembə nə yiləmu ka.

¹⁷ Sə səm, mənana səm ndanə yiləmu sə səm ndakam più a pwari mənə ka, à nə fà səm a tarə səm sənəia aban o a kuli, abalə apərbang, ace mənana bə səm kya je sənəa Mətalabangjo a bumkuli ka. Anggo ka, səm nə do a tarə səm sənəa Mətalabangjo, do mənana málá male pə kəm raka.†

¹⁸ Ace maní ka, wu kə bək bəbuma rə wun nə amənia yia acəu ka.

5

Wu dumnə giləkirəu ace

nyare yiu mala

Mətalabangjo Yesu

¹ Ado ka, wun amə'eamrəarəu, amur cau mala apwari andə akúnni mənana amənə yì agir nə yia lumsə nəi ka, boaro mə giləa wun kəgîr dāng.

² Acemənanə wun nə bamur rə wun ngga, wu sələnə ama pwari mənana Mətalabangjo tsəi nə yiu nəi ka, nə yiu kəla yiu mala mən'í nə du.*

³ Lang bə bwapəndəa nda aban na ama, <<Ban pwaləna dəong, kəgîr samban pə kəm raka,>> anggo sə kara tanni məkidikibani nə yia suləo amúriə kat! Nə yipià wia nə yasələban, kəla mənana kwanban mala gbáshí kə yipi bwama mənana nə muna-bum ngga, sə à pə nə au dāng ko bəti.

⁴ Sə wun amə'eambəam ngga, wu pə dəm abə pəndəa dāng, mənana mənə yì pwari ka nə yia yasələ wun kəla yiu mala mən'í ka dāng.

⁵ Acemənanə wun kat, wun amə'eamrəarəu, wu nda ka abwana mala təlaban, andə amala pwari. Səm ngga, səm nda ka mala du ko mala pəndəa dāng.

† 4:17 4:17 Balli gbal abə: Mat 24:30-31; 1Kor 15:51,52. * 5:2 5:2 Balli gbal abə: Mat 24:43; Luk 12:39; 2Bit 3:10.

⁶ Ace mani ka, wu tsəkir wun, wu kəa nong'ntullo kəla acili abwana dāng. Bə səm dum nə məsə səm andə do aba kwaro mala dəmbəu.

⁷ Nə du sə bwapəndəa kə nong'ntullo, sə nə du sə bwapəndəa kə wal-walo-agir.

⁸ Sə səm mənana səm nda ka abwana mala pwari ka, bə səm do aba kwaro mala dəmbəu. Bə səm oasə pabamuru andə earcearəu kəla oasə daura bolo, sə tsəkbaləu arə kum amsəban ngga, kəla sukuru-bolo.[†]

⁹ Bakuli ka tunə səm ace mənana bə so bumlulla male amur səm ngga dāng, yì ka, tunə səm, ace mənana bə səm kum amsəban nə bu Mətala səm Yesu Kərəsti ka.

¹⁰ Kərəsti wú ace səm ace mənana ko bə səm nda andəa məsə səm, ko aba lú ka, səm nə yiu aba yiləmu, səm nə do a tarə səm sənəi.

¹¹ Ace mani ka, wu kə pea rə wun rəcandəa, wu kə bak rəarə wun, kəla mənana ado wu kə pak ka.

Məsəlaata kwarkiru mala Buləs

¹² Wun amə'eamrəarəu, səm nggə zəmba wun, wu kə pea abwana mənana à kə pak túró abalə wun ngga gulo, yia mənana à nda ka abwana-məgule amur wun andə amə'kwarkir wun aba dotarəu ma'wun wunəa Mətalabangŋo ka.

¹³ Wu dəmbərəcea kərkər aba earcearəu ace túró mənana à pakkiyi ka. Wu dumnə rəpwala a rəarə wun.

¹⁴ Wun amə'eambəam, səm nggə kwarkir wun, wu nun kir abwana mənana à ndanə nkundər ka. Wu bak babum amə'bangciu, wu bwalia abwana mənana à pənə rəcandəa raka. Wu dum nə munyi arə abwana kat.

¹⁵ Wu kəa eari kəbwa abalə wun bə mbwe kəbwa nə pe məbike a kun məbike dāng[‡]. Bə do ama a koya pwari ka, wu kə bariki wu kə pakkia rə wun pəməboarne andə abwana kat.

¹⁶ Wu dumnə banboarnado a koya pwari,

¹⁷ wu came arə hiwi,

¹⁸ wu dumnə babum yàwá aba ko man ngga; mənəia ka nda nē mala Bakuli a ban wun mənana wu nda ka mala Kərəsti Yesu ka.

¹⁹ Wu kəa eare wu par Bangŋo Məfele dāng.

²⁰ Wu kəa nyesə ce bang gi Bakuli nə kun abwana male bə dāng.

²¹ Wu kərəki agir kat, wu peləkia pepe; wu bwal mənana məboarne na ka.

²² Wu kəa sungŋo a ban gir mənana kat pur məbike ka dāng.

²³ Adyan ngga, Bakuli mana pākiyi dorəpwala ka, nə nggearəi bə tər wun, bə wu duk amale arə anjar puppup. Bə yál bangŋo ma'wun, andə yiləmi wun, andə nggūrə wun kat bəa do aba dʋanyicau-arəu a pwari mənana Mətala səm Yesu Kərəsti nə nyar nəi ka.

²⁴ Yì Bakuli mənana tunə wun ngga, mə'pě ná məsəcau na;[§] nə pakka wunì.

²⁵ Wun amə'eamrəarəu, wu pakka səm hiwi gbal.

²⁶ Wu makkia amə'eamrəarəu kun kat, nə makkun earcearəu ulang mala aməkpata Bakuli.

²⁷ Ōn nggə tsəka wunì, aba lullə Mətalabangŋo, wu bal mənəia yì cauterəa ka a ban amə'eamrəarəu kat.

²⁸ Bwamuru mala Mətala səm Yesu Kərəsti, bə do atə wun.

[†] 5:8 5:8 Balli gbal aba: Isha 59:17; Afi 6:13-17.

[‡] 5:15 5:15 Balli gbal aba: Rom 12:21.

[§] 5:24 5:24 mə'pě ná

məsəcau na ko kə makban dāng.

Baria Cauterəa mala Buləs aban ká a ban **AMƏ TASALONIKA** **Məncəu**

Zuriki mala dənyicəu amur cau mala nyare yiu mala Kərəsti ka, lidəmba nə kúnbuàna aba ikəlisiya mənana a Tasalonika ka. *Baria Cautera mala Buləs aban ká aban Amə Tasalonika* ka, bang cau amur twale mala abwana mənana ama, pwari yiu mala Mətalabangŋo ka angŋa dəmba yina. Buləs giləki mənia yì cau à ne anggo ka, aban ləmdəia abwana ama, kaniama Kərəsti nə nyare nə yiu ka, túró məbāne andə bealbikea ka à nə ká a dəmba à nə ngga biki pa abata nggwamnati mala beəwa mənana nda aba səmbərəa, à tunəki ama <<Bwa mala Caubikea>>, mənana nə bínəi Kərəsti ka.

Yì, mə'mishan ngga, tsəkcau nə rəcandəa ama ndanə boaro abwana mənana à kə bal mənia yì cau ka, bəa tamsə kusəia aba pabamuru malea, ko bəa kutia do ká-məbāne andə nutanni ka, bəa kə pak túró nə buia ace linə bamuria kəla mənana Buləs andə abi amətúró pak ka, sə bəa lidəmba nə do pəməboarne.

Agir mənana a bāləi ka

Məncəu1:1-2

Bwangsəban andə ləmdə earnəban1:3-12

Akwarkiru amur yiu mala Kərəsti2:1-17

Cau bəkbabum amur do nə bealu mala Kərəsta3:1-15

Məsələatacau3:16-18

Makkun mala Buləs

¹ Mənia yì cauterəa ka, pur nəban Buləs andə Silas andə Timoti.

Aban ká aban ikəlisiya mala amə Tasalonika, abwana mala Bakuli Tár səm andə Mətalabangŋo Yesu Kərəsti.*

² Bə bəwamuru andə dorəpwala mala Bakuli Tár səm andə Mətalabangŋo Yesu Kərəsti, do atə wun.

Bəkbabum aba tanni

³ Wun amə'eam səm, duməna səm púp bə səm nggə bəwangsə Bakuli a koya pwari, ace wun, sə anggo ka ndanə boaro aceməna pabamuru mə'wun ngga, nda rə lidəmba kərkər, sə earcearəu mənana wu ndanəi arəarə wun ngga ndarə gulo.

⁴ Ace mani ka, səm nə bamur rə səm ngga, səm nggə jali nə wun aban a'ikəlisiya mala Bakuli. Sə nggə jali ace came mə'wun kəngkəng andə pabamuru mə'wun abalə apatanni mənana wu kə kúmō, andə adoməkwane mənana wu kə dumnə gəndərəu abaləia ka.

⁵ Amənia ka à ləmdə ama Bakuli kə pak bəshi male nə məsəcau, sə a məsələate ka nə tsək wun wu nə duk abwana mənana à kərəna à nə kutia Domurəm male mənana wu kə nu tanni ace ka.

⁶ Bakuli ka, mə'məsəcau na: Nə yia mbwe ka abwana mənana à kə pa wun tanni ka, nə tanni,

⁷ sə wun mənana wu kə nu tanni ka nə yia pa wun usələo sə nə pa səm gbal. Nə yia pak mənia ka a pwari mənana Mətalabangŋo Yesu nə yia pusəna rəi nəi nə kuli aba bəsa mə earke, nə aməturəŋar məcandəe male atə.

⁸ Nə yia bəsha abwana mənana kat à sūrə Bakuli raka, andə amana à binə kpata Cau Amsəban mala Mətala səm Yesu ka.

* **1:1 1:1** Balli gbal aba: Atúró 17:1.

⁹ Yia ka, à nè pea wia tanni mala kidikiban mənana málá male pà kàm raka. À gauwuni tārəia andə Mətalabangŋo andə tá mala rəcandəa male†

¹⁰ a pwari mənə nə yiu nəi ace ak gulo andə b̄wanḡsəkiban a bu abwana male mənana tārəia andə amənana kat à pà b̄amuria a baní ka. Wun gbal ka wu nə pa abaləia, acemənana wu earnə cau mənana səm bangga wun amurí ka.

¹¹ Nda gir mənana tsəa koya pwari ka, səm nggə pakka wun hiwi. Səm nggə zəmbi Bakuli b̄ə tsək wun, b̄ə wu dukdo mənana karə arə ulang do mənana tunə wun ace ka, sə b̄ə pa wun rəcandəa mala lūmsə pakki agir məboarne mənana kat pabamuru ma'wun tsək wun a p̄ə ka.

¹² Anggo ka, lullə Mətala səm Yesu nə kum gulo nəban wun, sə wu nə kum gbal nəbaní, nə b̄wamuru mala Bakuli ma'səm andə Mətalabangŋo Yesu Kərəsti.

2

Bwa mala Caubikea

¹ Səm nggə earce ləmdəa wun gir amur cau mala nyare yiu mala Mətala səm Yesu Kərəsti, andə dapi ma'səm a banb̄wáná a baní.* Səm nggə zəmba wun, wun amə'eamrəarəu ama,

² wu kəa kaurəa arə dəurəo d̄ang. Sə b̄ə babum wun b̄ə kəa lo, nə cau mənana abea b̄wana na ama Pwari mala Mətalabangŋo angŋa d̄amba yina pale ka d̄ang. À nè gandə bang ama à səni aba bangŋo, ko à oe a kún b̄eb̄wa, ko à balli aba b̄ə cauterəa mənana à twali ama pur nəban səm ngga.

³ Wu kəa eare b̄ə kəb̄wa swarki wun d̄ang ko b̄əti. Acemənana mənə yì pwari ka pà nə yiu peatu d̄ang she b̄ə masələata Mgbicau arə Bakuli yina, sə Bwa mala Caubikea pusəna rəi, mənə yì b̄wa mənana dup̄i ká kid̄iki ka.

⁴ Yì ka, nda biu-məbura mənana kə loosə b̄amur̄i amur Bakuli andə agir mənana kat abwana kə peri abania ka. Yàle nə kutio a Ndàməgule mala Bakuli nə duk kam, nə na ama yì nda Bakuli.†

⁵ Balə wun kasə mbo ama ən bangga wun cau amur amənia yì agir ka mənana mə nda atà wun d̄id̄yal ka?

⁶ Sə wu sùrənà rə gir mənana kə tamsəi mən̄ia yì Bwa mala Caubikea arə pusərəi ado ka. À eari wi b̄ə pusərəi ado d̄ang sheb̄ə pwari mənana à tsəki wi yì pangŋənà ka.

⁷ Rəcandəa mala bealbikea ka, angŋa d̄amba nə nggə pak túró aba səmbərəa, sə anggo ka, nə ueo aba səmbərəa she b̄əa gəshina b̄wa mənana akiyì njar male ka.

⁸ Sə à nè yia ləmdəi, yì Bwa mala Caubikea, mənana Mətalabangŋo Yesu nə wal-luí nə yálí kúni, sə nə kid̄iki rəcandəa male nə nyesəi b̄a, nə t̄a mala boarb̄wa mala yiu male ka.‡

⁹ Yì Bwa mala Caubikea man ngga, nə yiu nə rəcandəa mala Shetan, nə yia pakki agir-ndələki, andə agir-ləmdəa, andə agir-gyambəliban mə'nyir̄nì d̄angd̄ang.§

¹⁰ Yì ka, nə pak túró nə koya nggaman swarkiban mənana bealbikea kə yiu nəi ka, amur abwana mənana à kə ká nə ká kid̄iki ka. Amənia yì abwana ka, à nə kid̄iki, acemənana à ginə ak məsəcau sə à ginə earce məsəcau a babumia, mənana nda nə yinəia b̄əa kum amsəban ngga.

¹¹ Ace mani ka, Bakuli nə tasəia wia swarkiban məcandəe, à nə earnə nyir.

¹² Anggo ka abwana mənana kat à ginə earnə məsəcau, à pak banboarnado aba bealbikea ka, à nə kasəia wia b̄ashi lú.

† 1:9 1:9 Balli gbal aba: Isha 2:10. * 2:1 2:1 Balli gbal aba: 1Tas 4:15-17. † 2:4 2:4 Balli gbal aba: Dan 11:36.

‡ 2:8 2:8 Balli gbal aba: Isha 11:4. § 2:9 2:9 Balli gbal aba: Mat 24:24.

*Wu tamsə kusə wun kàngkàng
wun aməkpata Yesu*

¹³ Sə səm ngga, ndanə boaro bə səm nggə pakki Bakuli yàwá ace wun, wun amə'eamrəarəu mənana Mətalabangŋo earikiyi acea raka. Bakuli ka tərki wun kəla abəla agir mədəmbe ace amsə wun, bə wu duk abwana male, nə rəcandəa mala Bangŋo male, sə nə pabamuru ma'wun arə məsəcau ka.

¹⁴ Yi nə tunə wun, nə Cau Amsəban mənana səm hamnəi a ban wun ngga, ace mənana bə wu kum kāmbe aba gulo mala Mətala səm Yesu Kərəsti.

¹⁵ Ace mani ka, wun amə'eamrəarəu, wu tamsə kusə wun kàngkàng, wu bwal məsəcau mənana səm kania wun kat aba bang cau, andə cauterəa ka.

¹⁶ Səm nggə zəmba ama Mətala səm Yesu Kərəsti nə nggearəi, andə Bakuli Tár səm mənana earce səm, sə aba bwamuru male ka, pana səm girikiban mənana málá male pà kàm raka, andə tsəkbaləu məgule ka,

¹⁷ bə bak babum wun sə bə pà wun rəcandəa mala pə andə ne məboarne.

3

Buləs zəmba ama bəa tsəi aba hiwi

¹ A masələte ka, wun amə'eamrəarəu, wu tsək səm aba hiwi, ace mənana bə Cau mala Mətalabangŋo bə lidəmbe, bə akiban a ban abwana kat nə mire, sə bəa é nə gusələban kəla mənana pa abalə wun ngga.

² Wu kə pak hiwi dəm ama, Bakuli nə bwala səm nggam, nə amsə səm a bu abwana aməbane, amə'bealbikea. Acemənana abwana kat sə à pabamuria a ban Mətalabangŋo Yesu dāng.

³ Sə Mətalabangŋo ka, à nə gūli arəi. Nə pa wun rəcandəa, nə yál wun a bu yi Məbealbikea.

⁴ Səm ndanə makbaləu arə Mətalabangŋo amur wun ama, wu nda aban pak agir mənana səm bangga wun ngga, sə wu nə lidəmbe nə pea.

⁵ Ən nggə zəmba bə Mətalabangŋo kyan nə babum wun arə ləmdə earcearəu ulang mala Bakuli, andə do ganderəu mana Kərəsti kə pà ka.

Nunkiru arə do bə

⁶ Wun amə'eamrəarəu, səm nggə na wun aba lullə Mətala səm Yesu Kərəsti ama, wu puri njar mala abwana mənana à na ama yia ka aməkpata Yesu na, sə à kə dukdo nkundər, à kə kpata agir mənana səm kania wun ngga raka.

⁷ Wun nə bamur rə wun ngga, wu sələna ama boaro bə wu twal kusə səm. Səm ngga, səm duk do nkundər abalə wun dāng.

⁸ Səm li girlina mala kəbwa sə səm ginə mbwe gir a kúnì dāng. Səm pak túró nə rəcandəa ma'səm du andə pwari, ace mənana bə səm ngga duk twalo amur kəbwa dāng.

⁹ Səm ngga, səm ndanə rəcandəa mənana səm nə na wun ama bə wu pa səm girlina ka, sə səm pe anggo dāng acemənana səm earce dupa wun girkàni.

¹⁰ Sə mənana səm nda abalə wun dídyal ka, səm nggə na wun ama, <<Bwa mənana kat binəe, pà nə pak túró raka, bə kəa li girlina gbal dāng.>>

¹¹ Səm bang anggo, acemənana səm nggə ok ama, abea abwana nda abalə wun mənana à kə dukdo bana, à kə pak kə túró raka. Kə túró malea nda kutiki abalə acau mala abwana.

¹² Aba lullə Mətalabangŋo Yesu Kərəsti ka, səm nggə cia sə səm nggə zəmba wia, bəa dum nə hamirəu, bəa pələ buia, ace mənana bəa linə bamuria ka.

¹³ Sə wun, amə'eambəam ngga, wu kəa aulə nə pəməboarne dāng.

¹⁴ Wu tsəkir wun arə bwa mənana binə kpata cau mənana səm ne aba mənia yì cauterəa ka. Wu purî njargula male, ace mənana bə kəsəkyā kumi.

¹⁵ Sə wu kəa twali kəla bi wun məbura đang, wu nunkiri, kəla mə'eam wun.

Məsələata mak̄kun mala Buləs

¹⁶ Ado ka, bə Mətala dorəpwala nə nggearəi, pa wun dorəpwala ko aya pwari, a koya njargula kat. Mətalabanḡjo bə do atà wun kat.

¹⁷ Mim Buləs ka, nə buam sə ən gilə mənia yì makkun ngga. Mim ngga, anggo sə ən nggə tsək buam arə koya cauterəa mem; anggo sə ən nggə giləgir.

¹⁸ Bə bwamuru mala Mətala səm Yesu Kərəsti, do atà wun kat.

Cauterëa mädämbe mala Buləs aban ká a ban

TIMOTI Məncəu

Timoti ka, lo-bwa məkwadfi na aba nzali Asiya məkyauwe; ngge ka bwama Yahudi na sə tárri ka bwa Gərik na. Yí duk biməturo andə gbasha mala Buləs aba túró mishan male. *Cauterëa Mədämbe mala Buləs aban ká aban Timoti* ka nacau amur agir məcandəe tárú.

A tite nə nunkiru amur aməkənigir nyir aba ikəlisiya. Mənia yí kanigir mənana, kpapi twale mala amə Yahudi andə abwana mana amə Yahudi na raka, à kwákítè amur eare mənana ama banza mana səm nggə səni nə məsəu ka ndanə bealbikea, sə dəm ngga kəbwa pà nə kum amsəban dāng she nə be súrəe mənana nda aba səmbərəa, andə pakki agir kəla binəkia abea gírlina andə binəce dobala. Baria ka à kwarkir abwana amur anjar mala gingnə túró bá ndahiwi andə peri, sə à bang ulang bealu mənana abwana-məgule mala aməkwadfi andə amə'bwalturo ndahiwi nə pang nəi ka. A masələate ka, à kwarkir Timoti bə duk mətúró məboarne mala Yesu Kərəsti, sə amur atúró mənana nə pa arə abuban mala kpapi mala aməkwadfi ka.

Agir mənana abaləi ka

Məncəu1:1-2

Akwarkiru amur kpapi mala aməkwadfi andə amətúró male1:3--3:16

Kwarkiru aban Timoti amur túró male4:1--6:21

Makkun mala Buləs

¹ Mənia yí cauterëa ka, pur nə ban Buləs, mə'mishan mala Kərəsti Yesu nə tasəban mala Bakuli mə'amsə səm, andə mala Kərəsti Yesu mənana nda tsəkbaləu mə'səm ngga.

² Mə nda ban giləi Timoti, yí munem məbafoe aba pabamuru aban Bakuli.

Bə bwamuru, andə sən məsəswatər, andə dorəpwala nə ban Bakuli Tár səm andə Kərəsti Yesu Mətala səm do atò.*

Nunkiru arə akanigir mə'nyiri

³ Mana mə nə o a Masədoniya ka, ən no nə rəcandəa nəma wu came a Afisu, ace mənana wu tamsə abwana mənana akanigir malea ka, à nda dāng andə məsəcau ka.

⁴ Kəa earia wia bəa kə kidiki do ace naki anjarnzəne andə makgír amur acau mala atau mala abwana a pwarian mənana masələate pà kəm raka dāng. Acemənana amənia yí agir ka, à pà nə lümsə pe mala Bakuli dāng, ko a na raka, à pà nə bwali abwana kəm aba do pabamuru malea aban Bakuli dāng.

⁵ Tər mənəia yí nzongcau ka nda mənana ama, amə kpata Bakuli kat ka, à nə lümsə nə earcearəu mənana purkiyi a babum məboarnsari, andə denyicau məboarne, andə pabamuru mə'məsəcaunì ka.

⁶ Sə abea abwana ka à kyangnəni mənəia yí mūgula cau ka. À bwarkini tanjar mala amənia yí agir ka, à kutina aban naki acau mənana bamuria pà kəm raka.

⁷ À kə earce bəa súrəia ama à nda ka amə kaní abwana Nggurcau mala Musa, sə à súrə gir mənana à nakiyi cau amurì ka dāng, kat andə amani ama à kə ne nə rəcandəa malea kat ka.

⁸ Səm sələna ama Nggurcau ka ndanə boaro, yí mənana bəa pāngnənà túró nəi a njari ka.

⁹ Sə dəm ngga səm sələna ama nggurcau ka, à tsəi ace abwana mənana à kə pak məboarne ka dāng. Nda ace amə'yāl-nzongcau, andə amə'mgbikiru, andə amə dʷanyì

* 1:2 1:2 Balli gbal aba: Atúró 16:1.

banggi Bakuli, andə amə'caubikea. Nda gbal ace amə dwanyi dukdo mafele, andə amə nyesəce kpata Bakuli bə, andə amə wal-lú ka tárrià andə anggea.

¹⁰ Yi Nggurcau ka, nda ace amə nongginəban nə abwana mana à pà aba alban andəia raka, andə amə pak caubikea nongginə rəarəia, aburana arə aburana sə amaməna arə amaməna. Nda ace amə bwalban a guro, andə amə'nyir, andə amə kángir amur nyir, andə abwana mənana kat do malea ka nda dāng andə kanigir mə'məsəcaunì ka.

¹¹ Mənia yì kanigir ka pur aba Cau Amsəban məboarne, mana Bakuli mənana boaro bəà pe wi bəwangsəban ngga, pam a buam ngga.

Bwamuru mala Bakuli aban Buləs

¹² Ən nggə pakki Kərəsti Yesu Mətala səm yàwá mana pam rəcandəa mala pak túró male ka. Ən pak yàwá acemənana earnə mim sə twalam ama bə ən pakki wi túró,

¹³ kat andə amani ama didyal ka, ən zaləki nə kunam, ən pe abwana male tanni, sə ən ləmdəi wi beal bəsəkiban ngga. Sə Bakuli ka sən məsəswatər mem, acemənana ən pe aba dwanyi sələe andə dwanyi pabamuru a baní.†‡

¹⁴ Sə Mətala səm soləəm bwamuru male mə'kərkər nì a muram, atārəia andə pabamuru andə earcearəu mənana à nda aba Kərəsti Yesu ka.

¹⁵ Mənia ka nda nê mə'məsəcaunì, mənana koyana ka, bə earnə cê ka, ama <<Kərəsti Yesu yiu aba banza ace amsə amə'caubikea,>> sə mə nda mana ən karmur abwana kat nə caubikea ka.

¹⁶ Sə àkə cê mənia ka Bakuli sən məsəswatər mem amsəam, ace mənana bə Kərəsti Yesu pak túró nə mim, nggea mə'caubikea mana karban kat ka, ace ləmdə munyi male mənana madani pà kəm raka arəəm, bə abwana səni. Sə anggo, acili abwana nə sələ ama yia gbal ka, à nə gandə pabamuria a baní, à nə kum yiləmu mana málá male pà kəm raka.

¹⁷ Adyan ngga, gulo andə boarbwa kat ka, mala Bakuli na, mana málá male pà kəm raka. Yi mənana nda Murəm mala anza kat, sə pà nə wù dāng, yələ bəwapəndəa pa nə gandə səne raka, kə yì mwashat nda Bakuli. Bə do anggo.

¹⁸ We munem Timoti, mənia ka à nda ka kwarkiru mem a bano, kəla mənana caubangnəa mala Bakuli bang a muro didyal ka. Mənia ka bə po rəcandəa mala munəo pepə abalə a'lwa mala Mətalabangjo.

¹⁹ Bwal kàngkàng arə pabamuru mô aba Kərəsti, nə denyicau məboarne. Acemənana abea bwana ka, à binə oki babumia, gandəa à kidi kinə pabamuru malea.

²⁰ A ulang yia ka à nda ka Heməniyos andə Alizanda. Yia kəm ngga, ən tasənia a babù Shetan; mənia ka nə kània wia gir ace mənana bəà kəa zalə Bakuli raka.

2

Kwarkiru amur peri a ban Bakuli

¹ A damba nə agir kat ka, ən nggə pa kwarkiru ama, wu kə pak hiwi ace abwana kat. Wu kyan nə bua ma'wun a ban Bakuli amúrià, wu zəmbi wi bə bwalia wia kəm kat nə bwamuru male, sə wu kə pakki wi yàwá acea.

² Wu kə pak hiwi anggo, ace amurəma andə abwana mənana à ndanə gulo a bantúró nggwamnati ka, ace mənana bə səm dukdo rəpwala, andə banggi Bakuli andə bwalrəu.

³ Mənia ka ndanə boaro, sə kə pwasəbum Bakuli Mə'amsə səm,

⁴ mənana eare male na koyan ngga, bə kum àwá sə bə sùrə məsəcau ka.

† 1:13 1:13 dwanyi pabamuru a baní ko dwanyi earnəi. ‡ 1:13 1:13 Balli gbal aba: Atúró 8:3; 9:4,5.

⁵ Bakuli ka, nda mwashat bërber; sə Bwa mənana a nre bwapəndəa andə Bakuli ka, nda mwashat, yì Bwa kəla Kərəsti Yesu,

⁶ mənana pà yiləmi, ace akmúr bwapəndəa kat ka. Mənia yì cau ka à yì pe banza a kārəa mala pwari ama Bakuli ka earənace ama abwana kat bəà kum amsəban.

⁷ Àkə cè mani sə à tàram kəla məhama andə mə'mishan, mə kani abwana mala acili anzali gir, amur pabamuru andə məsəcau. Mənia ka nyir na ən nakiyi ka dāng, nggearə məsəcau na ən nggə na ka.*

⁸ A koya ban peri ka, ən nggə earce aburana mənana à pana bamuria aban Bakuli ka, bəà pak hiwi nə loasə abuia məfele a kùli nə babum məboarnsari, bumlulla andə makgìr pà kām dāng.

⁹ Anggo gbal sə amaməna ka bəà giləki rəia nə agir-nggūrəu ulang amənana à nə yinə pagulo ka. Giləkirəu malea bəkəa yàl nzong dāng, sə bəà bwal bamuria. Pà nə boləkia anyang, ko nə agir-njengəlan ko nə agir twalməsəu andə agir-məkúrocandəe dāng.†

¹⁰ Giləkirəu malea bə duk pakki agir-boarna mənana dupi amaməna mana à bang ama à kə banggi Bakuli ka.

¹¹ Amaməna ka, bəà kə kwaki kiria arə kanigir nə do kún-dəong andə nongsəmúrû.

¹² Ən eare nəma bə bəwama duk məkànigir amur aburana ko bə dum nə rəcandəa amúrià dāng. Yia ka, bəà kə kwaki kiria nə do kún-dəong.

¹³ Acemənana Adamu nda Bakuli tita pusəe sə nənzmò ka, yi pusə Hawawu.‡

¹⁴ Sə Adamu nda Shetan swarki ka dāng, bəwama nda Shetan swarki, sə gir nî yi duk caubikea.§

¹⁵ Kat andə amani, mbəwama ka nə kum àwá nə ban bəlmuna* bə lidəmba aba pabamuru, andə earcearəu, andə doməfele, nə bwalrəu ka.

3

Ulang abwana mana boaro bəà dum nə gulo bwal Ikəlisiya ka

¹ Mənia yì cau ka, məsəcau na, mənana ama: Bə bwa earce buno mala bəwaməgule múr ikəlisiya ka, earəna ce túró məboarne.

² Sə bəwaməgule múr ikəlisiya ka, bə duk do dʋanyicau-arəŋ. Yì ka, nə duk bura bəwama mwashat, andə do bwalrəu, andə kwaro aba dʋenyicau, sə bwa na mənana abwana kə pe wi gulo ka. Yì ka, nə duk mə'ak abəri a bala male, sə nə duk mə'sələ kanigir.

³ Yì ka, pà nə duk mə'nuki agir andə wal-wale dāng, pà nə duk mə lúllò dāng, nə pak bukʋuk, pà nə earce loasəkiaban dāng, sə pà nə duk mə rufi atà boalo dāng.

⁴ Duməna púp nə bwal bala male pepè, sə nə tsək amuni bəà kə oki wi nə pagulo.

⁵ Sə bə bwa pà nə gandə bwal bala male raka, lang sə nə gandə tsəkir ikəlisiya mala Bakuli?

⁶ Bəwaməgule múr ikəlisiya ka, bə kəa duk bwa mənana loa pabamuri aban Bakuli ka dāng, acemənana nə nggə twalbamuri. Sə twalbamúrû nə tsəi nə kpa aba ulang bashi mənana à pakkî məbealbikea, yì mgbərəm ngga.

⁷ Ndanə boaro dəm bə abwana mana amə'kwadī na raka, bəà kə na məboarne amurí, ace mənana bə kəa kum kəsəkya, bə kpa aba gbəlī mala mgbərəm, məbealbikea raka.*

* **2:7 2:7** Balli gbal aba: 2Tim 1:11. † **2:9 2:9** Balli gbal aba: 1Bit 3:3. ‡ **2:13 2:13** Balli gbal aba: Tite 2:7,21-22.

§ **2:14 2:14** Balli gbal aba: Tite 2:7,21-22. * **2:15 2:15** nə kum àwá nə ban bəlmuna: <<Ko à nə yallí nə pur jam aba gbáshí>> * **3:7 3:7** Balli gbal aba: Tit 1:6-9.

⁸ Amə'bwal kun túró ndahiwi gbal ka, duməna púp bəà kumia nə bealu məboarne, bəà kəa duk amə'kúnbárína dang. À pà nè duk amə bikí nu mùr-bəlanggun anap, ko amə alta kume nə bəmbəríki abwana dāng.

⁹ Duməna púp à nè bwal gír mana à ləmdəí nda məsəcau məlime mala do pabamuru mala aməkwađi ka nə denyícau məboarnsari.

¹⁰ Bəà sən gya malea peatu pepe, bəà kumia nə do məbane raka, sə bəà bwalturo ndahiwi.

¹¹ Anggo gbal, sə duk púp ama, amaməna mənana amə'bwalturo bá ndahiwi† na ka, bəà kumia nə bealboarna, bəà kəa duk amə twalki alulləu dang, bəà dum nə bwalrəu andə məsəcau aba koya gír.

¹² Mə'bwal kun túró ndahiwi ka, duməna púp nè duk bura bwama mwashat, nè bwal amuna andə bala male pepè.

¹³ Abwana mənana à pak túró malea pepè ka, à nè kumbi bamuria lulləu məboarne, sə à nè bang cau nə məsəkang-kangŋa amur pabamuru malea aban Kərəsti Yesu.

¹⁴ Mə ndanə tsəkbaləu ama mə nə ká aban wun baní pà nè sau dang. Sə mə ndaban gilə mənía yì gír ka, ace mənana ama,

¹⁵ bə ən wari tù raka, wu sùrə ulang do mənana koyan abalə amə'bala mala 'Bakuli nè dum nəi ka. Acemənana ikəlisiya mala 'Bakuli məyiləmuì ka, nda nggun baləu andə kusəbā mala məsəcau.

¹⁶ Kə makgír pà kəm dang, gír ba-səmbərəa mala cau pabamuru ma'səm ngga lim kərker:

Kərəsti ka, yi pur aba

nggūrə bwapəndəa,

sə à ləmdəí mə'cauboarna

na nə bu Bangŋo mala

'Bakuli.

Aməturonjar səni,

sə à hamnə cə aban

abwana mala abea anzali.

Abwana a banza pabamuria

a baní,

sə à twali à um nəi a kùli

aba boarbwa.

4

À kwarkir Timoti

¹ Adyan ngga, Bangŋo Məfele kə na səm bwāng ama a masələata apwari ka, abea abwana nè pələi pabamuru mə'məsəcau nì nzəmia. À nè kpata abangŋo mə'nyirì andə akanìgír mənana à pur nə ban akukwar ka.

² Amənia yì aməkànìgír ka, amə'kúnbárína na sə amə'nyir na. 'Babum denyícau məboarne malea wuna.

³ À nda ka abwana mana à kə pərban arə dobala andə lika abea agirlina, agirlina mənana 'Bakuli pusəia ace abwana mana à sùrənà rə məsəcau, à pana bamuria a baní ka, bəà kə lia nə pak yàwá ka.

⁴ Sə acemənana koya gír 'Bakuli pusəi ka məboarne na ka, bə səm ngga na ama səm nè binə kə bə dāng. Bə səm e nə babum yàwá,

⁵ acemənana 'Bakuli tsəngŋəni duməna məfele nə hiwi andə cau male.

† 3:11 3:11 amaməna mənana amə'bwalturo bá ndahiwi: Ko <<amālá amə'bwalturo bá ndahiwi.>>

⁶ We ka, bə a kə lidamba nə bəli aməkpata Bakuli balə amənia yì agir ka, a nə duk mətúró məboarne mala Kərəsti Yesu, a nə ləmdə ama a gulna abalə acau mala do kwadi andə kanigir mə'məsəcau nì mənana a kpana tè ka.

⁷ Tārəto arə naki acaubana andə anjarnzəne mala abwagula. We ka, pà rəcandəa mò arə pe bamuro kanigir mala do pepe aba Bangjo.

⁸ Songnə nggūrau ka ndanə boaro, səama bak bamuru aba do kpata Bakuli ka ndanə gir məboarne atə abalə agir kat, acemənana nda bwal kum do yiləmu məboarne mana adyan andə mənə kə yiu ka.

⁹ Mənia ka, nda məsəcau mənana ndanə boaro bə koyan ngga bə é ka.

¹⁰ Nda gir mənana tsəa sə səm nggə pak túró kərkər, səm nggə lidamba nə bariki, acemənana tsəkbaləu ma'səm ngga, nda amur Bakuli məyiləmuì, yì Mə'amsəban mala abwana kat, nggeamurəmi ka abwana mənana à pabamuria a baní ka.

¹¹ Kani abwana amənia yì agir ka, sə wu tsəa koyana ka bə bwaltea.

¹² Kəa eare bə kə bwa nyesəo bə, acemənana a nda lo-bwa ka dāng. Duk girkənì a ban aməkwadi aba nacau, andə doməboarne, andə earcearəu, andə pabamuru, andə doməboarnsari mò.

¹³ Sə kaniama mə yiu ka, pà bamuro arə ballia abwana Maləmce mala Bakuli andə kania wia gir, bəa kum bakban.

¹⁴ Ce a bürəce boro mala Bangjo mənana a ndanəi, mana à po nə na gi Bakuli, a pwari mənana aməkùrcəu abwana-məgule amur ikəlisiya tsəko buia a muro ka.

¹⁵ Tsək amənia yì agir ka aba túró, pà bamuro kat a rəia, anggo sə abwana kat nə sən lidamba mo.

¹⁶ Yál bamúró andə kanigir mò. Lidamba aba mənə ka, acemənana bə a pà anggo ka, awu nə amsə bamúró andə abwana mənana à kə oeo ka.

5

À kwarkir Timoti amur yál ikəlisiya

¹ Ce a pyau jamgula dāng, ne wi cau bukɓuk nə pagulo, kəla mənana a nə ne tárró ka. Ne alaggana cau kəla mənana a nə ne amə'eambo ka.

² Tsək kir abwagula kəla mənana a nə tsəkir anggeau ka. Sə ansarina ka, tsək kiria kəla amə'nggauləo, nə babum məboarnsari.

³ Denyi nə amā-lú mənana kəbwa pà murià raka, tsəkiria.

⁴ Sə bə mā-lú ka ndanə amuna ko aməkəu ka, bəa tita kənì ləmdə do banggi Bakuli nə denyi nə aməbala malea, anggo ka à nə mbwekia aməbəlia andə akeā nə pa gbasha. Mənia ka, nda gir mənana kə pwasəbum Bakuli kərkər ka.

⁵ Mā-lú məbafoe, mənana nda nəmurəi, kəbwa pà amurì a banza man raka, kə tsək bāləi arə Bakuli, sə kə lidamba dù andə pwari, aban zəmbi Bakuli bə bwalì wi kām.

⁶ Sə mā-lú mənana dʋanyì bwalrəu a do male, kə gyata pè bamúri banboarnado ka, wuna aba bangjo, kat andə amani ama nda andə aməsəi a nggūrau ka.

⁷ Kwarkir ikəlisiya arə amənia yia agir ka, ace mənana bəa duk do dʋanyicəu-arəu.

⁸ Sə ko bə ya bwa na mənana kat kə tsəkir abəla male, nggeamurəmi ka aməbala male raka, man yì bwa ka pāngɲənà ce pabamuru male bə, yàle bwa mənana sùrə Bakuli raka, boari wi.

⁹ Mā-lú mənana à nə balli abalə amā-lú mənana à nə tsək kiria ka*, nda mana lùmsənà apələa lumi-tongno-nong mwashat ka. Sə dəm ngga aba dolabura male ka bʋabura mwashat na dum nəi ka.

* 5:9 5:9 amā-lú mənana à nə tsək kiria ka: Ko <<amā-lú mənana à nə twalia ace túró mala ikəlisiya sə ikəlisiya nə nggə linəia ka.>>

¹⁰ Bè duk bwa mənana abwana sùrèi pepe ace atúró-boarna male, kəla tsəkir amuna andə ləsəia pepè, andə ak abəri, andə dənyi nə aməkwadi pepè, andə bwamur abwana mənana à nda aba tanni, andə do pa babum arə pakkia koya túró məboarne ka.

¹¹ Amā-lú mənana alo-bwa na ka, bəà kəa oasə lulləia dāng, acemənana nzal dolabura nə tsəa à pà nə gandə do anggo nəmurəia aban pakki Kərəsti túró dāng, à nə nyare à nə dukbala dəm.

¹² Sə anggo ka à nə yinəi bamuria bashi, acemənana à yəlni kùrcəu malea mənana à twal a dəmbe didyal ka.

¹³ Dəm ngga, à nə nggá sùrə dobàna, à nə kutia gāli aban kutiki arə abala. Sə amə'dobàna na nəmurəi à nə pələ ka dāng, à nə duk amə'twalki alulləu andə amə'oasəkiacəu, aban naki acəu mənana boaro bəà kə na raka.

¹⁴ Ən nggə kwarkir amaməna mənana amā-lú na sə à malaká gul raka, bəà albura dəm, bəà bəl amuna, bəà tsəkir abala malea. Anggo sə biu-məbura pa nə kum njar mala na məbane amur səm dāng.

¹⁵ Acemənana pas abalə amənia yì amā-lú ka, à anggə-dəmba à bwarkina, à kpana atə Shətan.

¹⁶ Bə bekə bwama məkwađi ndanə abəla mənana amā-lú na ka, bə kə tsəkiria, bə kəa na ama nə nyinggi ikəlisiya mənəia yì twalo ka dāng, ace mənana bə ikəlisiya tsəkiri arə amā-lú mənana kəbwa pa amúrià raka.

¹⁷ Abwana-məgule mala ikəlisiya mənana à kə pak túró malea pepè ka, bəà kə pea wia gulo, bəà kə mbwea pepè, nggeamurəmi ka abwana mənana à kə pak túró kərkər aba hamnə cau andə kanigir ka.

¹⁸ Acemənana Maləmce ka bang ama, <<Cè a kúr kun jamnda mənana kə nyaki məssa ka dāng.>> Sə aba bə ban dəm ngga, à bang ama, <<**Abwana mənana à kə pak túró ka, boaro bəà kə mbwea.**>>†

¹⁹ Cè a na ama a nə earnə cau-kidikiban mənana à ne amur bwaməgule ikəlisiya ka dāng, shebə cə purna a kún abwana bari ko tărú ka.‡

²⁰ Abwana mənana à kumia aba caubikea ka, bəà nunkiria a badəm a'ikəlisiya bwāng. Acemənana anggo sə à nə pè acili abwana bangciu.

²¹ Ən nggə kwarkiro a badəm Bakuli andə Kərəsti Yesu, andə aməturenjar mənana à tària ka, kpata amənia yì anggurcau ka, kəa na ama awu nə ləmdə tərban, ko earməsəu dāng.

²² Cè a kaurəa atə pè bwa gulo aba ikəlisiya dāng.§ Sə kəa wu oasə bamuro abalə acaubikea mala abea abwana dāng. Yál bamuro aba doboarnsari.

²³ Kəa wu nu mùr-bāng nəmurəi dāng, kpapi andə mùr-bəlanggun anap məhanggə bəti ace bumə, andə nggūrəo mənana kə po tanni pwari-pwari ka.

²⁴ Dənyi ama, acaubikea mala abea abwana ka, à nda banfana bwāng, koya bwa ka, sələna ama amənia yì abwana ka à nə pakkia wia bashi. Sə abea abwana nakam caubikea malea kə ləmdə dāng, she nənzəmò.

²⁵ Àkə njar mə'mwashati, atúró məboarne mala abea abwana ka, à nda banfana bwāng, sə abea bwana ka, atúró məboarne mənana à pakkia aba səmbərəa ka, pwari na kə yiu ka, à nə ləmdəia.

6

Kànigir amur aguro

† 5:18 5:18 Balli gbal aba: Nggur 25:4; Mat 10:10; Luk 10:7; 1Kor 9:9. ‡ 5:19 5:19 Balli gbal aba: Nggur 17:5-7; 19:15. § 5:22 5:22 Cè a kaurəa atə pè bwa gulo aba ikəlisiya dāng: Ko <<Cè a kaurəa atə tsək abuo amur bwa ace mənana awu nə tàri ace túró bá ikəlisiya ka dāng.>>

¹ Aməkwadfi mənana à nda bata twalo mala doguro ka, bəà kə pē amətala-bala malea gulo pepè, ace mənana abwana bəà kəa na məbane amur Bakuli andə kanigir ma'səm raka.

² Amuna-bala mənana amətala-bala malea ka aməkwadfi na ka, bəà kəa tsəi atè ama amə'eamrəarəu na à nè dʋwanyi pea wia gulo dāng. A kúni ka, bəà pakkia wia túró a njar mənana boaribanì ka, acemənana amətala-bala malea mana à kə li məboarne abalə atúró malea ka, abia aməkwadfi na, sə abwana na mənana Bakuli kə earcea ka. We Timoti ka, wú kə kani abwana bəà sùrè mənìa yì aməsətacau ka, sə wú kə kwarkiria bəà kə kpatea.

³ Bè kə bwa kə yinə be kanigir mana nda dāng andə mənìa, sə earnə kanigir mə'məsəcaunì mala Mətalabangŋo Yesu Kərəsti, andə kanigir mala do məkpaṭa Bakuli raka,

⁴ bwe ka, twàlbamúrû akini, sə sùrè kəgìr dāng. Ulang mənìa yì bwa ka, ndanə babum məbane mala makgìr andə loasəkiaban amur acau mana à kə yinə mbali, andə kúnbuàna, andə kidíkibwa, andə nusəban nə məbane ka.

⁵ Amənìa yì abwana ka à nda aba yinə do məbike koya pwari ka. Babumia pəndəkina nə bealbikea andə dʋwanyi kpata gìr a njari andə məsəcau. Abania ka, kpata Bakuli ka, njar mala ram gəna na.

⁶ Sə yàle kpata Bakuli atārəia andə kum dəmsəban aba do nə mo'amurbuo ka,* kum gəna mægule na.

⁷ Acemənana səm ngga, səm yinə kəgìr a bu səm a banza dāng, sə pà səm nè umnə kəgìr gbal dāng.

⁸ Acemani ka, bə səm ndanə girlina andə agir-nggūrəu ka, mənìa ka kārəna səm.

⁹ Sə abwana mənana à kə alte ama à nè duk aməkume ka, à kə kpa aba kārəkiban, andə gbəlì, andə kum bamuria abalə azənda mala agir məbane pas. À nè kum bamuria abalə agir mala yinə məbike arəia, mənana à nè nggá masələia aba kidikiban andə lú-bəsa ka.

¹⁰ Acemənana rufi atà boalo ka, nda nlerə koya bealbikea. Abea abwana mana bumia kə pi ace alta gəna ka, gandəa à kpāna, à dekina pabamuru malea aban Bakuli, à soana babumia nə agir bumkidikea.

Məsələata kwarkiru mala

Buləs aban Timoti

¹¹ Sə we Timoti ka, a nda bwa mala Bakuli. Acemani ka, banggi agir məbike mənìa kat ka, sə wu kpata pàkgìr a njari andə pəməboarne, andə docauboarna, andə do bwa mala Bakuli, andə pabamuru, andə earcearəu, andə bwalrəu, andə dobuḃḃuka.

¹² Munə munəo məboarne mala pabamuru. Bwal kàngkàng arə yiləmu mənana málá male pà kām raka, mana Bakuli tunəo ace, sə a náná pabamuru mô arəi a badəmbə amə'nakún pas ka.

¹³ Ado ka, mə nda ban tsəko nzongcau a badəm Bakuli mənana pākiyi koman ngga yiləmu, sə a badəm Kərəsti Yesu, mənana nakunì pepè a badəm Buntu Bilatus ka.†

¹⁴ Kpata nzongcau mənìa ka nə babumo mwashat andə dʋwanyicau-arəŋ, twal adyan bà pwari nyare yiu mala Mətala səm, Yesu Kərəsti.

¹⁵ Bè pwarinì yì kārəna ka,

Bakuli mana bʋwangsəban

kat a banì sə pa,

sə yì nəmūrəi nda Məyalban,

yì Murəm mala amurəma

* **6:6 6:6** atārəia andə kum dəmsəban aba do nə mo'amurbuo ka: Ko <<atārəia andə dəmbəo nə gir mənana a ndanəi ka,>> † **6:13 6:13** Balli gbal aba: Yoh 18:37.

andə Gbani amur
amə'talanzali ka,
nə yia ləmdə Kərəsti nə kuli.

¹⁶ Kə yì mwashat,
nda mənana pà nə wu raka,
sə ban-do male ka,
nda aba tǎlaban məcandəe
mana kəbwa pà nə gandə
sungŋo a baní raka.

Kə məsəu malaká
səni dǎng,
sə kə bə pà kām
nə səni dǎng.
Abani kat, sə gulo andə
rəcandəa mənana málá
male pà kām raka, pa!

Bə do anggo.

¹⁷ Kwarkir aməkume mənana a banza man ngga, bəà kəa twalbamuria dǎng, sə bəà kəa tsəkbaləia arə agəna malea mənana à kə kúti nə kútiô ka dǎng. Tsəkbaləu malea ka, bə do amur Bakuli, yì bwa mənana kə pa səm nyangsang agir mənana kat səm nggə earcea ace banboarnado ma'səm ngga.

¹⁸ Nea wia bəà kə pak məboarne nə boalo malea. Bəà duk aməkume abalə atúró məboarne, sə bəà kə pabu aban abwana mənana à pənəi raka. A koya pwari ka, bəà kə kumia nə gilərəu mala bwalia abwana kām, nə agir mənana kat Bakuli pea wia ka.

¹⁹ Aba pǝ mənə anggo ka, à nə nggə rambi bamuria gəna mana nə dupia wia tər kum do məboarne a nza mənana kə yiu ka, sə do nə yiləmu məbafoe ka, à nə kumi nə duk malea.

²⁰ Timoti, tsəkir gir mənana Bakuli po a buo ka. Yál bamuro arə naki acaubana mala agir mənana à kə yinəi Bakuli gulo raka, andə acau a mgbasho mənana abea bwana tunəi aba bwarkio ama <<Səlǝe>> ka.

²¹ Abea bwana twali ama à ndanə mənə yì <<Səlǝe>> ka, gandəa warinəia à bwarkini tanjar mala dokwadi.

Bə bwamuru mala Bakuli do atə wun kat.

Baria cauterëa mala Bulës aban ká a ban TIMOTI Məncəu

Cautera mənəia ka nda *Baria Cauterëa mala Bulës aban ká a ban Timoti*. Gilê Timoti, muni aba pabamuru a ban Kərəsti lang nda aba kùrban a Roma a masələata túró male, tù nə lú male a pələa 67 ko 68 anzəm bəl Yesu.

Yi cauterëa ka, kwarkiru na ace Timoti, kəla muntulo mənana bıməturo na sə gbashə male na ka. Kwarkiri ace bək babumi bə dum nə gandərəu aba nutanni, sə bə lidəmba nə túró mana yi Bulës pə ace Kərəsti ka. Bə bwal kanigir mə'məsəcau nì mala Cau Amsəban andə Kùrcəu Mə'e, sə bə pak túró male kəla məkənigir andə məhama, bə kəa banggi tanni ko binəcau nəban abwana dāng, səama bə banggi kanigir nyir. À nunkiri arə agir ká-məbāne mala masələata apwari.

Aba mənəia kat ka, à kasə bələ Timoti arə do andə tər pakkiagir mala bwa mana gilə mənəia yi cauterëa ka: pabamuru male andə munyi, andə earcearəu, andə gandərəu, andə nutanni male aba kum patanni.

Agir mənəia abaləi ka

Məncəu1:1-2

Bwangsəban andə Bakbabum1:3--2:13

Kwarkiru andə nunkiru2:14--4:5

Gir mənəia Bulës nda abaləi ka4:6-18

Məsələatacau4:19-22

Makkun mala Bulës

¹ Man yi cauterëa ka, pur nə banam Bulës, mənəia Bakuli nə nggearəi twalam bən duk mə'mishan mala Kərəsti Yesu ka. Bakuli tasəam bən hamnə ce pəcau mala yiləmu mənəia səm ndanəi aba kpapi ma'səm sənəa Kərəsti Yesu ka.

² Mə nda ban giləi Timoti munem mənəia ən earkiyi ace raka.*

Bə Bakuli Tárrû, andə Kərəsti Yesu Mətala səm, ləmdəo bwamuru, bə sən tər mò, sə bə cio wu kum dorəpwala.

Bakbabum ace do nə məsəcau

³ Du andə pwari ka, ən nggə denyi nə we abalə ahiwi mem. Ən nggə pakki Bakuli yəwá, yi Bakuli mənəia ən nggə kpate nə babum məboarnsari, kəla mənəia akəm pak ka.

⁴ Bə ən denyi nə mərəm mənəia a sukki a pwari gauwa ma'səm ngga, nzał sənəo kə pakkam. Ban nə boaram kərkər, yi mənəia bə səm kum bamur rə səm a tarə səm dəm ngga.

⁵ Ən nggə denyi nə pabamuru mò məbafoe a ban Mətalabangño kəla ulang pə mala keò mə'mbwamae, yi Loyis andə nggo Yunis, sə ən sələnə nəma a ndarə lidəmba aba mənəo yi pabamuru ka nə rəcandəa.

⁶ Ace mani ka ən nggə kasə bələo ama, boro mala Bangño mənəia Bakuli po a pwari mənəia ən tsək abuam a muro ka, lo tsəi aba túró nə pi mala babum.

⁷ Acemənəia Bangño mana Bakuli pa səm ngga, mala bangciu na dāng. Bangño mənəia pa səm ngga, mala rəcandəa na andə earcearəu andə bwalbamuru.

⁸ Ace mani ka, ce kəsəkyə pakko arə banggia abwana cau amur Mətalabangño dāng. Sə ce kəsəkyə pakko arəəm gbal dāng, kat andə amani ama mə nda a ndəkurban ace Kərəsti ka. Nə rəcandəa mənəia Bakuli po ka, dum nə kùr rəu ace nutanni atəm ace hamnə Cau Amsəban.

* 1:2 1:2 Balli gbal aba: Atúró 16:1.

⁹ Bakuli amsə səm, sə tunə səm bə səm duk abwana male amə fele.† Pa ace atúró mənana səm pak ka dāng, nda àkə ce male yì kani mana pusə səm ace ka, andə bwamuru male. Pà səm mənina yì bwamuru ka nə bu Kərəsti Yesu sə yì kwakita banza.‡

¹⁰ Sə ado ka, ləmdəna səmi bwāng nə yiu mala Kərəsti Yesu, Mə'amsə səm, mənana bun rəcandəa mala lú, pələa ləmdəa səm njar mala yiləmu mənana málá male pà kàm raka, aba Cau Amsəban.

¹¹ Sə Bakuli twalam bən duk mə hamnə cau male, andə mə'mishan, andə məkànìgìr mala mənina yì Cau Amsəban.§

¹² Nda gír mənana tsəa sə ən nggə nu tanni kəla mənə mə nda abaləi ka. Sə mim ngga, kəsəkyə kə pakkam arə mani dāng, acemənana ən sūrənà rə bwa mənana ən gūlì arəi, sə ən sələnə ama gír mənana ən nyingŋəni wi a bui ka, nə gandə bwale bà pwari nyare male.

¹³ Bwal kanigir məbafoe mənana a kani a banam ngga, bə dupo girkànì mənana a nə kpate ka, sə pè aba pabamuru andə earcearəu mənana ndakam aba Kərəsti Yesu ka.

¹⁴ Tsək kiro arə cau mə'məsəcau nì, mənana à po a buo, nə rəcandəa mala Bangho Məfele mənana do a babum səm ngga.

¹⁵ Kəla mənana a sələnə ka, abwana mənana a bu-nzali Asiya ka, à pələna nzəmia arəəm kat à nyingŋənam. Ko nggearə Fijelus andə Hamojenis gbal ka, à nyingŋənam.

¹⁶ Bə Bakuli ləmdəi Onisəforəs andə amə bala male bwamuru, acemənana kə yiu a banam tütù, sə kə bak babumam, sə ko kəsəkyə pakki wi arəəm acemənana mə nda aba nsolo ka dāng.

¹⁷ Yiu male a Roma ka, altam kèrkər, gandəa yi kumam.

¹⁸ Bə Bakuli ləmdəi wi bwamuru bə kum earmúru a pwari nyare yiu mala Kərəsti. Sə we ka a sələnə rə ulang gbasha mənana pam a Afisu ka.

2

Timoti ka məkpata Kərəsti Yesu

na nə babumi kat

¹ Sə we munem, Timoti ka, dum nə məsəkang-kangŋa aba bwamuru mənana səm ndanəi aba dotarəu ma'səm sənəa Kərəsti Yesu ka.

² Sə kanigir mənana a oé a kunam a badəmbə amə'nakún pas ka, twali, kànì abwana amə'məsəcau nì mənana à nə gandə tasəi aban ká a ban abea abwana gbal ka.

³ Dum nə gandərəu aba tanni atəm kəla soje məboarne mala Kərəsti Yesu.

⁴ Kə soje pà kàm mənana nə oasə bamúri aba dukiado mala abwana mənana asoje na raka dāng, acemənana kə earce nə pwasəbum bwa mənana twali a soje ka.

⁵ Anggo gbal, bwa mənana nda abalə amə kārəki amire ka, kə li dāng, she bə bangŋəna mire masələna tè pepè, kpana atà nggurcau mənana à tsəki amə mire ka.

⁶ Mərya mana pak túró məcandəe ka, boaro bə li tadəmba bəla agirbaban mənə tanniki abaləi ka.

⁷ Pak denyicau amur agir mənana ən nggə banggo ka. Bakuli ka, nə məngio balə amənia yì agir ka kat, ace mənana wu bwaltea.

⁸ Koya pwari ka, dum nə denyicau ama, Yesu Kərəsti, Məkà Dauda ka, à loasəi a bembe. Mənia ka nda Cau Amsəban mana ən nggə hamnəi ka.

⁹ Sə acemənana ən nggə hamnə mənina yì Cau Amsəban ngga, mə ndya ən nggə tanni, à kùrram nə ansolo kəla bwa mənana məbealbikea na ka. Səa ma cau mala Bakuli ka, à kùrri dāng.

† 1:9 1:9 sə tunə səm bə səm dukdu tər bamuru acei. Ko <<sə tunə səm bə səm duk abwana male.>> ‡ 1:9 1:9 Balli gbal aba: 1Bit 1:3; Afi 2:5,8. § 1:11 1:11 Balli gbal aba: 1Tim 2:7.

¹⁰ Ace mani ka, ən earəna mə dum nə gandərəu aba ko man, ace abwana mana Bakuli taria ka, ace mənana yia gbal ka bəa kum amsəban mana aba Kərəsti Yesu ka, atārəia andə gulo mənana pà nə mal raka.

¹¹ Mənia yì cau ka, cau na à nə earnəi, mana ama:

<<Bə səm wu sənəi ka,
səm nə dum nə
yiləmu sənəi gbal.

¹² Bə səm twal
gandərəu aba tanni ka,
səm nə duk amurəma atè.

Bə səm təmce sūrə ka,
yì gbal ka,
nə təmce sūrə səm.*

¹³ Bə səm dum nə
məsəcau raka,
yì ka, duməna nə məsəcau,
acemənana pà nə təmce
bamúri dāng.>>

Mətúró mənana Bakuli earnəi ka

¹⁴ Wu kə kasə balə abwana arə amənia yì agir ka, sə wu nunkiria a badəm Bakuli, bəa deki makgír amur acau. Aməno yì amakgír ka, à pənə boaro dāng, à nə kidiki abwana mənana à kə okia ace ka.

¹⁵ Bariki nə pa rəcandəa arə túró kàngkàng, ace mənana wu ləmdə rəò a badəm Bakuli bə earnə we. Duk mətúró məboarne, mənana kəsəkyə pa nə pakki wi arə túré raka, mətúró mənana kə mənği bá cau mə'məsəcau nì pepè ka.

¹⁶ Tārəto arə naki acaubana andə amənana à pà nə yinəi Bakuli gulo raka, acau banggea mənana à kə tasəta abwana nə tasəa aba dwayi sūrə Bakuli ka.

¹⁷ Akanigír ulang mənə ka à kə akiban kəla barya mpenye-gula mənana kə li ba'nyam bwa ka. Aburana bari mənana à yì kania abwana ulang aməno yì akanigír ka, à nda ka, Heməniyos andə Filetus.

¹⁸ À dekinì njar mala məsəcau, à kə na ama loapi bembə mala alú kutina. Nə ulang mənə yì kanigír ka, à tsəngnənə abwana pas à dekinə pabamuru malea a ban Bakuli.

¹⁹ Kat andə amani ka, məsəcau mala Bakuli ka, caməna kàngkàng kəla kusəba mənana à kwaki sə pà nə dəurə raka. Amurí ka à nyoulə mənə yì cau ka ama: <<Mətalabangno sūrənə rə abwana mənana à nda ka male ka,>> sə <<Koya bwa mənana kat kə na ama mala Mətalabangno na ka, duməna púp nə gapita rəia andə bealbikea.>>

²⁰ Aba bala mēgule ka, agirtúró ndakam dāngdāng; abea ka, à pea nə bolo-njengəlan andə bolo-azərfa, sə abea ka, à pea nə nggun andə dəbang. Amənana boalea gul ka, à nda ace pwari lamsan məboarne, sə amana boalea gul raka, à nda ace túró bala mala koya pwari ka.

²¹ Bə bwa lak bamúri abalə aməno yì abealu məbane, do aba boarnsari ka, nə duk girtúró ace túró mēgule, mənana à tərni ndanə boaro a ban mətala-bala, sə à giləkinì ace koya túró məboarne ka.

²² Banggi koya suno mala lo-bwa, sə wu bangja atə bealboarna, andə pabamuru, andə earcearəu, andə do rəpwala, atarə wun wunə abwana mənana à kə pak hiwi a ban Mətalabangno nə babum məboarnsari ka.

* **2:12 2:12** Balli gbal aba: Mat 10:33; Luk 12:9.

²³ Kəa kánə bamur rəo abalə agəmi makgír andə amana sələe pà abaləia raka dāng, acemənanə we ka a sələnə ama, mənə ka kə yinə munəo.

²⁴ Sə guro mala Bakuli ka, boaro bə kúni bua aban loəsəban andə kəbwa dāng. Boaro bə duk bukbuk nə abwana kat. Bə duk mə'sələ kanigir andə bwa nə munyi.

²⁵ Aba pē bukbuk ka, kwarkir abwana mənana à kə binə earnə məsəcau ka. Yakəla ka, Bakuli nə nggadi babumia, sə à nə vwaki buia arə caubikea à nə pwanzali, bə kyan nəia aba sūrə məsəcau.

²⁶ Aba mənəo anggo ka, à nə nyare aba denyicaú malea, à nə purí bá gbəlī mala Shetan mənana bwalia guro, sə cia à kə kpata cau male ka.

3

Bike mala ado a masələata apwari

¹ We ka, sələ ama, kwano mala ado nə nggá yiu a masələata apwari.

² Bwapəndəa nə duk amə earce bamuria, amə rufi atə boalo, amə nggori andə amə twəlbamúrû. À nə duk amə bəsəki Bakuli, andə amə mgbikiru a ban atárrià andə anggea, andə amə dʷanyi pak yàwá, à pà nə fali nə Bakuli dāng.

³ Bwapəndəa nə dum nə dʷanyi earcearəu, à nə duk amə dʷanyi twalbani, amə twalki alullə abwana, amə dʷanyi bwalrəu, amə bum təra, à pà nə earce gír məboarne dāng.

⁴ Bwapəndəa nə duk amə mak abea, amə dʷanyi tsəkiru, amə gusələ-múrû, andə amə earce banboarnado amur earce Bakuli.

⁵ À nə ləmdəí a nza kəla yia ka abwana mala Bakuli na, sə à binə pà bamuria arə rəcandəa mala Bakuli mənana nə cia à nə duk do mala aməkwađi ka. A ulang amənia yì abwana ka, wu banggi bania.

⁶ À nda ka abwana mənana à kə swár zàng, à kə kutiki arə abala mala abwana, à kə swár amaməna amə dʷanyi sələe, mənana caubikea akina babumia, sə à kə bangja atə koya ulang suno məbane ka.

⁷ A ulang amaməna mənə ka, à kə kyale atə akanìgír dāngdāng koya pwari, sə ko à kə gandə bwalta məsəcau dāng.

⁸ Kəla mənana Janis andə Jambəris binəi Musa à earnəi raka, anggo sə aman yì abwana ka, à ginəki məsəcau. Yia ka, abwana na mənana babumia sharna aba caubikea, sə pabamuru malea ka, məbafoe na dāng.*

⁹ Səa ama yia ka, à pà nə ká dār dāng; dʷanyi sələe malea nə ləmdə rəi a ban abwana kat, kəla mənana kum a Janis andə Jambəris ka.

Masələata kwarkiru mala

Buləs a ban Timoti

¹⁰ Sə we Timoti ka, a sūrənà rə kanigir mem andə bealam. A sūrənà rə kanì mala babumam aba do mem. A sūrə pabamuru mem, andə munyi, andə earcearəu, andə gandəarəu mem;

¹¹ kat andə atanni mem, andə apatanni mana à yiu amuram ngga. A sūrənà rə kanggərang tanni mənana à pam a Antiyok, andə Ikoniya andə Listəra ka. Kat andə amani ka, Mətalabangjo amsəam abalə amənia yì agir ka kat.†

¹² E, sə koya bwa na ear ama nə duk do bealboarna aba Kərəsti Yesu ka, à nə pè wi tanni.

¹³ Sə amə'bealbikea andə amə'swarkiban ngga, à nə lidəmba nə bealbikea aban ká kidi, à nə nggə swarki abwana sə yia gbal ka à nə nggə swarkia.

* 3:8 3:8 Balli gbal aba: Pur 7:11. † 3:11 3:11 Balli gbal aba: Atúró 13:14-52; 14:1-20.

¹⁴ Sə we ka, lidamba aba mäsəcau mənana à kàniô, sə a earnəi ka, acemənana a sùrənà rə abwana mənana à kàniô gír ka.

¹⁵ Sə bə bāləo kasə ama, lo mô a muntulo ka, a sùrə a Maləmce məfele mana à gandə po sələe ace kum àwá nə pabamuru a ban Kərəsti Yesu ka.

¹⁶ Maləmce məfele kat ka, ən'yali mala Bakuli na, sə ndanə boaro ace kàni mäsəcau, andə ləmdə bwarkio, andə giləkiban aba bwarkio, andə kwarkiru ace pàk məboarne.

¹⁷ Bakuli kə pangənà túró nài, ace giləki abwana male, bəà dum nə kùr rəu ace pàk koya gír məboarne.

4

*À kwarkir Timoti bə tamsə kusəi
ace lidamba mala túró
mala Bakuli*

¹ Ən nggə nunkiro a badəm Bakuli andə Kərəsti Yesu, mənana nə yia bashi abwana mənana à ndanə yiləmu andə amənana à wuna ka, a pwari yiu male mənana nə yiu a dumsə domurəm male ka.

² We ka, hamnə cau mala Bakuli. Do aba gilərau ace mənəi yì túró ka, ko njar nda kam ko pà kəm dāng. Ləmdəi abwana bwarkio malea, nunkiria, sə wu bəb bumia nə munyi mēgule andə kwarkiru bukbuk.

³ Acemənana pwari nda kə yiu ka, mənana bwapəndəa pa nə earnə kanigir məboarne raka. A kun mani ka, à nə ramba aməkàni gír a rəia, mənana à nə pwəsəbumia nə nea wia gír mənana kiria kə oākiə arəi, sə à earkiyi ce oe ka.

⁴ À nə binə mäsəcau, à pənə earce oe dāng, à nə o atə njarnzəne.

⁵ Sə we ka, hami rəo aba koya ulang bealu mala do, dumnə gandərau aba nutanni, pak túró mala Məhama, lumsə túró mənana a pakkiyi ace Bakuli ka.

⁶ Ma mem ngga, pwari kārəna bə ən pa yiləmem kəla boro mənana a pè Bakuli ka. Pwari nying banza mem kārəna.

⁷ Ən munəna munəo məboarne, mire mem bwaləna masələate, sə ən caməna kàngkàng aba pabamuru arə Kərəsti māna à pam a buam ngga.

⁸ Sə ado ka, tangnakusəam, yì jeko mala túró-cauboarna ka, nda rə kundəam, mənana Mətalabangŋo, Məbashi aba mäsəcau nə pam a Pwari nyare male ka. Sə tangnakusəu man ngga pa acem nəmurəam dāng, nda gbal acea abwana mənana kat à kə earce yiu male ka.

Masələata cau mala Buləs

⁹ Timoti, bariki, yiu a banam a kaurəa.

¹⁰ Acemənana Dimas deki nam, ace earce mənəi yì banza ka, uməna a Tasalonika. Sə Kərəsen ngga, uməna a Galati, sə mala Titus ka, uməna a Dalmatiya.*

¹¹ Kə Luka, nda mənana a banam ngga. Bə a nə yiu ka, wu yiu wunə Markus, acemənana nə yia bwaləm nggəm arə túró mem.

¹² Tikikus ka, ən turni a Afisu.†

¹³ Bə a nə yiu ka, yinəəm nə nggea-daurna mənana ən nyi a Təros, a bala mala Karpus ka. Sə wu yinəəm nə amaləmce mem, andə anggu mənana à nə gilə gír abaləia ka.‡

¹⁴ Alizanda mə'ntul, pakkam gír məbike§ kərəkər. Bakuli nə bashi wi ace agir mənana pàk ka.*

¹⁵ We gbal ka, tsək kiro arəi, acemənana kə munə arə koya cau səm bang ngga.

* **4:10 4:10-11** Balli gbal aba: Kol 4:10-14; Film 24; 2Kor 8:23; Gal 2:3; Tit 1:4; Atúró 12:12,25; 13:13; 15:37-39. † **4:12 4:12** Balli gbal aba: Atúró 20:4; Afi 6:21,22; Kol 4:7,8. ‡ **4:13 4:13** Balli gbal aba: Atúró 20:6. § **4:14 4:14** pakkam gír məbike: Ko <<kidikiàm agir>> * **4:14 4:14** Balli gbal aba: 1Tim 1:20; Ang 62:12; Rom 2:6.

¹⁶ Tita ká mem a bádəm mə'bashia ka, kəbwa cam a nzəmam dāng. Abwana mesəe, à nyem nəmurəam. Bakuli bə twalia wia bani, bə kəa bashia wia dāng.

¹⁷ Səama Mətalabangŋo nda atəm sə pam rəcandəa ace mənana bə ən hamnə Cau Amsəban kat ace abwana mana amə Yahudi na raka bəa oè. Nyar dəm ngga, amsəam a bu lú, a kún a'im mənana bə à nè túrām abaləia ka.

¹⁸ Yi, Mətalabangŋo ka, nə amsəam abalə abealbikea kat, sə nə kánə mim jam aba domurəm male mala kùli. Gulo ka, male na kat, masələate pà kām dāng. Bə do anggo.

Masələata makkun mala Buləs

¹⁹ Makkia Pərisəla andə Akila kún, andə aməbala mala Onisəforəs.[†]

²⁰ Arasətus ka, nda più a Korinti, sə Tərofimus ka, ən nyi nə rəkwana a Miletus.[‡]

²¹ Bariki, yiu sə bə kundwal suləo. Yubuləs kə makko kún, sə anggo gbal Pudem, andə Linos, andə Kəlaudiya, andə acilia amə'eamrəarəu kat.

²² Bə Mətalabangŋo do atə bangŋo mò. Bə bəwamuru male do atə wun kat.

[†] 4:19 4:19 Balli gbal aba: Atúró 18:2; 2Tim 1:16,17. [‡] 4:20 4:20 Balli gbal aba: Atúró 19:22; Rom 16:23; Atúró 20:4; 21:29.

Cauterëa mala Buləs aban ká a ban TITUS Məncəu

Titus ka bwa Yahudi na đang sə pələ məkpatə Yesu, yi duk bıməturo andə məkwađita Buləs aba túró mishan male. *Cauterëa mala Buləs aban ka a ban Titus* ka, Buləs nə giləi aban ká a ban lagga mə'bwali wi túró a Kəreti. Yi Titus ka à nyi a Kəreti ace sən túró mala ikəlisiya mənana a banì ka. Mənia yi Cautera ka bangcau amur amu'gulacau tərú.

Mwashatia ka, à nda rə kasəbalə Titus amur ulang bealu mənana boaro abwana aməgule amur ikəlisiya bəà dum nəi ka, nggeamurəmi ka, nə sələe mala bealbikea mana abwana pas atə amə Kəreti kə ləmdəi ka. Baria ka, à nda rə kwarkir Titus amur lang sə nə pà kanigir a ban abwana dāngđang a binalea mana aba ikəlisiya, kəla aburala, andə amā-bala (yià mənana gbal à nə ngga kània alo-amaməna ka), andə alaggana, andə aguro. A masələate ka, Buləs kwarkir Titus amur do mala aməkpatə Yesu, nggeamurəmi ka amur dorəpwala andə dotarəu, mana à nə earcea kərkər ka, kpapi andə vwaki bu arə binəməsəu, andə makgìr, andə gakyə aba ikəlisiya.

Agir mənana abaləi ka

Məncəu1:1-4

Abwana-məgule amur ikəlisiya1:5-16

Túró mala abwana dāngđang aba ikəlisiya ka2:1-15

Bakbabum andə nunkiru3:1-11

Masələata cau3:12-15

Makkun mənana pur nəban Buləs ka

¹ Cauterëa mənəi ka pur nə banam Buləs, guro mala Bakuli andə mə'mishan mala Yesu Kərəsti.

À túrām a ban abwana mala Bakuli mana təría ka ace bak pabamuru malea a baní, sə mə kania wia bəà sūrə məsəcau mənana kə ləmdəi abwana njar mala dokpata Bakuli ka.

² Məno yi pabamuru andə sələe ka, nda mənana kə pea wia tsəkbaləu ama à nə kum yiləmu mənana málá male pà kām raka, yi yiləmu mənana Bakuli mana kə na nyir raka, bang a shareta banza ama nə pea wia ka.

³ Anggo lang pwari male mənana tsək ka yi kārəna ka, Bakuli yi ləmdəi a banfana aba cau male. Mənia yi cau ka, à pam sə ən yi hamnəi kəla mənana Bakuli Mə'amsə səm tasəam ngga.

⁴ Ən nggə giləi Titus, munem mə'məsəcau nì aba pabamuru mənana səm kat səm nda abaləi ka. Bə Tár səm Bakuli andə Kərəsti Yesu Mə'amsə səm, bwalo kām nə bwamuru andə dorəpwala!*

Túró mala Titus a ban amə Kəreti

⁵ Gír mənana tsəa sə ən nyio a luran Kəreti ka, nda mənana ama wu masələata pakki atúró mənana boaro bəà pea ka, sə wu twal abwana aba koya là, wu cia bəà duk abwana-məgule mala túró mala Bakuli. Kəla mənana ən banggo ka,

⁶ Bwaməgule aba túró mala Bakuli ka, duməna púp ama nə duk bwa mə'đwanyí cau a rəŭ. Yi ka, nə duk bura bwama mwashat, sə amuna male gbal ka, aməkpatə Bakuli na, mənana à sūrəia nə bealu mala mgbikuru andə gandəban raka.†

* 1:4 1:4 Balli gbal aba: 2Kor 8:23; Gal 2:3; 2Tim 4:10. † 1:6 1:6 Balli gbal aba: 1Tim 3:2-7.

⁷ Sə acemənanə bʷaməgule amur ikəlisiya ka, Bakuli panì wi túró ðenyi nə abwana male yì Bakuli ka, duməna púp ama nə dukdo ðwanyicau-arəŭ. Pà nə gusələ-múrú andə kaurə pak bumlulla dāng. Pà nə duk mə'nu'mba andə mə'munəki amunəo dāng, sə pà nə duk mə rufi atà kume dāng.

⁸ A kun mani ka, duməna púp ama nə duk mə'ak abwana, andə mə'earce gír mənana məboarne na ka. Yì ka, nə dum nə bwalbāmuru, andə came amur məsəcau, andə do tār bāmuru ace Bakuli, andə hamírəu.

⁹ Duməna púp ama nə bwal kàngkàng arə kanigir mana à nə earnəi, kəla mənana à kàni wi ka. Anggo sə nə kùmô nə bwalì abwana kàm nə kanigir məboarne, sə nə ləmdəi abwana mənana à kə binə mənəia yì kànigir ka, bʷarkio malea.

¹⁰ Abwana nda kana pas mənana amə'mgbikuru na, sə amə'fekicau na andə amə swarkiban. Bangulea ka à nda ka amə Yahudi mənana à pələ aməkwadi sə à binə kingging nə kàniə abwana gír ama, bəà kəsəð bato raka, we ka a malaká kum amsəban dāng.

¹¹ Amənia yì abwana ka, bəà tamsəia arə kani aməkwadi gír, acemənanə nə akanigir məbane malea ka, à nda ban tsək aməbala kat bəà nying kpata kànigir mənana nda pepè ka. Tər kànigir mala amənia yì abwana ka, nda ace alta boalo mənana à nə kùmô abaləi a njar mala bəsəkiban ka.

¹² Nggearə bə məbangnəa abaləia ka bang ama,

<<Amə Kəreti ka amə'nyir na

ko a ya pwari,

abwana na nə bealu

mala anyambikea,

amə'līgula amənkundər ni.>>

¹³ Cau mənəia ka məsəcau na. Ace mani ka, gimbəia nə rəcandəa, ace mənana bə pabamuru malea bə duk məboarne.

¹⁴ Anggo ka, à pà nə tsək kiria dəm arə anjarnzəne mala amə Yahudi andə anzongcau mala abwana mənana à binə məsəcau ka dāng.

¹⁵ A ban abwana mənana bumia pwapwat ka, ko man ngga mə pwapwat ni na. Sə a ban abwana mənana amə bumpəndəkya na sə amə binə ak cau na ka, kəgír pà kàm məboarne na dāng. Yələ ðenyicau malea andə babumia ka à pəndəkina.

¹⁶ Amənia yì abwana ka, à kə bang nə mburkunia amə à sùrə Bakuli, sə pàkkiagir malea ka ləmdə ama à sùrə Bakuli dāng. Abwana na à nə binəia, amə ðwanyi okiru na, à kārəa à nə pak kəgír məboarne dāng.

2

Bealəu mənana karə arə kanigir məboarne ka

¹ Sə we, Titus ka, duməna púp a nə kàni gír mənana nda atārəia andə kanigir məboarne mala dokpata Bakuli ka.

² Kànîə aburana mənana à gulna ka do-bwalbāmuru, bəà dum nə bealu mənana nə tsəa abwana kat nə pea wia gulo ka. Kàniə wia bəà duk abwana mənana à ndanə babum bəðenyicau ka, bəà bwal kàngkàng arə pabamuru mənana pà nə kpa raka, andə earcearəu, andə do munyi aba məkwane.

³ Anggo gbal, kànî amaməna mənana à gulna ka bəà duk nə abealu mənana nə pè Bakuli gulo ama à nda ka male ka. Bəà kəa duk amə naki acau mala kidiiki lullə abwana dāng, sə bəà kəa duk aguro mala mba dāng. Bəà kə kànî abwana gír mənana nda pepè ka.

⁴ Aba mæno anggo ka sê à nè kwarkir alo-mamæna bæà dum nè earcearæu a ban aburria andæ amunia.

⁵ Kània wia bæà dum nè bwalræu aba do andæ nacau malea, bæà kə gya aba boarnsari, bæà duk amə bwal bala, andæ amə túró-boarna, andæ amə okí aburria. Anggo ka, kəbwa pà nè bæsəki cau mala Bakuli dāng.

⁶ Anggo gbal, bəkbəbum alaggana bæà dum nè bwalræu aba koya gír.

⁷ Abalə agir kat ka, we nè nggearəo ka pak gír mæboarne mænana yia ka à nè səna a rəo ka. Aba kànigír mò ka, ləmdə məsəcau andæ pe nè bəbumo kat.

⁸ Acau mænana à kə puro a kuno aba kànigír ka, bæà duk məsəcau, bəwarkio pa arəi dāng, ace mænana kə bwa bə kəa kum məbane arə kànigír mò dāng. Anggo sə abwana mænana à kə bínəmuro ka, à nè kum kəsəkyə, acemænana à pà nè kum kə cau məbane mænana à nè bang amur səm ngga dāng.

⁹ Abwana mænana aguro na ka, kània wia bæà kə okia amətala-bala malea amur agir kat. Bəà kəa na ama à nè nggəa pələcau a kunia,

¹⁰ ko à nè nggə iki agir a rəia dāng. Yia ka duməna púp à nè dum nè bəalboarna, mænana nè tsəa à nè earnəia ka. Anggo sə abwana kat nè ləmdə pagulo arə kànigír amur Bakuli Mə'amsə səm.

¹¹ Bakuli ka, ləmdəna bəwamuru male a ban bəwapəndəa kat, ace mænana nè amsəia ka.

¹² Məno yì bəwamuru ka, kə kania səm bə səm nying do dʋanyì kpata Bakuli andə gyata agir mala banza, bə səm dum nè bwalræu, andə do-bəalboarna, andə do pwasəbum Bakuli, aba mənəia yì banza ka.

¹³ Bə do ma'səm pə anggo a pa mænana səm nda rə kundə mənəo yì tsəkbaləu mænana nè yia lumsə səm nè bumpwasəa ka, yì tsəkbaləu arə yiu mala Bakuli ma'səm məgule, Yesu Kərəsti Mə'amsəban, aba tǎ mala boarbwa male.

¹⁴ Yì nda bwa mænana yì pa yiləmi ace amsə səm aba koya ulang caubikea le ka, sə bə lak səm, ace mænana bə tsək səm bə səm pələa àkə male, abwana mænana à ndanə rəbəla ace pakki atúró mæboarne ka.*

¹⁵ Amənia ka, à nda ka gír mænana a nè kànì abwana ka. Bak bəbumia bæà kpatea. A ndanə rəcandəa mala kwarkir abwana, kəa eare bə kəbwa bæsəki dāng.

3

Do mænana karə arə aməkwadì ka

¹ Kasəbalə aməkwadì bæà kə okí nggwamnati andə amə-gara, bæà kəa mgbikia wia kiru dāng. Bəà do aba gíləræu ace pak gír mænana kat mæboarne na ka.

² Banggia wia, bæà kəa na kə cau məbane amur kəbwa dāng. Yia ka, bæà dukdo bukɓuka, bæà dēki munəki amunəo, bæà kə ak abwana a rəia, sə bæà kə ləmdə nongsəmúrú məbafoe a ban koya bwa.

³ Səm dídʋyal gbal ka, səm nda ka abwana anggo səm kwar dāng, amə'dʋanyì okiru, à swarki səm, səm duk aguro mala gyata asuno andə anpel dāngdāng mala nggūræu. Səm do aba bumkpəmna andə mbali. Abwana bínəməsə səm, sə səm bínəməsə arə səm.

⁴ Sə lang Bakuli Mə'amsə səm yì ləmdəna bəwamuru andə earcearæu male ka,

⁵ yì amsə səm. Səa ma pa ace kəgír mæboarne mænana səm pak ka dāng, nda àkə ce məsəswatər male sə amsə səm. Lak səm, sə pà səm bəsa bəlbə andə bəsa do, nè rəcandəa mala Bangjo Məfele;*

⁶ Bangjo Məfele male mænana soapa səmi aba paboro male, nè bu Yesu Kərəsti Mə'amsə səm ngga.†

* **2:14 2:14** Balli gbal aba: Pur 19:5; Nggur 7:20; 14:2; Ang 130:8; 1Bit 2:9. 2:5,8; 2Tim 1:9. † **3:6 3:6** Balli gbal aba: Atúró 2:33,38.

* **3:5 3:5** Balli gbal aba: 1Bit 1:3; Afi

⁷ Sə acemənanana nə bʷamuru male ka, sukkina acaubikea ma'səm mənana à ramba amur səm, sə nyesəna səm, səm pələna amə'cauboarna ka, səm yina aba tsəkbələu mala kum yiləmu mənana masələate pà kàm raka bə duk ma'səm.

⁸ Mənia yì cau ka, cau na à nè gūlì arəì. Ən nggə earce nəma wu cam nə rəcandəa amur amənia yì akanigir ka, acemənanana abwana mana à nyìngnənà babumia a ban Bakuli kat ka, bəa pà bamuria arə pakki agir məboarne. Amənia yì akanigir ka nggea məboarne na, sə à ndanə mbweban mala bwali ko yana ka kàm.

⁹ Kəa wu kutikio aba makgir məbane amur bəlkikusə atau mala akáu mənana a pwarian ngga, andə nungirəu, andə munəki amunəo amur Nggurcau mala amə Yahudi dāng. Aməno yì amakgir ka à nda bə, kəgir məboarne pà abaləia dāng.

¹⁰ Bwa mənana kə yinə gakya ka, kànì à nunkiri kusə mwashat, andə baria, sə nggadi raka, nyìng buo arə bwe.

¹¹ We ka, a sələna ama mənəo yì bwa ka, sharna aba caubikea, sə yì nənggearəì ka, babumi mangnənì ama gir mənana pàkkì ka caubikea na.

Masələata makkun mala Buləs

¹² Ən nggə earce nəma mə nə tasə Atimas ko Tikikus a ban wun. Bə yana atəa sə bingnəna ka, bariki yiu a banam a Nikapolis, acemənanana ən twalni a bumam mə nə nggá duk kano a kundwal.‡

¹³ Bə lauya Zenas andə Apolo longnə à nè twal bəri ka, bariki wu alia wia tà gir mənana à nè bwalo a buia a njar ka, ace mənana bəa kəa dʷanyì kəgir raka.

¹⁴ Abwana ma'səm ngga, boaro bəa kə pakki atúró məboarne ace kum girbu, bəa deki do məbane.

¹⁵ Abwana mənana səm nda sənəia kat ka, à kə makko kun. Makki amə'eamrəarəu kun, yia mənana səm nda sənəia aba do kwadi ka. Bə bʷamuru mala Bakuli do atə wun kat.

‡ 3:12 3:12 Balli gbal aba: Atúró 20:4; Afi 6:21,22; Kol 4:7,8; 2Tim 4:12.

Cauterëa mala Buləs aban ká a ban FILIMON Məncəu

Cauterëa mənəia ka Buləs nə gıləi lang nda aba ndəkurban a bə ban mənana à bangga səm lulləi raka. Gilə cauterə mənəia ka aban ká aban Filimon, bə məkwadī mənana à sūrəi pepə, sə dəm ngga nda mətala-bala mala bə guro mənana à tunəki ama Onisəmu ka. Onisəmu ka bangña nying mətala-bala male, sə lang ngga, à yì je andə Buləs, mənana a bəkú mənəo ka nda a ndəkurban ngga. Onisəmu yì pələ məkwadī nə bu Buləs. *Cauterə mala Buləs aban ka aban Filimon* ngga zəmba na aban Filimon bə eare bəa giləki nrea andə guro male, mənana Buləs na arə tasəte bə nyare a baní, sə dəm ngga bə kəa gingsəi kəla guro mənana twaləni wi baní nəmūrəi ka dāng, bə gingsəi gbal kəla mə'eamrəarəu məkwadī. Səm sūrə ya gir nani Onisəmu pa sə Filimon binəce ka dāng, səama Buləs ka earəna nə mbweki Filimon gir mənana kat gyajam male Onisəmu kidiki wi ka. Kat andə amani ama Buləs nə gandə paktúró nə rəcandəa male kəla mə'mishan nə tsək Filimon bə pək gir mənana banggi wi ka, pə anggo dāng. A kun mani ka, earce nə buakiarəi bə pə aba earcearəu.

Agir mənana abaləi ka

Mən cau1:1-3

Bwangsəban ace Filimon1:4-7

Zəmbəa ace Onisəmu1:8-22

Məsələata cau1:23-25

Makkun nə ban Buləs

¹ Cauterëa mənəia ka pūr nəban Buləs, bwa mənana ndă a ndəkurban ace hamnə Cau Amsəban mala Kərəsti Yesu ka, andə mə'eam səm Timoti.

Mə nda ban giləi Filimon, gyajam ma'səm andə bi səm mətúró,

² andə mə'nggaula səm Afiya, andə Arkipus bi səm soje, andə ikəlisiya mənana kə kpapi a bala mò ka.*

³ Bə Bakuli Tár səm andə Mətalabangño Yesu Kərəsti pa wun bəwamuru andə dorəpwala.

Yàwá andə hiwi mala Buləs

⁴ Bə aya pwari mə nə pak hiwi ka, ən nggə pakki Bakuli mem yàwá aceo.

⁵ Acemənana ən nggə ok ce pabamuru mo arə Mətalabangño Yesu andə earcearəu mo arə abwana mala Bakuli kat.

⁶ Hiwi mem ngga nda mənana ama dotarəu ma'səm sənə we kəla aməkwadī ka nə yinə bwaltagir məlime mala koya gir məboarne mənana səm ndanəi a do ma'səm aba kpapi ma'səm sənəa Kərəsti ka.

⁷ Earcearəu mo panam banboarnado kərkér andə girikiban, mə'eambam, acemənana pe məboarne mo yina nə bumpwasəa a ban abwana mala Bakuli.

Buləs zəmba amur Onisəmu

⁸ Nda gir mənana tsəa sə mə ndanə babumcandəa, kəla mə'eambo aba Kərəsti, mənana mə nə cio wu pak gir mənana boaro wu pe ka.

⁹ Kat andə amani ka, mə nda rə zəmbo ace earcearəu, mim Buləs, mənana ən enà, sə dəm adyan ngga mə nda aba kùrban ace Kərəsti Yesu ka.†

* 1:2 1:2 Balli gbal aba: Kol 4:17. † 1:9 1:9 mənana ən enà, sə dəm adyan ngga mə nda aba kùrban ace Kərəsti Yesu ka: Ko <<mənana mə nda mə'pwantu mala Kərəsti Yesu, sə dəm adyan ngga mə nda kùró ace ka.>>

¹⁰ Mə ndarə zəmbo, wu sən məsəswatər mala munem Onisəmu. Ən duk tárri aba bangño akani aba ndəkurban.

¹¹ Didyal ka, bwa məbane na a bano, sə adyan ngga, duməna bwa məboarne a ban səm kəm.

¹² Mə nda aban tasə te, bə nyare a bano adyan. Ká male ka, babumam nda atè.

¹³ A eare mem ngga, mə nə bwali akani a banam bə dupam gbasha a kuniò, aba kùrban mənía mə ndakam ace hamnə Cau Amsəban ngga.

¹⁴ Sə ən earce pàk kəgìr mənana pa atārəia andə eare mo raka dāng, ace mənana pe məboarne mo, bə pur nə babumo, bə kəa do ama à cio púp dāng.

¹⁵ Pa kəla Onisəmu ka, a dʷanyibani abalə anonggio bəti, ace mənana a nə nggá kumi dəm gauwa pa kām raka.

¹⁶ A dyan ngga, yì ka, pa kəla guro dəm dāng. Kutini bancame mala guro. A banam ngga, mə'eamrəarəu na mənana ən earkiyi ace raka, sə a bano ado ka nə kùti mənə, duməna kəla bwa sə kəla mə'eamrəarəu aba dotarəu sənəa Mətalabangño.

¹⁷ Ace mani ka, bə a twalam kəla bio mətúró ka, é, kəla mənana a nə em ngga.

¹⁸ Bə pangño məbane aba kə njar, ko a kə kpate tangna ka, dī ce a buam.

¹⁹ Mim Buləs ka, mə nə giləkiyi mənía yì cau ka nə buam. Mə nə mbweo, yàle bəà kəa bang cau mala yiləmo mənana ən nggə kpato tangnè ka dāng.

²⁰ È, mə'eambam, ən nggə zəmbo, ləmdəəm mənía yì earmúru ka, ace Mətalabangño; kəla mə'eambu aba Kərəsti ka, ciem babumam bə nongño.

²¹ Acemənana ən earəna nə okiru mo ka, ən nggə giləo, nə sələe ama gír mənana ən dikiyice a bano ka, a nə pak mənana kùti ka.

²² Cau mwashat dəm ngga, ida, giləki ban-suləo acem, acemənana mə ndanə tsəkbaləu ama 'Bakuli nə ak ahiwi ma'wun, sə à nə panzəam mə nyare a ban wun.

Məsələata makkun mala Buləs

²³ Abafəras, biam pursəna ace Kərəsti Yesu, kə túrban nə makkun male.‡

²⁴ Sə anggo gbal, sə Markus, andə Aristakus, andə Dimas andə Luka, abiam amə'túrô. §

²⁵ Bə bwamuru mala Mətalabangño Yesu Kərəsti do atə bangño ma'wun.*

‡ 1:23 1:23 Balli gbal aba: Kol 1:7; 4:12. § 1:24 1:24 Balli gbal aba: Atúró 12:12,25; 13:13; 15:37-39; 19:29; 27:2; Kol 4:10,14; 2Tím 4:10,11. * 1:25 1:25 Balli gbal aba: Ang 51:12 .

Cautera aban ká aban AMƏ IBƏRU Məncəu

Cauterəa aban ká a ban Amə Ibəru ka à gílèi aban ká aban amə kpata Kərəsti, nggeamurəmi ka amə Yahudi, mana à kum bamuria aba ká-məbane mala vwaki buia arə pabamuru malea ka. Ceì kania səm ama, Yesu mana Muna mala Bakuli na ka, kàni okiru məbafoe aban Bakuli Tárrú a njar mala nutanni; sə yi ka kútì apəris, andə amə'bangnəa, andə aməturonjar mala Bakuli kat nə gulo. Dobuno-pəris male ka málá male pà kàm dāng. Agir-nkila andə aboro mənana à pākia a nza mala Kùrcəu Mə'e ka, ayiləmi gir na, mala ləmdə lú mala Yesu, mana nda njar məbafoe mala amsəban mənana Bakuli angja damba kànina, twal a share banza ka. Yiu mala Yesu ka nda yinə Bəsa Kùrcəu mənana boaro kutibani ka. Nə pàbamuru aban Yesu ka, bwa nə kum àwá a bu caubikea, andə bangciu, andə lú. Á kwarkir aməkwadì bəà dumnə məsəcau aba pabamuru malea kàngkàng. Bəà soa məsəia arə Yesu, sə bəà shakminəia arə atanni andə apatanni mənana à nə yipià wia ka.

Agir mənana a bāləi ka

Bakuli ləmdə rəi nəban Kərəsti 1:1--3:19

Gulo kutibanì mala Kərəsti amur aməturonjar 1:4--2:18

Gulo kutibanì mala Kərəsti amur Musa andə Jesəwa 3:1--4:13

Gulo kutibanì mala dobuno-pəris mala Kərəsti 4:14--7:28

Gulo kutibanì mala kùrcəu mala Kərəsti 8:1--9:22

Gulo kutibanì mala pa gir'nkila mala Kərəsti 9:23--10:39

Do nggeamurəmi mala pabamuru aban Bakuli 11:1--12:29

Pwasəbum Bakuli 13:1-19

Hiwi ace gircau 13:20-21

Məsələata acəu 13:22-25

Bakuli nacəu nə mburkun amə'bangnəa male

¹ A pwarian ngga, Bakuli nacəu nə aká səm kusə pas arə anjargula dāngdāng, nə mburkun amə'bangnəa male.

² Sə a məsələata nza man ngga, yi nacəu nə səm, nə mburkun Muni, mənana twali bə yi duk məlibala na amur girbunda kat, sə nə yi sə pusə kuli andə nzali ka.

³ Yi Muna mala Bakuli ka, nda təlaban mala boarəbwa mala Bakuli, andə purban male yi Bakuli. Nə cau male mə'rəcandə sə bwal agirbunda kat a banəwáná.

Anzəm mana yi langjəna acaubikea mə'səm ngga, pələa do a kùli a bə-məli mala Bakuli mənana Karban kat ka.

⁴ Anggo sə Muna mala Bakuli ka yi kum gulo kútì aməturonjar, kəla mənana lulləu mana Tárrí pe wi ka, kútì malea ka.

Gulo mala Yesu amur aməturonjar

⁵ Yana də atə aməturonjar mala Bakuli, mənana Bakuli ne wi àkə pwari ama, <<A nda Munem, yalung ngga,

ən dumnəna Tárró>> ka?*

Ko bāng gbal amur bəkə məturonjar ama,

<<Mə nə duk Tárrí,

sə yi ka, nə duk Munem>> ngga†?

* 1:5 1:5 Balli gbal aba: Ang 2:7. † 1:5 1:5 Balli gbal aba: 2Sam 7:14; 1.

⁶ Dəm ngga, mənana Bakuli yinə Muna-dəm̄ba male a banza ka, na ama,
 <<Aməturonjar mala Bakuli kat ka,
 bəà peri a baní.>>‡

⁷ Aba cau male amur aməturonjar ka, Bakuli bang ama,
 <<Kə tsək aməturonjar male bəà pələ gung,
 sə amətúró male ka, lasə bəsa.>>§

⁸ Səama amur Muni ka, bang ama,
 <<Domurəm mo, we Bakuli ka,
 masələate pà kàm dāng,
 sə gara-murəm mala domurəm mò ka,
 nda do amur məsəcau.

⁹ We ka, a earce bealboarna,
 sə a binəce bealbikea;
 ace mani ka, Bakuli, yì Bakuli mo,
 loasəo cio amur abio
 yì mənana yì dārəo nə
 mùrú mala bumpwasəa ka.>>*

¹⁰ Nyar dəm na ama,
 <<We Mətalabang̃jo, a tite ka,
 a nda a kwakita banza,
 sə a pak kùli nə abuo ka.

¹¹ Yia ka, tea nə twalo,
 sə We ka, a nda àkə banì,
 a pà nə gəshi dāng;
 yia ka, à nə tsəuri
 kəla eakəna lagir.

¹² We ka, a nə kàrria kəla kàr lagir;
 à nə nggádiä kəla nggubyaü.
 Sə mo ka, a pà nə nggadi dāng,
 apələa mo pà nə mal dāng.>>†

¹³ Ata aməturonjar ka, yana Bakuli ne wi àkə pwari ama,
 <<Do a buam-məli, she bə ən nyesəna
 abio aməbura à pələna
 buno-tsək kusəu a bakusəo ka?>>‡

¹⁴ Nggearə aməturonjar kat ka, abang̃jo na mənana à pàkkiyi túró, à kə túriá bəà kə
 denyinə abwana mənana à nə kum amsəban ngga re?

2

Nunkiru ace tsəkiru arə amsəban mənana Bakuli yina səm ngga

¹ Ace mani ka, səm nə tsəkir səm pepè arə cau mənana səm ok ka, ace mənana bə
 səm ngga kyanggi wi dāng.

² Bə cau mənana aməturonjar ne ka, kum came kàngkàng, sə koya yàl nzongcau
 andə mgbicau ka, à kum tangnakusəu mənana karə a rəia ka,

³ lang sə səm nə àwá, yì mənana bə səm bürəce mənia yì amsəban məgule ka?
 Mətalabang̃jo bang ce a nggea dəmbe, sə abwana mənana à oe nə kiria ka, à na səm
 ama, kə nda anggo.

‡ 1:6 1:6 Balli gbal aba: Nggur 32:43. § 1:7 1:7 Balli gbal aba: Ang 104:4. * 1:9 1:9 Balli gbal aba: Ang 45:6-7.
 † 1:12 1:12 Balli gbal aba: Ang 102:25-27. ‡ 1:13 1:13 Balli gbal aba: Ang 110:1.

⁴ Bakuli gbal ka, pu nzəm cau malea nə agir-ləmdəa, andə agir-gyambəliban, andə agir-ndələki dāngdāng, andə aboro mala Bangño Məfele mənana gakkia kəla mana bumi kani wi ka.

Yesu nda tər amsəban

⁵ Banza mənə kə yiu səm nakiyice ka, Bakuli nyî a bəbù aməturenjar dāng.

⁶ Maləmce bang a be ban ama:

<<Yana nda bəwaməpəndəa
mənana, We Bakuli,
a kə dənyi nəi ka,
ko muna bəwapəndəa
mənana a kə tsəkiri ka?

⁷ A cî gatti aməturenjar
bəti;*

a pəti muri nə
boarbwa andə gulo,

⁸ a cî do amur koya gir
a pē ka.>>†

Aba tsəa mənana Bakuli tsək bəwapəndəa bə do amur agir kat ka, ləmdə ama kəgir pə kəm mənana pə a bəte raka dāng. Sə ado mənə ka, səm malaká sən ko man kat abata rəcandəa mala bəwapəndəa dāng.

⁹ Gir mənana səm səni ka nda Yesu mənana à tsəi gatti aməturenjar bəti, ace mənana nə bəwamuru mala Bakuli ka, bə wú ace koyan ngga. Sə adyan ngga, səm səni ka à pətini mūrī nə boarbwa andə gulo, acemənana nu tanni wu ace abwana ka.

¹⁰ Bakuli ka nda mənana pusə agir kat ka. Sə agir kat ka àkə ce boarbwa male sə à pa. Yi səni ka nda a njari bə yinə amuna male mənana à nda pas ka, bəà kum kāmbe aba boarbwa male. Pələa tsək Yesu, yi bəwaməgule malea, bə kum lùmsəo abalə agir kat kəla mənana Bakuli earkiyice ka nə njar mala nu tanni, ace mənana bə duk bwa mənana kārəna nə yinəia aba amsəban malea ka.‡

¹¹ Sə ado ka, Yesu andə abwana mənana kə taria bəà duk amala Bakuli ka, Tárrià mwashat. Nda gir mənana tsəa sə kəsəkya pakki Yesu arə tunəia ama, amə'eambi raka.

¹² Yi ka, ne Bakuli ama,
<<Mə nə hamnə lùlləò
aban amə'eambəam;
mə nə bəwangsəo
abalə abwana mô
mənana à ram ngga.>>§

¹³ Na dəm ama,
<<Mə nə gūli arəi.>>*
Sə nyare na dəm ama,
<<Mə ndya sənə amuna
mənana Bakuli pam
ngga.>>†

¹⁴ Sə acemənana amuna mala Bakuli ka, à pea nə nkila andə nyama ka, Yesu gbal ka duk nkila andə nyama, do kəla yia abwapəndəa. Nə lú male sə gandə kidiki rəcandəa mala məbealbikea mənana bwal rəcandəa mala lú ka.

¹⁵ Anggo sə panzə abwana mənana à do malea kat ka, à nda ka aguro abata bangciu mala lú ka.

* **2:7 2:7a** cî gatti aməturenjar bəti ko <<a cî gatti aməturenjar zuku.>> † **2:8 2:8** Balli gbal aba: Ang 8:4-6. ‡ **2:10 2:10** Balli gbal aba: Sən 4:11. § **2:12 2:12** Balli gbal aba: Ang 22:22. * **2:13 2:13** Balli gbal aba: Isha 8:17. † **2:13 2:13** Balli gbal aba: Isha 8:18.

¹⁶ Aba məsəcau ka, aməturenjar na Yesu falənəia nə bwalia wia kam ngga dang. Yiu male ka, nda ace bwalia aməkau mala Ibərayim.

¹⁷ Ace mani ka, duməni wi ama she nə nyesə bamúri kəla amə'eambi a koya njargula, ace mənana bə duk Pəris Məgule mənana ndanə məsəswatər aban abwana, à nə earnəi aba túró male aban Bakuli ka. Anggo ka sə nə pa gir'nkila ace twalban acaubikea mala abwana mala Bakuli.

¹⁸ Sə acemənana yì nə nggearəi ka, kutina aba tanni andə kārəkiban ngga, nə gandə bwali abwana mənana à kutio aba kārəkiban ngga, kəm.

3

Yesu ka kúti Musa

¹ Ace mani ka, wun amə'eamrəarəu mənana Bakuli taria bəà duk amale, sə à kum tunəban mə'mwashati atə abwana male ace ká kúli ka, bə səm nyesə denyicau ma'səm aban Yesu. Yì nda bwa mənana Bakuli tasəi bə yì duk Pəris Məgule mala pabamuru mənana səm banghəna ama nda səm kpakiyi atə ka.

² Yì ka, ndanə məsəcau aban Bakuli mana twali, kəla mənana Musa ka, ndanə məsəcau aba túró male aban abwana mala Bakuli kat ka.

³ Səama Yesu ka, ndanə gulo mana kúti mala Musa ka, kəla mana bwa mənana bak bala ka, gulo kúti nggearə bah ka.

⁴ Acemənana koya bala ka, bwa nə bə, sə Bakuli ka, nda bak koya gir kat ka.

⁵ Musa, kəla guro abalə abwana mala Bakuli kat ka, dum nə məsəcau, sə bangcau amur agir mənana Bakuli nə yia nea a damba ka.

⁶ Sə Kərəsti, kəla muna ka, dum nə məsəcau amur abwana mala Bakuli. Sə səm ngga, səm nda ka aməno yì abwana mala Bakuli, bə səm bwali kàngkàng arə pabamuru andə tsəkbələu ma'səm mənana səm nggə jali nəi ka.

Nunkiru arə dwanyi pabamuru

⁷ Ace mani ka, kəla mənana Bangjo Məfele kə na ama:

<<Bə yalung, sə wu
onghəna gi ka,

⁸ wu kəa nə aṃa
wun nə tər babum wun,
kəla mənana aká wun pā
a pwari mgbicau,
a bákú mənə à kārəkiam
a njenza ka dang.

⁹ A ban mənə ka,
aká wun kārəkiam,
à mwamngi munyi mem,
kat andə sənə mana
à sən agir-ndali
mana ən pea aba
pələa lumi-ine ka.

¹⁰ Nda gir mənana tsəa
sə bumam lúllô arə
aməno yì abwana ka,
sə ən bang nəma,
<Babum amənia yì
abwana ka,
pà arəəm dang,
sə à earce kpata

nggurcau mem dang.>

11 Nda sə ən kángir
aba bumlulla mem ama,
<À pà nè kutio aba
usələo mem dang.> >>*

12 Wun amə'eamrəarəu, wu tsəkir wun, bəà kəa kum kəbwa abalə wun mənana ndanə babum mala bealbikea andə dwanyi earnə cau mana nè tsəi nè bwakibuì arə kpata 'Bakuli məyiləmuì ka dang.

13 Duməna ama wun nè nggə bak babum arə wun a koya pwari mənana à nè tənəi ama <<Yalung>> ngga, ace mənana bə caubikea bə kəa swarki kə bwa atə wun, bə dum nə murcandəa arə 'Bakuli dang.

14 Bə səm bwal kàngkàng arə gūliarəu ma'səm mana səm tinate nēi sə kya bik masələate ka, gír mənana kat mala Kərəsti na ka, səm nə kumi atə.

15 Kəla mənana Maləmce na ka:
<<Yalung, bə wu ongəna
gi ka,
wu kəa tər babum wun
kəla mənana aká wun pa
a pwari mgbicau ka
dang.>>†

16 Sə à yana mənana de à ok gi, sə à mgbicau ka? Kə abwana mənana Musa pusəia aba Masar ka, à nda re?

17 Sə arə ayan sə bum 'Bakuli lúllô, pələa lumi-ine? Pa arə abwana mənana à pak caubikea, yia mənana aluia sukkio aba pədanban a njenja ka re?

18 Sə nə ayan sə 'Bakuli kána, ama à pà nè kutio aba usələo male raka? Kə amə mgbikiru mənə na re?

19 Nda səm yì səni ka, à kum kutio dang, ace kə dwanyi pabamuru malea.

4

Usələo ace abwana mala 'Bakuli

1 Sə acemənana pàcau mala kutio aba usələo mala 'Bakuli nda kam più ka, bə səm parkir səm, bə kəa do ama à nè kum kəbwa atə wun mənana nè dwanyi kutio ka dang.

2 Səm ongəna Cau Amsəban mana à hamnəi, kəla mənana yia à oè ka. Sə cau mənana à ok ka, ko pusəia a gung dang, acemənana à dapì andə pabamuru dang.*

3 Sə səm mənana səm pà bamur səm ngga, səm nda səm nè kutio aba usələo mənə ka. Sə malea yì abwana mənana à pà bamuria raka, 'Bakuli na ama,

<<Pələa ən kána
aba bumlulla mem,
<À pà nè kutio aba
usələo mem dang.> >>†

Bang mənəi ka, kat andə amani ama maləna atúró male didyal a shareta banza ka.

4 À giləa a bəkə ban aba Maləmce amur tongno-nong-baria nongno ama:

<<À tongno-nong-baria
nongno ka,
'Bakuli usələo arə
atúró male kat.>>‡

* 3:11 3:11 Balli gbal aba: Ang 95:7-11. † 3:15 3:15 Balli gbal aba: Ang 95:7,8. * 4:2 4:2 acemənana à dapì andə pabamuru dang: Ko <<acemənana à kpapi bamuria aba pabamuru mala abwana mənana à okiru ka dang.>> † 4:3 4:3 Balli gbal aba: Ang 95:11. ‡ 4:4 4:4 Balli gbal aba: Tite 2:2.

⁵ Amur kə cau mənıa ka, Maləmce nyare bang ama,
<<À pà nè kutio aba
usələo mem dāng.>>§

⁶ Njar nakam più mənana abea bwanı nê kum kutio aba mənı yì usələo ka, sə
abwana mənana à ok Cau Amsəban mənana à hamnəi a nggea dəmbe ka, à kuti dāng
ace mgbikiru malea.

⁷ Ace mani ka, Bakuli nyare tsək bekə pwari mala kutio aba usələo male, sə mənı yì
pwari ka, nda tunəi ama <<Yalung ngga.>> Bakuli na mənıa yì cau ka, nə kun Dauda
didyal ama,

<<Bê yalung sə wu ok gi ka,
wu kəa na ama wun nə
tər babum wun dāng.>>*

⁸ Bəa bang ama Jesəwa panıa wıa mənıa yì usələo ka, Bakuli pa nə nyare nə na ce bekə
pwari usələo dəm mənana nə yiu ka dāng.

⁹ Ace mani ka, usələo nda kam più ace abwana mala Bakuli, kəla usələo mala Bakuli a
tongno-nong-barıa nongno.

¹⁰ Acemənana bwa mənana kat kutina aba usələo mala Bakuli ka, usələni atúró male,
kəla mana Bakuli ka, usələo arə amale yì atúró ka.

¹¹ Ace mani ka, bə səm bariki, bə səm kutio a mənı yì usələo ka. Sə bə səm mgbikí
Bakuli kiru, kəla mənana amə Isərayıla pək ka, pə səm nə kúti kam dāng.

¹² Cau mala Bakuli ka, ndanə yiləmu, sə ndanə rəcandəa. Cyauwe kúti koya ulang ya
nggeabyau mənana kúni bari ka. Kə soaban, kə kutia ban gakyı mala banghe bwa
andə yiləmi. Kə kutio aban kpəkəri mala mú andə girbamu. Kə pusəta mana nda
məboarne andə məbane arə denyıcau andə kani mala babum bwa.

¹³ Kəgır pə kəm atə agir mənana à pusəia, mənana nə səmbərəi Bakuli ka dāng. Koya
gır ka, nda gbərangtang sə nong kwas a badəmbi. Sə yì nda kə bwa mənana səm nə
nggá bəlki atúró ma'səm a badəmbi ka.

Yesu nda nggea Pəris Məgule

¹⁴ Sə acemənana səm ndanə nggea Pəris Məgule mənana warına a kúli, yì Yesu Muna
mala Bakuli ka, bə səm bwal pabamuru ma'səm kàngkàng, kəla mənana səm ne nə kun
səm ngga.

¹⁵ Mənıa yì Pəris Məgule səm ndanəi ka, sələna nə arəwukıa ma'səm, acemənana yì nə
nggearəi ka, kutina abalə àkə mənıa yì akārəkıban mənana à kə kum səm ngga, a koya
njar, kat andə amani ka, ko pak caubikea dāng.

¹⁶ Ace mani ka, bə səm sungno, nə məsəkang-kangna, aban buno-murəm mala
Bakuli mə'bwamuru. Abanı sə səm nə kum sən-məsəswatər, andə bwamuru mənana
nə bwala səm nggam, a pwari mənana kat səm nda aba təle ka.

5

¹ Koya Pəris Məgule ka, Bakuli na twalı abalə abwana, sə tsəi bə came acea a
badəmbi, bə pə agir-nkila andə aboro ace acaubikea malea ka.

² Sə yì ka, nə gandə bwalı amə'dwanyı sələe andə abwana à bwarki ka, bukbuk,
acemənana yì nə nggearəi ka, ndanə rəwukya.

³ Nda gır mənana tsəa sə yì ka, she nə pa gır'nkila ace amale yì acaubikea, sə ace
acaubikea mala abwana mala Bakuli ka.

⁴ Kə bwa pə nə gandə pe bamúri mənıa yì gulo mala Pəris Məgule ka dāng, she bə
Bakuli nə tunəi, kəla mənana tunə Haruna ka.

§ 4:5 4:5 Balli gbal aba: Ang 95:11. * 4:7 4:7 Balli gbal aba: Ang 95:7-8.

⁵ Anggo gbal, Kərəsti pè ðamúrì gulo mala duk Pəris Məgule dāng. Bakuli nə pè wi mənə yì gulo ka sə ne wi ama,
<<A nda Munem!

Yalung ngga,
ən duməna Tárró.>>*

⁶ Abe ban ngga, banggi wi dəm ama,
<<A nda Pəris mənə dobuno
male pà nə mal raka,
kəla mala Melkizedek.>>†

⁷ Arə abákú mənəna Yesu nda akani a banza ka, pakki ahiwi andə azəmba, loasə gi bua kərkər nə mərəm, aban ká a ban bwa mənəna nə gandə amsəi a bu lú ka. Bakuli pələa ok ahiwi male, ace pagulo male a ban Bakuli.

⁸ Ko kat andə amani ama Yesu ka, Muna mala Bakuli na ka, kani okiru aba tanni mənəna yì kutio abaləia ka.

⁹ Lang yì kum lùmsəo nə bu mənə yì njar mala tanni ka, yì duk tər amsəban mənəna málá male pà kəm raka, ace abwana mənəna à kə kwadī cau male ka.

¹⁰ Sə Bakuli tunəi, tàrì bə duk Pəris Məgule, kəla mala Melkizedek ka.

Nunkiru arə kyanggi pabamuru

¹¹ Səm ndanə acau pas mənəna səm nə ne amur mənəia ka, sə bəlki baləia nda kwan ngga, acemənəna cau kə kaurə kpaka wun dāng.

¹² Wu sauwuna aba kpata Yesu, bə ado ka, boaro wu duməna aməkani abea bwana gir. Sə ndo wu ndarə kundəarə bəbwa bə kə kania wun amunacau məkəke aba cau mala Bakuli. Wu nda kəla abangna-muna; mür'kiura na wu earikiy ce ka, wu gandə li girlina məcandəe dāng.

¹³ Bwa mənəna ueo amur nu kiura ka, bangna-muna na, pənə bəkə sələe amur cau mala gir mənəna nda a njarì andə mənəna pà a njarì raka dāng.

¹⁴ Girlina məcandəe ka, nda ace abwana mənəna à gulna ka, amənəna aba pə ka à kə gandə gakkita məboarne andə məbike ka.

6

¹ Ace mani ka, bə səm deki akanigir mala tita eauləki acau amur Kərəsti. Bə səm tūr a dəmba, bə səm lùmsəo aba bwaltagir. Bə səm ngga nyar dəm aban kwakita kusəbā amur pwanzali, vwakibu arə atúró mənəna à nə kánəban a lú, andə pabamuru a ban Bakuli ka dāng.

² Sə bə səm ngga camarə bəsələki kanigir amur batisəma, andə tsəkbu amur abwana, andə lo mala alú, sə amur kasə bashi mənəna málá male pà kəm raka dāng.

³ Boaro səm nə tūr a dəmba! Sə mənəia ka nda gir mənəna səm nə pa, bə Bakuli ear ka.

⁴ Abwana mənəna à purì bá pabamuru malea arə Kərəsti ka, à pà nə gandə nyesəia dəm bəa pwanzali dāng. Lang sə mani ka nə pa anzəm mana à kuməna táləban a babumia, à onghəna boro mana yiu nə kuli, mana Bakuli kə pea abwana male, sə à kuməna kāmbe malea mala Bangjo Məfele, sə à nyare à yì pələ nə nzəmia ka?

⁵ Dəm ngga anzəm mana à onghəna boro mala cau mala Bakuli andə arəcandəa mala nza mənəna kə yiu ka,

⁶ sə bəa yì nyare à purì njar mala pabamuru malea aba Kərəsti ka, à nda rə bəsələ gballi Muna mala Bakuli amur nggun-gangndəi nə nggearəia. Nyar dəm ngga à nda rə pə wi kəsəkya a baməsə bwapəndəa.

⁷ Nzali mənəna kə nu mür-mbulo mana kə nya amurì tütù, sə kə pusə agir-soro, ace pà girlina mala abwana mənəna à kə rì ka, nə kum tsəkbu mala Bakuli amurì.

* 5:5 5:5 Balli gbal aba: Ang 2:7. † 5:6 5:6 Balli gbal aba: Ang 110:4.

⁸ Sə nzali mənana kə pusə azwe andə bondo məbike ka, bəkə boaro pa arəi dāng. Gbàshinə ban súbān, a masələate ka, à nè soaki wi bəsa bəà azwe andə bondo pĩ.

⁹ Wun amə'eamrəarəu mənana ən earikiyi cea ka, ko kat andə amani ama səm bang ana ka, səm ndanə məsəkang-kangja ama, wu ndanə agir məboarne mənana à kə yiu atārəia andə amsəban ngga.

¹⁰ Bakuli ka mə'dwanyi məsəcau na dāng; bāləi pà nè lóró atúró ma'wun andə earcearəu mənana wu ləmdəi ace,* nə denyi mənana wu denyi nə abwana male, sə wu ndarə lidəmba nəi ka dāng.

¹¹ Səm nggə earce ama koyan atə wun ngga, bə ləmdə ulang mənə yì rəbəla arə túró məboarne ka, bə masələate, ace mənana tsəkbaləu ma'wun ngga, bə kum lùmsəo.

¹² Səm earce ama bə wu duk amənkundər dāng. Səm ama, wu sən arə abwana mənana ace pabamuru andə munyi malea ka, à yì kum gír mənana Bakuli bangce nə pà ka.

Lùmsəo mala gír mana

Bakuli bangce nə pàk ka

¹³ Bakuli nə pàcau male a ban Ibərayim ngga, kán nə bəmúri, acemənana kəbwa pà kəm gulo kúti, mənana nə kán nəi ka dāng.

¹⁴ Kán ama, <<Bafo, mə nə tsəko bu, sə mə nə tsək amə'keò bəà lakki pas.>>†

¹⁵ Sə acemənana Ibərayim pak munyi, kúndə ka, yì kum gír mənana Bakuli ne wi ama nə pe wi ka.

¹⁶ Abwana kə kán nə abwana mənana à kutia nə gulo ka, sə kángir ka, nda ləmdə ama gír ka məsəcau na, sə nda mənana nə tamsə koya makgír ka.

¹⁷ Bakuli pa cau nə kána, acemənana kə earce ama abwana mənana à nə kum gír mənana pàcau ace ka, bəà dum nə sələe ama, yì ka, pà nə nggadĩ denyicau male arə kàne male dāng.

¹⁸ Bakuli pana pàcau andə kángir male yia kəm. Amənia yì agir bari ka, à kə gandə nggadĩ dāng, acemənana Bakuli ka, pà nə gandə na nyir dāng. Ace mani ka, səm mana səm bangjəna aban ká alta àwá a baní ka, səm kuməna bəkbabum mægule ace bwal kàngkàng arə tsəkbaləu mənana à tsəka səmi a dəm səm ngga.

¹⁹ Mənia yì tsəkbaləu səm ndanəi ka, nda rəcandəa mənana bwal yiləmi səm kàngkàng, dəurəo pa kəm raka. Yì tsəkbaləu ka, nda mənana nə ká nə səm anzəm lagir aba Ban Nggea Məfele ka.

²⁰ Yesu angja dəmba warina kəm ace səm. Duməna Pəris Mægule mənana dobuno-pəris male pà nə mal raka, kəla mala Melkizedek.

7

Melkizedek ka Pəris na

¹ Bwa mənia yì Melkizedek ka, murəm mala nggea-là Salem na, sə dəm ngga, yì nda Pəris mala Bakuli mana karban kat ka. Anzəm mənana Ibərayim linamurəm a lwa amur amurəma,* sə nda aban nyare ka, à yì je andəi, pələa tsəki Ibərayim bu.

² Ibərayim twal mwashat-aba-lum mala koya gír mənana kúmô aban lwa ka, sə pè Melkizedek. Lulləu mənia ama Melkizedek ka, bāləi nda <<murəm bealboarna>>; sə dəm ngga, yì nda <<murəm mala Salem>>, sə murəm Salem ngga bāləi nda <<murəm dorəpwala.>>

* 6:10 6:10 ace ko <<ace lùlləi.>> † 6:14 6:14 Balli gbal aba: Tite 22:17. * 7:1 7:1 Balli gbal aba: Tite 14:17-18.

³ Yi Melkizedek ka, Maləmce ləmdə koyan nda tárri ko nggè, ko a ya tau sə pùr kàm ngga dāng. Sə à gilə kəgír amur bəlbən andə masələata do yiləmu male dāng. Yi ka, nda kəla Muna mala Bakuli, mənana do-pəris male ka masələate pà kàm raka.

⁴ Wu sən ulang gulo mala mənəia yì bwa mənana kà-səm Ibərayim pe wi mwashat-aba-lum mala agir mənana pwan a kun munəo ka.

⁵ Nggurcau mala Musa ka, bang ama, amə kau mala Lawi mənana à ak túró pəris ka, bəà ak kāmbe mwashat-aba-lum mala girkuma, a bu acilia amə Isərayila, yia amə'eambia. Yia apəris ka, à nə ak mənəo ka, kat andə amani ama yia andə acilia amə Isərayila gbal ka, amə kau mala Ibərayim na ka.

⁶ Sə Melkizedek, mənana pà a tau mala Lawi raka, ak kāmbe mwashat-aba-lum mala girkuma a bu Ibərayim. Sə pələa tsəki Ibərayim bu, yì bwa mənana Bakuli ak dəmba pà acau male a baní ka.

⁷ Makgír pà kàm arəi dāng ama bwa mənana nə gulo ka, nda nə tsəki bwa məkyauwe bu ka.

⁸ Apəris mənana a tau mala Lawi, mənana à akiyi kāmbe mwashat-aba-lum mala girkuma ka, abwapəndəa na mənana à kə wu ka; sə mala Melkizedek mənana ak kāmbe mwashat-aba-lum mala girkuma a bu Ibərayim ngga, à bangəna ama yì ka, ndakam nə yiləmu.

⁹ Səm nə gandə bang ama Lawi mənana akiyi kāmbe mwashat-aba-lum mala girkuma a bu abwana ka, pà kāmbe mwashat-aba-lum mala girkuma aban Melkizedek nə bu Ibərayim.

¹⁰ Ko kat andə amani ama, anggo ka, à malaká bəli yì Lawi raka, nggearə tau mənana Lawi yì pur kàm ngga, nda aba nkila mala Ibərayim, a bəki mənəo Melkizedek akiyi kə kāmbe mwashat-aba-lum mala girkuma a bu Ibərayim ngga.

Yesu ka, nda kəla Melkizedek

¹¹ Bakuli ka pani amə Isərayila Nggurcau ama buno-pəris ka nə pur a tau mala Lawi. Sə atúró-pəris mala mənəo yì tau mala Lawi ka, yinə abwana, à kum lùmsəo kəla mənana Bakuli earikiyi ce ka dāng. Nda gir mənana tsəa sə Bakuli loasə bə pəris, mənana do-pəris male ka nda kəla mala Melkizedek, sə pà kəla mala apəris mana à pùr a tau mala Lawi andə Haruna ka dāng.

¹² Sə bəà nggadí buno-pəris ka, duməna púp gbal ama à nə nggadí nggurcau nì.

¹³ Yi pəris mənana à nakiyi mənəia yì acau amurí ka, pur a bə tau dāng, mənana kəbwa pà kàm a mənəo yì tau male mana kutio a ban pak túró mala pəris amur gyangnan àkə pwari ka dāng.

¹⁴ Puro mala Mətala səm a tau mala Yahuda ka, gbara arə kəgír dāng. Sə Musa ka, kə cau pur a kúni ama tau mala Yahuda ka, apəris nə pur kàm dāng.

¹⁵ Gir mənana yì pusə cəi kàm bwāng ngga nda yiu mala bə bəsa pəris, mənana nda kəla Melkizedek ka.

¹⁶ Yesu ka duk pəris, sə pà acemənana yì ka, lùmsə kun gir mənana nggurcau mala Bakuli earikiyi ce amur bəlbən a tau mala Lawi ka dāng. Yi duk pəris nə rəcandəa mala yiləmu mənana à pà nə gandə kidiki raka.

¹⁷ Maləmce bang amurí ama:

<<We ka, a nda pəris
masələate pà kàm dāng,
aba njar mə'mwashati kəla
mənana Melkizedek ka
pəris na ka.>>†

† 7:17 7:17 Balli gbal aba: Ang 110:4.

¹⁸ Nzongcau mala buno-pəris mə'e ka, à nyesəni a giriban, acemənana pà nə rəcandəa dāng, sə gandə pak gir mənana boaro bə pak ka dāng.

¹⁹ Nggurcau mənana Bakuli pá, nə bu Musa ka, gandə tsək kəgír bə lumsəo kəla mənana Bakuli earkiyice ka dāng. Sə adyan ngga, à yina nə bəsa tsəkbaləu mənana boaribanì, nə nun səm aban Bakuli tù ka.

²⁰ Buno-pəris mala Kərəsti ka, Bakuli kwaki te nə kángír! Sə buno-pəris mala acili abwana a tau mala Haruna ka, kána pa arəi dāng.

²¹ Sə mala Yesu ka, duk pəris nə kángír mənana Bakuli kána aba cau male mənana ne wi ama:

<<Mətalabangŋo kánəna,

sə pà nə nyar nə te

dəm dāng ama,

<A nda pəris mana do mô

kəla pəris pà nə mal raka.> >>‡

²² Ace mənía yì kána ka, Yesu duməna bwa mənana nə cam a kusə mənía yì bəsa kùrcəu, mənana boari mə'e ka, ace mana bə yì lumsəo.

²³ Apəris mənana abata mənəo yì buno-pəris mə'e ka, à yì duk pas, acemənana koyan atəa ka, lú tamsəi arə lidəmba nə túró mala pəris.

²⁴ Sə acemənana Yesu ka, lú gandə tamsəe raka, dobuno-pəris male ka, masələate pà kəm dāng.

²⁵ Ace mani ka, nə gandə amsə abwana mənana à yiu a ban Bakuli nə baní ka, a koya pwari, acemənana ko aya pwari ka ndakam nə yiləmu ace zəmba acea.

²⁶ Ulang mənía yì Pəris Məgule, yì Yesu ka, nda səm earkiyice ka. Acemənana yì ka, bwa məfele na, panə cau arəi dāng, kə pak caubikea dāng, sə yì ka, Bakuli tarrì tsəi dāng nə amə'caubikea. Adyan ngga, Bakuli pani wi gulo amur agir kat a kùli.

²⁷ Yì ka, pà kəla acili apəris məgule mənana à camarə pāki agir-nkila pwari-pwari ace acaubikea malea atə dəmba, sə mala acili abwana ka dāng. Yì ka, pà gir'nkila kusə mwashat bərbər ace acaubikea malea, yì mənana yì pa bamúrì ka.

²⁸ Nggurcau mala Musa kə twal abwapəndəa aba gatti malea, bəa duk apəris məgule. Səama anzəm mənana à pana Nggurcau mala Musa ka, Bakuli yì twal Muni nə kána bə yì duk Pəris Məgule, mənana lumsənə abalə agir mana kat Bakuli earkiyi ce bə duk ka, málá male pà kəm dāng.

8

Pəris Məgule mala bəsa kùrcəu

¹ Mūgula cau mənana səm nakiyi ka, nda mənana ama, səm ndanə mənəo yì Pəris Məgule mənana nda aban do a bũ-məli mala buno-murəm mala Bakuli mənana karban kat ka, a kùli.

² Akanó sə kə pak túró male mala Pəris Məgule, aba Ban Nggea Məfele, yì Taragula məbafoe mənana Mətalabangŋo nə bə, bwapəndəa na raka.

³ Sə acemənana koya Pəris Məgule ka, à twali ace mənana bə kə pà agir-nkila andə aboro aban Bakuli ka, anggo gbal sə mənía yì Pəris Məgule ma'səm ngga, duməna ama she nə pang nə be gír a bui, mana nə pà ka.

⁴ Bəa bang ama nda kani a banza ka, bə pà nə duk pəris dāng, acemənana apəris nda kam mənana à kə pāki aboro mana Nggurcau kanì ka.

⁵ Ban məfele mənana apəris kə pak túró-pəris kəm ngga, kànikígír na arə məbafoe, sə yiləmi məbafoe mənana akanó a kùli ka nda. Mənía ka nda gír mənana tsəa sə lang

‡ 7:21 7:21 Balli gbal aba: Ang 110:4.

Musa nə loasə Taragula ka, Bakuli nunkiri ama: <<Sələ fa ama koya gır ka a pangṇəni kəla mənana ən ləmdəðə amur nkono ka.>>*

⁶ Sə tūrō-pəris mənana à pè Yesu ka, kàrmúr tūrō-pəris mə'e nə boaro. Kəla mənə gbal ka, bəsa kùrcəu mənana Yesu yiunəi nəban Bakuli aban abwana male ka, kúti mə'e. Nda acemənana yì bəsa kùrcəu ka, à kwákítè amur apacau ace agir mənana à boari mala kùrcəu mə'e ka.

⁷ Bəà bang ama kùrcəu mədəmbe ka, kə məbane pà kàm arəi raka, bə à pà nə na ce nggəde nə barià dāng.

⁸ Sə Mətalabangṇo Bakuli ka, kum amə Isərayila nə məbane mala dʷanyì kpata nggurcau mədəmbe, sə na ama:

<<Ən bangṇəna,

apwari nda à kə yiu ka,
mənana mə nə kùr cau
məbəshe nə amə Isərayila,
sə nə bala mala Yahuda.

⁹ Pà nə pà kəla kùrcəu
mənana ən pē sənə
akeā ka dāng.

Məno yì kùrcəu ka
ən pē a pwari mənana
ən bwalia a garabuià,
sə ən pusəia aba
nzali Masar ka.

Səa ma à cam nə məsəcau
amur kùrcəu mənana
ən pang nəia ka dāng,
nda sə ən pələia wia
nzəmam ngga.>>

Mətalabangṇo nə nakiyi
mənia yì cau ka.

¹⁰ <<Adyan ngga, mənia
nda kùrcəu mənana
mə nə pang nə bala
mala Isərayila,
abalə apwari mənana à kə yiu ka.

Mətalabangṇo nə nakiyi
mənia yì cau ka.

Mə nə tsək angguracau
mem aba denyicau malea,
sə mə nə giləia a babumia.

Mə nə duk Bakuli malea,
sə yia ka, à nə duk
abwana məm.

¹¹ Kə bwa pà nə kanî
bì mə'murkala,
ko mə'eambi ama,

<Súrə Mətalabangṇo> dāng,
acemənana ko
yana atəa ka nə sùrəəm,
twalo a ban bʷaməkyauwe
kya bwal ban bʷaməgule.

* 8:5 8:5 Balli gbal aba: Pur 25:40.

12 Sə mə nə twalia wia
ban abealbikea malea,
baləam pà nè kasə dəm
arə acaubikea malea dāng.>>†

13 Tunəo mənana Bakuli tunə mənə yì kùrcəu ama <<Məbəshe>> ka, ləmdə ama
mədəmbe ka, Bakuli tsəngnəni pələna mə'e. Sə gír mənana nda rə e sə túró male pà
kàm dəm raka, tè malanə ndərmi.

9

Peri abata kùrcəu mə'e

1 Məno yì kùrcəu mədəmbe, mənana nda anre Bakuli andə amə Isərayila ka, ndanə
angguracəu male mala peri, andə ban məfele male gbal kani a banza.

2 A loasə Taragula nə bāləi bari. A bāləi mədəmbe ka, gír tamsə pitəla na kam andə
kpamgbang-tsək-agir, sə agbatali bəredi mənana à tària ace Bakuli ka.* Mənə yì bāləi
ka, nda mənana à tunəki ama Ban Məfele ka. 3 Anzəm lagir mənana gau ban ngga,
baria bāləi nda kam mənana à tunəki ama Ban Nggea Məfele.

4 Aba mənə yì bāləi ka, gyangnən zənariya mala pisə muku-gír ace loasə ye
ləmboarne na kam, sə akwati mənana à tunəi ama Akwati mala Kùrcəu Mə'e ka. Yì
akwati ka à tasə bāləi andə nzəmi kat nə zənariya məboarne. Aba mənə yì akwati ka,
manna† nda kam aba muna bāng-zənariya, sə gara mala Haruna mənana tò mbui ka.‡
Aba yì akwati dəm ngga akpamgbəlang tali nda kam bari mənana Bakuli gilə
Anzongcau Lum male amúrià ka. 5 Amur Akwati ka, à tsək abənzál mala acerup,§
mənana à nda à ləmdə boarbwa mala Bakuli ka. Acerup mən abuia amur Akwati, à
kùmsə múr buno səntər.* Sə ma amənə yì agir ka pà səm nə gandə bəlki bələi
mwashat-mwashat ado dāng.

6 Bə à tsəngnənə amənə yì agir kat anggo ka, apəris kə kutio aba bāləi mədəmbe
mala Taragula pwari-pwari ace pakki atúró malea.

7 Sə baria bāləi, yì Ban Nggea Məfele kat ka, kə Pəris Məgule na nəmurəi kutikiyi kam
ngga. Sə məno yì kutio mala Pəris Məgule ka, nda kusə mwashat bərbər aba pələ
mwashat. Dəm ngga, she nə kánə nkila a bui nə nggá pā aban Bakuli ace acaubikea
male sə ace acaubikea mala acili abwana, mənana à pak aba dwayi sələe ka.

8 Bangnə Məfele nda ban pak túró ná amənə yì agir ka, ace ləmdə səm ama njar
kutio aba Ban Nggea Məfele ka, à malaká mənəni peatu dāng, à pà mənana Taragula
mədəmbe nda kam piū aban came ka.

9 Amənə yì agir kat ka à nda ban ləmdə səm gír arə nza mənə dyan ngga. Bāləi ka
nda mənana ama aboro andə agir-nkila mənana apəris pākiyi ka, à gandə panzə
abwana mənana à kə yiu a peri ka, arə múr-haləkyə malea dāng.

10 Mənə ka nda acemənə yì njar mə'e ka nda àkə ce akunacəu mala agir mana
nggurcau eari abwana bəa li, ko bəa nu andə amana earia wia raka, andə anàtà
dāngdāng mala lákkí arəu andə agir. Sə aməno ka angguracəu mala pakkí agir mənana
məsəu kə sənə ka nda, bà pwari mənana Bakuli yì kwakita bəsa njar ka.

Amsəban aba nkila mala Yesu Kərəsti

† 8:12 8:12 Balli gbal aba: Ir 31:31-34. * 9:2 9:2 ko agbatali bəredi mənana à tària ace Bakuli ka. † 9:4 9:4 manna:
girlina mənana Bakuli pea amə Isərayila aba gya malea a babondo ka. ‡ 9:4 9:4 Balli gbal aba: Pur 16:33; 25:10,16;
Bal 17:10; Nggur 10:2. § 9:5 9:5 acerup: Cerup ka lullə abea agiryiləmu na, nə kun Ibəru. À bang cau malea kusə
pas abalə amaləmce mala Kùrcəu Mə'e. À nda à ləmdə ama ban ngga, Bakuli nda kam andə boarbwa andə fele male.
(Balli gbal aba Pur 25:18-20). * 9:5 9:5 buno səntər: Mənə ka, nda girkun Akwati mala Kùrcəu Mə'e mənana came
a kun Buno-murəm mala Bakuli a banza ka, sə nda ban mənana pəris kə watsəki nkila kam ace twalban caubikea ka.

¹¹ Mənia ka ləmdə ama, Kərəsti yina kəla Pəris Məgule mala agir məboarne mənana à nda kani ado ka. Yì ka, kutina aba Taragula mənə mənana kùti mədəmbe nə gulo andə lumsəo ka; yì Taragula mənana bu bwapəndəa nə pè raka, sə pà gbal aba banza mənə Bakuli pusəi ka dāng.

¹² Kərəsti kùti aba Ban Nggea Məfele kat kusə mwashat bərbə̀r. Pà nə nkila mala ambul-pəndəa andə alo-nda ace pà gır-dārəa sə kùti ka dāng. Nda nə nggearə nkila male sə kutio. Sə anggo sə yì nə bamúri ka, kumba səm panzəban aba caubikea andə tangnakusəu male. Panzə səm nə panzəban mənana pà nə mal raka.

¹³ Abata njar mə'e ka, abwana mana à pəndəkina a nə mala Nggurcau mala Musa ka, à kārəa à nə peri a ban Bakuli dāng. Kat andə amani ka bəa watsəkia nə nkila mala ambul-pəndəa, andə mala ajamnda, andə tú mala lo-nda mənana à pisəi kəring ngga, nə lea à nə kum boarnsari a nggūrəu.

¹⁴ Sə gır mənana kùti mənə kuko ka, nkila mala Kərəsti nə pè. Kərəsti mənana caubikea pa arəi raka, pà bamúri kəla gır'nkila a ban Bakuli, aba rəcandəa mala Bangjo mənana tē malkiyi raka. Nkila male nə lak babum səm abalə atúró məpəndəke[†] mənana à nə kánə səm a lú ka. Sə anggo ka, səm nə peri a ban Bakuli məyiləmuì.

¹⁵ Nda gır mənana tsəa sə Kərəsti duk məkutio a nre-rəarəu mala bəsa kùrcəu a nre Bakuli andə abwapəndəa ka. Ado ka kə yinə abwana mana kat à tunəia ka, bəa ak libala mənana tē pà nə mal raka, a bu Bakuli mənana angja damba náná ama nə pea wia ka. Mənia ka nə gandə pa acemənana Kərəsti wú ace panzəia abata bashi mala acaubikea mənana à pea abata kùrcəu mə'e ka.

¹⁶ Amur cau mala eare[‡] mala bwa ace libala mənana à kə giləi nə giləe ka, kaniama à nə pəngjənə túró nəi ka, she à nə ləmdə ama mətala-bala ka wuna, pa andəa məsəi dāng.

¹⁷ Acemənana cau libala ka, à kə pəngjənə túró nəi dāng, bə mətala-bala na kam nəyiləmu ka.

¹⁸ Nda gır mənana tsəa sə ko nggearə kùrcəu mədəmbe ka, à pəngja túró nəi dāng, she lang à sukkina nkila mala agirkusəu ka.

¹⁹ Anzəm mənana Musa maləna banggi abwana kat koya nzongcau mala nggurcau ka, pələa twal nkila mala alo-nda andə mala ambul-pəndəa, andə mūr, sə watsəkia amur maləmce mala nggurcau. Watsəkia gbal amur abwana kat, nə dā'ndíng məbangje andə mbú bondo-hisop.

²⁰ Sə na ama, <<Mənia yì nkila ka, nda tsəkiyi kùrcəu mənana Bakuli tsəka wun bə wu kpate ka, aba túró.>>[§]

²¹ Anggo gbal sə watsəki nkila arə Taragula andə koya gır mənana à kə pəngja túró nəi ace peri a bələi ka.

²² Məsəcau ka, nggurcau earce ama bangula agir kat ka, bəa lea nə nə nkila; sə bə sukki nkila pà kəm raka, twalban caubikea pa kəm dāng.

Kərəsti pà bamúri ace twalban caubikea

²³ Amənia yì agir mənana à nda ka ayiləmi agir məbafoe mənana a kùli ka, duməna ama à nə lea nə amənia yì agir-nkila ka. Sə agir məbafoe mənana a kùli ka, duməna púp bəa lea nə gır'nkila mənana kùti gır'nkila mala agirkusəu ka.

[†] 9:14 9:14 atúró məpəndəke ko <<akúncəu məbane>> [‡] 9:16 9:16 eare ko <<kùrcəu>> [§] 9:20 9:20 Balli gbal aba: Pur 24:8.

²⁴ Pà aba ban məfele mənana bu bwapəndəa nə pè ka sə Kərəsti kúti dāng. Məno ka yiləmi gir məbafoe na. Yì ka, kutio a nggearə kuli, ace ləmdə rəi ado a bədəm Bakuli a kúni səm.

²⁵ Kutio male a kùli ka, pà ace mənana nə nggə bəsələki pà boro mala bamúri, kəla mənana Pəris Məgule a kani a banza kə kutio aba Ban Nggea Məfele koya pələa, nə nkila mənana nkile na raka dāng.

²⁶ Bə nda anggo ka, bə Kərəsti caməna arə nu tanni tütü, twal a tita banza yi bwal adyan. Səama ado ka, yi pusərəi kusə mwashat bərbər a masələata anza, ace mənana bə twalban caubikea, nə pə mənana pà bamúri duk gir'nkila ka.

²⁷ Sə kəla mənana à tsəngənə ama bwa nə wu kusə mwashat, sə anzəm man ngga nə came a bədəm bashi ka,

²⁸ anggo gbal, Kərəsti wu kusə mwashat bərbər ace mənana bə twalban caubikea mala bwapəndəa pas ka. Nə ngga yiu dəm, sə pà ace twalban caubikea dāng, nda ace mənana nə yia amsə abwana mənana à kə kundəi nə rəbəla ka.

10

*Kərəsti pə gir'nkila nə
nggūrəi kusə mwashat
ace abwana kat*

¹ Nggurcau ka, nda yiləmi agir məboarne mənana à nə yiu ka; nda məsərə gir məbafoe nə nggearəi dāng. Ace mani ka, nə agir-nkila mənana à kə bəsələki pākia koya pələa ka, Nggurcau pà nə gandə tsək abwana mənana à kə yiu a peri ka, bə kum lumsəo kəla mənana Bakuli nə earcea bəà lumsə ka dāng.

² Bəa bang ama Nggurcau nə gandəi ka, bə aməno yì agir-nkila ka, à tamsənia, sə aməperi gbal ka à langənəia, kusəia pura; múrià pà nə haləkia dəm arə caubikea dāng.

³ Səama aməno yì apagir mala agir'nkila ka, à kə kasə baləia arə acaubikea malea koya pələa.

⁴ Acemənana nkila mala ajamnda andə ambul-pəndəa ka, à pà nə gandə twalban caubikea dāng.

⁵ Nda gír mənana tsəa sə Kərəsti, lang yina a banza ka, banggi Bakuli ama:
<<Agir-nkila andə aboro ka,
a éarceà dāng,
səama a panam nggūrəu.

⁶ Pəgir nə agirkusəu
mənana à nə pisəi kəring,
andə pāki agir'nkila ace
twalban caubikea ka,
bumo kə pwasə a rəia dāng.

⁷ Pələa ən na nəma,
<Mə ndya ka,
ən yiu ace pak gír
mənana babumo kàni ka,
we Bakuli,
kəla mana à giləa a muram
aba Maləmce ka.> >>*

⁸ Kərəsti na a dəmba ama, <<Agir'nkila andə aboro, andə apagir nə agirkusəu mənana à nə pisəi kəring, andə apagir ace twalban caubikea ka, a earcea dāng sə bumo kə pwasə arəia dāng.>> (Kat andə mani ka, amənia ka Nggurcau nə tsəa ama bəà kə pea.)

* 10:7 10:7 Balli gbal aba: Ang 40:6-8.

⁹ Pələa lidəmba na ama, <<Mə ndya ka, ən yiu ace pak kàni mo.>> Anggo ka Kərəsti yi tamsə kùrcəu mədəmbe ace mənana nə tsək bəria aba túró ka.

¹⁰ Sə aba pə mala mənə yì kàni mala Bakuli ka, səm duməna amale nə pá mənana Yesu Kərəsti pà boro nə nggūrəi kusə mwashat bərbər ace koyan ngga.

¹¹ Abata kùrcəu mə'e ka, koya pəris ka kə came a bədəm gyangŋan aban pak túró male mala peri pwari andə pwari. Kə camarə bəsələki pəgir nə agir-nkila mə'mwashati, agir-nkila mənana à pà nə gandə twalban caubikea raka.

¹² Sə Kərəsti ka, pa bamúri kəla gir'nkila kusə mwashat bərbər ace acaubikea, pəgir mənana kārəna ace twalban caubikea, málá male pà kəm raka, pələa bün tè do a bün-məli mala Bakuli.

¹³ Twal a pwari mənə ka, nda kano aban kundə Bakuli she bə bungina abi-məbura, tsəngŋənia à pələna buno-tsək kusəu a bakusəi ka.

¹⁴ Nə mənə yì pa bamúri mənana pa kusə mwashat ka, tsəngŋənə abwana mənana kə taria ace Bakuli ka, à lümsənə kəla mənana Bakuli earkiyice bəə pak ka, málá male pà kəm dāng.

¹⁵ Sə Bangŋo Məfele gbal ka, earəna nə mənə ka ama anggo sə pa. A tadəmbe ka bang ama:

¹⁶ <<Mənə ka, nda kùrcəu
mənana mə nə pə
sənəa abwana mem anzəm
apwari mənə ka.
Mətalabangŋo nə nakiyi
mənə ka.
Mə nə tsək anzongcau mem
a babumia,
sə mə nə giləia abalə
adenyicau malea.>>†

¹⁷ Nyare na ama:
<<Acaubikea andə
abealbikea malea ka,
pà mə nə denyi nəia
dəm dāng.>>‡

¹⁸ Ace mani ka, bə Bakuli twaləni bwa ban amənə yì agir ka, à pà nə na ce pà boro nə agir-nkila dəm ace twalban caubikea dāng.

Bak babum andə nunkiru

¹⁹ Ace mani ka, wun amə'eamrəarəu, səm nə gandə kutio nə məsəkang-kangŋa aba Ban Nggea Məfele kat, nə nkila mala Yesu.

²⁰ Yi mənba səm bəsa njar məpə yiləmui mənana kútí nə bá lagir aban ká aba Ban Nggea Məfele kat ka. Yi bəsa njar ka yi pang nə nggūrəi mənana pà bə duk gir'nkila ka. ²¹ Ləmdə ama səm ndanə Pəris Məgule amur abwana mala Bakuli.

²² Ace mani ka, bə səm sung tù a ban Bakuli, nə gūli kat arəi, nə babum mwashat, sə nə adenyicau mənana à langŋənia aba mūr-haləkya mala caubikea ka. Bə səm sung a baní nə anggūrəu mənana à langŋənia nə mūr məboarnsari ka.

²³ Bə səm bwal kəngkəng arə tsəkbaləu ma'səm mənana səm nggə bangce ka, acemənana Bakuli mənana pəcau aban səm ngga, à nə gandə gūli arəi ama kə nggađi kúni dāng.

²⁴ Bə səm alta anjargula mala loasə rəarə səm aban ká ləmdə earcearəu andə pakki atúró məboarne.

† 10:16 10:16 Balli gbal aba: Ir 31:33a. ‡ 10:17 10:17 Balli gbal aba: Ir 31:34b.

²⁵ Sə bə səm kəa būrəce kpapi ma'səm a banbwaná, kəla mənana abea abwana nda aba bealu mala pē anggo ka dāng. Bə səm nggə bak babuma rə səm, sə bə səm pa rəcandəa arə pe kpəm, kəla mənana ado wu kə sən Pwari nyare yiu mala Mətalabangŋo ndo kə gbashi tū ka.

²⁶ Bə səm ginəe sə səm lidamba nə pak caubikea kpakpak, anzəm mənana səm sələna rə məsəcau ka, kə be gir'nkila pà kəm mənana ueo dəm à nə pa ace twalban acaubikea ka dāng.

²⁷ Kəgír mənana ueo ka, nda baləkəsəkya arə yiu mala bashi mala Bakuli andə bəsa mə'earke kərkər mənana nə yia twalta abi-məbura ka.

²⁸ Bə ko yana sə par Nggurcau mala Musa ka, à wali wú, sən məsəswatər pà kəm dāng, yì mənana bəà abwana bari ko tərú earəna ama anggo sə gír nì pak ka.

²⁹ Sə mala bwa mənana bəsəki Muna mala Bakuli, parki a bakusəi, sə nyesə ce nkila male bə, kəla gír məfele na raka, bashi male nə biki pa kərkər. Acemənana mənía yì nkila ka nda nkila mala kūrcau mənana panzəi abalə acaubikea male bə duk mala Bakuli ka. Sə dəm ngga bə mənə yì bwa ka sanggi Bangŋo Məfele mənana kə yinə bwamuru mala Bakuli amur səm ngga, bashi mənana nə suləo amurí ka, nə biki pa kərkər.

³⁰ Səm sələna ama Bakuli náná ama, <<Mbwe tangnakusəu ka mem na; mə nə mbwekia wia a kúnì.>> Dəm ngga na ama, <<Mətalabangŋo nə pakki abwana male bashi.>>§

³¹ Nggea gír bangciu na kərkər bə bwa kpa a babù Bakuli məyiləmuì.

³² Wu denyi nə anonggio mənana a pwarian wu tita kum tálaban a babum wun ngga. Wu tanni kərkər, sə wu eare tanni mak wun dāng.

³³ Bə pwari ka, à sanggi wun a məsə abwana, à pà wun tanni; sə a be pwari ka, wu came anzəm abwana mənana à kə pea wia tanni gbal ka.

³⁴ Abwana mənana à túriá aba ndàkurban ngga, wu sən məsəswatər malea. Ko nggearə akume ma'wun mənana à ea arə wun nə rəcandəa ka, wu pak bumpwasəa nə mənə, acemənana wu sələna ama wu ndanə kume mana kútì mənə ka, sə dəm ngga pà nə mal raka.

³⁵ Ace mani ka, wu kəa turta məsəkang-kangŋa ma'wun dāng, tangnakusəu mægule na atè.

³⁶ Boaro wu dum nə munyi, ace mənana bə wu lùmsənà kun kànì mala Bakuli ka, wun nə kum gír mənana na ama nə pak ka.

³⁷ Acemənana, kəla mana Maləmce bang ngga,

<<Bani pà nə sau dāng,

bwa mənana kə yiu ka,

nə yiu,

sə pà nə dəndi yiu dāng.

³⁸ Səama məbealboarna

mem ngga,

nə dukdo pabamuru;

sə bə kə bwa nyar

nə nzəmi ka,

bumam pà nə pwasə

arəi dāng.>>*

³⁹ Sə səm ngga, səm pà abalə abwana mənana à kə nyar nə nzəmia aban ká kídíkì ka dāng. Səm nda ka abwana mənana səm ndanə gūliarəu aban ká kum àwá ka.

11

Amə kanggarang pabamuru aban Bakuli

¹ Adyan ngga, gūli arə Bakuli ka, nda makbaləu mbak-kàngkàng ama səm nə kum agir mənana səm tsəkbalə səm arəia ka; nda məsəkang-kangŋa arə gir mənana səm nggə səni raka.

² Nda ace gūliarəu mala abwana mənana a pwarian ngga, sə Bakuli bʷangsəia.

³ Nda acemənana səm earnə Bakuli ka sə kpaka səm ama nə cau male sə banza andə kuli à yì puro, sə dəm ngga ama agir mənana ado səm nggə sənia ka, Bakuli pusəia arə agir mənana à kə sənia raka.

⁴ Habila pà bamúri a ban Bakuli sə pè Bakuli gir'nkila məboarne mənana kúti mana Kayinu pà ka. Ace pabamuru male sə Bakuli bʷangsəi ama yì ka, mə'cauʷoarna na, lang yì na məboarne amur aboro male ka. Ko kat andə amani ama Habila wuna ka, kə bangga səm cau più nə pabamuru male.

⁵ Nda ace pabamuru mala Inok sə à twali à um nəi a kùli, ace mənana bə kəa sən lú raka. Kə bʷa kumi dāng, acemənana Bakuli twali um nəi atè. Sə kaniama bəà twali ka, à sùrəi nə pwasəbum Bakuli.

⁶ Bə pabamuru pà kàm raka, kəbʷa pà nə gandə pwasəbum Bakuli dāng, acemənana bʷa mana nə yiu a baní ka, she nə ear ama yì ka, ndakam, sə nda mənana kə pa tangnakusə abwana mənana à kə alte ka.

⁷ Pabamuru mala Nuhu aban Bakuli na tsəi sə kpata nunkiru mala Bakuli amur agir mənana à kə yiu a damba, gandə sənia raka. Lo nə bangciu mala pagulo aban Bakuli, gballi nggea waru ace amsə amə'bala male. Nə mənəia ka, yinə kasə-bashi amur banza, pələa Bakuli é mə'cauʷoarna na, akban mənana à kə kumi nə pabamuru ka.*

⁸ Pabamuru mala Ibərayim aban Bakuli na tsəi sə okí Bakuli, yì mənana Bakuli tunəi bə purí nzali male, bə o a bə nzali mənana bang ama nə nggá pe wi, bə duk girkuma male ka. Sə nying nzali-lá male aban o, kat andə amani ama sùrə ban mənəo kákiyi kam ngga raka.

⁹ Nə pabamuru sə wario kya do a nzali mənana Bakuli pe wi cau ace ka, kəla bəri a nzali-nza. Do abalə agumli, anggo gbal sə muni Ishaku, sə mə'kè Yakupu do, yia mənana à duk amə libala atè mala pàcau mə'mwashati ka.

¹⁰ Ibərayim pak mənəia yì gir ka, acemənana nda ban kundə nggea-là mana Bakuli nə nggearəi, nda nyoulə pa male sə bə ka; nggea-là mənana kusəba male pà nə dəurə raka.

¹¹ Nə pabamuru sə Saratu kum rəcandəa mala kum muna, kat andə amani ama yì ka, nkombi na sə ena kərkér à málà bəl muna ka. Ear nə Bakuli ama Bakuli nə lùmsə cau male mənana pà ka.

¹² Yì burí Ibərayim ngga, kat andə amani ama è kərkér, mənana à nə twali ama yì ka, lú na ka, nə ban mənəia yì bʷa mwashat ka sə amə'kau puro. Amə'kè yì làkkì kəla làkkì mala anlero a kùli andə məsəsala a kún nggeamùr, mana à pà nə gandə ballia raka.

¹³ Amənəia yì abwana kat ka, à wú aba pabamuru malea, yàle à kum agir mənana Bakuli na ama nə pea wia ka dāng. À sənia nə səna kuko, sə à gingsə yiu malea. À bangŋi bʷāng ama à nda ka abəri andə aməgya-kutio aba banza.

¹⁴ Ləmdəa a banfana ama abwana mənana à kə na ulang amənəia yì acau ka, à nda ban alta nzali mənana à nə tunəi ama malea na ka.

¹⁵ Bəà bang ama babumia nda più arə nzali mənana à purí wi ka, bə à kuməna njar mala nyare kam.

* 11:7 11:7 Balli gbal aba: Tite 6:13-22.

¹⁶ Sə yia ka, à nda ban alta nzali məboarne mənana kútì mənə ka, nzali mənana a kùli ka. Nda gír mənana tsəa sə Bakuli ka, kəsəkyə pakki wi, yi mana bəà tunəi ama nda Bakuli malea ka dāng, acemənana giləkina nggea-là acea.

¹⁷ Né pabamuru sə Ibərayim pà boro nə muni Ishaku kəla gir'nkila, a pwari mənə Bakuli kārəki ka. Yì Ibərayim ngga Bakuli angğa dəmba nani wi ama nə pe wi muna, sə kat andə amani ka eare pà boro nə kə muni mənə mwashat bərbər ka.

¹⁸ Bakuli angğa dəmba nani wi ama, <<Né ban munio Ishaku, sə awu nə kum amə'kau mò mənana ən po cau ace ka.>>†

¹⁹ Ibərayim səngice a babumi ama, bə Ishaku wù ka, Bakuli nanə rəcandəa mənana nə pè wi yiləmu dəm ngga. Sə mənə ka à nə twali kəla Ibərayim yi ak muni Ishaku a bəmbe,

²⁰ Né pabamuru sə Ishaku tsəkbu amur Yakupu andə Isəwa ace dəmba malea.‡

²¹ Né pabamuru sə Yakupu, lang málá nə wù ka, tsəki ko yana atə amuna mala Yisəfu ka bə, sə kù'ndəó arə gara male peri aban Bakuli.

²² Né pabamuru sə Yisəfu, lang málá nə wù ka, bang cau mala puro mala amə Isərayila mənana à nə purî bá nzali Masar ka, pələa nea wia ama bəà pwan amuí a buia, bə à nə u ka.

²³ Né pabamuru sə lang à bəlna Musa ka, a tárrí andə ngge səmbərəi arə azongño tarú. Acemənana à sən muna ka ndanə boarbwa ka, nda tsəa sə bangciu pakkia wia arə nzongcau mala murəm raka.

²⁴ Né pabamuru sə lang Musa gulna ka, ginəe bəà kəa tunəi ama yi ka, nda muna mala muna-bwama mala Firona§ dāng.

²⁵ Né eare male sə kutio a tanni atə abwana mala Bakuli, amur mənana nə kum banboarnado aba pəlpəl mala caubikea, mənana banì pà nə sau raka.

²⁶ A baní ka, banginəban ace Kərəsti ka, kútì kume mənana a Masar ka, acemənana tsək məsəi arə tangnakusəi mənana kə yiu ka.

²⁷ Né pabamuru sə Musa nying nzali Masar, bangciu pakki wi arə bumlulla mala murəm dāng. Lidəmba aban o, binə pələ məsəi a nzəmi, kəla bwa mənana tsəngjənə məsəi jik arə Bakuli, yi mana à səngiyi raka.

²⁸ Né pabamuru sə Musa tita Lamsan Yəlímurû. Pà nzongcau ama bəà watsəki nkila arə akunakurəm, ace mənana məturonjar mala lú bə kəa je amuna-dəmba mala amə Isərayila raka.

²⁹ Né pabamuru sə amə Isərayila kútì nə bá Nggeamür Nzuno aban ká a nkaring nə gya a nzəm nzali kəla à nda kwar-nza. Sə lang amə Masar bəriki, à pa kəla malea ka, kara mür ali amúrià a wú mbətəp.

³⁰ Né pabamuru sə sheran mala nggea-là mala amə Jeriko kángí a nzali, lang amə Isərayila camarə gya aban kàrikì aba nongño tongno-nong-bəri ka.

³¹ Nda ace pabamuru mala mā-gyatarəu man yi Rahap ka, sə à amsəi à wali wú atə amə'là malea mənana à mgbikì Bakuli kiru ka raka. Kum əwá acemənana ak amə shenzə-nzali mala amə Isərayila nə akban dotarəu.

³² Sə mana dəm mə nə bangğa? Pwari pà nə kārəam dāng yi mənana mə nə na wun cau amur pabamuru mala abwana kəla Gidiyon, andə Barak, andə Samsən, andə Jefta, andə Dauda, andə Samuyila, sə amə'bangnəa mala Bakuli ka.

³³ Né pabamuru sə amənə yi abwana ka à lî ka anzali-murəm a lwa, à yál abwana aba məsəcau, sə à kum agir mənana Bakuli pəcau acea a bania ka. À girki kun a-im,

† 11:18 11:18 Balli gbal aba: Tite 12:12. ‡ 11:20 11:20 Balli aba: Tite 27:4. § 11:24 11:24 Firona: Firona ka nda lulləu mala amurəma mala amə Masar.

³⁴ à limgi rəcandəa mala bəsa, sə à apî lú mala nggeabyau. Rəwukya malea ka pələ rəcandəa. À duk aburana a kun-munəo sə à pər amə'lwa mala abea nzali dāngdāng.

³⁵ Nə pabamuru sə amaməna ak alú malea à long nə yiləmu.

Abea bəwana ka, à pakkia wia gîr mur'mwana aceməna à ginə eare à nə makgîr pabamuru malea ace ak bəmuria ka. À tsək babumia arə kum yiləmu mənana boaribanî anzəm loapi bembə.

³⁶ Abea bəwana atəa ka, à oalia oalban zaləban sə à koea. Abea ka, à oasəia a nsolo sə à ramtea a ndəkurban.

³⁷ À bukki abea à wú. À zanzəki abea a baləu nə byau zanzəki nggun. À wal-lú abea nə nggeabyau.* Anggu-nzur andə anggu-mbulpəndəa à nda ka agir-nggūrau malea aban gya arə aban. À duk amə'tər, à paria abata tanni, à pakkia wia məbane.

³⁸ Banza kārəa bəa abwana man do abaləi dāng. À camarə gāli a babondo andə mur ankono, andə do abalə agumi-ba-tali, andə atūli a tətə nzali.

³⁹ Abwana mənəia kat ka, à kum lulləu məboarne ace pabamuru malea, kat andə amani ka, kəbwa kəm atəa kum gîr mənana Bakuli pəcau ama nə pea wia ka dāng,

⁴⁰ aceməna Bakuli ka, ndanə gîr mənana boaribanî ka aba kəne male ace səm. Kəne mala Bakuli ka nda mənana ama, yia ka à pà nə kum lumsəo kəla mənana earkiyice bəa pək ka dāng she bə səm ngga səm nda atəa ka.

12

Bakuli kə kwarkir amuna male

¹ Ado ka səm ndya nə bəwabundəa mə lakke kərkər mənana à ləmdə ama à gūli arə Bakuli, à gumbəli səm abaləu, à kə sən səm ngga! Ace mani ka, bə səm sukki agir mənana kat à kə eara səm raka, andə acaubikea mənana à kwan a tabələki səm na raka. Bə səm bangmire nə gandərəu, yì mire mənana Bakuli tsəka səmi a dəm səm ngga.

² Bə səm soa məsə səm arə Yesu, yì bwa mənana kwakita pabamuru ma'səm, sə nda mənana nə yinə lumsəo male ka. Ace bumpwasəa mənana à tsəki wi a dəmbi ka, shakminəi aba tanni mala gbaliban amur nggun-gangndəi, bürəce kəsəkyə mənana nə kum atə ka, sə adyan ngga nda aban do a buno, a ban gulo a bə-məli mala buno-murəm mala Bakuli.

³ Wu dənəyî nə mənəo yì nggea tanni mənana yi kumi a bu amə'caubikea ka, ace mənana rə wun bə kəa wukia rə wun, gandəa wun nə bwaki bu wun ngga dāng.

⁴ Nggearə wara ma'wun arə caubikea ka, malaká ká nə wun aban sukki nkila wun dāng.

⁵ Dəm ngga, balə wun lorəna cau bəkbabum mala Bakuli aban wun mənana kə tunə wun ama amuni ka le? Mənana kə na ama:

<<Munem, kəa bürəce

kwarkiru mala

Mətalabangno dāng,

sə rəo bə kəa wuki dāng,

mənana bə cio a njar ka.

⁶ Aceməna Mətalabangno kə

kwarkir abwana mənana

kə earcea ka,

sə kə nunkir koya bwa

mana kə e ama

muni na ka.>>*

* **11:37 11:37** Abea cau bá maləmce mənana à giləia nə bu dīdyal ka à tsək gbal ama: *sə abea ka à kum kārəkiban..*

* **12:6 12:6** Balli gbal aba: Pas 3:11,12.

⁷ Wu dum nə gandərau bə wu kutia aba kwarkiru mala Bakuli ka, sə wu sələ ama Bakuli na aban na ama wu nda ka amuni. Ya muna na de ado tərri kə kwarkiri dāng?

⁸ Bə Bakuli kə kwarkir wun, kəla mənana kə pang nə amuna male kat ka, raka, ləmdə ama wu nda ka amuna-twalá, wu nda ka amuni dāng.

⁹ Bə səm səni, atər səm mənana a nggūrau ka, à kə kwarkir səm, sə səm nggə pea wia gulo ace. Palang ado sə pə səm nə bun abata Tər səm mənana pusə abangŋo ma'səm, ace mənana bə səm dumnə yiləmu ka dāng?

¹⁰ Atər səm a banza kə kwarkir səm abalə apwari bəti arə njar mənana à səni nda boaria wia ka; sə Bakuli ka kə kwarkir səm ace mənana bə boara səm ngga. Kə pe ace mənana bə səm duk aməfele kəla yì.

¹¹ Koya kwarkiru ado ka pə pəpəl dāng, kə kwanrau. Sə nənzəmə ka, kə pusə bəle mala dorəpwala andə bealboarna aban abwana mənana à kum kanigir aba kwarkirui ka.

¹² Ace mani ka, wu sərə abu wun mənana à kə aulə ka, sə wu candəki ankūnə wun mənana à kə bungì ka.†

¹³ <<Wu tsək njar ma'wun bə sərə pərapəra,>>‡ ace mənana agbakəre bəà kəa kpa dāng, bəà kum sonzəban.

Nunkiru arə binəki Bakuli

¹⁴ Wu bariki wu dukdo rəpwala wunə abwana andə do məfele; abwana mənana à kə dukdo məfele raka, à pə nə sən Mətalabangŋo dāng.

¹⁵ Wu parkir wun, kəbwa bə kəa gatti kum bəwamuru mala Bakuli dāng. Ce wu eare nlerə bumkpəmna to abalə wun, mana nə yinə tanni, sə nə tsək abwana pas bəà pəndəki ka dāng.

¹⁶ Wu tsəkir wun, ce à kum kəbwa atə wun nə bealu kidiki mala nonggi nə rəarəu, ko mənana kə banggi Bakuli raka kəla Isəwa, mənana mak gulo bəlbən male ace kwar girlina ka.

¹⁷ Wu sələna ama nənzəmə ka, yi earce ama bəà pə wi tsəkbu mala tərri; səama à ginəi wi, acemənana kum njar mala nggadi gir mənana ak dəmba pə ka dāng, kat andə amani ama alta mənəi yi tsəkbu nə mərəm a məsəi ka.

¹⁸ Yiu ma'wun a ban Bakuli ka, pə kəla yiu mala amə Isərayila a Nkono Saina dāng, yì Nkono Saina mənana à nə gandə je nə bu sə kə earki nə bəsa ka. Sə yiu ma'wun gbal ka pa a ban pəndəa, andə banzuppi, andə gung-mbulo dāng.

¹⁹ Sə pa gbal a ban mənana à ok bua mala njawe, andə gi Bakuli aban nacau, mənana tsəa amə'oe zəmba ama bə tamsə nacau ka dāng.

²⁰ Acemənana à gandə twal gandəa nə nzongcau mənana ama, <<Ko bə girkusəu na sə je məno yì nkono ka, bəà bukki bə wú>>§ ka dāng.

²¹ Məno yì gir à sən ngga, kərmuria kərkər, gandəa Musa na ama, <<Bangciu ciem rəəm kə bəla.>>*

²² Səama yiu ma'wun ngga, wu yina aban Nkono Siyona, a nggea-là mala Bakuli məyiləmu, a Urəshalima mənana a kùli, a ban mənana á-pas amur á-pas mala aməturonjar ndakam aban ramba aba banboarnado ka.

²³ Wu yina aban ramba mala amuna-dəmba mala Bakuli, mənana à giləna alulləia a kùli ka. Wu yina aban Bakuli, mə'bashì bəwapəndəa kat. Wu yina aban abangŋo mala abwana mənana à dukdo bealboarna sə adyan ngga Bakuli ea à kuməna lumsəo ka.

† 12:12 12:12 Balli gbal aba: Isha 35:3. ‡ 12:13 12:13 Balli gbal aba: Pas 4:26. § 12:20 12:20 Balli gbal aba: Pur 19:12. * 12:21 12:21 Balli gbal aba: Nggur 9:19.

²⁴ Wu yina aban Yesu, yì bwa mənana nda məkutio a nre-rəarəu mala bəsa kùrcəu a nre Bakuli andə abwana male ka. Wu yina aban nkila mənana à watsəki, mənana kə bangcau məboarne kùtì mala nkila mala Habila ka.†‡

²⁵ Wu tsəkir wun, cala wu ginə okî Bakuli mənana kə na wun cau ka dāng. Bə amə Isərayila mənana à ginə okî Musa, lang nunkiria akani a banza ka, à au raka, lang sə səm nə àwá, bə səm pələi Bakuli nžəm səm, mənə ado kə nunkir səm nə kuli ka?

²⁶ Aməno yì pwari mana Bakuli nacau male ka, gì dəkəri banza, sə adyan ngga pana cau male ama, <<Ado dəm ngga, banza nda nəmürəi mə nə dəkəri ka dāng, mə nə dəkəri kùli gbal.>>

²⁷ Mənia yì cau ama <<Ado dəm ngga>> ləmdə ama gír mənana kat Bakuli nə pusəi ka, à nə dəurəki, sə à nə gəshi, ace mənana agir mana à pà nə dəurə raka, à nda à nə ueo ka.

²⁸ Sə acemənana à pana səm domurəm mənana pà nə dəurə raka, bə səm pak yàwá, sə bə səm peri aban Bakuli nə ulang peri mənana gir'a na a baní ka, nə pagulo andə bangciu;

²⁹ acemənana <<'Bakuli ma'səm ngga bəsa mətwalta gír na.>>§

13

Məsəlaata kwarkiru

¹ Wu lidəmba nə ləmdəia rə wun earcearəu kəla amə'eamrəarəu.

² Wu kəa aulə nə ak abəri dāng. Acemənana anggo sə abea abwana mənana à kə ak abəri ka, à kùmô à ak aməturəjar a bala malea, sə à sələ dāng.

³ Wu dənəyi nə abwana mənana à nda a ndəkurban ngga, kəla wu ndakam atəà, sə abwana mənana à binə məsəia, à kə pakkia wia məbane ka, wu dənəyi nəia kəla gír nì ka nda rə wun.

⁴ Bə abwana kat gusələ dobala, sə wu dum nə məsəcau arəarə wun aba dobala, acemənana Bakuli nə pakki amə'nshawari bashi andə amə'nonggi nə abwana mana à pa dobala andəia raka.

⁵ Wu kəa dum nə bealu mala rufi atə boalo dāng. Agir mənana wu ndanəia ka, bəà dəmsə wun. Acemənana Bakuli bangjəna ama, <<Pà mə nə dəkio dāng;

pà mə nə nying buam a rəo dāng.*>>†

⁶ Anggo ka, sə səm nə bang cau nə məsəkang-kangja ama,

<<Mətalabangjo nda

gbasha mem;

bangciu pà nə

pakkam dāng.

Mana gír nì na

bwa nə gandə pakkam?>>‡

⁷ Wu dənəyi nə abwana-məgule ma'wun mənana à kania wun cau mala Bakuli ka. Wu dənəyi nə agir məboarne mənana à pur aba do malea ka, sə wu twalkusə kə pabamuru malea.

⁸ Yesu Kərəsti kə nggadì dāng; kə mə'mwashati na yilung, andə yalung, sə málá male pà kəm dāng.

† 12:24 12:24 Wu yina aban nkila mənana à watsəki, mənana kə bangcau məboarne kùtì mala nkila mala Habila ka: ko <<Wu yina aban nkila mənana à watsəki, mənana kə bangcau mala twalbani amur mənana nə bua ama bə mbweban nutanni bə suləo, kəla mənana nkila mala Habila bua ka.>> ‡ 12:24 12:24 Balli gbal aba: Tite 4:1-16; Luk 23:34. § 12:29 12:29 Balli gbal aba: Nggur 4:24. * 13:5 13:5 pà mə nə nying buam a rəo dāng ko <<pà mə nə pələo nžəmam dāng.>> † 13:5 13:5 Balli gbal aba: Nggur 31:6. ‡ 13:6 13:6 Balli gbal aba: Ang 118:6-7.

⁹ Bəa kəa bəsəki wun nə ambalang abəri kanigir dāng. Ndanə boaro bə rəcandəa mala babum wun yiu nə ban bwamuru mala Bakuli, bə kəa yiu nə ban kpata anzongcau mala liki agirlina dāng; abwana mənana à kə kpata amənia yì anzongcau ka, à kə kum kəgìr abaləi dāng.

¹⁰ Səm ndanə gir'nkila amur gyanḡan, mənana apəris mana à pakkiyi túró aba Taragula kani a banza ka, à earia wia bəà li kām raka.

¹¹ Aba pākkiagir abata kùrcəu mə'e ka, Pəris Məgule nə yinə nkila mala agirkusəu aba Ban Nggea Məfele, mənana à nə pànə boro nəi kəla gir'nkila ace twalban caubikea ka, sə nyamia ka à nə nggá pisəi anzəm là-gumli.

¹² Kəla mənə gbal ka Yesu tanni anzəm nggea-là, ace mənana bə tər abwana male ace Bakuli nə nkile.

¹³ Ace mani ka, bə səm puro a baní anzəm là-gumli, ace mənana bə səm kya twal mənə yì gir kəsəkya mənana yiu amurí ka.

¹⁴ Aba mənə yì banza ka, səm pànə nggea-là mənana pà nə mal raka dāng, səm nda ban kundə nggea-là mənana kə yiu ka.

¹⁵ Bə səm lidəmba nə pē Bakuli boro mala bwangsəkiban nəban Yesu, nə acəu mənana à nə ləmdə bwāng ama səm nda ka amale ka.

¹⁶ Bə balə wun bə kəa lórə ce pak məboarne, andə gau gír mənana wu ndanəi ka wunə abwana dāng, acemənana nə ulang amənə yì aboro sə bum Bakuli kə pwasəo.

¹⁷ Wu oki abwana mənana amúr wun ngga, wu pà bamur rə wun a batea. Acemənana à nda ka amə'yál wun, sə à nda ka abwana mənana Bakuli nə nggá día amur mənə yì túró pea wia ka. Ace mani ka, wu cia bəà pak túrə nə bumpwasəa, pà aba bumkidikea dāng. Bə ana raka, pà nə boara wun dāng.

¹⁸ Wu pak hiwi ace səm. A babum səm ngga səm sələ ama gír mənana səm pakki ka, nda pepə, sə səm nggə earce dukdo pak məboarne a koya pwari.

¹⁹ Ən nggə pà zəmba mem aban wun nə buakiarəu məcandəe ama wu pak hiwi bə Bakuli tsəa mə nyar dəm tù a ban wun.

²⁰⁻²¹ Bə Bakuli mala dorəpwala, mənana loasə Mətala səm Yesu, a bembə ka, pà wun koya gír məboarne mənana boaro bə wu pang nəi ace pak kani male ka. Bə pak túró male abalə wun, nə rəcandəa mala Yesu Kərəsti, ace pwasə bumi. Yesu ka nda nggea yálgír məgule mala anzur, mənana nə nkile sə Bakuli tita kùrcəu male mənana pə nə abwana male ka, yì kùrcəu mana pà nə mal raka. Gulo kat ka male na mənana málá male pà kām raka. Bə do anggo.

²² Ən nggə zəmba wun, wun amə'eamrəarəu, wu tsək balə wun arə mənə yì gbələm cau bakbabum ən giləa wun ngga.

²³ Ən nggə earce wu sələ ama à pusəna mə'eam səm Timoti a ndəkurban. Bə yina tù ka, səm nə ká sənəi aban wun.

²⁴ Wu makki abwana-məgule ma'wun kun, andə acili abwana mala Bakuli kat. Aməkwađi mənana amə Italiya na ka à kə makka wun kun.

²⁵ Bwamuru mala Bakuli bə do atə wun kat.

Cauteræa nə ban JEMIS Məncəu

Cautera mala Jemis mə'eam Mətalabangno Yesu ka, giləi a nre ka pələa lumi-ine-bwamdə-tongno aban ká lumi tongno a nzəm lo mala Yesu a bembə (45-50 AD). Jemis gilə cauteræa mənəia ka ace amə Yahudi mənana aməkpata Yesu na, mənana patanni mesəkia arə aban dāngdāng a bum banza ka. À giləi ace ləmdəi akərəsta njar mənana boaro bəà dum nəi, aba do mənana nə pwasə bum Bakuli, abalə atúró malea kat a ban abwana ka. Məno ka nə ləmdə ama à pana bamuria nə məsəcau a ban Mətalabangno Yesu. Aməballe ka à kə bak babumia bəà alta səlæe mala Bakuli, sə bəà lidəmba nə do pa bamuru a ban Yesu, ko bəà nda aba kārəkiban ngga. Cau mægule abaləi ka nda mana ama pabamuru mə'məsəcau nì kə ləmdə rəi aba earcearəu. Jemis bang ama pabamuru mənana pà nə kánə bwa arə pakki atúró məboarne raka, məbane na. Kə buaki arə aməkwadī bəà ok cau mala Bakuli sə bəà kpata cē. Jemis kə kwarkir aməbal mənəia yì maləmce ka bəà dum nə munyi ko bə lang sə tanni andə kārəkiban kumia ka, sə bəà pa bamuria a ban Bakuli aba hiwi.

Agir mənana abaləi ka

Zəmba, a ban Bakuli ace səlæe andə munyi1:1-18

Ləmdə pa bamuru mənana məbane na raka1:19--2:26

Tsəkiru arə cau mana purkiyi a kun ngga andə do nə súrəè3:1--5:6

Do munyi, andə cauboarna, andə hiwi5:7-20

Makkun

¹ Mim Jemis, guro mala Bakuli andə mala Mətalabangno Yesu Kərəsti, mə nda ban terə cau aban ká a ban aməkpata Kərəsti mənana abalə atəu lum-nong-bari mala amə Isərayila, mənana à mesəkea arə anzali aba banza ka. Ən nggə makka wun kun!*

Do nə pabamuru andə gandərəu

² Wun amə'eambəam, bə wu kutio abalə akārəkiban dāngdāng ngga, bə ban boara wun kərəkər,

³ acemənana bə wu cam kàngkàng aba kārəkiban ngga, pabamuru ma'wun nə lidəmba nə rəcandəa.

⁴ Wu lidəmba nə came kàngkàng, wu kəa kpa dāng, acemənana bə beal wun pa kəla mənana Bakuli kə earce kat ka, wu kəa gatti dāng.

⁵ Bə kəbwa abalə wun dʋanyì səlæe ace pak məboarne ka, bə zəmba a ban Bakuli mənana kə pa nə babumi kat nggwani pà kəm raka. Sə à nə pè wi.

⁶ Bə zəmbi wi nə babumi mwashat, bə kəa pak nə bukkibum dāng, acemənana bwa mana babumi kə dānggəli ka nda kəla gung nggeamùr mənana kə came a ban mə'mwashati raka.

⁷ Ulang mənəia yì bwa ka bə kəa tsək bāləi ama nə ak kəgìr a bu Mətalabangno Bakuli dāng;

⁸ yì ka, bwa na, denyicau male gakkia, kə tamsə kusəi amur kəgìr mwashat dāng.

⁹ Mə'eamrəarəu mənana mə'tər na ka bə pak banboarnado acemənana Bakuli kə twali nə gulo kərəkər.

* 1:1 1:1 Balli gbal aba: Mat 13:55; Mar 6:3; Atúró 15:13; Gal 1:19.

¹⁰ Sə mə'eamrəarəu mənana məkume na ka bə jali aba kyamsəbamuri, acemənana yì ka, nè ime nè sukkio kəla pwasəo bondo.†

¹¹ Bə pwari ta ka, kə pisə abondo sə pwasəia kə sukkio, boarjam malea kə kidiki. Anggo gbal, məkume nə uebà andə atúró male.

*Tsəkbu mana à kə kumi
ace kārəkiban ngga*

¹² Bakuli nè tsəkbu amur bwa mənana dum nə məsəcau a baní aba kārəkiban mana yiu amur pabamuru male ka. Acemənana bə caməna kàngkàng ngga, a masələate ka nè kum tangnakusəu mala yiləmu mənana Bakuli pacau ama nè pea abwana mənana à ləmdəi wi earcearəu ka.

¹³ Bə kārəkiban yipì bwa ka bə kəa na ama, Bakuli na kə kārəki ka dāng. Acemənana Bakuli ka à pà nè kārəki nə bealbikea dāng, sə yì ka, kə kārəki kəbwa gbal dāng.‡

¹⁴ Səama koyan ngga kə kutio a kārəkiban yì mənana bə suno male swārəni, bəsəna kusəi ka.

¹⁵ Sə bə suno gongɲəna ka kə bəl atúró mala caubikea, sə bə caubikea gulna ka nə bəl lú.

¹⁶ Wun amə'eamrəarəu mənana ən earkiyi acea raka, bəà kəa swarki wun dāng.

¹⁷ Koya boro məboarne, məbafoe ka, sulə nə kuli, nəban Bakuli Tárrú mənana pak atəlaban§ ngga, mənana bə pələa aya bui ka kə nggađi dāng sə kə túr pəndəa raka*.

¹⁸ Aba kəne male sə yì bəl səm nə cau mə'məsəcau nì; tər səm atə dəmbe abalə abwana mənana pusəia kat ka.†

Ok cau andə pe

¹⁹ Wun amə'eambam aba earcearəu, wu parkir wun arə mənəia ka: koyan ngga bə kaurəa ta ok cau, bə dəndi arə nacau, sə bə dəndi arə pak bumlulla.

²⁰ Acemənana bə bumò lul ka a pà nə gandə pak gír məboarne mənana Bakuli earce bəà pè ka dāng.

²¹ Ace mani ka wu bwaki bu wun arə koya ulang gír beami andə nggaman bealbikea, sə wu ak cau mala Bakuli mənana à pandəi a babum wun, mənana nə amsə wun ngga, nə nyesəmur.

²² Wu duk abwana mənana à kə ok cau sə à kə tsəi aba túró ka, wu kəa duk amə oe nə kiru nəmurəi dāng. Məno ka wu nda ban swarki bamur rə wun. Wu pak gír mənana ce nì bang ngga.

²³ Bwa mənana kə ok cau mala Bakuli sə kə tsəi aba túró raka, nda kəla bwa mənana kə sən baməsəi a tapwari ka,

²⁴ anzəm mənana sənəna baməsəi sə kutina umna ka, kara bələi lorəna ko lang sə baməsəi pa.

²⁵ Sə bwa mənana kə tsəkiri pepè arə bəlki balə anggurcau məbafoe mala Bakuli mənana kə panzəban ngga, sə bə lidəmba, bələi lórə cau mənana ok raka, Bakuli nə tsəki wi bu aba gír mənana pakkiyi ka.

²⁶ Bə kəbwa kə ne bamúri ama yì ka, məkpatə Bakuli na, sə bwal kúni raka, bwarkina aba dənycəu male. Kpata Bakuli male ka məbane na.

²⁷ Kwadì məboarnsari, məbafoe mənana Bakuli Tár səm earkiyice ka, nda tsəkir akáwá andə amā-lú abalə atanni malea, andə banggi pəndəkiban mala banza.

† **1:10 1:10** Balli gbal aba: Isha 40:6-7. ‡ **1:13 1:13** Acemənana Bakuli ka à pà nè kārəki nə bealbikea dāng, sə yì ka, kə kārəki kəbwa gbal dāng Ko: <<Bakuli ka à pà nə gandə swārə nə məbike dāng, sə yì ka, kə swār kəbwa nə kənəi aba məbike dāng.>> § **1:17 1:17** atəlaban: À nda ka pwari, andə zongɲo, andə anlero kat. * **1:17 1:17** kə nggađi dāng sə kə túr pəndəa raka: Ko <<kə nggađiki bancame andə pa male kəla yiləmi gír raka.>> † **1:18 1:18** Earnə nāi aba kane male sə twal səm bə səm duk abwana ace bamúri, ace mani ka yì tasə cau male mə'məsəcau nì bə yì pa səm bəsa bəlban.

2

Wu nying læmdə tārban

¹ Wun amə'eambəam mənana wu pana bamur wun aban Mətalabangŋo Yesu Kərəsti, mana lumsə nə tālaban ngga, wu nying læmdə tārban.

² Bəà twali ama bebwə kúti aban kpapi ma'wun, sə bwe ka oasə girmunabu zənariya andə agir-nggūrəu məboarne arəi. Sə bebwə man ngga kutio nə asanggina gir mēpəndəke arəi.

³ Wun nə tsəkir bwa mənana oasə agir-nggūrəu məboarne ka, wun nə pe wi ban-do məboarne, sə mala mə'tər ka wun ne wi ama, <<Came akaná>> ko ana raka, <<Duk kani a nzali>> ka le?

⁴ Bə wu pak anggo ka, wu læmdə ma tārban abalə wun re? Sə dəm ngga bə wu pak anggo ka, wu pa aban læmdə ama wu nda ban bashi arə wun nə babum məbike re?

⁵ Wu kwakikir wun, wun amə'eamrəarəu mənana ən earkiyi acea raka, Bakuli twal abwana mənana aməbanza nyesəia amə'tər na ka, bəa duk aməkume aba pabamuru a baní. Sə dəm ngga bəa kum domurəm mənana Bakuli pàcau ama nə pe abwana mənana à kə earce ka.

⁶ Sə wun ngga wu twal amə'tər a kun kəgír dāng. Nggearəi ka aməkume na mənana à pakiyia wun tanni, à nungiyi wun aban ká a ndabashi ka re?

⁷ À nda ka kə abwana mənana à kə na məbane amur lulləu məboarne mala Yesu Kərəsti mənana à tunəkina wun nəi ka re?

⁸ Bə bafo na wu bwaləna mənəia yì nggurcau mala murəm Bakuli, mənana à giləi aba Maləmce ka, ama <<Wu earce bio-mə'njarmurkala kəla mənana a earce bamuro ka,>> wu nə nggə pak məboarne.*

⁹ Səa ma bə wu kə læmdə tārban ngga, wu nda rə pak caubikea, sə wu yàlni nggurcau mənə.

¹⁰ Acemənana bwa mana bwal anggurcau mala Bakuli kat, sə yàllí mwashat ka, yàlni anggurcau kat.

¹¹ Bakuli mənana na ama, bəa kəa nongginə-rəarəu raka, kə nda na ama bəa kəa wal-lú raka. Ko bə a nda mə'nongginə-rəarəu raka, sə a kə wal-lú ka, a duməna məyàli nggurcau.†

¹² Ace mani ka, bə mana kat wu nə na, ko wu nə pak ka, wu dēnyi ama à nə pakka wun bashi nə nggurcau mənana kə panzə səm ngga.

¹³ Bə yiua pak bashi ka, à pà nə sən məsəswatər mala abwana mənana à kə læmdə məsəswatər aban acilia abwana raka dāng; sə bwa mənana kə læmdə məsəswatər ka Bakuli nə læmdəi wi məsəswatər a pwari bashi!

Pabamuru aban Yesu andə pakki atúró məboarne

¹⁴ Mana nda boaro male, wun amə'eamrəarəu, mənana bə bwa na ama pana bamuru aban Yesu, sə læmdəi aba pakki atúró male raka? Məno yì pabamuru ka nə amsəi le?

¹⁵ Bə do ama be mə'eamrəarəu bwabura ko bwama na abalə wun, sə pənə agir-nggūrəu ko gírlina dāng.

¹⁶ Bə bebwə atə wun ne wi ama, <<Kyan jam, bə Bakuli tsəko bu, wu kum gir-koarəu sə wu dəmbəo,>> sə pə wi gír mənana boaro bə pāng nəi ace nggūrəi raka, mana nda boaro male?

¹⁷ Anggo gbal, bə pabamuru pa atārəia andə túró raka, nda bə.

* 2:8 2:8 Balli gbal aba: Pəris 19:18. † 2:11 2:11 Balli gbal aba: Pur 20:13; Nggur 5:17,18.

¹⁸ Səa ma bə bwa nə na ama, <<A ndanə pabamuru sə mə ndanə atúró.>> Ləmdəam pabamuru mô mənana pənə atúró atè raka, sə mə nə ləmdəo pabamuru mem aban Bakuli nə atúró məboarne mem.

¹⁹ A ear ama Bakuli na mwashat; a pangña pepe. Sə ko nggearə akukwar gbal ka à earəna nə mənə, sə rəia kə bəla ace bangciu.

²⁰ We gəm bwa, a kə earce bəa ləmdəo ama pabamuru mənana atúró məboarne pa atè raka məbane na le?

²¹ Kā-səm Ibərayim ngga, pa ace túró mənana pa, mənana yi pa boro nə muni Ishaku amur gyangñan ngga, sə Bakuli twali mə'cauboarna na ka re?‡

²² Wu səni ka, pabamuru male andə atúró male ka à kə gya atārəia. Nə atúró sə pabamuru male lùmsəo.

²³ Sə cau mənana Maləmce bangñi ama, <<Ibərayim earnə cau mala Bakuli, sə Bakuli ləmdəi mə'cauboarna na>> ka, yi duk məsəcau, nda sə à tunəi ama gyajam mala Bakuli ka.§

²⁴ Wu səni, Bakuli kə twal bwa mə'cauboarna na ace atúró male, pa ace pabamuru nəmurəi dang.

²⁵ Anggo gbal sə Rahap mā-gyatarəu ka, Bakuli e mə'cauboarna na ace atúró, acemənana ak Amə Isərayila mana à túriá ace shenzə nzali ka a bala male, sə kya pusəia nə bə njar dāng sə à au ka.*

²⁶ Kəla mənana dəbang'rəu mənana yiləmu pa abaləi raka lú na ka, anggo gbal pabamuru mənana kə ləmdə rəi aba túró raka lune na.

3

Bwal lasəu

¹ Wun amə'eamrəarəu, bangula wun bəa kəa duk aməkàniğir aban kpapi mala aməkwađi dang, kəla mənana wu sələna ka, səm aməkani cau mala Bakuli ka, bashi ma'səm aban Bakuli ka nə candəe nə yālfi mala acili abwana.

² Acemənana səm kat ka səm nggə bwarkio arə anjar pas. Bə bwa kə bwarki abalə acau male raka, man yi bwa ka lùmsənə bwa, mənana nə gandəi nə bwal bamúri a koya njar kat ka.

³ Səm nggə oasəi apər nggwiandan a kunia ace mənana bə səm cia bəa oka səm, sə səm nggə pələ múriə aban mənana kat səm earce bəa pələ kam ngga.

⁴ Səni, kat andə gulo mala waru-bəsa mənana nggea-gung məcandəe na kə ging nəi ka, məgara samsəa na à kə pūrəi nəi aban o aban mənana mətawaru earce nə ká nəi kam ngga.

⁵ Anggo gbal, lasəu ka gir məkyauwe na aba nggūrəu, sə kə gandə jali amur agir mēgulke.

Wu səni, məlasə bəsa bəti kə pisə nggea nkwardi daləm.

⁶ Nggearə lasə bwapəndəa gbal ka lasə bəsa na, banza mala bealbikea na aba nggūrə səm, nyar dəm ngga kə kidiki bwa kəring. Lasəu dəm ngga kə kidiki bwa aba do male kat, sə yi ka, bəsa bá tūli-lú na kə earki nəi ka.

⁷ Bwapəndəa nə gandə bwalmúr agirkusəu kat; anyal, agir mənana à kə pūrə nə bumia a nzali, andə agir mənana nə yiləmu aba nggeamúr ka. Bwapəndəa kə gandə bungia sə nə tsəia bəa oki wi.

⁸ Sə kəbwa pə kəm nə gandə bwalmúr lasəu dang. Ndanə songnəo sə lùmsə nə bealbikea andə barya mənana nə wal-lú ka.

‡ 2:21 2:21 Balli gbal aba: Tite 22:1-14. § 2:23 2:23 Balli gbal aba: Tite 15:6; 2Kpa 20:7; Isha 41:8. * 2:25 2:25 Balli gbal aba: Jes 2:1-21.

⁹ Nə lasə səm sə səm nggə bʷangsa Mətalabangŋo mənana nda Tár səm ngga. Sə nə kə lasəuī sə səm nggə sú abwana mənana Bakuli pea aba nggūrəi ka.

¹⁰ Nə kun sə səm nggə bʷangsəban, sə nə kun sə səm nggə súban. Wun amə'eambəam, boaro bə pa anggo dang!

¹¹ Məsəcau ka, mur məboarne andə mur mə'nkaunkauni kə pur a məsəmur mə'mwashati dang.

¹² Wun amə'eambəam, nggun vwari pa nə pusə bəla mpandimuru dang, sə nggun bau pa nə pusə vwari dang. Məsəmur mənana nda nkaunkaun ngga pa nə pə mur məboarne dang.

Sələ mənana pur nə kuli ka

¹³ Bə wu ndanə sələ sə wu sūrənə rə anjargula mala Bakuli ka, wu ləmdəi aba do məboarne, wu kə pak atúró məboarne nə nyesəbamuru mənana kə pur aba sələ ka.

¹⁴ Sə bə wu lumsə nə mbali, andə binəmur, andə earce bamuru a babum wun ngga, wu deki nggori, wu kəa gir məsəcau nə nyir dang.

¹⁵ Acemənana mbali andə earce bamuru ka à pa aba sələ mənana mala Bakuli na ka dang. Aməno yì agir ka à mala banza na, mala Bangŋo mala Bakuli na dang; mala mgbərəm na.

¹⁶ Ban mənana kat mbali andə earce bamuru nda kam ngga, abanì sə awu nə kum zurəki andə koya bealbikea.

¹⁷ Sə sələ mənana pur nə kuli ka məboarnsari na, sə ndanə earce dotarəu, nda bukʷuk aba pa male, kə denyi nə abwana, lumsə nə məsəswatər andə atúró məboarne, kə ləmdə tərban dang sə kə pak gir aba məsəcau.

¹⁸ Abwana mənana amə yinə dotarəu na aba rəpwala ka, atúró malea nə tsək abwana bəà kə pak agir məboarne mənana Bakuli earkiyicea ka.

4

Pa bamuru a ban Bakuli

¹ Mana gir nì na yiki nə munəo, sə mana gir nì na yiki nə loasəkiaban abalə wun de? Asuno ma'wun mala earce banboarnado mənana à kə munə a babum wun ngga, à nə yiki nəia re?

² Wu kə earce gir, sə wu kum gir nì dang, ace mani ka, wu kutia wal-lú; wu sham agir mala abwana kərəkər, sə wu gandə kumia dāng, ace mani ka wu kutia loasəban andə munəo ace mənana wu nə ea arə amətalea ka. Wu kə kum gir mənana bum wun earce ka dāng acemənana wu zəmbi Bakuli dang.

³ Andəa zəmba mənana wu zəm ngga, wu kum dang, acemənana wu zəm nə babum məboarne dang; zəmba ma'wun ngga nda ace mənana bəà pa wun, wun nə lumsə anpel mala bamur rə wun.

⁴ Wun amə dʷanyi do nə məsəcau a ban Bakuli andə doʷala! Wu sələ mbo ama duk gyajam mala banza ka do bibura na arə Bakuli? Ace mani ka bʷa mənana twalo nə pa kəla mala amə'bealbikea ka, duməna biməbura mala Bakuli.

⁵ Ko wu kə səni kəla nda bə sə Bakuli bang aba Maləmce male ama: Bangŋo Məfele mənana tsəi a babum səm ngga earce bə səm kpapì andə bekə gir dāng.

⁶ Sə Bakuli ka kə pa səm bʷamuru kərəkər. Nda gir mənana tsəa sə Maləmce na ama, <<Bakuli kə binə cau mala amə'twàlbamúrû, sə kə bʷamur amə'nongsəmúrû.>>*

* 4:6 4:6 Balli gbal aba: Pas 3:34.

⁷ Ace mani ka wu nyesə mur wun a ban Bakuli! Wu binəi Shetan, sə yì ka, nè banggi ban wun.

⁸ Wu sungŋo aban Bakuli tù sə yì gbal ka nè sungŋo aban wun tù. Wu deki pakkiagir məbane, wun amə'caubikea! Wu giləki denyicau ma'wun bə dum nə boarnsari, wun abwana mənana babum wun gaki ka!

⁹ Bə babum wun kidiki, wu bua, sə wu dukdo tímúrû. Bə oalo ma'wun nyar a doatu, sə bə banboarnado ma'wun nyar a tímúrû.

¹⁰ Wu nongsəmur wun a badəm Mətalabangŋo, sə yì ka, nè gusələ wun.

¹¹ Wun amə'eambəam, wu nying twal-lulləarə wun. Bwa mənana kə nacau məbane amur bi, ko kə kidiki bi ka, ndaban na məbane amur nggurcau mala Bakuli, andə bashi nggurcau mala Bakuli. Sə bə a kə bashi nggurcau ka, a ndarə binə kpata nzongcau mala earcearəu. Anggo ka a ndarə na ama a ndanə rəcandəa mala bashi nggurcau mala Bakuli.

¹² Bakuli nda nəmurəi pākiyi nggurcau ka, sə kə yì nda mə'bashì, yì nda kə bwa mənana ndanə rəcandəa mala əmsəban ko kidikiban ngga. Sə we ka, a nda yana mənana a nə bashi bio ka?

Nunkiru amur nggori

¹³ Wu kwaki kir wun, wun abwana mənana wu kə na ama, <<Yalung ko li ka səm nə ká a là mənía ko là mənó, səm nə nggá pak pələa mwashat a banì. Səm nə nggali, səm nə kum boalo kpəm>> ngga.

¹⁴ Mana gir nì na a súrəi mənana nə kumban li ka? Mana nda yiləmíó, mənana à nə na ama nda a babuo ka? Nda kəla burambulo mənana à nə səni ado sə zuku ka ndəmina ka.†

¹⁵ Cau mənana boaro bə wun nə na ka nda mənana ama, <<Bə Mətalabangŋo earəna, sə nying səm nə yiləmu ka, səm nə pak mənía ka ko mənó.>>

¹⁶ Sə ado ka wu kə arkikun wun sə wu kə nggori aba denyicau ma'wun. Sə mənó yì arkikun ngga məbane.

¹⁷ Ace mani ka, bwa mənana súrənà rəgir məboarne mənana boaro bə pa sə pè raka, pàngŋənà caubikea.

5

Nunkiru amur aməkume

¹ Wu kwaki kir wun, wun aməkume! Wu bua, wu mak'zwalo, ace akanggərang tanni mənana à kə yiu amur wun ngga.

² Agəna ma'wun rəmənə, sə agir-nggūrəu ma'wun ngga mburia linia.

³ Agirkuma ma'wun mənana à pea nə azərfa andə zənariya ka, sásà linia. Sə mənó yì sásà ka nda mənana nə yinə nakún bashi amur wun, sə nə lì nyam wun kəla bəsa ka. Wu raməni bamur rə wun gəna aba mənía yì banza kə ká nə ká masələate ka.*

⁴ Wu səni! Abwana mənana à pakka wun túró a baban sə wu ginə mbwea ace bəmbəriban ma'wun ngga, bua malea bwaləna ban Bakuli. Abwana mənana à pakka wun túró pwan girbaban ngga, bua malea warina a kir Mətalabangŋo mənana Karban kat ka.†

⁵ Wu duməna a banza aba məboarne mala kume andə liki agir meang'meang mana babum wun earkiye ka. Wu nda kəla andá-ləsəa mə'nyange mənana à nə nggá pwanmyalia ka.

⁶ Wu kùmsənà kún amə'kunpwasəa a bashi, wu walna luia, yia mənana à pənə kə cau arə wun raka.

† 4:14 4:14 Balli gbal aba: Pas 27:1. * 5:3 5:3 Balli gbal aba: Mat 6:19. † 5:4 5:4 Balli gbal aba: Nggur 24:14,15.

Domunyi aba tanni

⁷ Wun amə'eamrəarəu, wu dum nə munyi bà pwari mənana Yesu Mətalabangŋo nə yiu nɛi ka. Wu sən domunyi mala mə'rya mənana kə pa aban kundə mbulo damba andə masələata mbulo ka. Kə dum nə tsəkbaləu ace agirbaban bəà pa bəlea məboarne.

⁸ Wun gbal ka, wu dum nə munyi sə wu cam kàngkàng aba denyicau ma'wun, acemənana yiu mala Mətalabangŋo gbashinə tù.

⁹ Wun amə'eamrəarəu, wu kəa nggwani arəarə wun dāng, acemənana Bakuli bə kəa basha wun dāng. Wu səni! Məbashi nda aban came a kunkurəm!

¹⁰ Wun amə'eamrəarəu, wu denyi nə amə'bangnəa mala Bakuli mənana à yì bang cau aba lullə Mətalabangŋo ka. Bə domunyi malea aba gandərəu abata tanni dupa səm girkàni.

¹¹ Kəla mənana wu sələ ka, yia mənana à lidamba nə came kàngkàng aba pabamuru malea ka, səm twalia amə'kúm tsəkbu mala Bakuli na. Wu ongnəna ce came mala Ayuba aba məkwane, sə wu sənə gír mənana Mətalabangŋo Bakuli pakki wi a masələate ka. Mətalabangŋo ka lùmsə nə məsəswatər andə bwamuru.‡

¹² Wun amə'eambam, a damba nə ko yia gír ka, wu kəa kángír dāng, ko <<nə kuli,>> ko <<nə nzali,>> ko nə kəgír dāng. Cau ma'wun ngga bə kəa kúti <<E>> ko <<Awo>> dāng. Bə ana raka, bashi mala Bakuli nə bwal wun.§

Rəcandəa mala hiwi

¹³ Kə bwa abalə wun kə tanni le? Bwe bə pak hiwi. Kə bwa nda aba bumpwasəa? Bwe bə tu-nggyal bwangsəki Bakuli.

¹⁴ Kə bwa atà wun rəi kə pakki wi le? Bwe bə tunə abwana-məgule mala aməkpaata Bakuli, bəà pakki wi hiwi, sə bəà hasəi wi mùrú olif amurí aba lullə Mətalabangŋo.*

¹⁵ Sə hiwi mənana à pe nə babum mwashat ka, nə amsə mərəkwana bə nggūrəi bə pwalo. Mətalabangŋo ka nə loasəi aba rəpina male, sə bə pak caubikea ka à nə twali wi bəni.

¹⁶ Ace mani ka wu banggia rəwun acaubikea ma'wun, sə wu pakkia rəwun hiwi, ace mənana bəà twala wun ban arəkwana ma'wun ngga. Hiwi mala məbealboarna mənana pə nə babumi mwashat ka, ndanə rəcandəa sə kə pak túró.

¹⁷ Iliya ka bwapəndəa na kəla səm. Pak hiwi a bə pwari nə babumi kat ama mbulo bə kəa nya dāng, sə mbulo nya a banza dāng, pələa tàrú nə zongŋo tongno-nong-mwashat.†

¹⁸ Dəm ngga yi pak hiwi ama mbulo bə nya, sə kùli nya mbulo, nzali pusə agirpwala, à pusə bəlea.

Nyesə aməbwarkio a tanjar

¹⁹ Wun amə'eambam, bə kə bwa abalə wun bwarki tanjar mala Bakuli, wu nyesəi a tanjar.

²⁰ Wu sələ ama bwa mənana nyesə mə'caubikea a tanjar ka, nə amsə yiləmi mə'caubikea man aba lú, sə nə tsəa Bakuli nə twalban acaubikea pas.‡

‡ 5:11 5:11 Balli gbal aba: Ayu 1:21,22; 2:10; Ang 103:8. § 5:12 5:12 Balli gbal aba: Mat 5:34-37. * 5:14 5:14 Balli gbal aba: Mar 6:13. † 5:17 5:17 Balli gbal aba: 1Amur 17:1; 18:1,2. ‡ 5:20 5:20 Balli gbal aba: Pas 10:12.

Cautera mädəmbe mala BITƏRUS Məncəu

Cautera mädəmbe mala Biterus ka à giləi aban kà a ban aməkwadi, mənana à tunəia akani ama <<Abwana mala Bakuli mənana taria>> ka, yia mənana à mesəkea aba njenja mala nzali Asiya Məkyauwe ka. Tər gilə mənana yì cauterəa ka nda ace bəkbabum amə ballè, mənana à nda aba kum patanni andə kārəkiban ace pabamuru malea ka. Aba cau mala məgiləgir mənana ka, nda rə kasəbalə amə ballè arə Cau Amsəban mala Yesu Kərəsti, mənana lú male, andə loapi bəmbe male, andə pacau mala nyare male a bania ka, kə pea wia tsəkbələu. Aba sələe mənəo anggo ka, à kə earce ama yia ka bəà ak tanni mənana à nda abaləi ka nə ganderəu, <<kəla mənana Kərəsti gbal ka, nu tanni ace səm sə nyingga səmi kəla girkani, ace mənana bə səm twal kusəi ka>>; sə bəà dumnə sələe kəngkəng ama aməno yì akārəkiban ngga à nda ace mwam came məbafoe mala pabamuru malea, sə dəm ngga à nə yia kum tangnakusəia <<a Pwari mənana Yesu Kərəsti nə ləmdəna rəi nəi a ban bwapəndəa kat ka.>>

Atə mənana yì bəkbabum a pwari mala tanni ka, məgiləgir dəm ngga kə kwarkir amə bal mənana yì cau ka bəà do kəla abwana mənana a mala Kərəsti na ka.

Agir mənana abaləi ka

Məncəu1:1-2

Kasəbaləu arə amsəban mala Bakuli1:3-12

Kwarkiru məcandəe arə dukdo məfele1:13--2:10

Atúró mənana à nda a babu aməkwadi à nə pè bə tanni yiu ka2:11--4:19

Nongsəmúru mala məkwadi andə túró mənana nə pa ace abwana ka5:1-11

Məsələata cau5:12-14

¹ Mənana yì cauterəa ka, pur nə bu Biterus, mə'mishan mala Yesu Kərəsti.

Aban kà a ban abwana mala Bakuli mənana à taria ka, yia amənana à mesəke, à do kəla abəri arə abu-nzali mala amə Pwantus, andə Galati, andə Kapadosiya, andə bu-nzali Asiya, andə bu-nzali Bitiniya ka.

² Bakuli Tárrú aba kənə male ka tər wun dídýal bə wu duk abwana male nə túró mala Bangño ace oki Yesu Kərəsti, andə kum lakban aba nkila male.*

Bə Bakuli hatəki wun nə bwamuru andə dorəpwala.

Tsəkbələu arə yiləmu mana

málá male pà kəm raka

³ Bwangsəban kat ka, bəà pè Bakuli, Tər Mətala səm Yesu Kərəsti! Ace məsəswatər male məgule ka yina nə səm aba bəsa bəlban. Səm kum mənana yì bəsa bəlban acemənana Bakuli loasə Yesu Kərəsti a bəmbe ka. Ado ka səm ndanə do tsəkbələu məyiləmui,†

⁴ andə kum libala mənana pà nə kidiiki ko nə è, nə mal raka; libala mənana à tsəngnəná wuni kano a kuli ka.

⁵ Sə atəcau mala pabamuru mə'wun ngga, Bakuli nda rə yál wun nə rəcandəa male ace kum amsəban mənana giləkini nə yia ləmdəi a məsələata apwari ka.

* **1:2 1:2** lakban aba nkila male ko <<watsəkiban nə nkila male.>> Kəla mənana à pang nə amə Isərayila aba Puro 24:3-8 ka, à watsəkia wia nkila mala lo-jamnda amúrià ace ləmdə ama à nə dum nə məsəcau arə kùrcəu malea andəa Bakuli. Biterus bang ama nkila mala Yesu nda tsəkiyi kùrcəu mala Bakuli andə abwana male bə tita túró ka (Balli gbal aba: Ib 9:18-21). † **1:3 1:3** Balli gbal aba: Tit 3:5; Afi 2:5; 2Tim 1:9.

⁶ Mənia ka kə pa wun banboarnado kərəkər; kat andə amani ama adyan aba bu-pwari bəti ka, duməna ama wun nə kutio aba bumkidikea atəcau mala akārəkiban dāngdāng.

⁷ Amənia yì akārəkiban ngga, à nda à nə ləmdə ama pabamuru ma'wun ngga, məbafoe na ka. Ko nggearə zənariya mənana kə kidiki ka, à kə mwami nə bəsa; anggo gbal, pabamuru ma'wun mənana doboaro male kúti mala zənariya ka, duməna púp à nə mwami, ace mənana bəà sən came male aba məkwane ka. Anggo ka sə wun nə kum bʷangsəban, andə boarbwa, andə gusələban a ban 'Bakuli, a Pwari mənana Yesu Kərəsti nə ləmdəna rəi nəi a ban bʷapəndəa kat ka.

⁸ Kat andə amani ama wu malaká səni àkə pwari raka, wu kə earce; sə kat andə amani ama wu kə səni ado raka, wu earnəi, sə wu kə pak banboarnado kərəkər, ulang mənana gulo male ka mburkun pa nə gandə bangɲe raka.

⁹ Wu ndanə ulang man yì banboarnado ka acemənana wu nda rə kum tangnakusəu mala pabamuru ma'wun a baní, yì amsəban mala ayiləmi wun.

¹⁰ Mənia yì amsəban ngga, amə'bangnəa mala 'Bakuli səngi pepe sə à bəlkusəi bukbuk à nə sùrə kəgìr amurí, sə à bang cau mala bʷamuru mana 'Bakuli nə yia ləmdəa wun ngga.

¹¹ À alte à nə sùrə pwari mənana Bangɲo mala Kərəsti mana abaləia nakiyicau amurí ka. Bangɲo mala Kərəsti ak dəmba ləmdəia wia, atanni mənana Kərəsti nə yia nu sə nə kutia boarbwa male ka, sə lang sə mənəia yì gír ka nə yia pǎ.

¹² 'Bakuli ləmdəi amənia yì amə'bangnəa male ka ama acau mənəo banggiyi nə kunia ka, à pà ace bəmuria dāng, à nda ace wun. Sə adyan ngga, mənəia yì Cau Məboarne ka, à haməna nəi a banfana a ban wun. Abwana mənana à hamnəi ka, à hamnəi aba rəcandəa mala Bangɲo Məfele mənana 'Bakuli tasəi nə kuli ka. Nggearə aməturənar mala 'Bakuli ka, à tsək məsəia à nə səni lang sə amənia yì agir ka, à nə pa.

Tunəban ace do məfele

¹³ Ace mənəi ka, wu nyesə aɗenyicau ma'wun a ban mə'mwashati aba gilərou ace pak túró. Wu hamí rə wun. Wu soa məsə wun nə tsək ɸabum wun kat arə bʷamuru mənana à nə yinəi a ban wun, a pwari mənana à nə ləmdəi banza rə Yesu Kərəsti ka.

¹⁴ Ado mənana wu nda ka muna mala 'Bakuli amə okiru ka, wu kəa eare bə do ma'wun duk mala kpata anpel məbane mənana wu ndanəia dídɣal aba dʷanyí sələe ka dāng.

¹⁵ Wu duk do məfele aba koya gír wun nə pak ka, kəla mənana 'Bakuli mana tərki wun ngga məfele na ka.

¹⁶ Acemənana Maləmce bang ama,

<<Wu duk do məfele,
acemana Mə nda məfele.>>‡

¹⁷ Wu ɗenyi ama, Tárrú mənana a kùli, wu pakkiyi hiwi a baní ka, kə ləmdə tərban dāng. Yì ka, nə kasəi bʷa bashi, ko nə pè wi tangnakusəi mənana karə arə gír mənana pè ka. Ace mənəi ka, wu masələ do yiləmu ma'wun kəla abəri akani a banza, nə banggi 'Bakuli.

¹⁸ Wu sələna ama, gəna mənana 'Bakuli mbwe ace akmúr wun aba do kidiki mənana wu kùmò a bu aká wun ngga, pà nə agir mənana à kə kidiki, kəla azərfa ko zənariya ka dāng.

¹⁹ Nda nə nkila məboarne mala Kərəsti, Məgam mala 'Bakuli, mənana caubikea ko kəgìr məbane pa arəi raka.

²⁰ Kaniama à nə kwakita banza ka, 'Bakuli tarri, tsəi male dāng. Sə aba mənəia yì masələata apwari ka, à yì ləmdəni a banfana àkə ace wun.

‡ 1:16 1:16 Balli gbal aba: Pəris 11:44,45; 20:7; 10:10; Bal 15:40.

²¹ Nə bani yì Kərəsti, sə wu pa bamur wun aban Bakuli, mənana loasəi a bembə, sə pè wi nggea gulo ka; ace mani ka pabamuru ma'wun, andə tsəkbaləu ma'wun ngga, à kwakina amur Bakuli.

²² Məno ado wu langhəna rə wun nə okiru ma'wun arə məsəcau, sə wu ndanə earcearəu arə amə'eamrəarəu nə babum wun mwashat ka, wu lidəmba nə ləmdə mənə yì earcearəu ka, nə babum məboarnsari.

²³ ŠWun ngga, à bəsələna bəl wun a bəshe, sə mənəi yì bəsa bəlban ngga, pur aba məsəbeale mənana kə kɪdɪkɪ ka dāng, pur aba məsəbeale mala cau məyiləmuì mala Bakuli, yì cau male mana tè malkiyi raka.

²⁴ Amur mənəi ka, à gilə ama,
<<Bwapəndəa kat ka,
à nda kəla bondo,
aboarəwa malea kat ka,
à nda kəla apwasəo-bondo;
bondo kə wuli,
sə pwasəe kə kpa,

²⁵ sə cau mala Mətalabanghə ka,
masələate pà kəm dāng.>>*

Sə mənəi yì cau ka, nda Cau Amsəban mənana à hamba wunì ka.

2

¹ Ace mani ka, wu swár koya ulang bealbikea, andə bosəkiban, andə kúnbárína, andə mwararəu, andə koya ulang naki acau kɪdɪkɪ bwa.

² Wu pa kəla abangna-muna, rə wun bə kə bəla arə nu kiura məboarnsari mala cau mala Bakuli, ace mənana bə wu gulo abaləi, bə kyan nə wun a amsəban,

³ mənana ado <<wu onghəna boaro mala Mətalabanghə ka.>>*

Tali məyiləmuì andə abwana

mənana Bakuli twalia ka

⁴ Wu yiu a ban Kərəsti, yì tali məyiləmuì, mənana abwana ginəki, sə Bakuli twali acemənana a baní ka ndanə boaro ka.†

⁵ Sə wun ado ka wu nda ka tali məyiləmuì, mənana Bakuli nda arə bak bala male aba banghə nə wun ngga. Aba mənəi yì bala ka, wun nə duk apəris mala Bakuli ace pà aboro mala banghə, mənana agir'a na a baní, nə bu Yesu Kərəsti ka.

⁶ Aba Maləmcə ka à gilə ama:

<<Wu səni,
ndya ən nggə
tsək tali a Siyona ka,
tali kwakita kusəba,
mənana ən tarri,
sə boaro male ka
à pà nə kani arə
kəgìr raka.

Bwa mənana kat gūli
arəi ka,

pà nə kum kəsəkya dāng.>>‡

⁷ Sə wun mana wu gūli arəi ka, boaro male a ban wun ngga ulangni pà kəm dāng. Sə a ban abwana mənana à earnəi raka duməna,

§ 1:23 1:23 Wun ngga, à bəsələna bəl wun a bəshe aba kum yiləmu mana pà nə kɪdɪkɪ raka. Mənəi yì bəsa yiləmu ka masələate pà kəm dāng acemənana pur aba məsəbeale mala cau məyiləmuì mala Bakuli, yì cau male mana tè malkiyi raka. * 1:25 1:25 Balli gbal aba: Isha 40:6-8. * 2:3 2:3 Balli gbal aba: Ang 34:8. † 2:4 2:4 Balli gbal aba: Ang 118:22; Isha 28:16. ‡ 2:6 2:6 Balli gbal aba: Ang 118:22; Isha 28:16.

<<Tali mənana aməba
ginəki ka,
nda yi duk Tali kwakita
kusəba ka.>>§

⁸ Sə dəm ngga,
<<Nda tali mənana kə
tsək bwapəndəa
à kə anndə ka,
tali mənana kə cia
à kə kpa ka.>>*

À kə annda, acemənana à kpata cau mala Bakuli dāng, sə mənəia ka, nda gīr mənana Bakuli tsəkia wia ka.

⁹ Sə wun ngga, wu nda ka bwapəndəa mənana Bakuli tār wun ngga. Wu nda ka amurəma pəris, abwana ace Bakuli, andə agirkuma male. Tār wun ace mənana bə wu hambī abwana abealboarna male, yi mənana tunə wun aba pəndəa aban yiu aba tālaban male mə pà ndali ka.†

¹⁰ <<Didyal ka,
wu nda ka
kə abwana dāng,
sə adyan ngga,
wu duməna abwana
mala Bakuli.
Didyal ka,
à sən məsəswatər
ma'wun dāng,
sə adyan ngga,
à sənəna məsəswatər
ma'wun.>>‡

¹¹ Wun amə'eamrəarəu mənana ən earkiyi acea raka, wun mənana wu nda ka aməgya-kutio andə abəri a banza ka, ən nggə kwarkir wun, wu gapita re wun nə anpel mala nggūrəu, mənana à kə munəo arə yiləmi wun ngga.

¹² Do ma'wun abalə abwana mənana aməkwađi na raka bə dum nə bealboarna. Anggo ka ko bəà tsəka wun cau arə wun ama wu nda ka amə'bealbikea ka, à nə sən atúró məboarne mənana wu pakki ka, sə à nə pə Bakuli gulo a pwari mənana nə yiu a ləmdə rəi ka.

Nyesəmurū abata abwana mana a buno-gulo ka

¹³ Ace Mətalabangŋo ka, wu pà bamur rə wun abata abwana mənana à nda amur buno-murəm aba mənəia yì banza ka. Wu pà bamur rə wun a ban mətala-nzali kəla bwa mənana nda a mūr abwana kat ka.

¹⁴ Wu okī amə'yālbān mənana à twalia sə à tasəia ace kwarkir amə yāl nzongcau, sə bəà bwaŋgsə abwana mənana à kə pak məboarne ka.

¹⁵ Bakuli ka, kəne male na ama nə pakki atúró cauboarna ma'wun ngga, bə wu gīr kun amə'dwanyi-sələe arə nakia acau məbane.

¹⁶ Wu dukdo kəla abwana mənana à panzənia à kuməna bamuria ka, sə ce wu pələ panzəban ma'wun, dupa wun njargula pakki abealbikea dāng; bə do ma'wun pa kəla aguro mala Bakuli.

¹⁷ Wu pə koyana le ka gulo, sə wu earce amə'eamrəarəu. Wu kə banggi Bakuli, sə wu kə pe murəm gulo.

§ 2:7 2:7 Balli gbal aba: Ang 118:22. * 2:8 2:8 Balli gbal aba: Isha 8:14. † 2:9 2:9 Balli gbal aba: Pur 19:5,6; Isha 43:20; Pəris 4:20; 7:6; 14:2; Tit 2:14; Isha 9:2; Isha 43:21. ‡ 2:10 2:10 Balli gbal aba: Hos 2:23.

Twal kusəu arə tanni mala Kərəsti

¹⁸ Wun mənana wu nda ka amuna-bala ka, wu kə oki amətala-bala ma'wun nə pagulo. Bè kəa do ama, she bəà nda ka abwana mənana à kə pakka wun məboarne sə à nda bukɓuk ka dāng; nggearə amənana bealia biki ka, wu kə okia wia.

¹⁹ Bakuli ka, bumi kə pwasəa rə wun, bə wu pək gɪr mənana wu sələ ama məboarne na, sə wu kə shakminəu nə munyi aba məbane mənana kə kum wun atà pəməboarne ka.

²⁰ Ya gɪr məboarne nda wun nə kùmô abaləi yi mənana bə wu twal gandəa nə walban mana wu kùmô ace məbane mənana wu pək ka? Səa ma bə wu kum tanni ace pak məboarne, sə wu twal gandəa nəi ka, bum Bakuli nə pwasəa rə wun.

²¹ Nda àkə ce mənəia ka sə Bakuli tunə wun, acemənana Kərəsti gbal ka, nu tanni ace wun sə nyingga wuni kəla gɪrkàni, ace mənana bə wu twalkusəi ka.

²² <<Yi ka, pək kə
caubikea dāng,

sə swarkiban pa
a kúni dāng.>>§

²³ Lang abwana sanggi ka,
nyesəi kəbwa nə
sangban dāng;

sə lang à pè wi tanni ka,
bɔlbura kə bwa ama
nə dí tangna a kúni

mənana à pakki wi
ka dāng.

Tanni male ka,
nyinggi Bakuli
mənana kə pak bashi

nə məsəcau ka,
a bui.*

²⁴ Yi nə nggearəi ka,
twal acaubikea ma'səm
a nggūrəi amur nggun-
gangndəi,

ace mənana bə səm
wuki caubikea,

sə bə səm dukdo
bealboarna.

Nə anpenye male
mana à tsəki wi ka

sə wu kum
twalban rəkwana.†

²⁵ Didyal ka,
wu nda kəla anzur
mənana à bɔwarki
tanjar ka.

Sə ado ka,
wu nyarəna

aban Yál wun andə
Mətsəkir ayiləmi wun.

§ 2:22 2:22 Balli gbal aba: Isha 53:9. * 2:23 2:23 Balli gbal aba: Isha 53:7. † 2:24 2:24 Balli gbal aba: Isha 53:5,6.

3

Amā-bala andə aburria

¹ Anggo gbal, wun amā-bala ka, wu pà bamur rə wun abata abura wun, ace mənana bə abea bwana ndakam ateà mənana à earnə Cau Amsəban raka, beal wun nə nunnia à nə pà bamuria. Pà nə do ama she bə wu naná kə cau ka dāng,*

² acemənana à nə sən pagulo, andə bealu məboarne ma'wun.

³ Bə giləki rəw ma'wun, bə kəa duk mala pakki agir arə nggūrə wun, kəla aboləkia-nyaun, andə oasəki anlang, andə agirgarabu, ko mala agir-nggūrəu mənana wu kə oasə ka dāng.†

⁴ Giləki rəw ma'wun ngga, bə duk mala babum wun, yì boarnsari mənana pà nə mal raka, yì boarnsari mala bealu bukbuka, andə do bwalrəu arə aloasəkiaban. Ulang mənā yì bealu ka, nggea gīr mēgule na aban Bakuli.

⁵ Amaməna mənana a pwarian à dukdo yál bamuria ace Bakuli sə à gūli arəi ka, anggo sə à giləki boarnsari malea. À nongsəmúrià abata aburria,

⁶ kəla mənana Saratu okí burí Ibərayim, sə tunəi ama mətale ka. Wu nda ka amuni, bə wu kə pak gīr mənana nda pepè sə bangciu kə pakka wun arə kəgīr raka.‡

⁷ Anggo gbal, sə wun aburala ka, wu ləmdə sələe aba dobala ma'wun. Amālá wun ngga wu kə denyi nəia kəla abwana mana rəcandəa malea bwalta ma'wun raka, sə wu bwalia nə pagulo acemənana yìà ka, abiwun na aba bwamuru mala bəsa do mana Bakuli pà ka. Wu bwalia pepè, ace mənana kəgīr bə kəa tamsə ahiwi ma'wun raka.§

Tanni ace pək məboarne

⁸ A masələate ka, wun kat ka, denyicau ma'wun bə duk mwashat. Wu kə sən məsəswatər mala rəarə wun. Wu earce rəarə wun kəla amə'eamrəarəu. Wu dum nə babum bukbuka andə nyesəmuru.

⁹ Wu kəa wu mbweban nə bealbikea a kun bealbikea dāng. Bə abwana sanggi wun ngga, ce wu nyesəia wia nə sanggiban dāng; a kun mani ka wu tsəkia wia bu, acemənana nda àkə ce mani sə Bakuli tunə wun, ama bə wu kum tsəkbu.

¹⁰ Maləmce ka, bang ama:

<<Bwa mənana kat kə earce
kum banboarnado
mala yiləmu,

sə nə sən anonggio mala
bumpwasəa ka,

duməna púp nə bwal lasəi
arə na məbike,

sə mburkuni ka,
nə yállí arə na nyir.

¹¹ Duməna púp,
nə pələ nzəmi

arə bealbikea
sə nə pək məboarne;

duməna púp,
nə alta dorəpwala,
sə nə bangŋa atè.

¹² Aməsə Mətalabangŋo ka,
à nda arə abwana mana

* **3:1 3:1** Balli gbal aba: Afi 5:22; Kol 3:18. † **3:3 3:3** Balli gbal aba: 1Tim 2:9. ‡ **3:6 3:6** Balli gbal aba: Tite 18:12.

§ **3:7 3:7** Balli gbal aba: Afi 5:25; Kol 3:19.

à kə pak məboarne ka,
 sə akiri gbal ka,
 à ndarə ok hiwi malea.
 Sə baməsə Mətalabangŋo ka,
 kə binəməsə
 aməpak bealbikea.>>*

¹³ Yana bwe na nə pakka wun kəgìr, yi mənana rə wun nə nggə bəla arə pak gìr məboarne ka?

¹⁴ Sə ko bə wu kum tanni ace pak gìr mənana nda a njarni ka, wu ndanə tsəkbu mala Bakuli. Ace mani ka, <<bum wun bə kəa zurəki dāng, sə bangciu bə kəa pakka wun dāng.>>†

¹⁵ Wun ngga, wu kə pe Kərəsti gulo a babum wun, bə duk Mətala wun. Wu do aba gilərou ko aya pwari ka, ace bəli koya bwa na dī wun ce tər tsəkbaləu mənana wu ndanəi aba kwadi ma'wun ngga.

¹⁶ Səa ma wu pè nə bukbuka, andə pagulo abaləi. Bə denyicau babum wun do nə boarnsari, ace mənana ko bəa bwana kidiki wun nə kunia ka, kəsəkyə nə pakkia wia, yi mənana bəa sən do ma'wun məboarnsari, acemənana wu nda ka mala Kərəsti ka.

¹⁷ Nə boaribani bə bwa tanni ace pak gìr məboarne, bə mənə nda eare mala Bakuli ka, amur mənana bwa bə tanni ace bealbikea ka!

¹⁸ Kərəsti ka, wú ace acaubikea ma'səm kusə mwashat bərbə; mə'cauboarna ace amə'caubikea, ace mənana bə yinə wun a bala aban Bakuli ka. Yì ka, wú aba nggūrou, səama dum nə yiləmu aba bangŋo.

¹⁹ Sə aba pa male anggo aba bangŋo ka wario kya hama aban abangŋo mənana à nda kùrban ngga.

²⁰ Amənia ka, à nda ka abangŋo mənana à mgbikì Bakuli kiru a pwarian a nza mala Nuhu, a bàkú mənana Nuhu nda aban shar nggea waru male, sə Bakuli nda arə kùndəo né munyi ka. Kə abwana tongno-nong-tàrú nda à amsəia aməno yì nggea mùr-gùla ka.‡

²¹ Sə mənə yì mùr-gùla, mənana abwana tongno-nong-tàrú apì wi ka, nda kəla batisəma mənana kə amsə wun ado ka. Pà ace lak pəndəkeə mala nggūrou wun dāng, nda ace ləmdə eare ma'wun a ban Bakuli nə babum məboarnsari. Kə amsə wun acemənana Yesu Kərəsti lo a bembə nə yiləmu ka.

²² Ado ka, Kərəsti uməna a kùli, nda a bù-məli mala Bakuli, sə aməturonjar, andə ayálban, andə arəcandəa kat ka, à nda a bəte.

4

Do ace Bakuli

¹ Sə acemənana Kərəsti nu tanni aba nggūrou ka, wu twal ulang mənə yì bealu ka, wu gilə rəwun ace tanni kəla male; acemənana bwa mana kat tanni a nggūrou ka, maləna nə caubikea.

² Twal ado ka, cili do yiləmu male a banza ka pà nə duk mala bangŋa atə anpel mala nggūrou dəm dāng. Nə dukdo mala lùmsə kani mala Bakuli.

³ Apwari mənana à kutikina ka, à kārəna mala pakkia agir mənana aməbanza earkiyice pe ka, kəla biki do-kidiki mala nongginə-rəarəu, andə npel, andə nukia agir aban wal-wale, andə dapi ace likiali-bana andə nongginə-rəarəu, andə akpapíkí mala nu mba andə loəsəban, andə atúró məbike mala peri aban ankúl.

* **3:12 3:12** Balli gbal aba: Ang 34:12-16. † **3:14 3:14** Balli gbal aba: Isha 8:12,13; Mat 5:10. ‡ **3:20 3:20** Balli gbal aba: Tite 6:1--7:24.

⁴ Ado ka, agyajam ma'wun mənana didyal ka, à kə ndali acemənana wu kə kpapi wunəia dəm aba mənə yì do-kidiki andə dʋwanyi bwalrəu ka dāng. Nda gir nī sə à kə sanggi wun,

⁵ sə yia ka, à nè nggá bəl kunia aban Bakuli mənana angɲa damba giləna rəi ace pakki abwana mənana nə yiləmu andə alú ka bashi.

⁶ Nda gir mənana tsəa sə à hamnə Bəsa Cau Məboarne gbal aban abwana mənana à wuna ado ka, ace mənana yia ka, bəà bashia wia kəla abwapəndəa aba nggūrəu, sə bəà dum nə yiləmu aba bangɲo aban Bakuli.

⁷ Masələata banza ka, gbəshinə. Ace mani ka, wu shambum wun, nə gandərəu ace pak hiwi.

⁸ A damba nə koya gir ka, wu lidamba nə ləmdəia rə wun earcearəu məlime, acemənana earcearəu ka, kə gir mūr acaubikea pas.*

⁹ Wu ak rəarə wun arə abala ma'wun, nggwani bə kəa pək kəm dāng.

¹⁰ Bakuli panì koyan ngga boro mala sələ pak bə kəgir. Acemani ka, koyan ngga bə paktúró nə male yì boro ace pakkia acilia bʋwana gbasha, ace mənana bə səm duk abwana mənana Bakuli earnəia arə tsəkir aboro male mənana à ndakam dāngdāng ngga.

¹¹ Bə we ka, sələ nacau nda à po ka, ne kəla Bakuli nda nakiyi cau nə kuno ka. Bə mò yì boro ka ndà pea abwana gbasha ka, pə nə rəcandəa andə rəbəla mənana Bakuli po ka. Anggo ka, gir mənana kat a pe ka, nə yinəi Bakuli gulo nəban Yesu Kərəsti. Gulo andə rəcandəa kat ka amale na, málá male pà kəm dāng! Bə do anggo.

Do munyi aba tanni acemənana

a nda məkwadi ka

¹² Wun amə'eambəam, wu kəa ndali arə akārəkiban məkwane mənana wu kə tanni abaləia, kəla bə kəgir məbəshe na kə kum wun ngga dāng.

¹³ A kun mani ka, bə ban boara wun ama wu ndarə nu tanni arə agir mə'mwashati mənana Kərəsti twal gandəa nəia ka. Wu pak bumpwasəa ado ace mənana bə wu kum banboarnado məgule a pwari mənana nə nyar nəi sə nə ləmdə boarbwa male ka.

¹⁴ Bə abwana kə säng wun acemənana wu nda ka aməkpata Kərəsti ka, tsəkbu na amur wun, acemənana Bangɲo mala gulo andə mala Bakuli suləna amur wun.

¹⁵ Bə bwa nə tanni atà wun ngga, bə kəa do ama nda ace wal-lú, ko iun'í, ko altacau, ko oasəkikun abalə acau mala abwana dāng.

¹⁶ Bə bwa nu tanni acemənana yì ka, mala Kərəsti na ka, gir kəsəkya na dāng. Bwangsə Bakuli, acemənana à kə tunəo nə lulləi ka.

¹⁷ Pwari mala bashi kārəna, sə ndo nə tite nə bábala mala Bakuli; sə bə bashi tite arə səm ngga, lang sə masələate nə pangnə abwana mənana à mgbikiru nə Bəsa Cau Amsəban mala Bakuli ka?

¹⁸ Dəm ngga,

<<Bə nda bəti sə
amə'bealboarna nə au ka,
mana nə kum amə'dʋwanyi
kpata Bakuli andə abwana
mənana amə'caubikea
na ka?>>†

¹⁹ Ace mani ka, bə wu nda ban tanni aba kənə mala Bakuli ka, wu lidamba aba pak gir mənana nda a nzongnì ka, sə wu nying ayiləmi wun a babù Bakuli mənana pusə wun ngga, acemənana yì ka, pà nə pà wun kəsəkya dāng.

* 4:8 4:8 Balli gbal aba: Pas 10:12. † 4:18 4:18 Balli gbal aba: Pas 11:31.

5

*Akwarkiru ace abwana-məgule
andə alo-abwana*

¹ Mə nda rə bəkbabum abwana-məgule mənana abalə wun ngga kəla bi'wun bəwaməgule. Ən sən nutanni mala Kərəsti nə aməsəam, sə mim gbal ka, mə nə kum kāmbe mem aba boarbwa male, yi mənana bə yi pusəna rəi aban banza ka.

² Wu yál domwan mala Bakuli mənana tsək wun a yalə ka. Wu tsək məsə wun arəi nə eare ma'wun, kəla mənana Bakuli earce ka, pə kəla à tsək wun púp dāng. Wu pak turè sə wu kəa tsək balə wun arə gir mənana wun nə kùmô abaləi ka dāng, wu pə acemənana wu ndanə rəbəla mala pakki Bakuli túró ka.*

³ Abwana mənana à tsək wun amúrià ama wu denyi nəia ka, wu kəa ləmdəia wia rəcandəa dāng, wu duk girkàni a bania.

⁴ Sə bə Gbani mala ayálgír yi pusəna rəi ka, wun nə kum mbulan-gulo məboarne mənana pə nə è raka.

⁵ Sə wun alo-bwa gbal ka, wu kə nongsə mur wun abata abwana-məgule. Wun kat ka, wu do nə nyesəmurú a rəarə wun, acemənana Maləmce na ama:

<<Bakuli kə mgbàllì

amə'gusələ-múrû,

sə kə ləmdəi amə nyesəmurú bəwamuru.>>†

⁶ Ace mani ka, wu nyesə múr wun abata rəcandəa məgule mala Bakuli, sə bə pwari male karə ka, nə loasə wun a kùli.‡

⁷ Gir mənana kat kə pisə bum wun ngga, wu nyinggi Bakuli a bui, acemənana yì ka, kə denyi nə wun.§

⁸ Wu hami rə wun, sə wu tsəkir wun. Bi wun məbura, yi Mgbərəm ngga, nda rə gāliki arə aban kəla im mənana nzala kə wali ka, aban alta bwa mənana nə bwal ka.

⁹ Wu tamsə kusə wun kàngkàng aba pabamuru ma'wun, wu binəi wi. Wu sələ ama abi wun aməkwađi aba banza kat ka, à nda ban nu ulang tanni ma'wun.

¹⁰ Bakuli ka nda mətala bəwamuru kat. Yì nda mana tunə wun aba gulo male mənana málá male pə kām raka, aba Kərəsti Yesu. Anzəm mənana wu nùnà tanni abalə apwari bəti ka, yì nə nggearəi nə nyesə wun a ban came məboarne, nə pə wun gbasha, andə rəcandəa. Dəm ngga nə dumsə wun aba lidəmba mana pə wu nə dəurə raka.

¹¹ Rəcandəa kat ka, a baní sə pa, málá male pə kām dāng. Bə do anggo.

Məsələata makkun mala Bitarus

¹² Nə bu Silas mənana ən earnəi kəla mə'eamrəarəu mə'məsəcau nì ka, sə ən nggə giləa wun mənəia yì cau gbələm ngga. Ən nggə earce mə bəkbabum wun, sə mə na wun ama, mənəia yì gir wu nda bələi ado ka, bəwamuru mala Bakuli na kat ace wun. Wu cam kàngkàng abaləi.*

¹³ Ikəlisiya kani a Babila†, mənana Bakuli tár wun wunəia bə wu duk amale ka, kə makka wun kún. Sə munem, yì Markus ka, kə makka wun kún gbal.‡

¹⁴ Wu makkia rə wun kún nə earcearəu mala aməkwađi. Bə rəpwala do atə wun kat, wun abwana mənana wu nda aba Kərəsti ka.

* 5:2 5:2 Balli gbal aba: Yoh 21:15-17. † 5:5 5:5 Balli gbal aba: Pas 3:34. ‡ 5:6 5:6 Balli gbal aba: Mat 23:12; Luk 14:11; Luk 18:14. § 5:7 5:7 Gir mənana kat kə pisə bum wun ngga, wu nyinggi Bakuli a bui, acemənana yì ka, kə denyi nə wun ko <<Wu soapi wi atanni ma'wun amurí acemənana yì ka kə denyi nə wun.>> * 5:12 5:12 Balli gbal aba: Atúró 15:22,40. † 5:13 5:13 Babila: Mənəia ka, lulləu səmbərəa na ace nggea-là Roma. ‡ 5:13 5:13 Balli gbal aba: Atúró 12:12,25; 13:13; 15:37-39; Kol 4:10; Film 24.

Baria Cauterəa mala BITƏRUS Məncəu

Baria Cauterəa mala Bitərus ka à gıləi aban ká a ban aməkwađi arə a'ikəlisiya pas bara-bara mənana à kutia bá bəsəkiban mala amə'bangnəa mə'nyiri ka. Amənia yia amə'bangnəa mə'nyiri ka, abwana na abalə aməkwađi. À kutia kanigir mana kyanggi kanigir andə nggurcau mə'məsəcau nì, mana à kùmô a bu amə'mishan mədəmbe; yia amə'mishan mənana nə nggearəia ka à sən Yesu sə à ok kanigir a kúni ka. Bariki mala məgiləgir ka, kə earce tamsə túró mala amə kanigir nyiri man andə kidiki mənana nə yiu aba kanigir malea ka. Yia amə kanigir nyiri ka à tsək abea aməkwađi à kutia ndali nə man tsəa sə ba ado Kərəsti malaká nyar raka, bə kàngkàng nə nyare nə yiu ka. Məgiləgir bəlbəli ama Mətalabangno ka kə dəndi arə nyare male dang, səama nda rə pak munyi ace nyinggi koyan ngga njar bə pələ nzəmi arə acaubikea male bə pwanzali (2Bit 3:9.) Məgiləgir kwarkir aməkwađi bəa dukdo mənana nə pwəsəbum Bakuli ka. Amur mənana à nə nggə kwaki kiria arə cau bəlkibabum mənana à kwakia aba kutan ngga, aməkwađi bəa tsək dənyicau pepe arə cau mala Yesu sə bəa nying Bangno Məfele bə gingnə babumia.

Agir mənana abaləi ka

Tita cau1:1-2

Wu pwəsəbum Bakuli sə wu bwal kàngkàng arə Məsəcau1:3-21

Wu yál rə wun arə Amə bangnəa Mə'nyiri andə Amə kanigir Mə'nyiri2:1-22

Wu do aba gilərəu acemənana Mətalabangno nə yiu3:1-16

Məsələata kwarkiru3:17-18

Makkun

¹ Makkun mənana pur nə bu Shiman Bitərus, guro sə mə'mishan mala Yesu Kərəsti.

Aban ká aban abwana mənana à kuməna pabamuru kəla mənana səm ndanəi ka, atəcau mala bealboarna mala Bakuli andə Mə'amsə səm Yesu Kərəsti.

² Bə Bakuli pa wun bəwamuru andə dərəpwala kam kpəm nə lidəmba ma'wun aba sùrə Bakuli andə Yesu Mətala səm.

Do mala aməkpata Kərəsti

³ Bakuli aba rəcandəa male ka pana səm koya gir mənana boaro bə səm pang nəi ace do yiləmu andə do banggi Bakuli ka. Amənia yì agir ka Bakuli pà səmia kat lang səm yì sùrə Yesu mənana tunə səm bə səm kum kāmbe aba gulo andə boaro male ka.

⁴ Sə atəcau mala gulo andə boaro male ka, bəwamur səm pà səm aboro aməgulke kərkər andə aməboarne mənana bang ama nə pà ka. Pak mənəia ka ace mənana nə amənia yì aboro ka, bə səm kum kāmbe aba pa male mala do Bakuli, sə bə səm apì kidikiban mala banza mənana suno məbane kə yinəi ka.

⁵ Ace mənəia ka, wu bariki, wu lùmsəkún pabamuru ma'wun nə pəməboarne; sə pəməboarne ka wu gbashite nə sùrəgir;

⁶ sùrəgir ka wu gbashite nə bwalrəu; bwalrəu ka wu gbashite nə gandərəu; gandərəu ka wu gbashite nə do banggi Bakuli.

⁷ Sə do banggi Bakuli ka wu gbashite nə dənyi nə abwana kəla amə'eamrəarəu andə ləmdə earcearəu aban koyan ngga.

⁸ Bè wu ndanə amənia yì abealu, sə à nè nggə gul abalə wun ngga, pa wu nè gatti abalə atúró dang, sə sùrəgir ma'wun amur Mətala səm Yesu Kərəsti ka, nè duk gir məboarne andə gbasha aban abwana.

⁹ Sə bwa mənana pənə amənia yì abealu raka, duməna nte, kə sənban kuko dang, sə bāləi lorəna ama à langhənì wi acaubikea male mə'didyali.

¹⁰ Acemani ka, wun amə'eamrəarəu, wu pà rəcandəa arə ləmdəi ama bafo na wu nda abalə abwana mənana Bakuli tunəia, sə tarkia ka. Bè wu lidəmba nè do abalə aməno yì abealu ka, pà wu nè kútì aba caubikea dang, sə pabamuru ma'wun ngga nè kum kusəu came.

¹¹ Anggo ka, sə Bakuli nè mənba wun kunbala wyang ace kutio aba Domurəm mala Mətala səm andə Mə'amsə səm yì Yesu Kərəsti, Domurəm male mənana masələate pà kəm raka.

Tsəkiru arə cau mala Maləmce

¹² Ace mani ka, mə ndanəi a babumam mə nggə kasəbalə wun koya pwari arə amənia yì acau ka, kat andə amani ama wu sùrənia, sə wu tamsəna kusə wun kàngkàng amur məsəcau mənana wu angənəi ka.

¹³ Yàle a səne mem ngga, aba do mem kat aba mənəia yì nggūrəu ka, boaro bən nggə kasəbalə wun.

¹⁴ Ən sələnə ama pà nè sau dang mə ndo mə nè deki mənəia yì do banza ka, kəla mənana Mətala səm Yesu Kərəsti angənəna dəmba ləmdənəm ngga.

¹⁵ Sə mə nè bariki a koya njar ka, mə nè pak gir mənana nè tsəa anzəm mənana ən uməna ka, balə wun bə kə kasəa rə amənia yì agir ka ko aya pwari.

Cau amur boarbwa mala Kərəsti

¹⁶ Cau mənana səm bangga wun amur rəcandəa andə yiu mala Mətala səm Yesu Kərəsti ka, səm pà aban bangga wun njarnzəne mənana bebwə pusəi aba kutan ngga dang. Nə nggearə məsə səm, səm sən tǎ mala boarbwa male.

¹⁷ Səm nda kam à kə banì mənana Bakuli Tárrú pe wi boarbwa andə gulo, pələa gi Bakuli pur nə bá mənəo yì tǎ mēgule mala boarbwa ka, yiu a baní ama, <<Mənəia ka, nda Munem mənana ən nggə earce ka, kə pwasə bumam kərkər.>>

¹⁸ Nggearə səm ngga, səm ok mənəo yì giu pur nə kuli ka, acemənana səm nda kam atè amur nkono məfele.*

¹⁹ Amur mani ka, səm ndanə məsəkang-kangŋa mənana kútì mənəo ka ama, cau mənana amə'bangnəa hamnəi ka məsəcau na. Nə dumnə boaro, bə wu tsəkir wun arəi, kəla mənana wun nè tsəkir wun arə pitəla mana kə tá aba pəndəa bà kwaro mala ban, sə nlero dəmbari yi tana a babum wun ngga.

²⁰ Gir mənana kutibanì kat ka, wu sələ ama beke bangnəa pa kəm aba Maləmce mənana pur nə bá mēngicau mala məbangnəa ka dang.

²¹ Acemənana na gi Bakuli ka, kə pur aba kani mala məbangnəa dang. Aməno yì amə'bangnəa ka, Bangŋo Məfele na gingnəia sə à nacau mənana pur nəban Bakuli ka.

2

Amə'bangnəa andə amaləm mə'nyiri

¹ Sə amə'bangnəa mə'nyiri gbal ka à lo abalə amə Isərayila, sə kəla mənəo ka aməkənigir mə'nyiri nè nggá lo abalə wun. Aba kutan à nè yiu nə akanigir mə'nyiri mənana à nè kidikina pabamuru mala abwana nəia ka, yàle à nè təmce Mətalabangŋo

* 1:18 1:18 Balli gbal aba: Mat 17:1-5; Mar 9:2-7; Luk 9:28-35.

mənana akmúr səm abalə acaubikea ma'səm ngga. Anggo sə à nè nunbi bamuria kidikiban a kaurə.*

² Abwana pas nə kpata kusəia mala do kidiki mala nongginə-rəarəu, sə ace amənia yì aməkàniḡir mə'nyiri ka, abwana nə bəsəki ce njar mala məsəcau.

³ Nzumon malea nə cia à nè yiu nə acau swarkiban aba kutan, à nè bəmbəri wun. Bakuli anḡəna damba didyal kasənia bashi, sə kidikea malea ka, ceì nong dāng.

⁴ Nggearə aməturenjar mənana à pak caubikea ka, Bakuli sən məsəswatər malea dāng, ramtea aba nggea tūli-bəsa, kùrkia kam a ban məpəndəe mənana kəlling-kəlling ngga, shebə pwari pak bashi pangḡənà ka.†

⁵ Sə abwana mənana a banza mana didyal ka, Bakuli sən məsəswatər malea dāng, she kə Nuhu mə hamnə cau mala do-bealboarna andə abea abwana tongno-nong-bari na. Bakuli amsəia a bākú mənana yiu nə nggea mūr-gùla amur banza mala amə'caubikea ka.‡

⁶ Dəm ngga Bakuli bashia anggea-là mala amə Sodom andə mala amə Gomora, pisəia à pələ agìḡi mala tú. Pələ cia à duk girkanì arə gir mənana nə kum amə dʷanyì kpata Bakuli ka.§

⁷ Sə Lotu mənana məbealboarna na ka Bakuli amsəi aba Sodom. Bakuli amsəi acemənana yì ka, kúti aba dʷanyì banboarnado andə bumkidikea arə do kidiki mala nongginəban mala amə'bealbikea.*

⁸ Aba do mala mənə yì bwa məboarne yì Lotu, abalə amə'bealbikea ka, kum tanni kərəkər aba yiləmi nə bealbikea mana kə səni nə məsəi, sə kə oe nə kiri a koya pwari ka.

⁹ Mətalabangḡo ka súrənà njar mana nə amsəna amə'bealboarna nəi abalə akārəkiban malea, sə amə'bealbikea ka, nə cia abata tanni, bà pwari mala bashi.

¹⁰ Nggeamurəmi ka, nə bashi amə gyata kidiki mala anpel mala nggūrəu, andə amə būrəce yálban mala Bakuli amúrià.

Acemənana amənia yì aməkàniḡir mə'nyiri ka à ndanə gusələ-bamuru, andə candə-bamuru dəm ngga, ko bangciu kə pakkia wia arə na məbane amur aməturenjar a kùli, mənana Bakuli pea wia tă aba boarbwa ka dāng.

¹¹ Sə kat andə amani ama yia aməturenjar ka à kúti abwana mənəia nə rəcandəa andə gulo ka, à kə loasə kunia ama à nè na məbane amúrià aba ká nə caubashi a badəm Bakuli ka dāng.

¹² Amənia yì aməkàniḡir mə'nyiri ka, à kə gyata oě malea a rəŭ, kəla anyambikea mənana à pənə denyicau raka, mana à pusəia ace bwalia bəà wallia ka. À kə na məbane amur gir mənana à bwalta kusəi raka, sə acemənana à nda kəla agirkusəu ka, à nè kidikia.

¹³ Kidikea malea ka, tangnakusəia na ace bealbikea mənana à ləmdəi ka. Do kidiki mala likiali andə nukigir nə nggea pwari a kùli ka, à nyesəi banboarnado na a bania. A ban likwar atə wun ngga à duk agir kəsəkya andə agir bəsəkiban abalə wun, à panzə rəia arə pak banboarnado nə pakkigir bəsəkiban malea.

¹⁴ Rəia kə bəla nə suno nong nə amaməna ko aburana mənana à pà dobala andəia raka, sə ko à kə aulə nə pak caubikea dāng. À kə swár abwana mənana kusəia cam raka aban ká pak caubikea. Babumia kwár aba nzumon. Yia ka abwana na abata súban mala Bakuli.

¹⁵ À nyiḡḡənà njar mala məsəcau sə à bwarkini tanjar məboarne. À kpanatə njar mala Bil'am muna mala Beyo, mənana earce kum boalo nə njar gir mala caubikea ka.†

* 2:1 2:1 Balli gbal aba: Yahu 1:4-6. † 2:4 2:4 Balli gbal aba: Sən 20:2-3,10. ‡ 2:5 2:5 Balli gbal aba: Tite 8:18; 6:6-8. § 2:6 2:6 Balli gbal aba: Tite 19:24. * 2:7 2:7 Balli gbal aba: Tite 19:1-16. † 2:15 2:15 Balli gbal aba: Bal 22:4-35.

¹⁶ Sə yì ka, dambəritso gimbi arə túró məbike male; dambəritso mənana girkusəu nda kə nacau raka, bangcau nə gi bwapəndəa sə tamsə bangya mala məbangnəa.‡

¹⁷ Amənia yì abwana ka, à duməna agir məbane kəla amgbede mənana à iməna ka, ko kəla burambulo mənana gung loasəi ka. 'Bakuli giləkina ban acea a nggea bá pəndəa məlime.

¹⁸ Nə naki acau məbange mala twəlbamúrû malea, à kə swár abwana mənana à ndarə puro à nə apî balə abwana mənana a do aba bwarkio mala caubikea ka. À kə bariki à nə nunnia abalə asuno məbane mala nggūrə bwapəndəa mə'earce kidiki mala caubikea.

¹⁹ Amənia yì aməkənigir mə'nyiri ka à kə nea abwana mənania ama à nə pea wia kum-bamúrû, sə yia nə bamuria ka, à nda ka guro mala abealu mala kidiki. Gir mənana kat limurəm amur bwa ka, bwe pələna guro abata gir nî.

²⁰ Sə bəà bwana apini abealbikea mala banza nə njargula sūrə Mətala səm andə Mə'amsə səm Yesu Kərəsti, sə à nyar dəm nənzmò à yì marəki rəia sə à bungio abalə abealbikea mənə ka, zuriki mənana à nda abaləi ado ka, bikina kutina mədəmbe.

²¹ Dwanyi sūrə njar mala do bealboarna malea ka bə boarəni banì amur mənana à sūrənì sə à pələ nzəmia arə nzongcau məfele mənana à pea wia ka.

²² Yia ka, à ləmdəna məsəcau mala mənania yì kun-nacau mana ama,

<<Nvwa nyarəna a li gir
mənana ukki ka.>>§

<<Təmbərəm bala mana
à sussəi ka,
nyarəna a ban tapiki
a dəbang.>>

3

Nyare mala Mətalabangjo

¹ Wun amə'eamrəarəu, mənania ka nda baria cauterəa mem aban ká aban wun. Abaləia kəm ngga, ən bariki mə nə kasəbalə wun arə agir mənana wu sūrənia, sə mə loasə adenyicau məboarne abalə wun.

² Ən nggə earce nəma bə wu denyi nə acau mənana amə'bangnəa məfele mala 'Bakuli bangji a pwarian, sə balə wun bə kəa lórə nzongcau mənana Mətalabangjo, Mə'amsəban pá nə bu amə'mishan ma'wun ngga dang.

³ Gir mənana wu nə sələa a dəmbe ka, nda mənana ama, a masələata apwari ka, amə'oalban nə yia pusə rəia, à nə nggə oal məsəcau, sə à nə nggə kpata suno malea mə'caubike.

⁴ À nə na ama, <<Mətalabangjo pacau ama nə nyare nə yiu re? Sə nda ake? Twal a pwarian bara-bara, aká səm yì wukio, sə agir kat ka à ndakam akə banì kəla mənana à pusəia atadəmbe ka, kəgír nggadì dang.>>

⁵ Kpakpak sə à bürəce mənania yì məsəcau ama bara-bara 'Bakuli pusə kuli andə agir mənana abaləi ka, andə nzali nə nzongcau male mənana ne ka, sə tsək nzali pur aba mür, sə nə mür sə pak nzali.*

⁶ Pələa pak túró nə mənania yì mür, yì nggea mür-gùla ka, sə kidiki banza mə'e.

⁷ Nə kə cau mə'mwashati ka, kùli andə banza mana ado ndakam ngga, cia nə tsəa ace kidikia nə bəsa. À cia nə tsəa ace pwari bashi mənana 'Bakuli nə kidiki abwana mana à pənə ulang do male raka.

‡ 2:16 2:16 Balli gbal aba: Bal 22:21,23,28,30-31. Tite 1:6-9; 7:11.

§ 2:22 2:22 Balli gbal aba: Pas 26:11.

* 3:5 3:5 Balli gbal aba:

⁸ Sə ce balə wun lórə mənía yì gir mwashat ka dāng, wun amə'eamrəarəu: Pwari mwashat aban Mətalabangŋo ka, nda kəla apələa á-mwashat, sə apələa á-mwashat ka, nda kəla pwari mwashat.†

⁹ Mətalabangŋo kə dəndi arə lumsə pacau male, kəla mana abea bwana kə twali ka dāng. Awo, yì ka, ndanə munyi ace wun. Eare ama bə kə bwa bə kidiki dāng. Eare male ka koyan ngga, bə pwanzali bə pələ nzəmi arə acaubikea male.

¹⁰ Səama pwari mala Mətalabangŋo ka, nə yiu kəla yiu mala mən'í. A pwari mənə ka kùli nə ndərmya nə gəggəli məcandəe, sə agir mənana a kùli ka à nə pì kəring a bəsa, à nə kidikea, sə banza andə atúró mənana abaləi ka à nə nong kwas.‡

¹¹ Sə acemənana koya gir nə kidiki anggo ka, ya ulang abwana na boaro bə səm pǎ? Boaro bə səm do aba do məfele andə do ulang mənana Bakuli earkiyice ka!

¹² Bə səm dukdo kundə pwari mala Bakuli, andə bariki arə túró ace tsək yiu male bə pa a kaurəa.* A mənə yì pwari ka, à nə kidiki abumkuli nə bəsa, sə agir mənana à nda a bumkuli ka, à nə panzəa aba pì mala bəsa.†

¹³ Sə səm ngga, səm nda ban kundə kùli məbəshe andə banza məbəshe mənana lumsə nə bealboarna mala Bakuli, kəla mənana bang ama nə yinəi ka.‡

¹⁴ Acemani ka, wun amə'eamrəarəu, mənə ado wu nda aban kundə amənia yì agir bəa yiu ka, wu bariki wu do aba boarnsari, andə dʋanyicau-arəŋ, sə wu dukdo rəpwala.

¹⁵ Wu dənɣi ama, munyi mala Mətalabangŋo ka, nda rə pe bwapəndəa dəmbu bə kum amsəban. Mənia ka, nda gir mənana mə'eamrəarəu Buləs gbal ka giləa wun nə sələe mənana Bakuli pe wi ka.

¹⁶ Kə nacau amur amənia yì agir ka abalə acauterəa male kat. Abəa cau male ka, sùrəe kwan kərkər, sə abwana mənana à dʋanyi sələe sə à kə came amur cau mə'mwashati raka, à kə pūrə acauterəa male a mgbasho aban ká kidiki malea, kəla mənana à kə pak nə cili Amaləmce ka. Mənia ka, nda gir mənana nə nunbia wia nggea kidikea məgule ka.

Masələata cau mala Bitarus

¹⁷ Wun amə'eamrəarəu, mənə ado wu angŋa dəmba wu sùrənà rə mənía ka, wu tsəkir wun, bə bwarkio mala amə'bealbikea mənía ka bə kəa gəshi wun a bancame ma'wun, bə kyan nə wun a kpa dāng.

¹⁸ Wun ngga, wu lidəmba nə gulo aba bwamuru andə sùrə Mətala səm andə Mə'amsə səm Yesu Kərəsti. Gulo kat ka, male na, ado, andə mənana málá male pà kəm raka. Bə do anggo.

† 3:8 3:8 Balli gbal aba: Ang 90:4. ‡ 3:10 3:10 à nə nong kwas: abea giləgir mənana à nyoulia nə bu ka, ama à nə pì kəring; abea ka ama à nə kidikea. § 3:10 3:10 Balli gbal aba: Mat 24:43; Luk 12:39; 1Tas 5:2; Sən 16:15. * 3:12 3:12 andə bariki arə túró ace tsək yiu male bə pa a kaurəa: ko <<andə do nə rəbəla arə earce yiu male.>> † 3:12 3:12 Balli gbal aba: Isha 34:4. ‡ 3:13 3:13 Balli gbal aba: Isha 65:17; 66:22; Sən 21:1.

Baria Cauterëa mala YOHANA Məncəu

Baria Cauterëa mala Yohana ka be b̄waməgule amur aməkwad̄i nə giləi aban ká aban be ndahiwi andə aməkpata Yesu mənana abaləi ka. Mənia yì cau mgbeatuk ka zəmba na ace earce rəarəu andə nunkiru arə amaləm mə'nyir nì andə akanigir malea.

Agir mənana abaləi ka

Məncəu1:1-3

Gulo mala earcearəu1:4-6

Nunkiru arə kanigir mə'nyir nì1:7-11

Məsələatacau1:12-13

Makkun

¹ Mənia yì cauterëa ka, pur nə banam, mim jamgula Yohana aban ká a ban Nggeaka amuna mənana Bakuli tárì, andə amuni,* mənana ən earcea nə məsəcau ka. Mə nda nəmurəam ən earkiyi ace wun ngga d̄ang, səm nda kat sənə abwana mənana à sùrənà rə məsəcau ka.

² Səm nggə earce wun àkə ce məsəcau mənana nda abalə səm, sə nə do atà səm, málá male pà kām raka.

³ Bè b̄wamuru, andə məsəswatər, andə dorəpwala mala Bakuli Tárrú andə Yesu Kərəsti, Muna male, do atà səm aba məsəcau andə earcearəu.

⁴ Banboaram kərkər, yì mənana ən kum abea amunio aban do aba məsəcau, kəla mənana Bakuli Tárrú tsəka səmi ka.

⁵ Adyan ngga, we Nggeaka amuna, ən nggə zəmbəo, b̄ə səm earce rəarə səm. Mənia ka bəsa nzongcau na ən nggə giləa wun ngga d̄ang; nda kə nzongcau mənana səm ndanəi a tite ka.†

⁶ Mənia yì earcearəu ən nakiyi cau amurí ka b̄aləi nda mənana ama b̄ə səm dumnə okiru arə anzongcau mala Bakuli. Kəla mənana wu ok a tadəmbe ka, nzongcau nì nda mənana ama, wu kə gya aba earcearəu.

⁷ Ən bang mənia ka acemənana amə swarkiban pas mana à ear ama Yesu Kərəsti yiu aba nggūrəu raka, à kutina a banza. Bwa kəla ulang aməno ka, mə'swarkiban na sə b̄iməbura mala Kərəsti na.

⁸ Wu tsəkir wun, ace mənana wu kəa d̄wanyi tangnakusəu túró ma'wun d̄ang. Wu ak tangnakusə wun d̄əfak.

⁹ Bwa mənana yàl-nzong aban ká d̄əmbe, kpata mənia yì kanigir mala Kərəsti raka, sùrə Bakuli d̄ang. Sə b̄wa mənana lidəmbe aba kanigir mala Kərəsti ka, nda aba dotarəu andəa Bakuli Tárrú andə Muni.

¹⁰ Bə kəbwa yiu aba kpapi ma'wun, sə yiu nə mənia yì kanigir raka, wu kəa é arə abala ma'wun, ko wu tsəiandà d̄ang.

¹¹ Bwa mənana kat ak mənia yì b̄wa ka, oasəna bui aba túró bealb̄ikea male.

¹² Mə ndanə acau mənana ən earce mə nə na wun ngga, sə ən earce mə nə giləia nə giləe d̄ang. Acemənana mə ndanə tsəkbaləu mala yiu aban wun t̄u, sə mə nə yia na wun nə nggearəam, ace mənana b̄ə banboarnado ma'səm l̄umsəo.

¹³ Amuna mala mə'nggauleo‡ mənana Bakuli tárì ka, à kə makko kun.

* **1:1 1:1** *Nggeaka amuna mənana Bakuli tárì, andə amuni:* Mənia ka yakəla be ikəlisiya na andə aməkwad̄i mənana abaləi ka. † **1:5 1:5** Balli gbal aba: Yoh 13:34; 15:12,17. ‡ **1:13 1:13** *Amuna mala mə'nggauleo:* Amənia ka à nda ka aməkwad̄i mənana aba ikəlisiya mənana məgiləgir mənia pak kam ngga.

Tàruia cauterëa mala YOHANA Məncəu

Tàruia Cauterëa mala Yohana ka <<Məjamgula>> na giləi aban ká a ban Gayus bʷaməgule ndahiwi. A bāləi ka məgiləgir bʷangəsə Gayus ace gbasha mənana kə pakki abea aməkpaṭa Bakuli ka, sə nunkiri arə bʷa mənana à tunəki ama Diyotərifis ka.

Agir mana abaləi ka

Məncəu1-4

À bʷangəsə Gayus5-8

À bəsəki Diyotərifis9-10

À bʷangəsə Demitəreyus11-12

Məsələṭacəu13-15

Makkun

¹ Mənia yì cauterëa ka, pur nə banam, mim bʷaməgule Yohana aban ká a ban Gayus, gyajam mem mə'məsəcau nì, mənana ən earkiyi ace raka.

² We gyajam mem mənana ən earkiyice nə məsəcau ka, eare mem ngga nda mənana ama, koya gir ka nə ginggo a kəkəri sə wu dum nə rəpwala aba nggūrəo, kəla mənana a ndanəi aba do bá bangŋo mo ka.

³ Ən pak banboarnado kərkər, nə cau mənana abea amə'eamrəarəu yiu à yì na amur do məsəcau mo kəla mana a kə gya aba məsəcau ni ka.

⁴ Bè kə banboarnado pà kəm mənana nə kútì mana bə ən ok ama, amunem ngga à nda aban gya aba məsəcau ka, dāng.

⁵ Gyajam mem mənana ən earkiyi ace raka, a nda ban ləmdə do nə məsəcau aba gbasha mənana a kə pea amə'eamrəarəu aməgya-kutio ka, ko bə do ama yia ka abəri na ka.

⁶ À yì nani ikəlisiya mənia kani ka, ulang earcearəu mənana a ləmdəia wia ka. Ən nggə zəmbəo, nəma wu lidəmba nə pusəbəri aba njar mənana nə pwasəbum Bakuli ka.

⁷ Acəmənana gya malea ka, nda àkə ce túró mala Kərəsti, sə yia ka à kə ak kəgìr a bu abwana mənana aməkwaḍi na raka dāng.

⁸ Səm aməkwaḍi ka, ndanə boaro bə səm nggə pakki a'ulang amənia yì abwana ka gbasha, ace mənana bə səm kpapi bu səm aba túró mala hamnə məsəcau.

⁹ Ən giləi ikəlisiya bə cauterëa, sə mə'earce gulo man yì Diyotərifis ka, fali nə səm dāng.

¹⁰ Bə ən yina ka, mə nə yia loasə acəu mala agir mənana kə pea ka: acəu kidiki bʷa mənana kə nea amur səm sə tərìa pà kəm raka. Nggearə mənəo ka, kārəi dāng, yì nə nggearəi ka kə binə ak amə'eamrəarəu. Sə abwana mənana à eare à nə ea ka, kə pərkiə, sə bəa binəe à ea ka, kara nə pusəia, bəa puri bá ikəlisiya.

¹¹ Gyajam mem mənana ən earkiyi ace raka, ce a twal kusəu mənana məbike na ka dāng, kpata gir mənana məboarne na ka. Denyi ama bʷa mənana kə pak məboarne ka, bʷa mala Bakuli na. Sə bʷa mənana kə pak məbike ka, bʷe malaká sūrə Bakuli dāng.

¹² Bʷapəndəa kat kə na məboarne amur Demitəreyus, ko nggearə do male ka kə ləmdə məsəcau a koya njarni. Səm gbal ka, səm nggə bang məboarne amurí, sə wu sələnə ama məsəcau na səm nggə na ka.

Məsələṭa makkun

¹³ Mə ndanə acau pas mənana ən nggə earce mə nə no ka, sə ən earce mə nə giləia nə giləe dāng.

¹⁴ Mə ndanə tsəkbaləu mə nə yiu a bano banì pà nè sau dāng, sə səm nè yia nacau a kúnarə səm.

¹⁵ Bə rəo pwalo. Agyajam mo mənana a kani ka, à kə makko kun. Makki agyajam mənana a kana ka kun, mwashat-mwashat.

Cauterëa nê ban YAHUDA Məncəu

Cauterëa nê ban Yahuda ka à giləi ace nunkir abwana arə amə kanigir mə'nyirni mənana à twalı bamuria ama aməkwadi na ka. Aba mənia yì cauterëa mēgbələmi, mənana agir bələi nda kəla mənana aba 2 *Bitərus* ka, Yahuda kə bakbabum aməkwadi bəə kpapi bamuria <<bəə munə ace kə dokwadi mwashat bərbər mənana Bakuli tsəi a babu abwana male mənana taria ka.>> Aməno yì amə kanigir andə amə'bangnəa mə'dwanyì kpata Bakuli ka, à earnə do kidiki acemənana ama Bakuli nê twalia wia bani ka. Yahuda yinə agirvani aba Kùrcəu Mə'e andə amaləmce mala amə Yahudi ace ləmdə ama bashi ndakam. Ace mani ka, ndanə boaro bə abwana kwadita earcearəu mala Bakuli aba kundə yiu mala Mətalabangno Yesu bə yì pea wia yiləmu mənana málá male pà kəm raka. Cautera mənia ka yì masələi nê hiwi mənana ləmdə ama Yesu ka nda Mətalabangno mə'məsəcau ni andə tər əmsəban nəmurəi bərbər.

Agir mənana abaləi ka

Məncəu1:1-2

Bealu, andə kanigir, andə do ká aba bashi mala kidiki mala amə kanigir mə'nyirni a masələte1:3-16

Kwarkiru ace bwal pabamuru1:17-23

Hiwi sham məboarne ace abwana1:24-25

Makkun mala Yahuda

¹ Mənia yì cauterëa ka pur nê bu Yahuda,* guro mala Yesu Kərəsti, andə mə'eam Jemis, aban ká a ban abwana mənana kat Bakuli Tárrú tunəia, sə earcea, sə dumsəia aba yálban mala Yesu Kərəsti ka.

² Məsəswatər, andə dorəpwala, andə earcearəu ka bəə aliki amur wun.

Bashi amur abwana mana

à binə Bakuli ka

³ Wun agyajam mem mənana ən earkeyi acea raka, mə ndanəi a babumam nê rəbəla mə nê giləa wun cau amur əmsəban mənana səm kat səm ndanəi ka. Sə ado ka ən nggə səni dumənam ama mə nê giləa, mə nê bakbabum wun bə wu munə ace yál dokwadi† mana Bakuli pa kusə mwashat bərbər ace anza kat, a babu abwana male mənana taria ka.

⁴ Ən bang anggo acemənana abea abwana mana à kə banggi Bakuli raka, à swárəna zàng, à kutikina abalə wun. À nda ka bwana mənana à nyesə bwamuru mala Bakuli ma'səm pələia wia njar pakki agirbana mala nonggi nê rəarəu, sə à kə ginəki kə Múr səm, Mətala səm, Yesu Kərəsti. Bashi mənana nda amúrià ka Bakuli angna damba giləni bara-bara.‡

⁵ Ən nggə earce kasə balə wun, kat andə amani ama wu sùrənà rə agir mənia kat ka, ama, Mətalabangno əmsə abwana male, pusəia aba nzali Masar, sə nənzəmò ka, yì twalta abwana mənana à gūli arəi raka.§

⁶ Dəm ngga wu sələna ama aməturonjar mənana à turta gulo malea, à yállì bancame malea ka, Bakuli kùrkia nê ansolo, kùrban mənana málá male pà kəm raka, sə girkúnia aba pəndəa, bə Pwari bashi mēgule.

* 1:1 1:1 Balli gbal aba: Mat 13:55; Mar 6:3. † 1:3 1:3 yál dokwadi: Ko <<yál pabamuru ma'səm a ban Kərəsti.>>

‡ 1:4 1:4 Balli gbal aba: 2Bit 2:1-18. § 1:5 1:5 Balli gbal aba: Pur 12:51; Bal 14:29,30.

⁷ Dəm ngga wu denyi nə gir mənana kum amə Sodom andə Gomora, andə acili alá mənana a bania tù, mənana à kutio aba do kídiki mala nonggi nə rəarəu andə pakki agir suno nongnəban mənana kyanggi do məboarne, kəla mana aməturonjar mənə pe ka. Bakuli sok bəsa amúrià, ace mənana bə duk girkànì a ban abwana kat, mala pibəsa mənana malkiyi raka.*

⁸ Anggo gbal, amənia yì abwana à twalì bamuria ama à kə sənsəna aba bangjo ka, à kə pəndəki nggūrəia nə caubikea nonggi nə rəarəia; à būrəce yálban mala Bakuli amúrià, sə à nyesə aməturonjar məboarbwe mala Bakuli bə.

⁹ Ko nggearə Makel, yì gbani mala aməturonjar mala Bakuli ka, twalki kə cau arə ne Shetan kə məbane aban nungirəu amur lú Musa dāng. Ne wi nə na ama:

<<Mətalabangjo Bakuli bə pyauó!>>†

¹⁰ Sə amənia yì abwana ka, à kə na məbane amur agir mənana à bwaltea raka. Sə agir mənana kat à bwaltea nə gyata oe malea a rəŭ, andə đwanyi denyicau kəla agirkusəu ka, à nda ka kə gír mənana à kə kídikia ka.

¹¹ Gír'mur'mwana nda amúrià! À twaləna kusə Kayinu. Rufi malea atà boalo tsəngnənia à kpāna aba b̄warkio mala Bil'am. À mgbicau kəla Kora, sə à kpāna a kídikea kəla yì.‡

¹² Amənia yì abwana ka, amə'kídiki agir na abalə wun a ban kpapi likwar mala dotarəu ma'wun, sə à panə bangciu ko kəsəkya dāng. À nda kəla ayálgír mənana à karə bumia à denyi nəi ka. À nda kəla pərbang mənana gung twali kə nya mbulo raka. À nda kəla anggun mənana ko nə kún gbangnan ngga à kə pa bəlea raka, anggun mənana à ukkinia andə anlerəia sə à wuna mak ka.

¹³ À nda kəla nggeamūr mənana gung kə songnəki nə burabura, à kə gbanggəri agir kəsəkya malea kəla pupwalo. À nda kəla anlero mənana à cam a ban mə'mwashati raka, sə ban mənana Bakuli tsəi acea ka nda nggea pəndəa məcickiki mənana málá male pà kām raka.

¹⁴ Sə Inok, mənana nda tongno-nong-baria kau, twal a bəlban mala Adamu ka,§ bangnə-bangnəa amur a'ulang amənia yì abwana ka. Bangja ama:

<<Wu səni, Mətalabangjo

ndya kə yiu andə

aməturonjar male aməfele

mənana à pà nə gandə

ballia raka,

¹⁵ ace yinə bashi amur

b̄wapəndəa kat.

Nə yia mak abwana kat

mənana à sūrə Bakuli

raka nə bashi,

ace agir mənana kat

à pea aba do malea mala

đwanyi sūrə Bakuli ka,

andə acau məbike mənana

amə'caubikea,

amə đwanyi sūrə Bakuli

ne amurí ka.>>*

* **1:7 1:7** Balli gbal aba: Tite 19:1-24. † **1:9 1:9** Balli gbal aba: Zak 3:2. ‡ **1:11 1:11** Balli gbal aba: Tite 4:3-8; Bal 16:1-35; 22:1-35. § **1:14 1:14** Balli gbal aba: Tite 5:18,21-24. * **1:15 1:15** Cau mənəia ka à nə kumi aba Malənce mala amə Yahudi a tūnəi ama Inok 1:9.

¹⁶ Amənia yì abwana ka, amə sən bwarkio mala abwana na andə amə'nggwani, à kə pakki agir məbike mənana kat à earkiyice ka. Yia ka, amə nggori na, andə amə'swārbān nə kunboarna ace kum gīr mənana à earkiyice ka, a bu abwana.

Kwarkiru ace tamsəkusəu kàngkàng

¹⁷ Sə wun, agyajam mem ngga, wu denyi nə agir mənana amə'mishan mala Mətala səm Yesu Kərəsti bang didyal ama à nè yia kumban ngga.

¹⁸ À bangəna wun ama: <<A masələata apwari ka, amə oalban arə njar dokwadi nè yia puro, abwana mənana bá do malea ka nda kpata anpel malea mala dʋwanyi sūrə Bakuli.>>

¹⁹ Amənia yì abwana ka, à nda mənana à kə yinə gakkya abalə wun ngga. À kə gya atà anpel mala nggūrəia, sə à panə Bangjo mala Bakuli dāng.

²⁰ Sə wun agyajam mem ngga, wu lidəmba nə bak rəarə wun aba dokwadi† ma'wun nggea məfele. Wu kə pak hiwi aba rəcandəa mala Bangjo Məfele.

²¹ Wu bwal bamur rə wun aba earcearəu mala Bakuli, yi mənana wu nda arə kundə məsəswatər mala Mətala səm Yesu Kərəsti, mənana nə yinə wun aba yiləmu mana málá male pà kàm raka.

²² Wu ləmdə məsəswatər, wu bwalì abwana mənana pabamuru malea cam raka.

²³ Wu amsə abea abwana nə fwaban aba bəsa. Sə abea abwana ka, wu sən məsəswatər malea nə tsəkiru, wu binəki ce gīr mənana kat a rəia nə kánə wun a pəndəkea nə npel mala nggūrəu ka.‡

Masələata hiwi

²⁴ Adyan ngga, gulo ka bəà pè Bakuli, mənana nə gandə bwal wun, wu kəa kpa raka, sə nə yinə wun a bədəmbi, mana lùmsə nə boarbwa ka, nə banboarnado məgule andə dʋwanyicau-arəŋ.

²⁵ Gulo kat ka, bəà pè wi, yi Bakuli mwashat, Mə'amsə səm nə bu Yesu Kərəsti Mətala səm. Nggearə boarbwa, andə gulo, andə rəcandəa, andə murəm ngga, male na bara-bara, arə anza mənana à kutikina ka, bà adyan, andə dəmba. Bə do anggo.

† 1:20 1:20 dokwadi: Ko <<nggurcau mala pabamuru aban Kərəsti.>> ‡ 1:23 1:23 Balli gbal aba: Zak 3:3-4.

Səna mala Yohana Məncəu

Səna mala Yohana ka à giləi a bākú mənana aməkpata Yesu na arə kum patanni ace pabamuru malea a bani ka. À giləi ace pe amə balle tsəkbaləu andə bəkbabum, sə kwarkiru ace do nə məsəcau abalə apwari mala tanni andə patanni.

Bangula mənəi yì maləmce ka lumsə nə asəna aba bangño, andə asəndəmba, andə agir-ləmdəa mana aməkpata Yesu mənana dīdyal ka à nè gandə bwaltea, səama a ban acilia abwana kat ka à duk gir'səmbərəa. À camarə bəsələki nacau mala asəngir aba bangño arə anjar dāngdāng, mana ləmdə ama aməno yì agir kat ka, à nè kumban a koya nza mala bwapəndəa. Mugula cau mənana abaləi ka nda mənana ama, nə ban Kərəsti Mətalabangño, sə Bakuli nə limurəm amur abi-məbura kpapia kat, a masələate, kat andə Shetan, sə nə mbwe ka abwana male amə'məsəcau nì tangnakusəu mala atsəkbu mala bəsa kùli andə bəsa banza, bə mənəi yì limurəm yì lumsəna ka.

Agir mənana abaləi ka

Mən Cau1:1-8

Mən səne aba bangño andə acauterəa aban ká aban a'ikəlisiya
tongno-nong-bari1:9--3:22

Maləmce mənana à lanzə kúni nə agbatali myang tongno-nong-bari ka4:1--8:1

Anjawe tongno-nong-bari8:2--11:19

Dəragon andə anyambikea bari12:1--13:18

Asəndəmba aba bangño dāngdāng14:1--15:8

Bumlulla mala Bakuli abalə atasau tongno-nong-bari16:1-21

Kidikea mala Babila andə limurəm amur nyambikea, andə məbangnəa mə'nyiri,
andə Məbealbikea17:1--20:10

Masələata bashi20:11-15

Bəsa kùli, andə bəsa nzali, sə bəsa Urəshalima21:1--22:5

Masələata cau22:6-21

Cau mənana Yohana bang amur mənəi yì Səna ka

¹ Mənəi ka nda səngir aba bangño nə bu Yesu Kərəsti mənana Bakuli pe wi acemənana bə ləmdəi aguro male agir mənana duk púp à nè yia kutio, banì pà nè sau raka.* Yesu túr məturonjar male bə yì mənəi mənəi yì girsəna aba bangño ka a ban guro male, Yohana.

² Yohana yì bang gir mənana kat səna, amur Cau mala Bakuli, andə agir mənana Yesu Kərəsti pea sə nea ka.

³ Bwa mənana kə bal acau mala bangnəa† mənəi nə loasə giu, andə abwana mənana à kə oe, sə à kə kpata agir mənana à giləia abaləi ka, à ndanə tsəkbu, acemənana pwari pa mala agir mənəi ka gbəshinə tù.

Makkun mala Yohana aban ká aban a'ikəlisiya tongno nong-bari

* **1:1 1:1** banì pà nè sau raka ko <<akaurəa, dəndi pà kəm dāng>> † **1:3 1:3** Bwa mənana kə bal acau mala bangnəa: Ko <<Bwa mənana kə ballia abwana acau mala bangnəa mənəi bəà oè.>>

⁴ Cautera mənıa ka pur a banam, Yohana, aban ká a ban a'ikəlisiya tongno-nong-bari aba nzali Asiya.‡

Ən nggə shamba wun b̄wamuru andə do rəpwala mənana à kə pur nəban Bakuli ka. Yı Bakuli ka nda mana ndakam ado, mənana ndakam a pwarian, sə nda mənana nə pək kəm a dəmba ka.

Dəm ngga ən nggə shamba wun b̄wamuru andə do rəpwala mənana à kə pur nəban abangno tongno-nong-bari mənana à nda a b̄adəm buno-murəm mala Bakuli ka.§

⁵ Sə ən nggə shamba wun b̄wamuru andə do rəpwala mənana à kə pur nəban Yesu Kərəsti ka. Yı Yesu Kərəsti ka nda mə'nakún mala Bakuli aba məsəcau, mədəmba mala abwana mənana à kə loapi bembə anzəm lú ka. Sə yı nda mə'yálmúru amur amurəma mala banza. Yı nda mənana earməsə səm, sə panzəna səm abalə acaubikea ma'səm nə nkila male,*

⁶ sə nyesə səm, səm pələna apəris a Domurəm mala Bakuli, yı Tárrı ka. Bə gulo kat andə rəcandə duk male, masələate pə kəm d̄ang!† Bə do anggo.

⁷ Wu səni! Nɗya kə yiu andə apərbang ngga.

Koya məsəu ka nə səni,
kat andə abwana mənana
à zubi nə kaɗa ka;
sə akún mənana kat a banza ka,
à nə bua atəcau male.
E, anggo sə bə pa!‡ Bə do anggo.

⁸ Bakuli Mətalabangno na ama, <<Mə nda Alfa, ən tita agir kat, sə mə nda Omega, mə nə masələ ta agir kat. Mə nda mənana mə ndakam ado, andə mənana a pwarian, andə mənana kə yiu a dəmba ka. Mə nda mənana nə Rəcandə ən Karmur Gulo kat ka!>>§

Yohana sən Mətala səm mənana loapi bembə ka

⁹ Mim Yohana, mə'eam wun andə bı wun aba nutanni, sə aba Domurəm mala Bakuli, andə ganderəu, amənana à duməna ma'səm aba Yesu ka, mə nda aba luran mənana à tunəki ama Patmos ka. À twalam à yı túrām akani acemənana ən hamnə cau mala Bakuli, sə ace nakún Yesu ka.

¹⁰ A pwari mənana à tárrı ace Mətalabangno ka, Bangno mala Bakuli em, kara ən ok bəkə giu məcandə kəla bua mala njawe, a nzəmam.

¹¹ Kə na ama, <<Gilə agir mənana a kə səniya ka aba maləmce. Sə wu teri aban a'ikəlisiya mənıa tongno-nong-bari ka, amənana arə anggea-là Afisu, andə Səmirna, andə Pargamu, andə Tiyatəra, andə Sardis, andə Filadefiya, sə Lawodisi ka.>>

¹² Lang ən pələ mə nə sən yana b̄we nakiyam cau ka, kara ən sən apitəla zənariya tongno-nong-bari. ¹³ Aban came abalə apitəla mənıa à cam ka, bəbwa ndakam <<kəla Muna mala Bwa.>>* B̄we oasə daura məlime mənana yı suləo arə akusəi, sə mārə bugir zənariya a kikili.

¹⁴ Bamuri andə nyang-múri ka aməpwasə na kəla buke, à pwasə pwapwat kəla talimbulo; sə aməsəi na kəla lasə bəsa mənana kə earki ka.

¹⁵ Akusəi kə tə'nzama kəla bolo-ntúl məbangnə mənana nggangsə aba bəsa-ntul ka, sə nacau male ka gı na kəla gəshi gəggəli mala nggeamur aba songnəo male.†

‡ **1:4 1:4** *nzali Asiya*: Mənıa ka nda nzali Asiya a nza mala nggwamnati mala amə Roma. § **1:4 1:4** Balli gbal aba: Pur 3:14. * **1:5 1:5** Balli gbal aba: Ang 89:27. † **1:6 1:6** Balli gbal aba: Pur 19:6; Isha 61:6. ‡ **1:7 1:7** Balli gbal aba: Dan 7:13; Mat 24:30; Mar 14:62; Yoh 19:34-37; Zak 12:10. § **1:8 1:8** Balli gbal aba: Pur 3:14. * **1:13 1:13** Balli gbal aba: Dan 7:13; 10:5. † **1:15 1:15** Balli gbal aba: Ezək 1:24; Dan 10:5,6.

¹⁶ Bwal anlero tongno-nong-bari a bui-məli, sə nggeabyau mənana nə akúní məceauwe bari ka, puro a bakuni. Bəməsəi kə tə'nzama kəla ta mala pwari aba zəkya male.[‡]

¹⁷ Lang mə nə yia səni ka, kara ən kpa a nzali a kusəi kəla bwa mənana wuna ka. Pələ yi tsək bui-məli a muram sə nam ama:

Bangciu bə kəa pakko dāng! Mə nda Mədəmbe, ən tita agir kat, sə mə nda Mətankwang, mə nə masələ agir kat![§]

¹⁸ Mə nda mənana nəyiləmu ka. Didiyal ka ən wú, sə səni, mə ndya nə aməsəam ngga, masələate pə kəm dāng. Akyi mala Lú andə Domurəm mala Lú ka à nda aba buam.

¹⁹ Gír mənana a səni ka giləi; amənana ado, andəa mənana à nə yia pə anzəm amənia ka.

²⁰ Mənia ka nda bá cau ba-səmbərəa amur anlero tongno-nong-bari mana a sənia aba buam-məli, andə bá cau ba-səmbərəa amur apitəla zənariya tongno-nong-bari ka. Anlero mənəia tongno-nong-bari ka, à nda ka aməturonjar mala a'ikəlisiya tongno-nong-bari, yi akpapi mala aməkpaata Yesu. Sə apitəla tongno-nong-bari ka, à nda ka yia a'ikəlisiya tongno-nong-bari.

2

*Cautera a ban ikəlisiya
mənana a Afisu ka*

¹ Giləi məturonjar mala ikəlisiya, mənana a Afisu ka, ama:

Mənia ka nda cauterəa mənana pur nəban Yi bwa mənana bwal anlero tongno-nong-bari a bui-məli, sə kə gya abalə apitəla zənariya tongno-nong-bari ka.

² Ən sūrənə rə atúró mô, andə məsəkang-kangja mô arə túró, andə munyi mò aba tanni. Ən sələnə ama we ka, a kə earnə abwana amə'bealbikea dāng. Abwana mənana à bang ama à nda ka amə'mishan, sə nda raka, a mwamngginia, sə a kumia ka amə'nyir na.

³ Ən sələnə ama we ka, a cam kàngkàng, a dum nə ganderəu aba nutanni ace lulləam, sə a aulə dāng.

⁴ Səa ma mənəia ka nda gír mənana ən earnəi a rəò raka: A pələni earcearəu mô mədəmbe nzəmó!

⁵ Denyi nə bancame mô mənana a ndakam diidiyal sə a yi kpa ka! Pələ nzəmó arə acaubikea mô sə wu nyare arə agir mənana a pakkiyi diidiyal atadəmbe ka. Bə a pələ nzəmó arə caubikea mô a pwanzali raka, mə nə yipò, sə mə nə yia twal pitəla mò a ban came male.

⁶ Aba mənə she ka gír mənana banboaram nəi a rəò ka nda mənəia ka: A binəməsə pakkiagir bealbikea mala amə Nikolata, amənana mim gbal ka ən binəia ka.

⁷ Bwa mənana ndanə kir ok ban ngga, bə ok cau mənana Bangjo kə banggi a'ikəlisiya ka! Koya bwa na mənana kat cam kàngkàng sə limurəm ngga, mə nə eari wi bə li bəlanggun mala nggun yiləmu mənana a baban mala Bakuli ka.

*Cautera a ban ikəlisiya
mənana a Səmirna ka*

⁸ Giləi məturonjar mala ikəlisiya mənana a Səmirna ka ama:

Mənia ka nda cauterəa mənana pur nəban Yi bwa mənana nda Mədəmbe andə Masələate, mənana wú sə lo nə yiləmu dəm ngga.*

⁹ Ən sələnə rə ce tanni mənana a nda abaləi ka. Sə ən sələnə rə ce tər mò, sə kat andə mənə ka, a nda məkume! Mə ndanə sələe mala acau kidikiəbwa mənana amə

[‡] 1:16 1:16 Balli gbal aba: Pur 34:29. [§] 1:17 1:17 Balli gbal aba: Isha 44:2,6. * 2:8 2:8 Balli gbal aba: Isha 44:6.

binəməsəo bang amuro ka; yia ka à nda ka abwana mənana à twalî bamuria ama à nda ka amə Yahudi, sə à nda raka. Abwana mala ndakpapi mala Shetan na.

¹⁰ Bangciu bə kəa pakko arə tanni mənana ndo nə kúmǝ ka dāng. Səni, Shetan ndo nə nggá oasə abea abwana atà wun a ndàkurban ace mwam wun, sə ndo wun nə kum tanni məkwane arə anonggio lum. Wu bwal pabamuru ma'wun a banam pepè, ko bə nə ká lú ka, sə mim ngga mə nə pa wun tangnakusəu mala yiləmu.†

¹¹ Bwa mənana ndanə kir ok ban ngga, bə ok cau mənana Bangjo kə banggi a'ikəlisiya ka. Bwa mənana limurəm ngga, bəria lú, pà nə je dāng ko bəti.

Cautera a ban ikəlisiya mənana a Pargamu ka

¹² Giləi məturonjar mala ikəlisiya mənana a Pargamu ka ama:

Mənia ka nda cauterəa mənana pur nəban Yi bwa mənana ndanə nggeabyau məceauwe mana akúni nda bəri ka.

¹³ Ən sələnə ama ban mənana a ndakam nə do ka, buno-murəm mala Shetan nda a bəni. Sə kat andə mənə ka, a cam kàngkàng abə kpatam. A makgír pabamuru mō a banam dāng, ko a nggearə bákú mənana à wal-lú Antipas, mə'nakunam mə'məsəcau nì, mənana à wal-luí acem, a nggea-là ma'wun, àkə ban mənana Shetan duki kam ngga.

¹⁴ Səama mə ndanə agir bəti mənana ən binəcea a rəò ka: A kə earnə abea abwana a bāləo mənana à bwal kanigir mala Bil'am, yì bwa mənana ləmdəi Balak njargula mənana nə tsək amə Isərayila bəà bwarki tanjar ka. Yi kania wia, bəà li gírlina mənana à tsəi atà ankúl ka, sə bəà pak caubikea nongginə-rəarəu.‡

¹⁵ Dəm ngga a ndanə abwana mənana à kə kpata kanigir mala amə Nikolata ka.

¹⁶ Pwanzali, nying buo arə acaubikea mō. Bə ana raka, mə nə yipò nə yasələban, sə mə nə ká nə munəo arə abwana mənə nə nggeabyau mənana a kunam ngga.

¹⁷ §Bwa mənana ndanə kir okban ngga bə ok cau mənana Bangjo kə ne a'ikəlisiya ka!

Bwa mənana kat cam kàngkàng limurəm ngga, mə nə pè wi gírlina-manna, mənana à səmbərəi a kùli ka, bə li. Dəm ngga mə nə pè wi tali məpwasəe mənana ndanə bəsa lulləu mana a nyouləi amurí ka. Lulləu ka, kəbwa sùrəi dāng she kə yì bwa mənana à pè wi mənə yì tali-pwasəa ka.

Cautera a ban ikəlisiya mənana a Tiyaṭəra ka

¹⁸ Giləi məturonjar mala ikəlisiya mənana a Tiyaṭəra ka ama:

Mənia ka nda cauterəa mənana pur nəban Muna mala Bakuli ka. Yi nda bwa mana aməsəi kə earke kəla lasə bəsa, sə akusəi kə ta gəradəu kəla bolo məbangje mənana à koləi ka.*

¹⁹ Ən sùrə atúró mō. Ən sənə earcearəu mō, andə pabamuru mō a banam, andə túróperi mō, andə munyi mō abə gəndəru. Sə ən sənə lidəmba mō abalə amənia yì agir ka kat.

²⁰ Səama mənia nda gír mənana ən bínəi arəò ka. A kə eari Jezebel, bwama mənə tunəki bamúri ama mābangnəa ka, kə tsək aguro mem bəà bwarki tanjar, bəà li gírlina mənana à tsəi atà ankúl, sə bəà pak caubikea nongginə-rəarəia.†

²¹ Ən kúndəò arəi bə pwanzali bə pələ nzəmi arə acaubikea male, sə eare ama nə pələ nə nying kídiki mala nongginə rəarəu male dāng.

† **2:10 2:10** Balli gbal abə: Dan 1:12. ‡ **2:14 2:14** Balli gbal abə: Bal 25:1-2; 31:16; Nggur 20:18. § **2:17 2:17** Balli gbal abə: Ang 78:24; Isha 62:2. * **2:18 2:18** Balli gbal abə: Dan 10:6. † **2:20 2:20** Balli gbal abə: 1Amur 16:31; 2Amur 9:22,30; Bal 25:1.

²² Ace mənə ka, mə ndo mə nə túrí aba rəkwana məbike mənana nə nongsəi a kala aba tanni kərkər ka. Sə abwana mənana à pak caubikea nongginəban andə yì ka, à nə tanni gbal atè kərkər, she bəà pwana'nzali à nyìngnə̀nà agir bealbikea mənana à pa andə yì ka.

²³ Mə nə twalta aməkpate nə lú. Anggo sə a'ikəlisiya kat nə sələ ama Mə nda mənana ən nggə sən babum andə denyicau mala koyana le ka. Mə nə pè koyana atà wun ngga tangnakusəu mala gír mənana pak ka.‡

²⁴ Sə cili wun a Tiyatəra, wun mənana kat wu kə kpata mənə yì kanigir məbane raka, yì wun mənana wu kutio aba sùrə kanigir nyir mənana abea abwana tunəi ama <<agir ba-səmbərəa məlime mala Shetan>> ngga raka, ən nggə na wun ama: Pa mə nə tsəka wun bə kəgír mədəmbəre amur mənana ən pana wun ngga dāng.

²⁵ Səa ma gír mənana wu ndanəi ka, wu bwali kəngkəng she bən yina ka.

²⁶ Bwa mənana limurəm, yì mənana kpata cau mem aban ká masələate ka, mə nə pè wi gara-murəm amur anzali.§

²⁷ <<Nə yália nə gara bolo;
sə abwana mənana
à binəcau ka,
nə arkia, nə mesəkia
mwashat-mwashat
kəla mgbakkəra nkenye.>>*

²⁸ Mə nə pè wi mənəi yì rəcandəa, kəla mənana Tárrám pam ngga; sə dəm ngga mə nə pè wi nlero dəmbari!†

²⁹ Bwa mənana ndanə kir okban ngga, bə ok cau mənana Bangño kə banggi a'ikəlisiya ka!

3

Cautera a ban ikəlisiya mənana a Sardis ka

¹ Giləi məturonjar mala ikəlisiya mənana a Sardis ka ama:

Mənəi ka nda cauterəa mənana pur nəban Yì bwa mənana bwal abangño tongno-nong-bari mala Bakuli andə anlero tongno-nong-bari a bui ka.

Ən sùrə atúró mo. Abwana kə twalo ama a ndanə yiləmu, sə məsəcau ka, a nda lú.

² Lo, sangsə aməsəo! Agir mənana à ueoko sə à malanə wu ka, loasəia bəà dum nə rəcandəa. Ən kum atúró mo a badəm Bakuli mem ngga, à gatti.

³ Nyesə bələo nə nzə́mó, denyi nə agir mənana a ok atadəmbe, sə a pa babumo a rəia ka; bwalia kəngkəng, sə wu pələ nzə́mó arə acaubikea mō. Bə məsəo sa sə a lo raka, mə nə yipə a bu-pwari mənana a tsək bələo raka, kəla yiu mala mən'í.

⁴ Akaná a Sardis she ka abwana ndakam bəti mənana à pəndəki adaura malea nə caubikea raka. Mə nə ging sənəia abalə adaura pwasəa, acemənana yia ka à kərəna.

⁵ Bwa mənana limurəm ngga mə nə oasəi wi daura pwasəa arəi kəla mənə, sə pə mə nə kasə lulləi dāng aba Maləmce Yiləmu. Mə nə bang ce a badəm Tárrám andə aməturonjar male ama yì ka, mem na.*

⁶ Bwa mənana ndanə kir okban ngga, bə ok cau mənana Bangño kə banggi a'ikəlisiya ka!

‡ 2:23 2:23 Balli gbal aba: Ir 17:10; Ang 62:12. § 2:26 2:26 Balli gbal aba: Ang 2:8-9. * 2:27 2:27 Balli gbal aba: Ang 2:9. † 2:28 2:28 nlero dəmbari: Gulo mənana à pə bwa mana limurəm ngga. * 3:5 3:5 Balli gbal aba: Pur 32:32; Ang 69:28; Dan 12:1; Mat 10:32.

*Cautera a ban ikəlisiya
mana a Filadefiya ka*

⁷ Giləi məturonjar mala ikəlisiya mənana a Filadefiya ka ama:

Mənia ka nda cauterəa
mənana pur nəban
Yi bwa mana nda Məfele
sə nda Mə'məsəcau ka,
yi bwa mana bwal kyî
mala Dauda†a bui ka.
Gir mənana mənəni ka,
kəbwa kārəa
nə gîrî dāng,
sə gîr mənana gîrnî ka,
kəbwa kārəa
nə mənni dāng.‡

⁸ Ən sūrə atúró mo. Səni ən mənəno kunkurəm a badəmbo mənana kəbwa kārəa nə gîrî raka. Ən sələnə ama rəcandəa mo na bəti, sə kat andə aməno ka, a bwal cau mem, a kpate, sə a ginəce lulləam dāng.

⁹ Ado ka a nə sən gîr mənana mə nə pakkî aməno yi abwana mana à nda ka amə ndakpapi mala Shetan ngga. À bang ama yia ka amə Yahudi, abwana mala Bakuli na,§ sə nyir na à nakiyi ka. Ən nggə banggo, mə nə cia à nə yiu a bano, à nə yia bun a nzali a badəmbo, sə à nə eare ama wun nda ka kə abwana mənana ən nggə earcea ka.*

¹⁰ Acemənana a kpəna ta nzongcau mem a do nə gandərəu aba məkwane nə munyi ka, mə nə yállö, a nə apî pwari mala nggea tanni mənana kə yiu amur bwapəndəa kat a banza, ace mwam abwana mənana a mala banza na ka.

¹¹ Banî pà nə sau dāng, mə ndya ən nggə yiu ka. Bwal gir mənana a ndanəi ka kàngkàng, ace mənana kəbwa bə kəa ako tangnakusəu mbulan-murəm mo raka.

¹² Bwa mənana limurəm ngga, mə nə tsəi nə duk tanggea-nggun, aba ndəməgule mala Bakuli mem, sə pà nə purî bāləi dəm dāng. Mə nə nyouləi wi arəi lullə Bakuli mem andə lullə bəsa Urəshalima mənana kə sulə nə kuli ka, yi nggea-là mala Bakuli mem; dəm ngga mə nə nyouləi wi bəsa lulləam arəi.†

¹³ Bwa mənana ndanə kir okban ngga, bə ok cau mənana Bangŋo kə banggi a'ikəlisiya ka!

*Cautera a ban ikəlisiya
mənana a Lawodisi ka*

¹⁴ Giləi məturonjar mala ikəlisiya mənana a Lawodisi ka ama:

Mənia ka nda cauterəa mənana pur nə bani, yi bwa mənana nda Lùmsəo mala apacau mala Bakuli, mə'nakún mə'məsəcau nî sə məbafoe, mə'yálban‡amur agirbunda mənana Bakuli pusəia ka.§

¹⁵ Ən sūrə atúró mo, ama we ka, a pî dāng, sə a pwal dāng. Eare mem ngga, bə a nda kùlkùl ko dwal!

¹⁶ Sə acemənana a nda lùlù, a pwal dāng, sə a pî raka, mə ndo mə nə poləo.

¹⁷ A kə ne bamuro ama a nda məkume, a rambəna gəna, sə a dwayi kəgîr dāng! Sə a sələ dāng ama we ka a nda mətapwasəa, gir-məsəswatər, mə'tər, nte, sə a ndanə bato.*

† **3:7 3:7** kyî mala Dauda: Ko <<Garamurəm amur domurəm mala Dauda.>> ‡ **3:7 3:7** Balli gbal aba: Pur 32:32; Ang 69:28; Dan 12:1; Mat 10:32. § **3:9 3:9** à À bang ama yia ka amə Yahudi, abwana mala Bakuli na: Ko <<À bang ama à nda ka abwana mana Bakuli taria ka.>> * **3:9 3:9** Balli gbal aba: Isha 60:14; 49:23; 43:4. † **3:12 3:12** Balli gbal aba: Isha 62:2; Ezək 48:32; Sən 21:1. ‡ **3:14 3:14** mə'yálban ko tita puroko tār: § **3:14 3:14** Balli gbal aba: Ang 89:27; Pas 8:22; Yoh 1:1-3. * **3:17 3:17** Balli gbal aba: Hos 12:8.

¹⁸ Ace mənə ka, ən nggə kwarkiro wu kúr zənariya məboarne a buam, zənariya mənana à giləkice nə bəsa ka, ace mənana wu duk məkume. Kúr agir-nggūrəu məpwasə a buam, mənana a nə oasə a rəð sə a nə kùmsə do-gbərangtang mô mərə kəsəke ka. Sə wu kúr mùru-ɓuri məsəu a buam, mənana awu nə hasə a məsəu ace mənana wu sənban ngga!

¹⁹ Abwana mənana kat ən earcea ka, ən nggə sâ rəia, sə ən nggə kwarkiria. Ace mənə ka, pak bumkidikea, sə wu pələ nzəmó arə aɓealɓikea mô nə ɓabumo kat!†

²⁰ Səni! Mə ndya ən came a kunkurəm ən nggə pək kou ka! Bwa mənana kat ok giem sə mən kunkurəm ngga, mə nə kutio atə, sə səm nə lili a tarə səm sənəi, kəla agyajam.

²¹ Bwa mənana limurəm ngga mə nə yinəi nə yia do atəm‡ amur buno-murəm mem, kəla mənana ən limurəm sə ən yi do atə Tárrám amur buno-murəm male ka.

²² Bwa mənana ndanə kir okban ngga, ɓə ok cau mənana Bangɲo kə banggi a'ikəlisiya ka!

4

Peri mənana a kùli ka

¹ Anzəm mənə ka, ən soa məsəam kara ən sən kunkurəm a kùli mənana à mənəni sə à nyi atarəi ka. Sə yì giu mənana ən oe atadəmbe nam cau kəla ɓua mala njawe ka, bang ama, <<Yiu kani a kùli, mə nə ləmdəo gír mənana nə yia kumban anzəm mənəia ka.>>*

² Kara Bangɲo mala Bakuli em. Ən sən buno-murəm a kùli sə ən sən ɓəbwa aban do amurí.†

³ Bwa mənə do amur buno-murəm ngga, ɓaməsəi kə tâ'nzama, kəla tă mala atali jaspə andə kaneliya. Sə tâ'nzama mala tali emeral ka, kàri buno-murəm male kəla npāring.

⁴ Aɓea abuno-murəm lumi-ɓari-nong-ine gumbəli mənəia yì buno-murəm ngga a ɓaləu, nə abwana-məgule lumi-ɓari-nong-ine aban do amúrià. À oasə adaura pwasəa arəia andə ambulan zənariya a ɓamuria.

⁵ Liki'nzama mala tālaban, sə akia mala agiu andə sàkkya mala mgbarangce ka, à kə pur nəban buno-murəm nì. A ɓadəm buno-murəm nì ka aɓukan nakam tongno-nong-ɓari à kə earke nə bəsa. Amənia ka, à nda ka bangɲo tongno-nong-ɓari mala Bakuli.‡

⁶ A ɓadəm mənəia yì buno-murəm dəm ngga, ən sən ɓə gír sarəa nongɲo kəla nggeamùr mənana à pè nə gəlas ka. Esəke kwár gəraɗau kəla talimbulo.

Agiryiləmu ine mənana à lùmsə nə aməsəu a ɓadəmbia andə nzəmia ka, à came a ɓaɓaləu a koya buban mala buno-murəm nì.§

⁷ Mədəmbe mala amənia yì agiryiləmu ka, nda kəla im; ɓaria ka nda kəla jamnda; tàruià ka ndanə ɓaməsəu kəla mala ɓwapəndəa; sə inea ka nda kəla nkwàng mənana kə yal ka.*

⁸ Koməye na atə mənəia yì agiryiləmu ka ndanə abu-nyál tongno-nong-mwashat. Rəia kat ka lùmsə nə aməsəu a ɓaləu andə nza. Du andə pwari à usələki dāng, à nda rə tu nggyal ama,

<<Məfele, Məfele, Məfele
nda Mətalabangɲo Bakuli
mana Karmur Gulo kat,
mana ndakam dídyal,
ndakam ado,

† 3:19 3:19 Balli gbal aba: Pas 3:12. ‡ 3:21 3:21 atəm ko a nkanggariam * 4:1 4:1 Balli gbal aba: Pur 19:16,24.

† 4:2 4:2 Balli gbal aba: Ezək 1:26-28. ‡ 4:5 4:5 Balli gbal aba: Pur 19:16; Sən 8:5; 11:19; 16:18; Ezək 1:13; Sən 1:4; Zak 4:2. § 4:6 4:6 Balli gbal aba: Ezək 1:5,18. * 4:7 4:7 Balli gbal aba: Ezək 1:10.

sə nda kə yiu ka.>>†

9 Agiriyiləmu ni lidəmba nə pa bʱwangsəban, andə gulo, andə yàwá a ban bʱwa mənana do amur buno-murəm, mənana ndanə yiləmu mana málá male pà kàm raka.‡

10 Aba mənə anggo ka abʱwana-məgule lumi-ʱbari-nong-ine ka, à nè kpa a nzali a ʱbadəm bʱwa mənana do amur buno-murəm ngga. À nè peri a bani, yì bʱwa mana ndanə yiləmu mana málá male pà kàm raka. Lang bə à nda aba peri anggo ka, à nè nongsə ambulan-murəm malea a ʱbadəm buno-murəm ni sə à nè bang ama:

11 <<A kārəna,
We Mətalabangŋo
ʱBakuli ma'səm.
A kārəna
bəà bʱwangsəo,
bəà po gulo,
sə wu ak rəcandəa.
Acemənana a nda mana
a pusə agir kat ka.
Kani mala ʱbabumo na
sə a pusəia,
sə do malea gbal ka,
kani mala ʱbabumo na.>>

5

Məgam ak maləmce

mana à kə kari ka nə panzəi

1 A ʱbabù məlì mala Yì bʱwa mənana do amur buno-murəm ngga, ən sən bə maləmce mana à kə kari ka, mənana à gilə cau kàm bāləi andə nzəmi, sə à lanzə kúni nə agbatali myang arə abanì tongno-nong-ʱbari ka.*

2 Sə ən sən bə nggea kanggərang məturonjar mala ʱBakuli came loasə gì bəng-bəng, aban hama ama,

<<Yana bʱwe kārəa nə fasəki amyang mənəia à lanzəkina kún mənəia yì maləmce nəi ka, sə nə panzəi?>>

3 Sə ko kəbʱwa pà kàm a kùli, ko a nzali, ko a tà-nzali, mənana kārəa nə mən mənəia yì maləmce, ko nə sən gìr mənana à giləi abaləi ka dāng.

4 Pələa ən kpa bua kərkər, acemənana à kum kəbʱwa mənana kārəa nə mən mənəia yì maləmce, ko nə sən bāləi ka dāng.

5 Pələa mwashat atə abʱwana-məgule mənəo lumi-ʱbari-nong-ine ka nam ama, <<Pwalo, ce a bua dāng! Səni, bʱwa mənana à tunəki ama Im, a təu mala Yahuda, sə dəm ngga Məkə murəm Dauda na ka, linamurəm mənana tsəi kārəna nə fasəki amyang-kun yì maləmce, mənana à lanzəi nəia ka, sə nə mənəni.>>†

6 Pələa ən sən Məgam mənana pa kəla à pwan-myali ka, nda aban came nə ʱbabaləu a ban buno-murəm, sə agiriyiləmu mənəo ine andə abʱwana-məgule ka, à kəri abaləu. Ndanə anjawə tongno-nong-ʱbari andə aməsəu tongno-nong-ʱbari, amənana à nda ka bangŋo tongno-nong-ʱbari mala ʱBakuli mənana à tasəia arə aban kat aba banza ka.‡

7 Məgam ni pələa yiu yì ak maləmce nì a bə-məlì mala Yì bʱwa mənana do amur buno-murəm ngga.

8 Lang angŋəna maləmcenì ka, agiriyiləmu mənəo ine andə abʱwana-məgule lumi-ʱbari-nong-ine ka, à sarəa a nzali a ʱbadəm Məgam. Koyana atəa ka ndanə

† 4:8 4:8 Balli gbal aba: Isha 6:2-3. ‡ 4:9 4:9 Balli gbal aba: Ang 47:8. * 5:1 5:1 Balli gbal aba: Ezək 2:9; Isha 29:11. † 5:5 5:5 Balli gbal aba: Tite 49:9. ‡ 5:6 5:6 Balli gbal aba: Isha 53:7; Zak 4:10.

zangnan, sə à bwal amuna-nkenye bolo-njengəlan a buia mənana à lùmsəia nə muku-gìr ace loasə yele mə'rəmboarne ka; yì muku-gìr ace loasə yele mə'rəmboarne ka nda ka ahiwi mala abwana mala Bakuli. §

⁹ Pələa agiriyiləmu andə abwana-məgule mənəo tù bəsa nggyal ama:

<<A kārəna wu ak
maləmce nî,
sə wu fasəki amyang-kuni.

Acemənana we ka
à pwan-myalo,
sə nə nkilio sə a akmúr
abwapəndəa ace Bakuli,
aba koya kún,
andə koya lasəu,
andə abwana arə
anzali dāngdāng.*

¹⁰ A nyəsənia à
pələna abwana
mənana Bakuli ma'səm
nda murəm amúrià,
sə apəris ace
pakki wi túró,
sə à nə duk agbani†
a banza.>>‡

¹¹ Lang mə ndaban sənban ngga, ən ok gì aməturəjar mala Bakuli pas. Làkkì malea na á-pas andə amiləyan amur amiləyan! À gumbəli buno-murəm andə agiriyiləmu andə abwana-məgule abaləu. §

¹² À loasə già a kùli à tu-nggyal ama:

<<Məgam mənana à
pwan-myali ka,
kārəna bə ak gara-murəm,
andə kume,
andə sələe, andə rəcandəa,
andə gusələban,
andə boarbwa,
andə bəwangsəban!>>

¹³ Pələa ən ok agir mənana kat Bakuli pusəia ka, amənana a kùli, andəa mənana a nzali, andəa mənana a tətə nzali, andəa mənana a tamur ka, andə koya gìr mənana kat abaləia ka aban bəwangsəki Bakuli. À tu-nggyal ama:

<<Bəwangsəban andə gulo,
andə boarbwa,
andə rəcandəa ka,
bəà pè Yì bwa mənana
do amur buno-murəm ngga
sə bəà pè Məgam,
málá male pà kàm dāng!>>

¹⁴ Agiriyiləmu mənəo ine ka, à ear ama, <<Amin, bə do anggo!>> Sə abwana-məgule ka, à kpa a nzali aban peri.

§ 5:8 5:8 Balli gbal aba: Ang 141:2. * 5:9 5:9 Balli gbal aba: Ang 33:3; Isha 42:10. † 5:10 5:10 à nə duk agbani ko à nə duk amə'yálmúrá ko à nə duk amurəma ‡ 5:10 5:10 Balli gbal aba: Pur 19:6; Isha 61:6. § 5:11 5:11 Balli gbal aba: Dan 7:10.

6

*Məgam fasəki agbatali
myang-kun maləmce*

¹ Mə ndarə səne sə Məgam fasə mədəmbe mala agbatali myang tongno-nong-bari mənana à lanzə kum mənə yì maləmce mana à kə karì ka. Pələ ən ok mwashat atə agiryiləmu mənə ine ka, bangcau nə giu kəla sa mala mgbarangce, ama, <<Yiu!>>

² Pələ ən soa məsəam, kara ən sən pər məpwasə a bədəmbam aban came! Bwa mənana a nzəmi kwakiyi ka, ndanə nta a bui. À oasəi wi jeko amurì, sə puro kə tswaki aban ká kəla məlimurəm mana she nə limurəm arəa lwa ka.*

³ Lang Məgam fasə bəria gbatali myang ngga, ən ok bəria giryiləmu na ama, <<Yiu!>>

⁴ Pələ bə pər puro yi came! Mənia ka məbangje na, sə bwa mənana a nzəmi kwakiyi ka, à pə wi rəcandəa bə kidiki dotarəu a banza, sə bə tsək abwapəndəa bəa kə wal-lú ka rəia. À pə wi nggeabyau məgule a bui.

⁵ Lang Məgam nì fasə təruià gbatali myang ngga, ən ok təruià giryiləmu na ama, <<Yiu!>> Ən loasə məsəam, pələ ən sən pər məpəndəe puro yi came! Bwa mənana a nzəmi kwakiyi ka bwal səkel a bui. ⁶ Pələ ən ok giu kəla pur nəban agiryiləmu mənə ine ka. Na ama, <<Tasau mwashat mala muku yare ka, nda à nə pə nda tangnakusəu mala túró pwari mwashat ka. Sə tasau tərú mala muku məssa bəlì ka, nda à nə pə nda tangnakusəu mala túró pwari mwashat ka. Sə ce wu kidiki mürú andə mür-anap dāng!>>†

⁷ Lang Məgam fasə inea gbatali myang ngga, ən ok gi inea giryiləmu na ama, <<Yiu!>>

⁸ Pələ ən səni ka, bə pər mə'gwalani puro yi came! Bwa mənana kwakiyi ka, lùlləi ama Lú, sə Domurəm mala Lú kə gya atə tù. Yia Lú andə Domurəm mala Lú ka, à pea wia rəcandəa mala paktúró nə lwa, andə nzala, andə kwánó-bikea, sə anyam-candəa mənana a banza ka, bəa kidiki bənì mwashat aba gauwe ine mala banza.‡

⁹ Lang Məgam fasə tongnoia gbatali myang ngga, kara ən sən ayiləmi abwana aban ramba abata gyanjan-dārəâ; à nda ka abwana mənana à wal-luia ace earnə cau mala Bakuli andə bangje aban abwana ka.

¹⁰ À loasə già kərker à bua aban Bakuli ama, <<She aya fara le, we Mətalabangje mənana a Karban kat ka! We məfele andə mə'məsəcau nì, aya fara sə a nə pakki banza bashi, sə a ya pwari sə a nə mbwea ace nkila ma'səm mənana à sukki ka?>>§

¹¹ Pələ à pe ko yana atəa ka nggea-daura pwasəa, sə à banggia wia ama bəa do, bəa kundə kam bəti, she bə lakkì mala abia amətúró andə amə'eambia mənana à nə wal-luia, kəla mənana à walia ka, lùmsənà ka.

¹² Mə ndarə səne sə Məgam fasə tongno-nong-mwashatia gbatali myang. Kara nzali dəurəki kərker. Pwari twalo pəndə cikcik kəla nggubyaupəndəa, zongjo pələ məbangje kəla nkila,*

¹³ sə anlero mənana a kùli ka, à sukkio a nzali, kəla amgbangja vwari mənana gung məcandəe dəurəki nggunia, sə à sukki a nzali ka.†

¹⁴ Kuli karkya kəla kar kala, sə koya nkono andə luran ngga, à ui aban came male.

¹⁵ Pələ amurəma mala banza, andə amə'yálmúr abwana, andə aməgulo mala asoje, andə aməkume, andə abwana aməcandəe, andə koya guro andə abwana à dukdo bamuria ka, à bangja, à kya səmbərəa abalə agumi andə anre ka atali mala ankono.‡

* **6:2 6:2** Balli gbal aba: Zak 1:18; 6:1-3. † **6:6 6:6** Balli gbal aba: 2Amur 6:25. ‡ **6:8 6:8** Balli gbal aba: Hos 13:14; Ezək 5:12; 14:21. § **6:10 6:10** Balli gbal aba: Zak 1:12; Ang 79:5; Tite 4:10. * **6:12 6:12** Balli gbal aba: Jol 2:10,31; Atúró 2:20; Isha 13:10; 3:15; Mat 24:29; Mar 13:24-25; Luk 21:25. † **6:13 6:13** Balli gbal aba: Isha 34:4. ‡ **6:15 6:15** Balli gbal aba: Isha 2:10.

¹⁶ À buaki arə ankono andə atali ama, <<Wu kpa amur səm, wu səmbərə səm ace mənana Yi bwa mana do amur buno-murəm ngga, bə kəa sən səm raka, sə bə səm apî bumlulla məbike mala Məgam!§

¹⁷ Acemənana pwari mägule mala ləmdə bumlulla məbike malea yina, sə yana bwe nə came?>>*

7

Bakuli nə tsək ntongŋo amur abwana male

¹ Anzəm mənə ka ən sən aməturenjar mala Bakuli ine aban came arə abumban ine mala banza. À kùr agúng mənana à kə lo bua nə abuban ine mala babanza ka, ace mənana gung bə kəa bua amur nzali ko nggeamùr, ko anggun raka.*

² Pələa ən sən bə məturenjar aban eauwe a kùli nə njar-takuli, nə gbəlman-parbu mala Bakuli məyiləmuì a buì. Loasə gi bəng-bəng nacau nə aməturenjar mənə ine ka, yia mənana Bakuli pania wia rəcandəa bəà kidiki nzali andə nggeamùr ka, ama,

³ <<Wu came! Wu kəa na ama wun nə je nzali, ko nggeamùr ko anggun ama wun nə kidikia ka dāng, she bə səm tsəngŋəni aguro mala Bakuli ma'səm nyouləa mala parbu a kundəmbəia ka.>>†

⁴ Pələa ən oe à na làkkì mala abwana mənana à tsəkia wia nyouləa mala parbu a kún dəmbia ka; abwana á-gbəman-mwashat nə á-lumi-ine-nong-ine [144,000], abalə atau mala amə Isərayila.

⁵ Aba tau mala Yahuda ka, abwana á-lum-nong-bari nda à tsəkia wia nyouləa mala parbu ka.

Aba tau mala Ruben ngga abwana á-lum-nong-bari na.

Aba tau mala Gad ka abwana á-lum-nong-bari na.

⁶ Aba tau mala Asha ka abwana á-lum-nong-bari na.

Aba tau mala Naftali ka abwana á-lum-nong-bari na.

Aba tau mala Manasa ka abwana á-lum-nong-bari na.

⁷ Aba tau mala Shimiyon ngga abwana á-lum-nong-bari na.

Aba tau mala Lawi ka abwana á-lum-nong-bari na.

Aba tau mala Isaka ka abwana á-lum-nong-bari na.

⁸ Aba tau mala Zebulu ngga abwana á-lum-nong-bari na.

Aba tau mala Yisəfu ka abwana á-lum-nong-bari na,

sə abə tau mala Benjami ngga abwana á-lum-nong-bari na à tsəkia wia nyouləa mala parbu ka.

Nggea làkkì mala bwabundəa bwangsə Bakuli

⁹ Anzəm mənə ka ən sən nggea ramba mala bwabundəa kərkər, mənana kəbwa pà nə gandə ballia raka. À pur arəa koya nzali, andə akûn, andə abwana mala atau dāngdāng, andə alasəu, sə à came a badəm buno-murəm andə badəm Məgam. À oasə anggea-đaura pwasəa a rəia sə à bwal ambú nkangga a buia.

¹⁰ À loasə già kpəm à kə na ama,
<<Amsəban ngga kə yiu
nəban Bakuli ma'səm,
mənana do amur
buno-murəm ngga,
sə nəban Məgam!>>

§ 6:16 6:16 Balli gbal aba: Hos 10:8. * 6:17 6:17 Balli gbal aba: Jol 2:11; Mal 3:2. * 7:1 7:1 Balli gbal aba: Zak 6:5. † 7:3 7:3 Balli gbal aba: Ezək 9:4.

11 Sə aməturonjar mala Bakuli kat ka, à nda à came, à kàrì buno-murəm andə abwana-məgule andə agiryiləmu ine abaləu ka. À sarəa a badəm buno-murəm nə baməsəia a nzali sə à peri aban Bakuli,

12 à kə na ama,
<<Bə do anggo! Bwangsəban
andə boarbwa,
andə sələe, andə yāwá,
andə gulo,
andə gara-murəm,
andə rəcandəa ka,
a mala Bakuli ma'səm na,
mənana mała male
pà kàm raka. Bə do anggo!>>

13 Pələa mwashat atà abwana-məgule diem ama, <<Ayana à nda ka abwana mənəia abalə adaura pwasəa ka, sə aya ban sə à puro?>>

14 Sə ən eari wi nəma, <<Bwaməgule, a nda mana a sələ ka.>>
Pələa nam ama, <<Amənəia ka, à nda ka bwana mənana à purî bá nggea tanni məgule ka. À lákkína adaura malea sə à tsəngnənia à pələna aməpwasəe aba nkila mala Məgam.‡

15 <<Nda tsəa sə à came
a badəm buno-murəm
mala Bakuli
sə à kə pakki wi túróperi,
du andə pwari,
aba Ndəməgule male ka;
sə Yì bwa mənana do
amur buno-murəm ngga,
nə dupia wia tara amúrià.

16 À pà nə ok nzala
dəm dāng ko bəti,
sə məsamur pà nə
nyare nə walia dəm
dāng ko bəti.
Pwari pà nə walia dəm
dāng ko bəti,
sə bəkə toşəkiban mala
banpina pà nə
yiu amúrià dəm
dāng ko bəti. §

17 Acemənana Məgam
mana nda a babaləu
aban buno-murəm ngga,
nə dupia wia yálgír amúrià;
nə kánəia aban amgbədə
mənana à pākiyi
mùr yiləmu ka.
Sə Bakuli ka nə
esəkiə wia mərəm
kat a məsəia.>>*

‡ 7:14 7:14 Balli gbal aba: Dan 12:1; Tite 49:11. § 7:16 7:16 Balli gbal aba: Isha 49:10; Ang 121:6.
Balli gbal aba: Ezək 34:23; Ang 23:2; Isha 25:8; 49:10.

* 7:17 7:17

8

*Məgam fasə tongno-nong
baria gbatali myang*

¹ Lang Məgam fasə tongno-nong-baria gbatali myang ngga, ban nyare pwal dəong a kùli, yi pur a gauwa-tsùrú mala bu-pwari mwashat.

² Pələa ən sən aməturenjar tongno-nong-bari mənana à camgiyi a badəm Bakuli ka, à pea wia anjawe tongno-nong-bari.

³ Sə bə məturonjar mala Bakuli yiu yi came a badəm gyanğnan nə muna-nkenye bolo-njengəlan a bui. À pè wi muku-gir kpəm ace loasə yele mə'rəmboarne, ace mənana bə kpapi andə ahiwi mala abwana mala Bakuli kat, sə bə pisəi, amur gyanğnan bolo-njengəlan mənana cam a badəm buno-murəm ngga.*

⁴ Yele mala muku-gir loasə yele mə'rəmboarne mənana kə lo a bu məturonjar ka, kpapya andə ahiwi mala abwana mala Bakuli, sə à eauwe aban ká aban Bakuli.

⁵ Pələa məturonjar twal muna-nkenye mala muku-gir loasə yele mə'rəmboarne, lumsəi nə nkalang-bəsa mənana pwan aba bəsa mana amur gyanğnan ngga, sə nyesəi turí, mesəke aban yiu a nzali a banza. Kara mgbarangce sàkkyə, ban gəggəli, tálaban liki'nzama, sə nzali dəurəkió.†

*Twanggi anjawe yiu nə
kidiki mala agir*

⁶ Pələa aməturenjar mənəo tongno-nong-bari nə anjawe a buia ka, à gilə rəia à nə twang njawe.

⁷ Lang məturonjar mədəmbe twang njawe male ka, kara bəsa andə məsətali-mbulo, mənana kpapi andə nkila ka puro, kə soləo aban yiu a nzali amur banza. Banì mwashat abalə agauwe tərú mala nzali ka bwal bəsa; banì mwashat abalə agauwe tərú mala anggun pi kəring, sə abondo məpwale kat ka, à pi kəring.‡

⁸ Baria məturonjar twang njawe male. Kara à túr bə kəgir kəla nggea nkono məgule mənana kə earki nə bəsa ka, yi kpa aba nggeamúr. Banì mwashat abalə agauwe tərú mala nggeamúr ka, pələ nkila.§

⁹ Banì mwashat abalə agauwe tərú mala agiriyiləmu mənana aba nggeamúr ka, à wukio. Sə banì mwashat abalə agauwe tərú mala awaru-bəsa a nggeamúr ka, à kidikia.

¹⁰ Lang təruià məturonjar twang njawe male ka, bə nggea nlero məgule kasəa a kùli aban yiu a nzali. Kə earki nə bəsa kəla bukan, yi kpa amur banì mwashat abalə agauwe tərú mala amúr mənana abalə anggeasala andə amgbede ka.*

¹¹ À tunəki nlero nî ama Məlulle. Yi tsək banì mwashat abalə agauwe tərú mala amúr nggeasala à pələ mə'lülle. Sə abwana pas mənana à nu mur nî ka à wukio, ace lúllô male.

¹² Anzəm twang njawe mala inea məturonjar ka, Bakuli tulkia pwari andə zongho andə anlero, sə ace mənəo ka à dwayi banì mwashat abalə agauwe tərú mala tǎ malea. Sə anggo ka banì mwashat abalə agauwe tərú mala tálaban nə pwari andə du ka à ləmdə dāng.

¹³ Lang ən soa məsəam aban sənban ngga, ən ok gí nkwang mana nda ban yale, kə kútí nə bumkuli ka, kə hamnə cau nə giu bāng-bāng ama: <<Gir mur'mwana! Gir mur'mwana! Gir mur'mwana amur abwana mənana à do a banza ka, ace agir mənana à nə yia kumban anzəm twang njawe mala acili aməturenjar tərú mənana à ueo, sə à malanə twang ngga!>>

* **8:3 8:3** Balli gbal aba: Amo 9:1; Ang 141:2. † **8:5 8:5** Balli gbal aba: Pəris 16:12; Ezək 10:2. ‡ **8:7 8:7** Balli gbal aba: Pur 9:23-25. § **8:8 8:8** Balli gbal aba: Ir 51:25. * **8:10 8:10** Balli gbal aba: Isha 14:12.

9

*Tongnoia twang njawe yiu nə
gîr mur'mwana mädəmbe*

¹ Lang tongnoia mäturonjar twang njawe male ka, ən sən be nlero mənana pur nə kuli, yi kpa a banza ka. À pe mənıa yì nlero ka kyî mala mən kun tūli-tàtəkətè.

² Lang mən kun tūli-tàtəkətè ka, kara yele kə purki kam kəla yele mala bəsa bá ndà-nggun. Bəməsə pwari andə bumkuli pələ pəndəa nə yele mənana kə pur aba tūli-tàtəkətè ka.*

³ Adoshi purkio aba yele nì à ara aba banza. À pea amənıa yì adoshi ka rəcandəa mala tākiban kəla agenye banza.†

⁴ À nea wia ama bəà kəa je bondo ko agirpwala ko anggun mala banza, ama à nə tākia dāng. Kə abwana mənana à pənə nyouləa mala parbu mala Bakuli a kundəmbəia raka, à nda à nə tākia ka.‡

⁵ Bakuli eari adoshi man bəà wal-lú ka abwana mənıa ka dāng. Kə tanni na à nə pea wia ka, bə mala malà azongno tongno. Sə kwanban mala patanni malea na kəla tāban mala genye.

⁶ Abalə azongno mənəo tongno ka, bwapəndəa nə alta lú, sə à pà nə kumi dāng; à nə sham ce wu, sə lú ka, nə upia wia kuko.§

⁷ Amənıa yia adoshi ka, à nda kəla apər mənana à giləkia ace ká munəo ka. À ndanə agir a bəmuriə kəla ambulan zənariya, sə abəməsəia na kəla bəməsə bwapəndəa.*

⁸ Nyang mūrıə na kəla nyang mur aməmənə, sə aminəia na kəla aminə im.†

⁹ Məntongno dambaləia na kəla ntongno mənana à pe nə bolo məcandəe; sə gəshi amburiə na kəla gəshi kusə apər andə awaru-pər pas mənana à kə soamire aban ká kun munəo ka.‡

¹⁰ À ndanə anggilatau mənana à kə tākiban kəla agenye ka. Anggilatea ka, à ndanə rəcandəa mala jiki abwana zongno tongno.

¹¹ Murəm malea ka nda mäturonjar mala tūli-tàtəkətè. Lülləi nə kun Ibəru ka nda Abbadon, sə nə kun Gərik ka nda Apolıyon, Məkidikiban.

¹² Gîr mur'mwana mädəmbe kutina. Abea agir mur'mwana bari na à kə yiu ka.

*Twang njawe mala tongno
nong-mwashatia mäturonjar
yiü nə baria gîr mur'mwana*

¹³ Tongno-nong-mwashatia mäturonjar twang njawe male. Pələ ən ok giu pur nə kun anjawe mala gyangnan zənariya mənana nda aban came a badəm Bakuli ka.§

¹⁴ Kə ne tongno-nong-mwashatia mäturonjar mənana nə njawe a bui ka ama, <<Panzə amäturonjar ine mənana à kūrıa a kun Nggeasala mägule, yì Yiufəretis ka.>>

¹⁵ Pələ à panzə amäturonjar nì ine, mənana yia ka à cia nə tsəa aba gilərau ace mənıa yì bu-pwari mala mənıa yì pwari, andə zongno, andə pələ ka. Ado ka à panzəia bəà wal-lú bəni mwashat abalə agauwe tarú mala bwapəndəa kat a banza.

¹⁶ Ən ok bəbwa banggəm lakkı mala amə'pər mənana atəə anzəm apər aban ká munəo ka ama à nda miləyan-gbəman-bari.

¹⁷ Aba mənıa yì səngir aba bangno à ləmdəam ngga, ən sən apər nì andə amə'pər aban do a nzəmia. Adauro-bolo mənana amə'pər oasə a kikilia ka, abea ka aməbangne

* 9:2 9:2 Balli gbal aba: Tite 19:28; Pur 19:18; Jol 2:10. † 9:3 9:3 Balli gbal aba: Pur 10:12-15. ‡ 9:4 9:4 Balli gbal aba: Ezək 9:4. § 9:6 9:6 Balli gbal aba: Ayu 3:21. * 9:7 9:7 Balli gbal aba: Jol 2:4. † 9:8 9:8 Balli gbal aba: Jol 1:6. ‡ 9:9 9:9 Balli gbal aba: Jol 2:5. § 9:13 9:13 Balli gbal aba: Pur 30:1-3.

na, abea ka aməgbəlwi na, sə abea ka amə'gwalani. Apər ka, bamuria nda kəla mala im, sə bəsa andə yele andə tali solfo mə'earke nə bəsa ka, à kə pur aba kunia.

¹⁸ Amənia yia agirpatanni tərú ka: bəsa andə yele andə tali solfo mə'earke nə bəsa, mənana à kə pur aba kun apər mənə ka, à twalta mwashat abalə agauwe tərú mala bwapəndəa kat a banza.

¹⁹ Rəcandəa mala apər mənə ka nda a bakunia andə nggilatea; acemənana anggilatea ka à nda kəla an'yau; à ndanə rəcandəa mala kwarki abwana.

²⁰ Cili bwapəndəa mənana àwá, agirpatanni mənə walia raka, à ginə pak bumkidikea arə abealbikea malea, à ginə nyare a ban Bakuli. À lidəmba nə peri a badəmbə akukwar andə ankúl mala zənariya andə azərfa, andə bolo-bángnǎ, andə tali, andə nggun; amənana à kə sənban dāng, à kə okban dāng, sə à kə ging raka!

²¹ Sə dəm ngga à ginə pwanzali à nə pələ nzəmia arə pakkiagir malea mala walki-alú, andə kpata agirmonzəo, andə kidi kidi mala nongginə rəarəu, andə iki'an'i.

10

Bakuli nə masələ kani male tū

¹ Pələa ən sən bə kanggarang məturonjar mala Bakuli pur nə kuli, kə suləo aban yiu. Pərbang gumbəli rəi sə npəring kəri mūrí. Bəməsəi tǎ kəla pwari, sə अगरकुसै ka, à nda kəla atanggea-nggun bəsa.

² Bwal mə'maləmcə mənana à mənəni ka a bui. Yiu yi tamsə kusəi məli amur nggeamūr, sə kusəi mə'nggare ka tamsəi amur kwərbān.

³ Pələa loasə gí bua gāwān bāng-bāng, kəla arkwar mala im. Lang mak gāwān ngga, agiu mgbarangce tongno-nong-bari nacau.

⁴ Lang agiu mgbarangce tongno-nong-bari nacau ka, nəma mə nə gilə cē, sə kara ən ok giu pur nə kuli nam ama, <<Cau mənana agiu mgbarangce tongno-nong-bari bang ngga, bə cē duk gir'səmbərəa! Cə a giləi dāng.>>

⁵ Pələa məturonjar mənə ən sənəi came amúr nggeamūr andə kwərbān ngga, loasə bui məli a kuli,*

⁶ sə kángir nə lullə Bakuli. Kángir nə lullə Bakuli mənana nə yiləmu mana masələate pà kām raka, mənana pusə kuli, andə nzali, andə nggeamūr, andə agir mənana abaləia kat ka. Pələa məturonjar na ama, <<Pwari pà kām dəm dāng!

⁷ Bə tongno-nong-baria məturonjar twang njawe male ka, gír mənana Bakuli kaní nə pə sə à səmbərə ce ka, nə yia lümsəo. Nə yia puro kəla mənana bangni a banfana aban aguro, amə'bangnəa male ka.>>

⁸ Pələa bwa mənana ən ok gí nacau nə kuli ka, nam cau dəm ama, <<Kyane kya ak mə'maləmcə mənə à mənəni a bũ məturonjar mənana came amúr nggeamūr andə kwərbān ngga.>>

⁹ Nda ən wari aban məturonjar sə ən ne wi nəma bə pām mə'maləmcə məkyauwe nì ka. Pələa banggām ama, <<Ang, twali shè. Awu nə oə pəlpəl a kuno kəla mūr-nyì, sə bə a mealəni ka, nə nggá pələ məhangje a bumo.>>†

¹⁰ Pələa ən ak mə'maləmcə nī a bũ məturonjar, sə ən she. Ən oe ka nda pəlpəl a kunam kəla mūr-nyì, sə lang ən mealəni ka, bumam twalo hangja.

¹¹ Sə nam ama, <<Duməna púp awu nə hamnə cau amur abwapəndəa, andə anzali, andə akún, andə amurəma pas.>>‡

* 10:5 10:5 Balli gbal aba: Nggur 32:40; Dan 12:7. † 10:9 10:9 Balli gbal aba: Ezək 2:8; 3:1-3. ‡ 10:11 10:11 Balli gbal aba: Ir 1:10.

11

*Amə'nakún bari mala
Bakuli nə hamnə cau male*

¹ Sə 'Bakuli pam munagara kārəki sauwa mala gır, sə nam ama, <<Kyane kya kārəki bā Ndāməgule mala 'Bakuli andə gyangŋan paboro, sə wu bal abwana mənana à kə peri aba Nda ka.*

² Səama banfana mənana a nza nə Ndāməgule, à kàrì nə sheran ngga, cè a kārəki dāng, acemənana ban nì ka à pànî abwana mənana à sùrə 'Bakuli raka. Yìà ka, Urəshalima, nggea-là məfele nə kpa aba rəcandəa malea, à nə parki, arə azongŋo lumi-ine-nong-bari.†

³ Sə mə nə pè amə'nakún mem mənia bari ka rəcandəa, à nə twal anonggio mənə á-mwashat nə gbəman-bari né lumi-tongno-nong-mwashat ka (1,260), à nə nggə hamnə cau mala 'Bakuli, né anggubəyau gwado a rəia.>>

⁴ Yìà mənia ka, à nda ka anggun olif bari andə apitəla bari mənana à cam a bədəm Mətalə banza ka.‡

⁵ Bə kə bwa earce ama nə pakkia wia gır məbane ka, bəsa kə puro aba kunia kə twalta abia-məbura. Anggo sə bwa mənana kat earce nə pakkia wia kəgır məbane ka, she nə wu.§

⁶ À ndanə rəcandəa amur bumkuli, à nə tamsə mbulo pà nə nya dāng. Sə à ndanə rəcandəa mala tsək amúr arə aban kat bəà pələ nkila. Dəm ngga à ndanə rəcandəa mala kwak banza nə koya ulang agir mur'mwana, sə à nə gandə bəsələki pe kəla mənana à earce ka.*

⁷ Anzəm mənana bəà maləna nakún malea ka, nyambikea mənana nə puro aba tūli-tàtəkətè ka, nə yiu nə lwa-lwa a rəia, nə gandəia sə nə wal-luia.†

⁸ Luia nə nongŋo amur njargula aba nggea-là mənana a kún-ndunocau ka à tunəi ama Sodom andə Masar, sə akəm gbal sə à gbəlli Mətalea amur nggun-gangndəi ka.‡

⁹ Nə twal nongŋo tărú nə tsùrú, abwana arə a koya la, andə koya tau, andə koya kún, andə koya bwapəndəa ka, à nə nggə sən luia aban nongŋo, acemənana à eari kəbwa bə tsəia a bəmbe raka.

¹⁰ Abwana a banza ka, ban nə boaria wia ace gır mənana kum amə'nakún mənia bari ka. À nə pakkidire sə à nə turia rəia ban nə aboro acemənana yìà amə'nakún mənia bari ka, à nda à yinəia abwana a banza tanni məbike kərkér ka.

¹¹ Sə anzəm anongŋo mənə tărú nə tsùrú ka, 'Bakuli pyaupia wia lin'ueo mə'pa yiləmui a rəia. À lo à cam amur akusəia; sə abwana mənana kat à kə sənia ka, nggea ən'ò bwalia kərkér.§

¹² Pələ giu məcandəe pur nə kuli tunə amə'nakún mənia bari ka ama, <<Wu yiu kani a kùli!>> Sə à lo aban eauwe a kùli aba pərbang. Abia-məbura soapia wia məsəu à kə sənia.*

¹³ Aba kə bu-pwari mənə ka, nggea dəurəo mala nzali mə'kərkér nì kumban, mənana kidiki banì mwashat aba gauwe lum mala nggea-là, sə wal bwapəndəa á-tongno-nong-bari (7,000) ka. Cili bwapəndəa ka, bangciu pakkia wia kərkér sə à bwangəsə gulo mala 'Bakuli mənana a kùli ka.

¹⁴ Baria gır mur'mwana kutina, sə tăruià gır mur'mwana nda kə yiu atè tù ka!

* **11:1 11:1** Balli gbal aba: Ezək 40:3. † **11:2 11:2** Balli gbal aba: Zak 12:3; Isha 63:18; Luk 21:24. ‡ **11:4 11:4** Balli gbal aba: Zak 4:3,11-14. § **11:5 11:5** Balli gbal aba: 2Amur 1:10; Ir 5:14. * **11:6 11:6** Balli gbal aba: 1Amur 17:1; Pur 7:17,19. † **11:7 11:7** Balli gbal aba: Dan 7:3,7,21. ‡ **11:8 11:8** Balli gbal aba: Isha 1:9. § **11:11 11:11** Balli gbal aba: Ezək 37:5,10. * **11:12 11:12** Balli gbal aba: 2Amur 2:11.

*Tongno-nong-baria
twang njawe yiu nə
təruia gir mur'mwana*

¹⁵ Pələa tongno-nong-baria məturonjar twang njawe male, kara agiu lo kərəkər a kùli à kə na ama,

<<Agara-murəm mala
banza man ngga
à nyarəna a bá bu
Mətala səm andə
bá bu Kərəsti male.

Sə domurəm male ka
masələate pà kàm dāng!>>†

¹⁶ Sə abwana-məgule lumi-ɓari-nong-ine, mənana à ndaban do amur abuno-murəm a ɓadəm ʼBakuli ka, à kpa a nzali, sə à peri a ban ʼBakuli.

¹⁷ À na ama,
<<We ʼBakuli Mətalabangɲo
mana a Karmur Gulo kat,
we mənana a nda kam ado,
andə mənana nda
kam dɪɖyal ka,
səm nggə pakko yàwá,
acemənana a aŋɲəna
rəcandəa mò məgule,
sə a tinata mò yì yálban
amur agir.

¹⁸ Abwana arə anzali
pak bumlulla,
sə ado gbal ka,
pwari mala bumlulla
mò yina.
Pwari pàngɲənà
mənana awu nə pakki
alú ɓashi nəi ka.
Sə aguro mò,
amə'ɓangnəa ka,
awu nə peà wia
tangnakusəia,
andə abwana mô
aməfele,
andə abwana kat,
ɓwa məkyauwe andə
ɓwa məgule,
amənana à kə ɓanggo
aba pagulo ka.
Pwari yina mənana
awu nə kɪɖiki abwana
mənana à kə kɪɖiki
banza ka.>>‡

¹⁹ Pələa à mən kun Ndàməgule mala ʼBakuli mana a kùli ka, sə Akwati Kùrcau male ka à səni kàm aba Ndàməgule. § Kara tálaban liki'nzama, ban gəggəli, mgbarangce sàkkyā, nzali dəurəkio, sə məsətali-mbulo məgulke ra.

† 11:15 11:15 Balli gbal aba: Ang 22:28; Dan 7:14,27. ‡ 11:18 11:18 Balli gbal aba: Ang 2:1. § 11:19 11:19 Balli gbal aba: 1Amur 8:1-6.

12

*Bwama bəl muna sə
Dəragon ama nə wal-luí*

¹ Pələa bə nggea gir'ləmdəa mə'pa ndali pusərəi a kùli. Bè bwama na oasə pwari arəi nda agir-nggürəu male, sə tamsə akusəi amur zongno. À oasəi wi jeko* a bamúrí mənana ndanə anlero lum-nong-bari arəi ka. ² Bwame gongnəna, malanə gbáshí, sə kwanban andə tanni mala gbáshí ka, tsəi kə bua.†

³ Nyare bə gir'pandali mægule pusərəi a kùli. Kaba bə nggea Dəragon məbangnə na, ndanə abamuri tongno-nong-bari andə anjawe lum, sə amur koya bamúrí ka ndanə sukuru-murəm kàm.‡

⁴ Yì Dəragon ngga, wuli nggilate pwan bani mwashat abalə agauwe tàrú mala anlero mənana a kùli ka, rangsəia a banza. Sə yì came a badəm bwama mənə kə gbashí ka, ace mənana bə gbashína ani ka nə shak muni.§

⁵ Bwame gbáshí muna-bwabura mənana nə yál abwana kat a banza nə gara bolo ka. Sə muna ka, Bakuli fwê, twali um nəi a baní, kya dumsəi atə amur buno-murəm male.*

⁶ Bwame bangnə, o a babondo, a ban mənana Bakuli giləkini wi nə tsəkiri kàm abalə anonggio á-mwashat nə gbəman-bari nə lumi-tongno-nong-mwashat ka [1,260].

Makel lo munəo arə Dəragon

⁷ Pələa munəo lo a kùli. Bə gbani məturonjar mala Bakuli, yì Makel ka, lo andə aməturonjar mənana atə ka sə à soa munəo arə Dəragon; sə Dəragon andə aməturonjar male gbal ka, à oa munəo a rəia†.

⁸ Sə Dəragon ngga munəo gandəi. Yì andə aməturonjar male ka, à dwanyì bancame malea a kùli.

⁹ Nda à ramta mənəia yì nggea kabəne Dəragon, mənəo yì share n'yau mənana à tunəki ama Məbealbikea sə Shetan, mənana kə swarkita abwana kat aba banza ka. Yì Dəragon andə aməturonjar male kat ka, à ramtea a kùli à yì kpa a nzali a banza!‡

¹⁰ Pələa ən ok bebwa a kùli loasə gi kərkər bang cau ama:

<<Adyan ngga, amsəban
andə rəcandəa,
andə Domurəm mala
Bakuli ma'səm,
andə gara-murəm mala
Kərəsti male ka, à yina!
Acemənana mə'yinə
acaubashi
amur amə'eəm səm,
mənana kə oasəkimuria,
a badəm Bakuli ma'səm,
du andə pwari ka,
à raməna tè a banza!§
¹¹ À limurəm amurí
nə nkila mala Məgam,
andə nakún malea
nə məsəcau
amur Məgam
a badəmbə abwana;
yia ka à eare

* **12:1 12:1 jeko:** Ulang mala amə Gərik. † **12:2 12:2** Balli gbal aba: Mik 4:10. ‡ **12:3 12:3** Balli gbal aba: Dan 7:7.
§ **12:4 12:4** Balli gbal aba: Dan 8:10. * **12:5 12:5** Balli gbal aba: Isha 66:7; Ang 2:9; 110:1. † **12:7 12:7** Balli gbal
aba: Dan 10:13. ‡ **12:9 12:9** Balli gbal aba: Tite 3:1,14-15; Zak 3:1. § **12:10 12:10** Balli gbal aba: Ayu 1:9-11.

à pa yiləmia,
à nyar nə tea dāng
yi pur a lú malea.

¹² Ace mənə ka,
pak banboarnado,

We kùli!

Sə wun mənana kat
wu do a kùli ka,
wu pak banboarnado!

Sə mala nzali andə
nggeamùr ka,

gìr'mur'mwana amur wun,
acemana Məbealbikea,

yì Shetan ngga,

suləna a ban wun,

Lùmsə nə bumlulla kərkər,
acemənana sələna ama

pwari ueki wi bəti.>>*

¹³ Lang Dəragon səni à ramna tè kpana a banza ka, pələa lo pəta bəwama mənə,
mənana bəl muna-bəwabura ka.

¹⁴ Sə bəwama ka, Bakuli pe wi abu-nyál bari mala nggea nkwang mēgule bə yàle bə o
a ban mənana à giləki wi a babondo ka; akanó ka, à nə tsəkiri pələa tărú nə tsùrú,
Dəragon pà nə gandə kumi dāng.†

¹⁵ Dəragon pələa mən kúni polə mùr-gùla atà bəwama ace mənana bə mùr bə kya
pwani bə um nəi ka.

¹⁶ Sə nzali ka bwali bəwama kàm; nzali mən kúni sonzə mùr nggeasala mənana
Dəragon poləi ka.

¹⁷ Gìr mənə ka pè Dəragon bumlulla kərkər arə bəwama man. Nda nyare o nə ká
munəo arə cili amuna mala bəwame, yia abwana mənana kat à kə kpata anzongcau
mala Bakuli, sə à duk amə nakún Yesu nə məsəcau ka.

¹⁸ [Dəragon pələa yi came a sala a kun nggeamùr.]

13

Nyambikea mənana puro aba nggeamùr ka

¹ Sə ən sən bəkə nyambikea aban puro aba nggeamùr. Ndanə abamuru
tongno-nong-bari andə anjawe lum. Amur koya njawe male ka sukuru-murəm nda
kam, sə arə koya bamúri ka lulləu na kam à giləi, sə koya lulləu ka cau bəsəkiban na
arə Bakuli.*

² Mənə yi nyambikea ən səni ka, nda kəla məmburi. Akusəi na kəla akusə
nyam-bondo mənana à tunəki ama biya, sə kúni na kəla kun im. Dəragon nyesə
rəcandəa male, andə buno-murəm male, andə gara-murəm male pe wi. ³ Mwashat atà
abamur nyambikea man ngga pa kəla à tsəki wi mpenye mənana bə nə wal-luí, sə
mpenyeni yi sonzə ka. Banza kat pu aban ká atə nə ndali.

⁴ Bwapəndəa peri aban Dəragon, acemənana nyesə gara-murəm male pe nyambikea
ka; nyare à peri aban nyambikea, sə à kə na ama, <<Yana bwe na kəla yi nyambikea?
Yana bwe na nə gandə ká nə lwa arəi?>>

* **12:12 12:12** Balli gbal aba: Isha 44:23; 49:13. † **12:14 12:14** Balli gbal aba: Dan 7:25; 12:7. * **13:1 13:1** Balli gbal aba: Dan 7:1-6.

⁵ Yi nyambikea ka à eari wi kutia banggi acau twàlbamúrû andə bəsəki Bakuli, sə bə pakkia agir mala ləmdə rəcandəa mənana à pe wi ka, bə zongŋo lumi-ine-nong-bari.†

⁶ Mən kúni aban kyauwiki Bakuli andə na məbane arə lùlləi, andə ban-do mala Bakuli, andə abwana mənana à do a kùli ka.

⁷ À nyinggi wi njar bə lwa'lwa arə abwana məfele mala Bakuli, sə bə limurəm amúrià. Sə à pe wi rəcandəa amur koya tàu, andə kun, andə abwapəndəa, andə nzali.‡

⁸ Abwana mənana kat à do a banza ka, à nè peri aban nyambikea, yì abwana mənana tite a share banza ka, lulləia pà kàm a giləe aba Maləmce raka, yì Maləmce Yiləmu mala Məgam§ mənana à pwan-myali ka.

⁹ Bwa mənana kat
ndanə kir okban ngga
bə o.*

¹⁰ <<Bwa mənana kat à
kasəi wi bwalban
a guro ka,
à nè bwali nè o a guro.

Bwa mənana kat
à kasəi wi wal-luí
nə nggeabyau ka,
nə nggeabyau sə
à nè walì.>>†

Mənia ka kwarkiru na ace abwana amə'məsəcau nì mala Bakuli, bəà cam kàngkàng sə bəà dum nə pabamuru a baní aba koya tanni ka.

Bə Nyambikea mənana pur a nzali ka

¹¹ Pələa ən sən bə nyambikea aban puro nə bá nzali. Ndanə anjawe bari kəla mala gam, sə kə nacau kəla dəragon.

¹² Kə ləmdə rəcandəa mala nyambikea mədəmbe. Tsək banza andə abwana mənana nə do abaləi ka púp bəà peri aban nyambikea mədəmbe mənə mpenye məbike male sonzə ka.

¹³ Mənia yì nyambikea ka, pakki agir-ndali məgulke; kə tsəa bəsa nə pur a kùli aban yiu a nzali a məsə abwana kat.

¹⁴ Nə agir-ndələki mənana à eari wi bə pea a badəm nyambikea mədəmbe ka, twalo swarki abwana mənana kat à nda ka aməkpaata banza man ngga. Cia bəà bak bənzál mala nyambikea mədəmbe mənana à tsəki wi mpenye nə nggeabyau bə nə wal-luí sə yì au ka.‡

¹⁵ Mənia yì bəria nyambikea ka kum rəcandəa mala pe bənzál mala nyambikea mədəmbe yiləmu ace mənana bə gandə nacau ka. Pələa bənzál mala nyambikea tsəa ama bwa mənana kat binəe ama pà nè peri a baní raka, bəà wal-luí.

¹⁶ Tsək koyana le ka, bwa məkyauwe andə bwa məgule, aməkume andə amətər, aguro andə abwana mənana à ndanə do bamuria ka, bəà canbia wia nyouləa anzəm buia məli ko a kundəmbəia.

¹⁷ Bwa mənana kat panə mənia yì nyouləa raka à eari wi bə kúr kəgìr ko bə mak kəgìr dāng. Mənia yì nyouləa ka, lulləu mala nyambikea na, ko ləmbà mala lùlləi na.

† 13:5 13:5 Balli gbal aba: Dan 7:8. ‡ 13:7 13:7 Balli gbal aba: Dan 7:21. § 13:8 13:8 Maləmce Yiləmu mala Məgam ngga, nda maləmce mənana, tite a share banza yì puro ado mənə ka, Yesu Kərəsti, mənana sukki nkile ace lak acaubikea mala abwana ka, kə oasəkia alullə abwana kam mənana à nè pea wia yiləmu mənana málá male pà kàm raka. * 13:9 13:9 Balli gbal aba: Mar 4:23. † 13:10 13:10 Balli gbal aba: Ir 15:2; 43:11. ‡ 13:14 13:14 Balli gbal aba: Nggur 13:1-5.

¹⁸ Aḃa mənía ka, sələe na à kə earce ɓwa ɓè dum nəi ka. ʔwa mənana kwarô sə nə pak denyicaú məlime ka, ɓè kwam ɓá mənía yì lámɓà mala nyambikea ka, ɓè bwalte, acemənana lambe ka, lámɓà mala ɓwapəndəa na. Lámɓà male ka nda gbəman tongno-nong-mwashat, nə lumi-tongno-nong-mwashat, nə məsəi tongno-nong-mwashat [666].

14

Məgam andə amətə

144,000 tu-nggyal

a ɓadəm buno-murəm

¹ Lang ən soa məsəam ngga, ən sən Məgam aban came amur Nkono Siyona andə aɓwana á-gbəman mwashat nə á-lumi-ine ɓwamdə ine [144,000] atə, aɓwana mənana à gilənia wia lùlləi andə lullə Tárrí a kundəmbəia ka.*

² Pələa ən ok giu pur nə kuli, pakkam kəla gəshi gəggəli mala nggeamùr aɓa songnəo male, ko kəla ime mala mbulo. Ən ok giu nî ka, nda kəla amə walki azangjan aban walki azangjan malea.

³ Aɓwana mənəo á-gbəman mwashat nə á-lumi-ine ɓwamdə ine ka, à ndarə tu ɓəsa nggyal a ɓadəm buno-murəm, andə ɓadəm agiryiləmu ine andə aɓwana-məgule. Kə ɓwa pà kàm gandə kani mənəo yì nggyal ka ɗang, shekə yia mənəo á-gbəman mwashat nə á-lumi-ine ɓwamdə ine, mənana à akmúria aɓa ɓanza ka.

⁴ À nda ka aɓwana mənana à pəndəki ɓamuria nə nongginə amaməna raka. À ɓwal ɓamuria aɓa doɓoarnsari, kəla ansarina mənana à sùrə kə ɓwabura raka. À kə kpata Məgam arə aban mənana kat kə wari kam ngga. ʔakuli akmúria aɓalə acili ɓwapəndəa a ɓanza ɓəà do à nda ka ɓəlagir mədəmbe mənana à nə pàna ɓoro nəia aban ʔakuli andə Məgam ngga.

⁵ À sùrəia nə kə nyir a kunia ɗang. Amə ɗwanyicaú-arəŭ na.

Aməturenjar tàrú yiu nə

acaú hama mala ʔakuli

⁶ Pələa ən sən ɓè məturenjar mala ʔakuli aban yale ɓong-ɓong a ɓumkuli. Ndarə yiu nə Cau Amsəban mənana masələate pà kàm raka, ace mənana nə yia hamnəi a ɓan aɓwana a ɓanza, a ɓan koya nzali, andə koya tàu, andə koya kún, andə koya ɓwapəndəa ka.

⁷ Pələa loasə gí kpəm hama ama, <<Wu ɓanggi ʔakuli, sə wu pe wi gulo! Acemənana pware ɓashi male yina. Wu peri a ɓaní, yì ɓwa mənana pusə kuli, andə nzali, andə nggeamùr, andə amádí-mùr ka.>>

⁸ Pələa ɓaria məturenjar kpata mənəo sə kə na ama, <<Nggea-là məgule ʔabila ka kpəna, yì ɓwama mənana tsək aɓwana arə anzali ɓanza à nu mùr-anap mala npel mala kídíkì nongginə rəarəu male ka.>>†

⁹ Pələa tàruià məturenjar kpateə, aban hama nə giu ɓangɓang. Kə na ama: <<ʔwa mənana kat peri a ɓan nyambikea andə ɓənzál male, sə ak nyouləa male a kundəmbəi ko a nzəmbui ka,

¹⁰ ɓwe gbal ka nə nu mùr-anap mala ɓumlulla mala ʔakuli. Yì ɓumlulla mala ʔakuli mənana à soləi andəa lùllô male məcandəe aɓa kwar ɓum-ukkia male ka. Sə ɓwe nə nu nggea tanni kərkər aɓa ɓəsa andə atalibəsa, a ɓadəmbə aməturenjar məfele andə ɓadəm Məgam.‡

* 14:1 14:1 Balli gbal aɓa: Ezək 9:4. † 14:8 14:8 Balli gbal aɓa: Isha 21:9. ‡ 14:10 14:10 Balli gbal aɓa: Ir 51:7; Tite 19:24.

¹¹ Yele-bəsa bá tanni malea ka, nə nggə lo aban ká kùli, pà nə mal ɗang. Sə à pà nə kum usələo ɗang du andə pwari, yia abwana mənana à peri a ban nyambikea andə bənzál male, andə bwa mənana kat ak nyouləa mala lùlləi ka.>>§

¹² Mənia ka kwarkiru na ace abwana amə'məsəcau nì mala Bakuli, yia mənana à kə kpata anzongcau mala Bakuli, sə à dum nə məsəcau a ban Yesu ka, bəà cam kàngkàng nə gandərau.

¹³ Pələa ən ok bə giu pur nə kuli kə na ama, <<Gilə cau mənina ka:

<< <Twal ado aban ká damba ka,

tsəkbu mala Bakuli na

amur abwana mənana

à wu aba dotarəu

malea andə

Mətalabangno ka!> >>

Bangno mala Bakuli kə na ama, <<E, məsətacau, à nə kum usələo abalə atúró malea, acemənana atúró məboarne malea mənana à pea ka, à kə ongsəô ateà.>>

Pwari pwan girbaban mala banza yina

¹⁴ Mə nda rə sənban ngga, ən sən pərbang məpwasəe yi puro andə bebwə kəla Muna mala Bwa aban do amurí. Ndanə jeko zənariya amurí sə bwal nshiri məceauwe a bui.*

¹⁵ Pələa bə məturonjar mala Bakuli purí bá Ndàməgule mənana a kùli ka yi came. Loasə gi kpəm ne bwa mənə do amur pərbang ngga ama, <<Pələ nshiri mô sə wu tita ùmó, acemənana pwari pwan bəla-baban yina. Banza ka bələna a mala pwan bəle!>>†

¹⁶ Pələa bwa mənə do amur pərbang ngga wuli nshiri male amur banza, sə um girbaban mala banza rambi.

¹⁷ Anzəm mənə ka, bə məturonjar mala Bakuli purí bá Ndàməgule mənana a kùli ka, sə yì gbal ka ndanə nshiri məceauwe a bui.

¹⁸ Nyar ɗəm ngga bə məturonjar mənana nə rəcandəa amur bəsa ka, purí ban gyangɗan yi came. Loasə gi bàng-bàng ne məturonjar mənə nə nshiri məceauwe a bui ka, ama, <<Loasə nshiri mô, kasəki adangɗanshi bəla nggun-anap a baban-anap mala banza, acemənana abəle ka, à bəlna!>>

¹⁹ Pələa məturonjar wuli nshiri male amur banza, kasəki abəla nggun-anap male, sə sukkia aba tūli bá nggea tali kamggi mùr-anap, yì tūli bumlulla məgule mala Bakuli.

²⁰ À parki amənə yì abəla nggun-anap ka aba yì tūli bá nggea tali kamnggigir, mənana nda anzəm la ka. Nkila bun aba tūlî aban soləo, kə bangɗa kəla mùr nggeasala, o kya bik kilomita gbəman tărú,‡ sə lime male ka nə kongsə bamúr pər mənana cam nə came ka.§

15

Aməturonjar tongno nong-bari yina masələata agir tanni-twəl-là

¹ Anzəm mənə ka, ən sən bə gir'ləmdəa məgule andə mə'pa ndali, puro a kùli. Aməturonjar na yia tongno-nong-bari, mənana à ndanə masələata agir yinə tanni-twəl-là, mənana à nə yia ləmdə masələata bumlulla məgule mala Bakuli nəia ka.*

² Nyare ən sən bə kəgír kəla nggeamúr gəlas mənana à zurəi andə bəsa ka. Sə ɗəm ngga ən sən abwana mənana à limurəm amur nyambikea andə bənzál male andə

§ 14:11 14:11 Balli gbal aba: Isha 34:10. * 14:14 14:14 Balli gbal aba: Dan 7:13. † 14:15 14:15 Balli gbal aba: Jol 3:13; Mat 13:30. ‡ 14:20 14:20 kilomita gbəman tărú: ko mel gbəman bari. § 14:20 14:20 Balli gbal aba: Jol 3:13.

* 15:1 15:1 Balli gbal aba: Pəris 26:21.

lámɓà mala lùlləi ka, aban came a kún mənə yì nggeamùr gəlas ka. Ko yan ateà ka, bwal məzangɗan mənana ʔakuli pè wi ka, a bui.

³ À nda rə tu nggyal mala Musa, yì guro mala ʔakuli, andə nggyal mala Məgam; à kə na ama:

<<We, Mətalabangɗo ʔakuli,

mənana a Karmur Gulo

kat ka,

a pakki atúró məgulke

andə agir pa'ndali.

Atúró mō kat ka,

a ké pea aɓa

məsəcau andə kpate

a njarni,

We Murəm mala anzali!†

⁴ Yana ɓwe na pà nə

ɓanggo raka?

Yana ɓwe na nə ginə

pe lùlləò gulo,

We Mətalabangɗo?

We nəmurəo ɓərɓər,

a nda Məfele.

Aɓwana arə anzali kat,

à nə yia peri

a ɓadəmbo,

acəmənana atúró

bealɓoarna mō ka,

à pusəna rəia.>>‡

⁵ Anzəm mənə ka, ən səni à mən Ndàməgule mala ʔakuli, yì Taragula məfele mana akanə a kùli ka,§

⁶ sə aməturonjar nì tongno-nong-ɓari mənana à ndanə agir yinə tanni-twal-là ka, à nda ban puri ɓāləi. À oasəki anggea-daure pwasəa mana à teə nə nggubyaŋ linən məboarnsari ka a rəia, sə à marəki abugir mənana à peə nə bolo-njengələn ka, a kikilia.

⁷ Mwəshat atə agiryiləmu nì ine ka, yiu yi pè koyan atə aməturonjar mənə tongno-nong-ɓari ka, tasau mənana a tulli nə zənariya ka. Amənə yia atasau ka, à lumsəkiə nə bumlulla mala ʔakuli mana ndanə yiləmu, málá male pà kəm raka.

⁸ Kara Ndàməgule twalo lumsə nə yele, mənana pur nə ɓá ɓoarɓwa andə rəcandəa mala ʔakuli ka.*† Kə ɓwa pà nə gandə kutio aɓa Ndàməgule dāng she ɓəà aməno yì agir tongno-nong-ɓari málà yinə tanni-twal-là, mənana a bu aməturonjar tongno-nong-ɓari, à maləna ka.

16

*À soləki bumlulla məgule
mala ʔakuli mana
abalə atasau ka*

† 15:3 15:3 Balli gbal aɓa: Pur 15:1; Ang 145:17. ‡ 15:4 15:4 Balli gbal aɓa: Ir 10:7; Ang 86:9-10. § 15:5 15:5 Balli gbal aɓa: Pur 40:34. * 15:8 15:8 mənana pur nə ɓá ɓoarɓwa andə rəcandəa mala ʔakuli ka. Ko <<mənana ləmdəa ama ʔakuli aɓa ɓoarɓwa andə rəcandəa male ka nda abani.>> † 15:8 15:8 Balli gbal aɓa: 2Kpa 5:13-14; 1Amur 8:10-11; Isha 6:4; Ezək 44:4.

¹ Pələ ən ok giu məcandəe pur nə bə Ndəməgule, aban banggi aməturenjar mənəo tongno-nong-bari ka ama, <<Wu kyane, wu kya soləki bumlulla mēgule mala Bakuli, mənana abalə atasau tongno-nong-bari ka, amur banza!>>

² Nda məturenjar mədəmbe puro wario kya solə gir bə tasau male amur banza, kara anggea npenye-gula aməbike andə aməkwanbanī purkio arə abwana mənana à ndanə nyouləa mala nyambikea, sə à peri aban bənzá! male ka.*

³ Bəriə məturenjar solə gir bə tasau male amur nggeamùr, kara nggeamùr pələ nkila, kələ nkila lú bwa, sə agir mənana kat nə yiləmu aba nggeamùr ka, à wukio.†

⁴ Tàruia məturenjar solə gir bə tasau male amur anggeasala andə amádí-mùr, sə à pələ nkila.

⁵ Ən ok məturenjar mənana tsəkiyikir amúr ka bang ama:

<<A pángəñà pepè aba
mənia yi abashi ka,
we Məfele mənana
a ndakam ado
sə a ndakam díđyal ka!

⁶ Yia ka, à sukki nkila
mala abwana mô aməfele,
andə mala amə'bangnəa mô.

Ace mani ka,
a pania wia nkila bəà nu.

À nda rə kum tangnakusəia
arə gir mənana karə

arəia ka.>>‡

⁷ Sə ən ok giu pur nəban gyangñan dārəà na ama:

E, Mətalabangno Bakuli
mənana a Karmur Gulo

Kat ka,
abashi mò ka,
amə'məsəcau nì na,
sə à nda pepè!§

⁸ Inea məturenjar solə gir bə tasau male amur pwari, sə pwari tita pisəki abwana nə bəsa.

⁹ Ace biki pisəkiban mala pipwari amur abwana ka, à kutia naki acau məbane arə lullə Bakuli mənana ndanə rəcandəa amur amənia yì agir yinə tanni-twal-là ka. À ginəe à pà nə pwanzali à nə pələ nzəmia arə acaubikea malea, à nə pè Bakuli gulo dang.

¹⁰ Tongnoia məturenjar solə gir bə tasau male amur buno-murəm mala nyambikea. Kara pəndəa gir mur domurəm male, sə abwana mənana abata domurəm male ka, à nəmnggi minəia ace kwanban mənana suləo amúrià ka.*

¹¹ À kutia naki acau bəsəkiban arə Bakuli, yì murəm kùli, àtəcau mala kwanban andə anpenye mənana kumia ka. Sə à ginə pwanzali amur agir məbane mənana à pakkia ka.

¹² Tongno-nong-mwashatia məturenjar solə gir bə tasau male amur nggeasala mēgule mənana à tunəki ama Yiufəretis ka. Sə mùr mana aba mənia yì nggeasala ka, ime ace mənana amurəma andə amə'lwa malea, amənana à nə yiu nə njar-takuli ka, bəà kum njar kutio.†

* 16:2 16:2 Balli gbal aba: Pur 9:10-11; Nggur 28:35. † 16:3 16:3 Balli gbal aba: Ezək 7:17-21. ‡ 16:6 16:6 Balli gbal aba: Ang 79:3. § 16:7 16:7 Balli gbal aba: Ang 119:137. * 16:10 16:10 Balli gbal aba: Pur 10:21. † 16:12 16:12 Balli gbal aba: Isha 11:15-16.

¹³ Pələa ən sən abangño məbane tərú, amənana à nda kəla andwalung ngga. Mwashat ka, puro a bəkun dəragon, bə ka puro a bəkun nyambikea, sə bə man ngga puro a bəkun məbangnəa mə'nyir nì.‡

¹⁴ À nda ka abangño mala akukwar mənana à kə pakki agir-ndali ka. À purkio aban o aban amurəma mala banza kat, à nə nggá rambia ace lwa arə Mətalabangño, a Pwari Məgule mala Bakuli mənana Karban Kat ka.

¹⁵ <<Wu səni, mə nə yiu aba yasələban kəla mən'í. Tsəkbu mala Bakuli nda amur bwa mənana kat kə dum nə məsəi aba kundəmuram, sə kə bwal agir-nggürəu male pepè, ace mənana bə kəa ging nə bəte, bə kum kəsəkyə a məsə abwana raka!>>§

¹⁶ Pələa abangño məbane mənəo ramgi amurəma andə amə'lwa malea a banbwáná aban mənana à tunəki nə kun Ibəru ama Armagedon ngga.*

¹⁷ Sə tongno-nong-bəria məturonjar solə gır bā tasau male aba gung. Nggea giu məcandəe pur nə ban buno-murəm aba Ndəməgule, bang ama, <<Maləna!>>†

¹⁸ Kara tələban liki'nzama, mgbarangce səkkyə, agiu akya, sə nzali dəurəki kərkər. Ulang mənəo yì dəurəkyə mala nzali ka, malaká kumban àkə fara aba do mala bwapəndəa a banza dāng.‡

¹⁹ Nggea-là məgule Babila ka, gau arə abanì tərú, sə anggea-là mala anzali banza pas ka, à kpakia, à sukki amur rəarəia. Nda sə Bakuli dənyì nə Babila Məgule, sə tsəi bə nu aba kwar mənana à lumsəi nə mür-anap mala bumlulla məgule male aba ukkio male ka.

²⁰ Ko ya luran ngga, ndərmi, sə ankono kat ka, à bəbbəri.

²¹ Aməsətali-mbulo məgulke, mənana dəmbərya malea nda kəla anggea-taligo ka, à ara a kuli aban yiu amur abwana a nzali. Abwana kutia bang cau məbane arə Bakuli atəcau mala mənəia yì gır yinə tanni-twal-là nə məsətali-mbulo ka, acemənana gır nì biki kərkər.§

17

Bashi mala Bakuli amur mā-gyatarəu məgule

¹ Mwashat atə aməturonjar tongno-nong-bəri mənana nə atasau tongno-nong-bəri ka, yiu a banam. Nam cau ama, <<Yiu atəm, mə nə ləmdəo bashi mala Bakuli mənana nə yiu amur mā-gyatarəu məgule, yì nggea-là mənana à bə a ban anggeasala pas ka.*

² Amurəma mala banza pak caubikea nongginəban andəi, sə abwana mənana à nda ka aməbanza man ngga, à bosəkinia à nùnə mür-anap mala caubikea male mala nongginə-rəarəu kərkər, gandəa à wal-wale.>>†

³ Pələa məturonjar twalam aba bangño umnə mim aba bə pədanban. Akanó ka ən sən bəwama aban do anzəm nyambikea məbangñe mənana ndanə abamuru tongno-nong-bəri andə anjawe lum, andə alulləu sangban arə Bakuli, mənana à giləia arəi kat ka.

⁴ ‡Bwame oasə agir-nggürəu mana kúreà candə ka, sə mbàkì rəi nə bolo-njengələn, andə aməsətali-gəna andə aməsə-nlang mətə'nzame. Bwal kwap bolo-njengələn a bui, mənana lumsənə nə agir'beami andə agir pəndəkeə mala nonggi nə aburana male ka.

⁵ Lulləu na kam à giləi a kúndəmbi mənana bāləi ka gır'səmbərəa na. Lulləuī ama:

BABILA, NGGEA-LÀ MƏGULE, NGGEAU MALA KOYA KÌDÌKÌ MALA
NONGGINƏ-RƏARƏU ANDƏ KOYA GİR BEAMI A BANZA.

‡ 16:13 16:13 Balli gbal aba: 1Amur 22:21-23; Pur 8:3. § 16:15 16:15 Balli gbal aba: 1Tas 5:2. * 16:16 16:16 Balli gbal aba: 2Amur 9:27. † 16:17 16:17 Balli gbal aba: Isha 66:6. ‡ 16:18 16:18 Balli gbal aba: Pur 19:16; Dan 12:1. § 16:21 16:21 Balli gbal aba: Pur 9:23. * 17:1 17:1 Balli gbal aba: Ir 51:13. † 17:2 17:2 Balli gbal aba: Isha 23:17; Ir 25:15-16. ‡ 17:4 17:4 Balli gbal aba: Ir 51:7.

⁶ Ən səni ka, b̄wame nda āba wal-wale nə nkila mala ābwana mala Bakuli, andə nkila mala ābwana mənana à dum nə m̄əsəcau arə nakún Yesu ka.

Lang ən səni ka, ḡir n̄i pam ndali k̄erk̄er.

⁷ Pələa m̄əturenjar nam ama, <<Palang sə a pak ndali? Mə nə banggo ḡir ba-səmbərəa amur m̄ənia ȳi b̄wama, andə mala ȳi nyambikea m̄əno nə abamuru tongno-nong-bari andə anjawe lum, mənana b̄wame dukiyi a n̄zəmi ka.

⁸ M̄əno ȳi nyambikea a səni ka, ndakam d̄idyal nə yiləmu, ado ka p̄a k̄əm d̄ang, sə bari p̄a nə sau d̄ang ndo nə nggá puro āba t̄uli-t̄atəkət̄è, sə nə kutio nə k̄á lú mənana m̄álá male p̄a k̄əm raka. Ābwana mənana à do a banza, amənana pur a share banza ka, à gilə lulləia āba Maləmce Yiləmu raka, à nə ndali nə nyare-yiu mala man ȳi nyambikea mənana wú d̄idyal ka. §

⁹ <<M̄ənia ka, à k̄ə earce ama b̄wa b̄è dum nə s̄ələe andə b̄walta ḡir. Abamuru tongno-nong-bari mala nyambikea ka, à nda ka nkono tongno-nong-bari mənana b̄wame dukiyi am̄úrià ka. Sə yia ḡbal ka, amurəma na, yia m̄ənia tongno-nong-bari ka.

¹⁰ Tongno ateà ka à wukina. Mwashat ka nda kam pīu amur bunō-murəm. Sə b̄è man mwashat ka, malaká yiu d̄ang peatu. B̄è yina ka, do yálban male p̄a nə sau d̄ang.

¹¹ Ȳi nyambikea mənana ndakam d̄idyal nə yiləmu, sə ado ka p̄a k̄əm raka, nda tongno-nong-t̄aruià murəm. Sə ȳi ka, ndá mwashat at̄a am̄əno ȳi amurəma tongno-nong-bari ka, sə k̄ə k̄á nə k̄á a lú male.

¹² <<Anjawe lum mala nyambikea mənana a s̄ənia ka, amurəma na lum, mənana à malaká ak gara-murəm raka peatu, səama à nə yia pea wia gara-murəm. À nə duk amurəma āba pwari b̄əti at̄a nyambikea.*

¹³ Yia kat m̄ənia lum ngga, kunia mwashat. À nə yia nyesə r̄əcandəa andə gara-murəm malea à nə p̄ə nyambikea.

¹⁴ Yia kat ka, à nə k̄ánə lwa arə M̄əgam, sə M̄əgam andə am̄ət̄è, yia ābwana male mənana tunəia, sə tarkia, andə am̄ə kpate āba m̄əsəcau ka, à nə limurəm am̄úrià. À limurəm am̄úrià acemənana ȳi M̄əgam ngga, nda Gbani amur am̄ətala anzali kat, sə nda Murəm mala amurəma kat.>>†

¹⁵ Pələa m̄əturenjar banggām ama, <<Am̄úr mənana a s̄ənia a ban mənana ȳi mā-gyatarəu dukiyi kam ngga, à nda ka b̄wana am̄ə'l̄akke pas mala anzali, andə akún, andə at̄au, andə ābwapəndəa.

¹⁶ Ȳi nyambikea andə anjawe lum mənana a s̄ənia ka, à nə b̄inəm̄əsə mā-gyatarəu man. À nə sw̄ar̄i wi agir-nggūr̄əi, à nə nyi nə b̄ate, à nə shak nyami, sə acili abare ka, à nə pisəia a b̄əsa.

¹⁷ À nə pak anggo, acemənana Bakuli ts̄ənḡə̄n̄à k̄àn̄i male a b̄abumia, k̄àn̄i male mənana à nə pak nggearə gir mənana b̄abumi earkiyi ce ka. À nə kpapi m̄úrià, à nə p̄ə nyambikea gara-murəm malea. Āba p̄ə m̄əno anggo ka, cau mənana Bakuli bang ngga, nə yia l̄umsəo.

¹⁸ Man ȳi b̄wama a səni ka, nda m̄əno ȳi nggea-là m̄əgule mənana nda murəm amur amurəma mala banza ka.>>

18

Kpa mala Babila

¹ Anzəm m̄əno ka, ən sən b̄è m̄əturenjar pur a k̄uli sə suləo aban yiu a banza. Ȳi ka, ndanə r̄əcandəa k̄erk̄er, sə t̄á mala b̄oar̄b̄wa male t̄á aki banza.

² Loasə ḡi b̄ang-b̄ang nacau ama:

§ 17:8 17:8 Balli ḡbal āba: Dan 7:3; Sən 3:5. * 17:12 17:12 Balli ḡbal āba: Dan 7:20-24. † 17:14 17:14 Balli ḡbal āba: Dan 2:47.

<<Babila kpana!
 Məno yì nggea-là
 məgule ka, kpana!
 Pələna ban-do
 mala akukwar.
 Pələna mpù mala
 koya bangɔ məbane,
 andə ndá mala
 koya nyal məbane,
 andə ban səmbərəa mala
 koya nyama məbane,
 andə mənana à binəce ka.*
³ Abwana arə anzali kat,
 à nùna mùr-anap
 mala nshawari,
 andə kidiiki mala
 nonggi nə rəarəu male,
 sə walənia.
 Amurəma mala banza
 nonggina nəl.
 Ace biki earce do male
 aba banboarnado
 mala kume ka,
 tsəngɔnəna amə nggāliki
 mala banza à pələna
 amə gəna.>>†
⁴ Pələa ən ok bə giu pur nə kuli kə na ama:
 <<Wu puri bāləi,
 wun abwana mem.
 Wu kəa oasə bu wun abalə
 acaubikea male dāng,
 bə ana raka,
 wun nə nutanni atə
 arə agirtanni mənana
 à nə suləo amurí ka.‡
⁵ Acaubikea male ka,
 à gwalikina amur rəarəia,
 à bingɔna kùli.
 Bakuli denyina nə atúró
 bealbikea male
 mənana pakkia ka.§
⁶ Bəà mbweki wi a kúnì,
 kəla mənana pakkî
 abea bwana ka.
 Bəà tsəi bə mbwe kusə bari
 arə agir mənana pea ka.
 Bəà mbwe bə nu
 nggea məbane mana
 lúllô male ka kar mənana
 pea abea bwana sə à nu ka,
 kusə bari.*

* **18:2 18:2** Balli gbal aba: Isha 21:9; Ir 50:39. † **18:3 18:3** Balli gbal aba: Ir 25:15,27. ‡ **18:4 18:4** Balli gbal aba:
 Isha 48:20; Ir 50:8. § **18:5 18:5** Balli gbal aba: Ir 51:9. * **18:6 18:6** Balli gbal aba: Ang 137:8.

7 Sokkite bə tāpì aba
tanni andə bumkidikea
kəla mənana pə bamúrì
gulo andə do məboarne
aba rəpwala ka.

Kə jali a babumi ama,
<Mə nda mā-murəm;
mə nda mā-lú dāng.

Kə gır pà kām
nə ciem mə nə pak
bumkidikea dāng.†>

8 Ace mani ka,
agirpatanni mənana
à nə yinəi wi nə bumkidikea,
andə nzala,
andə lú ka,

à nə yiu amurí
aba pwari mwashat.

Nə yia pi aba bəsa kəring,
acemənana Mətalabangŋo

Bakuli mənana pakkiyi wi
bashi ka,
mə rəcandəa na.>>

9 Amurəma mala banza mənana à kutio aba kídíkì mala nonggi nə rəarəu andə yì, sə
à do aba banboarnado andə li məboarne atə ka, à nə bua, sə à nə keban amurí, bəà
sənəna yele mala bəsa mənana kə pisəi ka.‡

10 Nggea tanni male məgule nə pea wia bangciu kərkər. À nə cam kuko, sə à nə
keban amurí ama:

<<Caukwanban!
Caukwanban nə we Babila,
nggea-là məgule,
la murəm!

Aba bu-pwari mwashat
bashi mala Bakuli
yi suləna a muro!>>

11 Amə nggālikì aba banza nə bua, sə à nə pak bumkidikea ace, acemənana kəbwa
ueo kam nə kúr agirmā malea dəm dāng.§

12 Agir-mā mənana kúria nə boalo kərkər sə à ram ngga, à nda ka zənariya andə
azərfa, andə atali gəna, andə sala-bá-nkombo. Abea ka à nda ka nggubyaui-linən, amə
rəbəlke, andəa mənana amurəma makkiyi arəia ka, andəa mənana kúria pa bəti raka.
Abea dəm ngga à nda ka agir mənana à shària nə nggun məboarne sə à hasəkia wia
amuru-mərəmboarne ka, andə agir mənana à tùllia nə bolo-bángŋá, andə bolo-candəa
ka, andə agir mənana à bakkia nə tali mabəl ka.*

13 Abea gır dəm mana kúria ka, à nda ka amuku nggwato-nggun məboarne mala
amə Asiya, andə amuku agir məboarne mənana à kunəkiya amur gírlina.
Myang-loasə-yele mərəmboarne, andə myang pak buri wal rəkwangya, andə myang
pak muru-mərəmboarne na abaləia. Acilia ka à nda ka mür-bəlanggun anap, andə
mürú nggun-olif, andə muku pak bəredi məbəlke, andə məsə məssa-alkama, andə
andá, andə anzur, andə apér, andə awaru-pər, andə aguro, andə ayiləmi bwapəndəa.

† 18:7 18:7 Balli gbal aba: Isha 47:8-9. ‡ 18:9 18:9 Balli gbal aba: Ezək 26:16-17. § 18:11 18:11 Balli gbal aba:
Ezək 27:36. * 18:12 18:12 Balli gbal aba: Ezək 27:12-13,21.

14 Amə nggāliki nə bang ama,
 <<Agir məboarne mənana
 bumə earkiyicea,
 sə rəo kə bəla arəia ka,
 à umna arəò kat.
 Agirkuma mò kat,
 andə agir giləki rəŭ mô ka,
 à ndərmina arəò kat.
 A pa wu nə nyare awu nə
 kumia dəm dāng.>>

15 Amə nggāliki mənana à kurkiyi wi kúró nə agir mənəia, sə à kum gəna malea arəi ka,
 à nə cam kuko, aba bangciu arə tanni mægule mənana suləo amurí ka. À nə bua sə à
 nə nggə keban amurí ama,†

16 <<Cau kwanban,
 cau kwanban nə Babila,
 nggea-là mægule!
 Didyal ka, kə oasə
 anggubiau mā-murəma
 mənana à teá nə
 nggubiau-linən məboarne ka.
 Kə oasə agir giləki rəŭ
 mənana à peá nə bolo-njengəlan,
 andə atali-gəna,
 andə agir tà'nzama
 məboarne ka.

17 Ndo ka, aba bu-pwari
 mwashat,
 à kidikina nggea kume
 mægule male kat.>>

Koya məkwak waru-bəsa andə abwana mənana kat à kə twal gya aba waru a
 nggeamùr, andə amətúró bá waru, andə abwana mənana kat túróbù ace kum gir do la
 malea ka, nda a nggeamùr ka, à cam kuko.‡

18 Lang à sən yele mala pi mala mənəia yì nggea-là ka, à loasə già à na ama,
 <<Bè kə nggea-là kàm
 kəla mənəia yì nggea-là
 mægule ka le?>>

19 À pwan tú sə à soe amúrià, sə à mak'zwalo aban bua andə keban ama:
 <<Cau kwanban!

Cau kwanban nə
 nggea-là mægule,
 ban mənana amətala
 awaru-bəsa mənana
 à kə gya a nggeamùr,
 pələ aməkume kàm ngga.
 Aba bu-pwari mwashat,
 kara à kidikini.§

20 Wun mənana wu
 do a kùli ka,
 wu pak banboarnado amurí!
 Wun abwana mala Bakuli,

† 18:15 18:15 Balli gbal aba: Ezək 27:31,36. ‡ 18:17 18:17 Balli gbal aba: Isha 23:14; Ezək 27:26-30. § 18:19 18:19
 Balli gbal aba: Ezək 27:30-34.

andə amə'mishan,
andə amə'bangnəa mala Bakuli,
wu pak banboarnado.

Acemənana Bakuli
pangnəni wi bashi

ace kə wun.>>*

²¹ Pələa bə məturonjar mə'rəcandəe imsə nggea tali mənana gulo male nda kəla
nggea taligo məgule ka. Yi túrí aba nggeamùr sə na ama,
<<Kəla mənə ka,

sə à nə túr nggea-là
Babila aba nggeamùr tsuləm!

Sə à pà nə nyare

à nə səni dəm dāng.†

²² Agí ka zangnan
andə amə'nggyal,
andə agí ka ntetu,
andə anjawe ka,

à pà nə nyare

à nə oea dəm
a bāləo dāng.

À pà nə kum amə'túróbù
andə koya ulang túróbù
a bāləo dəm dāng.

À pà nə nyare

à nə ok gi gogô

nə taligo dəm

a bāləo dāng.‡

²³ Tă mala pitəla pà nə
nyare nə tà dəm
a bāləo dāng.

À pà nə nyare à nə ok
giu banboarnado mala
amāfela andə abura-māfela
dəm a bāləo dāng.

Mənia ka pək anggo

acemana amə nggāliki mò,

mənana à nda à kútìban kat
dídyal nə rəcandəa aba

kúrkúró andə ram gəna

a banza ka,

a ciá púp, nə agir

monzəo§ mô,

à swarkia abwana

arə anzali kat.*

²⁴ Aba nggea-là Babila ka,

à kum nkila mala

amə'bangnəa mala Bakuli,

* **18:20 18:20** Balli gbal aba: Isha 44:23; Ir 51:48. † **18:21 18:21** Balli gbal aba: Ir 51:63; Ezək 26:21. ‡ **18:22 18:22** Balli gbal aba: Isha 24:8; Ezək 26:13. § **18:23 18:23** Agir monzəo ka, kpapi pyauta abwana andə díkalú andə pakki aburi mala kidíki bwa ko wal-lú. * **18:23 18:23** Balli gbal aba: Ir 25:10.

andə mala abwana
mala Bakuli,
andə abwana mənana kat
à wal-luia a banza ka.>>†

19

Bwabunda tu-nggyal limurəm a kùli

¹ Anzəm mənıa ka, ən ok giu kəla loəsəban mala bwabundəa mə'làkke kərəkər a kùli,
à kə na ama,
<<Haliluya!

Amsəban andə boarbwa
andə rəcandəa ka,
amala Bakuli ma'səm na.

² Abashi male ka,
kə pea aba məsəcau
andə kpate a nzongni.

Pànggəni mā-gyatarəu
məgule bashi;
yì mā-gyatarəu ka
nda kidiki banza
nə bealu məbane male
mala gyatarəu aban
nonggi nə aburana ka.
Bakuli pànggəni wi məbane
a kuni walo mənana wal-lú
aguro male ka.>>*

³ À nyare à loasə già dəm kpəm ama:
<<Haliluya!

Yele mənana kə lo aba
pi mala mā-gyatarəu
məgule ka,
nə nggə o a kùli málá male
pà kàm dāng!>>†

⁴ Abwana məgule lumi-bari-nong-ine andə agiryləmu ka, à sarəa a nzali aban peri
a badəm Bakuli mənana do amur buno-murəm ngga. À loasə già à bang ama:

<<Bə do anggo, Haliluya!>>

⁵ Pələa bə giu pur nəban buno-murəm, na ama:
<<Wu bwangsə Bakuli ma'səm,
wun aguro male kat,
wun mana wu kə banggi wi ka,
twal aban bwa məkyauwe
aban ká aban bwaməgule!>>‡

Li gírlina isə bwama mala Məgam

⁶ Sə ən ok bə giu dəm, kəla gi bwabundəa mə'kərəkər ni aban mak gāwàn, kəla gi
songnəo mala nggeamür, sə kəla nggea ime mala mbulo, à kə na ama:

<<Haliluya!

Mətalabangno Bakuli
ma'səm mana Karban
kat ka,

† 18:24 18:24 Balli gbal aba: Ir 51:49. * 19:2 19:2 Balli gbal aba: Nggur 32:43. † 19:3 19:3 Balli gbal aba: Isha 34:10. ‡ 19:5 19:5 Balli gbal aba: Ang 115:13.

nda Murəm ado,
sə gır kat ka,
nda abata yálban male.

⁷ Bè səm pak banboarnado
andə pakkidire,
sə bə səm pè wi gulo.

Pwari isəban mala
Məgam yina,
sə Məfela male ka,
giləkina rəi. §

⁸ À pani wi nggubiyau
linən məboarne,
məpwasəe pwapwat,
bə oasə arəi.>>

Nggubiyau linən məboarne ka, nda cam a kúnì atúró məboarne mala abwana mala Bakuli ka.

⁹ Pələa məturonjar banggəm ama, <<Gilə cau mənía ka: <Tsəkbu mala Bakuli nda amur abwana mənana à tunəia aban ká a ban li gírlina isəban mala Məgam ngga!> >> Sə na dəm ama, <<Amənía ka, à nda ka cau mə'məsəcaunì mala Bakuli.>>

¹⁰ Lang ən ok cau mənə ka, kara ən kpa a nzali a bədəm məturonjar nəma mə nə peri a baní. Sə yì ka, banggəm ama, <<Awo, kəa peri a banam dāng! Mim ngga mə nda biò guro andə bi guro atà amə'eambo aməkwadì, mənana à kə banggi abwana cau amur Yesu ka. Peri a ban Bakuli nəmurəi bərbə, acemənana bangho mala bangnəa nda cau mala Yesu.>>

Yesu puro nə ká lwa arə abwana mala Shetan

¹¹ Pələa ən sən kùli mənə, sə ən sən pər məpwasəe aban came kam. Bwa mənana do a nzəmi kwakiyi ka, lùlləi nda Mə'məsəcaunì andə Məbafoe. Aba bəshiki abashi male andə munəki amunəo male ka, kə kpata agir kat a nzongnì.*

¹² Aməsəi na kəla bəsa mənana kə earki ka, sə a bəmúrí ka, asukuru-murəm na kam pas. Ndanə lulləu mənana à giləi arəi, sə yì nəmurəi na sùrə lulləu ka. Kə bwa pə kəm dəm sùrəi dāng.†

¹³ Oasə nggea-daura mənana à parri aba nkila ka, sə lulləu mənana à tunəki nəi ka, nda <<Cau mala Bakuli.>>

¹⁴ Amə'lwa mala kùli, mənana à túr adaura pwasəa mala nggubiyau linən a rəia ka, à puro a nzəm apər məpwasəke, sə à kə yiu atè.

¹⁵ A bəkuni ka, nggeabyau məceauwe kə puro mənana nə gandəna abwana nəi arə anzali, mənana à mgbikiru ka. <<Nə yálmuria nə gara-bolo.>>‡ Nə betəki abi-məbura kəla mənana bwa nə betəki abəlanggun anap ace kəm mür-anap ka. Nə pək mənía ka ace ləmdə bumlulla məcandəe mala Bakuli mana Karban kat ka amur amə'bealbikea.

¹⁶ Arə daura male a ban byali ka, lulləu nakam à giləi ama:

MURƏM MALA AMURƏMA ANDƏ GBANI AMUR AMƏTALA ANZALI. §

¹⁷ Pələa ən sən bə məturonjar mala Bakuli aban came amur pwari a kùli. Loasə gí bāng-bāng nacau nə anyal mənana à kə yal a bumkuli ka ama: <<Wu yiu! Wu yì ramba ace lìli məgule mənana Bakuli giləkice ka.*

§ 19:7 19:7 Balli gbal aba: Ang 118:24. * 19:11 19:11 Balli gbal aba: Ezək 1:1. † 19:12 19:12 Balli gbal aba: Dan 10:6. ‡ 19:15 19:15 Balli gbal aba: Ang 2:9. § 19:16 19:16 Balli gbal aba: Nggur 10:17; Dan 2:47. * 19:17 19:17 Balli gbal aba: Ezək 39:4,17-20.

¹⁸ Wu yiu wu yì li nyam amurəma, andə abwana aməcandəe, andə akanggərang amə'lwa. Wu yiu wu yì li nyam apər andə amə'pər; nyam abwapəndəa kat, aguro andə abwana à dukdo bamuria ka, bwa məkyauwe andə bwa məgule.>>

¹⁹ Pələa ən sən nyambikea, andə amurəma mala banza, andə amə'lwa malea, à yì ramba a banbwáná, à nè kánə lwa arə bwa mənə do anzəm pər kwakiyi ka, sə arə amə'lwa male.

²⁰ Sə yì nyambikea ka, à bwali a tārəia andə məbangnəa mə'nyiri mənana pakkiyi agir-ndali ace ka. Nə aməno yì agir-ndali pea ka sə bəsəki ta abwana mənana à ak nyouləa mala nyambikea, sə à peri a ban bənzál male ka. Nyambikea andə məbangnəa male mə'nyiri, yia kəm, à túriá nə yiləmia aba garang mala bəsa mənana kə li nə atali ear-bəsa ka.

²¹ Amə'lwa malea ka, à twaltea kat nə nggeabyau məceauwe mənana kə pur a kún bwa mənana anzəm pər kwakiyi ka. Sə adəkəlaki yì suləo amur aluia, à li gír mənana kárəia ka.

20

À bwal shetan à kùrri ba apələa á-mwashat

¹ Ən sən bə məturonjar mala Bakuli puro a kùli aban yiu a nzali. Bwal gír mən kun tūli-tətəkətə andə nsolo məgule a bui.

² Yiu yì gbami dəragon, mənə yì share n'yau mənana à tunəki ama Məbealbikea ko Shetan ngga, sə kùrri nə nsolo bə pak apələa á-mwashat aba kùrban.

³ Məturonjar pələa ramte aba tūli-tətəkətə, gír kúni sə kumləi, ace mənana bə kəa swarki abwana arə anzali dəm raka, she bə aməno yì apələa á-mwashat maləna ka. Anzəm mənə ka, duməna púp à nə yia panzəi arə apwari bəti.

⁴ Pələa ən sən abuno-murəm sə abwana mənana à do amúrià ka, à pania rəcandəa mala pak bəshi. Sə ən sən ayiləmi abwana mənana à kasə bamuria ace nakún malea amur Yesu andə bang cau mala Bakuli ka. Yia ka, à peri a ban nyambikea ko bənzál male dāng, sə à ak nyouləa male a kúndəmbia ko arə abuia dāng. Yia kat, à lo nə yiləmu dəm, sə à duk amurəma atə Kərəsti arə apələa á-mwashat.*

⁵ Mənia ka, nda lo nə yiləmu mədəmbe. (Acili abwana mənana à wuna ka, à lo nə yiləmu dāng she anzəm mənana mənə yì apələa á-mwashat maləna ka.)

⁶ Amənia yia abwana à kum kāmbe aba lo a bəmbe nə yiləmu a dəmbe ka, à ndanə tsəkbu mala Bakuli, sə yia ka aməfele na. Baria lú pà nə rəcandəa amúrià dāng. A kúni ka, à nə duk apəris mala Bakuli andə mala Kərəsti, sə à nə duk amurəma atə Kərəsti arə apələa á-mwashat.

Kpa mala Shetan andə masələata kidi ki male

⁷ Bə apələa á-mwashat maləna ka, à nə panzə Shetan, nə puri bá ndəkurban male.

⁸ Nə o nə nggá swarki abwana mala anzali, à nə purkio arə abuban aba banza kat, mənana à dapi kat ka, à tunəia ama Gog andə Magog. Shetan nə nggá rambia a banbwáná ace ká lwa; làkki malea ka ballə pà kəm dāng, kəla làkki mala aməsəsala a kun nggeamùr.†

⁹ Sə ən sənia à puro aban ká amur banfana mətangje mala bá banza, à kya kəri kàtti mala abwana mala Bakuli andə nggea-là mənana Bakuli earkiyi ace raka, a baləu. Səama bəsa puro a kùli yì suləo amúrià, pisəia puppup.

* **20:4 20:4** Balli gbal aba: Dan 7:9,22,27. † **20:8 20:8** Balli gbal aba: Ezək 38:2,9,15.

¹⁰ Sə yì Shetan, mənana swarkia ka, à ramte aba garang mala bəsa mənana kə li nə atali ear-bəsa ka, àkə ban mənana à ramta nyambikea andə məbangnəa mə'nyirnì kàm ngga. À nə ueo kano aba kum kwanban mə'kərkər nì du andə pwari, mənana málá male pà kàm raka.

Məsələata Bashi

¹¹ Sə ən sən nggea buno-murəm məpwasəe andə bwa mənana do amurí ka. Nzali andə kuli banggi badəmbi, à o à kya ndərmi, ko à nyare à sənia dəm dāng.‡

¹² Sə ən sən abwana mənana à wuna ka, bwa mægule andə bwa məkyauwe, aban came a badəm buno-murəm nì. Pələa à mængi amaləmce, sə à yì mən bə maləmce, mənia ka nda Maləmce Yiləmu. Sə abwana mənana à wuna ka, à pakkia wia bashi arə agir mənana à pək ka, kəla mənana ndakam à giləia abalə amaləmce mənə ka.

¹³ Nggeamür ndəli alú mənana abaləi ka. Lú andə Domurəm mala lú ka, à pusə alú-abwana mənana abaləia ka. Sə koya bwa ka, à pakki wi bashi arə atúró male mənana pək ka.

¹⁴ Pələa à ramta Lú andə Domurəm mala lú aba garang mənana kə li nə bəsa ka. Mənia yì garang mala bəsa ka, nda bəria lú.

¹⁵ Sə bwa mənana kat lùlləi pà kàm à giləi aba Maləmce Yiləmu§ raka, à túrí aba garang mənana kə li nə bəsa ka.*

21

Bakuli pusə bəsa kùli

andə bəsa nzali

¹ Pələa ən sən kùli məbəshe andə nzali məbəshe. Kuli mənana dídyal andə nzali mənana dídyal ka, à ndərmina, sə nggeamür gbal ka pà kàm dəm dāng.*

² Sə ən sən Nggea-là Məfele, yì bəsa Urəshalima. Ən səni puro a ban Bakuli a kùli, sə kə suləo aban yiu. À giləkini pepè kəla mäfela mənana à giləkì wi rəi aba boarnsari ace ká a ban burí ka.†

³ Ən ok bə giu mægule pur nəban buno-murəm mala Bakuli, nacau ama:

Wu səni, ban-do mala Bakuli adyan ngga, nda a ban abwana male! Yì ka, nə do andəia, sə yia ka, à nə duk abwana male. Bakuli nə nggearəi nə do atəa.‡

⁴ Nə esəki mərəm kat a məsəia, sə lú, andə bumkidíkea, andə bua andə kwanban ngga, à pà nə pək kàm dəm dāng. Amənia yì agir mənana dídyal ka, à umna dədək.§

⁵ Sə bwa mənə do amur buno-murəm ngga bang ama:

Wu səni, mə ndo mə nə nyesə agir kat à nə pələ bəshe!

Pələa na dəm ama:

Gilə cau mənia ka, acemənana cau na, à nə earnəi, sə məsəcau na.*

⁶ Dəm ngga nam ama:

Ko man kat ka à maləna pə. Mə nda Tite, sə mə nda Masələate†. Bwa mənana kat məsamur wali ka, mə nə pe wi mür bə nu, aba mgbede mür mala yiləmu, pà nə mbwe kəgír dāng.‡

⁷ Bwa mənana kat limurəm ngga, mə nə pe wi libala mala amənia yì agir ka, sə yì ka, nə duk munem sə mə nə duk Bakuli male.§

‡ 20:11 20:11 Balli gbal aba: Ang 114:7. § 20:15 20:15 Maləmce Yiləmu: Mənia ka nda maləmce mənana Bakuli giləkina alullə abwana mənana à nə kum yiləmu mənana málá male pà kàm raka a bələi. * 20:15 20:15 Balli gbal aba: Sən 3:5. * 21:1 21:1 Balli gbal aba: Isha 66:22. † 21:2 21:2 Balli gbal aba: Ezək 37:27. ‡ 21:3 21:3 Balli gbal aba: Pur 25:8; 29:45; Pəris 26:11-13; 2Kor 6:16. § 21:4 21:4 Balli gbal aba: Isha 25:8; 35:10; 65:19. * 21:5 21:5 Balli gbal aba: Isha 43:19. † 21:6 21:6 Mə nda Tite, sə mə nda Masələate: Ko <<Mə nda Alfa sə mə nda Omega.>> ‡ 21:6 21:6 Balli gbal aba: Isha 55:1. § 21:7 21:7 Balli gbal aba: Ang 89:27-28.

⁸ Sə mənia ka nda gır mənana nə kum abwana mənana amə'bangciu na, andə amə pakki agir monzəo*, andə amə dwanyi earnə mim, andə amə pakki agirbana, andə amə walki alú, andə amə do kidiki mala nongginə-rəarəu na ka. Yia kat andə amə peri a ban ankúl andə alú, andə abwana mənana kat amə na'nyir na ka, à nə ramtea aba garang mala bəsa mənana kə li nə atali ear-bəsa ka. Mənia ka, nda baria lú.†

Məturenjar ləmdəi Yohana

Nggea-là mala Bakuli

⁹ Mwashat atə aməturenjar mala Bakuli, yia mənə tongno-nong-bari, mənana à bwal atasau mana à lumsəkia nə masələata agir yinə tanni-twal-là ka, yiu a banam. Nam ama, <<Yiu, mə nə ləmdəo Mālā Məgam, yì Māfela male.>>‡

¹⁰ Pələa twalam aba rəcandəa mala bangno, um nə mim amúr be nkono məgule mənana nggea mə'dəhre na ka, sə ləmdəəm Nggea-là Məfele, Urəshalima. Ən səni puro a ban Bakuli a kùli, sə kə suləo aban yiu.§

¹¹ Boarbwa mala Bakuli tsəi kə tâ'nzama tyal-tyal. Esəke boarnsari gərədau kəla kərstal. Giləkea male pepə kə twal məsəu pəlilip kəla tali'gəna, kəla jaspa.

¹² Sheran mənana kəri nggea-là ka, dāh'rya sə tangņa, sə ndanə akunbala arəi lum-nong-bari. À tamsə aməturenjar lum-nong-bari à kə yál akunbala mala nggea-là. Amur koya kunbala mənana arə sheran ngga, à gilə mwashat atə lullə atau lum-nong-bari mala amə Isərayila.*

¹³ À tsəkia akunbala tərú-tərú arə abuban ine mala nggea-là; tərú nə njar-takuli, tərú nə njar-nza, tərú nə njar-kunmur, sə tərú nə njar-nzali.

¹⁴ Yì sheran mala nggea-là ka, à kwákítè amur akusəba lum-nong-bari mənana à nongsəia amur rəarəia ka. Arə koya kusəba ka à gilə lullə mwashat atə amə'mishan lum-nong-bari mala Məgam.

¹⁵ Məturenjar mənana bangcau nə mim ngga ndanə məmunagara kārəkigir a bui, a pè nə zənariya. Nə ngga kārəkina nggea-là nəi andə akunbala andə asheran male.†

¹⁶ Lang məturenjar kārəki nggea-là nə munagara kārəkigir male ka, kumi ka sauwa male nda mwashat andə tangņa male. Yəle dāh'rya male nda gbal mwashat andə sauwa andə tangņa male, sə ko mə ye ateà kārəi ka, kilomita á-bari nə gbəman-ine‡ na.

¹⁷ Dəm ngga kārəki dāh'rya mala sheran mala nggea-là, sə kumi ka nda mita lumi-tongno-nong-mwashat [60 m]. Məturenjar kpata kārəkigir mənana bwapəndəa kasə ka.

¹⁸ Sheran mala nggea-là ka à bə nə atali məboarne, atali jaspa. Sə nggea-là ka, à bə nə zənariya kat, zənariya mənana à zurì nə kəgír raka, bāləi boarnsari gərədau kəla gəlas.

¹⁹ Sheran mala nggea-là ka, à kwákítè amur akusəba mala atali-gəna məboarne dāngdāng lum-nong-bari. Kusəba mənana à tsəi a tadəmbe ka, tali jaspa na. Baria kusəba mənana à nongsəi amur mənə ka, safir na. Təruià ka, aget na. Inea ka emeral na.§

²⁰ Tongnoia ka, onis na. Tongno-nong-mwashatia ka, karnelia na. Tongno-nong-baria ka, kərisolat na. Tongno-nong-təruià ka, beril na. Tongno-nong-inea ka, tofas na. Lumia ka, kərisopəras na. Lum-nong-mwashatia ka,

* **21:8 21:8** Agir monzəo ka, kpapi pyauta abwana andə dīkalú andə pakki aburi mala kidiki bwa ko wal-lú. † **21:8 21:8** Balli gbal aba: Isha 30:33. ‡ **21:9 21:9** Mālā Məgam, yì Māfela male: Mənia ka bāləi nda, abwana mala Bakuli, yia mənana à angñəna Cau Amsəban mala Kərəsti, sə à kpapina bamuria andəi à nə do andəi andəa Bakuli aba rəpwala andə banboarnado, gauwa pa kəm dāng, sə masələate pà kəm dāng. § **21:10 21:10** Balli gbal aba: Ezək 40:2. * **21:12 21:12** Balli gbal aba: Ezək 48:30-35. † **21:15 21:15** Balli gbal aba: Ezək 21:15. ‡ **21:16 21:16** kilomita á-bari na gbəman-ine: ko <<mel á-mwashat nə gbəman-tongno>> § **21:19 21:19** Balli gbal aba: Isha 54:11-12.

jasinta na. Sə à masələte nə lum-nong-ɓaria kusəɓa mənana à nongsəi amur abi ka, nə tali amitis.

²¹ Akunɓala lum-nong-ɓari mala nggea-là ka, à giləkia nə sala-ɓá-nkombo-nggeamùr; koya kunɓala ka, nə male yì ulangni sala-ɓá-nkombo mənana à pè nēi ka. Sə njar mægule mənana aba nggea-là ka, à pè nə zənariya mənana ɓālēi nong tyal-tyal nə ɓoarnsari kəla gəlas.

²² Ən sən ma kə ndà-peri aba yì nggea-là dāng, acemənana Mətalabangŋo Bakuli mənana Karmur Gulo kat andə Məgam ngga, à nda ka ndà-peri male.

²³ Sə yì nggea-là ka, pà nə na ce pwari ko zongŋo ɓəà tǎ amurí dāng, acemənana tǎ mala ɓoarɓwa mala Bakuli ka, kə pa tǎlaban abalēi, sə Məgam ngga nda tǎlaban male.*

²⁴ Abwana mala anzali nə gya aba tǎlaban male, sə amurəma mala ɓanza nə yiu nə agulo† malea abalēi.

²⁵ À pà nə gír akunɓala mala nggea-là dāng ko aya pwari ka, acemənana akanó ka, dù pà kām dāng.‡

²⁶ Sə ɓoarɓwa andə gulo§ mala anzali ɓanza ka, à nə yinəia abalēi.

²⁷ À pà nə eare ɓè kəgír ɓeami ɓè kúti kam dāng. Sə kəɓwa pà kām gbal mənana mə pakki agir kəsəkya na, ko mə dɥwanyi came amur məsəcau na ka, nə kútiô akano dāng; she kə abwana mənana lulləia nda kam à gilənia aba Maləmce Yiləmu* mala Məgam ngga.†

22

Yohana sən nggeasala mala mùr yiləmu

¹ Dəm ngga məturonjar ləmdəam nggeasala mala mùr pa yiləmu. Mùr nī kwar gəraɗau kəla kərstal. Kə ɓun aban buno-murəm mala Bakuli andə mala Məgam sə kə ɓangŋa.

² ɓangŋa kə kúti nə ɓabaləu mala njar mægule mala ɓá nggea-là. A koya nkaring mala kun mùr mala nggeasala ka, nggun nda kam mənana kə pa yiləmu ka. Ngguni kə pusə a'ulang abəle dāngdāng lum-nong-ɓari aba pələa mwashat; koya zongŋo ka, kə pusə ulang male yì ɓəle. Ambu ngguni ka ɓuri na ace walkwánó mala anzali mala abwapəndəa*.†

³ Súban ngga pà nə pàk kām dəm amur kəgír aba mənə yì nggea-là ka dāng. Bakuli nə nggearəi, andə Məgam ngga, à nə do abalēi amur abuno-murəm malea, sə abwana male nə nggə peri a ɓaní.‡

⁴ À nə sən ɓaməsəi sə lulləi ka à nə giləi a kundəmbəia.§

⁵ Dù pà nə nyare nə pak dəm dāng. À pà nə earce pitəla ko pwari ace pa tǎlaban dəm dāng, acemənana Mətalabangŋo Bakuli ka, nda tǎlaban, nə tǎ amúrià. Sə à nə duk amurəma masələate pà kām dāng.

⁶ Pələa məturonjar ɓanggām ama:

Amənia yì acau ka məsəcau na sə à nə earnəia. Mətalabangŋo Bakuli mənana gingginə ɓangŋo mala amə'ɓangnəa male ka, nda tasə məturonjar male ɓə yì ɓanggi aguro male, agir mənana à nə yia pur púp ɓani pà nə sau raka.

Yesu nia kə yiu ka

* **21:23 21:23** Balli gbal aba: Isha 24:23; 60:1,19. † **21:24 21:24** agulo Ko <<aboarɓwa.>> ‡ **21:25 21:25** Balli gbal aba: Isha 60:11. § **21:26 21:26** gulo Ko <<Gəna.>> * **21:27 21:27** Maləmce Yiləmu ka, nda maləmce mənana abalēi ka Bakuli giləkina alullə abwana mənana à nə kum yiləmu mənana málá male pà kām raka. † **21:27 21:27** Balli gbal aba: Isha 52:1; Sən 3:5. * **22:2 22:2** ɓuri na ace walkwánó mala anzali mala abwapəndəa Ko <<nda ace twalban atanni mala abwapəndəa.>> † **22:2 22:2** Balli gbal aba: Tite 2:9. ‡ **22:3 22:3** Balli gbal aba: Zak 14:11. § **22:4 22:4** Balli gbal aba: Ang 17:15.

⁷ Yesu kə na ama, <<Wu səni, mə ndya ən nggə yiu adyan tù ka! Abwana mənana à kə kpata acau mala bangnəa mənana à giləia aba mənəia yì maləmce ka, à ndanə tsəkbu!>>

⁸ Mim Yohana, mə nda mənana ən ó sə ən sən amənia yì agir ka. Lang ən ongrənia sə ən sənənia ka, kara ən kpa a nzali mə nə peri a kusə məturonjar mala Bakuli mənana ləmdəam mia ka.

⁹ Sə yì ka, nam ama:

Awo, kəa peri abanam dāng. Mə nda guro mala Bakuli, kəla we wunə amə'eambo, amə'bangnəa mala Bakuli, andə abwana mənana kat à kə kpata gir mənana à giləi aba mənəia yì maləmce ka. Peri aban Bakuli nəmurəi bərbər!

¹⁰ Pələa kwarkiram ama:

Kəa na ama awu nə səmbərə ce acau mala bangnəa mənana aba maləmce mənəia ka dāng, acemənana pwari gbəshinə tù mana amənia yì agir kat ka à nə kumban ngga.

¹¹ Bwa mənana kat kə pak gir məbane ka, bə lidəmba aba pəkkiagir məbane. Bwa mənana kat məbealbikea na ka, bə lidəmba aba bealbikea male. Bwa mənana məbealboarna na ka, bə lidəmba aba do-bealboarna. Bwa mənana tər bəmúri bə duk mala Bakuli ka, bə lidəmba aba do tər bəmuru aban Bakuli.*

¹² Yesu kə na ama, <<Wu səni, mə ndya ən nggə yiu adyan tù ka! Atangnakusəu mem na a buam, mə nə yia pè koya bwa ka tangnakusəi mala gir mənana karə arə túró mənana pək ka.†

¹³ Mə nda Alfa andə Omega, Mədəmba andə Mətankwang, Tite andə Masələate.>>‡

¹⁴ Abwana mənana à kə lákkí anggea-daure malea, à do aba boarnsari mala babum ngga, à ndanə tsəkbu. Bakuli nə nyinggia wia ban arə kunbala bəa kutio aba yì nggea-là sə bəa li bəlanggun mala nggun yiləmu.

¹⁵ A nza nə nggea-là ka à nda ka amə do kidiki kəla anvwa, andə amə pakkia gir monzəo, andə amə pak caubikea nonggi nə rəarəu, andə amə walki-alú, andə amə peri aban ankúl andə alú, andə abwana mənana kat à kə earce pak túró nyir, sə amə swarkiban na ka.

¹⁶ Mim Yesu, ən túr məturonjar mem bə bangga wun amənia yì agir ka ace a'ikəlisiya. Mə nda Məkà Murəm Dauda, ən pur a tào male. Mə nda nlero dəmbəri mə tənə.§

¹⁷ Bangno mala Bakuli andə Məfela, à kə na ama, <<Yiu!>>

Bwa mənana kat ok mənəia yì cau ka, bə na ama <<Yiu!>>

Bə məsamur wal kəbwa ka, bə yiu! Bwa mənana earce ka, bə yi nu mur yiləmu bə.*

¹⁸ Ən nggə nunkir koya bwa na kat kə ok acau mala bangnəa mənana à giləia aba maləmce mənəia ka:

Bə kəbwa tsək be amur agir mənana à giləe akani ka, Bakuli nə tsəki wi be amur agir yinə tanni twal la mənana à kanicea aba mənəia yì maləmce ka.

¹⁹ Sə bə kəbwa amsə bekə gir abalə acau mala maləmce bangnəa mənəia ka, Bakuli nə amsəi wi kəmbe male. Pə nə kumô nə li bəlanggun yiləmu dāng, sə pə nə kutio aba nggea-là məfele mənana à kaniki ce aba mənəia yì maləmce ka dāng.

²⁰ Yì, yì bwa mənana kə bang ama amənia yì agir ka məsəcau na ka, kə na ama, <<E, mə ndya ən nggə yiu adyan tù ka!>>

<<Bə do anggo! Yiu, Mətalabangno Yesu!>>

²¹ Bə bwamuru mala Mətalabangno Yesu do atə abwana mala Bakuli.†

* 22:11 22:11 Balli gbal aba: Dan 12:10. † 22:12 22:12 Balli gbal aba: Isha 40:10; Ir 17:10. ‡ 22:13 22:13 Balli gbal aba: Isha 44:6; 48:12. § 22:16 22:16 Balli gbal aba: Isha 11:1,10. * 22:17 22:17 Balli gbal aba: Isha 55:1. † 22:21 22:21 Balli gbal aba: 2Tas 3:18.